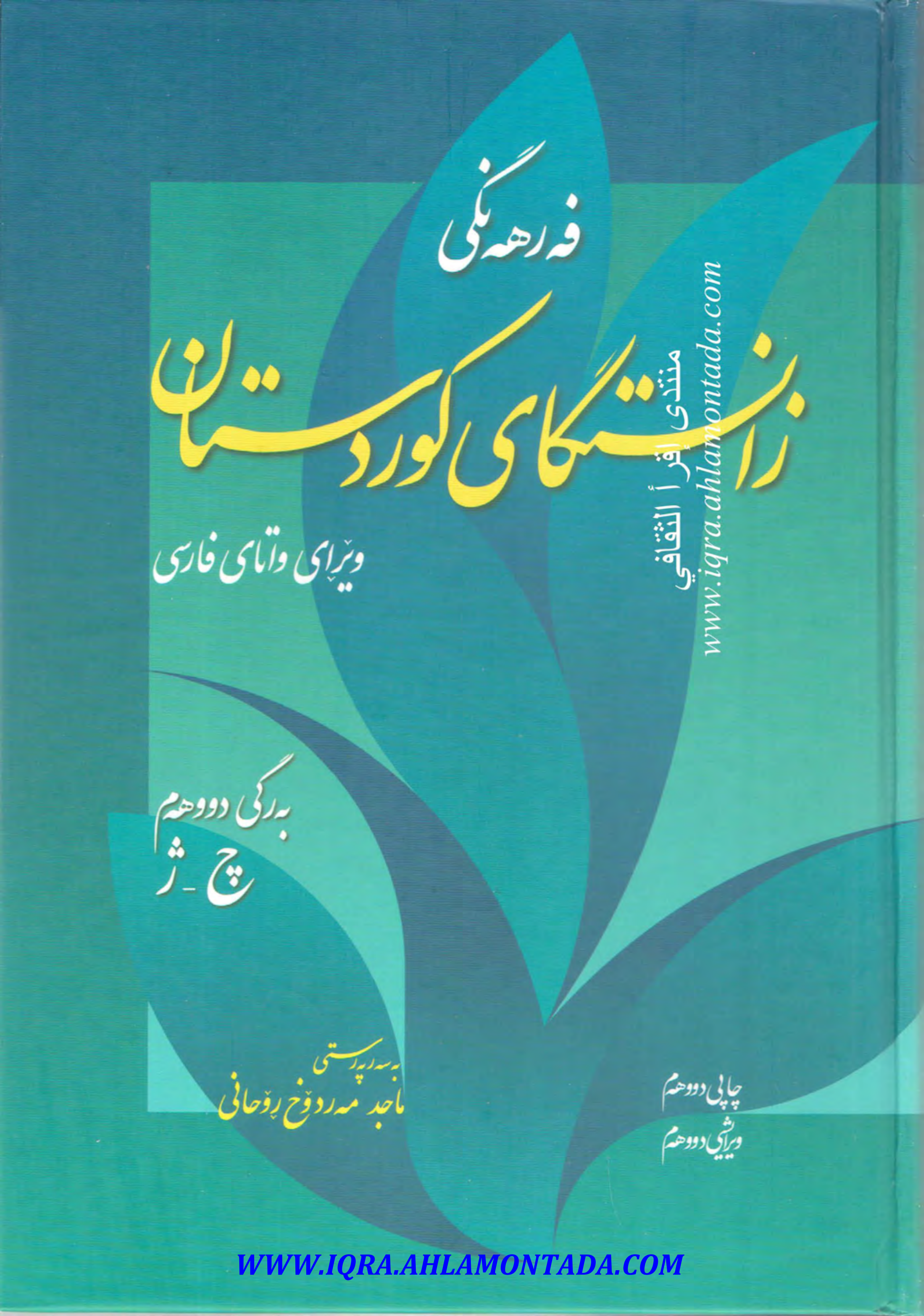

فەرهەنگی

زانستگای کوردستان

ویڕای واتای فارسی

بەرگی دووهەم

چ - ژ

بە سەرپەرستی

ماجد مەردۆخ ڕۆحانی

چاپی دووهەم

ویرایشی دووهەم

منتدى اقرأ الثقافي

فەرهەنگی زانستگای کوردستان

فەرهەنگی زانستگای کوردستان

چواربەرگی - ٢

بە سەرپەرستی ماجد مەردۆخ ڕۆحانی

نڤیسیاران

مەهدی سەنەندەجی* مەحیەددین کەریمیان *یەدوڵڵا پەشابادی

موحەممەدژیان ئەمینی *کامران جەوهەری

پیتچنی و گەڵاڵەی لاپەڕەکان: مەحیەددین کەریمیان

سەبری مەحموودیان * سەیران دهقان

پێداچوونەوەی گوڵ و گیا: ئیرەج مورادی

پێداچوونەوەی گیانەوەران: کەماڵ ڕەحمانی

پشتیوانی نەرمامێری: هادی ئەسغەری * هیوا ڕوستەمی‌زادە

ناوی باقی هاوکاران لە بەرگی یەکەم

پەخشانگای زانستگای کوردستان

١٣٩٨

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۵۹۱۰۲۳۱
موضوع: کردی ـ واژه‌نامه‌ها
عنوان کامل کتاب: **فرهنگ کردی دانشگاه کردستان**
عنوان کتاب به زبان اصلی:**فەرهەنگی زانستگای کوردستان**
مولف یا مولفان: محمد ماجد مردوخ روحانی
شماره ثبت: ۱۴۸۴۷۱۳

تاریخ ثبت درخواست: ۱۳۹۸/۰۷/۲۴
تعداد صفحه: ۷۱۲ قطع: وزیری
ناشر: دانشگاه کردستان
شابک: جلد دوم: ۱-۲۰-۶۷۵۲-۶۲۲-۹۷۸
دوره: ۸-۱۸-۶۷۰۲-۶۲۲-۹۷۸
تاریخ صدور مجوز: ۱۳۹۵/۱۲/۱۷

زانستگای کوردستان

فەرهەنگی زانستگای کوردستان
به سەرپەرستی ماجد مەردۆخ ڕۆحانی
بەرگی دووهەم: چ - ژ
ڕووبەرگ: حەمیدڕەزا زەڕڕی
لیتۆگرافی: نیک پەردازان
سەرپەرستی چاپ: کوورش عەنبەری

چاپ: تایفە
جزوبەندی: گوڵستان

چاپی یەکەم: بەهاری ۱۳۹۷ (۲۰۱۸)
چاپی دووهەم: زستانی ۱۳۹۸ (۲۰۲۰)

مافی لە چاپ دانەوە و هەرجۆرە ڕانان و داگرتنی ئەم بەرهەمە بۆ زانستگای کوردستان پارێزراوە

www.uok.ac.ir/dictionary

بڵاوکراوەی زانستگای کوردستان

سنە - زانستگای کوردستان
☎ 087-33624008
press@uok.ac.ir
uok.ac.ir/press
@uokpress

نیشانەی بەکارچوو لەم فەرهەنگەدا

نیشانە	نیشاندەر
. (خاڵ)	پاش دەوری ڕێزمانی و ژمارەکان
، (بەند، کاما)	کورتەوچان
؛ (خاڵبەند)	پاش وشەی هاوواتا
: (دووخاڵ)	پاش لێما (مەدخەل) و لێکدراوەکانی و دوای «وەک» بۆ شرۆڤە
؟	پرسیار
!	١. سەیرمان ٢. ڕوو تێ‌کردن ٣. پێ‌داگرتن ٤. هەڵەی باو
-	نێوان دوو بەشی لێکدراوێکی بەتایبەت ئاوەڵکاری
– –	لەخۆگری ڕستەی ڕاژەیی
( )	شرۆڤەی زیاتر
[ ]	باری مانایی، بواری بەکار چوون
/	یا، یان
/ /	لەخۆگری ئیملای لاتینی لێما، نیشان دانی واچ (فونیم)ێک
// //	سەرفی چاوگ
☜	بروانە بۆ:
↓	لە خوارەوە بیناسە
←	لەو لێکدراوەدا بیدۆزەوە
▣	لێکدراوی ناوی
⊡	لێکدراوی فیعلی
■	ئاوەڵناوی بەرکار، چاوگی نەرێنی (مەنفی)
□	لە پەنا چاوگی تێپەڕ و تێنەپەڕ، بۆ ئەو چاوگانەی سەرف کراون

ناو و شێوەنووسینی ئەلفوبێی زمانی کوردی، بە پیتی عەرەبی (ئارامی) و لاتینی:

ناو	شێوەی عەرەبی	شێوەی لاتین	نموونە	دەنگناسی
هەمزە	ء/ ئـ	'	ئاو 'aw	کپ
ئەلف	ـا/ ا	A,a	نان nan	دەنگ
بێ	بـ/ ـبـ/ ـب/ ب	B,b	باش baş	کپ
پێ	پـ/ ـپـ/ ـپ/ پ	P,p	پان pan	کپ
تێ	تـ/ ـتـ/ ـت/ ت	T,t	تیژ tîj	کپ
جێ/ جیم	جـ/ ـجـ/ ـج/ ج	C,c	جێژن cêjn	کپ
چێ	چـ/ ـچـ/ ـچ/ چ	Ç,ç	چاک çak	کپ
حێ	حـ/ ـحـ/ ـح/ ح	Ĥ,ĥ	حەوش ħewş	کپ
خێ	خـ/ ـخـ/ ـخ/ خ	X,x	خاس xas	کپ
دال	ـد/ د	D,d	دایک day(i)k	کپ
رێ	ـر/ ر	R,r	سەر ser	کپ
ڕێ	ـڕ/ ڕ	Ř,ř	ڕۆژ řoj	کپ
زێ	ـز/ ز	Z,Z	زەماوەند emawend	کپ
ژێ	ـژ/ ژ	J,j	ژیان j(i)yan	کپ
سین	سـ/ ـسـ/ ـس/ س	S,s	سێو sêw	کپ
شین	شـ/ ـشـ/ ـش	Ş,ş	شەو şew	کپ
عەین	عـ/ ـعـ/ عـ/ ع	'	عەیب ‘eyb	کپ
غەین	غـ/ ـغـ/ غـ/ غ	Ğ ,ğ	غار ğar	کپ
فێ	فـ/ ـفـ/ ـف/ ف	F,f	فیشەک fîşek	کپ

ناو	شێوەی عەرەبی	شێوەی لاتین	نموونە	دەنگناسی
ڤێ	ڤـ/ ـڤـ/ ـڤ/ ڤ	V,v	ڤیان v(i)yan	کپ
قاف	قـ/ ـقـ/ ـق/ ق	Q,q	قورس qurs	کپ
کاف	کـ/ ـکـ/ ـک/ ک	K,k	کار kar	کپ
گاف	گـ/ ـگـ/ ـگ/ گ	G,g	گەورە gewre	کپ
لام	لـ/ ـلـ/ ـل/ ل	L,l	لێزمە lêzme	کپ
ڵێ	ڵـ/ ـڵـ/ ـڵ/ ڵ	Ł,ł	پڵاو p(i)ław	کپ
میم	مـ/ ـم/ ـمـ/ م	M,m	میوە mîwe	کپ
نوون	نـ/ ـنـ/ ـن/ ن	N,n	ناو naw	کپ
واو	ـو	U,u	کورد kurd	دەنگ
واو	و/ ـو/ و	W,w	واڵا wała	کپ
بۆرە	ـۆ/ ۆ	O,o	پۆل pol	دەنگ
واوی درێژ	ـوو/ وو (ـوو/وو) ـۊ/ ۊ (تایبەتی باشوور) ـۊ/ ۊ (تایبەتي باشوور)	Û,û Ü ,ü Ẅ,ẅ	توو (توو) tû چـۊ çü شەۊ (کراس) şeẅ	دەنگ دەنگ کپ
سەرە	ـە/ ە	E,e	بەرد berd	دەنگ
هێ	هـ/ ـهـ/ ه	H,h	هار har	کپ
یێ	یـ/ ـیـ/ ـی/ ی	Y,y	یار yar	کپ
یێ درێژ	ـیـ/ ـی/ ی	Î,î	شیـر şîr	دەنگ
یێ کراوە	ـێـ/ ـێ/ ێ	ê	شێر şêr	دەنگ
بزرۆکە	دەرناکەوێ	i	ناسک nasik	دەنگ

چ

چ / ç/: پیت. نیشانەی حەوتەمین پیتی ئەلفوبێی زمانی کوردی ☰ چ

چ^{١} / çi/: ناو. پیتی حەوتەمی ئەلفوبێی زمانی کوردی ☰ چ؛ هفتمین حرف الفبای کُردی

چ^{٢}: ناوەلناو. ١. بۆ دەربڕینی چۆنیەتییەکی سەیر و سەمەرە ‹چ ڕێکەوتێ! چ قسەیەک!؛ چ کانییەک!› ٢. چۆن؛ بۆ پرسیار لە شتێ یان چۆنیەتییەک ‹بە چ کارێکەوە خەریکی؟ چ گۆرانییەکت پێ خۆشە؟› ٣. کام؛ پرسیار بۆ ناسینەوە ‹ئەوڕۆ چ ڕۆژێکە؟› ☰ ١. چە؛ عجب ٢و٣. چە

چ^{٣}: ناوەلکار. چەندە ‹ئازاد چ جوان دەنووسێ؛ چ خۆشە› ☰ چقدر؛ چە

چ^{٤}: جێناو. *[سواوە]* ١. چی؛ نیشانەی پرسیار کە دەگەڵ کارێکدا دێ ‹چ دەنووسێ؟ بۆ چ کەسێ؟› ٢. هیچ؛ هیچ شت ‹چ ناخوا؛ چم نییە› ☰ ١. چە؛ چە چیز ٢. هیچ؛ هیچ چیز

چ^{٥}: ئامراز. ١. بۆ بەرامبەری دوو لایەن ‹چ شیرین و چ تاڵ؛ چ بخۆی چ نەخۆی› ٢. هەم ‹چ من چ تۆ چاکمان دەزانی وا نییە› ☰ ١. چە؛ خواە ٢. هم؛ چە

چ^{٦}: پێشوشە. هیچ ‹چ جاران› ☰ هیچ

چا^{١} / ça/: ناو. ١. چیا؛ کێو؛ کەژ ٢. بیر؛ چاڵ ٣. چای؛ چایی ‹هەرکە چای پێ چا نەبوو، پێت چا نەبێ! «مەسەل»› ☰ ١. کوە ٢. چاە ٣. چای

چا^{٢}: ناوەلناو. چاک؛ باش؛ خاس: ١. پێچەوانەی خراپ ‹هەرکە چای پێ چا نەبوو، پێت چا نەبێ! «مەسەل»› ٢. ساغ؛ ساق؛ پێچەوانەی نەخۆش ‹ـ زۆر نەخۆشم. ـ چا دەبی ئیشەڵڵا› ☰ ١. خوب ٢. سلامت

⊡ **چا بون** ☞ **چاك بون**

چا بونەوە ☞ **چاك بونەوە**

چا کردنەوە/ کرنەوە ☞ **چاك کردنەوە**

چا^{٣}: سارستە. *[کیایە]* چاو؛ تماشا ‹چا ئازاد چۆن هەڵدێ› ☰ بنگر؛ نگاە کُن

چا^{٤}: ئامراز.جە؛ ئا؛ لەو ☰ از آن

چابک / çabik/: ناوەلناو. چابوک؛ چاپک؛ چەلەنگ؛ ئازا؛ چوست؛ زرینگ؛ مەزبووت ‹کوردێکم دەوێ چابک و پتەو/ سەفەرێک هەیە بۆم بکا بە شەو *«هەژار، بۆ کوردستان»*› ☰ چابک

چابوغ / çabuğ/: ناو. ١. تەختە زەوینی سێ‌گۆشە ٢. گرۆڵ؛ پارچەی سێ‌سووچی بنقۆڵی کەوا ☰ ١. قطعە زمین مثلثی شکل ٢. سەگوش زیر بغل قبا

چابوک / çabuk/: ☞ **چابك**

چابووغ / çabûğ/: ناو. سنوور؛ کەوشەن ☰ مرز

چاپ / çap/: ناو. ١. پیشە و زانینی لێگرتنەوەی پەرتووک و وێنە و... لە هەژماری زۆردا بە ئامراز و کەرەستەی تایبەت بۆ ئەو کارە ‹پیشەی چاپ›

٢. کار و ڕەوتی لێگرتنەوە لە نووسراوە یان وێنە بە پیتی چاپی یان پەڕەی هەستۆک و گواستنەوەیان بۆ سەر کاغەز، مەقەوا، پلاستیک و... بە دەزگای چاپ ‹چاپی کتێب؛ چاپی پارچە› ٣. کار و ڕەوتی گواستنەوەی وێنەی فیلم بۆ سەر کاغەز بە لێدانی تیشک، بۆ دەرهێنانی وێنە ‹چاپی وێنە› ٤. سەرجەمی نوسخەگەلی کتێبێک لە یەکجار چاپدا ‹چاپی یەکەم› ٥. */کنایە/* درۆ؛ هەڵبەستە ٦. پیاڵەیەک بۆ پێوانە ٧. شەقڵی خەرمان ☰ ١تا۴. چاپ ۵. دروغ ۶. نوعی پیمانە ۷. مُهر خرمن

▣ **چاپ بون:** لە چاپ دران ☰ بە چاپ رسیدن

چاپ کردن: ١. لە چاپ دان ٢. */کنایە/* بافیش و درۆ کردن ☰ ١. چاپ کردن ٢. لاف زدن

چاپ لێدان: */کنایە/* شاتوشووت کردن؛ درۆ هەڵبەستن ☰ لاف زدن

چونە ژێر چاپ دەسپێکردنی چاپی شتێک ☰ زیر چاپ رفتن

لە چاپ دران: ☜ **چاپ بون**

چاپاڵێو / çapałêw/: ناو. چایی‌پاڵێو؛ چایی‌پارزن؛ تلتەگیر؛ تۆڕێکی بچووکە تلتەی چایی دەگرێ ☰ چای‌صاف‌کن

چاپان / çapan/: ناو. ١. بارست؛ ئەنازە ٢. جاو؛ خام ☰ ١. اندازە ٢. کرباس

چاپاندن / çapandin/: چاوگ. چاپ کردن؛ لە چاپ دان ‹فەرهەنگا زمانێ کوردی هاتە چاپاندن› ☰ چاپخانەدار

چاپانەسەرێ / çapaneserê/: ناو. گیایەکی وەک کەرتەشییە، بەلام بێ‌دڕوو ☰ گیاهی است

چاپانی / çapanî/: ☜ **چارپانی**

چاپباز / çapbaz/: ناوەڵناو. */کنایە/* درۆزن؛ بە فڕ و فیشاڵ؛ درۆباز ☰ لافزن

چاپچی / çapçî/: ناو. ١. ئەوەی لە چاپخانە کار دەکا ٢. */کنایە/* درۆزن؛ بافیش‌کەر ☰ ١. چاپچی ٢. لافزن

چاپخانە / çapxane/: ناو. مەزرەکە؛ شوێنێ بە کەرستە و ئامێری پێویست بۆ لە چاپ دانی کتێب و ... ☰ چاپخانە

چاپخانەدار / çapxanedar/: ناو. مەزرەکەدار؛ خاوەن چاپخانە ☰ چاپخانەدار

چاپک / çapik/: ☜ **چابك**

چاپکسوار[1] / çapiks(i)war/: ناو. کەسێ کە ئەسب بۆ خەڵک ڕادەهێنێ ☰ مُربی پرورش اسب

چاپکسوار[2]: ناوەڵناو. شۆڕەسوار؛ سوارچاک؛ سووکەسوار؛ سووکەڵەسوار؛ سوارخاس؛ خاوەن لێهاتوویی لە ئەسپسواری و لنگاردانی ئەسپدا ☰ چابکسوار

چاپکە / çapke/: ناو. دەفری ماست تێدا هەوێن کردن ☰ ظرف ماست‌بندی

چاپکەر / çapker/: ناو. چاپگەر: ١. ئەوی کتێب چاپ دەکا ٢. پرینتێر؛ کەرەستەی چاپ کردن ☰ ١. کسی کە چاپ می‌کند ٢. چاپگر

چاپکی / çap(i)kî/: ناو. تەڕدەستی ☰ چالاکی

چاپگەر / çapger/: ☜ **چاپکەر**

چاپوچوپ / çap û çûp/: ناو. چاپوگووپ؛ شاتوشووت ☰ لاف‌وگزاف

چاپوچەپاو / çap û çepaw/: ناو. تالان و بڕۆ ‹تووران فەرار بین وە حاڵ خراو / ئێران بەنا کەرد وە چاپ و چەپاو «شانامەی کوردی»› ☰ تاراج؛ یغما

چاپوگوپ / çap û gûp/: ☜ **چاپوچوپ**

چاپەز / çapez/: ناو. ١. کەسێ کە چای لێدەنێ ٢. قۆری چای لێنان ٣. سەماوەر ☰ ١. چایچی ٢. قوری ٣. سماور

چاپەمەنی / çapemenî/: (!) ناو. بەلاڤۆک؛ ئەو شتانەی لە چاپ دەردەچن ☰ مطبوعات

چات[1] / çat/: ناو. ١. پارچە پەڕۆی کۆنە ٢. شریتی

تفەنگ پا کردنەوە ☰ ١. کُهنه؛ لت پارچه ٢. نوار پاک کردن تُفنگ

▣ **چات کردن:** ☜ **چاك کردن ـ٤**

چات۲: ناوەلناو. زل؛ گوشاد ‹بارام دەڤ چاتە› ☰ گُشاد

چاتکێش / çatkêş/: ناو. ئامرازی تفەنگ پا کردنەوە که شریتی لێدەهاڵێنن ☰ ابزاری برای پاک کردن تفنگ

چاتمه / çatme/: ناو. ١. کاری پێکهەڵپەساردنی تفەنگان له کاتی وچاندا ٢. کێشکچی؛ پێشدار؛ نیابان ☰ ١. چاتمه ٢. قراول

چاتۆڵ / çatoł/: ناو. ١. داهۆڵ؛ داوەڵ ٢. چاتۆڵە؛ خێوەتی تەنکی هاوینه ☰ ١. مترسک ٢. خیمەی نازک تابستانی

چاتۆڵه / çatołe/: ☜ **چاتۆڵ ـ٢**

چاتەڕێ / çateřê/: ناو. چەندڕێیان ☰ چندراهی

چاچک / çaçik/: ناو. بنێشت؛ جاچکه ☰ سقّز

چاچکه / çaçke/: ناو. جاچکە؛ وێژەن؛ بنێشت؛ داچکه ☰ سقّز

چاچۆله / çaçole/: ناو. چاچۆڵ؛ چاچۆڵه: ١. فێڵ؛ شلتاغ؛ دەبە؛ تەشقەلە؛ گەڕ ٢. تەلیسم؛ شتێ که هێزێکی نەناسراوی تێدا خەیاڵ بکرێ ☰ ١. شلتاق ٢. طلسم

چاچۆڵ / çaçoł/: ☜ **چاچۆله**

چاچۆڵباز / çaçołbaz/: ناوەلناو. چاچۆڵەباز؛ فێڵباز؛ گزێکار ☰ حُقّەباز

چاچۆڵگەر / çaçołger/: ناو. چاچۆڵوان: ١. جادووگەر؛ جادووباز ٢. فێڵباز ☰ ١. جادوگر ٢. حقەباز

چاچۆڵوان / çaçołwan/: ☜ **چاچۆڵگەر**

چاچۆڵه / çaçołe/: ☜ **چاچۆله**

چاچۆڵەباز / çaçołebaz/: ☜ **چاچۆڵباز**

چاچەقولێ / çaçequlê/: ناو. ١. چێشتی منالان ٢. چێشتی به دزی گەورەی ماڵ له پێشخان ☰ ١. دستپخت بچەها ٢. خوراک ویژەی پنهانی

چاچی / çaçî/: ☜ **چایچی**

چاخ۱ / çax/: ناو. ١. کات؛ وەخت؛ زەمان ‹هەر تا چاخ فەسڵ نەو وەهار شیا/ دەنگ ناڵەمان نه چەمەن بیا «بێسارانی»› ٢. چەک؛ پەڕەی چاپی پارە وەرگرتن له بانک ٣. قەباڵەی ملک ☰ ١. وقت؛ زمان ٢. چک ٣. سند مالکیت

چاخ۲: ناوەلناو. ١. قەڵەو؛ گۆشتن ‹گەیشت به پۆلێ مریشکی زۆر چاخ/ هەموو هێلکەکەر، هەموو بەدەماخ «قانع»› ٢. ساز و بەکەیف ‹ماوام گەرمەسێر ئەگەر لێلاخەن/ دەماخم وە بۆی هەوای تۆ چاخەن «جەهان ئارا»› ٣. ساز و تەیار ‹قلیانێ چاخ که!› ☰ ١. چاق ٢. شاد و سرحال ٣. فراهم؛ آماده

▣ **چاخ کردن:** ساز/ تەیار/ بەرهەڤ کردن ‹سەبیلەکه چاخ کە!› ☰ چاق کردن

چاخ و لەڕ کردنەوە: *[کنایه]* چاوەڕوان کردن و نەکردن؛ هەواڵی چاک دان و به هیچ دەرچوون ☰ شاد و پشیمان کردن

چاخەو کردن: قەڵەو کردن؛ چاخ کردنەوە ☰ پروار کردن

چاخان۱ / çaxan/: ناو. درۆ؛ فشه. هەروەها: **چاخان کردن** ☰ لاف

چاخان۲: ناوەلناو. درۆزن؛ به شاتوشووت ☰ لافزن

چاخانباز / çaxanbaz/: ☜ **چاخانچی**

چاخانپاخان / çaxanpaxan/: ☜ **چاخانوپاخان**

چاخانچی / çaxançî/: ناوەلناو. چاخانباز؛ درۆزن ☰ چاخانچی

چاخانوپاخان/ çaxan û paxan/: ناو. چاخانپاخان؛ شاتوشووت؛ درۆ و دەلەسه ☰ لافوگزاف

چاخانه / çaxane/: ☜ **چایخانه**

چاخ ـ چاخ / çax çax/: ناوەلکار. جارنەجار؛ جاروبارە؛ جارـ جار ☰ گاهگاه

چاخشور / çaxşûr/: ناو. ناوی گیایەکی دەشتەکی ترشە ☰ گیاهی است

چاخمو / çaxmû/: ئاوەڵناو. قایم؛ پتەو ☰ محکم

چاخمور / çaxmûr/: ☜ **چەخمور**

چاخمە / çaxme/: ناو. گەوی گچکەی کانزایی کونی قایشە پشتێند ☰ حلقەی کوچک فلزی سوراخ کمربند

چاخوچل / çax û çil/: ئاوەڵناو. گردەڵی قەڵەو ☰ چاق و چله

چاخۆر / çaxor/: ☜ **چایخۆر**

چاخی / çaxî/: ناو. قەڵەوی ☰ چاقی

چادان / çadan/: ناو. قۆری؛ چاپەز ☰ قوری

چادر / çadir/: ناو. چار؛ خێوەت؛ ڕەشماڵ؛ تاول؛ کۆن ☰ چادر

⊡ **چادر پێچانەوە:** /کنایە/ کۆ کردنەوە ☰ جمع کردن بساط

چادر هەڵدان: خێوەت هەڵدان؛ هەڵکردنی ڕەشماڵ بۆ تێدا هێورین ☰ چادر زدن

چادرک / çadirk/: ناو. بەرهەڵبێنە ☰ پیشبند

چادرنشین / çadirnişîn/: ئاوەڵناو. ڕەوەن؛ ڕەوەند؛ زەوەند؛ کۆننشین؛ چایرنشین؛ چۆڵنشین؛ هۆبەنشین؛ ڕەشماڵنشین؛ کۆچەر؛ خێلەکی؛ چۆلپەرست؛ هەواری؛ هۆبەیی؛ هۆبەیێ؛ گەرمێن و کوێستانکەر؛ خاوەن ژیانی کۆچەرایەتی.

هەروەها: **چادرنشینی** ☰ چادرنشین

چار^{۱} / çar/: ناو. ۱. ڕووبەندی ژنانە ۲. دەرەتان؛ چارە ‹چاری دلۆپە، پێش باران ئەکرێ› ۳. ☜ **چوار** ٤. دەسرۆکەی نیشانەی بووکێنی ٥. بیچم؛ دەموچاو ٦. ☜ **چادر** ٧. دەرەقەت؛ دەرۆست ٨. تەمێ؛ کار و ڕەوتی ژێر کردن ☰ ۱. روبند ۲. چارە؛ علاج ۳. ☜ **چوار** ۴. دستمال عروس ۵. سیما ۶. ☜ **چادر** ۷. وضع یا شرایط حریف کسی یا چیزی شدن ۸. تنبیه

⊡ **چار کردن:** ۱. تەمێ کردن ۲. دەرەقەت هاتن؛ لە عۆدە هاتن ☰ ۱. حساب کسی را رسیدن ۲. از پس کسی/ چیزی برآمدن

چار هاتن: ڕێچارێ هەبوون ‹بە شیوەن چاری کاری ئێمە نایە/ خەبات کەڵکی نییە مامە خەمانە «هێمن»› ☰ راه حل داشتن

چار^{۲}: ئاوەڵناو. ۱. ☜ **چوار**^{۲} ۲. ڕەشی نێو چاوان سپی (بزن) ۳. ڕەشی گوێ سپی (مەڕ) ٤. ڕەش (مەڕ) ☰ ۱. ☜ **چوار**^{۲} ۲. سیاه پیشانی سفید (بُز) ۳. سیاه و سفیدگوش (گوسفند) ۴. سیاه (گوسفند)

چاران / çaran/: چاوگ. تێپەڕ. //چارای؛ دەچارێی؛ بچارێ// بەڕێوە بردن؛ چەرخاندن ‹کە تەسلیمی سێحر و تەلیسمی بنارن/ بەبێ هەوڵی هەڵدان و چارانی چارن «سوارە»› ☰ اداره کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: چاراو/ چاوگی نەرێنی: نەچاران

چارانچەقیلە / çarançeqîle/: ناو. چارەچەقیلە؛ چارانەچەقیلە؛ ڕەبەنۆک؛ خاشخاشک ☰ نوعی خشخاش

چارانە / çarane/: ناو. /کون/ چوارئاوێنە؛ جلکێکی شەڕکەران بووە ☰ چهارآیینه

چارانەچەقیلە / çaraneçeqîle/: ☜ **چارانچەقیلە**

چاربەری / çarberî/: ناو. بزنی چوار ساڵە ☰ بُز چهار ساله

چارپا / çarpa/: ☜ **چەرپا**

چارپانی / çarpanî/: ناو. چاپانی؛ جۆرێ هەڵپەڕکێ ☰ نوعی رقص

چارپایە / çarpaye/: ☜ **چەرپا**

چارپل / çarpil/: ☜ **چەرپا**

چارپێ / çarpê/: ☜ **چوارپێ**

چارپێچی / çarpêçî/: ☜ **چەرچی**

چارت / çart/: ناو. نوانە، بەتایبەت نوانەی پێکهاتەی دامەزراوەیەک ☰ چارت

چارتیکانێ / çartîkanê/: ☜ **چوارمەشقان**

چار، چار / çar çar/: ناو. چوار ڕۆژی ئاخری چلەی چووکە ■ چهار روز آخر چلّەی زمستان

چارچاڤ^{1} / çarçav/: ئاوەڵناو. چارچەش؛ سەرلێشێواو ■ سرگردان

چارچاڤ^{2}: ئاوەڵکار. [کینایە] چارچەش؛ بە وشیارییەوە ■ چهارچشمی؛ با دقّت

چارچم / çarçim/: ☜ **چوارچێوە ـ١**

چارچمبل / çarçimbil/: ناو. چوارهەنگڵ؛ کووپەی چواردەسک ■ خُم چهار دسته

چارچو / çarçû/: ☜ **چوارچێوە**

چارچەش / çarçeş/: ☜ **چارچاڤ**

چارچەڤ / çarçev/: ناو. چارشێو ■ چادر زنان

چارچەقلّی / çarçeqłî/: ئاوەڵکار. خرمچوون؛ چوارپەل ■ چهاردستوپا

چارچەک / çarçek/: ئاوەڵناو. پڕچەک؛ شەڕڤان ■ مُسلّح

چارچی / çarçî/: ناو. جەڕەبادەری چوارسووچ ■ پیچ‌گوشتی چهارسو

چارچیق / çarçîq/: ناو. زەوینی زۆنگ ■ زمین باتلاقی

چارچێوە / çarçêwe/: ☜ **چوارچێوە**

چارخانە / çarxane/: ☜ **چوارخانە**

چارداخ / çardax/: ناو. کونگی؛ دیوارۆکەی نەوی بۆ مالات تێ‌کردن ■ حصار کوتاه گلی دام

چاردارە / çardare/: ناو. تابووت؛ داربەست ■ تابوت

چارداغ / çardağ/: ناو. چەرداخ؛ چەرداغ؛ کۆخی ناو بێستان و مەزرا ■ کرچە؛ کلبە

چارداوەڕوو / çardaweřû/: ئاوەڵناو. [مەجاز] چەرداوەڕوو؛ بێ‌شەرم ■ بی‌شرم

چاردە / çarde/: ☜ **چواردە**

چاردەساڵ / çardesał/: ناو. چارکەوت؛ چواروەرز ■ چهار فصل

چارڕێک / çařêk/: ☜ **چوارڕێیان**

چارشا / çarşa/: ناو. داهاتوو ■ آینده

چارشۆ / çarşo/: ☜ **چارشێو**

چارشەم / çarşem/: ☜ **چوارشەممە**

چارشەمب / çarşemb/: ☜ **چوارشەممە**

چارشەمبۆ / çarşembo/: ☜ **چوارشەممە**

چارشەمبی / çarşembî/: ☜ **چوارشەممە**

چارشەمۆ / çarşemo/: ☜ **چوارشەممە**

چارشەو / çarşew/: ☜ **چارشێو**

چارشێو / çarşêw/: ناو. چارشۆ؛ چارشەو: ١. چایر؛ هیزار؛ هیراو؛ جۆرێ پۆشەنی ژنانی موسڵمان کە سەر تا پا دادەپۆشێ ‹چارشێو سفیدان چون قورس قەمەر/ پەخشان بین جە سەر سەوزەی دەشت و دەر «شێخ عیماد مەردۆخی»› ٢. مەوج؛ ئەو جاجمەی نوێنی تێوە دەپێچن ‹پاییز زەڕ یەخ جام چارشێوێ هەی تەم/ دێرەن سوارەن نەوعەرووس خەم «مەولەوی»› ■ ١. چادر زنان ٢. جاجیم

چارشێودۆلاخی / çarşêwdołaxî/: ئاوەڵناو. خاوەن هەر دوو چارشێو و دۆلاخ ‹تا بەر لە پاشایەتی پەهلەوی ژنانی ئێرانی چارشێودۆلاخی بوون› ■ چادرچاقچوری

چارشێوشان / çarşêwşan/: ناو. چارۆکە ■ رودوشی زنانە

چارشێونوێن / çarşêwn(i)wên/: ناو. مەوج؛ جاجم ■ جاجیم

چارشێوی / çarşêwî/: ئاوەڵناو. ١. لەبار بۆ چارشێو ٢. چارشێو بە سەر ■ ١و٢. چادُری

چارقەڵەمباز / çarqełembaz/: ئاوەڵناو. [کینایە] چوارپەل سپی (ئەسپ) ■ چهار دست و پا سفید (اسب)

چارک / çarik/: ناو. ١. برینگ ٢. چواریەک ■ ١. قیچی پشم‌زنی ٢. چارک؛ ربع

چارکولۆل / çarkułoł/: ئاوەلناو. ئەنی ڕەش و گوێ سپی (پەز) 🏳 پیشانی سیاه گوش‌سفید (گوسفند)

چارکه / çarke/: ☜ **چالگ**

چارکەوت / çarkewt/: ناو. چاردەسال؛ چواروەرز 🏳 چهار فصل

چارگاڤ / çargav/: ☜ **چوارنال**

چارگاڤی / çargavî/: ☜ **چوارنال**

چارگۆشه / çargoşe/: ناو. چوارسووچ 🏳 مربع

چارلەبک / çarlebik/: ناو. چوارپەل؛ چوار دەست و پێ 🏳 چهار دست و پا

چارلەپ / çarlep/: ☜ **چارلەپك**

چارلەپک / çarlep(i)k/: ئاوەلکار. چارلەپ؛ چوارپەل؛ گاگۆلکێ؛ چواردەست و پێ ‹زارۆک بە چارلەپکێ دلڤن› 🏳 چهار دست و پا

چارماک / çarmak/: ناو. چوار ماکی سەرەکی (ئاو، ئاگر، با، خاک) 🏳 چهار عُنصر

چارمەشقه / çarmeşqe/: ☜ **چوارمەشقان**

چارمەکوک / çarmekûk/: ناو. جۆرێ بووزوو 🏳 نوعی شال

چارمێرکی / çarmêrkî/: ☜ **چوارمەشقان**

چاروا / çarwa/: ناو. چاروە؛ چاروێ؛ چارەوا؛ چارەوێ: ١. ئەوی لە سەر چواردەست و پێ دەڕوا ٢. ئەسپ و ماین 🏳 ١. چهارپا ٢. اسب و مادیان

چاروادار / çarwadar/: ناو. چاروەدار؛ چاروێدار؛ چەروەدار؛ چارەوێدار؛ وڵاخدار؛ کەسێ کە بارەبەر بە کرێ دەدا 🏳 کسی که چهارپا را کرایه می‌دهد

چاروه / çarwe/: ناو. ١. زنج؛ چەقەوانە کە دە پەنجە دەکرێ ٢. ☜ **چاروا** 🏳 ١. سنج ٢. ☜ **چاروا**

چاروەدار / çarwedar/: ☜ **چاروادار**

چاروێ / çarwê/: ☜ **چاروا**

چاروێدار / çarwêdar/: ☜ **چاروادار**

چارۆخ / çarox/: ناو. جۆرێ پاپۆشێ وەک کاڵەیە 🏳 چارُق

چارۆک / çarok/: ☜ **چارۆکه ـ١**

چارۆکه / çaroke/: ناو. ١. چارۆک؛ چارەکە؛ چارەگە؛ قوماشێ کە ژنان بە سەر شانیدا دەدەن ٢. گیایەکە ٣. *[کنایە]* پزدان؛ منالدان 🏳 ١. رودوشی زنانه ٢. گیاهی است ٣. زهدان

چاره / çare/: ناو. ١. بیچم؛ سەروسیما ٢. بەخت؛ شانس ‹فەریاد جە شۆرەی ئەرز چارەی من/ هەر سەوزەی موراد من نادیارەن «مەولەوی»› ٣. بەرەج؛ هاوڵ؛ هاویل؛ گوزوور؛ ئفنای؛ دەوەرە؛ ڕێ چارە بۆ ڕزگار بوون لە ڕووداوێکی ناخۆش یان دۆخێکی نالەبار ٤. ڕێکار؛ ڕێچار؛ دەرەتان ‹چارەی ئەم دەردە لە لای قالاوە/ گەرچی زۆر پیرە بە لاوی ماوە «هەژار، *بۆ کوردستان*»› 🏳 ١. چهره ٢. شانس ٣. چاره ۴. راه حل

◘ **چاره کردن**: ڕێچارێ دۆزینەوە 🏳 راه حل یافتن

چارەچەقیله / çareçeqîle/: ☜ **چارانچەقیله**

چارەخواز / çarex(i)waz/: ئاوەلناو. خوازیاری دۆزینەوەی چارە. هەروەها: **چارەخوازی** 🏳 چارەجو

چارەدۆزی / çaredozî/: ناو. دەبر؛ کار و ڕەوتی چارەسەر دۆزین. هەروەها: **چارەدۆز** 🏳 چارەاندیشی

چارەڕەش / çareřeş/: ئاوەلناو. کلۆل؛ بەدبەخت ‹قەت لە دنیادا نەبوو بێجگە لە ناخۆشی بەشم/ مات و داماو و پەشێو و بێکەس و چارەڕەشم «هێمن»›. هەروەها: **چارەڕەشی** 🏳 بدبخت؛ سیاه‌بخت

چارەساز / çaresaz/: ئاوەلناو. چارەسەرکەر؛ بە توانایی یان ئەگەری چارەسەر کردن. هەروەها: **چارەسازی** 🏳 چارەساز

چارەسەر / çareser/: ناو. دەرەتان؛ ڕێی نەجات 🏳 راه حل؛ علاج

⊡ **چارەسەر کردن**: ۱. چارە کردن ۲. دەرمان کردن ☰ ۱. برطرف ساختن ۲. درمان کردن

چارەسەرکەر / çareserker/: ☜ **چارەساز**

چارەسەری / çareserî/: ناو. کار و ڕەوتی چارەسەر کردن؛ ڕزگار کردن لە ڕووداوێکی ناخۆش یان دۆخێکی نالەبار ☰ کارسازی

چارەشڵ / çareşił/: ئاوەڵناو. سوورکەڵەی نمووس ☰ سُرخ‌روی ککمکی

چارەک / çarek/: ناو. چارەگ؛ چاری؛ چاریک: ۱. چواریەک؛ بەشێ لە چوار بەشی شتێ ‹هاوار بە ماڵم چیمان پێ کرا/ لە چارەکێکا سەدمان لێ خرا «بێکەس»› ۲. یەکەی پێوانە بەرانبەر بە یەک بەش لە چوار بەشی گەزێ (۲۵ سانت) ۳. یەکەی کێشانە بەرامبەر بە ۱۰ سیر (۷۵۰ گرەم) ٤. بەشێ لە چواربەشی ئاجۆر ☰ ۱. رُبع ۲و۳. چارک ۴. یک چهارم آجر

چارەکە / çareke/: ناو. ۱. ☜ **چارۆکە ـ۱** ۲. قوماشێ چوارسووچ بۆ تۆشە تێدا پێچانەوە ☰ ۱. ☜ **چارۆکە ـ۱** ۲. بُقچە

چارەگ / çareg/: ☜ **چارەك**

چارەگران / çareg(i)ran/: ئاوەڵناو. خوێنتاڵ؛ ڕەزاگران ☰ گوشت‌تلخ

چارەگە / çarege/: ☜ **چارۆکە ـ۱**

چارەنویس / çaren(i)wîs/: ☜ **چارەنوس**

چارەنوس / çarenûs/: ناو. چارەنویس؛ خوانووس؛ سەرنڤووس؛ یازی: ۱. بەخت و هات؛ قسمەت؛ سەرجەمی ڕووداوانی ژیان ‹بۆ مەگەر هەژار دەردی یەک و دووانە؟ خوا نەکا مەینەت و چارەنووسی ڕەش، ڕێگای دڵێک و تەوێڵێک بدۆزێتەوە «سوارە»› ۲. ئاکام؛ ئاخر و بڕانەوەی ژیانی گیاندارێک، بەتایبەت مرۆ، یان چۆنیەتی ڕەوتێک ‹ئەو داماوە تووشی چارەنووسێکی خراپ هات› ☰ ۱و۲. سرنوشت

چارەنوسساز / çarenûssaz/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* خاوەنی دەوری سەرەکی لە پێکهێنان و بەدیهێنانی ژیانی داهاتوودا ☰ سرنوشت‌ساز

چارەنەماو / çarenemaw/: ئاوەڵناو. بێ‌دەرەتان ☰ درمانده

چارەوا / çarewa/: ☜ **چاروا**

چارەوێ / çarewê/: ☜ **چاروا**

چارەوێدار / çarewêdar/: ☜ **چاروادار**

چاری / çarî/: ☜ **چارەك**

چاریار / çaryar/: ناو. جێژنێکی ئەهلی حەقە ☰ از اعیاد یارسان

چاریچی / çarîçî/: ☜ **چەرچی**

چاریک / çarîk/: ☜ **چارەك**

چارین[1] / çarîn/: چاوگ. چاران؛ سازان ‹چاک هەر وایە لە ناچاری تا هەل و دەرفەت دەڕەخسێ بە هەژاریمان بچارین ... «هەژار، *هەنبانە بۆرینە*»› ☰ ساختن

چارین[2]: ☜ **چوارینە**

چاریناچار / çarînaçar/: ئاوەڵکار. ناچار؛ لە ناچاری؛ خوایی‌ناخوایی ‹چاری‌ناچار هەڵمانپێچایەوە و ڕۆیشتین و چیتریش نەگەڕاینەوە «زەبیحی»› ☰ ناگزیر

چارینچک / çarînçik/: ئاوەڵناو. چوارگۆشە ☰ چهارگوشه

چارینە / çarîne/: ☜ **چوارینە**

چارینی / çarînî/: ☜ **چوارینە**

چاڕێز / çařêz/: ناو. چاییدان ‹چاوت چاڕێزی چایی/ بۆ خۆم دەتبەم بۆ شایی «فولکلۆر»› ☰ قوطی چای

چازان / çazan/: ئاوەڵناو. ڕێبین؛ ڕێزان؛ خاوەن مشوور ☰ چارەگر؛ چارەساز

چازانی / çazanî/: ناو. پسپۆڕی؛ هۆزان لە کارێکا ☰ خبرگی؛ تخصص

چازو / çazû/: ناوەڵناو. چاژوو؛ فێڵباز؛ گەڕساز؛ گزێکار 🇮🇷 حیله‌گر

چازوگەر / çazûger/: ناوەڵناو. جادووگەر؛ فێڵەباز 🇮🇷 حقه‌باز

چاژ / çaj/: ☜ **چێژ**

چاژو / çajû/: ☜ **چازو**

چاسر / çasir/: ناو. ١. گوێسوانە؛ پاسارەی بان ٢. سوالکەر؛ دەرۆزە؛ پارسەکی مالانگەڕ 🇮🇷 ١. لبه‌ی بام ٢. گدا

چاش¹ / çaş/: ☜ **چێژ**

چاش²: ناوەڵناو. شاش؛ سەرگەردان؛ پەشێواو 🇮🇷 سرگردان

⊡ **چاش بون**: سەر لێ‌شێوان؛ شپرز بوون 🇮🇷 سرگردان شدن

چاشاندن / çaşandin/: ☜ **چەشتن**

چاشاندی / çaşandî/: ناوەڵناو. فێرکراو؛ ڕاهاتوو 🇮🇷 تعلیم‌دیده

چاشت / çaşt/: ناو. ١. چێشتەنگاو؛ قاوەڵتوون؛ کاتی ناوەڕاستی بەیانی و نیوەڕۆ ٢. نانی قاوەڵتوون 🇮🇷 ١. چاشت ٢. چاشتانه

چاشتانە / çaştane/: ناو. ژەمی چاشت 🇮🇷 وعده‌ی چاشتگاه

چاشتی / çaştî/: ئامراز. چەشنی؛ لە گوێن؛ وەکوو؛ لە ڕەنگی 🇮🇷 همانند

چاشتینگا / çaştênga/: ناو. چێشتەنگاو؛ کاتی نێوان بەیان و نیمەڕۆ 🇮🇷 چاشت

چاشنی / çaşnî/: ناو. ١. تام؛ چێژ؛ ئەوەی بۆ تام خۆش کردن دە نێو چێشتی دەکەن ٢. چەشنی؛ تورەقە 🇮🇷 ١. چاشنی غذا ٢. چاشنی گلوله

چاشیدەر / çaşîder/: ناو. فێرکەر؛ ڕاهێنەر 🇮🇷 آموزش دهنده

چاشین / çaşîn/: چاوگ. فێر بوون 🇮🇷 یاد گرفتن

چاغ و بەنگ / çağ û beng/: ناو. فریو؛ فێڵ؛ گزی 🇮🇷 فریب

چافک / çafik/: ناو. جۆرێ کوانی بە بلۆق 🇮🇷 دمُل تاول‌زده

چافکەر / çafker/: ناوەڵناو. چاوپیس 🇮🇷 شورچشم

چاڤ / çav/: ناو. چاو؛ دیدە؛ دیە؛ چەم 🇮🇷 چشم

⊡ **چاڤ دان**: چاودێری کردن؛ هۆش پێوە بوون؛ ئاگا لێ‌بوون 🇮🇷 مُراقبت کردن

چاڤ دانان: */مەجاز/* چاودەبەری کرن؛ منەت کێشان 🇮🇷 منّت کشیدن

چاڤ شکاندن: */مەجاز/* چاو داگرتن؛ بە گۆشەی چاو هێما کردن 🇮🇷 چشمک زدن

چاڤ گرتن: چاو پۆشین؛ بووردن؛ ویەردن 🇮🇷 چشم پوشیدن

چاڤ لێکرن: لاسا کردنەوە 🇮🇷 تقلید کردن

چاڤا / çava/: ناوەڵناو/ ناوەڵکار. چۆن؛ چلۆن؛ کوو 🇮🇷 چگونه؛ چطور

چاڤبرچی / çavbirçî/: ☜ **چاوبرسی**

چاڤبرسی / çavbirsî/: ☜ **چاوبرسی**

چاڤبەلۆق / çavbeloq/: ناوەڵناو. چاوبۆق؛ چاودەرپەڕیو 🇮🇷 چشم‌برجسته

چاڤپارسەک / çavparsek/: ناوەڵناو. فریودەر 🇮🇷 فریبنده

چاڤتاری¹ / çavtarî/: ناو. چاوکزی 🇮🇷 کم‌سویی چشم

چاڤتاری²: ناوەڵناو. */کینایی/* چرووک؛ چکووس؛ ڕژد؛ دەس‌قووچاو؛ نان‌نەخۆر 🇮🇷 خسیس

چاڤتەنگ / çavteng/: ناوەڵناو. */کینایی/* ڕژد؛ چاوبرسی 🇮🇷 خسیس

چاڤتێر / çavtêr/: ناوەڵناو. */مەجاز/* بوودە؛ بێ‌نیاز 🇮🇷 بی‌نیاز

چاڤچنۆک / çavç(i)nok/: ☜ **چاوچنۆك**

چاڤچەرینگ / çavçerîng/: ناوەڵناو. چاوحیز؛ چاوچلێس 🇮🇷 نظرباز

چاڤدزەکێ / çavd(i)zekê/: ناو. کاری بۆ هەل و دەرفەت ڕوانین ☰ فرصت‌طلبی

چاڤدێر / çavdêr/: ☜ **چاودێر**

چاڤدێری / çavdêrî/: ☜ **چاودێری**

چاڤری / çavrî/: ناو. چارەوێ؛ ڕەشەولاخ؛ ولاخەبەرزە ☰ چهارپا

چاڤڕەشۆک / çavřeşok/: ناو. گیایەکە بە گەلای زۆر جوان و ڕەنگاوڕەنگەوە ☰ حُسن‌یوسف

چاڤڕێ / çavřê/: ☜ **چاوەڕوان**

چاڤزەق / çavzeq/: ☜ **چاوزەق**

چاڤزێلک / çavzêlik/: ئاوەڵناو. تامەزرۆی زانین ☰ مشتاق دانستن

چاڤزێلکی / çavzêl(i)kî/: ناو. مەراق؛ بالکێشی؛ ئیشتیا و شەوقی زانین ☰ اشتیاق دانستن

چاڤسست / çavsist/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. ترسەنۆک؛ بێغیرەت ٢. بێئابڕوو ☰ ١. ترسو ٢. بی‌آبرو

چاڤسۆر / çavsor/: ☜ **چاوسوور**

چاڤشۆڕ / çavşoř/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* فهێتکار؛ فەدیکار؛ شەرمەزار؛ خەجالەت ☰ شرمنده

چاڤشەیتانۆک / çavşeytanok/: ناو. چاوشارەکێ ☰ قایم‌باشک

چاڤڤەکری / çavvek(i)rî/: ئاوەڵناو. *[کینایی]* ١. چاوکراوە؛ تێگەیشتوو ٢. دلاوا؛ بەخشندە ☰ ١. آگاه ٢. دست‌ودلباز

چاڤک / çavik/: ☜ **چاویلکە ـ١**

چاڤکز / çavkiz/: ئاوەڵناو. چاوپرووش ☰ با چشمانی بیمار

چاڤکلدایی / çavkildayî/: ئاوەڵناو. چاوبەکل ☰ با چشمان سُرمه کشیده

چاڤکوسکانێ / çavkuskanê/: ناو. کار و ڕەوتی بە زەقی ڕوانین؛ زەق چاو تێبڕین ☰ عمل خیره نگریستن

چاڤکولی / çavkulî/: ☜ **چاوئێشە**

چاڤکوور / çavkûr/: ئاوەڵناو. *[کینایی]* چاوبرسی ☰ خسیس

چاڤکەرۆک / çavkerok/: ناو. چاولێکەر ☰ مُقلِّد

چاڤکی / çav(i)kî/: ☜ **چاویلکەیی**

چاڤگرتی / çavgirtî/: ئاوەڵناو. چاونەکراوە ☰ چشم‌بسته

چاڤگری / çavg(i)rî/: ☜ **چاوپۆشی**

چاڤگرێدای / çavg(i)rêday/: ئاوەڵکار. چاوبەستە؛ چاوبەسراو ☰ چشم‌بسته

چاڤگە / çavge/: ناو. ١. دەستەچیلە؛ کەرستەی سەرەتایی بۆ ئاگر هەڵکردن ٢. *[ڕێزمان]* چاوگ؛ مەسدەر ☰ ١. افروزه ٢. مصدر

چاڤلدەر / çavlider/: ئاوەڵناو. ١. چاوزەق ٢. *[کینایی]* چاوحیز و ژنباز ☰ ١. چشم‌برآمده ٢. هیز

چاڤلێدەر / çavlêder/: ☜ **چاڤهاڤێژ**

چاڤمار / çavmar/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* چاوتیژ؛ چاوڕوون ☰ تیزبین

چاڤماسی / çavmasî/: ناو. گیایەکە ☰ گیاهی است

چاڤنەرم / çavnerm/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* تایبەتمەندی ژنی خۆ زوو بە دەستەوە دە ☰ ویژگی زنی که می‌شکند

چاڤنهێر / çavn(i)hêr/: ☜ **چاوەڕوان**

چاڤنێر / çavnêr/: ☜ **چاوەڕوان**

چاڤنێری / çavnêrî/: ☜ **چاوەڕوانی**

چاڤۆک / çavok/: ناو. بەرچاوکەی ئەسپ ☰ چشم‌بند اسب

چاڤەگا / çavega/: ناو. گیایەکە ☰ گیاهی است

چاڤهاڤێژ / çavhavêj/: ئاوەڵناو. *[باوەڕی کۆن]* چاڤلێدەر ☰ چشم‌زخم‌زن

چاڤهەولی / çavhewlî/: ناو. خێلی؛ خوێلی ☰ لوچی

چاڤهیشک / çavhîşk/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* بێچاووڕوو؛ بێشەرم و شوورەیی ☰ پررو؛ بی‌شرم

چاڤینۆک / çavînok/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. چاونەزێر؛ بەئێرەیی ٢. چاوپیس ☰ ١. حسود ٢. شورچشم

چاڤێر / çavêr/: ☜ **چاودێر**

چاڤێری / çavêrî/: ☜ **چاودێری**

چاق^{١} / çaq/: ناو. لاق؛ پاق؛ لینگ ☰ لِنگ؛ پا

چاق^{٢}: ئاوەڵناو. قەڵەو؛ تێرگۆشت ☰ چاق

چاقا / çaqa/: ئاوەڵکار. لەو ساوە؛ لە چاخێکەوە؛ لەو دەمەوە ☰ از آن هنگام

چاقۆ / çaqo/: ناو. چەقۆ؛ کێر؛ کێرد ☰ چاقو

چاک^{١} / çak/: ناو. ١. داوێن ٢. قەڵش؛ دەرز؛ درز ٣. گۆڕی پیرۆزی چاکان ☰ ١. دامن ٢. شکاف؛ درز ٣. مزار

⊡ **چاک بەلادا کردن:** *[کینایە]* داوێن بە لادا کردن؛ شاقەل هەڵازنین؛ لێبڕان بۆ جێبەجێ کردنی کارێک ☰ کمر همّت به کاری بستن

چاک^{٢}: ئاوەڵناو. چا: ١. باش؛ خاس؛ قەنج ٢. ساغ؛ ساق ☰ ١. خوب ٢. سالم

⊡ **چاک بون:** چا بوون: ١. لە نەخۆشی هەستان ٢. باش بوون لە دوای خراپە کردن ٣. باش بوون؛ خاس بوون ‹زۆر چاکە› ٤. باش بوون؛ بەکار بوون ‹شتێکی چاکە› ☰ ١. شفا یافتن ٢. درستکار شدن ٣. خوب بودن ۴. مناسب بودن

چاک بونەوە: چا بوونەوە؛ خوەشەو بوون ☰ شفا یافتن

چاک کردن: ١. خاس کردن؛ کاری باش و بەجێ کردن ‹چاکت کرد نەهاتی› ٢. لێکدراو یان شکاو ساز کردنەوە ‹شکابوو، دام چاکیان کرد› ٣. سەر و ڕیش دروست کردن ‹بڕۆ سەرت چاک کە!› ٤. چات کردن؛ پەڕاندن؛ نێر هاویشتنە سەر مێ ☰ ١. خوب کردن ٢. مرمت کردن ٣. اصلاح کردن ۴. جفت کردن نر بر ماده

چاک کردنەوە: چا کردنەوە/ کرنەوە؛ دروست کردنەوەی لێکدراو یان شکاو ‹چاکیان چاک کردەوە› ☰ تعمیر کردن

چاک هێنان: ١. جەخت هێنان؛ دوو جار پشمین ٢. لە یاریدا مۆرە یان بەڵگەی باش هێنان ٣. *[کینایە]* لە سەر شانس بوون ☰ ١. جخت آوردن ٢. آس آوردن ٣. شانس آوردن

چاک^{٣}: ئاوەڵکار. خاس؛ باش ‹چاکت لێدا› ☰ خوب

ـ چاک^{٤}: پاشەوشە. خاس؛ باش ‹جوانچاک؛ سوارچاک› ☰ ـ خوب

چاکبین / çakbîn/: ئاوەڵناو. *[کینایی]* دڵڕوون؛ هزرباش ☰ خوشبین

چاکخواز / çakx(i)waz/: ناو. خوازیاری چاکەسازی، بەتایبەت لە دۆخی سیاسی، کۆمەڵایەتی و فەرهەنگییەوە ☰ اصلاح‌طلب

چاکخوازانە / çakx(i)wazane/: ناو. پێوەندیدار یان سەر بە چاکەخوازی ☰ اصلاح‌طلبانه

چاکسازی / çaksazî/: ناو. ١. کار و ڕەوتی چاک کردنەوە ٢. ئەو کارانە وا بۆ چاکترکردنی بارودۆخی کۆمەڵایەتی، ئابووری و ڕامیاری دەکرێ ☰ ١. اصلاح ٢. اصلاحات

چاکل / çakil/: ناو. کەڵەوە؛ کەڵەوانە؛ کەڵەم؛ ئاڵقەی دارینی ملی گا و گاگێرە ☰ چنبرەی گردن گاو

چاکلا / çakla/: ناو. چێولیباسی؛ جلاوێز؛ ئامرازێکە لە چێو یا ئاسن جلوبەرگی پێوە هەڵدەواسن ☰ چوبرختی

چاکلە / çakle/: ناو. چاتۆل؛ داهۆل ☰ مترسک

چاکلێت / çaklêt/: ☜ **شوکلات**

چاکڵ / çakił/: ناو. چاکڵە: ١. ئاڵقەی سەری گوریس کە کاتی بەستنەوەی شتێک ئەو سەرەکەی لێوە دەردەکەن و دەیکێشن سفت دەبێتەوە ٢. تیکە چێوی دووفلیقانەی سەر گوریس یان تیر و کەوان و ... ☰ ١. وهنگ ٢. تکه چوب دوشاخەی سر طناب و ...

چاکلّە / çakłe/: ☜ **چاکلّ**

چاکمە / çakme/: ناو. ئابلۆقە؛ گەمارۆ ☰ مُحاصره

چاکوپیر / çak û pîr/: ناو. گۆڕی زیارەتگا ‹سەد چاکوپیرت بۆ دەخولێمەوە/ لە بن سێبەرت بحەسێمەوە «هەژار، *ئاڵەکۆک*»› ☰ مزار

چاکوچ / çakuç/: ☜ **چەکوچ**

چاکوچۆنی / çak û çonî/: ☜ **چاكوخۆشی**

چاکوخراپ / çak û x(i)rab/: ئاوەڵناو. پاکوپیس؛ ڕندوکرێت ☰ نیک و بد

چاکوخۆشی / çak û xoşî/: ناو. چاکوچۆنی؛ کار و ڕەوتی لە حاڵ و هەواڵ پرسین ‹چاکوخۆشی لەگەڵ ئەستێران کرد/ کەوتە خۆ و بووکی زەمینی جوان کرد «هەژار، *بۆکوردستان*»› ☰ احوالپرسی

چاکە / çake/: ناو. خاسی ‹ئێمە قەت حەز لە شەڕ ناکەین/ بە هیوای خوێندن و چاکەین «پیرەمێرد»› ☰ خوبی

⊡ **چاکە لەگەڵ کەسێ کردن:** خاسی بۆ کەسێ کردن ☰ در حق کسی خوبی کردن

چاکەت / çaket/: ناو. کۆت؛ چەشنێ پۆشەن کە لە پێشەوە بە دوگمە دەبەسرێ و زۆرتر ئاستەڕ، قۆڵ و گیرفانی هەیە ‹کە تۆ دەرپێت فڕێ دا و چاکەتی چاکت دەبەر خۆ کرد/ ئەمن شەرمم بە خۆ و شاییم بە خۆمە، جل‌شڕ و کوردم «هەژار، *بۆکوردستان*»› ☰ کُت

چاکەخواز / çakex(i)waz/: ئاوەڵناو. خوازیاری چاکسازی. هەروەها: **چاکەخوازی** ☰ اصلاح‌طلب

چاکەکار / çakekar/: ئاوەڵناو. خێرومەند؛ ئەهلی کاری چاکە. هەروەها: **چاکەکاری** ☰ نیکوکار

چاکەل / çakel/: ناو. چاکەڵ؛ شاقەل؛ لاداوێن ☰ حاشیەی دامن

چاکەلەسەر / çakeleser/: ئاوەڵناو. بەرمنەت؛ منەتبار؛ مەمنوون ☰ زیرمنّت

چاکەڵ / çakeł/: ☜ **چاکەل**

چاکەن / çaken/: ناو. بیرکەن؛ قومەشکەن ☰ چاه‌کن

چاکی / çakî/: ناو. باشی؛ پەسندی ‹ئەوین نەفسی ژیانە؛ جوانییە، چاکییە، خۆ بەخت‌کردنە، ڕەنج‌کێشان و لەگەڵ دەردا جووت‌بوونە «سوارە»› ☰ خوبی؛ نیکی

چاکێتی / çakêtî/: ناو. چاکە؛ باشی ☰ نیکویی

چاگە / çage/: ئاوەڵکار. دەوێدەرێ؛ لەوێدا ☰ در آنجا

چاگێڕ / cageř/: ناو. چایی‌گێڕ؛ ئەو کەسەی چایی بۆ مێوانان دێنێ ☰ چای‌گردان

چال۱ / çal/: ناو. جەواڵ؛ جواڵ ☰ جوال

چال۲: ئاوەڵناو. سەرسپی (بزن) ☰ پیشانی سفید (بُز)

چالاغ۱ / çalağ/: ناو. دارێکی درێژە گەمیەوان لەنگەری گەمیەی پێ دەگرێ ☰ چوب مخصوص لنگر گرفتن قایق

چالاغ۲: ئاوەڵناو. چەمووش؛ تووش؛ ڕەوەک؛ سرک؛ سڵ ☰ چموش

چالاڤ / çalav/: ☜ **چالآو**

چالاک۱ / çalak/: ناو. تێکۆشەر؛ خەباتگێڕ؛ ئەو کەسەی لە بوارێکدا هەوڵ دەدا ‹چالاکی سیاسی› ☰ فعال

چالاک۲: ئاوەڵناو. چوست؛ مەزبووت؛ بەکار؛ لەش‌سووک ‹لە گلۆپ چاتر بەرز و ڕووناکی/ لە پێشکەوتنا سوارێ چالاکی «قانع»› ☰ چالاک

چالاکانە / çalakane/: ئاوەڵکار. تێکۆشەرانە؛ کارکۆیانە؛ بە چالاکییەوە ☰ فعّالانه

چالاکە / çalake/: ☜ **چالگ**

چالاکی / çalakî/: ناو. کارکۆیی ۱. دۆخ یان چۆنیەتی کارا بوون ۲. کار و ڕەوتی پەرژان بە کارێکەوە ☰ ۱و۲. فعّالیت

چالخەم / çalxem/: ناو. چەقەڵماست؛ ماستاو ☰ دوغ چربی نگرفته

چالگ / çalik/: ناو. ۱. دەسک‌وسندۆڵ؛ دینگ بۆ

چەڵتووک کوتان ٢. ☜ **چالگ** ⚑ ١. دنگ؛ ابزار شلتوک‌کوبی ٢. ☜ **چالگ**

چالگ / çalig/: ناو. چوالوو؛ چاله؛ چالوو؛ چاله‌کـه؛ چارکـه؛ چالـک؛ چالاکـه؛ چالـه‌ک؛ چوارلـوو؛ کوڕه‌بـه‌ش؛ کوربه‌شـک؛ تـڕژی؛ گۆڕنـه‌باش؛ به‌تکه‌بـه‌ش؛ وشـه‌ک؛ قوڕه‌به‌شـه؛ گیانـه‌وه‌ری گوانـداری شـه‌وگه‌ڕه بـه له‌شـێکی پـان و پـۆڕ و قـورس، قـه‌پۆزی باریـک، چنـگ و پـه‌لی تیـژ و تیسکی دریـژی خۆڵه‌مێشـییه‌وه، لـه مووه‌کـه‌ی فلچه دروست ده‌که‌ن ⚑ گورکن

چالو / çalû/: ☜ **چالگ**

چالـوک / çalûk/: نـاو. تـه‌نگز؛ تنگـز؛ چالـووک؛ چالۆک ⚑ تنگرس

چاله / çale/: ☜ **چالگ**

چاله‌ک / çalek/: ☜ **چالگ**

چاله‌که / çaleke/: ☜ **چالگ**

چـاڵ[١] / çał/: نـاو. ١. قوولـگه؛ چاوانـه؛ که‌نـد ٢. قووڵکه‌ی گه‌وره بۆ ده‌غڵ و به‌فر ⚑ ١و٢. چاه

▣ **چاڵی چه‌نه:** کۆرت؛ کـووری ئـه‌رزینگ؛ کۆرتـا زه‌نی؛ قـووڵایی ناوه‌ڕاسـتی چه‌ناگـه ⚑ چـاه زنخدان

⊡ **چاڵ که‌ندن:** که‌ندنی زه‌وی بـۆ مه‌به‌سـتێک ⚑ چاله کندن

کردنه چاڵ: له چاڵ نان؛ نانه چاڵ؛ نیان؛ ناشتن؛ کردنه ژێر خاکه‌وه ⚑ چال کردن

له چاڵ نان: ☜ **کردنه چاڵ**

نانه چاڵ: ☜ **کردنه چاڵ**

چاڵ[٢]: ئاوه‌ڵناو. ١. قوپاو؛ ڕۆچوو ٢. نێو چاوان سپی (ئه‌سپ) ⚑ ١. گود؛ فرورفته ٢. پیشانی سفید (اسب)

⊡ **چاڵ بون:** قووڵ بوون ⚑ گود شدن

چاڵ کردن: قـووڵ کـردن؛ کوورانـدن؛ که‌نـدنی زه‌وی تا قووڵ ده‌بێ ⚑ گود کردن

چاڵ[٣]: پێڕۆ. ← **چیلکه‌وچاڵ**

چاڵان / çałan/: نـاو. چاڵـێن؛ مـاتێن؛ هه‌ڵـماتێن؛ پلان؛ که‌لامێشان؛ مێشێن؛ کاری که‌للا ده قولکه خستن بۆ گه‌مه ⚑ از انواع گردوبازی

چـاڵاو / çaław/: ناو. چالاڤ؛ بیر؛ چای ئاو ‹گه‌لێک جاران له چالاوی ڕه‌ش که‌وتم/ هاتمه ده‌رێ، هـه‌دام نه‌دا، نه‌سره‌وتم «هێمن»› ⚑ چاه آب

چاڵایی / çałayî/: ناو. قووڵکه؛ ڕۆچواوی زه‌مین ⚑ گودی

چاڵبێستان / çałbêstan/: نـاو. دێـراو؛ کـه‌ردوو ⚑ کرت

چاڵبێش / çałbêş/: ئاوه‌ڵـناو. سه‌ر و پا سپی (ئاژاڵ) ⚑ سر و پا سفید (بز و گوسفند)

چاڵتینـگ / çatînig/: نـاو. قووڵـکی بـه‌ر مـل ⚑ گودی جلو گردن

چاڵ ـ چاڵ / çał çał/: ئاوه‌ڵناو. قووڵکه ـ قووڵکه ⚑ پرچاله‌چوله

چاڵمه / çałme/: نـاو. ١. کیسه توتن ٢. سـه‌عاتێ کـه وه خه‌بـه‌ر ده‌کـات ⚑ ١. کیسـه‌ی توتـون ٢. ساعت شماطه‌دار

چاڵوبلۆق / çał û b(i)loq/: ☜ **چاڵوچۆڵ**

چاڵوچۆڵ / çał û çoł/: نـاو. چاڵوبلۆق؛ زه‌وینی پڕ له قووڵـکه؛ زه‌مـینی ناڕێـک و ناسـاف ⚑ زمـین ناهموار و پُرچاله‌چوله

چـاڵ و زه‌قێن / çał û zeqên/: نـاو. کایه‌یه‌کـه بـه دوگمه ده‌کرێ وه‌ک شێر و خه‌ت وایـه ⚑ نـوعی بازی با دگمه شیر و خط

چاڵوێنه‌ک / çałwênek/: ناو. چاله‌وێن؛ قووڵـکه‌ی سواغ‌دراو بۆ ئاو تێدا خواردنه‌وه‌ی سه‌گ ⚑ گودال آبخوری سگ

چاڵۆک / çałok/: ☜ **چالوك**

چاڵـوک / çałûk/: نـاو. دارووکه‌یـه‌کی دڕکـاوی سپییه بۆ ته‌ندوور و ئاگر ده کار دێ ⚑ سفیدخار

چاڵه‌به‌فر / çałebefr/: ☜ **به‌فره‌چاڵ**

چاڵە پیرۆشک / çałepîroşk/: ناو. قووڵکە پیرۆشک 🇮🇷 چالەی خرخاکی

چاڵەقوتە / çałequte/: ناو. مات؛ قووڵکەی چکۆلە بۆ هەڵماتێن 🇮🇷 گودال کوچک تیلەبازی

چاڵەوێن / çałewên/: ☜ **چاڵوێتەك**

چاڵی / çałî/: ناو. ١. قووڵایی ٢. قوپاوی 🇮🇷 ١. گودی ٢. فرورفتگی

چاڵێن / çałên/: ☜ **چاڵان**

چام / çam/: ناو. ١. چۆرتم؛ بەڵا ٢. قووڵکە و بەرزایی سەر ڕێگە ٣. خواری و پێچ ٤. داری کاج ٥. چەپەرێکی سێ گۆشە بۆ جۆماڵ کردن 🇮🇷 ١. بلا؛ مُصیبت ٢. پستی و بلندی راه ٣. پیچ و خم ۴. درخت کاج ۵. ابزاری برای لایروبی

چام . چام / çam çam/: ناوەڵناو. ١. بەکەند و لەند ٢. بەپێچ و خوارەکە و پێچەکە 🇮🇷 ١. ناهموار ٢. پرپیچ‌وخم

چامە / çame/: ناو. هەڵبەست؛ هۆنراوە 🇮🇷 چکامه

چامەڕەش / çameřeş/: ناو. بەڵای گەورە 🇮🇷 مُصیبت بزرگ

چان / çan/: ناو. ١. ئامرازێکە بۆ گێرەی کڵۆش؛ باگوردێنی لە دار بە دارێکەوە دەبەستن و دە ملی گای دەکەن، باگردانەکان بە سەر کڵۆشدا دێن وردی دەکەن ٢. جەنجەڕ؛ ئامرازی لە دار و ئاسن بۆ گێرە کردنی کڵۆش ٣. ئامرازی جۆماڵ لە چەپەر؛ شتێکی سێ سووچە لە شووڵ چندراوە وەک بێڵ دەچێ، پڕوپووش و لیتەی جۆگەی پێ دەماڵن ٤. زیل؛ زەنگۆڵەی خەبەردار کردن 🇮🇷 ١. جَوَن ٢. چرخ خرمنکوب ٣. لجن‌روب دستی ۴. زنگوله

چانتە / çante/: ناو. باهۆل؛ باوەڵە؛ باول؛ جانتا 🇮🇷 ساک؛ چمدان

چانچگ / çançig/: ☜ **چانچیلك**

چانچیلک / çançîlik/: ناو. قابلەمە؛ قاولەمە؛ چانچگ 🇮🇷 قابلمه

چاند / çand/: ناو. چاندە: ١. خوێندەواری؛ ڕۆشنبیری ٢. کەلتوور؛ فەرهەنگ 🇮🇷 ١. سواد ٢. فرهنگ

چاندراو / çand(i)raw/: ☜ **چێندراو**

چاندگە / çandge/: کۆزمان؛ کۆڕی زانیاری 🇮🇷 فرهنگستان

چاندن / çandin/: چاوگ. چانن: ١. تۆ بە زەوییەوە کردن ‹چی بچێنی ئەوە ئەدووریتەوە «مەسەل»› ٢. چەقاندنی شەتڵ و نەمام 🇮🇷 ١. بذر افشاندن ٢. نهال کاشتن

چاندنی / çand(i)nî/: ئاوەڵناو. چێنراو؛ شیاوی چاندن 🇮🇷 کاشتنی

چاندە / çande/: ☜ **چاند**

چانقوش / çanqûş/: ناو. جانکووش؛ چانکووش؛ مجێوری کلیسا 🇮🇷 خادم کلیسا

چانکۆچ / çankoç/: ناو. کاری ڕاوەشاندنی زەنگۆڵە بۆ کاروان کە وەختی کۆچە 🇮🇷 عمل نواختن زنگ کاروان به نشانەی رفتن

چانکوش / çankûş/: ☜ **چانقوش**

چانن / çanin/: ☜ **چاندن**

چانە / çane/: ناو. گەسکی لە شووڵ بۆ بن خەرمان ماڵین 🇮🇷 جاروی خرمن

چاو / çaw/: ناو. ١. چاڤ؛ چەو؛ چەوە؛ چەم؛ چیم؛ چیەم؛ چێم؛ چەعڤ؛ چەهڤ؛ چەش؛ دیدە؛ دیە؛ تیە؛ واتوورە؛ ئەندامی بینایی گیانداران ٢. *[مەجاز]* هێزی تێگەیشتن و زانین ‹چاوی دڵ› ٣. نوا؛ کاری ڕوانین ‹بە چاوێک دیتن› ٤. *[ڕووەکناسی]* چاوکە؛ چووزەرە؛ قوڵکەیەکی چکۆلەی سەر ڕیشە و لاسکی بڕێ گیا کە چەکەرە دەکا و دەبێتە ئەندامێکی تازە ٥. ئەوەی وەک چاوە ‹چاوی گێژاو› ٦. هەواڵ؛ دەنگۆ ‹ئەوەی چاوی مەرگت دا، چاوی مەرگی بدرێ› ٧. پارەیەکی مغوولەکان 🇮🇷 ١تا۵ چشم ۶ خبر ٧. نوعی پول

مغولی

▣ **چاوی بادامی:** چاوی لە چەشنی بایەم، باریک و کێشراو ⊑ چشم بادامی

چاوی باز: ☜ **چاوی کەژاڵ**

چاوی بۆق: چاوی پۆق/ زاق/ بۆقری/ دەرپەڕیو ⊑ چشم باباغوری

چاوی بۆقری: ☜ **چاوی بۆق**

چاوی بەزە: *[کینایە]* ڕوانینی دلسۆزانە ⊑ نگاه ترحُم‌آمیز

چاوی بینا: *[کینایە]* چاوێ کە چاک خراپ لێک هەلاوێرێ ⊑ چشم بصیرت

چاوی پۆق: ☜ **چاوی بۆق**

چاوی پیس: ☜ **چاوی خراپ**

چاوی تەڕ: چاوی فرمێسکاوی/ گریاناوی/ ئاوتێزاو ⊑ چشم تر

چاوی تەڕ و سوور: چاوی سوور هەلگەڕاو بە هۆی گریانی زۆرەوە ⊑ یک چشم اشک و یک چشم خون

چاوی تەماح: *[کینایە]* چاوی تەماکاری ⊑ چشم طمع

چاوی تەماکاری: ☜ **چاوی تەماح**

چاوی چەپراس: ☜ **چاوی خێل**

چاوی چەپوچێل: ☜ **چاوی خێل**

چاوی چەوێل: ☜ **چاوی خێل**

چاوی چێل: ☜ **چاوی خێل**

چاوی حیز: *[مەجاز]* چاوی خاوەن وازی چاوچەرێنی ⊑ چشم هیز

چاوی خراپ: *[مەجاز]* چاوی خراو/ پیس/ سۆتک؛ چاوێ کە برێ کەس وا دەزانن زیانی هەیە ⊑ چشم شور

چاوی خراو: ☜ **چاوی خراپ**

چاوی خواروخێچ: ☜ **چاوی خێل**

چاوی خومان: ☜ **چاوی مەست**

چاوی خوێل: ☜ **چاوی خێل**

چاوی خێل: چاوی خوێل/ چەپراس/ چەوێل/ چێل/ شاش/ چەپوچێل/ خواروخێچ/ دوو چاوی وا کە پێکەوە جووت نین ⊑ چشم تابتا

چاوی دڵ: *[مەجاز]* هێزی هەلاوردن و ناسینی زەینی ⊑ چشم باطن

چاوی دەرپەڕیو: ☜ **چاوی بۆق**

چاوی ڕەش: چەوسی؛ چاوێ کە گلێنەی ڕەشە ⊑ چشم سیاه

چاوی زاق: ☜ **چاوی بۆق**

چاوی سۆتک: ☜ **چاوی خراپ**

چاوی شاش: ☜ **چاوی خێل**

چاوی شین: چاوی کەوو؛ چاوێ کە گلێنەی شینە ⊑ چشم زاغ

چاوی کاڵ: چاوی قاوەیی کاڵ یان ئاوی ⊑ چشم عسلی یا آبی

چاوی کەژاڵ: چاوی باز؛ چاوی گەورە و گەش ⊑ چشم شهلا

چاوی کەوو: ☜ **چاوی شین**

چاوی گڵ: چاوی نەخۆشی سوور هەلگەڕاو ⊑ چشم دچار بیماری

چاوی مەست: چاوی خومار؛ چاوی نیوەخەوتوو ⊑ چشم خُمار

لە چاو: لە بەرانبەر ‹تا ڕۆژێک کوێخا، ڕوانییە دۆشاو/ لە چاو جارانا کەم هاتە بەر چاو! «گۆران»› ⊑ در مقایسە؛ در مقابل

⊡ **چاو بڕ کردن:** چاو هەتەر کردن؛ بە توانای دیتن بوون ‹بڕوانە ئێستەش بنچینەی ماوە/ تا چاو بڕ ئەکا لە هەر چوار لاوە «قانع»› ⊑ چشم کار کردن

چاو بڕین: ١. زیدەگۆشت پێلوو بڕین ٢. *[مەجاز]* ڕوانین بە وردی ‹قورینگ چلەس زستان دەبڕن/ چاویان لە کوردستان دەبڕن «سوارە»› ٣. *[کینایە]*

لاسایی کردنەوە ▤ ١. برداشتن گوشت اضافی پلک با عمل جراحی ٢. چشم دوختن ٣. تقلید کردن

چاو بڕینە ماڵی کەسێک: *[کنایە]* بە تەمای داگیر کردنی ماڵی کەسێک بوون ▤ چشم به مال کسی دوختن

چاو بز کردنەوە: بە زەقی ڕوانین بۆ ترساندن ▤ چشم‌غُره رفتن

چاو بلین: چاو وڵین ▤ چشم مالیدن

چاو بەستن: *[کنایە]* خاپاندن؛ فریو دان ▤ فریب دادن

چاو بە مۆلەق ویستان: چاو چوون؛ ڕەنگی مردوو لە ڕوو نیشتن ‹هەتا نەمردووم ماوم، وەرە هێزی هەناوم/ کەوتووم لە نەخۆشخان چاو بە مۆلەق ویستاوم «فولکلور»› ▤ بازماندن و سفید شدن چشم در حال احتضار

چاو پرواندن: ☜ **چاو گلۆفین**

چاو پڕ بوونەوە: خیز و خۆڵ لە چاو کەوتن ▤ افتادن خاک و شن در چشم

چاو پشکوتن: چاو ترووکانن؛ دەس بە دیتن کردنی بەچکەی جانەوەر ▤ چشم گشودن حیوان نوزاد

چاو پۆشان: ☜ **چاو پۆشین**

چاو پۆشین: *[کنایە]* چاو پۆشان؛ لێبووردن ‹بیست و حەوت ساڵە زووخاو ئەنۆشم/ لە زوڵم و جەورت هەر چاو ئەپۆشم «بێکەس»› ▤ چشم‌پوشی کردن

چاو پەڕین: چاو فڕین؛ چەم چەقین؛ لەرزینی پەلکی چاو؛ پیلوو لەرزین ▤ چشم پریدن

چاو پەڕینە تەوقی سەر: *[مەجاز]* سەر سووڕ مان یان ترسانی زۆر ▤ چشم کسی چهار تا شدن

چاو پیاخشاندن: بە سەرچڵی تێڕوانین ▤ سرسری نگاه کردن

چاو پێکەفتن: ☜ **چاو پێ کەوتن**

چاو پێکەوتن: چاو پێ کەفتن؛ دیتن ▤ دیدن

چاو پێهەڵنەهاتن: *[کنایە]* ١. شەرم لێ کردن ٢. ڕک لێبوونەوە ▤ ١. شرم داشتن ٢. بیزار بودن

چاو پێ هەڵێنان: *[کنایە]* ١. *[باوەڕی کۆن]* بە چاوەوە کردن؛ چاو لێدان ٢. ئیرەیی پێ بردن ▤ ١. چشم‌زخم زدن ٢. حسادت کردن

چاو تاریک بوون: *[کنایە]* ڕق هەستانی زۆر ▤ خشمگین شدن

چاو ترسان: *[مەجاز]* لە ڕواڵەتی کار/ شتێک تۆقان ‹دەس کار ئەکا و چاو ئەترسێ «مەسەل»› ▤ از ظاهر کاری ترسیدن

چاو تروکان: ☜ **چاو تروکاندن**

چاو تروکاندن: چاو ترووکان؛ چاو ترەکاندن؛ چاو ترەکانن؛ لێکدانی پیلوو؛ چاو لێک نان؛ چاو ترووکانن ▤ چشم به هم زدن

چاو تروکانن: ☜ **چاو تروکاندن**

چاو ترمکاندن: ☜ **چاو تروکاندن**

چاو ترمکانن: ☜ **چاو تروکاندن**

چاو تێبڕین: ١. *[کنایە]* تەماح تێ کردن ٢. لێ مۆڕ بوونەوە ▤ ١. چشم طمع دوختن ٢. چپ‌چپ نگاه کردن

چاو چاو نەدیتن: زۆر تاریک و لێڵ بوون ▤ چشم چشم را ندیدن

چاو چوون: ☜ **چاو بە مۆلەق ویستان**

چاو چوونە خەو: خەو لێ کەوتن ‹چاو چووە خەو، قنگ نەبینتە برنەو! «مەسەل»› ▤ به خواب رفتن

چاو حیز کردن: *[کنایە]* چاو داخستن؛ سەر داخستن؛ لە شەرمان چاو داخستن؛ سەر هەڵنەهێنان لە شەرمان ▤ سر به زیر انداختن از شرمندگی

چاو داخستن: ١. ☜ **چاو حیز کردن** ٢. نەڕوانین بۆ نامەحرەم ▤ ١. ☜ **چاو حیز کردن**

۲. چشم را درویش کردن

چاو داگرتن: چاو قرتانن؛ سووچی چاو ترووکاندن بۆ تێگەیاندنی مەبەستێک ‹ناز دەکەن، چاو دادەگرن/ کوڕگەل دە بەریان دەمرن «هێمن»› ■ چشمک زدن

چاو داگرسان: چاو داگرسیان؛ چاو داگیرسان؛ سوور هەڵگەڕان و ژان کردنی چاو ■ چشم به درد آمدن

چاو داگرسیان: ☜ **چاو داگرسان**

چاو داگیرسان: ☜ **چاو داگرسان**

چاو (لێ) دان: *[باوەڕی کۆن]* کردنە چاوەوە ■ چشم زدن

چاو دانە سەر: *[کینایە]* تەماح تێ کردن؛ بە تەمایەکەوە لێ ڕوانین ■ چشم طمع دوختن به چیزی

چاو داهاتن: سوور بوون و ئێش کردنی چاو بە تیشکی خۆری هاوین ■ درد گرفتن چشم از نور خورشید

چاو دەرپەڕاندن: زەق تواشا کردن بۆ ترساندن ■ چشم‌غُره رفتن

چاو دەرهێنان: ۱. کوێر کردن؛ دەرهێنانی گلێنەی چاو ۲. *[کینایە]* زۆر هار و هاج بوون؛ بە قسە و کردەوە خەڵک ئازار دان ■ ۱و۲. چشم درآوردن

چاو ڕاخستن: *[کینایە]* ڕوانین بە وردی؛ چاو گێڕان ■ به دقت نگاه کردن

چاو ڕشتن: کل دە چاو کردن؛ سورمە دە چاو کێشان ‹چاو ڕشتنمان کاڵەوە بوو، شوو کردنمان بەتاڵەوە بوو «مەسەل»› ■ سُرمه کشیدن

چاو ڕەڵ کردن: ورد نەدیتن بە هۆی ماندوویی، خەو یان گریانەوە ■ چشم آلبالو گیلاس چیدن

چاو ڕەش و کاڵ بوونەوە: *[مەجاز]* خەجاڵەت بوون ■ شرمنده شدن

چاو زەق کردن: بە تیر ڕوانین ‹بڕۆ! بگرە و شەق‌وپەق کە!/ لە دیلی گیراو چاو زەق کە! «گۆران»› ■ خیره نگاه کردن

چاو سپی بوون: *[کینایە]* مردن ■ مردن

چاو سور کردنەوە: *[کینایە]* ترساندن؛ هەڕەشە کردن؛ هەڕ و گیف کردن ■ تهدید کردن

چاو شکان: *[مەجاز]* ۱. ترسان؛ نەترە چوون ‹قەت وا تێ نەگەن چاومان شکاوە/ کوشتن و بڕین دایم بۆ پیاوە «بێکەس»› ۲. پەند وەرگرتن و تەمێ بوون ■ ۱. ترسیدن ۲. تنبیه شدن

چاو شکاندن: ۱. *[مەجاز]* ترساندن ۲. *[مەجاز]* سووک و چرووک کردن ۳. *[کینایە]* چاو داگرتن ■ ۱. ترساندن ۲. بی آبرو کردن ۳. چشمک زدن

چاو شۆڕ کردنەوە: *[مەجاز]* لە بەر پەشیمانی سەر داخستن ■ سرِ ندامت به زیر انداختن

چاو فڕین: ☜ **چاو پەڕین**

چاو قرتانن: ☜ **چاو داگرتن**

چاو قونجاندن: ☜ **چاو قوچاندن**

چاو قوچان/ قوچیان: چاو نووقان؛ چاو نووسان؛ چاو چوونە سەر یەک ■ چشم بسته شدن

چاو قوچاندن/ قوچانن: چاو قونجاندن؛ چاو مچاندن: ۱. چاو لێک‌نان؛ چاو لە سەر یەک دانان؛ پەلک داخستن ۲. *[کینایە]* کەمتەرخەمی کردن ۳. *[کینایە]* خۆ دزینەوە لە کار ■ ۱. چشم بر هم نهادن ۲. اهمال کردن ۳. از زیر کار در رفتن

چاو کردن: *[کینایە]* وە بەر چاو هاتن؛ بە چاو دیتن ■ به چشم دیدن

چاو کردنەوە: ۱. چاو هەڵێنان ۲. *[کینایە]* ورد بوونەوە و سەرنج دان ■ ۱. چشم گشودن ۲. دقت کردن

چاو کریانەوە: ۱. گەورە بوونی بێچووی پەلەوەران و گیانداران ۲. *[کینایە]* لە کار یان شوێنێک شارەزا بوون ■ ۱. چشم باز شدن ۲.

بصیرت یافتن

چاو گرتن: وە بەر دڵ کەوتن ‹تا دیم، چاوی گرتم› ف مورد پسند واقع شدن

چاو گل بوون: تووشی چاوئێشە هاتن ف مبتلا به چشم درد شدن

چاو گلۆفین: چاو پرواندن؛ گوشینی چاوان بە دەست ف چشم مالیدن

چاو گەرم کردن: */مەجاز/* سووکە خەو کردن ف چُرت زدن

چاو گەڕاندن: چاو گەڕان؛ چاو گێڕان؛ بەولاولادا ڕوانین ف به اطراف نظر کردن

چاو گەڕان: ☜ **چاو گەڕاندن**

چاو گێڕان: ☜ **چاو گەڕاندن**

چاو لە بەر کەسێک/ شتێک هەڵنەهاتن: */کنایە/* بێ‌ئەندازە جوان بوون ‹هێندە جوان و لەبراە چاوی لە بەر هەڵنایە› ف بسیار زیبا بودن

چاو لە چاو هاتن: */مەجاز/* نەدیتنەوە ‹دە بڕۆ با چاوم لە چاوت بێ!› ف دیدار به قیامت شدن

چاو لە دوای کەسێک/ شتێک بوون: چاوەڕوان بوون؛ هومێد نەبڕان لە کەسێک/ شتێک ف چشم به دنبال کسی/ چیزی بودن

چاو لە دەستی کەسێک بوون: */کنایە/* بە هیوای یارمەتی کەسێک بوون ف چشم یاری از کسی داشتن

چاو لە دەمی کەسێک بوون: */کنایە/* گوێڕایەڵی کەسێک بوون ‹ئێستە بۆ وا ڕەبەن و داماوم/ من هەڵۆ چاو لە دەمی قالاوم «سوارە»› ف چشم به دهان کسی داشتن

چاو لە سەر هەڵنەگرتن: چاودێری کردن ف چهارچشمی مواظب بودن

چاو لە شتێک ڕوانین: */کنایە/* لەگەڵ شتێک هەڵسەنگاندن؛ لە بەرامبەر دانان ف مقایسه کردن

چاو لە شتێک قووچاندن: */کنایە/* ١. چیتر چاوەڕوانی خێروبێری شتێک نەبوون ٢. خۆ لە نەدیتن دان؛ وە سەر خۆ نەهێنان ف ١. از خیر چیزی گذشتن ٢. به روی خود نیاوردن

چاو لە کەس/ شتێک هەڵنەهاتن: */مەجاز/* زۆر لێی بێزار بوون ف چشم دیدن کسی/ چیزی را نداشتن

چاو لێبڕین: ١. بە تەما بوون ٢. لاسا کردنەوە؛ دەمەلاسکە کردنەوە ف ١. امیدوار بودن ٢. تقلید کردن

چاو لێبوون: ١. چاو پێوە بوون؛ لە بەر چاوەوە بوون ٢. */مەجاز/* چاوەڕوان بوون ‹ئەمە کردەوەی لاوەکانمانە/ کە وا کوردستان چاوی لەوانە «بێکەس»› ف ١. در معرض دید بودن ٢. چشم داشتن

چاو لێدان: */کنایە/* بە چاوەوە کردن؛ کردنە چاوەوە؛ چاوی پیس لێدان ف چشم زدن

چاو لێقووچاندن: چاو لێنووقان؛ چاو لێنووقاندن؛ چاوپۆشی کردن؛ بن لیچدان؛ خۆ لێدزینەوە ف چشم پوشیدن

چاو لێکردن: ١. تواشا کردن؛ لێنوارین ٢. لاسایی کردنەوە ‹نامەوێ کوڕم چاو بکا لە کەس/ خەڵقم بۆ بگرێ و بیکا بە ژێردەس «قانع»› ف ١. نگریستن ٢. تقلید کردن

چاو لێک نان: ١. چاو قونجاندن؛ پێلووی چاو بە سەر یەکا هێنان ٢. */کنایە/* مردن ف ١. چشم بر هم گذاشتن ٢. مردن

چاو لێنوقان: ☜ **چاو لێقووچاندن**

چاو لێنوقاندن: ☜ **چاو لێقووچاندن**

چاو لێهاتن: */کنایە/* بەغیلی پێ بردن ‹چاوت لێدێ ئەو کارە من کردم› ف حسادت کردن

چاو مچاندن: ☜ **چاو قووچاندن**

چاو نوقان: ☜ **چاو قووچان**

چاو نوسان: ☜ **چاو قووچان**

چاو نوساندن: *[کینایە]* کار بە دەغەڵبازی و ناتەواوی جێ هێشتن ‹هەروا چاوی نووساند و دایە دەستی› ▤ کار را نیمەکارە رها کردن

چاو و دڵی کەسێ ڕۆشن/ ڕون بونەوە: شاد و بەختەوەر بوون ‹چاو و دڵتان ڕوون کوڕەکەتان هاتەوە!› ▤ چشم و دل کسی روشن شدن

چاو هەتەر نەکردن: *[کینایە]* لە مەودای حوکمی چاودا نەبوون ▤ خارج از قدرت دید بودن

چاو هەڵاتن: *[مەجاز]* ۱. وریا بوون لە کار و بار؛ فێر بوونێ ئەرکی سەر شان ۲. ڕجوا دیتن ‹چاوم هەڵنایە لە کاری وا ناهەق› ▤ ۱. آشنا شدن؛ راه افتادن ۲. روا دیدن

چاو هەڵتەکاندن: چاو هەڵتەکانن؛ بە چاو هێما کردن؛ بە بزاوتنی چاو تێگەیاندن ‹چاوێکی لێهەڵتەکاند و پەشیمانی کردەوە› ▤ اشارە کردن

چاو هەڵتەکانن: ☜ **چاو هەڵتەکاندن**

چاو هەڵگلۆفین: بە دەست چاو مشتومال دان و سڕینەوە ▤ چشم را مالیدن

چاوی کەسێ ڕۆشن/ ڕون بون: ۱. *[مەجاز]* شاد بوون ۲. *[پلار]* ناڕاستیی شتێ دەرکەوتن ‹چاومان ڕۆشن، ئێرەش هەر ئەو بەزمەیە!› ▤ ۱. شاد شدن ۲. قُبح چیزی آشکار شُدن

بە چاوەوە بون: بوونە چاوەوە؛ کەفتنە بەر چاوچلە؛ لە ئێرەیی چاوپیسان تووشی بەلا هاتن ▤ چشم خوردن

تا چاو کار کردن: *[کینایە]* تا شوێنێ کە چاو هەتەر بکا ▤ تا چشم کار کردن

کردنە چاو: وە بەر چاو گرتن؛ دیتن و چاو لێهەڵنەگرتن ▤ زیر نظر گرفتن

کردنە چاوەوە: ☜ **چاو لێدان**

کەوتنە بەر چاو: ۱. بە هەڵکەوت دیتن ۲. بە چاوەوە بوون ۳. دیتران ▤ ۱. اتفاقی دیدن ۲. چشم خوردن ۳. بە چشم خوردن

لە بەر چاو بون: *[کینایە]* لە بیر بوون؛ فەرامۆش نەکردن ‹چاکە وا لە بەر چاوم/ هەتا لە دنیا ماوم «بێکەس»› ▤ پیش چشم داشتن

لە بەر چاو کەوتن: بێزران ‹ئیدی لە بەر چاوم کەوت› ▤ از چشم افتادن

لە چاو کەسیکەوە دیتن: لە کەسێکەوە زانین ‹هەموو ئەم کارە خراپانە لە چاو تۆوە ئەبینم› ▤ از چشم کسی دیدن

چاوئێشە / çaw'êşe/: ناو. چاوێشە؛ ژانی چاو؛ نەخۆشی چاو؛ چاڤ‌کولی ▤ چشم‌درد

چاوا / çawa/: ئاوەڵکار. چلۆن؛ چۆن؛ کوو ▤ چطور

چاوان[1] / çawan/: ئاوەڵناو. چلۆن؛ کوو ▤ چگونە

چاوان[2]: ئاوەڵکار. چلۆن؛ چۆن ▤ چگونە

چاوانە / çawane/: ناو. ۱. چالاو؛ بیر ‹چاوانە هیچی پێ نایێ، قنگ دۆلچە کونا ئەوێ «مەسەل»› ۲. دەمی زام ▤ ۱. چاه آب ۲. سرِ زخم

▣ **چاوانە کردنەوە:** ☜ **چاوگە داکەوتن**

چاوباز / çawbaz/: ئاوەڵناو. ۱. *[مەجاز]* چاوجوان ‹لە بەر نازی چاوبازان خورد و خەوم خوێناوە/ بە تیری تیرەندازان چ بکەم جەرگم بڕاوە «وەفایی»› ۲. چاوچلێس؛ چاوچڕێن؛ چاوچەرێن؛ چاوباشقاڵ؛ تۆلاز؛ نەزەرباز ‹چونکە لاوێکم، ڕاستم، فێڵباز نیم/ چونکە چاوباز نیم، بە فیز و ناز نیم «پەشێو»› ▤ ۱. زیباچشم ۲. چشم‌چران

چاوبازە / çawbaze/: ☜ **چاوپانکە**

چاوبازی / çawbazî/: ناو. چاوچلێسی؛ تۆلازی ▤ چشم‌چرانی

چاوباشقال / çawbaşqal/: ☜ **چاوچەرێن**

چاوباشقاڵ / çawbaşqał/: ئاوەڵناو. چاوچلێس؛ تۆلاز ▤ چشم‌چران

چاوبرسی / çawbirsî/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* چنۆک؛ چاڤبرچی؛ چاڤبرسی؛ چاونەزێر؛ چەنچووز؛ پڕکێش؛ تێرنەخۆر؛ چکووس؛ تەماکار؛ لێشتۆک؛

هەفهەفی؛ دەڤبەش؛ چلماس؛ چاوچنۆک ☰ حریص

چاوبریقە / çawb(i)rîqe/: ناو. شەووریشە؛ گوڵئەستێرە ☰ کرم شبتاب

چاوبڕ / çawbiř/: ناو. برینگەری چاوان؛ ئەو کەسەی پیلوو دەبڕێ ☰ جرّاح چشم

چاوبڕکە / çawbiřke/: ناو. چاوبڕکێ؛ چاوەبڕکە: ١. چاوقرتکێ؛ کاری بە چاو یەکتر حاڵی کردن؛ تێ گەیاندن بە چاو ٢. کێبەرکێی نەقونجاندنی چاو ☰ ١. به اشاره گفتن ٢. مسابقه‌ی چشمِ باز

چاوبڕکێ / çawbiřkê/: ☜ **چاوبڕکە**

چاوبڕکێن / çawbiřkên/: ☜ **چاوەبڕکێن**

چاوبز[1] / çawbiz/: ناو. گزوفت ☰ خیت

چاوبز[2]: ☜ **چاوزەق**

چاوبژیشک / çawb(i)jîşk/: ☜ **چاوپزیشك**

چاوبژیشکی / çawb(i)jîşkî/: ☜ **چاوپزیشکی**

چاوبلۆق / çawb(i)loq/: ☜ **چاوزەق**

چاوبۆرە / çawbore/: ناو. گیایەکی دڕکاوییە ☰ گیاهی است

چاوبۆق / çawboq/: ☜ **چاوزەق**

چاوبە پۆڕگ / çawbepořig/: ☜ **چاوزەق**

چاوبەرەژێر / çawberejêr/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. بەرباری منەت ٢. تەریقەوەبوو؛ فهێدکار ☰ ١. زیر بار مِنّت ٢. شرمنده

چاوبەس / çawbes/: ☜ **چاوبەست**

چاوبەست[1] / çawbest/: ناو. چاوبەس؛ چاوبەن؛ چاوبەند؛ دەسرەیەک کە لە گەمەدا چاوی پێ دەبەستن ☰ پارچه‌ی چشمبند

⊡ **چاوبەست کردن:** *[کینایه]* خەڵەتاندن و فریو دان ☰ فریب دادن

چاوبەست[2]: ئاوەڵناو. *[کینایە]* چاوبەس؛ چاوبەن؛ چاوبەند؛ دەسبڕ؛ فێڵباز؛ خاپینۆک ‹چاوبەستی فەلەک دەستی بڕیم کوێرانە/ خستمیە جەهەندەمێک و ناوی ژیانە «هەژار، *چوارینەکانی خەیام*»› ☰ حیله‌گر

چاوبەستراو / çawbest(i)raw/: ئاوەڵناو. چاوبەستە؛ چاوبەسراو؛ چاوگرێدای ☰ چشم‌بسته

چاوبەستە / çawbeste/: ☜ **چاوبەستراو**

چاوبەستی / çawbestî/: ناو. *[کینایە]* هەر یەکە لەو کارە سەیر و سەمەرانە کە بە تەڕدەستی و کەڵک وەرگرتن لە هەڵەی چاو و خەڵەتاندنی هەستی بینەر دەکرێن ☰ چشم‌بندی

چاوبەسراو / çawbesraw/: ☜ **چاوبەستراو**

چاوبەسێن،چاوبەسیان / çawbesên çawbesyan/: ☜ **چاوشارەکێ**

چاوبەکل / çawbekil/: ئاوەڵناو. خاوەن چاوی بە کل ڕێژراو ☰ با چشمانی سرمه کشیده

چاوبەل / çawbel/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* چاوچلێس؛ چاوحیز، بەتایبەت سەبارەت بە ژنێ کە زۆر لە پیاوان دەڕوانێ ☰ نظرباز

چاوبەڵەک / çawbełek/: ئاوەڵناو. چاوڕەشی سپی پێست ☰ چشم‌سیاه پوست‌سفید

چاوبەمۆڵەق / çawbemołeq/: ☜ **چاوزەق**

چاوبەن / çawben/: ☜ **چاوبەست**

چاوبەند / çawbend/: ☜ **چاوبەست**

چاوپانکە / çawpanke/: ناو. چاوبازە؛ چاوزەقە؛ چەوبازە؛ گیایەکی گەلاخڕی گوڵ زەردە، سووری دەکەنەوە و دەیخۆن ☰ گیاهی خوراکی

چاوپرووش / çawp(i)rûş/: ئاوەڵناو. چاڤکز؛ میتۆ؛ کوێرەمووشە ☰ دارای چشمانی کم‌سو

چاوپرووشە / çawp(i)rûşe/: ناو. کوس‌کوسک؛ مژومۆری هاوڕێ لەگەڵ تروکاندنی لە سەر یەکی چاودا ☰ کم‌سویی با پلک زدن پیاپی

چاوپزیشک / çawp(i)zîşk/: ناو. چاوبژیشک؛ پزیشکی تایبەتی چاو ☰ چشم‌پزشک

چاوپزیشکی / çawp(i)zîşkî/: ناو. چاوبژیشکی؛

لقێ لە زانستی پزیشکی کە دەپەرژێتە سەر لێکۆڵینەوەی پێکهاتە، کار، نەخۆشی و دەرمانی چاو ≚ چشم‌پزشکی

چاوپشیله / çawp(i)şîle/: ناو. چاوەپشیلە؛ گیایەکە لە چاوی پشیلە دەکا ≚ گیاهی است شبیه چشم گربه

چاوپۆشی / çawpoşî/: ناو. *[کینایە]* چاڤ‌گری؛ کار و ڕەوتی لێبووردن و تۆڵە نەکردنەوە ≚ چشم‌پوشی

چاوپیس / çawpîs/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* چاڤینۆک؛ چاوچەپەڵ؛ چاوچلکن؛ چاوخراپ؛ چاوسۆتک؛ بە تایبەتمەندی زیان گەیاندن ‹بەژنەکەت لە چاوپیسان بە دوور بێت/ هەرچی لە بەر کەی بە ڕاستی لێت دێت «فولکلۆر»› ≚ چشم‌شور

چاوتاریک / çawtarîk/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* ڕەش‌بین؛ بەدبین؛ خاوەن لێکدانەوە و هەڵسەنگاندنی خراپ و داوەری چەوت بەرانبەر بە دیاردە و ڕووداوان ≚ بدبین

چاوترسێن / çawtirsên/: ناوەڵناو. *[کینایە]* تەمێ ≚ متنبه

⊡ **چاوترسێن بون:** *[کینایە]* تەمێ بوون؛ ژێر بوون ≚ ادب شدن

چاوترسێن کردن: *[کینایە]* تەمێ کردن؛ ژێر کردن ≚ ادب کردن

چاوترووکانێک / çawt(i)rûkanêk/: ناوەڵکار. ماوەیەکی یەکجار کەم ‹(بە) چاوترووکانێک دەتگەمێ› ≚ یک چشم به هم زدن

چاوتوند / çawtund/: ☜ **چاوقایم**

چاوتەنگ / çawteng/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* ڕژد؛ چکووس؛ دەس‌قووچاو؛ چاونەزێر ≚ تنگ‌چشم

چاوتیژ / çawtîj/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* چاوڕوون ≚ تیزبین

چاوتێر / çawtêr/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* بەرچاوتێر؛ بێ‌نیاز؛ دوور لە چاوچنۆکی ≚ بی‌نیاز؛ چشم و دل سیر

چاوجوان / çawc(i)wan/: ناوەڵناو. چاوباز ≚ زیباچشم

چاوچاڵ / çawçał/: ☜ **چاوقوڵ**

چاوچڕێن / çawç(i)řên/: ☜ **چاوچەرێن**

چاوچڕێنی / çawç(i)řênî/: ☜ **چاوچەرێتی**

چاوچلکن / çawçiłkin/: ☜ **چاوپیس**

چاوچڵە^{1} / çawç(i)łe/: ناو. چاووچڵە؛ چاوەزار؛ نووشتەی چاوزار ≚ چشمارو

⊡ **کەوتنە بەر چاوچڵە:** بوونە چاوەوە ≚ چشم خوردن

چاوچڵە^{2}: ناوەڵناو. *[مەجاز]* چاووچڵە؛ چاوپیس ≚ چشم‌شور

چاوچڵێس / çawç(i)łês/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* چاوحیز؛ چاوباز؛ چاوچڕێن؛ چاوباشقاڵ؛ چاڤ‌لدەر؛ تۆلاز؛ قۆق؛ حەزۆک و خووگرتوو بە تەماشای ناڕەوا بە هەویای جینسییەوە ≚ چشم‌چران

چاوچڵێسی / çawç(i)łêsî/: ☜ **چاوچەرێتی**

چاوچنۆک / çawç(i)nok/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* چاڤ‌چنۆک: ١. بەتەماح ‹نۆکەر و سەرمایەداری چاوچنۆک/ شاربەدەر کەن، دەربەدەر کەن بێ‌وچان «قانع»› ٢. چاونەزێر؛ بەئێرەیی. هەروەها: **چاوچنۆکی** ≚ ١. آزمند ٢. حسود

چاوچۆڕیاگ / çawçořyag/: ناوەڵناو. چاوداقڵیشاو؛ پیلوو هەڵگەڕاوە ≚ پلک‌برگشته

چاوچو / çawçû/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* چاوبرسی؛ بەخیل ≚ حریص

چاوچەپوچێڕ / çawçep û çêř/: ناوەڵناو. چاوگێڕ؛ چاولار ≚ لوچ

چاوچەپوچێڵ / çaw çep û çêł/: ☜ **چاوچێڵ**

چاوچەپوڕاس / çaw çep û řas/: ☜ **چاوچێڵ**

چاوچەپەڵ / çawçepeł/: ☜ **چاوپیس**

چاوچەرێن / çawçerên/: ناوەڵناو. چاوباز؛

چاوچڕێن؛ چاوچلێس؛ چاوباشقاڵ؛ چەوباز؛ تۆلاز ☰ چشمچران

چاوچەڕێنی / çawçerênî/: ناو. تۆلازی؛ تۆلازی؛ چاوچڕێنی؛ چاوچلێسی؛ چاوحیزی؛ چەوبازی؛ چەوپێسی؛ چاولەوەڕێنی ☰ چشمچرانی

چاوچێڵ / çawçêł/: ئاوەڵناو. چاوچەپوچێل؛ چاوچەپوڕاس؛ خێل؛ خوێل ☰ لوچ

چاوحەواوی / çawĥewawî/: ☜ **چاوحەوایی**

چاوحەوایی / çawĥewayî/: ناو. چاوحەواوی؛ حەوایی ☰ کلاپیسە

چاوحیز / çawĥîz/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* چاوغاین؛ چاوچلێس ☰ چشمچران

چاوحیزی / çawĥîzî/: ☜ **چاوچەڕێتی**

چاوخراپ / çawx(i)rap/: ☜ **چاوپیس**

چاوخوار / çawx(i)war/: ئاوەڵناو. خێل؛ هەڵجەڕ؛ خوێل ☰ لوچ

چاوخومار / çawxumar/: ئاوەڵناو. چاومەس ‹ئەی نیگاری چاوخوماری بێوەفا/ بەسیەتی بێمەیلی و جەور و جەفا «هێمن»› ☰ دیدەخمار

چاوخێل / çawxêl/: ئاوەڵناو. دووبین؛ کاژ؛ خوێل ☰ دوبین؛ لوچ

چاودار / çawdar/: ناو. ١. چاویار؛ چۆدان؛ چەودار؛ چەودەر؛ چەوان؛ چەودەن؛ چەودان؛ چێودان؛ جۆ فەرەنگی؛ گیایەک لە ڕەگەزی گەنم کە گەڵای پانی هەیە و سەلکەکەی بەلادا دەکەوێ و دانەکانیشی دەخورێ ٢. دەنکە؛ چۆدان؛ دانەی ئەو گیایە کە خۆراکی ئاژەڵە ٣. *[مەجاز]* چاوەنێری؛ ئاگاداری بە چاو ☰ ١. چاودار ٢. دانەی چاودار ٣. مُراقبت

چاوداقڵیشاو / çawdaq(i)łîşaw/: ☜ **چاوچۆڕیاگ**

چاوداگیرسێن / çawdagîrsên/: ناو. *[مەجاز]* دەستەچیلەی ئاگر ☰ افروزە

چاودێر / çawdêr/: ناو. *[مەجاز]* چاوەدێر؛ چاویار؛ چاڤدێر؛ چاڤێر؛ چاوێر؛ کەتوان؛ کەسێ کە دەبێ ئاگاداری دروست بەڕێوە چوونی کارێک بێت، بێ ئەوەی خۆی کار بکا ☰ ناظر

چاودێری / çawdêrî/: ناو. *[مەجاز]* چاوەدێری؛ چاویاری؛ چاڤدێری؛ چاڤێری؛ چاوێری؛ کار و ڕەوتی پایین؛ بەردایین؛ پێ ڕاگەیشتن، پرسینەوە و چاو لێکردن بۆ دڵنیایی لە باش بەڕێوە چوونی کارێک ‹دایکیشت لە من بووە بە دایکی هاڵ/ چاودێریم ئەکا ئەو لە ژێر هەرزاڵ «فولکلۆر»› ☰ نظارت

چاوڕۆگە / çawroge/: ناو. زمانەگا ☰ گیاه گاوزبان

چاوڕی / çawrî/: ناو. ١. چارەوێ؛ چاروا ٢. شەرم؛ چاوڕوو ☰ ١. چهارپا ٢. آزرم

چاوڕاو / çawřaw/: ناو. *[مەجاز]* چاووڕاو: ١. بافیش؛ کاری خۆ هەڵکێشان ٢. چاوەڕاو؛ شاتوشووت؛ درۆ و هەڵبەستە ‹لە شێخ و سۆفی مەرحەبا مەکە!/ بە درۆ و چاوڕاو، نان پەیدا مەکە! «قانع»› ☰ ١. خودستایی ٢. لافوگزاف

چاوڕوان / çawř(i)wan/: ☜ **چاوەڕوان**

چاوڕۆشنکەرە[1] / çawřoşinkere/: ناو. *[مەجاز]* دەستەچیلەی ئاگر ☰ افروزە

چاوڕۆشنکەرە[2]: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دڵخۆشکەر ☰ خوشحال کننده

چاوڕۆشنی / çawřoş(i)nî/: ناو. *[کینایە]* ١. مژدەی خۆش ٢. دیارێ کە دۆستان یان نزیکان، بە نیشانەی شادی دەربڕین لە ڕووداوێک بۆ کەسێکی دێنن ☰ ١. مُژده ٢. چشمروشنی

چاوڕوو / çawřû/: ناو. *[کینایە]* شەرم؛ حەیا؛ فهێت؛ فەدی ☰ شرم

چاوڕوون / çawřûn/: ☜ **چاوتیژ**

چاوڕوونی / çawřûnî/: ناو. *[کینایە]* ١. پیرۆزبایی ٢. مژدەی خۆش ٣. دیتنی خۆشەویست ☰ ١.

تبریک ٢. مُژده ٣. دیدار عزیزان

چاوڕەش / çawřeş/: ئاوەڵناو. خاوەن چاوی ڕەش ☰ سیاەچشم

چاوڕەشۆک / çawřeşok/: ناو. خلۆلک؛ گوڵێکە ☰ گُلی است

چاوزار / çawzar/: ☜ **چاوەزار**

چاوزاق / çawzaq/: ☜ **چاوزەق**

چاوزاقلە / çawzaqle/: ناو. پاوزاخە؛ چاوزەقە؛ گیایەکی دڕکاوی تیژە لە نێو مەزرادا دەڕوێ ☰ گیاهی خاردار

چاوزل / çawzil/: ☜ **چاوگا**

چاوزەق / çawzeq/: ئاوەڵناو. چاوبز؛ چاوبلۆق؛ چاوبۆق؛ چاوزاق؛ چاڤزەق؛ چاڤلدەر؛ چەمزاق؛ چاوبەمۆڵەق؛ چاوبەپۆڕگ؛ چاودەرپەڕیو ☰ چشم‌برآمده

چاوزەقە / çawzeqe/: ناو. ١. ☜ **چاوپانکە** ٢. یارییەکی لاوانە، هەر دوو سەری پشتێنی پێکەوە گرێ دەدەن دوو کەس ڕووبەڕووی یەکتر دادەنیشن و پشتێنەکە لە ملیان دەکەن و بەر پێیان بە یەکەوە دەنێن، هەر کەس بەهێز بێ ئەویتر هەڵدەستێنێ و دەیکێشێ بۆ لای خۆی ☰ ١. ☜ **چاوپانکە** ٢. از بازی‌ها

چاوزەقی / çawzeqî/: ناو. گز؛ بزی ☰ چشم برجستگی

چاوساخ / çawsax/: ☜ **چاوساغ**

چاوساخی / çawsaxî/: ناو. وێنایی؛ وینایی؛ سۆمایی ☰ بینایی

چاوساغ / çawsağ/: ناو. چاوساخ؛ کەسێ کە دەستی کوێرێک دەگرێ و لە ڕێ ڕۆیشتندا یارمەتی دەدا ‹شەوی وا بوو دە و دوازدە حافزم لە خۆم کۆ دەکردەوە. خوشکم دەیگوت: لەوەتا سازی، بوویەتە چاوساغی حافزان! «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ عصاکش

چاوسپیلکە / çaws(i)pîlke/: ناو. گیایەکی دڕکاوییە گوڵی زەرد دەکا ☰ گیاهی خاردار

چاوسۆتک / çawsotik/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* چاوپیس؛ چاڤینۆک ☰ چشم‌شور

چاوسور / çawsûr/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* چاڤسۆر؛ پارێزەر؛ خەمخۆر ☰ دلسوز

چاوسوری / çawsûrî/: ناو. *[مەجاز]* ئازایەتی؛ نەترسی ☰ شُجاعت

چاوشارکێ / çawşarkê/: ☜ **چاوشارەکێ**

چاوشارەکی / çawşarekî/: ☜ **چاوشارەکێ**

چاوشارەکێ / çawşarekê/: ناو. چاوشارکێ؛ چاوشاریکێ؛ چاوشارەکی؛ چاوشلکانێ؛ چاوشێرکانێ؛ بەشارکانێ؛ خۆشارکێ؛ خۆشارۆکی؛ خۆرماشارەکی؛ قۆمەشارەکی؛ شارشارێن؛ شارشارکێن؛ قەراـقەرا؛ قەرەـقەرە؛ قەرەـقەرێ؛ قەلەـقەلە؛ قەرێـقەرێ؛ قاوـقاو؛ ڤەشارتوک؛ ڤەشارکۆ؛ حەمەگورگێ؛ هشار؛ هشارـهشار؛ هەشارـهەشار؛ هشارهشارەکی؛ زۆپـزۆپ؛ وڕاشارکێ؛ چاڤشەیتانۆک؛ مڵاسەکوتێ؛ تەی؛ قولوولوو؛ تەی ـ تەی؛ چاوبەسێن ـ چاوبەسێن؛ کاکڵەشێران؛ چاوبەسێن‌ـ چاوبەسیان؛ گەمەیەکی زارۆکانە بەم شێوە یەکیان بەر چاوی خۆی دەگرێ و باقی خۆ دەشارنەوە، ئەم جار ئەوەی چاوی بەستووە دەبێ پێش ئەوەی باقی بگەنەوە شوێنی چاوبەستنەکە پەیدایان بکا و قاویان بدا ☰ قایم‌باشک

چاوشاریکێ / çawşarîkê/: ☜ **چاوشارەکێ**

چاوشاش / çawşaş/: ئاوەڵناو. خێل؛ خوێل ☰ لوچ

چاوشلکانێ / çawşilkanê/: ☜ **چاوشارەکێ**

چاوشۆر / çawşor/: ناو. شووشەی تایبەتی چاوی ئێشاو شوتن ☰ چشم‌شوی

چاوشۆڕ / çawşoř/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* تەریقەوەبوو؛ تەرێقەوەبوو؛ فەدیکار. هەروەها: **چاوشۆڕی** ☰

شرمنده

چاوشەیتانە / çawşeytane/: ناو. شەیتانۆکە؛ هێلکەشەیتان فا حلزون

چاوشین / çawşîn/: ئاوەڵناو. چاوکەوە فا زاغ‌چشم

چاوشێرکانێ / çawşêrkanê/: ☜ **چاوشارەکێ**

چاوغاین / çawğayin/: ☜ **چاوحیز**

چاوقایم / çawqayim/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* چاوتوند: ١. بێ‌شەرم؛ بەڕوو؛ ڕووقایم ٢. نەترس؛ بەغیرەت فا ١. چشم دریده ٢. نترس؛ دلیر

چاوقرتکێ / çawqirtkê/: ☜ **چاوبڕکە ـ١**

چاوقوچاو / çawqûçaw/: ئاوەڵناو. ١. چاو لێک‌ناو ٢. *[کینایە]* ها لە هیچ نە ‹کۆنەپەرستی چاوقووچاو!/ لە جەژنی گەل بۆ ئەترسی؟ «گۆران»› فا ١. چشم‌بسته ٢. چشم و گوش بسته

چاوقوڵ / çawqûł/: ئاوەڵناو. چاوچاڵ؛ چاو تەپیاگ؛ دۆخی پێچەوانەی چاوزەق فا چشم فرورفته

چاوقوڵکە / çawqûłke/: ناو. چاوقووڵی؛ چاوەقووڵی؛ چاوەقووڵە؛ چەمەقووڵە؛ وەبا؛ یەختەسار؛ کول؛ کولک؛ درووشە؛ ئاهۆ؛ فەتا؛ درمی ڕشانەوە؛ پەتایەکی تووشی ناوچەی گەرمێنە مرۆ تووشی زگەشۆرە، ڕشانەوە، سارد بوونەوە، کەم بوونەوەی ئاوی لەش و لە ئاکامدا خەست بوونەوەی خوێن و شین و ڕەش هەڵگەڕانی پێست دەکا، دەرمان نەکرێ دەکوژێ فا وبا

▣ **چاوقوڵکەی گا**: لاڕەشە؛ قۆڕە؛ گاقڕان فا طاعون گاوی

چاوقوڵکەی مامر: ئازاری مریشک؛ پۆپەڕەشە فا طاعون پرنده

چاوقوڵی / çawqûłî/: ☜ **چاوقوڵکە**

چاوک / çawik/: ناو. کانیاو؛ کانی؛ چەشمە فا چشمه

چاوکاڵ / çawkał/: ئاوەڵناو. چاوکەژاڵ فا چشم عسلی

چاوکراوە / çawk(i)rawe/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* تێگەیشتوو؛ لە دنیازان ‹من تەشی‌ڕیسێکی وەک شیرنی «وەفایی»م بۆ چییە؟/ کیژی وریای چاوکراوەی فێرەزانینم دەوێ «هێمن»› فا آگاه

چاوکز / çawkiz/: ئاوەڵناو. پرووش؛ کەم‌بین فا دارای چشم کم‌سو

چاوکزی / çawk(i)zî/: ناو. چاڤ‌تاری فا کم‌سویی چشم

چاوکسکە / çawkiske/: ناو. جۆرە ترێیەکی سپییە لە بۆڵ مازوو دەکا فا نوعی انگور

چاوکوتکە / çawkutke/: ☜ **چاوپانکە**

چاوکولی / çawkulî/: ناو. چاوئێشە فا چشم‌درد

چاوکونەسوژن / çawkunesûjin/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* چاوچکۆلە فا چشم‌کوچک

چاوکونەمەتە / çawkunemete/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* چاوچکۆلە فا چشم‌کوچک

چاوکە / çawke/: ناو. ١. کانی؛ سەرچاوەی ئاوی سروشتی لە سەر زەوین کە بە هۆی هاتنە دەری ئاوی ژێر زەوینەوە بەدی دێت ٢. چاوگە؛ سەرچاوە؛ شوێنێ کە چۆمێکی لێوە بەدی دێ و مەرخی لەوێوە دەستپێدەکا ٣. دەستەچیلەی چاوەی ئاگر فا ١. چشمه ٢. سرچشمه ٣. افروزه

⊡ **چاوکە داکەفتن**: ☜ **چاوگە داکەوتن**

چاوکەرەشێرە / çawkereşêre/: ☜ **چاوکەلەشێرە**

چاوکەژاڵ / çawkejał/: ئاوەڵناو. چاوجوان؛ ئاسک‌چاو ‹لە کونجێ بێوەژن دەگری و دەناڵێ/ لە کۆشکێ بادەگێڕە چاوکەژاڵێ «هێمن»› فا آهوچشم

چاوکەسک / çawkesk/: ناو. گیایەکی گەڵاپانە وەک سێوەڕە، بنجی بە زەویدا پان دەبێتەوە فا گیاهی است

چاوکەڵەشێرە / çawkełeşêre/: ناو. چاوکەرەشێرە؛

گیایەکە تۆمێکی سوور دەکات ■ گیاه چشم خروس

چاوکەوە / çawkewe/: ئاوەڵناو. چاوشین ■ زاغ‌چشم

چاوگ / çawig/: ناو. ١. دەسەچیلە؛ دەستەچیلە ٢. وردە ئاگر لە کوانوودا ٣. */ڕێزمان/* چاوگە؛ وشەیێ کە ناوی کارێکە و بەبێ لە بەر چاو گرتنی کەس و کات، جێبەجێ بوونی کارێک نیشان دەدا ■ ١. افروزه ٢. بازماندەی اخگر در آتشدان ٣. مصدر

چاوگا / çawga/: ئاوەڵناو. */پلار/* چاوزل؛ چاوگەورە ■ گاوچشم؛ فراخ‌چشم

چاوگر / çawgir/: ئاوەڵناو. بەرچاو؛ بەرچاوگر ■ چشمگیر

چاوگرێدای / çawg(i)rêday/: ئاوەڵناو. ١. چاوبەستراو ٢. */کینایە/* تێنەگەیشتوو ■ ١. چشم‌بسته ٢. ناآگاه

چاوگل / çawgil/: ناو. چاوئێشە ■ چشم‌درد

چاوگە / çawge/: ناو. ١. دیمەن ٢. سەرچاوەی کانی ‹کانییەکەی گولبەند، خاوەن سەفا و زەوق/ چاوگەکەی دۆلاش وەک خولدی بەرین «قانع»› ٣. دەستەچیلە ٤. دەمی برین ٥. ☞ **چاوگ ـ٣** ■ ١. منظره ٢. سرچشمه ٣. افروزه ۴. سرِ زخم ۵. ☞ **چاوگـ٣**

▣ **چاوگە داکەوتن:** چاوانە کردنەوە؛ چاوکە داکەفتن؛ قووڵ بوونی برین ■ عمیق بودن زخم

چاوگەورە / çawgewre/: ☞ **چاوگا**

چاوگێڕ / çawgêř/: ئاوەڵناو. ١. چاولار؛ چاوچەپوچێڕ ٢. */مەجاز/* چاولەوەڕێن ■ ١. لوچ ٢. چشم‌چران

چاولار / çawlar/: ☞ **چاوگێڕـ١**

چاولەبەر / çawleber/: ئاوەڵناو. */کینایە/* چاوشۆڕ؛ شەرمەزار ‹لە سایەی زەحمەتی قاچ و سەر و شان و دەس و ئەستۆم/ لە بۆ کەس چاولەبەر نیم و خەیاڵی ڕێی ڕیا ناکەم «قانع»› ■ شرمنده

چاولەبەرزی / çawleberzî/: ئاوەڵناو. سەرت؛ بەرزەفڕ ■ بلندپرواز

چاولەدوا / çawled(i)wa/: ☞ **چاولەدوو**

چاولەدوو / çawledû/: ئاوەڵناو. چاولەدوا: ١. بەئاوات ٢. چاوەڕێ ■ ١. امیدوار ٢. چشم‌به‌راه

چاولەدەر / çawleder/: ☞ **چاوەڕوان**

چاولەدەس / çawledes/: ئاوەڵناو. مۆتاز؛ ئاتاج ■ مُحتاج

چاولەدەست / çawledest/: ئاوەڵناو. ١. چاوەڕوانی بەخشش و خەڵات ٢. */کینایە/* ئاتاج ‹دەبوو ژوانگەی لە کن ڕاوگەی کەوان با/ نە وەک وا چاولەدەستی دەرکەوان با «هێمن»› ■ ١. چشم به دست دیگران ٢. نیازمند

چاولەدەستی / çawledestî/: ناو. نیاز؛ ئاتاجی ■ توقع؛ چشمداشت

چاولەدەم / çawledem/: ئاوەڵناو. */کینایە/* گوێڕایەڵ؛ بەرفەرمان ‹ئێستە بۆ وا ڕەبەن و داماوم؟/ من هەڵۆ چاو لە دەمی قالاوم! «سوارە»› ■ مطیع

چاولەوەڕێن / çawleweřên/: ئاوەڵناو. */مەجاز/* تۆلاز؛ چاڤینۆک ■ چشم‌چران

چاولەوەڕێنی / çawleweřênî/: ☞ **چاوچەرێتی**

چاولیکەر / çawlêker/: ☞ **چاولێگەر**

چاولیکەری / çawlêkerî/: ناو. چاولێگەری؛ هاڤڕک ■ چشم‌وهم‌چشمی

چاولیگەر / çawlêger/: ناو. چاولێکەر؛ خەرمێز؛ چاڤ‌کەرۆک؛ لاسایی‌کەرەوە ■ مُقلِّد

چاولیگەری / çawlêgerî/: ☞ **چاولێکەری**

چاوڵە / çawłe/: ناو. ١. بزووت؛ ئەخترمە؛ چڵووسک ٢. چاڵاو ■ ١. نیمسوز ٢. چاه آب

چاومار / çawmar/: ئاوەڵناو. */مەجاز/* زۆر زرەنگ و وریا ■ بسیار زیرک و باهوش

چاومارە / çawmare/: ناو. مارچێوە؛ مارگرە؛ مارچۆوە؛ گیاگولەنگ ■ مارچوبه

چاومەس / çawmes/: ☜ **چاومەست**

چاومەست / çawmest/: ئاوەڵناو. چاومەس؛ چاوجوان ‹ئەختەر کچی کوردی چاومەستا/ ئیلهام‌بەخشی شیعری پڕهەست! «هێمن»› 🇮🇷 خُمارچشم

چاومێڵ / çawmêł/: ناو. مێڵ؛ کلچێو 🇮🇷 میل سُرمه‌کشی

چاونۆڕ / çawnoř/: ☜ **چاوەڕوان**

چاونە / çawne/: ناو. ١. جێ چاو دانان لە ئامرازی وەک: میکرۆسکوپ و ... ٢. نیسکەی چکۆلە لە درگادا بۆ لێ‌ڕوانین 🇮🇷 ١و٢. چشمی

چاونەبار / çawnebar/: ئاوەڵناو. */کینایە/* بەئێرەیی؛ بەرچاوتەنگ 🇮🇷 حسود

چاونەترس / çawnetirs/: ئاوەڵناو. */کینایە/* چاونەترساو؛ ئازا؛ بەجەرگ؛ بوێر 🇮🇷 دلیر؛ بی‌باک

چاونەترساو / çawnetirsaw/: ☜ **چاونەترس**

چاونەرم / çawnerm/: ئاوەڵناو. */مەجاز/* شەرمن؛ شەرمێون 🇮🇷 خجالتی

چاونەزێر / çawnezêr/: ئاوەڵناو. */مەجاز/* ١. بەئێرەیی؛ چاوچنۆک ٢. ڕژد؛ دەس‌قووچاو؛ چکووس 🇮🇷 ١. حسود ٢. خسیس

چاونەزێری / çawnezêrî/: ناو. */مەجاز/* ١. ئێرەیی؛ چاوچنۆکی ‹بڕۆ ڕێوی بەسیەتی چاونەزێری/ پەلاماری مەبە بۆ لانی شێری «هێمن»› ٢. ڕژدی؛ دەس‌قووچاوی 🇮🇷 ١. حسادت ٢. خسیسی

چاونەکراوە / çawnek(i)rawe/: ئاوەڵناو. */کینایە/* بێ‌ئەزموون؛ نائاشنا بە کار 🇮🇷 ناآزموده؛ بی‌تجربه؛ چشم و گوش بسته

چاونهێر / çawn(i)hêr/: ☜ **چاوەڕوان**

چاونێر / çawnêr/: ☜ **چاوەڕوان**

چاووچڵە / çaw û ç(i)łe/: ☜ **چاوچڵە**

چاووڕاو / çaw û řaw/: ☜ **چاوڕاو**

چاوە / çawe/: ناو. ١. دەستەچیلەی ئاگر ٢. ژووری خانوو ٣. کانی ‹لە ناو ئەو هەموو ئاوە، هەر چاوەیەک/ باوی هەنگاوی خۆشە/ بەتەنیا ئەوە شارەزای کۆسپ و کەندالی ڕێیە «سوارە»› ٤. یەکەیەک بۆ دووکان ٥. ڕیا؛ ڕووبینی ٦. کونی پلوورە هەنگ ٧. بەینی دوو کاریتە لە دارەڕادا 🇮🇷 ١. افروزه ٢. اتاق ٣. چشمه ۴. باب؛ واحد شمارش مغازه ۵. ریا ۶. سوراخ کندوی عسل ۷. فاصله‌ی دو بالار

چاوەبڕکە / çawebiřke/: ☜ **چاوبڕکە**

چاوەبڕکێن / çawbiřkên/: ناو. چاوبڕکێن؛ کاری چاوبڕکە کردن 🇮🇷 اشاره‌ی چشم

⊡ **چاوەبڕکێن کردن**: چاوقرتێ کردن؛ چاو قرتانن؛ چاو داگرتن ‹لە سەر گوێسوانە کردم چاوەبڕکێن/ لەگەڵ گەورە کچی بەر دەرکی حەوشان «هێمن»› 🇮🇷 اشاره کردن با چشم

چاوەپشیلە / çawep(i)şîle/: ☜ **چاوپشیلە**

چاوەپۆڕ / çawepoř/: ☜ **چاوەسوێسکە**

چاوەجاخ / çawecax/: ناو. کوانوو 🇮🇷 اُجاق

چاوەچاو^{1} / çaweçaw/: ناو. چاوەڵچاو؛ کاری ڕوانین بە دڵنیگەرانییەوە؛ تماشای هەموو لا کردن 🇮🇷 عمل با نگرانی به هر سو نگریستن

⊡ **چاوەچاو بوون**: بە چاو گەڕان و سەرەتاتکێ کردن ‹هەر چاوەچاومە بە تەمام یاری من کە بێ/ خۆم سەربڕم لە پێشی، گیان ڕەستگار ئەبێ «ئاوات»› 🇮🇷 به هر سو نگریستن

چاوەچاو کردن: سەرنج دان و بۆ ئەم لا و ئەو لا ڕوانین ‹ئەی گیانەکەم بە چاوی ڕەشت سوێند ئەخوەم کە من/ بۆ دینی چاوی تۆیە کە هەر چاوەچاو ئەکەم «ئەحمەد موختار بەگ»› 🇮🇷 دید زدن

چاوەچاو^{2}: ئاوەڵناو. چاوەڵچاو؛ چاو لە ڕێ ‹خاو و بێخاوی دوو زوڵفی خاوم ئەز/ چاوەچاوی یەک غەزالە چاوم ئەز «نالی»› 🇮🇷 چشم‌انتظار

چاوە ـ چاوە / çawçawe/: ئاوەڵناو. خان ـ خان؛

خانە- خانە ☰ شطرنجی

چاوەچڕێ / çaweç(i)řê/: ناو. *[مەجاز]* چاوچلێسی؛ تۆلازی ☰ چشم‌چرانی

چاوەچڵە / çaweç(i)łe/: ناو. *[باوەڕی کۆن]* چاوەزار؛ چاوێنی؛ چاوچلە ☰ چشم‌زخم

چاوەدوا / çawed(i)wa/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* چاولەدوو؛ دلەودوا؛ دلەدوا؛ دڵ‌سوار؛ نیگەران ☰ دلواپس

چاوەدێر / çawedêr/: ☜ **چاودێر**

چاوەدێری / çawedêrî/: ☜ **چاودێری**

چاوەڕاو / çaweřaw/: ناو. *[کینایە]* ۱. کار و ڕەوتی چاو گێڕان و بە هەموو لادا ڕوانین ۲. چاوڕاو؛ شات‌وشووت ‹یەکێ بە درۆ، یەکێ چاوەڕاو/ یەکێ بە ئاغام، پاشام هاتە ناو «پیرەمێرد»› ☰ ۱. عمل بە دقّت نگریستن بە هر سو ۲. لاف‌وگزاف

چاوەڕوان / çaweř(i)wan/: ئاوەڵناو. چاوڕوان؛ چاوەڕێ؛ چاوەنوار؛ چاونۆڕ؛ چاوەنۆڕ؛ چاوەنوار؛ چەوەنۆڕ؛ چاونهێر؛ چاونێر؛ چاوەڕێگە؛ چەمەڕێ؛ چەمەڕا؛ چاڤرێ؛ چاڤنێر؛ چەهڤنێر؛ چەش‌وەرێ؛ چەشدار؛ چەشرێ؛ چەوەڕێ؛ چاولەدەر؛ چاڤ‌نهێر؛ دێرەدار؛ لهێڤ ‹زۆر دەمێکە چاوەڕوانی زرزڕەی زنجیر ئەکەم/ سەیری ئەم زنجیرە کەن وەک زیوەری شاهانەیە! «قانع»› ☰ چشم‌براه

چاوەڕوانی / çaweř(i)wanî/: ناو. چاڤنێری؛ چاوەنواری؛ چاوەنۆڕی؛ چەمەڕایی؛ چاوەنواڕی؛ چەوەنواڕی؛ نەزاکە؛ نتر؛ تەماداری؛ چاڤ‌نێری؛ چاوێڕوانی؛ ڕێپان؛ تەرنە؛ تەمایەری؛ چەوچەوی؛ کوترمە؛ چاوەڕێیی: ۱. کار و ڕەوتی چاوەڕوان بوون ‹دوای دوو مانگ چاوەڕوانی جوابیان دام› ۲. هیوا ‹چاوەڕوانییەکانی نەهاتنە دی› ☰ ۱. انتظار ۲. توقع

چاوەڕوو / çaweřû/: ناو. *[مەجاز]* فهێت؛ فەدی؛ حەیا؛ شەرم ☰ آزرم

چاوەڕەشە / çaweřeşe/: ناو. یەکەم توێ لە قوڕی بانەناو ☰ لایەی اول گل‌اندود بام

چاوەڕێ / çaweřê/: ☜ **چاوەڕوان**

چاوەڕێگە / çaweřêge/: ☜ **چاوەڕوان**

چاوەڕێیی / çaweřêyî/: ☜ **چاوەڕوانی**

چاوەزار / çawezar/: ناو. *[باوەڕی کۆن]* چاوزار: ۱. چاوێنی؛ چەمەزەخم؛ چەمەزەخمە؛ چاوچلە؛ زیانێک کە پێیان وایە بە هۆی چاو لێدانەوە تووشی کەسێک دەبێت ‹شارێکە عەدل و گەرمە، لە جێگێکە خۆش و نەرم/ بۆ دەفعی چاوەزارە دەڵێن: شاری شارەزوور «نالی»› ۲. نووشتە بۆ چارەی دەرد لە چاوی پیس ☰ ۱. چشم‌زخم ۲. چشمارو

چاوەسوێسکە / çawes(i)wêske/: ناو. چاوەسووسکە؛ چاوەپۆڕ؛ گیایەکە ☰ گیاهی است

چاوەسووسکە / çawesûske/: ☜ **چاوەسوێسکە**

چاوەش / çaweş/: ناو. ۱. زوڕناژەن؛ موتریب ‹یەکێک بووە لۆتی و یەک بوو بە چاوەش/ یەکێک بووە سوالکەر، یەک بوو بە جاکەش! «هێمن»› ۲. سەردەستەی بیست کەس لە لەشکری عوسمانیدا ☰ ۱. رامشگر ۲. سردستەی یک واحد بیست نفری در ارتش عثمانی

چاوەقووڵە / çaweqûłe/: ☜ **چاوقووڵکە**

چاوەقووڵی / çaweqûłî/: ☜ **چاوقووڵکە**

چاوەگا / çawega/: ناو. گیایەکە گوڵێکی زەردی ناوسپی دەکا ☰ گیاهی است

چاوەگێڕان / çawegêřan/: چاوگ. چاو گەڕاندن؛ بە هەموو لایەکدا ڕوانین ☰ به هر سو نگریستن

چاوەڵچاو / çawełçaw/: ☜ **چاوەچاو**

چاوەناز / çawenaz/: ناو. ۱. مەودای دیتنی چاو ۲. ☜ **چاوەنداز** ☰ ۱. دیدرس ۲. ☜ **چاوەنداز**

☐ **چاوەناز بڕیان**: توانا و هەلی دیتن نەمان ‹تاریکی کرد و چاوەناز بڕیا› ☰ دید نماندن

چاوەنداز / çawendaz/: ناو. *[کینایە]* چاوەناز؛ دیمەن؛ بەرجەوەن؛ بەرژەوەن؛ چاوگە؛ بەرچاو ☰

چشم‌انداز

چاوەنوار / çawen(i)war/: ☞ **چاوەڕوان**

چاوەنواری / çawen(i)warî/: ☞ **چاوەڕوانی**

چاوەنواڕ / çawen(i)wař/: ☞ **چاوەڕوان**

چاوەنواڕی / çawen(i)wařî/: ☞ **چاوەڕوانی**

چاوەنۆڕ / çawenoř/: ☞ **چاوەڕوان**

چاوەنۆڕی / çawenořî/: ☞ **چاوەڕوانی**

چاویار / çawyar/: ناو. ١. ☞ **چاودار‌ـ١** ٢. ☞ **چاودێر**

چاویاری / çawyarî/: ☞ **چاودێری**

چاویڕوانی / çawîřwanî/: ☞ **چاوەڕوانی**

چاویش / çawîş/: ناو. ١. نازناوی پیاوی گەورەی ئاینی یەزیدییەکان ٢. چاوەش؛ سەردەستەی سەربازانی عوسمانی ▤ ١. لقب روحانی ایزدی ٢. چاوش؛ سردسته‌ای در ارتش عثمانی

چاویلکە / çawîlke/: ناو. چاویلە: ١. چاڤک؛ چەشمەک؛ چەعفک؛ چەعڤک؛ گوێزلک؛ گۆزلک؛ عەینەک ‹ئێستا پیرم و کەوتوومەتە ئاویلکە/ چاوی جوانم لێون دەکا چاویلکە «هێمن»› ٢. نەخۆشییەکە بەلەکی نەخۆش پۆڕگ دەردەکات ▤ ١. عینک ٢. بیماری تاول ساق پا

چاویلکەدان / çawîlkedan/: ناو. جزمە و قوتووی جێگای چاویلکە ▤ قاب عینک

چاویلکەیی / çawîlkeyî/: ئاوەڵناو. عەینەکی؛ چاڤکی؛ بەرچاڤکی ▤ عینکی

چاویلە / çawîle/: ☞ **چاویلکە**

چاوێر / çawêr/: ☞ **چاودێر**

چاوێری / çawêrî/: ☞ **چاودێری**

چاوێشە / çawêşe/: ☞ **چاوئێشە**

چاوێنی / çawênî/: ناو. *[باوەڕی کۆن]* چاوەزار ▤ چشم‌زخم

چای^{1} / çay/: ناو. چا؛ چایی؛ چایە؛ چەی؛ چوی؛ تۆچا: ١. ڕوەکی چای؛ گیایەکە لە ڕەگەزی چای بە گەڵای قنج و پڕ و بێ‌کولک و ڕەنگی سەوزی تۆخەوە کە بۆ خواردنەوە بەرهەمی دێنن ٢. گەڵای چای؛ گەڵای وشک‌کراوی چای ‹نیو کیلۆ چای بکڕە!› ٣. چای دەمکراو؛ هوونک؛ هنک؛ دەمکراوی گەڵای چای لە ئاوی کوڵهاتوودا کە بە گەرمی دەیخۆنەوە ‹پیالەیەک چای داکە!› ▤ ١. گیاه چای ٢. چای خُشک ٣. چای دم کرده

▣ **چای تاڵ**: ١. چایی شەکر تێ نەکراو ٢. چای ڕەش ▤ ١. چای تلخ ٢. چای پُررنگ

چای خەست: چایی شەکر تێکراو ▤ چای شیرین

چای دیشلەمە: چایی شەکر تێ‌نەکراو کە بە قەندەوە دەخورێ ▤ چای قندپهلو

چای ڕەش: ☞ **چای تاڵ ـ٢**

چای سەفەری: ☞ **چای کیسەیی**

چای کیسەیی: چای سەفەری؛ ئاردە چای لە کیسە کراو بۆ خێرا ئامادە کردنی چای ▤ چای کسیه‌ای

چای^{2}: ☞ **چیاگ**

چای‌پارزن / çayparzin/: ☞ **چاپاڵێو**

چایچی / çayçî/: ناو. چاچی؛ چاییچی: ١. چاپەز؛ خاوەن چایخانە ٢. کەسێ کە چای تێدەکا ▤ ١و٢. چایچی

چایخانە / çayxane/: ناو. چاخانە؛ قاوەخانە؛ شوێنی گشتی بۆ چای خواردنەوە ▤ چایخانه

چایدان / çaydan/: ناو. قۆری ▤ قوری

چایر/ çayir/: ناو. ١. ☞ **چایەر** ٢. ☞ **چارشێو‌ـ١**

چایرنشین / çayirn(i)şîn/: ☞ **چادرنشین**

چایگ / çayig/: ☞ **چیاگ**

چایگی / çaygî/: ناو. ساردی؛ سەردی؛ چیاگی ▤ سردی

چایمانی / çaymanî/: ناو. چیامانی: ١. نەخۆشی لە سەرماوە ٢. ئارەقەی ساردی لەش ▤ ١. سرماخوردگی ٢. عرق سرد بدن

چایه / çaye/: ☜ چای١

چایەر / çayer/: ناو. چایر؛ لەوەڕگە ‹سۆفی ڕیایە خەڵوەتی، بێنی بەهاری کرد/ هاتە دەرێ لە ساییەیی چایەر، حەسایەوە «نالی»› 🇮🇷 مرتع

چایی١ / çayî/: ☜ چای١

چایی٢: ☜ چیاگ

چایی‌پارزن / çayîparzin/: ☜ چاپاڵێو

چایی‌پاڵێو / çayîpałêw/: ☜ چاپاڵێو

چاییچی / çayîçî/: ☜ چایچی

چاییخۆر / çayîxor/: ئاوەڵناو. چاخۆر؛ خووگرتوو بە خواردنەوەی چای 🇮🇷 چایخور

چاییخۆری / çayîxorî/: ئاوەڵناو. پێوەندیدار بە چایی خواردنەوە ‹پیاڵەی چاییخۆری› 🇮🇷 چایخوری

چاییدان / çayîdan/: ☜ چاڕێز

چایین / çayîn/: چاوگ. سەرما بوون؛ ڕچیان 🇮🇷 چاییدن

چپ / çip/: دەنگەناو. ١. دەنگی داکەوتنی دڵۆپە ٢. سرتە؛ چپە؛ قسە بە دەنگی نزم 🇮🇷 ١. صدای چکە ٢. پچ‌پچ

چپان / ç(i)pan/: چاوگ. سرتە کردن 🇮🇷 پچ ـ پچ کردن

چپاندن / ç(i)pandin/: چاوگ. چپانن؛ سرکە کردن؛ بە سرتە قسە کردن 🇮🇷 دِرگوشی گفتن

چپانن / ç(i)panin/: ☜ چپاندن

چپ ـ چپ / çip çip/: ☜ چپەچپ

چپخوز / çipxuz/: ئاوەڵناو. ڕژد؛ چکووس 🇮🇷 خسیس

چپڕ / çipiř/: ناو. لێڕەواری چڕ 🇮🇷 بیشەی انبوه

چپک / çipik/: ناو. لکی تازە دەرهاتووی ناسک 🇮🇷 شاخەی نورستە

چپنای / çipnay/: چاوگ. چپاندن 🇮🇷 دِرگوشی گفتن

چپوهۆڕ / çip û hoř/: دەنگ. سرتە و خورتەی زۆر 🇮🇷 پچ ـ پچ زیاد

چپە / ç(i)pe/: دەنگەناو. ١. سرتە؛ سرکە ‹چپە یا بۆ حیزبیە یا بۆ دزی «مەسەل»› ٢. دەنگی دڵۆپە داکەوتن 🇮🇷 ١. پچ‌پچ ٢. صدای چکیدن قطره

چپەچپ / ç(i)peçip/: دەنگەناو. چپ‌ـچپ: ١. سرتە و سرکەی زۆر ٢. دەنگی لە سەر یەکی داکەوتنی دڵۆپە 🇮🇷 ١. پچ‌پچ بسیار ٢. صدای چکەی پیاپی

چت / çit/: ناو. شت؛ تشت 🇮🇷 چیز

چتارە / ç(i)tare/: ناو. ئەستێرە؛ هەسارە 🇮🇷 ستارە

چتر / ç(i)tir/: ناو. ڕێوی؛ ڕواس 🇮🇷 روباه

چتری / çitrî/: ناو. سەندەڵی؛ سەنگەڵی؛ ئەسکەمل 🇮🇷 صندلی

چتومەک / çit û mek/: ☜ شتومەك

چتۆ١ / ç(i)to/: ئاوەڵناو. چتۆف؛ چۆن؛ چلۆن؛ کوو ‹ئەم کریکارە کاری چتۆیە؟› 🇮🇷 چگونە

چتۆ٢: ئاوەڵکار. چتۆف؛ چۆن؛ چلۆن؛ کوو ‹ئەم کریکارە چتۆ کار دەکا؟› 🇮🇷 چطور

چتۆف / ç(i)tov/: ☜ چتۆ

چتۆنە / ç(i)tone/: ئاوەڵکار. چۆن؛ چلۆن 🇮🇷 چطور

چتوور / ç(i)tûr/: ☜ چوێشتیر

چتیر / ç(i)tîr/: ☜ چوێشتیر

چجار / çicar/: ئاوەڵکار. قەت؛ قەد؛ هیچگا؛ هەرگیز 🇮🇷 هیچگاه

چجای / çicay/: سارستە. بە شێوەی پرسیارێ دەگوترێ کە وەڵامەکەی سەلماوە ‹خێوی هەریەک لەو خدانە/ نێوی بەدوور لە نەمانە// چجای کە گشت لای یەکێ بێ/ دەبێ ئەو هەرژیوە کێ بێ؟ «هەژار، *بۆکوردستان*»› 🇮🇷 چە جای آن کە

چچک / çiçik/: ناو. ١. گوان؛ گوهانی مێوینە ٢. گۆی سەر مەمک ٣. میتکە؛ بەلۆکە 🇮🇷 ١. پستان ٢. نُک پستان ٣. چچولە

چخ / çix/: دەنگ. چخە؛ وشەی دەرکردنی سەگ 🇮🇷 چخە؛ کلمەی راندن سگ

چخنای / çixnay/: چاوگ. وەڕین؛ حەپە کردن ≡ پارس کردن

چخە / ç(i)xe/: ☜ **چخ**

چرا / ç(i)ra/: ناو. چراو: ۱. کەرەسەیەک کە بە سووتاندنی سووتمان، ڕووناکی بەدی دێنی ‹چرای تۆڕی› ۲. دەزگایەک کە بە هۆی هێزی کارەباوە ڕووناکی بەدی دێنێ ‹چرای بەرق› ۳. گڵۆپ؛ لامپ ٤. وجاخی نەوتی ≡ ۱تا۴. چراغ

⊡ **چرا بزن**: چرایەکی قەدیمی، بە فتیلە و شیلەی گەرچەک هەڵدەکرا ≡ چراغ روغنی

چرا پەمپی: ☜ **چرا تۆڕی**

چرا تۆڕی: چرا پەمپی؛ چرایەکی نەوتی بە تۆڕ و پەمپەوە ≡ چراغ زنبوری

چرا خەو: شەوخەف؛ چرایەکی کز کە کاتی خەوتن هەڵدەکرێ ≡ چراغ خواب

چرا دەسی: ☜ **چراموشی**

چرا فتێلە: ☜ **چراموشی**

چرا قووە: لایت؛ جۆرێ چرای دەستی کە بە پیل کار دەکا ≡ چراغقوه

چرا لامپا: جۆرێ چرای گڕسۆز بە کاسەیەک جێ سووتەمەنی و دڵۆپێکەوە ≡ چراغ کاسەای

چرا موشی: چرادەسی؛ قوتیلە؛ قوتیللە؛ قوتیلەچرا؛ چرافتیلە ≡ چراغموشی

چرای جادوو: *[مەجاز]* شتێ کە هەموو ئاواتێ بەجێ دێنێ ≡ چراغ جادو

چرای سوور: ۱. چرایەک کە نیشانەی مەترسی یان بەسیانی ڕێگەیە ۲. چرایەک کە ڕووناکییەکەی سوورە و بۆ ڕاگەیاندنی مەترسی بە کار دەچێ ≡ ۱. چراغ قرمز ۲. چراغ خطر

چرای سەوز: چرایەک کە نیشانەی ئازادی هاتوچووە ≡ چراغ سبز

چرای گڕسۆز: چرایەکی نەوتی بە فتێلەی خڕەوە ≡ چراغ گردسوز

⊡ **چرا دان**: ۱. ڕۆشن کردنی چرا ۲. بە چرا ڕۆشن کردن، عەلامەت دان ≡ ۱. روشن کردن چراغ ۲. علامت دادن

چراتۆڕی / ç(i)ratořî/: ناو. چرایەکی نەوتی بە تۆڕ و پەمپەوە ≡ چراغ زنبوری

چراچی / ç(i)raçî/: ناو. ۱. ئەوی چرا لە پێش بووک هەڵدەگرێ ۲. خزمەتکاری ماڵەگەورە کە چرا هەڵکردنی بە دەستە ‹وا تێدەگەم لە بەزمی چەمەندا چراچییە/ لالە کە ڕۆنی شەونمی کردە چرایەوە «قانع»› ≡ ۱. چراغ بە دست پیشاپیش عروس ۲. چراغچی

چراخ^{1} / ç(i)rax/: ناو. ۱. پشت و پەنا؛ پشتیوان؛ پشتگر ‹کوێرەکانییان مەکەن بە باخ! ناکەسبەچان مەکەن بە چراخ! قەت لە پاشی چوان مەڵێن ئاخ! «مەسەل»› ۲. *[کینایە]* زاوا ≡ ۱. پشتیبان ۲. داماد

چراخ^{2}: ئاوەڵناو. *[کینایە]* ۱. بەکەیف و دەماخ ۲. تورت و تێراو ۳. وریا و بەهۆش ≡ ۱. سرحال ۲. شاداب ۳. هُشیار

چراخان^{1} / ç(i)raxan/: ناو. ۱. چراخانی؛ کاری چرا هەڵکردن لە بازاڕ و شارا بۆ شادی ۲. دەمی دەم دانەوەی پشکۆژ ≡ ۱. چراغانی ۲. موسم شکفتن شکوفە

⊡ **چراخان کردن**: ۱. ڕۆشن کردنی چرای زۆر و جۆراوجۆر ۲. دەمدانەوەی بە کۆمەڵی چرۆ ≡ ۱. روشن کردن چراغهای زیاد ۲. شکفتن یکبارەی شکوفەها

چراخان^{2}: ئاوەڵناو. شەوگڕ؛ مەشخەڵان؛ بە چراگەلی ڕۆشنی زۆرەوە ≡ چراغان

چراخانی / ç(i)raxanî/: ☜ **چراخان**^{1}**ـ۱**

چراخپا / ç(i)raxpa/: ناو. دۆخ یان چۆنیەتی هەڵبڕینی دوو دەست و ڕاوەستانی گیانەوەر بە سەر هەر دوو پێیەوە ≡ چراغپا

چراخپێ / ç(i)raxpê/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* تووڕە ‹بۆ

خێرا چراغ پێ دەبی؟ چی گوت لێ چراخ پێ بووی؟› ☰ عصبانی

چراخەو /ç(i)raxew/: ناو. شەوخەف؛ شەوخەو ☰ چراغ خواب

چرادان /ç(i)radan/: ناو. ١. جێ چرا؛ شوێن یان شتی چرا لە سەر دانان ٢. تاقەیەکی تایبەت بۆ چرادانان لە دیواری ماڵی قەدیم، زیاتر بە شێوەی کەللە قەند چێ دەکرا تا دووکەڵەکەی هەڵکێشێ ☰ ١. چراغپایه ٢. چراغدان

چرادەستی /ç(i)radestî/: ناو. دەستەچرا؛ فانۆس؛ فەنەر ☰ فانووس

چرادەسی /ç(i)radesî/: ☜ **چرا مووشی**

چراساز /ç(i)rasaz/: ناو. کەسێ کە پیشەی چێ کردن یان دروست کردنەوەی چرایە ☰ چراغساز

چراغ /ç(i)rağ/: ناو. *[کینایە]* ١. ماڵەگەورە ٢. زاوا؛ چراخ ☰ ١. خاندان بزرگ ٢. داماد

چراغی /ç(i)rağî/: ناو. *[کینایە]* خزمایەتی دەگەڵ گەورەماڵان ☰ خویشاوندی با بزرگان

چرافتیله /ç(i)raf(i)tîle/: ☜ **چرا مووشی**

چراڤ /ç(i)rav/: ناو. زنە؛ زەل؛ باتلاغ ☰ باتلاق

چراکەران /ç(i)rakeran/: ناو. وەختی شێوان؛ دەمی چرا هەڵکردن؛ تەنگی نوێژی شێوان ☰ شامگاه

چراو /ç(i)raw/: ناو. چرا؛ ڕووناکیدەری تاریکی ☰ چراغ

چراوک /ç(i)rawik/: ☜ **چراوڵە**

چراوگ /ç(i)rawig/: ☜ **چراوڵە**

چراوڵە /ç(i)rawłe/: ناو. چراوک؛ چراوگ؛ چۆلەچرا؛ ئەختەرمە؛ شرەی گرگری لە دارەوە پێچراو کە لە چرای دەستهەڵگر دەچێ ☰ مشعل

چراوی /ç(i)rawî/: ناو. چرا ☰ چراغ

چراویلێ /ç(i)rawîlê/: ناو. گوپ؛ لوور؛ بە تەوژم لە سەررا هاتنە خوار بە شێوەیی کە دەست و سەر بەرەوخوار بێ ☰ شیرجە

چرپ١ /çirp/: ناو. جۆرێ دزی؛ کاری ڕفاندن ☰ عمل قاپیدن

چرپ٢: دەنگ. دەنگی شکانی داری ناسک ☰ صدای شکستن چوب نازک

چرپا /çirpa/: ☜ **چەرپا**

چرپان /çirpan/: چاوگ. ١. چپان؛ چپە کردن ٢. شڵەژان؛ سەر لێشێوان ☰ ١. پچ‌پچ کردن ٢. آشفتن

چرپاندن /çirpandin/: چاوگ. تێنەپەڕ. تێپەڕ. //چرپاندت؛ دەچرپێنی؛ بچرپێنە// چرپانن: □ تێنەپەڕ. ١. سرکە کردن؛ بە سرتە قسە کردن □ تێپەڕ. ٢. ڕفاندن ٣. فێڵ کردن ☰ ١. پچ‌پچ کردن ٢. چاپیدن ٣. فریب دادن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەچرپاندن

چرپانن /çirpanin/: ☜ **چرپاندن**

چرپایە /çirpaye/: ☜ **چەرپا**

چرپنای /çirpnay/: چاوگ. بە پەلە ڕۆیشتن ☰ شتافتن

چرپوچاپ /çirp û çap/: ناو. ١. شات‌وشووت؛ کاری خۆ هەڵکێشان؛ بە خۆدا هەڵگوتن ٢. تاڵان و بڕۆ ☰ ١. لاف‌وگزاف ٢. چپاول

چرپوهۆڕ /çirp û hoř/: دەنگەناو. سرتەی زۆر ☰ پچ‌پچ زیاد

چرپە١ /çirpe/: ناو. کاری خۆ شاردنەوە بە گەڵا و چرپی لە سەردان لە شەڕدا، بۆ دوژمن فریودان ☰ استتار با شاخ و برگ درختان در جنگ

چرپە٢: دەنگەناو. ١. دەنگێکی سەبر ‹دێ و دەچێ بێ‌هەست و چرپە، بە بێ خورپە، وەکوو مام ڕێوی، وەک گورپە! «هەژار، چوار *نامیلکە*»› ٢. سرتە؛ سرکە ‹کوانێ موحیبەت دوعا و پەیامت؟/ کوا چرپە و سرووەی شیرین کەلامت؟ «قانع»› ☰ ١. صدای

بسیار آرام ٢. پچ‌پچ

چرپەچرپ /çirpeçirp/: دەنگەناو. ١. دەنگەدەنگی هێواش ٢. سرکەسرک؛ سرتەسرت ▤ ١. صداهای آرام ٢. پچ‌پچ

چرپی /çirpî/: ناو. لق‌وپۆی بڕدراو ▤ شاخەهای هرس‌شده

چرت /çirt/: ☜ **چۆرت^{١}ـ٢**

چرتان /çirtan/: چاوگ. چرتیان؛ چورتان: ١. کاری وەک ترازانی پەلەپیتکەی چەکی گەرم ٢. لەجێ چوون ▤ ١. چکانده شدن (ماشه و ...) ٢. از جا دررفتن

چرتاندن /çirtandin/: چاوگ. چورتاندن؛ چورتانن؛ چرتانن: ١. قرتە لێهێنان؛ ترازاندنی وەک پەلەپیتکەی چەکی گەرم ٢. ترووکاندن؛ تووکاندن ٣. هەڵپەرتاوتن؛ هەڵپاچین ٤. دانە داوەوە؛ دانە تەڵەوە ▤ ١. چکاندن (ماشە و ...) ٢. شکستن (تخمە و ...) ٣. هَرَس کردن ۴. لو دادن

چرتانن /çirtanin/: ☜ **چرتاندن**

چرتک /çirtik/: ناو. قەلەمباز؛ بازی گوشاد ‹لۆتک و چرتک داڤیتن› ▤ پرش

چرتکەمیز /çirtkemîz/: ☜ **میزەچورتکێ**

چرتون /çirtun/: ناو. تەندوورەی ئاش ▤ تنورەی آسیاب

چرتە^{١} /çirte/: ناو. چورتە؛ جوولەی زۆر کەم ▤ تپش و تکان بسیار کم

چرتە^{٢}: دەنگەناو. چورتە؛ دەنگی زۆر کەم ▤ صدای بسیار آرام

چرتەچرت /çirteçirt/: دەنگەناو. ١. دەنگەدەنگی سەبری سەعات ٢. دەنگی وەک شکانی چرپیی میچ ▤ ١. صدای تیک ـ تیک ساعت ٢. صدای آرام شکستن چیزی

چرتەمیزە /çirtemîze/: ناو. چرکەمیزە؛ میزەچوتکە؛ مێزەچورتکە؛ گمێزەچۆرتکێ؛ نەخۆشی میز ڕانەگرتن ▤ چکمیزک

چرتی /çirtî/: ئاوەڵناو. دانەسکناو؛ بەهەڵبەزودابەز؛ هاروهاج؛ بزۆزی هەدا نەدەر ▤ ناآرام

چرتیان /çirt(i)yan/: چاوگ. ١. دەرپەڕین ٢. خۆ ون کردن بە هەڵاتن ▤ ١. برجهیدن ٢. دررفتن

چرچ^{١} /çirç/: ناو. ١. لەرز لە بەر سەرما یان لە ترسان ٢. لۆچی بە سەر یەکا هاتوو ▤ ١. لرزش بدن بر اثر سرما و یا ترس ٢. چین و چروک

چرچ^{٢}: ئاوەڵناو. ١. سیس؛ ژاکاو ٢. لەڕ؛ لاواز ٣. لۆچ ‹یەک ماچی دەدان لە دەستی چرچی/ یەک بۆنی دەکرد لە تیسکی پرچی «هەژار، *مەم‌وزین*»› ▤ ١. پژمُرده ٢. لاغر ٣. چروکیده

◘ **چرچ بون**: چرچ هەڵاتن؛ ژاکان؛ ژاکیان؛ پەژمەران؛ سیس بوون؛ هەڵقرچان؛ لۆچ بە سەر یەکا هاتن ▤ چروکیدن

چرچ هەڵاتن: ▤ ☜ **چرچ بون**

چرچان /çirçan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //چرچای؛ دەچرچێی؛ بچرچێ// چرچ و لۆچ بوون ▤ چروکیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: چرچاو/ چاوگی نەرێنی: نەچرچان

چرچاندن /çirçandin/: چاوگ. تێپەڕ. //چرچاندت؛ دەچرچێنی؛ بچرچێنە// ژاکاندن؛ ژاکانن؛ سیس کردن ▤ پژمُرده کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەچرچاندن

چرچاو /çirçaw/: ئاوەڵناو. ژاکاو؛ قەرمچی؛ سیس‌هەڵگەڕاو ▤ پژمُرده

چرچرۆ /çirç(i)ro/: ناو. سیسرک؛ سفرەبڕ ▤ جیرجیرک

چرچروو /çirç(i)rû/: ناو. سیسرە؛ سیسرک ▤ جیرجیرک

چرچسین /çirç(i)sîn/: چاوگ. داچلەکین ▤ یکە خوردن

چرچلابەر / çirçlaber/: ناو. ئوتـوو؛ تـووز؛ دەقـاق؛ ناوەشکێنە ☰ اتو

چرچنـای / çirçnay/: چـاوگ. چـرچ کـردن ☰ چروکاندن

چرچولۆچ^{١} / çirç û loç/: ناو. چۆنیەتی ژاکان و بـە سەر یەکا هاتنی لۆی پێست ☰ چین‌وچروک

چرچولـۆچ^{٢}: ئاوەلـناو. سـیس و ژاکـاو؛ هەلـقرچاو ‹لامل چرچولۆچ، هەموو کوورە پشت/ خۆیان ئەدۆزی و ئەسپێیان ئەکوشت! «قانع»› ☰ چروکیدە

چرچە^{١} / çirçe/: ناو. جۆرێ ترێ ☰ نوعی انگور

چرچە^{٢}: ئاوەلناو. */پلار/* لاواز و ژاکـاو ‹بـاپیرە چرچـە وەک دار چەقیبوو/ دەمی وەک تەڵە پێکـدا تـەقیبوو «هەژار، *بۆکوردستان*»› ☰ لاغر و دژم

چرچـی / çirçî/: نـاو. ١. ژاکــاوی ٢. لاوازی ☰ ١. چروکیدگی ٢. لاغری

چرچیـاگ / çirç(i)yag/: ئاوەلـناو. قـەرمچی؛ کـرژ؛ چرچاو ☰ چروکیدە

چرچیان / çirçyan/: چاوگ. ژاکان؛ هەلـقرچان ☰ چروکیدن

چرچیـای / çirçyay/: چـاوگ. چــرچ بــوون ☰ چروکیدن

چرخوویس / çirxûys/: ☜ **چرخیس**

چرخیس / çirxîs/: ناو. چرخوویس؛ ئاردی دانەوێڵە لە ڕۆندا سوورەوەکراو ☰ کاچی

چردانـە / çirdane/: ئاوەلـناو. دانـدار؛ دانـار؛ پـڕبار (دانەوێڵە) ☰ پُردانە (غلە)

چرزەڵـە / çirzeɫe/: نـاو. چووزەڵــە؛ چـووزەرە ☰ نیش گیاە

چرژ / çirj/: ئاوەلناو. پرژ و بڵاو ☰ پخش و پَلا

چرژانە / çirjane/: نـاو. حاڵەتی مرۆچانـە کـردنی پێستی سارد، دوای گەرم بوونەوە ☰ مور ـ مور

چرسـان / çirsan/: چـاوگ. تروووسـکان ☰ سوسـو کردن

چرسـک / ç(i)risk/: نـاو. تروووسـک؛ تروووسـکە ☰ سوسو

چرسـکانەوە / ç(i)riskanewe/: چـاوگ. تروووسکانەوە ☰ سوسو کردن

چرسین / çirsîn/: چـاوگ. ١. ڕەشـکە و پێشـکە کردنی چاو ٢. تروووسکان ☰ ١. سیاهی رفتن چشم ٢. سوسو کردن

چرغ / çirğ/: ناو. جۆرێ تەشی بۆ خوری ڕستن ☰ نوعی دوک

چرف / çirf/: نـاو. ١. پـت؛ نـەبز؛ لێـدانی ڕەگ ٢. ڕەوتی بریقانـەوەی برووسـکە ☰ ١. نـبض ٢. درخشش برق

چـرڤ / çirv/: ئاوەلـناو. شـێواو؛ پـرژ و بـڵاو ☰ درهم‌برهم

چرڤرانـدن / çirv(i)randin/: چـاوگ. بـڵاو و پەرێشان کردن ☰ پراکندن

چرڤری / çirv(i)rî/: ناو. بڵاوی ☰ پراکندگی

چرقە / çirqe/: دەنگ. قرچە؛ دەنگـی شـکانی دار ☰ قرچ

چرک / çirk/: ناو. ١. چلک؛ قرێژ؛ گەماری ٢. کێم و زووخـاوی بـرین ٣. داری دەسـتی هـەلاج ٤. شاهۆ؛ باڵـدارێکی دەمئاوانـە ٥. ☜ **چـرگ** ☰ ١. چرک بدن ٢. چرک زخم ٣. چوب دست پنبـەزن ۴. بوتیمار ۵. ☜ **چرگ**

چرکان / çirkan/: چاوگ. تکان؛ چکە/ تکە کـردن ☰ چکیدن

چرکانـدن / çirkandin/: چاوگ. تێپەڕ. //چرکانـدت؛ دەچـرکێنی؛ بچرکێنـە// چرکـانن: ١. چرتانـدن؛ پەلەپیتکەی کەرەسـتەیەک ترازانـدن ٢. دلـۆپە کـردن (سـەربان و...) ٣. کـاری وەک لۆکـە بـە هەلاجی کردن ☰ ١. چکاندن (ماشە) ٢. چکە کردن ٣. پنبە زدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەچرکاندن

چرکانن / çirkanin/: ☜ **چرکاندن**

چرکن / çirkin/: ئاوەڵناو. گەمار؛ چڵکن؛ پیس و پۆخڵ ▬ چرکین

چرکنای / çirknay/: چاوگ. چرکاندن ▬ چکاندن (ماشه)

چرکونە / çirkûne/: ناو. شوان‌خڵەتێنە؛ شوان‌خەڵەتێن؛ شوان‌هەڵخڵەتێنە؛ شڤانکوژ؛ شوانەخەڵەتن؛ شڤان‌خاپێن؛ مەلێکی پچووکی بۆرەڵۆکەیە لە پاساری گەورەتر ▬ شبان‌فریبک

چرکە / çirke/: ناو. جرکە: ١. سانیە؛ یەکەی سەرەکی بژاردنی کات، بەرانبەر بە ١/٦٠ خولەک (دەقیقە) و ١/٨٦٤٠٠ شەو و ڕۆژێک ‹ڕەنگە دوای یەک چرکەی تر من/ بگوێزمەوە و بڕۆم/ بچمە ولاتێکی دیکەی جوانی «شێرکۆ»› ٢. *[کینایە]* سات؛ کاتێکی زۆر کورت ٣. کەمترین دەنگ ‹چرکەت بێ دەتکوژم!› ٤. کەمترین بزاو ‹لە جێ خۆت دانیشە چرکە مەکە!› ▬ ١و٢. ثانیه ٣. کمترین صدا ۴. کمترین حرکت

چرکەچرک / çirkeçirk/: دەنگەناو. ١. دەنگەدەنگی دڵۆپە ٢. قرچەقرچی ئاڵۆداری میچ ▬ ١. صدای چکیدن آب ٢. جیرجیر چوب‌های سقف

چرکەژمێر / çirkej(i)mêr/: ناو. میلەی چرکە ژماردنی کاتژمێر ▬ ثانیه‌شمار

چرکەمیزە / çirkemîze/: ناو. چرتەمیزە ▬ چکمیزک

چرکیان / çirkyan/: چاوگ. بزووتن؛ جوولان ▬ تکان خوردن

چرکیانەوە / çirkyanewe/: چاوگ. چرکیان و بزووتنی لەسەر یەک ▬ تکان خوردن پیاپی

چرکیای / çirkyay/: چاوگ. چرکان ▬ چکانده شدن (ماشه و ...)

چرگ / çirg/: ناو. چرک؛ چێرگ؛ چێڕگ؛ مێشەسی؛ باڵندەی ویشکانین، لە دەشتی پڕگیا و زەوی‌وزاران دەژین، لاق و ملیان درێژ و باڵیان گەورە و دەندووکیان ئەستوور و پانە، لە فڕیندا تەپن، لە باتی سیکەتۆرە ورگیان هەیە، لە ڕووتەن و زەوی تەنک هێلانە ساز دەکەن، بەهاران کاتی جووت بوون نێرەکەیان چەتر هەڵدەدا و بە دەوری خۆیدا دەسووڕێ، دوو هێلکە دەکەن، سێ جۆریان هەیە: چرگ؛ چووکە چرگ؛ زڕەگ؛ چووکە چرگ؛ زڕەچرگ ▬ هوبره؛ میش‌مرغ

چرم / çirm/: ☜ **چلم ـ١**

چرمس / çirmis/: ئاوەڵناو. سیس؛ چرمس؛ ژاکاو ▬ پژمُرده

چرمسان / çirm(i)san/: ☜ **چرمسین**

چرمساندن / çirm(i)sandin/: چاوگ. چرمساندنەوە؛ چلمساندن؛ نەرم و شل کردن ▬ پژمُرده کردن

چرمساندنەوە / çirm(i)sandinewe/: ☜ **چرمساندن**

چرمسانەوە / çirm(i)sanewe/: چاوگ. چرووسانەوە؛ پووچ بوونەوە لە بەر لاوازی ▬ پژمُردن

چرمسی / çirm(i)sî/: ئاوەڵناو. سیس؛ ژاکاو ▬ پژمُرده

چرمسین / çirm(i)sîn/: چاوگ. چرمسان؛ ژاکان؛ سیس بوون ▬ پژمُردن

چرمسیو / çirm(i)sîw/: ئاوەڵناو. گرژ؛ ژاکاو؛ دژداماو؛ کز ▬ افسُرده

چرمقی / çirm(i)qî/: ئاوەڵناو. قرچاو؛ هەڵقرچاو ▬ ترنجیده

چرمقین / çirm(i)qîn/: چاوگ. هەڵقرچان؛ ترنجیانە یەک ▬ ترنجیدن

چرمن / çirmin/: ☜ **چلمن**

چرنگ / çiring/: دەنگەناو. جرنگە؛ زرنگە؛ دەنگی لێک کەوتنی کانزا، بەتایبەت زێڕ و زیو ▬ جرینگ

چرنگین / çiringîn/: چاوگ. زەنگ لێدان ☰ زنگ زدن

چرنووق / çirnûq/: ☜ **چڕنووك**

چروسکە / ç(i)ruske/: ☜ **چرووسکە**

چروە / çirwe/: ناو. ئەسپ ☰ اسب

چرۆ / ç(i)ro/: ناو. چرەوە: ١. لکی باریکی دار ٢. خونچەی تازەی گەڵادار ☰ ١. جوانەی درخت ٢. شکوفەی برگ

چرۆکۆ / ç(i)roko/: ناو. بێشە؛ لێڕەوار ☰ بیشەزار

چرۆنەک / ç(i)ronek/: ئاوەڵناو. حەشاردراو؛ نادیار ☰ پنهان

چرووس / ç(i)rûs/: ناو. بریقە؛ برووسکە ☰ درخشش

چرووسان / ç(i)rûsan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //چرووسای؛ دەچرووسێی؛ بچرووسێ// ١. درەوشینەوە؛ ورشە دان ٢. چەوسانەوە؛ زڵم و زۆر کێشان ٣. *[مەجاز]* لاواز بوون لە خەم و خەفەتان ☰ ١. درخشیدن ٢. ستم کشیدن ٣. لاغر شدن از شدت غم و غصه

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: چرووساو/ چاوگی نەرێنی: نەچرووسان

چرووساندن / ç(i)rûsandin/: چاوگ. تێپەڕ. //چرووساندن؛ دەچرووسێنی؛ بچرووسێنە// چەوساندنەوە؛ ئازار دان ☰ آزار دادن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ــــ/ چاوگی نەرێنی: نەچرووساندن

چرووساندنەوە / ç(i)rûsand(i)newe/: چاوگ. ١. چەوساندنەوە؛ ئازار دان ٢. ☜ **چرووکاندن** ☰ ١. آزار دادن ٢. ☜ **چرووکاندن**

چرووسانن / ç(i)rûsanin/: چاوگ. سیساندن؛ پەژمەراندن ☰ پژمُردە کردن

چرووسانەوە / ç(i)rûsanewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //چرووسایەوە؛ دەچرووسێیەوە؛ بچرووسێوە// چەوسانەوە؛ ڕەنج دیتنی زۆر؛ ئازاری زۆر کێشان ☰ رنج بسیار کشیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: چرووساوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەچرووسانەوە

چرووساوە / ç(i)rûsawe/: ئاوەڵناو. ١. لاواز لە بەر ڕەنج دیتنی زۆر ٢. ڕووت و قووت (دار و گیا) ☰ ١. لاغر از رنج دیدن زیاد ٢. برگ و بَر ریخته

چرووسکەڕاو / ç(i)rûskeřaw/: ناو. شەوڕاوی پەلەوەر (کەو) بە تیشکی چرا و ئاگر ☰ شکار پرنده با چراغ

چرووسکە / ç(i)rûske/: ناو. ترووسکە؛ چروسکە؛ ورشە ‹گاڤا ڤە ددەت وەکی برووسکە/ بێشوعلە و پێت و بێ چرووسکە «خانی»› ☰ درخشش

چرووک / ç(i)rûk/: ئاوەڵناو. ١. قەڵب؛ بێنرخ ‹نەقدی دڵی کە ڕائیجی سەودایی تۆ نەبێ/ مەغشووش و کەم عەیارە و هەم قەڵب و هەم چرووک «نالی»› ٢. چکووس؛ ڕژد؛ دەسقووچاو ‹واتا: نە ڕژد و چرووک بە لۆمەت بکەن، نە ئەوەندە دەسبڵاو بە بتخاتە سەرساجی عەلی و چیت نەمێنێ «هەژار، *چوار نامیلکە*»› ☰ ١. جعلی و بی‌ارزش ٢. خسیس

چرووکان / ç(i)rûkan/: چاوگ. چرووکانن؛ سیرەسیڕ کردن؛ چیڕەچیڕ کردن ☰ جیرـ جیر کردن

چرووکاندن / ç(i)rûkandin/: چاوگ. چرووساندن؛ چرووساندنەوە؛ چەوساندنەوە ☰ بسیار آزار دادن

چرووکانن / ç(i)rûkanin/: ☜ **چرووکان**

چرووکە / ç(i)rûke/: دەنگەناو. دەنگی چرووکان ☰ جیر ـ جیر

چرووکی / ç(i)rûkî/: ناو. پیسکەیی؛ ڕژدی ☰ خِسّت

چروونەک / ç(i)rûnek/: ناو. لووساوک؛ لووس؛ پلووسک ☰ ناودان

چرەنن / ç(i)renin/: چاوگ. لەوەڕاندن ☰ چراندن

چرەوە / ç(i)rewe/: ☜ **چرۆ**

چری / ç(i)rî/: ناو. تەشرین؛ تشرین؛ ناوی دوو مانگ لە مانگی ڕۆمی ☰ نام دو ماه از ماه‌های رومی

▣ **چریا ئێکێ**: تشرینی یەکەم؛ لە دەی ڕەزبەرەوەیە تا دەی خەزەڵوەر ▤ أُكتبر

چریا دوا: تشرینی دووهەم؛ لە دەی خەزەڵوەرەوە تا دەی سەرماوەز ▤ نوامبر

چریسک / çِ(i)rîsk/: ناو. چڵۆسک؛ بزووت؛ سەرەبزووت ▤ نیمسوز

چریسکان / ç(i)rîskan/: چاوگ. بریقانەوە ▤ درخشیدن

چریسکە / ç(i)rîske/: ناو. تروسکەی کەم ▤ سو سو

چریسکین / ç(i)rîskîn/: چاوگ. چلقلین؛ برووسکە دانەوە ▤ درخشیدن

چریش / ç(i)rîş/: ناو. چرێش؛ ئەسرێلک؛ سریش ▤ سریشُم

چریکانـدن / ç(i)rîkandin/: چاوگ. تێپەڕ. //چریکاندت؛ دەچریکێنی؛ بچریکێنە// چریکە کردن ▤ چهچهه زدن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەچریکاندن

چریکنای / ç(i)rîknay/: چاوگ. چریکاندن؛ چریکە کردن ▤ چهچهه زدن

چریکە / ç(i)rîke/: ناو. ١. چیکەنە؛ ئامرازی پەنبۆ لە دەنک جوێ کردنەوە ٢. دەنگی زۆر تیژی خۆش ٣. ژانی پەیتا ـ پەیتای لەش ‹تاوناتاوێ چریکەیەک لە پشتمەوە هەڵدەستێ› ▤ ١. دستگاه پنبه پاک‌کنی ٢. صدای رسای گوشنواز ٣. چگونگی تیر کشیدن اندام

چرێش / ç(i)rêş/: ☜ **چریش**

چڕ^{١} / çiř/: ناو. ١. قاو؛ بانگ ٢. شەتەک؛ کاری توند بەستن ٣. گۆرانی؛ لاوک ‹چڕێ بچڕە› ▤ ١. بانگ؛ عمل صدا زدن ٢. عمل مُحکم بستن ٣. ترانه

▣ **چڕ دان**: شەتەک دان؛ سفت و توند بەستن ‹چڕی دە! با نەکرێتەوە› ▤ محکم بستن

چڕ^{٢}: ناوەڵناو. ١. چیڕ؛ جیڕ؛ تایبەتمەندی ماکی (وەک نان) لە جاویندا دژوار ‹نانەکە چڕە، ناجاوگێ› ٢. پڕ ‹نە ورشەی گیای مێرگی سەوزی دەمەو بەهارم/ نە شنەی بای دارستانی چڕی نزارم «گۆران»› ٣. لە کێشاندا خۆگر و نەپس ‹هێندە چڕە، وەک جیل وایە› ٤. زۆر لێژ ‹هەورازێکی چڕە؛ شاخێکی چڕە› ٥. ماق؛ زاق؛ زەق ‹پێم مەڵێ کە ئالی زالی شەو، چاوی بێخەوی چڕە «سوارە»› ▤ ١. بیات (نان) ٢. انبوه ٣. کشدار ۴. سخت؛ شیبدار ۵. خیره

چڕ^{٣}: دەنگ. دەنگی دڕانی تەنراوە ▤ صدای پاره شدن پارچه

چڕ •^{٤}: پێشەوشە. *[مەجاز]* سەخت؛ پارێز؛ بە دەستەوە نەدەر ‹چڕدەرپێ› ▤ سخت

• چڕ^{٥}: پاشەوشە. ـ وێژ ‹لاوژەچڕ› ▤ ـ سرا

چڕ^{٦}: لێل. ← **چڕوچاو/ چڕوچیلکە**

چڕا^{١} / ç(i)řa/: ناوەڵناو. فێرەلەوەڕ ▤ چریدن آموخته

▣ **چڕا بون**: فێرە لەوەڕ بوون ‹بەرخەکانمان چڕا بووگن› ▤ چریدن آموختن

چڕا^{٢}: ناوەڵکار. بۆ؛ بۆچی؛ ئەڕا؛ لە بەر چی ▤ چرا

چڕان / ç(i)řan/: چاوگ. پچڕان؛ بچڕیان؛ قرتان؛ لێکبوونەوە ▤ گُسستن

چڕانـدن / ç(i)řandin/: چاوگ. ١. لەت کردن؛ دڕاندن؛ دادڕین ٢. بانگ کردن؛ گازی کرن ٣. دەنگ هەڵێنان لە قام گوتنا ٤. لەوەڕاندن ▤ ١. جِر دادن ٢. صدا زدن ٣. در اوج خواندن ۴. چرانیدن

چڕاو / ç(i)řaw/: ناوەڵناو. ١. پڕ و تێکەڵاو ٢. پچڕاو؛ قرتیاگ ‹پەتی چڕاو› ▤ ١. در هم رفته ٢. قطع شده

چڕای / ç(i)řay/: چاوگ. قاو کردن؛ دەنگ دان ▤ صدا زدن

چڕتەی / çiřtey/: چاوگ. دەنگ دان؛ بانگ کردن ▤ صدا زدن

چڕدۆ / çiřdo/: ناوەڵناو. جڕدۆ؛ تایبەتمەندی ئاژەڵێ کە کاتی دۆشین گوانی توند دەکا و بە باشی شیرەکەی نادا ☰ ویژگی دامی کە بە خوبی شیر نمی‌دهد

چڕدەرپێ / çiřderpê/: ناوەڵناو. *[کینایە]* تایبەتمەندی ژنێ کە درەنگ و بە سەختی خۆ بە دەستەوە دەدا ☰ ویژگی زنی کە بە سختی تمکین کند

چڕژان / çiřjan/: چاوگ. تێکهاڵان ☰ توی هم رفتن

چڕک / çiřk/: ناو. ١. هەتوان؛ مەرهەم ٢. دۆشاوی خەستی دوو جار کولاو ٣. چێشتی خورما و پەنیری سوورەوەکراو ٤. چیکەنە؛ ئامرازی پەمۆ خاوێن کردنەوە ٥. جۆرێ نان ☰ ١. مرهم ٢. شیرەی دوآتشە ٣. خوراک خرما و پنیر سرخ شدە ۴. ابزار حلاجی ۵ نوعی نان

چڕکین / çiřkîn/: ☜ **چلکن**

چڕگاو / çiřgaw/: ناو. زەلکاوی پڕ و چڕ ☰ نیزار انبوە

چڕگە / çiřge/: ناو. جێگای دژوار و چڕ ☰ سنگلاخی

چڕگەر / çiřger/: ناو. گۆرانی‌بێژ ☰ آوازخوان

چڕگەن / çiřgen/: ناو. شوێنی پڕ گژ و گیا کە بە زەحمەت بکێڵرێ ☰ علفزار انبوە کە شخم‌زدنش دشوار است

چڕنوسقاو / çiřnûsqaw/: ناو. تۆزە چەورایی سەر ئاوی کولاو ☰ اندک چربی روی آب جوشیدە

چڕنوک / çiřnûk/: ناو. چرنووق؛ چنگ؛ چنگوڕک؛ نینۆکی تیژی پشیلە و دڕندە ☰ چنگال (گربە و جانوران درندە)

◻ **چڕنوک گرتن**: ڕنین ☰ چنگ زدن

چڕنەمووره / çiřnemûre/: ناو. *[باوەڕی کۆن]* دێوێکی ئەفسانەیە، دەڵێن هەزار جار بیکوژی لەگەڵکوو دڵۆپی خوێنی بڕژێتە سەر عەرز، زیندوو دەبێتەوە ☰ دیوی در افسانەها

چڕنەوپڕنە / çiřnewpiřne/: ناوەڵناو. *[پەلار]* شڕنەوپڕنە؛ هەرچی و پەرچی؛ سووک و بێبایەخ ‹چڕنەوپڕنەی تێڕژابوو› ☰ لات و لوت

چڕوچاو / çiř û çaw/: ناو. تەرح و دیدار ☰ سر و سیما

چڕوچەنە / çiř û çene/: ناو. تەرح و دیدار ☰ سر و سیما

چڕوچیلکە / çiř û çîlke/: ناو. داروو‌کە و پڕ و پووش بۆ ئاگر ☰ افروزنە

چڕوچێو / çiř û çêw/: ناو. چیلکە و چەوێل ☰ خُردە چوب خشک

چڕوو / ç(i)řû/: ☜ **چلۆ-١**

چڕە١ / ç(i)ře/: ناو. ١. گۆرانی ٢. گازی؛ بانگ؛ قاو ٣. *[مەجاز]* قەرەباڵغی؛ ئاپۆرەی خەڵک ☰ ١. آواز ٢. بانگ ٣. ازدحام

چڕە-٢: پێشوشە. پڕ و خەست ‹چڕەدووکەڵ› ☰ انبوە

چڕەبەندان / ç(i)řebendan/: ناو. پڕایی و تێکەڵ-پێکەڵی خەڵک ☰ شلوغی و ازدحام

چڕەچەمان / ç(i)řeçeman/: ناو. ١. چڕەدووکەڵ؛ دووکەڵی زۆر و خەست ٢. گێژەڵووکە ٣. کڕێوە ☰ ١. دود غلیظ ٢. گردباد ٣. کولاک

چڕەدووکەڵ / ç(i)ředûkeł/: ناو. چەڕەدووکەڵ؛ چەقەدووکەڵ؛ کادووی زەحف؛ دووکەڵی زۆر و سەخت ☰ دود غلیظ

چڕەکەو / ç(i)řekew/: ناو. کێبەرکێی خوێندنی دوو یا چەند کەو ☰ مسابقەی کبک‌خوانی

چڕی / ç(i)ři/: ناو. پڕی ☰ انبوهی

چڕین / ç(i)řîn/: چاوگ. ١. گوتن؛ گۆرانی خوێندن ٢. پچڕین؛ پساندن؛ قرتاندن ‹زنجیری زوڵمی زۆرداریی ئەچڕن / دەوڵەت بە دەوڵەت، شار بە شار ئەفڕن «قانع»› ٣. بانگ کردن ‹یە چڕی ئاغا! ئەو داد کەی سەرکارا/ دەسمایە نەیریم،

حەساوەکەت بار «شامی»› ☰ ١. آواز خواندن ٢. گُسستن ٣. صدا زدن

چرینەوە / ç(i)řînewe/: چاوگ. هۆرە کردن ☰ تحریر دادن

چریەی / ç(i)řyey/: چاوگ. دەنگ دان ☰ صدا زدن

چرێک / ç(i)řêk/: ناو. قرقرە؛ غەرغەرە؛ مەکارە ☰ قرقرە

چز¹ / çiz/: ناو. ١. دوایی؛ کلکە ٢. چزوو؛ چزە؛ چووزە؛ قەگەز؛ ئەستنگ؛ بەشێک لە ئەندامی گیاندارانی چزدار (وەک مار، دووپشک، زەرگەتە و ...) کە ژاری پێ دەڕێژن ٣. ئاسەواری پێوەنووسانی گڕ و تاوی پێست سووتێن ٤. کاری کوژاندنەوە؛ خەت کێشانی نووسراو ☰ ١. دُنبالە ٢. نیش ٣. داغ ۴. عمل خط کشیدن نوشتە

⊡ **چز پێدان** درێژە دانی مەبەست؛ لە سەر باس ڕۆیشتن ☰ دنبالەی سُخن را گرفتن

چز پێوە دان ١. پێوەدان؛ چز لێدان؛ چزوو تێڕۆ چوون/ کردن ٢. ☜ **چز وەشاندن** ☰ ١. نیش زدن ٢. ☜ **چز وەشاندن**

چز کردن خەت بە سەردا کێشان و کوژاندنەوە ☰ خط کشیدن نوشتە

چز وەشاندن *[کنایە]* چز پێوە دان؛ تانە لێدان ☰ طعنە زدن

چز²: دەنگ. دەنگی ڕۆنی داغ لە هەڵچۆقاندا ☰ صدای روغن داغ

چزان / ç(i)zan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //چزای؛ دەچزێی؛ بچزێ// ١. پێوەنووسان یان لێکەوتنی شتی داخ ٢. پێوەدران و گەزران ☰ ١. داغ شدن ٢. نیش خوردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: چزاو/ چاوگی نەرێنی: نەچزان

چزاندن / ç(i)zandin/: چاوگ. تێپەڕ. //چزاندت؛ دەچزێنی؛ بچزێنە// چزانن: ١. داغ پێوەنان ٢. پێوەدانی زەرگەتە و دووپشک ٣. چۆقاندنی ڕۆن ☰ ١. داغ کردن ٢. نیش زدن عقرب و زنبور ٣. جوشاندن روغن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەچزاندن

چزانن / ç(i)zanin/: ☜ **چزاندن**

چز ـ چز / çiz çiz/: دەنگەناو. دەنگی وێککەوتنی سوورەوەکراو دەگەڵ ئاودا ☰ صدای تماس آب با جسم تفتە

چزدار / çizdar/: ئاوەڵناو. ١. ☜ **چزودار** ٢. *[مەجاز]* ئازاردەر؛ وێڕای تەوس و توانج ‹قسەی چزدار› ☰ ١. ☜ **چزودار** ٢. نیشدار

چزران / çizran/: چاوگ. تێنەپەڕ. نادیار. //چزرای؛ دەچزرێی؛ بچزرێ// چزیان ☰ داغ شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: چزراو/ چاوگی نەرێنی: نەچزران

چزرین / çizrîn/: چاوگ. ١. سیسیان؛ ژاکان ٢. چرچ بوون ☰ ١. پژمُردە شدن ٢. چروکیدن

چززە / çizze/: ☜ **چزە**

چزلک / çizlik/: ناو. ساتوور؛ ساتۆر ☰ ساطور

چزلیک / çizlîk/: ناو. جۆرێ کێردی کەوانی وەک خنجێر ☰ گزلیک

چزڵیک / çizłîk/: ناو. چزیلک؛ چزیلە؛ چزلێک؛ ژزیلک؛ چلەوەزی؛ دووگی سوورەوەکراو ☰ جزغالە

چزڵێک / çizłêk/: ☜ **چزڵیك**

چزمە / çizme/: ناو. جزمە؛ کەوشی ملدرێژ تا زرانی ☰ پوتین بلند

چزنای / çiznay/: چاوگ. چزاندن ☰ نیش زدن

چزوبز / çiz û biz/: دەنگەناو. جزوبز؛ قژە؛ جز؛ کزوبز ☰ جزولز

چزوهۆڕ / çiz û hoř/: دەنگەناو. دەنگی سوورەوە کردن و هەڵچۆقاندنی ڕۆن ☰ جز و وز

چزو / ç(i)zû/: ☜ **چز^{1}ـ٢**

چزوودار / ç(i)zûdar/: ئاوەڵناو. چزدار؛ خاوەن چزوو ‹کوڕ وەک گوڵی گوڵزارە، ئەمما سەمەری خارە/ وەک هەنگی چزووداره، هەنگوینی موسەففا کچ «نالی»› ▤ نیشدار

چزوونه / ç(i)zûne/: چاوگ. پێوەدانی دووپشک و ... ▤ نیش زدن

چزه^{1} / ç(i)ze/: ناو. *[مندالانه]* چززه؛ گۆشتی برژاو ▤ گوشت بریان

چزه^{2}: دەنگەناو. چززه: ١. دەنگی برژانی گۆشت ٢. دەنگی هەڵچۆقانی ڕۆن ▤ ١. صدای بریان شدن گوشت ٢. صدای روغن داغ شده

⊡ **چزه لێدان:** *[کینایه]* بەلا پێگەیاندن ▤ بلا بر سر کسی آوردن

چزه لێهەستان/ لێهەڵسان: ١. داخ کردن ٢. هەست بە داغ کردن ▤ ١. داغ کردن ٢. احساس تماس با جسم داغ کردن ٠

چزه لێهەڵساندن: داغ کردن؛ شتی سوورەوەبوو پێوەنان ▤ داغ کردن

چزه لێهێنان: ١. (چز) پێوەدان ٢. هەستی داغ کردن ▤ ١. نیش زدن ٢. احساس سوختن کردن

چزەپێڵه / ç(i)zepêłe/: ناو. جۆرێ دووپشک ▤ نوعی عقرب

چزەچز / ç(i)zeçiz/: دەنگەناو. چزەی زۆر ▤ جز و وز

چزیاگ / çizyag/: ئاوەڵناو. گەستە؛ پێوەدراو ▤ گزیده

چزیان / çizyan/: چاوگ. ١. چزوو تێڕاچوون ٢. برژان لە سەر ئاگر ▤ ١. نیش خوردن ٢. بریان شدن

چزیای / çizyay/: چاوگ. چزران؛ لێکەوتنی شتی داغ ▤ داغ شدن

چزیر / ç(i)zîr/: ناو. دوڕگه؛ گراوه؛ دڕگه ▤ جزیره

چزیرگه / ç(i)zîrge/: ناو. ڕەند؛ گراف ▤ جزیرەی کوچک

چزیلک / ç(i)zîl(i)k/: ☜ **چزلیك**

چزیله / ç(i)zîle/: ☜ **چزلیك**

چزیمزی / ç(i)zîm(i)zî/: ناو. زێ ـ زێ؛ زمانی زێڕنگەران ▤ زبان زرگری

چست / çist/: ناو. چێژه؛ چێژ؛ چەژه ▤ مزه

چسک / çisk/: ئاوەڵناو. چوست و چالاک ▤ چُست و چالاک

چش^{1} / çiş/: ئاوەڵناو. هیچ؛ هیچ شت؛ نە تشت ‹چیت هەیه؟ چش!› ▤ هیچ

چش^{2}: جێناو. ١. ئەوەی؛ ئەوی ‹چش لەوێ بوو پیاو بوون!› ٢. چ؛ چی؛ هیچ شت ‹چشم بوو بیدەم؟› ▤ ١. آنچه؛ هرآنچه ٢. چه؛ هیچ چیز

چش^{3}: شبەجمله. ١. بە توون؛ بە دەرەک ‹ئەوان بە بۆمبا بمانکوژن چش/ وەحشین بە مێشیان ئێمە بڵەین کش! «هەژار، *بۆ کوردستان*»› ٢. گرنگ نییه ‹ناڵێم مەخۆن، چش لە خواردن/ چش لە ورگیش پەتی کردن! «گۆران»› ▤ ١. به درک ٢. مهم نیست

⊡ **چش لێکردن:** بە توون لێکردن ‹کەسی واشمان نەبووه چش لە بەرماوی بێگانە بکا و هەلپەرستی بە گەلپەرستی بگۆڕێتەوه و دەنگ هەڵێنێ و لەو خەوە بێبڕانەوەیەمان ڕاپەڕێنێ و تۆزێکمان لە دەردی خۆمان تێبگەیەنێ «هەژار، *شەرەفنامه*»› ▤ صرفنظر کردن

چشت / çişt/: ناو. تشت؛ شت؛ ناها ▤ چیز

چشتمشت / çiştmişt/: ناو. *[کینایه]* خۆراکی؛ خواردەمەنی ▤ خوراکی

چشه / ç(i)şe/: دەنگ. وشەی لێخوڕینی کەر ▤ صوت راندن الاغ

چغ^{1} / çiğ/: ناو. بسکی هەڵگەڕاوه ▤ سرِ زلف

چغ^{2}: دەنگ. چخه؛ چخ؛ چغه؛ وشەی سەگ ڕاونان ▤ چخه

چغا /ç(i)ğa/: ناو. تەپۆلکە؛ تەپە؛ گرد؛ گر ■ تپە

چغاندن /ç(i)ğandin/: چاوگ. چغە کردن ■ چخ کردن

چغچغە /çiğç(i)ğe/: ناو. شەقشەقە ■ جغجغە

چغر /çiğir/: ئاوەڵناو. ١. چڕ؛ چغور؛ چوغور؛ چوغورد؛ پڕ ٢. ☜ **چقر** ■ ١. انبوه ٢. ☜ **چقر**

چغراندن /çiğrandin/: چاوگ. هان دان؛ هەڵخڕاندن ■ تحریک کردن

چغور /ç(i)ğur/: ☜ **چغر**

چغۆ /ç(i)ğo/: ☜ **چەقۆ**

چغە[١] /ç(i)ğe/: دەنگ. دەنگی سەگ ڕاو نان ■ چخە

چغە[٢]: دەنگەناو. وشەی ڕاو نانی سەگ ■ چخە

⊡ **چغە لێکردن:** دەرکردنی سەگ ■ راندن سگ

چف[١] /çif/: ناو. چەماوی ■ خمیدگی

⊡ **چف کرن:** فێڵ کردن ■ حیلە کردن

چف[٢]: دەنگەناو. چپە؛ سرتە؛ سرکە؛ پچەپچ ■ پچ - پچ

چفان /ç(i)fan/: چاوگ. ١. چەمینەوە؛ کۆمەو بوون ٢. دەرکران ٣. سەرکۆنە کردن ■ ١. خم شدن ٢. رانده شدن ٣. سرزنش کردن

چفاندن /ç(i)fandin/: چاوگ. ١. چەماندنەوە؛ کۆمەو کردن ٢. دەرکردن ٣. سەرکۆنە کردن ■ ١. خم کردن ٢. راندن ٣. سرزنش کردن

چفانێ /ç(i)fanê/: ناو. سرتە؛ سرکە؛ پچەپچ؛ چپە ■ پچ-پچ

چفت /çift/: ناو. قفڵ؛ قوفڵ؛ قوڵف ■ قُفل

چفتە[١] /çifte/: ناو. تفەنگی ڕاو ■ تفنگ شکاری

چفتە[٢]: ئاوەڵناو. سیابەخت؛ بەدبەخت ■ بدبخت

چفتەلێس /çiftelês/: ئاوەڵناو. چڵێس؛ سکن ■ شکمو

چفنای /çifnay/: چاوگ. چپە کردن؛ چپاندن ■ پچ - پچ کردن

چفە /ç(i)fe/: دەنگەناو. چپە؛ سرتە ‹چفەی بێ وادەی نیازان نازان/ بندەسی دا دەنگ بازان یا نازان «مەولەوی»› ■ پچ - پچ

چفەچف /ç(i)feçif/: دەنگەناو. پچەپچ؛ سرتەسرت ■ پچ - پچ

چفیای[١] /çifyay/: چاوگ. بوونە چپە و بە گوێ دران ■ بە گوش رسیدن (از طریق پچ - پچ)

چفیای[٢]: ئاوەڵناو. ١. چەماوە ٢. دەرکراو ■ ١. خمشدە ٢. بیرون راندەشدە

چڤاتگە /ç(i)vatge/: ☜ **جڤاتگە**

چڤاندن /ç(i)vandin/: ☜ **چەماندن ـ١**

چڤر /çivr/: ئاوەڵناو. لیچق؛ لیق؛ لینج ■ لزج

چڤۆ /ç(i)vo/: ئاوەڵناو. فێڵەباز ■ مکّار

چڤی /ç(i)vî/: ئاوەڵناو. چەماو؛ چەمیو؛ خوارەوەبوو؛ داهاتوو؛ چڤیای ■ خمیدە؛ کوژ

چڤیای /çivyay/: ☜ **چڤی**

چڤیت /ç(i)vît/: ☜ **چوویت**[٢]

چڤیک /çivîk/: ناو. چڤینک؛ چیڤک؛ مەلیچک؛ پاساری؛ چۆلەکە ■ گنجشک

چڤین /çivîn/: چاوگ. ١. چەمین ٢. فیتوو لێدان ■ ١. خمیدن ٢. سوت کشیدن

چڤینک /ç(i)vînik/: ☜ **چڤیك**

چڤینگ /ç(i)vîng/: ☜ **چۆلەکە**

چق[١] /çiq/: ناو. ١. لکی پچووکی ڕاستدەرچوو لە دار ٢. چقە؛ چۆ؛ چۆب؛ قیتکەی پاژنەی کەڵەشێر ٣. وردەڕەگی ناو گۆشت ■ ١. جوانەی برآمدە از تنە ٢. برآمدگی پاشنەی خروس ٣. رگ و پی گوشت

چق[٢]: ئاوەڵناو. چەق؛ چەقاڵتە ■ نامرغوب (گوشت)

چقا /ç(i)qa/: ☜ **چقاس**

چقاس /ç(i)qas/: ئاوەڵناو. چقا؛ چ ئەندازە؛ چەند ■ چقدر

چقچقاندن /çiqç(i)qandin/: چاوگ. قرچاندنەوە

▤ چروک کردن

چقر / çiqr/: ناو. چغر؛ خاچ؛ خالی خاچ له پەڕی پاسووردا ▤ خاج ورق

چقڵ / çiq(i)ł/: ناو. چقـوڵ؛ دڕک؛ دڕوو؛ دڕی ▤ خار

◙ **چقڵە کەوە**: پـوور ئایشـێ؛ جـۆری دڕووی کورتەباڵا ▤ نوعی خار

چقڵە کەوێ: دڕووە زەردە ▤ نوعی خار

چقڵی مەموزینان: *[کنایە]* شۆفار و شـەیتانی دژی دوو دۆست ▤ دشمن دلدادگان

◘ **چقڵی چاوی کەسێک بوون**: *[مەجاز]* بوونە هۆی ڕق و زیزی کەسێ ▤ خار در چشم کسی بودن

چقڵاوی / çiqławî/: ئاوەڵناو. دڕکـاوی؛ دڕکـدار ▤ خاردار

چقوڵ / ç(i)quł/: ☜ **چقڵ**

چقە / ç(i)qe/: ☜ **چق**١-٢

چقیر / ç(i)qîr/: ناو. چەکەرە ▤ جوانه

چقیڕ / ç(i)qîr/: ناو. نینۆک؛ نەنووک؛ نـەینۆک ▤ ناخن

چک١ / çik/: ناو. ١. قوێرەی میچ؛ جگـی لـە سـەر پشتکەوتوو ٢. کۆتایی؛ دوایی ٣. چەکەرە ▤ ١. طرف پُشت قاب بازی ٢. قطع ٣. جوانه

چک٢: دەنگەناو. دەنگی دڵۆپە ئاو ▤ صدای چکیـدن آب

• **چک**٣: پاشەوشە. ـ ێنە: ١. لە ئاوەڵناو، ناو دروست دەکـا ‹سـپیچک› ٢. لـە نـاو، نـاوێکی گچکـەتر دروست دەکا ‹کابچک؛ کونچک› ٣. ـ جق؛ لیچق ‹شیرنچک› ▤ ١تا٣. ـ ک

چکارە / ç(i)kare/: ئاوەڵناو. چەکارە: ١. پرسیار لـە پیشەی کەسێ ‹بابت چکـارەیـە› ٢. پرسـیارێکی نەرێنی واتا بە تۆ چی ‹ئەرێ تـۆ چکـارەی فـەرمان دەدەی؟› ▤ ١و٢. چکاره

چکاڵ / ç(i)kal/: ناو. پڕوپووش ▤ خس‌وخاشاک

چکان / ç(i)kan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //چکای؛ دەچکێی؛ بچکێ// چکیان: ١. تکـان؛ تکیـان ٢. داچـەکانی کانی و بیر؛ وشک بوونی تەوش ‹چکاوە ئاوی پـڕژ و گۆلەشینی / نەماوە هەر لە کۆتر تا شەهێنی «حاجی قادر»› ▤ ١. چکیدن ٢. خشکیدن آب چاه و چشمه

■ ئاوەڵـناوی بـەرکاری: چکـاو/ چـاوگی نـەرێنی: نەچکان

چکاندن / ç(i)kandin/: چـاوگ. تێـەڕ. //چکانـدت؛ دەچکێنی؛ بچکێنە// چکاندنەوە: ١. وشک کردنی تراو ٢. چەقاندنی شەتڵ ٣. تکانـدن؛ بـە دڵـۆپە داکردنی ئاو ▤ ١. خشکانیدن مایع ٢. کاشتن نهـال ٣. چکانیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەچکاندن

چکاندنەوە / ç(i)kandinewe/: ☜ **چکاندن**

چکانن / ç(i)kanin/: چاوگ. تکاندن؛ چکانـدن ▤ چکانیدن

چکانەوە / ç(i)kanewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //چکایەوە؛ دەچکێیەوە؛ بچکێوە// ١. کوڵاندنی تراو تا خەست بوونی ٢. چۆڕانەوە؛ داچۆڕیان؛ ئاو تێدا نـەمان ▤ ١. جوشاندن و غلیظ کردن مایع ٢. خشکیدن

■ ئاوەڵناوی بـەرکاری: چکـاوەوە/ چاوگی نـەرێنی: نەچکانەوە

چکای / ç(i)kay/: چاوگ. چکان؛ تکان؛ تکیـان ▤ چکیدن

چکایرە / ç(i)kayre/: چاوگ. تکین؛ تکیان؛ چکان ▤ چکیدن

چکچکانـدن / çikç(i)kandin/: چـاوگ. قـۆڵ لێ‌هەڵکردن بۆ شەڕ یـا خـۆ چەکـدار کـردن ▤ مهیای نبرد شدن

چکچکە / çikç(i)ke/: نـاو. ١. دڵۆپە و ئـاوەچۆڕەی دایمە لە درزی شاخ و ئەشـکەوتانەوە ‹تـۆ ئیسـتا چکچکـەی دەراڵـی زمـانی و/ لـە شـەوی غوربـەتا دائەدەیت «شـێرکۆ»› ٢. پندریسـک؛ غندەگولـە؛

بالندەیەکی چکۆلە و بۆر و تیژڕۆیە، لە نێو دڕک و دالاندا دەژی ☰ ١. چکّه ـ چکّه ٢. پرندەای است

چکر /çikr/: ناو. نینۆک؛ ناخوون؛ ناخوێن؛ نانووخ ☰ ناخن

چکرگر /çikirgir/: ناو. نینۆکبڕ؛ نەنووکگر؛ ناخونگر ☰ ناخُنگیر

چکرم /çikirm/: ناو. داری سەر دە عەرز چەقێندراو ☰ چوب یک سر در زمین فرو شده

چکرە /çikre/: ناو. منال؛ مندالّ ☰ کودک

چکلان /çiklan/: چاوگ. چەقان؛ چەقیان ☰ نشانده شدن

چکلاندن /çiklandin/: چاوگ. چەقاندن ☰ نشاندن

چکلیت /çiklît/: ناو. شوکلات؛ شوکولات؛ چاکلێت؛ جۆرێک شیرینی لە کاکائوو و شەکر ☰ شُکلات

چکڵ /çik(i)ł/: ناو. چقڵ؛ دڕک ☰ خار

چکڵە /çikłe/: ☜ **چوکڵە**

چکڵەچزێ /çikłeç(i)zê/: ☜ **چوکڵەچزێ**

چکمەساو /çikmesaw/: ناو. باقە گیای نەبەسراوی گەورە ☰ تودەی انباشتەی گیاه

چکنای /çiknay/: چاوگ. چکاندن؛ تکاندن ☰ چکاندن

چکنەر /çikner/: ☜ **چەوەندەر**

چکوچک /ç(i)kuçik/: ناو. دارەسمە؛ دارتەقێنە ☰ دارکوب

چکولووکە /ç(i)kulûke/: ئاوەڵناو. قچک؛ بچووک؛ بیچکەلانە؛ بوچکەلە ☰ کوچولو

چکۆ /ç(i)ko/: ئامراز. چون؛ چونکاتێ؛ بۆیە؛ لە بەر ئەوە ☰ زیرا

چکۆلانە /ç(i)kolane/: ☜ **چکۆڵانە**

چکۆلە /ç(i)kole/: ☜ **چکۆڵە**

چکۆلەیی /ç(i)koleyî/: ☜ **چوکیتی**

چکۆڵانە /ç(i)kołane/: ئاوەڵناو. چکۆلانە؛ بچکۆلە؛ بووچلانە؛ گولالە؛ بیچکەلە ☰ کوچولو

چکۆڵۆکە /ç(i)kołoke/: ☜ **چکۆڵە**

چکۆڵە /ç(i)kołe/: ئاوەڵناو. چکۆلە؛ چکۆلۆکە؛ چکوولە؛ چکۆلانە؛ چکەلە؛ چکەڵە؛ بچووک؛ بووچک ‹چەن چکۆلەن پەلەوەر لەو بەرزە/ ئاخ کە چەن خوێڕیگرە ئەو عەرزە «سوارە»› ☰ کوچک

چکۆڵەیی /ç(i)kołeyî/: ناو. پچووکی؛ وەردکەک؛ بووچکی؛ گچکەیی ☰ کوچکی

چکود /ç(i)kûd/: ☜ **چکوس**

چکودی /ç(i)kûdî/: ناو. ڕژدی؛ چرووکی؛ چکووسی ☰ خِسّت

چکوراندن /ç(i)kûrandin/: چاوگ. ١. هەڵمساندن؛ با پێ‌کردن ٢. گرژ و چیندار کردن ☰ ١. آماساندن ٢. چروک کردن

چکورین /ç(i)kûrîn/: چاوگ. شەپۆل لێدان ☰ موج زدن

چکوس /ç(i)kûs/: ئاوەڵناو. چکوود؛ چرووک؛ چوڕیک؛ ڕژد؛ لەچەر؛ کوورقۆش؛ دەس‌وشک؛ نگریس؛ نەتڵ؛ بزگیر؛ دەس‌قووچاو؛ قیرسیچم؛ قرتن؛ قومش؛ خوس؛ کۆرنان؛ کوێرنان؛ دەخس؛ چاوتەنگ؛ بەرچاوتەنگ؛ وشکەهەوەڕ؛ خۆ دوورگر لە خەرج کردن و بەخشین ‹بەدخووم و لە ڕاستە خۆم چکووسم/ سی سالە گوناهی خۆم دەنووسم «هەژار، مەم‌وزین»› ☰ خسیس

چکوسی /ç(i)kûsî/: ناو. ڕژدی؛ ماڵپارێزی؛ چرووکی؛ چکوودی ☰ خِسّت

چکولە /ç(i)kûle/: ☜ **چکۆڵە**

چکە /ç(i)ke/: ناو. دڵۆپەی داکەوتوو ☰ چکّه

چکەچک /ç(i)keçik/: دەنگەناو. دەنگی لە سەر یەک داکەوتنی دڵۆپە ☰ صدای چکیدن پیاپی مایع

چکە . چکە /ç(i)ke ç(i)ke/: ئاوەڵکار. وردە ـ وردە؛ کەم‌ـکەمە ☰ اندک ـ اندک

چکەلانە / ç(i)kelane/: ناو. چکەلانینە؛ کەمووک ☰ اندک

چکەلانینە / ç(i)elanîne/: ☜ **چکەلانە**

چکەلە / ç(i)kele/: ☜ **چکۆلە**

چکەڵە / ç(i)keɫe/: ☜ **چکۆڵە**

چکی^{1} / ç(i)kî/: ناو. ١. جوامێری و ئازایەتی ٢. منەت ٣. سەرکۆنە؛ لۆمە ٤. برک؛ ژان و برک ☰ ١. جوانمردی و دلیری ٢. منّت ٣. سرزنش ۴. شکم‌درد

چکی^{2}: ئاوەڵکار. لە گۆترە؛ بێ کێشان و پێوان ☰ تخمینی

چکیان / çikyan/: ☜ **چکان**

چکیای / çikyay/: چاوگ. چکان؛ تکان ☰ چکیدن

چکیڕ / ç(i)kîř/: ناو. نینۆک؛ ناخون ☰ ناخن

چکین / ç(i)kîn/: چاوگ. وشک بوون ☰ خشکیدن

چکێ / ç(i)kê/: ئاوەڵکار. چکێک؛ کەمێ؛ کەمێک؛ کەمووسکەیەک ‹چکێکم خوارد› ☰ اندکی

چکێک / ç(i)kêk/: ☜ **چکێ**

چگزین / çigzîn/: چاوگ. بە شک بوون؛ بەدگومان بوون ☰ شکّاک بودن

چگوڕاندن / ç(i)gûřandin/: چاوگ. هەڵمساندن؛ تووڕە کردن ☰ عصبانی کردن

چل^{1} / çil/: ناو. سی و دە؛ ژمارەی سەرەکی پاش سی و نۆ و پێش چل و یەک ☰ چهل

چل^{2}: ئاوەڵناو. یەکێ زیاتر لە سی و نۆ دانە ‹چل خەم چل خەیاڵ چلیش وەسواسە/ سێ چل چۆن دەرکەم وە یەک هەناسە؟! «فولکلۆر»› ☰ چهل

چل ـ^{3}: پێشوشە. ١. زۆر؛ زل ‹چل‌درۆ› ٢. کامڵ ‹چل‌تیکە؛ چل‌چرا؛ چل‌چنگ› ☰ ١. زیاد ٢. چهل؛ تکمیل

چلاب / ç(i)lab/: ناو. زریزەی ئاڵتوون ☰ زنجیر طلا

چلاپە / ç(i)lape/: ناو. قەڵەمباز؛ بازی بە تەوژم ☰ پرش

چلاسک / ç(i)lasik/: ناو. ١. شەتڵ؛ گیایەک کە هەڵدەقەندرێ و لە شوێنێکی تر دەنێژرێتەوە ٢. چلۆسک؛ بزووت؛ نیوەسووتاو ☰ ١. نشا ٢. نیمسوز

چلاک / ç(i)lak/: ناو. چڵاک؛ ئامرازێ لە چێو، پلاستیک یا کانزا بۆ هەڵواسینی جل‌وبەرگ کە لۆچ نەبێ ☰ چوبرختی

چلانن / ç(i)lanin/: چاوگ. شێلان؛ داماڵین بە دەست؛ دەست پێداهێنانی بە قەو ☰ چلاندن

چلبەردە / çilberde/: ناو. چلدانە: ١. یارییەکە چل کوچک بە شوێن یەکدا هەڵدەگرنەوە ٢. کاری بەرد بە کێلە قەبرەوە نان بۆ بەخت تاقی کردنەوە ☰ ١. نوعی بازی گروهی ٢. نوعی فالگیری با سنگ قبر

چل‌تیکە / çiltîke/: ناو. ١. جۆرێ وەرپاییە لە کاموا یان پەڕۆی ڕەنگاوڕەنگ دروستی دەکەن ٢. ڕانک و چۆخەی پارچەیی کە وەک بووزوو شوێن-شوێن دەکرێ ٣. هەر شتێک لە پەڕۆی ڕەنگاوڕەنگ و لەت‌وکوت دروست بکرێت وەک: لێفە و پەردە و ... ٤. جۆرێ نارنجۆکی چل‌تیکە ☰ ١. پادری از پارچەی رنگارنگ ٢. لباسی کە مانند شال تکە ـ تکە بدوزند ٣. هر چیزی کە از بە هم دوختن پارچەهای رنگارنگ سازند ۴. نوعی نارنجک جنگی

چلچرا / çilç(i)ra/: ناو. لووستر؛ چرای چەند لق کە لە مزگەوت و ماڵەگەوراندا هەڵدەکرێ ☰ چلچراغ

چلچلی / çilç(i)lî/: ناو. هۆکی جوانی و جاهێڵی ‹پای ناوەتە ناو پەنجا، تازە ئەوڵ چلچلی کردنیە!› ☰ هوای جوانی

چلچنگ / çilçing/: ناو. شە؛ شانەی سەر داهێنان ☰ شانەی سر

چلچەنگ / çilçeng/: ناو. قولاپێکە چوار سەر بۆ

دەرهێنانەوەی شتی دە چالاو کەوتوو ■ چاەیوز

چلخت /çilxit/: ناو. ملەی کێو؛ شانی کەژ؛ کەنارەی چیا ■ ستیغ کوه

چلدانە /çildane/: ☞ **چلبەردە**

چلدرۆ /çild(i)ro/: ئاوەڵناو. زۆر درۆزن ■ خالیبند

چلفراندن /çilf(i)randin/: چاوگ. دڕاندن؛ شڕ کردن ■ پارە کردن

چلفڕین /çilf(i)řîn/: چاوگ. دڕان؛ شڕ بوون ■ پارە شدن

چلفڕا /çilf(i)řa/: ناو. جەرگ و دڵی سوورەوەکراو لە ڕۆندا ■ دل و جگر سرخ شدە

چلڤلین /çilv(i)lîn/: چاوگ. چریسکین؛ برووسکە دانەوە ■ درخشیدن

چلڤۆک /çilvok/: ئاوەڵناو. بەبریقە؛ برووسکەدار ■ درخشان

چلک /çilk/: ناو. چلە ■ چلّە

چلکدار /çilkdar/: ناو. چلەدار؛ ژن لە چلەی مناڵ بووندا ■ زائو در ایّام چلّە

چللک /çillik/: ناو. پۆڵا ■ فولاد

چللە /çille/: ناو. چلوو؛ چلەی زستان ■ چلّەی زمستان

چللی /çillî/: ناو. ئەو هەودایەی برینی پێ دەدروونەوە ■ نخ بخیە

چلم /çilm/: ☞ **چلەم**

چلمساندن /çilm(i)sandin/: ☞ **چرمساندن**

چلمسی /çilm(i)sî/: ئاوەڵناو. جلوا؛ ژاکاو؛ سیس؛ سیسهەڵگەڕاو ■ پژمُردە

چلمسین /çilm(i)sîn/: چاوگ. ژاکان؛ سیس هەڵگەڕان ■ پژمُردن

چلمێر /çilmêr/: ناو. چلمێردە؛ چلمێرە: ١. شەوژەن؛ شەوبەن؛ چۆڵەپێچەن؛ داری پشت درگا بۆ قایم کردن ٢. لۆسەی درێژی دارین؛ مەڵغەی دارین کە بۆ بەرز کردنەوەی شتی گران بە کار دێت ■ ١. کلون در ٢. اهرم چوبی

چلمێردە /çilmêrde/: ☞ **چلمێر**

چلمێرە /çilmêre/: ☞ **چلمێر**

چلنگە /ç(i)linge/: دەنگەناو. نووزە ـ نووزی سەگ لە بەر ئازار ■ زوزەی دردمندانەی سگ

چلوان /çilwan/: ناو. چلەکانی زستان ‹مانگی کانوونێ بە چلوان دەرکرام/ وەک برایم لەو ولاتە ڕاو نرام «هێمن»› ■ چلەهای زمستان

چلوسک /ç(i)lusk/: ناو. داری نیوە سووتاوی بە گڕ؛ بزووتی ئایساو ■ هیزم نیمسوختە

چلوفل /çil û fil/: ئاوەڵناو. چلێس؛ نەوسن؛ زۆرخۆر؛ زکن؛ زکەڕۆ ■ شکمپرست

چلومی /ç(i)lumî/: ☞ **چلەمی**

چلۆ /ç(i)lo/: ناو. ١. چڕوو؛ لکە داری یەکساڵە ٢. لکە بی و چناری هەڵپەرتاوتە ■ ١. نهال یکسالە ٢. شاخەی هرسشدەی بید و چنار

چلۆمین /ç(i)lomîn/: ☞ **چلەمین**^{٢}

چلۆن^{١} /ç(i)lon/: ئاوەڵناو. چۆن؛ کلۆن؛ چاوا؛ کوو ‹چلۆن خاتوونێکە؟› ■ چگونە

چلۆن^{٢}: ئاوەڵکار. چۆن؛ کلۆن ‹چلۆن قسە دەکا؟› ■ چگونە

چلۆنایەتی /ç(i)lonayetî/: ناو. چۆنایەتی؛ چۆنیەتی؛ حاڵەت، دۆخ یان تایبەتمەندی شتێک یا کەسێک (وەک: باشی، خراپی، گەرمی، ساردی، سەختی، نەرمی، بەرزی، نزمی، کۆتایی و...) ‹لە چلۆنایەتی بارودۆخمان مەپرسە!› ■ چگونگی

چلۆنک /ç(i)lonik/: ناو. چڵەپۆپەی دار ■ شاخەی بالایی درخت

چلۆنەتی /ç(i)lonetî/: ☞ **چۆنیەتی**

چلۆنەکایەتی /ç(i)lonekayetî/: ☞ **چلۆنها**

چلۆنها /ç(i)lonha/: ئاوەڵکار. بەدەگمەن؛ جاروبارە؛ چلۆنەکایەتی ‹چلۆنها بێت بۆ ئێرە› ■ بە نُدرت

چلو /ç(i)lû/: ناو. ١. ☜ **چلله** ٢. مەودای بێنوێژی ژن دوای منال بوون ئەگەرچی لە چل ڕۆژیش کەمتر بێت ▤ ١. ☜ **چلله** ٢. مدت قاعدگی زن پس از زایمان

چلوبڕ /ç(i)lûbiř/: ☜ **چلەبڕ**

چلور /ç(i)lûr/: ناو. شێلاقە ▤ گیلانشاه

چلوره /ç(i)lûre/: ناو. ١. زەمبلە؛ زەمبەلیلک؛ شووشە سەهۆڵ؛ شووشەسۆڵ؛ قەندیل؛ کلیلە؛ گلیزە؛ بەلیسە؛ سوولەڕمە؛ زەمەگلێرە؛ ژەکلێرە؛ سەهۆڵێ کە بە شاخ و گوێسوانەدا شۆڕ دەبێتەوە ‹دێم بەرەو بەفر و چلوورە و بەستەڵەک/ دێم بەرەو شێخاڵ و ڕێچکە و ڕەشبەڵەک «هێمن»› ٢. بەستەنی؛ دۆندرمە ٣. چلووسک؛ بزووت؛ چیلکەی سەر بە ئاور ▤ ١. دنگالە ٢. بستنی ٣. چوب نیم‌سوز

چلوسک /ç(i)lûsk/: ☜ **چۆلەچرا**

چلوک /ç(i)lûk/: ئاوەڵناو. چلکن؛ گەمار؛ پیس ▤ چرکین

چلوگیر /ç(i)lûgîr/: ناو. بارودۆخی نەخۆش کەوتنی ساوا لە تەمەنی چل ڕۆژەدا ▤ حالت مریض شدن نوزاد چهل روزه

چله /ç(i)le/: ناو. ١. کاری چوونە ئەشکەوتی سۆفی بۆ چل ڕۆژ ٢. چلەگەورە؛ چل ڕۆژی هەوەڵی زستان ٣. چلەی چووکە؛ بیست ڕۆژی ئاخری مانگی دووهەمی زستان ٤. بیست ڕۆژی ناوەڕاستی هاوین ٥. پرسەی مردووو دوای چل ڕۆژ ٦. کاری بەزم گرتن و نان دانی چل ڕۆژی لە دایک بوونی منداڵ ٧. چل ڕۆژ پاش منال بوون ▤ چلّە: ١. چلّەی مُرتاضان و درویشان ٢. چلّەی بزرگ ٣. چلّەی کوچک ۴. چلّەی تابستان ۵. چهلم مرگ کسی ۶. مراسم روز چهلم تولد کودک ٧. چهل روز بعد از وضع حمل

■ **چله بووچک:** ☜ **چله بەچە**

چله بەچە: چلە بووچک؛ چلە پچووک؛ چلەی چووکە؛ بیست ڕۆژی ئاخری مانگی دووهەمی زستان ▤ چلەی کوچک

چله پچووک: ☜ **چله بەچە**

چله گەورە: چلەی بەرین؛ چلەی گەورە؛ چل ڕۆژ لە هەوەڵی زستان ▤ چلەی بزرگ

چلەی بەرین: ☜ **چله گەورە**

چلەی گەورە: ☜ **چله گەورە**

چلەی هاوین: جەنگەی هاوین؛ قرچەی تاوسان؛ گەرماهی هاڤین ▤ چلّەی تابستان

⊡ **چله دەرکردن:** *[ڕێ‌وڕەسمی کۆن]* گرتنی جێژنی چلەمین ڕۆژی زان، کە زەیسانیان دەبردە گەرماو و لەگەڵ بەزم و جەژندا بەڕێوە دەچوو ▤ چلّەبران گرفتن

چله کێشان: چلە نیشتن؛ چل ڕۆژی بەردەوام لە شوێنێکدا نوێژ و سکاڵا کردن و شتێکی وا نەخواردن ▤ چلّە نشستن

چله گرتن: چلەی مردنی کەسێ گرتن ▤ چلّە گرفتن

چلەبڕ /ç(i)lebiř/: ناو. چلووبڕ؛ باڵدارێ کە زووتر لە کاتی خۆی لە گەرمیان دێتەوە ▤ پرندەای کە زودتر از معمول از گرمسیر بازگردد

چلەپایە /ç(i)lepayé/: ناو. جۆلانە؛ جۆلانێ؛ داردیلەکانێ؛ داردلەکانێ ▤ تاب

چلەخانە /ç(i)lexane/: ناو. ئەو ئەشکەوت یان ژوورە سۆفی چلەی تێدا دەکێشێ ▤ چلّەخانە

چلەدار /ç(i)ledar/: ☜ **چلکدار**

چلەشۆر /ç(i)leşor/: ناو. ١. ڕێژنە بارانی پاش چلەی زستان ٢. وسلی دوای چلوو ▤ ١. باران پس از چلەی زمستان ٢. غُسل پس از چلّە

چلەکێشی /ç(i)lekêşî/: ناو. خەڵوە؛ تەنیا ڕابواردنی سۆفی بۆ چلەکێشان ▤ چلەنشینی

چلەم /ç(i)lem/: ئاوەڵناو. چلهەم؛ چلهەمین؛

چلەمین؛ چلم؛ بە ڕیز، پلە یان پێگەی چلەوە ☰ چهلُم

چلەمی /ç(i)lemî/: جێناو. چلومی؛ ئەوی لە ڕیز، پلە یان پێگەی چلەمدایە ☰ چهلُمی

چلەمین[1] /ç(i)lemîn/: ناو. چلهەم؛ چلهەمین: ١. چل ڕۆژ دوای کۆچی دوایی کەسێ ٢. ڕێوڕەسمێ کە بەم بۆنەوە بەڕێوە دەچێ ☰ ١و٢. چهلُم

چلەمین[2]: ئاوەڵناو. چلۆمین؛ بە ڕیز، پلە یان پێگەی چلەمەوە ‹ئەوە چلەمین کەس بوو› ☰ چهلُمین

چلەورچ /ç(i)lewirç/: ناو. لە ڕۆژی بیست و پێنجی بەفرانبارەوە تا پێنجەمی ڕەشەمە ☰ از بیست و پنجم دی تا پنجم اسفند ماه

چلهەم /çilhem/: ☜ **چلەمین**[1]

چلهەمین /çilhemîn/: ☜ **چلەمین**[1]

چلی /ç(i)lî/: ناو. ١. چلەی زستان ٢. چلەی هاوین ☰ ١. چِلّەی زمستان ٢. چِلّەی تابستان

چلیان /çilyan/: چاوگ. ١. هەڵخلیسکان؛ خلیسکان؛ شەمتین ٢. ڕێک کەوتن؛ ئامادە بوون؛ ساز بوون ٣. جێبەجێ بوون ☰ ١. لیز خوردن ٢. مُهیا شدن ٣. انجام شدن

چلیچلی /ç(i)lîç(i)lî/: ناو. ١. چڵ؛ چەکچەکی؛ شەمشەمەکوێرە ٢. باڵدارێکی چکۆلەی زەردە ☰ ١. شب‌پره ٢. پرندەای کوچک زردرنگ

چلیک /ç(i)lîk/: ناو. ١. تووەزەمینە؛ تووەفەرەنگی ٢. ئاسنی ساغ و باش ☰ ١. توت‌فرنگی ٢. آهن خالص و ناب

چڵ[1] /çił/: ناو. ١. لکی دار ‹لە سەر چڵی سوورەگوڵ/ بلبل دەخوێنێ بەکوڵ «هێمن»› ٢. سەر ترۆپکی چیا و دار ٣. قلە گیا ‹چڵە ڕێحانی دوورە دێراوم/ سازی ناسازی هەڵپەسێراوم «هێمن»› ٤. چلیچلی؛ شەمشەمەکوێرە؛ چەکچەکی ٥. پت؛ نەبز ٦. چچک؛ سەری گوان ٧. ئێش؛ ژان ☰ ١. شاخەی درخت ٢. بالاترین نقطەی کوه و درخت ٣. ساقەی گیاه ۴. شب‌پره ۵. نبض ۶. نُک پستان ۷. درد

⊡ **چڵ دان**: ١. پت دانی دەمار ٢. چڵ وەشاندن/ وەشانن؛ پت دانی برین ‹بەڵام دەردێو تەر جا گرتەن نە دڵ/ نەک چوون ئێفتەر دەرد دڵ پێش مەدۆ چڵ «مەولەوی»› ٣. ئێشان؛ ئێشیان ☰ ١. نبض زدن ٢. تیر کشیدن زخم ٣. درد کردن

چڵ وەشانن: ☜ **چڵ دان ـ٢**

چڵ[2]: ئاوەڵناو. ١. گێلۆکە و کەمزان ٢. چلێس؛ نەوسن ٣. درووس؛ تەواو ☰ ١. هالو ٢. شکمو ٣. تمام؛ کامل

ـ چڵ[3]: پاشەوشە. ئاوەڵناو دروست دەکا ‹نیوەچڵ› ☰ پسوند صفت‌ساز؛ ـ ناقص

چڵاک /ç(i)łak/: ناو. ١. نەمام؛ ڕیشەی ناژتن ٢. کۆلەکەی چادر ٣. داری درێژی بەر تەکاندن ٤. ☜ **چلاك** ☰ ١. نهال ٢. دیرک خیمە ٣. چوب ثمرتکانی ۴. ☜ **چلاك**

چڵانن /ç(i)łanin/: چاوگ. ساز دان؛ ئامادە کردن ☰ مُهیا ساختن

چڵانە /ç(i)łane/: ناو. ١. کار و ڕەوتی بە ماڵانەوە گەڕان و خۆراک وەرگرتن ٢. *[کنایە]* گەدایی ☰ ١. کاسەگردانی ٢. گدایی

چڵاو /ç(i)ław/: ناو. وشکەپڵاو؛ هیشکەپڵاو؛ برینجی ئاوکێش کراوی دەمکێشراو لەگەڵ کەرە یان ڕۆن و خوێدا کە بە خۆرشت یان کەبابەوە دەیخۆن ☰ چلو

چڵاوچڵ /ç(i)ławçił/: ئاوەڵکار. لەم چڵ بۆ ئەو چڵ؛ دارەودار ‹لەگەڵ کازیوە بۆی نەفڕم چڵاوچڵ/ نەبینم گوڵ، چلۆن ئارام دەبێ گوڵ «هێمن»› ☰ شاخەبەشاخە

چڵاوخۆرشت /ç(i)łaxorişt/: ناو. چێشتێکی بریتی لە چڵاو و یەکێک لە خۆرشتەکان (وەک: قیمە

یان سەوزی) ☰ چلوخورشت

چڵاوکەواو / ç(i)ławkewaw/: ☜ **چڵەوکەباب**

چڵپاندن / çiłpandin/: چاوگ. ١. ☜ **چڵپانن** ٢. فێڵ و فەرەج کردن ٣. لێ‌کردنەوە ☰ ١. ☜ **چڵپانن** ٢. نیرنگ ساختن ٣. جُدا کردن

چڵپانن / çiłpanin/: چاوگ. چڵپاندن: ١. مژین؛ هەڵمژین (وەک: مژینی مەمک بە هەڵپە و پەلە) ٢. ئاو خواردنەوەی سەگ ☰ ١. با حرص مُک زدن ٢. آب خوردن سگ

چڵپاو / çiłpaw/: ناو. قوڕ و لیتە؛ حەڕی تراو ☰ گل و لای

چڵپولیس / çiłp û lîs/: دەنگەناو. چڵپولێس؛ دەنگی ئاو خواردنەوەی سەگ و پشیلە ☰ صدای آب خوردن سگ و گربه

چڵپولێس / çiłp û lês/: ☜ **چڵپولیس**

چڵپە / çiłpe/: دەنگەناو. ١. دەنگی خواردنەوە بە پانایی زمان ٢. دەنگی خواردنەوەی سەگ و پشی ☰ ١. صدای لیس زدن ٢. صدای آشامیدن سگ و گربه

چڵپەچڵپ / çiłpeçiłp/: دەنگەناو. چڵپەی زۆر و بە شوێن یەکدا ☰ صدای لیس زدن متوالی

چڵپەخۆر / çiłpexor/: ئاوەڵناو. *[کنایە]* خۆفرۆش؛ نۆکەری بێگانە ☰ خودفروش

چڵپەلیسی / çiłpelîsî/: ناو. *[پلار]* چڵپەلێسی؛ کار و ڕەوتی داهاتی کەم و ناڕەوا دەست خستن بە ڕواڵەت لە ڕێگای قانوونییەوە ☰ لفت‌ولیس

چڵپەلێسی / çiłpelêsî/: ☜ **چڵپەلیسی**

چڵتوک / çiłtûk/: ☜ **چەڵتوک**

چڵتوکجاڕ / çiłtûkcař/: ☜ **چەڵتوکجاڕ**

چڵچەنگ / çiłçeng/: ناو. چلچەنگ؛ قولاپە ئاسنێکە دەگەڵ تەڵەدا، ئەگەر تەڵە تەقی و نچیر بردی لە زەوی دەگیرێ ☰ قلاب آهنی تله

چڵخوس / çiłxûs/: ئاوەڵناو. چکووس؛ ڕژد ☰ خسیس

چڵدسە / çiłd(i)se/: ناو. ئارژەنگ بادامی؛ کێوی ☰ بادام کوهی

چڵک / çiłk/: ناو. ١. گەمار؛ قرێژ؛ تۆز و خۆڵی تێکەڵ بە چەوری کە لە شتی تر دەئالێ ‹چڵکی دەستە ماڵی دنیا وەک دەڵێن/ ماڵپەرست پەیمان‌شکێنە و بێ‌بەڵێن «هێمن»› ٢. تەوشێکی زۆرتر زەرد و بڕێ جار خوێناوی کە لە بڕێ برینەوە دەردێ ٣. چڵ؛ پت؛ نەبز ٤. چێڵ؛ ماکەو ☰ ١. چرک ٢. عفونت زخم ٣. نبض ٤. کبک مادە

▣ **چڵک دان:** لێدانی ڕەگ ☰ نبض زدن

چڵک کردن: کێم و زووخ هێنانی برین ☰ عفونت کردن زخم

چڵکاو / çiłkaw/: ناو. ١. پاشاراو؛ پاشاو؛ پاشەراو؛ ئاوێ کە جارێک شتی چڵکنی تێدا شۆرابێ ٢. ئاوی پیس بە تێکڕایی ☰ ١. چرکاب ٢. آب کثیف

▣ **چڵکاو خواردن:** *[پلار]* پاشخوان خواردن؛ خۆ فرۆشتن ☰ خودفروشی کردن

چڵکاوخۆر / çiłkawxor/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ١. نۆکەر و کارەکەری بێ‌نرخ و بێ‌قەدر ٢. خۆفرۆش؛ نۆکەری بێگانە ‹چڵکاوخۆرانی ئیمپریالیزم› ☰ ١. خدمتکار بی‌مقدار ٢. خودفروش

چڵکبەر / çiłkber/: ناو. دژەچڵک؛ چڵک وشک‌کەر ☰ آنتی‌بیوتیک

چڵکتاو / çiłktaw/: ☜ **چڵکهەڵگر**

چڵکشۆر / çiłkşor/: ☜ **چڵکەسوو**

چڵکمردە / çiłkmirde/: ☜ **چڵکەسوو**

چڵکمڕیا / çiłkmiřya/: ☜ **چڵکەسوو**

چڵکن / çiłkin/: ئاوەڵناو. گەمار؛ پیس؛ پۆخڵ؛ چڕکین؛ کۆتی ☰ کثیف

چڵکنوس / çiłknûs/: ☜ **پێشنووس**

چڵکنی / çiłk(i)nî/: ناو. گەماری؛ پیسی ☰ کثافت

چڵکەسوو / çiłkesû/: ئاوەڵناو. چڵکشۆر؛

چلکمردە؛ چلکمڕیا؛ دکین؛ بە ڕەنگ و ڕووی چلکنەوە کە بە شۆردن پاک نەبێتەوە ≣ چرکمُردە

چڵکهەڵگر / çiłkhełgir/: ئاوەڵناو. چڵکتاو؛ بە ڕەنگێ کە چلکی پێوە دیار نەبێ ≣ چرکتاب

چڵم / çiłm/: ناو. ١. کلم؛ خلم؛ چرم؛ ئاوی خەستی کەپۆ ٢. *[کینایە]* بریتی لە نەبەگە و خۆنەگرتی ≣ ١. خلم ٢. کنایە از شُل و ول

⊡ **چڵم بە کەسێکدا نەساوین:** *[مەجاز]* ئاوڕ لە کەسێک نەدانەوە؛ کەسێ بە هیچ نەزانین ‹لەو ماڵە چڵمەکەشیان بە ئێمەدا ناساون› ≣ کسی را قابل ندانستن

چڵماس / çiłmas/: ☜ **چاوبرسی**

چڵمن / çiłmin/: ئاوەڵناو. چڵمە؛ چرمن؛ کلمن؛ کلمیشۆک؛ خلمن؛ مفوو؛ فلقن؛ بلقن؛ لووت بە چلمەوە ≣ خلمو

چڵمە / çiłme/: ☜ **چلمن**

چڵمەچڵم / çiłmeçiłm/: ناو. فمەفم؛ دۆخی چڵم هەڵلووشینی لە پەستا ≣ حالت پی‌درپی دماغ را بالا کشیدن

چڵمەلەتە١ / çiłmelete/: ناو. دەنکی شلک و خۆنەگرتووی بادام و گوێز و قەیسی ≣ هستەی نارس بادام و گردو و ...

چڵمەلەتە٢: ئاوەڵناو. شل و خۆنەگرتی ‹بێچووەکەی جارێ چڵمەلەتە بوو، خستی› ≣ شُل و نارسیدە

چڵوپۆپ / çił û pop/: ناو. لەق‌وپۆ ≣ شاخ و برگ

چڵوچێو / çił û çêw/: ناو. دڕک و داڵ؛ چیلکە و چاڵ ‹کە دولبەر بادەنۆشی کا، ئەبێ من خزمەتی مێوکەم/ بە شەو ئاودێری باخات و بە ڕۆژ دەفعی چڵوچێو کەم «قانع»› ≣ خس و خاشاک

چڵۆپک / ç(i)łopik/: ☜ **چڵۆپە**

چڵۆپە / ç(i)łope/: ناو. چڵۆپک؛ چڵووک؛ بەرزترین شوێنی دار ≣ بلندترین نقطەی درخت

چڵۆسک / ç(i)łosk/: ناو. چڵۆسکە؛ چۆڵەچرا ≣ مشعل

چڵۆسکە / ç(i)łoske/: ☜ **چڵۆسك**

چڵوزنای / ç(i)łûznay/: چاوگ. داخ پێوە نان ≣ داغ گذاشتن

چڵوزیای / ç(i)łûzyay/: چاوگ. چزران؛ چزیان ≣ داغ شدن

چڵووسک / ç(i)łûsk/: ☜ **چلیسك**

چڵووک / ç(i)łûk/: ☜ **چڵۆپە**

چڵە١ / ç(i)łe/: ناو. دۆخی پەڕینی پێڵووی چاو ≣ حالت پریدن پلک چشم

چڵە٢: ئاوەڵناو. خۆراکی؛ شیاوی خواردن ≣ خوردنی

چڵە٣: پێرۆ. ← **چاوچڵە**

چڵەبەنان / ç(i)łebenan/: ناو. کاری هەڵدانی چەند چادر لە پاڵ یەکەوە وا کە بوار نەمێنێ ≣ برپا کردن پهلو بە پهلوی خیمەها

چڵەپاندن / ç(i)łepandin/: چاوگ. ١. *[پەلار]* دەنگ دەرهێنان و دەم تەقاندن بە دەم خواردنەوەوە ٢. ئاو خواردنەوەی سەگ ≣ ١. هورت کشیدن ٢. آب خوردن سگ

چڵەپنای / ç(i)łepnay/: چاوگ. ١. *[پەلار]* خواردنەوەی سەگ‌ئاسایی و بە هەڵپە ٢. بە پەلە مژین ≣ ١. لە ـ لە زدن و هورت کشیدن ٢. مکیدن با شتاب

چڵەپۆپە / ç(i)łepope/: ناو. ١. چڵۆپە؛ چڵووک؛ بڵندترین شوێنی دار ٢. ترۆپ؛ ترۆپک؛ هەرە بڵندایی ≣ ١. بالاترین نقطەی درخت ٢. بلندترین نقطە

چڵەپووش / ç(i)łepûş/: ناو. پڕ؛ چڵەکا ≣ خَس

چڵەچڵ / ç(i)łeçił/: ناو. ١. کولەکولی گەرما؛ تین و تاوی زۆر سەختی گەرمای هاوین ٢. تین و هالاوی ئاگر ≣ ١. گرمای شدید هوا ٢. هُرم آتش

چڵەدان / ç(i)łedan/: ناو. ١. جیقەڵدان؛

جیکلدانی مەل ٢. *[پلار]* ورگ و زگی فرەخۆر ≡ ١. ژاغر ٢. شکم پُرخور

چلەک / ç(i)łek/: ئاوەڵناو. ١. سڵ؛ قوشقی؛ سرک؛ ڕەوەک؛ بەیدەس ٢. *[پلار]* زکن؛ زۆرخۆر؛ فرەخۆر ≡ ١. رموک ٢. پرخور

چلەکا / ç(i)łeka/: ناو. پـڕ؛ قـرش؛ چلـەپووش ≡ خَس

چلەکان / ç(i)łekan/: چاوگ. چلەکیان؛ خورپـان؛ شلەژان ≡ یکّە خوردن

چلەکنایـەرە / ç(i)łeknayere/: چـاوگ. داچلەکاندن ≡ شُکّە کردن

چلەکیان / ç(i)łekyan/: ☜ **چلەکان**

چلەکیانـەوە / ç(i)łekyanewe/: چـاوگ. داچلەکیان ≡ یکە خوردن

چلەکیایەرە / ç(i)łekyayere/: چاوگ. داچلـەکان ≡ شُکە شدن

چلەگە / ç(i)łege/: ناو. چـەلاکی چـادر ≡ سـتون چادر

چلـەنۆک / ç(i)łenok/: ئاوەڵـناو. *[کینایـە]* خیپشـە؛ باوەعومرە ≡ کوتولە

چلەوکـەباب / ç(i)łewkebab/: نـاو. چلاوکـەواو؛ خۆراکێکی ئێرانی بریتی لە چـلاو و کـەبابێ کـە جیـاواز سـاز دەکـرێ و پێکـەوە دەخـورێ ≡ چلوکباب

چلەوەزی / ç(i)łewezî/: ☜ **چزلّیك**

چلّیان / çiłyan/: چاوگ. ١. پەڕینی پێلـووی چـاو ٢. ڕاست هاتنی کار ≡ ١. پریـدن پلـک چشـم ٢. درست شدن کار

چلّیتاو / ç(i)łîtaw/: نـاو. بەفر و قوڕی تێکـەڵاو ≡ برف و گِل

چلّیسـک / ç(i)łîsk/: نـاو. چلووسـک؛ بـزووت؛ سەرەبزووت ≡ نیم‌سوز

چلّیک / ç(i)łîk/: پێڕۆ. ← **چەوروچلّیك**

چلێز / ç(i)łêz/: ☜ **چلێس**

چلێس / ç(i)łês/: ئاوەڵناو. چلێز؛ چلـێک؛ نەوسـن؛ چەورە؛ چاوچنۆک بۆ خواردن ‹تـا ژیرێـک بـەجێ ئەچنێ بارت/ سەد گـەوج و چلـێس نـەدەن ئـازارت «کاک ئەحمەد»›. هەروەها: **چلێسی** ≡ شکم‌پرست

چلێک / ç(i)łêk/: ☜ **چلێس**

چم / çim/: ناو. ١. خونچـە؛ خونچـەی گولـووک؛ بشکوژی درەخت کە هێشتا نـەبووە بـە گـوڵ ٢. سم؛ نینۆکی چوارپێ ≡ ١. غُنچە ٢. سُم

چمـا / ç(i)ma/: ئاوەڵـکار. چمـای؛ چمانـێ: ١. بۆچی؛ بۆ؛ بووچە؛ ئەڕا؛ لە بەر چی ‹چما خـەم لـە بـەری؟› ٢. بۆچی؛ ئاخۆ؛ مەگەر ‹چمـا مـن چـاوم نییە؟› ٣. تمەز؛ تمەس؛ تومەز؛ هەر ئێـژی ‹چمـا لە ترسان تۆقیبوو› ≡ ١. چرا ٢. مگر ٣. انگار

چمـام / ç(i)mam/: نـاو. چمامـک؛ مەتەڵـۆکە؛ مەتەڵ؛ لیچار؛ مەتهەلۆک ≡ چیستان

چمامک / ç(i)mamik/: ☜ **چمام**

چمان^{1} / ç(i)man/: ☜ **چەمان**

چمـان^{2}: ئاوەڵـکار. چمـا: ١. بـۆچی ‹چـەرخ چـەپ چەنیم ڕاست بەستەن کەلەک/ چمان سەنگم دان وە مینای فەلەک «یـەعقووب مـیرزا»› ٢. هـەر وەک؛ ئێژی ‹دو زەرع وە یەی زەرع زەمین فەرش کـردوو/ چمان لەشی بی سێڕۆژ پیش مردوو! «شـامی»› ≡ ١. مگر ٢. گویی؛ انگار

چمانێ / ç(i)manê/: ☜ **چما**

چمای / ç(i)may/: ☜ **چما**

چمبل / çimbil/: ناو. دەستکی هیربـار ≡ دسـتەی ظروف سفالین

چمچار / çimçar/: ناو. جوولە؛ جم‌وجوولی لە سەر یەک و لە جێ خۆدا ≡ جنب‌وجوش

▣ **چمچار بـون** جم‌وجووڵ کردن و نەسرەوتن ‹چ چمچارێکتـە؟ تـاوێ دانیشـە!› ≡ جنـب‌وجـوش داشتن

چم ، چم / çim çim/: ناو. چمچمه؛ کەلاشی بن‌چەرم ▤ نوعی گیوەی کف چرمی

چمچمه / çimç(i)me/: ☜ **چم - چم**

چمچه / çimçe/: ناو. ئەسکوێ؛ ئەسکوو؛ کەوچکی دارینی گەورە ▤ چمچه

چمچەکۆڵە / çimçekołe/: ناو. کوچکەقولە؛ کلکەتەشی؛ بەچکە بۆقی لاق دەرنەهاتوو ▤ قورباغه‌ی نابالغ

چمک / çimk/: ناو. سووچ؛ قولینچک ‹پەنجەی ناز بەر بدە لە چمکی مشکیی شەرم/دەرکەوێ لێوی ئاڵ، زولفی خاو، کولمی نەرم «گۆران»› ▤ گوشه

چمکه / çimke/: ئاوەڵکار. چونکە؛ بۆیە؛ بە هۆی؛ لە بەر ئەوە ▤ چونکه

چمه / ç(i)me/: ناو. دونبەلان؛ دومەلان ▤ دنبلان

• چن / çin-/: پاشەوشە. ـ چین: ١. ـ چنە ‹کلاش چن؛ گۆرەوی چن› ٢. لێکەرەوە (وەک بەری دار) ‹مازووچن› ٣. ـ چێن؛ داچێن ‹تۆم چن› ٤. هەلکەن ‹بژار چن› ٥. هەڵچن ‹تاڵ چن› ▤ ١. ـ باف ٢. ـ چین ٣. ـ کار ۴. ـ کش ۵. ـ گُزین

چنا / ç(i)na/: ☜ **چەناگه**

چنار / ç(i)nar/: ناو. ١. سوورەچنار؛ چناری جەوهەردار؛ دارێکی قایم بە تۆکڵی لووس و بۆری ئاماڵ‌سەوز و گەلای پەنجەییەوە کە چێوەکەی بەنرخە و بە کەلکی زۆر کار دێ ٢. سپیدار؛ سپیندار ▤ ١. چنار ٢. تبریزی

چنارۆک / ç(i)narok/: ناو. گیایەکە ▤ گیاهی است

چنارەکڵه / ç(i)narek(i)łe/: ناو. چنارەکەڵە؛ چەپچەپی؛ گیایەکە لە مێرگان شین دەبێ، لاسکی هلۆلە و گولێکی زەرد دەکا، گەلاکەی لە گەلای سوورەچنار دەچێ ▤ گیاهی است

چنارەکەڵه / ç(i)narekełe/: ☜ **چنارەکڵه**

چناکه / ç(i)nake/: ناو. چناگە؛ چەنە؛ چەنەگە؛ ئەرزینگ ‹حالێ لە خوەد دیم دوان لە دالگەکەد/ خوەمی کوشتییە خاڵ چناکەگەد «فولکلۆر»› ▤ چانه

▣ **چناکه دان** /پلار/ چەنە دان؛ زۆربێژی کردن؛ چەقەکەری کردن ▤ وراجی کردن

چناکەشکیاگ / ç(i)nakeşikyag/: ئاوەڵناو. /پلار/ زۆربلێی چەقەسرۆ؛ فرەوێژ ▤ وراج

چناکێ / ç(i)nakê/: ☜ **چەناگه**

چناگه / ç(i)nage/: ناو. ☜ **چناکه**

چنان / ç(i)nan/: ☜ **چنران**

چناندن / ç(i)nandin/: چاوگ. ١. کون گرتن بە تەقەڵ ٢. چنین ▤ ١. رفو کردن ٢. چیدن

چناو / ç(i)naw/: ئاوەڵناو. چنیاگ؛ چنیاو: ١. تەنراو؛ چندراو ٢. چێندراو؛ وەشیاگ ٣. لە دارەوەکراو ٤. سەریەک نراو ▤ ١. بافته شده ٢. کاشته شده ٣. از درخت چیده شده ۴. روی هم چیده شده

چناوکه / ç(i)nawke/: ☜ **چەناگه**

چناوه / ç(i)nawe/: ناو. چەنە؛ ئەرزینگ ▤ چانه

چنتەی / çintey/: ☜ **چنین**

چنج / çinc/: ناو. چنگ؛ چنگاڵ ▤ پنجول

چنجرۆک / çinc(i)rok/: ناو. نینۆک؛ ناخون ▤ ناخُن

چنجری / çinc(i)rî/: ناو. پارچەی شەترەنجی ▤ پارچه‌ی شطرنجی

چنجڕووک / çinc(i)řûk/: ناو. چنچرووک؛ پەنجەی بە نینۆکی تیژ ▤ پنجول

چنجک / çincik/: ناو. دەنک؛ ناوک ▤ تخم و هسته‌ی میوه

چنجه / çince/: ناو. توو؛ تۆم؛ تۆی ترووکاندن ▤ تخمه

چنچرووک / çinç(i)rûk/: ☜ **چنجڕوك**

چنچڕۆک / çinç(i)řok/: ☜ **چینچڕوك**

چنچک / çinçik/: ناو. ١. گەنمی برژاو؛ گەنمی

بریشکه ۲. توو؛ تۆی برژاو ۳. ناوک؛ دەنکی میوه ٤. قوونەڵتس؛ کاری ترووشـکان؛ هەڵترووشکان ٥. قنچک؛ پارچەیەکی پچووک له گۆشـت ☰ ۱. گندم برشته ۲. تخمه ۳. هستەی میوه ۴. چُمباتمـه ۵. قطعەی کوچک گوشت

چنچکان / çinç(i)kan/: ناو. چینچکان ☰ چُمباتمه

چنچکەسـڵاو / çinç(i)kes(i)ław/: نـاو. بێتـک؛ بووک؛ باپشکێو ☰ گُل‌مُژه

چنچکەسڵاوه / çinç(i)kes(i)ławe/: ناو. باپشکێو ☰ گُل‌مژه

چندران / çind(i)ran/: ☜ **چنران**

چندراو / çind(i)raw/: ناوەڵـناو. چنـراو؛ تـەنراو ☰ بافته

چندک / çindik/: ناو. وزاق؛ باز ☰ جهش

چنـران / çinran/: چـاوگ. تێنەپـەڕ. نادیـار. //چنـرای؛ دەچنرێی؛ بچنرێ// چنـدران؛ چنـان؛ چنیـان: ۱. تەنران ۲. ڕنران (وەک بەری دار) ۳. هەڵچنران ☰ ۱. بافته شدن ۲. چیده شدن ۳. روی هم نهاده شدن

■ ئاوەڵـناوی بـەرکاری: چنـراو/ چـاوگی نـەرێنی: نەچنران

چنـراو / çinraw/: ئاوەڵـناو. چنـدراو: ۱. تـەنراو ۲. هەڵگیراوەوه ☰ ۱. بافته ۲. چیدەشده

چنک / çink/: نـاو. ڕێزەوڵ؛ ورتکه نان ☰ خُرده ـ ریزەی نان

چنکی / çinkî/: ئاوەڵکار. چونکه؛ چونکاتێ ☰ زیرا

چنگ[1] / çing/: نـاو. ۱. ئەو بەشـه لـه دەسـت کـه کۆمەڵی قامکان پێک دێنێ ۲. پەنجەی دڕنـده و باڵنده ۳. باڵی مەل ٤. مشت؛ یەکەی هەڵگرتنی شتان ☰ ۱. پنجه ۲. چنگال جانوران ۳. بال پرنده ۴. مشت؛ اندازەی مشت

⊡ **چنـگ پـان کردنـەوە**: *[پـلار]* دەس داکێشـان؛ پارسەکی کردن؛ گەدایی کـردن؛ گەدانـدن ☰ گدایی کردن

چنگ خستن: ۱. وه دەسـت هێنـان ۲. چنـگ گرتن ☰ ۱. به دست آوردن ۲. چنگ گرفتن

چنگ کەوتن: گیر هاتن؛ وه دەست هاتن ‹تێمان بـەربوون، ئەیانـەوێ/ حـەقمان هـەرگیز چنـگ نەکەوێ «گۆران»› ☰ به دست آمدن

چنگ گرتن: پەنجه لێ قایم کردن ☰ چنگ زدن

چنگ لـه ئاسمان گیـر کردن: *[مـەجاز]* زۆر تـووڕه بوون ☰ بسیار عصبانی شدن

له چنگ دەرهێنـان: له دەست دەرهێنان؛ بـه زۆر و گزیکاری لێ‌سەندن ☰ از دست درآوردن

چنگ[2]: دەنگەناو. ڕینگه و زرینگـەی وێـک کـەوتنی قاپی مس و ... ☰ جرینگ

چنگار / çingar/: نـاو. قرژانگ؛ قـرژاڵ؛ کیفـژاڵ ☰ خرچنگ

چنگاڵ / çingał/: ناو. چەنگاڵ: ۱. قولاپی له ئاسن ۲. هەرمێشـک؛ جـۆرێ چێشـت کـه بـه نـانی وردکراو و ڕۆن و شـەکر چـێ دەبـێ ۳. چـەتاڵ؛ چـەتاڵ؛ ملێبـۆک؛ قـولاب؛ کـولاب؛ لاپوشـک؛ ئامرازێکی چوارلـەقی هاواڵـی کەوچکـه لـه نـان خواردندا ٤. پەنجـه و هەنگووسـی گیانـەوەرانی ڕاوچی ☰ ۱. چنگک ۲. ترید نان و روغن ۳. چنگـال غذاخوری ۴. چنگال درنده

چنگانـه / çingane/: نـاو. درمـەغ؛ گوڵـکێش ☰ چنگک علف

چنگـاوژ / çingawij/: ئاوەڵـناو. لـەگژ؛ ئاوقـا؛ دەسەویەخه ☰ گلاویز

چنگـاوش / çingawiş/: نـاو. چنگـاوەش؛ چنگەپرچێ؛ کار و ڕەوتی به گژ یەکدا چـوون ☰ گلاویز

چنگاوڵ / çingawił/: ناو. پووکاوڵ؛ چەمبۆڵه ☰ ام؛ حالت پنجەی باز به سوی صورت کسـی گـرفتن، بـه نشانەی تنفر

چنگاوەش / çingaweş/: ☜ **چنگاوش**

چنگزین / çing(i)zîn/: چاوگ. ماتە دان؛ خۆ مات کردن ■ کز کردن

چنگسوتەکە / çingsûteke/: ناو. چەنسووتەکە؛ چێشتی شلە ساوار ■ آش بلغور

چنگلەئاسا / çing(i)le'asa/: ئاوەڵناو. قـرژ؛ لێکبڵاوی سەرچەماو ■ چنگک مانند

چنگڵ / çingił/: ناو. ١. هەنگڵ؛ بەخەڵ ٢. خیز و بەردی بنی چاڵاو ■ ١. بغل ٢. شن و ریگ کف چاه

چنگڵە / çing(i)łe/: ناو. زەنبیلە؛ تریان لە شوول یان لە جەگەن ■ زنبیل

چنگڵەچزێ / çing(i)łeç(i)zê/: ناو. چۆنیەتی چەوسانەوە؛ چرووسانەوە ■ رنج و مرارت

چنگڵەسەرە / çing(i)łesere/: ئاوەڵناو. *[پلار]* چنگنەسەر؛ قژن؛ قژنەسەرە؛ سەر تەپڵەگوێنی ■ ژولیده

چنگن / çingin/: ئاوەڵناو. تایبەتمەندی جانەوەری چنگ و پەلدار ■ دارای چنگال

چنگنە / çing(i)ne/: ناو. ١. چیگنە؛ مچ؛ زیندەوەرێکە بە پێستەوە دەنووسێ و خوێن دەمژێ ٢. گیایەکە ■ ١. گاوک؛ نوعی کنە ٢. گیاهی است

چنگنەسەر / çing(i)neser/: ☜ **چنگڵەسەرە**

چنگنی / çing(i)nî/: ناو. هەڵەپەزە؛ پەسپەسەکۆڵە ■ رُطیل

چنگوڕک / çinguřk/: ☜ **چرنوك**

چنگۆڵە / çingołe/: ناو. دەستووی کووپە و گۆزەڵە ■ دستەی خُم و کوزە

چنگووڕ / çingûř/: ناو. چنگ؛ چنگاڵ ‹لە نازی چاوی مەستی حاڵی دڵ سابێنە بیر تاهیر/ چلۆنە؟ کۆترێکە زامزەدەی چنگووڕی شابازێ «سەید تاهیر هاشمی»› ■ چنگال

چنگە^{١} / çinge/: ناو. هەنگڵ؛ دەسکەی کووپە و گۆزە ■ دستەی خُم و کوزە

چنگە^{٢}: ئاوەڵناو. لێهاتوو؛ ئازا لە کار ■ کارآمد

چنگە^{٣}: ئاوەڵکار. لاوێچ؛ پڕی مشتێ ■ پُر کف دست

چنگەپرچە / çingepirçe/: ناو. چنگەپرچێ؛ چنگەپۆپان؛ چەنگەپرچە؛ شەڕەژن. هەروەها: **چنگەپرچە کردن** ■ نزاع زنانە

چنگەپرچێ / çingepirçê/: ☜ **چنگەپرچە**

چنگەپڕماسکێ / çingepiřmaskê/: ☜ **چنگەپڵماسکێ**

چنگەپشیلە / çingep(i)şîle/: ☜ **پێ‌پشیلە**

چنگەپڵماسکێ / çingepiłmaskê/: ناو. چنگەپڕماسکێ؛ چنگەپەڵماسێ؛ چنگەفلیقێ؛ کاری دەستبازی و یەکتر تلاندنەوە ■ دستبازی و غلتاندن یکدیگر

چنگەپڵماسێ / çingepiłmasê/: ناو. شەڕەچنگ؛ کاری هاشاوڵ بردن بە پەنجە و چنگ گرتن؛ حاڵەتی کەسێ کە لە شەڕدا وە ژێر کەوتووە و لە ژێرەوە بە چنگ دەست دەکاتەوە ■ دفاع با چنگ و دندان

چنگەپۆپان / çingepopan/: ☜ **چنگەپرچە**

چنگەپەڵماسێ / çingepełmasê/: ☜ **چنگەپڵماسکێ**

چنگەچنگ / çingeçing/: دەنگەناو. دەنگەدەنگ و زرمە و خرمەی خشڵی زێڕ و زێو ■ جرینگ و ورینگ

چنگەڕن / çingeřin/: ☜ **چنگەڕنێ**

چنگەڕنێ / çingeř(i)nê/: ناو. چنگەڕن: ١. کاری پەنجە و نینۆک لە زەوی گیر کردن بۆ سەر کەوتن لە جێگەی لێژ و ڕژد ٢. دەسکەنە؛ دروێنەی بە دەست ■ ١. عمل چهارچنگول بالا رفتن ٢. درو با دستِ خالی

چنگەفلیقێ / çingef(i)lîqê/: ناو. ١. کار و ڕەوتی

فلیقاندنەوەی میوە و شتی ئاودار بە دەست ٢. ☜ **چنگەپلماسکێ** ▤ ١. عمل لە کردن میوە و چیزهای آبدار با دست ٢. ☜ **چنگەپلماسکێ**

چنگەکڕکێ / çingekiřkê/: ☜ **چنگەکڕێ**

چنگەکڕە / çingek(i)ře/: ☜ **چنگەکڕێ**

چنگەکڕێ / çingek(i)řê/: ناو. چنگەکڕکێ؛ چنگەکڕە: ١. کاری پەنجە و نینۆک لە زەوی گیر کردن بۆ سەر کەوتن لە جێگەی لێژ و ڕژد ٢. کاری بە نینۆک کڕاندن بۆ هەڵپریواندن. هەروەها: **چنگەکڕێ کردن** ▤ ١. عمل چهارچنگول بالا رفتن ٢. عمل با ناخن چیزی را کندن

چنگەڵە / çingeɫe/: ☜ **چوڕەپۆپنەکی**

چنگەمریشکە / çingem(i)rîşke/: ناو. پێ‌مریشکە؛ گیایەکە ▤ گیاهی است

چنگەنە / çingene/: ناو. کژنگ؛ مێرووی بە پێستەوە نووساو ▤ حشرەی چسبیدە بر پوست

چنگیر / çingîr/: ناو. نینۆک؛ ناخون؛ چکیڕ؛ چقیڕ ▤ ناخن

چنۆک / ç(i)nok/: ئاوەڵناو. ١. چاونەزێر؛ تەماکار ٢. چاوچنۆک؛ بەئێرەیی. هەروەها: **چنۆکی** ▤ ١. آزمند ٢. حسود

چنو / ç(i)nû/: ئاوەڵناو. ئاوها؛ وەها؛ ئاوا ▤ چنان

چنوور / ç(i)nûr/: ناو. گیایەکی بۆنخۆشە گەڵای لە شویت دەکا ▤ گیاهی خوشبو

چنووک / ç(i)nûk/: ئاوەڵناو. قڕنیس؛ ڕژد ▤ خسیس

چنوویک / ç(i)nûyk/: ئاوەڵناو. چنۆک؛ چکووس؛ ڕژد ▤ خسیس

. چنە / -ç(i)ne/: پاشەوشە. ١. تەنەر ‹گۆزەوی‌چنە› ٢. بە لێهاتوویی چنینەوە ‹هەنگەچنە› ▤ ١. ـ باف ٢. ـ چین

چنەچن / ç(i)neçin/: ناو. زۆربێژی؛ چەنەبازی ▤ وراجی

چنەر / ç(i)ner/: ☜ **چەوەندەر**

چنەو / ç(i)new/: ئاوەڵناو. ئاوەها؛ بەمجۆرە ▤ این‌چنین

چنەوا / ç(i)newa/: ☜ **چەناگە**

چنەوە / ç(i)newe/: ☜ **چەناگە**

چنیاگ / çinyag/: ☜ **چناو**

چنیان / çinyan/: ☜ **چنران**

چنیاو / çinyaw/: ☜ **چناو**

چنیای / çinyay/: چاوگ. چنران ▤ بافتە شدن

چنیک / ç(i)nîk/: ناو. ١. کاری گوڵ چنین بە دروومان ٢. وردکەنان؛ وردەنان؛ ڕێزەنان ▤ ١. گُلدوزی ٢. ریزەی نان

چنین / ç(i)nîn/: چاوگ. تێپەڕ. //چنیت؛ دەچنی؛ بچنە// چنتەی؛ چنیەی: ١. تەنین ‹تارای بۆ نارد لە مێلاقە/ بۆی چنیوە کەوای تاقە «هێمن»› ٢. دروێنە کردن ‹هەوارە هەی هەوارە، ئەری ساز بن بچینە هەواری/ گوڵان بچنین لە بناران، بیدەین بە یەک بە دیاری «سوارە»› ٣. ڕنینی بەری دار ٤. بژار کردن ٥. لە سەر یەک دانان ▤ ١. بافتن ٢. درو کردن ٣. چیدن میوەی درخت ۴. وجین کردن ۵. روی هم گذاشتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەچنین

چنینەوە / ç(i)nînewe/: چاوگ. تێپەڕ. //چنیتەوە؛ دەچنیەوە؛ بچنەوە// ١. دڕاو بە هەودا دروونەوە ٢. دیسانەوە چنین ٣. هەڵگرتنەوەی پرژاو ٤. کۆ کردنەوە ▤ ١. رفو کردن ٢. دوبارە بافتن ٣. جمع کردن ۴. چیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەچنینەوە

چنیەی / çinyey/: ☜ **چنین**

چو / çu/: ☜ **چوون**^{٤}

چوار^{١} / ç(i)war/: ناو. چار؛ یەک و سێ؛ ژمارەی سەرەکی نێوان سێ و پێنج ‹لە پاش سێ نۆرەی چوارە› ▤ چهار

چوار٢: ناوەڵناو. چار؛ دانی زیاتر لە سێ دانە ‹ژمارەی چوار› ▆ چهار

چوار •٢: پێشوشە. خاوەن چوار دانە لە شتێ ‹چوارپارچە؛ چوارلا› ▆ چهار-

چوارئاوێنە / ç(i)war'awêne/: ☜ **چواراوێنە**

چواراوێنە / ç(i)warawêne/: ناو. چوارئاوێنە؛ چواراینە؛ جلکێکی شەڕکەران بووە ▆ چهارآیینە؛ نوعی لباس جنگجویان قدیم

چواراینە / ç(i)warayne/: ☜ **چواراوێنە**

چواربال / ç(i)warbał/: ناوەڵکار. *[مەجاز]* خرمچوون ▆ چهار دست و پا

▣ **چواربال کردن**: *[مەجاز]* بریندار کردنی هەر دووک قۆڵ بە گوللە ▆ هر دو بازو را به تیر زدن

چواربەن / ç(i)warben/: ناو. ١. کورسی ٢. ☜ **چوارینە** ▆ ١. صندلی ٢. ☜ **چوارینە**

چواربەندە / ç(i)warbende/: ناو. ١. کورسی ٢. هەر دوو ئانیشک و هەر دوو ئەژنۆ ▆ ١. صندلی ٢. چهاربند

چوارپا / ç(i)warpa/: ☜ **چوارپێ**

چوارپاچکە / ç(i)warpaçke/: ناو. چوارپایە؛ کورسی و تەختی لە سەر نووستن ▆ صندلی و تختخواب

چوارپارچە١ / ç(i)warparçe/: ناو. هەر چوار بەشی کوردستان ▆ چهار بخش کردستان

چوارپارچە٢: ناوەڵناو. چوارتیکە؛ چواربەش کراو ▆ چهارتکه شده

چوارپارە / ç(i)warpare/: ناو. چوارتیکە؛ جۆرێ گوللەی تفەنگی ساچمەیی کە چوار ـ پێنج ساچمەی گەورەی تێدەخەن بۆ نەچیری گەورە ▆ چهارپاره

چوارپالوو / ç(i)warpałû/: ناو. چوارگۆشەی لە سەر و ژێر و تەنیشتەوە چوون یەک ‹جا بەو پێیە دەبێ ئێستە ... داربەرووی بنەتالوو بم! یەک تەنیشتی چوارپالوو بم! «هەژار، *چوار نامیلکە*»› ▆ مکعب

چوارپایە / ç(i)warpaye/: ☜ **چوارپاچکە**

چوارپوولەکە / ç(i)warpûłeke/: ناو. چوار قولاغەی کەوش ▆ چهار تکه چرم مثلثی که بر کنارەی کفش دوزند

چوارپەل١ / ç(i)warpel/: ناو. *[پلار]* چوار دەست و پێ؛ چارلەبک ‹ـ چوارپەلی ئەسپەکەیی کێ پەی کرد؟/ ـ ئێمەیی داس بە دەست بووین، ئێمە! «گۆران»› ▆ چهار دست و پا

▣ **چوارپەل قەوی**: *[پلار]* قەڵەوی پتەوی ناجسن ‹تەلاق گەر بێ بەدەمیا ئەو زلەی چوارپەل قەوی ... «شێخ ڕەزا»› ▆ تنومند بی‌ریشه

چوارپەل٢: ناوەڵکار. بە هەر دوو دەست و دوو پاوە ‹پای خزا و چوارپەل کەوتە نێو قوڕەکەوە› ▆ چهار دست و پا

چوارپینە / ç(i)warpîne/: ناو. پینە لە پەنجە و پاژنەی کەوش ▆ پینه بر پنجه یا پاشنه‌ی کفش

چوارپێ / ç(i)warpê/: ناو. چارپێ؛ چوارپا: ١. ئاژەڵ؛ زیندەوەری ماڵی ٢. سەگی پاس ٣. *[پلار]* مرۆی شەڕ و لاسار ▆ ١. دام و احشام ٢. سگ نگهبان ٣. آدم بدرفتار

چوارتاق / ç(i)wartaq/: ناو. بەرهێوان؛ هەیوانەبەرزە ▆ تراس

چوارتوخمە / ç(i)wartuxme/: ناو. تێکەڵێک لە تۆمگەلی وەردێنە، ڕکێشە و ناوکە بەهێ و سپیسوو، کە دەمکراوەکەی بۆ سارێژ کردنی کۆخە و نەرم کردنەوەی سینگ باشە ▆ چهارتخم

چوارتیکە١ / ç(i)wartîke/: ☜ **چوارپارە**

چوارتیکە٢: ☜ **چوارپارچە**٢

چوارجامە / ç(i)warcame/: ☜ **چوارمەشقان**

چوارچابوغ / ç(i)warçabuğ/: ناو. چوارچاک؛

چوارخشتەک؛ گرۆڵ؛ ئەو چوارپارچەی لە بن هەنگڵی کەوای دەدەن ⚑ پارچەی زیر بغل جامه

چوارچاک / ç(i)warçak/: ناو. ١. لاداوێنی شاقەل ٢. ☜ **چوارچابوغ** ⚑ ١. حاشیەی دامن ٢. ☜ **چوارچابوغ**

چوارچاو١ / ç(i)warçaw/: ناو. سەگێ خاڵی ڕەشی لە ژێر چاوە ⚑ سگی که زیر چشم لکّەی سیاه دارد

چوارچاو٢: ئاوەڵناو. ١. *[مەجاز]* زۆر بە ئاگا لە شت ٢. *[مەجاز]* گێژ و شێواو ٣. *[کینایە]* دووژنە؛ خاوەنی دوو ژن ⚑ ١. مُراقب ٢. مات و مبهوت ٣. دو زنه

چوارچاو٣: ئاوەڵکار. چوارچاوە؛ چوارچاوی؛ بە وردی ⚑ چهارچشمی

چوارچاوە / ç(i)warçawe/: ☜ **چوارچاو**٣

چوارچاوی / ç(i)warçawî/: ☜ **چوارچاو**٣

چوارچمک / ç(i)warçimk/: ناو. چوارگۆشە ⚑ مربع

چوارچمکە / ç(i)warçimke/: ناو. چوارمەشقان؛ کاری بە پانەوە ڕۆنیشتن ⚑ چهارزانو

چوارچنگۆڵە / ç(i)warçingołe/: ناو. چوارچنگە؛ چوارچەقڵ؛ چوارچەقەڵ؛ چوارچوقوڵ؛ کووپە و مەنجەڵی چوارهەنگڵ ⚑ چهارگوشی؛ خُم یا دیگ چهار دسته

چوارچنگە / ç(i)warçinge/: ☜ **چوارچنگۆڵە**

چوارچوقوڵ / ç(i)warçuquł/: ☜ **چوارچنگۆڵە**

چوارچۆ / ç(i)warço/: ☜ **چوارچێوە**

چوارچوو / ç(i)warçû/: ☜ **چوارچێوە**

چوارچەقڵ / ç(i)warçeqił/: ☜ **چوارچنگۆڵە**

چوارچەقەڵ / ç(i)warçeqeł/: ☜ **چوارچنگۆڵە**

چوارچێوە / ç(i)warçêwe/: ناو. چارچێوە؛ چوارچۆ؛ چوارچوو؛ چارچوو: ١. چارچم؛ دۆربەند؛ چوار لاسکی پێکەوە بەسراوی وەک چوارگۆشێکی ناو بۆش کە شتێک لە خۆ دەگرێت ‹چوارچێوەی دەرک و پەنجەرە› ٢. کەوشەن؛ سنوور؛ پەرێز ‹دەبێ لە چوارچێوەی قانووندا تێکۆشین› ٣. دوزەنە؛ مرێس ‹کار دەبێ چوارچێوەی هەبێ› ⚑ ١تا٣. چهارچوب

چوارخاڵ / ç(i)warxał/: ناو. ١. هەر چوار تەکخاڵی پەڕی قومار ٢. چوارلۆ لە پەڕی قوماردا ٣. دوو خەتی تێکپەڕیو ⚑ ١. چهار تکخال ورق ٢. ورق چهارلو ٣. علامت ضربدر

▣ **چوارخاڵ کێشان** *[کینایە]* ڕووڕەش کردن و ئابڕوو بردن ⚑ رسوا کردن

چوارخانە / ç(i)warxane/: ئاوەڵناو. چارخانە؛ شەترەنجی ⚑ چهارخانه

چوارخرت / ç(i)warxirt/: ناو. بەران، بزن، مەڕ و بۆقلەی چوار ساڵە ⚑ گوسفند، بز و بوقلمون چهارساله

چوارخشتەک / ç(i)warxiştek/: ☜ **چوارچابوغ**

چوارخشتەکی / ç(i)warxiştekî/: ☜ **چوارینە**

چواردانگ / ç(i)wardang/: ناو. برنجی نیوەکوتاو ⚑ برنج نیم‌کوبیده

چواردە١ / ç(i)warde/: ناو. چاردە؛ سێزدە و یەک ⚑ چهارده

چواردە٢: ئاوەڵناو. چاردە؛ یەکێ زیاتر لە سێزدە دانە ⚑ چهارده

چواردەڕێیان / ç(i)wardeřêyan/: ناو. جادە و شەقامی هەرە پان ⚑ شاهراه

چواردەستان / ç(i)wardestan/: ئاوەڵکار. چواردەستەکی؛ بە دوو دەست ⚑ دو نفره

چواردەستەکی / ç(i)wardestekî/: ☜ **چواردەستان**

چواردەمین / ç(i)wardemîn/: ئاوەڵناو. چواردەهەم؛ چواردەهەمین؛ بە ڕیز یان پلەی چاردەهەمەوە ⚑ چهاردهم

چواردەور / ç(i)wardewr/: ناو. دەوراندەور؛ کادر؛ دۆرمادار؛ دەوران‌پشت ⚑ گرداگرد

چواردەهەم / ç(i)wardehem/: ئاوەڵناو. چواردەمین

☰ چهاردهم

چواردەهەمین /ç(i)wardehmîn/: ☜ **چواردەمین**

چواردیـواری /ç(i)wardîwarî/: نـاو. ١. شـوێنی دەورگیراو ‹چواردیوارییەکی پێویست بوو کە بە شەو ڕانەکەی تێدا مۆڵ بدا› ٢. */مەجاز/* جێگـای پـاوان؛ قـۆرخ ‹بـابم لـە نێـو چواردیـواری ماڵـەوە ئـازادی هێشـتبووین› ٣. */کینایـە/* مـاڵ؛ خـانوو؛ یانـە ‹چواردیـواری خۆمـە و ڕای بـە خۆمـە› ☰ ١تـا٣. چهاردیواری

چوارڕا /ç(i)warřa/: ☜ **چوارڕێیان**

چوارڕێ /ç(i)warřê/: ☜ **چوارڕێیان**

چوارڕێگان /ç(i)warřêgan/: ☜ **چوارڕێیان**

چوارڕێیان /ç(i)warřêyan/: نـاو. چارڕێک؛ چوارڕا؛ چـوارڕێ؛ چوارڕێگـان؛ جەمسـەری دوو ڕێگـەی تێک‌پەڕیو ☰ چهارراه

چـوارزەرب /ç(i)warzerb/: نـاو. لـە کێشـەکانی مووسیقا کە بە شێوەی چـوار ڕەش دەنووسـرێت ☰ چهارضرب

چوارسروشت /ç(i)wars(i)ruşt/: نـاو. چـوار مـاکی سەرەکی (ئاو، خاک، ئاگر و با) ☰ چهار عنصـر (آب، خاک، آتش و باد)

چوارسۆ /ç(i)warso/: ☜ **چوارسوو**

چوارسـوو /ç(i)warsû/: نـاو. چوارسـۆ: ١. چوارگـوزەر؛ ڕاسـتەبازار ٢. چوارسـووچ؛ چـوارلا؛ جۆرێ پێچ‌کوشـتی ☰ چهارسـو: ١. راسـتەبـازار ٢. پیچ‌گوشتی چهارسو

چوارسـووچ /ç(i)warsûç/: نـاو. ١. چوارگۆشـە؛ چوارقولینچک؛ چـوارلا ٢. ☜ **چوارسوو‌ـ٢** ☰ ١. چهارگوشه ٢. ☜ **چوارسوو‌ـ٢**

چوارسەد[1] /ç(i)warsed/: ناو. ژمـارەی سـەرەکی نێوان سێسەد و نەوەد و نۆ و چوارسـەد و یـەک؛ چوار بەرانبەری سەد ☰ چهارصد

چوارسەد[2]: ئاوەڵناو. دانەیـەک زیـاتر لـە سێسـەد و نەود و نۆ دانە ☰ چهارصد

چوارسەدم /ç(i)warsedim/: ☜ **چوارسەدەم**

چوارسەدمی /ç(i)warsed(i)mî/: ☜ **چوارسەدەمی**

چوارسـەدەم /ç(i)warsedem/: ئاوەڵناو. چوارسەدم؛ بە ڕیزمـان یـان پلـە و جێگـای چوارسـەدەوە ☰ چهارصدم

چوارسـەدەمی /ç(i)warsedemî/: جێنـاو. چوارسەدمی؛ ئەوەی لـە ڕیـز، پلـە یـان جێگـای چوارسەدەمدایە ☰ چهارصدمی

چوارسـەدەمین /ç(i)warsedemîn/: ئاوەڵـناو. بـە ڕیزمـان یـان پێگـەی چوارسـەدەمەوە ☰ چهارصدمین

چوارشانە /ç(i)warşane/: ئاوەڵـناو. بلـەر؛ خـاوەن شانی پان و سنگی ئەستوور و پتەو ☰ چهارشانه

چوارشەم /ç(i)warşem/: ☜ **چوارشەممە**

چوارشەمبۆ /ç(i)warşembo/: ☜ **چوارشەممە**

چوارشەمبی /ç(i)warşembî/: ☜ **چوارشەممە**

چوارشـەممە /ç(i)warşemme/: نـاو. چوارشـەم؛ چوارشەمبۆ؛ چوارشەمبی؛ چوارشەمە؛ چوارشەمۆ؛ چارشـەم؛ چارشـەمب؛ چارشـەمبۆ؛ چارشـەمبی؛ چارشـەمۆ؛ نـاوی ڕۆژی پێنجـەم لـە حـەوتووی ئێرانیدا، نێـوان سـێ‌شـەممە و پێـنج‌شـەممە ☰ چهارشنبه

چوارشەممەسـووری /ç(i)warşemmesûrî/: ☜ **چوارشەمەسووری**

چوارشەمۆ /ç(i)warşemo/: ☜ **چوارشەممە**

چوارشەمە /ç(i)warşeme/: ☜ **چوارشەممە**

چوارشەمەسـووری /ç(i)warşemesûrî/: نـاو. چوارشەممەسـووری؛ چوارشـەمە کولـە؛ کولـە چوارشەمۆ؛ قولە چوارشـەمە؛ چوارشـەممە کلـە؛ ئـاخرین شەوچوارشـەمبەی ساڵـی هـەتاوی کـە ئێرانییەکان سەر لە ئێوارانی، بە ڕێو ڕەسمێکی تایبەت، وەک هەڵکردنی ئاور و بازدان بە سەریدا،

دەیکەنە جێژن ≚ چهارشنبەسوری

چوارقاپ / ç(i)warqap/: ناو. جۆرێک یارییە بە میچ ≚ بازی چهارقاب

چوارقوڕنە / ç(i)warquřne/: ناو. ١. چوار گۆشەی ماڵ ٢. هەر چوار پارچە بەژی دنیا ≚ ١. چهار گوشەی منزل ٢. چهار خشکی بزرگ جهان

چوارقولینچک / ç(i)warqulînçik/: ☜ **چوارسووچ**

چوارقەد / ç(i)warqed/: ئاوەڵناو. چوارلا؛ دوو جار نووشتاوە ≚ چهارلا؛ دوبار تا شده

چوارقەمچ / ç(i)warqemç/: ناو. کاری ڕیش و سمێڵ و برۆ تاشین بە ئەتک ≚ نوعی جریمە بە شکل تراشیدن ریش و سبیل و ابرو

چوارگا / ç(i)warga/: ناو. یەکێ لە حەوت دەزگای مووسیقای ئێرانی ≚ چهارگاه

چوارگوڵ / ç(i)wargul/: ناو. دەرمانێکی گیایی بریتی لە گوڵی وەنەوشە، تۆڵەکە، لەولاو و... کە دەمکراوەکەی ڕەوانە ≚ چهارگُل

چوارگۆش / ç(i)wargoş/: ئاوەڵناو. دووجا؛ دووبەر ≚ مُربع

چوارگۆشە^{1} / ç(i)wargoşe/: ☜ **چوارسووچ**

چوارگۆشە^{2}: ئاوەڵناو. بە چوار گۆشەوە ‹بەرێ چوارگۆشەم دەوێ› ≚ دارای چهار گوشه

چوارلا / ç(i)warla/: ناو. ١. ☜ **چوارقەد** ٢. خۆرهەڵات و خۆرنشین و باکوور و باشوور ≚ ١. ☜ **چوارقەد** ٢. چهار جهت اصلی جغرافیایی

چوارلاچەنگ / ç(i)warlaçeng/: ناو. یەکەی کات لە نۆت نووسیندا کە دەکاتە یەک هەشتەمی چەنگ ≚ چهارلاچنگ

چوارلۆ^{1} / ç(i)warlo/: ئاوەڵناو. چوارلا ‹مەلافەی چوارلۆ› ≚ چهارلا

چوارلۆ^{2}: ئاوەڵکار. چوارقەد ‹پەتووەکە چوارلۆ داخە!› ≚ چهارلا

چوارلوو / ç(i)warlû/: ☜ **چالگ**

چوارمشقی / ç(i)warmişqî/: ☜ **چوارمەشقان**

چوارمەشقان / ç(i)warmeşqan/: ناو. چوارمشقی؛ چوارمەشقی؛ چوارمەشقە؛ چارمەشقە؛ چارتیکانێ؛ چارمێرکی؛ چوارجامە؛ چوارمیلکە؛ چوارمێلکە؛ چوارمێردەکی؛ چوارچمک؛ مێهڤانیک؛ باری پانەوەپان ڕۆنیشتن ≚ چهارزانو

⊡ **چوارمەشقان دانیشتن**: چوارمەشقی دان؛ پا جەم کردن و دانیشتن ≚ چهارزانو نشستن

چوارمەشقە / ç(i)warmeşqe/: ☜ **چوارمەشقان**

چوارمەشقی / ç(i)warmeşqî/: ☜ **چوارمەشقان**

⊡ **چوارمەشقی دان**: ☜ **چوارمەشقان دانیشتن**

چوارمیخە / ç(i)warmîxe/: ☜ **چوارمێخە**

چوارمیلکە / ç(i)warmîlke/: ☜ **چوارمەشقان**

چوارمێخە^{1} / ç(i)warmêxe/: ناو. ئەشکێل؛ ئشکێل؛ چوارمیخە؛ چوارنیخە؛ خاچ ≚ چهارمیخه

⊡ **چوارمێخە کردن**: ☜ **لە چوارمێخە دان**

چوارمێخە کێشان: ☜ **لە چوارمێخە دان**

لە چوارمێخە دان: چوارمێخە کردن؛ چوارمێخە کێشان؛ چوارنیخە کێشان؛ لە خاچ دان؛ چوارپەل داکوتان و شەتەک دان بە مەبەستی کوشتنی پێڕای ئەشکەنجە و ئازارێکی زۆر ≚ به چارمیخ کشیدن

چوارمێخە^{2}: ئاوەڵناو. چوارمیخە؛ چوارنیخە؛ هەر چوار پەل بەسراو ≚ چهارمیخه

چوارمێخە^{3}: ئاوەڵکار. چوارمیخە؛ چوارنیخە؛ سفتوسۆڵ ≚ چهارمیخه

چوارمێردەکی/ ç(i)warmêrdekî/: ☜ **چوارمەشقان**

چوارمێلکە / ç(i)warmêlke/: ☜ **چوارمەشقان**

چوارناڵ^{1} / ç(i)warnał/: ناو. چوارناڵە؛ چوارناڵی؛ چارگاف؛ چارگاڤی؛ غار؛ پڕتاف؛ پڕتاو؛ ترەختان؛ تەڕات؛ چوارە؛ لنگکوت؛ خێراترین ڕۆیشتنی

ئەسپ ☰ چهارنعل

چوارناڵ٢: ناوەڵکار. چوارناڵە؛ چوارناڵی؛ چارگاف؛ چارگافی؛ ڕۆیشتنی زۆر بە خێرا ☰ چهارنعل

چوارناڵە / ç(i)warnałe/: ☜ **چوارناڵ**

چوارناڵی / i)warnałî)ç/: ☜ **چوارناڵ**

چوارنوختە / ç(i)warnuxte/: ناو. چوارخاڵ ☰ چهارنقطه

چوارنیخە / ç(i)warnîxe/: ☜ **چوارمێخە**

چواروەرز / ç(i)warwerz/: ناو. چارکەوت؛ چاردەساڵ ☰ چهار فصل

چوارە / ç(i)ware/: ☜ **چوارناڵ١**

چوارهەنگڵ١ / ç(i)warhengił/: ناو. چوارهەنگوڵ؛ کووپە و مەنجەڵی چوار دەسک ☰ خُم و دیگ چهاردسته

چوارهەنگڵ٢: ناوەڵناو. *[مەجاز]* پان و پۆڕ ☰ لندهور

چوارهەنگوڵ / ç(i)warhenguł/: ☜ **چوارهەنگڵ**

چوارینە / ç(i)warîne/: ناو. چارین؛ چارینە؛ چوارێنە؛ چارینی؛ چواربەن؛ چوارخشتەکی؛ شیعری چوار لەتی سێ پاشڵ کە لە سەر کێشی (لا حَولَ وَ لا قوَّةَ إلا بالله) بێت ☰ رُباعی

چواریەک / ç(i)waryek/: ناو. چارەک؛ لە چوار پاژ پاژێک ☰ یک‌چهارم

چواریەکی / ç(i)waryekî/: ناوەڵناو. بەشێک لە چوار بەشی داهاتی زەوی ☰ یک‌چهارم محصول

چوارێنە / ç(i)warêne/: ☜ **چوارینە**

چوالوو / ç(i)walû/: ☜ **چالگ**

چوالە / ç(i)wale/: ناو. ١. دانگوو؛ بادامەتاڵەی خۆش‌کراو ٢. چەقالە؛ بادام و قەیسی فەریک ☰ ١. بادام‌تلخ شیرین شده ٢. چغاله

چوالەبادام / ç(i)walebadam/: ناو. دەنکە بادامی سوێرکراو ☰ چغاله‌بادام نمکسود

چوالەتاڵە / ç(i)waletałe/: ناو. بادامەتاڵە ☰ بادام‌تلخ

چوان / ç(i)wan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //چوای؛ دەچوێی؛ بچوێ// نەمان؛ بە سەر چوون ☰ بە سر آمدن؛ شدن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: چواو/ چاوگی نەرێنی: نەچوان

چواندن / ç(i)wandin/: چاوگ. ١. پووچەڵ کردنی گۆرەوێ لە جۆرابێندا ٢. قت کردن لە یاریدا ٣. شوبهاندن ‹خۆ چواندن بە ئاژەڵ› ٤. فەوتاندن؛ بوونە هۆی بە سەر چوون ‹چواندن و نەکردنی نوێژ لە ئیسلامدا گوناحە› ☰ ١. پوچ کردن جوراب در جوراب‌بازی ٢. خارج کردن از بازی ٣. تشبیه کردن ۴. قضا انداختن

چوانگە / ç(i)wange/: ناو. بانک؛ بانق ☰ بانک

چواو / ç(i)waw/: ناوەڵناو. نەماو؛ فەوتاو؛ لە بەین چوو ☰ از میان رفته

⊡ **چواوچوان**: فەوتانی وەخت و کاتی نوێژ ☰ از وقت نماز گذشتن

چوپ / çup/: ناو. زەوت؛ داگیر؛ کاری بە زۆر ساندن ☰ غصب

⊡ **چوپ کردن**: زەوت کردن؛ داگیر کردن؛ بە زۆر ساندن ☰ غصب کردن

چوپوو / çupû/: ناو. شوان؛ شڤان ☰ چوپان

چوترم / çutirm/: ناو. وچان؛ پشوو ☰ استراحت کوتاه

چوتورمە / çuturme/: ناو. پشێوی؛ ئاژاوە ☰ آشوب

چوتیر / çutîr/: ☜ **چوێشتیر**

چوچ / çuç/: ☜ **چوور-١**

چوچک / çuçik/: ناو. ١. ئەسکوو؛ ئەسکوێ؛ کەوچکی گەورەی کلکدرێژ ٢. کەوچکی لە دار ٣. داری دوولقی دڕوو کۆ کردنەوە ٤. بەچکە مریشک؛ جووچکە مامر ٥. ☜ **چۆلەکە** ☰ ١. چمچە ٢. قاشق چوبی ٣. چوب دوشاخه برای جمع‌آوری خار ۴. جوجەی مرغ ۵. ☜ **چۆلەکە**

چوچله / çuçle/: ناو. چوچول؛ میتکە؛ بەلۆکە؛ قیتکە؛ خەمشە؛ چیچک ▤ چوچوله

چوچول / çuçul/: ☜ **چوچله**

چوحەلین / çoĥelîn/: ☜ **چۆحەلێن**

چوخت / çuxt/: ناو. مووی تووکەبەر؛ مووی بەرگەدە ▤ موی زهار

چوختی / çuxtî/: ئاوەڵناو. ١. مەزبووت؛ زرت و زیندو؛ لەکارهاتوو ٢. چەختی؛ بێشەرمی ▤ ١. چُست و چالاک ٢. بی‌شرمی

چوخساندن / çuxsandin/: چاوگ. ١. ئەنگاوتنی مەڕمەڕ لە مێشێندا بە جۆرێ کە هاوێژراو لە شوێن مەڕمەڕی داکراودا ڕاوەستێ ٢. *[کنایە]* دەرکردن و جێگە گرتنەوە ▤ ١. زدن تیله با تیلەی رقیب و جا گرفتن آن در تیله‌بازی ٢. بیرون کردن و جایگیر شُدن

چوخم / çuxm/: ناو. چوخمە: ١. ژووری سەر ڕێڕەوی کووچە ‹سەرم ئەبێ بە چوخمی سەر شەقام «شێرکۆ»› ٢. کووچە و کۆلانی تەنگەبەر ▤ ١. اطاق بالای کوچه ٢. کوچەی تنگ

چوخماخ / çuxmax/: ناو. گۆپاڵ؛ توخماخ ▤ چُماق

چوخمه / çuxme/: ☜ **چوخم**

چوخور^{١} / çuxur/: ناو. چوغر؛ چغر؛ مێشەلانی پڕ ▤ بیشه و نیزار انبوه

چوخور^{٢}: ئاوەڵناو. شووفار و شەیتان ▤ سخن‌چین

چوخور^{٣}: پێڕۆ. ← **چەموچوخوڕ**

چودەن / çuden/: ناو. ئالیاژی ئاسن و ٢ تا ٤ لە سەدی کەربون ▤ چُدن

چورت / çurt/: ناو. ١. زڕت؛ شیڕ؛ تڕی بە لێو بۆ گاڵتە پێ کردن ٢. ☜ **چۆرت^{١}ـ٢** ▤ ١. شیشکی ٢. ☜ **چۆرت^{١}ـ٢**

چورتان / çurtan/: ☜ **چرتان**

چورتاندن / çurtandin/: ☜ **چرتاندن**

چورتانن / çurtanin/: ☜ **چرتاندن**

چورته / çurte/: ☜ **چرته**

چورچ / çurç/: ناو. ترس؛ سام ▤ ترس

چورخ / çurx/: ناو. چەرخی چەقۆ تیژ کردن ▤ چرخ چاقوتیزکنی

چورۆ / çuro/: ناو. چەرەسی ترووکاندنی؛ ئەو شتانەی لە بەر میوان دادەنرێن و دەترووکێن ▤ آجیل

چوریسک / çurîsk/: ناو. ١. پزیسک؛ ئاورینگ؛ پریشکی پچووکی ئاگر یان ئاسنی سوورەوەبوو ٢. ترووسکەی کەم لە دوورەوە ▤ ١. شراره ٢. سوسو

چوریلگ / çurîlig/: ناو. گیایەکی خۆڕسکە ▤ گیاهی است

چوڕ / çuř/: ناو. ١. سپیایی زۆر سپی ‹بەفر توێژاڵی بەستووە، وێنەی چوڕی شیر› ٢. قەرقاوڵ ▤ ١. سفیدی یکدست ٢. قرقاول

چوڕ • چوڕ / çuř çuř/: دەنگ. دەنگی ڕژانی ئاو لە بڵندییەوە ▤ شُرـ شُر آب

چوڕڕە / çuřře/: ☜ **چوڕە**

چوڕنوسقاو / çuřnusqaw/: ناو. زەردایی چەوری سەر ئاوی گەرم ▤ قشر نازک چربی بر آب گرم

چوڕە / çuře/: ناو. چوڕڕە؛ جڕە؛ جککە؛ جککەبۆرە؛ جوڕەکڵاونە؛ قازلاخ؛ قازەلاخ؛ تیرەیەک مەلی کێوی، لە پاساری گەورەتر، دەنگخۆشن، پەڕ و پۆیان قاوەیی ڕێ ـ ڕێیە، بە گەل دەژین و هەڵفڕینیان دەگمەنە، دانەوێڵە و کرم و مێروو دەخۆن و پتر لە شازدە جۆریان هەیە ▤ چکاوک

چوڕەپۆپنە / çuřepopne/: ☜ **چوڕەپۆپنەکی**

چوڕەپۆپنەکی / çuřepopnekî/: ناو. چوڕەپۆپنە؛ چوڕەکڵاونە؛ چۆڕەپۆپنەکی؛ پیزپیزاک؛ چنگەڵە؛ سوریلی؛ سریلە؛ سۆفیلکە؛ سەفەقیتە؛ سەربەکڵاوە؛ فشەکڵاونە؛ کوڕکڵاو؛ کڵاوکوڕە؛

کڵاونە؛ باڵندەیەکە لە تیرەی چوڕە ☰ چکاوک کاکُلی

چوڕەقازەڵاخ / çuřeqazełax/: ناو. چوڕەگەڵوازە ☰ چکاوک گندُمزار

چوڕەکڵاونە / çuřek(i)ławne/: ☜ **چوڕەپۆپنەکی**

چوڕەگەڵوازە / çuřegełwaze/: ☜ **چوڕەقازەڵاخ**

چوڕیک / çuřîk/: ☜ **چکوس**

چوڕیۆڕ / çuřyoř/: ناو. قەرقاوڵ؛ کەڵەبابی دارستان ☰ قرقاول

چوز / çuz/: ناو. متوربە؛ پەیوەند ☰ پیوند درختی

چوزە / çuze/: ناو. ١. خونچە؛ غونچە؛ گولووک ٢. لاسکی ناسکی تازە سەردەرهاتووی گیای وەک ڕێواس و کەنگەر ‹چوزەنەسپنگ؛ چوزەکەنگەر› ☰ ١. غُنچە ٢. جوانەی برخی گیاهان

چوزین / çuzîn/: ناو. گیایەکی بۆنخۆشە ☰ گیاهی خوشبو

چوست / çust/: ناوەڵناو. مەزبوت؛ خێرا؛ بەکار ☰ چُست

چوستی / çustî/: ناو. خێرایی؛ چالاکی؛ مەزبووتی ☰ چُستی

چوسگورگ / çusgurg/: ناو. پیرایشۆکە؛ پیرۆشک ☰ خرخاکی

چوسلە / çusle/: ناو. تەرس؛ پیسایی یەکسم ☰ پِهِن

چوشتر / çuştir/: ☜ **چوێشتیر**

چوشتیر / çuştîr/: ☜ **چوێشتیر**

چوغلی / çuğlî/: ناو. جیقنە؛ ڕیقنە؛ ڕێقنە ☰ چَلغوز؛ فضلەی پرندگان

چوغڵی / çuğlî/: ناو. دەغەڵی؛ گزیکاری؛ داوبازی ☰ دَغَلی

چوغور / çuğur/: ☜ **چغر**

چوغورد / çuğurd/: ☜ **چغر**

چوقڵ / çuqł/: ناو. دڕک؛ دڕی ☰ خار

چوقڵی / çuqłî/: ناو. سەرچڵ؛ سەرلک؛ خونچەی سەر لک و پۆپی دار ‹بۆنخۆشیی وەنەوشە و گوڵی ئاڵ/ پشکۆبوو لە چوقڵی سەوڵ و شمشاڵ «هەژار، *مەموزین*»› ☰ غنچە و ساقەی بالای درخت

چوکار / çukar/: ناو. نۆکەر؛ خزمەتکار؛ خولام ☰ چاکر

چوکڵە / çukłe/: ناو. چکڵە: ١. چیلکەدار؛ پارچەداری باریک و وردیلە ٢. سووچ و قوژبن؛ گۆشە ٣. ددانەی پیت ٤. پشکی مەشکە و پێستە ☰ ١. چلیکە ٢. گوشە ٣. دندانەی حروف ۴. درپوش چوبی مشک

چوکڵەچزێ / çukłeç(i)zê/: ناو. *[کینایە]* چکڵەچزێ؛ ئازار و ئێشی زۆر ☰ درد و رنج فراوان

چوکڵەختێ / çukłex(i)tê/: ناو. ١. کاری چوکڵە کردنە ناو شتێکدا بۆ درووخاندن یان دەرکردنی شتێک ٢. *[کینایە]* کاری هان/ دنە دان. هەروەها: **چوکڵەختێ دان** ☰ ١. عمل چوب در سوراخ کردن ٢. تحریک

چوکڵەشکێن / çukłeş(i)kên/: ناوەڵناو. *[کینایە]* نێوانتێکدەر؛ شەیتانیکەر لە نێوان خەڵکدا ☰ دو بهم زن

چوکڵەشکێنی / çukłeş(i)kênî/: ناو. *[کینایە]* کاری نێوان تێکدان. هەروەها: **چوکڵەشکێنی کردن** ☰ دو بهمزنی

چوکڵەشەمچە / çukłeşemçe/: ناو. زلووک؛ زلووکە؛ دەنکەشەمچە ☰ چوب کبریت

چوکڵەعنە / çukłe'ne/: ☜ **چوکڵەقنگە**

چوکڵەقنگە / çukłeqinge/: ناو. چوکڵەعنە؛ پووشبەقنگە؛ پووشبەقوونە؛ زەلەقوون؛ دومدیک ☰ سنجاقک

چوکڵەقولاپ / çukłequlap/: ناو. داری قولاپی ماسیگر ☰ چوب ماهیگیری

چوکڵەنەوات / çukłenewat/: ناو. مژمژە؛

چوکلەقنگە ☰ آب‌نبات چوبی

▣ **چوکڵە تێ خستن:** ☜ **چیلکە لە پیسایی وەردان**

چولە / çule/: ناو. ژیشک؛ ژووژک؛ ژووژوو؛ ژووژی ☰ جوجه‌تیغی

چوڵوسک / çułusk/: ناو. بزووت؛ سەلکەبزووت ☰ نیمسوز

چومک / çum(i)k/: ☜ **چۆلەکە**

چون / çun/: ☜ **چوون**^{٣و٤}

چونا / çuna/: ناو. گونک؛ ئەنگوتکەهەویر؛ گوتکەهەویر ☰ چونەی خمیر

چونچە / çunçe/: ناو. مەنجەڵی چکۆلە ☰ دیگ کوچک

چونکاتێ / çunkatê/: ☜ **چونکوو**

چونکوو / çunkû/: ئاوەڵکار. چونکە؛ چونکی؛ چون؛ چونکاتێ؛ چوونکوو ‹دڵم مەشکێنە چونکوو مەخزەنی دەرد و خەمی تۆیە/ فیدای شەرت و وەفات بم، چی بە سەر هات مەیلی جارانت؟ «مەستوورە»› ☰ زیرا؛ چونکه

چونکە / çunke/: ☜ **چونکوو**

چونکی / çunkî/: ☜ **چونکوو**

چونگ / çung/: ناو. جونگ؛ گیایەکی گوڵزەردی بۆنخۆشە ☰ گیاهی خوشبو

چونگە / çunge/: ناو. چینە ☰ چینه

چونیەک / çunyek/: ئاوەڵناو. وەکیەک ☰ یکسان

چونیەکی / çunyekî/: ناو. نۆلانی؛ چۆنیەتی لێک چوون ☰ شباهت

چوی / ç(i)wî/: ناو. چای؛ چا ☰ چای

چویت / çuyt/: ناو. خم؛ هەش ☰ نیل

چویتلی / çuytlî/: ئاوەڵناو. هەش‌لێدراو؛ دە خم نراو ‹بێ‌قیمەتە لای ئێمە، یەقین بەرگی چویتلی/ عاشق بە هونەر، مەستی غەزەب، تێغی دەبانین «قانع»› ☰ نیلگون

چویتی / ç(i)wîtî/: ناو. نیلی؛ کەوە؛ کەوێ؛ شین‌تۆخ ☰ نیلی

چویچ / çuyç/: ☜ **چۆلەکە**

چویر / çuyr/: ناو. گیایەکی کێوییە وەک ڕازیانە لە ناو بەفردا دەڕوێ و بۆنێکی خۆشی هەیە ☰ گیاهی است

چویرە / çuyre/: ناو. هاوار و زیقە ☰ جیغ‌وداد

چویز / çuyz/: ئاوەڵناو. دۆڕاو ☰ بازنده؛ باخته

چویشتیر / ç(i)wîştîr/: ☜ **چوێشتیر**

چویک / çuyk/: ☜ **چۆلەکە**

چوین^{١} / çuyn/: ☜ **چوون**^{١}

چوین^{٢}: ئاوەڵکار. چۆن؛ چلۆن ☰ چگونه

چوێ / ç(i)wê/: ناو. برین؛ زام ☰ زخم

چوێدار / ç(i)wêdar/: ئاوەڵناو. بریندار؛ زامار ☰ زخمی

چوێشتیر / ç(i)wêştir/: ناو. چتوور؛ چتیر؛ چوتیر؛ چوشتر؛ چوشتیر؛ چویشتیر؛ چێشتیر؛ تیشتیر؛ تێشتیر؛ توێشتیر؛ بزنی دوو ساڵە ☰ بُز دو ساله

چوێلەکە / ç(i)wêleke/: ☜ **چۆلەکە**

چوێڵ / ç(i)wêł/: ئاوەڵناو. لار؛ خوار؛ خێچ؛ (بارەبەر) ☰ کج (باربر)

چۆ^{١} / ço/: ناو. ١. چێو؛ دار ٢. ☜ **چق**^{١}**ـ٢** ☰ ١. چوب ٢. ☜ **چق**^{١}**ـ٢**

چۆ^{٢}: ئاوەڵکار. ئەوێ؛ ئەویا ☰ آنجا

چۆ^{٣}: جێناو. ئەوێ؛ ئەوێنە ☰ آنجا

چۆب / çob/: ☜ **چق**^{١}**ـ٢**

چۆپ / çop/: ناو. ١. کێرەگا؛ ڕەگی کێری گا، وشک دەکرا و دەکرایە بڕگە بۆ قەڵەم دادان ٢. لای چەپ ٣. فڕ؛ درۆ ☰ ١. مقطع قلم نی کە از ذکر خشکیدەی گاو می‌ساختند ٢. چپ ٣. دروغ

چۆپاندن / çopandin/: چاوگ. تالان کردن؛ چەپاو کردن ☰ چپاول کردن

چۆپچۆپان / çopçopan/: ناو. چۆپچۆپێن؛

جەنگەی بەهار کە گۆچان لە ناو گیادا ون دەبێ ▤ عنفوان بهار و زمان رشد گیاهان

چۆپچۆپێن / çopçopên/: ☜ **چۆپچۆپان**

چۆپڕ^{1} / çopiř/: ناو. کوێرێ کە جێ چاوی نییە ▤ کوری کە کاسەی چشم ندارد

چۆپڕ^{2}: ئاوەڵناو. پەرژ و بڵاو ▤ پراکندە

چۆپڕیان / çopiřyan/: چاوگ. بڵاو بوون؛ پەرژان ▤ پراکندە شدن

چۆپڵمە / çopiłme/: ناو. سندان؛ نەخۆشی هەڵتۆقانی سینگی وڵاخ ▤ از بیماری‌های احشام

چۆپە^{1} / çope/: ناو. لای چەپ ▤ سمت چپ

چۆپە^{2}: ئاوەڵناو. چەپلەر؛ چەپدەس؛ چەپە؛ چەپیل؛ چەپێل؛ چەپێڵ؛ فێرەکار بە دەستی چەپ ▤ چپ‌دست

چۆپەمە / çopeme/: ☜ **چێوپەمە**

چۆپەوانە / çopewane/: ئاوەڵناو. ۱. پێچەوانە؛ بەراوەژوو ۲. چەپلەر ▤ ۱. برعکس ۲. چپ‌دست

چۆپی / çopî/: ناو. ۱. دیلان؛ هەڵپەڕکێ ۲. دەسرۆکەی دەستی سەرچۆپیگر ▤ ۱. رقص گروهی کُردی ۲. دستمال دست سردستەی رقص

چۆپیک / çopîk/: ئاوەڵناو. گێلۆکە؛ کەمزان ▤ هالو

چۆپیکێش / çopîkêş/: ناو. سەرچۆپی؛ ڕەمکێشی دیلان ▤ سردستە در رقص کُردی

چۆت / çot/: ناو. بزن ▤ بُز

چۆجەلە / çocele/: ناو. داروو کەی قایم کردنی تەختە کوێن بە یەکەوە ▤ قطعەی چوبی کە پارچەهای چادر را بە هم پیوند دهد

چۆحەلێن / çoĥelên/: ناو. چوحەلین؛ هەلووکێن؛ هەلووکان ▤ بازی الکدولک

چۆخ / çox/: ناو. ۱. پەستەک ۲. کولەباڵ ۳. فاسۆنی ▤ ۱. جلیقە ۲. نیمتنەی نمدی ۳. فاستونی

چۆخان / çoxan/: ناو. ئەسپۆن؛ سپۆن؛ بنەگیایەکە جلی پێ دەشۆن ▤ چوبک

چۆخک / çoxik/: ☜ **چۆخە ـ۱**

چۆخە / çoxe/: ناو. ۱. چۆخک؛ چۆغە؛ سەرکەوای لە مەرەز یان خوری ۲. مەلێکی بچووکی کوێستانی، تۆزێ لە پاساری گەورەتر و دوو جۆری هەیە ▤ ۱. چوخا ۲. پرندەای است

⊡ **چۆخە بازەڵە**: جۆرێ چۆخە کە سەر باڵەکانی سپییە و لە ناو دیوار و بەرد و کەلەکدا هێلانە دەبەستێ ▤ پرندەای است

چۆخە داری: جۆرێ چۆخە کە زۆرتر بۆرە و لە سەر دار هێلانە دەکا ▤ پرندەای است

چۆخەوڕانک / çoxe w řanik/: ناو. ڕانکوچۆخە؛ جل‌وبەرگی کوردی پێکهاتوو لە کەوا و شواڵ و شاڵ ▤ لباس رسمی کردی

چۆدار / çodar/: ناو. چێودار؛ چێوار؛ چەڵەبی؛ کەسێ کە ماڵات دەکڕێ و دەفرۆشێ ▤ چوبدار

چۆداری / çodarî/: ☜ **چێواری**

چۆدان / çodan/: ☜ **چاودار ـ۱**

چۆرت^{1} / çort/: ناو. ۱. ☜ **چۆرتکە** ۲. چورت؛ چرت؛ سەرخەو؛ سووکەخەو؛ وەنەوز ▤ ۱. ☜ **چۆرتکە** ۲. چُرت

⊡ **چۆرت دان**: چورت/ وەنەوز دان؛ سەرخەو شکاندن ▤ چُرت زدن

چۆرت شێوان: چۆرت بڕان ▤ چُرت پارە شدن

چۆرت^{2}: ☜ **چۆرس**

چۆرتان / çortan/: ناو. کەشک ▤ کشک

چۆرتکە / çortke/: ناو. چۆرت؛ ئامرازێ بۆ ژماردن، بە چوارچێوە و میلەگەلێکەوە کە یەکێ ۱۰ مۆرەیان پێوەکراوە و بە جێبەجێ‌کردنی مۆرەکان دەکرێ هەر چوار کاری سەرەکی ژماردن (بەتایبەت لێ‌زیاد کردن و کەم کردنەوە) ئەنجام بدرێ ▤ چُرتکە

⊡ **چۆرتکە داخستن**: ۱. چۆرتکە لێدان؛ بە چۆرتکە حیساب کردن ۲. *[کنایە]* پێشەکی و لەبەر

خۆوە حیساب لەسەر شتێک کردن ☰ ١و٢. چرتکە انداختن

چۆرتکە لێدان: ☜ **چۆرتکە داخستن**

چۆرتم / çortim/: ناو. ١. چورت؛ وەنەوز ٢. چەترمە؛ بەلا و بەسەرهاتی خراپ ☰ ١. چُرت ٢. مُصیبت

چۆرس / çors/: ئاوەڵناو. چۆرت: ١. بێئەدەب؛ بێئاکار؛ ڕەوشتخراپ ٢. بەربەڕ؛ وەحشی؛ دوور لە شارستانییەت و فەرهەنگ ☰ ١. بیادب ٢. بیتمدن

چۆرسی / çorsî/: ناو. بێڕێزی؛ بێحورمەتی ☰ بیحُرمتی

چۆرەک / çorek/: ناو. جۆرێ کولێرە ☰ نوعی گرده نان

چۆرین / çorîn/: ناو. گیایەکی بۆنخۆشە ☰ گیاهی خوشبو

چۆڕ / çoř/: ناو. ١. دلۆپ؛ تنۆک ٢. سپیاتی ٣. قەرقاوڵ ☰ ١. قطره ٢. سفیدی ٣. قرقاول

⊡ **چۆڕ لێبڕین:** ١. وشک کردن؛ نەهێشتنی سەرچاوەیەک ‹چۆڕیان لەو کارێزانە بڕی› ٢. بەتاڵ کردن؛ خاڵی کردن و بە کار هێنانی تەواوی تراوێک لە دەفرێکدا ‹چۆڕمان لەو گۆزە بڕی› ٣. *[مەجاز]* لە نێو بردن؛ نەهێشتن ‹ڕاوچی، چۆڕیان لە کەو بڕی› ☰ ١. خشک کردن ٢. خالی کردن (از مایع) ٣. از بین بُردن

چۆڕ تێدا نەبوون: هیچ (تراو) تێدا نەبوون؛ خاڵی بوون ☰ خالی بودن (از مایع)

چۆڕاڵ / çořał/: ئاوەڵکار. چۆڕقال؛ چۆڕقاڵ؛ چۆڕکاڵ؛ چۆڕکە؛ ئاوێکی کەم ☰ آب یا مایع اندک

چۆڕان / çořan/: ☜ **چۆڕانەوە**

چۆڕاندن / çořandin/: چاوگ. تێپەڕ. //چۆڕاندت؛ دەچۆڕێنی؛ بچۆڕێنە// چۆڕاندنەوە؛ جووڕنای: ١. تکاندنەوە؛ چکاندن ٢. ئاخر تنۆک لێداتکاندن ☰ ١. چکاندن ٢. خشکانیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەچۆڕاندن

چۆڕاندنەوە / çořandinewe/: ☜ **چۆڕاندن**

چۆڕانەوە / çořanewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //چۆڕایەوە؛ دەچۆڕێیەوە؛ بچۆڕێوە// چۆڕان: ١. داکەوتنی دلۆپە لە شتی تەڕ ٢. هاتنە خواری ئاوی باران دلۆپ ـ دلۆپ بە دار و بەرددا ☰ ١. چکیدن ٢. قطره ـ قطره چکیدن آب باران

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: چۆڕاوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەچۆڕانەوە

چۆڕاوکە / çořawke/: ناو. ڕەوتی هاتنە خوارەوە بە تک ـ تک (وەک باران بە پلووسکدا) ☰ ریزش قطرات

چۆڕاوگە / çořawge/: ناو. جێگەی بە دلۆپە هاتنە خواری ئاو ☰ مسیر قطره ـ قطره چکیدن

⊡ **چۆڕاوگە بەستن:** چۆڕانەوە ‹خوێن بە پشتیدا چۆڕاوگە دەبەستێ› ☰ قطره ـ قطره چکیدن

چۆڕبڕ[١] / çořbiř/: ناو. چۆڕەبڕ؛ کاتی وشک بوون؛ دواهەمین کات ‹تا چۆڕبڕ لەگەڵتان دەمێنمەوە› ☰ آخر

چۆڕبڕ[٢]: ئاوەڵناو. چۆڕەبڕ؛ ویشکاو؛ ئیشکاو ‹کانیاوی وشک و چۆڕبڕ› ☰ خشکیده

چۆڕپۆڕ / çořpoř/: ناو. قەرقاوڵ ☰ قرقاول

چۆڕ ـ چۆڕ / çoř çoř/: ئاوەڵکار. دلۆپ ـ دلۆپ ‹دۆشاو هەڵئەقوڕا بە چنگ و کەوچک/ ئەڕژایە بەر پێ چۆڕ ـ چۆڕ و تک ـ تک «گۆران»› ☰ قطره ـ قطره

چۆڕس / çořis/: ناو. قسەی لە سەر دڵ گران ☰ ناسزا

چۆڕقال / çořqal/: ☜ **چۆڕاڵ**

چۆڕقاڵ / çořqał/: ☜ **چۆڕاڵ**

چۆڕکاڵ / çořkał/: ☜ **چۆڕاڵ**

چۆڕکە / çořke/: ☜ **چۆڕاڵ**

چۆڕگە / çořge/: ناو. جێگەی لێچۆڕانی ئاو ☰

جای چکیدن آب

چۆڕۆ / çořo/: ناو. بەرەوژوورایی؛ سەرەژووره ■ سربالایی

چۆڕه / çoře/: ناو. چۆڕ؛ دلۆپ ■ شره

▣ **چۆڕه کردن:** دلۆپه کردن ■ چکیدن

چۆڕه لێبڕان: تک تێدا نەمان؛ تک لێبڕان.

هەروەها: **چۆڕه لێبڕین** ■ خُشک شدن

چۆڕەبڕ / çořebiř/: ☜ **چۆڕبڕ**

چۆڕەپۆپنه / çořepop(i)ne/: ناو. تیڤرگ؛ چوێلەکەیەکی کاکۆڵبەسەره ■ شانەبەسر

چۆڕەپۆپنەکی/ çořepop(i)nekî/: ☜ **چوڕەپۆپنەکی**

چۆڕەچۆڕ / çořeçoř/: دەنگەناو. شۆڕەشۆڕ ■ شُرـ شُر

چۆڕیان / çořyan/: چاوگ. هەڵچۆڕان؛ ئاو لێخەلاس بوون ■ چکیدن آخرین قطرات

چۆڕیانەوه / çořyanewe/: چاوگ. تنۆک ـ تنۆک ئاو لێهاتن تا وشک بوونەوه ■ تا آخرین قطره چکیدن

چۆڕین / çořîn/: چاوگ. تکان؛ تکیان ■ چکیدن

چۆڕێ / çořê/: ناوەلکار. کەمێک (تراو) ‹چۆڕێ ئاومان بەرێ› ■ اندکی (مایع)

چۆسلی / çoslî/: ناو. پەین؛ پەیین ■ پِهِن

چۆسڵه / çosłe/: ناو. خلێنکە؛ گووخلێنکە؛ گووخلێنکه؛ گووگلێن ■ سرگین‌غلتان

چۆش / çoş/: دەنگ. ۱. هۆش؛ وەوش؛ وشەی کەر ڕاوەستاندن ۲. وشەیەک له سەردەمی پێ گرتنی منالدا دەگوترێ ■ ۱. هُش ۲. کلمه‌ای که هنگام سر پا ایستادن بچه‌ی نوپا گفته می‌شود

▣ **چۆش کردن:** ڕاوەستان؛ به پێوه وەستانی منداڵ ■ سر پا ایستادن بچه

چۆغان / çoğan/: ناو. گیایەکە وەک ئەسپۆن کەف دەکا ■ گیاهی شبیه چوبک

چۆغک / çoğik/: ناو. چۆغەڵ: ۱. چۆغە؛ سەرکەوای له شاڵ ۲. پەسەک؛ پەستەک ■ ۱. نیمتنه‌ی از جنس شال ۲. نیمتنه‌ی نمدی

چۆغڵ / çoğił/: ناوەڵناو. دەغەڵ؛ فێڵباز؛ ناڕاست ■ ناروزن

چۆغه / çoğe/: ناو. ۱. ☜ **چۆخه-١** ۲. پەستەک؛ پەسەک ■ ۱. ☜ **چۆخه -١** ۲. نیمتنه‌ی نمدی

چۆغەبازەڵه / çoğebazełe/: ناو. بەچکەساوای بەراز ■ نوزاد گُراز

چۆغەڵ / çoğeł/: ☜ **چۆغك**

چۆغەڵه / çoğełe/: ناو. تێکولی برنج؛ بەرگه چەڵتووک ■ پوسته‌ی شلتوک

چۆڤ / çov/: ناو. داردەست؛ دارەدەست ■ چوبدستی

چۆڤان / çovan/: ناو. گیایەکە کەف دەکا و بۆ شۆردن به کار دێ ■ گیاهی شبیه چوبک

چۆڤانن / çovanin/: چاوگ. ۱. بەتاڵ کردن ۲. قووچاندن ■ ۱. باطل کردن ۲. بر هم نهادن

چۆق١ / çoq/: ناو. لەرز له نۆبەتیدا ■ لرز

چۆق٢: دەنگەناو. دەنگی داغ بوونی ڕۆن له سەر ئاگر ■ صدای داغ شدن روغن

چۆقان / çoqan/: چاوگ. ۱. هەڵقرچان؛ قرچیان؛ داغ بوونی ڕۆن ۲. لەرزین (له نۆبەتی و ...) ■ ۱. داغ شدن روغن ۲. لرزیدن

چۆقاندن / çoqandin/: چاوگ. چۆقانن: ۱. داغ کردنی ڕۆن ۲. لەرزیان له سەرما ■ ۱. داغ کردن روغن ۲. لرزیدن

چۆقانن / çoqanin/: ☜ **چۆقاندن**

چۆقاو / çoqaw/: ناوەڵناو. هەڵقرچاو؛ هەڵقرچیاگ ■ تفیده

چۆقه١ / çoqe/: ناو. چەق‌وچۆ؛ لەرزی نۆبەتی ■ لرز تبدار

چۆقه٢: دەنگەناو. ۱. قرچەی سووتانی چڵ و چێو ۲. دەنگی وێک‌کەوتنی ددان له سەرمان ■ ۱. صدای سوختن شاخ و برگ ۲. صدای به هم خوردن

دندان‌ها از سرما

چۆقی / çoqî/: ناو. زانای ئێزدی ☰ دانای ایزدی

چۆقیان / çoqyan/: ☜ **چۆقین**

چۆقین / çoqîn/: چاوگ. چۆقیان: ١. لەرزین لە سەرما یان نۆبەتی ٢. هەڵقرچانی ڕۆن لە سەر ئاگر ☰ ١. لرزیدن از تب یا سرما ٢. تفیدن

چۆک / çok/: ناو. چۆنگ؛ ئەژنۆ؛ وژنگ؛ زرانی ☰ زانو

▣ **چۆک بە چۆک دانیشتن**: لووت بە لووت دانیشتن؛ دانیشتن بەرامبەر بە یەک و زۆر نزیک بە یەک ‹چۆک بە چۆک دانیشتین و قسەمان کرد› ☰ زانو به زانو نشستن

چۆک دادان: چۆک دان: ١. لە سەر ئەژنۆ دانیشتن ٢. */کینایە/* بەزین؛ کۆڵ دان ٣. */کینایە/* هاتنە سەر چۆک؛ شاگردی کردن و بە ڕێزەوە لە بەر دەمی مامۆستا دانیشتن ‹ماوەی دوو ساڵ لە خزمەتی مامۆستا چۆکی داداوە و سەرف و نەحوی خوێندووە› ☰ ١. نشستن روی زانو ٢. تسلیم شدن ٣. زانو زدن

چۆک دان: ☜ **چۆک دادان**

چۆک دانە سەر: ئەژنۆ لە سەر سنگ دانان ☰ زانو را بر سینه نهادن

چۆک شکان: */کینایە/* ئەژنۆ شکان؛ تاسان ‹لە ترسانا چۆکی شکا و زمانی گیرا› ☰ کیش ـ مات شدن

چۆک هەڵدان: چۆک هەڵنان؛ چۆک هەڵێنان؛ ئەژنۆ بەرز کردنەوە ☰ زانو بلند کردن

چۆک هەڵنان: ☜ **چۆک هەڵدان**

چۆک هەڵێنان: ☜ **چۆک هەڵدان**

چۆکا خوە کوتان: */کینایە/* پەشیمان بوون ‹پشت کو کەچکاوی ڕەڤ، چۆکا خوە کوتا خوە کوتالێ مخابن کو چڤێک ژ هێلینێ قەتیا بوو «*هەرهەنگا بوێژان*»› ☰ کیش ـ مات شدن

چۆکار / çokar/: ناو. چێوکار؛ دارتاش ☰ نجّار

چۆکانێ / çokanê/: ناو. کاری لە سەر چۆک دانیشتن ☰ زانو زدن

چۆکشکێنە / çokş(i)kêne/: ناو. سەرئاسنینە؛ سەپان‌تڕێنە؛ جۆرێک درووی پڕئازار ☰ نوعی خار

چۆگان / çogan/: ناو. گۆچان؛ گۆپاڵ؛ داردەستی سەرخوار ☰ عصا

چۆگە[١] **/ çoge/**: ناوەلکار. ئەوێ؛ وێدەرێ؛ ور ‹پالەکات چۆگە بنیەرە› ☰ آنجا

چۆگە[٢]: جیناو. ئەوێ؛ وێدەرێ؛ ور ☰ آنجا

چۆڵ[١] **/ çol/**: ناو. دەشت و دەر ☰ دشت؛ صحرا

چۆڵ[٢]: ☜ **چۆڵ**

▣ **چۆڵ بوون**: کەس لێ نەمان ☰ خالی از سکنه شدن

چۆڵانێ / çolanê/: ناو. هەنگلەشەلە؛ گەمەی لە سەر یەک پێ ڕۆیشتن ☰ لی ـ لی

چۆڵبڕ / çolbiř/: ناو. ١. گەڕیدەی عەودال ٢. کاری بە لاڕێدا ڕۆیشتن ☰ ١. خانه به دوش ٢. عمل از بیراهه رفتن

چۆڵپەرست / çolperist/: ☜ **چۆڵپەرست**

چۆڵتەر / çolter/: ☜ **چۆڵەوار**

چۆڵچڕ / çolçiř/: ناو. هەوای گۆرانی شیاوی چۆڵ و دەشت ☰ آوازی که در دشتها خوانند

چۆڵخە / çolxe/: ناو. کەسێ کە خوری ئاژاڵ بە برینگ دەبڕێتەوە ☰ پشم‌چین

چۆڵک / çolik/: ناو. */کینایە/* خەلا؛ ئاودەست؛ پێشاو ☰ مستراح

چۆڵگە / çolge/: ☜ **چۆڵگە**

چۆڵنشین / çoln(i)şîn/: ☜ **چۆڵپەرست**

چۆڵوار / çolwar/: ☜ **چۆڵەوار**

چۆڵە / çole/: ناو. قەیسی و بادامی سەوزی نەگەییو ☰ چغاله

چۆڵەچراو / çoleç(i)raw/: ☜ **چۆڵەچرا**

چۆڵەچۆڵ / çoleçol/: دەنگەناو. بۆڵەبۆڵی ورچ ☰

هممهەی خرس

چۆلەکـە / çoleke/: نـاو. چوێلەکــە؛ چوولەکــە؛ چێشــکە؛ چوچــک؛ چووچــک؛ چـویچ؛ چویـک؛ چووک؛ چیچک؛ چیک؛ چووڵ؛ چیویـک؛ مرچک؛ مریچلـە؛ مریچلـە؛ ملیجـک؛ مـەلوچک؛ مەلویچکــە؛ مــەلیچک؛ مــەلووچک؛ مریچــک؛ میرچک؛ مەلیچە؛ مریچکە؛ مەلیشـکە؛ پاسـاری؛ پاسارو؛ مـەلووچ؛ مەلیچلـێ؛ میچلـێ؛ مریچلـێ؛ مۆرووچلێ؛ چێژیلە؛ چیچکـا؛ چیریلـە؛ چیجـک؛ جکە؛ جککە؛ چڤیک؛ چڤینک؛ چڤینگ؛ جیڤک؛ جووجک؛ جووک؛ جیجک؛ جوونجک؛ ساندیلکە؛ تیڤـۆک؛ سـەرچە؛ چومـک؛ کێشـکە؛ کێشـوولە؛ کێشــوەلە؛ کێژکــە؛ کیژکــە؛ کێژۆڵــە؛ کێژوولــە؛ کوێژکە؛ کوێژیلـە؛ کوێشـکە؛ کویشـکە؛ کیشـکە؛ دێمــەرە؛ شڤــاندیلکە؛ ســواندوولکە؛ ســواندیلکە؛ سێڤاندیلکە؛ سێڤاندۆک؛ سێڤاندۆکە؛ ســواندۆکە؛ سواندووکە؛ بەیتەک؛ بەیتاک؛ بێتک؛ باڵندەیەکی چکۆلـەی دانخـۆرە بـە دەنـدووکی خـڕ و پێـی کورتــەوە، لــە ســەر زەوی، لقــی داران، کــون و کــەلێنی دیــواران هێلانــە دەکــا، نــزم و کــورت دەفڕێ، بە گەل دەژین و یازدە جۆریان هەیـە ■ گُنجشک

چۆلەکــەبکوژ / çolekeb(i)kuj/: نـــاو. *[کینایـــە]* مشەکەر؛ مرۆی زیندوو ■ آدم زنده

چۆلەکەپەرچـە / çolekeperçe/: نـاو. باڵــندەیەکە نزیک بە ١٠ سانتیمیتر دەبێ، کلکی درێژ و سەر کلکی خڕە، پشتی قاوەیی و ســەری ڕێ ـ ڕێیــە، زیاتر کلکی قیت ڕادەگرێ، لە سەر عـەرز چینـە دەکا، دایم لە هاتوچۆدایە، نەوی دەفڕێ، لە نێـو بەردەڵان دەژی و لە نێو پنچکانـدا هێلانـە سـاز دەکا ■ سسکجنبان

چۆلەکەچۆمـە / çolekeçome/: نـاو. بـــەرلووزەو؛ مەلێکی چۆلەکەئاسای دەنگخۆشە لە قەراخ ئاوی خوڕ دەژی و بۆ ڕاو خۆی دەخاتە بن ئاوەوە و تـا ماوەیەک دەمێنێتەوە ■ زیرآبروک

چۆلەکەسەیدانە / çolekeseydane/: ناو. جۆرێـک چۆلەکە ■ نوعی گُنجشک

چۆلەکـەگرە / çolekeg(i)re/: نـاو. پەربەڵــەکە ■ پرندەی سنگچشم

چۆلەکەمشـکە / çolekem(i)şke/: نـاو. جۆرێـــک چۆلەکەی زۆر وردە، لە نێو لقوپـۆی داردا دەژی ■ الیکایی

چۆلەم / çolem/: ناو. چۆڵ و بیابانی بێ ئـاوەدانی ■ بیابان برهوت

چۆلی / çolî/: ناو. چۆلیەتی؛ واڵا ■ خالی از سکنه

چۆلیەتی / çolyetî/: ☜ **چۆلی**

چۆڵ^{1} / çoł/: ناو. چۆڵ؛ بیاوان و جێگـەی دوور لـە ئاوەدانی ‹تەرک شاهیم کەرد لۆنگم وەست نە کۆڵ/ چۆلم کـەرد وە زێـد زێـدم کـەرد وە چـۆڵ «خانـای قوبادی»› ■ بیابان

چۆڵ^{2}: ئاوەڵناو. چۆڵ؛ خالی ■ خلوت

⊡ **چۆڵ کردن**: کەلپەل لێ دەرهێنان و تێدا نەمان (بۆ ماڵ و مەڵبەند) ‹چیتر لەم ماڵە نابێ دانیشن و دەبێ تا بەیانی چۆڵی کەن› ■ خالی کردن (خانـه و ...)

چۆڵ^{3}: پێڕۆ. ← **چەكوچۆڵ**

چۆڵاو / çoław/: ناو. کار و ڕەوتی چیلکە چەقاندن بە دەوری سەوەتەوە بۆ زۆرتر دیـران ■ کـار فـرو کردن چوب در سبد برای افزایش گنجایش

چۆڵایی / çołayî/: ناو. نژار؛ جێگەی چۆڵ ■ جـای خالی

چۆڵبڕ / çołbiř/: ☜ **چۆڵگەرد**

چۆڵپەرســت / çołperist/: ئاوەڵـــناو. کۆچـــــەر؛ چۆڵپەرەســـت؛ چۆڵپەرســـت؛ چـــۆڵنشـــین؛ چادرنشین ■ چادرنشین

چۆڵپەرەست / çołperest/: ☜ **چۆڵپەرست**

چۆڵستان / çołstan/: ☜ **چۆڵگه**

چۆڵگه / çołge/: ناو. چۆڵستان؛ چۆلگە؛ سارا و بیابان ☰ بیابان

چۆڵگەرد / çołgerd/: ئاوەڵناو. بیابانگەرد؛ چۆڵبڕ؛ کۆچەری بیاوان‌نشین ☰ بیابانگرد

چۆڵنشین / çołn(i)şîn/: ☜ **چادرنشین**

چۆڵوهۆڵ / çoł û hoł/: ئاوەڵناو. چۆڵ؛ هیچ تێدا نا ☰ برهوت

چۆڵە / çołe/: ناو. ↓

⊡ **چۆڵە دان**: ☜ **چۆڵەپێچەن دان**

چۆڵەپێچ / çołepêç/: ناو. ۱. توولەپێچ؛ چۆڵەمەپێچ؛ کاری دەرهێنانی نچیری وەک کەروێشک و ڕێوی لە کون بە دارێکی دووفلیقانە ۲. کاری ڕاو کردنی کەو لە کاتی کڕ کەوتنی ماکەودا ۳. گولۆلەپێچ؛ تەنافپێچ ٤. کاری شەتەک دانی بار و شەغرە لە سەر پشتی یەکسم و توند کردنی بە دارێکی چکۆلە ٥. کاری شەوژەن کردنی دەرگا ☰ ۱. نوعی شکار روباه و خرگوش ۲. شکار کبک در ایامی که ماده کبک کرچ است ۳. طناب‌پیچ ۴. محکم کردن بار با چوبی کوتاه ۵. کار کلون کردن در

⊡ **چۆڵەپێچ دان**: توند و تۆڵ کردنەوەی بار بە بادانی گوریس بە چوکڵ و چێو ☰ روشی برای محکم کردن بار

چۆڵەپێچەن / çołepêçen/: ناو. ↓

⊡ **چۆڵەپێچەن دان**: چۆڵەدان: ۱. سفت کردنەوەی تەنگی بار بە چوکڵە یا پارچە چێوێکی کورت کە دەکرێتە ژێر گوریس یا تەنافدا و هێندە پێچ دەدرێ تا تەواو سفت دەبێتەوە ۲. *[کینایە]* خستنە تەنگانەوە ☰ ۱. روشی برای محکم کردن بار ۲. تحت فشار قرار دادن

چۆڵەچرا / çołeç(i)ra/: ناو. ئەختەرمە؛ چلووسک؛ چاوڵە؛ چۆلەچراو ‹چۆلەچرایێ پەرێ وێت سازدەر/ وە قەد تەواناى وێت باربەندی کەر «مەولەوی»› ☰ مشعل هیزُمی

چۆڵەمە / çołeme/: ناو. ۱. چۆڵەمێ؛ چەڵەمە؛ ئێسکێکی دووفلیقانە لە نێوان باڵ و ملدا ۲. ئاڵقەی دارین لە ملی گادا ☰ ۱. جناغ ۲. حلقەی چوبی گردن گاو

چۆڵەمەپێچ / çołemepêç/: ☜ **چۆڵەپێچ**

چۆڵەمەشکانێ / çołemeş(i)kanê/: ☜ **چەڵەمەشکێنە**

چۆڵەمەشکێنە / çełemeş(i)kêne/: ☜ **چەڵەمەشکێنە**

چۆڵەمێ / çołemê/: ☜ **چۆڵەمە-۱**

چۆڵەوار / çołewar/: ناو. چۆڵتەر؛ چۆڵوار: ۱. دوورەشار؛ لادێ ۲. چۆڵگە؛ شوێنی دوور لە ئاوەدانی ☰ ۱. روستا ۲. بیابان

چۆڵەوانی / çołewanî/: ناو. ۱. چۆڵایی ۲. دەشتەوانی ۳. *[کینایە]* کشت و کاڵ لە کێو و دەشتدا ☰ ۱. جای دنج و خلوت ۲. دشتبانی ۳. کشت و زرع در مزارع و مراتع

چۆڵی / çołî/: ناو. بێئاوەدانی ☰ مُستراح

چۆم / çom/: ناو. چەم؛ چۆمی؛ ڕووبار؛ ڕۆخانە ☰ رودخانه

چۆماخ / çomax/: ناو. ۱. شەپلاخە؛ زللە؛ شەقەزللە؛ شەپازللە؛ شەقام ۲. گۆپاڵ؛ چۆماغ؛ تێلا ☰ ۱. سیلی ۲. چُماق

چۆماغ / çomağ/: ☜ **چۆماخ-۲**

چۆماندن / çomandin/: ☜ **چەماندن**

چۆماندنەوە / çomandinewe/: ☜ **چەماندن**

چۆمانەوە / çomanewe/: ☜ **چەمانەوە**

چۆمەڵ / çomeł/: ناو. چۆمی چکۆلە و کەمئاو ☰ رود کوچک

چۆمی / çomî/: ☜ **چۆم**

چۆن١ / çon/: ناوەلناو. چلۆن؛ کوو؛ چاوا ‹دەنگی چۆنە؟؛ چۆن کچێکە؟› ≡ چگونه

چۆن٢: ناوەلکار. چلۆن؛ کوو؛ چاوا ‹چۆن گیرا؟؛ چۆن مرد؟› ≡ چگونه

چۆنایەتی / çonayetî/: ناو. چۆنیەتی ≡ چگونگی

چۆنگ / çong/: ناو. ١. چەق؛ ناوەند؛ ناوەڕاست؛ شوێنی ناوەندیی لە مەڵبەندێکا ٢. ☜ **چۆك** ≡ ١. مرکز ٢. ☜ **چۆك**

چۆنەتی / çonetî/: ناو. حالەت؛ چۆنیەتی ≡ حالت

چۆنەر / çoner/: ☜ **چەوەندەر**

چۆنەری / çonerî/: ☜ **چەوەندەر**

چۆنەرین / çonerîn/: ناو. چەوەندەر بە ترش؛ چێشتی سماق و چەوەندەر ≡ آش سماق و چغندر

چۆنەها / çoneha/: ناوەلکار. بە دەگمەن؛ مەگەرچی ‹چۆنەها شتی وا ڕوو بدا› ≡ به نُدرت

چۆنیەتی / çonyetî/: ناو. چلۆنایەتی؛ چلۆنەتی ≡ چگونگی

چوو١ / çû/: ناو. ١. جەنجەڕ؛ جەڕجەڕ ٢. داردەست ٣. داری بێ تێکوڵ ٤. جگ؛ میچ؛ قاپ ٥. کیری منداڵ ٦. بەند ـ بەندی ئەندام ≡ ١. خرمنکوب ٢. چوبدستی ٣. چوب پوست‌کنده ۴. قابِ بازی ۵. ذکر طفل ۶. بند ـ بند اندام

چوو٢: ناوەلناو. لە سەرمان تەزیو ≡ کرخت از سرما

چوو٣: ناوەلکار. ١. ئەوێ؛ ئەویا؛ ئێنە؛ ئوێنە ‹چوویێ نیشە!› ٢. چۆن؛ چۆنین ‹چوو زانم› ≡ ١. آنجا ٢. از کجا

چوو٤: جێناو. ئەوێ؛ ئەویا؛ ئێنە؛ ئوێنە ‹مام سۆفی ئەوە چوو بیخوا؟!› ≡ آنجا

ـ چوو٥: پاشەوشە. بەبڕشت ‹دەسچوو› ≡ توانا

چوبەچوو / çûbeçû/: ناوەلناو. داربەدار؛ پاک‌لەپاک؛ تۆڵەبەتۆڵە ≡ سر به سر

چوپەمە / çûpeme/: ☜ **چێوپەمە**

چووچ / çûç/: ناو. ١. چوو؛ کیری منالی ساوا ٢. میزەڕۆ؛ ڕەگی میز پێدا هاتن ≡ ١. ذکر نوزاد ٢. میزنای

چووچک / çûçik/: ☜ **چۆلەکە**

چووچەلە / çûçele/: ☜ **چووچەڵە**

چووچەڵە / çûçełe/: ناو. *[شوورەیی]* چووچەلە؛ بەلۆکە؛ بلیکە؛ بەلەمیتکە ≡ چوچوله

چووچەڵەزڕێ / çûçełez(i)řê/: ناو. یارییەکە ≡ از بازی‌ها

چوور١ / çûr/: ناو. ١. چوو؛ چوچ؛ کیری منداڵ ٢. جۆرێ مەڕ و بزن ≡ ١. ذکر طفل ٢. نوعی گوسفند و بُز

چوور٢: ناوەلناو. شەل ≡ لنگ

چووڕ / çûř/: ناو. تەشقەڵە؛ دەبە؛ گەڕ ≡ شلتاق

چووز / çûz/: ناو. ١. هێڵی ڕێک ٢. جغز؛ جەغز ٣. ڕیز؛ ڕەدیف ٤. دۆخی ڕیز بوونی سێ چەوە لە گەمەی چووزاندا ٥. چرووی نوێ ٦. بز؛ جۆنگ؛ کلکەبزێ؛ کاری قامک بۆ قوون بردن ≡ ١. خط مستقیم ٢. دایره ٣. صف ۴. حالت ردیف شدن سه مُهره در دوزبازی ۵. جوانه‌ی تازه ۶ انگُلک

◘ **چووز پێوە کردن**: ١. بز پێوە کردن؛ قامک بۆ قوون بردن ٢. *[کینایە]* دەسکاری کردن ٣. *[کینایە]* ئازار دان ≡ ١. انگُلک کردن ٢. دستکاری کردن ٣. اذیت کردن

چووز کردن: ١. موتربە کردن؛ پەیوەند کردن ٢. ڕیز کردنی سێ چەوە لە چووزاندا ≡ ١. پیوند کردن درخت ٢. ردیف کردن سه مُهره در دوزبازی

چووزان١ / çûzan/: چاوگ. سووتانەوەی پێست لە تاو بردن و ... ≡ سوختن پوست از آفتاب و...

چووزان٢: ناو. چووزێن؛ ڕیزان؛ گەمەی ڕیز کردنی چەو ≡ دوُزبازی

چووزاندنەوە / çûzandinewe/: چاوگ. کزاندنەوەی پێست ≡ سوزش داشتن پوست

چووزانەوە / çûzanewe/: چاوگ. چووزینەوە: ١.

سووتانەوەی پێست ٢. ژان کردنی برین ☰ ١. خارش داشتن پوست ٢. سوزش داشتن زخم

چووزنا / çûzna/: ناو. چووەزما؛ چووەزنا؛ خووسار؛ خازی؛ خوزە؛ زوقم ☰ پَژ؛ سرماریزە

چووزە / çûze/: ناو. ١. ☜ **چز١ـ٢** ٢. نێرتکی تازەدەرهاتووی گیا ‹خەرامان مەست حوققەی ناف بە دۆش/ قنیات بە سونبول چووزەی نەرگس نۆش «بێسارانی»› ٣. بەڕوولەی خەیار و ترۆزی ☰ ١. ☜ **چز١ـ٢** ٢. جوانەی نر گیاه ٣. خیار نورس

چووزەرە / çûzere/: ناو. نێرتکی گیا ☰ اندام نر گیاهان

چووزەڕیشە / çûzeřîşe/: ناو. ڕیشۆکە؛ بنەچەکە ☰ ریشەچە

چووزەشوانە / çûzeş(i)wane/: ناو. گیایەکە ☰ گیاهی است

چووزەلاو / çûzelaw/: ئاوەڵناو. لاوی منالکار و قەدباریک ☰ نوجوان باریک اندام

چووزەلە / çûzele/: ناو. تووزەلە؛ دووزەلە ☰ مزمار

چووزەڵە / çûzełe/: ناو. چووزەرە؛ نێرتکی گیا ☰ نرینەی گیاهان

چووزیانەوە / çûzyanewe/: چاوگ. تووزیانەوە ☰ دچار سوزش شدن

چووزینەوە / çûzînewe/: ☜ **چووزانەوە**

چووزێن / çûzên/: ☜ **چووزان٢**

چووقان / çûqan/: چاوگ. قووچان؛ لێکنان ‹چاوی چووقاند؛ دەستی چووقاند› ☰ بر هم نهادن

چووقاندن / çûqandin/: ☜ **قووجاندن**

چووقاو / çûqaw/: ئاوەڵناو. نووقاو؛ قووچاو ☰ بستە؛ برهم آمدە

چووک١ / çûk/: ناو. ١. کیری منداڵ ٢. پێستی سەری کیر کە خەتەنە دەکرێ ٣. ☜ **چۆلەکە** ٤. ناوەرە؛ چیل؛ سنووری ناو دوو زەوی ٥. ملەی کێو ٦. پێنەزانی؛ ناسپاسی ☰ ١. دول؛ آلت تناسلی پسر خُردسال ٢. قَلَفە ٣. ☜ **چۆلەکە** ۴. مرز فاصل بین دو زمین ۵. ستیغ کوه ۶ ناسپاسی

▣ **چووک خواردنەوە:** پێ نەزانین و دەربڕینی نارەزایی ☰ ناشُکری کردن

چووک٢: ئاوەڵناو. چکۆلە؛ چکۆلە؛ پچووک ☰ کوچک

چووکبڕ / çûkbiř/: ناو. خەتەنەکەر؛ ئەوی منالان سوننەت دەکا ☰ ختنەکنندە

چووکنای / çûknay/: چاوگ. *[پلار]* ناسپاسی کردن وێڕای دەربڕینی کەسەر ☰ اظهار عجز و ناسپاسی کردن

چووکەچرگ / çûkeçirg/: ناو. جۆرێک چرگە ☰ میش‌مرغ زنگولە بال

چووکێتی / çûkêtî/: ناو. پچووکی؛ چکۆلەیی ☰ کوچکی

چوول١ / çûl/: ناو. ١. شوول؛ توول؛ داررووکەی تەڕ و باریک ٢. شۆفاری ٣. چۆلەکە؛ پاساری ☰ ١. ترکە ٢. سخن‌چینی ٣. گنجشک

چوول٢: ئاوەڵناو. چۆل؛ خالی؛ خەلوەت ☰ خلوت

چوول٣: پێرۆ. ← **چەکوچوول**

چوولوو / çûlû/: ئاوەڵناو. شۆفار؛ شەیتانیکەر ☰ سخن‌چین

چوولە / çûle/: ئاوەڵناو. گالتەباز و قسەخۆش ☰ بذلەگو

چوولەکە / çûleke/: ☜ **چۆلەکە**

چوولیت / çûlît/: ناو. خەزێم؛ لووتەوانە ☰ زینت پرەی دماغ

چووڵ / çûł/: ☜ **چۆلەکە**

چووڵە / çûłe/: ناو. کولە؛ ژوژوو؛ ژووشک ☰ جوجەتیغی

چووڵی / çûłe/: ناو. چۆلی؛ بیابان؛ بیاوان ☰ بیابان

چوومەت / çûmet/: ناو. چلووسک؛ بزووت؛ سەلکەبزووت ☰ نیم‌سوز

چوون١ / çûn/: چاوگ. تێنەپەڕ. //چووی؛ دەچی؛ بچۆ//

چوین: ۱. ڕۆیشتن؛ ڕۆیین ۲. تێپەڕین؛ بە سەر چوون ‹تازە ئەو سەردەمە چوو کە باپیری حوکماتی دەکرد› ۳. لە دەست بوونەوە؛ لە کیس چوون ٤. بوون؛ بین ‹فێرۆ چوون› ٥. هەڵچوونی چێشت و شیر ‹شیرەکە چوو› ٦. جووت بوونی نێر و مێو ۷. کوژانەوەی ئاگر ۸. تۆقینی هێلکە لە ئاگردا ۹. سڕ بوون لە سەرمان ۱۰. بە ڕەواج بوون ☰ ۱. رفتن ۲. به سر آمدن ۳. از دست رفتن ۴. شدن؛ گشتن ۵. سر رفتن (شیر و ...) ۶. نزدیکی نر و ماده ۷. خاموش شدن آتش ۸. ترکیدن تخم‌مرغ در آتش ۹. بی‌حس شدن در اثر سرما ۱۰. رواج داشتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: چوو/ چاوگی نەرێنی: نەچوون

چوون^{۲}: ئاوەڵناو. چلۆن؛ چۆن ☰ چگونه

چوون^{۳}: ئاوەڵکار. چون: ۱. چلۆن؛ چۆن ۲. چونکاتێ؛ چوونکوو؛ چون ☰ ۱. چگونه ۲. زیرا

چوون^{٤}: ئامراز. چو؛ چون: ۱. وەک؛ وەکوو ‹سەیدی تا زیندەن چەنۆ دەردەوە/ چوون مەجنوون وێڵەن بە ڕووی هەردەوە «سەیدی»› ۲. چوونکە؛ چونکوو ☰ ۱. مانندِ ۲. زیرا که

چوونکو / çûnkû/: ☜ **چونکو**

چوونگەلە / çûngele/: ناو. ڕوەکێکی خۆڕسکی دەشتەکییە، لە چێشت دەکرێ ☰ گیاهی است

چوونەوە / çûnewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //چوویەوە؛ دەچیەوە؛ بچۆ(ڕ)وە// ۱. گەڕانەوە ‹مەلان چوونەوە سەر کەلانی خۆیان› ۲. بوون ☰ ۱. بازگشتن ۲. شدن؛ گشتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: چووەوە/ چاوگی نەرێنی: نەچوونەوە

چووە / çûwe/: ناو. مووی تازە ڕواوی سەر ڕوخساری گەنج ‹تازە پشت لێوی چووەی لێهاتووە› ☰ موی تازه رویده بر رخسار نوجوان

چووەزما / çûwez(i)ma/: ☜ **چوزنا**

چووەزنا / çûwez(i)na/: ☜ **چوزنا**

چووەسۆ / çûweso/: ناو. بڕبەند؛ مڕمەند ☰ سوهان

چوویت^{۱} / çûyt/: ناو. هەش؛ خوم؛ گیایەکە بۆ ڕەنگی شین دەکار دەکرێ ☰ نیل

چوویت^{۲}: ئاوەڵناو. چڤیت؛ پاک‌لەپاک ☰ بی‌حساب

چووین / çûy(i)n/: چاوگ. ڕۆیشتن؛ ڕۆشتن ☰ رفتن

چووینە / çûyne/: ☜ **چێوی**

چە^{۱} / çe/: ئاوەڵناو. چ؛ چەند؛ چەنێ ‹چە قەشەنگە!› ☰ چقدر

چە^{۲}: جێناو. بۆ پرسیار دەبێ: *ئا)* بۆ شتومەک ‹چەی سەند؟› *ب)* بۆ کار و کردەوە ‹چە کردی؟› ☰ ـ چه

چە^{۳}: ئامراز. یەکسانە ‹چە ئەم بیخوا، چە ئەو› ☰ چه؛ خواه

ـ چە^{٤}: پاشگر. گچکە ‹خوانچە؛ دۆلاوچە› ☰ ـ چه

چەبت / çebt/: ناو. جفت؛ جووت؛ کلاوی بەڕوو ☰ کُلاهک بلوط

چەپ^{۱} / çep/: ناو. ۱. لای بەرانبەری ڕاست ۲. پلە و دەرەجە ‹چەپێکی دە بەر ئەودا نییە› ۳. لەپ؛ بەری دەست ٤. چەپلە؛ چەپک؛ کاری دەست لە دەست دان ٥. چەپک؛ چەپکە ٦. پوولی قومار ☰ ۱. چپ ۲. درجه ۳. کف دست ۴. عمل کف زدن ۵. دسته ۶. پول قمار

◘ **چەپ تەقاندن**: چەپلە لێدان؛ چەپ کوتان؛ چەپ کوتانن ☰ کف زدن

چەپ کوتان: ☜ **چەپ تەقاندن**

چەپ کوتانن: ☜ **چەپ تەقاندن**

چەپ لێتەقان: *[کنایە]* چەپ لێ تەقاندن/ تەقانن؛ چەپ لێدان؛ قاڵ لێکردن ☰ رسوا کردن

چەپ لێ تەقاندن/ تەقانن: ☜ **چەپ لێتەقان**

چەپ لێدان: ☜ **چەپ لێتەقان**

چەپ^{۲}: ئاوەڵناو. ١. خوار و خێچ ٢. دوورکەوتە ■ ١. کج و کوله ٢. دورافتاده

▣ **چەپ بون:** هەڵدێران. هەروەها: **چەپ کردن** ■ چپ شدن

چەپ کەوتن: ١. دوور کەوتنەوە ٢. تێکچوون ‹تازە لەگەڵی چەپ کەوتوون کارەکەی بۆ جێبەجێ ناکەن› ٣. خراب بوون؛ ئاڵۆز بوون ‹تازە کارەکەی لێ چەپ کەوتووە و وەک خۆی لێنایەتەوە› ■ ١. دور افتادن ٢. چپ افتادن ٣. به هم ریختن

چەپارە / çepare/: ناو. غیرەت؛ ورە ■ غیرت

چەپازڵلە / çepazille/: ناو. شەقەزلە ■ سیلی

چەپال / çepal/: ناو. ١. لای چەپ ٢. لە مەچەکەوە تا سەر قامکان ■ ١. طرف چپ ٢. از مُچ دست تا سرانگشتان

چەپاڵ / çepał/: ناو. چەپاڵک؛ پەلاس؛ پلاس؛ بەڕەی ساکار ■ پلاس

چەپاڵک / çepałik/: ☜ **چەپاڵ**

چەپاڵە^{۱} / çepałe/: ناو. ١. پەنا و پەسیو ٢. چەپۆک؛ بە پانی دەستەوە ٣. زللە؛ زیلە؛ زلە؛ شەپازللە؛ شەپەلاغە ٤. لامشت؛ ئەوەندەی شتێ کە دە چالایی چەپ و قامکاندا جێ دەبێتەوە ٥. چەپک؛ دەسە ■ ١. پناهگاه ٢. توسری ٣. سیلی ۴. مشت ۵. دسته

▣ **چەپاڵە دان:** پەنا دان؛ داڵدە دان ■ پناه دادن

چەپاڵە ـ^{۲}: پێشوشە. لەڕ و بێگیان ‹چەپاڵەمانگا› ■ لاغر

چەپاندن / çepandin/: ☜ **چەپانن**

چەپانن / çepanin/: چاوگ. چەپاندن؛ ئاخنین؛ تێئاخنین؛ تێتەپاندن ■ چپاندن

چەپاو / çepaw/: ناو. تالان؛ پویر؛ پووڕ ‹شکست وەردشان، کەردشان فیرار/ غارەت و چەپاو تەمام بێشومار «ئاغا عینایەت»› ■ چپاول

▣ **چەپاو کردن:** تالان کردن؛ ڕامالین ■ چپاول کردن

چەپت / çept/: ئاوەڵناو. خوار و خێچ؛ چەبت ■ کج و کوله

چەپچەپی / çepçepî/: ☜ **چنارەکڵە**

چەپخواز / çepx(i)waz/: ئاوەڵناو. چەپی؛ شوێنکەوتوو یان لایەنگری چەپ ■ چپگرا

چەپخوازی / çepx(i)wazî/: ناو. چەپوازی؛ دۆخی چەپخواز بوون ■ چپگرایی

چەپخووس / çepxûs/: ئاوەڵناو. خراپەخواز ■ بدخواه

چەپخوون^{۱} / çepxûn/: ناو. پەلاماری شەوانە؛ هێرشی لەشکر لە شەودا ■ شبیخون

چەپخوون^{۲}: ئاوەڵناو. ١. بزۆز و سەهەندە ٢. خێل؛ خوێل؛ چاولار ■ ١. پُرتحرک ٢. لوچ

چەپدەس / çepdes/: ☜ **چۆپە**^{۲}

چەپدەست / çepdest/: ☜ **چەپلەر-١**

چەپرەک / çeprek/: ئاوەڵناو. چەپلەک؛ قوڕازە؛ لەکارکەوتوو ■ قُراضه

چەپزاڵی / çepzałî/: ناو. دۆخی بەهێزتر بوونی ئەندامانی لای چەپی لەش. بەرانبەر: **ڕاستزاڵی** ■ چپبرتری

چەپک / çepik/: ناو. چەپکە؛ چەپ: ١. چەپلە ٢. چەپە؛ دەسکە؛ هەژمارێک لە شت کە لە دەستدا جێی بێتەوە ‹چەپکێ گوڵ› ■ ١. کف ٢. دسته

▣ **چەپک کردن:** دەسە کردن؛ بە شێوەی دەستە ـ دەستە جیا کردنەوەی شتێ ■ دسته کردن

چەپکە / çepke/: ☜ **چەپك**

چەپکەگیا / çepkeg(i)ya/: ناو. چەپە ■ دستەی گیاه

چەپکەن / çepken/: ناو. ١. کراسی داوێن درێژی ژنان ‹شەو چەپکەنی نەیلووفەریی و جیلوەیی ڕەقسی/ شەرمەندە دەکا زوهرەیی زەهرا لە سەمادا

«نالی»› ٢. نەغمە؛ ڕێگە بە بن زەمیندا ☰ ١. دامن بلند زنانه ٢. نقب

چەپگەرد١ / çepgerd/: ناو. *[پلار]* فەڵەک؛ ڕۆزگار؛ چەرخ؛ زەمانە؛ گەردوون ‹دڵ وە کەچبازی فەڵەک بازیش وەرد/ جفت ئارەزووم کەرد چەپگەرد تاق ئاوەرد «مەولەوی»› ☰ چرخ بازیگر

چەپگەرد٢: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* خاوەن خوو و خدەی خوار و چەوت ‹سا هەر دوعا کەر با چەرخ چەپگەرد/ تا تاقەتش هەن هەر بشانۆ نەرد «مەولەوی»› ☰ کج‌رفتار

چەپل / çepil/: ناو. گەلانکە؛ جار؛ ڕا؛ کەڕەت ☰ دفعه

چەپله / çeple/: ☜ **چەپڵە**

چەپلەر / çepler/: ئاوەڵناو. ١. چەپدەست؛ چەپێل؛ چۆپە؛ فێرەکار بە دەستی چەپ ٢. *[کینایە]* کەمزان؛ ناشی ☰ ١. چپ‌دست ٢. ناشی؛ تازه‌کار

چەپڵ / çep(i)ł/: ناو. ١. قۆڵ و باسک ٢. چنگ؛ پەنجە ☰ ١. بازو ٢. پنجه

چەپڵاخە / çepłaxe/: ناو. چەک؛ زللە؛ شەپلاخە؛ شەپەزللە ☰ سیلی

چەپڵاو / çepław/: ☜ **چەپۆ**

چەپڵە / çepłe/: ناو. چەپ؛ چەپک؛ چەپلە؛ لەپ ☰ کف

▣ **چەپڵە کوتان**: چەپ کوتان؛ چەپڵە لێدان ☰ کف زدن

چەپڵە لێدان: ☜ **چەپڵە کوتان**

چەپڵە لێکوتان: *[کینایە]* سووکایەتی بە سەر هێنان ☰ آبرو بُردن

چەپڵەڕێزان / çepłeřêzan/: ناو. کاری چەپ کوتانی بە کۆمەڵ ☰ عمل کف زدن گروهی

چەپڵەقوزێ / çepłequzê/: ناو. *[پلار، ناشیرین]* کاری دەرکردن بە سووکایەتی ☰ عمل بیرون راندن با اهانت

چەپڵەک / çepłek/: ☜ **چەپرەك**

چەپنای / çepnay/: چاوگ. چەپاندن ☰ تپاندن

چەپنگ / çeping/: ئاوەڵناو. گێل؛ گەوج ☰ ابله

چەپوازی / çepwazî/: ☜ **چەپخوازی**

چەپوچەوێڵ / çep û çewêł/: ئاوەڵناو. خوار و خێچ؛ لار و گێڕ ☰ کج و کوله

چەپوچیڕ / çep û çîř/: ئاوەڵناو. خوار و نالەبار ☰ کج و مُعوج

چەپوخاڵ / çep û xał/: ناو. چەپوغان؛ کار بە دزییەوە؛ کاری پەنامەکی ☰ کار پنهانی

چەپوڕاس / çep û řas/: ☜ **چەپوڕاست**

چەپوڕاست١ / çep û řast/: ناو. چەپوڕاس؛ خاچ؛ چەلیپا ☰ صلیب

▣ **چەپوڕاست کردن**: دەستی ڕاست و لاقی چەپ درێژ کردن یان بە پێچەوانەوە ☰ دراز کردن دست و پای مخالف

چەپوڕاست٢: ئاوەڵکار. چەپوڕاس؛ لە چەپ و ڕاستەوە ‹چەپوڕاست تێ سرەواند› ☰ از چپ و راست

چەپوغان / çepuğan/: ☜ **چەپوخاڵ**

چەپوگوپ / çep û gup/: ناو. ڕاوەڕووت ☰ راهزنی

چەپۆ / çepo/: ناو. چەپاو؛ چەپڵاو؛ پویر؛ پوور؛ تاڵان ☰ چپاول

چەپۆش / çepoş/: ناو. گیسکە مێ ☰ بُزغالەی مادینه

چەپۆق / çepoq/: ناو. لوولەی سەبیلە ☰ دستەی پیپ

چەپۆک / çepok/: ناو. چەپووک؛ چەپەڵۆک؛ چەمەڵۆکە: ١. پانایی لەپی دەست ٢. کاری بە پانایی لەپ بە تەوقی سەردا دان ☰ ١. کف دست ٢. توسری

چەپۆکان / çepokan/: ناو. کاری لە سەر پاشوو هەڵسانی ئەسپ و هار و هاجی کردن ☰ چراغپا؛

ڕوی دست بلند شدن و چموشی کردن اسب

چەپۆکەسەر / çepokeser/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ژێرچەپۆکە؛ بندەست؛ چەوساوە. هەروەها: **چەپۆکەسەری** ◘ تحت سُلطه

چەپۆڵە / çepołe/: ناو. ١. دەستی چکۆلەی منداڵ ٢. پەنجەی بێچوەپشی و ... ◘ ١. دست کودک ٢. پنجەی بچەگربە و ...

⊡ **چەپۆڵە** دادان: هەڵتووتەکانی ڕێوی و گەماڵ و ... ◘ چمباتمە نشستن سگ و روباە و ...

چەپۆڵەشێرە / çepołeşêre/: ناو. گیایەکە لە پەنجەی پشیلە دەکا ◘ گیاهی است

چەپووک / çepûk/: ☜ **چەپۆك**

چەپووکان / çepûkan/: ناو. دۆخی قولەقوڵ کردن و کولان ◘ غُل ـ غُل

⊡ **چەپووکان کردن:** ١. کولان و لە دۆخی قولەقولدا بوون ‹سەماوەرەکە چەپووکان ئەکا› ٢. */کنایە/* زۆر قەڵس بوون و بە سەر و گوێلاکی خۆدا دان ‹لەو ڕۆژەو ئەم خەوەریە ژنەفتگە چەپووکان ئەکا› ◘ ١. غل ـ غل زدن ٢. از عصبانیّت بر سر و روی خود زدن

چەپە¹ / çepe/: ناو. ١. چەپکەگیا ٢. دەسبەندی یەکسم ٣. سەوڵی بەلەم لێخوڕین ◘ ١. دستەی گیاە ٢. دستبند آهنین ستور ٣. پاروی قایقرانی

چەپە²: ئاوەڵناو. ١. چەپلەر؛ فێرەکار بە دەستی چەپ ٢. لار و بە پێچ و پەنا ٣. هەڵگەڕاوە (بۆ ماشین و ...). هەروەها: **چەپە بوون؛ چەپە کردن** ◘ ١. چپدست ٢. کج و مُعوج ٣. چپه

چەپەتڕووک / çepet(i)rûk/: ناو. گیایەکە لە بڕوێش دەکا و لە ناو گەنمدا دەڕوێ ◘ گیاهی است

چەپەجاخ / çepecax/: ناو. چەپەجاغ؛ چەپەچاخ؛ جەخار؛ شەتیر؛ ساتوور؛ کاردیکی دەمپان و قورس بۆ شکاندنی ئێسک و قرتاندنی گۆشت و جنینی سەوزی ◘ ساطور

چەپەجاغ / çepecağ/: ☜ **چەپەجاخ**

چەپەچاخ / çepeçax/: ☜ **چەپەچاخ**

چەپەر / çeper/: ناو. ١. تامان؛ دەرگا و دیواری لە شووڵ ‹چەپەرە شڕە چ پێوە بێ، چ لێوە بێ «مەسەل»› ٢. تەتەر؛ نامەبەر ‹نامە دان بە دەست شازادە کەیان/ چەپەر قەتار دا وە تەعجیل دەوان *«شانامەی کوردی»*› ٣. مەتەرێز؛ سپێر؛ خەڵ؛ سەنگەر ◘ ١. پرچین ٢. پستچی ٣. سنگر

چەپەربەن / çeperben/: ناو. ملپێچ ◘ شال‌گردن

چەپەربەندان / çeperbendan/: ناو. کار و ڕەوتی کۆ بوونەوەی بە کۆمەڵ؛ لێکخڕ بوونەوە ◘ گردهمایی

چەپەرچی / çeperçî/: ناو. پۆستچی؛ پۆسەچی ◘ پُستچی

چەپەرخانە / çeperxane/: ناو. پۆستخانە ◘ پُستخانە

چەپەک¹ / çepek/: ناو. ١. دیوی پەنامەکی و لە کەنارەوە ‹زاخەکەی ئێمە چەپەکی هەیە› ٢. جۆگەی بە خواری لە تەختە مەرەزەی بلند و نەویدا ◘ ١. اتاق کناری ٢. جوی پر پیچ و خم در شالیزار ناهموار

چەپەک²: ئاوەڵناو. ١. دوور لە ڕێبازی گشتی ‹ئاخری پایز مەڕ و بزنێ لەڕ/ چوونە چیایێکی چەپەک بۆ لەوەڕ «حەقیقی»› ٢. بە پێچ و قەمچ؛ ناڕاستەوخۆ ‹ماڵەکەیان زۆر چەپەکە، هەر نایدۆزمەوە› ◘ ١. دور از جادە ٢. دشواریاب

چەپەلووش / çepelûş/: ناو. هەڵمەقووت ◘ بلع

چەپەڵ / çepeł/: ئاوەڵناو. ١. گەمار؛ پیس؛ چلکن ٢. گنخاو؛ گەنیو ٣. *[پلار]* گەن؛ خراپ؛ بەدفەڕ ◘ ١. کثیف ٢. گندیدە ٣. بدخو

چەپەڵخوەر / çepełx(i)wer/: ئاوەڵناو. نشمی؛ دژخۆر ◘ کثیف در غذا خوردن

چەپەڵکاری / çepełkarî/: ناو. گەنەکاری 🇮🇷 گُەکاری

چەپەڵنای / çepełnay/: چاوگ. پیس کردن 🇮🇷 آلودن

چەپەڵۆک / çepełok/: ☜ **چەپۆك**

چەپەڵی / çepełî/: ناو. ۱. پیسی؛ ناتەمیسی؛ ناخاوێنی ۲. *[مەجاز]* بەدفەڕی و بێئاکاری ۳. *[کینایە]* پیسی؛ پیسایی؛ گوو 🇮🇷 ۱. کثافت ۲. پستی ۳. مدفوع

چەپەڵیای / çepełyay/: چاوگ. پیس بوون 🇮🇷 آلوده بودن/ شدن

چەپەن / çepen/: ناو. لای چەپ 🇮🇷 چپ

چەپەنداز / çependaz/: ئاوەڵناو. دەغەڵ 🇮🇷 حیلەگر

چەپەنگ / çepeng/: ناو. لای چۆپەی لەشکر لە مەیداندا 🇮🇷 میسرەی لشکر

چەپەوانە^{۱} / çepewane/: ئاوەڵناو. پێچەوانە؛ تەرسە ‹نووسینی چەپەوانە› 🇮🇷 چپکی

چەپەوانە^{۲}: ئاوەڵکار. پێچەوانە؛ تەرسە ‹چەپەوانە دەنووسێ› 🇮🇷 چپکی

چەپی / çepî/: ناو. ۱. چۆپی؛ دیلان؛ هەڵپەڕکێ ۲. جۆرێ هەڵپەڕکێی کرژ 🇮🇷 ۱. رقص گروهی کردی ۲. نوعی رقص

چەپیش / çepîş/: ناو. گیسک؛ بێچووی بزن لە پێنج مانگەوە تا دەبێتە یەکسالان 🇮🇷 چپش

چەپیل / çepîl/: ☜ **چۆپە**^{۲}

چەپیوان / çepîwan/: ئاوەڵناو. نابەجێ؛ بەراوەژوو 🇮🇷 برعکس

چەپیوانە^{۱} / çepîwane/: ئاوەڵناو. بەراوەژوو ‹کاری چەپیوانە مەکە با تێدا دانەمێنی!› 🇮🇷 نابجا و نادرست

چەپیوانە^{۲}: ئاوەڵکار. پێچەوانە ‹کراسەکەت چەپیوانە کردووتە بەر!› 🇮🇷 وارونە

چەپیە / çepye/: ☜ **چەتفە**

چەپێل / çepêl/: ☜ **چۆپە**^{۲}

چەپێڵ / çepêł/: ☜ **چۆپە**^{۲}

چەت / çet/: ناو. ۱. کوێزر؛ کۆزەر؛ چەولووک؛ هێشووی گەنم یان جۆی لە خەرماندا نەشکاو ۲. لەمپەر؛ بەرهەڵست 🇮🇷 ۱. کوزل ۲. مانع

▣ **چەت تێخستن:** *[کینایە]* کار تێکدان؛ چوکلەشکێنی کارێک کردن؛ بەرد خستنە ڕێ کارێ؛ قۆرت دە کارێ خستن 🇮🇷 چوب لای چرخ گذاشتن

چەت تێکەوتن: قۆرت تێکەوتن؛ گیر کردنی کار 🇮🇷 گیر در کار افتادن

چەتارە / çetare/: ناو. پارچەی ئاوریشم 🇮🇷 پارچەی ابریشمی

چەتال / çetal/: ☜ **چنگال ـ۳**

چەتاڵ / çetał/: ناو. چەتەڵ: ۱. دار یان ئاسنی دوولک کە بۆ تفەنگ لە سەر دانانی دەچەقێنن ‹مەگرتێ شنۆی هەناسەت بێدەنگ/ دووحاچەی چەتاڵ مەنیای نە ڕووی سەنگ «مەولەوی»› ۲. خێوەتی پچووک ۳. کۆی خەرمانی سوور ٤. چەنگاڵی لای کەوچک 🇮🇷 ۱. چوب یا فلز دو شاخەی تکیەگاه تُفنگ ۲. خیمەی کوچک ۳. تودەی خرمن ۴. چنگال غذاخوری

چەتاڵانە / çetałane/: ناو. بەشی سەرکار لە کۆی خەرمانی سوور 🇮🇷 سهمی از خرمن گندم کە بە کدخدا می‌رسد

چەتان / çetan/: ناو. ۱. دار و حەسیر لە دەورەی بانی عارەبانە بۆ کاکێشان ۲. سەرپۆشی لە قوماش بۆ عارەبانە و کالیسکە 🇮🇷 ۱. دیوارەی اطراف گاری کە از نی یا چوب ساختە می‌شود ۲. چادر کالسکە و ارابە

چەتاندن / çetandin/: چاوگ. قرتاندن؛ قت کردن 🇮🇷 قطع کردن

چەتاوەڕۆ / çetaweřo/: ☜ **چەقاوەسو**

چەتاوەسوو / çetawesû/: ☞ **چەقاوەسوو**

چەتایی / çetayî/: ناو. ١. گوش؛ هەودا و ڕیشاڵەی لاسکی جۆرێ کەنەف کە دە ئاو و هەوای شۆداری گەرمیاندا دەڕوێ و گۆنی لێدەچنن ٢. پارچەی چنراو بەو هەودایە، بۆ گۆنی و جۆرێ مووکیت ▤ ١و٢. چتایی

چەتر / çetr/: ناو. ١. سەیوان؛ کەرستەیەکە کە جنسەکەی ئاو دانادا و بە چەن تەلەوە لە میلەیەکدا ڕاگیراوە، بۆ بەرگری لە دادانی باران، تاو و ... ٢. پاڕاشووت؛ پەڕەشووت؛ کەرستەیەکی وا بە پێکهاتەیەکی سووکتر و پتەوترەوە بۆ داپەڕین لە فڕۆکە و بەرزاییەوە ▤ ١. چتر ٢. چتر نجات

◘ **چەتر کردن:** چەتر هەڵدان: ١. خۆ فش کردن و کلک ڕەپ کردنی تاوس و قەلەموونە ٢. هەڵپەرتاوتنی دار بۆ جوانی ▤ ١. چتر کردن طاووس و بوقلمون ٢. هرس کردن شاخ و برگ درخت

چەتر هەڵدان: ☞ **چەتر کردن**

چەترباز / çetrbaz/: ناو. پەڕاشۆتڤان؛ ئەوەی بە چەتر لە بەرزایی یا فڕۆکەوە دادەپەڕێ ▤ چترباز

چەترمە / çetirme/: ☞ **چۆرتم ـ٢**

چەترەقی / çetreqî/: ناو. جۆرێ کولێرەی سەر ساج ▤ نوعی گردەی ساجی

چەتفە / çetfe/: ناو. چەپیە؛ چەفیە؛ دەسماڵی سەری عارەبان کە عەگالی بە سەردا دەبەستن ▤ چفیە

چەتلەمەر / çetlemer/: ئاوەڵناو. ١. دەسبڕ و فێڵباز ٢. نەزان و سەرڕەق ▤ ١. شیّاد ٢. نادان و کلّەشق

چەتن / çetin/: ☞ **چەتون**

چەتوەل / çetwel/: ناو. ١. یەکەی کێشانەی کۆن بەرامبەر بە ١٢٥ گرەم ٢. یەکەی پێوانی تراو (بەتایبەت ئەلکولی) بەرانبەر بە ١٢٥ میلی لیتر ▤ ١و٢. چَتول

چەتۆر / çetor/: ناو. ١. لە چوار بەش بەشێک ٢. پارەیەکی سەردەمی عوسمانی ٣. دەمەتیخی کول و ژەنگاوی ▤ ١. یک چهارم ٢. از واحدهای پول عثمانی ٣. تیغ کُند و زنگ‌زده

چەتوور / çetûr/: جێناو. فلانی؛ کابرا؛ کاورا ▤ فلانی

چەتوون / çetûn/: ئاوەڵناو. چەتن؛ چەتین: ١. سەخلەت؛ زەحمەت ‹لە کاری چەتوون کێ یاریت دەکا/ کێ لە ڕاست دوژمن داشداریت دەکا «هەژار، *ئاڵەکۆک*»› ٢. نەگونجاو؛ بەدڕەوشت؛ تووش ٣. بزۆز و هەدانەدەر ‹منالی چەتوون› ▤ ١. دشوار ٢. بدقلق ٣. ناآرام

چەتوونی / çetûnî/: ناو. دژواری؛ سەختی ▤ دشواری

چەتە^{1} / çete/: ناو. ١. ڕێگر؛ ڕێگیر؛ سەرڕێگر؛ دەڕێ‌گر؛ ڕێبڕ؛ ڕێژەن؛ ڕابڕ؛ بەیگر؛ هەڕۆکە؛ گۆران؛ کەلەشە؛ کەلەشەی؛ کەلیشۆ؛ هایدووت؛ سەرملەگیر؛ ملەزەن؛ دزگەردەنە؛ تەیرە؛ تەریدە؛ تەریە؛ تەریرە؛ جەردە؛ قەرەپشی؛ کەسێ کە لە دەرەوەی شاران بە زۆرەملی ڕێبواران ڕادەگرێ و پارە و پیتەوایان بە تالان دەبا ‹تۆ لەو دیو تەپە من لەم دیو تەپە/ تۆ بووی وە شاخ و من بووم وە چەتە «فولکلۆر»› ٢. *[پلار]* جەندرمە ▤ ١. راهزن ٢. ژاندارم

چەتە^{2}: ئاوەڵناو. هاوبەش لە شۆڕشی دژی دەوڵەت ▤ شورشی

چەتەبرژێن / çetebirjên/: ئاوەڵناو. نیوەکوڵ ▤ نیم‌پخته

چەتەڕێ / çeteřê/: ناو. کوێرەڕێ ▤ کورەراه

چەتەگەری / çetegerî/: ناو. چەتەیی؛ جەردەیی؛ کەلەشەیی؛ کاری چەتە ▤ راهزنی

چەتەڵ / çetel/: ☞ **چەتاڵ**

چەتەوڵ / çetewił/: ناو. پاسەوان ⚑ پاسبان

چەتەیی / çeteyî/: ☜ **چەتەگەری**

چەتیان / çetyan/: ناو. دەرزیلە ⚑ سنجاق‌قُفلی

چەتیم / çetîm/: ☜ **چەتیو**

چەتین / çetîn/: ☜ **چەتون**

چەتیو / çetîw/: ناو. *[پلار]* چەتیم: ١. *[سووکەڵە]* کچەتیو؛ کچە هەتیو ٢. جوێنێ بۆ ژنان ⚑ ١. دخترک بی‌سروپا ٢. کلمەی اهانت به زنان

چەتیوە / çetîwe/: ناو. *[پلار]* ژنی بەدئاکار ⚑ زن بدرفتار

چەچ / çeç/: ☜ **چەچە**^{١}

چەچڵە / çeçłe/: ☜ **چەچە**^{١}

چەچول / çeçul/: ناو. لە گەمەی هەلووکێندا هەر کەس هەلووک وە دەستی کەوێ نەیدۆڕاندووە، بەوە دەڵێن «چەچول»، هێندێ بڕیار ئەدەن وە هەر کوێی بکەوێ «چەچول»ـە ⚑ اصطلاحی در بازی الک دولک

چەچە^{١} / çeçe/: ناو. *[منداڵانە]* چەچ؛ چەچڵە؛ چەچەکە؛ دەستی چکۆلە ⚑ دست کوچولو

چە ـ چە^{٢}: دەنگەناو. وشەیێ بۆ لێخوڕینی هێستر و قاتر و... ⚑ کلمەی راندن مرکب

چەچەقوڵە / çeçequłe/: ☜ **چەچەکۆلە**

چەچەکۆڵە / çeçekołe/: ناو. چەچەقولە؛ جۆرێ نەخۆشی حەیوانی بەرزە ⚑ از بیماری‌های گاو و ستور .

چەچەکە / çeçeke/: ☜ **چەچە**^{١}

چەخت / çext/: ئاوەڵناو. ١. ڕژد و هەڵەمووت ٢. *[پلار]* بێشەرم و حەیا ⚑ ١. مرتفع و دشوارگُذر ٢. بی‌شرم

چەختی / çextî/: ناو. چوختی: ١. کارامەیی؛ لێهاتوویی ٢. *[پلار]* بێشەرمی ⚑ ١. کارآمدی ٢. بی‌شرمی

چەخس / çexs/: ناو. چین؛ چەسپ؛ جۆش؛ دەورێکی لێدان ‹چەخسێکی باشی کوتا!› ⚑ فصل (کُتک کاری)

چەخش / çexş/: ناو. بەرژەوەندی ⚑ مصلحت

چەخماخ / çexmax/: ناو. چەخماغ؛ چەقماق: ١. چەکوچ ئاسایەک لە تفەنگدا کە پاڵ بە دەرزییەوە دەنێ ٢. چەرخ؛ ئامرازی ئاگر پێکردن ‹نەی نەیخانەی تەن ئایر هۆرێزا/ بزیسکەی چەخماخ کام شەش خان خێزا «مەولەوی»› ⚑ ١. چخماق تفنگ ٢. فندک

چەخماخچی / çexmaxçî/: ناو. تفەنگساز؛ وەستای تفەنگ چا کردنەوە ⚑ اسلحەساز

چەخماخچێتی / çexmaxçêtî/: ☜ **چەخماخسازی**

چەخماخسارم / çexmaxsarim/: ناو. جۆرێک تفەنگی قەدیمی ⚑ نوعی تفنگ قدیمی

چەخماخسازی / çexmaxsazî/: ناو. چەخماخچێتی؛ پیشە و سنعاتی تفەنگسازی ⚑ اسلحەسازی

چەخماخە / çexmaxe/: ناو. ١. بریقەی برووسکە ‹لە ژوور سەریەوە دەست و خەنجەری/ چەشنی چەخماخەی ئاسمان ئەلەری «گۆران»› ٢. کوچک چەخماخە؛ بەردی ئاگرهەڵایسێن ⚑ ١. آذرخش ٢. سنگ آتشزنە

چەخماغ / çexmağ/: ☜ **چەخماخ**

چەخموور^{١} / çexmûr/: ناو. چاخموور؛ ئەسپێ کە گلێنەی چاوێکی لەوی‌تر کاڵتر بێ ⚑ چخمور

چەخموور^{٢}: ئاوەڵناو. چاخموور؛ پتەو ⚑ مُحکم

چەخوو / çexû/: ☜ **چەقۆ**

چەخەر / çexer/: ناو. ١. نیشانەکاریی ڕێ و بان؛ کێلکا سەر ڕێکی ٢. شوێنگیری لە ڕێگەدا ⚑ ١. نشانەگذاری مسیر ٢. ردیابی

چەدان / çedan/: ناو. شوێنی کۆ کردنەوە و لەتەرە دانی تووتن ⚑ محل جمع‌آوری توتون

چەدما / çedma/: ئاوەڵکار. لە پاش ⚑ پس از

چەدەنە / çedene/: ناو. ڕێحانەکێویلە ⚑ ریحان

کوهی

چەراخۆخ / çeraxox/: ناو. بەشی ژوورەوەی سەر تەنوور و مەتبەق ⚑ قسمت بالای تنور و مطبخ

چەراغی / çerağî/: ئاوەڵناو. سەر بە خانەدانی گەورە ⚑ اشرافی

چەراندن / çerandin/: چاوگ. لەوەڕاندن ⚑ چراندن

چەراوری / çerawrî/: ناو. مەلێکی پچووکی وەک چۆلەکەیە ⚑ پرندەای شبیه گنجشک

چەرب / çerb/: ☜ **چەڤر^{٢}**

چەربی / çerbî/: ☜ **چەوری**

چەرپا / çerpa/: ناو. چارپا؛ چرپا؛ چرپایە؛ چارپایە؛ چارپل؛ چەرپایە؛ قەرەوێڵە؛ تەختی نووستن ‹بنوو لە سەر چەرپای ئاڵتوون/ لە تەلاری ڕەنگاوڕەنگت «کامەران موکری»› ⚑ تختخواب

چەرپاندن / çerpandin/: چاوگ. زللە لێدان ⚑ سیلی زدن

چەرپایە / çerpaye/: ☜ **چەرپا**

چەرت^{١} / çert/: ناو. سەتڵی گەورەی ئاو ⚑ سطل بزرگ آب

چەرت^{٢}: ئاوەڵناو. جیا؛ جودا ⚑ جدا

چەرچەف / çerçef/: ناو. مەلافە؛ ڕوودۆشەک و بالگە ⚑ ملافه

چەرچی / çerçî/: ناو. چارپێچی؛ چاریچی؛ چەمچی: ١. دێوەرە؛ دیڤەرە؛ کۆڵگەڕ؛ کۆڵگێڕ؛ پیلەوەر؛ گەڕیدە؛ مەترەبار؛ حەتار؛ دەسفرۆش؛ دەستفرۆش؛ بەخەڵفرۆش؛ وردەفرۆش؛ دەزگیر؛ دەستگێر؛ وردەواڵەفرۆش؛ مامەڵەچیی گەڕیدە کە شتومەک دەباتە لادێیان ٢. *[کنایە]* سەوداگەری فێڵباز ⚑ ١. پیلەور ٢. بازاری شیّاد

چەرخ / çerx/: ناو. ١. پێچک؛ تەگەرە؛ لر؛ خر؛ بازنەئاسایێ کە لە سەر تەوەرەیەک هەڵدەسووڕێ ٢. *[کنایە]* گەردوون؛ ڕۆژگار ‹های چەندە سەرچەنگ چەرخ چەپ وەردم/ چەرخ هەر چەرخیا و من مام، نەمەردم! «مەولەوی»› ٣. سەدە؛ سەد ساڵ ‹شەرەفخان تا سەرەتاکانی چەرخی ١١ی کۆچی ـ مانگی ژیاوە› ٤. ئامرازی ئاو هەڵکێشان لە بیر ٥. ئامرازی چەقۆ تیژ کردن ٦. چەخماخ؛ لایت؛ ئامرازی ئاگر پێ کردن ٧. واشە؛ باشوو؛ سەقر؛ مەلێکی ڕاوکەرە ٨. کۆڕی هەڵپەڕکێ ⚑ ١. چرخ گاری و اتومبیل و ... ٢. گردون ٣. قرن ۴. چرخ چاه ۵. ابزار چاقو تیزکردن ۶ آتشزنه ۷. باشه ۸ حلقەی رقص

▣ **چەرخی پایی**: ئامێرێکی چەرخدار کە بە پێیان کار دەکا، بەتایبەت چەرخی دروومان ⚑ چرخ پایی

چەرخی دروومان: ماکینەی جل دروون کە دەستی، پایی و بەرقیشی هەیە ⚑ چرخ خیاطی

چەرخی گۆشت: کەرەسەیەکی دەستی یان کارەباییە بۆ ورد و ئەنجن کردنی گۆشت ⚑ چرخ گوشت

▣ **چەرخ خواردن**: چەرخان ⚑ چرخیدن

چەرخ دان: ١. چەرخین؛ سووڕان ٢. چەرخاندن: سووڕاندن ⚑ ١. چرخیدن ٢. چرخانیدن

چەرخ لە چەمبەر دان: *[کنایە]* چەرخ لە چەمەر کێشان؛ ئازار دان ⚑ شکنجه دادن

چەرخ لە چەمەر کێشان: ☜ **چەرخ لە چەمبەر دان**

دانە چەرخ: ☜ **لە چەرخ دان**

کردنە چەرخ: ☜ **لە چەرخ دان**

لە چەرخ دان: کردنە چەرخ؛ چەرخ کردن؛ دانە چەرخا؛ ورد کردن (بەتایبەت گۆشت) ⚑ چرخ کردن

چەرخان^{١} / çerxan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //چەرخای؛ دەچەرخی؛ بچەرخێ// چەرخین؛ چەرخیان؛

سووڕدان؛ زڤرین 🇮🇷 چرخیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: چەرخاو/ چاوگی نەرێنی: نەچەرخان

چەرخان^{٢}: ئاوەڵناو. بە تایبەتمەندی یان توانی سووڕانەوە ‹سەندەلی چەرخان› 🇮🇷 گِرد

چەرخاندن / çerxandin/: چاوگ. تێپەڕ. //چەرخاندت؛ دەچەرخێنی؛ بچەرخێنە// چەرخانن: ١. سووڕاندن؛ زڤراندن ٢. بەڕێوە بردن 🇮🇷 ١. چرخانیدن ٢. اداره کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەچەرخاندن

چەرخانن / çerxanin/: ☜ **چەرخاندن**

چەرخکار / çerxkar/: ناو. کەسێ کە بە چەرخی دروومان کار دەکا. هەروەها: **چەرخکاری** 🇮🇷 چرخکار

چەرخکراو / çerxk(i)raw/: ئاوەڵناو. ئەنجنراو بە چەرخ ‹گۆشتی چەرخکراو› 🇮🇷 چرخ‌کرده

چەرخناى / çerxnay/: چاوگ. چەرخاندن 🇮🇷 چرخاندن

چەرخ‌وفەلەک / çerx û felek/: ناو. ١. فڕۆکەی خەیاڵی ناو چیرۆکان ٢. گەردوونە؛ کەرەستەیەک بە ژمارەیەک کورسییەوە بۆ چەند کەس کە بە دەوری خولگەیەکدا هەڵدەسووڕێ و خەڵک بۆ خۆشی سواری دەبن 🇮🇷 ١. هواپیمای افسانه‌ای قصه‌ها ٢. چرخ‌وفلک

چەرخە / çerxe/: ناو. ١. سووڕ؛ سایکڵ؛ زنجیرەی لە شوێن یەکی دیاردەگەلی دووپاتەیی، لە خاڵێکەوە، تا دێتەوە سەر هەمان خاڵ (وەک: چەرخەی ژیان کە بریتییە لە: هاتنە دنیا، گەشە کردن، پێگەیشتن، پیر بوون و مردن) ٢. واشە؛ سەقر 🇮🇷 ١. چرخە؛ سیکل ٢. قرقی

⊡ **چەرخە دان**: خول خواردن بە دەوری گڕی ئاگردا؛ سووڕدان لە دەوری ئاگر 🇮🇷 چرخیدن دور آتش

چەرخە کردن: ڕاکردن بە دەوری شتێکا؛ دەوراندەور هەڵاتن 🇮🇷 دور چیزی چرخیدن

چەرخەتوون / çerxetûn/: ناو. سۆبا 🇮🇷 بُخاری

چەرخەچی / çerxeçî/: ناو. ١. عەسەس؛ پاسەوانی شەو ٢. ئاوگەردان 🇮🇷 ١. شبگرد ٢. آبگردان

چەرخەک / çerxek/: ناو. چەرخەکی؛ قرقرە؛ غەرغەرە؛ قرقرە؛ داروو‌کەی دەزوو لێ‌پێچان 🇮🇷 قرقره

چەرخەکی / çerxekî/: ☜ **چەرخەك**

چەرخەمە / çerxeme/: ناو. ١. سەیوانی لە قامیش ٢. زەنبیلەی لە قامیش 🇮🇷 ١. سایبان ساخته از نی ٢. زنبیل ساخته از نی

چەرخی^{١} / çerxî/: ناو. ١. پوولێکی قەدیم ٢. سکەی قەراخ گڕنی‌ـگڕنی ٣. کاسەی چووکی مسی 🇮🇷 ١. از پول‌های قدیمی ٢. سکەی کنگره‌ای ٣. کاسەی مسی

چەرخی^{٢}: ئاوەڵناو. گرۆڤەر؛ خڕ 🇮🇷 گِرد

چەرخیان / çerx(i)yan/: ☜ **چەرخان**^{١}

چەرخیای / çerx(i)yay/: چاوگ. چەرخان 🇮🇷 چرخیدن

چەرخین / çerxîn/: ☜ **چەرخان**^{١}

. چەرخێن / çerxên/: پاشەوشە. خاوەن لێهاتوویی چەرخاندن ‹کارچەرخێن› 🇮🇷 ـ گردان

چەرداخ / çerdax/: ☜ **چارداغ**

چەرداغ / çerdağ/: ☜ **چارداغ**

چەرداوەڕوو / çerdawer̂û/: ☜ **چارداوەڕوو**

چەردە / çerde/: ئاوەڵناو. ڕەشتاڵە؛ ئەسمەر 🇮🇷 سیەچردە

چەرس / çers/: ناو. گراس؛ ماکی سڕکەری وەبەرهاتوو لە شادانە 🇮🇷 چرس

چەرغوو / çerğû/: ناو. چەڵغوو؛ گەسکی لە شوولەدار 🇮🇷 جاروی ترکه‌ای

چەرقوبەز / çerqubez/: ناو. هەڵپەڕکێی دوو

دەسماڵەی دوو کەسی ■ رقص دونفری

چەرقین / çerqîn/: چاوگ. سەرکۆنە کردن؛ بە سەردا هاتن ■ نکوهیدن

چەرم[١] / çerm/: ناو. ئاڤار؛ خام؛ خار؛ گووێن؛ عیار؛ پەژەنگ؛ پێستی گیانەوەری چوارپێ یان خزۆک کە بۆ نەرم و پتەوتر بوونەوە خۆشە دەکرێ ■ چرم

▣ **چەرمی ئاوەسوو**: ١. جۆرێکی قایمی چەرم کە بۆ کاڵە و پێتاو و... بە کار دێت ٢. *[کینایە]* مرۆی بێشەرم ٣. *[کینایە]* مرۆی خاوەن ئەزموون ■ ١. چرم محکم و بادوام ٢. آدم بی‌شرم ٣. آدم باتجربه

▣ **چەرمی کەسێ دەق کردن**: *[کینایە]* کەسێ تەمێ کردن، بە لێدان ■ کسی را تنبیه کردن

چەرم[٢]: ئاوەڵناو. چەور؛ دهون ■ چرب

چەرمپیس / çermpîs/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* ڕژد؛ چکووس ■ خسیس

چەرمچی / çermçî/: ☜ **چەرمخۆشکەر**

چەرمخۆشکەر / çermxoşker/: ناو. چەرمچی؛ دەباغ؛ دەباغچی؛ کەسێ پێستان دە هەڵاڵ دەنێ و خۆشەیان دەکا ■ دبّاغ

چەرمسی / çerm(i)sî/: ئاوەڵناو. سیس‌هەڵگەڕاو؛ ژاکاو؛ چرچ‌بوو ■ چروکیده

چەرمسین / çerm(i)sîn/: چاوگ. چرچ و لۆچ بوون؛ سیس هەڵگەڕان ■ چروکیدن

چەرمقی / çerm(i)qî/: ئاوەڵناو. چرچ‌هەڵگەڕاو ■ چروکیده

چەرمقین / çerm(i)qîn/: چاوگ. چرچ بوون؛ لۆچ تێکەوتن ■ چروکیدن

چەرمکاندن / çerm(i)kandin/: چاوگ. لۆچ کردن؛ چیندار کردن ■ چروک کردن

چەرمگ[١] / çermig/: ناو. چەرموو؛ چەرموگ؛ چەرمووگ؛ ڕەنگی سپی ■ سفید

چەرمگ[٢]: ئاوەڵناو. چەرموو؛ چەرموگ؛ چەرمووگ؛ بە ڕەنگی سپی ‹کراس چەرمگ› ■ سفید

چەرمگسوور / çermigsûr/: ئاوەڵناو. گەوری ملەسوور (بۆ پەز) ■ سفیدِ گردن قرمز (گوسفند)

چەرمگەر / çermger/: ناو. دەواخ؛ دەواغ؛ هەڵاڵ ■ دبّاغ

چەرمگی / çerm(i)gî/: ناو. چەرموویی؛ سپیەتی؛ گەوری ■ سفیدی

چەرموگ / çermug/: ☜ **چەرمگ**

چەرمۆک / çermok/: ناو. پارچە چەرمێکە دە کلکی تەشی دەخەن ■ تکه چرم دوک

چەرموو / çermû/: ☜ **چەرمگ**

چەرمووگ / çermûg/: ☜ **چەرمگ**

چەرموویی / çermûyî/: ☜ **چەرمگی**

چەرمە[١] / çerme/: ناو. یەکسمی سپیکەلە ■ مرکب سفید رنگ

چەرمە[٢]: ئاوەڵناو. ١. سپی؛ چەرمگ ٢. لەڕ و لاواز ■ ١. سفید ٢. لاغرمُردنی

▣ **چەرمە لێکردن**: مۆڕ بردنەوە ‹هەر کە ئاغا چەرمەی لێدەکرد ڕۆحی دەچوو› ■ ابرو در هم کشیدن

چەرمەچەقاڵتە / çermeçeqałte/: ناو. چەقاڵتە: ١. گۆشتی ڕەگاوی ٢. *[پلار]* ژنی پیری سینک و لاق وە دەرخەر ■ ١. گوشت پُر رگ و پی ٢. زن پیر لباس نامناسب پوش

چەرمەژووری / çermejûrî/: ناو. شەنگاڵ؛ شەنگار؛ پێکۆترە؛ گیایەکی دەرمانییە ■ شنگار

چەرمەسەرە / çermesere/: ☜ **چەرمەسەرێ**

چەرمەسەری / çermeserî/: ☜ **چەرمەسەرێ**

چەرمەسەرێ / çermeserê/: ناو. چەرمەسەرە؛ چەرمەسەری؛ دەرد و ئازار و ڕەنجی زۆر ■ رنج و سختی بسیار

چەرمەسی / çermesî/: ناو. مەیلەو چەرمگ؛

ئاماڵسپی 🇮🇷 مایل به سفید

چەرمەڵ١ / çermeł/: ناو. چەرمیلە؛ شۆکە؛ دۆکەی میوە 🇮🇷 سپیدک درخت و پالیز

چەرمەڵ٢: ناوەڵناو. چەرمەلانە؛ چەرمەڵە؛ سپیکار 🇮🇷 سپیدوَش

چەرمەلانە / çermełane/: ☜ **چەرمەڵ٢**

چەرمەڵە / çermełe/: ☜ **چەرمەڵ٢**

چەرمی١ / çermî/: ناو. ١. سپی؛ چەرموو ٢. چەوری 🇮🇷 ١. سفید ٢. چربی

چەرمی٢: ناوەڵناو. ١. سپی؛ چەرمگ ٢. دروستکراو لە چەرم یان بە شێوەی چەرم 🇮🇷 ١. سفید ٢. چرمی

چەرمیلە / çermîle/: ☜ **چەرمەڵ١**

چەرمین / çermîn/: ناوەڵناو. چەرمینە؛ دروستکراو لە چەرم 🇮🇷 چرمی

چەرمینە / çermîne/: ☜ **چەرمین**

چەرمێنە / çermêne/: ناو. ١. سپێنەی هێلکە ٢. سپێنەی چاو 🇮🇷 ١. سپیدەی تخم ٢. سفیدی چشم

چەرنای / çernay/: چاوگ. لەوەڕاندن 🇮🇷 چراندن

چەرننە / çerinne/: ☜ **چەڕندە**

چەروەدار / çerwedar/: ☜ **چاروادار**

چەروو / çerû/: ☜ **چەور٢**

چەرە / çere/: ناو. خواردەمەنی؛ خۆراک 🇮🇷 خوراک

چەرەخۆرە / çerexore/: ناو. ١. ئامرازێکە لە ئاسیاودا ٢. *[کینایە]* مرۆی زۆرخۆر 🇮🇷 ١. ابزاری در آسیاب ٢. آدم پُرخور

چەرەز / çerez/: ناو. چەرەس؛ شتی تروکاندنی و کاڵکە بادام و پستە پێکەوە ‹... توخوا ئەم جارە کە کۆ دەبنەوە، چەرەز و میوەی سەر میزەکانیان هەموو وە لا نێن! ئێسک و پرووسکی ئەنفالەکانیان لە بەردەم دانێن! «پەشێو»› 🇮🇷 آجیل

چەرەس / çeres/: ناو. ١. ☜ **چەرەز** ٢. چەری؛ کاری باسوخ و دۆشاو کردنی بە هەرەوەز 🇮🇷 ١. ☜ **چەرەز** ٢. عمل شیره و باسلق ساختن گروهی

چەرەگە / çerege/: ناو. بەرچیغ؛ ئەو دارانەی بە پاڵ چیغەوە دەچەقن 🇮🇷 چوبهای نگهدارندەی چیغ چادر

چەری / çerî/: ☜ **چەرەس-٢**

چەرین / çerîn/: چاوگ. لەوەڕان 🇮🇷 چریدن

چەرێ / çerê/: ناو. برینگ؛ مقەستی مەڕ برینەوە 🇮🇷 دوکارد

چەڕ / çeř/: ناو. ١. لەقە؛ شەق ٢. لەوەڕ؛ چێری 🇮🇷 ١. لگد ٢. چَرا

چەڕاگە / çeřage/: ناو. چایەر؛ گیاجاڕ؛ جێی لەوەڕ 🇮🇷 چراگاه

چەڕان / çeřan/: چاوگ. لەوەڕان 🇮🇷 چریدن

چەڕانن / çeřanin/: چاوگ. لەوەڕاندن؛ ئاژەڵ بردنە دەشت بۆ گیا خواردن 🇮🇷 چرانیدن

چەڕخین / çeřxîn/: چاوگ. خلیسکان؛ خزیان 🇮🇷 لیز خوردن

چەڕندە / çeřinde/: ناوەڵناو. چەرننە؛ گیاخۆر؛ ئالفخوەر؛ بچەر؛ بە خوو یان تایبەتمەندی لەوەڕینەوە 🇮🇷 چرندە

چەڕوەشین / çeřweşîn/: ناو. لووشکەهاوێژ؛ جووتەوەشێن 🇮🇷 جُفتک‌انداز

چەڕەدووکەڵ / çeředûkeł/: ☜ **چڕەدووکەڵ**

چەڕیان / çeřyan/: ☜ **چەڕین -١**

چەڕین / çeřîn/: چاوگ. ١. چەڕیان؛ لەوەڕان؛ لەوەڕین ٢. گۆرانی گوتن 🇮🇷 ١. چریدن ٢. آواز خواندن

- چەژ / -çej/: پاشەوشە. — چێژ؛ مەزە؛ تام ‹خۆشچەژ› 🇮🇷 - چِش؛ طعم

چەژتن / çejtin/: ☜ **چەشتن**

چەژگە / çejge/: ☜ **چەشکە**

چەژە / çeje/: ☜ **چێژ١**

- چەژی / -çejî/: پاشەوشە. - چێژی ‹خوێچەژی›

☰ ـ چِشی

چەس / çes/: فعل. چییە ‹ئەم فرمدە چەس ڕەپییەو کەیدن؟/ ئـی ڕەوغەنـە چـەس لـە سـەرت دەیـدن؟ «ناهید»› ☰ چیست

چەسپ^{١} / çesp/: ناو. ١. چەوس؛ زانقی؛ نووسـەک؛ ماکێ کە دوو شـت پێکـەوە دەلکێنـێ ٢. ڕەوتی لکان؛ پێوە نووسـان ٣. ☜ **چەخس** ☰ ١. چسـب ٢. اتصال ٣. ☜ **چەخس**

⊡ **چەسپ کردن**: ١. پێکەوە نووساندن ٢. پێوە دان (بۆ پەنجەرە و هەر جۆرە درگایێ) ☰ ١. چسـباندن ٢. بر هم نهادن (در و پنجره)

چەسپ لێدان: ڕێزی نیزامی بە شێوەی پا جووت کردن و ڕەپ ڕاوەستان ☰ احترام نظامی گرفتن

• **چەسپ**^{٢}: پاشەوشە. ـگر ‹دڵـچەسپ› ☰ ـ چسب

چەسپان^{١} / çespan/: چـاوگ. تێنەپـەڕ. //چەسـپای؛ دەچەسپێی؛ بچەسـپێ// لکان؛ نووسان؛ چەسـپیان ☰ چسبیدن

■ ئاوەڵـناوی بـەرکاری: چەسـپاو/ چـاوگی نـەرێنی: نەچەسپان

چەسپان^{٢}: ئاوەڵناو. مەزبووت؛ لەش‌سووک ☰ چُست و چالاک

چەسـپاندن / çespandin/: چـــاوگ. تێـــەڕ. //چەسپاندت؛ دەچەسپێنی؛ بچەسپێنە// چەسپانن: ١. لکانـدن؛ نووسـاندن ٢. سـەلماندن ‹مێـژوو چەسپاندوویەتی کـە ئـازادی خـەڵات ناکـەن› ☰ ١. چسباندن ٢. اثبات کردن

■ ئاوەڵـــناوی بـــەرکاری: ـــ/ چـاوگی نـــەرێنی: نەچەسپاندن

چەسپانن / çespanin/: ☜ **چەسپاندن**

چەسپاو / çespaw/: ئاوەڵـناو. لکاو؛ مزەلـق؛ لکیـاو؛ لکیو ☰ چسبیده

چەسـپنای / çespnay/: چـاوگ. چەسـپاندن ☰ چسباندن

چەسـپەڵـۆک / çespełok/: نـــاو. دەمووکانـــە؛ کشمیشی کاولیان ☰ دارواش

چەسپیان / çesp(i)yan/: ☜ **چەسپین**

چەسـپیای / çesp(i)yay/: چـاوگ. چەسـپان ☰ چسبیدن

چەسـپین / çespîn/: چـاوگ. تێنەپـەڕ. //چەسـپیت؛ دەچەسـپی؛ بچەسـپە// چەسـپیان؛ لکـان؛ پێوەنووسان؛ نووسان ☰ چسبیدن

■ ئاوەڵناوی بـەرکاری: چەسـپیو/ چاوگی نـەرێنی: نەچەسپین

• **چەسپێن** / çespên-/: پاشەوشە. خاوەن لێهـاتوویی چەسپاندن ‹قوپچەچەسپێن› ☰ چسباننده

چەسپێندران / çespênd(i)ran/: ☜ **چەسپێتران**

چەسـپێنران / çespênran/: چـاوگ. تێنەپـەڕ. نادیـار. //چەسـپێنرای؛ دەچەسـپێنرێی؛ بچەسـپێنرێ// چەسـپێندران؛ کەوتنـە بـەر چەسـپاندنەوە ☰ چسبانده شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: چەسپێنراو/ چاوگی نـەرێنی: نەچەسپێنران

چەسپێنراو / çespênraw/: ئاوەڵـناو. زامـق‌کـەردە؛ لکێندراو ☰ چسبانده شده

چەسە / çese/: فعـل. چـەس؛ چییـە ‹دی چەسـە وەک بورج زەهرمار هاتییە سەرم؟› ☰ چیست

چەش^{١} / çeş/: ناو. ١. چـاو؛ دیـە؛ دیـدە؛ چـەم ٢. ☜ **چێژ**^{١} ☰ ١. چشم ٢. ☜ **چێژ**^{١}

⊡ **چەش کردن**: چەشە بە نێچیر دان ☰ چشتەخـور کردن شکار

چەش^{٢}: ئاوەڵناو. ١. چەشـتەخواردوو ‹بـازی ڕۆحـی چەش بە شیعر و ئەدەب/ بەڵام شێوەی زووی عەجەم و عەرەب «گـۆران»› ٢. فێـرەڕاو ‹وێنـەی شـیعری چەش بنوێنە/ دڵی دوژمن داخورپێنە! «گـۆران»› ☰ ١. چَشتەخور ٢. تعلیم دیده برای شکار

⊡ **چەش بـون**: ١. بوونە نێچیری چەشـتەخواردوو

٢. فێرەڕاو بوونی تاژی ▆ ١. چشتەخور شدن ٢. تعلیم دیدن تازی

چەش کردن: تاژی فێرەڕاو کـردن ▆ تعلـیم دادن تازی

• **چەش**^{۲}: پاشەوشە. ـ چەژ؛ ـ چێژ ‹شیرن چـەش› ▆ ـ چش

چەشای / çeşay/: چاوگ. چەشتن ▆ چشیدن

چەشت / çeşt/: ئاوەڵـناو. چەشـتەخۆر؛ چەشـەخۆر؛ چەشتەخواردوو ‹هێنـدەت پـارەی مفـت پـێ داوە چەشت بووە› ▆ چشتەخور

چەشـتن / çeştin/: چـاوگ. تێـەڕ. //چەشـــتت؛ دەچێـژی؛ بچێـژە// چـەژتن؛ چاشـاندن؛ چێـژان؛ چێژتن؛ چێشتن چێـژە کـردن؛ مـێلاک کـردن؛ چەشکە کـردن؛ چەشـە کـردن: ١. تـام کـردن؛ شـتێ بـۆ زانـینی تـامی نانـە دەم ‹بیچەشـە بـزا خۆشە!› ٢. بە تامێک زانین ‹چەشتم سـوێر بـوو› ٣. *[مـەجاز]* هێچانـدن؛ ئازمـان؛ ئـەزموون؛ تـاقی کردنەوە ‹چێژی هەژاری و دەسـکورتیم چەشـتووە› ▆ ١تا٣. چشیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەچەشتن

چەشتە^{۱} / çeşte/: نـاو. ئەو چێژە بۆ نێچیر دادەنرێ ▆ چشتە

چەشتە^{۲}: ئاوەڵناو. ١. چەشتە خـواردوو ٢. فێـرەڕاو ٣. *[پلار]* فێری بەرتیل وەرگرتن (بۆ کاربەدەسـت) ▆ ١. چشتەخور ٢. تعلیم‌دیدە بـرای شـکار ٣. عـادت کردە بە رشوە گرفتن

⊡ **چەشتە بون**: چەشە بوون: ١. چەشتەخۆر بوون ٢. فێرەڕاو بوون (تاژی) ▆ ١. چشتەخور شدن ٢. تعلیم شکار دیدن (تازی)

چەشتەخواردو / çeştex(i)wardû/: ☜ **چەشت**

چەشتەخۆر / çeştexor/: ☜ **چەشت**

چەشتەخۆرە / çeştexore/: ئاوەڵناو. چەشەخواردوو؛ چەشـــەخۆر؛ چێشـــتەخۆر؛ چێشـــتەخۆرە؛ چێشکەخواردوو؛ خووگرتوو بە وەرگرتنی شتێکی کەم لە دیتران ▆ چشتەخور

چەشتەی / çeştey/: چاوگ. چەشین ‹مـەزاق یەنـد تالـــی دووری تـــۆ چەشـــتەن/ هووناوەکـــەی دڵ سەرزەمین ڕەشتەن «مەولەوی»› ▆ چشیدن

چەشچەڕە / çeşçeře/: ئاوەڵناو. چاوترسێن؛ تـەمێ بوو ▆ تنبیه شده

چەشخیز / çeşxîz/: ئاوەڵناو. چاوحیز؛ چاوچلـێس ▆ نظرباز

چەشدار / çeşdar/: ئاوەڵناو. ١. چـاونێر؛ چـاوەڕوان ٢. چاوساغ ▆ ١. چشم‌انتظار ٢. بینا

چەشڕێ / çeşřê/: ئاوەڵـناو. چەمـەڕا؛ چـاوەڕێ؛ چاوەنۆڕ ▆ منتظر

چەشزەخم / çeşzexm/: نـاو. *[بـاوەڕی کـۆن]* ١. چـاوێنی؛ چـاوزار ٢. نووشـتەی چـاوزار ▆ ١. چشم‌زخم ٢. چشمارو

چەششەنە / çeşşene/: ناو. چەش‌وەنـە؛ هێمـا بـە چاو ▆ اشارە با چشم

چەشکە / çeşke/: نـاو. چەژگــە: ١. چەشــتە ٢. هەناو؛ جەرگ و دڵ و ... ▆ ١. چشتە ٢. احشا

⊡ **چەشکە کردن**: چێشتن؛ چێژە کـردن؛ چێـژتن؛ تام کردن ‹دوو ڕۆژە چەشکەی نانم نەکردووە› ▆ چشیدن

چەشمە / çeşme/: ناو. کانی؛ چاوە؛ هانە؛ سەرچاوە ▆ چشمە

چەشمەک / çeşmek/: ☜ **چاویلکە ـ١**

چەشـمەنداز / çeşmendaz/: نـاو. چەشمـــەنناز؛ بەرجەوەن؛ دیمەن؛ چاوگە؛ بەرچاو ▆ چشم‌انداز

چەشمەنناز / çeşmennaz/: ☜ **چەشمەنداز**

چەشمیک / çeşmîk/: ناو. پوودری دەرمانی چاو ▆ پودر داروی چشم

چەشن / çeşn/: نـاو. ١. جۆر؛ تەرز ٢. شێوە؛ شـێل ▆ ١. نوع ٢. شیوە

چەشنی١ / çeşnî/: ناو. چاشنی؛ تەرەقە ▤ چاشنی

چەشنی٢: ئامراز. وەکوو؛ جۆری ‹لە چەشنی گەرووی کەو/ کەوی دۆمی یەخسیری زیندانی داری «سوارە»› ▤ مانندِ

چەشوڕی / çeşuřî/: ناو. چاوڕوو؛ شەرم و حەیا ▤ شرم و حیا

چەشوەری / çeşwerî/: ☜ **چاوەڕوان**

چەشوەڕێ / çeşwerê/: ناوەلناو. چاوەڕێ؛ چەوەڕی؛ چەمەڕا ▤ چشم‌براه

چەشوەنە / çeşwene/: ☜ **چەش‌شەنە**

چەشە١ / çeşe/: ناو. ١. چەشتە ٢. وردە خواردنی بەر لە نان و چێشت ▤ ١. چشته ٢. پیش‌غذا

⊡ **چەشە بوون**: ☜ **چەشتە بوون**

چەشە کردن: ١. چێژە کردن ٢. چەشتە بە نێچیر دان ▤ ١. چشیدن ٢. چشته‌خور کردن شکار

چەشە٢: ناوەلناو. چەشتەخواردوو ‹لوورە و وڕەی گورگی چەشە/ شەویار بەوە کەیفی خۆشە! «سوارە»› ▤ چشته‌خور

چەشەخواردوو/ çeşex(i)wardû/: ☜ **چەشتەخۆرە**

چەشەخۆر / çeşexor/: ☜ **چەشتەخۆرە**

• **چەشی** / -çeşî/: پاشوشە. ـ چەژی؛ ـ چێژی ▤ ـ چشی

چەشین / çeşîn/: چاوگ. چەشتەی ▤ چشیدن

چەعفک / çe'fik/: ☜ **چاویلکە ـ١**

چەعڤ / çe'v/: ناو. چاو؛ چەم؛ دیە ▤ چشم

چەعڤک / çe'vik/: ☜ **چاویلکە ـ١**

چەعڤنەبار / çe'vnebar/: ناوەلناو. *[کینایە]* چاوچنۆک؛ چاوبرسی ▤ حریص

چەفت١ / çeft/: ناو. چەفتەڕێز؛ ئالقەڕێزی دەرکە داخستن ▤ چفت

چەفت٢: ناوەلناو. ١. خوار؛ لار؛ چەوت؛ چەوێل ‹هەر وەخت پەیش مەدیا وە نازی چەمان/ چەفت مەبی جە تاو موژەش، چوون کەمان «بێسارانی»› ٢. چەماوە؛ هەڵگەڕاوە ▤ ١. کج ٢. برگشته

چەفتلیس / çeftlîs/: ناوەلناو. چلێس؛ نەوسن؛ سکن ▤ شکم‌پرست

چەفتوبەس / çeft û bes/: ناو. قوڵف و قەڕازە؛ ئامرازی بەستن وەک قوڵف، چەفت و ... ▤ چفت‌وبست

چەفتوچەوێڵ / çeft ûçewêł/: ☜ **چەوتوچەوێڵ**

چەفتوچێڵ / çeft û çêł/: ناوەلناو. لاروگێڕ ▤ کج و مُعوج

چەفتور / çeftûr/: ناوەلناو. چەفتوول؛ شەفتوور؛ خواربڕاو؛ قیلەوقاچ ▤ اُریب

چەفتول / çeftûl/: ☜ **چەفتور**

چەفتە / çefte/: ناو. ١. بنەمێو کە لە دار دەهاڵێ ٢. بوختان و هەڵبەستی درۆ ٣. چەتفە ▤ ١. رز به دور درخت پیچیده ٢. افترا ٣. دستار عربی

چەفتەڕێز / çefteřêz/: ☜ **چەفت**١

چەفتەکەڵ / çeftekeł/: ناو. چەوتەکەڵ؛ گای چوار ساڵە ▤ گاو نر چهار ساله

چەفتەلی / çeftelî/: ناو. ١. جۆرێ چارەکەی ژنان کە ڕاست و چەپ دەیپۆشن ٢. لاولاوەی دەرک و پەنجەرە ▤ ١. نوعی رودوشی زنانه که چپ و راست می‌پوشند ٢. لولای در و پنجره

چەفتەوشێرە / çeftewşêre/: ناوەلکار. چەپ و چیڕ بە خێلێکەوە ڕوانین ▤ چپ ـ چپ (نگاه کردن)

چەفتی / çeftî/: ناوەلناو. حازرجواو ▤ حاضرجواب

چەفیە / çefye/: ☜ **چەتفە**

چەڤاندن / çevandin/: چاوگ. ١. دە ناو یەک نان ٢. چەماندن؛ وەک کەوان هێنانەوە یەک ‹زۆربە وە تێتن عەرەب تێک چەڤاندن قەسەب/ قەنج ب چەهڤان مە دی جەنگ و جیدالا جەمەل «مەلای جزیری»› ٣. با دان ٤. *[مەجاز]* دەست ڕۆیشتن ▤ ١. در هم فرو بردن ٢. خم کردن ٣. تاباندن ۴. قدرت

داشتن

چەڤر^{۱} / çevɍ/: ناو. گیایەکە گەلادەرزی لە جنسی کەما و لۆ ▪ گیاهی است

چەڤر^{۲}: ناوەڵناو. چەور؛ چەرب؛ دهون ▪ چرب

چەڤرچەڤرۆک / çevɍçevɍok/: ناو. گیایەکە بنەکەی بۆ خواردن دەشێ ▪ گیاهی با ریشەی خوراکی

چەڤرەبی / çevɍebî/: ناو. جۆرێک دارە بی ▪ نوعی بید

چەڤری / çevɍî/: ☜ **چەوری**

چەڤەر / çever/: ناو. دارێکی نێو قۆپی و قەراغ رووبار ▪ درختی است

چەڤەنگ / çeveng/: ناو. ئاڵا؛ عەلەم ▪ پرچم

چەڤی / çevî/: ناو. کووڕی؛ لاری ▪ خمیدگی

چەڤیان / çevyan/: ☜ **چەڤین**^{۱}

چەڤین^{۱} / çevîn/: چاوگ. چەڤیان؛ چەمین؛ چەمینەوە؛ خوارەوە بوون؛ داهاتنەوە ▪ خمیدن

چەڤین^{۲}: ناو. سەرچاوکە ▪ چشمە

چەق^{۱} / çeq/: ناو. ۱. وردەڕەگ ۲. ناوەندی رێگە ۳. تەوغی؛ کەر هاتن؛ گزیر هاتنی میچ؛ چۆنیەتی چەقینی جگ لە سەر لاقوولەکەی ٤. ناوەڕاست ▪ ۱. رگ و پی ۲. وسط راه ۳. گود افتادن شتالنگ ۴. مرکز

⊡ **چەقی مەرگ**: *[مەجاز]* بە هەزار حاڵ و کێشەکێش ▪ با زحمت بسیار

چەقی نەحلەت: *[مەجاز]* چۆنیەتی مان گرتن و رازی نەبوون ▪ لجاجت

⊡ **چەق بەستن**: *[کینایە]* خۆ گرتن و نەگۆران ▪ ثابت ماندن

چەقی رەش کردن: *[مەجاز]* سوور بوون و پێداگری زۆر ▪ پافشاری کردن

چەق^{۲}: ناوەڵناو. ۱. بێبزووتن و بە پێوە ‹بەراسی چەقە کەس چاری ناکا!› ۲. سەرسەخت و لاسار لە سەودادا ‹زۆر چەقە و لەو قیمەتە نایەتە خوار!› ۳. داشۆڕاو ‹سینەی رەقم مەمکی چەقم!› ▪ ۱. پایدار و سرسخت ۲. یکدنده در معامله ۳. شُل و افتاده؛ پلاسیده

چەقالە / çeqale/: ناو. چواله: ۱. فەریکەبادام ۲. ناوکە قەیسی ۳. *[کینایە]* شەرمی ژن ▪ ۱و۲. چغاله ۳. کنایه از اندام تناسلی زنان

⊡ **چەقالە کێویلە**: بەری دارێکە لە فەریکەبادام دەکا ▪ بادام وحشی

چەقالەبادام / çeqalebadam/: ناو. حاجیبایف؛ حاجیبایڤ ▪ چغاله

چەقاڵ / çeqał/: پێرۆ. ← **بەقاڵ و چەقاڵ**

چەقاڵتە / çeqałte/: ☜ **چەرمەچەقاڵتە**

چەقان^{۱} / çeqan/: ☜ **چەقین**

- **چەقان**^{۲}: پاشوشە. ـــتکێن؛ تکێنەری دڵۆپ ‹قەترچەقان› ▪ ـ چکان

چەقاندن / çeqandin/: چاوگ. تێپەڕ. //چەقاندت؛ دەچەقێنی؛ بچەقێنە// چەقانن: ۱. نیان؛ دەزەویدا رۆکردن ‹نەمام چەقاندن› ۲. تێڕۆ کردن ‹ئەو گوللەیەی تەقاندت، بە دڵ منا چەقاندت/ ئەگەر بتدایە بە گۆشت، گۆشتی زۆرتری ئەکرد بۆت! «قانع»› ▪ ۱. نشاندن ۲. فروبردن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەچەقاندن

چەقانن / çeqanin/: ☜ **چەقاندن**

چەقانە / çeqane/: ناو. چەقەنە: ۱. دوو پارچە زەردی چکۆلەی پانکەلە کە سەماکار دە دوو قامکی دەکا و دەیانتەقێنێ ‹مەجلیس پوڕ موتریب پوڕ چەقانە و چەنگ/ پوڕ جە رەققاسان شەیدای شۆخ و شەنگ «خانای قوبادی»› ۲. ☜ **چەقونە** ▪ ۱. چغانه ۲. ☜ **چەقونە**

چەقانەژەن / çeqanejen/: ناو. کەسێ کە چەقەنە لێدەدا ▪ چغانەزن

چەقاو / çeqaw/: ناوەڵناو. چەقی؛ چەقیو: ۱.

ڕۆکراو ٢. *[کنایە]* وێستاوی بێجوولە ☰ ١. در زمین فروشده ٢. بی‌حرکت ایستاده

چەقاوەسوو / çeqawesû/: ئاوەڵناو. چەتاوەڕۆ؛ چەتاوەسوو؛ خووگرتوو بە خراپە؛ بێشەرم و بە چەقە و شلتاغ ☰ شارلاتان

چەقای / çeqay/: چاوگ. چەقان؛ چەقیان ☰ فرورفتن

چەقچەچۆک / çeqçeçok/: ناو. کاسنی؛ چەقچەقە؛ ئالفەگیایەکی لک باریکی گەڵا بڵاوی گوڵ ئاوی یان سپییە و هەمووی دەرمانە ☰ کاسنی

چەقچەق / çeqçeq/: ناو. ١. قەزوانی سوێرکراوی لە ئاودا کوڵاو بۆ ترووکاندن ٢. ☜ **چەقچەقۆک** ☰ ١. پستەکوهی بو دادە ٢. ☜ **چەقچەقۆک**

چەقچەقۆک / çeqçeqok/: ناو. چەقچەق؛ چەقچەقە؛ چەقچەک؛ چەقەنە؛ چەقەنەی ئاش؛ دارێکە لە سەر بەردی سەرەوەی ئاشی ئاوی لەنگەر دەگرێ و هەڵبەز و دابەز دەکا و دەبێتە هۆی دارژانی دانەکە ☰ وسیله‌ای در آسیاب آبی

چەقچەقە / çeqçeqe/: ناو. ١. ☜ **چەقچەچۆک** ٢. گیایەکە شیرەی بنەکەی وەک بنێشت ئەجاون ٣. ☜ **چەقچەقۆک** ٤. مەکینەی خەیاتییە دەزووی پێوە دەکرێ و هەڵبەز ـ دابەز دەکا ٥. جۆرێ مەکینەی دروێنە کردن ☰ ١. ☜ **چەقچەچۆک** ٢. گیاهی است ٣. ☜ **چەقچەقۆک** ٤. شیطانک چرخ خیاطی ۵. نوعی ماشین دروگر

چەقچەک / çeqçek/: ☜ **چەقچەقۆک**

چەقرۆزە / çeqroze/: ناو. گوڵێکە ☰ گلی است

چەقرە / çeqre/: ناو. بەش؛ شەقان؛ قەشقە؛ ئاژەڵی نێوچاوان سپی ☰ حیوان پیشانی سفید

چەققە / çeqqe/: ☜ چەقە[1]

▣ **بوونە چەققە**: هەرا هەستان؛ گرم و قاڵ کەوتنەوە ‹بوو بە چەققە و شیرەشیرێک دەتگوت کاسەی قەرەچی ئاو بردوویە «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ سروصدا بلند شدن

چەققەلۆ / çeqqelo/: ناو. چەقەش؛ جۆرێ شنگی شاخییە، چەققەی لێدەگرن، گەڵاکەی وەک لۆ وایە ☰ گیاهی است

چەقڵ / çeqł/: ناو. چوقڵ؛ دڕک؛ دڕوو ☰ خار

▣ **چەقڵ ماست**: ماستاو؛ ماساو؛ ئاوماس؛ ئاوەماست ☰ دوغ چربی نگرفتە

چەقڵانقۆچ / çeqłanqoç/: ناو. قەزوان؛ کەسکان ☰ چاتلانقوش

چەقڵە / çeqłe/: ئاوەڵناو. چلکن؛ گەمار ☰ چرکین

چەقماق / çeqmaq/: ☜ **چەخماخ**

چەقنای / çeqnay/: چاوگ. چەقاندن ☰ نشاندن

چەقوانە / çeqwane/: ☜ **چەقوونە**

چەقوتف / çeq û tif/: ناو. چەقە و هەرا ‹بە هەزار چەق‌وتەف دەروێش بە نیو دینار ڕازی کرا و شڵتاغی بە ئەفەندی نەما «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ چک‌وچانە

چەقوچۆ / çeq û ço/: ناو. چۆقە؛ لەرز ☰ لرز

چەقولوور / çeq û lûr/: ناو. ١. سەگوەڕ و لوورەلووری سەگان ٢. *[کنایە]* نەڕەنەڕە و هەرای زۆر ☰ ١. صدای پارس و زوزەی چند سگ ٢. سر و صدای زیاد

چەقولە / çequle/: ناو. کێردی چکۆڵە ☰ چاقوی کوچک

چەقونە / çequne/: ☜ **چەقوونە**

چەقونێرە / çeq û nêre/: ناو. زەنا ـ زەنا؛ دەنگ و قاڵی کاتی شەڕ ☰ همهمە

چەقوە / çeqwe/: ☜ **چەقۆ**

چەقۆ / çeqo/: ناو. چەقوو؛ چغۆ؛ چاقۆ؛ کارچوو؛ کاچوو؛ چەخوو؛ چەقوە؛ قەچۆ؛ ئامێرێکە بۆ بڕین، بریتی لە لێوارەیەکی تیژی کانزایی و دەسکێ کە بە سەریدا دەشکێتەوە ☰ چاقو

▣ **چەقۆ دەستەی خۆ نەبڕین:** *[کینایە]* پێچەوانـەی بەرژەوەنـدی خـۆ یـان کـەس‌وکـاری خـۆ نەجووڵانەوە ▤ خلاف مصلحت خـود و اطرافیـان کاری نکردن

چەقۆ کێشان: چـەقۆ بـە دەسـتەوە گـرتن (بـۆ هەڕەشە یان لێدانی کەسێک) ▤ چاقو کشیدن

چەقۆ لە کەسێک دان و خوێنی دەرنەهاتن: *[کینایە]* زۆر تووڕە بوونی کەسێک ▤ به شـدت عصبانی شدن کسی

چەقۆ لێدان: کەسێک به چەقۆ بریندار کردن ▤ چاقو زدن

چەقۆی بێ دەستە دروست کردن: *[کینایە]* ١. سەری بێ دەلاک تاشین؛ کاری بێ سەرەنجام کـردن ٢. وادەی پووچـەڵ دان ▤ ١. کـار بـی فرجـام کردن ٢. وعدەی باطل دادن

چەقۆتیژکەر / çeqotîjker/: نـاو. ١. کەرسـتەی چەقۆ تیژ کردن ٢. کەسـێ چـەقۆ تیـژ دەکـا ▤ ١و٢. چاقوتیزکن

چەقۆساز / çeqosaz/: نـاو. چەقۆگـەر؛ کێردکـەر؛ وەستای دروست کردنی چەقۆ ▤ چاقوساز

چەقۆکێش / çeqokêş/: ناو. شـەڵلاتی؛ کەسـێ بـە چەقۆ لێدان هەڕەشە لە خەڵک دەکا. هـەروەها: **چەقۆکێشی** ▤ چاقوکش

چەقۆگەر / çeqoger/: ☜ **چەقۆساز**

چەقو / çequ/: ☜ **چەقۆ**

چەقونـە / çeqûne/: نـاو. چەقوانـــە؛ چەقونــــە؛ چەقەنە؛ چەقانـە؛ فنـق؛ پـل؛ پلـێ؛ پتـە؛ بسـتە؛ پل‌تەقێنە؛ تەقەتەق بە لێکـدانی قامکـە گـەورە و بالابەرزە ▤ بشکن

چەقە^{1} / çeqe/: ناو. چەققە: ١. شیلەی بنە شنگ کـە ئـەیجاون ٢. *[پلار]* چەنـە؛ گـوڕە و هـەرا ٣. *[مـەجاز]* پێـداگری لـە سـەودادا ▤ ١. قنـدران ٢. قیل‌وقال ٣. چانەزنی

▣ **چەقە کردن:** چەقەچەق کردن: ١. *[پلار]* چەنـە لێدان ٢. *[مـەجاز]* پێداگری کردن لـە مامەڵـەدا ▤ ١. وراجی کردن ٢. چانه زدن

چەقە ـ^{2}: پێشوشە. ١. چڕە ـ ‹چەقەدووکەڵ› ٢. پەلە ‹چەقەساو› ▤ ١. متراکم ٢. عجله

چەقەبی / çeqebî/: نـاو. دارەبی خۆڕسـت ▤ بیـد خودرو

چەقەتە / çeqete/: ئاوەڵناو. زۆربلێ ▤ وراج

چەقەچەق / çeqeçeq/: نـاو. *[پلار]* هـەرا و هوریـا؛ گاڵەگاڵ ▤ سروصدا

▣ **چەقەچەق کردن:** ☜ **چەقە کردن**

چەقەچـەناو / çeqeçenaw/: ئاوەڵـناو. *[پـلار]* چەقەوهەراکەر؛ زۆربلێ بە دەنگی بەرز ▤ پُرگوی بلندگوی

چەقەخانـە / çeqexane/: نـاو. *[پـلار]* ژوورێـک بـە پەنا جێگەی نوێژەوە لە مزگەوت بۆ قسە کردن و بەڕێوە بردنی بۆنەکان ▤ اتـاقی در کنـار شبسـتان مسجد، برای بحث و اظهار نظر

چەقەدوکەڵ / çeqedûkeł/: ☜ **چڕەدوکەڵ**

چەقەرە / çeqere/: ☜ **چەکەرە ـ١**

چەقەڕۆ / çeqeřo/: ناو. ١. سەگوەڕ ٢. *[پلار]* هـەرا و هوریا ▤ ١. عو ـ عو ٢. همهمه

چەقەساو / çeqesaw/: نـاو. ساوی بە پەلە ▤ عمل تیز کردن با عجله

چەقەسرۆ / çeqes(i)ro/: ئاوەڵـناو. *[پـلار]* زۆربلـێ؛ چەنەباز ▤ پرگو

چەقەسرۆیی / çeqes(i)royî/: ☜ **چەڵتەچەڵت**

چەقەسو / çeqesû/: ئاوەڵـناو. *[پـلار]* چەقاوەسـوو؛ بێ‌چاوڕوو ▤ بی‌شرم

چەقەش / çeqeş/: ناو. گیایەکـە لـە گیـا کولـکنە دەکا و چەققەی لێ‌دەگرن ▤ گیاهی است

چەقەقانـدن / çeqeqandin/: چـاوگ. *[پـلار]* تەقەتەق کردن ▤ تق و توق کردن

چەقەکەر / çeqeker/: ئاوەڵناو. ١. چەقەچەقناو؛ زۆربلێ بە دەنگی بەرز ٢. لەسەر ڕۆ لە مامەڵەدا ☰ ١. پُرگوی بلندگوی ٢. دارای عادت به چانەزنی در معامله

چەقەلۆ / çeqelo/: ناو. گیایەکە لە لۆ دەکا، ساقەتەکەی زەردە، مالات دەیخوا ☰ گیاهی است

چەقەڵ[1] / çeqeł/: ناو. ١. تووری؛ تۆرک؛ گیاندارێکی گوانداری دڕندە و شەوڕۆیە وەکوو گورگ بەڵام نەختێ بچووکترە و لە گۆشتی ڕاو، تۆپیو و برێ جار میوەیش دەخوا و زۆرتریش بە کۆمەڵ ڕاو دەکا ٢. پێچک؛ پێچکی کورسی ☰ ١. شُغال ٢. پایەی صندلی

چەقەڵ[2]: ئاوەڵناو. ١. *[پەلار]* لاواز؛ لەڕ ٢. مل ڕەشی ئەندام سپی (بزن) ☰ ١. لاغر ٢. سفیدِ گردن سیاه (بُز)

چەقەڵاخ / çeqełax/: ناو. کەمێڵەی ژێر دووگی مەڕ ☰ پوستاله؛ گال

چەقەڵتە / çeqełte/: ئاوەڵناو. *[پەلار]* لەڕ؛ لاواز ☰ لاغر

چەقەڵماست / çeqełmast/: ناو. چاڵخەم؛ ماستاو ☰ دوغ چربی نگرفته

چەقەن / çeqen/: ناو. ڕەقەن؛ زەوی تمتم ☰ زمین سخت و سنگلاخی

چەقەنە / çeqene/: ناو. ١. چەقانە؛ پل ٢. دارێکی پنچکە ٣. ☜ **چەقچەقۆک** ٤. ☜ **چەقەوانە** ☰ ١. بشکن ٢. درختچەایست ٣. ☜ **چەقچەقۆک** ۴. ☜ **چەقەوانە**

چەقەنەک / çeqenek/: ناو. کاسنی؛ چەقەنە؛ چەقچەقە؛ چەقچەقۆک؛ چەکچەکیلە؛ هندووبا؛ گیاشیلاو؛ شیرەچاو؛ ئاڵفەگیایەکی گەڵابلاوی گوڵ شین، سپی یان سوورکاڵە، بن و گەڵا و گوڵ و تووەکەی دەرمانە ☰ کاسنی

چەقەوانە / çeqewane/: ناو. چەقەنە؛ چەقەنەی دەستی سەماکەر ☰ صنج

چەقەوڕ / çeqewiř/: ناو. چەکەوڕ؛ بۆنی ڕۆنی سووتاو ☰ بوی روغن سوخته

چەقەوگوڕە / çeq w guře/: ناو. جەنجاڵ؛ هەرا و هوریا؛ زەنا ـ زەنا ☰ جنجال

چەقەوهەرا / çeqe w hera/: ناو. *[پەلار]* گوڕە و چەقە؛ زەنا ـ زەنا؛ هەڵلا ـ هەڵلا ☰ هیاهو و جنجال

چەقی / çeqî/: ☜ **چەقاو**

چەقیا / çeqya/: ☜ **چەقیو ـ١**

چەقیان / çeqyan/: ☜ **چەقین**

چەقیای / çeqyay/: چاوگ. چەقین ☰ فرورفتن

چەقیلۆک / çeqîlok/: ناو. ١. گوڵێکی سپی ڕەنگە ٢. چەقالە کێویلە ☰ ١. گلی سفیدرنگ ٢. چغالەی کوهی

چەقیلە / çeqîle/: ناو. جۆرێ خاشخاشک ☰ نوعی خشخاش کوهی

چەقین / çeqîn/: چاوگ. تێنەپەڕ. //چەقیت؛ دەچەقی؛ بچەقە// چەقان؛ چەقیان: ١. تێرۆ چوون ‹هێند مونتەزیری تۆ بوو هەتا چاوی سپی بوو/ نەرگس کە لەسەرێکی قەدەم و دیدە چەقیبوو «نالی»› ٢. *[کینایە]* گەیین و زەرد بوونی دەغڵ و دان و لە وادەی دروێنەیان تێپەڕین ☰ ١. فرورفتن ٢. از موسم درو و غلات سپری شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: چەقیو/ چاوگی نەرێنی: نەچەقین

چەقینەوە / çeqînewe/: چاوگ. دیسان چەقین ☰ باز فرورفتن

چەقیو / çeqîw/: ئاوەڵناو. ١. چەقیا؛ ڕۆچوو ٢. گەیو و دروێنەنەکراو ☰ ١. فرو شده ٢. پیر شده و درو نشده (غلات)

ـ چەقێن / -çeqên/: پاشوشە. خاوەن لێهاتوویی چەقاندن ‹پێ چەقێن› ☰ ـ کوب

چەقێنران / çeqênran/: چاوگ. تێنەپەڕ. نادیار.

//چەقێنرای؛ دەچەقێنرێی؛ بچەقێنرێ// ١. نریان؛ کێڵیان ٢. ڕۆچوون ☰ ١. کاشته شدن ٢. فرورفتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: چەقێنراو/ چاوگی نەرێنی: نەچەقێنران

چەقێنراو / çeqênraw/: ئاوەڵناو. نێژراو ☰ کاشته شده

چەک^{١} / çek/: ناو. ١. ئامرازی جەنگ ٢. خشڵ؛ زەنبەر ٣. جلوبەرگ؛ پۆشاک ٤. شەپلاخە؛ چەپلاخە؛ زللە؛ شەقام؛ شەپەزللە ٥. نواڵەی ئاوریشم ٦. چەرمی پاژنەی کلاش ٧. مشتەی دەستی هەلاج ٨. ئامرازی کار ٩. پسوولە؛ پەڕەیەکی چاپی کە ڕێ بە خاوەن حیسابی بانکی دەدات بۆ خۆی یان کەسێکی‌تر لە بانک پارە دەربێنێ ١٠. پینەی قەراغ بەری کەوش بۆ ڕاست کردنەوەی ☰ ١. جنگ‌افزار ٢. زیورآلات ٣. پوشاک ۴. سیلی ۵. گلولەی ابریشمی ۶. چرم پاشنەی گیوە ٧. مُشتەی پنبەزنی ٨ ابزار کار ٩. چک بانکی ١٠. پینەی کفش

▣ **چەکی بانکی**: پسوولەی وەرگرتنی پارە لە بانک ☰ چک بانکی

چەکی سپی: ١. چەکی واژۆکراو کە دەکرێ هەر بڕە پارەی تێدا بنووسی ٢. *[کنایە]* نامە، قسە یا هەر شتێ کە لە لایەن کەسێکەوە بە کەسێکی تر دەدرێ و تێیدا دەسەڵاتی تەواوی پێ دەردێت ☰ ١. چک سفید ٢. اختیار تام

⊡ **چەک دانان**: ١. دەست هەڵگرتن لە شەڕی چەکداری ٢. *[کنایە]* بەزین؛ ڕادەست بوون ☰ ١. سلاح بر زمین گذاشتن؛ متوقف کردن جنگ مُسلحانە ٢. تسلیم شدن

چەک کردن: چەکی شەڕ لێ‌ساندن ☰ خلع سلاح کردن

چەک^{٢}: ئاوەڵناو. ١. ڕووت و قووت ٢. لە بەر یەک چوو ‹کەوشەکانم چەک بووە› ☰ ١. لُخت و عور ٢. وارفتە

چەکاڵ / çekał/: ناو. پێستی سیس و چرچی لەش کە لەرەی دێ ☰ پوست شُل و آویزان بدن

چەکان / çekan/: چاوگ. نەمانی شیر لە گواندا؛ چۆڕە لێ‌بڕان ☰ نماندن شیر در پستان

چەکاندن / çekandin/: چاوگ. چەکانن؛ تا ئاخر دلۆپ مژین ☰ مُک زدن تا آخرین قطرە

چەکانن / çekanin/: ☞ **چەکاندن**

چەکبەند / çekbend/: ناو. سەرکەوایەکی نیوە قۆڵە تا سەر پشتێند ☰ بالاپوشی کە بر قبا پوشند

چەکپووش / çekpûş/: ناو. ڕیزەوپێزە؛ خڕەوپڕە؛ وردی‌مردی ☰ خرت‌وپرت

چەکچەکوولە / çekçekûle/: ناو. شەمشەمەکوێرە ☰ خُفاش

چەکچەکی / çekçekî/: ناو. ١. شەمشەمەکوێرە ٢. قۆچەقانی؛ قەڵماسک ☰ ١. خُفاش ٢. فلاخن

چەکچەکیلە / çekçekîle/: ناو. ١. شەمشەمەکوێرە ٢. چەقچەچۆک؛ کاسنی ☰ ١. خفاش ٢. کاسنی

چەکدار / çekdar/: ئاوەڵناو. بە چەک؛ خاوەن ئەسپابی شەڕ ☰ مُسلح

چەکدراو / çekd(i)raw/: ناو. مەحکووم؛ ئەوەی لە دادگا بە تاوانبار دەرچووە ☰ محکوم

چەکری / çekrî/: ناو. ١. نێرتک؛ چەقەرە ٢. نێرتکەڕێواس ☰ ١. جوانە ٢. جوانەی ریواس

چەکرێژ / çekřêj/: ئاوەڵناو. پڕچەک؛ ساز و تەیار لە باری چەکدارییەوە ☰ مُسلح

چەکساز / çeksaz/: ناو. شیلانگەر ☰ اسلحەساز

چەکسازی / çeksazî/: ناو. جەخسی؛ شیلانگەری ☰ اسلحەسازی

چەکسە / çekse/: ☞ **سەگەزێ**

چەکڵێ / çekłê/: ئاوەڵناو. ئاڵی؛ ژناخە ☰ زن‌ذلیل

چەکمە^{١} / çekme/: ناو. جزمە؛ جەزمە؛ مانەگەزێ؛ ساپۆک؛ پۆستاڵ؛ پووت؛ گیزمە؛ کەوشی لاسک

درێژی تا ژێر ئەژنۆ (زیاتر پلاستیکی) ≡ چکمه

چەکمە^{2}: ئاوەڵناو. پێست داماڵاو ≡ پوست‌کنده

چەکمەبۆر / çekmebor/: ئاوەڵناو. *[پلار]* چەکمەڕەق: ١. کۆنەنەجیم؛ بەگزادەی نابووت ‹ماڵی خۆنەخۆر، بۆ چەکمەبۆرە «مەسەل»› ٢. لاسار و گوێنەبیس ≡ ١. اشراف‌زادەی مُفلس ٢. خودرای

چەکمەڕەش / çekmeřeş/: ناو. گیایەکی کوێستانییە، گەڵاکەی لە چنوور و لاسقی لە کەما دەکا، چلە ـچلە دەڕوێ ≡ گیاهی است

چەکمەڕەق / çekmeřeq/: ☜ **چەکمەبۆر**

چەکمەزە / çekmeze/: ناو. سندووق؛ سنۆق ≡ صندوق

چەکمەسوورە / çekmesûre/: ناو. باڵندەیەکە لە تۆرەمەی نکێنە، نزیک بە ٣٧ سانتی‌میترە، کاتی فڕین لاقی لە کلکی تێدەپەڕێ، پشتی ڕەش و بەر زگی سپییە، بە هەنگاوی بڵیند و بە هێمنی بە ناو ئاودا دەڕوا، زۆر سڵە، دایمە جیکەجیکییە، لە گۆل و ئاوگراندا دەبینرێ، لە سەر گیای چڕ هێلانە دەکا ≡ چوب پا

چەکناس / çeknas/: ئاوەڵناو. هۆشیار؛ وریا ≡ هوشیار

چەکنای / çeknay/: چاوگ. مژین ≡ مکیدن

چەکوپووش / çek û pûş/: ناو. وردە و پردەی ماڵ ≡ خرت‌وپرت منزل

چەکوچ / çekuç/: ناو. چاکوچ؛ چەکوش؛ تەورئاسای چکۆلە بۆ بزمار کوتان و قەند شکاندن ≡ چکُش

چەکوچڕ / çek û çiř/: ناو. کاری چەکاندن ≡ عمل چکاندن

⊡ **چەکوچڕ دان**: دوامین دڵۆپ دەرهێنان ≡ تا آخرین قطره چکاندن

چەکوچکاری / çekuçkarî/: ناو. چەکوشکاری؛ کار و ڕەوتی کار کردن بە چەکوچ؛ کوتانەوەی شتێ، بەتایبەت کانزا بە چەکوش ≡ چکُش‌کاری

چەکوچۆڵ / çek û çoł/: ناو. چەکوچوول؛ چەک و ئامرازی شەڕ ≡ اسلحه و اسباب جنگ

چەکوچوول / çek û çûl/: ☜ **چەکوچۆڵ**

چەکوش / çekuş/: ☜ **چەکوچ**

چەکوشکاری / çekuşkarî/: ☜ **چەکوچکاری**

چەکوکەوان / çek û kewan/: ناو. ئامێری هەلاجی ≡ وسیلەی حلاجی

چەکوور / çekûr/: ناو. پێستی بە تووکەوە؛ کەوڵە حەیوانی تووک لێوە نەکراو ≡ پوست پشم نچیدەی حیوان

چەکە^{1} / çeke/: ناو. ١. مشتە؛ مشتوو؛ کوتکی هەلاج ٢. *[پلار]* لەرە ‹هەر چەکەی سەری دیت› ٣. چەپکەپووڵ ≡ ١. مُشتەی پنبەزنی ٢. لرزش ٣. بستەی پول

چەکە^{2}: ئاوەڵناو. ١. *[پلار]* ڕووت و شڕۆڵ ٢. قسەخۆش؛ گاڵتەچی ≡ ١. لُخت و عریان ٢. بذله‌گو

چەکە^{3}: جێناو. چی؛ چە؛ چ شتێ ≡ چە؛ چە چیز

چەکە^{4}: دەنگەناو. دەنگ و دۆخی کەوشی کۆنی خراپ ‹چەکەی کەوشی دیت› ≡ صدا و حالت کفش کهنه

چەکەچەک / çekeçek/: دەنگەناو. دەنگەدەنگی کەوشی کۆن و دڕاو ≡ صدای پیاپی کفش کهنه

چەکەخاڵانە / çekexałane/: ناو. دابێکی کۆنی عەشیرەتییە، کاتی خوازبێنی دەبوو ئەسپ یا چەکێک بە دیاری بدرابایەتە خاڵی کچەکە تا ڕازی بێ ≡ از رسوم عشیرتی

چەکەرداسی^{1} / çekerdasî/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زەبەلاحی بێکارە ≡ لندهور بیکاره

چەکەرداسی^{2}: ئاوەڵکار. *[پلار]* بە هاکۆ؛ بێ‌پێوانە و کێشانە ≡ رَمَکی

چەکەرە / çekere/: ناو. ١. چەقەرە؛ چک؛ چقیر؛ سەرەتای سەرهەڵدانی لکی تازە لە تۆم پاش چاندن ‹پیوازەکەمان چەکەرەی داوە› ٢. سپییایەکی کە بە سەر هەنجیری وشک و باسوخەوە دەبینریٚ 🇮🇷 ١. اولین مرحلەی جوانەی دانه ٢. سپیدک انجیر خشک

▣ **چەکەرە دان:** ☜ **چەکەرە کردن**

چەکەرە کردن: چەکەرە دان؛ چووزە دەرکردنی دان کە سەرەتای سەوز بوونیە 🇮🇷 جوانه زدن

چەکەرە لیٚکردن: *[مەجاز]* سڵ لیٚکردن 🇮🇷 فاصله گرفتن

چەکەرەشکیٚن / çekereş(i)kên/: ناو. کاری شیٚو کردنی زەمین لە سەرەتای بەهاردا 🇮🇷 شخم زمین در اوایل بهار

چەکەسۆ / çekeso/: ئاوەڵناو. قەلەندەر؛ سەرپەتی؛ چەکهەسۆ؛ گویٚنەدەر بە دنیا و داب و دەستووری دنیا 🇮🇷 قلندر

چەکەسوو / çekesû/: ئاوەڵناو. چەکهەسوو؛ بەرچاوتەنگ؛ چاوتەنگ؛ چاوچنۆک 🇮🇷 حسود

چەکەوچن / çekewçin/: ناو. سوالکەر؛ دەرۆزەکەر 🇮🇷 گدا

چەکەوڕ / çekewiř/: ☜ **چەقەوڕ**

چەکهەسوو / çekhesû/: ☜ **چەکەسوو**

چەکیای / çekyay/: چاوگ. مژران 🇮🇷 مکیده شدن

چەل / çel/: ناو. ١. جار؛ هەل؛ حەل؛ دەحفە؛ کەڕەت ‹حەو جار بگەڕیٚ لە دەوری یاریٚ/ خاڵ ماچ کە هەزار چەلان نە جاریٚ «هەژار، مەموزین»› ٢. نۆبە لە گاڵتە و قومار ‹چەلی تۆیە، بیگەڕێنە!› ٣. کیٚس؛ دەرفەت؛ هەل ٤. ترۆپکی چیا ٥. دۆڵپا؛ بەلای سەرشان ‹چەلە و لە ملە «مەسەل»› 🇮🇷 ١. دفعه؛ بار ٢. نوبت بازی ٣. فرصت ۴. قلەی کوه ۵. وبال گردن

چەلا / çela/: ناو. گوریسی مووین 🇮🇷 ریسمان

چەلاخ / çelax/: ئاوەڵناو. هەدانەدەر 🇮🇷 ناآرام

چەلاق / çelaq/: ئاوەڵناو. نەترس 🇮🇷 بیباک

چەلاک / çelak/: ناو. چەلاک؛ چەلاکە؛ چەلەکە؛ چەلەگە: ١. داری دریٚژی میوە تەکاندن ٢. کۆلەکەی چادر 🇮🇷 ١. چوب بلند تکاندن میوه ٢. دیرک خیمه

چەلاکە / çelake/: ناو. ١. داری سەر بە قولاپە بۆ شت لە قووڵایی دەرهیٚنانەوە ٢. چلاک؛ داری دریٚژی دوو لک کە وە بەر چادر دەدریٚ 🇮🇷 ١. چوب قلاب دار برای بیرون کشیدن اشیاء از چاه یا گودی ٢. دیرک خیمه

چەلان^{1} / çelan/: چاوگ. چلیان؛ چەلین؛ ڕەخسان ‹من بۆم ناچەلیٚ پاڵ بدەمەوە و بیٚننە بەردەستم› 🇮🇷 فراهم شدن

چەلان^{2}: ئاوەڵکار. جاران؛ پیٚشوو ‹چەلان چابوو هەمانبوو تەختەدامە/ بەلام ئەوساڵ لە دیٚ دامە حەرامە! «هیٚمن»› 🇮🇷 قدیمها

چەلاندن / çelandin/: چاوگ. ١. ڕەخساندن ٢. لەوەڕاندن 🇮🇷 ١. فراهم کردن ٢. چراندن

چەلاو / çelaw/: ناو. ١. نۆکاو ٢. گۆشتاو ٣. ئاوی سەر و پیٚ ٤. زۆنگ و زەلکاو 🇮🇷 ١. نخوداب ٢. آبگوشت ٣. آب کلەپاچه ۴. باتلاق

چەلاوی / çelawî/: ناو. زق 🇮🇷 باتلاقی

چەلپاندن / çelpandin/: چاوگ. *[پلار]* خواردن و پیس کردن (بۆ سەگ) 🇮🇷 خوردن و آلودن (سگ)

چەلپزاندن / çelp(i)zandin/: چاوگ. پووچ دەرچوون و نەتەقینی وەک فیشەک لە تفەنگدا 🇮🇷 عمل نکردن فشنگ

چەلتاندن / çeltandin/: چاوگ. ١. تووڕە کردن؛ ڕق هەڵستاندن ٢. کەوڵ کردن؛ پیٚست لیٚکردنەوە 🇮🇷 ١. عصبانی کردن ٢. پوست کندن

چەلتک / çeltik/: ناو. ١. جەوالی پچووک ٢. چەلتووک؛ برنجی بە تیکولەوە 🇮🇷 ١. جوال کوچک

٢. شلتوک

چەلتین / çeltîn/: چاوگ. ١. تووڕە بوون؛ ڕق هەڵستان ٢. کەوڵ کران؛ پێست لێ‌کرانەوە ▤ ١. عصبانی شدن ٢. پوست کندە شدن

چەڵچەلە / çelçele/: ئاوەڵکار. جاروبار؛ جارەوجار ▤ گاەبەگاە

چەلخور / çelxûr/: ناو. چەلغوور؛ گەسکی لە لقی گزیچار ▤ جارو از شاخەی درخت گز

چەلخوس / çelxûs/: ناو. ↓

▣ **چەلخوسی جۆ:** گوڵەجۆی پروێنراوی بۆدراو بۆ چێشت ▤ جو نارس بو دادە

چەلخوسی گەنم: گەنمی فەریکی لە ئاوی کوڵاتوو هەڵکێشراوی وشکەوەبووی لە دەستاڕ کراو ▤ خردە گندم نارس خشک شدە

چەلغور / çelğûr/: ☜ **چەلخور**

چەلقاندن / çelqandin/: ☜ **چەلکاندن**

چەلقو / çelqû/: ئاوەڵناو. */پلار/* نزار؛ لەڕ و لاواز ▤ لاجون

چەلقین / çelqîn/: ☜ **چەلکین**

چەلکاندن / çelkandin/: چاوگ. چەلقاندن؛ جووڵاندن ▤ حرکت دادن

چەلکین / çelkîn/: چاوگ. چەلقین؛ جووڵان ▤ حرکت کردن

چەلماندن / çelmandin/: چاوگ. وە قسە خستن ▤ بە حرف آوردن

چەلمین / çelmîn/: چاوگ. ئاخەفتن؛ هاتنە قسە ▤ بە حرف آمدن

چەڵوچۆم / çel û çom/: ئاوەڵناو. ڕاساوە؛ خۆ گیف کردوو (بۆ شەڕ) ▤ آمادە (برای حملە)

چەڵومل / çel û mil/: ناو. دۆڵپا؛ بەلای دەستهەڵنەگر ‹لە من هەرگیز مەکە قوربان تەڵەب ئادابی هۆش و فام/ چەڵومل بەندەیێکی زەڕخەریدی بێسەروپاتم «کەماڵی»› ▤ بلای بَختک

چەلۆک / çelok/: ناو. کوێزر؛ چەت؛ هێشووی گەنم یان جۆی لە خەرماندا نەشکاو ▤ کوزل

چەلوز / çelûz/: ناو. */پلار/* پارسەکی بە گیرە و نیرە ▤ گدای سمج

چەلە / çele/: ناو. ١. گوریس؛ وەریس؛ پەت ٢. نۆرە لە یاریدا ▤ ١. ریسمان ٢. نوبتِ بازی

چەلەبان / çeleban/: ناو. ١. تەنافباز ٢. */کینایە/* مرۆی هاروهاج ▤ ١. بندباز ٢. آدم بازیگوش

چەلەپایی / çelepayî/: ناو. جۆرێ دیلان ▤ نوعی رقص

چەلەپەر / çeleper/: ئاوەڵناو. جوانەمەرگ؛ بە لاوی مردوو ▤ جوانمرگ

چەلەحانێ / çeleĥanê/: ناو. دەمەقرە؛ دەمبەدەمە؛ شەڕەدندووکە ▤ جدال لفظی

چەلەدان / çeledan/: ناو. هەڵماتێن؛ ماتێن؛ ماتان؛ پلان ▤ تیلەبازی

چەلەک / çelek/: ئاوەڵناو. ١. خۆشڕۆ؛ بەپێ؛ بەکار لە ڕۆیشتندا ‹ئەسپی چەلەک› ٢. چەمیوە؛ داهاتوو ٣. جوان؛ خوشیک ▤ ١. رَهوار ٢. خمیدە ٣. زیبا

چەلەکوڕی / çelekuřî/: ناو. کۆترەگایە؛ کۆترەگایلکە ▤ کبوتر جنگلی

چەلەکوری / çelekûrî/: ناو. کۆترەگایە ▤ کبوتر جنگلی

چەلەکوڕە / çelekûře/: ناو. مشک‌گرە؛ باڵدارێکی ڕاوکەری بچووکە لە باشوو گچکەتر ▤ پرندەای کوچک شکاری

چەلەنگ^{1} / çeleng/: ناو. ١. دەفری بە تەنەکە ٢. چلووکی دار ▤ ١. ظرف حلب ٢. شاخەی درخت

چەلەنگ^{2}: ئاوەڵناو. ١. شۆخ و شەنگ ‹ناسک و نازدار و شۆخ و شەنگ/ تەنک و شلک و جوان و چەلەنگ «هێمن»› ٢. داماو؛ بەستەزمان ٣.

چوست و ئازا 🇮🇷 ١. زیبای رعنا ٢. وامانده ٣. چالاک

چەلەنگ ـ چەلەنگ / çeleng çeleng/: ئاوەڵکار. بە لەنجە و لار؛ خۆش ـ خۆش ‹هەروا دەڕوا چەلەنگ ـ چەلەنگ/ گەورە کچی بەگزادە ڕەنگ/ دانەی سەری کاری فەرەنگ «فولکلۆر»› 🇮🇷 خرامان

چەلی١ / çelî/: ناو. گیایەکە لە تیرەی کەما و لۆ 🇮🇷 گیاهی است

چەلی٢: دەنگ. وشەی دەنگ دانی گا بۆ ڕۆیشتن 🇮🇷 واژەی راندن گاو

چەلیان / çelyan/: چاوگ. ١. توانین؛ کارین؛ شیان ٢. ڕێکهاتن؛ ڕەخسان ‹ئەو بۆی نەچەلیێ، باوکی دەوڵەمەندە› 🇮🇷 ١. توانستن ٢. دست دادن؛ امکان کاری فراهم بودن

چەلیای / çelyay/: چاوگ. چەلیان؛ ڕێک کەوتن؛ بۆ لوان 🇮🇷 مقدور بودن؛ دست دادن

چەلیپا / çelîpa/: ناو. خاچ؛ سەلیب 🇮🇷 صلیب

چەلین / çelîn/: ☜ **چەلان١**

چەلینگ / çelîng/: ناو. ١. گولبەند؛ گیایەکی بەپنجی جوانە ٢. گۆچان 🇮🇷 ١. گیاهی است ٢. عصا

چەلێ / çelê/: ☜ **چەلێك**

چەلێک / çelêk/: ئاوەڵکار. چەلێ: ١. جارێک؛ کەڕەتێک ٢. دەمێک؛ تاوێک ‹منیش جارێک بە سووری تۆخ، هەلێک بە شینی چویتی، چەلێک بە ناوی ئێرانیی سنووربەڕێنی غەوارەی بەدکار دادەنێن و بە چراوە لە دووم دەگەڕێن کە بمگرن! «هەژار، بۆ *کوردستان*»› 🇮🇷 ١. یک بار ٢. لختی

چەڵاک / çełak/: ☜ **چەلاك**

چەڵاکە / çełake/: ☜ **چەلاك**

چەڵاو / çeław/: ناو. تریت؛ شۆرباوی تێکوشین 🇮🇷 ترید؛ تلیت

چەڵتک / çełtik/: ☜ **چەڵتوك**

چەڵتووک / çełtûk/: ناو. چلتووک؛ چەڵتک؛ شەڵتووک؛ شەبلووک؛ برنجی هێشتا لە تێکول دەرنەهاتوو ‹چوومە چەمی چەمچەقان/ چەقەڵ چەڵتووکی ئەچەقان «زمانخەڵەتێنە»› 🇮🇷 شلتوک

چەڵتووکجاڕ / çełtûkcař/: ناو. چلتووکجاڕ؛ مەرەزە؛ برنجاڕ؛ مەزرای برنج 🇮🇷 شالیزار

چەڵتە / çełte/: ناو. *[پلار]* چەقە و قسەی لابەلا 🇮🇷 سخن سبک

چەڵتەباز / çełtebaz/: ☜ **چەڵتەکەر**

چەڵتەچەڵت / çełteçełt/: ناو. *[پلار]* چەقەسرۆیی؛ چەنەدرێژی؛ چەنەوەری؛ درێژدادڕی 🇮🇷 پُرچانگی

چەڵتەکەر / çełteker/: ئاوەڵناو. دەڤەرۆ؛ دەڤەژەن؛ چەڵتەباز؛ چەنەباز 🇮🇷 وراج

چەڵغو / çełğû/: ☜ **چەرغو**

چەڵک / çełk/: ناو. کەڵک؛ سەقا؛ کەراوی 🇮🇷 پلیکان سفید

چەڵماس / çełmas/: ئاوەڵناو. چەڵماسک؛ چاوبرسی؛ چلێس 🇮🇷 آزمند

چەڵماسک / çełmasik/: ☜ **چەڵماس**

چەڵەبی / çełebî/: ناو. جەڵەبچی؛ چۆدار 🇮🇷 چوبدار

چەڵەک / çełek/: ناو. دارچەڵە؛ قیسپ؛ ئەو دارە ئەستوورەی چیغی پێوە دەبەستن 🇮🇷 میلەی چوبی

چەڵەکە / çełeke/: ☜ **چەلاك**

چەڵەگە / çełege/: ☜ **چەلاك**

چەڵەم / çełem/: ناو. ١. کەڵەوە؛ کەڵەمە ٢. ئاڵقەی سەر قەیاسە ٣. دار گوردی تەون 🇮🇷 ١. حلقەی چوبی گردن گاو ٢. وهنگ ٣. چوبی در دستگاه قالیبافی

چەڵەمە / çełeme/: ناو. چۆڵەمێ؛ چۆڵەمە: ١. کەڵەوە ٢. ئاڵقەی دارینی سەری قەیاسە ٣. هەر یەک لە دوو ئێسکی ژێر مل بە لای ڕاست و

چەپەوە لە نێوان باڵ و پەراسووبەند ‹قەیاسەی قایش پۆسەکەی جەستەم/ حەلقەی چەڵەمەی پێشەی شکەستەم «مەولەوی»› ٤. *[مەجاز]* گیر و *گرفت، سەخڵەتی ‹تەنگ و چەڵەمەکانی ژیان› ٥. تیسکی دووفلیقانەی نێوان باڵ و سنگی مریشک* ▤ ١. حلقەی چوبی کردن کاو ٢. وهنک ٣. ترقوه ۴. گرفتاری ۵. جناغ مرغ

چەڵەمەشکانێ / çełemeş(i)kanê/: ☜ **چەڵەمەشکێنە**

چەڵەمەشکێنە / çełemeş(i)kêne/: ناو. چۆڵەمەشکێنە؛ چەڵەمەشکانێ؛ قوماری چۆڵەمە شکاندن کە هەرکەس لە بیری بچێ دەیدۆڕێنێ ▤ عمل جناغ شکستن

چەم[1] / çem/: ناو. ١. چاو؛ چەهڤ ‹هەرچی دیت وە چەم شی وە سەفەردا/ هەرچی موینی ها نە گوزەردا «مەولەوی»› ٢. چۆم ‹چەم بێ چەقەڵ نابێ «مەسەل»› ٣. مێشەلانی لای چۆم ٤. دۆڵ؛ شیو؛ گەلی ٥. تەرز و شێوەی کار ‹لە چەمی کارەکە دەزانێ› ▤ ١. چشم ٢. رودخانە ٣. بیشەی کنار رودخانە ۴. درّە ۵. چم‌وخم کار

⊡ **چەم چەڤین**: ☜ **چاو پەڕین**

چەم[2]: ناوەڵناو. خوار و لار ▤ خمیده

چەمئاخوڕە / çem'axuře/: ناو. تامان بۆ ئاژەڵ ▤ پرچین

چەماش / çemaş/: ناوەڵناو. نائارام ▤ چموش

چەمان / çeman/: چاوگ. چمان؛ چەمیان؛ داهاتنەوە؛ بەرەو خوار و لار بوونەوە ▤ خم شدن

چەماندن / çemandin/: چاوگ. تێپەڕ. //چەماندت؛ دەچەمێنی: بچەمێنە// چەمانن؛ چەماننەوە؛ چەماندنەوە؛ چۆماندن؛ چۆماندنەوە: ١. چڤاندن؛ خوار کردن؛ داهێنان ٢. *[کینایە]* ڕام و دەستەمۆ کردن ▤ ١. خم کردن ٢. رام و مُطیع کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەچەماندن

چەماندنەوە / çemandinewe/: ☜ **چەماندن**

چەمانن / çemanin/: ☜ **چەماندن**

چەماننەوە / çemannewe/: ☜ **چەماندن**

چەمانەوە / *çemanewe*/: چاوگ. تێنەپەڕ. *//چەمایەوە؛ دەچەمێیەوە؛ بچەمێوە// چەمیانەوە؛* چۆمانەوە؛ چەمینەوە؛ داهاتن؛ داهاتنەوە؛ لە باری ڕێک و ڕاستی هاتنە دەرەوە ‹پەلکەزێڕینەی پاش بارانی زۆر/ چەماوەتەوە بەرامبەر بە خۆر «گۆران»› ▤ خم شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: چەماوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەچەمانەوە

چەماو[1] / çemaw/: ناو. ١. ترۆزی ٢. چۆمی گچکە ▤ ١. خیار چنبر ٢. نهر

چەماو[2]: ناوەڵناو. چەماوە؛ چەمتاوە؛ چەمیو؛ چەمیاگ؛ خوارەوەبوو؛ لاربوو ▤ خمیده

چەماوە / çemawe/: ☜ **چەماو**[2]

چەماوەسوو / çemawesû/: ناو. ئاوەسوو؛ بەردی لووسی چۆم کە ئاو سواویە ▤ سنگ صاف شدەی رودخانە

چەماوی / çemawî/: ناو. چەف؛ نووشتاوی ▤ خمیدگی

چەمای / çemay/: چاوگ. چەمین ▤ خمیدن

چەمبریای / çembiryay/: ناو. چاولێکەری؛ چاولێگەری ▤ چشم‌وهم‌چشمی

چەمبلول / çemb(i)lûl/: ناو. پلووسک ▤ ناودان

چەمبڵ / çembił/: ناو. هەنگڵ؛ دەسکەگۆزە و دێزە ▤ دستەی خُم و کوزە

چەمبۆڵە / çembołe/: ناو. چەمۆڵە: ١. پووکاولە؛ پووک ٢. چنگ؛ پەنجە ▤ ١. ام؛ پنجەی دست کە بە علامت تنفر رو بە کسی باز می‌کنند ٢. پنجەی دست

چەمبەر / çember/: ناو. ١. چەمەر؛ شین و شەپۆڕ ٢. ئالقە؛ گەو؛ کەمە ▤ ١. شیون ٢. حلقە

چەمبەرە / çembere/: ناو. پەپکە؛ پاپۆکەی مار ☰ چنبر

⊡ **چەمبەرە دان:** پەپکە بەستن ☰ چنبر زدن

چەمبەری / çemberî/: ناو. دەسکی خەنجەر و شمشێر ☰ دستەی خنجر و شمشیر

چەمپال / çempal/: ناو. سەربار؛ لنگە بار یان بەستەیێ کە لە سەر باری بارەبەری دەنێن ☰ سربار

چەمپل / çempil/: ناو. چەپڵ؛ باڵ، لە سەر پەنجەوە تا شان ☰ دست و بازو

چەمتاوە / çemtawe/: ☜ **چەماو**[۲]

چەمتەنگ / çemteng/: ئاوەڵناو. بەرچاوتەنگ؛ بەئێرەیی ☰ حسود

چەمچ / çemiç/: ناو. کەوگێز؛ کەوچکی دەمپانی بەننایی ☰ چمچەی بنّایی

چەمچارکی / çemçarkî/: ناو. تۆلازی؛ چاولەوەڕێنی ☰ چشم‌چرانی

چەمچک / çemçik/: ناو. چەمچە؛ ئەسکوێ؛ ئەسکوو ☰ چمچە

چەمچور / çemçur/: ناو. کەرمێشێکە زیانی بۆ ڕەز هەیە ☰ خرمگس آفت رز

چەمچۆر / çemçor/: ئاوەڵناو. *[پلار]* لەڕ و لاواز ☰ لاجون

چەمچە / çemçe/: ☜ **چەمچك**

چەمچەقوڵە / çemçequłe/: ناو. مژمژە؛ جۆرێک نوقلە دەسکی تێ خراوە و منداڵ دەیمژن ☰ آب‌نبات چوبی

چەمچی / çemçî/: ☜ **چەرچی**

چەمچیر / çemçîr/: ناو. ۱. هەلۆرک؛ جۆلانەی نەخۆش و منالان ۲. جۆرێ ترێی ڕەش ☰ ۱. ننو ۲. نوعی انگور سیاه

چەمرە / çemre/: ناو. بنتا؛ وەچی شلک و نەرمی دارەبی کە دوای بڕین هەڵدەداتەوە ☰ جوانەی نرم و تر درخت بید که بعد از بریدن دوباره می‌روید

چەمزاق / çemzaq/: ☜ **چاوزەق**

چەمقاڵاو / çemqaław/: ناو. گوڵەدیاری؛ گوڵەئەسپەک؛ گوڵ دیاری ☰ گلایول

چەمک / çemk/: ناو. ۱. مەبەست؛ ئەوی وتار یان نووسراوەیەک بەنیازە ڕایگەیەنێ ۲. گۆشە؛ لا ‹بەلام کاتێ کە با چەمکی عەباکەی لادەدا تاوێ دەڕێژێ پووزی نایابی لە سیحری خوایی لافاوێ «هەردی»› ☰ ۱. مطلب ۲. گوشە

چەمل / çeml/: ناو. قولفەی هیربار ☰ دستەی کوزە

چەمنای / çemnay/: چاوگ. چەماندن ☰ خم کردن

چەموچوخموو / çem û çuxmû/: ☜ **چەموچوخوڕ**

چەموچوخوڕ / çem û çuxuř/: ناو. چەموچوحموو؛ چەموچوغورد؛ مێشە و قامیشەڵێنی چڕوپڕ ☰ بیشە و نیزار انبوە

چەموچوغورد / çem û çuğurd/: ☜ **چەموچوخوڕ**

چەموخەم / çem û xem/: ناو. لارولەنجە؛ لەنجەولار؛ کردە یان ڕەوتی لەنجە کردن ☰ خرام

چەمۆڵە / çemołe/: ناو. ۱. ☜ **چەمبۆڵە** ۲. پەنجە بە بلاوی ۳. چنگ و پەل؛ چنگاڵ ☰ ۱. ☜ **چەمبۆلە** ۲. پنجەی باز دست ۳. چنگال

⊡ **چەمۆڵە دادان:** پەنجە لە سەر زەوی درێژ کردنی دڕندە ‹شێرێک چەمۆڵەی دادابوو› ☰ پنجە انداختن درندگان روی زمین

چەمۆڵە گرتن: چەمۆلە لێنان؛ پووکاولە لێنان: پووک نیان ☰ ام کردن

چەمۆڵە لێنان: ☜ **چەمۆڵە گرتن**

چەموور / çemûr/: ئاوەڵناو. لاسار؛ گوێنەبیس ☰ حرف‌نشنو

چەمووش / çemûş/: ئاوەڵناو. سڵ؛ ڕەوەک؛

لەقەهاوێژ و گازگر ☗ چموش

چەمە / çeme/: ناو. ١. چاوە؛ یەک ژوور ٢. سەرچاوە؛ کانی ‹چەمە و بلچەمێ› ٣. کەمەی دەف و بێژنگ و ... ☗ ١. اتاقی در خانە ٢. سرچشمە ٣. چوب مدور شدەی دف و امثال آن

چەمەدان / çemedan/: ناو. جانتا؛ چیمانی؛ ساکی گەورە و چوارگۆشێ لە چەرم یان ماکی دەسکرد بۆ کەلپەلی سەفەر تێ نان ☗ چمدان

چەمەر / çemer/: ناو. ١. شین و شەپۆڕ ٢. کەمە ☗ ١. شیون و زاری ٢. حلقە

چەمەرانە / çemerane/: ناو. هەوای چەمەری ☗ آهنگ عزای چمری

چەمەرچۆپی / çemerçopî/: ☜ **چەمەری**

چەمەرگە / çemerge/: ناو. شیوەنگا ☗ شیونگاه

چەمەرگێڕ / çemergêř/: ناو. شینگێڕ ☗ عزادار

چەمەرە / çemere/: ناو. ١. ئالقەی لە دار ٢. خەیار چەمەر ٣. چەمەر؛ شینوشەپۆڕ ☗ ١. وهنگ ٢. خیار چنبر ٣. شیون و زاری

چەمەری / çemerî/: ناو. چەمەرچۆپی؛ کاری لاواندنەوەی مردوو وێڕای دەهۆڵ لێدان ‹گوێم گرت کەوتە سەر بەزم و شۆری نەی/ چۆپی، چەمەری مقامی وەی وەی «قانع»› ☗ نوحەخوانی با دُهُل

چەمەڕا / çemeřa/: ئاوەڵناو. چەمەڕێ؛ چاوەڕێ؛ چاوەنۆڕ ‹گیای پەژموردەی تەژنەکەی بێ شۆم/ چەمەڕای وارای هەور لوتف تۆم «مەولەوی»› ☗ چشم‌بەراە

چەمەڕایی / çemeřayî/: ☜ **چاوەڕوانی**

چەمەڕێ / çemeřê/: ☜ **چەمەڕا**

چەمەزەخم / çemezexm/: ☜ **چاوەزار_١**

چەمەزەخمە / çemezexme/: ☜ **چاوەزار_١**

چەمەسیاوڵە / çemes(i)yawłe/: ناو. گیایەکە ☗ گیاهی است

چەمەقووڵە / çemeqûłe/: ☜ **چاوقووڵکە**

چەمەڵۆکە / çemełoke/: ☜ **چەپۆك**

چەمەن / çemen/: ناو. ١. چیمەن ‹وەرەق ڕێزان، خەزان کەوتە ڕەزان، وەزعی چەمەن گۆڕا/ بەسەر چوو فەسڵی گولگەشت و تەماشای باغ و سەحراکەم «وەفایی»› ٢. باخی یەکسەر لە دار چنار ☗ ١. چمن ٢. باغ درختان چنار

چەمەنتۆ / çemento/: ☜ **چیمەنتۆ**

چەمەند / çemend/: ناو. ئەسپی شێ؛ ئەسپ یان ماینی ڕەنگ ئاماڵ‌زەرد ☗ اسب سمند

چەمەودما / çemewd(i)ma/: ئاوەڵناو. چاولەدوو؛ چاوەڕوان؛ بە تاسە بۆ دیتن ☗ چشم‌انتظار

چەمیاگ / çemyag/: ☜ **چەماو**٢

چەمیاگی / çemyagî/: ناو. چەمیاوی؛ دەرپەڕیوی (زۆرتر بۆ پشت) ☗ خمیدگی (پشت)

چەمیان / çemyan/: ☜ **چەمان**

چەمیانەوە / çemyanewe/: ☜ **چەمانەوە**

چەمیاوی / çemyawî/: ☜ **چەمیاگی**

چەمیای / çemyay/: چاوگ. چەمان ☗ خم شدن

چەمیخانی / çemîxanî/: ناو. دارستانی توو ☗ باغ توت

چەمیش١ / çemîş/: ناو. پێڵاو؛ پێڵا ☗ کفش

چەمیش٢: ئاوەڵناو. چەمووش ☗ چموش

چەمیلە / çemîle/: ناو. ترۆزی ☗ خیار چنبر

چەمین١ / çemîn/: چاوگ. داهاتنەوە؛ لار بوونەوە ☗ خمیدن

چەمین٢: ناو. شیاکە؛ ڕیخ ☗ سرگین

چەمینەوە / çemînewe/: ☜ **چەمانەوە**

چەمیو / çemîw/: ☜ **چەماو**٢

چەمیوە / çemîwe/: ئاوەڵناو. چەلەک؛ داهاتوو ☗ خمیدە

چەن١ / çen/: ناو. ١. دەرزی؛ سووژن ٢. چەناگە؛ چناکە؛ ئەرزینگ ☗ ١. سوزن ٢. چانە

چەن^{٢}: ئاوەڵناو. چەند 🇮🇷 چند

چەن^{٣}: ئاوەڵکار. چقاس؛ چەند 🇮🇷 چقدر

چەن ـ^{٤}: پێشوشە. چەند ـ ‹چەنبەرەکی› 🇮🇷 چند ـ

چەناخ / çenax/: ناو. ١. کرمەک؛ خشڵێکی ژنانەیە ٢. چەنەگە؛ ئەرزینگ 🇮🇷 ١. زیوری زنانە ٢. چانە

چەناکە / çenake/: ☜ **چەناگە**

چەناکێ / çenakê/: ☜ **چەناگە**

چەناگە / çenage/: ناو. چناکە؛ چەنە؛ چەنەگە؛ ئارچەن؛ چنا؛ چناکێ؛ چناوکە؛ چنەوا؛ چنەوە؛ چەناکە؛ ئارزینگ؛ ئەرزنگ؛ ئەرزینگ؛ هەنەک؛ ژوون؛ زنج؛ ئاگرگوشک؛ بەشی خوارینی دەم و چاو کە بە شێوەی گردولکەیەک لە بەر هارووی ژێرەوە هەڵکەوتووە 🇮🇷 چانە

▣ **چەناگە دان**: *[پلار]* چەنە لێدان؛ فرەبێژی کردن؛ هەڵەوەڕی کردن 🇮🇷 وراجی کردن

چەناگە کوتان: *[کینایە، پلار]* گیان دان؛ ئاویلکە دان 🇮🇷 در حال نزع بودن

چەناگەباز / çenagebaz/: ☜ **چەنەباز**

چەناگەبازی / çenagebazî/: ناو. زۆربلەیی؛ فرەوێژی؛ چەنەبازی ‹موفتی بەسیەتی چەناگەبازی/ بەم بێکەسییە بە کێ ئەنازی! «موفتی پێنجوێنی»› 🇮🇷 چانە

چەناگەدرێژ / çenaged(i)rêj/: ئاوەڵناو. *[پلار]* چەناگەشکاو؛ زۆربلێ؛ فرەوێژ؛ چەنەباز؛ هەڵەوەڕ 🇮🇷 پُرچانە

چەناگەشکاو / çenageş(i)kaw/: ☜ **چەناگەدرێژ**

چەناگەکوتێ / çenagekutê/: ناو. *[کینایە، پلار]* گیانەلاو؛ ئاویلکە 🇮🇷 نزع

چەنبەر / çenber/: ناو. کەمە؛ دەورەی هەر شتێ 🇮🇷 محیط؛ پیرامون هر چیز

چەنبەرەکی / çenberekî/: ناو. چەندەسەیی؛ دۆخی گرۆ ــ گرۆ بوونی کۆمەڵێک بە هۆی ناکۆکی نێوانیان 🇮🇷 تفرقە؛ چنددستگی

چەنتک / çentik/: ناو. هەگبە؛ خورجێنی پچووک بۆ زاد 🇮🇷 توشەدان

چەنتە / çente/: ناو. جانتا 🇮🇷 ساک

چەنجووز / çencûz/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ١. لاواز؛ لەڕ؛ لەجەر؛ دالگۆشت ٢. ڕەزیل؛ ڕژد 🇮🇷 ١. لاغر؛ لاجون ٢. خسیس

چەنچڕۆک / çenç(i)řok/: ☜ **چینچڕووك**

چەنچووز / çençûz/: ☜ **چاوبرسی**

چەند^{١} / çend/: ناو. چەن؛ چەندی؛ چەندێتی ‹ئەوساڵ گوێزی زۆرم دی بە دارەوە بەلام چەندەکەی نازانم› 🇮🇷 کمیّت؛ مقدار

چەند^{٢}: ئاوەڵناو. چەن؛ بۆ پرسیار لە ئەژماری شتێ ‹چەند ساڵتە؟› 🇮🇷 چند؛ چقدر

چەند^{٣}: ئاوەڵکار. چقاس؛ چەن ‹چەند خۆشە!؛ چەند بەرز دەبێتەوە› 🇮🇷 چقدر

چەند^{٤}: جێناو. چەنێ ‹دەبێتە چەند؟› 🇮🇷 چند

چەند ـ^{٥}: پێشوشە. چەن ـ ‹چەندمانگە؛ چەندلایی› 🇮🇷 چند ـ

چەندان / çendan/: ئاوەڵناو. هێندە؛ ئەوەندە ‹چەندان کاری نییە› 🇮🇷 چندان

چەندانە / çendane/: ئاوەڵناو. بە زۆرتر لە یەک توخم، بیچم یان چۆنیەتییەوە 🇮🇷 چندگانە

چەندایەتی / çendayetî/: ناو. گوڕانی؛ چەندی؛ چەندێتی 🇮🇷 کَمیّت

چەندپاڵو / çendpałû/: ناو. بیچمی هیندسی بە زۆرتر لە چوار پاڵوو 🇮🇷 چندوجهی

چەندڕێیان / çendřêyan/: ☜ **چاتەڕێ**

چەندن / çendin/: چاوگ. چاندن؛ تۆم وەشاندن 🇮🇷 کاشتن؛ بذر افشاندن

چەندوچۆن / çend û çon/: ناو. هەند و چۆنیەتی؛ چەنیەتی و چۆنیەتی ‹هەر کات لە چەندوچۆنی ئەم کارە تێگەیشتی، ئەوجار بینووسە› 🇮🇷 چندوچون

چەندوچوون / çend û çûn/: ناو. وەرام و پرسیار؛ قسە و باس ▤ چک‌وچانە

چەندە١ / çende/: ئاوەڵناو. چەنێ؛ چەنی ‹چەندە قەرزداری؟› ▤ چقدر

چەندە٢: ئاوەڵکار. چەنێ؛ چەنی: ١. گەلەک؛ زۆر ‹ئای چەندە گەرام!؛ چەندە جوان دەنووسێ!› ٢. بۆ پرسیار ‹چەندە دەخەوی؟› ▤ ١و٢. چقدر

چەندە٣: جێناو. چەنێ؛ چەنی ‹چەندمت هەیە؟؛ چەندمت ژمارد؟› ▤ چقدر

چەندەسەیی / çendeseyî/: ناو. چەن‌بەرەکی ▤ چنددستگی

چەندهێشە / çendhêşe/: ناو. نەرمەگا؛ زەوی خۆشکراو ▤ زمین چندبار شُخم‌زدە

چەندی١ / çendî/: ئاوەڵناو. چەنی؛ خاوەن چەند ئەژمار یان یەکە ‹دولاری چەندی؟› ▤ چقدری

چەندی٢: جێناو. چەنی ‹چەندیت پێ دام؟› ▤ چقدری

چەندی‌بەچەندی / çendî be çendî/: سارستە. چی بە سەر چییەوە؛ کوێی بە سەر کوێوەیە ▤ کجا بر کجا

چەندین / çendîn/: ئاوەڵناو. چەند؛ جەماعەتێک ‹چەندین پشیلە تەمایر مشکێکن «مەسەل»› ▤ چندین

چەندێتی / çendêtî/: ناو. ڕادەی زۆری و کەمی ▤ کمیّت

چەندێک / çendêk/: ئاوەڵکار. ماوەیەک؛ هێندێک ‹چەندێکی پێ‌چوو و نەهاتەوە› ▤ چندی

چەنسوتەکە / çensûteke/: ☜ **چنگ‌سوتەکە**

چەنکارە١ / çenkare/: ناو. کەرستەیێ کە چەن کاری وەک ورد کردن، تێکەڵ کردن، توێ ـ توێ کردن و... دەکا ▤ چندکارە

چەنکارە٢: ئاوەڵناو. بە چەن بەشی تایبەتەوە بۆ ئەنجامدانی چەن کاری جۆراوجۆر ‹هاچەری چەندکارە› ▤ چندکارە

چەنگ١ / çeng/: ناو. ١. چنگ؛ پەنجە ٢. باڵی مەل ٣. مامزەی چەکمەی سواران ٤. ئامرازێکی مووسیقایە ٥. زەنگۆڵە ▤ ١. چنگ؛ پنجە ٢. بال پرندگان ٣. مهمیز ۴. ساز چنگ ۵. زنگولە

چەنگ٢: ئاوەڵناو. مات و پەشێو ▤ مبهوت

▣ **چەنگ بون** شێوان؛ مات و پەشێو بوون ▤ آشفتە و مبهوت بودن

چەنگاڵ / çengał/: ☜ **چنگاڵ**

چەنگچیل / çengçîl/: ئاوەڵناو. زرینگ؛ زرنگ؛ زیت ▤ زرنگ

چەنگل / çengil/: ناو. چەنگاڵ؛ قولاپ ▤ قُلاب

چەنگلفە / çengl(i)fe/: ناو. دەسبلاوی ▤ ولخرجی

چەنگومل / çeng û mil/: ناو. چنگاوش؛ دەسەویەخە ‹قوربانی زکی برسی و عینوانی زلت بم/ دەس هەلگرە لەم زولمە نەوا چەنگوملت بم «قانع»› ▤ دست بە یقە

چەنگۆش / çengoş/: ناو. چەن‌گۆشە؛ بیچمی هیندسی تەخت کە زۆرتر لە چوارگۆشەی هەبێ ▤ چندضلعی

چەنگۆشە / çengoşe/: ☜ **چەن‌گۆش**

چەنگە / çenge/: ناو. چنگە؛ دار یان ئاسنی سەر بە قولاپ ▤ چنگک

چەنگەپرچە / çengepirçe/: ☜ **چنگەپرچە**

چەنە / çene/: ناو. چەناگە؛ ئەرزینگ ▤ چانە؛ زنخ

▣ **چەنە بەرنەهاتن** /پلار/ دەرەقەت نەهاتن لە شەڕەقسەدا ▤ زبان کم آوردن

چەنە دان /پلار/ فرەوێژی کردن؛ چەنەچەن کردن ▤ زبان‌درازی کردن

چەنە لێدان ☜ **چەناگە دان**

چەنەباز / çenebaz/: ئاوەڵناو. /پلار/ چەنەوێرغە؛ چەناگەباز؛ چەقەسرۆ؛ هەڵەوەڕ. هەروەها:

چەنەبازی 🇮🇷 وراج؛ پرگو

چەنەبەچەنە / çenebeçene/: ناو.شەڕەچەقە؛ کاری دملەدم نان 🇮🇷 درگیری لفظی

▣ **چەنەبەچەنە وێستان** شەڕەقسە کردن 🇮🇷 جدل کردن

چەنەچەن / çeneçen/: ناو./پلار/ زمان‌درێژی؛ هەڵەوەڕی ‹ئەوان تاقەتی چەنەچەن و سەرئێشەیان نییە› 🇮🇷 زبان‌درازی

چەنەدرێژ / çened(i)rêj/: ئاوەڵناو./پلار/ زۆربلێ 🇮🇷 پرگو

چەنەدرێژی / çened(i)rêjî/: ☜ **چەڵتەچەڵت**

چەنەکون / çenekun/: ئاوەڵناو./پلار/ تایبەتمەندی کەسێ کە لە کاتی خواردنی شتی شل و تراو وەک ماست و فرنی زۆر جار لێی دەڕژێ 🇮🇷 ویژگی کسی که هنگام خوردن خوراکی شُل، از دست و دهانش بریزد

چەنەگە / çenege/: ☜ **چەناگە**

چەنەوەر¹ / çenewer/: ☜ **چەوەندەر**

چەنەوەر²: ئاوەڵناو./پلار/ چەنەباز؛ هەڵەوەڕ؛ زۆربێژ 🇮🇷 زبان‌دراز

چەنەوەری / çenewerî/: ☜ **چەڵتەچەڵت**

چەنەوێرغە / çenewêrğe/: ☜ **چەنەباز**

چەنەهەراش / çeneheraş/: ئاوەڵناو./پلار، مەجازی/ چەنەباز؛ هەڵەوەڕ؛ زۆربێژ 🇮🇷 زبان‌دراز

چەنی¹ / çenî/: ناو.دەرزی دروومان 🇮🇷 سوزن

چەنی²: ئامراز.لەگەڵ؛ لەتەک ‹سونبول چەنی تیپ وەنەوشەی باخان/ چنوور نە پای هەرد شەوبۆی سەرشاخان «سەیدی»› 🇮🇷 زبان‌دراز

چەنیدان / çenîdan/: ناو.دەرزیدان 🇮🇷 جاسوزنی

چەنێ¹ / çenê/: ئاوەڵناو.چەندە ‹ڕۆژانە چەنێ کار ئەکەی؟› 🇮🇷 چقدر

چەنێ²: ئاوەڵکار.چەندە ‹چەنێ فەقیرە! چەنێ ئەتانی بخوەی؟› 🇮🇷 چقدر

چەنێ³: جێناو.١. چەن؛ چەند ‹ئەکاتە چەنێ؟› ٢. ئەوەندەی ‹چەنێ دانیشتم، تۆیش ئەشێ دانیشی!› 🇮🇷 ١. چند ٢. به اندازه‌ای

چەو / çew/: ناو.١. ورتکەبەرد؛ زیخ؛ خیز ‹دێم بەرەو زیخ و چەوو کانیاوی خۆم/ چۆن لەوانە وەردەگێڕم چاوی خۆم «هێمن»› ٢. چاو ‹چەن شاران گەڕیام چەن دوکان بەستم/ سورمەی چەوەگەد وە دەس نەخستم «فولکلۆر»› 🇮🇷 ١. شن ٢. چشم

چەوا¹ / çewa/: ئاوەڵناو.چاوا؛ چۆن 🇮🇷 چگونه

چەوا²: ئاوەڵکار.چاوا؛ چۆن 🇮🇷 چگونه

چەوار / çewar/: ناو.قاسید؛ هەواڵبەر؛ شاندیار 🇮🇷 پیک؛ چاپار

چەواشە / çewaşe/: ئاوەڵناو.١. دژ؛ پێچەوانە ‹جەرگت لەت لەت بۆ چەواشەی چەپگەرد/ خالۆت جیا کەرد، یە کار بێ تۆ کەرد «مەولەوی»› ٢. شێواو؛ شێویاگ؛ تێکچوو ‹مەگەر تەخت و بەخت بوێ چەواشە/ ئەوسا واز بێرن لەم ئاشی ماشە! «ئاغا عینایەت»› 🇮🇷 ١. مُخالف ٢. آشفته

▣ **چەواشە کردن** ١. شێواندن و هەڵگەڕاندنەوەی ڕاستییەکان ‹دەسەڵات هەواڵی خۆپیشاندانەکانی خەڵک چەواشە دەکا› ٢. سەر لێ‌شێواندن ‹حیزبە سیاسییەکان بە پڕوپاگەندا خەڵک چەواشە دەکەن›. هەروەها: **چەواشە بوون** 🇮🇷 ١. تحریف کردن واقعیت ٢. مُشوّش کردن

چەواشەکار / çewaşekar/: ئاوەڵناو.تایبەتمەندی کەسێ کە ڕاستییەکان پێچەوانە بخاتە پێش چاوان و سەر لە گوێگری خۆی بشێوێنێ 🇮🇷 تحریف‌کننده

چەواشەکاری / çewaşekarî/: ناو.کار و ڕەوتی شێواندن و هەڵگەڕاندنەوەی ڕاستییەکان 🇮🇷 تحریف

چەوان / çewan/: ☜ **چاودار-١**

چەوباز / çewbaz/: ☜ **چاوچەڕێن**

چەوبازە / çewbaze/: ☜ **چاوپانکە**

چەوبازی / çewbazî/: ☜ **چاوچەڕێتی**

چەوپێسی / çewpêsî/: ☜ **چاوچەڕێتی**

چەوت / çewt/: ئاوەڵناو. لار؛ خوار؛ چەفت ☰ خم؛ کج

چەوتان / çewtan/: چاوگ. چەمانەوە ☰ خم شدن؛ کج شدن

چەوتاندن / çewtandin/: ☜ **چەوتاندنەوە**

چەوتاندنەوە / çewtandinewe/: چاوگ. چەوتاندن؛ لارەوە کردن؛ خوار کردنەوە ☰ خم/کج کردن

چەوتانەوە / çewtanewe/: چاوگ. لار بوونەوە؛ خوار بوونەوە ☰ خم/کج شدن

چەوتاوە / çewtawe/: ئاوەڵناو. داهاتوو؛ خوارەوەبوو ☰ کج؛ خمیده

چەوتوچەوێڵ / çewt û çewêł/: ئاوەڵناو. چەوتوچیڕ؛ چەوتوچێڵ؛ چەفتوچەوێڵ؛ خوار و خێچ ☰ کج و کوله

چەوتوچیڕ / çewt û çîř/: ☜ **چەوتوچەوێڵ**

چەوتوچێڵ / çewt û çêł/: ☜ **چەوتوچەوێڵ**

چەوتە[١] / çewte/: ناو. ڕێگە لە قەدی کێودا ☰ راه کوهستانی

چەوتە[٢]: پێشوشە. لارە- ☰ کج -

چەوتەک / çewtek/: ناو. ١. داربەس؛ قایمە ٢. لکی نەبڕاوی ژێر زەوی خراو لە جێگەی شەتڵ ☰ ١. داربست ٢. شاخەی خوابیده برای تکثیر

چەوتەکەڵ / çewtekeł/: ☜ **چەفتەکەڵ**

چەوتی / çewtî/: ناو. لاری: ١. گێڕی؛ خواری؛ بارودۆخی لار و گێڕ بوون ٢. *[مەجاز]* دۆخی ناڕاست بوون؛ نادروس بوون ☰ ١. حالت کج بودن ٢. وضع یا حالت منحرف بودن

چەوچە / çewçe/: ناو. مەتەڵ ☰ مُعما

چەوچەو / çewçew/: ناو. شڵەژاوی؛ شێواوی ☰ آشفتگی

چەوچەوی / çewçewî/: ☜ **چاوەڕوانی**

چەودار / çewdar/: ☜ **چاودار-١**

چەودان / çewdan/: ☜ **چاودار-١**

چەودەر / çewder/: ☜ **چاودار-١**

چەودەم / çewdem/: ناو. پاشملە؛ خوسپ ☰ غیبت

چەودەن / çewden/: ☜ **چاودار-١**

چەور[١] / çewr/: ناو. گیایەکە وەک بەندۆک لە نێو شیرێژ دەکرێ ☰ گیاهی است

چەور[٢]: ئاوەڵناو. چەروو: ١. خاوەن چەوری ‹گۆشتی چەور› ٢. چەورچلیک؛ دوین؛ زومدار؛ شۆل؛ دهون؛ ئاوێتەی چەوری ‹دەستی چەور› ٣. *[کنایە]* فرە؛ مایەدار؛ زۆر یا زۆرتر لە باری چەندێتییەوە ‹مامەڵەی چەور› ☰ ١تا٣. چرب

▣ **چەور کردن**: تێهەڵسوونی ڕۆن، نەوت یان هەر شتێکی چەور ☰ چرب کردن

چەوراوی / çewrawî/: ئاوەڵناو. چەور؛ شۆل؛ دهون؛ دوین؛ بە چەورییەوە تلاو ☰ چرب

چەورایی / çewrayî/: ناو. چەوری ☰ چربی

چەورچەورۆکە / çewrçewroke/: ناو. چەورکە؛ چەورینە؛ چەورۆکە؛ گیایەکە بەرەکەی وەک چەور بێ وایە ☰ گیاهی است

چەورسان / çewrsan/: ☜ **چەورەسان**

چەورستان / çewristan/: ☜ **چەورەسان**

چەورک / çewrik/: ☜ **چەورەبی**

چەورکە / çewrke/: ☜ **چەورچەورۆکە**

چەوروچلێک / çewr û ç(i)łîk/: ئاوەڵناو. چەور و چلکن؛ چلکنی چەور ‹کابرایەکی چەور و چلیکە!› ☰ چرب و چیلی

چەوروشیرن / çewr û şîrin/: ناو. چەوروشیرین؛ جۆرێک مووروی بەلەکە دەڵێن بۆ خۆشەویستی بەکارە ☰ نوعی مُهرەی گردنبند

چەوروشیرین / çewr û şîrîn/: ☜ **چەوروشیرن**

چەورونەرم / çewr û nerm/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* زمانلووس؛ مرۆخەڵەتێن بە قسەی خۆش ☰ چرب‌زبان

چەورۆکە / çewroke/: ناو. ١. ☜ **چەورووکە** ٢. چەورینە ☰ ١. ☜ **چەورووکە** ٢. گیاهی است

چەورووکە / çewrûke/: ناو. چەورۆکە؛ کاردەپەلە؛ تەیر؛ تەڕنەبابیلە؛ پەڕەمەساسە؛ پاڵوانە؛ تەیرەن‌ئەبابیل؛ خەنجەربال؛ خەنجەربالە؛ شمشێربال؛ تەیرەکوێرە؛ تۆرەمە باڵندەیەکە ڕواڵەتیان لە پەڕەسێلکە دەکا، لەشیان باریک و باڵیان درێژە و لە دەمەداس دەچێ، کلک و قاچیان کورتە، بە پۆل دەگەڕن و زۆر تیژباڵن، لە کونانددا هێلانە ساز دەکەن و زیاتر لە چوار جۆریان هەیە ☰ بادخورک

چەورە[1] / çewre/: ناو. دەسەسڕ؛ دەسرەی دەست؛ دەسماڵ ☰ دستمال

چەورە[2]: ئاوەڵناو. نەوسنی ماڵانگەڕ و بێکارە ☰ شکم‌پرست بیکاره

چەورەبی / çewrebî/: ناو. چەورک؛ چەورکە؛ گیابەرخۆلە؛ گیایەکی کوێستانییە، گەڵاکانی لە گەڵای دار بی دەچێ، خۆراکی ئاژەڵە ☰ گیاهی است خوراک دام

چەورەسان / çewresan/: ناو. چەورستان؛ چەورسان؛ کەمووکەیەک ڕۆن کە هەسانی پێ تیژ دەکەن ‹لەگەڵ خۆ بێنن هەمبانە نانێ/ بەرەمەشکەی ڕۆن بۆ چەورەسانێ! «حەقیقی»› ☰ اندک چربی روی سنگ سای

چەورەیی / çewreyî/: ناو. چڵێسی ☰ شکم‌پرستی

چەوری / çewrî/: ناو. چەورایی؛ چەڤری؛ چەربی؛ چەرمی؛ زوهۆم؛ زفر؛ مرت؛ زۆن؛ تەواش؛ زەرنووقایی: ١. ماکێکی ڕۆنی کە لە تینی ئاساییدا گیرساوە ٢. غەز؛ وەز؛ دۆن؛ بەز؛ چەورایی؛ پی؛ ڕۆنی لەشی گیانەوەران ٣. *[سەرزارەکی]* چێشتی چەور ‹بژیشک گوتوویە چەوری مەخۆ› ☰ ١تا٣. چربی

⊡ **چەوری دان**: چەور کردنی هەسان و ... ☰ چربی زدن بر سنگ ساب و...

چەورینە / çewrîne/: ☜ **چەورچەورۆکە**

چەورێکە / çewrêke/: ناو. مەلێکە لە چێشکە چکۆلەتر ☰ پرندەای کوچک

چەوڕێژ / çewřêj/: ناو. خیزڕێژ؛ ڕێگەی زیخ تێ‌کراو ☰ شن‌ریزی

چەوس / çews/: ناو. چەسپ ☰ چسب

چەوسان / çewsan/: ☜ **چەوسانەوە**

چەوساندن / çewsandin/: چاوگ. ١. ڕەنج پێ دان ٢. ستەم لێ‌کردن ☰ ١. رنج دادن ٢. ستم کردن

چەوساندنەوە / çewsandinewe/: چاوگ. تێپەڕ. //چەوساندتەوە؛ دەچەوسێنیەوە؛ بچەوسێنەوە// چەرمەسەرێ دان ☰ رنج و آزار دادن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: —/ چاوگی نەرێنی: نەچەوساندنەوە

چەوسانەوە / çewsanewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //چەوسایەوە؛ دەچەوسێیەوە؛ بچەوسێوە// چەوسان؛ ڕەنج دان؛ زەحمەت کێشان ☰ رنج و آزار کشیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: چەوساوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەچەوسانەوە

چەوساوە / çewsawe/: ☜ **چەپۆکەسەر**

چەوسەر / çewser/: ئاوەڵکار. سەرلەبەیانی بەرەبەیان؛ بەربەیان؛ بوولێڵەی بەیان ☰ هنگام پگاه

چەوسێنەر / çewsêner/: ئاوەڵناو. ستەمکار؛ ستەمگەر؛ زالم ☰ ستمگر

چەوکێش / çewkêş/: ناو. شەن‌کێش؛ شەنەیەکی بە چنگە بۆ وردکەبەرد کۆ کردنەوە ☰ شن‌کش

چەولگ /çewlig/: ناو. خیزەڵان؛ شوێنێ کە زیخی زۆری لێهەیە ▬ شنزار

چەوڵ /çewł/: ناو. چەوێڵ؛ چەوەڵ؛ پاشاخۆر؛ قەسەلی ئاخوڕ؛ دەنکە کای درشتی بەرماوی ئاژەڵ لە ئاخوڕدا ▬ پسماندەی علف درشت در آخور

چەوڵوک /çewłûk/: ☜ چەت ـ١

چەوە /çewe/: ناو. چاو؛ دیە؛ چەعڤ؛ چەم؛ چەش ▬ چشم

چەوەڕنای /çeweřnay/: چاوگ. خەرەفاندن؛ هۆش لێبڕین ▬ خرفت کردن

چەوەڕی /çeweřî/: ☜ چەشوەڕێ

چەوەڕیای /çeweřyay/: چاوگ. خەرەفان؛ هۆش لێبڕان ▬ خرفت شدن

چەوەڕێ /çeweřê/: ☜ چاوەڕوان

چەوەڵ /çeweł/: ☜ چەوڵ

چەوەندەر /çewender/: ناو. چکنەر؛ چۆنەر؛ چەوەنەر؛ چەنەوەر؛ چۆنەری؛ چنەر؛ سلک؛ سلکێ سۆر؛ شەواندەر؛ پنچکەگیایەکی گەڵا پانی ساقەتە ڕاستی بن ئەستوورە، چەن جۆری هەیە و بنەکەی گۆشتنە و دەخورێ ▬ چغندر

چەوەندەربەترش /çewenderbetirş/: ناو. چێشتکە لە چۆنەر و سماق ساز دەکرێ ▬ آش چغندر و سُماق

چەوەندەرەکێویلە /çewenderekêwîle/: ناو. گیایەکە لە گەڵا چۆنەر دەکا و لە دۆکولیوی دەکەن ▬ گیاهی کوهی

چەوەنواڕی /çewen(i)wařî/: ☜ چاوەڕوانی

چەوەنۆر /çewenor/: ☜ چاوەڕوان

چەوەنەر /çewener/: ☜ چەوەندەر

چەویر /çewîr/: ناو. هەزبێ؛ ئاویشەن ▬ آویشن

چەوین /çewîn/: ناو. گیایەکی بۆنخۆشە ▬ گیاهی معطر

چەوێڵ^{١} /çewêł/: ☜ چەوڵ

چەوێڵ^{٢}: پێرۆ. ← **چەوتوچەوێڵ**/ **چەفتوچەوێڕ** **چیلکەوچەوێڵ**

چەهرە /çehre/: ناو. بیچم؛ کەسم؛ تەرح ▬ چهره

چەهڤ /çehv/: ☜ چاو

چەهڤنێر /çehvnêr/: ☜ چاوەڕوان

چەی /çey/: ☜ چای^{١}

چەیخون /çeyxûn/: ناو. شەوەخوون؛ شەبەیخوون ▬ شبیخون

چەییگ /çeyîg/: ☜ چیاگ

چی^{١} /çî/: ئاوەڵکار. بۆ؛ بۆچی ‹چی لوا؟ چی پاسە کەری؟› ▬ چرا

چی^{٢}: جێناو. چ؛ چە ‹چی دەوێ؟ چی هەیە بۆ فرۆش؟› ▬ چە چیزی

ـچی^{٣}: پاشگر. ١. خاوەن خدە یا کارێ یان شتێ ‹ڕاوچی؛ تفەنگچی› ٢. فرۆشەر ‹تەنەکەچی› ٣. دروستکەر ‹چایچی؛ قاوەچی› ٤. بەڕێوەبەر ‹کاروانچی؛ کوێستانچی› ▬ ١تا۴. ـچی

چیا^{١} /ç(i)ya/: ناو. کێو؛ کێف؛ کەژ؛ کۆ ‹چیا غەملی گیا شین بوو چەمەن ڕازاوە گوڵ پشکووت؛ لە هەرلا تێدەفکری سوێسنە و بەیبوون و نەسرینە «حەقیقی»› ▬ کوه

چیا^{٢}: ☜ چیاگ

چیاکەن /ç(i)yaken/: ناو. کۆکەن ▬ کوەکن

چیاگ /ç(i)yag/: ئاوەڵناو. چیا؛ چیاو؛ چایگ؛ چای؛ چایی؛ چەییگ؛ چێیگ؛ چێییگ؛ چێیی؛ سەرتەزێن؛ زۆر سارد ▬ تگَری

چیاگی /ç(i)yagî/: ناو. ساردی؛ سەردی؛ چایگی ▬ سردی

چیالیک /ç(i)yalîk/: ناو. شلیک؛ تووەفەرەنگی ▬ توت فرنگی

چیامانی /ç(i)yamanî/: ناو. ١. چایمانی؛ دۆخی لە بەر سەرما هەموو لەش یا ئەندامێک هاتنە

نـێش ٢. ئارەقـەی لـەش لـە شـەکەتی ■ ١. سرماخوردگی ٢. عرق تن ناشی از خستگی

▣ **چیامانی کردن**: بـە هـۆی بـای سـارد لـێدان، ئارەقەی لەش پێدا ڕچان و نـەخۆش کـەوتن ■ عرق بر بدن خشکیدن و مریض شدن

چیاو / ç(i)yaw/: ☜ **چیاگ**

چیت / çît/: ناو. ١. قوماشی ناسک لە بەنی پەموو بە نەخش و نیگاری گوڵ و گیای ڕەنگاوڕەنگەوە ‹من مەتاعم جاوە چاوم! باخەبەر بێ موشـتەری/ تـا غـەزەل سـەودا نـەکا لای تـاجیری چـیتی بەقـەم «نالی»› ٢. زیقە و هاوار ٣. قـامیش ■ ١. چیـت ٢. جیغ و داد ٣. نی

چیتاڵ / çîtał/: ناو. چێوشەقە؛ دارشەق ■ چـوب با

چیتپەردە / çîtperde/: نـاو. چیـغ؛ پـەردەی لـە قامیشی دەوری ڕەشماڵ ■ چیغ

چیتجا / çîtca/: ناو. پـەردوو؛ پـەردەی بـووک و زاوا ■ حجله

چیتغ / çîtiğ/: ناو. زەل؛ قامیش؛ چیتک ■ نی

چیتک / çîtik/: نـاو. ١. قـامیش ٢. هـەر شـتێ لوولەی هەبێ و ناوی هلۆڵ بێ ■ ١. نـی ٢. هـر چیز لولەای شکل میان تُهی

چیتەڵان çîtełan/: ناو. قامیشەڵان ■ نیزار

چیتین / çîtîn/: ناو‌ەڵناو. چیل ـ چیل ■ خالخالی

چیجک / çîcik/: نـاو. سـەری گـوان و مـەمک ■ تُکمەی پستان

چیچ / çîç/: ناو. بەچکەی مەل ■ جوجە

چیچر / çîçir/: ناو. گیایەکە شیرەکەی لیچقـە ■ گیاهی با شیرەی لزج

چیچرک / çîçirk/: نـاو. ١. سیسـرە؛ سیسـرکە؛ سیسـرک؛ مەشـکەدڕە ٢. پارچـە گۆشـتێکی پچووک ■ ١. جیرجیرک ٢. تکه گوشت

چیچک / çîçik/: ناو. ١. چیجک؛ سەرگۆی مەمک ٢. نەرمەی گوێ؛ شلکەگوێ ٣. پارچەگۆشتێکی پچووک ٤. میتکەی مێوینە ٥. گوڵی دەشت کە پشکووتبێ ٦. جووجکە مریشک ٧. ☜ **چۆلەکە** ■ ١. تُکمـەی پسـتان ٢. لالـەی گـوش ٣. قطعـە گوشت ۴. چچولـە ۵ گـل کـوهی شـکفتە شـدە ۶ جوجە مرغ ٧. ☜ **چۆلەکە**

چیچکا / çîçka/: ☜ **چۆلەکە**

چیچکان / çîçkan/: ☜ **چیچکە ـ٢**

چیچکدان / çîçikdan/: ناو. جیکڵدان ■ سنگدان

چیچکە / çîçke/: ناو. چیچلـە: ١. شـلکەگوێ ٢. چیچکـەن: چینچـک؛ قوونەڵـتس؛ کـاری تررووشـکان ٣. ڕێـزەوڵ؛ وردەنـان ■ ١. لالـەی گوش ٢. چُمباتمە ٣. خُردەنان

چیچکەسڵاو / çîçkes(i)ław/: ☜ **چینچکەسڵاو**

چیچکەمەچان / çîçkemeçan/: نـاو. گەمەیـەکی منالانە هەڵدەتروشـکێن و هەڵدەسـتنەوە ■ از بازی‌های کودکان

چیچڵە / çîçłe/: ☜ **چیچکە**

چیچـە / çîçe/: نـاو. ١. مـەمک؛ مەمکـە ٢. سەرگۆی مەمک ■ ١. پستان ٢. دکمەی پستان

چیچەک / çîçek/: ناو. ١. بشکۆژ؛ چرۆ؛ شکۆفە ٢. خونچە؛ گولووک؛ گولدەم ■ ١. شکوفە ٢. غنچە

چیچی / çîçî/: نـاو. ١. چنچـک؛ قوونەڵـتس ٢. مەمک؛ گوان ■ ١. چُمباتمە ٢. پستان

چیچیلە / çîçîle/: ناو. نەرمـەگوێ؛ شـلکەگوێ ■ لالەی گوش

چیچێ / çîçê/: ناو. تۆڵەکە؛ نانەحاجی‌لـەگ‌لـەگ ■ پنیرک

چـیخ / çîx/: نـاو. ١. ڕووش؛ ڕەوتی ڕووشـان؛ داڕووشان ٢. ☜ **چیغ** ■ ١. خراش ٢. ☜ **چیغ**

▣ **چیخ کرن**: ڕووشاندن ■ خراشیدن

چیدانـە / çîdane/: نـاو. باڵـدارێکی بنەوشـە ■ پرندەای بنفش رنگ

چیر١ /çîr/: ناو. ١. بزنەمەڕەز ٢. چووک؛ سیرەت؛ ئەندامی زاوزێ نێرینە ▤ ١. بُز مرغُز ٢. آلت نرینە

چیر٢: ئاوەڵناو. زاڵ؛ قەوەت‌پێ‌شکاو ▤ چیره

چیرانن /çîranin/: چاوگ. جیقاندن؛ قیژاندن ▤ جیغ کشیدن

چیرتۆق /çîrtoq/: ناو. ڕیپۆق؛ چڵکی چاو ▤ ژفک

چیرچیرۆک /çîrçîrok/: ناو. چیرۆک ▤ قصه

چیرڤان /çîrvan/: ناو. جارچی؛ ئاگاکەر ▤ جارچی

چیرقاندن /çîrqandin/: چاوگ. چیرقین؛ ددان لە چیرەوە بردن ▤ دندان بر هم ساییدن

چیرقین /çîrqîn/: ☜ **چیرقاندن**

چیرک /çîr(i)k/: ناو. لەتکە؛ لەتەی هەڵووچە و سێو و هەرمێ و ... (کە وشک کراوەتەوە) ▤ برگەی گوجه و سیب و ...

چیرۆک /çîrok/: ناو. چیڤانۆک؛ داستان؛ حیکایەت؛ چیرچیرۆک؛ داسانە؛ ڕاز ▤ داستان

چیرۆکبێژ /çîrokbêj/: ناو. ڕازبێژ؛ ئەوەی داستان دەڵێتەوە ▤ داستانگو

چیرۆکڤان /çîrokvan/: ناو. چیرۆکوان؛ چیرۆکنووس ▤ داستان‌نویس

چیرۆکنووس /çîroknûs/: ناو. نووسەر و هۆنەری چیرۆک ▤ داستان‌نویس

چیرۆکوان /çîrokwan/: ☜ **چیرۆکڤان**

چیری /çîrî/: ناو. زاڵی؛ غەڵەبایی؛ دەس بە سەرداگری ▤ چیرگی

چیریلە /çîrîle/: ☜ **چۆلەکە**

چیڕ١ /çîř/: ناو. ١. ددانی گر ٢. کاری دان نیشان دان بە تووڕەیی ... ▤ ١. عمل دندان خاییدن ٢. چنگ و دندان نشان دادن

⊡ **چیڕ بوونەوە**: زەوق ڕوانین بە تووڕەیی ▤ خیره نگریستن

چیڕەوە بوون: بە تووڕەیی ددان نیشاندان ▤ دندان خاییدن از خشم

چیڕ٢: ئاوەڵناو. ١. جیڕ؛ نەجوو ٢. چەق و نەپس ٣. *[مەجاز]* چەق؛ سەخت لە مامەڵەدا ٤. *[پلار]* ڕیچ؛ تایبەتمەندی زار و ددانی بە دەرەوە ‹ئەوە چیڕی یان پێدەکەنی؟!› ▤ ١. غیر قابل جویدن ٢. کشسان ٣. چانەزن ۴. ویژگی کسی که دندان‌هایش در حالت عادی پیداست

چیڕاندن /çîřandin/: چاوگ. زیقاندن؛ قیژاندن ▤ جیق کشیدن

چیڕت /çîřt/: ناو. جیقنە؛ ڕیقنە؛ ڕێقنە؛ پیسی باڵدار ▤ چلغوز

چیڕ ـ چیڕ /çîř çîř/: دەنگەناو. ١. دەنگی ڕێکخشانی ددانان ٢. دەنگی قەڵەم لە نووسیندا ▤ ١. صدای به هم ساییدن دندان‌ها ٢. صدای قلم نی هنگام نوشتن

چیڕدرێژ /çîřd(i)rêj/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زۆربڵێی لاسار ▤ ژاژخا

چیڕک /çîř(i)k/: ناو. بڕەی مافوور کە دەتراشرێ ▤ اضافه نخ قالی که می‌تراشند

چیرە١ /çîre/: ناو. لۆرک و پەنیری پێکەوە کوڵاو ▤ از لبنیات

چیرە٢: دەنگەناو. دەنگی قیژەی کەو لە مار و ڕێوی دیتنا ▤ صوتی که کبک از وحشت سر می‌دهد

چیڕین /çîřîn/: چاوگ. ١. لەوەڕان؛ لەوەڕیان ٢. جنێو دان ▤ ١. چریدن ٢. فحش دادن

چیز /çîz/: ناو. مۆزەشینە ▤ خرمگس سبزرنگ

چیزۆ /çîzo/: ئاوەڵناو. چرووک؛ بێ‌نرخ؛ نەهێژا ▤ بی‌ارزش

چیشتا /çîşta/: ناو. نێوانی بەیانی و نیوەڕۆ ▤ چاشت

چیغ / çîğ/: ناو. چیخ؛ پەردەی لە قامیش کە بە دەوری ڕەشماڵدا ڕایدەنگێون ‹ماڵمان بەرانبەر، چیغمان جیایی/ حەیفە باڵاگەد شەو وە تەنیایی «فولکلۆر»› ☰ چیغ

▣ **چیغ کردن**: دەور گرتن؛ دەورەدان ☰ دوره دادن

چیڤ / çîv/: ناو. کاری خۆ هەڵکێشان ☰ لاف؛ خودستایی

چیڤانۆک / çîvanok/: ☜ **چیرۆك**

چیڤک / çîvik/: ☜ **چڤیك**

چیق / çîq/: ناو. ١. قاچی جانەوەر؛ لاقی زیندەوەران ٢. قەلەڕەشە ٣. ترس؛ خۆف ☰ ١. پای جانور ٢. کلاغ سیاه ٣. ترس

▣ **چیق چون**: تۆقان زراو؛ چوون ☰ زهرەترک شدن

چیقاڵ / çîqał/: ناوەڵناو. *[پلار]* کز؛ لەجەر؛ لەڕ و لاواز ☰ لاجون

چیقڵ / çîqił/: ☜ **جیقڵ**

چیقڵدانە / çîqiłdane/: ☜ **جیقڵدان**

چیک / çîk/: ناو. ١. تانەی سەر چاو؛ لەکەی بان چاو ٢. بسکی لاجانگ ٣. جووچکی مەل ٤. ☜ **چۆلەکە** ☰ ١. لکەی چشم ٢. موی شقیقه ٣. جوجه ۴. ☜ **چۆلەکە**

چیکلە / çîkle/: ☜ **چیلکە ـ١**

چیکڵ / çîkił/: ☜ **جیقڵ**

چیکڵدانە / çîkiłdane/: ☜ **جیقڵدان**

چیکن / çîkin/: ناو. چیکەنە؛ ئامرازی پەمۆ پاک کردن ☰ ابزار پنبه پاک‌کنی

چیکنای / çîknay/: چاوگ. جیکە-جیک کردن ☰ جیک ـ جیک کردن

چیکنە / çîkne/: ناو. چیکەنە؛ دروونی ورد؛ دروومانی ورد ☰ دوخت و دوز بسیار ریز

چیکەنە / çîkene/: ناو. ١. ☜ **چیکنە** ٢. پەمۆ لە چیکنەدان ☰ ١. ☜ **چیکنە** ٢. عمل پاک کردن پنبه

چیگنە / çîg(i)ne/: ☜ **چنگنە ـ١**

چیل^{1} / çîl/: ناو. ١. ماکەو؛ کەوی مێ ٢. گیا و پووشی ناو کورتان ٣. فێڵ؛ گەڕ ‹پوڕ چیل و چەپی، خەراب و خواری «هەژار، *مەموزین*»› ٤. پەرژین ٥. جووچکی باڵندە ☰ ١. ماده کبک ٢. آنچه از کاه و گیاه که در پالان ریزند ٣. حیله؛ مکر ۴. خاربست ۵. جوجەی پرنده

چیل^{2}: ناوەڵناو. ١. بازگی خاڵدار ٢. زۆر سپی؛ فرەچەرمگ ☰ ١. ابلق ٢. کاملاً سفید

چیلان / çîlan/: ناو. ١. ئەنگوچکە سۆرانی باریک ٢. قوفڵ و کلیل ☰ ١. آستین بلند و باریک لباس کردی ٢. قفل و کلید

چیلانگەر / çîlanger/: ناو. ١. قولفساز؛ قفڵساز؛ کلیلساز ٢. گاوکەر؛ ئەوی چینییە شکاو لێک دەنێتەوە ☰ ١. قفل‌ساز ٢. چینی بندزن

چیلک / çîl(i)k/: ناو. ١. میتکە؛ چیچک ٢. گۆپکەی گوان و مەمک ☰ ١. چچوله ٢. تکمەی پستان

چیلکە / çîlke/: ناو. ١. چیکلە؛ چیلە؛ چێڵک؛ چێڵگ؛ لقی باریک و کورت ٢. گۆپکەی سەر گوان و مەمک ☰ ١. شاخەی کوتاه و باریک درخت ٢. تکمەی پستان

▣ **چیلکە لە پیسایی وەردان**: *[کنایه]* چوکڵە تێ خستن؛ زۆر دووپات کردنەوەی قسە یا کارێکی نابەجێ کە زیانی زیاتر بکات ☰ تکرار کار یا سخن خطا که آثار زیانبار آن را بیشتر کند

چیلکەدار / çîlkedar/: ☜ **چوکڵە**

چیلکەوچاڵ / çîlkewçał/: ناو. پووشوپەڵاش؛ پڕوپووش ☰ خس و خاشاک

چیلکەوچەوێڵ / çîlkewçewêł/: ناو. وردکە

ئێزینگ 🇮🇷 خُرده هیزم

چیله / çîle/: ناو. ١. ☜ **چیلکە ـ١** ٢. پووش و وردەداری ئاگر پێکردن ٣. پەرژین 🇮🇷 ١. ☜ چیلکه ـ١ ٢. افروزنه ٣. خاربست

چیلەک / çîlek/: ناو. چێل؛ مانگا 🇮🇷 ماده گاو

چیلەوچەوتە / çîlewçewte/: ناو. سیله و چەوتە؛ کاری بە وردی ڕوانین و نیشان لێ‌گرتن 🇮🇷 عمل دقیق نگریستن و نشانه گرفتن

چیلێر / çîlêr/: ناو. بەشێ لە کەرستەی باگۆڕێن کە ئاوی نێو دەزگاکە سارد دەکاتەوە 🇮🇷 چیلر

چیڵ / çîł/: ناو. ماکەو؛ کەوێ مێ 🇮🇷 ماده کبک

چیم / çîm/: ناو. ١. قوڕی هەڵقەندراو لە مێرگ ٢. بەلەک؛ پووز 🇮🇷 ١. گِل برداشته شده از کنار چشمه و جویبار ٢. ساق پا

چیمانی / çîmanî/: ناو. هەگبە؛ چەنتەی سەفەر 🇮🇷 ساک یا چمدان سفر

چیمک / çîmik/: ناو. چینە؛ دانێ پەلەوەر دەیخوا 🇮🇷 چینه

چیمکوت / çîmkut/: ئاوەڵناو. قورس و قایم ‹دایکوتا باکوت و سەرما چیمکوت / بیری بزنی بوو، کە چی کوت؟ چیم کوت «وەفایی»› 🇮🇷 قُرص و مُحکم

چیمکۆ / çîmko/: ناو. ڕووکێش 🇮🇷 روکش

چیمەن / çîmen/: ناو. مێرگ 🇮🇷 مرغزار

چیمەنتۆ / çîmento/: ناو. چەمەنتۆ؛ سمنت؛ سیمان 🇮🇷 سیمان

چین^1 / çîn/: چاوگ. چوون؛ ڕۆیشتن ‹زەلزەلەی زاری زەنان بێ شەوهەر / مەچین وە پای چەرخ چەواشەی داوەر «شانامەی کوردی»› 🇮🇷 رفتن

چین^2: ناو. ١. لا؛ تۆ؛ توێ؛ ڕوو یان پۆشەنێ کە لە ڕوویەکی‌ترەوە زۆر نزیک یان پێوەی چەسپاوە ٢. بەرەباب ٣. ڕیزی دیوار ٤. تاقمێک لە خەڵک بە تایبەتمەندی کار یان کۆمەڵایەتی هاوبەشەوە ‹چینی کریکار› ٥. چەخس؛ تان؛ دەورێکی لێدان 🇮🇷 ١. لایه ٢. نسل ٣. ردیف دیوار ۴. قشر ۵. یک فصل کتک

• **چین**^{3}: پاشەوشە. ١. ☜ **ـ بژێر ـ١** ٢. ☜ **ـ چن**

چیناوی / çînawî/: ئاوەڵناو. ١. بەتوێ؛ لا لەسەر لا ٢. *[کینایە]* بەنرخ؛ هێژا 🇮🇷 ١. چیندار؛ چین‌ـچین ٢. گرانقیمت

چینایەتی / çînayetî/: ناو. دۆخی چین ـ چین بوون 🇮🇷 طبقاتی

چینچڕووک / çînç(i)řûk/: ناو. چنچڕۆک؛ چەنچڕۆک 🇮🇷 چنگال پرنده و درنده

چینچک^1 / çînçik/: ناو. ١. باپشکێو؛ سینچکەسڵاوە؛ قنچکەسلام ٢. زیپکەی سەر پێست ٣. نەرمەی گوێ ٤. پارچە گۆشتێکی پچووک ٥. قوونەڵتس 🇮🇷 ١. گُل‌مژه ٢. جوش بدن ٣. لاله‌ی گوش ۴. قطعه گوشت ۵. چُمباتمه

چینچک^2: ئاوەڵناو. کەمووکە 🇮🇷 اندک

چینچکان / çînç(i)kan/: ☜ **چنچکان**

چینچکە / çînç(i)ke/: ناو. قونچکە؛ زپرک؛ زیپکە 🇮🇷 جوش پوست

چینچکەسڵاو / çînç(i)kes(i)ław/: ناو. چیچکەسڵاو؛ باپشکێو؛ بووکک؛ دیقلۆک؛ زیتکەسلام 🇮🇷 سندەسلام

چینچکەسڵاوە / çînç(i)kes(i)ławe/: ناو. باپشکێو 🇮🇷 گُل‌مژه

چین • چین / çîn çîn/: ئاوەڵناو. ١. لا لەسەرلا ‹مەشنیە چین ـ چین چنوور جە کاوان / تۆ خودا ماتەم بەر هاژەی وەفراوان «مەولەوی»› ٢. خاڵدار 🇮🇷 ١. چین‌ـچین ٢. خالدار

چینچینک / çînçînik/: ناو. نوقورچک؛ قورنج؛ قورینجان؛ کورنیشک 🇮🇷 نیشگون

چینخ / çînx/: ناو. ١. چیغ ٢. برینی پووک و پێست 🇮🇷 ١. چیغ ٢. زخم لثه و پوست

چیندار / çîndar/: ئاوەڵناو. چین ـ چین؛ بە چین و گنج ≛ چیندار

چینک / çînk/: ناو. زولف؛ پرچی سەر لاجانگ ≛ زُلف

چینکۆ / çînko/: ناو. چیمکۆ ≛ روکش

چینگ ـ چینگ / çîng çîng/: دەنگەناو. زرنگەزرنگی خشڵ ≛ صدای به هم خوردن زیورآلات

چین‌وماچین / çîn û maçîn/: ناو. مریشکەتارانی؛ مریشکەهندی ≛ مُرغ شاخدار

چینە / çîne/: ناو. ١. چین؛ ڕیزێک لە دیوار ٢. چیمک؛ دانێ پەلەوەران دەیخۆن ٣. کاری هەڵگرتنەوەی دەنک بە دندووک ٤. قاش؛ بڕاوێک لە میوەی بێستان ≛ ١. ردیفی از دیوار ٢. چینه ٣. عمل دانه برچیدن مرغان ۴. قاچ

⊡ **چینە کردن**: بە پێ خۆڵ و پووش وە لا دان و بە دندووک دان هەڵگرتنەوەی پەلەوەر ‹پێکەوە چینە بکەین لەو پەینە/ بۆی سەنێر مەڵهەمی بیر و زەینە «سوارە»› ≛ چینه کردن

چینەدان / çînedan/: ناو. جیدانە؛ سیکەتۆرە؛ سیقەتۆرە ≛ ژاغر

چینەدوو / çînedû/: ☜ **جیقڵدان**

چینی¹ / çînî/: ناو. فەخفووری؛ جۆرێ سواڵەتی هەرە باش، بریقەدار و ساف و لووس کە ئیرباری لێ دروست دەکرێ ≛ ظروف چینی

چینی²: ئاوەڵناو. پێوەندیدار یان سەر بە ولاتی چین ≛ چینی

چیوچیوە / çîwçîwe/: ناو. دارێکی دوو پەلە لە هەر دوو سەری باگردێن ڕادەکرێت ≛ چوب دو سر غلتک بام

چیویک / çîwîk/: ☜ **چۆلەکە**

چیە / ç(i)ye/: ناو. دوندی کێو ‹چیەکان دۆڵدێ› ≛ قلەی کوه

چیەر / ç(i)yer/: ناو. دەم؛ دەف؛ زار ≛ دهان

چیەرگ / ç(i)yerg/: ناو. برینگ ≛ دوکارد

چیەم / ç(i)yem/: ☜ **چاو-١**

چیەمچارکی / ç(i)yemçarkî/: ناو. تۆڵازی ≛ چشم‌چرانی

چیەمدەژین / ç(i)yemdejîn/: ناو. چاوئێشە ≛ چشم‌درد

چیەمەنتۆ / ç(i)yemento/: ناو. سمیت؛ سمنت ≛ سیمان

چییە / çîye/: ☜ **چەس**

چییەتی / çîyetî/: ناو. سەرجەم ئەو تایبەتمەندییانە کە شتێک دەناسێنێ و دەری دەخا چییە ≛ ماهیّت

چێ¹ / çê/: ئاوەڵناو. ١. بەدەست و برد و کاری ٢. باش و چاک ≛ ١. کاری ٢. خوب

⊡ **چێ کرن**: ١. دروست کردن؛ سازدان ٢. کار پێکهێنان ≛ ١. درست کردن ٢. انجام دادن

چێ²: ئاوەڵکار. ئێرە؛ قر ≛ اینجا

چێبو / çêbû/: ئاوەڵناو. خوڵقاو؛ دروستکراو ≛ آفریده

چێچەقولێ / çêçequlê/: ناو. قولان؛ کایەی دوو تیمی لە سەر یەک پێ ‹یا چێچەقولێ یا خۆ چاوشارکێ/ گۆرانی وتن یا خۆ هەڵپەڕکێ «قانع»› ≛ بازی گروهی لَی‌لَی

چێچێ / çûçê/: نانێ چووچک ≛ پنیرک

چێر¹ / çêr/: ناو. ١. ژێر؛ بن ‹چێروو زەمینی؛ ئا چێرەیە گێلە› ٢. ☜ **چێڵ** ٣. دۆست و ئاشنا ٤. غەیبەت ≛ ١. زیر ٢. ☜ **چێڵ** ٣. دوست و آشنا ۴. غیبت

چێر²: ئاوەڵناو. زاڵ؛ دەسەلاتدار ≛ چیره

چێر³: ئاوەڵکار. ئەنەچێر؛ چێرەرە؛ ژێر؛ بن ‹ئەر چێر زەمین بۆ، بوەژش سەر زەمین/ جوابم مەکەرە، تۆ حیسامەدین! «مەلا حەسەن دزلی»› ≛ زیر

چێرڤان / çêrvan/: ناو. کەرەلیاس؛ ڕاگەیێنەر؛ جارچی ▬ جارچی؛ مُنادی

چێرگ / çêrig/: ناو. ١. ☜ **چرگ** ٢. برینگ ▬ ١. ☜ **چرگ** ٢. دوکارد

چێرومێر / çêr û mêr/: ناو. دۆست و هەوال؛ ئاشنا و برادەر ▬ دوست و آشنا

چێرە١ / çêre/: ناو. ١. لەوەڕ؛ گیای خواردنی مالات ٢. ڕوومەت؛ دەموچاو ٣. قەرەبوو ٤. ڕەنگی ئالی کاڵ ٥. برینگ ▬ ١. علوفەی دام ٢. چهره ٣. تلافی ۴. رنگ صورتی ۵. دوکارد

چێرە٢: ئاوەڵناو. ١. زاڵ؛ دەست بە سەردا ڕۆیشتوو ٢. چێرەیی؛ بە ڕەنگی ئالی ئاچخەوە ▬ ١. چیره ٢. صورتی

چێرە٣: دەنگەناو. چیڕە؛ قیژ و واژی کەو لە وەختی مار و ڕێوی دیتندا ▬ جیغ و داد کبک هنگام مشاهدەی مار و روباه

چێرەیی١ / çêreyî/: ناو. پەمەیی؛ ئاچخ؛ حویل؛ ڕەنگی ئالی کاڵ ▬ صورتی

چێرەیی٢: ئاوەڵناو. پەمەیی؛ بە ڕەنگی ئالی کاڵەوە ▬ صورتی

چێری / çêrî/: ناو. لەوەڕگە ▬ چراگاه

چێریاندن / çêryandin/: چاوگ. لەوەڕاندن ▬ چراندن

چێرین / çêrîn/: چاوگ. ١. لەوەڕان؛ گیا خواردنی ئاژەڵ ٢. لەوەڕاندن ▬ ١. چریدن ٢. چراندن

چێڕ / çêř/: ناو. ١. تێڕ؛ جەوالی دووتایی ٢. جنێو؛ سخێف؛ دژمان ▬ ١. خُرجین بزرگ ٢. دُشنام

چێڕگ / çêřig/: ☜ **چرگ**

چێڕنای / çêřnay/: چاوگ. چێڕەوە بوون لە ئاخاوتندا ▬ غضب کردن در بحث

چێڕەخەر / çêřexer/: ناو. ڕایەخ؛ هەر شتێ بۆ ڕاخستن دەشێ (وەک: بەڕە و مافوور و حەسیر) ▬ زیرانداز

چێژ١ / çêj/: ناو. چاژ؛ چاش؛ چەژە؛ چەش؛ چێژکە؛ چێشکە؛ چێژە؛ تام ▬ مزّە

• **چێژ**٢: پاشەوشە. چێژەر ‹سەختیچێژ› ▬ ـ چش

چێژان / çêjan/: ☜ **چەشتن**

چێژتن / çêjtin/: ☜ **چەشتن**

چێژکە / çêjke/: ☜ **چێژ**١

چێژە١ / çêje/: ☜ **چێژ**١

⊡ **چێژە دانان**: چەشکە دانان بۆ نێچیر ▬ چشتە گذاشتن برای شکار

چێژە٢: ئاوەڵناو. چێشکەخواردوو ▬ چشتەخور

چێژەتوند / çêjetund/: ئاوەڵناو. چێزەتێژ؛ کەسکوون ▬ تُندمزە

چێژەتێژ / çêjetêj/: ☜ **چێژەتوند**

چێژەخۆش / çêjexoş/: ئاوەڵناو. تامین؛ بەتام؛ تامدار ▬ خوشمزە

چێژەناخۆش / çêjenaxoş/: ئاوەڵناو. تامسار ▬ بدمزە

• **چێژی** / çêjî/: پاشەوشە. چێژان ‹خوێچێژی› ▬ ـ چشی

چێژیلە / çêjîle/: ☜ **چۆلەکە**

چێش١ / çêş/: جێناو. چی؛ چە ▬ چە

چێش٢: ئامراز.مەگیرە؛ تمەز ‹مەیلت ئارەزووی ئەغیار کەردە بێ/ چێش خامەکەت نام مەعدووم بەردە بێ «مەولەوی»› ▬ چە

چێشت / çêşt/: ناو. ١. ئاش؛ پێخۆری لە سەر ئاگر کوڵاو ٢. خۆراک؛ خواردن ٣. تێشت؛ بەرقلیان؛ نانی بەیانی ▬ ١. آش ٢. غذا ٣. صُبحانە

⊡ **چێشت کردن**: ☜ **چێشت لێنان**

چێشت لێنان: چێشت کردن؛ دروست کردنی چێشت ▬ غذا درست کردن

چێشتان / çêştan/: ناو. چاشت؛ چاشتەنگاو؛ نێوان

بەیانی و نیمەڕۆ ☰ چاشت

چێشتانان / çêştanan/: ناو. دەمی بەر لە نیوەڕۆیان ☰ چاشتگاه

چێشتانە / çêştane/: ناو. بەخشش لە پاداشی کاری چاکدا ☰ انعام

چێشتاو / çêştaw/: ناو. ١. کاری ئاو دانی مەڕ لە نێوان بەیانی و نیوەڕۆدا ٢. ئاش؛ تەڕەچێشت ☰ ١. عمل آب دادن چاشت هنگام رمه ٢. آش

چێشتخانە / çêştxane/: ناو. خواردنگە؛ خوارنگەه؛ ئاشخانە؛ ئاشخان؛ ڕستووران؛ شوێنی دامەزراو بۆ خواردن و خواردنەوەی مشتەرییان ☰ غذاخوری

چێشتکوڵێن / çêştkułên/: ناو. چێشتەخۆشە؛ چێشتەخۆشکە؛ بەهارات ☰ ادویه

چێشتکەر / çêştker/: ناو. ئاشپەز؛ چێشتلێنەر ☰ آشپز

چێشتکەری / çêştkerî/: ناو. ئاشپەزی ☰ آشپزی

چێشتلێنەر / çêştlêner/: ناو. ئازپێش؛ ئاشپەز؛ چێشتکەر ☰ آشپز

چێشتن / çêştin/: ☜ **چەشتن**

چێشتە^{1} / çêşte/: ناو. چەشە بۆ نێچیر ☰ چشته

چێشتە^{2}: ئاوەڵناو. چەشەخواردوو ☰ چشته‌خوار

چێشتەخۆر / çêştexor/: ☜ **چەشتەخۆرە**

چێشتەخۆرە / çêştexore/: ☜ **چەشتەخۆرە**

چێشتەخۆشکە/ çêştexoşke/: ناو. ١. چێشتەقولەی منالان ٢. بەهارات؛ ئەدوا؛ هەزوێلە ☰ ١. توشەی کودکان ٢. ادویه

چێشتەخۆشە / çêştexoşe/: ناو. چێشتەخۆشکە؛ چێشتەکولێن؛ بەهارات؛ ئالات و زەردەچێوە ☰ ادویه

چێشتەخەو / çêştexew/: ناو. خەوی چێشتانا؛ خەوی بەر لە نیوەڕۆیان ☰ قیلوله

چێشتەقولێ / çêştequlê/: ناو. *[منداڵانە]* ماشک؛ چێشتی منداڵان لە کایەدا ☰ غذا در ادبیات کودکان

چێشتەقوڵە / çêştequłe/: ناو. چێشتەقولی؛ خواردنێ کە منالان لە ماڵەوەی دێنن و پێکەوە دەیخۆن ☰ توشەی کودکان

چێشتەقوڵی / çêştequłî/: ☜ **چێشتەقوڵە**

چێشتەکوڵێن / çêştekułên/: ☜ **چێشتەخۆشە**

چێشتەنگاو / çêştengaw/: ناو. قاوەڵتوون؛ وەختی بەر لە نیوەڕۆ ‹بەلام تا خولقی نەکا چێشتەنگاو/ نایەتە ناو دێ پرشنگی هەتاو «گۆران»› ☰ چاشت هنگام

چێشتەنگاوان / çêştengawan/: ئاوەڵکار. دەمی بەر لە نیوەڕۆ ☰ چاشتگاه

چێشتەنوێژ / çêşten(i)wêj/: ناو. نوێژی سوننەت لە نێوان بەیانی و نیوەڕۆدا ☰ نماز سُنت چاشت

چێشتیر / çêştîr/: ☜ **چوێشتیر**

چێشکە / çêşke/: ناو. ١. ☜ **چێژ**^{1} ٢. ☜ **چۆلەکە**

چێشکەخواردوو / çêşkex(i)wardû/: ☜ **چەشتەخۆرە**

چێقنای / çêqnay/: چاوگ. زیقاندن ☰ جیغ و داد کردن

چێکرۆک / çêk(i)rok/: ئاوەڵناو. دروستکراو ☰ ساخته شده

چێکەر / çêker/: ناو. چێکر؛ سازکەر؛ سازێنەر ☰ سازنده

چێکە / çêke/: ☜ **چێگە**

چێگە / çêge/: ئاوەڵکار. چێکە؛ لێرە ☰ اینجا

چێل^{1} / çêl/: ناو. ١. گاشەبەرد؛ تەلەسەنگ؛ تاوێرەبەرد؛ کەڤری مەزن ٢. پەرچینی لە دڕک و داڵ سازکراو ٣. جووچکی باڵندە ☰ ١. سنگ بزرگ ٢. خاربست ٣. جوجەی پرنده

چێل^{2}: ئاوەڵناو. خاڵ-خاڵ ☰ خال-خالی

چێلەک / çêlek/: ☜ **چێڵ**^{١}

چێلـــەمێ / çêlemê/: نـــاو. شەمشــــــەمەکوێرە؛ چەکچەکی ▤ خُفاش

چێلە / çêle/: ناو. بێچوو؛ فرزەند ▤ فرزند

چێلی / çêlî/: ناو. جووچکەی مەل ▤ جوجە

چێڵ^{١} / çêł/: نـاو. چێر؛ چێلەک؛ مانگا ‹سـۆفی بـە سـەر و ڕیشــی بـەم خەرقـەیی سەردۆشــی/ چەنـد چێلــەگەل و بزنەگــەل و مێگــەلی دۆشــی «حــاجی قادر»› ▤ مادە گاو

چێڵ^{٢}: ئاوەڵناو. خوار؛ لار ▤ کج

چێڵک / çêłik/: ناو. ١. ☜ **چیلکـە ـ١** ٢. ماکـەو ٣. تەوەنــە؛ تەبەنــە؛ دەرزی گــەورە ▤ ١. ☜ **چیلکە ـ١** ٢. مادە کبک ٣. جوالدوز

چێڵکڕ / çêłkiř/: نـاو. مـەلی کڕکـەوتوو لـە سـەر هێلکە ▤ پرندەی کرچ روی تخم

چێڵگ / çêłig/: ☜ **چیلکە ـ١**

چێم / çêm/: ☜ **چاو**

چێمک / çêmik/: ئاوەڵناو. جمک؛ دوانە؛ لفەدوانــە ▤ دوقلو

• **چێن** / -çên/: پاشەوشـە. چێنەر؛ ـ چن ‹تۆمچێن› ▤ ـ افشان؛ ـ پاش

چێندران / çênd(i)ran/: ☜ **چێتران**

چێندراو / çênd(i)raw/: ئاوەڵناو. چێنراو؛ چاندراو؛ چناو ▤ کاشتەشدە

چێنران / çênran/: چاوگ. تێنەپەڕ. نادیار. //چێنرای؛ دەچێنرێــی؛ بچێنــرێ// چێنـــدران: ١. نـــران ٢. وەشیان ▤ ١. کاشتە شدن ٢. افشاندە شدن

■ ئاوەڵـناوی بـەرکاری: چێنــراو/ چاوگی نـەرێنی: نەچێنران

چێنراو / çênraw/: ☜ **چێتدراو**

چێنک / çên(i)k/: نـاو. نـاوکی میـوە ▤ هسـتەی میوە

چێنکە / çênke/: نـاو. پەڵــە و ســەوزایی لــە نــاو پووش و پاری وشکدا ▤ گیاە ســبزە مانـدەی لای خس و خار

چێنی / çênî/: نـاو. بەڵمەگۆشت؛ پارچەیـەک لـە گۆشت ▤ لُخمە گوشت

چێو / çêw/: ناو. ١. چۆ؛ چوو؛ بەشی تۆکمەی دار و دارچک کە بەتایبەت کۆتەرەکەی پێک دێنــێ ‹چێوی گــوێز زۆر بەنرخــە› ٢. داردەســت ‹چێــو هەڵــگری، ســەگ دز دیــارە «پەنــد»› ٣. ئــامراز؛ ئەسپاب ٤. چاو ▤ ١. چوب ٢. چوبدســتی ٣. ابــزار ۴. چشم

▣ **چێو خواردن**: کوتەک خواردن ▤ کتک خوردن

چێو لـە تـاریکی کوتـان: *[کنایـە]* پــەل بــە دارا خستن؛ بەرد لە هەوا خستن؛ لە ناچاری و بێ هیوا، لەسەر خودا کارێـک کـردن ▤ تیـر بـە تاریکی انداختن

بونە چێو دەس لۆتی: *[مەجاز]* ڕەق بردنــەوە؛ لــە سەرمان هەڵلەرزان ▤ یخ زدن از سرما

چێوار / çêwar/: ☜ **چۆدار**

چێواری / çêwarî/: نـاو. چۆداری؛ کـاری کـڕین و فرۆشتنی ئاژەڵ و وڵاخ ▤ چوبداری

چێوبەس / çêwbes/: ناو. چێوبەســت؛ داربەســت؛ داربەس؛ پێکهاتەیەک لــە مێلــەی ئەســتوونی و ئاسۆیی پێکەوە بەستراو بۆ لە سەر وێستان و کار کردن لە سەر دیــوار، درگــا و پەنجــەرە و... ▤ داربست

چێوبەست / çêwbest/: ☜ **چێوبەس**

چێوپاسـاری / çêwpasarî/: نـاو. گوێســوانە؛ داری ڕەتبووی لێواری ســەربان ▤ الـوار بیـرون زدە از لبەی بام

چێـوپزگ / çêwp(i)zig/: نــاو. ڕوەکێکـــە وەک کەنگر، ساقەکەی بە وشککراوی بـۆ دەرمـانی نــەخۆش پــزگ دەکرێتــە مــل پــەز ▤ گیـاهی دارویی

چێوپەردە / çêwperde/: ناو. میلەیەکی درێژ پەردەی پێوە هەڵدەواسن ≡ چوب پرده

چێوپەمە / çêwpeme/: ناو. چۆپەمە؛ چووپەمە؛ هەودەل؛ تەپەدۆر: ١. تۆکڵەی بڕێ داری وەک بەڕوو کە پاش وشک بوونەوە، نەرم و پیف و سووک هەڵدەگەڕن و کون ـ کون دەبنەوە ٢. تیکەیەک لەو چێوە کە بۆ سەرگرتنی بوتری دەبێ ≡ ١و٢. چوب‌پنبه

چێوتەپانە / çêwtepane/: ناو. دارتەپان؛ دارێکە لە کەرەستەی جۆلاییدا ≡ چوبی در دستگاه جولایی

چێوجەلە / çêwcele/: ناو. ئامرازی ئازار دانی زیندانی (ئەو چێوە دەخەنە نیوان قامکانی و ڕێکی دەکوشن) ≡ از ابزار شکنجه

چێودار / çêwdar/: ☜ **چۆدار**

چێودان / çêwdan/: ☜ **چاودار-١**

چێوراندن / çêwirandin/: چاوگ. ١. وەرگێڕان؛ پاچڤە کرن؛ تەرجەمە کردن ٢. دەرکردن؛ وەدەر نان ≡ ١. ترجمه کردن ٢. راندن

چێورکار / çêwirkar/: ناو. وەرگێڕ؛ پاچڤەکار؛ تەرجومان ≡ مُترجم

چێوشەق / çêwşeq/: ☜ **چێوشەقە**

چێوشەقە / çêwşeqe/: ناو. چێوشەق؛ دارشەق؛ شەق؛ وەلەک؛ دارهەنگڵ؛ داری بن هەنگڵی لاق‌شکاو ≡ عصا

چێوک / çêwik/: ناو. دەماری توتن ≡ رگبرگ توتون

چێوکار / çêwkar/: ☜ **چۆکار**

چێوکاری / çêwkarî/: ناو. ١. کار کردن بە چێو بەتایبەت کاری ڕازێنەیی و جوانکاری ٢. چێوکوتان؛ لێدانی لە پەستا بە دار ≡ ١. کار هنری با چوب ٢. چوبکاری

چێوکوت / çêwkut/: ئاوەڵناو. ١. تێلاکوت؛ بە تێلا لێدراو ٢. */کنایە/* بە زۆر تێ ئاخنراو ≡ ١. چوبکاری‌شده ٢. به زور فروشده

چێوکوتان / çêwkutan/: ☜ **چێوکاری**

چێولیباسی / çêwlîbasî/: ☜ **چاکلا**

چێوەتەقێ / çêweteqê/: ناو. چێوەزمە؛ کاری دار بە عەرزدا گەڕاندنی کوێر بۆ ڕێگە تاقی کردنەوە ≡ عمل عصا زدن نابینا

چێوەچزە / çêweç(i)ze/: ناو. ↓

▣ **چێوەچزە دان**: ئازار دان ≡ اذیت کردن

چێوەختێ / çêwex(i)tê/: ناو. چوکڵەختێ؛ کاری چوکڵە کردنە ناو شتێکدا ≡ کار چوب در چیزی کردن

چێوەخرتە / çêwexirte/: ناو. ↓

▣ **چێوەخرتە دان**: دواندن ‹هەرچی چێوەخرتەمان دا قسەی نەکرد› ≡ سربه‌سر گذاشتن و به حرف آوردن

چێوەخرتێ / çêwexirtê/: ناو. کاری چێو خشاندن لە جێگای تەنگ و نچیر دەرپەڕاندن ≡ عمل بیرون کشاندن شکار از سوراخ با چوب

چێوەزمە / çêwez(i)me/: ناو. ١. زوقمی زۆر سەخت ٢. ☜ **چێوەتەقێ** ≡ ١. سرمای شدید ٢. ☜ **چێوەتەقێ**

چێوەسان / çêwesan/: ناو. ١. بڕبەندی دار و سم تاشین ٢. کەڵپێکی بەراز لە پەنا شفرەوە ≡ ١. سوهان چوب و سم ٢. یکی از دندان‌های گراز

چێوەڵی / çêweɫî/: ئاوەڵکار. لەمەوپێش؛ بابردوو؛ ڕابردە ≡ قبلاً

چێوی / çêwî/: ئاوەڵناو. دارین؛ چێوین؛ چووینە ≡ چوبین

چێوین / çêwîn/: ☜ **چێوی**

چێیگ / çêyig/: ☜ **چیاگ**

چێیی / çêyî/: ☜ **چیاگ**

چێییگ / çêyîg/: ☜ **چیاگ**

ح

ح /ĥ/: پیت. نیشانەی هەشتەمین پیتی ئەلفوبێتکەی زمانی کوردی ■ ح؛ نشانەی هشتمین حرف الفبای زبان کُردی

ح /ĥi/: ناو. حیَ؛ ناوی هەشتەمین پیتی ئەلفوبێتکەی زمانی کوردی ■ ح

حا /ĥa/: دەنگ. ١. وشەی سەر سووڕمان ‹حا لەو گشتە جوانییە!› ٢. وشەی لێخوڕین و دەنگ دانی گا و وڵاخ ■ ١. کلمەی تعجب ٢. واژەی راندن گاو و الاغ

حاپۆل /ĥapol/: ☜ **حەپۆل**

حاپول /ĥapûl/: ناو. ١. بواری کەللا لە کەللایێندا؛ شوێنەهەڵمات لە هەڵماتانا ٢. هەنگاوی گەورە لە گەمەدا ‹حاپوول بنێ ئەوسا بیهاویَ!› ■ ١. مسیری کە تیلە در تیلەبازی طی می‌کند ٢. گام بزرگ در بازی

حاپولک /ĥapûlik/: ناو. چەل؛ نۆرە؛ نۆبە لە کایەدا ‹حاپوولکی تۆیە کایە بکە!› ■ نوبت در بازی

حاتۆر /ĥator/: ناو. حەتار؛ داری ئەستووری گێچ کوتان ■ چُماق گچ‌کوبی

حاتە /ĥate/: ناو. گەمارۆ؛ ئابلۆقە ■ مُحاصره

حاجەت /ĥacet/: ناو. هەجەت؛ هەژەت: ١. دەفر و دۆڵە ٢. ئەسپابی ماڵ ٣. ئامرازی کار ■ ١. ظرف و ظروف ٢. وسایل منزل ٣. ابزار کار

▣ **حاجەت شۆردن:** دەفر شتن ■ ظرف شستن

حاجی^1 /ĥacî/: ناو. هەجی؛ کەسیَ کە بۆ زیارەت چووبێتە ماڵی خودا ‹بە دڵخۆشی و بە تارەک/ حاجی حەجتان موبارەک «گۆران»› ■ حاجی

▪ **حاجی**^{2}: پاشەوشە. ڕێزناویَ بۆ پیاوانی موسوڵمان ‹باوەحاجی؛ مامەحاجی› ■ حاجی

حاجیئاغا /ĥacî'ağa/: ناو. ١. نازناوی پیاوی حەجڕۆیشتوو ٢. نازناوی پیاوی بەتەمەن ■ ١و٢. حاج‌آقا

حاجیبادام /ĥacîbadam/: ناو. جۆریَ هەڵوا ■ نوعی حلوا

حاجیبایف /ĥacîbayif/: ناو. حاجیبایڤ؛ حاجیبایەف؛ هاجیبایف: ١. جۆریَ بادامی ورد ٢. چەقالەبادام؛ فەریکەبادام ■ ١. نوعی بادام ریز ٢. چغاله

حاجیبایڤ /ĥacîbayiv/: ☜ **حاجیبایف**

حاجیبایەف /ĥacîbayef/: ☜ **حاجیبایف**

حاجیبەیان /ĥacîbeyan/: ناو. بابوونە؛ حاجیلە؛ گوڵێکی سپی ناو زەردە ■ بابونه

حاجیحاجک /ĥacîĥcik/: ☜ **پەڕەسێلکە**

حاجیخانم /ĥacîxanim/: ناو. حاجیژن: ١. نازناوی ژنی حەجڕۆیشتوو ٢. نازناوی ژنی بەتەمەن ■ ١و٢. حاج‌خانم

حاجی‌ڕەش / hacîřeş/: ☜ **پەڕەسێلکە**

حاجی‌ڕەشک / hacîřeşk/: ☜ **پەڕەسێلکە**

حاجی‌ڕەنگ / hacîřeng/: ☜ **پەڕەسێلکە**

حاجی‌ژن / hacîjin/: ناو. ١. ☜ **حاجی‌خانم** ٢. ژنی حاجی 🇮🇷 ١. ☜ **حاجی‌خانم** ٢. زن حاجی

حاجی‌لۆکە / hacîloke/: ناو. گیایەکە بە گولی زەردەوە، پیر دەبێ لە نێو گولەکەیەوە شتێکی وەک لۆکە دەر دەکا 🇮🇷 گیاهی است

حاجیلە / hacîle/: ناو. ١. بابوونە؛ بابونە؛ گولێکی سپی ناو زەردە ٢. گیایەکە بەرێکی تالی هەیە و لە ناو دەغلدا دەڕوێ ٣. حاجی‌لەق‌لەق 🇮🇷 ١. بابونە ٢. گیاهی است ٣. لک‌لک

حاجی‌لەق‌لەق / hacîleqleq/: ناو. حاجی‌لەگ‌لەگ؛ ئەلەرگ؛ ئلرگ؛ هاجی‌لەک‌لەک؛ حاجی‌لەی‌لەک؛ حاجیلە؛ لەق‌لەق؛ لەگ‌لەگ؛ تۆرەمە باڵدارێکی لاق و دەندووک‌درێژی بەڵەکن، زۆر هەنگاو دەنێن، لە سەر دار، ڕەوەز یا هەر شوێنێکی بەرز هێلانە ساز دەکەن. بە ماسی، مار، بۆق و کەلاکی گیانلەبەران دەژین، کۆچەرن و گەرمێن و کوێستان دەکەن، دوو جۆری سپی و ڕەشیان هەیە کە ڕەشەکانیان بە حللێر دەناسرێن 🇮🇷 لک‌لک

حاجی‌لەگ‌لەگ / hacîlegleg/: ☜ **حاجی‌لەق‌لەق**

حاجی‌هەرزانی / hacîherzanî/: ناو. کاسبی هەرزانجان 🇮🇷 حاجی‌ارزونی

حاچە / haçe/: ناو. ١. ئەمسەر ئەوسەری جێ چادر ٢. لکەدار ٣. پەل؛ فلیقانە 🇮🇷 ١. طرفین چادر ٢. شاخەی درخت ٣. شاخە؛ انشعاب

حا ـ حا / ha ha/: دەنگ. ١. وشەی سەیر مان و باوەڕ نەکردن ‹حا ـ حا لەو درۆە گەورە!› ٢. وشەی دەنگ دانی گا لە جووتدا 🇮🇷 ١. کلمەی تعجب و ناباوری ٢. کلمەی راندن گاو هنگام شخم

حادری / had(i)rî/: ئاوەلکار. هەرلەجێ؛ جێ‌بەجێ؛ دەم و دەس 🇮🇷 فوراً

حار / har/: ناو. حاڵ؛ حاڵ‌وباڵ 🇮🇷 حال و احوال

حازر / hazir/: ئاوەڵناو. ١. بەرهەڤ؛ تەیار؛ ئامادە ٢. دیار و خویا 🇮🇷 ١. آمادە ٢. آشکار

⊡ **حازر بوون**: ١. ئامادە بوون ‹لە دنیادا نەماوە نۆشی بێ نێش/ کەسێک خۆشیی دەوێ، حازر بێ بۆ ئێش «هێمن»› ٢. هێبەر بوون؛ بوون لە جێگایەکدا ‹زاهیرەن فەرمووتە وەختی مردنت حازر دەبم/ وا لە خۆشی مردنم دەمرم، دەسا ئینسافە بەس «حەریق»›. هەروەها: **حازر کردن** 🇮🇷 ١. آمادە بودن ٢. حضور یافتن

حازربەدەست / hazirbedest/: ئاوەڵناو. ئامادە و لە بەردەست 🇮🇷 در دسترس

حازرجواو / hazirc(i)waw/: ئاوەڵناو. چەفتی؛ بۆ قسە دانەماو 🇮🇷 حاضرجواب

حازر ـ حازر / hazir hazir/: ناو. گەمەیێکی هەر وەک هەلووکان کە بە گوتنی وشەی «حازر» بە هاوپارییان دەسپێدەکا 🇮🇷 نوعی بازی شبیە الک‌دولک

حازرخۆر / hazirxor/: ئاوەڵناو. لەش‌گرانی چاوەڕێی دەستی ئەم و ئەو. هەروەها: **حازرخۆری** 🇮🇷 تنبلِ چشم بە دست دیگران

▣ **حازرخۆری بەر سێبەر**: ١. ئێستاکە ‹باسی حالی حازری کوردستان› ٢. لە ئێستادا ‹حالی حازری هیچ پووڵ و پارەیەکم نییە› 🇮🇷 ١. کنوکی ٢. در حال حاضر

حازروبازر / hazir û bazir/: ئاوەڵناو. حازرووازر؛ حازروبزر: ١. گەوا و شاهید لە شوێنی ڕووداو ‹خۆی لێرە حازروبازر ئاگای لە هەموو شتێکە› ٢. تەیار و ئامادە 🇮🇷 ١. حاضر و ناظر ٢. آمادە و مُهیّا

حازروبزر / hazir û b(i)zir/: ☜ **حازروبازر**

حازرووازر / hazir û wazir/: ☜ **حازروبازر**

حازری / haz(i)rî/: ناو. خۆراکی سادە و ئامادە؛

خواردنێک کە پێویستی بە لێنان (کولاندن یان برژاندن) نەبێ ‹وره بچینە مالی ئێمە، حازری هەرچێکمان بوو، دەیخۆین› ▤ حاضری

حاست / ĥast/: ☞ **ئاست**^{1}

حاستەم / ĥastem/: ئاوەڵناو. عاستەم: ١. سەبرۆکە؛ لەسەرخۆ ٢. سەخت؛ دژوار ٣. کەم ▤ ١. آرام ٢. دشوار ٣. اندک

حاستەمودووبەڵا / ĥastem û dûbeła/: ئاوەڵکار. عاستەمودووبەلانە؛ کەمێک ▤ اندکی

حاسڵ / ĥasił/: ناو. ١. بەهرە ‹کلێلەی خەفەت نە سەرکاوەی دڵ/ مەزرەعەی شادیم کەردەن بێ حاسڵ «مەولەوی»› ٢. خولاسە و پوختە ‹حاسڵی کەلام: ڕاست بە و ڕاست برۆ! «پەند»› ▤ ١و٢. حاصل

حاسمان / ĥasman/: ☞ **ئاسمان**

حاسێ / ĥasê/: ئاوەڵناو. ١. وەڕەز ٢. سەخت؛ حاستەم (بۆ چیا و دۆڵ) ▤ ١. عاصی ٢. دشوارگذر

حاش / ĥaş/: ئاوەڵناو. ١. بێبەهرە ٢. بێنرخ ▤ ١. بیهوده ٢. بی‌ارزش

حاشا^{1} / ĥaşa/: ناو. هاشا؛ هەشا؛ ئینکار؛ ماندەل ‹بە سەگم گوت: عەجەبا قەومتە حوسنی پاشا/ تووڕە بوو کلکی لەقان و وتی: حاشا! حاشا! «شێخ ڕەزا»› ▤ انکار

▣ **حاشا کردن**: ١. خوەنین؛ ئینکار کردن؛ نەدرکاندنی ڕاستی ‹شیوەنی من شینی کوردی بێبەشە/ ئەو گەلەی حاشا دەکەن لێی و هەشە «هێمن»› ٢. دەست لە شوو بەردانی ژن ▤ ١. انکار کردن ٢. رها کردن شوهر

حاشا^{2}: ئاوەڵکار. هاشا؛ هەشا؛ هەرگیز؛ نا ‹ئەی جیلوەدەری حوسن و جلەوکێشی تەماشا!/ سەرڕشتەیی دین بێ مەدەدی تۆ نییە حاشا «نالی»› ▤ هرگز

حاشا^{3}: دەنگ. هەرگیز؛ قەت؛ وشەی دووری و بێزاری ‹حاشا لەو خوێنە شەوی بە سەرا هات! «پەند»› ▤ حاشا

حاشاحازری / ĥaşahaz(i)rî/: سارستە. دوور بێ لە ڕووی حازران ‹حاشاحازری ئێژی کەرە و ئەلەوەڕێ!› ▤ دور از روی حضار

حاشار^{1} / ĥaşar/: ☞ **ئاشار**

حاشار^{2}: ئاوەڵناو. شاروە؛ شاردراوە ‹ستێرەی گرشەداری ئاسمانی میللەتی کوردی/ لە نێو کفنی سپی حاشارە وەک فانۆس و هەڕدەنگە «حقیقی»› ▤ پنهان

حاشاکەر / ĥaşaker/: ئاوەڵناو. کەتمانکەر ▤ انکارکننده

حاشاوەلیللا / ĥaşawelîlla/: سارستە. هەرگیزای هەرگیز؛ بە هیچ بارێکدا نە ▤ حاشا و کلا؛ بە هیچ وجه

حاشاهەڵنەگر / ĥaşahełnegir/: ئاوەڵناو. تایبەتمەندی بابەتێکی تەواو ڕوون کە نەکرێ خۆی لێ لادەی ‹ڕاستییەکی حاشاهەڵنەگرە!› ▤ غیرقابل‌انکار

حاشتەبا / ĥaşteba/: ☞ **ئاشتەبا**

حاشیە / ĥaş(i)ye/: ناو. ١. کەنارە؛ زێوار؛ لچ؛ قەراخ ٢. پیارزک؛ پەراوێزی کتێب ▤ ١. کنارە؛ کرانە ٢. حاشیەی کتاب

حافز / ĥafiz/: ناو. ١. کوێری قورعان لە سنگ ٢. */کنایە/* کوێر لە چاوان ▤ ١. نابینای حافظ قرآن ٢. نابینا

حافزە / ĥaf(i)ze/: ناو. بیر؛ یادگە؛ بیرەوەری ▤ حافظە

حاقۆ / ĥaqo/: ناو. جۆرێ کۆتر ▤ نوعی کبوتر

حاکم / ĥakim/: ناو. ١. کەسێ کە بە سکالای خەڵک ڕادەگا ‹ئەترسم بمرم نەگەم بە مرادم/ یار بێ بە حاکم نەپرسێ دادم «فولکلۆر»› ٢. دەسەلاتداری وڵات ‹لەو سالەوە کە حاکمی بابان بەدەرکران/ نەیدیوە کەس لە چهرەیی کەس

جەوهەری هونەر «سالم»› ۳. دەورێ لە کایەی وەرەقدا کە پەڕی حوکم دیاری دەکا ☰ ۱. قاضی ۲. فرمانروا؛ حاکم ۳. نقشی در بازی ورق

▣ **حاکمی شەرع** ئەوی لە سەر شەریعەت حوکم دەکا ☰ حاکم شرع

حالۆری / ĥalorî/: ناو. ۱. بەران و نێری لە کاتی وەبەران و وەتەگە هاتنی مەڕ و بزن، کە لە مێگەلێکەوە دەیبەنە نێو مێگەلێکی تر ۲. /*کنایە*/ پیاوی چاوچلێس و تۆلاز ☰ ۱. قوچی کە هنگام جفت‌گیری از گلەای بە گلەی دیگر می‌برند ۲. هیز و لاابالی

حالووت / ĥalût/: ☜ **هەڵووژە**

حالەت / ĥalet/: ناو. حاڵ؛ حالەت؛ دۆخ ☰ موقعیت

حاڵ / ĥał/: ناو. ۱. چۆنیەتی؛ چلۆنایەتی؛ چۆنیەتی شتێ یان بارودۆخی کەسێ (لە خراپی، باشی، گەرمی، ساردی، خۆشی، ناخۆشی) ‹گوتم ئایا بە زاری خۆت ئەپرسی حالی زاری من؟/ بڕۆی هێنایە یەک وەک شکلی لا، یەعنی کە بێزارم! «نالی»› ۲. جەزمەی دەروێشان ‹حالە بەدحالی لە شوێن و مالە وێرانی لە دوو/ مەحویا! گەر ئەهلی حالی، حاڵ و مالم بۆ چییە! «مەحوی»› ۳. کەیف و خۆشی ☰ ۱. حال و احوال ۲. جذبە ۳. حال؛ لذّت

▣ **حاڵی حازری** ۱. ئێستاکە ‹باسی حالی حازری کوردستان› ۲. لە ئێستادا ‹حالی حازری هیچ پووڵ و پارەیەکم نییە› ☰ ۱. کنونی ۲. در حال حاضر

⊡ **حاڵ بون** خاوەن خۆشییەکی تایبەت بوون بوون ‹حەجەر هەر وەک شەجەر ناتیق بە سیرڕی قودرەتی حەق بوو/ کەسێ حالی ببێ حالی دەبێ گەر ئەهلی بینا بێ «حەریق»› ☰ حال داشتن

حاڵ تیا نەبون بێ‌حاڵ بوون ☰ حال نداشتن

حاڵ تێکچوون ۱. دڵ هەڵشێوان ۲. تووشی قین و بێزاری بوون ☰ ۱. حال به هم خوردن ۲. متنفر شدن

حاڵ شڕ بون ۱. زۆر ناخۆش بوون؛ تووشیاری نەخۆشینی سەخت بوون ۲. لە بارودۆخێکی زۆر خراپدا بوون ‹هەموو کەس حالی شڕە/ دوژمن نان و دۆبڕە «هێمن»› ☰ ۱. بدحال بودن ۲. بد احوال بودن

حاڵ لێهاتن تووشی حالەتی تایبەتی هاتن و جەزبە گرتن ☰ حالت جذبه دست دادن

(**لە**) **حاڵی کەسێک پرسین** هەواڵی کەسێ پرسین ‹کەس ناپرسێ لە حالم/ لە مال و لە منالم «بەیت»› ☰ احوال کسی را پرسیدن

حاڵی کەسێک هاتنەوە سەر خۆ هاتنەوە سەر خۆ؛ گەڕانەوە بۆ دۆخی سروشتی خۆ ☰ حال کسی جا آمدن

هاتنەوە سەر حاڵ بووژانەوە ☰ سر حال آمدن

حالات / ĥałat/: ناو. جەزمەی دەروێش لە کاتی زیکرا ☰ حالت جذبه

حاڵپەرێشان / ĥałperêşan/: ئاوەڵناو. پڕوپەشێو؛ کەساس ☰ پریشان‌حال

حاڵخراب / ĥałx(i)rab/: ئاوەڵناو. کەلەلا؛ شەق‌وشڕ ☰ بدحال

حاڵزان / ĥałzan/: ئاوەڵناو. زانا؛ ژیر و خاوەن لێکدانەوە ‹وە غەلەت مەشهوور حالزان دەردان/ پەی وێت وەرپا کەرد هەناسەی سەردان «مەلا ڕەحیم بولبول»› ☰ حاذق؛ دارای تشخیص

حاڵشڕ / ĥałşiř/: ئاوەڵناو. کەلەلا؛ شەق‌وشڕ ☰ بدحال

حاڵنەدار / ĥałnedar/: ئاوەڵناو. بەدحاڵ ☰ بدحال

حاڵوئەحواڵ / ĥał û 'eĥwał/: ناو. گوزەران و بارودۆخی کەس/ شتێ ‹مام وسوو گیان! ... حالونەحوال؟/ شوکر باشی؟ «شێرکۆ»› ☰ حال و احوال

حاڵوباڵ / ĥał û bał/: ناو. حاڵوحیکایەت: ١. نەقل؛ بەسەرهات ٢. وەزع؛ بارودۆخ ☰ ١. سرگذشت ٢. وضعیت

حاڵوحەوسەڵە / ĥał û ĥewsełe/: ناو. دەس و دڵ؛ لەش؛ گورد و هۆگر، بەتایبەت بۆ ئەنجامدانی کارێ ‹ئێوەش حاڵوحەوسەڵەی نوێژ خوێندتان نییە؟› ☰ حال‌وحوصله

حاڵوحیکایەت / ĥał û ĥîkayet/: ☜ **حاڵوباڵ**

حاڵەت / ĥałet/: ناو. حاڵەت؛ دۆخ ☰ موقعیت

حاڵی / ĥałî/: ئاوەڵناو. تێگەیشتوو ☰ فهمیده

⊡ **حاڵی بون**: تێگەیشتن ‹حەجەر هەر وەک شەجەر ناتیق بە سیڕی قودرەتی حەق بوو/ کەسێ حاڵی ببێ حاڵی دەبێ گەر ئەهلی بینا بێ «حەریق»› ☰ فهمیدن

حاڵی کردن: تێگەیاندن ☰ فهماندن

حاڵیبوگ / ĥałîbûg/: ئاوەڵناو. تێگەیشتوو ☰ فهمیده

حاملان١ / ĥam(i)lan/: چاوگ. ڕەنێو هێنران؛ پەروەردە کران ☰ پرورش یافتن

حاملان٢: ناو. پەروەردە ☰ پرورش

حاملاندن / ĥam(i)landin/: چاوگ. ڕەنێو هێنان؛ پەروەردە کردن ☰ پروردن؛ بار آوردن

حان١ / ĥan/: ناو. ١. عان؛ دەم؛ وەخت؛ کات؛ چاخ ‹لەو حانە حاجی هاتنەوە› ٢. حەن؛ جێگە ‹لەم حانە ڕاوەستاوم› ☰ ١. هنگام ٢. جا؛ مکان

حان٢: ئاوەڵناو. بەئەزموون و زانا ☰ عالم؛ دانا

حاند / ĥand/: ناو. حان؛ حەن؛ حەنا؛ جێگەیەکی دیار ‹تە ماڵەکە لەم حاندە بوو› ☰ جای معیّن

▣ **لە حاند**: ☜ **لە حاندی**

لە حاندی: لە حاند؛ لە بەرامبەری؛ لە هەمبەری ‹پێم وا بوو کە تۆ بەخێو دەکەم من/ پاسم دەگری لە حاندی دوژمن «هەژار، *بۆ کوردستان*»› ☰ در برابرِ

حانەحەپەشێ / ĥaneĥepeşê/: ناو. *[پلار]* دەمەقڕە؛ شەڕەچەقە؛ کاری دەم لە دەمی یەکتر نان ☰ درگیری لفظی

حاواندنەوە / ĥawand(i)newe/: چاوگ. تێپەڕ. //حاواندتەوە؛ دەحاوێنیەوە؛ بحاوێنەوە// حەواندنەوە؛ حەواننەوە: ١. سەرپەرشتی کردن ‹سێ ساڵە ئەو منداڵە بێسەرپەرستانە دەحاوێنێتەوە› ٢. پەنا دان ‹کوردستان دوو لە سێی پەنابەری شەڕی ناوچەکە دەحاوێنێتەوە› ٣. هێور کردنەوە؛ ئارام کردنەوە ‹ئەو منداڵە بحاوێنەوە!› ☰ ١. حمایت کردن ٢. پناه دادن ٣. آرام کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـــ/ چاوگی نەرێنی: نەحاواندنەوە

حاوانەوە / ĥawanewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //حاوایەوە؛ دەحاوێیەوە؛ بحاوێوە// حەوان؛ حەویان؛ حەوینەوە؛ حاویانەوە؛ ژیان بە سەر بردن بە ئاسوودەیی ☰ آسودن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: حاواوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەحاوانەوە

حاوقان / ĥawqan/: چاوگ. قەتیس مان ☰ گرفتار شدن

حاویانەوە / ĥawyanewe/: ☜ **حاوانەوە**

. حاوێن / -ĥawên/: ☜ **ـ حەوێن**

حاوێنەر / ĥawêner/: ئاوەڵناو. پەنادەر و هەدادەر ☰ حامی

حای / ĥay/: دەنگ. حای ـ حای؛ وشەی سەیر مان ‹حای لەو خۆشییە!› ☰ وا؛ وە؛ کلمەی تعجب

حای . حای / ĥay ĥay/: ☜ **حای**

حایشان / ĥayşan/: چاوگ. وا حەساو کردن؛ وا بۆ چوون ☰ انگاشتن

حدود / ĥ(i)dûd/: ☜ **حەد ـ٣**

حرچ / ĥirç/: ناو. ورچ؛ حش ☰ خرس

حرماندن / ĥirmandin/: چاوگ. لووشەلووش

کردن ☰ لندیدن چارپا

حڕ-حڕ / ĥiř ĥiř/: دەنگەناو. حیلەی ئەسپ ☰ شیهەی اسب

حس / ĥis/: ☜ حەس١

حسری / ĥisrî/: ئاوەڵناو. تینوو ☰ تشنه

حسکە / ĥiske/: ناو. حوسکە؛ جۆرێ تفەنگی قەدیمی ☰ نوعی تفنگ قدیمی

حش / ĥiş/: ☜ ورچ

حشک / ĥişk/: ئاوەڵناو. وشک؛ زوها ☰ خشک

حشکارە / ĥişkare/: ناو. ١. وشکارۆ؛ چۆل و بیابانی بێئاو ٢. داری گەندەڵ و رزیو ☰ ١. بیابان ٢. درخت فرسوده

حشکاوس / ĥişkawis/: ☜ خەفتان٢-١

حشکە / ĥişke/: ناو. وشکە؛ نەخۆشی ڕەق بوونی مل و بنانگوێ ☰ بیماری انقباض عضلات گردن

حشکەبەر / ĥişkeber/: ناو. وشکەچن؛ وشکەبەرد؛ دیواری لە بەردی بێقوڕ ☰ دیوار سنگی بدون ملات

حشکەدرۆ / ĥişked(i)ro/: ناو. درۆی زۆر ئاشکرا ☰ دروغ واضح

حشکەکەل / ĥişkekel/: ناو. کاری جلک لە ناو ئاودا کوڵاندن، بێ سابوون ☰ عمل جوشاندن لباس در آب بدون صابون

حشکەمرۆ / ĥişkem(i)ro/: ئاوەڵناو. [پەلار] ڕژد؛ چکووس؛ دەسقووچاو ☰ خسیس

حشکەمز / ĥişkemiz/: ☜ وشکەمز

حشکەنمێژ / ĥişken(i)mêj/: ئاوەڵناو. [پەلار] کەمنوێژ؛ نوێژکەهاڵ ☰ سهل‌انگار در نماز خواندن

حکوومەت / ĥ(i)kûmet/: ناو. حوکمەت؛ حوکمات: ١. دەسچوویی ‹لە ماڵا حکوومەت ئەکا!› ٢. دەزگایەکی دەوڵەتی کە بە سەر وڵات یا ناوچەیەکدا فەرمان دەدا ‹حکوومەتی ئەردەلان› ٣. ڕژیمی سیاسی ‹حکوومەتی کۆماری› ☰ ١. نفوذ ٢. حکومت ٣. رژیم سیاسی

حل / ĥil/: ☜ حێل -٢

حللوربللور / ĥillurbillur/: ☜ حولوربلور

حللووربللوور / ĥillûrbillûr/: ☜ حولوربلور

حللێر / ĥillêr/: ناو. لەگلەگی ڕەش؛ باڵندەیەکە لە تۆرەمەی لەگلەگ، پەڕ و باڵی ڕەش، بەرزگی سپی و دندووک و لاق و دەوری چاوی سوورە، لە گۆل و چەم و زەلکاو و دارستاندا دەبینرێ، هاوینان زۆرە ☰ لک‌لک سیاه

حلوربلور / ĥ(i)lûrb(i)lûr/: ☜ حولوربلور

حلەزرە / ĥ(i)lez(i)re/: ناو. ترێمارانە؛ ڕەزڕەزۆک ☰ تاجریزی

حلێب / ĥ(i)lêb/: ئاوەڵناو. حلێو؛ هلێو؛ شیاو؛ درووس؛ ڕەوا ☰ جایز

حلێرک / ĥ(i)lêrik/: ناو. لوو؛ لک؛ تریفە؛ گرێ و لکی گۆشت ☰ غدّەی گوشت

حلێو / ĥ(i)lêw/: ☜ حلێب

حمام / ĥ(i)mam/: ☜ حومام

حمێز / ĥ(i)mêz/: ناو. ئامێز؛ باوەش ☰ آغوش

حندحۆ / ĥindĥo/: ☜ حندرحۆ

حندرحۆ / ĥindirĥo/: ناو. حەندرحۆ؛ حندحۆ؛ حیندرحۆ؛ هەڵەقمەلەق؛ سیسۆ؛ جێجڵقانە؛ هیلاهۆپ ☰ الاکُلنگ

حندۆلی / ĥindolî/: ☜ دۆدانە

حنگل / ĥingil/: ناو. ١. ☜ هەنگل -١ ٢. گەمەیەکە دارێکی تیژکراو لە زەوی ڕادەکەن ☰ ١. ☜ هەنگل -١ ٢. از بازیهای محلی

حوب / ĥub/: ناو. ١. حەب؛ هەب؛ گزموولەی دەرمان ‹حوبەکەت خوارد؟› ٢. خۆشەویستی ‹حوبت لە دلمە› ☰ ١. قرص ٢. محبت

حوبێ / ĥubê/: ناو. قومقومە؛ خەمەگرۆ؛ سەرمازەڵە؛ بزنمژە ☰ بُزمجە؛ آفتاب‌پرست

حوت / ĥut/: ئاوەڵناو. پان و قەڵەو ☰ لندهور

حوترەک /ĥutrek/: ناو. کوتک ■ پُتک

حوججەت /ĥuccet/: ناو. تەوژم؛ نهێم ■ فشار

حوجره /ĥucre/: ناو. هجره؛ هوجره: ١. ژوور له مزگەوت بۆ فەقێ ‹لەم حوجره، له بەر پەنجەره کەوتووم و دەخوێنم/ بێعەینی دەلێی بولبولی گۆشەی قەفەسێکم «نالی»› ٢. هۆده؛ وەتاغ؛ ژووری ماڵ ‹قافله کۆچ کەردەن بەرزەن دەنگ زەگ/ وران حوجرەی خان وجود سەنگ بە سەنگ «مەولەوی»› ٣ . نووسینگەی بازرگان له بازاڕدا ■ ١. حجرەی مسجد ٢. حجرەی بازار

حوجەتولئیسلام /ĥucetul'îslam/: ناو. /*شیعه*/ سەرناوی مەلایانی شیعه، خوارتر له ئایەتوللا ■ حجت‌الاسلام

حوحانه /ĥuĥane/: ناو. هەڵپەڕکێی کچۆلانه ■ رقص دخترانه

حود /ĥud/: ناو. دەفری لچ و لێو شکاوی له سواڵەت ■ ظرف گلی لب‌پرشده

حورچ /ĥurç/: ☜ **ورچ**

حورگ /ĥurg/: ☜ **ورگ**

حورگش /ĥurgiş/: ناو. ناوزگ؛ ورگ و ناو؛ هەناو ■ احشا

حورمەت /ĥurmet/: ناو. هورمەت؛ ڕێز و قەدر ■ احترام

⊡ **حورمەت گرتن:** ڕێز گرتن ‹دەبێ حورمەت بگیرێ، جێ نەزەرگەی حەزرەتی یاره/ کە ناکا دەم‌بەدەم تۆفانی دەم زیر و زەبەر چاوم «مەحوی»› ■ احترام گذاشتن

حورمەتدار /ĥurmetdar/: ئاوەڵناو. بەڕێز؛ خاوەن حورمەت ■ محترم

حورمەتگیر /ĥurmetgîr/: ئاوەڵناو. ڕێزگر؛ قەدرگیر ‹چووین بۆ ماڵیان زۆر حورمەتگیر بوون› ■ احترام‌گذار

حورمێ /ĥurmê/: دەنگ. هورمێ؛ وشەی بانگ کردنی ژن له لایەن مێردییەوه ‹یووسف! واز لەم باسه بێنه. حورمێ! تۆش بووردن له خەتات داوا بکه؛ که تۆ له خەتاکارانی «هەژار، *قورئان*»› ■ واژەی خطاب شوهر به همسرش

حوزم /ĥuzm/: ناو. شەرم و حەیا و سەنگینی ■ وقار

حوزوور /ĥuzûr/: ناو. هەنتەش؛ هەندەر ■ حضور

حوزەیران /ĥuzeyran/: ناو. حەزیران؛ حوزەیران؛ هزیران؛ هەزیران؛ جوون؛ شەشەمین مانگی ڕۆمی، له ١٠ی جۆزەردانەوه تا ١٠ی پووشپەڕ ■ حُزیران؛ ژوئن

حوژم /ĥujm/: ناو. جۆلانێ ■ تابِ بازی

حوژه /ĥuje/: ناو. ئەسپۆن؛ سپۆن ■ چوبک

حوسکه /ĥuske/: ☜ **حسکه**

حوشتر /ĥuştir/: ناو. حێشتر؛ وشتر ■ شتر

حوشترئالووک /ĥuştir'alûk/: ☜ **وشترخۆره**

حوشترالۆک /ĥuşt(i)ralok/: ☜ **وشترخۆره**

حوشترخان /ĥuştirxan/: ☜ **وشترخان**

حوشترخوا /ĥuştirx(i)wa/: ناو. بالووک؛ تاژیله؛ تاجی‌مامئەحمەده؛ ئەسپی‌حەسەن‌حوسێنان ■ آخوندک

حوشترخوار /ĥuştirx(i)war/: ☜ **وشترخۆره**

حوشترخۆرکه /ĥuştirxorke/: ☜ **وشترخۆره**

حوشتردانه /ĥuştirdane/: ☜ **وشتردانه**

حوشترسوار /ĥuştirs(i)war/: ☜ **هێشترسوار**

حوشترگەروو /ĥuştirgerû/: ☜ **وشترگەڵوو**

حوشترگەڵوو /ĥuştirgełû/: ☜ **وشترگەڵوو**

حوشترمرخ /ĥuştirmirx/: ☜ **وشترمر**

حوشترمەل /ĥuştirmel/: ☜ **وشترمر**

حوشترەوان /ĥuşt(i)rewan/: ☜ **وشترەوان**

حوقنه /ĥuqne/: ناو. ئیماله؛ کاری ڕۆ کردنی ئاو و شلەی دەرمانی له کۆمەوه بۆ ناو ڕیخۆڵه گەوره، تا باو گرفتەکانی بڕەوێنێ ■ حُقنه؛ اِماله

حوکم / ĥukm/: ناو. هکم: ۱. فەرمان؛ ئەمر؛ دەستوور؛ قسە یان نووسراوەیەک کە بە پێی ئەوە کارێک لە ژێردەست یان تاقمێک داوا کراوە ‹خزمەتی خاکی وەتەن، فەرزێکی عەینە بۆ هەموو/ داخلی ئەم حوکمەیە، کێ فەرقی جوان و پیر ئەکا؟ «شێخ بابارەسوول»› ۲. فەرمانی فەرمانڕەوا ‹نەفس ئەممارە حوکم میری بەرد/ شەیتانیچ فەرمان وەزیری ئاوەرد «ئەحمەد کلاشی»› ۳. بڕیاری قازی ‹نە خودا بەردار، نە بەندە ڕازی/ نە فتوای شەرعەن، نە حوکم قازی «سوارە»› ٤. جۆرێ کایە بە وەرەق ▤ ۱. فرمان ۲. حکم ۳. رای قاضی ۴. بازی حُکم در ورق بازی

▣ **حوکم کردن**: ۱. پێ چەقاندن ‹حوکمی کردووە دەڵێ هەر دەڕۆم› ۲. فەرمان دان ‹میر حوکمی کردووە ئەگەر بۆ ئەمشۆ ئافرەتێکی بۆ پەیدا نەکەم لە دارم دا «سوارە»› ۳. حکوومەت کردن ٤. کایەی حوکم کردن ▤ ۱. پافشاری کردن ۲. دستور دادن ۳. حکومت کردن ۴. حکم بازی کردن

حوکمات / ĥukmat/: ☜ **حکوومەت**

حوکمەت / ĥukmet/: ☜ **حکوومەت**

حولچەک / ĥulçek/: ☜ **هەڵووژە**

حولحولی / ĥulĥulî/: ئاوەڵناو. وازوازی؛ هەردەم لە سەر خەیاڵێک ▤ دمدمی

حولحولیمەزاج / ĥulĥulîmezac/: ئاوەڵناو. حوولحوولی؛ حولحولیمەزەو؛ حوولحوولیمەزەو؛ عەنتەرمەزاج؛ وازوازی ▤ دمدمیمزاج

حولحولیمەزەو / ĥulĥulîmezew/: ☜ **حولحولیمەزاج**

حوللوور / ĥullûr/: ☜ **حولووربلوور**

حوللەسێ / ĥullesê/: ناو. ۱. حوللەمەرەسێ؛ گەمەیەکە بە سێ جگ دەکرێ ۲. *[مەجازی]* ڕەوتی داکەوتن لە پاش سەرکەوتن ▤ ۱. نوعی قاببازی ۲. شکست بعد از پیروزی

حوللەمەرەسێ / ĥullemeresê/: ☜ **حوللەسێ-۱**

حوولووربا / ĥulûrba/: ناو. کونەبا؛ هەواکێش ‹حوولووربایە/ ڕووی لە خوایە «مەتەڵ»› ▤ هواکش

حولووربلوور / ĥulûrb(i)lûr/: ناو. حوللوور؛ حللوربلوور؛ حللووربللوور؛ حلووربلوور؛ گاڵتەیەکی منالانەیە ▤ از بازیها

حولووک / ĥulûk/: ☜ **هەڵووژە**

حولوویسک / ĥulûysik/: ناو. شیلاوک؛ هەوێنی پەنیر ▤ مایەی پنیر

حولە / ĥule/: ناو. پشکەڵی وشتر ▤ سرگین شتر

حولەسێ / ĥulesê/: ناو. هەراهەرا؛ زەنازەنا؛ چەقە و گوڕە ▤ جار و جنجال

حولی^{1} / ĥulî/: ناو. هەڵووژەسوورە/ ڕەشە ▤ آلو بُخارا

حولی^{2}: ئاوەڵناو. ۱. لووس؛ خز؛ خڕ ۲. *[کینایە]* زمانلووس و هەڵخەڵەتێن ▤ ۱. لیز ۲. چربزبان

حولیاتی / ĥulyatî/: ناو. *[کینایە]* مەرایی؛ ڕووبینی؛ کاری ماستاو کردن ▤ تملق؛ چاپلوسی

حولیبووگ / ĥulîbûg/: ئاوەڵناو. ساویاو؛ سفتە ▤ ساییدەی صاف شدە

حولیچەک / ĥulîçek/: ☜ **هەڵووژە**

حولیسین / ĥulîsîn/: چاوگ. هەڵخلیسکان ▤ لغزیدن

حولیک / ĥulîk/: ناو. هەڵووژە؛ حولووک؛ حەلووک؛ عەلووک؛ حولووک ▤ آلو

حومالْ / ĥumał/: ناو. داری گەورەی پەڕانپەڕیی بۆ دارەڕا ▤ بالار

حومام / ĥumam/: ناو. حەمام؛ حمام؛ گەرماو ▤ حمّام

حونجە / ĥunce/: ☜ **حونجی**

حونجی / ĥuncî/: ناو. حینجە؛ حونجە؛ هینجە؛ هینجێ؛ کاری گوتنی بڕگەبەبڕگەی وشە ▤ هِجّی

حوننەر / ĥunner/: ☜ **هونەر**

حونەر / ĥuner/: ☜ **هونەر**

حونەرمەند / ĥunermend/: ☜ **هونەرمەند**

حوێر / ĥ(i)wîr/: ☜ **عوور**

حوێل / ĥ(i)wîl/: ناو. چێرەیی ⚑ صورتی

حویل١ / ĥuyl/: ناو. پەمەیی؛ چێرەیی؛ سووری ئاچخ؛ سۆری کاڵ ⚑ صورتی

حویل٢: ئاوەڵناو. پەمەیی؛ چێرەیی؛ بە ڕەنگی سووری ئاچخ ⚑ صورتی رنگ

حۆپ / ĥop/: دەنگ. وشەی لێخوڕینی وشتر ⚑ کلمەی راندن شتر

حۆپلە / ĥople/: ☜ **حەپۆل**

حۆپن / ĥopin/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زەبەلاحی ناقۆلا ⚑ بی‌قواره

حۆپە / ĥope/: ☜ **حەپۆل**

حۆت / ĥot/: ئاوەڵناو. حۆچ؛ تاس؛ هەویز؛ بێ‌قژەسەر ⚑ تاس

حۆچ / ĥoç/: ☜ **حۆت**

حۆری / ĥorî/: ناو. هۆری؛ هۆریە؛ هووری: ١. کیژی بەهەشتی ‹حۆرییان جە عەرش مەکەرۆن هانا/ هانا وەی شەوقە نییەن تەوانا «سەید موحەممەد خانەگایی»› ٢. *[مەجازی]* کچی زۆر جوان ‹کیژۆڵەی ڕێکی حۆرین/ بە شەرتێ دڵ نەگۆڕین «ئاوات»› ⚑ ١. حوری ٢. دختر دلرُبا

حۆڕیات / ĥoř(i)yat/: ناو. *[پلار]* کار یان شتی سووک و جلف ⚑ کار یا هر چیز مُبتذل

حۆڕیاتبازاڕ / ĥoř(i)yatbazař/: ناو. *[پلار]* ١. کۆڕی جلفان؛ کەربازاڕ ٢. جلفبازی ⚑ ١. جمع هرزگان ٢. جلفبازی

حۆق / ĥoq/: ناو. هۆق؛ هێلنج ⚑ هق

▣ **حۆق کردن:** هۆق کردن؛ هێلنج دان ⚑ بالا آوردن

حۆقە١ / ĥoqe/: ناو. ١. دەوات؛ دەوێت؛ مەرەکەفدان ٢. کێشێکە بەرانبەر بە سێ یان چوار کیلۆ ⚑ ١. دوات ٢. وزنەای معادل سه یا چهار کیلو

▣ **حۆقەی ئەستەمۆڵ:** کێشێکە بەرانبەر بە حەفتاوپێنج گرەم ⚑ وزنەای معادل هفتادوپنج گرم

حۆقەی تریاک: ئامرازێکی تریاککێشان ⚑ حُقەی تریاک

حۆقە٢: دەنگەناو. دەنگی گامێش ⚑ صدای گاومیش

حۆقەباز / ĥoqebaz/: ئاوەڵناو. فێڵباز ⚑ حقەباز

حۆل / ĥol/: ئاوەڵناو. *[پلار]* هۆل: ١. گێژ؛ گێل ٢. قۆڵ؛ درێژی پێ‌نەکەوتوو ⚑ ١. خُل ٢. دراز بی‌قواره

▣ **حۆلی بیابان:** مێردەزمە؛ مێردئەزمە ‹لەم چۆلی پڕ لە حۆلی بیابان و زولمەتە/ وەک خدری زیندە ڕابەری ڕێگەی هودایە غەوس «بێخود»› ⚑ غول بیابانی

حۆلگێل / ĥolgêl/: ئاوەڵناو. *[پلار]* گێژ و حۆل ⚑ گیج‌ومنگ

حۆلی / ĥolî/: ناو. ١. گۆلک؛ گوێرەکە؛ بەچکەچێڵ ٢. ئۆلی؛ نهۆمی سەرەوەی خانوو ٣. *[پلار]* گێلی ⚑ ١. گوساله ٢. طبقەی آخر ساختمان ٣. گیجی

حۆیلانێ / ĥoylanê/: ناو. هەوایەکی گۆرانی جافەتی ⚑ از ترانەهای کردی

حووت / ĥût/: ناو. ١. *[ئەستێرەناسی]* وێنەیەکی گەورەی گەردوونییە ٢. *[سالنامە]* ڕەشەمە؛ دوایین بورج لە دوازدە بورجی ساڵ ٣. *[پلار]* حەفی؛ حەزیا؛ ئەژدیها ‹خۆم وەکوو زەڕنەقوتە و زاڕۆڵەکانم ڕووتن/ حەوتی وام هەن کە دەمی خواردنێ وەک حەو حووتن! «هەژار، بۆ کوردستان»› ⚑ ١و٢. حوت ٣. اژدها

حووج١ / ĥûc/: ناو. *[باوەڕی کۆن]* عووج؛ پیاوێکی زۆر درێژە لە چیرۆکاندا ⚑ مرد بسیار قدبلند افسانەها

حوج۲: ئاوه‌ڵناو. *[کینایه]* قۆل؛ باڵابه‌رزی ناشیرین ▤ دراز بی‌قواره

حولحولی / ĥûlĥûlî/: ☜ **حولحولی‌مه‌زاج**

حولحولی‌مه‌زمو / ĥûlĥûlîmezew/: ☜ **حولحولی‌مه‌زاج**

حه / ĥe/: ئاوه‌ڵناو. حه‌ر؛ حه‌چ ‹حه جۆر› ▤ هر

حه‌ب / ĥeb/: ناو. حوب؛ گزموولـه‌ی ده‌رمان ▤ قرص (دارو)

حه‌بان / ĥeban/: ناو. جه‌ڕه/ گۆزه‌ی ئاو ▤ کوزه‌ی آب

حه‌باندن / ĥebandin/: ☜ **هه‌باندن**

حه‌بس / ĥebs/: ☜ **حه‌پس**

حه‌بی / ĥebî/: ناو. په‌مۆی به هه‌لاجی کراو ▤ پنبه‌ی حلاجی‌شده

حه‌بیشاندن / ĥebîşandin/: ☜ **حه‌پیشاندن**

حه‌پ / ĥep/: ☜ **حه‌په**

حه‌پاره / ĥepare/: ناو. بژار ▤ وجین

جه‌پان / ĥepan/: چاوگ. حه‌په کردن ▤ پارس کردن

حه‌پاندن / ĥepandin/: چاوگ. حه‌په کردن؛ وه‌ڕینی سه‌گ ▤ پارس کردن

حه‌پحه‌پ / ĥepĥep/: ☜ **عه‌فعه‌ف**

حه‌پس / ĥeps/: ناو. حه‌بس؛ به‌ندیخانه ‹حه‌پسی چاهی میحنه‌تم کافر به حالی من نه‌بێ/ کار و پیشه‌م دائیمه‌ن گریان و شین و زارییه «نالی»› ▤ حبس

حه‌پش / ĥepş/: ئاوه‌ڵناو. گێل و نه‌زان؛ حۆل ▤ خُل

حه‌پله‌حورچ / ĥepleĥurç/: ئاوه‌ڵناو. *[پلار]* گرده‌ڵه؛ گته؛ داکوتیاگ؛ کورته‌باڵای قه‌ڵه‌و ▤ چاقالو

حه‌پله‌ری / ĥeplerî/: ناو. جۆرێ هه‌نار ▤ نوعی انار

حه‌پنای / ĥepnay/: چاوگ. *[پلار]* حه‌پیشاندن؛ خه‌پراندن ▤ بلعیدن

حه‌پۆل / ĥepol/: ئاوه‌ڵناو. *[پلار]* حاپۆل؛ حه‌پۆله؛ حۆپله؛ حۆپه؛ حه‌پۆنه؛ حه‌په‌نگ؛ ته‌ژه‌ی ناتێگه‌یشتوو؛ زه‌لامی بێکاره و گێژ ▤ یُغُر

حه‌پۆله / ĥepole/: ☜ **حه‌پۆل**

حه‌پۆنه / ĥepone/: ☜ **حه‌پۆل**

حه‌پو / ĥepû/: ☜ **هه‌مو**۲

حه‌پولک / ĥepûlik/: ناو. حاپوولک؛ نۆره‌ی کایه ‹ده‌ست پێبکه‌وه حه‌پوولکی تۆیه!› ▤ نوبت بازی

⊡ **حه‌پولک کێشانه‌وه:** سه‌رله‌نوێ هاویشتنه‌وه‌ی هه‌ڵمات له کایه‌ی مێشێندا ئه‌گه‌ر له لاقی که‌سێک بدرێت ▤ اصطلاحی در تیله‌بازی

حه‌په / ĥepe/: ده‌نگه‌ناو. حه‌پ؛ حه‌په‌حه‌پ؛ وه‌ڕه‌وه‌ڕ؛ وه‌ڕه‌ی سه‌گ ▤ پارس سگ

حه‌په‌حۆل / ĥepeĥol/: ئاوه‌ڵناو. *[پلار]* گه‌مژه؛ حه‌پۆل ▤ ابله

حه‌په‌حه‌پ / ĥepeĥep/: ☜ **حه‌په**

حه‌په‌حه‌پکردو / ĥepeĥepkirdû/: ئاوه‌ڵناو. وه‌ڕیو ▤ پارس کرده

حه‌په‌روت / ĥeperût/: ☜ **خه‌وه‌زینگ**

حه‌په‌سان / ĥepesan/: چاوگ. تێنه‌پڕ. //حه‌په‌سای؛ ده‌حه‌په‌سێی؛ بحه‌په‌سێ// حه‌په‌سین؛ عه‌به‌سان؛ عه‌به‌سران؛ عه‌په‌سان؛ واق وڕمان؛ سه‌رسام بوون؛ مات بوون؛ له جێ وشک بوون ‹ئیتر من ئه‌وه‌نده ترسام که حه‌په‌سام و هه‌ر له دووره‌وه وێستام و نه‌وێرام خۆمیان نیشان ده‌م «هه‌ژار، چوار *نامیلکه*»› ▤ سراسیمه شدن

■ ئاوه‌ڵناوی به‌رکاری: حه‌په‌ساو/ چاوگی نه‌رێنی: نه‌حه‌په‌سان

حه‌په‌ساندن / ĥepesandin/: چاوگ. تێپه‌ڕ. //حه‌په‌ساندت؛ ده‌حه‌په‌سێنی؛ بحه‌په‌سێنه// گێژ و مات کردن؛ هۆش لێ ساندن؛ تووشی سه‌رسامی کردن ▤ سراسیمه کردن

■ ئاوه‌ڵناوی به‌رکاری: ـــ/ چاوگی نه‌رێنی: نه‌حه‌په‌ساندن

حەپەساو / ĥepesaw/: ئاوەڵناو. حەپەسیو؛ حەپەسای؛ واق‌وڕماو؛ سەرسام ‹هەموو سەرسام و حەپەساو لە دووی مامۆستا دەگەڕان› ⚑ سراسیمه

حەپەسای / ĥepesay/: ☜ **حەپەساو**

حەپەسین / ĥepesîn/: ☜ **حەپەسان**

حەپەسیو / ĥepesîw/: ☜ **حەپەساو**

حەپەسێن / ĥepesên/: ئاوەڵناو. سەیر؛ سەمەرە؛ سەرسووڕێنەر؛ هۆی سەرسام بوون ⚑ سرسام‌آور

حەپەلۆت / ĥepelot/: ناو. زرمەزلیتانێ؛ چەقە و هەرا و هەڵبەز- دابەز ⚑ شلوغ‌بازی

حەپەلووت / ĥepelût/: ☜ **خەوەزینگ**

حەپەمێش‌خۆر / ĥepemêşxor/: ئاوەڵناو. *[کینایە، پلار]* گێژ و گەوج ⚑ گیج و ویج

حەپەنتی / ĥepentî/: ئاوەڵناو. *[پلار]* حەپەنۆت؛ زەبەلاح؛ تەژەی پان و پۆڕ؛ زڕ و زەلام ⚑ لندهور

حەپەنگ / ĥepeng/: ☜ **حەپۆل**

حەپەنۆت / ĥepenot/: ☜ **حەپەنتی**

حەپەنۆش / ĥepenoş/: ناو. کاری بە یەکجاری هەڵلووشین ⚑ عمل هورت کشیدن

حەپەنووس / ĥepenûs/: ناو. ١. دارێکی ڕەشی بەنرخە ٢. *[کینایە]* زۆر ڕەش ⚑ ١. آبنوس ٢. بسیار سیاه

حەپی / ĥepî/: ناو. قۆزاخەی پەمبۆ؛ خۆز لۆکە ⚑ غوزەی پنبه

حەپیشاندن / ĥepîşandin/: چاوگ. حەبیشاندن؛ هەڵخستن؛ بە پەلە قووت دان ⚑ با شتاب بلعیدن

حەپین / ĥepîn/: چاوگ. ڕەوین؛ وەڕین؛ حەپاندنی سەگ ⚑ پارس کردن سگ

حەتا / ĥeta/: ☜ **هەتا**

حەتار / ĥetar/: ناو. ١. وردەواڵەفرۆش ٢. حاتۆر؛ تێلا و کوتکی گێچ کوتان ٣. عەتار؛ دەرمان‌فرۆش ⚑ ١. پیلەور ٢. چوب گچکوبی ٣. داروفروش

حەتتا / ĥetta/: ئامراز. بەڵکوو؛ تەنانەت ⚑ حتی

حەتحەت / ĥetĥet/: ☜ **حەتحەتۆك**

حەتحەتۆک / ĥetĥetok/: ناو. حەتحەت؛ گەڵوازە؛ لەیستۆکی هەڵواسراو بە بێشکەوە ⚑ اسباب‌بازی آویزان از گهواره

حەترەک / ĥetrek/: ناو. کاری لێدان بە توندی ⚑ عمل مُحکم زدن

حەتمەن / ĥetmen/: ئاوەڵکار. بێ‌گومان؛ بێ‌ئەولاولا؛ هەر؛ ئیزدەرم ⚑ حتماً

حەج / ĥec/: ناو. داب و نەریتی زیارەتی کابە لە باژێری مەککەدا ‹چ میعمارانە بۆ تەعمیری کەعبەی دڵ دەچێتە حەج/ خودا یار و مەدەدکار و نیگەهداری عیماری بێ «نالی»› ⚑ حج

▣ **حەجی تەمەتتوع:** حەجی سەرەکی؛ حەج لە دە ڕۆژی سەرەتای زیحەجەدا ⚑ حج تمتع

حەجی عومرە: حەج نەک لە کاتی خۆیدا ⚑ حج عُمره

⊡ **حەج کردن:** ١. چوونە حەج؛ چوونە زیارەتی ماڵی خوا ٢. *[کینایە]* چاکە کردن؛ کاری باش و خێرۆمەندانە کردن ٣. *[کینایە]* بردنەوەی دوامین کەلا لە گەمەی هەڵماتاندا ⚑ ١. حج رفتن ٢. کار ثواب کردن ٣. برنده شدن در تیله‌بازی

حەجامات / ĥecamat/: ناو. حەجامەت؛ هەجەمات؛ شوێنگری؛ هەجامات؛ دووژ؛ ڕکەنە؛ تێخ لە پێست دان بۆ خوێن گرتن ⚑ حجامت

⊡ **حەجامات گرتن:** خوێن گرتن ⚑ حجامت کردن

حەجاماتکێش / ĥecamatkêş/: ناو. حەجامەتکێش؛ خوێن‌بەردەر؛ وەستای خوێن بەردان ⚑ حجامت‌کار

حەجامەت / ĥecamet/: ☜ **حەجامات**

حەجامەتکێش / ĥecametkêş/: ☜ **حەجاماتکێش**

حەجمان / ĥecman/: ☜ **حەجمین**

حەجماندن / ĥecmandin/: چاوگ. ئارام کردن؛

تەبتاندن 🇮🇷 آرام کردن

حەجمەت / ĥecmet/: ناو. حەژمەت؛ کەسەر؛ مەینەت ‹لە حەجمەتا خەریک بوو شێت بم› 🇮🇷 اندوه

حەجمین١ / ĥecmîn/: چاوگ. حەجمان؛ داسەکنین؛ ئارام گرتن 🇮🇷 آسودن؛ آرام گرفتن

حەجمین٢: ناو. حەجمان؛ ئۆقرە؛ هەدا؛ ئۆخژن ‹تا هاوین لە لێوژە ماینەوە. هەموومان تووشی زگ ئێشەی زۆر سەخت ببووین. مێشوولە کوێرەش حەشری دەکرد و حەجمینمان نەمابوو «هەژار، چێشتی مجێور»› 🇮🇷 آرام و قرار

حەچ١ / ĥeç/: ناو. ١. شەق؛ کاشۆ؛ گۆچانی گەمەی گۆیێن ٢. حەچە؛ نێری؛ نێرەبزنی پێگەیشتوو 🇮🇷 ١. چوگان ٢. تکّه

حەچ٢: ئاوەڵناو. حەر؛ هەر 🇮🇷 هر

حەچان١ / ĥeçan/: چاوگ. وەڕین؛ ڕەوین؛ حەپین 🇮🇷 پارس کردن

حەچان٢: ناو. شەقێن؛ گۆیێن؛ کاشۆبازی؛ گەمەی گۆ و گۆچان 🇮🇷 چوگان‌بازی

حەچاندن / ĥeçandin/: چاوگ. ١. وە حەپە هێنان؛ حەپە لێ‌کردن؛ دنە دانی سەگ بۆ وەڕین ٢. حەچە کردن؛ کەر لێخوڕین؛ ئاژۆتنی کەر 🇮🇷 ١. پارس دادن سگ ٢. راندن خر

حەچچە / ĥeçce/: دەنگەناو. هەچە؛ حەچە؛ وشەی لێخوڕینی گوێرێژ 🇮🇷 واژەی راندن ستور

حەچکۆ / ĥeçko/: ئامراز. هەرچۆنێک؛ هەرجۆر 🇮🇷 هرطور

حەچولوور / ĥeç û lûr/: دەنگ. ١. حەپە و لوورەی تێکەڵ ٢. هەرا و زەنا 🇮🇷 ١. عوعو و زوزه کشیدن توأم ٢. دادوقال

حەچە١ / ĥeçe/: ناو. حەچ؛ تەگە؛ سابرین 🇮🇷 تکّه

حەچە٢: دەنگ. وشەی لێخوڕینی کەر 🇮🇷 صوت برای راندن الاغ

⊡ **حەچە لێ کردن**: لێخوڕین؛ ئاژۆتنی ولاخ 🇮🇷 راندن الاغ

حەچەحەچ / ĥeçeĥeç/: دەنگەناو. حەپەحەپی زۆر و بێ‌بڕانەوە 🇮🇷 پارس مداوم

حەچەڵ / ĥeçel/: ناو. هەچەڵ؛ تەشقەڵە؛ شڵتاغ؛ گەڕ؛ دەبە؛ بڕوبیانوو 🇮🇷 شلتاق

حەح / ĥeĥ/: دەنگ. وشەی سەیر مان ‹حەح! چەند سەیرە!› 🇮🇷 وا؛ کلمەی تعجب

حەد / ĥed/: ناو. حەدد؛ هەد: ١. ڕادە؛ هەند؛ شۆ ‹ماوای دلگەرمیش جە حەد بەر شیەن/ لایق وە مەنزڵ یاد ئەو نیەن «مەولەوی»› ٢. شیاوی ‹من حەدم چێشا، قابلم چکۆن/ عیلم و مەعریفەت هەر لایەق وە تۆن «مەلا حەسن دزلی»› ٣. حدوود؛ سنوور؛ کەوشەن ‹هەر لە مووسڵ هەتا حەدی بابان/ بەیتیان کردووە وەکوو جافان «حاجی قادر»› ٤. *[ئیسلام]* سزای گوناهێ کە بە پێ شەرع دیاری کرابێ 🇮🇷 ١. اندازه ٢. شایستگی ٣. مرز ۴. حدّ شرعی

⊡ **حەد لێدان**: *[ئیسلام]* بە جەزیای شەرع گەیاندنی گوناهکار 🇮🇷 حد زدن

حەدد / ĥedd/: ☜ **حەد**

حەدوسەد / ĥed û sed/: ناو. جەنگە؛ هەڕەت؛ تاف 🇮🇷 موسم

حەدەف / ĥedef/: ناو. تەپۆڵکە؛ گرد؛ گردولکە 🇮🇷 تپەی کوچک

حەدیس / ĥedîs/: ناو. *[ئیسلام]* قسە، گوتار یان ڕێ‌وڕەوشتی پێغەمبەری ئیسلام 🇮🇷 حدیث

حەر / ĥer/: ئاوەڵکار. هەر: ١. هەرگیز؛ قەت ‹حەر شتی وام نەدیوە› ٢. هەرکە؛ کاتێ ‹حەر من هاتم ئەو هەڵسا› ٣. هەمیشە؛ دایمە ‹حەر بۆ ماڵی خەزووری پەل دەکشێ› 🇮🇷 ١. اصلاً ٢. وقتی؛ همین که ٣. همیشه

حەراج / ĥerac/: ☜ **هەڕاج**

حەرام / ĥeram/: ئاوەڵناو. حەڕام: ١. *[ئیسلام]* ناڕەوا؛

کارێ کە شەرع قەدەغەی کردووە. بەرانبەر: **حەڵاڵ** ٢. بەربەست؛ بەرپێ‌گیراو ٣. خەسار؛ خراپ؛ زایە ☰ ١و٢. حرام ٣. هدر

▣ **حەرام کردن**: ١. قەدەغە کردن بەپێی فەرمانی ئایینێک ‹خواردنەوەی مەی بۆ موسوڵمان حەرام کراوە› ٢. بەربەست کردن؛ بەرپێ‌گرتن ٣. لە حەرام گێڕان؛ خەسار کردن ‹ئەو هەموو پارچەیەت بۆ حەرام کرد؟› ☰ ١. حرام کردن ٢. مانع شدن ٣. هدر دادن

لە حەرام گێڕان: ☜ **حەرام کردن ـ٣**

حەرامخۆر / ĥeramxor/: ناو. هەراموەر: ١. کەسێ کە خۆراک و خواردنەوەی حەرام دەخوا ٢. کەسێ کە لە حەڵاڵ و حەرام ناپرسێ ☰ ١و٢. حرامخوار

حەرامزا / ĥeramza/: ☜ **حەرامزادە**

حەرامزادە / ĥeramzade/: ئاوەڵناو. حەرامزا؛ هەرامزا؛ هەرامزادە: ١. زۆڵ؛ بیژوو؛ بیچ ٢. *[کنایە]* فێڵباز و بەدفەڕ . هەروەها: **حەرامزادەیی** ☰ ١. نامشروع ٢. حیلەگر و مردم‌آزار

حەربلین / ĥerb(i)lîn/: چاوگ. ١. گرێ تێ کەوتن (گوریس و ...) ٢. ئاڵۆزان (بەن و پەتک) ٣. سەر لێ شێوان ☰ ١. گره خوردن (ریسمان و ...) ٢. درهم شدن (رشته، نخ و ...) ٣. سردرگُم شدن

حەرسیل / ĥersîl/: ناو. حەرسیلە؛ بەردی بناغەی گۆشەی دیوار ☰ سنگ بنای کُنج دیوار

حەرسیلە / ĥersîle/: ☜ **حەرسیل**

حەرف / ĥerf/: ناو. ١. *[ڕێنووس]* پیت؛ نیشانی نووسین ٢. *[ڕێزمان]* ئامراز؛ وشەیەک کە تەنیا لەگەڵ وشەیەکی تردا، بۆ مانایەکی تایبەت دەگوترێ یان دەنووسرێ ☰ ١و٢. حرف

حەرفچن / ĥerfçin/: ناو. پیتچن ☰ حروفچین

حەرەکەت / ĥereket/: ناو. هەرەک؛ هەرەکەت؛ هەڕک؛ هەڕەکە؛ هەڕەکەت؛ هەلەکەت؛ جوولە؛ جووله ☰ حرکت

▣ **حەرەکەت کردن**: کەوتنە ڕێ ☰ حرکت کردن

حەرەم / ĥerem/: ناو. ژن بۆ مێردی خۆی ‹بێزارە لە تۆ ئێستە، هەماغووشی عەدووتە/ دونیا کە دوێنێ حەرەمی موحتەرەمت بوو «نالی»› ☰ همسر

حەرەمسەرا / ĥeremsera/: ناو. *[کۆن]* هندروو؛ هوندروو؛ ئەندەروون؛ شەوەستێن؛ پەردەناو؛ پەردەسەر؛ بەشێک لە خانووی شا و دەسەڵاتداران کە شوێنی حەسانەوەی کچ و ژنی ماڵ بووە ☰ حرمسرا

حەری / ĥerî/: ☜ **حەڕگ**

حەریر / ĥerîr/: ناو. هەریر: ١. پارچەی ئاوریشم؛ قوماشی لە هەورێشم ٢. هەڵوای دۆشاو ☰ ١. حریر ٢. حلوای شیره

حەریف١ / ĥerîf/: ناو. ١. هاوملە؛ هاوکێشە؛ هاڤڕک؛ غەنیم؛ خەنیم؛ هاوبەرە؛ هەڤبەر؛ هەڤبەز؛ وەرد؛ میک؛ شیەنەچیر؛ هامال؛ شێک؛ قەب؛ قەبۆ؛ لایەنی بەرانبەر لە ڕکەبەرێ یان ململانەیەکدا ‹حەریفەکەی ڕووسە› ٢. گراوی؛ خۆشەویست؛ دۆستی ژنی بێ‌مێرد ☰ ١. حریف ٢. معشوق

حەریف٢: ئاوەڵناو. هاوکێش؛ هاوماڵ؛ لف؛ خاوەنی توانایی بۆ ڕکەبەرکێ لەگەڵ خەنیمدا ☰ همتا

حەڕاج / ĥeřac/: ☜ **هەڕاج**

حەڕاجەبازار / ĥeřacebazar/: ناو. هەڕاجی؛ مەزاتخانە ☰ حراّجی

حەڕام / ĥeřam/: ☜ **حەرام**

حەڕگ / ĥeřig/: ناو. قوڕ؛ هەڕگ؛ حەڕی؛ حەری؛ هەڕی؛ هەڕە؛ خۆڵ و ئاوی تێکەڵاو ☰ گِل

حەڕماندن / ĥeřmandin/: چاوگ. ١. بێ‌بەش کردن ٢. بە خەسار دان ☰ ١. محروم کردن ٢. هدر دادن

حەڕمین / ĥeřmîn/: چاوگ. ١. بێ‌بەش بوون ٢.

بە خەسار چوون؛ بە فیڕۆ چوون 🇮🇷 ١. محروم شدن ٢. هدر رفتن

حەڕی / ĥeřî/: ☜ **حەڕک**

حەز^{١} / ĥez/: ناو. حەژ؛ هەز؛ هەژ: ١. ئارەزوو ٢. ئیشتیا؛ واز ٣. دڵداری؛ ئەوین ٤. دۆست 🇮🇷 ١. آرزو ٢. اشتها ٣. عشق ۴. دوست

⊡ **حەز کردن**: هەز کرن: ١. خواستن؛ بە تەما بوون ٢. خۆش هاتن 🇮🇷 ١. خواستن ٢. دوست داشتن

حەز لێ کردن: حەژێ کرن: ١. ئاوات خواستن ٢. ئەویندار بوون 🇮🇷 ١. آرزو کردن ٢. عاشق شدن

حەز^{٢}: ئاوەڵناو. حەژ؛ هەز؛ هەژ؛ پەسند و لەبەردڵ ‹شتێکی حەزە› 🇮🇷 پسندیده

• **حەز**^{٣}: پاشەوشە. ـ هەز؛ ـ خواز؛ ـ دۆست ‹ئاوحەز› 🇮🇷 ـ خواه؛ ـ دوست

حەزرەت / ĥezret/: ناو. ١. سەرناوێکە بۆ ڕێز گرتن لە پێش ناوی پیاوانی گەورە و پیرۆزدا دەگوترێ ‹حەزرەتی غەوس› ٢. ☜ **حەسرەت** 🇮🇷 ١. حضرت ٢. ☜ **حەسرەت**

حەزلێکردوویی / ĥezlêkirdûyî/: ☜ **حەزلێکەری**

حەزلێکەری / ĥezlêkerî/: ناو. حەزلێکردوویی؛ دڵداری؛ ئەوینی نێوان دوو کەس 🇮🇷 عاشقی

حەزوناحەز / ĥez û naĥez/: ناو. دۆست و دوژمن 🇮🇷 دوست و دشمن

حەزۆک / ĥezok/: ئاوەڵناو. هۆگر و خوازیار 🇮🇷 علاقەمند

حەزۆکی / ĥezokî/: ناو. هۆگری 🇮🇷 علاقەمندی

حەزەنگ / ĥezeng/: ناو. خەم؛ خەفەت 🇮🇷 غم

حەزیا / ĥezya/: ناو. هەژدیها؛ زەها؛ حەفی 🇮🇷 اژدها

حەزیران / ĥezîran/: ☜ **حوزەیران**

حەزیرانی / ĥezîranî/: ناو. جۆرێک هەرمێ 🇮🇷 نوعی گلابی

حەزیەت / ĥezyet/: ناو. ئازار 🇮🇷 اذیت

حەژ / ĥej/: ☜ **حەز**

⊡ **حەژێ کرن**: ☜ **حەز لێ کردن**

حەژبەت / ĥejbet/: ☜ **حەژمەت**

حەژدە / ĥejde/: ☜ **هەژدە**

حەژدەهی / ĥejdehî/: ناو. کاری دیدەنی کردنی بە کۆمەڵ 🇮🇷 دیدوبازدید گروهی

حەژمەت / ĥejmet/: ناو. حەژبەت؛ مەینەت؛ خەفەت؛ کەسەر؛ خەم؛ کوڵ 🇮🇷 اندوه

▣ **لە حەژمەت**: لە حەژمەتان؛ لە خەفەتان 🇮🇷 از سر اندوه

لە حەژمەتان: ☜ **لە حەژمەت**

حەس^{١} / ĥes/: ناو. هەست؛ حس؛ حیس 🇮🇷 احساس

⊡ **حەس کرن**: هەست کردن 🇮🇷 احساس کردن

حەس^{٢}: دەنگ. وشەی سەیر مان 🇮🇷 وَه

حەساب / ĥesab/: ☜ **حیساب**

حەسار / ĥesar/: ناو. هەسار؛ حەوش؛ گۆڕایی ناو چوار دیواری ماڵ 🇮🇷 حیاط

حەساس^{١} / ĥesas/: ☜ **حەسحەس**

حەساس^{٢}: ئاوەڵناو. هەستۆک 🇮🇷 حساس

حەساسییەت / ĥesasîyet/: ناو. هەستۆکی 🇮🇷 حساسیت

حەساندنەوە / ĥesand(i)newe/: چاوگ. تێپەڕ. //حەساندتەوە؛ دەحەسێنیەوە؛ بحەسێنەوە// حەسانن؛ بێ‌خەم کردن؛ ئاسوودە کردن 🇮🇷 آسودە کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـــ/ چاوگی نەرێنی: نەحەساندنەوە

حەسانن / ĥesanin/: ☜ **حەساندنەوە**

حەسانەوە / ĥesanewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //حەسایەوە؛ دەحەسێیەوە؛ بحەسێوە// حەسیان؛

حەسیانەوە؛ حەسینەوە؛ هەسانەڤە؛ هەسانەوە؛ هەسیانەڤە: ۱. لە ماندووەتی ڕزگار بوون ‹ئەگەر ئەمجارە لێک بپسێنەوە/ ئیتر تا مردن ناحەسینەوە «پیرەمێرد»› ۲. خاترجەم بوون ≌ ۱و۲. آسودن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: حەساوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەحەسانەوە

حەساو¹ /ĥesaw/: ☜ **حیساب**

▣ **حەساو بوون:** هاتنە ئەژمار ‹هەڕەشە و گوڕەشە هیچ نییە ئەوە حەساوە بتوانی کارێ بکەی› ≌ بە حساب آمدن

حەساو²: ئاوەڵناو. وچان گرتوو ≌ آسودە

حەساوزان /ĥesawzan/: ناو. خیفزان ≌ حسابگر

حەساوکتاو /ĥesawk(i)taw/: ناو. ۱. حیساب ‹حەساوکتاومان چۆنە؟› ۲. کاری ڕۆشن کردنەوەی حەساو ‹دانیشین حەساوکتاوێ بکەین› ≌ ۱. حساب ۲. حساب‌وکتاب

حەساوگەر /ĥesawger/: ناو. فاڵگر؛ حەسێوگەر؛ حیسابگەر؛ فاڵ گرەوە بە تەزبێح ≌ فالگیر

حەساوە /ĥesawe/: ئاوەڵناو. ئاسوودە؛ دوور لە ماندوویی ≌ آرمیدە

حەساوی¹ /ĥesawî/: ناو. کەری سپی و هەرەچاک ≌ خر سفید و چالاک

حەساوی²: ئاوەڵناو. دروست و بەجێ ‹قسەی حەساوی› ≌ درست

حەساوی³: ئاوەڵکار. زۆر چاک ‹حەساوی کوتام› ≌ خوب؛ حسابی

حەسپ /ĥesp/: ناو. ئەسپ؛ هەسپ ≌ اسب

حەسپن /ĥespin/: ئاوەڵناو. شێتی دڵداری ≌ مجنون؛ دلدادە

حەستەم¹ /ĥestem/: ئاوەڵناو. دژوار؛ سەخت ≌ دشوار

حەستەم²: ئاوەڵکار. بە دژواری ≌ بە سختی

حەسحەس /ĥesĥes/: ناو. حەساس؛ هەسهەس؛ عەسعەس؛ هەساس؛ جەزایرچی؛ پاسەوانی شەو ≌ عسس؛ شبگرد

حەسرەت /ĥesret/: ناو. حەزرەت؛ عەزرەت؛ داخ: ۱. سۆ؛ سوێ؛ سوو؛ تاسە؛ ئەفسۆس؛ کەلیلان؛ داخ و کەسەر بۆ شتێک کە لە بەر دەست نییە ‹بە حەسرەت عومری من یەکبارە فەوتا/ مەگەر عومرێ دووبارەم پێ عەتا کەی «نالی»› ۲. ئاواتی بەدی‌نەهاتوو ‹سەر مەنیام وە سای گلکۆی تازەوە/ چەنی حەسرەتان بێ ئەندازەوە «مەولەوی»› ≌ ۱و۲. حسرت

حەسود /ĥesûd/: ئاوەڵناو. بەخیل؛ ئێرەییبەر ≌ حسود

حەسودی /ĥesûdî/: ناو. بەخیلی؛ ئێرەیی ≌ حسادت

حەسەس /ĥeses/: ناو. جەزایەرچی؛ ئێشکگچی ≌ عسس

حەسەنەستە /ĥesenesste/: ناو. شمقاڕی بۆر؛ جۆرێکی شمقاڕە لە تۆرەمەی هەڵۆیان ≌ سنقر خاکستری

حەسیان /ĥesyan/: چاوگ. ۱. خەوەردار بوون؛ ئاگادار بوون ۲. ☜ **حەسانەوە** ≌ ۱. آگاه شدن ۲. ☜ **حەسانەوە**

حەسیانەوە /ĥesyanewe/: ☜ **حەسانەوە**

حەسیر /ĥesîr/: ناو. حەسیلک؛ هەسیر؛ هەشیر؛ بووریا؛ ڕایەخی لە جەگەن و قامیش ≌ حصیر

حەسیرچن /ĥesîrçin/: ناو. وەستای حەسیر دروست کردن ≌ حصیرباف

حەسیرمەیدان /ĥesîrmeydan/: ناو. [کینایە] دارکاری ≌ کتک‌کاری

حەسیرۆ /ĥesîro/: ناو. ۱. خەسوو؛ دایکی ژن/ شوو ۲. خەزوور؛ باوکی ژن/ شوو ≌ ۱. مادرزن/ شوهر ۲. پدرزن/ شوهر

حەسیلک /ĥesîlik/: ☜ **حەسیر**

حەسین / ĥesîn/: چاوگ. پێزانین؛ ئاگادار بوون؛ هەست پێ‌کردن ☰ آگاه شدن

حەسینەوە / ĥesînewe/: ☜ **حەسانەوە**

حەسێب / ĥesêb/: ☜ **حیساب**

. **حەسێن** / ĥesên-/: پاشەوشە. خاوەن تایبەتمەندی حەساندنەوە ‹دڵ‌حەسێن› ☰ آساینده

حەسێو / ĥesêw/: ☜ **حیساب**

حەسێوگەر / ĥesêwger/: ☜ **حەساوگەر**

حەش / ĥeş/: ناو. حش؛ ورچ؛ حرچ ☰ خرس

▣ **حەشە پەڕۆینە:** *[کنایە، پلار]* چاخی نەپۆڕ ☰ چاقالو

حەشار / ĥeşar/: ناو. هەشار: ١. بۆسە؛ جێگەی خۆ تێدا شاردنەوە ٢. کار و ڕەوتی وەشارتن ☰ ١. مخفیگاه ٢. عمل پنهان کردن

⊡ **حەشار دان:** وەشارتن؛ شاردنەوە؛ ڤەشارتن ‹چ سرڕێکت لە ناو دڵدا حەشار داوە بە پەنهانی/ کە چاوت چەشنی ئاوێنە وەها بێ‌پەردە درکانی «ئەحمەد هەردی»› ☰ پنهان کردن

حەشاردراو / ĥeşard(i)raw/: ئاوەڵناو. شاردراوە؛ شێراوە؛ ڤەشارتی ☰ مخفی‌شده

حەشارگا / ĥeşarga/: ☜ **حەشارگە**

حەشارگە / ĥeşarge/: ناو. حەشارگا؛ هەشارگە؛ ڕەبەت؛ بۆسە؛ جێگەی شاردنەوە ☰ مخفیگاه

حەشامات / ĥeşamat/: ناو. حەشیمەت؛ حەشامەت؛ عەشامات؛ هەشامات؛ ئاپۆرەی خەڵک؛ کۆمەڵی زۆر لە خەڵک ☰ تودەی مردم

حەشامەت / ĥeşamet/: ☜ **حەشامات**

حەشت / ĥeşt/: ☜ **هەشت**

حەشتێ / ĥeştê/: ☜ **هەشتا**

حەشر / ĥeşr/: ناو. هەشر: ١. *[ئیسلام]* سەڵا؛ پسات؛ قیامەت ٢. *[کنایە]* هەرا و هوریای تێکەڵ‌وپێکەڵ ‹جە دووری یاران بێقەراریشەن/ واوەیلا و حەشر و شین و زاریشەن «فولکلۆر»› ☰ ١. قیامت ٢. جار و جنجال

▣ **ڕۆژی حەشر:** *[ئیسلام]* ڕۆژی قیامەت؛ ئەو ڕۆژە خوادا هەموو زیندوو دەکاتەوە و بە حیسابی چاکە و خراپەیان ڕادەگا ‹لە ڕووی تۆدا نەما، پەروای شەهیدانی نەبوو چاوت/ لە ڕۆژی حەشرێ ناترسێ، عەجەب تورکێکی بێباکە! «وەفایی»› ☰ روز حشر

⊡ **حەشر کردن:** ١. *[ئیسلام]* قیامەت بەر پا کردن ‹سوێندم بەو ڕۆژە حەشرمان دەکەن› ٢. حەشر پێ کردن؛ کارێکی ئەوتۆ و گرینگ کردن ‹چەپڵەڕێزان و هوورای حەشامەتەکە حەشری دەکرد. هەمووی داخ لە دڵ لە عەرەب، لە بۆمبا و تەیارەی ڕووس «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ ١. قیامت بر پا کردن ٢. کارِ کارستان کردن

حەشر پێ کردن: ☜ **حەشر کردن ـ٢**

حەشروحەلا / ĥeşr û ĥela/: ☜ **حەشروحەلەلا**

حەشروحەلەلا / ĥeşr û ĥelela/: ناو. حەشرەلا؛ حەشر و حەلا؛ هەرا و زەنا؛ چەقە و گوڕە ‹پاش نوێژی شێوانێک، بە بزنەگەلەوە ڕوومان کردە گوندێک بێورە یان بێورانیان پێ دەگوت. حەشروحەلەلا بوو، دیار بوو شێواوە ... «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ جار و جنجال

حەشفاندن / ĥeşfandin/: چاوگ. دەراویتن؛ لە ڕیزەوە دەرنان؛ ڕەش کردنەوە ☰ حذف کردن

حەشکاندن / ĥeşkandin/: چاوگ. ڕێک‌گوشین؛ وشین ☰ فشردن

حەشکۆڵە / ĥeşkołe/: ناو. بەچکەورچ؛ بەچکەحرچ؛ بێچووەورچ؛ بێوەڵەورچ ☰ تولەخرس

حەشمەت / ĥeşmet/: ناو. ١. شەرمەزاری؛ تەریقی ٢. پەژیوانی ☰ ١. شرمندگی ٢. پشیمانی

حەشمەتی / ĥeşmetî/: ناو. پەشیمانی ☰ پشیمانی

حەشەرەڵا / ĥeşereła/: ☜ **حەشروحەلەلا**

حەشەری / ĥeşerî/: ئاوەڵناو. هەشەری؛ زەنەک؛

حەکەدار؛ هەکەدار؛ بەئالۆش؛ هەیشۆ؛ زۆر تینووی سەرجێیی کردن 🇮🇷 حشری

حەشەنوورە / ĥeşenûre/: ناو. گیایەکە لە تووتن دەکا و بڕێ جار وەک تووتن دەکێشرێ 🇮🇷 گیاهی شبیه توتون

حەشیش / ĥeşîş/: ☜ **حەشیشە**

حەشیشە / ĥeşîşe/: ناو. بەنگ؛ حەشیش؛ چەرس 🇮🇷 حشیش

حەشیفاندن / ĥeşîfandin/: چاوگ. نووسین؛ نڤیسین 🇮🇷 نوشتن

حەشیمەت / ĥeşîmet/: ☜ **حەشامات**

حەف^{١} / ĥef/: ئاوەڵناو. حەفار: ١. بۆگەن ٢. گەنیو 🇮🇷 ١. بدبو ٢. گندیده

حەف^{٢}: دەنگەناو. حەفار؛ حەپ 🇮🇷 پارس سگ

حەفار^{١} / ĥefar/: ناو. هەڵم؛ بۆق 🇮🇷 بُخار

حەفار^{٢}: ☜ **حەف**

حەفت / ĥeft/: ☜ **حەوت**

حەفتئاو / ĥeft'aw/: ☜ **حەفتاو**

حەفتا^{١} / ĥefta/: ناو. حەوتا؛ هەفتا؛ حەفتێ؛ هەفتێ؛ هاوتای؛ هۆوتای؛ هەوتای؛ شێست و دە؛ حەو جار دە 🇮🇷 هفتاد

حەفتا^{٢}: ئاوەڵناو. حەوتا دانە؛ یەکێک زیاتر لە شێستونۆ دانە 🇮🇷 هفتاد

حەفتار / ĥeftar/: ناو. کەمتیار 🇮🇷 کفتار

حەفتامین / ĥeftamîn/: ئاوەڵناو. هەوتاین؛ بە ڕیز و پلەی حەفتایەمەوە 🇮🇷 هفتادمین

حەفتانە^{١} / ĥeftane/: ئاوەڵناو. هەفتانە؛ هەفتانی؛ حەوتانە؛ حەوتوانە؛ بە حەفتە؛ حەفتەـ حەفتە؛ لە درێژایی حەوتوودا ‹کاری حەفتانە› 🇮🇷 هفتگی

حەفتانە^{٢}: ئاوەڵکار. هەفتانە؛ حەوتانە؛ حەوتوانە؛ لە حەفتەدا ‹حەفتانە دێتە لام› 🇮🇷 هفتگی

حەفتاو / ĥeftaw/: ناو. حەفتئاو؛ حەتئاو؛ ژاراڤ؛ کاری حەو جار شتنەوەی شتێک نەجسی پێوە تلاوە، بە قوڕاو بۆ پاک بوونەوەی. هەروەها: **حەفتاو کێشان** 🇮🇷 عمل هفت آب شستن

حەفتاهەم / ĥeftahem/: ☜ **حەفتایەم**

حەفتایەم / ĥeftayem/: جێناو. حەفتاهەم؛ حەفتایەمین 🇮🇷 هفتادمین

حەفتایەمین / ĥeftayemîn/: ☜ **حەفتایەم**

حەفتبرا / ĥeftb(i)ra/: ☜ **حەوتەوانان**

حەفتبرالێ / ĥeftb(i)ralê/: ☜ **حەوتەوانان**

حەفتتۆخە / ĥefttoxe/: ناو. پیفۆک؛ پیشۆک 🇮🇷 گیاهی با پیاز خوردنی

حەفتتیر / ĥefttîr/: ناو. حەوتیر؛ دەمانچە 🇮🇷 هفتتیر

حەفتتیرکێش / ĥefttîrkêş/: ناو. دەمانچەکێش: ١. ئەوەی دەمانچە دەبەستێ ٢. کەسێ کە بە زۆری چەک کاری بەڕێوە دەبا 🇮🇷 ١و٢. هفتتیرکش

حەفتجۆش / ĥeftcoş/: ☜ **حەوجۆش**

حەفتخشتەکی/ ĥeftxişteki/: ☜ **حەوتخشتەکی**

حەفتڕۆح / ĥeftřoĥ/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* سەگگیان؛ گیانسەخت 🇮🇷 هفتجان

حەفتڕەنگ^{١} / ĥeftřeng/: ناو. جۆرێ مەخمەری ڕێ - ڕێ 🇮🇷 نوعی مخمل

حەفتڕەنگ^{٢}: ئاوەڵناو. دووڕوو؛ ڕووبین 🇮🇷 دورو

حەفتڕەنگە / ĥeftřenge/: ناو. حەوترینگە؛ فیل و فیلەتەن؛ چێشتێکە لە نیسک و نۆک و گەنم و کشمیش و قەیسی و سماق 🇮🇷 از غذاها

حەفتڕەنگیلە / ĥeftřengîle/: ناو. کاسەڵەشینکە؛ حەوتڕەنگیلە؛ ڕەنگڕێژە؛ باڵداریکە بە چەند ڕەنگ 🇮🇷 سبزقبا

حەفتسین / ĥeftsîn/: ناو. حەوسین؛ حەوت ماکی وا، کە ناویان بە سینەوە دەسپێدەکا (وەک سێو، سەوزە، سنجوو، سماق، سەمەنوو، سیر و سرکە) و لە سەر سفرەی ساڵی تازەوە بۆ مبارەکی دایدەنێن

☰ هفت‌سین

حەفتم / ĥeftim/: ☜ **حەوتم**

حەفتوک / ĥeftuk/: ☜ **حەفتۆخ**

حەفتۆخ / ĥeftox/: ناو. *[مەجازی]* حەفتوک؛ کوانێکی ڕەقە درەنگ چاک دەبێتەوە ☰ دملی بدخیم

حەفتە / ĥefte/: ناو. حەوتە؛ هەفتە؛ هەوی؛ حەوتوو؛ حەفتێ؛ یەکەی ئەندازە گرتنی کات بەرامبەر بە حەوت شەو و ڕۆژ لە شەمەوە تا هەینی ☰ هفته

حەفتەبیجاڕ / ĥeftebîcař/: ناو. ١. ☜ **حەوترینگە** ٢. جۆرێ ترشی کە چەن جۆر سەوزە و میوەی تێ دەجنن ☰ ١. ☜ **حەوترینگە** ٢. هفته‌بیجار

حەفتەکۆک / ĥeftekok/: ناو. جۆرێ سەعات کە حەوتەی جارێک قورمیش دەکرێ ☰ نوعی ساعت که هفته‌ای یک بار کوک می‌شود

حەفتەکێش / ĥeftekêş/: ناو. حەوتەکێش؛ کاری کێشانی ماین لە ئەسپ لە حەوتەی زانیدا ☰ کشش مادیان از اسب در هفته‌ی زادن

حەفتەمین / ĥeftemîn/: ☜ **حەوتەمین**

حەفتەوانان / ĥeftewanan/: ☜ **حەوتەوانان**

حەفتەوانە / ĥeftewane/: ☜ **حەوتەوانان**

حەفتەیی^1 / ĥefteyî/: ئاوەڵناو. حەوتوویی؛ حەفتانە؛ حەوتانە؛ هەفتانە: ١. پێوەندیدار یان بۆ یەک حەوتە ‹مزی حەفتەیی› ٢. سەر بە حەفتە ‹کاری حەفتەیی› ☰ ١و٢. هفتگی

حەفتەیی^2: ئاوەڵکار. حەوتوویی؛ حەفتانە؛ بە حەوتە؛ حەفتە ـ حەفتە؛ لە درێژایی حەوتوودا ‹حەفتەیی مز دەگرم› ☰ هفتگی

حەفتێ / ĥeftê/: ناو. ١. ☜ **حەفتا** ٢. حەفتە؛ حەوتە ☰ ١. ☜ **حەفتا** ٢. هفته

حەفجۆش / ĥefcoş/: ☜ **حەوجۆش**

حەفحەفی / ĥefĥefî/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زۆرخۆری بەلەز خۆر ☰ پُرخور حریص

حەفس / ĥefs/: ☜ **هەپس**

حەفسە / ĥefse/: ☜ **حەوسەد**

حەفسەد / ĥefsed/: ☜ **حەوسەد**

حەفقاس / ĥefqas/: ☜ **هەفقاس**

حەفک / ĥefk/: ناو. ئەوک؛ قورگ؛ گەروو ☰ گلو

حەفلچ / ĥefliç/: ناو. لێوکەت ☰ لب‌شکری

حەفی / ĥefî/: ناو. ١. هەژدیها؛ حەزیا؛ زەها ٢. ماری زل ٣. *[پلار]* زۆرخۆر ☰ ١. اژدها ٢. افعی ٣. پُرخور

حەفیان^1 / ĥefyan/: ☜ **حەفین**

حەفیان^2: ناو. ١. حەزیا؛ هەژدیها ٢. *[پلار]* زۆرخۆر ☰ ١. اژدها ٢. پرخور

حەفین / ĥefîn/: چاوگ. حەفیان؛ وەڕین؛ حەپین ☰ پارس کردن

حەڤدە / ĥevde/: ناو. هڤدە؛ هەڤدە؛ هاوتێس؛ هەوتێس؛ دە و حەوت ☰ هفده

حەڤدەم / ĥevdem/: ☜ **حەڤدەهەم**

حەڤدەمین / ĥevdemîn/: ئاوەڵناو. حەڤدەم؛ حەڤدەهەمین؛ بە ڕیز، ڕزن، پلە یا جێگای حەڤدەهەمەوە ☰ هفدهمین

حەڤدەهەم / ĥevdehem/: ئاوەڵناو. حەڤدەم؛ هاوتێسن؛ بە ڕیز، ڕزن، پلە یا جێگای حەڤدەوە ☰ هفدهم

حەڤدەهەمین / ĥevdehemîn/: ☜ **حەڤدەمین**

حەق^1 / ĥeq/: ناو. هەق: ١. خودا ‹هیچ هۆشت نیەن حەق خەبەردارەن/ فەردا ڕۆی حیساب میزان کارەن «مەولەوی»› ٢. کرێ؛ مز؛ کرها ‹حەقی داس، بدە کراس «مەسەل»› ٣. نرخ؛ قیمەت ‹حەقی ڕۆژێ کار چەندە؟› ٤. حەقیقەت؛ ڕاستی ‹وا خەریکە شەبەق ئەدا/ کەڵەشێر بانگی حەق ئەدا «گۆران»› ٥. کار و پەیوەندی ‹حەقێکم پێوە نییە؛ تۆ حەقت نەبێ!› ٦. هەڕەت؛ جەنگە ٧. تۆڵە

‹حەق کردنەوە› ٨. قەرەبوو ‹حەق دانەوە› ٩. ئیختیار ‹حەقی خۆیە، چ دەکا با بیکا› ☰ ١. خدا ٢. مُزد ٣. قیمت ۴. حقیقت ۵. ربط ۶ عنفوان ٧. انتقام ٨. جبران ٩. اختیار

▣ **حەق بە سەر کەسێکەوە بون:** بە ئەنجامدانی خزمەتێکی شیاو کەسێ منەتباری خۆ کردن ☰ حق بر کسی داشتن

حەق پێ دان: ماف دان؛ بۆی بە ڕەوا زانین ‹حەقت پێ دەدەم داوای بەشی خۆت بکەی› ☰ حق دادن

حەق ساندنەوە: تۆڵە ساندن؛ حەیف هەلانین ☰ انتقام گرفتن

حەق کردنەوە: ١. قەرەبوو دان ٢. تۆڵە سەندنەوە ☰ ١. تلافی کردن ٢. انتقام گرفتن

حەق گوتن: ڕاست وتن ‹ئازاد حەقی دەگوت، تۆ پیاوی کار نیت!› ☰ راست گفتن

حەق ناحەق کردن: شیر بە قیر کردن؛ دژ بە ڕاستی و دروستی کارێ کردن ‹دەتەوێ بەرتیل بدەی حەق ناحەق کەی؟!› ☰ حق را ناحق کردن

حەقی کەسی خواردن: مافی کەسێ ژێرپا کردن؛ ئەوەی هی کەسێکە بردن و پێ نەدانەوە ‹دوای بابی حەقی خوشکەکانی خوارد› ☰ حق کسی را خوردن

حەقی کەسێ نانە مشتییەوە: ١. بە سووکایەتییەوە جیرەی کەسێ پێ دان؛ قەرزی کەسێ دانەوە ٢. *[کنایە]* جزیا دانەوە؛ کاری نارەوای کەسێ تۆڵە کردنەوە ☰ ١و٢. حق کسی را کف دستش گذاشتن

حەقی خۆی بون: حەقی/ مافی کەسێ بوون؛ بۆ کەسێ ڕەوا بوون ‹حەقی خۆیە لێت تووڕە بێ› ☰ حق کسی بودن

حەقی کەسێ بون: ☜ **حەقی خۆی بون**

حەقی کەسێ/ شتێ بەجێ هێنان: کار یان ئەرکێکی شیاو بۆ شت/ کەسێ بەجێ هێنان ‹حەقی برایەتی بەجێ هێناوە› ☰ حق کسی/ چیزی را ادا کردن

(**خاوەن**) **حەق بون:** (خاوەن) ماف هەبوون؛ بەحەق بوون ‹دەبێ بزانی تۆ لەو ماڵەدا حەقت هەیە› ☰ روا بودن

لە حەق لا نەدان: ڕاست گوتن ‹بە حەق هەر حەق، بە ناحەق ناحەقم وتووە لە ڕۆژێ بووم/ وەکوو مەنسوور ئەگەر بیشمکوژن ناکەم لە حەق لادەم «مەحوی»› ☰ از حق نگذشتن

حەق^{۲}: ئاوەڵناو. هەق؛ دروست؛ ڕاست؛ ڕێک ‹قسەی حەق ڕەقە «مەسەل»› ☰ حق؛ درست

▣ **حەق بون:** ڕاست و ڕەوا بوون؛ بەرامبەر بە قانوون یا شەرع بوون ‹گشت قسەکانی حەق بوو›. هەروەها: **حەق گوتن** ☰ حق بودن

حەقانی /ĥeqanî/: ئاوەڵناو. ڕاست و دروست ☰ درستکار

حەقانییەت /ĥeqanîyet/: ناو. هەقانەت؛ ڕاستی و پاکی ‹بە حەقانییەتی خوا قەسەم› ☰ حقانیت

حەقایەت /ĥeqayet/: ناو. حیکایەت؛ چیرۆک ☰ حکایت

حەقایەتخوان /ĥeqayetx(i)wan/: ناو. مێژبێژ ☰ حکایتخوان

حەقبەدەست /ĥeqbedest/: ئاوەڵناو. بەرحەق؛ خاوەنحەق ☰ برحق

حەقبێژ /ĥeqbêj/: ئاوەڵناو. ڕاستبێژ؛ ڕاستۆخ ☰ حقگو

حەقحەقکەرە /ĥeqĥeqkere/: ناو. تاقتاقکەرە؛ تاقتاق؛ حەقحەقۆک؛ تووتاک؛ پەلەوەرێکی بچووکە بە پەڕی خۆڵەمێشییەوە، مێروو دەخوا، زۆرتر شەوانە دەخوێنێ و دەنگێکی تایبەتی هەیە ☰ مُرغ حق

حەقحەقۆک /ĥeqĥeqok/: ☜ حەقحقکەرە

حەقدەس / ĥeqdes/: ناو. حەقدەست؛ مز؛ مژ؛ کارانە؛ جەمەک ▤ مُزد

حەقدەست / ĥeqdest/: ☜ **حەقدەس**

حەقکوژی / ĥeqkujî/: ناو. پێشێل‌کاری؛ کار و ڕەوتی پێشێل کردنی مافی کەس یان کەسانێک ‹ئوستادم وەی تەور کردن تەعلیمم/ حەقکوژی (حەقکوشی) نیەکەم تا ئاخر نەفەس «شامی»› ▤ حقکُشی

حەقلەمەقۆ / ĥeqlemeqo/: ناو. مرخێس؛ هەرا و چەقە ▤ دادوقال

حەقلیمەقۆ / ĥeqlîmeqo/: ناو. ۱. گەمەی پشکیلان ۲. هەلەق‌مەلەق؛ حنەدرحۆ ۳. *[پلار]* هەرا و زەنا ▤ ۱. بازی پشک انداختن ۲. الاکلنگ ۳. جار و جنجال

حەقلیمەمان / ĥeqlîmeman/: ☜ **حەقلیمەمۆ**

حەقلیمەمۆ / ĥeqlîmemo/: ناو. حەقلیمەمان؛ حەقلیمەمان؛ حەقلیمەمۆ؛ جۆرێ گاڵتە ▤ نوعی بازی

حەقڵیمەمان / ĥeqłîmeman/: ☜ **حەقلیمەمۆ**

حەقڵیمەمۆ / ĥeqłîmemo/: ☜ **حەقلیمەمۆ**

حەقناس / ĥeqnas/: ئاوەڵناو. ئەمەگ‌ناس؛ پێزان ▤ قدرشناس

حەقوڵڵا / ĥequłła/: ناو. حەقی خوا؛ ئەرکی سەر شانی هەر کەسێک لە هەمبەر خوداوە (وەک: بەندایەتی) ▤ حقُ‌الله

حەقوناس / ĥequnas/: ناو. حەق و مافی خەڵک؛ ئەرکێ کە هەر کەس لە هەمبەر کەسانی‌ترەوە لە سەر شانیەتی (وەک: قەرز) ▤ حق‌الناس

حەقەپەڵە / ĥeqepełe/: ناو. هەڕەتی بارانی پاییز ▤ موسم بارش پاییزی

حەقەوەسێن / ĥeqewesên/: ناو. ۱. تۆڵەکەرەوە ۲. قەرەبووکەرەوە ▤ ۱. انتقام‌گیرنده ۲. تلافی کننده

حەقیقەت / ĥeqîqet/: ناو. حەق؛ ڕاستی ▤ حقیقت

حەک^{۱} / ĥek/: ناو. کاری هەڵپریواندن؛ هەڵکڕاندن ▤ عمل حک کردن

حەک^{۲}: دەنگ. دەک: ۱. وشەی پەسن یان تووک ‹حەک نەمری!؛ حەک داوەشی!› ۲. وشەی سەرسووڕمان ‹حەک لەو دەست و نیشانە!› ▤ ۱. کلمەی مدح یا ذم ۲. وه

حەکاک / ĥekak/: ناو. کەندەکار؛ کەندۆخ؛ مۆرهەڵقەن ▤ حکاک

حەکایەت / ĥekayet/: ناو. چیرۆک ▤ حکایت

حەکە / ĥeke/: ناو. ئاڵۆش: ۱. خورووی لەش ۲. *[پلار]* حەزی جنسی ▤ ۱. خارش پوست ۲. میل جنسی

حەکەدار / ĥekedar/: ☜ **حەشەری**

حەکیم^{۱} / ĥekîm/: ناو. ۱. پزیشک؛ بژیشک ۲. پزیشکی بێ‌خوێندنی زانستگایی ۳. دەردزان ▤ ۱. پزشک ۲. حکیم ۳. دردآشنا

حەکیم^{۲}: ئاوەڵناو. خاوەن توانایی وزە پێ دان و چاک کردنەوەی نەخۆشی (بۆ چێشت و خۆراک) ‹بیخۆ! حەکیمە› ▤ شفابخش

حەگاڵ / ĥegal/: ناو. ۱. عەگاڵ؛ پەتی سەری عارەبان ۲. لەچکە؛ سەرپۆشی ژنان ▤ ۱. عقال ۲. روسری

حەل^{۱} / ĥel/: ناو. ۱. ڕەوتی توانەوەی ماکێک لە تراوێکدا ۲. هەل؛ وەخت؛ کات ‹حەیفی ئەو حەلە نەهاتی!› ۳. کاری هەڵێنان و دۆزینەوەی مەتەڵ، گرفت یان پرسیارێک ٤. هەلووک؛ دارەکولەی یاری هەلووکان ▤ ۱. حل ۲. هنگام ۳. حل ۴. چوب کوتاه الک‌دولک

⊡ **حەل بوون** ۱. توانەوە؛ تاوانەوە ‹شەکر لە ناوی گەرمدا باشتر حەل دەبێ› ۲. هەڵهاتن؛ بە دەس هاتنی پەرسڤی لیچار و مەتەڵۆک ‹مەتەڵی وا دژوار بە کەس حەل نابێ›. هەروەها: **حەل کردن**

🇮🇷 ١و٢. حل شدن

حەل٢: ئاوەلناو. ١. دروست؛ ڕاست ‹ئەم قسەت حەل نەبوو› ٢. شیاو ‹تۆ حەل نی لەم گەمەیەدا› 🇮🇷 ١. درست ٢. شایان

حەلاج / ĥelac/: ناو. هەلاج؛ ڤەبسکور؛ کولکە و پەمۆ شی‌کەرەوە بە کوتک و کەوان 🇮🇷 حلاج؛ پنبەزن

حەلاقی / ĥelaqî/: ناو. جۆرێ ترێ 🇮🇷 نوعی انگور

حەلان١ / ĥelan/: چاوگ. حەلیان؛ تاوانەوە 🇮🇷 ذوب شدن

حەلان٢: ناو. حەلیان؛ تاوێر؛ جالە 🇮🇷 سنگ غلتان از کوه

حەلاندن / ĥelandin/: چاوگ. تاواندنەوە؛ تواندنەوە 🇮🇷 ذوب کردن

حەلانە / ĥelane/: ناو. تۆلا خورمای دە پۆشەوە پێچراو 🇮🇷 خرمای بستەبندی شدە

حەلاوحەلاو / ĥelawĥelaw/: دەنگەناو. هانەی سەگ بۆ تێبەردانی لە گورگ 🇮🇷 تحریک سگ برای حملە بە گرگ

حەلحەلە / ĥelĥele/: ناو. تەشقی ئاسمان 🇮🇷 اوج آسمان

حەلقە / ĥelqe/: ناو. حەلقە: ١. ئالقە؛ گەو ٢. کلکەوانەی دەزگیرانی 🇮🇷 ١. حلقە ٢. حلقەی نامزدی

⊡ **حەلقە دان**: ١. بە دەوری یەکترەوە دانیشتن ٢. دەورە دان؛ لە دەوری شتێ کۆوە بوون 🇮🇷 ١. دور هم نشستن ٢. چیزی را دورە کردن

حەلک١ / ĥelik/: ناو. گالتە؛ جەفەنگ؛ قسەی خۆش 🇮🇷 بذلە

حەلک٢: ئاوەلناو. قسەخۆش 🇮🇷 بذلەگو

حەلکی / ĥelkî/: ئاوەلناو. هێژا؛ بەنرخ 🇮🇷 ارزشمند

حەللو / ĥellû/: ناو. هەلووکێن 🇮🇷 الک‌دولک

حەللەق / ĥelleq/: ناو. قسەی قۆڕ 🇮🇷 حرف مفت

حەللەق ـ مەللەق / ĥelleq melleq/: ☜ **حەلەق ـ مەلەق**

حەللەلا / ĥellela/: دەنگ. پەکوو 🇮🇷 وا

حەلوا / ĥelwa/: ناو. ١. ☜ **هەلوا** ٢. ☜ **گەڕگەڕی**

▣ **حەلوای بەشەقان**: جۆرێ گەمە 🇮🇷 نوعی بازی

حەلواچی / ĥelwaçî/: ناو. هەلوافرۆش 🇮🇷 حلوافروش

حەلوایی / ĥelwayî/: ئاوەلناو. بە ڕەنگی هەلوا؛ سووری تۆخ 🇮🇷 بە رنگ حلوا

حەلوەلا / ĥelwela/: ناو. پەلەپەل و تەنگانە ‹ئەوەن تینووم بە لێوی تۆ، بە شیریش گەر لەت‌وکوت بم/ تەسەللامە بە ئاوی تێغ و ڕۆحم حەلوەلا ناکا «قانع»› 🇮🇷 عجلە

حەلۆ / ĥelo/: لێل. ← **حەلۆجەلۆ**

حەلۆجەلۆ / ĥelo celo/: ناو. گەجەرگوجەر؛ عەلووجەلوو؛ لات‌ولووت؛ خەلکی بێسەروپا 🇮🇷 رجالە

حەلو / ĥelû/: ☜ **هەلوژە**

حەلوچک / ĥelûçik/: ☜ **هەلوژە**

حەلوک / ĥelûk/: ☜ **هەلوژە**

حەلوکە / ĥelûke/: ☜ **هەلوژە**

حەلەب / ĥeleb/: ئاوەلناو. حەلیب؛ حەلێو: ١. وەرگیراو؛ پەسند ‹ئەمجار تۆیش حەلەب› ٢. گونجاو؛ ڕەوا ‹ئەم کارەت حەلەب نەبوو› 🇮🇷 ١. پذیرفتە ٢. روا

حەلەقمەلەق/ ĥeleqmeleq/: ناو. حەللەق‌ـمەللەق؛ هەلەق‌ـ مەلەق: ١. حیندرحۆ؛ حندحۆ؛ هیلاهۆپ؛ ئەمسەرـ ئەوسەر ٢. قسەی قۆڕ 🇮🇷 ١. الاکلنگ ٢. حرف مُفت

حەلەلا / ĥelela/: ناو. هەرا ـ هەرا 🇮🇷 جنجال

حەلەلە / ĥelele/: دەنگەناو. دنەی سەگ بۆ تێبەر بوون 🇮🇷 تشجیع سگ برای حملە

حەلەم / ĥelem/: ناو. ١. ئازار؛ دەرد ٢. عەیب؛ زەدە ☰ ١. الم ٢. عیب و زدگی

حەلەوێن / ĥelewên/: ناو. مێشێن ☰ تیلەبازی

حەلی / ĥelî/: ئاوەڵناو. هەلی؛ زڕ ‹کوڕ حەلی› ☰ ناتنی

حەلیان / ĥelyan/: ☜ **حەلان**

حەلیب / ĥelîb/: ☜ **حەلەب**

حەلیم / ĥelîm/: ناو. حەڵیم: ١. کەشکەک؛ هەریسە؛ هەلیسە؛ چێشتێ لە گەنم و گۆشتی کوتراو کە دارچین، شەکر و ڕۆنی بە سەردا دەکەن ٢. فەریکەکەشک ☰ ١. حلیم ٢. نوعی کشک

حەلیماو / ĥelîmaw/: ناو. هەلیماو؛ برنجی لە ئاودا کولاو؛ شۆربای برنج بێڕۆن ☰ آش برنج

حەلین / ĥelîn/: چاوگ. توانەوە؛ تاوانەوە ☰ حل شدن

حەلێحەلێ / ĥelêĥelê/: ناو. گەمەیەکی تازەلاوانە ☰ از بازی‌های نوجوانان

حەلێو / ĥelêw/: ☜ **حەلەب**

حەڵاڵ / ĥetał/: ئاوەڵناو. *[ئیسلام]* هەلال؛ هەلاڵ: ١. ڕێ پێ دراو بە فەرمانی شەرع. هەروەها: **حەڵاڵ بوون؛ حەڵاڵ کردن** ٢. ڕەوا؛ دروست * بەرانبەر: **حەرام** ☰ ١و٢. حلال

حەڵاڵزادە / ĥetałzade/: ئاوەڵناو. هەلالزادە؛ هەلالزادە: ١. *[ئیسلام]* منداڵی لە ژن و مێردی شەرعی ٢. *[مەجازی]* درووسکار؛ دروستکار * بەرانبەر: **حەرامزادە** ☰ ١. حلالزادە ٢. درستکار

حەڵاڵگۆشت / ĥetałgoşt/: ئاوەڵناو. *[ئیسلام]* گۆشتحەلال؛ حەلالگۆشت؛ خاوەنی گۆشتێ کە شەرع خواردنی بە ڕەوا زانیوە. بەرانبەر: **حەرامگۆشت** ☰ حلال‌گوشت

حەڵاڵ و حازر / ĥetał û ĥazir/: ئاوەڵناو. لەبەرچاو و ئامادە ☰ حیّ و حاضر

حەڵق / ĥetq/: ناو. گەروو ☰ حلق

حەڵقە / ĥetqe/: ☜ **حەلقە**

حەڵڵادۆشکە / ĥełładoşke/: ☜ **حەڵلادۆشە**

حەڵڵادۆشە / ĥełładoşe/: ناو. حەڵلادۆشکە؛ حەڵلاقووجکە؛ حەڵلاقووچکە؛ حیندرحۆ؛ هەلەقمەلەق ☰ الاکُلنگ

حەڵلاقوجکە / ĥełłaqûcke/: ☜ **حەڵلادۆشە**

حەڵلاقوچکە^1 / ĥełłaqûçke/: ☜ **حەڵلادۆشە**

حەڵلاقوچکە^2: ئاوەڵناو. بە سەر یەکا دراوی قووچەوە بوو ☰ انباشته

حەڵەبی / ĥetebî/: ناو. تەنەکە؛ حەڵەوی؛ پەڕەیێکی ناسکی ئاسن کە بە توێژێکی قەلا داپۆشراوە ☰ ورق حلبی

حەڵەوی / ĥetewî/: ☜ **حەلەبی**

حەڵیم / ĥetîm/: ☜ **حەلیم**

حەم / ĥem/: ناو. *[منداڵانە]* کاری خواردن لە زاراوەی منالاندا ☰ عمل خوردن بە زبان کودکانە

⊡ **حەم کردن:** *[منداڵانە]* خواردن ‹ئەوە پفەی تۆیە حەمی کە!› ☰ خوردن

حەماڵ / ĥemał/: ناو. حەنباڵ؛ حەنبەڵ؛ عەنبار؛ عەنباڵ؛ هەماڵ: ١. عەمباڵ؛ مرۆی بارهەڵگر ٢. کاریتە؛ تیرحەماڵ ٣. داری لای دیوار بۆ بن کاریتە ☰ ١. حمّال ٢. بالار ٣. ستون

حەماڵی / ĥemałî/: ناو. بارکێشی ☰ حمّالی

حەمام / ĥemam/: ناو. ١. شوێنی خۆ شۆردن ٢. *[کینایە]* جێگا (بەتایبەت ماڵ)ی زۆرگەرم ☰ ١و٢. حمام

▣ **حەمامی ژنانە:** *[پلار]* شوێنی قەوغا و پرزەنا ـ زەنا و کەس‌لەکەس ☰ بازار شام

⊡ **حەمام کردن:** چوونە حەمام ☰ حمام گرفتن

کردنە حەمام: *[کینایە]* زۆر گەرم کردن ☰ بسیار گرم کردن

حەمامچی / ĥemamçî/: ناو. کەسێ کە بە سەر

حەمام ڕادەگا ☰ حمامی

حەمامۆک / ĥemamok/: ناو. حەمامۆکە؛ حەمامۆکێ؛ گەمە بە خۆڵ و خاک کردنی منداڵان کە خۆڵ وەک گومبەز لێ دەکەن ☰ نوعی خاکبازی

حەمامۆکە / ĥemamoke/: ☜ **حەمامۆك**

حەمامۆکێ / ĥemamokê/: ☜ **حەمامۆك**

حەمایڵ / ĥemayił/: ☜ **حەمایەڵ**

حەمایەت / ĥemayet/: ناوەڵناو. لینی؛ ماڵی؛ کەوی ☰ اهلی

حەمایەڵ / ĥemayeł/: ناو. حەمایڵ؛ هەماڵ؛ همێلی؛ نووشتەی (زۆرتر بە منالەوە) هەڵواسراو ☰ دُعای نوشته

حەمبارەپۆ / ĥembarepo/: ناو. هەمارەپۆ؛ کووتاڵی ڕزیو لە هەماردا ☰ کالای داغی در انبار

حەمباز / ĥembaz/: ☜ **قەڵەمباز**

حەمبەڵی / ĥembełî/: ناوەڵناو. [کینایە] حەنبەڵی؛ ڕاڕایی؛ وازوازی؛ وەسواسی؛ بە بێ توانستی بڕیار دان و دڵنیا بوون ☰ وسواسی

حەمتەر / ĥemter/: ☜ **عەنتەر**

حەمحەم^1 / ĥemĥem/: ناو. جووجە؛ مێروویەکی سووری بچووکە بە کەسێکدا هەڵگەڕێ، شوێنەکەی لیر دەکا ☰ ساس

حەمحەم^2: دەنگ. وشەی دنەدانی منال بۆ خواردن ☰ واژەی تشویق کودک به خوردن

حەمد / ĥemd/: ناو. ١. ئاگایی ‹بێ حەمدێ خۆ ئەڤ شوول کر› ٢. فاتیحە؛ سوورەتی هەوەڵی قورئان ٣. سپاس؛ پێزانین ‹حەمد و سەنا بۆ خوا، قەرزەکانم بار کرد› ☰ ١. عمد ٢. حمد ٣. سپاس

حەمزک / ĥemzik/: ناو. جۆرێ چێشتە ☰ نوعی غذا

حەمزەل / ĥemzel/: ناو. حەمزەڵێن؛ حەنزەل؛ کەوشەک؛ گەمەیەکە، دەستەیەک دادەنەوێن و دەستەیەک بە سەر پشتیاندا باز دەدەن ☰ جُفتک‌چارکش

حەمزەڵێن / ĥemzełên/: ☜ **حەمزەل**

حەمشین / ĥemşîn/: ناو. حەمەدەشین؛ حەمیشن؛ هەڵووژە قەیسی؛ شەلیل؛ بەری دارێکە لە پەیوەندی هەڵووچە و قەیسی ☰ شلیل

حەمکە / ĥemke/: ئاوەڵکار. هەمکە؛ ئەندازەیەکی زۆر ☰ زیاد

حەموو^1 / ĥemû/: ئاوەڵناو. هەموو؛ حەمی؛ حەمێ؛ گش؛ گشت ‹حەموو خەڵکی؛ حەموو شت› ☰ همه

حەموو^2: ئاوەڵکار. هەموو؛ حەمی؛ حەمێ؛ گشت؛ سەرپاک ‹قسەکانی حەموو فشەیە!› ☰ همه

حەموو^3: جێناو. هەموو؛ حەمی؛ حەمێ؛ گشت ‹حەموو هاتبوون› ☰ همه

حەمەدەشین / ĥemedeşîn/: ☜ **حەمشین**

حەمەرەمزێ / ĥemerem(i)zê/: ناو. ١. ململانێ؛ ڕکبەرکێ؛ ڕقبەرقە؛ بەربەرەکانێ ٢. چەقە و هەرا ☰ ١. رقابت ٢. داد و قال

حەمەگورگێ / ĥemegurgê/: ناو. چاوشارەکێ؛ گوری ـ گوری ☰ قایم‌موشک‌بازی

حەمی / ĥemî/: ☜ **حەموو**

حەمیسەن / ĥemîsen/: ناو. ڕەگەزێکی بزن ☰ نژادی از بُز

حەمیشن / ĥemîşin/: ☜ **حەمشین**

حەمێ / ĥemê/: ☜ **حەموو**

حەن / ĥen/: ☜ **حاند**

حەنا / ĥena/: ☜ **حاند**

▣ **لەحەنا** دەرهەقی ‹ئێوە لە حەنا یەکتر بۆ وانە؟› ☰ در حقِ

حەنباڵ / ĥenbał/: ☜ **حەماڵ**

حەنبەڵ / ĥenbeł/: ☜ **حەماڵ**

حەنبەڵی / ĥenbełî/: ئاوەڵناو. ١. ☜ **حەمبەڵی** ٢. هەنبەلی؛ پەیڕەوی ئیمام ئەحمەدی حەنبەڵ ☰

١. ☜ **حەمبەڵی** ٢. حنبلی

حەنتەر / /ĥenter/: ☜ **عەنتەر**

حەنتیکە / /ĥentîke/: ☜ **ئەنتیکە**

حەنتیکەخانە / /ĥentîkexane/: ☜ **ئەنتیکەخانە**

حەنجۆر / /ĥencor/: ناو. زڕک؛ گەرمک ☰ خربزەی نارسیده

حەنجەت / /ĥencet/: ناو. بیانوو؛ بەهانـە؛ پەلـپ ☰ بهانه

حەنجەل / /ĥencel/: ناو. ئەجەل؛ ئەنجەل؛ وەختی مردن ☰ اجل

حەندرحۆ / /ĥendirĥo/: ☜ **حندرحۆ**

حەندۆلی / /ĥenolî/: ناو. دۆدانە؛ دوانە؛ شیرمەشک ☰ مشک کوچک

حەندوولە / /ĥendûle/: ناو. جۆرێ گـەنم ☰ نـوعی گندم

حەنـدەف / /ĥendef/: نـاو. حــەدەف؛ تەپۆڵــکە؛ گردوولکە ☰ تپه

حەنزەل / /ĥenzel/: ☜ **حەمزەل**

حەنک / /ĥenik/: ناو. *[ناشیرین]* حینچـک؛ کـوت ☰ عمل کله زدن

حەنگرین / /ĥeng(i)rîn/: چاوگ. بە ڕقدا چوون؛ دە ڕکەوە چوون ☰ لج کردن

حەنەزا / /ĥeneza/: ☜ **هەنەزا**

حەنەفی^{١} / /ĥenefî/: ناو. شێرەی ئاو ☰ شیر آب

حەنـەفی^{٢}: ناوەڵـناو. هەنـەفی؛ پەیـڕەوی مـەزەبی ئیمام ئەبووحەنیفە ☰ حنفی

حەنەق / /ĥeneq/: ☜ **حەنەك**

حەنەک / /ĥenek/: نـاو. حەنەق؛ حـەلک؛ هەنـەک؛ هەنک؛ جەفەنگ؛ قسەی گاڵتە و گەپ ☰ بذله

حەنەکبێژ / /ĥenekbêj/: ☜ **حەنەکچی**

حەنــەکچی / /ĥenekçî/: ناوەڵــناو. هــــەنکچی؛ هەنـەکچی؛ هەنــەکی؛ حەنــەکبێــژ؛ حــەلکی؛ گاڵتەچی؛ قسەسەیر؛ قسەخۆش ☰ بذلەگو

حەو^{١} / /ĥew/: ☜ **حەوت**

حەو^{٢}: دەنگ. ١. وشەی سەیرمان ٢. وشەی بانگ کردنی پەز ☰ ١. عجب؛ کلمـەی تعجـب ٢. واژەی صدا زدن بُز

حەو^{٣}: دەنگەناو. وەڕەی سەگ ☰ پارس سگ

حـەوا / /ĥewa/: نـاو. ١. هــەوا؛ بلــندایی دەوری زەمین ٢. هەوا؛ ئاسمان ٣. دایکەوا؛ لفی بابەدەم ☰ ١. جوّ زمین ٢. آسمان ٣. حوّا

⊡ **حـەوا دان:** ١. فـڕێ دان بـەرەو ژوور ٢. بـەرز کردنەوە ‹سەرت حەوا دە!› ☰ ١. پرتـاب کـردن به طرف بالا ٢. بلند کردن

حەوابڕ / /ĥewabiř/: ئاوەڵـناو. وە حـەوا کـەوتوو ☰ مُعلّق در هوا

حەواتیلکە / /ĥewatîlke/: ناو. کاری بەستنی پـەت بە بەردیکی درێژۆکە و هەڵدانی بۆ حەوا ☰ عمل بستن نخ به سنگی باریک و پرتاب آن

حەوار / /ĥewar/: نـاو. حــەواری؛ هـاوار؛ گـازی ☰ فریاد

حەواری / /ĥewarî/: ☜ **حەوار**

حەواق / /ĥewaq/: ☜ **حەویق**

حەواڵە / /ĥewałe/: ناو. هەوالە: ١. نووسـراوەیەک کە تێیدا خوازراوە پارە یان شـتێک بـە هێنـەری بدرێ ٢. ڕەوتی ناردن؛ پارە یان ماڵـێک کـە لـە لایەن کـەس یـان دامەزراوەیەکـەوە بـۆ دیتـری دەنێردرێت ٣. ڕەوتی خستن؛ ئەسپاردنی کارێک بـە کەسـێ، کاتـێ یـان شـوێنێکیتـر ٤. کـاری سپاردن ☰ ١تا٣. حواله ٤. عمل سپُردن

⊡ **حەواڵـە بـە گەواڵـە** (**پـێ**) **کـردن:** دەسـتی ـ دەستی کردن؛ ئەمڕۆ بـە سـبەی کـردن ‹ئـەو پیاوە داماوەیان لە مەزرینگەدا، لەم دیو بۆ ئەو دیـو حەواڵە بە گەواڵـە پـێ دەکـرد› ☰ امـروز ـ فـردا کردن

حەوان / /ĥewan/: ☜ **حاوانەوە**

حەوانچە / ĥewançe/: ناوەڵناو. حەواویلکە؛ فڕێدراو؛ هاوێژراو ☰ پرت شده

◘ **حەوانچە دان:** بەرەو ژوور هاویشتن ☰ به هوا پرتاب کردن

حەواندنەوە / ĥewand(i)newe/: ☜ **حاواندنەوە**

حەوانن / ĥewanin/: چاوگ. ئاگاداری کردن و لای خۆ ڕاگرتن ☰ مُراقبت کردن

حەواننەوە / ĥewannewe/: ☜ **حاواندنەوە**

حەوانەوە / ĥewanewe/: چاوگ. ١. ئاسوودە ژیان ‹ڕێگەم بدەرێ با بچمە لایان/ بحەوێمەوە لە سا و پەنایان «قانع»› ٢. جێ بوونەوە لە شوێنێک ‹ماوەی دە ساڵان ئەم ماڵ و ئەو ماڵمان کرد تا سەرەنجام لەم شوێنە حەواینەوە› ☰ ١. آسودن ٢. جای گرفتن

حەواوی / ĥewawî/: ناو. چاوحەوایی؛ چاوحەواوی؛ حەوایی؛ دۆخی چاو هەڵگەڕانەوە و سپی بوونەوەی؛ خزانی گلێنەی چاو و ون بوونی لە پشت سپێنەی چاودا ☰ کلاپیسه

حەواویلکە^{1} / ĥewawîlke/: ناو. بادەوە؛ بەرزەحەوایلە؛ تەیارەی کاغەزی ‹حەواویلکەی حەوا ئەکا/ بە دەست و پێ سەما ئەکا «فولکلۆر»› ☰ هواپیمای کاغذی

حەواویلکە^{2}: ☜ **حەوانچە**

حەوایی / ĥewayî/: ☜ **حەواوی**

حەوبرا / ĥewb(i)ra/: ☜ **حەوتەوانان**

حەوبراله / ĥewb(i)rale/: ☜ **حەوتەوانان**

حەوت^{1} / ĥewt/: ناو. حەفت؛ حەو؛ هۆت؛ هۆوت؛ هەفت؛ هەوت؛ ژمارەی سەرەکی پێش لە هەشت و دوای شەش ☰ هفت

حەوت^{2}: ناوەڵناو. حەفت؛ حەو؛ هۆت؛ هۆوت؛ هەفت؛ هەوت؛ دانەیەک زۆرتر لە شەش دانە ☰ هفت

حەوتئاو / ĥewt'aw/: ☜ **حەفتاو**

◘ **حەوتئاو کردن:** خاوێن کردنەوەی گڵاو بە حەوت جار شۆردن بە ئاو ☰ هفت آب کردن

حەوتا / ĥewta/: ☜ **حەفتا**

حەوتانە / ĥewtane/: ☜ **حەفتانە**

حەوتبراله / ĥewtb(i)rale/: ☜ **حەوتەوانان**

حەوتبەند / ĥewtbend/: ناو. جۆرێ شیعر بریتی لە چەند بەش، هەر بەشێ حەو بەیت ☰ نوعی ترجیع‌بند

حەوتتوێ / ĥewtt(i)wê/: ☜ **هەفتوێ**

حەوتخشتەکی / ĥewtxiştekî/: ناو. حەفتخشتەکی؛ پارچەهەڵبەستی حەو لەت ☰ شعر هفت مصراعی

حەوترینگە / ĥewt(i)rînge/: ناو. حەفتەبیجاڕ؛ چێشتێکی کوردەوارییە، حەوت شتی تێ دەکرێ کە بریتین لە: شەلەم، نۆک، مێوژ، گۆشت، چۆنەر، بڕوێش و ڕۆن ☰ نوعی آش

حەوتڕوو / ĥewtřû/: ☜ **حەیاچوو**

حەوتڕەنگیلە / ĥewtřengîle/: ناو. کاسەڵەشینکە؛ پەلەورێکە ☰ سبزقبا

حەوتزمانکە / ĥewtz(i)manke/: ناو. قژاوکە ☰ زاغ جی‌جاق

حەوتگرێ / ĥewtg(i)rê/: ناو. گیایەکی وردی جومگە ـ جومگەیە، زۆر بەرز نابێت ☰ گیاهی است

حەوتگوڵ / ĥewtguł/: ناو. جۆرێ گەنم ☰ نوعی گندم

حەوتلۆ / ĥewtlo/: ☜ **هەفتلۆ**

حەوتم^{1} / ĥewtim/: ناو. حەوتەم؛ حەفتم؛ کاری شیو بەخشین بە هۆی حەفتەی منال بوون و حەفتەی مردوو ☰ اطعام روز هفتم

حەوتم^{2}: ناوەڵناو. حەوتەم؛ حەفتم؛ هەوتن؛ بە ڕیز، ڕزن، پلە یان جێگای حەوتەوە ‹جاری حەوتم› ☰ هفتم

حەوتوانە / ĥewtwane/: ☜ **حەفتانە**

حەوتوێلکە /ĥewtwêlke/: ناو. جۆرە کوانێکی بەژانە تا حەوت توێخ نەخا دەرکی نابێ 🇮🇷 نوعی دمل

حەوتوو /ĥewtû/: ناو. هەوتە: ١. حەفتە ٢. حەو رۆژەی منال بوون 🇮🇷 ١. هفته ٢. هفتەی زایمان

حەوتە^{١} /ĥewte/: ناو. حەفتە؛ حەوتوو 🇮🇷 هفته

حەوتە^{٢}: دەنگەناو. حەپەی سەگ 🇮🇷 پارس سگ

حەوتەکێش /ĥewtekêş/: ☜ **حەفتەکێش**

حەوتەم /ĥewtem/: ☜ **حەوتم**

حەوتەمین /ĥewtemîn/: ئاوەڵناو. حەفتەمین 🇮🇷 هفتمین

حەوتەوانان /ĥewtewanan/: ناو. حەفتبرالێ؛ حەفتەوانە؛ حەوتەوانان؛ حەوتەوانە؛ حەوتبرالە؛ حەوبرا؛ حەوبرالە؛ حەفتبرا؛ هەفتبرا؛ حەوت ئەستێرەی وەک پیتی «ک» ‹حەوتەوانان بوو میدالی شەڕی من/ چەندە شۆراوە بە خوێن شاپەڕی من «سوارە»› 🇮🇷 صورت فلکی هفت برادران

حەوتەوانە /ĥewtewane/: ☜ **حەوتەوانان**

حەوتیر /ĥewtîr/: ناو. جۆرێ دەمانچە کە حەوت فیشەک دەخوا 🇮🇷 هفت تیر

حەوج /ĥewc/: ☜ **حەوجێ**

حەوجۆش /ĥewcoş/: ناو. حەفتجۆش؛ حەفجۆش؛ هەفتجووش؛ لوولینەی مەفرەق 🇮🇷 آفتابەی مفرغی

حەوجۆشی /ĥewcoşî/: ناو. جۆرێ کوولەکەیە لە کوولەکە سەراوی دەکا 🇮🇷 نوعی کدوتنبل

حەوجۆک /ĥewcok/: ئاوەڵناو. حەوجەدار؛ حەوجەک؛ موحتاج 🇮🇷 محتاج

حەوجە /ĥewce/: ☜ **حەوجێ**

حەوجەدار /ĥewcedar/: ☜ **حەوجۆك**

حەوجەک /ĥewcek/: ☜ **حەوجۆك**

حەوجێ /ĥewcê/: ناو. حەوج؛ حەوجە؛ ئەوجە؛ پێداویستی؛ پێویستی 🇮🇷 نیاز

حەودەم /ĥewdem/: ئاوەڵناو. *[پلار]* چەنەوەر و بێحەیا 🇮🇷 وراج و بی‌شرم

حەورانەوە /ĥewranewe/: چاوگ. پەنگ خواردنەوە و گەڕانەوە (تراو) 🇮🇷 جمع شدن و برگشتن (مایعات)

حەوڕەنگیلە /ĥewřengîle/: ناو. کاسەڵەشینکە؛ ڕەنگەڕێژە؛ حەفتڕەنگیلە؛ حەوتڕەنگیلە؛ مێشخۆرە 🇮🇷 سبزقبا

حەوز /ĥewz/: ناو. هۆوز؛ هەود؛ بڕک؛ جێئاو 🇮🇷 حوض

حەوزانە /ĥewzane/: ناو. پیتاکی میراو 🇮🇷 مُزد میراب

حەوسەت /ĥewset/: ☜ **حەوسەد**

حەوسەد^{١} /ĥewsed/: ناو. حەفسەد؛ حەفسە؛ هەوتسەی؛ حەوسەت؛ ژمارەی سەرەکی پاش شەشسەد و نەوەد و نۆ، پێش حەوسەد و یەک 🇮🇷 هفتصد

حەوسەد^{٢}: ئاوەڵناو. حەفسەد؛ حەفسە؛ هەوتسەی؛ حەوسەت: ١. یەکێک زۆرتر لە شەشسەد و نەوەد و نۆ ٢. حەوسەدەم 🇮🇷 ١و٢. هفتصد

حەوسەدەم /ĥewsedem/: ئاوەڵناو. بە پلە و جێگای حەفسەدەوە 🇮🇷 هفتصدم

حەوسەدەمی /ĥewsedemî/: جێناو. ئەوەی لە ڕیز، پلە یان جێگای حەوسەدەمدایە 🇮🇷 هفتصدمی

حەوسەدەمین /ĥewsedemîn/: ئاوەڵناو. بە پلە و جێگای حەوسەدەمەوە 🇮🇷 هفتصدمین

حەوسەلە /ĥewsele/: ☜ **حەوسەڵە**

حەوسەڵە /ĥewsełe/: ناو. حەوسەلە؛ تاقەت: ١. تابشت؛ هێدکی؛ پشوو لەسەرخۆیی ٢. لەش؛ تاو؛ هاز؛ تەڤا؛ تەیاری زەین بۆ ئەنجامدانی کارێ 🇮🇷 ١و٢. حوصله

حەوسین /ĥewsîn/: ☜ **حەفتسین**

حەوش /ĥewş/: ☜ **حەوشە**

حەوشە / ĥewşe/: ناو. حەوش؛ هەوشە: ١. هەوش؛ هەسار؛ حەسار؛ لامەردوو؛ گۆڕایی ناو چواردیواری مال ٢. جیٚ شوێنی ئاژەل ٣. مال ☰ ١. حیاط ٢. حیاط مانندی برای نگهداری دام ٣. خانه

حەوشەخەڵوەتی / ĥewşexetwetî/: ناو. حەوشەی چکۆلەی پشت خانوو ☰ حیاطخلوت

حەوشەمەڕ / ĥewşemeř/: ☜ **هەویز**١

حەوق / ĥewq/: ناو. ١. پلەپەیژە؛ پلەی نەردیوان ٢. گیر و گرفتی بیٚ دەرەتان ☰ ١. پلەی نردبام ٢. گرفتاری

▣ **حەوق بون**: حاوقان؛ تووش بوون ☰ گرفتار شدن

حەول / ĥewl/: ناو. حەوڵ؛ هەول؛ تەقالا؛ کۆشش ☰ کوشش

▣ **حەول دان**: حەوڵ دان؛ تەقالا کردن ‹بۆ دووکانی موشتەری گەر حەول ئەدا کالافرۆش/ دینی وا دێنێتە قیمەت خواجە ئەعزایی بکا «مەحوی»› ☰ کوشیدن

حەول و حەوش / ĥewl û ĥewş/: ناو. دەور و بەر ☰ حول و حوش

حەول و دەول / ĥewl û dewl/: ناو. هەول و تێکۆشان ‹لە حەول و دەولی ئەوەدا بووم کارێکی بۆ بدۆزمەوە› ☰ تلاش و کوشش

حەولە / ĥewle/: ناو. هەولە؛ خاولی؛ مەرحەمە ☰ حولە

حەوڵ / ĥewł/: ☜ **حەول**

▣ **حەوڵ دان**: ☜ **حەول دان**

حەوناى / ĥewnay/: چاوگ. حەپین؛ وەڕین ☰ پارس کردن

حەویان / ĥewyan/: ☜ **حاوانەوە**

حەوینج / ĥewînc/: ناو. شەمبەلیلک ☰ شنبلیلە

حەوینەوە / ĥewînewe/: ☜ **حاوانەوە**

حەوێق / ĥewêq/: ناو. هەوێق؛ حەواق؛ بەرزایی؛ جێی بەرز ‹خوێنەر دەبەنە حەوێقی ئاسمان و دەیهێننە خوارێ› ☰ بلندی

. حەوێن / -ĥewên/: پاشەوشە. ـ حاوێن؛ ـ حەسێن؛ حەوێنەر؛ پەنادەر و هەدادەر ‹ماندووحەوێن› ☰ ـ آسا

حەوێنج / ĥewênc/: ناو. تۆوێکی وردە بە نانییەوە دەکەن ☰ خشخاش نان

حەوێنجی / ĥewêncî/: ناو. *[کنایە]* هێلکە گون ☰ بیضە

حەوێنەر / ĥewêner/: ☜ **حاوێنەر**

حەی / ĥey/: دەنگ. ١. وشەی سەیرمان ٢. وشەی تایبەتی حال لیٚهاتنی دەروێشان ☰ ١. کلمەی تعجب ٢. حَی؛ تکیەکلام دراویش

حەیا١ / ĥeya/: ناو. هەیا؛ شەرم؛ فەدی؛ فهێت ‹بیٚحەیایی باوە ئەمڕۆ، قوڕ بە سەردا کا حەیا/ کەندەلان سەربەرز و شادە، خۆی بشارێتۆ چیا! «قانع»› ☰ حیا

▣ **حەیا تکان**: ☜ **حەیا چون**

حەیا چون: حەیا تکان؛ ئابڕوو چوون ☰ رسوا شدن

حەیا٢: ئامراز. هەتا؛ تاکوو ‹حەیا کەنگیٚ ئەم وا بن/ بندەستیٚ دوژمنا بن «جگەرخوون»› ☰ تا

حەیابەخۆ / ĥeyabexo/: ئاوەلناو. بەحەیا؛ شەرمین ☰ باادب

حەیات١ / ĥeyat/: ناو. ژیان: ١. زندەگی (ژیان و مەرگ) ٢. ماوەی ژین ‹وەر نە تا حەیات عاریەت مەندەن/ ئەجەل بنچینەی نەسیب نەکەندەن «مەولەوی»› ☰ ١و٢. حیات

▣ **حەیات لیٚ برین**: کوشتن ☰ کشتن

حەیات٢: ئاوەلناو. خۆش؛ دلگر ‹سلێمانی شارە حەیاتەکەی کوردستان!› ☰ دل‌انگیز

حەیاتکاو / ĥeyat(i)kaw/: ☜ **حەیاچوو**

حەیاچوو / ĥeyaçû/: ئاوەلناو. حەیاتکاو؛

حەیاچووگ؛ حەوتڕوو؛ ئابڕوونەماو ☰ رسوا

حەیاچووگ / ĥeyaçûg/: ☜ **حەیاچوو**

حەیادار / ĥeyadar/: ئاوەڵناو. شەرمین ☰ باادب

حەیار / ĥeyar/: ئاوەڵناو. فێڵباز؛ مەکرباز ☰ حیلەگر

حەیارە / ĥeyare/: ☜ **عەیارە**

حەیاز / ĥeyaz/: ناو. حەیاس؛ چقە؛ پاژنەی کەڵەباب ☰ پاشنەی پای خروس

حەیاس / ĥeyas/: ☜ **حەیاز**

حەیبەت / ĥeybet/: ناو. سام؛ ترس؛ مەترسی؛ عەیبەت؛ عەیبەتان ☰ هیبت

حەیتاندن / ĥeytandin/: چاوگ. گوڕە کردن؛ هەو ـ هەو کردنی سواران ☰ هورا کشیدن سواران

حەیتە / ĥeyte/: ناو. ١. چەتیو؛ کچەتیو ٢. *[کینایە]* سیرەت؛ چووک؛ کیر ‹هەستایە پێ حەیتەی زەلام، لەو مەقسەدەی کردی سەلام/ تێکەڵ بە یەکتر بوون تەمام، وەک خەنجەر و کالانی زەڕ! «قانع»› ☰ ١. نوعی ناسزا ٢. آلت مرد

حەیچە / ĥeyçe/: ناو. هاوار و داد ☰ فریاد

حەی ـ حەی / ĥey ĥey/: دەنگ. وشەی سەیرمان ☰ عجب؛ کلمەی تعجب

حەیرا / ĥeyra/: جێناو. کاورا؛ فلان ☰ فلانی

حەیران^{١} / ĥeyran/: ناو. هەوای گۆرانییەکی کوردی ☰ از آوازهای باستانی کردی

حەیران^{٢}: ئاوەڵناو. ١. عاشق؛ ئەویندار؛ بەندەوار ‹وەتەن! قوربانی شیرین‌جیلوەکەی وەختی بەهارت بم/ وەتەن! حەیرانی سونعی دڵڕفێنی کردگارت بم «جەمیل زیانەددینی»› ٢. سەرلێشێواو ‹وەرە ئەم نیکتەیە من پێت بڵێم نالی ئەگەر فەرزەن/ هەموو دنیات ببێ، هێشتاکوو هەر حەیران و داماوی «نالی»› ☰ ١. عاشق ٢. حیران

حەیز / ĥeyz/: ناو. سووڕی مانگانە؛ مەهک؛ بێنوێژی ژن ☰ حیض

حەیزەران / ĥeyzeran/: ☜ **خەیزەران**

حەیزە / ĥeyze/: ناو. ١. هێڵنج و ڕشانەوە ٢. دۆخی زگ چوون ٣. نەخۆشی ئیسقایی. هەروەها: **حەیزە بوون** ☰ ١. تهوع ٢. اسهال ٣. استسقا

حەیس و بەیس / ĥeys û beys/: ناو. شەڕەقسە؛ کار و ڕەوتی لە سەر قسە ڕۆشتن ‹ئەو حەیس و بەیسەی ناوێ، هەردووک خەتاکارن› ☰ بحث و جدل

حەیشۆ / ĥeyşo/: ناو. ١. شەرم و شوورەیی ٢. *[پلار]* بێشەرمی؛ بێئابڕوویی ☰ ١. شرم و حیا ٢. بی‌شرمی

حەیشە / ĥeyşe/: ناو. حەیچە؛ داد و هاوار ☰ فریاد

حەیف^{١} / ĥeyf/: ناو. ١. مخابن؛ داخ؛ ئاخ؛ وشەی پەشێوی کە لە کاتی لە دەس‌دانی کەسێ یا شتێ یان لە نەبوون و کەمایەسییەکدا بە کار دەڕوا ‹حەیفم لە دڵێ دێ کە بەبێ سووتمانە/ دڵداری تیا نەکردووە هێلانە «هەژار، خەییام»› ٢. تۆڵ؛ تۆڵە ☰ ١. افسوس ٢. انتقام

⊡ **حەیف ستاندن:** تۆڵە کردنەوە ☰ انتقام گرفتن

حەیف^{٢}: دەنگ. وشەی خەمباری ☰ حیف

⊡ **حەیف بوون:** جێ داخ بوون ‹پاش مەرگی بابم زۆری پێ ناخۆش بوو کە ناچارم دەست لە خوێندن بەردەم، دەیگوت زۆر حەیفە تۆ نەخوێنی «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ حیف بودن

حەیف لێ هاتن: داخ لێ هاتن ☰ حیف آمدن

حەیفی / ĥeyfî/: ☜ **حەیفێ**

حەیفێ / ĥeyfê/: سارستە. حەیفی؛ بە داخەوە ☰ افسوس

حەیلانکێ / ĥeylankê/: ناو. جۆلانێ ☰ تاب

حەین / ĥeyn/: ئامراز. عەین؛ هەر وەک؛ تەواو لە وێنەی ☰ مانند؛ عین

حەیوان / ĥeywan/: ناو. ١. ئاژەڵ ٢. جانەوەر ٣. *[پلار]* کەر و نەفام ☰ ١. دام ٢. حیوان؛ جانور ٣. نفهم

حەیوانی / ĥeywanî/: ئاوەڵناو. ١. پێوەندیدار یان سەر بە زیندەوەرەوە ‹ڕۆنی حەیوانی› ٢. وەکوو

حەیوان ‹ژیانی حەیوانی› ☰ ١و٢. حیوانی

حەیوە / ĥeywe/: ناو. بەهێ؛ بەی؛ بێ ☰ میوەی به

حەیهو / ĥeyhû/: ☜ **هەیهو**

حەییە / ĥeyye/: ☜ **عیددە**

حیت / ĥît/: ناو. جۆرێ بزن ☰ نوعی بُز

حیچ / ĥîç/: ☜ **هیچ**

حیچیە / ĥîç(i)ye/: ☜ **حیچێك**

حیچێ / ĥîçê/: ☜ **حیچێك**

حیچێک / ĥîçêk/: جێناو. حیچێ؛ حیچیە؛ شتێک ‹زۆریان لێپرسیم، حیچێکم نەزانی› ☰ هیچی

حیز^{1} / ĥîz/: ناو. *[ناشیرین]* ژنی خراپکار ☰ زن بدکاره

حیز^{2}: ناوەڵناو. *[ناشیرین]* ١. داوێن‌پیس (بۆ ژن) ٢. ژنباز؛ چاوباز (بۆ پیاو) ٣. *[پلار]* ترسنۆک؛ کەلەزات ‹حیز و سلامەت «مەسەل»› ٤. *[مەجازی]* سست و تەمەڵ ‹تاژییەکە حیز بووە، کەروێشک ناگرێ› ☰ ١. تردامن (زن) ٢. تردامن (مرد) ٣. ترسو ۴. تنبل

ـ **حیز**^{3}: پێشوشە. *[ناشیرین]* پەنامەکی و دزێو ‹حیزبگیر؛ حیزهەڵمەت› ☰ زیرزیرکی

حیزاتی / ĥîzatî/: ناو. *[ناشیرین]* ترسەنۆکی؛ ترسوونەکی ☰ بُزدلی

حیزانە^{1} / ĥîzane/: ناوەڵناو. *[ناشیرین]* ترسەنۆکانە ‹شەڕی حیزانە› ☰ بُزدلانه

حیزانە^{2}: ناوەڵکار. *[ناشیرین]* ترسەنۆکانە ‹نەتبیستووە، واتەی زانای سەرزەمین/ مەردانە مردن نەک حیزانە ژین «هەژار، *بۆ کوردستان*»› ☰ بُزدلانه

حیزاوحیز / ĥîzawĥîz/: ناو. *[پلار]* ترسەنۆک و ترسەنۆک لە ڕاست یەکتر ☰ دو ترسو مقابل هم

حیزایەتی / ĥîzayetî/: ناو. *[ناشیرین]* حیزاتی؛ حیزییەتی؛ حیزێتی ☰ بُزدلی

حیزب / ĥîzb/: ناو. پارت ☰ حزب

حیزبگیر / ĥîzb(i)gîr/: ناو. *[پلار]* کاری نامەردانە بە یەخسیر گرتنی کەسێک ☰ عمل ناجوانمردانه کسی را اسیر گرفتن

حیزفرسەت / ĥîzfirset/: ناوەڵناو. *[پلار]* هەلپەرست؛ هەلخواز ☰ فرصت‌طلب

حیزنای / ĥîznay/: چاوگ. ١. بەزاندن ٢. ترساندن ☰ ١. شکست دادن ٢. ترساندن

حیزوسلامەت / ĥîz û s(i)łamet/: ناوەڵناو. *[پلار]* خۆپارێز لە خەتەر، لە ترسان یان بۆ بەرژەوەندی ☰ محافظه‌کار

حیزەبخۆیی / ĥîzeb(i)xoyî/: ناو. *[ناشیرین]* ژیانی خوێڕییانە و سەربار بوون ‹لە بەر حیزەبخۆیی و ناتەبایی/ لە ژێری حیزی حیزان بووینە دۆشەک! «حاجی قادر»› ☰ زندگی خفّت‌بار

حیزەفێڵ / ĥîzefêł/: ناو. *[ناشیرین]* فێڵ و گزی ترسەنۆکانە و خوێڕییانە ☰ حیله‌ی بُزدلانه

حیزەڵ / ĥîzeł/: ناوەڵناو. *[پلار]* حیزەڵە؛ ترسەنۆک ☰ بُزدل

حیزەڵمەت / ĥîzełmet/: ناو. *[ناشیرین]* حیزهەڵمەت؛ هەڵمەتی ناتەواو و وێڕای ترس ☰ حمله‌ی ناتمام و همراه با ترس

حیزەڵە / ĥîzełe/: ☜ **حیزەڵ**

حیزهەڵمەت / ĥîzhełmet/: ☜ **حیزەڵمەت**

حیزی / ĥîzî/: ناو. *[ناشیرین]* نامەردی؛ شێوەی نامەردی ڕەچاو کردن ☰ نامردی

حیزییەتی / ĥîzîyetî/: ☜ **حیزایەتی**

حیزێتی / ĥîzêtî/: ☜ **حیزایەتی**

حیس / ĥîs/: ☜ **حەس**^{1}

حیساب / ĥîsab/: ناو. حەساب؛ حەساو؛ حەسێب؛ حیساو؛ هەساو؛ هەسێب؛ هەسوو: ١. لقێ لە زانستی بیرکاری ٢. سیاهە؛ ڕیزی قەرز و فەرزی کەس یان ڕێخراوەیەک لەگەڵ کەس یان ڕێخراوەیەکی‌تردا ‹حیسابتان زۆر چۆتە سەر، هێندێک پارەمان بدەنێ!› ٣. قەرز یان بستێنکاری ‹بۆچی حیسابی ئێمە نادەی؟› ٤. سیاهەی

دارایی، سەودا، قەرزداری یان قەرزدەری کەس یان ڕێخراوەیەک ٥. نرخی کالا یان ڕاژەی سەوداکراو ‹حیسابمان بوو بە چەند؟› ٦. ژمار؛ ژمارە؛ ئەژمار؛ هەژمار ‹حیسابی گولەکانی تیمی سەرکەوتوو› ٧. ڕەوت؛ دۆزەنە؛ ڕێکوپێکی و گەڕانی کار ‹هۆشت بێ حیسابی کار لە دەستت دەرنەچێ!› ٨. بڕیارنامە یان پێکهاتی نێوان کەسانێک بۆ سەودا کردن و داوسانی پارە یان کالا ‹حیسابی بانکی؛ حیسابی پاشکەفت› ٩. هۆکار؛ هۆ؛ سەبەب ‹لە سەر چ حیسابێک ئەم قسە دەکەی؟› ١٠. کاری ژماردن یان پێدا گەیشتن بە ژمارە یان چۆنیەتی شتێک ‹میوانەکان حیساب کە بزانە چەن کەسن› ١١. کاری زانین؛ دانان؛ گرنگی پێ دان، بایەخ پێ دان یان بە شتێ دانان ‹هەر بە بنیادەمی حیساب ناکەن› ▤ ١تا١١. حساب

▣ **حیسابی ئەبجەد:** حەسێبی ئەبجەد؛ حەساوی ئەبجەد

الف = ١	ک = ٢٠	ر = ٢٠٠
ب = ٢	ل = ٣٠	ش = ٣٠٠
ج = ٣	م = ٤٠	ت = ٤٠٠
د = ٤	ن = ٥٠	ث = ٥٠٠
هـ = ٥	س = ٦٠	خ = ٦٠٠
و = ٦	ع = ٧٠	ذ = ٧٠٠
ز = ٧	ف = ٨٠	ض = ٨٠٠
ح = ٨	ص = ٩٠	ظ = ٩٠٠
ط = ٩	ق = ١٠٠	غ = ١٠٠٠
ی = ١٠		

حیسابی بانکی: حەساوی بانکی؛ حەسێبی بانقی؛ جۆرێ بڕیارنامەی نێوان کەس یان دامەزراوەیەک لەگەڵ بانکدا بۆ پارازتنی پارەکەی لە بانک و وەرگرتنەوەی لە هەر کاتێکی پێویست یان لە پاش ماوەیەکی دیاریکراودا ▤ حساب بانکی

حیسابدار / ĥîsabdar/: ناو. ژماریار ▤ حسابدار

حیسابزان / ĥîsabzan/: ئاوەڵناو. ١. زانا لە ژماردندا ٢. لێزان و کارلێکدەر ▤ ١. حسابدان ٢. کاردان

حیسابکەرە / ĥîsabkere/: ناو. کەڵەکەترە ▤ چکچک کوهی

حیسابگەر / ĥîsabger/: ناو. ١. لە ژمارەدا وریا ٢. حەساوگەر؛ فالگر ٣. ئەستێرەناس ▤ ١. حسابگر ٢. فالگیر ٣. مُنجّم

حیسابگەری / ĥîsabgerî/: ناو. ١. ئەستێرەناسی ٢. کاری فاڵ گرتنەوە بە تەزبێح ▤ ١. مُنجّمی ٢. فال تسبیح

حیسابناڕاست / ĥîsabnařast/: ناو. سەرچەوت؛ ناحەساو ▤ بدحساب

حیسابی[1] / ĥîsabî/: ئاوەڵناو. حەساوی: ١. پڕبەپڕ؛ پەڕبەپەڕ؛ خاوەن بارودۆخ یان تایبەتمەندییەکی لەبار و شیاو ‹کاروباری حیسابی› ٢. پێوەندیدار بە حیسابەوە ▤ ١و٢. حسابی

حیسابی[2]: ئاوەڵکار. حەساوی؛ باش؛ بە تەواوی؛ بێ کەموکووڕی ‹حیسابی بۆم شی کردەوە› ▤ حسابی

حیساو / ĥîsaw/: ☜ **حیساب**

حیش / ĥîş/: ناو. سوورم؛ زەوینی گڵەسوورە ▤ زمین گِل سُرخ

حیشتر / ĥîştir/: ناو. وشتر؛ حوشتر ▤ شتر

حیشی / ĥîşî/: ناو. گوریسی پان و درێژ ▤ طناب پهن و دراز

حیکایەت / ĥîkayet/: ناو. چیرۆک: ١. داستان ‹حیکایەتی مام ڕێوی› ٢. سەرگوروشتە ‹خاڵۆ دەرد دڵ بێ نیهایەتەن/ شیکایەت نییەن یە حیکایەتەن «مەولەوی»› ▤ ١. حکایت ٢. سرگذشت

حیکمەت / ĥîkmet/: ناو. هکمەت؛ ژیری ▤ حکمت

حیلاندن / ĥîlandin/: چاوگ. تێپەڕ. //حیلاندت؛ دەحیلێنی؛ بحیلێنە// هیلاندن؛ حیلاندن؛ حیلە کردن؛ گۆڕاندن؛ هیرین ▤ شیهه کشیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەحیلاندن

حیلکاندن / ĥîlkandin/: ☞ **حیلاندن**

حیلکانەوە / ĥîlkanewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //حیلکایەوە؛ دەحیلکێیەوە؛ بحیلکێوە// *[پلار]* قا ـ قا پێکەنین؛ خەنین بە دەنگی بەرز ‹حیلکانەوە لەو موژدە ئاودڕ و خڕ/ ڕەش بوونەوە، ڕیشی سپی چیای چڕ «هەژار، *بۆ کوردستان*»› ▤ قاه ـ قاه خندیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: حیلکاوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەحیلکانەوە

حیلکوهۆڕ / ĥîlk û hoř/: دەنگەناو. *[پلار]* حیلکەهۆڕ؛ هیلکوهۆڕ؛ خەنینی زۆر و بە دەنگی بەرز ▤ قهقهه

حیلکە / ĥîlke/: دەنگەناو. *[پلار]* هیلکە؛ دەنگی خەنین؛ کەن بە دەنگی بەقەو ▤ قاه ـ قاه خنده

حیلکەحیلک / ĥîlkeĥîlk/: دەنگەناو. *[پلار]* هیلکەهیلک؛ هیلەهیلک؛ حیلکەی زۆر ▤ قهقهه

حیلکەهۆڕ / ĥîlkehoř/: ☞ **حیلكوهۆڕ**

حیلنای / ĥîlnay/: چاوگ. هیرین ▤ شیهه کشیدن

حیلە / ĥîle/: ناو. هیلە: ١. دەنگی ئەسپ؛ کۆڕژن ‹حیلەی کەحێلان› ٢. گزی؛ فێڵ ▤ ١. شیهه ٢. حیله

حیلەباز / ĥîlebaz/: ئاوەڵناو. حیلەساز؛ هیلەباز؛ گزیکەر؛ فێڵاوی ▤ حیلەگر

حیلەحیل / ĥîleĥîl/: دەنگەناو. هیلەهیل ▤ شیهەی پیاپی اسب

حیلەساز / ĥîlesaz/: ☞ **حیلەباز**

حیلەمار / ĥîlemar/: ناو. کولەکۆرە ▤ افعی

حیلەوحەواڵە / ĥîle w ĥewałe/: ناو. فێڵ و تەڵەکە؛ شندیمندی؛ فاکوفیک؛ فەنوفێڵ ▤ مکر و فریب

حیناوە / ĥînawe/: ناو. چەنەبازی؛ وڕاجی؛ چەنەچەن ▤ وراجی

حینجە / ĥînce/: ☞ **حونجی**

حینجەت / ĥîncet/: ناو. بەهانە؛ پەڵپ ▤ بهانه

حینچک / ĥînçik/: ناو. حینچکە؛ کوت؛ ژەنین ▤ کله

⊡ **حینچک دان**: کوت لێدان؛ کوت پێوەدان؛ لێژەنین ▤ کله زدن

حینچکە / ĥînç(i)ke/: ☞ **حینچك**

حیندرحۆ / ĥîndirĥo/: ☞ **حندرحۆ**

حینە / ĥîne/: ناو. حیلە؛ دەنگی ئەسپ ▤ شیهه

حێ / ĥê/: ناو. نێوی هەشتەمین پیتی ئەلفوبێی زمانی کوردی ▤ نام هشتمین حرف از الفبای کردی

حێچ / ĥêç/: ناو. یەکسمی سەرکێش ▤ ستور سرکش

حێدز / ĥêdiz/: ئاوەڵناو. ١. تووڕە ٢. وەڕەز؛ عاجز ▤ ١. خشمگین ٢. ناراحت

حێز / ĥêz/: ناو. هێز؛ وزە؛ توان ▤ توان

حێزەرقانە/ ĥêzerqane/: ناو. حیندرحۆ ▤ الاکلنگ

حێشتر / ĥêştir/: ☞ **حوشتر**

حێق / ĥêq/: ناو. هێڵنج ▤ عُق

حێک / ĥêk/: ناو. جۆلا ▤ جولا

حێل / ĥêl/: ناو. ١. هێز؛ قەوەت؛ تاقەت ٢. هێل؛ حل؛ دەنکێکی بۆنخۆشە لە چای و مەرەبا و ... دەکرێ ▤ ١. توان ٢. هِل

حێلانێ / ĥêlanê/: ناو. حێللانێ؛ جۆرێ هەڵپەڕکێی کچۆلانە ▤ نوعی رقص دختربچەها

حێللانێ / ĥêllanê/: ☞ **حێلانێ**

حێلم / ĥêlim/: ناو. ١. بڕەی مافوور ٢. پۆی تەون ٣. هێلم؛ چەسپی دارتاشی ▤ ١. اضافه نخ قالی که میبُرند ٢. پود ٣. چسب نجاری

حێلەزووک / ĥêlezûk/: ناو. حەقلیمەقۆ ▤ الاکلنگ

حێول / ĥêwil/: ئاوەڵناو. حۆل؛ گێژ؛ کێل ▤ گیج؛ ابله

حێوەت / ĥêwet/: ناو. سام؛ ترس؛ هەیبەت ▤ هیبت

◙ **لە حێوەتد** لە سامی ▤ از ترس

حێوەکی / ĥêwekî/: ناو. جۆرێ هەڵپەڕکێی کچۆلان ▤ نوعی رقص دختربچەها

خ

خ / x/: پت. پیتی نۆهەمینی ئەلفوبێتکەی زمانی کوردی 🇮🇷 خ

خ / xi/: ناو. ناوی پیتی نۆهەمینی ئەلفوبێتکەی زمانی کوردی 🇮🇷 خ؛ نهمین حرف الفبای زبان کُردی

خا / xa/: ناو. ١. هێلکە؛ هیلکە؛ هێک ٢. گون؛ هێلکەگون ٣. *[سووکەڵە]* خاتوو؛ وشەی ڕێز نان بۆ ژن ‹خا فاتم› 🇮🇷 ١. تخم پرنده ٢. خایه ٣. خانم

خائین / xa'în/: ☜ **خاین**

خابان / xaban/: ناو. گلەبان؛ ئاخەبان؛ بانەناو 🇮🇷 گِل اندود بام

خاپ / xap/: ناو. گزی؛ فێڵ؛ حیلە 🇮🇷 نیرنگ

خاپان١ / xapan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خاپای؛ دەخاپێی؛ بخاپێ// خاپیان؛ خاپین؛ خلافان؛ هەڵفریوان؛ هەڵخەڵەتان؛ گۆڵ خواردن؛ بە فریو چوون 🇮🇷 فریب خوردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خاپاو/ چاوگی نەرێنی: نەخاپان

خاپان٢: ناو. فریو 🇮🇷 فریب

خاپاندن / xapandin/: چاوگ. تێپەڕ. //خاپاندت؛ دەخاپێنی؛ بخاپێنە// فریو دان؛ خەڵەتاندن؛ هەڵفریواندن؛ هەڵخلەتاندن؛ گۆڵ دان؛ تەفرەدان 🇮🇷 فریب دادن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخاپاندن

خاپاندی / xapandî/: ئاوەڵناو. فریودراو؛ خەڵەتاو 🇮🇷 فریب‌خورده

خاپتانێ / xaptanê/: ناو. خاپۆرە؛ کاری گاڵتە بە خۆڵ کردنی منالان 🇮🇷 خاکبازی (بچه‌ها)

خاپخاپۆک / xapxapok/: ناو. شوان‌خلەتێنە؛ شڤانکوژ؛ مەلێکی بۆری لە پاساری گەورەترە 🇮🇷 شبان‌فریبک

خاپک / xapik/: ناو. هەوسار؛ جڵەو 🇮🇷 افسار

خاپوڕیپ / xap û řîp/: ناو. فێڵ و گزی 🇮🇷 حیله و فریب

خاپۆرە / xapore/: ☜ **خاپتانێ**

خاپوور / xapûr/: ئاوەڵناو. خارخاپوور؛ وێران ‹خەیلێن گەرد پات نە دیدەم دوور بێ/ یانەی چەم وێران تەمام خاپوور بێ «مەولەوی»›. هەروەها: **خاپوور بوون؛ خاپوور کردن** 🇮🇷 ویران

خاپوورەوڵات / xapûrew(i)łat/: ناو. وڵاتی وێران‌بووی کەسی تێدا نەماو 🇮🇷 منطقه‌ی مخروبه‌ی خالی از سکنه

خاپووری / xapûrî/: ناو. وێرانی؛ کاولی 🇮🇷 ویرانی

خاپەڕۆک / xaperok/: ناو. ١. کاری دەغڵ بە با کردن کە لە خۆڵ پاک بێتەوە ٢. پاشەڕۆکی ڕەز و بێستان 🇮🇷 ١. عمل باد دادن غلّه ٢. پساچین

خاپیان / xap(i)yan/: ☜ **خاپان**

خاپین / xapîn/: ☜ **خاپان**

خاپینۆک / xapînok/: ئاوەڵناو. ١. دەسبڕ؛ فێڵباز؛ بەفریو ٢. گەوج؛ گەمژە 🇮🇷 ١. فریبکار ٢. ابله

.خاپێن / xapên-/: پاشەوشە. فریودەر؛ هەڵخەڵەتێن؛ خاوەن لێهاتوویی خاپاندن 🇮🇷 ـ فریب

خات / xat/: ناو. *[سووکەڵە]* خاتوو؛ خاتێ؛ خاد؛ وشەی ڕێز بۆ ژنان ‹خات مینا› 🇮🇷 عنوانی احترام‌آمیز برای زنان

خاتر / xatir/: ناو. بیر؛ ویر: ١. هەستی دڵ و دەروون ‹خاترێکی شۆخ و خۆش و بێ‌غەم و جەمعم هەبوو/ ئێستە بۆ زوڵفی کەسێ مەشقی پەرێشانی دەکا «نالی»› ٢. یاد؛ هۆش؛ فکر ‹بۆ زەڕڕەی نە عیشق مەجنوون بکەر مەیل/ باوەر بە خاتر وەفاداری لەیل «فەقێ قادر»› 🇮🇷 ١و٢. خاطر

▣ **بۆ/ بە خاتری کەسێ/ شتێ:** لە بەر شتێ یان کەسێ ‹بیکە بە خاتر سی جزمەی قورئان/ لەمە زیاتر مەمکە سەرگەردان «فولکلۆر»› 🇮🇷 بە خاطر کسی/ چیزی

⊡ **خاتر گرتن:** ڕێز لێنان؛ حورمەت گرتن 🇮🇷 احترام گذاشتن

خاتر گەرد گرتن: زیز بوون؛ ڕەنجان 🇮🇷 رنجیدن

خاتر لێ کردن: تکا لێ‌کردن 🇮🇷 خواهش کردن

خاترانە / xat(i)rane/: ناو. بڕی داشکێنراو لە نرخی پیتەوا یا سزای تاوانبار بە مەبەستی ڕێز لێ‌گرتن 🇮🇷 تخفیف ویژه

خاترجەم / xatircem/: ئاوەڵناو. دڵئاسوودە؛ ئارخەیان 🇮🇷 خاطرجمع

خاترجەمی / xatircemî/: ناو. دڵنیایی؛ متمانە؛ هەداری 🇮🇷 خاطرجمعی

خاترخازی / xatirxazî/: ☜ **خاترخوازی**

خاترخوا / xatirx(i)wa/: ئاوەڵناو. عاشق؛ ئەویندار 🇮🇷 خاطرخواه

خاترخوازی / xatirx(i)wazî/: ناو. خاترخازی؛ مالاوایی؛ خواحافیزی 🇮🇷 خداحافظی

خاترخۆیی / xatirxoyî/: ناو. ١. سەرپشکی؛ یەکەم هەڵبژاردن ٢. کاری بەرچاو گرتن لە بەر دۆستایەتی 🇮🇷 ١. اوّلین انتخاب ٢. مُراعات

خاتردار / xatirdar/: ئاوەڵناو. بەڕێز 🇮🇷 مُحترم

خاترداری / xatirdarî/: ناو. کاری بە دڵ پێڕاگەیشتن؛ بە حەز ڕێز گرتن ‹نازکێش چوون ناز جە حەد بەرشییەن/ خاترداریش کەر وێنەی کەس نییەن «مەولەوی»› 🇮🇷 عمل خاطر گرفتن

خاترناس / xatirnas/: ئاوەڵناو. قەدرگر؛ ڕێزگر 🇮🇷 احترام‌گذار

خاتروخۆتر / xatir û xotir/: ناو. کەین‌وبەین؛ کاری لاگیری کردن لە یەکتر 🇮🇷 حمایت متقابل

خاترێوە / xat(i)rêwe/: دۆعا. مالاوا؛ مالاڤا؛ بەدۆعا؛ خوداحافیز 🇮🇷 بدرود

خاتو / xatû/: ☜ **خاتون**

خاتوزمهەریر / xatûzimherîr/: ناو. *[فەرمەنگی خەڵکی]* خاتووزمهەڕ؛ پیرژنی ئەفسانەیی کە دەڵێن خوشکی چلەگەورە و چلەچکۆلەیە و دوای نەمانی چلەکان شین دەگێڕێ و بەفر و باران دەبارێنێ 🇮🇷 زمهریر

خاتوزمهەڕ / xatûzimheř/: ☜ **خاتوزمهەریر**

خاتوماسی / xatûmasî/: ☜ **خەشەماسی**

خاتون / xatûn/: ناو. خا؛ خات؛ خاتێ؛ خاتە؛ خاتوو؛ خاد؛ وشەی ڕێز بۆ ژنان ‹خانا! چەند خانان، خاتوون و خانم/ بەرشین جەی دنیا، داخ داخانم «خانای قوبادی»› 🇮🇷 بانو

خاتونسێمانکە / xatûnsêmanke/: ناو. پەپووسێمانە؛ پەپووسلێمانە 🇮🇷 هُدهُد

خاتونە / xatûne/: ناو. گیایەکە وەک سێوەڕەی دەچێ، بەلام گەلاکانی وردترە 🇮🇷 گیاهی است

خاتە / xate/: ناو. *[سووکەڵە]* خاتێ؛ وشەی ڕێز بۆ

ژنان ☰ بانو

خاتی / xatî/: ☜ **خالتیك**

خاتێ / xatê/: ☜ **خاتە**

خاج / xac/: ناو. خاچ؛ یەکێ لە خاڵـەکانی وەرەق ☰ خاج

خاجە / xace/: ناو. بازرگانی گەورە ☰ تاجر عُمدە

خاجەرۆ / xacero/: ☜ **خازەڵێ**

خاجەنشین / xacen(i)şîn/: نـاو. خواجەنشـین؛ سـەکۆی بـەر درگـای مـاڵ بـۆ دانیشـتن ☰ خواجەنشین

خاچ^{1} / xaç/: نـاو. ۱. چـەلیپا ۲. ☜ **خـاج** ☰ ۱. صلیب ۲. ☜ **خاج**

خاچ^{2}: ئاوەڵـکار. ڕێـک؛ یەکڕاسـت؛ ڕاسـت و بـێ ڕاوەستان ‹خاچ چوو ناڤا ئاڤێ› ☰ یکراست

خاچپەرست / xaçperist/: ئاوەڵناو. فەلە؛ مەسـیحی ☰ مسیحی

خاچرکان / xaçirkan/: ناو. سێ کوچکەی کوانـوو ☰ سه سنگ اجاق

خاچک / xaçik/: ☜ **خارچك**

خاد / xad/: ☜ **خات**

خـادان / xadan/: نـاو. هێکـدان؛ هێلکـەدان: ۱. *[ڕووەکناسـی]* بەشێک لە مێینەیی گوڵ کە بریەتییە لـە یـەک یـان چەنـد هێلکۆکـە و بـە دوای پێگەیشتن دەبێتە میوە ۲. *[گیانەوەرناسی]* گەرادان؛ ئەندامی بەرهەمهێنەری خانۆکەی جینسی مێینە لە مۆرەداراندا ☰ ۱و۲. تخمدان

خـادم / xadim/: نـاو. خایـەم: ۱. خزمـەتکار ۲. مجێوری مزگەوت ☰ ۱. خدمتکار ۲. خادم مسجد

خـار^{1} / xar/: نـاو. ۱. زەویـنی زۆر سـەخت ۲. ئەشـکەوت؛ شـکەفت ۳. دڕوو؛ دڕک ٤. ڕەمـڵ؛ ڕەڵـم؛ زیخـی ورد ٥. چـوارە؛ تـاو؛ تاخـت ٦. هەڵمات؛ گـۆگین ۷. ☜ **خـاڵ^{1}ـ۱** ☰ ۱. زمین سخت ۲. غار ۳. خار ۴. ریگ ۵. چهارنعل ۶ تیله ۷. ☜ **خاڵ^{1}ـ۱**

⊡ **خار دان:** ۱. غار کردن؛ ڕاکـردن ۲. لنگـار دان ۳. غار پێ‌کردن؛ وە غار خستن ☰ ۱. دویدن ۲. تاختن ۳. دواندن

خار^{2}: ئاوەڵناو. ۱. خاراو؛ ڕاهاتوو بـۆ کـار ۲. خـوار؛ لار؛ گێڕ ☰ ۱. آبدیده ۲. کج

خارا / xara/: نـاو. جۆرێ پارچەی بەنرخ ‹ خـارایی سەوز و شینی لەبەر کردووە جەبەل/ دامـێنی وەردی سوورە، کە دەسـتم بـە دامـەنی »نـالی»› ☰ نـوعی پارچەی قیمتی

خاراج / xarac/: ☜ **خەراج**

خاران / xaran/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خارای؛ دەخـارێی؛ بخارێ// خارین: ۱. لە کار دەرهاتن؛ ڕاهـاتن لـە کار ۲. پێگەییشـتن ☰ ۱. آبدیـدە شـدن ۲. عمـل آمدن؛ بار آمدن

■ ئاوەڵـناوی بـەرکاری: خـاراو/ چـاوگی نـەرێنی: نەخاران

خارانـدن / xarandin/: چـاوگ. تێـەڕ. //خارانـدت؛ دەخارێنی؛ بخارێنە// غاراندن: ۱. ڕاهێنان لـە کـار ‹خـۆی لـە نێـو کارەسـات و خـوێن ڕژان و خـوێن بەخشیندا گەوزاند و خاراند› ۲. سـوور کردنـەوەی هەوڕ ☰ ۱. آبدیدە کردن ۲. پُختن سفال

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخاراندن

خاراو / xaraw/: ئاوەڵـناو. خاریو: ۱. ڕاهاتوو لە کار ‹نەوەستان دەوەستێ بە دەستێ/ کە خاراوی ئیش و سواوی سوێ بێ «سوارە»› ۲. سوورەوەکراو (هەوڕ) ☰ ۱. آبدیدە ۲. پُختە (سُفال)

خـارج / xaric/: نـاو. دەرەوە؛ هەنـدەران؛ وڵاتی بیانی ☰ خارج

خارچک / xarçik/: ناو. قارچک؛ خاچـک؛ کـارگ؛ کوارگ ☰ قارچ

خارچکتەقیلـە / xarçikteqîle/: نـاو. جۆرێـک قارچکە لە کڵاو دەکا ☰ نوعی قارچ شبیه کُلاه

خارچکجوینه /xarçikcûyne/: ناو. جۆرێ قارچک لە ناو جارەجۆدا هەڵدەتۆقێ 🇮🇷 نوعی قارچ

خارچکسەگانە /xarçiksegane/: ناو. قارچکە گولانە 🇮🇷 نوعی قارچ سمی

خارچکگەنمینە /xarçikgen(i)mîne/: ناو. جۆرێک قارچکی نێو گەنمەجاڕ 🇮🇷 نوعی قارچ

خارخاپوور /xarxapûr/: ☜ **خاپوور**

خار ـ خار /xar xar/: ئاوەڵناو. لەت ـ لەت؛ شەقار ـ شەقار 🇮🇷 شرحه ـ شرحه

خارخارێن /xarxarên/: ناو. گرێوە غار 🇮🇷 مسابقەی دو

خاردار /xardar/: ئاوەڵناو. دڕکاوی؛ بەچقڵ؛ دڕوواوی 🇮🇷 خاردار

خارز /xariz/: ناو. ١. هەرمێشک؛ هەورێشک؛ ڕۆنی نانی گەرم تێدا کوشراو ٢. چێشتی میوانی کە لە ئارد و ڕۆن دەیکەن 🇮🇷 ١. ترید نان گرم و روغن ٢. کاچی

خارسک /xarsik/: ناو. ژنە گاور؛ ژنە فەلە 🇮🇷 زن مسیحی

خارش /xariş/: ☜ **خارشت**

خارشت /xarişt/: ناو. خارش؛ خوروو؛ خرووو؛ ئالۆش؛ دۆخی سەرهەڵدانی ختووکە یان هەستۆکی لە خاڵێکی لەشدا کە دەبێتە هۆی خورین 🇮🇷 خارش

خارن /xarin/: ☜ **خواردن**

خارنگە /xaringe/: ☜ **خواردنگە**

خاروف /xaruf/: ناو. کووپەی دەم گوشاد 🇮🇷 خُم دهانه گُشاد

خاروک /xaruk/: ناو. پێڵاوی لە گیا چندراو 🇮🇷 پای افزار از گیاه بافته

خارۆرە /xarore/: ناو. هەرا و ئاژاوە 🇮🇷 آشوب و بلوا

خارووز /xarûz/: ناو. گەردانە کە لە گوێز دەیهۆننەوە 🇮🇷 گردنبند از دانەهای گردو

خارەسامی /xaresamî/: ناو. جۆرە هەڵووچەیەکە، مزرە و لایەکی سوور و لاکەیتری زەردە 🇮🇷 نوعی آلوچه

خارین /xarîn/: ☜ **خاران**

خاریو /xarîw/: ☜ **خاراو**

خارێز /xarêz/: ناو. ١. پرپۆلە ٢. هێلکە و ڕۆن 🇮🇷 ١. آش عدس و ریزه نان ٢. نیمرو

خاز^{1} /xaz/: ناو. ١. سوور؛ سۆر ٢. کاردوو؛ کاردی؛ ڕوەکێکی خۆڕسکی کوێستانییە بۆ خۆراک و دەرمان دەشێ ٣. جەغز؛ جغز ٤. ☜ **خازی-۲** 🇮🇷 ١. قرمز ٢. گل شیپوری ٣. دایره ۴. ☜ **خازی-۲**

• **خاز**^{2}: پاشەوشە. ـ خواز 🇮🇷 ـ خواه

خازباز /xazbaz/: ☜ **خازیبار**

خازبێنی /xazbênî/: ☜ **خوازبێتی**

خازتن /xaztin/: ☜ **خواستن**

خازخازۆک /xazxazok/: ئاوەڵناو. خازۆک؛ خوازەلۆک 🇮🇷 گدامنش

خازگینی /xazgînî/: ☜ **خوازبێتی**

خازما /xaz(i)ma/: ئاوەڵکار. خاسما؛ بەتایبەت؛ تایبەتی 🇮🇷 بەویژه

خازووق /xazuq/: ناو. غازووق؛ سنگێ کە لە کۆمی تاوانباریان دەبڕی 🇮🇷 میخ‌تویلەی مجازات!

خازۆک /xazok/: ☜ **خازخازۆك**

خازە /xaze/: ناو. خوازە؛ داخوازی؛ داواکاری ‹غەزەل گەر لەتیف و تەڕ و تازە بێ/ دەبێ تان و پۆی مووی بەری خازە بێ «ناری»› 🇮🇷 خواسته

خازەڵێ /xazełê/: ناو. خاجەڕۆ؛ گەمەیەکی شەوانەی لاوانە 🇮🇷 از بازی‌های گروهی جوانان

خازی /xazî/: ناو. ١. ☜ **خووسار** ٢. خاز؛ گولخاز؛ گولەهاز؛ گولەکاردۆ؛ گولێکە لە شەیپوور دەکا و بۆ سۆمای چاو یا لابردنی زەرداو بەکەڵکە

٣. ئـارەزووی ئـاوات ☰ ١. ☜ **خوسـار** ٢. گـل شیپوری ٣. آرزو

خازیبار / xazîbar/: ناو. خازباز؛ قالۆچەی کەسک کە دەڵێن بۆ دار زیانی هەیە ☰ سوسک سبز

خازیک / xazîk/: ناو. داخ؛ حەسرەت ☰ افسوس

خاژ / xaj/: ئاوەڵناو. خز؛ خلیسک ☰ لیز

⊡ **خاژ بون** خلیسکان؛ هەڵخلیسکان ☰ لیز خوردن

خاس^1 / xas/: ناو. ١. کاهوو ٢. گـزی؛ فـێڵ ☰ ١. کاهو ٢. فریب

خاس^2: ئاوەڵناو. باش؛ چـاک؛ خـوو؛ هـوو؛ هـەول؛ هاولە: ١. وەش؛ بە چۆنیەتی دڵخوازەوە ‹هـەوا خاسـە› ٢. خـاوەن ڕەفتـار و کـرداری چـاک و دڵخواز ‹پیاگ خاس› ٣. وەش؛ چابووەوە ‹حالـی خاس بووەسەو› ☰ ١تا٣. خوب

⊡ **خاس بون** چاک بوون؛ بە کەڵک بـوون ☰ بـە درد خوردن؛ خوب بودن

خاس بونەوە چـاک بوونـەوە؛ لـە نەخۆشـی هەستانەوە ☰ شفا یافتن

خاس کردن ١. چا کردن؛ چێ‌کـرن ٢. تاشـین/ ڕێک کردن (سەر و سمێل) ☰ ١. درسـت کـردن ٢. اصلاح کردن

خاس کردنەوە چاک کردنەوە؛ دروست کردنەوە ☰ تعمیر کردن

خاس^3: ئاوەڵکار. چاک ‹خاست فەرماوان ئەربابەکەی خەم/ ساکن نە گۆشەی بالاخانەی چەم «مەولەوی»› ☰ خوب

⊡ **خاس کردن** کاری چـاک کـردن ‹خاسـت کـرد هاتی› ☰ خوب کردن

خاستر^1 / xastir/: ئاوەڵناو. چاکتر؛ باشتر ‹ئـەم دانـە خاسـترە› ☰ بهتر

خاستر^2: ئاوەڵکار. چاکتر؛ باشـتر ‹مـن خاسـتر ئـەو کارە ئەکەم› ☰ بهتر

خاس ـ خاس / xas xas/: ئاوەڵکار. چاک ـ چـاک؛ بـە چـاکی ‹عەجـەب بـادەن! عەجـەب هـەورەن! عەجەب وەشت!/ چە خاس ـ خاس نم مـەدۆ سـاراو دەر و دەشت! «سەیدی»› ☰ خوب

خاسما / xas(i)ma/: ☜ **خازما**

خاسۆک / xasok/: ☜ **خاسوك**

خاسوک / xasûk/: ئاوەڵناو. خاسـۆک؛ فێڵـباز ☰ فریبکار

خاسە^1 / xase/: ناو. ١. ملکی دەوڵەت ٢. گۆشـت و ماسوولکەی دەوری پەراسوو ٣. خاسی؛ چاکـە ☰ ١. خالصه ٢. عضلات بین دندەها ٣. خوبی

خاسـە^2: ئاوەڵـناو. ١. تایبـەتیی کەسـێک ٢. هەڵبژاردە ٣. ڕەسەن؛ ماک ☰ ١. مخصوص کسی ٢. برگُزیده ٣. اصل

خاسە ـ^3: پێشوشە. چـاک ‹خاسـەکەو؛ خاسـەڕەنگ؛ خاسەماڵ› ☰ بە ـ

خاسـەخۆر / xasexor/: نـاو. خـۆش‌خـۆراک ☰ خوش‌خوارک

خاسەڕەنگ / xaseřeng/: ناو. ١. خۆڕەنگ؛ ڕەنگـێ کە ناچێتەوە ٢. خاکێکی سوورە بۆ دەرمان و بـۆ ڕەنگ دەبێ ☰ ١. رنـگ ثابـت ٢. خـاکی قرمـز بـا مصرف دارویی و رنگرزی

خاسەسی / xasesî/: ناو. سـی؛ سـی‌خاسـە؛ پینـە؛ پینەک؛ شاقاز؛ قەبەغاز؛ مەلێکی کۆچەرە خێزانی قاز و لە تیرەی وەردۆکان، ٧٥ تا ٨٥ سانتی‌میتـر درێژە، دندووکی لەوانی‌تر گەورەترە، پـەڕ و باڵـی بۆر و ڕێ ـ ڕێیە، بە دەستە دەفڕن، لە ناو قامیش و جەگەندا هێلانە دەکەن ☰ غاز خاکستری

خاسەکەش / xasekeş/: نـاو. زەمینێ کە بـاش ئـاو درابێ و شوێنی وشکی لێ نەمابێ ☰ زمین خـوب آبیاری شده

خاسەکەو / xasekew/: ☜ **کەو ـ١**

خاسەکی / xasekî/: ☜ **خاسەیی**

خاسەیی / xaseyî/: ئاوەڵناو. خاسەکی؛ تایبەت؛ تایبەتی 🇮🇷 ویژه

خاسی / xasî/: ناو. باشی؛ چاکی؛ ڕندی 🇮🇷 خوبی؛ نیکویی

خاسییەت / xasîyet/: ناو. ١. تایبەتمەندی ‹خاسیەتێکی ڕاستی تیا نەدین/ دەریان پەڕاندن لێیان کەوتنە قین «پیرەمێرد»› ٢. کاریگەری؛ کارکۆیی ‹سابوونی کەففی پێیە کەفی زاری چاپلووس/ خاسیەتی ڕەقی هەیە نەرمی زوبانی لووس «نالی»› 🇮🇷 ١. ویژگی ٢. اثر

خاش^{١} / xaş/: ناو. ١. قاش؛ کووز؛ تیکەیەکی بڕاو لە شتێ ٢. نقێمی ئەنگوستیلە ٣. پڕ و پووش 🇮🇷 ١. قاچ ٢. نگین انگشتر ٣. خس و خاشاک

خاش^{٢}: ئاوەڵناو. زۆر ورد 🇮🇷 بسیار ریز

خاشاک / xaşak/: ☜ **خاشاڵ**

خاشاڵ / xaşał/: ناو. خاشاک؛ چیلکە و چاڵ؛ پڕ و پووش 🇮🇷 خس و خاشاک

خاشخاش^{١} / xaşxaş/: ناو. ١. خاشخاشک؛ خەشخاش؛ ڕەبەنۆک؛ مەنگەگیا؛ سەبیلەگیا؛ گیایەکی ئالفی بە گەڵای گەورە و نەرم و ڕۆشن، گوڵی گەورەی سپی، سوور، سوورکاڵ یان بەنەوشەوە کە شیلەکەی دەکرێتە تریاک ٢. پاوانەی بە زەنگۆڵە 🇮🇷 ١. خشخاش ٢. زیور پای زنان

خاش ـ خاش^{٢}: ئاوەڵناو. ڕێزە ـ ڕێزە؛ ورد و خاش ‹داش بە دووشانەی دۆش ڕۆستەمدا/ قەڵخان بی خاش ـ خاش ڕێزا وە هەمدا «شانامەی کوردی»› 🇮🇷 خُرد و خاکشیر

خاشخاشک / xaşxaşik/: ☜ **خاشخاش**^{١}**ـ١**

خاشخاشکە / xaşxaşke/: ناو. کورکەنیسان؛ چارەچەقیلە 🇮🇷 نوعی خشخاش بی‌غوزه

خاشخاشکەمارە / xaşxaşkemare/: ناو. جۆرێک گوڵە خاشخاشکە، گوڵەکەی گەورەترە لە خاشخاشکی ئاسایی و سووری مەیلەو نارنجییە. بە قەد قامکە تیتۆڵە دەبێ و زیاتر لە بوورە و بەردەڵان دەڕوێ 🇮🇷 نوعی شقایق

خاشخاشۆکێ / xaşxaşokê/: ناو. خاشخاشک؛ چارەچەقیلە 🇮🇷 شقایق

خاشە^{١} / xaşe/: ناو. ١. ڕووشە ٢. پڕ و پووش ٣. وردە و پردە ٤. توخم سفێ؛ شەوەرگە؛ شەوەرە؛ شەوەن؛ ڕوەکێ لە تیرەی شەوەرگ کە ئالفێکی خۆشخۆراکی ئاژەڵە 🇮🇷 ١. خراش ٢. خس و خاشاک ٣. ریزه؛ خُرده ۴. اسپرس

▣ **خاشە کێشان**: */کنایە/* ١. سەر بڕین ‹هەوری ئاسمان بێ خەڵاتم باشە/ یا لەشم خاشە بکێشن باشە «سوارە»› ٢. */پلار/* تەواو کردنی خۆراک و هیچ نەهێشتن 🇮🇷 ١. سر بُریدن ٢. تمام خوردن و چیزی باقی نگذاشتن

خاشە ـ^{٢}: پێشوشە. وردە؛ وردە و پردە ‹خاشەشیشە؛ خاشەبەرد› 🇮🇷 خُردە ـ

خاشەبڕ / xaşebiř/: ناو. بنەبڕ: ١. کار و ڕەوتی لە بێخ دەرهێنانی دار یان گیایەک ٢. */کنایە/* کارەڕەهاتی کوشتن و قەڵتوبڕ کردنی خەڵکی شوێن یان ناوچەیەک 🇮🇷 ١. ریشەکنی ٢. نسل‌کُشی

▣ **خاشەبڕ کردن**: بنەبڕ کردن؛ توخم بڕین 🇮🇷 ریشەکن کردن

خاشیرە / xaşîre/: ☜ **خاکشیر**

خاشیل / xaşîl/: ناو. کەشکەکی سەر بە ڕۆن؛ شیوی گەنمە کوتاو کە ڕۆنی بە سەرا دەکەن 🇮🇷 آش گندم نیمکوب با روغن

خافڵ / xafił/: ئاوەڵناو. غافڵ؛ های لێ نا؛ بێخەبەر 🇮🇷 غافل

خافڵان / xafłan/: چاوگ. غافڵان: ١. سەرقاڵ بوون؛ ئاگا لێبڕان ٢. هەڵخڵەتان؛ فریو خواردن 🇮🇷 ١. سرگرم شدن ٢. فریب خوردن

خافڵاندن / xafłandin/: چاوگ. غافڵاندن: ١.

سەرقاڵ کردن؛ سەر لێ تێکدان ٢. هەڵخڵەتاندن؛ فریودان ☰ ١. سرگرم کردن ٢. فریب دادن

خافور / xafûr/: ئاوەڵناو. والا؛ ناوبەتاڵ ☰ میان‌تُهی

خاڤ / xav/: ئاوەڵناو. خاو: ١. نەڕێسراو ٢. نەکولاو؛ لێنەندراو ٣. کاڵ؛ نەگەیشتوو ☰ ١. تاب‌نخورده ٢. ناپخته ٣. کال؛ نارسیده

خاڤر / xavir/: ناو. گیایەکە دەرمانی مایەسیرییە ☰ گیاهی داروی بواسیر

خاڤک / xavik/: ناو. ١. کەلەکە؛ خالیگە ٢. کووتاڵی ڕزیوی دڕاو ٣. دەسماڵی تەنکی سەری ژنان ☰ ١. تُهیگاه ٢. پارچەی پوسیده ٣. روسری نازک زنانه

خاڤلو / xavlû/: ☜ **خاولی**

خاڤە / xave/: ناو. پێستی لە دەباغ نەدراو؛ پێستی خاو ☰ پوست دباغی نشده

خاڤەکی / xavekî/: ئاوەڵناو. خاو؛ داهێزاو ☰ سُست

خاک١ / xak/: ناو. ١. ئاخ؛ خۆڵ؛ گەرد و تۆزاڵێ کە لە ورد و خاش بوونی بەرد و ماکی زیندەڵ بەدی دێ ‹خاکی قسڵی› ٢. زەوی؛ ئاخ؛ تۆژێکی ناسک لە پێستەی زەوی کە ئەم ماکانەی تێدایە ٣. زەوی؛ پارچەیەک زەوی بۆ ماڵ کردنەوە ٤. */مەجاز/* گۆڕ؛ قەبر ‹چ خاس خاس شنیۆ نە ئێوارانـدا/ سەوزە وە ڕووی خاک جەرگەی یاراندا «مەولەوی»› ٥. */مەجاز/* سەرزەوین؛ نیشتمان ‹خاکی کوردستان› ٦. خۆڵ؛ تۆز ‹کتێبەکان خاکیان لێ نیشتبوو› ☰ ١و٢. خاک ٣. قطعه زمین شهری ۴. تُربت؛ قبر ۵. سرزمین ۶ گرد و خاک

▣ **خاکە چەرمگە**: گڵە سپی کە بۆ سواغی دیواری وەتاغی دە کار دەکەن ☰ نوعی خاک سفید

خاکە ڕەشە: گڵەڕەشە؛ خاکی زۆر نەخت و بەهێز ☰ خاک هوموسی

خاکە سوورە: ئیربار؛ خاکی نەرمی دەنک ورد، بابەتی هەوڕگەری ☰ خاک رُس

▣ **خاک بە سەر بون**: */کینایە/* ڕۆژڕەش بوون؛ بێ دەرەتان بوون ‹قەت وا دەبێ خاکی دەری تۆ تاجی سەرم بێ/ ئەو دەوڵەتە بۆ من نییە ئەی خاک بەسەری من! «وەفایی»› ☰ خاک بر سر بودن

خاکی بەر پێی کەسێک بون: */کینایە/* لە بەرامبەری کەسێکدا زۆر کەم بوون یان خۆ بە کەم زانین ‹بەرەو بەرزایی دەچم گەرچی وردم/ خاکی بەر پێی تێکۆشەرێکی کوردم «هێمن»› ☰ خاک پای کسی بودن

خاکی شوێنێ بە توورەکە کێشان: */کینایە/* شوێنێ وێران کردن و لە ناو بردن ☰ خاک جایی را به توبره کشیدن

خاکی کوێ بە سەردا کردن: */کینایە/* دامان؛ دەرەتان بۆ نەمان ‹کە تۆ ڕۆیی، لەبەر چاوم کورەی خاکی بە ئاوا چوو/ لە پاش تۆ، ئەی گوڵی نەوڕەستە! خاکی کوێ بەسەرداکەم؟ «وەفایی»› ☰ بیچاره بودن

خاکی مردو لێ پڕژان: */کینایە/* ١. کوندەبەبوو هێلانە کردن؛ پەپوو خوێندن؛ نەبوونی جم و جووڵی ژیان لە شوێنێکدا ٢. زۆر بێ‌دەنگ و باس بوون ☰ ١. هیچ آثاری از حیات نماندن ٢. بسیار آرام و ساکت بودن

خاک٢: ئاوەڵناو. قار؛ لالووت؛ ڕەنجاو ‹سێ ساڵ لەگەڵمدا خاک بوو› ☰ قهر

خاکاو / xakaw/: ناو. کار و ڕەوتی ئاو دانی دێراوی تازە هەڵدراو بەر لەوەی شەتڵ و تووەکەی تێدا بچێنن ☰ آب دادن خاک جالیز قبل از کاشت

خاکاوی / xakawî/: ئاوەڵناو. تۆزاوی؛ خۆڵاوی ☰ خاک‌آلود

خاکبازی / xakbazî/: ناو. کاری گاڵتە بە خۆڵ

کردن ☰ خاکبازی

خاکبێژ / xakbêj/: ناو. سەرەن؛ سەرەند؛ سەڕەند؛ سەرەد؛ سەڕەد؛ سەڕەت؛ کەو؛ کارماخ؛ پەڕەیەکی تۆڕی درشتچن لە تێل کە بۆ جیاکردنەوەی درشت لە ورد بەکار دێ ☰ سَرَند

خاکری / xak(i)rî/: ناو. خاکەری؛ خۆڵەکەوە؛ خۆڵەمێش ☰ خاکستر

خاکڕن / xakřin/: ناو. کاری خیشک لە شێوەرد دان ☰ عمل هموار کردن زمین شخم شده

خاکڕێز / xakřêz/: ☜ **خاکڕێژ**

خاکڕێژ / xakřêj/: ناو. خاکڕێز؛ تەپە خاک، بەتایبەت گردۆڵەی دەسکردی ئەم شان و ئەو شانی ڕووبار، ئاوەڕۆ یان چاڵ ☰ خاکریز

خاکڕێژی / xakřêjî/: ناو. کار و ڕەوتی قوڵکە پڕ کردنەوە بە خاک، پتر بۆ کار و باری خانووسازی ☰ خاکریزی

خاکژن / xakjin/: ناو. شەنکێش؛ چەوکێش ☰ شن‌کش

خاکژی / xakjî/: ئاوەڵناو. خووگرتوو و تایبەتمەند بە ژیان لە ناو خاکدا ‹کرمی خاکژی› ☰ خاکزی

خاکسار / xaksar/: ☜ **خاکەسار**

خاکسپێری / xaks(i)pêrî/: ناو. دەفن؛ کار و ڕەوتی ناشتن؛ تەمراندن ☰ دفن

خاکسەر / xakser/: ناو. خۆڵەمێش؛ خۆڵەکەوە؛ خۆڵی ☰ خاکستر

خاکشیر / xakşîr/: ناو. ۱. شیوەران؛ خۆڵوشیر؛ خوەڵەشێرە؛ خاشیرە؛ پاقلانجی؛ پەقلانجقە؛ پاقلانچکە؛ پاقلانجقی؛ پاقڵەجقی؛ گیایەکی یەکساڵانەی ناوچەی کەمئاوە، بە گەڵای بڕگەبڕگەی زۆر و گوڵی زەرد و ڕۆشن و تۆمی وردەوە ۲. شیوەران؛ خۆڵوشیر؛ خوەڵەشێرە؛ خاشیرە؛ بەری وردی ئەو گیایە کە بۆ دەرمان باشە ☰ ۱و۲. خاکشیر

خاکناسی / xaknasî/: ناو. ئاخناسی؛ زانستی ورد بوونەوە و وەرد دانەوەی خاک، سەرچاوە و تایبەتمەندییەکانی ☰ خاک‌شناسی.

خاکنشین / xakn(i)şîn/: ☜ **خاکەسار**

خاکوپا / xak û pa/: ناو. *[مەجاز]* کاری کەوش و لاقی گەوران ماچ کردن ☰ پابوسی

خاکوخۆڵ / xak û xoł/: ناو. خاک و دەنکە وردەکانی بە تێکڕا ☰ خاک‌وخول

خاکوەج / xakwec/: ناو. جووتیار ☰ کشاورز

خاکە / xake/: ناو. ۱. تۆز؛ ماکی هاڕدراو ۲. پێشکە؛ جۆرێ مێشوولە ☰ ۱. خاکە ۲. نوعی پشە

خاکەر / xaker/: ئاوەڵناو. هێلکەکەر ☰ تخمگذار

خاکەری / xakerî/: ناو. خاکری؛ خۆڵەمێش ☰ خاکستر

خاکەڕا / xakeřa/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* خاکەسار؛ خاکسار؛ بێ دەعیە و دەمار؛ خاکەسار ☰ متواضع

خاکەڕایی / xakeřayî/: ناو. *[کینایە]* بێ‌پۆز و هەوا بوون؛ کاری خۆ شکاندنەوەی لە ئەندازە بە دەر ☰ خاکساری؛ تواضع

خاکەڕۆک / xakeřok/: ☜ **خاکەڕۆ**

خاکەڕۆ / xakeřo/: ناو. خاکەڕۆک؛ کاری ماڵینی بن خەرمان ☰ خاکروبی جای خرمن

خاکەڕەژی / xakeřejî/: ناو. گەردە؛ خاکەسوخاڵ ☰ خاکە زغال

خاکەسار / xakesar/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* خاکسار؛ خاک‌نشین: ۱. خاکەڕا؛ بێ دەعیە و دەمار ۲. کلۆڵ؛ داماو ‹پۆشاکی نەدار و خاکەساران/ خۆراک و بژیوەکەی هەژاران «هەژار، *مەموزین*»› . هەروەها: **خاکەساری** ☰ ۱. متواضع ۲. درماندە

خاکەسەر / xakeser/: ئاوەڵناو. قوڕبەسەر؛ بێچارە ☰ بیچارە

خاکەقەند / xakeqend/: ناو. وردەقەند؛ وردەقەن ☰ خاکەقند

خاکەلێوە / xakelêwe/: ناو. ١. سەرەتای بەهار ٢. نەورۆز؛ ئاخەلێوە؛ ئاخلێفە؛ ئاخلێف؛ ئاخلیفە؛ قاتەلێوە؛ قاتەولێوە؛ هەرمێ پشکوان؛ یەکەمین مانگی بەهار کە ٣١ ڕۆژە ≛ ١. اوایل بهار ٢. فروردین

خاکەمرمەند / xakemiřmend/: ناو. برادە ≛ بُرادە

خاکەناز / xakenaz/: ناو. خاکەنداز؛ خاکەناس: ١. مەدونە؛ کەرەسەیەک بە لێوارەیەکی باریک و ڕوویەکی تەختەوە، بۆ هەڵگرتنی خاک، خۆڵ و خۆڵەمێش ٢. بێلۆچکەی زبڵ کۆ کردنەوە ٣. پێمەڕە؛ بێڵ ≛ ١و٢. خاک‌انداز ٣. بیل

خاکەناس / xakenas/: ☜ **خاکەناز**

خاکەنداز / xakendaz/: ☜ **خاکەناز**

خاکی / xakî/: ئاوەڵناو. ١. بۆر؛ بە ڕەنگی قاوەیی ڕۆشنی ئاماڵ زەرد ٢. گڵی؛ خاکی؛ لە خاک؛ خروتی؛ لە جنسی خاک ‹گردی خاکی› ٣. گیرۆ یان پێوەندیدار بە خاکەوە ‹کرمی خاکی› ٤. *[کنایە]* بێ‌فیز و دەمار ≛ ١تا٣. خاکی ۴. متواضع

خاگ / xag/: ئاوەڵناو. خاو؛ نەکولاو؛ نەگەیشتوو ≛ خام

خال / xal/: ☜ **خاڵ**

خالانە / xalane/: ناو. قسەی دڵخۆش‌کەرەی فالگرەوە ≛ پیش‌بینی فالبین

خالتیک / xaltîk/: ناو. خاتی؛ خالەک؛ خالتیک؛ خالتێک؛ خاماجی؛ پوور؛ میمک؛ خوشکی دایک ≛ خالە

خالتێک / xaltêk/: ☜ **خالتیک**

خالخالک / xalxalik/: ناو. ١. ☜ **سپڵ** ٢. ☜ **خاڵخاڵۆکە_١**

خالخالۆک / xalxalok/: ☜ **خاڵخاڵۆکە_١**

خالخالۆکە / xalxaloke/: ☜ **خاڵخاڵۆکە_١**

خالۆ / xalo/: ☜ **خاڵ_٢**

خالەک / xalek/: ☜ **خالتیک**

خالەکوکومە / xalekukume/: ناو. کوند؛ بایەقوش؛ بوو ≛ جُغد

خالی / xalî/: ئاوەڵناو. خاڵی؛ واڵا؛ بەتاڵ ≛ خالی

خالیگە / xalîge/: ☜ **خاڵیگە**

خاڵ¹ / xał/: ناو. خاڵ: ١. خار؛ نوختە یان نیشانەی سەر پێست ‹وەنەوشەی مۆری لە گڵ دەرهاتوو/ خاڵێکی جوانی ڕووی نیگاریکە «گۆران»› ٢. خاڵۆ؛ خالۆ؛ خالوو؛ ئاڵۆ؛ لاڵۆ؛ لالە؛ خار؛ برای دایک ‹برا و دراوسێ و هاوماڵت/ باب و دایک و مام و خاڵت «هەژار، *بۆکوردستان*»› ٣. نوقتە ‹مێرگی ئاسمان بە سووتمانی هەوری لۆکەیی نەزۆک/ پڕ لە خاڵ و قۆپەنە «سوارە»› ٤. بابەتی ڕوون و زەق ≛ ١. خال پوست ٢. دایی ٣. نقطه ۴. نکته

⊡ **خاڵ کوتان:** دەقان؛ دەقاندن؛ وێنە کێشان لە سەر پێست ≛ خال کوبیدن

خاڵ و میل ڕشتن: ١. نەخش و خاڵ کوتان ٢. *[کنایە]* خۆ جوان کردن؛ خۆ ڕازاندنەوە ≛ ١. خالکوبی کردن ٢. آرایش کردن

خاڵ²: پێرۆ. ← **خشت‌وخاڵ**

خاڵان / xałan/: ناو. خاڵوان؛ هۆزی دایک ≛ خویشاوندان مادری

خاڵانە / xałane/: ناو. کاری ناشیرین و بێ‌شەرمانە ≛ اعمال زشت و ناپسند

خاڵاوی / xaławî/: ☜ **خاڵ ـ خاڵ**

خاڵبەڵەک / xałbełek/: ناو. ١. ڕەشایی ناوەڕاستی بەفران ‹سەری کوێستان خاڵبەڵەکە/ جێژنی مامڕێوی و دەڵەکە «هەژار، *بۆکوردستان*»› ٢. دووهەم مانگی بەهار ≛ ١. سپید و سیاهی کوه از آب شدن برفها ٢. ماه اردیبهشت

خاڵبەندی / xałbendî/: ناو. کاری دانانی نیشانەگەلی تایبەت (وەک: «.» و «،» و «؛» و «:» و «؟» و «!» و «ـ» و ...) لە نووسراوەیەکدا، بۆ ڕوون کردنەوەی مانا و دروست خوێندنەوە و باش

تێگەیشتنی خوێنەر ▤ نقطه‌گذاری

خاڵتیک / xałtîk/: ☜ **خالتیك**

خاڵخاس / xałxas/: ئاوەڵناو. جوان؛ لەبەردڵان؛ بەدەو ‹ئیسا خاڵخاسان لێم مەدەن تانە/ بیمەوە تەمەڵ قاپی دەرگانە «میرزا شوکروڵا دیناروەند»› ▤ زیبا

خاڵ.خاڵ / xał xał/: ئاوەڵناو. خاڵخاڵی؛ خاڵدار؛ خاڵاوی؛ پەڵەپەڵە؛ زۆر پەڵاوی ‹کوێستانان خاڵخاڵ بەفری ناچێتەو/ قیبلەم تۆراوە، ئاشتی ناوێتەو «فولکلۆر»› ▤ خالخالی

خاڵخاڵک / xałxałik/: ☜ **خاڵخاڵۆکە-۱**

خاڵخاڵۆک / xałxałok/: ☜ **خاڵخاڵۆکە-۱**

خاڵخاڵۆکە / xałxałoke/: ناو. ۱. خاڵخاڵۆکە؛ خاڵخاڵۆک؛ خاڵخاڵک؛ خاڵخاڵک؛ خاڵۆزە؛ مامەلە؛ مامەلێ؛ مامالە؛ سپل؛ ماڵخالوو؛ ماڵخالوو؛ مامەلەسوورە؛ ماڵمالەسوورە؛ مامالەسووری؛ مالهالوو؛ شەمامە؛ فاتەڕەشە؛ گوێرەکەسوورە؛ جۆرێ مێرووی ژێر زگ و پا ڕەشی قاپ سووری خاڵ ڕەشە ۲. گوڵەئەستێرە ۳. شەنگە مانیانە؛ ئەسپنگە ماینە ▤ ۱. کفشدوزک ۲. کرم شبتاب ۳. از گیاهان خوارکی

خاڵخاڵی / xałxałî/: ☜ **خاڵ ـ خاڵ**

خاڵدار / xałdar/: ئاوەڵناو. ۱. نیشاندار ۲. خاڵخاڵی ▤ ۱. خالدار ۲. خالخالی

خاڵکوت / xałkut/: ناو. کەسێ کە خاڵی دەسکرد لە پێست نەخش دەکا ▤ خالکوب

خاڵلەڕوو / xałleřû/: ئاوەڵناو. بەخاڵ؛ خاوەن خاڵ لە ڕوومەتدا ▤ دارای خال در صورت

خاڵوان / xałwan/: ☜ **خاڵان**

خاڵوخەت / xał û xet/: ناو.[کینایە] خاڵومیل؛ ڕەوتی بە خۆدا هاتن و جوانتر بوونی دڵبەر ‹وتم چ بوو نەمامم! بە خاڵوخەت نەماوی؟/ وەکوو بەهاری سونبول بڵاو و تێکشکاوی «وەفایی»› ▤ خطوخال

خاڵومیل / xał û mîl/: ناو. ۱. نەخشی مل و سینگ (کەو و تاوس و ...) ۲. ☜ **خاڵوخەت** ۳. کاری ڕەش کردنی تەوێڵی منداڵی ساوا لە ترسی چاوزار ▤ ۱. خط و خال گردن و سینه (کبک و ...) ۲. ☜ **خاڵوخەت** ۳. عمل سیاه کردن پیشانی نوزاد از ترس چشم بد

خاڵۆ / xało/: ☜ **خاڵ ـ۲**

خاڵۆزا / xałoza/: ناو. فرزەندی خاڵ ▤ فرزند دایی

خاڵۆزازا / xałozaza/: ناو. نەوەی خاڵ ▤ نوەی دایی

خاڵۆزە / xałoze/: ناو. ۱. خاڵخاڵۆکە ۲. گیایەکە لە دار و مێوان دەئاڵێ و بەرەکەیان وشک دەکا ▤ ۱. کفشدوزک ۲. گیاهی است

خاڵۆژن / xałojin/: ناو. لاڵۆژەنی؛ زنالۆ؛ ژنی خاڵ ▤ زن‌دایی

خاڵۆوەڵەد / xałoweled/: ☜ **خاڵەوەڵەد**

خاڵوو / xałû/: ☜ **خاڵ ـ۲**

خاڵووزە / xałûze/: ناو. کویروو؛ بەڵایەکی گەنمە، ڕەشی هەڵدەگیرێ ▤ سیاهک آفت گندم

خاڵە / xałe/: ناو. وەستای ئاسنگەر؛ ئاسنگەر ▤ آهنگر

خاڵەخشکێ / xałexişkê/: ناو. خلیسکێن؛ خلیسکانێ؛ خزخزەکانێ ▤ سُرسُرەبازی

خاڵەخەمە / xałexeme/: ناو. خەمخۆری هەموان ▤ سنگ صبور همگان

خاڵەڕەشە / xałeřeşe/: ناو. گیایەکە لە کەڕەوز دەکا و لقەکەی ڕەشە ▤ گیاهی شبیه کرفس با ساقه‌های سیاه

خاڵەوەڵەد / xaleweled/: ناو. خاڵۆوەڵەد؛ منداڵێ کە زۆر لە خاڵی دەچێ ▤ بچه‌ای که به داییش رفته

خاڵهوما / xałhuma/: ناو. جۆرێ کۆتری بەڵەکە ▤ نوعی کبوتر خالخالی

خاڵی / xałî/: ئاوەڵناو. هاڵی: ١. بەتاڵ؛ بەوش؛ پەتی؛ چۆڵ؛ والا؛ هویل؛ وەلا؛ بە بۆشاییێک کە شتێکی تێدا نییە ‹ژووری خاڵی› ٢. نەگیردراو؛ نەگیراو؛ بەتاڵ ‹کورسی خاڵی› ٣. ڕووت؛ پەتی؛ تەنیا؛ تەنێ؛ بێ شتێکی دیکە ‹نانی خاڵی› ▤ ١تا٣. خالی

خاڵیخاڵی / xałîxałî/: ناو. گەمەیەکە گەورە دەگەڵ منداڵی دەکەن ▤ نوعی بازی با بچەها

خاڵیگە / xałîge/: ناو. خالیگە؛ غالیگە؛ کەلەکە؛ برک؛ قەبرغە ▤ تُهیگاه

خاڵیوخەواڵە / xałîwxewałe/: ئاوەڵناو. ختوخالی؛ بێ هیچ شت؛ والا؛ بەتاڵ ‹کایەنی خالیوخەواڵە ئاخوڕی پڕ بوو لە هیچ!/ وەک ژنێ بێزوو بکا، بێزووی ئەکرد بۆ چۆڕێ ئاو «قانع»› ▤ خالی

خام[1] / xam/: ناو. ١. قەنەوز؛ خامەک؛ پارچەیەکی بنەوشە ٢. قوماشی سپی بۆ کراس و دەرپێ ٣. چەرمی خۆش‌نەکراو؛ چەرمی خاو ▤ ١. قناویز ٢. متقال ٣. چرم خام

خام[2]: ئاوەڵناو. ١. خاو؛ نەڕێسراو ٢. نەکولاو ٣. *[مەجاز]* فەقیرۆکەی کەمزان ▤ ١. تابنخورده ٢. خام؛ نپخته ٣. هالو

خاما / xama/: ناو. کچی عەزەو؛ کیژێ کە وەختی شوو کردنی هاتووە ▤ دختر دمبخت

خاماجی / xamacî/: ☜ **خالتیك**

خامبا / xamba/: ناو. خانەبا؛ ئاوسانێکی کەمی بێبرین لە پێست ▤ ورم اندک پوست

خامحەلاوە / xamĥelawe/: ناو. جاو؛ جۆرێ خام ‹بەرهەلبێنەی خامحەلاوە، هەر دەڕۆیی و دەکراوە «فولکلۆر»› ▤ نوعی متقال

خامخۆر / xamxor/: ئاوەڵناو. کاڵخۆر؛ تایبەتمەندی کەسێ کە تەنیا شتی کاڵ و دەس تێنەدراو و زیندوو (وەک سەوزی و میوە) دەخوا ▤ خامخوار

خامخۆری / xamxorî/: ناو. کاڵخۆری؛ کار و ڕەوتی خواردنی خواردەمەنی بە شێوەی نەکولاو، بەتایبەت سەبزی و میوە و دانەوێڵە ▤ خامخواری

خامک / xamik/: ناو. بەڵمی کونجی؛ کای کونجی ▤ کاه کنجد

خامکار / xamkar/: ئاوەڵناو. ساویلکە و خاوەن کار و کردەوەی نەپوخت ‹گەر عاشقی لە خوونی جگەر قومدە! دەممەدە!/ مەیخوارە خامکارە هەتا هاوهوو دەکا «مەحوی»› ▤ خام؛ بی‌تجربە

خامۆخ / xamox/: ناو. خامۆغ؛ خامووز؛ یەکەم جار ئاو دانی زرعات ▤ اولین آبیاری کشتزار

خامۆش / xamoş/: ئاوەڵناو. خامووش؛ ئامۆش: ١. کوژاوە؛ کوور؛ خەمۆ؛ سل‌لوو؛ سرکوت؛ بێڕووناکی یان تیشک ‹ئەستێرەی خامۆش› ٢. کوژاوە؛ بێئاگر، تین یان تیشکی گەرمایی ‹کوورەی خامۆش› ٣. *[ئەدەبی]* بێدەنگ؛ ئارام؛ کپ؛ کڕ؛ بێ هەستوخوست ‹لە ناو شاری دلانا جاڕ ئەدەن کێ بێ کە هوشیار بێ؟/ لە هیچ لایەک جواب نایە، عەجەب خامۆش شارێکە! «پیرەمێرد»›. هەروەها: **خامۆشی** ▤ ١و٢. خاموش ٣. ساکت

▣ **خامۆش بون**: ١. کوژانەوە ٢. *[کینایە]* بێدەنگ بوون ▤ ١. خاموش شدن ٢. ساکت شدن

خامۆش کردن: کوژاندنەوە ▤ خاموش کردن

خامۆغ / xamoğ/: ☜ **خامۆخ**

خاموت / xamût/: ناو. ئەو سیرمە لە ملی چارەوێ دەکرێ بۆ ڕاکێشانی عارەبانە ▤ تسمەی پیوند اسب و گاری

خاموز / xamûz/: ☜ **خامۆخ**

خاموش / xamûş/: ☜ **خامۆش**

خامە / xame/: ناو. ١. چەوری شیر کە بە شێوەی ئاسایی یان بە هۆی کەرەسەی تایبەتەوە لە شیر جوێ دەکرێتەوە ٢. *[ئەدەبی]* قەڵەم؛ قەرەم؛ ئالا؛ پێنووس ‹ئەدای پەشێوی حالات جەستەم/ دوورەن

جـە تـەحریر خامـەی شکەسـتەم «مەولـەوی»› ۳. توول؛ شوول ■ ۱. خامه؛ ۲. قلم ۳. ترکه

خامەک / xamek/: ناو. قەنەوز؛ خـام؛ پارچەیـەکی بنەوشی ئاماڵسووره له ڕەنگـی ئەرخـەوان دەکـا ‹چارەکەی خامەک ئەکاتە کۆلی/ خرخاڵ مەچـەکی چەشنی سەهۆلی «قانع»› ■ قناویز

خامەکی / xamekî/: ئاوەڵناو. بە ڕەنگی خامەک ■ به رنگ قناویز

خامینه / xamîne/: نـاو. کاڵـەی چـەرمی خـاو ■ پاتابه از چرم خام

خان / xan/: ناو. ۱. میرمەزن؛ بـەگ؛ ئاغـا؛ سـان؛ نازناوی دەسەڵاتداران و سـەرەک هـۆزان ‹هەڵـۆ خـان ئـەردەڵان› ۲. خـوان؛ کێـڕی نـاو لوولـەی چەکی گـەرم ۳. کاروانسـەرا ■ ۱. خـان ۲. خـان تفنگ ۳. کاروانسرا

خانباجی / xanbacî/: ناو. شووخوشـک؛ خوشـکی مێرد ■ خواهر شوهر

خانچی / xançî/: ناو. کاروانسـەرادار ■ کاروانسرادار

خان‌خان / xan xan/: ئاوەڵناو/ ئاوەڵکار. خانە ـ خانە؛ چاوە ـ چاوە ■ شطرنجی

خان‌خانـەکێ / xanxanekê/: نـاو. حوکمـەتی سەران‌هۆز ■ خان‌خانی

خاندوک / xanduk/: نـاو. بنـی گیایەکە ■ ریشـەی گیاهی است

خانک / xanik/: ناو. ۱. پنە؛ تەختەیەکە ئەنگوتکی لە سەر پان دەکەنەوە ۲. زەمیل؛ زەنبیلە؛ سـەلە ۳. خانوو؛ ماڵ ■ ۱. تخته‌ای که چونه را بر آن پهن کنند ۲. زنبیل ۳. خانه؛ سرا

خانگ / xanig/: نـاو. ماڵ؛ خانوو؛ خانـک ■ خانـه؛ سرا

خانگار / xangar/: ئاوەڵناو. لە بـەر پـیری لـە کـار کەوتە و خانەنشین ■ خانه‌نشین (پیر)

خانم / xanim/: نـاو. خـاتوون؛ دادە؛ وشـەی ڕێـز گرتن بۆ ژن ■ خانُم

خانمباز / xanimbaz/: ☜. **ژنباز**

خانمبازی / xanimbazî/: ☜ **ژنبازی**

خانمبی / xanimbî/: ناو. لەرزانە؛ خشڵێکی سەری ژنانە ■ زیوری زنانه

خانوچکه / xanuçke/: ناو. خانوولـە: ۱. ماڵـۆکەی لە خۆڵ کە منداڵان لە گەمەدا سازی دەکـەن ۲. ماڵی گچکە ■ ۱. خانەی گلی کودکانـه ۲. خانـەی کوچک

خان‌ومان / xan û man/: ئاوەڵناو. شـۆخ و شـەنگ؛ جوان و دڵگر ■ شوخ و شنگ

خانۆک / xanok/: ☜ **خانه^{1}ـ۳**

خانو / xanû/: ناو. ماڵ؛ یانە؛ خانگ؛ خانک؛ یانی؛ خانی؛ خانێ؛ هوونە؛ کێ؛ کەی؛ کەل؛ مـار؛ کیـە؛ جەوسـە؛ جێگـەی نیشـتەجێ بـوون و ژیـان و حەسانەوە ‹ئەمشەو لە خانووی ئێمـەدا دانیشـە› ■ خانه

خانوبـەره / xanûbere/: نـاو. خـانووی گـەورە ■ ساختمان

خانـوت / xanût/: ناو. ۱. جۆلا ۲. جۆلایی؛ کـاری جۆلا ■ ۱. جولا ۲. جولایی

خانوله / xanûle/: ☜ **خانوچکه**

خانه^{1} / xane/: نـاو. ۱. خانوو؛ ماڵ ۲. خەت‌دراوی چوارسـووچ ۳. خـان؛ خانـک؛ خـانۆک؛ چـاوە؛ سیللوول ■ ۱. خانه ۲. چهارگوشه؛ مربع ۳. سلول

خانه ـ^{2}: پێشوشـە. یانە ‹ڕاوەڕووتە و خانەبگیر/ گرمەی تۆپە و قرمەی شێست‌تیر «هێمن»› ■ خانه‌ـ

ـ خانه^{2}: پاشەوشـە. ۱. یانـە؛ جێگـەی جێبـەجێ کردنی کارێ یـان دامـەزرانی شـتێ ‹قاوەخانـە؛ کتێبخانە؛ بەندیخانە› ۲. خاوەن خان ‹چوارخانە› ■ ۱و۲. ـ خانه

خانەبا / xaneba/: ناو. ۱. خام‌با؛ دۆخی ئەسـتوور بوونی کـەم ۲. *[کنایه]* جووڵـە و بـزاوی سـەبری

ئەندام 🇮🇷 ١. ورم اندک ٢. حرکت آرام اندام

خانەباخ / xanebax/: ناو. خانەباغ؛ خانووی چێکراو لە ناو باخ 🇮🇷 خانەباغ

خانەباغ / xanebağ/: ☜ **خانەباخ**

خانەبگیر / xaneb(i)gîr/: ئاوەڵناو. لە ماڵە خۆدا یەخسیر کراو ‹ڕاوەڕووتە و خانەبگیر/ گرمەی تۆپە و قرمەی شێستتیر «هێمن»› 🇮🇷 محبوس خانگی

خانەبەکۆڵ / xanebekoł/: ئاوەڵناو. ماڵ بەکۆڵ؛ ماڵ بەشان؛ ماڵ لە سەر شان؛ هەڵوەدا؛ عەودال؛ عەبدال؛ ڕەهندە؛ لانەواز؛ ڕیتاڵ؛ ڕەبەن؛ بێ‌ماڵ و حاڵ 🇮🇷 خانەبدوش

خانەبێزار / xanebêzar/: ئاوەڵناو. خانەبێز؛ وەڕەز لە ماڵە خۆ 🇮🇷 از خانە فراری

خانە . خانە / xane xane/: ☜ **خان ـ خان**

خانەخراپ / xanex(i)rap/: ئاوەڵناو. ١. ماڵ‌وێران ٢. *[کنایە]* بێ‌بەخت و کڵۆڵ 🇮🇷 ١. خانەخراب ٢. بدشانس

خانەخوا / xanex(i)wa/: ناو. خاوەن‌ماڵ 🇮🇷 صاحبخانە

خانەخوێ / xanex(i)wê/: ناو. خانەخوێگ؛ خاوەن‌ماڵ (زۆرتر ماڵی گەورە و بەمیوان) 🇮🇷 صاحبخانە

خانەخوێگ / xanex(i)wêg/: ☜ **خانەخوێ**

خانەخەرا / xanexera/: ئاوەڵناو. ماڵ‌وێران؛ ماڵ‌کاول؛ یانەوێران؛ ماڵ‌خەراب ‹ئەی برادەر! خانەوێرانی جودایی بۆ وەفایی/ وەک وەفایی ئەی جودایی یا خودا خانەت خەرا بێ! «وەفایی»› 🇮🇷 خانەخراب

خانەدان / xanedan/: ناو. ١. ماڵی گەورەی بەمیوان ٢. *[کنایە]* نەجیم‌زادە 🇮🇷 ١. خانەی بزرگ پُرمهمان ٢. نجیب‌زادە

خانەزا / xaneza/: ئاوەڵناو. خانەزاد؛ خانەزاو؛ خانەزای؛ دەرکەزا؛ منداڵی کارەکەر یان نۆکەر کە لە ماڵی ئاغادا لە دایک بووبێ ‹شکاری وەحشییان بەس دەستەمۆ کەن/ نەوەک بەر بێ شکاری خانەزاتان «نالی»› 🇮🇷 خانەزاد

خانەزاد / xanezad/: ☜ **خانەزا**

خانەزاو / xanezaw/: ☜ **خانەزا**

خانەزای / xanezay/: ☜ **خانەزا**

خانەژووران / xanejûran/: ئاوەڵناو. جەنگەی تۆف و سەرما و سۆڵ کە خەڵک لە ژووری دەخزن ‹ئەوڕۆ خانەژوورانە و وەختی چوونە دەر نییە› 🇮🇷 موسم سرمای سخت کە مردم را خانەنشین می‌کند

خانەژوورە / xanejûre/: سارستە. خانەکولانە؛ وشەی بانگ کردنی مریشک کە بچنە کولانەوە 🇮🇷 جاجا؛ کلمەی راندن مرغ بە لانەاش

خانەشاری / xaneşarî/: ئاوەڵناو. دەس‌بەسەر لە ماڵەخۆیدا 🇮🇷 در حصر

خانەقا / xaneqa/: ناو. خانەگا؛ تەکیە؛ سۆفیگە؛ دەروێش‌دان 🇮🇷 خانقاه

خانەکولانە / xanekulane/: ☜ **خانەژوورە**

خانەکی / xanekî/: ئاوەڵناو. ماڵی؛ کەوی 🇮🇷 خانگی؛ اهلی

خانەگا / xanega/: ☜ **خانەقا**

خانەگومان / xaneguman/: ئاوەڵناو. دڵ‌پیس (ژن و شوو لە ئاستی یەک). هەروەها: **خانەگومانی** 🇮🇷 بدگمان (بە همسر)

خانەمیری / xanemîrî/: ناو. ١. جۆرێ ترێ ٢. هەوایەکی گۆرانی کوردی ٣. هەڵپەڕکێیەکی کوردی 🇮🇷 ١. نوعی انگور ٢. از آهنگ‌های کُردی ٣. از رقص‌های کُردی

خانەنشین / xanen(i)şîn/: ئاوەڵناو. ١. گردەنشین؛ ناچار بە مانەوە لە ماڵ، لە بەر پیری یان نەخۆشی یان بێکاری ٢. وەنیشتە؛ کارکەنار ٣. دەس‌بەسەر لە ماڵی خۆیدا 🇮🇷 ١. افتادە و خانەنشین ٢. بازنشستە

۳. در حصر

خانەنشینی /xanen(i)şînî/: ناو. کارکەناری؛ وەنیشتەیی؛ ١. بارودۆخ یان چۆنیەتی دریژە نەدان بە کارێک بەپێی قانوون و بە وەرگرتنی ماف و مز بۆ پاشماوەی تەمەن ٢. مووچەی وەنیشتەیی بەپێی قانوون ≣ ۱و۲. بازنشستگی

خانەوادە / xanewade/: ناو. ١. ماڵەگەورە ٢. تیرە و تایفە ٣. بنەماڵە ≣ ۱. خانەی ثروتمندان ۲. طایفە ۳. خانوادە

خانەوخان / xanewxan/: ناو. ١. بانەوبان ٢. ماڵەوماڵ ≣ ۱. بام بە بام ۲. خانە بە خانە

▣ **خانەوخان کردن**: ١. بانەوبان کردن ٢. ماڵەوماڵ کردن ≣ ۱. از بامی بە بام دیگر پریدن ۲. از خانەای بە خانەی دیگر رفتن

خانی / xanî/: ناو. ١. ماڵ؛ خانوو ٢. کانی؛ سەرچاوە ≣ ۱. خانە ۲. چشمە

خانیچۆڵکە / xanîçołke/: ناو. ناوی یارییەکی کچانەیە ≣ از بازی‌های دخترانە

خانیلکە / xanîlke/: ناو. جۆرێک یاری کچانە ≣ از بازی‌های دخترانە

خانێ / xanê/: ناو. وشەی بانگ کردنی ژن بە حورمەتەوە ≣ خطاب محترمانەی خانم‌ها

خاو^{1} / xaw/: ناو. ١. خەو؛ خەون ‹یە خەیلێ وەختەن لێم نادیارەن/ نە شەو خاوم هەن نە ڕۆم قەرارەن «بێسارانی»› ٢. جێگەی ماڵات و یەکسم لە زستاندا کە قەڵەو بکرێن ٣. گیا و گوڵێکی زۆر بۆنخۆش ‹مەندۆک و خاو و کەما، لە نەرمان و ئەستەما/ بە سروە هاتنە سەما، وەیشوومە و سەرما نەما «هێمن»› ٤. پارچە گۆشتێکە لە ناو ڕیخۆڵەدا، دەبرژێندرێ ٥. پرزەی شاڵ و قاڵی ≣ ۱. خواب ۲. جای پروردن پرواری ۳. گل گیاهی بسیار خوشبو ۴. قطعەای گوشت در رودەی پستاندار ۵. پُرز شال و قالی

▣ **خاو بەستن**: *[کینایە]* فریو دان ‹وریا بە خاوت نەبەستێ!› ≣ فریب دادن

خاو شکاندن: جەمامی شکاندن: ١. ڕاهێنانی وەرزا بۆ جووت کردن لە ئەوەڵی بەهاردا بە چەند هێڵ جووت پێ کردن ٢. دەرکردنی ماڵات لە سەرەتای بەهاردا، بۆ ماوەیەکی کورت و هێنانەوەیان بۆ ماڵ ≣ ۱. آمادە کردن گاو برای شُخم ۲. بە صحرا بردن حیوانات اهلی در آغاز بهار برای مدت کوتاه و بازگرداندنشان

خاو^{2}: ئاوەڵناو. ١. سست و بێ‌هێز ‹خاو و خلیسک› ٢. کاڵ؛ نەکوڵاو ٣. کاڵ؛ نەگەیشتوو ٤. نەڕێسراو؛ پێچەوانەی گشتەک ‹ڕەشی بەختی من کلی چاوتە/ ڕشتەی حەیاتم زوڵفی خاوتە «پیرەمێرد»› ٥. خۆش نەکراو ‹هەوریشمی خاو؛ چەرمی خاو› ٦. ئارام؛ هێواش ٧. بە شێوەی سروشتی و دەسکاری نەکراو ‹نەوتی خاو› ٨. نەرم؛ بەبێ گرژی ‹قژی خاو› ٩. بێخۆ؛ بن‌شڕ؛ بێ‌بەهرە ‹مەداری تووڵی ئومێدم خەیاڵی گەردن و زوڵفە/ بەڵێ سەوداسەری عاشق لە سەر هەودایەکی خاوە «حەریق»› ≣ ۱. سُست؛ بی‌حال ۲. خام؛ نپختە ۳. کال؛ نارس ۴. خام؛ نتابیدە ۵. خام؛ عمل‌نیامدە ۶. مُلایم؛ آرام ۷. طبیعی؛ فرآوری نشدە ۸ نرم؛ لَخت ۹. خام؛ بی‌پایە

▣ **خاو بوونەوە**: ١. شل بوونەوەی بادراو ٢. *[کینایە]* شل بوونەوە لە کارێک ٣. *[کینایە]* تووڕەیی نەمان؛ هێور بوونەوە ٤. نەرم بوون (چەرمی وشک‌هەڵاتوو لە ئاودا) ≣ ۱. تاب برگشتن؛ خام شدن ۲. بی حوصلە شدن ۳. آرام شدن ۴. نرم شدن (چرم خشک)

خاو کردنەوە: ١. نماندنی چەرم لە ئاودا؛ خووساندنی چەرم ٢. بادراو ڕەواندنەوە ٣. *[کینایە]* شل‌وول کردن ‹لە دیوەخانی ئاغا، کلپەی سۆبە بە قەڵاشکاری وشک، لەشی پیاوی خاو

ئەکردەوە «سوارە»› ٤. هێور کردنەوە؛ قەڵسی و تووڕەیی پێ نەهێشتن ☰ ١. خیساندن چرم ٢. خام کردن تابیده ٣. شُل و لَخت کردن ۴. آرام کردن

خاواره / xaware/: ناو. بێگانە؛ بیانی؛ نامۆ؛ غەوارە ☰ بیگانه

خاوالی / xawalî/: ☜ **خەواڵو**

خاواڵین / xawalîn/: ☜ **خەواڵو**

خاوان / xawan/: چاوگ. ١. مژول بوون؛ سەرقاڵ بوون ٢. خۆ خلافاندن ☰ ١. سرگرم بودن ٢. خود را سرگرم کردن

خاواندن / xawandin/: چاوگ. خاوانن؛ خافلاندن ☰ سرگرم کردن

خاوانن / xawanin/: ☜ **خاواندن**

خاوانه / xawane/: ناو. فرێت؛ داوی پۆ لە تەونـدا ☰ پود قالی

خاوپەڕ / xawpeř/: ئاوەڵناو. نیوەبادراو؛ تەواو بانەدراو ☰ نیم‌تابیده

خاوخێزان / xawxêzan/: ☜ **خاووخێزان**

خاوڕۆن / xawřon/: ناو. خاوڕوون؛ خاووڕۆن؛ خایەڕۆن؛ هێلکەوڕۆن ☰ نیمرو

خا و ڕوون / xawřûn/: ☜ **خا و ڕۆن**

خاوزان / xawzan/: ناو. لێکدەرەوەی خەون ☰ مُعَبِّرِ خواب

خاوس / xawis/: ئاوەڵناو. خواس؛ پێخواس؛ بێ‌پێڵاو ☰ پا برهنه

خاوک / xawik/: ناو. ١. ڕیسێک کە درەنگ باو دەخوا ٢. خاوە؛ بەن و فرێتی پێویستی تەون ☰ ١. رشته‌ای که به سختی تاب می‌خورد ٢. مواد اولیه‌ی قالیبافی

خاوکان / xawkan/: ناو. بەنی زۆر بانەدراوی باریک کە دوو تاڵی پێکەوە بادەدەن و دەبێتە دوو لا ‹شیرین تەشی دەڕێسێ خاوکانە یان دوو لایە «بەیت»› ☰ ریس نیم‌تاب

خاوکەر¹ / xawker/: ناو. قامێکی زۆر بەناوبانگە ☰ از آوازهای مشهور کُردی

خاوکەر²: ئاوەڵناو. خاوکەرەوە: ١. پەژیوانکەر ٢. چەرم‌خووسێن ٣. هەڵوەشێنەری ڕیسراو ☰ ١. مُنصرف کننده ٢. خیساننده‌ی چرم ٣. رشته را پنبه کُننده

خاوکەرەوە / xawkerewe/: ☜ **خاوکەر²**

خاوکێش / xawkêş/: ناو. [کنایه] پەت‌کێش؛ کاری لێدان و پەت‌پەتی پێ‌کردن ☰ کتک‌کاری

خاولی / xawlî/: ناو. خاڤلوو؛ پشتەماڵ؛ مەرحەمە؛ پارچەی نەرم و کولکنی خۆ وشک کردنەوە ☰ حوله

خاوِن / xawin/: ☜ **خاوەن**

خاونامه / xawname/: ☜ **خەونامە**

خاونای / xawnay/: چاوگ. پەشۆکاندن ☰ آشفته کردن

خاووخلیچک / xaw û x(i)lîçk/: ئاوەڵناو. خاووخلیسک: ١. شل و ول؛ نەبەگە ٢. لیچق و ناخۆش ☰ ١. شُل و وِل ٢. لزج و بدمزه

خاووخلیسک / xaw û x(i)lîsk/: ☜ **خاووخلیچک**

خاووخێزان / xaw û xêzan/: ناو. خاوخێزان؛ ژن و منال؛ وردە و یەخسیر؛ هەموو خەڵکی ماڵ ‹تریقە و پێکەنینە و چەپڵەڕێزان/ هەموو بەشداری بەزمن خاووخێزان «هێمن»› ☰ اهل و عیال

خاووڕۆن / xaw û řon/: ☜ **خاوڕۆن**

خاوه / xawe/: ناو. ١. پیتاکی میری ٢. کەرانە؛ مامەڵە پەشیمانی ٣. سەرانە بۆ شەلاتی زۆردار ٤. لکی تازە لە لق ٥. چەرمێکی نەرم کە وەک فرێتێکی قایم، شەنەی داری پێ دروست دەکەن ٦. ☜ **خاوک-٢** ☰ ١. مالیات ٢. جریمه‌ی پشیمانی از معامله ٣. باج سبیل ۴. جوانه‌ی تازه سر زده ۵. نوعی چرم نرم که رشته کنند ۶ ☜ **خاوک-٢**

خاوەئەستێن / xawe'estên/: ئاوەڵناو. **قۆڵچماغ**؛ شەلاتی؛ ساختەچی ▤ شارلاتان

خاوەخاو[١] / xawexaw/: ناو. ١. بڕە و کولکەی تەون ٢. گیایەکە مەشکەی پێ دەهەنوون ▤ ١. کُرک اضافەی قالی ٢. گیاهی است

خاوەخاو[٢]: ئاوەڵکار. بە سستی؛ بە شەویقی؛ بێلەشانە ‹خاوەخاو قسە دەکا› ▤ شُل و بی‌حال

خاوەخاوکەر / xawexawker/: ☜ **خاویلکە**

خاوەر / xawer/: ناو. ڕۆژهەلات؛ خۆرهەلات ▤ خاور؛ مشرق

خاوەرزەمین / xawerzemîn/: ناو. ولاتی ڕۆژهەلاتی ▤ مشرق زمین

خاوەماست / xawemast/: ☜ **خاوەمێ**

خاوەمێ / xawemê/: ناو. خاوەماست؛ ماستی شلی شیر نەکولاو بۆ مەشکە ▤ ماست آبکی مخصوص مشک

خاوەن / xawen/: ناو. خاون؛ خاوەند؛ خودان؛ خێو؛ ساحێب ▤ خداوند؛ صاحب

▣ **خاوەن پێداویستی تایبەت**: کەمئەندام ▤ معلول

⊡ **بوونە خاوەن**: ١. بە دەست هێنان ٢. دەست کەوتنەوە ‹کتێبەکەتی بردووە، تازە نابێتە خاوەنی› ▤ ١. صاحب شدن ٢. بازیافتن

بە خاوەن کردن: ١. پێڕاگەیشتن ‹ئەم ولاتە جوان بە خاوەن دەکەن› ٢. پەروەردە کردن ‹نازانن منال بە خاوەن کەن› ٣. گەورە کردن ‹خوشکی گەورەیان بە خاوەنیان ئەکا› ▤ ١. اداره کردن ٢. تربیت کردن ٣. بزرگ کردن

خاوەنئابڕوو / xawen'abřû/: ئاوەڵناو. شەریف؛ بەشەرەف ▤ شریف

خاوەناش / xawenaş/: ناو. ئاشەوان؛ ئاسیاوان ▤ آسیابان

خاوەنباڵ / xawenbał/: ئاوەڵناو. باڵدار ▤ بالدار

خاوەنبەڵێن / xawenbełên/: ئاوەڵناو. قسەپتەو؛ قسەدروست؛ نەسۆز ▤ پایبند به عهد

خاوەنبیر / xawenbîr/: ئاوەڵناو. بەبیر؛ بیرا ▤ هوشمند؛ مُتفکر

خاوەنپایە / xawenpaye/: ئاوەڵناو. گرە؛ گراگر ▤ بُلندپایە

خاوەنپرسە / xawenpirse/: ئاوەڵناو. ١. پرسەدار؛ ئازیەتبار؛ خاوەن مردوو ٢. ساحێوپرسە؛ بەڕێوەبەری پرسە و سەرەخۆشی ‹خاوەنپرسە خەلکەکەی ڕێنوێنی دەکرد› ▤ ١و٢. صاحب‌عزا

خاوەنپرشنگ / xawenpirşing/: ئاوەڵناو. پرشنگدار؛ تیشکهاوێژ ▤ تابان

خاوەنتۆپیگ / xawentopîg/: ☜ **خاوەنمردو**

خاوەنتۆپیو / xawentopîw/: ☜ **خاوەنمردو**

خاوەنچاکە / xawençake/: ئاوەڵناو. خێرومەند؛ چاکەکار ▤ نیکوکار

خاوەند / xawend/: ☜ **خاوەن**

خاوەندار / xawendar/: ئاوەڵناو. بە ساحب ▤ دارای صاحب

خاوەنداری / xawendarî/: ناو. ١. سەرپەرستی؛ سەرپەرشتی ٢. خاوەندارێتی؛ دۆخ یان چۆنیەتی خاوەن بوون ▤ ١. سرپرستی ٢. مالکیت

خاوەندارێتی / xawendarêtî/: ☜ **خاوەنداری**[٢]

خاوەنڕێز / xawenřêz/: ئاوەڵناو. ڕێزدار؛ بەڕێز ▤ مُحترم

خاوەنزۆر / xawenzor/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* بەدەسەلات؛ توانا ▤ قدرتمند

خاوەنژی / xawenjî/: ناو. ڕوحلەبەر؛ ڕوحدەبەر؛ زیندەوەر ▤ جاندار

خاوەنشکۆ[١] / xawenş(i)ko/: ناو. نازناوی پاتشایانە ▤ لقب پادشاهان

خاوەنشکۆ[٢]: ئاوەڵناو. شکۆمەن ▤ شکوهمند

خاوەنفەرمان / xawenferman/: ئاوەڵناو. ١. دەسەلاتدار ٢. خاوەنکار ▤ ١. فرمانروا ٢. کارفرما

خاوەن‌قەرز / xawenqerz/: ناو. کەسێ کە قەرزی داوە 🇮🇷 بستانکار

خاوەن‌کار / xawenkar/: ناو. ساحێب‌کار؛ کارفەرما؛ کەسێ کە کار بە کرێکاران دەدا ‹ئەمڕۆ لەگەڵ خاوەن‌کارەکە دەمەقرەمان لێ پەیدا بوو› 🇮🇷 کارفرما؛ صاحب‌کار

خاوەن‌ماڵ / xawenmał/: ناو. ١. خانەخوێ ٢. ساحێب‌ماڵ 🇮🇷 ١. میزبان ٢. صاحب خانه

خاوەن‌مردگ / xawenmirdig/: ☜ **خاوەن‌مردو**

خاوەن‌مردوو / xawenmirdû/: ناوەڵناو. *[پلار]* خاوەن‌تۆپیگ؛ خاوەن‌تۆپیو؛ خاوەن‌مردگ؛ ساحێومردوو؛ جۆرێ تووک بە واتای ئەی بریا خاوەنەکەی دەمرد 🇮🇷 صاحب‌مُرده

خاوەن‌ناو / xawennaw/: ناوەڵناو. بەناوبانگ؛ بەناوودەنگ 🇮🇷 مشهور

خاوەن‌واو / xawenwaw/: ناو. قەرتدار؛ قەردار 🇮🇷 طلبکار

خاوەن‌ودم / xawenwidm/: ناوەڵناو. ودمدار؛ ورمێدار 🇮🇷 باشگون

خاوەن‌هزر / xawenhiz(i)r/: ناوەڵناو. تێبین؛ وردەکار؛ بیر ڕووناک 🇮🇷 اندیشمند

خاوی / xawî/: ناو. ١. شلی ٢. تەنبەڵی ٣. کاڵی؛ نەگەیشتوویی ٤. نەکوڵاوی 🇮🇷 ١. شُلی ٢. تنبلی ٣. کالی ۴. ناپختگی

خاویلکە / xawîlke/: ناوەڵناو. خاوەخاوکەر 🇮🇷 دیرجُنب

خاویلکەیی / xawîlkeyî/: ناو. مرتین؛ شلی؛ سُستی 🇮🇷 سُستی

خاوین / xawîn/: ناوەڵناو. زۆربخەو؛ خەو ـ خەو؛ تایبەتمەندی کەسێ کە زۆر دەخەوێ 🇮🇷 پُرخواب

خاوێر / xawêr/: ناو. بیرەوخەو؛ خەونووچکە؛ خەوەنووچکە؛ دۆخی وەنەوز دان بە دانیشتن یان بە پاوە، بە شێوەیەک کە لە سەر یەک سەر داکەوێ و کەسەکە ڕاچلەکێ 🇮🇷 پینکی

خاوێر ـ خاوێر / xawêr xawêr/: ناوەڵکار. خاوەخاو؛ هێواش ـ هێواش 🇮🇷 یواش ـ یواش

خاوێن^{١} / xawên/: ناو. گیای ژانەدڵ، لە کوردستان زۆرە و بۆ نەخۆشینی بای سوور بەکەڵکە 🇮🇷 گیاه دُم روباه

خاوێن^{٢}: ناوەڵناو. پاک؛ پاقژ؛ تەمیس 🇮🇷 پاکیزه

خاوێنکار / xawênkar/: ناو. ماڵشتە 🇮🇷 نظافتچی

خاوێنی / xawênî/: ناو. پاکی؛ پاقژی؛ پاکژی؛ تەمیسی 🇮🇷 پاکیزگی

خایان / xayan/: چاوگ. غایان؛ ماوە پێ‌چوون 🇮🇷 وقت بُردن

خایاندن / xayandin/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خایاندت؛ دەخایێنی؛ بخایێنە// خایانن؛ خەیانن؛ غایاندن: ١. پێچوون ٢. خۆ گرتن؛ سەور کردن 🇮🇷 ١. وقت بردن ٢. درنگ کردن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخایاندن

خایانن / xayanin/: ☜ **خایاندن**

خاین / xayin/: ناوەڵناو. خایەن؛ خائین؛ غاین؛ غەیان؛ دوخمان؛ هۆگر بە خەیانەت 🇮🇷 خیانتکار

خایە / xaye/: ناو. ١. خا؛ هێلکەی مەل ٢. هێلکەگون ‹هەر وەکوو موویی خایە بێ‌خێرە «شێخ ڕەزا»› 🇮🇷 ١. تخم پرنده ٢. بیضه

خایەڕۆن / xayeřon/: ☜ **خاوڕۆن**

خایەم / xayem/: ☜ **خادم**

خایەمار / xayemar/: ناو. شەیتانۆکە؛ چاوشەیتانە؛ هێلکەشەیتان 🇮🇷 حلزون

خایەن^{١} / xayen/: ناوەڵناو. ١. ☜ **خاین** ٢. بێ‌بەخت 🇮🇷 ١. ☜ **خاین** ٢. بدشانس

ـ خایەن^{٢}: پاشەوشە. ـ خایێن؛ کات‌گر ‹درێژخایەن› 🇮🇷 زمان‌بر

خایەنران / xayenran/: چاوگ. وە درەنگ کەوتن؛ کات‌وسات بردن؛ زەمانێ زۆر تێ‌چوون 🇮🇷 بە

تأخیر افتادن

خایەنراو / xayenraw/: ئاوەڵناو. وە درەنگ کەوتوو ف به تأخیر افتاده

خایەومایە / xayewmaye/: ناو. *[مەجاز]* هەرچی هەیە؛ هەس و نییە ف هست و نیست

خایینە / xayîne/: ناو. خارێز؛ خاوورۆن؛ خۆراکێکە لە ئارد و هێلکە کە بەش ـ بەش دەڕۆندا سووری دەکەنەوە و دوایی شەربەت یان دۆشاوی بە سەردا دەکەن ف خاگینه

• **خایێن** / -xayên/: ☜ ـ **خایەن**^{۲}

خپ^{۱} / xip/: ئاوەڵناو. *[پلار]* کڕ و مات؛ بێدەنگ و بزووتن ف ساکت و بی‌حرکت

▣ **خپ بون**: ۱. کڕ و بێدەنگ بوون ۲. *[کنایە]* مردن ف ۱. ساکت و بی‌حرکت شدن ۲. مُردن

خپ کردن: *[پلار]* بە یەکجاری بێدەنگ کردن؛ کوشتن ف کُشتن

خپ کەوتن: *[پلار]* بە یەکجاری بێدەنگ بوون؛ مردن ف مُردن

خپ هەلاتن: *[پلار]* بە یەکجاری لە بزووتن کەوتن ف به یکباره از حرکت افتادن

خپ^{۲}: ئاوەڵکار. ئازا و بەبێ دەنگ و بزووت ‹پەلاماری کە دا بۆ زابتێ/ یەک زللە خپ خستی «گۆران»› ف بی‌حرکت

خپر / xipr/: ناو. ۱. کار و ڕەوتی کۆڵینەوە ۲. کار و ڕەوتی هەڵکەندن؛ کۆڵین ف ۱. کنکاش ۲. حفّاری

خپشەملە / xipşem(i)le/: ئاوەڵناو. ۱. ملهوڕ؛ مل‌ئەستوور ۲. *[مەجاز]* زۆردار و لەخۆبایی ف ۱. گردن‌کلفت ۲. توانا و مغرور

خپلاک / xiplak/: ناو. دەرک و پەنجەرەی شەق و شڕ و لەکارکەوتوو ف در و پنجرەی مُستعمل و ازکارافتاده

خپلە / xiple/: ئاوەڵناو. ختل؛ کورتەبالای قەڵەو ف چاقالو

خپە / x(i)pe/: ناو. کار و ڕەوتی خۆ لە شتێک مات کردن؛ بە دزییەوە دە بەر چاو گرتن ف عمل زیر نظر داشتن

▣ **خپە کردن**: خۆ مات کردن لە سووچێک ف آرام در گوشه‌ای خزیدن و مراقب بودن

خت^{۱} / xit/: ناو. ۱. سەرگەرمی ۲. فیکر و زیکر ف ۱. سرگرمی ۲. مشغولیت

خت^{۲}: ئاوەڵناو. ۱. خپ؛ بێدەنگ و جوولە ۲. بێخۆ و خۆڕایی ف ۱. بی‌سر و صدا ۲. بیهوده

خت^{۳}: دەنگەناو. وشەی دەرکردنی پشیلە ف کلمه‌ی راندن گربه

خت^{۴}: لێل. ← **ختوخاڵی**

ختپشکەر / xitpişker/: ئاوەڵناو. *[پلار]* دڕدوک؛ هەڵقورتێن؛ خۆتێهەڵقوتێن ف فضول

ختتە / xitte/: ☜ **ختە ـ۱**

ختخت / xitxit/: ☜ **ختیلکە**

ختک / xit(i)k/: ناو. کتک؛ پشیلە؛ پشی؛ پسیک ف گربه

ختکە / xitke/: ☜ **ختیلکە**

ختکی / xitkî/: ☜ **ختیلکە**

ختکینە / xitkîne/: ئاوەڵناو. هانەدەر؛ دنەدەر ف مشوّق

ختکێ / xitkê/: ☜ **ختیلکە**

ختل / xit(i)l/: ☜ **خپلە**

ختوخاڵ / xit û xał/: ☜ **خشتوخاڵ**

ختوخاڵی / xit û xałî/: ئاوەڵناو. چۆڵوهۆڵ؛ هیچی تێدا ف خالی

ختوورە / x(i)tûre/: ناو. ۱. بە دڵدا هاتن ‹دڵی ختوورە دەکا› ۲. دڵەڕاوکێ ف ۱. خطور ۲. اضطراب

ختوکە / x(i)tûke/: ☜ **ختیلکە**

▣ **ختوکە دان**: قدیلکە دان ف قلقلک دادن

ختولکە / x(i)tûlke/: ☜ **ختیلکە**

ختە / x(i)te/: ناو. دەنگەناو. ١. ختتە؛ وشەی دەرکردنی پشیلە ‹خانمێ بوو سەرسەری/ دانیشتووە ناو پەنجەری/ کتکەکە هات گۆشت بەری/ عاری هات ختە کەری! «مەسەل»› ٢. ☜ **ختیلکە** ☰ ١. کلمەی راندن گربە ٢. ☜ **ختیلکە**

▣ **ختە دان**: ١. بزواندن؛ دنە دان ٢. قدیلکە دان ☰ ١. تحریک و تشویق کردن ٢. قلقلک دادن

ختەخت / x(i)texit/: ناو. چۆنیەتی لێدانی دڵ لە نیگەرانی ☰ تپش قلب از نگرانی

ختیرە / x(i)tîre/: ناو. بزووت؛ بەیسووس؛ چۆڵەچرا ☰ نیمسوز

ختیک / x(i)tîk/: ناو. کەمێڵە؛ چڵمی وشکەوەبوو بە لووتەوە ☰ خلم

ختیلک / x(i)tîlik/: ☜ **ختیلکە**

ختیلکە / x(i)tîlke/: ناو. ختخت؛ ختکە؛ ختکێ؛ ختکێ؛ ختووکە؛ ختوولکە؛ ختە؛ ختیلک؛ ختیمتی؛ ختێ؛ خدووک؛ خدووکە؛ خدیکە؛ قانەقدی؛ قدیلکە؛ دنەیەکی پێکەنینهێن کە بە هۆی بزواندنی ماسوولکەیەکی نەرمی لەش بە قامک یان شتێکیتر بەدی دێ ☰ قلقلک

ختیمتی / x(i)tîm(i)tî/: ☜ **ختیلکە**

ختێ / x(i)tê/: ناو. ١. پشیلە ٢. ☜ **ختیلکە** ☰ ١. گربە ٢. ☜ **ختیلکە**

ختێنە / x(i)têne/: ناو. هان؛ دنە؛ هانە؛ هانە ـ هانە؛ فێت؛ زاخ؛ تور؛ فچک؛ گزک؛ بڵووم؛ کاری زیخان؛ هێزان؛ هێژان ☰ تحریک

خجڵ / xic(i)ł/: ئاوەڵناو. خەریک ‹بێرۆ بچین! خجڵ چەی؟› ☰ سرگرم؛ مشغول

خجڵنای / xiciłnay/: چاوگ. سەرگەرم کردن ☰ مشغول کردن

خجڵیای / xiciłyay/: چاوگ. ١. سەرگەرم بوون ‹خجڵیای بە دەرد چەرخ پورستەم/ هەرگیز ڕۆی شادی نەوینی وە چەم «سەیدی»› ٢. خەجاڵەت کێشان؛ شەرمەزار بوون ☰ ١. مشغول شدن ٢. خجالت کشیدن

خچ / xiç/: ئاوەڵناو. دەرکراو لە یاری ☰ از بازی حذف شده

خچان / x(i)çan/: چاوگ. دۆڕان ☰ باختن

خچاندن / x(i)çandin/: چاوگ. دۆڕاندن ☰ باختن

خچ ـ خچ / xiç xiç/: دەنگەناو. خچۆ ـ خچۆ؛ وەحا ـ وەحا؛ وشەی دەرکردنی ڕەشەوڵاغ ☰ واژەی راندن گاو و گاومیش

خچۆ ـ خچۆ / x(i)ço x(i)ço/: ☜ **خچ ـ خچ**

خدام / x(i)dam/: ناو. خدامە؛ کارەکەر؛ کڵفەت؛ جێری ☰ کُلفَت

خدامە / x(i)dame/: ☜ **خدام**

خدرونەلیاس / xidr û 'elyas/: ☜ **خدرەلیاس**

خدرەلیاس / xidrelyas/: ناو. خدرونەلیاس؛ شازدەی مانگی ڕەشەمە ‹خدرەلیاس سەرما خەلاس! «مەسەل»› ☰ شانزدهم اسفند

خدۆک / x(i)dok/: ناو. نەزیلە؛ کورتەچیرۆک ☰ داستان کوتاه

خدوو / x(i)dû/: ناو. خووی سرشتی ☰ غریزه

خدووک / x(i)dûk/: ناو. ١. ☜ **ختیلکە** ٢. ئۆناق؛ کوڵی گریان ☰ ١. ☜ **ختیلکە** ٢. بُغض

▣ **خدووک هەستان**: کوڵی گریان هەستان ‹لەو هەموو قسە تاڵە بیستی، زۆری خدووک هەستابوو› ☰ بُغض کردن

خدووکە / x(i)dûke/: ☜ **ختیلکە**

خدە / x(i)de/: ناو. خدیک؛ خدێ؛ خەدە؛ خوو؛ ڕەوشت؛ ئاکار ☰ خوْ؛ روش

خدەپەسند / x(i)depesind/: ئاوەڵناو. خۆشخوو؛ ئاکارباش؛ دژی بەدخوو ☰ خوش‌اخلاق؛ خوشخو

خدیک / x(i)dîk/: ☜ **خدە**

خدیکە / x(i)dîke/: ☜ **ختیلکە**

خدێ / x(i)dê/: ☜ **خده**

خرا / x(i)ra/: ☜ **خراپ**

خراب / x(i)rab/: ☜ **خراپ**

خرابه / x(i)rabe/: ئاوەڵناو. قەترمە؛ وێران؛ خاپوور ☰ ویران

خراپ / x(i)rap/: ئاوەڵناو. خراب؛ خراو؛ خرا: ۱. وێران؛ تێکچوو ۲. ناشیرین ۳. لەکارکەوتە ☰ ۱. ویران ۲. زشت و ناپسند ۳. ازکارافتاده

خراپکار / x(i)rapkar/: ☜ **نابەکار**

خراپۆچکە / x(i)rapoçke/: ئاوەڵناو. بێ‌کەڵک؛ کەمبایەخ ☰ بی‌ارزش

خراپە / x(i)rape/: ناو. خراوە؛ خەراوە: ۱. کاری ناشیرین؛ کردەی نەباش ۲. قاحبە؛ جندە؛ سۆزمانی ۳. ڕێگر؛ چەتە؛ گۆران ☰ ۱. کار زشت و ناپسند؛ معصیت ۲. فاحشه ۳. راهزن

خراپەخواز / x(i)rapex(i)waz/: ئاوەڵناو. چەپخووس ☰ بدخواه

خراپەکار / x(i)rapekar/: ئاوەڵناو. خراپەکەر؛ ئاکارناپەسەند ☰ بدکار

خراپەکەر / x(i)rapeker/: ☜ **خراپەکار**

خراپەویست / x(i)rapewîst/: ئاوەڵناو. بەدخواز ☰ بدخواه

خراپی / x(i)rapî/: ناو. خراوی؛ خەراپی؛ نەباشی؛ بەدفەڕی؛ بەدکاری ☰ بدی

خرار / x(i)rar/: ناو. خەشە؛ تێر و جەواڵی لە موو ☰ جوال موین

خرارک / x(i)rarik/: ناو. خراری چکۆلە ☰ جوال موین کوچک

خراش / x(i)raş/: ناو. ڕووش؛ ڕووشە؛ خاشە ☰ خراش

خرامان۱ / x(i)raman/: ناو. قەرەبووی گومبوو ☰ غرامت

خرامان۲: ☜ **خەرامان**۲

خران / x(i)ran/: چاوگ. تێنەپەڕ. نادیار. //خرای؛ دەخرێی؛ بخرێ// خریان: ۱. هاوێژران ‹گەرچی بۆ خۆی خرایە چاڵی گۆڕ/ شوێنەواری بەنرخی ماوە لە گۆڕ «هێمن»› ۲. داندران ‹بار خرایە سەر پشتی بارەبەر› ☰ ۱. انداخته شدن ۲. گذاشته شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خراو/ چاوگی نەرێنی: نەخران

خراو۱ / x(i)raw/: ناو. جنێو؛ جوێن؛ دژوون؛ دژوێن؛ سخێف ☰ دشنام

خراو۲: ئاوەڵناو. خراب؛ خراپ ☰ خراب

خراوبوو / x(i)rawbû/: ئاوەڵناو. لە ناوچوو؛ بە فێڕۆچوو ☰ تلف

خراوە / x(i)rawe/: ناو. ۱. وێرانە ۲. خراپە ☰ ۱. ویرانه ۲. کار زشت و ناپسند

خراوەکێڵی / x(i)rawekêlî/: ناو. جەڵەبی؛ بەدجنسی ☰ بدجنسی

خراوی / x(i)rawî/: ☜ **خراپی**

خربرۆشک / xirb(i)roşk/: ناو. خەبەرۆشک؛ ئەفسانە ☰ افسانه

خرپ۱ / xirp/: ناو. خیزەڵان؛ زیخگە ☰ شنزار

خرپ۲: ئاوەڵکار. ئازا؛ زوو ‹هەر سەری نایە سەر سەرین، خرپ خەوی لێ‌کەوت!› ☰ سریع

خرپف / xirpif/: دەنگەناو. فزە؛ پرخە؛ خرپۆق ☰ خُرناسه

خرپن / xirpin/: ئاوەڵناو. خرپنە؛ خرپنۆکە؛ خەپەرە؛ خەپەڵە؛ قەڵەوی کورت؛ چکۆلەی تێرگۆشت ‹بەرخی خرپن› ☰ چاق‌چلّه

خرپنۆکە / xirp(i)noke/: ☜ **خرپن**

خرپنە / xirp(i)ne/: ☜ **خرپن**

خرپوق / xirpuq/: ☜ **خرپۆق**

خرپۆق / xirpoq/: دەنگەناو. خرپوق؛ فزە؛ خرپف؛ پرخە؛ پرخەپرخ ☰ خُرناسه

خرپە۱ / xirpe/: ناو. زبارە؛ هەرەوەزی ☰ تعاونی

خرپه²: دەنگەناو. ١. پرخە؛ خرپوق ٢. دەنگی پای نادیاریک ف ١. خُرناسە ٢. صدای پا

خرپەک / xirpek/: ناو. دەغلی تەنک؛ دەغلی لاسک باریک کە لە شوێنی کراڵ دەڕوێ ف دانەی ضعیف

خرت¹ / xirt/: ناو. ١. ئامرازی خەڕاتی ٢. کووری سێ ساڵانە و گەورەتر ف ١. ابزار خرّاطی ٢. شاک سە سالە

خرت²: ئاوەڵناو. ١. خڕ؛ گرۆڤەر ٢. گرۆڤەری لوولەیی؛ خڕی لوولەیی ف ١. کروی ٢. استوانەای

خرت³: لێل. ← **خرتوخۆڵ/ خرتوخاڵ/ خرتوپرت**

خرتک / xirtik/: ناو. ١. گرتکەگۆشت؛ پارچەی پرچنگ لە گۆشت ٢. پاشەڕۆک ٣. خرکانە؛ جۆرێ زیپکە لە سەری منال دێ ٤. جومگە ٥. خرتک؛ تەگەرە؛ پێچک ٦. خرچە؛ گندۆرەی کاڵ ف ١. قطعەی گوشت ٢. پساچین ٣. جوش سر نوزاد ۴. مفصل ۵. چرخ؛ تایر ۶. خربُزەی کال

خرتکە / xirt(i)ke/: ناو. جومگەی دەست و پا ف مفصل دست و پا

خرتکەوپرتکە / xirtke w pirtke/: ناو. خرکەوپرکە؛ قاپوقاپۆڕ؛ خڕوپڕی ناو ماڵ ف خرت‌وپرت؛ اثاثیە

خرتگ / xirtig/: ☜ **خرتە¹**

خرتل / xirtil/: ناو. ١. خرتک؛ خرکەبەرد ٢. ☜ **خەرتەل ـ١** ف ١. قلوە سنگ ٢. ☜ **خەرتەل ـ١**

خرتنایۆ / xirtnayo/: چاوگ. خڕ کردنەوە ف گرد کردن

خرتوپرت / xirt û pirt/: ناو. ١. خرتەوپرتە؛ وردە حاجەتی کەمبایی ٢. ورتەورت؛ دڵەڕاوکێ ‹دڵم کەوتە خرتوپرت› ف ١. خرت و پرت ٢. دلهرە

خرتوخاڵ / xirt û xał/: ناو. تلتە؛ تلفە؛ بنخاڵە؛ خەوش و ماکی ناتێکەڵ لە بنی تراوێکدا ف تەنشست

خرتومرت / xirt û mirt/: ئاوەڵناو. تێرگۆشتی دڵگر و جوان ف زیبای تُپُلی

خرتۆڵ¹ / xirtoł/: ناو. حەشامەت؛ ئاپۆرە ف انبوهی مردم

خرتۆڵ²: ئاوەڵناو. خرتۆڵە؛ خرتەلانە؛ خرتەڵە؛ خرتیلە؛ خرتیلانە؛ خرکەلانە؛ خرکەڵە؛ خڕیلانە؛ خڕیلە؛ گرد و خڕی بچووک ف گرد و کوچک

خرتۆڵە / xirtołe/: ☜ **خرتۆڵ²**

خرتوونک / xirtûnik/: ☜ **خرتە¹**

خرتە¹ / xirte/: ناو. ١. کرۆژنە؛ کرۆژە؛ خرتوونک؛ خرتگ؛ خرینگ؛ چەشنێک شانەی پێوەندی، نەرمتر لە ئێسک کە سەرچاوەی شانەی ئێسکە ٢. کۆدە؛ زەوی ڕەق لە کێڵاندا ف ١. غضروف ٢. زمین سخت در شخم زدن

خرتە²: دەنگەناو. دەنگی بزووتنەوەی گیانداری بچووک ف صدای حرکت جاندار کوچک

خرتەخرت¹ / xirtexirt/: ئاوەڵکار. هێواش هێواش و بە هەنگاوی ورد ‹کەوفتە ڕێگە خرتەخرت/ شیریت شیرین، وردەورد «عەلیڕەزا موحەممەدیان»› ف آهستە ـ آهستە

خرتەخرت²: دەنگەناو. خرتە؛ دەنگی بزووتنەوەی گیاندار لە ناو کونددا ف صدای جانور در سوراخش

خرتەک / xirtek/: ناو. خرتک؛ پێچکە؛ تەگەرە ف چرخ؛ تایر

خرتەگل / xirtegil/: ناو. ١. گلار؛ خلۆر ٢. ڕەوتی هەڵەنگووتن؛ ساتمە بردن؛ تل دان ف ١. غلت ٢. تلوتلو

خرتەل / xirtel/: ☜ **خەرتەل ـ١**

خرتەلانە / xirtełane/: ☜ **خرتۆڵ²**

خرتەڵە / xirtełe/: ☜ **خرتۆڵ²**

خرتەوپرتە / xirte w pirte/: ☜ **خرتوپرت ـ١**

خرتی / xirtî/: ئاوەڵناو. تەزەی ملقەوی ف گردن کلفت

خرتیلانه / xirtîlane/: ☜ **خرتۆڵ**^{۲}

خرتیله / xirtîle/: ☜ **خرتۆڵ**^{۲}

خرتی‌وپرتی / xirtîwpirtî/: ناو. سرت‌وهوڕ؛ سرته و پچه ☰ گفتگوی درگوشی و محرمانه

خرجین / xircîn/: دەنگەناو. ۱. دەنگی دار شکاندن ۲. دەنگی فڕینی کلۆ بە کۆمەڵ ☰ ۱. صدای شکستن هیزم ۲. صدای پریدن دسته‌جمعی ملخ‌ها

خرچ^{۱} / xirç/: ناو. ۱. خرچە؛ گندۆرەی تازە و پێنەگەیشتوو ۲. ورچ؛ حەش ☰ ۱. خربُزەی کال و نارسیده ۲. خرس

خرچ^{۲}: ئاوەڵناو. کرچ؛ کاڵ؛ نەگەیشتوو ☰ کال

خرچان / xirçan/: چاوگ. ۱. خچان؛ دۆڕان ۲. خێچان؛ ئەنگاوتن ☰ ۱. باختن ۲. به هدف زدن

خرچ‌وهۆڕ / xirç û hoř/: دەنگەناو. دەنگی داکرۆژتنی شتی تورت ‹خرچ‌وهۆڕی خەیار خواردنی دێ› ☰ کلوچ ـ کلوچ

خرچه^{۱} / xirçe/: ناو. ۱. عەنجووڕ؛ بەچکەگندۆرە ۲. ئامرازێکە لە عەڕابەدا کە سەری مازەی تێ دەخرێ ☰ ۱. خربُزەی کال ۲. وسیله‌ای در گاری

خرچه^{۲}: دەنگەناو. ۱. کرتەی داکرۆژتن ۲. دەنگی کانزا ‹خرچەی خەنجەران نە دڵ تا دەستە/ باهووی دلێران شکەستە و بەستە «شانامەی کوردی»› ☰ ۱. کلوچ ۲. چکاچک

خرخاڵ / xirxał/: ناو. خرخاڵە؛ خلخاڵ؛ پامۆرە؛ پامووره؛ خشڵێ بازنەیی لە کانزای گران، کە ژنان دەیکەنە مەچەکی پایانەوە ☰ خلخال

خرخاڵه / xirxałe/: ☜ **خرخاڵ**

خرخاڵه‌دار / xirxałedar/: ئاوەڵناو. خرخاڵەدار؛ بە خرخالە ☰ دارای خلخال

خرخندۆک / xirxindok/: ناو. کیفۆک؛ پیفۆک؛ بنی گیایەکە دەخورێ ☰ ریشەی خوردنی گیاهی

خرز / xirz/: ناو. ۱. گەرا؛ تۆمی وردی هێشتا نەگووراوی مێروو ۲. گەرای ماسی ☰ ۱. تخم ریز حشرات ۲. تخم ماهی

خرزەک / xirzek/: ناو. خرووسەک؛ خورۆسەک؛ خرووزەک؛ خورووزەک؛ خەندخەندوک؛ لارنژێت؛ نەخۆشییەکی سپیەلاکە کۆخەی وشک و سەختی لەگەڵدایە ☰ بیماری خروسک

خرس^{۱} / xirs/: ناو. ۱. ورچ؛ هرس؛ هرچ؛ حش؛ حەش؛ هەشە ۲. یەکانە؛ بەرازی نێر ۳. سیحر؛ جادوو ☰ ۱. خرس ۲. گُراز نر ۳. جادو

خرس^{۲}: ئاوەڵناو. *[پلار]* خرش: ۱. تەمەڵ؛ تەوەزەل ۲. لاسار و گوێنەبیس ۳. بێبەر؛ تایبەتمەندی داری میوە کە بەر نادا ☰ ۱. تنبل ۲. لجوج ۳. بی ثمر (درخت میوه)

خرسەک / xirsek/: ناو. خەرسەک: ۱. مافوورەی تیسک‌درێژ ۲. *[پلار]* کولێرەی ئەستوور ☰ ۱. قالی خرسک ۲. گرده‌نان قطور

خرش / xirş/: ئاوەڵناو. ۱. قەلب؛ زڕ؛ بەدەل ۲. نەزۆک ۳. ☜ **خرس**^{۲} ☰ ۱. بدلی ۲. نازا ۳. ☜ **خرس**^{۲}

خرشک / xirişk/: ناو. کرمی میوەی وشک‌کراو ☰ کرم خشکبار

خرشی / xirşî/: ناو. نەزۆکی؛ نەزایی؛ ئەستێوری ☰ نازایی

خرکانه / xirkane/: ناو. خرتک؛ خەرکان؛ خەرکانە؛ جۆرێ زیپکە کە لە سەر و ڕووی منالی ساوا دێت ☰ جوش سر و صورت نوزاد

خرکه‌وپڕکه / xirke w piřke/: ☜ **خرتکه‌وپرتکه**

خرمان / xirman/: ناو. ۱. ☜ **خەرمان ـ۱** ۲. بە سەر یەکدا کراوی زۆر لە میوە ☰ ۱. ☜ **خەرمان‌ـ۱** ۲. توده و انبوه میوه

خرماندن / xirmandin/: چاوگ. کرماندن؛ کرۆتانن؛ دەنگ لە ددان هاتن کاتی خواردنی شتی تورت ☰ کروچیدن

خرمان‌لۆغه / xirmanloğe/: ☜ **خەرمان‌لۆخانه**

خرمچو / xirimçû/: ناو. خرمچوون؛ چوار پەل (مالات) ▤ چهار دست و پا (احشام)

▣ **خرمچو کردن**: ۱. بەستنی چوار پەلی مالات بۆ سەر بڕین ‹گوریسێک بێنن خرمچووی کەن دەنا ناکەوێ› ۲. */پلار/* چوارپەل بەستنەوە ‹هەر کە گەیشتە بەرەوە، گرتیان و خرمچوویان کرد› ▤ ۱. بستن چهار دست و پای حیوان جهت سر بریدن ۲. چهار دست و پا را بستن

خرمچوون / xirimçûn/: ☜ **خرمچو**

خرمژن / x(i)rimjin/: دەنگەناو. دەنگی لەرانەوەی کرمەک و بەرموور و ژێرچەنە ▤ صدای زیورآلات

خرمنای / xi(i)rmnay/: چاوگ. کرماندن ▤ کروچیدن

خرموهۆڕ / xirm û hoř/: دەنگەناو. ۱. دەنگی پای ئەسپان و ... ۲. دەنگی خشڵ و زەنبەر ▤ ۱. صدای سُم اسبان ۲. صدای به هم خوردن زیورآلات

خرموتک / xirmûtik/: ناو. خرمووتە؛ خرمووچک؛ کرۆژنە؛ کڕکڕە ▤ غضروف

خرموته / xirmûte/: ☜ **خرموتك**

خرموچک / xirmûçik/: ☜ **خرموتك**

خرموش / xirmûş/: ناو. خرمووشک؛ خرمووشەک؛ چنگوڕک؛ چنگاڵی پشیلە و دڕندە ▤ چنگال درنده

خرموشک / xirmûş(i)k/: ☜ **خرموش**

خرموشەک / xirmûşek/: ☜ **خرموش**

خرمە / xirme/: دەنگەناو. ۱. ☜ **خرنگە** ۲. دەنگی کرۆژتن ▤ ۱. ☜ **خرنگە** ۲. صدای کلوچیدن

خرمەخرم / xirmexirm/: ئاوەڵکار. بە خرمەی لەسەر یەکەوە ‹کەروێشکەکە خرمەخرم هەموو گێزەرەکەی خوارد› ▤ صدای پیاپی کلوچیدن

خرمیای / xirmyay/: ☜ **کرمان**

خرناق / xirnaq/: ناو. لووت؛ کەپۆ ▤ بینی

خرندال / x(i)rindal/: ناو. گیایەکە ئەیخۆن ▤ گیاهی خوراکی

خرندۆل / x(i)rindol/: ناو. فرۆ؛ خرۆنەدول؛ خرۆندول؛ خرەندول؛ خرەندۆل؛ فرچک؛ فریشک؛ ژەک ▤ آغوز

خرنگ^{1} / x(i)ring/: ئاوەڵناو. جوان و لەبەردڵان ▤ زیبا

خرنگ^{2}: ☜ **خرنگە**

خرنگوهۆڕ / x(i)rng û hoř/: ☜ **خرنگە**

خرنگە / x(i)ringe/: دەنگەناو. خرمە؛ خرنگ؛ خرنگ‌وهۆڕ؛ خرینگە؛ دەنگی خشڵ و زەنبەر ▤ صدای زیورآلات

خرنگەخرنگ / x(i)ringex(i)ring/: دەنگەناو. خرنگەی زۆر ▤ صدای پیاپی بە هم خوردن زیورآلات

خروشاندن / x(i)ruşandin/: ☜ **خرۆشاندن**

خروێکە / xirwêke/: ☜ **خروێلکە**

خروێلکە / xirwêlke/: ناو. خوروێلکە؛ خروێکە؛ خورووکە؛ خروێلە؛ خروێنکە؛ خرووکە؛ خوری؛ خوریک؛ خوریکە؛ خوریلە؛ ئاولە ▤ آبله

خروێلە / xirwêle/: ☜ **خروێلکە**

خروێنکە / xirwênke/: ☜ **خروێلکە**

خرۆش / x(i)roş/: ناو. خورۆش؛ هاوار؛ هەرا و هوریا ‹بە نەشئەی بادەی نازی خۆت سەرخۆش/ مەیخانەی عەشقی خستۆتە خرۆش «پیرەمێرد»› ▤ خروش

خرۆشان / x(i)roşan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خرۆشای؛ دەخرۆشێی؛ بخرۆشە// خورۆشان؛ خرۆشیان؛ مرۆشیان؛ گوڕان: ۱. گوڕاندن؛ بە قەو و زۆرتر تووڕەییەوە هاوار کردن ۲. */مەجاز/* گرماندن؛ گرمنەی؛ گرمنای؛ گورمین ▤ ۱و۲. خروشیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خرۆشاو/ چاوگی نەرێنی: نەخرۆشان

خرۆشاندن / x(i)roşandin/: چاوگ. تێپەڕ. //خرۆشاندت؛ دەخرۆشێنی؛ بخرۆشێنە// خرۆشانن؛ خورۆشاندن؛ خروشاندن؛ خستنە خرۆشەوە ☰ خروشاندن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێی: نەخرۆشاندن

خرۆشانن / x(i)roşanin/: ☜ **خروشاندن**

خرۆشاو / x(i)roşaw/: ئاوەڵناو. خرۆشای؛ خورۆشاو ☰ خروشیده

خرۆشای / x(i)roşay/: ☜ **خرۆشاو**

خرۆشنای / x(i)roşnay/: چاوگ. خستنە خرۆشەوە ☰ خروشاندن

خرۆشیان / x(i)roşyan/: ☜ **خرۆشان**

خرۆشیای / x(i)roşyay/: چاوگ. هەڵقولان؛ هەڵقولین؛ لووزەوە بەستن (وەک شیر لە سنگی دایکدا) ☰ جوشیدن؛ فواره زدن

خرۆندول / x(i)rondul/: ☜ **خرندۆل**

خرۆندوڵ / x(i)ronduł/: ☜ **خرندۆل**

خروو / x(i)rû/: ناو. خارشت؛ ئاڵۆش ☰ خارش

خرووزەک / x(i)rûzek/: ☜ **خرزەك**

خرووسەک / x(i)rûsek/: ☜ **خرزەك**

خرووکە / x(i)rûke/: ☜ **خروێلکە**

خرەپاندنەوە / x(i)repandinewe/: چاوگ. کایە و دەسبازی کردن و تلاندنەوە ‹بەیانی هەر کە چاو دەکەنەوە، یەکتری دەخرەپێننەوە› ☰ بازی کردن و غلتاندن

خرەفان / x(i)refan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خرەفای؛ دەخرەفێی؛ بخرەفێ// خرەفیان؛ خرەفین؛ لە بەر پیری ئاوەز لە دەست دان ☰ خرفت شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خرەفاو/ چاوگی نەرێی: نەخرەفان

خرەفاو / x(i)refaw/: ئاوەڵناو. خرەفیو؛ خرەفیاگ؛ لە بەر پیری ئاوەز لە دەستداو ☰ خرفت شده

خرەفیاگ / x(i)refyag/: ☜ **خرەفاو**

خرەفیان / x(i)refyan/: ☜ **خرەفان**

خرەفین / x(i)refin/: ☜ **خرەفان**

خرەفیو / x(i)refiw/: ☜ **خرەفاو**

خرەک / x(i)rek/: ناو. کونی گوشاد (لە دیوار و...) ☰ سوراخ فراخ (در دیوار و ...)

خرەندول / x(i)rendul/: ☜ **خرندۆل**

خرەندۆڵ / x(i)rendoł/: ☜ **خرندۆل**

خریان / xiryan/: چاوگ. ١. لاڕێ بوون؛ لە ڕێ دەرچوون؛ بە هەڵەدا چوون ٢. ☜ **خران** ☰ ١. گمراه شدن ٢. ☜ **خران**

خریپ / x(i)rîp/: ☜ **خرێ**

خریچ / x(i)rîç/: ناو. کاری مل پێوە نان؛ پەلامار دان ☰ هجوم

خریشکە / x(i)rîşke/: ناو. بای ڕۆژهەڵاتی؛ بای دەبوور ☰ باد دبور

خریک[١] / x(i)rîk/: ناو. کاری ڕاکێشان؛ پاڵکەفتن ☰ عمل دراز کشیدن

خریک[٢]: ئاوەڵناو. خلیسک؛ خز ☰ لیز

خریک[٣]: دەنگەناو. دەنگی گریان ☰ صدای گریه

خریکاندن / x(i)rîkandin/: چاوگ. ١. خزاندن بە سەر زەویندا ٢. خریکین؛ بە کوڵ گریان ☰ ١. بر زمین لغزاندن ٢. های ـ های گریستن

خریکین / x(i)rîkîn/: چاوگ. ١. ☜ **خریکاندن-٢** ٢. خلیسکان؛ خزان؛ خزیان ☰ ١. ☜ **خریکاندن-٢** ٢. لیز خوردن؛ لغزیدن

خرینگە[١] / x(i)rînge/: ناو. پارچە خشڵێکە ☰ نوعی زیور

خرینگە[٢]: ☜ **خرنگە**

خرینگی / x(i)rîngî/: ناو. هەنیسک؛ بەرەنیسکێ؛ هەناسەی سوار دەگەڵ گریان ☰ هق‌هق

خرێ / x(i)rê/: ناو. کاکیلە؛ خریپ؛ خلێنە؛ خرێنە؛ ددانی پانی لای کاکیلە ☰ دندان آسیا

خرێفەک / x(i)rêfek/: ناو. بانگێشتی هەموو

(خەڵکی ئاوایی) کە نانیان بدرێتێ ☰ مهمانی عمومی

خرێن۱ / x(i)rên/: ناو. بەڵغەم ☰ بلغم

خرێن۲: ☜ **خورێن**۲-۱

خرێنگ / x(i)rêng/: ناو. کرۆژە ☰ غضروف

خرێنە / x(i)rêne/: ناو. ۱. ☜ **خرێ** ۲. گشتەکی چوار یان سێ هەودا ☰ ۱. ☜ **خرێ** ۲. سه یا چهار رشتەی به هم تابیده

خڕ۱ / xiř/: ناو. ۱. کۆ؛ کۆم ۲. ئاودڕ؛ جێ لافاو ۳. شیوەڵە ‹ئەو ترۆپک و نشیوە/ ئەو یاڵ و خڕ و شیوە «هێمن»› ٤. گرێ لە پێست ☰ ۱. جمع ۲. آبکند؛ مسیل ۳. درەی تنگ ۴. غدەی پوستی

▣ **خڕ بونەوە:** کۆ بوونەوە؛ کۆم بوون ‹ئەو عالەمە لە چی خڕ بوونەتەوە؟› ☰ گرد آمدن

خڕ کردنەوە: خڕ هەڵدان؛ لێک کۆم کردن ‹پیاوەکان خڕ کەوە!› ☰ گرد (هم) آوردن

خڕ۲: ئاوەڵناو. ۱. غڕ؛ گر؛ گرۆڤەر ‹زەوی خڕە› ۲. کەمەیی ‹کەللە بێژنگ خڕە› ۳. هەراو ‹کەوشەکانم خڕە› ☰ ۱. گِرد ۲. حلقوی ۳. گُشاد

▣ **خڕ بون:** ۱. هەڵتۆقینی پێست ۲. گرۆڤەر بوون ‹کەلاکەت خڕ بووە› ☰ ۱. متورم شدن پوست ۲. مدور بودن

خڕ کردن: ۱. گرۆڤەر کردن ‹گۆزەی دانا، جەڕەی پڕ کرد/ بە بای شەماڵ مەمکی خڕ کرد/ چاوی گێڕا عاشقی قڕ کرد «گۆرانی»› ۲. کۆوە کردن؛ کۆم کردن؛ کۆ کردنەوە ☰ ۱. گرد کردن ۲. گردآوری کردن

خڕ کردنەوە: خڕ هەڵدان؛ هەڵگرتنەوەی پەرژ و بلاو لە زەوین ‹ئەو گەنمە خڕ کەوە!› ☰ پراکندە را جمع‌آوری کردن

خڕ هەڵدان: ☜ **خڕ کردنەوە**

خڕ۳: ئاوەڵکار. ۱. هەموو؛ گش؛ گشت ‹خڕ هاتین، کەسمان لێ نەماوە› ۲. توند؛ قایم ☰ ۱. همگی؛ همه ۲. مُحکم

خڕ۴: لێل. ← **خڕوخاڵی؛ خڕوخۆڵ**

▣ **خڕ داخستن:** توند/ قایم کردن ‹درگای زیندان خڕ داخرا› ☰ مُحکم بستن

خڕاش / x(i)řaş/: ناو. ڕووش ☰ خراش

خڕاندن / x(i)řandin/: ☜ **خورقاندن**

خڕایی / x(i)řayî/: ناو. ۱. گردی؛ خڕی؛ دۆخ یان چۆنیەتی خڕ بوون ‹خڕایی گۆی زەوی› ۲. بەشی جەغزئاسای شتێک ‹دلۆپەکە شکا و چەند خڕایی لێ بۆوە› ☰ ۱و۲. گردی

خڕبۆقی / xiřboqî/: ناو. جۆری گرێ ☰ نوعی گره

خڕپوق / xiřpoq/: ناو. پرخە؛ خرپە ☰ خُرناسە

خڕتک / xiřtik/: ناو. ۱. خڕکەبەرد؛ کوچکی پڕ بە مشت ۲. کەندڕ؛ ئاودڕ؛ شیوی قووڵی تەنگ ☰ ۱. قلوەسنگ ۲. آبکند

خڕتەڵ / xiřteł/: ئاوەڵناو. گنتەڵ؛ کورتی قەڵەو ☰ کوتاەقدِ چاق

خڕتین / xiřtîn/: چاوگ. دەرپەڕین؛ ترازان؛ لەپڕ هەلاتن ☰ ورجهیدن

خڕخاشە / xiřxaşe/: ناو. شەقشەقە ☰ جغجغە

خڕخاکی / xiřxakî/: ناو. پیرۆشک؛ خلێرە؛ خلێرە؛ خەرخودا ☰ خرخاکی

خڕخاڵ۱ / xiřxał/: ناو. ۱. بازنە؛ خشڵی خڕی مەچەک، ژنان لە دەستی دەکەن ۲. پاوانەی پا لە زێڕ و زیو ‹دەس مەچەک چەرمێ خڕخاڵ وە پێوە/ ناکەس ئەیزڕنێ شەو لە ناو جێوە «فولکلۆر»› ۳. بازنەی دارین کە بە داری بێشکەدا کراوە ☰ ۱. النگو ۲. پابرنجن ۳. حلقەهای چوبی آویزان بە گهوارە

خڕخاڵ۲: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ورد و خان؛ تێکشکاو ‹هەموو ئێسکی لەشم بۆتە خڕخاڵ› ☰ خُرد و خاش

خڕخاڵە / xiřxałe/: ناو. خلانکە؛ خرخاڵە؛ گەو؛ بازنەی داری بێشکە ☰ حلقەهای چوبی آویزان بە

گهواره

خڕخاڵەدار / xiřxałedar/: ☜ **خڕخاڵەدار**

خڕ . خڕ / xiř xiř/: دەنگەناو. پشووسواری و دەنگ لە سنگەوە هاتن لە کاتی مەرگدا ▤ خُرناس حال نزع

خڕخڕاکە / xiřx(i)řake/: ناو. قورقوراگە؛ قورقورانچک؛ بینەقاقە؛ دەرناق ▤ خرخره

خڕخڕۆک / xiřx(i)řok/: ناو. تەرزە؛ تەزرە؛ تەیرۆک؛ تگر ▤ تگرگ

خڕخڕە / xiřx(i)ře/: ناو. ١. قرقرە؛ غەرغەرە؛ داروو کەی کون بۆ دەزوو لێ هەڵکردن ٢. تەگەرە؛ چەرخە عەرەبانە ٣. خرخاڵی قۆڵ و پا ٤. بەرچیلە؛ بەرخەبەبە ▤ ١. قرقره ٢. چرخ؛ تایر ٣. النگو ۴. غبغب

خڕخەپان / xiřxepan/: ناوەڵناو. قەڵەوی تەنگەئەستوور (بۆ ژن) ▤ چاقالو (زن)

خڕڕە / xiřře/: ☜ **خڕە**

خڕک / xiřk/: ناو. ١. پلەکان؛ پلەی قالدرمە ٢. خڕکەبەرد؛ چەوی پڕ بە مشت ٣. کونی قنگ ▤ ١. پلکان ٢. شن درشت ٣. پیزی؛ مقعد

خڕکانە / xiřkane/: ناو. مووخۆرکە؛ مووخڕکە؛ مووخۆرە ▤ موخوره

خڕکۆک / xiřkok/: ناوەڵناو. جوانکیلەی چکۆلەی قەڵەو ▤ تُپلی

خڕکە / xiřke/: ناو. ١. زیخی درشت؛ خیزی پڕ بە مشت ٢. جومگەی دەست و پا ٣. ئەستوورایی ڕەق لە پێست ▤ ١. قلوەسنگ ٢. مفصل دست و پا ٣. کبره

خڕکەبەرد / xiřkeberd/: ناو. خڕتک؛ خڕەبەرد؛ خڕک ▤ قلوەسنگ

خڕکەگازۆلە / xiřkegazûle/: ناو. پەتاتە؛ سێفەزەمینی ▤ سیب‌زمینی

خڕکەڵانە / xiřkełane/: ☜ **خڕتۆڵ**[2]

خڕکەڵە / xiřkełe/: ☜ **خڕتۆڵ**[2]

خڕکین / xiřkîn/: چاوگ. ڕاکێشان بە سەر زەویدا ▤ کشاندن

خڕگین / xiřgîn/: چاوگ. خڕان؛ خزیان ▤ لیز خوردن

خڕماڵ / xiřmał/: ناو. کۆنەفرۆش ▤ کُهنەفروش

خڕمچوون / xiř(i)mçûn/: ناوەڵکار. چوارپەل (ماڵات) ‹ئەسپەکەم خڕمچوون ناڵ کرد› ▤ چهار دست و پا (احشام)

خڕمووسک / xiřmûsik/: ناو. قورینچ؛ قورینجان؛ نقورچک؛ کاری گرتن و گوشار دانی پاژێک لە پێستی لەش بە دوو قامک ▤ نیشگون

خڕناش / xiřnaş/: ☜ **خمخم**[1]

خڕناک / xiřnak/: ناو. لووت؛ کەپۆ ▤ بینی

خڕنک[1] / xiřnik/: ☜ **خڕنەق**

خڕنک[2]: ناوەڵناو. جوان و لەبەردڵ ▤ زیبا و دلُربا

خڕنووک / xiřnûk/: ناو. ١. جۆرێ بەری دارمازوو ٢. گیایەکە بەرێکی خڕ دەگرێ ▤ ١. نوعی ثمر درخت مازوج ٢. گیاهی است

خڕنە / xiřne/: ناو. کوودەڵە؛ بێچووی بەراز ▤ بچه‌گُراز

خڕنەق / xiřneq/: ناو. خڕنک؛ بەچکە کەروێشک ▤ بچه‌خرگوش

خڕنەک / xiřnek/: ناو. قڕقڕە؛ غەرغەرە؛ مەکارە ▤ قرقره

خڕنیفک / xiřnîfik/: ناو. بەرێکی دار مازوو ▤ نوعی ثمر درخت مازوج

خڕوپڕ / xiř û piř/: ناوەڵناو. قەڵەوی توند و تۆڵ ▤ تُپل چالاک

خڕوجز / xiř û ciz/: ناو. کێشە و هەرا و هوریا ▤ جار و جنجال

خڕوخاڵی / xiř û xałî/: ناوەڵناو. چۆڵ؛ چۆڵوهۆڵ ‹بیابانی خڕوخاڵی› ▤ برهوت

خڕوخۆڵ / xiř û xoł/: ئاوەڵناو. جوان و لەبەردڵان 🇮🇷 زیبا و دلپسند

خڕوخەپان / xiř û xepan/: ئاوەڵناو. قەڵەوی لەبار و جوان 🇮🇷 درشت متوازن

خڕوگز / xiř û giz/: ئاوەڵکار. کوتومت؛ کتومت؛ هەر وەک ‹ئارام خڕوگز باوکییە› 🇮🇷 عیناً

خڕومڕ / xiř û miř/: ئاوەڵناو. تێرگۆشتی جوان و ڕند 🇮🇷 چاق و زیبا

خڕۆکە / x(i)řoke/: ناو. گۆیژە؛ گلوبوول؛ هەرکام لە خانەکانی نێو پلاسمای خوێن 🇮🇷 گلبول

▣ **خڕۆکەی سپی**: گلوبوولی سپی؛ گۆیژەی سپی؛ زۆرێک خانەی خڕ و بێڕەنگی نێو پلاسمای خوێن کە لەش لە ئاست باکتری و دژمنانی دەرەکی دەپارێزن 🇮🇷 گلبول سفید

خڕۆکەی سور: گلوبوولی سوور؛ گۆیژەی سوور؛ خانەگەلی زەردباوی نێو پلاسما کە سەرجەم پێکەوە ڕەنگی خوێن سوور دەکەن و ئوکسیژن لە سییەوە بۆ شانەکانی لەش و بە پێچەوانەی، گازی کەربون ڕادەگوێزن 🇮🇷 گلبول قرمز

خڕوو / x(i)řû/: جێناو. گشتان؛ ئێوە هەمووتان 🇮🇷 همەی شما

خڕە / x(i)ře/: دەنگەناو. خڕڕە؛ دەنگی وێککەوتنی شتی خڕ لە باردا ‹خڕەی گوێز دێت› 🇮🇷 خِرخِر

خڕەبەرد / x(i)řeberd/: ناو. خڕکەبەرد 🇮🇷 قلوەسنگ

خڕەخڕ / x(i)řexiř/: دەنگەناو. دەنگی خڕەی زۆر 🇮🇷 خِرخِر متوالی

خڕەخڕکەر / x(i)řexiřker/: ئاوەڵناو. نوکوچەک؛ خلەخلکەر 🇮🇷 لق ـ لقزن

خڕەکە۱ / x(i)řeke/: ناو. کولەدارێکی بە قەد بستێکە، نەقیزەیەکی پێوەیە بە پەتێکەوە، سوار لە مەچەکی دەکا، بۆ لێخوڕینی یەکسم 🇮🇷 چوب کوتاه نوک تیز راندن ستور که سوار با ریسمانی به دست می‌کند

خڕەکە۲: ئاوەڵناو. چکۆڵەی گرد و قەڵەو 🇮🇷 خپله

خڕی / x(i)řî/: ئاوەڵناو. گوەل؛ جغزی 🇮🇷 مُدور

خڕیایی / x(i)řyayî/: ↓

▣ **وە خڕیایی**: بە وردی؛ باش ‹ــ کەنیشکەکەیان زەریفە؟ ـ نازانم، وە خڕیایی تماشام نەکردگە› 🇮🇷 به دقّت

خڕید / x(i)řîd/: ناو. کاری سەندن؛ کڕین 🇮🇷 خرید

خڕیلانە / x(i)řîlane/: ☜ **خرتۆڵ**۲

خڕیلە / x(i)řîle/: ☜ **خرتۆڵ**۲

خڕین۱ / x(i)řîn/: ☜ **خورفین**

خڕین۲: ناو. پرخە 🇮🇷 خُرناس

خڕینەبڕە / x(i)řîneb(i)ře/: ناو. چوار ددانی گەورەی پێشەوەی مرۆڤ 🇮🇷 دندان‌های پیش

خز۱ / xiz/: ناو. ١. جێگەی خلیسکان ٢. لە بەر ماندوویی دەنگ لە سینگەوە هاتن 🇮🇷 ١. لیزگاه ٢. خش‌خش سینه از خستگی

▣ **خز بردن**: داکشان بە سەر زەویدا 🇮🇷 بر شکم خزیدن

خز بردنەوە: لە بەر پێکەنین بە پشتا کەوتن 🇮🇷 از شدت خنده بر قفا افتادن

خز۲: ئاوەڵناو. خژ؛ غز؛ لووس؛ خلیسک 🇮🇷 لیز

خزار / x(i)zar/: ناو. شەقەمشار؛ هەرەی دووکەسی 🇮🇷 ارّەی دونفره

خزاگ / x(i)zag/: ناو. خزانگ؛ پێڕاگۆزی بێچەرخی سەر بەفر و یەخ کە بە خلیسکان دەڕوات 🇮🇷 سورتمه

خزان۱ / x(i)zan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خزای؛ دەخزێی؛ بخزێ// خزای: ١. لە سەر سنگ ڕۆیشتن ٢. چوونە ناو جێگەی تەنگەوە ‹تەم بە بەرگی شین سەرکێوی پۆشی/ بولبول خزایە لانەی خامۆشی «پیرەمێرد»› ٣. خۆ بەرەو خوار کشاندن 🇮🇷 ١.

خزیدن روی سطح ٢. در سوراخ خزیدن ٣. پایین لغزیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خزاو/ چاوگی نەرێنی: نەخزان

خزان٢: ئاوەڵناو. فەقیر؛ نەدار؛ دەس‌تەنگ ‹ئەم خزانێ مالن/ نە خزانێ ئێد ئالن «قەدری جان»› ☰ فقیر؛ بینوا

خزاندن / x(i)zandin/: چاوگ. تێپەڕ. //خزاندت؛ دەخزێنی؛ بخزێنە// خزان؛ کشاندن بە سەر زەویندا ‹زەمانە داخەکەم باڵی شکاندی/ لە ناو داڵ و قەل و کوندی خزاندی «هێمن»› ☰ بر زمین کشاندن؛ لغزاندن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخزاندن

خزانگ / x(i)zang/: ☜ **خزاگ**

خزانن / x(i)zanin/: ☜ **خزاندن**

خزای / x(i)zay/: ☜ **خزان**١

خزخزان / xizx(i)zan/: ☜ **خلیسکانێ**

خزخزۆک / xizx(i)zok/: ناو. تەرزەی ورد؛ تەرزۆکە؛ تەیرۆکی بووچک ☰ تگرگ ریز

خزخزەکانێ / xizx(i)zekanê/: ☜ **خلیسکانێ**

خزکە / xizke/: ☜ **خسکە**

خزکێ / xizkê/: ناو. خژخژان؛ خسکێ؛ خش‌خشان؛ خلیسکێن ☰ سُرسُرەبازی

خزگە / xizge/: ناو. ١. خلیسکان؛ جێگەی شەمتین ٢. جێگەی کۆ بوونەوەی ماسیان لە شوێنی مەند و پەنادا ☰ ١. لیزگاه ٢. محل تجمع ماهیان در آب آرام

خزگەماسی / xizgemasî/: ناو. خوز؛ خوزە؛ شوێنی قولاغە دانی ماسی ☰ پناهگاه ماهیان

خزلک / xizlik/: ناو. تیسک؛ تیسکە؛ زەنگەتەرێ؛ تلیسکی هەنگوور ☰ تلسک انگور

خزم / xizm/: ناو. خوێش؛ قەوم؛ قۆم؛ کەس‌وکار ‹خزم، ئازاری هەیە بێزاری نییە «مەسەل»› ☰ خویشاوند

خزمایەتی / xizmayetî/: ناو. خوێشی؛ خزمی؛ خۆیایەتی؛ خۆیەتی؛ قۆمایەتی ☰ خویشاوندی

خزمدۆست / xizmdost/: ئاوەڵناو. قەوم‌خۆشەویست ☰ دوستدار قوم و خویش

خزموخوێش / xizm û x(i)wêş/: ☜ **خزموکەس**

خزموکەس / xizm û kes/: ناو. خزموخوێش؛ کەس و کار؛ قەوم قەبیلە؛ قەوم و ئەقرەبا ☰ کس‌وکار

خزمەت / xizmet/: ناو. خەمەت؛ خەومەت؛ خەڵمەت: ١. ڕاژە؛ کارێ کە قازانجی بۆ دیترانە ‹مەلا کەریم و کوڕەکانی زۆریان خزمەت بە زمان و وێژەی کوردی کرد› ٢. خزمەتی مەزرینگەیی؛ کاری دەوڵەتی ‹لە ئیدارەی پۆست خزمەت دەکەم› ٣. سەربازی ‹کوڕە گەورەکەم چۆتە خزمەت، ساڵێکی ماوە› ٤. ئاسانە؛ بارەگا؛ لا ‹... ئەوە پێی بلێنەوە بە سوێسنێ بە سومبلێ بە سوورەگوڵێ بە گیابەند و خاوێ، سەر بێننە دەرێ لە بارستی دە خاکی؛ بە عام ڕاوەشێنن لە خزمەت بارانەی دە پەلێ ... «بەیتی پایزە»› ☰ ١. خدمت ٢. کار اداری ٣. سربازی ۴. حضور؛ مقابل

▣ **خزمەت کردن**: کار بۆ کەسێک کردن؛ ڕێز گرتن و بە دەوردا هاتن ‹بیست‌وحەوت ساڵە من ڕەنجبەری تۆم/ بە نان و ئاو و جل و بەرگی خۆم/ خزمەتم کردی لە ئێران و ڕۆم/ کەچی هێشتا هەر دیل و ڕەنجەڕۆم! «بێکەس»› ☰ خدمت کردن

خزمەتی داری پەڵگ کردن: *[کنایە]* ئاو هەسەو کردن؛ خەریکی کاری بێ‌کەڵک بوون ☰ آب در هاون کوبیدن

لە خزمەتدا بوون: ئامادە بوون بۆ کار کردن ‹هەمیشە دوو پاسداری دەست لە سەر دەمانچە لە خزمەتیدا بوون «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ در خدمت بودن

خزمەتانە / xizmetane/: ناو. دەسخۆشانە؛ ڕێزانە یان پاداشی خزمەتێکی دیاریکراو 🇮🇷 خدمتانە

خزمەتچی / xizmetçî/: ☜ **خزمەتکار**

خزمەتکار / xizmetkar/: ناو. خزمەتچی؛ خزمەتگوزار؛ هەژمە؛ مەرف؛ خولام؛ خوبزە؛ نۆکەر؛ کورتێلۆ؛ کەسێ کە لە هەمبەر وەرگرتنی مز یان شتێک لە شوێنێکدا کار دەکا ‹خاوەن سینەماکان بۆ ڕاکێشانی لاوان، کچی زۆر جوانیان بە خزمەتکار ڕادەگرت «هەژار، چێشتی مجێور»› 🇮🇷 خدمتکار

خزمەتکاری / xizmetkarî/: ناو. نۆکەری 🇮🇷 خدمتکاری

خزمەتکۆشی / xizmetkoşî/: ناو. خزمەت 🇮🇷 خدمتگزاری

خزمەتگوزار / xizmetguzar/: ☜ **خزمەتکار**

خزمەتەکاری / xizmetekarî/: ناو. بەردەستی؛ نۆکەری 🇮🇷 نوکری

خزمی / xizmî/: ☜ **خزمایەتی**

خزمینە / xizmîne/: سارستە. ئەی خزم و کەسان ‹خزمینە مەدەن پەنجە لەگەڵ عەشرەتی جافا/ مێرووله نەچێ چاکە بە گژ قوڵلەیی قافا «شێخ ڕەزا»› 🇮🇷 ای خویشاوندان

خزن / xizn/: ناو. ١. سەنگچن؛ کاری بەرد لە سەر یەک هەڵچنین ٢. کەڵەکەبەرد ٣. قسن؛ چاک؛ گۆڕی پیرۆز کە بۆ نیازان دەچنە سەری 🇮🇷 ١. سنگچینی ٢. سنگچین ٣. زیارتگاه

خزنای / xiznay/: چاوگ. خزاندن 🇮🇷 لغزاندن

خزنە^{١} / xizne/: ناو. گەنجینە؛ گەنج 🇮🇷 گنجینە

خزنە^{٢}: ئاوەڵناو. خزۆک؛ بە تایبەتمەندی یان توانایی خزینەوە 🇮🇷 خزندە

خزۆک^{١} / x(i)zok/: ناو. جێگەی خلیسکان 🇮🇷 لیزگاه

خزۆک^{٢}: ☜ **خزنە**^{٢}

خزی / x(i)zî/: ناو. تووز؛ خلیسک 🇮🇷 لیزی

خزیاگ / xizyag/: ئاوەڵناو. سەرگرتە؛ شەمتی؛ خلیسکاو 🇮🇷 لیزخوردە

خزیان / xizyan/: ☜ **خزین**

خزیخزی / x(i)zîx(i)zî/: ناو. چێشتی وردە ساواری بێ ڕۆن کە بە منالی دەدەن 🇮🇷 آش ریزەبلغور بدون چربی، غذای کودکان

خزیلک / x(i)zîlik/: ناو. ١. خزگەی خلیسکان ٢. جۆرێ کرمی لووس و زەردە لە جێگای شێداردا دەژی 🇮🇷 ١. لیزگاه ٢. نوعی کرم

خزین / x(i)zîn/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خزیت؛ دەخزی؛ بخزە// خزیان: ١. بەرەو خوار خشکە کردن ٢. ڕاخوشین؛ بە لەش بە سەر زەویدا چوون 🇮🇷 ١. فروخزیدن ٢. خزیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خزیو/ چاوگی نەرێنی: نەخزین

خزێم / x(i)zêm/: ناو. خزێمۆک؛ پۆزمک؛ لووتەوانە؛ خشڵێ کە ژنان لە لووتی دەکەن 🇮🇷 زیور بینی

خزێمۆک / x(i)zêmok/: ناو. ١. ☜ **خزێم** ٢. گیایەکە 🇮🇷 ١. ☜ **خزێم** ٢. گیاهی است

خژ / xij/: ☜ **خز**^{٢}

خژخژان / xijx(i)jan/: ☜ **خزکێ**

خژین / x(i)jîn/: ناو. کێشە و هەرا؛ ئاژاوە 🇮🇷 آشوب

خس / xis/: ناو. خست؛ کاری خۆ مراندن؛ خۆ کز کردن و مات بوون لە شتێک 🇮🇷 عمل خود را بە موش‌مردگی زدن

خست / xist/: ☜ **خس**

خستن / xistin/: چاوگ. تێپەڕ. //خستت؛ دەخەی؛ بخە// ١. هاویشتن؛ ئاویتن؛ فڕێ دان؛ شانای ‹پەلێکی بۆ خست› ٢. داراندنەوە؛ سەرنخوون کردن؛ هۆروێڵنەی ‹پای لێ دا خستی› ٣. لە جووڵە یان کار بێبەش کردن ‹لە کاری خست›

٤. هێنانە ناو بارودۆخێکەوە ‹دەسا ئەو راوکەرە کوێر بێ لە چاوان/ منی خستە قەفەز بێ سووچ و تاوان «هێمن»› ٥. پێوە لکاندن ‹شێرەکەی لێ خست› ٦. ڕۆشنایی ڕۆکردنە جێگایەک ‹چراکەی لێ خست هەڵات› ٧. نانە زەوی ‹باری خست› ٨. بە زەویدا دان لە زۆرەوانێدا ☰ ١. انداختن؛ پرت کردن ٢. افکندن؛ سرنگون کردن ٣. از کار انداختن ۴. به وضعی درآوردن ۵. وصل کردن ۶. نور بر جایی افکندن ۷. زمین گذاشتن ۸. بر زمین زدن در کُشتی

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخستن

خستنەوە / xistinewe/: چاوگ. تێپەڕ. //خست(ت)ەوە؛ دەخەیەوە؛ بخە(رە)وە// ١. *[پلار]* زەوزوو/ زکوزا کردن ‹سەر و بن ساڵێ دوو منداڵی خستەوە!› ٢. دیسان خستن (بە هەموو ماناکانییەوە) ☰ ١. بچە پس انداختن ٢. دوبارە انداختن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخستنەوە

خسک / xisik/: ناو. تۆمی پیاز ☰ بذر پیاز

خسکە / xiske/: ناو. خزکە؛ پیوازی زۆر ورد کە لە باتی تۆم ئەیچێنن ☰ پیاز ریز کاشتنی

خسکێ / xiskê/: ☜ **خزکێ**

خش / xiş/: دەنگەناو. ١. دەنگی لێکساویانی دوو شتی نەرم و وشک ٢. دەنگی گاسن لە کاتی زەوی کێڵاندا ☰ ١. خِش ٢. صدای گاوآهن هنگام شخم

خشان / x(i)şan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خشای؛ دەخشێ؛ بخشێ// ١. خوشین؛ خشیان؛ بە سەر عەرزا ڕۆیین ٢. لە یەک ساوینی دوو شت ‹دەستی لە دەستم خشا› ☰ ١. خزیدن ٢. بە هم سایيده شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خشاو/ چاوگی نەرێنی: نەخشان

خشاندن / x(i)şandin/: چاوگ. تێپەڕ. //خشاندت؛ دەخشێنی؛ بخشێنە// خشانن: ١. ڕاکێشان بە سەر زەویدا ٢. ساوینی شتێ لە شتێ ‹وەرە با دەست لە باڵاکەت وەرێنم!/ وەرە کولمەم لە کولمەی تۆ خشێنم! «هێمن»› ☰ ١. بر زمین کشیدن ٢. بر هم ساییدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخشاندن

خشانن / x(i)şanin/: ☜ **خشاندن**

خشپن / xişpin/: ئاوەڵناو. خرپن ☰ خپله

خشپە / xişpe/: دەنگەناو. دەنگی وێکەوتن و پێدا ساوینی شتێکی ڕەق لە گیای وشک و ... ‹کێ لە دیواخان کێ لە حەوشی بێ؟/ گیانم بە قوربان خشپەی کەوشی بێ «فولکلۆر»› ☰ خِش‌خِش

خشپەخشپ / xişpexişp/: دەنگەناو. خشپەی زۆر ☰ خِش‌خِش زیاد

خشپەگیا / xişpeg(i)ya/: ناو. دار خەڵاتە؛ سیادەرمان؛ گەڵابزن؛ زەرداو پەڕێنە ☰ پیچ امین‌الدوله

خشپیلانە / xişpîlane/: ئاوەڵناو. خشپیلە؛ خشتیلە؛ چکۆلەی جوانکیلە ☰ کوچولوی دوست‌داشتنی

خشپیلە / xişpîle/: ☜ **خشپیلانە**

خشت^{1} / xişt/: ناو. ١. خشتە؛ خێشت؛ قوڕی پێژراو بۆ دیوار کردن ‹بارێ دڵ وە خشت وێرانی ئاوان/ حەقت وە دەستەن نەداری تاوان «مەولەوی»› ٢. کەرپووچ؛ کەرپیچ؛ ئاجور؛ قوڕی پێژراوی سوورەوە کراو بۆ ماڵ کردنەوە ٣. زەرگ؛ سیخی دەروێشان ☰ ١. خشت ٢. آجر ٣. سیخ دراویش

▣ **خشت بڕین**: دە قاڵب کردنی قوڕ بۆ کەرپووچ ☰ خشت زدن

خشت^{2}: ئاوەڵناو. ١. گرۆڤەر؛ خرت ٢. سەردادراو ☰ ١. گرد و مُدوَّر ٢. قطع زده شده

▣ **خشت کردن**: بڕین بۆ ڕێکوپێک کردن ‹دا سەر ئەو دارە بە چەقۆ خشت کە!› ☰ قطع زدن

خشت^{3}: ئاوەڵکار. ١. بێ کەموزیاد ‹گشتی خشت

ڕژاندە زەوی› ٢. ڕێک ‹باڵام خشت بە قەد باڵاتە› ≡ ١. تام و تمام ٢. درست؛ دقیق

⊡ **خشت بڕین:** سەری شتێ ڕاست قرتاندن ≡ سر چیزی را دقیق قطع زدن

خشتبڕ / xiştbiř/: ناو. کەسێ کە کەرپووچ دە قاڵب دەکا . هەروەها: **خشتبڕی** ≡ خشتزن

خشتپێژ / xiştpêj/: ناو. قاڵبدار؛ خشتبڕ ≡ خشتزن

خشتکان / xiştkan/: چاوگ. خوران؛ بە خارشت بوون؛ وە خروو هاتن ≡ خاریدن

خشتکاندن / xiştkandin/: چاوگ. خوراندن ≡ خاراندن

خشتوخاڵ^{1} / xişt û xał/: ناو. ختوخاڵ؛ پاشماوە و ڕۆنیشتوو لە شتێک ‹خشتوخاڵی خەرمان› ≡ تە مانئدە

خشتوخاڵ^{2}: ئاوەڵناو. خشتوخاڵی؛ ختوخاڵ؛ هاڵی و هەوێلا؛ بێ هیچ شتێکی تر ‹ماڵێکی سارد و خشتوخاڵیان پێ داین› ≡ خشکوخالی

خشتوخاڵی / xişt û xałî/: ☜ **خشتوخاڵ**^{2}

خشتوور / xiştûr/: ئاوەڵناو. خاپوور؛ وێران ≡ ویران

خشتە / xişte/: ناو. ١. خشت؛ خێشت ٢. باڵ؛ نیوە شیعر ٣. چوارخانە ٤. *[کینایە]* ئاوەز ≡ ١. خشت خام ٢. مصرع شعر ٣. جدول ۴. شعور

▣ **خشتەی لێکدان:** جەدوەل زەرب ≡ جدول ضرب

⊡ **لە خشتە بردن:** فریو دان ‹بە خاڵۆ خاڵۆ لە خشتەت بردم/ لە بەفراو خواردن کوێستانت کردم «فولکلۆر»› ≡ فریفتن

خشتەک / xiştek/: ناو. گرۆڵ؛ پارچەی سێسووچی بنباخەڵ لە چۆغەدا ≡ قطعه پارچەی مثلثی برخی لباس‌ها

خشتەنداز / xiştendaz/: ☜ **خشتەنناز**

خشتەنناز / xiştennaz/: ناو. خشتەنداز؛ کەسێ کە خشت بۆ وەستا هەڵدەدا ≡ کارگری که آجر به بنا می‌رساند

خشتیلە / xiştîle/: ☜ **خشپیلانە**

خشتین / xiştîn/: دەنگەناو. خشەخش؛ خشپە ≡ خِش‌خِش

خشخشان / xişx(i)şan/: ☜ **خزکێ**

خشخشانکێ / xişx(i)şankê/: ناو. خلیسکێن ≡ سُرسُرەبازی

خشخشک / xişxişk/: ناو. وردە؛ خوردە؛ وردە دراو ≡ پول خُرد

خشخشۆک / xişx(i)şok/: ناو. خشک؛ خشکە؛ خشگ؛ خشی؛ هەزارپێ؛ هەزارپا؛ پڕپە؛ زێلوو؛ زۆڤ ≡ هزارپا

خشخشە / xişx(i)şe/: ناو. جۆرێ نەخۆشینی ئاژەڵە ≡ نوعی بیماری دام

خشر / xişr/: ☜ **خشڵ**

خشروخاڵ / xişr û xał/: ناو. زەنبەر؛ خشڵ ≡ زیور

خشرۆک / xişrok/: ناو. تامیسک؛ تێمێسک ≡ تبخال

خشک / xişk/: ناو. ١. ☜ **خشخشۆك** ٢. ئاوماڵک؛ ئەوی لافاو دەیهێنێ ٣. قۆزاخەی وشکەوەبوو ٤. پارچەـ پارچەی سەهۆڵ بە سەر ئاوەوە ≡ ١. ☜ **خشخشۆك** ٢. سیل‌آوردە ٣. غوزەی خشک‌شدە ۴. کاشەهای یخ روی آب

خشکان / xişkan/: چاوگ. خلیسکان ≡ لغزیدن

خشکاندن / xişkandin/: چاوگ. خلیسکاندن ≡ لغزاندن

خشکۆک / xişkok/: ئاوەڵناو. سپەهی؛ دەلال؛ جوانکیلە؛ قەشەنگ؛ جوان ≡ زیبا

خشکە / xişke/: ناو. ١. پێدزە؛ پێخشکە؛ پێدزکێ؛ پاچرکێ؛ قولەپسکێ؛ بزدم؛ تەلەـ تەلە؛ ماتەمات؛ پسووـ پسوو؛ هێدی و بێچرکە؛ کاری لە سەر پەنجە ڕۆیشتن ٢. کاری خزین لە سەر زەوین ٣. هەڵماتی خستن لە مێشێندا،

پێچەوانەی هەڵگرتە ٤. ☞ **خشخشۆك** ▤ ١. پاورچین ٢. عمل خزیدن ٣. تیلەهای متحرک در تیلەبازی ۴. ☞ **خشخشۆك**

خشکەیی١ / xişkeyî/: ناو. دۆخی نەوی فڕینی مەل ▤ پرواز با ارتفاع کم

خشکەیی٢: ئاوەڵکار. ١. کاری پێ بە عەرزا خشاندن لە ڕۆیشتندا ٢. کاری بە دزییەوە بۆ چوون ▤ ١. عمل پا بر زمین سایدن در راه رفتن ٢. پاورچین

خشگ / xişg/: ☞ **خشخشۆك**

خشگە / xişge/: ناو. خشێنەک؛ شوێنی خشین لە زەمیندا ▤ اثر کشیده شده روی زمین

خشڵ / xişł/: ناو. خشر؛ زێڕ و زەنبەر؛ ڕەوش ‹شاخەی شریخەی خشڵ نیمەڕەنگ/ فرەی فۆتەی شۆڕ پاژنۆی گولەنگ چەنگ «مەولەوی»› ▤ زیور

خشڵوخاو / xişł û xaw/: ناو. تاس‌وتەبەق ▤ زیور زنانه

خشنای / xişnay/: چاوگ. خشاندن: ١. خزاندن ٢. تەک دانە پاڵ شتێکەوە ▤ ١. بر زمین کشیدن ٢. به چیزی نزدیک یا مماس کردن

خشندە / x(i)şinde/: ناو. خشۆک؛ خشەک؛ خشننە؛ گیاندارانێ کە بە خشکە دەڕۆن ▤ خزنده

خشننە / x(i)şinne/: ☞ **خشندە**

خشۆک / x(i)şok/: ☞ **خشندە**

خشە / x(i)şe/: دەنگەناو. دەنگی وشکەگیا کە مار و شتی تر بە سەریا دەڕۆن ▤ خِش‌خِش

خشەخش١ / x(i)şexiş/: ئاوەڵکار. وێڕای دەنگی خشەخش ‹خشەخش لەو لاوە هات و لێرە خۆی شاردەوە› ▤ خش ـ خش کنان

خشەخش٢: دەنگەناو. دەنگی لێکدان و بە زەویدا کێشرانی شتی وشک و سووک ▤ خش ـ خش

خشەک / x(i)şek/: ☞ **خشندە**

خشی / x(i)şî/: ☞ **خشخشۆك**

خشیان / xişyan/: چاوگ. خشین: ١. ڕاکێشران بە زەمیندا ٢. خزین بە سەر زەویدا ▤ ١. بر زمین کشیده شدن ٢. خزیدن

خشیای / xişyay/: ☞ **خشان**

خشیل / x(i)şîl/: ناو. کەولەگیا؛ شۆت‌گرسێن؛ ڕوەکێکی چەن‌ساڵەیە، ٤٠ سانتی‌میتر بەرز دەبێ، لاسکەکانی تۆزێک کولکنە، گەڵاکانی سەوزێکی تۆخ و گولەکانی زەردی بۆنخۆشە ▤ علف پنیر؛ شیر پنیر

خشیم / x(i)şîm/: ئاوەڵناو. ١. نەزان؛ گەوج؛ نەفام ٢. ساویلکە؛ حەپۆل؛ حۆل ▤ ١. نادان ٢. ابله

خشین / x(i)şîn/: ☞ **خشیان**

خشێنەک / xişênek/: ☞ **خشگە**

خفتان / xiftan/: ناو. ١. کاری تۆم پێوە کردن بەر لە هەڕەتی باران ٢. کراسی بن زرێ بۆ جەنگ ▤ ١. بذرافشانی قبل از موسم باران ٢. خفتان

خک / xik/: ناو. خگ؛ دارکاری زۆر ▤ کتک‌کاری مفصل

خگ / xig/: ☞ **خك**

خل / xil/: ئاوەڵناو. ١. خڕ؛ گوشاد (بۆ شتێ کە تێی خراوە) ‹هێندە هەراوە شووتی پێ خلە!› ٢. گلار؛ تل؛ گل ٣. کون ـ کون؛ فشەڵۆک؛ بە کون و هولۆلییەوە ▤ ١. گُشاد ٢. غلتان؛ تلوتلو ٣. مُتخلخل

⊡ **خل بوونەوە** گل بوونەوە؛ خلەو بوون؛ خلۆر بوونەوە ▤ غلتیدن

خل کردنەوە خلەو کردن؛ گلاندن؛ خلۆر کردنەوە؛ گلار کردنەوە ‹بەردێکم خل کردەوە› ▤ غلتاندن

خلەو بوون ☞ **خل بوونەوە**

خلەو کردن ☞ **خل کردنەوە**

خلات / x(i)lat/: ناو. کفن؛ کەفەن ▤ کفن

خلار / x(i)lar/: ☞ **خلۆر**

خلان / x(i)lan/: چاوگ. خل بوونەوە؛ تلان ▤ غلتیدن

خلانکه / x(i)lanke/: ☜ **خڕخاڵه**

خلانه / x(i)lane/: ناو. تەرە؛ قوولکەی میوە تێدا ڕاگرتن ☰ چالەی نگهداری میوە

خلت / xilt/: ناو. جرج؛ مشکەکوێرەی دەشت ☰ موش‌کور صحرایی

خلج / xilc/: ناو. گەمەیەکە منداڵ دار دە قوڕ دەچەقێنن هەرکی توانی دەری بخا ئازایە ☰ از بازی‌های کودکان

خلخل[١] / xilxil/: ناو. ١. تەرزۆکە؛ گلێرکە ٢. ☜ **خلخلە** ☰ ١. تگرگ ریز ٢. ☜ **خلخلە**

خلخل[٢]: دەنگەناو. خشپەی زۆر بە سەبری پا ☰ صدای پاورچین راه رفتن

خلخلە / xilx(i)le/: ناو. خلخل؛ مەلێکە لە خێزانی مراوی و لە تیرەی وەردۆک، درێژاییەکەی ٣٧ سانتی‌متیرە، کەمێک لە جوڕە گەورەترە، لە کاتی فڕیندا پێش باڵی مەیلەو شین و سینگی قاوەییە، کەم وا هەیە بچێتە ناو ئاوی سوێر، لە ناو گیا و گوڵی چڕدا هێلانە دەکا ☰ خوتکای سفید

خل‌خۆر / xilxor/: ئاوەڵناو. تلار؛ تلۆر؛ تلێر ☰ غلتان

خلک / xilk/: ناو. ١. کووپەڵەی ڕۆن تێکردن ٢. خڕکە بەرد؛ وردەکوچک ☰ ١. بستو ٢. قلوه سنگ

خللۆر / xillor/: ☜ **خلۆر**

خلماتان / xilmatan/: ناو. زقان؛ هەڵماتان؛ ماتان؛ مێشان؛ پلان ☰ تیلەبازی

خلماش / xilmaş/: ناو. وەنەوز؛ بیرەخەو ☰ پینکی

خلندۆر / x(i)lindor/: ناو. گیایەکە دەکرێ بە چێشت و لە لۆرکی دەکەن ☰ گیاهی است

خلنزەر / x(i)linzer/: ناو. ١. زەردەقۆڕە؛ قومقومە؛ قووڕییەزەرد؛ شین‌شینک؛ لووس‌لووسک؛ جۆرێ مارمێلکەی درشتە دەگەڵ گیا ڕەنگ دەگرێ ٢. بووکەڵەی منداڵان ☰ ١. آفتاب‌پرست ٢. عروسک

خلنگ / x(i)ling/: ناو. لەنجە؛ ڕەوتی بە نازەوە چوونە ڕێدا ☰ خرام

خلنگین / x(i)lingîn/: چاوگ. لەنجە کردن؛ بە ناز ڕۆیشتن ☰ خرامیدن

خلۆپە / x(i)lope/: ئاوەڵناو. ١. ناسک و تەنکەڵە ٢. چکۆلەی جوانکیلە ☰ ١. باریک‌اندام ٢. کوچولو

خلۆخە / x(i)loxe/: ئاوەڵناو. ١. والا؛ پووک؛ ناوبەتاڵ ٢. *[پلار]* زگ‌هەڵمساو لە بەر زۆر خواردن ☰ ١. توخالی ٢. شکم‌گُنده

خلۆر / x(i)lor/: ئاوەڵناو. خلێر؛ خلار؛ خللۆر؛ گلار ☰ غلت

⊡ **خلۆر کردنەوە:** خل کردنەوە ☰ غلت دادن

خلۆرتە / x(i)lorte/: ناو. لوڕ؛ کیسە تەلیسێکی پووش تێئاخنراوی دوو تایە لە بن جلەوە لە پشتی بارەبەر دەکرێ ☰ بالشتک مانند زیر جُل باربر

خلۆرک / x(i)lorik/: ناو. ١. گلێرکە؛ تەرزەی ورد ٢. پەلوولە؛ شیوی گزموولە هەویر و سەوزی ☰ ١. تگرگ ریز ٢. آش اوماج

خلۆرەوەبوو / x(i)lorewebû/: ئاوەڵناو. گلاو؛ تلیاگ ☰ غلتیده

خلۆریگ / x(i)lorîg/: ناو. گلێرکە ☰ تگرگ ریز

خلۆز / x(i)loz/: ناو. خەڵووز؛ ڕەژی؛ ڕەژوو؛ سوخاڵ ☰ زغال

خلۆلک / x(i)lolik/: ناو. ١. بڕێش؛ شڵێوە؛ دوودانگ؛ باران و بەفر پێکەوە ٢. چاوڕەشۆک؛ گوڵێکە ☰ ١. بارش دودانگ ٢. گلی است

خلۆلیک / x(i)lolîk/: ناو. گلێرکە؛ تەرزەی وردیلە؛ تەیرۆکی هوور ☰ تگرگ ریز

خلووتە / x(i)lûte/: ☜ **خلۆك**

خلوور / x(i)lûr/: ناو. تلار ☰ غلت

خلە[١] / x(i)le/: ناو. هەر شتی خواردنی کە منداڵ خۆشیان لێ دێ، وەک نوقڵ و ... ☰ تنقُلات

خلە[٢]: دەنگەناو. دەنگی بەربوونی تراو لە ناو بۆشاییدا ☰ صدای عبور مایع از جسم کاواک

خلەپۆرت / x(i)leport/: ناو. ئاپۆره؛ دۆخی کۆ بوونەوەی حەشامات ⚑ ازدحام

خلەخل¹ / x(i)lexil/: ناو. *[کنایە]* غلەغل؛ خلەخلێ؛ ڕەوتی تلاوتل ڕۆیشتنی تازە پاگرتوو ‹وا بە خلەخل نیسانەکەش هات/ چارشێوی سەوزی پۆشیوە ولات «پیرەمێرد»› ⚑ فرایند تلوتلو خوردن نوپا

خلەخل²: دەنگەناو. غلەغل؛ خلە؛ دەنگەدەنگی گەڕانی شتێ لە بۆشاییدا ⚑ صدای متمادی عبور چیزی از جسم کاواک

خلەخلکەر / x(i)lexilker/: ناو. نوکوچەک؛ خڕەخڕکەر ⚑ لق ـ لق‌زن

خلەخلێ / x(i)lex(i)lê/: ☜ **خلەخل**¹

خلەوخەرمان/ x(i)lewxerman/: ☜ **خەلەوخەرمان**

خلی / x(i)lî/: ئاوەڵناو. سست و لەش‌داهێزاو ⚑ وارفته

خلیان / xilyan/: چاوگ. خلیانەوە؛ خلۆر بوونەوە ⚑ غلتیدن

خلیانەوە / xilyanewe/: ☜ **خلیان**

خلیچک / x(i)lîçik/: ئاوەڵناو. ١. شل و ول؛ نەبەگە؛ خاو؛ خۆنەگرتوو ٢. لیچق؛ لینج ‹بامیەکەی زۆر خلیچکە، ناخورێ› ⚑ ١. شُل‌وول ٢. لَزج

خلیزە / x(i)lîze/: ناو. شیرەی گیایەکە بە دەستەوە دەنووسێ ⚑ شیرەی چسبناک گیاهی است

خلیسک¹ / x(i)lîsk/: ناو. خولیسک: ١. خلیسکێن؛ ڕووبەرێکی لووس و لێژ بۆ خزینی شتێک لە سەری ٢. جێگەی لووس؛ جێگەی شەمتین ⚑ ١. سُرسُره ٢. لخشَک

خلیسک²: ئاوەڵناو. ١. خولیسک؛ لیچق ‹تامێکی خاو و خلیسکی هەیە› ٢. *[پلار]* گچکەی هیچ لێ نەهاتوو ⚑ ١. لزج و نامطبوع ٢. کوچک ناتوان

خلیسکان / x(i)lîskan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خلیسکای؛ دەخلیسکێی؛ بخلیسکێ// خلیسکیان؛ خیلیسکان؛ خەشکین؛ شەمتین؛ ڕەت بردن لە سەر شتی خز ⚑ لغزیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خلیسکاو/ چاوگی نەرێنی: نەخلیسکان

خلیسکاندن / x(i)lîskandin/: چاوگ. تێپەڕ. //خلیسکاندت؛ دەخلیسکێنی؛ بخلیسکێنە// خەشکاندن؛ ڕەت پێدان لە سەر سەهۆڵ و... ⚑ لغزاندن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخلیسکاندن

خلیسکانێ / x(i)lîskanê/: ناو. خلیسکێن؛ خلیسکێ؛ خزخزان؛ خزخزەکانێ؛ خلووزگێ: ١. خشخشان؛ کایەیێکی منداڵانە بە شێوەی خۆ خزاندن بە سەر شوێن یان کەرەسەیەکی تایبەتی ئەو کارەدا ٢. یاری خزان بە سەر سەهۆڵ و بەفردا ⚑ ١. سُرسُرەبازی ٢. اسکی

خلیسکاو / x(i)lîskaw/: ئاوەڵناو. سەرگرتە؛ شەمتی؛ خزیاگ ⚑ لیزخورده

خلیسکە / x(i)lîske/: ناو. ١. جێگەی خلیسکان ٢. خسک؛ خسکە؛ وردەپیواز بۆ چاندن ⚑ ١. جای سُر خوردن ٢. پیاز ریز کاشتنی

خلیسکی / x(i)lîskê/: ناو. کاڵی؛ خاوی ⚑ خامی

خلیسکیان / x(i)lîskyan/: ☜ **خلیسکان**

خلیسکێن¹ / x(i)lîskên/: ☜ **خلیسکانێ**

- خلیسکێن²: پاشەوشە. خلیسکێنەر ⚑ لغزاننده

خلیسکێنکەر / x(i)lîskênker/: ناو. کاشیکان ⚑ اسکی‌باز

خلیسکێ / x(i)lîskê/: ☜ **خلیسکانێ**

خلێ / x(i)lê/: ناو. لەیستۆکی بچووکان؛ شتێ کە منداڵی پێوە دەخافڵێ ⚑ سرگرمی کودکان

خلێر / x(i)lêr/: ☜ **خلۆر**

⊡ **خلێرەوە بون**: گلار بوونەوە ⚑ به پایین غلتیدن

خلێرەوە کردن: ١. خلۆر کردنەوە ٢. خڕ کردنەوە

🇮🇷 ١. به پایین غلتانیدن ٢. گرد کردن

خلێران / x(i)lêran/: چاوگ. تلاوتـل کـردن؛ تـل بردن؛ تل‌دان 🇮🇷 تلو خوردن

خلێره / x(i)lêre/: نـاو. ١. پۆلـکه؛ گـاگۆز؛ بـەری گیایەکی کەلووداره وەک ماشی درشـت دەچـێ ٢. گزمووڵـەقوڕی سـووره‌وه‌کراو ٣. خــەرخودا؛ داپیرۆشـک؛ داپیرۆکـه؛ پیرێژنۆکـه؛ پیرایشـۆکه؛ پووراشێوکه؛ پیرۆشک؛ مامه‌خۆڵینه؛ شـەگورگانه؛ تیتگه‌شـوانه؛ چـوس‌گـورگ؛ کەرەجنـه؛ هەرلـه؛ هەڕلــه؛ گەنەکەوڵــه؛ کەرەکەوڵــه؛ خــڕخاکی؛ مەل‌خاکی؛ جانەوەرێکی بۆر و خڕکەڵە، بە لەشی ئاڵقە‌ـ ئاڵقە، بێ قاپوولکه و زگـی کـورت و پێـی زۆرەوە، گڵ لە سەر کونەکەی هەڵدەداتەوە 🇮🇷 ١. خلر ٢. گلوله‌ی گلی سرخ شده ٣. خرخاکی

خلێڵه / x(i)lêłe/: ☜ **خلێڵه**

خلێنکه / x(i)lênke/: نـاو. گووخلێنکه؛ گووخلێنــه؛ گووگلێن؛ گووگلێنه؛ گووگەڕین؛ گووخرتەوکـەرە؛ گووبەرە؛ گام‌گلۆس؛ گی‌گلوو؛ گی‌گله؛ گووپلـدەر؛ گی‌پلدەرە؛ ڕیخ‌گلێنـه؛ کێـز؛ کێـزک؛ گاوزالـک؛ گازولک؛ قالۆنچەعەجەمانـه؛ چۆسلـه؛ گازوولـک؛ مێروویەکی لـەش‌پـان و قاپلـۆخ‌ڕەق لـە تـیرەی قالۆچە کە پێگەیوەکانیان گزموولـەی شـیاکە بـۆ گەرا تێکردن خڕ دەکەنەوە 🇮🇷 سرگین‌غلتان

خلێنه / x(i)lêne/: نـاو. ١. کاکیله؛ خـرێ؛ خرێنـه ٢. ئامرازی ماستاو کردن ٣. کـەمێڵ؛ سـلەمەڕی بە پاشڵی مەڕەوە وشکەوەبوو ٤. گشتەکی جەواڵ دروون ٥. پارچە بەردی بچـووک لـە بـەردکاری وەستای بەنادا 🇮🇷 ١. دندان آسیا ٢. وسیله‌ی دوغ بـه هم زدن ٣. گـال؛ سـرگین خشـک‌شـده بـر دنبـه‌ی گوسفند ٤. رشته‌ی جوالدوزی ٥. تکه سـنگ کوچـک در کار بنایی

خلێنەوبلێنــه / x(i)lênewb(i)lêne/: نـاو. /پـلار/ کـــەین‌وبـــەین؛ خـــرتی‌وپـــرتی ‹دیـــاره خلێنــەوبلێنەیــەکیان لــە نێواندایــە!› 🇮🇷 رابطـه‌ی محرمانه

خلێوخاو / x(i)lêwxaw/: نـاو. زیگـزاگ؛ لابـەلا 🇮🇷 زیگزاگ

خڵافـان / x(i)łafan/: چـاوگ. تێنەپـەڕ. //خڵافـای؛ دەخڵافێی؛ بخڵافێ// خڵەفان: ١. خەریک بوون بە کارێکەوە ٢. فریـو خـواردن؛ هەڵخەڵـەتان 🇮🇷 ١. سرگرم شدن ٢. فریب خوردن

■ ئاوەڵـناوی بـەرکاری: خڵافـاو/ چـاوگی نـەرێنی: نەخڵافان

خڵافانـــدن / x(i)łafandin/: چــــاوگ. تێــــەڕ. //خڵافانـدت؛ دەخڵافـێنی؛ بخڵافێنـە// خڵافـانن؛ خڵەفاندن: ١. خەریک کردن ٢. فریـو دان 🇮🇷 ١. سرگرم کردن ٢. فریب دادن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخڵافاندن

خڵافانن / x(i)łafanin/: ☜ **خڵافاندن**

خڵافنای / x(i)łafnay/: چاوگ. خەریک کـردن 🇮🇷 سرگرم کردن

خڵافیای / x(i)łafyay/: چاوگ. خـەریک بـوون 🇮🇷 سرگرم بودن

خڵافیو / x(i)łafîw/: ئاوەڵـناو. فریـودراو؛ خەڵـەتاو؛ دەسخەڕۆ 🇮🇷 فریب‌خورده

خڵت / xiłt/: نـاو. ١. تڵـف؛ تڵـپە؛ تڵـتە؛ سڵـپ ٢. نەخۆشی نەناسراو 🇮🇷 ١. تُفاله ٢. بیماری ناشناخته

خڵتان / xiłtan/: ئاوەڵناو. گەوزیو؛ شەلاڵ 🇮🇷 آغشته

⊡ **خڵتانی خوێن بـوون**: لە خوێندا گەوزین؛ شەلاڵی خــوێن بــوون ‹گــەڵێ خونچــەی نەپشــکووتوو/ خڵتانی خوێن بوو «شـێرکۆ»› 🇮🇷 غـرق در خـون بودن

خڵته / xiłte/: ناو. ١. تڵته؛ خڵت ٢. قورم و سیانی ناو سەبیلە و دارجگەرە 🇮🇷 ١. تُفالـه ٢. جِـرم چـوب سیگار

خڵخاڵ / xiłxał/: ☜ **خرخاڵ**

خڵم /xiłm/: ناو. چلم ف آب‌دماغ

خڵمن /xiłmin/: ناو. چلمن ف خلمو

خڵۆپان /x(i)łopan/: چاوگ. تلان؛ تلانەوە ف غلتیدن

خڵۆک /x(i)łok/: ناو. خلۆکە؛ خلووتە؛ قرقرە؛ غەرغەرە؛ مەکارە ف قرقره

خڵۆکە /x(i)łoke/: ☜ **خڵۆک**

خڵوزگێ /x(i)łûzgê/: ☜ **خلیسکانێ**

خڵەتان /x(i)łetan/: چاوگ. خلەتیان؛ هەڵخەڵەتان؛ فریو خواردن ف فریب خوردن

خڵەتاندن /x(i)łetandin/: چاوگ. خلەتانن؛ فریو دان ف فریب دادن

خڵەتانن /x(i)łetanin/: ☜ **خڵەتاندن**

خڵەتیاگ /x(i)łetyag/: ناوەڵناو. هەڵخڵەتاو؛ فریوخواردوو؛ دەسخەڕۆکراو ف فریب‌خورده

خڵەتیان /x(i)łetyan/: ☜ **خڵەتان**

ـ **خڵەتێن** /x(i)łetên/: پاشوشە. فریودەر ‹پیاوخلەتێن› ف ـ فریب

خڵەفان /x(i)łefan/: ☜ **خڵافان**

خڵەفاندن /x(i)łefandin/: ☜ **خڵافاندن**

خڵەفاو /x(i)łefaw/: ناوەڵناو. هەڵخڵەتاو؛ هەڵخەڵەتاو ف فریب‌خورده

خڵەوە /x(i)łewe/: ☜ **خەریوە**

خڵێف /x(i)łêf/: ناو. ۱. تویخ؛ تویژێ کە لە پێستی گیاندار هەڵدەبێ ۲. پلووره؛ ماڵی مێشەنگوین ف ۱. پوستەی نازکی کە جانور می‌اندازد ۲. کندوی عسل

خڵێفە /x(i)łêfe/: ناو. پەپکە ف چنبره

⊡ **خڵێفە خواردن**: پەپکە دان ف چنبره زدن

خڵێڵە /x(i)łêłe/: ناو. خلێڵە؛ خەلیلە: ۱. دڵەخورپە؛ دڵەڕاوکێ ۲. دوودڵی؛ گومان؛ ناخاترجەمی ۳. دوخمانی؛ ناپاکی ف ۱. دلشوره ۲. تردید ۳. خیانت

خم¹ /xim/: ناو. ۱. هەش؛ بەری گیایەکە، خام و بەنی پێ شین دەکەن ۲. دەفری گەورە ف ۱. نیل ۲. خُم

⊡ **خم شێوان**: */کینایە/* خم شێویان؛ خوم شێوان؛ ئاژاوە و پشێوە بوون ف آشوب و بلوا شدن

خم شێویان: ☜ **خم شێوان**

خم کردن: هنگ کردن؛ لووت سڕین؛ کەپۆ لە چلم پاک کردنەوە ف فین کردن

خم لێ‌شێوان: */کینایە/* سەرگەردان بوون ف سرگردان شدن

خم²: دەنگ. هنگ؛ دەنگی لووت خاڵی کردن ف فین

خمام /x(i)mam/: ناو. تەمومژ ف مه

خمچی /ximçî/: ناو. کارگێڕی خم ف رنگرز

خمخانە /ximxane/: ناو. دووکانی ڕەنگڕێژی؛ دووکانی خمگەر ف رنگرزی

⊡ **کردنە خمخانەی کەوو**: */کینایە/* سوور و کەوو کردنەوەی لەش بە لێدان ف سرخ و کبودن کردن بدن

خمخم¹ /ximxim/: ناو. خمخمک؛ خنخنک؛ خڕناش؛ خەڕناش؛ خووخنک؛ کونی کەپۆ ف سوراخ بینی

خم • خم²: دەنگەناو. خوڕ- خوڕی دەنگی ئاو ف شُر- شُر آب

خمخمک /ximximk/: ☜ **خمخم¹**

خمخمورک /ximx(i)murik/: ناو. زەمینی قوپاو ف زمین گود

خمخمۆتە /ximx(i)mote/: ناوەڵناو. گەنیو؛ گەنی؛ گەند ف گندیده

خمخمۆک /ximx(i)mok/: ناو. قمقمۆک؛ خمخمۆکە؛ خومخمۆک؛ خمەگرۆ؛ خەمەگرۆ؛ خەمەگروو؛ خەمەگڕوو؛ قومقومە؛ بزنمژە ف بُزمجه

خمخمۆکه / ximx(i)moke/: ☜ **خمخمۆك**

خمخۆرک / ximxorik/: ناو. ١. زەوی قوپاو؛ هەردی ڕۆچوو ٢. کەندەڵان ☰ ١. زمین گود شده ٢. کنارەی بلند آبکند

خمخۆرکه / ximxorke/: ناو. کەندالی پچووکی ئاودڕ ☰ آبکند کوچک

خمخۆڵ / ximxoł/: ناو. وڕاوە؛ وڕینە ☰ هذیان

خمرەشۆک / ximreşok/: ناو. خەمرەشۆک؛ گیایەکی نزمە، گوڵی ڕۆش دەردەکات ☰ گیاهی است

خمسه / ximse/: ناو. کیلە؛ پێوانەی دەخڵ ☰ پیمانەی محصول

خمشێوێن / ximşêwên/: ئاوەڵناو. *[کنایە]* خومشێوێن؛ خومەشوێنکە؛ خومەشوێنە؛ خومەشێونە؛ ئاژاوەچی ☰ آشوبگر

خمگەر / ximger/: ناو. وەستای ڕەنگرێژ ☰ رنگرز

خمڵ / xim(i)ł/: ناو. مەزندە؛ مەزننە ☰ تخمین

⊡ **خمڵ خستن:** مەزندە کردن بە چاو ☰ تخمین زدن

خمڵخەر / x(i)miłxer/: ناو. مەزندەکار ☰ تخمین‌زن

خمەکێوی / x(i)mekêwî/: ☜ **خمەهەردە**

خمەگرۆ / x(i)meg(i)ro/: ☜ **خمخمۆك**

خمەهەردە / x(i)meherde/: ناو. خمەکێوی؛ وسمە؛ ڕوەکێکی کێوی و خۆڕسکە لە ڕەگ و ڕیشەکەی ماکێکی ڕەنگی بەرهەم دێنن ☰ وسمە

خمی / ximî/: ئاوەڵناو. خمین؛ شین لە ڕەنگی هەش ☰ نیلی‌رنگ

خمین / ximîn/: ☜ **خمی**

خن / xin/: دەنگەناو. دەنگی هەناسە دان ☰ صدای نفس کشیدن

خناف / x(i)naf/: ☜ **خوناف**

خناق / x(i)naq/: ناو. ئەڵقەڕێز؛ شەوژەن ☰ چفت

خناک / x(i)nak/: ناو. ١. تۆق لە ملدا ٢. گەردانەی یەکپارچە ☰ ١. طوق گردن ٢. نوعی گردنبند

خنانەوە / x(i)nanewe/: چاوگ. پێکەنینی نەرم؛ بە سەورێ پێکەنین ☰ آرام خندیدن

خناو / x(i)naw/: ☜ **خوناف**

خناوکه / x(i)nawke/: ناو. گورچک؛ گورچیلە؛ گرچوو؛ گورچەویلە؛ ولک ☰ کلیه

خنتوله / xintûle/: ئاوەڵناو. کروشمە؛ مات و خۆ خڕداو ☰ کزکردە

خنج / xinc/: ناو. خنجکە؛ ناز؛ قەمزە ☰ ناز؛ کرشمە

خنجک / xincik/: ناو. کۆلیت؛ کۆخ ☰ کوخ

خنجکان / xinc(i)kan/: چاوگ. خەندقین؛ خنکان ☰ خفە شدن

خنجکاندن / xinc(i)kandin/: چاوگ. خنکاندن؛ خەندقاندن ☰ خفە کردن

خنجکه / xinc(i)ke/: ☜ **خنج**

خنجوخۆڵ / xinc û xoł/: ☜ **خنج‌ومنج**

خنجومنج / xinc û minc/: ئاوەڵناو. خنج‌وخۆڵ؛ جوانی نازەنین ☰ زیبا و دلربا

خنجولک / xincûlik/: ☜ **خنجیلانە**

خنجەر / xincer/: ☜ **خەنجەر**

خنجەرە / xincere/: ناو. تیشەبەردی پەنا قەبر نیشانەی پیاو بوونی مردوو ☰ تکە سنگ کنار قبر بە نشانەی مذکر بودن میت

خنجەلە / xincele/: ☜ **خنجیلانە**

خنجیلانە / xincîlane/: ئاوەڵناو. خنجەلە؛ خنجیلە؛ خونجیلانە؛ خونجیلە؛ خنجوولک؛ خونچیلانە؛ خونچیلە؛ چکۆلەی جوانکیلەی خوێن‌شیرین ‹بیری لێ بکە! ماڵێکی خۆش و خنجیلانە، کوڕ و کچی جوان! «سوارە»› ☰ کوچکِ زیبا

خنجیله / xincîle/: ☜ **خنجیلانە**

خنجێر / xincêr/: ☜ **خەنجەر**

خنچکه / xinç(i)ke/: ناو. لەنجە و لار ☰ خرام

خنخنک / xinxink/: ☜ **خم‌خم١**

خندڕک / xindiřik/: ناو. ئاودڕ ▤ آبکند

خنران / xinran/: ☜ **ئاخنران**

خنز / xinz/: ئاوەڵناو. خوێڕی؛ ترسەنۆک؛ ترسەزاڵ ▤ ترسو؛ بُزدل

خنز١ / xiniz/: ئاوەڵـناو. دڕ و شـەڕانی (بـۆ سـەگ) ‹سەیێ مە خنـزە!› ▤ گزنده (سگ)

خنز٢: ئاوەڵکار. بە دزییەوە؛ بێ‌دزیەو؛ بـە دزیکـەوە ▤ دزدکی

خنکـان / xinkan/: چـاوگ. تێنەپـەڕ. //خنکـای؛ دەخنکێی؛ بخنکێ// خنکیان: ١. خنجکان؛ پشـوو لێ بڕان؛ هەناسە نەمان ‹عولەمامان بـە قـەولی بـێ سەر و پا/ پاکی خنکا لە بەحری وشکی هەوا! «حاجی قـادر»› ٢. مردن لە ناو ئـاودا ▤ ١. خفـە شـدن ٢. غرق شدن

■ ئاوەڵـناوی بـەرکاری: خنکـاو/ چـاوگی نـەرێنی: نەخنکان

خنکاندن / xinkandin/: چاوگ. تێپەڕ. //خنکانـدت؛ دەخنکێنی؛ بخنکێنە// خنکـانن: ١. خنجکانـدن؛ خەندقانـدن؛ پشـوو لـێ بـڕین؛ هەناسـە بـڕین ‹سـووچت بـوو فـەرمووت مـن نیشـتمانیم؟/ بیشمخنکێنن هەر کوردستانیم «قـانع»› ٢. لـە نـاو ئاودا خەفە کردن ▤ ١. خفه کردن ٢. غرق کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخنکاندن

خنکانن / xinkanin/: ☜ **خنکاندن**

خنکـاو / xinkaw/: ئاوەڵناو. خنکیاو؛ خنکیـاگ: ١. هەناسە لـێ‌بـڕاو ‹دەسـتی بـەربووی کچـی گـەڕی شاییم/ هەستی خنکاوی لاوی سەودابیم «هـێمن»› ٢. لە ئاودا مردوو ▤ ١. خفه‌شده ٢. غرق شده

خنکیاگ / xink(i)yag/: ☜ **خنکاو**

خنکیان / xink(i)yan/: ☜ **خنکان**

خنکیاو / xink(i)yaw/: ☜ **خنکاو**

— **خنکـێن** / -xinkên/: پاشەوشـە. خنکێنـەر ‹گورگ‌خنکێن› ▤ ـ خفه‌کن

خنکێندران / xinkênd(i)ran/: ☜ **خنکێتران**

خنکێندراو / xinkênd(i)raw/: ☜ **خنکێتراو**

خنکێنـران / xinkênran/: چـاوگ. تێنەپـەڕ. نادیـار. //خنکێنـرای؛ دەخنکێنرێـی؛ بخنکێنـرێ// خنکێندران: ١. خەفە کران ٢. غەرق کران ▤ ١. خفه شدن ٢. غرق شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خنکێنـراو/ چاوگی نـەرێنی: نەخنکێنران

خنکێنـراو / xinkênraw/: ئاوەڵـناو. خنکێنـدراو؛ خنکاو: ١. هەناسە لێ بڕاو ٢. لە ئـاودا مـردوو ▤ ١. خفه‌شده ٢. غرق شده

خنگـرین / xing(i)rîn/: چـاوگ. بـە دڵـنیاییەوە ڕۆیشـتن ▤ با آرامش رفتن

خنگلین / xing(i)lîn/: چـاوگ. ١. بـە شەلەشـەل ڕێوە چوون ٢. بەولاولادا کەوتن ▤ ١. لنگ‌لنگـان راه رفتن ٢. تلوتلو خوردن

خنۆک / x(i)nok/: ناو. قوڕگ؛ ئەوک ▤ حَلق

خنووسی١ / x(i)nûsî/: ناو. کووپەی گەورەی زار زل ▤ خُم بزرگ دهان گُشاد

خنووسی٢: ئاوەڵناو. گوشاد؛ هەراو ▤ گُشاد

خنە / x(i)ne/: دەنگـەناو. هەسکەهەسـک؛ دەنگـی هەناسەی سوار ▤ هِن ـ هِن

خنـەخن١ / x(i)nexin/: نـاو. هەناسـەبڕکێ لـە ماندوویی ▤ هِن‌وهِن

خنەخن٢: ئاوەڵکار. بە هێواشی؛ لەسەرخۆ ‹خنـەخن کار دەکا› ▤ به کُندی

خنیکنـای / x(i)nîknay/: چاوگ. خنکاندن ▤ خفـه کردن

خنیکیـای / x(i)nîkyay/: چاوگ. خنکـان ▤ خفـه شدن

خنین / x(i)nîn/: چاوگ. ١. پووڕاندن؛ ڕاپۆڕانـدن؛ (تـێ)پەسـتاندن؛ (تـێ)پەسـتاوتن؛ تـێ‌بـڕین؛

(تێ)تەپاندن ٢. پەستاوتن ◼ ١. سپوختن ٢. آکندن

خنینەوە / x(i)nînewe/: چاوگ. لە سەر خۆ پێکەنین؛ نەرمەخەنە کردن ◼ آرام خندیدن

خنیە / x(i)nye/: ☜ **خەنە-٢**

خوا^{١} / x(i)wa/: ناو. ١. ☜ **خودا** ٢. ☜ **خوێ -١**

▣ **خوا بە گژ کەسێکدا دان**: داوا کردن لە خوا کە تووڕەیی و هەڕەشەی خۆی نیشان کەسێ بدات ◼ خشم خدا را برای کسی خواستن

خوا پێ دان: ☜ **خوا دان-١**

خوا خراو بۆ کردن: سەر لێ شێوان (زۆرتر وەکوو تووک بە کار دەڕوا) ◼ گُمراه شدن

خوا خۆش نەهاتن: ڕەزای خودای لەگەڵ نەبوون ◼ خدا را خوش نیامدن

خوا دان: ١. خوا پێدان ٢. خوێ دان بە ئاژەڵ ◼ ١. از خدا رسیدن ٢. نمک به حیوان دادن

خوا دانەوە: تووشی مەترسی بوونی کەسێ و دەرباز بوونی لە مەرگ ◼ مُعجزەآسا از مرگ رستن

خوا لە بەینا بون: خوا پێ زانین؛ خوا وەکیل بوون؛ بە ڕاست بوون ‹خوا لە بەینا بێ دەستم لێ نەداوە› ◼ خدا شاهد بودن

خوا لە کەسێ خۆش بون: خوا سووچ و گوناحی کەسێک بەخشین ◼ خدا کسی را آمرزیدن

خوا لە کەسێ ڕازی بون: خودا کەسێکی خۆش ویستن ◼ خدا از کسی خشنود بودن

خوا نەخواستە: خوا نەخواسە؛ خوا نەکا؛ خوا نەکردە؛ ڕوو نەدات ◼ خدای ناخواسته

خوا نەخواسە: ☜ **خوانەخواستە**

خوا نەکا: ☜ **خوانەخواستە**

خوا نەکردە: ☜ **خوانەخواستە**

خوا هەڵنەگرتن: خوا خۆش نەهاتن؛ کاری دوور لە ڕەزای خوا کردن ◼ خدا راضی نبودن

خوا یار(ی کەسێ) بون: خوا یاریگەر بوون ‹خوا یارمان بێ ئیسماڵ کارەکە تەواو ئەکەین› ◼ خدا یار بودن

خوای خۆ بە حەق نەناسین: *[کنایە]* لە خۆ بایی بوون؛ خۆپەسێن و خۆسەپێن بوون ‹لە کاتێکەوە بووەتە سەرۆک، خوای خۆی بە حەق ناناسێ› ◼ خدا را بنده نبودن

تا خوا حەز کردن: زۆر ـ زۆر بوون؛ یەکجار زۆر بوون؛ زێتر لەو ڕادە بوون بیری بۆ بچێ ‹حەمەحوسێن خان کوڕی سەیفی قازی و ئامۆزای پێشەوا بوو. پیاوێکی سوورهولی زۆر زەلامی چاوزەق و بەهەیبەت بوو. تا خوا حەز کا کوردێکی دڵسۆز بوو. «هەژار، چێشتی مجێور»› ◼ بیش از حد

کردنە خاتر خوا: بۆ ڕەزای خوا؛ بە خاتری خوا ◼ محض رضای خدا

• **خوا**^{٢}: پاشەوشە. ـ خواز؛ ـ خواه ؛ داواکار ◼ ـ خواه

خوا^{٣}: ئامراز. یان؛ یا؛ نا ‹ئووشن هەر ڕووژی دیزە نیەیتە دار/ خوا ئەڕای شام بوو، خوا ئەڕای نەهار/ خوا گووشت گاپیر، خوا شەک پەڕوار «شامی»› ◼ خواه

خوابەختەکی / x(i)wabextekî/: ئاوەڵکار. شانسی؛ خۆوبەخت؛ بەهەڵکەوت ◼ شانسی

خوابیکا / x(i)wabîka/: ☜ **خواحەزکا**

خواپەرس / x(i)waperis/: ☜ **خواپەرست**

خواپەرست / x(i)waperist/: ئاوەڵناو. خواپەرس؛ خوداپەرس؛ خوداپەرست؛ پەرستندەی خودا ◼ خداپرست

خواپێداگ / x(i)wapêdag/: ☜ **خواپێداو**

خواپێداو / x(i)wapêdaw/: ئاوەڵناو. خواپێداگ؛ بەختەوەر؛ بەسعوود ‹چونکە ئەیزانم تەلاری یارە خواپێداوەکەت/ مەستی کردووی بۆیە نابینێ لە عاستم چاوەکەت «هەردی»› ◼ خداداده

خوات / x(i)wat/: ئاوەڵناو. قایم؛ توند ◼ محکم

خواتۆبە / x(i)watobe/: سارستە. پەنابەخوا ◼ پناه

بر خدا

خواتیەلە /x(i)wat(i)yele/: ناو. خوێ‌تاڵە ☰ نمک تلخ

خواجا¹ /x(i)waca/: ناو. خواجە: ١. نازناوێک بۆ جوولەکە و گاوری دەوڵەمەند ٢. نازناوی مەلا و مامۆستا ٣. *[مەجاز]* دەوڵەمەند؛ بوودە؛ دارا ☰ ١. لقب کلیمی و مسیحی ثروتمند ٢. لقب ملا و استاد ٣. دارا

خواجا²: ناوەڵناو خواجە؛ خەسێنراو ☰ اختەشدە

خواجارۆ /x(i)wacaro/: ☜ **خەجەرۆ**

خواجانشین /x(i)wacan(i)şîn/: ☜ **خواجانە**

خواجانە /x(i)wacane/: ناو. خواجەنشین؛ خواجانشین؛ دوو سەکۆی هەر دوو لای دەرک و دەروازەی ماڵەگەورەی پێشوو ☰ دو سکوی دو طرف دروازەهای قدیم

خواجە /x(i)wace/: ☜ **خواجا**

خواجەبێدار /x(i)wacebêdar/: ناو. ئاڵقەی لە دەرگا دان ☰ حلقەی در

خواجەنشین /x(i)wacen(i)şîn/: ☜ **خواجانە**

خواحافیز /x(i)waĥafîz/: دوعا. خوداحافیزی؛ مالاوا؛ خاترێ وە؛ لە پەنای خوا؛ خوا پارێزەر بێت (کاتی جوێ بوونەوە لە کەسێ، بۆ مالاوایی دەگوترێ) ☰ خداحافظ

خواحافیزی /x(i)waĥafîzî/: ناو. مالاوایی؛ خاترخوازی؛ ڕێورەسمێ کە لە کاتی ڕۆیشتنی کەسێ لە شوێنێک بەڕێوە دەچێ ☰ خداحافظی

خواحەزکا /x(i)waĥezka/: سارستە. خوابیکا؛ لە سەر خودا ☰ انشاءالله

خواخوا¹ /x(i)wax(i)wa/: ☜ **خوداخودا**

⊡ **خواخوا بون:** ☜ **خوداخودا بون**

خواخوا²: ناوەڵناو. خوداخواز؛ خواپەرست ☰ خداپرست

خوادا /x(i)wada/: ☜ **خواداو**

خواداد /x(i)wadad/: ☜ **خواداو**

خواداگ /x(i)wadag/: ☜ **خواداو**

خوادان /x(i)wadan/: ناو. ١. ☜ **خوێدان** ٢. کیسەیەکی قایم بوو بۆ جێی خوێ ☰ ١. ☜ **خوێدان** ٢. کیسەی جانمکی

خواداو /x(i)wadaw/: ناو. خوادا؛ خواداد؛ خواداگ؛ بەشی خوایی ☰ خداداد

خوار¹ /x(i)war/: ناو. ١. لای ژێر. بەرانبەر: **بان** ‹لارەی سەری تی لە ناو خیابان/ لە بان دەیدە خوار، لە خوار دەیدە بان «شامی»› ٢. خوشک؛ خوەیشک ☰ ١. پایین ٢. خواهر

خوار²: ناوەڵناو. لار: ١. چەوت؛ کەج ٢. *[مەجاز]* نالەبار لە دۆستی و مامەڵەدا ☰ ١. کج ٢. کج‌حساب

⊡ **خوار بونەوە:** لارەوە بوون؛ داهاتن ☰ خم شدن

خوار کردن: لار کردن؛ چەماندن ‹گوێی لە سێوەڕە گرتووە/ ملی لە سەر خوار کردووە «هەژار، *بۆکوردستان*»› ☰ خم شدن

خواربڕاو /x(i)warb(i)řaw/: ناوەڵناو. خواربڕدراو؛ شەفتووربڕیاگ ☰ فارسی‌بُر

خواربڕدراو /x(i)warbiřd(i)raw/: ☜ **خواربڕاو**

خواردن¹ /x(i)wardin/: چاوگ. تێپەڕ. تێنەپەڕ. //خواردت؛ دەخۆی؛ بخۆ// خوارن؛ خارن؛ وەردش؛ وەردایش؛ واردەی؛ هەردن؛ هەردەن: □ تێپەڕ. ١. قووت دانی پێخۆر لە ڕێی گەرووەوە بۆ ناو گەدە ‹نان خواردن› ٢. خواردنەوە؛ فڕ کردن ‹ئاو خواردن› ٣. داگیر کردن؛ بە ناڕەوا خۆ کردنەوە خاوەنی شتێک ‹مالی خەلک خواردن› ٤. مەزخاندن؛ خەرج کردن؛ باخت کردن ‹چی بە میرات بۆ مابوو لە سالێکدا خواردی› □ تێنەپەڕ. ٥. لێ‌کەوتن ‹دەستم خواردی بەو لیوانە› ٦. *[مەجازی]* کەوتنە بەر تین و تەوژمی شتێک ‹خەم خواردن› ٧. *[مەجازی]* پێ‌کەوتن؛ لێهاتن ‹ئەو ڕەنگەی پێ

نـه‌خوا› ٨. *[مـه‌جازی]* وه‌رگـرتن؛ قبـوول کـردن ‹جـۆش خـواردن؛ پـوول خـواردن› ٩. به‌رکـه‌وتن ‹شه‌ق خواردن؛ کوته‌ک خواردن› 🇮🇷 ١تا٩. خوردن

■ ئاوه‌ڵناوی به‌رکاری: ـ/ چاوگی نه‌رێنی: نه‌خواردن

خواردن[٢]: ناو. خۆراک؛ چێشت 🇮🇷 خوراک

خواردنگه / /x(i)wardinge/: نا. خارنگه؛ خوارنگه‌ه؛ چێشـتخانه؛ شـوێنی تایبـه‌ت بـۆ خـواردن و خواردنه‌وه به پاره 🇮🇷 غذاخوری

خواردنـه‌وه[١] / /x(i)ward(i)newe/: چـاوگ. تێـه‌ڕ. //خواردتـه‌وه؛ ده‌خۆیـه‌وه؛ بخـۆ(ر)ه‌وه// خوارنـه‌وه؛ نۆشین؛ وه‌خوارن ‹ئاو خواردنه‌وه› 🇮🇷 نوشیدن

■ ئاوه‌ڵناوی به‌رکاری: ـ/ چاوگی نه‌رێنی: نه‌خواردنه‌وه

خواردنه‌وه[٢]: ناو. خوارنه‌وه؛ هه‌ر شتێکی تراو که بـۆ خواردن بشێت 🇮🇷 نوشیدنی

خواردنه‌وه‌یی / /x(i)ward(i)neweyî/: نـاو. ڤـه‌خار؛ شتی بۆ خواردنه‌وه 🇮🇷 نوشیدنی

خواردنی / /x(i)ward(i)nî/: ☜ **خوارده‌مه‌نی**

. خواردوو / /-x(i)wardû/: پاشه‌وشه. ١. به‌ر خـواردن کـه‌وتوو ‹کـرم‌خـواردوو› ٢. ده‌رخـوارددراو ‹ده‌رمان‌خواردوو› 🇮🇷 ١. خورده‌شده ٢. خورانده‌شده

خوارده / /x(i)warde/: ئاوه‌ڵناو. *[کینایه]* ١. به‌خشـنده؛ ده‌س‌بـڵاو ٢. خـۆش‌خـۆر 🇮🇷 ١. سـخاوتمند ٢. خوش‌خوراک

خـوارده‌س / /x(i)wardes/: ئاوه‌ڵـناو. *[کینایـه]* خوارده‌ست؛ ژێرده‌ست؛ به‌رده‌ست 🇮🇷 زیردست

خوارده‌ست / /x(i)wardest/: ☜ **خوارده‌س**

خوارده‌مـه‌نی[١] / /x(i)wardemenî/: نـاو. خـواردنی؛ چه‌ره؛ خۆره‌ن؛ پێخۆر؛ ئه‌وی وه‌ک چێشـت یـان چه‌ره که بۆ خواردن ده‌بێ 🇮🇷 خوراکی

خوارده‌مه‌نی[٢]: ئاوه‌ڵناو. خواردنی؛ شـیاوی خـواردن ‹ئه‌م گیایه خوارده‌مه‌نی نییه› 🇮🇷 خوردنی

خوارزا / /x(i)warza/: ☜ **خوشکه‌زا**

خوارزی / /x(i)warzî/: ☜ **خوشکه‌زا**

خوارزینـه / /x(i)warzîne/: نـاو. ژن‌خوشـک؛ خوشکی ژن 🇮🇷 خواهرزن

خوارک / /x(i)wark/: ناو. ١. شـیله؛ ددانی شـیری ٢. پوور؛ میمک ٣. خوشـکی دایـک 🇮🇷 ١. دنـدان شیری ٢. عمّه ٣. خاله

خوارکه / /x(i)warke/: ناو. درووِمـانی پێچه‌ڵپلـۆچ 🇮🇷 دوخت‌ودوز حلزونی

خوارگ / /x(i)warig/: ☜ **خواروو**

خوارگین / /x(i)wargîn/: ☜ **خواروو**

خوارن / /x(i)warin/: ☜ **خواردن**

خوارنـدن / /x(i)warindin/: چـاوگ. ورنـای 🇮🇷 خاراندن

خوارنگ / /x(i)waring/: ☜ **خواروو**

خوارنگه‌ه / /x(i)waringeh/: ☜ **خواردنگه**

خوارنه‌وه / /x(i)warnewe/: ☜ **خواردنه‌وه**

خـواروا / /x(i)warwa/: ناو. بنژیـل؛ بـن بێژنگـه 🇮🇷 ته‌نشین غربال‌شده

خـواروخێچ / /x(i)war û xêç/: ئاوه‌ڵـناو. خـوارووێچ؛ خـێچ‌وپـاچ؛ خـێچ‌وخـوار؛ چـه‌فت‌وچـه‌وێل؛ چه‌وت‌وچێل؛ لار و خوار 🇮🇷 کج و کوله

خوارووێچ / /x(i)war û wêç/: ☜ **خواروخێچ**

خـوارۆخ / /x(i)warox/: ئاوه‌ڵناو. زۆرخۆر؛ فره‌خـوه‌ر 🇮🇷 پُرخور

خواروو / /x(i)warû/: ئاوه‌ڵـناو. خـوارگ؛ خـوارگین؛ خوارنگ؛ خواری؛ خـوارین؛ لای ژێـروو ‹گونـدی خواروو› 🇮🇷 پایینی

خواره‌با / /x(i)wareba/: نـاو. لابـا؛ بایـه‌ک کـه نـه شه‌ماڵ بێ نه زریان 🇮🇷 بادی نه از سـمت جنـوب و شمال

خواره‌پێچه / /x(i)warepêçe/: ☜ **خواره‌که‌وپێچه‌که**

خواره‌خوار / /x(i)warex(i)war/: ☜ **خواره‌وخوار**

خواره‌که‌وپێچه‌که / /x(i)warekewpêçeke/: ئاوه‌ڵـناو. خواره‌پێچه؛ قیلقاج؛ خواره‌پێچه 🇮🇷 اُریب

خوارەمڕێ / x(i)warem(i)r̂î/: ناو. ئاژاوە؛ پشێوێنی ☰ آشوب

خوارەوخوار / x(i)warewx(i)war/: ئاوەڵناو. خوارەخوار؛ بەرەولا؛ قیچەڵقاچ؛ قیلەقاچ ☰ أُریب؛ کج

خوارەوە / x(i)warewe/: ئاوەڵکار. لای ژێروو ‹چوو لە خوارەوە دانیشت› ☰ پایین

خواری^1 / x(i)warî/: ناو. لاری؛ چەوتی؛ ناڕاستی ☰ کجی

خواری^2: ☜ **خوارو**

خوارین / x(i)warîn/: ☜ **خوارو**

خوارێ / x(i)warê/: ئاوەڵکار. لای خواروو؛ لای ژێروو ☰ پایین

ـ خواز / x(i)waz-/: پاشەوشە. ـ واس؛ داواکار؛ خوازەر ‹ئاواتخواز؛ ئازادیخواز› ☰ ـ خواه

خوازبێن / x(i)wazbên/: ☜ **خوازبێنی‌کەر**

خوازبێنی / x(i)wazbênî/: ناو. خازبێنی؛ خوازگینی؛ خوازگێنی؛ خوازمەنی؛ خازگینی؛ خوازگینی؛ خوازگێنی؛ خواستمەنی؛ خوازگاری؛ داوخوازی: ۱. هێجبی؛ هێجوی؛ هەیجووی؛ داواکاری لە کچ یان ژن بۆ ژیانی هاوبەشی ‹لێرەدا باو نییە کچ لە کوڕ خوازبێنی بکا› ۲. ڕێوڕەسمی تایبەتی داواکاری کچ (وەکوو ڕۆیشتن بۆ ماڵی کچی دیاریکراو و وتوویژ دەگەڵ بنەماڵەیدا) ☰ ۱و۲. خواستگاری

⊡ **خوازبێنی کردن**: خوازمەنی کردن؛ داوا کردنی کچ بۆ کوڕ ☰ خواستگاری کردن

خوازبێنی‌کراو / x(i)wazbênîk(i)raw/: ☜ **خواستی**

خوازبێنی‌کەر / x(i)wazbênîker/: ناو. خوازبێن؛ خوازمەن؛ خوازمەنی‌کەر؛ خوازگین؛ خوهستی؛ هێجبی؛ هیجووی؛ هێجیکار؛ داواکار؛ داواکەر؛ خواستمەنی‌کەر؛ ئەوەی خوازیاری کچ یان ژنێکە (بۆ خۆی یان کەسێکی تر) ☰ خواستگار

خوازتن / x(i)waztin/: چاوگ. خواستن: ۱. داوا کردن ‹ئەو چاوانە وا خوماری نازن/ بە ئیما ئیمانم دەخوازن «وەفایی»› ۲. ئارەزوو کردن ‹وەکوو «جامی» دەڵێ، دەم وشکەهەڵاتوو من سەگێکی گەڕ/ جگەر تینووم و دەخوازم نمێ لەو بەحری ئیحسانە «مەحوی»› ۳. ژنێ بە هاوسەری گرتن ‹عاقیبەت دەیخوازن ئەمما ئەو دەمی/ پیر بووە نازێ کەل و کۆمە دەمی «حاجی قادر»› ٤. خوازبێنی کردن ‹هیوا کچێکی دراوسێیانی خواستووە› ☰ ۱. طلب کردن ۲. آرزو کردن ۳. به زنی گرفتن ۴. خواستگاری کردن

خوازتنەوە / x(i)wazt(i)newe/: چاوگ. بە ئەمانەت وەرگرتن؛ وەرگرتن بە نیازی دانەوە ☰ به امانت گرفتن

خوازران / x(i)wzran/: چاوگ. تێنەپەڕ. نادیار. //خوازرای؛ دەخوازرێی؛ بخوازرێ// ۱. داوا کران ۲. بە ئەمانەت وەرگیران ☰ ۱. خواسته شدن ۲. به امانت گرفته شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خوازراو/ چاوگی نەرێنی: نەخوازران

خوازراو^1 / x(i)wazraw/: ناو. بانگ‌کراو؛ ئەوەی شکاتی لێ کراوە ☰ خوانده

خوازراو^2: ئاوەڵناو. خوازراوە: ۱. داواکراو ۲. بە ئەمانەت وەرگیراو ☰ ۱. خواستەشدە ۲. امانت گرفتەشدە

خوازراوە^1 / x(i)wazrawe/: ناو. خوازراوی: ۱. خواست؛ داوا؛ ویستراو؛ ئەوی کە کەس یان دەستەیەک خوازیارین ۲. داواکاری؛ خواست؛ خواس؛ ئەوەی سکاڵابەر لە دادنامەکەیدا خوازیاریەتی ☰ ۱و۲. خواسته

خوازراوە^2: ☜ **خوازراو**^{2}

خوازگار / x(i)wazgar/: ☜ **خوازەر**

خوازگـــاری / x(i)wazgarî/: نــاو. ۱. داوا ۲. ☜ خوازبێتی ☰ ۱. طلب ۲. ☜ **خوازبێتی**

خوازگین / x(i)wazgîn/: ☜ **خوازبێتیکەر**

خوازگینی / x(i)wazgînî/: ☜ **خوازبێتی**

خوازگێنی / x(i)wazgênî/: ☜ **خوازبێتی**

خوازلۆک / x(i)wazłok/: ☜ **خوازەڵۆك**

خوازمەن / x(i)wazmen/: ☜ **خوازبێتیکەر**

خوازمەنی / x(i)wazmenî/: ☜ **خوازبێتی**

خوازمەنیکەر / x(i)wazmenîker/: ☜ **خوازبێتیکەر**

خوازنامە / x(i)wazname/: ناو. داوای کارێک بە نامە ☰ درخواستنامە

خوازۆک / x(i)wazok/: ☜ **خوازەڵۆك**

خوازە / x(i)waze/: ناو. ۱. داخوازی ۲. *[ئەدەبی]* ئیستەعارە؛ کاری وەرگرتن؛ بە کار هێنانی ناوێک لە جیاتی ناوێکیتر، بە هۆی وێکچوونەوە (وەک نێرگز بۆ چاو، کەوان بۆ برۆ) ☰ ۱. خواستە ۲. استعارە

خوازەر / x(i)wazer/: ئاوەڵناو. خوازگار؛ داواکار ☰ خواهان؛ خواستار

خوازەکار / x(i)wazekar/: ☜ **خواسکەر**

خوازەکی / x(i)wazekî/: ناو. داواکاری ☰ طلب

خوازەڵۆک / x(i)wazełok/: ئاوەڵناو. خوازۆک؛ خازۆک؛ خوازلۆک؛ خواستۆخ ☰ گدامنش

خوازەڵۆکی / x(i)wazełokî/: ناو. پارسە؛ سواڵ؛ گەدایی ☰ گدایی

خوازەیی / x(i)wazeyî/: ئاوەڵناو. وەرگرتنی ☰ استعاری

خوازیار^{1} / x(i)wazyar/: ناو. کەسێ کە لە کەسێکیتر شکایەتی کردووە ‹خوازیار دۆسییەکەی واژۆ نەکردووە› ☰ خواهان

خوازیار^{2}: ئاوەڵناو. داواکار ‹ڕاپەڕین، یەک دەکەوین، یەک بکەوین سەردەکەوین/ گەلی ئێمەش هەموو خوازیاری هەوا و ئاو و زەوین «ئاوات»› ☰ خواستار

خواژن / x(i)wajin/: ناو. خوای مێوینە لە ئایینە چەندپەرستییەکاندا ‹ڤێنووس خواژنی جوانی بوو› ☰ الاهە

خواس^{1} / x(i)was/: ☜ **خواست**

خواس^{2}: ☜ **خاوس**

خواس^{3}: پێرۆ. ← **باس‌وخواس**

خواسایی / x(i)wasayî/: ئاوەڵناو. ئاسایی ‹کتێبەکەم بە شێوەیەکی خواسایی چاپ نەکرا و هەزار نوسخەی لێ دابەش کرا› ☰ معمولی

خواست / x(i)wast/: ناو. خواس؛ ویست ‹بە خواستی خوا› ☰ خواست

خواستمەنی / x(i)wast(i)menî/: ☜ **خوازبێتی**

خواستمەنیکەر / x(i)wast(i)menîker/: ☜ **خوازبێتیکەر**

خواستن / x(i)wastin/: چاوگ. تێپەڕ. //خواستت؛ دەخوازی؛ بخوازە// خازتن؛ خوازتن؛ خۆهستن؛ خووهستن: ۱. گەرەک بوون ۲. بە ژنی گرتن ‹کچی دراوسێکەیانی خواست› ☰ ۱. خواستن ۲. بە زنی گرفتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخواستن

خواستۆخ / x(i)wastox/: ☜ **خوازەڵۆك**

خواستە / x(i)waste/: ئاوەڵناو. ویست؛ ویستراو؛ ئەوەی داوای لە سەرە ‹خوا نەخواستە› ☰ خواستە

خواستەمەنی / x(i)wastemenî/: ئاوەڵناو. دڵخواز ☰ دلخواه

خواستەنی / x(i)wastenî/: ئاوەڵناو. ۱. شیاوی خواستن/ گەرەک بوون ۲. بە ئەمانەت وەرگیراو ☰ ۱. خواستنی ۲. امانتی

خواستی / x(i)wastî/: ئاوەڵناو. خوازبێنی‌کراو؛ داوا کراو ☰ خواستگاری شدە

خواسکەر / x(i)wasker/: ئاوەڵناو. سواڵکەر؛ دەرۆزەکەر؛ خوازەکار ☰ گدا

خواسی / x(i)wasî/: ناو. ۱. ☜ **خەسوو** ۲. پێخواسی؛ بێپێڵاوی ☰ ۱. ☜ **خەسوو** ۲.

پابرهنگی

خوافرۆش١ / x(i)waf(i)roş/: ناو. خویفرۆش ☰ نمک‌فروش

خوافرۆش٢: ئاوه‌ڵناو. *[مه‌جاز]* ده‌سبڕ و خوانه‌ناس ☰ کلاهبردار

خواکرد١ / x(i)wakird/: ناو. کاری خوا؛ ئیراده‌ی خوا ☰ کار خدا

خواکرد٢: ئاوه‌ڵناو. خۆڕسک؛ سرشتی ‹ڕازاوه‌ی ڕه‌نگی خواکردن/ له‌و سه‌ر زه‌ماوه‌نده گردن «هه‌ژار، *بۆکوردستان*»› ☰ طبیعی

خواکه‌ره‌م / x(i)wakerem/: ناو. که‌ره‌می خوا؛ به‌خششی خودا ☰ بخشش خداوندی

خواگرتوو / x(i)wagirtû/: ئاوه‌ڵناو. *[مه‌جاز]* لێقه‌وماو؛ به‌ر ڕک و کینه‌ی خوا که‌وتوو ☰ مورد غضب خدا

خواگیری / x(i)wagîrî/: ناو. *[کینایه]* زوڵم و زۆر ☰ ظلم و زور

خواله / x(i)wale/: ناو. ١. خوشک؛ خوه‌یشک؛ خوار ٢. بت؛ خوای ده‌ستکرد ☰ ١. خواهر ٢. بُت

خوالینه / x(i)walîne/: ناو. ١. خوێڵێن؛ کانگای خوێ ٢. کانیاوی سوێر ☰ ١. معدن نمک ٢. چشمه‌ی آب شور

خوالێخۆشبوو / x(i)walêxoşbû/: ئاوه‌ڵناو. ڕه‌حمه‌تی؛ خواعه‌فووکردگ ‹ئه‌و خوالێخۆشبووه، ڕۆژێکی خۆشی نه‌دی› ☰ خدابیامُرز

خواڵێن / x(i)wałên/: ناو. ١. که‌فڵه؛ به‌رده‌خوێ ٢. کانی خوێ ☰ ١. سنگ نمک ٢. معدن نمک

خوامابه‌ین / x(i)wamabeyn/: دۆعا. وه‌کیله‌ڵلا؛ خوا وه‌کیله ☰ خداوکیل

خوان١ / x(i)wan/: ناو. ١. جێ نیشتنی سوار له سه‌ر زین ‹بۆ جه‌نگێ که ته‌ختی خوانی زین بوو/ ئیتر نه‌به‌زین و دابه‌زین بوو «هه‌ژار، *مه‌م‌وزین*»› ٢. تفال؛ سفره ٣. ته‌به‌ک؛ ته‌وه‌ق؛ ده‌فری ته‌خت و لێواره‌کورتی گه‌وره که پیته‌وای له سه‌ر داده‌نێن ٤. ئامرازێکه له ئاسیاو ٥. پنه؛ پنێ؛ پارچه چێوی ته‌خت و لووسی هه‌ویر له سه‌ر پان کردنه‌وه ٦. *[مه‌جاز]* میوانی ‹ئاماده‌ی هیچکام له‌و دوو خوانه و دانیشتن له‌گه‌ڵ سه‌رۆک نه‌بوو› ☰ ١. خوان زین ٢. سُفره ٣. طبق ۴. ابزاری در آسیا ۵. تخته‌ی پهن کردن خمیر ۶ مهمانی

- **خوان٢**: پاشه‌وشه. ١. ـ خوێن ‹ئاوازه‌خوان› ٢. ـ سفره ‹ئێواره‌خوان؛ نیوه‌ڕۆخوان› ☰ ١. ـ خوان ٢. سفره

خواناس / x(i)wanas/: ئاوه‌ڵناو. ئیماندار؛ به ئیمان؛ خاوه‌ن بڕوا به خودا. به‌رانبه‌ر: **خوانه‌ناس** ☰ خداشناس

خواناسی / x(i)wanasî/: ناو. دۆخ یان چۆنیه‌تی بڕوا به خودا بوون. هه‌روه‌ها: **خوانه‌ناسی** ☰ خداشناسی

خوانچه / x(i)wançe/: ناو. ١. سینی پچووک ‹خوانچه پڕ بێ، با له قوڕ بێ «مه‌سه‌ل»› ٢. جێگه‌ی ورده‌واڵه‌ی ده‌سگێڕ له به‌ر سینگی ٣. سینی چه‌ند ڕه‌نگ له سه‌ر، که بۆ ماڵی بووک ده‌چێ ٤. ته‌به‌قی گه‌وره ‹ئه‌م خوانچه‌یه به‌رماوی هه‌زار جه‌مشیده/ گۆڕه و گه‌لێ بارامی تیا نێژراوه «هه‌ژار، *چوارینه‌کانی خه‌ییام*»› ☰ ١. سینی کوچک ٢. سینی مانند دستفروش ٣. خوانچه‌ی عروس ۴. طبق بزرگ چوبی

خوانک / x(i)wan(i)k/: ناو. ده‌رخۆنه؛ سه‌رپۆشی ده‌فر ☰ سرپوش دیگ و دیزی

خوانکه / x(i)wanke/: ناو. ١. خوانک ٢. دیزه‌ی چکۆله‌ی دوو نه‌فه‌ری ٣. دارێکی ئه‌ستوور که مووړووی ئاشی تێدایه ٤. پنه‌ی نان کردن ☰ ١. سرپوش دیگ ٢. دیزی کوچک دو نفری ٣. چوب حاوی مُهره‌سنگ آسیا ۴. تخته‌ی پهن کردن خمیر

خوانگ / x(i)wang/: ناو. خوشک؛ خوه‌یشک ☰

خواهر

خوانووس / x(i)wanûs/: ناو. چارەنووس؛ ئاکام ≣ سرنوشت

خوانه١ / x(i)wane/: ناو. پنە؛ خوانکە؛ خوان ≣ تختەی پهن کردن خمیر

خوانه٢: ئاوەڵناو. خویا؛ دیار؛ بەرچاو ≣ آشکار؛ پدیدار

خوانەکردە / x(i)wanekirde/: دۆعا. خوانەخواسە؛ خوانەخواستە؛ خوانەکا؛ خوا ئەو ڕۆژە نەهێنێ؛ ڕوو نەدا؛ دووروا؛ دووربا ≣ خدای نکرده

خوانەناس / x(i)wanenas/: ئاوەڵناو. خوانەژناس؛ ناخودا؛ بێبڕوا بە هەبوونی خوا ‹ئەتوت: ئاخ بۆ تەڵێ ڕێواس/ ماندووت کردم هەی خوانەناس «پیرەمێرد»› ≣ خدانشناس

خوانی / x(i)wanî/: ئاوەڵناو. خویا؛ ئاشکرا؛ دیار ≣ آشکار؛ پدیدار

خواوڕاسان / x(i)wawřasan/: ☜ **خوداوڕاستان**

خواوەکێل / x(i)wawekêł/: ئاوەڵکار. خودامابەین؛ خوا لە بەینا بێ؛ لە ڕاستیدا ≣ خدا وکیل

خواوەن / x(i)wawen/: ناو. خواوەند؛ خوداوەند؛ خودا؛ خوا؛ بینایی چاوان ≣ خدا

خواوەند / x(i)wawend/: ☜ **خواوەن**

خواه / x(i)wah/: ☜ **خوا ـ٢**

خواهش / x(i)wahiş/: ☜ **خوایش**

خواهشت / x(i)wahişt/: ☜ **خوایش**

خواهیش / x(i)wahîş/: ☜ **خوایش**

خواهیشت / x(i)wahîşt/: ☜ **خوایش**

خوای١ / x(i)way/: چاوگ. پێکەنین ≣ خندیدن

خوای٢: ناو. خودا؛ خوا ≣ خدا

خوایش / x(i)wayiş/: ناو. خواهش؛ خواهیش؛ خواهیشت؛ خوایشت؛ تکا؛ کار و ڕەوتی ویستنی شتێک بە شێوەیێکی ماقوولانە ≣ خواهش

خوایشت / x(i)wayişt/: ☜ **خوایش**

خوایشکەر / x(i)wayişker/: ئاوەڵناو. تکاکار؛ خوازمەند؛ خوازیار ≣ خواهشمند

خوایە / x(i)waye/: دۆعا. هەقۆ؛ ئەی خودا ≣ خدایا

خوایی١ / x(i)wayî/: ئاوەڵناو. ١. خودایی؛ پێوەندیدار یان سەر بە خودا ٢. لە خوا ترس ≣ ١. خدایی ٢. از خدا ترس

ـ **خوایی٢**: پاشوشە. ویست؛ خواست؛ خوازی ‹ئاشتیخوایی› ≣ ـ خواهی

خوایینا‌خوایی / x(i)wayînax(i)wayî/: ☜ **خوایینەخوایی**

خوایینەخوایی / x(i)wayînex(i)wayî/: ئاوەڵکار. خوایینا‌خوایی؛ چاریناچار؛ بتەوێ‌نەتەوێ ≣ خواه‌ناخواهی

خوباب / xubab/: ناو. بەرخەبەبە؛ غەبغەب؛ غەوغەوە؛ پێستی شۆڕی بەرمل ≣ غبغب

خوبار / xubar/: ناو. خەفتان؛ زەوینی دێم کە بە وشکی بەر لە باران چێندرابێ ≣ زمینی که قبل از باران بذرافشانی شده باشد

خوبزە / xubze/: ناو. نۆکەر؛ خزمەتچی ≣ خدمتکار

خوپان / xupan/: ناو. کەلاوە؛ کاولە ≣ ویرانه

خوت / xut/: لێل. ← **خوتوخاڵی/ خوتوخافڵ/ خوتوخوڕایی**

خوتا / xuta/: ☜ **خودا**

خوترە / xutre/: ☜ **بەرچیت ـ١**

خوترەک / xutrek/: ناو. ١. ☜ **بەرچیت ـ١** ٢. کوتکی لە دار ≣ ١. ☜ **بەرچیت ـ١** ٢. پُتک چوبین

خوتن / xutin/: ئاوەڵناو. ١. بە بۆڵەبۆڵ؛ پرتەکەر ٢. ڕژد؛ چکووس ≣ ١. غُرغُرو ٢. خسیس

خوتوخافڵ / xut û xafił/: ئاوەڵکار. ناخافڵ؛ ناخلاف؛ لەپڕ و نەکاو ≣ ناگهان

خوتوخاڵی / xut û xałî/: ئاوەڵناو. چۆڵوهۆڵ؛ هیچی تێدا ≣ خالی

خوتوخۆڕایی / xut û xořayî/: ئاوەڵناو/ ئاوەڵکار. بێ هۆ؛ لە هیچ ■ بی دلیل

خوتووکە / xutûke/: ☜ **ختیلکە**

خوتە / xute/: ناو. بۆڵە؛ پرتە ■ غرولند

⊡ **خوتە کردن:** بۆڵـە کـردن؛ پرتانـدن ■ غرولنـد کردن

خوتەخوت / xutexut/: ناو. بۆڵـەبۆڵ؛ پرتـەپرت ■ غرولند

خوتـەک / xutek/: نـاو. ۱. ☜ **بـــەرچیت ـ۱** ۲. خوترەک؛ کوتکی دارین ■ ۱. ☜ **بەرچیتـ۱** ۲. پُتک چوبین

خوتەن / xuten/: نـاو. بنەما؛ بنەڕەت ‹یـە دووس م نییە، دووس م جیاس/ دووسم چەوەیلی لـە خوتـەن رەژیاس «فولکلۆر»› ■ بُنیاد

خوتەوبۆڵـە / xute w bołe/: نـاو. پرتەوبۆڵـــە؛ بۆڵەبۆڵ ■ غرولند

خـوچ / xuç/: نـاو. *[فەرهـەنگی خەڵـکی]* خوشـــک؛ خوەیشک ■ خواهر

خوچک / xuçk/: ☜ **خوشك**

خوچۆک / xuçok/: ئاوەڵـناو. زۆر چکۆلە؛ وردیلـە ■ ریز

خوخوتی / xuxutî/: ئاوەڵـناو. خوخویی؛ تایبەتی ■ ویژە

خوخویی / xuxuyî/: ☜ **خوخوتی**

خوخوو / xuxû/: ناو. پەپوولەپایزە ■ قاصدک

خود / xud/: ☜ **خۆ^{۱}ـ۱**

خـودا / xuda/: ناو. خوا؛ خوای؛ خوتا؛ خولا؛ بیناهیا چاڤان: ۱. خودا؛ خودێ؛ بینایی‌چاوان؛ داهێنەر و ڕاهێنـەری جـەهان ۲. *[ئیـسلام]* هـەق؛ کردگـار؛ هەبووی تاکانە و بێ‌شەریکی هەتاهەتایی و کۆن، کە جەستەی نییە، نەزاوە و ئافرێنەری جیهانە ۳. *[کۆن]* خودان؛ خاوەند؛ خێوەند؛ خێو؛ وەدیهێنـەر و کارگێڕی یـەک یـان چەنـد مـاکی سروشـتی ‹خودای ئاور› ■ ۱تا۳. خدا

⊡ **خودا ویستن:** خوا پـێ خـۆش بـوون؛ ویسـت و خواستی خوا لە سەر بوون ■ خدا خواستن

خودا ویستن و خورماش ویستن: دووسەرە تـەمادار بوون؛ داوای هەر دوو لا کردن ■ هم خدا و هم خرما را خواستن

خودا پەرس / xudaperis/: ☜ **خواپەرست**

خودا پەرست / xudaperist/: ☜ **خواپەرست**

خوداحافیز / xudaĥafîz/: ☜ **خواحافیز**

خوداخواز / xudax(i)waz/: ☜ **خواخوا^{۲}**

خوداخودا / xudaxuda/: ناو. خواخوا ↓

⊡ **خوداخودا بوون:** خواخوا بوون؛ لە خـوا خواسـتن ‹من خوداخودامە نەچیتەوە› ■ خداخدا کردن

خوداری / xudarî/: ☜ **خێداری**

خـوداگیر / xudagîr/: ئاوەڵـناو. خــواگیر: ۱. زاڵــم؛ دەستدرێژکەر بۆ مافی بێ‌دەسەڵات ۲. غـەزەب لێ‌باریو ■ ۱. چپاولگر ۲. مورد خشم الهی

خـوداگیری / xudagîrî/: نــاو. کـــاری نــاڕەوا ■ بی‌انصافی

خـودان / xudan/: ناو. ۱. خێو؛ خاوەن؛ ساحێب ۲. خودا؛ خوا ■ ۱. صاحب ۲. خدا

خودانهزر / xudanhizr/: ئاوەڵناو. بیرەوەر؛ بە بیر و هۆش ■ مُتفکر؛ صاحب فکر

خوداوڕاستان / xudawřastan/: ئاوەڵکار. خواوڕاسان؛ بە ڕێکەوت (بۆ ڕووداوی باش) ■ حُسن اتفاق

خوداوەند / xudawend/: ☜ **خواوەن**

خودایەتی / xudayetî/: ☜ **خودێتی**

خودایی / xudayî/: ئاوەڵناو. خوایی؛ پێوەندیدار بـە خواوە ‹وەرە ماچم دەیە ماچی خودایی!/ کە بێـزارم لە ماچی سینەمایی «هێمن»› ■ خدایی

خودبینی / xudbînî/: نـاو. خۆبینی؛ خۆپەسـنی ■ خودبینی

خودپەسن / xudpesin/: ئاوەڵناو. خودپەسەند؛ خۆپەسند؛ خۆ خۆشەویست ☰ خودپسند

خودپەسند / xudpesind/: ☜ **خودپەسن**

خودتەراش / xudteraş/: ☜ **خۆتاش**

خوددار / xuddar/: ئاوەڵناو. خۆڕاگر؛ پشوودرێژ؛ بە حەوسەڵە ☰ خوددار

خودداری / xuddarî/: ناو. خودگیری؛ خۆداری؛ کار و ڕەتی ڕاگرتنی خۆ ☰ خودداری

خودری / xudrî/: ئاوەڵناو. خۆڕسک ☰ خودرو

خودسەر / xudser/: ☜ **خۆسەر**

خودسەری / xudserî/: ☜ **خۆسەری**

خودکار / xudkar/: ناو. قەڵەمئووچ؛ جۆرێ بنووس بە جەوهەری چەورەوە ☰ خودکار

خودگیری / xudgîrî/: ☜ **خودداری**

خودموختاری / xudmuxtarî/: ناو. سەربەخۆیی؛ چۆنیەتی بەڕێوە بردنی کار و باری ناوخۆ و دابین‌کردنی ئاتاجگەلی خۆ، بە دەستی خۆ و بێ دەستێوەردانی نامۆیان ☰ خودمختاری

خودۆک / xudok/: ناو. قوونێر؛ جۆرێ دمەڵ ☰ نوعی دُمل

خودێ / xudê/: ناو. ١. خودا؛ خوا؛ خوای ٢. خاوەن؛ خێو؛ ساحێو ☰ ١. خدا ٢. صاحب

خودێتی / xudêtî/: ناو. خودایەتی ☰ خدایی

خوران / xuran/: چاوگ. تێنەپەڕ. نادیار. //خورای؛ دەخورێ؛ بخورێ// ١. خوریان؛ خورین؛ بە خارشت بوون؛ وە خروو هاتن ٢. خوریان؛ بە خواردن چوون ‹بەیانیان سەموونێکی ڕەق‌هەڵاتووی لە کەڵکی خوران کەوتوو، بە چایەکەوە جیرەمان بوو «هەژار، چێشتی مجێور»› ٣. خورانەوە؛ خوریانەوە؛ کڕانی کەنداڵ بە هۆی ئاوی ڕووبارەوە ٤. داخوران؛ داڕزان؛ هەر لە بەرێکەوە لێ کرانەوە و تێدا چوون ‹نەقدی عومرم بە غەزەل دا و دووکانم دانا/ هیچ کەسێ نەیکڕی، ترسام لە ڕزین و لە خوران «حاجی قادر»› ٥. *[پلار]* گەرەک بوون؛ دڵ پێوە بوون ‹ئەتخورێ بۆ شەڕ؟› ☰ ١. خاریدن ٢تا۴. خورده شدن ۵. میل شدید داشتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خوراو/ چاوگی نەرێنی: نەخوران

خوراندن / xurandin/: چاوگ. //خوراندت؛ دەخورێنی؛ بخورێنە// خورانن؛ خارشت لە لەش کردنەوە ☰ خاراندن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخوراندن

خورانن / xuranin/: ☜ **خوراندن**

خورانەوە / xuranewe/: چاوگ. ١. چووزانەوە؛ سووزانەوەی پێست ٢. چووزانەوە؛ ژان کردنی برین ٣. وەخواردن؛ خوریانەوە ٤. کرمێ بوونی ددان ‹سێ ددانم خوراوەتەوە› ٥. ☜ **داخوران** ٦. کرمۆڵ بوونی ددان ☰ ١. خاریدن پوست ٢. دچار سوزش شدن زخم ٣. نوشیده شدن ۴. فاسد شدن دندان ۵. ☜ **داخوران** ۶ کرمو شدن دندان

خوراو١ / xuraw/: ئاوەڵناو. خوریاگ: ١. بە چنگ هەڵکرێنراو لە بەر خورووی ٢. خواردراو ٣. وە بەر ئازار کەوتوو ☰ ١. خاریدە شدە ٢. خوردە شدە ٣. آسیب‌دیدە

خوراو٢: پاشەوشە. ـ خوریاگ؛ بە زۆر لێ سەنراو ‹ماڵ‌خوراو؛ بەش‌خوراو› ☰ خوردە شدە

خورایلک / xurayilk/: ناو. شیرهەڵەز؛ شیرمار؛ خوشیلک ☰ شیرگیاه

خورپ / xurp/: ناو. خرپ؛ خەوی قورس ☰ خواب سنگین

خورپان / xurpan/: چاوگ. خورپیان؛ ڕاتڵەکانی دڵ ‹دڵی هەزاران دایکیان هێنایە خورپان› ☰ دل ریختن

خورپنایرە / xurpnayre/: چاوگ. داخورپان ☰ یکّه خوردن

خورپە / xurpe/: ناو. تەپەی قەلب ‹خورپە لە

دلمەوە هات› ⚑ تپش قلب

⊡ **خورپە بە دڵدا هێنان**: ☜ **خورپە خستنە دڵ**

خورپە خستنە دڵ: خورپە بە دڵدا هێنان؛ تووشی دڵەڕاوکێ کردن ‹دەنگی ئەو پیاوە زۆرم بە گوێ ئاشنا هات، خورپەی خستە دلمەوە› ⚑ مُضطرب کردن

خورپە کردن: خورپان؛ لێدان ‹دلم خورپە ئەکات بۆ دیتنت› ⚑ تپیدن

خورپە لە دڵەوە هێنان: تووشی ترس و دڵەڕاوکێ کردن ‹خورپەیان لە دڵی دوژمنانی داگیرکەر هێنا› ⚑ مُضطرب کردن و ترساندن

خورپەجندۆکە / /xurpecindoke/: ناو. خورپەجنە؛ قۆزەقرواق؛ کەفز؛ قۆزە ⚑ خزە؛ جلوزغ

خورپەجنە / /xurpec(i)ne/: ☜ **خورپەجندۆکە**

خورپیان / /xurp(i)yan/: ☜ **خورپان**

خورپیای / /xurp(i)yay/: چاوگ. خورپیان ⚑ دل ریختن

خورپیایەرە / /xurp(i)yayere/: چاوگ. داخورپان ⚑ یکّه خوردن

خورت١ / /xurt/: ناو. کوڕ ‹کچ و خورتێ مەی دلۆڤان/ ئیرۆ بکەن جەنگێ گران «جگەرخوێن»› ⚑ پسر

خورت٢: ئاوەڵناو. ١. بەهێز؛ زۆردار؛ بەقەوەت ٢. *[مەجاز]* جوامێر؛ ڕەند؛ لاوچاک ٣. *[مەجاز]* تازەلاو ‹گش خورت و جوان و پیر و لاوێ/ با بێن لەگەڵم بچینە ڕاوێ «هەژار، *مەموزین*»› ⚑ ١. نیرومند ٢. جوانمرد ٣. نوجوان

خورتووم / /xurtûm/: ناو. قرتم؛ قۆرتم ⚑ خرطوم

خورتی / /xurtî/: ئاوەڵناو. زۆری؛ بە زەبری زۆر ⚑ زورکی

خورج / /xurc/: ☜ **خورجێن**

خورجەزین / /xurcezîn/: ناو. هەگبەزین؛ توورەکەی دوولایی کە لە پاش زینەوە هەڵدەواسرێ ⚑ خُرج زین کە بر فتراک بندند

خورجێن / /xurcên/: ناو. خورج؛ خۆرج؛ هەگبەی لە بەن ⚑ خُرجین

خورد١ / /xurd/: ناو. خۆراک؛ خواردەمەنی ⚑ خوراک

خورد٢: ئاوەڵناو. ورد؛ هوور ⚑ ریز

خورد و ورد / /xurd û wird/: ئاوەڵناو. خاوەن سەرنج؛ وریا ⚑ دقیق؛ ریزسنج

خوردە١ / /xurde/: ناو. ١. وردە؛ پووڵی ورد؛ پارەی هوور ٢. تەوس؛ ڕخنە ‹بێحیلە و خوردە و تەمامن/ مەقبووڵی موعامەلا عەوامن «خانی»› ⚑ ١. پول خرد ٢. ایراد

خوردە٢: ئاوەڵناو. ١. چەشتە؛ فێرە خواردن ٢. کەم؛ چکۆلە ⚑ ١. چشتەخوار ٢. اندک

⊡ **خوردە بوون**: چەشت بوون؛ دەمەچێشتە بوون ⚑ چشتەخوار شدن

خوردە کردن: چەشت کردن؛ دەمەچێشتە کردن ⚑ چشتەخوار کردن

خوردەفرۆش / /xurdef(i)roş/: ناو. هوردەفرۆش؛ وردەفرۆش ⚑ خُردەفروش

خوردەک / /xurdek/: ☜ **جورە ـ٣**

خوردەگیر / /xurdegîr/: ناو. ڕەخنەگر؛ ئیرادگر ⚑ ایرادگیر

خورسی / /xursî/: ☜ **خێرۆک**

خورفاندن / /xurfandin/: چاوگ. خڕاندن؛ خوفراندن؛ بە لاڕێدا بردن؛ بە هەڵەدا بردن ‹خوەدێ کەسی نەخورفینە› ⚑ مُنحرف کردن

خورفی / /xurfî/: ☜ **خەرفاو**

خورفین / /xurfîn/: چاوگ. خڕین؛ لاڕێ چوون؛ بە هەڵەدا چوون ⚑ مُنحرف شدن

خورک / /xur(i)k/: ناو. مۆرد؛ مێرووی خوری‌خۆر ⚑ حشرەی بید

خورم / /xurm/: ناو. ئالقەیەکی دارینە لە ڕەشماڵ

بەستن و بارکردندا بە کار دێت ▤ حلقەی چوبی نصب چادر و بستن بار

خورما / xurma/: ناو. خورمە؛ خوورما؛ خورماوی؛ هورما؛ قەسپ: ١. دارێکی بەرزی گەرمیانە، بە کۆتەی خڕ و لق و پۆپی وەک چەتر لە سەرەوە، بەرەکەی هۆشەییە و لە هەوداکەی تەناف دەهۆننەوە ٢. میوەی ئەو دارە کە شیرین و گۆشتن و ناوکدارە ▤ ١و٢. خُرما

خورماپێچان / xurmapêçan/: ناو. مشکی خورما ▤ موش‌خرما

خورمالو / xurmalû/: ناو. خورماڵ: ١. چەن جۆر داری خەزەڵوەری ناوچەکانی ڕۆژهەڵاتی دووره ٢. بەری گوشتن و ئاوداری ئەو دارانە کە لە تەماتە دەکا، ڕەنگی نارنجییە و بە نەگەیوی تفتە ▤ ١و٢. خُرمالو

خورماڵ / xurmał/: ☜ **خورمالو**

خورماوی / xurmawî/: ☜ **خورما**

خورمایی١ / xurmayî/: ناو. ڕەنگی زەردی تۆخ مەیلەو قاوەیی کاڵ ▤ رنگ خُرمایی

خورمایی٢: ئاوەڵناو. بە ڕەنگی زەردی تۆخ مەیلەو قاوەیی کاڵ ▤ خرمایی رنگ

خورماییلە / xurmayîle/: ناو. گیایەکە بەرەکەی دەخۆن ▤ گیاهی با ثمر خوراکی

خورمژ / xurmij/: ↓

⊡ **خورمژ گەرەک بون**: بە داخوازیگەلی یەکنەگر و ناتەباوە بوون ▤ خدا و خرما را با هم خواستن

خورمە / xurme/: ☜ **خورما**

خورمەچیچان / xurmeçîçan/: ناو. گوڵەمێلاقە؛ ڕەبەنۆک ▤ آلاله

خورمیان / xurm(i)yan/: ☜ **خورمیانەوە**

خورمیانەوە / xurm(i)yanewe/: چاوگ. خورمیان؛ داڕزان؛ ڕزیان و لە بەر یەک چوون ▤ پوسیدن و وارفتن

خورمین / xurmîn/: چاوگ. گرماندی هەور ▤ غُرّش کردن رعد

خوروڤی / xuruvî/: ناو. هەرزنەگەورەی بە هێشوو ▤ گیاه گاورس

خوروێلکە / xurwêlke/: ☜ **خروێلکە**

خوروێلکەدار / xurwêlkedar/: ناو. هاوڵەڕوو؛ ئاوڵاوی ▤ آبله‌گون

خورۆسەک / xurosek/: ☜ **خرزەك**

خورۆش / xuroş/: ☜ **خرۆش**

خورۆشان / xuroşan/: ☜ **خرۆشان**

خورۆشاندن / xuroşandin/: ☜ **خرۆشاندن**

خورۆشاو / xuroşaw/: ☜ **خرۆشاو**

خورۆشنای / xuroşnay/: چاوگ. خرۆشاندن ▤ خروشاندن

خورۆشیای / xuroşyay/: چاوگ. خرۆشان ▤ خروشیدن

خورۆک / xurok/: ناو. ١. کرتێن ٢. مرمەند؛ بڕبەند ▤ ١. جونده ٢. سوهان

خورۆمە / xurome/: ناو. بژارە؛ تاوان؛ سەوس ▤ تاوان

خوروو / xurû/: ناو. خارشت؛ ئاڵۆش ▤ خارش

⊡ **وە خوروو کەوتن**: هاتنە خوران ▤ خاریدن

خورووزەک / xurûzek/: ☜ **خرزەك**

خورووژن / xurûjin/: ناو. خورووی گش لەش ▤ خارش تمام بدن

خورووڤی / xurûvî/: ناو. گارس؛ کارس؛ گلگل ▤ گاورس

خورووکە / xurûke/: ☜ **خروێلکە**

خوری / xurî/: ناو. ١. هری؛ هەری؛ پەشم؛ پەژم؛ کولکەی پەز ‹چارەی خوری، ڕستنە «مەسەل»› ٢. ☜ **خروێلکە** ٣. خرووو؛ خارشت ▤ ١. پشم ٢. ☜ **خروێلکە** ٣. خارش

خوریا / xurya/: ناو. دەنگی ناسک و بێخەوشی

مەل ⚑ صدای زُلال پرنده

خورياگ / xuryag/: ☜ **خوراو**

خوريان / xuryan/: ☜ **خوران**

خوريانەوە / xuryanewe/: ☜ **داخوران**

خوريت / xurît/: نـاو. قەلسـی و تـووڕەيی ⚑ عصبانيت

خوریخاو / xurîxaw/: ناو. خوریوخاو؛ مرۆچانە؛ مرۆچلێ؛ مرۆژانە ⚑ مورمور تن

خوريک / xurîk/: ☜ **خروێلکە**

خوريکە / xurîke/: ☜ **خروێلکە**

خوريلە / xurîle/: ناو. ١. ☜ **خروێلکە** ٢. خوری کەم ‹خوريلەی خۆم خۆش بێ!› ⚑ ١. ☜ **خروێلکە** ٢. تکەای پشم

خورين / xurîn/: ☜ **خوران**

خوریوخاو / xurî w xaw/: ☜ **خوریخاو**

خوريەجنە / xur(i)yec(i)ne/: ناو. قەوزە؛ جلشين؛ کەژاو ⚑ جلبک

خورێل / xurêl/: نـاو. نووسـەکە؛ نووسـەنەک؛ پرمێشک ⚑ خاری کە بر لباس می‌چسبد

خورێن^{١} / xurên/: ناو. بەرچايی؛ بـەرقليان؛ تاشـت ‹بوولێلە کە هات، مەپرسە کەنگێی سالـە/ مـەی فـڕ بکـە لـە خورێنـی بـە تـاس، بـە پيالـە «هـەژار، *چوارينەکانی خەييام*»› ⚑ صُبحانه

خورێن^{٢}: ناوەلـناو. ١. خرێن؛ خورێنی؛ ناشتا؛ هێشتا هيچنەخواردوو پاش لە خەو هەسـتان ٢. */کنايە/* برسی؛ هيچنەخواردوو ‹خۆيان هيچيان نـەدەخوارد و دەياندا بەو ميوانە ڕەش و ڕووت و برسی و خورێنانە «هێمن»› ٣. لە سەر ئيشتيا؛ برسی (بۆ سەرجێيی) ⚑ ١. ناشتا ٢. گرسنه ٣. حَشَری

▣ **لە خورێنی**: بـە دلـی ناشـتا؛ بـە سـکی بـەتاڵ ‹بەيانيان لە خـورێنی ماسـت و سـير بخـۆن› ⚑ ناشتا

• **خورێن**^{٣}: پاشەوشە. هێنانە خوراندن ‹سـەرخورێن› ⚑ ـ خار

خورێنـدراو / xurênd(i)raw/: ئاوەلـناو. هەلـکڕاو؛ خوراو ⚑ خارانده

خورێنی / xurênî/: ☜ **خورێن**^{٢}**ـ١**

خوڕ^{١} / xuř/: ئاوەلناو. ڕەوان؛ وەگەڕ ‹چەمێکی خـوڕ لە کوێستانێکی پاکا/ تکەی جارـ جاری پيسی، پيسی ناکا «کاکە ئەحمەد»› ⚑ جاری

خوڕ^{٢}: پێڕۆ. ← **خوێنوخوڕ**

خـوڕاو / xuřaw/: نـاو. ئـاوی بـەگوڕ؛ بەتـەوژم ⚑ تُنداب

خوڕايەرە / xuřayere/: چاوگ. داخوڕين ⚑ نهيب زدن

خوڕخـوڕ / xuřxuř/: دەنگـەناو. کرخـە؛ پرخـە؛ پرخەپرخ؛ خرپوق ⚑ خروپف

خوڕ ـ خوڕ^{١} / xuř xuř/: ئاوەلـکار. بەخوڕ؛ لـە سـەر يەک و بە توندی ‹خوڕ ـ خـوڕ فرمێسـکی لـە چـاو دێتە خـوار/ پـێچ ئـەدا لـە خـۆی وەک مـاری زامـار «قانع»› ⚑ شُرـ شُر

خوڕ ـ خوڕ^{٢}: دەنگـەناو. دەنگی ئاوی زۆر ⚑ شُرـ شُر آب

خوڕڕە / xuřře/: دەنگەناو. ١. دەنگی هەڕەشەئاسای کەوان کـە بەرانبـەر بـە يـەک دەبـن ٢. خـوڕە؛ دەنگـی ڕۆيشـتنی ئـاو ⚑ ١. صـدای تهديـدآميز کبک‌ها در مقابل هم ٢. صدای جريان آب

خـوڕڕەم / xuřřem/: نـاو. خـوڕەم: ١. تونـدی و بەتەوژمی با ٢. بارشی توندی بـاران ⚑ ١. شـدّت فشار باد ٢. رگبار باران

▣ **خوڕڕەم کـردن**: توند و بەتەوژمـەوە بـارين ⚑ بـه شدت باريدن

خوڕزم / xuřzim/: نـاو. تەوژمی ڕێژنە؛ تاوی توندی باران ⚑ رگبار

خوڕگـە / xuřge/: ناو. ١. نێرينـەی ئـاو ٢. دەراوی تەنگ بۆ چەم ‹لـە خوڕگـە مەلـەی دەکـرد› ⚑ ١.

وسط موج آب ٢. مجرای تنگ رودخانه

خوڕه / xuře/: دەنگەناو. دەنگـی ڕۆیشـتنی ئـاو ‹قاسپەی کەوانی قـەد کێـوەکانـت/ خـوڕەی ئـاوانی نشێوەکانت «یونس دلدار»› ☰ صدای جریان آب

خوڕەم١ / xuřem/: ☜ **خووڕەم**

خوڕەم٢: ئاوەڵناو. خـوڕ؛ زۆر لەگـەڕ ‹وەک شـەپۆلی زێی خوڕەم ساتێ هەدا دانم نییە/ گێژ دەخۆم، پێچێ دەدەم، من ڕۆڵەکوردی ئەم سەدەم «هێمن»› ☰ تُند (جریان آب)

خوڕی / xuřî/: نـاو. پێت؛ گڕەگـڕی ئـاگر ☰ گُرگُـر آتش

خوڕین / xuřîn/: چاوگ. ١. گەف کردن؛ هەڕەشە کردن ٢. پرماندنی ئەسپ لە مەیدانی شـەڕدا ☰ ١. نهیب زدن ٢. شیهه کشیدن اسب در میدان جنگ

⊡ **بە شتێک خوڕین**: پـێ خـوڕین؛ پێـوە نـازین؛ شانازی کردن بە شتێکەوە ‹بـە مـاڵ و سـامانی دەخوڕێ› ☰ فخر فروختن

خوڕیەیرە / xuřyeyre/: چاوگ. داخوڕین ☰ نهیب زدن

خوڕێن / xuřên/: نـاو. خوڕ؛ نێرینەی چـەم کـە بـە توندی دێت ☰ قسمت پرفشار آب رودخانه

خوز١ / xuz/: ناو. ١. چرچ و لـۆچ ٢. چـین؛ لا لـە سـەر لا ٣. خزگەماسـی؛ شـوێنی قولاغـە دانی ماسی ٤. خوزی؛ تف؛ لیکاو ☰ ١. چین و چروک ٢. چین و شکن ٣. پناهگاه ماهیان ٤. لعاب دهان

خوز٢: ئاوەڵناو. کووڕ؛ پشتچەماو ☰ کوژپشت

خوزار / xuzar/: ناو. میوە؛ مێوە؛ فێقـی؛ فێکـی ☰ میوه

خوزچەک / xuzçek/: ئاوەڵناو. *[ناشیرین]* خوزەچەک؛ خوزگ؛ کوونی؛ قووندەر ☰ کونی

خوزرە / xuzre/: ناو. زیندوولە؛ میکرۆب ☰ میکرُب

خوزگ / xuzig/: ☜ **خوزچەك**

خوزگە١ / xuzge/: نـاو. خوشـیل؛ خـوزە؛ خزگـەی ماسی ☰ پناهگاه ماهیان

خوزگە٢: ☜ **خۆزگە**

خوزە / xuze/: نـاو. ١. خزگەماسی ٢. ☜ **خوسار** ☰ ١. پناهگاه ماهیان ٢. ☜ **خوسار**

⊡ **خوزە دان**: بە پێدزکە دەرباز بوون ☰ جیم شدن

خوزە کردن: خۆ مـات دانی کەروێشـک لـە نێـو بەفردا ☰ پنهان شدن خرگوش میان برف

خوزەچەک / xuzeçek/: ☜ **خوزچەك**

خوزەو / xuzew/: ☜ **خۆزگە**

خوزی / xuzî/: ناو. خوز؛ تف؛ لیکاو ☰ لعاب دهن

خوزیلێک / xuzîlêk/: ناو. *[شوورەیی]* قوز؛ خەمشە؛ شەرمی ژن ☰ آلت تناسلی زن

خوژە / xuje/: ناو. خوژێ؛ ئەسرێلک؛ گیاچرێش ☰ گیاه سریش

خوژلک / xujîlik/: ☜ **خوشیلك**

خوژین / xujîn/: دەنگەناو. هەنکەهـەنک؛ دەنگـی هەناسەدانی ماندوو ☰ هِن‌وهِن

خوژێ / xujê/: ☜ **خوژە**

خوس١ / xus/: ناو. گوشار؛ زۆر ☰ فشار

⊡ **خـوس دان**: ١. گوشـار دان ٢. *[کینایە]* زۆر بـۆ هێنان ☰ ١. فشار دادن ٢. تحت فشار قرار دان

خوس٢: دەنگ. وسـت؛ وس؛ بێـدەنگ بـە؛ وشـەی فەرمان ☰ هیس

خوسار / xusar/: ☜ **خوسار**

خوسپ / xusp/: ناو. پاشملە؛ غەیبەت ☰ غیبت

خوسپە / xuspe/: ناو. خەم؛ خەفەت ☰ اندوه

خوست / xust/: نـاو. ١. خوسـتە؛ جوولـە؛ بـزاو ٢. داوێن ☰ ١. کمترین حرکت ٢. دامن

⊡ **خوست بڕین**: لـە جوولـە خسـتن؛ تکـان بـڕین ‹لافی دەمی تۆ غونچە لە دەمیا بوو، بە عەمـدا/ با خوسـتی بـڕی خسـتی، کـە مسـتێکی لـە دەم دا «نالی»› ☰ از حرکت انداختن

خوسته / xuste/: ☜ **خوست ـ١**

خوسرین / xusrîn/: چاوگ. دۆڕان؛ زیان دیتن ‹حەموو پارەیێن خوە د قومارێ دەخوسری› ▤ باختن

خوسن / xus(i)n/: ناو. خوسەند؛ خوەسن؛ خۆسن؛ خەسن؛ جوێن؛ جنێو؛ دژمان؛ دژوێن؛ سخێف ▤ دُشنام

خوسەند / xusend/: ☜ **خوسن**

خوش / xuş/: دەنگەناو. ١. دەنگی تیژی تراوی کەم ٢. دەنگی شیر لە دۆشیندا ▤ ١. شُر ـــ شُر ٢. صدای دوشیدن شیر

▣ **خوش دادان:** بە جوانی دۆشرانی شیری مانگا ‹ئەو مانگایە هەتا گوێلکەکەی نەلێسێتەوە، خوش دانادا› ▤ بە خوبی دوشیده شدن گاو

خوشار / xuşar/: ناو. تەوژم؛ کار و ڕەوتی گوشین ▤ فشار

خوشاردن / xuşardin/: چاوگ. گوشار دان ▤ فشُردن

خوشان / xuşan/: ☜ **خوشین**

خوش ـ خوش / xuş xuş/: دەنگەناو. دەنگی دۆشینی شیر بە شوێن یەکا ▤ صدای دوشیدن شیر

خوشخوشک / xuşxuşk/: ناو. ١. لوو؛ گرێ گۆشت ٢. خوشخوشکە؛ سپڵ ▤ ١. غُده ٢. طحال؛ سپُرز

خوشخوشکە / xuşxuşke/: ☜ **خوشخوشك ـ٢**

خوشدەر / xuşder/: ناو. ئافتاوە ▤ آفتابە

خوشک / xuşk/: ناو. خوەیشک؛ خویشک؛ خوێشک؛ خوشیک؛ خوەشیک؛ خۆشک؛ خویە؛ خوەر؛ خوە؛ خوەه؛ خوویشک؛ خوچ؛ خوچک؛ خوار؛ خوانگ؛ خوێ؛ خە؛ خیچ؛ خێنگ؛ دەرە؛ دەدە؛ باجی؛ واڵێ؛ وا؛ وارە؛ واهەر؛ وایە؛ وایکە؛ وۆیە؛ گیانداری مێینە (بەتایبەت مرۆڤ)ی خاوەن یەک دایک و باوک (یان تەنیا باوک یان دایک) لەگەڵ کەسێکی‌تردا ▤ خواهر

خوشکانی / xuşkanî/: ناو. وشکی؛ هشکی؛ وشکانی ▤ خشکی

خوشکایەتی / xuşkayetî/: ناو. خوشکێتی؛ خوشکێنی: ١. پەیوەندی دوو خوشک پێکەوە ٢. *[مەجاز]* نێوانخۆشی دوو یان چەند ژن پێکەوە ▤ ١و٢. خواهری

خوشکۆک / xuşkok/: ☜ **خوشیك**

خوشکەزا / xuşkeza/: ناو. خوارزا؛ خوارزی؛ خۆیشکەزا؛ خوەیشکەزا؛ خوویشکەزا؛ وارەزا؛ خوهزا؛ منالی خوشک ▤ خواهرزادە

خوشکەزازا / xuşkezaza/: ناو. نەوەی خوشک ▤ نوەی خواهر

خوشکێتی / xuşkêtî/: ☜ **خوشکایەتی**

خوشکێنی / xuşkênî/: ☜ **خوشکایەتی**

خوشۆک / xuşok/: ☜ **خوشیك**

خوشە / xuşe/: دەنگەناو. خوش ـ خوش؛ دەنگی لە سەر یەکی دۆشینی شیر ▤ صدای دوشیدن شیر

خوشیان / xuşyan/: ☜ **خوشین**

خوشیک / xuşîk/: ناوەڵناو. خوشینک؛ خوشۆک؛ خوشکۆک؛ سپەهی؛ جوانکیلە؛ دەلال؛ جوان و دڵگر ‹سوورگوڵ دوو لە پنجی شا ڕوابوو/ دوو خوشکی خوشیک و یەک برا بوون «هەژار، *مەموزین*»› ▤ زیبا

خوشیکی / xuşîkî/: ناو. جوانی؛ قەشەنگی ▤ زیبایی

خوشیل / xuşîl/: ناو. ١. ☜ **خوشیلك** ٢. خزگەی ماسی ٣. ڕنووی هەرەس هێناو؛ کلێلەی پساو ▤ ١. ☜ **خوشیلك** ٢. پناهگاه ماهیان ٣. بهمن

خوشیلک / xuşîlik/: ناو. خوژیلک؛ خوشیلکە؛ خوشیل؛ شیرکتک؛ گیایەکی بەرزەباڵای شیردارە، گەڵاکەی لە گەڵای داربی دەکا ▤ شیرگیاه

خوشیلکە / xuşîlke/: ☜ **خوشیلك**

خوشین / xuşîn/: چاوگ. خوشان؛ خوشیان: ١.

ڕاکشانی ئەستێرە ٢. ڕێ کردنی خزۆک ‹مارەکە بێرەدا خوشی› ☰ ١. جهیدن شهاب ٢. خزیدن

خوشینك / xuşînik/: ☜ **خوشیك**

خول^{١} / xul/: ناو. ١. سووڕ؛ چەرخ ٢. گەڕ؛ گەردش؛ گەردین ٣. دەورە؛ قۆناخ ‹خولی فێرکاری› ☰ ١. چرخش ٢. گردش ٣. دوره

▣ **خول خواردن**: زڤرین؛ سووڕ خواردن ☰ چرخیدن

خول دان: سووڕ دان ☰ چرخاندن

خول هەڵبون: بریتی لە خۆ بادان و بە پەلە ڕۆشتن بەرەو کارێ ‹خێرا لەو لاوە خول هەڵبوو بۆ ئەم کارە› ☰ با شتاب رفتن به سوی کاری

خول^{٢}: ئاوەڵناو. ١. ملخوار لە نەخۆشی ٢. شێتۆکە؛ کەللەیی ٣. گێج؛ وڕ ☰ ١. زرد و ضعیف از بیماری ٢. خُل ٣. منگ

خولام / xulam/: ناو. نۆکەر؛ بەنی ☰ غلام

خولامەتی / xulametî/: ناو. نۆکەری؛ خزمەتکاری ☰ غُلامی

خولان / xulan/: چاوگ. خولیان؛ خولیای؛ سووڕان ☰ چرخیدن

خولاندن / xulandin/: چاوگ. خولنای؛ خول دان؛ سووڕاندن ☰ چرخاندن

خولاندنەوە / xulandinewe/: چاوگ. تێپەڕ. //خولاندتەوە؛ دەخولێنییەوە؛ بخولێنەوە// خولنایۆ: ١. سووڕاندن؛ زڤراندن ٢. *[کنایە]* سەر لێشێواندن ☰ ١. چرخاندن ٢. سرگردان کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخولاندنەوە

خولانەوە / xulanewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خولایەوە؛ دەخولێیەوە؛ بوخولێوە// خولیانەوە؛ خولیایۆ: ١. سووڕانەوە؛ چەرخانەوە ٢. *[کنایە]* بە خۆڕایی و بێ کاروبار گەڕان ☰ ١. چرخیدن ٢. وِل گشتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخولانەوە

خولخاو / xulxaw/: ناو. خولیوخاو؛ بزاڤ؛ جووڵە ☰ تکان

خول،خول/ xul xul/: ئاوەڵکار. پاش سووڕانەوەیەکی زۆر ‹زۆر شاران گەڕا و خول-خول هاتەوە بۆ ئێرە› ☰ پس از گشتن بسیار

خولخول/ xulxul/: دەنگەناو. دەنگی ڕۆیشتنی ئاو؛ خوڕخوڕی ئاو ☰ شُر-شُر آب

خولخولۆکە / xulxuloke/: ناو. ١. ☜ **خولخولە** ٢. مزراحێن؛ ناوی گەمەیەکە بە خولخولە ☰ ١. ☜ **خولخولە** ٢. بازی گردنا

خولخولە / xulxule/: ناو. خولخولۆکە؛ خولوو؛ کەرخول؛ تەرخول؛ چێوێکی لە خەرت دراوی لووس کراوی قووتەکی نووکدارە لە سەر کلکەوە دەیسووڕێننەوە ☰ گردنا

خولخۆر / xulxor/: ئاوەڵناو. بگەڕ ☰ چرخان

خولخۆلە / xulxole/: ناو. سەبیلەی شەیتان؛ دەسکەگۆزە و دێزەی شکاو کە منال گەمەی پێ دەکەن ☰ دستەی شکستەی سبو

خولدراو / xuld(i)raw/: ئاوەڵناو. هەڵسووڕاو ☰ چرخیده

خولق / xulq/: ☜ **خوڵق ـ١**

خولقان / xulqan/: ☜ **خوڵقان**

خولقاندن / xulqandin/: ☜ **خوڵقاندن**

خولقاو / xulqaw/: ناو. ڕسکاو؛ ئافەریدە ☰ آفریده

خولقنای / xulqnay/: ☜ **خوڵقاندن**

خولقیان / xulq(i)yan/: ☜ **خوڵقان**

خولقیای / xulqyay/: ☜ **خوڵقان**

خولکە / xulke/: ☜ **خولەك**

خولگە / xulge/: ناو. ١. جەغز ٢. هێڵی هەڵسووڕان ‹خولگەی زەوین لە دەوری خۆر هێلکەییە› ☰ ١. دایرە ٢. مدار

خولنای / xulnay/: ☜ **خولاندن**

خولنایۆ / xulnayo/: ☜ **خولاندنەوە**

خولۆر / xulor/: ئاوەڵناو. خلۆر ☰ غلتان

خولۆلیک / xulolîk/: ناو. وردەتەرزە؛ تەرزەی ورد؛

تەیرۆکی هوور ☰ تگرگ ریز

خولووته / xulûte/: ناو. هەر شتێکی گرۆڤەر کە بەنێکی تێوە دەپێچرێ ☰ قرقره

خولەقومارباز / xulequmarbaz/: ناو. لەیلاج؛ قوماربازی زۆر لێزان ☰ لیلاج؛ قُمارباز ماهر

خولەک / xulek/: ناو. خولکە: ١. عەقرەبەی سەعات ٢. دیقە؛ دەقیقە ☰ ١. عقربەی ساعت ٢. دقیقه

خولیا / xulya/: ناو. کەلکەلە؛ هەوەس؛ خەیاڵ و ئارەزوو ‹لەوەتەی خولیات کەوتۆتە سەرم/ هەر نەموێراوە تێر ناوت بەرم «فولکلۆر»› ☰ هوا؛ میل و خواسته

خولیان^{1} / xulyan/: ☜ **خولان**

خولیان^{2}: ناو. خەیاڵات؛ ئاواتی پڕ و پووچ ☰ آرزوهای بیهوده

خولیانەوە / xulyanewe/: ☜ **خولانەوە**

خولیای / xulyay/: ☜ **خولان**

خولیایۆ / xulyayo/: ☜ **خولانەوە**

خولیدان / xulîdan/: ☜ **خۆلیدان**

خولیدانک / xulîdanik/: ☜ **خۆلیدان**

خولیسک / xulîsk/: ☜ **خلیسك**

خولیوخاو / xulîwxaw/: ☜ **خولخاو**

خوڵا / xuła/: ناو. */فەرمەنگی خەلکی/* خودا؛ خوا ☰ خدا

خوڵاپەڕک / xułapeřik/: ناو. فریشتە؛ پەری ☰ فرشته

خوڵام / xułam/: ناو. خولام؛ نۆکەر ☰ غُلام

خوڵامانە / xułamane/: ناو. غولامانە: ١. کاکۆڵی تەپلەسەری لاوان ٢. پەلکی گوڵی گولەبەڕۆژە ☰ ١. کاکُل جوانان ٢. گُلبرگ آفتابگردان

خوڵامەتی / xułametî/: ناو. نۆکەری؛ خزمەتکاری ☰ غُلامی

خوڵامی / xułamî/: ناو. نۆکەری ☰ نوکری

خوڵتە / xułte/: ناو. مەرایی؛ کلکەسووتە؛ ماستاوکەری؛ کلکەفلێ؛ کلکەلەقێ ☰ تملُّق؛ چاپلوسی

خوڵتەکەر / xułteker/: ئاوەڵناو. ئاشماڵ؛ تووتار؛ دەڤحلوی ☰ چاپلوس

خوڵخوڵە / xułxułe/: ناو. زەنا ـ زەنا؛ هەرا و چەقە ☰ همهمه؛ هیاهو

خوڵق / xułq/: ناو. ١. خولق؛ خوو؛ ئاکار ٢. ☜ خوڵك ☰ ١. خُلق؛ خوی ٢. ☜ **خوڵك**

خوڵقان / xułqan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خوڵقای؛ دەخوڵقێی؛ بخوڵقێ// خوڵقان؛ خوڵقیان؛ دروست بوون ☰ آفریده شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خوڵقاو/ چاوگی نەرێنی: نەخوڵقان

خوڵقاندن / xułqandin/: چاوگ. تێپەڕ. //خوڵقاندت؛ دەخوڵقێنی؛ بخوڵقێنە// خوڵقاندن؛ خوڵقنای؛ چێ کرن؛ ئافراندن ☰ آفریدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخوڵقاندن

خوڵقاو / xułqaw/: ئاوەڵناو. چێبوو؛ دروستکراو ☰ آفریده

خوڵقەت / xułqet/: ناو. خۆوخدە ☰ خُلق

خوڵقێنەر / xułqêner/: ئاوەڵناو. بەدیهێنەر ☰ آفریننده

خوڵک / xułk/: ناو. خوڵق؛ دەعوەت؛ گازی بۆ بەشدار بوون ‹لەرزانەکانت لە یەک ناکەوێ/ بۆ خوڵکم ناکەی بۆ تەنیا شەوێ؟ «فولکلۆر»› ☰ دعوت

خوڵوپاندن / xułupandin/: ☜ **خوڵۆپاندن**

خوڵوپانن / xułupanin/: ☜ **خوڵۆپاندن**

خوڵۆپ / xułop/: ناو. گەوز؛ کاری بە ڕاکشاوی ئەمدیو ـ ئەودیو کردن ☰ غلت

خوڵۆپان / xułopan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خوڵۆپای؛ دەخوڵۆپێی؛ بخوڵۆپێ// خوڵەپان؛ خوڵۆپیان؛ خوڵۆپیانەوە؛ خوڵەپیانەوە؛ گەوزین ☰ غلتیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خولۆپاو/ چاوگی نەرێنی: نەخولۆپان

خولۆپاندن / xułopandin/: چاوگ. خولۆپانن؛ خولوپاندن؛ خولوپانن؛ گەوزاندن ☰ غلتاندن

خولۆپاندنەوە / xułopandinewe/: چاوگ. تێپەڕ. //خولۆپاندتەوە؛ دەخولۆپێنییەوە؛ بخولۆپێنەوە// خولۆپانن؛ خولەپاندنەوە؛ گەوزاندن ☰ غلتاندن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـــ/ چاوگی نەرێنی: نەخولۆپاندنەوە

خولۆپانن / xułopanin/: ☜ **خولۆپاندن**

خولۆپیان / xułopyan/: ☜ **خولۆپان**

خولۆپیانەوە / xułopyanewe/: ☜ **خولۆپان**

خوڵو / xułû/: ناو. ١. خولخولە ٢. خولخولە؛ زەنا ـ زەنا؛ هەراوهوریا ☰ ١. گردنا ٢. همهمه

خولەپان / xułepan/: ☜ **خولۆپان**

خولەپاندنەوە / xułepand(i)newe/: ☜ **خولۆپاندنەوە**

خولەپیانەوە / xułepyanewe/: ☜ **خولۆپان**

خوم / xum/: ناو. ١. خم؛ هەش ٢. کووپە ☰ ١. نیل ٢. خُم

⊡ **خوم شێوان**: ☜ **خم شێوان**

خومار / xumar/: ئاوەڵناو. خاو؛ خەواڵوو؛ تووشیاری سەرێشەی دوای سەرخۆشی ☰ خُمار

خوماری / xumarî/: ناو. خاوی: ١. خەواڵوویی ٢. دۆخی دابڕان لەوەی خووی پێ گیراوە ٣. سەرئێشەی دوای سەرخۆشی ☰ ١تا٣. خُماری

خومارین / xumarîn/: ناو. کز و خەفەیی ئاگر لە نزیکی کوژانەوەدا ☰ آتش در حال خاموشی

خومالیک / xumalîk/: ناو. کووپە ☰ خُم

خومام١ / xumam/: ناو. ١. تەم و مژ ٢. لەشپۆش لە کاتی ڕازاندا ☰ ١. مه ٢. رواندار

خومام٢: ئاوەڵناو. تخێل ☰ دراز کشیده

خومپارە / xumpare/: ☜ **قومپارە**

خومچی / xumçî/: ناو. خومخانەچی؛ خمگەر؛ ڕەنگڕێژ ☰ رنگرز

خومخانە / xumxane/: ناو. خمخانە ☰ رنگرزی

خومخانەچی / xumxaneçî/: ☜ **خومچی**

خومخمۆک / xumx(i)mok/: ☜ **خمخمۆك**

خومخوم١ / xumxum/: ئاوەڵناو. شەنگ و شۆخ ☰ زیبا و دلرُبا

خومخوم٢: دەنگەناو. ١. گرمەی هەور ٢. دەنگی ئاو کە بە ڕووبار و جۆگەدا دەڕوا ☰ ١. غُرّش ابر ٢. صدای جریان آب در رود و جویبار

خومخۆرک / xumxorik/: ناو. قەڵەشتی زەوین ☰ شکاف زمین

خومری / xumrî/: ناو. خورمایی؛ سووری ئامالڕەش ☰ رنگ خرمایی

خومستان / xumistan/: ناو. بیابان؛ بیاوان ☰ بیابان

خومشێوێن / xumşêwên/: ☜ **خمشێوێن**

خومگەر / xumger/: ناو. خمگەر ☰ رنگرز

خومگەری / xumgerî/: ناو. ڕەنگڕەزی ☰ رنگرزی

خوممین / xummîn/: چاوگ. دەربەدەر بوون؛ ئاوارە بوون ☰ آوارە شدن

خومەڕژە / xumeř(i)je/: ☜ **کاسەڵەشینکە**

خومەڕشکە / xumeřişke/: ☜ **کاسەڵەشینکە**

خومەڕەژگە / xumeřejge/: ☜ **کاسەڵەشینکە**

خومەڕەژە / xumeřeje/: ☜ **کاسەڵەشینکە**

خومەڕەشکە / xumeřeşke/: ☜ **کاسەڵەشینکە**

خومەڕێژە / xumeřêje/: ☜ **کاسەڵەشینکە**

خومەشوێنکە / xumeş(i)wênke/: ☜ **خمشێوێن**

خومەشوێنە / xumeş(i)wêne/: ☜ **خمشێوێن**

خومەشینکە / xumeşînke/: ☜ **کاسەڵەشینکە**

خومەشێونە / xumeşêwne/: ☜ **خمشێوێن**

خومەهەردە / xumeherde/: ناو. گیاوەسمە؛ گیایەکە خومی لێ چێ دەکەن ☰ وسمە

خومی١ / xumî/: ناو. خمی ☰ نیلی

خومی^{۲}: ئاوه‌ڵناو. به ڕه‌نگی خمی ☰ نیلی رنگ

خومیا / xumya/: ئاوه‌ڵناو. به سه‌ر یه‌کدا کۆمبوو ☰ بر هم انباشته

خومین / xumîn/: ئاوه‌ڵناو. به ڕه‌نگی خمی ☰ نیلی رنگ

خوناڤ / xunav/: ناو. خناف؛ خناو؛ خوناو: ۱. خوناوه؛ شه‌ونم؛ ئاونگ؛ خۆ؛ خۆی ۲. پریشکه بارانی زۆر ورد و له سه‌ره‌خۆ ☰ ۱. شبنم ۲. نم ـ نم باران

خوناو / xunaw/: ناو. ۱. ☜ **خوناڤ** ۲. ئاوی شۆربا و قاورمه ☰ ۱. ☜ **خوناڤ** ۲. آبِ آش و قُرمه

خوناوکه / xunawke/: ناو. ۱. ورده‌بارانی هێدی و نه‌رم ‹خوناوکه باری چیمه‌ن ئاو درا/ چلی گوڵی سوور بوو به چلچرا «حه‌قیقی»› ۲. ئاوی له قووڵکه‌دا ماوی باران ۳. *[مه‌جاز]* ده‌نکه‌ـ ده‌نکه‌ی ئاره‌قه‌ی ده‌م و چاو ‹ئه‌و که‌سه‌ی بمژێ خوناوکه‌ی گه‌رده‌نێ/ کوفره یه‌ک قه‌تره شه‌رابی، گه‌ر ده‌نێ «هێمن»› ☰ ۱. نم ـ نم باران ۲. باران جمع شده در گودال ۳. دانه‌های عرق صورت و تن

خوناوه / xunawe/: ☜ **خوناڤ ـ۱**

خونج / xunc/: ناو. ۱. گونج؛ دۆخ و چۆنیه‌تی جێ بوونه‌وه؛ دێران ۲. قوون؛ کۆم ☰ ۱. گنجایش ۲. مقعد

خونجان / xuncan/: چاوگ. خونجیان؛ گونجان؛ جێ بوونه‌وه ☰ گُنجایش داشتن؛ گُنجیدن

خونجاندن / xuncandin/: چاوگ. تێپه‌ڕ. //خونجاندت؛ ده‌خونجێنی؛ بخونجێنه// خونجانن؛ خونچنای؛ گونجاندن؛ جێ کردنه‌وه؛ جێگا تێدا کردنه‌وه ☰ گُنجاندن

■ ئاوه‌ڵناوی به‌رکاری: ـ/ چاوگی نه‌رێنی: نه‌خونجاندن

خونجانن / xuncanin/: ☜ **خونجاندن**

خونجگا / xuncga/: ناو. شوێنی تێدا جێ بوونه‌وه ☰ گُنجایشگاه

خونجیان / xunc(i)yan/: ☜ **خونجان**

خونجیلانه / xuncîlane/: ☜ **خنجیلانه**

خونجیله / xuncîle/: ☜ **خنجیلانه**

خونچنای / xunçnay/: ☜ **خونجاندن**

خونچه / xunçe/: ناو. غونچه؛ گۆچک؛ گۆپکه؛ کوڵووک؛ گوڵووک؛ گولیک؛ کڵووک؛ بیرۆڤ؛ چم؛ چاو؛ چه‌و؛ چه‌م؛ چاوڕاو؛ واتووره؛ جیق؛ جووزه‌ره؛ جۆش؛ ولی؛ پژک؛ پێژه‌ک؛ گولباڤ؛ فنچقه؛ سۆلینه؛ قوومچه؛ گوڵده‌م؛ چوزه؛ قه‌یتول؛ پشکوژ؛ چرۆ؛ گوڵی هێشتا نه‌پشکووتوو ☰ غُنچه

خونچیای / xunç(i)yay/: ☜ **خونجان**

خونچیلانه / xunçîlane/: ☜ **خنجیلانه**

خونچیله / xunçîle/: ☜ **خنجیلانه**

خونخوار / xunx(i)war/: ئاوه‌ڵناو. *[کینایه]* زاڵم؛ بێبه‌زه؛ دڵڕه‌ق ☰ خونخوار

خوندن / xundin/: ☜ **خوێندن**

خونقین / xunqîn/: چاوگ. بارینی نم‌نمه و که‌م ـ که‌م ☰ نم ـ نم باریدن

خونک / xunk/: ئاوه‌ڵناو. ۱. جلف؛ سووک ۲. چکووس؛ هه‌نگوتک‌ژمێر ☰ ۱. جلف ۲. خسیس

خونکار / xunkar/: ناو. ۱. پاتشای گه‌وره ۲. میر؛ خاوه‌ن ده‌سه‌ڵات ☰ ۱. فرمانروای بزرگ ۲. امیر

خونین / xunîn/: چاوگ. خونقین؛ بارینی نم‌نمه و که‌م ـ که‌م ‹ماوه‌یه‌که نم‌نمه ده‌خونێ› ☰ نم ـ نم باریدن

خووێک / xuwêk/: ☜ **خه‌راج**

خوه / x(i)we/: ☜ **خۆ**^{۲}

خوه‌ر / x(i)wer/: ☜ **خۆر**^{۱}**ـ۱**

خوه‌راوا / x(i)werawa/: ☜ **خۆراوا**

⊡ **خوه‌راوا بوون** ☜ **خۆراوا بوون**

خوه‌رتاو / x(i)wertaw/: ☜ **خۆره‌تاو**

خوه‌رداش / x(i)werdaş/: ☜ **خۆراکی**

خـــوەردۆس / x(i)werdos/: نـــاو. لالـــــەباس؛ لالەعەباسی ☰ لالەعباسی

خوەرشت / x(i)werişt/: ☜ **خۆرشت**

خـوەرگیر / x(i)wergîr/: ئاوەڵناو. بـەڕۆژ؛ ڕووەو ڕۆژ ☰ آفتابگیر

خوەرە / x(i)were/: ☜ **خۆرە۱**

خوەرەتـاو / x(i)weretaw/: ☜ **خۆرەتاو**

خوەرەزەرد / x(i)werezerd/: نـاو. دەمی خـۆر ئـاوا بوون ☰ غروبگان

خوەزگ / x(i)wezig/: ☜ **خۆزگە**

خوەزگە / x(i)wezge/: ☜ **خۆزگە**

خوەزوو / x(i)wezû/: ☜ **خۆزگە**

خوەزوور / x(i)wezûr/: ☜ **خەزوور**

خوەزی / x(i)wezî/: ☜ **خۆزگە**

خوەزیا / x(i)wezya/: ☜ **خۆزگە**

خوەزێو / x(i)wezêw/: ☜ **خۆزگە**

خوەسن / x(i)wesin/: ☜ **خوسن**

خوەش / x(i)weş/: ☜ **خۆش**

خوەشاو / x(i)weşaw/: ☜ **خۆشاو**

خوەش‌خوا / x(i)weşx(i)wa/: ☜ **خۆش‌خوێ**

خوەش‌خوێ / x(i)weşx(i)wê/: ☜ **خۆش‌خوێ**

خوەش‌قسە / x(i)weşq(i)se/: ئاوەڵناو. قسـەخۆش؛ دەموراوێژخۆش ☰ شیرین‌سُخن

• **خوەشە** / -x(i)weşe/: پاشەوشـە. خۆشکە؛ نـە تـاڵ ‹پیشەخوەشـە› ☰ شیرین

خوەشەویس / x(i)weşewîs/: ☜ **خۆشەویست**

خوەشەویسی / x(i)weşewîsî/: ☜ **خۆشەویستی**

خوەشی / x(i)weşî/: ☜ **خۆشی**

خوەشیک / x(i)weşîk/: ☜ **خوشك**

خوەڵ / x(i)weł/: ☜ **خۆڵ۱**

خوەڵەشێرە / x(i)wełeşêre/: ☜ **خۆڵوشیر**

خوەڵەکەوان / x(i)wełekewan/: ☜ **خۆڵەکەوان**

خوەڵەکەوو / x(i)wełekewû/: ☜ **خۆڵەکەوە**

خوەمانی / x(i)wemanî/: ☜ **خۆمانە**

خوەن / x(i)wen/: ☜ **خوێن۱**

خوەنن / x(i)wenin/: ☜ **خوێندن**

خوەنەوار / x(i)wenewar/: ☜ **خوێندەوار**

خوەنەواری / x(i)wenewarî/: ☜ **خوێندەواری**

خوەنین / x(i)wenîn/: چاوگ. حاشـا کـردن؛ دان پێدا نەنان ☰ انکار کردن

خوەه / x(i)weh/: ☜ **خوشك**

خوەی۱ / x(i)wey/: چاوگ. پێکەنین ☰ خندیدن

خوەی۲: ☜ **خوێ ـ۱**

خوەیشک / x(i)weşk/: ☜ **خوشك**

خوەیشکەزا / x(i)weyşkeza/: ☜ **خوشکەزا**

خوهزا / xuhza/: ☜ **خوشکەزا**

خویـا / xuya/: ئاوەڵـناو. خویـان؛ دیـار؛ ئاشـکرا؛ بەرچاو ☰ آشکار؛ پیدا

خویان / xuyan/: ☜ **خویا**

خویانەک / xuyanek/: ناو. دیمەن؛ بەرچـەوەن ☰ چشم‌انداز

خویایە / xuyaye/: ئامراز. تمەز؛ تومەز؛ تمەس ☰ تو نگو

خویـایی / xuyayî/: نـاو. ئاشـکرایی؛ دیـارده ☰ آشکاری

خویز / x(i)wîz/: ☜ **خوسار**

• **خویس** / -x(i)wîs/: ☜ **ـ خوس۲**

خویسان / xuysan/: ☜ **خوسان**

خویسانن / x(i)wîsanin/: ☜ **خوساندن**

خویسک / xuysk/: ☜ **خوسار**

خویسی / xuysî/: نـاو. ۱. کـاری خووسـاندن ۲. دۆخی خووسـیان ☰ ۱. عمـل خیسـاندن ۲. حالـت خیس بودن

خویشک / x(i)wîşk/: ☜ **خوشك**

خویشە / xuyşe/: ناو. ڕەوتی شەقار ـ شەقار بـوونی زەوی کێلگ ☰ سلەشکنی

خویگ /xuyg/: ☜ خوێگ

خوین / xuyn, x(i)wîn /: ☜ خوێن[1]

خویە /xuye/: ☜ خوشك

خوێ /x(i)wê/: ناو. ١. خوا؛ خوەی؛ خێ؛ نمەک؛ پێکهاتەیەکی بلۆری لە کلوروری سودیوم، بە ڕەنگی سپی و تامی سوێرەوە کە بە زۆری لە سروشتدا دەست دەکەوێ و تامی چێشتە ٢. خاوەن؛ خێو ٣. سەرپەرشت ٤. خوشک؛ خۆیشک ▤ ١. نمک ٢. صاحب ٣. سرپرست ۴. خواهر

▣ **خوێ بە برینەوە کردن**: /کنایه/ بە بەرەوە دان و کولاندنەوەی باسێکی ناخۆش ▤ نمک بر زخم پاشیدن

خوێ پێوە کردن: /کنایه/ پێوەنان؛ بە تام و چێژ گێڕانەوەی ڕووداوێک ‹جا ئیدی کاک ئازادیش ئەوەندەی دیکە خوێ پێوە دەکا› ▤ پیازداغش را زیاد کردن

خوێ چەشتن/ چێشتن: تام کردنی چێشت بە ئەزموونی سوێری ▤ چشیدن غذا

خوێ دان: خوێ بە ئاژەڵ دان ▤ نمک دادن به دام

خوێ کردن: تامدار کردنی خۆراک بە خوێ ▤ نمک ریختن در غذا

خوێ کردنە خۆ: دان بە خۆدا نان ▤ تحمل کردن

خوێتاڵە /x(i)wêtałe/: ناو. خواتیەلە ▤ نمک تلخ

خوێچەژ /x(i)wêçej/: ☜ خوێچێژ

خوێچەش /x(i)wêçeş/: ☜ خوێچێژ

خوێچێژ /x(i)wêçêj/: ناو. خوێچەژ؛ خوێچەش: ١. کاری تام کردنی چێشت بۆ دەرکەوتنی تامی ٢. کەسێ کە چێشت دەچێژێ تا بزانێ خوێی تەواوە. هەروەها: **خوێچێژی** ▤ ١. کار چشیدن غذا ٢. کسی که غذا را می‌چشد

خوێدار /x(i)wêdar/: ئاوەڵناو. خاوەندار؛ بە داژدار؛ بە ساحێب ▤ دارای صاحب

خوێداری /x(i)wêdarî/: ناو. سەرپەرشتی؛ ئاگاداری ▤ سرپرستی

خوێدان /x(i)wêdan/: ناو. خوادان؛ خوێدانک؛ نمەکدان؛ جێگەی خوێ لە بان سفرە ▤ نمکدان

خوێدانک /x(i)wêdanik/: ☜ خوێدان

خوێدانە /x(i)wêdane/: ناو. تێری خوێ؛ دەفری گەورە بۆ خوێ تێ‌کردن ▤ ظرف بزرگ نمک

خوێڕایی /x(i)wêřayî/: ☜ خۆڕایی

خوێڕی /x(i)wêřî/: ئاوەڵناو. خۆڕی؛ خۆری؛ خوێڕیلە؛ خێڕوو؛ خێڕی: ١. بێکارە ‹دایەگیان، کوڕی تۆش هێندە دەستەوەستان و خوێڕی نییە «سوارە»› ٢. بەرەڵا ‹وەک سەگی خوێڕی پەتی کەن «شێرکۆ»› ٣. هیچ‌وپووچ؛ بێ‌کەڵک ‹من لە داخی خزمی خوێڕی و ئاشنای ئەحمەق هەڵاتم/ من لە ترسی زاق و زووقی ئەمنیەی چاوزەق هەڵاتم «هێمن»› ٤. بەدکارە؛ پەست ‹هەرچی پێت دەکرێ بکە ئەی دوژمنی خوێڕی و بزانە/ باوی لاوی کورد و تافی گەنجی ئازەربایجانە «هێمن»› ٥. بەرگەنەگر ‹من لە سەرمادا خوێڕیم› ▤ ١. بیکارە ٢. ولگرد ٣. بیهودە ۴. فرومایە ۵. ضعیف

خوێڕیایەتی /x(i)wêř(i)yayetî/: ☜ خوێڕیگەری

خوێڕیگر /x(i)wêřîgir/: ئاوەڵناو. خوێڕی‌خواز؛ خوێڕی‌ویست؛ خوێڕی لە خۆ گر ‹چەن چکۆلەن پەلەوەر لەو بەرزە/ ئاخ کە چەن خوێڕیگرە ئەم عەرزە «سوارە»› ▤ پست‌پرور

خوێڕیگەری /x(i)wêřîgerî/: ناو. خوێڕییەتی؛ خوێڕیایەتی؛ خوێڕیەتی؛ کاری حیزانە و پەست ▤ فرومایگی

خوێڕیلە /x(i)wêřîle/: ☜ خوێڕی

خوێڕی‌ویست /x(i)wêřîwîst/: ☜ خوێڕیگر

خوێڕییەتی /x(i)wêřîyetî/: ☜ خوێڕیگەری

خوێڕێز / x(i)wêřêz/: ☜ **خوێڕێزگه**

خـوێڕێزگـه / x(i)wêřêzge/: نـاو. خـــوێڕێـــز؛ بەردەپانی لە سەری خوێ بە ئاژەڵ دان ■ تختـه سنگی كه بر آن برای دام نمک پاشند

خوێز / x(i)wêz/: ☜ **خوسار**

خوێژنگ / x(i)wêjing/: ناو. هەڵە؛ سووچ ■ اشتباه

خوێس / x(i)wês/: ☜ **خوسار**

خوێش / x(i)wêş/: نـاو. خزم؛ کەس‌وکار؛ قـەوم ■ خویش؛ فامیل

خوێشـــایەتی / x(i)wêşayetî/: نـــاو. خزمایـــەتی؛ کەسایەتی؛ خوێشی ■ خویشاوندی

خوێشک / x(i)wêşk/: ☜ **خوشك**

خوێشی / x(i)wêşî/: ☜ **خوێشایەتی**

خوێفرۆش / x(i)wêf(i)roş/: ☜ **خوافرۆش**¹

خوێـک / x(i)wêk/: نـاو. خـــووک؛ پیتـــاک؛ بـــاجی میری ■ باج و خراج

خوێکراو / x(i)wêk(i)raw/: ئاوەڵناو. خوێ لـێدراو ■ نمکسود

خوێگ / xwêg/: نـاو. خویگ؛ خێو؛ خاوەن؛ خودان ‹باوەحیز خوێگ تا ئێستا لە کوێ بووی؟› ■ صاحب

خوێگه / x(i)wêge/: نـاو. شـــوێنی خـــوێ پێـــدانی ئــاژەڵ ‹مێگەلەکـه ڕاده ســەر خوێگــه!› ■ محــل ریختن نمک برای گله

خوێـل / x(i)wêl/: ئاوەڵــناو. ١. خوویــل؛ خێــل ٢. خوار؛ لار ■ ١. لوچ ٢. کج

خـوێلی / x(i)wêlî/: نـاو. خێلــی؛ چــاڤهــەولی ■ لوچی

خوێڵێن / x(i)wêłên/: نـاو. کانی خوێ؛ شوێنێ که خوێی لێوه دێنن ■ معدن نمک

خـوێن¹ / x(i)wên/: نـاو. خـــێن؛ خـــین؛ خـــوین؛ خووین؛ خوون؛ خوەن: ١. هوون؛ ونی؛ تراوێکـی سووره، دڵ و دەماری بڕبـڕەداران پـڕ دەکاتـەوه، ئوکسیژن و ماکی خۆراکی دەگەیێنێته ئەنـدامان و ماکی زیادەیان لێوه دوور دەخاتەوه ٢. یەک له چوار خلتی سەرەکی لەش، بە پێی بژیشکی کۆن (ســێتریــان: بەڵــغەم، ســەفرا، ســەودا) ٣. *[مەجاز]* قەڵتوبـڕ؛ کوشــتوبـڕ ■ ١و٢. خـون ٣. کُشــت و کُشتار

▣ **خوێن بژاردن:** خوێنبایی دان ■ خونبها دادن

خوێن بەر بون: خوێن لێ هاتن ■ خون آمدن

خـوێن بەربەسـت کـردن: *[کنایـــه]* داکوژانـــدنی دوژمنایەتی ■ پایان دادن به دشمنی

خوێن بەر چاو گرتن: *[کنایه]* خـوێن پەڕینـه بـەر چاو؛ ئاگر لە ناو چاو کەسێ بارین؛ بە هۆی ڕق و قینەوه کەوتنه تەمای کوشـتنی کەسـێکەوه ■ خون جلو چشم کسی را گرفتن

خوێن بـەردان: ١. حەجامەت کـردن؛ کەڵەشـاخ کــردن ٢. خــوێن لــێ هێنــان ■ ١. حجامــت کشیدن ٢. خون آوردن

خوێنبەست کردن: بەر به خوێن چـوون گـرتن ■ خون را بند آوردن

خوێن پـڕژان: خوێن بـه هـەموو لایەکـدا ڕژان ■ خون پاشیدن

خوێن تـێزان: خوێن لە ژێر پێست کۆ بوونەوه به هۆی گوشار یا زەربەوه ■ خون جمع شدن

خوێن جمان/ جومان: *[کنایه]* زۆر تـووڕه بـوون ■ بسیار عصبانی شدن

خوێن داکـوژان: *[کنایه]* ڕەوتی یـەک کـەوتن بـه مەبەستی کۆتایی هێنانی شـەڕ و دوژمنایـەتی ■ ترک کردن مخاصمه

خوێن داکوژانـدن: *[کنایه]* شـەڕبەسـت کـردن ■ آتش‌بس کردن

خـوێن دان: ١. بەخشـینی خـوێن بـۆ نەخۆشـی ئاتاجی به خوێن ‹گشت ڕۆشـتین خوێنمـان دا› ٢. *[کنایه]* گیان بەخت کردن؛ له گیان بگـردن ■ ١. خون اهداء کردن ٢. جانفشانی کردن

خوێن ڕژان: ١. کوژران؛ کوژیان ‹خوێن ڕژا، ڕۆڵە کوژا، کەللە پژا/ خوێن ڕژان خۆشە کە ئابڕوو نەڕژا «هەژار، بۆ کوردستان»› ٢. *[کینایە]* ئاوری شەڕ هەڵاییسان ☰ ١. کشتە شدن ٢. جنگ و خونریزی شدن

خوێن ڕژاندن/ ڕژانن/ ڕژتن: مرۆ کوشتن ☰ آدم کشتن

خوێن کردن: *[کینایە]* مرۆ کوشتن ☰ آدم کشتن

خوێن کردنە کاسەوە: *[کینایە]* جزیا دان و زۆر بۆ هێنان ☰ اذیت و آزار دادن

خوێن کوژاندنەوە: *[کینایە]* خوێن کوژانەوە؛ خوێن داکوژاندن ☰ آشتی دادن دشمنان خونی

خوێن کوژانەوە: ☜ **خوێن کوژاندنەوە**

خوێن گرتن: ١. خوێن بەردان ٢. تێکچوون و شێوان بە دیتنی خوێن ☰ ١. رگ زدن؛ حجامت گرفتن ٢. بی‌حال شدن از دیدن خون

خوێن لووت بەر بوون: ١. خوێن لە لووت هاتن ٢. *[کینایە]* ئازاری کەم پێ‌گەییشتن ☰ ١. خون‌دماغ شدن ٢. آسیب مختصر دیدن

خوێن لە چاوی کەسێک باڕین: *[کینایە]* ١. زۆر بێ‌بەزە و دڵڕەق بوون ٢. زۆر تووڕە بوون ☰ ١. خون از انگشتان کسی چکیدن ٢. بسیار عصبانی شدن

خوێن لە لووتی کەسێ نەهاتن: *[کینایە]* بە کەسێک کەمترین وەزەنگ نەگەیشتن ☰ خون از دماغ کسی نیامدن

خوێن لێهاتن: خوێن هاتن ☰ خون‌آلود شدن

خوێن وێستانەوە: وێستانی خوێن لە ئەندامی بریندار ☰ خون بند آمدن

خوێن هەڵاوردنەوە: ☜ **خوێن هەڵێتانەوە**

خوێن هەڵێنان: ☜ **خوێن هەڵێتانەوە**

خوێن هەڵێنانەوە: خوێن هەڵاوردنەوە؛ خوێن هەڵێنان: ١. خوێن ڕشانەوە ٢. *[کینایە]* زۆر دڵگران بوون ☰ ١. خون بالا آوردن ٢. بسیار ناراحت شدن

خوێنی دڵ خواردن: *[کینایە]* ڕەنج و ئازار و خەفەتی زۆر کێشان ☰ رنج و غم بسیار دیدن

خوێنی کەسێ کردنە کاسەوە: *[کینایە]* زۆر بۆ کەسێک هێنان و ئازاردانی ‹گرانفرۆشان خوێنی خەڵکیان کردۆتە کاسەوە› ☰ خون کسی را در شیشە کردن

لە خوێنی خۆدا گەوزین: *[کینایە]* خوێن لێ ڕژانی زۆر ☰ در خون خود غلتیدن

▪ **خوێن**۲: پاشەوشە. ـ خێن ‹دۆعاخوێن› ☰ ـ خوان

خوێنئەستێن / x(i)wên'estên/: ناو. تۆڵەستێن ☰ انتقامگیر

خوێنالی / x(i)wênałî/: ☜ **خوێناوی**

خوێناو / x(i)wênaw/: ناو. ١. خوێنێ کە لە گەروو دێت ٢. هووناو؛ خوێنی تێکەڵ بە ئاو ☰ ١. خونی کە از گلو آید ٢. خونابە

▣ **خوێناو هەڵێنان**: خوێن ڕشانەوە ☰ خون بالا آوردن

خوێناوڵ / x(i)wênawił/: ئاوەڵناو. خوێناوڵین؛ خوێن پێوە تلاو ☰ خون‌آلود

▣ **خوێناوڵ بوون**: خوێن لێ‌هاتن؛ خوێن شتێ داگرتن ☰ خون‌آلود شدن

خوێناوڵی / x(i)wênaw(i)łî/: ☜ **خوێناوی**

خوێناوڵین / x(i)wênaw(i)łîn/: ☜ **خوێناوی**

خوێناوی / x(i)wênawî/: ئاوەڵناو. خوێنین؛ خوێناوڵین؛ خوێنالی؛ خوێناوڵی؛ خینالی؛ خوێن پێوە تلاو ☰ خون‌آلود

خوێنبایی / x(i)wênbayî/: ناو. خوێن‌بژی؛ خوێنسۆڵ؛ سەربەها؛ خیسڵ؛ نرخی خوێنی کوژراو کە لە مرۆکوژ (یان خزمانی) دەسێنرێ ☰ خونبها

خوێنبرا / x(i)wênb(i)ra/: ئاوەڵناو. تایبەتمەندی

دوو کەس کە خوێنی باسکی یەکتر تێکەڵ دەکەن و دەبنە برای خوێنی ☰ برادری با پیمان خونی

خوێنبڕ / x(i)wênbiř/: ئاوەڵناو. بە تایبەتمەندییەکی وا بەری خوێن بگرێ ☰ خون‌بند

خوێنبژی / x(i)wênb(i)jî/: ☜ **خوێتبایی**

خوێنبەر / x(i)wênber/: ناو. دەماری خوێن ڕاگوێز لە لەشدا ☰ شریان

خوێن‌بەردەر / x(i)wênberder/: ناو. حەجامات‌کێش؛ وەستای خوێن بەردان ☰ حجامت‌کار

خوێنبەس / x(i)wênbes/: ناو. خوێنبەست: ١. ڕەوتی وێستانی خوێن لە ئەندام ٢. *[کینایە]* ئاگربەس؛ تەقەبەس ☰ ١. فرایند بند آمدن خون ٢. آتش‌بس

خوێنبەست / x(i)wênbest/: ناو. ☜ **خوێن‌بەس**

خوێن‌پاڵێن / x(i)wênpałên/: ناو. شاتەڕە؛ شەتەڕە؛ شیرین‌شاتەڕە ☰ شاهتره

خوێنتاڵ / x(i)wêntał/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ڕەزاگران؛ زەڕەگران؛ ئێسکقورس ☰ گرانجان

خوێن‌جمان / x(i)wênc(i)man/: ناو. خوێن‌جومان: ١. تەوژمی خوێن ٢. *[کینایە]* هەڕەتی بەهار ☰ ١. فشار خون ٢. موسم بهار

خوێن‌جومان / x(i)wêncuman/: ☜ **خوێن‌جمان**

خوێنخوا / x(i)wênx(i)wa/: ئاوەڵناو. خوێنەخۆ؛ داواکاری تۆڵەی کوژراو ☰ خونخواه

خوێنخوار / x(i)wênx(i)war/: ئاوەڵناو. ١. *[مەجاز]* دوژمنی خوێنی ٢. *[مەجاز]* مرۆکوژ ٣. بە تایبەتمەندی خواردن لە خوێنی گیانەوەرانی گەرمەخوێنەوە (وەک: زالوو و هەندێک لە شەمشەمەکوێران) ☰ ١. دشمن خونی ٢. آدمکُش ٣. خونخوار (جانور)

خوێنخواری / x(i)wênx(i)warî/: ناو. *[مەجاز]* ١. دوژمنایەتی تۆخ ٢. زاڵمی ☰ ١. دشمنی خونی ٢. ستمگری

خوێنخۆر / x(i)wênxor/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* مرۆکوژ ☰ آدمکُش

خوێن‌دادەر / x(i)wêndader/: ☜ **خوێن‌دەڵێن**

خوێندران / x(i)wênd(i)ran/: چاوگ. خوێنران ☰ خوانده شدن

خوێندرانەوە / x(i)wênd(i)ranewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. نادیار. //خوێندرایەوە؛ دەخوێندرێیەوە؛ بخوێندرێوە// خوێنرانەوە ☰ خوانده شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خوێندراوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەخوێندرانەوە

خوێندکار / x(i)wêndkar/: ناو. قوتابی؛ خۆندکار ☰ مُحصل

خوێندگە / x(i)wêndge/: ☜ **خوێتدنگە**

خوێندن / x(i)wêndin/: چاوگ. تێپەڕ. //خوێندت؛ دەخوێنی؛ بخوێنە// خوندن؛ خۆندن؛ خۆنن؛ خوەنن؛ خێندن: ١. خوێندنەوە؛ وانایوە ‹کتێب خوێندن› ٢. چڕین؛ وانەی؛ گوتنەوەی شیعر و نووسراوە بە ئاهەنگەوە ‹کوندەبوو خوێندی لە شاخ و بولبول و قومری لە باخ/ هەریەکێ هاوار ئەکا: وا با خەلات پەخشان ئەکا «ئاوات»› ٣. فێر بوون؛ وانای ‹کیمیام خوێندووە› ☰ خواندن: ١. مطالعه کردن ٢. آواز خواندن ٣. آموختن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخوێندن

خوێندنگە / x(i)wêndinge/: ناو. خوێندگە؛ خۆندگا؛ خۆندنگا؛ فێرگە؛ مەکتەب؛ مەدرەسە ☰ آموزشگاه

خوێندنەوە / x(i)wêndinewe/: چاوگ. خۆندنەوە؛ خۆننەوە: ١. خوێندن ٢. دیسانەوە خوێندن ☰ ١. خواندن ٢. بازخواندن

خوێندە / x(i)wênde/: ☜ **خوێتدەوار**

خوێندەڤان / x(i)wêndevan/: ☜ **خوێتدەوار**

خوێن‌دەڵێن / x(i)wêndełên/: ئاوەڵناو. خوێن‌دادەر؛ تایبەتمەندی ئەوەی خوێنی لە بەر بڕوا ☰ خون‌چکان

خوێندەوار / x(i)wêndewar/: ئاوەڵناو. خوێندە؛ خوێنەوار؛ خۆندەوار؛ خۆندەوان؛ خۆندی؛ خوەنەوار؛ خوێندەڤان؛ خووێندەڤان؛ خۆنەوار: ١. باسەواد؛ خاوەن توانایی خوێندن و نووسین ‹ئەی کچی جوان! کچی لەبار!/ ئەی کچی زانا و خوێندەوار! «هێمن»› ٢. خاوەن خوێندن و هەڤۆتی زانستی (لای کەم تا پلەی دواناوەندی) ‹لاوانی خوێندەوار لە بێکاریدا خەریکی کۆڵبەری و دەسفرۆشین› ☰ ١. باسواد ٢. تحصیلکرده

خوێندەواری / x(i)wêndewarî/: ناو. خۆنەواری؛ خوەنەواری: ١. سیوات‌داری ٢. ئەوەی لە دامەزراوەیەکی فێرکاریدا بە دەست هاتووە ‹خوێندەواری بە زمانی کوردی› ☰ ١. باسوادی ٢. تحصیلات

خوێنران / x(i)wênran/: چاوگ. خوێندران ☰ خوانده شدن

خوێنرانەوە / x(i)wênranewe/: چاوگ. خوێندرانەوە ☰ خوانده شدن

خوێنڕژ / x(i)wênřij/: ☜ **خوێنڕێژ**

خوێنڕێژ / x(i)wênřêj/: ئاوەڵناو. خوێنڕژ؛ مرۆکوژ ☰ آدمکش

خوێنڕێژی / x(i)wênřêjî/: ناو. ١. ڕزک؛ دۆخ یان چۆناوچۆنی پژانی خوێن لە ڕەگەوە ‹خوێنڕێژی ناوەکی› ٢. *[کینایە]* ستەمکاری؛ کار و ڕەوتی خوێن ڕشتن و مرۆ کوشتن ‹شەڕ و خوێنڕێژی› ☰ ١و٢. خونریزی

خوێنسارد / x(i)wênsard/: ئاوەڵناو. ١. بە تایبەتمەندی بەند بوونی تینی لەش بە دەمای ئاقارەوە ‹مار و ماسی خوێنساردن›. بەرانبەر: **خوێنگەرم** ٢. *[مەجاز]* لەسەرخۆ؛ پشوودرێژ؛ توانا لە بەر خۆ گرتن و ڕاگیردانی هەستی دەروون لە هەمبەر ڕووداوی دوور لە چاوەڕوانییەوە ☰ ١و٢. خونسرد

خوێنساردی / x(i)wênsardî/: ناو. *[مەجاز]* پشوودرێژی؛ سەبر و حەوسەڵە ☰ خونسردی

خوێنساز / x(i)wênsaz/: ئاوەڵناو. بە تایبەتمەندی یان توانایی زۆرکردنەوەی ڕێژەی هیمۆگلوبین لە خوێندا ☰ خونساز

خوێنسۆل / x(i)wênsol/: ☜ **خوێتبایی**

خوێنسوک / x(i)wênsûk/: ☜ **خوێن‌شیرین**

خوێنشیرن / x(i)wênşîrin/: ☜ **خوێن‌شیرین**

خوێن‌شیرین / x(i)wênşîrîn/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* خوێن‌شیرن؛ خوێن‌سووک؛ ڕەزاسووک؛ ئێسک‌سووک ☰ دوست‌داشتنی

خوێنکەر / x(i)wênker/: ناو. پیاوکوژ؛ مێرکوژ ☰ قاتل

خوێنگر / x(i)wêngir/: ناو. ١. خزمی پلە یەکی کوژراو ٢. ئەوەی خوێن بۆ تاقی کردنەوە لە دەماری نەخۆش دەگرێ ☰ ١. اقوام درجه اول مقتول ٢. خونگیر

خوێن‌گرتو / x(i)wêngirtû/: ئاوەڵناو. شێواو لە دیتنی خوێن. هەروەها: **خوێن‌گرتوویی** ☰ بی‌حال از مشاهدەی خون؛ خون‌هراس

خوێنگری / x(i)wêng(i)rî/: ناو. کار و ڕەوتی گرتنی خوێن لە گیاندار (مرۆ یان حەیوان) بۆ تاقی کردنەوە، گۆزانەوە یان دەرمان ☰ خونگیری

خوێنگەرم / x(i)wêngerm/: ئاوەڵناو. خوونگەرم: ١. بە تینی لەشی تا ڕادەیەک نەگۆڕ لە بەرانبەر گۆڕانی دەمای ئاقارەوە. بەرانبەر: **خوێنسارد** ٢. *[کینایە]* زوو هەڵچوو ٣. *[مەجاز]* سوور لە سەر مەبەست ☰ ١. خونگرم ٢. زودرنج ٣. مُصر

خوێنگەرمی / x(i)wêngermî/: ناو. *[کینایە]* دڵاوەری؛ ڕۆح‌سووکی؛ دۆخی بە هەست و نەست

بوون ☰ خونگرمی

خوێنگیر / x(i)wêngîr/: ئاوەڵناو. ١. خواگیری کوشتنی ناڕەوا ٢. شێواو لە دیتنی خوێن ☰ ١. دچار مُصیبت از قتل ناروا ٢. بی حال بر اثر دیدن خون

خوێنمژ / x(i)wênmij/: ئاوەڵناو. ١. خوێنخوار؛ خوێنخۆر؛ خوێنڕێژ؛ گۆنجڕ؛ دەڤلخووین؛ زاڵم؛ مرۆکوژ؛ خوازیاری کوشتن و خوێن ڕژاندن ‹میری خوێنمژ› ٢. بە تایبەتمەندی خواردن لە خوێنی گیانەوەرانی گەرمەخوێنەوە (وەک: زالوو و هەندێک لە شەمشەمەکوێران) ☰ ١و٢. خونخوار

خوێنمژی / x(i)wênm(i)jî/: ناو. گۆنجڕی؛ خوێنخواری؛ گووجکاری؛ ستەمکاری؛ دۆخ یان چۆنیەتی خوێنمژ بوون ☰ خونخواری

خوێنناسی / x(i)wênnasî/: ناو. لقێ لە زانستی ژیناسی، سەبارەت بە خوێن و پێکهاتەکانی ☰ خون‌شناسی

خوێنوخوڕ / x(i)wên û xuř/: ناو. خوێنی زۆر و بە لێشاو ☰ موج خون

خوێنوگۆشت / x(i)wên û goşt/: ناو. *[مەجاز]* لەش؛ گۆڤدە؛ تەن ☰ بدن

خوێنەخوار / x(i)wênex(i)war/: ئاوەڵناو. خوێنەخوارە؛ خوێنەخوێ؛ خووینەر ☰ دشمن خونی

خوێنەخوارە / x(i)wênex(i)ware/: ☜ **خوێنەخوار**

خوێنەخوێ / x(i)wênex(i)wê/: ☜ **خوێنەخوار**

خوێنەخۆ / x(i)wênexo/: ☜ **خوێنخوا**

خوێنەدووبراکە / x(i)wênedûb(i)rake/: ناو. دارێکە بەرەکەی سوورە، بۆ ڕەنگ دەبێ ☰ درختی با میوەی قرمز کە مصرف رنگرزی دارد

خوێنەوار / x(i)wênewar/: ☜ **خوێندەوار**

خوێنەونەرە / x(i)wênewnere/: ئاوەڵناو. خوێنەونێرە؛ لەککاتە؛ لەیلەدۆنێ؛ سەڵیتە ☰ لکّاتە

خوێنەونێرە / x(i)wênewnêre/: ☜ **خوێنەونەرە**

خوێنی / x(i)wênî/: ئاوەڵناو. پێوەندیدار بە خوێنەوە ‹نەخۆشی خوێنی› ☰ خونی

خوێنین / x(i)wênîn/: ☜ **خوێناوی**

خوێواوک / x(i)wêwawik/: ناو. ئاوخوێ؛ ئاوخوا؛ خوێ لە ئاودا ☰ آب نمک

خوێه / x(i)wêh/: ناو. خۆ؛ ئارەقە ☰ عرق

⊡ **خوێە دان**: خۆە دان؛ عارەق کردن ☰ عرق کردن

خۆ[١] / xo/: ناو. ١. خوو؛ خدە؛ ئەخلاق؛ چۆناوچۆنی ئاکار و هەڵس‌وکەوتی مرۆ لە نێو کۆمەڵگادا ‹بە خەنجەر دڵمی لەت‌لەت کرد کە بێ ئۆق/ وتی خۆ وا خراپ و دڵ وەها چاک «مەحوی»› ٢. خود؛ شەونم؛ ئاونگ؛ خناف ٣. خوە؛ خود؛ ئارەقەی لەش ☰ ١. خو؛ اخلاق ٢. شبنم ٣. خوی؛ عرق بدن

خۆ[٢]: ئاوەڵناو. خۆیی؛ خۆمانە ☰ خودی

خۆ[٣]: جێناو. ١. خوە؛ خە؛ وێ؛ خود؛ سەرجەم ئەو شتانەی (وەک: لەش، هزر، بیر و ...) کەسێ یا بوونەوەرێکیان پێک‌هێناوە ‹خۆ دان لە قەپان› ٢. یەک بوونەوەر بە تەنێ و بێ بەشداری ئەوانی دیکە ‹لای خۆیەوە بیری کردەوە› ☰ ١و٢. خود

⊡ **خۆ بادان**: ١. خۆ هەڵسووڕاندن ٢. سەربزێوی کردن ٣. *[کینایە]* ئەملا و ئەولا کردن؛ دەساودەس کردن ☰ ١. تاب دادن خود ٢. سرپیچی کردن ٣. تعلل کردن

خۆ بە دەستەوە دان: خۆ تەسلیم کردن ☰ خود را تسلیم شدن

خۆ بە زل زانین: *[کینایە]* خۆ هەڵکێشان؛ لە خۆ بایی بوون و خۆ هەڵدان ☰ خود را بالا گرفتن

خۆ بە کەم زانین: *[کینایە]* توانایی یان شیاوی خۆ کەمتر لەوەی هەیە هاتنە بەرچاو ‹تۆ خۆت بە کەم زانیوە› ☰ خود را دست کم گرفتن

خۆ پێ ڕاگیران: ☜ **خۆ ڕاگرتن ـ١**

خۆ تێگرتن:/کینایە/ بەشدار بوون بۆ قازانج بردن ▤ شراکت کردن برای سود بردن

خۆ تێگەیاندن:/کینایە/ ١. خۆ نیشان دان ٢. خۆ تێوەردان؛ خۆ تێهەڵقورتان ▤ ١. خود را نشان دادن ٢. دخالت کردن

خۆ تێوەردان: ☜ **خۆ تێگەیاندن ـ٢**

خۆ تێهەڵقورتان: ☜ **خۆ تێگەیاندن ـ٢**

خۆ خستنە ماڵی کەسێک:/کینایە/ خۆ خستنە مل دەس و پای کەسێکدا؛ پەنا بردنە بەر کەسێک و یاری لێ خواستنی ▤ خود را به دامن کسی انداختن

خۆ خواردنەوە:/مەجاز/ پیش خواردنەوە لە خەم و خەفەتان ▤ خودخوری کردن

خۆ خوراندن:/پلار/ خۆ ئامادە کردن بۆ بەخشین ▤ دست به جیب بردن

خۆ دانە دەسەوە:/کینایە/ ورە بەردان؛ نەمانی دەسەڵات بە سەر کردار و گوتاری خۆدا ▤ خود را باختن

خۆ دۆڕاندن:/مەجاز/ ١. ورە بەردان ٢. خۆ فرۆشتن ▤ ١. خود را باختن ٢. مُزدور شدن

خۆ دۆزین: کار و ڕەوتی لە خۆ کۆڵینەوە ▤ خودکاوی کردن

خۆ دەرکردن: لە مەترسی دەرباز بوون ▤ از معرکه گریختن

خۆ ڕاگرتن: خۆ گیر دان: ١. خۆ پێڕاگیران؛ پشوودرێژی کردن؛ سەبر کردن ‹خۆم ڕاگرت و هیچم نەگوت› ٢. بەرگە گرتن ‹کەس لە بەر زیللەم خۆی ڕاناگرێ› ٣. ڕاوەستان؛ بەردەوام بوون ‹ساڵەهایە خۆی ڕاگرتووە و بەم بایانە ناڵەرزێ› ▤ ١. تحمل کردن ٢و٣. دوام آوردن

خۆ ڕانان: ١. خۆ کێش کردن بەرەو پێش ٢. /مەجاز/ خۆ هەڵکێشان ▤ ١. خود را جلو کشیدن ٢. فخر فروختن

خۆ ڕێخستن: خۆ ڕێکخستن؛ خۆ شیرین کردن ▤ خودشیرینی کردن

خۆ ڕێکخستن: ١. خۆ هەماهەنگ کردن؛ ڕێک خستنی خۆ لەگەڵ دیکەی ئەندامانی کۆمەڵێک ٢. ☜ **خۆ ڕێخستن** ٣. خۆ لە یەکتر هەڵساوین ▤ ١. خود را هماهنگ کردن ٢. ☜ **خۆ ڕێخستن** ٣. خود را به هم ساییدن

خۆ شاردنەوە: خۆ حەشار دان ▤ مخفی شدن

خۆ فرۆشتن:/کینایە/ ١. حیزی کردن ٢. خزمەت کردن بە بێگانە ▤ ١. تن‌فروشی کردن ٢. مُزدور بیگانه شدن

خۆ گرتن:/کینایە/ دەمار فرۆشتن؛ لووتبەرزی کردن ▤ تکبر نمودن

خۆ گنخاندن: خۆ مات کردن و کار تۆپاندن ▤ وقت‌کشی کردن

خۆ گیر دان: ١. خۆ بە شتێکەوە نووساندن ٢. ☜ **خۆ ڕاگرتن** ▤ ١. خود را نگهداشتن ٢. ☜ **خۆ ڕاگرتن**

خۆ لە تەپڵی گوڵێ دان:/مەجاز/ خۆ پیس ڕازاندنەوە ▤ آرایش غلیظ کردن

خۆ لە خوارەبایان گرتن:/کینایە/ خۆ لێ گێل کردن؛ خۆ لێ‌نەدان ▤ خود را به کوچەی علی‌چپ زدن

خۆ لە دار و بەرد دان:/کینایە/ هەوڵ دانی زۆر و خۆ خستنە مەترسییەوە ▤ خود را به آب و آتش زدن

خۆ لە دەسک نان:/کینایە/ خۆ بە کەسێکەوە هەڵواسین و لەگەڵ کەوتنی ▤ خود را بر کسی تحمیل کردن

خۆ لە قەرەی کەسێ نەدان: لێ بڕان و تخوونی کەسێ نەکەوتن ▤ طرف کسی نرفتن

خۆ لە گەز دان:/کینایە/ خۆ درێژ کردن ▤ دراز

کشیدن

خۆ له ماڵ خستن/*کینایه*/ حاشا کردن ☰ ترک خانه‌ی شوهری کردن

خۆ له ماڵی که‌سێ خستن/*کینایه*/ بۆ ئاشت بوونه‌وه خۆ خستنه ماڵی که‌سێ ☰ برای آشتی کردن پناه به خانه‌ی کسی بردن

خۆ لێبواردن چاوپۆشی کردن ☰ اغماض کردن

خۆ لێ به پشتدا خستن/*کینایه*/ گوێ پێ‌نه‌دان ☰ توجه نکردن

خۆ لێخۆش کردن/*کینایه*/ ته‌ماح کردن ☰ طمع کردن

خۆ لێدان ١. خۆ پێدادان ٢. خۆ له کارێ دان ☰ ١. برخورد کردن ٢. وارد کاری شدن

خۆ (**لێ**)**گۆڕین** ڕابردووی خۆ له بیر بردنه‌وه یان خۆ لێی لادان و ئاوڕ نه‌دانه‌وه له دۆستان و خوێشان ☰ خود را گم کردن

خۆ لێ گێل کردن ☜ **خۆ له خواره‌بایان گرتن**

خۆ لێ نه‌دان ١. خۆ پێدا نه‌دان ٢. خۆ تێ نه‌گه‌یاندن ☰ ١. طرف چیزی نرفتن ٢. دخالت نکردن

خۆ لێهه‌ڵکردن قۆڵ لێ هه‌ڵماڵین؛ ده‌ست پێکردن ☰ همت کردن و دست به کار شدن

خۆ مه‌ڵاس دان خۆ مات کردن ☰ ساکت و بی‌حرکت شدن

خۆ نواندن خۆ نیشان دان ☰ خودنمایی کردن

خۆ هه‌ڵداشتن خۆ فڕێ دان ☰ خود را پرت کردن

خۆ هه‌ڵشه‌نگاندن/*مه‌جاز*/ شانازی به خۆوه کردن ☰ به خود بالیدن

خۆ هه‌ڵکێشان ١. چاپ لێدان؛ به خۆدا هه‌ڵگوتن ٢. خۆ ڕێک‌وپێک کردن (جل‌وبه‌رگ) ‹دا تۆزێ خۆت هه‌ڵکێشه! ئه‌وه چییه؟ ده‌ڵێی شێتی› ☰ ١. لاف زدن ٢. خود را جمع و جور کردن

کێشانه سه‌ر خۆ/*کینایه*/ وا بیر کردن که ڕووی قسه له تۆیه ☰ به خود گرفتن

له خۆوه ده‌رهێنان هه‌ڵبه‌ستن ☰ از خود درآوردن

هاتنه سه‌ر خۆ هۆش هاتنه به‌ر؛ وه خۆدا هاتن؛ به ده‌س هێنانه‌وه‌ی هۆشیاری یان هێوری خۆ ☰ به خود آمدن

خۆ^{4}: ئامراز. ١. ئیسه ‹وه‌ره ماچێکم ده‌یه! خۆ دنیا کاول نابێ؛ خۆ تێرت خوارد، ئیدی چیت ده‌وێ؟› ٢. ئه‌گه‌ر؛ ئه‌گه‌ریش ‹وتی جێبه‌جێ ده‌که‌م، خۆ نه‌شیکرد تۆ خۆش؛ هات باشتر، خۆ نه‌یشهات چش!› ٣. بۆ پێداگری و دان پێدانان ‹دولبه‌ر دل ئه‌ستانای جه من، شه‌رت ئی دلستانی نیۆ/ جه‌ورش مه‌ده‌ی! ڕه‌نجش مه‌که‌ر! خۆ کافرستانی نیۆ «سه‌یدی»› ٤. هه‌ر؛ ئه‌گه‌ر ‹خۆ ده‌م بکه‌یته‌وه ئه‌تکوژن!› ٥. به‌ڵام؛ به‌س ‹وامزانی ئازای! خۆ زۆر خاوی!› ٦. ئه‌وه‌تا ‹خۆ بۆ من نه‌بوو!› ☰ **مُلاحظه**: این حرف اضافه معادل دقیقی در زبان فارسی ندارد و بیشتر می‌توان به حالات آن اشاره داشت ١. حالا؛ با این حال ٢. اگر؛ اگر که ٣. که ۴. همین که؛ چون ۵. اما؛ حال آنکه ۶ به هر حال

خۆ^{5}-: پێشوشه. ١. پێوه‌ندیدار به هه‌مان که‌س یان شته‌وه ‹خۆهه‌ڵزان› ٢. به یارمه‌تی هه‌ر ئه‌و شته‌ی ئاماژه‌ی بۆ کراوه، نه شتێکی‌تر ‹خۆتاش؛ خۆمه‌ش› ٣. دێته سه‌ر زۆرێک چاوگ و چاوگی لێکدراو پێک دێنێ ‹خۆسووتاندن› ☰ ١و٢. خود ٣. با مصدر، مصدر مرکب می‌سازد

خۆبان /xoban/: ئاوه‌ڵناو. ناهومێد؛ دڵسارد ☰ نومید

خۆبایی /xobayî/: ئاوه‌ڵناو. بادی‌هه‌وا؛ خۆگر؛ به‌رزاخوڕ ☰ مغرور

خۆبزێو /xob(i)zêw/: ئاوه‌ڵناو. ئۆتوماتیک؛ خۆمه‌ش ☰ اتوماتیک

خۆبژیو /xob(i)jîw/: ئاوه‌ڵناو. خۆژی؛ سه‌ربه‌خۆ؛

بێ‌نیاز لە کەس ☰ خودکفا

خۆبژیوی / xob(i)jîwî/: ناو. خۆژیوی؛ سەربەخۆیی ئابووری ☰ خودکفایی

خۆبوێری / xob(i)wêrî/: ناو. پارێز؛ دوورەپەرێزی ☰ پرهیز

خۆبوویی / xobûyî/: ناو. سەربەخۆیی؛ سەربەستی؛ سەرازایی ☰ استقلال

خۆبەزلزانی / xobezilzanî/: ناو. قوڵمی ☰ غرور

خۆبین / xobîn/: ئاوەڵناو. ١. ☜ **خۆپەرست** ٢. ☜ **خۆخوا**

خۆبینی / xobînî/: ناو. فیز؛ دەعیە؛ بادی‌هەوایی؛ خوو یان ئۆگرەتی زەینی بەوەی کەسێک خۆی باشتر و بەرزتر لە دیتران بزانێ ☰ خودبینی

خۆپارێز / xoparêz/: ئاوەڵناو. ١. دوورەپەرێز ٢. لە خواترس ☰ ١. مُحتاط ٢. پرهیزکار

خۆپارێزی / xoparêzî/: ناو. ١. کاری لە سەر خۆ بە جواب هاتن ٢. دوورەپەرێزی ٣. کاری دوور گرتن لە کاری ناپەسند ☰ ١. دفاع از خود ٢. احتیاط ٣. پرهیزکاری

خۆپان^1 / xopan/: ناو. ١. تەوەزەلی؛ تەمەڵی ٢. خۆپە؛ عێل و عەشرەت ٣. ویرانە؛ کەلاوە ٤. ئۆبە؛ جێ هەواری ئاوەدان ☰ ١. تنبلی ٢. عشیرت ٣. ویرانه ۴. محل ییلاق ایل

خۆپان^2: ئاوەڵناو. خۆبان؛ داماو؛ ناهەمێ؛ کڵۆڵ ☰ بیچاره

خۆپە / xope/: ناو. خۆپان؛ هۆز؛ عەشرەت ☰ عشیرت

خۆپەرس / xoperis/: ☜ **خۆپەرست**

خۆپەرست / xoperist/: ئاوەڵناو. خۆبین؛ خۆپەرس؛ خۆخواز؛ خاوەن خوو یان ئۆگرەتی بە خۆپەرستی ‹لە کوێ حاڵی من و تۆ وا دەبوو ئەی خۆپەرست ئێستا/ ئەگەر دینا ئوسووڵ و قاعیدە و نەزم و حیسابی با «هێمن»› ☰ خودپرست

خۆپەرستی / xoperistî/: ناو. خۆخوازی؛ خۆبینی؛ خوو یان وازی خۆ لە هەموو کەس خۆشتر ویستن و ئاوڕ لە قازانج یان ئاسایشی خەڵک نەدانەوە ‹سەرخۆشم و مەیخانەپەرستم بۆ چی؟/ هەر بۆیە کە خۆ لە خۆپەرستی لادەم «هەژار، *خەییام*»› ☰ خودپرستی

خۆپەسن / xopesin/: ☜ **خۆپەسند**

خۆپەسند / xopesind/: ئاوەڵناو. خۆپەسن؛ خۆپەسەن؛ خۆپەسێن؛ خۆبەزلزان؛ خۆبین؛ لەخۆبایی؛ کاو؛ بەفیز؛ بڤر؛ گەڤەزە؛ گەبەزە؛ بادی‌هەوا؛ بە خدە یان وازی هەر خۆ پێ باش بوون ☰ خودپسند

خۆپەسندی / xopesindî/: ناو. خۆپەسنی؛ گەڤەزەیی؛ قۆڕەدەماخی؛ بادی‌هەوایی؛ خدەی خۆ پەسند؛ خۆ باشتر لە دیتران زانین ☰ خودپسندی

خۆپەسنی / xopesinî/: ☜ **خۆپەسندی**

خۆپەسەن / xopesen/: ☜ **خۆپەسند**

خۆپەسێن / xopesên/: ☜ **خۆهەڵکێش**

خۆپیشاندان / xopîşandan/: ناو. دەرکەوتنی بە کۆمەڵ بۆ دەربڕینی بۆچوونی تاقمێک، بە کۆ بوونەوە یا ڕێ پێوان ☰ تظاهرات

خۆپێگرتو / xopêgirtû/: ئاوەڵناو. متوون؛ متوو؛ هۆگر ☰ مأنوس

خۆتاش / xotaş/: ناو. خۆتراش؛ خودتەراش: ١. مەکینەی ڕیش تاشین ٢. ئامرازی قەڵەم دادان ☰ ١. ماشین ریش‌تراش ٢. مدادتراش

خۆتراش / xot(i)raş/: ☜ **خۆتاش**

خۆترێن / xot(i)řên/: ئاوەڵناو. تایبەتمەندی کارێ کە بە زەرەری خۆ بێ ‹شەڕی خۆترێن نەیکەی چاترە «مەسەل»› ☰ ویژگی کاری به زیان کننده‌اش باشد

خۆتە / xote/: ناو. بەچکە نەقە؛ جۆرێک ماسی ☰

نوعی ماهی

خۆتەڕکەر / xoteřker/: ئاوەڵناو. میـزن؛ کونـدەمێز ☰ شاشو

خۆتەکە / xoteke/: نـاو. جـۆرێ ماسـی ☰ نـوعی ماهی

خۆتێهەڵقوتێن / xotêhełqutên/: ئاوەڵـناو. *[پـلار]* خۆتـێهەڵـقۆتێن؛ خۆتـێهەڵـقورتێن؛ خۆتێهەڵقوڵتێن؛ خۆهەڵقوتێن؛ ڕدوک؛ دڕدۆک؛ هەڵقورتێن ☰ فضول

خۆتێهەڵقوتێنی / xotêhełqutênî/: نـاو. *[پـلار]* لابەلایی؛ لاوەلایی ☰ فضولی

خۆتێهەڵقورتێن / xotêhełqurtên/: ☜ **خۆتێهەڵقوتێن**

خۆتێهەڵقوڵتێن / xotêhełqułtên/: ☜ **خۆتێهەڵقوتێن**

خۆتێهەڵقۆتێن / xotêhełqotên/: ☜ **خۆتێهەڵقوتێن**

خۆجوان / xoc(i)wan/: ئاوەڵـناو. جـوان؛ جـوانی سروشتی ☰ زیبای طبیعی

خۆجە / xoce/: ناو. نازناوێکی مەلایانـە ☰ از القـاب روحانیان

خۆجەلی / xocelî/: نـاو. سـپیندار؛ ئەسـپیدار ☰ سپیدار

خۆجێ / xocê/: ئاوەڵـناو. خـۆجێیی؛ دانیشـتووی قەدیمی لە گوند ☰ مُقیم

خۆجێیی / xocêyî/: ☜ **خۆجێ**

خۆخ / xox/: نـاو. کۆخ؛ قۆخ؛ هەشتالـوو؛ هلـوو ☰ هُلو

خۆخلافکێ / xox(i)łafkê/: ناو. سەرگەرمی؛ کـازە؛ چالاکییـەک بـۆ ڕابـواردن، خـۆ خلافـان و حەسانەوەی زەین ☰ سرگرمی

خۆخوا / xox(i)wa/: ئاوەڵناو. خۆبین؛ خۆپەسند ☰ خودخواه

خۆخواز / xox(i)waz/: ☜ **خۆپەرست**

خۆخوازی / xox(i)wazî/: ☜ **خۆپەرستی**

خۆخولێ / xoxulê/: نـاو. شـەولەبان؛ ئاشـەگوێرێژ؛ منداڵترسێن ☰ لولو؛ بچەترسان

خۆخوەر / xox(i)wer/: ☜ **خۆخۆر**

خۆخۆر / xoxor/: ئاوەڵناو. ١. خـەزاز؛ خۆخـوەر ٢. *[مەجاز]* دژمنی گەل و قەومی خۆ ‹ئەگەرچی ئێمـە قەومێکی زۆرین/ بەلام داخەکەم چەوت و خۆخۆرین «بێکەس»› ☰ ١. خودخور ٢. بیگانەپرست

خۆخۆری / xoxorî/: ناو. ١. خەزازی؛ دۆخی خـەم و خەفەتی زۆر خواردن و نەدرکانـدنی ٢. *[مەجاز]* کار و ڕەوتی دژمنایـەتی کـردن لەگـەڵ گـەل و قەومی خۆ ☰ ١. خودخوری ٢. بیگانەپرستی

خۆخە / xoxe/: ناو. هۆخ؛ درگای پچـووک لـە نـاو دەروازەدا ☰ در ورودی کوچک در میان دروازه

خۆدار / xodar/: ☜ **خۆگرتوو-١**

خۆداری / xodarî/: ناو. خۆڕاگری؛ پشـوو لـە سـەر خۆیی ☰ خودداری

خۆدان / xodan/: ناو. عارەق؛ خۆ؛ ئارەقـەی لـەش ☰ عَرَق

خۆدەر / xoder/: ☜ **خۆڕسك**

خۆدی / xodî/: نـاو. ١. خـودا؛ خـوا؛ خـوای ٢. خودان؛ خاوەن ☰ ١. خدا ٢. صاحب

▣ **خۆدی کردن**: ١. خـۆدی کـرن؛ سەرپەرشـتی کردن؛ خەمخۆری کردن ٢. بە ساحێب کردن ☰ ١. مُراقبت کردن ٢. مالک گرداندن

خۆدی کرن: ☜ **خودی کردن -١**

خۆر^{١} / xor/: ناو. ١. خوەر؛ خۆ؛ هـۆر؛ تـاو؛ هـەتاو؛ ڕۆ؛ وەر؛ وێـرە؛ ڕۆژ؛ ڕۆژیـار؛ ڕۆجیـار؛ ڕۆچیـار؛ تیرۆژک؛ تاڤ؛ هەتاڤ؛ هەڤـەرە؛ ئافتـاو؛ ئەفتـەو؛ خوەرەتاو؛ ڕۆژی ئاسمان؛ ئەسـتێرەی کۆمەڵـەی ڕۆژ کە لە ڕۆژانی بێهەور لە ئاسماندا دەدرەوشێ و سەرچاوەی ڕۆشنایی و تـینی زەوییـە ٢. ☜

خۆل¹ ☰ ١. خورشید ٢. ☜ **خۆل**¹

▣ **خۆر کەوتن/ دەرکەوتن/ کەفتن/ هەلاتن/ هەلْخستن/ هەلْدان** تاو هەلاتن؛ ڕۆژ بوونەوە ☰ طلوع کردن خورشید

خۆر نیشتن تاو ئاوا بوون ☰ غروب کردن خورشید

• **خۆر**²: پاشەوشە. بخۆر ‹نان‌خۆر؛ خوێنخۆر؛ گیاخۆر› ☰ - خور؛ - خوار

خۆرئاوا / xor'awa/: ☜ **خۆراوا**

▣ **خۆرئاوا بون** ☜ **خۆراوا بون**

خۆرا / xora/: ئاوەلناو. زۆرخۆر؛ فرەخوەر ☰ بخور؛ پُرخور

خۆراک / xorak/: ناو. ١. هەردە؛ خوارن؛ خواردن؛ خواردەمەنی؛ خواردنی؛ واردەمەنی؛ خورد؛ واردە؛ ڕوەرە؛ خوار؛ چەرە؛ چێشت؛ ئەوەی بۆ لابردنی برسییەتی دەخورێت ‹ڕۆژی پڕ لە خۆراک بۆ گیان و بۆ لەش/ ڕۆژی پڕ لە ئافرەت، پڕ لە باغچەی گەش «گۆران»› ٢. *[کینایە]* پێخۆر؛ شێو؛ چێشتێ کە لێ نرابێ ‹... لە سەعات حەوتی ئێوارەوە تا مەیخانە چۆڵ دەبێ، حیسابی ئارەق و خۆراکی فرۆشراو بنووسم ... «هەژار، چێشتی مجێور»› ٣. هێندێ لە دەرمان کە بە جارێک ئەخورێ ٤. *[مەجاز]* پێز؛ کالەدەند؛ ماکی سەرەکی پێویست بۆ گەڕانی کارێک ‹ئەم هەودایە خۆراکی چوار مانگی کارخانەکە دابین دەکا› ٥. *[مەجاز]* ماکی پێویست بۆ شتێ ‹خۆراکی ئەم قۆرییە دوو پێوانەیە؛ تفەنگەکەم بیست فیشەک خۆراکییە› ☰ ١تا٥. خوراک

خۆراکی / xorakî/: ناو. خواردەمەنی؛ واردەمەنی؛ خۆرەک؛ خۆراک؛ خوەرداش؛ چشت‌مشت؛ زای؛ خواردەمەنیگەلی جگە لە پێخۆری ڕۆژانە کە زیاتر بۆ چێژ وەرگرتن دەخورێت (وەک: شیرینی، چەرەز، میوە، چلوورە و...) ☰ خوراکی

خۆراندن / xorandin/: چاوگ. خۆرانن؛ پەژقاندن؛ دەرخوارد دان ☰ خورانیدن

خۆرانگاز / xorangaz/: ☜ **خۆرەنگاز**

خۆرانگازی / xorangazî/: ناو. تاوبردوویی؛ تاوانگازی؛ ڕەوتی هەتاو بردن ☰ آفتابزدگی

خۆرانن / xoranin/: ☜ **خۆراندن**

خۆراوا / xorawa/: ناو. خوەراوا؛ خۆرئاوا؛ ڕۆژاوا: ١. ڕۆژپەڕ؛ دەمی ڕۆژ ئاوا بوون؛ تەنگی نوێژی شێوان ٢. خۆرنشین؛ ولاتی ڕۆژاوایی ☰ ١. مغرب ٢. غرب

▣ **خۆراوا بون** خوەراوا بوون؛ خۆرئاوا بوون: ١. ڕۆژ پەڕین؛ خوەر نیشتن ٢. *[کینایە]* دێر بوون؛ کات لە دەست چوون ‹کوڕە خۆر ئاوا بوو بۆ هەر دانیشتووی؟ بۆ ناچی؟› ☰ ١. غروب کردن آفتاب ٢. دیر شدن

خۆراوایی / xorawayî/: ئاوەلناو. ڕۆژاوایی؛ خەلکی ولاتی ڕۆژاوایی ☰ اهل مغرب زمین؛ غربی

خۆراوی / xorawî/: ئاوەلناو. تۆزاوی؛ خۆلاوی ☰ خاک‌آلود

خۆربردو / xorbirdû/: ئاوەلناو. تاوانگاز؛ ڕۆژگەز ☰ آفتاب‌سوخته

خۆرپەرست / xorperist/: ناو. تێرتێرە؛ قومقومە؛ زەردەقۆڕە؛ جۆرێ مارمێلکەی ئەستوور و درێژە، زۆر زوو ڕەنگی خۆی دەگۆڕێ و بە ڕەنگی دەوروبەری دەردێ ☰ آفتاب‌پرست

خۆرت / xort/: ناو. لاو؛ جحێل؛ گەنج ☰ جوان

خۆرتئاسایی / xort'asayî/: ئاوەلکار. لاوانە؛ وەک جحێلان ☰ جوانانه

خۆرتانی / xortanî/: ناو. تافی جوانی؛ لاوەتی؛ ڕۆژگاری گەنجی ☰ عنفوان جوانی

خۆرتی / xortî/: ناو. گەنجایەتی؛ گەنجی؛ لاوانی ☰ جوانی

خۆرج / xorc/: ☜ **خورجێن**

خۆرزەدە / xorzede/: ئاوەلناو. تاوانگاز؛ تاوبردە ☰ آفتابزده

خۆرست / xorist/: ☜ **خۆرِسك**

خۆرش / xoriş/: ☜ **خۆرشت**

خۆرشت / xorişt/: ناو. خۆرش؛ خوەرشت؛ پێخۆری کوڵاو ≌ خورشت

خۆرک / xorik/: ناو. کورمووری؛ ژەنگ؛ خۆسەرە ≌ زنگ فلزات

خۆرکە / xorke/: ناو. مۆریانە ≌ موریانە

خۆرکەزەردە / xorkezerde/: ناو. زەردەپەڕ ≌ زردی آفتاب هنگام غروب

خۆرماشارەکێ / xormaşarekî/: ناو. چاوشارەکێ؛ چاوشارکێ ≌ قایم‌موشک

خۆرنشین / xorn(i)şîn/: ناو. ڕۆژاوا؛ خۆراوا ≌ باختر؛ مغرب

خۆرنەگەز / xornegez/: ناو. نسار؛ نزار ≌ سایەسار

خۆروەزان / xorwezan/: ناو. ١. بەر ڕۆژ؛ بەڕۆژ؛ بەرۆچکە ٢. ڕۆژهەڵات ≌ ١. آفتابگیر ٢. مشرق

خۆرە¹ / xore/: ناو. خوەرە؛ خیرک؛ گولی؛ پیسی؛ گولپێس؛ ئاکلە؛ شەقافلووس؛ نەخۆشییەکی زۆر خراپ و پیسە، ئەندامانی لەش (بەتایبەت سەر و چاو و دەست و پێ) زام دێنن و لێیان دەبێتەوە ≌ خورە؛ جُذام

• **خۆرە**²: پاشەوشە. ١. ـ خۆر ‹نانخۆرە مشوور خۆرە› ٢. ئامرازی خواردن/ خواردنەوە ‹ئاوخۆرە› ≌ ١. ـ خور ٢. ـ خوری

خۆرەتاو / xoretaw/: ناو. خوەرەتاو: ١. هەتاو؛ تیشکی ڕۆژێ ٢. ئەو لایە لە کەژ کە خۆر زۆرتر دەیگرێ ≌ ١. آفتاب ٢. آفتابگیر

خۆرەزەرد / xorezerd/: ناو. زەردەپەڕ؛ خۆرەزەردکە ≌ هنگام غروب

خۆرەزەردکە / xorezerdke/: ☜ **خۆرەزەرد**

خۆرەک / xorek/: ناو. خواردنی؛ خۆراک ≌ خوردنی

خۆرەڵات / xorełat/: ☜ **خۆرهەڵات**

خۆرەن / xoren/: ئاوەڵناو. خواردەمەنی؛ شیاوی خواردن ≌ خوردنی

خۆرەنگاز / xorengaz/: ئاوەڵناو. خۆرانگاز؛ تاوانگاز؛ تاوبردوو. هەروەها: **خۆرەنگازی** ≌ آفتابزدە

خۆرەوتاو / xorewtaw/: ناو. هورەتۆو؛ بەربەرۆچکە ≌ آفتابگیر

• **خۆرەوە** / xorewe-/: پاشەوشە. ١. ـ نۆش؛ فڕکەر ‹مەی خۆرەوە› ٢. لە خۆ هەڵگر ‹ڕق خۆرەوە قین خۆرەوە› ≌ ١. ـ نوش ٢. فروخورندە

خۆرهەڵات / xorhełat/: ناو. خۆرەڵات؛ ڕۆژهەڵات؛ هۆرامان؛ خاوەر ≌ مشرق؛ خاور

خۆری / xorî/: ☜ **خوێڕی**

خۆڕا / xořa/: ئاوەڵناو. لاسار؛ گوێ‌نەبیس ≌ لجباز

خۆڕاگر / xořagir/: ئاوەڵناو. ١. خۆددار؛ پشوودرێژ ‹خاتوونێکی یەکجار خۆڕاگرە، بەو هەموو ئێش و ئازارەوە گلەیەک ناکا› ٢. بەرگەگر؛ باشارکەر ‹ئەم ڕەنگە لە بەر تاو خۆڕاگر نییە، کاڵ دەبێتەوە› ٣. گورێخ؛ بەدەوام؛ ڕاوەستاو ‹ئەم ماڵە خۆڕاگرە و بەم زوانە نارمێ› ≌ ١. خویشتندار ٢. مقاوم ٣. استوار

خۆڕاگری / xořag(i)rî/: ناو. ١. لەسەرخۆیی ٢. باشار؛ بەرگەگری ≌ ١. خویشتنداری ٢. مقاومت

خۆڕایی / xořayî/: ئاوەڵناو. خوێڕایی: ١. لاسار و سەرسەخت ‹کابرایەکی کەللەشەق و خۆڕایی بۆتە وەزیر› ٢. بەلاش؛ بێ‌نرخ ‹دەکێشن زەحمەت و ناخۆن وەکوو وان نانی خۆڕایی/ دەکەن کار و دەڕێژن ئارەق و نازین بە ڕیسوایی «هێمن»› ٣. بێخۆ؛ بێ‌سوود؛ فیڕۆ؛ بە هیچێ ‹نەفەس بگرە لە هاتوچوویی خۆڕایی هەتا ماوی/ کە ئەم بایە هەتا ئێستاکە هەر عومری بە با داوی «نالی»› ٤. بێهۆ؛ لە هیچێ ‹خۆڕایی نییە نالەیی گەرم، دەمی سەردم/ هەڵبەت بە بەلایێکەوە ئالاوە دڵی من «بێخود»› ٥. وێڵ؛ بەرەڵلا ≌ ١. خودسر ٢. مُفت ٣. هدررفتە ۴. بیهودە ۵. ول

⊡ **خۆڕایی کردن** بەرەڵلا کردن؛ بەرهەڵدا کردنی ڕانی ئاژەڵ و ماڵات ≌ یلە کردن دام

خۆڕست / xořist/: ☜ **خۆڕسك**

خۆڕستی / xořistî/: ناو. هەڵەسوون؛ گیای پاش دروون سەرهەڵداو ☗ گیاه بعد از درو سبز شده

خۆڕسک / xořisk/: ئاوەڵناو. خۆرست؛ خۆدەر؛ خۆوەر؛ خواکرد؛ خودری؛ خۆزا؛ خۆنیا؛ بە تایبەتمەندی ڕوانی خۆبەخۆیی، بێ ئەوەی کەسێک چاندبێتی ☗ خودرو

خۆڕسکاو / xořiskaw/: ئاوەڵناو. سروشتی؛ خۆکرد ☗ خودرو

خۆڕم / xořim/: ناو. شەغرە؛ بارە گیایەکی پەستواو ☗ بسته گیاه بار یک باربر

خۆڕوو / xořû/: ئاوەڵناو. بێخەوش؛ ڕەنگپاقژ و بێزەدە ☗ صاف؛ خالص

خۆڕەنگ^1 / xořeng/: ناو. ١. ڕەنگی سروشتی ٢. ڕەنگێ کە کاڵ نابێتەوە ☗ ١. رنگ طبیعی ٢. رنگ ثابت

خۆڕەنگ^2: ئاوەڵناو. ١. خاسەڕەنگ؛ تایبەتمەندی ڕەنگێ کە سروشتییە ٢. *[کنایه]* تایبەتمەندی کەسێ کە تەنیا خزم و کەسی خۆی دەناسێ و بایەخ بە کەسانیتر نادا ☗ ١. خودرنگ ٢. دارای تنها متوجه اطرافیان خود و بی اعتنا به دیگران

خۆڕی / xořî/: ☜ **خوێڕی**

خۆڕیوتۆڕی / xořî w tořî/: ئاوەڵناو. *[پلار]* عەلۆـجەلۆ؛ گەجەر ـ گوجەر ☗ اوباش؛ رجاله

خۆڕێخەر / xořêxer/: ئاوەڵناو. ١. تایبەتمەندی کەس یان شتێک کە سەربەخۆ کار دەکا ٢. *[کنایه]* خۆڕێکخەر؛ تایبەتمەندی کەسێ کە بە خۆ شیرین کردن کاری خۆی بەڕێوە دەبا ☗ ١. خودکار ٢. خودشیرین

خۆڕێکخەر / xořêkxer/: ئاوەڵناو. ١. خۆمرێس؛ بە تایبەتمەندی ڕێکوپێک بوون بە شێوەی سەربەخۆ ٢. ☜ **خۆڕێخەر ٢** ٣. سازشکار؛ خووگرتوو بە سازان بۆ دوور کەوتنەوە لە دەردیسەر ‹باوکی عەجیب خۆڕێکخەر بوو، لەگەڵ هەموو کەسێکدا ئەسازا› ☗ ١. خودسامان ٢. ☜ **خۆڕێخەرـ٢** ٣. سازشکار

خۆز / xoz/: ناو. ١. قۆزاخەی پەمۆ ٢. هەر بەرێ کە قۆزاخەیی بێ (وەک: سنەوبەر و...) ☗ ١. غوزەی پنبه ٢. هر ثمری که غوزه داشته باشد

خۆزا / xoza/: ☜ **خۆڕسك**

خۆزکا / xozka/: ☜ **خۆزگه**

خۆزگا / xozga/: ☜ **خۆزگه**

خۆزگاری / xozgarî/: ☜ **خۆزگه**

خۆزگایا / xozgaya/: ☜ **خۆزگه**

خۆزگایەکوو / xozgayekû/: ☜ **خۆزگه**

خۆزگایێ / xozgayê/: ☜ **خۆزگه**

خۆزگه / xozge/: سارستە. خۆزگا؛ خۆزیا؛ خۆزکا؛ خۆزگایا؛ خۆزگایێ؛ خۆزیایا؛ خۆزیایێ؛ خۆزگاری؛ خووزیا؛ خۆزەو؛ خۆزی؛ خوەزگە؛ خوەزیا؛ خۆزگایەکوو؛ خوزگە؛ خوەزگ؛ خوەزی؛ خۆزێ؛ خۆزە؛ خوزەو؛ خوەزێو؛ خوەزگە؛ خوەزوو؛ بەزە؛ بەزەو؛ برێ؛ بریا؛ بری؛ بریکەنێ؛ بریکا؛ های؛ شەلا؛ شەلای؛ وەشلەی؛ یاش؛ یاشا؛ کاش؛ کاشکا؛ کاشکای؛ کاشکایە؛ کاشکایەکوو؛ کاشکایەکی؛ کاشکان؛ کاشک؛ کاشکی؛ ئار؛ ئاخ؛ غەزگاڵ؛ تەیسا؛ تەووسا؛ توەسیا؛ وشەیەک بۆ دەربڕینی ئاوات و داخوازی دڵ ‹خۆزگە وەک خۆر نەمدیبایە شەوی تار/ خۆزگە دەمێ ڕامنەبواردبایە بێ یار// خۆزگە پیری کەلەلای نەدەکردم/ خۆزگە لە یەکەم ژوانگەدا دەمردم «هێمن»› ☗ ای کاش

▣ **خۆزگه بە خۆم/ خۆت** ...: خۆشی لە خۆم/ خۆت ...؛ خۆش بە دیارم/ دیارت... ‹هەی خۆزگە بە خۆم کە ناوم نابەن/ لە مزگەوتانا غەیبەتم ناکەن! «قانع»› ☗ خوش به حالم/ حالت ...

⊡ **خۆزگه بردن**: خۆزگە خواستن/ خواردن؛ ئارەزوو کردن؛ ئاوات خواستن ☗ آرزو کردن

خۆزگە خواستن/ خواردن: ☞ **خۆزگە بردن**

خۆزگە خواستن: ☞ **خۆزگە بردن**

خۆزە / xoze/: ☞ **خۆزگە**

خۆزەو / xozew/: ☞ **خۆزگە**

خۆزی / xozî/: ☞ **خۆزگە**

خۆزیا / xozya/: ☞ **خۆزگە**

خۆزیایا / xozyaya/: ☞ **خۆزگە**

خۆزیایێ / xozyayê/: ☞ **خۆزگە**

خۆزێ / xozê/: ☞ **خۆزگە**

خۆژی / xojî/: ئاوەڵناو. خۆژیو؛ بژیک؛ بژیو؛ بێ‌نیاز بە کەس ⚑ خودکفا

خۆژیو / xojîw/: ☞ **خۆژی**

خۆژیوی / xojîwî/: ناو. دۆخی بێ‌نیاز بوون لە کەس ⚑ خودکفایی

خۆس / xos/: ناو. شووسەوە؛ شووڵی سەبە چنین ⚑ ترکەی سبدبافی

خۆسار / xosar/: ناو. سەرماوەز؛ سیخوار؛ ئازەر ⚑ آذر ماه

خۆسپ / xosp/: ناو. غەیبەت؛ پاشەملە؛ پاشملە ⚑ غیبت

خۆستۆخ / xostox/: ئاوەڵناو. داواکەر؛ خوازەڵۆک ⚑ آزمند

خۆستی / xostî/: ناو. داواکاری لە کچ یان بێوەژن بۆ ژیانی هاوبەشی ⚑ خواستگاری

خۆسسی / xossî/: ☞ **خەسوو**

خۆسن / xosin/: ☞ **خوسن**

خۆسەر / xoser/: ئاوەڵناو. خودسەر؛ لاسار ⚑ خودسر

خۆسەرە / xosere/: ناو. کورمووری؛ ژەنگ؛ خۆرک ⚑ زنگ فلزات

خۆسەری / xoserî/: ناو. خودسەری؛ لاساری؛ چۆنیەتی بە ئارەزووی خۆ کار کردن ⚑ خودسری

خۆش^{1} / xoş/: ئاوەڵناو. خوەش؛ وەش: ١. بەتام ‹وەختە بڵێم [پلە] منی بە قەد تاقانەکەی خۆی خۆش دەویست. هەر چێشتێکی خۆشی لێنابا، دەیناردە دوام «هەژار، چێشتی مجێور» ٢. دڵگیر ‹شوێنێکی خۆشە› ٣. ساق و سلامەت ‹حاڵی خۆش› ٤. بەدەماخ ‹وەستاوم سا دڵم خۆش کە/ شیعری پێشووم فەرامۆش کە «گۆران»› ٥. شاد؛ دڵپەسەند ‹قسەی خۆش لە ناو نەخۆشان زۆر بوو، کەمم لە بیر ماون «هەژار، چێشتی مجێور»› ٦. لەبەردڵان ‹بۆنی خۆش› ⚑ ١. خوشمزه ٢. دلپسند ٣. سلامت ۴. خوش ۵. شاد ۶ مطبوع

▣ **خۆش بوران:** خۆش ڕابواردن؛ کەیف کردن ⚑ خوش گذراندن

خۆش بون: ١. شیاوی خواردن بوون ‹میوە خۆش بووە› ٢. بەتام بوون ‹چێشتەکە خۆش بووە› ٣. خۆشە/ خوەشە بوون؛ ئامادە بوونی چەرم و ... بۆ دە کار کردن ٤. شیاوی سواغ بوونی قوڕ ٥. بەرز و بەگڕ بوونی ئاگر ‹باران دەباری و ئاگر سووک و هاسان خۆش نەدەبوو› ٦. سلامەت بوون ‹تاقانەیە تیمی خەلەفی ئاخری نیسان!/ تۆ خۆش بی، سەدەف بوو بە فیدات، دوور بی لە ئافات «نالی»› ٧. بەخشین؛ لێ بووردن ‹لە خۆم و لەو کەسە خۆشم دەوێت و خۆشی دەوێم/ خودایە خۆش ببی و تۆ ببی خودایا خۆش «مەحوی»› ٨. خۆشحاڵ بوون؛ شاد بوون ‹لە خۆم و لەو کەسە خۆشم دەوێت و خۆشی دەوێم/ خودایە خۆش ببی و تۆ ببی خودایا خۆش «مەحوی»› ⚑ ١. قابل خوردن بودن ٢. خوشمزه بودن ٣. آماده شدن چرم برای استفاده ۴. سرشته شدن کاهگل ۵. گُر گرفتن آتش ۶ سالم بوودن ۷. بخشیدن ۸ خوشحال شدن

خۆش بون لە کەسێک: لێ‌خۆش بوون؛ بەخشینی کەسێک ‹تۆ بی هەموو جیلوەی جوانیت:/ لێم‌خۆش بە! دڵم ڕەنجانیت «گۆران»› ⚑ کسی را

بخشیدن

خۆش بونەوە ١. چاک بوونەوە؛ هەستانەوە لە نەخۆشی ٢. چاک بوونەوەی زام ٣. ئاشت بوونەوە 🇮🇷 ١. شفا یافتن ٢. التیام یافتن ٣. آشتی کردن

خۆش کردن/ کرن ١. بەرز کردنەوەی گڕی ئاگر ‹ئاگرەکە کز بووە، خۆشی کە!› ٢. خۆشە/ خوەشە کردن؛ ئامادە کردنی پێست بۆ دەکارکردن ٣. خۆشە/ خوەشە کردن؛ تامی تاڵ نەهێشتن ٤. خۆشە کردن؛ باش شێلانی قوڕ بە سەر یەکدا ٥. خۆش کردنەوە؛ خوەشەو کردن؛ وەستانەوەی باران و بەفر ‹هەوا خۆشی کرد با بچین!› ٦. گوشاد و تازە کردنەوەی ماڵ ٧. باش کێلانی زەوی ٨. تەخت کردنی شوێنی نالەبار ٩. توندتر هەڵکردنی با ١٠. باش/ خاس کردن 🇮🇷 ١. آتش را جان دادن ٢. پوست را قابل استفاده کردن ٣. تلخ را شیرین کردن ۴. گل را خوب سرشتن ۵. بند آمدن بارش ۶. مرمّت کردن مسکن ٧. خوب شخم زدن زمین ٨. صاف کردن زمین ناهموار ٩. تندتر وزیدن باد ١٠. درست کردن

خۆش کردنەوە ١. وەستانەوەی بەفر و باران ٢. ئاشت کردنەوە 🇮🇷 ١. بند آمدن بارندگی ٢. آشتی کردن

خۆش گەرەک بون ☜ **خۆش ویستن**

خۆش لێهاتن خۆش ویستن 🇮🇷 دوست داشتن

خۆش ویستن حەباندن؛ خۆش گەرەک بوون؛ بەر دڵ کەوتن ‹لە خۆم و لەو کەسە خۆشم دەوێت و خۆشی دەوێم/ خودایە خۆش ببی و تۆ ببی خودایا خۆش «مەحوی»› 🇮🇷 دوست داشتن

خۆش هاتن خۆشاتن: ١. خۆش بوون؛ بە دڵ بوون؛ پەسند بوون؛ حەز لێ بوون ‹دڵ بۆیە خۆشی دێ لە نەخۆشی بە پڕبەدڵ/ بیمارە چاوی یار و خۆشی دێ لە دەردودا «مەحوی»› ٢. بە خێر هاتن؛ هۆی خۆشحاڵ بوون؛ بوونە هۆی گەشانەوە 🇮🇷 ١و٢. خوش آمدن

خۆشەو بون چا بوونەوە؛ لە نەخۆشی هەستانەوە 🇮🇷 شفا یافتن

خۆشەو کردن خۆشەوە کردن: ١. چا کردنەوەی نەخۆش یان برین ٢. تۆڵە و قەرەبووی خراپە کردنەوە 🇮🇷 ١. شفا بخشیدن ٢. قصاص کردن

خۆشەوە کردن ☜ **خۆشەو کردن**

پێ خۆش بون حەز لێ هاتن؛ حەز پێ کردن ‹گەردەنم پێ خۆشە حەڵقەی تای تەنافی زولفەکەت/ چاوەکەم ئیتر حەواڵەی تەوق و زۆڵانەی مەکە! «ئەدیبی زەندی»› 🇮🇷 خوش داشتن

لێ خۆش بون لێ بووردن؛ بەخشین ‹تا کتێبەکانم نەدەیتەوە لێت خۆش نابم› 🇮🇷 بخشیدن

خۆش^{٢}: ئاوەڵکار. خوەش: ١. بەپەلە؛ ئازا؛ زوو ‹خۆش ئەڕوا› ٢. چاک؛ باش ‹تۆ خۆش دەبەزی ئەسپی بەزینت پێیە/ من ناگەمە تۆ ئەسپی بەزینم پێیە! «حاجی قادر»› ٣. لەبار ‹خۆش کار ئەکا؛ خۆش دەنووسێ› 🇮🇷 ١. سریع؛ تند ٢. خوب ٣. مُناسب

خۆش^{٣}: سارِستە. خوەش؛ خۆش بێ؛ سلامەت بێ ‹سەرخۆشی شەرابی دەمی تۆ بووم و ئەمێستاش/ قوربان سەری تۆ خۆش کە نەماوە سەری خۆشم «نالی»› 🇮🇷 سلامت باد

خۆش -^{٤}: پێشوشە. خوەش ـ: چاک ‹خۆشڕەوت؛ خۆشبەز؛ خۆشدەماخ؛ خۆشناو› 🇮🇷 خوش ـ

- **خۆش**^{٥}: پاشەوشە. خوەش: ١. شاد ‹دڵخۆش› ٢. وە بەر دڵ ‹قسەخۆش› ٣. لەبار ‹باوخۆش› ٤. خۆشەویست ‹خەوخۆش› 🇮🇷 ١. ـ خوش ٢و٣. خوش ـ ۴. ـ دوست

خۆشئاژۆ /xoş'ajo/: ئاوەڵناو. خۆشاژۆ: ۱. تیژڕۆ ۲. خۆشڕکێف ‹سارەوانانی تەمەن خۆشئاژۆن/ بێوچان دەیدەنە بەر تازە و کۆن «هەژار»› ☰ ۱. تیزرو ۲. خوشرکاب

خۆشئاواز /xoş'awaz/: ئاوەڵناو. دەنگخۆش ☰ خوشآواز

خۆشا /xoşa/: سارستە. خۆزگە بە ☰ خوشا

خۆشاب /xoşab/: ☜ **خۆشاو**

خۆشارکێ /xoşarkê/: ☜ **خۆشارۆکێ**

خۆشارۆکی /xoşarokî/: ☜ **خۆشارۆکێ**

خۆشارۆکێ /xoşarokê/: ناو. خۆشارکێ؛ خۆشارۆکی؛ چاوشارکێ ☰ قایمباشک

خۆشاژۆ /xoşajo/: ☜ **خۆشئاژۆ**

خۆشامایی /xoşamayî/: ناو. دووڕەنگی؛ دووڕوویی ☰ ریا

▣ **خۆشامایی کردن**: ڕیایی کردن؛ ماستاو کردن ☰ تملق کردن

خۆشاو /xoşaw/: ناو. خۆشاب؛ خوەشاو؛ مێوژ و قەیسی و ... وشکی خووساو ☰ میوەی خشک خیسانده در آب

خۆشاواز /xoşawaz/: ئاوەڵناو. خۆشبێژ؛ دەنگخۆش ☰ خوشآواز

خۆشباو /xoşbaw/: ئاوەڵناو. باوخۆش؛ هەڵخۆش ☰ خوشدست

خۆشباوەڕ /xoşbaweř/: ئاوەڵناو. ساویلکە؛ دڵساف؛ بێفێڵوفەرەج. هەروەها: **خۆشباوەڕی** ☰ خوشباور

خۆشبژیو /xoşb(i)jîw/: ئاوەڵناو. پڕوپۆشتە؛ کۆک؛ ساز و تەیار ☰ مُرفه

خۆشبەخت /xoşbext/: ئاوەڵناو. بەختەوەر؛ بەختیار ☰ خوشبخت

خۆشبەختانە /xoşbextane/: ئاوەڵکار. بەختەوەرانە؛ وەشبەختانە؛ وشەیەکە بۆ پیشاندانی چاکی ڕووداوێک دەگوترێ ‹خۆشبەختانە ئەوساڵ داهاتی گەنم چاک بوو› ☰ خوشبختانه

خۆشبەختی /xoşbextî/: ناو. وەشبەختی؛ بەختەوەری؛ دۆخی هەبوونی ژیانی دڵخواز و پڕخۆشی ‹ماڵ و سامانی بەتەنیا، خۆشبەختی ناهێنێ› ☰ خوشبختی

خۆشبەز /xoşbez/: ئاوەڵناو. تیژڕەو؛ کرژ؛ گورج و گۆڵ؛ چوست و چەلەنگ؛ خێرا لە ڕۆیشتندا ☰ رهوار

خۆشبین /xoşbîn/: ئاوەڵناو. گەشبین؛ دوور لە ناهومێدی ☰ خوشبین

خۆشبینی /xoşbînî/: ناو. گەشبینی؛ وەشوینی: ۱. باوەڕ بە چاک بوونی دیاردە، ڕووداو یان کەسێک ۲. باوەڕ بە چاک بوونی ڕووداوەکان و لە گەشە بوونی جەهان و هیوا بە داهاتوو ‹خۆشبینی بە داهاتوو لە باوەڕ بە مرۆڤایەتی و تواناییەکانی سەرچاوە دەگرێ› ☰ ۱و۲. خوشبینی

خۆشبێژ /xoşbêj/: ☜ **خۆشاواز**

خۆشپۆش /xoşpoş/: ئاوەڵناو. تەڕپۆش؛ بۆشناغ؛ تەڕەنداز ☰ شیکپوش

خۆشتام /xoştam/: ئاوەڵناو. بەتام؛ خۆشچێژ؛ خاوەن تامی خۆش ☰ خوشمزه

خۆشتەوی /xoştewî/: ☜ **خۆشەویست**¹

خۆشجنس /xoşcins/: ئاوەڵناو. بە چۆنیەتی باش و لەبارەوە؛ باش و بێ دەغەڵ ☰ خوشجنس

خۆشچێژ /xoşçêj/: ئاوەڵناو. خۆشچێژە؛ بەلەزەت؛ خۆشتام؛ خۆشتام ☰ لذیذ

خۆشچێژە /xoşçêje/: ☜ **خۆشچێژ**

خۆشحاڵ /xoşĥał/: ئاوەڵناو. کەیفخۆش؛ بەکەیف ☰ خوشحال

خۆشخانە /xoşxane/: ناو. خۆشەخانە؛ دەباغخانە؛ هەلالخانە؛ ئەو شوێنەی چەرمی تێدا خۆشە

دەکەن 🕮 کارگاه دباغی

خۆشخوان / xoşx(i)wan/: ئاوەڵناو. دەنگ‌بێژ؛ خۆش‌بێژ؛ دەنگ‌خۆش لە گۆرانی وتندا 🕮 خوش‌آواز

خۆش‌خوێ / xoşx(i)wê/: ئاوەڵناو. خوەش‌خوێ؛ خوەش‌خوا؛ وەش‌مەک؛ بە سوێری دڵخوازەوە 🕮 خوش‌نمک

خۆشخۆر / xoşxor/: ئاوەڵناو. خۆش‌خۆراک: ١. خوازیاری خواردەمەنی خۆش و بە سەلیقە لە هەڵبژاردنیاندا ٢. *[کینایە]* بخۆر؛ خۆرا؛ زۆرخۆر 🕮 ١. خوش‌خوراک ٢. پُرخور؛ بخور

خۆش‌خۆراک / xoşxorak/: ئاوەڵناو. ١. ☜ **خۆشخۆر** ٢. تام‌خۆش و لەبار بۆ خواردن ٣. شیاو بۆ دروست کردنی پێخۆری چاک ‹ئەم برینجە زۆر خۆش‌خۆراکە› 🕮 ١. ☜ **خۆشخۆر** ٢و٣. خوش‌خوراک

خۆش.خۆش[١] / xoş xoş/: ئاوەڵناو. ١. چەند خواردن یان خواردنەوەی خۆشتام و بەلەزەت ‹خۆراکی خۆش ـ خۆشی بۆ ساز دەکردین› ٢. چەند شتی شاد و دڵخۆشکەر ‹قسەی خۆش ـ خۆشی بۆ دەکردین› 🕮 ١. چند خوراک خوشمزه ٢. چند چیز شاد و دلنشین

خۆش . خۆش[٢]: ئاوەڵکار. ١. پەلەپەل؛ بلەز ‹ڕۆژ و شەو خۆش ـ خۆش لە باتی کا گەلای پێدا دەکەن / وەک گەلاڕێزانی پاییز یەک یەکی دەڕژێنە ناو «نالی»› ٢. زۆر بەتامەوە؛ زۆر بە چێژەوە ‹خۆش ـ خۆش دەخوا› ٣. زۆر بەهیوا ‹خۆش ـ خۆش هاتم کوتم لەگەڵ خۆمیان دەبەمەوە› 🕮 ١. باعجله ٢. با لذت ٣. امیدوارانه

خۆشخو / xoşxû/: ئاوەڵناو. ئاکارباش؛ خدەپەسند؛ دژی بەدخوو 🕮 خوش‌اخلاق؛ خوشخو

خۆش‌خەبەر / xoşxeber/: ☜ **خۆش‌خەوەر**

خۆش‌خەوەر / xoşxewer/: ئاوەڵناو. خۆش‌خەبەر؛ مژدەدەر؛ مژدەهێن؛ بەمزگێنی 🕮 خوش‌خبر

خۆش‌خەیاڵ / xoşxeyał/: ئاوەڵناو. خاوەن گەشبینی لەڕادەبەدەر و نابەجێ ‹بۆ هێندە خۆش‌خەیاڵی، دۆستیی گورگ و بەرخ؟!› 🕮 خوش‌خیال

خۆش‌خیم / xoşxîm/: ئاوەڵناو. خۆش‌هیم؛ بێ‌شوێنەواری خراپ و مەترسیدار ‹نەخۆشی خۆش‌خیم› 🕮 خوش‌خیم

خۆش‌داکەنە / xoşdakene/: ئاوەڵناو. ١. *[کینایە، شوورەیی]* تایبەتمەندی ژنێ کە زوو خۆی بە دەستەوە دەدا ٢. تایبەتمەندی میوەیێ کە بە ئاسانی پاک دەکرێ (وەک نارنگی) 🕮 ١. خصوصیت زنی که زود تمکین می‌کند ٢. ویژگی میوه‌ای که آسان پاک می‌شود

خۆشدڕ / xoşdiř/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* تەڕپۆش؛ تەڕەنداز 🕮 شیک‌پوش

خۆشدەس / xoşdes/: ☜ **خۆشدەست**

خۆشدەست / xoşdest/: ئاوەڵناو. خوەشدەس؛ بە دۆخ یان چۆنیەتیەکی واوە کە بە هاسانی لە دەستدا بخونجێ و بە کار بچێ ‹هەڕەی خۆشدەست› 🕮 خوش‌دست

خۆش‌دەڤ / xoşdev/: ئاوەڵناو. ڕاوێژشیرین؛ قسەخۆش 🕮 خوش‌صحبت

خۆش‌دەماخ / xoşdemax/: ئاوەڵناو. کەیفساز؛ دڵشاد 🕮 سرحال؛ خوشحال

خۆش‌دیمەن / xoşdîmen/: ئاوەڵناو. بەرجەوەندار 🕮 خوش‌منظر

خۆش‌ڕابوێر / xoşřab(i)wêr/: ئاوەڵناو. دڵچەڕێن 🕮 خوشگذران

خۆش‌ڕابوێری / xoşřab(i)wêřî/: ناو. تووک‌ڕوونی 🕮 خوشگذرانی

خۆش‌ڕاوێژ / xoşřawêj/: ئاوەڵناو. بەدەمودوو؛ قسەڕەنگین 🕮 سُخندان

خـــۆشڕســت / xoşřist/: ئاوەڵـــناو. تایبەتمەنـــدی تانجییەک کە بۆ ڕست کـردن ڕام و دەســتەمۆیە ☰ خصوصیت تازی شکاری کاملاً رام شده

خۆشڕکێف / xoşř(i)kêf/: ☜ **خۆش‌زەنگو**

خۆشڕۆ / xoşřo/: ئاوەڵناو. خۆشـڕەو: ۱. لـە ڕەوتـا بەکار ۲. فێـری ڕەوتی پەسـندکراو ☰ ۱. بادپا ۲. آزموده در درست راه رفتن

خۆشڕوو / xoşřû/: ئاوەڵـناو. ڕووخـۆش؛ ڕووگوشـاد؛ دژی مڕ و مووچ ☰ بشّاش

خـۆشڕەفتـــار / xoşřeftar/: ئاوەڵـــناو. ئاکاربـــاش؛ ئاکارچاک؛ بەئاکار ☰ خوش‌رفتار

خۆشڕەو / xoşřew/: ☜ **خۆشڕۆ**

خۆشزوان / xoşz(i)wan/: ئاوەڵـناو. خـۆش‌زوبـان؛ قسەخۆش؛ شیرین‌زمـان؛ زمـان‌خـۆش؛ خـاوەن وتاری خۆش و دڵڕفێن و پاراو ☰ شیرین‌زبان

خۆشزوبان / xoşzuban/: ☜ **خۆش‌زوان**

خۆشزەنگو / xoşzengû/: ئاوەڵناو. خۆش‌ڕکێف؛ بە تایبەتمەندی یان توانـایی چـاک سـواری دانـەوە ‹ئەسپی خۆش‌زەنگوو› ☰ خوش‌رکاب

خۆشسەلیقە / xoşselîqe/: ئاوەڵـناو. تـەڕفام؛ بـە زەوق ☰ خوش‌ذوق

خۆشقەدەم / xoşqedem/: ئاوەڵـناو. پێ‌بەوەدەم؛ پێ‌و قەدەم‌مبارەک ☰ خوش‌قدم

خۆشک / xoşk/: ☜ **خوشك**

خۆشکایی / xoşkayî/: ناو. ئاسوودەیی؛ بـێ‌خـەمی ☰ آسودگی

خۆشکوڵ / xoşkuł/: ئاوەڵـناو. تایبەتمەندی شتێک کە زوو بکوڵێ ☰ زودپخت

خۆشکۆک / xoşkok/: ئاوەڵـناو. ڕند؛ گۆزەڵ؛ جـوان؛ خوشیک ☰ زیبا

خۆشکە / xoşke/: ئاوەڵناو. خوەشە؛ نەتاڵ ☰ شیرین

خۆشکێش / xoşkêş/: ئاوەڵناو. ۱. نە نەرم و نە توند (تووتن) ۲. ڕاهێندراو (ئەسپ) ☰ ۱. مُلایم (توتون)
۲. تربیت شده (اسب)

خۆشکێن / xoş(i)kên/: ئاوەڵناو. بێ‌فیـز؛ خاکەسـار؛ خۆبەزل‌نەزان ☰ فروتن

خۆشکێنی / xoş(i)kênî/: ناو. بێ‌فیزی؛ خاکەساری؛ خۆبەزل‌نەزانی ☰ فروتنی

خۆشگلە / xoşg(i)le/: ☜ **خۆش‌گلەیی**

خۆشگلـەیـی / xoşg(i)leyî/: ئاوەڵـناو. خـۆش‌گلـە؛ تایبەتمەندی کەسێ کە هەمیشـە گلەیـەکی بـە دەستەوەیە ☰ اهل گله؛ همیشه گله‌مند

خۆشگوزەرانی / xoşguzeranî/: نـاو. عەیش؛ ڕەوتی خۆش ڕابواردن ☰ خوشگذرانی

خۆشگۆشت / xoşgoşt/: ئاوەڵناو. ۱. خاوەن گۆشتی بـەتام ‹کـەو مـەلێکی خـۆش‌گۆشـتە› ۲. خـاوەن گۆشتێ کە زوو گۆشتەزوون بهێنێتـەوە و خـۆش بێتەوە ☰ ۱و۲. خوش‌گوشت

خۆشمامڵـــــە / xoşmam(i)łe/: ئاوەڵـــــــــناو. خۆش‌مامەڵە؛ سەوداخۆش ☰ خوش‌معامله

خۆشمامەڵە / xoşmamełe/: ☜ **خۆش‌مامڵە**

خۆشـــمەزە / xoşmeze/: ئاوەڵـــناو. خۆشـــــتام؛ خۆش‌چێژە؛ بە لەزەت ☰ خوشمزه

خۆشمەشرەب / xoşmeşreb/: ☜ **خۆش‌مەشرەف**

خۆشمەشـــــرەف / xoşmeşref/: ئاوەڵـــــــناو. خۆش‌مەشرەب؛ زمان‌خۆش و خۆشڕوو ☰ خوشرو و شیرین‌زبان

خۆشنان / xoşnan/: ئاوەڵـناو. نـان‌بـدە؛ دلاوا ☰ بخشنده؛ سخاوتمند

خۆشناو[1] / xoşnaw/: نـاو. جـۆرێ تـرێ ڕەشـە ☰ نوعی انگور سیاه

خۆشناو[2]: ئاوەڵـناو. ناو بە چاکە دەرچوو. هـەروەها: **خۆشناوی** ☰ خوشنام

خۆشنشین / xoşn(i)şîn/: نـاو. ئـەو ڕەعیەتـەی دەتوانێ لە دێ بار کا. هەروەها: **خـۆشنشینی** ☰ خوش‌نشین

خۆش‌نڤیس / xoşn(i)vîs/: ☜ **خۆشنوس**

خۆشنوس / xoşnûs/: ناوەڵناو. خۆش‌نڤیس؛ خەت‌خۆش؛ خەتات؛ خاوەن خەتی جوان و ڕازاوە ☰ خوشنویس

خۆشنوسی / xoşnûsî/: ناو. خۆش‌نڤیسی؛ جوان‌نووسی؛ گوندەنووسی؛ خەتاتی؛ هونەری نووسین بە جوانی ☰ خوشنویسی

خۆش‌وبشی / xoş û b(i)şî/: ☜ **خۆش‌وبێش**

خۆش‌وبێش / xoş û bêş/: ناو. خۆش‌وبشی؛ خۆش‌وچۆنی؛ خۆشی‌وبۆشی؛ چاک و خۆشی؛ چاک و چۆنی ☰ خوش‌وبش؛ احوالپرسی

خۆش‌وچۆنی / xoş û çonî/: ☜ **خۆش‌وبێش**

خۆشە¹ / xoşe/: ناو. ١. ناوکەخۆشە؛ پێشەخۆشە؛ دەنکی شیرینی میوە ٢. چەرمی خۆش‌کراو ٣. هەلاڵ‌وتاڵ؛ دەرمانی چەرم خۆش کردن ٤. گوڵی دەخڵ ☰ ١. هستەی شیرین ٢. چرم دباغی‌شدە ٣. داروی دباغی ۴. سُنبلەی گندم و جو

خۆشە²: ناوەڵناو. ١. شیرن و خواردنی ‹قەیسی ناوک خۆشە› ٢. خۆشەکراو ‹پێستەی خۆشە› ☰ ١. شیرین ٢. قابل مصرف

▣ **خۆشە کردن**: ١. تێک‌هەڵشێلان و باش تێکەڵ مردن (وەک بۆ قوڕ و کاگڵ و ...) ٢. فێر کردن و ڕاهێنان (وەک بۆ منال و تازەکار دەکرێ) ٣. بە کوڵاندن، تاڵی و تامی ناخۆش لێ سڕینەوە (وەک بۆ ناوکەچەقالەی تاڵ دەکرێ) ٤. پاک و خاوێن کردنەوە و ئامادە کردن بۆ دە کار چوون (وەک بۆ پێست دەکرێ) ٥. پوخت و قاڵ کردن و خاراندنی مرۆڤ لە کاروبارێکدا ✱ هەروەها: **خۆشە بوون** ☰ ١. خوب سرشتن ٢. بار آوردن ٣. چیزی را جوشاندن و تلخی یا تندی آن را گرفتن ۴. دباغی کردن ۵. پروردن

خۆشەتاڵە / xoşetałe/: ناو. کاهووی دەشتەکی ☰ کاهوی بیابانی

خۆشەجان / xoşecan/: دۆعا. نۆشی گیان ☰ نوش جان

خۆشەچن / xoşeçin/: ناو. خۆشەچین؛ گوڵ‌هەڵگرەوە؛ هێشووگەر؛ هێشووکەر؛ وشووکەر؛ لەتەچن؛ ویشی‌چن؛ وێشی‌چن؛ وێشی‌کەر؛ داشی؛ قورف؛ گوڵچن؛ کەسێ کە گوڵی بەجێماو لە خەرمان کۆ دەکاتەوە ☰ خوشەچین

خۆشەچین / xoşeçîn/: ☜ **خۆشەچن**

خۆشەخانە / xoşexane/: ☜ **خۆشخانە**

خۆشەکراو / xoşek(i)raw/: ناوەڵناو. پەروەردە؛ خۆشە ☰ پروردە

خۆشەگۆشت / xoşegoşt/: ناو. کەبابی شیلاخەی مەڕ و شەک ☰ خوش‌گوشت

خۆشەوی / xoşewî/: ☜ **خۆشەویست**¹

خۆشەویس / xoşewîs/: ☜ **خۆشەویست**

خۆشەویست¹ / xoşewîst/: ناوەڵناو. خۆشەویس؛ خوەشەویس؛ خۆشەوی؛ خۆشتەوی؛ لەبەردڵان ‹کۆیلەتی باوی نەماوە، کیژی کوردی خۆشەویست!/ ڕاپەڕە، هەستە لە خەو، ئاخر چ وەختی خەوتنە؟ «هێمن»› ☰ محبوب

• **خۆشەویست**²: پاشەوشە. ـخوەشەویس؛ ـخۆشەویس؛ ـ خۆش؛ حەزپێ‌کەر؛ خواز ‹منال‌خۆشەویست؛ وڵات‌خۆشەویست› ☰ ـ دوست

خۆشەویستی / xoşewîstî/: ناو. خۆشەویسی؛ خوەشەویسی: ١. دلۆڤانی؛ میهرەوانی ‹قسەی وا پیرۆزی پڕ خۆشەویستی / تێی ئەگا هەر لاوێک، بە گوێی دڵ، بیستی «گۆران»› ٢. دڵداری؛ ئەڤینی ‹ئەگەر دەیزانی مانای خۆشەویستی ئەم کچە کوردە/ بە سەد یاقووت و گەوهەر نەیدەدا فرمێسکی ئاڵی من «هێمن»› ٣. لەبەردڵانی؛ دۆخی خۆشەویست بوون ‹نەونەمامێ بووم لەم خاکە ڕوام/ بە خۆشەویستی وڵات ئاودرام «یونس دڵدار»› ☰ ١. محبت ٢. دلدادگی ٣. محبوبیت

خۆشەویسی / xoşewîsî/: ☜ **خۆشەویستی**

خۆشهەڵکێشە / xoşhełkêşe/: ناو. یابخووز؛ گیایەکە وەک تاڵوو، بەڵام گەڵاکەی پانترە، لاسقی سپی و گوڵی زەردە، لە نێو گەنمەجاڕدا شین دەبێ 🇮🇷 گیاهی است

خۆشهیم / xoşhîm/: ☜ **خۆشخیم**

خۆشی / xoşî/: ناو. خوەشی: ۱. ئاسوودەیی؛ ڕەحەتی ‹غەمی خۆشی نییە مەحوی لە دڵیا، هەر غەمی تۆیە/ لە عیشقتدا دەکەم غەم بۆ بە غەم، بڕوانە چۆنم بوت! «مەحوی»› ۲. شادی؛ بەدەماخی؛ تەڕدەماخی ‹کە بیستی موژدەیی تەشریفی تۆ، عاشق لە خۆشیدا / گیانی مابوو تەنها وو ئەویشی زوو نیساری کرد «ئەحمەد موختار بەگ»› ۳. دۆخی بەلەزەت بوون ٤. ساقی؛ لەش‌ساغی ‹بۆ شەوی خۆشی و نەخۆشیم یادگاری/ ڕەمزی ئینتزاری «سوارە»› ٥. ئاشتی؛ تەبایی ٦. دنیای بێ‌بارشت و بێ‌سەرما 🇮🇷 ۱. آسایش ۲. شادی ۳. خوشمزەگی ۴. سلامت ۵. آشتی ۶. هوای بدون بارش و سرما

▣ **خۆشی لە کەسێک** خۆزگە بە کەسێک (کاتێ دەگوترێ کە کەسێک بارودۆخێکی خۆشی ببێ یان چاوەڕێی ڕووداوێکی خۆش بێ) ‹شنەی بادی بەهاری هاتەوە، خۆشی لە تۆ بولبول/ بە شایی هاتی گوڵ کۆکی کە سازی چەهچەهە و غولغول «مەحوی»› 🇮🇷 خوشا به حال کسی

⊡ **خۆشی دانە ژێر دڵ** */کنایە/* ۱. لە خۆشیدا هار بوون؛ قەدری ئاسایش و ئاسوودەیی نەزانین و هەوڵ دان بۆ تێکدانی ۲. لەقە لە بەختی باشی خۆ دان 🇮🇷 ۱. خوشی زیر دل کسی زدن ۲. لگد به بخت خود زدن

خۆشیان / xoş(i)yan/: ناو. ۱. خۆشی؛ خوەشی ‹لە خۆشیان و ناخۆشیان یار و هەواڵی یەکتر بوون› ۲. ڕۆژانی بێ‌بارشت لە زستاندا 🇮🇷 ۱. خوشحالی ۲. اوقات بی بارندگی در زمستان

خۆشیخۆشی / xoşîxoşî/: ناو. ۱. هومێدی بەهێز ‹بە شەڕ هاتن ڕەقیب و موددەعی، من خۆشی‌خۆشیمە/ کە دەعوایە، لە هەر لایە بکوژرێ سوودی ئیسلامە «نالی»› ۲. کەیف و شادی ‹ئەسیرت وەقتی کوشتن شادەمەرگن، ناگەنە کوشتن/ لە خۆشی‌خۆشیا ڕۆحی فڕیوە تا چووە مەزبەح «مەحوی»› 🇮🇷 ۱. امیدواری ۲. شادی و سرور

خۆشیوبۆشی / xoşîwboşî/: ☜ **خۆشوبێش**

خۆف / xof/: ناو. ترس ‹هام نە سەرقوللەی خۆف و ڕەجاوە/ نمەز ڕا ئی لان یا خۆ ئەو لاوە «مەولەوی»› 🇮🇷 خوف

⊡ **خۆف هاوردنە بەر خۆ** ترس خستنە بەر خۆ ‹وەختێ ئەچیتە تاریکی خۆف مەیرا بەر خۆت› 🇮🇷 ترس به دل راه دادن

خۆف کەسێ شکیان ترسی کەسێ ڕەوینەوە ‹تەنیا بچۆ با خۆفت بشکێ› 🇮🇷 ترس کسی ریختن

خۆفرۆش / xof(i)roş/: ناوەڵناو. ۱. حیز؛ گاندەر بۆ پارە ۲. */کنایە/* سیخوڕ؛ شۆفار 🇮🇷 ۱. خودفروش ۲. جاسوس

خۆفک / xofik/: ناو. ڕەحەتی 🇮🇷 قیف

خۆفناک / xofnak/: ناوەڵناو. نەتڵ؛ هەیبەتناک؛ ورەبەر 🇮🇷 خوفناک

خۆفیە / xof(i)ye/: ناو. سیخوڕی 🇮🇷 جاسوسی

خۆفیەگەر / xof(i)yeger/: ناو. سیخوڕ؛ شۆفار 🇮🇷 جاسوس

خۆفیەگەری / xof(i)yegerî/: ناو. سیخوڕی؛ شۆفاری 🇮🇷 جاسوسی

خۆکار / xokar/: ناوەڵناو. خۆمەش؛ خۆگەڕ؛ بە تایبەتمەندی یان توانایی سەربەخۆ کار کردن، بێ نیاز بە دەستێوەردانی کەسێک 🇮🇷 خودکار

خۆکرد / xok(i)rd/: ☜ **خۆکردی**

خۆکردو / xokirdû/: ☜ **خۆکرد**

خۆکردی / xok(i)rdî/: ناوەڵناو. خۆکرد: ۱. */پلار/*

خۆهەڵبەست؛ خۆدەرهێن؛ لەخۆیی؛ بێسەروبەرە ‹کەس بە ئەلفازم نەڵێ خۆ کوردییە، خۆکردییە/ هەر کەسێ نادان نەبێ خۆی تالیبی مەعنا دەکا «نالی»› ٢. خۆکردوو؛ خۆکردە؛ جێبەجێ بوو بە هۆی خودی کەسەوە ‹حیکایاتی غەریبی پێیە بولبول جوملە خۆکردی/ دەڵێی چاپاری ئێران ڕۆژنامەی ئەختەری هێنا «وەفایی»› ☰ ١. من‌دراوردی ٢. خودکردە

خۆکوژی / xokujî/: ناو. کاری خۆ کوشتن؛ خۆ لە ناو بردن ☰ خودکشی

خۆگر / xogir/: ئاوەڵناو. خۆگیر: ١. خۆڕاگر؛ بەسەبر ٢. بەردەوام ٣. بەرگەگر ٤. خۆبایی؛ قۆڕەدەماخ؛ فیسن؛ بەفیز ٥. کەم‌کار ٦. گرساو؛ وەستاو. هەروەها: **خۆگری** ☰ ١. باتحمل ٢. پایا ٣. مقاوم ۴. مُتکبر ۵. کم‌کار ۶. مُنعقد

خۆگرتوو / xogirtû/: ئاوەڵناو. خۆگرتی: ١. خۆگر؛ خۆڕاگر؛ خۆدار ٢. پاوەجا؛ پتەو؛ چەقیو ٣. کامەران؛ بەختەوەر ٤. مەیبو؛ گرساو ٥. گوێگر لە قسەی خەڵک بە نهێنی ☰ ١. باتحمل ٢. استوار ٣. کامگار ۴. بندآمده ۵. فالگوش ایستاده

خۆگرتی / xogirtî/: ☜ **خۆگرتوو**

خۆگومکەر / xogumker/: ئاوەڵناو. نوخافتۆر؛ خۆدز لە فەرمان ☰ از زیر کار دررو

خۆگەڕ / xogeř/: ☜ **خۆکار**

خۆگیر / xogîr/: ☜ **خۆگر**

خۆل / xol/: ئاوەڵناو. حۆل؛ خول؛ گێژ و گێل ☰ خُل

خۆلەخۆلە / xolexole/: دەنگەناو. دەنگی بانگ کردنی بەرخ ☰ صوت خواندن برّه

خۆلی / xolî/: ☜ **خۆڵەکەوە**

⊡ **خۆلی کردن:** ترساندن ☰ ترساندن

خۆلیاڤ / xolyav/: ناو. بووڵاو؛ مشکی و ئاوی لێکدراو ☰ خاکسترآب

خۆڵی‌پفک / xolîpif(i)k/: ناو. ژیلە؛ خۆڵەکەوەی گەرم و ئاگراوی ☰ خاکستر گرم

خۆلیدان / xolîdan/: ناو. خولیدان؛ خولیدانک؛ تەپلەک؛ ژێرجگەرە؛ ژێرسیگار ☰ زیرسیگاری

خۆلی‌سەر / xolîser/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* کلۆل؛ بێچارە ☰ بیچارە

خۆڵ[1] / xoł/: ناو. خوەڵ؛ خۆر: ١. ئاخ؛ خاک؛ گڵ ‹خۆڵ لە دۆی خۆت مەکە! «مەسەل»› ٢. خاکە؛ گەرد؛ ئارد؛ بەرهەمی وردی شتی هاڕاو ٣. زبڵ؛ شخەڵ ‹تەنەکەی خۆڵ› ☰ ١. خاک ٢. خاکە ٣. آشغال

⊡ **خۆڵ کردنە دۆشاو/ دۆی کەسێ:** *[کینایە]* دڕک کردنە ناو ئارد کەسێ؛ زیان بە کەسێ گەیاندن ☰ خاک در آتش کسی کردن

خۆڵ لە پارووی خۆ کردن: *[کینایە]* زیان بە خۆ گەیاندن ☰ ضرر به خود زدن

خۆڵ لە چاو کردن: *[کینایە]* فریو دان ☰ فریب دادن

خۆڵی مردوو بە سەر کەسێ/ شوێنێکدا بێژتن/ کردن: *[کینایە]* جم‌وجووڵی ژیان لە کەسێ/ شوێنێکدا نەهێشتن ‹ئاگری نەورۆزمان لە هیتلەر بەردا/ خۆڵی مردوومان بێژا بەسەردا «پیرەدمێرد»› ☰ خاک مرده روی کسی/ جایی پاشیدن

وەک خۆڵ وا بوون: *[کینایە]* زۆر و زەوەند بوونی شتێک ☰ خیلی فراوان بودن

خۆڵ[2]: پێرۆ. ← **خڕوخۆڵ/ خەستوخۆڵ**

خۆڵاو / xoław/: ناو. ١. خۆڵەمێشاوێ کە بۆ سابوون چێ‌کردن بە کەڵکە ٢. ئاو و خۆڵی مێوژ تێ هەڵکێشان ☰ ١. تیزاب صابون‌سازی ٢. تیزاب مویزسازی

خۆڵاوی / xoławî/: ئاوەڵناو. خاکاوی؛ تۆزاوی ‹جل‌وبەرگەکەی خۆڵاوی بوو› ☰ خاک‌آلود

خۆڵبەسەر / xołbeser/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* چارەڕەش

و کولۆڵ 🇮🇷 خاک‌برسر

خۆڵماڵ / xołmał/: ناو. مشت و ماڵی شیر و خەنجەر 🇮🇷 صیقل شمشیر و مانند آن

خۆڵنجان / xołincan/: ناو. قۆریجان؛ کۆڵنجان؛ قۆڵنجان؛ قۆڵیجان 🇮🇷 خولنجان

خۆڵوشیر / xoł û şîr/: ناو. شیوەران؛ خاکشیر؛ خوەلەشێرە؛ خاشیرە: ١. پاقلانجی؛ پەقلانجقە؛ پاقلانچکە؛ پاقلانجقی؛ پاقلەجقی؛ گیایەکی یەکساڵانە تایبەتی ناوچەی کەمئاو، بە گەڵای برگە-برگەی زۆر و گوڵی زەرد و ڕۆشن و تۆمی وردەوە ٢. بەری وردی ئەو گیایە کە بۆ دەرمان باشە 🇮🇷 ١و٢. خاکشیر

خۆڵەبان / xołeban/: ناو. ڕێژاخ؛ گڵەبان 🇮🇷 خاک پشت‌بام

خۆڵەپۆت / xołepot/: ☜ **خۆڵەپۆتینە**

خۆڵەپۆتە / xołepote/: ☜ **خۆڵەپۆتینە**

خۆڵەپۆتین / xołepotîn/: ☜ **خۆڵەپۆتینە**

خۆڵەپۆتینە / xołepotîne/: ناو. خۆڵەپۆت؛ خۆڵەپۆتە؛ خۆڵەپۆتین؛ خۆڵەپۆتێ؛ کۆی خاکی زۆر نەرم و ورد 🇮🇷 کلجان

خۆڵەپۆتێ / xołepotê/: ☜ **خۆڵەپۆتینە**

خۆڵەپۆک / xołepok/: ناو. بێستانی بژار کراوی پاک 🇮🇷 جالیز پاک‌شدە از گیاە هرز

خۆڵەپەتانێ / xołepetanê/: ناو. کار و ڕەوتی گەمە بە خۆڵ کردن 🇮🇷 خاکبازی

خۆڵەژان / xołejan/: ناو. نەخۆشین بە هۆی گڵ خواردنەوە 🇮🇷 عارضەای کە از خوردن خاک پدید می‌آید

خۆڵەسورە / xołesûre/: ناو. خاکەسوورە؛ چەشنێ خاکی نەرمی دەنک وردە لە هەوڕگەری و کوورەخاناندا بە کار دێ 🇮🇷 خاک رس

خۆڵەکو / xołekû/: ☜ **خۆڵەکەوە**

خۆڵەکەوان / xołekewan/: ناو. خوەلەکەوان: ١. کۆی خۆڵەمێش و زبڵ و زاڵ ٢. شوێنی تایبەت بۆ ڕۆ کردنی خۆڵەمێش و زبڵ و زاڵ 🇮🇷 ١. تودەی خاکستر و زبالە ٢. خاکدان

خۆڵەکەوە / xołekewe/: ناو. خوەلەکەوو؛ خۆڵەکوو؛ خۆڵەمژ؛ خۆڵەمشکی؛ خۆڵەمێش؛ خۆڵی 🇮🇷 خاکستر

خۆڵەمڕ / xołemiř/: خۆڵەمڕە: ١. خۆڵەکەوە ٢. خۆڵەپۆتینە 🇮🇷 ١. خاکستر ٢. کلجان

خۆڵەمڕە / xołem(i)ře/: ☜ **خۆڵەمڕ**

خۆڵەمژ / xołemij/: ☜ **خۆڵەکەوە**

خۆڵەمشکی / xołemişkî/: ☜ **خۆڵەکەوە**

خۆڵەمێش / xołemêş/: ☜ **خۆڵەکەوە**

خۆڵەمێشدان / xołemêşdan/: ناو. بوولدان 🇮🇷 جای خاکستر

خۆڵەمێشی / xołemêşî/: ئاوەڵناو. بۆر؛ بۆڵە؛ سەمەن 🇮🇷 خاکستری

خۆڵی / xołî/: ناو. بۆڵە؛ بووڵ؛ بۆر 🇮🇷 خاکستر

خۆماک / xomak/: ناو. غەریزە؛ خدوو 🇮🇷 غریزە

خۆماڵی / xomałî/: ئاوەڵناو. ١. تایبەتی ماڵی خۆ ٢. ماڵی؛ کەوی ٣. ☜ **خۆمانە**^{١} 🇮🇷 ١. اختصاصی ٢. خانگی ٣. ☜ **خۆمانە**^{١}

خۆماڵیانە / xomał(i)yane/: ☜ **خۆمانە**^{٢}

خۆمان / xoman/: جێناو. خوەمان؛ هۆمان 🇮🇷 خودمان

خۆمانە^{١} / xomane/: ئاوەڵناو. خۆمانی؛ خۆماڵی؛ خوەمانی؛ خۆمانییانە؛ بەش بە خۆمان ‹میوانی خۆمانە› 🇮🇷 خودمانی

خۆمانە^{٢}: ئاوەڵکار. خۆمانی؛ خوەمانی؛ خۆماڵیانە؛ خۆمانییانە؛ بە شێوەیەکی دۆستانە، بێ‌ئاوڕدانەوە لە ڕەسم و یاسا ‹خۆمانە دەجووڵێتەوە› 🇮🇷 خودمانی

خۆمانەخۆمانە / xomanexomane/: ناو. کەین‌وبەین؛ کار و ڕەوتی پێکهاتنی بە نهێنی لە سەر کارێک 🇮🇷 تبانی

خۆمانی / xomanî/: ☜ **خۆمانه**

خۆمانییانه / xomanîyane/: ☜ **خۆمانه**

خۆمەش / xomeş/: ☜ **خۆکار**

خۆمین / xomîn/: چاوگ. کۆما کردن؛ بە سەر یەکدا کردن ☰ انباشته کردن

. خۆن / xon/: ☜ **ـ خۆنه٣**

خۆناس / xonas/: ئاوەڵناو. ١. تایبەتمەندی کەسێ کە قەدری خۆی دەزانێ ٢. ناسیاو؛ ئاشنا ☰ ١. خودشناس ٢. آشنا

خۆناسیو / xonasîw/: ئاوەڵناو. *[کنایه]* بلۆق؛ باڵغ؛ پێگەیشتوو ☰ بالغ

خۆنای / xonay/: چاوگ. کەنانــدن؛ هێنانە پێکەنین ☰ خنداندن

خۆندکار١ / xondkar/: ☜ **خوێندکار**

خۆندکار٢: ئاوەڵناو. خوێندەوار؛ سیوات‌دار ☰ باسواد

خۆندگا / xondga/: ☜ **خوێندنگە**

خۆندن / xondin/: ☜ **خوێندن**

خۆندنگا / xondinga/: ☜ **خوێندنگە**

خۆندنەوە / xond(i)newe/: ☜ **خوێندنەوە**

خۆندەوار / xondewar/: ☜ **خوێندەوار**

خۆندەوان / xondewan/: ☜ **خوێندەوار**

خۆندی / xondî/: ☜ **خوێندەوار**

خۆنک / xonik/: ناو. ماستێر؛ ڕەحەتی ☰ قیف

خۆنما / xon(i)ma/: ئاوەڵناو. خۆوین؛ خۆپەسەن ☰ خودبین

خۆنمایی / xon(i)mayî/: ناو. ١. خۆنوێنی؛ کار یان چۆنیەتی نیشاندان و ڕانانی جوانی، دارایی یان کارایی خۆ؛ خۆنواندن؛ خۆڕانان؛ خۆ نوانن؛ خۆ بە غللووری نیشاندان ٢. کار و ڕەوتی خۆ دیار خستن ☰ ١و٢. خودنمایی

خۆنن / xonin/: ☜ **خوێندن**

خۆننەوە / xonnewe/: ☜ **خوێندنەوە**

خۆنوێن / xon(i)wên/: ئاوەڵناو. خۆنما؛ فیزن؛ خوو یان ئۆگرەتی زەینی کەسێک بەوەی خۆی باشتر و بەرزتر لە دیتران بزانێ. هەروەها: **خۆنوێنی** ☰ خودبین

خۆنوس / xonûs/: ناو. ١. قەڵەم پاندان ٢. خودکار؛ قەڵەمئووچ ☰ ١. خودنویس ٢. خودکار

خۆنه١ / xone/: ناو. ١. پنە؛ تەختەی پانی ئەنگووتک لە سەر پان کردنەوە ٢. دیزە؛ دێزە ٣. پشیلەی نێر ☰ ١. تختەای کە خمیر بر آن پهن کنند ٢. دیزی ٣. گربەی نر

خۆنه٢: ئاوەڵناو. بێ‌خاوەن ☰ بی‌صاحب

ـ خۆنه٣: پاشەوشە. ـ خۆن؛ ـ خووین؛ پارێز ‹دەرخۆنە› ☰ ـ بان؛ ـ بند

خۆنەگر / xonegir/: ئاوەڵناو. ١. نەبەگە؛ شل و شەوێق ٢. بێ‌سەبر؛ بێ‌تاقەت ☰ ١. شُل و وِل ٢. ناشکیبا

خۆنەوار / xonewar/: ☜ **خوێندەوار**

خۆنەواری / xonewarî/: ☜ **خوێندەواری**

خۆنیا / xonya/: ☜ **خۆڕسك**

خۆو / xow/: ☜ **خەون**

خۆوالی / xowalî/: ئاوەڵناو. خەواڵوو؛ خەواوی؛ بێداری هێشتا چاوبەخەو ☰ خواب‌آلود

خۆواو / xowaw/: ناو. ئاوێ کە مەزرا بە شێوەی سروشتی ئاژین دەکا ☰ آبی کە بە صورت طبیعی زمینی را آبیاری می‌کند

خۆوبەخت / xo w bext/: ناو. خوابەختەکی؛ شانسی ☰ شانسی

خۆوبەختی / xowbextî/: ئاوەڵکار. بەختەکی؛ بە هەڵکەوت ☰ تصادفی؛ اتفاقی

خۆوخدە / xowx(i)de/: ناو. خولقەت ☰ خُلق

خۆوڵاتی / xow(i)łatî/: ☜ **هاووڵاتی**

خۆومدوادەر / xowed(i)wader/: ئاوەڵناو. قـزەک؛ کەمتەرخەم لە کار کردن ☰ سهل‌انگار

خۆوەر / xower/: ☜ **خۆڕسك**

خۆوەشارتو / xoweşartû/: ئاوەڵناو. پەناگرتوو ▤ پنهان شده

خۆوین / xowîn/: ئاوەڵناو. خۆنما ▤ خودبین

خۆوێژ / xowêj/: ناو. بوێژ؛ شاعیری دەسبەجێ؛ شاعیرێ کە بێبیر کردنەوە شیعر دەڵێ ▤ شاعر ارتجالی

خۆوێژی / xowêjî/: ناو. بوێژی؛ کاری دەسبەجێ گوتن؛ بێبیر کردنەوە شیعر گوتن یان وتار دان ▤ بدیهه گویی

خۆهـ / xoh/: ناو. ١. خۆ؛ ئارەقەی لەش ٢. ئاونگ؛ شەونم ٣. خەندە؛ کەن؛ کاری پێکەنین؛ کەنین؛ خەنین ٤. خوشک؛ خۆیشک؛ خوەیشک؛ خوار ٥. خێو؛ خاوەن؛ ساحێو ▤ ١. عرق بدن ٢. شبنم ٣. خنده ۴. خواهر ۵. صاحب

⊡ **خۆهـ دان**: ئارەق کردن ▤ عرق کردن

خۆهر / xohr/: ئاوەڵناو. خوار؛ لار؛ چەوت؛ چەوێڵ؛ کەچ ▤ کج

خۆهرا / xohra/: ئاوەڵناو. خۆرا؛ زۆرخۆر؛ فرەخۆر ▤ پُرخور

خۆهری / xohrî/: ناو. خواری؛ لاری؛ ناڕاستی ▤ کجی

خۆهزا / xohza/: ناو. خوارزا؛ خوشکەزا ▤ خواهرزاده

خۆهستن / xohistin/: ☜ **خواستن**

خۆهستەگ / xohisteg/: ئاوەڵناو. خازۆک؛ خوازەڵۆک؛ خۆستۆخ ▤ آزمند

خۆهستی / xohistî/: ☜ **خوازبێتی‌کەر**

خۆه ماڵ / xohmał/: ناو. خاوەن‌ماڵ ▤ صاحبخانه

خۆهەستەگ / xohesteg/: ناو. سواڵکەر؛ دەرۆزەکەر؛ خواسکەر ▤ گدا

خۆهەڵبەست / xohełbest/: ناو. بوختان و درۆ ▤ افترا

خۆهەڵقوتێن / xohełqutên/: ☜ **خۆتێ‌هەڵقوتێن**

خۆهەڵکێش / xohełkêş/: ئاوەڵناو. خۆپەسێن؛ خۆپەسندەر؛ فۆرتەک؛ منمنۆک؛ خاوەن هوکارە یان ئۆگرەتی بە خۆدا هەڵگوتن ▤ خودستا

خۆهەڵکێشی / xohełkêşî/: ناو. بافیش؛ کاری بە خۆدا هەڵگوتن ▤ خودستایی

خۆی / xoy/: ناو. ١. ئارەقەی لەش ٢. شەونم؛ ئاونگ ▤ ١. عرق بدن ٢. شبنم

⊡ **خۆی بون**: ئاونگ لێ کەوتن ▤ شبنم زدن

خۆیا / xoya/: ئاوەڵناو. دیاری؛ ئاشکرا ▤ آشکار

خۆیان / xoyan/: ناو. کلۆشی گێرەکراوی خڕەوەبووی شەن‌نەکراو ▤ کسته

خۆیانی / xoyanî/: ئاوەڵناو. ناسیاو؛ ئاشنا ▤ آشنا

خۆیایەتی / xoyayetî/: ☜ **خزمایەتی**

خۆیشک / xoyş(i)k/: ☜ **خوشك**

خۆیشکەزا / xoyşkeza/: ☜ **خوشکەزا**

خۆیەتی / xoyetî/: ☜ **خزمایەتی**

خۆیی / xoyî/: ئاوەڵناو. خۆیایەتی؛ پێوەندیدار یان سەر بە خۆوە ▤ خودی

خو١ / xû/: ناو. ١. نەریت؛ خدە ‹یەکێ عاشق بە خوو، یەک تالیبی ڕوو/ یەکێ مەجبووری بۆ، یەک مایلی ڕەنگ «مەحوی»› ٢. فێ؛ نەخۆشی فێداری ٣. بەراز ▤ ١. خوی ٢. صرع ٣. خوک

⊡ **خو گرتن**: ١. فێری نەریت بوون ٢. هۆگر بوون ▤ ١. عادت کردن ٢. الفت گرفتن

خو٢: دەنگ. وشەیەکە بۆ ترساندنی لەپڕ و بێخەبەر ▤ کلمەی ترساندن و شُکە کردن

ـ خو٣: پاشەوشە. کردار؛ ڕەوت ‹بەدخوو› ▤ ـ خو

خوپێگرتو / xûpêgirtû/: ئاوەڵناو. هۆگر؛ گیرۆدە ▤ مأنوس

خوتەکە / xûteke/: ئاوەڵناو. مژمۆر؛ پڕووشەچاو؛ چاوچکۆلە ▤ دارای چشمانی کوچک

خوخنک / xûxink/: ☜ **خم‌خم١**

خود / xûd/: ناو. خوودە؛ کڵاوی ئاسن ▤

کلاهخود

خوودار / xûdar/: ئاوەڵناو. ١. فێدار؛ تووشیاری نەخۆشی فێ ٢. *[کینایە]* شێت؛ لێوە ≝ ١. صرعی ٢. دیوانە

خووداری / xûdarî/: ☜ **خێداری**

خوودە / xûde/: ☜ **خود**

خوور / xûr/: ناو. سپیدار ≝ سپیدار

خوورژی / xûrjî/: ناو. ناڕەحەتی و قەڵسی و تووڕەیی زۆر ≝ عصبانیت شدید

خوورما / xûrma/: ☜ **خورما**

خووز١ / xûz/: ناو. ١. هێز؛ توانا؛ وزە ٢. ☜ **خووسار** ٣. ئەوک؛ قوڕگ؛ قوڕی ≝ ١. قدرت ٢. ☜ **خووسار** ٣. گلو

◘ **خووز تێگەڕان**: خووز تێگەڕانەوە؛ بووژانەوە؛ وە کەیف هاتن دوای لاوازی ≝ دوبارە نیرو گرفتن

خووز تێگەڕانەوە: ☜ **خووز تێگەڕان**

خووز هێنانەوە: ١. سارێژ بوونەوەی برین ٢. جۆش خواردنەوەی پێشەی شکاو ≝ ١. التیام یافتن زخم ٢. جوش خوردن استخوان شکستە

خووز٢: ئاوەڵناو. ١. ناپەسند ٢. کۆم؛ پشتچەماو ≝ ١. ناپسند ٢. کوژ

خووزیا / xûzya/: ☜ **خۆزگە**

خووزیان / xûzyan/: چاوگ. پەسند نەکردن ≝ نپسندیدن

خووژ / xûj/: ئاوەڵناو. کووڕ؛ خووز؛ پشتچەماو ≝ کوژپشت

خووس١ / xûs/: ☜ **خووسار**

- **خووس**٢: پاشەوشە. ـ خویس؛ لە ئاودا نەرم بوو ‹دێرخووس› ≝ ـ خیس

خووسا / xûsa/: ئاوەڵناو. نمیا؛ نمیای؛ نمی؛ نما ≝ خیس خوردە

خووسار / xûsar/: ناو. خازی؛ خوزە؛ خوسار؛ خویسک؛ خوێز؛ خوێس؛ خووز؛ خووس؛ خویز؛ خوویز؛ خوویس؛ خوویسار؛ خیسار؛ زوقم؛ زۆقم؛ زوخم؛ زوغم؛ زەق؛ زق؛ زوخ؛ سووخ؛ سووخار؛ سیخوار؛ سیخار؛ زەمەگولیلک؛ شەڵتە؛ ئاڵشت؛ ئاڵشک؛ ئاڵیسکە؛ قەر؛ قورۆ؛ ئەڵماسە؛ چووەزما؛ چووەزنا؛ چووزنا؛ ئەزازیل؛ وەڕەق؛ قراڤە؛ قڕاف؛ پژ؛ کەویەخ؛ کەوشەمە؛ دۆخ یان ڕەوتی بەستنی شەونم لە کاتی سارد بوونی کەشدا ≝ پَژ؛ سرماریزە

خووسان / xûsan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خووسای؛ دەخووسێی؛ بخووسێ// خویسان؛ خووسیان؛ نمان؛ نەرم بوون بە هۆی ئاو ‹نە نووسەکە پێوە نووسا، نە لە بەر بارانێ خووسا/ نە زوقمی بەسەردا باری، نە لە قوڕدا کەوت باری «هێمن»› ≝ خیسیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خووساو/ چاوگی نەرێنی: نەخووسان

خووساندن / xûsandin/: چاوگ. تێپەڕ. //خووساندت؛ دەخووسێنی؛ بخووسێنە// خووسانن؛ خویسانن: ١. نماندن؛ لە ئاودا نەرم کردن ٢. *[کینایە]* سەرجێی کردن ‹دیارە چۆتەوە خووساندوویەتی!› ≝ ١. خیساندن ٢. هماغوشی کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخووساندن

خووساندنەوە / xûsand(i)newe/: چاوگ. دووبارە خووساندن ≝ دوبارە خیساندن

خووسانن / xûsanin/: ☜ **خووساندن**

خووسانەوە / xûsanewe/: چاوگ. دووبارە خووسان ≝ دوبارە خیسیدن

خووساو / xûsaw/: ئاوەڵناو. خووسیاو؛ خووسیاگ؛ دە ئاودا نەرمکراو. هەروەها: **خووساوی** ≝ خیسیدە

خووسە / xûse/: ناو. شەونم؛ شەڤنم ≝ شبنم

خووسیاگ / xûsyag/: ☜ **خووساو**

خووسیان / xûsyan/: ☜ **خووسان**

خووسیاو / xûsyaw/: ☜ **خووساو**

خووک / xûk/: ناو. خوێک؛ خووکی؛ ماڵیات؛ باج و

پیتاکی میری ☰ باج و خراج

خوکی / xûkî/: ☜ **خوك**

خوگ / xûg/: ناو. بەراز؛ وەراز؛ گاکوڵ ☰ خوک

خوگانە^{١} / xûgane/: ئاوەڵناو. ١. پێوەندیدار یان هی خووگان ‹پیازە خووگانە› ٢. وەکوو خوو ‹ئیشتیای خووگانە؛ خووی خووگانە› ☰ ١و٢. خوکی

خوگانە^{٢}: ئاوەڵکار. وەک خووگ ‹خووگانە دەخوا› ☰ خوکی

خوگرتوو / xûgirtû/: ئاوەڵناو. خووگرتی: ١. فێربووی ڕەوشتێک ٢. هۆگر ☰ ١. خلق و خویی را آموختە ٢. مألوف

خوگرتی / xûgirtî/: ☜ **خوگرتی**

خوگەڕاو / xûgeřaw/: ناو. خووەڕاو: ١. کار و ڕەوتی ڕاو کردنی خووگ ٢. *[مەجاز]* شلۆقی و کەس‌لەکەسی ‹دە گوێ شل کە لە بۆ ئەم خووگەڕاوە/ کراسێکم هەیە گشتی دڕاوە! «قانع»› ☰ ١. شکار گراز ٢. بلوا و آشوب

خوگەملە^{١} / xûgem(i)le/: ناو. گورێس‌کێشکێ ☰ مسابقەی طناب‌کشی

خوگەملە^{٢}: ئاوەڵناو. *[پلار]* مل‌قەوی؛ مل‌ستوور ☰ گردن‌کلفت

خول / xûl/: ئاوەڵناو. ١. خووز؛ کۆم؛ پشت‌چەماو ٢. مل‌خوار؛ مل‌چەوت ☰ ١. کوژپشت ٢. گردن‌کج

خولولیف / xûlulîf/: ناو. ئەشکەوت ☰ غار

خوڵ / xûł/: ناو. غوول؛ دێو؛ ئەرژەنگ ☰ غول

خوملکێ / xûmilkê/: ناو. یارییەکی لاوان بە شێوەی زۆر کردن لە ملی یەکتر ☰ نوعی بازی جوانان

خون / xûn/: ☜ **خوێن**^{١}

▣ **خون بەردان:** خوێن بەردان ☰ رگ زدن

خون دیتن: تووشی سووڕی مانگانە بوون ☰ حیض شدن

خونای / xûnay/: چاوگ. کەناندن؛ هێنانە پێکەنین ☰ خنداندن

خون‌پەستی / xûnpestî/: ناو. تەوژمی خوێن ☰ فشار خون

خوندی / xûndî/: ناو. بووکنی؛ برازاوا؛ ئەوانەی دەچنە شوێنی بووک و دەیگوێزنەوە بۆ ماڵی زاوا ☰ ساقدوش

خون‌ژەهری / xûnjehrî/: ناو. ژەهراوی بوونەوەی خوێن ☰ مسمومیت خونی

خونک / xûnik/: ئاوەڵناو. ڕەپ ☰ شَق

خونکار / xûnkar/: ناو. میری زاڵم ‹خودای گەورە! بە دەس خۆتە هەموو کار/ لە سەرمان لابەرە بێدادی خوونکار «هێمن»› ☰ حاکم ستمگر

خونگەرم / xûngerm/: ☜ **خوێنگەرم**

خونە / xûne/: ناو. خۆیانی چەڵتووک؛ چەڵتووک کە هێشتا لە کا جیا نەبۆتەوە ☰ کستەی شالی

خووە / xûwe/: ☜ **خەراج**

خووەڕاو / xûweřaw/: ☜ **خوگەڕاو**

خوهستن / xûhistin/: ☜ **خواستن**

خوی / xûy/: ناو. خوو؛ خۆ؛ ئاکار؛ ڕەوشت ☰ خوی؛ روش

خویرک / xûyrik/: ناو. مۆرکە؛ مۆرانە؛ مۆرد؛ گازیز؛ قاروونە؛ وەرە؛ جانەوەری وردیلەی خوری خۆر ☰ بید

خویز / xûy(i)z/: ☜ **خوسار**

خویزاندن / xûyzandin/: چاوگ. زوقم کەوتن ☰ بَژ زدن

خویس / xûys/: ☜ **خوسار**

خویسار / xûysar/: ☜ **خوسار**

خویشک / xûy(i)şk/: ☜ **خوشك**

خویشکەزا / xûyşkeza/: ☜ **خوشکەزا**

خویل / xûyl/: ئاوەڵناو. خوێل؛ خێل ☰ لوچ

ـ خوین / -xûyn/: ☜ **ـ خۆنە**^{٣}

خویندەڤان / xûyndevan/: ☜ **خوێندەوار**

خووینەر / xûyner/: ☜ **خوێتەخوار**

خووینی / xûynî/: ئاوەڵناو. مرۆکوژ 🇮🇷 قاتل

خوویە / xûye/: ناو. ئارەق 🇮🇷 عرق

خە١ / **xe/:** ناو. خوشک؛ خوار 🇮🇷 خواهر

خە٢: جێناو. خۆ 🇮🇷 خود

خەبات / xebat/: ناو. ١. هەوڵ و تێکۆشانی زۆر بۆ گەیشتن بە ئامانجێک ‹خەبات بۆ سەرکەوتن› ٢. بەربەرەکانێ؛ شەڕ و پێکدادان لەگەڵ دژمن یان هاوملەدا بۆ سەرکەوتن ‹خەبات ڕزگار دەکا کۆیلە و ئەسیران/ لە ناخێ ڕادەکا مەزن و ئەمیران «هێمن»› 🇮🇷 ١و٢. مبارزه

▣ **خەبات کردن:** ١. هەوڵ دان بۆ گەیشتن بە ئامانجێ ٢. شەڕ کردن لەگەڵ دوژمن 🇮🇷 ١و٢. مبارزه کردن

خەباتکار / xebatkar/: ئاوەڵناو. خەباتگێڕ: ١. شەڕڤان ٢. تێکۆشەر؛ هەوڵدەر 🇮🇷 ١. مبارز ٢. کوشا

خەباتکەر / xebatker/: ناو. کارگەر؛ کرێکار 🇮🇷 کارگر

خەباتگێڕ / xebatgêř/: ☜ **خەباتکار**

خەبار / xebar/: ناو. بڤە؛ خەتەر؛ مەترسی 🇮🇷 خطر

خەبتان / xebtan/: چاوگ. خەبتین؛ خەبات کردن؛ تێکۆشان 🇮🇷 کوشیدن

خەبتاندن / xebtandin/: چاوگ. خەبات پێ کردن 🇮🇷 به کوشش واداشتن

خەبتین / xebtîn/: ☜ **خەبتان**

خەبس / xebs/: ناو. ١. ئازار؛ ڕەنج ٢. دەسڕەنج؛ ئەوەی بە کار و تێکۆشانی زۆرەوە دەس دەکەوێ 🇮🇷 ١. رنج ٢. دسترنج

خەبسین / xebsîn/: چاوگ. پەشێو بوون؛ شێویان؛ سەر لێ شێوان 🇮🇷 آشفتن

خەبەر١ / **xeber/:** ناو. خەوەر: ١. هەواڵ؛ نووچە؛ دەنگوباس ٢. جنێو؛ سخێف ٣. گفت؛ قسیە ٤. ئاگایی ‹ئیسە بووڵ دەرد کەرۆ بە سەردا/ دەک سلامەت بای چیت ئی خەبەر دا «مەولەوی»› 🇮🇷 ١. خبر ٢. دُشنام ٣. سُخن ۴. آگاهی

▣ **خەبەر پێ دان:** ئاگادار کردن 🇮🇷 آگاه کردن

خەبەر دان: خەوەر دان: ١. ڕاگەیاندن ٢. ئاشکرا کردنی قسە و باسی نهێنی 🇮🇷 ١. گزارش دادن ٢. برملا کردن

خەبەر٢: ئاوەڵناو. خەوەر؛ نەخەوتوو 🇮🇷 بیدار

▣ **خەبەر بوونەوە:** لە خەو هەستان؛ بێدار بوونەوە. هەروەها: **خەبەر کردنەوە** 🇮🇷 از خواب برخاستن وە **خەبەر هاتن:** هەڵسان 🇮🇷 بیدار شدن

خەبەربەر / xeberber/: ناو. ولامبەر 🇮🇷 پیک

خەبەربەزێن / xeberbezên/: ناو. شووفار؛ زوانگیر؛ جاسووس؛ سیخوڕ 🇮🇷 جاسوس

خەبەرپرس / xeberpirs/: ناو. هەواڵپرس 🇮🇷 جویای خبر

خەبەردار١ / **xeberdar/:** ئاوەڵناو. خەوەردار؛ بەئاگا؛ های لێ 🇮🇷 مُطلع؛ آگاه

خەبەردار٢: سارستە. خەوەردار؛ وریا بە 🇮🇷 بپا؛ مواظب باش

خەبەرداری / xeberdarî/: ناو. تەڤلی؛ های؛ ئاگاداری 🇮🇷 آگاهی

خەبەردۆخ / xeberdox/: ناو. وتەبێژ؛ قسەکەر لە جیاتی کەسانی‌تر 🇮🇷 سخنگو

خەبەردەر / xeberder/: ناو. هەواڵنێر؛ هەواڵدەر 🇮🇷 خبرنگار

خەبەردیلە / xeberdîle/: ناو. کرێژەبەرد؛ خەنەگورگە؛ بەلخ کوچک 🇮🇷 گُلسنگ

خەبەرگوهێز / xeberguhêz/: ناو. قسەڕاگوێز 🇮🇷 سخن‌چین

خەبەرۆشک / xeberoşk/: ناو. نەزیلە؛ چیرۆک 🇮🇷 داستان

خەبەرهێن / xeberhên/: ناو. پەیامهێن؛ کەسێک

ولامێک دەهێنێ ☰ پیامآور

خەبەنگ / xebeng/: ناو. ١. سەربانی لە ڕووکێش و تەنەکە ٢. ☜ **خەربەند** ☰ ١. بام شیروانی ٢. ☜ **خەربەند**

خەبینەت / xebînet/: سارستە. مخابن؛ حەیف؛ داخەکەم؛ بە داخەوە ☰ دریغا

خەپ / xep/: ناو. *[منداڵانە]* حەپ؛ حەم؛ کاری قووت دان لە زمانی منداڵاندا ☰ عمل خوردن در زبان بچەها

خەپار / xepar/: ناو. ١. باری خۆش بوونی کێڵگە بۆ چاندن ٢. بژار ☰ ١. آمادە شدن زمین برای کشت ٢. وجین

خەپان / xepan/: ناوەڵناو. خەپە؛ خەپەتۆڵە ☰ تُپل

خەپخەپێن / xepxepên/: ناو. یارییەکی لاوانی گوندنشینە، شەوانە لە کۆڕەکەیاندا چرا دەکوژێننەوە، هەر کەس مست بۆ کەسێک دادێنێتەوە، جا هەر کەس وریا بێ خۆی لا دەدا مستەکەی بەر نەکەوێ ☰ از بازی‌های جوانان

خەپر / xepr/: ناو. وەرد؛ کاری دووبارە کێڵان ☰ شخم دوبارە

خەپراندن / xeprandin/: چاوگ. ١. وەرد دانەوە ٢. چینە کردنی باڵندە ٣. بە پەلە خواردن ☰ ١. دوبارە شخم زدن ٢. چینە کردن ٣. بلعیدن

خەپرە / xepre/: ناو. ١. پەپکە؛ پاپۆکە؛ لێک‌هاڵانی بە ئاڵقە ٢. کاری سەر نانە ناو دەست و نووستن ☰ ١. چنبرە ٢. عمل سر میان دست گذاشتن و خوابیدن

خەپشە / xepşe/: ناو. *[شوورەیی]* خەپلە؛ کوز؛ شەرمی ژن ☰ عضو تناسلی زن

خەپک / xep(i)k/: ناو. ١. داو؛ تەڵە ٢. کولێرەی هەرزن ☰ ١. تلە ٢. گردەی ارزن

خەپکە / xepke/: ناو. ئاڵقە؛ گەو ☰ حلقە

خەپلە¹ / xeple/: ناو. ١. کولێرەی ئەستوور ٢. کولێرە لە هەرزن ٣. *[شوورەیی]* خەپشە؛ کوز؛ شەرمی ژن ☰ ١. گردەی پهن و کلفت ٢. گردەی ارزن ٣. عضو تناسلی زن

خەپلە²: ناوەڵناو. ١. گێلۆکەی نازیرەک ٢. کورتەباڵای قەڵەو ☰ ١. کودن ٢. تُپُل

خەپلەخرێ / xeplex(i)řê/: ناو. کایە و دەستبازی ژن و مێرد و یەکتر تلاندنەوە ☰ غلت زدن زن و شوهر

خەپۆڵە / xepołe/: ناو. کولێرە ☰ گردە نان

خەپووڵی / xepûłî/: ناوەڵناو. پووڵپەرست؛ پارەخۆشەویست ☰ پول‌پرست

خەپە / xepe/: ناو. ١. درمغ؛ دارێکی بەددانە، کڵۆشی پێ کۆ دەکەنەوە ٢. هەپە؛ کەرکیت؛ شانەی تەون کوتان ☰ ١. از ابزار کشاورزی ٢. شانەی قالیبافی

خەپەتۆڵە / xepetołe/: ناوەڵناو. خرپنە و قەڵەو ☰ تُپُل

خەپەخان / xepexan/: ناوەڵناو. شەڵتان؛ خەڵتان ☰ آغشتە

◘ **خەپەخان کردن**: شەڵتانی شتێ کردن ‹خەپەخانی کرد لە خوێن› ☰ آغشتن

خەپەخەپ / xepexep/: ناو. کار و ڕەوتی تلاوتل ڕۆیشتنی منداڵ ☰ تاتی ـ تاتی

خەپەرە¹ / xepere/: ناو. دۆخی خڕ بوونەوەی چوارپەلی حەیوان (سەگ و پشیلە و ...) لە خەودا. هەروەها: **خەپەرە کردن** ☰ حالت جمع شدن دست و پای حیوان هنگام خواب

خەپەرە²: ☜ **خرپن**

خەپەڵە / xepełe/: ☜ **خرپن**

خەت / xet/: ناو. ١. کێڕ؛ باریکەیەک، شوێنی قەڵەم لە سەر قاقەز ٢. ئەلفوبێ؛ شیک؛ تێکڕای ئەو نیشانانە کە وشە و ڕستەی زمانێکی پێ دەنووسرێ ‹خەتی کوردی؛ خەتی چینی› ٣.

دەسنووس؛ قاغەز؛ نووسراوە؛ بەلگە؛ نامە ‹ بچۆ لای سەرۆکەوە، خەتێ بێنە!› ٤. شێوەی نووسینی ئەلفوبێی زمانێ ‹خەتی نەستەعلیق؛ خەتی جوان› ٥. هێڵ ٦. دێڕ ٧. *[مەجاز]* مووی تازە لە رووی لاو دەرهاتوو ٨. هێڵی جووت ٩. دیوێ لە سکە وا نرخەکەی بە ژمارە لە سەر نووسراوە 🇮🇷 ١تا ۵. خط ۶ سطر ٧. موی تازە برآمدەی صورت نوجوان ٨ شیارهای زمین شخمزدە ٩. روی خط سکە

⊡ **خەت دان**: ١. هێڵ لێدان؛ خەت لێدانی زەوی ٢. شت نووسین ٣. موو لە ڕوو هاتنی تازەلاو 🇮🇷 ١. شخم زدن زمین ٢. نوشتن ٣. برآمدن مو بر صورت نوجوان

خەت کێشان: ١. خەت پێدا هێنان ٢. شوێن و کار و بار بۆ دیاری کردن ٣. وە لا نان؛ کار پێ نەمان 🇮🇷 ١. خط کشیدن ٢. نقشەی کاری را کشیدن ٣. حذف کردن

خەتا / xeta/: ناو. هەڵە؛ سووچ؛ تاوان 🇮🇷 خطا

خەتابار / xetabar/: ئاوەڵناو. تاوانبار. هەروەها: **خەتاباری** 🇮🇷 خاطی

خەتات / xetat/: ناو. ١. وەسمەی برۆ؛ خەنە و ڕەنگێ کە لە برۆ دەدرێ ٢. گوندەنووس؛ خۆشنووس 🇮🇷 ١. وسمە ٢. خوشنویس

خەتاتی / xetatî/: ناو. گوندەنووسی؛ خۆشنووسی 🇮🇷 خوشنویسی

خەتاکار / xetakar/: ئاوەڵناو. تاوانبار. هەروەها: **خەتاکاری** 🇮🇷 خاطی

خەتبازی / xetbazî/: ناو. شەشخان؛ شەشخانە؛ یارییەکی مندالانەیە بە لەتەسواڵەتێک یان بەردێکی تەخت لە سەر زەوی دەکرێ 🇮🇷 لی‌لی

خەتبەچۆزێ / xetbeçozê/: ناو. ناوی یارییەکە 🇮🇷 از بازی‌ها

خەتخۆش / xetxoş/: ئاوەڵناو. تایبەتمەندی کەسێ کە جوان دەنووسێ 🇮🇷 خوش‌خط

خەت ـ خەت / xet xet/: ئاوەڵناو. ڕێ ـ ڕێ؛ خەتدار 🇮🇷 راه ـ راه

خەتخەتێن / xetxetên/: ناو. ناوی کایەیەکە 🇮🇷 از بازی‌ها

خەتدار / xetdar/: ☜ **خەت ـ خەت**

خەتسین / xetsîn/: چاوگ. خنکان 🇮🇷 خفه شدن

خەتکوورەوکەر / xetkûrewker/: ناو. مەساحە؛ میدادسڕ 🇮🇷 مدادپاک‌کن

خەتکەش / xetkeş/: ☜ **خەتکێش**

خەتکێش / xetkêş/: ناو. خەتکەش؛ ڕاستە؛ ئامرازی خەتی ڕاست کێشان 🇮🇷 خط‌کش

خەتمی١ / xetmî/: ناو. هێرۆ؛ گوڵەهەرمەڵە 🇮🇷 ختمی

خەتمی٢: ئاوەڵناو. یاغی؛ سەربزێو؛ دژی قانوون 🇮🇷 یاغی.

خەتن / xet(i)n/: ☜ **خەتەنە**

خەتنە / xetne/: ☜ **خەتەنە**

خەتوخاڵ / xet û xał/: ناو. نەخش و نیگاری بەر چاوی گیانداران ‹وێت مەدە بە دەست خوردەی خەتوخاڵ/ خەیاڵ مەکەرۆت بە کۆگای زوخاڵ «بێسارانی»› 🇮🇷 خطوخال

خەتەر / xeter/: ئاوەڵناو. هەتەر, مەترسی؛ ئەگەری هەبوونی زیان ‹فەقری خوەم چاکە بە ئاسان تەی دەکەم ڕێگەی ڕوین/ کۆڵی سەنگین و سەفەر، ڕێگەی خەتەر من نامەوێ «شەمسی قورەیشی»› 🇮🇷 خطر

خەتەنە / xetene/: ناو. سوننەت؛ خەتنە؛ خێتەنە؛ خەتن؛ کاری بڕین و هەڵگرتنی پێستی سەر چووکی مرۆی نێرینە 🇮🇷 ختنە

خەتەنەسووران / xetenesûran/: ناو. نان خەتەنە؛ بەزم و بانگێشتن بە هۆی خەتەنە کردنی کوڕیژگانەوە 🇮🇷 ختنەسوران

خەتیرە / xetîre/: ناو. چۆڵەچرا؛ چلووسک؛

چلۆسک ف نیمسوز

خەجاڵەت / xecałet/: ئاوەڵناو. شەرمەزار ‹باوکت خەجالەت، دایکت ڕووسیا/ تۆیان لە من کرد بۆ مالی دنیا «فولکلۆر»› ف شرمنده

▣ **خەجاڵەت بون/ بونەوە:** شەرمەزار بوون ‹بۆ حەلالە مالی کورد و بۆچی فەرزە کوشتنی؟/ دەک خەجالەت بێ درۆزن! چۆن وەها پیلان ئەکا قانع»› ف شرمنده شدن

خەجاڵەت کردن: شەرمەزار کردن ف شرمنده کردن

خەجاڵەتبار / xecałetbar/: ئاوەڵناو. شەرمەزار ف شرمسار

خەجاڵەتباری / xecałetbarî/: ناو. تەریقی؛ تەریقی؛ ملشۆڕی ف شرمندگی

خەجاڵەتی / xecałetî/: ناو. ١. شوورەیی؛ عەیب ٢. شەرمەزاری ف ١. عیب و عار ٢. شرمندگی

▣ **خەجاڵەتی کێشان:** هەست بە شەرمەزاری کردن ف خجالت کشیدن

خەجخەجک / xecxecik/: ☜ **خەجیجۆك**

خەجخەجۆک / xecxecok/: ناو. ١. جۆرێ بۆق کە هەمیشە لە ئاودایە ٢. جۆرێ مارمێلکەیە دەڵێن لە ئاگردا ناسووتێ ف ١. نوعی قورباغە کە از آب بیرون نمی‌آید ٢. سمندر

خەجڵ / xecił/: ئاوەڵناو. خەریک؛ سەرقاڵ ‹ئەمە خەجل چەی؟› ف سرگرم؛ مشغول

خەجڵان / xecłan/: ☜ **خەجڵین**

خەجڵین / xecłîn/: چاوگ. خەجلان؛ شلەژان؛ داچلەکین ف یکه خوردن

خەجەرۆ / xecero/: ناو. خواجارۆ؛ ناوی یارییەکە ف از بازی‌ها

خەجیجۆک / xecîcok/: ناو. خەجخەجک؛ گیایەکە گولی سووری پیالەیی دەکا ف گیاهی با گل‌های قرمز

خەدامە / xedame/: ناو. کارەکەر؛ کلفەت؛ قەرەواش؛ ژنی خزمەتکار ف کُلفَت؛ خدمتکار

خەدە / xede/: ☜ **خدە**

خەدەنگ / xedeng/: ناو. تیر ‹نالی وەرە لادە لە خەدەنگی موژەیی یار/ ئەو کافرە مەستانە، کە غارەتگەری دینن «نالی»› ف تیر

خەر¹ / xer/: ناو. کەر؛ ولاخ؛ گوێدرێژ ف خر

▪ خەر²: پاشەوشە. ١. تووڕدەر؛ هاوێژەر ‹بەردخەر› ٢. خستنە بارێکەوە ‹ڕێکخەر؛ تێکخەر؛ سەرخەر› ٣. پان‌کەرەوە ‹ژێرەخەر› ف ١و ٢. انداز ٣. ـ گُستر

خەرا / xera/: ☜ **خەراب**

خەراب / xerab/: ئاوەڵناو. خەرا؛ خەراو؛ خراوە: ١. نەباش ٢. وێران ٣. لەکارکەوتە ف ١. بد ٢. ویران ٣. تباه

خەرابە / xerabe/: ناو. وێرانە؛ کەلاوە ف ویرانە

خەراج / xerac/: ناو. مالیات؛ پیتاک؛ بەرج؛ خاراج؛ خووە؛ خووێک ف مالیات

خەرار / xerar/: ناو. خەشە؛ جەوالی لە موو ف غرارە

خەراف / xeraf/: ناو. تۆڕی ماسیگیری ف تور ماهیگیری

خەرامان¹ / xeraman/: ناو. لەنجە و لار ف خرام

خەرامان²: ئاوەڵناو. خرامان: ١. جوان ‹ئەسرین جە دیدەی خەرامان تۆ/ جە سەر بتکیۆ بگنۆم وە گلکۆ «بێسارانی»› ٢. نازدار ‹چاوی هەڵبڕی سەولی خەرامان/ یاخەی کردەوە سەر تا بە دامان «بێسارانی»› ٣. لەبار ‹سەر هۆر دەر نە خاک سەول خەرامان!/ من مەجنوون تۆم بەی تەور پێم ئامان «خالۆی کۆماسی»› ٤. خۆش‌ڕەوت ف ١. زیبا ٢. نازنین ٣. خوش‌قوارە ۴. طناز

خەرامان³: ئاوەڵکار. خرامان؛ بەلەنجەولار؛ بەلارولەنجە ف خرامان

خەراو¹ / xeraw/: ناو. جوێن؛ سخێف ف دشنام

⊡ **خەراو وتن**: جوێن دان؛ دژمان داین؛ سخێف گوتن 🇮🇷 دشنام دادن

خەراو٢: ☜ **خەراب**

خەراووێژی / xerawwêjî/: ناو. قسەی خەراو وتن 🇮🇷 فحاشی

خەراوە / xerawe/: ☜ **خراپە**

خەراوەکار / xerawekar/: ناو. خەراوەکەر؛ چەتە؛ دز؛ ڕێگر 🇮🇷 راهزن

خەراوەکەر / xeraweker/: ☜ **خەراوەکار**

خەراوی / xerawî/: ☜ **خراپی**

خەربار / xerbar/: ناو. ١. باری کەر ٢. خەروار؛ خەڵوار؛ کێشێکە بەرانبەر بە سێسەد کیلۆ 🇮🇷 ١. بار الاغ ٢. خروار

خەربەند / xerbend/: ناو. خەربەنگ؛ خەروەن؛ خەبەنگ؛ خەرەبەنگ؛ غەربەنگ؛ منگەگیا؛ گوڵەلێوە؛ گیایەکە بەرێکی ورد وەک تۆم خەشخاشی هەیە 🇮🇷 خربق سیاه

خەربەندە / xerbende/: ناو. کەردار؛ وڵاخدار؛ ئاگاداری بارەبەران 🇮🇷 چاروادار

خەربەنگ / xerbeng/: ☜ **خەربەند**

خەرپشت / xerpişt/: ناو. ١. کۆلکەی گەورە بۆ دەرگا داخستن ٢. میچ و بانی لە خشت و بە تاق 🇮🇷 ١. کُندە کە پشت در نهند ٢. خرپُشتە؛ بام خشتی طاق نما

خەرپشتە / xerpişte/: ناو. خەرپشت؛ میچی بە خشت 🇮🇷 خرپُشتە

خەرپنگ / xerping/: ناو. خەرپونگ؛ خەرپونگە؛ زڕەپنگ؛ پنگەی دەم ئاوی پیس 🇮🇷 نوعی پونەی وحشی

خەرپونگ / xerpung/: ☜ **خەرپنگ**

خەرپونگە / xerpunge/: ☜ **خەرپنگ**

خەرت / xert/: ناو. ١. ئاژەڵی دابەستە ٢. بەران و نێری چوارساڵە و بەرەوژوور ٣. ئامرازی دار لووس کردن؛ ئامرازی خەڕات 🇮🇷 ١. بختە ٢. شاک و قوچ چهار سالە بە بالا ٣. ابزار خراطی

خەرتا / xerta/: ناو. تێری زیخ و ڕەڵم کێشان 🇮🇷 جوال ریگ‌کشی

خەرتال / xertal/: ☜ **خەرتەل ـ١**

خەرتاندن / xertandin/: چاوگ. ڕنین؛ لە خەرت دان؛ لووس کردن؛ کڕاندن 🇮🇷 خراطی کردن

خەرتل / xertil/: ☜ **خەرتەل ـ١**

خەرتۆک / xertok/: ناو. خرتک؛ پاشەڕۆک؛ مێوەی بەجێ‌ماو لە دار کە لە بەر کاڵی و نادیاری نەچنرابێ 🇮🇷 پساچین

خەرتۆڵە / xertołe/: ئاوەڵناو. خرپن و جوانکەلە (منداڵ و بێچوەسەگ) 🇮🇷 تُپُل و زیبا (بچە و تولە سگ)

خەرتە / xerte/: ناو. ١. کار و ڕەوتی کێڵانی وشکەزەوی دووره باران ٢. وەرد؛ کاری دیسانەوە کێڵان 🇮🇷 ١. شخم زمین خشک و سفت ٢. شخم دوبارە

خەرتەل / xertel/: ناو. ١. خرتەل؛ خەرتل؛ خەرتال؛ خرتل؛ خەرداڵ؛ داڵاش؛ سوورەداڵ؛ هولیلک؛ داڵ؛ لەشخۆر؛ لاشخۆر؛ کەرخۆر؛ کەرخوەر؛ داڵەکەرخۆر؛ داڵەکەرخوەرە؛ مردالخوەر؛ شانەکووڕە؛ باڵندەیەکە لە خێزانی داڵاشەکان سەر بە تۆرەمەی هەڵۆ، نزیک لە میترێک دەبێ، باڵی پان و درێژە، کلکی چوارسووچی کورت و ئاماڵڕەشە، سەری کورت و ملی ڕووتە، بە گەل دەبینرێ، بە گەل لە ئەشکەوت و سەر تاتەبەردی کوێستانان هێلانە ساز دەکا ٢. ☜ **خەرتەلە** 🇮🇷 ١. دال ٢. ☜ **خەرتەله**

خەرتەلە / xertele/: ناو. خەرداڵە؛ خەرداڵە؛ خەردەڵ؛ خەردەڵ؛ خەرتەڵ؛ خەندەلک؛ غەردەڵ؛ شێلمۆک؛ گیایەکی ئالیکی یەکساڵان

لە تیرەی ئیسیوەت و ئالات، چەن جۆری سپی و ڕەش و کێوی هەیە. هێندێ توندە و وەک تام لەگەڵ خۆراکی دەکەن ☰ خردل

خەرتین / xertîn/: چاوگ. لە خەرت دران؛ کڕدران ☰ خراطی شدن

خەرج / xerc/: ناو. ۱. بەخت؛ باخت ۲. باجی دەوڵەت ۳. دراوێ کە ڕەشایی دەیدا بە ئاغای دێ لە باتی خانووەکەی ☰ ۱. خرج ۲. مالیات ۳. کرایه خانه‌ای که کشاورز به مالک ده می‌پرداخت

⊡ **خەرج بون** مەزاخت بوون ‹هەرچی پارەم هەبوو بە ڕێگەدا خەرج بوو› ☰ خرج شدن

خەرج دان نان دان؛ بۆ پاداش و لێبوردوویی خێر و خێرات کردن ☰ خرج دادن

خەرج دانە دەسەوە خەرج نانە سەر دەست؛ خەرج کردنە ڕیشەوە؛ ناچار کردن بە مەزخاندنی پارەیەک ☰ خرج روی دست گذاشتن

خەرج دەرچون تێچوون؛ خەرج بوون ‹بۆ کردنەوەی ئەم ماڵە چەندت خەرج دەرچوو؟› ☰ هزینه شدن

خەرج کردن مەزخاندن؛ بەخت/ باخت کردن؛ مەزاختن ☰ خرج کردن

خەرج هەلگرتن خەرج تێچوون؛ تێچوون ‹میوانییەکەی دوێنێ خەرجی زۆری هەڵگرت› ☰ خرج برداشتن/ داشتن

خەرجی خۆ دەرهێنان ۱. پووڵ و پارەی هەڵسووڕانی ژیانی خۆ دابین کردن ‹کوڕە گەورەکەم خەرجی خۆی دەردێنێ› ۲. پارەی دەکار چوو لە کاتی فرۆشدا هێنانەوە ‹ئەگەر ئەم ماڵە بفرۆشم، خەرجی خۆی دەرناهێنێتەوە› ☰ ۱و۲. خرج خود را درآوردن

خەرجکراو / xerck(i)raw/: ئاوەڵناو. تێچوو؛ بەختکراو ☰ هزینه‌شده

خەرج و دەخڵ / xerc û dexł/: ناو. دەخڵ و خەرج؛ داهات و داچوو؛ داهات و خەرج ☰ دخل و خرج

خەرجی^{1} / xercî/: ناو. ۱. خەرجی ڕۆژانە ۲. گۆبەرۆک ☰ ۱. مصرف و خرج روزانه ۲. زیور کنارەی یَلَک

خەرجی^{2}: ئاوەڵناو. هەموانی ‹نانی خەرجی› ☰ عمومی

خەرخودا / xerxuda/: ناو. ۱. جالجالووکە؛ داوتەنە؛ جاوتەنە؛ کاکڵەمووشان ۲. کەرەکەولە ☰ ۱. عنکبوت ۲. خرخاکی

خەرخەشە / xerxeşe/: ناو. ۱. کێشە و هەرا؛ قەرقەش ۲. جقجقە؛ شەقشەقە ☰ ۱. کشمکش و نزاع ۲. جغجغه

خەردار / xerdar/: ناو. دوو دار لە ئاشدا کە لە بن داری ژێر بەرداشدان ☰ دو چوب زیر حامل سنگ آسیا

خەردالە / xerdale/: ☜ **خەرتەلە**

خەرداڵ / xerdał/: ☜ **خەرتەل ـ۱**

خەرداڵە / xerdałe/: ☜ **خەرتەلە**

خەرداو / xerdaw/: ناو. زەرداو؛ زەرتاڵ؛ تاڵاو؛ سەفرا ☰ صفرا

خەردەل / xerdel/: ☜ **خەرتەلە**

خەردەڵ / xerdeł/: ☜ **خەرتەلە**

خەرز / xerz/: ناو. ۱. کاری جووت بوونی نێر و مێیی جانەوەران، جگە لە مرۆ ۲. گەرای مێروو (وەک: کولە، مێرووله و ...) ☰ ۱. جفتگیری حیوانات ۲. تخم حشرات

خەرزڕ / xerziř/: ناو. زنجیری لێخوڕینی وڵاخدار ☰ زنجیر راندن ستور

خەرس / xers/: ناو. قەرس؛ خەمڵ؛ بەراورد ☰ تخمین؛ برآورد

⊡ **خەرس کردن** قەرساندن ☰ تخمین زدن

خەرساندن / xersandin/: ☜ **خەساندن**

خەرسانن / xersanin/: چاوگ. ١. قەرساندن؛ بەراورد کردن ٢. ☜ **خەساندن** ▀ ١. برآورد کردن ٢. ☜ **خەساندن**

خەرسەخول / xersexul/: ☜ **قەرسەقول**

خەرسەقول / xersequl/: ☜ **قەرسەقول**

خەرسەک / xersek/: ناو. ١. خرسەک؛ مافوورەی بەکولکە ٢. کولێرەی ئەستوور ٣. کلۆ؛ گڵی بەتۆپەڵی وشکەوە بوو ▀ ١. قالی پرپشت ٢. گردەی کلفت ٣. کلوخ

خەرشۆڤ / xerşov/: ئاوەڵناو. نابابەت بۆ کێڵان (بۆ زەوی) ▀ نامناسب برای کشاورزی (زمین)

خەرشەب / xerşeb/: ناو. ئەسکوێ؛ ئەسکوو؛ قولەغە؛ کەوچکی زەلامی کلکدرێژ ▀ ملاغه

خەرف / xerf/: ☜ **خەرفاو**

خەرفان / xerfan/: ☜ **خەرەفان**

خەرفاو / xerfaw/: ئاوەڵناو. خەرف؛ خەرفتی؛ خەرفی؛ خەرفیو؛ خەرەفی؛ خورفی؛ خەرەف؛ غورفی؛ هورفی؛ لە بەر پیری هۆش نەماو ‹ئاخۆ نالێن عەبدولعەزیز پیرە، خەرفاوە و پیاوێکی ئاخرشەڕە؟ «سوارە»› ▀ خرفت

خەرفتی / xeriftî/: ☜ **خەرفاو**

خەرفی / xerfî/: ☜ **خەرفاو**

خەرفیان / xerfyan/: ☜ **خەرەفان**

خەرفین / xerfîn/: ☜ **خەرەفان**

خەرفیو / xerfîw/: ☜ **خەرفاو**

خەرقە / xerqe/: ناو. باڵاپۆشی دەروێشان ▀ خرقه

خەرقین / xerqîn/: چاوگ. شەمتین؛ خلیسکان ▀ لیز خوردن

خەرک / xer(i)k/: ناو. خەرەک: ١. داری درێژی سێ پێچک کە تاوانباری لە سەر بەر قامچی دەدەن ٢. دوو تای دارین کە لە سەر پشتی باربەر دادەنرێ بۆ بەرد کێشان ▀ ١. سەپایەی فلک ٢. چوب دوسری که بر پشت باربر برای حمل سنگ گذارند

خەرکان / xerkan/: ☜ **خرکانە**

خەرکانە / xerkane/: ☜ **خرکانە**

خەرکاو / xerkaw/: ئاوەڵناو. خەریک؛ سەرقاڵ ‹دیارە ئەسیری بێناف و دوودەی/ بۆیە هەر خەرکاو قسەی بێهوودەی «مەستوورە»› ▀ مشغول؛ سرگرم

خەرکنج / xerkinc/: ناو. قرژانگ؛ قرژاڵ ▀ خرچنگ

خەرکۆڵ / xerkoł/: ناو. کەرکۆڵ؛ گیایەکی سەرزلی بەدڕکە ▀ گیاهی خاردار

خەرکوز / xerkûz/: ناو. گیایەکی خۆڕسکە، لە ٤٠ تا ١٠٠ سانتیمیتر بەرز دەبێ گوڵی چەتری و هێشوویی دەکا ▀ شقاقل جویباری

خەرکەمان / xerkeman/: ناو. خەرکەوان؛ ئامرازی چەماندنەوەی کەللەبێژنگ و کەمەی دەف ▀ وسیلەی خم کردن چنبر غربال و دف

خەرکەوان / xerkewan/: ☜ **خەرکەمان**

خەرگا / xerga/: ناو. خێوەتی زۆر گەورەی پیاوی گەورە ▀ خرگاه

خەرگۆڕ / xergoř/: ناو. خەرگۆلک؛ گۆڕ؛ کەرەکێوی ▀ گورخر

خەرگۆلک / xergolik/: ☜ **خەرگۆڕ**

خەرگە / xerge/: ناو. ١. پەڕۆی کۆن و پیس ٢. دۆشەکی ئەستوور و گەورە لە پەڕۆپاڵی کۆن ▀ ١. لته پارچەی کهنه و کثیف ٢. تشک بزرگ و کلفت از پارچه و لباس کهنه

خەرگەلە / xergele/: ناو. ١. کەرلەوەڕێن ٢. *[پلار]* مرۆی پیس و پۆخڵ و کۆنەپۆش ▀ ١. خرچران ٢. آدم کثیف

خەرمان / xerman/: ناو. ١. خرمان؛ بێدەر؛ کۆمای گەنم و دانەوێڵە پاش دووران ‹بەلام چبکەم، چارەڕەشم/ خەرمانم زۆرە و بێبەشم «مەلا ئاوارە»›

۲. *[مەجاز]* کۆمای هەر شتێک ‹خەرمان خەمان ها وە کـەل بـاوە/ شـەنکەر یەکێکـە دووشـەن وە لاوە «مەولەوی»› ۳. خەرمانە؛ مـژی دەوری مانـگ ≣ ۱. خرمن ۲. توده ۳. هاله

⊡ **خەرمان پێوان**: بێدەر بە کیلـە وەرگەڕانـدن ≣ پیمانه کردن خرمن با کیل

خەرمان سور بون: دان لە کا جوێ بوونـەوە لـەو کاتەوە کە زۆرینەی کاکەی دەردەچێ ≣ پاک و آماده شدن خرمن

خەرمان کوتان: خەلە کوتـان؛ خـەرمان هـەڕین؛ لێکردنەوەی دەخڵ و دان لە پـووش و کڵـۆش بە خەرمانکوت ≣ خرمن کوبیدن

خەرمان هەلگرتن: خەرمان پێوان و بردنەوەی بۆ ماڵ ≣ خرمن برداشتن

خـەرمانان / xermanan/: نـاو. ۱. مشـتاخان؛ شاریوەر؛ تەباخ؛ یەرمین؛ مانگی شەشەمی سالـی ئێـرانی، ئـاخر مـانگی هـاوین کـە ۳۱ ڕۆژە ۲. ناوخەرمان؛ جەنگـەی خـەرمان هەڵـگرتن ≣ ۱. شهریور ۲. موسم برداشت محصول

خەرماناوا / xermanawa/: دوعا. خـەرمان زیـاد؛ خەرمانبەرەکـەت؛ پیـت بـۆ خـەرمان ≣ دعـای برکتدار شدن خرمن

خەرمانبەرەکـەت[1] / xermanbereket/: نـاو. بەخششێ کە خاوەن خەرمان ئەیـدا ≣ بخشش صاحب خرمن

خەرمانبەرەکەت[2]: ☜ **خەرماناوا**

خـەرمانپێو / xermanpêw/: نـاو. کەسـێ کـە خەرمان بە کیلە دەپێوێ ≣ خرمن کیل

خەرمانزیاد / xermanz(i)yad/: ☜ **خەرماناوا**

خەرمانسـور / xermansûr/: ناو. ۱. کـۆ گـەنمی خەرمان ۲. وەختی خەرمانان ≣ ۱. راش ۲. موسم برداشتن خرمن

خەرمانسـوورانە / xermansûrane/: نـاو. خەرمانەسووران؛ بانگێشتن بە هۆی سوور بـوونی خەرمانەوە ≣ جشن و سور آماده شدن خرمن

خەرمانکووب / xermankûb/: ☜ **جەنجەڕ-۲**

خەرمانگا / xermanga/: ناو. جێ خەرمان؛ شوێنێ کە وەرزێران خەلە و خەرمانی خۆیانی تێـدا کـۆ دەکەنەوە ≣ خرمنگاه

خەرمانلۆخانـە / xermanloxane/: نـاو. خـەرمانلۆغـە؛ خـەرمانلۆخـە؛ خـەرمانلۆگانـە؛ خرمانلۆغە؛ شیرنی خەرمان سوور بوون ≣ سـورِ آماده شدن خرمن

خەرمانلۆخە / xermanloxe/: ☜ **خەرمانلۆخانە**

خەرمانلۆغە / xermanloğe/: ☜ **خەرمانلۆخانە**

خەرمانلۆگانە / xermanlogane/: ☜ **خەرمانلۆخانە**

خەرمانـە / xermane/: نـاو. ۱. خرمـان؛ ئـاخڵ؛ ئاخڵە؛ جۆخینە؛ جووخینکە؛ تـەم و مـژێ دەورە مانگ، خۆر و هەسارەی ڕاخووشاو کە لە بەر چـاو وەک کەمەیەکە ۲. کەمەی ڕووناکایی لە دەوری شتێک ≣ ۱و۲. هاله

⊡ **خەرمانـە دان**: تـەم و مـژ دەوری مانـگ و ... گرتن ‹حـەو جـار بـەو مانگـەی خەرمانـەی داوە/ هێشتا مەیلی تۆم بە کەس نـەداوە «فولکلـۆر»› ≣ هاله فراگرفتن ماه و ...

خەرمانەستێر / xermanes(i)têr/: ناو. کۆتـەرازوو؛ پۆلێکئەستێرە ≣ خوشەی پروین

خەرمانەسـووران / xermanesûran/: ☜ **خەرمانسوورانە**

خەرمانـەوان / xermanewan/: نـاو. پاسـەوانی خەرمان ≣ خرمنپا

خەرمشک / xermişk/: ناو. جـرج؛ مشـکەکوێرە ≣ موشکور

خەرمووڕگ / xermûrig/: ناو. گژک؛ گژی؛ کوژەکە؛ کووژەکـە؛ کـۆرژا؛ مـوورا؛ موورەکـە؛ مۆرەکـە؛ خـەرمووک؛ مووروەکەرانـە؛ کووژەکەرانـە؛

موورگەکەولە؛ موورگەکەوەلە؛ موورووی درشت و شین، پتر بە کورتانی کەرەوەی دەدروون ▤ خرمُهره

خەرمووش / xermûş/: ناو. کولاب؛ چنگورک؛ چەمۆلە ▤ چنگال

خەرمەخیل / xermexîl/: ناو. بەرگاویلکە؛ داک ماکەری باب ئەسپ ▤ قاطری کە مادرش الاغ و پدرش اسب است

خەرمەک / xermek/: ئاوەڵناو. تەمەڵ؛ تەمبەڵ؛ کەهاڵ ▤ تنبل

خەرمەگەز / xermegez/: ناو. کەرمێش؛ کەرەنگێزە؛ مێشەکەرانە؛ مێشەکەران؛ مەلشە؛ مۆزک؛ چیز؛ مۆزەشینە؛ خەرەنگەز؛ خەرەنگەزە؛ خەرەنگێز؛ کەرمۆز؛ گولال؛ گازولک؛ مێشێکی کەسکی گەورەیە بە ئاژەڵەوە ئەدا و ڕاگوێزی نەخۆشی ئاژەڵە بۆ مرۆ ▤ خرمگس

خەرمێز / xermêz/: ناو. ١. کەرمێز؛ شوێنێ ولاخ پێدا میزابێ ٢. *[کنایە]* چاولێگەری؛ لاسایی خەڵک بێ بیر لێ کردنەوە ▤ ١. محل ادرار الاغ ٢. تقلید محض

خەرناز / xernaz/: ناو. *[پلار]* کەرناز؛ ناز و ئەدای کەسێ کە بۆ ناز کردن ناشێ ▤ ناز شُتُری

خەروا / xerwa/: ناو. ١. جۆرێ کولێرەی ناودار کە لە ژێر ژیلەمۆ دەبرژێ ٢. نانەقەیسی و نانەهەنجیر ▤ ١. نوعی گردەی مغزدار ٢. لواشک

خەروار / xerwar/: ناو. خەربار؛ کێشێکە بەرانبەر بە سێسەد کیلۆ ▤ خروار

خەرومن / xerwen/: ☜ **خەربەند**

خەروی / xerwî/: ☜ **خەروێ**

خەروێ / xerwê/: ناو. خەروی؛ کەروێشک؛ کەورێشک ▤ خرگوش

خەرۆ / xero/: ئاوەڵناو. ١. لە خۆ بایی؛ غلوور ٢. فریودراو؛ خەڵەتاو ▤ ١. مغرور ٢. فریبخورده

خەروو / xerû/: ناو. پاکەمتیار؛ گیایەکە بۆ نەخۆشینی گەڕۆلی بەکەڵکە ▤ خرنوب

خەرە / xere/: ناو. دیواری لە وشکەبەرد ▤ دیوار از سنگ بی‌ملات

خەرەبەنگ / xerebeng/: ☜ **خەربەند**

خەرەزەن / xerezen/: ناو. خەرەزەنگ؛ غەرەزەنگ؛ قامچی زلی کەڵ ئاژۆتن ▤ نوعی شلاق راندن ستور

خەرەزەنگ / xerezeng/: ☜ **خەرەزەن**

خەرەف / xeref/: ☜ **خەرفاو**

خەرەفان / xerefan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خەرەفای؛ دەخەرەفێی؛ بخەرەفێ// خەرفان؛ خەرەفیان؛ خەرفین؛ خەرەفین؛ خەرەفیان؛ خەرفیان؛ خەلەفان؛ خەلەفین؛ خەڵەفین؛ خەڵەفیان؛ لە پیری هۆش نەمان ▤ خرفیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خەرەفاو/ چاوگی نەرێنی: نەخەرەفان

خەرەفاندن / xerefandin/: چاوگ. چەوەڕنای؛ هۆش لێ بڕین ▤ خرفت کردن

خەرەفاو / xerefaw/: ئاوەڵناو. خەرەفی؛ خەرەفیو؛ خەرەفیاگ؛ خەڵەفیاگ؛ هۆش‌نەماو لە بەر پیری ▤ خرفیده

خەرەفی / xerefî/: ☜ **خەرەفاو**

خەرەفیاگ / xerefyag/: ☜ **خەرەفاو**

خەرەفیان / xerefyan/: ☜ **خەرەفان**

خەرەفین / xerefîn/: ☜ **خەرەفان**

خەرەفیو / xerefîw/: ☜ **خەرەفاو**

خەرەک / xerek/: ☜ **خەرك**

خەرەکی / xerekî/: ناو. بەرکێش؛ خەرەکی ▤ وسیلەی حمل سنگ

خەرەند / xerend/: ناو. خەندۆر: ١. خەندەک؛ قولکەی درێژی لە زەمین کەندراو ٢. قولکە بۆ کۆ بوونەوەی ئاوی پیس ▤ ١. خندق ٢. پارگین

خەرەنگەز / xerengez/: ☜ **خەرمەگەز**

خەرەنگەزە / xerengeze/: ☜ **خەرمەگەز**

خەرەنگێز / xerengêz/: ☜ **خەرمەگەز**

خەریب / xerîb/: ئاوەڵناو. ١. غەریب؛ ئاوارە ٢. بێگانە؛ بیانی ٣. سەیر و سەمەرە ٤. بەڵەنگاز و بێچارە ☰ ١. آوارە ٢. بیگانە ٣. عجیب ۴. بینوا

خەریبۆک / xerîbok/: ناو. جۆرێ هەرمێ ☰ نوعی گلابی

خەریبە / xerîbe/: ئاوەڵناو. ئاوارە؛ لاوەکی ☰ آوارە

خەریتە / xerîte/: ناو. ١. فیشەکدان ٢. نەخشە؛ شکڵی ولاتان و ... لە سەر نەخشە ☰ ١. تیردان ٢. نقشەی جغرافیایی

خەریک / xerîk/: ئاوەڵناو. خەریکە؛ سەرقاڵ ‹خەریکی شەشدەری هات و نەهاتم/ خەلاسیم قەت نییە لەم نەردە بێ تۆ «نالی»› ☰ مشغول

▣ **خەریک بون**: سەرقاڵ بوون؛ خجڵ بوون ☰ مشغول شدن

خەریک کردن: سەرقاڵ کردن ☰ مشغول کردن

خەریکە / xerîke/: ☜ **خەریك**

خەریکی / xerîkî/: ناو. خی؛ دۆخی خەریک بوون ☰ اشتغال

خەرین / xerîn/: چاوگ. پرخاندن؛ پرخانن؛ پرخە کردن ☰ خُرناس کشیدن

خەریوە / xerîwe/: ناو. بێگانە؛ بیانی؛ خڵەوە ☰ بیگانە

خەڕا / xeřa/: ئاوەڵناو. تیژ؛ تێژ لە چێژەدا ☰ تیز و تُند مزە

خەڕات / xeřat/: ناو. خەڕڕات؛ دارتاشی دارلووسکەر بە ئامرازی تایبەتی ☰ خرّاط

خەڕاتی / xeřatî/: ناو. خەڕڕاتی: ١. پیشەی خەڕاتی ٢. دووکانی خەڕات ☰ ١و ٢. خرّاطی

خەڕاز / xeřaz/: ناو. وردەواڵەفرۆش ☰ خرّاز

خەڕازی / xeřazî/: ناو. خەڕڕازی: ١. پیشەی وردەواڵەفرۆشی ٢. دووکانی وردەواڵەفرۆش ☰ ١و٢. خرّازی

خەڕتاندن / xeřtandin/: چاوگ. دەرکێشان لە بن و ڕەگەوە ☰ از ریشە کندن

خەڕڕا / xeřřa/: ئاوەڵناو. بریقەدار؛ بەبریقە ☰ درخشان

خەڕڕات / xeřřat/: ☜ **خەڕات**

خەڕڕاتی / xeřřatî/: ☜ **خەڕاتی**

خەڕڕازی / xeřřazî/: ☜ **خەڕازی**

خەڕڕەمە / xeřřeme/: ناو. خەڕەم؛ نێرەکەری فەحل ☰ نرەخر گُشن

خەڕگ / xeřig/: ناو. قوڕ؛ گڵ؛ خەڕە ☰ گِل

خەڕگەسەر / xeř(i)geser/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* بەدبەخت؛ کڵۆڵ؛ قوڕبەسەر ☰ خاکبرسر

خەڕناش / xeřnaş/: ☜ **خمخم**[1]

خەڕنوک / xeřnûk/: ناو. خڕنووک؛ بنچکێکی دڕکاوییە، بەرێکی وەک قەزوان دەگرێ ☰ بوتەای خاردار

خەڕوک / xeřûk/: ناو. خڕنووک؛ بەرێکی دارمازوو ☰ نوعی ثمر درخت مازوج

خەڕە[1] / xeře/: ناو. خەڕی؛ قوڕ؛ حەڕی؛ هەڕ؛ هەڕگ؛ هەڕی ☰ گِل

خەڕە[2]: ئاوەڵناو. لووتبەرز؛ لووتبڵند؛ لەخۆبایی؛ بەفیز ‹بە بەین و بەقاش هیچ مەبە خەڕە/ جەفاش سەد بارەن، وەفاش یەک زەڕە «سەیدی»› ☰ غرە؛ مغرور

خەڕەک / xeřek/: ناو. دەزگای پەمۆ ڕستن؛ ئامرازی لۆکە ڕستن ‹مەسەل دنیا ژن و چەرخیش خەڕەک دەم ـ دەم بە دووخی غەم/ ڕەگی تاری وجوودت با دەدا هێشتاکو هەر خاوی «نالی»› ☰ ابزار پنبەریسی

خەڕەم / xeřem/: ☜ **خەڕڕەمە**

خەڕی / xeřî/: ☜ **خەڕە**[1]

خەز / xez/: ناو. ١. دەڵەک؛ کووژە؛ کویژک؛ گیانەوەرێکی ڕاوی گوهاندار و گۆشتخۆرە، پێستی پشتی لە هاویناندا قاوەیی و ژێر سکی سپییە و لە زستاندا هەمووی سپی دەبێتەوە و تەنیا جووچکەی بە بۆری دەمێنێتەوە، کە لەم کاتەدا «قاقم»ی پێ ئێژن ٢. پێستی ئەم گیانەوەرە و گیانەوەرانیتر (وەک: ڕێوی، کەروێشک، گورگ، سمۆرە و...) موویان نەرم و بریقەدار و تیسکنە و هەر بەو هۆیەوە کۆت، پاڵتاو، کیف و کڵاوی لێ دروست دەکەن ‹ئەو کەی نە جای خەز پەلاسش پۆشان؟/ کەی چوون قەیس پەی تۆ زووخاوش نۆشان؟ «خانای قوبادی»› ٣. بەز؛ چەوری ‹هەمووی خەز و بەزە› ☰ ١و٢. خز ٣. چربی

خەزاز / xezaz/: ئاوەڵناو. خۆخۆر؛ خۆخوەر ☰ خودخور

خەزازی / xezazî/: ناو. خۆخۆری؛ کار و ڕەوتی خەم و خەفەتی زۆر خواردن و نەدرکاندنی ☰ خودخوری

خەزال / xezal/: ناو. ١. ☜ **خەزاڵ** ٢. قشقەڕە ☰ ١. ☜ **خەزاڵ** ٢. کلاغ زاغی

خەزاڵ^{1} / xezał/: ناو. خەزال؛ غەزاڵ: ١. کەژاڵ؛ ئاسک؛ مامز ٢. قشقەڵە؛ قەلەبازەڵە ☰ ١. آهو؛ غزال ٢. کلاغ زاغی

خەزاڵ^{2}: ئاوەڵناو. خەزال؛ غەزاڵ: ١. گوێ خەنەیی و لەش ڕەش و بۆر (بزن) ٢. لاجانگ خەنەیی و لەش بۆر (بزن) ☰ ١. سیاه گوش قرمز (بُز) ٢. خاکستری گوش قرمز (بُز)

خەزاڵی / xezałî/: ☜ **خەزایی**

خەزام / xezam/: ناو. ١. پایز؛ کڕی دوای هاوین ٢. گەڵاڕێزان ٣. خەزەڵ؛ گەڵای زەردی پایز ☰ ١. خزان ٢. برگریزان ٣. برگ خزان

خەزان / xezan/: ناو. ١. دەمی خەزەڵوەر؛ گەڵاڕێزان؛ خەزام ‹گێژەڵووکەی بە سام و توندی خەزان/ کە پەلاماری دایە باخ و ڕەزان «هێمن»› ٢. گەڵای زەردی پاییز ‹وەشڵەیم بە خەزان بە وێش مەبۆ زەرد/ ئەو جە وادەی وێش، من جە تاو دەرد «بێسارانی»› ٣. قازان؛ بەرۆش؛ مەنجەڵ ٤. تیانی حەمام ☰ ١. برگریزان ٢. برگ زرد پاییزی ٣. دیگ مسی ۴. خزانەی گرمابە

⊡ **خەزان کردن**: زەرد هەڵگەڕان و داوەرینی گەڵا ☰ زرد شدن و ریختن برگ‌ها

خەزانە / xezane/: ☜ **خەزێنە ـ١**

خەزایی / xezayî/: ناو. خەزاڵی؛ ئاگرمەلووچ؛ ئاگرمەلیچ؛ ئایلەمەن؛ ئاینەمەل؛ تشمەلیچ؛ ساربەڵەک؛ سارکیبەڵەک؛ سمدمەد؛ سێرووبەڵەکە؛ سێرووخەزاڵە؛ تووخۆرە؛ عایلەمەن؛ عەینەمەل؛ کوللەخۆرە؛ کەشوشک؛ کەشوێلە؛ مەلێکە لە تۆرەمەی سێروو، دەوری ٢٠ سانتیمیترە، وێنە و ئاکاری لە سێروو دەچێ، بەڵام لە فڕیندا جیاوازە، پشت، پاشەڵ و بەر زگی سپییە و سەر و باڵ و کلکی ڕەشی بریقەدارە، نەختێ کاکۆڵی هەیە، دەندووکی ئاماڵ‌زەرد و لاقی سپی‌واشە، بە گەل دەژی و زیاتر لە دەوروبەری مێگەل و گاڕان چینە دەکا، لە کوندا هێلانە دەکا و هاوینان زۆرە ☰ سار صورتی

خەزخۆ / xezxo/: ناو. قازان؛ مەنجەڵ ☰ دیگ مسی بزرگ

خەزر / xezr/: ناو. ١. تووڕەیی؛ ڕک ٢. مان؛ کار و ڕەوتی پێ‌چەقاندن ☰ ١. خشم ٢. سرسختی

خەزرین / xezrîn/: چاوگ. خەنزرین: ١. دە ڕکەوە چوون ٢. مان گرتن ☰ ١. خشمگین شدن ٢. اعتصاب کردن

خەزریو / xezrîw/: ئاوەڵناو. ١. غەزریو؛ دەڕکەوەچوو ٢. مان‌گرتوو ☰ ١. خشمگین ٢. اعتصاب‌کرده

خەزگ^1 / xez(i)g/: ناو. ١. حەریر؛ بەرگی ئاوریشم ٢. لێژایی؛ سەرەولێژایی ≣ ١. حریر ٢. سراشیبی

خەزگ^2: ئاوەڵناو. خز؛ لووس ‹ئەو چیتە زۆر خەزگ بوو› ≣ لیز

خەزگاڵ / xezgał/: سارستە. خۆزی؛ خوزەو؛ خۆزگا؛ کاشکا ≣ کاش

خەزگان / xezgan/: ناو. خەزان؛ قازان؛ بەرۆش ≣ دیگ

خەزن / xez(i)n/: ناو. ١. ژنخوشک؛ خۆشکی ژن ٢. کاری هەڵگرتن لە شوێنێ ≣ ١. خواهرزن ٢. نگهداری در جایی

خەزنە / xezne/: ناو. غەزێنە: ١. خەزێنە؛ گەنجینە؛ گەنج ٢. تیانی حەمام ≣ ١. گنجینە ٢. خزانەی حمام

خەزۆک / xezok/: ئاوەڵناو. خزۆک؛ خشۆک؛ بە تایبەتمەندی یان توانای خزینەوە ≣ خزندە

خەزوور / xezûr/: ناو. خەزوورە؛ خوەزوور؛ خەزیر؛ خەزیور؛ هوسوورە؛ هوسیرە؛ هەسرویێ؛ هەسوورە؛ هەسیرۆ؛ باوکی هاوسەر ≣ پدر همسر

خەزوورە / xezûre/: ☜ **خەزوور**

خەزە / xeze/: ناو. ترس؛ تەرس ≣ ترس

خەزەڵ^1 / xezeł/: ناو. گەڵای زەردی پایز ‹پاییزە لە من درەنگە لە تۆ/ سوور دەبوون خەزەڵ، زەرد دەبوون لیمۆ «فولکلۆر»› ≣ برگ خزان

خەزەڵ^2: ئاوەڵناو. مووی دەست و پیل زەرد (بزن) ≣ دست و شانە زرد (بُز)

خەزەڵوەر / xezełwer/: ناو. گەڵارێزان؛ غەزەلوەر: ١. وەزتەکنان؛ سەرپەڵە؛ ئاوان؛ وەران؛ مانگی هەشتەمی ساڵی هەتاویێ کە سی ڕۆژە ٢. هەڕەتی وەرینی گەڵای داران ≣ ١. آبان ٢. برگریزان

خەزەڵوەرین / xezełwerîn/: ☜ **خەزەڵوەرێن**

خەزەڵوەرێن / xezełwerên/: ناو. خەزەڵوەرین؛ گەڵارێزان؛ کاتی وەرینی گەڵای داران ‹.:. ئەلحانەکانە ئەوە پیرەپایزە، خەزەڵوەرێنە، خێڵ سەربەرەو ژێرە، لە من هاتۆتەوە محەلی دە دەست لێکبەردانێ ... «*پایزە*»› ≣ برگریزان

خەزەڵۆک / xezełok/: ناو. گیایەکە ≣ گیاهی است

خەزیاندن / xezyandin/: چاوگ. ئێرەیی بردن؛ چاو (پێ) هەڵنەهاتن ≣ حسادت بردن

خەزیر / xezîr/: ☜ **خەزوور**

خەزیمووک / xezîmûk/: ناو. شیوی چەوەندەر و گەنم ≣ آش شلغم و گندم

خەزیور / xezîwir/: ☜ **خەزوور**

خەزێم / xezêm/: ناو. خەزێمە؛ غەزێم؛ ئاڵقەی نێوان کونەلووت بۆ جوانی ‹سەرگەردان و ماڵ وێرانی ئەوان خەزێم شۆڕانم پایزە «*پایزە*»› ≣ حلقەی زیور بینی

خەزێمۆک / xezêmok/: ناو. گیایەکە گوڵی زەرد دەکا ≣ گیاهی با گلهای زرد رنگ

خەزێمە / xezême/: ☜ **خەزێم**

خەزێنە / xezêne/: ناو. ١. خەزنە؛ خەزانە؛ هۆدەی ڕاگرتنی پارە و شتی گرانبایی ‹پەڕی دیوانەکەت گەنجە و خەزێنە/ وشەی شیرینی تۆ دوژمنتەزێنە «هێمن»› ٢. سوول؛ حەوزۆکەی گەرماوی پێشوو ≣ ١. خزانە ٢. حوضچەی حمامهای قدیم

خەزێنەدار / xezênedar/: ناو. گەنجینەوان ≣ خزانەدار

خەس / xes/: ☜ **خەست**

خەسار^1 / xesar/: ناو. ١. ☜ **خەسارە** ٢. زیان؛ زەرەر ≣ ١. ☜ **خەسارە** ٢. زیان

⊡ **هەر ئەقڵێ لە خەسارێ بوون**: پاش هەر هەڵەیەک و زیان وەبەرکەوتنێ، ئەزموونێک دەس کەوتن (واتا: دەبێ هەڵەیەک بکەی و خەسارێکت لێ کەوێ تا ئەزموونێ، ئەقڵێکت دەس کەوێ) ≣ هر خسارتی تجربەای در پی داشتن

خەسار^{۲}: ئاوەڵناو. بە فێڕۆ چوو ≛ هدررفته

خەساراو / xesaraw/: ناو. پاشاو؛ ئاوی دەرچوو لە زەوی ئاژین کراو ≛ آبی که از زمین بیرون می‌رود و هدر می‌شود

خەساربو / xesarbû/: ئاوەڵناو. ئاوبردە؛ لەکیس‌چوو ≛ تلف‌شده

خەسارە / xesare/: ناو. خەسار؛ داری ژێر کاریتە بۆ پارازتنی دیوار لە قورسایی کاریتە ≛ ستون چوبی خانه

خەسارەت / xesaret/: ناو. ١. زیان؛ زەرەر ٢. تاوان؛ ئەو پارەیە بۆ قەرەبووی زیان، دەدرێ یان وەردەگیردرێ ≛ ١. زیان ٢. خسارت

خەساس / xesas/: ناو. خەسۆک؛ گون‌دەرهێن؛ وەستای گون دەرهێنان ≛ اخته‌کننده

خەسان / xesan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خەسای؛ دەخەسێ؛ بخەسێ// خەسیان؛ هێلکە گون دەرهاتن ≛ اخته شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خەساو/ چاوگی نەرێنی: نەخەسان

خەساندن / xesandin/: چاوگ. تێپەڕ. //خەساندت؛ دەخەسێنی؛ بخەسێنە// خەسانن؛ خەرساندن؛ خەرسانن: ١. گون دەرهێنان ٢. سەر لک پەڕاندنی دار ٣. *[مەجاز]* لە کار خستن ‹لەوەتا حەقی واژۆیان لێ‌سەندۆتەوە خەساندوویانە› ≛ ١. اخته کردن ٢. هرس کردن درخت ٣. از کار انداختن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخەساندن

خەسانن / xesanin/: ☜ **خەساندن**

خەساو / xesaw/: ئاوەڵناو. ١. خەسیاو؛ خەسیو؛ خەسیاگ؛ گون‌دەرهاتوو ٢. سەرلک‌پەڕێندراو ≛ ١. اخته ٢. هرس‌شده

خەسپاڵ / xespal/: ئاوەڵناو. زورهان؛ لەکارکەوتە ≛ ازکار افتاده

خەسپەن / xespen/: ناو. ئەرک؛ ڕاسپێری ≛ وظیفه

خەست / xest/: ئاوەڵناو. خەس؛ تیر؛ هەس؛ دژی تەڕ ‹ماستی خەست› ≛ غلیظ

خەستاو / xestaw/: ئاوەڵناو. خەست ≛ غلیظ

خەستوخۆڵ / xest û xoł/: ئاوەڵناو. خەس‌وخۆڵ: ١. هەس‌وهۆڵ ٢. *[مەجاز]* ڕەشەمەس؛ سەرخۆشی زۆر مەست ≛ ١. غلیظ و پُرمایه ٢. مست ششدانگ

خەستە^{۱} / xeste/: ناو. خەسە: ١. نەخۆش ٢. هەسێنە؛ دۆی دە توورەکەکراو ≛ ١. بیمار ٢. دوغ چکیده

خەستە^{۲}: ئاوەڵناو. خەسە؛ ماندوو؛ مانی؛ شەکەت ‹حەلقە ـ حەلقەی چ دەکەی داوی کەمەندی زوڵفت / بۆ دلی خەستە کە وا بەستەیی هەوداییکە؟ «نالی»› ≛ خسته

خەستەخانە / xestexane/: ناو. خەسەخانە؛ نەخۆشخانە؛ دامەزراوەیەک بە ئامراز و کەرستە و کارگێڕانی تەیارەوە بۆ ڕاگرتن و دەرمانی نەخۆشان ≛ بیمارستان

خەستەک / xestek/: ناو. کەوەی تاریک؛ ڕەنگی شینی تۆخ ≛ کبود تیره

خەستەوەبو / xestewebû/: ئاوەڵناو. هەسێنە؛ خەستە ≛ غلیظ شده

خەستی / xestî/: ناو. خەسی؛ هەسی؛ تیری؛ دژی تراوی ≛ غلظت

خەستێنە / xestêne/: ناو. هەسێنە؛ دۆی خەستەوە بووی بنی دەوانە ≛ دوغ چکیده

خەسجر / xescir/: ئاوەڵناو. شێواو ≛ آشفته

خەسرک / xesrik/: ناو. قەرتاڵەی زل؛ تریانی گەورە ≛ سبد بزرگ

خەسرەوانی / xesrewanî/: ناو. ١. کووپەی زۆر زل ٢. ئاهەنگێکە لە دەزگای مووسیقای ئێرانیدا ≛ ١. خُم بزرگ ٢. خسروانی

خەسک / xesk/: ناو. گیایەکە گوڵی زەردی هەیە

☰ گیاهی با گل‌های زردرنگ

خەسن / xesin/: ☜ **خوسن**

خەسنای / xesnay/: چاوگ. خەساندن ☰ اخته کردن

خەس‌وخۆڵ / xes û xoł/: ☜ **خەست‌وخۆڵ**

خەسۆک / xesok/: ☜ **خەساس**

خەسو / xesû/: ناو. خەسی؛ خواسی؛ خۆسی؛ خاش؛ هوسیرەما ☰ مادر همسر

خەسە / xese/: ☜ **خەستە**

خەسەخانە / xesexane/: ☜ **خەستەخانە**

خەسی / xesî/: ☜ **خەسو**

خەسیاگ / xesyag/: ☜ **خەساو-١**

خەسیان / xesyan/: ☜ **خەسان**

خەسیاو / xesyaw/: ☜ **خەساو-١**

خەسیای / xesyay/: چاوگ. خەسان ☰ اخته شدن

خەسیس / xesîs/: ئاوەڵناو. چرووک؛ ڕژد؛ چکووس؛ دەس‌قووچاو ☰ خسیس

خەسین / xesîn/: چاوگ. ١. خەساندن ٢. خەسان ☰ ١. اخته کردن ٢. اخته شدن

خەسیو / xesîw/: ☜ **خەساو -١**

خەسێنران / xesênran/: چاوگ. تێنەپەڕ. نادیار. //خەسێنرای؛ دەخەسێنرێی؛ بخەسێنرێ// خەسین؛ خەسیان ☰ اخته شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: خەسێنراو/ چاوگی نەرێنی: نەخەسێنران

خەسێنراو / xesênraw/: ئاوەڵناو. خەسیاگ؛ خواجا؛ خواجە ☰ اخته‌شده

خەش / xeş/: ناو. خەوش؛ کەمایەسی؛ عەیب ‹ڕۆنێکە خەشی تێدا نییە› ☰ غش

خەشاب / xeşab/: ناو. ساجوور؛ ساژوور ☰ خشاب تیر

خەشخاش / xeşxaş/: ☜ **خاشخاش^{١}-١**

خەشخاشک / xeşxaşik/: ناو. خاشخاش؛ خاشخاشۆکێ؛ مێلاق؛ مێلاقە؛ گولالە؛ گورالە؛ هەلالە؛ گولالەسوورە؛ سوورەهەرالە؛ گولەخەندران؛ گولەبەوی؛ گولەمۆڵە؛ نیسان؛ کورکەنیسان؛ گولالە سوورەی بەهاران؛ گیایەکی ئالیکی لە تیرەی هەلالە، بە گەڵای تووکن و بڕگەبڕگە، گوڵی سووری تۆخ و پەڵە ـ پەڵەی ڕەش، پەرچەمی زۆر و بەری وەک خەشخاش، بەڵام بچووکترەوە ☰ شقایق

خەشکاندن / xeşkandin/: ☜ **خلیسکاندن**

خەشکین / xeşkîn/: ☜ **خلیسکان**

خەش‌وخاڵ / xeş û xał/: ناو. پووش؛ چیلکە؛ پڕوپووش ☰ خاشاک

خەشۆ / xeşo/: ئاوەڵناو. بلح؛ گێل و نەزان ☰ ابله

خەشول / xeşûl/: ناو. گیایەکی گەڵازەردە کە مێش‌هەنگوین حەزی لێیە ☰ گیاهی است

خەشە / xeşe/: ناو. خەرار؛ جەواڵی لە موو ☰ جوال مویین

خەشەخوری / xeşexurî/: ناو. هۆر؛ گۆنی زۆر گەورە کە خوری تێ دەخەن ☰ گونی بزرگ حمل پشم

خەشەماسی / xeşemasî/: ناو. خاتووماسی؛ ماسییەکی پنۆک ـ پنۆک ☰ نوعی ماهی

خەشەوێنجە / xeşewênce/: ☜ **وێنجەخەشە**

خەشیفک / xeşîfik/: ناو. هۆڕ؛ جەواڵی یەکسەری زەلام ☰ جوال بزرگ

خەشیقولک / xeşîqul(i)k/: ناو. سەرەوژێری؛ خلیسک؛ سەرەولێژایی ☰ سراشیبی

خەشیل / xeşîl/: ناو. خوشیلک ☰ گیاهی است

خەشیم / xeşîm/: ئاوەڵناو. غەشیم؛ کارنەزان؛ ناشی؛ فێرەکار نەکراو ☰ ناشی

خەف^{١} / xef/: ناو. خەو؛ خاو ☰ خواب

خەف^{٢}: ئاوەڵناو. نهێنی؛ نادیار ☰ نهانی

خەفان / xefan/: چاوگ. خەفیای: ١. خەوتن؛

نووستن ٢. چەمانەوە ٣. ڕاکشان ▤ ١. خفتن ٢. خم شدن ٣. دراز کشیدن

خەفاندن / xefandin/: ☜ **خەواندن**

⊡ **خەفاندن، خەفانن بۆ کەسێ:** لە بەرانبەر کەسێکەوە نەرم و نیانی نیشان دان تا ڕادەیەک ببێتە هۆی زاڵ بوون و زۆربێژی ئەو کەسە ▤ ضعف نشان دادن در مقابل کسی

خەفانن / xefanin/: ☜ **خەواندن**

خەفتان١ / xeftan/: چاوگ. خەفتیان؛ خەفتین: ١. خەبتان؛ خەبتین؛ تێکۆشین ٢. چاوەنۆڕی دەرفەت بوون ▤ ١. کوشیدن ٢. پی فرصت بودن

خەفتان٢: ناو. ١. حشکاوس؛ ئیشکاوس؛ تۆوی بە زەوی وشکدا پژاو ٢. کراسی ئاوریشم لە بن زرێوە ٣. سەرۆکی گەمیە ٤. کەوای سەرداری ▤ ١. تخم پاشیده بر زمین خشک ٢. کژاغند ٣. ناخدا ۴. قبای سرداری

خەفتگ / xeftig/: ئاوەڵناو. ١. نووستوو؛ خەوتوو؛ خەو لێکەوتوو ٢. چەمێنراوی بە سەر زەویدا ڕاکێشراو ▤ ١. خُفته ٢. بر زمین خوابانیده شده

خەفتن / xeftin/: ☜ **خەوتن**

خەفتو١ / xeftû/: ناو. خەفچ؛ مۆتە؛ مۆتەکە ▤ کابوس

خەفتو٢: ئاوەڵناو. نووستوو؛ خەوتوو؛ خەفتگ ▤ خُفته

خەفتیان١ / xeft(i)yan/: ☜ **خەفتان١**

خەفتیان٢: ناو. ساردەپایز کە تازە ناشێ تووی تێدا بچێنن ▤ سرمای پاییز که اجازەی کشت ندهد

خەفتین / xeftîn/: ☜ **خەفتان١**

خەفچ / xefç/: ناو. مۆتەکە؛ مۆتە؛ خەفتوو ▤ کابوس

خەفزان / xefzan/: ناو. ١. خیفزان؛ فاڵگرەوە ٢. غەیبوێژ؛ سرئوش؛ سیمیار؛ زانا بە نادیاران؛ ئەوەی لە نهێنی هەواڵ دەدا ▤ ١. فالگیر ٢. غیبگو

خەفک / xef(i)k/: ناو. خەفگ: ١. تەڵە؛ خەپک ٢. ئامرازێکە لە هەوجاڕدا ▤ ١. تله ٢. ابزاری در خیش

خەفگ / xef(i)g/: ☜ **خەفك**

خەفگە / xefge/: ناو. ١. جێخەو؛ جێگەی نووستن ٢. خەفە؛ تەرە؛ چاڵکەی ڕاگرتنی میوە و تووتن ▤ ١. خوابگاه ٢. گودال مخصوص نگهداری میوه و برگ توتون

خەفنای / xefnay/: ☜ **خەواندن**

خەفۆک / xefok/: ناو. خەووۆک: ١. ئەو گایەی لە خەتی جووتدا دەخەوێ ٢. */کینایە/* مرۆی خەوخەو ▤ ١. گاوی که هنگام شخم می‌خوابد ٢. آدم خواب‌آلود

خەفە١ / xefe/: ☜ **خەفگە ـ٢**

⊡ **نیانە خەفە:** دە چاڵ خستنی میوە و ـ بەتایبەت ـ گەڵا تووتن ▤ گذاشتن میوه و بویژه برگ توتون در گودال

خەفە٢: ئاوەڵناو. ١. خنکاو ٢. بێڕووناکایی ٣. کز ٤. پشوو لێبڕاو ٥. کوژاوە (بۆ ئاور دەگوترێ) ▤ ١. خفه ٢. کم نور ٣. ضعیف ۴. بی‌تکان و حرکت ۵. خاموش

⊡ **خەفە کردن:** ١. خنکاندن ٢. کز کردنی گڕی چرا ٣. کز کردنی تین ٤. پشوو لێبڕین ٥. */مەجاز/* بێدەنگ کردن ▤ ١. خفه کردن ٢. کم کردن شعلەی چراغ ٣. کم کردن حرارت ۴. بی حرکت ساختن ۵. ساکت کردن

خەفەت / xefet/: ناو. خەم؛ کەسەر؛ کوڵ؛ مەینەت؛ جخار ‹خێڵخانەی خەفەت باربەندیش کەردەن/ مەینەت ڕوو نیان وە مەئوای مەردەن «مەولەوی»› ▤ غصه؛ اندوه

⊡ **خەفەت خواردن:** */مەجاز/* خەم خواردن ‹ئاخیری ڕۆژەکیش دەبێ وەعدی/ خەفەتم بۆ بخۆن وەکوو سەعدی «حاجی قادر»› ▤ غصه خوردن

خەفەتبار / xefetbar/: ئاوەڵناو. دڵبکوڵ؛ مەینەتبار؛ خەمبار ‹دەرمانی خەفەت: مەیە، مەیە، مەی/ خەفەتبار نەکەی هەرگیز تەرکی کەی! «هەژار، *بۆکوردستان*»›. هەروەها: **خەفەتباری** ■ اندوهگین

خەفەتبەر / xefetber/: ئاوەڵناو. خەفەتلابەر؛ خەمڕەوێن ■ غم‌زُدا

خەفەتخان / xefetxan/: ئاوەڵناو. خەفەتبار ■ اندوهگین

خەفەتلابەر / xefetlaber/: ئاوەڵناو. خەفەتبەر؛ خەمڕەوێن ■ غم‌زدا

خەفەتهێن / xefethên/: ئاوەڵناو. هۆی خەم و کەسەر ■ اندوهزا؛ غم‌آور

خەفەنگ / xefeng/: ناو. دەلاقەی هەواکێش ■ پنجرەی هواکش

خەفیاگ / xefyag/: ئاوەڵناو. چەمێنراوی ژێر خاک کراوی وەچ داو ■ زیر خاک خوابانیده و جوانه‌زده

خەفیای / xefyay/: ☞ **خەفان**

خەڤ / xev/: ☞ **خەو-١**

خەلا / xela/: ناو. ئاودەست؛ دەساو؛ سەرپێشاو؛ مەبال ■ مُستراح

خەلاس^{1} / xelas/: ئاوەڵناو. ١. دوایی‌هاتوو ٢. ڕزگار ■ ١. باقی‌نمانده ٢. رهایی‌یافته

⊡ **خەلاس کردن**: ١. ڕزگار کردن؛ نەجات دان ‹تێکدا ب شەفاعەتا خوە خاس کە!/ ڤێکڕا مە ژ ئاگرێ خەلاس کە! «ئەحمەدی خانی»› ٢. تەواو کردن؛ هیچ نەهێشتن ‹زۆر برسی بوو، چێشتەکەی خەلاس کرد› ٣. *[کینایە]* کوشتن ‹خەلاسی کە با ئێش نەکێشێ›. هەروەها: **خەلاس بوون** ■ ١. نجات دادن؛ رهایی دادن ٢. تمام کردن ٣. کُشتن

خەلاس^{2}: سارستە. نەجات؛ ئیتر تەواو ‹کاری خۆی کرد و خەلاس!› ■ تمام

خەلاسبوو / xelasbû/: ئاوەڵناو. بەرتەرەف؛ لەبەین‌چوو ■ برطرف

خەلاسی / xelasî/: ناو. ڕزگاری ‹خەریکی شەش‌دەری هات‌ونەهاتم/ خەلاسیم قەت نییە لەم نەردە بێ تۆ «نالی»›. هەروەها: **خەلاسی هاتن** ■ رهایی

خەلالووک / xelalûk/: ناو. گەروو؛ گەڵوو؛ قوڕگ ■ گلو

خەلاموور / xelamûr/: ناو. پۆل؛ پۆلوو؛ سکڵ؛ پەن ■ اخگر

خەلان^{1} / xelan/: چاوگ. شکانی وەک ئێسکی قاچ و دەست ■ شکستن استخوان ساق و بازو

خەلان^{2}: ناو. کۆزی ئاژەڵان لە دەشت ■ آغل‌های بیابانی

خەلاندن / xelandin/: ☞ **غەلاندن**

خەلسان / xelsan/: چاوگ. خەلیسیای؛ نەجات بوون ■ نجات یافتن

خەلساندن / xelsandin/: چاوگ. خەلیسنای؛ نەجات دان ■ نجات دادن

خەلستن / xelistin/: چاوگ. ڕزگار بوون؛ دەرچوون و نەجات بوون ■ رهایی یافتن

خەلسک / xelisk/: ناو. تیسک؛ زەنگەتە ترێ ■ تلسک انگور

خەلسیو / xelsîw/: ئاوەڵناو. ڕەها؛ دەرباز ■ رها

خەلفە / xelfe/: ناو. جادار؛ جێ‌نشین ؛ جێگر ■ جانشین

خەلقنای / xelqnay/: چاوگ. خەلق کردن؛ خولقاندن ■ آفریدن

خەلقیای / xelqyay/: چاوگ. خەلق بوون؛ خولقان ■ آفریده شدن

خەلۆل^{1} / xelol/: ناو. میچە گوێلک؛ جگە گۆلک ■ قاپ گوساله

خەلۆل^{2}: ئاوەڵناو. *[کینایە]* ناقۆڵای زەلام ■ گُنده

خەلە / xele/: ناو. غەلە؛ خەلیە؛ دانەوێڵە؛ دەخڵ؛

دەغل ≡ غلّه

خەلەبان / xeleban/: ناو. فڕۆکەوان؛ فڕۆکەئاژۆ ≡ خلبان

خەلەت / xelet/: ☜ **غەڵەت**

خەلەسکو / xeleskû/: ناو. ئامانج؛ هیوا ≡ آرمان

خەلەفان / xelefan/: ☜ **خەرەفان**

خەلەفرۆش / xelef(i)roş/: ناو. دانەوێڵەفرۆش ≡ غلّه‌فروش

خەلەفین / xelefîn/: ☜ **خەرەفان**

خەلەک / xelek/: ناو. ١. گەو؛ ئاڵقە ٢. مووی لێک‌هاڵاو؛ مووی سەری بەپێچ ≡ ١. حلقه ٢. موی فرفری

خەلەکوان / xelek(i)wan/: ناو. خۆڵەکەوە؛ تۆزینە؛ بووڵ؛ مشکی ≡ خاکستر

خەلەکە / xeleke/: ناو. بازنەیەکی دارینە لە هەوجاردا ≡ از ابزارهای خیش

خەلەندۆر / xelendor/: ناو. ١. گندۆر؛ قەلەندۆر؛ دۆریە ٢. فرۆ؛ ژەک ≡ ١. گیاهی است ٢. آغوز

خەلەنگ / xeleng/: ناو. گەزگەسک؛ گەزگەزک؛ گیایەکە مرۆ ئەگەزێ ≡ گزنه

خەلەوخەرمان / xelewxerman/: ناو. خەلەودان؛ خلەوخەرمان؛ دەخڵ و دانی ساڵ ≡ محصول سالانەی غلات

خەلەودان / xele w dan/: ☜ **خەلەوخەرمان**

خەلیان / xelyan/: چاوگ. ترازان؛ لە جێ دەرچوون (وەک: ئێسکی لەش) ≡ از جا دررفتن (مانند استخوان)

خەلیت / xelît/: ناو. بارووت و چەشنی و تەریقە و پشتاو و پەڕۆی تفەنگی ڕەشۆکی ≡ ابزار و مواد تفنگ سرپُر

خەلیتە / xelîte/: ناو. کالانی سەگ و تاژی ≡ قلادەی سگ شکاری

خەلیج / xelîc/: ناو. دەلاو؛ لاوچ؛ لاوەچ ≡ خلیج

خەلیسنای / xelîsnay/: ☜ **خەلساندن**

خەلیسیای / xelîsyay/: ☜ **خەلسان**

خەلیش / xelîş/: ناو. دارستانی چوغر؛ لێڕەواری پڕ و چڕ ≡ جنگل انبوه

خەلیفە / xelîfe/: ناو. خەلیفە: ١. پێشەوای موسوڵمانان ٢. ڕاسپاردەی شێخی تەریقەت لە بریکاری شێخ ≡ ١. خلیفه؛ پیشوای مسلمانان ٢. خلیفه؛ نمایندەی پیر طریقت

خەلیلۆک / xelîlok/: ناو. گیایەکە لە گێزەر دەکا و لە چۆڵی شین دەبێ ≡ گیاهی است

خەلیلە / xelîle/: ناو. گیای دان‌ئاژن ≡ گیاه خلال

خەلیلی١ / xelîlî/: ناو. جۆرێ هەنگووری سپی کە زووتر پێ‌دەگا ≡ نوعی انگور زودرس

خەلیلی٢: پێرۆ. ← **کۆت‌وخەلیلی**

خەلین / xelîn/: ☜ **غەلین**

خەلیە / xelye/: ☜ **خەلە**

خەلێف / xelêf/: ناو. کەنوو؛ پلوورە ≡ کندوی زنبور عسل

خەلێڵ / xelêł/: ئاوەڵناو. دڵ‌پیس؛ بیرخەراب؛ گومانڕەش ≡ بدگمان

خەلێڵە / xelêłe/: ☜ **خلێڵە**

خەڵ / xeł/: ناو. ١. کوزی لە بەرد بۆ ئاژەڵ ٢. سەنگەر؛ مەتەریز ٣. خەڵک؛ مەردم ≡ ١. آغل سنگی برای دام ٢. سنگر ٣. خلق

خەڵات / xełat/: ناو. ١. دیاری (خەریکی خەمنا، خەم خەڵاتەنان/ دوور جە یار کەفتە، کەش‌و ماتەنان «سەیدی») ٢. *[مەجاز]* کفن؛ پۆشەنی مردوو ≡ ١. خلعت ٢. کفن

▣ **خەڵاتی بڕایم ئاغا**: *[کینایە]* خەڵاتێ کە دەبەخشرێ و دوایی دەسێنرێتەوە ≡ بخششی که پس گرفته شود

خەڵاتبەر / xełatber/: ئاوەڵناو. بەرندە؛ بەرنە ≡ برنده

خەڵاتەگیا / xełateg(i)ya/: ناو. گوڵە ئەوین ☰ گُل فراموشم‌مکن

خەڵاتی[١] / xełatî/: ناو. ١. پێشکەشی ٢. *[کینایە]* کفن؛ پۆشەنی مردوو ☰ ١. پیشکشی ٢. کفن

خەڵاتی[٢]: ئاوەڵناو. بەخشراو؛ پێشکەش کراو ☰ پیشکشی

خەڵافنای / xełafnay/: چاوگ. خلافاندن: ١. خەریک کردن ٢. فریو دان ☰ ١. مشغول کردن ٢. فریب دادن

خەڵافیای / xełafyay/: چاوگ. خلافان: ١. خەریک بوون ٢. فریو دران ☰ ١. مشغول شدن ٢. فریب خوردن

خەڵپۆت / xełpot/: ناو. کەرە؛ ژەکی سەر ئاگر نراو ☰ آغوز منعقد شده بر اثر حرارت

خەڵتان / xełtan/: ئاوەڵناو. خلتان؛ گەوزاو؛ تێوەچووو ☰ آغشته

⊡ **خەڵتانی خوێن بوون** دە خوێن گەوزان ☰ در خون غلتیدن

خەڵتانە / xełtane/: ناو. خەلیلە؛ خەڵتانە؛ گیای ددان‌ئاژن؛ گیایەکە لاسک ناسک، وشکی دەکەن بۆ ددان ئاژنین ☰ گیاه خلال

خەڵف / xełf/: ناو. غەڵف؛ لکی یەکساڵە؛ لقەداری یەکساڵان ‹چنار و لاولاو خەڵفی ساڵێکن/ ئەو جووتە خوشکە، بووکی ماڵێکن «فولکلۆر»› ☰ شاخەی یکساله

خەڵفە / xełfe/: ناو. غەڵفە؛ بەردەستی وەستای پیشەساز ☰ دستیار استادکار

خەڵفەمێو / xełfemêw/: ناو. شرتک ☰ جوانەی تاک

خەڵق / xełq/: ☜ **خەڵك**

خەڵقوخوا / xełq û x(i)wa/: ناو. خەڵکوخوا؛ هەموو کەس ☰ خلق‌الله

خەڵقی / xełqî/: ☜ **خەڵکی**

خەڵقیخەلاجۆبەلی / xełqîxelacobelî/: ناو. یارییەکی لادێییە ☰ از بازی‌ها

خەڵک[١] / xełk/: ناو. خەڵق؛ خەڵکان: ١. مەردم ٢. دانیشتووان ٣. مەردمی ئاسایی ☰ ١. مردم ٢. اهل؛ ساکنین ٣. عوام

خەڵک[٢]: جێناو. خەڵق؛ کەسی‌تر ☰ دیگری

خەڵکان / xełkan/: ☜ **خەڵك**

خەڵکترسێن / xełktirsên/: ئاوەڵناو. خۆفناک؛ سامناک ☰ ترسناک

خەڵکدۆست / xełkdost/: ئاوەڵناو. گەلپەرست ☰ مردم‌دوست

خەڵکوخوا / xełk û x(i)wa/: ☜ **خەڵق‌وخوا**

خەڵکی / xełkî/: ناو. خەڵقی: ١. خەڵک؛ مەردم ‹خەڵکی پێ وایە لە خۆشییانە هەرا و گاڵەم دێ/ نا براکەم لە دەسی زاڵمەکان زاڵەم دێ «هەژار، *بۆ کوردستان*»› ٢. ئاپۆرەی خەڵک ‹خەڵکی پێیان خۆشە بە ئازادی بژین› ☰ ١. مردم ٢. عموم

خەڵکینە / xełkîne/: سارستە. گدیانۆ؛ گدینۆ؛ گەلۆ ☰ ای مردم

خەڵمەت / xełmet/: ☜ **خزمەت**

خەڵوا / xełwa/: ئاوەڵناو. بە دەست پانەوەکراو ☰ با دست پهن شده

خەڵوار / xełwar/: ☜ **خەربار-٢**

خەڵوە / xełwe/: ناو. چلەکێشی؛ چۆنیەتی تەنیا ڕابواردنی سۆفی بۆ چلە کێشان ‹لە خەڵوەت هاتەدەر سۆفی، گڵ و بەردی بەسەرما دا/ مەکەن مەنعی لەبەر خەڵوە ئەویش تازە غوروورێکە «نالی»› ☰ چله‌نشینی

خەڵوەت[١] / xełwet/: ناو. جێگەی تەنیایی ‹لە خەڵوەت هاتەدەر سۆفی، گڵ و بەردی بەسەرما دا/ مەکەن مەنعی لەبەر خەڵوە، ئەویش تازە غوروورێکە «نالی»› ☰ جای دنج

خەڵوەت[٢]: ئاوەڵناو. چۆڵ ☰ خلوت

خەڵوەتخانە / xełwetxane/: ناو. جێگەی چلە کێشانی پیر ☰ خلوتگاه؛ مکان چلّه نشستن

خەڵوەتنشین / xełwetn(i)şîn/: ناوەڵناو. خەڵوەنشین؛ چلەکێش؛ چل ڕۆژ بەردەوام لە شوێنێکدا ڕۆنیشتوو بۆ نوێژ و سەکالا «سۆفی گۆشەی خانەقا بووم، ئێستە پیری مەیکەدەم/ زاهیدی خەڵوەتنشین بووم، ئێستە مەست و مەیزەدەم «هێمن»» ☰ چلّەنشین

خەڵوەتی / xełwetî/: ناو. وچخانە؛ ژووری ئەرزاق؛ عەماری پشت ژووری ڕۆنیشتن ☰ پستو

خەڵوەنشین / xełwen(i)şîn/: ☜ خەڵوەتنشین

خەڵۆتە / xełote/: ناو. ١. ئەشکەولەت؛ بنەدیزە و گۆزەی شکاو ٢. جێ خۆراکی سەگ و... ☰ ١. سُفال شکسته ٢. ظرف غذای سگ و ...

خەڵووز / xełûz/: ناو. ڕەژی؛ ڕەژوو؛ زغال؛ زوخال؛ زووخال؛ سوخال؛ کۆمر ☰ زغال

خەڵووزان / xełûzan/: ناو. ڕەژیدان؛ خەڵووزدان؛ زغالدان؛ زغالدوو؛ سوخالدان؛ زوخالدان؛ جێگەی ڕەژی ☰ زغالدان

خەڵووزدان / xełûzdan/: ☜ خەڵووزان

خەڵووزە / xełûze/: ناو. بەلایەکە بۆ شینایی و دەخل، گەلای پێ ڕەش هەڵدەگەڕێ ☰ از آفات نباتی

خەڵەت / xełet/: ناو. ١. جوێن؛ دژمێن؛ سخێف ٢. هەلە؛ چەوتی؛ سەهۆ ٣. فریو؛ گزی؛ فێڵ ☰ ١. فُحش ٢. اشتباه ٣. فریب

خەڵەتان / xełetan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //خەڵەتای؛ دەخەڵەتێ؛ بخەڵەتێ// فریو خواردن ☰ فریب خوردن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: خەڵەتاو/ چاوگی نەرێنی: نەخەڵەتان

خەڵەتاندن / xełetandin/: چاوگ. تێپەڕ. //خەڵەتاندت؛ دەخەڵەتێنی؛ بخەڵەتێنە// خەڵەتانن؛ فریو دان؛ هەڵفریواندن؛ دەسخەڕۆ کردن ☰ فریب دادن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: -/ چاوگی نەرێنی: نەخەڵەتاندن

خەڵەتانن / xełetanin/: ☜ خەڵەتاندن

خەڵەتاو / xełetaw/: ناوەڵناو. خەڵەفاگ؛ خەڵەفاو؛ فریودراو؛ تەفرەدراو ☰ فریب‌خورده

خەڵەتنای / xełetnay/: چاوگ. ١. خەڵەتاندن ٢. بە هەڵە بردن ☰ ١. فریب دادن ٢. به اشتباه انداختن

خەڵەتیای / xełetyay/: چاوگ. ١. خەڵەتان ٢. بە هەڵەدا چوون ☰ ١. فریب خوردن ٢. به اشتباه افتادن

• **خەڵەتێن / -xełetên/**: پاشوشە. فریودەر؛ تەفرەدەر ☰ ـ فریب

ـ **خەڵەتێنە / -xełetêne/**: پاشوشە. ـــ خلەتێنە؛ فریودەر ‹شوانخەڵەتێنە› ☰ ـ فریب

خەڵەتێنەر / xełetêner/: ناوەڵناو. فریودەر ☰ فریبنده

خەڵەف / xełef/: ناو. ١. تێکولی دار ٢. گەلای دەوری گوڵی دار ٣. فریو ☰ ١. پوستەی درخت ٢. برگ‌های اطراف شکوفه ٣. فریب

خەڵەفاگ / xełefag/: ☜ خەڵەتاو

خەڵەفان / xełefan/: چاوگ. ١. خەڵەتان؛ فریو دران ٢. خەرفان؛ مێشک تێکچوون ☰ ١. فریب خوردن ٢. خرفیدن

خەڵەفاو / xełefaw/: ناوەڵناو. ١. ☜ خەڵەتاو ٢. خەرەفیو؛ مێشک تێکچوو ☰ ١. ☜ خەڵەتاو ٢. خرفیده

خەڵەفیاگ / xełefyag/: ☜ خەرەفاو

خەڵەفیان / xełefyan/: ☜ خەرەفان

خەڵەفین / xełefîn/: ☜ خەرەفان

خەڵەڵە[1] / xełełe/: ناو. لەلەی کێری بڕاو ☰ جای ختنەی پسران

خەڵەڵە[2]: ناوەڵناو. گرۆڤەر؛ خڕی لوولەیی؛ درێژۆکەی لووس و بێ سووچ ☰ استوانەای

خەڵیفە / xełîfe/: ☜ **خەلیفە**

خەڵێف / xełêf/: ناو. پلووورە؛ غەڵێف؛ ماڵی مێشەنگوین کە لە شووڵ دەیتەنن ☰ کندوی از ترکە

خەم / xem/: ناو. ١. خەفەت؛ غەم؛ کەسەر ٢. چەم؛ شێوازی کار ☰ ١. غم؛ اندوە ٢. فوت و فن کار

▣ **خەم بوون**: ترسی بوون؛ نیگەران بوون ‹خەمم بوو، نەگەڕیتەوە؛ خەمی تۆمە› ☰ نگران بودن

خەم خواردن: *[مەجاز]* خەفەت خواردن؛ نارەحەت بوون ‹گەر تەمەن یاری بکا ساڵێکی دی فەسڵی بەهار/ گوڵ دەبێتە سایەوانت بولبولی جوان خەم مەخۆ «حەقیقی»› ☰ غم خوردن

خەم داگرتن: خەمگین بوون ☰ غمگین شدن

خەم لێهاتن: ترس هەبوون؛ دڵخورت بوون ☰ نگران شدن

خەمازە / xemaze/: ناو. داری قولاپی ماسیگران ☰ چوب قلاب ماهیگیر

خەمان / xeman/: ناو. ١. کوڵ و کەسەری زۆر ‹ئەی دڵ مزگانی! ئاما کۆچ یار/ شای شادی سەر دا، خەمان کەرد فیرار «مەولەوی»› ٢. *[مەجاز]* خاڵەخەمە؛ مامەخەمە؛ کەسێ دە خەمی هەموو کەسدایە ☰ ١. غم بسیار ٢. سنگ صبور

خەماوی / xemawî/: ئاوەڵناو. ١. خەمبار؛ دڵتەنگ ٢. تایبەتمەندی کارێ کە مرۆ خەمین دەکا ‹ئەم شیعرە ئەبێ ئاهەنگێکی خەماوی بێ› ☰ ١. دلتنگ ٢. غم‌انگیز

خەمبا / xemba/: ناو. خانەبا؛ پەنام؛ هەوا ☰ ورم اندام

خەمبار / xembar/: ئاوەڵناو. خەمین؛ خەمگین؛ دڵتەنگ ‹دەمبینی کە خەمبار و کز و داماوم/ وا بیر مەکەوە لە مەرگ و کەس ترساوم «هەژار، *چوارینەکانی خەییام*»› ☰ غمگین

خەمبارانە / xembarane/: ئاوەڵناو. غەریب؛ غەریو؛ خەمین ☰ حزین

خەمباری / xembarî/: ناو. دڵتەنگی؛ دڵخۆری؛ ماتی ☰ اندوە

خەمتین / xemtîn/: چاوگ. کز بوونی ئاگر ☰ کم‌سو شدن آتش

خەمچوور / xemçûr/: ناو. قەمچوور؛ پووشانە و سەرانەی ماڵات بۆ ئاغا و دەوڵەت ☰ مالیات دام و احشام

خەمخانە / xemxane/: ناو. خەفەتخانە؛ شوێنێ کە هۆی خەم و خەفەت بێ ‹دەردی مە ئەگەر نەهاتووان بیزانن/ ڕوو ناکەنە ئەم خەیمە شڕەی خەمخانە «هەژار، *چوارینەکانی خەییام*»› ☰ غمخانە

خەمخوار / xemx(i)war/: ☜ **خەمخۆر**

خەمخۆر / xemxor/: ئاوەڵناو. خەمخوار: ١. دڵتەنگ ٢. دڵسۆز ‹گوتم: کوردستانی هەموو شت. من و هەزارانی وەک من بۆیە تۆ وەک بت دەپەرستین کە خەمخۆری کوردستانی «هەژار، *چێشتی مجێور*»› ☰ ١. غمگین ٢. غمخوارە

خەمخۆرک / xemxorik/: ناو. خەمخۆرکە؛ قەڵشی زەوین لە بەر بێئاوی ☰ سلە؛ ترک زمین از بی‌آبی

خەمخۆرکە / xemxorke/: ☜ **خەمخۆرك**

خەمخۆرە / xemxore/: ناو. خەمەخۆرە: ١. مشوورخۆر؛ سەرپەرستی دڵسۆز ٢. مشوورخۆرە؛ شاهۆ؛ شینەشاهۆ؛ شاوەشینکە؛ شاوەشینە؛ شاوە؛ شاڤاشین؛ شاڤەشین؛ شاڤ؛ واق؛ واقواقکەرە؛ تووتەک؛ بۆتیمار؛ ویرغال؛ چرک؛ مەلوو؛ داوداوەکۆستە؛ باڵدارێکی گەورەی مل و قاچ درێژە هەر لە ئاوان دەبێ، لە لێلایی بەیانی و ئێواران دەخوێنێ و دەنگی وەکوو هەنیسکەی گریان وایە ☰ ١. سرپرست دلسوز ٢. اگرت ساحلی

خەمخۆری / xemxorî/: ناو. ١. کار و ڕەوتی خەم خواردن ‹سەر لەبۆ سەربازی چاکە نەک لەبۆ چەتفەی گران/ دڵ لەبۆ خەمخۆری چاکە نەک

لەبۆ میهری کچان «قانع»› ٢. کاری سەرپەرستی کردنی دڵسۆزانە ‹خەمخۆری کە نەکرێ لەم جیهانە/ تێکچوون بەشی هەرد و عاسمانە «هەژار، *مەموزین*»› ☰ ١. غمخواری ٢. غمخوارگی

خەمخـەمۆک / xemxemok/: نـاو. خــەمخەمۆکــە؛ گوڵی ڕەز؛ شکۆفەی داری مێو ☰ شکوفەی درخـت انگور

خەمخەمۆکە / xemxemoke/: ☜ **خەمخەمۆك**

خەمرک / xemrk/: ناو. کانی و شینایی لە ناو بیاواندا ☰ واحه

خەمرەشۆک / xemreşok/: ☜ **خمرەشۆك**

خەمری / xemrî/: نـاو. ١. پەرچووکـە؛ پرچـی سـەر تەوێڵ ٢. تـوێڵ پـێچ؛ ئـەنی‌بەنـد ☰ ١. زلـف روی پیشانی ٢. پیشانی‌بند

خەمڕە / xemře/: ناو. ١. قوولکەی ئاو تێدا وەسـتاو ٢. کووپەی زۆر زەلام ☰ ١. گودال آب ٢. خُم بزرگ

خـەمڕەوێـن / xemřewên/: ئاوەڵـناو. ئــاودەنگی؛ وەروێڕکە ‹خەمڕەوێنێک لێرە من ناکەم بەدی/ چـۆن پەنا بۆ مەی نەبەم، ساقی ئەدی؟! «هێمن»› ☰ غمزُدا

خەمزە / xemze/: ناو. چاوبـازی؛ کزونیـز؛ نـازی بـە چاوان ‹تەماشا تەرزی تەیران شیرینی وەک شـابازی/ لارە و لەنجە و نەزاکەت، نازاری و خەمزە و نازی «مەلا سادق نگلی»› ☰ غمزه

خەمســـار / xemsar/: ئاوەڵـــناو. خەمســـــــارد؛ کەمتەرخەم؛ گوێ‌نەدەر بە کار؛ خـۆ لـە کـار بـوێر ‹خۆی بە ئازا و بـەرپرس و ئێمەشـی بـە خەمسار لـە قەڵـەم داوە› »›. هـەروەها: **خەمساری** ☰ لاابـالی؛ لاقید

خەمسارد / xemsard/: ☜ **خەمسار**

خەمشـە / xemşe/: نـاو. ١. سســـتی؛ کـار و ڕەوتی گوێ نەدان بە کار؛ خۆ گێـل کـردن ٢. *[شـوورەیی]* شەرمی ژن ☰ ١. اهمال ٢. شرمگاه زن

خەمشـەبیر / xemşebîr/: نـاو. تـۆز و دووکەڵـی زۆر داوەستاو ☰ غبار و دود تیره و راکد

خەمشەسەرێ[1] / xemşeserê/: نـاو. کاری بە تەمەڵی؛ کاری نابەدڵ ☰ انجام کار با اهمال

خەمشەسەرێ[2]: ئاوەڵـناو. تەمبەڵ و خۆگێلکەر لە کـار ☰ تنبل و اهمال‌کار

خـەمکێش / xemkêş/: ئاوەڵـناو. خــەمیار؛ خەفــەتبار ‹دوور کەوتەی وەتـەن دوور وەڵاتـەنان/ خــەمکێش و خەمبار خەم خەڵاتەنان «بێسارانی»› ☰ غمدیده

خەمگین / xemgîn/: ئاوەڵناو. خەفەتبار؛ مەینەتبار ☰ غمگین

خەمگینی / xemgînî/: ناو. تەمیان ☰ اندوه

خـەمل / xeml/: نـاو. خــەمڵ: ١. غــەمل؛ خشــڵ؛ زەنبەر ٢. جوانکاری؛ ئـارایش ٣. بـەراوەرد؛ کـار و ڕەوتی قەرسـاندن ☰ ١. زیـور ٢. آرایـش ٣. بـراورد؛ ارزیابی

خەملاندن / xemlandin/: چاوگ. ١. ڕازاندنـەوە ٢. بەراورد کردن ☰ ١. آراستن ٢. براورد کردن

خەملانـدی / xemlandî/: ئاوەڵـناو. خــــەملی؛ ڕازاوە؛ خشڵ و جلی جوان دەبەرکراو ☰ آراسته

خەملی / xemlî/: ☜ **خەملاندی**

خـەملینۆک / xemlînok/: نـاو. جوانکــەر؛ جوانکـــار؛ خەملێن؛ موویکـار؛ کەسـێ کـە پیشـەی ئـارایش کردنە ☰ آرایشگر

خەمڵ / xemł/: ☜ **خەمل**

⊡ **خەمڵ کردن**: خەملین؛ بەراورد کردن؛ قەرسـاندن ☰ ارزیابی کردن؛ تخمین زدن

خـەمڵان / xemłan/: چـاوگ. تێپـەڕ. //خــــەملای؛ دەخەملێی؛ بخەملێ// خەملین: ١. ڕازانەوە ‹بـەهار بوو دیسان خەملی وەک بەهەشـت/ مێـرگ و لاپـاڵ و بەندەن و پێدەشت «هێمن»› ٢. قەرسـان؛ بـەراورد بوون ☰ ١. آرایش شدن ٢. ارزیابی شدن

■ ئاوەڵـناوی بـەرکاری: خــەملاو/ چـاوگی نـەرێنی: نەخەملان

خەمڵاندن / xemłandin/: چاوگ. تێپەڕ. //خەملاندت؛ دەخەملێنی؛ بخەملێنە// خـەملاتن: ١. غەملانـدن؛ جوان کردن؛ ڕازاندنەوە بە خشڵ و جلکی جوان ٢. قەرساندن؛ بەراورد کـردن ▤ ١. آراسـتن ٢. بـرآورد کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخەملاندن

خەمڵانن / xemłanin/: ☜ **خەملاندن**

خەمڵاو / xemław/: ئاوەڵـناو. غەملـیو؛ خەملـیو: ١. ڕازاوە؛ جـوانکراو ٢. قەرسـاو؛ بـەراوردکراو ▤ ١. آراسته ٢. برآوردشده

خەمڵکراو / xemłk(i)raw/: ئاوەڵـناو. قەبلاو؛ قرسـاو؛ بەراوردکراو ▤ ارزیابی‌شده

خەمڵین / xemłîn/: ☜ **خەملان**

خەمڵیو / xemłîw/: ☜ **خەملاو**

خەمڵێن / xemłên/: نـاو. ١. ڕازێنـەوە؛ جوانکـەر ٢. قەرسێن؛ بەراوردکەر ▤ ١. آرایشگر ٢. برآوردکننده

خەمناک / xemnak/: ئاوەڵـناو. خـەمبار؛ غـەمناک ‹خەمناکم خەمناک، خەمناکم خـەمناک/ جـە جـەور گەردوون، خەمناکم خەمناک «بێسارانی»› ▤ غمناک

خەمنامە / xemname/: ناو. تراژێـدیا؛ سـۆزنامە ▤ تراژدی

خەمناندن / xemnandin/: چاوگ. ڕێـز گـرتن ▤ احترام گذاشتن

خەموخەفەت / xem û xefet/: نـاو. تـانۆت؛ کول‌وکەسەر ▤ غم و غصه

خەمۆ / xemo/: ئاوەڵـناو. خەمە؛ بەخەم بـۆ هـەموو کەس ▤ شریک غم دیگران

خەمۆش / xemoş/: ئاوەڵناو. بێـدەنگ؛ وسـکوت ▤ خاموش؛ ساکت

خەمۆک / xemok/: ئاوەڵناو. گرژ؛ دوژ؛ ژاکاو ▤ افسُرده

خەمۆکی / xemokî/: ناو. گرژی؛ کزی و خـەمباری ▤ افسردگی

خەموور / xemûr/: ئاوەڵـناو. دەم و چـاو سـپی و ڕەش (پەز و ...) ▤ دارای صورت ابلق (گوسفند و ...)

خەمە / xeme/: ☜ **خەمۆ**

خەمەت / xemet/: ☜ **خزمەت**

خەمەخۆرە / xemexore/: ☜ **خەمخۆرە**

خەمەرە / xemere/: نـاو. گرفـت؛ هـەبلاوی؛ نەخۆشی هـەرس نـەکردنی خـۆراک ▤ بیماری امتلا

خەمەگرۆ / xemeg(i)ro/: ☜ **خمخمۆك**

خەمەگروو / xemeg(i)rû/: ☜ **خمخمۆك**

خەمەگڕوو / xemeg(i)řû/: ☜ **خمخمۆك**

خەمیر / xemîr/: نـاو. هەویر؛ خەیویر؛ ئاردی لە ئاو کراوی شێلدراو بۆ نان ▤ خمیر

خەمیرە / xemîre/: ناو. هەویرترش؛ ئامیانی هەویر ▤ خمیرمایه

خەمیلاندن / xemîlandin/: چـاوگ. خەملانـدن؛ جوان کردن ▤ آراستن

خەمین / xemîn/: ئاوەڵـناو. مەینـەتبار؛ دڵـتەنگ ‹هەرکەس خەمینەن بەیۆ وە لای من/ خـەم چـەنی خەمان زوو مەبۆ ساکن «بێسارانی»› ▤ غمگین

خەن / xen/: ناو. ١. گەردن؛ مل؛ ئەستۆ؛ ئەوک ٢. خەنە؛ کەن؛ دۆخی پێکەنین؛ خەنین ▤ ١. گردن ٢. خنده

خەنازیر / xenazîr/: نـاو. خـەنازیل؛ غـەنازیر؛ غەنازیل؛ غەنازیلە؛ کۆمەڵە لکی لەنفاوی لامل کە بڕێ جار زۆر گەورە دەبنەوە ▤ خنازیر

خەنازیل / xenazîl/: ☜ **خەنازیر**

خەنان / xenan/: ئاوەڵـناو. *[مـەجاز]* پشـکووتوو؛ بشکفتی ▤ شکفته؛ بازشده

خەناندن / xenandin/: چـاوگ. کەنانـدن؛ وە پێکەنین هێنان ▤ به خنده آوردن

خەناوک / xenawik/: ناو. خەناوکە؛ گـەردن‌بەنـد؛ ملیوانە؛ ملوانکە؛ گەردانە ▤ گردنبند

خەناوکە / xenawke/: ☜ **خەناوك**

خەنجۆک / xecok/: ☜ **خەنجەر**

خەنجەر / xencer/: ناو. خنجەر؛ خنجێر؛ خەنجۆک؛ خەنجێر؛ خینگر؛ کێردی درێژی خواری دەسکدار ‹چەند نۆکەر، دەس لەسەر دەسکی خەنجەر، چەشنی پەیکەرەی بەردین، بێ دەنگ وەستاون «سوارە»› ف خنجر

خەنجەربازی / xencerbazî/: ناو. گەمە بە خەنجەر ف خنجربازی

خەنجەربالْ / xencerbał/: ☜ **چەورووکە**

خەنجەربالْە / xecerbałe/: ☜ **چەورووکە**

خەنجەردەم / xencerdem/: ناو. خەنجەردەمە؛ دارکوتە؛ دارەسمە؛ دارتەقێنە ف دارکوب

خەنجەردەمە / xencerdeme/: ☜ **خەنجەردەم**

خەنجەرە / xencere/: ناو. گیایەکە وەک فاسولیا دەچێ کە لووی هەیە ف گیاهی است

خەنجەرەدمە / xencered(i)me/: ناو. جۆرێ کولە کە کلکی خوار و درێژە ف نوعی ملخ

خەنجەلیس / xencelîs/: ناو. گیایەکە بنەکەی دەخۆن ف گیاهی با پیاز خوراکی

خەنجێر / xecêr/: ☜ **خەنجەر**

خەند / xend/: ناو. قەن؛ قەند ف قند

خەندخەندوک / xendxenduk/: ☜ **خرزەك**

خەندقان / xendiqan/: چاوگ. خەندقین؛ خنکان؛ هەناسە نەمان؛ پشوو لێ بڕان ف خفە شدن

خەندقاندن / xendiqandin/: چاوگ. خنکاندن؛ پشوو لێبڕین ف خفە کردن

خەندقین / xediqîn/: ☜ **خەندقان**

خەندکین / xendikîn/: چاوگ. خنکان ف خفە شدن

خەندۆر / xendor/: ☜ **خەرەند**

خەندە / xende/: ناو. کار و ڕەوتی پێکەنین؛ کەنین؛ خەنین ف خندە

خەندەران / xenderan/: ئاوەڵناو. خەنەران؛ دەم بە پێکەنین و ڕووخۆش ف خندان

خەندەق / xendeq/: ناو. خەندەک؛ خەنەک؛ خەنەق؛ خەرەند؛ کەندالّی هەلّکەندراو ف خندق

⊡ **خەندەق دانەوە** هەلّکەندنی خەندەق ف کندن خندق

خەندەک / xendek/: ☜ **خەندەق**

خەندەلک / xendelik/: ☜ **خەرتەلە**

خەنزار / xenzar/: ئاوەلناو. ئابڕووتکاو؛ شەرمنەماو. هەروەها: **خەنزاری** ف رسوا

خەنزراندن / xenz(i)randin/: چاوگ. ١. کاری وەک هەلّکزاندنی مووی سەر و پێ ٢. لە هەست و جوولە خستن ف ١. مو (کلەپاچە) را بر آتش گرفتن ٢. از حس و حرکت انداختن

خەنزرین / xenz(i)rîn/: چاوگ. ١. ☜ **خەزرین** ٢. بێ جوولە بوون ف ١. ☜ **خەزرین** ٢. بی‌حس شدن

خەنقاندن / xenqandin/: چاوگ. تاساندن؛ خنکاندن ف خفە کردن

خەنۆ / xeno/: ئاوەلناو. تەمبەڵ و خۆگێلکەر لە کار ف تنبل و اهمال‌کار

خەنۆک / xenok/: ناو. خەنەک؛ تاژی پیر کە ناگاتە کەروێشک ف تازی پیر کە بە شکار نرسد

خەنۆل / xenol/: ئاوەلناو. خەندەران؛ دەم بە پێکەنین ف بشّاش؛ خندان

خەنە / xene/: ناو. ١. کەن؛ کاری پێکەنین؛ خەنین ٢. خەنێ؛ خنیە؛ هەنە؛ هنە؛ بنچکێکە بە گولّی سپی و هۆشەییەوە ٣. خەنێ؛ خنیە؛ هەنە؛ هنە؛ گەردی وشکەوبوو لە گەلّای ئەو گیایە کە وەک ماکێکی ڕەنگی و ئاڕایشی بە کار دەچێ ف ١. خندە ٢و ٣. حنا

خەنەبەنان / xenebenan/: ☜ **خەنەبەندان**

خەنەبەندان / xenebendan/: ناو. خەنەبەنان؛ خەنەپوولێ؛ ڕێوڕەسمی کۆ بوونەوەی ژنان

شەوی پێش بووک بردن کە خەنە دەگرنە دەستی بووک و کیژان ☰ حنابندان

خەنە پوڵی / xenepûłî/: ☜ **خەنەبەندان**

خەنە پێچ / xenepêç/: ناو. لەچکێکی سێ گۆشە بۆ سەری لە خەنە گیراو ☰ دستمال مخصوص بستن سر حنا گرفته

خەنەتیفک / xenetîfik/: ناو. خەنەتیڤک؛ خەنەتیکلە؛ خەنتیلکە؛ کرێژ؛ کرێژە بەرد؛ قرێژە بەرد؛ قۆزەبەرد؛ مەخمەڵێنە؛ گیایەکی بۆری شین‌باو یا قاوەیی و سوورە کە وێڕای جلشین و قەوزە لە سەر بەرد و دار و دەوەن دەڕوێ ☰ گُلسنگ

خەنەتیڤک / xenetîvik/: ☜ **خەنەتیفك**

خەنەتیکلە / xenetîkle/: ☜ **خەنەتیفك**

خەنەتیلکە / xenetîlke/: ☜ **خەنەتیفك**

خەنەران / xeneran/: ☜ **خەندەران**

خەنەزاری / xenezarî/: ناو. شەرمەزاری ☰ شرمساری

خەنەشیرین / xeneşîrîn/: ناوەڵناو. گولـخەندەران؛ کەن جوان وخۆش ☰ شکرخنده

خەنەق / xeneq/: ☜ **خەندەق**

خەنەک / xenek/: ناو. ۱. ☜ **خەندەق** ۲. ☜ **خەنۆك** ۳. نیری شل کە ملی کەڵ و گا ئازار دەدا ☰ ۱. ☜ **خەندەق** ۲. ☜ **خەنۆك** ۳. یوغ شُل کە گردن حیوان را بیازارد

خەنەکچان / xenek(i)çan/: ناو. *[کینایە]* دامێن‌پاکی؛ بێ‌گەردی ☰ پاکدامنی

خەنەگورگە / xenegurge/: ناو. قرێژەبەرد؛ کرێژ ☰ گُلسنگ

خەنەڵ / xeneł/: ناوەڵناو. شان و پیل بە ڕەنگی خەنە (بزن) ☰ شانە حنایی (بُز)

خەنەوڕەنگ / xene w řeng/: ناو. وسمە؛ وزمە؛ خم؛ خوم ☰ وسمە

خەنی / xenî/: ناوەڵناو. کامڕەوا؛ بە ئارەزوو گەیشتوو ☰ کامران؛ کامیاب

خەنیکە / xenîke/: ناو. ۱. قایشی نیر ۲. شێوی ساواری ورد ☰ ۱. یوغ‌بند ۲. آش بلغور ریز

خەنیلە / xenîle/: ناو. پیرخەنیلە؛ چێشتی وردەساواری تراو ☰ آش بلغور ریز

خەنیم / xenîm/: ناو. ۱. دوژمن ۲. دۆستی فاسقی ژنی کەسێک ☰ ۱. دشمن ۲. فاسِق

خەنین / xenîn/: چاوگ. پێکەنین ☰ خندیدن

خەنینەوە / xenînewe/: چاوگ. تریقانەوە؛ پێکەنینی بە قەو ☰ قاه ـ قاه خندیدن

خەنێ / xenê/: ☜ **خەنە ـ۲و۳**

خەو / xew/: ناو. ۱. خوو؛ خاو؛ خەون؛ وەرم؛ خەڤ؛ نڤ؛ خەف؛ هووت؛ هووتە؛ دۆخی حەسانەوەی گیاندار کە لەو حاڵەدا چالاکی لەشی و دەماری دەشکێتەوە و هەستی گیانەوەر لە بەرانبەر بزوێنەری دەرەکیدا کەم دەبێتەوە ۲. خەون؛ وەرم؛ هورم؛ هەون؛ هۆن؛ ئەوەی لەو کاتەدا لە مێشکی گیانداردا وێنا دەکرێت ۳. باری لار بوونەوەی نووکی فەرش و ڕایەخ و قوماشی تووکدار ☰ ۱. خواب ۲. رؤیا ۳. خواب فرش

▣ **خەوی ئاخر**: *[کینایە]* خەوی یەکجاری؛ خەونی هەتایی؛ مەرگ ☰ خواب ابدی

خەوی دەسکرد: ڕەوتی خەو بردنەوە بە هیپنۆتیزم ☰ خواب مصنوعی

خەوی زستانی: زستانە خەو؛ دابەزینی یەکجار زۆری چالاکی ژیان لە زۆرێک گیا و گیانەوەردا کە بە هۆی سارد بوونەوەی هەوا لە وەرزی زستاندا ڕوو دەدات ☰ خواب زمستانی

خەوی یەکجاری: ☜ **خەوی ئاخر**

⊡ **خەو بردن**: لە خەو کردن؛ خەو لێ ساندن ☰ از خواب محروم کردن

خەو بردنەوە: دە خەو ڕاچوون؛ خەو لێ کەوتن ☰ به خواب رفتن

خەو بۆ کەسێ دیتن: *[مەجاز]* پلان بۆ کەسێ دارشتن؛ تەماح لە کەسێ کردن ☰ خواب برای کسی دیدن

خەو بە سەر چوون: لە خەوالوویی قوتار بوون ☰ از خواب‌آلودگی رستن

خەو بینین: خەو دیتن؛ خەون دیتن ☰ خواب دیدن

خەو پەڕین: ☞ **خەو زڕان**

خەو پیاکەفتن: ☞ **خەو لێ‌کەوتن**

خەو پێوە دیتن: ١. کەسێ یان شتێک هاتنە خەو ٢. *[کینایە]* بە ئاواتی شتێکەوە بوون؛ تامەزرۆی (شتێ/ کەسێ) بوون ☰ ١. کسی یا چیزی را به خواب دیدن ٢. خواب چیزی را دیدن

خەو تەقین: ☞ **خەو زڕان**

خەو داگرتن: خەو گرتن؛ خەو بردنەوە؛ خەو زۆر بۆ هێنان ☰ خواب گرفتن

خەو دیتن: ☞ **خەو بینین**

خەو ڕەوین: ☞ **خەو زڕان**

خەو زڕان: خەو زڕین؛ خەو پەڕین؛ خەو ڕەوین؛ خەو تەقین؛ خەو لە چاو پەڕین؛ خەو بە سەر چوون؛ نەمانی خەوالوویی ☰ خواب از چشم پریدن

خەو زڕین: ☞ **خەو زڕان**

خەو شکانە چاو: *[مەجاز]* زۆر ئاتاجی نووستن بوون و لە خەو ڕانەچوون ☰ خواب در چشم شکستن

خەو گرتن: ١. خەو داگرتن ٢. خەو لێ ساندن؛ بێ‌بەش کردن لە نووستن ☰ ١. خواب گرفتن ٢. از خواب محروم کردن

خەو لە چاو پەڕین: ☞ **خەو زڕان**

خەو لێ‌کەوتن: دە خەو ڕاچوون؛ خەو پیاکەفتن؛ نڤستن؛ چاو چوونە خەو ☰ به خواب رفتن

خەو هاتن: ئیشتیا لە نووستن بوون ☰ خواب آمدن

خەو هاتنە دی: دروست خوێندنەوە؛ لە خاڵ دان ‹ئاخری خەوەکەی هاتە دی و ون بووی خۆی دۆزییەوە› ☰ خواب کسی تعبیر شدن

خەو هێنان: باری خەو داهێنان ‹ماس خەو دێنێ› ☰ خواب آوردن

کردنە خەو: دە خەو کردن؛ نڤاندن؛ خەواندن ‹لە پێشدا هەموان دەکاتە خەو، پاشان بۆ خۆی دەخەوێ› ☰ خواب کردن

لە خەودا بینین: ١. خەو پێوە دیتن؛ کەسێک یان شتێک لە خەودا هاتنە بەر چاو ‹دوێشەو دایکمم لە خەودا بینی› ٢. *[مەجاز]* بە خەو بینین؛ دەست نەگەیشتن بە شتێک ‹ماڵی وا من مەگەر بە خەودا ببینم!› ☰ ١و٢. در خواب دیدن

لە خەو ڕاچڵەکان: داچڵەکان لە خەو؛ لە پڕا و بە هۆی کارەساتێکەوە لە خەو هەستان ‹بە زڕەی تەلەفوون لە خەو ڕاچڵەکا› ☰ از خواب پریدن

لە خەو هەستان: لە خەو خەبەر بوونەوە؛ لە خەو ڕابوون ‹نیوەشەو لە خەو هەستام› ☰ از خواب پا شدن

هاتنە خەوی کەسێک: چوونە خەوی کەسێکەوە ‹دوێشەو دایکم هاتبووە خەوم› ☰ به خواب کسی آمدن

خەواتەمار / xewatemar/: ناو. خەوی زۆر گران ☰ خواب بسیار سنگین

خەوار / xewar/: ئاوەڵناو. ١. تایبەتمەندی کەسێ کە زۆر دەخەوێ ٢. *[پلار]* تەنبەڵ؛ تەمەڵ؛ تەوەزەل ☰ ١. پُرخواب ٢. تنبل

خەواڵۆ / xewało/: ☞ **خەواڵوو**

خەواڵوو / xewałû/: ئاوەڵناو. خەواڵۆ؛ خاولی؛ خاوالی؛ خۆوالی؛ خاواڵین؛ خەواوی؛ خەوخەو؛ بێداری هێشتا چاو بە خەو ‹گوتم بە بەختی

خەواڵوو بەسە ئەتۆ بی خودا/ لە خەو هەڵستە زەمانێ بچینەوە ئەولا «حاجی قادر»› ☰ خوابآلوده

خەواڵـوویی / xewałûyî/: نـاو. بـار یـان چۆنیـەتی خەواڵوو بوون ☰ خوابآلودگی

خەواندن / xewandin/: چاوگ. تێپەڕ. //خەوانـدت؛ دەخـــەوێنی؛ بخەوێنـــە// خەفانـــدن؛ خـــەفانن؛ خـــەفنای: ١. نوانـدن؛ دە خـــەو کـــردن ٢. لـــە نەخۆشخانە ڕاگرتن ٣. نەوانـدن؛ چەمانـدن ☰ ١. خواب کردن ٢. بستری کردن ٣. خواباندن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەخەواندن

خەواوی / xewawî/: ☜ **خەواڵوو**

خەوپەرژێن / xewperjên/: نـاو. لێکدەرەوەی خەو ☰ معبر خواب

خەوپەڕیو / xewpeřîw/: ئاوەڵـناو. زڕاو؛ زڕیـاگ ☰ خوابپریده

خەوپەڕێن / xewpeřên/: ☜ **خەوزڕێن**

خـەوتن / xewtin/: چـاوگ. تێنەپـەڕ. //خــــەوتی؛ دەخەوی؛ بخەوە// خـەفتن: ١. نووسـتن؛ چوونـە خەو ٢. درێژ بوون؛ هەڵاژیان؛ خۆ لە گـەزدان ٣. /مەجاز/ چالاکی یـان جـم و جـووڵ نـەمان ‹کـار خـەوتن› ٤. /کینایـە/ دامرکـان؛ هـەدران؛ کـەم بوونەوەی توندی ‹دەنگ و هەرا خەوت› ٥. /کینایە/ نیشتنەوە؛ ساف بوون؛ لـە دەرپـەڕیوی و چـرچ و لـۆچی دەرهـاتن ‹ئوتـووی بکـە، بـا چرچـەکانی بخـەوێ› ٦. /کینایـە/ هاوجـێ بـوون؛ سـەرجێی کردن؛ تێکەڵ بوونی جینسی لەگـەڵ کەسـێکدا ‹خودا دەزانێ لەگەڵ چەند کەسـدا خـەوتووە› ☰ ١. خوابیدن ٢. دراز کشیدن ٣تا۶ خوابیدن

■ ئاوەڵـناوی بـەرکاری: خـەوتوو/ چـاوگی نـەرێنی: نەخەوتن

خەوتنان / xewtinan/: ناو. ماوەیەک دوای نوێژی شێوان؛ شەو کاتی خەوتن ☰ شامگاه

خەوتـوو / xewtû/: ئاوەڵـناو. نووســتوو؛ خــەفتگ؛ نفستی: ١. خەو لێکەوتوو ٢. /کینایە/ بـێخەبـەر ٣. /کینایە/ لە کار کەوتوو ☰ ١. خوابیده ٢. بیخبر ٣. از کار افتاده

خەوتە / xewte/: ئاوەڵـناو. خەوخـەو؛ خـەوخۆش؛ خەوۆک ☰ خوشخواب

خەوخان / xewxan/: چاوگ. بێ تاقـەت و سسـت بوون ☰ سست شدن

خەوخانـــــدن / xewxandin/: چـــــاوگ. ١. وێکچواندن ٢. گێژ کردن؛ سەر لێشـێواندن ٣. خستن ٤. نواندن؛ نیشان دان ٥. خەو لێ خستن ☰ ١. تشبیه کردن ٢. گیج کردن ٣. انداختن ۴. نشان دادن ۵. خواب کردن

خەوخۆش / xewxoş/: ☜ **خەوتە**

خەوخەو / xewxew/: ☜ **خەوتە**

خەوخەوی / xewxewî/: ☜ **خەواڵوو**

خەوخین / xewxîn/: چاوگ. وێکچوون؛ لـە یـەک چوون ☰ شباهت داشتن

خەور^1 / xewr/: نـاو. ١. ژەنگی تەنکی سەر ئاوێنـە ٢. هەویر ☰ ١. زنگار آینه ٢. خمیر

خەور^2: ئاوەڵناو. ١. غەور؛ لێڵ ٢. بە تەم و مژ ☰ ١. کدر ٢. مەآلود

خەوران / xewran/: چاوگ. کولانەوەی برین ‹برینا من خەوری› ☰ به درد آمدن زخم

خەوراندن / xewrandin/: چاوگ. ١. کولاندنەوەی برین ٢. کـێڵان (زەوی و ...) ☰ ١. بـه درد آوردن زخم ٢. کاشتن

خەورترش / xewrtirş/: ☜ **هەویرترش**

خـەورین / xewrîn/: چـاوگ. کێڵـڕان (زەوی و ...) ☰ کاشته شدن

خەوڕۆ / xewřo/: ناو. کەسێ کە بـە دەم خـەوەوە دەڕوا ☰ کسی که در خواب راه میرود

خـەوڕۆژک / xewřojik/: نـاو. بەسـەرهاتی بـە درۆ گێڕانەوە ☰ تعریف سرگذشت دروغین

خەورِەوێن / xewřewên/: ☜ **خەوزڕێن**

خەوزڕاو / xewz(i)řaw/: ئاوەڵناو. زڕخەو ■ از خواب پریده

خەوزڕاوی / xewz(i)řawî/: ناو. بێخەوی ■ آشفته خوابی

خەوزڕێن / xewz(i)řên/: ئاوەڵناو. خەوپەڕێن؛ خەورِەوێن؛ تایبەتمەندی کار یان شتێ کە داهێزانی خەو ناهێڵێ ■ از بین برندەی خواب

خەوسووک / xewsûk/: ئاوەڵناو. لە خەوا لە سەر هەست ■ سبک‌خواب

خەوش / xewş/: ناو. ١. عەیب؛ کەمایەسی؛ خەش ‹هەتا جۆگە ئاوێ بە وشکی دەبینم/ ئەڵێی مێرگی ڕوخساری کیژێکی کاڵ و منالە/ بە کووزی تەمەن، جارەجوانێکی پڕخەوش‌وخاڵە/ تەشەنداره جەرگی برینم! «سوارە»› ٢. دەنکی چرووک و بێگانە لە ناو دەغڵدا ٣. خشڵ؛ زەنبەر ■ ١. نقص ٢. دانەهای ناباب در غلّه ٣. زیور

خەوش‌وخاڵ / xewş û xał/: ناو. زبڵ‌وزاڵ؛ زبڵ؛ کرس؛ شەخەڵ؛ زوێڵ؛ خاشاڵ ■ آشغال

خەوقورس / xewqurs/: ئاوەڵناو. خەوگران ■ سنگین‌خواب

خەوگا / xewga/: ناو. جێخەو ■ خوابگاه

خەوگران / xewg(i)ran/: ئاوەڵناو. خەوخۆش؛ تایبەتمەندی کەسێ کە دێر لە خەو هەڵدەستێ ■ گران‌خواب

خەول / xewl/: ناو. گلار؛ گل؛ تل؛ خلۆر ■ غلت؛ تلو

خەولان / xewlan/: چاوگ. گلار بوونەوە؛ خلۆر بوونەوە؛ تل خواردن ■ غلتیدن

خەولاندن / xewlandin/: چاوگ. تلۆر کردنەوە ■ غلتاندن

خەولێ / xewlê/: ☜ **خەیلێ**

خەومەت / xewmet/: ناو. خزمەت؛ ڕاژە ■ خدمت

خەون / xewn/: ناو. خەو؛ خۆو: ١. خەف ٢. شتانێ کە لە خەوا دەبینرێن ■ ١. خواب ٢. رؤیا

▣ **خەونی ئاڵۆز**: خەوی پەرێشان؛ خەوی بێ‌سەروبەر ■ خواب پریشان

▣ **خەون دیتن**: ☜ **خەو بینین**

خەونامە / xewname/: ناو. خاونامە؛ کتێبێک کە واتای خەوی تێدا نووسراوە ■ کتاب تعبیر خواب

خەوناوکە / xewnawke/: ناو. مێخەکی؛ مێخەک ■ میخک

خەونسکێ / xewniskê/: ☜ **خەونووچکە**

خەونووچکە / xewnûçke/: ناو. خەوەنیچکە؛ خەوەنووچکە؛ خەونسکێ؛ خەوەکوتکێ؛ خەوەنشکێ؛ بیرەوخەو؛ سووکەڵەخەو؛ بۆرژان؛ پۆنژین؛ ویژینگ؛ وەنەوزەکوتێ؛ خاوێر؛ خلماش؛ وەنەوز؛ چۆرت؛ غەوغەوە؛ بارینە؛ نوقرشک؛ نوقورشک؛ پینەک؛ پینۆک؛ وڕین؛ قنگەخەو؛ قنەخەو؛ دۆخی وەنەوز دان بە دانیشتویی یان بە پاوە، بە شێوەیەک کە لە سەر یەک سەر داکەوێ و کەسەکە ڕاچلەکێ ■ پینکی

خەونیچکە / xewnîçke/: **خەونووچکە**

خەووخەیاڵ^{1} / xew û xeyał/: ناو. شتی سەر بە دنیایەکی خەیالی و دوور لە ڕاستی ‹بەلام ئەوین زۆرتر لەو دلانەدا ئارام ئەگرێ کە تان‌وپۆیان لە خەووخەیال پێکهاتووە. زرمە و خرمەی پێ و چەک لە کوێ و جیهانی نەرم و نیانی ئەوین لە کوێ؟ «سوارە»› ■ خواب‌وخیال

خەووخەیاڵ^{2}: ئاوەڵناو. خەیاڵ‌پلاو؛ دوور لە ڕاستی ‹بەلام گیانە ڕێگای مێشکمان لە چاوی/ ڕێبواری بەنگ‌کێشا خەووخەیال بوو «گۆران»› ■ خواب‌وخیال

خەووۆک^{1} / xewok/: ☜ **خەفۆك**

خەووۆک^{2}: ☜ **خەوتە**

▪ **خەوە** / xewe-/: پاشەوشە. خاوەن دیوی خەوتن ‹سێ‌خەوە› ■ ـ خوابە

خەوەر / xewer/: ☜ **خەبەر**

⊡ **خەوەر دان**: ☜ **خەبەر دان**

خەوەردار / xewerdar/: ☜ **خەبەردار**

خەوەردز / xewerdiz/: ناو. جاسووس؛ شووفار؛ زوانگیر ف جاسوس

خەوەردەر / xewerder/: ناو. هەواڵدەر ف خبررسان

خەوەرهێن / xewerhên/: ناو. کاتۆر؛ هەواڵدەر ف خبررسان

خەوەزینگ / xewezîng/: ناو. حەپەرووت؛ حەپەلووت؛ بێخەبەری و بێخەیاڵی ف هپروت

خەوەشکێ / xeweş(i)kê/: ناو. خەوەنشکێ؛ باوێشک؛ ژاژک؛ قەدجەرە ف خمیازە

خەوەکوتکێ / xewekutkê/: ☜ **خەونووچکە**

خەوەنشکێ / xewenişkê/: ☜ **خەونووچکە**

خەوەنووچکە / xewenûçke/: ☜ **خەونووچکە**

خەوێر / xewêr/: ناوەڵناو. خەو و بێگار؛ خەفتە و وریا ‹لە خەوێردا بووم کە دەنگی گرین و ڕۆڕۆ هەڵسا› ف خواب‌وبیدار

خەوێن١ / xewên/: ناو. گیای دەرمانەبرک، بۆ کەم کردنەوەی چەوری و تەوژمی خوێن بەکەڵکە ف ملیس

• **خەوێن**٢: پاشوشە. دە خەو ڕاکەر ف ـ خوابان

خەی / xey/: دەنگ. ئۆخەی: ١. گیانە؛ گیانەکەم؛ وشەی خۆشەویستی نواندن ٢. وشەی هان دان ٣. ئافەریم؛ وشەی پەسن دان ف ١. عزیزم؛ کلمەی تحبیب ٢. جانمی؛ کلمەی تشجیع ٣. آفرین؛ کلمەی تحسین

خەیابان / xeyaban/: ☜ **خیابان**

خەیات / xeyat/: ناو. جل‌دوور؛ بەرگ‌دوور ف خیاط

خەیاتە / xeyate/: ناو. ١. گشتەکی ئاوریشم ‹خەیاتە خاسان› ٢. سوورەساقە؛ زەڕنەقووتە؛ بەچکە مەلیچکی تووکلێ‌نەهاتوو ٣. پرچی گەرمەشانی ف ١. نخ تاب‌دادەی ابریشمی ٢. جوجە گنجشک پر درنیاوردە ٣. کاکُل ذرت

خەیاتەکێش / xeyatekêş/: ناو. دەرزی تایبەتی بۆ خەیاتە ف سوزن ویژەی نخ ابریشمی

خەیاتی / xeyatî/: ناو. بەرگ‌دووری؛ پیشەی جلدوور ف خیاطی

خەیار / xeyar/: ناو. هارووژ ئاروو؛ خیار؛ خێیار؛ هاروێ؛ ئاروێ: ١. بنەگیایێکی لاسک‌ڕاکشاوی تووکنە بە گەڵای پانی ددانەدار، گوڵی زەرد و بەری خۆراکی بۆنخۆشەوە ٢. بەری ئەو گیایە ف ١و٢. خیار

خەیارچەمبەر / xeyarçember/: ناو. خەیارچەمەر: ١. ترۆزی ٢. خەیارشنگ؛ بەری گیایەکە بۆ دەرمان دەشێ ف ١. خیارچنبر ٢. خیارچنبر دارویی

خەیارچەمەر / xeyarçemer/: ☜ **خەیارچەمبەر**

خەیاردێمی / xeyardêmî/: ناو. کاڵەکەمارانە؛ کاڵگەمارانە؛ شوویتەمارانە؛ گوژاڵک؛ کوژاڵک؛ هەنزەل؛ زەرەنگ؛ زەرەند؛ گووژەل؛ گوهێ شەیتانک؛ تەحلەسێف؛ تەحلەسێڤ؛ ژوژاڵک؛ زڕکەتاڵ؛ شفتی‌تالک؛ شفتی‌تالە؛ شمتی‌تالک؛ شوومی شەیتونی؛ گونەسر؛ گوێ‌بەلە؛ خیارگورگ؛ گیایەکی وەک شووتی کە تاڵ و ژاراوییە و بۆ دەرمان ئەشێ ف هندوانەی ابوجهل

خەیارشنگ / xeyarşing/: ناو. ترۆزی؛ چەمەرە خەیار؛ خیارشنگ؛ خیارشینگ ف خیارچنبر

خەیارۆک / xeyarok/: ناو. خەیارە؛ خەیارەک؛ قوونێر؛ جۆرێ کوانە کە زۆرتر لە نشینگە و لاڕان دێت ف نوعی دمُل

خەیارە / xeyare/: ☜ **خەیارۆك**

خەیارەک / xeyarek/: ☜ **خەیارۆك**

خەیارەمارانە / xeyaremarane/: ناو. گیایەکە بۆ ڕەواندنەوەی ماس و پەنەمانی ئەندام بەکەڵکە ف خیار خر

خەیاڵ / xeyał/: ناو. ١. بوورە؛ بیر؛ یاد؛ کاری هێنانە بەر چاوی شتێک لە مێشکدا، کاتێک کە

ئەو شتە لە پێش چاودا نەبێ ‹خەیال دەمباتە جێژوانی شەوانی لاوەتی، ئەمما/ خرینگەی بازنە و خرخاڵ و بەرمووری ئەوم نایە «هێمن»› ٢. گومان؛ گەمان؛ تێڕوانین؛ بۆچوونێک کە بە بۆنەی بە هەڵە چوونی هزر و مێشکەوەیە ‹ئاگری هەولم بە جۆش و هەڵمەتی حرسم گران/ دائیما غەرقی خەیاڵی پووچ و بێمەعنا منم «قانع»› ٣. بۆچوون؛ بیرێ کە هێشتا نەهاتبێتە دی ‹هێندێک بە خەیاڵ لە دین و ئایین ژیرن/ لایەک بە گومان لە بێگومانی گیرن «هەژار، *چوارینەکانی خەیام*»› ٤. وەهم؛ شتی نەشیاو ‹تا وزەی بیر و خەیاڵ سەر دەکەوی/ کە لە گوڕ کەوتی وەها وەردەکەوی «سوارە»› ٥. دڵپەرتی؛ دڵشەوشاوی؛ داگیراوی هزر و بیر ‹بۆ شاری سولەیمانییە فەریاد و فوغانم/ دایم لە خەیاڵ و غەم و تەبدیلی هەوا خۆم «عارف سائیب»› ☰ ١تا٣. خیال ۴. وهم ۵. دلمشغولی

⧈ **خەیاڵی خاو:** خەیاڵپلاو؛ بیری پووچەڵ ‹گەرچی لای ئاغا خەیاڵی خاوە میللیەت/ من لە لام باشە، هەتا ماوم خەیاڵی خۆم دەکەم! هێمن»› ☰ خیال خام

⊡ **خەیاڵ کردن:** گومان کردن؛ وا زانین ☰ خیال کردن

خەیاڵی کەسێک تەخت بوون: دڵنیا بوون؛ ئاسوودەخاتر بوون ☰ خیال کسی جمع بودن

کەوتنە خەیاڵەوە: وە خەیاڵ کەوتن؛ تووشی دڵپەرتی بیرداگیراوی بوون ☰ به خیال افتادن

خەیالات / xeyałat/: ناو. فکر و خەیاڵ؛ ساوێر؛ وەژارە؛ شەڤرەشک؛ خاو و خیاڵ ‹بەسەرچوو دوور لە تۆ، باخی خەیالات/ نە بوونی ما نە بۆنی ما نە غونچەی «ناری»› ☰ خیالات

خەیاڵاوی / xeyałwî/: ئاوەڵکار. تێکەڵ بە ترس و گومان ‹جادە چۆڵ و سێبەر بوو، کات بەیانی/ ئەڕۆیشتم خەیالاوی ئەمڕوانی «گۆران»› ☰ آمیخته با خیالات

خەیاڵبڵاو / xeyałb(i)ławْ/: ئاوەڵناو. دڵپەشۆکاو؛ دڵپەرێشان ☰ آشفته‌خاطر

خەیاڵبڵاوی / xeyałb(i)ławî/: ناو. دڵپەرتی؛ ناخاترجەمی ☰ تشویش

خەیاڵپڵاو / xeyałp(i)ław/: ناو. ئارەزووی نەوەدی ☰ خیال خام

⊡ **خەیاڵپڵاو کردن:** بە خەیاڵی خۆش بن لێفەوە بوون؛ خەیاڵی دوورەدەست کردن ☰ خوش‌خیالی کردن

خەیاڵپەروەر / xeyałperwer/: ئاوەڵناو. خاوەن ئۆگرەتی یان توانایی خۆش کردنی وێنە و دیمەنی خەیاڵی. هەروەها: **خەیاڵپەروەری** ☰ خیالپرداز

خەیاڵی / xeyałî/: ئاوەڵناو. خەیالاوی: ١. ناڕاست؛ درۆیی ٢. نەکردنی؛ ناکردنی؛ نەشود ☰ ١و٢. خیالی

خەیان^{1} / xeyan/: ناو. دوخمان؛ خائین؛ خایەن؛ کەسێ کە تووشی تاوان و خەیانەت بووە ☰ خاین

خەیان^{2}: ئاوەڵناو. دوخمان؛ خائین؛ خایەن؛ خاوەنی خووخدە یان هۆگریی بە خەیانەت ☰ خاین

خەیانن / xeyanin/: ☜ **خایاندن**

خەیانەت / xeyanet/: ناو. غەیانەت؛ ناپاکی؛ دوخمانی؛ ناڕاستی لە دۆستیدا ☰ خیانت

خەیب / xeyb/: ناو. */فەرمەنگی خەڵکی/* پیوار؛ نادیاری ☰ غیب

خەیبی / xeybî/: ئاوەڵناو. */فەرمەنگی خەڵکی/* نادیار؛ بەرپیوار؛ نە لەبەرچاو ☰ غیبی

خەید / xeyd/: ناو. ڕک؛ ڕق؛ تووڕەیی ☰ خشم

خەیداندن / xeydandin/: چاوگ. تووڕە و زویر کردن ☰ عصبانی کردن

خەیدۆک / xeydok/: ئاوەڵناو. هەمیشە تووڕە و ڕکهەستاو ☰ پرخاشگر

خەیدی / xeydî/: ئاوەڵناو. تووڕە؛ قەڵس؛ ڕکهەستاو

☰ خشمگین

خەیدین / xeydîn/: چاوگ. تووڕە بوون؛ قەڵس بوون؛ ڕق هەستان ☰ خشمگین شدن

خەیر¹ / xeyr/: ☜ **خێر**¹

خەیر²: ئاوەڵکار. نا؛ نە؛ خێر ☰ خیر

خەیر³: ئامراز. *[فەرهەنگی خەڵکی]* جگە؛ بێجگە ☰ جُز

خەیرا / xeyra/: ئاوەڵناو. زرینگ؛ زرنگ ☰ زرنگ

خەیزەران / xeyzeran/: ناو. ئارج؛ گوهیش؛ حەیزەران؛ بامبوو؛ تەڕگەز؛ قامیشەهێندی؛ قامیشی گەرمیان؛ گیایەکی چەن جۆرەی ناوچەی گەرم و شێدارە لە لقەکانی گۆچان و داردەس دروست دەکەن و لە گەڵا و پێستەکەشی تەناف و ڕایەخ دەچنن ☰ خیزران

خەیلێ¹ / xeylê/: ئاوەڵناو. خەولێ؛ گەلێ؛ گەلەک؛ زۆر؛ بە هەندێکی گەورەی نادیارەوە ‹خەیلێوەن ئازیز شای نەونەمامان/ پەی شیفای زامان نامەکەش نامان «مەولەوی»› ☰ خیلی

خەیلێ²: ئاوەڵکار. خەولێ؛ گەلێ؛ گەلەک؛ زۆر؛ زەحف؛ زاف؛ فریە؛ فرە ‹ئاخر سەفەرەن ڕا خەیلێ دوورەن/ مەنزڵ بێ پایان تۆشە زەروورەن «مەولەوی»› ☰ خیلی

خەیمە / xeyme/: ناو. خێوەت؛ چادر؛ کۆن ☰ خیمە

خەین / xeyn/: ئامراز. جگە؛ بێجگە؛ بەجگە؛ جیا لە ☰ بجز

خەیویر / xeywîr/: ☜ **خەمیر**

خی / xî/: ناو. خەریکی؛ دۆخی خەریک بوون ☰ اشتغال

خیا / x(i)ya/: ناو. ڕەوتی یخ دانی وشتر ☰ کار بر زانو نشاندن شتر

▣ **خیا کردن**: یخ دان ‹هیشترێ خیا بکە!› ☰ نشاندن شتر

خیابان / x(i)yaban/: ناو. خەیابان: ١. شەقام؛ ڕێگای بەر پان و هەموانی لە شار یان لادێدا کە گەڕەکان لێک گرێ دەدا و هاتوچۆی تێدا دەکرێ ٢. *[کۆن]* بازی نێوان خێوەتان ☰ ١. خیابان ٢. فاصلەی میان ردیف خیمەها

خیار / x(i)yar/: ☜ **خەیار**

خیارشنگ / x(i)yarşing/: ☜ **خەیارشنگ**

خیارشینگ / x(i)yarşîng/: ☜ **خەیارشنگ**

خیارگورگ / x(i)yargurg/: ☜ **خەیاردێمی**

خیپ / xîp/: ناو. ١. کەل‌وپەلی فاڵگرەوە ٢. تاشەبەردی نووک‌تیژ ☰ ١. ابزار فال‌بین ٢. صخرەی نوک‌تیز

خیپشنە / xîpş(i)ne/: ئاوەڵناو. کورتەباڵای قەڵەو ☰ کوتولەی چاقالو

خیپشە / xîpşe/: ئاوەڵناو. باوەعومرە؛ چڵەنۆک؛ باواقۆرەت ☰ کوتولە

خیپک / xîpik/: ناو. فاڵگرەوە؛ گیرزان؛ قەپاڵگر؛ فاڵچی؛ فیە؛ تاڵحبین؛ خیرە؛ خیفزان؛ ئەوەی گوایە بە فاڵ داهاتوو دەبینێتەوە ☰ فال‌بین

خیت¹ / xît/: ناو. جغز لە زەوی، بۆ سوێند دان، کە لە ناو زەیدییەکاندا باوە ☰ دایرەی سوگند

خیت²: ئاوەڵناو. ١. خوێڕی؛ بێکارە ٢. ناکام؛ سەرنەکەوتوو ☰ ١. بی‌غُرضە ٢. خیت

▣ **خیت بوون**: کەوتنە دۆخێکی چاوەڕوانی نەکراوەوە ‹ویستم یەکەم کەس بم ئەو هەواڵەی پێ دەدەم و داوای مزگێنی لێ بکەم. کە پێم گوت و گوتی پێشتر بیستبووم، خیت بووم!› . هەروەها: **خیت کردن** ☰ خیت شدن

خیتک / xîtik/: ناو. ١. واز؛ ئارەزوو ٢. هەوەس ☰ ١. آرزو ٢. هوس

خیتی / xîtî/: ناو. باری خیت بوون ☰ حالت یا وضعیت خیت شدن

خیچ¹ / xîç/: ناو. ١. کەڕە؛ ژەکی کولاو ٢. خەت لە قاقەز یان لە زەوی ٣. هێڵی جووت؛ خەتی جووت ٤. خوشک؛ خوچ؛ خوار ☰ ١. آغوز پُختە ٢. کشە ٣.

شیار شخمزنی ۴. خواهر

خیچ^{۲}: ئاوەڵناو. ۱. خوێڵ؛ خێل ۲. پووچەڵ؛ پووک ☰ ۱. لوچ ۲. پوک

خیچ^{۲}: دەنگ. خچ؛ وشەی لێخوڕینی مالاتی بەرزە ☰ واژەی راندن گاو و ستور

خیچان / xîçan/: چاوگ. دۆڕان؛ دانیانی کایە ☰ باختن بازی

خیچاندن / xîçandin/: چاوگ. بەزاندن لە کایەدا ☰ شکست دادن در بازی

خیچاو / xîçaw/: ئاوەڵناو. دۆڕاو؛ دەرکراو لە کایەدا ☰ بازندە

خیچخیچ / xîçxîç/: ئاوەڵناو. میل ـ میل؛ ڕا ـ ڕا؛ ڕێ- ڕێ ☰ راە ـ راە

خیچک / xîçik/: ناو. بەردی بازەڵێن؛ کوچک قەمچان ☰ سنگریزەهای بازی یەقول‌دوقول

خیخک / xîxik/: ناو. شینۆک؛ جۆرێ قەزوانی ورد ☰ نوعی پستەکوهی

خیرک / xîrik/: ☜ **خۆرە**^{۱}

خیرە / xîre/: ☜ **خیك**

خیرەت / xîret/: ☜ **غیرەت**

خیز^{۱} / xîz/: ناو. ۱. زیخ؛ چەو؛ ورکەبەرد ۲. جۆرێ کڵاوی پیاوان ۳. جێگەی خلیسکان ☰ ۱. شِن ۲. نوعی کلاە مردانە ۳. لیزگاە

خیز^{۲}: ئاوەڵناو. ۱. حیز؛ گاندەر ۲. *[پلار]* ترسەنۆک؛ ترسنۆک؛ کەلەزات ☰ ۱. روسپی ۲. ترسو

خیزار / xîzar/: ناو. گردەبڕ؛ شەقەمشار؛ هەڕەی زەلامی دوو کەسی ☰ ارّەی دو نفرە

خیزاڤ / xîzav/: ناو. خیزان؛ زووخاو؛ کێم و خوێنی برین ☰ ریم و خون زخم

خیزان / xîzan/: ☜ **خیزاڤ**

خیزخۆر / xîzxor/: ناو. بەستێن؛ گوێ چەم کە لافاوی لە سەر کشاوەتەوە ☰ کنار رودخانە کە سیل از آن فروکش کردە

خیزڕێژ / xîzřêj/: ناو. چەوڕێژ؛ ڕێگەی زیخ تێ کراو ☰ شن‌ریزی

خیزک / xîzik/: ناو. جەغز؛ جغز ☰ دایرە

خیزکەڵان / xîzkełan/: ناو. خیزەڵان ☰ ریگزار

خیزگان / xîzgan/: ناو. خلیسکێن ☰ سُرسُرەبازی

خیز و خۆڵ / xîz û xoł/: ناو. گەرد و خۆڵ ☰ گرد و خاک

خیزە^{۱} / xîze/: ناو. خیگە؛ هیزە؛ خییە؛ پێستەی ڕۆن تێ‌کردن ☰ خیک

خیزە^{۲}: دەنگەناو. خیس؛ نیخە؛ نیخەنیخ؛ دەنگی سنگی نەخۆش ☰ خِش ـ خِش سینە

خیزەر / xîzer/: ناو. لکی تازە دەرچووی دار ☰ شاخەی تازە برآمدەی درخت

خیزەرە / xîzere/: ناو. خێزەرە؛ ئاڵاش؛ هەڵاش؛ هەراش؛ هەلاش؛ کەواشە؛ هەژگ؛ هۆلە؛ ئالوداران؛ پەردوو؛ فیزەرە؛ مەردیاق؛ مردیاق؛ مرداق؛ مارتاک؛ گوژیلە؛ گژۆرەک؛ گژویی؛ کژوورەک؛ کژۆڵە؛ لیشامە؛ گەڵازەل؛ زەلە؛ زەڵمە؛ کۆچەک؛ تانە؛ کاشک؛ زەل و تووڵ؛ دەپ و چربی بان؛ گەڵا و چلووی سەر دارەڕا ☰ انبیرە

خیزەڵان / xîzełan/: ناو. خێزەڵان؛ شوێنێ کە زیخ و چەوی زۆرە ☰ شنزار

خیس^{۱} / xîs/: ئاوەڵناو. ڕووگرژ؛ ناوچاوتاڵ ☰ تُرشرو

خیس^{۲}: دەنگەناو. نیخەنیخ ☰ خِش‌ـخِش سینە

خیسار / xîsar/: ☜ **خوسار**

خیسک / xîs(i)k/: ناو. هەنیسک؛ هەنسک؛ نزگەرەی بە گریانەوە ☰ سکسکەی هنگام گریە

خیسکان / xîskan/: ناو. خیزەڵان؛ زیخەڵان ☰ شنزار

خیسکن / xîskin/: ناو. خاکێ کە بەشی زۆری خیز بێ ☰ خاکی کە بیشترش شن باشد

خیسکە / xîske/: ناو. خسک؛ خسکە؛ پیازی وردی چاندن ☰ پیاز کاشتنی

خیسڵ / xîsił/: ناو. تاوان؛ خوێن‌بایی ☰ تاوان؛ غرامت

خیسەخیس / xîsexîs/: دەنگەناو. خیشەخیش؛ نیخەنیخ؛ خڕخڕەی سینە ☰ خِش‌خِش سینه

خیسەڵان / xîsełan/: ناو. خلیسک؛ شوونا شەمتین ☰ لیزگاه

خیش / xîş/: ناو. هەناسە؛ نەفەس ☰ نفس

⊡ **خیش کردن**: پیش خواردنەوە؛ مشەمش هاتن لە ڕکان ☰ حبس شدن نفس از شدت خشم

خیشەخیش / xîşexîş/: ☜ **خیسەخیس**

خیشەسەر / xîşeser/: ئاوەڵناو. لاسار؛ سەربزێو ☰ خیرەسر

خیشی / xîşî/: ناو. خەشە؛ جەواڵی لە موو ☰ جوال از کُرک بافته

خیف¹ / xîf/: ناو. ١. چۆنیەتی باڵا کردن؛ هەراش بوون ٢. نۆبەرە؛ باڵاتە ٣. تاڵە؛ بەخت ☰ ١. بالندگی ٢. نوبر ٣. طالع

خیف²: ئاوەڵناو. نادیار ☰ ناپیدا

خیفزان / xîfzan/: ☜ **خیپك**

خیفە / xîfe/: ناو. نۆبەرە؛ خیف ☰ نوبر

خیڤ¹ / xîv/: ناو. حیساب ☰ حساب

خیڤ²: ئاوەڵناو. بیرتیژی بلیمەت ☰ تیزهوش

خیڤزان / xîvzan/: ناو. خێڤزان؛ حیسابگەر؛ حەساوزان ☰ حسابگر

خیڤک / xîvik/: ئاوەڵناو. بێهۆش و گێلۆکە ☰ گیج و منگ

خیڤە / xîve/: ناو. نۆبەرە؛ خیف ☰ نوبر

خیگ / xîg/: ناو. ١. هیزە؛ خیزە؛ خیگە (هی بەران بۆ جێ ڕۆن)؛ خیگ؛ خیە؛ شورتان؛ شۆرتان؛ پێستە (هی مەڕ بۆ جێ ماست)؛ هیز؛ هیزە؛ هەڵیزە؛ هنگل؛ پۆسپەنێر؛ وەس؛ وس؛ پێستی مەڕ یان بزن کە وەک کیسەیەکی گەپی لێ دەکەن و تراو، ڕۆن یان پەنێری تێدا هەڵدەگرن ٢. بەراز؛ وەراز؛ خوو ☰ ١. خیک ٢. خوک

خیگۆلکە / xîgolke/: ناو. خیگەلە: ١. هیزەی پچووک ٢. کودەڵە؛ بەچکەوەراز ☰ ١. خیگ کوچک ٢. بچه خوک

خیگە / xîge/: ناو. خیە؛ خییە: ١. هیزە؛ خیزە؛ پێستە بۆ ڕۆن ٢. *[پلار]* ورگن؛ چاخ و زگزل ‹ئەونە چاخە، بووەسە خیگە› ☰ ١. خیگ کوچک ٢. چاق

خیگەڵە / xîgełe/: ☜ **خیگۆلکە**

خیل / xîl/: ناو. عاج؛ ئاج؛ شەلفە ☰ عاج

خیلانگ / xîlang/: ناو. خیلۆنگ؛ دڕکێکە بۆ ئاگر کردنەوەی دەبەن ☰ خاری است

خیلتان / xîltan/: ☜ **خەڵتانە**

خیلۆنگ / xîlong/: ☜ **خیلانگ**

خیلیسکان / xîlîskan/: ☜ **خلیسکان**

خیم / xîm/: ناو. ١. بناغە؛ هیم؛ بنەڕەت؛ بنچینەی خانوو ٢. ڕەچەڵەک؛ بنیچە؛ تۆرەمە؛ نەژاد؛ ڕەگەز ٣. سنگ؛ گوڵمێخی لە دار ☰ ١. پی؛ بنیاد ٢. نژاد؛ اصل ٣. میخ بزرگ چوبی

خین / xîn/: ☜ **خوێن**¹

خینالی / xînalî/: ☜ **خوێناوی**

خیندار / xîndar/: ناو. خینی؛ خوێنەخۆ؛ دژمنی خوێنی ☰ دشمن خونی

خینگر / xîngir/: ☜ **خەنجەر**

خینگە / xînge/: ئاوەڵناو. *[پلار]* تەنگەئەستوور ☰ شکم‌گنده

خینی / xînî/: ☜ **خیندار**

خیوە / xîwe/: ناو. نۆبەرە؛ باڵاتە ☰ نوبر

خیە / x(i)ye/: ☜ **خیگە**

خییە / xîye/: ☜ **خیگە**

خێ / xê/: ناو. ١. ناوی نۆیەم پیتی ئەلفوبێتکەی زمانی کوردی ٢. خوێ؛ خوا؛ نمەک ٣. نەریت؛ خوو؛ خدە ٤. فێ؛ نەخۆشی خووداری ٥. خوە؛ ئارەقەی لەش ☰ ١. خ؛ نام حرف نهم الفبای زبان کُردی ٢. نمک ٣. خوی ۴. صرع ۵ عرق بدن

⊡ **خێ پێدان**: ١. خوو گرتن بە شتێ یان

کەسێکەوە ٢. زۆر بە شتێکەوە خەریک بوون ‹هێندەی خێ داوەتە تەلەڤیزیۆن، دەرس‌ودەوری لەبیر چۆتەوە› ▤ ١. اُنس گرفتن ٢. بسیار به چیزی پرداختن

خێبەندان / xêbendan/: ناو. خوێڵێن؛ جێگەی خوێ لە دەم زەریا ▤ نمکزار

خێت / xêt/: ناو. خەت؛ کێڕ؛ کاری شوێن کێشان لە زەوی یان لە سەر کاغەز ▤ کشه

خێتەنە / xêtene/: ☜ **خەتەنە**

خێچ / xêç/: ئاوەڵناو. لار و خوار؛ چەفت ‹دێتە سەر ڕێبازی ڕاست و دێتە ناو کۆڕی خەبات/ خوارەپێچەی لێ بڕاوە پیاوی خێچ و خواری کورد «هێمن»› ▤ کج

خێچان / xêçan/: چاوگ. خرچان؛ پێکان؛ ئەنگاوتن ▤ به هدف زدن

خێچوپاچ / xêç û paç/: ☜ **خواروخێچ**

خێچوخوار / xêç û x(i)war/: ☜ **خواروخێچ**

خێخ / xêx/: ئاوەڵناو. زبر؛ زوور؛ نالووس ▤ زبر

خێدار / xêdar/: ئاوەڵناو. فێدار؛ تووشی نەخۆشینی فێ ▤ صرعی

خێداری / xêdarî/: ناو. پەرکەم؛ خوداری؛ خووداری؛ نەخۆشینی فێ ▤ صرع

خێر¹ / xêr/: ناو. خەیر: ١. کاری چاکە ٢. گۆشتی بەخشینەوە بە سەر هەژاراندا ٣. قازانجی سەودا ٤. خەت ٥. سواو؛ سەواب ▤ ١. کارِ خیر ٢. گوشت خیرات ٣. سود معامله ۴. کشه ۵. ثواب

▣ **بە خێری کەسێک/ شتێک** وەک کاری چاکە بۆ کەسێک نووسران ‹مەیگێڕ وەڕە بە خێری چاوی کاڵت/ دڵ تینووە، جەرگم ڕەشە چەشنی خاڵت «هەژار، *چوارینەکانی خەییام*»› ▤ خیر کسی/ چیزی

⊡ **خێر بوون** *[پلار]* چ باس بوون؛ چ خەبەر بوون (وەکوو پرسیارێک بە پلارەوە دەگوترێ) ‹پاش ئەم هەموو ساڵە دژمنایەتی، ئێستا خێرە دەڵێی براین؟!› ▤ جریان از چه قرار بودن

خێر بینین خێر دیتن؛ خێر هاتنە ڕێ؛ بەهرە پێ گەیشتن ‹کوڕەکەم، خێر بوێنی› ▤ خیر دیدن

خێر (پێ) **گەیاندن** قازانج گەیاندن؛ بەهرە پێ گەیاندن ▤ خیر رساندن

خێر دانەوە بەهرە دان و زەو و زوو کردنی ماڵاتی کڕدراو ▤ سود بخشیدن دام خریداری شده

خێر کردن ١. بەخشین بە چاکە و بێ قەرەبوو ٢. قازانج لە سەودا بردن ▤ ١. احسان کردن ٢. سود بردن از معامله

خێر گەیشتن سەواب گەیشتن؛ بە خێر نووسران ‹خێرت دەگا ڕۆڵە یارمەتییەکم بدە!› ▤ ثواب رسیدن

خێر لێبوونەوە چاکە و جوامێری لێ هاتن ▤ خوبی کردن

خێر (لێ) **دیتن** بەهرە پێ گەیشتن ▤ سود بردن

خێر نوسین سەواب گەیاندن؛ بە کاری چاکە نووسین ‹خوا خێرت بنووسێ› ▤ خیر دادن

خێر هاتن ☜ **خێراتن**

هیچ خێرێ لە کەسێ نەبوونەوە بێ چاکە و جوامێری بوونی کەسێ ▤ خیری از کسی نرسیدن

خێر²: ئاوەڵناو. سوێر؛ شۆر؛ سۆڵ ▤ شور

خێر³: ئاوەڵکار. خەیر؛ نە؛ نا ▤ نه؛ خیر

خێرا¹ / xêra/: ئاوەڵناو. ١. توند؛ ئازا ٢. بەپێ؛ بەپا؛ خۆشڕۆ لە ڕێگە ٣. مەزبووت و چالاک لە کار ‹ئیش کەن بە دەست و بردی، فرسەتە، وەرنەکایە/ گەلی چالاک و خێرا سەربەرز و شادمانە «بێکەس»› ▤ ١. سریع ٢. بادپا ٣. چُست و چالاک

خێرا²: ئاوەڵکار. بلەز؛ بە پەلە ‹کە دی گەردنکەچە بولبول، لە حەسرەت ڕۆژگاری گوڵ/ ئەویش دڵ پڕ لە کوڵ خێرا لە پێش کاتی خەزان ڕۆیی «ئاوات»› ▤ سریع؛ زود

⊡ **خێرا کردن** گـورج کـردن/ بـوون؛ پەلـە کـردن ‹ئەڵێ مامۆسـتا خێـرا کـە دیـرە/ مـن ئیشـم زۆرە، نامێنم لێرە «قانع»› 🇮🇷 عجله کردن

خێرات / xêrat/: ناو. ١. خێر؛ چاکەکاری، بەتایبـەت بۆ وەدەس هێنانی جەزای بەخێر ‹چەنـدە خێـرات دەکـا بـۆ بـابی!› ٢. سـەدەقە؛ کـار و ڕەوتی مـاڵ بەخشین لە ڕێگەی خودادا ‹لە ڕێـی خـودا خێـرات کە!› 🇮🇷 ١و٢. خیرات

خێراتخانـە / xêratxane/: نـاو. هەژارخانــە؛ جــێ بەخێو کردنی پەککەوتوان 🇮🇷 نواخانە

خێراتن / xêratin/: ناو. کاری بـە خێـر هێنـان؛ بـە خێراتن 🇮🇷 خوشامدگویی

▣ **خێراتن و خوەشاتن** پێشوازی و بـەڕێ کـردن 🇮🇷 استقبال و بدرقە

⊡ **خێراتن کردن** بە خێر هێنان؛ خوەشـاتن کـردن 🇮🇷 خوشامد گفتن

خێراتێپەڕ / xêratêpeř/: ئاوەڵناو. زووڕابر 🇮🇷 زودگذر

خێراڤک / xêravik/: نـاو. ١. سوێراو؛ ئـاوی شـۆر ٢. کانیاوی سوێر 🇮🇷 ١. آب شور ٢. چشمەی شور

خێراکـار / xêrakar/: نـاو. کەمپیۆتــەر 🇮🇷 رایانــە؛ کامپیوتر

خێرانـدار / xêrandar/: ئاوەڵـناو. خــاوەنچاکــە 🇮🇷 صاحب احسان

خێراو / xêraw/: ناو. ئـاوی سـاردی خواردنـەوە بـە بەلاش 🇮🇷 آب سرد خیریە

خێرایی / xêrayî/: ناو. مەزبووتی؛ گـورجوگۆڵـی بـە گورجی 🇮🇷 چُستی؛ چالاکی

خێرتە / xêrte/: ئاوەڵناو. قـەت نەکێڵـدراو 🇮🇷 هرگـز کشت نشده

خێرخوا / xêrx(i)wa/: ☞ **خێرخواز**

خێرخواز / xêrx(i)waz/: ئاوەڵناو. خێرخوا؛ چاکـەکار 🇮🇷 خیرخواه

خێر.خێـر / xêr xêr/: ئاوەڵناو. ڕێ ـ ڕێ؛ خـەت ـ خـەت 🇮🇷 راه ـ راه

خێردار / xêrdar/: ئاوەڵناو. بە بەرەکەت؛ بە قازانج 🇮🇷 دارای برکت

خێـردەرەوە / xêrderewe/: ئاوەڵــناو. خێــرەوەدەر؛ بەهرەدار 🇮🇷 سودبخش

خێرکار / xêrkar/: ☞ **خێرەومەند**

خێروبەرەکـەت / xêr û bereket/: نـاو. خێروبێــر؛ خۆشی و قازانجێ کە درێژەی هەیـە یـان لـە زۆر بووندایە 🇮🇷 خیر و برکت

خێروبێر / xêr û bêr/: ☞ **خێروبەرەکەت**

خێروخۆشـی / xêr û xoşî/: نــاو. ئاســوودەیی؛ بەختــەوەری ‹لـە دڵـمایە بـڕوای بـەرینی بـە دەریـا گەیشتن .../ ئیتر خێروخۆشی لە ڕێمـا «سـوارە»› 🇮🇷 سعادت

خێرومەنـد / xêrumend/: ئاوەڵناو. چاکەکار؛ خـاوەن کاری چاکە 🇮🇷 نیکوکار

خێرۆ / xêro/: ☞ **خێرۆك**

خێرۆک / xêrok/: نـاو. خورسی؛ خێرۆ؛ کـات؛ کاتـە؛ کــارت؛ کــارە؛ دەخڵــێ لــە تــۆمی ڕژاوی پــار هەڵیدابێتەوە 🇮🇷 غلەای کـە از تخـمهـای پراکنـدەی سال پیش روید

خێرە / xêre/: ناو. فاڵگرەوە؛ فاڵبین؛ فاڵبێژ 🇮🇷 رمّـال؛ فالبین

خێرەومەن / xêrewmen/: ☞ **خێرەومەند**

خێرەومەنـد / xêrewmend/: ئاوەڵــناو. خێرەومــەن؛ خێرکار؛ چاکـەکار؛ بەخشــندە لـە ڕای مرۆڤـایەتی ‹هەڵـسە با بڕۆین بۆ دێکەی خۆمـان/ خێرەومەنـد زۆرە خێر بکا پێمان «فولکلۆر»› 🇮🇷 نیکوکار

خێرەوەدەر / xêreweder/: ☞ **خێردەرەوە**

خێڕوو / xêřû/: ☞ **خوێڕی**

خێڕە / xêře/: ئاوەڵناو. سوێر؛ سۆڵ 🇮🇷 شور

خێڕی / xêřî/: ☞ **خوێڕی**

خێـز[1] **/ xêz/**: نـاو. ١. زوورک؛ دەشــتی بــە کەنـد و

بلندایی ٢. خشڵ و زەنبەر ٣. زیزی ٤. هێڵ؛ خەت؛ کێڕ ☰ ١. تپەماهور ٢. زیور ٣. رنجش ۴. کشه

▣ **خێز کردن:** ئاخێز کردن؛ هەستانەوە ‹خاڵان خێزیان کرد› ☰ بلند شدن

خێز^{۲}: ئاوەڵناو. ١. تۆراو؛ زیز؛ زویر ٢. خۆیا؛ دیار ☰ ١. رنجیده ٢. نمایان

ـ خێز^{۳}: پاشەوشە. ـــ ڕاب؛ ـ هەڵس؛ ڕاپەر ‹سەحەرخێز› ☰ ـ خیز

خێزان^{۱} / xêzan/: چاوگ. ١. سەرهەڵدان؛ سەر دەرهێنان ٢. هەڵسان ‹سوورهەڵاڵ خێزا لە پای بەفراوان/ ڕێحانە سەرمەست لە گۆی شەتاوان «قانع»› ☰ ١. سر بر آوردن ٢. بلند شدن

خێزان^{۲}: ناو. ١. ماڵ و مناڵ ٢. نانخۆری ماڵ ٣. کەیوانوو؛ ژن بۆ مێرد ٤. بژیشکی فێداران ☰ ١. زن و بچه ٢. اهل و عیال ٣. زنِ خانه ۴. پزشک متخصص صرع

خێزان^{۳}: ئاوەڵناو. هەژار و نەدار ☰ فقیر

خێزانبار / xêzanbar/: ئاوەڵناو. مناڵبار؛ ژن و منالدار؛ هەڕەمدار؛ خاوەنی ژن و مندالی زیاتر لە ڕادەی دەسچوویی ☰ عیالوار

خێزاندار / xêzandar/: ئاوەڵناو. مناڵدار؛ ژن و منالدار؛ خاوەنی ژن و منداڵ ☰ صاحب زن و بچه

خێزاو / xêzaw/: ناو. ١. ڕەوتی هەڵکشانی ئاوی چەم و دەریا بە هۆی مانگەوە ٢. شەپۆلی چکۆلەی چەم ☰ ١. مد دریا و رودخانه ٢. موج کوچک رودخانه

خێزای / xêzay/: ☜ **خێزیای ـ١**

خێزنای / xêznay/: چاوگ. بزواندن؛ هێژاندن ☰ برانگیختن

خێزەر / xêzer/: ناو. کار و ڕەوتی بەزین ‹کەلەپیرە لە خێزەرە «مەسەل»› ☰ شکست

خێزەرە / xêzere/: ناو. ١. خیزەرە؛ ئەو پووش و هەڵاشە دەیخەنە سەر دارەڕا و کاریتە ٢. گوێسوانەیەکی بچووک لە سەر پەنجەرە بۆ بەرگری لە ئاوی باران و تینی تاو ٣. ڕیز؛ ڕزن ☰ ١. انبیره ٢. نوعی سایبان پنجره ٣. ردیف

▣ **خێزەرە بەستن:** *[پلار]* ڕیزبەستنی مێرووی لاکوتی لەش ‹ئەسپێ خێزەرەی بەستبوو› ☰ به صف شدن حشرات انگل بر تن آدمی

خێزەلان / xêzełan/: ☜ **خیزەڵان**

خێزیان / xêzyan/: چاوگ. ١. هەستان؛ ئاخێز کردن؛ ڕابوون؛ ڕاستەوە بوون (زۆرتر لە بەر هاتنی کەسێک) ٢. هەراش بوون؛ باڵا کردن ☰ ١. برخواستن ٢. نمو کردن

خێزیای / xêzyay/: چاوگ. ١. خێزای؛ هەستان؛ ڕاستەوە بوون ٢. کوڵیان ☰ ١. برخاستن؛ برآمدن ٢. جوشیدن

خێس / xês/: ئاوەڵناو. ١. دەمولەوس‌خوار ٢. مل‌خوار؛ مل‌گێڕ ☰ ١. دهان‌کج ٢. گردن‌کج

خێسە / xêse/: ناو. ١. کار و ڕەوتی بە گۆشەی چاو ڕوانین بە تووڕەیی ٢. کاری ئاوڕ دانەوە هەر بە مل ‹کەمێک ڕاوەستا جا ڕابورد ئەو لاوەی جادەی دەپێوا/ دیار بوو خێسەیەکی دابوویە ئەو شۆخە لە بن چارشێوا «هێمن»› ☰ ١. چشم‌غُرّه ٢. عمل سر برگرداندن

خێش / xêş/: ناو. ١. شەنەی دەم بە قولاپ کە شتی گرانی لە لای سەرەوە پێ دادەگرن ٢. چۆنیەتی وە درەنگ کەوتن ☰ ١. چنگک مخصوص پایین آوردن جسم سنگین ٢. درنگ؛ تأخیر

▣ **خێش کردن:** بە سەر زەویدا ڕاکێشان ☰ بر زمین کشیدن

خێشاندن / xêşandin/: چاوگ. وە درەنگ خستن ☰ دیر کردن

خێشک / xêşik/: ناو. تەختەی ڕێک و لووس کردنی شێوەرد ☰ هبد؛ ماله‌ی صاف کردن شُخم

خێشکە / xêşke/: ناو. خشکە؛ قنگەخشکێ؛ کاری لە سەر نشینگە خشین ☰ عمل خود رابر باسن کشیدن

خێشمەخیشم / xêşmexîşm/: ناو. کاری بە زەویدا

کشان ▤ عمل کشیدن بر روی زمین

خێشەخێش / xêşe xêş/: ئاوەڵکار. کێشەکێش؛ کاری بە نهێم کێشان بە سەر زەویدا ▤ کشان-کشان

خێڤزان / xêvzan/: ☜ **خیڤزان**

خێل / xêl/: ئاوەڵناو. چاوخوار؛ خوێل ‹پێم دەڵێن مەحبووبە خێل و قیچە مەیلی شەڕ دەکا/ خێل و قیچە یا تەرازووی نازی نەختێ سەر دەکا؟ «نالی»› ▤ لوچ

خێلی / xêlî/: ناو. ١. ڕووبەند؛ پەچە؛ پووشی؛ ڕووپۆش ٢. سێبەر و تەم ٣. نەخۆشی چاوخواری ٤. تارای بووک ▤ ١. روبند ٢. سایە و مە ٣. لوچی ۴. پارچەی قرمزی کە روی صورت عروس می‌کشند

خێڵ / xêł/: ناو. ١. کۆمەڵی هەوارچی ‹پرسیم لە سیروان تۆ بۆچی وێڵی/ پاییز و بەهار ڕێبازگەی خێڵی «فولکلۆر»› ٢. هۆز؛ عەشرەت ▤ ١. گروه چادرنشین ٢. عشیرت

خێڵات / xêłat/: ناو. خێڵی زۆر؛ ڕەوەند ▤ ایلات

خێڵاتی / xêłatî/: ئاوەڵناو. قەراجەدار؛ گۆچەری؛ کۆچەری ▤ ایلاتی

خێڵخانە / xêłxane/: ناو. بارگە و بنە ‹چۆنەن خەیمەگای خاڵ لاجوەردان/ خێڵخانەی خاسان خارا پەروەردان «خانای قوبادی»› ▤ باروبندیل

خێڵخێڵ / xêłxêł/: ئاوەڵناو. میل ـ میل؛ ڕا ـــ ڕا؛ ڕێ- ڕێ ▤ راه ـ راه

خێڵەک / xêłek/: ناو. چارشێو ▤ چادر

خێڵەکی / xêłekî/: ئاوەڵناو. سەربەخێڵ؛ تایبەت بە خێڵ ‹شەڕی خێڵەکی› ▤ عشیره‌ای

خێم / xêm/: ئاوەڵناو. سەربەرەژێر؛ سەرنشێو ▤ سرازیر

خێن^{1} / xên/: ☜ **خوێن**

خێن^{2}: ئامراز. جگە؛ بێجگە ▤ بجز

خێنج / xênc/: ئامراز. خێنژ؛ جگە؛ بل؛ بێجگە ▤ بە غیر از

خێندن / xêndin/: ☜ **خوێندن**

خێنژ / xênij/: ☜ **خێنج**

خێنگ / xênig/: ناو. خوشک؛ خویشک؛ خوار ▤ خواهر

خێنی / xênî/: ناو. خانوو؛ ماڵ ▤ خانە؛ سرا

خێو / xêw/: ناو. ١. خاوەن؛ خێو ٢. *[باوەڕی کۆن]* جنۆکە؛ خودای کانی و ئاوان ‹ئەو دێوە جاران خێوی کانی بوو/ سەبەب تاریکی و هیچ نەزانی بوو «موفتی پێنجوینی»› ٣. کاری ڕاهێنان و ژیاندن ▤ ١. صاحب ٢. رب‌النوع آب و چشمەساران ٣. پرورش

خێوان / xêwan/: چاوگ. خێوتن؛ ڕێک کەوتن؛ پەسوان ▤ متفق شدن

خێواندن / xêwandin/: چاوگ. سرەواندن؛ خەواندن؛ داهێنانەوی زەبر ‹زللەیەکی خێواندە لاملی!› ▤ زدن

خێوانە / xêwane/: ناو. بەرکوت؛ گەنمێ کە بەر لە هەڕەتی دروێنە دەیدروون و گێرە دەکرێ بۆ خواردن ▤ پیشکوب غلە

خێوتن / xêwtin/: ☜ **خێوان**

خێور / xêwir/: ئاوەڵناو. هورفی؛ خەرفیو؛ خەرفاو؛ هۆش‌لێبڕاو لەبەر پیری یان کزی ▤ خَرَف

خێوران / xêw(i)ran/: چاوگ. توانەوە (بۆ خوراکی دەیلێن) ▤ آب شدن

خێورانەوە / xêw(i)ranewe/: چاوگ. توانەوە ▤ آب شدن

خێولکە / xêwilke/: ناو. هیزەی پچووک؛ خیگەی چکۆلە ▤ خیگ کوچک

خێوەت / xêwet/: ناو. چادر؛ خەیمە؛ کۆن ▤ خیمە

خێوەند / xêwend/: ناو. خاوەن؛ خودان؛ خێو؛ ساحێب ▤ صاحب

خێیار / xêyar/: ☜ **خەیار**

د

د / d/: پیت. نیشانەی پیتی دەیەمی ئەلفوبێی زمانی کوردی ☰ د؛ نشانەی دهمین حرف الفبای کردی

د١ / di/: ناو. ناوی پیتی دەیەمی ئەلفوبێتکەی زمانی کوردی ☰ دال؛ دهمین حرف الفبای زبان کُردی

د٢: ئامراز. ژ: ١. نە؛ جە ‹ئەز د خۆوە ڕامێنم› ٢. لە ‹ئەڤ کەڤچک د شۆرباوێ مەنێ!› ☰ ١. از ٢. در

د٣: دەنگ. دە؛ دا: ١. نیشانەی پێداگری و دنە دان ‹د هەرە!› ٢. نیشانەی تووڕەیی و بەرهەڵستی ‹د دەڤ ژ من بەردە!› ☰ ١. دِ، نشانەی تشجیع ٢. دِ، نشانەی خشم و مخالفت

د ـ٤: پێشگر. دەـ ؛ ئەـ ؛ مەـ ؛ نیشانەی ڕانەبردووی درێژەدار ‹دچم؛ دبێژم› ☰ مـیـ ؛ نشانەی حال و آیندەی استمراری

دا١ / da/: ناو. ١. دایک؛ داک ٢. وشەی سەرناوی ڕێزنان بۆ کچی شوو نەکردوو ‹دا مریەم› ☰ ١. مادر ٢. خانم (دختر)

دا٢: ئامراز. تا؛ هەتا؛ هەیا؛ هەتاکوو: ١. وشەی مەرج ‹دا بۆ خۆم دێم هیچ مەکە!› ٢. بۆ ئەوەی ‹پەرچەمی ڕوو دادەپۆشێ، پێچی زولفی پێچەیە/ دا بە ڕۆژیش پێی بڵێن، شەمعی شەبستانی هەیە «نالی»› ٣. وتەی هاوگەری؛ وشەی هەڵسەنگاندن، بەرامبەر کردنەوە ‹من بەتەمەنم دا ئەو› ٤. نیشانەی دووری، بۆ کات یان جێگا ‹دا کەی دانیشم لە سای دارەبی؟/ دا کەی بکێشم جەفای غەریبی؟ «فولکلۆر»› ☰ ١ـ۴. تا

دا٣: دەنگ. د؛ دە: ١. نیشانەی داخوازی ‹دا بۆ خوا ڕوحمێ، کەرەمێ!؛ دا بمدەیە!› ٢. نیشانەی فەرمان ‹دا دەنگ! بزانم چ دەڵێ؛ دا دەی!› ٣. نیشانەی پێداگری و دنە دان ‹دا هەرە!› ☰ دِ: ١. نشانەی درخواست ٢. نشانەی امر ٣. نشانەی تأکید

داـ٤: پێشگر. ئەکەوێتە پێش چاوگێکەوە و چاوگێکی نۆێ دروست دەکا. وەک: ١. بەرەو خوار؛ بەر بە خوار؛ لە سەرەوە بۆ خوار ‹داکەوتن؛ دانان؛ دانیشتن› ٢. لە نێوان؛ بە سەر ‹داگرتن؛ داپۆشین› ☰ ١. فروـ ٢. فراـ

دائینان دابارین دابران

دابوون دابەزین دابێژان

داپچران داپرووسقان داپژان

داپلۆخان داپلۆسان داپۆشان

داپێچان داتاشین داتکان

داتلیشان داتەپان داتەکان

داچلەکان داچنیان داچۆران

داچەقان داخران داخورپان

دادان دارزان دارمان

داسه‌کنان داشکان داشۆران
داشه‌کان داقلیشیان داقنان
داکرمان داکوتان داکوژان
داگیران داگیرسان دالکان
داماڵیان دامان دامه‌زران
دانران دانووشتان داوران
داوه‌ران داوه‌شان داهێزان
داهێنان

• **دا**٥: پاشگر. ده‌رخه‌ری هه‌ندێک گرۆی ئیزافییه که زۆرتر ده‌وری ئاوه‌ڵکاری ده‌گێڕن: *ئا)* له ... دا ‹له ماڵدا نه‌بوو؛ له پێشدا دیبووی› *ب)* به ... دا ‹به دوویدا چووم؛ به ڕێدا پێم گوت› ☰ پسوند قیدساز (از اختصاصات زبان کُردی)

دا٦: سارسته. *[سووکه‌ڵه]* داد؛ هاوار ‹دا له ده‌ستی ئاغای زاڵم!› ☰ داد؛ فریاد

دا٧: لێل. ← **داوده‌رمان**

دائاویستن / da'awîstin/: چاوگ. هه‌ڵواسین؛ هه‌ڵاواسین ☰ آویزان کردن

دائیخستن / da'îxistin/: چاوگ. ۱. داخستن؛ خستنه خوار ۲. *[مه‌جاز]* کردنه باو ☰ ۱. انداختن ۲. متداول کردن

دائینان / da'înan/: چاوگ. داهێنان: ۱. ڕۆهێشتن؛ له سه‌ره‌وه بۆ خوار داله‌قاندن ۲. له نه‌بوو چێ‌کرن ۳. به مشار بڕینه‌وه ٤. نه‌وی کردنی لکی دار ٥. ده‌ست پێدا ماڵین ٦. شانه کردن ☰ ۱. فروهشتن ۲. ابداع کردن ۳. با ارّه بُریدن ۴. کوتاه کردن شاخه‌ی درخت ۵. دست بر چیزی مالیدن ۶ شانه کردن

داب١ / dab/: ناو. داپ؛ نه‌ریت؛ دام و ده‌ستوور ☰ رسم

داب٢: ئاوه‌ڵناو. هۆندراو له داموسک ☰ تنیده از موی دُم اسب

داباران / dabaran/: ☞ **داباڕین**

داباراندن / dabarandin/: چاوگ. دابارانن؛ داوارانن؛ هه‌ڵڕژاندن له سه‌ره‌وه بۆ خوار ☰ فروباراندن

دابارانن / dabaranin/: ☞ **داباراندن**

دابارین / dabarîn/: چاوگ. داباران؛ داواران؛ داوارین: ۱. به‌ره‌وخوار هه‌ڵڕژان ۲. *[مه‌جاز]* له هه‌موو لاوه به سه‌ر (که‌سێ یان شتێک)دا به‌ر بوونه‌وه ‹به‌ڵا هه‌روه‌ک کوله داباریه سه‌ر مه‌زره‌عه‌ی ئوممێد/ مه‌گه‌ر ئه‌و تیپی موژگانه بکه‌ن وه‌ک عه‌ینه‌مه‌ل چارێ «مه‌حوی»› ☰ ۱. فروباریدن ۲. از هر سو بر سر (کسی یا چیزی) ریختن

ـ **داباریٚن** / -dabarên/: پاشه‌وشه. ـــ داوه‌رێن؛ ـ دارژێن؛ ئه‌وه‌ی داده‌بارێنێ ‹فرمێسک‌داباریٚن› ☰ ـ فروریز

داباش / dabaş/: ناو. ۱. کار و ڕه‌وتی لێکۆڵینه‌وه؛ تۆژینه‌وه؛ به شوێندا گه‌ڕان ۲. ئامۆژگاری؛ مۆچیاری ۳. جه‌ڕ؛ مچلگه؛ باس و لێکدانه‌وه ‹مه‌ل له سه‌ر مژارێ داباش کر› ٤. مژار؛ بابه‌ت؛ باس ‹داباشا په‌روه‌رده ئو ڕاهێنانا زارۆک› ✱ هه‌روه‌ها: **داباش کردن** ☰ ۱. پژوهش ۲. نصیحت ۳. بحث ۴. موضوع

دابردن / dabirdin/: چاوگ. به‌ره‌و خوار بردن ☰ به سوی پایین بردن

دابرستین / dabiristîn/: چاوگ. ڕیز به‌ستن؛ به سه‌ف بوون ☰ به صف شدن

دابڕ١ / dabiř/: ناو. که‌رت؛ که‌ر؛ له‌ت؛ پارچه؛ له‌ت و که‌رتی لێک جیا ☰ قطعه

دابڕ٢: ئاوه‌ڵناو. داوڕ؛ دابڕ: ۱. دادڕ؛ پاژبوو ۲. به زۆر ستێنراو ☰ ۱. جُدا شده ۲. غصب شده

▣ **دابڕ کردن**: داوڕ کردن: ۱. جیا کردنه‌وه‌ی که‌م له زۆر ۲. بڕینه‌وه؛ بڕشت دان ۳. په‌لکێش کردن؛ لق لێ‌کردنه‌وه ٤. *[کینایه]* به زۆر گرتن و بردن. هه‌روه‌ها: **دابڕ بوون** ☰ ۱. جدا کردن جزء

از کل ٢. بُرش دادن ٣. مُنشعب کردن ۴. اشغال/ غصب کردن

دابڕان / dab(i)řan/: چاوگ. ١. بڕیان و جیا بوونەوەی بەشێ لە شتێک ‹تا پێکەوە بوون هەموو براو بوون/ کە لێک دابڕان، جەرگبڕاو بوون «سەیفولقوزات»› ٢. *[ڕامیاری]* جیا بوونەوەی بەشێک لە خاکی وڵاتێک لە ژێر دەسەڵاتی ئەو وڵاتە ■ ١. از هم جدا شدن ٢. تجزیه شدن

⊡ **لێک دابڕان:** لە یەکتر جیا بوونەوە و پێوەندی نەمان ‹ئەو چوو بۆ هەندەران و ئیدی لێک دابڕاین› ■ از هم جدا شدن

دابڕانێ / dab(i)řanê/: ناو. ملە؛ کێبەرکێ لە گوریس کێشاندا ■ مسابقەی طناب‌کشی

دابڕاو / dab(i)řaw/: ناوەڵناو. ١. جیاوەبوو؛ جیابووگ ‹شاد بوونەوەی کچێکی دابڕاو بە گەیشتنەوە ناو خێزانەکەی، دوای چوار ساڵ› ٢. *[ڕامیاری]* داگیرکراو؛ بە دەر لە ژێر دەسەڵاتی وڵات ‹فەلەستین، وڵاتی دابڕاو› ■ ١. جداشده ٢. اشغال شده

دابڕ • دابڕ / dabiř dabiř/: ناوەڵناو. لەت ـ لەت؛ پارچە ـ پارچە؛ کوت ـ کوت ‹هەڵمەتی بۆ بەرە وەک شێری دڕ/ لەشکری لێ بکە دابڕ ـ دابڕ «هێمن»› ■ قطعه ـ قطعه

دابڕستن / dabiřistin/: ☜ **دابڕسکان**

دابڕسکان / dabiř(i)skan/: چاوگ. دابڕسکین؛ دابڕستن؛ داپڕسکان؛ دابەڕزان؛ دابەڕزاندن؛ شاڵاو بردن؛ هەڵمەت هێنان؛ پەلامار دان بۆ ڕفاندن ■ خیز برداشتن برای ربودن

دابڕسکین / dabiř(i)skîn/: ☜ **دابڕسکان**

دابڕین / dab(i)řîn/: چاوگ. داوڕین: ١. دابڕ کردن؛ جیا کردنەوەی کەم لە زۆر ‹من کەسێکم زەمانەیی ناکەس/ دایبڕیوم لە قەوم و قیلە و کەس «حاجی قادر»› ٢. داگیر کردن؛ بە زۆر ئەستاندن ٣. بریندار بوون بە هۆی توند بوونی بەن لە لەش ٤. لەلە کردنی دار بە چەقۆ ■ ١. جدا کردن جزء از کل ٢. غصب کردن ٣. زخمی شدن از فشار طناب بر بدن ۴. شکافتن یا ایجاد کردن شیار بر درخت

دابستە / dabiste/: ☜ **دابەستە**

دابگردن / dabigirdin/: چاوگ. پەڕینەوە؛ تێپەڕین ■ عبور کردن

دابلاندن / dab(i)landin/: ☜ **دابەلاندن**

دابنارتن / dab(i)nartin/: چاوگ. چەقاندنی ڕیشە و نەمام ■ غرس کردن

دابونەریت / dab û nerît/: ناو. ڕەسم و یاسا؛ ڕێ و ڕەسم؛ نەریتەکانی نێو کۆمەڵگا ■ رسم و رسوم

دابۆراندن / daborandin/: چاوگ. تێپەڕاندن؛ تێپەڕ کردن ■ عبور دادن

دابۆردن / dabordin/: ☜ **دابۆرین**

دابۆرین / daborîn/: چاوگ. تێپەڕین؛ پەڕینەوە ■ عبور کردن

دابووراندن / dabûrandin/: چاوگ. تێپەڕاندن؛ گەزاندن ■ عبور دادن

دابووردن / dabûrdin/: ☜ **دابوورین**

دابوورین / dabûrîn/: چاوگ. دابووردن؛ دابۆردن؛ دابگردن؛ تێپەڕین ■ گذشتن

دابوون / dabûn/: چاوگ. چەمینەوە، جۆرێ کە دەست بگاتە سەر زەمین ■ خم شدن

دابەراندن / daberandin/: چاوگ. پێشکەش کردن ■ تقدیم کردن

دابەڕزان / dabeřzan/: چاوگ. دابەڕزین؛ داپڕسکان؛ هەڵمەت بردن؛ بە توندی هێرش بردن ■ یورش بردن

دابەڕزاندن / dabeřzandin/: چاوگ. هەڵمەت بردن بەر لە هەموو ■ خیز برداشتن پیش از همه

دابەڕزین / dabeřzîn/: ☜ **دابەڕزان**

دابەز / dabez/: ناو. کار و ڕەوتی دابەزین ‹هەر

هەڵبەزێ، دابەزێکی هەیە› ■ فرود

دابەزان / dabezan/: ☜ **دابەزین**

دابەزانـدن / dabezandin/: چـاوگ. داوزانـــدن؛ داوزانن؛ داوەزاندن: ۱. داخۆزاندن؛ پیـادە کـردن ۲. کـەم کردنـەوە؛ هێنانـەوە خـوار ۳. داگـرتن؛ دانلۆد کـردن ■ ۱. پیـادە کـردن ۲. فروکاستن ۳. دانلود کردن

دابـەزین / dabezîn/: چـاوگ. دابـەزان؛ داوزیـان؛ داوزیـــن؛ داوەزیـــن؛ داوەزان؛ داوەزیـــان: ۱. داخۆزان؛ داخۆزیان؛ داخۆزین؛ داخۆسـتن ‹سـەد وەکوو ڕۆستەم بە دڵ، قەمچی لە ڕەخشی دا، بـەزی/ وەک گەییشـتە خەنـدەکی پایـانی عـومری دابـەزی «حاجی قادر»› ۲. هاتنە خوارەوە ‹ئێمـە نوێنـەری خەباتی ڕۆژهەڵات/ ڕۆژهەڵاتی سووری ئـاگرین/ فێـر نەبووین بەزین و دابـەزین «سـوارە»› ۳. داگیریـان؛ دانلۆد بـوون ■ ۱. پیادە شـدن ۲. پـایین آمـدن ۳. دانلود شدن

دابەستن / dabestin/: چاوگ. دابێنان؛ داوەسـتن: ۱. قایم کردن؛ شەتەک دان؛ شەداندن ۲. قامەت بەسـتن؛ دەسـپێکردنی نـوێژ و نیـەت ‹نـوێژی دابەسـت› ۳. پـەروار خسـتن؛ حـەیوان لـە مـاڵ ڕاگرتن بۆ قەڵەو بوونی ‹غەم مەخۆ قوربان! لـە بـۆ قوربانی عەیدی وەسلی تۆ/ مودەیێکـە بـەو ئومێـدە، حاجی خـۆی دابەسـتووە «حـاجی قـادر»› ٤. تونـد لێک بەستن (وەک: توند بەستنی نـیر و ئـاموور لـە سەر ملی گا و ئامـادەی جـووت بـوون) ‹جووتەکـەم دابەست› ٥. *[پلار]* ڕاگرتنی منـاڵ یا کەسی‌تـر لـە ماڵەوە و کار پێ نـەکردنی ٦. شەڕەقسـە کـردن ‹لەگەڵـم دامەبەسـتە/ دەمـت دەڵـێی مەقەسـتە! «مەتـەڵ»› ۷. *[مـەجاز]* بەسـتن؛ زینـدانی کـردن ‹چۆن دەبێ سـەربەسـت گـەلی ژێردەسـت کـە کـچ دابەستە بێ/ بەس نەبێ ئەو کۆیلـەتی و ئـەو کـچ لـە زۆور دابەستنە؟! «هـێمن»› ■ ۱. مُحکـم بسـتن ۲. اقامه کردن نماز ۳. پروار بستن ۴. خیش را مُحکم بـه گاو بستن ۵. تنبل بار آوردن ۶ جدال لفظی کردن ۷. زندانی کردن

دابەستو / dabestû/: ☜ **دابەستە**

دابەستە / dabeste/: ئاوەڵـناو. دابسـتە؛ دابەسـتوو؛ دابەسیاگ؛ ڕەپیتە؛ هەملک؛ پەروار؛ بەن؛ چـاخ و گۆشتن لە بەر خزمەت و خـۆراکی بـاش ‹بـەنی دەسرازەت خوری شەکی کاڵ/ دابەستەی کویـسـتان چراگای سەریاڵ «قانع»› ■ پروار

دابەسیاگ / dabesyag/: ☜ **دابەستە**

دابـەش / dabeş/: ناو. بەش؛ داڵبەخش؛ داڵـبەش: ۱. کار و ڕەوتی بەش کردن ۲. *[ریازی]* یەکێک لە چوار کارە سەرەکییەکان، بۆ زانـینی ئـەوەی کـە هەندێک چەند جار لە یەکێکی‌تردا هەیە ■ ۱و۲. تقسیم

▣ **دابـەش بـون:** ۱. جوێ- جـوێ و بـەش- بـەش بوون ۲. بەش بوونەوە ■ ۱. قطعە- قطعه شـدن ۲. تقسیم شدن

دابەش کردن: بـەش کردنـەوە ‹کـە حـەجاجی فەلەک هات و بە خوێنی غەم خەڵاتی کرد/ بەسەر شـێخ و مـەلادا دابەشـی مووچـە و بـەراتی کـرد «بێخود»› ■ تقسیم کردن

دابەش دابەش / dabeşdabeş/: ئاوەڵناو. پارچە‌-پارچە؛ جیا ـ جیا ■ تکه ـ تکه

دابــەش‌کراو / dabeşk(i)raw/: ئاوەڵـــناو. ۱. پارچەـــپارچـــەکراو؛ لـــەت ـ لـــەت‌کـــراو ۲. بـــەش ـبـــەش‌کـــراو ■ ۱. تکـــه ـ تکـــه شـــده ۲. تقسیم‌شده

دابەش‌کەر / dabeşker/: ناو. ۱. کەسێ کـە شـتێ بەش دەکاتەوە ۲. کەسێ کە شتێ بـەش- بـەش دەکا ‹دابەشکەری سارد و گەرمی ناو لەش/ چی بـۆ چی دەبێ لەوێ دەدا بەش «هەژار، *مـەموزیـن*»› ■ ۱. توزیع‌کننده ۲. تقسیم‌کننده

دابەشین / dabeşîn/: چاوگ. دابەشینەوە؛ بەش کردنەوە؛ دابەش کردن ‹نابینی زەردە لەسەر لێوی کەسێ لەم شارەدا/ گەر خەم و دەردی دڵی خۆمیان بەسەردا دابەشم «هێمن»› ☰ توزیع کردن

دابەشینەوە / dabeşînewe/: ☞ **دابەشین**

دابەلاندن / dabelandin/: چاوگ. دابلاندن؛ دابەلیاندن؛ دابەلین؛ قووت/ قویت دان ☰ قورت دادن؛ فرودادن

دابەلیاندن / dabelyandin/: ☞ **دابەلاندن**

دابەلین / dabelîn/: ☞ **دابەلاندن**

دابین^{١} / dabîn/: ناو. ١. کار و ڕەوتی پێکهاتن و مسۆگەر بوون ‹پەلوپۆی زۆربەی مرۆ، بۆ دابینی بژیوە› ٢. دڵنیایی؛ ئاسوودەیی؛ دۆخی نەبوونی مەترسی ‹دابینی هەموو داهاتمان لەبەرچاوە› ٣. بیمە؛ بڕیارنامەیەک کە لە سۆنگەیدا، لایێک لە پێناو مزێکی دیاریکراوەوە بە لایەکی‌تر گفت دەدا کە ئەگەر بە هۆی کارەساتێکەوە زیانێکی لێ‌کەوت بۆی قەرەبوو بکاتەوە ☰ ١. تأمین ٢. خاطرجمعی ٣. بیمە

▣ **دابین کردن**: ١. پێکهێنان ‹دەستوبردێ شنەبام بۆ زین کە/ جێم لەگەڵ خۆت لە هەیڤ دابین کە «هەژار، *بۆ کوردستان*»›. هەروەها: **دابین بوون** ٢. بیمە کردن ☰ ١. فراهم آوردن ٢. بیمە کردن

دابین^{٢}: ئاوەڵناو. ١. ساز؛ مسۆگەر؛ وەبەرهاتوو ٢. *[مەجاز]* دڵنیا؛ بێ‌کێشە؛ خاترجەم ☰ ١. فراهم ٢. خاطرجمع

دابیندانەر / dabîndaner/: ☞ **دابینیار**

دابینکار / dabînkar/: ناو. بیمەکار؛ بیمەدەر؛ کەس یان دامەزراوەیەک کە بیمە دەکاتەوە ☰ بیمەگر

دابینکەر / dabînker/: ناو. پێکهێنەر؛ جۆرکەر ☰ تهیەکنندە

دابیننامە / dabînname/: ناو. بیمەنامە؛ نووسراوەی نێوان دابینکار و دابینیار ☰ بیمەنامە

دابینی / dabînî/: ناو. هێمنایەتی؛ دڵنیایی؛ ئارخەیانی ☰ امنیت

دابینیار / dabînyar/: ناو. دابیندانەر؛ کەسێ کە گیان یان ماڵی بە لای بیمەکارەوە بیمە دەکا ☰ بیمەگزار

دابێتن / dabêtin/: ☞ **دابێژان**

ـ دابێژ / dabêj-/: پاشەوشە. دابێژەر ‹ئارددابێژ› ☰ ـ بیز

دابێژان / dabêjan/: چاوگ. دابێژتن؛ دابێژاندن؛ بێژتن؛ دابێتن ‹بێژنگی لە دەس دەرێنە بەس دابێژێ!/ کەللەی سەری مەزن و پاتشا و میر و وەزیر «هەژار، *چوارینەکانی خەییام*»› ☰ بیختن

دابێژاندن / dabêjandin/: ☞ **دابێژان**

دابێژتن / dabêjtin/: ☞ **دابێژان**

دابێژتنەوە / dabêjt(i)newe/: چاوگ. ڤەبێتن؛ دیسان لە هێڵەک دانەوە (ئارد و ...) ☰ دوبارە بیختن

دابێژتە / dabêjte/: ☞ **دابێژراو**

دابێژ ـ دابێژ / dabêj dabêj/: ئاوەڵناو. کون‌ـ‌کون ‹نیگای چاوی، بزەی لێوی، برینی دەکردم سارێژ/ برینی ئەو دڵەی دوژمن، بە تیر دەیکرد دابێژ ـ دابێژ «هێمن»› ☰ سوراخ ـ سوراخ

دابێژران / dabêjran/: چاوگ. لە بێژنگ دران ☰ بیختە شدن

دابێژراو / dabêj(i)raw/: ئاوەڵناو. دابێژتە؛ بە بێژنگ بێژراو ☰ بیختە

دابێژەر / dabêjer/: ناو. ئەوەی کاری دابێژتنە؛ کەسێ کە ئارد یان دەخڵ لە هێڵەگ دەدا ☰ غربال کنندە

دابێنان / dabênan/: ☞ **دابەستن**

داپ / dap/: ☞ **داب‌ـ١**

داپاچ / dapaç/: ناو. ڕۆپل؛ هەڵپیت؛ کاری قرتاندن و سەرگوڵ و سەرلق کردنی پەلوپۆی دار و گیا ☰ هَرَس

داپاچان / dapaçan/: ☜ **داپاچران**

داپاچاندن / dapaçandin/: ☜ **داپاچین ـ١**

داپاچران / dapaçran/: چاوگ. داپاچیان؛ داپاچان؛ تراشران و لووس بوون ‹دارەکان هەموو داپاچران› ☰ تراشیده شدن؛ پیراسته شدن

داپاچیان / dapaçyan/: ☜ **داپاچران**

داپاچین / dapaçîn/: چاوگ. ١. داپاچاندن؛ بە تەور یان بە تیخ شتێ لە سەرەوە بۆ خوار بڕین، لق و پۆ لێ کردنەوە و لووس کردنی ‹دارەکانمان داپاچی› ٢. *[کینایی]* قەڵتوبڕ کردن؛ بە شیر و خەنجەر تێکەوتن و خەڵک کوشتن ‹وتمان ئەم زوڵمە لە سەرمان لاچێ/ کورد ئیتر ناچێ یەکتر داپاچێ «هەژار، بۆ کوردستان»› ☰ ١. تراشیدن و صاف کردن ٢. قلع‌وقمع کردن

داپالوین / dapalwîn/: ☜ **داپاڵین ـ١**

داپاڵین / dapałîn/: چاوگ. داپلاندن: ١. داپالوین؛ پالاوتن؛ پاڵفتە کردن ٢. داتکاندن؛ داتکانن؛ تکانن؛ بە تنۆک تکاندن ☰ ١. تصفیه کردن ٢. قطره‌ـ قطره چکاندن

داپچڕان / dapiçřan/: چاوگ. ١. لە سەرەوە بۆ خوار دڕان ‹کراسەکەی بەری داپچڕابوو› ٢. *[پەلار]* زەق و گوشاد بوون ‹چاو داپچڕان؛ زار داپچڕان› ☰ ١. از بالا به پایین پاره شدن ٢. خیره/ باز شدن

داپچڕاندن / dapiçřandin/: چاوگ. داپچڕین: ١. لە سەرەوە بۆ خوار دڕاندن ٢. *[پەلار]* داچەقاندنی دەم و زەق کردنی چاو ☰ ١. از بالا به پایین پاره کردن ٢. باز کردن چشم و دهان

داپچڕاو / dapiçřaw/: ئاوەڵناو. دابڕاو؛ پساو ☰ مُنقطع

داپچڕین / dapiçřîn/: ☜ **داپچڕاندن**

داپچکوڕان / dapiçkûřan/: چاوگ. ژاکان؛ بزرکان؛ زەرد هەڵگەڕان ☰ پژمُرده شدن

داپروسقان / dap(i)rusqan/: ☜ **داپڕوزقان**

داپروسقاندن / dap(i)rusqandin/: ☜ **داپڕوزقاندن**

داپروسقانن / dap(i)rusqanin/: ☜ **داپڕوزقاندن**

داپروسقیان / dap(i)rusq(i)yan/: ☜ **داپڕوزقان**

داپرووسقانن / dap(i)rûsqanin/: ☜ **داپڕوزقاندن**

داپڕژان / dapiřjan/: چاوگ. پرش و بڵاو بوونەوە ☰ پخش‌وپلا شدن

داپڕژاندن / dapiřjandin/: ☜ **داپژاندن**

داپڕسکان / dap(i)ř(i)skan/: ☜ **دابەڕزان**

داپڕوزقان / dap(i)řuzqan/: چاوگ. داپروسقان؛ داپروسقیان؛ داپڕوسکان؛ داپڕوزقیان؛ داپڕوزقین؛ داپڕووسکان؛ داپڕوسکین؛ داپڕووسکین؛ داپلۆسکان؛ ڕووت بوونەوەی وەک لکە دار یان هێشوو لە گەڵا و دەنک ‹بە کزەی بای زریان داران هەموو داپڕوزقان› ☰ لُخت شدن از برگ و بر

داپڕوزقاندن / dap(i)řuzqandin/: چاوگ. داپروسقاندن؛ داپروسقانن؛ داپرووسقانن؛ داپڕوزقانن؛ داپڕوسکاندن؛ داپڕوسکانن؛ داپڕووسکاندن؛ داپڕووسکانن؛ داپلۆسکانن؛ ڕووت کردنەوەی وەک لک یان هێشوو لە گەڵا و دەنک ‹کزەی بای زریان دارانی هەموو داپڕوزقاند› ☰ لخت کردن درخت از برگ و بر

داپڕوزقانن / dap(i)řuzqanin/: ☜ **داپڕوزقاندن**

داپڕوزقیان / dap(i)řuzq(i)yan/: ☜ **داپڕوزقان**

داپڕوزقین / dap(i)řuzqîn/: ☜ **داپڕوزقان**

داپڕوسکان / dap(i)řuskan/: ☜ **داپڕوزقان**

داپڕوسکاندن / dap(i)řuskandin/: ☜ **داپڕوزقاندن**

داپڕوسکانن / dap(i)řuskanin/: ☜ **داپڕوزقاندن**

داپڕوسکین / dap(i)řuskîn/: ☜ **داپڕوزقان**

داپڕووسکاندن / dap(i)řûskandin/: ☜ **داپڕوزقاندن**

داپڕووسکانن / dap(i)řûskanin/: ☜ **داپڕوزقاندن**

داپڕووسکین / dap(i)řûskîn/: ☜ **داپڕوزقان**

داپڕژان / dap(i)jan/: چاوگ. داپژیان: ١. بەر بوونەوە و بڵاو بوونەوەی شتی ورد ‹مووروووەکان داپژان› ٢. پرش و بڵاو بوون ‹ماڵەکە داپژاوە› ▤ ١. پاشیده شدن ٢. بەهم ریختن

داپژاندن / dap(i)jandin/: چاوگ. داپڕژاندن: ١. بەردانەوە و بڵاو کردنەوەی شتی ورد ٢. پرش و بڵاو کردن ‹هەموو ماڵەکەی داپژاندووە› ▤ ١. پاشیدن ٢. بەهم ریختن

داپژیان / dapijyan/: ☜ **داپژان**

داپسکان / dapiskan/: چاوگ. داپسکیان؛ داپسیان: ١. بە کزی کروشمە کردن ٢. داتسیان؛ داتسین؛ کاری وەک فس خواردنی مریشک بۆ کەڵەشێر ▤ ١. کِز کردن ٢. عمل مانند نشستن مرغ برای خروس

داپسکیان / dapisk(i)yan/: ☜ **داپسکان**

داپسیان / dapisyan/: ☜ **داپسکان**

داپلاندن / dap(i)landin/: ☜ **داپاڵین**

داپلانن / dap(i)lanin/: چاوگ. تلانن؛ تلاندن ▤ غلتاندن

داپڵان / dap(i)łan/: چاوگ. درکان؛ کەوتنە دەرەوەی نهێنییەک ▤ درز کردن

داپڵاندن / dap(i)łandin/: چاوگ. درکاندن؛ دەربڕین ▤ فاش کردن

داپڵۆخان / dap(i)łoxan/: چاوگ. داپڵۆخین؛ داپڵۆسان: ١. دافرەقان؛ دافرەقین؛ دافرەقیان؛ دافەتان؛ دافەتین؛ پێست فڕێ دان لە سووتان ٢. [کنایە] بە توندی سەرکۆنە یان تەمێ کردن ‹کابرای وا داپڵۆخاند، دیوەخانی لێ بوو بە کونە مشک› ▤ ١. سوختن و افتادن پوست ٢. بە شدت سرزنش یا تنبیه کردن

داپڵۆخاندن / dap(i)łoxandin/: چاوگ. داپڵۆساندن: ١. دافرەقانن؛ سووتاندن و لێ کردنەوەی پێست ‹ئاوەکوڵەکە هەموو گیانی داپڵۆخاند› ٢. *[کنایە]* لە دەست و زمان خستن ‹هێندەی لێ دا، داپڵۆخاند› ٣. *[کنایە]* بە توندی سەرکۆنە کردن ‹کابرای وا داپڵۆخاند کونەمشکی لێ کردە عیمارەت› ▤ ١. سوزاندن و پوست را کندن ٢. نیمەجان کردن ٣. سخت سرزنش تنبیه کردن

داپڵۆخاو / dap(i)łoxaw/: ئاوەڵناو. داپڵۆخیو؛ دافەتاو؛ پێست داماڵاو بە هۆی سووتانەوە ▤ پوست انداخته از سوختگی

داپڵۆخین / dap(i)łoxîn/: ☜ **داپڵۆخان**

داپڵۆخیو / dap(i)łoxîw/: ☜ **داپڵۆخاو**

داپڵۆسان / dap(i)łosan/: چاوگ. داپڵۆسین؛ داپەلۆسان؛ داپەلۆسین؛ پلۆسین؛ پلۆسیایەرە: ١. داپڵۆخان؛ پێست فڕێ دان لە سووتان ٢. دارکاری کرانی خەست و لە سەر یەک ▤ ١. سوختن و افتادن پوست ٢. سخت کتک خوردن

داپڵۆساندن / dap(i)łosandin/: چاوگ. داپڵۆستن؛ داپەلۆساندن؛ پلۆسانایەرە: ١. داپڵۆخاندن ٢. دارکاری کردنی خەست و لە سەر یەک ▤ ١. سوزاندن و پوست را کندن ٢. سخت کتک زدن

داپڵۆستن / dap(i)łostin/: ☜ **داپڵۆساندن**

داپڵۆسکان / dap(i)łoskan/: ☜ **داپڕوزقان**

داپڵۆسکانن / dap(i)łoskanin/: ☜ **داپڕوزقاندن**

داپڵۆسکیان / dap(i)łosk(i)yan/: چاوگ. ڕووتەوە بوونی لک یان هێشوو لە گەڵا و دەنک ▤ لُخت شدن شاخە یا خوشە از برگ و دانە

داپڵۆسین / dap(i)łosîn/: ☜ **داپڵۆسان**

. **داپۆش** / dapoş-/: پاشەوشە. داپۆشەر ‹قژداپۆش؛ سەرداپۆش› ▤ ـ پوش

داپۆشان / dapoşan/: چاوگ. داپۆشاندن؛ داپۆشانن؛ داپۆشتن؛ داپۆشین: ١. گرتنە بەر؛ داگرتن ‹تۆز ناوچەکەی داپۆشاوە› ٢. وەشارتن بە

هۆی سەرپۆش لە سەر دانان ‹ڕۆژێ دێ گلی مـن و ئەوان بکرێ بە خشت/ تا گۆڕی هەژارێ تـری پـێ داپۆشن «هەژار، *چوارینەکانی خـەییام*»› ٣. *[کنایە]* سەر گرتن؛ تەواو کـردنی خـانوو ‹ماڵـەکەی تـازە داپۆشاوە› ٤. *[مەجاز]* پۆشینی سـڕ و نهـێنی ‹زۆر کارەسات ڕووی داوە و داپۆشاوە› 🇮🇷 ١. پوشـش دادن ٢. پوشاندن ٣. تمام کردن کار سـاختمان ۴. سـرپوش گذاشتن

دا پۆشاندن / dapoşandin/: ☜ **داپۆشان**

دا پۆشانن / dapoşanin/: ☜ **داپۆشان**

دا پۆشتن / dapoştin/: ☜ **داپۆشان**

دا پۆشـران / dapoşran/: چـاوگ. تێنەپـەڕ. نادیـار. //داپۆشـرای؛ دادەپۆشـرێی؛ داپۆشـرێ// داپۆشـیان؛ تەڤزین؛ نوخومان 🇮🇷 پوشیده شدن

■ ئاوەڵناوی بـەرکاری: داپۆشـراو/ چاوگی نـەرێنی: دانەپۆشران

دا پۆشـراو / dapoşraw/: ئاوەڵـناو. داپۆشـیاگ؛ بان‌دراو؛ وەشارتوو 🇮🇷 پوشانیده

دا پۆشەر / dapoşer/: نـاو. ئـەوەی دادەپۆشـێ 🇮🇷 پوشاننده

دا پۆشیاگ / dapoşyag/: ☜ **داپۆشراو**

دا پۆشیان / dapoşyan/: ☜ **داپۆشران**

دا پۆشین / dapoşîn/: ☜ **داپۆشان**

دا پۆشـینەوە / dapoşînewe/: چـاوگ. دیسـانەوە داپۆشین 🇮🇷 بازپوشاندن

دا پۆکان / dapokan/: ئاوەڵناو. پڕووکان؛ پرتووکـان 🇮🇷 فرسوده شدن

دا پۆکاندن / dapokandin/: چاوگ. پرتووکاندن 🇮🇷 فرسوده کردن

. **دا پەچن** / dapeçin/: پاشەوشە. قووت‌دەر 🇮🇷 بلعنده

دا پـەچنین / dapeçnîn/: چـاوگ. قـووت دان 🇮🇷 بلعیدن

دا پـەچین / dapeçîn/: چـاوگ. قـووت چـوون 🇮🇷 فروشدن در گلو

دا پەڕ^{1} / dapeř/: نـاو. کـار و ڕەوتی بزووتنـەوە بـە چالاکی 🇮🇷 اقدام سریع

دا پەڕ^{2}: پێرۆ. ← **هەڵپەڕ ـ داپەڕ**

دا پەڕان / dapeřan/: ☜ **داپەڕین**

دا پـەڕانـدن / dapeřandin/: چـاوگ. بـاز پـێ‌دان بەرەوخوار 🇮🇷 به پریدن واداشتن

دا پەڕژاندن / dapeřjandin/: چاوگ. لـە سـەرەوە هەڵداشتن (ئاو و تراوی تر) 🇮🇷 از بالا پاشیدن

دا پەڕژنین / dapeřj(i)nîn/: چاوگ. هەڵـپەرتاوتن؛ هەڵپاچینی لک و پۆپی دار 🇮🇷 هرس کردن درخت

دا پەڕین / dapeřîn/: چاوگ. داپەڕان: ١. باز بردن بـەرەوە خـوار ٢. سـەر بـەرەژێر بلـەز چـوون ٣. داچلەکان؛ ڕاپەڕین 🇮🇷 ١. پایین پریدن ٢. با شـتاب فروآمدن ٣. از خواب پریدن

دا پەڵۆسان / dapełosan/: ☜ **داپڵۆسان**

دا پەڵۆساندن / dapełosandin/: ☜ **داپڵۆساندن**

دا پەڵۆسین / dapełosîn/: ☜ **داپڵۆسان**

دا پەنـەمان / dapeneman/: چـاوگ. *[پـلار]* داپەنەمین؛ دانیشتن و بێدەنگ بوون 🇮🇷 تمرگیدن

دا پەنەمین / dapenemîn/: ☜ **داپەنەمان**

دا پیـتن / dapîtin/: چـاوگ. هەڵـپەرتاوتن؛ هەڵپاچینی لک و پۆپی دار 🇮🇷 هرس کردن درخت

دا پیر / dapîr/: ناو. داپیرک؛ داپیرە؛ نـەنک؛ نەنـە؛ نەنێ؛ دایەگەورە 🇮🇷 مادربزرگ

دا پیرک / dapîrik/: ☜ **داپیر**

دا پیرۆشـک / dapîroşk/: نـاو. ١. جالجالـۆکە؛ جاوتەنە ٢. پیرایشـۆکە؛ داپیرۆکـە؛ کەرەکەولـە؛ مێروویەکی بۆر و خڕکەڵە، بە لەشی ئاڵقە ـ ئاڵقە، بێ قاپوولکە و زگی کورت و پێی بڵـند و زۆرەوە، گڵ لە سەر کونەکەی هەڵدەداتەوە 🇮🇷 ١. عنکبوت ٢. خرخاکی

دا پیرۆکـە / dapîroke/: نـاو. پیرۆشـک؛ خلێـرە؛

داپیرۆشک ☰ خرخاکی

داپیره / dapîre/: ☜ **داپیر**

داپێچاندن / dapêçandin/: چاوگ. داپێچانن؛ داپێچین: ۱. شەتەک دان؛ توند بەستن ۲. ڕەپێچەک دان؛ بەرخۆدان و ڕاڕفاندن ☰ ۱. مُحکم بستن و گره زدن ۲. با فشار به جلو راندن

داپێچانن / dapêçanin/: ☜ **داپێچاندن**

داپێچران / dapêçran/: چاوگ. داپێچیان: ۱. شەتەک دران؛ توند بەسترانەوە ۲. ڕەپێچەک دران؛ بەرخۆدران و ڕاڕفێندران ☰ ۱. مُحکم بسته شدن ۲. با فشار به جلو رانده شدن

داپێچیان / dapêçyan/: ☜ **داپێچران**

داپێچین / dapêçîn/: ☜ **داپێچاندن**

داتاش / dataş/: ناو. تاشەر ☰ تراشنده

داتاشان / dataşan/: ☜ **داتاشین**

داتاشران / dataşran/: چاوگ. داتاشیان؛ داتراشان: ۱. تاشران لە سەرەوە بۆ خوار ۲. */پلار/* هەڵبەستران؛ بێ بنەما دروست بوون ‹ئەم قسانە هیچیان ڕاست نین و هەموو داتاشراون› ☰ ۱. از بالا به پایین تراشیده شدن ۲. جعل شدن

داتاشیان / dataşyan/: ☜ **داتاشران**

داتاشین / dataşîn/: چاوگ. داتاشان؛ داتراشاندن: ۱. تاشین لە سەرەوە بۆ خوار ۲. */پلار/* هەڵبەستن؛ لە هیچ دروست کردن ۳. چێ کرن و تاشینی پەیکەر ٤. */زمان/* کاری ڕۆنانی وشەی نوێ لە تێکەڵ کردنی لەتوکوتی چەن وشە ☰ ۱. از بالا به پایین تراشیدن ۲. از خود بافتن؛ جعل کردن ۳. مجسمه ساختن ۴. واژه ساختن

داتراشان / dat(i)raşan/: ☜ **داتاشران**

داتراشاندن / dat(i)raşandin/: ☜ **داتاشین**

داترووسکان / dat(i)rûskan/: چاوگ. داترووسکیان؛ داتوروسکان؛ داتوروسکیان؛ داچڵەکیان؛ ڕاچەنین لە ترسان ☰ یکه خوردن

داترووسکاندن / dat(i)rûskandin/: چاوگ. ڕاچەناندن؛ داچڵەکاندن؛ داتوروسکانن ☰ شُکه کردن

داترووسکیان / dat(i)rûsk(i)yan/: ☜ **داترووسکان**

داتسیان / datisyan/: ☜ **داتسین**

داتسین / dat(i)sîn/: چاوگ. داتسیان: ۱. داهاتن نزیک بە ڕووخان ‹ئەو دیوارە داتسیاگە› ۲. داپسکان؛ فس خواردنی مریشک بۆ کەڵەشێر ☰ ۱. کج شدن و در شرف افتادن بودن ۲. نشستن مرغ برای خروس

داتکان / dat(i)kan/: چاوگ. تکیان؛ تکە کردن؛ تکایەرە؛ دڵۆپەـدڵۆپە هاتنە خوار ☰ چکیدن

داتکاندن / dat(i)kandin/: چاوگ. داتکانن: ۱. بە دڵۆپ ڕژاندن بەرە خوار ۲. */کنایە/* دۆشین ‹با بچم ئەو چەپاڵە مانگا داتکێنم› ☰ ۱. چکاندن ۲. دوشیدن

داتکانن / dat(i)kanin/: ☜ **داتکاندن**

داتڵیشان / dat(i)ɫîşan/: چاوگ. داتڵیشیان: ۱. شڕ بوون لە سەرەوە بۆ خوار ۲. لە شوێنێکەوە توند بەرەو خوار هاتن ☰ ۱. شکافته شدن از بالا به پایین ۲. به سرعت پایین آمدن

داتڵیشاندن / dat(i)ɫîşandin/: چاوگ. داتڵیشانن؛ قەڵاشتن؛ لە سەرەوە بۆ خوار دڕاندن ☰ از بالا تا پایین شکافتن

داتڵیشانن / datɫîşanin/: ☜ **داتڵیشاندن**

داتڵیشاو / dat(i)ɫîşaw/: ناوەڵناو. داتڵیشیاگ؛ دڕاو لە سەرەوە بۆ خوار ☰ از بالا تا پایین شکافته شده

داتڵیشیاگ / dat(i)ɫîşyag/: ☜ **داتڵیشاو**

داتڵیشیان / dat(i)ɫîşyan/: ☜ **داتڵیشان**

داتوروسکان / daturuskan/: ☜ **داترووسکان**

داتوروسکانن / daturuskanin/: ☜ **داترووسکاندن**

داتوروسکیان / daturusk(i)yan/: ☜ **داتروسکان**

داتوڵان / datułan/: ☜ **توڵانەوە**

داتوڵاو / datuław/: ئاوەڵناو. لە بەر یەک چوو بە هۆی کوڵانی زۆر ⚑ لە شده از زیاد پختن

داتوڵین / datułîn/: ☜ **توڵانەوە**

داتۆڵان / datołan/: چاوگ. تۆڵانەوە؛ نەرم بوون بە هۆی زۆر گەیینەوە (میوە و ...) ⚑ نرم شدن به علت زیاد رسیدن (میوه و ...)

داتۆڵاندن / datołandin/: چاوگ. لەبەر یەک بردن بە هۆی زۆر کوڵاندنەوە ⚑ له کردن از بسیار پُختن

داتوڕاندن / datûřandin/: چاوگ. فیراندن؛ تووراندن؛ پیسی شل ڕیان ⚑ اسهالی ریدن

داتوکان / datûkan/: چاوگ. *[پلار]* هەڵترووشکان ⚑ چُمباتمه زدن

داتەپان / datepan/: ☜ **داتەپین**

داتەپاندن / datepandin/: چاوگ. کوتانەوە (بە بێل و ...) ⚑ کوبیدن (با بیل و ...)

داتەپاو / datepaw/: ئاوەڵناو. داتەپیاگ: ١. ڕۆچوو؛ قوپاو؛ قووپاو ٢. کوتێنراو ٣. *[پلار]* کورتەباڵای قەڵەو ⚑ ١. فروریخته ٢. کوبیده‌شده ٣. کوتولەی چاقالوو

داتەپکین / datepkîn/: ☜ **داتەپین**

داتەپیاگ / datepyag/: ☜ **داتەپاو**

داتەپین / datepîn/: چاوگ. داتەپان؛ داتەپکین: ١. دارمین؛ داڕووخان؛ ڕمان؛ ڕووخان ‹قەسری عومرم داتەپی داری لەسەر بەردی نەما/ بانیە تووڵی ئەمەل ئیستێکە دەستی پێ دەکا! «حاجی قادر»› ٢. قوپانی سەربان ‹بەو بارانە سەربانەکە داتەپی› ٣. *[پلار]* دانیشتن و بێدەنگ بوون ‹لە جێی خۆت داتەپە و دەنگت نەیە!› ⚑ ١. فروریختن ٢. فرو رفتن بام ٣. تمرگیدن

داتەپیو / datepîw/: ئاوەڵناو. ڕۆچوو؛ قوپاو ⚑ نشست‌کرده

داتەخرین / datexrîn/: چاوگ. داکوژان؛ نەمان ‹بەرە بەرە شەڕ ژێ داتەخری› ⚑ فروکش کردن

داتەڤن / datev(i)n/: ☜ **دارتەون**

داتەقان / dateqan/: چاوگ. بە پەلەپەل دابێژران ⚑ با عجله بیخته شدن

داتەقاندن / dateqandin/: چاوگ. دابێژتنی بە پەلەپەل ⚑ با عجله بیختن

داتەقانن / dateqanin/: ☜ **داکوتان ـ٣**

داتەقیان / dateqyan/: ☜ **داکوتران ـ٢**

داتەک / datek/: ناو. داڵنگ؛ قانوون؛ یاسا ⚑ قانون

داتەکان / datekan/: چاوگ. داتەکیان؛ داتەکین؛ سەر بەرەو خوار ڕاوەشان ⚑ تکاندن

داتەکاندن / datekandin/: چاوگ. داتەکانن؛ لە سەرەوە بۆ خوار ڕاوەشاندن بە مەبەستی پێوە نەهێشتنی شتی سەری ⚑ فروتکاندن

داتەکانن / datekanin/: ☜ **داتەکاندن**

داتەکاو / datekaw/: ئاوەڵناو. داتەکیو؛ داتەکیاگ؛ داتەکی؛ ڕاوەشاو لە سەرەوە بۆ خوار ⚑ فروتکانیده شده

داتەکی / datekî/: ☜ **داتەکاو**

داتەکیاگ / datekyag/: ☜ **داتەکاو**

داتەکیان / datekyan/: ☜ **داتەکان**

داتەکین / datekîn/: ☜ **داتەکان**

داتەکیو / datekîw/: ☜ **داتەکاو**

داتەمراندن / datemrandin/: لە جووڵە خستن؛ تەکان بڕین ⚑ از حرکت انداختن

داتەمریاگ / datem(i)ryag/: ☜ **دامرکاو**

داتەمریان / datem(i)ryan/: ☜ **دامرکان**

داتەمیان / datem(i)yan/: ☜ **داتەمین**

داتەمین / datemîn/: چاوگ. داتەمین؛ خەمبار بوون؛ تەم و مەینەت داگرتن ⚑ افسُردن

داجرتاندن / dacirtandin/: ☜ **دافرتانن ـ٢**

داجمان /dac(i)man/: چاوگ. وە ڕێ کەوتن ▤ راه افتادن؛ به حرکت افتادن

داجماندن /dac(i)mandin/: چاوگ. وە ڕێ خستن ▤ حرکت دادن؛ به حرکت انداختن

داجوین /dac(i)wîn/: چاوگ. بزووتنەوە؛ جووڵان ▤ جُنبیدن

داچاندن /daçandin/: چاوگ. ١. داوەشاندن؛ تۆم بە زەوییەوە کردن ٢. کەم‌ـکەم و خوەش‌ـخوەش ئارد بە سەر ڕۆندا کردن ▤ ١. بذر کاشتن ٢. آرد بر روغن تفته ریختن

داچزان /daç(i)zan/: چاوگ. چزان؛ ئەندام بە ویکەوتنی ئاگر سووتان ▤ سوختن بدن از تماس مستقیم با آتش

داچزاندن /daç(i)zandin/: چاوگ. داخ کردن؛ داغ بە ئەندامی لەشەوە نان ▤ داغ کردن

داچکان /daç(i)kan/: چاوگ. داچکیان: ١. داتکان؛ تکانە خوارەوە ٢. نم لێ بڕان و وشک بوون ٣. هەڵواسران؛ دالەقان ٤. داچەقان؛ تێڕاچوون ▤ ١. چکیدن ٢. خشکیدن ٣. آویختە شدن ۴. فرورفتن

داچکاندن /daç(i)kandin/: چاوگ. ١. داتکاندن ٢. نم لێ بڕین ٣. هەڵواسین؛ دالەقاندن ٤. چەقاندن؛ تێڕا کردن ▤ ١. چکاندن ٢. خُشک کردن ٣. آویختن ۴. فروکردن

داچکە /daç(i)ke/: ناو. جاچکە؛ بنێشت ▤ سقّز

داچکیان /daçikyan/: ☜ **داچکان**

داچکیلان /daç(i)kîlan/: چاوگ. چەقان؛ چەقیان ▤ فرورفتن

داچکیلاندن /daç(i)kîlandin/: چاوگ. چەقاندن؛ چەقانن ▤ فروبردن

داچڵەکان /daç(i)łekan/: چاوگ. داچڵەکیان؛ داچلەکین؛ ڕاچڵەکین: ١. تەکان خواردن لە ترسان یان لە خەبەری سەمەرە ٢. لە نەکاو لە خەو هەستان ▤ ١. یکّە خوردن ٢. از خواب پریدن

داچڵەکاندن /daç(i)łekandin/: چاوگ. داچڵەکانن؛ ڕاچڵەکاندن: ١. بوونە هۆی تەکان خواردن ٢. لە ناکاو لە خەو وەخەبەر هێنان ▤ ١. شُکە کردن ٢. ناگهانی بیدار کردن

داچڵەکانن /daç(i)łekanin/: ☜ **داچڵەکاندن**

داچڵەکاو /daç(i)łekaw/: ئاوەڵناو. داچڵەکیو؛ داچڵەکیاگ: ١. شڵەژاو؛ لە نەکاو لەرزیو لە ترسان یان لە خەبەری سەیر و سەمەرە و ناخۆش ٢. لە نەکاو وەخەبەر هاتوو ▤ ١. یکّەخوردە ٢. از خواب پریدە

داچڵەکیاگ /daç(i)łekyag/: ☜ **داچڵەکاو**

داچڵەکیان /daç(i)łekyan/: ☜ **داچڵەکان**

داچڵەکین /daç(i)łekîn/: ☜ **داچڵەکان**

داچڵەکیو /daç(i)łekîw/: ☜ **داچڵەکاو**

داچمان /daç(i)man/: چاوگ. ڕاپەڕین؛ هەستانەوە ▤ برخاستن

داچماندن /daç(i)mandin/: چاوگ. ڕاپەڕاندن؛ هەستاندنەوە ▤ برخیزاندن

داچناندن /daç(i)nandin/: چاوگ. ١. چنینەوە؛ کۆکردنەوە ٢. هەڵکردن؛ هەڵپێچان (وەک قۆڵ و داوێن) ▤ ١. چیدن ٢. جمع کردن

داچناو /daç(i)naw/: ئاوەڵناو. داچنراو؛ داچەندراو؛ داچەنراو؛ داچێندراو؛ داچێنراو؛ تۆو پێوەکراو ▤ پاشیده شده (بذر)

داچنراو /daçinraw/: ☜ **داچناو**

داچنیان /daçinyan/: چاوگ. داچێندران؛ داچێنران: ١. ڕیز بوونی شت بە تەنیشت یەکەوە بە ڕێک‌وپێکی ٢. لە سەر یەک هەڵچنران ٣. هەڵپێچران؛ بەستران ٤. داپژیان؛ پرژوبڵاو بوون ▤ ١. کنار هم چیده شدن ٢. روی هم چیده شدن ٣. بسته شدن ۴. به هم ریختن

داچنین /daç(i)nîn/: چاوگ. ١. ڕیز کردنی شت

بە تەنیشت یەکەوە بە ڕێکوپێکی ۲. لە سەر یەک هەڵچنین ۳. هەڵپێچان؛ بەستن ٤. داپژاندن ‹تەواو ناو ماڵەکەی داچنیگە› 🇮🇷 ۱. پهلوی هم چیدن و مرتب کردن ۲. روی هم چیدن ۳. بستن ۴. به هم ریختن

داچنیاگ / daçinyag/: ناوەڵناو. ڕژاو و پژاو؛ پرژوبڵاو ‹ناو ماڵ داچنیاگ› 🇮🇷 پخش و پلا؛ بەهم‌ریخته

داچۆڕان / daçořan/: چاوگ. داچۆڕیان؛ داچۆڕین: ۱. تک ـ تک هاتنە خواری ئاو یان تراوی تر، لە سەرەوە ‹گیان! وچانێ لە سەر ئەم دوو گۆڕە/ دڵە خوێن هەڵ بدە! چاو داچۆڕە! «هەژار، بۆ کوردستان»› ۲. وشک هەڵاتن (کانی و ...) ‹داچۆڕانی دوا تنۆکی زەردەخەنەی گاتاکان بوو «شێرکۆ»› 🇮🇷 ۱. چکیدن ۲. خشکیدن (چشمه و ...)

داچۆڕاندن / daçořandin/: چاوگ. داچۆڕانن: ۱. داچکاندن ۲. وشک کردن؛ بەتاڵ کردنی ئاو 🇮🇷 ۱. چکاندن ۲. خُشکاندن

داچۆڕانن / daçořanin/: ☜ **داچۆڕاندن**

داچۆڕیان / daçořyan/: ☜ **داچۆڕان**

داچۆڕین / daçořîn/: ☜ **داچۆڕان**

داچوون / daçûn/: چاوگ. ۱. نەوی بوون و قوپان ‹سەربانەکە داچووە؛ هەویرەکە داچووە› ۲. چەقین ‹زەوی قوڕ بوو، قاترەکە پای داچوو› 🇮🇷 ۱و۲. فرورفتن

داچەقان / daçeqan/: چاوگ. داچەقیان؛ داچەقین: ۱. *[پلار]* کرانەوەی دەم، چاو و... ۲. تێڕاچوون ۳. بە زەویدا چوون 🇮🇷 ۱. باز شدن دهان، چشم و... ۲. خلیدن ۳. فروشدن در زمین

داچەقاندن / daçeqandin/: چاوگ. داچەقانن: ۱. *[پلار]* کردنەوەی دەم، چاو و... ۲. تێڕاکردن ۳. بە زەویدا کردن 🇮🇷 ۱. باز کردن دهان، چشم و... ۲. خلاندن ۳. فروکردن در زمین

داچەقانن / daçeqanin/: ☜ **داچەقاندن**

داچەقاو / daçeqaw/: ناوەڵناو. داچەقیاگ؛ داچەقیاو: ۱. وەکراوە ۲. ڕۆچوو 🇮🇷 ۱. باز گذاشته شده ۲. فروشده

داچەقیاگ / daçeqyag/: ☜ **داچەقاو**

داچەقیان / daçeqyan/: ☜ **داچەقان**

داچەقیاو / daçeqyaw/: ☜ **داچەقاو**

داچەقین / daçeqîn/: ☜ **داچەقان**

داچەکان / daçekan/: چاوگ. داچەکین: ۱. مل‌کز بوون ۲. ژاکان؛ پێچوون؛ سیس هەڵگەڕان 🇮🇷 ۱. افسُردن ۲. تکیدن

داچەکاندن / daçekandin/: چاوگ. مژین تا ئاخر دلۆپ؛ دلۆپ لێبڕین 🇮🇷 تا آخرین قطره مکیدن

داچەکاو / daçekaw/: ناوەڵناو. ۱. مل‌داخستوو لە کزی ۲. ژاکاو؛ سیس هەڵگەڕاو 🇮🇷 ۱. کِزکرده ۲. تکیده

داچەکین / daçekîn/: ☜ **داچەکان**

داچەلاندن / daçelandin/: چاوگ. داڵەقاندن؛ بەرەوژێر هەڵواسین؛ شۆڕەو کردن 🇮🇷 آویختن

داچەمان / daçeman/: چاوگ. داچەمین؛ چەمینەوە؛ چەمانەوە 🇮🇷 خمیدن

داچەماندن / daçemandin/: چاوگ. داچەمانن؛ کووڕ کردن 🇮🇷 خم کردن

داچەماندنەوە / daçemand(i)newe/: چاوگ. دانەواندنەوە؛ کۆمەو کردن؛ کۆم کردنەوە 🇮🇷 خم کردن

داچەمانن / daçemanin/: ☜ **داچەماندن**

داچەماو / daçemaw/: ناوەڵناو. قۆز؛ کۆم 🇮🇷 کُوژ

داچەمین / daçemîn/: ☜ **داچەمان**

داچەندراو / daçend(i)raw/: ☜ **داچناو**

داچەندن / daçendin/: چاوگ. داچەنن؛ تۆم پژاندنە زەوی 🇮🇷 بذر افشاندن

داچەنراو / daçenraw/: ☜ **داچناو**

داچەنن / daçenin/: ☜ **داچەندن**

ـ داچێن / daçên-/: پاشەوشە. ـــ چــن؛ ـ چــێن ‹تۆمداچێن› ≚ ـ کار

داچێندران / daçênd(i)ran/: ☜ **داچنیان**

داچێندراو / daçênd(i)raw/: ☜ **داچناو**

داچێنران / daçênran/: ☜ **داچنیان**

داچێنراو / daçênraw/: ☜ **داچناو**

داحبا / daĥba/: ☜ **دەعبا**

داحلاندن / daĥ(i)landin/: ☜ **داحەلاندن**

داحەلاندن / daĥelandin/: چاوگ. داحلاندن؛ داهێشتن؛ شۆڕ کردنەوە ≚ آویزان کردن

داخ^{1} / dax/: ناو. داغ: ١. شوێنی چزان لە سەر پێست بە هۆی شتێکی داخەوە ٢. درۆشم؛ کەوی؛ سۆیەر؛ ئامرازێکی کانزایی بە نەخشێکەوە بۆ بە ئاگر چزاندن ٣. ئاسەواری ڕووداوێکی زۆر دڵتەزێن ‹خەسرەویت بێسەبر ئارام و خەوەن/ پەشێویش جە داخ مەرگ خەسرەوەن «مەستوورە»› ٤. خەم؛ خەفەت؛ کەسەر ‹هیوا و ئاوات و تاسەیە/ ئاخ و داخ و هەناسەیە «ئاوات»› ٥. سۆ؛ سوێ؛ عەزرەت ‹فەلەک داخ وە دڵ خەستەمدا بەردی/ ژار دووری گیان ئازیز پێم وەردی «مەولەوی»› ٦. بەیداخ؛ دروشم ≚ ١تا ٣. داغ ۴. غم؛ اندوه ۵. حسرت ۶. آرم

▣ **داخی داخان:** زۆر بە داخەوە ‹ئارۆ ڕێم کەوتە کەلی ئێشکەهۆڵ/ داخی داخانم هەڵەبجە بی چۆڵ «فولکلۆر»› ≚ دردا و حسرتا

داخی دڵ: خەمێ کە لە بیر نەچێتەوە ≚ داغ دل

⊡ **داخ بردنە دڵەوە:** داخ نیانە بان دڵەوە؛ خەفەتی گەورە پێ دان ≚ داغ بر دل گذاشتن

داخ پێدان: تووشی خەم و حەسرەت کردن ≚ داغ بر دل نهادن

داخ چوونە دڵەوە: تووشی خەمی گەورە بوون ≚ داغ بر دل نشستن

داخ دیتن: تووشیاری کوڵ و کەسەری سەخت بوون ≚ داغ دیدن

داخ کردن: ١. کەواندن؛ ئارهاندن؛ بە کانزا یان شتێکی سوورەوە بوو لە سەر لەش شوێن دانان ٢. چۆقاندن/ قرچاندنی ڕۆن ٣. *[کینایە]* فریو دان و زیان پێ گەیاندن ≚ ١. داغ کردن ٢. تف دادن روغن ٣. فریب دادن

داخ لە دڵ بوون: تووشی خەمی گەورە و بێبڕانەوە بوون ‹نەسرین دەمێکە داخت لە دڵمە/ گیرۆدەی بەندی، ژیانت زوڵمە «بێکەس»› ≚ داغ بر دل داشتن

داخ نیانە بان دڵەوە: ☜ **داخ بردنە دڵەوە**

داخی دڵ پێڕشتن: ڕق پێڕشتن بە لێدان و قسەی ناخۆش ≚ کینەی دل خالی کردن

داخی شتێ لە سەر دڵی کەسێ مانەوە: ئاسەواری خەمێکی ئەستەم پێ مانەوە ‹بابی مرد و داخی خوێندن لە سەر دڵی مایەوە› ≚ داغ چیزی به دل کسی ماندن

داخ^{2}: ئاوەڵناو. داغ؛ سوێر؛ زۆر گەرم ≚ داغ

⊡ **داخ کردن:** ١. زۆر گەرم کردنی هەوا. هەروەها: **داخ بوون** ٢. *[کینایە]* سەر گەرم بوون؛ مەس کردن ≚ ١. داغ کردن (هوا) ٢. مست شدن

داخ^{3}: دەنگ. داغ؛ حەیف؛ مخابن ≚ دریغ

داخ^{4}: پێرۆ. ← **شاخ و داخ**

داخاز / daxaz/: ☜ **داوخواز**

داخازتن / daxaztin/: ☜ **داخواستن**

داخداخانم / daxdaxanim/: ☜ **داخیداخانم**

داخدار / daxdar/: ئاوەڵناو. داغدار؛ خەمبار؛ دڵبکوڵ؛ زۆر خەمین بە هۆی لە دەس دانی کەسێ یان شتێکی خۆشەویستەوە ≚ اندوهبار

داخدیە / daxd(i)ye/: ئاوەڵناو. داغدیە؛ تووشی کوڵ و کەسەرێکی زۆر بە هۆی مردنی خۆشەویستێکەوە ≚ داغدیده

داخران / dax(i)ran/: چاوگ. داخریان: ۱. بەستران؛ بەسیان ۲. بەرهەڵدا کران؛ وێڵ کران ≣ ۱. بسته شدن ۲. رها شدن

داخراو / dax(i)raw/: ئاوەڵناو. داخریاگ: ۱. بەسراو؛ پێوەدراو؛ قفڵ‌کراو ‹دوکانی داخراو› ۲. ڕاخراو؛ داخریاگ ‹سفرەی داخراو› ۳. سەرگیراو ‹هۆڵی داخراوی گولان› ≣ ۱. بسته ۲. پهن‌شده؛ گسترده ۳. سرپوشیده

داخراوە / dax(i)rawe/: ئاوەڵکار. بەنهێنی؛ نە بە ڕاشکاوی ‹دانیشتنی ئەمڕۆی پارلەمان داخراوە بەڕێوە چوو› ≣ غیرعلنی

داخرپان / daxirpan/: ☜ **داخورپان**

داخرپیان / daxirp(i)yan/: ☜ **داخورپان**

داخرماندن / daxirmandin/: چاوگ. داکرماندن؛ داکرۆژتن ≣ جویدن

داخریاگ / daxiryag/: ☜ **داخراو**

داخریان / daxiryan/: ☜ **داخران**

داخز / daxiz/: ناو. شوێنی لێژ ≣ شیب

داخزان / dax(i)zan/: چاوگ. داخزین؛ بە خشکە هاتنە خوار ‹غەمزە دەستی کردە ناز و ماری زولفی داخزی/ دڵ لە بەر پێی کەوتبوو، ئەم دەیدزی ئەو دەیگەزی «حاجی قادر»› ≣ لیز خوردن

داخزاندن / dax(i)zandin/: چاوگ. داخلیسکاندن؛ بە خشکە هێنانە خوار ≣ لغاندن؛ سُر دادن

داخزاو / dax(i)zaw/: ئاوەڵناو. بە خشکە بەرەو خوار هاتوو ≣ سُرخورده

داخزین / dax(i)zîn/: ☜ **داخزان**

داخستن / daxistin/: چاوگ. ۱. خستنە خوار ‹لکەدارەکانم داخست› ۲. لە دەست بەردان کەوتنە سەر زەویٚ ‹شووتییەکەی داخست› ۳. قولف کردن؛ بەستنی دەرک بە قولف ‹دەرک و دەروازەی داخست و چوو› ٤. ڕاخستن؛ پان کردنەوە لە سەر زەوی ‹سفرەیان داخست› ٥. *[مەجاز]* هەڵکردنی ئاگر (بۆ تەنوور و کوورە و...) ‹تەتنوورەکە داخە› ٦. بەستن؛ ڕاوەستاندن ‹کاتژمێر۲ فەرمانگەکەیان داخست› ۷. خیم دانانی خانوو ‹بناغەی ماڵەکەم داخست› ۸. کۆ کردن و دانان بۆ دوارۆژ ‹ئازووخەیان داخست› ۹. بەرەو خوار ڕاگرتن ‹لە خەجاڵەت سەری داخست؛ چاو داخستن› ≣ ۱. پایین انداختن ۲. انداختن ۳. قفل کردن ۴. گستردن ۵. برافروختن کوره و تنور ۶ تعطیل کردن ۷. پی ریختن بنا ۸ اندوختن؛ جمع کردن آذوقه ۹. انداختن

داخشان / dax(i)şan/: چاوگ. خشان بەرەو خوار ≣ به پایین لغزیدن

داخشاندن / dax(i)şandin/: چاوگ. بەرەو خوار خشاندن ≣ به پایین لغزاندن

داخ‌کوژ / daxkuj/: ئاوەڵناو. دیقکوژ؛ زووخاوکوژ ≣ دق‌مرگ

داخگە / daxge/: ناو. جێگەی داخ کردنی ماڵات ≣ مکان داغ‌گذاری

داخ‌لەدڵ / daxledił/: ئاوەڵناو. ۱. تووڕە لە ڕووداویٚ ۲. خەمبار؛ دڵ‌بەسۆ ≣ ۱. دلریش ۲. اندوهگین

داخلیسکاندن / dax(i)lîskandin/: ☜ **داخزاندن**

داخڵ / daxił/: ناو. دەخیلە؛ دەغیلە ≣ قُلک

داخڵە / daxłe/: ناو. قوتووی دراوی دوکاندار ≣ دخل مغازه‌دار

داخم^{1} / daxim/: ☜ **داخوا**^{1}

داخم^{2}: دەنگ. داخەکەم؛ حەیف؛ مخابن ‹داخم ئەوی دێر هات و ئەوی کەوناران/ هاوباوەشی مەرگن و لە دنیا تاران «هەژار، *چوارینەکانی خەییام*»› ≣ دریغا؛ افسوس

داخما / daxma/: ☜ **داخمه**

داخمناچێ / daximnaçê/: ☜ **داخەکەم**

داخمە / daxme/: ناو. داخما؛ داغمە؛ تەمخە؛

ئامێری مۆری دروشم و داخ کردنی ئاژەڵ ☰ انگ داغ

داخوا^{١} / dax(i)wa/: ئاوەڵکار. داخم؛ داخوم؛ داخۆ؛ داخۆم؛ ئاخۆ؛ ئایا؛ وشەی پرسیار ‹داخوا لە چ دایە یاری دڵدار؟/ ناوی منی جارێ دێتە سەر زار؟ «هەژار، مەموزین»› ☰ آیا؛ راستی

داخوا^{٢}: سارستە. بریا؛ خۆزگا؛ خۆزگە ‹داخوا بمزانیایا ئەم کارە بە کوێ دەگا› ☰ کاش؛ کاشکی

داخواز^{١} / dax(i)waz/: ناو. ١. ☜ **داخوازی** ٢. داوانامە؛ داخوازنامە ‹داخوازێک بنووسە بیدە بە سەرۆک!› ☰ ١. ☜ **داخوازی** ٢. درخواست

داخواز^{٢}: ئاوەڵناو. داواکار؛ خوازەر ‹بێجیاز و مارەیی دەیدا بە شوو/ لەم هەموو کردانە داخوازی نەبوو «حاجی قادر»› ☰ خواستار

⊡ **داخواز(ی شتێ) بوون:** خوازیاری شتێ بوون ‹نزام بۆ تۆیە ڕەببەلبەیت! دڵم داخوازی ئیمدادە/ دەزانی عەبدی خۆت ئێستاکە وا بێتۆشە و زادە «ئاوات»› ☰ خواستار (چیزی) بودن

داخوازتن / dax(i)waztin/: ☜ **داخواستن**

داخوازنامە / dax(i)wazname/: ناو. داوانامە؛ لاپەڕەیەکی چاپی بە کۆمەڵە داواکارییەکی کاڵا یان ڕاژەوە، لە دامەزراوەیەک ☰ درخواستنامە

داخوازی / dax(i)wazî/: ناو. داخواز؛ داواکاری؛ کاری خواستنی شتێک ☰ درخواست

داخواستن / dax(i)wastin/: چاوگ. داخوازتن؛ داخازتن؛ خواستن؛ ویستن ☰ طلبیدن؛ درخواست کردن

داخودرەوش / dax û d(i)rewş/: ناو. کۆوکۆنجۆڵ؛ ئەشکەنجەی سەخت ‹بۆ بە بازاڕی داخودرەوش› ☰ داغ و درفش

داخودوخان / dax û duxan/: ناو. داخودۆخان؛ خەم و خەفەت؛ دەرد و مەینەت؛ کوڵوکەسەر ☰ غم و غصه

داخودۆخان / dax û doxan/: ☜ **داخودوخان**

داخوران / daxuran/: چاوگ. خورانەوە؛ خوریانەوە؛ وردە وردە کەم بوونەوە یان داڕزانی شتێ ‹کۆڵەکەی پردەکە لە بنی ئاوەکەدا داخورابوو› ☰ خوردە شدن؛ پدید آمدن خوردگی

داخوراو / daxuraw/: ئاوەڵناو. تایبەتمەندی دیوار، پرد یان هەر بینایەک کە خوار بووبێتەوە یان باران لایێکی شۆردبێتەوە ☰ خوردە شدە (دیوار و ...)

داخورپان / daxurpan/: چاوگ. داخرپان؛ داخرپیان؛ داخورپیان؛ داخورپین؛ شڵەژان ☰ یکّە خوردن

داخورپاندن / daxurpandin/: چاوگ. شڵەژاندنی مرۆ بە ترساندن یان بە خەبەری ناخۆش پێ دان ‹کە تۆ تەشریفی ناشەریف دێنی/ دڵی گەلی کورد دادەخورپێنی «هێمن»› ☰ ریختن (دل)

داخورپاو / daxurpaw/: ئاوەڵناو. داچڵەکاو؛ تووشیاری شۆک ☰ شوکّە

داخورپیان / daxurp(i)yan/: ☜ **داخورپان**

داخورپین / daxurpîn/: ☜ **داخورپان**

داخورت / daxurt/: ناو. کاری فاڵ گرتنەوە و ڕەماڵی ☰ پیشگویی

داخوڕین / daxuřîn/: چاوگ. ١. ڕاخوڕین؛ تێخوڕین؛ داکاڵیان ٢. بە خۆ هەڵگوتن ☰ ١. نهیب زدن ٢. لاف زدن

داخوم / daxum/: ☜ **داخوا**^{١}

داخوەستن / dax(i)westin/: ☜ **داخۆستن**

داخویان / daxuyan/: ناو. ئاگادارینامە؛ ئاگادارنامە؛ نووسراوەیەک کە لە لایەن پارت، تاقم یان کۆمەڵێکەوە، لەمەڕ بابەتێکی تایبەتەوە دەردەکرێ و زۆرتر ئاگادارییەکی تێدا دراوە یان بیر و بۆچوونێکی پێ ڕوون کراوەتەوە ‹وەزارەتا دەرڤەیا ڕووسیایێ ل سەر بکار ئانینا چەکێن

کیمیەوی داخویانەک دا› ☰ بیانیه

داخۆ / daxo/: ئاوەلکار. داخوم؛ ئاخۆ؛ ئایا؛ وشەی پرسیار ‹داخۆ دەروونی شەق نەبووە "پەردی سەرشەقام"؟/ پیر و فوتادە تەن نەبووە "داری پیرمەسوور" ؟«نالی»› ☰ آیا

داخۆزان / daxozan/: ☜ **دابەزین ـ١**

داخۆزاندن / daxozandin/: ☜ **دابەزاندن ـ١**

داخۆزیان / daxozyan/: ☜ **دابەزین ـ١**

داخۆزین / daxozîn/: ☜ **دابەزین ـ١**

داخۆستن / daxostin/: چاوگ. داخوەستن؛ دابەزین؛ داوەزین؛ ئەرەوەسای ☰ پیاده شدن

داخۆم / daxom/: ☜ **داخوا**^{1}

ـ **داخەر** / daxer-/: پاشەوشە. ژن؛ ژەن؛ پێوەدەر ‹درگاداخەر› ☰ ـ بند

داخەکەم / daxekem/: سارستە. داخم ناچێ ‹داخەکەم بۆ گور و تینی جوانیم/ ئەو دەمە چۆن و چ بووم، بۆ وا نیم؟! «هەژار، *بۆ کوردستان*»› ☰ افسوس

داخی / daxî/: ناو. شار؛ گەرمی ☰ داغی

داخیداخانم / daxîdaxanim/: سارستە. داخداخانم؛ داخی گرانم: ١. زۆر بە داخەوە ٢. مخابن؛ حەیفی ☰ ١. با کمال تأسف ٢. ای دریغ

داخیگرانم / daxîg(i)ranim/: ☜ **داخیداخانم**

داد^{1} / dad/: ناو. ١. هاوار؛ هەلا؛ هەرا‹هەی داد هەی بێداد کوانێ یارانم؟/ کوانێ براکەی جاری جارانم؟ «فولکلۆر»› ٢. دای؛ داو: *ئەلف)* کار و رەوتی پاراستن و بەرێوە بردنی راستی و دروستی و دەرکردنی حوکمی رەوا *ب)* ماف؛ حەق ‹پەنام بە تۆ هێناوە، دادم بستێنی› ٣. داو؛ یارمەتی؛ هانا ‹گەیشتە دادم ئەگینا دەخنکام› ٤. عەدل؛ راستی و دروستی ☰ ١. فریاد ٢. حق ٣. کمک ۴. عدالت

▣ **داد پرسین**: داد گێران؛ بە شکات و مافی فەوتاوی کەسێک راگەیشتن ‹ئەتۆ شا، من گەدا دادم بپرسە!/ لە زولمی چاوی بیمارت کوژاوم «نالی»› ☰ داد پرسیدن

داد دان: ١. ماف دان؛ حەق دان؛ نەهێشتنی ناحەقیکاری؛ دانی داد بە خاوەنی راستەقینەی ٢. هاواری دادخوازی کردن ‹چە بکەم وە دەس کرانشینی؟/ داد وە هەر کەس بەم، حەقم نیەسینی «شامی»› ٣. بەکەلک هاتن (زۆرتر لە رستەی نەرێنیدا دەگوترێ) ‹بەو هەموو دزی و فزییەوە، نوێژ و رۆژوو دادی نادا› ☰ ١. داد ستاندن ٢. دادخواهی کردن ٣. به کار آمدن

داد سەندن: وەرگرتنی حەق و ماف ☰ داد ستاندن

داد کردن: دادگەری کردن؛ بە گوێرەی قانوون یان ماف، کار کردن ☰ دادگری کردن

داد گێران: داد بەخشین؛ دادگێری کردن؛ مافی خەلک دابین کردن ☰ داد گُستردن

داد^{2}: دەنگ. هەی داد؛ هەی هاوار ‹وای وە بەدبەختی، داد وە ناکامی/ دەرد دل فرەس کووتاکە شامی! «شامی»› ☰ هَوار

دادئەستێن / dad'estên/: ☜ **دادستان**

دادا / dada/: ناو. ١. وشەی رێز لێنان بۆ دایک، خوشک و باقی ژنان ٢. پیرەژن ٣. دایەگەورە ☰ ١. خطاب محترمانەی مادر، خواهر و دیگر خانمها ٢. پیرزن ٣. مادربزرگ

دادان / dadan/: چاوگ. ١. تاشین لە سەرەوە بۆ خوار ‹قەلەم دادان› ٢. سەرەتا دامەزراندن لە فێر کردندا ‹دەرس دادان› ٣. شاندان؛ پیشاندان ‹ئەمە گشت باوکی سەرمەشقی لە بۆ داداوە/ سەربەخۆ سالیکی رەهرەو نییە، ئوستادی هەیە «شێخ رەزا»› ٤. سەرەتا دامەزراندن ‹تۆ گۆرەوییەکەم بۆ دادە تا بیچنم› ٥. دەسپێکردن ‹لە ناکاو دولبەرم فەرمووی: هەستە! ئێستەکی واعیز/ لە بۆمان دادەدا وەعزێ، گوتم: باکت چییە؟ با بێ »حاجی قادر»› ٦.

کون و کەلێن بە تۆپە قوڕ گرتن ‹دیوارەکەم داداوە› ٧. داباریـن؛ دەسپێکردنی بارش ‹باران ئەبارێ نم نم دایداوە/ ئەگریجەی لە بان گۆنای قرتاوە «فولکلۆر»› ٨. دەلاندن ‹ئەم کووپە ئاو دائەدا› ٩. بەر دانەوە (پەردە) ١٠. داخستن؛ گالە دان (دەرکوبان) ١١. لە سەر زەوی نان ‹هەر دووک دەستی دادابوو؛ چۆکی داداوە› 🇮🇷 ١. تراشیدن ٢. سرمشق دادن ٣. نشان دادن ۴. رج اول را گذاشتن ۵. شروع کردن ۶ اندودن ٧. شروع شدن بارندگی ٨. نشت دادن ٩. انداختن (پردە) ١٠. بستن (در و پنجرە) ١١. (دست و ...) بر زمین نهادن

دادانەوە / dadanewe/: چاوگ. ١. بەر دانەوە (پەردە) ٢. کون و کەلێن بە قوڕ گرتن 🇮🇷 ١. انداختن (پردە) ٢. با گِل اندودن

دادبەخش / dadbexş/: ئاوەڵناو. دادپەروەر؛ دادگەر؛ خاوەن ئاکاری سازگار لەگەڵ قانووندا. هەروەها: **دادبەخشی** 🇮🇷 دادپرور

دادبەر / dadber/: ئاوەڵناو. دادخوا؛ دادخواز؛ سکالابەر؛ سکاڵەبەر؛ داوخوازکەر؛ شکایەتکەر؛ گلیکار 🇮🇷 شاکی؛ دادخواه

دادپرس / dadpirs/: ناو. فریارەس؛ کەسێ کە بە هاواری دادبەر دەگا و لە شکایەتی دەپرسێ 🇮🇷 دادرس

دادپرسی / dadpirsî/: ناو. ١. کار و ڕەوتی ڕاگەیشتن بە سکاڵای دادخواز و ڕوون کردنەوەی دروستی یان نادروستییان، بەتایبەت لە لایەن بەرپرسی ڕەسمییەوە (وەکوو دادوەر) ٢. یانەی دادپرسێ؛ ڕێخراوەیێ کە ئەم کارەی لە ئەستۆدایە 🇮🇷 ١و٢. دادرسی

دادپەروەر / dadperwer/: ئاوەڵناو. دادگەر؛ دادگێڕ؛ دادبەخش؛ عادڵ؛ خاوەن ئاکاری سازگار لەگەڵ قانووندا 🇮🇷 دادپرور

دادپەروەری / dadperwerî/: ناو. دادپەروەری؛ دادگەری؛ دادیەری 🇮🇷 عدالت

دادخوا / dadx(i)wa/: ☜ **دادبەر**

دادخواز / dadx(i)waz/: ☜ **دادبەر**

دادخوازی / dadx(i)wazî/: ناو. دادخوایی؛ کاری هانابردن؛ ڕۆیشتن بۆ شوێنی دادپرسی بە مەبەستی گرتنی ماف 🇮🇷 دادخواهی

دادخوایی / dadx(i)wayî/: ☜ **دادخوازی**

دادران / dad(i)ran/: چاوگ. (بە سەر شتێکدا) کێشیان؛ کێشران (وەک: پەردە) ‹پەردەی کۆشکان دادراوە/ ڕۆچنەی کۆختانیش گیراوە «هێمن»› 🇮🇷 (بر سر یا روی چیزی) کشیدە شدن

دادرواو / dadirwaw/: ☜**دادوراو**

دادروون / dad(i)rûn/: چاوگ. دادووراندن؛ دادوورانن؛ دادووران؛ دروونی دوو شت بە سەر یەکا 🇮🇷 بر هم دوختن

دادڕ / dadiř/: ☜ **دابڕ^{٢}ـ١**

دادڕان / dad(i)řan/: چاوگ. ١. دڕان لە باری درێژییەوە لە سەرەوە بۆ خوار ٢. داکنران؛ کنیانەوە ٣. قەڵشت و درز تێکەوتن (لە زەویدا) ‹کێوەکە بە لافاو دادڕابوو› 🇮🇷 ١. پارە شدن طولی ٢. کندە شدن ٣. شیار افتادن (در زمین)

دادڕاندن / dad(i)řandin/: ☜ **دادڕین**

دادڕاو / dad(i)řaw/: ئاوەڵناو. دادڕیاگ؛ داتلیشاو ‹مەجنوونی لەیلی چاو غەزالێکی هاشمیم/ شاهید دەروونی چاک و یەخەی دادڕاومە «بێخود»› 🇮🇷 پارەشدە

دادڕ ـ دادڕ / dadiř dadiř/: ئاوەڵناو. ١. شڕ و وڕ؛ تەواو دڕاو ٢. لەتوپەت؛ کوت‌ـکوت کراو 🇮🇷 ١. پارەـ پارە ٢. قطعەـ قطعە

دادڕەس / dadřes/: ناو. فریارەس؛ کەسێ کە بە شکات و سکاڵای خەڵک ڕادەگا ‹گرتوویە سەگت چاکم و لای تۆمەوە دێنێ/ یەعنی وەرە نالی کە منیش دادڕەسێکم «نالی»› 🇮🇷 دادرس

دادڕیاگ /dad(i)řyag/: ☜ **دادڕاو**

دادڕین /dad(i)řîn/: چاوگ. دڕانـدن؛ دادڕانـدن ‹کراسـەکەی دادڕی؛ کەندەکـەیان دادڕیـوە› ▤ دریدن؛ پاره کردن

دادسان /dadsan/: ☜ **دادستان**

دادستان /dads(i)tan/: ناو. دادسێن؛ دادسـان؛ دادئەستێن؛ مافزانێ کـە لـە لایـەن دەوڵـەتەوە بەرپرسی ڕاگەیشتن بە مافی کۆمەڵگا، دروست جێبـەجێ بـوونی دەسـتوور و لـە دوو کـەوتنی سەرپێچکاران بە یارمەتی دادگایە ▤ دادستان

دادسێن /dadsên/: ☜ **دادسان**

دادڤان /dadvan/: ☜ **دادوەر**

دادک /dadik/: ناو. دالک؛ دایک ▤ مادر

دادگا /dadga/: ناو. دادگـە؛ جێگـەی سـکالا بـۆ بردن؛ جێگایێ کە دادپرس یا دادپرسان لەگـەڵ دادستاندا بـە سـکالای دادخـوازان ڕادەگـەن ▤ دادگاه

دادگایی /dadgayî/: ناو. ناچار بە ئامادە بـوون لـە دادگادا بۆ دادگایی کردن ▤ دادگاهی

دادگە /dadge/: ☜ **دادگا**

دادگەر /dadger/: ☜ **دادپەروەر**

دادگەری /dadgerî/: ☜ **دادپەروەری**

دادگێڕ /dadgêř/: ☜ **دادپەروەر**

دادنامە /dadname/: ناو. بـڕیارێ کـە لـە لایـەن دادگاوە دەردەچێ ▤ حکم؛ دادنامه

دادنـووس /dadnûs/: نـاو. سـکالانووس ▤ عریضەنویس

دادوبسەت /dad û b(i)set/: نـاو. دانوسـتان؛ مامەڵە؛ مامڵە؛ سەودا ▤ دادوستد

دادوبێداد /dad û bêdad/: ناو. هاوارو‌هـەڵا؛ هـاوار لە دەست ناحەقی‌کەر ▤ داد و بیداد

دادوفوغان /dad û fuğan/: ☜ **دادوهاوار**

دادوەر /dadwer/: نـاو. دادڤـان؛ داوەر؛ قـازی؛ کەسێ کە لە ناکۆکی نێوان دوو یان چەند کەسدا حوکم دەکا ▤ قاضی

دادوهاوار /dad û hawar/: ناو. دادوفوغان؛ هەرا و هوریا ▤ فریاد و فغان

دادۆخـین /dadoxîn/: نـاو. هۆجەنـەکێش؛ داروو‌کەیە سەرێکی کون کراوە دۆخینی پـێ لـە دەرپێ دەکێشن ▤ چوبکی سوراخ‌دار که بند را با آن به نیفه می‌کشند

دادۆش /dadoş/: نـاو. ١. شـیردۆش ٢. *[مەجاز]* کەسێ کە بە گـزی دۆسـتە و بـەهرە دەبـا ▤ ١. شیردوش ٢. دوستِ دغل

دادۆشین /dadoşîn/: چاوگ. ١. دۆشین تـا ئـاخر دڵۆپ ٢. *[مەجاز]* بەهرە بـردنی نـاڕەوای دۆسـتی گزیکار ▤ ١. تا قطره‌ی آخر دوشیدن ٢. سوء استفاده کردن دوستِ دغل

دادۆک /dadok/: ☜ **دایەن**

دادووران /dadûran/: ☜ **دادروون**

دادووراندن /dadûrandin/: ☜ **دادروون**

دادووران‌ن /dadûranin/: ☜ **دادروون**

دادووراو /dadûraw/: ئاوەڵـناو. تەقەڵبەسـت؛ دادرواو؛ تێر تەقەڵ‌کراو ▤ کاملاً بخیه خورده

دادە /dade/: ناو. دەدە: ١. دادی؛ دادێ؛ خوشکی گەورە ٢. دایک؛ دایە؛ دالک ٣. دادا؛ وشەی ڕێـز لێنان بۆ دایک، خوشک و باقی ژنان ▤ ١. آبجـی؛ خواهر بزرگتر ٢. مادر ٣. عنوان احترام‌آمیز خطـاب بـه زنان

دادەر^1 /dader/: ئاوەڵناو. دەڵێن ▤ تراوا

ـ **دادەر**^{2}: پاشەوشـە. ١. ـ تـراش ‹قەڵـەم‌دادەر؛ نـووک‌دادەر› ٢. فێرکـەر ‹دەرس‌دادەر› ٣. دامەزرێن ‹تۆبەدادەر› ٤. ـ دەڵـێن ‹خـوێن‌دادەر› ٥. ـ وە زەوی خەر ‹چۆک‌دادەر› ▤ ١. ـ تراش ٢. ـ گُزار ٣. آغازگر ۴. تراونده ۵ ـ گُذار

دادەی /dadey/: سارستە. دەی؛ ئـادەی؛ وشـەی

هاندان ≌ کلمەی تشجیع

دادی / dadî/: ناو. ١. ☜ **دادە ـ١** ٢. ☜ **دایەن**

دادیار / dadyar/: ناو. جێگری دادسان ≌ دادیار

دادیک / dadîk/: ☜ **دایك١**

دادیلە / dadîle/: ناو. وشـەی دوانـدنی خوشـکی چکۆلە ≌ کلمەی نوازش خواهر کوچکتر

دادیەری / dadperî/: ☜ **دادپەروەری**

دادێ / dadê/: ☜ **دادە ـ١**

دادێران / dadêran/: چاوگ. ڕاداشتن؛ داهێشـتن؛ منال بە سەر دەستەوە گـرتن بـۆ میـز کـردن ≌ روی دست گرفتن بچە برای شاشیدن

دار١ / dar/: ناو. ١. درەخت؛ درخت؛ درووشە؛ ڤەنا؛ ڕوەکی هەمیشەیی لە چێو بە لانی کـەم شـەش میتر بەرزی و لق‌وپۆی چەترئاسا لە سەریەوە ‹دار گوێز؛ دار بی› ٢. چێـو؛ چـۆ ‹دار، عاسـای دەسـتە «فولکلـۆر»› ٣. قەلاشـکەری؛ ئێزنـگ ٤. قـەنارە؛ سێدارە ‹لە ئولکەی عیشقەدا بێ چوونە سەر دار/ بـە ئاسانی مەزانە بوونە سـەردار «مـەحوی»› ٥. ڕبـەی خوێ پێوان ‹داری خـوێ بـە چەنـد؟› ٦. سـامان؛ مال؛ دارایی ‹دار و نەدار› ≌ ١. درخت ٢. چـوب ٣. هیزم ۴. دار اعدام ۵. پیمانەی نمک ۶ ثروت؛ دارایی

▣ **دار دنێ**: ☜ **داری دنیا**

دارا ڕەش: دارێکی لێڕەوارە، زۆر ئەستوور و بلند دەبێ ≌ از درختان جنگلی

داری ئاوات: *[باوەڕی کـۆن]* داری مرای؛ دارێ کـە هێندێک بە پیرۆزی دەزانن و تـەوەڕکی پێـوە دەبەستن بەشکوو ئاواتیان بەدی بێت ≌ درخت مُراد

داری دنیا: *[کینایـە]* دار دنێ؛ مال و سـامان ≌ دار دنیا

داری دو سەر گـو/ گـواوی: *[مـەجاز]* لـە هـەردوو جێژنان بوو؛ کەسێ کە قسـە و بۆچـوونی لای هەردوو لایەنی ناکۆکییەکەوە، بێ‌نرخە ≌ چوب دو سر طلا

داری مرای: ☜ **داری ئاوات**

▣ **دار بـە دمم سـەگەوە دان**: *[کینایـە]* بیـانوو دانـە دەستی بێ‌حەیاوە ≌ دهان بی‌حیا را گشودن

دار بە ڕۆحدا دان: *[مەجاز]* وە زەلالەت هێنـان ≌ بیچارە کردن

دار بـە سـەر بـەردا دران: *[مـەجاز]* تێـک و مـەکان دان؛ وردوخان کردن ‹ئای کـە قـڕمان دە چەنـد شاری ناهەقان خست! داریان بـە سـەر بـەردا درا، دەوری چالاویان چۆل کرا، کۆشکی پتەویان چـۆل کرا! «هەژار، *قورئان*»› ≌ درب و داغان کردن

دار چەقاندن: ☜ **دار نان**

دار دان: لە قـەنارە دان؛ لـە سـێدارە دان ≌ دار زدن

دار کـردن: ئێزنـگ کـۆ کردنـەوە ≌ هیـزم جمـع کردن

دار نان: دار چەقاندن؛ دار نیـان؛ دار ناشـتن ≌ درخت نشاندن

دار نیان: ☜ **دار نان**

بردنـە داری سـەماوات: *[کینایـە]* ئەوپـەڕی زۆر و گوشار بۆ هێنان ‹بمبەیە داری سەماواتێ نیمە!› ≌ سخت تحت فشار قرار دادن

دار ـ٢: پێشوشە. دار؛ چێو ‹داربەست› ≌ دار-

ـ دار٣: پاشەوشە. ١. خـاوەن؛ دارنـدە؛ دارا ‹مـەڕدار؛ خێزاندار؛ شێدار› ٢. درەخت؛ بەتایبەت چێوەکەی ‹سـپیدار› ٣. بەڕێوەبـەر ‹دووکانـدار› ٤. ـ دێـر؛ پارێز؛ بەڕێوەبەر ‹ڕێدار› ≌ ١تا۴. ـ دار

دارئالینگ / dar'alîng/: ناو. دارپێچ؛ لاولاو؛ لـەولاو ≌ پیچک

دارئالقە / dar'ałqe/: ناو. دوو ئالـقەی هەلواسـراو لە یاری ژیمناستیکدا ≌ دارحلقە

دارئەرغـو / dar'erğû/: نـاو. داری ئەرخـەوان ≌ درخت ارغوان

دارئەڵوەی / dar'eɫwey/: ☜ **داربەست ـ٢**

دارا١ / dara/: ناو. ١. جۆرێ دەرمانی چاوئێشە ٢. جۆرێ کووتاڵ ☰ ١. از داروهای چشم ٢. نوعی پارچە

دارا٢: ئاوەڵناو. دەوڵەمەند؛ بوودە؛ زەنگین ☰ ثروتمند

دارابی / darabî/: ناو. ١. سندی؛ دارێکە لە تیرەی نارنج بە میوەی مێخۆش و زەردەوە ٢. میوەی ئەو دارە ☰ ١و٢. دارابی

دارات / darat/: ناو. دارەت؛ کار و ڕەوتی وا نواندن؛ خۆ بە تەرزێکی تایبەت نیشان دان ‹خۆ لەو داراتە مەدە!› ☰ حالت وانمود کردن

داراش / daraş/: ناو. داڵ ☰ دال سیاه

داراندنەوە / darand(i)newe/: چاوگ. تێپەڕ. //داراندتەوە؛ دەدارێنیەوە؛ بدارێنەوە// خستن؛ ڕاڤەناندن؛ دارنایەوە ☰ انداختن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەداراندنەوە

دارانەوە / daranewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //دارایەوە؛ دەدارێیەوە؛ بدارێوە// داریانەوە؛ دارِیایەوە؛ داریایۆ: ١. بە لادا هاتن؛ کەوتن بە لادا ٢. /مەجاز/ بوورانەوە؛ دڵ لە خۆ چوون؛ لەسەرخۆ چوون ☰ ١. افتادن ٢. غش کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: داراوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەدارانەوە

دارای / daray/: چاوگ. دیران؛ گونجان ☰ گُنجایش داشتن

دارایی / darayî/: ناو. ١. ماڵ؛ سامان ٢. کۆڵوانە لە پارچەی دارا ٣. مەزرینگەیێ کە وەرگرتنی پیتاک و خرکردنەوەی داهاتی دەوڵەت و دابین‌کردنی خەرجی دەوڵەتی لە ئەستۆدایە ☰ ١. دارایی ٢. چارقد ٣. ادارەی دارایی

داربازْ١ / darbaz/: ناو. تەنافباز؛ پەلهەوان ☰ بندباز

داربازْ٢: ئاوەڵناو. دارەوان ☰ ماهر در بالا رفتن از درخت

داربازە / darbaze/: ☜ **دارەتەرم**

درباسقەنە / darbasqene/: ناو. جۆرە دارێکە دار جگەرەی لێ دروست دەکرێ ☰ چوبِ چوب‌سیگار

داربڕ / darbiř/: ناو. ١. دڕندەیەکی چکۆلەیە لە تیرەی پشیلە ٢. کەسێ کە بە بیور داران دەبڕێ ☰ ١. جانوری از تیرەی گُربەسانان ٢. هیزم‌شکن

داربنێشت / darb(i)nêşt/: ناو. داربەنوشت؛ دارەبەن؛ دارەوەن؛ دارقەزوان ☰ بنە

داربۆ / darbo/: ناو. قەرەبوو ☰ تلافی

⊡ **داربۆ کردن:** /کینایە/ تۆڵە لێ ساندنەوە و سزا دان ☰ انتقام گرفتن

داربەدار / darbedar/: ئاوەڵناو/ ئاوەڵکار. چووبەچوو؛ پاک‌لەپاک؛ تۆڵەبەتۆڵە ☰ سر به سر

داربەڕوار / darbeřwar/: ☜ **داربەڕوو**

داربەڕوو / darbeřû/: ناو. داربەڕوار؛ داری بەڕوو ☰ درخت بلوط

داربەس / darbes/: ☜ **داربەست**

داربەست / darbest/: ناو. داربەس: ١. قایمە مێو؛ داڵووت ٢. دارەتەرم؛ داربازە؛ دارئەڵوەی؛ تابووتی مردوو گواستنەوە ٣. داربەند؛ چێوبەست؛ ڕایەڵێک لە تیر (دار یا کانزا) بۆ کار کردن لە بینای بەرز ☰ ١. وادیج ٢. تابوت ٣. داربست

داربەلەک / darbelek/: ناو. ١. داهۆڵ؛ داوەڵ ٢. /کینایە/ خوێڕی؛ مرۆی بێ دەسەڵات و هیچ لێ نەهاتوو ٣. /کینایە/ تڕچماق؛ مەندەبۆڕ؛ مرۆی ناشیرین و ڕەزاگران ☰ ١تا٣. مترسک

داربەند / darbend/: ☜ **داربەست‌ـ٣**

داربەندەخوێن / darbendex(i)wên/: ☜ **داردۆخین**

داربەنک / darben(i)k/: ناو. دارەبەن؛ دار کەسکان ☰ درخت بَنە

داربەنوشت / darbenuşt/: ☜ **داربنێشت**

داربی / darbî/: ناو. بی؛ دارەبی ☰ بید

داربێر / darbêr/: ناو. داربێرە؛ داری ڕایەڵکراوی نێوان مەڕ و بزنی دۆشراو و نەدۆشراو لە کاتی مەڕ دۆشیندا ☰ چوب فاصل میان گوسفندان دوشیده و نادوشیده هنگام دوشیدن گله

داربێرە / darbêre/: ☜ داربێر

دارپاچ / darpaç/: ناو. تەرداس؛ تەورداس ☰ دهره

دارپزو / darp(i)zû/: ناو. *[باوەڕی کۆن]* پارچە دارێکی پزوو کە وەک ملوانکە دەیکەنە ملی پەز بەشکوو نەخۆشینی پزووی چاک بێتەوە ☰ گردن‌آویز گوسفند برای بهبود مرض پزو

دارپشکێڤ / darpişkêv/: ناو. بای وادەی نزیک بەهار ☰ سرآغاز باد بهاری

دارپووچ / darpûç/: ناو. داری پیری گەندەڵ ☰ درخت پیر پوسیده

دارپیتار / darpîtar/: ناو. پیتار؛ پیرەدار ☰ درخت کُهنسال

دارپیو / darpîw/: ناو. ناوێ گشتی بۆ ئەو دارانەی چەوری گیاییان هەیە و لە پیشەسازیدا بە کار دێن ☰ درخت پیه

دارپێچ / darpêç/: ناو. دارئالینگ؛ لەولاو؛ گیای ملەگەوێ ☰ نیلوفر

دارت / dart/: ناو. کەرستەیەکی نووکتیژ و پەڕەدار کە لە یاریدا بەرەو نیشانەیەک دەیهاون ☰ دارت

دارتار / dartar/: ناو. ئاریخ؛ دارێکی درێژ لە ئەڕابەدا ☰ چوب بلند ارابه

دارتاش / dartaş/: ناو. مەرەنگۆز؛ نەجار؛ سنعەتکاری کەل‌وپەلی دارینە ☰ نجّار

دارتاشخانە / dartaşxane/: ناو. دووکانی نەجاری ☰ کارگاه نجّاری

دارتاشی / dartaşî/: ناو. مەرەنگۆزەی؛ نەجاڕی ☰ نجّاری

دارتاوگ / dartawig/: ناو. تایلە؛ تیرەیەک داری زەلامی ناوچەی مەدیترانە و باکووری ئێران ☰ داغداغان

دارتورکنەک / darturk(i)nek/: ☜ دارتەقێتە

دارتورکەنک / darturken(i)k/: ☜ دارتەقێتە

دارتومەک / dartumek/: ناو. ساز و دەوڵ؛ ساز و دنبەک پێکەوە ☰ ساز و ضرب

دارتۆفانە / dartofane/: ناو. دارەوەن؛ تووز؛ بەوز ☰ درخت پشّه

دارتو / dartû/: ناو. ١. دارەتوو؛ دارەتفێ ٢. تلّپ؛ خلتەی شتی تراو ☰ ١. درخت توت ٢. دُردی

دارتون / dartûn/: ناو. قرقڕە؛ چڕک ☰ قرقره

دارتەپان / dartepan/: ناو. چێوتەپانە؛ دارێکە لە کەرەستەی جۆلاییدا ☰ چوبی در دستگاه جولایی

دارتەرم / darterm/: ☜ دارەتەرم

دارتەڤن / dartev(i)n/: ☜ دارتەون

دارتەقنە / darteqne/: ☜ دارتەقێتە

دارتەقێنە / darteqêne/: ناو. دارتەقنە؛ دارتورکنەک؛ دارتورکەنک؛ دارکرۆک؛ دارکرۆکە؛ دارکوت؛ دارکوتک؛ دارکوتکە؛ دارکونکەرە؛ دارکلۆرە؛ دارکۆک؛ دارکۆ؛ دارکوە؛ دارکوکە؛ دارەکوە؛ دارەکەوە؛ دارکوتە؛ دارکۆرک؛ دارسم؛ دارەسمە؛ دارشێنە؛ تیرەیەک لە باڵندەگەلی دارژی، پەلڕەنگین، بە دەندووکی تیژ و گورێخەوە کە بۆ دۆزینەوەی کرم و مێروو، دار دەکۆلن، نێرەکان تاجێکی سووریان لە سەرە ☰ دارکوب

دارتەل / dartel/: ناو. دارتێل؛ دارەتێل؛ داری بەرز کە تەلەفوونی بە سەردا ڕایەڵ دەکەن ☰ عمود تلفن

دارتەون / dartewn/: ناو. دارتەڤن؛ داتەڤن؛ داروبار؛ چوارچێوەی تەونگەری ☰ چارچوبەی دستگاه قالیبافی

دارتەی / dartey/: چاوگ. ۱. دێران؛ خونجیان؛ جێ بوونەوە ۲. ئاو داشتن ‹کاکەم لڤان ئاف دارتەی› ☰ ۱. گنجایش داشتن ۲. آبیاری کردن

دارتێل / dartêl/: ☜ **دارتەل**

دارجغارە / darc(i)ğare/: ☜ **دارجگەرە**

دارجگەرە / darc(i)gere/: ناو. دارجغارە؛ مۆدنە؛ دەمنە؛ باسک ☰ چوب سیگار

دارجۆخین / darcoxîn/: ناو. داری چەقێنراو لە نێوەڕاستی خەرمان لە جێی گای بنە ☰ چوب وسط خرمن

دارجووت / darcût/: ناو. گاڕام؛ دارنەقیزەی گاجووت لێخوڕین ☰ سیخونک گاوآهن

دارچک / darçik/: ناو. داریچە؛ داریچک؛ دار بە بەرزایی یەک تا پێنج میتر بەبێ کۆتەیەکی ئەوتۆ ☰ درختچە

دارچۆلەکە / darçoleke/: ناو. بناو؛ بناوەچ؛ زوانە مەلیچک ☰ درخت زبان گنجشک

دارچەسپ / darçesp/: ناو. لەولاوی دیواری ☰ پیچک دیواری

دارچەڵە / darçeɫe/: ناو. چەڵەک؛ قیسپ؛ ئەو دارە ئەستوورەی چیغی پێوە دەبەستن ☰ میلەی چوبی نگهدارندەی چیغ

دارچەنگاڵ / darçengaɫ/: ناو. ئاڵقە و دووپشکە؛ ئامرازی نێو کەرەستەی گێرە ☰ قطعەای در خرمنکوب

دارچین / darçîn/: ناو. دارچینی؛ توونەدار: ۱. توێکڵەدارێکی تیژ و بۆنخۆشە بە ڕەنگی قاوەیی کاڵ، بۆ تام و چێژ لە خواردنی دەکەن ۲. کوتراوی ئەو توێکڵە دارە کە بۆ تام و بۆ دانە خواردەمەنی و دەرمان بە کار دێ ☰ ۱و۲. دارچین

دارچینی^{۱} / darçînî/: ناو. ۱. ☜ **دارچین** ۲. ڕەنگی دارچین؛ قاوەیی کاڵی سوورکار ☰ ۱. ☜ **دارچین** ۲. دارچینی

دارچینی^{۲}: ئاوەڵناو. ۱. بە ڕەنگی قاوەیی ڕۆشنی سوورکار ۲. بە تامی دارچین ☰ ۱و۲. دارچینی

دارخڕنوک / darxiřnûk/: ناو. داربەڕوو؛ دارمازو ☰ بلوط

داردارانێ / dardaranê/: ناو. یارییەکی منداڵانەیە ☰ از بازی‌های کودکانه

دارداڕۆک / dardarok/: ناو. *[کینایە]* نانی زۆر کۆن و ڕەق‌هەڵاتوو ☰ نان بیات

داردان / dardan/: ناو. ۱. هەماری ئێزنگ ۲. جێ نەمام و ڕیشەی زۆر ☰ ۱. انبار هیزم ۲. نهالستان

داردلەکانێ / dard(i)lekanê/: ☜ **دیلەکانێ**

داردۆخین / dardoxîn/: ناو. داربەندەخوێن؛ دارێ کە دۆخینی تێ دەخەن و لە پزووی هەڵدەکێشن ☰ وسیلەای برای کشیدن بند تُنبان در نیفه

داردۆژەنگ / dardojeng/: ناو. نێرەژەن؛ داری ئەم لا و ئەو لای مەشکە کە بە زمانە دەخرێتە ناو لۆلەپەوە ☰ دو چوب کنارەی مشک

داردولەکان / dardûlekan/: ☜ **دیلەکانێ**

داردەرزی / darderzî/: ناو. دارجەوی؛ دار بیسمیللا؛ ئاقاقیا؛ عەناوە ☰ اقاقیا

داردەس / dardes/: ☜ **داردەست**

داردەست / dardest/: ناو. داردەس؛ دارەدەست: ۱. چێوێ کە بە دەستەوە دەگیردرێ ۲. *[مەجاز]* دارەدەست؛ بەکرێ‌گیراو ‹لاوی کوردم! خۆت نەکەیتە دارەدەستی دوژمنت!/ دوژمنت نەتبانە مەیدان بۆ برای خۆ کوشتنت «کاکە ئەحمەد»› ☰ ۱. چوبدستی ۲. مُزدور

داردەماخ / dardemax/: ناو. سەوڵ ☰ سرو

داردیلەکانێ / dardîlekanê/: ☜ **دیلەکانێ**

داردینک / dardîn(i)k/: ناو. ۱. داری ڕاهەنگاو بە سەر ئاخوڕدا ۲. ئاخوڕ، لە داری ناو کۆڵدراو ☰ ۱. چوبی کە سر آخور گذارند ۲. آخوری کە از چوب

می‌سازند

داردێلەکانێ / dardêlekanê/: ☜ **دیلەکانێ**

دارژانوبا / darjanuba/: ناو. فەردا؛ پنجکێکە لە گەسک دەچێ ☰ ارمک

دارژمێر / darj(i)mêr/: ناو. کاری ژماردنی ئاژەڵ بە داردەست ☰ سرشماری گلە با چوبدستی

دارژی / darjî/: ناوەڵناو. *[ژیناسی]* بە تایبەتمەندی ژیان لە سەر دار ☰ درخت‌زی

دارسان / dar(i)san/: ☜ **دارستان**

دارستان / daristan/: ناو. دارسان؛ لێڕ؛ لێڕەوار؛ جەنگەڵ ☰ جنگل

دارسم / darsim/: ☜ **دارتەقێنە**

دارسۆرک / darsorik/: ناو. پێوەندی هەرمێ لە داربەڕوو ☰ پیوند گلابی در درخت بلوط

دارسووژن / darsûjin/: ناو. یاس زەردە؛ دارێکە لە تیرەی زەیتوون، گوڵی زەرد دەکا ☰ یاس زرد

دارسەوڵە / darsewłe/: ناو. سەوڵ: ۱. بێڵی لۆتکە ۲. دار سەوڵ ☰ ۱. پاروی قایقرانی ۲. سرو

دارسیغار / darsîğar/: ناو. باسک؛ دەمنە؛ مۆدنە؛ دار جگەرە ☰ چوب سیگاری

دارسیواک / darsîwak/: ناو. ئەو داروو کەی ددانی پێ دەماڵن ☰ چوب مسواک

دارشاخ / darşax/: ↓

⊡ **دارشاخ کردن**: ۱. سووکایەتی بە سەر هێنان ۲. سەرکۆنە کردن ☰ ۱. آبرو بردن ۲. سرزنش کردن

دارشکێن / darş(i)kên/: ناو. داربڕ ☰ هیزُم‌شکن

دارشەق / darşeq/: ناو. ۱. چێوشەق؛ چێوشەقە؛ داری بن باڵی کەسێ کە پای شکاوە ۲. دارشەقێن؛ کاشۆ؛ گۆچانی گەمەی شەقێن ☰ ۱. چوب زیربغل ۲. چوگان

دارشەقێن / darşeqên/: ☜ **دارشەق-۲**

دارشین / darşîn/: ناو. دارێکی کێوییە لە کاتی سووتاندا گڕێکی ڕۆشنی هەیە، لە جیاتی لەنتەر هەڵیان دەکرد ☰ درختی است

دارشێنە / darşêne/: ☜ **دارتەقێنە**

دارغە / darğe/: ☜ **دارۆغە**

دارفرسەق / darfirsaq/: ناو. داری چەقاو لە دەم ڕێگە بۆ ماوە دیاری کردن ☰ فرسنگ‌سار

دارڤان / darvan/: ناو. ۱. داربڕ؛ کەسێ کە دار بە ئامرازی تایبەت وەک تەور و هەرە دەبڕێتەوە ۲. دارەوان؛ کەسێ یان گیانداری کە باش.دەتوانێ بە داراندا هەڵگەڕێ ☰ ۱. کسی کە کارش قطع درخت است ۲. کسی یا جانوری کە در بالا رفتن از درخت مهارت دارد

دارڤینیسم / darvînîsm/: ناو. ئامۆژەیەکی سەر بە چارلز دارڤین (۱۸۰۹-۱۸۸۲ ز.) سروشتناسی ئینگلیزی کە لە سەرهەڵدان و گۆڕانی گیانداران لە سادەوە بۆ ئاستەنگ و مانەوەی تۆرەمەی لەبارتر دامەزراوە ☰ داروینیسم

دارقواخ / darq(i)wax/: ☜ **دارقەواخ**

دارقەپان / darqepan/: ناو. دارێک کە ئالقەی تەرازووی گەورەی پێدا دەکەن ☰ چوب نگهدار قپان

دارقەزوان / darqezwan/: ☜ **دارەبەن**

دارقەسپ / darqesp/: ناو. ۱. دار خورما ۲. دارێکە بۆ جوانی ڕایدەگرن وەک دار خورما دەچێ، بەڵام بەر نادا ☰ ۱. درخت خرما ۲. نخل زینتی

دارقەسقەوان / darqesqewan/: ☜ **دارەبەن**

دارقەلۆتک / darqelotik/: ناو. لاسکی وشکی توتن و پەمۆ ☰ شاخەی خشک پنبە و تنباکو

دارقەواخ / darqewax/: ناو. دارقواخ: ۱. دوو لکێ کە لە زەوی دەچەقێنن و لوولە تفەنگی سەر دەخەن ۲. سێدارە؛ قەنارە ☰ ۱. چوب یا فلز دوسری کە هنگام تیراندازی لولەی تفنگ را بر آن تکیە می‌دهند ۲. دار اعدام

دارقەوام / darqewam/: ناو. ئامرازی داری خوار ڕاست کردنەوە ☰ ابزار راست کردن چوب کج

دارک / dar(i)k/: ناو. دەمارە تووتن ☰ رگەی برگ توتون

دارکارچک / darkarçik/: ناو. داری کرۆسک؛ جۆرێ هەرمێ کێوی ☰ نوعی گلابی وحشی

دارکاری / darkarî/: ناو. کاری بە دار لێدان. هەروەها: **دارکاری کران؛ دارکاری کردن** ☰ فلک

دارکبژێر / dar(i)kb(i)jêr/: ناو. ۱. کاری هەڵاواردنی دەمار لە تووتن ۲. کەسێ کە دەمار لە تووتن جیا دەکاتەوە ☰ ۱. جدا کردن رگەها از برگ توتون ۲. کسی کە رگەها را از برگ توتون جدا می‌کند

دارکرۆک / dark(i)rok/: ☜ **دارتەقێتە**

دارکرۆکە / dark(i)roke/: ☜ **دارتەقێتە**

دارکلۆرە / dark(i)lore/: ☜ **دارتەقێتە**

دارکوت / darkut/: ☜ **دارتەقێنە**

دارکوتک / darkutik/: ناو. ۱. دارکۆرک؛ دارێ کە ئاگری پێ تێکوەردەدەن ۲. ☜ **دارتەقێتە** ☰ ۱. چوب هم زدن آتش ۲. ☜ **دارتەقێتە**

دارکوتکە / darkutke/: ☜ **دارتەقێتە**

دارکوتە / darkute/: ☜ **دارتەقێتە**

دارکوکە / darkuke/: ☜ **دارتەقێتە**

دارکونکەرە / darkunkere/: ☜ **دارتەقێتە**

دارکوە / dark(i)we/: ☜ **دارتەقێتە**

دارکۆ / darko/: ☜ **دەرمان**

دارکۆرک / darkorik/: ناو. ۱. ☜ **دارکوتك ـ۱** ۲. ☜ **دارتەقێتە**

دارکۆک / darkok/: ☜ **دارتەقێتە**

دارکۆلک / darkol(i)k/: ناو. ۱. کۆلکەداری جلیتبازی ۲. دەوەن و چلوو ۳. ☜ **کۆڵەوەژ** ☰ ۱. تکە چوب بازیِ سوارکاران ۲. درختچەی جنگلی ۳. ☜ **کۆڵەوەژ**

دارکە پێچان / darkepêçan/: ناوەڵناو. *[کنایە]* لەڕ و لاواز؛ کز و کەنەفت ☰ لاغرمُردنی

دارکەر / darker/: ناو. ۱. ئێزنگ‌کۆکەرەوە ۲. داربڕ ☰ ۱. هیزم‌جمع‌کن ۲. هیزم‌شکن

دارکەسکان / darkeskan/: ☜ **دارەبەن**

دارکەوکەو / darkewkew/: ناو. کێکف؛ دارێکی لێڕەوارە کە چێوەکەی زۆر جوان و بتەوە و بۆ نازک‌کاری دەبێ ☰ کرکف

دارکیلە / darkîle/: ناو. داروو‌کەی لێک‌کردنی کیلەی پێوانە ☰ چوبک تنظیم ظرفیت پیمانە

دارکێشانێ / darkêşanê/: ناو. یارییەکە ☰ از بازی‌ها

دارگورد / dargurd/: ناو. داری نێوان ڕایەڵی تەون ☰ چوب میان تارهای قالی در دستگاە قالیبافی

دارگوز / darguz/: ناو. دارێ کە تەڵەی پێوە دەبەستن تا نێچیر نەتوانێ بیبا ☰ چوبی کە تلە را بدان بندند

دارگوزدین / darguzdîn/: ناو. دارێ کە لە تۆپێندا لە تۆپی دەدەن ☰ چوب چوگان

دارگوڵە / dargułe/: ناو. کۆڵەکەی خێوەت ☰ ستون چادر

دارگەز / dargez/: ناو. دارێکی تەمەن درێژە، ۱۰ تا ۱۵ میتر بەرز دەبێ ☰ درخت گز

دارگەزۆ / dargezo/: ناو. جۆرێک دار بەڕوویە، بەرێکی شیرین دەگرێ ☰ بلوط سیاە شرقی

دارلۆق / darloq/: ناو. گالۆک؛ گۆچان ☰ عصا

دارلەکانێ / darlekanê/: ☜ **دیلەکانێ**

دارماڵ / darmał/: ناوەڵناو. پڕاوپڕ؛ تمام‌تژە ☰ مالامال؛ لبالب

دارمۆق / darmoq/: ☜ **دارەتەرم**

دارمەشکە / darmeşke/: ناو. ناقدۆ؛ نادۆک؛ سێپای مەشکە ☰ چوب سەپایەی مشک

دارمەڵهەم / darmełhem/: ناو. دارمێلەو؛ دارێکە

لە هێند و ئەفغانستانەوە هاتووە، لق و پۆی درێژ، گەڵای هێلکەیی، گوڵی سپی هۆشەیی، بەری سوور و توندە و لە بیبار ئەکا 🇮🇷 برنگ کابلی

دارمیسواک / darmîswak/: ناو. دارێکی دایمە شینە، لە لقەکانی میسواک دروست دەکەن 🇮🇷 درخت مسواک

دارمێشە / darmêşe/: ناو. جۆرێکە لە دار بەڕوو 🇮🇷 نوعی درخت بلوط

دارمێڵەو / darmêłew/: ☜ **دارمەڵهەم**

دارناژ / darnaj/: ناو. سەوڵ؛ ئەسرۆ 🇮🇷 درخت سرو

دارنایەوە / darnayewe/: چاوگ. داراندنەوە 🇮🇷 واژگون کردن

دارندە / darinde/: ناوەڵناو. دارا؛ زەنگین؛ دەوڵەمەند 🇮🇷 ثروتمند

دارنوک / darnûk/: ناو. میداد؛ قەڵەمی دارینە 🇮🇷 مداد

داروبار / dar û bar/: ناو. ۱. داری تەون ۲. نیر و ئاموور ۳. *[کینایە]* سلامەتی؛ لەش‌ساغی 🇮🇷 ۱. دار قالی ۲. خیش ۳. تندرستی

داروبەر / dar û ber/: ناو. *[مەجاز]* ۱. جێگەی سەخت و چۆڵ ۲. هەموو شت، لە جێگایەکدا 🇮🇷 ۱. زمین خشک و خالی از سکنه ۲. همه چیز

داروبەرد / dar û berd/: ناو. *[مەجاز]* ۱. هەموو شوێنی جێگایەک ‹داروبەردیان ڕووخاندووە› ۲. بە ژمارەیەکی یەکجار زۆر ‹ئەوەندەی داروبەردی هەورامان/ ڕەحمەت بێ لە ژنی بەژن‌وباڵاجوان «گۆران»› 🇮🇷 ۱. همه جای ۲. در شمار زیاد

داروپەردو / dar û perdû/: ناو. بەرد و دار و هەڵاشی خانووە ڕووخاو 🇮🇷 آوار

داروچکە / daruçke/: ناو. چیلکە؛ داری چکۆلە 🇮🇷 تکه چوب

دارودەستە / dar û deste/: ناو. دارودەسە؛ دەس و پێوەند 🇮🇷 دارودسته

دارودەسە / dar û dese/: ☜ **دارودەستە**

دارودەوەن / dar û dewen/: ناو. لێڕەواری بە پنچک ‹پاییزە دارودەون ڕەنگ‌زەردە/ با تەز و سەردە، بەتۆز و گەردە «هەژار، *بۆ کوردستان*»› 🇮🇷 جنگل بوته‌ای

داروديوار / dar û dîwar/: ☜ **دەروديوار**

دارونێڵە / dar û nêłe/: نێر و ئامۆر 🇮🇷 خیش

دارەوەکاز / darewekaz/: ناو. قەیسەک؛ عاسا 🇮🇷 عصا

داروێنە / darwêne/: ناو. نەخشێ کە لە تاشین و پێکەوە نانی لەتە دار یان کاشی بۆ جوانی بەرهەم دێت 🇮🇷 مُعرَّق

داروێوڵ / darwêwił/: ناو. دارچکێکی کوێستانییە 🇮🇷 درختچه‌ای کوهستانی

دارۆغە / daroğe/: ناو. دارغە؛ قۆڵچی ناوشار؛ سەرپەرشتی پاسەوانان 🇮🇷 داروغه

دارو / darû/: ☜ **دەرمان ـ۱**

داروخانە / darûxane/: ناو. دەواخانە؛ دەرمانخانە 🇮🇷 داروخانه

دارە / dare/: ناو. دارێ؛ داسی دروێنە 🇮🇷 داس

دارەبازە / darebaze/: ☜ **دارەتەرم**

دارەبۆق / dareboq/: ناو. دارێکی دڕکاوییە لە شۆڕەتوو دەکا 🇮🇷 درختی خاردار

دارەبەجینگوڵ / darebecînguł/: ناو. داری چاکی 🇮🇷 درخت سر مزار

دارەبەش / darebeş/: ناو. دابەش؛ دابەشێن 🇮🇷 تقسیم

دارەبەن / dareben/: ناو. دارەوەن؛ دارقەزوان؛ دارقەسقەوان؛ دارکەسکان؛ داربنێشت؛ داربەنوشت 🇮🇷 بنه

دارەبی / darebî/: ☜ **داربی**

دارەپێچان / darepêçan/: ناو. دالان؛ ڕێگەی سەرداپۆشراو 🇮🇷 دالان

دارەت / daret/: ناو. حالەت؛ بار ‹خۆی لەو دارەتە نادا› ف وضع و حالت

دارەتفێ / daret(i)fê/: ناو. دارتوو؛ دارەتوو ف درخت توت

دارەتو / daretû/: ☞ **دارتوـ۱**

دارەتەرم / dareterm/: ناو. داربازە؛ دارتەرم؛ دارمۆق؛ دارەبازە؛ دارەمەیت؛ دوودارە؛ داربەس؛ داربەست؛ تابووت؛ تاوت؛ تەختی مردوو گواستنەوە ف تابوت

دارەتێل / daretêl/: ☞ **دارتەل**

دارەدار / daredar/: ☞ **دارە ـ دارە**

دارە ـ دارە / daredare/: ناو. دارەدار: ١. لارەلارە؛ دۆخی ڕێگە ڕۆیشتنی منداڵێ کە تازە پای گرتووە ‹منداڵەکەمان هەڵدەستێ بەڵام جارێ دارە ـ دارە دەکا› ٢. لەرزە ـ لەرزە؛ دۆخی ڕێگە چوونی پیری زورهان ‹دارە ـ دارەم دێ و دەسی ڕێ ئەگرم› ف ١. تاتی ـ تاتی ٢. لرزان ـ لرزان

دارەدەست / dardest/: ☞ **داردەست**

دارەڕا / dareřa/: ناو. ١. کاری داپۆشینی میچی ماڵ بە دار (کاریتە و دەستەک) ٢. جۆرێ میچی ماڵ ف ١. کار پوشیدن سقف خانە ٢. نوعی سقف

▣ **دارەڕا کردن**: داپۆشینی میچی‌ماڵ ف پوشیدن سقف خانە

هاتنە دارەڕا: بەرزبوونەوەی دیوار و گەیشتنە دوارادەی خۆی، وا کە بشێ میچی لە سەر داخەی ف آمادە شدن برای گذاشتن سقف

دارەڕەت / dareřet/: ناو. چاڵۆکەیێ کە ڕاوکەر دەیکۆڵێ تا نێچیری تێ‌کەوێ ‹دەری دێوجامە و ناوی دارەڕەت «مەسەل»› ف چالەی دام

دارەڕەش / dareřeş/: ناو. ناروەن؛ جۆرێ داری بێ‌بەر و شەنگە ف درخت نارون

دارەست / darest/: ناو. بەرگر؛ لەمپەر ف مانع

دارەسمە / dares(i)me/: ☞ **دارتەقێتە**

دارەشکێنە / dareş(i)kêne/: ناو. دەرمانێکە بۆ برین ف نوعی مرهم

دارەغاڵ / dareğal/: ئاوەڵناو. دارەغان؛ تەرە؛ بازەڵە؛ لە لان تۆراو ف از لانە بُریدە

دارەغان / dareğan/: ☞ **دارەغاڵ**

دارەکوە / darek(i)we/: ☞ **دارتەقێتە**

دارەکەوە / darekewe/: ☞ **دارتەقێتە**

دارەڵۆسک / darełosk/: ناو. کاری دەست پێوە گرتن بۆ هەستان ‹بە دار و دیوارەوە دارەڵۆسک دەبێ› ف کار چنگ انداختن برای برخاستن

دارەمەیت / daremeyt/: ☞ **دارەتەرم**

دارەوان^{۱} / darewan/: ناو. ١. دارڤان؛ کەسێ باش بە داردا هەڵدەچێ ٢. باڵندەیەکە دەوری ١٢ سانتی‌میتر دەبێ، پشتی قاوەیی و بەرزگی سپییەکی تۆخە، بە قنەقن بە داراندا هەڵدەچێ و لە کۆنە داران هێلانە ساز دەکا ف ١. کسی کە در بالا رفتن از درخت ماهر است ٢. دارخزک

دارەوان^{۲}: ئاوەڵناو. بە توانستی هەڵگەڕان بە داراندا ‹سمۆرەی دارەوان› ف ماهر در بالا رفتن از درخت

دارەوەن / darewen/: ناو. ١. ☞ **دارتۆفانە** ٢. ☞ **دارەبەن**

دارهەڵووک / darhelûk/: ناو. دارە درێژەکەی گەمەی هەڵووکێن ف چوب بلند بازی الک‌دولک

دارهەنگڵ / darhengił/: ناو. چێوشەقە؛ چێوشەق؛ دارشەق؛ داری بن هەنگڵی لاق‌شکاو ف عصا

دارهەنە / darhene/: ناو. ١. دار تەون ٢. کەوانی هەلاجی ف ١. دار قالی ٢. کمان حلاجی

داری / darî/: ناو. جۆرێک بەڕ ف نوعی گلیم

داریانەوە / daryanewe/: چاوگ. ١. هەڵداریان ٢. بەم لا و بەو لادا کەوتن ٣. *[مەجاز]* بوورانەوە؛ دڵ لە خۆ چوون ف ١. چپە شدن ٢. تلو ـ تلو خوردن ٣. از حال رفتن

داریای / daryay/: ☞ **دیران**

داریایۆ / daryayo/: ☜ **دارانەوە**

داریایەوە / daryayewe/: ☜ **دارانەوە**

داریچک / darîçik/: ☜ **دارچك**

داریچە / darîçe/: ☜ **دارچك**

داریل / darîl/: ناو. بەرمیل؛ کووپەی دارینی سەرگیراو ف چلیک

داریلانک / darîlan(i)k/: ناو. گوڵێکی بۆنخۆشە ف گلی خوشبو

دارین / darîn/: ئاوەڵناو. دارینە؛ چێوی؛ چێوین؛ چووینە؛ تایبەتمەندی هەر شتێ کە لە دار دروست بووبێ ف چوبین

دارینە / darîne/: ☜ **دارین**

دارێ / darê/: ناو. دارە؛ داسی دروێنە ف داس

دارێنە / darêne/: ناو. سەلە؛ نانەشان ف آبکش چوبین

داڕزان / dař(i)zan/: چاوگ. داڕزیان؛ داڕزین: ۱. داتولان ۲. تەواو ڕزین ۳. *[مەجاز]* زۆر تەریق بوونەوە ‹ئەرێ داناڕزێی وا ئەکەی!› ف ۱. بسیار پخته شدن ۲. پوسیدن ۳. شرمسار شدن

داڕزاندن / dař(i)zandin/: چاوگ. داڕزانن؛ دافەتاندن: ۱. تولاندنەوە ۲. ڕزانن ف ۱. بسیار پُختن ۲. پوساندن

داڕزانن / dař(i)zanin/: ☜ **داڕزاندن**

داڕزاو / dař(i)zaw/: ئاوەڵناو. داڕزیو؛ داڕزیاو؛ داڕزیاگ؛ داڕزای: ۱. کۆنی لەبەریەک چوو ۲. داتولاو؛ زۆر کولاو ۳. *[مەجاز]* شەرمەزار؛ خەجالەتبار. هەروەها: **داڕزاوی** ف ۱. فرسوده ۲. بسیار پخته ۳. شرمنده

داڕزای / dař(i)zay/: ☜ **داڕزاو**

داڕزیاگ / dařizyag/: ☜ **داڕزاو**

داڕزیان / dařizyan/: ☜ **داڕزان**

داڕزیاو / dařizyaw/: ☜ **داڕزاو**

داڕزین / dař(i)zîn/: ☜ **داڕزان**

داڕزیو / dař(i)zîw/: ☜ **داڕزاو**

داڕژان / dař(i)jan/: چاوگ. داڕژیان؛ داڕژین؛ داڕێژران؛ داڕێژان: ۱. لە سەرەوە بۆ خوار ڕژان ۲. دە ناو قاڵب چوون ف ۱. پایین ریخته شدن ۲. در قالب ریخته شدن

داڕژاندن / dař(i)jandin/: چاوگ. داڕژتن؛ داڕێتن؛ داڕێتن؛ داڕێژاندن: ۱. سەرەوخوار ڕشتن ۲. دە قاڵب کردن ف ۱. پایین ریختن ۲. در قالب ریختن

داڕژاو / dař(i)jaw/: ئاوەڵناو. ۱. لە سەرەوە بۆ خوار ڕژاو ‹لەنگێزەیی بەهارە کە هەڵساوە خاڵە! یا/ فرمێسکی چاوی سووری بەخوڕ داڕژاومە «بێخود»› ۲. دە قاڵب کراو ‹قابلەمەی داڕژاو› ف ۱. پایین ریخته شده ۲. قالب‌ریزی‌شده

داڕژتن / dařijtin/: ☜ **داڕژاندن**

داڕژیان / dařijyan/: ☜ **داڕژان**

داڕژین / dař(i)jîn/: ☜ **داڕژان**

• داڕژێن / -dař(i)jên/: پاشەوشە. ـ داباڕێن؛ ـ داوەڕێن ف ـ فروریز

داڕسان / dař(i)san/: چاوگ. داڕسکان؛ داڕسیان؛ هەڵمەت بردن؛ پەلامار دان ف یورش بردن

داڕسکان / dařiskan/: ☜ **داڕسان**

داڕسکاندن / dařiskandin/: چاوگ. گرتن و بە زۆر ڕاکێشان ف گرفتن و به زور کشیدن

داڕسیان / dařisyan/: ☜ **داڕسان**

داڕشتن / dařiştin/: چاوگ. ۱. داڕژاندن ‹‹سەروەرم! دەریاچەی ئەو خەونە هیچ گەرانەستێرەی جێنەهێشت؟/ قەتارەی ئەو هەوری وشانە نەخرۆشان؟/ گزنگیان دانەڕشت؟ «شێرکۆ»› ۲. کل دە چاو کێشان ۳. چنین؛ لە پەنا یەک خونجاندن ٤. دابین کردن یان پێکهێنانی گەڵاڵە ف ۱. ریختن ۲. سُرمه کشیدن ۳. کنار هم چیدن ۴. طراحی کردن

داڕشتە[1] / dařişte/: ناو. ۱. بیچم؛ کەسم؛ تەحر ۲.

گەڵاڵە؛ نەخشە؛ تەرح ☰ ١. ریخت ٢. طرح

داڕشته^{٢}: ئاوەڵناو. ١. ڕێژراو؛ کڵ کێشراو ٢. چنراو ٣. دەقاڵب کراو ٤. گەڵاڵە ڕێژراو ☰ ١. سُرمه کشیده ٢. چیده شده ٣. قالب شده ۴. طراحی شده

داڕمان / dař(i)man/: چاوگ. داڕمیان؛ داڕمین؛ داڕووخان؛ داڕووخیان؛ ڕووخانی سەربەرەوژێر ‹باڵەخانەیەکی بازرگانی لە تاران داڕما› ☰ فروریختن

داڕماندن / dař(i)mandin/: چاوگ. داڕمانن؛ داڕووخاندن؛ ڕووخاندن لە سەر بۆ خوار ☰ فروریختن

داڕمانن / dař(i)manin/: ☜ **داڕماندن**

داڕماو / dař(i)maw/: ئاوەڵناو. داڕووخاو؛ داڕووخیاگ؛ داڕووخیاو؛ ڕووخاو لە سەر بۆ خوار ‹پلاسکۆ: باڵەخانەیەکی داڕماو› ☰ فروریخته

داڕمیان / dařimyan/: ☜ **داڕمان**

داڕمین / dař(i)mîn/: ☜ **داڕمان**

داڕنان / dař(i)nan/: چاوگ. داڕووتان؛ بە دەست ڕووتەوە کردن ☰ تراشیدن

داڕنران / dařinran/: چاوگ. ١. داڕووتان؛ ڕووتەوە بوون ٢. تراشیان؛ تاشیان ☰ ١. کنده شدن ٢. تراشیده شدن

داڕنین / dař(i)nîn/: چاوگ. ١. داڕووتاندن؛ داڕووتانن؛ ڕووتەوە کردن لە شتێ ‹ئەو کەسەی نەیبینی هاتی دوژمنی/ نیری یەخسیریی لە ئەستۆ داڕنی «هێمن»› ٢. تاشین و داماڵین ‹شێرێکی مردووی ڕۆژێ لە دەشت دی/ بە هەر نۆعێ بوو پێستی داڕنی «کەمالی»› ☰ ١. لُخت کردن ٢. کندن؛ تراشیدن

داڕۆچکان / dařoçkan/: چاوگ. داهێلان ☰ فروهشتن

داڕۆچکاندن / dařoçkandin/: چاوگ. داهێشتن ☰ فروهشتن

داڕۆچکاو / dařoçkaw/: ☜ **داڕۆچکه**

داڕۆچکه / dařoçke/: ئاوەڵناو. داڕۆچکاو؛ داهێڵراو ☰ فروهشته

داڕوو / dařû/: ناو. واجبی؛ دەرمان حەمام ☰ واجبی

⊡ **داڕوو گرتن:** دەرمان حەمام لە خۆ دان ☰ واجبی گرفتن

داڕووتان / dařûtan/: ☜ **داڕنان**

داڕووتاندن / dařûtandin/: ☜ **داڕنین ـ١**

داڕووتانن / dařûtanin/: ☜ **داڕنین ـ١**

داڕووجان / dařûcan/: ناو. دەنکێکی ڕەشە لە ناو برنجدا ☰ کدرم

داڕووچان / dařûçan/: چاوگ. ئاوەڕووت بوون ☰ آبروت شدن

داڕووچاندن / dařûçandin/: چاوگ. ئاوەڕووت کردن ☰ آبروت کردن

داڕووچای / dařûçay/: ئاوەڵناو. ئاوەڕووت‌کراو ☰ آبروت

داڕووخان / dařûxan/: ☜ **داڕمان**

داڕووخاندن / dařûxandin/: ☜ **داڕماندن**

داڕووخانه / dařûxane/: ناو. شوێنێ لە حەمام کە دەرمانی مووداماڵی لێ دەگرن ☰ جای واجبی گرفتن در گرمابه

داڕووخاو / dařûxaw/: ☜ **داڕماو**

داڕووخیاگ / dařûxyag/: ☜ **داڕماو**

داڕووخیان / dařûxyan/: ☜ **داڕمان**

داڕووخیاو / dařûxyaw/: ☜ **داڕماو**

داڕووش / dařûş/: ناو. ڕووکە؛ ڕووش ☰ خراش

داڕووشان / dařûşan/: چاوگ. لە سەرەوە بۆ خوار ڕووکان ☰ خراشیدن

داڕووشاندن / dařûşandin/: چاوگ. لە سەرەوە بۆ خوار ڕووکاندن ☰ خراشیدن

داڕەت / dařet/: ئاوەڵناو. بەردەس؛ نزیک بۆ دەست تێ‌گرتن ☰ در دسترس

داڕیتن / daȓîtin/: ☜ **داڕژاندن**

داڕێتن / daȓêtin/: ☜ **داڕژاندن**

ـ داڕێـژ / daȓêj-/: پاشەوشـە. ـــ ڕێـژ؛ ـ پێـژ ‹گەلالەداڕێژ› ☰ ـ ریز؛ ـ چین

داڕێژان / daȓêjan/: ☜ **داڕژان**

داڕێژاندن / daȓêjandin/: ☜ **داڕژاندن**

داڕێژران / daȓêjran/: ☜ **داڕژان**

داڕێژکار / daȓêjkar/: ناو. کەسێ کە کار و پیشەی داڕشتن و دە قالـب کـردنی کـانزای تواوەیـە ☰ ریختەگر

داڕێژگـە / daȓêjge/: نـاو. ۱. قالـبی شـت تێـدا تواندنەوەی پیشەسازان ۲. کارگەیـەک کـە ئـەم کارەی تێـدا دەکـرێ ☰ ۱. قالـب ریختـەگـری ۲. کارگاه ریختەگری

داڕێژەر / daȓêjer/: ناو. ئارەمەت ☰ ریختەگر

داڕێژی / daȓêjî/: ناو. ۱. پیشەی داڕێژکار ۲. کار و ڕەوتی داڕشتن؛ دە ناو قالب کردنی کانزای تواوە ☰ ۱و۲. ریختەگری

دازان / dazan/: ☜ **داهێزان**

دازایـین / dazayîn/: چـاوگ. دادان؛ دەڵـــیان ☰ تراویدن

داژ / daj/: ☜ **داش**

داژدار۱ / dajdar/: ناو. داشدار؛ قەلاچی؛ پاسـەوانی کەلهە ‹وەختی ئیمەی کورد ڕزگارمان بوود/ ئـیلام، کرماشان داژدارمان بوود «فولکلۆر»› ☰ نگهبان قلعه

داژدار۲: ناوەڵناو. داشدار: ۱. *[کنایە]* لاگـر؛ لایـەنگر ‹بێوچان هەولی ئەدا سەرۆک عەشـیرەتەکان بکاتـە داژداری حکوومـەت› ۲. خـاوەن؛ مالـک ‹ئێمـە داژداری ئـەم دەشـتەین› ☰ ۱. طرفـدار ۲. صـاحب؛ مالک

داژداری / dajdarî/: نـاو. لایـــەنگری؛ لاگـــری ☰ هواخواهی؛ طرفداری

داژگیر / dajgîr/: ناو. داشگیر؛ بێژنگی کون هەڵـە بۆ گەنم پاک کردن ☰ الک گندم پاک کردن

داژوێنەر / daj(i)wêner/: ناو. شۆفێر؛ ئـاژۆ؛ هـاژۆ؛ ئاژوەر ☰ راننده

داژەن / dajen/: ناو. خەسوو؛ دایکی ژن ☰ مادرزن

داژەندن / dajendin/: چاوگ. داژەنـن؛ داژەنـین؛ بەرەو خوار کردن ‹لووتی داژەنـد ئەسـپەکەم خـۆم دەستەئەژنۆ ماتی غەم/ من لە فیکری حالی ئەو، ئـەو شینی حالی من دەکا «سالم»› ☰ پایین گرفتن

داژەنـن / dajenin/: چـاوگ. ۱. ☜ **داژەنـــدن** ۲. هەڵواسین ☰ ۱. ☜ **داژەندن** ۲. آویزان کردن

داژەنین / dajenîn/: چاوگ. ۱. ☜ **داژەندن** ۲. لە بەر یەک هەڵوەشاندنی کەل‌وپەل (وەک: سەعات و چەک و ...) ☰ ۱. ☜ **داژەندن** ۲. دِموناژ کردن

داژی / dajî/: ئاوەڵکار. لارە سێبەری عەسر ☰ قبـل از غروب

داژیـار / dajyar/: نـاو. بژیـو؛ ڕزق؛ ڕۆزی ☰ روزی؛ قوت

داس / das/: نـاو. ۱. داری؛ کەرەسـەی دروێنـە و کۆکەن ‹داس لە سەپان مەشـارەوە «فولکلـۆر»› ۲. کەرەنتو؛ جۆرێ داسی دەم پان و دەسـتە بڵـیند ☰ ۱. داس ۲. نوعی داس بُلند

داساکانن / dasakanin/: ☜ **داکاساندن**

داساکین / dasakîn/: ☜ **داسەکنان**

داسـانە / dasane/: نـاو. چـیرۆک؛ داسـتان؛ ڕاز ☰ داستان

داسـپاردن / das(i)pardin/: چـاوگ. ڕاسـپاردن؛ قەوینتی کردن ☰ سفارش کردن

داسپاردە / das(i)parde/: ئاوەڵـناو. ۱. ڕاسـپێراو ۲. */پلار/* داسەپاو؛ دانراو لە لایەن کەسـێکیـترەوە و گوێڕایەڵی وی بـوون ‹دەوڵـەتی داسـپاردە› ☰ ۱. سفارشی ۲. دست‌نشانده

داس‌پـەڕێـن / daspeȓên/: نـاو. کـاری بـە داس پەڕانـدنی وێنجـەی سـاوا بـۆ قـایمتـر بـوونی

پنجەکەی ☰ هرس یونجەی ضعیف برای تقویت آن

داستان / dastan/: ناو. ۱. چیرۆک ۲. نەزیلە؛ کورتەچیرۆک ۳. دیرۆک؛ چیرۆکی خەیاڵی ‹ئەمە داستان نییە، ڕاستە› ٤. باسی سەرەکی ڕووداو، فیلم، شانۆ یان کتێبێک ‹داستانی فیلمەکە زۆر دڵتەزێنە› ٥. ڕیو؛ گزی ‹ئانە شیرینەن دلبەر دلستان/ دل چێت مەسانۆ بە مەکر و داستان «سەیدی»› ☰ ۱تا۴. داستان ۵. فریب؛ حیلە

داسخاڵە / dasxałe/: ناو. داسی گوشاد کە تایبەتی گیا دروونە ☰ داس گشاد ویژەی درو گیاه

داسراکیان / das(i)rakyan/: چاوگ. ئارام گرتن ‹ڕۆڵە دا تاوێ داسراکێ!› ☰ آرام گرفتن

داسراکێن / das(i)rakên/: ئاوەڵناو. دامرکێن؛ ئارامکەرەوە ☰ آرامبخش

داسرەفتن / das(i)reftin/: ☜ **داسرەوتن**

داسرەکان / das(i)rekan/: ☜ **داسرەوتن**

داسرەواندن / das(i)rewandin/: چاوگ. داسەکناندن؛ داکاسانن ☰ آرام کردن

داسرەوتن / das(i)rewtin/: چاوگ. داسرەفتن؛ داسرەوین؛ داسرەکان؛ داسەکنان؛ داسەکنین؛ هەدا دان؛ ئارام گرتن ☰ آرام گرفتن

داسرەوین / das(i)rewîn/: ☜ **داسرەوتن**

داسڕین / das(i)řîn/: چاوگ. سڕین ☰ ستردن

داسقاڵە / dasqałe/: ناو. داسوولکە ☰ داس کوچک

داسک / dask/: ناو. ۱. داسی چکۆلە ۲. تەورداس ۳. هەودای دەزوو ☰ ۱. داس کوچک ۲. داس شاخەبُری ۳. تار نخ

داسکەرەنتو / daskerentû/: ناو. ترپان؛ مەڵەغان؛ کەرەمتوو؛ داسی درێژی دسکدار کە بە پێوە پێی دەدروون ☰ داس بُلند دستەدار کە با آن ایستادە درو می‌کنند

داسکێش / daskêş/: ناو. دروێنەوان ☰ دروگر

داسگ / dasg/: ☜ **داسو**

داسماڵ / dasmał/: ناو. داسماڵە؛ کۆکەن؛ دروێنەی گیا بە داس ☰ درو گیاه با داس

داسماڵە / dasmałe/: ☜ **داسماڵ**

داسمڕان / das(i)mřan/: چاوگ. داکوتران؛ پڕ و پتەو بوونەوە بە هۆی داکوتران ☰ محکم استوار شدن

داسمڕاو / das(i)mřaw/: ئاوەڵناو. داکوتیاگ؛ قەڵەوی کورتەباڵای توند و تۆڵ ☰ کوتاەقد بابُنیە

داسن / das(i)n/: ناو. خوازبێنی‌کەر ☰ خواستگار

داسنی[1] / dasnî/: ناو. ناوی تیرەیەکی کوردە ☰ تیرەای از کردها

داسنی[2]: ئاوەڵناو. دیسنی؛ سەر بە ئایینی زەردەشتی ☰ زرتشتی

داسو / dasû/: ناو. داسگ؛ داسووک؛ داسووکە؛ داسوولکە؛ داسە؛ بژانگ؛ پرزەی گوڵی گەنم و جۆ ☰ اخگل؛ داسە

داسوک / dasûk/: ☜ **داسو**

داسوکە / dasûke/: ☜ **داسو**

داسولکە / dasûlke/: ناو. ۱. ☜ **داسو** ۲. داسی پچووک ☰ ۱. ☜ **داسو** ۲. داس کوچک

داسە / dase/: ☜ **داسو**

داسەپان / dasepan/: چاوگ. داسەپێنران؛ بە زۆر دانران ☰ تحمیل شدن

داسەپاندن / dasepandin/: چاوگ. بە زۆر دانان ‹خۆی داسەپاند› ☰ تحمیل کردن

داسەپاو / dasepaw/: ☜ **داسپاردە ـ۲**

داسەپێنران / dasepênran/: ☜ **داسەپان**

داسەکاندن / dasekandin/: هێورکردنەوە؛ کوڵوکۆ دامراندن ☰ آرام کردن

داسەکنان / daseknan/: چاوگ. داسەکنین؛ داساکین؛ هێور بوونەوە ☰ آرام شدن

داسەکناندن / daseknandin/: چاوگ. هێور

کردنەوە ☰ آرام کردن

داسەکناو / daseknaw/: ئاوەڵناو. سەرەوتوو؛ داکەسیای؛ ئۆقرەگرتوو ☰ آرام‌گرفتە

داسەکنین / daseknîn/: ☜ **داسەکنان**

داسەکیان / dasekyan/: چاوگ. هەدان؛ داکاسیان ☰ آرام گرفتن

داسیلە / dasîle/: ناو. داسی پچووک ☰ داس کوچک

داش / daş/: ناو. داژ: ١. کوورەی ئاسنگەر و پیشەکاران ٢. میچی سەر تەنوور ٣. پیادەی شەترەنج و دامە ☰ ١. کورە ٢. سقف بالای تنور ٣. پیادەی شطرنج و دامە

داشاخە / daşaxe/: ناو. ئاشاخە؛ ئەیاغی میوە و ... ☰ بُنجُل

داشاردن / daşardin/: چاوگ. شاردنەوە؛ حەشار دان ☰ پنهان کردن

داشاریاگ / daşaryag/: ئاوەڵناو. داشاریگ؛ شاراوە؛ شاردراوە ☰ پنهان شدە

داشاریان / daşaryan/: بوونە ژێرەوە؛ کەوتنە ژێر شتێکەوە ☰ زیر شدن

داشاریگ / daêarîg/: ☜ **داشاریاگ**

داشبۆرد / daşbord/: ناو. پەڕەی خوار شووشەی پێشەوەی ماشێنی هۆدەدار کە چرا و کلیل و پێژمێرەکانی موتوری تێدایە ☰ داشبورد

داش‌بەداش / daşbedaş/: ناو. ١. وشەیەکە لە گەمەی دامە ٢. *[کینایە]* تۆڵە ☰ ١. اصطلاحی در بازی دامە ٢. انتقام

داشت / daşt/: ناو. داشتە؛ داشتی؛ داشە؛ ئاژەڵی ڕاگیراو بۆ بەر و بوو ☰ دام نگهداری شدە برای تولیدمثل

داشتن / daştin/: چاوگ. ١. ئاو لێنان؛ ئاویاری کردن؛ ئاودێری کردن ‹خەلە داشتن› ٢. لە سەر بۆ خوار شوشتن ٣. خاوەن بوون ‹یەی فەرشی داشتم مینستە جل شاڵ/ باب پالان بی ئەڕای یابوو ئاڵ «شامی»› ☰ ١. آبیاری کردن ٢. شُستن از بالا بە پایین ٣. داشتن

داشتە^{1} / daşte/: ☜ **داشت**

داشتە^{2}: ئاوەڵناو. کۆنە ☰ کُهنە

داشتی / daştî/: ☜ **داشت**

داشدار / daşdar/: ☜ **داژدار**

داشداری / daşdarî/: ناو. ١. لایەنگری ٢. ئاگاداری؛ پارێزگاری ☰ ١. طرفداری ٢. حفاظت؛ نگهداری

داشدیار / daşd(i)yar/: ناو. بناوان؛ گەورەی ماڵ ☰ مُدیر خانە

داشدیاری / daşd(i)yarî/: ناو. سەرپەرشتی؛ ‹شادم بە ئەو زەمانە کە بە داشدیاری ڕەنجبەران/ وەرزێر ئەنێتە گەردنی ئاغا گوریسی سوور «قانع»› ☰ سرپرستی

داشقە^{1} / daşqe/: ناو. عارەبانە؛ گاری ☰ گاری

داشقە^{2}: ئاوەڵناو. *[پەلار]* کۆن؛ لەکارتە ‹ماشینی داشقە› ☰ فرسودە

داشک / daşk/: ناو. جاش؛ بەچکەی کەر ☰ کرەخر

داشکان / daş(i)kan/: چاوگ. داشکیان: ١. لە بایەخ کەم بوونەوە ‹نرخی زێڕ داشکا› ٢. لە قەرەبووی شتێکا چوون ٣. کەم بوونەوە؛ دابەزین؛ هاتنە خوارەوە ‹بە هۆی شەڕەوە ژمارەی دانیشتوانی داشکا بۆ ١٥٠٠ کەس› ٤. *[مەجاز]* ڕەتیان؛ زۆر ماندوو بوون ☰ ١. کاستن؛ کسر شدن ٢. تلافی شدن ٣. کاهش یافتن ۴. بسیار خستە شدن

داشکاندن / daş(i)kandin/: چاوگ. داشکانن: ١. لە حەساو کەم کردنەوە ‹قەرزەکەی پاریش داشکێنە!› ٢. کەم کردنەوە لە بایی شتێ یان تاوانی کەسێک ‹گرانە، تۆزێکی داشکێنە!› ٣. هەڵبڕانی جۆگە بۆ ئاودێری ٤. قەرەبوو کردنەوە ٥. *[مەجاز]* ڕەتاندن؛ زۆر ماندوو کردن ٦. خوار

کردنەوە ٧. داگێڕان ‹مەڕەکان داشکێنە بۆ داوێنی کەژەکە!› ٨. ژاکان؛ تێکچوونی لەش‌ساخی بە هۆی نەخۆشی، پەک‌کەوتن یان پەژارەوە ‹پوورم تەواو داشکاوە› ▤ ١. از صورت حساب کسر کردن ٢. تخفیف دادن ٣. شکستن جوی در کار آبیاری ۴. تلافی کردن ۵. بسیار خسته کردن ۶ خم کردن ٧. پایین بردن گله ٨ شکسته شدن

داشکانن / daş(i)kanin/: ☜ **داشکاندن**

داش‌کەلەرم / daşkelerm/: ناو. داشەکەلەم؛ کەلەمی بێ‌گەڵای ڕەق کە وەک توور دەخورێ ▤ کلم قُمری

داش‌کەلەم / daşkelem/: ☜ **داش‌کەلەرم**

داشکیان / daşikyan/: ☜ **داشکان**

داشگیر / daşgîr/: ☜ **داژگیر**

داشلانە / daşlane/: ناو. شاگردی کلیسا لە گوندەکانی کوردستان ▤ نام اختصاصی شاگردان کلیسا در کردستان

داشلیقاندن / daş(i)lîqandin/: چاوگ. فلیقاندنەوە ▤ له کردن

داشلیقیان / daş(i)lîqyan/: چاوگ. فلیقانەوە؛ پلیخانەوە ▤ له شدن

داشوشتن / daşuştin/: چاوگ. *[مەجاز]* تێشکان؛ لێکەوتن؛ لێکەفتن؛ مایەپووچ بوون؛ نابووت بوون ▤ ورشکست شدن

داشۆ / daşo/: ناو. ١. کاکە؛ براگەورە ٢. داشێ؛ ئابرا؛ وشەی دواندنی براگەورە ▤ ١. برادر بزرگ ٢. داداش

داشۆران / daşoran/: چاوگ. داشۆریان؛ داشۆرین؛ شۆریانەوە بە ئاو یان تراوێک لە سەر بۆ خوار ▤ از بالا به پایین شسته شدن

داشۆراندن / daşorandin/: چاوگ. شوشتن لە سەرەوە بۆ خوار ▤ از بالا به پایین شستن

داشۆراو / daşoraw/: ئاوەڵناو. داشۆریاگ؛ بە ئاو یان تراوێک لە سەر تا خوار شۆراو ▤ از بالا به پایین شسته شده

داشۆردن / daşordin/: چاوگ. ١. شۆردنەوە بە ئاو یان تراوێک لە سەر بۆ خوار ٢. *[کینایە]* شۆردنەوە؛ ئابڕوو بردن ‹جوان-جوان دامشۆرد با جارێکی تر قسە بۆ کەس هەڵنەبەستێ› ▤ ١. شُستن از بالا به پایین ٢. آبرو بردن

⊡ **دەس/ دەست لە شتێ داشۆردن:** *[کینایە]* ئومێد پێ نەمان؛ هیوا لێ بڕان ▤ از چیزی قطع امید کردن

داشۆریاگ / daşoryag/: ئاوەڵناو. ١. ☜ **داشۆراو** ٢. *[کینایە]* داماڵیاگ؛ بێ‌شەرم و ئابڕوو ▤ ١. ☜ **داشۆراو** ٢. بی‌شرم و حیا

داشۆریان / daşoryan/: ☜ **داشۆران**

داشۆرین / daşorîn/: ☜ **داشۆران**

داشۆڕان / daşořan/: چاوگ. داشۆڕین؛ بەرەوژێر شۆڕ بوونەوە ▤ آویزان شدن

داشۆڕاندن / daşořandin/: چاوگ. داهێڵان؛ شۆڕەوە کردن ▤ آویزان کردن

داشۆڕاو / daşořaw/: ئاوەڵناو. داشۆڕیاگ؛ داهێزاو ▤ شُل‌وول

داشۆڕیاگ / daşořyag/: چاوگ. داهێڵراو؛ داهێژراو لە سەرەوە بۆ خوار ▤ آویزان‌شده

داشۆڕین / daşořîn/: ☜ **داشۆڕان**

داشە / daşe/: ☜ **داشت**

داشەکان / daşekan/: چاوگ. خوار بوونەوە بەم لا و بەو لادا ▤ آویزان شدن و به هر طرف تکان خوردن

داشەکاندن / daşekandin/: چاوگ. خوار کردنەوە بەم لا و بەو لادا ▤ آویزان کردن و به هر طرف تکان دادن

داشەکەلەم / daêekelem/: ☜ **داش‌کەلەرم**

داشەهارە / daşehare/: ناو. دوامین پیادەی گەمەی دامە ▤ آخرین مُهره در بازی دامه

داشی / daşî/: ناو. ویشــیچــن؛ گولــچن؛ هــەژاری لەتەچن لە پەرێز ☰ خوشەچین

داشیار / daşyar/: ناو. کەیوانووی ماڵ ☰ کدبانو

داشێ / daşê/: نـاو. داشــۆ؛ ئـابرا؛ وشــەی ڕێـز بـۆ دواندنی برای گەورە ☰ داداش

داشێلان / daşêlan/: چاوگ. ۱. لە سەرەوە بۆ خوار بە نهێم دەس گوشار دان ۲. کردنە ژێرەوە ☰ ۱. فروفشردن ۲. زیر گرفتن

داعبا / da'ba/: ☜ **دەعبا**

داعوران / da'ûran/: چاوگ. قـووت دان ☰ قـورت دادن

داغ / dağ/: ☜ **داخ**

⊡ **داغی شتێ کەسێ کوشتن:** شــتێ، ڕووداوێ بــۆ کەسێ زۆر نالەبار و ناخۆش بــوون ‹دەچــێ بـۆ لای ڕەقیب، خۆشە، وەلێ ئەو داغە کوشتوومی/ لە کن ئـەو چەنـدە مـەجبوورە، لـە لای مـن چەنـدە مەغرووە! «نالی»› ☰ از حسرت چیزی سوختن

داغان / dağan/: ئاوەڵـناو. ۱. بە دۆخ و حاڵـەتێکی نالەبار و ناکۆکەوە ۲. بەرباد؛ تەفر و توونا؛ تەرت و توونا ☰ ۱و۲. داغان

داغدار / dağdar/: ☜ **داخدار**

داغدیە / dağd(i)ye/: ☜ **داخدیە**

داغکراو / dağk(i)raw/: ئاوەڵناو. قرچاو ☰ گُداخته

داغمە / dağme/: ☜ **داخمە**

داغە / dağe/: نـاو. ناوی هەڵــپەڕکێیەکی کـوردی ☰ از رقص‌های کردی

داف / daf/: ناو. ۱. تەڵە؛ داو ۲. گیرۆیی؛ گرفتاری؛ دۆخی گران و ئازاردەر ☰ ۱. دام ۲. گرفتاری

دافرتــان / dafirtan/: چـاوگ. لــێدەرپــەڕین ☰ بیرون جهیدن

دافرتــانن / dafirtanin/: چـاوگ. ۱. لــە نــاوەوە دەراویشــتن ۲. داجرتانــدن؛ بــە زۆر و لــە ســەر ناچـاری پـارە دان ☰ ۱. بـە بیـرون ورجهانـدن ۲. سلفیدن

دافرەقان / daf(i)reqan/: ☜ **داپلۆخان ـ۱**

دافرەقانن / daf(i)reqanin/: ☜ **داپلۆخاندن ـ۱**

دافرەقیان / daf(i)reqyan/: ☜ **داپلۆخان ـ۱**

دافرەقین / daf(i)reqîn/: ☜ **داپلۆخان ـ۱**

دافسین / daf(i)sîn/: چاوگ. فـس خـواردن؛ قـزە بوون؛ دانیشتنی مریشک بۆ کەڵەشێر ☰ نشسـتن مرغ زیر خروس

دافلیقـان / daf(i)lîqan/: چاوگ. پلیشـانەوە ☰ لـە شدن

دافلیقاندن / daf(i)lîqandin/: چاوگ. پلیشاندنەوە ☰ له کردن

دافەتان / dafetan/: ☜ **داپلۆخان ـ۱**

دافەتاندن / dafetandin/: ☜ **داڕزاندن**

دافەتاو / dafetaw/: ☜ **داپلۆخاو**

دافەتین / dafetîn/: ☜ **داپلۆخان ـ۱**

داڤ / dav/: ناو. داو ☰ دام

داڤبسک / davbisk/: ناو. داوموووسک؛ داوی تەپکـە ☰ دام از رشتەی مو

داڤـدۆز / davdoz/: ئاوەڵـناو. ۱. /کـنـایـە/ فێڵــباز و زرنگ ۲. لە داو ترساو (زۆرتر بۆ کەوێ کە تخـوونی داو ناکەوێ) ☰ ۱. زیرک و مکار ۲. از دام رمیده

داڤزەه / davzeh/: ☜ **دەلاڤ ـ۳**

داڤسک / davsik/: نـاو. داموسـک؛ مــووی کلکــی یەکسم ☰ موی دُم ستور

داڤک / davik/: ناو. داوی ڕاوەکەو ☰ دامی که برای کبک گذارند

داڤـەڕسـتن / daveřistin/: چــاوگ. ۱. پێکـــەوە نووسان (وەک دەنکە ترێ بە تەنیشـت یەکـەوە) ۲. ڕاسان؛ دەست هەژاندن و هەڕەشە کردن ☰ ۱. به هم چسبیدن ۲. تهدید کردن با دست

داڤـەگر / davegir/: ئاوەڵـناو. بەتاســە؛ بــەئاوات ☰ آرزومند

داڤی / davî/: ناوەڵناو. دوایی؛ دوماهی؛ ئـاخری ☰ آخری

داقرتاندن / daqirtandin/: چاوگ. ١. کـرۆژتن؛ کرۆتان ٢. بە ددان شکاندن و بڕین ☰ ١. خاییدن ٢. با دندان شکستن و بریدن

داقرچان / daqirçan/: چـاوگ. داقرچیـان: ١. ترنجان ٢. لە جێوە سووتان و داوەرین ‹بـە هـەر بۆمبای سووتێنەرێک، پێشمەرگەیەک/ داری چاکێک دائەقرچێ «سوارە»› ☰ ١. ترنجیدن ٢. در جای خـود سوختن و ریختن

داقرچاندن / daqirçandin/: چاوگ. هەڵقرچاندن؛ گرنج کردن ☰ ترنجاندن

داقرچیان / daqirç(i)yan/: ☜ **داقرچان**

داقلیشان / daq(i)łîşan/: چـاوگ. داقەڵشـان؛ داقەڵەشان؛ لە سەر بۆ خوار درز بردن ☰ شـکافتە شدن از بالا به پایین

داقلیشاندن / daq(i)łîşandin/: چـاوگ. داقەڵشـاندن؛ داقەڵەشـاندن؛ داقەڵەشـتن؛ داقەڵەشین؛ دادڕین؛ ڕاقوڵپاندن؛ لە سەر بۆ خوار لەت کردن ☰ شکافتن از بالا به پایین

داقلیشاو / daq(i)łîşaw/: چـاوگ. داقلیشـیاگ؛ داقەڵەشاو؛ داقەڵەشیاو؛ لە سەر بۆ خوار درزبردوو ☰ شکافتە از بالا به پایین

داقلیشیاگ / daq(i)łîşyag/: ☜ **داقلیشاو**

داقنان / daq(i)nan/: چاوگ. داقنین؛ پلـۆخان ☰ له شدن

داقناو / daq(i)naw/: ناوەڵناو. داقنیـو؛ پلـۆخاو ☰ لەشده

داقنین / daq(i)nîn/: ☜ **داقنان**

داقنیو / daq(i)nîw/: ☜ **داقناو**

داقوپاو / daqupaw/: ناوەڵـناو. ناڤـچاڵ؛ کـووڕ؛ هەڵگەڕاو وەک ناوی کاسە ☰ مُقعر

داقوتان / daqutan/: ☜ **داکوتان**

داقوتاندن / daqutandin/: ☜ **داکوتان**

داقوتیان / daqutyan/: ☜ **داکوتران**

داقورتان / daqurtan/: چـاوگ. قـووت دان ☰ بلعیدن

داقورتاندن / daqurtandin/: چـاوگ. قورتانـدن؛ قووت دان ☰ قورت دادن

داقورچاندن / daqurçandin/: چاوگ. قورچانـدن؛ قویت دان ☰ قورت دادن

داقوساندن / daqusandin/: چاوگ. قەیچی کردن ☰ قیچی کردن

داقولین / daqulîn/: چاوگ. شکیان ☰ شکستن

داقەڵاشتن / daqełaştin/: چاوگ. ١. لـە سـەر بـۆ خوار لەت کردن (دار و چێو) ٢. *[کنایە]* هـەڵاتنی بە پەلە ☰ ١. فروشکافتن ٢. با شتاب گریختن

داقەڵشان / daqełşan/: ☜ **داقلیشان**

داقەڵشاندن / daqełşandin/: ☜ **داقلیشاندن**

داقەڵەشان / daqełeşan/: ☜ **داقلیشان**

داقەڵەشاندن / daqełeşandin/: ☜ **داقلیشاندن**

داقەڵەشاو / daqełeşaw/: ☜ **داقلیشاو**

داقەڵەشتن / daqełeştin/: ☜ **داقلیشاندن**

داقەڵەشیاو / daqełeşyaw/: ☜ **داقلیشاو**

داقەڵەشین / daqełeşîn/: ☜ **داقلیشاندن**

داک / dak/: ناو. دایک؛ دێ؛ دیا ☰ مادر

داکاسان / dakasan/: چاوگ. داکاسیان؛ داکاسین؛ ئۆقرە گرتن؛ داسەکنان؛ هەدادان ☰ آرام گرفتن

داکاساندن / dakasandin/: چـاوگ. داسـاکانن؛ داسـەکناندن؛ داکەسـاندن؛ داسـرەواندن ☰ آرام کردن

داکاسانن / dakasanin/: ☜ **داکاساندن**

داکاسیان / dakasyan/: ☜ **داکاسان**

داکاسین / dakasîn/: ☜ **داکاسان**

داکاڵیان / dakałyan/: چـاوگ. خوڕین؛ داخـوڕین ☰ نهیب زدن

داکتن / dakitin/: چاوگ. شۆڕەوە بوون؛ داهـێلان ☰ آویخته شدن

داکران / dak(i)ran/: چاوگ. ١. داڕێژران ٢. خاڵی کرانەوە ٣. چەقێنران ☰ ١. ریخته شـدن ٢. تخلیـه شدن ٣. فرو شدن

داکردن / dakirdin/: چاوگ. داکرن: ١. تێکـردن؛ کردنە ناو دەفرەوە ‹چایەک داکـە› ٢. کردنـە نـاو چاڵ ‹گەنمەکەم داکرد› ٣. دادان؛ داباریـنی بـاران ‹لە ناکاو باران دایکـرد› ٤. ئـاژەڵ کردنـە ژوورەوە ‹حەیوانـەکانم داکـرد› ٥. چەقانـدن؛ دانـانی وا نـەبزوێ (وەک: نیشـانە، گـوێچ و ... لـە کایـەدا) ‹هەڵماتەکەت داکـە› ٦. قەڵشـاندنی دیـوار و ... ‹دز هـاتوون و بـە دیواربڕ لایـەک لـە دیوارەکـەیان داکردووە› ٧. خاڵی کردن ‹بارەکەی هێنا، لە کـوێ دایکـا؟› ☰ ١. کشـیدن/ ریخـتن (غـذا) ٢. در چالـه ریختن ٣. آغاز شـدن بـارش ۴. دام را در آغـل جـای دادن ۵. قرار دادن تیله یا نشانه برای نشـانەگیـری ۶. شکافتن دیوار و ... ٧. خالی کردن

داکرمان / dakirman/: چاوگ. داکرمین؛ کوتیان و ورد بوون بە ددان ☰ خاییده شدن

داکرماندن / dakirmandin/: چاوگ. داکرۆشـتن؛ داکـرۆژتن؛ بـە ددان ورد کـردنی شـتی ڕەق ☰ خاییدن

داکرمین / dakirmîn/: ☜ **داکرمان**

داکرن / dak(i)rin/: ☜ **داکردن**

داکروپـان / dak(i)rupan/: چـاوگ. چاوپۆشـی لێکردن ☰ چشم‌پوشی کردن

داکرۆژتن / dak(i)rojtin/: ☜ **داکرماندن**

داکرۆشتن / dak(i)roştin/: ☜ **داکرماندن**

داکشان / dak(i)şan/: چاوگ. ١. بەرەو ژێر خشین ٢. کشـانەوە؛ پاشـگەز بوونـەوە ‹کەسـێک نییـه هەڵکشانی بیابان و داکشانـی زۆزانەکان سۆسە بکـات «پەشێو»› ☰ ١. پایین خزیدن ٢. عقب‌نشینی کردن

داکشاندن / dak(i)şandin/: چاوگ. ١. بەرەو ژێـر ڕەتاندن ٢. پاشەکشـە پـێ کـردن ☰ ١. بـه زیـر کشیدن ٢. عقب راندن

داکشـاوی / dak(i)şawî/: ناو. ژێـری درێـژ لـە بـن پیت ☰ حرکت زیر کشیده در هجی کردن

داکشـه / dak(i)şe/: ناو. ١. کاری بە خشکە بـەرەو خـوار چـوون ٢. نیشـتاو؛ دیـاردەی چوونـە خـوارەوەی ئـاوی دەریاکـان بـە هـۆی هێـزی ڕاکێشەری خۆر یان مانگەوە. بەرانبـەر: **هەڵکشـه** ☰ ١. عمل پایین خزیدن ٢. جزر آب

داکنران / dakinran/: ☜ **داڕان ـ٢**

داکوتـان / dakutan/: چاوگ. داکوتاندن؛ داقوتـان؛ داقوتاندن: ١. بە نهێم بە زەویـدا دان ‹مەزرەقـەم داکوتا› ٢. سەرێک لە زەوی یا دیـوار و... بردنـە خوار ‹ئەو سنگەم داکوتا› ٣. داتەقانن؛ تەقانن؛ لـە بێژنگ دانی دەغڵ ٤. هەڵواسین و توند کردن بە بزمار ‹وێنەیەکی هەورامانم لە ژوورەکەم داکوتـا› ٥. *[کنایه]* بە میـوانی لـە جێگایـەک زۆر مانـەوە ٦. قورس بـە زەویـدا ڕۆچـوون و خـۆ گـرتن ‹بـاش ڕیشەی داکوتاوە› ٧. سـەلماندن (قسـە) ‹ئـاخری قسەی خۆی داکوتا!› ☰ ١. محکم بر زمـین زدن ٢. فروکوبیدن ٣. بیختن ۴. نصب کـردن ۵. جـا خـوش کردن ۶. ریشه دواندن ٧. به کُرسی نشاندن (سخن)

داکوتاندن / dakutandin/: ☜ **داکوتان**

داکـوتران / dakutran/: چـاوگ. داکوتیـان؛ داقوتیان: ١. بە نهێم بە زەویدا دران ٢. تـەقیان؛ داتەقیان؛ لە بێژنگ درانی دەغڵ ٣. هەڵواسران و تونـد کـران بـە بزمـار ‹وێنەیـەکی هـەورامان لـە ژوورەکەی داکوتراوە› ٤. ڕۆچوون بە دیوار و زەوی و ...دا ☰ ١. محکم بر زمین خوردن ٢. بیخته شـدن ٣. نصب شدن ۴. فرو شدن

داکوتیاگ / dakutyag/: ☜ **داسمڕاو**

داکوتیان / dakutyan/: ☜ **داکوتران**

داكودەوا / dak û dewa/: ☜ **داودەرمان ـ١**

داكوژان / dakujan/: چاوگ. داكوژیان: ١. بڕانەوەی شەڕ و كێشە ٢. كوژرانەوەی ئاگر ▣ ١. پایان یافتن جنگ و نزاع ٢. خاموش شدن آتش

داكوژاندن / dakujandin/: چاوگ. داكوژانن: ١. دوایی پێهێنانی چنراو ٢. بڕینەوەی شەڕ و كێشە ٣. كوژاندنەوەی ئاگر ▣ ١. خاتمه دادن بافت؛ كور كردن بافته ٢. پایان دادن به جنگ و نزاع ٣. خاموش كردن آتش

داكوژانن / dakujanin/: ☜ **داكوژاندن**

داكوژیان / dakujyan/: ☜ **داكوژان**

داكۆ¹ / dako/: ناو. دایک؛ داک ▣ مادر

داكۆ²: ئامراز. بۆیە؛ لە بەر ئەمە ▣ زیرا

داكۆكە / dakoke/: ناو. هەرا و هوریای ئاپۆرەی مەردم ▣ جنجال؛ شلوغی

داكۆكی / dakokî/: ناو. ١. پشتیوانی؛ لاگیری ‹داكۆكی لە مافی ڕەوای كورد› ٢. كۆشش؛ تەقالا ٣. پێداگری؛ پێكۆڵی؛ كاری پێ بە گەز دان * هەروەها: **داكۆكی كردن** ▣ ١. پشتیبانی ٢. كوشش ٣. پافشاری

داكە / dake/: ☜ **دایك¹**

داكەتن / daketin/: چاوگ. ١. كەوتنە خوار ٢. پەڕینی نێر لە مێ (بۆ ئاژەڵ) ٣. خوار بوونەوە؛ لار بوونەوە ▣ ١. فروافتادن ٢. جفتگیری كردن نر و ماده ٣. كج شدن

داكەتێ / daketê/: نامراز. هەتاكوو؛ هەتا؛ تا ‹من هامە ئێرە، داكەتێ ئێوە تێنەو› ▣ تا؛ تا اینكه

داكەسان / dakesan/: ☜ **داكەسیان**

داكەساندن / dakesandin/: ☜ **داكاساندن**

داكەسیان / dakesyan/: چاوگ. داكەسان؛ داكەسین؛ داسەكنین؛ هەدا دان ▣ آرام گرفتن

داكەسیای / dakesyay/: ☜ **داسەكناو**

داكەسین / dakesîn/: ☜ **داكەسیان**

داكەفتگ / dakeftig/: ☜ **داكەوتو**

داكەفتگی / dakeft(i)gî/: ناو. ١. قوپاوی زەوی یان بان ٢. گیرۆدەیی؛ دۆخی لە كار و جووڵانەوە كەوتن ▣ ١. گودشدگی زمین یا بام ٢. زمینگیری

داكەفتن / dakeftin/: ☜ **داكەوتن**

داكەفتی / dakeftî/: ناو. مۆد؛ سەلیقەی كۆمەڵگا ▣ مُد

داكەلاندن / dakelandin/: ☜ **داكەندن**

داكەناندن / dakenandin/: ☜ **داكەندن**

داكەندن / dakendin/: چاوگ. داكەلاندن؛ داكەناندن؛ داكەنن؛ داكەنین؛ ژخۆ كردنی جلک؛ (بەرگ) لە بەر دەرهێنان ‹شەو شەوكراسی خومی خۆی داكەند/ ئاسۆ بە شەفەق كەوتە شەكەرخەند «پیرەمێرد»› ▣ درآوردن لباس

داكەنران / dakenran/: چاوگ. داكەنیان؛ داماڵان؛ كەنیان ▣ پایین كشیده شدن

داكەنن / dakenin/: ☜ **داكەندن**

داكەنیان / dakenyan/: ☜ **داكەنران**

داكەنین / dakenîn/: ☜ **داكەندن**

داكەواندن / dakewandin/: چاوگ. خستنە خوارەوە ▣ پایین انداختن

داكەوتن / dakewtin/: چاوگ. داكەفتن؛ كەوتەرەی؛ كەوتەیرە: ١. كەوتنە خوار ‹لە دەستم داكەوت› ٢. لە سەرەوە بۆ خوار هاتن ‹چارەسەری سروشتی بۆ ئەوانەی چاویان داكەوتووە› ٣. داهاتن؛ بوونە داب و باو ‹ئەم شێوە ژیانە لە ڕۆژاواییانەوە داكەوتووە› ٤. داسرەوتن؛ ئۆقرەگرتن ‹بەو دەمەت كە بۆنی سەد بەهاری لێوە دێ/ پێم مەڵێ كە داكەوم «سوارە»› ٥. چوونە لاوە ‹شەرمێونی داكەوت بە بادە/ بەر بوونە گیانی یەک دوو سادە «هەژار، *مەموزین*»› ٦. داهاتن؛ قوپانی زەمین یان بان ٧. بلاو بوونەوە ‹دەنگۆ داكەوتن› ٨. بلاوە كردنی نەخۆشی ‹وریای خۆت بە! پەتایەكی پیس

داکەوتووە› ٩. داتەپین؛ داتەمران؛ داکراسیان؛ داسەپان ‹داکەوە بۆخۆت لە کونجێ چیتە لەم هاتوچووە «قانع»› ١٠. لاکەفتە بوون؛ گونوولە بوون؛ بە هۆی نەخۆشی یان پیرییەوە، هێز و توانی هەستان و ڕێگەچون پێ نەمان ▤ ١. پایین افتادن ٢. پایین آمدن ٣. مُد شدن ۴. آرام گرفتن ۵. کنار رفتن ۶ فرورفتن بام یا زمین ٧. شایع شدن ٨. شایع شدن بیماری ٩. تمرگیدن ١٠. زمینگیر شدن از بیماری یا پیری

داکەوتوو / dakewtû/: ئاوەڵناو. داکەوتە؛ داکەفتگ: ١. وە خوار کەوتوو ٢. لە کار کەوتوو ٣. بلاوەوە بوو ▤ ١. افتادە ٢. زمینگیر ٣. شایع شدە

داکەوتە / dakewte/: ☜ **داکەوتوو**

داکێشان / dakêşan/: چاوگ. ١. لە سەرەوە بەرەو خوار کێشان ٢. ڕاخستن؛ داخستن ٣. درێژ کردنەوە ‹ڕەحمەتت لێبێ پات داکێشە!› ▤ ١. فروکشیدن ٢. گُستردن ٣. دراز کردن

داگ / dag/: ناو. ناو؛ نێوان ▤ میان

داگا / daga/: ناو. نەنک؛ داکی داک و باب ▤ مادربزرگ

داگر[١] / dagir/: ئاوەڵناو. داگیر: ١. داگیرکەر؛ دەستبەسەرداگر ٢. هەموو لا وەبەر خۆ دەر ▤ ١. غاصب ٢. فراگیر

. داگر[٢]: پاشەوشە. ١. ـ چەقێن ‹پێداگر› ٢. ـ دابەزێن ‹بارداگر› ٣. ـ وەشێر ‹خۆداگر› ٤. ـ داپۆش ‹بە تەم، بە مژ، بە هوڕە، بە دۆک/ بە تۆفانی ولاتداگر «هێمن»› ▤ ١. ـ گیر ٢. پیادەکنندە ٣. پنهان کن ۴. ـ پوشان

داگرتن / dagirtin/: چاوگ. داگردن: ١. هێنانە خوار لە سەرەوە ‹هەر گەیشتمە لایان، هەموویان کلاویان داگرت و سلاوێکی گەرمیان لێ کردم «هەژار، چێشتی مجێور»› ٢. گرتنە بەر خۆ؛ بە هەموو لا ڕاگەیشتن ‹تەمی غەم تا قیامەت بۆچی دانەگرێ ولاتی کورد/ کە زاتێکی وەفادار و نەجیب و خانەدان ڕۆیی «بێخود»› ٣. پڕ کردنی شتێ ٤. دادروونی پەراوێزی جل بە سەر یەکا ٥. لێدانی بێپسانەوە ‹وای بە داریان داگرت گوتمان دەمرێ› ٦. بێ وچان ڕووی قسە لە کەسێ کردن و هەدا نەدان ‹وا بە قسە دایگرتم هۆشم نەما› ٧. ئامادە کردنی بار ‹لە بەیانییەوە دوو بار ئالفمان داگرتووە› ٨. دابەزاندنی بار ‹ئەو بارە لە سەر قاترەڕەش داگرن!› ٩. دانلۆد کردن ‹داگرتنی ئەپ› ١٠. مەلاس دان؛ خۆ حەشار دان ‹باوکە پیرەکەت وا لە گەوڕ گا/ خۆی داگرتووە بۆ جیرەی درگا «فولکلۆر»› ▤ ١. برداشتن ٢. فراگرفتن ٣. پر کردن ۴. برهم دوختن حاشیەی لباس ۵. زدن متوالی ۶ پُرچانگی کردن ٧. آمادە کردن بار ٨ پایین آوردن بار ٩. دانلود کردن ١٠. فالگوش ایستادن

داگرتنەوە / dagirt(i)newe/: چاوگ. ١. دووبارە پڕ کردن ٢. بە سەر یەکا دروونی پەراوێزی جلوبەرگ ٣. کوتانەوە؛ پەستاوتن؛ ئاخنینەوە ▤ ١. دوبارە پر کردن ٢. برهم دوختن کنارەی لباس ٣. کوبیدن و انباشتن

داگرتوو / dagirtû/: ☜ **داگرتی ـ١**

داگرتی / dagirtî/: ئاوەڵناو. ١. پڕ؛ داگرتوو ٢. *[کنایە]* بادیهەوا؛ بەفیز؛ لووتبەرز ▤ ١. پُر ٢. مُتکبر

داگردن / dagirdin/: ☜ **داگرتن**

داگرسان / dagirsan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //داگرسای؛ دادەگرسێی؛ داگرسێ// داگرسیان؛ داگیرسان؛ داگیریان: ١. هەڵبوون؛ پێبوونی ئاگر ٢. *[مەجاز]* هەڵبوون؛ ڕۆشن بوون؛ کەوتنە کاری ئامێری کارەبایی و ... ٣. *[کنایە]* تووڕە بوون ‹وەها داگیرسابوو کەس نەیدەوێرا قسەی لەگەڵ بکا› ▤ ١. برافروختن ٢. روشن شدن ٣. بسیار عصبانی شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: داگرساو/ چاوگی نەرێنی: دانەگرسان

داگرساندن / dagirsandin/: چاوگ. تێپەڕ. //داتگرساند؛ دادەگرسێنی؛ داگرسێنە// **داگریساندن**؛ داگیراندن؛ داگیرانن؛ داگیرساندن؛ داگیرسانن: ١. پێ کردن؛ هەڵکردنی ئاگر ٢. *[مەجاز]* هەڵکردن؛ ڕۆشن کردن؛ خستنە کاری ئامێری کارەبایی و ... ٣. *[کینایە]* بوونە هۆی سەرهەڵدانی کێشەیەک ‹شەڕەکەی داگیرساند بۆ خۆی دەرباز بوو› ▤ ١. مُشتعل نمودن ٢. روشن کردن ٣. فتنە برانگیختن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: —/ چاوگی نەرێنی: دانەگرساندن

داگرساو / dagirsaw/: ئاوەڵناو. داگیرساو؛ داگرسیاگ؛ هەڵبوو؛ ئاگرتێبەربوو ▤ مُشتعل

داگرسیاگ / dagirsyag/: ☜ **داگرساو**

داگرسیان / dagirs(i)yan/: ☜ **داگرسان**

داگریساندن / dag(i)rîsandin/: ☜ **داگرساندن**

داگڕان / dag(i)řan/: چاوگ. وە خوروو هاتنی هەموو لەش ▤ بە خارش افتادن بدن

داگڕاندن / dag(i)řandin/: چاوگ. وە خوروو هێنانی لەش لە نەخۆشی ▤ بە خارش انداختن بدن از بیماری

داگژاندن / dag(i)jandin/: چاوگ. گووشین ▤ فشار دادن

داگژگژین / dagijg(i)jîn/: چاوگ. کوشین دە مستێدا ▤ افشُردن

داگوشین / daguşîn/: چاوگ. وشین لە سەرەوە بەرەو خوار ▤ فشردن از بالا بە پایین

داگەڕان / dageřan/: چاوگ. داگێڕان: ١. بەرەو خوار هاتن لە لای سەرەوە ‹شل شل داگەڕان بۆ دەم ڕووباری/ تا پێش تاریکان بچنەوە شاری «هێمن»› ٢. گۆڕان؛ بارودۆخێکی تر گرتنە خۆ ‹ڕەش داگەڕان؛ گەرم داگەڕان› ▤ ١. فرود آمدن ٢. بە حالت دیگر افتادن

داگەڕاو / dageřaw/: ئاوەڵناو. هەڵگەڕاو؛ پڕ لە دومەڵ و زیپکە ▤ پر از دمُل و جوش

داگەڕیان / dageřyan/: چاوگ. ١. سەنگین و گران بوونی لەش ٢. کەڵ گرتنی ئاژەڵی بەرزە ‹مانگاکەمان داگەڕیاگە› ▤ ١. کِرخ شدن ٢. باردار شدن

داگیر / dagîr/: ئاوەڵناو. ↓

⊡ **داگیر کردن**: ١. لەهاندن؛ زەوت کردن؛ بە زۆر ساندن؛ دەست بە سەردا گرتن ٢. بە هەموو لا ڕاگەیشتن ▤ ١. غصب کردن ٢. فراگرفتن

داگیران / dagîran/: چاوگ. ١. داگیریان؛ بە هۆی هۆکارێکەوە، باری ئاسایی ئاڵۆز بوون: *ئا)* گەرم و گران بوونی لەش لە تا *ب)* گران بوونی گوێ *پ)* سوور هەڵگەڕانی چاو لە چاوئێشە ٢. گڕ تێچوون؛ هەڵبوون ٣. هێنرانە خوارەوە ‹بارەکە داگیرا› ٤. داپۆشران ‹مانگ داگیرا› ٥. بە زۆر سەندران ‹وە پاش کەوت خەباتمان/ داگیراوە وڵاتمان «هێمن»› ▤ ١. بە علتی حالت عادی خود را از دست دادن *الف)* گرم و سنگین شدن جسم از تب *ب)* سنگین شدن گوش *پ)* سُرخ شدن چشم بر اثر چشم‌درد ٢. برافروختن؛ شعلەور شدن ٣. تخلیە شدن ۴. پوشیدە شدن ۵. غصب شدن

داگیراندن / dagîrandin/: ☜ **داگرساندن**

داگیرانن / dagîranin/: ☜ **داگرساندن**

داگیراو / dagîraw/: ئاوەڵناو. ١. داگیریاگ؛ لەش‌داهاتوو لە بەر تا ٢. گڕتێچوو ٣. بۆ خوارەوە هێنراو ٤. ئامادە و تەیار ‹خەرمانی داگیراو؛ باری داگیراو› ▤ ١. گرم و سنگین شدە از تب ٢. مُشتعل؛ آتش‌گرفتە ٣. پایین آوردە شدە ۴. مُهیا

داگیرسان / dagîrsan/: ☜ **داگرسان**

داگیرساندن / dagîrsandin/: ☜ **داگرساندن**

داگیرسانن / dagîrsanin/: ☜ **داگرساندن**

داگیرساو / dagîrsaw/: ☜ **داگرساو**

داگیرکار / dagîrkar/: ناو. *[رامیاری]* وڵات داگیرکەر ▤ اشغالگر

داگیرکاری / dagîrkarî/: ناو. *[رامیاری]* وڵاتگری؛ دۆخی زاڵ بوونی رامیاری، سەربازی و ئابووری وڵات یا هێزێک بە سەر وڵات یا نەتەوەیەکی بێدەسەڵاتدا ▤ اشغالگری

داگیرکراو / dagîrk(i)raw/: ئاوەڵناو. ۱. بە زۆر سێندراو ۲. *[رامیاری]* تایبەتمەندی وڵات یا سەرزەمینێ کە لە ژێر دەسەڵات و هێزی سیاسی و سەربازی وڵاتێکی‌تر بەڕێوە دەچێت ▤ ۱. غصب‌شده ۲. اشغال شده

داگیرکەر / dagîrker/: ئاوەڵناو. بە زۆرسێن ‹ڕێبەندانی ڕێنوێنە/ لە داگیرکەر سەرشێوێنە «سوارە»› ▤ اشغالگر

داگیرکەرانە / dagîrkerane/: ئاوەڵکار. بە زۆر؛ زۆری؛ زۆرەکی ▤ غاصبانه

داگیریاگ / dagîryag/: ☜ **داگیراو-۱**

داگیریان / dagîryan/: چاوگ. ۱. ☜ **داگرسان** ۲. ☜ **داگیران -۱** ۳. جەمامشکێن بوون؛ کوتران و گران بوونی لەش لە بەر کار یا نەخۆشی ▤ ۱. ☜ **داگرسان** ۲. ☜ **داگیران -۱** ۳. کِرِخ شدن

داگێڕان / dagêřan/: ☜ **داگەڕان**

دال / dal/: ناو. ۱. ناوی عەرەبی پیتی دەیەمی ئەلفبای کوردی ۲. جار؛ کەڕەت ۳. بەردی نیشانە لە بەردەفڕکێدا ▤ ۱. دال ۲. دفعه؛ بار ۳. سنگ آماج در نشانه‌گیری

دالستن / dalistin/: چاوگ. دالیسان؛ دالیستن؛ دالێستن؛ لە سەرەوە بۆ خوار لستنەوە ▤ فرولیسیدن

دالقان / dal(i)qan/: ☜ **دالەقان**

دالقاندن / dal(i)qandin/: ☜ **دالەقاندن**

دالکان / dal(i)kan/: چاوگ. دالکیان؛ پێوەنووسان؛ چەسپان؛ چەسپیان ▤ چسبیدن

دالکاندن / dal(i)kandin/: چاوگ. دالکانن: ۱. پێوەنووساندن ۲. داکوتان و توند کردن ‹دا تو خوا دووگمەی ئەم کراسەم بۆ دالکنە!› ▤ ۱. چسباندن ۲. نصب کردن

دالکانن / dal(i)kanin/: ☜ **دالکاندن**

دالکاو / dal(i)kaw/: ئاوەڵناو. دالکیاگ؛ پێوەنووساو ▤ چسبیده

دالکیاگ / dalikyag/: ☜ **دالکاو**

دالکیان / dalikyan/: ☜ **دالکان**

دالۆ / dalo/: ئاوەڵناو. ناحەزی چرچ (پیرێژن) ▤ بدقیافه (پیرزن)

دالو / dalû/: ناو. ۱. ☜ **داڵان** ۲. *[تویکاری]* پێکهاتەیەکی پێچەڵپێچ لە ئەندامانی جەستەدا، وەک گوێ، دڵ و... ▤ ۱. ☜ **داڵان** ۲. دهلیز

دالوشاندن / dalûşandin/: ☜ **دالوشین**

دالوشکاندن / dalûşkandin/: ☜ **دالوشین**

دالوشین / dalûşîn/: چاوگ. دالووشاندن؛ دالووشکاندن؛ لووش کردن؛ مش کردن؛ لووت سڕین ‹لووتت دالووشە!› ▤ فین کردن

دالە / dale/: ناو. دوابین؛ پێشگۆ؛ هەواڵدەر لە داهاتوو ▤ پیشگو

دالەقان / daleqan/: چاوگ. دالقان؛ هەڵواسران ▤ آویخته شدن

دالەقاندن / daleqandin/: چاوگ. دالقاندن؛ هەڵاوەسین؛ شتێ بە شتێکی بڵندەوە کردن ▤ آویختن

دالەقاو / daleqaw/: ئاوەڵناو. هەڵواسراو ▤ آویخته

دالیا / dalya/: ناو. گوڵێکە ▤ از گُل‌ها

دالیان / dalyan/: ناو. لاساری؛ سووری و پێداگری لە سەر مەبەست ▤ لجاجت

دالیسان / dalîsan/: ☜ **دالستن**

دالیستن / dalîstin/: ☜ **دالستن**

دالینگ / dalîng/: ناو. قانوون؛ یاسا ☰ قانون

دالینگۆک / dalîngok/: ناو. یاسانامە؛ نامیلکەی قانوون ☰ قانون‌نامە

دالێستن / dalêstin/: ☜ **دالستن**

داڵ[1] / dał/: ناو. ۱. دالاش؛ هولیلک؛ دالەگورگە؛ دالەکەرخۆر؛ دالەکەرخۆرە؛ دالەکەرخوەرە؛ خەرتل؛ خەرتەل؛ ڕەشەداڵ؛ قەرتاڵ؛ لاشخۆر؛ لاشەوەر؛ باڵندەیەکە لە تۆرەمەی هەڵۆیان، لە خێزانی دالاشەکان، ۹۷ تا ۱۰۵ سانتی‌میترە، وەک شانەکووڕە دەچێ بەڵام سەری گەورەتر و دەندووکی ئەستوورترە، کلکی درێژ و سێ‌سووچ، ملی ڕووت و چێرەیی ئاماڵ‌شینە و پۆلێک تووکی قاوەیی لێ ڕواوە، لە کێو و دەشتی زۆر دوور لە ئاوەدانی، بە تەنیا دەژی ۲. دالگە؛ شار؛ گوڵ لە کایەی ڕاوڕاوان و چاوشارەکێدا؛ ئەو شوێنەی بۆ تێوەچوون دیاری دەکرێ ☰ ۱. لاشخور ۲. قلعە (در چند بازی مانند قایم‌باشک)

داڵ[2]: ئاوەڵناو. ۱. تەنک ‹ئەم هێشووە داڵە، ئەویان پڕە› ۲. لەڕ؛ لاواز ☰ ۱. تُنُک ۲. لاغر

▣ **داڵ بوون**: لاواز بوون؛ لەڕ بوون ☰ لاغر بودن

داڵ ۔ داڵ کردن: لەت ـ لەت کردن ☰ تکە ـ تکە کردن

داڵ ـ[3]: پێشوشە. ۱. کەم؛ هندک ‹دالگۆشت› ۲. کەوانەیی؛ چەماوە ‹دالبڕ› ☰ ۱. اندک ۲. کمانی

داڵ[4]: پێرۆ. ← **دڕکوداڵ**

داڵاش / dałaş/: ☜ **داڵ**[1]**ـ۱**

داڵان / dałan/: ناو. دالوو؛ ڕێگەی بە دیواری سەرداپۆشراو ☰ دهلیز

▣ **داڵان دۆرەپ**: *[پلار]* ژنی درێژی لاواز ☰ زن دراز لاغر

داڵاندار / dałandar/: ناو. پاسەوانی کاروانسەرا و ماڵەگەورە ☰ سرایدار

داڵانداری / dałandarî/: ناو. ۱. پیشەی چاوەدێری هەمار و گاراژ ۲. کرێی باری هەمارکراو ☰ ۱و ۲. انبارداری

داڵانەڕێ / dałaneřê/: ناو. قومەش؛ تونێل ☰ تونل

داڵاهۆ / dałaho/: ☜ **داهۆڵ ـ۱**

داڵبڕ / dałbiř/: ناو. ۱. بڕشتی کەوانەیی لە جلکدا ۲. ☜ **ددانە ـ۱** ☰ ۱. دالبُر ۲. ☜ **ددانە ـ۱**

داڵبەخش / dałbexş/: ☜ **دابەش**

داڵبەش / dałbeş/: ☜ **دابەش**

داڵتە / dałte/: ناو. پارتی؛ واسیە؛ داژدار؛ پاڵپشت؛ پشتیوانی بەدەسەڵات ☰ پارتی

داڵداڵان / dałdałan/: ناو. گەمەیەکی بەکۆمەڵ و دوو بەرەکییە، داڵی تێدا دیاری دەکرێ ☰ نوعی بازی تیمی

داڵداڵەکۆسە / dałdałekose/: ناو. زیقاوە ☰ خروس کولی

داڵدە / dałde/: ناو. پەنا؛ ئەنوا ‹بارزانی داڵدەی ئازادی/ داسی هەژگەڵی بێدادی «هەژار، *بۆ کوردستان*»› ☰ پناه

▣ **داڵدە دان**: پەنا دان؛ حاواندنەوە لە ژێر پەنای خۆدا ‹چەند داڵدە دەدەی بە بێ‌پەنایان/ دەسپڕ کە بەڕێ دەکەی گەدایان «هەژار، *مەم‌وزین*»› ☰ پناه دادن

داڵدە هێنان: پەنا هێنان ☰ پناه آوردن

داڵدەخواز / dałdex(i)waz/: ناو. پەنابەر؛ پەناهێناو ☰ پناهندە

داڵغە / dałğe/: ناو. زەین؛ بیر ☰ ذهن

داڵقان / dałqan/: ناو. شۆڕ بوونەوە ☰ آویزان شدن

داڵقووڕ / dałqûř/: ناو. سەرکان؛ پێشەوا؛ سەرپەل ☰ سرسلسلە

داڵک / dałik/: ☜ **داڵگ**

داڵکەپیران / dał(i)kepîran/: ناو. کەنگری لاسک باریک و تاڵ ☰ کنگر ساقە باریک تلخ

داڵکەدزان / dał(i)ked(i)zan/: ☜ **دایکەدزە**

دالکەمارانه / dał(i)kemarane/: ☜ **دایکەمار**

دالگ / dałig/: ناو. دالک؛ دایک؛ دێ؛ دیا؛ جیا ‹دالگ نیشتیه، دایەن له خوەی چی «مەسەل»› ☰ مادر

دالگۆشت / dałgoşt/: ئاوەڵناو. ڕەقەڵە؛ لاواز؛ لەجەر. هەروەها: **دالگۆشتی** ☰ لاغر

دالگه / dałge/: ناو. دال؛ شار؛ گول له گەمەدا ☰ مقصد در بازی

دالنگ / dałing/: ناو. قانوون؛ یاسا؛ پێودان ☰ قانون

دالۆ / dało/: ☜ **داهۆل ـ۱**

دالۆزان / dałozan/: ☜ **دالوچان**

دالۆسکه / dałoske/: ناو. چلووره؛ شووشەسەهۆڵ ☰ دنکاله

دالوت / dałût/: ناو. دالیت؛ داربەست؛ داری که مێوی پێوه هەڵدەسپێرن ☰ داربست درخت

دالوچان / dałûçan/: چاوگ. دالووچیان؛ دالۆزان؛ شۆڕ بوونەوه ☰ فروهشتن

دالوچانن / dałûçanin/: چاوگ. داهێشتن؛ شۆڕ کردنەوه ☰ فروهشتن

دالوچکه / dałûçke/: ئاوەڵناو. دالووچه؛ دالووزکه؛ داهێلڕاو؛ شۆڕەوەکراو ☰ فروهشته

دالوچه / dałûçe/: ☜ **دالوچکه**

دالوچیان / dałûçyan/: ☜ **دالوچان**

دالوزکه / dałûzke/: ☜ **دالوچکه**

داله / dałe/: ناو. باخچەی بەر مالان ☰ باغچەی جلو منزل

دالەڕووچکه / dałeřûçke/: ئاوەڵناو. شۆڕ؛ داشۆڕیاگ ☰ آویزان

دالەسووره / dałesûre/: ناو. پیرۆزه؛ سوورەدال ☰ هُما

دالەکەرخوەره / dałekerxore/: ☜ **دال^{۱}ـ۱**

دالەکەرخۆر / dałekerxor/: ☜ **دال^{۱}ـ۱**

دالەکەرخۆره / dałekerxore/: ☜ **دال^{۱}ـ۱**

دالەگورگه / dałegurge/: ☜ **دال^{۱}ـ۱**

دالەواز^{۱} / dałewaz/: ناو. زیندەوار؛ گیاندار ☰ جاندار

دالەواز^{۲}: ئاوەڵناو. له سەر پێ ڕاوەستاو ‹چنوور دالەواز بۆژانه خەمبار/ ئێسال کۆچەکەت نەلوانۆ هەوار «فولکلۆر»› ☰ روی پا ایستاده

دالەهۆ / dałeho/: ☜ **داهۆل ـ۱**

دالهۆ / dałho/: ☜ **داهۆل ـ۱**

دالیت / dałît/: ناو. ۱. ☜ **دالوت** ۲. دار ترێیەک که به قەد داریتردا هەلگەڕابێ ☰ ۱. ☜ **دالوت** ۲. مَو پیچان

دالیه / dał(i)ye/: ناو. سی پێوانه له خەرمان که له دار لەله دەکرێ ‹ئێسته وەک زانیومه هەر کەس ڕوو له دالدەی ئێوه کا/ خەرمەنی هەستی به با چوو، ڕۆژێ سەد دالیەی دەوێ «حەریق»› ☰ سی پیمانه از خرمن

دام / dam/: ناو. ۱. داو؛ داڤ؛ داوی ڕاو ‹دەست زەلیلش گرد بە زامەوه/ پەرێ دانەی خال بی وه دامەوه «خانای قوبادی»› ۲. جێگەی ئاغا له دامەدا ۳. /*کنایه*/ دارایی زۆر ٤. داب؛ ڕەوشتی ناو کۆمەڵ ☰ ۱. دام؛ تله ۲. بالاترین خانه در بازی دامه ۳. ثروت زیاد ۴. عُرف

داما / dama/: ☜ **دامه**

دامار / damar/: ☜ **دەمار**

داماری / damarî/: ناو. داماک؛ زڕدایک؛ باوەژن؛ ژنباڤ ☰ پدرزن

داماسی / damasî/: ناو. جۆرێ قوماشی باش ‹جەرسه و حەریر و داماسی حەوت ڕەنگ/ نەخش و نیگاری ئەرژەنگ و ئەوڕەنگ «حەقیقی»› ☰ نوعی پارچەی مرغوب

داماک / damak/: ☜ **داماری**

داماگ^{۱} / damag/: ناو. کەلپورەی؛ ڕووەکێکه له

تیرەی نەعنا، ۸۰ سانتیمیتر بەرز دەبێ، گەلاکانی تووکنی نووکتیژە، گولی شین یان ئەرخوانی دەر دەکا ▤ مریم چمنی

داماگ^{2}: ☜ **داماو**

داماگی / damagî/: ☜ **داماوی**

داماڵان / damałan/: چاوگ. داماڵیان؛ داماڵران: ۱. لە سەرەوە بۆ خوار داخزان ۲. داکەنران ۳. ئاوەڕووت بوونی مریشک ▤ ۱. برکندە شدن ۲. پایین کشیدە شدن ۳. آبروت شدن

داماڵران / damałran/: ☜ **داماڵان**

داماڵیاگ / damałyag/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* داماڵیگ؛ سێبەندی؛ بێحەیا و شەرم ▤ بیشرم و آبرو

داماڵیان / damałyan/: ☜ **داماڵان**

داماڵیگ / damałîg/: ☜ **داماڵیاگ**

داماڵین / damałîn/: چاوگ. داملاندن: ۱. لە سەرەوە بۆ خوار داخزاندن ‹پێستی لە بەر داماڵە!› ۲. شێلانی بە دەست ‹تۆزێک پشتم داماڵە!› ۳. داکەندن ‹دەرپێکەی داماڵی› ٤. *[مەجاز]* لێس دانی مەنجەڵ و دیزە بە دەست ‹ئەو دیزە چی پێوە ماوە دایماڵە!› ۵. ئاوەڕووت کردنی مریشک ▤ ۱. برکندن ۲. مالش دادن ۳. پایین کشیدن ۴. ستُردن ۵. آبروت کردن

دامان^{1} / daman/: چاوگ. تێمان؛ تێدامان؛ تێدا مانەوە؛ قەتیس بوون؛ مات و سەرگەردان بوون ‹ڕۆحەکەم بۆ دەرنەچێ بۆ گولشەنی فەوتاوی تۆ/ ئەی وەتەن چۆن دانەمێنم؟ وا کز و داماوی تۆ «قانع»› ▤ درماندن

دامان^{2}: ناو. ۱. دامێن؛ پاڵداوێن؛ پێدەشت؛ بنار ‹غارێک دیم نە چاک دامان کۆیێ/ چەنی بیگلەران، خەسرەوان خۆیێ «زەبوونی»› ۲. داموو؛ دامەن؛ دامێن؛ داوێن؛ چاک ‹هەمیشە سوژدەگاهم خاکی بەر دەرگانەکەی تۆیە/ ڕەقیب ڕووڕەش بێ چون نالێ بگا دەستم بە دامانت «مەستوورە»› ▤ ۱. دامنە ۲. دامن

دامانێ / damanê/: ☜ **دامە**

داماو / damaw/: ئاوەڵناو. داماگ؛ تێماو؛ قەتیس؛ ئەرامەندە؛ مات و سەرگەردان ‹یەکنەفەس چاکی نەهێنا کەعبەتەینی بەختەکەم/ شەشدەرم گیراوە، داماوم بە دەستی نەردەوە «تاهیربەگ»› ▤ درماندە

داماوی / damawî/: ناو. داماگی؛ تێماوی؛ ماتی و سەرگەردانی ▤ درماندگی

دامران / dam(i)ran/: ☜ **دامردنەوە**

دامراندن / dam(i)randin/: ☜ **دامرکاندن**

دامردن / damirdin/: ☜ **دامردنەوە**

دامردنەوە / damird(i)newe/: چاوگ. دامران؛ دامردن؛ تەمران؛ کز و خەفە بوون و کوژانەوەی ئاگر ‹گۆڕاوم، وێنەی جاران نەماوم، بینایی چاوم/ عەشقت لە دڵما دامردۆتەوە، بی تین و تاوم «بێکەس»› ▤ فروکش کردن و خاموش شدن آتش

دامردوو / damirdû/: ئاوەڵناو. ۱. دامرکاو ۲. کوژاو ▤ ۱. آرامگرفتە ۲. خاموش

دامرکان / damirkan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //دامرکای؛ دادەمرکێی؛ دامرکێ// داتەمریان؛ دامرکیان؛ دامرکین: ۱. داسەکنان؛ هەدادان ۲. نەمانی گڕی ئاگر ▤ ۱. آرام گرفتن ۲. فروکش کردن آتش

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: دامرکاو/ چاوگی نەرێنی: دانەمرکان

دامرکاندن / damirkandin/: چاوگ. تێپەڕ. //داتمرکاند؛ دادەمرکێنی؛ دامرکێنە// دامرکانن؛ دامراندن: ۱. داسەکناندن؛ هێور/ ئارام کردنەوە ‹بە سوارۆیێک بە حەیرانێک، دامرکێنە بلێسەی دەرد› ۲. نەهێشتنی ئاگر ‹دامرکاندنی ئاورەکە سێ ڕۆژی خایاند› ▤ ۱. آرام کردن ۲. فرونشاندن آتش

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: دانەمرکاندن

دامرکانن / damirkanin/: ☜ **دامرکاندن**

دامرکاو / damirkaw/: ئاوەڵناو. دامردوو؛ داتەمریاگ؛ کوژاوە ☰ آرام گرفته

دامرکیان / damirk(i)yan/: ☜ **دامرکان**

دامرکین / damirkîn/: ☜ **دامرکان**

دامرکێن / damirkên/: ئاوەڵناو. داسراکێن؛ ئارامکەرەوە ☰ آرام‌بخش

دامژین / dam(i)jîn/: چاوگ. هەناسە دەردانەوە ☰ پس دادن بازدم

دامسقە / damisqe/: ☜ **داموس**

دامشتە / damişte/: ناو. برێشکە؛ بۆدراو؛ دانەوێڵەی لە سەر ساج برژێنراو ☰ دانەی بوداده

دامله^{١} / damle/: ناو. گوێلکی نێری دووساڵە ☰ گوسالەی نر دوساله

دامله^{٢}: ئاوەڵناو. شەپلە لێکەوتوو ☰ فلج

داملەچەقان / damleçeqan/: ناو. دامنەچەقان؛ نوەگوان؛ نێنگوین؛ مانگای بەرکەڵ؛ چێڵی سێ ساڵان ☰ تلیسه؛ ماده گاو سه ساله

داملاندن / dam(i)łandin/: ☜ **داماڵین**

دامنەچەقان / damneçeqan/: ☜ **داملەچەقان**

دامنێ / dam(i)nê/: ☜ **داوێن**

دامودەزگا / dam û dezga/: ناو. دەمودەزگا؛ دەزگا: ١. کۆشک؛ قەسر؛ خانووی بەرز و تەرز ٢. *[کینایە]* حوکمەت و دامەزراوەکانی ٣. *[کینایە]* شوێن و کەلەستەی ڕابواردن ☰ ١. کاخ ٢. دستگاه حکومتی ٣. امکانات رفاهی

دامودەستوور / dam û destûr/: ناو. تەکووزی؛ ڕێکوپێکی ☰ نظم و ترتیب

داموس / damus/: ناو. دامسقە؛ داموسک؛ داموسکە؛ مووی کلکی یەکسم ☰ موی دُم ستور

داموسک / damusk/: ناو. ١. ☜ **داموس** ٢. چەند لۆ بادراوی بەنی باریک کە دەبێتە شریت و کەندر ☰ ١. ☜ **داموس** ٢. ریسمان

داموسکە / damuske/: ☜ **داموس**

دامۆچانن / damoçanin/: چاوگ. ١. دنە دان؛ هان دان ٢. دەسەمۆ کردن ☰ ١. برانگیختن ٢. رام کردن

دامۆران / damoran/: چاوگ. دامۆریان: ١. لەوەڕانی مەڕان؛ خەریکی لەوەڕان بوون ٢. *[مەجاز]* سەرگەرم بوونی کەسێ بەتایبەت منال ☰ ١. سرگرم چریدن شدن ٢. سرگرم شدن

دامۆریان / damoryan/: ☜ **دامۆران**

داموو / damû/: ☜ **دامان**^{٢}**-٢**

داموچانن / damûçanin/: چاوگ. وەرگەڕاندنەوەی قەراغی جلوبەرگ و ڕایەخ و ... بۆ دەرەوە ☰ تا کردن لبەی لباس و فرش و ...

داموس / damûs/: ناو. داموسک؛ داوموسک؛ قاتمە؛ مووی کلکی یەکسم ☰ موی دُم ستور

داموسک / damûs(i)k/: ☜ **داموس**

داموسکان / damûskan/: چاوگ. پێوەبوون؛ پێوە هەلاوەسین؛ پێوەنووسان ☰ چسبیدن

دامە / dame/: ناو. داما؛ دامانێ؛ یارییەکی دووکەسییە لە سەر ڕووپەڕی شەترەنج دەکرێ ☰ بازی دامیه

دامەرزان / damerzan/: ☜ **دامەزران**

دامەرزاندن / damerzandin/: ☜ **دامەزراندن**

دامەرزانن / damerzanin/: ☜ **دامەزراندن**

دامەرزیان / damerz(i)yan/: ☜ **دامەزران**

دامەزران / damezran/: چاوگ. تێنەپەڕ. //دامەزرای؛ دادەمەزرێی؛ دامەزرێ// دامەرزان؛ دامەرزیان: ١. جێگیر بوون ‹شوکر لە ماڵی تازەیاندا دامەزران› ٢. بۆ سەر کار وەرگیران ‹چوار کەس لەم فەرمانگەیەدا دامەزرا› ٣. کار پێ کران ‹هێشتا ئەم قانوونە دانەمەزراوە› ٤. ڕێککەوتنی شتێک لە شوێنێ ‹دامەزرانی وێنەدۆزی دە› ٥. دەست پێ کران؛ وەگەڕ کەوتن ‹شەڕ دامەزرا و شادی باری کرد› ٦. *[مەجاز]* هاوسەر گرتن؛ چوونە سەر ماڵ و ژیانی

خۆ ‹ساڵی پار کچێک و کوڕێکم دامەزران و ئێستە لە سەر ماڵی خۆیانن› ☰ ١. مستقر شدن ٢. استخدام شدن ٣. برقرار شدن ۴. نصب شدن ۵. شروع شدن ۶ ازدواج کردن؛ سروسامان گرفتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: دامەزراو/ چاوگی نەرێنی: دانەمەزران

دامەزراندن / damezrandin/: چاوگ. تێپەڕ. //داتمەزراند؛ دادەمەزرێنی؛ دامەزرێنە// دامەرزانن؛ دامەرزاندن: ١. جێگیر کردن ‹سەرەنجام لە ماڵە تازەکە دایانمەزراند› ٢. بۆ سەر کار وەرگرتن ‹چوار کەسم لەم فەرمانگەیەدا دامەزراند› ٣. کار پێ‌کردن ‹هێشتا ئەم قانوونەیان دانەمەزراندووە› ٤. ڕێک‌خستنی شتێک لە شوێنێ ‹دامەزراندنی وێندۆزی دە› ٥. دەست پێ‌کردن؛ وەگەڕ خستن ‹شەڕیان دامەزراند و شادیمان باری کرد› ٦. *[مەجاز]* هاوسەر بۆ گرتن؛ نانە سەر ماڵ و ژیانی خۆ ‹ساڵی پار کچێک و کوڕێکمم دامەزراند و ئێستە لە سەر ماڵی خۆیانن› ☰ ١. مستقر کردن ٢. استخدام کردن ٣. برقرار کردن ۴. نصب کردن ۵. شروع کردن ۶ صاحب همسر کردن؛ سروسامان دادن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ــــ/ چاوگی نەرێنی: دانەمەزراندن

دامەزراو / damezraw/: ناو. بەپا؛ بەرپا؛ بەرقەرار ☰ برپا

دامەزراوە / damezrawe/: ناو. پێکهاتە؛ ڕێکخراوە ☰ بُنیاد

دامەزراوی / damezrawî/: ناو. شەنگست؛ پرنسیب؛ جێکەوتوویی ☰ پرنسیب

دامەلاغاس / damelağas/: ئاوەڵناو. تالان‌کراو؛ پووڕکری ☰ غارت‌شده

دامەن / damen/: ☜ **دامان²ـ٢**

دامەن‌هەڵکراو / damenhełk(i)raw/: ئاوەڵناو. *[کنایە]* بێ‌شەرم و حەیا (ژن) ‹بووکی دنیا وەک دەڵێن وا بێ حەیا و بێ‌فەڕ نەبوو/ هێندە دامەن‌هەڵکراو و حیز و ماڵانگەڕ نەبوو «حاجی قادر»› ☰ پاچە ورمالیدە

دامەهر / dameh(i)r/: ناو. زڕداک؛ باوەژن ☰ مادرزن

دامی / damî/: ☜ **داو¹ـ٢**

دامێن / damên/: ناو. ١. داوێن؛ داموو؛ دامەن؛ چاک ٢. پاڵداوێن؛ بنار؛ داوێنی کێو ‹سەری فەرهادم و دەندووکی قولنگ/ دەستی مەجنوونم و دامێنی چیا «نالی»› ☰ ١. دامن ٢. دامنەی کوه

⊡ **دامێن گرتن**: ١. *[کنایە]* پەنا بردن و تکا کردن لە کەسێ ‹بچۆ دامێنی بگرە! ئەوە خوایە لێت خۆش بێ› ٢. ناچار تووشی بەڵا بوون ‹تا ئەم نەخۆشییە دامێنی نەگرتبووم ئەوەندەی سێ کەس کارم دەکرد› ☰ ١. پناه بُردن و التماس کردن ٢. گرفتار شدن

دامێن‌پاکی / damênpakî/: ناو. خەنەکچان؛ بێ‌گەردی ☰ پاکدامنی

دامێن‌پیس / damênpîs/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دامێن‌تەڕ؛ داوێن‌تەڕ؛ داوێن‌پیس؛ شواڵ‌پیس؛ داوشکەستی؛ شواڵ‌چەپەڵ؛ زیناکار ☰ زانی؛ دامن‌آلودە

دامێن‌تەڕ / damênteř/: ☜ **دامێن‌پیس**

دامێن‌تەڕی / damênteřî/: ناو. *[مەجاز]* فین؛ ژنبازی ☰ زنبارگی

دامێنگیر / damêngîr/: ئاوەڵناو. داوێنگیر؛ تووشیار؛ دوچار؛ ئاوقا؛ هاوقا؛ تووش‌هاتوو ‹هودهودی دل حەبسی بەلقیسی سەبای دیوە یەقین/ خۆی کە دامێنگیری شاهی ئاسەفی سانی دەکا «نالی»› ☰ گریبانگیر

دان¹ / dan/: چاوگ. تێپەڕ. //دات؛ دەدەی؛ بدە// ١. داین؛ بەخشین ٢. کوتان ☰ ١. دادن ٢. زدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدان

دان۲: ناو. ١. خۆراکی مریشک و باڵندەی ماڵی ٢. خەلە؛ تۆمی هەر گیایەک کە زۆرتر لە ناو کاڵانێکدایە و ماکی خواردنی پێویستی لەگەڵە ‹دەخڵ و دان› ٣. تۆم؛ توو ‹گەنمەکە دانی نییە› ٤. ☜ **ددان** ٥. کڕ؛ وەرز؛ هەڕەت ٦. نێوان (کاتی) ‹دانی سبەینە؛ دانی ئێوارە› ▤ ١. دان؛ خوراک ماکیان ٢. غلّە ٣. تخم ۴. ☜ **ددان** ۵. موسم ۶. وسط؛ میان (زمانی)

⊡ **دان ئاڵ بونەوە** ☜ **ددان ئاڵ بونەوە**

دان تیژ کردن ☜ **ددان تیژ کردن**

دان جیڕ کردنەوە ☜ **ددان جیڕ کردن**

دان سپی بونەوە ☜ **ددان سپی بونەوە**

دان سەح کرن تێگەیاندن ▤ فهمانیدن

دان کردن ١. دەنک پەیدا بوونی خەلە ٢. ددان دروست کردن ٤. دەرهێنانی دان لە کەلووی دەغڵ ٤. داوەراندن؛ پاک کردنی هەنار ▤ ١. دانه کردن غله ٢. دندان درست کردن ٣. پاک کردن غلّه ۴. دان کردن انار

- دان۳: پاشگر. جێ ‹خوێدان؛ قەلاغدان› ▤ - دان

دانئاژن / dan'ajin/: ناو. دیانئاژن؛ هلال ▤ خلال دندان

دانئێشە / dan'êşe/: ناو. ددانئێشە ▤ دندان‌درد

دانا / dana/: ئاوەڵناو. ١. زانا؛ زانیار ٢. دەهندە؛ دانیار ▤ ١. dana ٢. بخشنده

دانار / danar/: ☜ **داندار**

⊡ **دانار کردن** دان کردن؛ لێک کردنی دانەکانی هەر شتێ (وەک: هەنار) ▤ دان کردن

دانار - دانار / danar danar/: ئاوەڵناو. دانە - دانە؛ دەنکە - دەنکە داوەستاو؛ باش تێکەڵ نەبوو ‹چێشتەکە دانار - دانار ببوو› ▤ از هم بُریده

دانارە / danare/: ناو. جۆرێک وێنجەی خۆڕسکی پێدەشت و لەوەڕگا و ڕخی جۆگە و ڕووبارانە، گوڵی مەیلەو پەمەیی دەر دەکا، لەگەڵ گیا سێپەڕەدا ئالفێکی بە سوودە بۆ مەڕ و ماڵات ▤ یونجه‌هلالی

داناژن / danajin/: ناو. دیاناژن؛ پووشکەی کەلێنە ددان کۆڵینەوە ▤ خلال‌دندان

داناش / danaş/: ناو. دانەوێڵەی تایبەت بۆ هاڕین ▤ بنشن برای آرد کردن

دانامە / daname/: ناو. ماش‌وبرنج؛ مووی سپی و ڕەشی تێکەڵاو ▤ موی جوگندمی

دانان / danan/: چاوگ. تێپەڕ. //داتنا؛ دادەنێی؛ دانە//دانیان؛ دانین: ١. نیان؛ نان؛ نەییش؛ نیایرە؛ نانە سەر شتێک ‹گوێ نەدەی هەرگیز بە هاشە و هووشەیی ئەربابی زەڕ/ هەڵگرە ئەم دەستە شیعرە و دابنێ سەد سەولی تەڕ! «قانع»› ٢. دۆڕاندن ‹چوو بۆ ڕیش سمێلی دانا «مەسەل»› ٣. نووسینی کتێب ‹بۆ کتێب دانان لەگەڵ تەرجەمە/ هەرچەند تێکۆشین هێشتا هەر کەمە «بێخود»› ٤. گریمانە/ فەڕز کردن ‹ئەی مەهی چاردە سەیری مەیی دوو هەفتە بکە!/ وەک منی دابنێ! چاوی من و تۆ ناگەنە یەک «حاجی قادر»› ٥. هێشتنەوە؛ لا نەبردن ‹سمێلی داناوە› ٦. *[مەجاز]* واز هێنان؛ تەرک کردنی کار یان ئاکارێ ‹سیگاری دانا› ▤ ١. نهادن ٢. باختن ٣. تألیف کردن ۴. فرض کردن ۵. گذاشتن ۶. ترک کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: -/ چاوگی نەرێنی: دانەنان

داناو / danaw/: ناو. ١. ئاودێری دەغڵ بۆ دەنک قەڵەو بوون ‹بەلام بەڵ تەڵ تەڵ گەشێوە کەرۆ/ نەی ئاخرەوە داناوێ وەرۆ «مەولەوی»› ٢. یەکەم ئاو کە لە مەشکەی دەکەن ▤ ١. آبیاری برای درشت شدن غلّه ٢. اولین آب که در مشک ریزند

دانبۆری / danborî/: ناو. چۆنیەتی زۆر خواردنی دوای هەستانەوە لە نەخۆشی ▤ پُرخوری بعد از شفا یافتن

دانپزیشک / danp(i)zîşk/: ☜ **ددانپزیشك**

دانپزیشکی / danp(i)zîşkî/: ☜ **ددانپزیشکی**

دانخۆر / danxor/: ئاوەڵناو. خووگر بە خواردنی دان وەکوو خوراک ☰ دانەخوار

داندار / dandar/: ئاوەڵناو. دانار؛ چردانە؛ پڕبار ☰ پُردانه (غله)

دانداندۆکە / dandanoke/: ناو. گیایەکە ☰ گیاهی است

داندران / dand(i)ran/: ☜ **دانران**

داندراو / dand(i)raw/: ☜ **دانراو**

داندوک / danduk/: ناو. دەنووک؛ دەمی باڵندە ☰ نوک؛ منقار

داندۆقە / dandoqe/: ناو. کەرەکێوی ☰ گورخر

داندۆک / dandok/: ناو. گەنم و دۆکەشکی وشکەوەکراو ☰ خشکاندەی گندم و دوغ‌کشک

داندۆڵ / dandoł/: ناو. گێچەڵ ☰ هَچَل

داندووک / dandûk/: ناو. دانوو؛ دانەوێڵەی لە ئاودا کوڵاو ‹شاهی کە نەبێ ڕادەبوێرین بە گەدایی/ بۆ ئەهلی قەناعەت لە پلاو خۆشترە داندووک «شێخ ڕەزا»› ☰ دانەی آب‌پز

دانران / dan(i)ran/: چاوگ. داندران؛ دانریان: ۱. نرانە زەوی ‹سێ باریش لێرە دانراوە› ۲. هەڵگیران؛ هێشتنەوە ‹ئەوە بۆ زستان دانراوە› ۳. پەسند کران ‹دوو قانوونی تازە ئەمڕۆ لە پارلەمان دانرا› ٤. ڕاسپێردران ‹بەبێ ئاژاوە و بێ‌شەڕ و هەرا/ لەسەر شارانا والی دانرا «قانع»› ☰ ۱. نهاده شدن ۲. نگهداشته شدن ۳. تصویب شدن ۴. منصوب شدن

دانراو / danraw/: ئاوەڵناو. داندراو: ۱. دۆڕاو ۲. دەسنیا ☰ ۱. باخت شده ۲. نهاده شده

دانریان / daniryan/: ☜ **دانران**

دانڕسکێ / danřiskê/: ناو. ددانەچیرە؛ دیانەکرێ ☰ دندان‌قروچه

دانڕیچ / danřîç/: ئاوەڵناو. ددان‌گر؛ ددانی پێش وەک کەروێشک دەرپەڕیو ☰ دندان خرگوشی

دانڕێوی / danřêwî/: ناو. ددانەڕێوی؛ خشڵێکە زێڕینگەران سازی دەکەن ☰ نوعی زیور

دانزلین / danzlîn/: چاوگ. هەراسان بوون ☰ عاصی شدن

دانساز / dansaz/: ☜ **ددانساز**

دانستە / daniste/: ناو. تایبەتمەندی؛ گەوشین؛ چۆنیەتی یان نیشانەی تایبەت ☰ ویژگی

دانسقە / danisqe/: ئاوەڵناو. ۱. کەموێنە؛ نایاب ۲. تایبەت؛ تایبەتی ☰ ۱. نایاب ۲. ویژه

دانسینگ / dansîng/: ناو. سەماگە؛ ژووری تایبەتی هەڵپەڕکێ و سەما لە ڕستووران یان کابارەدا ☰ دانسینگ

دانک / danik/: ناو. دەنک؛ دانە؛ لب ☰ دانه

دانکە / danke/: ناو. دانیە؛ سۆکە؛ خرووکەی مریشک؛ ئاوڵەی مەل؛ نەخۆشییەکی ڤایرووسی زۆر گیرۆیە پتر منالان تووشی دەبن ☰ آبله‌مُرغان

⊡ **دانکە دەردان**: ئاوڵە لێ‌هاتنی مەل و مریشک ☰ آبله زدن مرغ

دانکەل / dankel/: ئاوەڵناو. ددان‌شکاو یان ددان کەوتوو ☰ دندان‌شکسته

دانگ / dang/: ناو. ۱. شەش‌یەکی هەر شتێک ۲. شەش‌یەکی مسقاڵ ۳. *[مووسیقا]* نیوەی گامێک ☰ ۱. دانگ ۲. یک ششم مثقال ۳. دانگ

دانگا / danga/: ئاوەڵکار. دەمێک؛ تاوێک ☰ لختی؛ دمی

دانگانە / dangane/: ناو. بەهرەی دانگێک لە ملک ☰ بهره‌ی یک دانگ از ملک

دانگۆ / dango/: ئاوەڵکار. لە بڕە ‹دانگۆ نرخێکی گوت› ☰ فله‌ای

▣ **وە دانگۆ** بە هەڕەمە؛ وە بڕە ‹وە دانگۆ سەندم› ☰ فله‌ای

دانگۆیی / dangoyî/: ناو. کاری نان خواردنی چەن کەس پێکەوە ☰ عمل غذا خوردن چند کس با هم

دانگو^{1} / dangû/: ناو. دانوو؛ کاکلە تاڵەی کـولاو و سپی کراوی بادام و شێلانە ☰ هستەی تلخِ پختە و پوست‌کندەی بادام و زردآلو

دانگو^{2}: ئاوەڵناو. جیاـجیا ☰ مُتفرق

دانگە / dange/: نـاو. ١. جێگەی گیا بـۆ خـستنی ئاژەڵ لە زستاندا ٢. خواری ئـاوایی ☰ ١. علفگـاە بیرون آغُل در زمستان ٢. پایین آبادی

دانگیـر^{1} / dangîr/: نـاو. ١. چیکەنـــە؛ ئـــامرازی پەمۆدانە گرتن ٢. نەخۆشی ئاژەڵ لە دەخڵی زۆر خواردن ☰ ١. ابزار پنبە پاک‌کنـی ٢. بیمـاری دام از پرخوری

دانگیر^{2} / dangîr/: ئاوەڵـناو. باش نەکولاو (دانەوێڵە) ☰ نیم‌پختە (دانە)

دانمـان / dan(i)man/: چـاوگ. داتــەپین ☰ گـود افتادن

دانماندن / dan(i)mandin/: چاوگ. داتەپانـدن ☰ گود انداختن

دان‌مەلــوچک / danmelûçik/: نـــاو. گیایـــەکی خۆڕسکە، گوڵێکی زەردی بچووک دەکـا ☰ گـل آفتابی اروپایی

دانوان / dan(i)wan/: ☜ **دانەواندن**

دانواندن / dan(i)wandin/: ☜ **دانەواندن**

دانوانن / dan(i)wanin/: ☜ **دانەواندن**

دان‌وسان / dan û san/: ☜ **دان‌وستان**

دان‌وسـتان / dan û s(i)tan/: نـاو. دان‌وســـان؛ ئاڵوویر: ١. مامڵە؛ کاری کڕین و فرۆتن ٢. بدە و بستێنە؛ بدە و بێنە؛ ئەو پەیوەندییە کە بەم بۆنەوە پێک دێت ‹تا ئێستا لەگـەڵ ئـەودیو دان‌وسـتانمان نەبووە› ☰ ١. دادوستد ٢. بدە و بستان

دانۆک / danok/: ناو. شەوەر؛ شـەبدەر؛ شـەوەرگ ☰ شبدر

دانۆکـە / danoke/: نـاو. تـۆی کـەنگر؛ تـۆمی نـاو قانگەلاشک ☰ کنگردانە

دانۆکەقـەڵا / danokeqeła/: نـاو. کاهووەکەرانـــە؛ جاوبازە؛ شینەشەنگاڵ؛ شەنگاڵ؛ شەنگار؛ پێکـۆترە؛ چەرمـــەژووری؛ گوڵەئەشـــکەوت؛ ڕوەکێکـــە لـــە خێزانی گۆزروان، ڕەگ و ڕیشەکەی وەک ڕەنگـی سروشتی بە کار دێنن، گوڵێکی شین ـ ئەرخەوانی دەر دەکا ☰ شنگار

دانۆکەکـەنگر / danokekengir/: نـاو. سیســـی ☰ کنگردانە

دانو / danû/: نـاو. ١. دانەوێڵەی لە ئاودا کولاو ٢. نەخۆشییەکی بزن ٣. دانی؛ دەنکـی کـولاو ☰ ١. دانەی آب‌پز ٢. از بیماری‌های بُز ٣. دانەی آب‌پز

دانوراشتن / danûraştin/: ☜ **دانوشتاندن**

دانوسـان / danûsan/: چـاوگ. پێـدا نووســان ☰ چسبیدن

دانوســـاندن / danûsandin/: چــاوگ. پێـــــدا نووساندن ☰ چسباندن

دانوشـتان / danûştan/: چـاوگ. ١. قــەد بــوون؛ لایەک بە سەر یەکتردا هاتن ٢. بـە سـەر یەکـدا دووران ٣. داچەمان ☰ ١. تا شدن ٢. بر هم دوختـە شدن ٣. خم شدن

دانوشتاندن / danûştandin/: چاوگ. دانووراشتن؛ دانووشـتانن: ١. قەد کردن؛ دوو لا بە سەر یەکـدا هێنان ٢. بە سەر یەکدا دووریـن ٣. داچەمانـدن ☰ ١. تا کردن ٢. بر هم دوختن ٣. خم کردن

دانوشتانن / danûştanin/: ☜ **دانوشتاندن**

دانوشـتانەوە / danûştanewe/: چاوگ. داهاتنـەوە ☰ خم شدن

دانوشتاو / danûştaw/: ئاوەڵناو. قەدکراو ☰ تاشدە

دانوکـە / danûke/: نـاو. نەخۆشـــیەکی مەلـە ☰ نوعی بیماری پرندگان

دانولـە / danûle/: ناو. ١. دانەکولانـە؛ دانەڕووتـە؛ دیانەکولانــە؛ ددانــەڕۆ؛ دانەڕۆکــە؛ دیـان‌ڕۆکڵــە؛ چێشــتی تێکـەڵاوی هــەموو جـۆرە دانەوێڵــە و

گۆشت و پیواز، کە بە بۆنەی دەرهاتنی هەوەڵین ددانی زارۆوە لێ دەنرێ ٢. دانوو؛ دانەوێڵەی کوڵاو ٣. گیایەکە ▤ ١. آش دندانی ٢. دانەی آب‌پز ٣. گیاهی است

دانە / dane/: ناو. ١. دانک؛ دەنک؛ دەندک؛ یەکەی ژماردن ‹چوار دانە کەو؛ دانەیەکیان دیار نەبوو› ٢. یەکە؛ هەرکام لە ئەندامانی گرۆیەک ‹ئەم دانە؛ ئەو دانە› ٣. ئاسنی لغاو کە دەچێتە ناو زاری یەکسمەوە ٤. تەختەی لای ژوورەوەی مەرەزە ٥. ددانە و گرنی هەرە ٦. شەی تەون ٧. دەرمانی ڕەنگ بۆ ڕەنگ کردنی بەران ٨. تانەی چاو ٩. یەشم؛ شەوە؛ شەوەی سەوز؛ بەردێکی گرانبایی کەسکی تۆخە کە زۆر ڕەق و تۆکمەیە ▤ ١. عدد؛ واحد شمارش ٢. دانه ٣. دهنه‌ی لگام ۴. قسمت بالای شالیزار ۵. دندانه‌ی ارّه ۶ شانه‌ی بافندگی ٧. رنگ ویژه‌ی رنگ کردن قوچ ٨ لکه‌ی چشم ٩. یشم

دانەبژێر / daneb(i)jêr/: ناوەڵناو. تەلبژێر؛ تەلبژێن؛ هەڵبژاردە ▤ برگزیده

دانەبەر / daneber/: ناو. دەستەبەر؛ بەرعۆدە ▤ ضامن

دانەبەزە / danebeze/: ناو. مەمکی ژن یا گوانی وڵاخ و ئاژەڵان لە کاتی وشک کردندا ▤ پستان شیرده زمانی که خشک شود

دانەبێرە / danebêre/: ☜ **ڕانەبێرە**

دانەجیڕێ / danceîřê/: ناو. دیانەکیڕە؛ دانەچیڕ؛ دیانڕیچەکێ ▤ دندان‌قروچه

دانەچۆقە / daneçoqe/: ناو. ددانەچرۆقە؛ تەقەتەقی ددانان لە سەرما یان لە تا لێ هاتن ▤ حالت به هم خوردن دندان‌ها از سرما یا تب و لرز

دانەچۆلەکە / daneçoleke/: ناو. گیایەکە ▤ گیاهی است

دانەچیڕ / daneçîř/: ☜ **دنوڕیچە**

دانەچیڕە / daneçîře/: ناو. ١. دیانەکیڕە؛ دیانەڕیکێ؛ کاری ڕێکخشانی ددانان و سیڕە لێ هاتنیان ٢. هەڕەشە ‹دانەچیڕەی گورگی هاری سەر لاکم/ زاتی گیانی نەلەرزیوم لەق ناکا! «گۆران»› ▤ ١. دندان‌قروچه ٢. تهدید

دانەخاڤ / danexav/: ناو. گەنمی کوتراو و لەت بوو ▤ گندم نیمکوب

دانەخۆرە / danexore/: ناوەڵناو. دانەکەوە؛ چەشت؛ چەشتە؛ دەمەچەشتە؛ دەمەچێشتە؛ چەشەخۆر؛ چەشتەخۆر؛ چێشتەخۆر؛ چەشتەخۆرە؛ خووگرتوو بە وەرگرتنی شتێک، با کەمیش، لە دیتران ‹زولفی، داوی عاشقان و کولمی، جێڕاوگەی دڵان/ دانەخۆرەن بولبولان لەو جووتە خاڵی دڵبەرە «ئاوات»› ▤ چشته‌خور

دانە . دانە^{1} / dane dane/: ناوەڵناو. دانار ـ دانار؛ دەنک ـ دەنک؛ یەک لە دووی یەک و جیا ـ جیا ‹دانە ـ دانە خاڵ، دانە ـ دانە› ▤ یکی ـ یکی

دانە . دانە^{2}: ناوەڵکار. دانار ـ دانار؛ دەنک ـ دەنک؛ بە شێوازێکی یەک لە دووی یەک و جیا ـ جیا ‹دانە ـ دانە بژاردم› ▤ یک به یک

دانە . دانە^{3}: جێناو. یەکە ـ یەکە ‹دانە ـ دانەیەکیان گەڕانەوە› ▤ تک و توک

دانەدۆ / danedo/: ناو. دۆکوڵیو؛ دۆخەوا؛ دۆخوا ▤ دوغبا؛ آش دوغ

دانەر / daner/: ناو. ١. کەسێ کە شتێ لە شوێنێک دادەنێ ٢. داهێنەر؛ ئافرێنەر ٣. بناغەداڕێژ و دروستکەر ٤. نووسەر ▤ ١. گذارنده ٢. خالق ٣. بنیانگذار ۴. مؤلف

دانەڕۆکە / daneřoke/: ☜ **دانولە ـ ١**

دانەڕووتە / daneřûte/: ☜ **دانولە ـ ١**

دانەڕەشکە / daneřeşke/: ناو. گیایەکە گەڵاکەی وەک گوێ بەرخۆلە وایە، بستێک لە زەوی بەرز دەبێتەوە و گوڵی چێرەیی دەردەکا، دانەکەی لە

ڕەشکە دەکا 🇮🇷 گیاهی است

دانەڕیز / /daneřîz/: ناو. کاری دانە ڕژانە ناو ئاردەوە لە ئاسیاو 🇮🇷 دانەی گندم‌ریز در آسیاب

دانەزانین / /danezanîn/: چاوگ. تێگەیاندنی خەڵک بۆ فەرمان و کارێ 🇮🇷 اعلام کردن

دانەسکناو / /danesiknaw/: ☜ **دانەسەکاو**

دانەسەکاو / /danesekaw/: ئاوەڵناو. دانەسەکناو؛ دانەسکناو؛ بێئۆقرە؛ بێئارام 🇮🇷 بی‌آرام

دانەسەکناو / /daneseknaw/: ☜ **دانەسەکاو**

دانەقوو / /daneqû/: ناو. گەنمەکوتراو 🇮🇷 گندم کوبیده

دانەقەتێ / /daneqetê/: ناو. گیایەکە 🇮🇷 گیاهی است

دانەک / /danek/: ناو. بەخشش 🇮🇷 بخشش

دانەکوڵانە / /danekułane/: ☜ **دانوولە-١**

دانەکەوە / /danekewe/: ☜ **دانەخۆرە**

دانەلغاو / /danel(i)ğaw/: ناو. ئەو ئاسنەی لغاو کە دەچێتە ناو دەمی یەکسم 🇮🇷 دهنەی لگام

دانەلۆق / /daneloq/: ناو. شێوی سەوزی و گەنمەکوتاو 🇮🇷 آش سبزی و گندم نیمکوب

دانەلەقلەق / /daneleqleq/: ناو. تۆڵەکە؛ نانەحاجیلە 🇮🇷 پنیرک

دانەماش / /danemaş/: ناو. مووی ماش‌وبرنجی 🇮🇷 موی جوگندمی

دانەمە / /daneme/: ناو. مووی سپی دانە- دانە لە ناو مووی ڕەشی ڕیشدا 🇮🇷 تارهای سفید مو در ریش

دانەوان / /danewan/: ☜ **دانەوین**

دانەواندن / /danewandin/: چاوگ. دانواندن؛ دانوان؛ دانەوانن: ١. چەماندنەوە ‹دای بە سەر بەفرا شەبیخوون، بوو بە ئاردی نێو دڕوو/ داینەواند پشتی کلیلە، ڕایڕفاند مەئمووری با «ئاوات»› ٢. *[مەجاز]* لە کێشەدا تەسلیم بوون ‹عیراق لە هەمبەر خواستی گەلی کورد داینەواندووە› 🇮🇷 ١. خم کردن ٢. کوتاه آمدن

دانەوانن / /danewanin/: ☜ **دانەواندن**

دانەوگەزۆ / /danewgezo/: ناو. ناوی شیرینییەکی خۆماڵی شاری سنەیە، لە گەنم و گەزۆ دروست دەبێ 🇮🇷 از شیرینی‌ها

دانەوە / /danewe/: چاوگ. تێپەڕ. //داتەوە؛ دەدەیەوە؛ بدەوە// ١. گەڕاندنەوە؛ دانەدواوە ٢. کەندن؛ هەڵکەندن؛ کۆڵین 🇮🇷 ١. بازپس دادن ٢. کندن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدانەوە

دانەوین / /danewîn/: چاوگ. دانوان؛ دانەوان؛ دانەوینەوە؛ چەمینەوە؛ بەرەو خوار نەوی بوون 🇮🇷 خم شدن

دانەوینەوە / /danewînewe/: ☜ **دانەوین**

دانەوێر / /danewêr/: ناو. دەغڵ؛ غەلە 🇮🇷 غلّه

دانەوێڵە / /danewêłe/: ناو. دانێڵە؛ دڕکەدوو؛ ئازووخەی وشک وەک نیسک و نۆک و ... ‹خێر و خۆشی زۆر، دەغڵ و دانی باش/ دانەوێڵەی چاک، نیسک و نۆک و ماش «هەژار، *بۆ کوردستان*»› 🇮🇷 بُنشن؛ غلات؛ حبوبات

دانەوێڵەفرۆش / /danewêłef(i)roş/: ناو. خەلەفرۆش 🇮🇷 غلّه‌فروش

دانەهەڤ / /danehev/: چاوگ. کۆ کردنەوە 🇮🇷 جمع کردن

دانەیەک / /daneyek/: جێناو. دانەیێک؛ دانێک؛ دەنکێک؛ دەنکێ؛ دانێ: ١. یەکێکی نەناسراو ‹دانەیەک هاتبوو شەڕی دەفرۆشت› ٢. یەک دانە لە تاقمێک ‹دانەیەکیان دانەنیشتن› 🇮🇷 ١و٢. یکی؛ کسی

دانەیی / /daneyî/: ئاوەڵکار. بە دانە؛ دانە ـــ دانە ‹دانەیی دەیفرۆشن› 🇮🇷 دانه‌ای

دانەیێک / /daneyêk/: ☜ **دانەیەك**

دانهێڕ / danhêř/: ناو. دانهێڕک؛ گەنمی کوتاو؛ گەنمی کرەکراو ☰ گندم کوبیده

دانهێڕک / danhêřik/: ☜ دانهێڕ

دانی^1 / danî/: ناو. دانوو؛ دەنکی کولاو ☰ دانەی آب‌پز

دانی^2: ئاوەڵناو. دابەستە ☰ پروار

دانیار / danyar/: ئاوەڵناو. دەهندە ☰ بخشنده

دانیان / dan(i)yan/: ☜ دانان

دانیاو / danyaw/: ئاوەڵناو. بەزیو؛ دۆڕاو؛ بەزیاگ ☰ مغلوب

دانیشاندن / danîşandin/: چاوگ. ڕوونشتاندن ☰ نشاندن

دانیشتگ / danîştig/: ☜ دانیشتوو^2

دانیشتن / danîştin/: چاوگ. ١. ڕۆنیشتن؛ نیشتن ٢. *[نەرمەنگی خەڵکی]* ڕۆنیشتن بۆ خەلا کردن ☰ ١. نشستن ٢. نشستن برای دست به آب

دانیشتنەوە / danîşt(i)newe/: چاوگ. ڕۆنیشتن دوای هەڵسان ☰ دوباره نشستن

دانیشتوو^1 / danîştû/: ناو. نیشتەجێ ‹گەر جووتیار ئارەق نەڕێژێ، گەر هەتاو تیشک ناوێژێ/ دانیشتووی ناو کۆش و قەڵا، دەخۆن نانی گەلا گەلا؟ «هێمن»› ☰ ساکن

دانیشتوو^2: ئاوەڵناو. دانیشتگ: ١. ڕۆنیشتی؛ نیشتوو ‹منی دانیشتوو چۆن دەستم پێ دەگا؟› ٢. نیشتەجێ ‹چەند ساڵە دانیشتووی سنەم› ☰ ١. نشسته ٢. مقیم

دانیشتووان / danîştûwan/: ناو. خەڵک؛ خەڵق؛ خەڵکان ☰ اهالی؛ ساکنین

دانیغڵان / danîğ(i)łan/: چاوگ. خپ بوون؛ مات بوون ☰ مبهوت شدن

دانیک / danîk/: ناو. دانوو؛ دانوولە؛ دانەوێڵەی کولاو ☰ دانەی آب‌پز

دانین / danîn/: ☜ دانان

دانیە / danye/: ☜ دانکە

دانێ^1 / danê/: ناو. چێشتەنگاو ☰ چاشتگاه

دانێ^2: ☜ دانەیەك

دانێر / danêr/: ناو. حاکم؛ ئەوەی حوکم دەکا ☰ حاکم

⊡ **دانێر کرن**: لێپرسینەوە؛ باس‌وخواس کردن ☰ مُحاکمە کردن

دانێك / danêk/: ☜ دانەیەك

دانێلە / danêle/: ☜ دانەوێڵە

داو^1 / daw/: ناو. ١. هەودا؛ تا؛ تاڵ ٢. داڤ؛ دام؛ دامی؛ هەر چەشنە ئامێرێک بۆ دیل کردنی کەسێ یان گرتنی گیاندارێک ٣. فێڵ؛ گزی؛ گەڕ ٤. دامێن؛ داوێن؛ دامان ٥. جۆرێک کایە لە نەردێندا ٦. *[کینایە]* چام؛ ئەنگەمە؛ غوور؛ هۆی گیر و گرفت ‹کەوتە داوی دۆستی ناباب و قوڕ چوو بە سەریا› ☰ ١. تار، رشته ٢. دام؛ تله ٣. حُقه؛ کلک ۴. دامن ۵. نوعی بازی نرد ۶. تله

⊡ **داو بۆ کەسێ داخستن/ نانەوە/ نیانەوە**: *[کینایە]* پیلان بۆ کەسێ گێڕان ☰ دام برای کسی گذاشتن

داو داخستن: داو نانەوە؛ تەڵە نانەوە: ١. تەڵە نیانەوە؛ تەڵە داخستن؛ داو چەقاندن بۆ ڕاو ‹ڕاوچییەکان داویان بۆ ڕێوی داخستبوو› ٢. *[کینایە]* پیلان گێڕان؛ نەخشە کێشان ☰ ١. دام نهادن ٢. توطئه کردن

داو کەفتن: ☜ کەوتنە ناو داو

خستنە داو: ١. لە تەڵەوە خستن ٢. *[کینایە]* تووش کردن ‹عەیب و لەعبی خەڵقی کرد تا یاری خستە داوی خۆی/ خەسمەکەی من کەلبی ئاهووگیرە، خیرسی لاعیبە «نالی»› ☰ ١. بە دام انداختن ٢. گرفتار کردن

کەوتنە ناو داو: داو کەفتن؛ گیران بە داو ☰ در دام افتادن

لە داو خەلسان: لە داو ڕایی بوون؛ ژ داڤ ڤەڕسان؛ لە داو دەرهاتن ☰ از دام جَستن

لە داو ڕایی بون: ☜ **لە داو خەلسان**

ـ داو[٢]: پاشەوشە. ١. بەخش ‹خواداو› ٢. کەوتوو ‹ڕووداو› ☰ ١و٢. ـ داد

داوا / dawa/: ناو. ١. داخواز ‹داوای شانە لە کەچەڵ ئەکا! «مەسەل»› ٢. شەڕ و هەرا ‹دوای مەرافە و داوا و تووسەری/ کەم کەم کار کیشیت وە کەلانتەری «شامی»› ٣. خوازبێنی ‹چووینە داوای کەنیشکەکەیانەو بۆ کوڕەکەمان› ☰ ١. طلب ٢. دعوا؛ جنگ ٣. خواستگاری

▣ **داوا کردن:** ١. خواستن؛ ویستن ‹زابیتەی تەبعم سوارە، ئیددیعای شاهی هەیە/ موحتەشەم دیوانە، داوای تەختی خاقانی دەکا «نالی»› ٢. شەڕ کردن ٣. خوازبێنی کردن ‹وا بنووسین: یا وەسڵ بۆ یەکتری یا خاکی گۆڕ!/ هەرکەسێ داوات بکا، بێسوودە، خۆی ڕیسوا ئەکا «قانع»› ☰ ١. خواستن ٢. دعوا کردن ٣. خواستگاری کردن

داواچی / dawaçî/: ☜ **داواکار ـ١**

داواران / dawaran/: ☜ **دابارین**

داوارانن / dawaranin/: ☜ **داباراندن**

داوارین / dawarîn/: ☜ **دابارین**

داواکار / dawakar/: ناو. داواکەر: ١. داواچی؛ ئەو کەسەی خواستێک دینێتە گۆڕێ ‹داواکار دەڵێ ئەمە هی منە› ٢. خوازبێن؛ خوازبێنی‌کەر؛ هێجیکار؛ ئەوەی خوازیاری کچ یان ژنێکە (بۆ خۆی یا کەسێکی دی) ‹چەند داواکاری بووە، بەڵام شوو ناکا› ☰ ١. مدعی ٢. خواستگار

▣ **داواکاری گشتی:** دادستان؛ دادئەستێن ☰ مدعی‌العموم؛ دادستان

داواکاری / dawakarî/: ناو. خوازەکی؛ داخوازی ☰ طلب

داواکراو / dawak(i)raw/: ئاوەڵناو. خوازراو؛ نۆبەخت ☰ خواستەشدە

داواکەر / dawaker/: ☜ **داواکار**

داواڵ / dawał/: ناو. ١. ☜ **داهۆڵ ـ١** ٢. لقە گەنمی بە پاوە جێماو لە پەرێز ☰ ١. ☜ **داهۆڵ ـ١** ٢. ساقەی درونشدە در مزرعە

داواڵیان / dawałyan/: چاوگ. توند و لەناکاو بانگ لێ هەڵسان ☰ ناگهانی فریاد زدن

داوان / dawan/: ناو. ١. دامەن؛ دامێن؛ داو ٢. خوازبێنی‌کەر ☰ ١. دامن ٢. خواستگار

داوانامە / dawaname/: ☜ **داخوازنامە**

داوباز[١] / dawbaz/: ناو. ڕاوچی بە داو ☰ صیاد با دام

داوباز[٢]: ئاوەڵناو. گزیکار؛ گزدەر؛ گزەون ☰ حقەباز

داوبسەت / dawb(i)set/: ناو. داوسەت: ١. دان‌وستان؛ ماملە ٢. هان و هوون؛ کار و ڕەوتی سامان دان ☰ ١. دادوستد ٢. عمل یا فرایند ترتیب دادن

داوتەنکە / dawtenke/: ناو. جالجالووکە؛ کاکلەمووشان ☰ عنکبوت

داوتەنە / dawtene/: ناو. جالجالۆکە ☰ تارتنک؛ عنکبوت

داوچەقێن / dawçeqên/: ناو. داولێدەر ☰ دامگُذار

داوخواز / dawx(i)waz/: ناو. داخاز: ١. هەمت؛ کەسێ کە بە خواستی خۆی ئامادەی ئەنجامی کارێ دەبێ ٢. خوازبێنی‌کەر. هەروەها: **داوخوازی** ☰ ١. داوطلب ٢. خواستگار

داوخوازکەر / dawx(i)wazker/: ئاوەڵناو. دادبەر؛ دادخواز؛ سکالابەر؛ گلی‌کار ☰ شاکی؛ دادخواه

داوداوەکۆستە / dawdawekoste/: ناو. زیقاوە؛ زیقاوڵە ☰ خروس کولی

داوداوەکۆسە / dawdawekose/: ناو. زیقاوە؛ زیرزیقاوڵە؛ زیقاوڵە ☰ خروس کولی

داوداوی / dawdawî/: ناو. جالجالووکە؛

کاکڵەمووشان ☰ عنکبوت

داودۆز / dawdoz/: ئاوەڵـــــــناو. داودۆزەرەوە: ۱. تایبەتمەندی مەلێ کە هەست بە داو دەکا ۲. /کنایە/ داوباز؛ گەڕساز؛ فێڵەباز ☰ ۱. ویژگی پرندەای کە دام را حس می‌کند ۲. حیلەگر

داودۆزەرەوە / dawdozerewe/: ☜ **داودۆز**

داودەرمان / dawderman/: نـــاو. ۱. داک و دەوا؛ دەوا و دەرمان ۲. هاتوچۆی لای بژیشک بۆ چابوونـــەوە ‹ساڵـێکە خـەریکی داودەرمانـم› ۳. بەهارات؛ ئالات و زەردەچێوە ☰ ۱. دارو و درمان ۲. معالجە ۳. ادویە

داودەلینگ / dawdleîng/: نـاو. پـلپیـز؛ لنـگ و لەتەر؛ داودەلینگ ☰ ساق و پوشش ساق

داودی / daw(i)dî/: ناو. ۱. داویـتی؛ گوڵـەداودی؛ گوڵـەداویتی؛ گوڵـەزووفا؛ گوڵـەزۆفا؛ ڕوەکێکی ڕازێنەری یەک یان چەن ساڵەیە لە پاییزاندا دەڕوێ، گوڵەکەی چەن ڕەنگ و شێوە و کەمپەڕ و زۆرپەڕی هەیە ۲. جۆرێ قولەباڵتە ☰ ۱. گُل داودی ۲. نوعی تنپوش

داودێرۆنکل / dawdêronkil/: ☜ **داوودێرۆنکل**

داوران / daw(i)ran/: چاوگ. قووت دان ☰ قورت دادن

داورین / daw(i)rîn/: چـاوگ. گیرســانەوە؛ سەقامگیر بوون ☰ مُستقر شدن

داوڕ / dawiř/: ☜ **دابڕ**[۲]

⊡ **داوڕ کردن**: ☜ **دابڕ کردن**

داوڕین / daw(i)řîn/: ☜ **دابڕین**

داوزاندن / daw(i)zandin/: ☜ **دابەزاندن**

داوزانن / daw(i)zanin/: ☜ **دابەزاندن**

داوزیان / dawizyan/: ☜ **دابەزین**

داوزین / daw(i)zîn/: ☜ **دابەزین**

داوژار / daw(i)jar/: ↓

⊡ **داوژار کردن**: بـەرگوزار کـردن؛ خسـتنە ڕێ ☰ برگزار کردن

داوسەت / dawset/: ☜ **داوبسەت**

داوشکەستی / dawş(i)kestî/: ☜ **دامێنپیس**

داوک / dawik/: ناو. ۱. ☜ **داوگە** ۲. دەزوو؛ بەن ۳. سیپە؛ بۆسە ☰ ۱. ☜ **داوگە** ۲. نخ ۳. کمین

داوکە / dawke/: ☜ **داوگە**

داوگە / dawge/: نـاو. داوکـە؛ داوک؛ تەڵـەگا؛ کختان؛ جێداو؛ جێتەڵە؛ جێتەپکە؛ ئەو شوێنە بۆ ڕاو داوی لێ دەنێنەوە ☰ دامگاه

داولێدەر[۱] / dawlêder/: ناو. داوچەقێن؛ ئەوی داو دەنێتەوە ☰ دامگذار

داولێدەر[۲]: ئاوەڵناو. /کنایە/ فێڵباز؛ گزیکار ☰ حقەباز

داوڵ / dawił/: ☜ **داهۆڵ ـ۱**

داوڵین / daw(i)łîn/: چاوگ. ۱. تریت کردن؛ نان دە شۆربا کوشین ۲. دە سـەر یـەک ئاخنین ۳. تـۆم و دەنـک کوتـان و جـوێ کردنـەوە ‹ئیمـڕۆ سیاوڵـەکەم داوڵـی› ☰ ۱. ترید کـردن ۲. بـر هـم انباشتن ۳. نوعی بوجاری

داومووسک / dawmûsk/: ☜ **دامووس**

داوودێرۆنکل / dawuddêronkil/: نــــــاو. داودێرۆنکـل؛ داوودێدوینکـل؛ پەپووسـێمانە ☰ هُدهُد

داوودێدوینکل / dawudêd(i)wînkil/: ☜ **داوودێرۆنکل**

داووسیان / dawusyan/: چاوگ. ئاوا بوون؛ لە بەر چاو ون بوون ☰ غروب کردن؛ ناپدید شدن

داوەت / dawet/: نـاو. دەوەت: ۱. هەڵـپەڕکێ؛ ڕەقس؛ دیلان؛ گۆبەنـد ۲. زەمـاوەن؛ زەماوەنـد؛ شایی ☰ ۱. رقص ۲. جشن عروسی

⊡ **داوەتی جندۆکان**: ☜ **داوەتەجنۆکە**

داوەتگێڕ / dawetgêř/: ناو. کای کـەردۆخ؛ کەسێ کە زۆر باش هەڵدەپەڕێ ☰ رقاص

داوەتەجنۆکە / dawetec(i)noke/: نـــاو. داوەتی

جندۆکان؛ باهۆز؛ گێژەڵووکە؛ گەردەلوول ▬ گردباد

داوەتەنە / dawetene/: ناو. جاڵجاڵووکە ▬ عنکبوت

داوەدەزوو / dawedezû/: ناو. تەرفک؛ پارچەدەزوو ▬ تکەنخ

داوەر / dawer/: ناو. ١. ☜ **داوەر** ٢. کەسێ کە لە کێبەرکێی وەرزشیدا دادوەری دەکا تاکوو یاریزانان لە یاسای یاری لا نەدەن ▬ ١. ☜ **دادوەر** ٢. داور

داوەران / daweran/: ☜ **داوەرین ـ١**

داوەراندن / dawerandin/: چاوگ. داوەرانن؛ داوەرڤاندن؛ دڵۆپ ـ دڵۆپ یان وردە ـ وردە لە بەرزەوە ڕژاندنە خوار ▬ فروریختن

داوەرانن / daweranin/: ☜ **داوەراندن**

داوەرزین / dawerzîn/: ☜ **داوەرین ـ١**

داوەرڤاندن / dawervandin/: ☜ **داوەراندن**

داوەرڤین / dawervîn/: ☜ **داوەرین ـ١**

داوەرووکان / dawerûkan/: چاوگ. تێوەرهاتن؛ لە سەر شتێ کۆ بوونەوە و کەڵەکە کردن ▬ گرد هم آمدن

داوەریان / daweryan/: ☜ **داوەرین**[١]

داوەرین / dawerîn/: چاوگ. ١. داوەران؛ داوەرزین؛ داوەرڤین؛ داوەریان؛ لە ژووروو ڕا بەرەو خوار ڕژان ‹فرمێسکێکم لە چاو داوەری و بیری زەمانی جوانی و منداڵیم وەک فیلمی سینەمایی هاتەوە بەرچاو... «هەژار، چێشتی مجێور»› ٢. شۆڕەوە بوون ▬ ١. فروریختن ٢. فروهشتن

داوەرینەوە / dawerînewe/: چاوگ. هاتنە ژوورەوە ‹پاش نوێژێکی شەوانیکی درەنگ، ئیدریس و پێشمەرگە و ئەحمەدتەوفیق و مەلاباقی داوەرینەوە «هەژار، چێشتی مجێور»› ▬ سر و کلە پیدا شدن

داوەریو / dawerîw/: ناو. هەڵوەریو؛ هەڵوەراو ▬ فروریختە

داوەرێس / daweřês/: ناو. ١. هاوریشمی نەڕێسراو ٢. جۆرێ کووتاڵ ▬ ١. ابریشم خام ٢. نوعی کرباس

داوەزان / dawezan/: ☜ **دابەزین**

داوەزاندن / dawezandin/: ☜ **دابەزاندن**

داوەزیان / dawezyan/: ☜ **دابەزین**

داوەزین / dawezîn/: ☜ **دابەزین**

داوەستان / dawestan/: چاوگ. کەش داگرتن ‹دووکەڵێکی چڕ لە مەتبەخ داوەستاوە› ▬ احاطە کردن؛ فرا گرفتن

داوەستن / dawestin/: ☜ **دابەستن**

داوەسین / dawesîn/: ناو. کەردار؛ چارویدار؛ ولاغار؛ خەربەندە ▬ خربندە

داوەشان / daweşan/: ☜ **داوەشین**

داوەشاندن / daweşandin/: چاوگ. ١. تەکاندنی جل لە سەر ئاور (تەندوور) ٢. بە زەبرەوە بەرەو خوار هێنان ‹قامچی داوەشاند و خوێنی تێ تزاند› ٣. لە بەر یەک هەڵوەشاندن ‹بەراز هەموو مەزراکەی داوەشاندووە› ٤. وەشاندنی تۆم بۆ چاندن ‹جووتیار ئەو کاتەی تووی داوەشاند، نیوەی کاری کردووە› ▬ ١. تکاندن لباس بر آتش ٢. فرود آوردن ضربە از بالا بە پایین ٣. از هم گُسیختن ۴. بذر افشاندن

داوەشاو / daweşaw/: ناوەڵناو. ١. داڕزاو؛ پرتووکاو؛ لە بەر یەک هەڵوەشاو ‹قەت نەڵێی داخی گرانم حاڵی گەنجیم چوو لە دەس/ تازە پیر و داوەشاوم ناگەمە هاوشانی کەس «قانع»› ٢. هەنی ـ هەنی؛ هەلا ـ هەلا؛ لە بەر یەک چوو ٣. *[مەجاز]* دۆڕاو؛ تێکشکاو؛ وە بەر شکست و ناکامی کەوتوو ‹عیراقێکی هەڵوەشاو، حکوومەتێکی داوەشاو› ▬ ١. پوسیدە ٢. لە و از هم پاشیدە ٣. شکستخوردە

داوەشاوی / daweşawî/: ناو. لێکبڵاوی؛

لێکبەربوویی؛ دۆخ یان چۆنیەتی لێک بەر بوون ▤ از هم پاشیدگی

داوەشیان / daweşyan/: ☜ **داوەشین**

داوەشین / daweşîn/: چاوگ. داوەشان؛ داوەشیان: ١. بە زەربەوە بەرەو خوار هاتن ‹هەر قامچی داوەشا خوێن فیچقەی کرد› ٢. ڕزان و لە بەر یەک هەڵوەشان ‹یادگاری هۆزی مادە، داوەشی بۆ مامەڵەت/ لاپەڕەی مێژوو ئەنووسێ لەعنەت و ڕەفتاری تۆ «قانع»› ٣. هیلاک و نەخۆش کەوتن لە بەر ماندوویی ‹هێندەم کار کردووە، تەواو گیانم داوەشیوە› ٤. *[پلار]* مردن ‹ئەی داوەشی، ئەم کارەشت پێ نەکرا؟!› ٥. وەشانی تۆم بۆ چاندن ‹ئەو کاتەی توو داوەشیا، جووتیار نیوەی کاری کراوە› ▤ ١. فرود آمدن ضربه از بالا به پایین ٢. فرسوده و پوسیده شدن ٣. خسته و بیمار شدن ۴. مُردن ۵. بذر افشانی شدن

داوەکا / daweka/: ناو. شەڵتە؛ ڕەشکەی کاکێشان ▤ تور حمل کاه

داوەکۆستە / dawekoste/: ناو. زیقاوە ▤ خروس کولی

داوەلۆکێن / dawelokên/: ناو. یارییەکە ▤ از بازی‌ها

داوەڵ / daweł/: ناو. ١. ☜ **داهۆڵ ـ١** ٢. دەهۆڵ ▤ ١. ☜ **داهۆڵ ـ١** ٢. دُهُل

داوەمشار / dawem(i)şar/: ناو. مشاری باریک وەک موو ▤ ارّەمویی

داوەن / dawen/: ناو. داوێن؛ دامێن ▤ دامن

داوی / dawî/: ئاوەڵناو. دوایی؛ پاشین ▤ آخری

⊡ **داوی دان**: دوایی پێ هێنان ▤ خاتمە دادن

داویتی / dawîtî/: ☜ **داودی ـ١**

داوین / dawîn/: ئاوەڵناو. داوینە؛ دوایین؛ پاشین؛ پاشینە ▤ آخرین

داوینە / dawîne/: ☜ **داوین**

داویە / daw(i)ye/: ئاوەڵناو. بەردەوام؛ هەمیشە ژیو ▤ ابدی؛ جاوید

داوێن / dawên/: ناو. داو؛ دامان؛ دامێن؛ داوان؛ داینە؛ دەوان؛ دەمان؛ دامەن؛ دامنێ؛ داموو: ١. ئاتەگ؛ ئەتەک؛ تەشک؛ پەلە؛ شاقەل؛ بەشی خوارووی جل لە کەلەکەوە بەرەوخوار ‹داوێنی کراس؛ داوێنی کەوا› ٢. سەرکاب؛ ئاواڵ کراس؛ جلێکی ژنانە لە کەلەکەوە بەرەوخوار دەگرێ ‹لەم پارچەیە داوێنێکم دووری› ٣. پاڵداوێن؛ پاڵدامێن؛ پاڵداینە؛ ئەو بەشە لە شتێ کە لە داوێندا جێی دەبێتەوە ‹داوێنی گول› ٤. پاڵداوێن؛ پاڵدامێن؛ دەرەتان؛ پاڵداینە ‹داوێنی دەشت و چیا› ▤ ١تا۴. دامن

⊡ **داوێنی کەسێک گرتن/ گرتنەوە** *[کنایە]* کەوتنە بەر تاوان یان گرفتێکەوە ‹ئەم شەڕە ئاخری داوێنی تۆش دەگرێتەوە› ▤ دامن کسی را گرفتن

داوێنپاک / dawênpak/: ئاوەڵناو. پاکداوێن؛ دوور لە گوناح، بەتایبەت جینسی ‹کیژۆڵەی شۆخی جوانچاک/ شۆڕەژنی داوێنپاک «هێمن»› ▤ پاکدامن

داوێنپاکی / dawênpakî/: ناو. گوڵداوێنی؛ هێمۆیی؛ دۆخ یان چۆنیەتی پاکی و ئاکارچاکی بەتایبەت لە باری ناموسییەوە ‹ئەی کچی جوان! ئەی یەزدانی داوێنپاکی/ دیلانێ بگێڕە! بە سەر چوو دیلی و زەلیلی و خەمناکی «سوارە»› ▤ پاکدامنی

داوێنپیس / dawênpîs/: ☜ **دامێنپیس**

داوێنتاریک / dawêntarîk/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* کابرەش؛ قاپڕەش ▤ پاسیاه

داوێنتەڕ / dawênteř/: ☜ **دامێنپیس**

داوێنشل / dawênşil/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* تایبەتمەندی ژنێ کە زوو خۆی بە دەستەوە دەدات ▤ ویژگی زنی کە زود تمکین می‌کند

داوێنشۆڕ / dawênşoř/: ناو. ئاودامان ▤ دامن‌بلند

داوێنگیر / dawêngîr/: ☜ **دامێنگیر**

داوێنه / dawêne/: ناو. بناری چیا ☰ دامنه (کوه)

داهات / dahat/: ناو. دەرامەت؛ دەرامەد: ١. بەرهەم؛ بەر و بووم؛ بەهرەی کشتوکاڵ ٢. دەسکەوت؛ دەخڵ؛ بارەچە؛ ئەوەی کەس یان دامەزراوەیەک لە ماوەیەکی دیاریکراودا لە هەمبەر فرۆشی کالا یا ڕاژەیەکەوە دەستی دەکەوێ ☰ ١. محصول ٢. درآمد

▣ **داهاتی سەرانە**: نێوانەی داهاتی تاکێک لە سەرجەم داهاتی وڵات ☰ درآمد سالانه

داهاتی نەتەوەیی: سەرجەمی داهاتی وڵاتێک ☰ درآمد ملی

داهاتانه / dahatane/: ناو. بەشی خاوەن ملک لە دەرامەتی زەوی ☰ بهرەی مالکانه

داهاتگ / dahatig/: ئاوەڵناو. تازەپەیدابوو ☰ نوآمده

داهاتن / dahatin/: چاوگ. ١. نەوینەوە؛ چەمینەوە ٢. بڕانەوە بە مشار ٣. کز بوون و شێوانی چاو ‹چاوم داهاتووە› ٤. شانە کران ‹سەری بە شانە داهاتووە› ٥. کەوی بوون؛ ڕام بوون ‹دەڵێن گورگ قەت دانایە› ٦. عادەت کردن؛ خوو گرتن ‹منداڵ ئەگەر بە خراپە داهات، گەورە بوو ئەستەمە بەرەو چاکە بڕوا› ٧. تازە سەرهەڵدان؛ تازە پەیدا بوون ‹ئەوسایە موبایل دانەهاتبوو› ٨. داکەوتن؛ بوونە داب و باو ‹ئەم ڕەسمویاسایە تازە داهاتووە› ٩. داکەوتن؛ قوپانی زەمین یان بان ‹لە چەند لاوە سەربانەکە داهاتووە› ١٠. گەیشتن؛ پێ گەیشتن ‹تا ئەوان گەیشتنە شەرەفاباد، تاریکان داهاتبوو «هەژار، *شەرەفنامە*»› ☰ ١. خم شدن؛ خمیدن ٢. بریده شدن با ارّه ٣. بیمار شدن چشم ۴. شانه شدن مو ۵. رام شدن ۶ عادت کردن ٧. اختراع شدن ٨ مُد شدن ٩. فرورفتن بام یا زمین ١٠. فرارسیدن

داهاتنەوە / dahat(i)newe/: چاوگ. نەوینەوە؛ کۆمەو بوون ☰ خم شدن

داهاتوو^{١} / dahatû/: ناو. دوارۆژ ‹هونەرمەند کاری ئەوەیە کە ڕێگای خەڵک ڕووناک کاتەوە و لە ڕابردوو و داهاتوو و ئێستای تێبگەیەنێ «سوارە»› ☰ آینده

داهاتوو^{٢}: ئاوەڵناو. ١. چەماوە؛ کۆم ٢. شانەکراو ٣. تازە دروست بوو ٤. خووگرتوو ‹مرۆی بە خراپە داهاتوو› ٥. نەخۆش (بۆ چاو) ٦. کەوی؛ ڕام ☰ ١. خمیده؛ دارای انحنا ٢. شانەشده ٣. اختراع شده ۴. عادت گرفته ۵. بیمار (چشم) ۶ رام

داهاڕین / dahařîn/: چاوگ. ورد کردنی شتی ڕەق؛ ئاسیاو کردن ☰ آسیاب کردن

داهانین / dahanîn/: چاوگ. داهاوردن؛ تازە پەیدا کردن: ١. وەدیهێنانی شتی نوێ ٢. کردنە باو ☰ ١. اختراع کردن ٢. رایج کردن

داهاوردن / dahawirdin/: چاوگ. ١. ☜ **داهانین** ٢. شانە کردنی موو ☰ ١. ☜ **داهانین** ٢. شانە زدن مو

داهژاندن / dah(i)jandin/: چاوگ. لڤاندن؛ کردنە نێو قاڵب ☰ در قالب ریختن

داهۆ / daho/: ناو. فێڵ؛ گزی ☰ نیرنگ

داهۆڕ / dahoř/: ئاوەڵناو. فرت؛ گوشاد؛ هەراو؛ زڕ؛ زڕت ☰ گُشاد

داهۆڵ / dahoł/: ناو. ١. دالاهۆ؛ داڵو؛ داواڵ؛ داوڵ؛ داڵهۆ؛ داڵەهۆ؛ داوەڵ؛ پەیکەرەی لە پووش و پەلاش لە مەزرا بۆ پەلەوەر ترساندن ٢. لقە گەنمی بە پێوە جێماوی درووێنەنەکراو ☰ ١. مترسک ٢. گندم جامانده از درو

داهەراندن / daherandin/: چاوگ. ئاژەڵ ناردنە سەر خوێ و ئاوێ ☰ هدایت کردن دام به آبشخور

داهەڕستن / daheřistin/: چاوگ. بە سەر یەکدا لکان و لێک توند بوون ☰ با فشار بر هم چسبیدن

داهەژ^{١} / dahej/: ناو. جوولە؛ تەکان ☰ تکان

• **داهەژ**^{٢}: پاشەوشە. ـ هەژێن؛ ـ جوولێن؛ ـ بزوێن

🇮🇷 ـ جُنبان

داهی^{١} / dahî/: ئاوەڵکار. دواتر؛ پاشتر؛ ئەوجار 🇮🇷 سپس؛ آنگاه

داهی^{٢}: سارستە. ١. ئیتر چی؟؛ دیتر چی؟ ٢. دەی ئیدی؟ 🇮🇷 ١. دیگر چه؟ ٢. پس چه؟

داهێزان / dahêzan/: چاوگ. داهێزران؛ داهێزیان؛ دازان: ١. لەش‌گران بوون، لە تا یان لە گەرما ‹نه بە گەرما داهێزاوه/ نه خەوی لە چاوی زاوه «هێمن»› ٢. داشۆڕان بە هۆی شل بوون (هەویر و...) 🇮🇷 ١. بی‌حال شدن ٢. وارفتن (خمیر و...)

داهێزاو / dahêzaw/: ئاوەڵناو. خاقەکی؛ شۆڕ 🇮🇷 کرخت؛ سُست

داهێزاوی / dahêzawî/: ناو. قەسف؛ تەز؛ سڕی 🇮🇷 کرختی

داهێزران / dahêzran/: ☜ **داهێزان**

داهێزراو / dahêzraw/: ☜ **داهێتراو ـ١**

داهێزیان / dahêzyan/: ☜ **داهێزان**

داهێشتن / dahêştin/: چاوگ. داهێڵان: ١. بەرەو خوار شۆڕ کردنەوە ‹شەمشەکوێرە خۆی بە بن میچی ئەشکەوتەکەوە داهێشتبوو› ٢. ڕاداشتن؛ دادێران ‹ئەو منداڵە داهێڵە، میزی دێ› 🇮🇷 ١. فروهشتن ٢. روی دست گرفتن بچه برای شاشیدن

داهێڵان / dahêłan/: ☜ **داهێشتن**

داهێڵدراو / dahêłd(i)raw/: ناو. شۆڕەوەبوو؛ شۆڕەوبووگ؛ داهاتوو 🇮🇷 فروهشته

داهێڵراو / dahêłraw/: ئاوەڵناو. داڵەقاو؛ شۆڕەوەکراو 🇮🇷 فروهشته

داهێنان / dahênan/: چاوگ. ١. وەدیهێنانی شتی نوێ ‹کێ ڕادیۆی داهێنا؟› ٢. کەوی کردن؛ دەستەمۆ کردن ٣. بە هەڕە بڕینەوە ٤. شانە کردنی موو ‹قژە لووسە درێژەکەی داهێنا› ٥. خوار کردنەوەی لک و دار ‹لەو لاوە باخەکە بە میوەی زەرد و سوور لکی داهێنابوو› ٦. کردنە باو ٧. کردن؛ بە شێوەیەک دەرهێنان ‹هەتاو قیرەتاوی جادەکەی گەرم داهێنابوو› ٨. هێنانە ئاراوە ‹پێش گەیشتنی من مامۆستاکان باسێکیان داهێنابوو› 🇮🇷 ١. اختراع کردن ٢. رام کردن ٣. اره کردن ۴. شانه زدن ۵ خم کردن ۶ متداول کردن ۷. کردن ۸ پیش کشیدن

داهێنانەوە / dahênanewe/: چاوگ. خوار کردنەوە؛ لار کردنەوە 🇮🇷 خم کردن

داهێنراو / dahênraw/: ئاوەڵناو. ١. داهێزراو؛ لەش‌گران لە تەو یان گەرما ٢. شانەکراو ‹مووی داهێنراو› ٣. چەمێنراو ٤. تازە داهاتوو ٥. باوکراوە؛ باوکراو 🇮🇷 ١. بی‌حال شده از گرما یا تب ٢. شانه‌شده ٣. خمانیده شده ۴. تازه رایج شده ۵. مُد شده

داهێنەر / dahêner/: ناو. بەدیهێنەر؛ ئافرێنەر؛ خولقێنەر؛ ڤەدان‌دەر ‹سپاس بۆ خوا کە داهێنەری جیهانە «هەژار، *قورئان*»› 🇮🇷 خالق

دای^{١} / day/: چاوگ. داین؛ دان 🇮🇷 دادن

دای^{٢}: ناو. دایک؛ دالک 🇮🇷 مادر

دایاخ / dayax/: ناو. سەبر؛ پشوو 🇮🇷 صبر

دایان / dayan/: ☜ **دایەن**

دایانی / dayanî/: ☜ **دایەنی**

دایرە / dayre/: ناو. ١. جەغز؛ جوغز؛ بازنە ٢. ئامرازێکی مووسیقایە، وەکوو دەف بەڵام چکۆلە ٣. فەرمانگە؛ مەزرینگە؛ شوێنی کارگێڕی دەوڵەت 🇮🇷 ١. دایره ٢. ساز دایره ٣. اداره

▣ **دایرە لێدان**: دایرە ژەندن 🇮🇷 دایره زدن

دایرە ژەندن: ☜ **دایرە لێدان**

دایرەزەنگی / dayrezengî/: ناو. گەواڵ؛ دایرەی بە زریزە 🇮🇷 دایره‌زنگی

دایسان / daysan/: چاوگ. داییسان؛ داگرسان 🇮🇷 افروختن

دایک^{١} / dayk/: ناو. دالک؛ دالگ؛ دالگە؛ داک؛ داکە؛ دەیک؛ دایە؛ دێ؛ دی؛ دا؛ دای؛ ئامە؛

دادیک؛ ئەیا؛ وەدا؛ ئانە؛ ئەوا؛ دادە؛ دیا؛ چا؛ داکۆ؛ ماک؛ ماکە؛ یاک؛ یایە؛ یادێ؛ یایک؛ جێ؛ جیا؛ مایە؛ مایەر؛ مای؛ مەتەر: ۱. گیانداری مێوینە (بەتایبەت مرۆ)ی خاوەن بێچوو ۲. *[مەجاز]* ئەوەی شتێکی بەدیهێناوە یان بەخێوی کردووە ‹دایکی ڕۆژگار› ☰ ۱و۲. مادر

▣ **دایکت بمرێ:** سارستەی نیشانەی زگسووتانی دایک بۆ مندالی ‹ڕۆلە دایکت بمرێ! نانیان پێ نەدای؟› ☰ بمیرم الهی

دایکی ڕۆحانی: ڕێزناوێک بۆ ژنی لە خواترسی کلێسە ☰ مادر روحانی

دایکی شیری: ژنێک جگە لە دایک کە شیری بە کەسێ دابێ ☰ مادر رضاعی

دایکی منداڵەکان/ منداڵان: *[سەرزارەکی]* دایک منالەکان؛ ئاماژەی پیاو بۆ ژنەکەی ‹دایکی مندالەکان نەخۆشە› ☰ مادر بچەها

⊡ **بون بە دایک:** منداڵ هێنانە دنیا ☰ مادر شدن

لە دایک بون: بوون؛ هاتنە دنیاوە؛ پەیدا بوون ☰ متولد شدن

دایک^{۲}: ئاوەلناو. سەرەکی؛ سەرەتایی؛ ژێدەر ‹بۆش، کۆمپانیای دایک لە بەرهەم هێنانی کەلوپەلی ناومال› ☰ مادر

دایکانە^{۱} / daykane/: ناو. دایک؛ جنسی مێوینەی گیانداران ‹دایکانەکەی لە هێلانەیە› ☰ مادە (جانداران)

دایکانە^{۲}: ئاوەلناو. زۆر مێهرەبانانە؛ وەک دایک ‹سۆزی دایکانە› ☰ مادرانە

دایکانە^{۳}: ئاوەلکار. وەک دایک؛ ژیر و بە بەزەیی ‹دایکانە هەستا و مندالەکەی پۆشتە کرد› ☰ مادرانە

دایکبرا / daykb(i)ra/: ناو. دوو برا کە دایکیان یەکە و باوکیان جودا ☰ برادر مادری

دایکمردو / daykmirdû/: ئاوەلناو. ۱. بێدایک ‹لە مندالی دایکمردوو دەچوو› ۲. *[کنایە]* داماو؛ بەدبەخت؛ بەستەزمان ‹ئەم دایکمردووە خۆ گوناحێکی نەبوو› ☰ ۱و۲. مادرمُردە

دایکە^{۱} / dayke/: ناو. ۱. دایە؛ وشەی دواندنی دایک و ژنانی بە ساڵاچوو ۲. مێوینەی لە سەر جووچکان ☰ ۱. کلمەی خطاب بە مادر و زنان مسن ۲. مادر جوجەها

دایکە ^{۲}: پێشوشە. سەرەکی؛ ژێدەر ‹دایکەدز؛ دایکەدەردان› ☰ مادر-

دایکەدز / daykediz/: ☜ **دایکەدزە**

دایکەدزە / dayked(i)ze/: ناو. دایکەدز؛ دالکەدزان؛ دەسکیس؛ دزدەسەک؛ دزەکە؛ دەستەدز؛ پاشدز؛ دەلالی دز؛ هاریکاری دز ☰ دزدافشار

دایکەدەردان / daykederdan/: ناو. دەرد و ئازارێ کە چەندین دەرد و ئازاریتری لێ دەبێتەوە ☰ دردی کە عامل دردهای دیگر است

دایکەلێ / daykelê/: دەنگ. دایەلێ؛ نازوشەی دواندنی دایک ☰ مادر جان

دایکەمار / daykemar/: ناو. دایکەمارانە؛ دالکەمارانە؛ زەردەقۆڕە؛ جۆرێ مارمێلکە ☰ نوعی مارمولک

دایکەمارانە / daykemarane/: ☜ **دایکەمار**

دایکەوا / daykewa/: ☜ **دایەحەوا**

دایکی^{۱} / daykî/: ناو. ۱. بارودۆخی دایک بوون ۲. کار و کردەوەی دایکانە ☰ ۱و۲. مادری

دایکی^{۲}: ئاوەلناو. پێوەندیدار یان سەر بە دایک ‹برای دایکی› ☰ مادری

دایکێ / daykê/: سارستە. مەتەرێ؛ ئەی دایک ☰ ای مادر

دایلاخ / daylax/: ناو. دایلاغ؛ بەچکە وشتری یەکساڵان ☰ بچەشتر یکسالە

دایلاغ / daylağ/: ☜ **دایلاخ**

دایلان / daylan/: ئاوەلناو. ۱. سەیر؛ سەمەرە ۲.

دەلال؛ زۆر جوان ☰ ١. عجیب ٢. دلرُبا

دایلەرێ / daylerê/: ناو. گۆتەکە؛ کەوشەک؛ کایەی حەمزەل ☰ جُفتکچارکش

دایم^1 / dayim/: ئاوەڵناو. هەمیشەیی ‹کاری دایم› ☰ دایم

دایم^2: ئاوەڵکار. هەمیشە ‹دایم بچیتە سەر دار، جارێ ئەکەویتە خوار «مەسەل»› ☰ دایم

▣ **دایمودەرهەم**: دایمەی خوا؛ دایمەودەرهەم؛ هەموو کات؛ هەمیشە ‹قامکەکانی پەنجەی شین، دایمودەرهەم لێک دوور بوون، خۆپەسند و ناجوور بوون «هەژار، *پێنج ئەنگوست*»› ☰ همواره

دایمە / dayme/: ئاوەڵکار. هەمیشە ☰ همیشه

▣ **دایمەی خوا**: ☜ **دایمودەرهەم**

دایمەودەرهەم: ☜ **دایمودەرهەم**

دایمەسۆناتێ / daymesonatî/: ناو. کایەیێکە ☰ از بازی‌ها

دایمەمەست / daymemest/: ئاوەڵناو. هەمیشە مەست ☰ دائم‌الخمر

دایمی / daymî/: ئاوەڵناو. هەمیشەیی ‹شوێنی دایمی ئێرەیە› ☰ دایمی

داین^1 / dayin/: چاوگ. دان ☰ دادن

داین^2: ☜ **دایەن**

دایناسۆر / daynasor/: ناو. دەستەیەک لە گیاندارانی زەبەلاحی سەردەمی میزۆزوییک کە لە کۆتایی دەورانی کرتاسەدا کۆتاییان پێ هات ☰ دایناسور

دایندە / dayinde/: ئاوەڵناو. دلاوا؛ دەهندە ☰ بخشنده

داینە / dayne/: ☜ **داوێن**

دایە / daye/: ناو. ١. دایک ٢. تایەن ٣. سەرناوی لەگەڵ ڕێزدا، بۆ ژنی ساڵ بەسەردا چوو ☰ ١. مادر ٢. دایه ٣. عنوان احترام‌آمیز برای زنان سالخورده

دایەحەوا / dayeĥewa/: ناو. دایکەوا؛ حەووا؛ مەشینە؛ ژنی بابەدەم؛ یەکەم ژنی ئافرێنراو لە ئامۆژە دینییەکاندا ☰ حوا؛ همسر آدم

دایەخ / dayex/: ناو. دایەق؛ کەڵک؛ بەهرە؛ فایدە ☰ بهره

دایەخانم/ dayexanim/: ☜ **دایەگەورە**

دایەق / dayeq/: ☜ **دایەخ**

دایەگەورە / dayegewre/: ناو. نەنک؛ نەنە؛ داپیرە؛ ددا؛ دایەخانم ☰ مادربزرگ

دایەلێ / dayelê/: ☜ **دایکەلێ**

دایەڵکە / dayełke/: ناو. ئامرازێکە لە ئاسیاودا ☰ ابزاری در آسیاب

دایەمەمدەبەگورگێ / dayememdebegurgê/: ناو. یارییەکی مندالانەیە ☰ از بازی‌های کودکانه

دایەن / dayen/: ناو. دایان؛ تایەن؛ دادۆک؛ دادی؛ دایین؛ داین؛ ئادی؛ لەلەی ژن؛ ئەو ژنەی بە مووچە شیر ئەدا بە منداڵی خەڵک ‹دایەن لە حاڵی منداڵ بەلەدە «مەسەل»› ☰ دایه

دایەنگا / dayenga/: ناو. شوێنی پەروەردە کردنی منالی ساوا ☰ پرورشگاه

دایەنی^1 / dayenî/: ناو. دایانی؛ کاری شیر دان بە منالی خەڵک ☰ دایگی

دایەنی^2: ئاوەڵناو. دایانی؛ تایبەتمەندی منداڵێ کە دراوەتە دەستی دایەن لە ماڵی خۆیدا گەورەی بکا ☰ ویژگی و حالت کودکی که در خانەی دایه بزرگ می‌شود

دایی / dayî/: ناو. دۆک؛ شۆکە ☰ سپیدک گیاهی

داییسان / dayîsan/: ☜ **دایسان**

داییساو / dayîsaw/: ئاوەڵناو. ڕۆشن؛ هەڵکراو ☰ افروخته

دایین / dayîn/: ☜ **دایەن**

دبدب^1 / dibdib/: ناو. دبدۆب: پاسەوان؛ ئێشکگر ☰ نگهبان

دبدب^2: دەنگ. ١. دبێدبێ؛ وشەیەکە شوان ئاژەڵی

پێ بانگ دەکا ٢. وشەیێ کە شیردۆش لە کاتی شیر دۆشیندا بۆ ئاژەڵ، بەتایبەت مانگای دەخوێنێ ☰ ١. صوتی کە شبان گلەاش را با آن می‌خواند ٢. واژەی شیردوش با حیوانی کە می‌دوشد

دبدۆب / dibdob/: ☜ **دبدب**^{١}

دبێدبێ / d(i)bêd(i)bê/: ☜ **دبدب**^{٢}

دپل / dipl/: ناو. تبل؛ قامک؛ تلی؛ ئەنگووس؛ ئەنگوست ☰ انگشت

دت / dit/: ☜ **دوت**

دتەر / diter/: ناو. لاسایی؛ دەمەلاسکە ☰ تقلید؛ ادا

دچ / diç/: ناو. ١. سووچ؛ قوژبنی دیوار ٢. ددانە ☰ ١. نبش دیوار ٢. دندانە

دخلەدان / dixledan/: ☜ **دەغڵ**

ددا / dida/: ☜ **دایەگەورە**

ددان / didan/: ناو. دنان؛ دگان؛ دیان؛ دران؛ دزان؛ دندان؛ دان؛ دنوو؛ هەر یەکە لە ئەندامانی سپی و رەقی نیو زار کە لە سەر شەویلکەی مۆرەغەدارانەوە دەروێن و بۆ جوین و داکرۆژتنی خۆراک یان وەک ئامێری بەرەنگاری بە کەڵک دێن ‹ددان ئێشان، چارەی کێشان! «مەسەل»› ☰ دندان

▣ **ددانی حەوت ساڵە:** ☜ **ددانی شیری**

ددانی دەسکرد: دنودەرکی؛ دنوون دەشەکی؛ دنان عاریە؛ ددانێ کە ددانساز چێی دەکا و لە جێی ددانە نەماوەکان دادەنرێن ☰ دندان مصنوعی

ددانی شیری: ددانی حەوت ساڵە؛ هەرکام لەو ٢٠ ددانە لە زاری منداڵانی شیرەخۆرەدا کە لە دوای شەش مانگییەوە تا دوو ساڵان دەردێن و لە دەور و بەری حەوت ساڵەییدا دەکەون ☰ دندان شیری

ددانی عەقڵ: ئاخر ددانی هەردوو لای شەویلکەی مرۆڤ کە دوای هەژدە ساڵان دەردێن و جاروبارەش هەر دەرنایەن ☰ دندان عقل

ددانی کرمۆڵ: ددانی قرۆڵ/خوراو/ پواوە ☰ دندان کرم خورده

▣ **ددان ئاڵ بوونەوە:** دان ئاڵ بوونەوە؛ دیان هاڵ بوونەوە: ١. ددان بە شتی ترش کول بوون ٢. هەلزرنگانی دەماری بنی ددان بە دەنگێکی تایبەت وەک کیرانی دوو شت بە یەکتردا و ... ☰ ١. کُند شدن دندان از تماس با ترشی ٢. تحریک عصب دندان با صدای موذی

ددان بە جەرگدا گرتن/ نان: ☜ **ددان بە (جەرگی) خۆدا گرتن**

ددان بە (جەرگی) خۆدا گرتن: ددان بە جەرگدا گرتن/ نان؛ دەرهەڵ نەبوون؛ لە پڕ هەڵنەچوون؛ پشوودرێژ بوون ‹نە ددان بە جەرگی خۆدا گرتن و نە دەرنەبڕینی ئێش و ئازار و نە هاوار و داد و بێداد لە دەسی ژان، تا ئێستا هیچ دەردێکیان دەرمان نەکردووە... «زەبیحی»› ☰ دندان روی جگر گذاشتن

ددان پیدانان: ١. */مەجاز/* پێ لێ نان؛ چوونە ژێر؛ راستی مەبەستێ (زیاتر ناخۆش و پێچەوانەی بەرژەوەندی) ئاشکرا کردن ‹ئاخری ددانی پیدا نا کە کاری خۆی بووە› ٢. */کینایە/* جوان و دروست دەربڕینی وشە لە قسەکردندا ‹پەلە مەکە! باش ددانی پیدا بنێ با لێت حالی بین› ☰ ١. اعتراف کردن ٢. فصیح و واضح صحبت کردن

ددان پڕ کردنەوە: دیان پڕ کردن؛ چاکردنەوەی ددانی کرمۆل یان سەرکەل بە دەستی ددانبژیشک ☰ دندان پر کردن

ددان تیژ کردنەوە: */کینایە/* دان تیژ کردن؛ دیان لێ تیژ کردن؛ قورم خۆش کردن؛ مرخ خۆش کردن؛ تەماح کردن ☰ دندان تیز کردن

ددان تێکردنەوە/ نان/ نیان: ددانی دەسکرد نانە

جێ ددانی کەوتوو ☰ دندان مصنوعی گذاشتن

ددان جیڕ کردن: دان/ ددان جیڕ کردنەوە؛ ددان چیڕ کردن؛ دان/ ددان ڕیچ کردنەوە؛ ددان بە گڕی شاندان؛ دان لە سەر یەک نان و بە گوشاری شاویلکەوە دەنگ لێیانەوە دەرهێنان ☰ دندان بر هم فشردن

ددان جیڕ کردنەوە: ☜ **ددان جیڕ کردن**

ددان چونە کلێلە: دیان کلێلە بوون؛ ددان بە سەر یەکدا نووسان و زار هەڵنەپچڕان ☰ دهان قفل شدن

ددان چیڕ کردن: ☜ **ددان جیڕ کردنەوە**

ددان دەرهێنان: ددان دەرهاوردن ☰ دندان درآوردن

ددان ڕیچ کردنەوە: ☜ **ددان جیڕ کردنەوە**

ددان سپی بوونەوە: */کنایە/* دان سپی بوونەوە؛ دیان چەرمگ بوون؛ شەرم و شوورەیی لا نەمان ☰ شرم و حیا رفتن

ددان کرموڵ بوون: ددان پوان ☰ دندان را کرم خوردن

ددان کەوتن: دیان کەفتن؛ ددان لە جێ خۆ دەرهاتن و بە خەسار چوون ☰ دندان افتادن

ددان کێشان: دیان کێشان؛ دان لە جێ خۆ دەرهێنان ☰ دندان کسی را کشیدن

ددان گرساندن: چیڕ کردنەوەی ددان؛ هەڕەشە کردن بە ددان شاندان ☰ چنگ و دندان نشان دادن

ددان لێک سپی بوونەوە: */کنایە/* دیان لە یەک چەرمگ بوونەوە؛ هیچ لە نێواندا نەمان ☰ نماندن شرم و حیا در برابر هم

ددانی خێر پێدا نەهێنان: */مەجاز/* ددانی هەق پێدا نەهێنان؛ بە چاکە باس نەکردن ☰ خوب از کسی یاد نکردن

ددانی شتێ نەبوون: ١. ددانی ساق بۆ خواردنی شتێ نەبوون ‹کوڕەکەم! من ددانی بنکڕ خواردنم نییە› ٢. */کنایە/* لە ڕادەی دەسڵاتی کەسێکدا نەبوون ‹کۆلکەمەلایەک ددانی خواردنی پارەی وای نییە› ☰ ١. دندان چیزی را نداشتن ٢. در حد و حدود کسی نبودن

ددانی هەق پێدا نەهێنان: ☜ **ددانی خێر پێدا نەهێنان**

ددانی بە حەوت ساڵان دەرهێنان: */کنایە/* زۆر چکووس و دەستقووچاو بوون ☰ بسیار خسیس بودن

گرتنە ددانەوە: ١. بە ددان ڕاگرتن ٢. */کنایە/* بۆ هەموو شوێنێ لەگەڵ خۆ بردن و لێ نەبوونەوە ☰ ١. به دندان گرفتن ٢. همه جا با خود بُردن

ددان‌ئێشە / didan'êşe/: ناو. دۆخی ئێشانی ددان بە هۆی پواوی و ڕزاوییەوە ☰ دندان‌درد

ددان‌پزیشک / didanp(i)zîşk/: ناو. دانپزیشک؛ دیان‌پزیشک؛ پزیشکی تایبەتی ددان ☰ دندانپزشک

ددان‌پزیشکی / didanp(i)zîşkî/: ناو. دانپزیشکی؛ دیان‌پزشکی: ١. زانست و پیشەی ناسینی ئازارەکانی ددان و شەویلاک و دەرمانیان ٢. مەتەبی ددان‌پزیشک ☰ ١و٢. دندانپزشکی

ددان‌خۆشک / didanxoşik/: ناو. سپڵ ☰ طحال

دداندن / didandin/: چاوگ. ١. شاتوشووت کردن؛ خۆ هەڵکێشان ٢. درۆ کردن ☰ ١. لاف زدن ٢. دروغ گفتن

ددان‌دەرپەڕیو / didanderperîw/: ☜ **ددان گڕ**

ددانساز / didansaz/: ناو. دانساز؛ دیانساز؛ وەستای دروست کردنی ددانی دەسکرد ☰ دندانساز

ددان‌شکاو / didanş(i)kaw/: ئاوەڵناو. دان‌کەل ☰ دندان‌شکسته

ددان‌کەل / didankel/: ئاوەڵناو. دان‌کەل؛ کەلەفیچ

☰ دندان‌شکسته

ددان‌که‌وتو / didankewtû/: ئاوه‌ڵناو. که‌لخۆت؛ کۆلۆس؛ کۆلۆز ☰ بی‌دندان

ددان‌گڕ / didangiř/: ئاوه‌ڵناو. ددان‌گه‌وره؛ ددان‌ده‌رپه‌ڕیو ☰ دندان‌برجسته

ددان‌گه‌وره / didangewre/: ☜ **ددان‌گڕ**

ددانوک / didanuk/: ☜ **ددانه ـ۱**

ددانۆک / didanok/: ☜ **ددانه ـ۱**

ددانه / didane/: ناو. ۱. ددانۆک؛ داڵبڕ؛ دیانه؛ دنانه؛ دن؛ دچ؛ ددانوک؛ دانه؛ چوکله؛ قارت؛ ده‌ن؛ هه‌رکام له قوتکه‌گه‌لی یه‌ک‌ڕیز و یه‌ک له دوای یه‌ک ۲. پارچه به‌رد، ئاجور یان شتی‌تر که بۆ ڕێک کردنی ڕزنی دیوار به کار دێ ۳. ئامرازێکی مه‌کینه‌ی به‌رگدرووه، پارچه‌که ڕاده‌دا ☰ ۱. دندانه ۲. پُغاز ۳. پیش‌بر چرخ خیاطی

ددانه‌چرۆقه / didaneç(i)roqe/: ☜ **دانه‌چۆقه**

ددانه‌چیڕه / didaneçîře/: ☜ **دنوڕیچه**

ددانه‌چیڕێ / didaneçîřê/: ☜ **دنوڕیچه**

ددانه‌دار^{1} / didanedar/: ناو. داڵبڕ ـ داڵبڕ؛ دیانه‌دار؛ به دیانه و داڵبڕگه‌لی تیژه‌وه له لێوار و که‌ناردا ☰ دندانه‌دار

ددانه‌دار^{2}: ئاوه‌ڵناو. شه‌نده‌لی؛ مشاره؛ به دیانه و داڵبڕی تیژه‌وه له لێوار و که‌ناردا ☰ دندانه‌دار

ددانه‌ڕۆ / didanero/: ☜ **دانوله ـ۱**

ددانه‌ڕێوی / didaneřêwî/: ☜ **دان‌ڕێوی**

ددانه‌کرۆژه / didanek(i)roje/: ☜ **دنوڕیچه**

ددۆ / d(i)do/: ☜ **ددو**

ددو / didû/: ناو. ددۆ؛ دوو؛ یه‌ک و یه‌ک ☰ دو

دراپێ / d(i)rapê/: ناو. باریکه پارچه‌ی جوان و چیندار بۆ ڕازاندنه‌وه‌ی په‌رده، موبل یا ملیوانه‌ی جل‌وبه‌رگ ☰ دراپه

دراخه / d(i)raxe/: ناو. مه‌ڵۆی ده‌خڵ؛ ده‌سته‌یه‌کی بچووک له دروێنه ☰ یک دسته‌ی کوچک از درویده

دراڤ / d(i)rav/: ناو. ۱. ☜ **دراو^{1}ـ۱** ۲. درز و قه‌ڵشتی دیوار ۳. بالاف؛ شیووکوڵ ☰ ۱. ☜ **دراو^{1}ـ۱** ۲. درز و ترک دیوار ۳. رختشویی

دراڤگه‌نی / d(i)ravgenî/: ئاوه‌ڵناو. /پلار/ پاره‌پیس؛ چنۆک؛ به‌رچاوته‌نگ ☰ خسیس

درام / d(i)ram/: ناو. شانۆ یا فیلمێ که باس له ڕووداوێکی خه‌ماوی یا پێکه‌نینی ده‌کا، بێ ئه‌وه‌ی شێوه‌ی تراژێدیا یان کۆمێدی بگرێ ☰ درام

دراماتیک / d(i)ramatîk/: ئاوه‌ڵناو. ۱. سه‌ر به درام ۲. شانۆیی؛ شانۆکی؛ نومایشی ‹هونه‌رگه‌لی دراماتیک› ☰ ۱و۲. دراماتیک

دران^{1} / d(i)ran/: چاوگ. تێنه‌په‌ڕ. نادیار. //درای؛ ده‌درێی؛ بدرێ// دریان: ۱. شتێ به که‌سێ گه‌یشتن ‹پیاو ئه‌بێ بۆ سه‌ندنی هه‌ققی له مردن سڵ نه‌کا/ هه‌ر «بڕووخێ» به‌س نییه، تاکوو نه‌سه‌ندرێ، نادرێ «بێکه‌س»› ۲. شتێ به که‌سێ به‌خشران ۳. به‌رپرسایه‌تی شتێ که‌وتنه ژێر ده‌ستی که‌سێ ☰ ۱. داده شدن ۲. بخشیده شدن ۳. واگذار شدن

■ ئاوه‌ڵناوی به‌رکاری: دراو/ چاوگی نه‌رێنی: نه‌دران

دران^{2}: ☜ **ددان**

دراو^{1} / d(i)raw/: ناو. ۱. دراف؛ دریف؛ پاره؛ پوول ۲. ده‌یتا؛ زانیاری ڕاسته‌قینه و به‌کار (وه‌ک ئه‌ندازه یان ژمێرکۆ) له هه‌ر شتێک که ده‌بێته بنه‌مای بۆچوون، لێکۆڵینه‌وه یان هه‌ژماردن ☰ ۱. پول ۲. داده

دراو^{2}: ئاوه‌ڵناو. پێ‌دراو؛ به‌خشراو ‹پاره‌ی دراو› ☰ داده شده؛ اعطا شده

دراو^{3}: پاشه‌وشه. پێ‌دراو ‹ڕێدراو› ☰ داده

دراوسێ / d(i)rawsê/: ناو. ده‌راوسا؛ هاوسادرگا؛ جیرانی ماڵ به ماڵ ☰ همسایه‌ی دیوار به دیوار

دراوسێ‌وه‌زن / d(i)rawsêwezin/: ئاوه‌ڵناو. هاوساڕه‌نجێن؛ خراپ ده‌گه‌ڵ هاوسایان ☰

همسایه‌آزار

دراوگۆڕەوە / d(i)rwgořewe/: ناو. گۆهێڕ ▤ صرّاف

دراوێر / d(i)rawêr/: ناو. مەجەڕ؛ جۆرێ کومێد بە چەن کەشاوەوە ▤ دراور

درایڤ / d(i)rayv/: ناو. بەشێک لە کۆمپیوتەر کە دیسکی تێ دەخەن ▤ درایو

درایڤێر / d(i)rayvêr/: ناو. فایلی ڕێخەری پاژەکانی کەمپیوتەر ‹درایڤێری کارتی گرافیکی› ▤ درایوِر

درباشە / dirbaşe/: ناو. زەرگ؛ شیشی دەروێشان ▤ سیخ دراویش

دربۆ / dirbo/: دەنگ. درچە؛ وشەی دنەدانی بەران بۆ شەڕەقۆچ ▤ واژەی تشجیع قوچ به مبارزه

درتاڵ / dirtał/: ناو. چاڵوچۆڵ؛ کەندولەند ▤ چاله‌چوله

درچە / dirçe/: ☜ **دربۆ**

درخت / d(i)rixt/: ☜ **درەخت**

درخە / dirxe/: ناو. ☜ **درگە**

دردوک / dirduk/: ئاوەڵناو. بێ‌تام‌وێژ؛ قسەی بێ مانا بێژ ▤ ژاژخا

درز / dirz/: ناو. دەرز: ١. چاک؛ تلیش؛ قەڵشتی بچووک ‹درزی شیشە و ئاوێنە› ٢. قەڵش؛ قلیش؛ قەلەش؛ ترەک؛ ترەکە؛ تریشکە؛ کەلێن؛ تریک؛ چاک ‹لە درزی درگاکەوە بڕوانە!› ٣. *[پزشکی]* شوێنی پێکەوە لکانی ئێسکەکانی کاپۆڵ (سەر) ▤ ١تا٣. درز

⊡ **درز بردن**: درز تێ‌کەوتن؛ قەڵشان ‹ئاوێنەکە درزی برد› ▤ ترک بردن

درز تێ‌کەوتن: ☜ **درز بردن**

درز دادان: قەڵشتە دیوار بە قوڕ گرتن ▤ درزگیری کردن

درز گرتن: کەلێن گرتن ▤ درز گرفتن

درزبردو / dirzbirdû/: ئاوەڵناو. قلیشاو؛ درزتێ‌کەوتوو ▤ تَرَک برداشته

درژ / dirj/: ئاوەڵناو. ١. خاو؛ بانەدراو ٢. تووڕە؛ گرژ ٣. لێک‌هالاو؛ مات و کروشمە کردوو ▤ ١. تاب‌نخورده ٢. خشمگین ٣. درهم‌رفته

درژانگ / dirjang/: ئاوەڵناو. لاواز ▤ لاغر

درسەگ / dirseg/: ناو. سنوور؛ جەسپەر ▤ مرز

درشت / d(i)rişt/: ئاوەڵناو. ١. زبر؛ زوور ٢. زل؛ دورشت ‹یەکسەر عولەما درشت و وردی/ ناخوێننەوە دوو حەرفی کوردی «حاجی قادر»› ▤ ١. زبر؛ خشن ٢. دُرُشت

درشتی / dirişti/: ناو. زلی؛ گردی؛ گەورەیی ▤ درشتی

درغە / dirğe/: ☜ **درگە**

درف / dirf/: ناو. نیشانە؛ ئارم ▤ نشان؛ آرم

درڤ / dirv/: ناو. ڕەگەز؛ بنیچە ▤ اصل

درقە / dirqe/: دەنگ. قرتە؛ دەنگی قرتان ▤ صدای قطع شدن چیزی

درقەدرق / dirqedirq/: دەنگ. کرتەکرت (مشک‌ئاسا) ▤ صدای خاییدن

درکان[1] / dirkan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //درکای؛ دەدرکێی؛ بدرکێ// بە زماندا هاتن؛ قسە دەرچوون ▤ **فاش شدن**

■ **ئاوەڵناوی بەرکاری**: درکاو/ چاوگی نەرێنی: نەدرکان

درکان[2]: ناو. لاراو؛ دژاو؛ زەوینی نابار و لێژ ▤ زمین ناهموار

درکاندن / dirkandin/: چاوگ. تێپەڕ. //درکاندت؛ دەدرکێنی؛ بدرکێنە// درکانن: ١. دەرخستنی ڕاستی بە قسە، چاو و... ‹سوێندت بۆ دەخۆم هەتا بمێنم/ ئەو ڕازە لە کن کەس نەدرکێنم «هێمن»› ٢. دان پێدا نان؛ موکوڕی کردن ‹لە ئاکامدا درکاندی کاری خۆی بووە› ▤ ١. فاش کردن ٢. اعتراف کردن

■ **ئاوەڵناوی بەرکاری**: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدرکاندن

درکانن / dirkanin/: ☜ **درکاندن**

درکە / dirke/: ناو. سۆسە؛ سووسە؛ کاری گوتنی بەشێک لە نهێنی ☰ عمل فاش کردن بخشی از اسرار

درگا / dirga/: ناو. دەرگا؛ دەرک؛ دەرکە؛ دریا؛ دەرانە؛ بەرە: ۱. کەرەسەیەک کە ڕێگەی چوونە ناو یان هاتنە دەرەوەی جێگایەکە و دەکرێتەوە و پێوە دەدرێ ‹درگای ماڵ› ۲. سەر؛ زاربێن؛ دەرگابێن؛ دەرخون؛ دەرخۆنە؛ دەرخووین؛ پەڕەیەک بۆ سەر نانەوەی دەفر ‹درگای قابلەمە› ۳. /مەجاز/ چەمک یان ڕێگای گەیشتن بە شتێ یان جێیەک ‹درگای ئاشتی؛ درگای وتووێژ› ☰ ۱تا۳. در

▣ **درگا بون:** ☜ **درگا کردن**

درگا پێگرتن: چوونە بەر درگای ماڵی کەسێک بۆ داخوازێک ‹قەرزدار درگایان پێ گرتبوو› ☰ درِ خانەی کسی را گرفتن

درگا دان: ئاواڵە کردنەوە ☰ باز کردن دهانە

درگا کردن: درگا بوون؛ ئاواڵە بوونەوەی دەمی برین ☰ باز شدن سر زخم

درگا گرتنە کۆڵەوە: ☜ **درگا لە ڕێسمە هێنان**

درگا لە ڕێسمە هێنان/ دەرهێنان: /کینایە/ درگا گرتنە کۆڵەوە؛ هەراس پێ هەڵگرتن ‹داواکار درگایان لە ڕێسمە هێنابوو› ☰ پاشنەی در را از جا درآوردن

درگا لە سەر خۆ داخستن: /کینایە/ لە ماڵەوە دانیشتن و لەگەڵ کەس نەدوان و هەڵس‌وکەوت نەکردن ☰ در بە روی خود بستن

درگا لە سەر کەسێ داخستن: لە دیتنی کەسێ دووری کردن ☰ در بە روی کسی بستن

درگا لە کەسێک کرانەوە: /کینایە/ ڕێگەچارە بۆ کێشە و گرفتی کەسێ پەیدا بوون ☰ در بە روی کسی باز شدن

درگای شوێنێ گرتنە هەڕگد: ☜ **درگای شوێنێ لە قوڕ گرتن**

درگای شوێنێ لە قوڕ گرتن: /کینایە/ درگای شوێنێ گرتنە هەڕگ؛ شوێنێ لەبەر کارلێنەهاتوویی داخستن ☰ در جایی را گل گرفتن

لە درگا دان: دان لە درگا؛ درگا لێدان بۆ چوونە ژوورەوە ☰ در زدن

هەموو درگایەک کوتان: /کینایە/ بۆ لای هەموو جۆرە خەڵک و جێگای جۆراوجۆ (بۆ گەیشتن بە مەبەست) چوون ☰ بە هر دری زدن

درگاژەن / dirgajen/: ناو. ۱. کەسێ کە لە دەرکە دەدا ۲. درگاژەنە؛ ئاسنێ کە پێی لە دەرکە دەدەن ☰ ۱. درکوب ۲. درکوبە

درگاژەنانە / dirgajenane/: ناو. کاری شیرنی دان بە هۆی کەوتنەکاری دام و دەزگایەک ☰ افتتاحیە

درگاژەنە / dirgajene/: ☜ **درگاژەن-۲**

درگان / dirgan/: ناو. شەنە ☰ چارشاخ

درگانە / dirgane/: ناو. دریانە؛ دەرکە؛ دەری ☰ درگاه

▣ **درگانەی ڕەحمەت:** ☜ **دەرگانەی ڕەحمەت**

درگاوان / dirgawan/: ☜ **دەرکەوان**

درگاوبان / dirgawban/: ☜ **دەرکوبان**

درگە / dirge/: ناو. درخە؛ مژاد؛ سووژە؛ کاربەند؛ مەبەستی لێ‌دوان و لەسەر نووسین ☰ سوژە

درگەنە / dirgene/: ئاوەڵناو. لاسار؛ کەللەڕەق ☰ لجباز

درم¹ / dirm/: ناو. ۱. پەتا؛ ئاهۆ؛ ئەلامەت ۲. سەرماخوردەیی ☰ ۱. مرض واگیر ۲. سرماخوردگی

درم²: دەنگناو. گرمەی دەهۆڵ ☰ صدای طبل

درماز / dirmaz/: ناو. بەرانی پێنج ساڵان ☰ قوچ پنج سالە

درمغ / dirmiğ/: ناو. شانە بۆ کۆ کردنەوەی کلۆش

ف شن‌کش مانندی برای جمع کردن ساقەی غلە

درمناسی / dirmnasî/: ناو. پەتاناسی ف آفت‌شناسی

درمە / dirme/: ناو. درنە؛ کرمێکە لە زگی ئاژەڵدا پەیدا دەبێ ف کرمی انگل دام

درمەغ / dirmeğ/: ناو. چنگانە؛ گوڵکێش ف چنگک علف

درمەنە / dirmene/: ناو. برینجداس؛ بەرزەڵەنگ ف درمنە

درنج / d(i)rinc/: پێرۆ. ← **دێو و درنج**

درنگانەوە / d(i)ringanewe/: ☜ **زرینگانەوە ـ١**

درنگە / d(i)ringe/: دەنگەناو. زرینگ؛ زرنگە ف جرینگ

درنە / dirne/: ☜ **درمە**

دروان / dirwan/: چاوگ. ١. دووریان ٢. ڕنیان؛ دروێنە کران ‹تا بە داسی دەسی ئەو پالە بەکارەی کوردی/ دڕک و داڵی سەرەڕێ گشتی نەدروێن دەگریم «هێمن»› ف ١. دوختە شدن ٢. درو شدن

دروانـدن / dirwandin/: چاوگ. تێپەڕ. //دروانـدت؛ دەدروێنی؛ بدروێنە// دروێنە کردن ف درو کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدرواندن

دروانەوە / dirwanewe/: چاوگ. ١. دوورینەوە؛ دیسان دوورین ٢. ڕنینەوە ف ١. بازدوختن ٢. درو کردن

دروس / d(i)rus/: ☜ **دروست**

دروست^{1} / d(i)rust/: ئاوەڵناو. درووس؛ دروس؛ دورست: ١. ڕاست؛ ڕەوا ‹قسەی دروست› ٢. ساز؛ بێ‌کەمایەسی ‹وەستا کاری دروستە› ٣. جۆر؛ ئامادە ‹کارەکەت دروست بوو؟› ف ١. درست ٢. کامل؛ بدون نقص ٣. درست

⊡ **دروست بون**: درووس بوون: ١. ساز بوون ٢. جۆر بوون ٣. دروستکار بوون ٤. *[کنایە]* خەوتنی ژن و مێرد پێکەوە ف ١. مُهیا شدن ٢. درست شدن ٣. درستکار بودن ٤. با هم خوابیدن زن و شوهر

دروست کردن: دروس کردن؛ ساز دان: ١. وەدیهێنان ‹ماڵ دروست کردن› ٢. جۆر کردن ‹ئەم کارەم بۆ دروست کە!› ف ١و٢. درست کردن

دروست کردنەوە: ١. چاک کردنەوە ‹ڕادیۆکەم بۆ دروست کەوە!› ٢. دیسانەوە دروست کردن ف ١. تعمیر کردن ٢. دوبارە ساختن

دروست^{2}: ئاوەڵکار. درووس؛ دروس؛ دورست؛ ڕێک؛ بە دروستی ‹ئارامیش دروست ئەو کارەی کرد کە پێمان وتبوو› ف درست

دروستکار / d(i)rustkar/: ئاوەڵناو. دروسکار؛ ڕاستکار؛ ئاڤدەست؛ ئاز؛ جەمتانە؛ کاردرووس؛ دەسپاک؛ بەختەوار؛ ڕاست و دروست؛ بێ‌فڕوفێڵ؛ تایبەتمەندی مرۆی بێ‌لاری و خواری و بێ‌گزی و فزی. هەروەها: **دروستکاری** ف درستکار

دروستکراو / d(i)rustk(i)raw/: ئاوەڵناو. درووسکراو؛ سازکراو ف ساختە

دروستکەرەوە / d(i)rustkerewe/: ناو. ڕەژێدەر ف تعمیرکار

دروستی / d(i)rustî/: ناو. درووسی؛ ڕاستی ف راستی

دروشم / d(i)ruşm/: ناو. ١. بیچم؛ کەسم؛ سەروسیما ٢. ڕۆشنی ٣. ☜ **درۆشم** ف ١. شمایل ٢. فروغ ٣. ☜ **درۆشم**

دروین / dirwîn/: چاوگ. ١. دوورین (بە دەرزی و بەن) ٢. دروێنە کردن (بە داس و ...) ف ١. دوختن ٢. درویدن

دروێن / dirwên/: ☜ **دروێنە**

دروێنە / dirwêne/: ناو. دروێن؛ درەو؛ درێنە؛ دروونە؛ کار و ڕەوتی بڕینەوەی دەغڵ و ڕووەکی کێڵگە و دەشت ف درو

دروێنەکراو / dirwênek(i)raw/: ☜ **دوراو ـ١**

دروێنەوان / dirwênewan/: ناو. درەوان؛ پالە؛

درەوکەر؛ ناندروو؛ ئەوەی درۆینە دەکا 🇮🇷 دروگر

درۆ / d(i)ro/: ناو. درووُ درەو؛ ڤـڕ؛ درێ؛ دەرەو؛ فیشاڵ؛ ئاخلێف؛ قەوانە؛ هـەلآت؛ پـۆت؛ قسـەی هەڵبەستە و ناڕاست کە بە مەبەستی فریودان یـا شوێنەگومکێ دەگوترێ ‹درۆ لـە غـەریبی، تـڕ لـە بیابان! «مەسەل»› 🇮🇷 دروغ

▣ **درۆی تاشراو:** *[مەجاز]* درۆی وەک ڕاست؛ درۆیەک کە وەستایانە سازکرابێ 🇮🇷 دروغ دستەنقاشی

درۆی مەسڵەحەتی: درۆیەک کە بۆ کوژاندنـەوەی بشێوە و وەیشوومە و بەرگری لە گەزن و زیـان دەگوترێ 🇮🇷 دروغ مصلحتی

⊡ **درۆ تاشین:** *[مەجاز]* درۆ نانەوە؛ درۆ هەڵبەستن؛ دروست کردنی درۆ 🇮🇷 دروغ تراشیدن

درۆ داخستن: *[مەجاز]* بڵاو کردنەوەی قسە و باسی درۆ 🇮🇷 دروغ پراکندن

درۆ دان: ☜ **درۆ کردن**

درۆ کردن: درۆ دان؛ ددانـدن؛ درۆ وتـن؛ بـەن بڕین؛ فشە کردن 🇮🇷 دروغ گفتن

درۆ نانەوە: ☜ **درۆ تاشین**

درۆ هەڵبەستن: ☜ **درۆ تاشین**

بە درۆ خستنەوە: خستنە درۆوە؛ ڕوون کردنەوەی درۆی کەسێک کە پێشتر هەڵیبەستووە ‹لەوەی کە بە درۆم خستەوە، دڵـگیر بـوو› 🇮🇷 دروغ آشـکار کردن

بە درۆ دەرچوون: ڕاسـت نـەبوون؛ دەرکـەوتنی ناڕاست بوونی شت، ڕووداو یان هەواڵێک ‹ئـەم خەبەرەش بە درۆ دەرچوو› 🇮🇷 دروغ از آب درآمدن

بە درۆ دەرکردن: بە درۆ زانین؛ بڕوا پێ نـەکردن 🇮🇷 دروغ دانستن

بە درۆ زانین: ☜ **بە درۆ دەرکردن**

خستنە درۆوە: ☜ **بە درۆ خستنەوە**

کەوتنە درۆوە: ☜ **وە درۆ کەوتن**

وە درۆ کـەوتن: کەوتنـە درۆوە؛ درۆی کەسێ ئاشکرا بوون 🇮🇷 دروغ آشکار شدن

درۆباز / d(i)robaz/: ☜ **درۆزن**

درۆبازی / d(i)robazî/: ☜ **درۆزنی**

درۆپ / d(i)rop/: ☜ **دڵۆپ**

درۆپە / d(i)rope/: ☜ **دڵۆپ**

درۆخنای / d(i)roxnay/: چاوگ. هێنانە خارشت و کزە 🇮🇷 بە خارش آوردن

درۆخیـای / d(i)roxyay/: چاوگ. هاتنە خارشـت و کزە 🇮🇷 بە خارش آمدن

درۆ(و)دەلەسە / d(i)ro(w)delese/: نـاو. قسـە و باسی درۆ ‹هەرگیز گوێ بە درۆودەلەسەی خەڵـکی دەمبەتاڵ مەدە!› 🇮🇷 دروغ ـ دونگ

درۆزل / d(i)rozil/: ئاوەڵناو. تۆپچی؛ هووشەبـاز 🇮🇷 دروغگو؛ لافزن

درۆزن / d(i)rozin/: ئاوەڵـناو. درۆبـاز؛ درۆکـەر؛ درەوکەر؛ درۆزە؛ دەرەویـن؛ دەرەوێـرە؛ ڤـڕۆکەر؛ هۆفاڵ؛ کەلاج؛ فیشاڵباز؛ فشەکەر؛ ڕاستنەبێژ 🇮🇷 دروغگو

درۆزنە^{١} / d(i)rozne/: ناو. ١. ئـێش و ئـازارێ کـە دێـت و دەڕوا ٢. سـەرەتای هێڵـی ناوەڕاسـتی سمت ‹شـالوارێکی پۆشـیبوو، دادەنـەوی درۆزنـەی قنگی دیار بووا› 🇮🇷 ١. درد و آزاری کە پایـدار نیسـت ٢. ابتدای خط وسط باسن

درۆزنە^{٢}: ئاوەڵناو. تایبەتمەنـدی ئـاوێ کـە هـاوین وشک دەکـا ‹هانـە درۆزنـە› 🇮🇷 ویژگـی چشـمەی فصلی

▪ **درۆزنە**^{٣}: پاشەوشە. ناڕاست؛ درۆیـی ‹دایکەدرۆزنـە؛ شەکرەدرۆزنە› 🇮🇷 کاذب

درۆزنی / d(i)roz(i)nî/: ناو. درۆبازی؛ فیشاڵـبازی 🇮🇷 دروغگویی

درۆزە / d(i)roze/: ☜ **درۆزن**

درۆسـازی / d(i)rosazî/: نـاو. درۆزنی؛ کـاری هەڵبەسـتن و ئامـادە کـردنی قسـەی درۆ 🇮🇷

دورغ‌سازی

درۆسای / d(i)rosay/: چاوگ. ڕوان 🇮🇷 رویدن

درۆست / d(i)rost/: ئاوەڵکار. بێ‌سۆ؛ بێ‌گومان؛ بێ‌شک؛ به دڵنیاییەوە 🇮🇷 بی‌گمان

درۆسنای / d(i)rosnay/: چاوگ. ڕواندن 🇮🇷 رویانیدن

درۆسیای / d(i)rosyay/: چاوگ. ڕوان 🇮🇷 رویدن

درۆش / d(i)roş/: ☜ **درەوش-۱**

درۆشم / d(i)roşm/: ناو. دروشم؛ نیشانەی تایبەتی 🇮🇷 آرم

درۆشملێدراو / d(i)roşmlêd(i)raw/: ناو. نیشانکرد؛ نیشان‌کراو 🇮🇷 علامت‌گذاری شده

درۆشن / d(i)roşin/: ئاوەڵناو. بریقەدەر؛ بەدرەوشین 🇮🇷 درخشان

درۆشنای / d(i)roşnay/: ☜ **درەوشاندن**

درۆشە / d(i)roşe/: ناو. ۱. وشە؛ وتە ۲. داروبار ۳. درم؛ پەتا؛ ئاهۆ ٤. بریقە؛ درەوشە ٥. لوولاک 🇮🇷 ۱. کلمه ۲. تندرستی ۳. بیماری واگیر ۴. درخشش ۵. استخوان ساق

درۆشیان / d(i)roşyan/: ☜ **درەوشان**

درۆشیای / d(i)roşyay/: چاوگ. درەوشای؛ درەوشان 🇮🇷 درخشیدن

درۆشین / diroşîn/: ☜ **درەوشان**

درۆشێ / d(i)roşê/: ناو. ئێسکی بەلەک تا سەر گوێزنگ 🇮🇷 استخوان ساق تا قوزک

درۆکامین / d(i)rokamîn/: ☜ **درۆیین**

درۆکەر / d(i)roker/: ☜ **درۆزن**

درۆهەڵبەست / d(i)rohełbest/: ناو. ساختەکار؛ فیشاڵباز 🇮🇷 دروغگو

درۆیی / d(i)royî/: ئاوەڵناو. ۱. خەیاڵی؛ ناکردنی؛ نەشود ۲. ساختە؛ هەڵبەستراو 🇮🇷 ۱. خیالی ۲. جعلی؛ ساختگی

درۆیین / d(i)royîn/: ئاوەڵناو. درۆیی؛ درۆکامین؛ درۆیینە؛ بەدەڵ 🇮🇷 دروغین؛ بدلی

درۆیینە / d(i)royîne/: ☜ **درۆیین**

درووˈ / d(i)rû/: ☜ **درۆ**

- **دروو**ˈˈ: پاشەوشە. ـ دوور: ۱. دۆزەر ‹بەرگ‌درووە› ۲. درەوکراو ‹دەست‌درووە› 🇮🇷 ۱. ـ دوز ۲. درو شده

درووب / d(i)rûb/: ناو. درووف؛ وێکچوویی؛ وەکیەکی 🇮🇷 شباهت

درووباندن / d(i)rûbandin/: چاوگ. شباندن؛ وێچواندن؛ وەک ئەو زانین 🇮🇷 تشبیه کردن

درووخان / d(i)rûxan/: چاوگ. درووخیان: ۱. خورانی گەروو ۲. بەر بوونی مێرووی وەک زەردەواڵە 🇮🇷 ۱. خاریدن گلو ۲. هجوم آوردن حشرات مانند زنبور

درووخاندن / d(i)rûxandin/: چاوگ. درووخانن؛ بەردان و هان دانی مێرووی وەک زەردەواڵە 🇮🇷 چوب در لانەی زنبور کردن

درووخانن / d(i)rûxanin/: ☜ **درووخاندن**

درووخە / d(i)rûxe/: ناو. خورووی لەش 🇮🇷 خارش

درووخیان / d(i)rûxyan/: ☜ **درووخان**

دروود / d(i)rûd/: ناو. سەڵوات 🇮🇷 صلوات

درووس / d(i)rûs/: ☜ **دروست**

⊡ **درووس بوون** ☜ **دروست بوون**

درووس کردن ☜ **دروست کردن**

درووسکار / d(i)rûskar/: ☜ **دروستکار**

درووسکراو / d(i)rûsk(i)raw/: ☜ **دروستکراو**

درووسکەردە / d(i)rûskerde/: ئاوەڵناو. دروستکراو؛ سازدراو 🇮🇷 ساخته

درووسی / d(i)rûsî/: ☜ **دروستی**

درووشە / d(i)rûşe/: ناو. ۱. دار؛ درەخت ۲. وەبا؛ چاوقوولکە 🇮🇷 ۱. درخت ۲. وبا

درووڤ / d(i)rûv/: ☜ **درووب**

درووله / d(i)rûle/: ناو. مەشکۆڵە؛ دۆدانە؛ دوانە 🇮🇷 مَشک کوچک دوغ

دروومان / d(i)rûman/: ناو. دوورمان؛ کـار و ڕەوتی جل دروون؛ دوورین ☰ دوختودوز

دروومانکـار / d(i)rûmankar/: نـاو. بـەرگدروو؛ بەرگدوور؛ جلدروو؛ خەیات ☰ خیاط

دروون / d(i)rûn/: چاوگ. تێپەڕ. //درووت؛ دەدرووی؛ بـدروو// دوورین: ۱. تەقەڵ لە شـت دان ‹تـەمای وەیانـە ڕاپـەڕن، ببـزوون/ لێـوی دوژمـنی هـەرزەگۆ بـدروون «هـێمن»› ۲. دروانـدن؛ دروێنـە کـردن ‹کورد گیایەکە هەر چەندی بیـدروون/ هەڵـدەداتەوە دیسان هەڵەسـوون «هـێمن»› ☰ ۱. دوختن ۲. درو کردن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدروون

دروونـای / d(i)rûnay/: چـاوگ. دروانـدن ☰ درو کردن

دروونە / d(i)rûne/: ☜ **دروێنە**

دروونـەوە / d(i)rûnewe/: چاوگ. تێپەڕ. //درووتـەوە؛ دەدروویەوە؛ بدرووەوە// دوورانەوە؛ دوورینەوە: ۱. دروێنە کـردن؛ چـنین بـە داس ۲. پێکـەوەنانی شتی دڕاو بە تەقـەڵ ‹چـاکی سـینەم بـۆچی ئـەو خەیاتە نایدروێتەوە/ چاوی بیماری وجوودی کردمـە دەرزی و دەزی «حـاجی قـادر»› ☰ ۱. درویـدن بـا داس ۲. بازدوختن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدروونەوە

دروویای / d(i)rûyay/: چاوگ. دروان ☰ درو شدن

درە / d(i)re/: ناو. هـەرک؛ ئـەو دەغڵـەی کـە بـۆ تۆوی جیا دەکەنەوە ☰ غلّەی ویژەی بذر

درەخت / dirext/: ناو. دار؛ درخت؛ درووشـە؛ ڤـەنا؛ ڕوەکی هەمیشەیی لە چێو، بە لانی کـەم شـەش میتر بەرزی و لقوپۆی چەترئاسا لە سـەریەوە ☰ درخت

درەخـت و دەوەن / dirext û dewen/: نـاو. دار و دەون؛ بێشە و دارستان (زۆرتر چڕ) ‹بۆنی درەخت و دەوەنـی ناو کێو/ تازەی کردەوە نیو گیانی سەر لێو «گۆران»› ☰ درخت و بوته

درەختی / dirextî/: ناوەڵناو. داری؛ پێوەندیدار یـان سەر بە دارەوە ‹سێوی درەختی› ☰ درختی

درەخشـان / d(i)rexşan/: ناوەڵـناو. بـەدرەوشـە؛ درۆشـن؛ ڕۆشـن؛ شـەوقدار؛ ڕوونـاک؛ خـەڕڕا؛ تەیسۆک؛ تەیسان؛ ڕووناهیدەر؛ بە درەوشین؛ بـە بریقە؛ بە تابشتی نوورانییەوە ☰ درخشان

درەخشـانەوە / d(i)rexşanewe/: چـاوگ. درەخشینەوە؛ بریقە دان ☰ درخشیدن

درەخشیان / d(i)rexş(i)yan/: ☜ **درەوشان**

درەخشینەوە / d(i)rexşînewe/: ☜ **درەخشانەوە**

درەشە / d(i)reşe/: ☜ **درەوش-۱**

درەغ / d(i)reğ/: نـاو. شـەنکێش؛ چـەوکێش ☰ شنکش

درەم / d(i)rem/: ناو. ۱. سێ بەش لە چوار بەشـی مسقاڵ ۲. کێشێک بەرانبـەری بیسـت گـرەم ۳. کێشێک بەرانبەری نیو کیلۆ ٤. ☜ **درهەم** ☰ ۱. هجده قیـراط ۲. بیسـت گـرم ۳. نـیم کیلـو ۴. ☜ **درهەم**

درەنگ^{1} / d(i)reng/: ناو. ۱. دێر؛ دێـرس؛ کـاتێکی درێژخایەن ‹تا کەی خەمی زوو کۆچ دەکـەم و دێـر هاتم/ مەی تێکە وەخۆین درەنـگ و زووی پـێناوێ «هـەژار، *چوارینـەکانی خـەییام*»› ۲. دێرهـات؛ دواکەوت؛ کار و ڕەوتی دوا کەوتن و دوا خسـتن ‹تاژدین لە نیاز گەیی بـەبێ درەنـگ/ دی بەسـیەتی کات و دڵ بکا تەنگ «هەژار، *مەموزین*»› ۳. دۆخـی وە دوا کەوتن ☰ ۱و۲. دیر ۳. تأخیر

درەنگ^{2}: ناوەڵـناو. دێـر؛ درەنگـان ‹ئەگـەرچی شـەو درەنگە، ساقی بۆم تێکە کـەمێکیتـر/ کـەوا ئەمشـەو سەری هەڵدا لە ناخمـدا خـەمێکیتـر «هـێمن»› ☰ دیروقت

درەنگ^{3}: ناوەڵکار. دێر ‹دێر هات و درەنگ چـوو› ☰ دیر

درەنگـان / d(i)rengan/: ئاوەڵـکار. کـاتێکی دێـر ‹شەتەک درا لە دار درەنگانـی شەو/ لاوێک لـە سـەر ڕزگار بوونی وەتەنی «هێمن»› ☰ دیرگاه

درەنگـانێ / d(i)renganê/: ئاوەڵـکار. تاریکـان؛ لـە سەرەتای شەودا؛ کاتی شێوان ☰ هنگام غروب

درەنگی / d(i)rengî/: ☜ **دێری**

درەو / d(i)rew/: نـاو. ١. دروێنە ٢. ☜ **درۆ** ☰ ١. درو ٢. ☜ **درۆ**

درەوان / d(i)rewan/: ☜ **دروێنەوان**

درەوسای / d(i)rewsay/: چاوگ. ڕوان ☰ روییدن

درەوش / d(i)rewş/: نـاو. ١. درەوشـە؛ درەشـە؛ درۆش؛ درێشـە؛ درێشـک؛ درپشـە؛ دەرزی دەسـکداری چـەرم کـون کـردن ٢. بریقـە؛ تروسکە ☰ ١. درفش پینەدوزی ٢. درخشش

درەوشـان / d(i)rewşan/: چـاوگ. دروشـیان؛ دروشین؛ درەوشین؛ درەخشیان؛ درەوشـانەوە ☰ درخشیدن

درەوشاندن / d(i)rewşandin/: چاوگ. درۆشـنای؛ درەوشین ☰ درخشاندن

درەوشـانەوە / d(i)rewşanewe/: چـاوگ. تێـپـەڕ. //درەوشـایەوە؛ دەدرەوشـییەوە؛ بدرەوشـێوە// درەوشـیانەوە؛ درەوشـینەوە؛ درەخشـیان؛ درەخشـانەوە؛ درەخشـینەوە؛ زەڕقـین: ١. تروسکانەوە؛ برووسکانەوە؛ شەوق دان؛ زەڕیقـین ‹چراکانی شار دەدرەوشانەوە› ٢. بریقانـەوە؛ بریقـە دانەوە؛ شەوق دانـەوە ‹چـاوی لـە تـاریکی شـەودا دەدرەوشاوە› ٣. *[مەجاز]* کـارێکی بـەرچاو کـردن ‹هیوا ئەمشەو لە کۆنسێرتدا چـاک درەوشـایەوە› ☰ ١تا٣. درخشیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: درەوشاوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەدرەوشانەوە

درەوشای / d(i)rewşay/: ☜ **درۆشیای**

درەوشـە / d(i)rewşe/: نـاو. برووسـکە؛ بریسـکە؛ چروسـکە؛ تروسـکە؛ تیسـکە؛ وریشـە؛ ورشـە؛ چۆنیـەتی درەوشـانەوە ‹درەوشـەی خـۆر› ☰ درخشش

درەوشـەدار / d(i)rewşedar/: ئاوەڵـناو. بریکـەدار؛ ورشەدار؛ وریشەدار ☰ برّاق

درەوشـیانەوە / d(i)rewş(i)yanewe/: ☜ **درەوشانەوە**

درەوشین / d(i)rewşîn/: ☜ **درەوشان**

درەوشینەوە / d(i)rewşînewe/: ☜ **درەوشانەوە**

درەوکەر١ / d(i)rewker/: ☜ **دروێنەوان**

درەوکەر٢: ☜ **درۆزن**

درهـەم / dirhem/: نـاو. درەم؛ دێرهـەم: ١. *[کـۆن]* یەکەی پارەی زۆرێک لـە وڵاتـانی ئیسـلامی لـە ڕابردوودا ٢. یەکەی پارەی ئیمـاراتی عـەرەبی و مەراکیش ☰ ١و٢. درهم

دری / d(i)rî/: لێل. ← **دریبەردە**

دریا / dirya/: ☜ **درگا**

دریان / diryan/: ☜ **دران**١

دریانە / diryane/: ☜ **درگانە**

دریبـەردە / d(i)rîberde/: ئاوەڵـناو. شـەرمەزار؛ شەرمسـار؛ شـەرمەندە؛ سەرشـۆڕ؛ ڕووزەرد؛ خەجاڵەتبار؛ فەدیکار ☰ شرمسار

دریچە / d(i)rîçe/: نـاو. ١. کولانـە لـە دیـواردا ٢. بۆتە؛ ئامرازی زێڕ و زیو تێدا تواندنەوە ☰ ١. روزنە؛ دریچە ٢. بوتەی ریختەگری

دریژ / d(i)rîj/: ☜ **درێژ**

دریسمە / d(i)rîsme/: نـاو. ڕێسمە؛ پاژنەی درگا ☰ پاشنەی در

دریشە / d(i)rîşe/: ☜ **درەوش-١**

دریڤ / d(i)rîv/: ☜ **دراو-١**

دریۆزەکەر / diryozeker/: ☜ **دەرۆزەکەر**

درێ / d(i)rê/: ☜ **درۆ**

درێـخ١ / d(i)rêx/: نـاو. درێخـی؛ درێـغ؛ درێغـی؛

کۆتایی؛ کەمتەرخەمی 🇮🇷 قصور؛ کوتاهی

⊡ **درێخ کردن:** ١. گوێ پێ نەدان ‹بۆ درێخت کرد؟› ٢. نەدان؛ نەدانی شتێ بەتایبەت بە ئەمانەت ‹هەرچیت لێم بوێ، بەو مەرجەی بمبێ، درێخ ناکەم› 🇮🇷 ١. کوتاهی کردن ٢. در اختیار نگذاشتن

درێخ٢: دەنگ. درێغ؛ خۆزگە؛ بریا ‹درێخ جە خاودا شامار بگەستام/ چەنی بێبەینەت، بەینەت نەبەستام «بێسارانی»› 🇮🇷 دریغا

درێخی / d(i)rêxî/: ☜ **درێخ١**

⊡ **درێخی کردن:** گوێ پێ نەدان ‹لەم کارەدا درێخی مەکە!› 🇮🇷 کوتاهی کردن

درێـژ / d(i)rêj/: ئاوەڵناو. درێـژ: ١. بە لایەکدا کێشراو ٢. *[پلار]* بالابەرز ٣. دوور و درێژ؛ درێژەدار ‹چیرۆکی درێژ› ٤. بە درێژایی زۆرەوە ‹بەنی درێژ› 🇮🇷 ١. دراز ٢. بلندقد ٣و ۴. طولانی

▣ **درێژ تا نێوارە:** *[پلار]* زۆر درێژ و پێنەکەوتوو (مرۆ) 🇮🇷 بسیار دراز و بی‌قواره

⊡ **درێژ بون:** درێژ بوونەوە: ١. درێژەو بوون ٢. ڕازان؛ ڕاکشان؛ پاڵ کەفتن ‹درێژ دەبوون و هەڵدەستانەوە/ لە ناو شینکەدا دەتلانەوە «هێمن»› ٣. *[کنایە]* مردن 🇮🇷 ١. دراز شدن ٢. دراز کشیدن ٣. مُردن

درێژ بونەوە: ١. ماوە زیاد کردن؛ ماوەی زۆر پێچوون ٢. ☜ **درێژ بون** 🇮🇷 ١. بە درازا کشیدن ٢. ☜ **درێژ بون**

درێژ کردن: ١. لە دوا دان ٢. ماوە پێدان ٣. لە سەر زەوی ڕاکێشان 🇮🇷 ١. تفصیل دادن ٢. درنگ کردن ٣. بر زمین دراز کردن

درێژ کردنەوە: ١. لە کورتییەوە لە دوا دان ٢. *[مجاز]* پتر لە پێویست قسە کردن 🇮🇷 ١. درازتر کردن ٢. تفصیل دادن

درێژا / d(i)rêja/: ☜ **درێژایی**

درێژاودرێژ١ / d(i)rêjawd(i)rêj/: ئاوەڵناو. درێژەکی؛ پێوەندیدار بە درێژییەوە ‹ماڵی درێژاودرێژ› 🇮🇷 طولی

درێژاودرێژ٢: ئاوەڵکار. بە درێژادا؛ بە درێژیدا؛ بە باری درێژاییدا ‹پارچەکە درێژاودرێژ ببڕە› 🇮🇷 اندکی دراز

درێژاهی / d(i)rêjahî/: ☜ **درێژایی**

درێژایی / d(i)rêjayî/: ناو. درێژی؛ درێژا؛ درێژاهی: ١. درێژترین لا یان باری شتێک ‹قاڵییەکە بە درێژاییدا داخە!› ٢. ئەندازەی کێشراوی یان درێژی شتێ بە پێی یەکەی پێوانەی درێژایی ‹درێژایی ئەم دیوە چوار میترە› 🇮🇷 ١و٢. درازا

درێژبو / d(i)rêjbû/: ئاوەڵناو. وەرانتا؛ هەڵاژیاگ 🇮🇷 درازکشیده

درێژخایەن / d(i)rêjxayen/: ئاوەڵناو. درێژخایێن؛ زۆرخایێن: ١. بە ماوەی زۆرەوە ‹سەخت و ناهەموارە ئەم ڕێگایە، کوردی کۆڵنەدەر!/ بۆ خەباتێکی درێژخایەن گوڕ و تینم دەوێ «هێمن»› ٢. زۆر کاتگر 🇮🇷 ١. بلندمدت ٢. بسیار وقت‌گیر

درێژخایێن / d(i)rêjxayên/: ☜ **درێژخایەن**

درێژدادڕ / d(i)rêjdadiř/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زۆربڵێ؛ چەقەسرۆ 🇮🇷 پرگو؛ وراج

درێژدادڕی / d(i)rêjdad(i)řî/: ناو. *[پلار]* زۆروێژی؛ چەنەبازی 🇮🇷 پُرگویی؛ رودەدرازی

درێژداهۆڵ / d(i)rêjdahoł/: ئاوەڵناو. *[پلار]* درێژی لاواز 🇮🇷 دراز لاغراندام

درێژڕاکشاو / d(i)rêjřak(i)şaw/: ئاوەڵناو. تلار؛ هەڵاژیاگ؛ خۆ درێژکردوو 🇮🇷 درازکشیده

درێژکۆڵە١ / d(i)rêjkołe/: ناو. درێژووکە؛ لاکێش؛ لاکێشە؛ تەشک؛ بیچمێکی تەختی هیندسی چوارلاسک، کە لاسکەکانی بەرامبەر یەکسان و هاوشانن 🇮🇷 مُستطیل

دریژکۆڵە۲: ئاوەڵناو. کەمێک درێژ ☰ اندکی دراز

درێژن / d(i)rêjin/: ☜ **درێژە**

درێژنوسی / d(i)rêjnûsî/: ناو. ۱. بـارودۆخی زۆر نووسین و پەراوێز و پیارزگ هەڵبەستن ۲. کاری نووسـینی ڕسـتەی درێـژ و هەناسـەبڕ ☰ ۱و۲. درازنویسی

درێژنـە / d(i)rêjne/: ناو. ڕۆچن؛ ڕۆچنە ☰ روزنەی بام

درێژووکە / d(i)rêjûke/: ☜ **درێژکۆڵە**۱

درێژە / d(i)rêje/: ناو. درێژن؛ تـرەک: ۱. پاشـکۆ؛ پاشماوە؛ بەشێ لە شـتێک کـە بـە دوای بەشـی سـەرەتاییەوە دێ ‹درێـژەی چـیرۆک› ۲. کـار و ڕەوتی لەسەرڕۆیشـتن؛ شـوێن کـەوتنی کـارێ ‹درێژەی بە خوێندن دا› ☰ ۱. دنباله ۲. ادامه

▣ **درێژە پـێ دان**: ۱. لـە سـەر قسـە ڕۆیشـتن ۲. شوێن گرتن؛ دەست هەڵنەگرتن ☰ ۱. تفصـیل دادن سخن ۲. ادامه دادن

درێـژە دان: دۆماندن؛ لە سەر ڕۆیشـتن ☰ ادامـە دادن

درێژە سەندن: ☜ **درێژە کێشان**

درێژە کێشان: بـەردەوام بـوون؛ درێـژە سـەندن؛ دوایی نەهاتن و لە گەڕاندا بوون ‹قسە کردن تـا نیوەی شەو درێژەی کێشا› ☰ ادامه یافتن

درێژە هەبون: کۆتایی نەهاتن؛ بـەردەوام بـوون؛ نەبڕانەوە ☰ ادامه داشتن

درێـژەدار / d(i)rêjedar/: ئاوەڵـناو. هێشـتا کۆتـایی پێ نەهاتوو ☰ دنبالەدار؛ ادامەدار

درێژی / d(i)rêjî/: ناو. درێژایی؛ دۆخ یان چۆنیەتی درێژ بوون ☰ درازی

درێشک / d(i)rêşk/: ☜ **درەوش-۱**

درێشۆکە / d(i)rêşoke/: ☜ **دوریشی**

درێشووشک / d(i)rêşûşk/: ☜ **درێشووشکە**

درێشووشکە / d(i)rêşûşke/: نـاو. درێشووشک؛ چـز ☰ نیش

درێشووکە / d(i)rêşûke/: ناو. زمانی مار ☰ زبان مار

درێشە / d(i)rêşe/: ☜ **درەوش-۱**

درێغ / d(i)rêğ/: ☜ **درێخ**

درێغی / d(i)rêğî/: ☜ **درێخ**۱

درێلە / d(i)rêle/: ناو. گیایەکە ☰ گیاهی است

درێڵ / d(i)rêł/: ناو. بەهرەمە ☰ دریل

درێڵی / d(i)rêłî/: نـاو. ڕوەکێکـی خۆڕسـکە لـە تیرەی چەقچەقە، ۳-٤ سانتی‌میتر بـەرز دەبـێ، چـەن گوڵـی زەردی ڕوون لـە سـەر پۆپەکـەی دەڕوێ، مێشەنگوین زۆری حـەز لێیـە ☰ گیـاهی است از تیرەی کاسنیان

درێنە / d(i)rêne/: ☜ **دروێنە**

دڕ۱ / diř/: ↓

▣ **دڕ پێدان**: ۱. گوشاد کـردن؛ پـان کردنـەوەی بەرایی شتێ ۲. خۆ بە ئاپۆرەی خەڵکدا کـردن و ڕێبـاز کـردن ‹دڕی بـە خەڵـکەکە دا و هاتـە ژووری› ☰ ۱. وسعت بخشیدن ۲. باز کردن راه در میان تودەی مردم

دڕ دان: ڕێگە کردنەوە لە ناو حەشامات ☰ راه باز کردن در شلوغی

دڕ۲: ئاوەڵـناو. ۱. دڕنـدە؛ دڕننـە؛ دوڕوننـە؛ دڕنـە؛ دەهبە؛ تێـروو؛ ڕاور؛ بـە تایبەتمەنـدی و توانـای دڕندە بوونەوە ‹سەگی دڕ› ۲. *[مەجاز]* زبر؛ نەترسی بەدفـەڕ ‹پیـاوێکی دڕە› ۳. بـەهێزی ڕەنگـی لـە نیگارکێشیدا (وەک: ڕەش و شین) ٤. دڕک؛ دڕوو ‹فڕێی دا دڕ و داڵی جەور و جەفا/ چەقاندی لە جێی باغی سولح و سەفا «هەژار، *ئاڵەکۆک*»› ☰ ۱. درنـده ۲. پرخاشگر ۳. پرقدرت (رنگ در نقاشی) ۴. خار

• **دڕ**۳: پاشەوشە. بدڕ ‹دە لە کەریکیش بپرسن: گورگت دیوە؟ کەردڕ نەبێ؟ «پەشێو»› ☰ درنده

دڕاجە / d(i)řace/: ☜ **دوڕەگ**

دڕان / d(i)řan/: چـاوگ. تێنەپـەڕ. //دڕای؛ دەدڕێـی؛

بدڕێ// دڕیان: ۱. شڕ بوون؛ لێک بوونەوە ‹بیکە بەر دیبایی نەزمم تا قیامەت نادڕێ/ چونکە ئەبکاری مەعانی تار و پۆیی ڕستووە «حاجی قادر»› ۲. *[مەجاز]* ئێرەیی پێبردن ‹کە من سەرکەوتم، خەریک بوو بدڕێ› ۳. *[مەجاز]* خۆ خواردنەوە ‹کوانێ؟ لە کوێیە ببینێ بەزمم؟/ بدڕێ دوژمنی خوێڕی، مەغروور «هێمن»› ٤. *[مەجاز]* دەرکەوتن؛ هەموو پێ زانین ‹هێندەی پێ نەچوو قسەکە دڕا و مەعلووم بوو پێشەوا و ... لە چوارچرا لە دار دڕاون «هێمن، *تاریک و ڕوون*»› ▤ ۱. پارە شدن ۲. حسادت کردن ۳. خودخوری کردن ۴. برملا شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: دڕاو/ چاوگی نەرێنی: نەدڕان

دڕاندن / d(i)řandin/: چاوگ. تێپەڕ. //دڕاندت؛ دەدڕێنی؛ بدڕێنە// دڕانن؛ لەت کردن؛ شڕ کردن ▤ پارە کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدڕاندن

دڕانن / d(i)řanin/: ☜ **دڕاندن**

دڕاو / d(i)řaw/: ئاوەڵناو. دڕیاگ؛ دڕیاو؛ لە بەر یەک چوو ‹ئەرێ ئەی تاوی هاوینی هەژاران!/ بکە ڕەحمێ بە سەربەرگی دڕاوم «ئاوات»› ▤ پارە

دڕاوی / řawî(d(i/: ناو. دڕیاگی؛ شڕ و لەتی ▤ پارگی

دڕدوک / dirduk/: ئاوەڵناو. دڕدۆک؛ هەڵقورتێن؛ خۆتێهەڵقوتێن؛ خشپن؛ خت‌پشکەر؛ لاپرەسەن؛ لاپلەرسەنگ؛ لاپلار؛ لاپواز؛ لاوەلا؛ لابەلا؛ هۆگری خۆ هەڵقوتاندنە ناو کاری وا کە فڕی بە سەرییەوە نەبێ ▤ فضول

دڕدۆک / dirdok/: ☜ **دڕدوک**

دڕدۆنگ / dirdong/: ئاوەڵناو. دوودڵ؛ بەگومان ▤ دودل

دڕدۆنگی / dirdongî/: ناو. دڵێ ـ دڵێ؛ سێ و دوو؛ شک؛ گومان ▤ شک

دڕدەی / dirdey/: ☜ **دڕیەی ـ۲**

دڕک / diř(i)k/: ناو. چقڵ؛ دڕوو؛ دڕی ▤ خار

دڕکاڵ / dirkał/: ☜ **دڕکاوی**

دڕکاوی / diř(i)kawî/: ئاوەڵناو. دڕکدار؛ دڕکین؛ دڕاوی؛ دڕکینە؛ چقڵاوی؛ بەچقڵ؛ دڕکاڵ؛ دڕکۆڵ؛ پڕدڕک ▤ خاردار

دڕکدار / dirikdar/: ☜ **دڕکاوی**

دڕکوداڵ / dirik û dał/: ناو. گیا و دڕووی بابردەڵەی وشک ‹وە ڕووژ دەسکەنەی دڕکوداڵ ئەکەم/ وە شەو ژمارەی وردەخاڵ ئەکەم «فولکلۆر»› ▤ خار و خاشاک

دڕکۆڵ / dirkoł/: ☜ **دڕکاوی**

دڕکە / dirke/: ناو. جۆرێ زیپکە، سەری وەک نووکی دەرزی وایە ▤ نوعی جوش

دڕکەئاسنینە / dirke'as(i)nîne/: ناو. دڕکەڵەوێ؛ گیایەکی گەڵاپانی دڕکاوییە ▤ گیاهی خاردار

دڕکەبا / dirkeba/: ناو. دڕکەکەرە؛ دڕکەولاخ؛ دڕکەپووشین؛ ئارێشوو؛ حەشەکوژە؛ دڕەهەڕی؛ ڕوەکێکی یەکسالانە، گەڵاکانی درێژ و پەل پەلە و لە سەرەوە گوڵێکی شینی گەورە دەر دەکا ▤ کنگر فرنگی

دڕکەبوڵینە / dirkebûłîne/: ☜ **دڕووەشینە**

دڕکەپەتک / dirkepet(i)k/: ناو. پەتێکی سپی کۆئەندامی دەماریی ناوەندییە، لە کونی پاشە سەرەوە تا دووهەمین بڕبڕەی کەمەر درێژە دەستێنێ ▤ طناب نخاعی

دڕکەجاڕ / dirkecař/: ناو. دڕکەزار؛ دڕکەسان؛ دڕکەلان؛ دڕووەلان؛ جێگەی دڕوان؛ شوێنی پڕچقڵ ▤ خارزار

دڕکەخەنجەر / dirkexencer/: ناو. تۆسی؛ تیس؛ کەرتەشی ▤ اشنان

دڕکەدزی / dirked(i)zî/: ناو. تەلووک؛ زینە ▤ خارِ پرچین

دڕکەدوو / dirkedû/: ☜ **دانەوێڵە**

دڕکەدەرزی / diřkederzî/: ناو. دڕووەبزمارە ■ خار زرد؛ خار شیری

دڕکەدەوا / diřkedewa/: ☜ **دڕەدەوا**

دڕکەزار / diřkezar/: ☜ **دڕکەجاڕ**

دڕکەزە / diřkeze/: ☜ **دڕکەزی**

دڕکەزی / diřkezî/: ناو. دڕکەزە؛ ولەتس؛ پنچکە دڕکێکە دەیکەنە پەرژین ■ خاری برای پرچین

دڕکەژاڵ / diřkejał/: ناو. حوشترالۆک؛ وشترخۆرە؛ شیرحوشتر؛ وشتردڕک؛ ستری‌شینک؛ کولەواڕ؛ یانداخ؛ عەگول؛ عاگول؛ کاویر؛ بنەگیایەکی گەلاجووتی دوور لە یەکە بە دڕکی دریژ و سەوزەوە، ماکێکی شیرین بە ناوی ترەنجەبین دەدەڵێنێ ■ خارشتر

دڕکەسان / diřkesan/: ☜ **دڕکەجاڕ**

دڕکەکەرە / diřkekere/: ☜ **دڕکەبا**

دڕکەکەوە / diřkekewe/: ناو. دڕکەمریەم؛ دڕکەبوولینە؛ گیایەکی ۱-۲ ساڵەیە، لە ۳۰ تا ۲۰۰ سانتی‌میرت بالا دەکا، گەڵاکانی چوارگۆش یان نیزەییە، گوڵ تۆپێکی سوور ـ بنەوش لە ترۆپکی لاسقەکەیدا دەڕوێ ■ خار مریم

دڕکەگورزە / diřkegurze/: ناو. کەرتەشی؛ گورزەگیا ■ خارشکر تیغال

دڕکەڵان / diřkełan/: ☜ **دڕکەجاڕ**

دڕکەڵەوێ / diřkełewê/: ☜ **دڕکەناسینە**

دڕکەوڵاخ / diřkew(i)łax/: ☜ **دڕکەبا**

دڕکین / diřkîn/: ☜ **دڕکاوی**

دڕکینە¹ / diř(i)kîne/: ناو. *[مەجاز]* جووجکی تازە تووک‌لێهاتوو ■ جوجەی سیخ‌پر

دڕکینە²: ☜ **دڕکاوی**

دڕگە / diřge/: ناو. ۱. ☜ **دوڕگە** ۲. کەند؛ ئاودڕ ■ ۱. ☜ **دوڕگە** ۲. کنداب

دڕن¹ / diřin/: ناو. ۱. بۆنی تەگە لە کاتی تێبەردانیدا ۲. بۆنی ماسی ۳. بۆنی گرانی لەش ■ ۱. بوی تکه ۲. بوی ماهی ۳. شماگند

دڕن²: ↓

▣ **دڕن دان**: ڕێگە باز کردن ■ جا باز کردن

دڕناڵ / diřnał/: ناو. دڕناو: ۱. بوودڕ؛ کەندالی ئاودڕ ۲. نۆکەند؛ کەنداو ۳. خەلیج ■ ۱. آبکند ۲. کانال ۳. خلیج

دڕناو / diřnaw/: ناو. دەلاو؛ دڕناڵ؛ کەنداو؛ خەلیج؛ پێشەوەچوویی ئاوی دەریا لە وشکانیدا ■ خلیج

دڕنای / diřnay/: چاوگ. دڕین؛ دڕاندن ■ پارە کردن

دڕندانە / d(i)řindane/: ئاوەڵکار. وەحشییانە؛ بە دڕندەیی ■ وحشیانە

دڕندایەتی / diřindayetî/: ناو. دۆخ یان چۆنیەتی دڕندە بوون ■ درندەخویی

دڕندە / d(i)řinde/: ئاوەڵناو. دڕ؛ دڕنە؛ دوڕونە؛ دڕوندە؛ دەعبە؛ تیروو؛ ڕاوڕ؛ بە تایبەتمەندی و توانای دڕ بوونەوە ■ درندە

دڕندەیی / d(i)řindeyî/: ناو. دڕنەیی؛ هۆڤینی؛ هۆڤیتی ■ وحشیگری

دڕنە / d(i)řinne/: ☜ **دڕندە**

دڕنەیی / d(i)řinneyî/: ☜ **دڕندەیی**

دڕنە / diřne/: ☜ **دڕ²ـ۱**

دڕواوی / diřuwawî/: ئاوەڵناو. خاردار؛ دڕکاوی؛ بەچقل ■ خاردار

دڕوندە / d(i)řunde/: ☜ **دڕندە**

دڕوەدەوا / diřwedewa/: ☜ **دڕەدەوا**

دڕۆپ / d(i)řop/: ☜ **دڵۆپ**

دڕۆک / d(i)řok/: ناو. کەڵپ؛ کەڵوە؛ گیرکە؛ ددانی تیژی دڕندە ■ ناب درندە

دڕۆم / d(i)řom/: ناو. درم؛ پەتا؛ ئازار؛ ئاهۆ؛ دروشە ■ بیماری واگیر

دڕوو / d(i)řû/: ☜ **دڕک**

⊡ **دڕو کردن:** دڕک کۆ کردنەوە 🇮🇷 خار کندن

دڕو لە پای کەسێ دەرهێنان: /کینایە/ دڕوو لە لەشی کەسێ کردنەوە؛ بە هانای کەسێکەوە چوون 🇮🇷 خار از پای کسی کندن

دڕو لە لەشی کەسێ کردنەوە: ☜ **دڕو لە پای کەسێ دەرهێنان**

دڕوله / d(i)řûle/: ☜ **دڕومامیلکه**

دڕومامیلکه / d(i)řûmamîlke/: ناو. دڕوولە؛ گیادڕوو؛ وەستامستەفا؛ نەرمەبەدۆ؛ گیایەکە دڕواوی لە دۆکلیوی دەکەن 🇮🇷 نوعی سبزی برای آش دوغ

دڕون / d(i)řûn/: ☜ **دڕین**

دڕووەبزمارە/ d(i)řûwebizmare/: ☜ **دڕکەدەرزی**

دڕووەپوورایشێ / d(i)řûwepûrayşê/: ناو. دڕکێکی شینە، پەپوولە پایزە دەردەکا 🇮🇷 خاری است

دڕووەزەردە / d(i)řûwezerde/: ناو. دڕوووەزەرکە؛ زەردەسیری؛ دڕووەکاخلی؛ جۆرێ دڕکی زەردی تیژە 🇮🇷 خار زرد

دڕووەزەرکە / d(i)řûwezerke/: ☜ **دڕووەزەردە**

دڕووەشینە / diřûweşîne/: ناو. دەرمانەحەفوو؛ دڕکەبوولینە؛ دڕکەکەوە 🇮🇷 خار نقرەای

دڕووەکاخلی / d(i)řûwekax(i)łî/: ☜ **دڕووەزەردە**

دڕووەکەڵەوە / diřûwekełewe/: ناو. سەپان تڕێنە؛ چۆکشکێنە؛ ناوی دڕوویەکە لە بەراوان شین دەبێ، دڕکەکەی زۆر سەخت و تیژە 🇮🇷 نوعی خار

دڕووەڵان / diřûwełan/: ناو. دڕکەجاڕ؛ دڕکەزار؛ دڕکەلان؛ شوێنی پڕچقڵ 🇮🇷 خارستان

دڕەبا / d(i)řeba/: ناو. ڕەشەبا 🇮🇷 توفان

دڕەدەوا / d(i)ředewa/: ناو. دڕکەدەوا؛ دڕوەدەوا؛ کەرکۆڵ 🇮🇷 خار مقدس

دڕەسووچە / d(i)řesûçe/: ناو. پێکول؛ کونجڕ؛ پەیکۆڵ؛ خەسک 🇮🇷 خارخسک

دڕەماسی / d(i)řemasî/: ناو. دەڕەماسی؛ دەڕەماهی 🇮🇷 خارماهی

دڕەنە / d(i)řene/: چاوگ. شڕ کردن؛ دڕین 🇮🇷 دریدن

دڕەهی / d(i)řehî/: ناو. زەمینی فرە قەڵشیو؛ کێڵگەی شەقار- شەقار 🇮🇷 زمین پُرشکاف

دڕەیلێ / d(i)řeylê/: ☜ **دەرزی گیا**

دڕی / d(i)řî/: ناو. ١. ☜ **دڕك** ٢. پنجی تووتڕک ٣. دۆخی دڕ بوون 🇮🇷 ١. ☜ **دڕك** ٢. بوتەی تمشک ٣. درندگی

دڕیاگ / diřyag/: ☜ **دڕاو**

دڕیاگی / diřyagî/: ناو. دڕاوی؛ شڕ و لەتی 🇮🇷 پارگی

دڕیان / diřyan/: ☜ **دڕان**

دڕیاو / diřyaw/: ☜ **دڕاو**

دڕیای / diřyay/: چاوگ. دڕان 🇮🇷 پاره شدن

دڕین / d(i)řîn/: چاوگ. تێپەڕ. //دڕیت؛ دەدڕی؛ بدڕە// دادڕین؛ دڕاندن؛ دڕوون 🇮🇷 پاره کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدڕین

دڕیەی / diřyey/: چاوگ. ١. دڕان ٢. دڕدەی؛ دڕاندن 🇮🇷 ١. پاره شدن ٢. پاره کردن

دڕێلە / d(i)řêle/: ناو. ١. دڕکە؛ زیپکەی ورد کە لە منالان دێت ٢. دڕێلەباخی؛ قەیسەکوژ؛ گیایەکی کورتەبالایە دەیکولێنن ئاوەکەی بۆ ڕەواندنەوەی خەم و خەفەت باشە 🇮🇷 ١. جوش ریز بدن کودکان ٢. ترتیزک چمنی

دڕێڵەباخی / d(i)řêłebaxî/: ☜ **دڕێلە ـ٢**

دڕێڵە / d(i)řêłe/: ناو. سووکسووکە؛ دانکە؛ دانیە؛ خووریکەی مریشک؛ ئازارە مریشک 🇮🇷 آبلەمُرغان

دز^{١} / diz/: ناو. ١. ماڵبڕ؛ قەرەپشی؛ شەوکوت؛ چاپ؛ ئەبابۆز؛ دزۆکەر؛ دوێز؛ بردە؛ بەیگر؛ کەسێ کە ماڵی خەڵک بە نهێنی و بێئاگایان دەبا ‹دز یەکە و شک هەزار «مەسەل»› ٢. چکەی جک ٣. ☜ **دز**^{١}**ـ١** 🇮🇷 ١. دُزد ٢. گود شتالنگ ٣. ☜

دز¹ـ۱

▣ **دزی گەردەنە:** ڕێگر؛ چەتە؛ گۆران ☰ راهزن

⊡ **دز بردن:** دزران ☰ دزد بردن

دز گرتن: قۆڵبەست کردنی دز ☰ دزد گرفتن

دز لێدان: کەوتنە بەر دزی ‹دز دای لە ماڵەکەم› ☰ دزد بردن

دز²: ناوەڵناو. دەس‌لار؛ دەست‌حیز ☰ دُزد

ـ دز³: پاشەوشە. ۱. ئەوەی کاری دزین بێ ‹کەوش‌دز؛ کتێب‌دز› ۲. شوێن یان کاری دزە کردن ‹ئاودز› ☰ ۱. ـ دُزد ۲. ـ دُزدک

دزان / d(i)zan/: چاوگ. ڕک لێ‌بوونەوە؛ ناخۆش ویستن ‹مار سیری دەدزا، لە دەرکی کونی ڕوا!؛ میوان میوانی دەدزا، خانەخوێ هەردووک لا! «مەسەل»› ☰ بیزار بودن

دزانە¹ / d(i)zane/: ناوەڵناو. دزئاسا؛ دزئاسایی ‹کاری دزانە› ☰ دزدکی

دزانە²: ناوەڵکار. بە دزییەوە؛ بە دزییەکەوە؛ وە دزیکەو؛ بە دزەدز؛ بێدزی؛ بێدزەی؛ خنز؛ بە نهێنی؛ لە بنەوە ‹دزانە دێت و دەڕوا› ☰ دزدکی

دزاو¹ / d(i)zaw/: ناو. ئاوەدز ☰ ترشح

دزاو²: ☜ **دزراو**

دزاودز / d(i)zawdiz/: ↓

⊡ **دزاودز کەوتن:** دۆخی دوو کەس کە بۆ دیتنی یەکتر هاوکات ڕێ دەکەون و لە یەک ون دەبن ‹هەر تۆ قەولت دا، من شەو نەخەوتم/ هاتمە درگاکەت دزاودز کەوتم «فولکلور»› ☰ حالت دو نفری کە همزمان برای دیدار هم بە راه می‌افتند و یکدیگر را گم می‌کنند

دزتەی / diztey/: چاوگ. دزین ☰ دزدیدن

دزخانە / dizxane/: ناو. شارەدز؛ جێگایێ کە دزی زۆر بێ ☰ دزدبازار

دزدار / dizdar/: ☜ **دژدار**

دزدان / dizdan/: ناو. جزدان؛ کیسەی چەرمینی دراو ☰ کیسەی چرمی پول

دزدەسەک / dizdesek/: ☜ **دایکەدزە**

دزران / dizran/: چاوگ. تێنەپەڕ. //دزرای؛ دەدزرێی؛ بدزرێ// بە دزی بران ☰ دزدیده شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: دزراو/ چاوگی نەرێنی: نەدزران

دزراو / dizraw/: ئاوەڵناو. دزاو؛ دزیاگ؛ بە نهێنی براو ‹کۆشکی ولاتی نامۆ لە دزراوی ڕەنجتان/ ڕازاوەیە، منالی ئەتۆش با لە دەرکەوێ «قانع»› ☰ دزدیده‌شده

دزکۆژگە / dizkojge/: ☜ **دزکۆشکە**

دزکۆشکە / dizkoşke/: ناو. ۱. دزکۆژگە؛ مەکۆی دزان ‹بە شەو دزکۆشکەی مەریوانی بووم/ بە ڕۆژ گوزەرگای زولف‌قەتڕانی بووم «قانع»› ۲. لە بنەماڵە و شەریکەدز ☰ ۱. مکان دزدان ۲. عضو خانواده و شریک دزد

دزگا / dizga/: ناو. دزکۆشکە ☰ محل دزدان

دزگر / dizgir/: ☜ **دزگیرـ۱**

دزگون / dizgûn/: ناو. کاری پەسند و ڕێک و جوان ☰ کار پسند

دزگەردەنە / dizgerdene/: ناو. چەتە؛ ڕێگر؛ سەرڕێگر ☰ راهزن

دزگیر / dizgîr/: ناو. ۱. دزگر؛ ئامێرێکی کارەبایی یان ئێلێکترۆنیکی کە بۆ بەرگری لە دزی دادەنرێ و بە زریکاندن یان ڕۆشن کردنی چرا هەواڵ لە بوونی دز دەدا ۲. هەوسار؛ دەسکەڕێشمە ☰ ۱. دزدگیر ۲. افسار

دزگین¹ / dizgîn/: ناو. هەوسار ☰ افسار

دزگین²: ئاوەڵناو. /بەلار/ دزنەبەرە؛ دزنەخۆرە؛ بێ‌نرخ؛ هیچ‌وپووچ؛ نەهێزا ☰ بی‌ارزش

دزنەبەرە / diznebere/: ☜ **دزگین²**

دزنەخۆرە / diznexore/: ☜ **دزگین²**

دزنێرۆ / diznêro/: ئاوەڵناو. شۆفار؛ تێچین ☰

سخن‌چین

دز و درۆزن / diz û d(i)rozin/: ناو. *[مەجاز]* مرۆی نائەهل و بەدفەڕ ☰ مردم نااهل

دزۆکەر / d(i)zoker/: ☜ **دز^{1}ـ١**

دزە^{1} / d(i)ze/: ناو. دز؛ قەڵات؛ قەڵا ☰ قلعه

دزە^{2}: ↓

⊡ **دزە کردن**: ١. پێدزە کردن؛ باریکەو بوون؛ خۆ دزینەوە ٢. لە درزی شتێکەوە چوونە دەر ‹تیشک لە درزی درگاکەوە دزەی دەکرد› ٣. *[مەجاز]* درکان؛ درکیای؛ کەوتنە دەرەوەی ڕازێک ☰ ١. جیم شدن ٢و٣. درز کردن

دزەباوانی / d(i)zebawanî/: ناو. *[فەرهەنگی خەڵک]* دابێکی کوردەواری کە بووک کاتێ باوەخوێن دەکرێتەوە شتێک لەماڵی باوکی دەدزێ ☰ از رسوم کهن مردم کرد

دزەخەنە / d(i)zexene/: ناو. بزە؛ زەردەخەنە ☰ لبخند

دزە ـ دزە / d(i)ze d(i)ze/: ئاوەڵکار. بە نهێنی؛ بە دزییەوە ‹دزە ـ دزە ڕۆیشت› ☰ پنهانی

دزەڕێیە / d(i)zeřîye/: ناو. شەیتانەڕێ؛ ڕێگای حەشاردراو ☰ راه مخفی

دزەکە / d(i)zeke/: ☜ **دایکەدزە**

دزەکی / d(i)zekî/: ئاوەڵکار. بەدزییەوە؛ بێدزی؛ بە نهێنی ☰ نانجیب؛ بداصل

دزەکی^{1} / d(i)zekî/: ئاوەڵناو. شاردراوە؛ ڤەشارتی؛ شاریاوە ‹مامەڵەی دزەکی› ☰ پنهانی

دزەکی^{2}: ئاوەڵکار. بە دزییەوە؛ پەنامەکی؛ لە ژێرەوە ‹دزەکی مامەڵەیان دەکرد› ☰ پنهانی

دزەناموس / d(i)zenamûs/: ناو. فاسق؛ پیاوێ کە لەگەڵ ژنی پیاوێکی‌تر کەین‌وبەینی هەیە ☰ دزد ناموس

دزی^{1} / d(i)zî/: ناو. چرپ؛ تاڵان و بڕۆ؛ کارەڕەهاتی بردنی ماڵی دیتران بەبێ ئاگادارییان ☰ دُزدی

دزی^{2}: ئاوەڵناو. دزیەتی: ١. دزراو ‹ماڵی دزی› ٢. نهێنی؛ پەنامەکی ☰ ١. دُزدی ٢. پنهانی

دزیار / dizyar/: ناو. دەسکیس ☰ راهنمای دُزد

دزیاگ / dizyag/: ☜ **دزراو**

دزیتەنی / d(i)zîtenî/: ناو. شتێ کە بۆ دزین دەست ئەدا ☰ قابل دُزدیدن

دزین / d(i)zîn/: چاوگ. تێپەڕ. //دزیت؛ دەدزی؛ بدزە// ڕواکان؛ ڕواکانن؛ چرپانن؛ قەپان؛ شتێک بە نهێنی بۆ خۆ بردن ☰ دزدیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدزین

دزینەوە / d(i)zînewe/: چاوگ. ١. لە خەرجی گێڕانەوە ٢. وەشارتن ‹خۆ دزینەوە› ☰ ١. صرفەجویی کردن ٢. پنهان کردن

دزی‌وفزی / d(i)zî w f(i)zî/: ناو. ڕاووڕیو؛ فێڵ‌وفەرەج ☰ دوز و کلک

دزیەتی^{1} / dizyetî/: ناو. دزی؛ دزێتی؛ چرپ؛ کارەڕەهاتی بردنی ماڵی دیتران بەبێ ئاگادارییان ☰ دُزدی

دزیەتی^{2}: ئاوەڵناو. دزێتی؛ دزراو ‹ماڵی دزیەتی› ☰ دُزدی

دزێتی / d(i)zêtî/: ☜ **دزیەتی**

دزێو / d(i)zêw/: ئاوەڵناو. ناحەز؛ ناشیرین ‹من لە جوانی دەگەڕێم، تێپەڕە زستانی دزێو/ کچ کە ڕووم نادەنێ، با سەیری گوڵ و شەونەم کەم «هێمن»› ☰ زشت؛ بدگل

دزێوی / d(i)zêwî/: ناو. کرێتی؛ کەسنی؛ ناحەزی؛ دۆخ یان چۆنیەتی ناشیرین و ناحەز بوون ‹... وەزارەتی دەست کەوت؛ بەڵام لەبەر دزێوی، مێردی هەر دەس نەکەوت! «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ زشتی

دژ^{1} / dij/: ناو. ١. قەڵات؛ قەڵا؛ برج؛ دز؛ دزە ‹سنەدژ› ٢. شەقڵی خەرمان ٣. ☜ **دوژمن^{1}** ☰ ١. قلعه ٢. مُهر چوبین خرمن ٣. ☜ **دوژمن^{1}**

دژ^{١}: ئاوەڵناو. دش: ١. پێچەوانە ‹گەردوون کە گەڕا دژی نیازی من و تۆ/ عاسمان بە مە چی هەشت و حەوت بن یا نۆ «هەژار، *چوارینەکانی خەییام*»› ٢. مات و کز ‹هەتا ماوەیەک دژ و وەڕەز بوو/ کەم ـ کەم دلداری پێشووی لە بیر چوو «هێمن»› ٣. گرژ؛ ڕووگرژ؛ ڕووترش ■ ١. مخالف؛ ضد ٢. افسُرده ٣. اخمو

⊡ **دژ بون**: ١. پێچەوانە بوون ٢. مات و کز بوون ٣. ڕووترش کردن ■ ١. مخالف بودن ٢. افسرده شدن ٣. اخم کردن

دژ دامان: دوش دامان؛ مات و کز دانیشتن ‹شاعیر! ماڵ شێواوا بۆ دژ داماوی؟/ گێژی، خەواڵووی، شێتی، خەرفاوی «هێمن»› ■ مات و افسرده بودن

دژ دانەوە: کاریگەری نالەبار هەبوون ■ تأثیر منفی داشتن

دژ کردن: ١. ڕوو تێکنان؛ خۆ گرژ کردن ٢. قرتاندنی مووی کلکی جوانووە ئەسپ بۆ ئەوەی پڕ و جوان بێ ■ ١. ابرو درهم کشیدن ٢. بریدن موی دم کرّەاسب

دژ ـ^{٢}: پێشوشە. ١. بڕ؛ لەنێوبەر ‹دژگەن› ٢. سەخت؛ سەخڵەت ‹دژپەسند› ٣. ناتەبا؛ ناسازگار ‹دژخۆراک› ٤. بەرگر؛ پێشگر ‹دژبا› ■ ١. ضد ٢. دشوار ٣. بد ۴. مُخالف

دژاو / d(i)jaw/: ئاوەڵناو. ١. تایبەتمەندی مەزرایێک کە لێژ بێت و چاک ئاو نەخواتەوە ٢. تایبەتمەندی ئاژەڵێ کە مەیلی ئاو خواردنەوەی نییە ■ ١. نامناسب جهت آبیاری (زمین) ٢. بی‌میل به آب (حیوان)

دژایەتی / dijayetî/: ناو. دژی؛ دژێتی؛ بەرهەڵستی؛ ناڕێکی ‹هەر کەس بۆنی دژایەتی کومۆنیستی لێ دەهات، شەقی زۆری دەخوارد و ... «هەژار، *چێشتی مجێور*»› ■ ضدیّت

⊡ **دژایەتی کردن**: بەرهەڵست بوون؛ دەربڕینی نەیاری خۆ ‹لەگەڵ ئێوەدا دژایەتییان دەکرد› ■ ضدیت کردن

دژبان / dijban/: ☞ **دژوان**

دژبەر / dijber/: ئاوەڵناو. بەرهەڵستکار؛ لە دژی کارێک ڕاوەستاو ■ مُعارض

دژپەسند / dijpesind/: ئاوەڵناو. دێرپەسەن؛ دژپەسەن؛ دوودڵ لە پەسند کردن و کڕینی شتان ■ مُشکل‌پسند

دژپەسەن / dijpesen/: ☞ **دژپەسند**

دژخۆر / dijxor/: ☞ **دژخۆراك**

دژخۆراک / dijxorak/: ئاوەڵناو. دژخۆر؛ دوودڵ لە خواردەمەنیدا ■ بدخوراک

دژدار / dijdar/: ناو. دزدار؛ قەڵاوان ■ قلعه‌بان

دژداشە / dijdaşe/: ناو. دیژداشە؛ کراسی ئاوداوێن (عەرەبی) ■ پیراهن بلنددامن

دژداماو / dijdamaw/: ئاوەڵناو. دوشداماو؛ کز و سیس دانیشتوو ■ مات و افسرده

دژدوێن / dijd(i)wên/: ئاوەڵناو. کەمقسە ■ کم‌حرف

دژدین / dijdîn/: ئاوەڵناو. لائیک ■ لائیک

دژڕابەر / dijřaber/: ئاوەڵناو. لە بەرەو باجی لە پشتەو قەیچی؛ بەڕواڵەت دڵسۆز و لە ڕاستیدا دژ ■ دورو

دژکار / dijkar/: ئاوەڵناو. دژ؛ نەیار ■ مخالف

دژکام / dijkam/: ئاوەڵناو. تەرکەدنیا؛ خۆپارێز لە خۆشی دنیا ■ پارسا؛ پرهیزکار

دژگەن / dijgen/: ئاوەڵناو. تایبەتمەندی دەرمانێ کە گەنیو لە ناو بەرێ ■ گندزدا

⊡ **دژگەن کردن**: بەرگری کردن لە سەرهەڵدانی چڵک و ڕیم و پەرە ساندنی میکروب ■ ضدعفونی کردن؛ گندزدایی کردن

دژلەوەڕ / dijleweř/: ئاوەڵناو. ناقی؛ دژخۆر؛

دژخۆراک (**تێبینی**: به پلارەوە بۆ مرۆشی دەڵێن) ☰ بدخوراک

دژمان / dijman/: ناو. دژمێن؛ دژنام؛ دژنێو؛ دژمانی؛ دژون؛ دژوون؛ دژووین؛ دژوێن؛ دوژێن؛ دوژوێن؛ دمژین؛ دوژمان؛ دوژمین؛ دشمان؛ جوێن؛ سخێف؛ جنێو؛ خەراو ☰ دُشنام

دژمانی / dijmanî/: ☞ **دژمان**

دژمن / dijmin/: ☞ **دوژمن**

دژمناتی / dijm(i)natî/: ☞ **دوژمنایەتی**

دژمنایەتی / dijm(i)nayetî/: ☞ **دوژمنایەتی**

دژمندار / dijmindar/: ☞ **دوژمندار**

دژمنی / dijm(i)nî/: ☞ **دوژمنی**

دژمەن / dijmen/: ☞ **دوژمن**

دژمەنی / dijmenî/: ☞ **دوژمنایەتی**

دژمین / dijmîn/: ☞ **دوژمن**

دژمێن / dijmên/: ☞ **دژمان**

دژنام / dijnam/: ☞ **دژمان**

دژنای / dijnay/: چاوگ. گژاندن؛ ئاڵۆزاندن؛ شێواندن ☰ به هم ریختن؛ آشفتن

دژنێو / dijnêw/: ☞ **دژمان**

دژوار / dijwar/: ئاوەڵناو. دشوار؛ دوژوار؛ دوخشار؛ چەتوون؛ سەخت ☰ دشوار

دژواری / dijwarî/: ناو. دشواری؛ دوژواری؛ چەتوونی؛ سەختی ☰ دشواری

دژواز / dijwaz/: ئاوەڵناو. ناتەبا؛ دژیەک ☰ مُتضاد

دژوان / dijwan/: ناو. قەڵادار؛ دژبان ☰ دژبان

دژون۱ / d(i)jun/: ☞ **دژمان**

دژون۲: ئاوەڵناو. چڵکن؛ گەمار؛ کۆتی ☰ کثیف

دژوێن۱ / dijwên/: ☞ **دژمان**

دژوێن۲: ئاوەڵناو. ۱. چڵکن ‹شمەک چڵکن و ئەندام دژوێنی/ له کۆی شیو دەکەی تێدەوەشێنی «هەژار، *ئاڵەکۆک*»› ۲. ئەسپێون ☰ ۱. چرکین ۲. شپشو

دژوون / d(i)jûn/: ☞ **دژمان**

دژووندەر / d(i)jûnder/: ئاوەڵناو. دەڤچێڕ؛ جوێنفرۆش ☰ بددهن

دژووین / d(i)jûyn/: ☞ **دژمان**

دژە ـ / -d(i)je/: پێشوشە. دژ؛ لا؛ پێچەوانە ‹دژەبا؛ دژەدین› ☰ مخالف

دژەبا / d(i)jeba/: ناو. بای ناساز ‹دژەبایە شەن ناکرێ› ☰ باد مخالف

دژەچڵک / d(i)jeçiłk/: ناو. چڵکبەر؛ چڵکوشککەر ☰ آنتی‌بیوتیک

دژهۆنی / dijhonî/: ناو. کاری کۆ کردنەوەی دوو پێچەوانە له هەڵبەستێکدا ☰ صنعت تضاد در شعر

دژهێم / dijhêm/: ئاوەڵناو. نارەسەن؛ نانەجیب ☰ بدگوهر

دژی / d(i)jî/: ناو. ۱. ☞ **دژایەتی** ۲. نەخۆشییەکی ئاژاڵ ☰ ۱. ☞ **دژایەتی** ۲. از بیماری‌های دام

دژیا / dijya/: ئاوەڵناو. سەرقژن؛ قژن؛ مووی سەری تێکەڵ‌ـپێکەڵ ☰ آشفته‌موی

دژیای / dijyay/: چاوگ. گرژ بوون ☰ اخمو بودن

دژیەک / dijyek/: ئاوەڵناو. دژواز؛ ناتەبا ☰ مُتضاد

دژێتی / dijêtî/: ☞ **دژایەتی**

دژێن / d(i)jên/: ناو. لوو؛ گرێی گۆشت ☰ غُدّه

دس / dis/: ناو. شیلەی ترێی کوڵاو ☰ شیرەی انگور

دست / dist/: ناو. مەنجەڵ؛ بەرۆش ☰ دیگ

دسەردە / diserde/: ئاوەڵکار. دەسبەجێ؛ هەرلەجێ ☰ فوراً

دسەڕە / diseře/: سارستە. ۱. سەرەڕای؛ بەم حاڵەش ۲. له لای سەرەوە ۳. له سەرەتاوە ☰ ۱. با وجود این ۲. از بالا ۳. از اول

دش۱ / diş/: ناو. دوش؛ باجی؛ خوشکی شوو ☰ خواهرشوهر

دش۲: ☞ **دژ**۲

⊡ **دش کردن:** خۆ پارازتن ▤ پرهیز کردن

دشپۆکه / dişpoke/: ناو. ورده زیپکه و قنچکه له سەر پێست ▤ جوش پوست

دشت / dişt/: ئاوەڵناو. دشته؛ ناشیرین؛ دزێو؛ ناحەز ▤ زشت

دشته۱ / dişte/: ناو. ناشیرینی؛ ناحەزی ▤ زشتی

دشته۲: ☜ **دشت**

دشتی / diştî/: ناو. ۱. کاری نالەبار ۲. ناحەزی؛ ناشیرینی ▤ ۱. کار زشت ۲. زشتی

دشمان / dişman/: ☜ **دژمان**

دشمن / dişmin/: ☜ **دوژمن**

دشمنی / dişm(i)nî/: ☜ **دوژمنی**

دشنه / dişne/: ناو. خەنجەری دەمڕاست ▤ دشنه

دشوار / dişwar/: ☜ **دژوار**

دشواری / dişwarî/: ☜ **دژواری**

دشه / dişe/: ناو. جێگەی خراو ▤ جای بد

دشی / dişî/: ناو. ناحەزی؛ ناشیرینی ▤ زشتی

دغه / diğe/: ناو. گزی؛ فێڵ؛ گەڕ ▤ حیله

دفره۱ / difre/: ناو. نەخۆشییەکی یەکسمکوژە ▤ نوعی بیماری کُشندەی دام

دفره۲: ئاوەڵناو. لەخۆبایی؛ ترزل ▤ مغرور

دفس / difs/: ناو. دمس؛ دۆشاوی ترێ ▤ شیرەی انگور

دفلۆک / diflok/: ناو. ۱. شاڵ و ملپێچی مەلایان ۲. فانیله؛ ژێرکراس ▤ ۱. شال گردن مُلایان ۲. زیرپیراهن

دفن / difn/: ناو. لووت؛ کەپۆ؛ کەپ؛ بێفل؛ تفنک ▤ بینی

دفنان / difnan/: چاوگ. خێر کردن بۆ مردوو؛ هەقی کفن و گۆڕهەڵکەن بۆ دان ▤ پول گور و کفن و دفن مُرده را دادن

دفنبەران / difnberan/: ئاوەڵناو. *[پلار]* قەپۆزبەران؛ لووتبەرز ▤ مغرور

دڤ / div/: ناو. ۱. دەم؛ زار ۲. *[مەجاز]* زمان؛ زوان ▤ ۱. دهان ۲. زبان

دڤانەک / d(i)vanek/: ناو. ڕەسید؛ پسووله ▤ قبض؛ رسید

دڤری / divrî/: ناو. ۱. گیایەکە ۲. تەوەرەی ئاش ▤ ۱. گیاهی است ۲. قطب آسیاب

دڤمری / divm(i)rî/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* شەرمێون لە قسە کردندا ▤ خجالتی در حرف زدن

دڤن / divn/: ناو. لووت؛ کەپۆ ▤ بینی

دڤنەرم / divnerm/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەموڕاوێژخۆش؛ قسەخۆش؛ خۆشقسە ▤ شیرینسخن

دڤه / d(i)ve/: ناو. ڕاستەی بەنا ▤ تراز

دڤەدڤ / d(i)vediv/: دەنگەناو. گژەگژی با؛ دەنگی بای توند ▤ صدای تُندباد

دڤیچه / d(i)vîçe/: ناو. دڤیچێ؛ چۆق؛ لەرز ▤ لرز

دڤیچێ / d(i)vîçê/: ☜ **دڤیچه**

دڤێ / d(i)vê/: ئاوەڵکار. دڤێت؛ ئەشێ؛ دەبێ؛ پێویستە ▤ باید

دڤێت۱ / d(i)vêt/: ناو. دەوات ▤ دوات

دڤێت۲: ☜ **دڤێ**

دڤێر / d(i)vêr/: ☜ **دیوار-۱**

دڤێک / d(i)vêk/: ئاوەڵناو. پێویست ▤ بایسته

دڤێل / d(i)vêl/: ناو. باریکە زوێڵی چەرم ▤ نوار چرمی

دک۱ / dik/: ناو. سەکۆ ▤ سکو

دک۲: دەنگەناو. تک؛ دەنگی دڵۆپە ▤ صدای چکّه

دکان / d(i)kan/: ☜ **دوکان**

دکتۆر / diktor/: ☜ **دوکتور**

دکتۆرا / diktora/: ☜ **دوکتورا**

دکتۆری / diktorî/: ☜ **دوکتوری**

دکتۆرین / diktorîn/: ☜ **دوکتورین**

دکراندن / dikrandin/: چاوگ. ڕێز گرتن ▤ احترام

گذاشتن

دکمه / dikme/: ☜ **دوگمه**

دکن / dikin/: ئاوەڵناو. دکین؛ چڵکەسوو؛ چڵکنی وا کە بە هیچ شوشتنێ پاک نەبێتەوە ▪ چرکمُرده

دکه / d(i)ke/: ناو. ١. دک؛ سەکۆ ٢. دڵۆپە؛ تکە ▪ ١. سکو ٢. چکه

دکین / dikîn/: ☜ **دکن**

دگان / digan/: ☜ **ددان**

دگاوێدا / digawêda/: ئاوەڵکار. دەسبەجێ؛ لەجێ ▪ فوراً

دگدگ / digdig/: ناو. پاتۆڵی ڕەشی سوارکار و شەڕکەر ▪ شلوار مشکی سوارکار و جنگجو

دگدگه / digdige/: ناو. ١. نووکی مەزرەقی کول کە لە سووڕاندا ناوەستێ ٢. تمتمەی مەزرەق ٣. باپشکێو؛ چیچکەسڵاو ▪ ١. نوک کند گردنا ٢. نوک آهنین گردنا ٣. گُل‌مُژه

دگل‌دگانه / digildigane/: دەنگەناو. دگل‌دگل؛ وشەی هاندانی کەڵەباب لە شەڕدا ▪ کلمەی تحریک خروس جنگی

دگل‌دگل / digildigil/: ☜ **دگل‌دگانه**

دگمه / digme/: ناو. دوگمە؛ قوپچە؛ پشکوژ ▪ دُکمه

دگنای / dignay/: چاوگ. خوتە و بۆڵە کردن ▪ غرولند کردن

دگەر / d(i)ger/: ئاوەڵناو. بێگانە بە ماڵ و خێزان ▪ نامحرم

دگەل / d(i)gel/: ئامراز. پێڕا؛ ڕەگەڵ ▪ همراه با

دل / dil/: ☜ **دڵ**

⊡ **دل ئاڤ دان:** ☜ **دڵ ناو دان**

دل بژین: ئەڤیندار بوون؛ دڵ لێچوون ‹دلێ من بژیە زمانێ کوردی› ▪ عاشق شدن

دل زڤرین: دڵ پێکاهاتن؛ دڵ تێکەڵاتن ▪ دل به هم خوردن

دل ژێچوون: لە بەر دڵ کەوتن ▪ رنجیدن

دل شەوتین: دڵ سووتان ▪ دل سوختن

دل شەوشاندن: دڵ پەرێشان کردن ▪ دل به تشویش انداختن

دل کازین: دڵ تێکەڵاتن ▪ حال به هم خوردن

دل کرن: خواستن؛ گەرەک بوون ▪ خواستن

دل گواشتن: *[مەجاز]* دڵ گووشان ▪ دل فشردن

دل مان: دل ماین؛ دڵ شکان؛ ڕەنجان؛ دڵ مان ▪ رنجیدن

دل ماین: ☜ **دل مان**

دل هشتن: ڕەنجاندن؛ دڵ ئێشاندن ▪ رنجاندن

دل هێلان: دڵ شکاندن ‹ئەز نزانم ژ چ دلێ تە هێلابت› ▪ دل شکستن

دلاخێڤ / d(i)laxêv/: ناو. قاتوقڕی ▪ قحطی

دلاسان / d(i)lasan/: ئاوەڵناو. خاترجەم؛ ئارخەیان ▪ مُطمئن

دلاڤین / d(i)lavîn/: ناو. ناوەڕاستی بەهار و هاوین ▪ آخر بهار و اول تابستان

دلام / d(i)lam/: ناو. زەرگ؛ خشت؛ ڕمب ▪ زوبین

دلاوەر / d(i)lawer/: ئاوەڵناو. ئازا؛ ڕەشید؛ عەگید؛ بوێر ▪ دلاور

دل‌بجی / dilbicî/: ئاوەڵناو. دڵنیا؛ دڵ‌هێسا؛ بێ‌خەم؛ دوور لە نیگەرانی ▪ خاطرجمع

دلبژۆک / dilbijok/: ئاوەڵناو. ١. دڵ بەتاسە؛ ئارەزووکەر ٢. چنۆک؛ چاوچنۆک؛ چاڤ‌چنۆک؛ چاونەزێر؛ چاوبرسی؛ چاڤ‌برسی؛ چڵماس؛ چەڵماس ▪ ١. آرزومند ٢. حریص

دل‌بکول / dilbikul/: ئاوەڵناو. دڵ بەکوڵ؛ خەفەتبار ▪ غمگین

دلبەر / dilber/: ☜ **دڵبەر**

دلبی / dilbî/: ناو. جۆرێ هەنجیر ▪ نوعی انجیر

دلپارسەک / dilparsek/: ناو. تۆلاز؛ ژنباز ▪ زن‌باز

دلچیچک / dilçîçik/: ئاوەڵناو. ترسەنۆک؛ کەلەزات

☰ ترسو؛ بُزدل

دلخار / dilxar/: ئاوەڵناو. دلخوار؛ دلڕەش ☰ بدنهاد

دلخاز / dilxaz/: ☜ **دڵخواز**

دلخوار / dilx(i)war/: ☜ **دلخار**

دلخورد / dilxurd/: ☜ **دڵخورت**

دلخون / dilxûn/: ئاوەڵناو. زۆر خەمین ☰ بسیار غمگین

دلخەراب / dilxerab/: ئاوەڵناو. دڕدۆنگ؛ بەگومان؛ ناخاترجەم ☰ دودل

دلدار / dildar/: ☜ **دڵدار**

دلدایی / dildayî/: ☜ **دڵبەر**

دلزراڤ / dilz(i)rav/: ئاوەڵناو. ترسەنۆک؛ کەمزات ☰ ترسو

دلزەخم / dilzexm/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵ گەورە؛ ئازا؛ نەترس ☰ بادل‌وجُرأت

دلزیندی / dilzîndî/: ☜ **دڵزیندوو**

دلسار / dilsar/: ☜ **دڵسارد**

دلساف / dilsaf/: ☜ **دڵپاك**

دلستوور / dils(i)tûr/: ئاوەڵناو. ئازا؛ بوێر ☰ شُجاع

دلسۆژ / dilsoj/: ☜ **دڵسۆز**

دلشا / dilşa/: ☜ **دڵشاد**

دلشاد / dilşad/: ☜ **دڵشاد**

دلشاکەر / dilşaker/: ئاوەڵناو. کەیفدەر؛ دڵخۆشی‌هێن ☰ شادیبخش

دلشەوات / dilşewat/: ئاوەڵناو. دلشەواتی؛ دلشەوتی؛ دڵسووتاو ☰ دلسوخته

دلشەواتی / dilşewatî/: ☜ **دلشەوات**

دلشەوتی / dilşewtî/: ☜ **دلشەوات**

دلغەلینەک / dilğelînek/: ناو. ڕشانەوە ☰ استفراغ

دلفراوان / dilf(i)rawan/: ☜ **دڵفراوان**

دلفرەه / dilf(i)reh/: ئاوەڵناو. دلاوا ☰ بخشنده

دلڤال / dilval/: ☜ **دلڤەکری**

دلڤەرا / dilvera/: ئاوەڵناو. بەرزەمژی؛ بەرزەمژ؛ خاوەن هەست و بیری بەرز ☰ بُلندنظر

دلڤەرسیای / dilversyay/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* مێشک‌وشک؛ تێنەگەیشتوو ☰ خشک‌مغز

دلڤەکری / dilvek(i)rî/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دلڤال؛ دلاوا؛ بەخشندە؛ دەستڤەکری ☰ بخشنده

دلڤەکەر / dilveker/: ئاوەڵناو. دڵگوشا؛ شادیهێن ☰ شادی‌آور

دلق / dilq/: ☜ **دلیق**

دلقایم / dilqayim/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* بەوره؛ ئەرخەیان؛ پشتگەرم ☰ آسوده

دلقی / dilqî/: ناو. نەستەرەن؛ شیلان؛ گوڵەشیلان ☰ نسترن

دلکول / dilkul/: ☜ **دلکولین**

دلکولین / dilkulîn/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دلکول؛ دڵ بریندار؛ خەمبار ‹غەفلەت مە دی لەو خەجلین/ مەحرووم و مەهجوور دلکولین «مەلای جزیری»› ☰ غمگین

دلکەتی / dilketî/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵدار؛ ئەڤیندار ☰ عاشق

دلگرس / dilgirs/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵگوشاد و مێرخاس ☰ پُردل

دلگەش / dilgeş/: ئاوەڵناو. دڵخۆش؛ بە هومێد ☰ امیدوار

دلڵوت / dilłut/: ناو. کوڕەدار؛ تێلەکە پووشکە ☰ وادیج؛ داربست تاک

دلمای / dilmay/: ئاوەڵناو. ڕەنجاو؛ دڵ شکاو ☰ رنجیده

دلمج / dilmic/: ناو. بازنەی شووشە ☰ النگوی شیشه‌ای

دلمری / dilm(i)rî/: ☜ **دڵمردوو**

دلمە / dilme/: ☜ **دەڵمە**

دلنزم / dilnizm/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. نامەرد؛ پەست ٢. ڕژد؛ چرووک ٣. خاکەڕا؛ خاکەسار ☰

١. نامرد ٢. خسیس ٣. فروتن

دلوپ / d(i)lup/: ☜ **دڵۆپ**

دلۆ / d(i)lo/: سارستە. ئەی دڵ ▤ دلا

دلۆپ / d(i)lop/: ☜ **دڵۆپ**

دلۆپین / d(i)lopîn/: چاوگ. تکە کردن؛ دلۆپە کردن. هەروەها: **دلۆپاندن** ▤ چکیدن

دلۆدین / d(i)lodîn/: ئاوەڵناو. ١. دارماڵ؛ پڕ؛ تژی؛ لیپاولیپ ٢. دڵەودوا؛ دوودڵ ▤ ١. سرشار ٢. دودل

دلۆرە / d(i)lore/: ناو. کار و ڕەوتی ڕاکشان؛ ڕازان؛ درێژ بوون؛ پاڵ کەفتن ▤ عمل دراز کشیدن

دلۆف / d(i)lof/: ناو. وەنەوز ▤ چُرت

دلۆڤان / d(i)lovan/: ئاوەڵناو. دڵنەرم؛ دڵتەنک؛ میهرەبان؛ میهرەوان؛ خاوەن بەزەیی و دڵنەرمی ‹وە ناو خودا کە دەهندە و دلۆڤانە «هەژار، *قورئان*»›. هەروەها: **دلۆڤانی** ▤ مهربان

دلۆق / d(i)loq/: ناو. بلۆق ▤ تاول

دلو / d(i)lû/: ناو. بانەگا؛ بەرگەدە؛ ئەو بەشەی لەش کە کەوتۆتە سەر ئێسکی ژێر زگەوە ▤ شرمگاه؛ زهار

دلە ـ دلە / d(i)le d(i)le/: ناو. دڵنەوایی؛ کاری دڵدانەوە ▤ دلنوازی

دلها / dilha/: ☜ **دڵخواز**

دلهان / dilhan/: ئاوەڵناو. کەژ؛ مووسپی ▤ زال

دلهایی / dilhayî/: ☜ **دڵخوازی**

دلهلو / dilh(i)lû/: ئاوەڵناو. دڵنەرم؛ خاوەن بەزەیی ▤ دل‌رحم

دلهین / dilhîn/: ئاوەڵناو. ئارام؛ هێور ▤ آرام

⊡ **دلهین بون**: ئارام بوون؛ سوکنایی هاتن ‹هەتا ئەز تۆ لا بابێ خوە وە نەکەم، دلێ من هین نابە› ▤ آرام شدن

دلهێسا / dilhêsa/: ☜ **دل‌بجی**

دلیان / dilyan/: ☜ **دڵخواز**

دلیق / d(i)lîq/: ☜ **دلێق**

دلیوان / d(i)lîwan/: ناو. دیلوان؛ تەبەنە؛ تەوەنە؛ دەرزی لێفە دروون ▤ سوزن لحافدوزی

دلێ / d(i)lê/: ئامراز. لە ناو ▤ توی

دلێ ـ دلێ / d(i)lê d(i)lê/: ناو. دوودڵی؛ دڕدۆنگی ▤ دودلی؛ تردید

دلێر / d(i)lêr/: ئاوەڵناو. ئازا؛ عەگید ▤ دلیر

دلێرانە / d(i)lêrane/: ئاوەڵکار. ئازایانە؛ بوێرانە ▤ شُجاعانە

دلێق / d(i)lêq/: ناو. دلق؛ دلیق؛ شیلان؛ جلێق: ١. ناوی دارچکێکی گەڵا پێنج یا حەوت‌پەڕی گوڵ‌تاک یان کۆیە ٢. گوڵی ئەو دارچکە کە بە ڕەنگی سپی و ئاماڵ‌سوورە و لە گوڵی ڕۆز دەکا بەڵام گچکەتر و کەم‌پەڕترە ▤ ١و٢. نسترن کوهی

دڵ¹ / dił/: ناو. دل: ١. قەلب؛ ئەندامی هلۆڵی ماسوولکەیی لەشی زۆرینەی گیانەوەران کە بە پشکووتن و وێکهاتنی (زۆرتر) یەک‌جۆر و پەیتاپەیتا، خوێن دەگەیێنێتە لەشەوە ٢. *[سەرزارەکی]* لەمە؛ سک؛ زگ؛ زک ‹سەر دڵم قورسە؛ دڵی کار ناکا› ٣. *[مەجاز]* جەرگە؛ ناو؛ نێو؛ ناخ؛ ناوەند؛ دلێ؛ چۆنگ؛ چەق یان ناوەڕاسی هەر شتێک ‹لە دڵی شەودا› ٤. *[مەجاز]* ئەو بەشەی زەین کە پێوەندی لەگەڵ عاتیفە و هەستدایە: *الف)* ئەوین؛ میهر؛ دۆستایەتی ‹دڵ بردن؛ بە دڵەوە نیشتن› *ب)* جەرگ؛ ئازایەتی؛ زات؛ بوێری *ج)* هۆگرەتی ‹دڵ بە کارێک خۆش کردن› *د)* ڕادەی هەستیاری (لە بەرانبەر ڕەنج و خەمی کەسانی‌ترەوە) ‹دڵ‌ناسک› *ه)* بیر و هۆش ‹بەر دەرگاکەتان کەپر و ساباتە/ ساڵ دوانزەمانگە دڵم لە لاتە «فولکلۆر»› ٥. نادیارترینی هەست‌ونەستان ‹لە دڵی کەسێک ئاگادار بوون› ٦. یەکێک لە چوار نەخشی وەرەق‌بازی، لە پاڵ خاچ و خشت و پیک ▤ ١تا٦ دل

▣ **بە دڵ و گیان**: لە دڵەوە؛ بە ڕاستی و بە هەموو

هەستەوە ‹بە دڵ و گیان یارمەتیت دەدەم› ⚑ از دل و جان

لە دڵەوە: ١. *[کینایە]* لە دڵا؛ لای خۆوە؛ لەگەڵ خۆدا ‹لە دڵەوە تووکی دەکرد› ٢. ☜ **بە دڵ و گیان** ⚑ ١. پیش خود ٢. ☜ **بە دڵ و گیان**

لە ناخی دڵەوە: *[کینایە]* لە کانگای دڵەوە؛ پڕبەدڵ ‹لە ناخی دڵەوە داوای خۆشبەختیم بۆ کرد› ⚑ از ته دل

⊡ **دڵ ئاو نەخواردنەوە:** *[مەجاز]* خاترجەم نەبوون؛ بێبڕوا بوون ⚑ اطمینان خاطر نداشتن

دڵ ئاو دان: *[مەجاز]* دل ئاف دان؛ دل خۆش کردن؛ مژدەی خۆش پێ دان ⚑ دلشاد کردن

دڵ ئاوێنەی دڵ بوون: *[مەجاز]* دل لە دل ئایەنە بوون؛ میهرەبانی و دۆستایەتی لە دوو لایەنەوە بوون ‹منیش تۆم خۆش دەوێ، دل ئاوێنەی دلە› ⚑ دل به دل راه داشتن

دڵ ئێشان: *[کینایە]* عاجز بوون؛ تووڕە بوون ⚑ دلخور شدن

دڵ بردن: ١. *[کینایە]* ئارەزوو کردن؛ واز لێ‌بوون ٢. *[مەجاز]* دل بەرەو خۆ کێشان؛ ئەویندارى خۆ کردن ‹وتی ئەحمەد ئەگەرچی پیری تۆ هێشتاکە شاگردی/ تەماشا کە چلۆن بردم دلی زارت بە ئوستادی «ئەحمەد موختار بەگ»› ⚑ ١. اشتها داشتن ٢. دل بُردن

دڵ بوورین: *[کینایە]* لە هۆش چوون؛ بێهۆش بوون ⚑ از حال رفتن؛ بیهوش شدن

دڵ بەجێ هێنان: *[کینایە]* ڕازی کردن ⚑ دلداری دادن؛ راضی کردن

دڵ بەرایی نەدان: *[کینایە]* دل بڕوایی نەدان؛ دل ڕازی نەبوون ⚑ دل راه ندادن

دڵ بەستن: *[مەجاز]* ئەڤیندار بوون؛ عاشق بوون ⚑ عاشق شدن

دڵ بە سێڵەوە دان: ☜ **دڵ بە کوچکەوە دان**

دڵ بە قسەی کەسێک دان: *[مەجاز]* هاودلی لەگەڵ کەسێک کردن ‹زۆر دل مەدە بە قەسەکانی، ڕاست و درۆی خوایزانێ!› ⚑ دل به دل کسی دادن

دڵ بە کوچکەوە دان: *[مەجاز]* دل بە سێڵەوە دان؛ داخ لە سەر دل دانان؛ دل سووتاندن ⚑ داغ به دل گذاشتن

دڵ بە یەکا هاتن: ☜ **دل هەڵشێوان**

دڵبەیان: قێز لە خواردن هاتنەوە؛ پێ نەخوران ⚑ دل را زدن (خوراک)

دڵ پڕ بوون: *[مەجاز]* ١. زۆر ڕەنجاو بوون ‹چت کردووە وا دلی لێت پڕە؟› ٢. خەم داگرتن و گریان بۆ هاتن ⚑ ١و٢. دل پُری داشتن

دڵ پیاچوون: *[مەجاز]* ١. ئارەزوو کردن ٢. دل چەقینە سەر شتێ؛ پەسند کردن ⚑ ١. آرزو کردن ٢. پسندیدن

دڵ (لێ) پیس کردن: *[مەجاز]* گومانی خراپ کردن؛ شک کردن ⚑ بدگمان شدن

دڵ پێ دان: *[کینایە]* ١. حەز لێ‌کردن ‹کە ڕۆژی ئەوەل ئەمە حالت بوو/ بۆ دلت پێ‌دام، کێ زۆردارت بوو؟! «فولکلۆر»› ٢. گوێ پێ دان ‹دل بدە بە کار› ⚑ ١. دوست داشتن ٢. توجه کردن

دڵ پێ سووتان: *[مەجاز]* بەزە پێدا هاتن ‹دلم پێ‌سووتا و لە قەرزەکەی خۆش بووم› ⚑ مورد ترحم قرار دادن

دڵ پێکاهاتن: ☜ **دڵ هەڵشێوان**

دڵ پێوە بوون: *[کینایە]* ١. ئیشتیا کردن ٢. ئەویندار بوون ٣. گەرەک بوون ⚑ ١. اشتها کردن ٢. عاشق شدن ٣. خواستن؛ دوست داشتن

دڵ توقین: *[مەجاز]* دل ترەکیان؛ زۆر ترسان ⚑ زهره‌ترک شدن

دڵ تەزین: *[کینایە]* دل سست بوون؛ خاو بوونەوە ⚑ دل سست شدن

دڵ تێچوون: *[کینایه]* دڵ پێوه بوون ☰ اشتها کردن

دڵ تێکچوون: ☜ **دڵ هەڵشێوان**

دڵ تێکهاڵان: ☜ **دڵ هەڵشێوان**

دڵ تێکەڵاتن: ☜ **دڵ هەڵشێوان**

دڵ چوون: بوورینەوه ☰ غش کردن

دڵ چوونه سەر: *[کینایه]* ١. ئارەزوو کردن؛ ئیشتیا لێبوون ٢. خۆش ویستن ☰ ١. اشتها کردن ٢. دوست داشتن

دڵ چەراندن: *[کینایه]* خۆش ڕابواردن؛ به کەیفی خۆ کاری کردن ☰ خوش گذراندن؛ دل از عزا در آوردن

دڵ چەقینه سەر شتێ: ☜ **دڵ پیاچوون ـ٢**

دڵ خاو بوونەوه: *[کینایه]* دڵ بوورانەوه ☰ ضعف کردن

دڵ خۆش کردن: *[کینایه]* هیوادار بوون (زیاتر لەخۆڕا) ☰ اُمید داشتن (بیشتر واهی)

دڵ داخورپیان: دڵ داخورپیان؛ دڵ داکەوتن/ داکەفتن؛ دڵ شڵەژان؛ دڵ ڕاچەنین ☰ یکه خوردن

دڵ داخورپیان: ☜ **دڵ داخورپان**

دڵ داکەوتن/ داکەفتن: ☜ **دڵ داخورپان**

دڵ داگیران: *[کینایه]* دڵ گیران؛ تووشی خەم و دڵتەنگی بوون ☰ دل گرفتن

دڵ دان: *[کینایه]* حەز لێکردن؛ دڵداری کردن ☰ عاشق شدن

دڵ دانه کار: *[مەجاز]* شان بۆ کارێک شل کردن ‹ئەگەر دڵ بدەیته کار، زوو فێری دەبی› ☰ دل به کاری دادن

دڵ دانه کەسێک: *[کینایه]* ئەویندارى کەسێک بوون ‹دڵم دایه تۆ که یارم بی› ☰ دل به کسی دادن

دڵ دانەوه: *[کینایه]* دڵجۆیی کردن ☰ دلنوازی کردن

دڵ دەرچوون: *[مەجاز]* دڵ دەرهاتن ‹بۆ تووتنەکەی (پێشمەمه) و (شاور) و (شێتنه)/ شێت بووم و نەهات، وەخته دڵم دەرچێ له داغا «شێخ ڕەزا»› ☰ دل آب شدن

دڵ دەرهاتن: *[مەجاز]* له بەر ویستنی شتێک، ئارام و قەرار نەمان ☰ دل آب شدن

دڵ ڕابوون: *[کینایه]* دڵ ڕابین؛ ڕشانەوه ☰ قی کردن

دڵ ڕابین: ☜ **دڵ ڕابوون**

دڵ ڕاچەنین: *[کینایه]* دڵ بۆ شتێ لێدان؛ هەوای شتێ کردن ‹بۆ منیش ملکی بەهەشت پڕ بێ له حۆر و بمدەنێ/ گەر دڵم بۆی ڕاچەنێ دووسەد کەڕەت بێجا ئەکا «قانع»› ☰ خاطر گرفتن

دڵ ڕاگرتن: *[کینایه]* حورمەت گرتن؛ به خۆشی دەگەڵ جووڵانەوه ☰ خاطر گرفتن

دڵ ڕفاندن: *[مەجاز]* ئەویندار کردن؛ دڵ دزین ☰ دل از کسی بردن

دڵ ڕۆین: *[مەجاز]* بێهۆش کەوتن؛ دڵ بوورینەوه ☰ بیهوش شدن

دڵ ڕەنجاندن: *[کینایه]* دڵ ئێشاندن؛ ئازار دان ☰ آزردن

دڵ سارد بوونەوه: *[مەجاز]* ناهمێ بوون؛ دەست بۆ کار نەچوون؛ بێحاڵ و حەوسەڵه بوون ‹دڵم لەو کاره سارد بووەوە، بەجێم هێشت›. هەروەها:

دڵ سارد کردنەوه ☰ دلسرد شدن

دڵ سوار بوون: دڵەودوا بوون ☰ دلواپس بودن

دڵ سووتان: *[مەجاز]* دڵ سووتیان؛ دڵ سووتیانەوه: ١. بەزه پێدا هاتنەوه ‹دڵی سووتا به حاڵی زاری تیفلی دڵم و چاری کرد/ سەری زوڵفی له دەم نا، زەهری ماری پڕ به زاری کرد «مەحوی»› ٢. بەداخ و کەسەر بوون ☰ ١. ترحُم کردن ٢. حسرت خوردن

دڵ سووتیان: ☜ **دڵ سووتان**

دڵ سووتیانەوە: ☜ **دڵ سووتان**

دڵ سەندن: *[مەجاز]* دڵ سەنن؛ دڵ لێسەندن؛ دڵ لێسەنن؛ دڵ بەرەو خۆ ڕاکێشان ≌ دل بُردن

دڵ سەنن: ☜ **دڵ سەندن**

دڵ شکان: دڵ شکیان؛ دڵ ڕەنجان ≌ رنجیدن

دڵ شکاندن: *[مەجاز]* ناهومێد و ناکام کردن ‹بۆچی نەگریم سەد کەڕەتم دڵ دەشکێنی؟/ بۆ مەی نەڕژێ شووشە لە سەد لاوە شکاوە؟ «نالی»› ≌ دل شکستن

دڵ شکیان: ☜ **دڵ شکان**

دڵ شێلان: *[مەجاز]* دڵ ڕەنجاندن ≌ رنجاندن

دڵ قەبز بوون: *[مەجاز]* ١. خەمین بوون؛ ناڕەحەت بوون ٢. زگ وێستان؛ دڵ کار نەکردن ≌ ١. اندوهگین شدن ٢. یبوست داشتن

دڵ کار نەکردن: *[کینایە]* زگ وێستان؛ دڵ قەبز بوون ≌ یبوست داشتن

دڵ کرانەوە: *[مەجاز]* کەیفخۆش بوون؛ دەرباز بوون لە خەم و خەفەت ≌ دل باز شدن

دڵ کورکان: *[مەجاز]* دڵ کورکە کردن؛ ئارەزوو کردنی شتێ ≌ دل لک زدن

دڵ گیران: *[مەجاز]* دڵتەنگ بوون ≌ دلتنگ شدن

دڵ لە بوورەوە چوون: *[کینایە]* لە سەر خۆ چوون لە برسییەتی ≌ از حال رفتن از گرسنگی

دڵ لە خۆ بوونەوە: *[کینایە]* بوورانەوە؛ لەسەرخۆ چوون ≌ بیهوش شدن

دڵ لە دڵ ئایەنە بوون: ☜ **دڵ ئاوێتەی دڵ بوون**

دڵ لە دڵ دان: *[کینایە]* دوودڵ بوون؛ خاترجەم نەبوون ≌ دودل بودن

دڵ لە ژێللا هاتن: *[کینایە]* دڵ هەڵشێویان ≌ دل به هم خوردن

دڵ لە مشتدا بوون: *[مەجاز]* تووشی دڵەڕاوکێ و نیگەرانی بوون ‹دایم دڵم لە مشتمدا بوو نەک بزانێ و ئابڕووم ببا› ≌ مُضطرب بودن

دڵ لێچوون: *[کینایە]* هۆگر و خوازیار بوون؛ دڵ چوونە سەر ‹یەکەم جار چاوم پێ کەوت، دڵم لێی چوو› ≌ عاشق شدن

دڵ لێ دان: ١. زیندوو بوون ٢. *[کینایە]* دڵ هەواڵ دان؛ ئاگا بوونی دڵ لە مەبەستێ ≌ ١. زنده بودن ٢. به دل برات شدن

دڵ لێسەندن: ☜ **دڵ سەندن**

دڵ لێسەنن: ☜ **دڵ سەندن**

دڵ لێ کەندن: *[مەجاز]* لە شتێ چاو پۆشین و چیتر بە شوێنیدا نەچوون ≌ دندان طمع را کشیدن

دڵ لێهەڵکەفتن: *[مەجاز]* لە بەر چاو کەوتن؛ بێزار بوون ≌ دل (کسی) را زدن

دڵ لێهەڵکەوتن: ☜ **دڵ هەڵکەوتن**

دڵ مان: *[مەجاز]* ڕەنجان؛ دڵ ئێشان ≌ رنجیدن

دڵ نەبردن: *[کینایە]* ئیشتیا لێنەبوون ≌ میل نداشتن (به خوراک)

دڵ وەستان: کوتوپڕ مردن ≌ ناگهانی مُردن

دڵ هاتن: *[مەجاز]* ڕازی بوون؛ ڕەزا دان (زۆرتر لە پرسیاری نەرێنیدا دەگوترێ) ‹دڵت دێ بە جێی بێڵی؟› ≌ دل (کسی) آمدن

دڵ هاتنە کوڵ: *[مەجاز]* دڵ بوونە بریان؛ خەمین و ناڕەحەت بوون ‹بینینی ڕەنج و ئازاری ئاوارەکان دڵ دێنێتە کوڵ› ≌ دل به درد آمدن

دڵ هاتنە یەکا: ☜ **دڵ هەڵشێوان**

دڵ هەڵشێوان: *[کینایە]* دڵ بە یەکا هاتن؛ دڵ پێکاهاتن؛ دڵ تێکچوون؛ دڵ تێکهالان؛ دڵ تێکەلاتن؛ دڵ هاتنە یەکا؛ دڵ هەڵشێویان؛ زێلە ڤەشیڤیەی ≌ دل به هم آمدن

دڵ هەڵشێویان: ☜ **دڵ هەڵشێوان**

دڵ هەڵکەفتن: ☜ **دڵ هەڵکەوتن**

دڵ هەڵکەنران: ☜ **دڵ هەڵکەوتن**

دڵ هەڵکەنیان: ☜ **دڵ هەڵکەوتن**

دڵ هەڵکەوتن: *[مەجاز]* دڵ لێ‌هەڵکەوتن؛ دڵ هەڵکەفتن؛ دڵ هەڵکەنران؛ دڵ هەڵکەنیان؛ لە بەر چاو کەوتن ▤ از چشم افتادن

دڵ هێنانەوە جێ: *[مەجاز]* دڵنەوایی کردن ▤ دلجویی کردن

دڵی خۆ خۆش کردن: *[مەجاز]* لە خۆڕا بە هیوا بوون ▤ دل خود را صابون زدن

دڵی شێر هەبوون: *[مەجاز]* زۆر ئازا و نەترس بوون ▤ دل شیر داشتن

دڵی کەسێک بۆ کەسێک لێدان: *[کینایە]* بە بۆنەی کەسێکەوە ژیان ‹دڵم تەنیا بۆ تۆ لێدەدا› ▤ دل کسی برای کسی تپیدن

دڵی کەسێک (بە/ لە) لای کەسێکەوە بوون: *[مەجاز]* ئەویندار و گیرۆدەی کەسێک بوون ‹دڵم لای تۆیە چیتر خاوەنی نیم!› ▤ دل پیش کسی باختن

دڵی کەسێک (بە) هەزار لادا چوون: *[مەجاز]* بە بۆنەی نیگەرانییەوە بیری جۆراوجۆر کردنەوە ‹زۆر وە درەنگ کەوتی، دڵم هەزار لا چوو› ▤ دل کسی (به) هزار راه رفتن

دڵی کەسێک نەرم کردن: *[مەجاز]* بە کردەوە و ئاکاری خۆ دڵی کەسێک بەرەو لای خۆ هێنان. هەروەها: **دڵی کەسێک نەرم بوون** ▤ دل کسی را به دست آوردن

باو دڵ بوون: *[کینایە]* شیاوی حاڵ بوون؛ گونجاوی بارودۆخ بوون ▤ باب دندان بودن

بەدڵ بوون: *[کینایە]* بەرامبەر بە داخواز بوون ▤ پسند بودن

بە دڵا (دڵدا) لێوبان: *[مەجاز]* بە دڵ کەسێکدا هاتن؛ بە کەسێک سەرۆ بوون ▤ بە دل کسی برات شدن

بە دڵی کەسێک کردن: *[کینایە]* بە خواست و ئاواتی کەسێک کردن ▤ مطابق میل کسی عمل کردن

بە دڵی کەسێکەوە نیشتن: *[مەجاز]* بە کەیفی کەسێک بوون ‹قسەکانی بە دڵمەوە نیشت› ▤ به دل کسی نشستن

گرتنە دڵ: *[مەجاز]* ڕەنجان؛ لە دڵدا کار کردن ‹ئەم قسانە مەگرە دڵ!› ▤ به دل گرفتن

لە دڵدا کار کردن: ☜ **گرتنە دڵ**

لە دڵی کەسێک دان: *[مەجاز]* ١. بە کەسێک سەرۆ بوون ‹بەیانی دای لە دڵم، ئەمڕۆ دەتبینم!› ٢. دڵ ئێشاندن؛ کەسێک ڕەنجاندن ‹قسەکانی دای لە دڵم› ▤ ١. به دل کسی برات شدن ٢. کسی را رنجانیدن

لە دڵی کەسێک دەرهێنان: *[مەجاز]* کەسێک ئاشت کردنەوە ‹کاکت لێم ڕەنجابوو، چووم لە دڵم دەرهێنا› ▤ از دل کسی درآوردن

نیشتنە دڵەوە: *[مەجاز]* زۆر خۆش و دلخواز بوون ▤ به دل نشستن

دڵ ـ^{۲}: پێشوشە. لەگەڵ ئاوەڵناودا، ئاوەڵناوی لێکدراو دروست دەکا ‹دڵناسک؛ دڵڕەق› ▤ دل ـ

ـ دڵ^{۲}: پاشەوشە. ١. لەگەڵ ئاوەڵناودا، ئاوەڵناوی لێکدراو دروست دەکا ‹پاکدڵ؛ خۆشدڵ› ٢. لەگەڵ پێشگردا ئاوەڵناوی لێکدراو دروست دەکا ‹بەدڵ؛ بێ‌دڵ› ▤ ١و٢. ـ دل

دڵئازا / dił'aza/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵقاییم؛ بەجەرگ ▤ دلیر

دڵئاسودە / dił'asûde/: ئاوەڵناو. بێخەم؛ خاترجەم؛ ئارخەیان ▤ آسودەخاطر

دڵئاوا / dił'awa/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەسبڵاو؛ بەخشندە ‹شەراب هەرچەندە تاڵ‌وتوونە، چاوم/ کە ساقی وا دڵئاوا بێ چ خۆشە! «ئاوات»› ▤ بخشنده

دڵئێشاو / dił'êşaw/: ئاوەڵناو. دڵمەند ▤ دلخور

دڵئێشە / dił'êşe/: ناو. دڵێشە؛ ژانی دڵ؛ نەخۆشی دڵ ▤ دل‌درد

دڵارا / d(i)łara/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* بەردڵ؛

دڵخۆشکەر ☰ دلگشا

دڵارام / d(i)łaram/: ئاوەڵناو. */کینایە/* دەلال: ١. دڵتەنا؛ ئارامی دڵ ٢. بەردڵ؛ زۆر خۆشەویست ‹عاشق دڵی نایێ لە دلارامی جودا بێ/ ئەڵبەت کە دڵ ئارامی لەوێ بێ، دڵی نایێ «نالی»› ☰ ١و٢. دلارام

دڵازا / d(i)łaza/: ئاوەڵناو. دڵقاییم ☰ دلیر

دڵازار / d(i)łazar/: ئاوەڵناو. */کینایە/* هۆی ڕەنجاوی و دڵئێشاوی ☰ دل‌آزار

دڵاسوودە / d(i)łasûde/: ئاوەڵناو. دڵنیا؛ خاترجەم؛ بێخەم ☰ آسوده‌دل

دڵاوا / d(i)ława/: ئاوەڵناو. */کینایە/* دەهەندە؛ بەخشندە؛ دەستفەکری؛ دەستکراوە؛ دەستودڵباز ☰ سخی؛ بخشنده

دڵاوایی / d(i)ławayî/: ناو. ئادا؛ سەخاوەت؛ نانبدەیی ☰ سخاوت

دڵاودڵ / d(i)ławdił/: ئاوەڵناو. */کینایە/* دوودڵ ☰ دودل

⊡ **دڵاودڵ بوون:** دوودڵ بوون؛ دڵنیا نەبوون ☰ تردید داشتن

دڵاودڵ کردن: */کینایە/* دوودڵی کردن ☰ دودلی کردن

دڵاوەدان / d(i)ławedan/: ئاوەڵناو. */مەجاز/* وریا؛ وشیار؛ بەهۆش ☰ هوشیار

دڵاوەر / d(i)ławer/: ئاوەڵناو. */مەجاز/* ١. دڵداریدەر؛ دڵخۆشیدەرەوە ٢. بوێر؛ ئازا؛ چاونەترس ☰ ١. دلنواز ٢. دلاور

دڵباش / diłbaş/: ئاوەڵناو. ڕاستبین؛ بیرڕاست ☰ راستبین

دڵبرین / diłb(i)rîn/: ☜ **دڵبریندار**

دڵبریندار / diłb(i)rîndar/: ئاوەڵناو. */کینایە/* دڵبرین؛ زۆر خەمبار ☰ بسیار غمگین

دڵبزوێن / diłbizwên/: ئاوەڵناو. */کینایە/* هەستبزوێن ☰ دل‌انگیز

دڵبژۆک / diłb(i)jok/: ئاوەڵناو. */کینایە/* ١. تامەزرۆ؛ موشتاق ٢. چاوچنۆک؛ تەماحکار. هەروەها: دڵبژۆکی ☰ ١. مُشتاق ٢. حریص

دڵبووراو / diłbûraw/: ئاوەڵناو. دڵبووراوە؛ بێهۆش ☰ بیهوش

دڵبووراوە / diłbûrawe/: ☜ **دڵ بووراو**

دڵبەخەم / diłbexem/: ئاوەڵناو. بەداخ؛ خەمین ☰ غمگین

دڵبەدنیا / diłbedinya/: ئاوەڵناو. */کینایە/* شاد بە ژیان ☰ دلخوش به زندگی

دڵبەدوا / diłbed(i)wa/: ئاوەڵناو. */کینایە/* ١. ناهومێد ٢. نیگەران ☰ ١. مأیوس ٢. نگران

دڵبەر١ / diłber/: ناو. */کینایە/* دلبەر؛ دلوەر؛ دولبەر؛ دلدایی؛ دلبەند؛ دڵدار؛ گراوی؛ کچ یان ژنێک کە دڵیان بۆ دەشنێت ☰ دلبر

دڵبەر٢: ئاوەڵناو. */کینایە/* دلبەر؛ دلدایی؛ دولبەر؛ دلوەر؛ دلدایی؛ دلبەند؛ دڵڕفێن؛ دڵفڕێن؛ گراوی؛ خاوەن جوانی و دڵڕاکێشی ‹تۆ پی شیرینی جە پا تا وە سەر/ سەرتاپات دڵچەسپ، دڵکێش و دلبەر «سەیدی»› ☰ دلبر

دڵبەری / diłberî/: ناو. دڵدزی؛ کار و ڕەوتی دڵ لە کەسێک بردن ☰ دلبری

دڵبەستوو / diłbestû/: ئاوەڵناو. پابەند؛ پێبەند؛ خووپێگرتوو ☰ مأنوس

دڵبەستە / diłbeste/: ئاوەڵناو. */مەجاز/* ١. بەتاسە ٢. گیرۆدە؛ ئەویندار ‹بە تەلیسمی حەبەشیزادەوە سەرگەردانم/ عاشقی خاڵم و دلبەستەیی داوی کەمەری «وەفایی»› ☰ ١. آرزومند ٢. عاشق

دڵبەستەیی / diłbesteyî/: ناو. */مەجاز/* گیرۆدەیی؛ واز؛ هەبوونی پێوەندی و لایەنگری لە ناخی دڵەوە ☰ دلبستگی

دڵبەسۆ / diłbeso/: ئاوەڵناو. */مەجاز/* دڵسووتاو ☰

دلسوخته

دڵبەگەرداو / diłbegerdaw/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دڵبەخەم؛ خەمبار ≣ اندوهگین

دڵبەند / diłbend/: ☜ **دڵبەر**

دڵبەهومێد / diłbehumêd/: ☜ **هیوادار**

دڵپارسەک / diłparsek/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* سەوداسەر؛ خاوەن خوو یان هۆگری عاشقی ئەم و ئەو بوون ≣ عاشق‌پیشه

دڵپاقژ / diłpaqij/: ☜ **دڵپاك**

دڵپاک / diłpak/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دڵپاقژ؛ دڵساف؛ بێ‌گزی؛ بێ‌فڕوفێڵ ≣ پاکدل

دڵپاکی / diłpakî/: ناو. سافی؛ ئیخلاس ≣ اخلاص

دڵپڕ / diłpiř/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دڵتژی: ١. خەمبار ٢. تووڕە ٣. بێ‌ئیشتیا ≣ ١. غمگین ٢. عصبانی ٣. بی‌اشتها

دڵپڕلەخەم / diłpiřxem/: ئاوەڵناو. جەرگاوس؛ مەینەتبار ≣ اندوهگین

دڵپڕی / diłp(i)řî/: ناو. *[کینایە]* دڵتەنگی ‹بمهێنە دەر لە گێژوخولی چەرخی چەپڕەوت/ عاجز مەبە لە دڵپڕی ئەمن و لە زۆروەڕیم «ئاوات»› ≣ غم‌زدگی؛ اندوهباری

دڵپەرت / diłpert/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵپەرێشان؛ دڵپەشێو؛ خەیاڵ‌بڵاو؛ ناخاترجەم. هەروەها: **دڵپەرتی** ≣ دل‌پریشان

دڵپەرێشان / diłperêşan/: ☜ **دڵپەرت**

دڵپەڕتی / diłpeřtî/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵسووتاو؛ زۆر ناڕەحەت و خەمبار ≣ دلسوخته

دڵپەسند / diłpesind/: ئاوەڵناو. خۆشەویست ≣ دلپسند

دڵپەشێو / diłpeşêw/: ☜ **دڵپەرت**

دڵپەشێوی / diłpeşêwî/: ناو. دڵەڕاوکێ؛ دڵخورتی ≣ اضطراب

دڵپیس / diłpîs/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵگەن: ١. بەدڕا؛ هەناڤ‌ڕەش ٢. خەلێل؛ بیرخەراب؛ گومان‌ڕەش ≣ ١. بدنهاد ٢. بدگمان

دڵپیسی / diłpîsî/: ناو. *[مەجاز]* خەلێلە؛ بیرخراپی ≣ بدگمانی

دڵپێچە / diłpêçe/: ناو. *[کینایە]* ژان و برک؛ دڵئێشە ≣ دل‌پیچه

دڵپێک / diłpêk/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵگر؛ دڵبەر ≣ دلبر

دڵتا / diłta/: ناو. ١. نێوی چوارەمین پیتی ئەلفبای یوونانی (δ, Δ) ٢. *[ڕیازی]* نیشانەی بگۆڕێک ٣. *[ڕیازی]* نیشانەی دیاریکراوی موعادلەی دەرەجە دوو ٤. *[زەوی‌ناسی]* ناڤروو؛ نێوان دوو ئاو؛ دەشتی ئاوماڵشتی وەک پەنجە کە لە ڕێژگەی ڕووباردا پێک‌دێ ≣ ١تا۴. دلتا

دڵتژی / diłt(i)jî/: ☜ **دڵپڕ**

دڵتەڕ / diłteř/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. خاوەن عادەت یان هۆگری عیشقبازی ٢. تەڕپۆش؛ خۆشپۆش؛ بۆشناغ ≣ ١. عاشق‌پیشه ٢. شیک‌پوش

دڵتەزێن / diłtezên/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دڵسستکەر ≣ دلخراش

دڵتەمری / diłtemrî/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دڵوشک؛ مڕومۆچ؛ وشک ≣ دلمُرده

دڵتەنا / diłtena/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* خاترجەم؛ ئارخەیان ≣ آسوده‌خاطر

دڵتەنک / diłtenik/: ئاوەڵناو. دلۆڤان؛ میهرەبان؛ خاوەن بەزەیی و دڵنەرمی ≣ مهربان

دڵتەنگ / diłteng/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. دڵخەف؛ تاریک و ناخۆش ٢. خەمبار؛ خەفەتبار. هەروەها: **دڵتەنگی** ≣ ١و٢. دلتنگ

دڵتێر / diłtêr/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* چاوتێر؛ بێ‌تەماح ≣ قانع

دڵتێکچو / diłtêkçû/: ئاوەڵناو. دڵهەڵشێواو ≣ دل به هم آمده

دڵجۆیی / diłcoyî/: ناو. *[مەجاز]* کار و ڕەوتی لاواندنەوە؛ دڵدانەوە؛ ئاشت کردنەوە بە قسەی خۆش ☰ دلجویی

دڵچڕ / diłçiř/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. ڕژد؛ چنۆک؛ چرووک ٢. تووش؛ بەدفەڕ؛ مەردمئازار ☰ ١. خسیس ٢. مردمآزار

دڵچڕێن / diłç(i)řên/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵتەزێن ☰ دلخراش

دڵچەپەڵ / diłçepeł/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. بیر و هزر خراپ؛ دڵپیس؛ دڵگەمار ٢. خانەگومان ☰ ١. بدنهاد ٢. بدگمان

دڵچەڕێن / diłçeřên/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* خۆشڕابوێر ☰ عیّاش

دڵخاڵی / diłxałî/: ناو. ناشتا؛ نەخری؛ دڵخاڵی ☰ ناشتا

دڵخراپ / diłx(i)rap/: ئاوەڵناو. بەدنیهاد؛ دڵپیس؛ بەدخوا ☰ بدنهاد

دڵخوا / diłx(i)wa/: ☜ **دڵخواز**

دڵخواز / diłx(i)waz/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دلخاز؛ دلها؛ دلیان؛ دڵخوا ☰ دلبخواه

دڵخوازی / diłx(i)wazî/: ناو. دلهایی: *[کینایە]* ١. ئارەزوو ٢. دڵداری ☰ ١. آرزو ٢. عشق

دڵخور / diłxur/: ☜ **دڵخورت**

دڵخورت / diłxurt/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دلخورد؛ دڵخور؛ نیگەران؛ دڵەودوا ☰ دل‌نگران

دڵخورتی / diłxurtî/: ناو. *[مەجاز]* دڵەخورپە؛ دڵەخورپێ؛ دڵەڕاوکێ؛ پەرۆشی؛ خرتوپرتی دڵ ☰ دلهره

دڵخوشی / diłxoşî/: ناو. شاوانی؛ شادومانی ☰ شادمانی

دڵخوێن / diłx(i)wên/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دلخوون؛ زۆر خەمبار لە شتێ یان ڕووداوێک ☰ دل‌خون

دڵخۆر / diłxor/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* ١. دڵتەنگ؛ دڵشکاو؛ خەمبار ٢. ڕەنجاو؛ دڵداماو. هەروەها: **دلخۆری** ☰ ١و٢. دلخور

دڵخۆش / diłxoş/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* بەکەیف؛ شاد؛ دەماخچاخ ☰ شاد

⊡ **دڵخۆش کردن:** *[کینایە]* ١. دڵشاد کردن؛ خوشحال کردن ٢. هیوای پڕوپووچ پێ دان ☰ ١. خوشحال کردن ٢. امید واهی دادن

دڵخۆشکەر / diłxoşker/: ئاوەڵناو. شادیبەخش؛ دڵارا ☰ دلخوش‌کن

دڵخۆشکەرە¹ / diłxoşkere/: ناو. *[کینایە]* شتی بێبایەخ کە لە خۆڕا دەبێتە هۆی هیوا و خۆشحاڵی ‹ئەم قسانە تەنیا دڵخۆشکەرەن و بەس، دەنا گرفتەکان هەروا ماون› ☰ دل‌خوش‌کنک

دڵخۆشکەرە²: ئاوەڵناو. *[کینایە]* هۆی شادی ☰ شادی‌آور

دڵخۆشی / diłxoşî/: ناو. *[کینایە]* ١. شادی؛ بەکەیفی؛ بەدەماخی ٢. هیوا ☰ ١. شادی ٢. امید

⊡ **دڵخۆشی دانەوە:** *[کینایە]* ١. لاواندنەوە؛ دڵجۆیی کردن ٢. هیوا پێ دان ☰ ١. دلجویی کردن ٢. امیدوار ساختن

دڵخۆشیهێن / diłxoşîhên/: ☜ **دڵشاکەر**

دڵدادە / diłdade/: ناو. عاشق؛ ئەویندار ☰ عاشق

دڵدار¹ / diłdar/: ناو. *[کینایە]* دڵبەر؛ دلدار؛ ئەوەی ئەوینداری دەبن ‹داخیداخانم کە پیری هات و دڵدارم نەهات› ☰ دلدار

دڵدار²: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دلدار: ١. ئەویندار؛ عاشق ٢. ئازا؛ نەترس ☰ ١. عاشق ٢. دلیر

دڵدارانە / diłdarane/: ئاوەڵناو. عاشقانە؛ ئەویندارانە ☰ عاشقانە

دڵداری / diłdarî/: ناو. *[کینایە]* دڵێنی: ١. ئەوین؛ ڤین؛ حەزلێکەری ‹ئەمەش لە دیدا کانیی ژنانە/ قیبلەی دڵداریی هەرزەکارانە «گۆران»› ٢. کاری دڵخۆشی دانەوە؛ لاواندنەوە ☰ ١. عشق ٢. دلنوازی

دڵداکەوتو / diłdakewtû/: ئاوەڵناو. زاڵەترەک؛ زراوچوو؛ تووشیاری دڵەڕاوکێ و بیرئاڵۆزی ☰ زهرەترک

دڵداگ / diłdag/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دڵکەتی؛ بەندەوار؛ ئەویندار ☰ دلدادە

دڵدز / diłdiz/: ناو. *[کینایە]* گراوی؛ ماشقە ☰ معشوقە

دڵدزی / diłd(i)zî/: ناو. *[کینایە]* ١. دڵبەری ٢. نهێنی دڵ ☰ ١. دلبری ٢. راز نهانی

دڵدوێن / diłd(i)wên/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دڵداریدەر ☰ دلنواز

دڵڕفێن / diłř(i)fên/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵڕەڤین؛ دڵفڕێن؛ دڵبەر. هەروەها: **دڵڕفێنی** ☰ دلرُبا

دڵڕوون / diłřûn/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* ئارخەیان؛ بێگومان. هەروەها: **دڵڕوونی** ☰ آسودەخاطر

دڵڕەحم / diłřeĥm/: ☜ **دڵڕەحمین**

دڵڕەحمین / diłřeĥmîn/: ئاوەڵناو. دڵڕەحم؛ دڵنەرم؛ بە بەزەیی ☰ دلرحم

دڵڕەش / diłřeş/: ☜ **دڵڕەق**

دڵڕەڤین / diłřevîn/: ☜ **دڵڕفێن**

دڵڕەڤێن / diłřevên/: ☜ **دڵڕفێن**

دڵڕەق / diłřeq/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵڕەش؛ دڵسەخت؛ بێبەزە. هەروەها: **دڵڕەقی** ☰ سنگدل

دڵڕەنج / diłrenc/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵشکاو ☰ رنجیدەخاطر

دڵزیندوو / diłzîndû/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دڵزیندی؛ دڵگەش؛ دڵاوەدان ☰ زندەدل

دڵسارد / diłsard/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دڵسار؛ دڵسەرد؛ ناهومێد ☰ دلسرد

دڵساردی / diłsardî/: ناو. *[کینایە]* ناهومێدی؛ دۆخ یان چۆنیەتی تەواسان و لە دەست دانی هۆگرەتی و هیوا ☰ دلسردی

دڵساف / diłsaf/: ☜ **دڵپاک**

دڵسان / diłsan/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دەهندە؛ دڵاوا ☰ بخشندە

دڵستوور / diłs(i)tûr/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵشێر؛ بوێر؛ ئازا؛ بەجەرگ ☰ شُجاع

دڵسستکەر / diłsistker/: ئاوەڵناو. دڵتەزێن ☰ دلخراش

دڵسوار / diłs(i)war/: ☜ **دڵەدوا**

دڵسۆتی / diłsotî/: ☜ **دڵسووتاو**

دڵسۆز / diłsoz/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دڵسۆژ: ١. خەمخۆر ‹یا خوا کەس دڵسۆزی نەمرێ› ٢. سەپەرشتی باش ٣. خاوەن بەزەیی ☰ ١. دلسوز ٢. سرپرست خوب ٣. رحیم

دڵسۆزی / diłsozî/: ناو. *[کینایە]* دڵسۆژی: ١. خەمخۆری ٢. بەزەوی؛ بەزەیی ☰ ١. دلسوزی ٢. رحم

دڵسۆژی / diłsojî/: ☜ **دڵسۆزی**

دڵسووتاو / diłsûtaw/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دڵسۆتی؛ زۆر بەتاسە ☰ بسیار آرزومند

دڵسووتێن / diłsûtên/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* جەرگبڕ ☰ جگرسوز

دڵسەخت / diłsext/: ☜ **دڵڕەق**

دڵسەرد / diłserd/: ☜ **دڵسارد**

دڵشاد / diłşad/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دلشا؛ دلشاد؛ دڵخۆش؛ بەکەیف؛ دەماخچاخ ‹هەرکەس دڵشاد بۆ بەی دنیای بێ پۆ/ ئاخر پەشیمان ڕەنجەڕۆ مەبۆ «خاڵۆی کۆماسی»›. هەروەها: **دڵشادی** ☰ دلشاد

دڵشکاو / diłş(i)kaw/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵشکست؛ دڵشکستە؛ تووشیاری خەم و ناهومیدی بە هۆی نامرادی و ناکامییەوە ‹مەکەن مەنعم لە شیوەن ئەی ڕەفیقان/ کە مەحزوون و غەمین و دڵشکاوم «نالی»› ☰ دلشکستە

دڵشکاوی / diłş(i)kawî/: ☜ **دڵشکستی**

دڵشکست / diłşikist/: ☜ **دڵشکاو**

دڵشکستە / diłşikiste/: ☜ **دڵشکاو**

دڵشکستی / diłşikistî/: ناو. دڵشکاوی؛ خەفەت و ناهومیدی زۆر بە هۆی نامرادی و ناکامییەوە ☰ دلشکستگی

دڵشکێن / diłş(i)kên/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* مایەی دڵشکان ☰ دل‌آزار

دڵشێر / diłşêr/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ئازا؛ بوێر ☰ شیردل؛ شجاع

دڵفراوان / diłf(i)rawan/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵفرەوان؛ دلفراوان: ١. دڵاوا؛ سەخی ٢. لەسەرخۆ ☰ ١. بخشنده ٢. شکیبا

دڵفرەوان / diłf(i)rewan/: ☜ **دڵفراوان**

دڵفڕێن / diłf(i)řen/: ☜ **دڵڕفێن**

دڵفەرێح / diłferêĥ/: ئاوەڵناو. *[کنایە]* جێگای خۆش و دڵباز ‹دەشتێکی خۆش و دڵفەرێحە› ☰ دلگشا

دڵق / diłq/: ناو. دەڵق؛ مشەما؛ پلاستیکی ناسک بە ڕەنگی جۆراوجۆرەوە ☰ پلاستیک

دڵقایم / diłqayim/: ئاوەڵناو. بەورە؛ خۆڕاگر ☰ پُردل

دڵقاییم / diłqayîm/: ئاوەڵناو. ١. دڵنیا؛ ئارخەیان ٢. دڵازا؛ ئازا؛ بەجەرگ ☰ ١. مطمئن ٢. دلیر

دڵقی / diłqî/: ئاوەڵناو. دلقین؛ دەڵقی؛ پلاستیکی ☰ پلاستیکی

دڵقین / diłqîn/: ☜ **دڵقی**

دڵکرمن / diłkirmin/: ☜ **دڵکرمۆڵ**

دڵکرمۆڵ / diłkirmoł/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵ‌کرمن؛ دڵ‌کرمێ؛ دڵ‌پیس ☰ بدگمان

دڵکرمێ / diłkirmê/: ☜ **دڵکرمۆڵ**

دڵکڕ / diłkiř/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵبەر؛ دڵڕفێن ☰ دلکش

دڵکوێر / diłk(i)wêr/: ☜ **دڵکۆر**

دڵکۆ / diłko/: ناو. ئامێری دابەشینی کارەبا بۆ تەقاندنەوەی سووتەمەنی لە موتوردا ☰ دلکو

دڵکۆچەر / diłkoçer/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* بێ‌دین ☰ بی‌دین

دڵکۆر / diłkor/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵ‌کوێر؛ دەبەنگ؛ کەم‌فام؛ هیچنەزان ☰ کوردل

دڵکەر / diłker/: ئاوەڵناو. *[پلار]* کەردڵ؛ یەکجار کەمتەرخەم ☰ بیخیال

دڵکێش / diłkêş/: ئاوەڵناو. فوودڵ؛ جوانکیلەی خونچیلانە ☰ کوچولوی زیبا

دڵکێشی / diłkêşî/: ناو. سوڕ؛ ئاکاری دڵبەری ☰ دلرُبایی

دڵگر / diłgir/: ☜ **دڵگیر**

دڵگران / diłg(i)ran/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ڕەنجاو؛ عاجز ☰ رنجیده‌خاطر

دڵگراوی / diłg(i)rawî/: ناو. *[مەجاز]* گیرۆدەیی؛ دڵبەستەیی؛ هەبوونی پێوەند و هۆگرەتی لە ناخی دڵەوە ☰ دلبستگی

دڵگوشا / diłguşa/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵواز؛ هۆی دڵخۆشی ☰ دلگشا

دڵگوشاد / diłguşad/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵاوا؛ بەخشندە ☰ سخی طبع

دڵگەرم / diłgerm/: ئاوەڵناو. *[کنایە]* ١. چێ؛ بە دڵ کارکەر ٢. هیوادار؛ بەهومێد. هەروەها: **دڵگەرمی** ☰ ١. دلگرم ٢. امیدوار

دڵگەش / diłgeş/: ☜ **دڵزیندوو**

دڵگەشێن / diłgeşên/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* هۆی دڵخۆشی ☰ دل‌افروز

دڵگەمار / diłgemar/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵ‌چەپەڵ؛ بیر و هزر خراپ؛ دڵ‌پیس ☰ بدنهاد

دڵگەن / diłgen/: ☜ **دڵپیس**

دڵگەورە / diłgewre/: ☜ **دڵزەخم**

دڵگیر / diłgîr/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵگر: ١. خۆش؛ دڵ‌پەسند؛ تایبەتمەندی شوێنی خۆش ‹چوون

کۆی عەودالان، چوون کۆی عەودالان/ کـۆن؟ کۆیـێ دلـگیر، چـوون کـۆی عـەودالان؟! «سـەیدی»› ۲. ناخۆش؛ دڵنەگر ☰ ۱. دلنشین ۲. ناخوشایند

دڵگیری / diłgîrî/: ناو. *[مەجاز]* دڵتەنگی ☰ دلتنگی

دڵلاوێن / diłlawên/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵنەوا؛ هۆی دڵ دامەزران و خۆشی ☰ دلنواز

دڵلەخۆچـوو / diłlexoçû/: ئاوەڵـناو. ۱. گوهشـــی؛ بێهۆش کـەوتوو ۲. خودشـەیدا؛ حـەزوەخۆ ☰ ۱. غش کرده ۲. خودشیفته

دڵلەدوا / diłled(i)wa/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* چاولـەدوا؛ نیگەران ☰ دلواپس

دڵمردگ / diłmirdig/: ☜ **دڵمردوو**

دڵمـردوو / diłmirdû/: ئاوەڵـناو. *[کینایـە]* دڵمـــری؛ دڵمردگ؛ دڵمردە؛ دڵمردی؛ بـەبێ دڵخۆشـی، گەشـــە و نەشـــە و هیـــوا بـــە ژیـــان. هـــەروەها: **دڵمردوویی** ☰ دل‌مُرده

دڵمردە / diłmirde/: ☜ **دڵمردوو**

دڵمەن / diłmen/: ☜ **دڵمەند**

دڵمەنـد / diłmend/: ئاوەڵـناو. *[مـەجاز]* دڵـــمەن؛ دڵئێشاو ☰ دلخور

دڵمەنـدی / diłmendî/: نـــاو. ۱. دڵـــــمەنی؛ دڵئێشاوی ۲. *[مەجاز]* بوونی هـۆگرەتی و دڵ لـە لای شتێکدا بوون ‹بە ئارامی کە شێوەی دڵمەندیی تۆیە/ مەڵێ بەس ئەم گوفتوگۆیـە «سـوارە»› ☰ ۱. دلخوری ۲. دلبستگی

دڵناسک / diłnasik/: ئاوەڵـناو. *[مـەجاز]* ۱. دڵـنەرم؛ دڵۆڤان ۲. کەمدڵ؛ خۆ ڕانەگر لە هەمبەر کـوڵ و کەسـەر و ئـازارەوە ✱ هـەروەها: **دڵناسکی** ☰ ۱. مهربان ۲. دلنازک

دڵنشـین / diłn(i)şîn/: ئاوەڵـــناو. *[مـەجاز]* خـــۆش؛ دڵگیر ‹دەنگی دڵنشـین› ☰ دلنشین

دڵنـەخواز / diłnex(i)waz/: ئاوەڵـــناو. نابـــەدڵ؛ نەوەدڵ ☰ برخلاف میل

دڵنـەرم / diłnerm/: ئاوەڵناو. *[مـەجاز]* دڵڕەحمـین؛ بە بەزەیی ☰ دل‌رحم

دڵنەرمی / diłnermî/: نـاو. بەزەیی؛ بەزە؛ دڵۆڤـانی ☰ دل‌نرمی

دڵنـەگر / diłnegir/: ئاوەڵـناو. دڵـگیر؛ نـاخۆش ☰ ناخوشایند

دڵنـەماو / diłnemaw/: ئاوەڵـناو. *[مـەجاز]* مـــردوو؛ هیلاک ☰ شیفته

دڵنـەوایی / diłnewayî/: نـاو. *[مـەجاز]* دڵـجۆیی ☰ دلنوازی

دڵنیـا / diłn(i)ya/: ئاوەڵـناو. *[مـەجاز]* خاترجـــەم؛ ئارخەیان ‹من لەم وەستایە دڵنیام› ☰ آسوده‌خاطر؛ مطمئن

⊡ **دڵنیـا بـوون**: *[مـەجاز]* خاترجـــەم بـــوون؛ شـــک نەکردن ☰ مطمئن بودن

دڵنیـایی / diłn(i)yayî/: نـاو. *[مـەجاز]* ئارخـــەیانی؛ خاترجەمی؛ دۆخ یا حاڵەتی زەیـنی لـە نـەبوونی شک و گومان ‹شەرتی ژیان، دڵنیایی لە خێزان› ☰ دل‌قُرصی؛ اطمینان

دڵنیشـان / diłnîşan/: ئاوەڵـناو. *[مـەجاز]* دڵـــپێک؛ دڵبەر؛ دڵڕفێن ☰ دلبر

دڵواز / diłwaz/: ☜ **دڵگوشا**

دڵ و دەروون / dił û derûn/: نـاو. ۱. بـیر و سـۆز ‹دڵ و دەروونت لـە ڕق بسـڕەوە!› ۲. ورە؛ جـەرگ ‹مرۆ دەبێ دڵ و دەروونـی بـێ و بـە تکـەیێ خـوێن نەبوورێتەوە› ☰ ۱. فکر و اندیشه ۲. دل و جرأت

دڵوشک / diłwişk/: ئاوەڵـناو. *[مـەجاز]* دڵـتەمری ☰ دل‌مُرده

دڵوگیان / dił û g(i)yan/: ناو. گیـانودڵ؛ ژیـان و بەندی دڵ ☰ جان‌ودل

دڵوەر / diłwer/: ☜ **دڵبەر**

دڵۆپ / diłop/: نـاو. دڕۆپ؛ دڕۆپە؛ دڵـۆپ؛ دڵـوپ؛ دڕۆپ؛ دڵۆپە؛ تنۆک؛ تنۆکە؛ تکە؛ تک؛ دکە؛ چۆڕ؛

ئەوندە لە تراوێ کە بە شێوەی خڕ و گرۆڤەر دادەکەوێ 🇮🇷 قطره

دلۆپاندن / d(i)łopandin/: چاوگ. سافاندن؛ تکاندن؛ دلۆپە پێکردن 🇮🇷 چکاندن

دلۆپ ـ دلۆپ / diłop diłop /: ئاوەلکار. نمە ـ نمە؛ تک ـ تک 🇮🇷 قطره ـ قطره

دلۆپە / diłope/: ناو. ١. تکە؛ تنۆکە تراوێ کە لە بانەوە دەتکێ ٢. *[کینایە]* قسە لە ناو قسەدا 🇮🇷 ١. چکه ٢. حرف میان حرف

⊡ **دلۆپە کردن**: تکە کردن؛ لە بانەوە داکەوتنی تکەی ئاو ‹بانەکەمان دلۆپە دەکا› 🇮🇷 چکه کردن

دلۆپە کردنە ناو قسەی کەسێک: *[کینایە]* قسە بە کەسێ بڕین ‹تکایە کاتێ قسە دەکەم کەس دلۆپەی تێدا نەکا› 🇮🇷 تو حرف کسی دویدن

دڵەتەپە / d(i)łetepe/: ☜ **دڵەتەپێ**

دڵەتەپێ / d(i)łetepê/: ناو. دڵەتەپە؛ دڵەڕەپێ؛ دڵەکوتە؛ دڵەکوتێ؛ دڵەگوڕپێ؛ چۆنیەتی توند لێدانی دڵ بە شێوەیێ کە هەستی پێبکرێ 🇮🇷 تپش قلب

دڵەخورپە / d(i)łexurpe/: ☜ **دڵەخورپێ**

دڵەخورپێ / d(i)łexurpê/: ناو. دڵەخورپە؛ دڵەوڕێزە؛ نیگەرانی؛ دلخورتی 🇮🇷 اضطراب

دڵەدوا / d(i)łed(i)wa/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵ سوار؛ دڵەودوا؛ چاوەدوا؛ چاولەدوو؛ نیگەران. هەروەها: **دڵەدوایی** 🇮🇷 دلواپس

دڵەدەرد / d(i)łederd/: ناو. ئێشی دڵ؛ ئانژینی دڵ 🇮🇷 آنژین قلبی

دڵەڕاوکێ / d(i)łeřawkê/: ناو. *[مەجاز]* دڵخورتی؛ نیگەرانی 🇮🇷 اضطراب

دڵەڕبا / d(i)łeř(i)ba/: ناو. چەشنێک عاقیقە بە هۆی دەنکە وردەی میکاوە بریکەی دێ و لە گەوهەرسازیدا بە کار دەچێ 🇮🇷 دلرُبا

دڵەڕەپێ / d(i)łeřepê/: ☜ **دڵەتەپێ**

دڵەشێر / d(i)łeşêr/: ناو. گیایەکە دوو گەڵای پان دەردەکا، لە بەینی گەڵاکانیدا دوو دەنک تۆو دروست دەبێ کە بە پێکەوە دەنووسن 🇮🇷 گیاهی است

دڵەکپێ / d(i)łek(i)pê/: ناو. قۆتک؛ مفاجات؛ موفاجات؛ جەڵتەی دڵ؛ سەکتەی دڵ؛ دۆخ یان چۆنیەتی وەستانی لەنکاوی دڵ 🇮🇷 سکتەی قلبی

دڵەکزە / d(i)łek(i)ze/: ☜ **دڵەکزێ**

دڵەکزێ / d(i)łek(i)zê/: ناو. دڵەکزە؛ چۆنیەتی کزانەوی سورێنچک و گەدە بە هۆی فرەترشی گەدە و هەڵگەڕانەوەی ترشاوی نێو گەدەوە 🇮🇷 سوزش مری و معده

دڵەکوتە / d(i)łekute/: ☜ **دڵەتەپێ**

دڵەکوتێ / d(i)łekutê/: ☜ **دڵەتەپێ**

دڵەکەڵەشێر / d(i)łekełeşêr/: ناو. جۆرێ ترێ 🇮🇷 نوعی انگور

دڵەگوڕپێ / d(i)łeguřpê/: ☜ **دڵەتەپێ**

دڵەلەرزە / d(i)łelerze/: ☜ **دڵەلەرزێ**

دڵەلەرزێ / d(i)łelerzê/: ناو. دڵەلەرزە؛ ترسی زۆر 🇮🇷 وحشت

دڵەودوا / d(i)łewd(i)wa/: ☜ **دڵەدوا**

دڵەوڕێزە / d(i)łew(i)rêze/: ☜ **دڵەخورپێ**

دڵەیسۆ / d(i)łeyso/: ناو. کاری پێکەوە نووسانی سەگ و تانجی کاتی جووت بوون 🇮🇷 عمل به هم چسبیدن سگ و تازی هنگام جفتگیری

دڵیمە / d(i)łîme/: ناو. ١. کەڵە؛ گیایەکی بێ گەڵای گوڵ‌شینە لە نێو بێستاندا دەڕوێ و بێستانەکە وشک دەکا ٢. داوەڵی ناو بێستان 🇮🇷 ١. نوعی انگل جالیزی ٢. مترسک

دڵێشە / d(i)łêşe/: ☜ **دڵ‌ئێشە**

دڵێنی / d(i)łênî/: ☜ **دڵداری**

دم / dim/: ناو. ١. زار؛ دەم؛ دەڤ؛ زەهر ٢. کلک؛ دوم؛ دووڤ؛ جووچکە؛ دوم ٣. لووت؛ کەپۆ؛ بێڤل

٤. کێر؛ چووک؛ سیرەت ٥. دەم؛ کات ٦. کەنار؛ ڕەخ؛ قەراخ 🇮🇷 ١. دهان ٢. دُم ٣. بینی ۴. آلت مرد ۵. وقت ۶ کنار

◘ **دم شکاندن:** *[کینایە]* لووت شکاندن؛ تەمێ کردن 🇮🇷 توی دهن زدن

دما / d(i)ma/: ☜ **دوا**

دمارەکوڵ / d(i)marekuł/: ☜ **دمارەکۆڵ**

دمارەکۆڵ / d(i)marekoł/: ناو. دمارەکۆڵە؛ دومەرکۆڵ؛ دومارەکۆڵ؛ دەمارەکول؛ دمارەکول؛ دووپشک 🇮🇷 عقرب

دمارەکۆڵە / d(i)marekołe/: ☜ **دمارەکۆڵ**

دماڕۆ / d(i)mařo/: ناو. دواڕۆژ؛ داهاتوو 🇮🇷 آینده

دمازا / d(i)maza/: ناو. دوایین منداڵ 🇮🇷 آخرین فرزند

دمان / d(i)man/: ناو. ئیجارەی باغ یان مەزرا 🇮🇷 اجارەی باغ یا کشتزار

◘ **دمان کرن:** بە ئیجارە گرتنی باخ یان مەزرا 🇮🇷 اجاره کردن باغ یا کشتزار

دماوە / d(i)mawe/: ئاوەڵکار. ١. دوای ئەمە؛ دوای ئەوە؛ پاشی ٢. لە دواوە؛ لە پاشەوە 🇮🇷 ١. سپس؛ بعداً ٢. از عقب

دماوەر / d(i)mawer/: ☜ **دەماوەر**

دمایی / d(i)mayî/: ئاوەڵناو. ئاخری؛ لە ئاکامدا 🇮🇷 سرانجام

دمایین / d(i)mayîn/: ئاوەڵناو. دوایین؛ هەرە پاشین؛ ئاخری هەموو 🇮🇷 آخرین

دمبلی‌دمباو/ dimb(i)lîdimbaw/: ☜ **دیمبڵی‌دیمباو**

دمبڵی‌دمباو/ dimb(i)łîdimbaw/: ☜ **دیمبڵی‌دیمباو**

دمبەدمە / dimbed(i)me/: ☜ **دەمەقڕە**

دمبەست / dimbest/: ناو. *[باوەڕی کۆن]* دۆعای مەلا بۆ بەستنی دەمی گورگ لە ئاژەڵ خواردن 🇮🇷 دعای دهان‌بند گرگ

دمبەک / dimbek/: ☜ **دمەك**

دمبەگ / dimbeg/: ☜ **دمەك**

دمبەڵ / dimbeł/: ☜ **دمەڵ**

دمبەڵان / dimbełan/: ناو. ١. چمە؛ چەشنێک کارگی خۆراکی کە لە ژێر خاکدایە و ڕووەکەی خڕە و بە ڕەنگی ڕەش، خۆڵەمێشی و سپی لە سروشتدا دەردەکەوێ ٢. دومبەڵان؛ دۆبەڵان؛ دونبەڵان؛ دمەڵان؛ دومەڵان؛ دونبەڵمان؛ دنبەڵان؛ دۆمبەران؛ کمێ؛ گونەڵان؛ هێلکەگونی ئاژەڵ ٣. کەبابی دومبەڵان 🇮🇷 ١. نوعی قارچ زیرِ خاک ٢. دُنبلان ٣. کباب دُنبلان

دمبێن / dimbên/: ☜ **دەمبێن**

دمپاراو / dimparaw/: ☜ **دەماوەر**

دمپەڵو / dimpełû/: ئاوەڵناو. *[پلار]* قسەنەزانی شەرمێون 🇮🇷 نافصیحِ خجالتی

دمجو / dimcû/: ناو. دمەجاو؛ دەمەجاو؛ خۆراکی جاویاگ 🇮🇷 خوراک جویده‌شده

دمخوار / dimx(i)war/: ئاوەڵناو. کەوچولەوچ؛ کەوچە 🇮🇷 کج‌دهن

دمڕاست / dimřast/: ☜ **دەمڕاست**

دمژین / dimjîn/: ☜ **دژمان**

دمس / dims/: ناو. دۆشاو؛ شۆک 🇮🇷 شیره

دمک / dimik/: ☜ **دندوك**

دمکانە / dimkane/: ☜ **دەموکانە**

دمگەرم / dimgerm/: ☜ **دەمگەرم**

دمل / diml/: ئاوەڵناو. ناوشان پان 🇮🇷 چارشانه

دملەقوت / dimleqût/: ناو. چۆنیەتی لە خواردن دابڕان 🇮🇷 چگونگی از خوردن افتادن

دملی / dimlî/: ناو. زمانی زازایی؛ لە زاراوە باکوورییەکانی کوردستان 🇮🇷 زازایی؛ از گویش‌های زبان کردی

دموچاو / dim û çaw/: ناو. دەفک؛ ڕوخسار؛ سەروسیما 🇮🇷 چهره

دمودو / dim û dû/: ناو. وتە؛ گوتە؛ واتە 🇮🇷 بیان

▣ **بەدمەودو:** دەموراوێژخۆش ▤ شیرین‌سُخن

دمە / d(i)me/: ناو. دووگ؛ دووگـە؛ دووی پـەز ▤ دُنبه

دمەتەقە / d(i)meteqe/: ☜ **دەمەتەقێ**

دمەجاو / d(i)mecaw/: ناو. دەمەجاو: ١. دەمجاو؛ یەکەیەک بـۆ جارێـک بنێشـت خسـتنە دەم ٢. ☜ **دمجو** ▤ ١. سقز به اندازه‌ی یک نوبت جویدن ٢. ☜ **دمجو**

دمەچێشتە / d(i)meçêşte/: ☜ **دەمەچێشتە**

دمەد / d(i)med/: ناو. شیشی دارین ▤ سیخ چوبی

دمەداچەقە / d(i)medaçeqe/: ☜ **دەمەداچەقێ**

دمەدم / d(i)medim/: ناو. دەنگـی دەهـۆڵ ▤ آوازِ دُهُل

دمەرواسـلە / d(i)merwasle/: نـاو. گیایـــەکی خۆڕسکی بڵندە، گوڵی چەتری سپی دەر دەکا ▤ شوید کوهی

دمەزەرد / d(i)mezerd/: ناو. دەمەزەرد؛ سـەرنیای گاسن؛ کاری بە سەرکردنەوەی ئامرازی ئاسن ▤ مرمت ابزار آهنی

دمەقاڵە / d(i)meqałe/: ☜ **دەمەقڕە**

دمـەک / d(i)mek/: نـاو. دمبـــەک؛ دمبـــەگ؛ دمەڵەک؛ دنبەگ؛ دوممە؛ دومـەک؛ دومەڵـەک؛ تومەڵەک؛ سـازێکی ئێـرانی بـە بیچمـی تـۆنگی داریــن (سوالــەتی یــان کـانزایی) کــە بنەکــەی پەڕەپێستێکی ناسکی بـە سـەردا کێشـراوە و لـە کاتی لێداندا ملەکەی لە بن هەنگڵ دەنـێن و بـە سەرپەنجە لەو پەڕە دەدەن ▤ تُنبک

دمـەکدڕاو / d(i)mekd(i)řaw/: ئاوەڵـناو. *[کینایـە]* دمەکدڕیاگ؛ تەپڵدڕاو؛ ناوزڕاو ▤ بدنام

دمەکدڕیاگ / d(i)mekdiřyag/: ☜ **دمەکدڕاو**

دمـەکژەن / d(i)mekjen/: نـاو. دومـــەکژەن؛ دومەڵەکژەن؛ دنبەگلێدەر ▤ تُنبک‌نواز

دمەلاسکە / d(i)melaske/: ☜ **دەمەلاسکە**

دمەلاسکێ / d(i)melaskê/: ☜ **دەمەلاسکە**

دمەڵ / d(i)meł/: نـاو. دمبـــەڵ؛ دومـــڵ؛ دومەڵ؛ دەمبەڵ؛ کـوان؛ کـۆن؛ کوڤـان؛ کۆڤـان؛ کەوەن؛ کونک؛ کولک؛ کوێرەک؛ ئارێنج؛ پـرزک؛ ئاشـین؛ ئاماسـە؛ کـونێر؛ قـونێر؛ گـۆنر؛ چافـک؛ پەڤیژۆک؛ مـادە؛ لـۆک؛ هاڵـی؛ بلـۆقی چلـکینی بەژان کە لە ژێر پێستەوە دەردێ ▤ دُمل

دمەڵان / d(i)mełan/: ☜ **دمبەڵان ـ٢**

دمەڵەک / d(i)mełek/: ☜ **دمەك**

دمەوڕوو / d(i)mewřû/: ☜ **دەمەوڕوو**

دمەهۆسنگنێ / dimehosing(i)nê/: ☜ **دوهەژینك**

دمهار / dimhar/: ئاوەڵناو. زۆر بە قسە ▤ پُرحرف

دمهەراش / dimheraş/: ☜ **دەمەوەر**

دمهەڵپێچ / dimhełpêç/: ☜ **دەمهەڵپێچ**

دمهەڵە / dimhełe/: ☜ **دەمەوەر**

دن^{١} / din/: ناو. ددانە ▤ دندانە

دن^{٢}: ئاوەڵناو. دی؛ دیکە؛ ئیتر ▤ دیگر

دنا / d(i)na/: ☜ **دنیا**

دنان / d(i)nan/: ☜ **ددان**

دنانە / d(i)nane/: ☜ **ددانە**

دنبەگ / dinbeg/: ☜ **دمەك**

دنبەگلێدەر / dinbeglêder/: ☜ **دمەكژەن**

دنبەڵان / dinbełan/: ☜ **دمبەڵان ـ٢**

دنج / dinc/: ئاوەڵناو. ئارام؛ بێ دەنگ و قاڵ ▤ دنج

دند / dind/: ناو. دەندە ▤ وسیله‌ای در خیش

دندان / dindan/: ☜ **ددان**

دندک / dindik/: ناو. دەنک؛ ناوکی میوە ▤ هسته

دنـدوک / dindûk/: نـاو. دانـــدووک؛ دەنـــدووک؛ دەنووک؛ دومـدووک؛ دونـدووک؛ دمـک؛ نیکـل؛ نکل؛ نوکل؛ شەند؛ نـەقور؛ لێـوی ڕەقهـەڵاتووی پەلەوەر ▤ منقار

دندوکبێڵـە / dindûkbêłe/: نـاو. باڵـــندەیەکی کۆچەرە لە تۆرەمەی قەرەناز، لە شاوە و لەگلەگ

دەچێ. جەستەی ٥٨ سانتیمیتر دەبێ، پەڕ و باڵی سپی، دندووکی درێژ و ڕەش، سەری دندووکی پان و زەردە، بە گەل دەژی، نێرەکەی سەربەکڵاوەیە، لە تەنکاوان ماسی، بۆق و شینکە دەخوا ≣ کفچەنُک

دندوکدار / dindûkdar/: ئاوەڵناو. شەندەلی؛ دەنووکدار ≣ دارای منقار

دندوکسور / dindûksûr/: ناو. باڵندەیەکی لاق و دەندووک سوور و درێژە لە گوێ چۆمان دەژی و ماسی دەگرێت ≣ صدفخوار

دندوکقاژویی / dindûkqajûyî/: ناو. جۆرێ گوێزی درێژۆکەیە، کاکڵەی باش دەرنایە ≣ نوعی گردو

دندوکە / dindûke/: ناو. ١. زۆپی؛ قیتی؛ گتایی ٢. ☜ **دەمەقڕە** ≣ ١. برجستگی ٢. ☜ **دەمەقڕە**

⊡ **دندوکە دان:** ١. چەکەرە دان ٢. شکۆفە و چڵوو دەرکردن ≣ ١. جوانە زدن دانە ٢. جوانە زدن درخت

دنک / dinik/: ناو. ١. دەسکاونگ؛ ئاونگی دەسک ٢. دانە؛ دەنک ≣ ١. دستەی هاون ٢. دانە

دنکێ / dinkê/: ئاوەڵکار. گلێ؛ یەک دەنک ≣ دانەای

دنکێک / dinkêk/: ☜ **دانەیەك**

دنگ^{1} / ding/: ناو. ١. دینگ؛ ئامرازی چەڵتووک کوتان ٢. هاوەن؛ ئاوان ٣. دەنگ ٤. مشت؛ مستەکۆڵە ٥. شەونم ≣ ١. دنگ شالیکوبی ٢. هاون ٣. صدا ۴. مُشت ۵. شبنم

دنگ^{2}: ئاوەڵناو. هەڵمساو؛ باکردوو ≣ آماسیدە

⊡ **دنگ بون:** زگ هەڵمسان لە بەر زۆر خواردن ≣ آماسیدن شکم بر اثر پُرخوری

دنگ لێدان: مشت لێدان ≣ با مشت کوبیدن

دنگبێژ / dingbêj/: ☜ **دەنگبێژ**

دنگچی / dingçî/: ☜ **دنگکوت**

دنگز / dingiz/: ئاوەڵناو. فیتنە؛ ئاژاوەچی ≣ دوبەهمزن

دنگکوت / dingkut/: ناو. دنگچی؛ وەستای دنگی چەڵتووک کوتان ≣ دنگکوب

دنگلاڤ / dinglav/: ☜ **دنگهلەڤ**

دنگە / dinge/: ناو. ١. دینگە؛ کۆڵەکەی لە قوڕ و بەرد ٢. دنگ؛ ئاوان ≣ ١. ستون از سنگ و گل ٢. هاون

دنگەدنگ / dingeding/: دەنگەناو. گرمەگرمی دەهۆڵ ≣ صدای پیاپی دُهُل

دنگهلەڤ / dingh(i)lev/: ناو. دنگلاڤ؛ هەلۆرک؛ لەلوو ≣ ننو

دننە / dinne/: ناو. پەراسوو ≣ دندە

دنودەرکی / d(i)nuderkî/: ددانی دەسکرد ≣ دندان مصنوعی

دنو / d(i)nû/: ☜ **ددان**

دنوڕیچە / d(i)nûřîçe/: ناو. دیانەکیڕە؛ ددانەکرۆژە؛ دانەجیڕێ؛ دانەچیڕ؛ ددانەچیڕە؛ ددانەچیڕێ؛ دیانڕیچەکی ≣ دندانقروچە

دنە / d(i)ne/: ناو. هانە؛ کار و ڕەوتی هەڵخڕاندن ≣ تحریک

⊡ **دنە دان:** هانە دان ‹دنەی خەڵکیان ئەدا، بێنە سەر شەقام› ≣ تحریک کردن

دنەدراو / d(i)ned(i)raw/: ئاوەڵناو. هەڵخڕاو؛ هەلکری ≣ تحریکشدە

دنەدەر / d(i)neder/: ئاوەڵناو. هانەدەر ≣ مُحرک

دنیا / dinya/: ناو. دنا؛ دنێ؛ دونیا: ١. جیهان؛ جەهان؛ عالەم؛ گەردوون ‹دنیا سەری بە پووش نەگیراوە «مەسەل»› ٢. دانیشتوانی زەوی ‹دنیا دەزانێ› ٣. تاقمێکی دیاریکراو لە خەڵک و حەز و خوازی تایبەت ‹دنیا بێژێ گاڵ، تۆ بتەپە ماڵ! «مەسەل»› ٤. عالەم؛ کار و بار و حەز و بەزی ژیان ‹لە دنیا بڕان› ٥. ژینگە و دەور و بەری هەر

کەسێک ‹دنیایەکی بچووکی هەیە› ☰ ۱. جهان ۲. همەی مردم ۳ تا ۵. دنیا

▣ **ئەم دنیا:** ژیانی دنیایی ‹هیوادارم لە ئەم دنیا بەختەوەر بی› ☰ این دنیا

ئەو دنیا: دنیای پاش مەرگ ‹لە ئەو دنیا دەبێ وەڵام بدەیتەوە› ☰ آخرت

⊡ **دنیا بە قونە کەو کردن:** *[مەجاز]* خاوەنی تاقیکاری و ئەزموونی زۆر بوون ☰ تجربەی فراوان داشتن

دنیا بە کۆڵەوە گرتن: *[مەجاز]* دڵ بە دنیا خۆش کردن و زۆر بەتەماح بوون ☰ چنگ بە دنیا زدن؛ حریص بودن

دنیا دانە پاوە: *[کینایە]* زۆر گەڕان ‹دنیام دا پاوە، نەمدۆزییەوە› ☰ بسیار گشتن

لە دنیا دەرچوون: کۆچی دوایی کردن ☰ مُردن

هاتنە دنیا: لە دایک بوون ☰ متولد شدن

دنیائاخری / dinya'ax(i)rî/: ناو. ئاخرزەمان ☰ آخرزمان

دنیابوو / dinyabû/: ئاوەڵکار. بەشکایەک؛ بەشکایەکوو؛ ئەگەرکوو ☰ احیاناً

دنیاپەرست / dinyaperist/: ئاوەڵناو. خوازەڵۆکی ماڵ و دارایی دنیا ☰ دنیاپرست

دنیاداری / dinyadarî/: ناو. کار و ڕەوتی سامان پێکەوە نان ☰ دنیاداری

دنیادۆس / dinyados/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ماڵپەرست؛ ماڵخۆشەویست ☰ دنیادوست

دنیادیدە / dinyadîde/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دنیادییە؛ ئاگا لە کاری دنیا، بە هۆی زۆر گەڕان و تێپەڕانی تەمەن ☰ جهاندیدە

دنیادیە / dinyad(i)ye/: ئاوەڵناو. *[پلار]* دیتی؛ گەڕیدە؛ خاوەن ئەزموون و ئاگاداری بە هۆی سەفەر کردنی زۆر ☰ دنیادیدە

دنیادییە / dinyadîye/: ☜ **دنیادیدە**

دنیار / dinyar/: ئاوەڵناو. پێداگر و سوور لە سەر کۆ کردنەوەی ماڵ و دارایی. هەروەها: **دنیاری** ☰ دنیادار

دنیاگەڕ / dinyageř/: ناو. گەشتیار؛ گەشتۆک؛ ئەوەی بۆ گەشت و سەیران سەفەر دەکا ‹شوورەوی ویستوویە پاش وێران بوون ئاوایان کاتەوە تا دنیاگەڕان بەهرەی لێ ببینن «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ جهانگرد

دنیانەخواردوو / dinyanex(i)wardû/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ۱. کاڵ؛ تازە پێگەیشتووی بێئەزموون ‹چون گەنجی تازەی دنیانەخواردوو/ چەن پیری پاکی تەمەن ڕابردوو «قانع»› ۲. بە ئاکام نەگەیشتوو ☰ ۱. نورسیدە ۲. ناکام

دنیایە / dinyaye/: سارستە. ڕەنگە؛ وێدەچێ؛ گریمان ☰ شاید

دنیایی / dinyayî/: ئاوەڵناو. پێوەندیدار یان سەر بە دنیاوە ☰ دنیوی

دنێ / d(i)nê/: ☜ **دنیا**

دنێب / d(i)nêb/: ☜ **زیڤان**

دوا^1 / d(i)wa/: ناو. دما؛ دوما: ۱. ئەو بەشەی لەش کە لای پێچەوانەی بەر (سینە و زگ و ...) هەڵکەوتووە ‹بە دوای مندا دەهات› ۲. ئەو بەشە لە هەر شتێ کە لە بەرامبەرەوە نابیندرێ ‹چرایەکی دوای سووتاوە› ۳. دووچکە (لە مەل و باڵندەدا) ٤. کلک (لە گیانەوەراندا) ٥. بەشێ لە شتێ یان کۆمەڵەیەک کە بەستراوە بە پشتەوە ☰ ۱. پُشت ۲. پس ۳و۴. دُم ۵. دُنباله

▣ **لە دوای:** بە شوێن ☰ بە دنبالِ

⊡ **دوا بڕان:** لە بەین چوون؛ ئاسەوار بڕان؛ قڕ هاتن ☰ ریشەکن شدن

دوا پێهێنان: دوا هێنان؛ دوایی (پێ)هێنان؛ هیچ نەهێشتنەوە؛ خەلاس کردن ‹مەرگە دێ و دوا بە هەموو شت دێنێ/ هەموو ئاواتێ لە دڵ

دەستێنێ «سوارە»› ☰ تمام کردن

دوا کەوتن: ١. بەجێ مان؛ مانەوە ‹ساڵێک لە دەرسەکەی دوا کەوت› ٢. دانە پەی؛ شوێن کەوتن ‹ئێمە دوای ئەو کەوتین و سەگەکەش دوای ئێمە› ٣. شوێن کەوتن؛ ڕێ و ڕێبازی کەسێک گرتن ‹لاوێکی زۆر دوای کەوتن› ٤. کەوتنە دواوە؛ بۆ کاتێکی درەنگتر گۆزرانەوە ‹دانیشتنەکە دوا کەوت بۆ سێ سەعاتی تر› ☰ ١. جا ماندن ٢. تعقیب کردن ٣. پیروی کردن ۴. عقب افتادن

دوا هێنان: ☜ دوا پێهێنان

دواوە دان: گەڕاندنەوە؛ وەگەڕاندن ☰ پس دادن؛ برگرداندن

بردنە دواوە: بەرەو پاش بردن ☰ عقب بردن

چوونە دواوە: بەرەو پاش ڕۆین ☰ عقب رفتن

خستنە دواوە: (وە)دوا خستن؛ وە پاش خستن ☰ عقب انداختن

دانە دواوە: ١. هێز تێدا نەمان ٢. *[مەجاز]* بەرەو پاش چوون ٣. *[کۆن]* دەست لە خوێندن هەڵگرتن ☰ ١. از نا افتادن ٢. اُفت کردن ٣. ترک تحصیل کردن

کەوتنە دواوە: جێمان؛ بەجێمان ☰ عقب ماندن

(وە)دوا خستن: ☜ خستنە دواوە

هاتنە دواوە: بەرەو دوا هاتن ☰ عقب آمدن

دوا^{٢}: ئاوەڵناو. پاشین؛ دوایین؛ دما؛ دوما؛ دوایی؛ دومایی؛ دمایی؛ ئاخری ‹دەرکی دوا› ☰ پسین

دوا^{٣}: ئاوەڵکار. پشت؛ دوما؛ دما ‹لە دوا دانیشتم› ☰ پس؛ عقب

دوا ـ^{٤}: پێشوشە. ١. بەندیوار یا پێوەندیدار بە کاتی داهاتوو ‹دوارۆژ› ٢. بەندیوار یا پێوەندیدار بە پاش ڕووداو یان کارێک ‹دواچۆڕ؛ دواهەناسە› ☰ ١و٢. پس ـ؛ پسا ـ

دوائاژۆ /d(i)wa'ajo/: ☜ **دواشوان**

دواباز /d(i)wabaz/: ناو. جادووگەر؛ جادووباز ☰ جادوگر

دواباش /d(i)wabaş/: ناو. دووباش؛ پاش‌مەڵا؛ دووهەمین کەس لە مێشێندا ☰ دوم بازیکن گردوبازی

دوابڕاو /d(i)wab(i)řaw/: ئاوەڵناو. ١. *[کینایە]* دوابڕیاگ؛ دوابڕیاو؛ قڕهاتوو ٢. *[پەلار]* خەساو؛ خەسیاگ ☰ ١. ریشەکن‌شدە ٢. مقطوع‌النسل

دوابڕیاگ /d(i)wabiřyag/: ☜ **دوابڕاو**

دوابڕیاو /d(i)wabiřyaw/: ☜ **دوابڕاو**

دوابەدوا /d(i)wabed(i)wa/: ئاوەڵکار. دواوەدوا: ١. لە دوای یەکتر ‹دوابەدوا دەهاتن و داوای ئاویان دەکرد› ٢. بە شوێندا ‹دوابەدوای تۆ دێم› ٣. پشتاوپشت؛ بە پێچەوانە و ڕوو لە دواوە ‹دوابەدوا ڕۆیشتن› ☰ ١. پشت سر هم ٢. عقب ٣. عقب ـ عقب

دوابەگ /d(i)wabeg/: ناو. جێگر؛ جێنشین ☰ جانشین

دوابەند /d(i)wabend/: ناو. پاشبەند؛ کۆپلەی ئاخر ☰ آخرین بند

دوابینی /d(i)wabînî/: ناو. دووربینی؛ پێش‌بینی؛ کاڤشکی؛ بەربووری؛ کار و ڕەوتی هەڵسەنگاندنی ئاکام و کاردانەوەی کاروبار لە داهاتوودا. هەروەها: **دوابین** ☰ دوراندیشی

دواپارێز /d(i)waparêz/: ناو. پاشەنگ؛ پاشکۆی سپا ☰ مؤخرەی لشکر

دواتر /d(i)watir/: ئاوەڵکار. دوایی؛ ئەمجا؛ داهی ☰ سپس؛ آنگاه

دواجەنگ /d(i)waceng/: ناو. دوایی لەشکر؛ ئەو شەڕکەرانەی پاشی لەشکر دەپارێزن ☰ مۆخرەی لشکر

دواچۆڕ /d(i)waçoř/: ناو. ١. ئاخر دڵۆپ ٢. *[کینایە]* ئاخر منداڵ ٣. بەشی ئاخری هەر شتێ ☰ ١. آخرین قطره ٢. تەتغاری ٣. اواخر

دواخ / d(i)wax/: ناو. ڕووبەند؛ دەمامەک ▆ نقاب

دواخر / d(i)waxir/: ☜ **دواخری**

دواخری / d(i)wax(i)rî/: ئاوەلکار. دواخر؛ ئاخری؛ سەرەنجام ‹برێک هەواڵپرسی کردین و دواخری ڕۆیشت› ▆ بالاخره؛ عاقبت

دوادانه / d(i)wadane/: جێناو. دوایین دانه؛ دوایین دەنک: ١. بە تێکڕایی؛ بە گشتی ‹دوادانەم بژارد› ٢. ئاخر دانە؛ دواگین؛ ئەوی لە دوای هەمووە ‹ئەمە دوادانە بوو› ▆ ١. همه ٢. آخری

دوادوایی / d(i)wad(i)wayî/: ئاوەلکار. ئاخر و ئۆخر ▆ اواخر

دواده / d(i)wade/: ناو. بژاری دووبارە ▆ وجین برای بار دوم

دوار / d(i)war/: ☜ **دەوار-٣**

دوارد / d(i)ward/: ☜ **دوێرد**

دواره / d(i)ware/: ☜ **دووباره**

دواڕۆژ / d(i)wařoj/: ناو. داهاتوو؛ ئایندە؛ ڕۆژانی پاش ‹لە پێشماندایە دواڕۆژێکی ڕووناک/ ئیتر ناخورێ هەقی ئێمە بە فیڕۆ «هێمن»› ▆ آینده

دوازده^{1} / d(i)wazde/: ناو. دوانزە؛ ژمارەی سەرەکی نێوان یازدە و سێزدە ▆ دوازده

دوازده^{2}: ئاوەلناو. دوانزە: ١. یەکێ زۆرتر لە یازدە دانە ٢. دوازدەهەم؛ دوانزەهەم ▆ ١و٢. دوازده

دوازدەگرێ / d(i)wazdeg(i)rê/: ناو. دوانزەلە؛ سەرەتای ڕیخۆلەی بچووک لە گواندارندا ▆ اثناعشر

دوازدەمین / d(i)wazdemîn/: ئاوەلناو. دوازدەهەم؛ دوازدەهەمین؛ دوانزەمین؛ دوانزەهەم؛ دوانزەهەمین؛ دوانزەیەمین؛ بە پلە و پایەی دوازدەهەمەوە ▆ دوازدهم

دوازدەهەم / d(i)wazdehem/: ☜ **دوازدەمین**

دوازدەهەمین / d(i)wazdehemîn/: ☜ **دوازدەمین**

دواژه / d(i)waje/: ☜ **دواشوان**

دواسک / d(i)wasik/: ناو. ١. قولینچکی لای گۆشەی چاو ٢. دواهەمین زا و زێ ▆ ١. گوشەی بیرونی چشم ٢. آخرین زایمان

دواشوان / d(i)waş(i)wan/: ناو. دوائاژۆ؛ دواژە؛ دواوان؛ کۆمەکی شوان ▆ کمک چوپان

دواکۆچ / d(i)wakoç/: ناو. کۆچی دوایی؛ مەرگ ▆ وفات

دواکەفتگ / d(i)wakeftig/: ☜ **دواکەوتوو**

دواکەوت / d(i)wakewt/: ناو. دیرس؛ دیرهات؛ درەنگ ▆ درنگ؛ تأخیر

دواکەوتوو / d(i)wakewtû/: ئاوەلناو. دواکەوتە؛ دواکەفتگ؛ بەجێماو؛ جێماو ▆ عقب‌افتاده

دواکەوته / d(i)wakewte/: ☜ **دواکەوتوو**

دواگیان / d(i)wag(i)yan/: ناو. دوا هەناسەی ژیان ‹بەفر و باران و بلووکەت هەر وەکوو گریانمە/ تۆ خەریکی مردنی بۆیە منیش دواگیانمە «قانع»› ▆ آخرین دم

دواگین / d(i)wagîn/: ☜ **دوایین**

دوامنداڵ / d(i)wamindał/: ناو. پاشبەر ▆ آخرین فرزند

دوامەتی / d(i)wametî/: ناو. کۆتایی ▆ عاقبت

دوامین / d(i)wamîn/: ئاوەلناو. ئاخری؛ ئاخرین ‹دوامین کاتەکانی ژیان؛ دوامین فیشەک› ▆ آخرین

دوان / diwan/: چاوگ. تێپەڕ. //دوای؛ دەدوێی؛ بدوێ// دوای: ١. قسە کردن؛ گفتوگۆ کردن ٢. وتار دان ٣. *[پلار]* وڕ لێدان ‹بەسە! کەم بدوێ!› ▆ ١. حرف زدن ٢. سخنرانی کردن ٣. یاوه گفتن

■ ئاوەلناوی بەرکاری: دواو/ چاوگی نەرێنی: نەدوان

دوان^{1} / duwan/: ناو. ١. دوو دانە ‹دوان هەلگرە!› ٢. دوو ‹ئەو دوانەت پێ چۆنن؟› ▆ ١. دو عدد؛ دو تا ٢. دو

دوان^{2}: جێناو. دوو دانە ‹دوان لە هێلکەکان

داکەوتبوون؛ چەن کانیتان چاو پێ کەوت؟ دوان› ▤ دو عدد

دواندن / d(i)wandin/: چاوگ. تێپەڕ. //دواندت؛ دەدوێنی؛ بدوێنە// دۆنای: ١. قسە لەگەڵ کردن ‹بۆچ لێم زیزی؟ نامدوێنی› ٢. هێنانە قسە ▤ ١. هم‌صحبت شدن ٢. به حرف آوردن

■ ثاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدواندن

دوانزە / d(i)wanze/: ☜ **دوازدە**

دوانزەڵە / d(i)wanzeɫe/: ☜ **دوازدەگرێ**

دوانزەمین / d(i)wanzemîn/: ☜ **دوازدەمین**

دوانزەهەم / d(i)wanzehem/: ☜ **دوازدەمین**

دوانزەهەمین / d(i)wanzehemîn/: ☜ **دوازدەمین**

دوانزەیەمین / d(i)wanzeyemîn/: ☜ **دوازدەمین**

دوانگە / d(i)wange/: ناو. مینبەر ▤ منبر

دوانە^{1} / d(i)wane/: ☜ **دۆدانە**

دوانە^{2}: ثاوەڵناو. لفەدوانە؛ دوودانە؛ جمک؛ جڤک ▤ دوقلو

دوانهاوەر / d(i)wanhawer/: ثاوەڵناو. دوانەزا ‹بزنە ڕەشەگەی دوانهاوەرم/ سەربەرزی هاوماڵ پای سەماوەرم «فولکلۆر»› ▤ دوقلوزا

دوانی / d(i)wanî/: ثاوەڵکار. دووبەدوو؛ دوان پێکەوە ▤ دوتایی

دواوان / d(i)wawan/: ناو. ١. ڕێژاو؛ جێگەی پێک‌گەیشتنی دوو چەم ‹هەر لە بناوانی دەجلە و فوراتەوە تا لێکدانەوەی دواوانەکەی هاتم «هەژار، *شەرەفنامە*»› ٢. ☜ **دواشوان** ▤ ١. مَصب ٢. ☜ **دواشوان**

دواوە^{1} / d(i)wawe/: ناو. پاشەوە؛ پشتەوە ‹دواوەی ماشێنەکەم بەتاڵە!› ▤ عقب؛ پُشت

دواوە^{2}: ثاوەڵکار. دوایی؛ پاشان ‹دواوە دێم؛ دواوە چ دەکەی؟› ▤ بعداً

دواوەدوا / d(i)wawed(i)wa/: ثاوەڵکار. بەراوپشت؛ قنگاوقنگ ▤ عقب‌عقب

دواهەناسە / d(i)wahenase/: ناو. ثاوزینگ؛ ثاویلکە؛ گیانەڵاو ▤ نفس‌های آخر

دوای^{1} / d(i)way/: ☜ **دوان**

دوای^{2}: ناو. دەوا؛ دەرمان ▤ دارو

دوای^{3}: ئامراز. لە دوای؛ پاشی ‹دوای قسەکانی تێر و پڕ تۆپاندبوویان!› ▤ پس از

دوای‌نیمەڕۆ / d(i)way nîmeřo/: ناو. پاشنوێژ؛ پاش‌نیوەڕۆ ▤ بعدازظهر

دوایە / d(i)waye/: ناو. دوابازا؛ جادووگەر؛ جادووباز؛ چاچۆڵگەر ▤ جادوگر

دوایەک^{1} / d(i)wayek/: ثاوەڵناو. دوایین؛ دواگین ▤ آخرین

دوایەک^{2}: ثاوەڵکار. بە شوێن یەکا ▤ به دنبال هم

دوایی^{1} / d(i)wayî/: ناو. کۆتایی؛ دوماهی؛ دومایی ▤ پایان

⊡ **دوایی پێهێنان:** ☜ **دوا پێهێتان**

دوایی هاتن: قوتار بوون؛ تەواو بوون ▤ تمام شدن؛ به پایان رسیدن

دوایی هێنان: ☜ **دوا پێهێتان**

دوایی^{2}: ثاوەڵناو. دومایی؛ دوماهی؛ پاشین؛ ئاخرین ▤ پسین

دوایی^{3}: ثاوەڵکار. دواتر؛ دوماهی؛ دومایی؛ پاشتر؛ ئەوجار ‹دوایی دێم بۆ ماڵتان› ▤ سپس؛ بعداً

دوایی‌دار / d(i)wayîdar/: ثاوەڵناو. کلکدار ▤ دُنباله‌دار

دوایین / d(i)wayîn/: ثاوەڵناو. دواگین؛ پاشین؛ دوایی؛ ئاخرین ‹دوایین هەناسە› ▤ آخرین

دوایین‌دانە / d(i)wayîndane/: ☜ **دوادانە**

دوایین‌دەنک / d(i)wayîndenik/: ☜ **دوادانە**

دوایی‌هاتو / d(i)wayîhatû/: ثاوەڵناو. خەلاس؛ تەواوبوو ▤ تمام‌شده

دوباد / dubad/: ثاوەڵناو. دووتا: ١. دووباد؛ دوو جار بادراو ‹گورزەهۆنی سیرمەی دوبادی لە ملدا «هەژار،

قورئان» ٢. پتەوی بەهێز (بارەبەر) ▤ ١. دولا ٢. نیرومند (باربر)

دوباره / dubare/: ☜ **دووباره**

دوشی / dubşî/: ناو. لوو؛ گرێ لە ناو گۆشتدا ▤ غُدّه

دوبەختی / dubextî/: ☜ **دووبەختەکی**

دوپینگ / dupîng/: ناو. کارەڕەهاتی کەڵک وەرگرتنی وەرزشکار لە ماکی هێزدەر، پێش دەسپێکردنی یاری ▤ دوپینگ

دوت / dut/: ناو. دت؛ دوەت؛ دوێت؛ دوێتە؛ دۆت؛ دۆد؛ کەنیشک؛ کچ ▤ دُختر

دوتار / dutar/: ☜ **دووتار**

دوچ / duç/: سارستە. نەکەی؛ نەچی وا بکەی ▤ زنهار

دوچار / duçar/: ئاوەڵناو. تووش؛ تووشیار؛ گیرۆدە؛ ئاوقە ▤ دُچار

دوچاری / duçarî/: ناو. گیرۆدەیی؛ گرفتاری ▤ گرفتاری

دوچکە / duçke/: ناو. کلک؛ جووجکە؛ دووچکە ▤ دُم

دوخان / duxan/: ناو. کوڵ و زووخاو؛ دەرد و داخ ▤ داغ و حسرت

دوخرەمە / duxreme/: ☜ **دۆغرمە**

دوخشار / duxşar/: ☜ **دژوار**

دوخمان١ / duxman/: ناو. خائین؛ خایەن؛ کەسێ کە تووشی تاوان و خەیانەت بووە ▤ خائن

دوخمان٢: ئاوەڵناو. ١. نەگەویس؛ بێفەڕ ٢. خائین؛ خایەن؛ خاوەنی خووخدە یان هۆگریی بە خەیانەت ▤ ١. بی‌نمود ٢. خائن

دوخمانی / duxmanî/: ناو. خەیانەت؛ ناپاکی ▤ خیانت

دوخهەفسار / duxhevsar/: ناو. دەسکەوسار ▤ افسار

دوخیانەت / duxyanet/: ☜ **دۆخیان**

دوخین / duxîn/: ☜ **دۆخین**

دودرگ / dudirg/: ناو. کەو؛ کاو؛ کۆوک ▤ کبک

دودەنگە / dudenge/: ناو. چریکە؛ دەنگی باڵندە ▤ آواز پرنده

دوراج / durac/: ناو. پۆڕ؛ ئاڤدەل ▤ دُرّاج

دوراخ / durax/: ناو. شویت؛ شیوت ▤ شبت؛ شوید

دوربە / durbe/: ناو. پەسیو ▤ پستو

دورج / durc/: ناو. مجری؛ سندووقی چکۆلەی جێگای شتی گرانبایی ▤ ورج

دورچ / durç/: ناو. قەفەس؛ ڕکە ▤ قفس

دورزو / durzû/: ناو. کێشە و هەرا و قاڵمەقاڵم ▤ همهمه؛ جنجال

دورزیلە / durzîle/: ☜ **دەسخورێن**

دورس / duris/: ☜ **درووست**

دورست / durist/: ☜ **درووست**

دورشت / durişt/: ☜ **درشت-٢**

دورف / durf/: ناو. درۆشم؛ نیشانە ▤ علامت

دورڤەیی / durveyî/: ناو. بێگانە؛ بیانی ▤ بیگانه

دورک / durk/: ناو. شەپۆڕنامە؛ شین‌نامە ▤ مرثیه

دورگ / durg/: ناو. کەو ▤ کبک

دورمان / durman/: ناو. کێل؛ کاری دروون ▤ دوخت

دورملک / durmilk/: ناو. جۆرێ کوولەکە ▤ نوعی کدو

دورمە / durme/: ناو. دورووم؛ بابۆڵە؛ تیکەی پێچراو ▤ ساندویچ

دورمەح / durmeĥ/: ئاوەڵناو. جووتەوەشێن؛ لەقەهاوێژ؛ لووشکاوێژ ▤ لگدپران

دورۆک / durok/: ناو. دیرک؛ دیرۆک ▤ تاریخ

دوروم / durûm/: ☜ **دورمە**

دوریش / durîş/: ☜ **دەروێش**

دوڕ١ / duř/: ناو. ١. نێوان؛ ناوەڕاست ٢. مرواری

درشت ☰ ۱. وسط ۲. مروارید درشت

▣ **دوڕی تاقانە**: ۱. مرواری تەنیا لە ناو سەدەفدا ۲. *[کینایە]* هەڵکەوتە و بێوێنە ☰ ۱. دُرّ یتیم ۲. بی‌همتا

دوڕ۲: ئاوەڵناو. ۱. ناوەند؛ ناوەڕاست ۲. هەڵواسراو ☰ ۱. وسط ۲. آویزان

دوڕاج / duřac/: ناو. پۆڕ ☰ دُرّاج

دوڕاجە / duřace/: ☜ **دوڕگە**

دوڕاجی / duřacî/: ئاوەڵناو. ۱. قەرەچی؛ کاولی ۲. دڕاجە؛ دووڕەگە؛ دووڕێژە ☰ ۱. کولی ۲. دورگە

دوڕاز / duřaz/: ئاوەڵناو. مُنافق؛ دووڕوو؛ ڕووبین ☰ مُنافق

دوڕڕە / duřře/: ئاوەڵناو. دوڕە؛ دوڕڕەگ: ۱. دایک تاژی باوک گەماڵ یان پێچەوانەی ۲. تایبەتمەندی بزنی موو تێکەڵ لە مەرەز و موو ☰ ۱. دورگە (سگ) ۲. ویژگی نوعی بُز

دوڕڕەگ / duřřeg/: ☜ **دوڕڕە**

دوڕشێر / duřşêr/: ناو. هاس؛ وەرشەق؛ وەرشەک؛ تاژپڵنگ ☰ یوزپلنگ

دوڕگە / duřge/: ناو. دڕگە؛ دوڕاجە؛ دوڕە؛ جزیرە؛ گراف؛ چزیر؛ ئاد؛ وشکایی لە نێوان ئاودا، گچکەتر لە قوڕنە ☰ جزیرە

دوڕنا / duřna/: ناو. قازیقولنگ ☰ دُرنا

دوڕناس / duřnas/: ئاوەڵناو. کارزان؛ لە کار زان؛ سەردەرچووگ؛ پسپۆڕ لە بواری کار و زانستەوە ☰ کارشناس

دوڕوبا / duřuba/: ناو. بەردێکی گرانبایی قاوەییە ☰ سنگی قیمتی

دوڕە۱ / duře/: ☜ **دوڕگە**

دوڕە۲: ☜ **دوڕڕە**

دوزاخە / duzaxe/: ناو. وەڕەزی؛ قەلسی؛ جاڕزی ☰ پکری

⊡ **دوزاخە دان**: وەڕەز کردن؛ جاڕز کردن ☰ اذیت کردن

دوزەنە / duzene/: ناو. چوارچێوە؛ سیستەم ☰ سیستم

دوژ۱ / duj/: ناو. ۱. ☜ **دۆژەه** ۲. گوریس؛ تەناف ☰ ۱. ☜ **دۆژەه** ۲. ریسمان؛ طناب

⊡ **دوژ کێشان**: جۆرێ یاری بەکۆمەڵە، یاریکەران دەبنە دوو بەشەوەوە، گوریسێکی درێژ دێنن هەرکام لە سەرێکەوە دەیکێشن، کام دەستە زۆری پێ بشکێ بەرەو خۆی بیکێشێ، بردوویە ☰ طناب‌کشی

دوژ۲: ئاوەڵناو. ۱. کز و سیس ۲. ناتەبا؛ دژ ☰ ۱. افسردە؛ پژمردە ۲. ضد

دوژمان / dujman/: ☜ **دژمان**

دوژمن۱ / dujmin/: ناو. دژ؛ دژمن؛ دژمەن؛ دژمین؛ دشمن؛ دوشمن؛ دوشمە؛ دوشمین؛ دەقەز؛ مدەی؛ گاڤبەر؛ نەتل؛ نەتەل؛ نەتەوی؛ خەنیم؛ مەخرک؛ تاسب؛ مخانە؛ نەدۆست؛ خوێنەخوار؛ خوێنەخوارە؛ خووینەر؛ جاجوو: ۱. ئەوەی کە لەمەڕ کەس یان کەسانێکەوە بەدخوازە ‹نایەڵێ دوژمن بە ڕەنگە زەردەکەی من پێکەنێ/ تا دەمی مردن ئەمن مەمنوونی فرمێسکی گەشم «هێمن»› ۲. کەس، گرۆ یان وڵاتێک کە لەگەڵ دیتری لە شەڕ و کێشەدایە ‹... چاوی بڕیبووە دەرفەتێک کە بتوانێ زەبری خۆی تێدا بوەشێنێ و دوژمن لە نیشتمانەکەی خۆی دەربپەڕێنێ «هەژار، شەرەفنامە»› ☰ ۱و۲. دشمن

⊡ **دوژمن لە ماڵی کەسێک ناهمێ بون**: *[دوعا]* دەستی دوژمن بە ماڵی کەسێ نەگەیشتن و هەناسە سارد بوونی ☰ چشم دشمن کور شدن

دوژمن۲: ئاوەڵناو. دژمن؛ دشمن؛ دژمەن؛ دژمین؛ دوشمن؛ دوشمە؛ دوشمین؛ نەیار؛ ناکۆک و نەساز ‹پیسی، دوژمنی لەش‌ساغییە› ☰ دشمن

دوژمنایەتی / dujm(i)nayetî/: ناو. دژمناتی؛

دژمنایـەتی؛ دوژمـنی؛ دژایـەتی؛ دژمـەنی؛ دوشمنایـەتی؛ دشمـنی؛ نـەیاری؛ لاری؛ نـۆیین؛ بیڤـک: ۱. دۆخ یـان چۆنیـەتی دوشمـن بـوون ‹دوای ئـەو ڕووداوە، دۆستایەتییەکەی بـوو بـە دوژمنایەتی› ۲. دژبەرایەتی و بەدخوازی ‹وەختـی خۆی لەگەڵماندا زۆری دوژمنایـەتی کـرد› ☰ ۱و۲. دشمنی

دوژمندار / dujmindar/: ئاوەڵناو. دژمندار؛ نە یەک و نە دوو دوژمن؛ خاوەن دوژمنی زۆر ‹دوژمندار لە سـێبەری خۆیشـی ئەترسـێ «مەسـەل»› ☰ دارای دشمن

دوژمنی / dujm(i)nî/: دوژمنی؛ دژمەنی؛ دشمـنی: ۱. دۆخ یـان چۆنیـەتی دوشمـن بـوون ۲. دژبەرایەتی و بەدخوازی ☰ ۱و۲. دشمنی

دوژمین / dujmîn/: ☜ **دژمان**

دوژوار / dujwar/: ☜ **دژوار**

دوژواری / dujwarî/: ☜ **دژواری**

دوژوێن / dujwên/: ☜ **دژمان**

دوژەنگ / dujeng/: ↓

⊡ **دوژەنگ نیانە یەک:** *[پلار]* تەواو لەڕ و لاواز بوون ☰ سخت ضعیف و لاغر شدن

دوژێن / dujên/: ☜ **دژمان**

⊡ **دوژێن دان:** جنێو/ جوێن دان ☰ دُشنام دادن

دوژێنفرۆش / dujênf(i)roş/: ئاوەڵناو. زمـان پـیس؛ جنێوفرۆش؛ سخێفبێژ ☰ بدزبان؛ فحاش

دوساخ۱ / dusax/: نـاو. دوسـاق: ۱. یەخسـیر؛ بەندی؛ زیندانی ۲. گرتووخانە؛ زیندان ☰ ۱. اسیر ۲. زندان

دوساخ۲: ئاوەڵناو. دوساق؛ گیر؛ قەتیس؛ بێدەرەتان ‹یـە تاکـەی دوسـاخ گێسـووی سـیاتەن/ ئـیرادەت چێشـەن، چـێش موددەعاتـەن؟ «سـەیدی»› ☰ محبوس

دوساخچی / dusaxçî/: ناو. دوسـاخوان؛ بەنـدیوان؛ زیندانەوان ☰ زندانبان

دوساخخانە / dusaxxane/: نـاو. گرتووخانـە؛ بەندیخانە؛ زیندان ☰ زندان

دوساخوان / dusax(i)wan/: ☜ **دوساخچی**

دوساق / dusaq/: ☜ **دوساخ**

دوسۆ / duso/: ☜ **دووسۆ**

دوش۱ / duş/: ☜ **دش۱**

دوش۲: ئاوەڵناو. گرژ و سیس ☰ افسُرده

⊡ **دوش دامان:** ☜ **دژ دامان**

دوشاڤ / duşav/: ☜ **دۆشاو**

دوشتە / duşte/: ناو. زروە؛ درشتەی شت ☰ دُرُشته

دوشداماو / duşdamaw/: ☜ **دژداماو**

دوشڤان / duşvan/: ئاوەڵناو. کیناوی؛ قـین لـە دڵ ☰ کینەتوز

دوشمن / duşmin/: ☜ **دوژمن**

دوشمنایەتی / duşm(i)nayetî/: ☜ **دوژمنایەتی**

دوشمنی / duşm(i)nî/: ☜ **دوژمنی**

دوشمە / duşme/: ☜ **دوژمن**

دوشمین / duşmîn/: ☜ **دوژمن**

دوشەکۆڵە / duşekołe/: ناو. مەندەر ☰ تُشکچە

دوعا / du'a/: ☜ **دۆعا**

دوعاخوێن / du'ax(i)wên/: نـاو. نزاخوێن؛ نزاخوان ☰ دُعاخوان

دوغرمـەودۆ / doğirme w do/: ئاوەڵـناو. *[پـلار]* تێکـەڵاوی چەنـد شـتی پێـک ناسـاز ☰ آش شُلەقلمکار

دوغرمە / duğirme/: ☜ **دۆغرمە**

دوڤ / duv/: ناو. دووگ؛ دوو ☰ دُنبە

دوڤدوڤک / duvduvik/: ☜ **دیڤەلان**

دوڤک / duvik/: ناو. دیڤ؛ کلک؛ دوو ☰ دُم

دوڤلەرزینک / duvlerzinik/: ☜ **دووهەژینك**

دوڤمەساسە / duvmesase/: ناو. قشقەڕە؛ قشقەڵە؛ قشقاڕە ☰ زاغی

دوڤمەقەسوک / duvmeqesuk/: ☞ **دومقەس**

دوڤەلان / duvelan/: ☞ **دووڤدوڤك**

دوڤەلانک / duvelanik/: ☞ **دووڤدوڤك**

دوقدۆقە / duqdoqe/: ئاوەڵناو. بێشەرم و حەیا ☰ بی‌شرم

دوکان / dukan/: ☞ **دووکان**

دوکاندار / dukandar/: ☞ **دووکاندار**

دوکتور / duktur/: ناو. دکتۆر: ١. بژیشک؛ پزیشک؛ حەکیم ٢. کەسێک کە لە بوارێکی زانستیدا سەرترین پلەی زانستگایی هەیە ☰ ١. پزشک ٢. دکتر

دوکتورا / duktura/: ناو. دکتۆرا؛ دوکتوری؛ پلەی دوکتور ‹دوکتورای ویژە› ☰ دکترا

دوکتوری / dukturî/: ناو. دکتۆری: ١. چۆنیەتی دوکتور بوون ٢. ☞ **دوکتورا** ☰ ١. دکتری ٢. ☞ **دوکتورا**

دوکتورین / dukturîn/: ناو. دکتۆرین؛ ئامۆژە ‹دوکتورینی مارکس› ☰ دکترین؛ آموزه

دوکڵە / dukłe/: ☞ **دووکەڵ**

دوکوڕ / dukuř/: ناو. جۆرێ مراوی ☰ نوعی مرغابی

دوکەڕیسە / dukeřîse/: ناو. دوکەڕیسە؛ گۆرەوی‌چنە؛ گۆرواباف ☰ چرخ‌ریسک

دوکەڕێسە / dukeřêse/: ☞ **دوکەڕیسە**

دوکێلی / dukêlî/: ☞ **دووکەڵاوی**

دوگرد / dugird/: ناو. دوگور؛ دوگورد؛ دووگرد: ١. بەرماڵ؛ پارچەیەک کە نوێژی لە سەر دەکرێ ٢. دوگردی؛ دوگوردی؛ جۆرێ جاجیم ☰ ١. جانماز ٢. نوعی جاجیم

دوگردی / dugirdî/: ☞ **دوگرد_٢**

دوگم / dugm/: ئاوەڵناو. بیروشک؛ وشک؛ لایەنگری بیر و بۆچوونی نەگۆڕ ☰ دُگم

دوگمە / dugme/: ناو. دگمە؛ دکمە: ١. کلانە؛ پشکوژ؛ قومچە؛ قۆپچە؛ پۆپچە؛ قولۆبچە؛ گژگ؛ کژک؛ پرزانک؛ لیپک؛ لەپک؛ ئامێرێکی بچووک بۆ هەڵپێکانی جلک یا بۆ جوانی ٢. ئامێرێکی بچووکی زەق و خڕ، بۆ ڕێخستنی کەرستەیەک ‹دوگمەی زەنگ› ☰ ١و٢. دُکمه؛ تُکمه

دوگمەودۆڵاب / dugmewdołab/: ناو. زەنبەرێکە لە بن سیخمەوە دەبەسرێ و سنگ بەرز دەکاتەوە ☰ زیوری زیر یلک بندند

دوگمەوقەیتان / dugmewqeytan/: ناو. کەنارەی سوخمەی ژنانە ☰ سجاف یلک

دوگور / dugur/: ☞ **دوگرد**

دوگورد / dugurd/: ☞ **دوگرد**

دوگوردی / dugurdî/: ☞ **دوگرد_٢**

دوگون / dugun/: ناو. گرێ‌کوێرە ☰ گره کور

دوگونە / dugune/: ناو. گیای دووسەر ☰ گیاهی است

دوگوە / dugwe/: ناو. دارێکی دوو سەرە بۆ دڕک کوتان ☰ چوب دوشاخەی خارکوبی

دوگەم / dugem/: ناو. کووتاڵێ کە لە چادری دەهاڵێنن بۆ گەرم بوون ☰ پارچەای کە گرد خیمە پیچند

دولاڤ / dulav/: ناو. دۆڵی ئاش ☰ ناو آسیا

دولبەر / dulber/: ☞ **دلبەر**

دولفین / dulfîn/: ناو. گیانەوەری گوانداری ئاوژی بە درێژایی نزیک بە ١,٥ تا ٤,٥ میترەوە کە زۆرتر بە کۆمەڵ لە زەریا و ئوقیانووسەکاندا دەژین، زۆر وریان و زوو کەوی دەبن ☰ دلفین

دولڤەریسک / dulverîsik/: ناو. تەشی ڕێسک؛ باڵدارێکە ☰ پرندەای است

دولکە / dulke/: ناو. سەروە؛ سەردولکە؛ کاری بە مردوودا هەڵگوتن ☰ نوحە

دولگە / dulge/: ناو. هەڵبەستی دلخۆشکەرە ☰ مدیحە

دوللەک / dullek/: ☞ **دەڵەك_١**

دولول / dulûl/: ناو. دوولیلی؛ تفەنگی دوولوولە ☰ تفنگ دولول

دوڵکە / dułke/: ☜ **دۆلکە**

دوڵەم / dułem/: ئاوەڵناو. تەمەڵ؛ تەمبەڵ ☰ تنبل

دوم / dum/: ☜ **دم ـ٢**

دوما / duma/: ☜ **دوا**

دومات / dumat/: ناو. چۆرتمە؛ بەڵا و بەسەرهاتی ناخۆش ☰ بلا؛ مُصیبت

دومارەکوڵ / dumarekuł/: ☜ **دمارەکۆڵ**

دومارِن / dumařin/: ☜ **دومارِنگ**

دومارِنگ / dumařng/: ناو. پاشەرۆک؛ پاشارۆ؛ دومارِن؛ دوویارِنگ ☰ پساچین

دومان / duman/: ناو. مژ؛ تەم؛ تومان ☰ مِه

دوماوەن / dumawen/: ناو. ماڵ و کەس و کاری زاوا ☰ خانوادەی داماد

دوماهی / dumahî/: ☜ **دوایی**

دومایی / dumayî/: ☜ **دوایی**

دومبەڵان / dumbełan/: ☜ **دمبەڵان ـ٢**

دومدووک / dumdûk/: ☜ **دندووك**

دومدیک / dumdîk/: ناو. چوکلەقنگە؛ چوکلەعنە؛ پووشبەقنگە؛ پووشبەقوونە؛ زەلەقوون ☰ سنجاقک

دومدیکە / dumdîke/: ناو. زەلەقوون؛ پووشبەقوونە؛ زلبەقنگە؛ زلبەقوونە ☰ سنجاقک

دومڕەکانێ / dum(i)řekanê/: ☜ **دومڕەکانێ**

دومقەس / dumqes/: ناو. دومقەسک؛ دومقەسوک؛ دومەقەسەک؛ دوومقەس؛ دوڤمەقەسۆک؛ دووڤمەقەسوک؛ پەڕەسلێرکە؛ پەڕەسێلکە؛ پەڕەسێرکە؛ حاجیڕەش؛ هەجهەجک؛ حاجیڕەشک؛ هاجڕەشک ☰ پرستو

دومقەسک / dumqesik/: ☜ **دومقەس**

دومقەسوک / dumqesuk/: ☜ **دومقەس**

دومقەسەک / dumqesek/: ☜ **دومقەس**

دومل[١] / dumil/: ☜ **دمەڵ**

دومل[٢] : ئاوەڵناو. ناوشانپانی مل قەوی ☰ گردن کُلُفت

دوملانە / dumlane/: ناو. دوو بەرزایی کە بەینیان قووڵ بێ ☰ دو بلندی کە میانشان گود باشد

دومڵ / dumił/: ☜ **دمەڵ**

دوممە / dumme/: ☜ **دمەك**

دومەرکۆڵ / dumerkoł/: ☜ **دمارەکۆڵ**

دومەقەسەک / dumeqesek/: ☜ **دومقەس**

دومەک / dumek/: ☜ **دمەك**

دومەکژەن / dumekjen/: ☜ **دمەكژەن**

دومەڵ / dumeł/: ☜ **دمەڵ**

⊡ **دومەڵ دەرکردن:** ☜ **دومەڵ دەرهاتن**

دومەڵ دەرهاتن: دومەڵ دەرکردن؛ سەرهەڵدان و پەیدا بوونی دمەڵ ☰ دمل درآوردن

دومەڵان / dumełan/: ☜ **دمبەڵان ـ٢**

دومەڵەک / dumełek/: ☜ **دمەك**

دومەڵەکژەن / dumełekjen/: ☜ **دمەكژەن**

دومی / dumî/: ناو. دووگ؛ دوو؛ دمە؛ دوڤ؛ دیڤ؛ دونگ؛ دووڤ؛ تەری؛ ساکەتە؛ کۆمە بەزی ژێر پاشەلی مەڕ ☰ دُنبە

دون / dun/: ناو. ١. دانی مەل و مریشک ٢. چینچک؛ چنچک؛ تووتەک؛ چیچلە؛ هەلتووتەک؛ هەلتروشک؛ تررووشک؛ قوونەلتس؛ قەلەفیسک؛ دانیشتن لە سەر هەر دوو پێ بە شێوەیەک کە ئەژنۆ ڕێکی سینگ بێتەوە ٣. ☜ **دوند** ٤. چرچ و گنجی ڕوخسار ☰ ١. دانەی ماکیان ٢. چُمباتمە ٣. ☜ **دوند** ۴. چین و چروک صورت

دونای / dunay/: ☜ **دواندن**

دونبەڵان / dunbełan/: ☜ **دمبەڵان ـ٢**

دونبەڵمان / dunbełman/: ☜ **دمبەڵان ـ٢**

دوند / dund/: ناو. دون؛ ترۆپک؛ لووتکە؛ بانترین

شوێنی کێو ‹بۆت نووسیوم بۆت بنووسم ئەمن چیم/ دوندی قەندیل، گۆڕەپانی هەڵگورد نیم «هێمن»› ▨ قلەی کوه

دوندول / dundul/: ناو. کاروانەی وشتر؛ قەتاری وشتر ▨ کاروان شتر

دوندوک / dundûk/: ☜ **دندوك**

دونده / dunde/: ☜ **دندە-١**

دونگ / dung/: ناو. دووگ ▨ دُنبه

دونگز / dungiz/: ناو. گیایەکە بنەکەی لە زەویدا وەک دارە، بۆنخۆشە، وردی دەکەن بۆ ناو تووتن بۆنی خۆش دەکا ▨ گیاهی خوشبو با ریشەی چوبی

دونگڵەفسە / dung(i)łef(i)se/: ناو. مەلی ماڵی کە پەڕی کلکی جوێ بۆتەوە ▨ ماکیانی کە پر از دمش کنده شده

دونگەمەڕانێ / dungemeřanê/: ناو. بەزم و یارییەکی لادێییە ▨ از بازی‌ها

دونگەنە / dungene/: ناو. مەڕی قەڵەوی دووگ‌زل ▨ گوسفند چاق دُنبه بزرگ

دونیا / dunya/: ☜ **دنیا**

دونێ / dunê/: ☜ **دوێکە**

دووات / duwat/: ناو. داوەت؛ زەماوەند ▨ عروسی

دووار / duwar/: ☜ **دەوار-٣**

دوە / d(i)we/: ناو. ١. قەدەم؛ تینی هەتاو کە لە زەوی هەڵدەستێ و دەبینرێ ٢. ئافەتی ڕەز ▨ ١. لهیب ماننده‌ی که زیر تابش آفتاب در صحرا دیده می‌شود ٢. آفت انگور

دوەت / d(i)wet/: ☜ **دوت**

دوەر / d(i)wer/: ناو. دوێت؛ کچ؛ کەنیشک ▨ دختر

دوەک / d(i)wek/: ☜ **دۆك**

دوەلەپ / d(i)welep/: ☜ **دوفلیقانە**

دوهن / duhn/: ناو. ڕۆن ▨ روغن

دوهەژینک / duhejînik/: ناو. قین‌لەقنە؛ کلک‌هەڵتەکێنە ▨ دُم‌جنبانک

دوهی / duhî/: ☜ **دوێکە**

دوی / duy/: ☜ **دوکەڵ**

دویت / d(i)wît/: ☜ **دەیوس**

دویچە / d(i)wîçe/: ناو. لەرز لە تا یان لە سەرما ▨ لرز پس از تب یا از سرما

دوید / d(i)wîd/: ناو. دوو؛ دووکەڵ ‹دوید دەماوەن پاتاق تاران/ کەلەی بیستوون ماڵ چوودااران «فولکلۆر»› ▨ دود

دویر / d(i)wîr/: ☜ **دوور**

دویکەڵ / d(i)wîkêł/: ☜ **دوکەڵ**

دویکێل / d(i)wîkêl/: ☜ **دوکەڵ**

دوین¹ / d(i)wîn/: چاوگ. دوان؛ قسە کردن ▨ سخن گفتن

دوین²: ☜ **دۆینە**

دوین³: ناوەڵناو. چەور؛ چەفر ▨ چرب

دویندان / d(i)wîndan/: ناو. دووندا؛ مناڵ ▨ فرزند

دوینە / d(i)wîne/: ☜ **دۆینە**

دوێ / d(i)wê/: ناو. ١. دوو؛ ژمارەیەکی سەرەکی دوای یەک و پێش سێ ٢. ☜ **دوێکە** ▨ ١. عدد دو ٢. ☜ **دوێکە**

دوێت / d(i)wêt/: ناو. ١. ☜ **دەوات** ٢. ☜ **دوت**

دوێتانە / d(i)wêtane/: ☜ **کچانە**

دوێتە / d(i)wête/: ☜ **دوت**

دوێر / d(i)wêr/: ناو. ژوور؛ دیو ▨ اتاق

دوێرد / d(i)wêrd/: ناو. دوارد؛ دوێردگ؛ دۆدی؛ دوێردە؛ مقەست؛ مقەس؛ قەیچی؛ تۆرتۆ ▨ قیچی

دوێردگ / d(i)wêrdig/: ☜ **دوێرد**

دوێردە / d(i)wêrde/: ☜ **دوێرد**

دوێز / d(i)wêz/: ناو. دز؛ ماڵبڕ ▨ دزد

دوێشەو¹ / d(i)wêşew/: ناو. دوێنێ‌شەو؛ دووشینا؛ دیشەو؛ شەوی پێش ئەمشەو ‹دوێشەو شەوی دووشەمبە بوو› ▨ دیشب

دوێشەو^2: ئاوەڵکار. دوێنێشەو؛ دووشینا؛ دیشەو؛ لە شەوی پێشوودا ‹دوێشەو باران باری› ▤ دیشب

دوێکە^1 / d(i)wêke/: ناو. دوێنێ؛ دوێنێکە؛ دونێ؛ دوهی؛ دۆ؛ دۆهـ؛ دوێ؛ دووش؛ دینیا؛ دێنێ: ١. ڕۆژی پێش ئەمڕۆ ٢. سەر بە ڕابردوو ‹ئەم جۆرە بیر و بڕوایانە هی دوێکە بوون، ئەوڕۆ خەڵک چاویان کراوەتەوە› ▤ ١و٢. دیروز

دوێکە^2: ئاوەڵکار. دوێنێ؛ دوێنێکە؛ دونێ؛ دوهی؛ دۆ؛ دۆهـ؛ دوێ؛ دووش؛ دێنێ؛ دینیا: ١. لە ڕۆژی پێشوودا ‹دوێکە چیم بگریم ئوتاقیک وە جای/ وەتم بکیشم بیلا دەنگم نای «شامی»› ٢. لە ڕابردوویەکی نزیکدا ‹دوێکە ئاغە بووی ئیمڕۆ نۆکەری/ دوێکە لە سەر سەر، ئیمڕۆ سەرخەری! «فولکلۆر»› ▤ ١و٢. دیروز

دوێڵ / d(i)wêł/: ناو. ١. زوێڵ؛ پارچەی باریک لە چەرم ٢. تەڵەزمە بەرد ٣. دۆڵ؛ شیو؛ گەلی ▤ ١. نوار چرمی ٢. پُلمە ٣. درّە

دوێڵبەن / d(i)wêłben/: ناو. کاری داپۆشینی میچ بە تەڵەزمە بەرد ▤ عمل پوشانیدن سقف با پُلمەسنگ

دوێن^1 / d(i)wên/: ناو. ١. قسە؛ گفت ٢. قسەکەر؛ بێژەر ▤ ١. تکلُم ٢. مُتکلم

ـ دوێن^2: پاشەوشە. گفت؛ بەیان ‹دژدوێن؛ کەمدوێن› ▤ ـ حرف؛ ـ سخن

دوێنێ / d(i)wênê/: ☜ **دوێکە**

دوێنێشەو / d(i)wênêşew/: ☜ **دوێشەو**

دوێنێکە / d(i)wênêke/: ☜ **دوێکە**

دۆ / do/: ناو. ١. دەو؛ دوو؛ ماستاوی لە مەشکەدا ژەنراوی کەرە لێ گیراو ‹کەس بە دۆی خۆی نالێ ترش «مەسەل»› ٢. کیژێ کە لە هەڵپەڕکێدا دێتە دەستی لاو ‹دێم و دەگرم بازی بێری شۆخ و شەنگ/ دێم و دەگرم دەستی دۆی جوان و چەلەنگ «هێمن»› ٣. ڕا؛ غار؛ کار و ڕەوتی ڕاکردن ٤. دوێنێ؛ دوێکە ▤ ١. دوغ ٢. دختر هم‌رقص ٣. دو؛ عمل دویدن ۴. دیروز

◘ **دۆ و دۆشاو تێکەڵ کردن**: *[کینایە]* زمان نەپاراستن و هیچی تێدا نەهێشتنەوە بە هۆی تووڕەیی زۆرەوە ▤ قات زدن

فو لە دۆ کردن: *[کینایە]* تێدا ڕامان؛ هەڵسەنگاندن و بیر کردنەوە ▤ تأمل کردن

دۆبردە / dobirde/: ناو. جۆرێک نەخۆشی پاتاڵ ▤ از بیماری‌های دام

دۆبڕ / dobiř/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دۆبڕە؛ جووتقۆشەی بێفەڕ ▤ نحس؛ شوم

دۆبڕە^1 / dob(i)ře/: ناو. لەیستۆکێکی منداڵان ▤ نوعی اسباب‌بازی

دۆبڕە^2: ☜ **دۆبڕ**

دۆبژێن / dobjên/: ناو. هەرچی پێی دادەبێژن ▤ الک

دۆبە / dobe/: ناو. ١. بەرەمۆم؛ خشت و خاڵی هەنگوین ٢. هەنگوینی قاڵکراو ▤ ١. آشغال عسل ٢. عسل صاف‌شده

دۆبەسەرە / dobesere/: ناو. گیایەکە بۆ دەرمان دەشێ ▤ از گیاهان دارویی

دۆبەڵان / dobełan/: ☜ **دمبەڵان-٢**

دۆبیە / dob(i)ye/: ناو. دۆبە؛ ڕنگاڵ؛ شیلە ▤ شیره؛ شهد

دۆپ^1 / dop/: ناو. ١. شیو؛ شیوەڵە؛ دۆڵ؛ گەلی؛ گەڵی ٢. لەوەڕگە ▤ ١. درّە ٢. چراگاه

دۆپ^2: ئاوەڵناو. نەوی؛ نزم؛ کۆتا ▤ پست

دۆت / dot/: ☜ **دوت**

دۆتمام / dotmam/: ناو. کچی مام ▤ دختر عمو

دۆتن / dotin/: ☜ **دۆشین**

دۆتەڵەمیران / dotełemîran/: ناو. تەتڵەمیران؛ کرمێکی تووکنی گیاخۆرە ▤ نوعی کرم گیاهخوار کُرکدار

دۆتی / doti/: ☜ **دۆشراو**

دۆچ / doç/: ناو. گیایەکی چەن‌سالانە، ٦٠-٢٠ سانتی‌میتر بالا دەکا، گەلای باریک و نووک‌تیژ و کولکنە گولی زەردی بۆنخۆش دەگرێ ☰ شیرپنیر

دۆچن^{١} / doçin/: ناو. ١. پێستەی خۆشەکراو بۆ هەڵگرتنی دۆ ٢. ئەو دۆیەی بەو شێوە هەڵدەگیردرێ ☰ ١. کیسەی پوستی ویژەی نگهداری دوغ ٢. دوغی کە در چنین کیسەای نگهداری می‌شود

دۆچن^{٢}: ئاوەڵناو. لۆچن؛ لیچق و بە تایبەتمەندی لکانەوە ☰ لزج و چسبندە

دۆخ^{١} / dox/: ناو. ١. چۆنیەتی؛ چلۆنەتی؛ بار ٢. هەڕەت؛ جەنگە ٣. دووخ؛ تیری کەوان ☰ ١. چگونگی؛ حالت ٢. موسم ٣. تیرِ کمان

⊡ **دۆخ هەمان دۆخ بوون**: بارودۆخ بە هەمان شێوەی پێشوو بوون ☰ در بە روی همان پاشنە چرخیدن

دۆخ^{٢}: ئاوەڵناو. ١. توون؛ توند لە تامدا ٢. تەراز؛ بەرانبەر ☰ ١. تُندمزە ٢. میزان و برابر

دۆخاو / doxaw/: ☜ **دۆغاو**

دۆخاوە / doxawe/: ☜ **دۆکولیو**

دۆختە / doxte/: چاوگ. دۆشین؛ دۆتن ☰ دوشیدن

دۆخڕشمە / doxřişme/: ☜ **دۆخڕەشمە**

دۆخڕەشمە / doxřeşme/: ناو. دۆخڕشمە؛ دەسکەوسار ☰ افسار

دۆخمە / doxme/: ☜ **دەخمە**

دۆخوا / doxwa/: ☜ **دۆکولیو**

دۆخورمە / doxurme/: ناو. خواردنێکە، نانەڕەقە دە ناو ڕۆن و دۆشاو دەکوشن و دەیکولێنن ☰ نوعی غذا

دۆخوین / dox(i)wîn/: ☜ **دۆخین**

دۆخور / doxor/: ناو. دۆخە؛ ئاژەڵی بە ئامانەت کە لە بەرامبەر ڕاگرتنی، شیری بخۆن و لە ماوەی خۆیدا بیدەنەوە خاوەنی ☰ دام امانتی کە بهرەاش را بخورند و سپس برگردانند

دۆخە / doxe/: ناو. ١. ☜ **دۆخۆر** ٢. سەرەگێژە ☰ ١. ☜ **دۆخور** ٢. سرگیجە

دۆخەرێ / doxerê/: ناو. جۆرێ گەمەی جگ ☰ نوعی بازی با شتالنگ

دۆخەستە / doxeste/: ناو. دڕوولە؛ گیادۆ ☰ نوعی سبزی آش

دۆخەوا / doxewa/: ☜ **دۆکولیو**

دۆخیان / doxyan/: ناو. دوخیانەت؛ هەڕەت؛ هەڕەمە؛ جەنگە ☰ موسم؛ عنفوان

دۆخین / doxîn/: ناو. دوخین؛ دۆخوین؛ دۆخێن؛ دێخوون؛ بنەخوێن؛ بەندۆخین؛ بەندەخوێن؛ بەندەهوون؛ بەندێخوون؛ بەنەخوێن؛ بەنەخوون؛ بەن‌شواڵێن؛ هۆجەنە ☰ بند شلوار

⊡ **دۆخین پساندن**: *[کنایە]* بە زۆر لاقە کردن ☰ تجاوز کردن

دۆخین پێ شل کردن: خۆفرۆشی پێ کردن ‹ئیحتیاج دۆخینی پێ شل کردەوە/ شەرم و نامووسی لە بیری بردەوە «هێمن»› ☰ بە خودفروشی واداشتن

دۆخینی کەسێک بە حەرام کرانەوە: *[کنایە]* ئەهلی گەندەڵی جنسی بوون ☰ اهل فساد جنسی بودن

دۆخین‌شل / doxînşil/: ئاوەڵناو. *[کنایە]* بێ‌نامووس ☰ بی‌ناموس

دۆخێن / doxên/: ☜ **دۆخین**

دۆد / dod/: ناو. ١. کالان؛ کالانە؛ گلادە؛ قەڵادە؛ قەلاتە؛ قەلادە؛ قەرێتە؛ دۆدک؛ شەباک؛ ملڤان؛ ئاڵقە و زەنجیرێ کە دەیکەنە ملی سەگ و دڕندەوە ٢. ☜ **دوت** ☰ ١. قلادە ٢. ☜ **دوت**

دۆدانه / dodane/: ناو. دوانه؛ دۆوانه؛ دەوانه؛ حندۆلی؛ مەشکۆلەی دۆ؛ کیسەی کەتانی یان پێستەی تایبەتی دۆ تێ‌کردن ▤ کیسەی کتانی یا چرمی دوغ

دۆدک / dodik/: ناو. ١. ☜ **دۆد** ٢. گەردانە ▤ ١. ☜ **دۆد** ٢. گردنبند

دۆدی / dodî/: ☜ **دویرد**

دۆدیوبۆدی / dodîwbodî/: ناو. فێڵ و تەڵەکە؛ تەفرە و گزی ‹لێی کردمە دۆدیوبۆدی و لە دەستی دەرهێنام!› ▤ حُقّەبازی

دۆدێ / dodê/: اسم. دایکە؛ وشەی دواندنی دایک ▤ ماماں

دۆر / dor/: ناو. ١. دەور؛ پەڕانپەڕ ٢. دەوران؛ زەمانە ٣. کاری کلۆش بۆ گێرە هاویشتن ▤ ١. پیرامون ٢. زمانە ٣. عمل پهن کردن غلە برای کوبیدن

دۆراخ / dorax/: ناو. بەلبەنی؛ پەڵپینە ▤ گیاهی است

دۆراندۆر١ / dorandor/: ناو. دۆرمادار؛ دۆرمادۆر؛ دۆرمەدۆر؛ دەوراندەور؛ دۆن؛ بۆردۆر؛ هۆرە؛ گڕ؛ دەور؛ پەڕانپەڕ؛ هەڤێرکە؛ کشت‌وکنار؛ گردوپەڕ ▤ پیرامون

دۆراندۆر٢: ناوەڵناو. دەوروبەر؛ گردای‌گرد؛ دەور ‹دیواری دۆراندۆر› ▤ پیرامونی

دۆراندۆر٣: ناوەڵکار. دەوراندەور؛ لە دەور و بەر؛ دەورتادەور؛ لە گردای گرد؛ قەراخ‌بێچاخ ‹دۆراندۆر بیدووروەوە› ▤ پیرامون

دۆربەند / dorbend/: ناو. چوارچێوە ▤ چارچوب

دۆرپشت / dorpişt/: ناو. بڕبڕاگە؛ مۆرەغە؛ کرک‌پشت ▤ ستون فقرات

دۆرژنگ / dorjing/: ناو. دۆرنج؛ سیان؛ تەنی؛ قورمی میچ کە شۆڕ دەبێتەوە ▤ دودەی آویزان

دۆرمادار / dormadar/: ☜ **دۆراندۆر**

دۆرمادۆر / dormador/: ☜ **دۆراندۆر**

دۆرمەدۆر / dormedor/: ☜ **دۆراندۆر**

دۆرنج / dorinc/: ☜ **دۆرژنگ**

دۆرەمەڕ / doremeř/: ناو. بێری؛ مەڕدۆش ▤ گوسفنددوش

دۆری / dorî/: ناو. ١. دۆریە؛ گندۆڕ؛ قەلەندۆر؛ گیایەکی بالابەرزی لاسک شیرینە ٢. ☜ **دەوری** ٣. قوماشێکی تەنکە دەکرێتە دەسماڵ ▤ ١. گیاهی است ٢. ☜ **دەوری** ٣. پارچەای نازک

دۆریخە / dorîxe/: ناو. جۆرێ سەوزەی خواردنی گەلاورد ▤ نوعی سبزی خوردنی

دۆریش / dorîş/: ناو. ١. ☜ **دەروێش** ٢. تاژیلە؛ حوشترخوا؛ تاجیلۆکە؛ کولەحاجی؛ تاجی ئەحمەدڕاوکەرە ▤ ١. ☜ **دەروێش** ٢. آخوندک

دۆریشی / dorîşî/: ناو. تاژیلۆکە؛ تاجیلۆکە؛ تاژیلە؛ تانجی‌پێغەمبەرە ▤ آخوندک

دۆرینگ / dorîng/: ناو. مەودا؛ نێوان ▤ فاصله

دۆریە / dor(i)ye/: ☜ **دۆری-١**

دۆرێش / dorêş/: ☜ **دەروێش**

دۆرێیە / dorêye/: ناو. گندۆرە؛ قەلەندۆر؛ گیایەکی بالابەرزی لاسکی شیرینە ▤ گیاهی ساقە شیرین

دۆڕان / dořan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //دۆڕای؛ دەدۆڕێی؛ بدۆڕێ// دۆڕیان؛ دانیان؛ دانان ‹سەر و ماڵ و کەماڵ و بیر و هۆشم/ لە نەردی عیشقی تۆدا پاکی دۆڕا «هێمن»› ▤ باختن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: دۆڕاو/ چاوگی نەرێنی: نەدۆڕان

دۆڕاندن / dořandin/: چاوگ. تێپەڕ. //دۆڕاندت؛ دەدۆڕێنی؛ بدۆڕێنە// ١. لە گەمە یان قوماردا دانان ٢. هێلکە ون کردنی مریشک ▤ ١. باختن ٢. تخم گم کردن مُرغ

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: -/ چاوگی نەرێنی: نەدۆڕاندن

دۆڕاو / dořaw/: ئاوەڵناو. دۆڕیاگ؛ دانراو؛ دانیاو ⚑ باخته

دۆڕک / dořik/: ناو. جۆرێ کولێره ⚑ نوعی گرده نان

دۆڕیاگ / dořyag/: ☜ **دۆڕاو**

دۆڕیان / dořyan/: ☜ **دۆڕان**

دۆز¹ / doz/: ناو. ١. مەرام؛ مەبەست ٢. تۆڵە؛ تۆڵ ⚑ ١. هدف؛ مرام ٢. انتقام

⊡ **دۆز کردن**: خواستن؛ داوا کردن ⚑ خواستن

ـ دۆز²: پاشەوشە. ١. دۆزەر؛ دۆزەرەوە ‹چارەدۆز؛ ناندۆز› ٢. ـ دوور ‹دۆڵدۆز؛ کەوشدۆز› ⚑ ١. یابنده ٢. دوزنده

دۆزاک / dozak/: ناو. شەیتان ⚑ شیطان

دۆزان / dozan/: ☜ **دووزان**

دۆزران / dozran/: چاوگ. دۆزیان؛ کاری گەڕان و دۆزین لە سەر شتێ ئەنجام دان ⚑ جستجو شدن

دۆزرانەوە / dozranewe/: چاوگ. تێپەڕ. //دۆزرایەوە؛ دەدۆزرێیەوە؛ بدۆزرێوە// کەوتنە بەر چاو یان لێ دەرکەوتن و پەیدا بوونی شت یا بابەتی شاراوە و گومبوو ⚑ پیدا شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: دۆزراوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەدۆزرانەوە

دۆزراوە / dozrawe/: ئاوەڵناو. دۆزیاگەوە؛ گومی پەیدا بوو ⚑ پیداشده

دۆزەخ / dozex/: ☜ **دۆژەه**

دۆزەخە / dozexe/: ناو. دۆزەقە: ١. شوێنێ کە ئاوی ئاشی لێ دەردەچێ ٢. توونی گەرماو ⚑ ١. مخرج آب آسیا ٢. آتشدان حمام

دۆزەخی / dozexî/: ناو. وەیلی ⚑ جهنمی

دۆزەق / dozeq/: ☜ **دۆژەه**

دۆزەقە / dozeqe/: ☜ **دۆزەخە**

دۆزەنە / dozene/: ناو. سەرجەمی داب و دەستوور و نەریتی پێکهێنەری دەزگایەک ‹دۆزەنەی سروشت› ⚑ نظام؛ چهارچوب

ـ دۆزی / dozî-/: پاشەوشە. خوازی ‹خوادۆزی› ⚑ ـ خواهی؛ ـ یابی

دۆزیاگەوە / dozyagewe/: ☜ **دۆزراوە**

دۆزیان / dozyan/: ☜ **دۆزران**

دۆزین / dozîn/: چاوگ. ١. پشکنین؛ گەڕان بە دوای شتێکدا، بەتایبەت سپێ ‹لامل چرچ و لۆچ، هەموو کووڕە پشت/ خۆیان ئەدۆزی و ئەسپێیان ئەکوشت «قانع»› ٢. دۆزینەوە؛ دیتنەوە؛ پەیا کردن ٣. دۆزینەوە؛ پەیدا کردنی شتی گومبوو ⚑ ١. گشتن ٢. یافتن ٣. بازیافتن

دۆزینەوە / dozînewe/: ☜ **دۆزین-٢**

دۆژ / doj/: ناو. ١. نێوان؛ مەودا ٢. ئاگر؛ ئاور ⚑ ١. فاصله ٢. آتش

دۆژزر / dojzir/: ☜ **دۆژەزەر**

دۆژە / doje/: ☜ **دۆژەه**

دۆژەدەر / dojeder/: ناو. دۆژەک؛ زامی بە کیم و هەوا ⚑ زخم چرکین

دۆژەزەر / dojezer/: ناو. دۆژزر؛ دۆژەکا؛ دۆزەقەی ئاش ⚑ مخرج آب آسیاب

دۆژەک / dojek/: ناو. دۆژەدەر؛ زامی بە کیم و هەوا ⚑ زخم چرکین

دۆژەکا / dojeka/: ☜ **دۆژەزەر**

دۆژەن / dojen/: ناو. ١. لاوێ کە زۆر هەوای ژن هێنانی لە سەر بێ ٢. دۆژەنک؛ دارێ کە دۆی پێ تێکوەردەدەن ⚑ ١. جوان بیتاب ازدواج ٢. چوبک دوغ به هم زدن

دۆژەنک / dojenik/: ناو. ١. ☜ **دۆژەن-٢** ٢. ☜ **دۆژەنگ-١**

دۆژەنگ / dojeng/: ناو. ١. دۆژەنک؛ دۆژەنگە؛ دارێ کە دەخرێتە ناو لۆلەپی مەشکە ٢. گنجی تەوێڵ و ژێر برۆ ⚑ ١. چوب زبانەدار مَشک ٢. چین پیشانی و زیر ابرو

دۆژەنگە / dojenge/: ناو. ١. ☜ **دۆژەنگ ـ١** ٢. دۆی بە مەشکە ژەنراو ▤ ١. ☜ **دۆژەنگ ـ١** ٢. دوغ مشک

دۆژەه / dojeh/: ناو. دوژ؛ دۆژە؛ دۆزەخ؛ دۆزەق؛ دووزەق؛ جەحەندەم؛ ئارتوون ▤ دوزخ

دۆژین / dojîn/: ئاوەڵناو. گەمار؛ چلکن ▤ چرکین

دۆس^{١} / dos/: ناو. ١. ☜ **دۆست** ٢. گراوی؛ ماشۆق؛ ژن یا پیاوێ کە پیاو یا ژنێ عاشقییەتی ٣. *[کینایە]* خودا؛ خوا؛ خودێ ‹شەوەن، خەڵوەتەن، ماڵ بێئەغیارەن/ ئاڵەم گرد وتەن، دۆس خەبەردارەن «بێسارانی» ▤ ١. ☜ **دۆست** ٢. معشوق ٣. خدا

دۆس^{٢}: ☜ **دۆست**^{٢}

ـ دۆس^{٣}: ☜ **دۆست**^{٣}

دۆساخ / dosax/: ☜ **دەرساخ**

دۆسایەتی / dosayetî/: ☜ **دۆستایەتی**

دۆست^{١} / dost/: ناو. دۆس؛ هەواڵ؛ ئاواڵ؛ هەڤاڵ؛ هاولف؛ هەڤڕێ؛ هاوڕێ؛ هەمباز؛ کەسێ کە دەیناسن، خۆشیان دەوێ و ڕەحمیان بۆی دەچێ و لێی دڵنیان ‹هەزار دۆست کەمە، دوژمنێک زۆرە «مەسەل»› ▤ دوست

▣ **دۆستی سەر کاسە**: *[کینایە]* دۆستی نانی؛ دۆستی ڕواڵەتی و هی کاتی خۆشی ▤ دغل‌دوست

دۆستی گیانی: *[کینایە]* دۆستی بەڕاستی ▤ دوست جانی

دۆستی نانی: ☜ **دۆستی سەر کاسە**

دۆست^{٢}: ئاوەڵناو. دۆس؛ یار؛ هۆگر؛ پشتیوان؛ لایەنگر؛ خاوەن پەیوەندیەکی دۆستانە ‹وڵاتی دۆست› ▤ دوست

ـ دۆست^{٣}: پاشەوشە. ـ دۆس؛ ـ خواز؛ حەز ‹ژن‌دۆست؛ پارەدۆست› ▤ ـ دوست؛ ـ پرست

دۆستان / dostan/: ناو. سێ پایەی ئاسنی سەر ئاگر ▤ سەپایەی آهنی روی آتش

دۆستانی / dostanî/: ☜ **دۆستایەتی**

دۆستایەتی / dostayetî/: ناو. دۆسایەتی؛ دۆستانی؛ دۆخ یان چۆنیەتی هەواڵ بوون ‹تا دووکەڵ لە سەر مەتبەق دیارە/ دۆستایەتیمان هەر بەرقەرارە! «مەسەل»› ▤ دوستی

دۆستک / dostik/: ناو. ماشۆق؛ ژن یا پیاوێ کە پیاو یا ژنێ عاشقیەتی ▤ معشوق

دۆست و دۆ / dost û do/: ناو. *[کینایە]* کەس‌وکار؛ دۆست و خزم ▤ کس‌وکار

دۆستی / dostî/: ناو. دۆسی؛ دۆستایەتی ▤ دوستی

دۆسوێر / dos(i)wêr/: ☜ **دۆسۆڵ**

دۆسۆڵ / dosoł/: ناو. دۆسوێر؛ هەسانە ▤ دوغ چکیده

دۆسی / dosî/: ☜ **دۆستی**

دۆسیە / dos(i)ye/: ناو. پەروەندە؛ فایل؛ هەڤنڤیس ▤ پروندە

دۆش^{١} / doş/: ناو. ١. ناوشان؛ مل ٢. گۆشتی لای سەرووی ڕانی مەڕ ▤ ١. دوش؛ کتف ٢. گوشت انتهای ران گوسفند

⊡ **دۆش دابردن**: ☜ **دۆش دامان**

دۆش دامان: *[کینایە]* دۆش دابردن؛ دامان و مات بوون ‹بۆچی عاجزی؟ بۆ دۆش داماوی؟/ خەریک پیلانی کام لێقەوماوی؟ «قانع»› ▤ درماندن و پکر شدن

ـ دۆش^{٢}: پاشەوشە. ١. دۆشەر ‹مەڕدۆش› ٢. ئامرازی تێدۆشین ‹گادۆش› ▤ ١و ٢. ـ دوش

دۆشاب / doşab/: ☜ **دۆشاو**

دۆشان / doşan/: ☜ **دۆشین**

دۆشانی / doşanî/: ئاوەڵناو. دۆشەنی؛ دۆشیدەنی؛ دۆکردە؛ شیاوی دۆشین ▤ دوشیدنی

دۆشاو / doşaw/: ناو. دوشاڤ؛ دۆشاب؛ دیشاڤ؛ دیشاو؛ شۆک: ١. ئاوی کوڵاوی میوەی شیرین ٢. ئاوی تریی کوڵاو ٣. ڕوب؛ ڕب ٤. شیلەی تووی کوڵاو ‹دۆشاوی هەورامان› ▤ ١. شیرە ٢.

دوشاب؛ شیرەی انگور ٣. رُب ۴. شیرەی توت

دۆشاوساز / doşawsaz/: ناو. کامووک؛ دمس چێکەر 🇮🇷 شیرەی انگورساز

دۆشاومژ / doşawmij/: ☜ **دۆشاومژە**

دۆشاومژە / doşawm(i)je/: ناو. دۆشاومژ؛ شادە؛ قامکەشادە؛ دووهەمین قامک کە کەوتۆتە پەنای ئەنگوستە گەورەوە 🇮🇷 انگشت سبّابە

دۆشاوی^{1} / doşawî/: ناو. ١. جۆرێ ترێ ٢. ڕەنگی سووری تاریک 🇮🇷 ١. نوعی انگور ٢. قرمز سیر

دۆشاوی^{2}: ئاوەڵناو. ١. بە ڕەنگی سووری تاریک ٢. بە دۆشاوەوە تلاو 🇮🇷 ١. قرمز سیر ٢. آغشتە بە دوشاب

دۆشای / doşay/: چاوگ. دۆشین 🇮🇷 دوشیدن

دۆشتەی / doştey/: چاوگ. دۆشین 🇮🇷 دوشیدن

دۆشران / doşran/: چاوگ. تێنەپەڕ. نادیار. //دۆشرای؛ دەدۆشرێی؛ بدۆشرێ// شیر لێ دەرهێنان بە هۆی گوشینی گوهانەوە 🇮🇷 دوشیدە شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: دۆشراو/ چاوگی نەرێنی: نەدۆشران

دۆشراو / doşraw/: ئاوەڵناو. دۆتی؛ دۆشیاگ 🇮🇷 دوشیدە

دۆشک / doşik/: ☜ **دۆشەك**

دۆشکە / doş(i)ke/: ☜ **دۆشەك**

دۆشگ / doşig/: ☜ **دۆشەك**

دۆشەک / doşek/: ناو. دۆشک؛ دۆشگ؛ دۆشەگ؛ دۆشەکە؛ نالیک؛ ڕۆنیشتەک؛ متێل؛ مرتێل؛ ڕایەخی نەرم بۆ لە سەر خەوتن 🇮🇷 تُشک

دۆشەکچە / doşekçe/: ☜ **دۆشەکۆڵە**

دۆشەکۆڵە / doşekołe/: ناو. دۆشەکچە؛ دۆشەکەڵە؛ مەندەر؛ دۆشەکی پچووک 🇮🇷 تُشکچە

دۆشەکە / doşeke/: ☜ **دۆشەك**

دۆشەکەڵە / doşekełe/: ☜ **دۆشەکۆڵە**

دۆشەگ / doşeg/: ☜ **دۆشەك**

دۆشەنی / doşenî/: ☜ **دۆشانی**

دۆشیاگ / doşyag/: ☜ **دۆشراو**

دۆشیدەنی / doşîdenî/: ☜ **دۆشانی**

دۆشین / doşîn/: چاوگ. تێپەڕ. //دۆشیت؛ دەدۆشی؛ بدۆشە// دۆتن؛ دۆشان؛ شیر لە گوان دەرهێنان 🇮🇷 دوشیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری:ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدۆشین

دۆعا / do'a/: ناو. دوعا: ١. نقا؛ نزا؛ گاز؛ وتەگەلێک کە بۆ خواستنی شتێک، ڕوو بە خودا و برێ جار پێغەمبەر و پیرۆزان دەگوترێ ٢. نووشتە 🇮🇷 ١و٢. دُعا

▣ **دۆعا بۆ کردن**: داوای خەیر و خۆشی بۆ کردن 🇮🇷 دُعا کردن

دۆعا کردن: ١. لاڵیانەوە لە خودا و داوای شتێ لێ کردن ٢. داوای شەڕ بۆ کەسێ کردن 🇮🇷 ١. نیایش کردن ٢. نفرین کردن

دۆعای خەیر کردن: داوای خەیر و خۆشی بۆ کردن 🇮🇷 دُعا کردن

دۆعای شەڕ کردن: داوای شەڕ کردن 🇮🇷 نفرین کردن

دۆغان / doğan/: ناو. مەلێکی ڕاوکەرە 🇮🇷 پرندەای شکاری

دۆغاو / doğaw/: ناو. دۆخاو؛ دووغاو؛ دۆغاوە؛ گێچاو؛ شووروارێژ؛ تێکەڵاوێکی ئاهەک و گەچ یان سیمان لەگەڵ ئاو کە لە بەناییدا بە کار دەچێ 🇮🇷 دوغاب

دۆغاوە / doğawe/: ☜ **دۆغاو**

دۆغرامە / doğrame/: ☜ **دۆغرمە**

دۆغرمە / doğirme/: ناو. دوخرەمە؛ دۆغرامە؛ دۆغرەمە؛ دۆغورمە؛ دوغرمە؛ تریت؛ خواردنێکی فێنکە، لە ماست، پیاز، سەوزی، مەویژ و جاروبار نانەڕەقەشی تێ دەکوشن 🇮🇷 سالاد خیار و ماست

دۆغرەمە / doğreme/: ☜ **دۆغرمە**

دۆغری / doğrî/: ناو. قسەی ڕاست ☰ سخن درست

دۆغورمە / doğurme/: ☜ **دۆغرمە**

دۆغەوا / doğewa/: ☜ **دۆکوڵیو**

دۆق / doq/: ناو. ١. گولەباتوون کە لە پەراوێزی عابا و بڕێ جلکی تری دەدروون ٢. عیشت؛ زللە لە پشتەمل ٣. گۆپاڵ؛ داردەستی ئەستوور ٤. مادامی ڕەش ٥. دۆخ؛ چۆنیەتی؛ چلۆنەتی؛ بار ‹قەسەم بە تۆ، قەسەم بە ناز، قەسەم بە جوانی/ هەموو هەستیم دەچێتەوە دۆقی جارانی «گۆران»› ☰ ۱. بافتەی سیمی حاشیەی لباس ۲. پس‌گردنی ۳. چُماق ۴. متقال سیاه ۵. حالت؛ چگونگی

دۆقلمەر / doqilmer/: ئاوەڵناو. نێوان‌تێکدەر؛ شۆفار ☰ سخن‌چین

دۆقلێشە / doqłêşe/: ناو. گیایەکە وەک ئاڵەکۆک، بزن بنەکەی دەخوا ☰ گیاهی است

دۆک / dok/: ناو. دۆوک؛ دۆوەک؛ دوەک: ١. تلفی ڕۆنی داغ‌کراو ٢. دۆکە؛ شۆکە؛ سپیایی بەلای گیا ☰ ۱. دُرد روغن تفیده ۲. سپیدک؛ آفت گیاهی

دۆکانە / dokane/: ☜ **دەموکانە**

دۆکردە / dokirde/: ☜ **دۆشانی**

دۆکڵیو / dok(i)łîw/: ☜ **دۆکوڵیو**

دۆکوڵیو / dokułîw/: ناو. دۆکڵیو؛ دۆخەوا؛ دۆخوا؛ دۆغەوا؛ دۆخاوە؛ دانەدۆ؛ دەوین ‹قاورمە لە جێی گۆشت دائەنرا/ بە کەشک تامەزرۆی دۆکوڵیو ئەدرا «پیرەمێرد»› ☰ دوغبا؛ آش دوغ

دۆکە / doke/: ☜ **دۆك ـ٢**

دۆکەشک / dokeşk/: ناو. ئاوی کەشکی ساویاو ☰ دوغ کشک

دۆل / dol/: ناو. ١. بێچوو؛ نەوە و نەوەچرک ٢. دۆڵ؛ گەلی ٣. تل؛ خلۆر ☰ ۱. بچه ۲. درّه ۳. غلت

⊡ **دۆل کرن**: تلاندنەوە؛ خلۆر کردنەوە ☰ غلتاندن

دۆلاب / dolab/: ☜ **دولاب**

دۆلاڤ / dolav/: ☜ **دۆڵاو**

دۆلک / dolik/: ناو. شیوەڵە؛ دۆڵی گچکە ☰ درّەی کوچک

دۆلکان / dolkan/: ئاوەڵناو. لار؛ خوارەکە و پێچەکە ☰ اریب؛ کج

دۆلکە / dolke/: ناو. دولکە؛ دەفری سەرئاواڵەی لێودار بۆ ئاو ☰ نوعی پارچ

دۆلگ / dolig/: ناو. پێست؛ مرت؛ قولاخ؛ کەوڵ؛ دەرەکی‌ترین بەشی جەستەی مرۆڤ و گیانداران ☰ پوست

دۆلوێز / dolwêz/: ئاوەڵناو. دارەڵۆز؛ هەڵواسراو ☰ آویزان

دۆڵ[۱] / doł/: ناو. دۆل: ١. شیو؛ دەرە؛ گەلی؛ گەلی؛ قووڵایی نێوان دوو کێو ٢. پارچە زەوی تەخت ٣. دەولە؛ تەشتی چکۆلەی پلاستیکی ٤. کیسەی چەرمین بۆ تراو ٥. دەفری گەنم کوتان بۆ ساوار ٦. دەهۆڵ؛ دەول؛ سازی هەواڵی سڕنا ٧. تل؛ خلۆر؛ گلار ٨. گاسنی سەرچەماو ☰ ۱. درّه ۲. قطعه زمین هموار ۳. تشتک پلاستیکی ۴. کیسەی چرمی ظرف مایع ۵. ظرف دانەکوبی ۶. دُهُل ۷. غلت ۸. گاوآهن خمیده

⊡ **دۆڵ بونەوە**: خلۆر بوونەوە؛ گلارەوە بوون ☰ غلتیدن

دۆڵ[۲]: ئاوەڵناو. ڕۆچوو ☰ فرورفتە

⊡ **دۆڵ بون**: ڕۆچوون ☰ فرورفتن

دۆڵ[۳]: دەنگ. وشەی دنە دانی منالی ساوا بۆ میز کردن ☰ حرف تحریک بچە برای شاشیدن

دۆڵنەنگێو / doł'engêw/: ☜ **دەهۆڵژەن**

دۆڵاب / dołab/: ناو. ١. ☜ **دولاب** ٢. جێگەی جلک و جێوان لە دیواردا ‹پۆشتە لە جل دۆڵاب پڕ کا/ بەشی لات هەر دەرپێی شڕ کا «گۆران»› ٣. فێڵ و مەکر ‹ئەنگۆ بەقا مەکەن بە وان پڕ و پیرێژنێ دە زەمانەی، چەندی لە من بە دۆڵاب و بە فڕ و فێڵن ... «بەیتی پایزە»› ☰ ۱. ☜ **دولاب** ۲. کمد ۳. نیرنگ

دۆلابە / dołabe/: ناو. ۱. جێگەی جلک و جێوان لە دیواردا ۲. کونی جێگەی دۆلاش ■ ۱. کُمُد ۲. جای ناو آسیا

دۆلاخ / dołax/: ناو. ۱. بەلەکپێچ ۲. فۆتەی ڕەشی سەرپۆشی ژنان ■ ۱. ساق‌پیچ ۲. چاقچور

دۆلاش / dołaş/: ناو. دۆلیان؛ کونێ لە ئاشدا کە لێوە گەنم، جۆ یان دەخلی تر دەڕژێتە سەر بەردەئاشەوە ■ ناو آسیاب

دۆلاغ / dołağ/: ناو. بەلەکپێچ؛ پووزەوانە؛ ساق‌پێچ ■ ساق‌پیچ

دۆلاو / doław/: ناو. دۆلاڤ؛ دۆلیان: ۱. لوولەی ئاوی ئاش کە دەڕژێتە سەر پەڕەی ئاش ۲. چالی پڕ لە ئاوی بارانی سەر تاشەبەرد ۳. قولفەی کانزای داخستنی سوخمە ٤. ئاوخۆرەی لە دار یا تەنەکە بۆ ئاو خواردنەوەی مالات ■ ۱. لولەی ریختن آب آسیاب ۲. چالەی پر آب روی سنگ ۳. بست یَلَک ۴. آخور آب

دۆلاوچە / doławçe/: ناو. کابینێت ■ کابینت

دۆڵبە / dołbe/: ناو. پالاخ؛ پەڵخە؛ گوێلکی گامێش ■ بچەگاومیش

دۆڵپا / dołpa/: ناو. *[باوەڕی کۆن]* ۱. بوونەوەرێکی خەیالی کە دەڵێن دوو پای درێژی وەک سێرمەی هەیە و ئەگەر لە دۆڵ و دەشتدا کەسێک بە تەنیایی ببینێتەوە، پا دەخاتە دەوری ملی و سواری دەبێ و بە زۆر دەیگەڕێنێ ۲. *[کینایە]* چەل‌ومل؛ بەلای دەس‌هەڵنەگر ■ ۱. دیو افسانه‌ای ۲. بلای بختک

دۆڵچە / dołçe/: ناو. دەولک؛ سەتلی چەرمین ■ دولچه

دۆڵدر / dołdir/: ناوەلناو. پڕ؛ لێواولێو ■ لبریز

دۆڵدرمە / dołdirme/: ☜ **دۆندرمە**

دۆڵدۆز / dołdoz/: ناو. کەسێ کیسەی دۆ دەدروێ ■ دوزندەی کیسەی دوغ

دۆڵمە / dołme/: ناو. سارمە؛ دۆڵمێ؛ قونتک؛ یاپراغ؛ یاپراخ؛ یاپراخی؛ ئەپرەخ؛ پراخ؛ ئاپراخ؛ چەن جۆر خۆراک کە پەسایان لە برنج و سەوزی و گۆشتە و لە نێو گەلامێو، کەلەم، باینجان، تەماتە، بیبار یان کوولەکەی دەکەن و دەیکولێنن ■ دُلمه

◘ **دۆڵمەی چەور لە زار نان:** *[پلار]* دۆڵمە تێنان؛ زیاتر قسەی قۆڕ نەکردن ■ یاوه نگفتن؛ چفت دهن را داشتن

دۆڵمە تێنان: ☜ **دۆڵمەی چەور لە زار نان**

دۆڵمێ / dołmê/: ☜ **دۆڵمە**

دۆڵە / dołe/: ☜ **تەشت**

دۆڵەدرێژە / dołed(i)rêje/: ناو. بالابەرزە؛ زەڕنەقووتە؛ ئەژنۆڕووتە؛ بەرزەملێ؛ تلیا ناوین؛ قامکی ناوەڕاست؛ سێهەم قامک لە پەنجەدا ■ انگشت وسطی

دۆڵەدۆڵ / dołedoł/: ئاوەلکار. لەرزەلەرز؛ لەرەلەر؛ بە لەرزینەوە ■ لرزان

دۆڵەدۆڵە / dołedołe/: دەنگەناو. وشەی ڕاداشتنی منداڵ ■ واژەی گرفتن بچه برای دفع

دۆڵەکە / dołeke/: ناو. سوێنە؛ دەفری سوالەت، جێ نان ■ ظرف سُفالین جای نان

دۆڵەماج / dołemac/: ناو. دۆغرمە ■ آبدوغ‌خیار

دۆڵەمکارە / dołem(i)kare/: ناو. ئەسکەنەی ناو چاڵ ■ اسکنه‌ی قاشقی

دۆڵەمە / dołeme/: ☜ **دەڵەمە**

دۆڵەمێ / dołemê/: ☜ **دەڵەمە**

دۆڵیان / dołyan/: ناو. ۱. ☜ **دۆلاش** ۲. ☜ **دۆلاو**

دۆڵیانە / dołyane/: ناو. پانیژەی ئاش؛ جێ دەخلی هێشتا نەهاڕدراو ■ جای غله‌ی هنوز آرد نشده در آسیا

دۆم^{1} / dom/: ناو. ۱. ڕەوەند؛ کۆچەر ‹دۆم بێ و

کلاش بۆ خۆی بکا «مەسەل»› ۲. دەهۆڵژەن ☰ ۱. کوچ‌نشین ۲. دُهل‌زن

دۆم^{۲}: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* فێڵباز؛ ساختەچی؛ دەسبڕ؛ جامباز ☰ شیّاد

دۆم^{۳}: ئاوەڵکار. هەمیشە؛ دایمەودەرهەم ☰ همیشه

دۆماندن / domandin/: چاوگ. درێژە پێ دان ☰ ادامه دادن

دۆمانە / domane/: ناو. قەترە؛ قۆرتە؛ لۆقە؛ گورگەلۆقە ☰ یورتمه

دۆمبەران / domberan/: ☜ **دمبەلان ـ۱**

دۆمنە / domne/: ☜ **دۆمینە**

دۆمە / dome/: ناو. پشتێندەی ڕەشماڵ لە بەر بای بەهێز ☰ کمربند سیاه‌چادر

دۆمەی / domey/: ناو. ۱. نێوان ۲. مەودا ☰ ۱. میانه ۲. فاصله

دۆمی / domî/: ناو. کاولی؛ قەرەچی؛ قەرەچ ☰ کولی

دۆمینە / domîne/: ناو. دۆمنە؛ چەشنێ کایەی سەر مێز کە بە مۆرە دەکرێ ☰ دومینو

دۆمێ / domê/: ناو. دۆستی بە ڕاستی؛ هەواڵی بەئەمەگ ☰ دوست باوفا

دۆن^{۱} / don/: ناو. ۱. چەورایی ناو زگی ئاژەڵ ۲. بەزی تاویاوە؛ ۳. دەورە؛ دۆر؛ دۆرمادار ☰ ۱. چربی ۲. پیه گداخته ۳. پیرامون

⊡ **دۆن دان**: ۱. چەور کردن؛ چەوری تێهەڵسوون ۲. *[کینایە]* سمێڵ چەور کردن؛ بەرتیل دان ☰ ۱. چرب کردن ۲. رشوه دادن

دۆن^{۲}: ئامراز. نێزیکی؛ نزیکی ☰ نزدیکِ؛ نزدِ

دۆنادۆن / donadon/: ناو. بڕوای ئاڵوگۆڕ بوونی گیان لە پاش مردن ☰ مذهب تناسخ

دۆنای / donay/: ☜ **دواندن**

دۆندرمە / dondirme/: ناو. دۆڵدرمە؛ بەستەنی؛ بەسەنی؛ چلوورە؛ شیر و شەکری بەستوو ☰ بستنی

دۆنقە / donqe/: ناو. قاپ و جگی ڕەشەولاخ ☰ شتالنگ گاو

دۆنگی^{۱} / dongî/: ناو. ۱. ئەنجام؛ ئاکام؛ ئاخر ۲. هەست ۳. گومان ٤. ئاکام ☰ ۱. آخر؛ انجام ۲. حس ۳. گمان ۴. نتیجه

دۆنگی^{۲}: ئاوەڵناو. ۱. خاوەن دووگ ۲. دوایی ☰ ۱. دارای دُنبه ۲. آخری

دۆنم / donim/: ناو. پێوانەیەکی زەمینە، لە تورکیا ۱۰۰۰ و لە عێراق ۲۵۰۰ میتری چوارگۆشەیە ☰ از واحدهای متراژ زمین، در ترکیه ۱۰۰۰ و در عراق ۲۵۰۰ مترمربع

دۆوات / dowat/: ناو. داوەت؛ شایی؛ زەماوەند ☰ جشن عروسی

دۆوانە / dowane/: ☜ **دۆدانە**

دۆوشکە / dowişke/: ناو. شیرێژ؛ سیراج ☰ کتخ

دۆوک / dowik/: ☜ **دۆك**

دۆوەک / dowek/: ☜ **دۆك**

دۆه / doh/: ☜ **دویکە**

دۆی / doy/: ☜ **دوکەڵ**

دۆین / doy(i)n/: ☜ **دۆینە**

دۆینە / doyne/: ناو. دوین؛ دوینە؛ دۆین: ۱. گەنمی وشکەوەکراو و هاڕدراوی لە دۆدا کوڵاو بۆ خواردن ۲. چێشتی گەنم و دۆکەشک ☰ ۱. گندم کوبیده و با دوغ پخته ۲. آش گندم و کشک

دۆینەدۆینە / doynedoyne/: ناو. بەزمێ کە لۆتی دەگەڵ ورچ و مەیموون و ... دەیگێڕێ ☰ آهنگی که معرکه‌گیرها با آن حیوانات را می‌رقصانند

دو^{۱} / dû/: ناو. ۱. یەکویەک ۲. کادوو؛ دووکەڵ ۳. دۆ؛ ماستاوی لە مەشکەدا ژەنراوی کەرە لێ گیراو ٤. دووگ؛ کۆمە بەزی ژێر پاشەڵی مەڕ ‹دوو مەسپێرە دەس پشیلە «مەسەل»› ٥. کلک؛ دم؛ جووچکە ٦. دوا؛ پشتی سەر ‹کەوتمە دووی›

☰ ۱. دو ۲. دود ۳. دوغ ۴. دُنبه ۵. دُم ۶. پشت سر؛ عقب

▣ **دووقوز و دوو قوون:** *[شووره‌یی، پلار]* مرۆی دووڕوو و دووزمان ☰ آدم دورو و متملق

⊡ **دوو دان:** قانگ/ دووکەڵ دان؛ بە دووکەڵ دەرکردن ☰ به وسیله‌ی دود بیرون کردن

دانە دوو: شوێن گرتن: ۱. لە دوا دان؛ پێوەچوون ۲. وە دوا کەوتن؛ شوێن گرتن ۳. شوێن کەوتن؛ گوێڕایەڵ بوون ☰ ۱. ادامه دادن ۲. پی گرفتن ۳. پیروی کردن

دوو۲: ئاوەڵناو. ۱. یەکویەک؛ یەکێ زیاتر لە یەک دانە ۲. دووهەم؛ دووەم ☰ ۱. دو ۲. دوم

دووئازۆ / dû'ajo/: ناو. پاشەنگ؛ پاشڕۆ ☰ پس‌قراول

دووئاو / dû'aw/: ↓

⊡ **دووئاو بوون:** دووئاو کەوتن؛ هەوا گۆڕین و نەخۆش کەوتن ☰ سرما ـ گرما شدن

دووئاو کەوتن: ☜ **دووئاو بوون**

دووئاوان / dû'awan/: ناو. زەریب؛ جێگەی تێکەڵاو بوونی دوو چۆم ☰ محل تلاقی دو رودخانه

دووئەستێر / dû'estêr/: ☜ **دووئەستێرە**

دووئەستێرە / dû'estêre/: ناو. دووئەستێر؛ دووخوشک؛ دووخوشکە؛ جووتەی کەوان؛ دوو هەسارەی پەنا یەک، کە هێزی ڕاکێشانی نێوانیان بۆتە هۆی ئەوەی بە دەوری یەکتردا بخولێنەوە ☰ خواهران سهیل؛ ستاره‌ی دوتایی

دووئەونە / dû'ewne/: ☜ **دووئەوەندە**

دووئەوەندە / dû'ewende/: ئاوەڵکار. دووئەونە؛ دووئەوەننە؛ دووچەنانە؛ دوو جار بە قەد ئەمە ☰ دوچندان

دووئەوەننە / dû'ewenne/: ☜ **دووئەوەندە**

دووبارە۱ / dûbare/: ناو. دوارە؛ دوبارە: ۱. گزی و گەڕ ۲. گوڵاوی لە گوڵاو گیراو ۳. دۆخی ژمارە دوو هاتنی هەر دووک مۆرە لە نەردێندا ☰ ۱. نارو ۲. گلاب مُکرر ۳. جُفت‌دو در بازی نرد

دووبارە۲: ئاوەڵناو. دوبارە؛ دوارە؛ دووپاتە ‹شکانی دووبارە› ☰ دوباره

دووبارە۳: ئاوەڵکار. سەرلەنوێ؛ دوارە؛ دوبارە؛ هەمیسان ☰ دوباره

⊡ **دووبارە کردن:** ☜ **دووبارە کردنەوە**

دووبارە کردنەوە: دووبارە کردن؛ سەر لە نوێ کردنەوە ☰ تکرار کردن

دووبارەپات / dûbarepat/: ناو. سەرلەنوێ؛ دووجار کردنی کارێ ☰ تکرار

دووبارەکاری / dûbarekarî/: ناو. دووپاتەکاری؛ دوارەکاری؛ ڕەوتی دووپاتە کردنەوەی بێخۆی کارێک ☰ دوباره‌کاری

دووباش / dûbaş/: ☜ **دواباش**

دووبانەکی / dûbanekî/: ناو. گڵەبانی خانوو ☰ گل‌اندود بام

دووبرا / dûb(i)ra/: ناو. دووبراڵە: ۱. پەلەوەرێک لە چینی هەڵۆ، ٦٥ تا ٧٢ سانتی‌میتر دەبێ، پشتی مۆرە، سەری باڵی ڕەشە و خاڵێکی سپی گەورە لە سەر پشتییە، کاتی فڕین بە هۆی بەرزگی سپی و ڕێ ـــ ڕێ، باڵی درێژ و باریک و ئاماڵڕەشی لەوانی‌تر دەناسرێتەوە ۲. دوو ئەستێرەن نزیک بە یەک ☰ ۱. عقاب دو برادر ۲. ستاره‌ی دو برادران

دووبراڵە / dûb(i)rale/: ☜ **دووبرا**

دووبرانگ / dûb(i)rang/: ناو. مەلێکی ڕاوکەرە وەک سەقر و شاهێن ☰ پرنده‌ای شکاری

دووبرۆ / dûb(i)ro/: ناو. کوێزر؛ قەسەڵی بن خەرمان کە هێشتا گەنمی تێدا ماوە ☰ کوزر

دووبڕ / dûbiř/: ئاوەڵناو. تایبەتمەندی یەکسمێ کە دوو ساڵی تەواو کردووە ☰ استر دوسال تمام‌کرده

دووبڕە / dûb(i)ře/: ناو. خشڵێکی سەر کڵاوی

ژنانە 🇮🇷 زیوری برای کلاه زنان

دووبڕیاگ / dûbiřyag/: ☜ **دوابڕاو**

دووبشی / dûb(i)şî/: ناو. دووشوال؛ لوو 🇮🇷 غُدەی زیر پوست

دووبل¹ / dûbil/: ئاوەڵناو. دووبەرامبەر؛ دووئەوەندە ‹لیرە قیمەتی دووبلە› 🇮🇷 دوچندان؛ دوبل

دووبل²: ئاوەڵکار. دووبەرامبەر ‹دووبل حیسابی بکە!› 🇮🇷 دوچندان؛ دوبل

دووبلاژ / dûblaj/: ناو. کاری وەرگێران (بۆ فیلم و شانۆ) 🇮🇷 دوبلاژ

دووبلۆر / dûblor/: ناو. کەسێ کە کاری گوتنەوەی قسەی نێو فیلمە بە زمانێکیتر 🇮🇷 دوبلور

دووبلە / dûble/: ئاوەڵناو. بە زمانێک جگە لە زمانی سەرەکی 🇮🇷 دوبله

دووبنە / dûb(i)ne/: ئاوەڵناو. بە دوو ماڵ و مەنزڵەوە 🇮🇷 دو منزل

دووبنەکی / dûb(i)nekî/: ئاوەڵناو. ماڵ لە دوو جێ 🇮🇷 دو منزلی

دووبەختەکی / dûbextekî/: ئاوەڵناو. دووبەختی؛ هاتونەهات؛ ئاکام نادیارە ‹ئەم کارە دووبەختەکییە› 🇮🇷 ریسک

دووبەختی / dûbextî/: ☜ **دووبەختەکی**

دووبەدوو / dûbedû/: ئاوەڵکار. ١. دوان ـ دوان؛ بە شێوەی دوانەیی و بە دووی یەکدا ‹دووبەدوو بیچنە!› ٢. بە شێوەی دوو کەسی و بە دوور لە غەریبە ‹چاوەکەم کەی بێ زەمانێ زوو بە زوو/ دابنیشین بێ غەمی دڵ دووبەدوو «ناری»› 🇮🇷 ١و٢. دوبەدو

دووبەدەر / dûbeder/: ئاوەڵناو. دیواودەر؛ دیواندەر؛ کوناودیو 🇮🇷 سوراخ‌شده

دووبەر / dûber/: ئاوەڵناو. ١. دوونەبش ‹ماڵەکەی دووبەرە› ٢. دوولابەر؛ دووجا ‹ئەم پارچە مترێ دووبەری بە چەند؟› 🇮🇷 ١. دونبش ٢. دولایه

دووبەرامبەر / dûberamber/: ☜ **دووبل**

دووبەرد / dûberd/: ناو. /*کینایە*/ بەردی ناو گۆڕ 🇮🇷 سنگ لحد

دووبەرە / dûbere/: ناو. دەفرێکە لە پشت پلوورەهەنگی دادەنێن 🇮🇷 ظرفی کە پشت کندو می‌گذارند

دووبەرەکایەتی / dûberekayetî/: ☜ **دووبەرەکی**

دووبەرەکی / dûberekî/: ناو. دووبەرەکایەتی؛ دووبەندی؛ کێشە و هەرا لە ناو یەک هۆز و گەلدا 🇮🇷 دو/ چنددستگی

دووبەلا / dûbeła/: ئاوەڵکار. زۆر بە هێدی و سپایی ‹بە حالێک و دووبەلا تەکانێکی خوارد› 🇮🇷 بە آرامی

دووبەندی / dûbendî/: ناو. ١. ☜ **دووبەرەکی** ٢. ڕیزی دوو لایە بەتایبەت لە چووزاندا ‹دووبەندی دامەزراند بردییەوە› 🇮🇷 ١. ☜ **دووبەرەکی** ٢. حالتی در بازی دوز

دووبەیانی¹ / dûbeyanî/: ناو. دووسۆ؛ دووسوو ‹دووبەیانی ڕۆژێکی باشە› 🇮🇷 پس‌فردا

دووبەیانی²: ئاوەڵکار. دووسۆ؛ دووسوو ‹دووبەیانی وەرە!› 🇮🇷 پس‌فردا

دووبین / dûbîn/: ئاوەڵناو. خوێل؛ خێل 🇮🇷 لوچ

دووپا / dûpa/: ناو. دووپێ: ١. کرمی ڕەنگ کە بۆ ئاوریشم دە کار دێ ٢. /*کینایە*/ مرۆ؛ بنیادەم ٣. ☜ **دووپایلکە** 🇮🇷 ١. کرمِ رنگ آمیزی ابریشم ٢. انسان ٣. ☜ **دووپایلکە**

دووپاپیلە / dûpapîle/: ناو. جۆرێ هەڵپەڕکێ 🇮🇷 نوعی رقص

دووپات / dûpat/: ئاوەڵناو. دووپاتە؛ دووبارە 🇮🇷 دوباره

⊡ **دووپات بوونەوە**: دووپاتە بوونەوە. هەروەها: **دووپات کردنەوە** 🇮🇷 تکرار شدن

دووپاتە / dûpate/: ☜ **دووپات**

دووپاتەکاری / dûpatekarî/: ☜ **دووبارەکاری**

دوپایلکه / dûpay(i)lke/: ناو. دووپا؛ دووپایلە؛ مشک کەورێشک؛ جۆرێ مشکی گەورەی دەشتییە بە جووچکەی درێژ و گولەنگییەوە ☰ موش دوپای/ صحرایی ☰ حیوانی از تیرەی سمور

دوپایله / dûpayle/: ☜ **دوپایلکه**

دوپایی / dûpayî/: ئاوەڵناو. دانراو بە لای کەسێکەوە بۆ داشت ۆ بەشداری لە دەسهاتی (ئاژەڵی) ☰ نگهداری شده برای پروردن

دوپشتەکی١ / dûpiştekî/: ناو. دووپشتی؛ دوو کەس سواری یەکسمێ ☰ دوترکه

دوپشتەکی٢: ئاوەڵکار. دووپشکە؛ حالەتی سوار بوونی دوو کەس بە سەر یەکسمێکەوە ‹دووپشکە سواری مەبن گوناحە!› ☰ دوترکه

دوپشتی / dûpiştî/: ☜ **دوپشتەکی**١

دوپشک / dûpişk/: ناو. دووپشکە؛ دووڤپشک؛ دووی‌پشک؛ دمارەکۆڵ؛ دەمارەکۆڵ؛ گیانەوەرێکی درێژۆکەی سەرسنگ پان کە چزەکەی لە دوای کلکیەوەیە، گۆشتخۆر، گەراداخەر و زیندووزێیە و لە ناوچەی گەرم و مامناوەندیدا دەژی و زۆرتر شەوگەڕە ☰ عقرب

دوپشکه١ / dûpişke/: ناو. ١. گیایەکە بۆ دەرمان دەبێ ٢. ☜ **دوپشك** ☰ ١. از گیاهان دارویی ٢. ☜ **دوپشك**

دوپشکه٢: ☜ **دوپشتەکی**٢

دوپڵ / dûpił/: ئاوەڵناو. ١. شڵە؛ خاڵ‌خاڵ ٢. /کنایە/ دووڕوو ☰ ١. خالدار ٢. مُنافق

دوپەڕۆ / dupeřo/: ناو. پشکی مەشکە ☰ سوراخبند مَشک

دوپەڕە / dupeře/: ☜ **دوپەلە**

دوپەل / dûpel/: ئاوەڵناو. دووحاچە؛ دوولک ☰ دوشاخه

دوپەلان١ / dûpelan/: ناو. لکە داری دووحاچە ☰ ساقەی دوشاخه

دوپەلان٢: ☜ **دوفلیقانه**٢

دوپەلکه / dûpelke/: ئاوەڵناو. تازە شین بووی بێستان و تووتن ☰ تازه روییدەی جالیز و توتون

دوپەلە / dûpele/: ناو. دووپەڕە؛ گیایەکە ☰ گیاهی است

دوپێ / dûpê/: ☜ **دوپا**

دوپێیی / dûpêyî/: ناو. جۆرێ دیلان ☰ نوعی رقص

دوتا / dûta/: ☜ **دوباد**

دوتار / dûtar/: ناو. دوتار؛ سازێکی ژێدارە بە دوو تاڵەوە کە زۆرتر لە ڕۆژهەڵاتی ئێراندا باوە ☰ دوتار

دوتایی١ / dûtayî/: ناو. تێڕ؛ جەواڵی خورجئاسا ☰ جوال دوتایی

دوتایی٢: ئاوەڵناو. پێکهێنراو لە دوو تا ‹باری دووتایی› ☰ دو لنگەای

دوتایی٣: ئاوەڵکار. بە دوو تا؛ بە دوو لنگەوە ‹دووتایی باری کە!› ☰ دو لنگەای

دوتن / dûtin/: چاوگ. ناوین؛ سواخدانی دیوار و... ☰ اندودن

دوتوێ / dût(i)wê/: ☜ **دوتۆ**

دوتۆ / dûto/: ناو. دووتوێ؛ نێوان؛ بەین ☰ میان

دوتۆمه / dûtome/: ئاوەڵناو. دووڕێژە؛ هوود؛ دووڕە؛ دووڕەگ ☰ دورگه

دوتەبەقه / dûtebeqe/: ☜ **دونهۆم**

دوتیخ / dûtîx/: ☜ **دوتیغ**

دوتیغ / dûtîğ/: ناو. دووتیخ؛ دووتێخە؛ تیخی هەر دوو لا تیژ ☰ تیغ دولبه

دوتێخه / dûtêxe/: ☜ **دوتیغ**

▣ **دوتێخه کردنەوە**: دوو جار تاشین ☰ دوبار تراشیدن با تیغ

دوجا / dûca/: ئاوەڵناو. دووبەر: ١. چوارگۆش ‹میتری دووجا› ٢. دوولابەر ☰ ١. مُربع ٢. دولایه

دوجارەزێ / dûcarezê/: ئاوەڵناو. تایبەتمەندی

ئاژەڵێ کە لە ساڵێکدا دووجار ئەزێ ▤ ویژگی حیوانی کە دوبار در سال می‌زاید

دووجان / dûcan/: ☜ **دووگیان**

دووجین / dûcîn/: ناو. دەرزن؛ دەرزەن؛ یەکەیەکی ژماردنی هێندێک کەل‌وپەل، بریتی لە دوازدە دانە ▤ دوجین

دووچاوەکی / dûçawekî/: ناو. کار و داوەری نابەرامبەرانە ▤ تبعیض

دووچک / dûçik/: ناو. ١. ترۆپک؛ قووچکە ٢. ☜ **دووچکە** ▤ ١. اوج ٢. ☜ **دووچکە**

دووچکە / dûçke/: ناو. دووچک: ١. کلک؛ جووچکە؛ دوڤک ٢. *[مەجاز]* باریکەیێ لە هەر شت ▤ ١. دُم ٢. باریکه‌ای از هر چیز

دووچۆمان / dûçoman/: ناو. دووڕووە؛ زەوینی نێوانی دوو ڕووبار ▤ شبه‌جزیره

دووچەپۆکە / dûçepoke/: ئاوەڵکار. دوودەستی؛ بە هەر دوو دەست ‹دووچەپۆکە دای بە سەریا› ▤ دوبامبی

دووچەرخە / dûçerxe/: ناو. ١. ئەسپەدارینە؛ بایسیکل؛ کەرستەی گواستنەوەی بێ‌موتور، بە دوو چەرخی لە دووی یەک، فەرمان، زین و ڕکێفێ کە بە پا لێ دان دەبزوێ ٢. عەرەبانەی خۆڵ گوێزانەوە ▤ ١. دوچرخه ٢. چرخ خاکریزی

دووچەنانە / dûçenane/: ئاوەڵکار. دووچەندان؛ دووچەندانە؛ دوو ئەوەندە ▤ دوچندان

دووچەندان / dûçendan/: ☜ **دووچەنانە**

دووچەندانە / dûçendane/: ☜ **دووچەنانە**

دووحاچە[١] / dûĥaçe/: ناو. دووهاچە؛ دووفاقە؛ دووپەل ▤ دوشاخه

دووحاچە[٢]: ئاوەڵناو. دووهاچە؛ بە دووپەلەوە ‹مێخ دووحاچە بە زەویا ناچێ «مەسەل»› ▤ دوشاخه

دووخ / dûx/: ناو. ١. دووکایچ؛ ئاسنێکی ڕاستی بە تمتمەیە لە خەڕەکی پەمۆ ڕستندا ٢. ☜ دووخ[١]ــ٣ ▤ ١. ابزاری در دوک نخریسی ٢. ☜ دووخ[١]ـ٣

دووخاڵ / dûxał/: ناو. جووت‌خاڵ؛ نیشانەیەک بەم شێوە (:) کە پێش لە ڕاڤەی بابەتێک یان گوتنەوەی قسەیەک دادەنرێ ▤ دونقطه (:)

دووخت / dûxt/: ناو. دروومان؛ کاری بڕین و دروونی بەرگ و لیباس ▤ برش و دوخت

دووخشتەکی / dûxiştekî/: ناو. مەسنەوی؛ هۆنراوەیێ کە باڵەکانی هەر بەیتێکی پێکەوە هاوپاشڵن و هەموو شیعرەکە لە سەر یەک کێش داڕێژراوە ▤ مثنوی

دووخوشک / dûxuşk/: ☜ **دوونەستێرە**

دووخوشکە / dûxuşke/: ☜ **دوونەستێرە**

دووخۆر / dûxor/: ناو. چەقەڵ؛ دووگ‌خۆر ▤ شُغال

دووخەت / dûxet/: ناو. دووخێت؛ گرووبان دووهەم؛ کەسێ کە پلەی بانتر لە گرووبان سێهەم و خوارتر لە گرووبان یەکەمە ▤ گروهبان دوم

دووخەو / dûxew/: ئاوەڵناو. لە خەو ڕاپەڕیو ▤ از خواب پریده

دووخەوە / dûxewe/: ئاوەڵناو. بە دوو ژووری تایبەتەوە بۆ خەو ‹ئاپارتمانی دووخەوە› ▤ دوخوابه

دووخێت / dûxêt/: ☜ **دووخەت**

دوود / dûd/: ☜ **دووکەڵ**

دوودار / dûdar/: ئاوەڵناو. ١. کلکدار؛ خاوەن جووچکە ٢. بە دووگ؛ خاوەن دوو ▤ ١. دمُدار ٢. دُنبه‌دار

دوودارە / dûdare/: ☜ **دارەتەرم**

دوودان / dûdan/: ئاوەڵناو. هێندێک لە هێندێک زووتر کوڵاو ‹ئەم نیسکە دوودانە، بڕێکی تەقەی دێ!› ▤ با هم نپخته

دوودانک / dûdanik/: ☜ **دوودانگ**[١]ـ٤

دوودانگ[١] / dûdang/: ناو. ١. دەنکی کوڵەک و ناکوڵەک پێکەوە ٢. سێ‌یەکی ملک ٣. سێ‌یەکی

مسقاڵ ٤. دوودانک؛ شڵێوە؛ برێش؛ بەفر و باران پێکەوە ▤ ١. دانەهای بنشن زودپز و دیرپز با هم در آش ٢. یک‌سوم ملک ٣. یک‌سوم مثقال ۴. بارش برف و باران با هم

دوودانگ^{٢}: ئاوەڵناو. دووکوت؛ ئاوێتەی دوو شت ‹گەنم و نۆکی دوودانگ› ▤ مخلوطِ دو چیز

دوودانە / dûdane/: ☜ **دوانە**^{٢}

دوودک / dûdik/: ناو. شمشاڵ؛ شەباب؛ بلوێری ئاسن ▤ نی فلزی

دوودکبێژ / dûdikbêj/: ناو. شمشاڵژەن ▤ نی‌زن

دوودکێش / dûdkêş/: ☜ **دووکەڵکێش**^{١}

دوودڵ / dûdił/: ☜ **دووشك**^{٢}

دوودڵی / dûd(i)łî/: ناو. پاوپا؛ شک؛ گومان؛ وەسواس ▤ دودلی؛ شک

دوودوگ / dûdug/: ئاوەڵناو. تایبەتمەندی وشترێ کە دوو کۆپانەی لە سەر پشتە ▤ دوکوهان

دوودووکەرە / dûdûkere/: ناو. گیایەکە ▤ گیاهی است

دوودە / dûde/: ناو. دوودی؛ سیان؛ قورم؛ تەنی؛ ڕەشایی نیشتووی دووکەڵ ▤ دوده

دوودەری / dûderî/: ناو. ١. ئاقشقە؛ پەنجەرەیەک کە لە ناوەڕاستەوە بە هەردوو لادا دەکرێتەوە ٢. ژوورێک کە دوو پەنجەرەی هەیە ▤ ١. پنجرەی دولنگە ٢. اتاق دوپنجرە

دوودەستی / dûdestî/: ☜ **دووچەپۆکە**

دوودەسرۆکە / dûdesroke/: ☜ **دوودەسماڵە**

دوودەسماڵە / dûdesmałe/: ناو. دوودەسرۆکە؛ جۆرێ هەڵپەڕکێ ▤ نوعی رقص

دوودەڤۆک / dûdevok/: ناو. پاچی دوو سەر ▤ کُلنگ دوسر

دوودەکی / dûdekî/: ئاوەڵناو. پشتە؛ پیاوی نێرخواز ▤ اُبنە

دوودی / dûdî/: ☜ **دوودە**

دوور^{١} / dûr/: ئاوەڵناو. دووێر؛ دێر؛ دوێر: ١. بە مەودای ڕێگایی زۆرەوە ٢. بە مەودایەکی کاتی زۆرەوە ٣. *[مەجاز]* جودا؛ جیا؛ جوێ؛ جگا ▤ ١تا ٣. دور

⊡ **دوور بوون**: ١. مەودای ڕێگایی زۆر بوون ‹ماڵمان دوورە› ٢. جودا بوون؛ لێک‌بڕان ‹ئازاد سێ ساڵ لە دایکی دوور بوو› ٣. باوەڕ پێ‌نەکران ‹نێر و مێ هەردوو بە جووتە بۆ وەتەن هەوڵێ نەدەن/ دوورە دەرچوونی لە دیلی، مەل بە باڵێ نافڕێ «بێکەس»› ▤ ١و٢. دور بودن ٣. بعید بودن

دوور لە کەسێ بوون: دۆعایەک، واتا بۆ ئەو کەسە شتی وا ڕوو نەدا ‹دوور لە تۆ دڵ هێندە بێ‌ئارام و بێ‌حاڵ کەوتووە/ ئەی مەسیحای عەسر، لەو لێوانە دەرمانی دەوێ «نالی»› ▤ دور از کسی بودن

دوور^{٢}: ئاوەڵکار. دوێر؛ دووێر؛ دێر؛ لە مەودای زۆرەوە ‹دوور لە ماڵ› ▤ دور

⊡ **دوور بوونەوە**: دوورەو بوون؛ مەودا زۆر بوونەوە ▤ دور شدن

دوور خرانەوە: دوورەوە خریان؛ دوور کرانەوە؛ مەودا زۆر کرانەوە ▤ دور انداخته شدن

دوور خستنەوە: دوور کردنەوە؛ مەودا زۆر کردنەوە ▤ دور ساختن

دوور کرانەوە: ☜ **دوور خرانەوە**

دوور کردنەوە: ☜ **دوور خستنەوە**

دوور کەوتن/ کەفتن: دوور کەوتنەوە؛ دوورەوە کەفتن؛ کەوتنە شوێنێکی دوور ▤ دور افتادن

دوور کەوتنەوە: ☜ **دوور کەوتن**

دوور گرتن: ١. لە دوورەوە وەستان یا دانیشتن ٢. خۆ پاراستن؛ تێکەڵ نەبوون ▤ ١. دور ایستادن ٢. کنار گرفتن

دوورەوە کەفتن: ☜ **دوور کەوتن**

• **دوور**^{٣}: پاشەوشە. بدوور ‹جل‌دوور› ▤ ـ دوز

دوورئەندێش / dûr'endêş/: ئاوەڵناو. دوورنوار؛

تێبین؛ بیر لە دوارۆژکەرەوە ☰ دوراندیش

دوورئـەنگێو / dûr'engêw/: ئاوەڵـناو. ١. خـاوەن بڕشت یـان هەتـەری زۆر ٢. دووورپێـک؛ خـاوەن توانایی لە دوورەوە پێکان ☰ ١. دوربُرد ٢. دورزن

دووراددوور / dûradûr/: ☜ **دووراودوور**

دووران / dûran/: چـاوگ. تێنەپـەڕ. //دوورای؛ دەدوورێی؛ بدوورێ// دووریان: ١. دروان ٢. تەقەڵ (لێ) دران ☰ ١. درو شدن ٢. دوخته شدن

■ ئاوەڵـناوی بـەرکاری: دووراو/ چـاوگی نـەرێنی: نەدووران

دووراندن / dûrandin/: چاوگ. تێپەڕ. //دووراندت؛ دەدوورێـنی؛ بدوورێنـە// دوورانـن؛ دووریـن: ١. دروین؛ دروێنە کردن؛ بە دەسکە بڕینی ئالـف و گیا بە داس، ماڵەغان یان هەر شتێ کە تیـژ بـێ ٢. دروون؛ کێلدان؛ ورازین؛ تەقـەڵ دان؛ پێکـەوە لکاندنی دوو شتی وەک پارچە بە بـەن و سـۆژن یان مەکینەی دروومان ٣. دالکاندن؛ شـتێک بـە بەن و دەرزی بە ماکێکی دەقخۆرەوە لکانـدن ☰ ١. درویدن ٢و٣. دوختن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدووراندن

دووراندنەوە / dûrandinewe/: چاوگ. دوورانـنـەوە؛ دوورینەوە؛ دیسان دووراندن ☰ بازدوختن

دووراندوور / dûrandûr/: ☜ **دووراودوور**

دوورانن / dûranin/: ☜ **دووراندن**

دوورانـنـەوە / dûrannewe/: چـاوگ. ١. ☜ **درونەوە** ٢. ☜ **دووراندنەوە**

دووراو / dûraw/: ئاوەڵناو. دووریاگ: ١. دروێنەکراو ٢. تەقەڵلێدراو ☰ ١. درویده ٢. دوخته

دووراودوور^{1} / dûrawdûr/: ئاوەڵـناو. دووورادوور؛ دوورانـدوور؛ دووربـەدوور؛ دیـرادوور ‹دۆسـتیی دووراودوور دەوامی نابێ› ☰ دورادور

دووراودوور^{2}: ئاوەڵـکار. دووورادوور؛ دوورانـدوور؛ دووربـەدوور؛ دیـرادوور؛ لـە دوورەوە ‹دووراودوور دەیناسم› ☰ دورادور

دووربا / dûrba/: نزا. دووربێ؛ دووروا؛ خوا نەکا؛ بـە دوور بێ ‹شـنەفتم دووربـا لـەیل زوکامشـەن/ دژوار باڵای نەونەمامشەن «مەولەوی»› ☰ خدای ناخواسته

دووربەدوور / dûrbedûr/: ☜ **دووراودوور**

دووربین^{1} / dûrbîn/: نـاو. دیربین: ١. ئامێرێـک بـۆ دیـتن و گـەورە و نزیـککردنـەوەی دیمـەن و شتانی دوور ٢. کامێرا؛ هەریەکە لـەو ئامێرانـەی کە وێنەی شتی ڕاستەقانی تۆمـار دەکـەن ☰ ١. دوربین دید ٢. دوربین عکاسی

دووربین^{2}: ئاوەڵـناو. دیربین: ١. چـاو بـە حـوکم ٢. *[کنایە]* دوورنواڕ؛ دوورئەندێش؛ تێبین؛ دوابین ٣. تووشی نەخۆشی دووربینی چاو ☰ ١. تیزچشـم ٢. عاقبت‌اندیش ٣. دوربین (عارضەی چشم)

دووربینی / dûrbînî/: ناو. ١. نەخۆشینێک لە چاودا کە نەخۆش دوور بە باشی دەبینێ، بـەڵام نزیـک جوان نابینێت ٢. دوورنواڕی؛ تێبـینی؛ دوابـینی؛ دۆخی توانایی پێش‌بینیکردنی بەرنامەی داهاتوو ☰ ١. دوربینی (عارضەی چشم) ٢. عاقبت‌اندیشی

دووربێ / dûrbê/: ☜ **دووربا**

دوورپێک / dûrpêk/: ئاوەڵناو. دوورئـەنگێو؛ لێهـاتوو بۆ هاویشتن و پێکان لە دوورەوە ‹تۆپی دوورپێک› ☰ دورزن

دوورخـراوە / dûrx(i)rawe/: ئاوەڵـناو. ئاوارتـە ☰ متمایز

دوورخراوی / dûrx(i)rawî/: نـاو. دەس‌بەسـەری ☰ تبعید

دووردەس / dûrdes/: ☜ **دووردەست**

دووردەسـت / dûrdest/: ئاوەڵـناو. دوورەدەس؛ دووردەس؛ دوورەدەسـت: ١. هەڵـکەوتوو لـە جێگایەکی دووردا ٢. دیردەس؛ وا کە دەستی پێ نەگا ☰ ١. دوردست ٢. دور از دسترس

دوورك / dûrik/: ناو. ١. گۆلە؛ زمانەی قفڵی دارین

۲. له‌واشه‌ی ده‌می یه‌کسم بۆ نال کردن ☰ ۱. زبانه‌ی قُفل چوبین ۲. لباشن

دوورکوژ / dûrkuj/: ئاوه‌ڵناو. *[پلار]* له دوور جوانی له نزیک ناحه‌ز ☰ گندم‌نما

▣ **دوورکوژی نزیک خه‌سار:** *[کینایه]* له دوور جوان و له‌بار، له نزیک ناحه‌ز و ناله‌بار ☰ گندم‌نمای جو فروش

دوورکه‌فتگ / dûrkeftig/: ☜ **دوورکه‌وتوو**

دوورکه‌فته / dûrkefte/: ☜ **دوورکه‌وتوو**

دوورکه‌وتوو / dûrkewtû/: ئاوه‌ڵناو. دوورکه‌فتگ؛ دوورکه‌فته؛ دووره‌وه‌که‌وتوو ‹دڵی شێت‌وپێت، سه‌رگه‌ردان و وێڵ/ ماندوو، هه‌ڵوه‌دا و دوورکه‌وتوو له خێڵ «ئاوات»› ☰ دورافتاده

دوورکه‌وته / dûrkewte/: ئاوه‌ڵناو. چه‌پ؛ ته‌را؛ ته‌ره ☰ مهجور

دوورگر / dûrgir/: ئاوه‌ڵناو. ۱. دووره‌په‌رێز ۲. دوورنیشته ☰ ۱. مُحتاط ۲. گوشه‌نشین

دوورگری / dûrg(i)rî/: ناو. ۱. دووره‌په‌رێزی ۲. دوورنیشته‌یی ☰ ۱. احتیاط ۲. گوشه‌نشینی

دوورگه / dûrge/: ناو. دوورگه؛ جزیره ‹ئه‌ڵێن تاجی زمرووتی دوورگه‌ی له سه‌ر ناوه ده‌ریا «سواره»› ☰ جزیره

دوورمان / dûrman/: ☜ **درومان**

دوورنڤیس / dûrn(i)vîs/: ناو. فه‌کس؛ فاکس ☰ فاکس

دوورنواڕ / dûrn(i)wař/: ☜ **دوورنه‌ندێش**

دوورنواڕی / dûrn(i)wařî/: ☜ **دووربینی ـ۲**

دوورنه / dûrne/: ناو. ده‌نکی ڕه‌شی نێو برینج ☰ دانه‌های سیاه در برنج

دوورنیازی / dûrn(i)yazî/: ناو. سه‌ربه‌خۆیی ☰ بی‌نیازی

دوورنیشته / dûrnîşte/: ئاوه‌ڵناو. نیشته‌جێ له چۆڵایی و به‌شداری نه‌که‌ر له کار و ژیانی ئاسایی خه‌ڵک ☰ گوشه‌نشین

دوورنیشته‌یی / dûrnîşteyî/: ناو. کاری دوور نیشتن و خۆ بواردن له ژیانی ئاسایی ☰ گوشه‌نشینی

دووروا / dûrwa/: ☜ **دووربا**

دوور و درێژ / dûr û d(i)rêj/: ئاوه‌ڵناو. ۱. زۆر درێژ ‹تا زۆر بڕۆم، زیاتر ئاره‌ق بڕێژم/ کورت‌تر ده‌بێ ڕێگای دوور و درێژم «هێمن»› ۲. *[مه‌جاز]* تێر و ته‌سه‌ل ‹قسه‌ی دوور و درێژ› ☰ ۱. دور و دراز ۲. مُفَصّل

دوورولات^1 / dûrw(i)łat/: ناو. غوربه‌ت؛ دووره‌ولات؛ دووره‌وه‌ڵات؛ جێگایه‌ک دوور له زێدی که‌سێک ‹ده‌با بێ و ڕوو بکه‌ینه دوورولاتان/ نه‌جاتم دا له نێو شووره و قه‌ڵاتان «هێمن»› ☰ غُربت

دوورولات^2: ئاوه‌ڵناو. دووره‌ولات؛ دووره‌وه‌ڵات؛ غه‌ریب؛ نیشته‌جێی شوێنی دوور له زێد ‹منی دوورولات دوور له خزم و که‌س› ☰ غریب

دوورولاتی / dûrw(i)łatî/: ☜ **دووره‌ولاتی**

دووره‌وه‌ڵات / dûrwełat/: ☜ **دوورولات**

دووره‌به‌رد / dûreberd/: ناو. کاری په‌ڵ هاویشتنی له دووره‌وه ☰ عمل سنگ پرت کردن از دور

دووره‌په‌رێز / dûreperêz/: ئاوه‌ڵناو. ۱. پارێزکار؛ دژکام؛ خۆبوێر له کاری ناشایست ‹باش ڕێگه‌ی ئه‌چووم یاخۆ گلابم، ڕابرد/ گه‌ر دووره‌په‌رێز بووم و ته‌با بم، ڕابرد «هه‌ژار، *چوارینه‌کانی خه‌یام*»› ۲. دوورگر ☰ ۱. پرهیزکار ۲. مُحتاط

دووره‌په‌رێزی / dûreperêzî/: ناو. ۱. پارێز؛ خۆبوێری؛ کاری ته‌کینه‌وه له که‌س یان شتێک ۲. دوورگری ☰ ۱. پرهیز ۲. احتیاط

دووره‌تاو / dûretaw/: ئاوه‌ڵناو. قارغ؛ له ڕۆژدا تاریک (بۆ ژوور ده‌گوترێ) ☰ تاریک در روز (اتاق)

دووره‌خه‌ڵک / dûrexełk/: ئاوه‌ڵناو. گۆشه‌گیر؛ دووره‌په‌رێز ☰ گوشه‌گیر

دووره‌ده‌س / dûredes/: ☜ **دووره‌ده‌ست**

دوورەدەست / dûredest/: ☜ **دووردەست**

دوورەواز / dûrewaz/: ئاوەڵناو. دوورکەوتە ‹تا کەی دوورەواز تا کەی تەریکی/ ئاخ ڕۆژێ ئەمدی دنیا بە ڕێکی «قانع»› ≡ دورافتادە

دوورەوخراو / dûrewx(i)raw/: ئاوەڵناو. تاراو ≡ تبعیدی

دوورەوڵات / dûrew(i)łat/: ☜ **دووروڵات**

دوورەوڵاتی / dûrew(i)łatî/: ناو. غەریبی؛ دووروڵاتی؛ نەناسیاوی؛ دۆخ یان چۆنیەتی نامۆ بوون ≡ غریبی

دوورەوەخراو / dûrewex(i)raw/: ئاوەڵناو. تارێنراو؛ تاریاگ ≡ فراری دادە شدە

دوورەوەکەوتوو / dûrewekewtû/: ئاوەڵناو. دوورکەوتوو؛ دوورکەفتگ؛ دوورکەفتە ≡ دورافتادە

دووری / dûrî/: ناو. ١. دۆخ یان چۆنیەتی دوور بوون ٢. دوورەپەرێزی؛ پارێز ≡ ١. دوری ٢. پرهیز

⊡ **دووری کردن**: پارێز کردن؛ خۆ بواردن ≡ دوری جستن

دووریاگ / dûryag/: ☜ **دووراو**

دووریان / dûryan/: ☜ **دووران**

دووریش / dûrîş/: ناو. دووریشک؛ لوولاک؛ ئێسکی بەلەک ≡ استخوان ساق پا

دووریشک / dûrîşk/: ☜ **دووریش**

دووریشی / dûrîşî/: ناو. درێشۆکە ≡ زبان مار

دوورین¹ / dûrîn/: ☜ **دووراندن**

دوورین-²: پێشوشە. دوور؛ تەرە ‹دوورینوڵات› ≡ دور

دوورینەوە / dûrînewe/: ناو. ١. ☜ **دروونەوە** ٢. ☜ **دووراندنەوە**

دووڕا¹ / dûřa/: ☜ **دووڕیان**

دووڕا²: ئاوەڵکار. لە پاشان؛ لە دوای ≡ سپس؛ بعداً

دووڕاز / dûřaz/: ☜ **دووڕوو**

دووڕڕە / dûřře/: ئاوەڵناو. مەلەز؛ دووڕەگە ≡ دورگە

دووڕوو / dûřû/: ئاوەڵناو. دووڕاز؛ ناڕاست ≡ دورو؛ منافق

دووڕووە / dûřûwe/: ناو. دووچۆمان؛ زەوینی نێوانی دوو ئاو ≡ شبەجزیرە

دووڕوویی / dûřûyî/: ناو. دووهۆنی؛ ڕیا؛ ڕیایی؛ مەرایی ≡ دورویی

دووڕە / dûře/: ☜ **دووڕێژە**

دووڕەست / dûřest/: ناو. زڕگێژنۆک؛ شەوکەران؛ شەوکەران ≡ شوکران

دووڕەک / dûřek/: ☜ **دووڕەگ**

دووڕەگ / dûřeg/: ئاوەڵناو. *[گیانەوەرناسی]* دووڕەک؛ دووڕەگە؛ دڕاجە؛ دوڕاجی؛ بەدیهاتوو لە دوو ڕەگەزی جیاواز ≡ دورگە

دووڕەگە / dûřege/: ☜ **دووڕەگ**

دووڕەنگ / dûřeng/: ئاوەڵناو. ١. بەڵەک؛ بازگ؛ بازی ٢. *[کینایە]* ڕیاباز؛ دووڕوو ≡ ١. ابلق ٢. دورو

دووڕەنگی / dûřengî/: ناو. بەڵەکی؛ خۆشامایی؛ بازگی ≡ ابلقی

دووڕیان / dûř(i)yan/: ☜ **دووڕێیان**

دووڕێژە / dûřêje/: ئاوەڵناو. *[گیاناسی]* دووڕە؛ دووتۆمە؛ بەدیهاتوو لە تێکەڵی دوو جنسەگیای لێک جیا ≡ دورگە

دووڕێویلە / dûřêwîle/: ناو. گیایەکە دوو لکی وەک کلکە ڕێوی هەیە ≡ گیاهی با دو ساقەی شبیە دم روباە

دووڕێیان / dûřêyan/: ناو. دووڕا؛ دووڕیان؛ شوێنی پێکگەیشتن و لێکجیا بوونەوەی دوو ڕێگا ≡ دوراهی

دووز / dûz/: ناو. بووزوو؛ شاڵ؛ پەشم بەرگوێز ≡ شال محلی

دووزان / dûzan/: ناو. دۆزان؛ گوێزان؛ مووس؛ تیخی موو تاشین ≡ اُستُرە

دووزبان / dûz(i)ban/: ☜ **دووزمان**

دووزمان / dûz(i)man/: ئاوەڵناو. دووزبان؛ دووزوان؛

شووفار؛ تێچین؛ قسەهەڵچن؛ قسەبەر ■ سخن‌چین

دووزمانی / dûz(i)manî/: ناو. دووزوانی؛ کاری قسە هێنان و بردنی بە مرازی نێوان تێکدان ■ سخن‌چینی

دووزوان / dûz(i)wan/: ☜ **دووزمان**

دووزوانی / dûz(i)wanî/: ☜ **دووزمانی**

دووزەردێنە / dûzerdêne/: ئاوەڵناو. تایبەتمەندی هێلکەیێ کە دوو زەردەی هەبێ ■ دوزرده

دووزەق / dûzeq/: ☜ **دۆژەهـ**

دووزەلە / dûzele/: ناو. چووزەلە ■ مزمار

دووزەلەمەشکە / dûzelemeşke/: ☜ **دەفدەفینك**

دووزەڵە / dûzeɫe/: ناو. دیزەلە؛ چووزەڵە ■ مزمار؛ نوعی آلت موسیقی

دووزین / dûzîn/: ئاوەڵناو. چوار ساڵ تەمەن (ئەسپ و ماینی) ■ چهارساله (اسب و مادیان)

دووژ / dûj/: ناو. خوێنگری؛ حەجامەت؛ هەجامات؛ ڕکەنە؛ جۆرێ کاری خوێن گرتن بە تێخ لێدانی ناوشان و هەڵمژینی خوێنەکەی بە کووپە یان کەڵەشاخ ■ حجامت

دووژنە / dûj(i)ne/: ئاوەڵناو. دۆخی هاوسەری دوو ژن بوون ‹پیاوی دووژنە ژیانی ژانە «مەسەل»› ■ دوزنه؛ دارای دو زن

دووژنی / dûj(i)nî/: ناو. هاوسەریەتی دوو ژن ‹لە بڕێ شوێنا دووژنی دابە› ■ دو همسری

دووژەنگ / dûjeng/: ناو. قورمی خانوو ■ دودەی سقف

دووژین / dûjîn/: ئاوەڵناو. دووژینە؛ پێوەندیدار یان سەر بە دوو ژیانەوە ■ دوزیست

دووژینە / dûjîne/: ☜ **دووژین**

دووسبحەی / dûsibĥey/: ☜ **دووسۆ**

دووسبەی / dûs(i)bey/: ☜ **دووسۆ**

دووسم / dûsim/: ☜ **دووسمە**

دووسمۆرکە / dûs(i)morke/: ناو. شووالدڕە؛ گیایەکی خۆڕسکە ■ گیاهی است

دووسمە / dûs(i)me/: ئاوەڵناو. دووسم؛ جووت‌سم؛ جۆت‌سمە؛ خاوەن سمی دوانی یا چواری ■ جفت‌سُم

دووسۆ[1] / dûso/: ناو. دووسبەی؛ دووسوو؛ دووسبحەی؛ دوو ڕۆژ دوای ئەمڕۆ ‹دووسۆ هەینییە› ■ پس‌فردا

دووسۆ[2]: ئاوەڵکار. دووسبەی؛ دووسوو؛ دووسبحەی؛ لە دوو ڕۆژ دوای ئەمڕۆدا ‹دووسۆ دەگا› ■ پس‌فردا

دووسوو / dûsû/: ☜ **دووسۆ**

دووسوورکە / dûsûrke/: ناو. باڵدارێکی پچووکی کلک‌سوورە ■ پرنده‌ای کوچک

دووسەر[1] / dûser/: ناو. گیایەکە لە ناو دەخڵا دەڕوێ ■ گیاهی که در کشتزار می‌روید

دووسەر[2]: ئاوەڵناو. ١. ناڕاست و دووڕوو ٢. سەربەسەر؛ یەک‌بەیەک؛ بەبێ باقی دانەوە و ساندن ■ ١. دورو ٢. پایاپای

دووسەرە / dûsere/: ئاوەڵناو. ١. دووسەرەکی؛ بە کارهاتی هەر دوو لایەنە ‹بلیتی دووسەرە› ٢. بە دوو سەر لە ئەم لاو ئەو لاوە ‹پاچی دووسەرە› ■ ١. دو سره ٢. دوسر

دووسەرەکی / dûserekî/: ☜ **دووسەرە ـ١**

دووش[1] / dûş/: ناو. ١. دوێنێ؛ دوێکە؛ ڕۆژی پێشوو ٢. لا؛ ڕەخ ٣. چەشنێ شێری حەمام کە ئاو لە سەرەوە بۆ خوار دەپژێنێ (بۆ خۆ شۆردن) ■ ١. دیروز ٢. طرف ٣. دوش

▣ **دووش گرتن**: لە ژێر دووشدا ئاو بە خۆدا کردن ■ دوش گرفتن

دووش[2]: ئاوەڵکار. دوێنێ؛ دوێکە؛ لە ڕۆژی پێشوودا ■ دیروز

دووشاخە[1] / dûşaxe/: ناو. ١. پێران؛ وناخ؛ بوغمە؛

دیفتری؛ نەخۆشییەکی گیرۆیە لە جۆرێ باسیل سەرهەڵدەدا و گەروو دەگرێ ۲. دووفاق؛ دووفلیقانە؛ ئامێرێک لە کەرەستەی کارەباییدا بە دوو لکی لێک نزیکەوە بۆ دان لە پریز ☰ ۱. خُناق؛ دیفتری ۲. دوشاخەی برق

دووشاخە۲: ☜ **دووفلیقانە**۲

دووشان / dûşan/: ناو. گوڵەجام؛ گیایەکی یەک ساڵانە، کەمتر لە بستێ باڵا دەکا و بە سەر ئەرزدا پەخش دەبێتەوە، گوڵی سوور یان ئاوی دەر دەکا، بەرێکی وەک کەپسوول دەگرێ ☰ آناغالیس

دووشک۱ / dûşik/: ناو. سەکۆ؛ دکە ☰ سکو

دووشک۲: ئاوەڵناو. دوودڵ؛ دڕدۆنگ ☰ دودل

دووشوال / dûş(i)wal/: ناو. دووبشی؛ لوو؛ لکی ژێر پێست ☰ غُدەی زیر پوست

دووشەم / dûşem/: ☜ **دووشەممە**

دووشەمب / dûşemb/: ☜ **دووشەممە**

دووشەمبی / dûşembî/: ☜ **دووشەممە**

دووشەممۆ / dûşemmo/: ☜ **دووشەممە**

دووشەممە / dûşemme/: ناو. دووشەم؛ دووشەمب؛ دووشەمبی؛ دووشەممۆ؛ دووشەمە؛ دووشەمی؛ ناوی ڕۆژی سێهەمی حەوتە ☰ دوشنبە

دووشەمە / dûşeme/: ☜ **دووشەممە**

دووشەمی / dûşemî/: ☜ **دووشەممە**

دووشینا / dûşîna/: ☜ **دوێشەو**

دووغاو / dûğaw/: ☜ **دۆغاو**

دووفاق / dûfaq/: ☜ **دووشاخە۔۲**

دووفاقە / dûfaq/: ☜ **دووفلیقانە**

دووفلیچقانە / dûf(i)lîçqane/: ☜ **دووفلیقانە**

دووفلیقانە۱ / dûf(i)lîqane/: ناو. دووفلیچقانە؛ دووشاخە؛ دووحاچە؛ دووهاچە؛ دوولق؛ دوولەق؛ دووفاقە؛ دووفاق؛ دوویەل؛ دوولپ؛ دوەلەپ؛ دوولک؛ دوولکە؛ ئامێرێک بە دوو لکی لێک نزیکەوە ☰ دوشاخه

دووفلیقانە۲: ئاوەڵناو. دووفلیچقانە؛ دووشاخە؛ دووپەل؛ دووپەلان؛ دوولەپان؛ دووحاچە؛ دووهاچە؛ دوولق؛ دوولەق؛ دووفاقە؛ دووفاق؛ دوویەل؛ دوولپ؛ دوەلەپ؛ دوولک؛ دوولکە ‹چێوێکی دووفلیقانە بدۆزەوە! ئەم نەمامەی پێ ڕاگرم› ☰ دوشاخه

دووڤ / dûv/: ناو. ۱. کلک؛ دوو؛ دووچکە ۲. دووگ؛ دووگە ۳. پاش؛ پاشەڵ؛ پەی ☰ ۱. دُم ۲. دُنبه ۳. دُنبال

⊡ **دووڤ بەردان**: ماوە پێ دان؛ مۆڵەت دان ☰ مُهلت دادن

دووڤپشک / dûvpişk/: ☜ **دووپشك**

دووڤدرێژ / dûvd(i)rêj/: ناو. مەلێکە ☰ پرندەای است

دووڤدوڤک / dûvduvik/: ئاوەڵناو. *[پلار]* دوڤەلان؛ دوڤەلانک؛ هەمیشە لە شوێن ☰ وابستەی سمج

دووڤدەهۆڵ / dûvdehoł/: ناو. *[پلار]* چەورە؛ زگلەوەڕێن ☰ طُفیلی

دووڤرۆڤی / dûvrovî/: ناو. کلکەڕێوی ☰ گیاهی است

دووڤڕەپ / dûvřep/: ☜ **دووهەژینك**

دووڤڕەپک / dûvřepik/: ناو. کلکهەڵتەکێنە ☰ پرندەای از گنجشکسانان

دووڤسنگ / dûvsing/: ناو. جۆرێ کلوویە کلکی ڕەق و هەڵگەڕاوەیە ☰ نوعی ملخ

دووڤسۆرک / dûvsorik/: ناو. هەرمێ لاسوورە؛ هەمرۆ سووری؛ جۆرێ هەرمێ ☰ نوعی گلابی

دووڤک / dûvik/: ناو. ۱. گوڵینگەی خورجێن ۲. *[پلار]* کلکە؛ غوڵامی چەڵومل ۳. جێ خەرمان؛ بەرماوی پاش خەرمان ٤. دەستەندووی هێشە ☰ ۱. منگولەی خورجین ۲. غلام سمج ۳. پسماندەی خرمن ۴. دستگیرەی خیش

دووڤکی / dûvkî/: ئاوەڵکار. دوایی؛ لە پاشان ☰ بعداً

دووڤلەرزینک / dûvlerzînik/: ☜ **دووهەژینك**

دووڤمەساس / dûvmesas/: ناو. تاقتاقکەرە؛ تووتەک؛ قژاوکە ☰ مُرغ حق؛ شباویز

دووڤمەساسە / dûvmesase/: ناو. قشقەڵە؛ قرِک ☰ زاغچە

دووڤەک / dûvek/: ناو. خشڵی مل کە یەکپارچە بێ ☰ گردنبند

دووڤەلان / dûvelan/: ☜ **دووڤدووڤك**

دووڤەلانک / dûvelanik/: ☜ **دووڤدووڤك**

دووڤەمەقەسوک / dûvemeqesuk/: ☜ **دومقەس**

دووقات[1] / dûqat/: ئاوەڵناو. ١. دوونهۆم؛ دووتەبەقە ‹ماڵێکی دووقاتی سەرگرت› ٢. دووچەندان؛ دووئەوەندە ☰ ١. دواشکوبە؛ دوطبقە ٢. دوچندان

دووقات[2]: ئاوەڵکار. دوو بەرامبەر ‹جارێک ... جغارەیەکم دیت عەکسی «لایکا» سەگەکەی فەزاپەیمای تێدا و دووقات گرانتر بوو «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ دو برابر

دووقامکە / dûqamke/: ناو. جۆرێک مێشێنە، بە هەڵماتی گەورە دەکرێ و بە دوو قامک دەیهاون ☰ نوعی تیلەبازی

دووقلفی / dûqilfî/: ئاوەڵناو. دووهەنگل (دەفر) ☰ دارای دو دستگیرە (ظرف)

دووقۆچکە / dûqoçke/: ناو. سەرکلاوە؛ کڵاوی خوری ☰ کلوتە؛ کلاە پشمی

دووقۆڵی[1] / dûqolî/: ئاوەڵناو. پێکەوە؛ پێکرِا ‹بەزمێکی دووقۆڵی بێژن› ☰ دونفرە

دووقۆڵی[2]: ئاوەڵکار. شانبەشان؛ پێکەوە؛ پێکرِا ‹دووقۆڵی کۆڵەکەمان هەڵگرت› ☰ دوشادوش

دووقوون / dûqûn/: ئاوەڵناو. *[پلار]* دوورِوو؛ دووسەر ☰ دوروو

دووقەد / dûqed/: ئاوەڵناو. دوولا ☰ دولایە

دووقەدەرە / dûqedere/: ناو. زەردەقۆرِە؛ جۆرێ مارمێلکەیە ☰ نوعی سوسمار

دووقەدی / dûqedî/: ناو. ١. نێوەرِاست ٢. دوولایی ☰ ١. وسط ٢. دولایگی

دووقیمە / dûqîme/: ئاوەڵناو. دوولەت ☰ دونیمە

دووک / dûk/: ناو. ١. خەرەک؛ ئامرازی پەمۆ رِستن ٢. لقی وردی قەدی دار بەرِوو ☰ ١. دوک ٢. جوانەهای تنەی بلوط

دووکا / dûka/: ☜ **دەمووکانە**

دووکان / dûkan/: ناو. دکان؛ دوکان: ١. چاوە خانووی جێگەی فرۆشتن و کرِین ٢. کەرتەزەوی رِێک و چوارگۆشەی سەوزەوات ‹سەوزیخانەکەم دوانزە دووکانە› ☰ ١. دکان ٢. کرد؛ قطعەهای سبزیکاری

دووکاندار / dûkandar/: ناو. دوکاندار؛ خاوەن دووکان ☰ دکاندار

دووکانۆکە / dûkanoke/: ناو. دووکانی بچکۆلە ☰ دکان کوچک

دووکانە / dûkane/: ☜ **دەمووکانە**

دووکایچ / dûkayç/: ☜ **دووخ ـ١**

دووکلکە / dûkilke/: ناو. جانەوەرێکە لە تیرەی قالۆنچە، رِەش و سوورە و کلکی دووفلیقانەیە ☰ نوعی سوسک

دووکلوور / dûk(i)lûr/: ناو. ملوێن؛ ملیۆن؛ میلیۆن ☰ میلیون

دووکڵە / dûk(i)łe/: ناو. ١. دووکەڵ؛ دوو؛ کادوو ٢. گلۆلە بەن ☰ ١. دود ٢. گلولە نخ

دووکوت[1] / dûkut/: ئاوەڵناو. لەت؛ دوونیوە ☰ دونیم

⊡ **دووکوت کردن**: نیوە کردن؛ گەیاندنە نیوە ‹بە رِۆژێ کارەکەمان دووکوت کرد› ☰ نصف کردن

دووکوت[2]: ئاوەڵکار. دوونیوە ‹دووکوت بەشیان کرد› ☰ نصف ـ نصف

دووکوت[3]: جێناو. نیوە ‹خەڵک کەوتنە رِێ، بەلام دووکوتیان گەرِانەوە!› ☰ نیمە

دووکوتی١ / dûkutî/: ئاوەڵناو. شەریکی ‹خاس بی دەرگای خەم پەی ویێت کەردەوە/ دووکوتیمان بۆ هەرچیت بەردەوە «مەولەوی»› ▤ شراکتی

دووکوتی٢: ئاوەڵکار. نیوەونیو؛ بە شێوەی هەرکام نیوەیەک ‹زەوییەکەیان دووکوتی بەش کردووە› ▤ نصف‌نصف

دووکوڕ / dûkuř/: ناو. قوڕەبەشە؛ چالەکە ▤ گورکن

دووکوڕڕە / dûkuřře/: ☜ **دووکوڕە**

دووکوڕە / dûkuře/: ناو. دووکوڕڕە؛ باڵندەیەکە لە خێزانی مراوییەکان و لە تۆرەمەی وەردەک، نزیک ٥٥ سانتیمیترە، لە چاودا کزتر دێتە بەرچاو، ملی درێژ و دندووکی تیژترە، سەری کلکی دوو لکە، تیژباڵە و زستانان زۆر هەیە ▤ فیلوش

دووکوڵیە / dûkułye/: ناو. گلۆڵە بەنی لە تەشی داڕنراو ▤ گلوله نخ پشمی از دوک کشیده شده

دووکۆیی / dûkoyî/: ئاوەڵناو. هاوبەشی دووکەسی ▤ مشترک میان دو نفر

دووکەڕێسە / dûkeřêse/: ناو. گۆرەویلە؛ گۆریەچنە؛ فڕندەیەکە، هێلانەکەی وەک گۆرەوی بە دارانەدا شۆڕ دەبێتەوە ▤ پرنده‌ای است

دووکەک / dûkek/: ناو. ١. خەڕەک؛ ئامرازی پەمۆ ڕستن ٢. چیکەنە؛ ئامرازی پەمۆ لە دانووەکەی کردنەوە ▤ ١. دوک نخ‌ریسی ٢. ابزار دانه‌گیری از پنبه

دووکەڵ / dukeł/: ناو. دووکێل؛ دوود؛ دوو؛ دوکلە؛ دویکەڵ؛ دویکێل؛ دوی؛ دۆی؛ دومان؛ دوومان؛ سیاتگ؛ کادو؛ کادوو؛ کادی؛ مۆران: ١. گازێک کە لە سووتانی ماکی کەربونداروە بەدی دێ و بە بۆنەی تێکەڵ بوونی لەگەڵ تۆزی خەڵووزدا بە چاو دەبینرێت ‹کوورەی دەروونت وە جۆش ئاوەردەن/ دووکەڵ جە گۆشەی فەلەک ویەردەن «مەولەوی»› ٢. ماکێک کە بە شێوەی گاز ببینرێت، بەتایبەت تووتن و دەسهاتەکانی ▤ ١و٢. دود

⊡ **دووکەڵ دان**: بە دووکەڵ دەرکردنی جانەوەر لە کون ▤ دود دادن

دووکەڵ کردن: ١. بە بۆنەی باش نەسووتانەوە، گازێکی ڕەش و تۆخ لە ئاگر بەرز بوونەوە ٢. *[کنایە]* جگەرە یا ماکی سڕکەر کێشان ▤ ١و٢. دود کردن

دووکەڵی شتێک چوونە چاوی کەسێکەوە *[کنایە]* گەزەن و تاوانی شتێک بە کەسێ گەیشتن ▤ دود چیزی به چشم کسی رفتن

دووکەڵئاوەسە / dûkeł'awese/: ناو. جۆرێک قالۆنچەی وردی باڵدارە لە دەوری دووکەڵ و ئاو کۆ دەبنەوە ▤ نوعی سوسک بالدار که به دود و آتش نزدیک می‌شود

دووکەڵاژۆ / dukełajo/: ئاوەڵناو. بۆدووکەڵ؛ بۆن‌کادوو ▤ دودی

دووکەڵاوی / dûkeławî/: ئاوەڵناو. دووکەڵین؛ دووکەڵی؛ دووکێلی: ١. تێکەڵ بە دووکەڵ ٢. دووکەڵژۆ؛ دووکەڵدراو ▤ ١. دودآلود ٢. دودی

دووکەڵدان / dûkełdan/: ناو. دوودکێش ▤ دودکش

دووکەڵژۆ / dûkełjo/: ئاوەڵناو. بۆن‌کادۆ؛ دووکەڵی؛ دووکەڵاوی؛ وە بەر دووکەڵ دراو ‹برینجی دووکەڵژۆ› ▤ دودی

⊡ **دووکەڵژۆ کردن**: قانگ دان؛ دووکەڵ کردنە نێو کونی جانەوەرەوە بۆ دەرپەڕاندنی ▤ دودی کردن

دووکەڵکەر / dûkełker/: ئاوەڵناو. تایبەتمەندی شتێ کە لە سووتاندنی دووکەڵی زۆر بەدی دێ ▤ دودزا

دووکەڵکێش١ / dûkełkêş/: ناو. دووکەڵگیر؛ دوودکێش؛ ڕۆژینگ؛ لوژن؛ لووجن؛ کەمووترە ‹بۆ

ڕەشماڵ)؛ لوولەی لە کانزا، سیمان، ئاجۆر و... بۆ دەرچوونی دووکەڵ و گازیتر لە سۆبە، کوانوو یان کوورەوە ☰ دودکش

دووکەڵکێش^{۲}: ئاوەڵناو. دووکەڵی؛ تایبەتمەندی کەسێ کە دووکەڵ (سیگار و ...) دەکێشێ ☰ دودی

دووکەڵگیر / dûkełgîr/: ☜ **دووکەڵکێش**^{۱}

دووکەڵی / dûkełî/: ئاوەڵناو. ۱. دووکەڵاوی ۲. *[کنایه]* دووکەڵکێش؛ سیگاری و ... ☰ ۱. دودآلود ۲. دودی

دووکەڵین / dûkełîn/: ☜ **دووکەڵاوی**

دووکەوان / dûkewan/: ناو. گیوومە؛ جووتکەوان ☰ گیومە

دووکێڵ / dûkêł/: ☜ **دووکەڵ**

دووکێڵی / dûkêłî/: ☜ **دووکەڵاوی**

دووگ / dûg/: ناو. دووگە: ۱. دوو؛ دمە؛ دوڤ؛ دیڤ؛ دونگ؛ دووڤ؛ تەری؛ ساکەتە؛ دومی؛ کۆمە بەزی ژێر پاشەڵی مەڕ ‹پشتەمەغزە و دووگ و گورچیلەش دێنم/ هەرچی بیفڕێنێ قۆلی دەشکێنم! «پیرەمێرد»› ۲. پاشەڵی مەڕی ئاسایی ۳. کۆپانەی وشتر ☰ ۱و۲. دُنبە ۳. کوهان

دووگاسنە / dûgas(i)ne/: ☜ **دووهێشە**

دووگخۆر / dûgxor/: ☜ **دووخۆر**

دووگرد / dûgird/: ☜ **دوگرد**

دووگقەڵەشێنە / dûgqełeşêne/: ناو. گیایەکی شینی مەیلەوسپییە، لە وێنجە دەکا و خۆڕسکە، ماڵات بەتایبەت مەڕ چاکی دەخوا و پێی قەڵەو دەبێ ☰ گیاهی است

دووگە / dûge/: ☜ **دووگ**

دووگیان / dûg(i)yan/: ئاوەڵناو. دووجان؛ زگپڕ؛ ئاوس ☰ آبستن؛ باردار

دووگیانی / dûg(i)yanî/: ناو. بارداری؛ زگپڕی ☰ بارداری

دووگێسن / dûgêsin/: ☜ **دووهێشە**

دوولا / dûla/: ئاوەڵناو. ۱. دوولۆ؛ بە دوو ڕووپەڕ یان لۆی پێکەوەلکاو ‹پارچەی دوولا› ۲. دووجار بادراو ☰ ۱. دولا ۲. دو لایە

دوولاب / dûlab/: ناو. دۆلاب؛ دۆلاب: ۱. چەرخی ئاو کێشان ۲. خەڕەک ۳. تۆپی ئاش ٤. دۆلاش ☰ ۱. چرخ آبکشی ۲. دوک نخریسی ۳. توپ پرەدار آسیاب ۴. ناو آسیاب

دوولابەر / dûlaber/: ☜ **دووبەر-۲**

دوولازەن / dûlazen/: ئاوەڵناو. *[پلار]* دووڕووی خۆ دەگەڵ هەموو کەس ڕێکخەر ☰ دوروی با همە بە ظاهر دوست

دوولاگوێل / dûlag(i)wêl/: ناو. دوولەوێچ؛ مست؛ وێچ؛ ئەوەندە لە شت کە لە چاڵایی نێوان لەپی دوو دەستدا جێی ببێتەوە ☰ مُشت

دوولانە / dûlane/: ئاوەڵناو. دوولانی؛ دوولایی ☰ دولایە

دوولانی / dûlanî/: ☜ **دوولانە**

دوولایەنە / dûlayene/: ئاوەڵناو. پێوەندیدار یا سەر بە دوو لا، دوو کەس یان دوو گرۆوە ‹گفتوگۆی دوولایەنە› ☰ دوجانبە

دوولایی^{۱} / dûlayî/: ناو. ۱. جێگەی ئاڵقەڕێز لە درگادا ۲. قایشی جووت کە دەبەسترێ بە یەکێ لە سێ چوکڵەی نیرەوە ئەگەر گایەک کەمهێزتر بێت دوولایی دەخرێتە سەر چوکڵەی نزیکتر بە گای بەهێزەوە ☰ ۱. رزوەی در ۲. وسیلەی تعادل نیرو در خیش

دوولایی^{۲}: ☜ **دوولانە**

دوولپ / dûlip/: ئاوەڵناو. دووحاچە ☰ دوشاخە

دوولق / dûliq/: ☜ **دووفلیقانە**

دوولقان / dûl(i)qan/: ناو. دوو لکی داری لێک نزیک ☰ دو شاخەی نزدیک بە هم درخت

دوولقەدەرە / dûl(i)qedere/: ناو. زەردەقۆڕە ☰

نوعی سوسمار

دولک١ / dûlik/: ناو. دوولکانه؛ کوتەچێوی تاشراو ☰ قطعه چوب تراشیده

دولک٢: ئاوەڵناو. دوولکانه؛ دووحاچه ☰ دوشاخه

دولکانه / dûl(i)kane/: ☜ **دولك**

دولکه / dûlke/: ☜ **دوفلیقانه**

دولۆ١ / dûlo/: ناو. ١. بەنی دوولایی ٢. دووخاڵی گەنجەفە ☰ ١. نخ دولا ٢. برگی در ورق بازی

دولۆ٢: ئاوەڵناو. دوولا ☰ دولایه

دولۆ٣: ئاوەڵکار. بە شێوەی دوو لایە ‹دوولۆ بیبرە!› ☰ دولایه

دولۆر / dûlor/: ئاوەڵکار. دوولۆرە؛ دەمەوروو؛ دەمەوخوار ☰ دَمَر

دولۆره / dûlore/: ☜ **دولۆر**

دولۆنه / dûlone/: ئاوەڵناو. دوولایی ☰ دولایه

دولەپ / dûlep/: ☜ **دوفلیقانه**

دولەپان١ / dûlepan/: ناو. پلوێن؛ سێپەڕ؛ گیاوە گۆچان؛ گیایەکی خۆڕسکی دووساڵەیە لە تیرەی باقلە، بۆ دەرمان دەشێ ☰ اکلیل‌الملک؛ یونجەی زرد

دولەپان٢: ☜ **دوفلیقانه**٢

دولەت / dûlet/: ئاوەڵناو. دووقیمە ☰ دونیمه

دولەق / dûleq/: ☜ **دوفلیقانه**

دولەوێچ / dûlewêç/: ☜ **دولاگوێل**

دولیلی / dûlîlî/: ناو. دولوول؛ تفەنگی دوولوولە ☰ تفنگ دولول

دولینگ / dûlîng/: ☜ **دولینگه**

دولینگه / dûlînge/: ناو. دوولینگ؛ شاڕواڵی عەجەمی ☰ شلوار

دومان / dûman/: ☜ **دوکەڵ**

دومرەکێ / dûm(i)rekê/: ناو. ڕەوتی ڕاسان بە چەپ و ڕاستدا، بۆ لێدان ☰ حالت حمله

دومرەکانێ / dûm(i)řekanê/: ئاوەڵناو. دومرەکانێ؛ پڕ؛ تژی ‹دەبەیەک دوومرەکانێ دژی بۆ هێناین› ☰ پُر؛ لبالب

دومشقان / dûmişqan/: ☜ **دومەشقان**

دومشقێ / dûmişqê/: ☜ **دومەشقان**

دومقەس / dûmiqes/: ☜ **دومقەس**

دوموهر١ / dûmuhr/: ئاوەڵناو. مووی تەوێڵ لە دوو لاوە پێچ خواردوو (ئەسپ، کە کورد بە شوومی دەزانێ) ☰ موی پیشانی به دو سو تاب خورده (اسب، که نزد کُردها شوم است)

دوموهر٢: ئاوەڵناو. جووتقۆشە ☰ نحس

دومەشقان / dûmeşqan/: ناو/ ئاوەڵکار. دوومشقان؛ دوومشقێ؛ دوومەشقەکێ؛ چوارمەشقێ؛ چوارمشقێ؛ لە سەر چۆکان ☰ دوزانو

دومەشقەکێ / dûmeşqekî/: ☜ **دومەشقان**

دومین / dûmîn/: ☜ **دوهەمین**

دونا / dûna/: ئاوەڵناو. زانا؛ زۆرزان ☰ دانا

دونان / dûnan/: ناو. کەسێ کە بۆی هەیە دوو جار لە تۆپ بدا (لە گەمەی تۆپە ڕاکردێندا) ☰ کسی که می‌تواند دو بار به توپ ضربه بزند (در نوعی توپ‌بازی)

دوندا / dûnda/: ناو. منداڵ؛ ئەولاد ☰ فرزند

دوندان / dûndan/: ناو. تۆرەمە؛ بەرەی عەولاد ☰ ذُریّه

دونەبش / dûnebş/: ئاوەڵناو. دووبەر ☰ دونبش

دونهۆم / dûn(i)hom/: ئاوەڵناو. دووقات؛ دووتەبەقە ☰ دو طبقه

دونی / dûnî/: ئاوەڵناو. بێئاکار؛ نامەرد؛ بێفەڕ ☰ پست؛ دنی

دونیا / dûnya/: ئاوەڵناو. ناڕێک؛ بەرز و نزم (زەوی) ‹ئەم زەوییە دوونیایە تۆوی زۆر دەبا› ☰ ناهموار (زمین)

دونیم / dûnîm/: ئاوەڵناو. دوونیمە؛ لەت لە ناوەڕاستدا ☰ دونیم

دونیمە / dûnîme/: ☜ **دونیم**

دونیو / dûnîw/: ئاوەڵناو. نیوە؛ دووکوت ■ نصفه

دونیوە / dûnîwe/: ☜ **دوکوت**

دوواتونە / dûwatûne/: ناو. دیاریی زەماوەنـد ■ کادوی عروسی

دووە / dûwe/: ئاوەڵناو. قۆڕ (بەران) ■ فتقی (قوچ)

دووەکان / dûwekan/: جێناو. هەردوو؛ هەردوان ■ هردو

دووەلەقێ / dûweleqê/: ناو. کلکەسووتێ ■ تملُق

دووەم / dûwem/: ☜ **دوهەمین**

دووەمین / dûwemîn/: ☜ **دوهەمین**

دوهاچە / dûhaçe/: ☜ **دوحاچە**

دوهۆنی / dûhonî/: ناو. دووڕوویی ■ دورویی

دوهـۆیی / dûhoyî/: نـاو. جیـاوازی؛ دووبـاری ■ دوگانگی

دوهـەژینک / dûhejînik/: نـاو. دوڤلـەرزینک؛ دووڤڕەپ؛ دمەهۆسـنگنێ؛ کلـکهەڵـتەکێنە؛ بەرگایلکە ■ دُمجُنبانک

دوهەم / dûhem/: ☜ **دوهەمین**

دوهـەمین / dûhemîn/: ئاوەڵـناو. دووەم؛ دووهـەم؛ دوومین؛ دووەمین ■ دوم

دوهەنگل / dûhengil/: ئاوەڵـناو. دووقلفی (دەفـر و ئامان) ■ دارای دو دستگیره (ظرف)

دوهێشە / dûhêşe/: نـاو. دووگاسـنە؛ دووگێسـن؛ وەرد. هەروەها: **دووهێشـە کـردن** ■ عمـل دوبـار شخم زدن

دویارِنگ / dûyaring/: ☜ **دومارِنگ**

دوی‌پشک / dûypişk/: ☜ **دوپشك**

دویر / dûyr/: ☜ **دور**

دویسـاندن / dûysandin/: چـاوگ. شـێلان و تەپاندن بە قاچ و دەست ■ آکندن

دویەل / dûyel/: ☜ **دوفلێقانە**^{۲}

دویەل / dûyel/: ئاوەڵـناو. دووفلیقانە؛ دووشاخە ■ دوشاخه

دە^{۱} / de/: ناو. ۱. دەه؛ دەهـە؛ ژمـارەی سـەرەکی پاش نۆ و پێش یازدە ۲. جۆرێ پشک خستن بـۆ دابەش کردنی نان لە ناو فەقێ ■ ۱. ده ۲. نـوعی قُرعه بین طُلاب

دە^{۲}: ئاوەڵناو. یەکێ زۆرتر لە نۆ دانە ‹دە ساڵ› ■ ده

دە ـ^{۳}: پێشوشە. خاوەن دە ئەندام یا بـەش ‹دەکـارە؛ دەکەسی؛ دەڕۆژە› ■ ده ـ

دە ـ^{۴}: پێشگر. ئە؛ نیشانەی بەردەوامیی کار ‹دەخۆم؛ دەڕۆم› ■ می ـ نشانەی استمرار

ـ دە^{۵}: پاشـگر. ۱. ـ بەخش ‹ناندە› ۲. ـ دەر؛ بـدەر ‹گاندە› ■ ۱. ـ بخش؛ بخشنده ۲. ـ ده؛ دهنده

دە^{۶}: ئامراز. لە؛ د: ۱. لە ناو ‹دە ماڵدا نـەبوو› ۲. لـە شوێنێک ‹دە ماڵەوە هاتووم› ■ ۱. در ۲. از

دە^{۷}: دەنـگ. دەی: ۱. دا؛ نیشـانەی هـان دان و پێـداگری ‹دە بچـۆ!؛ دە وەرە!› ۲. نیشـانەی بەرهەڵسـتی ‹دە باشـە؛ دە بـۆ وتـت؟› ۳. دەک؛ نیشانەی سەیر مان ‹دە چـەن جوانـە!› ٤. دەک؛ چەندە ‹دە خۆشە!› ■ ۱و۲. دِ ۳. وه ۴. چقدر

دەئیفە / de'îfe/: ناو. دەعبا ■ هیولا

دەب / deb/: نـاو. ۱. دەپ؛ تەختـە دار ۲. ئابـڕوو؛ حورمەت ■ ۱. تخته ۲. آبرو

دەبا^{۱} / deba/: ناو. لەرزەی کەم ■ لرزش سبُک

دەبا^{۲}: ئاوەڵکار. ۱. دەبوا؛ ئەبوا؛ دەبوایـە ‹ئـەوی بـە سەر من هات دەبا بمردمایـە› ۲. بهێڵە؛ بـێلا؛ بـلا؛ قەی چ دەکا ‹دەبا بگریم، بناڵێنم، کەوا تێکچوو سەر و کارم/ دڵم دانا لە ڕێی دڵبەر، نـە دڵ بـۆم بـوو، نـە دلدارم «کوردی»› ■ ۱. می‌بایست ۲. بگذار

دەبابە / debabe/: نـاو. تانک؛ مەترالێزە؛ مـەترەلۆز ■ تانک جنگی

دەباخ / debax/: ☜ **دەواخ**

▣ **دەبـاخ دان**: دەباغ دان؛ خۆش کردنی چەرم بـە دەباخ ■ دباغی

دەباخانە / debaxane/: ناو. ١. دەبـاخ‌خانـە؛ دەباغ‌خانە؛ دەباخدان؛ دەباغدان؛ جێگەی لە دەباخ دان ٢. مزی چەرم و دە هەلاڵ نان ▤ ١. دباغ‌خانه ٢. مُزد دباغی

دەباخچی / debaxçî/: ☜ **دەواخ**

دەباخ‌خانە / debaxxane/: ☜ **دەباخانەـ١**

دەباخدان / debaxdan/: ☜ **دەباخانەـ١**

دەبار^{١} / debar/: ناو. ١. دەبر؛ ئەنجام؛ ئاکام ٢. ئالفی وشک‌کراو بۆ زستان ▤ ١. انجام ٢. علوفەی زمستانی

دەبار^{٢}: ئاوەڵناو. ١. هاوهێز ٢. هاوشان ▤ ١. هم‌توان ٢. همتا

دەباشیر / debaşîr/: ☜ **تەباشیر**

دەباغ / debağ/: ☜ **دەواخ**

⊡ **دەباغ دان**: ☜ **دەباخ دان**

دەباغچی / debağçî/: ☜ **دەواخ**

دەباغ‌خانە / debağxane/: ☜ **دەباخانەـ١**

دەباغدان / debağdan/: ☜ **دەباخانەـ١**

دەباغی / debağî/: ناو. پێستەخۆشکەری ▤ دبّاغی

دەبان^{١} / deban/: ناو. پۆڵای دەمی شیر و خەنجەر ‹هەر یەک لە مە بێ و لە ئێوە پێنسەت/ دەوکەین بە دەمی دەبان لەت‌وپەت «هەژار، *مەم‌وزین*»› ▤ پولاد تیغەی شمشیر و خنجر

دەبان^{٢}: ئاوەڵناو. زۆر تیژ و بەبڕشت ‹تۆ هەتە تیغی دەبان و من هەمە تیغی زبان/ فەرقی ئەم دوو تیغە، هەر وەک ئاسمان و ڕێسمان «شێخ ڕەزا»› ▤ بُرّا

دەبانجە / debance/: ☜ **دەمانچە**

دەبانچە / debançe/: ☜ **دەمانچە**

دەبانک / debanik/: ناو. دەبەنک؛ باوێشک؛ بارێشک ▤ خمیازە

دەببە / debbe/: ناو. ١. ☜ **دەبە**^{١}**ـ١** ٢. کەبات؛ جۆرێ نارنجی زلی تێکوڵ گەورەی شینی ئامال زەرد ▤ ١. ☜ **دەبە**^{١}**ـ١** ٢. از مرکبات

⊡ **دەببە پێکردن**: دەبیە/ گێچەڵ کردن ▤ شلتاق زدن

دەبدەبە / debdebe/: ناو. سەنسەنە؛ هنگ‌وونگ؛ تەنتەنە؛ شکۆ و جەلالی حەشاماتی هاوڕێی گەورەپیاو ‹چۆن نەناڵێنم لە داخی گەردشی چەرخی زەمان؟/ کوا شکاک و کەلووڕ و کوا دەبدەبەی بابانیان؟ «قانع»› ▤ دبدبه

دەبدیم / debdîm/: دەنگەناو. گرمەگرمی دەهۆڵ ▤ صدای دُهُل

دەبر / debr/: ئاوەڵناو. دەبەر؛ دەبار؛ جێبەجێ؛ ئەنجام ‹کارەکەم دەبر کرد› ▤ راست و ریس

دەبران / debran/: ناو. گەشترین ئەستێرەی کەلووی گا کە بە چاوی گا ناسراوە ▤ دبران

دەبراندن / debrandin/: چاوگ. پێک‌هێنان؛ ئەنجام دان؛ جێبەجێ کردن ▤ سروسامان دادن

دەبرە / debre/: ناو. مووچە؛ مزی کلفەت و نۆکەر و ژێردەستان ▤ دستمزد

دەبستان / debistan/: ناو. فێرگەی سەرەتایی ▤ دبستان

دەبنەوەبڕ / deb(i)newebiř/: ئاوەڵناو. زکڕەش؛ وشترقین؛ نەهێنبڕ ▤ کینه‌ای

دەبنی / debnî/: ئامراز. وەک؛ وەکوو ▤ مانند

دەبوا / debwa/: ☜ **دەبوو**^{٢}

دەبوایە / debwaye/: ☜ **دەبوو**^{٢}

دەبوایێ / debwayê/: ☜ **دەبوو**^{٢}

دەبۆ / debo/: ناو. سەربازگە؛ سپاخانە؛ بنکەی چەکداری دەوڵەتی ▤ پادگان

دەبۆخانە / deboxane/: ئاوەڵناو. هەماری چەک و تەقەمەنی ▤ انبار مُهمات

دەبوو^{١} / debû/: ناو. دەفری ڕزق؛ خیگە یان کووپە و تەنەکەی ڕۆن و پەنیر ▤ ظرف جای روغن و پنیر و ...

دەبوو^{٢}: ئاوەڵکار. ئەبوا؛ دەبوا؛ دەبوایە؛ دەبوایێ ‹لە

ژنێو دابەزین. بە بن پردکۆکێکدا دەبوو تێپەڕین «هەژار، چێشتی مجێور» ☰ می‌بایست

دەبور / debûr/: ناو. بای خۆرئاوا؛ بایەک کە لە خۆرئاواوە هەڵدەکا ☰ دبور؛ باد غربی

دەبوش / debûş/: ناو. جەوی؛ چەسپێکە لە ڕووەک دەگیرێ ☰ چسب گیاهی

دەبە¹ / debe/: ناو. ١. دەببە؛ دەبیە؛ گێچەڵ؛ تەشقەڵە؛ گەڕ ‹دەبەم پێ دەکا› ٢. دیوارێ کە زگی داوە ٣. *[کینایە]* ئاژەڵی زگ‌پڕ ٤. توورەکەی باروت ٥. شاخی حەیوان کە ڕاوچی و شەڕکەر بارووتیان تێ دەکرد ٦. دەفری پلاستیکی جێ‌تراو، لە زۆر شکڵ و ئەندازەدا ☰ ١. شلتاق ٢. دیوار شکم داده ٣. حیوان آبستن ۴. کیسەی باروت ۵. شاخ حیوان جاباروتی شکارچی و جنگجو ۶ دبەی پلاستیکی

⊡ **دەبە کردن** دەبە دەرهێنان/ دەرهاوردن؛ دەبیە کردن؛ لە ژێر قەوڵ و قەرار دەرچوون ☰ دبّە کردن

دەبە²: ئاوەڵناو. مل‌ئەستووری شەڕانی (گای نەخەساو) ☰ گردن‌کلفت و نافرمان (گاو)

دەبەر¹ / deber/: ناو. دەڤەر؛ ئاقار؛ شوێن؛ جێ ☰ جا؛ مکان

دەبەر²: ☜ دەبر

دەبەکار / debekar/: ئاوەڵناو. تەشقەڵەباز؛ تەشخەڵەباز؛ بێ‌فەڕ ☰ شلتاق‌زن

دەبەگولو / debegulû/: ☜ دەبەگەلو

دەبەگەلو / debegelû/: ناو. دەبەگولوو؛ کاری کۆم کردنی هەر شتێکی دیاریکراو تا هەرچەند جار و هەر جار دوو بەرانبەر ببێتەوە (وەک: ٢/ ٤/ ٨/ ١٦/ ٣٢ و ...) ☰ تصاعد هندسی

دەبەنک / debenik/: ☜ دەبانك

دەبەنگ / debeng/: ئاوەڵناو. ١. بێئاوەز؛ گێلۆکە ٢. بێناموس ☰ ١. خُل ٢. بی‌ناموس

دەبەنگی / debengî/: ناو. گەوجی؛ بێئاوەزی ‹... بەڵام لە دەبەنگی و هیچ فێرنەبووندا درۆزنیش فەرقی نەدەکردین «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ دبنگی

دەبیر / debîr/: ناو. ١. مامۆستای ناوەندی و دواناوەندی ٢. دووهەمین بەرپرسی باڵوێزخانە ٣. ئینشابەند؛ سەرقەڵەم ☰ ١و٢. دبیر ٣. مُنشی

دەبیرخانە / debîrxane/: ناو. نووسینگە؛ ناوەندی کارگێری ☰ دبیرخانە

دەبیش / debîş/: ئاوەڵناو. لیچق؛ نووسەک ☰ لزج و چسبندە

دەبیە / deb(i)ye/: ☜ دەبە¹_١

⊡ **دەبیە کردن** ☜ دەبە کردن

دەبیەکار / deb(i)yekar/: ئاوەڵناو. فێڵباز ☰ نیرنگ‌باز

دەبێ / debê/: ئاوەڵکار. ئەشێ؛ ئەوێ ☰ باید

دەپ / dep/: ناو. ١. دەب؛ تەختە ٢. پارچە زەوییەکی پچووک ☰ ١. تختە ٢. قطعە زمین کوچک

دەپرەش / depřeş/: ناو. تەختەی ڕەشی فێرگە ☰ تختەسیاه

دەپودۆغر / dep û doğir/: ئاوەڵکار. دەق‌ودۆغر؛ ڕاست و پەتی؛ بێ ڕوودەربایسی ☰ رُک و پوست‌کندە

دەپە / depe/: ئاوەڵناو. *[پلار]* پان‌وپۆڕ ‹دەپە ڕیش؛ دەپە قوون› ☰ پَت و پهن

دەپەڕدێن / depeř(i)dên/: ☜ دەپەڕیش

دەپەرەش / depereş/: ناو. تەختەڕەش؛ ئەو تەختەی ڕەش دەکرێ و لە فێرگە لە سەری دەنووسن ☰ تختەسیاه

دەپەڕیش / depeřîş/: ئاوەڵناو. *[پلار]* دەپەڕدێن؛ ڕیش‌پان؛ ئەڕدێن زەلام ☰ ریش‌پهن

دەپەشۆر / depeşor/: ناو. تاتەشۆر؛ تەختەی مردوو شتن ☰ تختەی مُردەشوخانە

دەپەقوون / depeqûn/: ئاوەڵناو. *[پلار]* قنگ‌پان؛

پاشڵزەلام؛ سمت ئەستوور 🇮🇷 باسن‌گُنده

دەپیس / depîs/: ئاوەڵناو. ١. ڕژد؛ چکووس ٢. دوخمان؛ خاین 🇮🇷 ١. خسیس ٢. خاین

دەتیر / detîr/: ناو. دەمانچەی دە فیشەک‌خۆر 🇮🇷 نوعی تپانچه

دەجا / deca/: ناو. ئازار؛ ژان؛ ئێش 🇮🇷 درد؛ رنج

دەجاجە / decace/: ناو. قوو؛ تایێر؛ وێنەیەکی ئاسمانییە لە نیوەی باکووریی زەویدا 🇮🇷 قو

دەجاڵ / decał/: ناو. جرجاڵ؛ جرجاڵ؛ جاڵ؛ جەجاڵ؛ کەرسوارێکی خەیاڵییە، گوایە ڕۆژێک دەردەکەوێ و خەڵک بانگ دەکاتە سەر ئایینی خۆی و فریویان دەدا 🇮🇷 دجّال

دەحبە / deĥbe/: ☜ دەعبا

دەحش / deĥş/: ناو. دەحشک؛ جاش؛ جاشەکەر؛ هۆلیکەر؛ بەچکەی کەر 🇮🇷 کُرّه‌خر

دەحشک / deĥşik/: ☜ دەحش

دەحفە / deĥfe/: ناو. چەل؛ دەفحە جار؛ هەل؛ حەل؛ کەڕەت 🇮🇷 دفعه؛ بار

دەحفەیەک / deĥfeyek/: ئاوەڵکار. نەقڵەک؛ کەڕەتێ؛ جارێک لە جاران 🇮🇷 یک بار

دەحکیان / deĥikyan/: چاوگ. ڕزین 🇮🇷 پوسیدن

دەحل١ / deĥl/: ناو. ١. بێشەی دەسکرد؛ دارستانی دەسنێژ ٢. شوێنی پڕ پنچک و چوغور 🇮🇷 ١. بیشەزار پرورشی ٢. بوته‌زار انبوه

دەحل٢: ئاوەڵناو. شۆڕ؛ دالەقاو 🇮🇷 فروهشته

دەحلاندن / deĥlandin/: چاوگ. داهێلان؛ داهێشتن 🇮🇷 فروهشتن

دەحە / deĥe/: ناو. جار 🇮🇷 دفعه

دەحیە / deĥye/: ☜ دەعیە

دەخالەت / dexalet/: ناو. ١. ☜ دەغالەت ٢. ☜ دەخاڵەت

⊡ **دەخالەت پێکردن**: مل پێدان ‹حاجی محەممەدی شێخ ڕەشید ـ کە دوژمنی هەرە سەرسەخت بوو ـ خۆی سەربەخۆ هات بۆ دیدەنی مەلا مستەفا و دەخالەتی پێ کرد «هەژار، چێشتی مجێور»› 🇮🇷 اطاعت کردن

دەخاڵەت / dexałet/: ناو. دەخالەت؛ کاری دەست تێبردن 🇮🇷 دخالت

دەخدەخا / dexdexa/: ناو. ١. تمتمە؛ نووکی مزراح ٢. نووکی کولبووی مزراح 🇮🇷 ١. نُک گردنا ٢. نُک کُند گردنا

دەخس١ / dex(i)s/: ناو. دەخەز؛ دەخەس؛ دەغەز: ١. ئێرەیی؛ چاوچنۆکی ٢. سۆ؛ سوێ؛ داخ ٣. نەخۆشی دڵ و دەروون ٤. کەموکووڕی؛ کەمایەسی 🇮🇷 ١. حسادت ٢. حسرت ٣. بیماری روحی ۴. کمبود

دەخس٢: ئاوەڵناو. دەخسۆ؛ دەخەز؛ دەخەس: ١. ئێرەییبەر؛ چاوچنۆک ٢. قینەون؛ ڕک لە زک 🇮🇷 ١. حسود ٢. کینه‌توز

دەخسان / dex(i)san/: چاوگ. دەخسین: ١. ئێرەیی بردن؛ پێهەڵکالان ٢. تووشی نەخۆشی دەروونی بوون ‹لە ژێر بێعەدالەتیدا دەخساوین› 🇮🇷 ١. حسد بردن ٢. روان‌پریشیدن

دەخساندن / dex(i)sandin/: چاوگ. ١. دەخسان؛ بەدخوازی کردن ٢. تووشی نەخۆشی دڵ و دەروون کردن ‹ئەو ڕووداوە دڵتەزێنە تەواو دەخساندی› 🇮🇷 ١. بدخواهی کردن ٢. روح و روان را آشفتن

دەخسۆ / dex(i)so/: ☜ دەخس٢

دەخسۆک / dex(i)sok/: ئاوەڵناو. زۆر ئێرەییبەر 🇮🇷 بسیار حسود

دەخسین / dex(i)sîn/: ☜ دەخسان

دەخش / dexş/: ناو. ١. سەرمەقوڵات؛ سەرموقولانچ ٢. زللە؛ شەقەزلە ٣. شاق؛ شەق؛ شەپ 🇮🇷 ١. وارو ٢. سیلی ٣. اُردنگی

دەخشتە / dexişte/: ناو. دەشتان؛ مەهان؛

بێنوێژی ☰ قاعدگی

دەخـڵ / dex(i)ɫ/: نـاو. ١. خەڵـە ٢. بـەهرەی ڕۆژانەی دووکان ٣. قولەکە؛ دەغیلە ☰ ١. غلّـه ٢. دخل مغازه ٣. قُلّک

▣ **دەخڵ هەبـون**: خاوەن لێهـاتوویی بـوون؛ شـیاو بوون ‹تەبیبی من دەبێ دەخڵی هـەبێ، سـاحیب ئیشارەت بێ/ مەگەر چاوت بزانێ من لە بـەر چـی مەست و بیمارم! «نالی»› ☰ صلاحیّت داشتن

دەخڵی بە سەر کەسێکەوە نەبون: هـیچ پێوەنـدی بە کەسێکەوە نەبوون ‹ئەو هەموو شـەڕ و ئـاژاوە، دەخڵی بە سەر کوردەوە نـەبوو، کـەچی کـورد لـە هەموو زیاتر زیانی بەر کەوت!› ☰ هیچ ارتباطی با کسی نداشتن

دەخڵدار / dex(i)ɫdar/: نـاو. بەرپرسی ئاگاداری لـە پارە و دەخڵی ڕێخراوەیەک ☰ صندوقدار

دەخڵدان / dex(i)ɫdan/: ناو. داخڵە؛ قوتووی پارەی ڕۆژانەی دووکان ☰ دخل

دەخڵودان / dexɫ û dan/: نـاو. ١. بەهرەی زەمـین لە دانەوێڵە ٢. گۆشت و دانەوێڵەی ناو چێشت ☰ ١. غله و حبوبات ٢. گوشت و حبوبات آبگوشت

دەخم / dexm/: ناو. زەخت؛ فشار ☰ فشار

دەخمە / dexme/: ناو. دۆخمە؛ دەغمـە: ١. بـۆدڕ؛ قووڵکەی ژێرزەمینی ٢. گـۆڕ؛ قـەبر؛ قـەور ☰ ١. دخمه ٢. گور

دەخوەر / dexwer/: ئاوەڵـناو. زۆر ئازا؛ مێرخـاس ☰ بسیار زرنگ

دەخەز / dexez/: ☜ **دەخس**

دەخەس / dexes/: ☜ **دەخس**

دەخی / dexî/: ئاوەڵکار. ئیتر؛ دیتـر؛ وشـەیەکە بـۆ پرسیار ☰ دیگر

دەخیل١ / dexîl/: ئاوەڵناو. پەنابەر ‹دەخیلـی شـێخ و مێخ مەبن ئەبەدا/ هیچ کەسێ ڕزقی هیچ کەسێ نـادا «حاجی قادر»› ☰ پناهنده

دەخیل٢: دەنـگ. وشەی پاڕانەوە ‹میللـەت دەخیلـە، هەسـتن بـزانن!/ ئێـوە شـەریفن، خـاوەن ویـژدانن «قانع»› ☰ حرف تمنا

دەخیلە١ / dexîle/: ☜ **دەغیلە**

دەخیلە٢: دەنـگ. هـەی نەکـەی ‹دەخیلـە نـەچێ یەکجار خەتەرە!› ☰ زینهار

دەدە / dede/: نـاو. ١. دادە؛ دادا؛ خۆشـکی گـەورە ٢. کچۆڵەی وەرگێڕکەی منـاڵ ٣. پلـک؛ مـەت؛ پوور؛ میمک؛ خوشکی باوک ☰ ١. خواهر بزرگ ٢. دختربچەی لەله ٣. عمّه

دەدی / dedî/: ئامراز. لـە گـوێن؛ وەکـوو؛ چـون ☰ همانندِ؛ مثلِ

دەر١ / der/: ناو. ١. دەرگا؛ درگـا؛ دریـا ٢. دەرەوە؛ ئەوبەری سنووری شـتێک ٣. دەشـت؛ دەرەوەی دەڤەری تێدا ژیان ☰ ١. درگاه ٢. بیرون ٣. دشت و صحرا

دەر٢: ئامراز. لە؛ دە ‹دەر بارەی› ☰ در

دەر٣: پێشوشـە. ١. دەم؛ زارک ‹دەرپاچە؛ دەرپێ› ٢. پێش؛ بـەر ‹دەرماڵـە؛ دەردەسـت› ☰ ١. دهانـه ٢. برون -

دەر ـ٤: پێشگر. ١. بەرەو دەرەوە؛ بۆ دەر ‹دەرهێنان؛ دەرکێشـان› ٢. بـاری درێـژە دان و لـێنەبـڕان ‹دەربردن؛ دەربڕین› ٣. دێتە سەر ڕەگی کارەوە و وشەیەکی دیکـە (ئاوەڵـناو و ...) دروسـت دەکـا ‹دەرگیر؛ دەربایست› ☰ ١. بیرون ٢. صـفتسـاز ٣. در-

ـ دەر٥: پاشـگر. ١. ـ بـەخش ‹نانـدەر› ٢. بـدەر ‹هاندەر› ☰ ١. بخشنده ٢. دهنده

ـ دەر٦: نێوانگر. لە ‹هەزار دەر هەزار› ☰ در

دەر٧: ↓

▣ **دەر بـون**: دەم کردنـەوە (زام و کـوان و ...) ‹کوانی ڕانم دەر بوو› ☰ دهن باز کردن

دەرئـەنجام / der'encam/: ئاوەڵـکار. پاشـکی؛ لـە

پاشان ‹وا مەزانە دەرئەنجام لەو جەنجاڵە تاڵ و تاریکە، بەتەواوی نەجاتم بووا› ☰ سرانجام

دەراب / derab/: ناو. تەقەڵی درشت ☰ بخیەی درشت

▣ **دەراب دان:** دانووشتان و دروون بە تەقەڵی درشت ☰ دوختن با بخیەی درشت

دەرازوون / derazûn/: ☞ **دەرازین**

دەرازوونە / derazûne/: ☞ **دەرازین**

دەرازین / derazîn/: ناو. دەرازوون؛ دەرازوونە؛ دەرازینک ☰ آستانەی در

دەرازینک / derazînik/: ☞ **دەرازین**

دەراشۆ / deraşo/: ناوەڵناو. */پلار/* بێحەیای زماندرێژ (ژن) ☰ سلیطه

دەراغ / derağ/: ناو. ١. جێگەی چنینی فیشەکی دەمانچە و تفەنگ ٢. جێی فیلم کە لەگەڵ فیلمەکەدا دەخرێتە ناو کامێرا ☰ ١و٢. خشاب

دەراڤ / derav/: ☞ **دەراو**

دەراڤیتن / deravîtin/: ☞ **دەراویتن**

دەرامەت / deramet/: ☞ **داهات**

دەرامەد / deramed/: ☞ **داهات**

دەراندن / derandin/: چاوگ. ١. پەرژ و بڵاو کردن ٢. */کنایە/* بە فیڕۆ دان (ماڵ) ٣. درکاندن؛ دەرخستن ☰ ١. پخش‌وپلا کردن ٢. هدر دادن (دارایی) ٣. افشا کردن

دەراندەر / derander/: ناوەڵکار. ١. سەرانسەر؛ تێکڕا؛ پاک ٢. هەمیشە؛ دایم ☰ ١. تمام و کمال ٢. مُدام

دەراندێز / derandêz/: ناو. جەژنی فەلەکانی ڕۆژهەڵات کە دەکەوێتە بیست و پێنجی مانگی بەفرانبار، ئاگرێکی زۆر زل دەکەنەوە ☰ از اعیاد مسیحیان مشرق در بیست و پنج بهمن کە در آن آتش بزرگی برپا می‌کنند

دەرانە / derane/: ☞ **درگا**

دەرانین / deranîn/: ☞ **دەرهێنان**

دەراو / deraw/: ناو. دەراڤ: ١. بوار؛ جێگەی پەڕینەوە لە ئاو ‹هەواڵانی‌تریش پەڕینەوە و ئێستر بەجێ مان؛ کە بە دەراوێکی دیکەدا بۆمان بنێرن «هەژار، *چێشتی مجێور*»› ٢. جێگەی ئاو خواردنەوەی پەز ٣. شێواز و شێوەی دەربڕینی قسە ‹دەراوی دەمی ناخۆش بێ، دەمپیس بێ، جنێوفرۆش بێ «هەژار، *چوارنامیلکە*»› ☰ ١. گُدار ٢. آبشخور گوسفندان ٣. لحن

دەراوسا / derawsa/: ☞ **دراوسێ**

دەراویتن / derawîtin/: چاوگ. تێپەڕ. تێنەپەڕ. دەراڤیتن: ☐ تێپەڕ. ١. لێ‌کەم کردنەوە ☐ تێنەپەڕ. ٢. هەڵتەکانی چێندراو لە بەر سەرما ☰ ١. کم کردن ٢. از بین رفتن کشت بر اثر یخبندان

دەراویشتن / derawîştin/: ☞ **دەرهاویشتن**

دەراهە / derahe/: ئامراز. لەوێ؛ هێما بۆ دوور ☰ در آنجا

دەرب / derb/: ناو. ١. زەبر؛ زەربەت ٢. نۆرە؛ نۆبە ٣. جار؛ هەل؛ چەل ٤. هێز و تاقەت ٥. ڕێ؛ ڕێگا؛ ڕێگە ☰ ١. ضربت ٢. نوبت؛ داو ٣. بار؛ دفعه ۴. تاب و توان ۵. راه

دەربات / derbat/: ناوەڵناو. هاوهێز؛ دەبار ☰ هم‌نیرو

دەربار١ / derbar/: ناو. دیوەخانی پاتشا ☰ دربار

دەربار٢: ☞ **دەربارەی**

دەربارەی / derbarey/: ئامراز. دەربار؛ لە بابەت؛ لەمەڕ ☰ دربارەی

دەرباز١ / derbaz/: ناو. دەرباس: ١. کار و ڕەوتی تێپەڕین ٢. دەرەتان؛ شوێنی دەرباز بوون ‹هەر چۆنێک بێ دەربازێک دەدۆزمەوە› ☰ ١. گذر ٢. مفر

▣ **دەرباز بوون:** تێپەڕاندن؛ لە شوێنێکەوە تێپەڕین ☰ گذر کردن

دەرباز٢: ناوەڵناو. دەرباس؛ ڕزگار؛ قوتار ☰ رستگار؛ رها

⊡ **دەرباز بون:** ڕزگار بوون؛ خەلسان؛ لە تەنگانەیەکەوە تێپەڕین ‹لەو شەڕە دەرباز بووم› ☰ نجات یافتن

دەرباز کردن: ڕزگار کردن؛ خەلساندن ‹ئەگەر مەردە، بە جەرگە، پاکە، سەرباز/ دەبا بێ و من بکا لەو بەندە دەرباز! «هێمن»› ☰ نجات دادن

دەربازگە / derbazge/: ناو. دەرەتان؛ ڕێگەی ڕزگاری ☰ راه رستگاری

دەربازی / derbazî/: ناو. ١. ڕزگاری؛ نەجات ‹دەربازی خەلک لە پێکەوەبووندایە› ٢. *[کینایە]* ئازادی ‹وا بە زیندان ڕاهاتووە، حەز بەم دەربازییە ناکا!› ☰ ١. رستگاری ٢. آزادی

دەرباس / derbas/: ☜ **دەرباز**

دەربان / derban/: ناو. دەرکەوان؛ درگاوان ☰ دربان

دەربایس / derbayis/: ☜ **دەربایست**

دەربایست / derbayist/: ئاوەڵناو. دەربایس؛ دەربەست؛ دەروەن؛ دەربەند؛ پابەند؛ پێبەند؛ دەرقەد؛ گوێدەر بە کار ☰ پایبند

⊡ **دەربایست بون:** پابەند بوون؛ دەربایست هاتن؛ گرنگی پێ دان ‹ئەگەر دەربایستی ئەم قسانە بی کارت پێ ناکرێ› ☰ پایبند بودن

دەربایست هاتن: ☜ **دەربایست بون**

دەربایستی / derbayistî/: ناو. دەربایسی؛ دەربەستەیی ☰ پایبندی

دەربایسی / derbay(i)sî/: ☜ **دەربایستی**

دەربداری / derb(i)darî/: ناو. هێز و توانا؛ تاقەت ☰ توان

دەربردن / derbirdin/: چاوگ. دەربرن: ١. ڕزگار کردن؛ خەلساندن؛ دەرباز کردن ‹گیانی بە سەلامەت دەربرد› ٢. هەڵکردن؛ خۆ گرتن؛ تاقەت هێنان ‹لە ژێر ئەشکەنجەدا دەری‌نەبرد و گیانی دا› ☰ ١. نجات یافتن ٢. مقاومت کردن

دەربرن / derb(i)rin/: ☜ **دەربردن**

دەربڕین / derb(i)řîn/: چاوگ. دەرقە دان؛ نیشان‌دان؛ ئاشکرا کردن؛ دەرخستن ‹ناڕەزایەتی دەربڕین؛ قسە دەربڕین› ☰ اظهار کردن

دەربک / derbik/: ناو. دەفری دارین بۆ بارووت ☰ ظرف چوبی باروت

دەربواردن / derb(i)wardin/: چاوگ. هەڵاواردن؛ لە ناو دەرخستن ☰ حذف کردن

دەربون / derbûn/: چاوگ. دەم کردنەوە (کوان و …) ☰ دهان باز کردن (دُمل و …)

دەربونە / derbûne/: ناو. کۆڵانی تەنگ؛ کووچەی بەرتەسک ☰ کوچەی تنگ

دەربەدەر / derbeder/: ئاوەڵناو. دەروەدەر؛ بێ‌ماڵ و حاڵ؛ ئاوارە؛ ڕەبەن ‹نالی کە سەدری مەسنەدی تەمکینی تەکیە بوو/ بۆ تۆ بووە بە دەربەدەری کووچە و سوقاق «نالی»› ☰ آوارە

دەربەدەری / derbederî/: ناو. دەروەدەری؛ ڕەبەنی؛ ئاوارەیی؛ بێ‌ماڵ‌وحاڵی ☰ آوارگی

دەربەس / derbes/: ☜ **دەربەست**

⊡ **دەربەس بون:** دەروەن بوون ‹هێندە سەرگەرمە کوڕت کاتێ کە سەر دێنێتە دەر/ پێ لە خوێنی خۆی ئەنێ، دەربەس نییە بۆ ڕۆح و سەر «قانع»› ☰ اعتنا نکردن

دەربەست^{1} / derbest/: ئاوەڵناو. دەربەس؛ دەربەستە؛ دەربەسە: ١. تەرخان بۆ کەڵک وەرگرتنی تاقە کەس، دەستە یان ڕێکخراوەیەک ‹ئەم ماڵە دەربەستە› ٢. دەربایست ‹بە فیدایان دەکەم سەر ئیبنویەمین/ چونکە دەربەستی غیرەتی کوردین «حاجی قادر»›. هەروەها: **دەربەست بوون** ☰ ١. دربست ٢. پایبند

دەربەست^{2}: ئاوەڵکار. دەربەس؛ دەربەستە؛ دەربەسە؛ لەگەڵ هەموو کەڵوپەلدا ‹دەربەست ئیجارەم گرتووە› ☰ دربست

دەربەستە / derbeste/: ☜ **دەربەست**

دەربەستەیی / derbesteyî/: ☜ **دەربایستی**

دەربەسە / derbese/: ☜ **دەربەست**

دەربەشە / derbeşe/: ناو. تاوە؛ دەفری پەل بۆ تێدا سوورکردنەوە ☰ تابه

دەربەن[١] / derben/: ناو. دەربەند: ١. دەرە؛ گەلی؛ گەلی ٢. ڕێگەی دەم گەلی ٣. دەسکی دەفر ☰ ١. درّەی تنگ ٢. تنگه؛ دهانەی درّه ٣. دستەی ظرف

دەربەن[٢]: ئاوەڵناو. دەربەند؛ پابەند؛ دەربایس ☰ پایبند

دەربەنجەڵە / derbencele/: ☜ **دەرمەنجێڵە**

دەربەند / derbend/: ☜ **دەربەن**

دەربیجە / derbîce/: ناو. دەریژە؛ ڕۆچنە لە دەرگا و پەنجەرەدا ☰ دریچه

دەربێن / derbên/: ناو. دەربێنک؛ زاربێنی مەشکە و دەفریتر ☰ دهانەبند ظرف و خیگ و ...

دەربێنک / derbênik/: ☜ **دەربێن**

دەرپ / derp/: ناو. تەور؛ تەوەر ☰ تبر

دەرپاچە / derpaçe/: ناو. دەرلینگ؛ لای ژێرووی پاتۆڵ و دەرپێ ☰ پاچەی شلوار

دەرپۆش / derpoş/: ناو. سەربێن ☰ درپوش

دەرپۆشک / derpoş(i)k/: ناو. دەرپۆش؛ دەرخۆنە؛ سەرپۆشی دەفر ☰ سرپوش ظرف

دەرپۆقین / derpoqîn/: چاوگ. هەڵتۆقینی چاو؛ گلێنە بەرەو دەرەوە دیاردان ☰ برآمدن چشم

دەرپۆقیو / derpoqîw/: ئاوەڵناو. هەڵتۆقیو؛ بۆق ☰ از حدقه درآمده

دەرپەڕان / derpeřan/: ☜ **دەرپەڕین**

دەرپەڕاندن / derpeřandin/: چاوگ. دەرچڕاندن؛ دەرچڕانن: ١. دەرکردن لە جێگە بە ترساندن و زۆر بۆ هێنان ‹پێشمەرگە داعشی لە کەرکووک دەرپەڕاند› ٢. قووچ کردنەوەی ئەندام ‹دون‌ژوانێک نیم سنگ دەرپەڕێنم/ لە سینەماکان تێر بتگەڕێنم «پەشێو»› ☰ ١. بیرون راندن ٢. بارز نشان دادن عضو

دەرپەڕاو / derpeřaw/: ☜ **دەرپەڕیو**

دەرپەڕین / derpeřîn/: چاوگ. دەرپەڕان؛ دەرچڕان: ١. لەپڕ دەرچوون بۆ دەرەوە ‹کەروێشکێک لە بن دەوەنەکەوە دەرپەڕی› ٢. زەق بوون؛ زۆپ دیاردان ‹چاوی دەرپەڕیوە› ☰ ١. بیرون پریدن ٢. برجسته بودن اندام

دەرپەڕیو / derpeřîw/: ئاوەڵناو. دەرپەڕاو؛ زۆپ؛ قۆقز ☰ برجسته

دەرپی / derpî/: ☜ **دەرپێ**

دەرپێ / derpê/: ناو. دەرپی؛ شواڵ ☰ تُنبان

دەرتەقێن / derteqên/: ناو. ئاڵقەی دریانە ☰ درکوب

دەرج / derc/: ↓

⊡ **دەرج هاتن:** چارە هاتن ‹ئەوانە هەموو دەرجیان دێ، دەردی گەورە بێ‌عەدالەتییە› ☰ چاره شدن

دەرجا / derca/: ناو. پاکوتە؛ پاکوتکی؛ لەجێ ☰ درجا

دەرجاو / dercaw/: ناو. دەرجەو: ١. خاولی حەمام ٢. هەر چندراوێکی پرزەدار ☰ ١. حولەی حمام ٢. بافتەی پُرزدار

دەرجەو / dercew/: ☜ **دەرجاو**

دەرچاڤ / derçav/: ☜ **دەرچاو**

دەرچاو / derçaw/: ناو. دەرچاڤ؛ دەسەسڕ؛ دەسماڵ؛ دەسرەی دەم و چاو ☰ دستمال صورت

دەرچڕان / derç(i)řan/: ☜ **دەرپەڕین**

دەرچڕاندن / derç(i)řandin/: ☜ **دەرپەڕاندن**

دەرچڕانن / derç(i)řanin/: ☜ **دەرپەڕاندن**

دەرچک / derçik/: ناو. ڕێسمە؛ ژێردەرانە؛ پاژنەی درگا ☰ پاشنەی در

دەرچوو / derçû/: ☜ **دەرچووگ**

دەرچووگ / derçûg/: ئاوەڵناو. دەرچوو؛ بازدایی؛

هەڵاتوو ▤ فراری

دەرچوون / derçûn/: چاوگ. ١. ڕا کردن؛ هەڵاتن ‹تا ماڵەوە دەرچووم› ٢. دەرپەڕین؛ دەرزەنین؛ ڕاپسکان؛ بە شێوەی نەخوازراو بەر بوون ‹دەرچوونی تیر؛ لە دەست دەرچوون› ٣. ڕاکردن بە مەبەستی خۆ دەرکردن ‹دەرچۆ نەتگرن!› ٤. ترازیان؛ لە جێ چوون؛ لە جێی خۆ دەرهاتن ‹شانم دەرچووە› ٥. خەرج بوون؛ تێچوون ‹سێ ملیۆن خەرجمان دەرچوو› ٦. قەبووڵ بوون؛ وەرگیران ‹بە نمرەی باش دەرچووم› ▤ ١. دویدن ٢. دررفتن ٣. فرار کردن ۴. از جا دررفتن ۵. خرج شدن ۶. قبول شدن

دەرچین / derçîn/: ناو. دەرچینک؛ قەرتاڵە؛ تریان ▤ سبد میوەچینی

دەرچینک / derçînik/: ☞ **دەرچین**

دەرحەسین / derĥesîn/: چاوگ. خلیسکان؛ خزیان ▤ لغزیدن

دەرحەق / derĥeq/: ئامراز. لە حەق؛ سەبارەت بە ڕەچاو کردنی ماف و حەق ‹تۆ کەمنەزەری دەرحەقی من ئێستەکە ئاغا!/ من ماومە هەوای سوحبەتی تۆم هەر لە دەماغا «شێخ ڕەزا»› ▤ درحق؛ نسبت به

دەرخ / derx/: ناو. ١. دەرخک؛ نەمام؛ شەتڵ ٢. ئەزبەر؛ لە بەر ‹شیعرەکەم دەرخ کردووە› ▤ ١. نهال ٢. از بر؛ حفظ

▣ **دەرخ کردن:** لە بەر کردن ▤ حفظ کردن؛ از بر کردن

دەرخستن / derxistin/: چاوگ. ئاشکرا کردن؛ نیشان‌دان؛ نواندن ‹تەبەسسوم دەردەخا حوققەی دەم و جەوهەر لە نێو ئەودا/ بەڵێ مسقاڵەزەڕە زاهیرە جیلوەی لە پەرتەودا «نالی»› ▤ بروز دادن

دەرخک / derxik/: ☞ **دەرخ ـ١**

دەرخوارد^{1} / derx(i)ward/: ناو. کاری پێخوراندن ▤ کار خورانیدن

▣ **دەرخوارد دان:** دانە دەرخوارد ▤ به خورد دادن

دەرخوارد^{2}: ئاوەڵناو. شیاو؛ شایان؛ ژێهاتی؛ هێژا ▤ شایسته

دەرخواست / derx(i)wast/: ناو. داخواز؛ داواکاری ▤ درخواست

دەرخورد / derxurd/: ئاوەڵناو. شیاو؛ لایق؛ هێژا ▤ شایسته

دەرخون / derxun/: ☞ **دەرخۆنە ـ١**

دەرخۆر / derxor/: ئاوەڵناو. شیاو؛ درووس؛ ڕەوا ▤ جایز؛ درخور

دەرخۆنە / derxone/: ناو. ١. دەرخون؛ دەرخووین؛ دەرخووینک؛ سەرپۆشی دەفر ‹دیزە بە دەرخۆنە باشترە «مەسەل»› ٢. سندان؛ نەخۆشییەکی یەکسمە ▤ ١. درِ ظرف ٢. نوعی بیماری ستور

دەرخووین / derxuwîn/: ☞ **دەرخۆنە ـ١**

دەرخووینک / derxuwînik/: ☞ **دەرخۆنە ـ١**

دەرد / derd/: ناو. ١. ژان؛ ئێش؛ ئازار ‹وە سووز سینە و ئاهـ سەرد قەسەم/ وە شام تیرە و ڕەنج و دەرد قەسەم «شامی»› ٢. نەخۆشی؛ ناساغی ‹دەرد من فرەس بێژم بۆ هەر کەس/ وەک مارانگەستە هەر شوێنەکەی هەبس «فولکلۆر»› ٣. *[مەجاز]* خەفەت؛ کەسەر ‹لە دڵما خەم و داخی ئەم دەردە سەوزە/ کە دەردی گرانی هەموو ڕێبوارێ وەنەوزە «سوارە»› ٤. *[مەجاز]* کێشە؛ گیر و گرفت ‹نووری ڕوخسارت وەدەرخە، دەردی بێدەرمانە شەو/ زوڵمەتی زولفت لە سەر ڕووتە، لە ڕۆژ میوانە شەو «ئاوات»› ٥. *[مەجاز]* جۆر؛ لەون؛ شێواز ‹بە هەچ دەردێک بوو نان و چا خورا/ دیسان بۆ ڕێگا ناوی خوا برا «گۆران»› ▤ ١. درد؛ آزار ٢. بیماری ٣. غم؛ اندوه ۴. مُشکل ۵. شکل؛ نوع

▣ **دەردی بێدەرمان:** دەردێ کە چاری نایە ‹موفتی گەر ئەقڵت هەبێ هەوڵی ژیانت چاترە/ سەد

ئەوەندەی تر بڵەی هەر دەردی بێدەرمانە کورد «موفتی پێنجوێنی»› ▤ درد بی درمان

دەردی دڵ: باسی خەفەت و ناڕاحەتی دەروون ▤ دردِ دل

دەردی کاری: دەردی گران؛ نەخۆشی بڤە؛ دەردێ کە چاری دژوارە ▤ بیماری صعبُ‌العلاج

دەردی گران: ☜ **دەردی کاری**

▣ **دەردێک دەوا/ دەرمان کردن:** *[کنایە]* بە کاری شتێک هاتن ‹ئەم قسانە دەردێک دەوا ناکا› ▤ دردی را دوا کردن

(**بە**) **دەرد خواردن:** بە کار هاتن؛ بە کەڵک هاتن ‹نە دەرد جوفت خوەن نە دەرد باری/ سەرمەستن وەجام بادەی بیعاری «شامی»› ▤ بە درد خوردن

دەردئاشنا / derd'aş(i)na/: ئاوەڵناو. دەردەزان؛ ئاگا لە خەم و دەردی خەڵک ▤ دردآشنا

دەردان / derdan/: چاوگ. ١. دەلاندن؛ تەڕایی دانە دەر ‹ئارەقەم دەرداوە› ٢. خاوێن کردنەوە لە شتی شل ‹جۆگەکە دەردە!› ٣. دانە دەر؛ بۆ دەرەوە فڕێ دان؛ دەرخستن ‹سەروچاوی زیپکەی دەرداوە!› ٤. دەرهێنان ‹جوانەزمە دەردان› ▤ ١. تراوش کردن ٢. روفتن ٣. بیرون زدن ۴. درآوردن

دەردانک / derdanik/: ناو. کیسەی ماست و پەنیری تازە بۆ ئاو لێ چۆڕان ▤ کیسەی ماست و پنیر تازە کە آب تراوش کند

دەرداوی / derdawî/: ئاوەڵناو. نەخۆش؛ لەش‌بەبار ▤ بیمار

دەردبار / derdbar/: ئاوەڵناو. ١. نەخۆش؛ لەش‌بەبار ٢. خەمبار؛ خەفەتبار ▤ ١. بیمار ٢. غمگین

دەردخواردگ / derdx(i)wardig/: ☜ **دەردخواردوو**

دەردخواردوو / derdx(i)wardû/: ئاوەڵناو. دەردخۆر؛ دەردخواردگ؛ بە هورم و بایەخ ▤ بەدردبخور

دەردخۆر / derdxor/: ☜ **دەردخواردوو**

دەردکێش / derdkêş/: ئاوەڵناو. ١. دەردمەند؛ بە ئازار ٢. خەفەتبار؛ خەمبار ▤ ١. دردمند ٢. غمگین

دەردگروو / derdg(i)rû/: ناو. نەخۆشی گران ▤ بیماری صعبُ‌العلاج

دەردمردە / derdmirde/: ئاوەڵناو. ١. لاوازی لە مردن ٢. مردوو لە بەر لاوازی و نەخۆشی ▤ ١. لاغرمُردنی ٢. مُردە بر اثر مریضی و نزاری

دەردمەن / derdmen/: ☜ **دەردەدار-٢**

دەردمەند / derdmend/: ☜ **دەردەدار-٢** .

دەردۆ / derdo/: دەنگ. داخەکەم؛ بە داخەوە ▤ دریغا

دەردۆر / derdor/: ناو. ١. هاڤر؛ دۆراندۆر؛ دەوروبەر ‹دەردۆرێن بازار هاتن گرتن› ٢. سروشت ▤ ١. پیرامون ٢. طبیعت

دەردۆرێ/ derdorê/: ئامراز. نزیک؛ دەوروبەر ‹ئەز دەردۆرێ سەعات دەهێ هاتم› ▤ حدودِ؛ حوالیِ

دەردۆک / derdok/: ئاوەڵناو. دڕدۆنگ؛ دوودڵ؛ بە گومان ▤ مشکوک

دەردوو / derdû/: ناو. زاربێن؛ دەمبێنی مەشکە ▤ دهانەبند مَشک

دەردەبارێکە / derdebarîke/: ناو. سیل؛ دیق ▤ بیماری سل

دەردەبۆرە / derdebore/: ناو. نەخۆشییەکە ▤ از بیماری‌ها

دەردەچەپەڵە / derdeçepeŀe/: ناو. نەخۆشیی ڕشانەوە و زگچوونی منالان ▤ بیماری اسهال و استفراغ کودکان

دەردەدار / derdedar/: ئاوەڵناو. ١. نەخۆش؛ بەئازار؛ لەش‌بەبار ‹هەی داد و بێداد کەی وەها بیوە/ کەی حەکیم بۆ لای دەردەدار چیوە «فولکلۆر»› ٢. دەردمەن؛ دەردمەند؛ خەفەتبار * هەروەها: **دەردەداری** ▤ ١. بیمار ٢. اندوهگین؛ دردمند

دەردەدڵ / derdediŀ/: ناو. دەردی دڵ؛ ڕەنجی

دەروون ■ دردِ دل

⊡ **دەردەدڵ کردن:** خەم و خەفەتی خۆ لای کەسێک درکاندن و سووک بوونەوە ■ دردِ دل کردن

دەردەزان / derdezan/: ☜ **دەردئاشنا**

دەردەس / derdes/: ☜ **دەسترەس**

دەردەست / derdest/: ئاوەڵناو. ١. پەردەژ؛ بەدەستەوە؛ لە بەردەست ٢. *[کنایە]* یەخسیر؛ دیل ■ ١. در دسترس ٢. اسیر

دەردەسەری / derdeserî/: ناو. زەحمەت؛ ئەرکی زۆر ■ دردسر

دەردەسی / derdesî/: ناو. ژانەسی؛ پزوو؛ فرک؛ نەکسۆ؛ نەخۆشی پەنەمان و چلک کردنی سی، کە یاو، کۆخە و بەڵخی لەگەڵدایە ■ ذات‌الریه

دەردەکۆبان / derdekoban/: ☜ **دەردەکۆپان**

دەردەکۆپان / derdekopan/: ناو. دەردەکۆبان؛ دەردەکۆپانە: ١. کوزاز؛ تێتانووس؛ نەخۆشییەکی باکترییاییە، ماسوولکەکانی لەش تووشی کرژ بوونێکی بەژان دەکا، ئەم نەخۆشییە لە زامەوە دەگوازرێتەوە ٢. نەخۆشییەکی منداڵانە ■ ١. کُزاز ٢. از بیماری‌های کودکان

دەردەکۆپانە / derdekopane/: ☜ **دەردەکۆپان**

دەردەمریشک / derdem(i)rîşk/: ناو. نەخۆشی مامر ■ بیماری ماکیان

دەردهەر / derdher/: ئاوەڵناو. خەمخۆر؛ سەرپەرستی دڵسۆز ■ غمخوار

دەردی / derdî/: ئامراز. وەک؛ گوێرەی ‹دەردی ئینگلیسی گوتەنی: «هێندە دەوڵەمەند نیم شتی هەرزانبایی بسێنم»› ■ همچون

دەردیدڵ / derdîdił/: ناو. لەجە؛ گلەیی لە بەخت ■ درددل

دەردیسەر / derdîser/: ناو. دەردیسەری؛ دەردی سەر: ١. ئەرک و ڕەنجی زۆر ٢. ئەرک؛ زەحمەت ■ ١. مشقت ٢. زحمت

دەردیسەری / derdîserî/: ☜ **دەردیسەر**

دەردین / derdîn/: ناو. ١. نەخۆش؛ دەردەدار ٢. دڵ پڕ لە کوڵ ■ ١. بیمار ٢. دردمند

دەرز / derz/: ناو. ١. درز؛ قەڵشی باریک ٢. وانە؛ دەرس ■ ١. ترک ٢. درس

⊡ **دەرز بردن:** قەڵشین بێ لێکبوونەوە ■ ترک برداشتن

دەرزبێژ / derzbêj/: ☜ **دەرسبێژ**

دەرزن / derzin/: ناو. دوجین؛ دەستەیەک بریتی لە دوازدە دانە ■ دوجین

دەرزە / derze/: ناو. باقە؛ باغە؛ باوەشە کلۆش یان گیای بەستراو ■ بافه؛ توده گیاه بسته

دەرزەن / derzen/: ناو. دووجین؛ یەکەی ژماردنی کەل‌وپەل، بریتی لە دوازدە دانە ■ دوجین

دەرزەنین / derzenîn/: ☜ **دەرچوون ـ٢**

دەرزی / derzî/: ناو. ١. دەرژەن؛ ئامێری دروومان بە شێوەی میلەیەکی پۆلایی چکۆلە و باریک و نووک‌تیژ بە کونێکی ورد لە بنەوە بۆ تێخستنی بەن ٢. پارچە زەنبەرێکە لە سەر دەدرێ ٣. جل‌دروو؛ خەیات ٤. ئەمپوول؛ شرینقە؛ ئامرازی دەرمان دە لەش کردن ٥. درێشووکەی مار ■ ١. سوزن ٢. زیوری است ٣. خیاط ۴. آمپول ۵. نیش مار

⊡ **دەرزی پێوە کردن:** دەزوو بە دەرزییەوە کردن ■ سوزن نخ کردن

دەرزی لێ دان: دەرزی وەشاندن/ وەشانن؛ ئەمپوول لێدان ■ آمپول زدن

دەرزی وەشاندن/ وەشانن: ☜ **دەرزی لێدان**

دەرزیئاژن / derzî'ajin/: ناو. دەرزی‌کوت؛ کاری نووکەدەرزی دە زۆر جێگە ڕۆکردن ■ سوزن‌کوبی

دەرزیاپشت / derz(i)yapişt/: ناو. مۆرەغە؛ مۆرووی پشت ■ ستون فقرات

دەرزیدان / derzîdan/: ناو. قوتوولەی دەرزیان ■

سوزندان

دەرزیسنجاخ /derzîsincax/: ناو. دەرزیلەی قایم کردنی قوماش و بەر یەخە 🇮🇷 سنجاق قفلی

دەرزیقژ /derzîqij/: ناو. دەرزیلە؛ قردێلە 🇮🇷 سرخاره

دەرزیک /derzîk/: ناو. مامزەی پاژنەی سواران 🇮🇷 مهمیز

دەرزیکوت /derzîkut/: ناو. دەرزیئاژن؛ کاری بە نووکە دەرزی دە زۆر جێگە ڕۆکردن 🇮🇷 سوزن‌کوبی

دەرزیگیا /derzîg(i)ya/: ناو. دڕەیلێ؛ گیای شەکەرمز 🇮🇷 علف مرض قند

دەرزیلۆکە /derzîloke/: ناو. دەرزیلە؛ گیایەکە گەلای لە دەرزی دەچێ 🇮🇷 گیاهی برگ سوزنی

دەرزیلە /derzîle/: ناو. ١. ☜ **دەرزیلۆکە** ٢. دەرزیسنجاخ؛ دەرزی شت پێ قایم کردن کە دادەخرێ ٣. پارچە خشڵێکە بۆ سەر ٤. ماسی دەرزیلە 🇮🇷 ١. ☜ **دەرزیلۆکە** ٢. سنجاق قفلی ٣. سرخاره (زیوری است) ۴. سوزن ماهی

دەرزی و دەزوو /derzî û dezû/: ناو. وردەواڵەی پێویست بۆ دروومان ‹ئەسپابی پێشمەرگەیی: قرۆشکەی چا، دەرزی و دەزوو و وردە بابەتم تێک نا «هەژار، چێشتی مجێور»› 🇮🇷 نخ‌سوزن

دەرزیوەشێن /derzîweşên/: ناو. شرینقەوەشێن؛ ئەو کەسەی دەرزی لە نەخۆش دەدا 🇮🇷 آمپول‌زن

دەرژەن /derjen/: ناو. ١. دەرزی دروومان ٢. دەرتەقێن؛ ئاڵقەی درگا 🇮🇷 ١. سوزن ٢. درکوبه

دەرس /ders/: ناو. ١. وانە؛ دەرز؛ درز ٢. *[مەجاز]* پەند؛ ئامۆژگاری 🇮🇷 ١. درس ٢. پند

▣ **دەرس پێ دان**: ١. وانە فێر کردن ‹کێ دەرستان پێ دەدا؟› ٢. *[مەجاز]* پەند پێ دان ‹ئەم ڕووداوە، دەرسێکی باشی پێ دا› 🇮🇷 ١. درس دادن ٢. پند دادن

دەرس خوێندن: ١. دەرس فێر بوون ٢. خوێندکار بوون 🇮🇷 ١و٢. درس خواندن

دەرس خوێندنەوە: خوێندنەوەی نووسراوەیەکی دەرسی ‹با ئەم دەرسە پێکەوە بخوێنینەوە› 🇮🇷 درس خواندن

دەرس دانەوە: وتنەوەی ئەو دەرسەی کە دەبێ فێری بێ 🇮🇷 درس پس دادن

دەرس لە بەر کردن: خۆ ڕاهێنان و بە یاد سپاردنی دەرس ‹دەرسەکەم بە باشی لە بەر کردووە› 🇮🇷 درس از حفظ کردن

دەرس وتنەوە: شتێ بە مەبەستی فێر کردن بە دیتران گوتن ‹مامۆستاکەمان لە دەرس وتنەوەدا زۆر زیرەکە› 🇮🇷 درس دادن؛ تدریس کردن

دەرس وەرگرتن: ١. فێر بوون ‹دەرسەکانی باش وەرناگرێ› ٢. پەند وەرگرتن ‹لەم ڕووداوە دەرسێکی باشی وەرگرت› 🇮🇷 ١. درس (یاد) گرفتن ٢. عبرت گرفتن

دەرساخ /dersax/: ناو. دەستاخ؛ دەستاق؛ دۆساخ؛ زیندان 🇮🇷 زندان

دەرسبێژ /dersbêj/: ناو. دەرزبێژ؛ فێرکار؛ مامۆستای منداڵان 🇮🇷 معلم آموزگار

دەرسخانە /dersxane/: ناو. فێرگە؛ قوتابخانە 🇮🇷 مدرسه

دەرسخوێن /dersx(i)wên/: ئاوەڵناو. هۆگری دەرس خوێندن و فێر بوون 🇮🇷 درسخوان

دەرسخوێندوو /dersx(i)wêndû/: ئاوەڵناو. خۆندی؛ خوێندەوار 🇮🇷 تحصیل‌کرده

دەرسروشتی /ders(i)ruştî/: ئاوەڵناو. سەمەرە؛ عەجیب؛ هەژەند؛ دوور لە بارودۆخ یان چۆنیەتیی سروشتی و ئاسایی 🇮🇷 خارق‌العاده

دەرسودەور /ders û dewr/: ناو. کاری خوێندن و دەورکردنەوە و نووسین ‹وتت: ئەم جێیە جێی عەیشە، بە دەرسودەوری قەت نادەم/ سەفای ئاویدەر

و کانی‌شەفا و باغ و گولستانی «جەوهەری»» 🇮🇷 درس‌ومشق

دەرسۆک / dersok/: ناو. دەسرە؛ دەسەسڕ؛ دەسماڵ 🇮🇷 دستمال

دەرشۆ / derşo/: ناو. پەڕۆیەک دەیخەنە ژێر تەشتی جلشۆری، ڕایگرێ 🇮🇷 پارچەی زیر تشت رختشویی کە سُر نخورد

دەرفرتان / derfirtan/: چاوگ. دەرپەڕین 🇮🇷 بیرون جهیدن

دەرفرتاندن / derfirtandin/: چاوگ. ١. دەرپەڕاندن ٢. دەرهێنان 🇮🇷 ١. به بیرون جهاندن ٢. بیرون آوردن

دەرفەت / derfet/: ناو. هەل؛ هەڤراز؛ هولل؛ بڕفەت؛ برفات؛ فرسەت؛ قانگ؛ کێس؛ کیس؛ کەیس؛ قیس؛ فەرسەند؛ هۆ؛ هەڕەت؛ هەرات؛ ئەختان؛ چەل؛ دەلف؛ دەرب؛ دەلیقە؛ وچان؛ پەردێژ؛ پەردۆژ؛ پەردووژ؛ لیڤ؛ بیڤ؛ بوارە؛ مەزاڵ؛ سۆنکە؛ سۆنگە؛ هەلکەوت؛ ورنەک؛ باو؛ ڕاو؛ ئەوڕاو؛ دەوام؛ پیلیسک؛ ماوەیێ کە بۆ کەس یان کارێک دەست دەدا و ویدەچێ دووپاتە نەبێتەوە ‹مەی تێکە! وەخۆ! دەرفەتە، هاکا مردی/ لەم ژێر گڵە بێ‌هەوال و بێ‌هاودەردی «هەژار، *چوارینەکانی خەییام*»› 🇮🇷 فُرصت

⊡ **دەرفەت (پێ) دان**: ماوە پێ دان ‹دەبێ دەرفەتی پێ بدەیێ تا تەواوی بکا› 🇮🇷 فُرصت دادن

دەرفەت (بۆ) ڕەخسان: بۆ ڕەخسان؛ دەرفەت دەست کەوتن ‹ئەگەر دەرفەتی کارت بۆ ڕەخسا، ڕامەوەستە!› 🇮🇷 فُرصت یافتن

دەرفەت لە دەست دان: بە سەر چوونی ماوەی بەکەڵکی شتێ ‹ڕابویرە! دڵت خۆش کە! چما خەمڵەبەری؟/ دەرفەت لە دەست ئەگەر نەدەی، بەختەوەری «هەژار، *چوارینەکانی خەییام*»› 🇮🇷 فرصت را از دست دادن

دەرفەت (لێ) هێنان: لە دەرفەت کەڵک وەرگرتن ‹دەرفەتی (لێ) هێنا و ڕفاندی› 🇮🇷 فُرصت را غنیمت شُمردن

دەرفەتهێن / derfethên/: ئاوەڵناو. کەیسۆ؛ هەلپەرست 🇮🇷 فُرصت‌طلب

دەرڤە / derve/: ☜ دەرەوە

⊡ **دەرڤە دان**: ☜ دەربڕین

دەرڤەیی / derveyî/: ئاوەڵناو. غەوارە؛ غەیارە 🇮🇷 بیگانه

دەرق / derq/: ناو. ڕیقنە؛ ڕێقنە؛ جیقنە 🇮🇷 چلغوز

دەرقەد / derqed/: ئاوەڵناو. پێبەند؛ دەربەست؛ دەربایس 🇮🇷 پایبند

⊡ **دەرقەد نەهاتن**: لا گرنگ نەبوون؛ گوێ پێ نەدان 🇮🇷 اهمیت ندادن

دەرقەل / derqel/: ناو. پارچە زەوییەکی کەم و بچووک 🇮🇷 قطعه زمین کوچک

دەرقیل / derqîl/: ناو. هێچک؛ ئاڵقەی دارینی سەر گوریسی باربەند 🇮🇷 حلقەی چوبین سر طناب باربندی

دەرک / derk/: ناو. ١. درگا؛ دەرکە ٢. فام؛ ئاوەز؛ سەرەدەر؛ سەرودەر؛ دۆخی ئاوەزین؛ زانین و لە شتێک تێگەیشتن 🇮🇷 ١. در ٢. درک

⊡ **دەرک بوون**: دەرهاتنی چڵک و کێمی برین و دمەڵ ‹دمەڵەکە دەرکی بووە› 🇮🇷 بیرون آمدن چرک دُمل

دەرک داخستن: درگا بەستن 🇮🇷 در را بستن

دەرک/ دەرکە لە کەسێ داخستن: درگا بە سەر کەسێکەوە بەستن ‹دەرکی لە تۆ داخستووە بابت کەچی دەرکی نییە/ دەرکە داخستن لە تۆ دەرکی ئومێد داخستنە «هێمن»› 🇮🇷 در را به روی کسی بستن

دەرک کردن: ئاوزان؛ ئاوزیان؛ فامین؛ تێگەیشتن 🇮🇷 درک کردن

دەرکران / derk(i)ran/: چاوگ. ١. وە دەر نران ‹هەڵبڕاوم من لە یاری نازەنین/ دەرکراوم من لە خاکی دلنشین «هێمن»› ٢. دەرچوون؛ فەرمان دران ‹ساڵێک زیندانی بۆ دەرکرا› ٣. لێ دەرچوون؛ کەم کرانەوە ‹ئەم بەشەی دەرکرا، چواری ماوە› ▤ ١. اخراج شدن ٢. صادر شدن ٣. کسر شدن

دەرکراو / derk(i)raw/: ئاوەڵناو. دەرکریاگ؛ دەرکریاو: ١. وە دەرنراو؛ بەرهەڵداکراو ٢. لە سەر کار لانراو ٣. کەمکراو ▤ ١. رانده شده ٢. اخراج شده ٣. منها شده

دەرکردن / derkirdin/: چاوگ. ١. وە دەر نان ‹لە ماڵ دەرکردن› ٢. بە نەشتەر کردنەوەی برین ٣. دەردان؛ هێنانە روو ‹زیپکە دەرکردن؛ لک دەرکردن› ٤. خستن؛ هاویشتن ‹تیر دەرکردن› ٥. لە حیساب یان لە فرۆشراو کەم کردن ٦. دانی فەرمان یا بەرایی کار لە لایەن بەرپرسێکی فەرمییەوە ‹حوکم دەرکردن› ٧. *[کینایە]* لە چاپ دان و بڵاو کردنەوە ‹کتێب دەرکردن› ▤ ١. راندن؛ بیرون کردن ٢. نشتر زدن زخم ٣. بیرون زدن ۴. انداختن ۵. از حساب کم کردن ۶. صادر کردن (حُکم) ٧. انتشار دادن

دەرکردە / derkirde/: ناو. حوکم؛ بڕیار؛ فەرمانی فەرمی ▤ حُکم

دەرکریاگ / derkiryag/: ☜ **دەرکراو**

دەرکریاو / derkiryaw/: ☜ **دەرکراو**

دەرکشان / derk(i)şan/: چاوگ. شتێ لە شتێ دەرهاتن ▤ برکشیده شدن

دەرکشاو / derk(i)şaw/: ☜ **دەرهاتوو**

دەرکوبان / derk û ban/: ناو. درگاوبان؛ بەردرگانە؛ دەر و دوو؛ دەور و بەری ماڵ ▤ پیرامون خانه

دەرکوت / derkut/: ناو. دەرکوتک؛ دەرتەقێن ▤ درکوبه

دەرکوتک / derkutik/: ☜ **دەرکوت**

دەرکودوکان / derk û dukan/: ناو. *[پلار]* دەزگای حوکمەت ▤ رژیم

دەرکودوو / derk û dû/: ناو. *[مەجاز]* ماڵ و حاڵ ▤ خانه و کاشانه

دەرکودەروازە / derk û derwaze/: ناو. کۆی ئەو کەرتانە کە لە خانوو یان دامەزراوەیەکدا بۆ هاتوچۆ دەبن ‹ئەو کچە لەو ماڵە قەولی داوە پێم/ دەرکودەروازەی داخراوە لێم! «فولکلۆر»› ▤ درهای ورودی و خروجی

دەرکە / derke/: ناو. دەرک؛ درگا ▤ در

دەرکەتن / derketin/: ☜ **دەرکەوتن**

دەرکەزا / derkeza/: ☜ **خانەزا**

دەرکەفتن / derkeftin/: ☜ **دەرکەوتن**

دەرکەفتە / derkefte/: ☜ **دەرکەوتە**

دەرکەنار^{1} / derkenar/: ناو. پەراوێزی نووسراو ▤ هامش؛ حاشیەی کتاب

دەرکەنار^{2}: ئاوەڵناو. بێلایەن؛ خۆ دە کار نەگەیێن ▤ بی‌طرف

دەرکەوان / derkewan/: ناو. درگاوان؛ دەرگەوان ‹دەرکت نییە، دەرکردن مەگرە!› ▤ دربان

دەرکەوت / derkewt/: ناو. شوێنەوارێ کە لە دیاردە یان کارێک بەجێ دەمێنێتەوە ‹دەرکەوتەکانی نەخۆشی ئەیدز› ▤ نشانه

دەرکەوتن / derkewtin/: چاوگ. دەرکەتن؛ دەرکەفتن: ١. دەرچوون؛ چوونە دەرەوە ‹سەیدێکی خڕکەلە، هەموو گیان فیشەک و دەمانچە و تفەنگ، لەکەندالی کانییەک دەرکەوت و هەرای کرد: فەقێ ئاگرت پێیە؟ «هەژار، چێشتی مجێور»› ٢. ئاشکرا بوون؛ دیاری دان ‹ئەی وەتەن! هیچ خەم مەخۆ ڕۆژێ ئەبێ بۆ ئاخری/ دەستی بەیزا دەرکەوێ سیحری نەمێنێ سامیری «قانع»› ▤ ١.

بیرون رفتن ٢. آشکار شدن

دەرکەوتو / derkewtû/: ☜ **دەرکەوتە**

دەرکەوتە / derkewte/: ئاوەڵناو. دەرکەفتە؛ دەرکەوتوو: ١. دەرچووگ؛ لە ماڵدا نەماو ٢. ئاژەڵی تەرە بوو لە ڕان ٣. خویا؛ ئاشکرا ٤. هەڵاتوو؛ تەرە ☰ ١. بیرون رفته ٢. حیوان از گله بُریده ٣. آشکارشده ٤. فراری

دەرکێشان / derkêşan/: چاوگ. کێشانە دەرەوە؛ بەرکێشتەی؛ کریشتەیش؛ کرانتش؛ دەرهێنان لە شوێنی خۆی ☰ آختن؛ بیرون کشیدن

دەرکێشراو / derkêşraw/: ئاوەڵناو. هەڵکشاو؛ وەرانتا ☰ برکشیده؛ آخته

دەرگا / derga/: ☜ **درگا**

⊡ **دەرگا بون**: ☜ **درگا بون**

دەرگا کردن: ☜ **درگا کردن**

دەرگابێن / dergabên/: ناو. زاربێنی دەفر ☰ دهانەبند ظرف

دەرگاخن / dergaxin/: ئاوەڵناو. پڕاوپڕ؛ تژە؛ لچان ☰ پُر؛ لبالب

دەرگانە / dergane/: ناو. دراوێ کە بۆ چوونە ژوور دەبێ بدرێ ☰ ورودی

⊡ **دەرگانەی ڕەحمەت**: درگانەی ڕەحمەت؛ دەرگای دابینکەری هەموو جۆرە ئاتاجێک ☰ بابُ‌الحوائج

دەرگست / dergist/: ☜ **درگستی**

دەرگستی / dergistî/: ناو. دەرگست؛ دەزگیران ☰ نامزد

دەرگڤانک / dergvanik/: ناو. دەرخۆنە؛ دەرخوونک؛ سەرپۆشی دەفر ☰ دِر ظرف

دەرگوش / derguş/: ☜ **درگوش**

دەرگوشادانە / derguşadane/: ناو. بانگهێشت بە هۆی چوونە ناو خانووی تازەوە ☰ سور خانەی تازە

دەرگوشک / derguş(i)k/: ☜ **درگوش**

دەرگووش / dergûş/: ناو. دەرگوش؛ دەرگوشک: ١. لانک؛ دەیدیک؛ بێشکە ٢. جۆلانەی تێدا نووستنی منال ٣. ساوای تازەزاو ☰ ١. گهوارە ٢. ننو ٣. نوزاد

دەرگووشاندن / dergûşandin/: چاوگ. ڕاژاندنی دەرگووش ☰ جنباندن

دەرگووشین / dergûşîn/: چاوگ. ڕاژانی دەرگووش ☰ جنبیدن

دەرگە / derge/: ناو. درگا ☰ درگاه

دەرگەوان / dergewan/: ☜ **دەرکەوان**

دەرگیر / dergîr/: ئاوەڵناو. تێوەگلاو ☰ درگیر

دەرگیل / dergîl/: ☜ **دەرمەنجێڵە**

دەرلنگ / derling/: ☜ **دەرەلنگ**

دەرلینگ / derlîng/: ☜ **دەرەلنگ**

دەرم / derm/: ناو. بەرمیل؛ بۆشکە ☰ بُشکە

دەرماڵ / dermał/: ناو. ١. بەردرگا ‹کەمووتەر وە باڵ کۆرکۆر وە سینە/ لە دەرماڵەگەد بکردام چینە «فولکلۆر»› ٢. کەمەربەندی ڕەشماڵ ٣. *[کینایە]* ماڵەگەورە ☰ ١. جلو در ٢. پارچەی کمربند چادر ٣. بارگاه

دەرماڵە^{1} / dermałe/: ناو. دەرماڵی: ١. بێچووی درەنگزاوی ئاژەڵ کە لە ماڵدا دەهێڵدرێتەوە ٢. نۆکەرێ کە منداڵی ماڵەگەورە بێ ٣. مووچە؛ مواجوو؛ مانگانە ☰ ١. نوزاد دیرزای دام کە در خانە نگهدارند ٢. نوکر خانەزاد ٣. حقوق

دەرماڵە^{2}: ئاوەڵناو. دەرماڵی؛ دابەستە؛ پەروار ☰ پرواری

دەرماڵی / dermalî/: ☜ **دەرماڵە**

دەرمان / derman/: ناو. دەرموو: ١. دەوا؛ داروو؛ دەرمانک؛ دوای؛ ئەوەی بۆ چارە کردنی دەرد یا بەرگری لە نەخۆشی یان بەهێز کردنی لەش بەکار دەچێ ٢. چارە؛ عیلاج ‹نەبوو دوکتۆرێ زانا تێ بگا دەردم چ دەردیکە/ تەواو بێزارم ئەمڕۆکە لە دەس دەرمانی کوێرانە «قانع»› ٣. باڕووت ٤.

ماکی کیمیایی ☰ ١. دارو ٢. علاج ٣. باروت ۴. مادەی شیمیایی

▣ **دەرمان پێ دان:** ١. دەوا پێ دان بۆ چاک بوونەوە لە نەخۆشی ٢. دەرمانخوارد کردن ☰ ١. دارو دادن ٢. مسموم کردن

دەرمان کردن: چارە کردنی دەرد و برین ☰ مداوا کردن

دەرمانجە /dermance/: ☜ **دەمانچە**

دەرمانچا /dermança/: ناو. چای وشک؛ چای هێشتا لێنەنراو ☰ چای خشک

دەرمانچە /dermançe/: ☜ **دەمانچە**

دەرمانخانە /dermanxane/: ☜ **دەواخانە-١**

دەرمانخوار /dermanx(i)war/: ☜ **دەرمانخوارد**

دەرمانخوارد /dermanx(i)ward/: ئاوەڵناو. دەرمانخوار؛ دەرمانخواردوو؛ دەرمانخۆر؛ دەرماندداو؛ ژەهرخواردوو؛ ژار دەرخوارد دراو ☰ زهرخور

دەرمانخواردوو /dermanx(i)wardû/: ☜ **دەرمانخوارد**

دەرمانخۆر /dermanxor/: ئاوەڵناو. ١. ☜ **دەرمانخوارد** ٢. دۆخی نەخۆشێ کە دەرمان بۆ چارەی نەخۆشی دەخوا ☰ ١. ☜ **دەرمانخوارد** ٢. حالت بیماری کە دارو می‌گیرد

دەرماندان /dermandan/: ناو. سندووقی دەرمانفرۆش ☰ تبنگو؛ جونە

دەرمانداو /dermandaw/: ☜ **دەرمانخوارد**

دەرمانساز /dermansaz/: ☜ **دەواساز**

دەرمانفرۆش /dermanf(i)roş/: ☜ **دەوافرۆش**

دەرمانک /dermanik/: ناو. ١. بەهارات؛ ئالات و زەردەچێوە ٢. دەوا؛ دەرمان ☰ ١. ادویە ٢. دارو

دەرمانکوت /dermankut/: ناو. کەسێ کە بارووت ساز دەکا ☰ باروت‌ساز؛ باروت‌کوب

دەرمانکەر /dermanker/: ئاوەڵناو. چارەسازی نەخۆش و بریندار ☰ تیمارگر

دەرمانگا /dermanga/: ناو. دامەزراوەیەک بە کادر و ئامێری پزیشکی پێویستەوە بۆ چارەسەری نەخۆشانی سەرپایی ☰ درمانگاه

دەرمانگەر /dermanger/: ☜ **دەواساز**

دەرمان‌ناسی /dermannasî/: ناو. فارماکۆلۆژی ☰ داروشناسی

دەرمانەئازار /dermane'azar/: ناو. گولەدەوری؛ ڕەگەڕووتە؛ گولەئێش؛ گیایەکی ئالیکی و ڕازێنەیی، بە لاسکی بچووک و زۆر، گەڵای تووکن بە ڕەنگی کەسکی ئاماڵ شین و دوو جۆر گولەوە، ڕەگ و گەڵا و گولەکەی بۆنخۆشە و کەلکی دەرمانیشی هەیە ☰ عاقرقرحا

دەرمانەحەفوو /dermaneĥefû/: ناو. دڕکەبوولینە؛ دڕکەکەوە؛ دڕووەشینە ☰ خار نقرەای

دەرمانەدیان /dermaned(i)yan/: ناو. گیای کەفێنە ☰ غاسول؛ گیاه صابونی

دەرمانەگمێز /dermaneg(i)mêz/: ☜ **دەرمانەمیز**

دەرمانەگوێ /dermaneg(i)wê/: ناو. گیای مارەمێ ☰ گل مریم

دەرمانەلەرز /dermanelerz/: ناو. گەنە ـ گەنە؛ یاوکوژە؛ دەرمانێکی دژی یاو و لەرزە، برێتی لە ماکی کینین، کە لە تێکولی دارێکی دایمە شینی تایبەتی ناوچەی گەرم و شێدارە ☰ گنە-گنە

دەرمانەمیز /dermanemîz/: ناو. دەرمانەگمێز؛ گیایەکە دژی چرکەمیزەیە ☰ سنبل ختایی

دەرموو /dermû/: ☜ **دەرمان**

دەرمەجێل /dermecêl/: ناو. دەرووەنجەڵە؛ دەرمەجێلە؛ پەنجەرەی کون-کون لە دار کە ئەو دیوی لێ دیار بێ ☰ غَلبَکن

دەرمەجێلە /dermecêle/: ☜ **دەرمەجێل**

دەرمەجێڵە^{1} /dermecêłe/: ناو. چەپەر؛ درگای بە

تووڵ تەنراو ▤ درب چَپَر

دەرمەجێڵە^{2}: ئاوەڵناو. لەڕولاواز و بێ‌گیان ▤ لاغرمُردنی

دەرمەنجلە / dermenc(i)łe/: ☜ **دەرمەنجێڵە**

دەرمەنجێڵە / dermencêłe/: ناو. دەرمەنجلە؛ دەربەنجەلە؛ دەرگیل؛ درگای لە تووڵ تەنراو ▤ درِ بافته از ترکه

دەرمەنە / dermene/: ئاوەڵناو. قەتیس؛ داماو ▤ درمانده

دەرناق / dernaq/: ناو. قرِقرِتۆک؛ قرِقرِاچکە؛ قورِاچکە؛ بینەقاقە ▤ خِرخِره

دەرنجە / derince/: ☜ **دەرەج**

دەرنخوون^{1} / dern(i)xûn/: ناو. دەرنەخوون؛ دەرخۆنەی سەر تەندوور ▤ نهبان تنور

دەرنخوون^{2}: ئاوەڵناو. دەرنەخوون؛ سەرەونخوون؛ وەرگەڕاو ▤ واژگون

دەرنشێڤ / dern(i)şêv/: ئاوەڵناو. بەراوەژوو؛ واژی؛ سەرەوخوار ▤ وارونه

دەرنەخوون / dernexûn/: ☜ **دەرنخوون**

دەرنەخین / dernexîn/: چاوگ. لە سەر زگ ڕاکشان بۆ ئاو خواردنەوە لە کانی ▤ دمر خوابیدن برای آب خوردن از چشمه

دەرو / derw/: ناو. ١. دەروو؛ دەرگا؛ درگا ٢. گەلی تەنگەبەر؛ شیوی تەنگ؛ دۆڵی تەسک ▤ ١. در ٢. درّەی تنگ

▣ **دەروی ڕەحمەت:** دەرگای ڕەحمەت؛ دەرفەتی ڕزگار بوون ▤ راه نجات

دەروازە / derwaze/: ناو. ١. قاپیە؛ درگای گەورە (بەتایبەت درگای شار یان قەڵا) ‹باڵا کەردەوە مەیل ئەو لای پەستی/ وردیکلانەن دەروازەی هەستی «مەولەوی»› ٢. *[وەرزش]* گول؛ گۆڵ؛ شوێنی تۆپ تێ‌خستنی یاری فووتباڵ و چەند یاری‌تر بۆ وەرگرتنی پشک ٣. *[مەجاز]* شوێنی تێوەچوون بۆ شوێنێکی‌تر ▤ ١تا٣. دروازه

دەروازەبان / derwazeban/: ☜ **دەروازەوان**

دەروازەوان / derwazewan/: ناو. دەروازەبان: ١. دەروان؛ دەرکەوان؛ قاپیەوان؛ نواوان ٢. گۆڵێر؛ یاریزانێ کە لە دەروازەیە، تۆپی تێ نەچێ ▤ ١. دربان ٢. دروازه‌بان

دەروان / derwan/: ☜ **دەروازەوان ـ١**

دەروانپشت / derwanpişt/: ناو. دەوروبەر؛ حەول و حەوش؛ دەوروپشت ▤ پیرامون؛ حوالی

دەروایسی / derway(i)sî/: ناو. ئاتاج؛ نیاز ▤ حاجت؛ نیاز

دەروبان / der û ban/: ناو. دەرودوو؛ دەر و دیوار؛ دەرکوبان؛ درگا و بان؛ بەردرگانە؛ دەور و بەری ماڵ ▤ پیرامون خانه

دەرودراوسێ / der û d(i)rawsê/: ناو. جیرانان ▤ در و همسایه

دەرودوو / der û dû/: ☜ **دەروبان**

دەرودەشت / der û deşt/: ناو. دەشتودەر: ١. چۆڵ و سارا؛ بەدەر لە ئاوایی ٢. دەرەوە؛ دەرەڤە ٣. *[مەجاز]* سروشت؛ تەبیعەت ‹موو سونبول و ڕوومەت گول و هەم لالە کولاهن/ گولزاری دەرودەشتن و غیلمانی بەهشتن «نالی»› ▤ ١. در و دشت ٢. بیرون ٣. طبیعت

⊡ **دەرودەشت کردن:** لە ماڵ چوونە دەر ‹باوکم نەخۆشە ناتوانێ دەرودەشت بکا› ▤ بیرون رفتن

دەروديوار / der û dîwar/: درگا و بان؛ دار و دیوار؛ ئەوەی ئاقارێک لە دەرەوەی خۆی جوێ دەکاتەوە (وەک دیوار و دەرگا و پەنجەرە) ▤ در و دیوار

دەروژوور^{1} / der û jûr/: ناو. ١. لای سەرەوە و بنەوە (قوماش و...) ٢. دیوی دەر و ناو ‹دەروژووریان بە ئاوێنە ڕازاندبۆوە› ▤ ١. رویه و داخل ٢. بیرون و اندرون

▣ **دەروژور کردن:** ١. هـاتوچـۆی دەرموه کـردن ‹هێندەت دەروژوور کرد، ماندوو بووی› ٢. *[مەجاز]* بەرەو چابوون چوونی نەخۆش ٣. *[کنایە]* تـازە پا گرتنی منـداڵ ≡ ١. داخـل و خـارج شـدن ٢. شروع شفا یافتن ٣. پا گرفتن بچه

دەروژور٢: ئاوەڵناو. ئاشکرا و نادیار ≡ آشکار و پنهان

دەروەچ / derweç/: ☜ **دەرووەچە**

دەروەچار / derweçar/: نـاو. سـنوور؛ کەوشـەن؛ مەرز ≡ مرز

دەروەچـە / derweçe/: نـاو. دەرووەچ؛ دەلاقـە ≡ پنجره

دەروەدەر / derweder/: ☜ **دەربەدەر**

دەروەدەری / derwederî/: ☜ **دەربەدەری**

دەروەن١ / derwen/: ناو. دەرووەند: ١. دەربەند ‹لـە کـام دەرووەن دەوار هەڵـدایدە؟› ٢. زاربـێن ≡ ١. دربند ٢. دهانەبند

دەروەن٢: ئاوەڵناو. ١. گیرۆدە ٢. لە فیکـردا بـوو ٣. دەربەند؛ پابەند ≡ ١. گرفتار ٢. اندیشناک ٣. پایبند

▣ **دەروەن بـوون:** پابەنـد بـوون ‹موسوڵـمان دەبـێ دەرووەنـی دین بێ› ≡ پایبند بودن

دەروەن نەهاتن: پێسـەخت نـەبوون؛ زۆر بایـەخ پـێ نـەدان ‹دەرووەن خـۆم نایـەم، خەفـەت منالەکانمە› ≡ اهمیت ندادن

دەروەنجەڵە / derwenceɫe/: ☜ **دەرمەجێل**

دەروەند / derwend/: ☜ **دەرووەن١**

دەرویش / derwîş/: ☜ **دەروێش**

دەروێش١ / derwêş/: نـاو. دۆرێـش؛ دەورێـش؛ دوریـش؛ دەرویـش: ١. کەسـێ کـە شـوێنەڕای یەکێک لە لقەکانی سۆفیگەرییە ‹بە ڕەنگی زەرد و شێوەی دەست‌وشمشاڵی کزا، دەروێش/ حـەزم کـرد بەسـتەیەک ببیـەم سەراسـەر حـوزن و ماتـەم بـێ «گۆران»› ٢. ڕیتاڵە؛ ڕینگاڵ؛ قەلەنـدەر؛ عەبـداڵ؛ بریگەرد؛ کەسێکی گەڕاڵ کە بە جل‌وبـەرگێکی تایبـەت و کەشکۆڵ و تەوەرزینـەوە بـە کووچـە و کۆلاناندا دەگەڕێ و شیعر دەخوێنـێ و شمشـاڵ دەژەنـێ و لـە خەڵـکی پـارە دەسـتێنێ ≡ ١و٢. درویش

دەروێش٢: ئاوەڵـناو. دۆرێـش؛ دەورێـش؛ دوریـش؛ دەرویش: ١. *[مەجاز]* سەرپەتی؛ گوێنەدەر بە دنیا و ماڵ و سامان و ناوبانگ و پلە و پایە ٢. *[ئەدەبی]* ڕەبەن؛ هەژار ≡ ١و٢. درویش

دەروێشگە / derwêşge/: ناو. تەکیە ≡ خانقاه

دەروێشەمارە / derwêşemare/: ☜ **کرمەتووکنە**

دەرۆزان / derozan/: چـاوگ. ماڵـینی ژێـری خەرمان ≡ روفتن زیر خرمن

دەرۆزە / deroze/: نـاو. پارسەکی؛ گەدایی ‹دەستی دەرۆزەمان پان بوو/ چاومان زەق ـ زەق چاوەڕوان بوو «گۆران»› ≡ گدایی

دەرۆزەکـەر / derozeker/: نـاو. دەریۆزەکـەر؛ پارسەک؛ گەدا ≡ گدا

دەرۆزەیـی / derozeyî/: ناو. سواڵکەری؛ دەرۆزەیی؛ پارسەکی ≡ گدایی

دەرۆست / derost/: ↓

▣ **دەرۆست هـاتن:** ١. پێوەستان؛ دەرەقەت هـاتن ٢. دەربردن ≡ ١. زور رسیدن ٢. تحمل کردن

دەرۆم / derom/: ناو. گە؛ مان ≡ اعتصاب

دەروو / derû/: نـاو. دەرو؛ دەرەتـان؛ ڕێگـەی دەرچوون ‹هەرچەندە کە نیمە هـیچ دەرووی ڕوون/ هـەر دژ دەگـەڕێ گـەڕانی گـەردوون «هـەژار، *ئاڵەکۆک*»› ≡ مفر؛ گریزگاه

دەروون / derûn/: ناو. ١. ئەنـدەروون؛ ژوور؛ نـاو ٢. ڕەوان؛ سەرجەمی توخم و هێزەکانی هزر، سۆز و ئاکاری مرۆڤ ‹لێکدانەوەی دەروون، قسەی زمـانم/ بۆچی وەها دوورن لە یەک؟ نـازانم «گـۆران»› ≡ ١. درون ٢. روان

دەروونبینـی / derûnbînî/: ناو. توێژینەوە و تاوتوێی

بیر و باوەڕ و هەستی خۆ ☰ درون‌بینی

دەرووندار / derûndar/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. بە جەرگ؛ جوامێر ٢. نهێنبڕ؛ خۆڕاگر ☰ ١. پُردل ٢. تودار

دەروونکۆڵی / derûnkołî/: ناو. ڕەوانکۆڵی؛ دەروونناسی؛ شیکاریی ڕەوان؛ شێوازێکی دەروونناسی کە زیگموند فرۆید (١٨٦٥-١٩٣٩ زایینی) دایهێنا و جەخت دەکاتە سەر هەڵدانەوەی ڕابردوو، هەڵس‌وکەوتی بنەماڵەیی، ئەوین و هەویاگەلی نەخۆش، بۆ دۆزینەوەی هۆی نەخۆشی و ناساندنی بە خودی نەخۆش و هاندانی بۆ بەرەنگار بوونەوە لەگەڵیاندا ☰ روانکاوی

دەروونناسی / derûnnasî/: ناو. ڕەوان‌ناسی؛ زانستی لێکۆڵینەوەی دیاردە و کارکردەکانی دەروون (وەک: هزر، بیر، هەست، تێگەیشتن، تێفکرین، ئاکار) و شێوەی ڕووبەڕوو بوونەوە لەگەڵ ئاڵۆز بوونیاندا ☰ روانشناسی

دەروونی / derûnî/: ئاوەڵناو. ١. هۆندۆری؛ سەر بە نێوەوە ٢. ڕەوانی؛ سەر بە دەروون ☰ ١. درونی ٢. روانی

دەرە[1] / dere/: ناو. ١. گەلی؛ شیو؛ دۆڵ ‹دەرەو لوهۆنی› ٢. کارد؛ چەقۆی گەورە ٣. ماوە؛ دەرفەت ☰ ١. درّه ٢. کارد ٣. مُدت

دەرە[2] **-**: پێشوشە. ١. پێش؛ درگا؛ دەرکە ‹دەرەلنگ› ٢. شوێن؛ شۆن ‹دەرەدوا› ٣. درێژەدار ‹دەرەبۆل› ☰ ١. در ٢. جا ٣. ادامەدار

دەرەبوار / dereb(i)war/: ناو. سەرەتای بەهار ☰ اول بهار

دەرەبۆڵە / derebołe/: ناو. جۆرێ ترێی سووری دەنک گەورە ☰ نوعی انگور

دەرەبەگ / derebeg/: ناو. مەزنی زۆر بە دەسەڵات ☰ خان بزرگ

دەرەبەگایەتی / derebegayetî/: ناو. دەزگایەکی کۆمەڵایەتی و ئابووری کە بەگ خاوەنی هەموو شتێکە و بە کەڵک وەرگرتن لە کاری ڕەنجبەر، بەرهەمی زیادەی دەست دەکەوێت ☰ ارباب و رعیتی

دەرەبەگی / derebegî/: ناو. ١. ڕژێمی بێ‌دەوڵەت و بەرحوکمی خان و ئاغایان ٢. *[کینایە]* زۆرداری و کەڵەگایی ☰ ١. خان‌خانی؛ ملوک الطوایفی ٢. زورگویی

دەرەتان / deretan/: ناو. ویستە؛ دەرو؛ بوار؛ ڕێگەی دەرباز بوون ‹زیندانە ژیانم، دەرەتان نابینم/ ئاڵۆز و گرێ‌پووچکەیە ئەو هەودایە «هەژار، *بۆ کوردستان*»› ☰ مفر

دەرەج / derec/: ناو. دەرنجە: ١. پلەی نەردیوان ٢. پلیکان؛ پلەکان؛ قاڵدرمە ☰ ١. پلەی نردبان ٢. پلە؛ نردە

دەرەجە / derece/: ناو. ١. *[ریازی]* پلەک؛ یەکەی ئەندازە گرتنی گۆشە و کەوانی جەغز ٢. پلەک؛ یەکەی پێوانی گەرما ٣. پلە و پایە ٤. نمرە؛ پلە و پایە لە ڕوانگەی چۆنیەتییەوە ‹لە قەتار، ژووری دەرەجە یەکمان گرت› ☰ ١تا۴. درجە

دەرەجەدار / derecedar/: ناو. هەرکام لە ئەندامانی هێزی چەکداری ئێران لە سەردەستەوە تا پێش ئەفسەری ☰ درجەدار

دەرەدزە / dered(i)ze/: ناو. ڕەوتی خۆ دزینەوە لە کار ☰ عمل از زیر کار دررفتن

⊡ **دەرەدزە پێ دان:** خۆ دزینەوە؛ فیزماڵک دان ☰ جیم شدن

دەرەدوا / dered(i)wa/: ناو. کار و ڕەوتی شوێن کەفتن؛ دانە دوو ☰ پیگیری

⊡ **دەرەدوا بوون:** دانەپەی؛ وە دوا کەوتن ☰ پیگیری کردن

دەرەدەوا / deredewa/: ناو. پۆخەڵە؛ کەرکۆڵ؛

بابردۆک؛ پوورئاشۆکە؛ گیایەکە بە لق و پۆی زۆر و ڕیشەی ناسکەوە، بـا هەڵیدەکەنێ و هەڵیدەسووڕێنێ ▤ أبلک؛ بادآورد

دەرەڕا / /dereřa/: ☜ **دەرەڕە**

دەرەڕت / /dereřet/: ☜ **دەرەڕە**

دەرەڕە / /dereře/: نـاو. دەرەڕا؛ دەرەڕەت؛ دەرەڕت؛ دەرەوریێ؛ باغ و زەمینی دوور لـە ئـاوایی ▤ ملک دور از آبادی

دەرەڕەت / /dereřet/: ☜ **دەرەڕە**

دەرەڤۆک / /derevok/: ناو. دیرۆک ▤ افسانه

دەرەقەت / /dereqet/: ↓

⊡ **دەرەقەت هاتن**: پێوەستان؛ دەرۆست هـاتن ▤ زور چربیدن

دەرەک١ / /derek/: نـاو. ١. تـوون؛ دۆژە؛ بـنی جەحـەننم ٢. پۆلیسـی دەری شـار ٣. شـوێنی نەناس ▤ ١. دَرَک ٢. پلیس بـرون شـهری ٣. جـای ناشناس

▣ **بە دەرەک**: بە توون؛ بە جەحەننم ▤ بە دَرَک

دەرەک٢: ئامراز. گەرچی؛ ئەگەرچی ▤ گرچه

دەرەکە / /dereke/: ناو. دەرەگە؛ دەرەوە. بەرانبـەر: **ناوەوە** ▤ خارج

دەرەکی١ / /derekî/: نـاو. پۆلیسـی دەری شـار ▤ پلیس برون شهری

دەرەکی٢: ئاوەڵـناو. ١. پێوەندیـدار یـان سـەر بـە دەرەوە ‹ڕووکـاری دەرەکـی› ٢. لاوەکـی؛ بیـانی ‹هێزی دەرەکی› ▤ ١و٢. خارجی

دەرەگوژنو / /deregujnû/: ناو. سەرپۆشـی گـۆزە و تۆنگە ▤ سرپوش تُنگ و سبو

دەرەگە / /derege/: ☜ **دەرەکە**

دەرەلنگ / /dereling/: ناو. دەرلنگ؛ دەرلینـگ: ١. دەلینگە؛ دەرپێ و ڕانک؛ ئەو بەشە لە بـەرگ کـە بەلەکی پێ دادەپۆشـێ ٢. نـاوەوەی دوو پـا، لـە ئەژنۆ بەرەژێر ▤ ١. پاچەی شـلوار ٢. میـان پاهـا از قوزک تا زانو

دەرەلنگدڕاو / /derelingd(i)řaw/: ئاوەڵـناو. /کینایـە/ ڕووت و شرۆڵ ▤ ژندەپوش

دەرەنجـام / /derencam/: نـاو. بـەتاوار؛ ئاکـام ▤ عاقبت

دەرەو١ / /derew/: ناو. ١. ☜ **دەرەوە**١ ٢. ☜ **درۆ**

دەرەو٢: ☜ **دەرەوە**٢

دەرەورێ / /derew(i)rê/: ☜ **دەرەڕە**

دەرەوشار / /derewşar/: ئاوەڵناو. شـاربەدەر ▤ نفـی بلد

دەرەوە١ / /derewe/: نـاو. دەرڤـە؛ دەرەو: ١. دەر ‹چووینە دەرەوە› ٢. لای بەرچاو ‹دەرەوەی جوانە، ناوەوەی نـازانم› ٣. هەنـدەران؛ وڵاتـانی لاوەکـی ‹میوانی دەرەوە› ▤ ١. بیرون ٢. رویە ٣. خارج

دەرەوە٢: ئاوەڵـکار. دەرڤـە؛ دەرەو؛ لـە دەر ‹بچـۆ دەرەوە!› ▤ بیرون

دەرەوین / /derewîn/: ☜ **درۆزن**

دەرەوێر / /derewêr/: ئاوەڵـناو. درۆزن؛ فشـەکەر ▤ دروغگو

دەرەوێرە / /derewêre/: ☜ **درۆزن**

دەرهاتگ / /derhatig/: ئاوەڵـناو. ١. دەرکێشـراو بـۆ دەرەوە ٢. ڕاهێنراو؛ فێرەکارکراو ▤ ١. برکشیدە ٢. کارآزمودە

دەرهاتن / /derhatin/: چاوگ. ١. هاتنە دەر؛ هاتنە دەرەوە؛ لە جێگایەکی (زۆرتر داخـراو) دەرکـەوتن ‹لە ماڵ دەرهاتن؛ لە چاڵاو دەرهـاتن› ٢. هـەڵاتن؛ هەڵهاتن؛ دەرکەوتن؛ کەفتنە دەرەوە ‹دەرهاتنـی مانگ› ٣. ڕوان؛ هاتنە دەر؛ سەر هەڵـدان؛ سـەوز بوون؛ شین بوون ‹ڕدێن دەرهاتن؛ گوڵ دەرهـاتن› ٤. ئامانج دان ‹خراپ دەرهاتن؛ درووس دەرهـاتن› ٥. بە دەست هاتن ‹پارە دەرهاتن؛ ئاو دەرهاتن› ٦. دەرکەوتن؛ بەدیهاتن ‹لە پێمدا مێخچە دەرهاتبوو› ٧. لە چاپ دران؛ چاپ یان بڵاو بوونەوە ‹ڕۆژنامـە

دەرهاتن؛ کتێب دەرهاتن› ٨. ڕاهاتن لە کار ‹لە کار دەرهاتن› ٩. لە نێو وێنە و فیلمدا جێ بوونەوە و دەرکەوتن ‹لە فیلمەکەدا جوان دەرهاتبوو› ☰ ١تا٩. درآمدن

دەرهاتوو / derhatû/: ئاوەڵناو. ١. دەرکشاو ٢. ڕاهاتوو ☰ ١. برکشیده ٢. آزموده

دەرهانین / derhanîn/: ☜ **دەرهێنان**

دەرهاوردن / derhawirdin/: ☜ **دەرهێنان**

دەرهاویشتن / derhawîştin/: چاوگ. دەراویشتن: ١. خستنە دەرەوە ٢. *[مەجاز]* سەرما بردنی ڕەپستە ☰ ١. بیرون انداختن ٢. پژمُردن و خشک شدن از سرمای سخت

دەرهاوێژان / derhawêjan/: ☜ **دەرهاوێژران**

دەرهاوێژران / derhawêjran/: چاوگ. دەرهاوێژان؛ خرانە دەرەوە ☰ بیرون انداخته شدن

دەرهاوێژراو / derhawêjraw/: ئاوەڵناو. جیاوەکریاو؛ فڕێدراو ☰ بیرون انداخته شده

دەرهەقی / derheqî/: ئامراز. لەحەنای ☰ در حقِ

دەرهەڵبوون / derhełbûn/: چاوگ. تووڕە بوون لە پڕێکا ☰ ناگهان برآشفتن

دەرهەم / derhem/: ئاوەڵناو. تێکەڵاو؛ تێکئاڵۆزاو ☰ مختلط؛ درهم

دەرهەم . بەرهەم / derhem berhem/: ئاوەڵناو. شێواو؛ تێکەڵ‌پێکەڵ ☰ درهم ـ برهم

دەرهێنان / derhênan/: چاوگ. دەرانین؛ دەرهانین؛ دەرهاوردن؛ دەرێنان؛ دەرینان ‹ڕۆحی شیرینت دەرێنە بۆ دەوای دەردی گران/ ڕووکەرە قەندیل و ئاکۆ! هەر بلێ یا نیشتمان! «قانع»› ☰ بیرون آوردن؛ درآوردن

دەرهێنراو / derhênraw/: ئاوەڵناو. وەرانتا؛ دەرکێشراو ☰ بیرون کشیده شده

دەرهێنەر / derhêner/: ناو. بەڕێوەبەری شانۆ یان فیلم ☰ کارگردان

دەری / derî/: ناو. درگا ☰ درگاه

دەریا / derya/: ناو. ١. دەلیا؛ زەریا؛ زریا؛ زەلیا؛ زرێ؛ زەری؛ زریە؛ کۆمەئاوی سوێری زۆر گەورە کە ڕێ دەباتە سەر ئاویتر و بە دەوریدا وشکانییە ٢. *[مەجاز]* جێگایەکی زۆر گەورە کە زۆر شتی لێیە ‹شاری تاران دەریایەکە لە دووکەڵ و ماشین و مرۆ› ٣. *[مەجاز]* کەسایەتی زۆر زانا ‹هەژاری ڕەحمەتی، دەریا بوو› ☰ ١تا٣. دریا

دەریابردوویی / deryabirdûyî/: ناو. دەریاگەزی؛ دۆخی دڵ هەڵشێوان، ژانەسەر و سەرگێژە لە سەفەری دەریاییدا کە بە هۆی تەکان و شەکانی گەمیە، تووشی بڕێ کەس دەبێ ☰ دریازدگی

دەریابردە / deryabirde/: ئاوەڵناو. تووشی دەریابردوویی ☰ دریازده

دەریابڕە / deryab(i)ře/: ناو. ماسیخۆرە؛ تۆرەمە باڵدارێکی گەورە و دەندووک تیژن، لە مەلەوانیدا زۆر قابیلن، لاقیان بەهێز و لە پاڵ پاشەڵیاندایە. لە مەترسیدا خێرا دەچنە بن ئاو. لە فڕیندا پشتیان کۆم دەکەن. زیاتر ماسی دەخۆن. دوو جۆریان ناسراوە: گەروو ڕەش و گەروو سوور ☰ مرغ غواص

دەریاچە / deryaçe/: ناو. بێرک؛ زێ؛ زرێبار؛ زریچە؛ بەهرک؛ بیرکم؛ بەرەم؛ بارهۆ؛ گۆل؛ کۆمایەک لە ئاوی سوێر یان شیرین کە ڕێ ناباتە دەریا ☰ دریاچه

دەریاژی / deryajî/: ☜ **دەریایی ـ٢**

دەریاگر / deryagir/: ناو. چەتەی ناو دەریا ☰ دزد دریایی

دەریاگەزی / deryagezî/: ☜ **دەریابردوویی**

دەریاوان / deryawan/: ناو. سەرلەشکەری هێزی دەریایی ☰ دریابان

دەریایی / deryayî/: ئاوەڵناو. زەریایی: ١. پێوەندیدار یان سەر بە دەریاوە ٢. دەریاژی؛

خاوەن ژیان لە نێو دەریادا ◼ ۱. دریایی ۲. دریازی

دەریچە / derîçe/: ناو. ۱. دەربیجە؛ ڕۆچنەیێ کە ئامێریکی بۆ کردنەوە و پێوەدان پێوەیە ۲. قالبی تێدا تواندنەوەی زێڕ و زێو ‹جارێکیتر لە کتێبە پەڕپووتێکدا ناوی دەریچە و بۆتە و گلەبۆتەمان بەرچاو هات کە بۆ سکەلێدان دەشێ و زێڕینگەر هەیانە «هەژار، چێشتی مجێور»› ◼ ۱. دریچە ۲. قالب ریختەگری زرگر

دەریزان / derîzan/: ناو. دەرازینک؛ دەرگانە ◼ ورودی؛ آستانەی در

دەریزانک / derîzanik/: ناو. ئاستانە؛ پێش‌درگا؛ کەوشکەن ◼ کفش‌کن

دەریژە / derîje/: ☜ **دەربیجە**

دەرینان / derînan/: ☜ **دەرهێنان**

دەرێ / derê/: ناوەلکار. دەرڤە؛ دەرەوە ◼ خارج

دەرێخستن / derêxistin/: چاوگ. ۱. دەرهێنان؛ دەرهاوردن ۲. دەرخستن؛ خویا کردن؛ ئاشکرا کردن ◼ ۱. بیرون آوردن ۲. آشکار کردن

دەرێنان / derênan/: ☜ **دەرهێنان**

دەڕ / deř/: ناو. ۱. دەز؛ مالۆس؛ مێچکە بەراز ۲. دەڵ؛ دێڵ؛ سەگی مێوینە ◼ ۱. گُراز مادە ۲. مادە سگ

دەڕابە / deřabe/: ناو. دەڕاوە؛ دەڕڕابە؛ ئەو جۆرە دەرگایە کە هەڵدەدرێتەوە ◼ درآبە

دەڕاوە / deřawe/: ☜ **دەڕابە**

دەڕاوی / deřawî/: ناو. بەلەفیرە؛ دۆخی فیڕان؛ زگچوون ◼ اسهال

دەڕڕابە / deřřabe/: ☜ **دەڕابە**

دەڕسە / deřse/: ناوەلناو. دڕاو؛ دڕیاو؛ دڕیاگ؛ چڕاو ◼ دریدە؛ پارە

دەڕکەوەچوو / deř(i)keweçû/: ناوەلناو. خەزریو؛ غەزریو ◼ خشمگین

دەڕنەفیس / deřnefîs/: ناو. جەڕبادەر؛ پێچ‌کوشتی ◼ پیچ‌گوشتی

دەڕەماسی / deřemasî/: ☜ **دڕەماسی**

دەڕەماهی / deřemahî/: ☜ **دڕەماسی**

دەڕێگر / deřêgir/: ناو. چەتە؛ ڕێگر ◼ راهزن

دەز / dez/: ناو. ۱. دەڕ؛ مالۆس؛ بەرازی مێ ۲. ☜ **دەست** ◼ ۱. گُراز مادە ۲. ☜ **دەست**

دەزبڕ / dezbiř/: ☜ **دەسبڕ**

دەزبزێو / dezb(i)zêw/: ☜ **دەسبزێو**

دەزبزێوی / dezb(i)zêwî/: ☜ **دەسبزێوی**

دەزبلین / dezb(i)lîn/: ناو. دەزبلینک؛ دەسرازە؛ منال‌پێچ لە بێشکەدا ◼ بچەبندِ گهوارە

دەزبلینک / dezb(i)lînik/: ☜ **دەزبلین**

دەزبەجێ / dezbecê/: ☜ **دەسبەجێ**

دەزبەردار / dezberdar/: ☜ **دەسبەردار**

دەزبەن / dezben/: ☜ **دەسبەند**

دەزبیران / dezbîran/: ☜ **دەزگیران**

دەزبین / dezbîn/: ☜ **دەستبێن**

دەزبینک / dezbînik/: ناو. خشڵ و زەنبەری جومگەی دەست؛ دەستەوانەی لە زێڕ و مووروو ◼ دستبند زینتی

دەزبێن / dezbên/: ☜ **دەسبەند**

دەزبێنک / dezbênik/: ☜ **دەسبێتك**

دەزگ / dezig/: ☜ **دەزوو**

دەزگا / dezga/: ناو. دەسگا: ۱. مەکینە (بەگشتی) ۲. کۆئەندام؛ کۆمەڵێک شت، ماک یان کەسانێ کە بە هاوگری و هاوکاری یەکەوە، بە شێوەی سەرجەم، کار یان کارگەلێکی دیاریکراو بەڕێوە دەبەن ۳. دامودەزگا؛ دەمودەزگا؛ کەل‌وپەلی تێر و تەسەل و بەشکۆی ژیان ٤. کۆشک؛ خانووبەرەی گەورە و خۆش ٥. ماڵ؛ خانوو ٦. *[کینایە]* نان و خوانی جوان و زۆر ۷. سندانی ئاسنگەر ۸. ئاسنی چەرم لە سەر کوتانی پینەچی ۹. ئەنگوستیلەی دروومان ◼ ۱. ماشین (عام) ۲و۳.

دستگاه ۴. کاخ ۵. خانەی ویلایی ۶. سفرەی رنگین ۷. سندان آهنگران ۸. دستگاه پینەدوز ۹. انگشتانە

دەزگر / dezgir/: ناو. ١. ☜ **دەزگیران** ٢. ☜ **دەزگیر** ٣. وردەواڵەی چەرچی ⚑ ١. ☜ **دەزگیران** ٢. ☜ **دەزگیر** ٣. کالای پیلەور

دەزگرتی / dezgirtî/: ☜ **دەزگیران**

دەزگرە / dezg(i)re/: ☜ **دەزگیر**

دەزگەوان / dezgewan/: ناو. وەستای مەکینە ⚑ مکانیک

دەزگەهەڵکەر / dezigheɫker/: ناو. خەرەک؛ کلافەکەر و کۆکەرەوەی دەزوو ⚑ چرخ‌ریسمان

دەزگیر / dezgîr/: ناو. دەزگر؛ دەزگرە؛ دەزگیرە؛ دەزگین؛ دەستگر؛ دەسگر؛ پەڕۆی شتی داخ پێ گرتن ⚑ دستگیره

دەزگیران / dezgîran/: ناو. دەزبیران؛ دەزگرتی؛ دەزویران؛ دەزووران؛ دەزیران؛ دەزیوران؛ دەزگر؛ دەسگر؛ دەسگیران؛ دەستگر؛ دەستگرتی؛ دەستگیران ⚑ نامزد

دەزگیراندار / dezgîrandar/: ئاوەڵناو. خاوەن دەزگیران ⚑ نامزدشدە

دەزگیرۆیی / dezgîroyî/: ☜ **دەسگیرۆیی**

دەزگیرە / dezgîre/: ☜ **دەزگیر**

دەزگیری / dezgîrî/: ☜ **دەسگیرۆیی**

دەزگین / dezgîn/: ناو. ١. ☜ **دەزگیر** ٢. هۆسار؛ دەسکەوسار ⚑ ١. ☜ **دەزگیر** ٢. افسار

دەزگێڕ / dezgêř/: ناو. فرۆشەری گەڕیدەی بێ‌دووکان ⚑ دستفروش

دەزمایە / dezmaye/: ☜ **دەسمایە**

دەزمایەدار / dezmayedar/: ☜ **دەسمایەدار**

دەزنوێژ / dezn(i)wêj/: ☜ **دەسنوێژ**

دەزونک / dezunk/: ☜ **دەسینك**

دەزویران / dezwîran/: ☜ **دەزگیران**

دەزوو / dezû/: ناو. دەزگ؛ دەزی؛ تاڵی لە لۆکە ڕێسراوی زۆر باریک ‹ئەسپابی پێشمەرگەیی: قرۆشکەی چا، دەرزی و دەزوو و وردەبابەتم تێک نا «هەژار، چێشتی مجێور»› ⚑ نخ باریک

دەزووران / dezûran/: ☜ **دەزگیران**

دەزوورانداری / dezûrandarî/: ناو. سەردەمی دەزگیرانییەتی. هەروەها: **دەزوورانبازی** ⚑ دوران نامزدی

دەزوولە / dezûle/: ناو. ١. باریکەیەک کە وەک هەودادەزوو، لە ماکی چەسپن یان لیچقدا کاتی تکان دەبیندرێ ٢. مرۆخە؛ نوخاع؛ مۆخی بڕبڕە؛ دڕکەپەتک؛ بەشێک لە کۆئەندامی ناوەندی دەمار، کە وەک پەتێک لە نێو بڕبڕاگەدایە ⚑ ١. نخ مانندی کە در مادەی چسبناک یا لزج هنگام چکیدن دیده می‌شود ٢. نُخاع

▣ **دەزوولە کردن**: تازە بەرەو گرسان چوونی شتی تراو ⚑ شروع بە مُنعقد شدن مایع

دەزی[1] / dezî/: ناو. ١. ☜ **دەزوو** ٢. *[کینایە]* شێوی کۆن ⚑ ١. ☜ **دەزوو** ٢. آش کهنە

دەزی[2]: ئاوەڵناو. کەڕواوی ⚑ کفک‌زدە

دەزیران / dezîran/: ☜ **دەزگیران**

دەزیوران / dezîwran/: ☜ **دەزگیران**

دەژ[1] / dej/: ناو. ١. داغ؛ کاری چزاندن بە ئاسنی سوورەوەبوو ٢. پارێز؛ دوورەپەرێزی ⚑ ١. داغ ٢. پرهیز

دەژ[2]: ئاوەڵناو. دەژ و دەق؛ مۆر؛ نفت و نۆڵ؛ ئەنەخورد؛ دەکارنەکراو؛ دەستلێنەدراو ⚑ دست‌نخوردە

دەژاندن / dejandin/: چاوگ. داغ کردنی ددانی ئێشاو ⚑ داغ گذاشتن بر دندان

دەژنای / dejnay/: چاوگ. گرژ کردن ⚑ در هم کشیدن (ابرو و ...)

دەژ و دەق / dej û deq/: ☜ **دەژ**[2]

دەژیای / dejyay/: چاوگ. گرژ بوون ⚑ در هم

شدن (ابرو و ...)

دەژین / dejîn/: ناو. ئێش؛ ژان ■ درد

دەس¹ / des/: ☜ **دەست**

▣ **دەس بۆ دەم:** *[کینایە]* ژینی نەمرنەژی؛ بژی مەمر؛ نەقڕ نەپڕ ■ زندگی بخور و نمیر

دەس بە زرانی: ☜ **دەستەونەژنۆ**

⊡ **دەس بان دەس نیان:** *[کینایە]* هیچ نەکردن ■ دست روی دست گذاشتن

دەس بڕین: ☜ **دەست بڕین**

دەس بۆ بردن: ☜ **دەست بۆ بردن**

دەس بۆ هێنان: ☜ **دەست بۆ بردن**

دەس بەردان: ☜ **دەست بەردان ـ١**

دەس بە زاخ/ زاخاوا کردن: ☜ **دەست بە زاغ/ زاخا کردن**

دەس بەستن: دەسەلات بۆ نەهێشتن ■ سلب اختیار کردن

دەس بە سەرا گرتن: ☜ **دەست بە سەرا گرتن**

دەس پان کردنەوە: *[کینایە]* دەس پان کرنەوە؛ پارسەکی کردن؛ سواڵ کردن ■ گدایی کردن

دەس پان کرنەوە: ☜ **دەس پان کردنەوە**

دەس پەرژان: ☜ **دەست پەرژان**

دەس پەرژیان: ☜ **دەست پەرژان**

دەس پیاگرتن: ☜ **دەست پیاگرتن**

دەس پێکردن: ☜ **دەست پێ‌کردن**

دەس پێکرن: ☜ **دەست پێ‌کردن**

دەس پێوە گرتن: ☜ **دەست پێوە گرتن**

دەس خستن: ☜ **دەست خستن**

دەس خەلیان: دەست وەرگەڕان ■ رگ بە رگ شدن دست

دەس داگرتن: ١. دەس لە ژێر (شتێک)ەوە گرتن ٢. بە دەست پەستاوتن ■ ١. دست زیر (چیزی) گرفتن ٢. با دست فشار دادن و چسباندن

دەس دان: دەست دان: ١. هەل یان دەرفەتێک ڕەخسان ٢. تەوقە کردن؛ دەس‌وموشتاق کردن ٣. *[مەجاز]* لوان ‹کە من دەس بۆم نەدا ڕندی، دەسا تەقوا نەکەم، چ بکەم؟!/ ئەسیری زولفی تاتاتم، کە واوەیلا نەکەم، چ بکەم؟ «قانع»› ■ ١و٢. دست دادن ٣. ممکن شدن

دەس دانان: دە گزڕا نەچوونەوە؛ دەست نەکردنەوە ■ مقاومت نکردن

دەس ڕاکرن: ☜ **دەست ڕاکردن**

دەس ڕاگرتن: ☜ **دەست ڕاگرتن**

دەس ڕۆیشتن: ☜ **دەست ڕۆیشتن/ ڕۆیین**

دەس ڕۆیین: ☜ **دەست ڕۆیشتن**

دەس قوچان: ☜ **دەست قوچان**

دەس قوچاندن: ☜ **دەست قوچان**

دەس قوچیان: ☜ **دەست قوچان**

دەس کوتان: ☜ **دەست کوتان**

دەس کەفتن: ☜ **دەست کەوتن**

دەس کەوتن: ☜ **دەست کەوتن**

دەس کێشان: ☜ **دەست کێشان**

دەس گرتن: ☜ **دەست گرتن**

دەس گوشین: دەست لە ناو دەست نان ■ دست دادن

دەس لە سەر دانان: ١. هەڵبژاردن ٢. بە زۆر داگیر کردن ■ ١. انتخاب کردن ٢. مُصادره کردن

دەس لێ‌بەردان: ☜ **دەست لێ‌بەردان**

دەس لێدان: ☜ **دەست لێدان**

دەس لێک بەردان: جیا بوونەوە ■ جدا شدن

دەس لێ‌هەڵگرتن: ☜ **دەست لێ‌هەڵگرتن**

دەس ماشان: دەس ماشاندن؛ دەست قوتان ■ کورانە دست گرداندن

دەس ماشاندن: ☜ **دەس ماشان**

دەس هاوردن: وە دەست هێنان؛ پەیا کردن ■ بە دست آوردن

دەس ھەڵگردن: ☞ **دەست بەردان**

دەس ـ^{٢}: ☞ **دەست ـ^{٢}**

ـ دەس^{٣}: ☞ **ـ دەست^{٣}**

دەسئاخر / des'axir/: ئاوەڵکار. ١. ھیچ نەبێ؛ لانی کەم ٢. ئاخری؛ سەرەنجام ▤ ١. دستِ کم؛ لااقل ٢. سرانجام

دەسئایر / des'ayir/: ☞ **دەستەچیلە**

دەسا / desa/: ئامراز. ١. جا کە وایە ‹دەسا ئەو ڕاوکەرە کوێر بێ لە چاوان/ منی خستە قەفەس بێ سووچ و تاوان «ھێمن»› ٢. دەی؛ وشەی دنە دان ‹دەساو بڕۆ! ڕامەوەستە!› ▤ ١. پس ٢. کلمەی تشجیع

دەسار / desar/: ☞ **دەستەھارە ـ١**

دەسارت / desart/: ناو. کاسبی بە دۆدی و بۆدی ▤ کاسب حرامخوار

دەساڕ / desař/: ناو. دەستاڕ؛ دەستھاڕ؛ دەسھاڕ؛ دەسەڕ؛ دەسیەڕ؛ ئاسیاوی دەستی ▤ دستاس

دەساژۆ^{١} / desajo/: ناو. دەستاژۆ؛ دەسوفەرمان؛ لێھاتوویی لە شۆفێری ▤ مهارت رانندگی

دەساژۆ^{٢}: ئاوەڵناو. دەستاژۆ: ١. دەسەمۆ؛ ڕام؛ کەوی؛ کەدی؛ کدی ٢. ژاکاو بەھۆی زۆر دەست پێدا ھێنان ▤ ١. رام ٢. دستمالی شده

دەساگر / desagir/: ☞ **دەستەچیلە**

دەسامو / desamû/: ناو. دەسبۆ؛ شەمامە؛ جۆرێ گرکەی چکۆلەی بۆنخۆشی پڕ بە دەست و خاڵ‌ـخاڵ ▤ دستنبو

دەسان / desan/: ناو. چیرۆک؛ حەقایەت ▤ داستان

دەساندەس / desandes/: ئاوەڵناو. نزیک و بەرانبەر بە یەک ▤ برابر و به هم نزدیک

دەسانقەس / desanqes/: ☞ **دەسانقەست**

دەسانقەست / desanqest/: ئاوەڵکار. دەسانقەس؛ دەسەنقەس؛ دەسەنقەست؛ دەستی؛ قەستی ▤ عمداً

دەساو / desaw/: ناو. دەستاو: ١. *[مەجاز]* تامی دەستی چێشتلێنەر ‹دایکم دەساوی خۆشە› ٢. ھەویری جارێک نان کردن ‹دەساوێ ھەویرمان شێلا› ٣. تەرزی بەخێو کردنی ماڵات ‹دەساوی چاکە، ھەر ماڵێک ئەو بەخێوی کا زوو قەڵەو دەبێ› ٤. *[کینایە]* ئاودەست؛ پێشاو؛ مستەراو؛ چۆلک ٥. ئاوی ئاودێری کە بە تەنیا کەسێک نەکرێ ‹ئاوەکەی دەساوێکە دەگاتە سەر زەوی› ▤ ١. دستپُخت ٢. خمیر یکبار نان پختن ٣. طرز خوراک دادن دام ۴. مُستراح ۵. حجمی از آب که آبیاری با آن در توان یک نفر نباشد

دەساوان / desawan/: ناو. دەسکاونگ ▤ دستەھاون

دەساودەس^{١} / desawdes/: ناو. دەسەودەس؛ دەساودەسی؛ دەستاودەست؛ تەفرە ▤ طفره

⊡ **دەساودەس کردن:** ١. چاغوبەنگ کردن؛ تەفرە دان ٢. خول پێ دان؛ گەڕاندن ٣. لە لایەک قەرز کردن و بە خاوەنقەرزێک دانەوە ‹تا ماڵەکە ئەفرۆشی دەساودەسێ بکە و قەرزە سووکەکانت بدەوە!› ▤ ١. این دست و آن دست کردن ٢. گرداندن ٣. از جایی قرض کردن و به طلبکاری دادن

دەساودەس^{٢}: ئاوەڵناو. دەستاودەست؛ دەسەودەس؛ لە گەڕدا ‹دنیا و داھاتی دنیا دەساودەسە، ئەمڕۆ بە تۆیە و بەیانی بە نەیاری تۆ!› ▤ در گردش؛ گردشی

دەساودەس^{٣}: ئاوەڵکار. دەستاودەست؛ دەسەودەس؛ دەسواندەس ‹دەساودەس پێم‌گەیشتەوە› ▤ دست‌بەدست

دەساودەسی / desawdesî/: ☞ **دەساودەس^{١}**

دەساور / desawir/: ☞ **دەستەچیلە**

دەساوێز / desawêz/: ناو. دەستاوێز: ١. پەڵپ؛ بیانوو؛ بیانک ٢. دیاری؛ پێشکەشی؛ سەوقات ▤ ١. بهانه ٢. ارمغان

دەساوێژ١ / desawêj/: ناو. دەستاوێژ: ١. پەلامار؛ هێرش؛ هەڵمەت ٢. مەودای بەرد هاویشتن 🇮🇷 ١. حمله ٢. مسافت سنگ پرت کردن

دەساوێژ٢: ئاوەڵناو. دەستاوێژ؛ بە چەپۆکان (ئەسپ) 🇮🇷 ناآرام (اسب)

دەسایر / desayir/: ☜ **دەستەچیلە**

دەسایز / desayz/: ناو. دیاری؛ سەوقات؛ پێشکەشی 🇮🇷 هدیه

دەسایزی / desayzî/: ناو. دەستەریقانە؛ دیاری؛ دەسەدیاری 🇮🇷 سوغات

دەسبا / desba/: ☜ **دەسبڵاو**

دەسباد / desbad/: ☜ **دەسبڵاو**

دەسبار / desbar/: ☜ **دەستبار**

دەسبازی / desbazî/: ناو. دەستبازی؛ گەمە و گاڵتە بە دەست لە یەکتر کردن ‹کچ و کوڕ لە کونجێ خەریکی دەسبازی بوون› 🇮🇷 شوخی دستبازی

دەس‌باندەس / desbandes/: ئاوەڵناو. گەورەتر؛ بەهێزتر؛ زیاتر 🇮🇷 بالادست

دەسبرار / desb(i)rar/: ناو. دەستەبرا؛ هەواڵی نزیک 🇮🇷 دوست صمیمی

دەسبڕ / desbiř/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دەزبڕ؛ دەستبڕ؛ گزیکار؛ فریودەر؛ خاپینۆک ‹کێتب گرەوەی دەسبڕی بێ‌دین/ ڕێی ژووری نەدەی لە بۆ تێڕوانین «موفتی پێنجوێنی»›. هەروەها: **دەسبڕی** 🇮🇷 کُلاهبردار

دەسبزێو / desb(i)zêw/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەستبزێو؛ دەزبزێو؛ بەدفەڕ؛ نائارام؛ هاروهاجی ئازاردەر 🇮🇷 ناآرام؛ شلوغ

دەسبزێوی / desb(i)zêwî/: ناو. *[مەجاز]* دەستبزێوی؛ دەزبزێوی؛ نائارامی؛ کاری بە هاروهاجی کردن و ئازار دان ‹تا وەکوو ساقی ئەجەل نەمداتێ تالاوی نەمان/ چاوەبڕکە، دەسبزێوی، ماچی شیرینم دەوێ «هێمن»› 🇮🇷 ناآرامی

دەس‌بژێر١ / desb(i)jêr/: ناو. دەسچن؛ دەستچین 🇮🇷 دستچین

دەس‌بژێر٢: ئاوەڵناو. هەڵبژێردراو بە دەست 🇮🇷 دستچین

دەسبڵاو / desb(i)ław/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەسبا؛ دەسباد؛ دەستبڵاو؛ دەسکراوە؛ دەست‌بەلاف؛ دەس‌شاش؛ ماڵ‌بەفیڕۆدەر 🇮🇷 ولخرج

دەسبۆ / desbo/: ☜ **دەسامۆ**

دەسبۆس / desbos/: ☜ **دەس‌ڕامووس**

دەسبۆسی / desbosî/: ☜ **دەس‌ڕامووسی**

دەس‌بەئاو / desbe'aw/: قەزای حاجەت 🇮🇷 قضای حاجت

دەسبەتاڵ / desbetał/: ئاوەڵناو. بێکار 🇮🇷 بیکار

دەسبەجی / desbecî/: ☜ **دەسبەجێ**

دەسبەجێ / desbecê/: ئاوەڵکار. دەزبەجێ؛ دەسبەجی؛ دەستبەجێ؛ هەرلەجێ؛ دەمودەس ‹جاجمێکیان بۆ هێنام دە خۆمەوە پێچا، هەر دەسبەجێ مەنجەڵێ پلاوی هێنا، بە یەک هەڵپە خواردم! «هەژار، چێشتی مجێور»› 🇮🇷 فوراً

دەسبەدەس / desbedes/: ئاوەڵکار. دەست‌بەدەست: ١. نەغدبەنەغد ٢. بە ڕەواج؛ دەستاودەست لە گەڕدا 🇮🇷 ١. نقداً ٢. در گردش و رایج

دەسبەردار / desberdar/: ئاوەڵناو. دەست‌بەردار؛ دەزبەردار؛ دەس‌هەڵگر؛ وازهێن 🇮🇷 دست‌بردار

دەس‌بەستە١ / desbeste/: ئاوەڵناو. دەس‌بەسە؛ دەست‌بەستە: ١. دەست‌بەستراو ٢. *[کینایە]* دەست‌وپێ‌سپی؛ کارلێ‌نەهاتوو 🇮🇷 ١. دست‌بسته ٢. دست‌وپاچلفتی

دەس‌بەستە٢: ئاوەڵکار. دەس‌بەسە؛ دەست‌بەستە؛ قۆڵبەس؛ بە دەستی بەسراوەوە ‹گرتیان و دەس‌بەستە بردیان!› 🇮🇷 کت‌بسته

دەس‌بەسە / desbese/: ☜ **دەس‌بەستە**

دەس‌بەسەر / desbeser/: ئاوەڵناو. دەست‌بەسەر؛ لە ژێر چاوێری پۆلیس ‹سەردەمێک ئاوارە بووم و ماوەیێکیش دەس‌بەسەر/ نەمدی ڕووی ئاسوودەیی، هەر تووشی گێرە و قەرقەشم «هێمن»› ☰ تحت نظر

⊡ **دەس‌بەسەر بون:** لە ژێر چاودێریدا بوون ☰ تحت نظر بودن

دەس‌بەسەر کران: کەوتنە ژێر چاوەدێرییەوە ☰ تحت نظر شدن

دەس‌بەسەر کردن: خستنە ژێر چاوێرییەوە ☰ تحت نظر قرار دادن

دەس‌بەسەری / desbeserî/: ناو. دوورخراوی ☰ تبعید

دەس‌بەسینە / desbesîne/: ئاوەڵکار. بە دەستی لە سەر سنگەوە ☰ دست به سینه

دەسبەن / desben/: ☜ **دەسبەند**

دەسبەند / desbend/: ناو. دەزبەن؛ دەزبێن؛ دەسبەن؛ دەست‌بەند؛ دەس‌بێن: ۱. کەلەپچە؛ قفلی دەستی بەندی ۲. پێشبەندی یەکسم ۳. دەستەوانە ‹دەسبەندی زێڕ› ☰ ۱. دستبند زندانی ۲. دستبند ستور ۳. دستبند

دەس‌بەیەخە / desbeyexe/: ئاوەڵناو ئاوقا؛ تێک‌گیراو؛ تێکهەڵچوو؛ چنگاوش ☰ گلاویز

⊡ **دەس‌بەیەخە بون:** تێکهەڵچوون؛ بە گژ یەکترا چوون ☰ گلاویز شدن

دەس‌بێن / desbên/: ☜ **دەسبەند**

دەسبێنک / desbênik/: ناو. دەزبێنک؛ مووچەوانە ☰ زیور مُچ دست

دەسپاچە / despaçe/: ئاوەڵناو. دەست‌پاچە؛ دەسەپاچە؛ هەوڵ؛ وڵنگە؛ سەرلێ‌شێواو و هەراسان لە بارودۆخ یان ڕووداوێکی لە ناکاودا ☰ دستپاچه

دەسپاک / despak/: ئاوەڵناو. *[کنایە]* ئەمین؛ جێ متمانه ☰ امین

دەسپاکی / despakî/: ناو. سەرڕاستی؛ دەسپاکی؛ بێ‌گزی و دزی ☰ دُرُستکاری

دەس‌پڕ / despiř/: ئاوەڵناو. *[کنایە]* پووڵدار؛ زەنگین؛ دەوڵەمەند ☰ ثروتمند

دەسپەروەردە / desperwerde/: ناو. بارهاتوو؛ ڕاهاتووی کەس یان ئاقارێک ‹ئەهای ئاویەر ئەوە من هاتم/ دەسپەروەردەکەی ئاو و هەواتم «حەقشناس»› ☰ دست‌پرورده

دەسپەڕ / despeř/: ناو. دەست‌پەڕ؛ دەستمیز؛ دەسمیز؛ جلق؛ مشتە؛ مشتاو ☰ جلق؛ استمنا

دەسپیچک / despîçik/: ناو. *[کنایە]* بیانوو؛ پەڵپ ☰ بهانه

دەس‌پیس / despîs/: ئاوەڵناو. *[کنایە]* سیرمەخۆر؛ نائەمین ☰ دلەدزد

دەسپێچ / despêç/: ناو. ۱. دەسرازە؛ دەزبلین ۲. پەڕۆی لە دەست پێچانی نانکەر ☰ ۱. بند گهواره ۲. مُچ‌پیچ نانوا

دەسپێچک / despêçik/: ناو. دەس‌پێچەنە؛ دەسەپێچک؛ دەست‌پێچک؛ دەست‌پێچەک؛ ئەو ئەندازە خوری کە تەشی‌ڕێس لە جمگەی دەهاڵێنێ ☰ مقدار پشمی کە دوک‌ریس بر مچ می‌پیچد

دەس‌پێچەنە / despêçene/: ☜ **دەسپێچك**

دەسپێشخەری / despêşxerî/: ناو. دەسپێشکەری؛ دەست‌پێشکەری: ۱. کاری پێش کەس یان کەسانی‌تر وە کار کەوتن ‹من دەسپێشخەریم کرد و پارەم دا› ۲. *[سیاسی]* پێشنیاری کەسایەتی، حیزب یان تاقمێک بۆ دەرچوون لە قەیران یا گرفتێکی ڕامیاری، ئابووری یان کۆمەڵایەتی ☰ ۱و۲. پیشدستی

دەسپێشکەری / despêşkerî/: ☜ **دەسپێشخەری**

دەسپێک / despêk/: ناو. سەرەتا؛ بەرژەنگ؛ کەبارە:

١. بەشی یەکەمی هەر شتێ ‹دەسپێکی کتێب› ٢. هەوەڵین قۆناغی هەر کارێ ‹دەسپێکی شەڕ› 🇮🇷 ١و٢. سرآغاز

دەسپێکی / despêkî/: ئامراز. سەر 🇮🇷 سرِ

دەست^{١} / dest/: ناو. دەز؛ دەس: ١. ئەندامی بەرووی زۆرێ لە گوانداران، بەتایبەت مرۆڤ، کە لە باهۆ، ئانیشک، مەچەک و لەپ و قامکان پێکهاتووە ‹دەستی چەپ› ٢. لا؛ سۆ؛ لایەن ‹بە دەستی ڕاستدا وەرە!› ٣. یەکەی ژماردنی هەندێ شت ‹دوو دەست لیباس؛ دەستێک لیوان› ٤. سەرە؛ گە؛ جار؛ ڕا؛ کەڕەت؛ نۆرەی یاری ‹ئەم دەستە من قرەم› ٥. یەکەی بژاردنی شتی باش، هەڵکەوتە ‹دەستێماڵی کردۆتەوە، زۆر گەورە و خۆش› ٦. جار بۆ کار یان حاڵێ ‹دەستێکیان کوتاوە› ٧. چەشن؛ جۆر ‹لەم دەستە تۆ نان ئەکەی، هەویرمان بەش ناکا› ٨. *[مەجاز]* بەشداری ‹دەستی دژمن لەم کارەدا بووە› 🇮🇷 ١. دست ٢. سمت ٣. دست؛ واحد شمارش ۴. نوبت؛ دست در بازی ۵. دستگاه ۶ دفعه؛ بار ٧. نوع؛ شیوه ٨. دست

▣ **دەستی دوڤکد** دەستەندووی هێشە؛ دەستە مستە 🇮🇷 دستگیرەی خیش

دەستی ڕاست *[کنایە]* دەستیار؛ هەمەکارە و یارمەتیدەری کەسێک 🇮🇷 دستیار اوّل

دەستی شکاوم: داخەکەم؛ بە داخەوە 🇮🇷 متأسفانە

دوو دەست بە ناڵە: *[مەجاز]* سەوداگەری بێدەسمایە 🇮🇷 بازرگان بی‌سرمایه

⊡ **دەست بادان:** *[کنایە]* ١. زۆر لێ‌کردن؛ خستنە ژێر گوشارەوە ٢. دەس بڕین؛ فێڵ لێ‌کردن ٣. دەعیە و دەمار فرۆشتن 🇮🇷 ١. زور گفتن ٢. فریب دادن ٣. تکبر کردن

دەست بردن: *[کنایە]* دەست برن؛ کارێ کردن 🇮🇷 اقدام کردن

دەست برن: ☜ **دەست بردن**

دەست بڕین: *[کنایە]* دەز بڕین؛ دەس بڕین: ١. کڵاو سەر نان ٢. وادەی درۆ دان و چاوەڕوان کردن 🇮🇷 ١. کلاهبرداری کردن ٢. سر کار گذاشتن

دەست بزاوتن: *[کنایە]* دەز بزاوتن: ١. دەسدرێژی کردن ٢. دەس جووڵاندن؛ توند کار کردن 🇮🇷 ١. دست‌اندازی کردن ٢. سریع کار کردن

دەست بزواندن: *[کنایە]* دەس جووڵاندن؛ جووڵە کردن ‹دیار بوو ئیحتیاتی گەورە لە دەوری پادگان کرابوو کە هەر دەست ببزێون تێیان سرەوێنن «هەژار، چێشتی مجێور»› 🇮🇷 جم خوردن

دەست بڵند کردن: *[کنایە]* دەست کردنەوە؛ بە گژ دوژمنا چوون 🇮🇷 در برابر دشمن ایستادن

دەست بۆ بردن: دەس بۆ بردن؛ دەس/ دەست بۆ هێنان: ١. *[کنایە]* دەست لە قوون دانی کەسێ ٢. دەست بۆ خۆراک درێژ کردن 🇮🇷 ١. انگُلک کردن ٢. دست به خوراک بردن

دەست بۆ هێنان: ☜ **دەست بۆ بردن**

دەست بوون: *[کنایە]* ١. دەست ڕۆیشتن ٢. بەشدار بوون لە کارێکدا 🇮🇷 ١. استطاعت مالی داشتن ٢. دست داشتن (در کاری)

دەست بە ناو گەیاندن: *[کنایە]* چوونە سەر دەساو 🇮🇷 مُستراح رفتن

دەست بە دەم گەیشتن: *[کنایە]* کاسبی خراپ نەبوون و خەرجی خۆ پەیدا کردن 🇮🇷 دست به دهن رسیدن

دەست بەردان: دەس بەردان: ١. واز هێنان؛ دەس‌هەڵگرتن ٢. جودا بوونەوە؛ دوور بوونەوە 🇮🇷 ١. دست برداشتن ٢. دوری گزیدن

دەست بە ڕووەوە نان: *[مەجاز]* مەیۆس کردن؛ ناهومێد کردن 🇮🇷 نومید گردانیدن

دەست بە زاغ/ زاخا کردن: *[کنایە]* دەس بە زاخ/ زاخاوا کردن؛ دەست بە زاخاوا کردن؛ فریو دان

و زیان پێ گەیاندن ‹نەمزانی فەلەک گۆبەنی هەر بۆ منە یا خۆ/ سەد دەستی وەکوو دەستی منی کردووە بە زاغا «شێخ ڕەزا»› ف فریب دادن و آسیب رساندن

دەست بە زاخاوا کردن: ☜ دەست بە زاغ/ زاخا کردن

دەست بە زەرد بوون: */کینایە/* دەست بۆ هەر کارێک بردن، خراپ کردن ف هر کاری کردن، خُسران به بار آوردن

دەست بە سەرا گرتن: */کینایە/* دەس بە سەرا گرتن؛ دەست بە سەردا گرتن؛ بە زۆر کردنە هی خۆ؛ داگیر کردن ف غصب کردن

دەست بە سەردا گرتن: ☜ دەست بە سەرا گرتن

دەست بە قەڵەم بوون: لێهاتوو بوون لە نووسیندا؛ نووسەری باش بوون ف دست به قلم بودن

دەست بە کار بوون: دەسپێکردنی کار ف دست به کار شدن

دەست بە کارێ کردنەوە: کارێ لەسەرڕا دەسپێکردن ‹دەستمان کردوە بە خواردن› ف اقدام دوباره به کاری کردن

دەست بە کارێکەوە دان: کارێ کردن ‹دەست بدەرە کارێ، بکوژە مارێ! «مەسەل»› ف اقدام کردن

دەست پاراستن: ١. ئاگاداری جووڵە و تەکانی دەست بوون ٢. */کینایە/* بە تەگبیرەوە کار کردن ف ١. مواظب بودن ٢. دست به عصا رفتن

دەست پان کردنەوە: */کینایە/* دەست درێژ کردنەوە؛ سواڵ کردن ف دست دراز کردن

دەست پەرژان: */کینایە/* دەس پەرژان؛ دەس پەرژیان؛ دەرفەت پەیدا کردن؛ پێ کران ف مجال یافتن

دەست پیاگرتن: دەس پیاگرتن: ١. */کینایە/* ماڵداری کردن لە ئازووقەدا ٢. */مەجاز/* داگیر کردن ف ١. صرفه‌جویی کردن ٢. اشغال کردن

دەست پێداهێنان: ١. بە دەست ماڵین ٢. دەست پێدا ساوین ‹دەستی پێدا بێنە، بزانە چ زبرە!› ٣. */کینایە/* تەواو ڕاماشتن ف ١. مالیدن ٢. دست بر چیزی کشیدن ٣. جارو کردن

دەست پێش خستن: */کینایە/* پێشدەستی کردن؛ دەست خستنە بەر ‹ئەو دەستی پێش خست و داوای لێبووردنی کرد› ف دست پیش را گرفتن

دەست پێکردن: */کینایە/* دەس پێ کردن؛ دەس پێ کرن؛ سەرەتا دامەزراندن؛ سەرپێک خۆش کردن ف شروع کردن

دەست پێوە گرتن: */کینایە/* دەس پێوە گرتن؛ ئاگاداری کردن لە ماڵ و ڕزق ‹دەستی پێوە بگرە با بەش کا› ف صرفه‌جویی کردن

دەست پێوەنان: */کینایە/* دەرکردن؛ لە کۆڵ خۆ کردنەوە ف دک کردن

دەست تێبردن: ١. دەست خستنە ناو شتێ ٢. */کینایە/* گۆڕین و شێواندن ٣. */کینایە/* دەست تێوەردان ف ١. دست بُردن در چیزی ٢. تحریف کردن ٣. دخالت کردن

دەست تێخستن: ١. دەست خستنە ناو شتێ ٢. */کینایە/* دەست تێوەردان ف ١. دست بُردن در چیزی ٢. دخالت کردن

دەست تێدا هەبوون: */کینایە/* بەشدار بوون (زۆرتر بۆ خراپە) ‹ئەویش دەستی تێدا هەبوو، بۆیە هەڵات› ف دست داشتن

دەست تێوەردان: */کینایە/* ١. خەریک بوون ٢. دەست تێ بردن ف ١. مشغول شدن/ بودن ٢. دخالت کردن

دەست چەور کردن: */کینایە/* بەرتیل دان ف رشوە دادن

دەست خستن: */کینایە/* دەس خستن؛ بە دەست هێنان؛ گیر هێنان؛ بە گیر هێنان ف گیر آوردن

دەست داکێشان: */کنایه/* ١. دەسدرێژی کردن ٢. دەست درێژ کردنەوە؛ سواڵ کردن ☰ ١. تعدی کردن ٢. گدایی کردن

دەست دان: دەس دان: ١. تەوقە کردن ٢. */مەجاز/* لوان ☰ ١. دست دادن ٢. ممکن شدن

دەست ڕاکردن: */کنایه/* دەس ڕاکرن؛ دەس کردنەوە؛ بە گژ دوژمنا چوون ☰ ایستادگی کردن (در جنگ)

دەست ڕاکێشان: دەست درێژ کردنەوە ‹کوردێک هات جگە لە دەست ڕاکێشان چۆکی دادا و سوێندی خوارد ... «هەژار، *چێشتی مجێور*»› ☰ دست دراز کردن

دەست ڕاگرتن: */کنایه/* دەس ڕاگرتن؛ سەبر کردن؛ لێڕاوەستان؛ بەس کردن لە کار ☰ دست نگهداشتن؛ متوقف کردن کار

دەست ڕاوەشاندن: دەس تەکان دان؛ حەرەکەت دان بە دەست بە مەبەستی سڵاو یان حاڵاتی دیکە ☰ دست تکان دادن

دەست ڕۆیشتن/ ڕۆیین: */مەجاز/* دەس ڕۆیین/ ڕۆیشتن؛ دەس چوون؛ دەسەڵات هەبوون ‹دەستم کە بڕۆیشتبا خوداناسایی/ گەردوونێ‌ترم دەخستە ڕوو سانایی «هەژار، *چوارینەکانی خەییام*»› ☰ قدرت داشتن

دەست ڕەقاس بوون: */کنایه/* ڕاهاتنی دەست لە کار ‹دەستم ڕەقاس بووە، زوو جێبەجێ دەکەم› ☰ ماهر شدن در کار

دەست زۆر بوون: */کنایه/* لە پیشەیەکدا ڕکابەر زۆر بوون ☰ دست زیاد بودن

دەست ژێ هلانین: */کنایه/* واز لێ‌هێنان ☰ دست بردار شدن

دەست سپی کردن: */کنایه/* پارە دان ☰ پول دادن

دەست شل/ سارد بوونەوە: */کنایه/* ناهومێد و دڵسارد بوون لە کار ☰ نامید شدن

دەست فڕاندن: باسک بادان ☰ دست پیچاندن

دەست قوتان: ☜ **دەست کوتان**

دەست قوچاندن: */کنایه/* دەس قووچانن؛ دەس قووچاندن؛ دەس قووچان؛ هیچ نەدان (زیاتر پووڵ و پارە) ☰ نم پس ندادن

دەست قوچان: ☜ **دەست قوچاندن**

دەست کردنە کارێ: لە سەرەتاوە بە کارێکەوە خەریک بوون ☰ کاری را شروع کردن

دەست کردنەوە: */مەجاز/* تەقە کردن؛ تیر هاویشتن (لە دوژمن) ☰ تیراندازی کردن

دەست کوتان: دەس کوتان؛ دەست قوتان؛ بە کوێرە‌ـکوێر بۆ شت گەڕان ☰ کورمال ـ کورمال با دست جستجو کردن

دەست کەوتن: دەس کەفتن؛ دەس کەوتن؛ کەوتنە دەست؛ گیر هاتن ☰ بە دست آمدن؛ گیر آمدن

دەست کێشان: دەس کێشان: ١. چاوساغی کردن ٢. */کنایه/* دەست لە کار بەردان ☰ ١. عصا کشیدن (نابینا) ٢. دست از کار کشیدن

دەست کێشانەوە: */کنایه/* لە کارێک دەست هەڵگرتن ‹دەستی لە دزی و فزی کێشاوە› ☰ دست از کاری کشیدن

دەست گرتن: */کنایه/* دەس گرتن: ١. یاریدە دان ‹دەستی هەژارانی دەگرت› ٢. نیشان کردن بۆ دەزگیران ‹دەستی کچی کوێخای گرتووە› ☰ ١. کمک کردن ٢. نامزد کردن

دەست گەیاندنە ئاو: */کنایه/* چوونە سەر ئاودەست ☰ دست بە آب رساندن

دەست گەیشتن: ١. لە بەر دەستدا بوون ٢. */کنایه/* دەس گەیین؛ دەرفەت هەبوون ‹دەستت دەگا بۆمی بنووسی؟› ☰ ١. در دسترس بودن ٢. فُرصت داشتن

دەست گێڕانەوە: */کنایه/* لە خەرج کەم کردنەوە

‹ئەوەی فێری دەست گێڕانەوە نەبێ، قەت نابێ بە ماڵ› ☰ صرفەجویی کردن

دەست لە پشت دان: */کینایە/* دنە دان؛ هانە دان ☰ تشجیع کردن

دەست لە دڵ نەبونەوە: */کینایە/* دڵ نەهاتن ☰ دل نکندن (از مال دنیا)

دەست لە ڕو نان: */کینایە/* داخوازی کەسێ بەجێ نەهێنان ☰ روی کسی را زمین زدن

دەست لە ڕەش و سپی نەدان: */کینایە/* هیچ نەکردن؛ خۆ لە کار نەدان ☰ دست به سیاه و سفید نزدن

دەست لە سەر دانان: */مەجاز/* ١. هەڵبژاردن ٢. بە زۆر داگیر کردن ☰ ١. انتخاب کردن ٢. غصب کردن

دەست لە سەر دەست دانان: */کینایە/* هیچ نەکردن لە کاتێدا دەبێ کارێ بکرێ ☰ دست روی دست گذاشتن

دەست لە شتێک بەردان: ☜ دەست لە (سەر) شتێك هەڵگرتن

دەست لە شتێک کێشان(ەوە): ☜ دەست لە (سەر) شتێك هەڵگرتن

دەست لە (سەر) شتێک هەڵگرتن: */کینایە/* دەست لە شتێک بەردان؛ دەست لە شتێک کێشان(ەوە)؛ وێڵ کردن؛ واز لە شتێک هێنان ☰ دست برداشتن

دەست لە گۆزە دامان: */مەجاز/* هیوا نەمان ☰ نامید شدن

دەست لە گیان بەردان: ☜ دەست لە گیان داشۆردن

دەست لە گیان داشۆردن: */مەجاز/* دەست لە گیان بەردان؛ ئامادەی مەرگ بوون ‹من هیچم نەماوە، دەستم لە گیان داشۆردووە› ☰ دست از جان شستن

دەست لە نێو دەستی یەک نان: ١. دەست و مشتاخ کردن ٢. */کینایە/* مارە بڕینی کچ و کوڕ لە یەک ‹نەمرم دەستتان دەنێمە نێو دەستی یەک› ☰ ١. دست دادن ٢. به عقد هم در آوردن دختر و پسر

دەست لە هەمانە بەر بون: */مەجاز/* ناهمێد بوون ☰ نامید شدن

دەست لێ بەردان: */کینایە/* دەس لێبەردان؛ واز لێ هێنان ☰ دست برداشتن

دەست لێ داشتن: */مەجاز/* هیوا پێ نەمان؛ چاوەڕوان نەبوون ☰ هیچ امید و انتظاری نداشتن

دەست لێدان: دەس لێدان: ١. دەست پێدا کێشان ‹دەستی لێدە بزانە چ فەرشێکە› ٢. دەسکاری کردن ☰ ١. دست مالیدن؛ دست زدن (به چیزی) ٢. دستکاری کردن

دەست لێ ڕاگرتن: */کینایە/* لە سەر ڕاوەستان ☰ مُهلت دادن

دەست لێ ساندن: */کینایە/* بەزاندن ‹بە جارێ دەستی لێ ساندووە› ☰ شکست دادن

دەست لێ نان: نەبز گرتن ☰ نبض گرفتن

دەست لێ وەرێنان: */کینایە/* باوەش پێدا کردن ‹وەرە کولمەم لە کولمەی تۆ خشێنم/ وەرە با دەست لە باڵاکەت وەرێنم «هێمن»› ☰ در آغوش گرفتن

دەست لێ وەشاندن: دەست وەشاندن: ١. بە چالاکی لێ دان یا بردن ٢. */باوەڕی کۆن/* شێت بوونی مرۆ بە دەست جنۆکە ☰ ١. ضربه زدن یا بردن چیزی به چالاکی ٢. دیوانه شدن به وسیلەی جن

دەست لێهەڵگرتن: */کینایە/* دەس لێهەڵگرتن؛ واز لێ هێنان ☰ دست بردار شدن

دەست لێ هەڵێنان: ١. */کینایە/* پەلە کردن لە کار ‹ئەگەر دەستی لێ هەڵێنن بۆ ئێوارە تەواو دەبێ› ٢. دەست هەڵێنان بۆ لێ دان ☰ ١. عجله

کردن در کار ٢. دست روی کسی بلند کردن

دەست و باڵ بەستن: ١. دەس و پێ بەستن؛ لە جمووجووڵ خستن ٢. *[مەجاز]* ڕێگە پێ نەدان ⚑ ١. کت بستن ٢. اجازه ندادن

دەست و دڵ یەک نەگرتن: *[مەجاز]* دەس و دڵ یەکانگیر نەبوون؛ هێز و هیوای کار کردن نەمان ⚑ دست و دل به کار نرفتن

دەست و دەم پێوە خوران: *[مەجاز]* زۆر بە تام و چێژ بوون ‹چێشتێکی کردبوو دەست و دەمی پێوە دەخورا› ⚑ بسیار لذیذ بودن

دەست وەشاندن: ١. ☜ **دەست لێ وەشاندن** ٢. *[کینایە]* کارێکی گرینگ و پڕبایەخ کردن ‹بە کڕینی ئەو ماڵە دەستی خۆتت وەشاند› ⚑ ١. ☜ **دەست لێوەشاندن** ٢. کارِ کارستان کردن

دەست هەڵانین: دەست ڕاکرن؛ بە گژ دوژمنا چوون ⚑ بر دشمن شوریدن

دەست هەڵگرتن: *[کینایە]* ١. واز هێنان ٢. داخستن؛ کۆتایی پێ هێنان ⚑ ١. دست برداشتن ٢. تعطیل کردن

دەستی تەڕ لە دو دان: *[مەجاز]* فریو دان و بێئەنجام بەڕێ کردن ⚑ فریب دادن و رد کردن

دەستی کەسێک سوک بوون: *[مەجاز]* ١. زەرب و ئازار دەستی کەسێک کەم بوون ٢. داودەرمانی کەسێک (پزیشک) زۆر کاریگەر بوون ٣. زۆر خێرا کار کردن ⚑ ١تا٣. دست کسی سبک بودن

دەستێک تێدا هەبون: *[کینایە]* جگە لە کاری سەرەکی خاوەنی لێهاتوویی بوون لە کارێکی تردا ‹لە شیعریشدا دەستێکی هەیە› ⚑ دستی در کاری داشتن

بە دەست هێنان: ☜ **دەست خستن**

لە دەست هاتن: *[کینایە]* بۆ لوان؛ بووز خواردن ⚑ از عهده برآمدن

گرتنە دەست: *[کینایە]* وە ژێر دەسەڵات خستن ⚑ به دست گرفتن

لە دەست دەرچوون: ١. هەڵاتن ‹لە دەست پۆلیس دەرچوو› ٢. *[مەجاز]* کوتوپڕ کارێک لێ بوونەوە ‹نەمزانی، لە دەستم دەرچوو› ٣. *[کینایە]* لە کیس چوون ‹ئەو هەلەم لە دەست دەرچوو› ⚑ ١. دررفتن ٢. از دست دررفتن ٣. هدر رفتن

لە دەست دەرهێنان: *[کینایە]* بە زۆر و گزیکاری لە چنگ کەسێک کردنەوە ⚑ از دست کسی درآوردن

دەست ـ^{٢}: پێشوشە. دەس ـ ‹دەستڕۆیشتوو؛دەستبڵاو› ⚑ دست ـ

ـ دەست^{٢}: پاشوشە. ـ دەس ‹کاربەدەست› ⚑ ـ دست

دەستئیفلیج / dest'îflîc/: ☜ **دەستقوپ**

دەستاخ / destax/: ☜ **دەرساخ**

دەستاڕ / destař/: ☜ **دەساڕ**

دەستاڕگێڕ / destařgêř/: ناو. لێکەر؛ ئاشێڕ ⚑ دستاس‌گردان

دەستاژۆ / destajo/: ☜ **دەساژۆ**

دەستاق / destaq/: ☜ **دەرساخ**

دەستان / destan/: ناو. چیرۆک ⚑ داستان

دەستاندە / destande/: ناو. سەدەقە؛ ساقە؛ خێر؛ ماڵێ کە لە ڕێگەی خودا بە هەژاران دەدرێ ⚑ صدقه؛ خیرات

دەستاو / destaw/: ☜ **دەساو**

دەستاودەست / destawdest/: ☜ **دەساودەس**

دەستاونگ / destawing/: ☜ **دەسکاونگ**

دەستاوەنگ / destaweng/: ☜ **دەسکاونگ**

دەستاوێز / destawêz/: ☜ **دەساوێز**

دەستاوێژ / destawêj/: ☜ **دەساوێژ**

دەستبار / destbar/: ناو. دەسبار؛ کاری بار هەڵگرتن بە دوو کەس ‹شەنگەبێری یار و دەستباری کوڕی کۆچەر نەبێ/ چۆن دەگاتە جێ

هەوار و هۆبە، ئەو بارگە و بنە؟ «هێمن»› ☰ عمل برداشتن بار توسط دو نفر

دەستبازی /destbazî/: ☜ دەسبازی

دەستبدەست /destb(i)dest/: ئاوەڵناو. بەرانبەر (لە کایەدا) ☰ مساوی (در بازی)

دەستبڕ /destbiř/: ☜ دەسبڕ

دەستبزێو /destb(i)zêw/: ☜ دەسبزێو

دەستبزێوی /destb(i)zêwî/: ☜ دەسبزێوی

دەستبشۆڵ /destb(i)şol/: ئاوەڵناو. *[پلار]* لاپرەسەن؛ خۆتێهەڵقولتێن ☰ فضول

دەستبڵاو /destb(i)ław/: ☜ دەسبڵاو

دەستبوها /destbuha/: ناو. مزی دەلالی ☰ مزد دلالی

دەستبوری /destbûrî/: ئاوەڵناو. *[پلار]* قسەزلی بێ کردەوە؛ دەمهەراشی بێکارە ☰ پرحرف بیکاره

دەستبەئەژنۆ /destbe'ejno/: ☜ دەستەوئەژنۆ

دەستبەتاڵ /destbetał/: ئاوەڵناو. ١. دەستوالا؛ دەستتەنگ ٢. بێکار ☰ ١. تنگدست ٢. بیکار

دەستبەجێ /destbecê/: ☜ دەسبەجێ

دەستبەدەست /destbedest/: ☜ دەس‌بەدەس

دەستبەردار /destberdar/: ☜ دەس‌بەردار

دەستبەردایی /destberdayî/: ئاوەڵناو. ١. دەستهەڵگرتوو ٢. دەسبڵاو ☰ ١. بازایستاده ٢. ولخرج

دەستبەستراو /destbest(i)raw/: ☜ **دەس‌بەستە^{1}ـ١**

دەستبەستە /destbeste/: ☜ دەس‌بەستە

دەستبەسەر /destbeser/: ☜ دەس‌بەسەر

دەستبەسەری /destbeserî/: ☜ دەس‌بەسەری

دەستبەسینە /destbesîne/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دەس‌وەسینە؛ دەستەونەزەر؛ دەستڤیلک؛ ملکەچ و گوێڕایەڵی فەرمان ☰ دستبەسینە؛ مُطیع

دەستبەقرپ /destbeqirp/: ئاوەڵناو. دەسباد ☰ ولخرج

دەستبەلاڤ /destbelav/: ☜ دەسبڵاو

دەستبەند /destbend/: ☜ دەسبەند

دەستبێن /destbên/: ناو. دەزبین؛ ڕیسمانێک کە شوان شەوانە دەیکاتە مل یان لاقی شەکێکی سرک و سەرێکی دەبەستێتە باسکی خۆیەوە بۆ ئاگاداری لە مەترسی یان ڕادانی ڕانەمەڕ ☰ ریسمان شبان

دەستپاچە /destpaçe/: ☜ دەستەپاچە

دەستپەروەردە /destperwerde/: ☜ دەسپەروەردە

دەستپەڕ /destpeř/: ☜ دەسپەڕ

دەستپیس /destpîs/: ئاوەڵناو. دزی خوێڕیلە ☰ دلەدُزد

دەستپیسی /destpîsî/: ناو. نائەمینی ☰ دلەدُزدی

دەستپێچک /destpêçik/: ☜ دەسپێچك

دەستپێچەک /destpêçek/: ☜ دەسپێچك

دەستپێشکەری /destpêşkerî/: ☜ دەسپێشخەری

دەستتەنک /desttenik/: ☜ دەستتەنگ

دەستتەنکی /destteniki/: ☜ دەستتەنگی

دەستتەنگ /destteng/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەستتەنک؛ کەم‌دەست؛ نەدار ☰ تنگدست

دەستتەنگی /desttengî/: ناو. *[مەجاز]* دەستتەنکی؛ کەم‌دەستی؛ نەداری ☰ تنگدستی

دەستتێر /desttêr/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەستێر؛ دەوڵەمەند ☰ ثروتمند

دەستچن /destçin/: ئاوەڵناو. دەسچن؛ دەسچین: ١. بە دەست تەنراو ٢. بە دەست هەڵکەنراو ☰ ١. دستباف ٢. دستچین

دەستچین /destçîn/: ناو. دەس‌بژێر ☰ دستچین

دەستچێن /destçên/: ئاوەڵناو. بە دەست کێڵراو ☰ کاشته شده

دەستحیز /destĥîz/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دز ☰ دُزد

دەستخاڤ / destxav/: ☜ **دەستخاو**

دەستخاو / destxaw/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەستخاڤ؛ خاوەخاوکەر؛ سست لە کار ⚑ کُندکار

دەستخڕۆ / destx(i)řo/: ☜ **دەستخەڕۆ**

دەستخورێن / destxurên/: ناو. گەزنە؛ ئالۆشە ⚑ گزنه

دەستخۆش / destxoş/: سارستە. مالاوا؛ ئافەرین (زۆرتر بۆ تەشەر لێدان دەگوترێ) ‹کاکە دەستخۆش، ئەمە بوو برایەتی؟› ⚑ دستخوش

دەستخۆشانە / destxoşane/: ناو. ١. ئەو پارەی کە بەرەندەی قومار دەیبەخشێ ٢. خەڵات؛ پاداشی کاری جوان ٣. هبوودی؛ ئەو پارەیە، زیاد لە مز، بە وەستا یان شاگرد دەدرێ ⚑ ١. دستخوش در قمار ٢. جایزه ٣. انعام استاد یا شاگرد

دەستخۆشی / destxoşî/: ناو. دەسخۆشی؛ سپاس و پێزانین. هەروەها: **دەستخۆشی کردن** ⚑ تشکر

دەستخەت / destxet/: ناو. بە دەست نووسراو ⚑ دستخط

دەستخەڕۆ / destxeřo/: ئاوەڵناو. دەستخڕۆ؛ دەسخڕۆ؛ دەسخەڕۆ: ١. فریودراو ‹هەندێ دەستخەڕۆ دووی غروور کەوتن/ هەندێک شوێن کۆشکی پڕ لە حوور کەوتن «گۆران»› ٢. دەستەمۆ؛ دەسەمۆ ⚑ ١. فریب‌خورده ٢. رام

دەستدا / destda/: ئاوەڵناو. ژێرچەپۆکە ⚑ زیردست

دەستدروو / destd(i)rû/: ئاوەڵناو. بە دەست دووراو ⚑ دست‌دوز

دەستدرێژ / destd(i)rêjî/: ☜ **دەسدرێژ**

دەستدرێژکەر / destd(i)rêjker/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* هەڵەمارکەر؛ پەلاماردەر؛ زالم ⚑ تجاوزگر

دەستدرێژی / destd(i)rêjî/: ☜ **دەسدرێژی**

دەستڕاست / destřast/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* نیشان‌ئەنگێو؛ لە ئامانجدەر ⚑ ماهر در تیراندازی

دەستڕژد / destřijd/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ئاجگی؛ چکووس ⚑ خسیس

دەستڕۆشتو / destřoştû/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* بە دەسەڵات ⚑ توانا

دەستڕەس / destřes/: ناو. ١. ڕادەس؛ دەردەس؛ دەردەست؛ بەردەست؛ بەردەس؛ لادەس؛ ئەوێ یا ئەوەی بە سانایی دەستی پێ ڕابگا ٢. کار و ڕەوتی دەست پێڕاگەیشتن دەست پێ‌گەیشتن ‹وەڵلاهی کڵاوی سەری من چەرخی دەماڵی/ ببوایە بە دامانت ئەگەر دەستڕەسێکم «نالی»› ⚑ ١. دسترس ٢. دسترسی

دەستڕەش / destřeş/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* تایبەتمەندی کەسێ کە خێرێکی لێ نابێتەوە ⚑ بی‌خیر

دەستڕەنگینی / destřengînî/: ناو. *[کینایە]* شیرنکاری ⚑ شیرینکاری

دەستڕەوانی / destřewanî/: ناو. *[مەجاز]* دەست‌گەرمی؛ دۆخی ورده ـ ورده دەسپێکردن بۆ پێڕاهاتن و تەیار بوون لە کارێکدا ⚑ دست‌گرمی

دەستڕێژ / destřêj/: ☜ **دەسڕێژ**

دەستسارد / destsard/: ☜ **دەستسپی**

دەستساز / destsaz/: ☜ **دەسکرد ـ١**

دەستسپی / dests(i)pî/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەستسارد؛ فێرەکارنەبوو ⚑ نیازموده

دەستسڕ / destsiř/: ☜ **دەسەسڕ**

دەستسڤک / dests(i)vik/: ☜ **دەستسووک**

دەستسووک / destsûk/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەستسڤک؛ دەس‌سڤک؛ دەس‌سووک؛ سووک‌دەس؛ سووک‌دەست: ١. تایبەتمەندی بژیشکێ کە نەخۆش زوو چاک دەکاتەوە ٢. تایبەتمەندی کەسێ کە زەبری دەستی زۆر نەیەشێ ٣. تایبەتمەندی کەسێ کە حەیوانی سەربڕاوی زوو لە بەر دەست خەلاسی دێ ٤. تایبەتمەندی کەسێ کە دەست بە هەر کارێ بکا زوو تەواو بێ ٥. گیرفان‌بڕی کارامە ⚑ ١.

سبکدست (پزشک) ٢. دستسبک (کسی که ضربەی او چندان دردآور نباشد) ٣. سبکدست (کسی که اگر حیوانی را سر ببرد زود جان دهد) ۴. سریع در کار ۵. جیببُر ماهر

دەستشاش / destşaş/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەسباد؛ هەڵەخەرج ▤ ولخرج

دەستشڕ / destşiř/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەسبلاو ▤ ولخرج

دەستشۆ / destşo/: ☜ دەستشۆر

دەستشۆر / destşor/: ناو. دەستشۆ؛ دەستشۆیی؛ دەستشۆرک؛ دەسشۆری؛ جێگەی دەست لێشوتن ▤ دستشویی

دەستشۆرک / destşorik/: ☜ دەستشۆر

دەستشۆیی / destşoyî/: ☜ دەستشۆر

دەستشێل / destşêl/: ئاوەڵناو. بە دەست شێلدراو و ڕاهاتە ▤ چلانده و آماده

دەستفرۆش / destf(i)roş/: ناو. دەسفرۆش؛ مامڵەچی سەرپایی ▤ دستفروش

دەستڤالا / destvala/: ئاوەڵناو. دەستڤالە: ١. دەستەنگ ٢. بێکار؛ دەستبەتاڵ ▤ ١. تنگدست ٢. بیکار

دەستڤالە / destvale/: ☜ دەستڤالا

دەستڤانک / destvanik/: ناو. گیایەکە ▤ گیاهی است

دەستڤەکری / destvek(i)řî/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دەستکراوە؛ دەهندە؛ دڵاوا ▤ سخی

دەستڤیلک / destvîlik/: ئاوەڵناو. ١. ☜ دەستبەسینە ٢. *[مەجاز]* نەرم و نیان و بێوەی ▤ ١. ☜ دەستبەسینە ٢. رام و بی‌آزار

دەستقرمتی / destq(i)řimtî/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ڕژد و چرووک ▤ خسیس

دەستقلپ / destqiłp/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* کۆلەزەرەر؛ ماڵ بە فیرۆدەر ▤ مال هَدَر دِه

دەستقوپ / destqup/: ئاوەڵناو. دەستئیفلیج؛ بە دەستی فەلەجەوە ▤ فلج از ناحیەی دست

دەستقورس / destqurs/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دەسقورس؛ بە زەبر لە لێداندا. بەرانبەر: دەستسووک ▤ دارای قدرت دست زیاد

دەستقوچاو / destqûçaw/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دەسقووچاو؛ دەسقووچیاگ؛ دەسقووچیاو؛ چکووس؛ ڕژد ▤ خسیس

دەستقەرز / destqerz/: ناو. دەسقەرز؛ دەستەواو ▤ قرض دستی

دەستک / destik/: ناو. ١. جێ دەستی تیخ ٢. دەسکە گوڵ ٣. هەنگڵ؛ دەسکەی گۆزە و ... ٤. دەستە؛ کۆمەڵ ▤ ١. دستەی تیغ ٢. دستەگل ٣. دستگیره ۴. دستە؛ گروه

دەستکاتی / destkatî/: ئاوەڵناو. ١. دز؛ ماڵبڕ ٢. جاسووس؛ شوفار ▤ ١. دزد ٢. جاسوس

دەستکار / destkar/: ☜ دەسکرد

دەستکاری / destkarî/: ناو. دەسکاری: ١. ڕەوتی بە دەست کار تێدا کردن ٢. کاری گۆڕینی باری شت (زیاتر تێکدان) ▤ ١. کار با دست ٢. دستکاری

دەستکراوە / destk(i)rawe/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەستڤەکری؛ دڵاوا ▤ سخی

دەستکرد / destkird/: ☜ دەسکرد

دەستکورت / destkurt/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* بێپارە؛ نەدار ▤ نَدار

دەستکورتی / destkurtî/: ناو. *[کینایە]* نەداری؛ بێئەنوایی ▤ نداری؛ فقر

دەستکوژ / destkuj/: ☜ دەسکوژ

دەستکوێر / destk(i)wêr/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەستگەوج؛ دەسگەوج؛ نەپارێز ▤ دست (و پا) چُلفتی

دەستکەتی / destketî/: ناو. قازانج؛ دەسکەوت؛ وەدەست هاتوو ▤ حاصل؛ بهره

دەستکەلا١ / destkela/: ناو. کەلا؛ هەلمات ⚑ تیلە

دەستکەلا٢: ئاوەلناو. *[مەجاز]* خۆ ڕەپێشخەر ⚑ کاسەی هر آش

دەستکەوت / destkewt/: ☜ **دەسکەوت**

دەستکێش / destkêş/: ناو. ١. دەسکێش؛ لەپک ٢. چاوساغی کوێر ⚑ ١. دستکش ٢. عصاکش

دەستگر١ / destgir/: ناو. ١. ☜ **دەزگیران** ٢. ☜ **دەزگیر** ٣. وردەواڵەی چەرچی ⚑ ١. ☜ **دەزگیران** ٢. ☜ **دەزگیر** ٣. کالای پیلەور

دەستگر٢: ئاوەلناو. *[کینایە]* یاریکار؛ ئاریکار ⚑ یاری کننده

دەستگران / destg(i)ran/: ئاوەلناو. *[مەجاز]* ١. تەمەڵ لە کار ٢. خاوەن مشتی زۆر بە ئازار ٣. تایبەتمەندی کەسێ کە دەسکوژی درەنگ دەمرێ ⚑ ١. تنبل در کار ٢. قوی در ضربە زدن ٣. ویژگی کسی کە ذبحش دیر جان دهد

دەستگرتی١ / destgirtî/: ☜ **دەزگیران**

دەستگرتی٢: ئاوەلناو. خەریکی کار ⚑ مشغول بە کار

دەستگرۆیی / destg(i)royî/: ☜ **دەسگیرۆیی**

دەستگرە١ / destg(i)re/: ناو. دەزگرە؛ دەسک؛ دەسگیرە؛ دەسەگیرە؛ هەنگڵ؛ دەسکە؛ دەستوو؛ بەشێک لە ئامێر بۆ بە دەستەوە گرتن ⚑ دستگیرە

دەستگرە٢: ئاوەلناو. چاکەکار ⚑ نیکوکار

دەستگوشراو / destguşraw/: ئاوەلناو دەستەوشار؛ دەسگووش؛ کوشراو یان ئاوگیراو بە دەست ⚑ دستافشار

دەستگۆ / destgo/: ئاوەلناو. *[پلار]* ژنئاغە؛ ژناخە؛ ئاڵی؛ ژنوەزۆر؛ شاکەڵ؛ شەکلە؛ چەکڵێ؛ ژێردەست و گوێلەمستی ژن (مێرد) ⚑ زنذلیل

دەستگۆرک / destgorik/: ☜ **دەسکێش ـ١**

دەستگەرمی / destgermî/: ناو. *[کینایە]* دەستڕەوانی؛ دۆخی وردە ــ وردە دەسپێکردن بۆ پێڕاهاتن و تەیار بوون لە کارێکدا ⚑ دستگرمی

دەستگەوج / destgewc/: ☜ **دەستکوێر**

دەستگیر١ / destgîr/: ناو. *[کینایە]* دەسگیر؛ شێخی تەریقەت ‹کە دەیگوت شێخی من: من دەستگیرم، لە لام وا بوو، لە بەر جەهل و نەزانی/ کە پیر بووم تێگەییشتم دەستی گرتم، لە کەسبوکار و تەحسیلی مەعانی «حاجی قادر»› ⚑ مُرشد

دەستگیر٢: ئاوەلناو. دەسگیر: ١. باڵبەست؛ گیراو ٢. *[کینایە]* پشتیوان؛ یاریدەر؛ یاوەر ⚑ ١. اسیر ٢. پُشتیبان

دەستگیران / destgîran/: ☜ **دەزگیران**

دەستگیرۆیی / destgîroyî/: ناو. *[کینایە]* دەستگرۆیی؛ پشتیوانیی ماڵی ‹دەستگیرۆیی خەڵکی داماو و هەژاری دەکرد› ⚑ کمک مالی

دەستگیرە / destgîre/: ☜ **دەستەگیرە ـ٢**

دەستگێر / destgêr/: ناو. چەرچی؛ دێوەرە ⚑ پیلەور

دەستگێڕ / destgêř/: ناو. دەستفرۆش ⚑ دستفروش

دەستلدەڤ / destlidev/: ناو. *[کینایە]* دەستودەڤ؛ ژینی نەمر و نەژی ⚑ زندگی بخور و نمیر

دەستلڤۆک / destl(i)vok/: ناو. کردەوە ⚑ رفتار

دەستلەباندەست / destlebandest/: ئاوەلناو. *[کینایە]* دەس بان دەس؛ دەسەڵاتدارتر ‹بێخۆ خۆت لێم مەگۆڕە! دەستلەبان دەست زۆرە «قسەی نەستەق»› ⚑ دست بالای دست

دەستلەملان / destlem(i)lan/: ناو. ملەما؛ دەستەوملان ⚑ دست در آغوش

دەستلێنەدراو / destlêned(i)raw/: ☜ **دەستنەزەدە**

دەستمایە / destmaye/: ☜ **دەسمایە**

دەستمایەدار / destmayedar/: ☜ **دەسمایەدار**

دەستمچ / destmiç/: ئاوەلناو. *[کینایە]* ڕژد؛ چکووس ⚑ خسیس

دەستمز / destmiz/: ☜ **دەسمز**

دەستمژ / destmij/: ئاوەلناو. *[مەجاز]* هەڵەخەرج ⚑

ولخرج

دەستمیز / destmîz/: ☜ **دەسپەڕ**

دەستندە / destinde/: ناو. دەستننە؛ دەستەندە؛ دەسندە؛ دەسنگە؛ نانی بە منەت (منەتباری) ‹گوتی ئێوارە بازاڕێ وەرە ماچت دەمێ، نەمویست/ هەڵۆی کوێستانی کوردستانم و ناژیم بە دەستندە› ☰ جیرە

⊡ **بە دەستندە بون:** جیرەبەندی بوون؛ دۆخی دابەش کردنی شتێ کە کەمە و بەش هەموو ناکا ‹خۆراک؟ هەتا بلەی خراپ. دەرمان؟ زۆر کەم و بەدەستندە. حورمەت؟ خۆزگە بە حاڵی سەگ! «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ جیرەبندی بودن

دەستندەخۆر / destindexor/: ناو. *[کینایە]* دەسندەخۆر؛ کەسێ کە چاو لە دەست بێ و نانی بە منەت بخوا ☰ جیرەخوار

دەستنڤیس / destn(i)vîs/: ☜ **دەستنوس**

دەستنمێژ / destn(i)mêj/: ☜ **دەسنوێژ**

دەستننە / destinne/: ☜ **دەستندە**

دەستنوێژ / destn(i)wêj/: ☜ **دەسنوێژ**

⊡ **دەستنوێژ سوک بون:** *[پلار]* دەستنوێژ شکان ‹ئەشەدەمبیللا تۆ لە تەیارە ناترسی؛ بەڵام ڕەنگە دەستنوێژت سووک بووبێ! «هەژار، چێشتی مجێور»›. هەروەها: **دەسنوێژ شکان؛ دەسنوێژ گرتن** ☰ وضو باطل شدن

دەستنوس١ / destnûs/: ناو. دەستنڤیس؛ دەسنووس؛ دەسنویس؛ کتێب یان هەر شتێکی وەکوو کتێب کە بە دەست نووسرابێتەوە ‹دەستنووسێکی دیوانی مەولەوی› ☰ دستنویس

دەستنوس٢: ئاوەڵناو. دەسنووس؛ دەسنویس؛ بە دەست نووسراو ‹دیوانی دەستنووس› ☰ دستنویس

دەستنەزەدە / destnezede/: ئاوەڵناو. دەستلێنەدراو؛ هەر وەک خۆێ ماو ☰ دستنخورده

دەستنیشان / destnîşan/: ناو. دەسنیشان؛ کاری دیاری کردن ☰ علامتگذاری؛ عمل نشان کردن

⊡ **دەستنیشان/ دەسنیشان کردن:** ١. دیاری کردن؛ بە شتێک نیشان دان ‹لە نەخشەکەدا ماڵی خۆمانم دەستنیشان کرد› ٢. کردنە چاو؛ هەڵبژاردن بۆ مەبەستێ ‹کچێکیان بۆم دەستنیشان کردبوو› ☰ ١. مشخص کردن ٢. نشان کردن

دەستنێژ / destnêj/: ئاوەڵناو. ١. بە دەست نێژراو (نەمام و ...) ٢. *[کینایە]* خزمەتکاری خۆشەویست ☰ ١. دستنشانده (نهال) ٢. خدمتگزار محبوب

دەستواڵا / destwała/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دەسبەتاڵ؛ دەسهاڵی ☰ تُهیدست

دەستوبرد١ / dest û bird/: ناو. *[کینایە]* دەسوبرد؛ چالاکی ‹دەستوبردی نییە، زۆر خاوە› ☰ چالاکی؛ ورزیدگی

⊡ **دەستوبرد کردن:** خێرا کەوتنە کار ‹چونکە پارەی پار ئەباری بە بار/ دەستوبردمان کرد لێی کەوتینە کار «موفتی پێنجوێنی»› ☰ سریع وارد عمل شدن

دەستوبرد٢: ئاوەڵکار. *[کینایە]* دەسوبرد؛ خێرا؛ بە پەلە ‹دەستوبرد چوو و هاتەوە› ☰ ضربتی؛ سریع

دەستوپێ / dest û pê/: ناو. ١. ☜ **دەستوپێوند** ٢. ☜ **دەسوپەیمان**

دەستوپێسپی / dest û pês(i)pî/: ئاوەڵناو. *[کینایە، پلار]* دەسسارد؛ دەسسپی: ١. کار لە دەست نەهاتوو ٢. بە ناز بارهاتووی فێرەکار نەکراو ☰ ١. دستوپاچلفتی ٢. نازپرورده

دەستوپێوەند / dest û pêwend/: ناو. *[پلار]* دەست و پێ؛ کۆمەڵی خزمەتکاران و ژێردەستان ☰ خدم و حشم

دەستوچاوپاک /dest û çawpak/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دەستودڵ‌پاک؛ دروستکار (لە باری ماڵی و جینسییەوە) ☰ پاک

دەستوخەت /dest û xet/: ناو. دەستخەت؛ دەسخەت؛ دەس‌وخەت ☰ دستخط

دەستودڵباز /dest û diłbaz/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دەهندە؛ دلاوا ☰ سخاوتمند

دەستودڵپاک/ dest û diłpak/: ☜ **دەستوچاوپاك**

دەستودوو / dest û dû/: ناو. *[کینایە]* هێز و توانا ☰ نیرو و توان جسمی

دەستودەڤ / dest û dev/: ☜ **دەستلدەڤ**

دەستومست / dest û mist/: ناو. *[کینایە]* کار بە دەستی خۆ کردن و چاوەڕوانی کەس نەبوون ☰ اقدامِ بدون اتکا به دیگران

دەستومشتاخ/ dest û miştax/: ☜ **دەستومشتاق**

دەستومشتاق / miştaq û dest/: ناو. دەستومشتاخ؛ دەس‌ومشتاق؛ دەستومۆچ؛ دەس‌ومۆچ؛ تەوقە؛ تۆقە ☰ مُصافحه

دەستومۆچ / dest û moç/: ☜ **دەستومشتاق**

دەستوەر / destwer/: ☜ **دەستەبەر ـ١**

دەستوەشێن / destweşên/: ناو. *[کینایە]* دەس‌وەشێن؛ شێتێ کە هێرش بۆ خەڵک ببا ☰ دیوانەی زنجیری

دەستوو / destû/: ☜ **دەستگرە١**

دەستوور١ / destûr/: ناو. دەسوور: ١. فەرمان؛ فەرمانێک لە لایەن سەرۆکایەتی یان کەسێکی سەرترەوە کە تێیدا لە سەر ئەنجامدانی کارێک جەخت کراوە ‹دەستووری فەرماندەیە› ٢. قانوونی ئەساسی، بریتی لە بەڵگەنامەی بناخەیی کە لە وڵاتێکدا سروشتی دەسەڵات، ئەرک و مافەکانی شارۆمەندان دەسنیشان دەکا ٣. بەرایی؛ ئیجازە ٤. عیماڵە؛ حوقنە ٥. ڕێ‌وشوێن؛ داب و نەریت ☰ ١. فرمان؛ دستور ٢. قانون اساسی ٣. اجازه ۴. اماله ۵. راه و رسم؛ آداب

⊡ **دەستوور دان**: ١. فەرمان دان ٢. ئیجازە دان ☰ ١. امر کردن؛ فرمان دادن ٢. اجازه دادن

دەستوور کردن: عیماڵە کردن ☰ اماله کردن

. دەستوور٢: پاشەوشە. ئاسا؛ ڕەنگ ‹پەروانەدەستوور بسۆزە بە شەوق/ شەوق ئەو ئایر لێت مەبۆ بە تەوق «بێسارانی»› ☰ ـ آسا

دەستە١ / deste/: ناو. دەسە: ١. کۆمەڵ؛ دەسە ‹دەستەی چەکداران› ٢. ژمارەی دوازدە لە سەعاتدا ٣. دەسک؛ جێگای دەست لە ئامرازدا ☰ ١. دسته؛ گروه ٢. شمارەی دوازده در صفحەی ساعت ٣. دسته

⊡ **دەستە کردن**: دەسە کردن؛ بەستە ـ بەستە لە سەر یەک دانان ☰ دستەبندی کردن

دەستە٢: ئاوەڵناو. ١. ناونجی؛ مامناونجی: الف) نێوان ئەستوور و باریک ب) نێوان درێژ و کورت پ) نێوان گەورە و بچووک ٢. هاوتا؛ هاوشان: الف) هاوماڵ ب) هاوعومر پ) هاوجسن ☰ ١. متوسط: الف) بین ضخیم و نازک ب) بین دراز و کوتاه پ) بین بزرگ و کوچک ٢. همسان: الف) همتا ب) همسال پ) همجنس

دەستە .٣: پێشوشە. ١. کۆمەڵە؛ تاقم ‹دەستەکوڕ› ٢. بۆ گرتنە دەستەوە ‹دەستەگوڵ› ٣. شەریک؛ هاوبەش لە شتێکدا ‹دەستەبرا؛ دەستەدز› ٤. ژێهاتی؛ هەڵکەوتە ‹ئەحمەد تەوفیق دەستەپیاوێکی بەلەباریکی جوان چاک، سپیلکەڵە، مووی لە ڕەشییان بریقەی دەهات. قەت لە کار کردن ماندوو نەدەبوو «چێشتی مجێور»› ☰ ١. گروه ٢. دسته ـ ٣. شریک ٤. برجسته

دەستەئەژنۆ / deste'ejno/: ☜ **دەستەوئەژنۆ**

دەستەباڵا / destebała/: ئاوەڵناو. بەژن‌ڕێک؛ ئەنام‌ڕێک ‹ڕۆژێکی دی ـ سەر لە ئێوارە ـ سەیدێکی ڕیش سپی تەنک، دەستەباڵای لاواز هاتە حەوشەی

دیوەخان و قسەی دەگەڵ مام حوسێن کرد «هەژار، چێشتی مجێور» ▤ خوش‌اندام

دەستەبرا / desteb(i)ra/: ناو. دەسەبرا؛ دۆستی خۆشەویستی پیاو بۆ پیاو ▤ دوست صمیمی

دەستەبوخچە / destebuxçe/: ناو. دەسەبوخچە؛ بوخچە و پرێسکەی ژنانە ▤ بستەی لوازم زنانە

دەستەبەر / desteber/: ناو. دەسەبەر: ۱. پاوەر؛ دەستوەر؛ دەستەوەر؛ زامن؛ کەسێ کە لە جێی کەسێکی‌تر شتێک لە ئەستۆ بگرێ ۲. عەرەبانەی کە بە دەست لێ دەخورن ۳. ناوە؛ دەفری قوڕ کێشان ▤ ۱. ضامن ۲. چرخ‌دستی ۳. ظرف گِل‌کشی

⊡ **دەستەبەر بوون:** لە ئەستۆ گرتن ‹ئایا شۆرەوی دەستەبەر دەبێ کە بەعسی خودموختاریمان بێ کەم و زیاد بدەنێ و پەیمانێکی داویانە پێکی بێنن؟ «هەژار، چێشتی مجێور»› ▤ متعهد شدن

دەستەبەر کردن: لە ئەستۆ گرتنی ڕاستی و دروستی و بەڕێوە چوونی شتێک ‹دەوڵەت مووچە و مافی کارمەندانی دەستەبەر دەکا› ▤ ضمانت کردن

دەستەبەرنامە / destebername/: ناو. نووسراوەیەک کە بە پێی ئەوە کەس یان دامەزراوەیەک بەڕێوە چوونی کارێک وە ئەستۆ دەگرێ ▤ ضمانت‌نامە

دەستەبەرە / destebere/: ناو. دەسەوەرە: ۱. تەختێ کە بە چوار کەس شتی پێ دەگوێزنەوە ۲. زەمبە؛ برانکارد؛ تەختی گواستنەوەی نەخۆش یان بریندار ▤ ۱. تخت‌روان ۲. بُرانکارد

دەستەبەری / desteberî/: ناو. کار و دۆخی دەستەبەر بوون ▤ ضمانت

دەستەبەندی / destebendî/: ناو. دەسەبەنی؛ ۱. کار و ڕەوتی پۆلێن کردن؛ دەستە کردن؛ ڕێک کردن و لە لای یەک دانانی شتی وەک یەک ۲. کاری پێکەوە هاوقۆڵ بوون و بوونە دەستەیەک بۆ وەپێش خستنی کارێک. هەروەها: **دەستەبەندی کردن** ▤ ۱و۲. دسته‌بندی

دەستە پاچە / destepaçe/: ئاوەڵناو. دەسەپاچە؛ دەسەپارچە؛ سەرلێ‌شێواو. هەروەها: **دەستەپاچە بوون** ▤ دستپاچه

دەستەجڵەو / destec(i)ɫew/: ناو. دەسەجڵەو؛ دەسکەوسار؛ هەوسار ▤ افسار

دەستەچرا / desteç(i)ra/: ناو. فتیلە؛ چرادەستی ▤ چراغ فتیله‌دار

دەستەچز / desteçiz/: ناو. کاری تێ‌هەڵچەقان ▤ عمل خلیدن

دەستەچەک / desteçek/: ناو. دەسەچەک؛ پەڕاوێکی چاپکراو، لە خۆگری چەند گەڵا پسوولەی چەک کە لە لایەن بانکەوە بە مشتەرییەکانی دەدرێت ▤ دسته‌چک

دەستەچیلکە / desteçîlke/: ☜ **دەستەچیلە**

دەستەچیلە / desteçîle/: ناو. دەس‌ئایر؛ دەساگر؛ دەساور؛ دەسایر؛ دەستەچیلکە؛ دەسسەچیلە؛ دەسەچیلە؛ پڕ و پووش بۆ ئاگر کردنەوە ▤ افروزنه

دەستەخورد / destexurd/: ناو. داردۆژەنگ ▤ چوب زبانه‌دار مشک

دەستەخوشک / destexuşk/: ناو. دەسەخوشک؛ دۆستی خۆشەویستی ژن بۆ ژن ▤ دوست صمیمی زن برای زن

دەستەخۆ / destexo/: ئاوەڵکار. دەستەوخۆ؛ دەسبەجێ؛ خێرا ▤ فوری

دەستەداو / destedaw/: ناو. دەسەداو: ۱. کۆمەڵێک داو بۆ ڕاو ۲. [*کینایە*] پیلان؛ نەخشەی نهێنی بۆ کاری ناڕەوا ▤ ۱. دستەی دام شکار ۲. دسیسه

دەستەدز / destediz/: ناو. دایکەدزە ‹هەر شارێکمان دوگمەی یەخەی دەترازێنرێ/ دەستەدز و پاشەدز و حەسحەسی شار، هەر خۆمانین «پەشێو»› ▤ شریک

دزد

دەستەدوو١ / /destedû/: ناو. دەستەکەوشە؛ دەستەگۆشە؛ دەسەکەوشە؛ دەزگری هەوجار ☰ دستگیرەی خیش

دەستەدوو٢: ئاوەڵناو. دەسەدوو؛ بەکاربراوی وا کە ئێستاش بەکار بێ ☰ دست دوم

دەستەر / /dester/: ☜ **دەستەرە**

دەستەرە / /destere/: ناو. دەستەر؛ شەقل ☰ مُهر چوبی خرمن

دەستەریقانە / /desteřîqane/: ناو. دیاری؛ دەسەدیاری؛ دەسەدیار؛ دەسایزی ☰ سوغات

دەستەسڕ / /destesiř/: ☜ **دەسەسڕ**

دەستەسوار / /destes(i)war/: ناو. گیڤالە ☰ تیپ سواران

دەستەشکاو / /desteş(i)kaw/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* ١. ماڵوێران؛ کۆڵەوار ٢. فریوخواردوو ☰ ١. خانەخراب ٢. فریبخوردە

دەستەشکێن / /desteş(i)kên/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* فریوخواردوو ☰ فریبخوردە

دەستەشلک / /desteşilk/: ناو. گیایەکی چەن ساڵانەی خۆرسکە، پاییزان دوای گەڵاڕیزان گوڵ دەکا، لە زافەران دەچێ ☰ زعفران مرغزار

دەستەڤایی / /destevayî/: ☜ **دەستەوام**

دەستەک١ / /destek/: ناو. دەسەک: ١. ئالوودار ٢. ڕیزە دیراوێک ٣. بیانوو؛ پەلپ ☰ ١. تیر سقف ٢. چند ردیف کشت ٣. بهانە

دەستەک٢: ئاوەڵناو. دەسەک؛ دیاریکراو ☰ نشانەشدە

دەستەکچ / /destekiç/: ناو. کچی عازەو ☰ دختر بالغ

دەستەکدز / /destekdiz/: ناو. دەستەدز ☰ شریک دزد

دەستەکوتکێ / /destekutkê/: ☜ **دەستەکوتە**

دەستەکوتە / /destekute/: ئاوەڵکار. دەستەکوتکێ؛ کاری دەست کوتان ☰ عمل با دست جُستن

دەستەکوتێ / /destekutê/: ناو. پەلەکوتێ؛ دەسکوتانی کوێرانە ☰ عمل کورانە دست گرداندن

دەستەکوڕ / /desetkuř/: ناو. جحێڵ؛ تازەلاو ☰ پسر نوجوان

دەستەکەدار / /destekedar/: ناو. کێزم؛ کاری داکوتانی چێوی پەرژین ☰ عمل کوبیدن چوب پرچین

دەستەکەوشە / /destekewşe/: ☜ **دەستەدوو**١

دەستەگوڵ / /destegul/: ناو. ١. دەسکەگوڵ ٢. کاری یەکەم گۆرەوی هەڵگرتن لە گۆرەوێنەدا ☰ ١. دستە گل ٢. عملی در جوراب‌بازی

دەستەگۆشە / /destegoşe/: ☜ **دەستەدوو**١

دەستەگیرە / /destegîre/: ناو. ١. مەنگەنەی مۆرهەڵقەن ٢. دەستگیرە؛ دەسگیرە ☰ ١. دستگاه مُهرکوبی ٢. دستگیرە

دەستەلات / /destełat/: ☜ **دەسەلات**

دەستەلاتدار / /destełatdar/: ☜ **دەسەلاتدار**

دەستەلاتداری / /destełatdarî/: ☜ **دەسەلاتداری**

دەستەلە / /destełe/: ناو. گۆزەڵکە ☰ کوزەی کوچک

دەستەلێن / /destełên/: ☜ **دەسەلێن**

دەستەمستە / /destemiste/: ناو. دەستەندوو؛ دەسگیرەی جووتیار لە پاشبارەدا ☰ دستگیرەی خیش

دەستەمل / /destemil/: ☜ **دەستەملان**

دەستەملان / /destem(i)lan/: ناو. دەستەمل؛ دەستەملانێ؛ دەسەملان؛ دەسەملانێ؛ دەسەوملان؛ کار یان ڕەوتی دەست کردنە مل ☰ عمل دست بە گردن انداختن

دەستەملانێ / /destem(i)lanê/: ☜ **دەستەملان**

دەستەملە / /destem(i)le/: ناو. زۆرانی دەست ☰ عمل مُچ انداختن

دەستەمۆ١ / /destemo/: ناو. *[پلار]* کارەکەر ☰ کُلفَت

دەستەمۆ^{٢}: ئاوەڵناو. دەسەمۆ؛ کەوی ‹لێم حەرامە دانەو و ئاوی حەماماتی حەرەم/ من کە بازی دیدەبازم نەک شەوارەی دەستەمۆم «نالی»› ■ رام؛ دستآموز

دەستەمۆیی / destemoyî/: ناو. دەسەمۆیی؛ ڕامی؛ دۆخی کەوی بوون ■ حالت رام بودن

دەستەنداز / destendaz/: ناو. دەسەناز؛ تەسە؛ کۆسپی سەر ڕێگە ■ دستانداز

دەستەندوو / destendû/: ☜ **دەستەمستە**

دەستەندە / destende/: ☜ **دەستندە**

دەستەنک / destenik/: ☜ **دەس‌تەنک**

دەستەنکی / desten(i)kî/: ☜ **دەس‌تەنگی**

دەستەنگ / desteng/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەست‌تەنک؛ دەس‌تەنک؛ نەدار ■ فقیر؛ تنگدست

دەستەنگی / destengî/: ناو. *[مەجاز]* دەس‌تەنکی؛ نەداری؛ بێ‌پوولی ■ فقر؛ تنگدستی

دەستەنوێن / desten(i)wên/: ناو. بەستەک؛ پێخەف ■ رختخواب

دەستەونەژنۆ / destew'ejno/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دەست‌بەئەژنۆ؛ دەستەئەژنۆ؛ دەس بە زرانی؛ خەمبار؛ مات ■ غمگین

دەستەوا / destewa/: ناو. ١. شت بە شتی وەک خۆی گۆڕینەوە ‹ئێژن دەستەوا کاریکی خاسە/ خۆتان ئەفەرموون دنیا تەقاسە «حەقیقی»› ٢. خوازە؛ ئیستیعارە ■ ١. معاملەی پاياپای ٢. استعارە

دەستەوار / destewar/: ☜ **دەستەوارە**

دەستەوارە / desteware/: ناو. دەستەوار؛ دەسەوار؛ دەسەوارە: ١. باوەشێک داری سووتەمەنی ٢. یەکەی نان (دەستەیەک نان) ■ ١. یک بغل هیزم ٢. یک دستە نان

دەستەواژە / destewaje/: ناو. کۆژ؛ زاراوە؛ وشە یان ڕستەیەک کە لە ناو دەستەیەکی دیاریکراو، یان لە زانست، هونەر، کار یان پیشەیەکدا، واتایەکی تایبەت و جیاکاری هەیە ■ اصطلاح

دەستەوام / destewam/: ناو. دەستەڤایی؛ دەستیاو؛ دەسەوام؛ کاری یاری دانی یەکتر بە نۆرە ‹مامە! مامە! دنیا دەستەوامە› ■ همیاری

دەستەوانە / destewane/: ناو. دەسەوانە: ١. لەپک؛ دەسکێش؛ پۆشاکی دەست ٢. دەستبەند؛ لیزگە موورووی کە لە دەستی دەکەن ■ ١. دستکش ٢. دستبند

دەستەواو / destewaw/: ناو. دەستقەرز؛ دەس‌قەرز؛ دەستیاو؛ یارمەتی بە نۆرە ■ کمک متقابل و نوبتی

دەستەوبەستە / destewbeste/: ☜ **دەستەودایرە**

دەستەوخۆ / destewxo/: ☜ **دەستەخۆ**

دەستەوداوێن / destewdawên/: ئاوەڵناو. تکاکار ‹دەستەوداوێنی شێخ و مەلا بووم› ■ دست‌بەدامان

دەستەودایرە / destewday(i)re/: ناو. *[پلار]* دەستەوبەستە؛ دەسەوبەسە؛ کۆمەڵێ کە خۆبەخۆیی بکەن ■ دارودستە

دەستەودۆعا / destewdo'a/: ناو. ڕەوتی دۆعا کردن ■ دُعا؛ نیایش

⊡ **دەستەودۆعا بوون**: دۆعا کردن ‹چونکە نرخی ماچی تۆی گۆڕی هەموو دەستەودۆعان/ خەتتی نەوخێزت وەکوو زولفت خودا پیری نەکا «حاجی قادر»› ■ دعا کردن

دەستەوسار / destewsar/: ناو. دەستەجڵەو؛ هەوسار ■ افسار

دەستەوسان / destewsan/: ☜ **دەستەوستان**

دەستەوستان / destewistan/: ئاوەڵناو. دەستەوسان؛ دەسەوسان؛ ناچار؛ بێ‌عیلاج ‹ئەی میللەتی مەزلووم و فەقیر و دەستەوستان/ ئەی کوردی پەراکەندە لە گەرمێن و لە کوێستان «مەلا مارف کۆکەیی»› ■ ناچار؛ لاعلاج

دەستەوشار / destewşar/: ئاوەڵناو. دەسگووش؛ دەست‌گوشراو؛ کوشراو یان ئاوگیراو بە دەست ■

دستافشار

دەستەوملان / destewm(i)lan/: ☜ **دەستلەملان**

دەستەوناو / destewnaw/: ناو. دەسەناو؛ ڕێگەی سەر بەرەژێر ⚑ راه شیبدار

دەستەونەزەر / destewnezer/: ئاوەڵکار. دەستبەسینە؛ دەس‌وەسینە؛ دەستڤیلک؛ ملکەچ و گوێڕایەڵی فەرمان ‹ڕۆژپەرستی ڕووتە نالی! بۆیە دائیم وەک غولام/ زەرد و گەردن‌کەچ لە دەرگات، حازرە دەستەونەزەر «نالی»› ⚑ دست‌بەسینه؛ مُطیع

دەستەوەر / destewer/: ☜ **دەستەبەر-١**

دەستەوەکری / destewek(i)rî/: ناو. کاری دەست کردنەوە و بە گژ دوژمندا چوون ⚑ مقابله با دشمن

دەستەوهەوراز / destew hewraz/: ناو. سینەکێش؛ ئامال هەوراز ⚑ سینه‌کش

دەستەویەخە / destewyexe/: ئاوەڵناو. دەسەویەخە؛ دەسەویەقە: ١. دەس‌بەیەخە ٢. *[کینایە]* نزیک؛ نێزیک ⚑ ١. گلاویز ٢. نزدیک

دەستەهاڕە / destehaře/: ناو. ١. دەستاڕ؛ دەساڕ؛ هارە؛ هارەکڕ ٢. دەستەی هارە ⚑ ١. دستاس ٢. دسته‌ی دستاس

دەستەیەک / desteyek/: ئاوەڵناو. نوێ؛ تازە ‹کالای دەستەیەک› ⚑ آکبند

دەستهاڕ / desthař/: ☜ **دەساڕ**

دەستهەل / desthel/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* چالاک ⚑ چالاک

دەستهیشک / desthîşk/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. نەدار؛ هەژار ٢. ڕژد و چکووس ⚑ ١. فقیر ٢. خسیس

دەستی^{١} / destî/: ناو. دەسی: ١. باقەگیا ٢. دەسەگیرە؛ هەنگل؛ دەسکە؛ دەستوو؛ بەشێک لە ئامێر بۆ بە دەستەوە گرتن ⚑ ١. بسته‌ی گیاه؛ بافه ٢. دستگیره

دەستی^{٢}: ئاوەڵناو. دەسی: ١. پێوەندیدار بە دەستەوە ‹کاری دەستی› ٢. نەختی؛ نەغدی ‹پارەی دەستی› ⚑ ١. دستی ٢. نقدی

دەستی^{٣}: ئاوەڵکار. دەسی: ١. نەختی؛ بە نەخت ‹پارەکەی دەستی دامێ› ٢. قەستی؛ لە قەست ⚑ ١. نقدی ٢. عمدی

دەستی^{٤}: ئامراز. وەک؛ وەکوو؛ وەکی؛ وەکەتی ‹ئەم گەنمە دەستی گەنمەکەی پارە› ⚑ مثلِ؛ مانندِ

دەستیار / destyar/: ناو. یاریدەر؛ یارمەتیدەر؛ بەردەست ⚑ دستیار

دەستیاو / destyaw/: ناو. ١. پاداشی چاکە ٢. ☜ **دەستەواو** ⚑ ١. پاداش نیکی ٢. ☜ **دەستەواو**

دەستی ـ دەستی / destî destî/: ئاوەڵکار. دەستی؛ دەسی ـ دەسی؛ لە قەست ‹دەستی ـ دەستی بە کوشتنی دا› ⚑ دستی ـ دستی؛ عمداً

دەستێر / destêr/: ☜ **دەستتێر**

دەسچن / desçin/: ☜ **دەستچن**

دەسچوو / desçû/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەسدار؛ خاوەن‌زۆر؛ زۆردار ⚑ بانفوذ

دەسچووی / desçûyî/: ناو. *[مەجاز]* بڕ؛ بڕشت ⚑ اعتبار؛ وجهه

دەسچین / desçîn/: ☜ **دەستچن**

دەسحێب / desĥêb/: ناو. تەزبێح ⚑ تسبیح

دەسخڕۆ / desx(i)řo/: ☜ **دەستخەڕۆ**

دەسخورێن / desxurên/: ناو. دەسخورێنە؛ خەلەنگ؛ دورزیلە؛ گەزنە؛ گەزەنە؛ گەزەنێ؛ گەزنک؛ گەزینک؛ گەزگەزک؛ گەزگەسک؛ گەزگەزۆک؛ گەزگەزکە؛ گەزۆک؛ گەسگەسک؛ گزگز؛ گزگزە؛ ئالۆشە؛ گیایەکی ئالیکی بە گەڵا و لاسکی کولکنەوە، لە پێست کەوێ دەیچووزێنێتەوە ⚑ گزنه

دەسخورێنە / desxurêne/: ☜ **دەسخورێن**

دەسخۆر^{١} / desxor/: ناو. چێشتی گراری توندەوەبوو کە تێی ناگوشرێ ⚑ آش غلیظ

دەسخۆر٢: ئاوەڵناو. *[پلار]* هەس؛ خەستەوە بوو ▤ غلیظ

دەسخۆش / desxoş/: دوعا. وشەی لە جێگەی ئافەرین ▤ دست مریزاد

دەسخۆشانە / desxoşane/: ناو. دەستخۆشانە؛ دەسوەشانە؛ دەسمەرێزانە؛ شیرینی وەستا یان شاگرد ▤ انعام شاگرد و استاد

دەسخۆشی / desxoşî/: ☜ **دەستخۆشی**

دەسخەت / desxet/: ☜ **دەستوخەت**

دەسخەڕۆ / desxeřo/: ئاوەڵناو. دەستخەڕۆ؛ فریودراو؛ خەڵەتاو ‹بە هۆشەی زۆردار مەبە دەسخەڕۆ/ لەسەر خوو و ڕەوشت پیاوانە بڕۆ «قانع»›. هەروەها: **دەسخەڕۆیی** ▤ فریبخورده

دەسخەڕە / desxeře/: ئاوەڵناو. ١. دەستخەڕۆ؛ خەڵەتاو ٢. دۆخی بە تەمای یەکێ‌تر، لە کار و کاسبی بوون. هەروەها: **دەسخەڕە بوون؛ دەسخەڕە کردن** ▤ ١. فریبخورده ٢. علاف

دەسدار / desdar/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەسچوو؛ خاوەن‌زۆر؛ زۆردار ▤ بانفوذ

دەسداری / desdarî/: ناو. *[مەجاز]* ١. دەوڵەمەندی ٢. دەسڕۆیشتوویی ▤ ١. ثروتمندی ٢. نفوذ

دەسدرو / desd(i)rû/: ئاوەڵناو. دەسدوور؛ بە دەست دووراو ▤ دستدوز

دەسدرێژ / desd(i)rêj/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەستدرێژ؛ زۆرکار؛ داگیرکەر ▤ متجاوز

دەسدرێژی / desd(i)rêjî/: ناو. *[مەجاز]* دەستدرێژی: ١. هەوڵی ناڕەوا بۆ سوود وەرگرتن لە شتێ کە هی یەکێکی‌ترە ٢. *[ڕامیاری]* بە کار هێنانی هێزی چەکدار لە لایەن وڵاتێکەوە لە دژی سەربەخۆیی و یەکپارچەیی وڵاتێکی‌تر ▤ ١و٢. تجاوز

دەسدوور / desdûr/: ☜ **دەسدرو**

دەسرازە / desraze/: ناو. کەژووی بەستنەوەی دەست و لاقی منداڵ لە لانکەدا ‹لە نێو کورد نەبێ دەسرازە نییە/ ئەو بەند و قفڵ و قەڕازە چییە؟ «هەژار، *بۆکوردستان*»› ▤ نوار پشمی بستن نوزاد در گهواره

دەسرۆک / desrok/: ناو. دەسماڵ؛ دەسرە؛ دەسەر؛ دەسۆک؛ تەهرە؛ مەندیل؛ کەفی؛ کەهیک؛ پەشتەماڵ؛ دەرچاف؛ بەشە پارچەیەکی چوارگۆش بۆ سڕین ▤ دستمال

دەسرۆکە / desroke/: ناو. دەسماڵی پچووک ‹لادە دەسرۆکەیی هەوری لە جەبین/ دەرکەوێ شەمس و قەمەر، نوور و زیا «نالی»› ▤ دستمال کوچک

دەسرە / desre/: ناو. ١. دەسرۆک؛ دەرسۆک ٢. مێزەر ▤ ١. دستمال ٢. دستار

▣ **دەسرەی کاغەزی:** دەسماڵ کاغەزی؛ دەسرەی لە کاغەزی لۆکە بۆ یەکجار سڕین ▤ دستمال کاغذی

دەسڕاموس / desřamûs/: ناو. دەسبۆس؛ دەسماچکەر؛ ئەو کەسەی کە بە نیشانەی ڕێز گرتن، دەستی کەسێک ماچ دەکات ▤ دستبوس

دەسڕاموسی / desřamûsî/: ناو. دەسبۆسی؛ دەسماچکەری؛ دەسماچان؛ کاری ماچ کردنی دەستی کەسێک بۆ نیشان‌دانی چکۆلەیی و خاکەڕایی ▤ دستبوسی

دەسڕۆیشتوو / desřoyiştû/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* بەدەسەڵات؛ دەسەڵاتدار. هەروەها: **دەسڕۆیشتوویی** ▤ بانفوذ

دەسڕەسی / desřesî/: ناو. دەسەیاو؛ پەردەژی؛ هەنا ▤ دسترسی

دەسڕەنج / desřenc/: ناو. خەبس؛ ڕەنج ▤ رنج

دەسڕەنگین / desřengîn/: ئاوەڵناو. دەس‌نەخشین؛ کارجوان؛ بەهونەر ▤ هُنرمند؛ نقشگر

دەسڕێژ / desřêj/: ناو. دەستڕێژ؛ کاری گوللەتەقاندنی زۆر و بەتێکڕایی. هەروەها: **دەسڕێژ (لێ) کردن** ▤ شلیک گروهی

دەسژیر / desjîr/: ئاوەڵناو. دەسڕاست؛ خاوەن

دەستی بەکار بۆ کاری ورد و ڕێک ☰ دست‌ماهر

دەس‌سارد / dessard/: ☜ **دەستوپێ‌سپی**

دەس‌سپی / dess(i)pî/: ☜ **دەستوپێ‌سپی**

دەس‌سڤک / dess(i)vik/: ☜ **دەستسووک**

دەس‌سووک / dessûk/: ☜ **دەستسووک**

دەسسەچیلە / desseçîle/: ☜ **دەستەچیلە**

دەس‌شاش / desşaş/: ☜ **دەسبڵاو**

دەسشۆری / desşorî/: ناو. دەستشۆر؛ دەستشۆرک ☰ دستشویی

دەسشێل / desşêl/: ئاوەڵناو. بە دەست شێلراو (هەویر یان قوڕ) ☰ با دست چلانده (خمیر یا گِل)

دەسفرۆش / desf(i)roş/: ☜ **دەستفرۆش**

دەسفەنگ / desfeng/: ناو. چەشنی ڕاگرتنی تفەنگ بە لاری لە سەر سنگ، کە لوولەکەی بە لای چەپدا و قۆناخەکەی بەرەو خوار بە لای ڕاستدا بێ ☰ دست‌فنگ

دەسقورس / desqurs/: ☜ **دەستقورس**

دەسقووچاو / desqûçaw/: ☜ **دەستقووچاو**

دەسقووچیاگ / desqûçyag/: ☜ **دەستقووچاو**

دەسقووچیاو / desqûçyaw/: ☜ **دەستقووچاو**

دەسقەرز / desqerz/: ☜ **دەستقەرز**

دەسقەس / desqes/: ئاوەڵناو. لەقەست؛ ئەنقەست ☰ عمدی

دەسک / des(i)k/: ناو. دەسکە: ١. ئامرازی برنج کوتان ٢. ☜ **دەستگره**١ ٣. چەپک؛ چەپە ٤. دەزوو؛ دەزگ ٥. گوڵی لە داس هەڵوەریو ٦. جێگەی بە دەست گرتن لە هەوسار و جڵەو ☰ ١. ابزار برنجکوبی ٢. ☜ **دەستگره**١ ٣. دسته (گل یا گیاه) ۴. نخ ۵. خوشه‌ی از داس ریخته ۶. جای دست در افسار

▣ **دەسک کردن**: ١. دەسک لێنان ٢. هەڵگرتنەوەی گوڵی لە داس هەڵوەریو ☰ ١. نصب کردن دسته بر ابزار ٢. خوشه چیدن پس از درو

دەسک لە دوو نەکردن: *[کینایە]* بە تۆزەکەیشیدا نەگەیشتن؛ زۆر کەمتر و لە خوارتر بوون ‹مەگەر خەڵکی سووریا، بۆ پوولپەرستی بگەنە لوبنانیان، دەنا عەجەمیش دەسکیان لە دوو ناکەن «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ بە گرد (کسی، چیزی) نرسیدن

دەسکار١ / deskar/: ☜ **دەسکرد**

دەسکار٢: ئاوەڵناو. چێکراو ‹دەسکاری ئەڵمانە› ☰ ساخت

دەسکاری / deskarî/: ☜ **دەستکاری**

دەسکاونگ / deskawing/: ناو. دەستاونگ؛ دەسک‌وئاونگ؛ دەسکەوان؛ ئاوان‌دەساوان؛ ئاونگ بە دەستەکەیەوە ☰ هاون و دسته‌اش

دەسک . دەسک / desik desik/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* بێ‌شەرت و بەقا ☰ بی‌وفا

دەسکراوە / desk(i)rawe/: ☜ **دەسبڵاو**

دەسکرد / deskird/: ئاوەڵناو. دەستکار؛ دەستکرد؛ دەسکار: ١. دەسکوت؛ دەستساز؛ دروستکراو بە دەست و بێ‌کەڵک وەرگرتن لە ماشین ‹بۆمبی دەسکرد› ٢. ناسروشتی؛ دروستکراو لە ڕێی پیشەسازییەوە ٣. *[مەجاز]* دروستکراو؛ بەرهەم ‹دەسکردی چین بایەخێکی نییە› ☰ ١. دست‌ساز ٢. مصنوعی ٣. ساخته شده

دەسکلە / desk(i)le/: ناو. زەنبیلە ☰ زنبیل

دەسکوئاونگ / desk û 'awing/: ☜ **دەسکاونگ**

دەسکوت / deskut/: ☜ **دەسکردـ١**

دەسکورت / deskurt/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* نەتێر؛ هەوجەدار؛ کیسەبیمار ‹بەو پەڕی تەسەلی دەژیام و بە هەموو توانا یارمەتی دۆستانی دەسکورتی خۆم دەکرد «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ دست‌تنگ

دەسکوژ / deskuj/: ئاوەڵناو. دەستکوژ؛ بە دەست کوژراو ‹تا موعەییەن بێ کە زۆرن دەسگری و

دەسکوژی/ فەرقی سەر، پەنجەی بە خوێناوی حەنا ڕەنگین دەکا «نالی»› ▤ کُشته شده با دست

دەسکوسندۆڵ / des(i)k û sindoł/: ناو. چالک؛ دینگی چەڵتووک کوتان ▤ دنگ

دەسکە¹ / deske/: ☜ **دەسك**

دەسکە ـ²: پێشەوشە. دەستە؛ کۆمەڵە ‹دەسکەداو؛ دەسکەگوڵ› ▤ دسته ـ

دەسکەخەنجەر / deskexencer/: ناو. قەفت؛ دەسکێ لە گوڵ و گیا ▤ دستەی گُل یا گیاه

دەسکەداس / deskedas/: ناو. کەرگەداس؛ کلکەداس ▤ دستەی داس

دەسکەداو / deskedaw/: ناو. کۆمەڵێ داموسکی بادراو بۆ ڕاوەکەو ▤ دستەای از دام شکار کبک

دەسکەرەوە / deskerewe/: ئاوەڵناو. ئازا و ڕەشید لە شەڕدا ▤ جنگاور

دەسکەڕن / deskeřin/: ☜ **دەسکەنە**

دەسکەڕەشمە / deskeřeşme/: ناو. هەوساری ئەسپ ▤ افسار اسب

دەسکەڕیشە / deskeřîşme/: ☜ **دەسکەڕیشمە**

دەسکەڕێشمە / deskeřêşme/: ناو. دەسکەڕیشە؛ زگیر؛ هەوسار ▤ افسار

دەسکەفت / deskeft/: ☜ **دەسکەوت**

دەسکەگوڵ / deskegul/: ناو. ١. چەپکە گوڵ ٢. *[پلار]* کارێکی نالەبار ‹ئەمەش دەسکەگوڵی ئەمڕۆت!› ▤ ١و٢. دستەگل

دەسکەڵلە / deskelle/: ناو. ڕەشمە؛ هەوسارۆکەیەک کە دە سەر کەڵلە دەخرێ ▤ افسار باریک

دەسکەڵوجە / deskełûce/: ناو. ئامرازێک لە خەڕەکدا ▤ دستگیرەی دوک پنبەریسی

دەسکەم / deskem/: ئاوەڵکار. دەستی کەم؛ لانی کەم؛ بە لانی کەمەوە ▤ دستِ کم

دەسکەنک / deskenik/: ☜ **دەسکەنە**

دەسکەنە / deskene/: ناو. دەسکەڕن؛ دەسکەنک؛ کاری ڕنینەوەی داهاتی کشتوکاڵ بە دەست (بەتایبەت هی نۆک) ▤ درو با دست

دەسکەوان / deskewan/: ☜ **دەسکاونگ**

دەسکەوت / deskewt/: ناو. دەستکەوت؛ دەسکەفت؛ دەسهات؛ یاب؛ بەرهەم؛ ئەوەی بە بۆنەی کار یا چالاکییەکەوە بە دەست دێ ‹ئەم شەڕە هیچ دەسکەوتێکی نەبوو، بێجگە وێرانی و ئاوارەیی› ▤ دستاورد

دەسکەوسار / deskewsar/: ناو. دەسەوسار؛ دەستەجڵەو؛ هەوسار ▤ افسار

دەسکیس / deskîs/: ناو. شووفاری دز. هەروەها: **دەسکیسی** ▤ جاسوس دزدان

دەسکێش / deskêş/: ناو. ١. لەپک؛ دەستکێش؛ دەستەوانە؛ لاپک؛ لەپێک؛ تەتک؛ دەستگۆرک؛ پۆشەنی دەست ٢. چاوساغی کوێر ▤ ١. دستکش ٢. عصاکش

دەسگ / des(i)g/: ناو. دەسک؛ دەستەی ئامراز ▤ دستەی لوازم و ابزار

دەسگا / desga/: ☜ **دەزگا**

دەسگر / desgir/: ناو. ١. ☜ **دەزگیران** ٢. ☜ **دەزگیر** ٣. وردەواڵەی چەرچی ▤ ١. ☜ **دەزگیران** ٢. ☜ **دەزگیر** ٣. کالای پیلەور

دەسگرۆ / desg(i)ro/: ☜ **دەسگیرۆ**

دەسگرۆیی / desg(i)royî/: ☜ **دەسگیرۆیی**

دەسگوشاد / desguşad/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دڵاوا؛ دەهندە ▤ سخاوتمند

دەسگۆڕ / desgoř/: ئاوەڵکار. دەسەنقەس؛ لەقەست ▤ عمداً

دەسگووش / desgûş/: ئاوەڵناو. دەستگووشراو؛ گووشراو یان ئاوگیراو بە دەست ▤ دستافشار

دەسگەوج / desgewc/: ☜ **دەستکوێر**

دەسگیر¹ / desgîr/: ☜ **دەستگیر¹**

دەسگیر^{۲} / desgîr/: ئاوەڵناو. ۱. ☜ **دەستگیر**^{۲} ۲. بەردەس‌گر؛ هۆی بەرگری لە جوولە یا چالاکی ‹کارێکی دەسگیرە› ▤ دست‌وپاگیر

▣ **دەسگیر بوون:** قۆڵبەس کران؛ گیران. هەروەها: **دەسگیر کردن؛ دەسگیر کران** ▤ دستگیر شدن

دەسگیران / desgîran/: ☜ **دەزگیران**

دەسگیرۆ^{۱} / desgîro/: ناو. دەسگرۆ؛ دەزگیران ▤ نامزد

دەسگیرۆ^{۲}: ئاوەڵناو. دەسگرۆ؛ یاریدەدەر ▤ کمک‌کننده

دەسگیرۆیی / desgîroyî/: ناو. دەزگیرۆیی؛ دەزگیری؛ دەسگیری؛ دەسگرۆیی؛ دەستگرۆیی؛ یاریدەی ماڵی ▤ کمک مالی

دەسگیرە / desgîre/: ☜ **دەستەگیرە ـ۲**

دەسگیری / desgîrî/: ☜ **دەسگیرۆیی**

دەس‌ماچان / desmaçan/: ☜ **دەس‌ڕاموسی**

دەس‌ماچکەر / desmaçker/: ☜ **دەس‌ڕاموس**

دەس‌ماچکەری / desmaçkerî/: ☜ **دەس‌ڕاموسی**

دەسماڵ / desmał/: ناو. ۱. دەسرۆک؛ دەسرە ۲. لەچک و سەرپۆشی ژنان ۳. پێچ و مێزەر ▤ ۱. دستمال ۲. روسری ۳. دستار

دەسماڵکاغەزی / desmałkağezî/: ناو. دەسرەی کاغەزی؛ دەسرەی لە کاغەزی لۆکە بۆ یەکجار سڕین ▤ دستمال کاغذی

دەسماڵە / desmałe/: ناو. لەپک؛ دەسکێشی دەست ▤ دستکش

دەسمایە / desmaye/: ناو. دەزمایە؛ دەستمایە؛ سەرمایە ▤ سرمایه

دەسمایەدار / desmayedar/: ئاوەڵناو. دەزمایەدار؛ دەستمایەدار؛ دەوڵەمەند ▤ سرمایه‌دار

دەسمز / desmiz/: ناو. دەستمز: ۱. مزەی کار ۲. *[پلار]* بەشی دەلاڵ ▤ ۱. دستمزد ۲. مُزد دلال

دەس‌مەرێزانە / desmerêzane/: ☜ **دەسخۆشانە**

دەسمەلە / desmele/: ناو. مەلەباسکە؛ سۆبایی بدەستان ▤ شِنای کرال

دەسمیز / desmîz/: ☜ **دەسپەڕ**

دەسمییەت / desmîyet/: ناو. یارمەتی ‹مەمنوونم لەی کارە دەسمییەتم دان› ▤ کمک

دەسمێ / desmê/: ☜ **دەسنوێژ**

دەسمێژ / desmêj/: ☜ **دەسنوێژ**

دەسندە / desinde/: ☜ **دەستندە**

دەسندەخۆر / desindexor/: ☜ **دەستندەخۆر**

دەسنگە / desinge/: ☜ **دەستندە**

دەسنویس / desn(i)wîs/: ☜ **دەستنوس**

دەسنوێژ / desn(i)wêj/: ناو. *[ئیسلام]* دەزنوێژ؛ دەسمێ؛ دەسمێژ؛ دەسنۆژ؛ دەستنوێژ؛ دەستنمێژ؛ دەس‌ودیم ▤ وضو

▣ **دەسنوێژ شکان:** ۱. *[ئیسلام]* هەڵوەشانەوەی دەسنوێژ ۲. *[کینایە]* با لێ‌بەر بوون ▤ ۱. باطل شدن وضو ۲. باد شکم خالی شدن

دەسنوێژ گرتن/ شتن/ شۆردن: *[ئیسلام]* بەجێ‌هێنانی ئایینی تایبەتی شۆردنی سەر و دەست و پێ و خۆ خاوێن کردنەوە، پێش دابەستنی نوێژ ▤ وضو گرفتن

لە کەسێک دەسنوێژ شکان: *[ئیسلام]* نامەحرەم بوون بە کەسێک ▤ نامحرم بودن با کسی

دەسنۆژ / desnoj/: ☜ **دەسنوێژ**

دەسنوس / desnûs/: ☜ **دەستنوس**

دەس‌نەخشین / desnexşîn/: ☜ **دەس‌ڕەنگین**

دەس‌نەخواردو / desnex(i)wardû/: ئاوەڵناو. ئاکبەند؛ دەستلێ‌نەدراو ▤ دست‌نخورده

دەس‌نەوێساو / desnewêsaw/: ئاوەڵناو. *[پلار]* تەورلەق؛ سەرعەرز ▤ بی‌تربیت

دەسنیا / desn(i)ya/: ئاوەڵناو. داسەپاو؛ داسپاردە؛ خاوەن پیشە یان پلە و پایەیەک کە لە لایەن کەسی ترەوە دانراوە و گوێڕایەڵی ئەوە ‹تەنیا

دەسنیای خۆیان دادەمەزرێنن› ⊑ دست‌نشانده

دەس‌نیشان / desnîşan/: ☜ **دەست‌نیشان**

دەسواز / deswaz/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دڵاوا ⊑ بخشنده

دەسوان‌دەس / deswandes/: ☜ **دەساودەس**^{٣}

دەس‌وبرد / des û bird/: ☜ **دەست‌وبرد**

دەس‌وبۆس / des û bos/: ناو. کاری یەکتر ماچ کردن ⊑ روبوسی

دەس‌وپا / des û pa/: ناو. *[کینایە]* نۆکەر و کارەکەر ⊑ کلفت و نوکر

دەس‌وپل / des û pil/: ناو. ١. دەست و پەنجە ٢. دەست و دەم‌وچاو ⊑ ١. دست و انگشتان ٢. دست و صورت

دەس‌وپەیمان / des û peyman/: ناو. *[پلار]* دەست‌وپێ؛ نۆکەر و کارەکەر ⊑ خدم و حشم

دەس‌وتفەنگ/ des û tfeng/: ناو. دەس‌ونیشان؛ لێهاتوویی لە تیرهاویشتن ⊑ مهارت در تیراندازی

دەس‌وخەت / des û xet/: ☜ **دەست‌وخەت**

دەس‌ودیم / des û dîm/: ☜ **دەسنوێژ**

دەس‌وڕی / des û r̆î/: ناو. دەست و ڕوو؛ دەست و دەم و چاو ⊑ دست و صورت

دەس‌وشک / deswişk/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ڕژد؛ چرووک ⊑ خسیس

دەس‌وفەرمان / des û ferman/: ناو. دەساژۆ؛ لێهاتوویی لە شۆفێری ⊑ مهارت در رانندگی

دەس‌وکار / des û kar/: ناو. دەسکار؛ کاری دەستی ⊑ کاردستی

دەس‌ومشتاق / des û miştaq/: ☜ **دەست‌ومشتاق**

دەس‌ومۆچ / des û moç/: ☜ **دەست‌ومشتاق**

دەس‌وەسینە / deswesîne/: ☜ **دەست‌بەسینە**

دەس‌وەشانە / desweşane/: ☜ **دەسخۆشانە**

دەس‌وەشێن / desweşên/: ☜ **دەست‌وەشێن**

دەسوەن / deswen/: ناو. دەستبەند ⊑ دستبند

دەسۆک / desok/: ☜ **دەسرۆك**

دەسوور / desûr/: ☜ **دەستوور**^{١}

دەسە / dese/: ناو. ١. ☜ **دەستە**^{١} ٢. دەست؛ دەس (جل‌وبەرگ و ...) ⊑ ١. ☜ **دەستە**^{١} ٢. دست (لباس و ..)

⊡ **دەسە کردن:** ١. بە دەسک بەستن؛ دەسک کردن ٢. تەکووز کردن ⊑ ١. دسته کردن ٢. مُرتب کردن

دەسەبرا / deseb(i)ra/: ☜ **دەستەبرا**

دەسەبوخچە / desebuxçe/: ☜ **دەستەبوخچە**

دەسەبەر / deseber/: ☜ **دەستەبەر**

دەسەبەنی / desebenî/: ☜ **دەستەبەندی**

دەسە پاچە / desepaçe/: ☜ **دەستەپاچە**

دەسە پارچە / deseparçe/: ☜ **دەستەپاچە**

دەسە پێچک / desepêçik/: ☜ **دەسپێچك**

دەسەجڵەو / desec(i)łew/: ☜ **دەستەجڵەو**

دەسەچرا / deseç(i)ra/: ناو. فتیلە؛ قوتیلکە؛ قودیلەچرا ⊑ چراغ موشی

دەسەچەک / deseçek/: ☜ **دەستەچەك**

دەسەچیلە / deseçîle/: ☜ **دەستەچیلە**

دەسەچینە / deseçîne/: ناو. تریان؛ قەرتاڵە؛ سەوەتە ⊑ سبد

دەسەخڵافکێ / desex(i)łafkê/: ناو. خڕخاڵەی لانک؛ بازنەی دارین بە داری بێشکەوە بۆ خلافیانی منداڵ ⊑ حلقه‌های گهواره برای سرگرمی کودک

دەسەخوشک / desexuşk/: ☜ **دەستەخوشك**

دەسەداس / desedas/: ناو. تەوراس؛ تەرداس؛ تەورداس ⊑ داس شاخه‌بُری

دەسەداو / desedaw/: ☜ **دەستەداو**

دەسەدوو / desedû/: ☜ **دەستەدوو**^{٢}

دەسەدیار / desed(i)yar̂/: ☜ **دەستەریقانە**

دەسەدیاری / desed(i)yar̂î/: ☜ **دەستەریقانە**

دەسەر / deser/: ناو. ١. ☜ **دەساڕ** ٢. ☜

دەسرۆك

دەسەژەن / desejen/: ناو. دەسەژمنە؛ دەسەلقوت؛ داری دەزگیرەی مەشکە ▤ چوب دستگیرەی مشک

دەسەژمنە / desejene/: ☜ **دەسەژەن**

دەسەسڕ / desesiř/: ناو. دەستسڕ؛ دەستەسڕ؛ دەسرەی دەست؛ دەسماڵ ▤ دستمال

دەسەسەر / deseser/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. سەرگەردان؛ گێژ و مات ٢. خەفەتبار؛ خەمبار ▤ ١. سرگردان ٢. غمگین

⊡ **دەسەسەر بوون:** *[مەجاز]* دەرکران؛ بە شێوەیەک لە کۆڵەوە بوون. هەروەها: **دەسەسەر کردن** ▤ دستبەسر شدن

ناردن بۆ دەسەسەرمکە: *[مەجاز]* بۆ لە کۆڵ کردنەوەی کەسێ، ناردنی بەشوێن شتێکی ناڕوون و نەشیاودا ▤ دنبال نخودسیاه فرستادن

دەسەشکێن / deseş(i)kên/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* هەڵخەڵەتاو؛ فێڵ‌لێ‌کراو ▤ فریب‌خوردە

دەسەک^{1} / desek/: ☜ **دەستەك**

ـ **دەسەک**^{2}: پاشەوشە. دەستە؛ دۆست و یاوەر ‹دزدەسەک› ▤ ـ یار

دەسەکەوشە / desekewşe/: ناو. دەزگرەی جووتێر لە هەوجاڕ ▤ دستگیرەی خیش

دەسەگوڵ / desegul/: ناو. دەستەگوڵ؛ چەپکەگوڵ ▤ دستە گل

دەسەگیرە / desegîre/: ☜ **دەستگرە**^{1}

دەسەلقوت / deselqut/: ☜ **دەسەژەن**

دەسەڵات / desełat/: ناو. دەستەڵات: ١. چۆنیەتی دەست ڕۆیشتن ‹ڕۆژێک گوتی: دەترسم لە ماڵە من بتگرن، دەسەڵاتم نییە ڕزگارت کەم و ئابڕووم دەچێ! «هەژار، چێشتی مجێور»› ٢. *[ڕامیاری]* هێزی پەسندکراوی فەرمی ‹دەگەڵ تێکچوونی دەسەڵاتی دەوڵەت لە موکریان، قازی ... دەسەڵاتی سابلاغی تەواو لە دەستا بوو «هەژار، چێشتی مجێور»› ٣. ویست؛ ئیختیار؛ ئیرادە ‹لە بیرم نییە من وام گوتبێ، بە غەڵەتیان نووسیوە، بەڵام دەسەڵات چییە؟! «هەژار، چێشتی مجێور»› ▤ ١. نفوذ ٢. قدرت ٣. اختیار

دەسەڵاتدار / desełatdar/: ئاوەڵناو. دەستەڵاتدار: ١. دەس‌ڕۆیشتوو ٢. *[ڕامیاری]* خاوەن دەسەڵات ‹ئەی دەسەڵاتدار، دەست ناگاتە تۆ/ ئەی پەروەردگار، هانای گشت بە تۆ «پیرەمێرد»› ▤ ١. بانفوذ ٢. حاکم

دەسەڵاتداری / desełatdarî/: ناو. دەستەڵاتداری: ١. دەس‌ڕۆیشتوویی ٢. *[ڕامیاری]* دەزگای حکوومەت ٣. *[ڕامیاری]* دۆخ یان چۆنیەتی دەسەڵاتدار بوون ‹دەسەڵاتداریی دەستووری› ▤ ١. استیلا ٢. حاکمیت ٣. حُکمرانی

دەسەڵاتگە / desełatge/: ناو. قەڵەمڕەو ▤ قلمرو

دەسەڵێن / desełên/: ئاوەڵناو. دەستەڵێن؛ دەستەمۆ ▤ رام

دەسەملان / desem(i)lan/: ☜ **دەستەملان**

دەسەملانێ / desem(i)lanê/: ☜ **دەستەملان**

دەسەمۆ / desemo/: ☜ **دەستەمۆ**^{2}

دەسەناز / desenaz/: ☜ **دەستەنداز**

دەسەناو / desenaw/: ☜ **دەستەوناو**

دەسەنقەس / desenqes/: ☜ **دەسانقەست**

دەسەنقەست / desenqest/: ☜ **دەسانقەست**

دەسەنە / desene/: ناو. ئەو شتەی کە بە خۆڕایی بدرێتە کەسێ ▤ مجانی

دەسەنەدار / desenedar/: ئاوەڵناو. دڵاوا؛ دەهندە ▤ بخشندە

دەسەوا / desewa/: ناو. پەلە ▤ شتاب

⊡ **دەسەوا کردن:** پەلە کردن؛ لەز کردن ▤ شتاب کردن

دەسەوار / desewar/: ☜ **دەستەوارە**

دەسەوارە / deseware/: ☜ **دەستەوارە**

دەسەوام / desewam/: ☜ **دەستەوام**

دەسەوان / desewan/: ناو. جوون؛ دەس ئاونگ ■ دستەی هاون

دەسەوانە / desewane/: ☜ **دەستەوانە**

دەسەوبەسە / desewbwse/: ☜ **دەستەودایرە**

دەسەودەس / desewdes/: ☜ **دەساودەس**

دەسەوسار / desewsar/: ☜ **دەسکەوسار**

دەسەوسان / desewsan/: ☜ **دەستەوستان**

دەسەوملان / desewm(i)lan/: ☜ **دەستەملان**

دەسەوەرە / desewere/: ☜ **دەستەبەرە**

دەسەوەستان / desewestan/: ئاوەڵناو. زەبوون؛ داماو؛ دەسەپاچە؛ بێدەسەلات ■ زبون

دەسەویەخە / desewyexe/: ☜ **دەستەویەخە**

دەسەویەقە / desewyeqe/: ☜ **دەستەویەخە**

دەسەیاو / deseyaw/: ناو. پەردەژی؛ هەنا؛ دەسڕەسی ■ دسترسی

⊡ **دەسەیاو پێ گەیین**: توانایی یان لوان بۆ دەست گەییشتن بە کەسێ یا شتێ ‹ئەم پوولە با لە لات بێ من ئیتر دەسەیاوم پێت ناگەیێ› ■ دسترسی داشتن

دەسهات / deshat/: ☜ **دەسکەوت**

دەسهاڕ / deshař/: ☜ **دەساڕ**

دەسهاڵی / deshałî/: ☜ **دەستواڵا**

دەسهەڕە / desheře/: ئاوەڵناو. دەم مشاری (چەقۆ) ■ تیغە ارّەای (چاقو)

دەسهەڵبەست / deshełbest/: ئاوەڵناو. درۆیی؛ هەڵبەست ■ دروغی؛ ساختگی

دەسهەڵگر / deshełgir/: ئاوەڵناو. وازهێن ‹دەسهەڵگری بالات نیم!› ■ دستبردار

دەسهەوسار / deshewsar/: ناو. دەزگین؛ هۆسار ■ افسار

دەسی / desî/: ☜ **دەستی**

دەسیار / desyar/: ناو. دەفری ڕۆن قرچاندن ■ ظرف روغن داغ کردن

دەسیاری / desyarî/: ناو. ١. یارمەتی ٢. کاری دەست تێ بردن ‹ئەم کارە بە دەسیاری تۆ وای لێ هات› ■ ١. دستیاری ٢. دخالت

دەسیاو / desyaw/: ناو. دەستخۆشانە ■ انعام

دەسی ـ دەسی / desî desî/: ☜ **دەستی ـ دەستی**

⊡ **دەسی ـ دەسی پێ کردن**: تەفرە پێدان و خستنە دواوە ■ طفرە دادن

دەسینک / desînik/: ناو. دەزونک؛ دەسینگ؛ بازنە؛ خرخاڵ ■ النگو

دەسینگ / desînig/: ☜ **دەسینک**

دەسینە / desîne/: ناو. بازن؛ بازنە ■ النگو

دەسیەر / desyer/: ☜ **دەساڕ**

دەشت / deşt/: ناو. ١. سفتاح؛ هەوەڵ فرۆشی ڕۆژانە ٢. *[کنایە]* دەر؛ دەرەوە ٣. دەشتە؛ چۆڵ و دوور لە ئاوایی ٤. زەوینی تەخت ■ ١. دشت دُکاندار ٢. بیرون ٣. بیابان ۴. زمین هموار

⊡ **دەشت کردن**: سفتاح کردن ‹لە بەیانییەوە دەشتم نەکردووە› ■ دشت کردن

چونە دەشتەوە: چوونە/ ڕۆیشتنە دەرەوە ■ بیرون رفتن

کردنە دەشتەوە: دەرکردن؛ کردنە دەرەوە ■ بیرون کردن

دەشتان^{1} / deştan/: ناو. ١. زەوی گۆڕ؛ زەمینی تەخت ٢. شوێنی بێدار ■ ١. زمین هموار ٢. جای بی‌درخت

دەشتان^{2}: ئاوەڵناو. بێنوێژ (ژن) ■ در حیض؛ پریود

دەشتانی / deştanî/: ناو. دەشتایی؛ زەمینی گۆڕ و تەخت ■ زمین هموار

دەشتایی / deştayî/: ناو. ١. ☜ **دەشتانی** ٢. ڕاستی و گۆڕایی زەوی ■ ١. ☜ **دەشتانی** ٢. همواری زمین

دەشتودەر / deşt û der/: ناو. دەرودەشت: ١.

بیاوان؛ چۆڵایی ۲. سارا؛ پانایی ۳. دەر؛ شوێنی دوور لە ئاوایی ٤. وڵات (بە عام) ‹سەحرا و دەشت‌ودەر بەهەشت مەنمانۆ/ مۆرەی هەوای وەش وە ششدەر شانۆ «مەولەوی»› ☰ ۱. در و دشت؛ صحرا ۲. بیابان ۳. بیرون آبادی ۴. ولایت (در مفهوم عام)

دەشتە /deşte/: ☜ **دەشت ـ۳**

دەشتەکی /deştekî/: ئاوەڵناو. دەشتی: ۱. لادێیی؛ لاگیەیی ‹پیاوی سادە و دەشتەکی، دەسەڵاتداران زۆر لەوە زیاتر دەبینن کە هەن «هەژار، چێشتی مجێور»› ۲. چۆڵ‌نشین ‹بیست فەعلەیەکی عەرەبی دەشتەکیم تەسلیم کرا و دەسمان بە کار کرد «هەژار، چێشتی مجێور»› ۳. خۆکرد؛ خۆڕست ‹هەرمێی دەشتەکی› ٤. *[پلار]* ئەیاغ؛ کەم‌نرخ ☰ ۱. دهاتی ۲. بیابان‌نشین ۳. طبیعی ۴. بُنجل

دەشتەوان /deştewan/: ناو. ۱. کەسێ کە کاری لە دەری ئاوەدانییە ۲. کەسێ کە ئاگادری دەشت و مەزرای گوندێک یان بەشێکیە ☰ ۱و۲. دشتبان

دەشتەوانی /deştewanî/: ناو. چۆڵەوانی؛ کار و ڕەوتی ئاگادار بوون لە دەشت و سارا ☰ دشتبانی

دەشتی۱ /deştî/: ناو. لە ئاوازە ئێرانییەکان لە دەستگای شووردا، کە بارێکی خەمین و ناسکی هەیە ☰ آهنگ دشتی

دەشتی۲: ☜ **دەشتەکی**

دەشقەم /deşqem/: ئاوەڵکار. دەشکەم؛ بەشکوو؛ بەشکەم ☰ بلکه

دەشکە /deşke/: ناو. دەزووی دروومان ☰ نخ دوخت‌ودوز

دەشکەم /deşkem/: ☜ **دەشقەم**

دەشنە /deşne/: ناو. قیمەکێش ☰ کارد قصابی

دەشۆ۱ /deşo/: ناو. *[پلار]* ئاوی شت پێ شوتن ☰ آب شستشو

دەشۆ۲: ئاوەڵناو. *[پلار]* دەڤشۆ؛ زمان‌شڕ؛ دەم‌نەوەستاو؛ قسەپەڕێن ☰ دهن‌لق

دەشە /deşe/: ئاوەڵناو. دیمەن‌جوان؛ بەدیمەن ☰ خوش‌منظر

دەشەنی /deşenî/: ئاوەڵناو. ناهەقی‌لێکراو؛ مەزڵووم ☰ مظلوم

دەشەنین /deşenîn/: چاوگ. بەلەز ڕۆیشتن ☰ شتافتن

دەشێ /deşê/: ☜ **نەشێ**

دەعبا /de'ba/: ناو. داحبا؛ دەحبە؛ داعبا؛ دەهبە: ۱. جانەوەری دڕندە ۲. *[مەجاز]* هەر بوونەوەرێکی سەیر و سەمەرە کە نەناسرابێ ۳. مێروو ☰ ۱. درّنده ۲. حیوان شناخته نشده ۳. حشره

دەعجانی /de'canî/: ☜ **دەعەجانی**

دەعوا /de'wa/: ناو. ۱. خواست؛ داوا ‹ئەگەر خەنجەر! بە خەنجەر پارەپارەت کەن لەسەر دەعوات/ نەڵێی ئۆف! هەر بڵێ ئۆخەی، کەوا ئاواتەکەم پێکهات «قانع»› ۲. شەڕ و کێشە ☰ ۱. طلب ۲. کشمکش

دەعوەت /de'wet/: ناو. بانگێشت؛ بانگهێشت ☰ دعوت

دەعوەتکراو /de'wetk(i)raw/: ئاوەڵناو. بانگێشتن‌کراو ☰ دعوت شده

دەعوەتی۱ /de'wetî/: ناو. میوانی؛ مێمانی؛ میرڤانی؛ ڕێوڕەسمی بانگهێشتن و پەزیرایی لە میوان ☰ مهمانی

دەعوەتی۲: ئاوەڵناو. دەعوەت‌کراو؛ بانگ‌کراو بۆ میوانی ☰ دعوت شده

دەعەجانی /de'ecanî/: ئاوەڵناو. دەعجانی؛ ناشیرین؛ زۆر ناحەز ‹کچەتیوی دەعەجانی خۆی بڕیوەتە مل کوڕەکەمدا!› ☰ زشترو

دەعیە /de'ye/: ناو. دەحیە؛ دەمار؛ فیز؛ دۆخی لە خۆ بایی بوون ☰ تکبر

دەغ /değ/: ئاوەڵناو. بوور؛ بەیار؛ نەچێندراو ☰ بایر

دەغا۱ /değa/: ناو. ئاژاڵ؛ زۆڵەک؛ دەنکی بێگانە لە

ناو دەغڵدا ‹ئەم گەنمە دەغای زۆرە› ⚑ نُخالە

دەغا^{2}: ئاوەڵناو. بیژوو؛ بیچ؛ زۆڵ ⚑ حرامزادە

دەغالەت / degalet/: ناو. دەخالەت: ١. ڕەوتی خۆ بە دەستەوە دان ٢. ڕەوتی پەنا بردن ⚑ ١. تسلیم ٢. پناە

دەغل / değ(i)l/: ناو. خەلە؛ غەلە؛ دانەوێڵە؛ دەخل ⚑ غلّە

دەغڵ / değł/: ناو. دەخڵ؛ خەلە؛ غەلە؛ خەلیە؛ دان؛ هەب؛ داناش؛ دانەوێر؛ دانهێڕک؛ دخلەدان؛ ناوی گشتی بۆ دەنک و دانی گیاگەلی تیرەی گەنم (وەک: گەنم، جۆ، برنج، هەرزن، گەنمەشامی و ...) ⚑ غلّە

⊡ **دەغڵ کردن**: ١. خەلە چاندن ٢. خۆ تێ‌گەیاندن ⚑ ١. غلّە کاشتن ٢. دخالت کردن

دەغڵودان / değł û dan/: ناو. خەلە و خەرمان؛ دەخڵ و دانەوێڵە ⚑ بهرەی غلات

دەغمە / değme/: ☜ **دەخمە**

دەغووڵ / değûł/: ئاوەڵناو. دەغەڵ؛ فێڵباز؛ گزیکار؛ دەسبڕ ⚑ حُقەباز

دەغەز / değez/: ☜ **دەخس**^{1}

دەغەزار / değezar/: ☜ **دەغەزدار**

دەغەزدار / değezdar/: ئاوەڵناو. دەغەزار؛ نەخۆش: ١. گیرۆدەی ئافەت ٢. */کنایە/* تووشیاری نەخۆشی دەروونی ⚑ ١. بیمار ٢. بیمار روانی

دەغەڵ^{1} / değeł/: ناو. دەغا؛ دانە و گیای بێگانە لە ناو دەغڵدا ⚑ دانە و گیاە هرزە در کشتزار

دەغەڵ^{2}: ئاوەڵناو. دەغووڵ؛ فێڵباز ⚑ دَغل

دەغەڵباز / değełbaz/: ئاوەڵناو. دەغەڵکار؛ دەغووڵ؛ فێڵباز ⚑ دغلباز

دەغەڵکار / değełkar/: ☜ **دەغەڵباز**

دەغەڵە / değełe/: ناو. دەنکی بێگانە لە ناو گەنم و برنجدا ⚑ نُخالەی گندم و برنج

دەغەڵی / değełî/: ناو. ناڕاستی؛ فێڵبازی ⚑ نادرستی؛ حُقەبازی

دەغیل^{1} / değîl/: ئاوەڵناو. ١. پەنابەر ٢. تەسلیم‌بوو لە شەڕدا ‹باس لە ترس و دەغیل بوونی خۆی دەکا› ⚑ ١. پناهندە ٢. تسلیم شدە در جنگ

دەغیل^{2}: ☜ **دەغیلە**^{2}

دەغیلە^{1} / değîle/: ناو. دەخیلە: ١. داخڵەی پارەی دووکاندار ٢. دەخیلە؛ قولەک؛ سندووقێکی چکۆلە کە بەتایبەت منداڵان پارەی تێدا کۆ دەکەنەوە ٣. دەغەڵە؛ دەنکی بێگانە لە ناو گەنم و برنجدا ⚑ ١. دخل مغازە ٢. قُلک ٣. نُخالە

دەغیلە^{2}: دوعا. دەخیل؛ دەغیل؛ وشەی پاڕانەوە ⚑ زنهار

دەف^{1} / def/: ناو. ١. دەفە؛ دەفک؛ ئامێرێکی مووسیقایی لە پێستی بە سەر کەمەدا کێشراو ٢. لەز؛ پەلە ٣. هەناسە؛ پشوو؛ بینگ ⚑ ١. دف ٢. شتاب ٣. نفس

⊡ **دەف دان**: پشوو سوار بوون؛ دڵ توند لێدان ‹هێندە ماندووە هەر دەفان دەدا› ⚑ بە نفس نفس افتادن

دەف ژەندن: دەف لێدان ⚑ دف زدن

دەفی کەسێک دەنگ نەدان: */کنایە/* ١. برەو نەمانی قسەی کەسێک ٢. ساز نەبوون؛ وەڕەز بوون ⚑ ١. سخن کسی خریدار نداشتن ٢. سرحال نبودن

دەف^{2}: ئامراز. لە لا؛ نزیک؛ جەم؛ کن؛ نک ⚑ نزدِ؛ پیشِ

دەفتەر / defter/: ناو. ١. پەڕاو؛ تێنووس؛ پەڕاوی؛ دەستەیەک کاغەزی سپی پێکەوە لکاو یان دووراو کە بۆ نووسین بە کار دێ ٢. نووسینگە؛ نڤیسنگە؛ مەکتەب؛ جێگایەک (بریتی لە یەک یان چەند هۆدە) کە دەوێدا کاری بازرگانی و مەزرینگەیی دەکرێ ٣. نووسینگە؛ نڤیسخانە؛ یازخانە؛ دەفتەرخانە؛ دیوی نووسینی بە کۆمەڵ؛ بەشێ لە دامەزراوە یان مەزرینگە کە کار و باری

نامە نووسین و هەناردن و وەرگرتنی نامە جێبەجێ دەکا ⚑ ۱تا۳. دفتر

⊡ **دەفتەری کۆن خوێندنەوە:** */کنایە/* کای کۆنە وە با دان؛ شتی کۆن وەبیر هێنانەوە ⚑ گذشته را به یاد آوردن

دەفتەرخانە / defterxane/: ناو. ۱. مەزرینگەی کارگێڕی میری ۲. شوێنی تۆمار کردنی بەڵگەی جۆراوجۆر ⚑ ۱. دبیرخانه ۲. دفترخانه

دەفتەردار / defterdar/: ناو. ۱. کەسێ کە بەرپرسی نووسین، ڕێکوپێک کردن و ئاگاداری لە دەفتەرگەلی دامەزراوەیەکە ۲. سەردەفتەر؛ بەڕێوەبەر یان خاوەنی نووسینگە ⚑ ۱و۲. دفتردار

دەفتەری / defterî/: ئاوەڵناو. پێوەندیدار بە دەفتەرەوە ⚑ دفتری

دەفحە / defĥe/: ناو. جار؛ چەل؛ دەحفە ⚑ دفعه

دەفدەفینک / defdefînik/: ناو. دەفدەفێکە؛ دەڤفینکە؛ دەڤفیکە؛ دووزەلەمەشکە؛ بلوێر و زوڕنایێ کە فووی لە هەنبانەوە دەدەنێ ⚑ نی‌انبان

دەفدەفێکە / defdefêke/: ☜ دەفدەفینک

دەفر / defr/: ناو. فۆڵوفەرە؛ فەرەوفۆڵ؛ ئامان؛ قاپوقاچاغ؛ هەوەڕ؛ ئیربار؛ هیربار؛ زەرف؛ حاجەت؛ ئامرازی قووڵ یان هلۆڵ بۆ کوڵاندن و لێنان و نان خواردن (وەک قاولەمە، بایە، دەوری و...) ⚑ ظرف

دەفرایەتی / defrayetî/: ناو. گونج؛ توانایی جێ بوونەوە ⚑ گُنجایش؛ ظرفیت

دەفرشۆر / def(i)rşor/: ناو. کاسەشۆر؛ زروە ⚑ اسکاج

دەفرە / defre/: ناو. زۆرەبانێ؛ زۆران؛ ملانێ ⚑ کُشتی

دەفزک / defzik/: ☜ دەفزگ

دەفزگ / defzig/: ئاوەڵناو. */پلار/* دەفزک؛ دەفەزکە؛ زگزل؛ ورگزل ⚑ شکم‌گنده

دەفزن / defzen/: ☜ دەفژەن

دەفژەن / defjen/: ناو. دەفزن؛ دەفەلێدەر؛ کەسێ کە دەف ئەژەنێ ⚑ دفزن

دەفعاندن / def'andin/: چاوگ. پاڵ پێوە نان؛ بۆق پێوە نان ⚑ هُل دادن

دەفک / defik/: ناو. ۱. دەف ۲. سەروسیما؛ دەموچاو ⚑ ۱. دف ۲. چهره

دەفگەم / defgem/: ناو. دانەلغاو ⚑ دهنەی لگام

دەفن / def(i)n/: ناو. ۱. کەپۆ؛ لووت؛ بێڤل؛ دم؛ تفنک ۲. خاکسپێری؛ کار و ڕەوتی ناشتن؛ ناژتن؛ تەمراندن ⚑ ۱. بینی ۲. دفن

دەفە / defe/: ناو. ۱. دەف ۲. پانایی سنگ و ناوشان ۳. شەپیلک؛ پاڕۆ؛ کەلەکوچ؛ ئێسکێکی گەورەی پان و سێ‌سووچە لە پشتدا ئێسکی باسک ڕادەگرێ ٤. هەپە؛ هەپک؛ ئامرازی کوتانی پۆی فەرش لە تەوندا ⚑ ۱. دف ۲. پهنای سینه و کتف ۳. کتف ۴. شانەی پودکوبی در فرشبافی

دەفەزکە / defez(i)ke/: ☜ دەفزگ

دەفەلێدەر / defelêder/: ☜ دەفژەن

دەفیلە / defîle/: ناو. سان؛ ڕیژە ⚑ سان

دەفین / defîn/: چاوگ. دەمین؛ فوو دان؛ پف کردن؛ دەڤ دان ⚑ دمیدن

دەڤ¹ / dev/: ناو. دەم؛ زار «سەفەرا شام و عیراقێ ل مە خوەش لازم و فەر کر/ ب مەدا ژەهر و ڕەقیبان د دەڤێ شەهد و شەکەر کر «مەلای جزیری»» ⚑ دهان

⊡ **دەڤ ناوێتن:** بە درۆ خۆ هەڵکێشان ⚑ لاف زدن

دەڤ دان: ۱. فوو کردن ۲. فوو بە بلوێر و شمشاڵ و ...دا کردن ⚑ ۱. پُف کردن ۲. دمیدن در ساز

دەڤ²: ئامراز. لە کن؛ لا؛ لنک؛ جەم ⚑ کنارِ

دەڤار / devar/: ☜ دەوار

دەڤبخوون / devb(i)xûn/: ئاوەڵناو. خوێنمژ ⚑

خونخوار

دەڤبدەڤ / devb(i)dev/: ئاوەڵکار. زاربەزار؛ دەماودەم ▤ دهن به دهن

دەڤبگۆتن / devb(i)gotin/: ناو. پەیمانڕاگر؛ بەڵێندار ▤ درست‌پیمان

دەڤبەردا / devberda/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زارشڕ؛ تێدانەوەستاو ▤ دهن‌لق

دەڤبەش / devbeş/: ئاوەڵناو. بەتەماح؛ چاوبرسی ▤ آزمند

دەڤبێنک / devbênik/: ناو. ١. دەمبێن؛ زاربێن؛ تۆپەوانە ٢. دمبەندی حەیوان ▤ ١. دهانەبند ٢. پوزەبند

دەڤپیس / devpîs/: ئاوەڵناو. *[پلار]* جوێن‌فرۆش؛ زمان‌پیس ▤ بددهن

دەڤتوک / devtûk/: ئاوەڵناو. کەفچەڕێن؛ دۆخی کەسێ کە لە تووڕەبووندا کەف لە دەمی دەچرێنێ ▤ کف به دهان (از خشم)

دەڤچەنگ / devçeng/: ناو. وتوویژ ▤ گفتگو

دەڤچێر / devçêr/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دژوون‌دەر؛ جوێن‌فرۆش ▤ بددهن

دەڤحلوی / devĥilwî/: ☜ **دەڤهلوو**

دەڤخار / devxar/: ئاوەڵناو. ١. زارخوار؛ کەوچ ٢. *[مەجاز]* درۆزن ٣. *[مەجاز]* گەوج ▤ ١. دهان‌کج ٢. دروغگو ٣. ابله

دەڤخۆر / devxor/: ناو. تابشت؛ تاقەت؛ توان ▤ توانایی

دەڤخۆش / devxoş/: ئاوەڵناو. ڕاوێژخۆش؛ قسەخۆش ▤ شیرین‌سخن

دەڤدرێژ / devd(i)rêj/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زمان‌درێژ؛ چەنەوەر ▤ پُرچانه

دەڤدڕیا / devdiřya/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زۆربلێ ▤ رودەدراز

دەڤدەڤانێ / devdevanê/: ناو. کێشە؛ دەمەقاڵە ▤ جدل

دەڤڕاست / devřast/: ☜ **دەمڕاست**

دەڤژەنگ / devjeng/: ☜ **دەمەقڕە**

دەڤسڤک / devs(i)vik/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* بە پەلە لە گوتن و خواردندا ▤ عجول در حرف زدن و خوردن

دەڤشۆ١ / devşo/: ناو. *[پلار]* ١. بەرماوی خواردن کە دەدرێ بە سەگ و پشیلە و ئاژەڵ ٢. ئاوی دەفر شوتن ▤ ١. پسماندەی خوراک که به حیوان می‌دهند ٢. آب ظرفشویی

دەڤشۆ٢: ئاوەڵناو. *[پلار]* زمان‌شڕ؛ تێدانەوەستاو ▤ دهن‌لق

دەڤشەوتی / devşewtî/: ناو. چنگسووتەکە؛ چێشتێکە ▤ آشی است

دەڤفیکە / devfîke/: ☜ **دەفدەفینك**

دەڤفینکە / devfînke/: ☜ **دەفدەفینك**

دەڤکلیز / devk(i)lîz/: ئاوەڵناو. دەمبەلیکاو ▤ لعاب بر دهان

دەڤکەن / devken/: ناو. زەردەخەنە ▤ لبخند

دەڤکەنۆک / devkenok/: ئاوەڵناو. هەمیشە ڕووخۆش ▤ خندەرو

دەڤکی / devkî/: ئاوەڵناو. زارەکی؛ دەمی؛ زمانی؛ زوانی؛ بە تایبەتمەندی ئەوەی کە بە زمان دەردەبڕدرێ و نانووسرێ ▤ شفاهی

دەڤگران / devg(i)ran/: ئاوەڵناو. *[پلار]* خاوەخاوکەر لە گوتن و خواردندا ▤ کُند در حرف زدن و خوردن

دەڤگلیز / devg(i)lîz/: ناو. لیکاوی دەم ▤ لعاب دهان

دەڤگەرم / devgerm/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. دڵگەرم ٢. لە وتندا خێرا ▤ ١. امیدوار ٢. سُخنور

دەڤگەڕیان / devgeřyan/: چاوگ. ئاخاوتن؛ پەیڤین؛ قسە کردن ▤ سخن گفتن

دەڤگەم / devgem/: ناو. لغاو؛ لەغاو؛ هەوسار ▤ لگام

دەڤگەنی / devgenî/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ١. دەمبۆگەنیو؛ دەمبۆگەن ٢. دەمپیس؛ زمانشڕ؛ جوێنفرۆش ■ ١. دارای دهان بدبود ٢. بددهن

دەڤل / devl/: ناو. بەرە؛ تۆرەمە؛ بەرەباب ■ نسل

دەڤلخوون / devlixuûn/: ئاوەڵناو. خوێنمژ؛ خوێنخوار؛ خوازیاری کوشتن و خوێن ڕژاندن ■ خونخوار

دەڤلغاب / devl(i)ğab/: ناو. جۆرێ مار ■ نوعی مار

دەڤلۆ / devlo/: ئاوەڵناو. دەمکروچ؛ ڕووزەڵە (تیخ) ■ لبه شکسته (تیغ)

دەڤلی / devlî/: ناو. ئاگاداری؛ های ■ آگهی؛ اطلاعیه

دەڤمری / devm(i)rî/: ئاوەڵناو. *[پلار]* کەمقسە لە شەرمێونی ■ خجول کمحرف

دەڤن / dev(i)n/: ناو. لووت؛ کەپۆ ■ بینی

دەڤۆک / devok/: ناو. ١. زاربێن؛ قەپاغ ٢. دەراو؛ شێوەی ئاخافتن ■ ١. درپوش ٢. بیان؛ شیوەی گفتار

دەڤە / deve/: ناو. ١. دەڤەه؛ وشتر؛ حوشتر ٢. تەپاڵەی بە دەست شێلدراو ■ ١. شتر ٢. تپاله

▣ **دەڤە دەشتی**: تەپاڵەی دەشت؛ ڕیخی وشک لە دەشت ■ تپالەی بیابانی

دەڤەر / dever/: ناو. ١. دمی تیخ؛ لێوی تیژی خەنجەر و شیر و کێرد ٢. شوێن؛ جێ؛ جێگە؛ جێگا ‹دەڤەرا ژیان› ٣. ئاقار؛ دۆرمادار؛ ئالی ٤. ناوچە؛ مەنتەقە ‹دەڤەرا بادینان› ■ ١. لبەی تیغ ٢. مکان؛ جای ٣. دوروبر؛ اطراف ۴. منطقه

دەڤەروو / deverû/: ☜ **دەمەوڕوو**

دەڤەری / deverî/: ئاوەڵناو. سەر بە دەڤەر ■ منطقەای

دەڤەڕۆ / deveřo/: ئاوەڵناو. *[پلار]* دەڤەژەن؛ چەنەباز؛ چەڵتەکەر ■ وراج

دەڤەژەن / devejen/: ☜ **دەڤەڕۆ**

دەڤەه / deveh/: ناو. دەڤە؛ وشتر؛ حوشتر ■ شتر

دەڤهلو / devh(i)lû/: ناو. دەڤحلوی؛ ڕیایی؛ کلکەسووتە؛ کاری ماستاو سارد کردنەوە ■ تملُق؛ چاپلوسی

دەڤی / devî/: ناو. دەوەن؛ دەون؛ پنجەداری لێڕەوار ■ بوتەی درختچەهای جنگلی

دەڤێک / devêk/: ناو. کلک؛ جووجکە؛ دوچکە ■ دُم

دەق^{1} / deq/: ناو. ١. قەد ‹دەقی کە کراسەکەت!› ٢. باری هەمیشەیی ‹وەک نە بام پێدا هاتبێ نە بۆران، هاتمەوە سەر دەقی جاران! «هەژار، چێشتی مجێور»› ٣. کەتیرەلێدراوی ٤. خالی کوتراو ٥. مەتن؛ منهۆ؛ عەینی نووسراوەیەک بێ دەست لێ دان و گۆڕان ٦. بەشی سەرەکی و گرینگی نووسراوە یان فیلم ■ ١. تا ٢. وضع موجود ٣. آهارزدگی ۴. خال دستکوب ۵. متن ۶ سناریو

⊡ **دەق دان**: ١. *[کینایی]* ڕازاندنەوە ‹بۆ زەماوەند خۆی دەق داوە› ٢. خاڵ کوتان ٣. قەد کردن ٤. لووس کردنی چرچ و لۆچ ٥. کوتانی ئاوڵە و شتیتر ■ ١. آرایش کردن ٢. خالکوبی کردن ٣. تا کردن ۴. اتو کشیدن ۵. کوبیدن آبله

دەق دانەوە: لە تەتەڵە دانی دەغڵ بۆ زیاتر خاوێن بوونەوە ■ دوباره بیختن غلّه

دەق شکان: دەق شێوان: ١. *[کینایە]* تێکچوونی ئارایش و ڕازاوەیی کەسێک ‹دەستی بۆ کار نەبرد نەکا دەقی بشکێ!› ٢. *[مەجاز]* تێکچوونی خوو و دۆخی ئاسایی کەسێک ‹دوای ئەو کارەساتە، تەواو دەقی شکا و دەهری بوو› ٣. *[کینایە]* دەکار چوون. هەروەها: **دەق شکاندن؛ دەق شێوان** ■ ١. به هم خوردن آرایش ٢. بەهم ریختن (اعصاب و روان) ٣. استفاده شدن

دەق شێوان: ☜ **دەق شکان**

دەق کردن: قەد کردن؛ بە سەر یەکا نووشتاندن.

هەروەها: **دەق بوون** 📖 تا کردن

دەق گرتن: ١. بە سەر یەكدا بە باشی قەد بوون ٢. *[كینایی]* جێگر بوون ‹هەموو كۆمەڵگا بەم هەڵس‌وكەوتە دەقی گرتووە› ٣. *[كینایی]* بوونە داب 📖 ١. خوب برهم تا شدن ٢. شكل گرفتن ٣. رسم شدن

دەق نەشكان: ١. *[كینایە]* تازە بوون ‹كەوا و پاتۆلەكەم دەقی نەشكاوە› ٢. */مەجاز/* بەدەماخ بوون ‹ماشەڵڵا بەو تەمەنەوە دەقی نەشكاوە، ئەڵێی جوانی بیست ساڵەیە!› 📖 ١. تازە بودن ٢. سرحال بودن

دەق^{2}: ئاوەڵناو. ١. *[كینایی]* بەدەماخ؛ سەركەیف ٢. ساف و بێ‌چرچ و لۆچ 📖 ١. شاداب و سرحال ٢. صاف و بی‌چروک

دەق^{3}: ئاوەڵكار. بێ‌كەم‌وزیاد ‹هەرچێكمان گوتبوو دەق گێڕابوویەوە!› 📖 بی كم‌وكاست

دەقاق / deqaq/: ناو. ١. جەوی و كەتیرەی دەق دانی قوماش ٢. ئوتۆ؛ ئوتوو؛ وتوو؛ تووز؛ چرچ‌لابەر؛ جل سافكەر؛ كەرەسەیەكە بە پەڕەیەكی ساف و كانزاییەوە كە داخ دەبێ، بۆ لابردنی چرچ و لۆچی قوماش ٣. جگ؛ قاب 📖 ١. آهار ٢. اتو ٣. شتالنگ

◘ **دەقاق دان:** ١. دەقاق لێدان ٢. وتوو كێشان 📖 ١. آهار زدن ٢. اتو كشیدن

دەقان / deqan/: چاوگ. كوتانی خاڵ لە سەر پێست 📖 خالكوبی كردن

دەقاندن / deqandin/: چاوگ. خاڵ كوتان 📖 كوبیدن خال بر پوست

دەقاندی / deqandî/: ئاوەڵناو. خاڵ‌لێ‌كوتراو 📖 خال‌كوبی‌شده

دەقاودەق^{1} / deqawdeq/: ئاوەڵناو. ڕێك بەرامبەر ‹وەرگێڕانی دەقاودەق› 📖 مُنطبق

دەقاودەق^{2}: ئاوەڵكار. ١. ڕاستەوڕاست؛ تەواو وەك یەك ‹دەقاودەق لەگەڵ بیر كردنەوەكەی تۆم› ٢. سەربەسەر ‹پارەكەی دەقاودەق دەرچوو› 📖 ١. دقیقاً ٢. یر به یر

دەقدار / deqdar/: ئاوەڵناو. ئاشدار؛ بەشۆ؛ كەتیرەلێ‌دراو 📖 آهارزده

دەقدراو / deqd(i)raw/: ئاوەڵناو. شۆدار؛ كەتیرەلێ‌دراو 📖 آهارزده

دەقدقاندن / deqd(i)qandin/: چاوگ. قدیلكە دان 📖 قلقلک دادن

دەقدقین / deqd(i)qîn/: چاوگ. قدیلكە دران 📖 قلقلک داده شدن

دەقدەلاڤ / deqdelav/: ناو. گیایەكی بێ‌گەڵایە لە ئاوا دەژی 📖 گیاهی آبزی

دەقساندن / deqsandin/: چاوگ. گوێ پێ نەدان؛ ئاوڕ لێ نەدانەوە 📖 اعتنا نكردن

دەققە / deqqe/: ☜ **دەقیقە**

دەقكراو / deqk(i)raw/: ئاوەڵناو. قەدكراو؛ وەنووشتاو 📖 تاشده

دەقل / deqil/: ناو. دەقەل؛ تمتمان؛ زەوی سەخت كە بۆ كێڵان ناشێ 📖 زمین سخت غیر قابل كشت

دەقلوك / deqluk/: ناو. جۆرێ مازوو 📖 نوعی مازوج

دەقلوس / deqlûs/: ناو. تەقلە؛ سەرمەقولات 📖 پُشتک

دەقن / deqn/: ناو. باتلاخ؛ زۆنگ (لەو دەقنەدا چەقیم) 📖 باتلاق

دەقنە / deqne/: ناو. ڕاتبە؛ كاری پارسەک كردنی فەقێ؛ نان چنینەوە لە ماڵان 📖 جمع آوری نان طلبەی علوم دینی

دەقنەشكاو / deqneşkaw/: ئاوەڵناو. ١. *[كینایە]* دەق‌ودەژە؛ تازە و دەكارنەكراو ٢. *[كینایە]* یەخەسپی؛ دەس‌چەرمگ؛ خاوەن كار و ژیانی وا كە پیس نەبێ 📖 ١. آكبند؛ استفادەنشده ٢. یقەسفید

دەقودۆغر / deq û doğir/: ئاوەڵکار. دەپودۆغر؛ دەقودەق؛ دەقەڕوو؛ بێ ڕوودەربایستی ‹قسەی دڵم دەقودۆغر پێ گوت› ☰ رُک و راست

دەقودەژ / deq û dej/: ☜ **دەقنەشکاو-١**

دەقودەق / deq û deq/: ☜ **دەقودۆغر**

دەقۆر / deqor/: ناو. بزنی نە مەرەز نە موو ☰ نوعی بُز

دەقە / deqe/: ☜ **دەقیقە**

دەقەڕوو / deqeřû/: ☜ **دەقودۆغر**

دەقەز / deqez/: ☜ **دوژمن١**

دەقەل / deqel/: ☜ **دەقل**

دەقەلووز / deqelûz/: ناو. کاری خۆ هەڵدان و بازی بڵند هاویشتن ☰ پرش

دەقەنا / deqena/: ئامراز. بۆیە؛ لە بەر ئەمە ☰ برای این که

دەقیقە / deqîqe/: ناو. دەققە؛ دەقە؛ دیقە؛ ١. خولەک؛ پاژێک لە شێست پاژی سەعات ٢. *[کنایە]* تاو؛ دەمێکی کەم ☰ ١. دقیقه ٢. لحظه

دەک١ / dek/: ناو. فێڵ؛ گزی ☰ حیله؛ نیرنگ

دەک٢: دەنگ. ١. وشەی ئاواتخوازی یان تووک ‹چ وەختەن دڵت جە شادی کەیلەن/ دەک لێلاویت بۆ یە وەفا و مەیلەن؟ «مەولەوی»› ٢. وشەی خەمباری ‹دەک لاڵ بم بۆ تۆی کۆڵبەرا› ٣. وشەی سەیرمان ‹دەک لەو هەموو درۆ و دەلەسە!› ☰ ١. کاش ٢. افسوس ٣. وه

دەکارکراو / dekark(i)raw/: ئاوەڵناو. بەکارهێنراو؛ کارپێکراو ☰ کارکرده

دەکارنەکراو / dekarnek(i)raw/: ئاوەڵناو. دەژ؛ مۆر؛ دەژ و دەق ☰ دستنخورده

دەکارهێنراو / dekarhênraw/: ئاوەڵناو. لکار؛ نیمداشت؛ کارکردوو ☰ کارکرده

دەکان / dekan/: ناو. ١. پاش یەکان؛ دووهەم ڕیزی ژمارەگەلی سروشتی ٢. دە ساڵ ☰ ١. دهگان ٢. دهه

دەکبووز / dekbûz/: ناو. دەقلووس؛ تەقڵە؛ تەقڵەبازی ☰ پُشتک

دەکودەهو / dek û dehiw/: ناو. فێڵ و تەڵەکە؛ گزە ☰ کلک

دەکودیم / dek û dîm/: ناو. چڕ و چاو؛ دەم و چاو؛ ڕوومەت ☰ رُخسار

دەکۆ / deko/: ناو. لەرە؛ لەرزە؛ شەکە ☰ لرزش

دەکوو / dekû/: ناو. ١. تل؛ بزاو ٢. لەرە ☰ ١. تکان ٢. لرزش

دەکووش / dekûş/: ناو. لانک؛ بێشکە؛ دەرگوش؛ دەیدیک ☰ گهواره

دەکە / deke/: ناو. ١. سەکۆ ٢. هۆدەیەکی بچووک بۆ فرۆشتین شتگەلی جۆراوجۆر بەتایبەت چاپەمەنی ☰ ١. سکو ٢. دکّه

دەکەل١ / dekel/: ناو. کۆسە؛ هورم ☰ کوسه؛ بی‌مو

دەکەل٢: ئاوەڵناو. ١. بێ‌موو؛ سادە ٢. *[پلار]* زەلامی تەمەڵ ☰ ١. سادەرو ٢. تنومند تنبل

دەکەڵ / dekeł/: ناو. دیکەڵ؛ دیگەڵ؛ دیگەڵە؛ ئەستۆن؛ هوستون: ١. کۆڵەکەی گەمیە؛ کۆڵەکەیەکی ئەستوونی لە سەر کەشتی، بۆ هەڵدانی بادەوان و پاراستن لە لار و سەنگ بوونی ٢. دیرەگ؛ پێکهاتەیەکی ئەستوونی، بەرز و باریک لە چێو یان کانزا بۆ هەڵکێشانی شتومەک ☰ ١و٢. دکل

دەگ / deg/: ناو. داری بڵندی ناو گەمیە کە بادەوەی پێوە قایم دەکەن ☰ دیرک کشتی

دەگمە / degme/: ☜ **دەگمەن١**

دەگمەن١ / degmen/: ئاوەڵناو. دەگمە؛ دەگەمە؛ نایاب؛ کەم‌وێنە ‹کچی وا ... ڕووسوور و، داوێنی وەها پاک، دەگمەنە ... «شێرکۆ»› ☰ نادر

دەگمەن٢: ئاوەڵکار. هەڵکەوت ‹(بە) دەگمەن پەیدا دەبێ› ☰ به ندرت؛ اتفاقی

دەگەر / deger/: ناو. ۱. زەبەردەستی؛ کارامەیی ۲. توان و تابشت ▤ ۱. مهارت ۲. نیرو؛ توان

دەگەرە / degere/: ناو. زۆر؛ هێز؛ گوژم؛ قەوەت؛ قەوە ▤ زور

دەگەل^{1} / degel/: ناو. گاڵتە و گەپ ▤ شوخی

دەگەل^{2}: ئاوەڵناو. زۆر زرینگ ▤ زیرک

دەگەڵ / degeł/: ئامراز. لەگەڵ؛ ڕەیەل؛ لەیەل؛ لەتەک: ۱. پێڕای؛ لەگەڵی ‹دەگەڵ خۆی بردی› ۲. لێل؛ چەنی ‹دەگەڵ تۆمە ئاڵتوون بەسەر/ لە پەنجەرە سەر بێنە دەر «فولکلۆر»› ▤ ۱. همراهِ ۲. با

دەگەڵە / degełe/: ناو. کەپەنکی لە بەڕە دروستکراو ▤ بالاپوش از گلیم

دەگەمە / degeme/: ☜ **دەگمەن**^{1}

دەگەنەک / degenek/: ئاوەڵناو. ۱. زۆر بەهێز ۲. زەبەلاح؛ زلحورت ▤ ۱. نیرومند ۲. لندهور

دەگەنەکی / degenekî/: ئاوەڵکار. بخورتی؛ بەزۆری ▤ زورکی

دەل / del/: ئاوەڵناو. چاونەترس؛ دەمسوور ▤ جسور

دەلا / dela/: ناو. هەڵماتی گەورە ▤ تیلەی بزرگ

دەلاش / delaş/: ناو. بەرخۆلەی ساوا ▤ برّەی تازە متولد شده

دەلاڤ / delav/: ناو. ۱. گۆمیلکە؛ ئاوی قووڵی وەستاو ۲. جێگەی ئاودانی پەز ۳. داڤزەه؛ زەهاو ▤ ۱. آب ژرف و راکد ۲. آبشخور دام ۳. زهاب

دەلاق / delaq/: ناو. جۆرێ ئاواڵکراسی ژنانەی قەدیم ▤ نوعی تنبان قدیمی زنانه

دەلاقە / delaqe/: ناو. ۱. ڕۆچنە؛ کون لە دیواردا ۲. تاقە لە دیواردا ۳. پەنجەرە ▤ ۱. روزنە ۲. طاقچە ۳. پنجره

دەلاک / delak/: ناو. دەللاک: ۱. ناتر؛ مرۆشۆر لە گەرماودا ۲. سەرتاش ▤ ۱. کیسەکش حمام ۲. سلمانی

⊡ **سەر بۆدەلاک تاشین:** *(پلار)* بەبێ زانینی کارێ، دەس تێوەردانی ▤ بی دانش و توانایی کاری، بدان پرداختن

دەلاکخانە / delakxane/: ناو. سەرتاشخانە؛ دووکانی سەرتاش ▤ دکان سلمانی

دەلال / delal/: ئاوەڵناو. جوان و خوێنشیرین ▤ زیبای دلکش

دەلالۆ / delalo/: ☜ **دەلۆلۆ**

دەلالی / delalî/: ناو. قەنجی؛ هەنگ؛ جوانی ▤ زیبایی

دەلالێ / delalê/: ناو. لایەلایە؛ لای‌لایی؛ گۆرانی بۆ دە خەو کردنی منال ▤ لالایی

دەلامەت / delamet/: ناو. ۱. ئەرک؛ پەیڤر؛ وەزیفە ‹وان دەلامەتا خوە ب جهـ نەئانی› ۲. ڕۆڵ؛ دەور ‹دەلامەتا ڤێ پەیڤێ د هەڤۆکێ دە چییە؟› ▤ ۱. وظیفە ۲. نقش

دەلای / delay/: چاوگ. لێ دان ▤ زدن

دەلدەلۆک / deldelok/: ناو. شوان‌خلەتێن؛ مەلێکی بۆرەلۆکەیە لە پاساری گەورەتر ▤ شبان‌فریبک

دەلف / delf/: ناو. هەل؛ دەرفەت ▤ فُرصت

دەلق / delq/: ناو. ۱. عەیب و عار ۲. پەڕەیەکی وەک شیشە لە جنسی نایلۆن ▤ ۱. ننگ ۲. طلق

دەلقین / delqîn/: چاوگ. ئابڕوو چوون؛ ناو زڕان ▤ رسوا شدن

دەلک / delk/: ناو. سواق؛ سواغ ▤ عمل اندودن

دەلکی / delkî/: ئاوەڵناو. جەفەنگباز؛ حەنەکچی ▤ شوخ‌طبع

دەللاک / dellak/: ☜ **دەلاك**

دەللە^{1} / delle/: ناو. ۱. قاوەجۆش؛ پیاڵەی دەسکدار بۆ قاوە لێنان ۲. ئامرازی کون کردنی کراس و بەرگ بۆ قرتێنە ▤ ۱. قهوەجوش ۲. وسیلەی سوراخ کردن پارچە برای منگنه

دەللە^{2}: پێرۆ. ← **قەللەودەللە**

دەللەک / dellek/: ☜ **دەڵەك ـ۱**

دەلم / delm/: ناو. دۆلچە ☰ دلو

دەلمە / delme/: ناو. جبە؛ بالاپۆشی پێش ئاوەڵەی مەلایان ☰ جبّەی آخوندی

دەلنگ / deling/: ناو. دەلینگ: ١. لای خوارووی قاچ؛ لە ئەژنۆ بەرەژێر تا پانیە ٢. ئەو بەشە لە جلک وا بەلەک دادەپۆشێ ☰ ١. پاچە ٢. پاچەی شلوار

دەلنگهەڵکراو / delinghelk(i)raw/: ئاوەڵناو. ١. *[پلار]* بێشەرموحەیا ٢. *[کینایە]* ئامادەی کار ☰ ١. پاچەورمالیدە ٢. آمادە

دەلوبیبەر / delubîber/: ناو. بیباری شین کە دەکرێتە دۆلمە ☰ فلفل دُلمەیی

دەلوقەل / del û qel/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ١. زۆربلێ؛ چەنەباز ٢. بێشەرموحەیا ☰ ١. وراج ٢. بی‌شرم

دەلوێدومان / delwêduman/: ناو. *[پلار]* ١. دەلیدومان؛ وشکەڕن؛ ئیشکەڕن؛ یاریدەری تەنافباز ٢. پالەوانفسفس؛ پالەوانپەمە ☰ ١. دلقک دستیار بندباز ٢. پهلوان‌پنبه

دەلۆش / deloş/: ئاوەڵناو. بێئەمەگ؛ بێوەفا. هەروەها: **دەلۆشی** ☰ ناسپاس

دەلۆلۆ / delolo/: دەنگ. دەلالۆ؛ دەلێلێ؛ سەربەندی لاوک ☰ کلمه پیش درآمد برخی از ترانه‌ها

دەلو / delû/: ئاوەڵناو. ١. دین؛ شێت ٢. فڕبێژی بێحەیا ٣. *[پلار]* بەزمگێڕ ☰ ١. دیوانه ٢. هرزه‌گوی بی‌شرم ٣. مُطرب

دەلوجە / delûce/: ناو. بیباری سوور ☰ فلفل قرمز

دەلوڤ / delûv/: ناو. ڕەشەمە؛ دوامین مانگی سالی هەتاوی ئێرانی ☰ اسفند ماه

دەلوقەل / delûqel/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ١. ڕووهەڵماڵراوی چەنەباز ٢. گەدەوگودە ☰ ١. حرّاف بی‌حیا ٢. الوات

دەلوکار / delûkar/: ئاوەڵناو. *[پلار]* نیوەشێت؛ گێژ و وڕ ‹گوتم: زەبیحی خۆمانین، ئەگەر بوێرم دەڵێم ئەو کابرایە [قاسم] دەلووکارە! نیوە شێتە! «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ خُل‌مزاج

دەلویی / delûyî/: ناو. ١. شێتی؛ گەللایی ٢. بێحەیایی؛ بێشەرمی ☰ ١. خُلی ٢. بی‌شرمی

دەلە / dele/: ☜ **دەڵە٢ـ٢**

دەلەسە / delese/: ناو. درۆ؛ قسەی هەڵبەستە ☰ چاخان

دەلەکانێ / delekanê/: ☜ **دیلەکانێ**

دەلەم / delem/: ☜ **دەیلەم**

دەلەندە / delende/: ناو. دەزگیرانی مارەبڕاو ☰ نامزد عقد شده

دەلە / dele/: ☜ **دەڵەك ـ١**

دەلی / delî/: ئاوەڵناو. نیوەشێت ☰ خُل

دەلیا / delya/: ناو. دەریا: ١. زریا ٢. *[مەجاز]* یەکجار زۆر ☰ ١. دریا ٢. بسیار زیاد

دەلیالوش / delyalûş/: ئاوەڵناو. *[پلار]* یەکجار زۆرخۆر ☰ بسیار پرخور

دەلیان / delyan/: ☜ **دەلان١**

دەلیدومان / delîduman/: ☜ **دەلوێدومان**

دەلیڤ / delîv/: ☜ **دەلیڤە**

دەلیڤە / delîve/: ناو. دەلیڤ؛ هەل؛ کێس؛ دەرفەت ☰ فرصت

دەلیقانی / delîqanî/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ژنی بێشەرم و زماندرێژ ☰ سلیطەی زبان‌دراز

دەلیل / delîl/: ناو. ١. بەڵگە؛ پڕنۆ؛ بەڵسا ‹دەلیلت بۆ ئەم قسانەت چییە؟› ٢. هۆ؛ سۆنگە؛ بۆنە ٣. نیشانە؛ نیشانی؛ شانەک ‹دووکەڵ دەلیلی ئاورە› ٤. ڕێنوێن؛ ڕێشاندەر ☰ ١تا٣. دلیل ۴. راهنما

دەلین / delîn/: چاوگ. واق وڕمان ☰ شگفت‌زده شدن

دەلینگ / delîng/: ☜ **دەلنگ**

⊡ **بە دەلینگی کەسیکەوە نوسان:** *[پلار]* قاچی

کەسێک گرتن؛ چەق گرتنە مل کەسێکا ☰ پاچەی کسی را گرفتن

دەلینگە / delînge/: ☜ **دەرەلنگ ـ١**

دەلینگهەڵپێچراو / delînghełpêçraw/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* قول‌هەڵماڵاو؛ زرنگ و ئامادەی کار ☰ آمادەی کار

دەلێلێ / delêlê/: دەنگ. دەلالۆ؛ دەلۆلۆ؛ سەربەندی لاوک ☰ کلمه پیش درآمد برخی از ترانه‌ها

دەڵ^1 / deł/: ناو. ١. دەڵە؛ دێڵە؛ دێڵ؛ مێوینەی سەگ و گورگ ٢. کار و ڕەوتی دەڵان ☰ ١. مادینەی سگ و گرگ ٢. تراوش

دەڵ^2: ئاوەڵناو. ١. مێوینە؛ مێنگە (بێجگە مرۆ) ٢. *[پلار]* ژنی بێشەرم و حەیا ☰ ١. مادینه (حیوان) ٢. زن بی‌شرم

• دەڵ^3: پاشەوشە. دەڵێن ‹ئاودەڵ› ☰ تراوا

دەڵاڵ / dełał/: ناو. ١. نێوانچی؛ کزیر؛ خۆشکەری کڕین و فرۆشتن لە نێوان کڕیار و فرۆشیاردا ٢. *[پلار]* کەسێ کە ژن بۆ پیاو تاو دەکا ☰ ١. دلال؛ واسطه ٢. دلال محبت

دەڵاڵانە / dełałane/: ناو. مزی دەڵاڵی ☰ مزد دلالی

دەڵاڵخانە / dełałxane/: ناو. هەڕاجەبازار ☰ بازار دلالان

دەڵاڵەت / dełałet/: ناو. ١. کاری دڵدانەوە؛ دڵخۆشی دانەوە ٢. ڕێشاندەری؛ ڕێنوێنی ☰ ١. دلنوازی ٢. رهنمونی

دەڵاڵی / dełałî/: ناو. ١. کاری دەڵاڵ ٢. مزی دەڵاڵ ☰ ١. عمل دلال ٢. مُزد دلال

دەڵان^1 / dełan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //دەڵای؛ دەدەڵێ؛ بدەڵێ// دەڵیان؛ دەڵیان؛ دەڵین؛ دیلان: ١. پرزانەوە؛ هاتنە دەری وردەتنۆکی تەڕایی لە دەوروبەری دەفردا ٢. *[کینایی]* درکان؛ ئاشکرا بوونی نهێنی ☰ ١. تراویدن ٢. افشا شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: دەڵاو/ چاوگی نەرێنی: نەدەڵان

دەڵان^2: ناو. دەڵانە؛ ناودەڵان؛ پلەی پەیژە ☰ پلەی نردبام

دەڵاندن / dełandin/: چاوگ. تێپەڕ. //دەڵاندت؛ دەدەڵێنی؛ بدەڵێنە// دەڵانن؛ دیلاندن: ١. تەڕایی دان ٢. *[کینایی]* درکاندن؛ ئاشکرا کردنی نهێنی ‹لەو نهێنییە هیچی نەدەڵاند› ☰ ١. تراوش کردن ٢. افشا کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدەڵاندن

دەڵانن / dełanin/: ☜ **دەڵاندن**

دەڵانە / dełane/: ☜ **دەڵان**^{2}

دەڵاو^1 / deław/: ناو. ١. جێگەی زنە و هەمیشە تەڕ ٢. دڕناو؛ دڕناڵ؛ ڕۆ؛ کەنداو؛ لاوچ؛ لاوەچ؛ خەلیج؛ پێشەوەچوویی ئاوی دەریا لە وشکانیدا ٣. گیای سێ سووچی ناو زەلکاو ☰ ١. زهاب ٢. خلیج ٣. نوعی گیاه باتلاقی

دەڵاو^2: ئاوەڵناو. تەرەشوحکردوو ‹ئاوی دەڵاو ناگەڕێتەوە› ☰ تراویده

دەڵب / dełb/: ☜ **دەڵپ**

دەڵپ / dełp/: ئاوەڵناو. دەڵب؛ گوشاد؛ تایبەتمەندی پۆشەمەنی هەراو ☰ گُشاد

دەڵپوداهۆڕ / dełp û dahoř/: ئاوەڵناو. *[پلار]* دەڵپ و دۆپ؛ زۆر گوشاد؛ فرە هەراو ☰ بسیار گُشاد

دەڵپودۆپ / dełp û dop/: ☜ **دەڵپوداهۆڕ**

دەڵق / dełq/: ☜ **دڵق**

دەڵقی / dełqî/: ☜ **دڵقی**

دەڵمە / dełme/: ☜ **دەڵەمە**

دەڵوبەڵ / deł û beł/: ئاوەڵناو. ١. ئاڵوبۆڵ ٢. بەڵبووگ؛ تایبەتمەندی میوەی نەرمی نزیک بە ڕزیو ☰ ١. ویژگی میوەی نورس ٢. ویژگی میوەی نرم شده در مرز گندیدگی

دەڵە١ / deławe/: ☜ **دەڵ**١ـ١

دەڵە٢: ئاوەڵناو. ١. خوێڕی و جلف و بێکارە ٢. دەلە؛ زۆر ماڵانگەڕ ٣. لانەواز؛ تەوەلا (بۆ مەل) ☰ ١. هرزە و جلف ٢. دلە ٣. آشیان گم‌کردە (پرندە)

دەڵە ـ٣: پێشوشە. ١. مێوینە؛ مێنگە ‹دەلەسەگ؛ دەلەدێو› ٢. ـ دەلێن؛ دەلانە ‹دەلەمێز› ☰ ١. مادە ٢. ـ پس‌دِه (مایع)

دەڵەبەبا / deławebeba/: ناو. دەڵەق؛ دەڵەوەبا؛ دێڵەبەبا؛ مێوینە سەگی وە با هاتوو ☰ مادە سگ جفت‌خواه

دەڵەچە / dełeçe/: ئاوەڵناو. *[پەلار]* ڕووبین؛ ڕیاباز. هەروەها: **دەڵەچەیی** ☰ ریاکار

دەڵەدز / dełediz/: ئاوەڵناو. کەردز؛ لادز؛ سیرمەخۆر؛ هووردز؛ خووگرتوو بە دزینی شتی بێ‌نرخ. هەروەها: **دەڵەدزی** ☰ دلەدُزد

دەڵەدەڵ / dełedeł/: ناو. ١. نزیک بە گەیشتنی میوە یان کوان ٢. نزیک بە هێلکە کردنی مریشک ٣. دۆخی شلەقان؛ بەم لا و بەو لادا کەوتن ٤. کاری بڕیار دان، لەبەر خۆوە و نەک زۆر بە ئاشکرا ‹دیار بوو هەواڵەکانی ... دەلەدەلیانە بڕۆنەوە «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ ١. حالت نزدیک به رسیدن میوه یا دُمل ٢. حالت نزدیک به تخم‌گذاری مُرغ ٣. حالت به این سو و آن سو افتادن ٤. عمل تصمیم گرفتن نیمه پنهانی

دەڵەدێو١ / dełedêw/: ناو. دێوی مێوینەی چیرۆکان ☰ دیو مادینەی افسانەها

دەڵەدێو٢: ئاوەڵناو. *[پەلار]* ١. عیفریتی ژن ٢. ناحەز و قەلەوی زەبەلاح (ژن) ☰ ١. عفریتە ٢. گُندەی بدقوارە (زن)

دەڵەسە / dełese/: ☜ **دەڵەسەگ**

دەڵەسەگ / dełeseg/: ناو. دەلەسە: ١. سەگی مێوینە ٢. *[ناشیرین]* جنێوێکە بە ژنی بێ‌حەیای دەڵێن ☰ ١. مادە سگ ٢. سلیطه

دەڵەشڕ / dełeşiř/: ناو. *[ناشیرین]* جنێوێکە بە کچی دەڵێن ☰ دُشنامی به دختران

دەڵەشێر / dełeşêr/: ناو. شێری مێ ☰ مادە شیر

دەڵەق / dełeq/: ☜ **دەڵەبەبا**

دەڵەک / dełek/: ناو. ١. دوڵلەک؛ دەڵلەک؛ دەلە؛ جانەوەرێکە لە تیرەی ڕێوی بەڵام پچووکتر، کەوڵی بەنرخە ٢. کاری پاڵ پێوە نان ☰ ١. دله ٢. هُل

⊡ **دەڵەک دان:** تەکانی لە ناکاو خواردن ☰ تکان خوردن

دەڵەک نان: دەس پێوە نیان؛ پاڵ پێوە نان ‹دەلەک نەنە لی لە بام هەستی/ خەنەی ناو گرداب فەقر و تەنگدەستی «شامی»› ☰ هُل دادن

دەڵەکدەر / dełekder/: ئاوەڵناو. گلێن؛ پاڵ پێوەنەر ☰ هُل دهنده

دەڵەمە١ / dełeme/: ناو. دلمە؛ دۆڵەمە؛ دۆڵەمێ؛ دەڵمە: ١. ولولە؛ وروره؛ گەرای ناو سکی مریشک ٢. شیری بە ئامیانی پەنیر گرساو کە بە دۆشاوەوە دەیخۆن ☰ ١. تخم نیم‌بند در شکم مرغ ٢. پنیر دلمه

دەڵەمە٢: ئاوەڵناو. دلمە؛ دۆڵەمە؛ دۆڵەمێ؛ دەڵمە: ١. شلی هێشتا نەگووشراو ٢. نیوەخۆگرتوو؛ تەواو خۆ نەگرتوو ☰ ١. نافشردە ٢. نیم‌بند

دەڵەمیز / dełemîz/: ئاوەڵناو. *[پەلار]* دەڵەمێز؛ کونەمیز ☰ شاشو

دەڵەمێز / dełemêz/: ☜ **دەڵەمیز**

دەڵەوەبا / deławebe/: ☜ **دەڵەبەبا**

دەڵیان / dełyan/: ☜ **دەڵان**١

دەڵین / dełîn/: ☜ **دەڵان**١

ـ دەڵێن / dełên/: پاشەوشە. ـ دەڵ؛ دادەر ☰ تراوا

دەڵێی / dełêy/: ئاوەڵکار. هەر وەک؛ ئەیژی؛ بیر دەبەی؛ خەیاڵ دەکەی ‹دەڵێی ماستی مەیبوە «مەسەل»› ☰ انگار؛ پنداری؛ تو گویی

دەم^{۱} / dem/: ناو. دم؛ دەو؛ دەمگـه؛ دەڤ: ۱. زار؛ زەهـر؛ زیـەر؛ چیـەر؛ هلۆلـییەک لـه جەسـتەی هەموو گیاندارانددا که لەوێوە خۆراک دەچێتە ناو لەشیانەوە. لە جەستەی مۆرغەدارانـدا، لـه نێوان لێـو و گەروودایـه و زمـان و ددان و هـاروو دەگرێتـەوە ‹سـەرم نـاوێ کـه فیـزی بەگلـەری و سەرداری بنوێنێ/ دەمم ناوێ کـه تیکـەی زل ــ زلی تەنهایی بگلێنێ «قانع»› ۲. کات؛ وەخت ‹دەمێـک ساقی دەمت بێنە، دەخیلی چاوەکانت بم/ بە جامێک دەستی من بگرە، فیدای پیری موغانت بم «وەفایی»› ۳. لێوی تـیخ ‹لـه سـەودادا دەمـی کاغـەز سـەری خست/ لە بەختی من، سکی پڕ بـوو، بـەری خسـت «نالی»› ٤. ڕەوتی پێ‌گەیشـتنی بـرنج و چـای و ... ‹چـا دەم کـردن› ٥. دەمـە؛ مووشـەدەمەی کانزاتوێنەوە ٦. دەنـگ ‹دەم خـۆش، گۆرانییـەکی خـۆش بـوو!› ۷. هەناسـە؛ نەفـەس ‹سـاقی! قەدەحێک، ژیان یەک دەمە/ هەر بە خۆشی بێ، ئـەو دەمـەش بەسمـه «گـۆران»› ۸. زمـان؛ زوان ‹دەم بوێسێ سـەر سـلامەتە «مەسـەل»› ☰ ۱. دهـان ۲. وقت ۳. لبەی تیـغ ۴. فراینـد دم کشـیدن ۵. دمـەی آهنگری ۶. صدا ۷. نفس ۸. زبان

⊡ **دەم بوون:** دەم کێشان؛ ئامادە و بەرهەڤ بوونی ئەوەی کە لێ‌نراوە ☰ دم کشیدن

دەم باز/ واز کردن: دەم کردنەوە؛ قسە کـردن ☰ صُحبت کردن

دەم بوونە تاقی چرا: ☜ **دەم بوونە تەڵەی تەقیو**

دەم بوونە تەڵەی تـەقیو: *[مەجاز]* دەم بوونە تـاقی چرا؛ لە شتێکی کوت‌وپڕی واق وڕمـان و قسـه پێ نەکران ☰ لالمونی گرفتن

دەم بەردان: *[پلار]* زۆر وتن؛ زمان‌درێـژی کـردن ☰ زبان‌درازی کردن

دەم بە قوتەوە گرتن: *[کینایە]* ۱. هیچ نـەخواردن ۲. قسە نەکردن ☰ ۱. لب بە غذا نـزدن ۲. هـیچ نگفتن

دەم بە یەکا هاتن: *[کینایە]* دەم پێکا هاتن؛ قسـه جوونەوە؛ قسە باش بۆ نەهاتن ☰ حرف نیامدن

دەم پان کردنەوە: *[کینایە]* گەوجانـه پێکـەنین ☰ بی معنی خندیدن

دەم پێکا هاتن: ☜ **دەم بە یەکا هاتن**

دەم تـەقان: ۱. تەقـە لـه دەمـەوە هێنـان ۲. *[کینایە]* زۆر پێ خۆش بوون ☰ ۱. از دهـان صـدا درآوردن ۲. کیف کردن

دەم تێ‌ژەنـدن: ۱. زار نانـه نـاو خواردنـەوە ۲. *[کینایە]* خەرجی زیـاد کـردن لـه دارایـی ☰ ۱. دهان در نوشیدنی گذاشتن ۲. اسراف کردن

دەم تیکەڵ بوون: قسە بۆ نەهاتن ☰ تُپُق زدن

دەم تێوەدان: *[پلار]* قسە لێ‌کـردنی لاپڕەسـەنانە ☰ دخالت کردن (بی‌جا)

دەم چوونە کلێلە: *[مەجاز]* زار ڕەق بوون؛ قسـه بـۆ نەهاتن ☰ لالمونی گرفتن

دەم چەور کردن: *[پلار]* بەرتیل دان ☰ رشوه دادن

دەم داچەقان: *[پلار]* زار ئاواڵـه بـوون؛ زۆر سـەیر مان ☰ دهان بازماندن از تعجب

دەم داچەقانـدن: *[پـلار]* دەم داچـەقان: ۱. زار کردنەوە ۲. مردن ☰ ۱. دهان گشودن ۲. مردن

دەم داچەقان: ☜ **دەم داچەقاندن**

دەم دادروون: دەم دروون: ۱. *[کینایە]* بـێ‌دەنـگ بـوون ۲. *[کینایە]* بـێ‌دەنـگ کـردن ۳. زارک (شتێ) دروون ☰ ۱. ساکت شدن ۲. ساکت کردن ۳. دهانە (ی چیزی را) دوختن

دەم داکەوتن: *[مەجاز]* زۆر قسـه کـردن ☰ بسـیار حرف زدن

دەم دان: *[کینایە]* ۱. تـازە شـین بـوونی گیـا و سـەوزی ۲. لـەوەڕین ‹بزنەکـه دەم ئـەدا› ۳. دەماندنی مووشەدەمە ٤. لـه دوو دان و درێـژ کردنەوە ☰ ۱. بردمیدن سبزه ۲. چریـدن ۳. دمـه

دماندن ۴. بە درازا کشانیدن

دەم دانەوە: ١. پشکووتنی گوڵ ٢. دڕانی کوان ف ١. شکُفتن ٢. سر باز کردن دمُل

دەم دڕوون: ☜ **دەم دادڕوون**

دەم ڕاست بوونەوە: *[کنایە]* دارا بوونەوە دوای هەژاری ف ثروتمند شدن بعد از نداری

دەم شۆردن: *[کنایە]* دەم سڕین؛ لە قسەی پیس تۆبە کردن ‹لە پێشدا دەمت بشۆ جا ناوی کوردستان بێنە!› ف دهان را آب کشیدن

دەم کرانەوە: *[کنایە]* زمان گەزارە بوون؛ بە زمان هێرش بردنە سەر ف دهن باز شدن (بە هتّاکی)

دەم کردن: سەر داپۆشین و نانە سەر ئاگر بۆ ئامادە بوون ف دم کردن

دەم کردنەوە: دەم باز کردن: ١. قسە کردن ٢. دەم دانەوە؛ ئاواز خوێندن ‹بولبول دەخوێنێ، با لە دەفی بەرگی گوڵ دەدا/ غونچە لەباتی گوێ بگرێ، دەم دەکاتەوە «حاجی قادر»› ٣. *[کنایە]* لێک بوونەوە ‹زامەکەم دەمی کردۆتەوە› ف ١. حرف زدن ٢. آواز خواندن ٣. دهان باز کردن (زخم و ...)

دەم کێشان: ئامادە بوونی برینج و چایی و ... لێنراو بە بۆق کردن ف دم کشیدن

دەم گرتن: *[مەجاز]* زۆر قسە کردنی بە گەرمی ف چانە گرم شدن

دەم گرتنەوە: *[مەجاز]* پارێز کردن لە خواردن ف رژیم گرفتن

دەم لە جەرگ نان: *[کنایە]* زۆربلێیی کردن و بوونە هۆی ئازاری گوێگران ‹دوو ساعەتە دەمی ناوەتە جەرگم، دەمی شل نابێ!› ف وراجی کردن

دەم لە دەم نان: ☜ **دەم نانە دەم**

دەم لە شتێ شیرین بوون: *[کنایە]* شتێ/ کارێ باش هاتنە دەستەوە و پێوە دڵخۆش بوون ‹دەمم لە کاسبی شیرین بوو. وردە ـ وردە مەڕم کڕی، ماینم کڕی و بوومە ماڵێک لە ڕیزی ماڵان «هەژار، چێشتی مجێور»› ف چیزی بە مذاق خوش آمدن

دەم لێدان: ☜ **دەم لێکدان**

دەم لێکدان: *[کنایە]* دەم لێدان؛ چەنە لێدان؛ زۆر وتن ف یاوە گفتن؛ پرگویی کردن

دەم لێکنان: ١. بێدەنگ بوون ٢. *[کنایە]* مردن ف ١. خاموش شدن ٢. مُردن

دەم نانە دەم: *[مەجاز]* دەم لە دەم نان؛ دەمنەدەمانێ کردن ‹بۆ تۆ عار نییە دەمت ناوەتە دەمی کەسی وا ناحاڵی؟› ف دهن بە دهن شدن

دەم نەوێستان/ نەوێسان: *[مەجاز]* زمانشڕی کردن؛ تێدا نەوێستان ‹دەمی ناوێستێ، ئابڕوومان دەبا› ف دهنلقی کردن

دەم و زاراو خۆش بوون: *[کنایە]* قسەوباس جوان و دڵگەشێن بوون ‹دەم و زاراوی زۆر خۆش بوو، قسەکانیشی هەمووی گاڵتە و گەمە بوو› ف خوشصحبت بودن

دەم و لووت بە یەکدا دان: *[مەجاز]* ناوچاو تورشاندن؛ ڕەنجاو و خەمبار بوون ف ابرو در هم کشیدن

دەم هاتن بە یەکدا: *[کنایە]* جوان قسە پێ نەکران ف نافصیح شدن

دەم هەڵپچڕان: *[کنایە]* قسە دەست پێکردن ف شروع بە صحبت کردن

دەم هەڵێنان: *[کنایە]* دەم کردنەوە بۆ قسە ف لب گشودن

دەم هەڵێنانەوە: *[کنایە]* ئامادە بوون بۆ وەرام دانەوە ف آمادەی جواب شدن

دەم هێنانە پێش: *[کنایە]* خۆ تێهەڵقورتان و قسە کردن ف مُداخلە کردن

دەم یەک نیان: *[کنایە]* خپ بوون؛ مردن ف مُردن

دەمی کەسێک بۆی شیر دان: *[کنایە]* هێشتا منداڵ

بوون ‹ژنت دەوێ؟ تۆ هێشتا دەمت بۆی شیر ئەدا!› ف دهان کسی بوی شیر دادن

دەمی کەسێک شکاندن: /کینایە/ کەسێک بەزاندن و سووک کردن ف دماغ کسی را به خاک مالیدن

بوونە دەم مردگ: /کینایە/ سارد و بێتام بوونی چێشت ف از دهان افتادن

پەڕ بە دەور دەمدا هاوردن: /کینایە/ خلافاندن؛ خافڵاندن؛ بە وادەی بنشڕ دڵخۆش کردن ف دِر باغ سبز نشان دادن

چوونە دەم کەسێکەوە: /کینایە/ ١. بۆ یارمەتی دانی کەسێ کەوتنە ڕێ ٢. پێشوازی لە کەسێ کردن ف ١. به یاری کسی شتافتن ٢. به استقبال کسی رفتن

دانە دەم: /مەجاز/ لە دوا دان ف تمدید کردن؛ ادامه دادن

دانە دەم کەسێکەوە: /مەجاز/ بۆ کەسێ شل کردن؛ ڕێ دان بە کەسێ گوساخ ببێ ف رو به کسی دادن

لە دەم دەرپەڕین: /مەجاز/ بێویست و لەپڕ قسە کردن ‹نەمزانی، لە دەمم دەرپەڕی ناوی باوکیم برد› ف از دهان کسی پریدن

لە دەم کەسێ سەندنەوە: /مەجاز/ قسەی کەسێ لە بەرژەوەندی خۆ درێژە پێ دان ف حرف کسی را مصادره به مطلوب کردن

لە دەم گرتنەوە: /کینایی/ لەوپەڕیدا دەست پێوە گرتن ف نهایت درجه صرفەجویی کردن

دەم٢: ئاوەڵناو. /کینایە/ ئامادە؛ بەرهەڤ ‹چایمان دەمە› ف آمادە

دەم ٣-: پێشوشە. بەدەم ‹دەمهار؛ دەمنەویساو› ف پیشواژەی صفت‌ساز

• دەم٤: پاشوشە. ـ دەمکێش ‹تازەدەم؛ دێردەم› ف ـدم

دەم٥: ئامراز. دەمی؛ کەناری؛ پالی ‹دەچوومە قاوەخانەیەکی دەم چەم کە هەوالان ببینم «هەژار، چێشتی مجێور»› ف دمِ

دەما١ / dema/: ناو. پلەی ساردی و گەرمی بە گوێرەی پێومانێکی دیاریکراو (وەک: سلسیووس و فارنهایت) ف دما

دەما٢: ئاوەڵکار. دەمەدا؛ کاتێکی؛ وەختێکی ‹لەو دەما تۆ هاتی دنیاکە تۆزوخوەڵ بوو› ف وقتی

دەماخ١ / demax/: ناو. دەماغ: ١. کەیف؛ خۆشی؛ سەرخۆشی ‹هەردەم بێ دەماخ خاتر زویرم/ هەرگیز نمەشی تاوێ جە ویرم «سەیدی»› ٢. مێشک؛ مژی ٣. کەپۆ؛ لووت ٤. کام؛ نەخۆشی زاری ولاخ ٥. ڕووبەند ف ١. حس و حال ٢. مُخ ٣. بینی ۴. نوعی بیماری دهن ستور ۵. نقاب

⊡ **دەماخ تەخت کردن:** بە خۆشی ڕابواردن ف به کام دل گذراندن

دەماخ کردن: ١. ☜ **دەماخ هەڵدان** ٢. کام کردن ف ١. ☜ **دەماخ هەڵدان** ٢. به بیماری دهن مبتلا شدن ستور

دەماخ کەسێ شکاندن: /مەجاز/ کەیفخۆشی لە کەسێک تێکدان ف عیش کسی را کور کردن

دەماخ هەڵبەستن: ☜ **دەماخ هەڵدان**

دەماخ هەڵدان: دەماخ کردن؛ دەماخ هەڵبەستن؛ بەرلووت هەڵپێچان ف نقاب زدن

دەماخ٢: ئاوەڵناو. دەماغ؛ بەدەماخ ‹باز چێش بۆ یاران دەروون پڕ داخەن؟/ ئەغیاران دەماخ، دڵ وە پەرداخەن «مەولەوی»› ف شاد؛ سرحال

دەماختەخت / demaxtext/: ئاوەڵناو. /مەجاز/ کەیفساز؛ تەڕدەماخ ف شاد و شنگول

دەماخچاخ / demaxçax/: ئاوەڵناو. /مەجاز/ دڵخۆش؛ دڵشاد؛ شاد ف شاد

دەماخچاخی / demaxçaxî/: ناو. /مەجاز/ کۆکی؛ سەرحاڵی ف تردماغی

دەمادەم / demadem/: ئاوەڵکار. دەماودەم؛

دەمبەدەم؛ لەپەستا؛ لە سەر یەک ‹جێی دەم دەمە، جێی لەب لەبە، ساقی وەرە ئیمشەب/ هەم ماچی دەمادەم بدە! هەم جامی لەبالەب «نالی»› ☰ پی‌درپی

دەمار / demar/: ناو. دامار: ١. ڕەگ ٢. دەزوولەئاسای لەشی گیانەوەر کە هەست و دنەکان دەباتە مێشک و وەڵامەکان دەگەیێنێتە ئەندامان ٣. داروو‌کەی ناو گەڵا تووتن و ... ٤. فیز؛ دەعیە ٥. غیرەت و جوامێری ☰ ١. رگ ٢. عصب ٣. رگه ۴. تکبر ۵. وقار

▣ **دەماری ڕەهێش**: دەماری سیاتیک؛ دەماری هەست و جوولەی پا ☰ عصب سیاتیک

دەماری سیاتیک: ☜ **دەماری ڕەهێش**

⊡ **دەمار دەرهاتن**: *[کینایە]* تێداچوون؛ بە یەکجاری لە ناو چوون ☰ دمار از روزگار درآمدن

دەمار دەرهێنان: *[کینایە]* لە ناو بردن ☰ نابود کردن

دەماربەرز / demarberz/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* لووتبەرز؛ فیزن؛ بەفیز و دەعیە. هەروەها: **دەماربەرزی** ☰ مُتکبر

دەماردەر / demarder/: ناو. ئازاری زۆر چەتوون ☰ آزار شدید

دەمارزل / demarzil/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* بەفیز؛ بەدەعیە؛ لووتبەرز ☰ مُتکبر

دەمارفرۆش / demarf(i)roş/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* بەفیز؛ لووتبەرز ☰ مُتکبر

دەمارگرژ / demargirj/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. تووڕە؛ ناوچاو تاڵ ٢. لایەنگر و ڕکن لە سەر بابەتێک بێ لێکدانەوە و بەڵگە ☰ ١. عصبانی ٢. متعصب

دەمارگرژی / demargirjî/: ناو. *[مەجاز]* ١. تووڕەیی؛ ناوچاوتاڵی ٢. دۆخی لایەنگری و ڕک کردن لە سەر بابەتێک بێ لێکدانەوەی ڕاستی و دروستی بابەتەکە ☰ ١. عصبانیت ٢. تعصب

دەمارناسی / demarnasî/: ناو. بەشێک لە زانستی پزیشکی کە لە سەر ناسینی کۆئەندامی دەمار، نەخۆشی و تێکچوونی دەکۆڵێتەوە ☰ عصب شناسی

دەمارەکوڵ / demarekuł/: ☜ **دمارەکۆڵ**

دەمارەکۆڵ / demarekoł/: ☜ **دووپشك**

دەمارەگەورە / demaregewre/: ناو. شاڕەگ؛ شادەمار ☰ شاهرگ

دەماری / demarî/: ئاوەڵناو. سەر بە دەمار ‹شۆکی دەماری› ☰ عصبی

دەماغ / demağ/: ☜ **دەماخ**

دەماغە / demağe/: ناو. لووتکە ☰ دماغه

دەمامک / demamik/: ناو. ماسک: ١. ڕووبەند؛ پەچە؛ پێچە؛ پووشی؛ ڕووبەنە ٢. ئەوەی کۆستە، ڕووی پێ دەگرێ و خۆی پێ دەگۆڕێت ٣. ئەوەی دەم و لووتی پێ دەگرن تا کۆئەندامی هەناسەدان بپارێزێت ٤. کەرستەیێ کە کاتی کارکردن، دەم و چاو لە گەزن دەپارێزێ ☰ ١تا۴. ماسک

دەمامەک / demamek/: ناو. دواخ؛ ڕووبەند ☰ نقاب

دەمان / deman/: ناو. وەختان؛ زەمان ☰ زمان؛ اوقات

دەمانچە / demançe/: ناو. دەبانجە؛ دەبانچە؛ دەرمانجە؛ دەرمانچە؛ تەوانچە؛ وەروەر؛ چەکی گەرم و چکۆلە کە لە گیرفاندا جێی دەبێتەوە ☰ تپانچه

دەماندن / demandin/: چاوگ. تێپەڕ. //دەماندت؛ دەدەمێنی؛ بدەمێنە// دەمانن؛ دەمنای؛ فوودان؛ دەمدان؛ تووڕاندن؛ پفدان؛ با بەردانە شتێ یان شوێنێکەوە ‹شمشاڵ بە ناڵەی لەرە و لەرزەدار/ دەماندی کوورەی دڵی هەرزەکار «گۆران»› ☰ دمیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدەماندن

دەمانن / demanin/: ☜ **دەماندن**

دەمانە / demane/: ناو. ماڵ؛ خانوو؛ جێی ژیان ☰

خانە؛ مسکن

دەماودەم / demawdem/: ئاوەڵکار. دەمبەدەم: ١. لە زار بۆ زار ‹ئەم چیرۆکە دەماودەم هاتووە› ٢. وەختاووەخت ‹دەماودەم تۆز و خۆڵ کەش دادەگرێ› 🇮🇷 ١. سینەبەسینە ٢. گاەبەگاە

◘ **دەماودەم چوون/ گەڕان**: بە شێوەی هەواڵ بڵاوە بوون 🇮🇷 دهان بە دهان گشتن

دەماوەر / demawer/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دماوەر؛ دمپاراو: ١. وتەپاراو؛ قسەزان ٢. زۆربڵێ؛ چەنەباز؛ چەقەسرۆ 🇮🇷 ١. سخندان ٢. پرگو

دەمباریک / dembarîk/: ناو. جۆرێ ئەمۆردەست بە دوو پەلی باریک و درێژەوە 🇮🇷 دَمباریک

دەمباز / dembaz/: ☜ دەمتاك ـ١

دەمبڕ^{١} / dembiř/: ئاوەڵناو. گۆترە؛ گۆترمە؛ بەراوردی ‹مامڵەی دەمبڕ› 🇮🇷 تخمینی

دەمبڕ^{٢}: ئاوەڵکار. ١. سەرزارەکی؛ بە قسە ٢. گۆترە؛ بە بەراورد 🇮🇷 ١. شفاهی ٢. تخمینی

دەمبزێو / demb(i)zêw/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زۆربڵێ. هەروەها: دەمبزێوی 🇮🇷 وراج

دەمبل / dembil/: ناو. مێڵەیەکی کورت بە دوو گۆ یان پەڕەی هاوکێش لەم لا و لەو لاوە بۆ وەرزش 🇮🇷 دَمبل

دەمبڵ / dembił/: ئاوەڵناو. تور؛ تر؛ لاڵەپەتە؛ لاڵەپەترە؛ پتلاڵە؛ پتلاڵ؛ لاڵەک؛ پت؛ تت؛ بڕ؛ بڕە؛ زمانگران؛ زوانبەگیر 🇮🇷 الکن

دەمبۆگەن / dembogen/: ☜ دەڤگەنی ـ١

دەمبۆگەنیو / dembogenîw/: ☜ دەڤگەنی ـ١

دەمبەپێکەنین / dembepêkenîn/: ناو. ڕووخۆش؛ ڕووگەش؛ ڕوولکەن؛ ڕووکەن 🇮🇷 خوشرو

دەمبەتاڵ / dembetał/: ئاوەڵناو. ١. کەپن؛ بێددان ٢. *[پلار]* هەرزەوێژ؛ هەڵەوەڕ؛ کوڵەوێژ 🇮🇷 ١. بیدندان ٢. یاوەگو

دەمبەدەم / dembedem/: ئاوەڵکار. ١. ☜ دەماودەم ٢. هەمیشە؛ هەموو کات بێ پسانەوە 🇮🇷 ١. ☜ دەماودەم ٢. دمادم

دەمبەدەمە / dembedeme/: ☜ دەمەقڕە

دەمبەرەڵا / dembereła/: ئاوەڵناو. *[پلار]* هەرزەبێژ؛ هەرزەدڕ؛ گەوجانەڕێس 🇮🇷 هرزەگو

دەمبەس / dembes/: ☜ دەمبێن

دەمبەست / dembest/: ☜ دەمبێن

دەمبەڵ / dembeł/: ☜ دمەڵ

دەمبەهاوار / dembehawar/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* ١. تایبەتمەندی کەسێ کە قسەی بە لاوە ناوەستێ ٢. بێوەرە و ترسەنۆک کە لە هەموو شتێکدا هاواری بەرز دەبێتەوە 🇮🇷 ١. دهنلق ٢. جیقو

دەمبێن / dembên/: ناو. دمبێن؛ دەمبەس؛ دەمبەست؛ دەوبێن 🇮🇷 پوزەبند

دەمپاراو / demparaw/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* قسەزان؛ دەمڕاست؛ زمانپاراو 🇮🇷 فصیح؛ سخندان

دەمپاسکانی / dempaskanî/: ☜ دەمەلاسکە

دەمپاسکانێ / dempaskanê/: ☜ دەمەلاسکە

دەمپان^{١} / dempan/: ناو. دەمتەخت؛ جۆرێک ئەمۆردەست بە دەمی پان و درێژەوە بۆ قرتاندن 🇮🇷 لبتخت (نوعی انبُر)

دەمپان^{٢}: ئاوەڵناو. ١. دەمزل؛ زاردڕاو ٢. بە دەمەی پانەوە ‹پاچی دەمپان› 🇮🇷 ١. دهنگشاد ٢. لبەپهن

دەمپایی / dempayî/: ناو. مداس؛ چەکچەکیلە؛ سەرپایی 🇮🇷 دمپایی

دەمپڕ / dempiř/: ئاوەڵناو. سەرپڕ؛ دارماڵ؛ لیپ 🇮🇷 سرپُر

دەمپوخت / dempuxt/: ناو. چێشتێکە لە کفتە و کشمیش و لەتکەنۆک 🇮🇷 آشی محلی

دەمپوڕ / dempuř/: ناو. تفەنگی سەرپڕ 🇮🇷 تفنگ سرپُر

دەمپووچ / dempûç/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەمپووچەڵ: ١. بێددان ٢. *[پلار]* قسەنەزان 🇮🇷 ١. بیدندان ٢.

نافصیح

دەمپووچەڵ / dempûçeł/: ☜ **دەمپووچ**

دەمپەڵووڵە / dempełûłe/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. بێددان کە جوان قسەی پێ ناکرێ ٢. قسەنەزان و گێژ ▤ ١. بی‌دندان که نمی‌تواند خوب حرف بزند ٢. ابله که درست حرف نمی‌زند

دەمپیس / dempîs/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* زمان‌پیس ‹... دەراوی دەمی ناخۆش بێ، دەمپیس بێ، جنێوفرۆش بێ، دەڵێن پیاوێکی زۆرزانە؛ لفت خۆش، گفت ڕەوانە؛ قسەی جوانە؛ کاری جوانە؛ شارەزای شارەزایانە «هەژار، چوار *نامیلکە*»› ▤ بددهن

دەمتاک / demtak/: ئاوەڵناو. ١. دەمباز؛ بە زاری کراوەوە ٢. *[کینایە]* دەمزل؛ کیفدەم ‹بوتری دەمتاک› ▤ ١. دهان‌باز ٢. دهان‌گشاد

دەمتاڵ / demtał/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* قسەتاڵ؛ قسەڕەق؛ ڕاوێژناخۆش ▤ بدگفتار

دەمتەخت / demtext/: ☜ **دەمپان**[1]

دەمتەڕ / demteř/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* ١. بەڵێندەری خۆڕایی ٢. زمان‌لووس ▤ ١. پُروعده‌ی بی‌عمل ٢. چرب‌زبان

دەمتەڕکەرە / demteřkere/: ناو. *[کینایە]* میوە و تەڕەکاری ▤ میوه و تره‌بار

دەمتەڕی / demteřî/: ناو. *[کینایە]* زمان‌لووسی؛ کلکەسووتێ ▤ چاپلوسی

دەمتەشی / demteşî/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەمتیژ و چەنەوەر ▤ ژاژخا

دەمتەقێن / demteqên/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* چەنەباز ▤ پُرحرف

دەمتەنگ / demteng/: ئاوەڵناو. ڤێلک ▤ دهانه تنگ

دەمتیژ / demtîj/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* چەقەسرۆ ▤ پرحرف

دەمتێوەدەر / demtêweder/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* خۆتێهەڵقورتێن ▤ فضول

دەمجاو / demcaw/: ☜ **دمەجاو-١**

دەمچۆم / demçom/: ناو. دەمچەم؛ سەرچەم؛ بەستێن ▤ کناره‌ی رودخانه

دەمچەپڵە / demçepłe/: ☜ **دەمشڕ**

دەمچەپەڵ / demçepeł/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* زمان‌پیس ▤ بددهن

دەمچەفت / demçeft/: ☜ **دەمچەوت**

دەمچەم / demçem/: ☜ **دەمچۆم**

دەمچەوت / demçewt/: ئاوەڵناو. دەمچەفت: ١. زارخوار؛ دەملار ٢. *[مەجاز]* قسەنەزان ٣. *[مەجاز]* لە کار نەزان و گێلۆکە ▤ ١. کج‌دهان ٢. نافصیح ٣. ساده‌لوح

دەمحیز / demĥîz/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* سووک و فڕێژ ▤ یاوه‌گو

دەمخاو / demxaw/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* شل و ول لە قسە کردندا ▤ سُست گفتار

دەمخوار / demx(i)war/: ئاوەڵناو. قەوچ؛ دەم لار ▤ دهان‌کج

دەمخۆش / demxoş/: دەنگ. ئافەریم بۆ قسەی کردت ▤ احسنت

دەمخۆشانە / demxoşane/: ناو. مزگێنی خەبەری خۆش ▤ مژدگانی

دەمداچەقاو / demdaçeqaw/: ئاوەڵناو. *[پلار]* دەمداچەقیو: ١. زارئاواڵەبوو؛ دەم تاک بووگ ٢. *[کینایە]* مردوو ▤ ١. دهان بازمانده ٢. مرده

دەمداچەقیو / demdaçeqîw/: ☜ **دەمداچەقاو**

دەمدروو / demd(i)rû/: ناو. دەمدوور؛ داوەبەنێ کە زارکی کیسە و جەواڵی پێ درواوە ▤ نخ دردوزی

دەمدرێژ / demd(i)rêj/: ئاوەڵناو. *[پلار]* دەمدڕاو؛ دەمهەپک؛ دەمهەلار؛ زۆربلێ؛ چەنەباز؛ چەقەسرۆ ▤ پُرگو؛ وراج

دەمدڕاو / demd(i)řaw/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ١. ☜

دەمدرێژ ٢. زمانشڕ ■ ١. ☜ **دەمدرێژ** ٢. دهن‌لق

دەمدوور / demdûr/: ☜ **دەمدرو**

دەم ـ دەم / dem dem/: ئاوەڵکار. گاـگا؛ جارـجار ‹ئاوی سوێری چاو و باری تاڵی لێو/ سوێر و تاڵی دەمدەم و ژەمژەم دەخۆم «نالی»› ■ گهگاه

دەمدەما / demdema/: ئامراز. بەرەبەیانی؛ شەوەکی؛ بوولێڵەی بەیان؛ کازیوەی بەیانی ■ تاریک و روشن صبح

دەمدەمان / demdeman/: ☜ **دەمدەمانی**

دەمدەمانی / demdemanî/: ناو. دەمدەمان؛ دەمدەمانێ؛ ماچوموچ؛ کاری ماچ گۆڕینەوە ‹دەمەکەت بێنە دەمدەمانی کەم/ دەم و خاوەن دەم بە قوربانی کەم «فولکلور»› ■ ماچ و بوسە

دەمدەمانێ / demdemanê/: ☜ **دەمدەمانی**

دەمدەمو / demdemû/: ناو. بەرماو؛ پاشماوە ■ پسماندە

دەمدەمی / demdemî/: ئاوەڵناو. وازوازی؛ تاوتاوی؛ دەمدەمی‌مەزاج؛ عەنتەرمەزاج؛ هەر وەختە لە سەر هەوایەک ‹مرۆی دەمدەمی، بەڵێن دەشکێنێ!› ■ دمدمی

دەمدەمی‌مەزاج / demdemîmezac/: ☜ **دەمدەمی**

دەمدەمێ / demdemê/: ئاوەڵکار. ناوبەناو؛ ناوەناوە؛ جارجارێ ■ گاهگاهی

دەمرگە / demirge/: ☜ **دەمەقڕە**

دەمڕاس / demřas/: ☜ **دەمڕاست**

دەمڕاست[1] / demřast/: ناو. *[مەجاز]* دمڕاست؛ دەڤڕاست؛ دەمڕاس؛ کەسێ کە لە لایەن کۆمەڵ یان دامەزراوەیەکەوە قسە دەکا ‹دەمڕاست و مەلا بلا نەوەستن/ تاژدین و ستێ لە یەک ببەستن *«هەژار، مەموزین»*› ■ سُخنگو

دەمڕاست[2]: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دمڕاست؛ دەڤڕاست؛ دەمڕاس؛ نوێنەر ‹کوێخا دەمڕاست و داردەستی ئاغا بوو› ■ سخنگو

دەمڕووت / demřût/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* ١. بێموو؛ بێتووک؛ کوڕێژگەی هێشتا موو لێ دەرنەهاتوو ٢. کوڕی هێشتا بێژن ■ ١. بی‌مو؛ امرد ٢. مُجرد

دەمڕەش / demřeş/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* قسەشووم؛ تایبەتمەندی کەسێ کە قسە و بەراوردی دەبێتە هۆی زەحمەت و زیانی خەڵک ■ شوم‌گفتار

دەمڕیشە / demřîşe/: ناو. زیپکە و کوانی ناو زار ■ زخم دهان

دەمزل / demzil/: ☜ **دەمتاك ـ٢**

دەمژمێر / demj(i)mêr/: ناو. کاتژمێر؛ سەعات ■ ساعت

دەمسارد / demsard/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. قسەنەزان ٢. ناهومێد ٣. تایبەتمەندی تانجییەک کە درەنگ نێچیر دەگرێت ■ ١. نافصیح ٢. نامید ٣. تنبل (تازی)

دەمسپی / dems(i)pî/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* خێرخوای خەڵک ■ خیرخواه

دەمسوور / demsûr/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. شەڕانی؛ جینگن ٢. بوێر و نەترس ٣. پێداگر؛ شێلگیر؛ پێچەقێن؛ سوور لە سەر کار ■ ١. ستیزەجو ٢. نترس؛ گستاخ ٣. مُصِر

دەمسووری / demsûrî/: ناو. *[پلار]* شەڕاشۆیی؛ نگنی ■ ستیزەجویی

دەمشڕ / demşiř/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەمچەپڵە؛ زوانشڕ؛ تێدانەوەستاو ■ دهن‌لق

دەمشیرینی / demşîrînî/: ناو. ١. ڕێزانە؛ خەڵات بابەتی چاک ئەنجامدانی کارێ ٢. بەرتیل؛ هبوودی؛ ڕشفەت ■ ١. انعام ٢. رشوە

دەمقاڵی / demqałî/: ☜ **دەمەقڕە**

دەمقڕە / demq(i)ře/: ☜ **دەمەقڕە**

دەمقورس / demqurs/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ڕازهەڵگر ■ رازدار

دەمکار / demkar/: ناو. ١. کارێک بە تەنیشت کارێکی‌ترەوە ٢. دیمەنی دیواری قوڕ ☰ ١. کاری جنب کار دیگر ٢. نمای دیوار گلی

دەمکانە / demkane/: ☜ **دەموکانە**

دەمکوت / demkut/: ناو. *[کینایە]* دەمکۆ: ١. سەرکۆنە؛ لۆمە ٢. کار و ڕەوتی بێ‌دەنگ کردن ☰ ١. سرزنش ٢. عمل وادار کردن به خاموشی

⊡ **دەمکوت بون:** *[کینایە]* قسە پێ‌نەمان؛ دەم دروون ‹زۆر بە توندی وەلامم داوە و دەمکوت بوو› ☰ چیزی برای گفتن نداشتن

دەمکوت کردن: *[کینایە]* بێ‌دەنگ کردن؛ قسە پێ نەهێشتن ‹زۆرێک لە دەولەتەکان ڕۆژنامەوانان دەمکوت دەکەن› ☰ وادار به خاموشی کردن

دەمکوڵ / demkuł/: ئاوەلناو. دەم و لێو چکۆلە و جوان ‹شەوە لەو سەوزەزارە لەو دەم ئاوە/ مەکۆی خەم لاچووە دەمکوڵ چ ماوە؟ «هەژار، *بۆ کوردستان*»› ☰ غنچەدهن

دەمکون / demkun/: ئاوەلناو. تایبەتمەندی کەسێ کە ددانی پێشەوەی کەوتبێ ☰ ویژگی کسی که دندان جلویی‌اش افتاده است

دەمکۆ / demko/: ☜ **دەمکوت**

دەمکە / demke/: ناو. دێبکە؛ دێمکە؛ کیسەی مشەما بۆ ئاو (تراو) ‹دەمکەیەک دۆ و دەسکە تەڕەپیوازێکم دەگەڵ خۆ هێنایەوە «هەژار، *چێشتی مجێور*»› ☰ کیسەی پلاستیکی برای حمل مایع

دەمکەمچە / demkemçe/: ناو. ١. کەوچکەقوڵە ٢. بەچکەبۆقی هێشتا بێ‌دەست و پێ ☰ ١. قاشق کوتاه ٢. نوزاد قورباغه

دەمگاوس / demgawis/: ئاوەلناو. *[کینایە، پلار]* دەمزل ☰ دهن‌گنده

دەمگرتە / demgirte/: ناو. گەڕەلاوژە؛ گەڕەلاژە؛ کاری گۆرانی گوتنی تێکڕایی ☰ آوازخوانی دسته‌جمعی

دەمگۆ / demgo/: ☜ **دەنگۆ**

دەمگە / demge/: ☜ **دەم**^{١}

دەمگەرم / demgerm/: ئاوەلناو. *[مەجاز]* دمگەرم: ١. وتاربێژی چاک ٢. خێرا لە کەروێشک گرتندا (تاژی) ☰ ١. سخنور ٢. چالاک (تازی)

دەمگەنکە / demgenke/: ناو. کەلکە؛ ڕوەکێکە لە نێو گەنمدا دەڕوێ و زیانی پێ دەگەیێنێ ☰ گیاهی است

دەمگەنیو / demgenîw/: ئاوەلناو. *[کینایە]* دەمبۆگەن ☰ دارای دهنِ بدبو

دەمگەوج / demgewc/: ئاوەلناو. *[مەجاز]* بێژەری قسەی نابەجێ و بێ‌تام ☰ یاوەگو

دەمگیرفان / demgîrfan/: ناو. تیزمالکە پارچەیێ کە بە قەراخی زارکی گیرفانی پانتۆلدا دەیدروون ☰ نواری که دور جیب شلوار می‌دوزند

دەملار / demlar/: ☜ **دەمچەوت ـ١**

دەملارە / demlare/: ناو. تۆنگەلەی ملخوار ☰ صُراحی گردن‌کج

دەملە / demle/: ناو. شەپلە؛ ئیفلیجی ☰ فالج

دەملەپووش / demlepûş/: ئاوەلناو. *[پلار]* نامراد؛ نەوەکام؛ ناکام ‹لە ژیانێ دەمێننەوە کە چووشن/ بێچارە بە جارێ دەملەپووشن «هەژار، *مەم و زین*»› ☰ ناکام

دەملەق / demleq/: ئاوەلناو. *[پلار]* زمان‌شڕ؛ تێ‌نەوێستاو؛ زاربلاو ☰ دهن‌لق

دەممردوولە / demmirdûle/: ئاوەلناو. *[کینایە]* ١. تایبەتمەندی منداڵ یان بەرخێ کە هێزی مژینی نییە ٢. شەرمێون و قسەنەکەر ☰ ١. خصوصیت بچەای که نمی‌تواند مُک بزند ٢. خجالتی

دەمنای / demnay/: ☜ **دەماندن**

دەمنە / demne/: ناو. ١. باسک؛ مۆدنە؛ دارسیغار ٢. پیکی زوڕنا ☰ ١. چوب‌سیگار ٢. جای لب در سُرنا

دەمنەدەمانێ / demnedemanê/: ناو. کار و ڕەوتی دەم نانە دەم و چەقە و هەرا کردن ≣ جدال لفظی

دەمنەرم / demnerm/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* شیرین‌زمان؛ قسەخۆش ≣ شیرین‌زبان

دەمنەسگار / demnes(i)gar/: ناو. دەمنە؛ قۆسە ≣ چوب سیگار

دەمنەوێسیاگ / demnewêsyag/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زارشڕ؛ دەملەق؛ دەمدڕاو؛ قسەپەڕێن ≣ دهن‌لق

دەمنێ / demnê/: ناو. زەنبوورە؛ دارەکونی ژێر دۆلاش ≣ چوب سوراخ زیر ناو آسیا

دەمواکردە / demwakirde/: ناو. *[کینایە]* کاری شکاندنی ڕۆژوو؛ ڕۆژوو کردنەوە ≣ افطار

دەموپل / dem û pil/: ناو. *[مەجاز]* ١. زرنگی لە کاردا ٢. قسەڕەوانی ≣ ١. زرنگی در کار ٢. فصاحت

دەموپلدار / dem û pildar/: ئاوەڵناو. سەروزماندار؛ بە دەموزمان؛ بە توانا لە قسە کردندا ≣ سروزباندار

دەموپووز / dem û pûz/: ناو. پتوپووز؛ لچ و لێو ≣ دَک‌وپوز

دەموچاو / dem û çaw/: ناو. *[کینایە]* ڕوو؛ ڕوخسار ≣ صورت

⊡ **دەموچاو شۆردن:** *[کینایی]* پێگەیین (کچ)؛ گەیشتنە کاتی مێرد کردن ≣ دم‌بخت شدن

دەموچاو هەڵگرتن: *[مەجاز]* ڕوومەت گرتن؛ لابردنی مووی دەم و چاوی ژنان ≣ اصلاح کردن صورت زنان

دەموچاوگرژ / dem û çawgirj/: ئاوەڵناو. ڕووتاڵ؛ ڕووتەحل؛ ڕووترش؛ ڕووگرژ ≣ اخمو

دەموچاوهەڵگر / dem û çawhełgir/: ناو. *[مەجاز]* ڕوومەتگیر؛ ژنێ کە هەنیە هەڵدەگرێ ≣ زنی که بند می‌اندازد

دەمودوان / dem û d(i)wan/: ناو. قسەڕەوانی ≣ قدرت بیان

دەمودوو / dem û dû/: ناو. *[کینایە]* دەمودوود: ١. دەموپل؛ دمودوو؛ قسەڕەوانی ٢. زرەنگی ≣ ١. قوّت بیان ٢. زرنگی

دەمودوود / dem û dûd/: ☜ **دەم و دوو**

دەم و دەزگا / dem û dezga/: ☜ **دامودەزگا**

دەمودەس / dem û des/: ئاوەڵکار. دەمودەست؛ دەسبەجێ؛ هەرنهۆ ≣ فوراً

دەمودەست / dem û dest/: ☜ **دەمودەس**

دەموڕاوێژخۆش / dem û řawêjxoş/: ئاوەڵناو. زارخۆش؛ قسەخۆش؛ خوەش‌قسە ≣ شیرین‌سخن

دەموڕوو / dem û řû/: ئاوەڵکار. کشتکانی ≣ دمر

دەموفڵچ / dem û fiłç/: ناو. *[پلار]* دەموفڵق؛ دەموقەوچە؛ لچ و لێوی ناشیرین ≣ لب و لوچەی زشت

دەموفڵق / dem û fiłq/: ☜ **دەموفڵچ**

دەموقەوچە / dem û qewçe/: ☜ **دەموفڵچ**

دەموکاوێژ / dem û kawêj/: ناو. *[پلار]* دەراوی دەم؛ شێوەی قسە کردن (زۆرتر بۆ ناحەزی دەگوترێ) ≣ شیوەی سخن گفتن (بیشتر ناپسند)

دەمولەوس / dem û lews/: ناو. لەپولەوس؛ دەموفڵچ ≣ لب‌ولوچە

دەمولەوسخوار / dem û lewsx(i)war/: ئاوەڵناو. خێس ≣ دهان‌کج

دەمولێو / dem û lêw/: ناو. لچولێو ≣ لب‌ولوچە

دەمومس / dem û des/: ناو. زاربەست؛ زاربەند ≣ دهان‌بند

دەموش / demûş/: ناو. شیلەی شتی شیرین ≣ شهد

دەموکانە / demûkane/: ناو. دمکانە؛ دەمووکە؛ دەمکانە؛ دووکانە؛ دۆکانە؛ دیکانە؛ دەنووکە؛ دووکا؛ دارخوەرک؛ چەسپەڵۆک؛ ڕووەکێکی مشەخۆری هەمیشە سەوزە لە سەر درەختی بەردار دەژی، ماکێکی ڕێزێنی لێ بەرهەم دێ کە

بۆ مەبەستی پزیشکی بە کار دێت ☰ داروواش

دەموکە / demûke/: ☜ **دەموکانە**

دەموکەیەک / demûkeyek/: ئاوەڵکار. هەلی؛ تاوێک؛ ساتێ ☰ دمی؛ لختی

دەمە / deme/: ناو. ١. مووشەدەمەی ئاسنگر ٢. لێوی تیغ ٣. دەمنە؛ دەمنەسگار ٤. کزەبای ساردی سەر کێوان لە زستاندا ☰ ١. دمەی آهنگری ٢. لبەی تیغ ٣. چوبسیگاری ۴. باد سرد کوهستانی در زمستان

دەمەت / demet/: ناو. تووتنی وەلاشمی لە سەر یەک کۆگاکراو ☰ کُپەی توتون

دەمەترشتە / demetirişte/: ناو. ١. دەمەتەشوێ؛ دەمەترێشتە ٢. تۆلاشە؛ تیشیا ☰ ١. تیغەی تیشە ٢. تراشەی چوب

دەمەترێشتە / demet(i)rêşte/: ☜ **دەمەترشتە ـ١**

دەمەتەشوێ / demeteşwê/: ☜ **دەمەترشتە ـ١**

دەمەتەقە / demeteqe/: ☜ **دەمەتەقێ**

دەمەتەقێ / demeteqê/: ناو. *[سەرزارەکی]* دمەتەقە؛ دەمەتەقە؛ وتوویژی نێوانی دوو کەس ☰ گفتگوی دو نفره

دەمەتێخەڵە / demetêxełe/: ناو. چەقۆی دەسک شکاو ☰ چاقوی دستە شکستە

دەمەجاو / demecaw/: ناو. دمەجاو: ١. دەمجاو؛ ئەوەندە بنێشت بۆ جارێک خستنە دەم ٢. ☜ **دمجو** ☰ ١. سقّز بە اندازەی یک نوبت جویدن ٢. ☜ **دمجو**

دەمەچەشتە / demeçeşte/: ☜ **دەمەچێشتە**

دەمەچێشتە / demeçêşte/: ناو. دمەچەشتە؛ دمەچێشتە؛ دەمەچەشتە؛ چەشتە؛ دانەخۆرە ☰ چشتەخوار

دەمەداچەقێ / demedaçeqê/: ناو. *[پلار]* دمەداچەقە؛ دەمەکوتێ؛ سەرەمەرگ؛ نزیکە مەرگ ☰ هنگام مرگ

دەمەداس / demedas/: ناو. دەمی پەڕیوی داس ☰ نُک شکستەی داس

دەمەدڕکی / demediřkî/: ناو. دەمەکاوەکێ؛ دەمەکەوکی؛ باوێشک؛ ئاژاژکی ☰ خمیازە

دەمەدۆ / demedo/: ناو. ئاژەڵێ کە ڕایگرن بۆ شیرەکەی ☰ دام شیری

دەمەدەم / demedem/: ناو. سەرەتا ‹دەمەدەمی ئێوارە؛ دەمەدەمی بەهار› ☰ اوایل

دەمەدەمە / demedeme/: ناو. کێشە؛ شەڕەقسە؛ شەڕەدەندووکە ☰ جَدَل

دەمەرقاجان / demerqacan/: ☜ **دەمەرقاچان**

دەمەرقاچان / demerqaçan/: ناو. دەمەرقاجان؛ ئاگربازی بۆ شادی ☰ آتشبازی جشن‌ها

دەمەرقۆپان / demerqopan/: ☜ **دەمەقۆپان**

دەمەڕیزە^{١} / demeřîze/: ناو. دەمەڕێزە؛ کەلی؛ شکاوی ☰ خدشە؛ خراش

دەمەڕیزە^{٢}: ئاوەڵناو. دەمەڕێزە؛ ژەنگاوی کرووچ (تیخ) ☰ زنگ‌زدەی لب‌پر (تیغ)

دەمەڕێزە / demeřêze/: ☜ **دەمەڕیزە**

دەمەزەرد / demezerd/: ئاوەڵناو. دمەزەرد؛ دەمەزەن؛ سەرنیا (گاوەسن). هەروەها: **دەمەزەرد کردن** ☰ مرمت شدە (گاوآهن)

دەمەزەردە / demezerde/: ناو. بێچووی مەل کە هێشتا ڕەنگی زەردی دندووکی ماوە ☰ جوجەی پرندە کە هنوز نُکش زردی دارد

دەمەزەن / demezen/: ☜ **دەمەزەرد**

دەمەژەنی / demejenî/: ناو. کاری چەشتن بۆ تام کردن ☰ عمل چشتە کردن

دەمەسوو / demesû/: ئاوەڵناو. دەمسواو ‹بۆ ئەوەی نەبوو تەشوێکەی ئەبەن/ ئەیوت ڕەنجەڕۆم دەمەسووی ئەکەن! «پیرەمێرد»› ☰ کُندشدە

دەمەشێر / demeşêr/: ناو. گوڵێکە ☰ نوعی گُل

دەمەقاڵە / demeqałe/: ☜ **دەمەقڕە**

دەمەقالّی / demeqalî/: ☜ **دەمەقڕە**

دەمەقڕە / demeq(i)ře/: ناو. *[سەرزارەکی]* دەمەقالە؛ دمبەدمە؛ دەمبەدەمە؛ دەمقالّی؛ دەمقڕە؛ دەمرگە؛ دەمەقالە؛ دەمەقالّی؛ کێشە؛ دەڤژەنگ؛ دندووکە ■ جَدَل

دەمەقۆپان / demeqopan/: ناو. دەمەرقۆپان؛ پانتۆلی فاسۆن ■ شلوار فاستونی کردی

دەمەقەیچی / demeqeyçî/: ناو. سەرەمقەست ■ بازمانده از بُرش

دەمەک / demek/: ☜ **دەمێ**

دەمەکوتێ / demekutê/: ☜ **دەمەداچەقێ**

دەمەل / demel/: ناو. باپشکێو؛ چنچکەسلاوە ■ گُل‌مژه

دەمەلاسکە / demelaske/: ناو. دەمەلاسکێ؛ دەمەلاسکی؛ دەمەلاسکە؛ دەمەلاسکێ؛ دەمهەلکی؛ لاسایی؛ لاساویێ؛ دەمپاسکانی؛ دەمپاسکانێ؛ دتەر؛ زارزارک؛ زارڤە؛ کەپوون ■ ادا؛ تقلید

دەمەلاسکی / demelaskî/: ☜ **دەمەلاسکە**

دەمەلاسکێ / demelaskê/: ☜ **دەمەلاسکە**

دەمەڵبێن / demełbên/: ☜ **دەمهەڵبەس-١**

دەمەنی / demenî/: ناو. ئالامەت؛ هەلامەت ■ زُکام

دەمەونێوارە / deme w 'êware/: ناو. باویشە؛ بەریوارە؛ تاقزەرک ■ دم غروب

دەمەوخوار / demewx(i)war/: ☜ **دەمەونخوون**

دەمەوڕوو¹ / demewřû/: ئاوەڵناو. دەمەوڕوو؛ دەڤەروو؛ سەرنخوون؛ وەرگەڕاو ■ واژگون

دەمەوڕوو²: ئاوەڵکار. دەڤەروو؛ دەمەوڕوو ■ دَمَر

دەمەوژوور / demewjûr/: ئاوەڵناو. سەرەوژوور ■ سربالا

دەمەوژێر / demewjêr/: ☜ **دەمەونخوون**

دەمەونخوون / demewn(i)xûn/: ئاوەڵناو/ ئاوەڵکار. دەمەوخوار؛ دەمەوژێر؛ سەرنخوون؛ وەرگەڕاو ■ واژگون

دەمەوەر / demewer/: ئاوەڵناو. دمهەراش؛ دەمهەراش؛ دمهەلە؛ دەمهەلە ■ حَرّاف

دەمهار / demhar/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زۆر بەقسە و زۆربلێ ■ حرّاف

دەمهەپک / demhep(i)k/: ☜ **دەمدرێژ**

دەمهەراش / demheraş/: ☜ **دەمەوەر**

دەمهەلار / demhelar/: ☜ **دەمدرێژ**

دەمهەلکی / demhelkî/: ☜ **دەمەلاسکە**

دەمهەڵبەس / demhełbes/: ناو. ١. دەمهەڵبەست؛ دەمەڵبێن؛ پەڕۆیەکە دەیخەنە سەر دەمی مردوو ٢. *[کینایە]* قسەی هەڵبەستە ■ ١. وصله‌ای که بر دهان مُرده گذارند ٢. حرف من‌درآوردی

دەمهەڵبەست / demhełbest/: ناو. ١. ☜ **دەمهەڵبەس** ٢. کەسێ کە دەم و لووتی خۆی داپۆشیوە ■ ١. ☜ **دەمهەڵبەس** ٢. کسی که ماسک زده

دەمهەڵپێچ / demhełpêç/: ناو. دمهەڵپێچ؛ دەسرەی بە دەم و لووتەوە پێچان ■ دستمالی که بر بینی و دهان بندند

دەمهەلە / demhele/: ☜ **دەمەوەر**

دەمی / demî/: ئاوەڵناو/ ئاوەڵکار. زارەکی؛ دەڤکی ■ شفاهی

دەمیرە / demîre/: ناو. سەڵتە؛ کولۆجەی مەلایان ■ بالاپوش مُلایان

دەمین / demîn/: چاوگ. دەماندن ■ دمیدن

دەمێ / demê/: ئاوەڵکار. دەمێک؛ دەمێو؛ دەمەک: ١. تاوێک؛ کاتێکی کەم ‹دەمێک ساقی دەمت بێنە! دەخیلی چاوەکانت بم/ بە جامێک دەستی من بگرە! فیدای پیری موغانت بم «وەفایی»› ٢. بڕێ جار؛ هێندێ جار؛ ناوبەناو ‹ئەدەب چی بکا لە یارانی؟ لە جەرگەی نازدارانی؟/ دەمێ خونخواری

بێباک و دەمێ غەمخواری جارانن «ئەدەب»› ۳. ڕۆژگارێکی دوور ‹سەری دانا لەسەر ڕووی تۆ، بە شوێنی زولفی تۆدا چووا/ وەفایی ئاخری خێر بێ دەمێکە بێسەروشوێنە «وەفایی»› ☰ ۱. وقتی ۲. گاهی ۳. دیرزمانی

دەمێک / demêk/: ☜ **دەمێ**

دەمێکی / demêkî/: ئاوەڵکار. گاڤا؛ لەدەمەدا؛ لە دەمێکا ☰ هنگامی

دەمێو / demêw/: ☜ **دەمێ**

دەن١ / den/: ناو. ۱. پەراسوو ۲. هەرس؛ هەزم؛ کاری هەڵتاواندن ۳. کووپەی گەورە ☰ ۱. دندەی قفسەی سینە ۲. هضم ۳. خُم بزرگ

ـ دەن٢: پاشەوشە. ـ گڤێر؛ ـ هەڵتاو؛ هەرس کردنی ‹دێردەن› ☰ ـ گوار

دەنا / dena/: ئاوەڵکار. ۱. ئەنا؛ ئەگینا ‹نەما «خانی» هەتا چیرۆکی عیشقی ئێمە داڕێژێ/ دەنا هێشتا لە کوردستان دەژین «زین و مەم»ێکی تر «هێمن»› ۲. مەگین؛ مەگەر ☰ ۱. وگرنە ۲. مگر

دەناچیە / denaçiye/: ناو. لەگەز؛ لیچار؛ مەتەڵ؛ مەتەڵۆکە ☰ لُغز؛ چیستان

دەناندن / denandin/: چاوگ. هەڵتاواندن؛ هەرس کردن ☰ هضم کردن

دەند / dend/: ☜ **دەندە ـ١**

دەندک / dendik/: ناو. دەنک: ۱. دەنک؛ دانەی هەر شت ۲. ناوکی میوە ☰ ۱. دانە ۲. هستە

دەندوکچە / dendukçe/: ناو. جۆرێ هەنار ☰ نوعی انار

دەندووک / dendûk/: ناو. ۱. ☜ **دندووك** ۲. نووکی تیژی هەر شتێ ‹سەری فەرهادم و دەندووکی قولنگ/ دەستی مەجنوونم و دامێنی چیا «نالی»› ☰ ۱. ☜ **دندوك** ۲. نُک تیز هر چیز

دەندووکدار / dendûkdar/: ئاوەڵناو. شەندەلی ☰ دارای منقار

دەندە / dende/: ناو. ۱. دەند؛ دوندە؛ دەننە؛ جێی گاوەسن لە هێشەدا ۲. دەسگایەکی میکانیکی بۆ گۆڕینی جووڵە، لایەن و خێرایی لە موتوردا ۳. پەراسوو ☰ ۱. جای گاوآهن در خیش ۲و۳. دندە

دەندەل / dendel/: ناو. پەراسووی پشت ☰ دندەی پُشت

دەندەلووشک / dendelûş(i)k/: ناو. قانگەلاشک؛ دڕووی وشکی کەنگر ☰ خار کنگر

دەندی / dendî/: ئاوەڵناو. شەتەکدراو؛ بە گوریس بەستراو ☰ طناب پیچ

دەنک / denik/: ناو. ۱. پەراسوو ۲. ☜ **دەندك** ☰ ۱. دندەی قفسەی سینە ۲. ☜ **دەندك**

دەنکە / denke/: ناو. ۱. ناوکی هێندێ میوە ۲. چۆدان ☰ ۱. هستەی میوە ۲. چاودار

دەنکێ / denkê/: ☜ **دانەیەك**

دەنکێک / denkêk/: ☜ **دانەیەك**

دەنگ١ / deng/: ناو. ۱. هەرچیک ببیسرێ ‹دەنگێ دێتە گوێم› ۲. خەبەر؛ هەواڵ ‹چ دەنگە؟› ۳. بیر و ڕا؛ بیر و بۆچوون؛ بڕوای زۆرینە یان هەموو تاکگەلی لێژنە، کۆڕ یان کۆمەڵگایەک ‹دەنگ دان› ٤. زڵە؛ دەنگەدەنگە ‹ئا دەنگ!› ٥. *[مەجاز]* هاوار، بەتایبەت بۆ بەرهەڵست بوون ‹ئاخری دەنگی دەرهات› ٦. *[مەجاز]* چۆنیەتی دەنگ ‹دەنگی خۆشە› ۷. *[مەجاز]* تۆڕی هەناردنی فرێکانسی ڕادیۆیی ‹دەنگی کوردستان› ۸. *[ڕێزمان]* ئەلف) وشەیێ کە شادی، تووڕەیی، سەرسووڕمان، وەڕەزی و ...ی بێژەر نیشان دەدا (وەک بەهـ ئاخ، پەکوو و...) ب) وشەیێ کە نیشاندەری دەنگێکە (وەک تەقەتەق؛ جیزە) ۹. *[زمانناسی]* هەرکام لەو نیشانە و پیتانەی کاتی دەربڕینیان لێو نابەسترێ و زمان بە دەم و ددانەوە نالکێ (وەک: ۆ ـ ێ) ☰ ۱. صدا ۲. خبر ۳. رأی ۴. سر و صدا ۵. فریاد ۶. لحن؛ صدا ۷. شبکەی رادیویی ۸. صوت ۹. مصوت؛ واکە

⊡ **دەنگی بەرز:** دەنگێ بە هێز و قەوەتی زۆرەوە کە چاک ببیسرێ ■ صدای بلند

دەنگی بەم/ بۆڵ/ کۆر: دەنگی بە فریکانسی کەمەوە (وەک: دەنگی تەپڵ) ■ صدای بم

دەنگی زیڵ/ زیک/ زیق/ تیژ: دەنگ بە فریکانسی زۆرەوە (وەک: دەنگی گۆرانیبێژی ژن) ■ صدای زیر

دەنگی گڕ: دەنگی زل و کولفت (وەک دەنگی پیاو) ■ صدای زبر

دەنگی نەرم: دەنگی زوڵاڵ و خۆش ■ صدای مخملی

⊡ **دەنگ برین:** دەنگ داگۆڕین؛ دەنگ گۆڕین؛ دەنگ لێ گۆڕین؛ قسە دەگەڵ هەواڵ نەکردن ■ قهر کردن

دەنگ داگۆڕین: ☜ **دەنگ برین**

دەنگ دان: ١. دەرخستنی بیر و را لە هەڵبژاردندا ‹دەنگ دان بۆ سەربەخۆیی کوردستان› ٢. داکالیان؛ تێخورین؛ گوراندن ‹دەنگیان بدە با چیدی خراپکاری نەکەن› ٣. خەڵک وەدەرنان بۆ کارێ ‹ئەمڕۆ خەڵکی گوند دەنگ دە بۆ بێگارا› ■ ١. رأی دادن ٢. نهیب زدن ٣. بسیج کردن

دەنگ دانان: دەنگ لە سەر فیلم و ... دانان ■ صداگذاری کردن

دەنگ دانەوە: دەنگ قەدان: ١. شۆرەت کردن؛ بڵاو بوونەوەی خەبەر یان باسی شتێک ٢. گەڕانەوەی دەنگ ■ ١. اشاعه دادن (خبر یا موضوعی) ٢. پژواک کردن

دەنگ دڕان: هەرا کردنی زۆر و بە قەو ■ فریاد کردن با صدای بلند

دەنگ دلێر بوون: */کنایه/* قسە پێ بوون؛ لە باس و مەبەستێکی گونجاو پشتیوانی کردن ■ حرف حساب داشتن

دەنگ دەرچوون: ١. قوو داکەفتن؛ خەبەر بڵاو بوونەوە ٢. وە دەنگ هاتن لە سەر شتێ ■ ١. منتشر شدن خبر ٢. اعتراض کردن

دەنگ دەرنەهاتن: بێدەنگ بوون؛ متەق لێ نەهاتن ■ جیک نزدن

دەنگ دەرهاتن: ١. لە تووڕەیی وە دەنگ هاتن ٢. بەرهەڵست بوونەوە ■ ١. به فریاد آمدن ٢. صدا درآمدن؛ اعتراض کردن

دەنگ دەرهێنان: ١. بوونە هۆی بەدیهاتنی دەنگ ‹دەنگی سەیری لە خۆ دەردەهێنا› ٢. بوونە هۆی تووڕەیی و هەرا لێ هەستان ‹تا دەنگیان دەرنەهێنا، دەستیان هەڵنەگرت› ■ ١. صدا درآوردن ٢. به فریاد آوردن

دەنگ قەدان: ☜ **دەنگ دانەوە**

دەنگ کردن: ١. گوتنی شتێک ٢. درکاندن؛ ئاشکرا کردنی نهێنی ٣. بانگهێشتن کردن ٤. بانگ کردن ■ ١. ابراز کردن ٢. افشا کردن راز ٣. دعوت کردن ۴. صدا زدن/ کردن

دەنگ کەوتن: ☜ **دەنگ گیران**

دەنگ گۆڕین: ☜ **دەنگ برین**

دەنگ گیران: دەنگ کەوتن؛ دەنگ گیریان؛ دەنگ نووسان؛ دەنگ دەرنەهاتن لە بەر سەرما بوون یان زۆر قیڕاندن ■ گرفتن صدا

دەنگ گیریان: ☜ **دەنگ گیران**

دەنگ لە تیرییەوە دەرهاتن: ☜ **دەنگ لە جێی گەرمەوە دەرهاتن**

دەنگ لە جێی گەرمەوە دەرهاتن: */کنایه/* دەنگ لە تیرییەوە دەرهاتن؛ هەناسە لە جێگەی گەرمەوە هاتن؛ دارا بوون و قسەی وا کردن کە بۆ نەدار ناشێ ■ صدا از جای گرمی درآمدن

دەنگ لێکردن: تێخورین ■ نهیب زدن

دەنگ لێگۆڕین: ☜ **دەنگ برین**

دەنگ نوسان: ☜ **دەنگ گیران**

دەنگ نێر بون: گڕ بوونی دەنگی کوڕ بە شێوەی سرووشتی لە دەمی باڵغ بوونیدا ☰ بم شدن صدای پسر تازەبالغ

دەنگ هاتن: ١. دەنگ بە گوێ گەیشتن ٢. قرموقاڵ کردن ٣. */مەجاز/* شەڕ و داوا کردن ☰ ١. صدا آمدن ٢. سروصدا کردن ٣. دعوا کردن

دەنگ هەڵبڕین: دەنگ بڵیند کردن؛ دەنگ بەرزەو کردن ☰ صدا را بلند کزدن

دەنگ^{۲}: سارستە. فەرمان بە بێدەنگ بوون ‹ها دەنگ! ها دەنگ! دەنگی پۆڕ دێ/ خرنگەی خرخاڵ پەلکەشۆڕ دێ «فولکلۆر»› ☰ امر به سکوت

دەنگان / dengan/: ناو. ناوبانگ ☰ شُهرت

دەنگبڕ / dengbiř/: ناو. ئامێرێک بۆ کەم کردنەوەی دەنگ یان بێدەنگ کردن ☰ صداخفەکن

دەنگبڵند / dengb(i)łind/: ئاوەڵناو. دەنگبەرز؛ دەنگزل ☰ صدابلند

دەنگبۆڕ / dengboř/: ئاوەڵناو. دەنگگڕ ☰ دارای صدای بم

دەنگبەر / dengber/: ☜ **دەنگبەرە**

دەنگبەرز / dengberz/: ☜ **دەنگبڵند**

دەنگبەرە / dengbere/: ناو. دەنگبەر؛ دەنگەوەرە؛ ئامرازێ کە دەنگ بۆ دوور ڕادەگوێزێ ☰ صدابر؛ انتقال دهندەی صدا

دەنگبێژ / dengbêj/: ناو. دنگبێژ؛ قامبێژ؛ سترانڤان ☰ ترانەخوان

دەنگخۆش / dengxoş/: ئاوەڵناو. خۆشئاواز ☰ خوشآواز

دەنگدار^{۱} / dengdar/: ☜ **پیتی دەنگدار**

دەنگدار^{۲}: ئاوەڵناو. ١. خاوەن دەنگ ٢. بەناوبانگ ☰ ١. داری صدا ٢. مشهور

دەنگدەر / dengder/: ناو. کەسێ کە ڕای خۆی لە هەڵبژاردنێکی گشتیدا دەردەخا ☰ رأیدهنده

دەنگزل / dengzil/: ☜ **دەنگبڵند**

دەنگژار / dengjar/: ناو. نووزە لە قوڕگەوە ☰ نالەی خفیف

دەنگکەوتوو / dengkewtû/: ئاوەڵناو. دەنگنووساو ☰ گرفته (در مورد صدا)

دەنگگڕ / denggiř/: ئاوەڵناو. دەنگبۆڕ؛ دەنگزل ☰ دارای صدای بم

دەنگگۆڕکێ / denggořkê/: ناو. قار؛ کاری دەنگ بڕین ☰ عمل قهر کردن

دەنگگیراو / denggîraw/: ئاوەڵناو. دەنگنووساو؛ بە دەنگی نزم و ئاستەم لە بەر نەخۆشی یان هەر هۆیەکی‌تر ☰ صدا گرفته

دەنگناسی / dengnasî/: ناو. زانستی لێکۆڵینەوە لە بەدیهاتن، ڕێکخستن، ڕاگواستن، وەرگرتن و شوێنەمای دەنگ ☰ صوت‌شناسی

دەنگنوساو / dengnûsaw/: ☜ **دەنگگیراو**

دەنگنێر / dengnêr/: ئاوەڵناو. دەنگزبر و بەرز ☰ دارای صدای بلند و خشن

دەنگوباس^{۱} / deng û bas/: ناو. هەواڵ؛ خەبەر؛ باس‌وخواس ☰ خبر

دەنگوباس^{۲}: سارستە. چ خەبەر؛ هەواڵ چییە ‹کاکە دەنگ‌وباس؟ باشی شوکور؟› ☰ خبر

دەنگوڕەنگ / deng û řeng/: ناو. ڕادیۆ و تەلەڤیزیون ☰ صدا و سیما

دەنگوفەنگ / deng û feng/: ناو. پلەوقولە؛ ڕەوتانە ☰ دنگ‌وفنگ

دەنگۆ / dengo/: ناو. دەمگۆ: ١. قسەڵۆک؛ قاو؛ قاڵ؛ گوتە؛ گۆتە؛ واتە؛ واتۆ؛ واتوور؛ واتوورە؛ واتووڕی؛ وتووێر؛ بەنگ‌وباو؛ بەندوباو؛ وتەوت؛ واتەوات؛ هەواڵێ کە سەرچاوەیەکی ڕوون و ئاشکرای نییە و بێ‌بەڵگەیە ٢. هەست ☰ ١. شایعه ٢. احساس

دەنگە / denge/: ناو. بانگ ☰ ندا

دەنگەدەنگ / dengedeng/: ناو. ۱. هەراهەرای حەشامات ۲. دەنگ و بزاو؛ دەنگی ئازاردەری درێژخایەن ■ ۱. همهمه ۲. جاروجنجال

دەنگەژە / dengeje/: ناو. سەرۆ؛ بیر و هەستێک کە لە نادیارەوە بە دڵ دەگا ■ الهام

دەنگەشە / dengeşe/: ناو. ۱. هەرا و هووریا ۲. کاری بلاو بوونەوەی خەبەر ‹دەنگەشەی خەباتی پێشمەرگە لە ڕۆژنامەکانی دنیادا› ■ ۱. داد و فریاد ۲. اشاعەی خبر

دەنگەوەرە / dengewere/: ☜ **دەنگبەرە**

دەنگین / dengîn/: ناوەلناو. دەنگدار؛ بەناوبانگ ■ مشهور

دەننە / denne/: ☜ **دەندە-۱**

دەنوکە / denuke/: ناو. موخوڕ؛ دەمووکانە ■ دبق؛ مویزک

دەنوک / denûk/: ☜ **دندوك**

دەنوکدار / denûkdar/: ☜ **دندوکدار**

دەنوکە / denûke/: ناو. ۱. ☜ **دەمووکانە** ۲. لەتەیەکی باریک لە ئێسک، پلاستیک؛ چێو یان کانزا کە سازی ژێیداری پێ دەژەنن ۳. دندووکە؛ زۆپییەکی تەسک ■ ۱. ☜ **دەمووکانە** ۲. زخمە؛ مضراب ۳. بادامک

دەنە / dene/: ☜ **دەندە -۳**

دەو / dew/: ناو. ۱. غار؛ ڕا؛ کاری ڕا کردن؛ بەزین ۲. ☜ **دۆ-۱** ۳. جۆرێ دابەش کردن، بەتایبەت نان ٤. زار؛ دەم ■ ۱. دو ۲. ☜ **دۆ-۱** ۳. نوعی تقسیم ۴. دهان

دەو لێ خستن: دابەش کردن؛ بەش کردنەوە ‹پاساری، قاژوو یا کۆتر یا کەو/ بەشێک و دوو بەش، من لێی دەخەم دەو «حەقیقی»› ■ تقسیم کردن

دەوا / dewa/: ناو. دەرمان ■ دارو

دەوات / dewat/: ناو. دوێت؛ دەوێت؛ مەرەکەفدان ■ دوات

دەواخ / dewax/: ناو. دەواغ؛ دەباخ؛ هەلال؛ هەلالچی؛ دەباخچی؛ دەباغچی؛ بۆنگچی؛ چەرمچی؛ تێشوو؛ بۆنگ؛ چەرمگەر؛ کەسێ کە پیشەی پاککردن و خۆشە کردنی پێستە ■ دبّاغ

دەواخانە / dewaxane/: ناو. ۱. دەرمانخانە؛ ئەجزاخانە؛ دووکانی دەرمان فرۆشتن ۲. دەباخخانە؛ ئەو شوێنە هەلالی تێدا خۆشە دەکرێ ■ ۱. داروخانە ۲. کارگاه دباغی

دەوار / dewar/: ناو. دەڤار: ۱. بارەبەری یەکسم ۲. کوێن؛ پارچەی ڕەشماڵ ‹دەوار بە شۆردن چەرموو ناوێتەوە «مەسەل»› ۳. دوار؛ دووار؛ دەواو؛ ڕەشماڵ ‹کارێ کە خەم و دەردی فیراقت بە منی کرد/ سەرما بە هەتیو، با بە دەواری شڕی ناکا «شێخ ڕەزا»› ٤. ولاغ و حەیوانی ڕاگرتن ‹دەوار سەوارێکی کەزن، وەک قانعی دڵ پڕ گەزن/ کناچە و باجی وەرخەزن، ڕەمایڕەمۆ ئەز داغ و هەم «قانع»› ■ ۱. ستور ۲. پارچەی سیاەچادر ۳. سیاەچادر ۴. چهارپای اهلی

دەوارکەڵگ / dewarkeł(i)g/: ☜ **دەوارەکەل**

دەوارەکەل / dewarekel/: ناو. دەوارکەلگ؛ پەڕەسیلکە؛ حاجیڕەش؛ حاجیڕەشک ■ پرستو

دەواساز / dewasaz/: ناو. دەرمانساز؛ دەرمانگەر؛ کەسێ کە کاری تێکەڵ کردنی ماکی جۆراوجۆرە بۆ سازکردنی دەرمان ■ داروساز

دەواغ / dewağ/: ☜ **دەواخ**

دەوافرۆش / dewaf(i)roş/: ناو. دەرمانفرۆش؛ ئەجزاچی؛ کەسێ کە کاری کڕین و فرۆشتنی دەوایە ■ داروفروش

دەوال / dewal/: ناو. دزی شەوانە ■ دُزد شبگرد

دەواڵ / dewał/: ناو. پەلە؛ لەز ■ شتاب

دەوام / dewam/: ناو. ۱. خۆڕاگری؛ ڕەوتی مانەوە؛ توانایی بەرەنگار بوونەوە لە بەرانبەر تەوەرە و هۆکاری زیاندەر و لەنێوبەرەوە ۲. کار و ئەرکی

ئیداری ‹دوای دەوام دەچمە مالی بابم› ▤ ١. دوام ٢. کار اداری

▣ **دەوام بوون/ هەبوون:** ١. مانەوە ‹ئەم کارانە دەوامی نییە، یەک ـ دوو ڕۆژێکە› ٢. بەردەوام بوونی کاری ئیداری ‹سبەینێ دەوامی فەرمییە و پشوو نییە› ٣. لە سەر کاری ئیداری بوون ‹زەلامی وا هەیە چوار ڕۆژە دەوامی نییە› ▤ ١. ماندگار بودن ٢. تعطیل نبودن ٣. سرِ کار بودن

دەوام هێنان: ١. بڕ کردن ‹ئەم پەتە دەوام ناهێنێ، دەپسێ› ٢. مانەوە ‹لێرە دەوام ناهێنم، دەگەڕێمەوە زێدی خۆم› ▤ ١. مقاومت داشتن ٢. طاقت آوردن

دەوان^{1} / dewan/: ☜ **دەبان**^{1}

دەوان^{2}: ئاوەڵناو. مەزبووت؛ چوست؛ چالاک ▤ چست و چالاک

دەوانچە / dewançe/: ناو. دەمانچە ▤ تپانچە

دەوانە / dewane/: ☜ **دۆدانە**

دەواو / dewaw/: ☜ **دەوار-٣**

دەوبێن / dewbên/: ☜ **دەمبێن**

دەوخین / dewxîn/: چاوگ. ١. بێتاقەت بوون؛ بێلەش بوون ٢. خەرەفان؛ هورفیان؛ هۆش لێ بڕان ▤ ١. حال نداشتن ٢. خرفت شدن

دەود / dewid/: ☜ **دەیووس**

دەودوو / dewdû/: ناو. لە دەیان دوو؛ بەشی ئاغا لە حاسلات ▤ دوعُشر؛ بهرەی مالکانە

دەودەو / dewdew/: ناو. باڵدارێکە ▤ پرندەای است

دەور^{1} / dewr/: ناو. ١. خول؛ سووڕ؛ چەرخ؛ زڤڕین ‹واژگوون دەورێ نوما من چەرخ و بایێ لەو لەبان/ کەوکەبان سەیرا موخالیف گرت و تێکەل کر حیساب «مەلای جزیری»› ٢. دۆر؛ دۆرمادار؛ دەوراندەور؛ پەڕانپەڕ؛ ئاقار ‹دەلێی لە دەوری دەست و پێم/ ئەوەی کە تێل و تان و ڕایەڵە، کەلەپچەیە «سوارە»› ٣. *[زەویناسی]* خول؛ لە دابەشگەلی مێژووی زەویناسی، چەندێکیان دەبێتە دەورەیەک ٤. زەمانە؛ ڕۆژگار ‹لە دەوری ئێمە هەر خوێنی دڵە دەڕژێتە جامۆڵە› ٥. هەل؛ دەرفەت؛ باو ‹بەزمی هەزارە، قەلفڕی ئەغیارە، دەوری گوڵ/ سۆفی بڕۆ! مەبە بە دڕک! تۆ لە ئێمە نی «نالی»› ٦. نەخش؛ ڕۆڵ؛ هەرکام لە کەسایەتییەکانی نێو شانۆ یان فیلم کە شانۆیار دەوری دەگێڕێت ٧. کارکرد ‹هەژار لە پێشڕەوتی زمان و وێژەی کورد دەورێکی باڵای هەیە› ٨. *[فەلسەفە]* چۆنیەتی بەندیواری و نیازمەندی دوو شت بە یەکتر لە بوونیاندا، بە جۆرێ کە هەرکام ئاکامی ئەوی دیکە بێ (وەک: مریشک و هێلکە) ▤ ١. چرخش ٢. پیرامون ٣. دور زمین‌شناسی ۴. زمانە ۵. نوبت ۶ و ۷. نقش ۸. دور

▣ **دەور دان:** ١. هەموو لا لێ گرتن ٢. تێکۆشین بۆ پێکهێنانی نیازێ ٣. گەڕان؛ خولخواردن ▤ ١. مُحاصرە کردن ٢. کوشیدن برای عملی ساختن مقصودی ٣. چرخ‌زدن

دەور دانەوە: گەڕانەوە؛ هەڵەوگەڕیان ▤ دور زدن

دەور کردنەوە: پێداچوونەوەی دەرس ▤ دورە کردن

دەور گرتن: چوارلا دان؛ چوارلا گرتن ▤ احاطە کردن

دەور گۆڕان: زەمانە گۆڕان؛ گۆڕانکاری لە بارودۆخدا ڕوودان ▤ روزگار و شرایط عوض شدن

دەور گێڕان: دەور هەبوون؛ ڕۆڵ بینین ▤ نقش بازی کردن

دەور هەبون: ☜ **دەور گێڕان**

دەور هەڵگرتن: ١. تاو سەندن؛ خێرایی گرتن ‹لەو بەرەوخوارە، ماشینەکە بەر بۆوە و دەوری هەڵگرت› ٢. *[مەجاز]* پای زیادە داکێشان ‹چییە دەورت هەڵگرتووە؟ چ خەبەرە؟› ▤ ١. سرعت گرفتن ٢. دور برداشتن

دەوری شتێ گرتن: دەوروبەری شتێ داپۆشین ▤ اطراف چیزی را پوشاندن

بە دەوری شتێکدا هاتن: *[مەجاز]* لە خواردنێک باش خواردن ‹دۆلمەمان بوو، هاتمە دەوریا!› ▤ خوراکی را درست و حسابی خوردن

بە دەوری کەسێکدا هاتن: *[مەجاز]* باش سزای کەسێک دانەوە ‹با بێمەو تێمە دەورتا!› ▤ حساب کسی را رسیدن

لە دەوری کەسێک گەڕان: قوربان و ساقەی کەسێک بوون ‹یا خوا لە دەورت گەڕێم! ئەم بارەم لە سەر شان لابە!› ▤ قربان صدقەی کسی رفتن

دەور^{٢}: ئامراز. دەوری؛ لە دەوری ‹دەور دوو ساعەت ماتڵی بووین نەهات› ▤ حدودِ

دەوران / dewran/: ناو. ١. زەمانە؛ ڕۆژگار ‹با خاتر جە داخ دەوران شاد کەروون/ کۆگای خەرمانان خەم وە باد دەروون «سەیدی»› ٢. *[زەویناسی]* لە دابەشگەلی مێژووی زەویناسی، برێتی لە چەند دەورە ▤ ١. زمانە ٢. دوران زمین‌شناسی

دەوران‌پشت / dewranpişt/: ☜ **دەوراندەور**

دەوراندەور / dewrandewr/: ناو. دۆرمادار؛ دەوران‌پشت؛ چواردەور ‹بەردەممان دەشتی سەوزی شارەزوور/ شاخ گرتوویە لێی دەوراندەوری دوور «گۆران»› ▤ گرداگرد

دەوران‌دەوران / dewrandewran/: ناوەڵناو. خاوەن خول؛ لە گەڕ ‹حەیف ئەڕای دنیا دەوران‌دەورانە «مەسەل»› ▤ در گردش و گذر؛ ناپایدار

دەورتادەور / dewr ta dewr/: ☜ **دۆراندۆر**

دەورگێڕ / dewrgêř/: ناو. ئەکتەر؛ شانۆیار ▤ بازیگر

دەوروبەر / dewr û ber/: ناو. کشت‌وکنار؛ دەوروپشت؛ دەوران‌پشت ‹پۆل ـ پۆل کچی شۆخ لە دەوروبەریان/ پیر بۆ دڵ و دینی خۆ دەگریان «هەژار، مەم و زین»› ▤ پیرامون؛ حوالی

دەوروبەری / dewr û berî/: ☜ **دەوری**

دەوروپشت / dewr û pişt/: ☜ **دەوروبەر**

دەورودوکان / dewr û dukan/: ناو. *[کینایە]* دامودەزگا؛ نەزم‌ونیزام ‹بڕوانە تەنانەتی خوداوەند/ ئەم دەورودوکانە چۆن دەکا بەند «هەژار، مەم و زین»› ▤ دم‌ودستگاه

دەورە / dewre/: ناو. ١. خول؛ چەرخ ٢. زەمانە؛ ڕۆژگار ‹دەورەی خراپێ کەوتووین› ٣. *[زەویناسی]* لە دابەشگەلی مێژووی زەوین‌ناسی، چەند دەورە دەبێتە دەورانێک ▤ ١. دورە ٢. زمانە ٣. دورەی زمین‌شناسی

▣ **دەورە دان:** ١. چوارلا گرتن؛ دۆر گرتن ‹سپای غەم دەورەیان دام، دەس بە مەترەق/ لە پاش تەشریفی تۆ دامیانە بەر شەق! «شێخ ڕەزا»› ٢. تەقەلا دەگەڵ کەسێ دان بۆ پێک‌هێنانی نیازێ ▤ ١. احاطە کردن ٢. دور و بر کسی را گرفتن

دەوری / dewrî/: ناو. دۆری؛ قاپی پەل؛ دەفری نەقووڵ ▤ بُشقاب

دەوری / dewrî/: ئامراز. لە دەوری: ١. نێزیک؛ نزیک؛ دەور ‹دەوری دە کەس هاتبوون› ٢. دەوروبەری؛ لای؛ نێزیک بە ‹ماڵیان دەوری تووی مەلیکە، لە سلێمانی› ٣. لە نێزیک؛ لە دەور ‹دەوری یەک دانیشتبوون› ٤. دەوراندەور؛ پەڕانپەڕ ‹دەوری ئازادیان گرتووە، فریای کەوە!› ▤ ١. حدودِ ٢و٣. نزدیکِ ٤. پیرامونِ

دەوریلێس / dewrîlês/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* هەستی‌کۆژ؛ زۆرخۆر؛ فرەخوەر ▤ پُرخور

دەورێش / dewrêş/: ☜ **دەروێش**

دەورێش‌بالیک‌خۆر / dewrêşbalîkxor/: ناو. دەورێش‌چووینە؛ تاژیلۆکە ▤ آخوندک

دەورێش‌چووینە / dewrêşçûyne/: ☜ **دەورێش‌بالیک‌خۆر**

دەوژن / dewjin/: ناو. دەوەژەن؛ دەوژەن؛ دەونیک؛ دەویک؛ دۆکەی ڕۆنی قاڵ‌کراو ▤ کف روی روغن تفته

دەوژەن / dewjen/: ☜ **دەوژن**

دەوس / dews/: ناو. شۆپ؛ شوێنی پێ ▤ رد پا

▣ **دەوس گرتن:** */کیایە/* شوێن کەوتن؛ چاو بڕین ‹وێ دەوسا بابێ خوە گرتی› ▤ پا جای پا گذاشتن

دەوساندن / dewsandin/: چاوگ. ١. پێ لێ نان؛ پا پێدا نان ٢. بە زۆر پەستاوتن ▤ ١. لگدمال کردن ٢. چپانیدن

دەوسین / dewsîn/: چاوگ. پێ لێ نران؛ شێلران ▤ لگدمال شدن

دەوقاندن / dewqandin/: ناو. دەویقاندن؛ ئەزموونی هێلکە بە ددان بۆ هێلکەشکێنە ▤ امتحان کردن تخم مرغ با دندان

دەوک / dewk/: ناو. دۆکە؛ شۆکە؛ سپیایی بەلای سەوزایی ▤ سپیدک؛ آفت گیاهی

دەوکیس / dewkîs/: ناو. هەسەی دوانە؛ دۆی دە کیسە کراوی هەڵچۆڕاو ▤ دوغ کیسەای

دەوگە / dewge/: ناو. جۆلانە؛ جۆلانێ؛ داردێلەکانێ ▤ تاب

دەول / dewl/: ناو. ١. دۆڵچە ٢. گەلی؛ دۆڵ؛ شیو ▤ ١. دلو ٢. درّە

دەولک / dewlik/: ☜ **دۆڵچە**

دەوڵ / dewł/: ☜ **دەهۆڵ**

دەوڵە / dewłe/: ☜ **دۆڵ**[١]**–٣**

دەوڵەت / dewłet/: ناو. ١. حکوومەت؛ کۆمەڵە دامەزراوە و ڕێکخراوەیێ کە کاروباری وڵاتێکیان بە دەستەوەیە ٢. دارایی؛ ماڵ و سامان ٣. مەڕ و ماڵات ▤ ١. دولت ٢. دارایی ٣. ثروت حیوانی

▣ **دەوڵەتی تاراوگە:** دەولەتێ کە لە دەرەوەی وڵات بە دەستی تاراوگە تارێنراوان یا پەنابەران دامەزراوە ▤ دولت در تبعید

دەوڵەتی چەکداری: دەولەتێ کە سەرپەلانی ئەرتەش و هێزی چەکداری دایانمەزراندووە ▤ دولت نظامی

دەوڵەتی کاتی: دەولەتێ کە بە هۆی گۆڕانی بارودۆخی سیاسی، پێش هەڵبژاردن و دەنگ دان دانراوە ▤ دولت موقت

دەوڵەتی کەمایەتی: دەولەتێک کە بە دەستی حیزبێکی کەمینەی سیاسی و پتر بە هاوپەیمان بوون لەگەڵ حیزبگەلی تردا دامەزراوە ▤ دولت اقلیت

دەوڵەتی گرووپفە */پلار/* دەولەتی ناپایدار ▤ دولت مُستعجل

دەوڵەتی هاوپەیمان: دەولەتێ کە ئەندامانی نوێنەرانی دوو یان چەند جیزب یان گرۆی هاوپەیمانن ▤ دولت ائتلافی

دەوڵەتداری / dewłetdarî/: ناو. ١. بەیتەرە؛ ئاژەڵداری ٢. حوکمەت؛ حکوومەت ▤ ١. دامداری ٢. حکومت

دەوڵەتمەن / dewłetmen/: ☜ **دەوڵەمەند**

دەوڵەتمەند / dewłetmend/: ☜ **دەوڵەمەند**

دەوڵەتی / dewłetî/: ئاوەڵناو. پێوەندیدار یان سەر بە دەولەت ▤ دولتی

دەوڵەمەن / dewłemen/: ☜ **دەوڵەمەند**

دەوڵەمەنچلکن / dewłemençiłkin/: ئاوەڵناو. تازەپێداکەوتوو؛ نۆکیسە ▤ نوکیسە

دەوڵەمەند / dewłemend/: ئاوەڵناو. دەولەتمەن؛ دەولەتمەند؛ دەولەمەن؛ دارا؛ بوودە ▤ ثروتمند

دەوڵەمەندی / dewłemendî/: ناو. دەسداری؛ هەبوونی ▤ ثروتمندی

دەون[١] / dew(i)n/: ناو. دەڤی ▤ بوتەی جنگلی

دەون[٢]: ئاوەڵناو. ئاوداشتە؛ دێردراو ▤ آبیاری‌شدە

دەونیک / dewnîk/: ☜ **دەوژن**

دەوە / dewe/: ناو. ١. دەبە؛ شلتاغ ٢. تەپاڵەی بە

دەست دروستکراو ▤ ۱. شلتاق ۲. تاپالەی با دست چلیده

دەوەت /dewet/: ☞ **داوەت**

دەوە ـ دەوە /dewe dewe/: ناو. یارییەکە بە دار و هەلووک دەکرێ ▤ از بازی‌ها

دەوەژەن /dewejen/: ☞ **دەوژن**

دەوەقـولاخی /dewequłaxî/: ناو. دەوەقـولاغی؛ گیایەکە بۆ دۆکلیوی دێنن ▤ گیاهی برای دوغبا

دەوەقولاغی /dewequłağî/: ☞ **دەوەقولاخی**

دەوەک /dewek/: ناو. کەفی سەر دۆ لە مەشکەدا کە دەبێتە کەرە ▤ کف دوغ

دەوەلان /dewełan/: ناو. تەپالدان؛ قەلاغ؛ کۆشک ‹چ خۆشە خەوتن لە دەوەلانێ/ چـزەی گۆشت بیستن لە ئاشپەزخانێ «هەژار، *چوار ناملیکە*»› ▤ مخزن تاپاله

دەوەلەقوچ /dewełequç/: ئاوەڵناو. ۱. بێ‌دەنگ ۲. زاربەستوو؛ دەم‌بەسیاگ ۳. هەژار؛ بەسەزوان ▤ ۱. بی‌صدا ۲. دهان بسته ۳. بینوا

دەوەن /dewen/: ناو. دەوەند؛ دەوی؛ دەڤی؛ دەون ‹دەوەن ئاخر دەبێتە داری گەورە/ مەڕی لەڕ خدمەتی بۆ گۆشتی چەورە «حاجی قادر»› ▤ بوتەی جنگلی

▣ **دەوەن بەناش:** *[کنایە]* کێشە و هەرای بێ‌فایدە ▤ مُجادلەی بیهودە

دەوەنجاڕ /dewencař/: ناو. شخەڵ؛ ئەشخەڵ ▤ زمین پُر بوته

دەوەند /dewend/: ☞ **دەوەن**

دەوەنە /dewene/: ناو. زێ؛ دڕکەزی؛ دڕکێکە ▤ خاری است

دەوەه /deweh/: ناو. وشتر ▤ شتر

دەوی /dewî/: ☞ **دەوەن**

دەویان /dewyan/: چاوگ. سەح کرن؛ لێ ڕوانین و تۆژینەوەی شتێ یان شوێنێ، بەتایبەت تۆژینەوەی لەش یا بەشێک لە لەشی گیاندار بۆ دەرخستنی ئازار، نەخۆشی یان دلنیایی لە ساخ بوونی ▤ معاینه کردن

دەویت /dewît/: ☞ **دەیوس**

دەویقاندن /dewîqandin/: ☞ **دەوقاندن**

دەویک /dewîk/: ناو. ۱. دۆ ۲. شـۆکە؛ دۆوک ۳. دەوژەن؛ دوەکی سەر ڕۆنی داغکراو ▤ ۱. دوغ ۲. سپیدک ۳. کف روی روغن تفته

دەوین /dewîn/: ☞ **دۆکولیو**

دەوێ /dewê/: ئاوەڵکار. لەوێ؛ ئەوێ ▤ آنجا

دەوێت /dewêt/: ☞ **دەوات**

دەوێدەرێ /dewêderê/: ئاوەڵکار. چاگە؛ لەوێدا ‹دەوێدەرێ دەرکە بۆ هەموو مرۆیەکی ئازاد ئاوەلایە› ▤ در آنجا

دەوێر /dewêr/: ناو. یەکسم؛ ولاخەبەرزە ▤ ستور

دەوێڵ /dewêł/: ناو. زوێڵ؛ پارچەیەکی باریک لە چەرم ▤ نوار بُریده از چرم

دەه /deh/: ☞ **دە**[1]

دەهبە /dehbe/: ☞ **دەعبا**

دەهدڵ /dehdil/: ئاوەڵناو. پەشێو؛ دڵەودوا؛ دلخورت ▤ نگران

دەهدەه /dehdeh/: ناو. وشەی دنە دانی ئەسپ بۆ خۆش ڕۆیشتن و غار دان ▤ کلمەی تشجیع اسب به تاختن

دەهری[1] /dehrî/: ناو. ۱. مرۆی لە دین دەرچوو ۲. ئەوی کە جیهان بە هەربوو و هەرماو و بێ ئافرێنەر دەزانێ ▤ ۱. مُرتد ۲. دهری

دەهری[2]: ئاوەڵناو. دەیری: ۱. لە دین دەرچـوو؛ لە دین پەژیوان ۲. خوێن‌سارد؛ گوێ‌بەهیچنەدەر ۳. پێ‌چەقین؛ سوور لە سەر مەبەست ٤. زۆر تووڕە ▤ ۱. دهری ۲. لاأبالی ۳. لجوج ۴. بسیار خشمگین

دەهڵ /dehl/: ناو. دۆڵ؛ شیو ▤ درّه

دەهندە /dehinde/: ئاوەڵناو. دەهەندە؛ دلاوا ‹وە ناو

خودا کە دەهندە و دلۆڤانە «هەژار، قورئان»› ▤ بخشنده

دەهندەیی / dehindeyî/: ناو. سەخاوەت؛ دلاوایی ▤ بخشندگی

دەهۆ / deho/: ناو. ١. هۆڕ؛ جاجمی هەڵدرواو بۆ دانەوێڵە ڕاگوێزان ٢. ☜ **دەهۆ¹** ٣. فێڵ؛ دەسیسە ‹ئێوە میراتگری کام جێلەوەڕن؟ جاڕی کام گومبوو ئەدەن؟ وا بە هەڵپە و بە دەهۆ «سوارە»› ▤ ١. جاجیم دوخته برای حمل غله ٢. ☜ **دەهۆ¹** ٣. دسیسه

دەهۆڵ / dehoł/: ناو. دهۆل؛ دەول؛ نەقرا؛ تەپڵی گەورەی بەزم گێڕان ▤ دُهُل

⊡ **دەهۆڵ دڕان:** *[کینایە]* ئابڕوو چوون؛ ناو زڕان ▤ رسوا شدن

دەهۆڵ لە ژێر عاباوە لێ دان: *[کینایە]* خۆر بە تۆپەقوڕ داپۆشان؛ بۆ شاردنەوەی ڕاستییەک هەوڵی بێخۆ دان ▤ دُهُل زیر گلیم زدن

دەهۆڵدان / dehołdan/: ناوەڵناو. *[پلار]* ورگن؛ زگزل ▤ شکم گُنده

دەهۆڵدڕاو / dehołd(i)řaw/: ناوەڵناو. ناوزڕاو؛ ئابڕووتکاو ▤ رسوا

دەهۆڵژەن / dehołjen/: ناو. دۆڵئەنگێو؛ دەهۆڵکوت؛ دەهۆڵلێدەر؛ کەسێ کە دەهۆڵ لێ‌دەدا ▤ دُهُل‌زن

دەهۆڵکوت / dehołkut/: ☜ **دەهۆڵژەن**

دەهۆڵلێدەر / dehołlêder/: ☜ **دەهۆڵژەن**

دەهە / dehe/: ☜ **دە¹**

دەهەک / dehek/: ☜ **دەیەك**

دەهەم / dehem/: ☜ **دەیەم**

دەهەمین / dehemîn/: ☜ **دەیەمین**

دەهەندە / dehende/: ☜ **دەهندە**

دەهیەک / dehyek/: ☜ **دەیەك**

دەهێن / dehên/: ناو. گیانداری سەیر و ناشیرین ▤ جانور عجیب و بدشکل

دەی¹ / dey/: چاوگ. دان؛ داین ▤ دادن

دەی²: ناو. ١. دەنگ ٢. ☜ **دەیر** ▤ ١. صدا ٢. ☜ **دەیر**

دەی³: ئاوەڵکار. ١. ئەدی ‹دەی نایەت!› ٢. بۆ درێژە دان ‹دەی، دوایی؟› ▤ ١. خوب ٢. خوب؛ پس

دەی⁴: ئامراز. وشەی بەرهەڵستی ‹دەی دەمەوێ بڕۆم؛ بەسیە دەی!› ▤ دیگر

دەی⁵: دەنگ. وشەی دنە دان ‹دەی گیانەکەمی!؛ دەی لێدە!› ▤ کلمەی تشجیع

دەیای / deyay/: ☜ **دران**

دەیتا / deyta/: ناو. دراو؛ زانیاری ▤ داده

دەیدک / deydik/: ناو. هالێن؛ جۆلانەی منالانی ساوا ▤ نَنو

دەیدومەک / deydumek/: ناو. باڵندەیەکە لە تۆرەمەی ڕەوڕەوە، نزیک ٣١ سانتی‌میترە، لە پێش چاویدا زیادە گۆشتێکی سوور خۆ دەنوێنێ، مل و بەر سینگی ڕەش، لاجانگی سپی، دەندووکی سوور، سەری دەندووکی ڕەش و لاقی زەردە، زیاتر بە جووت دەبینرێن لە قەراخ ئاوی شیرین و کەشاوان دەژین ▤ دیدومک

دەیدەک / deydek/: ناو. دیڵەکانێ؛ داردڵەکانێ؛ جۆلانەی بە گوریسە ▤ تاب

دەیدیک / deydîk/: ناو. ١. لانک؛ دەرگوش؛ بێشکە ٢. جۆلانەی تێدا نووستنی منال ▤ ١. گهواره ٢. ننو

دەیر / deyr/: ناو. ١. دی؛ دەی؛ دێ؛ دێو؛ دێز؛ دێه ؛ گیشەی گەڵا و گیا لە سەر داری لێڕەوار بۆ زستان ٢. پەرسگا؛ پەرستنگا ▤ ١. تودەی برگ خوراک زمستانی حیوانات ٢. دیر؛ معبد

دەیری / deyrî/: ☜ **دەهری**

دەیز / deyz/: ناو. گزرە ▤ گیاه کوبیده برای علوفەی زمستانی

دەیسا / deysa/: ئامراز. سا؛ کە وا بوو؛ کە وایە ▤ پس؛ بنابراین

دەیشتواز / deyştwaz/: ناو. بیاوان؛ یابان ☰ بیابان

دەیک / deyk/: ناو. دایک؛ دالک؛ داک ☰ مادر

دەیلاخ / deylax/: ناو. دەیلاغ؛ بەچکە وشتر ☰ بچه شتر

دەیلاغ / deylağ/: ☜ **دەیلاخ**

دەیلەم / deylem/: ناو. دەلـەم؛ بێرەم؛ سلنگ؛ چل‌مێردە؛ مێلەیەکی ئاسنی بە سەرێکی پانەوە بۆ شکاندن و کون کردنی بەرد، دیوار و ... ☰ دیلم

دەیم[۱] / deym/: ناو. دیم؛ دێم؛ دەیمەکار: ۱. دێمەکاری؛ چەشنێک کشت‌وکاڵ کە ئاودێری تێدا نییە ۲. زەوینی شیاو بۆ کشت‌وکاڵ بە بێ ئاو ☰ ۱. کشت دیمی ۲. زمین دیم

دەیم[۲]: ئاوەڵناو. دیم؛ دێم؛ دەیمی؛ بە بێ ئاو ‹گەنمی دەیم؛ زەوی دەیم› ☰ دیم

دەیمکێڵ / deymkêł/: ☜ **دێم‌چێن**

دەیمەڕوو / deymeřû/: ناو. زەوینی دەیم ☰ زمین دیم

دەیمەکار / deymekar/: ☜ **دەیم**[۱]

دەیمی[۱] / deymî/: ئاوەڵناو. ۱. دێمەکار؛ بەژک؛ پێوەندیدار بە دێمەوە ‹گەنمی دەیمی› ۲. ڕەمەکی؛ گۆترەیی؛ هەرەکی؛ هەیکۆ؛ بە بێ وردبوونەوە و تێفکرین ‹کاری دەیمی› ☰ ۱و۲. دیمی

دەیمی[۲]: ئاوەڵکار. بەگۆترە؛ ڕەمەکی؛ هەرەکی؛ هەیکۆ؛ بە شێوەی بێ‌بەرنامە و بێ بیر لێ کردنەوە ‹دەیمی کار دکا› ☰ دیمی

دەیمیلە / deymîle/: ناو. دێمیلە؛ کەردڕە؛ جۆرێ هەرزنی درشت ☰ نوعی ارزن درشت

دەین / deyn/: ناو. ۱. وارە؛ واڕە؛ قەرزداری ‹دەینی بە مل تۆ› ۲. سووچ؛ گوناه ‹لە ژێر دەینی سەگ و سووتکم› ☰ ۱. بدهکاری ۲. گناه

دەیندار[۱] / deyndar/: ناو. جۆرێ داری لێڕەوار ☰ نوعی درخت جنگلی

دەیندار[۲]: ئاوەڵناو. قەرزار؛ قەرزدار؛ وامدار ☰ بدهکار

دەینداری / deyndarî/: ناو. قەرزداری؛ قەرزاری ☰ بدهکاری؛ وامداری

دەیندک / deyndik/: ناو. چەقالە بادام ☰ چغاله بادام

دەیووس / deyûs/: ئاوەڵناو. *[ناشیرین]* دویت؛ دەویت؛ دەود؛ بێ‌ناموس ☰ دیوث

دەیە / deye/: ناو. هەرکام لە بەشەکانی دە دانەیی کات ‹دەیەی سێهەمی،سەدەی بیستەم› ☰ دهه

دەیەک / deyek/: ناو. دەهەک؛ دەهیەک؛ لە دە پاژ، پاژێک ☰ عُشر؛ یکدهُم

دەیەم / deyem/: ئاوەڵناو. دەهەم؛ دەهەمین؛ بە پلە، ڕیز یان جێگەی دەوە ☰ دهُم

دەیەمین / deyemîn/: ئاوەڵناو. دەهەمین؛ بە پلەی دەهەمەوە ☰ دهُم

دهار / d(i)har/: ناو. دوند؛ چڵەپۆپە ☰ نقطه‌ی اوج

دهلک / dihlik/: ناو. پشیلەی مێوینە ☰ گربه‌ی ماده

دهم / dihm/: ناو. زەوینی بەیار ☰ زمین بایر

دهمک / dihmik/: ناو. دارێکی لێڕەوارە ☰ از درختان جنگلی

دهن / dihn/: ناو. ڕۆنی زەنگ/ قاڵ‌کراو؛ ڕۆن قرچیاگ ☰ روغن مُذاب

◘ **دهن دان:** *[کنایە]* دنە دان؛ هانە دان ☰ تشجیع کردن

دهون / d(i)hun/: ئاوەڵناو. چەور ☰ چرب

دهۆ[۱] / d(i)ho/: ناو. دەهۆ؛ گزی و فێڵ و فەرەج ☰ نیرنگ

دهۆ[۲]: ئاوەڵناو. وەڕەز و دوودڵ ☰ پریشان و دودل

دهۆڵ / d(i)hol/: ☜ **دەهۆڵ**

دهەڤدا / d(i)hevda/: ئاوەڵناو. تێرگۆشتی جوانچاک ☰ تُپلی

دی[۱] / dî/: ناو. ۱. دووکەڵ؛ دووکێڵ ۲. سۆمای چاو ۳. دێو؛ ئەوەی ناوی بەترسە ٤. ☜ **دەیر** ٥. کار و ڕەوتی ڕامان و ورد بوونەوە ☰ ۱. دود ۲. بینایی ۳.

دیو؛ موجود ترسناک ۴. ☞ **دەیر** ۵ تأمُل

دی^{۲}: ئاوەڵناو. تر؛ دیتر؛ ئیتر ‹کەم ـ کەم وارد بی وە بەندە مەنزڵ/ یەک ئوتاقی دی ساخت چینەی گڵ «شامی»› 🇮🇷 دیگر

دی^{۳}: ئاوەڵکار. ۱. ئەگینا؛ دەنا ‹تۆ خوەت بچوو! دی من تییەم› ۲. ئیتر؛ دیتر ‹یا فەراق ئاخر کوشیدم یا غەم ئەشعار نەو/ لەی دو دەردە ئەر نەمردم، دی نە لەرز دیرم نە تەو «شامی»› 🇮🇷 ۱. وآلّا ۲. دیگر

دی^{٤}: جێناو. ئیکە؛ تر ‹کەسی دی!› 🇮🇷 دیگر

دی^{٥}: دەنگ. دەی؛ وشەی هانە دان ‹دی هەستە!› 🇮🇷 دە؛ کلمەی تشجیع و تحریک

دیا / d(i)ya/: ناو. ۱. دایک؛ دالک ۲. کاری ڕوانین ۳. دیمەن؛ چاوئەنداز 🇮🇷 ۱. مادر ۲. تماشا ۳. منظره

دیابێت / d(i)yabêt/: ناو. نەخۆشی شەکر/ شەکرە/ قەن 🇮🇷 دیابت

دیاپازون / d(i)yapazun/: ناو. ئامێرێکی مووسیقایی بە دوو لقەوە (زۆتر کانزایی) کە ئەگەر لقەکان بلەرێنەوە دەنگێک بە فریکانسی دیاریکراوەوە بەدی دێ و لە کۆک کردنی سازدا کەڵکی لێ وەردەگرن 🇮🇷 دیاپازون

دیاتی / d(i)yatî/: ☞ **دیهاتی**

دیار^{۱} / d(i)yar/: ناو. ۱. سەر و سیما ۲. دیمەن؛ دیا؛ بەرچاڤک ۳. *[سەرزارەکی]* دیدار؛ دیمانە ٤. سەرزەوی؛ هەردوبووم ‹نەسیم وەس بویەر وە کۆساراندا/ وەسەن شانای وەڵگ وە دیاراندا «مەولەوی»› 🇮🇷 ۱. سروسیما ۲. منظره ۳. دیدار ۴. سرزمین

⊡ **دیار نەبون:** دەس‌نەکەوتن؛ نەدیتران؛ دیدار دەس نەدان ‹هایتە کوێ؟ دیار نیت!› 🇮🇷 پیدا نبودن

دیار^{۲}: ئاوەڵناو. بەرچاو؛ ئاشکرا؛ بەدی؛ دیاردی؛ چۆنیەتی خویا بوون 🇮🇷 پیدا؛ آشکار

⊡ **دیار بون:** ۱. لە بەرچاو بوون ‹مانگ‌گیرانەکە لێرەوە دیارە› ۲. ئاشکرا بوون ‹دیارە کارێکی بە دەستەوەیە!› 🇮🇷 ۱. پیدا بودن ۲. معلوم بودن

دیار^{۳}: ئامراز. نزیکی؛ جەم؛ لای ‹ماڵمان لە دیار یەک بوو؛ تاوێ تر ئەچمە دیار گاکانەوە› 🇮🇷 نزدِ

⊡ **دیار گرتن/ گردن:** هۆش پێوە بوون؛ چاودێری کردن ‹گاکان لە دەشتن، شەو تۆ بچۆ دیاریان بگرە!› 🇮🇷 مراقبت کردن

دیاردە^{۱} / d(i)yarde/: ناو. دیاردی: ۱. بەرچاوە؛ ئەوەی کە دەبیندرێ یان هەستی پێ دەکرێ ۲. ڕووداو؛ نۆڕسک؛ نووژەن؛ دابی تازە ۳. تەماڵ؛ کەروێشکی خۆ لە لاندا مەڵاس کردوو 🇮🇷 ۱و۲. پدیده ۳. خرگوش در لانه خوابیده

دیاردە^{۲}: ئاوەڵناو. بەرچاو؛ دیار 🇮🇷 آشکار

دیاردەناسی / d(i)yardenasî/: ناو. ۱. کار و ڕەوتی لێکدانەوەی ڕادەی گەشە کردنی ئاوەزی مرۆڤ وەکوو دەسپێک و بەشێک لە فەلسەفە ۲. کار و ڕەوتی پۆلێن کردنی دەستەیەک لە دیاردەگەل بە گوێرەی چەشن و جۆریان 🇮🇷 ۱و۲. پدیده‌شناسی

دیاردی^{۱} / d(i)yardî/: ناو. ۱. ☞ **دیاردە**^{۱} ۲. کێشک؛ پاسەوانی شەوانە 🇮🇷 ۱. ☞ **دیاردە**^{۱} ۲. کشیک

دیاردی^{۲}: ☞ **دیاردە**^{۲}

دیارناو / d(i)yarnaw/: ناو. ناوی ناسراو 🇮🇷 اسم معرفه

دیاری^{۱} / d(i)yarî/: ناو. ۱. دەسەدیاری؛ سەوقات ‹دیاری شوان ئاڵەکۆکە!› ۲. پێشکەشی؛ دەسایز؛ هەدیە؛ ئەوەی بۆ خۆشحاڵ کردن یا ڕێز لێنانی کەسێک پێشکەشی دەکرێت 🇮🇷 ۱. رەآورد ۲. هدیه

⊡ **دیاری دان:** ۱. سەوقات دان ۲. پێشکەشی دان 🇮🇷 ۱. سوغات بخشیدن ۲. هدیه دادن

دیاری کردن: ۱. نیشانە کردن؛ کردنە نیشانە ‹دارێکم دیاری کردبوو، لە گەڕانەوەدا گوم نەبم› ۲. دەرخستن بۆ بینین ‹وایان دیاری کردووە هەموو

کەس ببینێ› ۳. دەزگیران کردن و شیرنی خواردنی خوازبێنی ‹دوێنێشەو کچێکمان بۆ ئازاد دیاری کرد› ☰ ۱. نشان کردن ۲. نشان دادن ۳. نامزد کردن

دیاری^{٢}: ئاوەڵناو. ۱. بەرچاو؛ ئاشکرا؛ خۆیا ۲. پێشکێشی؛ خەڵاتی؛ پێشکەش کراو ☰ ۱. آشکار ۲. پیشکشی

▣ **دیاری دان:** دەرکەوتن؛ هاتنە بەرچاو ‹مانگ ئەوا تازە دیاری دا› ☰ پدیدار شدن

دیاریکراو / d(i)yarîk(i)raw/: ئاوەڵناو. دەستەک؛ دەسەک ☰ نشانەشدە

دیافراگم / d(i)yafragm/: ناو. ۱. گلێجە؛ پەردەی نێوان بۆشایی سینگ و زگ ۲. پەڕەیەک لە ئامێری وێنەگەری کە ڕادەی تیشک چوونە ژوور ڕادەگرێت ☰ ۱و۲. دیافراگم

دیالیز / d(i)yalîz/: ناو. ۱. شێوەی جیا کردنەوەی کلۆئیدگەلی ناو گیراوەیەک لە ماکیتر ۲. *[پزیشکی]* ڕەوتی پالاوتن و خاوێنکردنەوەی خوێن بە دەزگای تایبەت بۆ ئەوانەی گورچیلەیان لە کار کەوتووە یان ژار چۆتە لەشیانەوە ☰ ۱و۲. دیالیز

دیالیکتیک / d(i)yalîktîk/: ناو. ۱. *[مەنتیق]* بناشت؛ گلتە؛ شێوەی وتووێژ و دەمەقاڵەی مەنتیقی بۆ گەیشتنە ڕاستەقانی ۲. *[فەلسەفە]* بیرۆکەی فەلسفەی گیئۆرک هیگل (۱۷۷۰-۱۸۳۱ی ز.) کە بەو پێیە، بزاوی بیر لە ڕێگەی وتنەوەی تێز (هێم) و بە دەست هێنانی ئانتیتێز (بەرهێم/ دژهێم) ڕێ دەباتە سەنتێز (هەم هێم) و ئەنجامی مەنتیقی ۳. *[فەلسەفە]* بیرۆکەی فەلسەفی کارل مارکس (۱۸۱۸-۱۸۸۳) کە بەو پێیە، ڕاستییەکانی جیهان لە سەر چوار بنەمای سەرەکی: گوران، هەڤگری دژگەل، ململانێی دژگەل و بازدان ☰ ۱تا۳. دیالکتیک

دیامان / dîaman/: ناو. بیچم؛ تەشک؛ فەساڵ؛ سەکوت؛ سەروسیما؛ شکڵ و پێکهاتەی گیاندارێک ☰ ریخت

دیان / d(i)yan/: ☜ ددان

▣ **دیان چەرمگ بون:** ☜ **ددان سپی بونەوە**

دیان کلێلە بون: ☜ **ددان چونە کلێلە**

دیان لە یەک چەرمگ بونەوە: لە حاندی یەکدا هیچ شەرم و شوورەییەک نەمان ☰ شرم و ملاحظەای بین دو نفر نماندن

دیان لێتیژ کردن: ☜ **ددان تیژ کردنەوە**

دیاناژن / d(i)yanajin/: ☜ **داناژن**

دیانپزشکی / d(i)yanpizişkî/: ☜ **ددانپزیشکی**

دیانپزیشک / d(i)yanp(i)zîşk/: ☜ **ددانپزیشك**

دیانڕۆکڵە / d(i)yanřokłe/: ☜ **دانولە ـ۱**

دیانڕیچەکی / d(i)yanřîçekî/: ☜ **دنوڕیچە**

دیانساز / d(i)yansaz/: ☜ **ددانساز**

دیانە / d(i)yane/: ناو. ددانە ☰ دندانە

دیانەڕیکێ / d(i)yaneřîkê/: ناو. دیانەکڕە؛ دانەچیڕە ☰ دندانقروچە

دیانەکڕە / d(i)yanek(i)ře/: ☜ **دیانەڕیکێ**

دیانەکوڵانە / d(i)yankułane/: ☜ **دانولە ـ۱**

دیانەکیڕە / d(i)yanekîře/: ناو. دیانەڕیکێ؛ دانەچیڕە ☰ دندانقروچە

دیای / d(i)yay/: چاوگ. ڕوانین ‹دیای کەس نییەن نە هەوارگەی خەیل/ نە گا، نە گۆسفەند، نە چادر، نە لەیل «خانای قوبادی»› ☰ نگاە کردن؛ دیدن

دیباچە / dîbaçe/: ناو. دیواچە؛ سەرەتا؛ پێشەکی کتێب، بەتایبەت نووسراوە یان وتارێکی کورت لە هەوەڵی پەرتووکەوە ☰ دیباچە

دیبەگ / dîbeg/: ناو. دنگی گەورەی چەڵتووک ☰ دنگ بزرگ شالیکوبی

دیپلوم / dîplum/: ناو. ۱. بڕوانامەی تەواوکردنی خوێندنی دواناوەندی (پاشناوەندی) ۲. بڕوانامەی دوایی هێنانی خوێندنی دوکتوری ۳. پەڕەیەک کە تێدا سەرپشکیی یان شانازییەک بە کەسێک

دەدرێت ▤ ١تا٣. دیپلم

دیپلومات / dîplumat/: ناو. ڕامیار؛ کەسێ کە پیشەی لە بواری سیاسەت و پێوەندی لەگەڵ ولاتانیتردایە ▤ دیپلمات

دیپلوماسی / dîplumasî/: ناو. ڕامیاری و شێوازی پێوەندی نێوان دەوڵەتەکان ▤ دیپلماسی

دیتبار / dîtbar/: ئاوەڵناو. تەواو ئاشکرا ▤ هویدا

دیتر / dîtir/: ئاوەڵناو. تر؛ دیکە؛ دی ▤ دیگر

دیتران / dîtran/: چاوگ. تێنەپەڕ. نادیار. //دیترای؛ دەبینرێی؛ ببینرێ// بینران؛ کەوتنە بەر چاو ▤ دیده شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: دیتراو/ چاوگی نەرێنی: نەدیتران

دیتن / dîtin/: چاوگ. تێپەڕ. //دیتت؛ دەبینی؛ ببینە// بینین؛ چاو پێ کەوتن ▤ دیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدیتن

دیتنەوە / dît(i)newe/: چاوگ. تێپەڕ. //دیتەوە؛ دەبینییەوە؛ ببینەوە// ١. دۆزینەوە؛ پەیدا کردن ٢. دیسانەوە دیتن ▤ ١. (باز)یافتن ٢. باز دیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەدیتنەوە

دیتۆخ / dîtox/: ئاوەڵناو. بینا ▤ بینا

دیتۆک / dîtok/: ئاوەڵناو. تازەپێداکەوتوو ▤ نوکیسه

ـ دیتوو / dîtû-/: پاشەوشە. دیدە ‹دنیادیتوو؛ خەمدیتوو› ▤ ـ دیده

دیتی^{١} / dîtî/: ناو. منالی لە کۆلان دۆزراوە ▤ کودک سرراهی

دیتی^{٢}: ئاوەڵناو. دنیادیە؛ چاوکراوە؛ گەڕیدە؛ خاوەن ئەزموون و ئاگاداری بە هۆی بەساڵاچوویی ▤ باتجربه؛ دنیادیده

دیجامە / dîcame/: ☜ **دیوجامە**

دیجیتاڵی / dîcîtałî/: ئاوەڵناو. ١. خاوەن دەزگایێ بۆ وەرگرتن و ناردنی هەرچی پێ دراوە بە شێوەی ژمارەی سیفر و یەک بە نیشانەی بوون یا نەبوونی سیگناڵی ئەلکترۆنیکی ‹دووربینی دیجیتاڵی› ٢. بە شاشە یان دەزگای پیشاندان بە شێوەی ژمارە ‹سەعاتی دیجیتاڵی› ▤ ١و٢. دیجیتالی

دیدار / dîdar/: ناو. ١. سەر و سیما ٢. دیار؛ دیمانە؛ کار و ڕەوتی چاوپێکەوتن؛ دیتنی کەسێک بۆ وتووێژ یان پێوەندی ▤ ١. سیما ٢. دیدار

▣ **دیدار ئاخر بوون**: مردن و لە دیتنی خۆشەویستان بێبەش بوون ▤ دیدار بە قیامت شدن

دیدم / dîdim/: ناو. پەڕەسیلکە ▤ پرستو

دیدە^{١} / dîde/: ناو. چاو؛ چەم؛ چەو؛ چەهڤ ▤ چشم

ـ دیدە^{٢}: پاشەوشە. دیتی؛ بەئەزموون ‹دەوراندیدە› ▤ ـ دیده

دیدەکانی / dîdekanî/: ناو. هەڵپەڕکێ؛ داوەت؛ دیلان ▤ رقص دستەجمعی

دیدەن / dîden/: ناو. ١. دیدەنی؛ دیدار؛ دیەن؛ کاری چوونە چاو پێکەوتن ٢. ڕێوڕەسمی چوونە دیداری بووک ▤ ١. دیدنی؛ دیدار ٢. مراسم دیدار از عروس

دیدەنمین / dîden(i)mîn/: ئاوەڵناو. چاو فرمێسکاوی ▤ گریان

دیدەنی / dîdenî/: ☜ **دیدەن ـ١**

دیدەوان / dîdewan/: ناو. ئێشکگری بان قەڵا ▤ دیدبان

دیدەوەر / dîdewer/: ناو. پێش‌قەرەوڵ؛ پێشەنگ؛ سەیارە ▤ پیشقراول

دیدی / dîdî/: ناو. زڕدایک؛ باوەژن ▤ زن‌پدر

دیر / dîr/: ☜ **دوور**

دیرادوور / dîradûr/: ☜ **دوورادوور**

دیربین / dîrbîn/: ☜ **دووربین**

دیردەس / dîrdes/: ☜ **دووردەست**

دیرۆک / dîrok/: ناو. ١. چیرۆک؛ ڕووداوی خەیاڵی ٢. ڕووداوی مێژوویی ▤ ١. افسانە ٢. رویداد تاریخی

دیرۆکڤـان / dîrokvan/: نـاو. ١. چـیرۆکبێـژ ٢. مێژووبێژ ٣. مێـژووزان ▤ ١. افسـانەخـوان ٢. بـازگو کنندەی رویدادهای تاریخی ٣. مورخ

دیـرەک / dîrek/: نـاو. دیـرەگ؛ دیـڕەگ؛ دیلـەک؛ تیرەک؛ کۆڵەکە؛ ستوون؛ ئەستوندەک ▤ ستون

دیرەگ / dîreg/: ☜ **دیرەك**

دیڕەگ / dîřeg/: ☜ **دیرەك**

دیزداشە / dîzdaşe/: ☜ **دژداشە**

دیزک / dîzik/: ناو. دەفری چێشـت تێـدا لێنـان ▤ دیزی

دیزڵ / dîził/: ناو. ١. موتـۆری دیزڵـی ٢. ماشـینێ کە موتۆرەکەی دیزڵییە ▤ ١و٢. دیزل

دیزڵی / dîziłî/: ئاوەڵناو. بە موتـۆری دیزڵـییەوە ▤ دیزلی

دیزە / dîze/: ناو. دەفری گڵی شـێو تێـدا لێنـان ▤ دیزی؛ دیگ گلی

⊡ **دیـزە لـە دوو شـکاندن:** */کنایـە/* دەرکـردنی بـە یەکجاری ملۆزم ▤ راندن مزاحم برای همیشه

دیزەبەدەرخۆنـە / dîzebederxone/: نـاو. */کنایـە/* دێزەبەدەرخۆنە؛ کاری پۆشینی سڕ ‹ئەم قسـە هـەر لێرەدا دیزەبەدەرخۆنە دەکەین› ▤ سر به مُهر

دیزەبـەکۆڵ / dîzebekoł/: ناو. */پلار/* کەسـێ کـە لـە بەر ماڵ و دارایی زۆر ناوێرێ کۆچ بکا ▤ ثروتمنـدی که دل مهاجرت ندارد

دیزەلە / dîzele/: ناو. چووزەلە؛ دووزەلـە ▤ مزمـار؛ نوعی آلت موسیقی

دیزەڵۆکە / dîzełoke/: ناو. دیزەڵە؛ کیتەڵە؛ دیـزەی چکۆلە ▤ دیزی کوچک

دیزەڵە / dîzełe/: ناو. ١. ☜ **دیزەڵۆکە** ٢. قـووڵایی پشت سمت ▤ ١. ☜ **دیزەڵۆکـە** ٢. گـودی بـالای باسن

دیژڵەمە / dîjleme/: ☜ **دیشلەمە**

دیژە / dîje/: ناو. ڕەوشت؛ ئایین ▤ مذهب

دیژەڵـە / dîjełe/: ناو. گۆیژ؛ گێوژ؛ گڤیشک؛ بلـچ ▤ زالزالک

دیس^{١} / dîs/: ناو. قـاپ؛ لەنگـەری؛ دەفـری گـراران؛ دەفری گەورەی پان و پەل بـۆ خـواردن لـە سـەر دانان ▤ دیس

دیس^{٢}: ئاوەڵناو. توند پێکەوە نووسـاو؛ بـە سـەر یـەکا لکاو ▤ محکم به هم چسبیده

دیسا / dîsa/: ☜ **دیسان**

دیسامبر / dîsambir/: ناو. کانوونی یەکـەم؛ دوایـین مـانگی ساڵـی زایـینی کـە ٣١ ڕۆژە و لـە ١٠ی سەرماوەزەوە دەسپێدەکا ▤ دسامبر

دیسان / dîsan/: ئاوەڵکار. دیسا؛ دیسانەوە؛ دووبـارە؛ ئەمجاریش ‹ئەی وەتەن! دیسان بـەهارە و ئـارەزووی سـەیرانمە/ مـەیلی هـاژەی قەڵـبەزەی بـەفراوی کوێستانانمە «قانع»› ▤ باز؛ دوباره

دیسانەکە / dîsaneke/: ئاوەڵکار. ژنوو؛ گـڕ؛ دیسـان ▤ از نو

دیسانەوە / dîsanewe/: ☜ **دیسان**

دیسک / dîsk/: نـاو. ١. سـوێنە؛ تەشـتی قـوڕین ٢. کرۆژنەیەکی خرتۆڵ دە نێوان گازەرادا کە گوشاری سەر مۆرغە دەگرێتە خـۆ ٣. */وەرزش/* ڕووپـەڕێکی جەغزی، زۆرتر لە چێو یان پلاسـتیک بـە کێشـی دوو کیلۆگرەم، بۆ تووڕ دان لە وەرزشێکی تایبەتـدا ٤. هـەر چەشـنە ڕووپـەڕی سـاف و جەغزئاسـا و بازنـەیی لـە ئـامێر و ماشـێندا ٥. پەڕەیـەکی پلاسـتیکی بازنـەیی بـۆ لـە خـۆ گـرتنی زانیـاری کەمپیوتەری ▤ ١. طشت سُفالین ٢تا ٥. دیسک

دیسکۆ / dîsko/: نـاو. دیسـکۆتیک؛ جێگایـەک بـۆ هەڵپەڕکێ، هاوڕێ لەگـەڵ بـەزم و هـەوای بـاوی ڕۆژدا ▤ دیسکو

دیسکۆتیک / dîskotîk/: ☜ **دیسکۆ**

دیسـنەک / dîsnek/: نـاو. نووسـەکە؛ نووسـەنەک؛ نووسنەک؛ دڕکێکە بە جلکـەوە دەنووسـێ ▤ خـار

گندمزار

دیسۆ / dîso/: ناو. کاری جووت بوونی گۆلە سەگ و دێلەسەگ ☰ جُفت شدن سگ نر و ماده

دیسە / dîse/: ناو. مەڕەکێوی؛ پەزی کۆڤی ☰ گوسفند کوهی

دیسپلین / dîsîplîn/: ناو. ١. ڕێکوپێکی؛ مرێسی ٢. بوارێکی دیاریکراوی زانستگایی ☰ ١. نظم ٢. دیسپلین

دیش / dîş/: ناو. ١. ئامرازی کار ٢. کەلوپەلی ناو ماڵ ٣. ئانتینی ساجئاسای سەتەلایت ☰ ١. ابزار کار ٢. اثاثیەی منزل ٣. دیش

دیشاڤ / dîşav/: ☜ **دۆشاو**

دیشاو / dîşaw/: ☜ **دۆشاو**

دیشلامە / dîşlame/: ☜ **دیشلەمە**

دیشلەمە / dîşleme/: ناو. دیژلەمە؛ دیشلامە؛ چاییەک کە بە شەکر شیرین نەکرابێ ☰ چای قندپهلو

دیشەو / dîşew/: ☜ **دوێشەو**

دیغ / dîğ/: ناو. خەت؛ دێڕ ☰ خط

دیغ ـ دیغ / dîğ dîğ/: ئاوەڵناو. خەت ـ خەت ☰ راه ـ راه

دیفتری / dîft(i)rî/: ناو. دووشاخە؛ پێران؛ وناخ ☰ دیفتری

دیفرانسیێڵ / dîfrans(i)yêł/: ناو. ١. /ریازی/ دەزگایێ لە حسێبی دیفرانسیێڵدا ٢. دەزگایێ لە ماشێن و بڕێک ئامێری موتوری دیکەدا کە لە چەن چەرخدەندە لە نێو جابەیەکدا پێکهاتووە و بە هۆی مێڵ گاردانەوە وەگەڕ دەکەوێ و بە دوو مێڵ پلۆسەوە جوولە دەخاتە چەرخەکان و بە هەر چەرخێ ڕێی خێرایی تایبەتی خۆی دەدا ☰ ١و٢. دیفرانسیل

دیڤ[١] / dîv/: ناو. ١. کلک؛ دوو؛ دوڤک ٢. دووگ؛ دووگە ☰ ١. دُم ٢. دُنبه

دیڤ[٢]: ئامراز. لە دوای؛ بە شوێن ‹دیڤ مندا وەرە!› ☰ دنبالِ

دیڤچوون / dîvçûn/: چاوگ. بە دوادا چوون؛ شوێن گرتن ☰ تعقیب کردن

دیڤدیڤک / dîvdîvik/: ناو. کرمی ڕیخۆڵە ☰ کرم روده

دیڤۆک / dîvok/: ئاوەڵناو. هار و هاج؛ بزۆز؛ نەگونجاو ☰ ناآرام

دیڤەر / dîver/: ☜ **دیوار-١**

دیڤەرە / dîvere/: ☜ **دیوەرە**

دیڤەلان / dîvelan/: ئاوەڵناو. دیڤەلانک؛ دووڤدوڤک؛ هەمیشە لە دوو ☰ پیگیرِ سمج

دیڤەلانک / dîvelanik/: ☜ **دیڤەلان**

دیڤێن / dîvên/: ناو. پێتەخت ☰ پایتخت

دیق / dîq/: ناو. دێق: ١. سیل؛ دەردەباریکە؛ ئازاری سی ٢. /کنایە/ خەمی زۆر ☰ ١. بیماری دق؛ سل ٢. غم جانکاه

▣ **دیق دان:** /کنایە/ تووشی داخ و کەسەری زۆر کردن ☰ دق دادن

دیق کردن: /کنایە/ لە بەر خەفەتی زۆر مردن ☰ دق کردن

دیقی دڵ هەڵڕژاندن: /کنایە/ داخ و کەسەری دڵ دەرکاندن ☰ دق دل را خالی کردن

دیقاوی / dîqawî/: ناو. وەرەمەدا؛ سیار؛ ژانازراڤکەتی ☰ مسلول

دیقدیقانێ / dîqdîqanê/: ناو. سەرەتاتکێ ☰ عمل دزدکی سر کشیدن

دیقکوژ / dîqkuj/: ئاوەڵناو. زووخاوکوژ؛ داخکوژ؛ تووشیاری مەرگ بە هۆی خەفەت خواردنی زۆرەوە ☰ دقمرگ

دیقل / dîqil/: ناو. دیک؛ دیکل؛ کەڵەشێر؛ کەڵەباب؛ نێری مریشک ☰ خروس

دیقلۆک / dîqlok/: ناو. دیکلۆک؛ باپشکێو؛

زیتکەسلام؛ قنینچکەسلام؛ چینچکەسلاو ☰ گُل‌مُژه

دیقه . دیقه / dîqe dîqe/: ↓

⊡ **دیقه . دیقه دان:** دیقه ـ دیقه دانەوه؛ شت یان دەسکەوتی خۆ لە پێش بێبەش ڕانان و ئازار دانی ☰ حسرت دادن

دیقه . دیقه دانەوە: ☜ **دیقه ـ دیقه دانەوە**

دیک / dîk/: ناو. ١. خەرەک ٢. ☜ **دیقل** ☰ ١. دوک ٢. ☜ **دیقل**

دیکتاتور^{1} / dîktatur/: ناو. ملهوڕ؛ لاسار؛ سەرسەخت؛ کەسێ کە بە بێ ڕەچاو کردنی ڕای خەڵک و قانوون حکوومەت دەکا و ڕێ لە هەموو بیر و بۆچوونێک دەگرێ ‹دیکتاتوری رووس› ☰ دیکتاتور

دیکتاتور^{2}: ئاوەڵناو. ١. لاسار؛ گوێنەدەر بە بیر و ڕای دیتران ‹ئەم بەرپرسە زۆر دیکتاتورە› ٢. تایبەتمەندی کەس یا حیزبێک کە هەموو دەسەڵات پاوان دەکا ☰ ١و٢. دیکتاتور

دیکتاتوری / dîktaturî/: ناو. لاساری؛ حوکوومەتی تاکەکەسی یان تاقمێک بێ ئاوڕدانەوە لە بیروڕای خەڵک ☰ دیکتاتوری

دیکل / dîkil/: ☜ **دیقل**

دیکلۆز / dîk(i)loz/: ناو. جۆرێ چێشتە ☰ نوعی آش

دیکلۆک / dîklok/: ☜ **دیقلۆک**

دیکلەمە / dîkleme/: ناو. کاری خوێندنەوەی بەرهەمێکی وێژەیی بە شێوازێکی هەستبزوێن ☰ دکلمه

دیکوپاژ / dîkupaj/: ناو. دۆخی دابەش بوونی فیلمنامە بە پێی بەش و نماگەلی جۆراوجۆر ☰ دکوپاژ

دیکۆر / dîkor/: ناو. ڕازە: ١. کەلەبدون؛ ئەوەی بۆ خەملاندنی جێگایەک (وەک: شانۆ، دیو، نووسینگە و...) بە کار دێت ٢. پەردە یان قاپێکی گەورە کە وێنەی تێدا کێشراوە و بۆ ڕازاندنەوەی شانۆ بە کار دێت ٣. شتێ کە تەنیا باری نمایشتی هەیە و بۆ بەدیهێنانی ڕوانینێکی تایبەت لە بینەردا بە کار دێت ‹ئەم کتێبخانەیە دیکۆرە و کەس لێرەدا کتێب ناخوێنێ› ☰ ١تا٣. دکور

دیکۆراتۆر / dîkorator/: ناو. ڕازێنکار؛ ڕازێنەر؛ ئەوی شوێنێک دەڕازێنێتەوە ☰ دکوراتور

دیکۆراسیون / dîkoras(i)yun/: ناو. ١. زانست یان هونەری ڕازاندنەوەی جێگایەک ‹ئارام کارناسی دیکۆراسیونی ناوەوەیە› ٢. کاری ڕازاندنەوەی ناوەوەی ماڵ ‹دیکۆراسیونی ماڵەکەت گۆڕیوە؟› ٣. کەلەبدون؛ ڕازە؛ ئەوەی بۆ ڕازاندنەوەی سەر شانۆ بە کار دێت ☰ ١تا٣. دکوراسیون

دیکه / dîke/: ئاوەڵکار. تر؛ دیتر ☰ دیگر

دیگه / dîge/: ناو. دیزە ☰ دیزی

دیل^{1} / dîl/: ناو. ئێسیر؛ یەخسیر؛ کەسێ کە ئازادی لێ گیراوە ‹چوار دیلی سیاسی بەردران› ☰ اسیر

دیل^{2}: ئاوەڵناو. ئێسیر؛ یەخسیر؛ گیرۆدەی بەند و داو یان دۆخێکی ناخۆش ‹ئەویستا تۆ لەوێ دیلی دەسی بێگانەی و ئەمنیش/ لە دووری تۆ دەکێشم ڕەنج و دەرد و داخی بێ‌مرادی «هێمن»› ☰ اسیر

دیلاب / dîlab/: ناو. دۆلاب؛ دۆڵاب ☰ دولاب

دیلات / dîlat/: ناو. داوەت ☰ جشن عروسی

دیلاڤ / dîlav/: ناو. ڕێژگەی چۆم؛ شوێنێ کە ئاو بە خوڕەم دەڕژێتە ڕووبارەوە ☰ مصب رودخانه

دیلان^{1} / dîlan/: چاوگ. دەڵان ☰ تراویدن

دیلان^{2}: ناو. ١. هەڵپەڕکێ؛ داوەت ‹...دوێنێ لە داوەتی کاکی خۆ لە گەڕی دیلانێ، پشتێنم شل بوو لە بەر خۆ بادان و هات و چۆیە؛ لە بەر وێم دەخزی «فولکلۆر، پایزە»› ٢. ☜ **دیلەکانێ** ☰ ١. رقص گروهی ٢. ☜ **دیلەکانێ**

دیلان^{3}: ئاوەڵناو. گێژ و دەبەنگ؛ حەپۆل ☰ گیج و

منگ

دیلاندن / dîlandin/: ☜ **دەلاندن**

دیلانه / dîlane/: ناو. دیلانێ؛ هەڵپەڕکێ؛ گۆبەند ■ رقص گروهی

دیلانێ / dîlanê/: ناو. ١. ☜ **دیلانه** ٢. ☜ **دیلەکانێ**

دیلباز / dîlbaz/: ئاوەڵناو. دیلبلان؛ لەبلەبان: ١. قسەزان؛ زمانپاراو ٢. زۆربێژ؛ چەنەوەر ■ ١. سخندان ٢. پُرگو

دیلبان / dîlban/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* زمانتەڕ؛ زمانباز؛ زمانلووس ■ چربزبان

دیلبلان / dîlb(i)lan/: ☜ **دیلباز**

دیلبەند / dîlbend/: ☜ **دیلماج**

دیلدیله / dîldîle/: ناو. شات؛ داریکە، تەگەریکی چکۆلەی پێوە دەبەستن، منداڵ یاری پێ دەکا ■ نوعی اسباببازی

دیلم / dîl(i)m/: ☜ **دیلەم**

دیلماج / dîlmac/: ناو. دیلمانج؛ دیلبەند؛ تەرجمان؛ پاچڤەکار ■ مُترجم

دیلمار / dîlmar/: ناو. جۆرێ مارمێلکەی درێژ ■ نوعی مارمولک

دیلمانج / dîlmanc/: ☜ **دیلبەند**

دیلندێز / dîlindêz/: ناو. دێرندێز؛ جەژنێکی زستانەی فەلانە، ئاگر دەکەنەوە ■ از اعیاد مسیحیان

دیلوان / dîlwan/: ☜ **دلیوان**

دیلۆک / dîlok/: ناو. سترانی داوەتێ؛ گۆرانی بۆ هەڵپەڕکێ ■ آهنگ ضربی

دیلۆکڤان / dîlokvan/: ناو. لۆتی؛ گۆرانیبێژی داوەتێ ■ خوانندەی عروسی

دیله / dîle/: ناو. قورم؛ سیان؛ دووده ■ دوده

دیلەک / dîlek/: ناو. ١. مەدەر؛ شفات؛ تکا؛ کار و ڕەوتی پاڕانەوە لە کەسێک بۆ چاوپۆشی کردن لە گوناهی کەسێکیتر ٢. ☜ **دیرەك** ■ ١. شفاعت ٢. ☜ **دیرەك**

دیلەکان / dîlekan/: ناو. جۆلانەی گوریس ■ تاب

دیلەکانێ / dîlekanê/: ناو. داردیلەکانێ؛ داردێلەکانێ؛ داردوولەکان؛ داردلەکانێ؛ دارلەکانێ؛ دەلەکانێ؛ دێلەکانێ؛ دێدەکانێ؛ دیلان؛ دیلانێ؛ داردوولەکان؛ دەیدەک؛ دێدەک؛ جۆلانە؛ جۆلانێ ■ تاببازی

دیلەکچی / dîlek(i)çî/: ئاوەڵناو. تکاکار ■ شفیع

دیلەم / dîlem/: ئاوەڵناو. دیلم؛ تەمەڵ؛ تەپ؛ کەهاڵ ■ تنبل

دیلی / dîlî/: ناو. بەندیەتی؛ گیراوی؛ ژێرچەپۆکی ‹با لە خودا بلاڵینەوە کە «شامی»ش و خزم و کەسی هاوڕەسەنی لە ژیانی دیلی و زەلیلی و هیچنەبینی و بێماڵی و کرانشینی ڕزگار بن و ... «هەژار، پێشەکی چەپکەگوڵ»› ■ اسارت

دیلیەتی / dîlyetî/: ناو. هێشیرێنی؛ یەخسیری ■ اسارت

دیم / dîm/: ناو. ١. ☜ **دەیم** ٢. دەموچاو؛ ڕوخسار ٣. ڕوومەت؛ کولمە؛ کولم ٤. ڕوو؛ لا؛ ڕەخ؛ ئالی ٥. دیو؛ ژوور؛ وەتاغ ■ ١. ☜ **دەیم** ٢. صورت؛ چهره ٣. گونه ۴. طرف ۵ اتاق

دیماتی / dîmatî/: ناو. دیمانی؛ ئاکنجێتی؛ نیشتەجێیی؛ گلەوبەری؛ کار و ڕەوتی جێ خۆشکردن و مانەوە لە شوێنێک ■ اقامت

دیمان / dîman/: ☜ **دیمانه**

دیمانه / dîmane/: ناو. دیمان: ١. وتووێژ ٢. کار و ڕەوتی چاو پێکەوتنەوەی دۆست ‹دیمانەت بەخێر یەکەم داربەڕوو/ گابەردی لاڕێی لاڵ و پاڵ کەوتوو «گۆران»› ■ ١. مُصاحبه ٢. دیدار

دیمانی / dîmanî/: ☜ **دیماتی**

دیمبلیدیمباو / dîmb(i)lîdîmbaw/: ناو. *[پلار]* دمبلیدمباو؛ دمبلیدمباو؛ دەنگی ژەندنی چەن سازی مووسیقا ■ دالامبودولومب

دیموکرات / dîmukrat/: ئاوەڵـناو. ١. هۆگری ڕژیمـی دیموکراسـی ٢. ئەنـدام یـان هـۆگری حیـزبی دیموکرات (لە وڵاتانی جۆراوجۆردا) ■ ١و٢. دموکرات

دیموکراسی / dîmukrasî/: ناو. ١. سیسـتەمێک کـە تێیدا هەر تاکێکی کۆمەڵگا مافی هەیە ئازادانە بـیر و ڕای خۆی دەربڕێ و لە هەل و بەرهـەم و کـار و ئەرکی ئەو کۆمەڵگایە بەشـدار بـێ ٢. گـەلمیری؛ نیزامێکی سیاسی کە کاربەدەستانی حکوومەت لە لایەن خەڵک یان نوێنەرانیانەوە هەڵدەبژێردرێن و لـە هەمبەریانـەوە بەرپرسـن ٣. گـەلمیری؛ یەکەیێکی سیاسـی وا کـە تێیـدا دەنگـی زۆرینـە ڕاژۆرە ■ ١تا٣. دموکراسی

دیمە / dîme/: ناو. ١. دیم؛ ڕوخسـار ٢. سەرکوڵـمە ٣. ڕووکێش ■ ١. رُخسار ٢. گونه ٣. روکش

دیمەشۆر / dîmeşor/: ☜ **دیمەشۆرە**

دیمەشۆرە / dîmeşore/: نـاو. دیمەشـۆر؛ ڕیشۆڵـەی حەمام؛ ماکێکی سپییە، لە گڵەسپی چێ دەکـرێ، ژنان لە حەمام خۆی پێ دەشۆن ■ روشوره

دیمەک / dîmek/: نـاو. ١. داری ناو دیوار بـۆ قـایمی ٢. دەندە؛ جێگەی گاسن لە ئـامووردا ■ ١. چـوب لایەی دیوار ٢. جای گاوآهن در خیش

دیمەن / dîmen/: ناو. ١. دیـا؛ چاوەنـاز؛ بەرچاڤـک؛ وەرەچەم؛ ئەوەی لـە پـێش چاودایـە ‹لـە لایـەک باسـکی هـەڵماڵـیوە بێـری، مـەڕ دراوە بێـر/ دەبـینی دیمەنـی وا جوان لە ناو بـازاڕی پـڕئازار «هـێمن»› ٢. وێنەی لە دوورەوەی سروشت ‹دیمەنـی بـەهاران› ٣. دیامان؛ ڕوانگە؛ بەرجەوەن؛ بەرژەوەند؛ شـوێنی لێوە ڕوانین ‹چ کەلوە و چ سیروان و ئـاوێژەڕۆیـە/ بـە دیمەن هەمووی شۆخ و شەنگتر لـە تۆیـە «هـەژار، بـۆ کوردستان»› ٤. دیم؛ سیما؛ ڕوخسار ‹لەگەڵ ئەوەی لە عابـاوە ئـالابوو/ لـە دیمەنـی شـیرینی ئاشـکرا بـوو «گۆران»› ■ ١و ٢. منظره ٣. منظر ۴. رُخسار

دیمـەنجوان / dîmenc(i)wan/: ئاوەڵـناو. دەشـە؛ بەدیمەن ■ خوش‌منظر

دین^{۱} / dîn/: چاوگ. ١. منداڵ بـوون ‹دوو کـوڕی بـە زگێک دیوە› ٢. دیتن؛ چاو پێ‌کەوتن ‹شـەوقی کـە نەبێ باسیرە، مەئیووسە لە دیـتن/ هـەر شـەوقی ئـەوە قووەتی دینی بـە نـەزەر دا «نـالی»› ■ ١. زاییـدن ٢. دیدن

دین^{۲}: نـاو. ئایین؛ کۆمەڵە ئامۆژەیـێ کـە لـە لایـەن پێغەمبەرێکـەوە ڕانـراوە و بـە دەسـتی بـڕێ لـە شوێنکەوتوانی کۆ کراونەتەوە ■ دین؛ آیین

دین^{۳}: ئاوەڵناو. شێت؛ دێوانە؛ لێوە ■ دیوانه

دینا / dîna/: ناو. فتوا؛ حوکمی شەرع بـە بۆچـوونی مەلایەک ■ فتوا

دینامیک^{۱} / dînamîk/: نـاو. لقێـک لـە زانسـتی میکانیک کە لە بارەی چۆنیەتی بزاڤی دەزگایـەک لە ژێر کارتێکەری هێزدا، بەتایبـەت ئـەو هێزانـەی کـە لـە دەرەوەی دەزگاکـەدان، دەکۆڵـێتەوە ■ دینامیک

دینامیک^{۲}: ئاوەڵـناو. ١. بـزۆز؛ لەجووڵـە ٢. */مەجاز/* چالاک؛ کۆشا ■ ١و٢. دینامیک

دیناو / dînaw/: ناو. ئەوەی بە بیرکردنەوە و تێڕامان دەردەکەوێ ■ مُکاشفه

دیناوەر / dînawer/: ناو. فتوادەر ■ مُفتی

دینتەنک / dîntenik/: ئاوەڵـناو. کەمباوەڕ؛ کـەمبـڕوا بەدین ■ کم باور به دین

دینج / dînc/: ئاوەڵـناو. ١. ئاسـوودە و بـێ‌خـەم ٢. مەند؛ مەن؛ خەڵوەت ■ ١. آسوده ٢. خلوت؛ دنج

دیندار^{۱} / dîndar/: نـاو. دارێکی لێڕەوارە ■ از درختان جنگلی

دیندار^{۲}: ئاوەڵناو. بەدین؛ خـاوەن بـڕوا بـە ئـایین ■ دیندار

دینداری / dîndarî/: نـاو. کاری بەجێ هێنانی داب و دەستووری ئایینیی بە باشی ■ دینداری

دیندڕ / dîndiř/: ☜ **دینسز**

دین‌دوژمن / dîndujmin/: ئاوەڵناو. بێ‌ئۆل؛ بێ‌دین 🇮🇷 دین‌ستیز

دینسز / dînsiz/: ئاوەڵناو. دیندڕ؛ بێ‌بڕوا بە خوا 🇮🇷 بی‌دین

دینگ / dîng/: ناو. ١. دنگ؛ ئامرازی چەڵتووک پاک کردن ٢. دەساوان؛ دەسکاونگ 🇮🇷 ١. دنگ شالیکوبی ٢. دستەی هاون

دینگچی / dingçî/: ناو. برنجکوت؛ کەسێ چەڵتووک ئەکوتێ 🇮🇷 دنگ‌کوب

دینگه / dînge/: ناو. ١. ☜ **دنگە ـ١** ٢. شێتخانە 🇮🇷 ١. ☜ **دەنگە** ٢. تیمارستان

دینگی / dingî/: ناو. پارە؛ پووڵ؛ دراو 🇮🇷 پول

دین‌لایی / dînlayî/: ناو. سیکولاریسم؛ سیستەمی لادینی 🇮🇷 سکولاریسم

دینۆک^{1} / dînok/: ئاوەڵناو. شێتۆکە 🇮🇷 سادەلوح

دینۆک^{2}: ئاوەڵکار. کەمێک؛ تۆزکاڵێک 🇮🇷 اندکی

دینەمۆ / dînemo/: ناو. ١. ژێنراتۆر ٢. ترومپا؛ ناسووس 🇮🇷 ١. ژنراتور ٢. تُلمبه

دینەوە / dînewe/: چاوگ. ١. وەدیتن؛ دیتنەوە؛ دۆزینەوە ٢. چاو پێ‌کەوتنەوە؛ دووبارە دیتنی کەسێک 🇮🇷 ١. بازیافتن ٢. بازدیدن

دینەوەر / dînewer/: ناو. ١. دیناوەر؛ فتوادەر ٢. پردی سیڕات 🇮🇷 ١. مُفتی ٢. پُل صراط

دینی^{1} / dînî/: ناو. شێتی؛ شێتایەتی 🇮🇷 دیوانگی

دینی^{2}: ئاوەڵناو. ئایینی؛ سەر بە دین 🇮🇷 دینی

دینیا / dînya/: ☜ **دویکه**

دیو^{1} / dîw/: ناو. ١. مەڵبەند؛ ناوچە ‹دیوی پژدەر؛ دیوی گەورکان› ٢. ئوتاق؛ چاوەخانوو ‹ماڵەکەم سێ دیوی هەیە› ٣. دێو؛ لا؛ لاکانی هەر شت ‹من لەو دیوی پردەکەوە بووم؛ لەو دیوی پەردەکەوە ئێرە دیار نییە› 🇮🇷 ١. منطقه ٢. اتاق ٣. طرف؛ جهت

ـ دیو^{2}: پاشەوشە. بین ‹هیچنەدیو› 🇮🇷 ـ دیده

دیواچه / dîwaçe/: ☜ **دیباچه**

دیواخ / dîwax/: ناو. تارا؛ خێلی 🇮🇷 روسری توری عروس

دیواخان / dîwaxan/: ☜ **دیوەخان**

دیواخانه / dîwaxane/: ☜ **دیوەخان**

دیوار / dîwar/: ناو. ١. دڤێر؛ دیڤەر؛ هەڵچنراوی بڵند لە ئاجور یان هەر شتێکی‌تر ‹دیوار ڕما، تۆزی هەڵسا «مەسەل»› ٢. */کینایە/* لەمپەر؛ پەرژین؛ پەرچین؛ بەرهەڵست 🇮🇷 ١و٢. دیوار

⊡ **به دیواری ڕاستا هەڵگەڕان**: */کینایە/* بە دەس و پاوە نەوێسان؛ لە کونی تفەنگی شەیتان دەرپەڕین؛ یەکجار بزۆز بوون 🇮🇷 از دیوار راست بالا رفتن

لەگەڵ دیوار قسە کردن: */کینایە/* لەگەڵ دار و بەرد قسە کردن؛ گوێ‌بیس نەبوون 🇮🇷 با دیوار حرف زدن

دیواربڕ / dîwarbiř/: ناو. ئامرازی دیوار کون کردن بە دەست دزەوە 🇮🇷 ابزار سوراخ کردن دیوار برای دزدی

دیوارپۆش / dîwarpoş/: ناو. هەرکام لەو بەرهەمانەی (وەکوو کاغەزدیواری، پارچە و...) بۆ داپۆشینی ڕووکاری دیوار یان میچ بە کار دێت 🇮🇷 دیوارپوش

دیوارچنی / dîwarç(i)nî/: ناو. کاری چنینی ئاجور، بەرد یان بلووک بۆ دروستکردنی دیوار 🇮🇷 دیوارچینی

دیواره / dîware/: ناو. دیوارئاسا؛ لێواری بڵندکراو وەک دیوار 🇮🇷 دیواره

دیوارێن / dîwarên/: ناو. یارییەکی منداڵانە بە دەرزیلە دەیکەن (دوو کەس یەکێ دەرزیلەیەک دەهاون، ئەگەر دەرزیلەی کەسی دووهەم بستێک لە دەرزیلەی یەکەم نزیک بوو، دەرزیلەکەی هەڵدەگرێ بۆ خۆی) 🇮🇷 از بازی‌های کودکانه

دیوان / dîwan/: ناو. ١. ☜ **دیواخان** ٢. دەزگای

میری ٣. کتێبی شیعر ‹دیوانی نالی› ■ ١. ☜ دیواخان ٢. دستگاه دولتی ٣. دیوان شعر

دیوان‌خانە / dîwanxane/: ☜ **دیوەخان**

دیواندڕ / dîwandiř/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەمڕاست؛ قسەزان ■ سخنور

دیواندەر / dîwander/: ئاوەڵناو. دێواندەر؛ دیواودەر؛ دیواودیو؛ دیوەدەر؛ دێواندەر؛ کون‌بوو لە هەر دوو دیو ■ از دو طرف سوراخ

دیواندیو / dîwandîw/: ئاوەڵکار. دێواندیو؛ بەراوەژوو؛ پێچەوانە ‹کەواکەی دیواندیو دەبەر کردووە› ■ وارونە؛ پشت و رو

دیوانی¹ / dîwanî/: ناو. جۆری خەتی نووسین ■ نوعی خط

دیوانی²: ئاوەڵناو. دەوڵەتی؛ سەر بە دەوڵەت ■ دیوانی

دیواودەر / dîwawder/: ☜ **دیواندەر**

دیواودیو / dîwawdîw/: ئاوەڵناو. ١. ☜ **دیواندەر** ٢. دیواندیو ■ ١. ☜ **دیواندەر** ٢. وارونە؛ پشت و رو

دیوناس / dîwnas/: ئاوەڵناو. ئاشنا ■ آشنا

دیوەخان / dîwexan/: ناو. دیواخان؛ دیواخانە؛ دیوان‌خانە؛ دیوان؛ دێوان: ١. ژووری کۆمەڵ لێ دانیشتن ‹ئێواران کە دەهاتەوە دیوەخان، لە لای سەروو ڕۆدەنیشت، تا شەو شەق دەبوو -وەک هەیکەلی بوودا- متەقی لێ دەر نەدەهات «هەژار، چێشتی مجێور»› ٢. ئۆدەی میوانی ■ ١. مجلس عمومی ٢. اتاق مهمانی

دیوەدەر / dîweder/: ☜ **دیواندەر**

دیۆد / d(i)yod/: ناو. لامپی ئێلیکترۆنی بۆ یەکلایی کردنەوەی ڕەوتی کارەبا ■ دیود

دیە¹ / d(i)ye/: ناو. ١. دیدە؛ چاو ‹دیە ڕاسەکەم!› ٢. خوێنبایی؛ تاوان؛ پارە یان ماڵێک کە تاوانکار دەبێ بە کەسی بەرکەوتوو یان بنەماڵەکەی بدات ■ ١. چشم ٢. دیە

-دیە²: پاشوشە. دیتوو ‹کاردیە› ■ ـ دیدە

دیەنی / d(i)yenî/: ناو. ملاقات؛ مولاقات؛ دیدار؛ دیمانە ‹چوومە کرماشان بۆ دیەنی فەرهاد/ دیتە چێ کریە فەرهاد ڕەنجبەباد؟! «فولکلۆر»› ■ مُلاقات

دیەی / d(i)yey/: چاوگ. دیتن؛ چاو پێ کەوتن ‹دیش لەیلێ وە ناز چوار زانوو نیشتەن/ جە قەدەم تا فەرق نوور پێدا وەشتەن «خانای قوبادی»› ■ دیدن

دیهاری / dîharî/: ناو. سەوقات؛ سڵامانە؛ دیاری؛ دەسایز ■ ارمغان

دێ¹ / dê/: ناو. ١. ئاوایی؛ گوند؛ لادێ ٢. دایک؛ دالک ٣. سۆمای چاو ٤. ☜ **دەیر** ٥. دێو؛ دێڤ؛ شتێکی خەیاڵی و ترسێنەر ٦. ڕەوتی ڕامان و ورد بوونەوە ٧. دال؛ ناوی پیتی دەیەمی ئەلفبای زمانی کوردی ■ ١. دە؛ روستا ٢. مادر ٣. بینایی ٤. ☜ **دەیر** ٥. دیو ۶. تأمل و دقت ٧. دال؛ نام حرف دهم الفبای زبان کردی

▣ **دێ نەگەیی دوکەڵ گەیی**: *[کنایە]* سەرهەڵدانی شتێکی ناوەخت و نابەجێ ■ اشارە بە نابهنگام آمدن چیزی

دێ کرن: لێ ورد بوونەوە ■ دقت کردن

دێ²: ئاوەڵکار. دەبێ؛ ئەشێ ‹دێ هەرم؛ دێ وە بیتن› ■ باید

دێ³: دەنگ. دەی؛ هەا؛ وشەی لێخوڕینی کەڵ و گامێش ■ کلمەی راندن گاومیش

دێباڤ / dêbav/: ناو. دایکی باوک؛ نەنک لە باوکەوە ■ مادرِ پدر

دێبکە / dêbke/: ☜ **دەمکە**

دێبەر / dêber/: ناو. بەر دێ؛ زەوینی خوارووی ئاوایی ‹بالا چون چنار هەڵچوو لە دێبەر/ بۆ خۆم کاروانی ئاشقە سێبەر «فولکلۆر»› ■ زمین پایین آبادی

دێبەگی / dêbegî/: ناو. گوندی ئاغەواتی؛ گوندێک بە یەک یا چەند ئاغاوە ■ دِه اربابی

دێجومە / dêcume/: ☜ **دێوجامە**

دێخوون / dêxûn/: ☞ **دۆخین**

دێد / dêd/: ناو. ١. دێدە؛ دێدێ؛ نازناو بۆ خوشکی گەورە ٢. پلک؛ میمک؛ خوشکی باوک ☰ ١. خواهر بزرگ ٢. عمّه

دێدار / dêdar/: ناو. ١. خاوەنی ئاوایی؛ خێوی گوند ٢. دێیار؛ بەرپرسی کاروباری سەر بە دەوڵەتی دێ ☰ ١. مالک ده ٢. دهیار

دێداری / dêdarî/: ناو. بنکەی دەوڵەتی ڕاگەیشتن بە کار و باری دێ ☰ دهیاری

دێدک / dêdik/: ☞ **دێدەڕەش**

دێدە / dêde/: ☞ **دێد١**

دێدەڕەش / dêdeřeş/: ناو. دێدک؛ سپڵ ☰ طحال؛ سپُرز

دێدەک / dêdek/: ☞ **دیلەکانێ**

دێدەکانێ / dêdekanê/: ☞ **دیلەکانێ**

دێدی / dêdî/: ناو. دێدیک؛ بێشکە؛ لانک؛ لانکە ☰ گهواره

دێدیک / dêdik/: ☞ **دێدی**

دێدێ / dêdê/: ☞ **دێد١**

دێ.دێ.تێ / dê.dê.tê/: ناو. دەوای مێرووکوژ ☰ د.د.ت

دێر١ / dêr/: ناو. دەیر؛ جێگەی ڕەبەنی خاچپەرستان ☰ دَیر راهبان

دێر٢: ئاوەڵناو. ١. دێرس؛ درەنگ ٢. کۆنە؛ کۆن ☰ ١. دیر ٢. قدیمی

⊡ **دێر بون**: کات ڕابردن ☰ دیر شدن

دێر٣: ئاوەڵکار. بە دوای کاتی خۆ ‹دێر هەڵدەستێ› ☰ دیر

⊡ **خستنە دێر**: وە درەنگ خستن ☰ عقب انداختن

کەوتنە دێر: وە درەنگ کەوتن ☰ عقب افتادن

دێر٤: پێشوشە. دوای کاتی ئاسایی ‹دێراخێز› ☰ دیر-

ـ دێر٥: پاشەوشە. ١. بدێر ‹ئاودێر› ٢. ـ هەڵگر؛ دە خۆ گر ‹فرەدێر› ٣. بگێڕ ‹چاوەدێر› ☰ ١. ـ یار ٢. ـ گیر ٣. ـ یار

دێراخێز / dêraxêz/: ئاوەڵناو. دێرخێز؛ تەوەزەل؛ تەمەڵ؛ لەش گران ☰ تنبل

دێران١ / dêran/: چاوگ. تێپەڕ. تێنەپەڕ. //دێرای؛ دەدێرێ؛ بدێرێ// ☐ تێپەڕ. داریای: ١. ئاو داشتن؛ دێرین؛ ئاویاری کردن ☐ تێنەپەڕ. ٢. دێریان؛ ئاودێری کران ‹ئەمن لە خاکی کوردی ڕواوم/ بە ئاوی ساردی کانی دێراوم «هێمن»› ٣. گونجان؛ جێگا تێدا بوونەوە ‹ئەم دەفرە هەموو ئەو شیرە نادێرێ› ☰ ١. آبیاری کردن ٢. آبیاری شدن ٣. گنجایش داشتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: دێراو/ چاوگی نەرێنی: نەدێران

دێران٢: ئاوەڵناو. ١. لێقەوماو؛ کۆستکەوتە ٢. وێران ☰ ١. درمانده ٢. ویران

دێراندن / dêrandin/: چاوگ. ١. دێرانن ٢. دەڵاندن ☰ ١. آبیاری کردن ٢. نشت دادن

دێرانن / dêranin/: چاوگ. داشتنی زەوی؛ ئاودێری کردن ☰ آبیاری کردن

دێراو١ / dêraw/: ناو. ١. بۆ؛ زەمینی چاڵکراو بۆ ئاوی ئاودێری تێدا مان ٢. کەرد؛ کردوو؛ کەردوو ‹باسی داربڕین یا جۆگە و جۆماڵ/ دێراوی تووتن شێف و وەردی کاڵ «قانع»› ☰ ١. جوب؛ جوی ٢. کرت

⊡ **دێراو هەڵدان**: دروست کردنی دێراو بە کەردووکێش بۆ شووتی، خەیار، تەماتە و ... ☰ ساختن جوی صیفی‌جات

دێراو٢: ئاوەڵناو. دێریاگ: ١. ئاویاری کراو ٢. بە مەودای زۆرەوە ئاودراو ☰ ١. آبیاری شده ٢. دیربه‌دیر آبیاری شده

دێراودێر / dêrawdêr/: ☞ **دێر ـ دێر**

دێراوەڕەز / dêraweřez/: ناو. قانەمێو؛ قانە ☰ چوب تاکستان

دێرباوەڕ / dêrbawer/: ئاوەڵناو. باوەڕگران؛ سەختباوەڕ ☰ دیرباور

دێرتاو / dêrtaw/: ئاوەڵناو. ١. بە تایبەتمەندی توانەوەی درەنگ لە دەمای زۆر ژووردا ٢. قورس؛ سەنگین؛ دێرهەرس؛ دێرهەزم ■ ١. دیرگداز ٢. دیرهضم

دێرخێز / dêrxêz/: ☜ **دێراخێز**

دێردراو / dêrd(i)raw/: ئاوەڵناو. دەون؛ ئاوداشتە ■ آبیاری‌شده

دێر ـ دێر / dêr dêr/: ئاوەڵکار. دێراودێر؛ دێربەدێر؛ درەنگ ـ درەنگ؛ بە ماوەگەلی زۆرەوە ‹دێر ـ دێر دەیبینم› ■ دیر به دیر

دێرڕەس / dêřes/: ئاوەڵناو. دێریاو؛ ئاڤزەمکی؛ بێ‌خێرایی پێویست لە گەیشتن یا پێگەیشتندا. بەرانبەر: **زووڕەس** ■ دیررس

دێرزەمان / dêrzeman/: ئاوەڵناو. زووگین؛ پێشوونە ■ دیرینه

دێرس^{1} / dêris/: ناو. دێرهات؛ درەنگ؛ دواکەوت ■ درنگ؛ تأخیر

دێرس^{2}: ئاوەڵناو. ١. کاول؛ وێران؛ دێران ٢. کۆن؛ کەونارا ■ ١. ویران ٢. قدیمی

دێرسی^{1} / dêrisî/: ناو. ١. درەنگی؛ دێری ٢. وێرانی؛ کاولی ■ ١. دیری ٢. ویرانی

دێرسی^{2}: ئاوەڵناو. لەمێژینە ■ باستانی

دێرک / dêrik/: ناو. جێ ژیانی بچکۆلەی پیاوی ڕەبەن ■ صومعه‌ی راهب

دێرکوڵ / dêrkuł/: ئاوەڵناو. بە تایبەتمەندی درەنگ هاتنە کوڵ ‹ئەم گۆشتە یەکجار دێرکوڵە›. هەروەها: **دێرکوڵی** ■ دیرپز

دێرکی / dêrkî/: ☜ **دێرەکی**

دێرگا / dêrga/: ناو. درەنگان؛ دێرووەخت؛ ماوەی دوای کاتی دیاریکراو ■ دیرهنگام

دێرندێز / dêrindêz/: ☜ **دیلندێز**

دێرووەخت / dêrwext/: ناو. دێرگا؛ درەنگان؛ ماوەی دوای کاتی دیاریکراو ■ دیرهنگام

دێرۆ / dêro/: ناو. گیایەکە وەک مۆسک وایە، گوڵی زەردە ■ از گُل‌ها

دێرۆخە / dêroxe/: ناو. دێرۆغە؛ دێرەدۆخ؛ دێرەدۆغ؛ چەشنێ ئاودێری لە کەم‌ئاویدا کە دێراو پڕ دەکەن و بۆ سەر دێراوی‌تری دەشکێنن ■ روشی برای آبیاری در مواقع کم‌آبی

دێرۆغە / dêroğe/: ☜ **دێرۆخە**

دێرۆک / dêrok/: ☜ **دیرۆك**

دێرە / dêre/: ناو. فیستان؛ کراسی ژنانەی باکووری کوردستان کە لە پارچەی ڕەنگاوڕەنگ دەیدوورن ■ نوعی پیراهن زنانه در شمال کردستان

دێرەدار / dêredar/: ئاوەڵناو. چاوەڕوان؛ چاوڕوان؛ چاونۆڕ ■ چشم‌به‌راه

دێرەدۆخ / dêredox/: ☜ **دێرۆخە**

دێرەدۆغ / dêredoğ/: ☜ **دێرۆخە**

دێرەکی / dêrekî/: ناو. دێرکی؛ جۆرێ هەنجیر ■ نوعی انجیر

دێرەوان / dêrewan/: ناو. زێرەڤان؛ پاسەوان. هەروەها: **دێرەوانی** ■ نگهبان

دێرهات / dêrhat/: ☜ **دێرس**^{1}

دێرهەرس / dêrhers/: ئاوەڵناو. دێرهەزم؛ قورس؛ سەنگین؛ دێرتاو؛ بە تایبەتمەندی درەنگ هەڵتاوان لە گەدەدا ■ دیرهضم

دێرهەزم / dêrhezm/: ☜ **دێرهەرس**

دێرهەم / dêrhem/: ناو. دیرهەم؛ درەم: ١. یەکەی پارەی زۆرێک لە وڵاتانی ئیسلامی لە ڕابردوودا ٢. یەکەی پارەی میرنشینی عەرەبی و مەراکێش ■ ١و٢. درهم

دێری / dêrî/: ناو. درەنگی ■ دیری

دێریاگ / dêryag/: ☜ **دێراو**^{2}

دێریان / dêryan/: ☜ **دێران**

دێریاو / dêryaw/: ☜ **دێرڕەس**

دێریک^{1} / dêrîk/: ناو. مێژوو؛ تاریخ ■ تاریخ

دێریک^{۲}: ئاوەڵناو. زۆر کەونارا؛ لەمێژینە ▤ باستانی

دێرین^{۱} / dêrîn/: ☜ **دێران ـ۱**

دێرین^{۲}: ☜ **دێرینە**

دێرینە / dêrîne/: ئاوەڵناو. دێرین؛ کۆن ‹ئەی هومێد! ئەی ڕەفیقی دێرینەم!/ تۆ نەبی کێم هەیە منی بێکەس؟ «هێمن»› ▤ دیرینە

دێرینەناس / dêrînenas/: ناو. کۆنینەناس ▤ دیرینەشناس

دێرێ / dêrê/: ئاوەڵکار. دێرێک؛ ماوەیەکی زۆر ‹دێرێ هاتەو لە شار› ▤ دیروقت؛ دیری

دێرێک / dêrêk/: ☜ **دێرێ**

دێڕ / dêř/: ناو. ڕیز؛ خەت؛ ڕزنێکی ئاسۆیی لە نووسراوە ▤ سطر

دێز^{۱} / dêz/: ناو. دێزە: ۱. ڕەنگی ڕەش ۲. ڕەنگی ڕەشی ئاماڵ بۆر ۳. دیزەی شێو تێدا لێنان ٤. گیشەی گەڵا و گیا بۆ زستان ▤ ۱. سیاه ۲. رنگ خاکستری تیره ۳. دیزی ۴. تودەی برگ برای علوفەی زمستانی

دێز^{۲}: ئاوەڵناو. دێزە: ۱. *[کنایە]* جووتقۆشە؛ شووم؛ بێفەڕ ۲. بۆنەهاتگ؛ بەدبەخت ۳. خاوەن ڕەنگی ڕەش ‹خاڵ چ خاڵ مەر لەعل بەدەخشان دێز/ لەعل ئەحمەربێز مەرجان یاقووت ڕێز «خانای قوبادی»› ▤ ۱. شوم ۲. بدشانس ۳. به رنگ خاکستری تیره

دێزا / dêza/: ناو. زڕکچ کە دەگەڵ دایکی چووبێتە ماڵی زڕباوکی ▤ دختری که با مادرش ساکن خانەی ناپدری است

دێزپا / dêzpa/: ناو. دێسپا؛ سێکوچکە؛ سێ بەردەی کوچکاور ▤ اُجاق سنگی

دێزک / dêzik/: ناو. دێز؛ دێزگ؛ ڕەشی ئاماڵ بۆر ▤ خاکستری تیره

دێزگ^{۱} / dêzig/: ☜ **دێزك**

دێزگ^{۲}: ئاوەڵناو. دێزک: ۱. ڕۆژڕەش؛ بەدبەخت ۲. بە ڕەنگی ڕەشی ئاماڵبۆر ‹کەر دێزگ› ▤ ۱. بدبخت ۲. خاکستری تیره

دێزە / dêze/: ☜ **دێز**

دێزەبەدەرخۆنە / dêzebederxone/: ☜ **دیزەبەدەرخۆنە**

دێزەک / dêzek/: ئاوەڵناو. دێزەگ: ۱. تەمەڵ؛ بێکارە ۲. غایەن؛ بێبەخت ▤ ۱. تنبل ۲. بدشانس

دێزەگ / dêzeg/: ☜ **دێزەك**

دێزەڵ / dêzeł/: ☜ **دێزیل**

دێزیل / dêzîl/: ناو. دێزەڵ؛ گیایەکی نێو بێستانە، گوڵی سپی دەردەکا و گەڵاکەی پەنجەییە ▤ گیاهی است

دێژداشە / dêjdaşe/: ناو. عەزیزی؛ کراسی ئاودامێن بۆ شەوانە ▤ پیراهن بلند شبخواب

دێژنک / dêjink/: ناو. تەڕەتیزە؛ تەڕەتوولە؛ تەڕەتوورە؛ تووزەک؛ ڕەشادۆک؛ گیایەکی یەک ساڵەیە گەڵاکەی دەخورێ، گوڵی سپی و سوورکاڵ و بۆنخۆشی هەیە ▤ شاهی

دێسپا / dêspa/: ☜ **دێزپا**

دێسنی / dêsnî/: ☜ **داسنی**^{۲}

دێڤ / dêv/: ☜ **دێو ـ۱**

دێڤانە / dêvane/: ☜ **دێوانە**^{۲}

دێڤونە / dêvune/: ☜ **دێوانە**^{۲}

دێق / dêq/: ☜ **دیق**

دێقە / dêqe/: خولەک؛ دەقیقە؛ هووردەم ▤ دقیقە

دێکانە / dêkane/: ☜ **دەموکانە**

دێکانی / dêkanî/: ☜ **دێهاتی**

دێکەر / dêker/: ناو. بێگانە؛ بیانی؛ نامۆ ▤ بیگانە

دێکەڵ / dêkeł/: ☜ **دەکەڵ**

دێگە / dêge/: ناو. ۱. شوێنی دێ؛ ئاسەواری دێ؛ جێگوند ۲. خاڵتیک؛ خوشکی دایک ▤ ۱. جای و اثر دهکده ۲. خالە

دێگەڵ / dêgeł/: ☜ **دەکەڵ**

دێگەڵە / dêgełe/: ☜ **دەکەڵ**

دێل / dêl/: ☜ **دێڵ**

دێلاڤ / dêlav/: ناو. ڕێژگەی ئاوی ڕووبار ▤ جایی که آب رودخانه در آن می‌ریزد

دێلم / dêlim/: ناو. قاش؛ کووز ▤ قاچ

دێلەڤ / dêlev/: ناو. جێگا ▤ جا

دێلەکانێ / dêlekanê/: ☜ **دیلەکانێ**

دێلەمار / dêlemar/: ناو. ماری ژەهردار ▤ مار سمی

دێلێ / dêlê/: ☜ **دێڵە**^{١}

دێـڵ / dêł/: ئاوەڵـناو. دیـل؛ دێڵـه: ١. مێوینـەی جانەوەران ٢. دیل؛ یەخسیر؛ گیراو لە شەڕدا ▤ ١. ماده (حیوان) ٢. اسیر

دێڵە^{١} / dêłe/: ناو. دێلێ؛ تەختە بەردی سەربانپۆش ▤ پوشەی سنگی سقف

دێڵە^{٢}: ☜ **دێڵ**

دێڵەبەبا / dêłebeba/: ☜ **دەڵەبەبا**

دێڵەبەن^{١} / dêłeben/: ناو. ١. میچی خانووی بە بەرد داپۆشراو ٢. وەستای دێڵەبەنی ▤ ١. سقف پوشیده با تختەسنگ ٢. بنّای سنگ‌پوش سقف

دێڵەبـەن^{٢}: ئاوەڵـناو. بـەردەڕێژ؛ بـە تـوێژێ لـە بـەرد داپۆشراو ‹شەقامی دێڵەبەن› ▤ سنگفرش

دێڵـەدڕ / dêłediř/: ئاوەڵـناو. *[پـلار]* بـێ‌حـەیا؛ زماندرێژی بێ‌شەرم (ژن) ▤ سلیطه

دێڵەدێو / dêłedêw/: ناو. نەڕنایش ▤ دلەدیو

دێڵەسەگ / dêłeseg/: ☜ **دەڵەسەگ**

دێڵەکەر / dêłeker/: نـاو. ماهـەر؛ ماکـەر ▤ مادەاُلاغ

دێم / dêm/: ☜ **دەیم**

دێماری / dêmarî/: ناو. زڕدایک؛ باوەژن ▤ نامادری

دێمجامـه / dêmcame/: نـاو. ١. ☜ **دێوجامـه** ٢. تاپۆ؛ شتی خەیاڵی کە دێتـە بـەر چـاو ▤ ١. ☜ **دێوجامه** ٢. شَبَح

دێمچێن / dêmçên/: ناو. دەیم‌کێڵ؛ دێمەکارکێڵ ▤ کشاورز دیم‌کار

دێمزار / dêmzar/: ناو. دێمەڕۆک؛ دێمەکار؛ زەوینی دێم ▤ زمین دیم

دێمکه / dêmke/: ☜ **دەمکه**

دێمـەره / dêmere/: نـاو. چۆلەکـە؛ مـەلیچک ▤ گُنجشک

دێمەڕۆک / dêmeřok/: ☜ **دێمزار**

دێمەکار / dêmekar/: ☜ **دێمزار**

دێمـەکارکێڵ / dêmekarkêł/: نـاو. دێمچـێن ▤ کشاورز دیم‌کار

دێمەکاری / dêmekarî/: ☜ **دەیم**^{١}**ـ١**

دێمی / dêmî/: ☜ **دەیمی**

دێمیلـه / dêmîle/: نـاو. ١. زوڕات؛ هەرزنـە گـەوره ‹دێمیله بێته نانم، ئەبێته بەڵای گیانم «مەسـەل»› ٢. ترۆزی دێمی ▤ ١. ذرت ٢. خیارچنبر دیمی

دێن^{١} / dên/: ئاوەڵناو. پێخواس؛ پاپەتی ▤ پابرهنه

ـ دێن^{٢}: پاشەوشە. جێ؛ جێگـە ‹نانـدێن› ▤ ـ دان؛ ـ دانی

دێنشین / dên(i)şîn/: ئاوەڵـناو. دێهـاتی؛ لادێیـی؛ گوندی ▤ روستایی

دێنێ / dênê/: ☜ **دوێکه**

دێو / dêw/: ناو. ١. موەکل؛ بوونـەوەرێکی خەیاڵـی لـە شـێوەی مرۆیـەکی زۆر ناشـیرین و ناحـەز و زەبەلاح، زۆرتر بە شاخ و کلک و چنگـی درێـژەوه ٢. *[مەجاز]* کەسی ناخار؛ ناقۆڵا؛ زەبەلاح؛ زلحـۆرت؛ تـەژه؛ نـاقۆڵا و بـەوتەشـک ٣. *[مەجازی، کۆن]* ئەهریمەن؛ شـەیتان؛ هـووت ٤. ☜ **دەیـر** ٥. لا؛ بـەر؛ ئـالی؛ تـەرەف ‹لـە کـام دیـوی پردەکـەی هەڵواسم؟› ٦. دیـو؛ ژوور ‹شـەکەتی، بچـۆ ئـەو دێـو بخەفە!› ▤ ١تا٣. دیو ۴. ☜ **دەیر** ۵. طرف؛ جهت ۶. اتاق

دێوا / dêwa/: نـاو. جۆرە پارچەیـەکی ئاوریشـمە ▤ دیبا

دێوار / dêwar/: ناو. بێگانە؛ بیانی ▤ بیگانه

دێوان / dêwan/: ناو. ١. ☜ **دیواخان** ٢. کوێخا؛ ئاگاداری گوند ▬ ١. ☜ **دیواخان** ٢. کدخُدا

دێواندەر / dêwander/: ☜ **دیواندەر**

دێواندێو / dêwandêw/: ☜ **دیواندیو**

دێوانە¹ / dêwane/: ناو. ١. دەروێشی حا و حووکەر ٢. *[مەجاز]* تاکە- تاکەی دەغڵ کە تازە سەر وە دەر دەنێ ▬ ١. درویش مجذوب ٢. کِشتی کە تک و توک سبز شده باشد

دێوانە²: ئاوەڵناو. ١. دێڤانە؛ دێڤونە؛ گێل و حۆل و نەفام ٢. دین؛ لێوە؛ شێت ٣. بە ئاکاری نائاساییەوە ‹کچە دێوانە کوڕی بەو باشییەی جواب دا› ٤. تووش بووی تووڕەیی و دڵەڕەپێ زۆر ‹خەریک بوو دێوانە دەبووم› ٥. *[مەجاز]* تووشیاری تاسەی زۆر ‹دێوانەی ژنەکەی بوو› ▬ ١. گیج و منگ ٢. مجنون ٣تا٥ دیوانە

دێوانە³: ئاوەڵکار. وەک دێو ‹دێوانە ئەیگوڕاند› ▬ دیوسان

دێوانەیی / dêwaneyî/: ناو. شێتی؛ لێوەیی؛ دۆخ یان چۆنیەتی دێوانە بوون ▬ دیوانگی

دێوبەند / dêwbend/: ناو. نووشتە بۆ شێت چا کردنەوە ▬ دعایی کە برای دیوانە می‌نویسند

دێوجامە / dêwcame/: ناو. دیجامە؛ دێجومە؛ دێمجامە؛ چەند پارچە پەڕۆی ڕەنگاوڕەنگە لێکی دەدەن و لە ڕاوەکەودا دەکاری دێنن ▬ دیوجامە

دێودڵ / dêwdił/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ئازا؛ نەترس ▬ پُردل؛ شُجاع

دێور / dêwir/: ناو. زڤڕ؛ کار و ڕەوتی گەڕانەوە ▬ برگشت

دێوڵ / dêwił/: ناو. زەنگۆڵە؛ زەنگولە ▬ زنگولە

دێوڵکە / dêwiłke/: ئاوەڵناو. گێژەڵووکە ▬ گردباد

دێونای / dêwnay/: ☜ **ورووژاندن**

دێو و درنج / dêw û d(i)rinc/: ناو. شتگەلی خەیالی وەکوو جنۆکە و مێردەزمە ▬ موجودات خیالی

دێوەرژەن / dêwetjen/: ناو. دێوەرژەنگ؛ تۆز و دووکەڵی تێکەڵاوی خەست ▬ دود و غبار غلیظ

دێوەرژەنگ / dêwerjeng/: ☜ **دێوەرژەن**

دێوەرە / dêwere/: ناو. دیڤەرە؛ چەرچی ▬ پیلەور

دێوەزمە / dêwez(i)me/: ناو. *[باوەڕی کۆن]* جنۆکەیەکە شەوانە ترسەنۆک و ئازا دەئەزموێ ▬ دیوآزما

دێوەشەلە / dêweşele/: ناو. ئەستێرەی گەورەی حەوبرالە ▬ ستارەی هفت برادران

دێوەڵ / dêweł/: ناو. مزگان؛ پەرسگە؛ جێگەی لە خوا پاڕانەوە، بەتایبەت هی جگە لە موسوڵمانان ▬ معبد

دێوەڵۆکە / dêwełoke/: ناو. دێوڵکە؛ گێژەڵووکە ▬ گردباد

دێوەڵووکە / dêwełûke/: ناو. *[باوەڕی کۆن]* جنۆکەی کورتەباڵای هەموو گیان تیسکن ‹ئێستەش کراسی چڵکنە، ناولنگی کوڵکنە/ وەک دێوەڵووکە تووکی بەری بستێ هاتووە! «شێخ ڕەزا»› ▬ جن کوتاە قد پشمالو

دێوی / dêwî/: ئاوەڵناو. دێوانە؛ کاری وەک کاری دێو ▬ دیوسان

دێویای / dêwyay/: چاوگ. ورووژان؛ هێرش هێنان ‹یانەم وێرانەن، دەردم دێویان/ چوون ئاهووی تەنیا، سەر لێم شێویان «خاڵۆی کۆماسی»› ▬ هجوم آوردن

دێە¹ / dêh/: ☜ **دەیر**

دێە²: دەنگ. دەی؛ وشەی دنە دان ▬ هی؛ کلمەی تحریک

دێهات / dêhat/: ناو. ئاوایی؛ دێ؛ گوند ▬ روستا

دێهاتی / dêhatî/: ئاوەڵناو. دێکانی؛ دیاتی؛ لاگەیی؛ نیشتەجێی دێ ▬ دهاتی؛ روستایی

دێیار / dêyar/: ناو. بەرپرسی کاروباری دەوڵەتی لە دێدا ▬ دهیار

ڕ
٧

تێبینی: /ر/ ، /R,r/ نیشانەی پیتی یازدەهەمی ئەلفوبێی زمانی کوردی، ئەگەرچی نوێنەری واچ (فۆنیم)ێکی سەربەخۆیە، بەلام ناکەوێتە سەرتای وشەوە؛ هەروەها دەوری نێوانگر و پاشگریش ناگرێتە خۆی. واتا ڕێ سەرەتایی وشە، هەمیشە دوازدەهەمین نیشانەیە، کە بەم شێوە دەنووسرێت: /ڕ/ ، /Ř,ř/ و ئەم دووە نابێ تێکەڵ بکرێن.

ڕ /ř/: پیت. نیشانەی پیتی دوازدەهەمی ئەلفبای زمانی کوردی ☰ ر؛ نشانەی حرف دوازدهم الفبای کُردی

ڕ /řı/: ناو. ناوی پیتی دوازدەهەمی ئەلفوبێی زمانی کوردی ☰ ر؛ حرف دوازدهم الفبای زبان کُردی

ڕا^{1} /řa/: ناو. ١. بۆچوون؛ بیر و بۆچوون ‹ڕای تۆ چییە؟› ٢. دەنگ؛ بڕوای تاک یان کۆمەڵگا لە هەمبەر بابەتێک ‹بە ڕای خەلک چووە پارلەمان› ٣. ڕێگا؛ ڕێگە ‹نە ڕای پەسم بی، نە ڕاگەی پیشم/ نە ڕووی ماڵ خوەم نە قەوم و خویشم «شامی»› ٤. ڕەزامەندی ‹ئەو کچە ڕای لە سەر نییە› ٥. ڕەگ؛ ڕەی ٦. هەڕا؛ غار؛ بەز؛ دۆخی بە پەلە ڕۆیشتن ☰ ١. نظر ٢. رأی ٣. راه ۴. رضایت ۵. رگ ۶. دَو

⊡ **ڕا بوونەوە:** ئاخێزانەوە؛ ژیانەوەی دوای مەرگ ☰ برخاستن پس از مرگ

ڕا دان: هەڵساندن و بردن و لێخوڕینی ئاژەڵ و ماڵاتی مۆڵبەستوو ☰ راندن حیوانات برای چریدن

ڕا کردن: ١. غاردان؛ بەلەز چوون ‹هەروا سوورەو ڕا دەکا/ تۆز و خۆڵ بە با دەکا «هەژار، پێنج *ئەنگوست*»› ٢. هەڵاتن (لە ترسان و ...) ‹شا ڕای کرد؛ حکوومەتی تازە دامەزرا «هەژار، چێشتی مجێور»› ٣. ڕێ کردن؛ بە ڕێدا ڕۆیشتن ٤. تێڕۆ کردن؛ پێدا چەقاندن ☰ ١. دویدن ٢. فرار کردن ٣. راه رفتن ۴. فرو کردن

ڕا کرن: ١. بەرزەوە کردن ٢. هەڵاتن لە ترسان ٣. بە غار ڕۆیشتن ☰ ١. بلند کردن ٢. فرار کردن ٣. دویدن

ڕای دان: شاندان؛ نیشاندان ☰ نشان دادن

ڕا^{2}: ئاوەڵناو. ڕام؛ کەوی ‹پێت خۆشە خەڵکی لە ڕای تۆ ڕا بن؟› ☰ رام

ڕا^{3}: ئاوەڵکار. کەڕەت؛ جار؛ چەل ‹سەد ڕا؛ یەک ڕا؛ ڕایەکیان› ☰ بار؛ دفعه

ڕا^{4}: ئامراز. ١. وە؛ دا؛ لەگەڵ پیتی «لە» یان «دە» گرۆی ئیزافی پێک دێنێ ‹لەو دەمەی ڕا دڵم لێی داوە بۆ ژوان/ من دێوانەی چاوی جوانم، چاوی جوان! «هێمن»› ٢. نەقش‌نوێنی هەندێک گرۆی

ئیزافییە ‹لە سنەڕا تا هەولێر› ٣. بۆ؛ ئەڕا ‹پەلم ڕاکێشن ڕای کوێرەکانی/ بۆ لای لەیل ئەچم شەو بە میوانی «فولکلۆر»› ☰ ١و٢. حرف اضافه ٣. سوی

ڕا-٥: پێشگر. ١. لە سەرەتای ڕەگ یا ڕیشەی کارەوە دێ و گۆیا لە ڕاستەوە گۆڕاوە و مانای ڕاستەوڕاست (لە باری ئاسۆیی) لەگەڵە ‹ڕاخستن؛ ڕاکێشان› ٢. دێتە سەر ئاوەڵناو و ناو، ئاوەڵناوی دیکە دروست دەکات ‹ڕاژۆر؛ ڕاژێر؛ ڕایەڵ؛ ڕابەر› ٣. تێ؛ بۆ ناووەوە ‹ڕابوون؛ ڕاکردن؛ ڕاپۆڕاندن› ٤. ڕێ؛ ڕێگە ‹ڕاهێنان؛ ڕاهاتن› ☰ پسوند: ١. مصدر ساز ٢. صفت‌ساز ٣. در- ۴. راه -

ڕائاو / řa'aw/: ناو. ١. ئاوەڕێ؛ ڕێگەی سەفەر بە ئاوا ٢. ئاوەڕۆ؛ ڕەهەن؛ ئاڤرێژگە؛ ژێراوی ئاوی پیس ☰ ١. راه آبی ٢. مجرای فاضلاب

ڕائەسپاردن / řa'espardin/: ☜ **ڕاسپاردن**

ڕائەسپاردە / řa'esparde/: ☜ **ڕاسپاردە**

ڕائەنگاوتن / řa'engawtin/: چاوگ. ڕاهێشتن؛ ڕاهێلان؛ ڕاستەوڕاست درێژ کردنی شتێ بە سەر بۆشاییدا ‹تەنافەکە ڕائەنگێوە؛ دارمان بە سەر خانووەکەدا ڕائەنگاوت› ☰ افقی انداختن

ڕابارتن / řabartin/: چاوگ. دانە سەر؛ تێپەڕاندن ☰ گُذراندن

ڕابر / řabir/: ناو. ڕێبەندان ☰ راهبندان

ڕابران / řab(i)ran/: چاوگ. تێپەڕین؛ بە سەر چوون ‹ئارێ برا، وا ڕابرا «هەژار، *چوار نامیلکە*»› ☰ گذشتن

ڕابردن / řabirdin/: چاوگ. ڕابگردن؛ ڕابوردن؛ ڕابووردن: ١. تێپەڕ بوون؛ بە سەر چوون ‹هەناسەم زولفەکەی لادا و مەیلێکی نەکرد چاوی/ نەسیم ئەنگووت و شەو ڕابرد و نەرگس هەر لە خەودایە «نالی»› ٢. ڕۆیشتن؛ تێپەڕ کردن ‹حیکایەت‌خوان سپی هەڵگەڕا و لەرزی و ملی لێ نا کە: تۆز هات و ڕابرد و سەد ئالای نیشانەی یەک ملیۆن لەشکر ... دەرکەوت! «هەژار، *چێشتی مجێور*»› ☰ ١. سپری شدن ٢. گذر کردن

ڕابردو١ / řabirdû/: ناو. ڕابردە؛ ڕابووردە؛ ڕابووردوو؛ ڕابوردوو؛ ڕابووری؛ بووردە؛ بگردگ؛ ویەردە؛ زووتە؛ سەراوەرد؛ گوزەشتە؛ کاتێ پێش لە ئێستا ‹لە ڕابردوودا شتی وا هەر نەبووە› ☰ گذشته؛ سپری شده

ڕابردو٢: ئاوەڵناو. ڕابردە؛ ڕابووردە؛ ڕابووردوو؛ ڕابوردوو؛ ڕابووری؛ تێپەڕیو؛ سەر بە کاتی پێشوو ‹بە سەرسامی لەسەر لووتکەی بڵندی گەنجی وەستاوم/ شریتی عومری ڕابردووم وەکوو خەو دێتە بەرچاوم «هەردی»› ☰ گذشته

ڕابردە / řabirde/: ☜ **ڕابردو**

ڕابڕ / řabiř/: ناو. ڕێبڕ؛ ڕێگر؛ ڕێبەر؛ ڕێگیر؛ گۆران؛ چەتە ☰ راهزن

ڕابگار / řab(i)gar/: ☜ **ڕێبوار**

ڕابگردن / řab(i)girdin/: ☜ **ڕابردن**

ڕابوار / řab(i)war/: ☜ **ڕێبوار**

ڕابواردن / řab(i)wardin/: چاوگ. ١. تێپەڕاندن؛ ڕابارتن؛ دانەسەر ‹هاتمەوە قاوەخانە. ئەو شەوەشم بە برسیاتی ڕابوارد «هەژار، *چێشتی مجێور*»› ٢. */کنایە/* خۆش ژیان ‹بەڵام ئەگەر لاوان خەریکی ڕابواردن و ئارەق خواردن بوونایە، نیعمەت بوو؛ بەرق تا درەنگانی شەو هەبوو «هەژار، *چێشتی مجێور*»› ☰ ١. گذراندن ٢. خوشگذرانی کردن

ڕابوردن / řaburdin/: ☜ **ڕابردن**

ڕابوردو / řaburdû/: ☜ **ڕابردو**

ڕابووردن / řabûrdin/: ☜ **ڕابردن**

ڕابووردو / řabûrdû/: ☜ **ڕابردو**

ڕابووردە / řabûrde/: ☜ **ڕابردو**

ڕابووری / řabûrî/: ☜ **ڕابردو**

ڕابوورین / řabûrîn/: چاوگ. دانەسەر؛ ڕابواردن ☰ گذراندن

ڕابـوون / ŕabûn/: چـاوگ. ڕابــین: ١. هەســـتان؛ بەرزەوە بـوون ٢. سـەر هەڵـدان؛ ڕاپـەڕین 🇮🇷 ١. برخاستن ٢. قیام کردن

ڕابـەر / ŕaber/: نـاو. ڕێبــەر؛ ڕەهبــەر؛ شــارەزای پێشڕەو ‹ئەو دەمەش ڕۆڵەی پرۆلیتاری کورد/ دەبنە ڕابەر بۆ وڵاتی کوردسان «قانع»› 🇮🇷 رهبر

ڕابەرتن / ŕabertin/: چاوگ. ڕابارتن؛ تێپەڕاندن 🇮🇷 گذرانیدن

ڕابەردار / ŕaberdar/: ئاوەڵناو. ١. بەردار؛ ڕجـوا ٢. ڕازی؛ ڕەزا؛ قایل ‹خودا ڕابەردار نییـە› 🇮🇷 ١. روا ٢. راضی

ڕابـەری / ŕaberî/: نـاو. ڕێبــەری؛ شــارەزایی 🇮🇷 رهبری

ڕابەزانـدن / ŕabezandin/: چاوگ. ١. شـەڕەچەقە کردن؛ کێشە و هەرا کردن ٢. دەرەقەت هاتن 🇮🇷 ١. مُجادله کردن ٢. شکست دادن

ڕابەستن / ŕabestin/: چـاوگ. ١. بـە خـۆوە قـایم کردن ‹فیشـەکدانەکەی ڕابەسـت› ٢. جووڵانـەوە؛ ڕەفتار کردن 🇮🇷 ١. چیزی بـە خـود بسـتن ٢. رفتـار کردن

ڕابەل / ŕabel/: ئاوەڵناو. قەڵس؛ تووڕە 🇮🇷 عصبانی

ڕابەننان / ŕabennan/: ☜ **ڕێبەندان ـ٢**

ڕابی / ŕabî/: ناو. ڕێزناوێکە بۆ مەلایانی جوولەکە و ئاشووری، بە واتای مامۆستا 🇮🇷 رابی

ڕابین / ŕabîn/: ☜ **ڕابوون**

ڕابینۆک / ŕabînok/: ناو. جۆلانێ؛ دیلەکانێ 🇮🇷 تاب

ڕابینی / ŕabînî/: نـاو. ١. دۆخی بڕوا پێ بوون؛ بڕوا بـە دروسـتکاری، ڕاسـتبێـژی یـان کارامـەیی کەسێک ‹جا ئەگەر ڕابینی پێ نەبوو، بۆ ئـەو کـارەی پێ ئەسـپارد؟› ٢. بـاوەڕی؛ تـێڕادیـوی؛ ڕەوت و چۆنیەتی ڕکان؛ ڕاپـەرمان؛ ڕاپـەرموون؛ پـەرمان؛ پشت پێ بەستن لە سۆنگەی ئەم باوەڕەوە ‹من بە ڕابینی تۆوە هاتمە ئەم ماڵە› 🇮🇷 ١. اعتماد ٢. اتکا

ڕابینین / ŕabînîn/: چاوگ. ڕاپەرمان؛ ڕاپـەرموون: ١. تـێڕادیـن؛ بـڕوا/ بـاوەڕ پـێکـردن؛ پـەرمان؛ پەرمین؛ پەرمەی؛ پشت پێ گرێدان ٢. پشت پێ بەستن 🇮🇷 ١. اعتماد کردن ٢. اتکا داشتن

ڕابێژ / ŕabêj/: ☜ **ڕاوێژ**

ڕابێژگە / ŕabêjge/: ☜ **ڕاوێژگە**

ڕابێژەک / ŕabêjek/: ☜ **ڕاوێژ**

ڕاپـازین / ŕapazîn/: چـاوگ. گووشــین: ئـەلف) گووشینی شتی ئـاوەکی وەک پـەنیر و خەسـت کردنەوەی ب) گووشینی جلوبەرگی تەڕ 🇮🇷 الف) فشردن ب) چلاندن

ڕاپاندن / ŕapandin/: چـاوگ. داپۆشین؛ شاردنەوە 🇮🇷 پنهان کردن

ڕاپسان / ŕap(i)san/: چاوگ. ڕاپسـکان؛ پسـکان؛ لەپڕ جیا بوونەوە 🇮🇷 قطع شدن

ڕاپسـاندن / ŕap(i)sandin/: چـاوگ. ڕاپسـکاندن؛ ڕفاندن؛ قۆزتنەوە 🇮🇷 ربودن

ڕاپسکان / ŕapiskan/: ☜ **ڕاپسان**

ڕاپسکاندن / ŕapiskandin/: ☜ **ڕاپساندن**

ڕاپسـکاوتن / ŕapiskawtin/: چـاوگ. خـــەلاس کردن؛ بەر دان ‹شەوێک ژنێک پیلی کێشـام: وەرە بڕۆین! خۆم لـە دەسـتی ڕاپسـکاوت! گرتمیـەوە ... «هەژار، چێشـتی مجێـور»› 🇮🇷 رهـا کـردن؛ بیـرون کشیدن

ڕاپـۆرت / ŕaport/: نـاو. ڕاپـۆڕ؛ بـەدی؛ خەبـەری ڕووداو 🇮🇷 راپُرت؛ گزارش

ڕاپۆرتچی / ŕaportçî/: نـاو. کەسـێ کـە خەبـەری ڕووداو بۆ گەورە دەنووسێ 🇮🇷 گزارشگر

ڕاپـۆڕ / ŕapoř/: نـاو. ١. کـار و ڕەوتی ئـاخنین؛ پەستوان؛ بە نهێم خستنە ناو ٢. ☜ **ڕاپـۆرت** 🇮🇷 ١. آگنه با فشار ٢. ☜ **ڕاپۆرت**

ڕاپۆڕانـدن / ŕapořandin/: چـاوگ. پەسـتاوتن؛ ئاخنین؛ بە زۆر دە ناو نان 🇮🇷 چپانیدن؛ با فشار فـرو

کردن

ڕاپەرکاندن / řaperkandin/: چاوگ. ڕاپەلکانـدن: ١. پێهەڵچوون (بە دار و چیادا) ٢. چەمۆڵە دادان (سەگ و پشیلە و ...) ☰ ١. بـالا رفـتن (از درخـت و کوه) ٢. بر دو دست خوابیدن (سگ و گربه و ...)

ڕاپەرمان / řaperman/: ☜ **ڕابینین**

ڕاپەرموون / řapermûn/: ☜ **ڕابینین**

ڕاپـەڕ / rapeř/: ناو. توند و تۆڵی؛ گـورج و گۆڵـی؛ چالاکی ☰ چالاکی

ڕاپـەڕانـدن / rapeřandin/: چـاوگ. ١. کـــار پێکهێنان بە مەزبووتی؛ ئەنجامدانی ئازایانە ‹بـە دلسۆزییەوە کارەکانی ڕاپەڕاند› ٢. ژ خەو ڕاکرن؛ لە خـەو داچڵـەکاندن ‹پـەردەی بێـدەنگی دادڕانـد/ خەوالووی لە خەو ڕاپەڕاند «هێمن»› ☰ ١. چالاکانـە انجام دادن ٢. از خواب پراندن

ڕاپەڕین^{١} / rapeřîn/: چاوگ. ١. ڕاست بوونـەوەی گەل دژی حوکمەت ‹ئەی کـوردی نەبـەز! هـەموو ڕاپەڕن/ لەغاوی پیسی شەڕگێڕ هەڵـدڕن! «کامـەران موکری»› ٢. لەپـڕ بڵـند بـوون؛ زوو هەسـتان ٣. گـورج دەسـت بـە کـار بـوون ٤. داچڵـەکان؛ داچڵەکیان؛ هەڵبەزین ٥. داچڵەکان؛ داچڵەکیان؛ لە نەکاو لـە خـەو هەسـتان ‹سـەدەی بیسـتەمە، کوردە غیرەتێ/ لە خـەو ڕاپـەڕە، هەوڵـێ هیممـەتێ «بێکـەس»› ☰ ١. انقـلاب کـردن ٢. ناگهـان خیـز برداشتن ٣. سریع دست به کار شدن ۴. یکـه خـوردن ۵. ناگهان از خواب پریدن

ڕاپەڕین^{٢}: ناو. *[ڕامیاری]* شۆڕش؛ کاری هەستانەوە و تێکۆشان بۆ بە دەست هێنـانی ئـازادی و تاقمـێ مافیتر ‹دەمی ڕاپەڕینە دەمی ڕاپەڕین/ هـەتا کـەی بە سستی و بە پەستی بژین؟ «گۆران»› ☰ قیام

ڕاپەڕیو / rapeřîw/: ☜ **ڕاچەنیو**

- **ڕاپـەڕێن** / řapeřên-/: پاشەوشـە. وە خەبـەرهێن ‹خەلکڕاپەڕێن› ☰ بیدارکننده

ڕاپـەژلین / řapejlîn/: چـاوگ. چوونــە ســەر؛ سەرکەوتن (بە نەردیواندا) ☰ بالا رفتن (از نردبان)

ڕاپەلقین / řapelqîn/: چاوگ. کوشین؛ گووشـین (لە مستدا) ☰ افشُردن

ڕاپەلکاندن / řapelkandin/: ☜ **ڕاپەرکاندن**

ڕاپـەلین / řapelîn/: چاوگ. پەڕینـەوە (لـە ئـاو و ڕووباران) ☰ عبور کردن

ڕاپیتـە / řapîte/: ناو. ڕاوێچکە؛ هاتوچۆی بە پەلە و ئەو سەر و ئەم سەر ☰ آمد و رفـت بـا شـتاب در یک جا

ڕاپێچ / řapêç/: ناو. ١. ڕێنوێنی ‹لەو ڕۆژەدا بۆ لای پەروەردگارت ڕاپێچ دەکرێیت› ٢. ڕامال ‹شنەبایە و گەردی خەمان ڕاپێچ دەکا!› ☰ ١. هدایت ٢. عمل یا فرایند جلو انداختن و روبیدن

▣ **ڕاپێچ کردن:** ☜ **ڕاپێچان**

ڕاپێچان / řapêçan/: چاوگ. ڕاپێچ کـردن: ١. وە بەر خۆ دان و بە غار بردن ٢. بەرهەڤ بوون؛ خـۆ گورج کردنەوە ٣. ڕاماشـتن؛ ڕامالـین ☰ ١. جلـو انداختن و با شتاب بردن ٢. آماده شدن ٣. جمع کردن

ڕاپێچـەک / řapêçek/: نـاو. ڕەپێچکـە؛ ڕامـاڵ ☰ رُفتوروب

▣ **ڕاپێچـەک دان:** ڕەپێچکـــە دان؛ ڕامــــاڵ دان ‹خەڵکیان بـۆ نـاو هۆڵـەکان ڕاپێچـەک دا› ☰ بـا شتاب راندن و بردن

ڕاتب / řatib/: ناو. ١. جیرە؛ بژیوێ کە دەدرێ بـە دەرســخوێن و کارکــەری دەوڵــەت ٢. ئــەو کەلوپەلەی ڕاوکەر لە پشتی خۆیانی دەبەسـتن ☰ ١. جیره؛ مواجب ٢. وسایلی که صیاد با خود دارد

ڕاتبە / řat(i)be/: ☜ **ڕاتوە**

ڕاتڵەقان / řat(i)łeqan/: ☜ **ڕاتڵەکان**

ڕاتڵەقاندن / řat(i)łeqandin/: ☜ **ڕاتڵەکاندن**

ڕاتڵەقانن / řat(i)łeqanin/: ☜ **ڕاتڵەکاندن**

ڕاتڵـەکان / řat(i)łekan/: چـاوگ. ڕاتڵــەقان: ١.

ڕاشەکان؛ هەژانی دەفری جێ تراو ٢. ڕاوەشان و سووڕ خواردنی شتی وەک بێژ و کەو ☰ ١. تکان خوردن ظرف مایعات ٢. چرخیدن غربال

ڕاتڵەکاندن / řat(i)łekandin/: چاوگ. ڕاتڵەقاندن؛ ڕاتڵەقانن: ١. هەژاندنی دەفری جێ تراو ٢. ڕاوەشاندن و سووڕ هەڵدانی شتی وەک بێژ و کەو بۆ پاک کردنی دەغڵ و ... ☰ ١. تکان دادن ظرف مایع ٢. چرخاندن غربال

ڕاتڵەکاو / řat(i)łekaw/: ئاوەڵناو. شڵەژاو؛ شڵەژیو ☰ یکەخوردە

ڕاتوە / řat(i)we/: ناو. ڕاتبە؛ ڕاتوو؛ خێری نان و پێداویستی کە بە فەقێ دەدرێ ☰ بخشش بە طلبەی علوم دینی

ڕاتۆڵ / řatoł/: ئاوەڵناو. ڕاتووڵ: ١. ئاوارە ٢. گەڕۆک؛ گەڕیدە ☰ ١. آوارە ٢. سیّاح

ڕاتو / řatû/: ☜ ڕاتوە

ڕاتوڵ / řatûł/: ☜ ڕاتۆڵ

ڕاتەکان / řatekan/: چاوگ. جووڵانی بە توندی ☰ تکان خوردن شدید

ڕاتەکاندن / řatekandin/: چاوگ. ڕاشەکاندن: ١. تەکان پێ دانی توند ‹خۆم ڕاتەکاند و لە دەستی خەلاس بووم› ٢. تەکاندنی شتی وەک ڕایەخ لە شوێنی خۆیەوە ‹چووە سەربان فەرش ڕاتەکێ بە فەرشەکەوە بەر بۆوە!› ☰ ١. تکان دادن شدید ٢. تکانیدن پارچە و زیرانداز

ڕاتەوراندن / řatewrandin/: چاوگ. کۆز کردن؛ بەستنەوەی ولاخان بۆ لەوەڕاندن ☰ بستن چهارپایان در چراگاه

ڕاجفرین / řacifrîn/: چاوگ. ڕاجلفین؛ ڕاچەنین ☰ یکە خوردن

ڕاجلفین / řacilfîn/: چاوگ. ڕاچەنین؛ داچڵەکان ☰ یکە خوردن

ڕاجە / řace/: ناو. ١. پەیاغ؛ داردەستی درێژ ٢. کاریتەی خانوو ٣. ڕەگەز ☰ ١. چوبدستی بلند ٢. الوار سقف خانە ٣. نژاد

ڕاچ / řaç/: ☜ ڕاچە^{2}

ڕاچاڤ / řaçav/: ناو. پاسەوان؛ نۆگەچی؛ زێرەڤان ☰ نگهبان

ڕاچاندن / řaçandin/: چاوگ. داچاندن؛ ڕایەڵ کردن؛ ڕێز کردنی داوی چنین بۆ تێوەدانی پۆ ☰ ردە کردن تار بافتنی

ڕاچاو / řaçaw/: ☜ ڕەچاو

⊡ **ڕاچاو کرن:** ☜ **ڕەچاو کردن**

ڕاچڕاندن / řaç(i)řandin/: چاوگ. ڕاستەوڕاست دڕاندن ☰ پارە کردن در یک خط

ڕاچڵەکان / řaç(i)łekan/: ☜ **ڕاچەنین**

ڕاچڵەکاندن / řaç(i)łekandin/: ☜ **ڕاچەناندن**

ڕاچڵەکین / řaç(i)łekîn/: ☜ **ڕاچەنین**

ڕاچڵەکیو / řaç(i)łekîw/: ☜ **ڕاچەنیو**

ڕاچنین / řaç(i)nîn/: چاوگ. ڕاهێڵ کردن؛ ڕیز کردنی داوی تەون یان بووزوو ☰ ردیف کردن تارهای بافتنی

ڕاچواندن / řaç(i)wandin/: چاوگ. تێڕا کردن؛ تێهەڵچەقاندن ☰ فرو کردن

ڕاچوون / řaçûn/: چاوگ. تێهەڵچەقین؛ تێڕوو بوون ‹بە سەد دوکتۆر و دەرمان و پەرستار ناکرێ چارەی/ کەسێک تیری مژۆڵی ئەو کچە کوردەی لە دل ڕاچێ «هێمن»› ☰ خلیدن

ڕاچە^{1} / řaçe/: ناو. ڕاجە؛ ڕاژ: ١. دارەڕای خانوو ٢. باسکێشی ئاموور ٣. بەرچیغ ☰ ١. الوار بر سقف ٢. سنج خیش ٣. چوب میخ چیغ

ڕاچە^{2}: ئاوەڵکار. ڕاچ؛ بۆچی؛ ئەڕای چە؛ لە بەر چی ☰ چرا

ڕاچەران / řaçeran/: ☜ **ڕاچەنین**

ڕاچەراندن / řaçerandin/: ☜ **ڕاچەناندن**

ڕاچەفت / řaçeft/: ئاوەڵناو. *[کنایە]* کەمئاوەز و

تەگبیرنەزان ☰ احمق

ڕاچەڵکاندن / raçełkandin/: ☜ **ڕاچەناندن**

ڕاچەڵکین / raçełkîn/: ☜ **ڕاچەنین**

ڕاچەناندن / řaçenandin/: چاوگ. *[مەجاز]* ڕاچڵەکاندن؛ داخورپاندن؛ ڕاچەراندن؛ لەپڕ ترساندن ☰ ناگهان ترساندن

ڕاچەنین / řaçenîn/: چاوگ. ڕاچڵەکان؛ ڕاچڵەکین؛ داخورپان؛ ڕاچەران؛ داچڵەکیان؛ ڕاچەڵکین؛ لە ترس یا خەبەری سەیر و سەمەرە داترووسکان ‹ڕاچەنی لەم وتەیە پیرەهەڵۆ/ هاتە بەرچاوی گەلێ کەندوکڵۆ «هەژار، *بۆ کوردستان*»› ☰ یکّه خوردن

ڕاچەنیو / řaçenîw/: ئاوەڵناو. ڕاپەڕیو؛ ڕاچڵەکیو؛ داچڵەکیاگ. هەروەها: **ڕاچەنیوی** ☰ یکەخورده

ڕاچێتە / řaçête/: ناو. نوشتە؛ نوسخە؛ ڕاسپاردەی نووسراوی پزیشک بۆ نەخۆش ☰ نُسخەی دکتر

ڕاحەت / řahet/: ☜ **ڕەحەت**²

ڕاحەتخوەر / řahetx(i)wer/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ئاسانبژیو ‹ڕاحەتخوەر و قەراخنشین «مەسەل»› ☰ سایەنشین

ڕاحەتی / řahetî/: ☜ **ڕەحاتی**

ڕاخ / řax/: ناو. ١. گرد و کێوی سەوز لە گیا ٢. خەم؛ مەینەت ٣. بەردەڵان؛ تمتمان؛ زەوینی داپۆشراو لە بەردی گەورە و پچووک ☰ ١. تپە و کوه سرسبز ٢. اندوه ٣. سنگلاخ

ڕاخران / řax(i)ran/: چاوگ. داخران؛ کەوتن و بڵاو بوونەوەی شتێ بە سەر شتێکی دیکەدا ‹ڕۆژێک پیلی گرتم و ڕۆیشتین. چووینە شوێنێک، تاریک، ڕەش بە دووکەڵ. چەند حەسیرێک ڕاخراوە و بیست منداڵێکی وەک خۆمیان لە سەر دانیشتووە «هەژار، *چێشتی مجێور*»› ☰ گُسترده شدن

ڕاخراو / řax(i)raw/: ئاوەڵناو. ١. پان کراوە؛ داخریاگ ٢. بەڕێ کراو؛ وە سەر ڕێگە خراو ☰ ١. گُسترانیده ٢. راه‌افتاده

ڕاخزین / řax(i)zîn/: چاوگ. خوشین؛ ڕاخوشین؛ خزین؛ خزیان ‹ڕاخزی ماری غەمی تۆ، کەوتە ناو کونجی دەماغ/ خۆی لە ناو سک نا بە هێزی بەختەکەی نامەردی من «ڕاجی»› ☰ خزیدن

ڕاخستن / řaxistin/: چاوگ. ١. تەپساندن؛ پان کردنەوەی ڕایەخ ‹ئەزانی من شەهیدی غەمزەم ئەی قەبرەڵکەنی دڵسۆز/ لە باتی گوڵ لە قەبرا تۆخودا خارم لە بۆ ڕاخە «بێخود»› ٢. بەڕێ کردن؛ بە ڕێگەدا ناردن ☰ ١. گُستردن ٢. راه‌انداختن

ڕاخستنەوە / řaxistinewe/: چاوگ. دیسانەوە ڕاخستن ‹ئەزانی من شەهیدی غەمزەم ئەی قەبرەڵکەنی دڵسۆز!/ لە باتی گوڵ لە قەبرا، تۆخودا خارم لە بۆ ڕاخە «بێخود»› ☰ باز گُستردن

ڕاخستی / řaxistî/: ناو. ڕاخراو ☰ پهن‌شده

ڕاخشین / řax(i)şîn/: چاوگ. ڕاخوشین: ١. خوشین؛ شێلەهان؛ بە خز ڕۆیشتن (مار و خزۆکی‌تر) ٢. ڕاکشانی تیرئەستێرە ☰ ١. خزیدن (خزنده و ...) ٢. تیر کشیدن شهاب

ڕاخوڕەخ / řax û řex/: ناو. ڕەخوڕۆخ؛ دەوراندەور ☰ دورتادور

ڕاخوڕین / řaxuřîn/: چاوگ. ١. داخوڕین؛ تێخوڕین؛ داکاڵیان ‹هەرات لێ دەکا هاڕەی بای وەعدە/ دە تۆ ڕادەخوڕن ئەو بەرق و ڕەعدە «حەقیقی»› ٢. هانە دانی بارەبەر بۆ خۆش ڕۆیشتن ☰ ١. نهیب زدن ٢. هی کردن حیوان

ڕاخوشین / řaxuşîn/: ☜ **ڕاخشین**

ڕاخەر¹ / řaxer/: ناو. ڕایەخ؛ ڕایاخ؛ ڕایخ؛ بەڕە و حەسیر و هەرچی لە سەر زەوی پان دەکرێتەوە ☰ زیرانداز

ڕاخەر²: ئاوەڵناو. بڵاوکەرەوە ☰ گُستراننده

ڕاد / řad/: ناو. پەڕی تیری کەوان؛ چوکڵەی لای خوارووی تیر ☰ سوفار؛ پرەی تیر

ڕادار / řadar/: ناو. ١. چەتە؛ ڕابڕ ٢. ڕێوان؛ ئاگاداری ڕێگە ٣. باجگر؛ پیتاکوەرگر ٤. کەرەستەیەک بۆ دیاری کردنی شوێنی شتێ بە یارمەتی شەپۆلی ڕادیۆییەوە ☰ ١. راهزن ٢. راهدار ٣. باجگیر ۴. رادار

ڕادارانە / řadarane/: ناو. پیتاکی سەرەڕێ؛ باجێ کە لە ڕێگە دەدرێ ☰ عوارض راه

ڕادارخانە / řadarxane/: ناو. جێگەی باج ساندن لە سەر ڕێگە ☰ عوارضی

ڕاداری / radarî/: ناو. باجگری ناوەڕێ ☰ باجگیری سرراهی

ڕاداشتن / řadaştin/: چاوگ. ١. داکێشان؛ درێژ کردنەوە ‹مامۆستا ...یک هەبوو زۆری کار بە دەست بوو؛ دەشیناسیم کێم. لە باتی کار، پەنجا فلسییەکی بۆ ڕاداشتم! بێدەنگ بە جێم هێشت! «هەژار، چێشتی مجێور»› ٢. شل کردن (گوێ) ‹قەل کوتی باشە کە گوێ ڕادێری/ پەندی من پاکی بە دل بسپێری «سوارە»› ٣. گرتنی چرا بۆ کەسێک لە تاریکیدا ‹دا ئەو چرایەم بۆ ڕادێرە! هیچ نابینم› ٤. داهێشتن؛ داهێلان؛ ڕاهێشتن؛ ڕاهێلان؛ ڕیاندنی منداڵ لە سەر دەستان ☰ ١. دراز کردن ٢. دادن (گوش) ٣. چراغ گرفتن برای کسی ۴. بر دست گرفتن بچه برای دفع

ڕادان^{1} / řadan/: چاوگ. ١. ئەسپاردن (بۆ ساز کردن) ‹کەوایەکم بۆت ڕاداوە، هاوماڵی نییە› ٢. وە بەر خۆ دان و ماشتن ‹لافاوەکەی پار هەرچیکمان بوو ڕایدا و بردی› ٣. داگیرساندنی سۆپە ‹زۆر ساردە سۆپەکە ڕادە!› ٤. هەڵکشانی دەریا؛ هاتنە سەری ئاوی دەریا بە هۆی مانگ ٥. وە لا نان ٦. دەرکردن ‹من وەک نەمام، تۆ وەک باوی وادە/ لەگەل غەمی خۆت، هی منیش ڕادە «فولکلۆر»› ☰ ١. سفارش دادن (برای ساختن) ٢. روبیدن ٣. روشن کردن بُخاری ۴. مدّ شدن آب دریا ۵. کنار گذاشتن ۶. بیرون کردن

ڕادان^{2}: ناو. دارێ کە لەباتی گۆڵە بە دەرگایەوە دەنێن ☰ چوبی کە به جای قفل پُشت در نهند

ڕادوو / řadû/: ناو. ڕەدوو؛ کاری هەڵاتنی کچ دەگەل کوڕ، بێ پرسی دایک و باوک ☰ فرار دختر با پسر

⊡ **ڕادوو کەوتن:** کچ دەگەل کوڕ هەڵاتن ☰ فرار کردن دختر با پسر

ڕادوو نان: کەوتنە شوێن گیاندارێک بە غار ☰ به دنبال حیوانی دویدن

ڕادە / řade/: ناو. ١. ئەندازە؛ شۆ؛ قاس ٢. چۆنیەتی؛ چلۆنەتی؛ چلۆنایەتی ٣. بارستە؛ بارستایی ٤. کلیلی لە دار بۆ قفلی دارین ٥. کاری پڕ پێدا کردن (چەک) ☰ ١. اندازه ٢. کیفیت ٣. حجم ۴. کلید چوبی ۵. عمل پرگرفتن (اسلحه)

ڕادەر / řader/: ناوەڵناو. نۆژەن؛ تازەداهاتوو ☰ تازه ایجاد شده

ڕادەس / řades/: ناو. دەستەرەس؛ دەردەس ☰ دسترس

ڕادەست / řadest/: ناو. ڕەوتی خۆ بە دەستەوە دان ☰ تسلیم

⊡ **ڕادەست کردن:** ڕادەست کرن؛ خۆ دانە دەستەوە ‹خۆم ڕادەستی قەدەر ناکەم/ دنیاش دەستم لێ بەرد بدا ئەمجارەیان/ هەرگیز دەستت لێ بەر نادەم «پەشێو»› ☰ تسلیم کردن

ڕادەست کرن: ☜ **ڕادەست کردن**

ڕادەیەک / řadeyek/: ناوەڵکار. کرتێ؛ ئەندازەیەک ☰ مقداری

ڕادیاتور / řad(i)yatur/: ناو. ١. شۆفاژ؛ جۆرێ کەرەسەی گەرم کردنی ژوور بە کۆمەڵێ لوولە و پەڕەی هڵۆڵەوە بۆ هاتوچووی ئاوی گەرم ٢. جۆرێ کەرەسەی فێنککەرەوەی موتوری ماشین ☰ ١و٢. رادیاتور

ڕادیان / řadyan/: ناو. *[ڕیازی]* یەکەی ئەندازە گرتنی کەوانە و گۆشە، بەرانبەر بە ٥٧ پلەک (دەرەجە) و ٣٠ خولەک (دەقیقە) ☰ رادیان

ڕادیتن / řadîtin/: چاوگ. تیڕادین؛ پەرمیان؛ پەرمان؛ پەرمین؛ بڕوا/ باوەڕ پێبوون؛ پشت پێ بەستن ‹لە شان و باهۆی خۆم ڕادی/ هەلگرم ئالای ئازادی «هێمن»› ☰ اتکا کردن

ڕادیکاڵ^1 **/ řadîkał/**: ناو. ١. *[ڕیازی]* نیشانەیەک بە بیچمی $\sqrt{}$ کە ئەگەر ژمارەیێ دە ژێریدا جێ بگرێ، پێویستە ڕیشەی (بە پێی هەندی دیاریکراو لە فورجەی ڕادیکاڵدا) بەدەست بێت ٢. *[ڕیازی]* ڕیشەی دیاریکراوی ژمارەیەک ($\sqrt[2]{}$ نیشانەی ڕیشەی دووهەم، $\sqrt[3]{}$ نیشانەی ڕیشەی سێهەم و $\sqrt[n]{}$ نیشانەی ڕیشەی nەمی هەندێکە) ٣. *[کیمیا]* بنەما؛ پێز ☰ ١تا٣. رادیکال

ڕادیکاڵ^2: ئاوەڵناو. *[ڕامیاری]* ١. بنیاتخواز؛ بنەماخواز؛ بنەڕەتخواز؛ لایەنگری گۆڕانکاری بنەڕەتی لە بنەما، شێواز یان پێکهاتەکان ‹حیزبی ڕادیکاڵ› ٢. توندوتیژ ‹هێزە ڕادیکاڵەکان› ☰ ١و٢. رادیکال

ڕادیکاڵیسم / řadîkałîsm/: ناو. *[ڕامیاری]* ١. بنیاتخوازی؛ بنەماخوازی؛ بنەڕەتخوازی ٢. توند و تیژی ☰ ١و٢. رادیکالیسم

ڕادیوم / řadyum/: ناو. توخمی کیمیایی کانزایی ڕادیۆئەکتیڤ بە ژمارەی ئەتومی ٨٨ و کێشی ئەتومی ٢٢٦,٠٢ کە کانزایەکی سپی و بریقەداری ژاراوییە لە دەوا سازیدا بەکار دێ. لە هەڵوەشانەوەی ئەم توخمە ڕادون بەدی دێ ☰ رادیُم

ڕادیۆ / řadyo/: ناو. ١. ئامرازی ڤەگری شەپۆلی دەنگیی کە لە لایەن ئێزگەیێکەوە دەنێردرێ ‹ڕادیۆی سێ‌مەوج› ٢. *[مەجاز]* ئێزگەی ناردنی شەپۆلی دەنگی ‹ڕادیۆ کرماشان› ☰ ١. رادیو ٢. ایستگاه رادیویی

ڕادیۆئەکتیڤ / řadyo'ektîv/: ئاوەڵناو. تیشکزا؛ تیشکدەر؛ بە تایبەتمەندی یان هێزی تیشکدانەوەوە ☰ رادیوآکتیو

ڕادیۆئەکتیڤیتە / řad(i)yo'ektîvîte/: ناو. تیشکدەری؛ تیشکزایی ☰ پرتوزایی؛ رادیواکتیویته

ڕادیۆسکۆپی / řadyoskopî/: ناو. کاری چاو لە شتێک کردن (بەتایبەت ئەندامی نەخۆش) لە ڕێی کێشانی وێنەیەک لە ئەو ئەندامە، بە کەرەسەی ڕادیۆگرافی ☰ رادیوسکپی

ڕادیۆگرافی / řadyog(i)rafî/: ناو. کار و ڕەوتی وێنە گرتن بە تیشکی ئیکس ☰ رادیوگرافی

ڕادیۆلۆجی / řadyolocî/: ☜ **ڕادیۆلۆژی**

ڕادیۆلۆجیست / řadyolocîst/: ☜ **ڕادیۆلۆژیست**

ڕادیۆلۆژی / řadyolojî/: ناو. ڕادیۆلۆجی؛ تیشک؛ وێنەگەری پزیشکی: ١. یەکێک لە بوارەکانی پزیشکییە کە لە تیشکی ئیکس و شەپۆلەکانی‌تر بۆ ناسینەوە و چارەسەر کردنی نەخۆشییەکان کەڵک وەردەگرێ ٢. دامەزراوە یان شوێنێک کە ڕادیۆگرافی تێدا ئەنجام دەدرێ ☰ ١و٢. رایولُژی

ڕادیۆلۆژیست / řadyolojîst/: ناو. تیشکناس؛ ڕادیۆلۆجیست؛ پسپۆڕی ڕادیۆلۆژی ☰ رادیولژیست

- ڕادێر / -řadêr/: پاشەوشە. ـــ دەر؛ ـ گر ‹ساز و ئامادە، وەکوو نۆکەری گوێڕادێرم/ چاومە بەندی ئیشارەی ئەوە، گوێش بۆ فەرمان «ئاوات»› ☰ ـ دار

ڕادێران / řadêran/: چاوگ. ١. لە سەرەوە بۆ خوار، شۆڕ کردنەوە (تەناف و ...) ٢. شتێ بە تەناف و ... بەرەو خوار ناردن ☰ ١. فرو داشتن ٢. پایین فرستادن (با تناب و ...)

ڕاڕ / řař/: ئاوەڵناو. ١. هەلاهەلا؛ لە بەر یەک بڵاو بوو ‹گۆشتەکە هێند کوڵیوە ڕاڕ بووە› ٢. دڕ؛ دڕنە؛ دڕندە ☰ ١. لهیده از حرارت ٢. درنده

ڕاڕا / řařa/: ئاوەڵناو. ١. وازوازی؛ وازی‌وازی؛ هەر دەم لە سەر هەوایەک ٢. خەت‌خەت ☰ ١.

دمدمی‌مزاج ٢. راه ـ راه

ڕاڕایی /řařayî/: ئاوەڵناو. وازوازی ‹لە سەر ئەو دەنگ و ئاوازە، دەبا شەیتانی ڕاڕایی/ سەمی پڕتەوسی بێ‌شەرمی بکا بۆ عەشقی کۆتایی «هەردی»› ☰ دمدمی

ڕاڕفان /řař(i)fan/: چاوگ. ڕاڕفاندن؛ ڕاڕفین؛ ڕاڕەڤان؛ ڕافڕان؛ ڕافڕاندن؛ ڕافڕین؛ هەڵگرتن و بردن و هەڵاتن ‹شەتتی میحنەت هات لە سەردا، سەددی هۆشی ڕاڕفاند/ بادی غەم لێم بوو بە شەرکێ، جیسری شادیم تێک‌شکا «سالم»› ☰ ربودن

ڕاڕفاندن /řař(i)fandin/: ☜ ڕاڕفان

ڕاڕفین /řař(i)fin/: ☜ ڕاڕفان

ڕاڕفێن /řař(i)fên/: ناو. ڕافڕێن؛ کەسێ کە شت دەڕفێنێ ☰ رُباینده

ڕاڕەڤ /řařev/: ☜ ڕاڕەو

ڕاڕەڤان /řařevan/: ☜ ڕاڕفان

ڕاڕەو /řařew/: ناو. ڕاڕەڤ: ١. ڕێ‌گوزەر؛ ڕەواز؛ ڕێباز؛ ڕێگەی هات‌وچۆی گشتی ٢. ڕێبوار ‹تالیبی لێوین و ئەڵقەی زوڵفمان نیشان دەدا/ ڕاڕەوی میسرین و ئەو ڕوومان لە مولکی چین دەکا «نالی»› ٣. دالان؛ بۆشاییەکی زۆرتر درێژ و باریک لە ماڵدا کە هۆدەکان ئەباتەوە سەر پلیکان یان درگای دەرەوە ☰ ١. راه عبور ٢. رهرو ٣. راهرو

ڕاز[١] /řaz/: ناو. ١. سڕ؛ نهێنی؛ ڕووداوێ کە لە دیتران دەشاردرێتەوە ‹ڕاز کەوتە زارێک، ڕاست کەوتە شارێک «مەسەل»› ٢. شاخی بڵند؛ تیشە بەردی سەر کێو ٣. چیرۆکی کورت ‹ئەیدا وەخت خەو دایەگەورەکان/ بە ڕازگەل خوەشەو منالیان ئەخەفان «حەقشناس»› ٤. قسەی دۆستانە ‹پڕکێشی ناکەم دەربڕم ڕازم/ چۆن گوێ ناگری تۆ لە ئاوازم «فولکلۆر»› ☰ ١. راز ٢. صخرەی بزرگ یکپارچە در بالای کوه ٣. داستان کوتاه ۴. گفتگوی دوستانه

▣ **ڕازی نەدرکاو:** سڕی ئاشکرا نەبوو ☰ راز سربەمهر

⊡ **ڕاز کرن:** لە خوا پاڕانەوە بە سرتە ☰ زیر لب مناجات کردن

ڕاز[٢]: ئاوەڵناو. سەر؛ بان ‹ڕازی کانی؛ ڕازی بەردی› ☰ بالا

ڕازاڤ /řazav/: ☜ **ڕازاوە ـ٢**

ڕازان /řazan/: چاوگ. ڕاژان؛ ڕازیای: ١. ڕاکەتن؛ ڕاکشان؛ پاڵ کەفتن؛ هەڵاژیان؛ خۆ درێژ کردنەوە ٢. خەوتن؛ خەفتن؛ نووستن؛ نڤستن ٣. ئامادە بوون؛ خۆ کار کردن ‹تا خان بڕازێ، لەشکر ئەترازێ «مەسەل»› ☰ ١. دراز کشیدن ٢. خوابیدن ٣. آمادە شدن

ڕازاندن /řazandin/: چاوگ. ١. خەواندن؛ نواندن؛ دە خەو کردن ٢. ڕازاندنەوە؛ جوان کردن ‹مێخەک گەردنی هەڵئەقرتێنن/ سنگ و بەرۆکی پێ ئەڕازێنن «پیرەمێرد»› ☰ ١. خوابانیدن ٢. آراستن

ڕازاندنەوە /řazand(i)newe/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕازاندتەوە؛ دەڕازێنیەوە؛ بڕازێنەوە// ڕازاندن؛ ڕازاننەوە؛ ڕازانن؛ ڕازنای؛ خەملاندن؛ تەوزاندن؛ جوان کردن؛ نەژرنایش؛ ڕێک‌وپێک نیشاندان ☰ زینت دادن؛ آراستن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەڕازاندنەوە

ڕازانن /řazanin/: ☜ **ڕازاندنەوە**

ڕازاننەوە /řazannewe/: ☜ **ڕازاندنەوە**

ڕازانەوە /řazanewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕازایەوە؛ دەڕازێیەوە؛ بڕازێوە// جوان بوون ☰ آراستە شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕازاوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەڕازانەوە

ڕازاو /řazaw/: ئاوەڵناو. خەملاو ☰ آراستە

ڕازاوە /řazawe/: ئاوەڵناو. ١. جوان؛ شەنگ ٢. ڕازاڤ؛ خەملاو؛ جوان‌کراو ‹بە ڕاستی کە دەڵێن پاریس بووکی جیهانە، ڕاست دەکەن... لە جوان کردنی شاردا هیچ درێغی نەکراوە و بووکی ڕازاوەی

خەیاڵـە «هـەژار، چێشـتی مجێـور»› ≣ ۱. زیبـا ۲. آراسته

⊡ **ڕازاوە کردن:** جوان و خـەملاو کـردن ‹سـنعەت بکەن بـە هێـز و گریکـی ولاتەکـەت/ ڕازاوە کـەن شەقام و تەلار و قەسر قسوور «قانع»›. هـەروەها: **ڕازاوە بوون** ≣ آراسته کردن؛ زینت کردن

ڕازایـی / řazayî/: ئاوەڵـناو. نووسـتوو؛ خـەوتوو ≣ خوابیده

ڕازبێژ / řazbêj/: نـاو. چیرۆکبێژ؛ ئەوەی داسـتان دەڵێتەوە ≣ داستانگو

ڕازپارێز / řazparêz/: ☜ **ڕازدار**

ڕازتـن / řaztin/: چـاوگ. دووریــن؛ دوورانــن ≣ دوختن

ڕازدار / řazdar/: ئاوەڵـناو. ڕازیار؛ ڕازڤان؛ ڕازوەشێر؛ ڕازهەڵـگر؛ ڕازگـر؛ ڕازڕاگـر؛ ڕازپـارێز؛ ڕازوەشـێر؛ پەردەپۆش؛ سڕقایم؛ دەمقورس؛ پـارێزەری ڕازی دیتران ≣ رازدار

ڕازراڤ / řazrav/: ئاوەڵـناو. خۆشتام؛ خـۆشچێـژە؛ بەتام ≣ خوشمزه

ڕازڕاگر / řazřagir/: ☜ **ڕازدار**

ڕازڤان / řazvan/: ☜ **ڕازدار**

ڕازقی / řaz(i)qî/: ناو. ۱. یاسی ڕازقی؛ دارچکێکی گەڵاپانە لە تیرەی زەیتوون کە گوڵەکەی بۆنێکی زۆر خۆشی هەیە ۲. جۆرێ ترێ ≣ ۱. یاس رازقی ۲. نوعی انگور

ڕازگر / řazgir/: ☜ **ڕازدار**

ڕازمان / řazman/: ناو. دیکۆراسیون ≣ دکوراسیون

ڕازناو / řaznaw/: نـاو. نـاوی نهـێنی: ۱. وتـە یـا ناوێکی نهێنی بڕیاردراو بۆ هاتوچۆ بە شوێنێکی تایبەتدا ۲. وشەی تێپەڕین لە ماڵپەڕ و کەرەسـتە ئێلێکترونییەکان ≣ ۱. اسم شب ۲. گذرواژه

ڕازنای / řaznay/: ☜ **ڕازاندنەوە**

ڕازنوس / řaznûs/: ناو. سکالانووس ≣ عریضەنویس

ڕازوند / řazwind/: ناو. پلیکان؛ پلەکان ≣ پلکان

ڕازونیـاز / řaz û n(i)yaz/: نـاو. وتـوێــژی خۆشەویستانە ‹دەگـەڵ خـودای خۆیـدا ڕازونیـازی دەکرد› ≣ رازونیاز

ڕازوەشێر / řazweşêr/: ☜ **ڕازدار**

ڕازونە / řazûne/: ناو. خواجەنشین؛ سەکۆی پـاڵ دەرگا ≣ سکوی کنار در

ڕازە / řaze/: ناو. ۱. ڕاز؛ ڕاس؛ چیرۆکـی خەیاڵـی ۲. هۆ، ئامراز یان کار و هونەری ڕازاندنـەوە ≣ ۱. افسانه ۲. آرایه

ڕازەن / řazen/: ناو. ڕازین؛ ڕێگر؛ چەتە؛ گـۆران ≣ راهزن

ڕازەوان / řazewan/: نـاو. شـاخەوان؛ کـەورەوان؛ تاشەوان؛ کەسێ کە بـە شـاخاندا هەڵـدەچێ ≣ صخرەنورد

ڕازەوانی / řazewanî/: ناو. شاخەوانی؛ کـەژەوانی؛ کەژوانی ≣ کوهنوردی

ڕازهەڵگر / řazhełgir/: ☜ **ڕازدار**

ڕازی / řazî/: ئاوەڵناو. ۱. قایـل؛ قـادێ ‹ڕازی نابـێ لێـرە بخوێنــێ› ۲. دڵـخۆش؛ ڕەزامەنـد ‹ئـەو لـە کارەکەی ڕازییە› ≣ ۱. راضی ۲. خشنود

ڕازیار / řazyar/: ☜ **ڕازدار**

ڕازیانـک / řaz(i)yanik/: نـاو. گژنیـژە کێویلـە ≣ گشنیز وحشی

ڕازیانە / řaz(i)yane/: ناو. ڕاژانە؛ ڕەزنـە؛ ڕەزیانـە؛ ڕێزیانە؛ ڕزیانک؛ هەبۆسان؛ هەپۆسـان؛ گیایـەکی ئالیکی و بۆنخۆشە بە ڕیشووی قایم، لاسکی بەرز، بەری درێژی کەسک و تـامی شـیرینەوە کـە بـۆ دەرمان دەشێ ≣ رازیانه

ڕازیانەتونە / řaz(i)yanetûne/: نـاو. گیایەکـە ≣ گیاهی است

ڕازیانەڕۆمی / řaz(i)yanеřomî/: ☜ **ڕازیانەکێویلە**

ڕازیانەکێویلـــە / řaz(i)yanekêwîle/: نـــــاو.

ڕازیانەڕۆمی؛ گیایەکە بۆ چارەسەر کردنی بەردی گورچیلە بەکەڵکە ☰ انیسون؛ بادیان رومی

ڕازیانەوە / řaz(i)yanewe/: چاوگ. ڕازانەوە ☰ آراسته شدن

ڕازیای / řaz(i)yay/: ☜ **ڕازان**

ڕازین^1 / řazîn/: چاوگ. ڕازان: ١. هەڵاژیان ٢. ئامادە بوون ☰ ١. دراز کشیدن ٢. آماده شدن

ڕازین^2: ☜ **ڕازەن**

• **ڕازێن** / řazên/: پاشوشە. ڕازێنەر ‹خوانڕازێن؛ کۆڕڕازێن› ☰ ـ آرا

ڕازێنکار / řazênkar/: ناو. دیکۆراتور؛ کەسێ کە کاری ساز کردن و ڕازاندنەوەی شوێنێکە ☰ دکوراتور

ڕازێنکاری / řazênkarî/: ناو. دیکۆراسیون: ١. زانست یا هونەری ڕازاندنەوەی جێگایەک ٢. کاری ڕازاندنەوەی ناو ماڵ ☰ ١و٢. دکوراسیون

ڕازێنە / řazêne/: ناو. ١. ئەو شتەی دەبێتە هۆی ڕازاندنەوە ٢. جوانکاری وێژەیی (وەک جیناس، کینایە و...) ☰ ١. زینت؛ دکور ٢. آرایەی ادبی

ڕازێنەر^1 / řazêner/: ناو. ١. ڕازێنکار ٢. ئەو کەسەی سەر و ڕوو جوان دەکا ☰ ١. دکوراتور ٢. آرایشگر

ڕازێنەر^2: ئاوەڵناو. ڕازێنەرەوە؛ ڕازێنەوە؛ وەڕازێن؛ جوانکەر ☰ آرایندە؛ زینتبخش

ڕازێنەرەوە / řazênerewe/: ☜ **ڕازێنەر**^{2}

ڕازێنەوە / řazênewe/: ☜ **ڕازێنەر**^{2}

ڕاژ / řaj/: ☜ **ڕاچە**^{1}

ڕاژان / řajan/: چاوگ. ١. ☜ **ڕازان** ٢. هەژان؛ هەژیان؛ جووڵانەوە بۆ دواوە و پێشەوە ☰ ١. ☜ **ڕازان** ٢. حرکت پاندولی

ڕاژاندن / řajandin/: چاوگ. ڕاژاندنەوە؛ ڕاژەندن؛ ڕاژەنین؛ ڕاژانن؛ لەراندن؛ شەکاندن؛ بەرەو پێش و پاشەوە بزاوتن (وەک: بێشکە و ...) ‹گۆرانی ئەوت و خۆی ڕائەژاند› ☰ پاندولی حرکت دادن

ڕاژاندنەوە / řajand(i)newe/: ☜ **ڕاژاندن**

ڕاژانن / řajanin/: ☜ **ڕاژاندن**

ڕاژانە / řajane/: ☜ **ڕازیانە**

ڕاژانەوە / řajanewe/: چاوگ. ڕاژیانەوە؛ بەرەو پێش و پاش هاتوچۆ کردن ☰ پاندولی حرکت کردن

ڕاژاو / řajaw/: ئاوەڵناو. هەژیای؛ شەکاوە ☰ دراهتزاز

ڕاژۆ / řajo/: ناو. حەنەک؛ نوکتە؛ قسەی خۆشی بەتێکول ☰ نُکته

ڕاژۆر / řajor/: ناو. ١. لاژوور؛ لای بەرز لە کۆڕدا ٢. دەسەڵاتدار ☰ ١. صدر مجلس ٢. حاکم

ڕاژوور / řajûr/: ئاوەڵناو. بڕیاردەر؛ دەسەڵاتدار؛ بەدەسەڵات ☰ حاکم

ڕاژە / řaje/: ناو. ١. ڕاوە؛ شرۆڤە؛ لێکدانەوە؛ شی‌کردنەوە ٢. خزمەت؛ کاربۆ؛ کارێ کە قازانجی بۆ کەس یان کەسانی‌ترە ‹ڕاژەی دایک و باوک› ٣. ڕاژ؛ تیرەک؛ شاتیر؛ کاریتە ٤. ئالووداری میچ ☰ ١. شرح و تفسیر ٢. خدمت ٣. بالار ۴. الوار سقف

ڕاژەکار / řajekar/: ناو. شرۆڤەکار؛ ڕاڤەکار؛ شرۆچی ☰ مُفسر

ڕاژەندن / řajendin/: ☜ **ڕاژاندن**

ڕاژەنین / řajenîn/: ☜ **ڕاژاندن**

ڕاژەوان / řajewan/: ناو. ١. خزمەتکار؛ نۆکەری ناو ماڵ ٢. ڕاڤەوان؛ شرۆڤەکار ☰ ١. مُستخدم ٢. مُفسر

ڕاژەوانی / řajewanî/: ناو. شرۆڤەکاری ☰ تفسیرگری

ڕاژیانەوە / řajyanewe/: ☜ **ڕاژانەوە**

ڕاژێر^1 / řajêr/: ناو. ١. ڕایەخ؛ ئەو شتەی لە سەر زەوین پان ئەکرێتەوە ٢. باشوور ٣. لاژێر؛ لای خواروو ☰ ١. زیرانداز ٢. جنوب ٣. پایین

ڕاژێر^2: ئاوەڵناو. ژێردەست ☰ زیردست

ڕاژێن١ / řajên/: ئاوەڵناو. ڕاژێنەر ■ جُنباننده

• **ڕاژێن**٢: پاشەوشە. ـ هەژێن ■ ـ جُنبان

ڕاژێندراو / řajênd(i)raw/: ئاوەڵناو. شاندی ■ جنبانده شده

ڕاژێنەر / řajêner/: ئاوەڵناو. هەژێنەر ■ جُنباننده

ڕاس١ / řas/: ☜ **ڕاست**

▣ **ڕاس بونەوە**: ☜ **ڕاست بونەوە**

ڕاس ڕۆین: ☜ **ڕاست ڕۆین**

ڕاس کردن: ☜ **ڕاست کردن/ کرن**

ڕاس وتن: ☜ **ڕاست کوتن/ گوتن/ وتن/ واتن**

ڕاسەو بون: ☜ **ڕاست بونەوە**

ڕاسەو کردن: ☜ **ڕاست کردنەوە**

ڕاس٢: ئاوەڵکار. ڕاست؛ ڕێک ‹ڕاس بچۆ! ڕاس دایە ناو چاویا› ■ راست؛ مستقیم

ڕاس ـ٣: پێشوشە. ڕاست ـ ‹ڕاسبێژ› ■ راست ـ

• **ڕاس**٤: پاشەوشە. ـ ڕاست ‹ دەمڕاس › ■ ـ راست

ڕاسا١ / řasa/: ناو. ١. درێژایی؛ شان ‹ئەم چەمە وا لە ڕاسای دارەکاندا› ٢. سۆ؛ لا؛ ڕووبە ‹لە ڕاسای سیاسەتەکانی دەولەوتدا› ■ ١. امتداد ٢. راستا

ڕاسا٢: ئاوەڵناو. ڕاستا: ١. تەخت؛ بێ بەرز و نزمی ٢. ڕاست؛ بێ‌پێچ و لاری ■ ١. هموار ٢. مستقیم

ڕاساڵ / řasał/: ☜ **ڕاستاڵ**

ڕاسان / řasan/: چاوگ. ١. ڕاکۆڵین؛ ڕاکولین؛ دەست بەرز کردنەوە بۆ هەڕەشە (بۆ ڕزگاری) ‹ڕۆژێکی بە مەستی عەرەبێکی پێخواس/ نەیزانی لە لۆکی هەمزە ڕاساوە بە داس «هەژار، *چوارینەکانی خەییام*»› ٢. ڕاپەڕین؛ ڕابوون (بۆ ڕزگاری) ‹نە تووکی برای ڕێبواری/ لە کاسی خەوا، فێری ڕاسانی ناکەن «سوارە»› ■ ١. ژستِ زدن به خود گرفتن ٢. قیام کردن

ڕاسانەوە / řasanewe/: چاوگ. وەستانەوە؛ هەڵمەت بردن ■ حمله کردن

ڕاساو١ / řasaw/: ناو. داروکەیێ سەردادراو بۆ ڕۆشن کردنەوەی شوێنی ئاو لە مەزرادا ■ قطعه چوبی راست و بلند برای آبیاری

ڕاساو٢: ئاوەڵناو. ڕاپەڕیو ■ قیام‌کرده

ڕاساوە / řasawe/: ئاوەڵناو. چەل‌وچۆم؛ خۆ گیف کردوو (بۆ شەڕ) ■ آماده (برای حمله)

ڕاسایی / řasayî/: ناو. تەختایی (زەمین) ■ همواری (زمین)

ڕاسبینانە / řasbînane/: ☜ **ڕاستبینانە**١

ڕاسبینی / řasbînî/: ☜ **ڕاستبینی**

ڕاسپاردن / řas(i)pardin/: چاوگ. ڕائەسپاردن؛ ڕاسپێران: ١. پێ‌سپاردن؛ قەوینتی کردن ‹ڕامسپارد ئاگایان لێ بێ› ٢. پێ‌سپاردنی کارێک ‹وەزارەت پاسەوانانی ڕاسپارد، هۆشیاری بدەنە خەڵک› ■ ١. سفارش کردن ٢. مأمور کردن

ڕاسپاردە١ / řas(i)parde/: ناو. ڕائەسپاردە؛ ڕاسپارە؛ ڕاسپێراو: ١. کارگێڕ؛ فەرمانبەر؛ کەسێ کە کارێکی پێ سپێردراوە ‹بەڵێنی ڕاگەیاندی ڕاسپاردە/ گوتی بۆت دێتە بن ئەو پاردە غار دە! «هێمن»› ٢. ئەو شتەی ڕایان‌سپاردووە ‹من ڕاسپاردەی باب و باپیرم/ فەرموودەی ئەوان هەر وا لە بیرم «قانع»› ٣. ☜ **ڕاسپێری** ■ ١. مأمور ٢. سفارشی ٣. ☜ **ڕاسپێری**

ڕاسپاردە٢: ئاوەڵناو. ١. ڕائەسپاردە؛ ڕاسپارە؛ ڕاسپێراو ‹ئەم کارە ڕاسپاردەی بابمە› ٢. تایبەت؛ زۆر باش ‹ئەم کەوشانە ڕاسپاردەن، شتی وا لە بازاڕ دەس ناکەوێ› ■ ١. سفارش شده ٢. سفارشی

ڕاسپارە / řas(i)pare/: ☜ **ڕاسپاردە**

ڕاسپاری / řas(i)parî/: ناو. ڕاسپێری؛ سفارش ‹ڕووبەڕوویی بێ یا بە ڕاسپاری/ بە نهێنی بێ یا بە سەرزاری «فولکلۆر»› ■ سفارش

ڕاسپێر / řas(i)pêr/: ناو. ١. قەوینتی‌کەر؛ ئەو کەسەی ڕادەسپێرێ ٢. ئەو کەسە ڕادەسپێردرێ ■ ١. سفارش‌کننده ٢. سفارش‌شده

ڕاسپێران / řas(i)pêran/: ☞ **ڕاسپاردن**

ڕاسپێراو / ras(i)pêraw/: ☞ **ڕاسپارده**

ڕاسپێری / řas(i)pêrî/: ناو. ڕاسپارده؛ قه‌وینتی؛ کارێ که ئه‌درێ به فه‌رمانبه‌ر ▤ مأموریت

ڕاست^{1} / řast/: ناو. ڕاس: ١. ئه‌و لایه که ئه‌گه‌ر به‌ره‌و باشوور ڕاوه‌ستین له ڕۆژاوایه ٢. جۆرێ هه‌ڵپه‌ڕکێ ٣. هه‌وایه‌کی گۆرانی ٤. گۆشه‌یه‌ک له ده‌زگای ڕاست‌په‌نجگادا ▤ ١. راست ٢. نوعی رقص ٣. آهنگی است ۴. راست؛ گوشه‌ای در دستگاه راست‌پنجگاه

ڕاست^{2}: ئاوه‌ڵناو. ڕاس: ١. جێگرتوو له لای ڕاسته‌وه ‹ده‌ستی ڕاست› ٢. قیت؛ قنج؛ هه‌ڵستاو ٣. ڕێک؛ بێ‌خێچی و خواری ‹خه‌تی ڕاست› ٤. دروست؛ ڕێک له‌گه‌ڵ ڕاسته‌قینه‌دا؛ دژی درۆ ‹هه‌واڵی ڕاست› ٥. ڕووڕاست؛ بێ‌ڕیا؛ بێ‌درۆ و دووڕوویی ‹ڕاستی ڕه‌فتی، چه‌فتی که‌فتی!› ٦. ته‌خت؛ هامار؛ بێ‌به‌رز و نزمی ‹زه‌وی ڕاست› ▤ ١. راست ٢. عمود ٣. راست ۴. صحیح ۵. روراست ۶. هموار

▣ **ڕاست بونه‌وه:** ڕاس بوونه‌وه؛ ڕاسه‌و بوون؛ ڕاست وه‌بوون؛ ڕاسته‌وه بوون: */کینایه/* ١. هه‌ڵسان؛ هه‌ڵسیان ٢. هه‌ستانه‌وه دوای که‌وتن ٣. له نه‌خۆشی چا بوونه‌وه ٤. له خێچ و خواری ده‌رچوون ▤ ١. برخاستن ٢. برخاستن پس از افتادن ٣. شفا یافتن از بیماری ۴. راست شدن کج

ڕاست ڕۆین: */کینایه/* ڕاس ڕۆین؛ دان به ڕاستیدا هێنان ‹ڕاست بڕۆ! درۆ نه‌که‌ی!؛ پیاو ڕاست بڕوا، نه‌مده‌زانی وای لێ دێ› ▤ حقیقت را گفتن

ڕاست کردن/ کرن: ڕاس کردن: ١. ئاخافتنی بێ‌درۆ ٢. */کینایه/* له لاری ڕزگار کردن ٣. */مه‌جاز/* تاو کردن؛ ساز کردن و دڵ ساندنی کچ ▤ ١. راست گفتن ٢. کج را راست کردن ٣. به دست آوردن دل دختر

ڕاست کردنه‌وه: ڕاسته‌وه کردن؛ ڕاسه‌و کردن: ١. بڵند کردن؛ هه‌ڵستاندن ٢. له خواری ده‌رهێنان ٣. */مه‌جاز/* دروست کردنی هه‌ڵه‌وپه‌ڵه ‹هه‌ڵه‌کانم بۆ ڕاست که‌وه! › ▤ ١. بلند کردن ٢. کج را راست نمودن ٣. تصحیح کردن

ڕاست کوتن/ گوتن/ وتن/ واتن: ڕاس وتن؛ درۆ نه‌کردن له قسه‌دا ▤ راست گفتن

ڕاست وه‌بون: ☞ **ڕاست بونه‌وه**

ڕاست ویستن: ده‌سته‌واژیه‌که، واتا: به‌ڕاستی ‹به ئاوری دووری ئاخر بوومه قه‌قنه‌س/ ئه‌گه‌ر ڕاستت ده‌وێ هێز و هه‌ناوم! «ئاوات»› ▤ راستش را خواستن

ڕاسته‌و/ ڕاسته‌وه بون: ☞ **ڕاست بونه‌وه**

ڕاسته‌و/ ڕاسته‌وه کردن: ☞ **ڕاست کردنه‌وه**

ڕاسته‌و/ ڕاسته‌وه نه‌بون: به‌ره‌که‌ت نه‌کردن؛ وه‌کوو تووکێک ده‌گوترێ، واته: داوه‌شی، له کار بکه‌وی ‹ئه‌ی فه‌له‌ک! ڕاسته‌و نه‌بی، بۆ ڕێک‌وپێکی ده‌وره‌که‌ت/ گورگ ئه‌بێته شوانی ڕان و دز ئه‌بێته ئه‌ولیا! «قانع»› ▤ نفرینی است

لێ ڕاست بونه‌وه: به‌رهه‌ڵه‌ست بوونه‌وه ‹کابرایه‌کم لێ ڕاست بۆته‌وه به هیچ شێوه‌یه‌ک بۆم حاڵی نابێ!› ▤ به مُقابله برخاستن

ڕاست^{3}: ئاوه‌ڵکار. ڕێک؛ یه‌کڕاست ‹ڕاست چووه ژووره‌وه و دانیشت!› ▤ درست؛ مستقیم

ڕاستا / řasta/: ☞ **ڕاسا**^{2}

ڕاستاڤه‌کری / řastavek(i)rî/: ئاوه‌ڵناو. ڕاست‌کراوه؛ ئاشکراکراو ▤ آشکارشده

ڕاستاڵ / řastał/: ئاوه‌ڵناو. ڕاساڵ؛ جێ‌بڕوا ▤ مورد اعتماد

ڕاستان / řastan/: ناو. ١. ڕاستایی؛ ته‌ختایی؛ ده‌شت؛ زه‌مینی ڕێک ‹ڕاستانێکه تا چاو کار ئه‌کا ته‌خته› ٢. چاکان؛ که‌سانی ڕاستبێژ و دروستکار ‹قیبله‌گای حاجه‌ت که‌عبه‌ی ڕاستان/ تووتیائاسا،

خاک ئاستان «مەلا حەسەنی دزلی» ▤ ۱. همواری زمین ۲. پاکان

ڕاستاندن / ŕastandin/: چاوگ. ڕاست کردنەوەی خوار ▤ راست کردن کجی

ڕاستانە / ŕastane/: ئاوەڵکار. لە ڕاستیدا؛ لە ڕاستەقینەدا ▤ حقیقتاً

ڕاستاوێژ / ŕastawêj/: ناو. جوانەگایێ کە لەگەڵ گایەک بە ئامووری بێگاسن جووتی پێ دەکەن تا ڕا بێ و بۆ بەهاری ساڵی داهاتوو جووت بکا ▤ گوسالەای کە شخم زدن بیاموزد

ڕاستاهەڤ / ŕastahev/: ئاوەڵناو. بەرامبەر؛ هەمبەر؛ هاوسەنگ ▤ برابر

ڕاستایی / ŕastayî/: ناو. ۱. تەختایی؛ دەشت؛ زەمینی تەخت ۲. بەرانبەر؛ ڕووبەڕوو ۳. لای ڕاست ▤ ۱. زمین هموار ۲. طرف مقابل ۳. طرف راست

ڕاستبڕاست / ŕastb(i)ŕast/: ئاوەڵکار. ڕاستەوڕاست؛ بەپانەوە؛ بە ڕاشکاوی ▤ صریح؛ بی‌رودربایسی

ڕاستبین / ŕastbîn/: ئاوەڵناو. بیرڕاست؛ دڵباش ▤ راستبین

ڕاستبینانە^{1} / ŕastbînane/: ئاوەڵناو. ڕاسبینانە؛ دروست و ڕاست ‹بڕیاری ڕاستبینانە› ▤ راستبینانه

ڕاستبینانە^{2}: ئاوەڵکار. بە ڕاست بینیەوە ‹ڕاستبینانە بڕیاری دا› ▤ راستبینانه

ڕاستبینی / ŕastbînî/: ناو. ڕاسبینی؛ ڕەوتی گرنگی دان و سەرنج دان بە ڕاستی خۆ پاراستن لە خەیاڵی خاو ▤ راستبینی

ڕاستبێژ / ŕastbêj/: ئاوەڵناو. ڕاسوێژ؛ ڕاستوێژ؛ ڕاستدەر؛ ڕاستڕۆ؛ ڕاستڕەو؛ ڕاستگۆ؛ ڕاستۆک؛ قسەڕاست؛ دوور لە فشە و درۆ ▤ راستگو

ڕاستبێژی / ŕastbêjî/: ناو. ڕاستگۆیی؛ قسەڕاستی ▤ راستگویی

ڕاستخواز / ŕastx(i)waz/: ئاوەڵناو. دادگەر؛ دادپەروەر؛ دادپرس؛ خاوەن کردەوەی گونجاو بەرامبەر بە داد و قانوون ▤ عادل

ڕاستدەر / ŕastder/: ئاوەڵناو. ۱. ڕاستوێژ؛ ڕاستڕەو؛ قسەڕاست؛ بێ فشە و درۆ ۲. ڕاستنەبێژ؛ درۆزن ▤ ۱. راستگو ۲. دروغگو

ڕاستدەست / ŕastdest/: ئاوەڵناو. ڕاسدەس؛ ڕاستدەست: ۱. ڕاستەوانە؛ تواناتر و خووگرتووی کارکردن بە دەستی ڕاست ۲. دەسژیر؛ خاوەن دەستی بەکار بۆ کاری ورد و ڕێک ▤ ۱. راست‌دست ۲. دست‌ماهر

ڕاستدەمی / ŕastdemî/: ناو. تەکووزی؛ ڕێکوپێکی ▤ نظم

ڕاستڕاوەستاو / ŕastŕawestaw/: ئاوەڵناو. قیت؛ قنج؛ بلند و ڕاست ▤ راست؛ قائم

ڕاستڕۆ / ŕastŕo/: ☞ ڕاستبێژ

ڕاستڕەو / ŕastŕew/: ☞ ڕاستبێژ

ڕاستزاڵی / ŕastzaĺî/: ناو. بار و دۆخێ کە لای ڕاستی لەش لە لای چەپ بەهێزتر بێ. بەرانبەر: **چەپزاڵی** ▤ راست‌برتری

ڕاستک / ŕastik/: ناو. ۱. تەختی و ڕاستایی ۲. خەتی نێوان قژە سەر ▤ ۱. همواری ۲. خط فرق سر

ڕاستکار / ŕastkar/: ئاوەڵناو. بێ گزی و دزی؛ بێلاری و خواری ▤ درستکار

ڕاستکراوە / ŕastk(i)rawe/: ☞ **ڕاستاڤەکری**

ڕاستکەتی / ŕastketî/: ئاوەڵناو. شیاو ▤ سزاوار

ڕاستکەر / ŕastker/: ناو. *[پلار]* ڕاکەر؛ دەلالی نێوان کچ و کوڕ ▤ دلال محبت

ڕاستکەرەوە / ŕastkerewe/: ناو. ۱. کەسێ کە خوار ڕاست دەکاتەوە ۲. هەڵەبژار؛ هەڵەی نووسراو لابەر ▤ ۱. راست‌کننده ۲. نمونه‌خوان

ڕاستگۆ / ŕastgo/: ☞ ڕاستبێژ

ڕاسپێران / ŕas(i)pêran/: ☜ **ڕاسپاردن**

ڕاسپێراو / ras(i)pêraw/: ☜ **ڕاسپاردە**

ڕاسپێری / ŕas(i)pêrî/: ناو. ڕاسپاردە؛ قەوینتی؛ کارێ کە ئەدرێ بە فەرمانبەر 🇮🇷 مأموریت

ڕاست^{1} / ŕast/: ناو. ڕاس: ١. ئەو لایە کە ئەگەر بەرەو باشوور ڕاوەستین لە ڕۆژاوایە ٢. جۆرێ هەلپەڕکێ ٣. هەوایەکی گۆرانی ٤. گۆشەیەک لە دەزگای ڕاستپەنجگادا 🇮🇷 ١. راست ٢. نوعی رقص ٣. آهنگی است ۴. راست؛ گوشەای در دستگاه راستپنجگاه

ڕاست^{2}: ئاوەڵناو. ڕاس: ١. جێگرتوو لە لای ڕاستەوە ‹دەستی ڕاست› ٢. قیت؛ قنج؛ هەڵستاو ٣. ڕێک؛ بێ‌خێچی و خواری ‹خەتی ڕاست› ٤. دروست؛ ڕێک لەگەڵ ڕاستەقینەدا؛ دژی درۆ ‹هەواڵی ڕاست› ٥. ڕووڕاست؛ بێ‌ڕیا؛ بێ‌درۆ و دووڕوویی ‹ڕاستی ڕەفتی، چەفتی کەفتی!› ٦. تەخت؛ هامار؛ بێ‌بەرز و نزمی ‹زەوی ڕاست› 🇮🇷 ١. راست ٢. عمود ٣. راست ۴. صحیح ۵. روراست ۶. هموار

◘ **ڕاست بونەوە:** ڕاس بوونەوە؛ ڕاسەو بوون؛ ڕاست وەبوون؛ ڕاستەوە بوون: *[کنایە]* ١. هەڵسان؛ هەڵسیان ٢. هەستانەوە دوای کەوتن ٣. لە نەخۆشی چا بوونەوە ٤. لە خێچ و خواری دەرچوون 🇮🇷 ١. برخاستن ٢. برخاستن پس از افتادن ٣. شفا یافتن از بیماری ۴. راست شدن کج

ڕاست ڕۆین: *[کنایە]* ڕاس ڕۆین؛ دان بە ڕاستیدا هێنان ‹ڕاست بڕۆ! درۆ نەکەی!؛ پیاو ڕاست بڕوا، نەمدەزانی وای لێ دێ› 🇮🇷 حقیقت را گفتن

ڕاست کردن/ کرن: ڕاس کردن: ١. ئاخافتنی بێ‌درۆ ٢. *[کنایە]* لە لاری ڕزگار کردن ٣. *[مجاز]* تاو کردن؛ ساز کردن و دڵ ساندنی کچ 🇮🇷 ١. راست گفتن ٢. کج را راست کردن ٣. به دست آوردن دل دختر

ڕاست کردنەوە: ڕاستەوە کردن؛ ڕاسەو کردن: ١. بلند کردن؛ هەڵستاندن ٢. لە خواری دەرهێنان ٣. *[مجاز]* دروست کردنی هەڵەوپەڵە ‹هەڵەکانم بۆ ڕاست کەوە! › 🇮🇷 ١. بلند کردن ٢. کج را راست نمودن ٣. تصحیح کردن

ڕاست کوتن/ گوتن/ وتن/ واتن: ڕاس وتن؛ درۆ نەکردن لە قسەدا 🇮🇷 راست گفتن

ڕاست وەبون: ☜ **ڕاست بونەوە**

ڕاست ویستن: دەستەواژیەکە، واتا: بەڕاستی ‹بە ئاوری دووری ئاخر بوومە قەقنەس/ ئەگەر ڕاستت دەوێ هێز و هەناوم! «ئاوات»› 🇮🇷 راستش را خواستن

ڕاستەو/ ڕاستەوە بون: ☜ **ڕاست بونەوە**

ڕاستەو/ ڕاستەوە کردن: ☜ **ڕاست کردنەوە**

ڕاستەو/ ڕاستەوە نەبون: بەرەکەت نەکردن؛ وەکوو تووکێک دەگوترێ، واتە: داوەشی، لە کار بکەوی ‹ئەی فەلەک! ڕاستەو نەبی، بۆ ڕێک‌وپێکی دەورەکەت/ گورگ ئەبێتە شوانی ڕان و دز ئەبێتە ئەولیا! «قانع»› 🇮🇷 نفرینی است

لێ ڕاست بونەوە: بەرهەڵەست بوونەوە ‹کابرایەکم لێ ڕاست بۆتەوە بە هیچ شێوەیەک بۆم حاڵی نابێ!› 🇮🇷 به مُقابله برخاستن

ڕاست^{3}: ئاوەڵکار. ڕێک؛ یەکڕاست ‹ڕاست چووە ژوورەوە و دانیشت!› 🇮🇷 درست؛ مستقیم

ڕاستا / ŕasta/: ☜ **ڕاسا**^{2}

ڕاستاڤەکری / ŕastavek(i)rî/: ئاوەڵناو. ڕاستکراوە؛ ئاشکراکراو 🇮🇷 آشکارشده

ڕاستاڵ / ŕastał/: ئاوەڵناو. ڕاساڵ؛ جێ‌بڕوا 🇮🇷 مورد اعتماد

ڕاستان / ŕastan/: ناو. ١. ڕاستایی؛ تەختایی؛ دەشت؛ زەمینی ڕێک ‹ڕاستانێکە تا چاو کار ئەکا تەختە› ٢. چاکان؛ کەسانی ڕاستبێژ و دروستکار ‹قیبلەگای حاجەت کەعبەی ڕاستان/ تووتیائاسا،

خاک ئاستان «مەلا حەسەنی دزلی» ▤ ١. همواری زمین ٢. پاکان

ڕاستاندن / řastandin/: چاوگ. ڕاست کردنـەوەی خوار ▤ راست کردن کجی

ڕاستانە / řastane/: ئاوەلـکار. لـە ڕاسـتیدا؛ لـە ڕاستەقینەدا ▤ حقیقتاً

ڕاستاوێژ / řastawêj/: ناو. جوانەگایێ کـە لەگـەڵ گایەک بە ئامووری بێگاسن جووتی پێ دەکـەن تا ڕا بێ و بۆ بەهاری سالی داهاتوو جووت بکا ▤ گوسالەای کە شخم زدن بیاموزد

ڕاستاهەڤ / řastahev/: ئاوەڵناو. بەرامبەر؛ هەمبەر؛ هاوسەنگ ▤ برابر

ڕاستایی / řastayî/: نـاو. ١. تـەختایی؛ دەشـت؛ زەمـینی تـەخت ٢. بەرانبـەر؛ ڕووبـەڕوو ٣. لای ڕاست ▤ ١. زمین هموار ٢. طـرف مقابـل ٣. طـرف راست

ڕاستبڕاست / řastb(i)řast/: ئاوەلکار. ڕاستەوڕاست؛ بەپانەوە؛ بە ڕاشکاوی ▤ صریح؛ بی‌رودربایسی

ڕاستبین / řastbîn/: ئاوەلـناو. بیرڕاست؛ دڵباش ▤ راستبین

ڕاستبینانە^1 / řastbînane/: ئاوەلـناو. ڕاسبینانـە؛ دروسـت و ڕاسـت ‹بـڕیاری ڕاسـتبینانـە› ▤ راستبینانه

ڕاستبینانە^2: ئاوەلـکار. بـە ڕاسـت بینیـەوە ‹ڕاستبینانە بڕیاری دا› ▤ راستبینانه

ڕاستبینی / řastbînî/: نـاو. ڕاسبـینی؛ ڕەوتی گرنگی دان و سەرنج دان بە ڕاستی خۆ پاراسـتن لە خەیالی خاو ▤ راستبینی

ڕاستبێژ / řastbêj/: ئاوەلـناو. ڕاسوێژ؛ ڕاسـتوێـژ؛ ڕاستدەر؛ ڕاستڕۆ؛ ڕاستڕەو؛ ڕاستگۆ؛ ڕاستۆک؛ قسەڕاست؛ دوور لە فشە و درۆ ▤ راستگو

ڕاستبێژی / řastbêjî/: ناو. ڕاستگۆیی؛ قسەڕاسـتی ▤ راستگویی

ڕاستخواز / řastx(i)waz/: ئاوەلـناو. دادگـەر؛ دادپەروەر؛ دادپرس؛ خـاوەن کـردەوەی گونجـاو بەرامبەر بە داد و قانوون ▤ عادل

ڕاستدەر / řastder/: ئاوەلـناو. ١. ڕاسـتوێـژ؛ ڕاسـتڕەو؛ قسەڕاسـت؛ بـێ فشـە و درۆ ٢. ڕاستنەبێژ؛ درۆزن ▤ ١. راستگو ٢. دروغگو

ڕاستدەست / řastdest/: ئاوەلـناو. ڕاسدەس؛ ڕاستدەست: ١. ڕاستەوانە؛ تواناتر و خووگرتووی کارکردن بە دەستی ڕاست ٢. دەسژێر؛ خـاوەن دەسـتی بـەکار بـۆ کـاری ورد و ڕێـک ▤ ١. راستدست ٢. دستماهر

ڕاستدەمی / řastdemî/: ناو. تەکووزی؛ ڕێکوپێکی ▤ نظم

ڕاستڕاوەستاو / řastřawestaw/: ئاوەلـناو. قیـت؛ قنج؛ بلند و ڕاست ▤ راست؛ قائم

ڕاستڕۆ / řastřo/: ☜ ڕاستبێژ

ڕاستڕەو / řastřew/: ☜ ڕاستبێژ

ڕاستزاڵی / řastzařî/: نـاو. بـار و دۆخـێ کـە لای ڕاستی لەش لە لای چەپ بەهێزتر بێ. بەرانبەر: چەپزاڵی ▤ راستبرتری

ڕاستک / řastik/: نـاو. ١. تـەختی و ڕاسـتایی ٢. خەتی نێوان قژە سەر ▤ ١. همواری ٢. خـط فـرق سر

ڕاستکار / řastkar/: ئاوەلـناو. بـێگـزی و دزی؛ بێلاری و خواری ▤ درستکار

ڕاستکراوە / řastk(i)rawe/: ☜ ڕاستاڤەکری

ڕاستکەتی / řastketî/: ئاوەڵناو. شیاو ▤ سزاوار

ڕاستکەر / řastker/: ناو. *[بلار]* ڕاکەر؛ دەلالی نێوان کچ و کوڕ ▤ دلال محبت

ڕاستکەرەوە / řastkerewe/: نـاو. ١. کەسـێ کـە خـوار ڕاسـت دەکاتـەوە ٢. هەڵـەبژار؛ هەڵـەی نووسراو لابەر ▤ ١. راستکننده ٢. نمونه‌خوان

ڕاستگۆ / řastgo/: ☜ ڕاستبێژ

ڕاستگۆیی / řastgoyî/: ☜ **ڕاستبێژی**

ڕاستوچەپ / řast û çep/: ناو. ١. ئامرازێکە شیشەی لە تفەنگا گیربووی پێ دەردەهێننەوە ٢. کاری تێکپەڕاندنی پەلی ڕاستە و چۆپە لە چارە کردنی پشت وەرگەڕاندا ▤ ١. ابزار بیرون آوردن سیخ گیرکرده در لوله‌ی تفنگ ٢. عمل دست راست و پای چپ یا بالعکس را کشیدن برای معالجه

ڕاستودرێژ / řast û d(i)rêj/: ئاوەڵکار. ڕاستەوڕاست؛ بە باری درێژایی و یەک لە شوێن یەکدا ‹خشتەکانیان ڕاستودرێژ داناوە› ▤ راسته چین

ڕاستوڕەوان / řast û řewan/: ئاوەڵناو. بێپەردە و مینگەمینگ ▤ رُک و صریح

ڕاستوێژ / řastwêj/: ☜ **ڕاستبێژ**

ڕاستۆ¹ / řasto/: ئاوەڵناو. ١. ڕاستگۆ ٢. بە بێ مەرایی ▤ ١. راستگو ٢. بی‌ریا

ڕاستۆ²: ئاوەڵکار. ڕاست و ڕەوان ▤ بی‌پرده

ڕاستۆخ / řastox/: ئاوەڵناو. حەقبێژ؛ ڕاستبێژ ▤ حقگو

ڕاستۆک / řastok/: ئاوەڵناو. ڕاستبێژ؛ بێدرۆ ▤ راستگو

ڕاستە / řaste/: ناو. ڕاستە: ١. خەتکێش ٢. دارێکی دوو لک بۆ ئەزموونی ڕاستی و خواری بەرداش ٣. قەیسەری؛ گوزەر؛ بازاڕی سەرداپۆشراو ‹ڕاستەی زێڕینگەران› ٤. ڕاست؛ جۆرێ هەڵپەڕکێ ٥. کۆڵان یان ڕێبازی ڕاست و بێپێچ و پەنا ٦. گۆشتی پشت مازە ٧. */ژیناسی/* یەکەیەکی ڕیزبەندی گیانەوەران، بریتی لە چەن تیرە ▤ ١. خط‌کش ٢. چوبی دوشاخه برای اندازه‌گیری در آسیا ٣. راسته بازار؛ تیمچه ۴. نوعی رقص ۵. راسته ۶. گوشت راسته ٧. راسته‌ی زیستی

ڕاستەبازار / řastebazar/: ئاوەڵناو. چوارسوو ▤ راسته بازار

ڕاستەبازاڕ / řastebazař/: ناو. قەیسەری؛ گوزەر ▤ راسته‌بازار

ڕاستەپێ / řastepê/: ئاوەڵکار. قرچەپێ؛ بەلەز لە بەر پێ کەسێ یان بە بۆنەیەکەوە هەستان ‹هەموو ڕاستەپێ بۆ سروودی نیشتمانی هەستان› ▤ جُفت‌پا

ڕاستەخۆ / řastexo/: ئاوەڵکار. ڕاستەوخۆ: ١. ڕاستەوڕاست؛ ڕاستەوڕێ؛ یەکڕاست ‹ڕاستەخۆ بۆ سەر و هەر بۆ سەر چوو/ هەردی جێهێشت و لە هەوران دەرچوو «هەژار، *بۆ کوردستان*»› ٢. زیندوو؛ تایبەتمەندی بەرنامەی ڕادیۆیی یان تەلەڤیزیونی کە هەر لەو کاتەدا بەڕێوە دەچێ بڵاو ببێتەوە ‹پەخشی ڕاستەخۆی فووتباڵ› ٣. بە ڕاشکاوی و بێ مینگەمینگ ‹مینگەمینگی ناوێ، ڕاستەخۆ پێی بێژە!› ▤ ١. مستقیم ٢. زنده ٣. صریح

ڕاستەڕێ / řasteřê/: ناو. ڕێگەی بێپێچ ‹لە ڕاستەڕێ شارەزان کە! ڕێ ئەوانەی کە خۆت چاکەت دەگەڵ کردوون «هەژار، *قورئان*»› ▤ راه راست

ڕاستەقانی / řasteqanî/: ☜ **ڕاستەقینە**

ڕاستەقینە¹ / řasteqîne/: ناو. ڕاستەقانی؛ ڕاستەکی؛ ڕاستەکینە؛ ڕاسەقانی؛ ڕاستینە؛ ڕاسینە؛ ڕاسی ـ ڕاسی؛ ئەوەی هاوڕێی ڕاستی و دروستییە ‹ڕاستەقینە کامەیە؟› ▤ حقیقت

ڕاستەقینە²: ئاوەڵناو. ڕاستەقانی؛ ڕاستەکی؛ ڕاستەکینە؛ ڕاسەقانی؛ ڕاستینە؛ ڕاسینکە؛ ڕاسینە؛ ڕاسی ـ ڕاسی؛ بێ هەڵەوپەڵە ‹ڕێگای ڕاستەقینەی ئازادی و بەرامبەری› ▤ صحیح

ڕاستەک / řastek/: ناو. ڕاستەی ئاش ▤ وسیله‌ی آزمودن سنگ آسیاب

ڕاستەکەوان / řastekewan/: ناو. دوو هێڵی سەرچەماوە ڕووبەڕووی یەکترین کە لە نووسیندا بە کار دەبرێت بە بیچمی: [ ] ▤ کروشه

ڕاستەکی / řastekî/: ☜ **ڕاستەقینە**

ڕاستەکینە / ‎/řastekîne/‎: ☜ **ڕاستەقینە**

ڕاستەوانە^{1} / ‎/řastewane/‎: ئاوەڵناو. ١. دروست دەرهاتوو ٢. ڕاستدەست؛ ڕاسدەس؛ ڕاسلەر؛ ڕاسیل؛ ڕاستە؛ تواناتر و خووگرتووی کارکردن بە دەستی ڕاست ٣. ☜ **ڕاستەوخۆ**^{1}**ـ١** ☰ ١. راست ٢. راست‌دست ٣. ☜ **ڕاستەوخۆ**^{1}**ـ١**

ڕاستەوانە^{2}: ئاوەڵکار. دروست؛ دژی چەپەوانە ‹کەوشەکەت ڕاستەوانە لە پێ کە!› ☰ درست

ڕاستەوچۆپە / ‎/řastewçope/‎: ناو. ١. لای ڕاست و لای چەپ ٢. جۆرێ هەڵووکێن ☰ ١. طرف راست و چپ ٢. از بازی‌ها

ڕاستەوخۆ^{1} / ‎/řastewxo/‎: ئاوەڵناو. ڕاستەوڕاست؛ ڕاستەوڕێ: ١. ڕاستەوانە؛ بێ لادان و لە ڕێ دەرچوون ‹وتووێژی ڕاستەوخۆی لایەنەکان› ٢. زیندوو؛ تایبەتمەندی بەرنامەی ڕادیۆیی یان تەلەڤیزیونی کە هەر لەو کاتەدا بەڕێوە دەچێ بڵاو ببێتەوە ‹پەخشی ڕاستەوخۆی فووتباڵ› ٣. بە ڕاشکاوی و بێ مینگەمینگ ☰ ١. مستقیم ٢. زنده ٣. رُک و راست

ڕاستەوخۆ^{2}: ☜ **ڕاستەخۆ**

ڕاستەوڕاست / ‎/řastewřast/‎: ☜ **ڕاستەوخۆ**

ڕاستەوڕێ / ‎/řastewřê/‎: ☜ **ڕاستەوخۆ**

ڕاستەوکراو / ‎/řastewk(i)raw/‎: ئاوەڵناو. هەڵدراو؛ بەرپا ☰ برپا شده

ڕاستی^{1} / ‎/řastî/‎: ناو. ڕاسی: ١. ڕێکی؛ بێ لاریوخواری؛ دۆخی قیت و ڕاوەستاو بوون ٢. دروستی؛ ڕاستەقینە؛ ڕاستەقانی ٣. ڕووڕاستی؛ بێ‌ڕیایی ☰ ١. راستی ٢. واقعیت ٣. روراستی

ڕاستی^{2}: ئاوەڵکار. ڕاسی؛ ڕاسی ـ ڕاسی؛ بە ڕاستی ‹ڕاستی جوانە!› ☰ راستی؛ واقعاً

ڕاستی^{3}: ئامراز. ڕاسی؛ بە ڕاست؛ وە ڕاس؛ ئەرێ؛ وشەیەکە بۆ سەرنج ڕاکێشانی بیسەر کە لە نێو قسە و لە سەرەتای قسەدا دێت ‹ڕاستی نەتگوت کەی هاتووی› ☰ راستی

ڕاستینە / ‎/řastîne/‎: ☜ **ڕاستەقینە**

ڕاستیوازی / ‎/řastîwazî/‎: ناو. ڕیئالیسم: ١. ئۆگرەتی و سەرنج بەرەو ئەوەی ڕوویداوە یان ڕێ تێدەچێ ڕوو بدا و خۆ پاراستن لە خەیاڵی خاو ٢. ئامۆژەیێ کە دنیا بە بوونەوەرێکی ڕاستەکی و لە دەرەوەی ئاوەزی مرۆڤ دەزانێ ٣. بڕوا بەوەی کە هەر چی مرۆڤ لێی تێبگا، بوونی هەیە و ڕاستەکییە ٤. ئەمەگداری بە سروشت و ژیانی ڕاستەکی و پارێز لە خەیاڵات ☰ ١تا٤. واقعگرایی

ڕاسدەس / ‎/řasdes/‎: ☜ **ڕاستدەست**

ڕاسدەست / ‎/řasdest/‎: ☜ **ڕاستدەست**

ڕاسگەڕ / ‎/řasgeř/‎: ☜ **ڕاسگێڵ**

ڕاسگێڵ / ‎/řasgêł/‎: ئاوەڵناو. ڕاسگەڕ؛ بەتایبەتمەندی گەڕان بە لای ڕاستدا ☰ راستگرد

ڕاسلەر / ‎/řasler/‎: ☜ **ڕاستەوانە**^{1}**ـ٢**

ڕاسوێژ / ‎/řaswêj/‎: ☜ **ڕاستبێژ**

ڕاسوێژی / ‎/řaswêjî/‎: ☜ **ڕاستبێژی**

ڕاسۆ / ‎/řaso/‎: ☜ **ڕاسوو**

ڕاسوو / ‎/řasû/‎: ناو. ڕاسۆ؛ ڕاسوولک؛ گەنکەدەڵەک؛ گیانەوەرێکی گوهانداری گۆشتخۆری پەنجەدارە بە جەستەی درێژ، پێی کورت و پێستی تووکنەوە کە لە کاتی بەرەنگار بوونەوەدا بۆنێکی ناخۆش لە خۆی بەر دەداتەوە ☰ راسو

ڕاسوولک / ‎/řasûlik/‎: ☜ **ڕاسوو**

ڕاسە / ‎/řase/‎: ☜ **ڕاستە**

ڕاسەر / ‎/řaser/‎: ناو. لای ژووروو؛ دژی ڕاژێر ☰ سمت بالا

ڕاسەری / ‎/řaserî/‎: ناو. لای سەرەوە ☰ طرف بالا

ڕاسەقانی / ‎/řaseqanî/‎: ☜ **ڕاستەقینە**

ڕاسی / ‎/řasî/‎: ☜ **ڕاستی**

ڕاسی ـ ڕاسی / ‎/řasî řasî/‎: ☜ **ڕاستەقینە**

ڕاسیل / řasîl/: ☜ ڕاستەوانە١ـ٢

ڕاسینکە / řasînke/: ☜ ڕاستەقینە٢

ڕاسینە / řasîne/: ☜ ڕاستەقینە

ڕاش / řaş/: ناو. دارێکی بەرز، بە توێکڵەی لووس و خۆڵەمێشی، گەڵای بێددانە یان کەمددانە، گوڵی هێشوویی کورت و کۆ و بەری دڕکاوییەوە ■ درخت راش

ڕاشکان / řaş(i)kan/: چاوگ. ١. تێپەڕین ‹شەو ڕاشکا/ ئەژنۆم شل بوو/ مانگی بە تاقی ئاسمانەوە هەڵپڕووکا/ دەرگەکەتم لێ بکەوە! «پەشێو»› ٢. شەق بوون ‹لەبەر شیرینی ڕاشکاوە› ■ ١. گذشتن؛ سپری شدن ٢. شقّه شدن؛ شکافتن

ڕاشکاندن / řaş(i)kandin/: چاوگ. تێپەڕاندن ‹شەوم ڕاشکاند› ■ گذراندن

ڕاشکاو / řaş(i)kaw/: ئاوەڵناو. ئاشکرا؛ بێ پێچوپەنا ■ صریح؛ آشکار

ڕاشکاوانە١ / řaş(i)kawane/: ئاوەڵناو. سفتوسادە؛ سووربەسوور؛ ڕەپوڕەوان ‹خەیانەتی ڕاشکاوانە› ■ رُک و صریح

ڕاشکاوانە٢: ئاوەڵکار. بە ڕاشکاوی ‹ڕاشکاوانە درۆ دەکەن و گوێ نادەن!› ■ آشکارا

ڕاشکاوی / řaş(i)kawî/: ناو. ئاشکرایی ■ صراحت؛ آشکاری

ڕاشلکان / řaşilkan/: چاوگ. بە شەلەشەل ڕۆیشتن ■ لنگ‌لنگان راه رفتن؛ لنگیدن

ڕاشڵەقان / řaş(i)łeqan/: چاوگ. شڵەقیان؛ بزاوتنی تراو لە دەفر ■ بە هم خوردن مایع در ظرف

ڕاشڵەقاندن / řaş(i)łeqandin/: چاوگ. بزاوندن و ڕاتڵەکاندنی تراو لە دەفردا ■ به هم زدن مایع در ظرف

ڕاشوڕووت / řaş û řût/: ☜ ڕووتوڕەجاڵ

ڕاشەکان / řaşekan/: ☜ ڕاتڵەکان ـ١

ڕاشەکاندن / řaşekandin/: ☜ ڕاتەکاندن

ڕاشەن / řaşen/: ناو. تێشوو؛ تۆشە؛ توێشووی ڕێگە ■ توشه؛ زادراه

ڕاشی / řaşî/: ناو. ڕۆنی کونجی ■ روغن کنجد

ڕاشیتیسم / řaşîtîsm/: ناو. پێشەنەرمی؛ ئێسکنەرمی؛ نەخۆشی نەرم و خوار بوونەوەی ئێسکی لەش، بەتایبەت لاق، بە هۆی کەمی ڤیتامین «دێ» یان کالسیوم و فوسفۆڕەوە ■ راشیتیسم

ڕاشین / řaşîn/: ناو. ڕێگای پڕ گژ و گیا ■ راه سبز

ڕاغ / řağ/: ناو. بەردەڵان؛ ڕێخەڵان ■ سنگلاخ

ڕافڕان / řaf(i)řan/: ☜ ڕاڕفان

ڕافڕاندن / řaf(i)řandin/: ☜ ڕاڕفان

ڕافڕیای / řafiřyay/: ئاوەڵناو. ڕفێنراو ■ ربوده‌شده

ڕافڕین / řaf(i)řîn/: ☜ ڕاڕفان

ڕافڕێن / řaf(i)řên/: ☜ ڕاڕفێن

ڕافزی / řaf(i)zî/: ئاوەڵناو. بێبەڵێن؛ بێوەفا؛ پەیمانشکێن ■ پیمان‌شکن

ڕافە / řafe/: ناو. چارەنووس؛ ئەو کەسە دەبێتە هۆی ئاشنا بوونی دوو بنەماڵە بۆ زەماوەندی کوڕ و کچیان ■ کسی که موجب آشنایی دو خانواده جهت ازدواج فرزندانشان می‌شود

ڕافیسک / řafisk/: ناو. ڕەفیسکە؛ سیرمەئاسای دووسەری ماسوولکە کە بە ئێسکەوە دەلکێ ■ تاندون

ڕاڤ / řav/: ناو. ١. ڕاو؛ شکار؛ شژ ٢. پەڵەی ڕەش لە پێست ٣. ماڵە؛ پەڵەی دەم و چاوی ژنی زگپڕ ٤. ڕیز؛ سەف ٥. شەرم و حەیا ٦. بەڵەک ئەستوور بوونی ژنی زگپڕ ■ ١. شکار ٢. لکه‌های سیاه بر پوست ٣. لکه‌های صورت زن حامله ۴. صف؛ ردیف ۵ حیا ۶ ورم پای زن حامله

ڕاڤڕۆ / řavřo/: ناو. کەسێ کە هەمیشە دەچێتە ڕاو ■ شکارچی حرفه‌ای

ڕاڤڕووت / řavřût/: ناو. ڕاوەڕووت؛ جەردەیی ☰ راهزنی

ڕاڤکار / řavkar/: ناو. ڕاوچی ☰ شکارچی

ڕاڤگە / řavge/: ☜ **ڕاوگە**

ڕاڤوڕۆ / řav û řo/: ناو. کار و ڕەوتی گەڕان لە شوێن شتێک ☰ جستجو

ڕاڤە / řave/: ناو. شرۆڤە؛ ڕاژە؛ ڕاوە؛ کاری واتا شی کردنەوە ☰ شرح و تفسیر

⊡ **ڕاڤە کرن**: شرۆڤە کردن؛ شی کردنەوەی واتا ☰ شرح کردن

ڕاڤەتان / řavetan/: چاوگ. لێک هەڵبڕان ☰ جدایی افتادن

ڕاڤەتاندن / řavetandin/: چاوگ. لێک هەڵبڕین ☰ جدایی انداختن

ڕاڤەر / řaver/: ناو. کار و ڕەوتی پاڕانەوە؛ لالانەوە ☰ عجز و لابە

ڕاڤەراندن / řaverandin/: چاوگ. لالانەوە؛ پاڕانەوە ☰ لابە کردن

ڕاڤەڤان / řavevan/: ☜ **ڕاوچی**

ڕاڤەک / řavek/: ☜ **ڕاوک**

ڕاڤەکار / řavekar/: ناو. ڕاڤەکەر؛ کەسێ کە واتای وتە و نووسراوەیەک شی دەکاتەوە ☰ مُفسر؛ شارح

ڕاڤەکری / řavek(i)rî/: ناوەڵناو. شی کراو؛ شەرح دراو ☰ شرح شده

ڕاڤەکەر / řaveker/: ☜ **ڕاڤەکار**

ڕاڤەنان / řavenan/: چاوگ. ١. دارانەوە؛ کەوتن (درەخت و ...) ٢. هەڵکەنران؛ لە شوێنی خۆ نەمان ٣. ڕاونان؛ دەرکردن ☰ ١. افتادن (درخت و ...) ٢. کنده شدن ٣. تاراندن

ڕاڤەناندن / řavenandin/: چاوگ. ١. داراندنەوە ٢. هەڵکەندن؛ لە شوێنی خۆ نەهێشتن ☰ ١. انداختن ٢. برکندن

ڕاڤەوان / řavewan/: ناو. ڕاژەوان؛ ڕاڤەکار؛ شرۆڤەکار ☰ مُفسر

ڕاڤیار / řavyar/: ☜ **ڕاوچی**

ڕاقوت / řaqut/: ناو. ڕێگر؛ چەتە ☰ رهزن

ڕاقوتان / řaqutan/: چاوگ. ١. پەلامار دان ٢. چوونە ناو ٣. ڕاتەکان ☰ ١. یورش بردن ٢. وارد شدن ٣. تکان خوردن

ڕاقوڵپاندن / řaquɫpandin/: ☜ **داقڵیشاندن**

ڕاقەتان / řaqetan/: چاوگ. سەرنخوون بوون ☰ سرنگون شدن

ڕاقەتاندن / řaqetandin/: چاوگ. ١. کار لێ ساندنەوە؛ لە سەر کار لابردن ٢. جوێ کردنەوە ☰ ١. عزل کردن ٢. جُدا کردن

ڕاقەتاندی / řaqetandî/: ناوەڵناو. لە کار لادراو؛ لە سەر کار لابراو ☰ معزول

ڕاک / řak/: ناو. کوول؛ کویل؛ کەڤری مەزنی بنوالا؛ گاشەبەردی ژێر بەتاڵ ☰ صخرەای کە زیرش خالی است

ڕاکاڵین / řakaɫîn/: چاوگ. ١. ڕاپەڕین ٢. بە غار ڕۆیشتن (چوارپێ) ☰ ١. برجهیدن ٢. دویدن (چهارپایان)

ڕاکت / řakit/: ناو. ١. ئاڵقەیەکی هێلکۆکەیی و دەسکدار کە ناوەکەیان تۆڕچن کردووە و لە یاری تنیس یان بەدمینتۆندا تۆپی پێ لێئەدەن ٢. پەڕەیەکی خڕی دەسکدار کە بۆ یاری پینگ‌پۆنگ بە کار دێت ٣. هاژەک؛ مووشەک ☰ ١و٢. راکت ٣. موشک

ڕاکردوو / řakirdû/: ناوەڵناو. ڕەمیا؛ هەڵاتوو ☰ فراری

ڕاکشان / řak(i)şan/: چاوگ. ١. پاڵ کەفتن؛ هەڵاژیان ‹ڕاکشێ تاوێ سەر بنێرە سەر ڕانم/ با بگریم بۆ دڵێ بۆ گوڵێ دۆڕانم! «گۆران»› ٢. بە سەر زەویدا خزین ٣. دەرکشان ‹یا عەکسی ئاسمانە لە ئاوێنەدا کەوا/ ئەستێرەکانی ڕابکشێن وەک شەهابی

نوور «نالی»› 🇮🇷 ١. دراز کشیدن ٢. خزیدن ٣. برکشیده شدن

ڕاکشاندن / řak(i)şandin/: چاوگ. ١. لە سەر زەوی داکێشان ٢. هەڵگرتن ‹بارام کچا فەرهاد ڕاکشاند› 🇮🇷 ١. بر زمین کشیدن ٢. بُلند کردن

ڕاکشاو / řak(i)şaw/: ئاوەڵناو. ١. پاڵکەفتە؛ هەڵاژیاو ٢. کێشراو ‹شیری دەستی شێری ئالایە برۆ ڕاکشاوەکەت/ جەرگی لاوێکی هەزاری کوردی ورد پێ بنجنە! «هێمن»› ٣. [کینایە] بالابەرز 🇮🇷 ١. درازکشیده ٢. کشیده ٣. بلندقد

ڕاکشی / řak(i)şî/: ناو. کێش؛ ڕاکێش 🇮🇷 کش؛ کشش

ڕاکوتان / řakutan/: چاوگ. لێک جۆش دان 🇮🇷 وصل کردن

ڕاکوشان / řakuşan/: ☜ **کوشین**

ڕاکوشین / řakuşîn/: ☜ **کوشین**

ڕاکۆلین / řakolîn/: ☜ **ڕاسان ـ١**

ڕاکۆڵین / řakołîn/: ☜ **ڕاسان ـ١**

ڕاکەتن / řaketin/: چاوگ. ڕاکەوتن: ١. ڕازان؛ پاڵ کەفتن؛ هەڵاژیان ٢. چاوەنۆڕی دەرفەت بوون ٣. کوڵە گرتن ‹لێی ڕاکەتم بزانم پشتەسەرم چی دەڵێ› 🇮🇷 ١. دراز کشیدن ٢. مُنتظر فرصت شدن ٣. فالگوش ایستادن

ڕاکەر / řaker/: ☜ **ڕاستکەر**

ڕاکەش / rakeş/: ئاوەڵناو. سەرنجڕاکێش؛ دلڕفێن ‹ژنەک ڕاکەش و تەشقەلە کەرن› 🇮🇷 جذاب

ڕاکەشی / rakeşî/: ناو. دلڕفێنی؛ سەرنجڕاکێشی ‹کچم بەو ڕاکەشییە نەبینیبوو› 🇮🇷 جذابیت

ڕاکەوتن / řakewtin/: ☜ **ڕاکەتن**

ڕاکەوتە / řakewte/: ناو. وەڕێکەوتوو 🇮🇷 راهی

ڕاکەوەی / řakewey/: ناو. ڕەوتی داسرەوتن 🇮🇷 آرامش

ڕاکیشە / řakîşe/: ☜ **ڕکێشە**

ڕاکێش[1] / rakêş/: ناو. کاری کشان بە سەر زەویدا ‹ڕاکێشیان کرد و بردیان› 🇮🇷 کار بر زمین کشیدن

▪ **ڕاکێش**[2]: پاشەوشە. ڕاکێشەر ‹سەرنجڕاکێش› 🇮🇷 ـکش

ڕاکێشان / rakêşan/: چاوگ. ١. بە سەر زەویدا خزاندن و بردن ‹پیری وا هات و ئەجەل لێم دیارە/ ڕەنگە ڕامکێشێ بەرەو ئەو خوارە «ئاوات»› ٢. بەرەو خۆ هێنان ‹سەرنج ڕاکێشان› ٣. لە دوو دان و درێژ کردن ‹گوریسەکە ڕاکێشە!؛ لاقت ڕاکێشە!› ٤. فڕاندنی کچ بە زۆری ٥. لێدان ‹بە قۆچەقانی لە سینگی کۆترێکی ڕاکێشا و برینداری کرد› ٦. وەشاندن ‹بە قەسدی گەردنی دڵ تورکی چاوت/ بە ڕووما تێخی ڕاکێشا لە ئەبروو «سالم»› 🇮🇷 ١. کشاندن؛ کشان ـ کشان بردن ٢. بە سوی خود کشیدن ٣. دراز کردن ۴. ربودن دختر ۵و۶. زدن

ڕاکێشران / řakêşran/: چاوگ. ڕامدین؛ کێشران؛ ڕاخران 🇮🇷 گُستردن

ڕاکێشە / rakêşe/: ناو. ١. تایبەتمەندییەک لە بڕێ تەندا کە تەنیتر بەرەو خۆ دەکێشن ‹ڕاکێشەی مەگنەتیکی› ٢. تایبەتمەندی لە شت یان کەسێکدا کە سەرنج و هۆگرەتی بەرەو خۆ دەکێشێ ‹ڕاکێشەی سیکسی› ٣. ئەوەی سەرنجڕاکێشە ‹ڕاکێشەی گەشتیاری› ٤. [فیزیک] ئەو هێزەی پاژەکانی تەنێک لێکقایم دەکا و ناهێڵێ لێک هەڵوەشێن 🇮🇷 ١تا ۴. جاذبە

▣ **ڕاکێشەی زەوی:** هێزێکی ناو دڵی زەوی کە هەموو شتێک بەرەو خۆی ڕادەکێشێ 🇮🇷 جاذبەی زمین

ڕاکێشەی مەگنەتیکی: هێزی ڕاکێشان لە ماکی ئاسنڕفێندا 🇮🇷 جاذبەی مغناطیسی

ڕاکێشەر / rakêşer/: ئاوەڵناو. کێشنە؛ کێشەر؛ بە تایبەتمەندی ڕاکێشانەوە ‹ڕاکێشەری خۆشەویستی› 🇮🇷 جاذب

ڕاکێشی /řakêşî/: ناو. کەش؛ چۆنیەتی ڕاکێشان ☰ جاذبه

ڕاگر^1 /řagir/: ناو. ١. ☞ **ڕێگر** ٢. ئاگاداریکەر ٣. وێسێنەر ‹هەن کە شیعر و شاعری بە ڕاگر و گنخێنەر و خنکێنەری کۆمەڵ ئەزانن «سوارە»› ☰ ١. ☞ **ڕێگر** ٢. نگهدارنده ٣. متوقف‌ساز

ڕاگر^2: ئاوەڵناو. پارێزەر: ١. چاوەدێری وا کە کاری پاراستن و ڕاگرتنی لێ بوەشێتەوە ٢. بەرلێگر ‹دیواری ڕاگر› ☰ ١. نگهدارنده ٢. حفاظتی

• **ڕاگر**^{3}: پاشەوشە. ١. ـ پارێز ‹ژنێکی ماڵڕاگرە› ٢. ـ وێسێن ‹خوێنڕاگر› ☰ ١. ـ بان؛ ـ پا ٢. بندآور

ڕاگرتن /řagirtin/: چاوگ. ١. ئاگاداری کردن ‹خەریک بووم ڕاگرم دوو گۆلەتاجی/ بەوان ڕاوێ بکەم بۆ ناعیلاجی «هێمن»› ٢. بەربەست کردن ‹کارەکەی ڕاگرت، نەیهێشت بکرێ› ٣. وەستاندن؛ ڕاوەستاندن ‹ماشێنەکە ڕاگرە!› ٤. بە دەستەوە گرتن؛ لە سەر دەست هەڵگرتن ‹سەری ئەو گوریسەم بۆ ڕاگرە!› ☰ ١. نگهداری کردن ٢و٣. متوقف کردن ۴. نگهداشتن

ڕاگرتی /řagirtî/: ئاوەڵناو. بە ڕوومەت و سەنگین و گران ☰ مُحترم

ڕاگڤاشتن /řag(i)vaştin/: ☞ **ڕاگوشین**

ڕاگواستن /řag(i)wastin/: چاوگ. ڕاگوێزان؛ ڕاگوێزتن: ١. گوێزانەوە؛ شتێ لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکیتر بردن ٢. گواستنەوە بە نهێنی ☰ ١. انتقال دادن ٢. مخفیانه انتقال دادن

ڕاگوزار /řaguzar/: ☞ **ڕاگوزەر**

ڕاگوزەر /řaguzer/: ناو. ڕاگوزار: ١. ڕێباز؛ ڕێگەی هاتوچۆ ٢. ڕێبوار؛ کەسێ کە بە ڕێگەیەکدا دەڕوا ☰ ١. رهگذار ٢. رهگذر

ڕاگوشین /řaguşîn/: چاوگ. ڕاگڤاشتن؛ گووشین بە دەست ☰ افشردن

ڕاگومکێ /řagumkê/: ناو. ڕێگومکێ؛ شوێنەگومکێ ☰ عمل رد گم کردن

ڕاگوێز^1 /řag(i)wêz/: ناو. جێگۆڕکێ ☰ انتقال

ڕاگوێز^2: ئاوەڵناو. ڕاگوێزەر؛ بە تایبەتمەندی ڕاگواستنەوە ☰ مُنتقل‌کننده

• **ڕاگوێز**^{3}: پاشەوشە. جێبەجێکەر ‹بارڕاگوێز› ☰ مُنتقل‌کننده

ڕاگوێزان /řag(i)wêzan/: ☞ **ڕاگواستن**

ڕاگوێزتن /řag(i)wêztin/: ☞ **ڕاگواستن**

ڕاگوێزەر /řag(i)wêzer/: ☞ **ڕاگوێز**^{2}

ڕاگۆ /řago/: ناو. جۆرە خواردنێکی ڕۆژاوایی لە چەشنی تاسکەباب ☰ راگو

ڕاگۆستن /řagostin/: چاوگ. ڕاگوێزان ☰ مُنتقل کردن

ڕاگە /řage/: ناو. ڕێ؛ ڕێگا؛ ڕێگە؛ شوێنی هاتوچۆ ‹دیدەش یەند خەیاڵ بالات بی تێشدا/ ڕاگەی خاو نەبی بویەڕۆ پێشدا «مەولەوی»› ☰ راه

ڕاگەش /rageş/: ئاوەڵناو. ١. حەنەکچی؛ قسەخۆش ٢. نازکەر ☰ ١. شوخ ٢. نازکننده

ڕاگەهاندن /řagehandin/: ☞ **ڕاگەیاندن**

ڕاگەیاندن /řageyandin/: چاوگ. ڕاگەهاندن: ١. هەموان تێگەیاندن ‹ئەورووپا نووسیویە بۆ تۆ یەک بە یەک وەک داستان/ تۆش بە چاکی ڕایگەیەنە بۆ نەخوێندەی کوردەکان «قانع»› ٢. گەیاندنی پەیام بە کەس یان کۆمەڵێکی تایبەت ☰ ١. ابلاغ کردن ٢. رساندن پیام

ڕاگەیشتن /řagey(i)ştin/: چاوگ. ١. تێڕاکردن؛ کورتی نەهێنان ‹نانەکە بە هەموان ڕاگەیشت› ٢. کونترۆڵ کردن ٣. ☞ **ڕاگەیین** ☰ ١. کفایت کردن ٢. کنترل کردن ٣. ☞ **ڕاگەیین**

ڕاگەیین /řageyîn/: چاوگ. ڕاگەیشتن؛ گەیشتنی ڕاسپێری ‹پەیامی من بە گوێی ئەم دولبەرە نازدارە ڕاناگا/ نەسیم بێسیم دەبینێ، شل دەبێ، بەم کارە ڕاناگا «هێمن»› ☰ رسیدن پیام

ڕاگەیێن / řageyên/: ناو. کەسێ کە سپاردەی قسە دەگەیێنێ ☰ پیام‌رسان

ڕاگەیێنەر / řageyêner/: ناو. کەرەلیاس، چێرڤان؛ جاڕچی ☰ جارچی؛ مُنادی

ڕاگەیێنی / řageyênî/: ناو. پڕوپاگەندە؛ بانگەشە ☰ پروپاگاند؛ تبلیغ

ڕاگیر^1 / řagîr/: ناو. ڕێگر ‹جە پەنجا ئاستان ڕاگیر مەنیشان/ ئەوان چێمە مەپەرسانێ هەوالا «سەیدی»› ☰ راهزن

ڕاگیر^2: ئاوەڵناو. بەرگر، پێشگر، قۆرت ☰ مانع

▣ **ڕاگیر بوون**: وەستان: ۱. وەستانەوە ۲. لادان ‹لەوێ ڕاگیر نابم، زوو دەگەڕێمەوە› ☰ ۱. بند آمدن ۲. توقف کردن

ڕاگیر کردن: بەر پێ گرتن؛ وەستاندن ‹ڕاگیری کردین سێ چارەک سەعات/ توێشوو نیوە بوو وردە دوایی هات «گۆران»› ☰ متوقف کردن

ڕاگیران / řagîran/: چاوگ. ۱. پێش گیران ۲. ئاوەدز کردنی برین ☰ ۱. متوقف شدن ۲. عفونت کردن زخم

ڕاگیراو / řagîraw/: ئاوەڵناو. هەڵگراو ☰ نگهداری شده

ڕاگیرنامە / řagîrname/: ناو. ۱. پسوولەی قۆڵبەس کردن ۲. پسوولەی ڕاگرتنی کار ☰ ۱. حُکم بازداشت ۲. حُکم توقف کار

ڕاڵی / řałî/: ناو. جۆرێ کێبەرکێی ماشین لە جادەی ئاساییدا بۆ هەڵسەنگاندنی لێزانی و وریایی ئاژوێن ☰ رالی

ڕام^1 / řam/: ناو. *[کۆن]* ڕەحم؛ بەزەیی ‹مەر هەر خوداوەند کەرەم بێ‌شومار/ یا ڕام بە تۆ دا یا بە من قەرار «بێسارانی»› ☰ رحم

ڕام^2: ئاوەڵناو. دەستەمۆ، دەسەمۆ؛ کەوی، ڕام‌بوو(گ) ☰ رام

▣ **ڕام بوون**: کەوی بوون، لە سڵی دەست هەڵگرتن. هەروەها: **ڕام کردن** ☰ رام شدن

ڕاماشتن / řamaştin/: ☜ **ڕاپێچان ـ۳**

ڕاماڵ / řamał/: ناو. کاری ڕاستەوڕاست بەرخۆدان و ماشتن ☰ رفت‌وروب

▣ **ڕاماڵ دان**: ۱. ماشتن؛ ماڵین بە دەست ۲. ڕاڕفاندن بە هێزی دەست؛ توند و تێکڕا پڕ بە شتێکدا کردن ☰ ۱. رفت‌وروب کردن ۲. قاپیدن

ڕاماڵان / řamałan/: ☜ **ڕاماڵین**

ڕاماڵین / řamałîn/: چاوگ. ڕاماڵان؛ ماشتنەوە؛ ڕاستەوڕاست بەرخۆدان و ماشتن ‹چ خۆشە هێزی ڕەنجبەر ڕابماڵێ/ قەڵا و زیندانی ئاغای بەدفەساڵم! «قانع»› ☰ با دست روبیدن

ڕامان / řaman/: چاوگ. ۱. دە بیرەوە چوون؛ مات بوون و بیر کردنەوە ‹مەم بیستی ئەمانە تۆزێ ڕاما/ درکاندی دەمی لە جێی وەراما «هەژار، مەم‌وزین»› ۲. سەرسوورمان ۳. *[مەجاز]* وێستان؛ لە جووڵە کەوتن ‹لە هەر شوێنێ ڕاماوە، داماوە، کاری تەواوە/ ئەزانێ لەبێ هەر بژێ و بازوێ/ تا بژی تا بمێنێ «سوارە»› ☰ ۱. اندیشیدن ۲. مُتحیر ماندن ۳. متوقف شدن

ڕاماو / řamaw/: ئاوەڵناو. ڕامای: ۱. دە بیرەوە چوو ۲. سەرگەردان ☰ ۱. در اندیشە فرورفتە ۲. سرگردان

ڕامای^1 / řamay/: چاوگ. وە ڕێ کردن؛ خستنە ڕێ ☰ راهی کردن

ڕامای^2: ☜ **ڕاماو**

ڕام‌بوو(گ) / řambû(g)/: ☜ **ڕام**^{2}

ڕامداندن / řam(i)dandin/: چاوگ. ڕامەزاندن؛ ڕاخستن، پان کردنەوە ☰ گُسترانیدن

ڕامدین / řam(i)dîn/: چاوگ. ڕاخران؛ پان کرانەوە؛ ڕاکێشران ☰ گُستردن

ڕام‌کراو / řamkirdû/: ئاوەڵناو. ئارمین؛ دەستەمۆ ☰ رام

ڕامکه /řamke/: ☜ **ڕاوکه**

ڕامل /řamil/: ئاوەڵناو. مەحکووم؛ داماو لە سەلماندنی قسە و خواست و ناچار بە قەبووڵ کردن ☰ محکوم

▣ **ڕامل بوون:** قسە پێنەمان؛ پەک کەوتن لە وەرام ‹بە هیچ جۆرێ ڕامل نابێ› ☰ محکوم شدن

ڕامل خستن: ۱. قسەی ئاخر کردن ۲. قسە پێ نەهێشتن؛ پەک خستنی هاودوێن لە وەرام ☰ ۱. اتمام حُجت کردن ۲. محکوم کردن (در بحث)

ڕامو /řamû/: ئاوەڵناو. ڕامین؛ هێمن ☰ آرام

ڕاموز /řamûz/: ☜ **ڕاموس**

ڕاموس[1] /řamûs/: ناو. ڕامووز؛ ڕامیس؛ ماچ؛ پاچ ☰ بوسه

• **ڕاموس**[2]: پاشەوشە. ـ ڕامووز؛ ـ ڕامیس؛ ماچکەر ‹دەسڕامووس› ☰ ـ بوس

ڕاموسان /řamûsan/: ☜ **ڕاموسین**

ڕاموساندن /řamûsandin/: چاوگ. ڕامووسین؛ ماچ کردن؛ پاچ کردن ☰ بوسیدن

ڕاموسانک /řamûsanik/: ناو. بۆس؛ ماچ؛ ماچە ☰ بوسه

ڕاموسین /řamûsîn/: چاوگ. ڕامووسان؛ ماچ کردن؛ پاچ کردن ☰ بوسیدن

ڕامە /řame/: ☜ **ڕاوکه**

ڕامەزاندن /řamezandin/: ☜ **ڕامداندن**

ڕامی /řamî/: ناو. ۱. یارییەکی بە پەڕانتۆیە ۲. دەستەمۆیی ☰ ۱. رامی ۲. حالت رام بودن

ڕامیار /řamyar/: ناو. ۱. سیاسەتزان ۲. ڕەوکەوان؛ ئاگاداری ڕەوەی ئەسپ ۳. شوان ☰ ۱. سیاستمدار ۲. نگهبان رمەی اسب ۳. چوپان

ڕامیاری /řamyarî/: ناو. ۱. سیاسەت ۲. ڕەوکەوانی ۳. شوانی ☰ ۱. سیاست ۲. نگهبانی رمەی اسب ۳. چوپانی

ڕامیس /řamîs/: ☜ **ڕاموس**

ڕامین /řamîn/: ☜ **ڕامو**

ڕامینان /řamînan/: چاوگ. ڕوانین ☰ نگریستن

ڕان /řan/: ناو. ۱. ڕاهن؛ ڕەهن؛ لە ئەژنۆ بەرەو ژوور تا سمت ۲. گۆشتی ئەو بەشە لە لەش ۳. گەلە؛ ڕەوە؛ کۆمەڵێ ئاژەڵ بەتایبەتی بزن و مەڕ ‹ڕان بێ شوان، گورگ نەیخوا «مەسەل»› ☰ ۱و۲. ران ۳. گلّه

ڕانان /řanan/: چاوگ. ۱. ڕانوان؛ ڕانواندن؛ نیشان دان؛ بەرچاوی حەشامات نان ‹وەک گول بە شنەی بەیان خۆیان ڕادەنا و دەچوون› ۲. لە سەر سنگ ئاو خواردنەوە؛ دەم دە کانی ژەندن ۳. شوێن کەوتن بۆ گرتن ٤. *[مەجاز]* بەدیهێنان؛ خولقاندن ‹ئەو ڕۆژە خودا سانی گیانی ڕانا/ دەیزانی بە کردەوەم، خودایە و زانا «هەژار، *چوارینەکانی خەیام*»› ☰ ۱. به رُخ کشیدن ۲. دمر آب از چشمه خوردن ۳. تعقیب کردن ۴. آفریدن

ڕاناو /řanaw/: ناو. ۱. *[ڕێزمان]* جێناو؛ بەرناف؛ هێما بۆ ناو لە ڕێزماندا ۲. نیشانی خەڵک دراو ☰ ۱. ضمیر ۲. به نمایش گذاشته شده

ڕانبار /řanbar/: ناو. ئاژۆ؛ لێخوڕ؛ کەسێ کە بارەبەر یان ماشێنێک بەڕێوە دەبا ☰ راننده

ڕانت /řant/: ناو. سەرپشکایەتی؛ سەربەشایەتی؛ کاکەبەشانەی حکوومەتی؛ سەربەشانەیەکی تایبەت (ئابووری، ڕامیاری یان فەرهەنگی) کە لە لایەن حکوومەتەوە درابێتە کەس یان دامەزراوەیەک ☰ رانت

ڕانتخۆری /řantxorî/: ناو. کار و ڕەوتی کەڵک وەرگرتن لە کاکەبەشانەی حکوومەتی ☰ رانتخواری

ڕاندن /řandin/: چاوگ. ۱. ئاژۆتن؛ لێخوڕین ۲. هاویشتن؛ خستن ☰ ۱. راندن ۲. پرت کردن

ڕانک /řan(i)k/: ناو. ڕانە؛ ڕانی؛ شاپک؛ شەرواڵ/

پاتۆڵی له بووزوو ■ شلوار از شال پشمی

ڕانکوچۆخه / ran(i)k û çoxe/: ☜ **ڕانكوچۆغه**

ڕانکوچۆغه / řan(i)k û çoğe/: ناو. ڕانکوچۆخه؛ چۆخه‌وڕانک؛ شاڵ و شاپک؛ که‌وا و پانتۆڵی له بووزوو ■ فرنج شلوار از شال پشمی

ڕانکه / řanke/: ناو. تیسکی ده‌وری گوانی ئاژه‌ڵ که له ترسی دڕک تێ‌چه‌قین بڕینگی ناکه‌ن ■ پشم اطراف پستان بُز و گوسفند که برای محفوظ ماندن پستان از خار، چیده نمی‌شود

ڕانگه / řange/: ☜ **ڕۆنانگه**

ڕانما / řan(i)ma/: ☜ **ڕێنوێن**

ڕانمایی / řan(i)mayî/: ☜ **ڕانموونی**

ڕانموونی / řan(i)mûnî/: ناو. ڕێنوێنی؛ ڕانمایی؛ کار و ڕه‌وتی ڕێ پیشاندان ■ راهنمایی

ڕاننده / řaninde/: ناو. ئاژۆ؛ ئاژوه‌ر؛ لێخوڕ؛ شۆفێر؛ ڕانیار؛ سه‌یاق ■ راننده

ڕانوان / řan(i)wan/: ☜ **ڕانان-١**

ڕانواندن / řan(i)wandin/: ☜ **ڕانان-١**

ڕانوما / řanuma/: ☜ **ڕانوێن**

ڕانوێن / řan(i)wên/: ناو. ڕێنوێن؛ ڕانوما؛ ڕێشانده‌ر ■ راهنما

ڕانه / řane/: ☜ **ڕانك**

ڕانه‌بێره / řanebêre/: ناو. مه‌ڕه‌بێره؛ دانه‌بێره؛ کاتی نیوه‌ڕۆ که شوان مه‌ڕ دێنێته‌وه بۆ دۆشین ‹مه‌شکه بژێ چ خێره/ مه‌ڕ گه‌یی ڕانه‌بێره/ کابان ده‌ڵێی که‌نێره «فولکلور»› ■ ظهر، زمان برگشتن گلّه از صحرا

ڕانه‌ر / řaner/: ناو. به‌دیهێنه‌ر ■ آفریننده

ڕانه‌رم / řanerm/: ئاوه‌ڵناو. نه‌رم و خۆش‌چێژه ■ نرم و خوشمزه

ڕانه‌کی / řanekî/: ناو. پاڵوو؛ پاڵۆ ■ پاردُم

ڕانی / řanî/: ☜ **ڕانك**

ڕانیار / řanyar/: ☜ **ڕاننده**

ڕانین / řanîn/: چاوگ. ئاژۆتن؛ لێخوڕین ‹ڕانیم فه‌ره‌س چه‌پ و ڕاست/ ڕێگه‌م نه‌برده مه‌قسوود «شێخ ڕه‌زا»› ■ راندن

ڕاو^{1} / řaw/: ناو. ١. ڕاڤ؛ شکار؛ ئشکار؛ که‌روه؛ شڕ؛ کاری وه‌گیر خستنی گیانه‌وه‌ری کێوی یان هه‌ڵاتوو ٢. نێچیر؛ نچیر؛ ئه‌و گیانه‌وه‌ره‌ی که به کوشتن، زامار کردن یان ته‌ڵه گیراوه ٣. گزی؛ فێڵ ٤. په‌ڵه‌ی سه‌ر و چاوی ژنی تۆڵدار ٥. شیله‌ی هه‌نگوین ■ ١و٢. شکار ٣. کَلَک ۴. لکّه‌ی صورت زن آبستن ۵. عسل مُصفا

▣ **ڕاو کردن**: ڕاڤ کرن ■ شکار کردن

ڕاو نان/ نیان: ١. ده‌ر کردن؛ وه‌ده‌ر نان ٢. دانه دوو؛ دانه په‌ی؛ شوێن که‌وتن بۆ گرتن ■ ١. راندن ٢. دنبال کردن به قصد گرفتن

ڕاو نران/ نریان: ده‌ر کران؛ وه‌ده‌ر نران ‹ئاخر هه‌ر بۆیه له دنیا ڕاو نراوم که له سه‌ر خۆم وه جواب هاتووم! ... «هه‌ژار، چێشتی مجێور»› ■ رانده شدن

• **ڕاو**^{2}: پاشگر. کایه؛ گه‌مه ‹سه‌گه‌ڕاو› ■ - بازی

ڕاوار / řawar/: ئاوه‌ڵناو. خۆشڕه‌و؛ خۆشبه‌ز؛ چه‌له‌ک ■ رهوار

ڕاوارتن / řawartin/: چاوگ. گواستنه‌وه؛ گۆزانه‌وه ■ جابه‌جا کردن

ڕاواره / řaware/: ناو. گیایه‌کی پایای گه‌ڵاورد و گوڵ بنه‌وشه، له ده‌م یالان ده‌ڕوێ ■ گل گندم

ڕاواز / řawaz/: ئاوه‌ڵناو. به‌ڕێ؛ له دۆخی چووندا ‹سارا ڕاوازه بۆ مه‌هاباد› ■ راهی

ڕاوازه / řawaze/: ناو. ڕاوازه‌ڕان؛ شوێنی هات‌وچۆی ڕان له شاخ و کێوان، که به هۆی پێداچوونی زۆره‌وه، بۆته چه‌ن تووله‌ڕێگه‌ی له په‌نای یه‌ک ■ خطوط مسیر گله در کوه و صحرا

ڕاوازه‌ڕان / řawazeřan/: ☜ **ڕاوازه**

ڕاوان / řawan/: ناو. وڕینه؛ وڕێنه؛ وڕاوه؛ قسه‌ی

بێ مانای نەخۆشی بێ هۆش 🇮🇷 هذیان

ڕاواندن / řawandin/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕاواندت؛ دەڕاوێنی؛ بڕاوێنە// ١. وڕینە کردن؛ وڕاوە کردن؛ ڕاوای ٢. تێپەڕاندن؛ دانەسەر ‹ئێستە بە تووتن شەو ئەڕاوێنم/ وەک دایک ڕۆڵەی خۆم ئەلاوێنم «موفتی پێنجوێنی»› 🇮🇷 ١. هذیان گفتن ٢. از سر گذراندن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەڕاوانەوە

ڕاوای / řaway/: ☜ **ڕاواندن ـ١**

ڕاوباز / řawbaz/: ئاوەڵناو. فێڵباز؛ گزیکار 🇮🇷 حقّەباز

ڕاوبان / řawban/: ☜ **ڕێوبان**

ڕاوچی / řawçî/: ناو. ڕاڤەڤان؛ ڕاڤیار؛ ڕاویار؛ ڕاوکەر؛ نچیرکار؛ نەچیروان؛ نێچیرڤان؛ ڕاڤرۆ؛ سەیدەوان؛ سەیڤان؛ ڕاڤکار؛ کەسێ کە گیانەوەران ڕاو دەکا 🇮🇷 شکارچی

ڕاوچیگەری / řawçîgerî/: ناو. کار و پیشەی ڕاویار 🇮🇷 شکارچی‌گری

ڕاور / řawir/: ئاوەڵناو. لاور؛ دەشتی؛ کێوی؛ بە ژیانێکی تەواو سروشتی و دوور لە خەڵک 🇮🇷 وحشی

ڕاوراندن / řaw(i)randin/: چاوگ. ڕزگار بوون؛ دەرباز بوون 🇮🇷 خلاص شدن

ڕاورتن / řawirtin/: چاوگ. لێک‌بلاو بوون؛ هەر یەک بە لایەکا چوون 🇮🇷 پراکنده شدن

ڕاوڕاوان / řawřawan/: ناو. ڕاوڕاوێن: ١. هەڵات ـ هەڵات ٢. یارییەکی چەن کەسی دوو تیمییە، گرۆیێ لە شوێنێکی دیاریکراو چاوەدێری دەکەن کەسی تێ نەچێ، ئەو گرۆیەی دەبێ بیگەنێ 🇮🇷 ١. تعقیب و گریز ٢. از بازی‌ها

ڕاوڕاوێلکە / řawřawêlke/: ☜ **ڕەوڕەوە ـ٢**

ڕاوڕاوێن / řawřawên/: ☜ **ڕاوڕاوان**

ڕاوشکار / řawş(i)kar/: ناو. ڕاووشکار؛ گەلە ڕاو؛ ڕاو بە گەلەکۆیی 🇮🇷 شکار گروهی

ڕاوک / řawik/: ناو. ڕاڤەک؛ ڕاوەک؛ شیرپاڵێو؛ شیرپاڵۆ؛ پاڵوێنەی شیر و هەر شتێکی تراو 🇮🇷 پالونه

ڕاوکە / řawke/: ناو. ڕامکە؛ مارکە؛ ڕامە؛ ڕوممە؛ فاڵ؛ ئەو هێلکەی دە بن مریشکی هێلکەکەری دەنێن با هێلکەی تازەی لە پاڵی دانێ 🇮🇷 فال؛ تخمی که زیر مرغ گذارند تا تخم جدید را کنار آن بگذارد

ڕاوکەر / řawker/: ☜ **ڕاوچی**

ڕاوگە / řawge/: ناو. ڕاڤگە؛ نێچیرگا؛ نەچیرگ؛ جێڕاو 🇮🇷 شکارگاه

ڕاوگەوان / řawgewan/: ناو. پاسەوانی ڕاوگە 🇮🇷 شکاربان

ڕاوگەوانی / řawgewanî/: ناو. پاسەوانی لە ناوچەگەلی ڕاو بۆ بەرگری لە ڕاوی ناڕەوا و زێدەبەدەر 🇮🇷 شکاربانی

ڕاووڕوو / řaw û řû/: ناو. زمانلووسی؛ مەرایی؛ کلکەسووتە 🇮🇷 چاپلوسی

ڕاووڕووت / řaw û řût/: ناو. ڕێگری و دزی ‹یەک بە پزیشکی یەک بە ئاغایی/ یەک بە ڕاووڕووت یەک بە کوێخایی «قانع»› 🇮🇷 راهزنی

ڕاووڕیس / řaw û řîs/: ناو. بەنی تەون 🇮🇷 ریس بافندگی

ڕاووڕیو / řaw û řîw/: ناو. فێڵ‌وفەرەج؛ دزی‌وفزی 🇮🇷 دوز و کلک

ڕاووشکار / řaw û ş(i)kar/: ☜ **ڕاوشکار**

ڕاوە^{1} / řawe/: ☜ **ڕاڤە**

ڕاوە^{2}: پێشوەند. کاری ڕاو کردن ‹ڕاوەبەراز؛ ڕاوەماسی› 🇮🇷 شکار

ڕاوەبار / řawebař/: ناو. ڕاوەکەوی ئاخری هاوین بۆ کەوەباڕ 🇮🇷 شکار کبک در آخر تابستان

ڕاوەدوو / řawedû/: ناو. کار و ڕەوتی نانە شوێن کەس یان شتێکەوە 🇮🇷 تعقیب

⊡ **ڕاوەدوو نان:** دانە پەی؛ ڕاو نان ‹کە یەکترینمان ئەنا ڕاوەدوو/ گا یاری کردن، گا پێکەنین بوو «فولکلۆر»› ف دُنبال کردن

ڕاوەڕووت / řaweřût/: ☜ **ڕاڤڕووت**

ڕاوەڕێوی / řaweřêwî/: ناو. ١. ڕاوی ڕێوی ٢. */کینایە/* فێڵ و گزی ف ١. شکار روباه ٢. نیرنگ

ڕاوەستان / řawestan/: چاوگ. ڕاوێستان: ١. بە پاوە وەستان؛ وێسیانە پاوە ‹تۆ ئەگەر هەستی، لە جێ ڕاوەستی، دێو و کافریش/ دین دەڵێن: بە خودا قیامەت ڕاستە، هەستانی هەیە «نالی»› ٢. وێسان؛ وێسیان؛ خۆگرتن؛ سەبر/ سەور کردن ‹ڕاوەستە ئەوە هاتم› ٣. */مەجاز/* لە کار بوون ‹ماوەیەکە کارمان ڕاوەستاوە› ف ١. سر پا ایستادن ٢. صبر کردن ٣. متوقف شدن

ڕاوەستاندن / řawestandin/: چاوگ. ڕاوێستاندن: ١. لە بزووتن گێڕانەوە ٢. بڵند کردن و بە قیتەوە ڕاگرتن ٣. لە کار خستن ‹کارگەکەیان ڕاوەستاند› ف ١. از حرکت بازداشتن ٢. سرپا نگهداشتن ٣. متوقف کردن

ڕاوەستاو / řawestaw/: ئاوەڵناو. ڕاوێستاو: ١. چەق؛ بێ‌بزووتن ٢. وێسیاگ؛ بەپێوە ٣. */مەجاز/* بەردەوام؛ پاوەجێ ‹هەر ڕاوەستاو بی!› ف ١. ثابت؛ راکد ٢. برپا ایستاده ٣. پایدار

ڕاوەستاوی / řawestawî/: ناو. پایەداری؛ بەردەوامی؛ بەرقەراری؛ دۆخی هەرمان ف پایداری

ڕاوەستۆخ / řawestox/: ئاوەڵناو. هەمیشە نیشتەجێ ف مُقیم

ڕاوەش / řaweş/: ناو. تەکانی زۆر ف تکان شدید

ڕاوەشان / řaweşan/: چاوگ. ڕاوەشین؛ جووڵانەوە بە توندی ف به شدت تکان خوردن

ڕاوەشاندن / řaweşandin/: چاوگ. ڕاتەکاندن؛ جووڵاندنەوە بە توندی ف به شدت تکان دادن

ڕاوەشین / řaweşîn/: ☜ **ڕاوەشان**

ڕاوەشێنران / řaweşênran/: چاوگ. ڤەتەکان؛ تەکان؛ تەکێنران ف تکانده شدن

ڕاوەشێنراو / řaweşênraw/: ئاوەڵناو. تەکاو؛ شەکاوە ف تکان داده شده

ڕاوەک / řawek/: ☜ **ڕاوك**

ڕاوەکانی / řawekanî/: ناو. ڕاوی کەو بە تۆڕ ف شکار کبک با تور

ڕاوەکەر / řaweker/: ناو. ١. شرۆڤەکەر ٢. دووخاڵ (:) کە نیشانەی مانا یان شرۆڤەیە ف ١. شارح ٢. دونقطه (:)

ڕاوەکەو / řawekew/: ناو. کەوڕاو؛ ڕاوی کەو ف شکار کبک

ڕاوەند / řawend/: ☜ **ڕێواس**

ڕاوەهەردی / řaweherdî/: ناو. جۆرێ ڕاوەکەوە لە زستاندا دەکرێ ف شکار زمستانەی کبک

ڕاوی^{١} **/ řawî/:** ناو. بێژەر؛ وتارگێڕەوە ف راوی

ڕاوی^{٢}**:** ئاوەڵناو. ١. فێرەڕاو (تاژی یان مەل) ٢. پێوەندیدار بە ڕاو یان لەبار بۆ ڕاو ف ١. شکاری (تازی یا پرنده) ٢. شکاری

ڕاویار / řawyar/: ناو. ١. ☜ **ڕێبوار** ٢. ڕاوچی؛ ڕاوکەر ف ١. ☜ **ڕێبوار** ٢. شکارچی

ڕاویش / řawîş/: ناو. کاری لە ڕوو نووسینەوە ف نسخەبرداری

ڕاوێ / řawê/: ناو. وڕاوە؛ وڕینە ف هذیان

ڕاوێچکە / řawêçke/: ناو. ڕاوێژکە؛ ڕاوێشکە: ١. بیر لە شتێ؛ ڕەوتی ڕامان ٢. ڕایەڵە؛ ڕایەڵکە؛ هاتوچۆ لە شوێنێک ف ١. تفکر؛ اندیشه ٢. آمد و رفت در یک جا

⊡ **ڕاوێچکە کردن:** هاتوچۆ کردن (لە تەنگەبەرەیەکدا) ‹تاژ و تولە پێش بە پێشی پیرەو/ ڕاوێچکە دەکەن کە هەڵفڕن کەو «هەژار، *مەموزین*»› ف آمدن و رفتن در فضایی محدود

ڕاوێز / řawêz/: ناو. لۆڕێکە لە تەلی دڕکدا کە بە ڕووکاری لووس یان هلۆلیدا دەگرن بۆ گێچ گرتن ⚑ رابیتس

ڕاوێژ / řawêj/: ناو. ڕابێژ؛ ڕابێژەک: ١. تەگبیر و ڕا؛ کار و ڕەوتی وتووێژ کردن سەبارەت بە بابەت یان بابەتگەلێ بۆ نرخاندن یان دۆزینەوەی چارەسەرێک ‹بۆ سەر زەماوەن خولقی ئەکردین/ کەوتینە ڕاوێژ: بچین یا نەچین «گۆران»› ٢. سۆسە؛ مەرسە؛ مەنی؛ گومان؛ گێز؛ بۆچوونێک بەبێ هۆ و بەڵگە ٣. دەراوی دەم ‹کە قسە دەکا، ڕاوێژی خۆشە› ⚑ ١. رایزنی ٢. حدس ٣. لحن سخن

⊡ **ڕاوێژ بۆ کەسێ کردن**: ڕێگەیێ نانە بەر کەسێ؛ چارەسەرێ بۆ گرفتی کەسێ دۆزینەوە ⚑ راەحلی برای مشکل کسی یافتن

ڕاوێژ کردن: تەگبیر کردن؛ لێکۆڵینەوە؛ لێدوان ⚑ مشورت کردن

ڕاوێژخۆش / řawêjxoş/: ئاوەڵناو. دەفخۆش؛ قسەخوەش ⚑ شیرین‌سُخن

ڕاوێژشیرین / řawêjşîrîn/: ئاوەڵناو. خۆش‌دەف؛ قسەخۆش ⚑ خوش‌صحبت

ڕاوێژکار / řawêjkar/: ناو. ڕاوێژیار؛ ڕاوێژەر؛ ڕاوێژکەر: ١. تەگبیرکەر؛ کەسێ کە لە گیر و گرفتێکدا ڕێگایەک دەدۆزێتەوە ٢. ئەو کەسە کە دەگەڵیدا ڕاوێژ دەکەن ⚑ ١. رایزن ٢. مُشاور

ڕاوێژکاری / řawêjkarî/: ناو. باوگوڕی؛ تەگبیر ⚑ مشاوره

ڕاوێژکە / řawêjke/: ☜ **ڕاوێچکە**

ڕاوێژکەر / řawêjker/: ☜ **ڕاوێژکار**

ڕاوێژگا / řawêjga/: ☜ **ڕاوێژگە**

ڕاوێژگە / řawêjge/: ناو. ڕابێژگە؛ ڕاوێژگا؛ جێگەی تەگبیر لێ‌کردنەوە ⚑ دارالشورا

ڕاوێژەر / řawêjer/: ☜ **ڕاوێژکار**

ڕاوێژیار / řawêjyar/: ☜ **ڕاوێژکار**

ڕاوێستان / řawêstan/: ☜ **ڕاوەستان**

ڕاوێستاندن / řawêstandin/: ☜ **ڕاوەستاندن**

ڕاوێستاو / řawêstaw/: ☜ **ڕاوەستاو**

ڕاوێشکە / řawêşke/: ☜ **ڕاوێچکە**

ڕاهاتگ / řahatig/: ☜ **ڕاهاتوو**

ڕاهاتن / řahatin/: چاوگ. ١. داهاتن؛ خوو گرتن ‹بە تاڵ و تفت و سارد و گەرم و ناخۆشی ژیان ڕادێن/ بە گژ تین و بلێسە و بەفر و باران و هەوردا دێن «هێمن»› ٢. فێر بوون ‹دوای دوو- سێ مانگ، بە کارەکە ڕاهاتم› ٣. خاران؛ ئامادە و خۆش بوون ‹لە خۆشی و ناخۆشیدا پێک ڕاهاتووین› ٤. بار هاتن؛ پەروەردە بوون؛ پێگەیشتن ‹منداڵەکان وا ڕاهاتوون، کەس قسەیەکی خراپیان لێ نابیسێ› ⚑ ١. عادت کردن ٢. آموزش دیدن ٣. آمادە شدن ۴. تربیت شدن

ڕاهاتوو / řahatû/: ئاوەڵناو. چاشاندی؛ ڕاهاتگ؛ هۆژاندی؛ هین‌بوویی ⚑ آموزش‌دیده

ڕاهشتن / řahiştin/: چاوگ. پەلامار دان ⚑ حملە کردن

ڕاهن / řahin/: ☜ **ڕان-١**

ڕاهوەند / řahwend/: ناو. بنکی ڕێواس؛ قالاقنگ؛ ڕەگی کلاوبن ⚑ ریوند

ڕاهەنگاوتن / řahengawtin/: چاوگ. وەهەنگاوتن؛ بە سەر شتێکا ڕاکێشان ⚑ برکشیدن

ڕاهی^{1} / řahî/: ناو. ڕایی: ١. ڕەوتی هەڵهاتنی شتی دژوار و چەتوون ٢. وە ڕێ کەوتوو ‹ڕاهی بی وە ڕا مەهدی شی وە پەس/ مەگێلا جە دەور سپاش چوون عەسعەس «خانای قوبادی»› ⚑ ١. حل مشکل ٢. رهسپار

ڕاهی^{2}: ئاوەڵناو. ڕایی؛ ڕزگار ⚑ رستگار

ڕاهێژاندن / řahêjandin/: چاوگ. لەپڕ و نەکاو بە سەردا دان ⚑ ناگهان یورش بردن

ڕاهێشتن / řahêştin/: چاوگ. ١. ☜ **ڕاداشتن ـ٤** ٢. ☜ **ڕانەنگاوتن** ٣. *[کینایە]* با لە زگ دەرکردن ٤. پەلامار دان؛ شاڵاو بردن ٥. داوی بە قولاپەوە فڕێ دانە ناو ئاو بۆ ماسی گرتن ▤ ١. ☜ **ڕاداشتن ـ٤** ٢. ☜ **ڕانەنگاوتن** ٣. باد شکم خالی کردن ۴. حمله کردن ۵. قُلاب به آب انداختن

ڕاهێڵ / řahêł/: ناو. ڕاهێڵە؛ ڕایەڵە؛ ڕایێڵ؛ ئەو تاڵانەی لە تەونـدا پۆیان تێوە دەدرێ ▤ تار (بافندگی)

⊡ **ڕاهێڵ بوون**: ١. ڕیز بوونی داوی تەون یان بووزوو بۆ ئامادە بوونی پۆ تێوەدان ٢. *[کینایە]* هەڵەنگووتن و ڕەت بردن و کەوتن ▤ ١. ردیف شدن تارها در بافندگی ٢. سکندری خوردن و اُفتادن

ڕاهێڵ کردن: ڕیز کردنی داوی تەون یان بووزوو ▤ ردیف کردن تارهای بافتنی

ڕاهێڵان / řahêłan/: چاوگ. ١. ☜ **ڕاداشتنـ٤** ٢. ☜ **ڕانەنگاوتن**

ڕاهێڵە / řahêłe/: ناو. ١. ☜ **ڕاهێڵ** ٢. تەونی داپیرۆشک؛ داو کاکڵەمووشان ▤ ١. ☜ **ڕاهێڵ** ٢. تار عنکبوت

ڕاهێن / řahên/: ناو. ڕاهێنەر؛ فێرکەر؛ فێرکار؛ هەڤۆتکار؛ پەروەرشیار؛ ئەوی مرۆڤ یان گیانداریّ ڕادێنیّ یا فێری شتێکی دەکا ▤ مُربی

ڕاهێنان / řahênan/: چاوگ. ١. فێر کردن؛ هەڤۆتن ٢. گۆچ کردن؛ متودان؛ ڕزدایین؛ کەسێک بە خوویەکەوە بەستن ‹منداڵەکانیان ڕاهێنابوو زوو لە خەو هەستن› ٣. خاراندن؛ خۆشە کردن ‹بە خۆشی و ناخۆشی ڕایانهێناوم› ٤. بار هێنان؛ پێگەیاندن؛ پەروەردە کردن ‹ئافەرین! منداڵەکانت باش ڕاهێناوە› ▤ ١. آموزش دادن ٢. عادت دادن ٣. آماده ساختن ۴. تربیت کردن

ڕاهێندراو / řahênd(i)raw/: ئاوەڵناو. عاملاو؛ عەلمتی؛ فێرکراو ▤ تعلیم‌دیده

ڕاهێنراو / řahênraw/: ئاوەڵناو. دەرهاتگ؛ هەڤۆتی؛ فێرەکارکراو ▤ کارآزموده

ڕاهێنەر / řahêner/: ناو. فێرکار؛ ڕاهێن ▤ مُربی

ڕای^{1} / řay/: ئاوەڵکار. بۆ؛ بۆچی؛ ئەڕای ▤ چرا

ڕای^{2}: ئامراز. لە بەر ▤ برای

ڕایاخ / řayax/: ☜ **ڕاخەر**^{1}

ڕایت / řayt/: ناو. کار و ڕەوتی لێ هەڵگرتنەوە بە ئامێری تایبەت بەو کارە ▤ رایت

ڕایج / řayic/: ئاوەڵناو. باو؛ لەباو؛ بەڕمێن؛ بەبرەو ‹پووڵی ڕایج؛ خواردنی ڕایج› ▤ رایج

ڕایخ / řayix/: ☜ **ڕاخەر**^{1}

ڕایژە / řayje/: ناو. ڕاوێژکار ▤ رایزن

ڕایش / řay(i)ş/: ناو. لە بەر نویسراو ▤ رونوشت

ڕایشان / řayşan/: چاوگ. لە بەر نووسینەوە ▤ نسخه برداشتن

ڕایمەزن / řaymezin/: ئاوەڵناو. *[پلار]* لەخۆبایی؛ بەفیز؛ لووتبەرز ▤ مُتکبر

ڕایە / řaye/: ناو. شیاوی ▤ شایستگی

⊡ **ڕایە کەوتن**: شیاو بوون ‹کەسی وا چۆن ڕایەی دەکەوێ ڕخنە لە تۆ بگرێ؟› ▤ لیاقت داشتن

ڕایەت / řayet/: ناو. کاسبکاری بەردەستی ئاغا ▤ رعیّت

ڕایەخ / řayex/: ناو. ڕایاخ؛ ڕایخ؛ ڕاخەر؛ ئەوەی لە سەر زەوی دایدەخەن بۆ لە سەر دانیشتن ▤ زیرانداز

ڕایەڵ / řayeł/: ناو. ڕاهێڵ؛ هەواڵی پۆ ▤ تار (بافتنی)

⊡ **ڕایەڵ کردن**: خەواندنی هەر شتێکی ئەستوونی بە حاڵەتی ئاسۆیی. هەروەها: **ڕایەڵ کران** ▤ بر زمین خواباندن

ڕایەڵکە / řayełke/: ☜ **ڕاوێچکە ـ٢**

ڕایەڵ و پۆ / řayeł û po/: ناو. ١. تان و پۆ؛ دوو

ڕشتەی تێک تەنراوی پارچە ٢. *[مەجاز]* هەموو بەش و پاژی پێکهێنەری شتێ ‹ڕایەڵ و پۆی شەریعەتیان بەم نەختانە ئاڵۆزاوە! بە کراواتەکەی ملی من تەواو سەریان لێ شێواوە! دە بروانە ـ کورد گوتەنی ـ کەر لە کوێنە هەڵدێراوە و کوندە لە کوێوە دڕاوە؟! «هەژار، *چوار نامیلکە*»› ٣. *[مەجاز]* جەرگ و هەناو ☰ ١. تار و پود ٢. اجزای سازندەی هر چیز ٣. دل و درون

ڕایەڵە / řayeɫe/: ناو. ١. ☜ **ڕاهێڵ** ٢. ☜ **ڕاوێچکە ـ٢** ٣. تۆڕ؛ کۆمەڵێک دامەزراوە، ڕاژە، هێڵ و ئەندامی پێکەوە بەستراو ☰ ١. ☜ **ڕاهێڵ** ٢. ☜ **ڕاوێچکە ـ٢** ٣. شبکه

ڕایی / řayî/: ☜ **ڕاهی**

ڕایێڵ / řayêɫ/: ☜ **ڕاهێڵ**

ڕب / řib/: ناو. ڕوب: ١. دۆشاو؛ شیلە؛ بەرهەمێکی خۆراکی بە شێوەی تراوێکی خەست کە بە کوڵاندن و خەستکردنەوەی ئاوی بڕێ میوەی ترش (وەک: تەماتە و هەنار) پێک دێ ٢. چارەک؛ چارەگ؛ پاژێ لە چوار پاژ ☰ ١. رُب ٢. یک چهارم؛ چارک

ڕبات / ř(i)bat/: ئاوەڵناو. قەپات؛ داخراو؛ بەستراو ☰ بسته؛ مسدود

ڕبازە / ř(i)baze/: ناو. ١. ☜ **ڕەپستە** ٢. کاری ئاو دانی زەوی پێش کێڵان ☰ ١. ☜ **ڕەپستە** ٢. آبیاری زمین پیش از کاشت

ڕباس / ř(i)bas/: ناو. ڕباسە؛ کەشاو؛ کاری دێرانی زەوی بەر لە چاندن؛ ئاودێری بۆ ئاوەنیا ☰ آبیاری زمین قبل از شخم زدن و کاشتن

ڕباسە / ř(i)base/: ☜ **ڕباس**

ڕبس / řibs/: ئاوەڵناو. ڕەفس؛ ئاودێریکراو بەر لە کێڵان و چاندن ☰ آبیاری شده قبل از شخم

ڕبسان / řibsan/: چاوگ. ڕەفسان؛ ئاو دران و ئامادە کران بۆ کێڵان ☰ آبیاری شدن و آمادەی شخم گردیدن

ڕبساندن / řibsandin/: چاوگ. ڕەفساندن؛ ئاو داشتن و ئامادە کردن بۆ کێڵان ☰ آبیاری کردن و آمادەی شخم گرداندن

ڕبە / ř(i)be/: ناو. جۆرێ پێوانەیە بۆ دەخڵ، ئەندازەی نزیک دوو کیلۆیە ‹ڕبە کە پڕ بوو، شەرم لە کەس ناکا «مەسەل»› ☰ نوعی پیمانەی غله

ڕبێز / ř(i)bêz/: ☜ **ڕێواس**

ڕبێس / ř(i)bês/: ☜ **ڕێواس**

ڕپان / ř(i)pan/: چاوگ. ڕوان؛ سەوز بوونی گیا ☰ روییدن؛ رُستن

ڕپاندن / ř(i)pandin/: چاوگ. ڕواندن؛ شین کردن ☰ رویاندن

ڕپانن / ř(i)panin/: چاوگ. تەقە و ڕەقە کردن ☰ سروصدا کردن

ڕپتۆک / řiptok/: ناو. دۆشاوی یەکجار کوڵێندراوی زۆر خەستەوە بوو ☰ رُب غلیظ

ڕپشێلە / řipşêle/: ناو. فێڵ؛ گزی ☰ حیله

ڕپلاندن / řiplandin/: چاوگ. دەورەی دار هەڵپەرتاوتن بۆ بەرز بوونەوەی تاقەبنێک ☰ هَرَس کردن

ڕپن / řipin/: ناو. پنج؛ ڕیشە؛ ڕەگ ☰ بُن؛ ریشه

⊡ **ڕپن داقوتان**: ☜ **ڕپن داکوتان**

ڕپن داکوتان: ڕپن دان؛ ڕپن داقوتان؛ پنج داکوتان ☰ ریشه دوانیدن

ڕپن دان: ☜ **ڕپن داکوتان**

ڕپنی / řipnî/: ناو. بارانەی پەڵە ☰ باران کافی برای کشتزار

ڕپنین / řipnîn/: چاوگ. پەڵە دان ☰ باریدن باران کافی

ڕپوڕاست / řip û řast/: ☜ **ڕەپوڕاست**

ڕپە / ř(i)pe/: دەنگەناو. دەنگی تەپەی پا یان بە دار کوتان ☰ صدای پا یا با چوب زدن

ڕت /řit/: ناو. ١. نفرە؛ قسەی بێزاری ٢. کاری دەرکردنی نەگەویس ☰ ١. نفرین ٢. دَک

ڕتاخ /ř(i)tax/: ناو. سێفەزەمینی؛ پارەلماسی ☰ سیبزمینی

ڕتام /ř(i)tam/: ناو. قووم؛ ڕملی ورد ☰ ریگ

ڕتان /ř(i)tan/: چاوگ. ١. نفرە گوتن ٢. وەدەرنران ☰ ١. نفرین گفتن ٢. دک شدن

ڕتاندن /ř(i)tandin/: چاوگ. ١. جوێن دان ٢. وەدەرنانی نەگەویس ☰ ١. نفرین کردن ٢. دک کردن

ڕتل /řitl/: ناو. گون؛ گونک؛ باتوو ☰ خایه

ڕتلۆ /řitlo/: ئاوەڵناو. گونهەڵمساو؛ گونپەنەماو؛ گونشۆڕ؛ باتوو باکردوو ☰ فتقی

ڕتم /řitm/: ناو. بەرگر؛ لەمپەر ☰ مانع

ڕتماندن /řitmandin/: چاوگ. پڕ کردن ☰ انباشتن

ڕتمی /řitmî/: ئاوەڵناو. بەرگیراو ☰ مسدود

ڕتمین /řitmîn/: چاوگ. پڕ بوون ☰ پُر شدن

ڕتۆپی /ř(i)topî/: ☜ **ڕیوی**^{1}ـ١

ڕتوو /ř(i)tû/: ناو. کردە؛ کردار ☰ رفتار

ڕجا /ř(i)ca/: ناو. تکا؛ لاڵە؛ خوایشت ☰ خواهش؛ التماس

⊡ **ڕجا کردن:** لالانەوە؛ تکا کردن ☰ خواهش کردن

ڕجڕج /řicřic/: ناو. پەڵەی شین لە پێست لە کەوتن و لێدانەوە ☰ کبودی (پوست)

ڕجڕجان /řicř(i)can/: چاوگ. ڕجڕجین؛ ڕجڕجیان؛ شین بوونەوەی پێست لە وێکەوتنەوە ‹مستێکی لە سەر و چاوی دا، لاچاوی ڕجڕجا› ☰ کبود شدن پوست بر اثر ضربه

ڕجڕجاندن /řicř(i)candin/: چاوگ. هاڕین ☰ خُرد کردن

ڕجڕجیان /řicřicyan/: ☜ **ڕجڕجان**

ڕجڕجین /řicř(i)cîn/: ☜ **ڕجڕجان**

ڕجوا /řicwa/: ئاوەڵناو. ڕەجوا؛ ڕەوا؛ شیاو ☰ روا

⊡ **ڕجوا دین/ دیتن:** ڕەوا دیتن؛ دڵ پێڕازی بوون ☰ روا دیدن

ڕجە /ř(i)ce/: ناو. ١. تەنافی جلکان ٢. بەنی شاوڵی بەنا ☰ ١. طناب لباس ٢. نخ شاغول

ڕچ /řiç/: ناو. ڕەچ: ١. بەستەڵەک؛ زەوینی وشکهەڵاتوو لە سەرمان ٢. ڕەوتی مەیین؛ گرسان؛ گرسیان؛ توند بوونی شتی تراو ٣. ڕێگەی باریک ‹پاڕانەوەکەم ڕچێکی زانی/ لەو ڕێگەوە گەیمە کامرانی «هەژار، *مەم و زین*»› ٤. ددانی لێو لە سەر هەڵماڵدراو ☰ ١. یخبندان ٢. انعقاد مایعات ٣. راه باریک ٤. حالت بیرون زدن دندانهای پیش

ڕچان /ř(i)çan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕچای؛ دەڕچێی؛ بڕچێ// ڕچیان؛ ڕچین؛ ڕچیای: ١. بەستنی سەهۆڵ ٢. مەیین؛ گرسان ٣. */کینایە/* لە سەرمادا تەزین ☰ ١. یخ بستن ٢. منعقد شدن ٣. یخ کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕچاو/ چاوگی نەرێنی: نەڕچان

ڕچاندن /ř(i)çandin/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕچاندت؛ دەڕچێنی؛ بڕچێنە// ١. مەیاندن ٢. کردنە سەهۆڵ ☰ ١. مُنعقد کردن ٢. مُنجمد کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەڕچاندن

ڕچاو /ř(i)çaw/: ئاوەڵناو. ڕچیاگ؛ ڕچیو؛ ڕەچسە: ١. بەستوو ٢. مەییو ٣. */کینایە/* تەزیو لە سەرمان ☰ ١. یخبسته ٢. منعقدشده ٣. یخ‌کرده

ڕچقاوە /řiçqawe/: ☜ **ڕیهۆق**

ڕچە /ř(i)çe/: ناو. ١. ڕێچ؛ ڕێچک؛ ڕێچکە؛ بزنەڕێ؛ کوێرەڕێ؛ ڕێگەی زۆر باریک ٢. بەفری بە سەر یەکدا باریوی ڕچاو لە دەشت و کێودا ☰ ١. کورەراه ٢. برف برهم انباشتەی یخ بسته

⊡ **ڕچە شکاندن:** ڕچە قوتان؛ ڕچە کردنەوە؛ ڕچە کوتان؛ ڕچە کوتانن: ١. بەفر بە پا کوتان بۆ ڕێگە کردنەوە ٢. */کینایە/* کردنی کارێ کە

کەس نـەیکردبێ 🇮🇷 ١. راه در بـرف گشـودن ٢. انجام دادن کاری خارج از تـوان دیگـران یـا بـرای اولین بار

ڕچە قوتان: ☜ ڕچە شکاندن

ڕچە کوتان: ☜ ڕچە شکاندن

ڕچە کوتانن: ☜ ڕچە شکاندن

ڕچیاگ / ȓiçyag/: ☜ ڕچاو

ڕچیان / ȓiçyan/: ☜ ڕچان

ڕچیای / ȓiçyay/: ☜ ڕچان

ڕچین / ȓ(i)çîn/: ☜ ڕچان

ڕچیو / ȓ(i)çîw/: ☜ ڕچاو

ڕح / ȓiĥ/: ☜ ڕۆح

ڕحان / ȓ(i)ĥan/: ☜ ڕیحان

ڕخ / ȓix/: ناو. ترس؛ سام 🇮🇷 ترس

ڕخانن / ȓ(i)xanin/: ☜ **ڕوخاندن**

ڕخنە / ȓixne/: نـاو. ڕغنە: ١. تانـە و سـەرکۆنە ٢. بەزاڤیت؛ بەژاڤـیت؛ کـاری پیشـان دانی چاکـە و خراپەی شت، بابەت یان کەسێ ‹ڕخنەی ئەدەبی› ٣. کاری عەیب گرتن 🇮🇷 ١. سرزنش ٢. نقد ٣. ایراد

▣ **ڕخنـە (لـێ) گـرتن:** ١. هەڵسـەنگاندن و پیشـان‌دانی کـەموکـووڕی (بەرهـەمێ) بـۆ چاکسازی ٢. کاری گـەڕان لـە دووی عـەیبی ڕاستەقینە یان خەیاڵـی، پتـر بـۆ داشـکاندنی بایەخ و بایی کەسێ یا شتێ ‹ وتی: هەی نەفام! دەمی خۆت بگـرە!/ ڕخنـە لـە سیمای شـاعیران مەگرە! «قـانع»› 🇮🇷 ١. نقـد کـردن ٢. عیبجـویی کردن

ڕخنە لێ دان: پیشـان‌دانی کـەموکـووڕی بـە مەبەستی تانە و سەرکۆنە 🇮🇷 ایراد گرفتن

ڕخنـەگر / ȓixnegir/: نـاو. ١. ڕغنـەگر ‹ڕخنـەگری سینەما› ٢. عەیب لە شت گـر ‹لـەوی حەسـوود و جەهوولن، لەئیم و ڕخنەگرن/ لـە عـەیب و ڕخنـەیی عالەم بەری دەبن ئودەبا «حاجی قادر»› 🇮🇷 ١. مُنتقـد ٢. ایرادگیر

ڕخو / ȓ(i)xû/: ناوەڵناو. */پلار/* ترسنەۆک؛ کەلـەزات 🇮🇷 ترسو

ڕخیان / ȓixyan/: ☜ **ڕوخان**

ڕداڵ / ȓidał/: ناو. */پلار/* تەڕپیر؛ پیری چـاوحیز 🇮🇷 پیر هوسباز

ڕدۆز / ȓ(i)doz/: ☜ ڕوز

ڕدین / ȓ(i)dîn/: ☜ ڕدێن

ڕدێن / ȓ(i)dên/: ناو. ڕدین؛ ڕندێن؛ ئەڕدێن؛ ڕیش؛ ڕندۆڵ؛ مووی ڕوومەت و زۆرتر چەناگە و ژێر زنج و گوپی پیاو 🇮🇷 ریش

ڕدێندار / ȓ(i)dêndar/: ☜ ڕیشدار

ڕدێنزل / ȓ(i)dênzil/: ☜ ڕیش‌پان

ڕز / ȓiz/: ناو. ١. زنجیری باریک ٢. لە بـەر یـەک چـوویی لـە زۆر مانـەوەدا ٣. زنجـیرە؛ شـریتە؛ ئەوەی لە بیچمی زنجیر بـێ ٤. ڕیـز؛ ڕزن 🇮🇷 ١. زنجیر نازک ٢. پوسیدگی ٣. زنجیره ۴. ردیف

▣ **ڕز دایـن:** ڕاهێنـان؛ گـۆچ کـردن؛ متـودان؛ کەسـێک بـە خوویەکـەوە بەسـتن 🇮🇷 عـادت دادن

ڕزان / ȓ(i)zan/: چـاوگ. تێەپـەڕ. //ڕزای؛ دەڕزێـی؛ بڕزێ// ڕزیان؛ ڕزین؛ داڕزان؛ داقنان: ١. پەڕتین؛ پرتووکیان؛ پوان؛ پۆسین؛ پەتشان؛ لە بەر یـەک چوون و خرا بوون لە زۆر مانەوە یان لـە تـەڕایی ‹بە جارێ نایە چاڵـی ژیـانی پڕسـزاوە/ کـە شـەوقی چەنـدە گـەنجی هـەژاری تیـا ڕزاوە «هـەردی»› ٢. */کنایە/* زۆر شەرمەزار بوون ‹ناڕزی ئاوا سوور- سوور درۆ دەکـەی؟!› 🇮🇷 ١. پوسـیدن ٢. بسـیار شـرمنده شدن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: ڕزاو/ چاوگی نەرێنی: نەڕزان

ڕزانـدن / ȓizandin/: چـاوگ. تێـەڕ. //ڕزانـدت؛ دەڕزێـنی؛ بڕزێنـە// ڕزانـن؛ پوانـدن؛ پرتووکانـدن؛ پۆساندن؛ داڕزاندن؛ پەڕتاندن 🇮🇷 پوسانیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەڕزاندن

ڕزانن / řizanin/: ☜ **ڕزاندن**

ڕزانەوە / řizanewe/: چاوگ. دووبارە ڕزان 🇮🇷 باز پوسیدن

ڕزاو / ř(i)zaw/: ئاوەڵناو. داڕزاو؛ ڕزی؛ ڕزیاگ؛ ڕزیو: ١. پواو؛ پرتووکاو؛ لەبەریەک چووی پتەوی لێ نەماو ‹تۆکڵ هەڵوەریو، ڕزاو و پواو/ کرمەڕێز و وشک، ئەعزای ساغ نەماو «قانع»› ٢. پلیشاو؛ پلیخاو؛ داپلۆخاو 🇮🇷 ١. پوسیده ٢. لهیده

ڕزد / řizd/: ناو. ڕزدە؛ ڕزدی؛ زنجیرەکێو؛ چەند چیا بە پاڵ یەکەوە 🇮🇷 رشته‌کوه

ڕزدە / řizde/: ناو. ١. ئاڵقەڕێزی درگا ٢. ☜ **ڕزد** 🇮🇷 ١. حلقه و زنجیر در ٢. ☜ **ڕزد**

ڕزدی / řizdî/: ☜ **ڕزد**

ڕزق / řizq/: ناو. ڕسق: ١. بانبانک؛ جانەوەرێکە نێوان سمۆرە و مشک ٢. بژیو؛ ڕۆزی 🇮🇷 ١. جونده‌ای از سمور کوچکتر ٢. روزی

ڕزک / řizk/: ناو. خوێنڕێژی؛ ڕەوتی پژانی خوێن 🇮🇷 خونریزی

ڕزکان / řizkan/: چاوگ. ڕزکیان؛ ڕسکیان؛ ڕسکین؛ ڕسین؛ لووت پژان 🇮🇷 خون‌دماغ شدن

ڕزکاندن / řizkandin/: چاوگ. ڕسکاندن؛ خوێنی لووت بەردان 🇮🇷 خون‌دماغ کردن

ڕزکیان / řizk(i)yan/: ☜ **ڕزکان**

ڕزگ¹ / řizg/: ناو. ڕیز؛ ڕێز؛ ڕز؛ سەف 🇮🇷 ردیف

ڕزگ²: ئاوەڵناو. هەراش؛ زلتر لە هاوزایان 🇮🇷 بالنده‌تر از همزادان

ڕزگار / řizgar/: ئاوەڵناو. ئازاد؛ دەرباز 🇮🇷 رستگار

⊡ **ڕزگار بوون**: ١. خەلستن؛ نەجات بوون ٢. بەختەوەر بوون؛ شاد و کامەران بوون ‹‹ئازا و ڕزگار بم شادان و خەندان/ یان زنجیرلەمل لە سووچی زیندان «هەژار، *بۆکوردستان*»›› 🇮🇷 ١. نجات یافتن ٢. خوشبخت بودن

ڕزگاری / řizgarî/: ناو. ئازادی: ١. دۆخی دەرباز بوون یان دوور بوون لە مەترسی ٢. ڕەوتی گەیشتن بە ئامانج 🇮🇷 ١و٢. رستگاری

ڕزگاریخواز / řizgarîx(i)waz/: ئاوەڵناو. ئازادیخواز. هەروەها: **ڕزگاریخوازی** 🇮🇷 آزادیخواه

ڕزم / řizm/: ناو. قەوماوی لە ناکاو 🇮🇷 پیشامد غیرمنتظره

ڕزن / řizn/: ناو. ١. ڕیز؛ ڕیزە؛ ڕێزە؛ چینە ٢. ڕیز؛ ڕێز 🇮🇷 ١. رده؛ چین (دیوار و ...) ٢. ردیف

ڕزندی / řiz(i)ndî/: ناو. لوولە؛ لوولی؛ بۆری؛ بۆریە 🇮🇷 لوله

ڕزوان / řizwan/: ناو. بیابان؛ بیاوان 🇮🇷 بیابان

ڕزوە / řizwe/: ناو. ١. گیرە؛ ئاڵقەیەک کە سەری زافتەکەی تێدەکەوێ و قفڵەکەی لێ دەخەن ٢. شاشە؛ ددانەی پێاوپێچ (وەک ددانەی پێچ) 🇮🇷 ١و٢. رُزوه؛ رَزه

ڕزۆک / řiz(i)ok/: ئاوەڵناو. ڕزەک: ١. کرمۆڵی ڕزیو ٢. شیاوی ڕزین 🇮🇷 ١. کرم‌خوردەی لهیده ٢. پوسیدنی

ڕزەک / ř(i)zek/: ☜ **ڕزۆك**

ڕزەڵ / ř(i)zeł/: ئاوەڵناو. ڕزەڵۆک؛ ڕزیوی بە کار نەهاتوو 🇮🇷 پوسیده‌ی بی‌مصرف

ڕزەڵۆک / ř(i)zełok/: ☜ **ڕزەڵ**

ڕزی / ř(i)zî/: ☜ **ڕزاو**

ڕزیاگ / řizyag/: ☜ **ڕزاو**

ڕزیان / řizyan/: ☜ **ڕزان**

ڕزیانک / řizyanik/: ناو. ڕازیانە؛ ڕاژانە 🇮🇷 رازیانه

ڕزیای / řizyay/: ئاوەڵناو. پلتیک؛ ڕزیو؛ داڕزیاگ 🇮🇷 پوسیده

ڕزیلە / ř(i)zîle/: ئاوەڵناو. ڕزیوە؛ پیری بێهێزی پەککەوتە 🇮🇷 فرتوت

ڕزین / ř(i)zîn/: ☜ **ڕزان**

ڕزیو / ř(i)zîw/: ☜ **ڕزاو**

ڕزیوە / r̆(i)zîwe/: ☞ **ڕزیلە**

• **ڕژ** / r̆ij-/: پاشەوشە. ـ ڕێژ ‹خوێنڕژ› ▤ ـ ریز

ڕژان / r̆(i)jan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕژای؛ دەڕژێی؛ بڕژێ// ڕژیان؛ لە سەرەوە بۆ خوار بەربوونەوەی تراو یان هەر شتی وردەدەنک ‹بێ فائیدەیە مەنعی من ئێستاکە لە گریان/ بۆ عاشقی بێچارە زوو ئەم ئاوە ڕژاوە! «نالی»› ▤ ریختن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕژاو/ چاوگی نەرێنی: نەڕژان

ڕژانـدن / r̆(i)jandin/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕژانـدت؛ دەڕژێنی؛ بڕژێنە// ڕژانن؛ ڕژتن: ١. بەرەو خوار کردنەوە و بەردانەوەی تراو یان هەر شتی وردەدەنک ٢. داڕشتن؛ ئەرەمتەی؛ بە شێوەی قاڵب دەرهێنان ‹گەلاڵەی پەیکەرەکەی ڕژاندووە› ٣. تێکردن؛ خستنە حساب ‹پارەیەکی زۆریان ڕژاندۆتە حیسابی› ٤. پلان داڕشتن؛ بەراورد کردنی کاروبار بۆ گەیشتن بە ئامانجێکی دیاریکراو ▤ ١. ریختن ٢. ریختن (طرح) ٣. واریز کردن ۴. برنامەریزی کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەڕژاندن

ڕژاندنـەوە / r̆(i)jand(i)newe/: چاوگ. دیسان ڕژاندن ▤ بازریختن

ڕژانن / r̆(i)janin/: ☞ **ڕژاندن**

ڕژانەوە / r̆(i)janewe/: چاوگ. دیسان ڕژانەوە ▤ بازریختە شدن

ڕژتن / r̆ijtin/: ☞ **ڕژاندن**

ڕژد[١] / r̆ijd/: ناو. ١. هەورازی کووڕ؛ هەورازێ کە بە دژوار لێی سەر دەکەون ‹چاو بگێڕم لە ڕژد و لێژ/ تا برینم ببن ساڕێژ «هێمن»› ٢. گەشە؛ ڕەوتی گەورە بوون ▤ ١. سربالایی سخت ٢. رُشد

▣ **ڕژد کردن:** گەشە کردن؛ باڵا کردن ▤ رُشد کردن

ڕژد[٢]: ئاوەڵناو. ١. چرووک؛ دەسقووچاو ‹وەک ڕژد و چنۆک هەرچی بەنرخ و جوانە/ هێنای بە پەلە و گورجی دە خاکی ڕاکرد «هەژار، *چوارینەکانی خەیام*»› ٢. سەخناخ؛ سەختان؛ ئاستەنگ ٣. بەخوڕ؛ بەتاو؛ خرۆشان ‹ئاوی چێم گەلەکی ڕژدە› ٤. تایبەتمەندی ئامووری کە نووکی گاسنەکەی قیتە و زۆر لە زەمین دەچەقێ ‹گاسنەکەی ماڵە، تۆزێ ڕژدی کە!› ▤ ١. خسیس ٢. دشوارگُذر ٣. خروشان ۴. ویژگی گاوآهنی کە نُک آن بلند شدە تا بیشتر در زمین فرورود

ڕژدی / r̆ijdî/: ناو. ١. چرووکی؛ چکووسی؛ چکوودی ٢. دۆخی بەخوڕ بوون ▤ ١. خِسّت ٢. فشار جریان آب

ڕژکی / r̆ijkî/: ناو. جۆرێ هەنجیری کێویلە ▤ نوعی انجیر وحشی

ڕژە / r̆(i)je/: ناو. کرێژی سەر ▤ شورەی سر

ڕژەدار / r̆(i)jedar/: ئاوەڵناو. سەربەکرێژ؛ قرێژ بە سەر ▤ شورەدار (سر)

ڕژی / r̆(i)jî/: ناو. ١. ڕەژی؛ خەڵووز؛ ڕەژوو؛ کۆمر ٢. چێشتی بێچەوری ٣. خڵتەی جگەرە و سەبیلە ٤. سووتاوی بن بەرۆشە ▤ ١. زُغال ٢. آش بدون چربی ٣. رسوب دود سیگار ۴. سوختەی تە دیگ

ڕژیاگوپژیاگ / r̆ijyag û pijyag/: ئاوەڵناو. ڕژاو و تێکدراو ‹ماڵەکەی ڕژیاگوپژیاگ جێهێشت بۆ من!› ▤ درهم‌ریختە و نامرتب

ڕژیان / r̆ijyan/: ☞ **ڕژان**

ڕژیم / r̆ijîm/: ناو. ڕژێم: ١. دوزەنە (بەتایبەت سیاسی)؛ دام و دەزگای دەسەڵات ‹ڕژیمی کۆماری› ٢. دەوڵەت یان دەسەڵات ‹ڕژیمی لوبنان› ٣. دەسەڵاتێ کە بێوەری لە پشتیوانی خەڵکەکەیە ‹ڕژیمی ئاپارتاید› ٤. پارێز؛ پارێزانە؛ بەرنامەی خواردن بە ڕەچاو کردنی خواردن و نەخواردنی بڕێ شت ‹ئەمن ڕژیمم هەیە، برینج ناخۆم› ▤ ١تا ۴. رژیم

⊡ **ڕژێم گرتن**: پارێز کردن؛ لە ڕێنامەیەکی تایبەتی بۆ خواردن و نەخواردن چاوبڕین ▤ رژیم گرفتن

ڕژێم / řijêm/: ☜ **ڕژیم**

ڕژێن[1] / řijên/: ناو. *[پزیشکی]* دژێن؛ خوشخوشک؛ گلانە؛ ئەندام، شانە یان خانەی بەرهەمهێن و دەڵێنەری ماکی کیمیایی تایبەت ‹ڕژێنی هایپۆفیز› ▤ غُدە

• **ڕژێن**[2]: پاشەوشە. بڕژێن ‹فرمێسکڕژێن› ▤ ـ ریز

ڕس / řis/: ناو. ١. ڕچ؛ ڕەوتی مەیین؛ توند بوونی تراو ٢. ڕست؛ ڕستک؛ پەتی باریکی هۆنراو ▤ ١. انعقاد ٢. رشتە

ڕساندن / ř(i)sandin/: چاوگ. پێوە نووساندن ▤ چسباندن

ڕسای / ř(i)say/: چاوگ. ڕوان ▤ رویيدن

ڕست / řist/: ناو. ١. ڕس؛ پەتی باریکی هۆنراو ٢. قەلادەی ملی تاژی ‹گەردەن‌کەچی تۆم بێ‌کەشش و ڕست و قەلادە/ وا زەن مەبە ناعارف و هەرزە مەرەسێکم «نالی»› ٣. ڕیز؛ ڕزن؛ ڕزگ ‹لە ناو ڕەزانا، لە ناو ڕەزانا/ ئەگەڕام بە ناو ڕستی مێوانا «پیرەمێرد»› ٤. داب و دەستوور ٥. یەکەی ژماردنی تەمەنی تاژی ▤ ١. رشتە ٢. قلادە ٣. ردیف ۴. سُنت ۵. واحد شمارش سن تازی

ڕستاق / řistaq/: ناوەڵناو. بەرانبەر؛ بەرامبەر ▤ برابر

ڕستک / řistik/: ناو. ١. ڕس؛ ڕست ٢. ملوانکە ▤ ١. رشتە ٢. گردنبند

ڕستن / řistin/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕستت؛ دەڕیسی؛ بڕیسە// ڕیسان؛ ڕیستن؛ ڕیسین: ١. بادانی بەن و لۆکە بە تەشی ‹ڕیسی چەند سالەم، تەشی‌ڕیسی زەمان/ پێچەوانەی ڕستووە، چ بکەم ئەمن؟! «ئاوات»› ٢. *[پلار]* چەنەبازی کردن ‹زۆری ڕست. گوتم وا دیارە ئەو کلیشەی دوکاندارە؛ بۆ هەموو مشتەرییەکی دەڵێن ... «هەژار، ـێ ـ ـێور»› ▤ ١. ریسیدن ٢. رودەدرازی کردن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەڕستن

ڕستوران / řistûran/: ناو. خواردنگە؛ چێشتخانە ▤ رستوران

ڕستە / řiste/: ناو. ١. *[ڕێزمان]* هەڤۆک؛ یەکەی وتار کە لە باری واتاوە سەربەخۆیە و لە وشە یان چەند وشەی پێوەندیداری ڕێزمانی پێکهاتووە ٢. پەتی باریکی ملی تاژی و ... ٣. هەڕشتە؛ هەویری بەهارووی باریک‌بڕاوی وشکەوەکراو بۆ چێشت ▤ ١. جملە ٢. رشتەی گردن تازی و ... ٣. رشتەی خوراکی

ڕستەئاسا / řiste'asa/: ☜ **سارستە**

ڕستەتا / řisteta/: ☜ **سارستە**

ڕستەی / řistey/: چاوگ. ڕوان؛ سەوز بوون ▤ سبز شدن؛ رشد کردن

ڕستی / řistî/: ناو. ١. بنچینەی خانوو؛ هیم؛ بناخە ٢. عەرزی پتەو ▤ ١. شالودەی بنا ٢. زمین سخت

ڕسق / řisq/: ناو. ١. ڕیچاڵ؛ شیرەمەنی؛ هەر چی لە شیر پەیدا دەبێ ٢. ☜ **ڕزق** ▤ ١. فراوردەی شیر ٢. ☜ **ڕزق**

ڕسک[1] / řisk/: ناو. ١. ڕست؛ ڕس؛ پەتی باریکی هۆنراو ٢. ڕەوتی خوێن لووت پژان ▤ ١. رشتە ٢. خون‌دماغ

ـ **ڕسک**[2]: پاشەوشە. ـــ ڕوو؛ ڕەوتی سەوز بوون و سەرهەڵدان ‹خۆڕسک› ▤ ـ رو

ڕسکان / řiskan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕسکای؛ دەڕسکێ؛ بڕسکێ// ١. دروست بوونی سروشتی ٢. جۆش خواردنی پەیوەندی دار ٣. ڕوان و هەڵچوون ‹ڕسکابوو دوو نەونەمامی سەرکەش/ ڕاست و شل و شین و ناسک و گەش «هەژار»› ▤ ١. به طور طبیعی به وجود آمدن ٢. گرفتن پیوند درخت ٣. رویيدن و رُشد کردن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: ڕسکاو/ چاوگی نەرێنی:

نەڕسکان

ڕسکاندن / ř̂iskandin/: ☜ **ڕزکاندن**

ڕسکاو / ř̂iskaw/: ئاوەڵناو. ١. دروستبووی سروشتی ٢. پەیوەندی گرساو ☰ ١. (مخلوق) طبیعی ٢. جوش‌خورده (پیوند)

ڕسکیان / ř̂isk(i)yan/: ☜ **ڕزکان**

ڕسکین / řiskîn/: ☜ **ڕزکان**

ڕسکێن[١] / řiskên/: ناو. ڕیزکێن؛ ڕیزان؛ ڕیزین؛ جۆرێ گەمەی بە وردەبەرد وەک دامە ☰ نوعی بازی با سنگریزه

• **ڕسکێن**[٢]: پاشەوشە. ڕشێنەر ☰ روياننده

ڕسل / ř̂isł/: ناو. دۆلاب لە دیواردا ☰ کمد دیواری

ڕسنای / ř̂isnay/: چاوگ. ڕواندن ☰ رویاندن

ڕسوا / ř̂iswa/: ئاوەڵناو. ناوزڕاو؛ ئابڕووتکاو؛ بێئابڕوو؛ ئابڕوونەماو؛ ترۆ؛ خەنزار؛ نامڤەت؛ لومە؛ لوومە؛ بەدناو؛ ناوزڕیاگ؛ زەنگ‌زڕیای؛ دەهۆڵ‌دڕاو؛ شەرمنەماو؛ حەیاتکاو؛ حەیاچووگ؛ گۆسارتمە؛ ئەرنە؛ تفەڕوو؛ تفتەڕوو ☰ رسوا

ڕسوایی / ř̂iswayî/: ناو. ڕیسوایی؛ بێئابڕوویی؛ ناوزڕاوی؛ دۆخێ کە بە هۆی دژایەتی لەگەڵ بایەخەکانی کۆمەڵگادا دەبێتە هۆی حەیا چوون و ناوخراوی ☰ رسوایی

ڕسەر / ř̂(i)ser/: ئاوەڵناو. سەر و مل سوور (مەڕ) ☰ سر و گردن سُرخ (گوسفند)

ڕسەربەڵەک / ř̂(i)serbełek/: ئاوەڵناو. بەڵەکی سەر سپی (مەڕ) ☰ ابلق سر سفید(گوسفند)

ڕسیان / ř̂isyan/: چاوگ. ١. ڕچیان؛ مەیین ٢. هەڵدێران؛ بەربوونەوە ٣. گەیشتن؛ پێگەیشتن (میوە و دەغڵ) ☰ ١. مُنعقد شدن ٢. سقوط کردن ٣. رسیدن (میوه و غلّه)

ڕسین / ř̂(i)sîn/: چاوگ. ١. ☜ **ڕزکان** ٢. بە پەنا یەکترەوە نووساندن ☰ ١. ☜ **ڕزکان** ٢. بە هم چسبانیدن

ڕشان / ř̂(i)şan/: چاوگ. ڕژان ☰ ریختن

ڕشاندن / ř̂(i)şandin/: چاوگ. پڕژاندن ☰ پاشیدن

ڕشانەوە / ř̂(i)şanewe/: چاوگ. //ڕشایەوە؛ دەڕشێیەوە؛ بڕشێوە// ١. وەڕشان؛ هێنانەوە؛ هەڵهاوردنەوە ٢. سیس بوون و گوڵ وەرینی ناوەختی دار ☰ ١. شکوفه کردن؛ بالا آوردن ٢. پژمُردن و بی‌موقع ریختن شکوفه‌ی درخت

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕشاوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەڕشانەوە

ڕشاو / ř̂(i)şaw/: ☜ **ڕوشاو**

ڕشاوەوە / ř̂(i)şawewe/: ئاوەڵناو. وەڕشاو ☰ قی‌کرده

ڕشت / ř̂işt/: ناو. کاری شت بە شت وەگۆڕین؛ گۆڕینەوە ☰ معاوضه؛ معامله‌ی پایاپای

ڕشتارە / ř̂iştare/: ☜ **ڕەگەز**

ڕشتن / ř̂iştin/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕشتت؛ دەڕێژی؛ بڕێژە// ١. ڕژاندن ‹دزی خانەگی! واجبە کوشتنت/ لەبۆ عیبرەتی غەیرە، خوێن ڕشتنت «شافیع مەزهەر»› ٢. کل دە چاو کێشان ‹ئەحمەدی خانی بۆ گەییشت/ فرچکی کرد و چاوی ڕشت «هەژار،   »› ٣. نەخشان ‹هەناسەی لێوی لالەی کێیە وا ڕەنگی بەهاری ڕشت؟/ کە ئەم دنیایە یەکسەر باغە، ئەم سەحرایە ڕەنگینە! «بێخود»› ☰ ١. ریختن ٢. سُرمه به چشم کشیدن ٣. نقش و نگار کشیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕشتوو/ چاوگی نەرێنی: نەڕشتن

ڕشتنەوە / ř̂işt(i)newe/: چاوگ. *[مەجاز]* ڕەژتنەوە؛ ئاژاوە نانەوە و خەڵک بە گژ یەکا دان ☰ فتنه انگیختن

ڕشتوو / ř̂iştû/: ئاوەڵناو. ڕێژراو ‹چاوی ڕشتوو› ☰ سُرمه‌کشیده

ڕشته / ř̂işte/: ناو. ١. هەڕشتە؛ هەرشتە؛ ڕشدە؛

بەرهەمێکی تاڵ ـ تاڵ لە هەویری گەنم، وشکی دەکەنەوە و لە چێشتی دەکەن ٢. ڕستە؛ ڕستک؛ ڕشدە؛ زنجیرەی لە دوای یەک یان کۆمەڵە شتێکی بە هەودا هۆنراو ‹ڕشتەی قۆرەتەن، جە ئەزەل سیان/ نەک واچی بە مێل سورمەش تێ نیان «سەیدی»› ٣. بوار؛ بەش؛ پشک؛ بابەت ‹ڕشتەی فیزیک› ☰ ١تا٣. رشته

ڕشتەپلاو / ři̇̄ştep(i)ław/: ناو. پلاوەڕشتە؛ جۆرێ پلاو کە هەڕشتە و گۆشت و جاروبار مێوژ و خورمای سوورەوەکراوی تێ دەکەن ☰ رشته‌پلو

ڕشخەن / řişxen/: ☜ **ڕیشخەن**

ڕشدە / řişde/: ☜ **ڕشتە ـ١و٢**

ڕشفەت / řişfet/: ناو. بەرتیل؛ هبوودی؛ ڕشوەت؛ ڕشڤەت؛ پارەک؛ سمێڵچەورانە؛ دەمشیرینی؛ لێفەت؛ پوولێ کە خاوەن دەسەڵات بۆ جێبەجێ کردنی کارێک بە ناڕەوا دەیسێنێ ☰ رشوه

ڕشڤەت / řişvet/: ☜ **ڕشفەت**

ڕشقەن / řişqen/: ☜ **ڕیشخەن**

ڕشک / řişk/: ناو. سپیلک؛ مێتکە؛ مێتوکە؛ کەرا؛ گەرای ئەسپێ ☰ رشک

ڕشکاوی / řişkawî/: ☜ **ڕشکن**

ڕشکن / řişkin/: ئاوەڵناو. ڕشکاوی: ١. ڕشکۆ؛ ئەسپێون ٢. *[پلار]* پۆخڵ و ناشیرین ☰ ١. شپشو ٢. زشت و کثیف

ڕشکۆ / řişko/: ☜ **ڕشکن ـ١**

ڕشکێنە / řişkêne/: ☜ **ڕەشێتە**

ڕشوەت / řişwet/: ☜ **ڕشفەت**

ڕشیان / řişyan/: چاوگ. ڕژان ‹یەی ئاوی وەناو مەملەکەت ڕشیاس/ دوروسیش وە تیر نادوروس کوشیاس! «شامی»› ☰ ریختن

ڕشێنە / ř(i)şêne/: ناو. وردە بارانی هێدی و نەرم ‹جەنابی موفتی ئەفەندی! ڕشێنەیەک باران/ لە دڵتی ششتەوە نەقشی مەحەببەتی یاران «مەحوی»› ☰ نم‌نم ریز باران

ڕغنە / řiğne/: ☜ **ڕخنە**

ڕغنەگر / řiğnegir/: ☜ **ڕخنەگر**

ڕف / řif/: ناو. ڕفانک؛ ڕفحە؛ ڕفە؛ ڕەفحە؛ ڕەفە؛ تاقەی زۆپی لە دیوار بۆ شت لە سەر دانان ☰ رف

ڕفان / ř(i)fan/: ☜ **ڕفاندن**

ڕفانای / ř(i)fanay/: چاوگ. ڕفاندن ☰ ربودن

ڕفاندن / ř(i)fandin/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕفاندت؛ دەڕفێنی؛ بڕفێنە// ڕفانن؛ ڕفین؛ ڕفان؛ فڕاندن؛ پڕ پێدا کردن و بردن ‹موژگانی سییەهـ مەستی وەکوو چاوی «حەبیبە»/ غارەت کە بکەن، دێن و دەچن، ڕۆح بڕفێنن «نالی»› ☰ ربودن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەڕفاندن

ڕفانک / ř(i)fanik/: ☜ **ڕف**

ڕفانن / ř(i)fanin/: ☜ **ڕفاندن**

ڕفانیای / ř(i)fanyay/: چاوگ. ڕفێنران ☰ ربوده شدن

ڕفاو / ř(i)faw/: ئاوەڵناو. ڕفیاگ؛ ڕفێنراو؛ فڕێندراو ☰ ربوده شده

ڕفت / řift/: ناو. ڕفتە؛ ڕێژنە؛ بارانی بە تەوژم ☰ رگبار

ڕفتە / řifte/: ☜ **ڕفت**

ڕفحە / řifĥe/: ☜ **ڕف**

ڕفسە / řifse/: ناو. گیایەکە لە تیرەی کەما و بۆڕ ☰ گیاهی برگ سوزنی

ڕفۆک / ř(i)fok/: ناو. چنگوڕک؛ چنگاڵی باڵداری گۆشتخۆر ☰ چنگال پرنده‌ی شکاری

ڕفووزە / ř(i)fûze/: ئاوەڵناو. نەتێدا؛ نەتێو؛ بەدەر؛ دۆخ و چۆناوچۆنی قەبووڵ نەبوون و لە جێی خۆدا مانەوە؛ دەرنەچوون لە وانەدا ☰ رفوزه

ڕفە / ř(i)fe/: ناو. ١. ☜ **ڕف** ٢. دارێکی کون‌ـکونە کە لە حەسیر چنینا بە کاری دەبەن ☰ ١. ☜ **ڕف** ٢. چوبی که در چیدن حصیر به کار

برند

ڕفیاگ / ř̆ifyag/: ☜ **ڕفاو**

ڕفیان / ř̆ifyan/: ☜ **ڕەڤان ـ٢**

ڕفیق / ř(i)fîq/: ☜ **ڕەفیق**

ڕفین / ř(i)fîn/: چاوگ. ١. ☜ **ڕفاندن** ٢. فڕین؛ باڵ گرتنەوە ≦ ١. ☜ **ڕفاندن** ٢. پریدن

ڕفیو / ř(i)fîw/: ئاوەڵناو. فڕیو؛ هەڵفڕیو ≦ پرواز کرده

ڕفێده / ř(i)fêde/: ناو. ماده؛ مایه؛ مادێ؛ نانبەن؛ کەرستەیێ لە کولۆش یان شووڵ کە متقالی بە سەردا گیراوە و نانی پێ بە تەندوور یان ساجەوە دەدەن ≦ رفیده

ڕفێق / ř(i)fêq/: ☜ **ڕەفیق**

ڕفێن[1] / ř(i)fên/: ناو. ١. بڕفێن؛ کەسێ شت دەڕفێنێ ٢. فڕێن؛ کەسێ مەل هەڵدەفڕێنێ ≦ ١. رُباینده ٢. پروازدهنده

• **ڕفێن**[2]: پاشەوشە. ڕفێنەر ‹دلڕفێن› ≦ ـ رُبا

ڕفێندران / ř(i)fênd(i)ran/: ☜ **ڕفێتران**

ڕفێندراو / ř(i)fênd(i)raw/: ئاوەڵناو. فڕا؛ ڕفیاگ ≦ ربوده شده

ڕفێنران / ř(i)fênran/: چاوگ. تێپەڕ. نادیار. //ڕفێنرای؛ دەڕفێنرێی؛ بڕفێنرێ// ڕفێندران؛ وە بەر ڕفان کەوتن و هەڵگیران ≦ ربوده شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕفێنراو / چاوگی نەرێنی: نەڕفێنران

ڕفێنراو / ř(i)fênraw/: ☜ **ڕفاو**

ڕفێن ـ ڕفێن / ř(i)fên ř(i)fên/: ناو. فڕان ــ فڕان؛ بڕفێن ـ بڕفێن؛ دۆخی کەس‌لەکەسی و هەر کەسە بەشی خۆی هەڵگرتن و ڕفاندن ≦ هرج‌ومرج و هر کس به کار خود

ڕفێنی / ř(i)fênî/: ناو. سماقی هەرە باش ≦ نوعی سماق ممتاز

ڕڤین / ř(i)vîn/: ناو. پێت؛ ڕمی؛ گڕی ئاگر ≦ زبانەی آتش

ڕق / ř̆iq/: ناو. ١. تووڕەیی؛ قەڵسی؛ گڕ؛ دەرخستنی هەیەجانی بەدیهاتوو لە نارەزایەتی زۆر، لە کەسێ یان شتێ ٢. ڕک؛ قین؛ هەستی کۆنی دژمنایەتی ‹دەس دەنە دەست و وەرن ئەی گەلی ئازا و نەبەز!/ دەرفەتە، ئێستە لە نێو ئێمە نە ڕق ماوە نە قین «ئاوات»› ≦ ١. خشم ٢. کینه

⊡ **ڕق خواردنەوە**: تووڕەیی قووت‌دانەوە و دەرنەخستن ≦ خشم فروخوردن

ڕق گرتن: تووڕە بوون ≦ به خشم آمدن

ڕق لێ بوون: قین لێ بوون؛ لێ بێزار بوون ‹ڕقی لێمە فەلەک ساقی! کەرەم فەرموو ڕەقی بێنە/ ڕقی وشکی لە تۆ نایە ئەمان موتریب لە تۆ نایە «حاجی قادر»› ≦ تنفر داشتن

ڕق لێ کێشان: ☜ **ڕق لێ هەڵگرتن**

ڕق لێ هەڵگرتن: ڕق لێ کێشان؛ ڕق لە کەسێ گرتنە دڵ ≦ کینه از کسی به دل گرفتن

ڕق هەستان: ڕق هەڵسان؛ ڕک هەستان؛ تووڕە بوون ≦ به خشم آمدن

ڕق هەستاندن: ڕق هەڵساندن؛ ڕق هەڵستاندن؛ ڕک دابردن؛ تووڕە کردن ≦ به خشم آوردن

ڕق هەڵسان: ☜ **ڕق هەستان**

ڕق هەڵساندن: ☜ **ڕق هەستاندن**

ڕق هەڵستاندن: ☜ **ڕق هەستاندن**

ڕقی خۆ پێ ڕشتن: داخی دڵ پێ ڕژاندن ≦ دق دلی خود را خالی کردن

بە ڕقدا چوون: تووڕە بوون ‹بە خۆیدا دا وەکوو ورچی بریندار/ بە ڕقدا چوو بە ناهەق خوێنی ڕشتن «هێمن»› ≦ خشمگین شدن؛ از کوره دررفتن

ڕقئەستوور / ř̆iq'estûr/: ئاوەڵناو. ڕقاوی؛ ڕق‌جوین؛ ڕقدار؛ ڕقن؛ ڕککوو؛ ڕککین؛ ڕکن؛ ڕکۆ؛ ڕکوونی؛ ڕق‌لەسک؛ قین لە دڵێ کە درەنگ ئاشت بێتەوە

🇮🇷 کینەتوز

ڕقات / ř(i)qat/: ئاوەڵناو. ڕیز؛ لە پاڵ یەک چنراو 🇮🇷 ردیف

ڕقانی / ř(i)qanî/: ئاوەڵناو. فرەقین؛ ڕکئەستوور 🇮🇷 کینەتوز

ڕقاوی / ř(i)qawî/: ☜ **ڕقئەستور**

ڕقبەرقە / řiwber(i)qe/: ☜ **ڕکەبەرکێ**

ڕقجوین / řiqc(i)wîn/: ☜ **ڕقئەستور**

ڕقدار / řiqdar/: ☜ **ڕقئەستور**

ڕقڕقۆک / řiqř(i)qok/: ناو. جلکی تازەی بە خشەخش 🇮🇷 لباس تازەی خش‌خشی

ڕقلەزک / řiqlezik/: ☜ **ڕقلەزگ**

ڕقلەزگ / řiqlezig/: ئاوەڵناو. ڕقلەزک؛ ڕکلەزک؛ ڕکلەزگ؛ ڕکوونی 🇮🇷 کینەتوز

ڕقلەسک / řiqlesik/: ☜ **ڕقئەستور**

ڕقن / řiqin/: ☜ **ڕقئەستور**

ڕقە / ř(i)qe/: ناو. ملە؛ کێبەرکێ؛ ململانێ 🇮🇷 رقابت

ڕقەبەری / ř(i)qeberî/: ناو. ڕکبەرکێ؛ ڕکبەڕکێنە؛ ڕکەبەری؛ بەربەرەکانی تێکەڵ بە دژمنی 🇮🇷 رقابت کینەتوزانه

ڕقهەستاو / řiqhestaw/: ئاوەڵناو. تووڕەبوو ‹تا لە ژێر ڕەشبەلەکی کیژ و کوڕی ڕقهەستاو/ جەندەکی دوژمنی بەدکارە نەپەستوێن دەگریم «هێمن»› 🇮🇷 به خشم آمده

ڕک^{1} / řik/: ناو. ۱. ڕژد؛ هەورازی سەخت و کووڕ ۲. ڕکە؛ بێرکم؛ بەرکم؛ قەفەس ۳. هەوساری ملی بەرخ و گوێلک بۆ بەستنەوە ٤. ئەستوورایی نێوان دەندە و باسکێش ٥. ڕق؛ تووڕەیی ٦. ڕەگ؛ بن؛ ڕیشە 🇮🇷 ۱. سربالایی سخت ۲. قفس ۳. رشتەی گردن برّه و گوساله ۴. ستبری میان گاوآهن و خیش ۵. خشم ۶. ریشه

⊡ **ڕک چوون**: ۱. دە ڕقەوە چوون ۲. هێور بوونەوە لە پاش تووڕیی 🇮🇷 ۱. خشمگین شدن ۲. آرام شدن

ڕک دابردن: ☜ **ڕق هەستاندن**

ڕک کردن: ۱. لە تووڕەیی مان گرتن ۲. سینگ کردن؛ پێ بە زەویدا چەقاندن و مان گرتنی چوارپێ لە ڕۆیشتن 🇮🇷 ۱. از فرط خشم اعتصاب کردن ۲. حرکت نکردن چهارپا

ڕک گرتن: لە ڕقان سوور بوون لە سەر کارێک 🇮🇷 اصرار ورزیدن از کینەتوزی

ڕک هەستان: ☜ **ڕق هەستان**

ڕک^{2}: ئاوەڵناو. ڕژد 🇮🇷 دشوارگُذر

ڕکئەستور / řik'estûr/: ئاوەڵناو. فرەقین؛ ڕقانی 🇮🇷 کینەتوز

ڕکابەر / ř(i)kaber/: ناو. هومال؛ هاوڕک؛ هاوملە؛ هەرکام لەو کەسانەی کە پێکەوە کێبەرکێ دەکەن ‹یەکەمی بێڕکابەر› 🇮🇷 رقیب

ڕکابەری / ř(i)kaberî/: ناو. کێبەرکێ؛ ڕکانێ؛ ملە 🇮🇷 رقابت

ڕکات / ř(i)kat/: ناو. /ئیسلام/ ڕەکات؛ چەوتە؛ پاژێک لە نوێژ، بریتی لە وەستان، خوێندنی ئایەت و سوورە لە قورئان، دانەوان و سەر نانە زەوی 🇮🇷 رکعت

ڕکاکە / ř(i)kake/: ناو. تەکمیش؛ کاری بنکۆڵ کردنی داری میوە 🇮🇷 عمل گود کردن پای درخت میوه

ڕکان / ř(i)kan/: ناو. باوەڕی؛ خاترجەمی لە کەسێک 🇮🇷 اعتماد

ڕکانێ / ř(i)kanê/: ناو. ملە؛ کێبەرکێ 🇮🇷 مُسابقه

ڕکبەرکێ / řikberkê/: ☜ **ڕکەبەرکێ**

ڕکبەڕکێ / řikbeř(i)kê/: ☜ **ڕقەبەری**

ڕکبەڕکێنە / řikbeř(i)kêne/: ☜ **ڕقەبەری**

ڕکڕکێن / řikř(i)kên/: دەنگەناو. چیڕە ـ چیڕەی ددانان 🇮🇷 صدای به هم ساییدن دندان‌ها

رِککو / řikkû/: ☜ **رِقنەستوور**

رِککە / řikke/: ناو. رِکـە؛ رِک؛ بێـرکم؛ قەفـەز ☰ قفس

رِککین / řikkîn/: ☜ **رِقنەستوور**

رِکلەزِک / řiklezik/: ☜ **رِقلەزگ**

رِکلەزگ / řiklezig/: ☜ **رِقلەزگ**

رِکن / ř(i)kin/: ☜ **رِقنەستوور**

رِکۆ / ř(i)ko/: ☜ **رِقنەستوور**

رِکـو / ř(i)kû/: نـاو. چۆنیـەتی هەڵــلەرزین لــە سەرمان یان لە ترسان ☰ حالت لرزیدن از سرما یا ترس

رِکوع / ř(i)kû'/: ناو. */ئیسلام/* بەشێک لـە نـوێژ لـە هەر رِکاتدا کە نوێژکەر دادەنەوێ، دەست لە سەر ئەژنۆ، رِستەیەک لە پەسنی خودا دەڵێ ☰ رکوع

رِکونی / ř(i)kûnî/: ☜ **رِقنەستوور**

رِکە / ř(i)ke/: ناو. ۱. ملە؛ ململانێ؛ کێبـەرکێ ۲. بێـرکم؛ هـەودەک؛ لیسـک؛ قەفـەس ‹بـەهیـوان بگرمێنێ هـەوری بـەهاری/ رِەها بـن لـە زینـدانی بـەردینی غـارا/ کـەچی، وا کـەوی و دەسـتەمۆی دەسـتەڵاتی رِکـەی دۆڵ و شـیون ... «سـوارە»› ۳. هـەورازی رِک ☰ ۱. رقابـت؛ مسـابقه ۲. قفس ۳. سربالایی سخت و تیز

⊡ **رِکە کردن:** ململانێ کردن ‹ئەو دووە رِکە دەکەن کێ زووتر سەرکەوێ› ☰ رقابت کردن

رِکـەبـەرکـێ / ř(i)keberkê/: نـاو. رِکبـەرکێ؛ رِقبەرقە؛ بەرامبەرکێ؛ ملانێ؛ ملە و کێبەرکێ ☰ رقابت

رِکەبەری / ř(i)keberî/: ☜ **رِقەبەری**

رِکەنە / ř(i)kene/: نـاو. دووژ؛ کاری تیخ لە پێست دان بۆ خوێن گرتن ☰ حجامت

رِکەون / ř(i)kewin/: ناوەڵناو. */بلار/* پێشـن؛ رِکـن؛ قینەون ☰ کینەای

رِکەوەندە / ř(i)kewende/: نـاو. سیاماڵ؛ رِەشمـاڵ ☰ سیاەچادر

رِکهەستاو / řikhestaw/: ناوەڵناو. رِکهەسـتای؛ رِکین ☰ کینەتوز

رِکهەستاوی / řikhestawî/: نـاو. ۱. گەرووشــە؛ گرسـی ۲. رِکـینی؛ قینـەونی ☰ ۱. عصـبانیت ۲. کینەتوزی

رِکهەستای / řikhestay/: ☜ **رِکهەستاو**

رِکهـەڵگر / řikhełgir/: ناوەڵــناو. کینــەکێش؛ کینەدار؛ رِکوونی؛ رِک لە زگ ☰ کینەتوز

رِکیان / řikyan/: چاوگ. توورە بوون ☰ خشـمگین شدن

رِکین / ř(i)kîn/: ناوەڵناو. رِکهەستاو ☰ خشمگین

رِکێشە / ř(i)kêşe/: نـاو. رِەکێشـە؛ رِووکێشــە؛ رِێکێشە؛ هەرِکیشە؛ رِاکیشە؛ هلەگشە؛ زمانەبەرخ؛ گەلادمـەل؛ گـوێبزنـە؛ گیادووپشـک؛ ئالــفە گیایەکی یەکساڵانە بە گـەڵای گـەورە و چـرِ و گوڵی کۆ و هۆشەییەوە کە دەیخەنە سەر برین ☰ بارهنگ

رِکێف / ř(i)kêf/: ناو. رِکێو؛ ئـاوزەنگی؛ زەنگـوو ☰ رکاب زین

رِکێفدەواڵ / ř(i)kêfdewał/: ناو. قایشی ئاوزەنگی ☰ تسمەی بند رکاب

رِکێفکوت / ř(i)kêfkut/: ناو. کاری تاو دانی ئەسپ ☰ اسبدوانی

رِکێو / ř(i)kêw/: ☜ **رِکێف**

رِم^{۱} / řim/: ناو. رِمب: ۱. نیزەی درێـژ ۲. دارێکـی درێژ و باریکی سافکراو تایبەتی بۆ کـاری بـەری دار تەکانـدن ☰ ۱. نیـزەی بلنـد ۲. چـوبِ تکانـدن درختِ میوه

رِم^{۲}: دەنگ. دەنگی وێککەوتنی دوو شتی تۆکمـە ☰ صدای بههم خوردن دو شیء چگال

رِماڵ / ř(i)mał/: ناو. زبل و زال ☰ آت و آشغال

رِمان / ř(i)man/: چاوگ. تێپەر. //رِمـای؛ دەرِمێـی؛

بـڕمێ// ڕمیـان؛ ڕمـین؛ هڕەڤـان: ١. هـەڕفتن؛ تێک‌تەپان؛ ڕووخان ‹پڕ عیشـوە بچەرخێنـە، ئیتـر هیچ مەبە دەربەست:/ چەن ماڵ ئەڕمێ، چـەن شـل ئـەبێ هێـزی دڵ و دەسـت! «گـۆران»› ٢. *[کینایە]* کەوتن؛ کەفتن ☰ ١. فروریختن ٢. افتادن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕماو/ چاوگی نەرێنی: نەڕمان

ڕمانـدن /ř(i)mandin/: چـاوگ. تێـپەڕ. //ڕمانـدت؛ دەڕمـێنی؛ بڕمێنـە// ڕمـانن؛ هڕەڤـین: ١. تێک‌تەپانن؛ ڕووخاندن ٢. خسـتن؛ بوونـە هـۆی کەوتن ‹پام دا بەر پای ڕماندم› ☰ ١. ویـران کـردن ٢. انداختن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەڕماندن

ڕمانن /ř(i)manin/: ☜ **ڕماندن**

ڕمانە /ř(i)mane/: نـاو. جۆرێ داسـی دروێنـە ☰ نوعی داس

ڕماو /ř(i)maw/: ئاوەڵـناو. ڕووخاو؛ ڕمیاگ؛ ڕمیـاو؛ تێک‌تەپیو ☰ ویران‌شدە

ڕمـای /ř(i)may/: چـاوگ. ڕمـان؛ ڕمیـان ☰ فروریختن

ڕمب[1] /řimb/: ناو. ڕم؛ نێزەی درێژ ☰ نیزەی بلند

ڕمب[2]: دەنگـەناو. ڕمە؛ ڕمبە؛ دەنگی داکەوتنی شتی نەرمی زل ☰ صدای افتادن شیئ سنگین و نرم

ڕمباز /řimbaz/: ناو. کەسـێ کـە لـە ڕم بـە کـار هێناندا چێیە ☰ نیزەباز ماهر

ڕمبـازی /řimbazî/: نـاو. ١. شـەڕ بـە نێـزە ٢. هات‌وچووی ئەسپ یان سوار لـە مەیدانـدا ‹بێتـە سەر ڕەوتی کومەیتی بـەیتی خـۆش تـەعلیمی مـن/ هـەر کەسـێ وا ئەسـپی تـەبعی فێـرە ڕمبـازی ئـەکا «ناری»› ٣. ☜ **زرمەزلێ** ☰ ١. جنـگ بـا نیـزە ٢. جولان سوار در میدان ٣. ☜ **زرمەزلێ**

ڕمبازێن /řimbazên/: نـاو. کاری هەڵـبەز ـ دابـەز کردن و هـەڵاتن ☰ عمـل بـالا و پـایین پریـدن و دویدن

ڕمبە /řimbe/: دەنگەناو. ١. ☜ **ڕمب**[2] ٢. دەنگـی دەهۆڵ ☰ ١. ☜ **ڕمب**[2] ٢. صدای دُهُل

⊡ **ڕمبە هاتن:** *[مـەجاز]* کـەیفخۆش بـوون ‹هێنـدە سازم هەر ڕمبەم دێ› ☰ شاد و خُرّم بودن

ڕمبیژ /řimbîj/: ☜ **ڕوون‌پێژ**

ڕمبیشـک /řimbîşk/: نـاو. تـاوەی بچـووکی بـە دەسک لە چەند لاوە ☰ تابەی کوچک دستەدار

ڕمبێز /řimbêz/: ☜ **ڕێواس**

ڕمپێشک /řimpêşk/: ☜ **ڕوون‌پێژ**

ڕمژوە /řimj(i)we/: ئاوەڵناو. زۆر تاڵ ☰ بسیار تلخ

ڕمڵ /řim(i)ł/: نـاو. ١. تـەم لـە سـەر چـەم؛ ڕەشکەوپێشکە ٢. چەو؛ زیخی وردی وەک تۆز لە بیابان ☰ ١. تیرگی چشم ٢. ریزگَرد

⊡ **چاو ڕمڵ کردن:** ڕەشکە و پێشکە کردن؛ بەرچاو تاریک بوون ☰ چشم سیاهی رفتن

ڕمنای /řimnay/: چاوگ. ڕماندن ☰ ویران کردن

ڕموەشێن /řimweşên/: ناو. ڕمهاوێژ؛ کەسێ کە لە شەڕدا کاری ڕم خستنە ‹چەن پاڵەوانان کڵاوخـود لە سەر/ چەن ڕەموەشێنان چەن دەست بە خەنجـەر «قانع»› ☰ نیزەانداز

ڕموودە /ř(i)mûde/: ئاوەڵناو. ئالوودە؛ هۆگر؛ ئـۆگر؛ خووپێ‌گرتوو ☰ خوگرفتە

ڕموزن /ř(i)mûzin/: نـاو. مێردەزمـە؛ دێوەزمـە؛ ڕەمووزن؛ ڕموزین؛ بوونەوەری خەیاڵی، بەدفەڕ و مرۆترسێن ‹بوومە گەپچاڕ و دەکا گاڵـتەی بـە مـن/ ئەو ڕمووزنەی زەندەقی چووبوو لە من «هـێمن»› ☰ دیو

ڕموزین /ř(i)mûzîn/: ☜ **ڕموزن**

ڕموسک /ř(i)mûsik/: نـاو. ڕیمۆسـک؛ مۆسـک؛ گیایەکە لـە مێرگـدا شـین دەبـێ و لاسـقەکەی دەخورێ ☰ گیاهی است

ڕمە /ř(i)me/: ☜ **ڕمب**[2]

ڕمهاوێژ /řimhawêj/: ☜ **ڕموەشێن**

ڕمهەرکێر / ř̆imherkêr/: ناو. بەراز؛ یەکانە 🇮🇷 گُراز نر

ڕمی / ř(i)mî/: ☜ **ڕڤین**

ڕمیاگ / ř̆imyag/: ☜ **ڕماو**

ڕمیان / ř̆imyan/: ☜ **ڕمان**

ڕمیاو / ř̆imyaw/: ☜ **ڕماو**

ڕمین / ř̆imîn/: ☜ **ڕمان**

ڕمێز / ř̆m(i)êz/: ☜ **ڕێواس**

ڕمێن١ / ř(i)mên/: ناو. برەو؛ برەو؛ ڕەواج 🇮🇷 رواج

⊡ **لە ڕمێن کەوتن:** برەو نەمان؛ لە برەو کـەوتن 🇮🇷 از رونق افتادن

- **ڕمێن٢**: پاشەوشە. ئەوەی دەڕمێنێ ‹بـانڕمـێن› 🇮🇷 ویران‌کننده

- **ڕن** / -ř̆in/: پاشەوشە. ١. ـ هەڵـکەن؛ ـ هەڵـقەن ‹بێـستانڕن؛ مـووڕن› ٢. ـ ڕووکـێن؛ ـ ڕووشـێن ‹ڕووڕن› ٣. ـ ڕێـژ؛ ـ ڕژ ‹بـاڕن› 🇮🇷 ١. ـ بـرچین؛ ـ برکن ٢. ـ خراش ٣. ـ ریز

ڕنـان / ř(i)nan/: چـاوگ. تێنەپـەڕ. //ڕنـای؛ دەڕنێـی؛ بڕنێ// ١. هەڵکەندران ٢. کڕان؛ هەڵکڕدران 🇮🇷 ١. کنده شدن ٢. خراش برداشتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕناو/ چاوگی نەرێنی: نەڕنان

ڕنـاو / ř(i)naw/: ئاوەڵـناو. ڕنیـاگ: ١. چنـراوە بـە دەست ٢. ڕووشاو؛ بە نینۆک زامـارکراو ٣. کـڕاو؛ هەڵکەنراو 🇮🇷 ١. چیده شده با دست ٢. خراشـیده بـا ناخن ٣. حک‌شده

ڕنای / ř(i)nay/: چاوگ. دڕاندن 🇮🇷 پاره کردن

ڕنـد / ř̆ind/: ئاوەڵناو. ١. بـاش؛ پەسـند ٢. جـوان؛ خوشیک؛ خۆشکۆک 🇮🇷 ١. نیکو ٢. زیبا

ڕندران / ř̆ind(i)ran/: ☜ **ڕنران**

ڕندراو / ř̆ind(i)raw/: ئاوەڵـناو. کڕاو؛ کڕاوە؛ کڕیاگ 🇮🇷 حک شده

ڕندک / ř̆indik/: ☜ **ڕۆندك**

ڕندوکرێت / ř̆ind û k(i)rêt/: ئاوەڵناو. پـاک‌وپـیس؛ چاک‌وخراپ؛ خاس‌وخراو 🇮🇷 نیک و بد

ڕنـدۆڵ / ř̆indoł/: نـاو. ١. ☜ **ڕدیـن** ٢. کەنـدڕ؛ ئاودڕ 🇮🇷 ١. ☜ **ڕدین** ٢. آبکند

ڕندوو / ř̆indû/: ناو. ڕنوو؛ ڕنی؛ ڕەنی؛ ڕەنۆ؛ ڕەنـوو؛ کلێڵـە؛ کـەوی؛ سـلخە؛ ئاشـویت؛ کەویەبـەفر؛ کۆمایەکی بەفر کە زۆرتر با ڕنیویە و لە سەر یەک کۆ بۆتەوە 🇮🇷 توده برف باد انباشته

ڕندی / rindî/: نـاو. ١. چـاکی؛ خاسـی؛ باشـی ٢. جوان‌چاکی 🇮🇷 ١. خوبی ٢. خوشکلی

ڕندێن / rindên/: ☜ **ڕدین**

ڕنـران / ř̆inran/: چـاوگ. تێنەپـەڕ. نادیـار. //ڕنـرای؛ دەڕنرێی؛ بڕنرێ// ڕندران؛ ڕنیان 🇮🇷 برچیده شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕنراو/ چاوگی نەرێنی: نەڕنران

ڕنرانـەوە / ř̆inranewe/: چاوگ. پرتکین؛ پرچکان؛ پرچکین 🇮🇷 درو شدن

ڕنـک / ř̆ink/: نـاو. لاسـکە کـەنگری ناسـک کـە دەخورێ 🇮🇷 ساقەی نازک کنگر سبز

ڕنکە / ř̆inke/: ناو. ڕنگە؛ ڕەندە؛ ئـامرازی دارتـاش کە داری پێ لووس دەکەن 🇮🇷 رنده

ڕنگ١ / ř̆ing/: نـاو. ڕنگاڵ؛ ڕینـگ؛ ڕینگـاڵ؛ ڕیـاڵ؛ ڕیواڵ: ١. هەنگوین و دۆشاوی پاڵێوراو ٢. ڕەواقی هەنگوین 🇮🇷 ١. پالودەی شیره و عسل ٢. عسل مُصفا

ڕنگ٢: دەنگەناو. ڕینگ: ڕنگە؛ دەنگی کەوتنی شتی قورسـی ڕەق 🇮🇷 صـدای افتـادن جسـم سـخت و سنگین

ڕنگاڵ / ř̆ingał/: ☜ **ڕنگ١**

ڕنگان / ř̆ingan/: چاوگ. ١. پاڵاوتنی دۆشـاو یـان هەنگوین ٢. *[مەجاز]* قسەی بـێ‌تـام کـردن 🇮🇷 ١. پالودن شیره یا عسل ٢. یاوه گفتن

ڕنگاندن / ř̆ingandin/: ☜ **ڕنگانەوە**

ڕنگانـەوە / ř̆inganewe/: چـاوگ. ڕنگانـدن؛ ڕینگاندنـەوە؛ ڕینگانـەوە؛ چەنـەبازی کـردن و دووپاتە کردنەوەی قسـەی بـێ‌تـام 🇮🇷 ژاژخـایی

کردن

ڕنگاو / řingaw/: ناو. ڕەنگاو؛ سرکەی هێشووە ترێ تێ خراو 🇮🇷 سرکەی محتوی خوشه انگور

ڕنگنای / řing(i)nay/: چاوگ. ڕنگاندن 🇮🇷 ژاژخایی کردن

ڕنگە^{١} / řinge/: ☜ **ڕنکە**

ڕنگە^{٢}: ☜ **ڕنگ**^{٢}

ڕنگین / ringîn/: چاوگ. ڕنگە لێ هاتن لە کەوتندا 🇮🇷 صدا دادن جسم سنگین سخت در اثر افتادن

ڕننە / rinne/: ☜ **ڕەندە**

ڕنو / r(i)nû/: ناو. ڕەنوو؛ ڕندوو؛ ڕەنۆ؛ ڕنی؛ ڕەنی؛ کلێلە؛ کەوی؛ سلخە؛ ئاشویت؛ کەویەبەفر؛ کۆمایەکی بەفر کە زۆرتر با ڕنیویە و لە سەر یەک کۆ بۆتەوە 🇮🇷 توده برف باد انباشته

ڕنە / ř(i)ne/: ناو. ١. کاری چنینی میوە ٢. وەختی چنینی میوە ٣. وردەبارانێ کە ڕەشماڵ دایئەدا ٤. درمغ؛ خەپە؛ دارێکی بەددانە، کلۆشی پێ کۆ دەکەنەوە ٥. کاری دروونی گولی مەرەزە ٦. ڕەن؛ هێلێک لە گیای دووراو لە مەزرایەکدا ٧. حەیاز؛ حەیاس؛ چۆ؛ چەق؛ ناخوونی دیاری دان و بەراورد کردنی تەمەنی کەڵەشێر ٨. ☜ ڕەندە 🇮🇷 ١. عمل چیدن میوه ٢. موسم چیدن میوه ٣. نم‌نم بارانی کە از سیاه چادر می‌تراود ۴. از ابزار کشاورزی ۵. کار بریدن خوشه‌های شالی ۶ خطی از بسته‌های گیاه درو شده ٧. ناخن خنجر مانند پای خروس ٨ ☜ ڕەندە

ڕنەک / ř(i)nek/: ناو. ١. بڕبەند؛ بڕوەن ٢. قەشەو؛ ئاسنێکی پڕ بە دەستی ددانەدارە، ولاغی پێ دەخورێنن 🇮🇷 ١. سوهان ٢. قشو

ڕنی / ř(i)nî/: ☜ **ڕندو**

ڕنیاگ / řinyag/: ☜ **ڕناو**

ڕنیان / řinyan/: ☜ **ڕنران**

ڕنیای / řinyay/: ☜ **ڕنین**

ڕنین / ř(i)nîn/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕنیت؛ دەڕنی؛ بڕنە// ڕنیای: ١. چنینەوە بە دەست ‹ئەو هەوەسبازانە جێی متمانە نین/ هەر دەزانن گول چنین و بەی ڕنین «هێمن»› ٢. چڕنووک لێدان ٣. کڕاندن 🇮🇷 ١. چیدن ٢. خراشیدن ٣. حک کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەڕنین

ڕنینەوە / ř(i)nînewe/: چاوگ. ١. دوورین؛ دروون ٢. بە دەست هەڵکەندن ‹قژی ڕنییەوە دای لە سینگی خۆی/ بەرۆکی دڕی قوڕی پێوا بۆی «هێمن»› ٣. ڕووکانن؛ ڕووشاندن 🇮🇷 ١. درو کردن ٢. کندن ٣. خراشیدن

ڕنیەی / řinyay/: چاوگ. ڕزگار کردن 🇮🇷 نجات دادن

ڕوا / ř(i)wa/: ناو. ١. ☜ **ڕێوی**^{١}**ـ١** ٢. ڕیا؛ ڕیایی؛ ڕووبینی؛ کار و کردەوەی درۆینە نواندن بۆ لاباندنی کەسانی تر 🇮🇷 ١. ☜ **ڕێوی**^{١}**ـ١** ٢. ریا

ڕواباز / ř(i)wabaz/: ئاوەڵناو. دووڕوو 🇮🇷 ریاکار

ڕوابازی / ř(i)wabazî/: ☜ **ڕووبازی**

ڕوار^{١} / ř(i)war/: ناو. چۆم؛ چەم؛ ڕووبار 🇮🇷 رود

ڕوار^{٢}: ☜ **ڕودار-٣**

ڕواس / ř(i)was/: ☜ **ڕێوی**^{١}**ـ١**

ڕواسە / ř(i)wase/: ☜ **ڕێوی**^{١}**ـ١**

ڕواکان / ř(i)wakan/: چاوگ. دزین؛ ڕواکانن 🇮🇷 دزدیدن

ڕواکانن / ř(i)wakanin/: چاوگ. دزین؛ چڕپانن؛ شتێک بە نهێنی بۆ خۆ بردن 🇮🇷 دُزدیدن

ڕواڵ^{١} / ř(i)wał/: ناو. ڕەواڵ: ١. لای بەرچاو ٢. تەنشت؛ تەنیشت؛ پاڵ 🇮🇷 ١. روی ٢. کنار

ڕواڵ^{٢}: ئاوەڵناو. ڕەواڵ؛ تازەجوان؛ موو لێنەهاتوو 🇮🇷 سادەرو

ڕواڵەت / ř(i)wałet/: ناو. ١. دیمەن؛ ئەوەی لە بەر چاوە ‹بە ڕواڵەت چەن پرشنگدار و شیک بوو/ پێچەوانەی ئەوە، دلی تاریک بووا «گۆران»› ٢. دیم؛

دەم و چاو ٣. ڕوا؛ ڕیایی ☰ ١. ظاهر ٢. چهره ٣. ریا

ڕواڵەتباز /ř(i)wałetbaz/: ئاوەڵناو. ڕووبین؛ ڕیاباز؛ ڕیاکار ☰ ریاکار

ڕواڵەتبین /ř(i)wałetbîn/: ئاوەڵناو. سەرسەری؛ سەرسەرەکی؛ سەرچڵ ☰ سرسری؛ ظاهربین

ڕواڵەتدار /ř(i)wałetdar/: ئاوەڵناو. بەڕەنگوڕوو؛ جوان و لەبار ☰ زیباروی

ڕواڵەتسازی /ř(i)wałetsazî/: ☜ ڕواڵەتی

ڕواڵەتکاری /ř(i)wałetkarî/: ☜ ڕواڵەتی

ڕواڵەتی /ř(i)wałetî/: ئاوەڵناو. ١. فۆرمالیتە؛ مەجازی؛ تەشریفاتی ٢. دیار و بەرچاو ☰ ١. فُرمالیته ٢. ظاهری

ڕوان١ /ř(i)wan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕوای؛ دەڕوێی؛ بڕوێ// ١. شین/ سەوز بوون ٢. پێکەوە لکان و جووت بوونی گەماڵ و دەڵ ☰ ١. روییدن ٢. جفتگیری کردن سگ

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕواو/ چاوگی نەرێنی: نەڕوان

▪ **ڕوان**٢: پاشەوشە. ـ نواڕ ‹چاوەڕوان› ☰ ـ نگر

ڕواندن /ř(i)wandin/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕواندت؛ دەڕوێنی؛ بڕوێنە// ١. سەوز/ شین کردن ٢. جێبەجێ کردن ٣. وەدەرنان ☰ ١. رویاندن ٢. انجام دادن ٣. راندن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەڕواندن

ڕوانگە /ř(i)wange/: ناو. ١. جێگەیەک کە لێیەوە دەڕوانن ‹ئەم دەستەشی بردەوە دەمەوجار/ دیتی لە ڕوانگە بەکری شۆڤار «هەژار، مەموزین»› ٢. بۆچوون؛ شێوەی داوەری و تێفکرین سەبارەت بە بابەتێ ‹ڕوانگەی وڵاتانی هاوسێ سەبارەت بە دۆزی کورد› ☰ ١. محل دیدبانی ٢. دیدگاه

ڕوانە /ř(i)wane/: ئاوەڵناو. ناردراو؛ بەڕێ کراو ☰ روانه

⊡ **ڕوانە کردن**: ١. خستنە ڕێ ٢. لە کاتی ڕۆیشتنی کەسێک، چەند هەنگاو لەگەڵیدا چوون ‹میوانەکانم تا بەر درگا ڕوانە کرد› ☰ ١. راهی کردن ٢. مُشایعت/ بدرقه کردن

ڕوانەوە /ř(i)wanewe/: چاوگ. ١. توند بوونەوەی دۆشاو یان هەرچی لە بەر زۆر مانەوە ٢. سەوز بوونەوە ‹مێرگەکە ڕواوەتەوە› ☰ ١. غلیظ شدن از زیاد ماندن ٢. باز روییدن

ڕوانین /ř(i)wanîn/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕوانیت؛ دەڕوانی؛ بڕوانە// ڕۆنین؛ تماشا کردن ‹مەڕوانەرە ئەمڕۆ، کە بە ڕوومەت گوڵی تاکی/ بڕوانە سبەینێ کە لە ناو دامەنی خاکی! «هەردی»› ☰ نگاه کردن؛ نگریستن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەڕوانین

ڕواو /ř(i)waw/: ئاوەڵناو. سەوزبوو؛ شینبوو ☰ روییده

ڕواوە /ř(i)wawe/: ئاوەڵناو. خەستەوەبوو لە بەر مانەوەی زۆر ☰ غلیظ شده از زیاد ماندن

ڕوایڕۆ /ř(i)wayřo/: ناو. شەپۆڕ؛ شیوەن؛ شین؛ چەمەرە؛ چەمبەرە؛ بانگ؛ ڕۆ- ڕۆ؛ شین و گریان بە دەنگی بەرز، بۆ شینگێڕی ☰ شیون

ڕوب /řub/: ☜ ڕب

ڕوباب /řubab/: ☜ ڕوبابە

ڕوبابە /řubabe/: ناو. ڕوباب؛ شاشەک؛ سازێکی کۆن بە بیچم وەک تار ☰ رباب

ڕوبات /řubat/: ناو. ١. ڕەبەت؛ بۆسەی ڕاوکەر ٢. حەشارگەی کەو ☰ ١. کمین شکارچی ٢. کمینگاه کبک شکاری

ڕوبوت /řubut/: ناو. ئامێر یان مەکینەیەکی خۆمەش بە توانای جێبەجێ کردنی بڕێ کاری مرۆوە ☰ رُبات

ڕوپ /řup/: ئاوەڵناو. تفت؛ گیر؛ گیڕ ☰ گَس

ڕوتووش /řutûş/: ناو. کاری پەرداخ و جوان کردن؛ کاری دەست لێ دان و جوان کردنی فیلم و وێنە ‹وێنەکەیان ڕوتووش کردووە، دەنا بۆ خۆی جوان

نییە› ■ روتوش

ڕوتیق / ř̄utîq/: ناو. ڕیخ؛ ڕیقنە؛ ڕیقنە؛ جیقنە؛ پیسی پەلەوەر ■ پیخال؛ فضلەی پرندگان

ڕوچکان / ř̄uçkan/: چاوگ. ڕووتانەوەی مەل لە پەڕ و پۆ ■ پر پرنده ریختن

ڕوح / ř̄uĥ/: ☜ **ڕۆح**

⊡ **ڕوح چوون:** *[کنایە]* زالەترەک بوون؛ زۆر ترسان ■ زهرەترک شدن

ڕوحتوتیا / ř̄uĥtût(i)ya/: ناو. تێکەڵەکانزایەکە نەرم ■ آلیاژی معدنی و نرم

ڕوحدەبەر / ř̄uĥdeber/: ☜ **ڕوحلەبەر**

ڕوحزل / ř̄uĥzil/: ئاوەڵناو. *[پلار]* خۆبین؛ بەفیز؛ بەدەعیە ■ مُتکبر

ڕوحلەبەر / ř̄uĥleber/: ناو. ڕوحدەبەر؛ زیندەوەر؛ خاوەنژی ■ جاندار

ڕوحم / ř̄uĥm/: ☜ **ڕەحم**

ڕوخس / ř̄uxs/: ناو. شەکەرەک؛ دەنکە ورتکەی بلۆری قەند کە بە هۆی هەندێ هۆکاری فیزیکی و جاروبار کیمیاوییەوە، لە هەندێک تراوی زۆر شیرین وەک هەنگوین و مەرەبا، بەدی دێ ■ شکرک

⊡ **ڕوخس کردن:** پەیدا بوونی شەکەرەک ■ شکرک زدن

ڕوخسار / ř̄uxsar/: ناو. چرۆچاو؛ دموچاو؛ ڕوو؛ دیم ■ رُخسار

ڕوخڵە / ř̄uxłe/: ☜ **ڕیخۆڵە-١**

ڕوز / ř̄uz/: ناو. ڕوودۆز؛ ڕدۆز؛ بنتیک؛ ڕەوتی پێکەوە لکاندنی پارچەی بڕاو بە ئامانەت، بۆ تاقی کردنەوەی پێش لە دووران ■ پرو

ڕوژ / ř̄uj/: ناو. ماتیک ■ ماتیک

ڕوشتە / ř̄uşte/: ناو. ڕستە؛ ڕشتە؛ ڕشدە؛ هەڕشتە ■ رشتەی آش

ڕوڤک / ř̄uvik/: ☜ **ڕوڤ**

ڕوڤی / ř̄uvî/: ☜ **ڕێوی^{۱}-١**

ڕوقیسۆر / ř̄uqîsor/: ناو. ڕیخۆڵە؛ ڕێڵەخۆ ■ رودە

ڕوم / ř̄um/: ناو. ڕوڤک؛ بەرگەدە؛ خەمشە ■ زهار

ڕومان / ř̄uman/: ☜ **ڕۆمان**

ڕومانتیک / ř̄umantîk/: ☜ **ڕۆمانتیك**

ڕومانە / ř̄umane/: ☜ **ڕوممانە**

ڕوممانە / ř̄ummane/: ناو. نارنجۆک؛ ڕومانە؛ بۆمبای دەستی ■ نارنجک

ڕوممە / ř̄umme/: ☜ **ڕاوکە**

ڕوناو / ř̄unaw/: ناو. شۆربای بێڕۆن ■ آش بدون چربی

ڕونگ / ř̄ung/: ناو. خوری و مووی بۆ جاری دووهەم لە ئاژەڵ قەیچی کراو ■ دوم پشم از حیوان چیدە شدە

ڕونیسانس / ř̄unîsans/: ناو. ١. ڕەوتی نوێ بوونەوە؛ لە نۆ سەرهەڵدانەوە ٢. دەورانی سەرهەڵدانەوە و ژووژانەوە لە باری وێژە و زانست و هونەر و پیشەسازی لە مێژووی ئورووپادا (لە نێوان چەرخی ١٥ تا ١٧ی زایینی) ■ ١. نوزایی ٢. رُنسانس

ڕوە / ř̄uh/: ناو. پانایی قوماش؛ بەری ماڵی گەزی ■ عرض پارچە

ڕوەرە / ř̄(i)were/: ناو. خۆراک ■ خوراک

ڕوەک / ř̄(i)wek/: ناو. گیا؛ گیواو؛ گژ؛ هەرچی لە زەوی شین دەبێ ■ گیاە

ڕوەکناسی / ř̄(i)weknasî/: ناو. گیاناسی ■ گیاەشناسی

ڕوەن / ř̄(i)wen/: ☜ **ڕۆن**

ڕوهت / ř̄uht/: ئاوەڵناو. ڕووت؛ پەتی؛ زەلووت ■ لُخت

⊡ **ڕوهت کرن:** ڕووت کردنەوە ■ لُخت کردن

ڕوهن^{۱} / ř̄uhn/: ☜ **ڕۆن**

ڕوهن^{۲}: ئاوەڵناو. ڕوون؛ ڕۆشن ■ روشن

ڕوهنی / ř̆uhnî/: ناو. ڕووناکی؛ ڕۆشنایی ▤ روشنی

ڕویال / ř̆uyal/: ☜ **ڕوتەن**

ڕویس / ř̆uys/: ☜ **ڕوس ـ١**

ڕویل / ř̆(i)wîl/: ☜ **ڕول**

ڕوین / ř̆(i)wîn/: ☜ **ڕۆن**

ڕوێز / ř̆(i)wêz/: ناو. گومان؛ دوودڵی ▤ شک؛ گمان

ڕوێنج / ř̆(i)wênc/: ناو. مافەتە؛ کرمی گیابڕ، کە حەیوان دەگەڵ گیا دەیخۆن و پێ دەمرن ▤ نوعی کرم قاتل حیوانات علفخوار

ڕۆ^{1} / ř̆o/: ناو. ١. ڕۆژ؛ ڕۆچ؛ ڕووژ؛ مەودای نێوان دوو شەو ‹نە شەو ڕاحەتم نە ڕۆ دڵشادم/ شەو زولفت ڕۆ ڕووت مەوزا وە یادم «مەولەوی»› ٢. *[مەجاز]* وەخت و هەل ٣. جۆ؛ جۆگە؛ جۆگەلە؛ جوەلە؛ بوارێکی باریکی ئاو ٤. لووتکە ئاو کە سێ لای بەژ بێ ٥. خۆر؛ خوەر؛ ڕۆژ؛ ڕۆجیار؛ ڕۆژی ئاسمان ٦. تاو؛ هەتاو؛ هەتاب؛ تیشکی خۆر ٧. ڕووناکی؛ ڕۆشنایی ▤ ١. روز ٢. موسم؛ فُرصت ٣. جوی آب ۴. خلیج ۵. خورشید ۶. آفتاب ٧. روشنایی

ڕۆ^{2}: سارستە. داخ و حەیف بۆ مردوو ‹ڕۆلەی گول دەماغ گوڵ باخانم ڕۆ/ سنۆبەر قامەت لەیلاخانم ڕۆ «خانای قوبادی»› ▤ واژەی شیون و حسرتِ فقدان

• **ڕۆ**^{3}: پاشەوشە. ـ ڕەو؛ بڕۆ ‹سەرەڕۆ› ▤ ـ رو؛ رونده

ڕۆ ـ^{4}: پێشگر. خوار ـ ‹ڕۆنیشتن؛ ڕۆکەوتن؛ ڕۆنان› ▤ فرو ـ

⊡ **ڕۆ کران**: بەرەو ژێر ڕژانی شتی ورد یان تراو ▤ فروریخته شدن اجسام دانەریز یا مایع

ڕۆ کردن: ڕۆ کرن؛ بەرەو ژێر ڕژاندنی شتی ورد یان تراو ▤ فروریختن اجسام ریز یا مایع

ڕۆ کرن: ☜ **ڕۆکردن**

ڕۆ کەتن: تاو هەڵاتن؛ خۆر کەفتن ▤ طلوع کردن آفتاب

ڕۆ کەوتن: پاڵ دانەوە و پشوو دان ▤ تکیه دادن؛ آسودن

ڕۆئاوا / ř̆o'awa/: ☜ **ڕۆژاوا**

ڕۆب / ř̆ob/: ناو. جۆرێ کەوا لەماڵەوە لەبەری دەکەن ▤ نوعی بالاپوش

ڕۆبیان / ř̆ob(i)yan/: ناو. مەیگوو؛ ئەنگوش؛ کێچی دەریا؛ جۆرێ قرژاڵۆکەی دەپایە لە تیرەی ڕەقپێستان بە چنگاڵی درێژی دڕکاوییەوە ▤ میگو

ڕۆپل / ř̆opil/: ناو. هەڵپیت؛ شخەڵ؛ شیخەڵ؛ شفتیک؛ کیزاخە؛ سەرگۆز؛ داپاچ؛ کاری قرتاندن و سەرگوڵ و سەر لق کردنی پەڵوپۆی دار و گیا ▤ هَرَس

ڕۆپلاندن / ř̆op(i)landin/: چاوگ. پەرتاوتن؛ هەڵپەرتاوتن؛ پەڕاندنی لق و پۆپی دار ▤ هرس کردن درخت

ڕۆپلیای / ř̆opilyay/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* داوێن و قۆڵ کورت ▤ دامن و آستین کوتاه

ڕۆت / ř̆ot/: ناو. داردەستی درێژ؛ چەڵاکی دەستی ▤ چوبدستی بُلند

ڕۆتک^{1} / ř̆otik/: ناو. چەڵاکی درێژ بۆ مازوو چنین ▤ چوب بلندِ چیدن ثمر مازوج

ڕۆتک^{2}: ئاوەڵناو. ڕووتەوەبوو لە موو یان پەڕ ▤ از مو یا پر پاکشده

ڕۆج / ř̆oc/: ناو. ڕۆچ: ١. تاو؛ هەتاو ٢. ڕۆ؛ ڕۆژ ▤ ١. خورشید ٢. روز

ڕۆجیاپەڕشت / ř̆ocyapeřişt/: ☜ **ڕۆجیارپەرست**

ڕۆجیار / ř̆ocyar/: ناو. ڕۆچیار: ١. خۆر؛ خوەر ٢. ڕۆژگار؛ زەمانە ▤ ١. خورشید ٢. زمانە؛ روزگار

ڕۆجیارپرێس / ř̆ocyarp(i)rês/: ☜ **ڕۆجیارپەرست**

ڕۆجیارپەرست / ř̆ocyarperist/: ناو. ڕۆچیارپەرس؛ ڕۆژگارپەرست؛ گوڵەبەڕۆژە؛ ڕۆجیاپەڕشت؛ ڕۆجیارپەڕشت؛ ڕۆجیارپرێس؛ ڕۆژانپەرێز؛

ڕۆزامپەریز؛ ڕۆزیارپەرس ▤ گُل آفتابگردان

ڕۆجیارپەڕشت / ř̂ocyarpeřişt/: ☜ **ڕۆجیارپەرست**

ڕۆچ / ř̂oç/: ☜ **ڕۆج**

ڕۆچن١ / ř̂oçin/: ناو. ڕۆچنە؛ ڕۆژن؛ ڕۆژنـە؛ ڕۆژەن؛ بانجە؛ ڕۆچینک؛ کونی دیـوار یـان سـەربان کـە تیشکی ڕۆژی پێدا دێتە ژوور ▤ روزنه

ڕۆچن٢: ئاوەڵناو. ڕووناک؛ ڕۆشن ▤ روشن

ڕۆچنـایی / ř̂oçnayî/: نـاو. ڕوونـاکی؛ ڕۆشـنی ▤ روشنایی

ڕۆچنە / ř̂oçne/: ☜ **ڕۆچن١**

ڕۆچوانـدن / ř̂oç(i)wandin/: چـاوگ. قوپانـدن؛ قوباندن؛ قوباندن ▤ قُر کردن

ڕۆچو / ř̂oçû/: ئاوەڵناو. داتەپاو؛ داچـەقاو؛ نغـرۆ ▤ فرورفته

ڕۆچـون / ř̂oçûn/: چـاوگ. ١. قوپـان؛ داچـوون ‹سەربانەکە ڕۆچووە› ٢. چوونە خوارەوە ‹ئاو ڕۆچوو بە ناخی ئاخا و کار سـەری گـرت، لـە سـەر جـوودی لەنگـەری گـرت، گـوترا تـارن ئەوانـەی ناحـەقیکارن «هـەژار، قورئـان»› ٣. تێـکڕووخـان ‹لـەو بوومەلەرزەیەدا شارێک بە تەواوی ڕۆچـوو› ▤ ١. گود شدن ٢. فرورفتن ٣. فروریختن

ڕۆچـویی / ř̂oçûyî/: نـاو. فـیس؛ قوپـاوی ▤ فرورفتگی

ڕۆچە / ř̂oçe/: ☜ **ڕۆژو**

ڕۆچەوان / ř̂oçewan/: ☜ **ڕۆژووەوان**

ڕۆچی / ř̂oçî/: ☜ **ڕۆژو**

ڕۆچیار / ř̂oçyar/: ☜ **ڕۆجیار**

ڕۆچیارپەرس / ř̂oçyarperis/: ☜ **ڕۆجیارپەرست**

ڕۆچینک / ř̂oçînik/: ☜ **ڕۆچن١**

ڕۆچێ / ř̂oçê/: ☜ **ڕۆژو**

ڕۆح / ř̂oĥ/: نـاو. ڕح؛ ڕوح؛ ڕەح: ١. گیـان؛ جـان؛ گان؛ گیون؛ ڕەوانی گیاندار ٢. هەوێن و هێمـای ژوورەسروشتی، هەتاهەتایی و غەیرەماکی مرۆ کە بەپێی بیر و بڕوای ئایینی، پاش مەرگ لـە لـەش جیـا دەبێتـەوە ٣. ڕوو؛ تـوخمێکی کیمیـایی کانزایی بە ژمارەی ئەتومی ٣٠ و کێشـی ئـەتومی ٦٥,٣٧، کانزایەکی تـورتی سـپی مەیلـەو شـین، ناتێکەڵاو لە ئاو، تێکـەڵاو لـە ئەسـید یـان بـازی داخدا کە لە کانزاکاری و دەرهێنـانی ئالیـاژدا بـە کار دێ ٤. هەر بەرهەمێکی چێکـراو لـە ڕۆح ▤ ١و٢. روح ٣و٤. روی

▣ **ڕۆحی پیرۆز**: یەکێک لە سـێ پایـەی پـیرۆزی دینی مەسیح ▤ روح‌القدس

ڕۆحی ڕەوان: گیانی شیرین ‹لەبی ڕۆحی ڕەوان و نێوچەوانی ڕۆژی لێ دەتکێ/ زوبانی تا شەکەرڕێزە، دەهانی گەوهەرئەفشانە «مەحوی»› ▤ جان جانان

⊡ **ڕۆح تۆقین**: ☜ **ڕۆح چون**

ڕۆح چـون: *[مـەجاز]* ڕۆح تـۆقین؛ زۆر ترسـان ▤ زهره‌ترک شدن

ڕۆحپـەروەر / ř̂oĥperwer/: ناو. ڕۆحگەشێن؛ هـۆی گەشانەوەی ڕۆح ‹دەنگی ڕۆحپەروەر› ▤ روحپرور

ڕۆحـزل / ř̂oĥzil/: ئاوەڵـناو. *[مـەجازی، پـلار]* فیـزن؛ خۆبایی ▤ مُتکبر

ڕۆحسـوک / ř̂oĥsûk/: ئاوەڵـناو. *[مـەجاز]* ١. سۆکوسەڵت؛ سـۆکوسـۆڵ؛ سـاز و سـازگار ٢. بێگیرۆدەیی و نیگەرانی؛ بـێ دڵلـەدوایی ▤ ١. سبکبال ٢. سبکبار

ڕۆحگەشێن / ř̂oĥgeşên/: ☜ **ڕۆحپەروەر**

ڕۆحلاوێن / ř̂oĥlawên/: ئاوەڵناو. هۆی لاواندنەوەی هەست ▤ روح‌نواز

ڕۆحلەفەنـدی / ř̂oĥlefendî/: نـاو. جـۆرێ کراسـی ژنانەی قەدیم ▤ نوعی پیراهن زنانه‌ی قدیمی

ڕۆحـی / ř̂oĥî/: ئاوەڵناو. ١. دەروونی؛ سەر بە ڕۆح و گیـان ‹ئاسـوودەیی ڕۆحـی› ٢. ڕۆحینـە؛ لـە ڕۆح دروسـتکراو ‹قابلەمـەی ڕۆحـی› ▤ ١. روحی ٢. از جنس روی

ڕۆحینه / ŕohîne/: ☜ **ڕۆحی ـ٢**

ڕۆحیه / ŕoh(i)ye/: ناو. حاڵ؛ دۆخی سەر بە هەست یان ئاکاری کەسێک ‹ڕۆحیەی هاوکاری› ⚑ روحیه

ڕۆخ / ŕox/: ناو. ڕەخ؛ قەراغ؛ لێوارە ⚑ کرانه؛ کناره

ڕۆخانه / ŕoxane/: ناو. چەم؛ چۆم ⚑ رود

ڕۆخله / ŕox(i)ḷe/: ☜ **ڕیخۆڵه ـ١**

ڕۆخەوار / ŕoxewar/: ناو. پلاژ؛ لێوار ⚑ پلاژ

ڕۆدا / ŕoda/: ناو. فال؛ کاری بەخت خوێندنەوە ⚑ فال

ڕۆدی / ŕodî/: ☜ **ڕیخۆڵه ـ١**

ڕۆریس / ŕorîs/: ناو. گیایەکی ڕەنگ سوورە سابوونکەر دەکاری دێنن ⚑ گیاهی است

ڕۆ ۰ ڕۆ١ / ŕo ŕo/: ناو. شین و شەپۆڕ ‹هەرچی دەیبینی دەس‌بەئەژنۆیە/ لە هەموو لاوە شین و ڕۆڕۆیە «هێمن» › ⚑ فغان برای مرده

ڕۆ ۰ ڕۆ٢: سارسته. ڕۆ؛ وشەی شین‌گێڕی ⚑ واژەی نوحه برای مرده

ڕۆز / ŕoz/: ناو. گوڵەخونچە؛ گوڵەخونچە؛ سوورگوڵ؛ باتینۆک؛ گیایەکی ڕازێنەرە بە لاسکی دڕکن، گوڵی بۆنخۆشی سپی، زەرد یا سوورەوە ⚑ رُز

ڕۆزامپەرێز / ŕozamperêz/: ☜ **ڕۆجیارپەرست**

ڕۆزقه / ŕozqe/: ناو. گیایەکە ئەخورێ ⚑ گیاهی خوردنی

ڕۆزگار / ŕozgar/: ☜ **ڕۆژگار**

ڕۆزنامه / ŕozname/: ☜ **ڕۆژنامه**

ڕۆزی / ŕozî/: ☜ **ڕۆژی ـ٢**

ڕۆزیارپەرس / ŕozyarperis/: ☜ **ڕۆجیارپەرست**

ڕۆژ / ŕoj/: ناو. ١. ڕۆ؛ ڕووژ؛ مەودای نێوان دوو شەو ٢. ڕۆژیار؛ ڕۆجیار؛ خۆر؛ خوەر ‹ڕۆژ کە هەڵهات، ئاواش دەبێ «مەسەل»› ٣. */مەجاز/* وەخت؛ کات ‹ڕۆژ، ڕۆژی کارە› ٤. */مەجاز/* بەخت؛ تاله ‹ڕۆژڕەش› ٥. ماتیک؛ ماکێکی ڕەنگی بۆ ڕەنگ کردنی لێو ⚑ ١. روز ٢. خورشید ٣. وقت ٤. شانس ٥. روژِ لب

■ **ڕۆژا ئینێ** جوعمە؛ هەینی ⚑ آدینه

ڕۆژا پاشین ☜ **ڕۆژی پەسلان**

ڕۆژا پەسلانێ ☜ **ڕۆژی پەسلان**

ڕۆژا سلاتێ ☜ **ڕۆژی پەسلان**

ڕۆژە ڕەشەکە */کنایه/* داماوی و موحتاجی زۆر له قات و قڕیدا ⚑ روز سیاه

ڕۆژی بەرێ ١. دوێنێ؛ دوێکە ٢. ڕۆژی هەوەڵی؛ ڕۆژی ئەزەلێ ⚑ ١. دیروز ٢. روز ازل

ڕۆژی پساتێ ☜ **ڕۆژی پەسلان**

ڕۆژی پەسلان ڕۆژا پاشین؛ ڕۆژا پەسلانێ؛ ڕۆژا سلاتێ؛ ڕۆژی پساتێ؛ سەڵا؛ قیامەت؛ ڕۆژی سەرهەڵدانەوەی پاش مردن کە بە چاکە و خراپەی خەڵک ڕادەگەن ‹وا پەسلان نزیک کەوتەوە و هەیف بوو بە دوو کەرتەوە «هەژار، *قورئان*»› ⚑ روز قیامت

ڕۆژی ڕوناک ١. خۆر؛ تاو ٢. */مەجاز/* زۆر ڕۆشن و لە بەر چاو ٣. */مەجاز/* هیوا؛ ئاوات؛ بەخت ⚑ ١. خورشید ٢. روز روشن ٣. اقبال؛ طالع

▣ **ڕۆژ ئاوا بون** خۆر نیشتن ⚑ آفتاب غروب کردن

ڕۆژ برن ☜ **ڕۆژ گەستن**

ڕۆژ بون خۆش بوون؛ بۆ لوان؛ بۆ هەڵسووڕان ‹پشیله ڕۆژیەتی لە نێو مشکانا› ⚑ روزگار به کام بودن

ڕۆژ بونەوە شەو بە سەر چوون ⚑ صبح شدن

ڕۆژ بە سەر بردن ڕۆژ قەتاندن؛ ڕۆژگار دانە سەر ⚑ روزگار گذراندن

ڕۆژ داگەڕان ڕۆژ داگەڕیان؛ لە دوای نیوەڕۆوە، کە ڕۆژ بە لای ڕۆژاوادا دادەگەڕێ ⚑ هنگام زوال روز و فرارسیدن غروب

ڕۆژ داگەڕیان: ☜ **ڕۆژ داگەڕان**

ڕۆژ قەتاندن: ☜ **ڕۆژ بە سەر بردن**

ڕۆژ کردنەوە: ١. شەو بە سەر بردن ٢. *[مەجاز]* شەونخوونی کێشان ☰ ١. شب گذراندن ٢. شب بیدار ماندن

ڕۆژ گەستن: ڕۆژ برن؛ تاوەنگاز بوون ☰ آفتابزده شدن

ڕۆژ گیران: خۆر گیران؛ ڕۆژ خەیرین؛ جێ گرتنی مانگ لە نێوان زەوی و خۆردا، بە شێوەیەک کە سێبەری مانگ بکەوێتە سەر بەشێک لە زەوی و ئەو بەشە بۆ تاوێک تاریک دابێ ☰ کسوف روی دادن

ڕۆژئاڤا / řoj'ava/: ☜ **ڕۆژاوا**

ڕۆژئاوا / řoj'awa/: ☜ **ڕۆژاوا**

ڕۆژئاوایی / řoj'awayî/: ☜ **ڕۆژاوایی**

ڕۆژئەژمێر / řoj'ejmêr/: ☜ **ڕۆژمێر**

ڕۆژاڤا / řojava/: ☜ **ڕۆژاوا**

ڕۆژاڤایی / řojavayî/: ☜ **ڕۆژاوایی**

ڕۆژان / řojan/: ئاوەڵکار. لە ڕۆژانی پێشوودا ‹ڕۆژان دێرتر دەچووینە سەر کار› ☰ روزهای قبل

ڕۆژانپەرێز / řojanperêz/: ☜ **ڕۆجیارپەرست**

ڕۆژانە١ / řojane/: ئاوەڵناو. ڕۆژینە؛ پێوەندیدار بە ڕۆژەوە ‹خواردنی ڕۆژانە› ☰ روزانه

ڕۆژانە٢: ئاوەڵکار. ڕۆژینە: ١. لە ڕۆژێکدا ‹ڕۆژانە دە نانی دەخوارد!› ٢. لە کاتی ڕۆژدا ‹ڕۆژانە ناخەوم› ☰ ١و٢. روزانه

ڕۆژاوا / řojawa/: ناو. ڕۆئاوا؛ ڕۆژئاوا؛ ڕۆژاڤا؛ ڕۆئاوا: ١. خۆراوا؛ خۆرنشین؛ ڕۆژنشین ٢. زەردەپەڕ ☰ ١. مغرب ٢. غروب

ڕۆژاوایی / řojawayî/: ئاوەڵناو. ڕۆژئاوایی؛ ڕۆژاڤایی؛ سەر بە خۆرنشین ☰ غربی

ڕۆژباش / řojbaş/: دۆعا. ڕێزوتەیێ کە لە کاتی ڕۆژدا بۆ چاک و خۆشی بە کار دێت، واتا: «هیوادارم ڕۆژێکی باشت هەبێ» ‹ڕۆژباش پەنجەکانم! ڕۆژباش! «پەشێو»› ☰ روزبەخیر

ڕۆژبڕ / řojbiř/: ☜ **ڕۆژمز**

ڕۆژبژێر / řojb(i)jêr/: ☜ **ڕۆژمێر**

ڕۆژبەڕۆژ / řojbeřoj/: ئاوەڵکار. ڕۆژ لە دوای ڕۆژ؛ هەموو ڕۆژ ‹ڕۆژبەڕۆژ بۆ پێش ئەچێ ئۆخەی شکور هەنگاوی کورد «موفتی پێنجوێنی»› ☰ روزبەروز

ڕۆژپەرست / řojperist/: ناو. خمخمۆک؛ خەمەگرۆ ☰ آفتابپرست

ڕۆژپەڕ١ / řojpeř/: ناو. ڕۆژاوا؛ کۆتایی ڕۆژ ‹تۆ خاوەر و شۆق دەدەیتە چاوم/ من ڕۆژپەڕ و ئاگرین هەناوم «هەژار، *مەموزین*»› ☰ غروب

ڕۆژپەڕ٢: ئاوەڵکار. دەمی ڕۆژاوا؛ ئێوارەی درەنگ ‹ڕۆژپەڕ دەگەڕێتەوە› ☰ وقت غروب

ڕۆژپێو / řojpêw/: ناو. ڕۆژژمێر؛ ئەوەی لەمەڕ ڕۆژەکانی حەفتە، مانگ یان ساڵدا زانیاریمان پێ دەدا ☰ روزشمار

ڕۆژتا / řojta/: ناو. نۆبەتێ کە هەر بە ڕۆژە ☰ تب روزانه

ڕۆژڕەش / řojřeş/: ئاوەڵناو. چارەڕەش؛ بەدبەخت ☰ سیەروز

ڕۆژڕەشی / řojřeşî/: ناو. چارەڕەشی؛ بەدبەختی ☰ سیەروزی

ڕۆژژمێر / řojj(i)mêr/: ☜ **ڕۆژمێر**

ڕۆژکوێری / řojk(i)wêrî/: ناو. دۆخ یان چۆناوچۆنی کز بوونی سۆمای چاو لە ڕووناکی زۆردا. هەروەها: **ڕۆژکوێر** ☰ روزکوری

ڕۆژگ / řojig/: ☜ **ڕۆژو**

ڕۆژگار / řojgar/: ناو. ڕۆزگار ‹ڕۆژگار بوو بە ساڵ، سک بوو بە جەواڵ «مەسەل»› ☰ روزگار

ڕۆژگارپەرست / řojgarperist/: ☜ **ڕۆجیارپەرست**

ڕۆژگاز / řojgaz/: ☜ **ڕۆژگەز**

ڕۆژگەڕ / řojgeř/: ئاوەڵناو. ڕۆگێڵ؛ بە چالاکی و

گەڕان لە ڕۆژدا (بۆ گیانەوەران) ☰ روزگرد

ڕۆژگەز / řojgez/: ئاوەڵناو. ڕۆژگاز؛ ڕۆژگەستی؛ تاوەنگاز؛ تاوانگاز؛ تاوبردوو؛ خۆربردوو ☰ آفتابزده

ڕۆژگەستی / řojgestî/: ☜ **ڕۆژگەز**

ڕۆژگەوان / řoj(i)gewan/: ☜ **ڕۆژووەوان**

ڕۆژگەوانی / řoj(i)gewanî/: ناو. بەڕۆژوویی؛ کاری ڕۆژوو گرتن و بەجێ هێنانی دابی ڕۆژوو ☰ روزەداری

ڕۆژمز / řojmiz/: ئاوەڵناو. ڕۆژبڕ؛ ڕۆژمزە؛ ڕۆژمژ؛ وەرگری مز بە شێوەی ڕۆژانە ☰ روزمزد

ڕۆژمزە / řojm(i)ze/: ☜ **ڕۆژمز**

ڕۆژمژ / řojmij/: ☜ **ڕۆژمز**

ڕۆژمێر / řojmêr/: ناو. ڕۆژنەژمێر؛ ڕۆژبژێر؛ ڕۆژژمێر؛ ڕووژشمار؛ ساڵپێو ☰ سالنامە؛ تقویم

ڕۆژن / řojin/: ☜ **ڕۆچن**¹

ڕۆژناڕۆژ / řojnařoj/: ئاوەڵکار. ڕۆژنەڕۆژێ؛ ڕۆژێ نە ڕۆژێ؛ دوو ڕۆژ جارێ ☰ روز در میان

ڕۆژناڕۆژە / řojnařoje/: ناو. مالاریا؛ نۆگە؛ نۆبەتێ ☰ مالاریا

ڕۆژنامە / řojname/: ناو. ڕۆزنامە؛ بڵاڤۆکی چاپی بە شێوەی پەڕە یان پەڕەگەلی بێ بەرگ و تاچن کە زۆرتر لە کاتێکی دیاریکراوی ڕۆژانە یان حەفتانەدا بڵاو دەبێتەوە و ناواخنی دەنگ و باسی ڕۆژ، بابەتی ڕامیاری، کۆمەڵایەتی، هونەری و وەکوو ئەوانەیە ☰ روزنامە

ڕۆژنامەچی / řojnameçî/: ناو. کەسێ کە لە ڕۆژنامە کار دەکا ☰ کارمند روزنامە

ڕۆژنامەخوێن / řojnamex(i)wên/: ئاوەڵناو. هۆگر و خۆگرتوو بە ڕۆژنامە خوێندن ☰ روزنامەخوان

ڕۆژنامەفرۆشی / řojnamef(i)roşî/: ناو. ١. کاری فرۆشتنی ڕۆژنامە ٢. شوێنێ کە ڕۆژنامەی لێ دەفرۆشن. هەروەها: **ڕۆژنامەفرۆش** ☰ ١و٢. روزنامەفروشی

ڕۆژنامەنووس / řojnamenûs/: ناو. ڕۆژنامەوان؛ وتارنووسی ڕۆژنامە ☰ روزنامەنگار

ڕۆژنامەنووسی / řojnamenûsî/: ناو. ڕۆژنامەوانی: ١. کار و ڕەوتی نووسینی وتار لە ڕۆژنامەدا ٢. کار و ڕەوتی ڕێکوپێک کردن و چاپ و بڵاو کردنەوەی ڕۆژنامە ☰ ١و٢. روزنامەنگاری

ڕۆژنامەوان / řojnamewan/: ناو. ڕۆژنامەنووس؛ ژوورنالیست ☰ ژورنالیست

ڕۆژنامەوانی / řojnamewanî/: ئاوەڵناو. ڕۆژنامەیی؛ ژوورنالیستی ☰ ژورنالیستی

ڕۆژنامەیی / řojnameyî/: ☜ **ڕۆژنامەوانی**

ڕۆژناهی / řojnahî/: ☜ **ڕوناکی**

ڕۆژنایی / řojnayî/: ☜ **ڕوناکی**

ڕۆژنشین / řojn(i)şîn/: ☜ **ڕۆژاوا-١**

ڕۆژنە / řojne/: ☜ **ڕۆچن**¹

ڕۆژنەڕۆژێ / řojneřojê/: ☜ **ڕۆژناڕۆژ**

ڕۆژو / řojû/: ناو. ڕۆچە؛ ڕۆچی؛ ڕۆچێ؛ ڕۆژگ؛ ڕۆژی؛ عیبادەتێک بە شێوەی خۆ پاراستن لە خواردن و خواردنەوە و هەروەها بڕێ کاری‌تر، لە ڕۆژ، حەفتە یان مانگێکی دیاریکراودا ☰ روزە

⊡ **ڕۆژو خواردن**: ڕۆژوو شکاندن؛ ڕۆژوو نەگرتن؛ بە ڕۆژوو نەبوون ☰ روزەخواری کردن

ڕۆژو شکاندن: ١. ☜ **ڕۆژو خواردن** ٢. بەربانگ کردنەوە؛ لە کاتی بەربانگدا ڕۆژوو شکاندن ☰ ١. ☜ **ڕۆژو خواردن** ٢. افطار کردن

ڕۆژو کردنەوە: بەربانگ کردنەوە؛ شت خواردن دوای تەواو بوونی ماوەی ڕۆژوو ☰ افطار کردن

ڕۆژو گرتن: بە ڕۆژوو بوون؛ وە ڕۆژگ بوون ☰ روزە گرفتن

ڕۆژوخۆر / řojûxor/: ناو. *[ئایین]* کەسێ کە بە ڕۆژوو نابێ ☰ روزەخوار

ڕۆژوگر / řojûgir/: ناو. *[ئایین]* کەسێ کە بە ڕۆژوو

ئەبێ ☰ روزەگیر

ڕۆژووەوان / řojûwewan/: ناو. *[ئاینی]* ڕۆچەوان؛ ڕۆژگەوان؛ ڕۆژییەوان؛ کەسێ کە بەڕۆژووە ☰ روزەدار

ڕۆژەجووت / řojecût/: ناو. بەشی کێلانی ڕۆژێک لە زەوی ☰ مقدار زمینی کە در یک روز شخم زنند

ڕۆژەڕێ / řojeřê/: ناو. ڕێگەی ڕۆژێک بە پیادە ☰ یک روزە راه

ڕۆژەڤ / řojev/: ناو. بارودۆخ و ڕووداوی باوی ڕۆژ ☰ رخدادهای روز

ڕۆژەکی / řojekî/: ☜ **ڕۆژێك**

ڕۆژەڵات / řojełat/: ☜ **ڕۆژهەڵات**

ڕۆژەن / řojen/: ☜ **ڕۆچن**^{۱}

ڕۆژهەڵات / řojhełat/: ناو. ڕۆژەڵات؛ ڕۆهەڵات؛ خۆرهەڵات؛ خاوەر ☰ مشرق

▣ **ڕۆژهەڵاتی دوور**: وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی هیندوستان (وەک: مالیزی، ئەندونیزی، فیلیپین، چین، کورە، ژاپون و...) ☰ خاور دور

ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست: ڕۆژهەڵاتی ناوین؛ وڵاتانی باشووری ڕۆژاوای ئاسیا لە سووریاوە تا هیند (وەک: ئێران، عیراق، پاکستان و...) ☰ خاورمیانە

ڕۆژهەڵاتی ناوین: ☜ **ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست**

ڕۆژهەڵاتی نزیک: وڵاتانی باکووری ڕۆژهەڵاتی ئەفریقا تا عەرەبستان (وەک: تورکیە، سووریە، لوبنان، ئوردون و ئیسرائیل) ☰ خاور نزدیک

ڕۆژی / řojî/: ناو. ۱. ☜ **ڕۆژوو** ۲. ڕۆزی؛ ڕزق؛ بژیو ☰ ۱. ☜ **ڕۆژوو** ۲. رزق؛ روزی

ڕۆژیار / řojyar/: ☜ **ڕۆژ-۲**

ڕۆژیک / řojîk/: ناو. نیسک؛ نژی؛ نژوو؛ مارجوو؛ وانج ☰ عدس

ڕۆژین / řojîn/: ئاوەڵناو. ڕووناک، وەک ڕۆژ ☰ روشن، مثل آفتاب

ڕۆژینگ / řojîng/: ناو. ۱. سۆپا؛ سۆمپا؛ سۆبە ۲. دووکەڵکێش ☰ ۱. بُخاری ۲. دودکش

ڕۆژینە / řojîne/: ☜ **ڕۆژانە**

ڕۆژییەوان / řojîyewan/: ☜ **ڕۆژووەوان**

ڕۆژێ / řojê/: ☜ **ڕۆژێك**

ڕۆژێک / řojêk/: ئاوەڵکار. ڕۆژەکی؛ ڕۆژێ: ۱. لە ڕۆژێکدا ‹ئەو دەرمانە ڕۆژێک بیخۆ! ڕۆژێک مەیخۆ!› ۲. یەک ڕۆژ ‹قەت بیرم لەوە نەکردبوو کە ڕۆژێک باوکم دەمرێ و بە سەری شلکی، هەتیو دەبم «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ ۱. یک روزە؛ در یک روز ۲. یک روز

ڕۆست / řost/: ناو. دێ؛ لادێ ☰ روستا

ڕۆسەکنان / řoseknan/: چاوگ. داسەکنان؛ سرەوتن ☰ آرام گرفتن

ڕۆسەم / řosem/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* پاڵەوان؛ بەهێز ☰ پهلوان

ڕۆشان / řoşan/: ☜ **ڕوشان**

ڕۆشتن / řoştin/: ☜ **ڕۆیشتن**

ڕۆشن^{۱} / řoşin/: ئاوەڵناو. ۱. ڕووناک؛ ڕوون ۲. دیار و زانراو ۳. هەڵکراو؛ داییساو ☰ ۱. روشن ۲. معلوم ۳. افروختە

▣ **ڕۆشن بوونەوە**: ۱. دیار/ دیاری دان ۲. گەشانەوەی ئاگر ۳. جوان تێگەیشتن و هەڵە نەکردن ☰ ۱. معلوم شدن ۲. برافروختن مجدد آتش ۳. روشن شدن

ڕۆشن کردن: ۱. هەڵکردنی ئاگر؛ داییسان ۲. هەڵکردنی چرا یان هەر ئامێرێکی کارەبایی ۳. دیار کردنی نەزانراو ☰ ۱. افروختن ۲. روشن کردن ۳. مشخص کردن

ڕۆشن کردنەوە: ۱. گەشاندنەوە؛ هەڵکردنەوەی ئاگر ۲. دیار کردنی نەزانراو ۳. شی کردنەوە ☰ ۱. برافروختن مجدد آتش ۲. معلوم کردن ۳. توضیح دادن

ڕۆشن^{۲}: ئاوەڵکار. بە ڕوونی ‹گوێ گرە با ڕۆشن پێو

بلێم چم دەوێ› ☰ روشن؛ صریح؛ آشكار

ڕۆشنا١ / řoşna/: ناو. ڕۆشنی ‹بە ڕۆشنا بێنەوە!› ☰ روشنی

ڕۆشنا٢: ئاوەڵناو. ڕۆشن؛ ڕووناک ☰ روشن

ڕۆشنا٣: پێڕۆ. ← **ئاشنا و ڕۆشنا**

ڕۆشناکی / řoşnakî/: ☜ **ڕوناکی**

ڕۆشنایی / řoşnayî/: ناو. ڕووناکی؛ ڕۆشنی ☰ روشنایی

ڕۆشنبیر / řoşinbîr/: ئاوەڵناو. ڕووناکبیر؛ تێگەیشتوو؛ خاوەن بیر و ڕوانینێکی زانایانە، ئاگا و دوور لە مێشکوشکی و ئەفسانە. هەروەها: ڕۆشنبیری ☰ روشنفکر

ڕۆشنکەر / řoşinker/: ئاوەڵناو. ڕووناکیدەر ‹زیندووکەرەوەی ئاواتی بێگیانم/ ڕۆشنکەری ڕێگای ژین و مانم «هەردی»› ☰ روشنگر

ڕۆشنکەرەوە / řoşinkerewe/: ئاوەڵناو. بە تایبەتمەندی ڕووناکی بەخشینەوە ‹ئەمانە هەموو جوانن، شیرینن/ ڕۆشنکەرەوەی شەقامی ژینن «گۆران»› ☰ روشنیبخش

ڕۆشنی / řoş(i)nî/: ناو. ١. ڕووناکی؛ ڕۆشنایی ٢. [کنایه] ئاشكرایی؛ دیاری ☰ ١. روشنی ٢. آشکاری

ڕۆغان / řoğan/: ☜ **ڕۆن**

ڕۆڤار / řovar/: ناو. گۆڤار؛ گۆوار ☰ مجلّه

ڕۆڤک / řovik/: ناو. تووکەبەر؛ مووی بەرگەدە ☰ موی زهار

ڕۆڤە / řove/: ناو. کرێوە و بادەوە؛ باسریشک ☰ کولاک

ڕۆڤی / řovî/: ناو. ١. ☜ **ڕیخۆڵە ـ١** ٢. ☜ **ڕێوی١ـ١**

▣ **ڕۆڤی ڕەش**: ☜ **ڕیخۆڵەی گەورە**

ڕۆڤی زراڤ: ☜ **ڕیخۆڵەی باریك**

ڕۆڤی ستوور: ☜ **ڕیخۆڵەی گەورە**

ڕۆق / řoq/: ناو. شۆربە؛ چێشتی تراو ☰ شوربا

ڕۆقاو / řoqaw/: ناو. ڕۆقە؛ ئاوی پاشماوەی چێشتی تراو ☰ آب مانده از آش

ڕۆقە / řoqe/: ☜ **ڕۆقاو**

ڕۆکراو / řok(i)raw/: ئاوەڵناو. بەرەوژێر داڕژاوی شتی وردە یان تراو ☰ فروریختە (مایع یا اشیاء ریزدانه)

ڕۆکەوان / řokewan/: ☜ **ڕەوکەوان**

ڕۆگێڵ / řogêł/: ☜ **ڕۆژگەڕ**

ڕۆل١ / řol/: ناو. جۆرێ گیا کە بە دار هەڵدەگەڕێ ☰ پیچک

ڕۆل٢: ئاوەڵناو. حۆل؛ گێژ و پەتیار ☰ گیج و منگ

ڕۆلپلاک / řolp(i)lak/: ناو. پێکهاتەیەکی پلاستیکی یان چێوی هلۆل بۆ قایم کردنی پێچ لە پنتێکدا کە بە مەتە کون کراوە ☰ رول‌پلاک

ڕۆڵ / řoł/: ناو. ١. فەرمان (لە ماشێن و ...دا) ٢. دەور؛ نەخش (لە شانۆ یان فیلمدا) ☰ ١. فرمان ٢. نقش

ڕۆڵە / řołe/: ناو. ڕووڵە؛ زار؛ فرزەند؛ بەچکەی بنیادەم ‹گوتی: ڕۆڵە گیان دەزانم بۆ چیتانە، وەرن مامی خۆتان بکەنە شەریک! «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ فرزند

ڕۆڵەخوای / řołex(i)way/: ☜ **ڕیخۆڵە ـ١**

ڕۆڵەڕۆ / řołeřo/: ساڕستە. شین و گریان بۆ منالی مردوو ‹هەرکەسێ ئەیکا مەنعی من و تۆ/ لە مالی نەبڕێ دمنگی ڕۆڵەڕۆ «فولکلۆر»› ☰ شیون برای فرزند مُرده

ڕۆماتیسم / řomatîsm/: ناو. باداری؛ ژان و ژوو؛ نەخۆشی و ژانی جومگە و ماسوولکە ☰ رُماتیسم

ڕۆماڵ / řomał/: ناو. کوندە ڕۆماڵ ☰ جُغد ماهی‌خور

ڕۆمان / řoman/: ناو. ڕومان؛ چیرۆکی درێژ لە سەر ژیانی مرۆڤ ☰ رُمان

ڕۆمانتیک / řomantîk/: ئاوەڵناو. ڕومانتیک؛

هەستبزوێن: ١. هاوگەری ڕومانتیسیسم ‹شێوازی ڕۆمانتیک› ٢. هەستیار؛ هەستۆک و خەیاڵاوی ‹ئەتۆ زۆر ڕۆمانتیکی› ٣. بە تایبەتمەندی و چۆناوچۆنی بزواندنی خەیاڵ و هەستی خۆشەوە ‹دیمەنی ڕۆمانتیک› ٤. بە ناوەرۆکێکی هەستبزوێن و ئەویندارانەوە ‹ژیانی ڕۆمانتیک› ☰ ١تا۴. رمانتیک

ڕۆمەڵخەزا / ŕomełxeza/: ☜ **ڕۆمەڵغەزا**

ڕۆمەڵغەزا / ŕomełğeza/: ناو. ڕۆمەڵخەزا؛ زەنا زەنا و ئاژاوە و بشێوی ☰ همهمه و آشوب

ڕۆمی / ŕomî/: ناو. ١. تورکی عوسمانی ٢. خواجانشین؛ خواجانە؛ سەکۆی بەر درگا ☰ ١. تُرک عثمانی ٢. سکوی دو طرف دروازه

ڕۆن / ŕon/: ناو. ڕۆغان؛ ڕوون؛ ڕووین؛ ڕوین؛ ڕوهن؛ ڕوەن: ١. دوهن؛ ڕوان؛ دون؛ هەرکام لە ماکگەلی چەور و تراو، نیوەتراو یان لیق کە تێکەڵی ئاو نابێ بەڵام تێکەڵی ئەلکول و ئیتر دەبێ و لە بان قوماش یان کاغەزەوە شوێنی دەمێنێتەوە ٢. بەرهەمێکی خواردەمەنی چەور، خەست یان تراو کە لە چێشت دروست کردندا بە کار دێ ‹ڕۆن بۆ هیزە، گۆشت بۆ دیزە «مەسەل»› ٣. مەڵهەم؛ دەرمانێک لە ماکی چەور کە دەیساونە شوێنی برین یان ئێشەوە ٤. هەرکام لە چەوریگەلی ڕەوانکەر کە لە پیشەسازیدا بۆ ڕەوانی و کەم کردنەوەی لێکگیران بە کار دێ و زۆرتر لە نەوتی دەگرن (وەک: گریس و واسکازین و...) ٥. هەرکام لە چەوریگەلی بریقەدەر ☰ ١تا٥. روغن

▣ **ڕۆن خیگە**: ☜ **ڕۆنی کوردی**

ڕۆنی ڕوەک: ☜ **ڕۆنی گیایی**

ڕۆنی کوردی: ڕۆنی کەرە؛ ڕۆنی خۆمانی؛ ڕۆنی خیگە؛ ڕۆنێ کە لە کوڵاندن و پاڵاوتنی کەرە بەرهەم دێ ☰ روغن کرمانشاهی

ڕۆنی کەرە: ☜ **ڕۆنی کوردی**

ڕۆنی گیایی: ڕۆنی ڕوەک؛ ڕۆنێ کە لە تۆم و گوڵی گیا دەگیرێ (وەک: ڕۆنی گوڵەبەڕۆژە و زوڕات) ☰ روغن گیاهی

ڕۆنی موتور: ڕۆنێ کە لە نەوت بەرهەم دێ و بۆ ڕەوان کردنی بەندەکانی موتور بە کار دەچێ ☰ روغن موتور

⊡ **ڕۆن گرتن**: هەڵچزاندن یان گووشین و چەورایی لێ گرتن ☰ روغن گرفتن

ڕۆنان / ŕonan/: چاوگ. دانان؛ نیان؛ دانیان: ١. نیان ٢. هێنانە ئاراوە ☰ ١. نهادن ٢. وضع کردن

ڕۆناندن / ŕonandin/: چاوگ. ڕووناک کردن ☰ روشن کردن

ڕۆنانگە / ŕonange/: ناو. ڕانگە؛ نمایشگا؛ پیشانگە؛ جێگەی ڕانان ☰ نمایشگاه

ڕۆناو / ŕonaw/: ناو. ڕۆنی زۆری دەگەڵ ئاوی کەم تێکەڵاو ☰ آب ـ روغن

ڕۆناوی / ŕonawî/: ئاوەڵناو. چەور؛ ڕۆن‌تێ‌هەڵسواو ☰ روغنی

ڕۆناهی / ŕonahî/: ☜ **ڕوناکی**

ڕۆنتک / ŕontik/: ☜ **ڕۆندك**

ڕۆند / ŕond/: ئاوەڵناو. سەرڕاست؛ ڕێک ☰ روند

ڕۆندار / ŕondar/: ئاوەڵناو. ١. تیشکدەر ٢. چەور ☰ ١. روشنایی‌بخش ٢. چرب

ڕۆندان / ŕondan/: ناو. ڕووندان؛ دەفری ڕۆن ☰ روغندان

ڕۆندک / ŕondik/: ناو. ڕندک؛ ڕۆنتک؛ ڕۆنکی؛ فرمێسک؛ ئەسر؛ ئەسرین ☰ اشک

ڕۆندە / ŕonde/: ناو. جاڕ؛ بەیار ☰ بایر

ڕۆنڤیس / ŕon(i)vîs/: ناو. ١. ڕوونووس ٢. کۆپی ☰ ١. رونویس ٢. کُپی

ڕۆنک / ŕonik/: ناو. ڕووناکی؛ ڕۆشنایی؛ ڕۆناهی ☰ روشنایی

ڕۆنکاچاڤ / řonkaçav/: ناو. ڕۆنیاچاڤ؛ بینایی؛ سۆمای چاو ☰ دید چشم

ڕۆنکاری / řonkarî/: ناو. کاری چەور کردنی بەند و جومگەی موتور بۆ ڕەوان کار کردنی ☰ روغن‌کاری

ڕۆنکایی / řonkayî/: ☜ **ڕووناکی**

ڕۆنکی / řonkî/: ☜ **ڕۆندك**

ڕۆنگەرچەک / řongerçek/: ناو. شیرە ☰ روغن کرچک

ڕۆنەک / řonek/: ئاوەڵناو. ڕووناکیدەر ☰ روشنایی‌بخش

ڕۆنەکەرە / řonekere/: ناو. نڤیشک؛ فەریکەڕۆن ☰ کره

ڕۆنی / řony/: ناو. ڕووناکی؛ ڕۆشنایی؛ ڕۆناهی ☰ روشنایی

▣ **ڕۆنیاچاڤ**: ڕۆنکاچاڤ؛ سۆمای چاو ☰ دید چشم

ڕۆنیاس / řonyas/: ناو. ڕوونەریس؛ ڕوونیاس؛ ڕوونیاسە؛ سۆرنگ؛ نووسەک؛ گیایێکی ئالیکی بە لاسکی دڕکاوی، گەڵای هێلکۆکەیی، گوڵی بە کۆمەڵی زەرد و بەری سووری گۆشتنەوە، کە ڕیشووەکەی بۆ ڕەنگڕێژی دەبێ ☰ روناس

ڕۆنیاسی[1] / řonyasî/: ناو. ڕەنگی پەمەیی تۆخ ☰ صورتی تیره

ڕۆنیاسی[2]: ئاوەڵناو. بە ڕەنگی پەمەیی تۆخەوە ☰ صورتی تیره رنگ

ڕۆنیشتن / řonîştin/: چاوگ. ڕۆنین؛ ڕووینیشتن: ١. دانیشتن ‹کرێکاری ماندوو کەوشەکانی داکەند و لە ژێر دارەکە ڕۆنیشت› ٢. جێگە گرتن ☰ ١. نشستن ٢. جا افتادن

ڕۆنیشتو / řonîştû/: ئاوەڵناو. ڕۆنیشتی؛ دانیشتوو ☰ نشسته

ڕۆنیشتەک / řonîştek/: ناو. دۆشەک؛ دۆشەکە ☰ تُشک

ڕۆنیشتی / řonîştî/: ☜ **ڕۆنیشتو**

ڕۆنین / řonîn/: چاوگ. ١. ☜ **ڕۆنیشتن** ٢. ☜ **ڕوانین**

ڕۆهن / řohin/: ئاوەڵناو. ڕۆشن؛ ڕووناک ☰ روشن

ڕۆهەڵات / řoheɫat/: ☜ **ڕۆژهەڵات**

ڕۆهێشتن / řohêştin/: چاوگ. دائینان ☰ فروهشتن

ڕۆیتن / řoytin/: ☜ **ڕۆیشتن**

ڕۆیشتن / řoyiştin/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕۆیشتی؛ ئـ ـ// ڕۆشتن؛ ڕۆین؛ ڕۆیین؛ ڕۆیتن؛ مەشین؛ چوون؛ چووین؛ ڕووین؛ لواى؛ لوەی؛ شین؛ شیەی؛ هەڕن: ١. دوور بوونەوە لە بێژەر، بیسەر یان شوێنی دیاریکراو ‹ڕۆیشتی و دلی خۆت دا بە لاوێکی بێگانە/ کەی قەول و قەراری ئێمە وا بوو گیانە «سوارە»› ٢. لە گەڕ کەوتن؛ بڕیانی گەڕانەیەک ‹کارەبا ڕۆیشت› ٣. لە دەست چوون؛ لە کیس چوون ‹ماڵەکەشمان ڕۆیشت!› ٤. ویستن؛ بە نیاز بوون ‹ڕۆیشت خۆی بە قیسپێکدا بدا، دەستم گرت نەمهێشت› ☰ ١تا۴. رفتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕۆیشتوو/ چاوگی نەرێنی: نەڕۆیشتن

ڕۆیشتنەوە / řoyişt(i)newe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕۆیشتیەوە؛ ئـ ـ// ڕۆینەوە: ١. گەڕانەوە بۆ شوێنی پێشوو ‹ڕۆیشتنەوە بۆ ماڵی پێشوویان› ٢. دیسانەوە ڕۆیشتن ‹ڕۆیشتنەوە بۆ بانە› ٣. کێشانە سەر؛ لە یەکێ چوون ‹ڕۆیشتۆتەوە سەر باوکی› ☰ ١. برگشتن ٢. دوباره رفتن ٣. به کسی رفتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕۆیشتووەوە/ چاوگی نەرێنی: نەڕۆیشتنەوە

ڕۆیشتو / řoyiştû/: ئاوەڵناو. ڕۆییو؛ شیاو؛ شیای ☰ رفته

ڕۆین / řoyin/: چاوگ. ڕۆیشتن؛ چوون ‹ئەڕۆم، ڕێگام لێ گیراوە/ ناڕۆم، چاوکاڵ لێم تۆراوە «گۆران»› ☰ رفتن

ڕۆینه / řoyne/: ناو. جـۆرێ هەڵـپەڕکێ ■ نـوعی رقص کردی

ڕۆینەوە / řoynewe/: ☜ **ڕۆیشتنەوە**

ڕۆیین / řoyîn/: ☜ **ڕۆیشتن**

ڕوو' / řû/: ناو. ١. دەموچاو؛ ڕوخسار؛ دیم ‹زولـفت کـه لـه سـەر ڕوو بـه خـەم و تابشـه ئەمـڕۆ/ دوودی سیەهی عوودە لە سـەر عـاریزی پشـکۆ «نـالی»› ٢. ڕووکـار؛ ڕووەد؛ لای بـەرچاو ٣. بـەر؛ بەرانبـەری پشت ‹پشت و ڕوو› ٤. حەیا؛ شەرم ‹پیـاوێکی بـێ ڕووە› ٥. دۆخی دە خۆ ڕادین ‹ڕووم نییە پێ بێژم› ٦. *[مـەجاز]* حورمـەت و پایـە؛ جێگـە و پێگـە ‹پیاوێکی بێڕووە› ٧. چەم؛ چۆم ٨. خار؛ زەمینی سەخت ‹پارچە گۆشتێکە دلی من ڕوو نییە/ نالەنالی من درەنگە زوو نییە «هـێمن»› ٩. بەفری سـەهۆل بەستووی ڕەق ١٠. دڕوو؛ دڕک ١١. کـانزای ڕۆح ■ ١. چهره ٢. روکـار ٣. رو ۴. شـرم ۵. رو ۶. قـدر و منزلت ٧. رود ٨. زمین سخت ٩. بـرف یـخ‌بسـته ١٠. خار ١١. فلز روی

▣ **ڕووی باز**: ☜ **ڕووی خۆش**

ڕووی ترشاو: *[مەجاز]* ڕووی ناخۆش؛ ناوچاوی تاڵ ■ روی در هم کشیده

ڕووی خۆش: *[مـەجاز]* ڕووی باز؛ ڕووی گەش؛ ڕوو/ ناوچاوی کراوە؛ سـیمای شـاد و میهرەبـان ■ روی باز

ڕووی دەم: ☜ **ڕووی قسە**

ڕووی قسە: دەمـی قسـە؛ ڕووی دەم؛ لایـەنی وت‌ووێژ ‹ڕووی قسـەم لە ئێوەیە› ■ روی سخن

ڕووی کراوە: ☜ **ڕووی خۆش**

ڕووی گەش: ☜ **ڕووی خۆش**

ڕووی ناخۆش: ☜ **ڕووی ترشاو**

⊡ **ڕوو بـادان**: *[کـنایـه]* ڕوو لـێ وەرگێـڕان؛ بێـزاری کردن ■ روی گرداندن

ڕوو پـێ دان: ١. خۆشەویسـتی و میهرەبـانی نوانـدن ‹مەبـه مـەحوی بـه ڕوو پـێ دانی یـاری عیشوەگەر مەغروور/ وەکوو دنیـا سـەباتێکی نییـه ئیقبال و ئیعرازی «مـەحوی»› ٢. دانـه دەمـەوە؛ ڕوودار کردن ■ ١. روی خوش نشـان دادن ٢. رو دادن (به کسی)

ڕوو تێکردن: ١. ڕووی قسه له کەسێ کـردن ٢. بەرەو جێ یان کەسـێ چـوون ‹هـەر جێگـەیێ ڕووی تێکا دەیکا به گوڵ و گوڵشەن/ دوژمـن کـه ئەوەی بینی، وەک جوو خمی لێ شێوا «ئـاوات»› ٣. خۆشـی یـان ناخۆشـی هاتنـه ڕێ ■ ١. مخاطب قرار دادن ٢. رو کردن به کسی/ جـایی ٣. شانس یا نکبت رو کردن

ڕوو خستن: *[مەجاز]* ڕوونـان؛ داوا کـردن ‹بـۆ ئـەو پارەیە، ڕووی له کێ خست؟› ■ رو انداختن

ڕوو دان: ١. قۆمـان؛ قـەومان ‹لـه مـنڕا خـۆ خەتایەک ڕووی نەداوە/ ئەدی بێمەیلی بۆ ڕووی دا لـه تـۆڕا؟ «هـێمن»› ٢. خـۆش ویسـتن و لاواندنەوە ‹ڕووی بدەی بـه زۆڵ، ئەپەڕێتـه کـۆڵ «مەسەل»› ■ ١. روی دادن؛ اتفاق افتادن ٢. روی خوش نشان دادن

ڕوو سپی کردنـەوە: *[کینایـه]* ١. کـاری بـاش و بایەخدار کـردن ٢. ئابـڕوو کڕینـەوە ■ ١. کـار کارستان کردن ٢. اعادەی حیثیت کردن

ڕوو شکان: *[مەجاز]* ١. خەجاڵەت بوون ٢. شـەرم شکان؛ شەرم نـەمان ■ ١. از رو رفـتن ٢. پُـررو شدن

ڕوو شکاندن: *[مـەجاز]* ڕوو شـکانن؛ خەجاڵـەت کردن؛ تەریق کردنەوە ■ از رو بردن

ڕوو شکانن: ☜ **ڕوو شکاندن**

ڕوو کرانەوە: *[مەجاز]* ڕوو کریانـەوە: ١. لاچـوونی شەرم ٢. ڕوو خۆش بوون ■ ١. رو باز شـدن ٢. خوشرو شدن

ڕوو کـردن: *[مـەجاز]* ١. بـەرەو شـوێنێ چـوون

‹دووڕوویی بەسە، ڕوو دەکەمە مەیخانە/ ئەم ڕیشی سپی بە مەی بڕەنگێ جوانە «هەژار، *چوارینەکانی خەییام*»› ٢. شەرم کردن ‹ڕوو مەکە نانەکەت بخۆ!› ٣. ڕوو تێ کردن بۆ دواندن ٤. دەرخستن؛ نیشان دان 🇮🇷 ١. بە سمتی رفتن ٢. شرم کردن ٣. مخاطب قرار دادن ۴. نشان دادن

ڕو کردنە ڕەشەبا: *[کینایە]* کەوتنە ڕەشەبا؛ لنگ جووت کردن؛ مردن 🇮🇷 رو بە قبلە دراز شدن

ڕو گرتن: ١. سەر و چاو داپۆشین ‹چارشێوت نییە، ڕوو ناگری لە کەس/ نامووسی خۆتە پاسەوان و بەس «هێمن»› ٢. مووی دەم و چاو هەڵگرتنی ژنان ٣. توند بوونی شیری هەوێن کراو 🇮🇷 ١. در حجاب شدن ٢. آرایش کردن ٣. بستن شیر مایەزدە

ڕو لێ خستن: ☜ **ڕو لێ نان**

ڕو لێ نان: *[کینایە]* ڕوو لێ خستن؛ تکا لێ کردن 🇮🇷 رو بە کسی انداختن

ڕو لێ وەرگێڕان: ☜ **ڕو بادان**

ڕو نان: ☜ **ڕو خستن**

ڕو نەهاتن: *[مەجاز]* لە ڕوو هەڵنەهاتن؛ خەجاڵەت بوون لە وتن یان لە کردنێ کاری ‹ڕووم نایە داوای قەرزەکەم بکەم› 🇮🇷 رو نشدن

ڕو وەرگێڕان: ☜ **ڕو هەڵچەرخاندن**

ڕو هەڵچەرخاندن: ڕوو وەرگێڕان؛ پشت لێ کردن ‹کاتێ ژنەکەی تەلاق دا، خزم و کەس ڕوویان لێ هەڵچەرخاند› 🇮🇷 رو برگرداندن

ڕوی شوێنێ/ کارێ نەبون: شیاوی بوون لە شوێنێ یان کردنی کارێک نەبوون ‹شێخ ڕەزا پیر بووە، ڕووی مەجلیسی یارانی نییە/ تاقەتی کەشمەکەش و گەردشی شارانی نییە «شێخ ڕەزا»› 🇮🇷 لایق نبودن

بێ ڕو بون: *[کینایە]* بێ حەیا بوون؛ مانای شەرم و شوورەیی نەزانین 🇮🇷 بیشرم بودن

لە ڕو بردن: *[کینایە]* کاڵ کردنەوە؛ خەجالت کردن 🇮🇷 شرمسار کردن

لە ڕو چون: *[مەجاز]* کاڵ بوونەوە؛ خەجاڵەت بوون 🇮🇷 از رو رفتن

لە ڕو دامان: شەرم کردن ‹هەر کەس هەرچی پێویستە، بێ لە ڕوو دامان و شەرم کردن داوا بکا «هێمن»› 🇮🇷 شرم کردن

لە ڕو هەڵنەهاتن: ☜ **ڕو نەهاتن**

ڕو •٢: پێشوشە. ١. لە سەر؛ لە بان ‹ڕووپەڕ؛ ڕووکێش؛ ڕووبەر› ٢. بان؛ سەر ‹ڕووبازاڕی› 🇮🇷 ١. رو- ٢. بالا

ڕوباد / ř̂ûbad/: ناو. ئەو ماکەوە لە ڕکەدا دایدەنێن و داوی لە دەور دەنێنەوە و ڕاوی کەوی تری پێ دەکەن 🇮🇷 مادە کبک شکاری

ڕوبار / ř̂ûbar/: ناو. ڕووبال؛ ڕوویبار: ١. ڕێڤار؛ چەم؛ چێم؛ چۆمی گەورە ‹ڕووبار بەرداشی دەبرد، پیرەژن لەپەلکەکەنگران دەگەڕا «مەسەل»› ٢. ڕووبەڕوو 🇮🇷 ١. رود؛ رودبار ٢. رو در روی

⊡ **ڕوبار بون:** ڕووبەڕوو بوون؛ تووشی یەک هاتن 🇮🇷 روبرو شدن

ڕوباری / ř̂ûbarî/: ناو. ڕووباڵی؛ بەربەرەکانێ؛ بەرەنگاری 🇮🇷 مُقابلە

ڕوباز / ř̂ûbaz/: ئاوەڵناو. ١. ڕواباز؛ ڕیاییکەر ٢. سەرنەگیراو؛ بەبێ میچ ‹ستادیۆمی ڕووباز› 🇮🇷 ١. ریاکار ٢. روباز

ڕوبازاڕی / ř̂ûbazař̂î/: ئاوەڵناو. بەرمێن؛ برەودار؛ بەبرەو 🇮🇷 مرغوب؛ رایج

ڕوبازی / ř̂ûbazî/: ناو. ڕوابازی؛ ڕیاکاری 🇮🇷 ریاکاری

ڕوبال / ř̂ûbal/: ناو. ١. ☜ **ڕوبار** ٢. سۆنگە؛ سەمەد 🇮🇷 ١. ☜ **ڕوبار** ٢. سبب

ڕوباڵی / ř̂ûbał̂î/: ☜ **ڕوباری**

ڕوبڕو / ř̂ûb(i)ř̂û/: ☜ **ڕوبەڕو**

ڕوبل / ř̂ûbl/: ناو. یەکەی پارەی ڕووسیا 🇮🇷 روبل

ڕووبە / ȓûbe/: ناو. ڕاسا؛ سۆ؛ لا ☰ راستا

ڕووبەخوار / ȓûbex(i)war/: ناو. بەرەوژێر؛ لێژ؛ نشێو ☰ سرازیری

ڕووبەر١ / ȓûber/: ناو. ١. بەرەلێفە؛ ئەو ڕووەی لێفە کە دەکەوێتە سەرەوە ٢. ڕووکار؛ ڕوو؛ سەلەندە؛ بەشی دەرەوەی هەر شت یان شوێنێ ‹ڕووبەری زەوی› ٣. ڕوویێ کە دەکەوێتە نێوان کۆمەڵێ هێڵ و سنوورەوە، بەتایبەت بە گوێرەی یەکەیەکی پێوانەیی (وەک: میتری چوارگۆشە، هیکتار و...) ☰ ١. روی لحاف ٢. سطح ٣. مساحت

ڕووبەر٢: ئاوەڵناو. بەرانبەر ☰ برابر

ڕووبەڕۆژ / ȓûbeřoj/: ئاوەڵناو. بەربەڕۆچکە؛ خۆرگیر ☰ آفتابگیر

ڕووبەڕوو١ / rûbeřû/: ناو. ڕووبڕوو؛ ڕەپاوڕوو؛ ڕووبار؛ ڕووبال ‹ڕووبەڕووم نابینم› ☰ روبرو

ڕووبەڕوو٢: ئاوەڵناو. ڕووبڕوو؛ ڕەپاوڕوو؛ ڕووبار؛ بەرانبەر ‹ماڵی ڕووبەڕوومان کەس نازانێ کێن› ☰ روبرو

⊡ **ڕووبەڕوو بونەوە:** ١. تووش بوون ‹ئەمجارەش لەگەڵیا ڕووبەڕوو بوومەوە› ٢. دۆخی هەڵتەقین؛ بەرامبەر بوون ‹نەیاندەزانی بۆ ڕووبەڕوو بوونەوە لەگەڵ ئاوا دۆخێکدا چی بکەن›. هەروەها: **ڕووبەڕوو کردنەوە** ☰ ١و٢. روبرو شدن

ڕووبەڕوو٣: ئاوەڵکار. ڕووبڕوو؛ ڕەپاوڕوو؛ ڕووبار؛ ڕوو لە ڕوو ‹بچۆ ڕووبەڕوو پێ بڵێی!› ☰ روبرو

ڕووبەڕووی / rubeřûy/: ئامراز. بەرابەری ‹ڕووبەڕووی یەکتر دانیشتن و قسەی خۆیان کرد› ☰ در مقابلِ؛ روبروی

ڕووبەڕوویی / ȓûbeřûyî/: ناو. بەربەرەکانێ؛ کاری لە ڕوودا وێستان ☰ مُقابله

ڕووبەستە / ȓûbeste/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* بەئەدەب و شەرمین (بۆ ئافرەت) ☰ موقّر

ڕووبەن / ȓûben/: ☜ **ڕووبەند**

ڕووبەند / ȓûbend/: ناو. ڕووبەن؛ ڕووبەنە؛ ڕووبەندە؛ پەچە؛ پێچە؛ پووشی ☰ روبنده

ڕووبەندە / ȓûbende/: ☜ **ڕووبەند**

ڕووبەنە / ȓûbene/: ☜ **ڕووبەند**

ڕووبین / ȓûbîn/: ئاوەڵناو. ڕیاباز؛ ڕواڵەتباز؛ حەفتڕەنگ ☰ ریاکار

ڕووبینی / ȓûbînî/: ناو. ١. *[کینایە]* مەرایی؛ کلکەفلێ؛ کاری ماستاو سارد کردن ٢. کاری تارا لە سەر بووک هەڵدانەوە ☰ ١. ریا ٢. عمل روبند برداشتن از سر عروس

ڕووپاک / ȓûpak/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* بەئابڕوو ☰ آبرومند

ڕووپاما / ȓûpama/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* مەرایی کەر؛ کلکەسووتەکەر. هەروەها: **ڕووپامایی** ☰ مُتملق

ڕووپۆش / ȓûpoş/: ناو. پۆشەنێ کە بەسەر جلوبەرگدا لەبەری دەکەن ☰ روپوش

ڕووپەری / ȓûperî/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* زۆر خوشیک؛ جوان و لەبەردڵان وەک پەری ☰ پری‌رُخ

ڕووپەڕ / ȓûpeř/: ناو. ڕووپەل؛ لاپەڕە؛ لاپەڕ ‹ئاخ! دیسان ڕووپەڕێک دڕا/ لە ڕۆژئەژمێری تەمەنم! «هێمن»› ☰ صفحه (کتاب و دفتر)

ڕووپەل / ȓûpel/: ☜ **ڕووپەڕ**

ڕووپیە / ȓûp(i)ye/: ناو. یەکەی پارەی هێند، پاکستان و بڕێ لە وڵاتانی دراوسێیان ☰ روپیه

ڕووپێو / ȓûpêw/: ناو. کەسێ کە زەوی لە گەز دەدا ☰ مسّاح

ڕووت١ / ȓût/: ئاوەڵناو. ڕوویت؛ ڕیت: ١. ڕوویچ؛ ڕوویس؛ ڕووس؛ بێبەرگ؛ بێپۆشاک ٢. *[کینایە]* نەدار و هەژار ‹هەرچەندە کە ڕووتم بە خودا مائیلی ڕووتم/ بێبەرگییە عیللەت کە هەتیو مەیلی هەتاوە «نالی»› ☰ ١. لخت؛ برهنه ٢. بینوا

⊡ **ڕووت بوون:** ڕووت بوونەوە؛ ڕووتەو بوون؛ ڕووتەوە بوون: ١. بێ جلک بوون ٢. بێ پەڕ

بوون ٣. *[کینایە]* فەقیر بوون ☰ ١. برهنه شدن ٢. پر انداختن ٣. ندار شدن

ڕووت بوونەوە: ☜ **ڕووت بوون**

ڕووت کردن: ڕووت کرن؛ ڕووتەو کردن؛ ڕووتەوە کردن؛ ڕوویت کردن: ١. جلک لێ دارنین ٢. *[کینایە]* تالان کردن ٣. بێگەلا کردن ☰ ١. برهنه کردن ٢. غارت کردن ٣. برگ کندن

ڕووت کردنەوە: ١. جلک و بەرگ لێکردنەوە ٢. *[کینایە]* تالان کردن ☰ ١. برهنه کردن ٢. غارت کردن

ڕووت کرن: ☜ **ڕووت کردن**

ڕووتەو بوون: ☜ **ڕووت بوون**

ڕووتەو کردن: ☜ **ڕووت کردن**

ڕووتەوە بوون: ☜ **ڕووت بوون**

ڕووتەوە کردن: ☜ **ڕووت کردن**

- **ڕووت**[٢]: پاشەوشە. ـــ ڕوویت؛ ـ ڕیت؛ بێبەرگ ‹سەرڕووت› ☰ ـ برهنه

ڕووت[٣]: پێڕۆ. ← **ڕەش‌وڕووت؛ ڕاو و ڕووت**

ڕووتاڵ / řûtał/: ناوەڵناو. ١. قاقڕ؛ ڕووتەن؛ تایبەتمەندی زەوی گیا لێ نەڕواو ٢. *[مەجاز]* ڕووتەحل؛ ڕووترش؛ ڕووگرژ؛ دەموچاوگرژ ☰ ١. بی‌پوشش گیاهی ٢. اخمو

ڕووتان / řûtan/: چاوگ. پۆشەمەنی لە بەر دارنان ☰ برهنه شدن

ڕووتاندن / řûtandin/: چاوگ. ڕووتانن: ١. پۆشاک لە بەر داکەندن ٢. پەڕ کەندن ☰ ١. برهنه کردن ٢. پر کندن

ڕووتاندنەوە / řûtand(i)newe/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕووتاندتەوە؛ دەڕووتێنیتەوە؛ بڕووتێنەوە// ڕووتنایەوە: ١. ڕووتاندن؛ مووا پەڕا گەلا پێوە نەهێشتن ٢. *[کینایە]* شتی زۆر لێ ساندن ☰ ١. مو/ برگ/ پر کندن ٢. دار و ندار کسی را گرفتن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: ـــ/ چاوگی نەرێنی: نەڕووتاندنەوە

ڕووتانن / řûtanin/: ☜ **ڕووتاندن**

ڕووتانەوە / řûtanewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕووتایەوە؛ دەڕووتێیەوە؛ بڕووتێوە// ڕووتیانەوە: ١. بێ‌پەڕ و پۆ مانەوە؛ لە پەڕ و پۆ کەوتن ٢. *[کینایە]* کەوتنە سەر ساجی عەلی ☰ ١. بی‌برگ و پوشاک شدن ٢. از هستی ساقط شدن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: ڕووتاوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەڕووتانەوە

ڕووتانی / řûtanî/: ناو. شوێنی ڕووتەن ‹بچینە ئەو ڕووتانییە باز دەین› ☰ جای بی‌گیاه و بوته

ڕووتاوە / řûtawe/: ناوەڵناو. ١. لە پەڕ و پۆ کراو ٢. گەلاوەریو ٣. پۆشەمەنی لە بەر داکەنراو ٤. *[کینایە]* تالاکراو ☰ ١. پرکنده ٢. برگ‌ریخته ٣. لُخت شده ۴. غارت شده

ڕووتاوەوە / řûtawewe/: ناوەڵناو. ڤەڕووتی؛ داماڵراو؛ ڕووتەوەکراو (لە موو، پەڕ، گەلا یان گۆشت) ☰ لُخت شده (از مو، پر، برگ یا گوشت)

ڕووترش / řûtirş/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* ڕووترشیاگ؛ ڕووتاڵ؛ ڕوو گرژ ☰ تُرشروی

ڕووترشی / řûtirşî/: ناو. *[مەجاز]* ڕووگرژی؛ ئەخم ☰ تُرشرویی

ڕووترشیاگ / řûtirş(i)yag/: ☜ **ڕووترش**

ڕووتک / řûtik/: ناوەڵناو. ١. جۆرێ برنج ٢. جۆرێ پارچەی کەم‌نرخ کە دەکرێتە چارۆکە ☰ ١. نوعی برنج ٢. نوعی پارچەی ارزان

ڕووتنای / řûtnay/: چاوگ. ڕووت کردنەوە ☰ لُخت کردن

ڕووتنایەوە / řûtnayewe/: ☜ **ڕووتاندنەوە**

ڕووتوڕەجاڵ / řût û řecał/: ناوەڵناو. ڕەش و ڕووت؛ ڕاش و ڕووت: ١. هەژار؛ نەدار ‹مەی حەلالە بۆ منی ویرانەماڵ/ بۆ منی ئاوارە و ڕووتوڕەجاڵ «هێمن»› ٢. *[پلار]* ڕووتەوپووتە؛ لاتی کەس‌نەناس

☫ ١. فقیر ٢. بی‌سروپا

ڕووت‌وقووت / řût û qût/: ئاوەڵناو. ١. هیچ دە بەردا نە ‹بنوارە بوونی ئەووەڵت و چوونی ئاخرت/ هاتی چ ڕووت‌وقووت و هەڵاتی چ لووس‌وپووس! «نالی»› ٢. *[کینایی]* بێ‌هیچ دارایی ‹لە ڕووت‌وقووتی وەک من ڕوو مەپۆشە/ کە وەسڵی تۆیە قووتی عاشقی ڕووت «نالی»› ☫ ١. لُخت مادرزاد ٢. ندار

ڕووتە / řûte/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ڕووتەڵ: ١. بەلەنگاز ٢. بێ‌نموودی پووتەکە ☫ ١. لات آسمان‌جُل ٢. حقیر

ڕووتەحڵ / řûteĥl/: ☜ **ڕووتاڵ ـ٢**

ڕووتەخت / řûtext/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* بێ‌شەرم و ڕووهەڵماڵاو ☫ بی‌حیا

ڕووتەڵ / řûteł/: ☜ **ڕووتە**

ڕووتەڵە / řûtełe/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ١. پووتەکەی بێ‌نموود ٢. تووک‌لێ‌وەریو ☫ ١. حقیر ٢. موریختە

ڕووتەن / řûten/: ئاوەڵناو. ڕویال؛ ڕووتەنی؛ ڕووتاڵ؛ ڕوویتان؛ ڕوویتانە؛ قاقڕ؛ تایبەتمەندی زەوینێ کە گیای لێ نەڕواوە ‹ئەو کاتەی پرشە و تنۆکی/ دوانی لێم ئەدا/ قاقڕ و ڕووتەنی بیستنم/ بە ئاوی دەنگەکەی شین ئەبێ «شێرکۆ»› ☫ بی‌گیاه (زمین)

ڕووتەنک / řûtenik/: ئاوەڵناو. ١. *[مەجاز]* بەشەرم؛ خەجاڵەتی ٢. تەنک؛ ڕوون؛ زەلاڵ ☫ ١. خجالتی ٢. شفّاف

ڕووتەنی / řûtenî/: ☜ **ڕووتەن**

ڕووتەوپووتە / řûte w pûte/: ئاوەڵناو. *[پلار]* لاپۆتی؛ ڕەجاڵە ☫ رجالە

ڕووتەوەبوو / řûtewebû/: ئاوەڵناو. ١. جلک لە بەر نەماو ٢. *[کینایە]* تالان‌بوو ☫ ١. لُخت‌شدە ٢. غارت‌شدە

ڕووتەوەکراو / řûtewek(i)raw/: ئاوەڵناو. ١. جلک لە بەر داماڵداراو ٢. *[کینایە]* تالانکراو ☫ ١. لُخت‌شدە (از لباس) ٢. غارت‌شدە

ڕووتی¹ / řûtî/: ناو. ١. بێ‌بەرگی ٢. *[کینایە]* فەقیری؛ هەژاری ☫ ١. لُختی ٢. نداری

ڕووتی²: ئاوەڵناو. ڕووت؛ پەتی؛ تەنیا؛ بێ شتێکی ڕیکە ‹نانی ڕووتی› ☫ خالی

ڕووتی³: ئاوەڵکار. بە خاڵی؛ بەبێ پێخۆرەوە ‹گۆشتەکەی ڕووتی خوارد!› ☫ خالی-خالی

ڕووتیانەوە / řûtyanewe/: ☜ **ڕووتانەوە**

ڕووتیایەوە / řûtyayewe/: ☜ **ڕووتانەوە**

ـ ڕووتێن / -řûtên/: پاشەوشە. ڕووت‌کەرەوە ‹خەڵک‌ڕووتێن› ☫ غارتگر

ڕووچک / řûçik/: ناو. دەم‌وچاو؛ ڕوو ☫ چهرە

ڕووچن / řûçin/: ناو. ڕووچین؛ ئەو بەشە لە ماڵ کە لە سەر بناغەوە دروست دەکرێ ☫ روبنا

ڕووچین / řûçîn/: ☜ **ڕووچن**

ڕووخار / řûxar/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. شەرمەزار ٢. مل‌کەج ☫ ١. شرمسار ٢. گردن‌کج

ڕووخان / řûxan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕووخای؛ دەڕووخێی؛ بڕووخێ// ڕووخیان؛ ڕخیان: ١. ڕمان؛ ڕمیان ‹دەری تۆ کەعبە بوو حاجی تەوافی کرد و نەیزانی/ چ قەوما، کەعبە کەچ بوو؟ مەسجیدول‌ئەقسایە ڕووخاوە؟ «حاجی قادر»› ٢. *[کینایە]* هەڵوەشان؛ لێک بەربوون ☫ ١. فروریختن ٢. فروپاشیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕووخاو/ چاوگی نەرێنی: نەڕووخان

ڕووخاندن / řûxandin/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕووخاندت؛ دەڕووخێنی؛ بڕووخێنە// ڕووخانن؛ ڕخانن: ١. ڕمانن؛ ڕماندن ‹کۆمەڵان هێزی تۆڵە پێک دێنن/ حوکمی دۆلار و شا ئەڕووخێنن «قانع»› ٢. *[کینایە]* هەڵوەشاندن؛ لێک‌هەڵوەشاندن ☫ ١. فرو ریختن ٢. فروپاشاندن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـــ/ چاوگی نەرێنی: نەڕووخاندن

ڕووخانن / řûxanin/: ☜ **ڕووخاندن**

ڕووخانه / řûxane/: نـاو. ١. چـــۆم؛ چـــێم؛ ڕۆ ٢. بەست؛ بەستێن ☰ ١. رودخانه ٢. بستر رودخانه

ڕووخاو / řûxaw/: ئاوەڵناو. ڕخیاو: ١. ڕمیاو؛ ڕمیاگ ٢. هەڵوەشـاو؛ لێـکبـەربوو ☰ ١. فروریختـه ٢. فروپاشیده

ڕووخڵاکۆر / řûx(i)łakor/: ☜ **ڕیخۆڵەکوێره**

ڕووخورۆک / řûxurok/: ئاوەڵناو. دەم و چـاو گـروێ ☰ آبلەرو

ڕووخـوێنی / řûx(i)wênî/: نـاو. کـاری لـه ڕوو خوێندنەوەی بابـەتێک لـه ڕووی نووسـراوەوه ☰ روخوانی

ڕووخـۆش / řûxoş/: ئاوەڵـناو. خۆشـــڕوو؛ دەمبەپێکەنین ☰ خوشرو

ڕووخۆشی / řûxoşî/: ناو. گەشی ☰ خوشرویی

ڕووخه^{1} / řûxe/: ناو. قوپاوی؛ قوپیاگی ☰ فرورفتگی

ڕووخه^{2}: ئاوەڵناو. ڕووخەک: ١. لـه سـەر ڕووخـان؛ نزیک به ڕمان ٢. ڕۆچوو؛ قوپـاو ☰ ١. نزدیـک بـه فروریختن ٢. فرورفته

ڕووخەک / řûxek/: ☜ **ڕووخه**^{2}

ڕووخیان / řûxyan/: ☜ **ڕووخان**

• **ڕووخێن** / řûxên-/: پاشەوشـه. ڕووخێنەر ‹مـن نـیم نەوه، هەر خۆیەتی کۆڵنەدەر/ کۆنـەڕووخین، بنیـاتی تازه دانەر «گۆران»› ☰ فروریخته شدن

ڕووخێنـران / řûxênran/: چـاوگ. تێنەپـەڕ. نادیـار. //ڕووخێنرای؛ دەڕووخێنری؛ بـڕووخێنرێ// کەوتنـه ڕووخاندنەوه ☰ فروریخته شدن

■ ئاوەڵناوی بـەرکاری: ڕووخێنراو/ چـاوگی نـەرێنی: نەڕووخێنران

ڕوودار / řûdar/: ئاوەڵناو. ١. به قەدر و حورمەت ٢. بـوێر؛ بـێتـرس ٣. *[پلار]* ڕوار؛ سـاواز؛ سـایواز؛ ڕیلاس؛ ڕیلاس؛ قەیتوول؛ قولتەش ✱ هـەروەها: ڕووداری ☰ ١. مُحترم ٢. نترس ٣. پُررو

ڕوودارانه / řûdarane/: ئاوەڵکار. بـه بێشـەرمییەوه ☰ بیشرمانه

ڕووداماڵاو / řûdamaław/: ☜ **ڕووداماڵراو**

ڕووداماڵراو / řûdamałraw/: ئاوەڵـناو. *[مـەجاز]* ڕوودامـاڵاو؛ ڕووداماڵـیاگ؛ ڕووسـەخت؛ ڕووهەڵـماڵاو؛ ڕووهەڵماڵـدراو؛ ڕووهەڵماڵـراو؛ بێشەرم و حەیا ☰ بی‌شرم

ڕووداماڵیاگ / řûdamałyag/: ☜ **ڕووداماڵراو**

ڕووداو / řûdaw/: نـاو. ڕوودای؛ دەگمـه؛ پێشـهات؛ بویەر؛ ئەوەی بەدیهاتووه یان ئـەنجام دراوه ‹ئـەم ڕووداوه یەکەم زەبری توند بوو که وه هەستی ناسکی منداڵانەی من کەوت «هێمن»› ☰ رویداد

ڕوودای / řûday/: ☜ **ڕووداو**

ڕوودرژ / řûdirj/: ئاوەڵناو. ڕووترش؛ ڕووگرژ ☰ اخمو

ڕوودڵ / řûdił/: نـاو. سـەردڵ؛ گرفـت؛ نەخۆشـی قورس بوون و داهێزانی زگ له بەر پڕی گەده ☰ رودل

ڕوودۆز / řûdoz/: ☜ **ڕوز**

ڕوودەربایس / řûderbayis/: ئاوەڵناو. ڕوودەربایست؛ ڕووتەنک ☰ کمرو؛ خجالتی

ڕوودەربایست / řûderbayist/: ☜ **ڕوودەربایس**

ڕوودەربایستی / řûderbayistî/: ☜ **ڕوودەربایسی**

ڕوودەربایسی / řûderbaysî/: نـاو. ڕوودەربایسـتی؛ ڕوودەروایسی؛ له ڕووداماوی: ١. دۆخـی هەسـت بـه شـەرم کـردن لـه بـەجێ نـەهێنانی داوای کەسێک ‹له تـەک ئـەوا ڕوودەربایسـیم هـەس› ٢. کەمڕوویی؛ شەرمنی ☰ ١و٢. رودربایستی

ڕوودەروایسی / řûderwaysî/: ☜ **ڕوودەربایسی**

ڕوودێن / řûdên/: ناو. میزدان؛ میزەڵدان ☰ مثانه

ڕووڕاست / řûřast/: ئاوەڵناو. *[کنایه]* ١. بـێپـەرده؛ بـێڕووبـینی؛ هـەربی؛ وەکـات؛ ڕەپ و ڕاسـت؛ خاوەن ڕاشکاوی و ڕاستی له دەربڕینی قسـه ٢. ڕاستبێژ؛ ڕاستگۆ ☰ ١. رُک و صریح ٢. صادق

ڕووڕاستی / ř̂ûřastî/: ناو. ڕاستی ≌ روراستی

ڕووڕەش / řûřeş/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* ١. ناوزڕاو؛ بێ ئابڕوو ٢. فەدیکار؛ شەرمەزار؛ خەجاڵەت. بەرانبەر: **ڕووچەرمگ** ≌ ١و٢. روسیاه

ڕووڕەشی / řûřeşî/: ناو. *[مەجاز]* ١. بێ ئابڕوویی ٢. خەجاڵەتی؛ شەرمەزاری. بەرانبەر: **ڕووچەرمگی** ≌ ١و٢. روسیاهی

ڕووزە / řûze/: ناوەڵناو. ڕووشە: ١. کەچ و کروچ ٢. هاوڵەڕوو؛ دەموچاو ئاولاوی ٣. پەڵە پەڵە ژەنگاوی ≌ ١. فرسوده ٢. آبله‌گون ٣. زنگ‌زده

ڕووزەر / řûzer/: ☜ **ڕووزەرد**

ڕووزەرد / řûzerd/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* ڕووزەر؛ شەرمەزار. بەرانبەر: **ڕووسوور** ≌ شرمنده

ڕووزەردی / řûzerdî/: ناو. *[مەجاز]* خەجاڵەتی؛ شەرمەزاری ‹لە خەوفی تەلعەتی ڕۆژ هەروەکوو شێت/ بە ڕووزەردی هەڵات و کەوتە کێوان «نالی»›. بەرانبەر: **ڕووسووری** ≌ شرمندگی

ڕووزەری / řûzerî/: ناو. سەوزەڕەنگ؛ ئەسمەر؛ پێستی سپی هێندێک تاریک ≌ سبزەرو

ڕووزەڵە / řûzełe/: ناوەڵناو. ڕووزەی گچکە و بێ‌نموود ≌ فرسوده‌ی زنگ‌زده

ڕووژ / řûj/: ☜ **ڕۆژ-١**

ڕووژشمار / řûjş(i)mar/: ☜ **ڕۆژمێر**

ڕووژە / řûje/: ناو. ئەڵماس ≌ الماس

ڕووس / řûs/: ناوەڵناو. ١. ڕویس؛ ڕووت؛ بێ‌بەرگ ٢. تیژ لە چێژەدا ٣. خەڵکی وڵاتی ڕووسیە ≌ ١. لُخت ٢. تُندمزه ٣. روسی؛ اهل روسیه

ڕووسارد / řûsard/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* ١. گوێ‌نەدەر؛ لاسار ٢. بێ‌ناز؛ لارەمل ‹کچی بێچارە هەتا لە ماڵە بابیشە هەر ڕووساردە› ≌ ١. بی‌مبالات ٢. مظلوم

ڕووساردی / řûsardî/: ناو. *[مەجاز]* گوێ‌نەدەری؛ لاساری ≌ بی‌مبالاتی

ڕووسپی / řûspî/: ناو. حیز؛ سۆزمانی؛ خۆفرۆش ≌ روسپی

ڕووسپی / řûsipî/: ناوەڵناو. سەربەرز؛ بەئابڕوو ≌ روسفید؛ آبرومند

ڕووسپییەتی / řûspîyetî/: ناو. ١. *[مەجاز]* خوێنی نیشانەی کیژ بوونی بووک ٢. حیزی ≌ ١. خون بکارت عروس ٢. فاحشگی

ڕووسکە / řûske/: ناو. گوڵەجاف؛ گوڵەجەفاکێش؛ گوڵێکە بۆ ئازارەباریکە بە کەڵکە ≌ گل خیار؛ گل کارگر

ڕووسڵ / řûsił/: ناوەڵناو. شەرمین؛ فرێت ≌ باحُجب و حیا

ڕووسوور / řûsûr/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* سەربەرز و بەئابڕوو ‹لەبەر قاپی مەحەببەت ئەو خودا پێ‌داوەیە ڕووسوور/ حەزینە، دیدە پڕ ئەسرینە، دڵ خوێنینە، ڕووزەردە «مەحوی»›. بەرانبەر: **ڕووزەرد** ≌ روسفید

ڕووسووری / řûsûrî/: ناو. ١. خوێنی نیشانەی کچ بوون کە بە خامێکی سپییەوە لە ماڵی زاوا دەنێرێتەوە بۆ ماڵی بابی بووک ٢. *[مەجاز]* ئابڕوومەندی. بەرانبەر: **ڕووزەردی** ≌ ١. خون بکارت عروس ٢. آبرومندی

ڕووسە / řûse/: ناو. بن‌خەرمان؛ ئەو نەختە دەخڵ و دانە لە خەرمان دەمێنێتەوە و لەتەچن کۆی دەکەنەوە ≌ باقیماندەی خرمن کە فقرا جمع می‌کنند

ڕووسەخت / řûsext/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* ١. سەربلند؛ سەربەرز ٢. ☜ **ڕووداماڵراو** ≌ ١. سربلند ٢. ☜ **ڕووداماڵراو**

ڕووسەری / řûserî/: ناو. دەسماڵی سەر؛ سەرپۆشی ژنانە ≌ روسری

ڕووسیا / řûs(i)ya/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* ١. شەرمەزار؛ خەجاڵەت ‹باوکت خەجاڵەت، دایکت ڕووسیا/ تۆیان لە من کرد بۆ ماڵی دنیا «فولکلۆر»› ٢. ئابڕووتکاو؛

ناوزڕاو. هەروەها: **ڕووسیایی** ☰ ١. شرمسار ٢. رسوا

ڕووش¹ / ř̂ûş/: ناو. ڕوویش: ١. خاشە؛ کیڕ؛ کێڕ؛ شاخ؛ قرنج؛ مەڕت؛ ڕووک؛ خراش؛ شوێنەوارێ کە لە کێشرانی شتێکی تیژ بە سەر ڕوویەکدا بەدی دێ ‹دار خەیزەرانێکم دیت لە باخچەیەکدا، پتر لە شازدە میتر بەرز و قەف ـ قەف، کەسک، قەت ڕووشێکی تێدا نەبوو «هەژار، چێشتی مجێور»› ٢. جۆرێ بەری دارمازوو ٣. تەڵەزمی دار ٤. ڕیشوو؛ تاڵی کەنارەی پارچە ☰ ١. خراش ٢. نوعی ثمر مازوج ٣. تراشەی چوب ۴. شَنگُلەی کنارەی پارچە

ڕووش²: ئاوەڵناو. ڕوویش: ١. شەڕانی و نەگونجاو ٢. درشت؛ زبر ٣. ئاولاوی؛ ڕووزە ☰ ١. تندخوی ٢. خشن؛ زبر ٣. آبلەگون

⊡ **ڕووش هەڵاتن:** تووڕە بوون و خۆ پف دان (پشیلە) ☰ عصبانی شدن و پُف کردن (گربه)

ڕووشان / řûşan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕووشای؛ دەڕووشێی؛ بڕووشێ// ڕووشیان؛ ڕووشین؛ ڕۆشان؛ ڕووکیان؛ ڕووکان؛ مەڕتان؛ کیڕیان؛ شوێنی کێشرانی شتێکی تیژ بە سەر ڕووبەرێ، بەتایبەت پێستدا ‹ئەژدەهاک! کون بڕە، سەختە زیندانت،/ ناڕووشێ بە بڕبەن بەنی گرانت! «گۆران»› ☰ خراش برداشتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕووشاو/ چاوگی نەرێنی: نەڕووشان

ڕووشاندن / řûşandin/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕووشاندت؛ دەڕووشێنی؛ بڕووشێنە// ڕوویشاندن؛ ڕووکاندن؛ مەڕتاندن؛ کیڕاندن ‹دەستمی ڕووشاند› ☰ خراشیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ــــ/ چاوگی نەرێنی: نەڕووشاندن

ڕووشاو / řûşaw/: ئاوەڵناو. ڕووشیاو؛ ڕوویشای؛ ڕشاو؛ ڕووکاو؛ مەڕتاو؛ کیڕیاگ ‹دەستم ڕووشاوە› ☰ خراشیده

ڕووشاوی / řûşawî/: ناو. ڕووشیاوی؛ ڕووکاوی؛ مەڕتاوی؛ کیڕیاگی ‹شوێنی ڕووشاوی دەستم دیارە› ☰ خراشیدگی

ڕووش ـ ڕووش / řûş řûş/: ئاوەڵناو. درژ و پڕکێڕ ☰ خشن و پرخراش

ڕووشکاو / řûş(i)kaw/: ئاوەڵناو. کەچەترێن؛ بە شەرماخراو ☰ از رو رفته؛ شرمنده شده

ڕووشکنای / řûş(i)knay/: چاوگ. ١. ڕووشاندن ٢. وەشاندنەوە ☰ ١. خراشیدن ٢. توزیع کردن

ڕووشکیای / řûş(i)kyay/: چاوگ. ١. ڕووشان ٢. وەشانەوە؛ دابەشبوونەوە ☰ ١. خراش برداشتن ٢. توزیع شدن

ڕووشکێن / řûş(i)kên/: ئاوەڵناو. تەریق کەر؛ تەریق کەرەوە. هەروەها: **ڕووشکێنی** ☰ از رو بَر

ڕووشن / řûşin/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* بەدفەڕی شەڕانی ☰ ستیزەجو

ڕووشنای / řûşnay/: چاوگ. ڕووشاندن ☰ خراشیدن

ڕووشە¹ / řûşe/: ناو. ١. ڕووش؛ خراش ٢. کارەسات؛ چۆرتم؛ لێقەوماوی؛ بەڵا و بەرسەرهاتی خراپ ☰ ١. خراش ٢. مُصیبت

ڕووشە²: ☜ **ڕووزە**

ڕووشەر / řûşer/: ☜ **ڕووشێن**

ڕووشیان / řûşyan/: ☜ **ڕووشان**

ڕووشیاو / řûşyaw/: ☜ **ڕووشاو**

ڕووشیاوی / řûşyawî/: ☜ **ڕووشاوی**

ڕووشیای / řûşyay/: چاوگ. ڕووشان ☰ خراش برداشتن

ڕووشین / řûşîn/: ☜ **ڕووشان**

ڕووشێن / řûşên/: ئاوەڵناو. ڕووشەر ☰ خراشنده

ڕووڤ / řûv/: ناو. ڕوڤک؛ تووکەبەر ☰ موی زهار

ڕووڤی / řûvî/: ناو. ١. ☜ **ڕیخۆڵە ـ١** ٢. ☜ **ڕیوی¹ ـ١**

⧈ **ڕووڤی ڕەش:** ڕووڤی ستور؛ ڕیخۆڵەی گەورە ☰

ڕودەی بزرگ

ڕووڤی زراڤ: ڕیخۆڵەی بووچک ☰ ڕودەی کوچک

ڕووڤی ستون: ☜ **ڕووڤی ڕەش**

ڕووڤی کون: ☜ **ڕیخۆڵەکوێرە**

ڕووقایم / řûqayim/: ئاوەڵناو. *[پلار]* بێشەرم لە قسەدا ☰ دریده؛ گُستاخ

ڕووقەرمچی / řûqerm(i)çî/: ئاوەڵناو. بە چرووچاوی چرچ و لۆچ ☰ رُخسار پرچین و چروک

ڕووک / řûk/: ناو. ۱. چرووچاو؛ دەموچاو؛ ڕوخسار ۲. ڕووش؛ ڕووشە؛ خاشە ☰ ۱. چهره ۲. خراش

ڕووکار^{1} / řûkar/: ناو. ۱. نما؛ دەمکار؛ لای دەرەوەی خانووبەرە ‹ڕووکاری ماڵەکەی بەردی سپییە› ۲. ئەو کەرستەگەلە (وەک: ئاجۆر و بەرد و ...) کە نمای پێ دروست دەکرێ ‹ڕووکارەکەی کردۆتە بەرد› ۳. توێخی سەرەوە ‹ڕووکاری زەوین› ٤. کاری کراوی دیار ‹ئەم جنسە ڕووکار و ژێرکاری یەک نین› ☰ ۱. نما ۲. روکار (ساختمان) ۳. سطح؛ رویه ۴. نمود بیرونی کار

ڕووکار^{2}: ئاوەڵناو. ۱. دیار؛ بەرچاو؛ دیوی دەرەوە ‹سیمکەشی ڕووکار› ۲. بەرانبەر؛ هەمبەر؛ هەنداو ☰ ۱. روکار ۲. مُقابل

ڕووکاری / řûkarî/: ناو. نماکاری؛ کاری سەر بە دەرەوەی خانووبەرە ‹ڕووکاری خانووەکەمان زۆری خایاند› ☰ روکاری

ڕووکان / řûkan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕووکای؛ دەڕووکێی؛ بڕووکێ// ڕووکیان؛ ڕووکیای؛ ڕووشان؛ داڕووشان ☰ خراش برداشتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕووکاو/ چاوگی نەرێنی: نەڕووکان

ڕووکاندن / řûkandin/: ☜ **ڕووشاندن**

ڕووکانن / řûkanin/: چاوگ. ڕووشاندن؛ داڕووشاندن ☰ خراشیدن

ڕووکاو / řûkaw/: ☜ **ڕووشاو**

ڕووکاوی / řûkawî/: ☜ **ڕووشاوی**

ڕووکراوە / řûk(i)rawe/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ۱. ڕووخۆش ۲. شەرمنەکەر لە خەڵک بۆ قسە و ڕووبەڕوو بوون ☰ ۱. خوشرو ۲. چشم و گوش بازشده

ڕووکنای / řûknay/: چاوگ. ڕووکاندن ☰ خراشیدن

ڕووکە / řûke/: ناو. ڕووش؛ داڕووش ☰ خراش

ڕووکەش / řûkeş/: ناو. ڕووکێش؛ دیمە؛ چیمکۆ؛ ئەوەی بۆ داپۆشینی دیوی دەرەوەی شتێ و زیاتر بۆ پاراستن یان ڕازاندنەوەی دە کار کراوە ☰ روکش

ڕووکەن / řûken/: ئاوەڵناو. ڕووخۆش؛ دەمبەپێکەنین ☰ خندەرو

ڕووکیاگ / řûkyag/: ئاوەڵناو. شاخاو؛ ڕووشاو ☰ خراشیده

ڕووکیان / řûkyan/: ☜ **ڕووکان**

ڕووکیای / řûkyay/: ☜ **ڕووکان**

ڕووکێش / řûkêş/: ☜ **ڕووکەش**

ڕووکێشە / řûkêşe/: ☜ **ڕکێشە**

ڕووگ / řûg/: ناو. دۆشاو؛ دس؛ شیلاو؛ شیلەی ترێی کوڵاو ☰ شیرەی انگور

ڕووگر / řûgir/: ئاوەڵناو. شەرمێون؛ بەحەیا ☰ محجوب

ڕووگرتی / řûgirtî/: ئاوەڵناو. دەڵەمە؛ بەندهاتوو (شیر) ☰ دَلمه؛ بسته (شیر)

ڕووگرژ / řûgiřj/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ڕووتاڵ؛ ڕووترش ‹کەس لەو ڕووگرژتر، لووتبەرزتر، ناحەزتر، خوێڕی و بێکارەتر، پیس و پۆخڵتر، زمانشڕتر نەبووە و نابێتەوە «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ اخمو

ڕووگرژی / řûgiřjî/: ناو. مۆڕی؛ مۆنی؛ مرووز ☰ اخم

ڕووگوشاد / řûguşad/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* خۆشڕوو؛ ڕووخۆش؛ دژی مڕ و مووچ ☰ بشاش

ڕووگە / řûge/: ناو. ۱. *[ئیسلام]* قیبلە؛ شوێنێ کە

موسوڵمانان بۆ نوێژ خوێندن ڕووی تێدەکەن ٢. *[کینایە]* شوێنی پیرۆز و زۆر خۆشەویست بۆ کەسێ یان تاقمێ ‹کە تۆ بۆ مز لە ناو مزگەوتی، کوردستانە ڕووگەی من/ کە تۆ دەروێشی زەرگ و مەرگی، من بێ‌هایوهوو کوردم «هەژار، *بۆ کوردستان*»› ▤ ١. قبله ٢. قبله‌گاه

ڕوگەش / řûgeş/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* ڕووخۆش؛ دەمبەپێکەنین ▤ خوشرو

ڕوگیر / řûgîr/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ١. تۆراو؛ تۆریاگ؛ زویر ٢. تەریقەوەبوو؛ تەریقەوبوو؛ شەرمەزار ٣. تایبەتمەندی ئەوی کەوتۆتە ناو ڕوودەربایستی ▤ ١. قهرکرده ٢. خجالت‌زده ٣. در معذوریت افتاده

ڕوگیری / řûgîrî/: ناو. *[مەجاز]* تەریقی؛ شەرمەزاری ▤ خجلت

ڕول / řûl/: ناو. ڕوولک؛ ڕوویل؛ کەرکوژە؛ ژاڵە؛ ژاڵک؛ ژەلە؛ ڕیل؛ ڕویل؛ لوولک؛ لۆڕک؛ لوێر؛ لووڕ؛ لووڕک؛ قرژانک؛ قەرجلگ؛ دارچکێکی جوانی ژەهراوی، گەڵا ئەستوور، پڕ لەق و پۆی چەترئاسایە ▤ خرزهره

ڕولک / řûlik/: ناو. ١. ☜ **ڕول** ٢. بەرزەچڕ؛ جرجڕە؛ سیسرە؛ مێروویەکی وەک کولەیە شەوانە هەرا دەکا ▤ ١. ☜ **ڕول** ٢. جیرجیرک

ڕولکەن / řûlken/: ئاوەڵناو. دەمبەپێکەنین؛ ڕووخۆش؛ ڕووگەش ▤ گشاده‌روی

ڕوڵە / řûłe/: ☜ **ڕۆڵە**

ڕوماڵ / řûmał/: ناو. ١. ماکێکی لینج (وەک چەرمێنەی هێلکە) کە پێش لە برژاندنی نان و شیرینی، بۆ جوان کردنی، پێیدا دەساون ٢. کاری ماڵینەوە و کۆکردنەوە ▤ ١. رومال ٢. عمل روفتن و گردآوری کردن

▣ **ڕوماڵ کردن:** کۆ کردنەوە و گواستنەوەی هەواڵ و دەنگوباس ▤ پوشش و انتقال دادن خبر

ڕومۆن / řûmon/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ڕووناخۆش؛ ڕووگرژ؛ ناوچاوان‌ترش ▤ تُرشرو

ڕومەت / řûmet/: ناو. ١. دیم؛ دەموچاو ٢. حورمەت؛ قەدر؛ وەج ▤ ١. رُخسار ٢. احترام

▣ **ڕومەت گرتن:** ١. قەدر گرتن؛ ڕێز لێنان ٢. هەنیە هەڵگرتن ▤ ١. احترام گذاشتن ٢. مو چیدن از صورت؛ اصلاح کردن

ڕومەتگیر / řûmetgîr/: ناو. ١. هەنیەهەڵگر؛ ئەوەی کاری هەڵگرتنی مووی ڕوومەتی ژنانە ٢. مووچن؛ مووکێش؛ ئامرازی موو هەڵگرتن ▤ ١. آرایشگر (زنانه) ٢. مووچین

ڕومیزی / řûmîzî/: ناو. چنراوێ لە پارچە، مشەما یا نایلۆن بۆ داپۆشاندنی سەر مێز ▤ رومیزی

ڕون¹ / řûn/: ناو. ☜ **ڕۆن**

▣ **ڕون کرن:** ڕۆن کردنە ناو شێو؛ ڕۆن دە چێشت کردن ▤ روغن ریختن در غذا

ڕون²: ئاوەڵناو. ١. ڕۆشن؛ ڕووناک ‹تاو هەڵات و دنیاکە ڕوون بۆوە› ٢. زەلاڵ؛ بێ‌لێڵایی ‹کانییەکی ڕوونی بەر تریفەی مانگەشەو/ لە بنیا بلەرزێ مرواریی زیخ و چەو «گۆران»› ٣. ئاشکرا؛ دیار ‹گیان بەرەو کوێ دەفڕێ ڕوون نییە بۆم/ تۆ بڵەی بچتەوە لای باوەهەڵۆم؟ «هەژار، *بۆ کوردستان*»› ٤. تەڕ؛ شل؛ بەرامبەری خەست ‹دڵ شووشەیە، جەرگە بۆتە پاڵوێن/ ڕوون بێتەوە خەستە بادەیی خوێن «هەژار، *مەموزین*»› ٥. *[مەجاز]* خۆش؛ خۆشحاڵ ‹بە دیتنی زۆر دڵم ڕوون بۆوە› ▤ ١. روشن ٢. شفاف ٣. آشکار ۴. رقیق ۵. شادمان

▣ **ڕون بونەوە:** ١. ڕووناک بوونەوە؛ ساف و زەلاڵ بوونی لێڵ ٢. ئاشکرا بوونی نهێنی کاری ▤ ١. شفاف شدن کدر ٢. روشن شدن

ڕون کردنەوە: دەرخستنی مەبەستی نەزانراو ▤ روشن و واضح کردن؛ توضیح دادن

ڕوناخۆش / řûnaxoş/: ☜ **ڕومۆن**

ڕوناس / řûnas/: ناو. تەختەکالۆس؛ جۆرێ

مۆریانە ☰ نوعی موریانە

ڕوناک / ř̂ûnak/: ئاوەڵناو. ڕوون؛ ڕۆشن ☰ روشن

◘ **ڕوناک بونەوە** ١. ☜ **ڕون بونەوە ـ١** ٢. ئاشکرا بوون و دەرکەوتنی ڕاستی ڕووداو ☰ ١. ☜ **ڕون بونەوە ـ١** ٢. روشن شدن قضیە

ڕوناک کردنەوە ١. ڕۆشنایی دان بە تاریکی ٢. دەرخستنی ڕاستی ڕووداو یان مەبەست ☰ ١. روشن کردن ٢. روشن کردن مسألە

ڕوناکایی / ř̂ûnakayî/: ☜ **ڕوناکی**

ڕوناکبیر / ř̂ûnakbîr/: ☜ **ڕۆشنبیر**

ڕوناکی / ř̂ûnakî/: ناو. ڕۆژناهی؛ ڕۆژنایی؛ ڕووناکایی؛ ڕووناهی؛ ڕوونایی؛ ڕۆناهی؛ ڕۆشناکی؛ ڕۆنکایی؛ ڕهنک ☰ روشنایی

ڕوناکیدەر / ř̂ûnakîder/: ئاوەڵناو. ڕووناهیدەر؛ ڕۆنەک؛ درەخشان؛ بەدرەوشە ☰ درخشان

ڕونان / ř̂ûnan/: چاوگ. دانیشتن؛ نیشتن ☰ نشستن

ڕوناندن / ř̂ûnandin/: چاوگ. بێخەم کردن؛ خاترجەم کردن ☰ خاطرجمع کردن

ڕوناهی / ř̂ûnahî/: ☜ **ڕوناکی**

ڕوناهیدەر / ř̂ûnahîder/: ☜ **ڕوناکیدەر**

ڕونایی / ř̂ûnayî/: ☜ **ڕوناکی**

ڕونبێژ / ř̂ûnbêj/: ☜ **ڕونپێژ**

ڕونپێژ / ř̂ûnpêj/: ناو. تاوە؛ ڕمبیژ؛ ڕوونبێژ؛ ڕمپێشک؛ ناولنگان؛ ئاخلەوێک ☰ تاوە

ڕوندان / ř̂ûndan/: ☜ **ڕۆندان**

ڕونشتاندن / ř̂ûniştandin/: چاوگ. دانیشاندن ☰ نشاندن

ڕونشتەک / ř̂ûniştek/: ناو. سەندەڵی؛ سەنگەڵی؛ ئەسکەمل ☰ صندلی

ڕونکی / ř̂ûn(i)kî/: ناو. پاڵووی دەگەڵ کورتان ☰ رانکی

ڕونوس / ř̂ûnûs/: ناو. لەبەر نووسراو ☰ رونویس

ڕونوسی / ř̂ûnûsî/: ناو. کار و ڕەوتی لە بەر نووسینەوە؛ فەرکان ☰ رونویسی

ڕونە / ř̂ûne/: ناو. دەمی باریکی تیخ ☰ لبەی تیغ

ڕونەرم / ř̂ûnerm/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* شەرمێون ‹لەو ڕوخ گولگوونە دیری حەسرەت ماچێ دڵم/ بەسکە ڕوونەرمم خودایا، تاو ئیبرازم نییە «تەمکین»› ☰ خجالتی

ڕونەریس / ř̂ûneřîs/: ☜ **ڕۆنیاس**

ڕونەک / ř̂ûnek/: ناو. قنگ؛ جێگەی دانیشتن لە ئەندامدا ☰ نشیمنگاه

ڕونی / ř̂ûnî/: ناو. ١. ئاشکرایی ‹نەبوونی ڕوونی لە باسی داهاتی نەوتدا› ٢. تەڕی؛ دۆخی تراو بوون ٣. ڕۆشنی ‹ڕوونی دەخاتە ژوورەکەم› ☰ ١. آشکاری ٢. تَری ٣. روشنی

ڕونیا / ř̂ûnya/: ئاوەڵناو. ڕێ لەبەر گرتوو؛ لە حاڵی چووندا ☰ راهی

ڕونیاس / ř̂ûnyas/: ☜ **ڕۆنیاس**

ڕونیاسە / ř̂ûnyase/: ☜ **ڕۆنیاس**

ڕونین / ř̂ûnîn/: چاوگ. ڕۆنیشتن؛ دانیشتن ☰ نشستن

ڕووە[١] / ř̂ûwe/: ناو. ١. لەنگێزە؛ بارانی توند بە باوە ٢. ڕوو؛ بەشی دەرەوەی هەر شتێک ☰ ١. باد و باران شدید ٢. رویە

ڕووە[٢]: پێشوشە. بەرە ـ ؛ ڕووبەر ‹ڕووەفەرش؛ ڕووەدۆشەک› ☰ رو-

ڕووەد / ř̂ûwed/: ☜ **ڕوو[١]ـ٢**

ڕووەو / ř̂ûwew/: ئامراز. بەرەو ؛ وەلای ‹ڕووەو بان؛ ڕووەو خوار› ☰ بە سوی

ڕووەوبەرەوژور / ř̂ûweberewjûr/: ناو. پێهەڵ؛ پێهەلا؛ سەربەرەوژوور ☰ سربالایی

ڕووەونشێو / ř̂ûwewn(i)şêw/: ئاوەڵناو. بەرەولێژ ☰ شیبدار

ڕوهەڵمالاو / ř̂ûhełmaław/: ☜ **ڕوداماڵراو**

ڕووهەڵماڵدراو / ŕûhełmałd(i)raw/: ☜ ڕوداماڵراو

ڕووهەڵماڵراو / ŕûhełmałraw/: ☜ **ڕوداماڵراو**

ڕووهیشک / ŕûhîşk/: ناوەڵناو. *[مەجاز]* ڕووگرژ؛ ناوچاوتاڵ ☰ اخمو

ڕووی / ŕûy/: ناو. بەرگەدە ☰ زهار

ڕوویال / ŕûyal/: ☜ **ڕوتەن**

ڕوویبار / ŕûybar/: ☜ **ڕوبار**

ڕوویت / ŕûyt/: ☜ **ڕوت**

⊡ **ڕوویت کردن**: ☜ **ڕوت کردن**

ڕوویتان / ŕûytan/: ☜ **ڕوتەن**

ڕوویتانە / ŕûytane/: ☜ **ڕوتەن**

ڕوویچ / ŕûyç/: ☜ **ڕوت١ـ١**

ڕوویچاندن / ŕûyçandin/: چاوگ. ڕووت کردنەوە ☰ لُخت کردن

ڕوویس١ / ŕûys/: ناو. ڕووش؛ ڕووشە ☰ خراش

ڕوویس٢: ☜ **ڕوت١ـ١**

ڕوویش / ŕûyş/: ☜ **ڕوش**

ڕوویشاندن / ŕûyşandin/: ☜ **ڕوشاندن**

ڕوویشای / ŕûyşay/: ☜ **ڕوشاو**

ڕوویڤک / ŕûyvik/: ☜ **ڕیخۆڵەـ١**

ڕوویل / ŕûyl/: ☜ **ڕول**

ڕووین١ / ŕûyn/: چاوگ. ڕۆین؛ ڕۆیشتن ☰ رفتن

ڕووین٢: ☜ **ڕۆن**

ڕووینیشتن / ŕûynîştin/: ☜ **ڕۆنیشتن**

ڕە١ / ŕe/: ناو. ڕەگ ☰ رگ

ڕە٢: ئامراز. لە ‹ڕە پالی نێ!؛ ڕە پێ نان› ☰ در

ڕەئیس / ŕe'îs/: ناو. سەرۆک ☰ رییس

ڕەئیسی / ŕe'îsî/: ناو. سەرۆکایەتی؛ سەرۆکی ☰ ریاست

ڕەب / ŕeb/: ناو. بەرەی زین و کورتان ☰ از اجزاء زین و پالان

ڕەبادان / ŕebadan/: چاوگ. نقورچک گرتن ☰ نیشگون گرفتن

ڕەباس / ŕebas/: ناو. ئاودێری بۆ ڕەپستە ☰ آبیاری پیش از کشت زمین

ڕەببی / ŕebbî/: دۆعا. ڕەبی؛ یاخوا ‹ڕەبی ڕۆڵە بەختەوەر بی› ☰ الهی

ڕەبت / ŕebt/: ☜ **ڕەبیت**

ڕەبساندن / ŕebsandin/: چاوگ. ١. کردنە ڕەپستە ٢. کۆما کردن؛ تەپکە کردن ☰ ١. آب دادن قبل از کشت زمین ٢. کُپە کردن

ڕەبسین / ŕebsîn/: چاوگ. کۆما بوونەوە؛ قەلاپەچن بوون ☰ کُپە شدن

ڕەبناک / ŕebnak/: ☜ **ڕەبناوك**

ڕەبناڵۆک / ŕebnałok/: ☜ **ڕەبناوك**

ڕەبناوک / ŕebnaw(i)k/: ناو. سمڵ؛ ڕەبناڵۆک؛ ڕەبناک؛ سۆتکە ☰ مُشک زمین

ڕەبە / ŕebe/: ناو. ڕبە؛ عەیارێکە بۆ خەلە پێوان ‹بۆ لای هەرکەسێ کە پەنا ئەبەم/ داوای ڕەبەیەک گاڵی لێ ئەکەم «قانع»› ☰ از پیمانەهای سنتی کشاورزی

ڕەبەت / ŕebet/: ناو. ڕەوەت؛ سیپە؛ بۆسە ☰ کمینگاه شکارچی

ڕەبەش / ŕebeş/: ناو. ڕەشبەشە؛ گامارۆ؛ کوڕەبەشە؛ مریشکەڕەشە؛ پەلەوەرێکی ئاوژی ڕەشە ☰ چلنگر

ڕەبەق / ŕebeq/: ئاوەڵناو. بێزیاد و کەم؛ تەواو؛ بە تەواوی ‹ڕۆژی ڕەشە کە دێن و دەچن یەک بە شوێن یەکا/ چەرخی زەمان لە گەڕ دەبێ چل ساڵی دی ڕەبەق «شەریف»› ☰ آزگار

ڕەبەن / ŕeben/: ئاوەڵناو. ١. سەڵت؛ بێهاوسەر ‹ڕەبەن تامی ژیانێ چۆن دەزانێ/ ئەگەر «پێ»شی بگاتە ئاسمانێ «هێمن»› ٢. گەڕیدەی ماڵبەکۆڵ ‹ئێستە بۆ وا ڕەبەن و داماوم/ من هەڵۆ چاولەدەمی قالاوم «سوارە»› ☰ ١. مُجرد ٢. خانەبەدوش

ڕەبەنگ / ŕebeng/: ناو. قالابن؛ ڕێواسی کولەبنە ☰

ریواس کوتاەقد

ڕەبەنۆک / ř̌ebenok/: ناو. گولەمێلاقە 🇮🇷 آلاله

ڕەبەنی / řebenî/: ناو. ١. سەڵتی؛ بێژن‌ومناڵی ‹ئەسڵەن ژن نەهێنم و بە ڕەبەنی بمێنمەوە «هێمن»› ٢. ماڵ‌بەکۆڵی؛ گەریدەیی ‹وەک پرێسکەی ڕەبەنی ئەو شار و ئەم دێ گەڕاو «سوارە»› 🇮🇷 ١. مُجردی ٢. خانەبەدوشی

ڕەبی / řebî/: دوعا. ڕەببی؛ یا خودا 🇮🇷 الهی

ڕەبیت / řebît/: ئاوەڵناو. ڕەبت؛ زووڕەس؛ زووڕەسە؛ بە تایبەتمەندی زوو پێگەیین 🇮🇷 زودرس

ڕەبیتن / řebîtin/: چاوگ. پێگەیشتن 🇮🇷 رسیدن

ڕەپ^{1} / řep/: ناو. خوونک؛ قاوانەی هەرکام لەو لاوانەی (بەتایبەت لە ولاتانی ڕۆژاوادا) کە بە جل‌وبەرگ و ئاڕایش و ئاکاری سەیر و سەمەرە، لە کۆمەڵگا و کۆگای گشتیدا خۆ دەردەخەن 🇮🇷 رَپ

ڕەپ^{2}: ئاوەڵناو. ١. قیت؛ دەرپەڕیو؛ زۆپ ‹گوێی ڕەپ› ٢. ڕاست و ڕەوان؛ بێ‌وەشارتن ‹ئەمن ڕەپ و ڕاست، ئەتۆ پێچ و درۆزن› ٣. پەنەماوی توندبوو 🇮🇷 ١. برجستە؛ بارز ٢. رُک؛ صریح ٣. آماسیدە

⊡ **ڕەپ بوون**: ١. پڕی وا کە گنجی و شلی لێ ببڕێ ‹هێندەم پەنیر تێ‌ئاخنیوە، ڕەپ بووە› ٢. *[شوورەیی]* کێر هەستان ٣. *[کینایە]* درێژ بوون؛ مردن 🇮🇷 ١. پر شدن زیاد و با فشار ٢. برخاستن آلت مرد ٣. مُردن

ڕەپ کردن: قیت کردنەوە 🇮🇷 برجستە کردن

ڕەپال / řepal/: ناو. جلکی شڕۆڵ 🇮🇷 لباس ژندە

ڕەپاڵ^{1} / řepał/: ناو. شتی لە کار کەوتووی ئەیاغ 🇮🇷 کالای فرسودە

ڕەپاڵ^{2}: ↓

⊡ **ڕەپاڵ دان**: ١. پێوە خستن؛ ڕەگەڵ خستن ‹شتی سووکیان ڕەپاڵ داوە› ٢. ڕەپاڵ نان؛ دەرکردنی بە زۆری و بە سووکایەتی ‹ئێستا کەوتووە وەک سیپاڵ/ لە گشت لا دەیدەن ڕەپاڵ «هێمن»› 🇮🇷 ١. نسبت دادن ٢. دک کردن

ڕەپاڵ نان: 🇮🇷 ☜ **ڕەپاڵ دان ـ٢**

ڕەپاندن / řepandin/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕەپاندت؛ دەڕەپێنی؛ بڕەپێنە// ڕەپانن: ١. کوتانی شتی نەرم بە دەست یان بە دار ٢. بە لەپی دەست لە شتێ دان ‹خۆ تۆ قورئانت ڕەپاند چیتر کاری وا نەکەی!› ٣. ڕەتاندن؛ غار پێ‌کردن و ماندوو کردن ٤. بە تاو غاراندن؛ چوارناڵە پێ کردن 🇮🇷 ١. کوبیدن جسم نرم با دست یا چُماق ٢. کف دست بر چیزی زدن ٣. دواندن و خستە کردن ۴. تاختن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەڕەپاندن

ڕەپانن / řepanin/: ☜ **ڕەپاندن**

ڕەپاوڕوو / řepawřû/: ☜ **ڕووبەڕوو**

ڕەپاوڕەپ / řepawřep/: ئاوەڵکار. ڕەپوڕاست؛ ڕاستوڕەوان؛ بێڕوودەروایسی 🇮🇷 رُک و راست

ڕەپ ـڕەپ^{1} / řep řep/: ناو. کاری خۆ قیت کردنەوە و خۆ نواندن ‹بە کەر ناوێرێ، بە کورتان ڕەپ ـ ڕەپیەتی!› 🇮🇷 خودنمایی

ڕەپ ـ ڕەپ^{2}: دەنگەناو. تەپەتەپ ‹تەپ ـ تەپ و ڕەپ ـ ڕەپ نانەکەت ئەکەی/ بە دەست و بە دەم نوێژەکەت ئەکەی/ بە چاو تەماشای دۆستەکەت ئەکەی! «فولکلۆر»› 🇮🇷 تاپ ـتاپ

ڕەپڕەپان / řepřepan/: دەنگەناو. ١. دەنگی پای سەماکەران ٢. دەنگی سم و سمکۆڵی سواران 🇮🇷 ١. صدای پایکوبی ٢. صدای سُم اسبان

ڕەپڕەپە / řepřepe/: ئاوەڵناو. بڵند و ڕاست (بەژن و باڵا) 🇮🇷 راست و بلند (قد و بالا)

ڕەپڕەپیسک / řepřepîsik/: ☜ **ڕەفیسك**

ڕەپستە / řepiste/: ناو. ڕبازە؛ ئاوەنیا؛ کۆڵەوەس؛ زەوی و زارێ کە ئاو دراوە و شۆ کراوە و تووی لێ چێندراوە و ڕوان و بەر دانی لێ بەدی دەکرێ 🇮🇷 آبستە؛ بساردە

ڕەپسین / řepsîn/: چاوگ. بزڕکان ▤ بریدن لبنیات

ڕەپگە / řepge/: ناو. گەنم و جۆی لە خیزەڵان چێندراوی کورتەباڵا کە زوو پێدەگا و بەرهەمی کەمە ▤ گندم و جو کاشته شده در زمین شنزار

ڕەپن / řepin/: ناو. ١. ڕووکار؛ ئەو بەشە لە هەر شتێ کە بەرچاوە ٢. زللە؛ شەپاڵە؛ زەرپی لەپی دەست ▤ ١. روکار ٢. سیلی

ڕەپوڕاست / řep û řast/: ئاوەڵکار. ڕپوڕاست؛ ڕەپاوڕەپ؛ بێڕووبینی؛ بە ڕاشکاوی؛ بێڕوودەروایسی ▤ رُک و راست

ڕەپوڕەوان / řep û řewan/: ئاوەڵناو. سفتوسادە؛ ڕاشکاوانە ▤ رُک و صریح

ڕەپوەستاو / řepwestaw/: ئاوەڵناو. گـژ ▤ سیخ شده (مو)

ڕەپە / řepe/: دەنگەناو. دەنگی ڕەپاندن؛ دەنگی کوتانی شتی نەرم ▤ تالاپ

ڕەپەڕەپ / řepeřep/: دەنگەناو. دەنگی ڕەپاندنی زۆر ▤ تالاپ تلوپ

ڕەپەکە / řepeke/: ناو. شیناوەردی بێهێز و لاواز ▤ گیاه و سبزەی پلاسیده

ڕەپەڵ / řepeł/: ناو. ١. دەستەی کایەکەر؛ دەستەی هاوبازی ٢. لەوەڕ؛ پووش و پاری ئازاد ▤ ١. تیم بازی ٢. گیاه خشک بیصاحب

ڕەپەڵگا / řepełga/: ناو. ڕەپێڵگە: ١. لەوەڕگا؛ جێلەوەڕی ئازاد ٢. یاریگە و جێگەی هاتن و چوون ٣. *[کنایە]* شوێنی فەرمان دان و دەسەڵاتی نابەجێ کەسێ ‹ماڵیان بۆتە ڕەپەڵگای شێخ!› ▤ ١. چراگاه آزاد ٢. میدان بازی ٣. محل تُرکتازی کسی

ڕەپەڵە / řepełe/: ناو. دەستەی گەمەکەران ▤ تیم بازی

ڕەپی / řepî/: ناو. زی؛ دەرپەڕیوی ▤ برجستگی

ڕەپیتە / řepîte/: ئاوەڵناو. دابەستە؛ پەروار ▤ پروار

ڕەپیسک / řepîsk/: ☜ **ڕەفیسك**

ڕەپێ / řepê/: ↓

▣ **ڕەپێ بون:** هەستانە سەر پێ ▤ به پا خواستن

ڕەپێ دان: ڕەواندن؛ ڕەماندن؛ تاراندن ‹دەڵێم مافی خۆمم بدەنێ/ ڕەپێم دەنێ بۆ بەندەنێ «هێمن»› ▤ تاراندن

ڕەپێتە / řepête/: ئاوەڵناو. دابستە؛ دابەستە؛ دابەسیاگ؛ هەملک؛ پەروار؛ بەن؛ چاخ و گۆشتن لە بەر خزمەت و خۆراکی باش ▤ پروار

ڕەپێچکە / řepêçke/: ☜ **ڕەپێچەك**

ڕەپێچەک / řepêçek/: ناو. ڕاپێچەک؛ ڕەپێچکە؛ ڕاماڵ ▤ رُفت‌وروب

▣ **ڕەپێچەک دان:** ڕاپێچەک دان؛ ڕاماڵ دان ‹پۆلیس دەگەڵ چوار- پێنج کەس ڕەپێچەکیان داین و گەیاندینیانە وادی حەریر و تەسلیمی نوختەی سنووری سووریا کراین «هەژار، چێشتی مجێور»› ▤ با شتاب راندن و بُردن

ڕەپێڵگە / řepêłge/: ناو. ڕەپێڵە؛ کوێرەڕێ؛ ڕێگەی تەسک و بەپێچوپلووچ کە بەهۆی هاتوچۆی خەڵک و چوارپێیان بەدی هاتووە ▤ کورەراه

ڕەپێڵە / řepêłe/: ☜ **ڕەپێڵگە**

ڕەت^{1} / řet/: ناو. ١. بزووتنی بە تەکان ‹کەروێشکەکە دە ڕەت کەوت› ٢. مردە و زیندە؛ قوولکەی لە سەر ڕێگەی نچیر ٣. هزر و بیر ‹لە ڕەتدام کە چی بکەم› ٤. قۆرت؛ ڕەتەڵ؛ دۆخی هەلەنگووتن؛ پا هەڵکەوتن ٥. ڕەد؛ شوێن؛ شۆنەڕا ▤ ١. تکان ٢. چالەی راه نخجیر ٣. فکر و اندیشە ۴. سکندری ۵. رد؛ اثر

▣ **ڕەت بردن:** ١. لەپڕ تەکان خواردن ٢. هەڵەنگووتن ‹پاڵی پێوە نام ڕەتم برد› ▤ ١. ناگهانی تکان خوردن ٢. سکندری خوردن

ڕەت بون: ڕابردن ‹سەدەی سێزدەم بوو کاتێ هۆلاکۆ/ بە کوردستاندا وەک پەتا ڕەت بوو

«پەشێو» ☰ گذشتن

ڕەت دان: هەڵەنگووتن ☰ سکندری خوردن

ڕەت کردن: بەڕێ کردن و لە خۆ دوور خستنەوە ☰ رد کردن و از خود دور ساختن

ڕەت لێ شێوان: */مەجاز/* تێکچوون؛ زەین و بیر شێوان و لە سەر خۆ نەمان ☰ قات زدن

ڕەت نەبردنە سەر کاری خۆ: سەر لێ شێوان و شیرازەی کار لە دەست دەرچوون ☰ رشتەی کار را از دست دادن

نیانە ڕەتەوە: کەوتنە سەر؛ ڕە دوو کەوتن ‹کەروێشکێکم دی نیامە ڕەتییەوە نەمگرت› ☰ دنبال کردن

ڕەت^{۲}: ئاوەڵناو. کلا؛ لەڕێلادەر ‹ڕێگەکەی باش نەدەزانی، ڕەت بوو› ☰ منحرف از راه

ڕەتان / řetan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕەتای؛ دەڕەتێی؛ بڕەتێ// ڕەتین؛ ڕەتیان؛ هەلاتن؛ ڕاکردن لە ترسان ☰ گریختن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕەتاو/ چاوگی نەرێنی: نەڕەتان

ڕەتاندن / řetandin/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕەتاندت؛ دەڕەتێنی؛ بڕەتێنە// ڕەتانن: ١. غار پێ کردن ‹بیستوحەوت سالە من ئەڕەتێنی/ بە فڕوفیشاڵ ئەمخەڵەتێنی «بێکەس»› ٢. تەواو ماندوو کردن ٣. */کینایە/* زۆر کار لێ کێشانەوە ‹کابرا قاچاخچییە ماشینەکەی ڕەتاندووە› ☰ ١. دواندن؛ گریزاندن ٢. از نا و نفس انداختن ٣. کار زیادی کشیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەڕەتاندن

ڕەتانن / řetanin/: ☜ **ڕەتاندن**

ڕەتاو / řetaw/: ئاوەڵناو. ڕەتیاگ: ١. زۆر غاردراو ٢. یەکجار ماندوو ☰ ١. دوانده شده ٢. از نفس افتاده

ڕەتبردوو / řetbirdû/: ئاوەڵناو. تلاو؛ تل بردوو ☰ غلتیده

ڕەتبردە / řetbirde/: ئاوەڵناو. سەرەنگرێ؛ هەڵەنگووتە ☰ سکندری خوردە

ڕەتبەر / řetber/: ئاوەڵناو. گلۆک ☰ سکندریخور

ڕەتڕەتان / řetretan/: ناو. کارو ڕەوتی نانەڕەتەوە و دەرچوون ☰ تعقیب و گُریز

ڕەتماندن / řetmandin/: چاوگ. ئاخنینەوەی زاری شتان ☰ درپوش گذاشتن

ڕەتنای / řetnay/: چاوگ. ڕەتاندن ☰ دواندن

ڕەتە / řete/: ناو. ڕەوت؛ چۆنیەتی ڕۆیشتن ☰ رفتار

ڕەتەڵ / řetel/: ☜ ڕەت^{۱}ـ٤

▣ **ڕەتەڵ بردن:** ڕەتەڵ دان؛ هەڵەنگووتن؛ هەڵکەوتن ☰ سکندری خوردن

ڕەتەڵ دان: ☜ **ڕەتەڵ بردن**

ڕەتەنی / řetenî/: ئاوەڵناو. لە سەر ڕۆیشتن ☰ رفتنی

ڕەتەوە / řetewe/: ناو. ١. تۆرەمەنامە؛ ڕەگەزنامە؛ شەجەرەی باب و باپیران ٢. ڕەگەز؛ تۆرەمە ☰ ١. شجرەنامە ٢. نژاد

ڕەتەوی / řetewî/: ناو. بەرخی لە شیر کراوەوە ☰ برّەی از شیر بُریده

ڕەتیاگ / řetyag/: ☜ **ڕەتاو**

ڕەتیان / řetyan/: ☜ **ڕەتان**

ڕەتیای / řetyay/: چاوگ. ڕەتان ☰ دویدن

ڕەتیم / řetîm/: ناو. چاڵی پڕکراو ☰ چالەی پُر شده

ڕەتیماندن / řetîmandin/: چاوگ. پڕ کردنەوەی چاڵ ☰ پُر کردن چاله

ڕەتین / řetîn/: ☜ **ڕەتان**

ڕەتێن / řetên/: ☜ **ڕەتێنەر**

ڕەتێنراو / řetênraw/: ئاوەڵناو. ترافیە؛ دەرکراو و دوورکراو ☰ رانده شده؛ طردشده

ڕەتێنەر / řetêner/: ئاوەڵناو. ڕەتێن؛ غارپێدەر؛ ئەوەی دەبێتە هۆی غار دانی گیاندار یان شتێک

☰ دواننده

ڕەج / řec/: ☜ **ڕەگە ـ١**

ڕەجا / řeca/: ناو. مەهـدەر؛ هێڤی؛ هێوی ☰ شفاعت؛ رجا

ڕەجاکەر / řecaker/: ئاوەڵناو. مەهدەرچی؛ تکاکار ☰ شفیع

ڕەجاڵ / řecał/: ئاوەڵناو. بۆرەپیاگی نەدار ‹کوک و پۆشتە بم، ڕووت و ڕەجاڵ بم/ کۆشکم دە قات بێ، وێرانەماڵ بم ... «هەژار، *بۆ کوردستان*» ›☰ ناشناس فقیر

ڕەجاڵە / řecałe/: ئاوەڵناو. عەلۆجەلۆ؛ ئەلۆجەلۆ؛ لاپۆتی ☰ رجّاله

ڕەجفین / řecfîn/: چاوگ. لەرزین ☰ لرزیدن

ڕەجڵ / řec(i)ł/: ئاوەڵناو. شیاو؛ هێژا ☰ شایسته

ڕەجم / řec(i)m/: ناو. بەردباران؛ بەردەباران ☰ سنگسار

ڕەجماندن / řecmandin/: چاوگ. بەردەباران کردن ☰ سنگسار کردن

ڕەجمین / řecmîn/: چاوگ. بەردەباران بوون/ کران ☰ سنگسار شدن

ڕەجوا / řecwa/: ☜ **ڕجوا**

ڕەجوان / řecwan/: ناو. ئەسپی خۆشبەز ☰ اسب رهوار

ڕەجەب / řeceb/: ناو. ڕەجەولا؛ حەوتەمین مانگ لەساڵی کۆچی ـ مانگیدا ☰ رجب

ڕەجەز / řecez/: ناو. ١. کێشێکی شیعری عەرووزی ٢. ئەرجووزە؛ گۆشەیەک لە دەزگای چوارگا لە مووسیقای ئێرانی ☰ ١و٢. رَجَز

ڕەجەن / řecen/: ئاوەڵناو. ڕووت و ڕەجاڵ ☰ بینوا؛ بیچاره

ڕەجەوڵا / řecewła/: ☜ **ڕەجەب**

ڕەچ / řeç/: ☜ **ڕچ**

ڕەچاو / řeçaw/: ناو. ڕاچاو؛ بەرچاو؛ پێش‌چاو ☰ نظر

⊡ **ڕەچاو کردن:** ڕاچاو کردن؛ هەڵبژاردن و دە بەر چاو گرتنی کەس یان شتێ بۆ کارێک ‹پێویستە لە هەموو بوارەکاندا، قانوون ڕەچاو بکەین!› ☰ در نظر گرفتن

ڕەچسە / řeçse/: ☜ **ڕچاو**

ڕەچڵەخۆر / řeçłexor/: ناو. ترتره؛ کرمی ڕیشەخۆر ☰ کرم ریشه‌خوار

ڕەچوو / řeçû/: ناو. لاساری؛ گوێ‌نەبیسی ☰ لجاجت

ڕەچووکار / řeçûkar/: ئاوەڵناو. لاسار؛ گوێ‌نەبیس ☰ لجوج

ڕەچەڵ / řeçeł/: ☜ **ڕیچار ـ٢**

ڕەچەڵاک / řeçełak/: ☜ **ڕەچەڵەك**

ڕەچەڵەک / řeçełek/: ناو. ڕەچەڵاک؛ بنچینە؛ ڕەگ و ڕیشە ☰ نژاد

ڕەچەڵەکناس / řeçełeknas/: ناو. تۆرەمەناس؛ پسپۆڕ لە بنەما ناسیندا ☰ نژادشناس

ڕەچەڵەکی / řeçełekî/: ئاوەڵناو. قەومی؛ گەلی ☰ ملّی

ڕەح / řeĥ/: ☜ **ڕۆح**

ڕەحاتی / řeĥatî/: ناو. ڕەحەتی؛ ڕاحەتی؛ ئامرازێکی زارگوشادی بن‌تەنگە شتی تراوی پێ لە دەفر دەکەن ☰ قیف

ڕەحتی / řeĥtî/: ناو. کاری وەستان لە بەر ماندوویی ☰ توقف به دلیل خستگی

ڕەحم / řeĥm/: ناو. ڕوحم؛ بەزەیی ☰ رحم

⊡ **ڕەحم پێداهاتن:** بەزەیی پێدا هاتنەوە ‹ئەهلی ڕەحم و فەزڵی تۆ، مەحوی دەخیل!/ سەد کەوا نائەهلە، ڕەحمت بێ پیا «مەحوی»› ☰ دل به رحم آمدن

ڕەحم پێ کردن: دلۆڤانی/ دڵنەرمی کردن ☰ رحم کردن

ڕەحم تلیسانەوە: *[پلار]* ڕەحم خووسان/ خووسیان؛ بزووتنی ڕواڵەتی ڕەحم و بەزەیی و دەربڕینی 🇮🇷 ظاهراً دل به رحم آمدن

ڕەحم خوسان/ خوسیان: ☜ **ڕەحم تلیسیانەوە**

ڕەحم خوساندن: ☜ **ڕەحم نانە ئاو**

ڕەحم سارد بونەوە: بێمەیل بوون 🇮🇷 کم شدن میل و محبت

ڕەحم کردن: ١. بەزەیی نواندن ٢. بەخشین؛ چاوپۆشین 🇮🇷 ١. اظهار مهربانی و محبت کردن ٢. گذشت کردن

ڕەحم نانە ئاو: ڕەحم خووساندن؛ میهرەبانی کردن و خۆشەویستی نواندن پاش ماوەیەک ساردوسڕی 🇮🇷 اظهار محبت کردن پس از مدتی سردی

ڕەحمەت / řeĥmet/: ناو. ١. بەزەیی؛ خۆشەویستی ٢. کار و ڕەوتی بەخشین و لێخۆش بوون ‹پای هەوەس تەزان ئارەزوو مۆڵەق/ ماندەن وە ڕەحمەت بێپایان حەق «مەولەوی»› 🇮🇷 ١. مهربانی ٢. بخشایش

▣ **ڕەحمەت کردن:** داوا کردن لە خودا بۆ بەخشینی کەسێک ‹خودا ڕەحمەتی کا، پیاوی چاک بوو› 🇮🇷 رحمت فرستادن

ڕەحمەت (بۆ) ناردن: داوای بەخشین و دڵنەوایی لە خوا کردن دەرحەق کەسێ 🇮🇷 درود و رحمت فرستادن

بە ڕەحمەت بون: ١. بەر بەزەیی و لێبووردنی خوا کەوتن ٢. *[کینایە]* مردن؛ لە دنیا چوون 🇮🇷 ١. مشمول رحمت خدا شدن ٢. مُردن

بە ڕەحمەت چون: *[کینایە]* لە دنیا چوون 🇮🇷 مردن

ڕەحمەتی / řeĥmetî/: ئاوەڵناو. خوالێخۆشبوو (بۆ مردوان) 🇮🇷 روانشاد

ڕەحمین / řeĥmîn/: ئاوەڵناو. بەڕەحم؛ دڵنەرم؛ خاوەن بەزەیی 🇮🇷 مهربان

ڕەحەت[1] / řeĥet/: ☜ **ڕەحەتەلقوم**

ڕەحەت[2]: ئاوەڵناو. ڕاحەت: ١. ئاسوودە ‹ژیانی ڕەحەت› ٢. ئاسان ‹کاری ڕەحەت› 🇮🇷 ١. راحت ٢. آسان؛ ساده

ڕەحەت[3]: ئاوەڵکار. ڕاحەت؛ بە ئاسانی؛ بە سانایی ‹ڕەحەت چووم و ڕەحەتیش هاتمەوە› 🇮🇷 راحت

▣ **ڕەحەت بون:** ١. حەسانەوە؛ ئاسوودە بوون ‹هەر ئەم زوبانە باعیسە بۆ سەربڕینی شەمع/ مەحوی! سەرم ڕەحەت بووە، بێڵێ ئەگەر زوبان! «مەحوی»› ٢. *[کینایە؛ شەرووەرەیی]* ئاو هاتنەوە (پیاو)؛ زاوێر بوون (ژن)؛ دامرکانی هۆکی جینسی ژن یا پیاو 🇮🇷 ١. آسوده شدن ٢. ارضا شدن

ڕەحەتەلقوم / řeĥetelqum/: ناو. ڕەحەت؛ ڕەحەتی؛ شیرینییەکی نەرم و ڕەنگاوڕەنگە بە شەکر و نیشاستە دروستی دەکەن 🇮🇷 راحت‌الحلقوم

ڕەحەتی / řeĥetî/: ناو. ١. ☜ **ڕەحاتی** ٢. بێخەمی؛ ئاسوودەیی ٣. ☜ **ڕەحەتەلقوم** 🇮🇷 ١. ☜ **ڕەحاتی** ٢. آسودگی ٣. ☜ **ڕەحەتەلقوم**

ڕەحێف / řeĥêf/: ناو. لێف؛ لێفە؛ لێفک 🇮🇷 لحاف

ڕەخ / řex/: ناو. ١. ڕۆخ؛ قەراخ ‹ڕەخی چۆم› ٢. لا؛ لایەن؛ تەرەف ‹ڕەخی باشوور› 🇮🇷 ١. کنار ٢. طرف

ڕەخت / řext/: ناو. ١. زەنبەری سەری ئەسپ ٢. تەرح و دیدار ٣. فیشەکدان؛ فانوسقە ٤. بەرگ و شمەک 🇮🇷 ١. یراق اسب ٢. ریخت و قیافە ٣. فانوسقە ۴. رخت

ڕەختخاو / řextxaw/: ناو. پێخەف؛ نڤین؛ نوێن؛ دەستەنوێن 🇮🇷 رختخواب

ڕەختە / řexte/: ئاوەڵناو. خۆگرتە و قایم 🇮🇷 مُحکم و مُطمئن

ڕەختەفیشەک / řextefîşek/: ناو. فیشەکدان؛ فیشەکلۆخ 🇮🇷 تیردان

ڕەخدار / řexdar/: ناو. ڕێگەوان؛ ڕێوان؛ ئاگاداری ڕێگە و بان ☰ راهبان؛ راهدار

ڕەخس / řexs/: ناو. ١. هەڵپەڕکێ؛ داوەت ٢. هەبوو؛ هەسی ٣. دۆخی لوان؛ دەست دان ☰ ١. رقص ٢. وجود ٣. امکان

ڕەخسان / řexsan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕەخسای؛ دەڕەخسێ؛ بڕەخسێ// ڕەخسین: ١. پێکهاتن؛ بەدیهاتن ‹دەرفەتێکی باشیان بۆ ڕەخساوە› ٢. گونجان؛ لوان؛ بووز خواردن ‹هەرگیز بۆمان نەڕەخسا دەرس بخوێنین› ٣. خەلسان؛ ڕزگار بوون ‹بە دوو هەزار حەب لە خەتەر ڕەخسام و ڕۆژ بە ڕۆژ لە چاکی بووم «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ ١. به وجود آمدن ٢. ممکن شدن ٣. نجات یافتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕەخساو/ چاوگی نەرێنی: نەڕەخسان

ڕەخساندن / řexsandin/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕەخساندت؛ دەڕەخسێنی؛ بڕەخسێنە// پێکهێنان؛ بەدیهێنان؛ ڕەخسنای ‹گەمییەکی نوح بڕەخسێنە بۆم/ لە گێژ سەرکەوم نەکەومە بن گۆم «پیرەمێرد»› ☰ ممکن ساختن؛ فراهم آوردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: —/ چاوگی نەرێنی: نەڕەخساندن

ڕەخساو / řexsaw/: ئاوەڵناو. ڕەخسیو: ١. پەیدابوو ٢. خەلسیو؛ ڕزگاربوو ☰ ١. میسر شده ٢. نجات یافته

ڕەخسنای / řexsnay/: ☜ **ڕەخساندن**

ڕەخسین / řexsîn/: ☜ **ڕەخسان**

ڕەخسیو / řexsîw/: ☜ **ڕەخساو**

ڕەخش / řexş/: ناو. ڕەختی ئەسپ ☰ یراق اسب

ڕەخشان / řexşan/: ئاوەڵناو. تیشکدەر؛ بریقەدەر ☰ رخشنده

ڕەخنە / řexne/: ناو. ڕەغنە: ١. شلی و سستی ٢. قەڵش؛ درز ☰ ١. سُستی ٢. درز؛ شکاف

ڕەخنەگر / řexnegir/: ناو. ڕەغنەگر؛ کونگر ☰ درزگیر

ڕەخوڕۆخ / řex û řox/: ☜ **ڕاخوڕەخ**

ڕەخیزە / řexîze/: ناو. گیایەکە وەکوو گوێنی، بنجی هەیە بەڵام دڕووی نییە ☰ گیاهی است

ڕەد^{1} / řed/: ناو. ١. کاری دانەوە؛ دانەدواوە؛ گەڕاندنەوە؛ وەرنەگرتن ٢. کاری لە خۆ دوور خستنەوە ☰ ١و٢. رد

⊡ **ڕەد بوون:** ڕەد بین؛ ڕابردن ☰ گذر کردن؛ گذشتن

ڕەد بین: ☜ **ڕەد بوون**

ڕەد کردن: ١. وەرنەگرتن؛ ڕەد کردنەوە ٢. ڕەت کردن؛ لە خۆ دوور خستنەوە ٣. تێپەڕاندن؛ تێپەڕ کردن ‹بێزەحمەت ئەو منالە لەو جۆگەوە ڕەد کە› ☰ ١. رد کردن ٢. از خود دور ساختن ٣. عبور دادن

ڕەد^{2}: ئاوەڵناو. ڕفووزە؛ لە ئەزموون دەرنەچووگ ☰ مردود

ڕەدا / ředa/: ناو. دۆخی قایل بوون؛ ڕەزا بوون ☰ راضی بودن

⊡ **نەهاتنە ڕەدا:** ڕازی نەبوون؛ مل نەدان ‹هەرچەند کردم و کڕاندم بۆم نەهاتە ڕەدایە› ☰ راضی نشدن

ڕەداڵە / ředałe/: ناو. ڕداڵ ☰ پیر هوسباز

ڕەداندن / ředandin/: چاوگ. لە خۆ دوور کردنەوە ☰ راندن؛ از خود دور کردن

ڕەددووکەوتە / ředdûkewte/: ☜ **ڕەدووکەوتوو**

ڕەدم / ředm/: ناو. ڕەوتی پڕ بوونەوەی چالایی ☰ فرایند پُر شدن

ڕەدماندن / ředmandin/: چاوگ. پڕ کردنەوەی چالایی ☰ پُر کردن چاله

ڕەدوو / ředû/: ☜ **ڕادوو**

⊡ **ڕەدوو خستن:** وە شوێن خستنی ژن کە دەگەڵ

پیاوێ ڕاکات ▤ فراری دادن زن با مرد

ڕەدوو کەوتن: هەڵاتنی ژن دەگەڵ پیاوی دڵخوازی ▤ فرار کردن زن با مرد دلخواهش

ڕەدوو نان: ڕادوو نان؛ کەوتنە شوێن گیانداریک بە غار ▤ به دنبال حیوانی دویدن

ڕەدووکەوتوو / ředûkewtû/: ☜ **ڕەددووکەوتە**

ڕەدووکەوتە / ředûkewte/: ناو. ڕەدووکەوتوو؛ ڕەددووکەوتە؛ ژنی هەڵاتوو دەگەڵ پیاوی دڵخوازی ▤ زن فراری با مرد دلخواهش

ڕەدە / řede/: ناو. ١. ڕەوەز؛ جێگەی سەخت و بەرداوی لە چیادا ٢. *[ژیناسی]* لە یەکەگەلی ڕزن کردنی گیانەوەر و گیا، برێتی لە چەند ڕاستە، کە خۆی بەشێکە لە لقێک ▤ ١. جای سخت و سنگلاخ در کوه ٢. رده (زیست‌شناسی)

ڕەدیمان / ředîman/: چاوگ. ئاوەژوو کردنەوەی دەفر؛ نخوون کردنەوەی ئامان ▤ واژگون کردن ظرف

ڕەز / řez/: ناو. ١. باغی تریێ ٢. بنە تریێ ▤ ١. تاکستان ٢. تاک

ڕەزا[1] / řeza/: ناو. ١. تەرح و دیدار ٢. ڕەزامەندی ‹من ڕەزام لە سەر کاری وا نییە› ▤ ١. سیما و قواره ٢. رضایت

⊡ **ڕەزای خوا لە کەسێک بوون:** *[دوعا]* خوا لە کەسێک ڕازی بوون ‹زۆر ژنێکی ئازا و دایکێکی میهرەبان بوو، ڕەزای خوای لێ بێ› ▤ خدا کسی را آمُرزیدن

ڕەزا[2]: ئاوەڵناو. ڕازی؛ قایل ▤ راضی

ڕەزاتاڵ / řezatał/: ☜ **ڕەزاگران**

ڕەزاسووک / řezasûk/: ☜ **ڕەزاشیرین**

ڕەزاشیرن / řezaşîrin/: ☜ **ڕەزاشیرین**

ڕەزاشیرین / řezaşîrîn/: ئاوەڵناو. ڕەزاسووک؛ ڕەزاشیرن؛ ئێسکسووک ▤ سبکروح

ڕەزاقورس / řezaqurs/: ☜ **ڕەزاگران**

ڕەزاقی / řezaqî/: ناو. جۆرێ تریێ ▤ نوعی انگور

ڕەزاگران / řezag(i)ran/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ڕەزاتاڵ؛ ڕەزاقورس؛ ئێسکقورس ▤ گرانجان

ڕەزامەند / řezamend/: ☜ **ڕازی ـ٢**

ڕەزامەندی / řezamendî/: ناو. ڕەزا؛ ڕەزایەت ▤ رضایت

ڕەزانە / řezane/: ناو. پیتاکی ڕەز؛ باجی باغی تریێ ▤ باج تاکستان

ڕەزاو / řezaw/: ناو. سەرەتای پێکگەیشتنی دوو چۆم ▤ مصب رودخانه

ڕەزاوان / řezawan/: ☜ **ڕەزەوان**

ڕەزایەت / řezayet/: ناو. ڕەوت یا دۆخی ڕازی بوون؛ پێ ڕازی بوون ▤ رضایت

ڕەزایەتنامە / řezayetname/: ناو. نامەیەک کە تێیدا ڕەزامەندی لە کار یان کردەوەی کەس، گرۆ یان ڕێکخراوەیەک دەربڕاوە ▤ رضایتنامه

ڕەزبەر / řezber/: ناو. ١. کەوچەرین؛ کەوچڕ؛ میوەگەنان؛ تووڵ‌تەکن؛ماڵەژێر؛ مانگی حەوتەم لە ساڵی ئێرانی، یەکەم مانگی پاییز کە ٣٠ ڕۆژە ‹ڕەزمان هاتە بەر، لە خەم بووین ڕزگار/ ڕەزبەر بە خێر بێی بۆ کوردی هەژار «هەژار، *بۆ کوردستان*»› ٢. جەنگەی تریێ گەیشتن ▤ ١. مهرماه ٢. موسم انگور

ڕەزڕەزۆک / řezřezok/: ناو. ڕەزگی؛ ڕێزڵە؛ ڕێزەڵە؛ ڕێزەڵەمارانە؛ ڕێزەڵەمارە؛ ڕەزڵە؛ هلەزرە؛ هەڵەڕیزە؛ حلەزرە؛ هەڵەڕزگە؛ ئاڵەڕزگە؛ ترێڕێوی؛ ڕەسلێ ڕووڤی؛ هەڵاڵەوزەمزەم؛ تووڵەزەڕە؛ تەماتە مرۆژە؛ شیرین‌وتاڵ؛ قەبقەبۆک؛ گیایێکی چەند ساڵەیە گوڵی سپی یان بەنەوش دەدا و میوەکەی زەردە ▤ تاجریزی

ڕەزڤان / řezvan/: ☜ **ڕەزەوان**

ڕەزگی / řezgî/: ☜ **ڕەزڕەزۆک**

ڕەزڵخوا[1] / řezıłx(i)wa/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* ڕەزەڵخوا؛

ڕووت و نەداری تەواو 🇮🇷 بینوا

ڕەزڵخوا٢: ناوەلکار. ڕەزەڵخوا؛ لە ڕای خوا 🇮🇷 در راه خدا

ڕەزڵـــه / řezłe/: نــــاو. ١. ☜ **ڕەزڕەزۆك** ٢. مۆغەرەی پشـت 🇮🇷 ١. ☜ **ڕەزڕەزۆك** ٢. مُهـرەی پُشت

ڕەزڵە پێچ / řezłepêç/: نـاو. گیایەکـە بـۆ دەرمـان دەشێ 🇮🇷 گیاه هوفاریقون

ڕەزڵـەگاوانـە / řezłegawane/: نـاو. مایەسـیرە 🇮🇷 مای‌مرز

ڕەزنە / řezne/: ☜ **ڕازیانە**

ڕەزوان / řezwan/: ☜ ڕەزەوان

ڕەزوو / řezû/: ناو. نەمامی دار بەڕوو 🇮🇷 نهال بلوط

ڕەزەڵخوا / řezełx(i)wa/: ☜ **ڕەزڵخوا**

ڕەزەن / řezen/: ناو. ڕزدە؛ ئاڵـقەڕێز و دوولایـی 🇮🇷 چِفت در

ڕەزەوان / řezewan/: ناو. ڕەزڤان؛ ڕەزوان؛ ڕەزاوان؛ باخـەوانی بـاخی تـرێ ‹ڕەز بـۆ ڕەزەوان، پـەز بـۆ پەزەوان «مەسەل»› 🇮🇷 رزبان؛ باغبان رز

ڕەزیانە / řezyane/: ☜ **ڕازیانە**

ڕەزیل / řezîl/: ئاوەڵناو. ١. ڕژد؛ چکووس؛ چکـوود؛ دەس‌قووچاو ‹نە ڕەزیل و چـرووک بـە، نـە دەسـت بڵاو. بابم دەیگوت: دەوڵەمەندی خەسیس و فەقیری سەخی دەبـێ هـەردووکیان بـۆ بابیـان عـاقڵ کـرێن «هەژار، چێشـتی مجێـور»› ٢. بـەزیو و تـەزیو لـە درێژەدانی ملە ٣. داماو؛ دەسەپاچە؛ بێ‌دەسەڵات ‹ئەگـەر دوکتـور عـەزیزی فەیزنـەژاد لـە ئەڵـمانەوە یارمـەتی نـەدابام، لام وایـە ڕەزیـل دەبـووم «هـەژار، چێشـتی مجێور»› ٤. چرووک؛ بێ‌بایەخ ‹پێکـەنی، گوتی: شیعریش، ئەو سنعاتە ڕەزیلـە خـاتر و مـاتری دەوێ؟! «هـەژار، چێشـتی مجێـور»›. هـەروەها: **ڕەزیلی** 🇮🇷 ١. خسیس ٢و ٣. زبون ٤. بی‌ارزش

ڕەژ / řej/: ناو. ١. ڕەش؛ سیا؛ بەرانبەری سـپی ٢. دەرمانی ڕەنگ کردنی موو 🇮🇷 ١. سیاه ٢. رنگِ مو

ڕەژان / řejan/: ☜ **ڕەژتن-١**

ڕەژاندن / řejandin/: چاوگ. ڕژاندن 🇮🇷 ریختن

ڕەژتن / řejtin/: چاوگ. ڕەشـتن: ١. ڕەژان؛ مـوو ڕەنگ کردن ٢. چاو بـە کـل ڕشـتن 🇮🇷 ١. رنـگ کردن مو ٢. سُرمه کشیدن چشم

ڕەژتنـەوە / řejt(i)newe/: چاوگ. ١. ☜ **ڕشتنەوە** ٢. هەموو لا گرتنەوە 🇮🇷 ١. ☜ **ڕشتنەوە** ٢. فراگیر شدن

ڕەژدە / řejde/: ☜ **ڕەنگ**١**-١**

ڕەژمیری / řejmîrî/: ناو. جۆرێ ترێ 🇮🇷 نوعی انگور

ڕەژنە / řejne/: ☜ **ڕێژنە**

ڕەژوو / řejû/: ☜ ڕەژی

ڕەژەکی / řejekî/: ناو. کوێروو 🇮🇷 سیاهک گندم

ڕەژەن / řejen/: ناو. دوودە؛ قورمی بـن دیـزە و ... 🇮🇷 دوده

ڕەژی / řejî/: ناو. ڕەژوو؛ ڕێژوو؛ خەڵووز؛ سوخاڵ 🇮🇷 زُغال

ڕەژیـای / řejyay/: چاوگ. ڕێژران 🇮🇷 رنگین شدن

ڕەژیدان / řejîdan/: ناو. خەڵووزدان؛ جـێ‌خەڵـووز 🇮🇷 زُغالدان

ڕەژیـدە / řejîde/: ئاوەڵناو. ڕەشتوو ‹بە قەوس قەتران بـان دوو دیـدەوە/ پـەی گۆنـای گوڵـڕەنگ حـەق ڕەژیدەوە «ئەحمەدبـەگی کۆماسـی»› 🇮🇷 رنگـامیزی شده

ڕەژیـدەر / řejîder/: نـاو. ١. چێکـەر؛ ئافرێنــەر ٢. دروست‌کەرەوە 🇮🇷 ١. آفریننده ٢. تعمیرکار

- ڕەس / -řes/: پاشەوشە. پێ‌ڕاگەیێن ‹فریـاڕەس› 🇮🇷 - رس

ڕەســا / řesa/: ئاوەڵــناو. ١. پــێ‌گەیشــتوو؛ پێ‌ڕاگەیشتوو؛ پڕاوپڕ ٢. ڕەساوپەسا؛ بـە چەنـد و چۆنییەکی تەواو و دڵخوازەوە ‹دەنگی ڕەسا› 🇮🇷 ١. رسیده؛ کفایت‌کننده ٢. رسا

ڕەساندن / řesandin/: چاوگ. ١. لکاندن؛ پێوەنووساندن ٢. گەیاندن ☫ ١. چسباندن ٢. رساندن

ڕەساوپەسا / řesawpesa/: ☜ **ڕەسا ـ٢**

ڕەسایی / resayî/: ناو. بڕ؛ هەندی کارکۆیی ☫ بُرد

ڕەستی / restî/: ناو. مشکی؛ شەدە؛ جۆرێ پارچەی ئاوریشم کە دەکرێتە پێچی سەر ☫ نوعی دستار ابریشمی

ڕەسخ / řesx/: ناو. بەردباران ☫ سنگسار

ڕەسلێ ڕووڤی / řeslêrûvî/: ☜ **ڕەزڕەزۆك**

ڕەسم / řesm/: ناو. ١. داب؛ ڕێوشوێن ‹بە ڕەسم عەرەب بەرگ ڕەش پۆشا/ یەکساڵ جە ئەغیار شادی نەنۆشا «خانای قوبادی»› ٢. شکڵ؛ بیچم ٣. شێوەکاری؛ ئەوی بە دەست کێشراوە ☫ ١. عُرف ٢. شکل ٣. نقاشی

◘ **ڕەسم کێشان**: ١. بە قەڵەم لە سەر کاغەز شت کێشان ٢. بە دووربین (کامێرا) لە کەسێ یان شتێ وێنە هەڵگرتنەوە ☫ ١. نقاشی کشیدن ٢. عکس گرفتن

ڕەسم گرتن: ڕەسم کێشان؛ عەکس گرتن ‹ئاوڕیک بەرەو بە ڕووی نازەوە/ با ڕەسمت بگرم بە جلی تازەوە «فولکلۆر»› ☫ عکس گرفتن

ڕەسمچی / řes(i)mçî/: ☜ **نەققاش ـ١**

ڕەسمکێش / řes(i)mkêş/: ☜ **عەکاس**

ڕەسمی / řesmî/: ئاوەڵناو. فەرمی: ١. سازگار و هاوڕەنگ لەگەڵ قانوونگەل و ڕێوزێی وەرگیراودا ‹بەرگ و پێڵاوی ڕەسمی› ٢. بەپێی قانوون یان نەریتی جەماوەر ‹کۆبوونەوەی ڕەسمی› ☫ ١و٢. رسمی

ڕەسنە / řesne/: ناو. گوریس؛ گورێس ☫ رسن

ڕەسەت / řeset/: ناو. ڕەهەڵ؛ ڕیسە؛ باوانی؛ پێتەک؛ جیازی ☫ جهاز عروس

ڕەسەن^{١} / řesen/: ناو. بنەچەکە؛ بنچینە ☫ نژاد

ڕەسەن^{٢}: ئاوەڵناو. هیلاو؛ گران؛ ئادەر؛ جسن؛ بندڕس؛ جانەدان؛ بە نژادی چاک ‹ئەسپی ڕەسەن› ☫ اصیل؛ نجیب

ڕەسەو / řesew/: ناو. جەز؛ جێز؛ مالووسکە گەنمی سوور بووی خەرمان ☫ گندم پاک شدەی خرمن

• **ڕەسی** / -řesî/: پاشوشە. گەییشتن ‹فریاڕەسی› ☫ ـ رسی

ڕەسید / řesîd/: ناو. دڤانەک؛ نووسراوەیێ کە گرتنی شتێ لە لایەن نووسەرەکەیەوە دەسەلمێنێ ‹ئەگەر پارەکەت دا، ڕەسید وەرگرە!› ☫ رسید

ڕەسیدە / řesîde/: ئاوەڵناو. تازەپێگەیشتوو (مرۆ) ‹منالەکە شوکور ڕەسیدە بووە› ☫ بُرنا

ڕەسین / řesîn/: چاوگ. گەیشتن ☫ رسیدن

ڕەسیو / řesîw/: ئاوەڵناو. گەیشتوو؛ گەیشتی ☫ رسیدە

ڕەش^{١} / řeş/: ناو. ڕەژ: ١. سیاو؛ سێیە؛ سیە؛ ڕەنگی خەڵووز یان ئاسمانی شەوی تار ٢. *[مەجاز]* گنجی ڕەش؛ بەرگی تازیەباری ‹هەر ڕەش ئەپۆشێ› ٣. *[کنایە]* قوون؛ قنگ ‹دانەی دەمت نەماوە و لە گەف ناکەوی هێشتا/ پیرەکەری چەنەباز ئەڵێم بکەم بە ڕەشتا! «شێخ ڕەزا»› ☫ ١. سیاه ٢. رخت عزا ٣. مقعد

ڕەش^{٢}: ئاوەڵناو. ڕەژ؛ سیاو؛ سێیە؛ سیە؛ سییە: ١. سیاون؛ بە ڕەنگی ڕەش ‹کراسی ڕەش› ٢. *[مەجاز]* نالەبار ‹ڕۆژگاری ڕەش› ٣. تاریک ‹شەوی ڕەش› ٤. *[مەجاز]* ناخۆش؛ دزێو ‹کارنامەی ڕەش› ٥. *[کنایە]* ڕەشپێست؛ سیاپۆس ☫ ١تا٥ سیاه

◘ **ڕەش بون**: *[کنایە]* لە بەر چاو کەوتن؛ کەس نەویستن ☫ منفور شدن

ڕەش بونەوە: ١. *[مەجاز]* بەفر لە سەر زەوی لاچوون ٢. کوژانەوەی پۆلوو ٣. تۆخ بوونەوەی ڕەنگی پێست لە بەر تاو ☫ ١. آب شدن برف ٢.

زغال شدن اخگر ٣. بُرنزه شدن

ڕەش داگەڕان: *[کینایە]* ڕەش داگـەڕیان؛ ڕەش داگیرسان؛ ڕەش هەڵـگەڕان؛ ئـارەق کـردن و گرژ بوون لە ڕکان 🇮🇷 سخت خشمگین شدن

ڕەش داگەڕیان: ☜ **ڕەش داگەڕان**

ڕەش داگیرسان: ☜ **ڕەش داگەڕان**

ڕەش ڕاهاتن: *[مەجاز]* لەپڕ ون بوون ‹هـەر ئیستا کتێبەکەم دانا، نازانم کوێڕا ڕەش ڕاهـات› 🇮🇷 گـم شدن ناگهانی

ڕەش ڤەلین: *[کینایە]* ڕەش هەڵگەڕان لە تـەریقی 🇮🇷 سیاه شدن از شرمندگی

ڕەش کردن: ١. *[مەجاز]* لە بەر چاو خسـتن ٢. دە سماقـدا زەرد کـردنی گیـا 🇮🇷 ١. از نظـر مـردم انداختن ٢. در سماق آب‌پز کردن

ڕەش کردنـەوە: ١. *[کینایە]* نووسـینی مەشـق ٢. *[مەجاز]* گلەبان کردنی بان ٣. تارمایی بەر چـاو هـاتن ٤. *[کینایـە]* پـاک کردنـەوە؛ سـڕینەوە ‹وێنەکـە ڕەش بکـەوە بـا نـەمێنێ› 🇮🇷 ١. مشـق نوشتن ٢. خاکریز کردن بام ٣. شـبح پـیش چشـم آمدن ۴. حذف کردن

ڕەش گرێ دان: *[کینایە]* ئازیەتبار بوون 🇮🇷 سـوگوار بودن

ڕەش و شین بوونـەوە: بە هۆی نەگەیشتنی خوێن و هەوا بـە ئەندامـەکانی لـەش، ڕەش بوونـەوە ‹منداڵەکە هێندە گریا، ڕەش و شـین بـووەوە› 🇮🇷 سیانوزه شدن

ڕەش هەڵگەڕان: ☜ **ڕەش داگەڕان**

ڕەش ـ^{2}: پێشوشـە. ١. خـاوەن ڕەنگـی ڕەش ‹ڕەش‌بازگ؛ ڕەشاف› ٢. *[مەجاز]* بە دۆخـی خـراپ ‹ڕەش‌بگیر؛ ڕەشخوێن؛ ڕەشکوژ› 🇮🇷 ١. سیاه ٢. بد

ـ ڕەش^{4}: پاشەوشە. *[مەجاز]* ناڵەبار؛ خراپ ‹چارەڕەش› 🇮🇷 سیاه

ڕەشئەسـمەر / řeş'esmer/: ناوەڵـناو. سـەوزە؛ سەوزەڕەنگ 🇮🇷 سبزەی گندم رنگ

ڕەشـاتی / řeşatî/: نـاو. ١. ڕەشـایەتی؛ ڕەشـی ٢. تاریکایی شەو 🇮🇷 ١. سیاهی ٢. تاریکی شب

ڕەشادۆک / řeşadok/: ناو. تەڕەتیزە 🇮🇷 ترتیزک

ڕەشاش / řeşaş/: ناو. ڕێژنگ؛ شەسـتیر؛ شێسـتیر؛ ڕەشاشە؛ موسەلسەل؛ ئاگربار؛ تیربـار؛ مـەترەلۆز؛ مـەترەلوێز؛ جـۆرێ ئـامرازی شـەڕی گـەرم کـە فیشەک بە ڕیز دەهاوێ 🇮🇷 مُسلسل

ڕەشاشە / řeşaşe/: ☜ **ڕەشاش**

ڕەشاڤ / řeşav/: نـاو. ڕەشاو: ١. ئەوسێ؛ چەشـنێ نەخۆشی چاو، وێڕای ژان و کـز بـوونی چـاو کـە ئەگەر دەرمان نەکرێ، کـوێری دێنـێ ٢. کـێم و زووخی دەروون 🇮🇷 ١. آب‌سیاه ٢. عفونت داخلی

ڕەشالووک / řeşalûk/: ناو. گولک؛ ڕیشوو 🇮🇷 منگوله

ڕەشـان / řeşan/: ناو. *[مەجاز]* ڕەشانگ؛ سـیاوان: ١. بزن ٢. گۆشتی بزن 🇮🇷 ١. بُز ٢. گوشت بُز

ڕەشاندن / řeşandin/: چاوگ. پڕژاندن 🇮🇷 پاشیدن

ڕەشانگ / řeşang/: ناو. ڕەشکەن: ١. زەمینی بەفر لە سەر لاچوو ‹بەفرێ بـێ‌وەعـدە ڕەشـانگی بـڕی/ ڕەشانگ و سپی پاکیان سەر بـڕی «سـەیفولقوزات»› ٢. ☜ **ڕەشان** 🇮🇷 ١. زمینی که برفش آب شـده ٢. ☜ **ڕەشان**

ڕەشـانەوە / řeşanewe/: چـاوگ. ڤەرشـان؛ هەڵهاوردنەوە 🇮🇷 قی کردن؛ بالا آوردن

ڕەشاو^{1} / řeşaw/: ☜ **ڕەشاف**

ڕەشاو^{2}: ئاوەڵناو. پڕژاو 🇮🇷 پاشیده

ڕەشایەتی / řeşayetî/: ☜ **ڕەشاتی ـ١**

ڕەشـایی / řeşayî/: نـاو. ١. ڕەشـی؛ ڕەشـاتی ٢. تارمایی لە شەودا ٣. گوندنشینی بێ‌جووت و گـا ٤. زەوی کە بەفری لە سەر چۆتەوە ٥. وشـکانی؛ وشـکی ٦. تاریکـایی 🇮🇷 ١. سـیاهی ٢. شَـبَح ٣. خوش‌نشین ۴. زمینی که برفش آب شده ۵. خشـکی ۶. تاریکی

▣ **ڕەشایی داهاتن:** ۱. بە نەخۆشــی ڕەشـاڤ، چـاو لێڵ بوون ۲. *[کینایە]* کوێر بوون ▤ ۱. تـار شـدن چشم از آب‌سیاه ۲. نابینا شدن

ڕەشباز / řeşbaz/: ☜ **ڕەشبازگ**

ڕەشبازگ / řeşbazig/: ئاوەڵناو. ڕەشباز؛ ڕەشبازوو؛ ڕەش‌وبازگ؛ بەڵەکی ڕەش و سپی ▤ ابلق

ڕەشبازوو / řeşbazû/: ☜ **ڕەشبازگ**

ڕەشباڤ / řeşbav/: ☜ **ڕەشباو**

ڕەشبام / řeşbam/: ☜ **ڕەشباو**

ڕەشباو / řeşbaw/: ئاوەڵناو. ڕەشباڤ؛ ڕەشبام؛ ڕەشبۆره؛ سیازەندۆق؛ تاڵە؛ تێلە؛ تێڵە؛ ئاماڵ‌ڕەش؛ مەیلەوڕەش؛ کەوەی تۆخ ▤ سیەفام

ڕەشبگیر / řeşb(i)gîr/: ناو. زۆربگیر؛ سەفەربەر؛ کاری بە زۆر گرتن و بۆ شەڕ ناردنی بە کۆمەڵ ‹دەستیان کرد بە ڕەشبگیر/ ناپارێزن جوان و پیر «هێمن»› ▤ بسیج اجباری به جنگ

ڕەشبۆره / řeşbore/: ☜ **ڕەشباو**

ڕەشبۆز / řeşboz/: ئاوەڵناو. ئەسپی ڕەشی ئاماڵ‌شین ▤ اسب سیاه مایل به کبود

ڕەش‌بەش / řeşbeş/: ناو. ڕەش‌بەشە؛ کوڕەبەشە؛ گامارۆ؛ گامارولە؛ گامارۆلە؛ گامارۆڵە؛ مریشکەڕەشە؛ مریشکی حەبەشە؛ باڵندەیەکە لە تۆرەمەی مریشکاویلە، نزیک ۳۷ سانتی‌میترە، ڕەش و بەشە، لاقی شینە، قامکەکانی هەر یەکە بە جیا پەردەیان هەیە، بە باڕی بۆرە و بەرسینگ و ملی مەیلەو سپییە، زیاتر لە ئاودایە، بینە دەکێشێ، زستانان بە گەل دەژی، بە دژواری هەڵدەفڕێ و دەبێ ماوەیەکی زۆر بە سەر ئاودا ڕابکا، لە ئاوی تفت و شیریندا دەژی، لە ناو قامیش و گیا و گۆلی قەراخ ئاو هێلانە دەکا ▤ چنگر

ڕەش‌بەشە / řeşbeşe/: ☜ **ڕەش‌بەش**

ڕەشبەڵەک¹ / řeşbełek/: ناو. ۱. گەنم‌وجۆ؛ داوەتی ژن و پیاو لە دەستی یەکتردا ۲. نووسراوی سەر قاقەز ۳. بەنە بادراوێکە ڕاست و چەپ دە ملی منالانی دەکەن ▤ ۱. رقص مرد و زن با هم ۲. نوشته ۳. نخی که به گردن بچه‌ها می‌آویزند

ڕەشبەڵەک²: ئاوەڵناو. بازگ؛ ڕەشباز ▤ ابلق

ڕەشبین / řeşbîn/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ۱. بەدبین؛ چاوتاریک؛ خاوەن لێکدانەوە و هەڵسەنگاندنی ناهومێدانە بەرانبەر بە ڕووداو و خەڵکەوە ۲. بەئێرەیی ▤ ۱. بدبین ۲. حسود

ڕەشپۆش / řespoş/: ئاوەڵناو. ۱. جلک‌ڕەش ۲. *[کینایە]* ئازیەتبار ▤ ۱. سیاهپوش ۲. عزادار

ڕەش‌پێست / řeşpêst/: ئاوەڵناو. سیاپێست؛ سیاپۆس؛ سەر بە یەکێک لە چوار دەستەی ڕەگەزی مرۆڤ، ئاکنجی قوڕنەی ئەفریقا کە پێستی تاریک، مووی گرژ، لووتی پان و لێوی ئەستووریان هەیە ▤ سیاهپوست

ڕەشتاڵ / řeştał/: ئاوەڵناو. ڕەشتاڵە؛ ڕەشکار؛ ئەسمەری ئاماڵ‌ڕەش ▤ گندمگون

ڕەشتاڵە / řeştałe/: ☜ **ڕەشتاڵ**

ڕەشتن / řeştin/: ☜ **ڕەژتن**

ڕەشتوو / restû/: ئاوەڵناو. ڕەژیدە؛ ڕەنگ‌کێشراو ▤ نقاشی شده

ڕەشتووز¹ / restûz/: ناو. دەبان؛ جۆرێ تیخی شمشێر و خەنجەر ▤ نوعی تیغ شمشیر و خنجر

ڕەشتووز²: ئاوەڵناو. ڕەشی بریقەدار ▤ سیاه برّاق

ڕەشتەی / řeştey/: چاوگ. ڕەژتن ‹لالە گەردەن‌کەج تۆی دیدە ڕەشتەن/ گۆیا عەکس یار وە رووشدا وەشتەن «مەولەوی»› ▤ رنگ کردن

ڕەشتی / restî/: ناو. شەدە؛ مشکی ‹سەفوەتی سۆفی لە شانە و ڕیشدا دەرناکەوێ/ نووری دەروێشی لە پرچ و ڕەشتی و کێشا نییە «ناری»› ▤ نوعی دستار

ڕەش‌چیڤک / řeşçîvik/: ☜ **ڕەشۆڵە**

ڕەش‌چێلەک / řeşçêlek/: ☜ **ڕەشۆڵە**

ڕەشخوێن / řeşx(i)wên/: ناو. کاری خوێندنـەوەی بە بێ مانا زانین ☰ روخوانی (بدون درک معنی)

ڕەشدار / řeşdar/: ناو. سیاچنار؛ سـنەوبەری ڕەش ☰ کاج سیاه

ڕەشدەرمان / řeşderman/: نـاو. گیـای سـیاوپووژ؛ سیاپۆش ☰ پرسیاوشان سیاه

ڕەشڕشک / řeşřişik/: نـاو. ١. زیـوان؛ دەنکێکـی ڕەشە دەگەڵ گـەنم ٢. ڕەشـکێنە؛ ڕەشڕەشـک؛ بیبیلەی چاو ☰ ١. دانەای سیاه در گندم ٢. مردُمک چشم

ڕەشڕەشک / řeşřeşik/: ☜ **ڕەشڕشك ـ٢**

ڕەشک / řeşk/: ناو. ١. بیبیلەی چاو ٢. سیان؛ قورم ☰ ١. مردُمک چشم ٢. دوده

▣ **ڕەشکا چاڤ**: ڕەشکێنەی چاو ☰ قرنیەی چشم

ڕەشک / řeşik/: ناو. ١. کاڵەمووین ٢. پێڵاوی لـە لبـاد ٣. کـوێروو؛ نـاوی گشـتی بـڕێ نەخۆشـی قارچی دەغڵ و دان ☰ ١. پای‌افزار موین ٢. کفش نمدی ٣. سیاهک آفت غله

ڕەشکار / řeşkar/: ☜ **ڕەشتاڵ**

ڕەشکوژ / řeşkuj/: ناو. ١. تیرۆریست؛ کاربەدەستی تیرۆر یـان بـڕوادار بـە وا کارێـک ٢. تـیری بـێ نیشانە گرتن؛ گوللەی وێڵ ٣. تانجییەک کـە لـە ڕەشایی و شێوەردیشدا دەگاتە کەروێشـک ☰ ١. تروریست ٢. گلولەی بی هدف ٣. تازی چالاک

ڕەشکوژی / řeşkujî/: نـاو. ڕەشەکوژی؛ تەریەگەری؛ تیرۆر؛ کاری پەنامەکی بۆ کوشـتنی کەسـێک ☰ ترور

ڕەشکوێت / řeşk(i)wêt/: ناو. ئەسپی کوێتی تۆخ ☰ کُمیت تیره

ڕەشکۆیی / řeşkoyî/: نـاو. جـۆرێ تـرێ ☰ نـوعی انگور

ڕەشـکە^{١} / řeşke/: نـاو. ١. سیاوڵـە؛ هەبـڕەش؛ دەنکێکی ڕەشی بۆنخۆشە بە نانییەوە دەکـەن ٢. دەفری گەوچن بۆ کا کێشان؛ تۆڕی کا کێشان ٣. ترێی ڕەش ٤. جۆرێ ترێی ڕەش ٥. تووتنی بـن گەڵای بێ‌نرخ ☰ ١. سیاەدانـە ٢. تـور کـاەکشـی ٣. انگور سیاه ۴. نوعی انگور سیاه ۵. توتون هرز

• **ڕەشکە**^{٢}: پاشەوشە. *[مەجاز]* نـزم و خـوار؛ ناڕەسـەن ‹مامەشەڕەشکە› ☰ بی‌مقدار

ڕەشکەلە / řeşkele/: ☜ **ڕەشکەڵە**

ڕەشکەڵە / řeşkeɫe/: ئاوەڵناو. ڕەشکەلە؛ ڕەشتاڵەی چکۆلە ☰ کوچولوی سیەچردە

ڕەشکەن / řeşken/: ☜ **ڕەشانک**

ڕەشکەوپێشکە / řeşkewpêşke/: ناو. ڕەش‌وپـەش: ١. تەم و ڕەشایی بەرچاو لە بـەر بـێ‌حـوکمی ٢. *[کنایە]* خەتی تێکـەڵ ـ پێکـەڵ و نـاخۆش ☰ ١. حالت تـار دیـدن در اثـر کـم سـویی چشـم ٢. خـط خرچنگ ـ قورباغە

ڕەشکەوسـپیکە / řeşkews(i)pîke/: نـاو. *[مـەجاز]* هەرزەمەشق؛ ڕاهێنانی خۆشنووسی بەتایبەت بـە قەڵەم زەل ☰ سیاەمشق

ڕەشکەوگ / řeşkewig/: ☜ **ڕەشکەوە**

ڕەشـکەوە / řeşkewe/: ئاوەڵـناو. ڕەشـکەوگ؛ ڕەشکەوەگ؛ ڕەشی ئاماڵ شین ☰ سیاه مایـل بـە کبود

ڕەشکەوەگ / řeşkeweg/: ☜ **ڕەشکەوە**

ڕەشکێنە / řeşkêne/: نـاو. بیبیلـە؛ ڕەشڕەشـک ☰ مردُمک چشم

ڕەشگرانـی / řeşg(i)ranî/: ناو. گرانـەتا؛ سـوورەیاو ☰ تیفوس

ڕەشـمار / řeşmar/: نـاو. ١. مـارەڕەش؛ مـاری سیاڕەنگ ٢. ☜ **ڕەشماڵ** ☰ ١. مار سـیاه ٢. ☜ **ڕەشماڵ**

ڕەشـماڵ / řeşmaɫ/: نـاو. ڕەشمـار؛ تـاوڵ؛ کـۆن؛ سیاماڵ؛ کەوەنـدە؛ دەوار؛ دەواو؛ دووار؛ خێـوەتی ڕەشی لە موو چنراوی خێڵەکیان ☰ سیاەچادر

ڕەشماڵنشین / řeşmałn(i)şîn/: ئاوەڵناو. چادرنشین؛ ڕەوەن؛ ڕەوەند ‹خێڵە ڕەشماڵنشینەکان هێشتا ماون›. هەروەها: **ڕەشماڵنشینی** 📖 چادرنشین

ڕەشمە / řeşme/: ناو. ڕێشمە؛ هەوساری ناسک کە دە سەر کەللە دەخرێ 📖 افسار نازک

ڕەشمیری / řeşmîrî/: ناو. جۆرێ ترێ ڕەشە 📖 نوعی انگور سیاه

ڕەشمێو / řeşmêw/: ناو. دارە ترێیەک کە زوو پێدەگا 📖 تاکی که انگورش زودرس است

ڕەشنوس / řeşnûs/: ناو. پێشنووس؛ چلکنووس 📖 پیشنویس

ڕەشنە / řeşne/: ناو. بەخت؛ شانس 📖 شانس

ڕەشوبازگ / řeş û bazig/: ☜ **ڕەشبازگ**

ڕەشوبرش / řeş û birş/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* زۆر ڕەش 📖 بسیار سیاه

ڕەشوبەش / řeş û beş/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* زۆر تاریک و بەسام 📖 بسیار تاریک و سهمگین

ڕەشوپەش / řeş û peş/: ☜ **ڕەشکەوپێشکە**

ڕەشوڕووت / řeş û řût/: ☜ **ڕووتوڕەجاڵ**

ڕەشولە / řeşule/: ☜ **ڕەشۆڵە**

ڕەشوە / řeşwe/: ناو. ڕەشمە؛ هەوسارێ کە دە سەر کەللە دەخرێ ‹بە کام جێ کام گەوڕ کام ناڵ و بزمار؟/ بە کام ڕەشوە و جل و جلبەند و کورتان؟ «قانع»› 📖 افسار نازک اسب

ڕەشۆکی^{١} / řeşokî/: ناو. جۆرێ تفەنگ 📖 نوعی تفنگ

ڕەشۆکی^{٢}: ئاوەڵناو. نارەسەن و کەمنرخ ‹تووتنی ڕەشۆکی› 📖 کم‌ارزش

ڕەشۆڵە / řeşołe/: ناو. ڕەش‌چیڤک؛ ڕەش‌چێلەک؛ ڕەشولە؛ ڕەشۆڵی؛ ڕەشۆڵێ؛ ڕەشێلک؛ ڕەشێلە؛ ڕەشێلە؛ ڕیشۆڵ؛ ڕیشۆڵە؛ ڕیشۆڵی؛ ڕیشۆڵێ؛ سێروو؛ گاوانی 📖 سار

ڕەشۆڵی / řeşołî/: ☜ **ڕەشۆڵە**

ڕەشۆڵێ / řeşołê/: ☜ **ڕەشۆڵە**

ڕەشە^{١} / řeşe/: ناو. گەف؛ هەڕەشە 📖 تهدید

ـ **ڕەشە**^{٢}: پاشەوشە. ١. *[مەجاز]* خراپ ‹قۆزەڕەشە› ٢. خاوەن ڕەشی ‹بەردەڕەشە› 📖 ١. بد ٢. سیاه

ڕەشە ـ^{٣}: پێشوشە. *[مەجاز]* ١. بە ڕەنگی ڕەش ‹ڕەشەتوو› ٢. سووک و ناشیرین ‹ڕەشەدزی› ٣. خراپ و نالەبار ‹ڕەشەبا› ٤. ناتەواو؛ نیوەچڵ ‹ڕەشەکێل› ٥. دەمارگرژ؛ توند و تیژ ‹ڕەشەجوولەکە؛ ڕەشەموسڵمان› ٦. توند؛ سەخت ‹ڕەشەگرانەتا؛ ڕەشەمەست› 📖 ١. سیاه ٢. زشت ٣. بد ۴. ناتمام ۵. تعصب ۶ شدید

ڕەشەئەرژەن / řeşe'erjen/: ☜ **ڕەشەهەرجنك**

ڕەشەبا / řeşeba/: ناو. سیاوا؛ بای سارد و توندی ڕۆژاوا 📖 باد دبور

ڕەشەبرین / řeşeb(i)rîn/: ☜ **ڕەشەزام**

ڕەشەبی / řeşebî/: ناو. سیاویرۆڵ؛ جۆرێ دار بی 📖 بید سیاه

ڕەشەتو / resetû/: ناو. سوورەتوو 📖 شاه‌توت

ڕەشەجو / řeşecû/: ناو. *[پلار]* جوولەکەی پێداگر لە دینی خۆیدا 📖 یهودی مُتعصب

ڕەشەچاو / řeşeçaw/: ناو. گیای سیاچاو، بۆ نەخۆشی فێ بەکەڵکە 📖 خربق

ڕەشەچنار / řeşeç(i)nar/: ناو. پەڵک؛ جۆرێ داری چنار 📖 نوعی درخت چنار

ڕەشەخێزان / řeşexêzan/: ناو. *[پلار]* ماڵ و منداڵی زۆر و هەرچی و پەرچی 📖 خانوادەی شلوغ و آشفته

ڕەشەدار / řeşedar/: ناو. ١. نارەوەند ٢. داری بووز 📖 ١. درخت نارون ٢. درخت پشه

ڕەشەداڵ / řeşedał/: ناو. داڵ؛ دالاش؛ دالەگورگە؛ لاشخۆر؛ لاشەخۆر؛ لاشەوەر؛ باڵندەیەکە لە خێزانی دالاشەکان سەر بە تۆرەمەی هەڵۆیان،

نزیک ٩٧ تا ١٠٥ سانتی‌میتره، له شانه کووڕه دەچێ بەڵام سەری زلتره و دندووکی ئەستوورتره، کلکی درێژ و سێ‌سووچه، پەڕ و باڵی قاوەیی ئاماڵڕەشه، ملی ڕووتی چێرەیی ئاماڵ شینه و له دەوری ئەستوورایی ملی پۆلێک تووکی قاوەیی ڕواوه، له کێو و دەشتی دوورەدەستدا دەژی و له سەر دار و ڕەوەزی لێواری هەڵدێران هێلانه دەکا ▤ دال سیاه

ڕەشەڕاڤ / řeşeřav/: ناو. ڕاوی ڕەشێنک؛ ڕاو له کاتی نەبوونی بەفردا ▤ شکار در نبود برف

ڕەشەڕێحانه / řeşeřêĥane/: ناو. ڕێحانەی ڕەش که بۆنی له ڕێحانەی سپی خۆشتره ‹ڕەشەڕێحانه خۆمی پێ ڕەش کەم/ له دوای بالاکەت دل بە کێ خوەش کەم؟ «فولکلۆر»› ▤ ریحان سیاه

ڕەشەزام / řeşezam/: ناو. ڕەشەبرین؛ سیازام؛ نەخۆشی چلکی هاوبەشی مرۆڤ و ئاژەڵ که به شێوەی کوانێکی چلکی ناوڕەش هەڵدەدا ▤ سیاه‌زخم

ڕەشەساڵ / řeşesał/: ناو. وشکەساڵ؛ ئیشکەساڵ؛ ساڵی کەمباران ▤ خشکسال

ڕەشەسیل / řeşesîl/: ناو. دەردەباریکەی زۆر سەخت ▤ سل لاعلاج

ڕەشەقەزوان / řeşeqezwan/: ناو. ڕەشەوەن؛ وەنەسیاوێ ▤ بنه‌ی کوهی

ڕەشەک / řeşek/: ناو. ١. گیایەکه بۆ دەرمان دەشێ ٢. پێش‌نووس؛ پیس‌نووس؛ هەوەڵنووسین ▤ ١. گیاهی دارویی ٢. پیشنویس

ڕەشەکوژی / řeşekujî/: ☜ ڕەشکوژی

ڕەشەکه / řeşeke/: ئاوەڵناو. *[پلار]* خۆهەڵکێشی هیچ‌کاره ▤ لافزن بیکاره

ڕەشەکەوته / řeşekewte/: ناو. تیراوێ؛ سیازام ▤ سیاه‌زخم

ڕەشەگاور / řeşegawir/: ناو. *[پلار]* خاچپەرستی ڕکن له سەر دین ▤ ترسای مُتعصب

ڕەشەگرانەتا / řeşeg(i)raneta/: ناو. ڕەشەگرانەتێ؛ کەوتوویی سەخت ▤ تیفوس شدید

ڕەشەگرانەتی / řeşeg(i)ranetî/: ناو. کەوتوویی؛ کەفتەیی؛ گرانەتا ▤ تیفوس

ڕەشەگرانەتێ / řeşeg(i)ranetê/: ☜ ڕەشەگرانەتا

ڕەشەگزەر / řeşeg(i)zer/: ☜ ڕەشەگەزەر

ڕەشەگوێنی / řeşeg(i)wênî/: ناو. جۆرێک گوێنییه، ڕەنگی لاسق و درووەکانی ڕەشه ▤ نوعی گَوَن

ڕەشەگەزەر / řeşegezer/: ناو. ڕەشەگزەر؛ گزەرگەسیاوێ ▤ شقاقُل

ڕەشەگەون / řeşegewin/: ناو. گوێنییەڕەشه ▤ گَوَن سیاه

ڕەشەگیا / řeşeg(i)ya/: ناو. گیایەکه بۆ لەوەڕ باشه ▤ گیاهی علوفه‌ای

ڕەشەمار / řeşemar/: ناو. سیامار ▤ مار سیاه

ڕەشەماڵ / řeşemał/: ناو. گاڕەش؛ ڕەشەولاغ؛ گا و چێڵ و کەڵ و گامێش ▤ چهارپا؛ دام غیر از گوسفند و بز

ڕەشەموسوڵمان / řeşemusułman/: ناو. *[پلار]* موسوڵمانی سەروشک ▤ مسلمان خشک و مُتعصب

ڕەشەمه / řeşeme/: ناو. ڕەشەمێ: ١. پۆلان؛ دەلووڤ؛ ئاخر مانگی ساڵی ئێرانی، سێهەمین مانگی زستان که ٢٩ ڕۆژه و چوار ساڵ جارێ دەبێته ٣٠ ڕۆژ ٢. کاتی جووت بوونی پشیله ٣. زوقم و سەرمای چەتوون ▤ ١. اسفندماه ٢. موسم جفتگیری گربه ٣. سرمای سخت

ڕەشەمەس / řeşemes/: ئاوەڵناو. سەرخۆشی زۆر مەست ▤ سیاه‌مست

ڕەشەمەست / řeşemest/: ئاوەڵناو. زەمر؛ مەستی مەست؛ بەدمەست؛ مەستی کەلەلا ▤ سیاه‌مست؛ پاتیل

ڕەشەمێ / řeşemê/: ☜ ڕەشەمه

رەشەوار / řeşewar/: ناو. سیامال ■ سیاەچادر

رەشەوڵاخ / řeşew(i)łax/: ناو. ڕەشەولاغ؛ مـالاتی بەرزە؛ گامێش و گاگۆل ■ گاو و گاو میش

رەشەوڵاغ / řeşew(i)łağ/: ☜ ڕەشەوڵاخ

رەشەوەن / řeşewen/: ☜ ڕەشەقەزوان

رەشەهەرجنک / řeşeherc(i)nik/: ناو. هەجنەبایەم؛ ڕەشــەئەرژەن؛ نەهیڤەزاگرۆسـی؛ دەوەن یــان دارێکی بچووکی پایا، تایبەتی ناوچەی گەرمێن و شێدار، بـە لـق و پـۆی بـێ‌دڕک، گـەڵای تـاکی هێلکەیی، گوڵی تاکەیی یان بە کۆمـەڵ و بـەری ناوکـەداری سـوورەوە کـە دوایـی ڕەش دەبـێ. چێوەکەی سووکە و لە پیشەسازیدا کەڵـکی لـێ دەبەن ■ سیاەتوسە

رەشەهەرمێ / řeşehermê/: ☜ **هەرمێ ڕەشە**

رەشی[١] / řeşî/: ناو. ١. دژی چەرمگی ٢. *[مەجاز]* ئەو بەشە لە زەمین کـە بەفرەکـەی تواوەتـەوە ■ ١. سیاهی ٢. بخشی از زمین کە برفش آب شدە

رەشی[٢]: ئاوەڵناو. ئازا و نەترس ■ رشید

رەشـید / řeşîd/: ئاوەڵـناو. ئــازا؛ بەجــەرگ؛ جەرگ‌قایم؛ مەرخوز ■ رشید

رەشیش / řeşîş/: ناو. نەرمەباران ■ نم‌نم باران

رەشیشە / řeşîşe/: نـاو. ١. تۆرەمەیـەک بالـندەن، ڕەنگاوڕەنگ و دەنگ‌خۆشن، دندووکیان باریک و لاقیـان بـەهێزە، لـە چەنـد خێـزان پێکهـاتوون: بۆقڕەکـان، بولبولـەکان، بووکەسـوورەکان، ڕەشیشەکان، کلک سـوورەکان، کەڵـەکەترەکان، گابەڵەکەکان، گەرووشینەکان ٢. باڵندەیەکە لـە خێزانی ڕەشیشەکان، نزیک ٢٥ سانتی‌میترە، نێر لە مێ گەورەتر و تەواو ڕەشـە، مێیـە دنـدووک و بازنەی دەوری چاوی نارنجییە، ملـی خاڵخاڵـە و دندووکی قاوەیی کاڵە، نێرە بە باڕی قاوەیی ئاماڵ ڕەش و دندووکی مەیلەو ڕەشـە، لـە سـەر زەوی چینە دەکا، کلکی وەک چەتر لـێ دەکـا و قیـت ڕایدەگرێ و باڵان شۆڕ دەکاتـەوە، لـە لێـڕەوار و باغاندا دەژی، لە نێو پـەرژین و میچـی تەویلـە و هۆڵان هێلانە ساز دەکا، زستانان زۆر دەبینرێ ■ ١. تیرەای از پرندگان ٢. توکای سیاە

رەشی‌مشی / řeşîm(i)şî/: ناو. شەولەبان ■ لولو

رەشێلک / řeşêlik/: ☜ **ڕەشۆڵە**

رەشێلە / řeşêle/: ☜ **ڕەشۆڵە**

رەشێڵە / řeşêłe/: ☜ **ڕەشۆڵە**

رەشێنک / řeşênik/: نـاو. دۆخیِ توانـەوەی بـەفر و کەوتنە دەرەوەی خـاک ■ حالت آب شدن بـرف و آشکار شدن زمین

رەشـێنە / řeşêne/: نــاو. ڕەشــکێنە؛ ڕشــکێنە؛ بیبیلەی چاو ■ مردُمک

رەعاجاب / ře'acab/: ناو. کاری پـەروەردە کـردن؛ ڕەنێو هێنان ■ پرورش

رەعت / ře’t/: ناو. ماندوویی؛ شەکەتی ■ خستگی

رەعیەت / ře'iyet/: نـاو. ڕایەت؛ گجە؛ جووتیارێـک کە لە سـەر زەوی ئاغـا کـار دەکـا و لـە گونـدی ئاغاشا دەژی ■ رعیّت

رەغنە / řeğne/: ☜ **ڕەخنە**

رەغنەگر / řeğnegir/: ☜ **ڕەخنەگر**

رەف / řef/: نـاو. ١. ڕەڤ؛ پـۆلی باڵـدار لـە کـاتی فڕیندا ٢. ڕف؛ تاقەی زەق لـە ماڵـدا ٣. جـوێن؛ جنێو؛ دژوێن ■ ١. گروە پرندە در حال پرواز ٢. رف؛ تاقچە ٣. دُشنام

رەفت / řeft/: ناو. ڕەوت؛ شێوازی ڕێ چوون ‹ئـەی خوا چەن خوەشە لە سەفەر بیتەو/ یار بە سۆنە ڕەفت بێتە پیریتەو «فولکلۆر»› ■ سبکِ راە رفتن

رەفتار / řeftar/: ناو. ١. ئاکار؛ کـردەوە ٢. تـەرزی ڕێ چـوون ‹چـابوک بـەو ڕەفتـار بـێ درەنگـەوە/ هەرامان بەو ناز بالای شـەنگەوە «مەولـەوی»› ■ ١. رفتار ٢. شیوەی راە رفتن

رەفتـەنی / řeftenî/: ئاوەڵناو. ڕەتەنی؛ ڕەوتەنی؛ لـە

سەر ڕۆیشتن 🇮🇷 رفتنی

ڕەفس / řefs/: ☜ **ڕبس**

ڕەفسان / řefsan/: ☜ **ڕبسان**

ڕەفساندن / řefsandin/: ☜ **ڕبساندن**

ڕەفک / řef(i)k/: ☜ **ڕەفە**

ڕەفکە / řefke/: ☜ **ڕەفە**

ڕەفە / řefe/: ناو. ڕەفک؛ ڕەفکە؛ تاقەی زۆپ؛ ڕەف؛ ڕف؛ ڕفحە 🇮🇷 تاقچە؛ رف

ڕەفی / řefî/: ناو. ڕەخ؛ کەنار؛ لا 🇮🇷 کنار

ڕەفیسک / řefîsk/: ناو. ڕەفیسکە؛ ڕەپیسک؛ ڕەپڕەپیسک: ١. سیرمەی چەقی سەر و بنی ماسوولکە کە بە ئێسکەوە دەلکێت ٢. ڕەپیسکی بن ئەژنۆ 🇮🇷 ١. زردپی؛ تاندون ٢. زردپی پشت زانو

ڕەفیسکە / řefîske/: ☜ **ڕەفیسك**

ڕەفیق / řefîq/: ناو. ڕفێق؛ ڕفیق؛ ڕەفێق؛ هەوال؛ ئاوال؛ دۆست 🇮🇷 رفیق

ڕەفیقایەتی / řefîqayetî/: ناو. ڕەفێقی؛ هاوالەتی؛ دۆستی؛ دۆستایەتی 🇮🇷 رفاقت

ڕەفێق / řefêq/: ☜ **ڕەفیق**

ڕەفێقایەتی / řefêqayetî/: ناو. هەوالەتی؛ ئاوالەتی؛ دۆستی 🇮🇷 رفاقت

ڕەفێقی / řefêqî/: ☜ **ڕەفیقایەتی**

ڕەڤ / řev/: ناو. ١. کاری هەلاتن؛ باز دان لە ترسا ٢. ☜ **ڕەف-١** 🇮🇷 ١. فرار ٢. ☜ **ڕەف-١**

⊡ **ڕەڤ تێکەتن**: هەلاتن بە کۆ؛ دەست بە هەلاتن کردنی خەلک 🇮🇷 شروع کردن بە فرار دستەجمعی

ڕەڤان / řevan/: چاوگ. ڕەڤین؛ ڕەوان: ١. هەلاتن؛ ڕاکردن؛ دەرچوون ٢. فڕان؛ ڕفان؛ ڕفیان 🇮🇷 ١. فرار کردن ٢. ربودە شدن

ڕەڤاندن / řevandin/: چاوگ. ڕەواندن؛ ڕەوانن: ١. ناچار بە هەلاتن کردن ٢. فڕاندن؛ ڕفاندن 🇮🇷 ١. گریزاندن؛ وادار کردن بە فرار ٢. ربودن

ڕەڤاندی / řevandî/: ئاوەلناو. ڕفاو؛ ڕفێنراو؛ ڕفیاگ 🇮🇷 ربودە شدە

ڕەڤدە / řevde/: ناو. کۆمەلی جانەوەری کێوی 🇮🇷 رمە؛ گلەی جانواران وحشی

ڕەڤڕەڤۆک / řevřevok/: ئاوەلناو. ترسەنۆک؛ ترسۆنەک؛ کەلەزات 🇮🇷 ترسو

ڕەڤسە / řevse/: ناو. گەلادەرزی؛ گیایەکە لە تیرەی کەما 🇮🇷 گیاهی برگ سوزنی

ڕەڤشت / řevişt/: ☜ **ڕەوشت**

ڕەڤشێلک / řevşêlik/: ناو. قشقەڕە؛ قشقرە؛ قشقەلە 🇮🇷 زاغی

ڕەڤشێلە / řevşêle/: ناو. شاباز 🇮🇷 شهباز

ڕەڤگە / řevge/: ناو. ڕەڤینگە: ١. ڕێبازی کۆی جانەوەرانی کێوی ٢. پەناگەی هەلاتوان 🇮🇷 ١. گذرگاە جانوران وحشی ٢. پناهگاە فراریان

ڕەڤۆ / řevo/: ناو. کۆمەلی ئەسپ و ئاژەل 🇮🇷 رمەی اسبان و دام

ڕەڤۆک / řevok/: ئاوەلناو. ڕەڤەک؛ ڕەوەک؛ سل؛ قوشقی؛ تۆڕ 🇮🇷 رموک

ڕەڤۆنەک / řevonek/: ئاوەلناو. گورگە؛ قاچاخ؛ هەلاتووی خۆ وەشێر 🇮🇷 تحت تعقیب

ڕەڤە / řeve/: ناو. ڕەڤی: ١. کۆمەلی ئاژەل و پاتال ٢. کۆمەلی یەکسم پێکەوە 🇮🇷 ١. گلە؛ رمە ٢. رمەی اسبان

ڕەڤەک / řevek/: ☜ **ڕەڤۆك**

ڕەڤەل / řevel/: ناو. تامان؛ دیواری لە شوول 🇮🇷 دیوار از ترکە بافتە

ڕەڤی / řevî/: ☜ **ڕەڤە**

ڕەڤیڤان / řevîvan/: ناو. مەیتەر؛ خزمەتکاری ئەسپ 🇮🇷 مهتر

ڕەڤین / řevîn/: ☜ **ڕەڤان**

ڕەڤینگە / řevînge/: ☜ **ڕەڤگە**

ڕەڤینۆک / řevînok/: ئاوەلناو. شتڕفێن؛ بە

تایبەتمەندی شت ڕفاندنەوە ⊑ رُباینده

ڕەق^{١} / řeq/: ☜ ڕەقە^{١}

ڕەق^{٢}: ئاوەڵناو. ١. سەخت؛ زەپ؛ زوها. بەرانبەر: نەرم ٢. ڕاست؛ ڕێک؛ بێ خواری ٣. دژوار؛ ئەستەم؛ چەتوون ٤. تاڵ؛ ناخۆش ‹قسەی ڕەق› ٥. سەرمابردوو ⊑ ١. سخت؛ مُقابل نرم ٢. راست ٣. دشوار ۴. تلخ ۵. سرمازده

⊡ **ڕەق بردنەوە:** ١. مردن لە سەرما ‹زستانی پار سێ کەس لە هەوەتوو ڕەقیان بردەوە› ٢. تەزین و سەخت بوونی لەش لە زەبری سەرما ٣. *[کینایە]* زۆر سەرما بوون ‹دا ئەو دەرگا ببەسە! ڕەقمان بردەوە› ⊑ ١. مُردن از سرما ٢. کرخ و سفت شدن بدن از سرما ٣. یخ کردن

ڕەق بون: ☜ ڕەق هەڵاتن

ڕەق بونەوە: ☜ ڕەق هەڵاتن

ڕەق هەڵاتن: ڕەق بوون/ بوونەوە/ هەڵگەڕان؛ ڕەقەڵاتن؛ ڕەقەو بوون: ١. مردن لە سەرمان ‹گەر لە برسان و لە بەر بێبەرگی ئیمڕۆ ڕەق هەڵێم/ نۆکەری بێگانە ناکەم تا لە سەر هەردم ئەمن «هێمن»› ٢. لە نەرمییەوە سەخت بوون ⊑ ١. از سرما یخ زدن و مُردن ٢. سِفت شدن

ڕەق هەڵگەڕان: ☜ ڕەق هەڵاتن

ڕەقەو بون: ☜ ڕەق هەڵاتن

ڕەق^{٣}: ئاوەڵکار. ١. ڕەبەق؛ تەختوتەواو ‹ڕەق دوو مانگ ڕایانگرتم› ٢. وشک؛ بێ جوولە ‹ڕەق ڕاوەستاوە› ⊑ ١. عدل؛ دقیق ٢. ساکن؛ بی‌حرکت

ـ ڕەق^{٤}: پاشەوشە. سەخت ‹دلڕەق› ⊑ سخت

ڕەق^{٥}: دەنگەناو. دەنگی پێکدا دانی دوو شتی سەخت ⊑ تَرَق

ڕەقاشک / řeqaşik/: ناو. ئامێری خەڕاتی ⊑ وسیله‌ی خراطی

ڕەقاڵ / řeqał/: ☜ ڕەقەڵ

ڕەقاڵە / řeqałe/: ناو. ڕەوارە؛ پێچکی بێشکە ⊑ پایه‌ی گهواره

ڕەقامێر / řeqamêr/: ناو. سەختامێر؛ ڕەقەواڵە ⊑ سخت‌افزار

ڕەقان^{١} / řeqan/: چاوگ. دەنگ لە شتی سەخت هاتن ⊑ صدا از جسم سخت آمدن

ڕەقان^{٢}: ☜ ڕەقانە

ڕەقاندن / řeqandin/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕەقاندت؛ دەڕەقێنی؛ بڕەقێنە// ڕەقانن؛ کوتانی کانزا بە کانزا ⊑ کوبیدن فلز با فلز

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەڕەقاندن

ڕەقاندنەوە / řeqand(i)newe/: چاوگ. ١. بە نهێم گوشار دان و لکاندنە شوێنێکدا ٢. ناسک کردنەوەی شتی وەک دەمەداس بە چەکوش و ... ٣. ڕەقاننەوە؛ لە سەر قسەیەک زۆر چوون ⊑ ١. فشار دادن و چسباندن ٢. نازک کردن تیغه‌ی داس با چکش ٣. کِش دادن

ڕەقانن / řeqanin/: ☜ ڕەقاندن

ڕەقاننەوە / řeqannewe/: ☜ ڕەقاندنەوە ـ٣

ڕەقانە / řeqane/: ناو. ڕەقانی؛ ڕەقان؛ ڕەقەن؛ ڕەقێن؛ تمتم؛ تمتمان؛ زەوینێ کە بۆ کێڵان نابێ ⊑ زمین سخت و سنگی

ڕەقانی / řeqanî/: ☜ ڕەقانە

ڕەقایی / řeqayî/: ناو. شوێنی سەخت ⊑ جای سفت و سخت

ڕەقبو / řeqbû/: ☜ ڕەقهەڵاتو

ڕەقبوگ / řeqbûg/: ☜ ڕەقهەڵاتو

ڕەق ـ ڕەق / řeq řeq/: دەنگەناو. ڕەپەڕەپ؛ خرمە و گرمە ⊑ صدای مهیب

ڕەقڕەقاندن / řeqřeqandin/: چاوگ. ددان لێک ساوین و جیڕە و سیڕە لێ هێنانی ⊑ دندان بر هم ساییدن و صدا درآوردن

ڕەقس / řeqs/: ناو. زەما؛ سەما؛ لەیس ⊑ رقص

ڕەقساندن / řeqsandin/: چاوگ. هەڵپەڕاندن؛

خستنە سەماوە ☰ رقصانیدن

ڕەقسای / řeqsay/: چاوگ. ڕەقسین ‹مەڕەقسان وە هەم مەکەردن شادی/ مەژەندن مەقام موبارەکبادی «*شانامەی کوردی*»› ☰ رقصیدن

ڕەقسین / řeqsîn/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕەقسیت؛ دەڕەقسی؛ بڕەقسە// هەڵپەڕین ☰ رقصیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕەقسیو/ چاوگی نەرێنی: نەڕەقسین

ڕەقشاندن / řeqşandin/: چاوگ. پرژاندن؛ پـژانن؛ ڕەشاندن ☰ پاشیدن

ڕەقشین / řeqşîn/: چاوگ. پرژان؛ پژیان ☰ پاشیدە شدن

ڕەقف / řeqf/: ناو. سەنگفەڕش؛ بەردەڕێژ؛ سەلبەند؛ شوێنێ کە بە تۆژێ لە بەرد داپۆشراوە ☰ سنگفرش

ڕەقفاندن / řeqfandin/: چاوگ. بەردەڕێژ کـردن؛ سەنگفەڕش کردن ☰ سنگفرش کردن

ڕەقک / řeqik/: ناو. سن؛ سوون؛ کیسەڵە؛ بەڵای گەنم ☰ سِن آفت گندم

ڕەقوتەق / řeq û teq/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ڕەقوڕەواڵ: ١. ڕەقووشک؛ داڵگۆشت؛ لاواز ‹پیاوێکی ڕەقوتەق داری ئەشکاند› ٢. بێ‌کەلوپەل و ڕایەخ ‹پیرەژن ماوە و ماڵێکی ڕەقوتەق› ٣. *[مەجاز]* سەخت و دژوار و ناخۆش ‹دەقی ڕەقوتەق؛ شیعری ڕەقوتەق› ٤. سفت؛ وشک و ڕەق ‹شەو لە سەر ئەرزی ڕەقوتەق خەوتم› ☰ ١. لاغر مردنی ٢. بی‌اثاثیە و زیرانداز ٣. دشوار ۴. سخت

ڕەقوڕەواڵ / řeq û řewał/: ☜ **ڕەقوتەق**

ڕەقووشک / řeq û wişk/: ☜ **ڕەقوتەق-١**

ڕەقە^{1} / řeqe/: ناو. ڕەق؛ ڕەقیاو؛ کیسەڵی ناو ئاو ☰ کَشَف؛ لاکپشت آبی

ڕەقە^{2}: پێرۆ. ← **تەقەوڕەقە**

ڕەقەک / řeqek/: ناو. سن؛ قمل؛ سوون ☰ حشرەی سِن

ڕەقەڵ / řeqeł/: ئاوەڵناو. ڕەقاڵ؛ ڕەقەڵە؛ داڵگۆشت؛ لاواز؛ لەڕ؛ لەجەڕ ☰ لاغر

ڕەقەلاتن / řeqełatin/: ☜ **ڕەق هەڵاتن**

ڕەقەلاتو / řeqełatû/: ☜ **ڕەقهەڵاتو**

ڕەقەڵە^{1} / řeqełe/: ناو. کەشکەژنۆ؛ ئێسکی سەر ئەژنۆ؛ پێشەی بان زرانی ☰ کشکک

ڕەقەڵە^{2}: ☜ **ڕەقەڵ**

ڕەقەمار / řeqemar/: ناو. سفرەمار؛ جۆرێ مار ☰ نوعی مار

ڕەقەمەلاژ / řeqemełaj/: ناو. ئێسکەمەلاژ؛ بەری پێشەوەی مەلاشوو کە لە دوو ئێسکی مەلاژ پێکهاتووە ☰ سخت‌کامە

ڕەقەن / řeqen/: ☜ **ڕەقانە**

ڕەقەواڵە / řeqewałe/: ☜ **ڕەقامێر**

ڕەقەوبوگ / řeqewbûg/: ☜ **ڕەقهەڵاتو**

ڕەقهەڵاتو / řeqhełatû/: ئاوەڵناو. ڕەقبوو؛ ڕەقبووگ؛ ڕەقەلاتوو؛ ڕەقەوبووگ: ١. لە سەرمان مردوو ٢. سەختەوەبوو ☰ ١. یخزدە از سرما ٢. سفت شدە

ڕەقی / řeqî/: ناو. ١. جۆرێ سابوونی خۆماڵی ‹سابوونی کەففی پێیە کەفی زاری چاپلووس/ خاسییەتی ڕەقی هەیە نەرمی زوبانی لووس «هالی»› ٢. سەختی؛ زەبی؛ گرژی؛ گوژمی؛ پتەوی؛ دۆخ یان چۆنیەتی ڕەق بوون ‹بە ڕەقی بەرد› ☰ ١. نوعی صابون ٢. سختی؛ سفتی

ڕەقیاو / řeqyaw/: ☜ **ڕەقە**^{1}

ڕەقیتە / řeqîte/: ناو. ١. نەخۆشی لەش ڕەق بوون لە سەرما ٢. قەتماخە؛ ڕەقێنە؛ پەترۆکی برین ٣. جلکی لە چلکدا ڕەق بوو ☰ ١. بیماری سفت شدن اندام از شدت سرما ٢. خون خشکیدەی روی زخم ٣. لباس خشک شدە از چرک

⊡ **ڕەقیتە بەستن**: ڕەقیتە هەڵێنان؛ ڕەق بوونی

جلک لە چڵکدا ☰ چرک‌خشک شدن لباس

ڕەقیتە هەڵێنان: ☜ ڕەقیتە بەستن

ڕەقینە / řeqîne/: ☜ ڕەقێڵە

ڕەقێڵە / řeqêłe/: ناو. ڕەقینە؛ کەمێڵ؛ سلەمەڕ کە بە بەر دووگە و لاقی مەڕەوە نووساوە ☰ گال

▣ **ڕەقێڵە بەستن:** چڵک و پیسایی زۆر پێوە نووسان ڕەق هەڵاتن ☰ گال بستن

ڕەقێن[1] / řeqên/: ☜ ڕەقانە

- ڕەقێن[2]: پاشەوشە. بە کانزا لە کانزادەر ‹دەرگاڕەقێن› ☰ کوبندەی فلز با فلز

ڕەقێنە / řeqêne/: ناو. ١. ڕەقیتە؛ قەتماخە؛ پەتروکی برین ٢. ئێسکی لوولاک؛ پێشەی پووز و بەلەک ٣. کرکرۆکە؛ کرۆژنە؛ چەشنێک شانەی پێوەندی، نەرمتر لە ئێسک کە سەرچاوەی شانەی ئێسکە ☰ ١. خون خشکیدەی روی زخم ٢. استخوان ساق ٣. غضروف

ڕەکات / řekat/: ☜ ڕکات

ڕەکە / řeke/: ناو. هەوراز ☰ سربالایی

ڕەکێشە / řekêşe/: ☜ ڕکێشە

ڕەگ / řeg/: ناو. ١. ڕەی؛ ڕێ، ڕیتگە؛ گیڤ؛ ڕۆگەی باریک و ناسکی خوێن لە مۆرغەداراندا ٢. پنج؛ پنجک؛ بەشی بنەهەردی گیای تۆمدار ٣. ڕینج؛ چینی جیاوازی ناو خاک و بەرد ٤. ڕەگە؛ ڕەگەز؛ نەژاد ٥. بنەڕەت؛ تۆرەمە؛ بنەچەک ☰ ١. رگ ٢. ریشه ٣. رگه ۴. نژاد ۵. اصل؛ نژاد

▣ **ڕەگ پێدا هاتن:** شیر زانە مەمکی ژن ☰ رگ کردن پستان

ڕەگ داکوتان: توند بوونی ڕەگی ڕووەک لە زەمین ☰ ریشه دوانیدن

ڕەگی لامل دەرپەڕان: *[کینایە]* زۆر تووڕە بوون ☰ رگ گردن بیرون آمدن

بێڕەگ بون: *[مەجاز]* بێغیرەت بوون ☰ غیرت نداشتن

لە ڕەگ دەرهێنان: *[کینایە]* لە ڕەگ و ڕیشە دەرهێنان؛ تەواو لە ڕێخەوبنە دەرهێنان ‹سەیلی هیجرت، بەردی بنچینەی لە ڕەگ هێنامە دەر/ باری فیکرت، قەددی ڕاستی تێشکاندم وەک فەنەر «نالی»› ☰ از رگ و ریشه درآوردن

ڕەگاژۆ / řegajo/: ناو. ڕیشاژۆ؛ دۆخی لە سەر ڕیشە سەوز بوونەوە و پەرە سەندنی دار ☰ روی ریشه جوانه زدن و دوباره سبز شدن درخت

ڕەگاژۆیی / řegajoyî/: ناو. دزە؛ ڕەوتی ڕێگە خۆش کردن بۆ ناو شتێک و تێیدا دامەزران ☰ رسوخ

ڕەگاوڕەگ / řegawřeg/: ↓

▣ **ڕەگاوڕەگ بون/ کەوتن:** ڕێ گێڵەی؛ تاک و لۆ کەوتنی ماسوولکەی لەش، بە هۆی تەوژمی زۆرەوە ‹دانەویمەوە بەردەکە هەڵگرم، پشتم ڕەگاوڕەگ بوو› ☰ رگ‌بەرگ شدن

ڕەگبڕە / řegb(i)ře/: ناو. مڵە؛ جۆبڕە ☰ آبدُزدک

ڕەگبەس / řegbes/: ناو. ئامێرێ بۆ بەستنی سوورەڕەگێکی لەش، بریتی لە لوولەیەکی لاستیکی باریک بە قولاپێک لە سەرییەوە ☰ رگبند

ڕەگدار / řegdar/: ئاوەڵناو. بەبن ☰ ریشەدار

ڕەگژی / řegjî/: ناو. ١. ڕەگەز ٢. ڕیشە؛ ڕەگ ☰ ١. نژاد ٢. ریشه

ڕەگناسی / řegnasî/: ناو. زانستی لێکۆڵینەوە لە ڕەگ و کۆئەندامی لەنفی ☰ رگ‌شناسی

ڕەگ و ڕیشە / řeg û řîşe/: ناو. بنەچە؛ ڕەچەڵەگ؛ لان و لکووت؛ توو و تۆرەمە ☰ رگ‌وریشە

ڕەگە / řege/: ناو. ١. ڕەگ؛ ڕیزە؛ قەتارە؛ ڕەج؛ هێڵێ کە لە پاڵ یەک دانانی چەن شتی وەک یەک پێک دێت ‹ڕەگەیێ خشت، ڕەگەیێ بەرد› ٢. ڕەگەز ‹دوو ڕەگە› ☰ ١. رَج ٢. نژاد

ڕەگەڕووتە / řegeřûte/: ناو. دەرمانەئازار؛ گولەدەوری؛ گولەئێش ☰ عاقرقرحا

ڕەگەز / řegez/: ناو. ڕەگەما؛ بنچینە؛ بنیچە؛ نژاد؛ نەژاد؛ سوڵان؛ ڕەسەن؛ ڕەگ؛ ڕەگژی؛ چین؛ بنەڕەت؛ تۆرەمە؛ تۆمە؛ تەرەکە؛ تۆخمە؛ ڕەچەڵەک؛ بنەچەک؛ بنەچەق؛ بنەچەکە؛ بنڕچلەک؛ توخم؛ خیم؛ کۆک؛ ڕەتەوە؛ تروم؛ وەچ و بەرە؛ نوادە؛ لانەما؛ لانەزێ؛ لان؛ نەتەوە؛ ڕیشەڵۆک؛ ڕشتارە؛ ڕاجە؛ سووە؛ سومارە؛ نەسەوە؛ لانلکووت: ١. تاقمێ لە گیاندارانی سەر بە یەک تیرە، کە نێر و مێیان پێکەوە جووت دەبن ٢. دەستەیەک لە خەڵک، بە شێوە و ڕواڵەتی وەکوو یەک (وەک: ڕەنگی پێست، قژ یان چاو) ٣. هۆز یان خەڵکی هاوپشت ‹تیرە و ڕەگەزی کوردی کوردستان/ ئەوەندە زۆرن نایەنە بەیان «قانع»› ٤. خەڵکی سەر بە یەک هۆز و گەل 🇮🇷 ١تا٤. نژاد

ڕەگەزپەرست / řegezperist/: ناو. نەژادپەرست 🇮🇷 نژادپرست

ڕەگەزچرووک / řegezç(i)rûk/: ئاوەڵناو. [پلار] ناجسن؛ بنیچە خوێڕی 🇮🇷 نانجیب

ڕەگەزناس / řegeznas/: ناو. پسپۆڕ لە دەرخستنی ڕەگەز و بنەماکان 🇮🇷 نژادشناس

ڕەگەزنامە / řegezname/: ناو. ڕەتەوە؛ شەجەرە 🇮🇷 شجرەنامە

ڕەگەڵ / řegeł/: ئامراز. دەگەڵ؛ پێڕا 🇮🇷 با؛ همراه

ڕەگەڵ ـ ڕەگەڵ / řegeł řegeł/: ئاوەڵناو. لاپڕەسەن؛ لاپلار؛ لاکوت؛ خۆهەڵقوتێن 🇮🇷 فضول

ڕەگەما / řegema/: ☜ ڕەگەز

ڕەڵم / řełm/: ناو. زیخ؛ چەو 🇮🇷 رَمل

ڕەڵماوی / řełmawî/: ☜ ڕێخناخ ـ١

ڕەم / řem/: ناو. ١. ڕەڤ ٢. ڕەڤە ٣. شیاکە؛ ڕیخ؛ گووگا 🇮🇷 ١. رم ٢. رمە ٣. سرگین

⊡ **ڕەم کردن:** ڕەوینەوە؛ هەڵاتن ‹چو کاوڕ وە گورگ لە لی ڕەم کردم/ یەی پا هاتە وەر سێ پا دوور گردم «شامی»› 🇮🇷 رم کردن

ڕەماندن / řemandin/: چاوگ. ڕەپێ نان؛ ڕەواندن؛ تاراندن 🇮🇷 تاراندن

ڕەمانن / řemanin/: چاوگ. ڕەواندنەوە؛ ترساندن و تاراندن 🇮🇷 رماندن

ڕەمانە / řemane/: ناو. ١. ڕمانە؛ جۆرێک داس ٢. قووڵایی بن زرانی ٣. جۆرێ دانەوێڵە لە چەشنی هەرزن و دێمیلە کە نانی لێ دروست دەکەن 🇮🇷 ١. نوعی داس ٢. گودی زیر زانو ٣. نوعی دانەی گیاهی کە از آن نان می‌سازند

⊡ **ڕەمانە کردن:** بڕینی ڕەفیسکەی ئەسپ و حەیوانی تر بۆ ئەوەی نەتوانێ بڕوا 🇮🇷 بُریدن زردپی حیوان کە از راە رفتن بازمانَد

ڕەمای / řemay/: چاوگ. ١. ڕاکردن ‹سەمای دەسماڵان ڕەمای نەوهاڵان/ تەمای مەلالان نەمای وەشحاڵان «مەولەوی»› ٢. ڕەوین؛ سڵەمین 🇮🇷 ١. فرار کردن ٢. رمیدن

ڕەمایۆ / řemayo/: ☜ ڕەوانەوە

ڕەمز / řemz/: ناو. ١. سڕ؛ نهێنی؛ ڕاز ٢. چەند ژمارە یان پیتی نهێنی بۆ کردنەوەی شتێ ٣. ڕازی دەسکەوتنی شتێ یان شێوەی جێبەجێ کردنی کارێک ‹ڕەمزی سەرکەوتن› 🇮🇷 ١. راز ٢و٣. رمز

ڕەمزاوی / řemzawî/: ئاوەڵناو. ڕەمزی؛ نادیار 🇮🇷 مبهم؛ مرموز

ڕەمزی / řemzî/: ئاوەڵناو. ١. ڕەمزدار ٢. ڕەمزاوی؛ نادیار 🇮🇷 ١. رمزدار ٢. مرموز

ڕەمکار / řemkar/: ☜ ڕەمکەر

ڕەمکەر / řemker/: ئاوەڵناو. ڕەمکار؛ ڕەڤۆک 🇮🇷 رموک

ڕەمکێش / řemkêş/: ناو. پێشەنگ؛ سەرگەلە 🇮🇷 پیشاهنگ گلە و رمە

ڕەمل / řem(i)l/: ناو. سیلک 🇮🇷 ریگ

ڕەملس / řemlis/: ناو. جۆرێ هەرزن 🇮🇷 نوعی ارزن

ڕەمڵ / řem(i)ł/: ناو. ١. ڕەڵم؛ زیخ؛ چەو؛ ورکە بەردی وا بە دەم باوە بڕوا ٢. ئامرازی کاری فاڵگر ٣. تەمی بەر چاو لە سۆنگەی چاوێشەوە ▤ ١. رمل ٢. ابزار کار فالبین ٣. تاری چشم ناشی از چشم‌درد

⊡ **ڕەمڵ کردن:** چاو دە ڕێشکەوپێشکە چوون ▤ سیاهی رفتن چشم

ڕەمڵ گرتنەوە: چوونە لای فاڵگرەوە بۆ بەخت خوێندنەوە ▤ پیش رمال رفتن برای طالع‌بینی

ڕەمڵ لێدان: خێرە گرتنەوە ▤ رمالی کردن

ڕەمڵگرەوە / řem(i)łg(i)rewe/: ناو. فاڵگر؛ گێڕزان؛ قەپاڵگر؛ خیپک ▤ فالبین؛ رمال

ڕەمڵی / řemłî/: ئاوەڵناو. کۆکک؛ لماوی ▤ شنزار

ڕەمنای / řemnay/: چاوگ. ڕا پێ‌کردن ▤ دواندن

ڕەمۆک / řemok/: ☜ ڕەوەك

ڕەموزن / řemûzîn/: ☜ ڕموزن

ڕەمە / řeme/: ناو. ڕەم؛ ڕەڤە؛ کۆمەڵێ حەیوان پێکەوە ▤ رمە

ڕەمەرانە / řemerane/: ناو. هەرزن؛ ئەرزن ▤ ارزن

ڕەمەزان / řemezan/: ناو. مانگی نۆهەمی ساڵی کۆچی ـ مانگی و کاتی ڕۆژوو گرتنی موسوڵمانان ▤ رمضان

ڕەمەکی^{1} / řemekî/: ناو. ڕەوەکی: ١. ڕەشەوڵاخ؛ ماڵاتی بەرزە ٢. ماڵاتی بەرزەی شەو بە کێو ٣. */پلار/* مرۆی کەس‌نەناس و لە چینی خوار ▤ ١. گاو و گاومیش ٢. گاو و گاومیشی کە شب در چراگاه بماند ٣. عوام

ڕەمەکی^{2}: ئاوەڵناو. ١. ڕەوەکی: ئاسایی ‹خەڵکی ڕەمەکی› ٢. گۆترە؛ هەروایی ‹کاری ڕەمەکی› ▤ ١. عادی؛ معمولی ٢. الکی

ڕەمەکی^{3}: ئاوەڵکار. ١. گۆترە؛ بە بێ بەراورد ‹ڕەمەکی نرخی بۆ داناوە› ٢. هەروا؛ بێ هۆ ‹ڕەمەکی جواب دەداتەوە› ▤ ١. تخمینی ٢. الکی

ڕەمەل / řemel/: ناو. کێشێکی شیعری عەرووزی ▤ رَمَل

ڕەمەن / řemen/: ئاوەڵناو. ١. وشکەچن (دیوار) ٢. سڵ؛ ڕەڤۆک؛ ڕەوەک ▤ ١. بی‌ملات (دیوار) ٢. رموک

ڕەمیا / řemya/: ئاوەڵناو. ڕاکردوو؛ هەڵاتوو ▤ فراری

ڕەمین / řemîn/: چاوگ. ڕەمینەوە؛ سڵ کردن ▤ رمیدن

ڕەمینەوە / řemînewe/: ☜ ڕەمین

ڕەن / řen/: ناو. ١. خۆیانی ڕاخراوی هێشتا گێرەنەکراو ٢. ئەو ئەنازە لە ئاڵف کە بە جارێ دروێنە دەکرێ ٣. زەوی بە بەر و بوومی قەراخ چەم ▤ ١. غلەی پهن شدە برای کوبیدن ٢. علف حاصل از یک بار درو ٣. زمین حاصلخیز کنار رودخانە

ڕەنج^{1} / řenc/: ناو. ١. ئازار ٢. کاری سەخت؛ ئەرکی گران ▤ ١. رنج ٢. کار سخت

⊡ **ڕەنجی قالۆنچە:** */کینایە/* کار و زەوحمەتی خۆڕایی ▤ کار و زحمت بیهودە

⊡ **ڕەنج بە خەسار/ زایە چوون:** ڕەنجەڕۆ بوون؛ ڕەنج‌بیوەر بین ▤ رنج بر باد رفتن

ڕەنج دان: زەحمەت کێشان؛ ئەرکی گران کردن ▤ زحمت کشیدن

• **ڕەنج**^{2}: پاشەوشە. بڕەنج ‹زووڕەنج› ▤ ـ رنج

ڕەنجان / řencan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕەنجای؛ دەڕەنجێی؛ بڕەنجێ// ڕەنجیان؛ ڕەنجین؛ دڵ شکان؛ نارەحەت بوون ▤ رنجیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕەنجاو/ چاوگی نەرێنی: نەڕەنجان

ڕەنجاندن / řencandin/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕەنجاندت؛ دەڕەنجێنی؛ بڕەنجێنە// ڕەنجانن؛ دڵ شکاندن ‹ڕەنگە جەستەی من شووشەی پۆلا بێ/ هێند بیڕەنجێنین هێشتا هەر مابێ «پیرەمێرد»› ▤

رنجانیدن؛ آزُردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: —/ چاوگی نەرێنی: نەڕەنجاندن

ڕەنجانن / řencanin/: ☜ **ڕەنجاندن**

ڕەنجاو / řencaw/: ئاوەڵناو. ڕەنجیاگ؛ دڵئێشاو 🏳 رَنجیده

ڕەنجای / řencay/: چاوگ. ڕەنجان ‹جە سای دووی دەروون سەودایی بێشۆ/ نەڕەنجۆ سەفحەی لای سەوزەی وەشبۆ «مەولەوی»› 🏳 رنجیدن

ڕەنجبەبا / řencbeba/: ئاوەڵناو. ڕەنجەڕۆ؛ ڕەنجبیوەر؛ ڕەنجبێوەر؛ ڕەنجبەباچوو؛ تایبەتمەندی کەسێ کە بەهرەی لە ئەرکی خۆی پێ نەگەیشتووە 🏳 رنج برباد

ڕەنجبەباچوو / řencbebaçû/: ☜ **ڕەنجبەبا**

ڕەنجبەخەسار / řencbexesar/: ئاوەڵناو. ڕەنجەڕۆ؛ ڕێژگاو 🏳 رنج برباد

ڕەنجبەر / řencber/: ناو. ڕینجبەر؛ ڕێنجەبەر؛ ڕێژبەر: ١. وەرزێری بە کرێ بۆ خەڵک ٢. ڕەنجدەر؛ زەحمەتکێش 🏳 ١. خوش‌نشین ٢. رنجبر

ڕەنجبیوەر / řencbîwer/: ☜ **ڕەنجبەبا**

ڕەنجبێوەر / řencbêwer/: ☜ **ڕەنجبەبا**

ڕەنجدەر / řencder/: ناو. ڕەنجبەر؛ ئەرکگران 🏳 رنجبر

ڕەنجنای / řenc(i)nay/: چاوگ. ڕەنجاندن 🏳 رنجاندن

ڕەنجەڕۆ / řenceřo/: ☜ **ڕەنجبەبا**

ڕەنجەڕۆیی / řenceřoyî/: ناو. کاری زەحمەت کێشانی بێ بەهرە و بە خۆڕایی ‹گەرچی تووشی ڕەنجەڕۆیی و حەسرەت و دەردم ئەمن/ قەت لە دەس ئەم چەرخە سپڵە نابەزم، مەردم ئەمن «هێمن»› 🏳 رنج بربادی

ڕەنجیاگ / řenc(i)yag/: ☜ **ڕەنجاو**

ڕەنجیان / řenc(i)yan/: ☜ **ڕەنجان**

ڕەنجیای / řenc(i)yay/: چاوگ. ڕەنجان ‹خواجەی ساحێب شەرت چی ڕەنجیانی؟/ مەیلت، مۆبەتت، هیچکام نەمەندەن «سەیدی»› 🏳 رنجیدن

ڕەنجین / řencîn/: ☜ **ڕەنجان**

ڕەنجێن / řencên/: ئاوەڵناو. ڕەنجپێدەر؛ ئازاردەر 🏳 آزارده

ڕەند^{1} / řend/: ناو. ١. ئاد؛ چزیرگە؛ زەوینی گچکەی هەر چوار لا ئاو ٢. تەختایی ناو گردان 🏳 ١. جزیرەی کوچک ٢. زمین هموار میان تپه‌ها

ڕەند^{2}: ئاوەڵناو. ١. مێرخاس؛ جوامێر ‹خوشا ڕەندێ لە دنیا بێموبالات و موجەڕڕەد بێ/ بە ڕۆژ زیندەی جەماعەت بێ، بە شەو مات و موجەڕڕەد بێ! «نالی»› ٢. جوان؛ خوشیک ‹شەیدای شێوەی ڕەند پەری سامت بام/ دێوانەی ڕوخسار جەمین جامت بام «سەیدی»› 🏳 ١. رادمرد ٢. زیبا

ڕەندش^{1} / řendiş/: چاوگ. ڕنین 🏳 خراشیدن

ڕەندش^{2}: ناو. ڕەندەی نەجاری 🏳 رندەی نجاری

ڕەندول / řendul/: ئاوەڵناو. ڕەندۆڵ؛ زورهان؛ پیری لە کارکەوتە 🏳 پیر و فرتوت

ڕەندۆڵ^{1} / řendoł/: ناو. ١. ئاودڕی گوشاد ٢. دۆڵچەی ئاو کێشان 🏳 ١. آبکند فراخ ٢. دلو آبکشی

ڕەندۆڵ^{2}: ☜ **ڕەندول**

ڕەندۆڵک / řendołik/: ناو. گیایەکە لە کەنگر دەکا 🏳 گیاهی شبیه کنگر

ڕەندە / řende/: ناو. ڕنە؛ ڕەنە؛ ڕەندەتی؛ ڕننە: ١. ڕەندەش؛ کوشتەرە؛ کەشتەرا؛ ئامرازی نەجار بۆ لووس‌کردنی دار ٢. ڕنکە؛ پەڕەیەکی کون‌ـکونە بۆ وردکردنی بڕێ خواردەمەنی تورت (وەک: پیواز، سێفەزەمینە و...) 🏳 ١و٢. رنده

ڕەندەتی / řendetî/: ☜ **ڕەندە**

ڕەندەش / řendeş/: ☜ **ڕەندە ـ١**

ڕەندی / rendî/: ناو. ناوی هەڵپەڕکێیەکی کوردییە

☰ از رقص‌های کردی

ڕەنک / řenik/: ناو. هەرچی پەڵە خاوێن دەکاتەوە ☰ پاک‌کُن

ڕەنگ^{١} / řeng/: ناو. ١. چڕ؛ بێز؛ ڕەژدە؛ دیاردەی نووری یا پێزانینی چاو کە دەبێتە هۆی ئەوەی شتان لێک جیا بکرێنەوە ٢. هەرکام لە درێژاییەکانی شەپۆلی تیشک کە لە تەنێکەوە دەردەکەوێ و ئەبێتە هۆی دیتنی ‹ڕەنگی سپی› ٣. بۆیاخ؛ ماک یان پێکهاتەیێ کە ڕەنگ دەدا بە شت ‹برۆ قوتوویێ ڕەنگ بکڕە!› ٤. واش؛ بار؛ جۆر؛ تەرز ٥. چۆنیەتی بیچم و شکڵ ☰ ١تا٣. رنگ ۴. طور؛ طرز ۵. نمود

▣ **ڕەنگی سارد:** هەموو ڕەنگەکانی نێوان کەسک و بەنەوش ☰ رنگ سرد

ڕەنگی سەرەکی: سێ ڕەنگی سوور و زەرد و شین (ئاوی) کە لە تێکەڵ بوونیان، ڕەنگی سپی و هەموو ڕەنگەکانی‌تر درووست دەبن ☰ رنگ اصلی

ڕەنگی گەرم: هەموو ڕەنگەکانی نێوان زەرد و ئەرخەوانی ☰ رنگ گرم

ڕەنگی مات: هەموو ڕەنگێکی بێ بریقە ☰ رنگ مات

⊡ **ڕەنگ بزڕکان:** ڕەنگ پەڕین؛ ڕەنگ فڕین؛ ڕەنگ گۆڕین؛ ڕەنگ هەڵبزڕکان؛ ڕەنگ هەڵبڕسخان؛ زەرد بوون یان سپی ڕەنگ بوون لە ترسان یان لە نەخۆشی ☰ رنگ پریدن

ڕەنگ پەڕین: ☜ **ڕەنگ بزڕکان**

ڕەنگ چوون: ☜ **ڕەنگ ڕۆیشتن**

ڕەنگ دانەوە: ١. کاڵ بوونەوەی ڕەنگ بە هۆی شۆردن یان تاو لێ دان ٢. *[مەجاز]* کار تێکردن؛ کارکۆ بوون؛ شوێن دانان ٣. *[مەجاز]* دەنگ‌دانەوە ☰ ١. رنگ باختن ٢. تأثیر گذاشتن ٣. بازتاب یافتن

ڕەنگ ڕژتن: ☜ **ڕەنگ ڕشتن**

ڕەنگ ڕشتن: *[کینایە]* ڕەنگ ڕژتن؛ نیشانە کردنی جۆری خانووبەرە و بناخە داڕشتنی ☰ طرح و شالودەی ساختمانی را ریختن

ڕەنگ ڕۆیشتن: ڕەنگ چوون؛ ڕەنگی خۆ لە دەست دان؛ پڕووسقان؛ کاڵ بوونەوە؛ شەمزان ☰ رنگ باختن

ڕەنگ فڕین: ☜ **ڕەنگ بزڕکان**

ڕەنگ کردن: ڕەنگاندن؛ مەڤلاندن: ١. ڕەنگ تێ‌ساوین ٢. بەن و قوماش دە خم نان ٣. *[مەجاز]* دەست بڕین و خاپاندن ☰ ١. رنگ کردن ٢. رنگرزی کردن ٣. کلاهبرداری کردن

ڕەنگ گرتن: ١. ڕەنگ پێوە نووسان ٢. *[کینایە]* شکڵ گرتن؛ بە شێوەی دڵخواز دەرهاتن؛ پێکهاتن ‹ماڵەکە نەختە ـ نەختە ڕەنگی گرت› ☰ ١. رنگی شدن ٢. شکل گرفتن

ڕەنگ گۆڕین: ١. گۆڕینی ڕەنگ ٢. خۆ گۆڕین؛ بە جۆرێکی تر خۆ نیشان دان ٣. ☜ **ڕەنگ بزڕکان** ☰ ١. عوض کردن رنگ ٢. رنگ عوض کردن ٣. ☜ **ڕەنگ بزڕکان**

ڕەنگ هەڵبڕسخان: ☜ **ڕەنگ بزڕکان**

ڕەنگ هەڵبزڕکان: ☜ **ڕەنگ بزڕکان**

ڕەنگ هێنان و بردن: *[کینایە]* ١. ترسان ٢. شڵەژان ‹پیرێژن کە دیتی مات بووم و ڕەنگێکم هێنا و برد، بێ‌هەست و چرپە لە دوکان دەرکەوت و وازی لە مزگێنی ساندن هێنا «هەژار، چێشتی مجێور»› ٣. شەرمەزار بوون ☰ ١. ترسیدن ٢. آشفتن ٣. شرمنده شدن

▪ **ڕەنگ**^{٢}: پاشەوشە. ـ ئاسا ‹زیندەڕەنگ› ☰ ـ سا

ڕەنگئاچوخ / řeng'açux/: ☜ **ڕەنگڤەکری**

ڕەنگار / řengar/: ئاوەڵناو. ڕەنگدار؛ پڕڕەنگ؛ تۆخ ☰ پُررنگ

ڕەنگاڵ / řengał/: ناو. ١. بزگوڕی دڕاوی داوێن ٢.

☜ **ڕەواق** ☰ ١. پارەی فروهشته از دامن ٢. ☜ **ڕەواق**

ڕەنگاڵە / řengałe/: ☜ **ڕەنگڕێژە**

ڕەنگامە / řengame/: ئاوەڵناو. ڕەنگاوی؛ ئالایی؛ ئاڵووالا؛ ڕەنگاوڕەنگ ☰ رنگارنگ

ڕەنگان / řengan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕەنگای؛ دەڕەنگێی؛ بڕەنگێ// ڕەنگ تێ‌هەڵسوان ☰ رنگ شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕەنگاو/ چاوگی نەرێنی: نەڕەنگان

ڕەنگاندن / řengandin/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕەنگاندت؛ دەڕەنگێنی؛ بڕەنگێنە// ڕەنگانن؛ ڕەنگ لێ دان؛ ڕەنگ تێ‌هەڵسوون ☰ رنگ‌آمیزی کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ــــ/ چاوگی نەرێنی: نەڕەنگاندن

ڕەنگانن / řenganin/: ☜ **ڕەنگاندن**

ڕەنگاو / řengaw/: ☜ **ڕنگاو**

ڕەنگاوڕەنگ / řengawřeng/: ☜ **ڕەنگامە**

ڕەنگاوی / řengawî/: ئاوەڵناو. ڕەنگ تێوەتلاو ☰ رنگی شده

ڕەنگبزڕکاو / řengb(i)z(i)řkaw/: ئاوەڵناو. ڕەنگ پێوە نەماو؛ سپی یان زەردهەڵگەڕاو. هەروەها: **ڕەنگبزڕکاوی** ☰ رنگ‌پریده

ڕەنگبەر / řengber/: ئاوەڵناو. ڕەنگ‌لابەر؛ ڕەنگ‌سڕ؛ بە تایبەتمەندی لابردنی ڕەنگ ‹ئاوئوکسیژنە ڕەنگبەرە› ☰ رنگ‌زُدا

ڕەنگبەری / řengberî/: ناو. ڕەنگ‌لابەری؛ کار و ڕەوتی ڕەنگ لێ‌کردنەوە ☰ رنگ‌زُدایی

ڕەنگبەس / řengbes/: ئاوەڵناو. خۆڕەنگ؛ بە ڕەنگی سروشتییەوە ☰ خودرنگ

ڕەنگبەندی / řengbendî/: ناو. چۆناوچۆنی وێک‌کەوتن و جێگر بوونی ڕەنگ لە ئاسەوارێکدا (وەک: وێنەکێشی، وێنەگری) یان لە کۆمەڵەیەکدا (وەک: جل‌وبەرگ و...) ☰ رنگ‌بندی

ڕەنگ‌پەڕی / řengpeřî/: ☜ **ڕەنگ‌پەڕیو**

ڕەنگ‌پەڕیگ / řengpeřîg/: ☜ **ڕەنگ‌پەڕیو**

ڕەنگ‌پەڕیو / řengpeřîw/: ئاوەڵناو. ڕەنگ پەڕیگ؛ ڕەنگ‌پەڕی: ١. ڕەنگ‌بزڕکاو ٢. ڕەنگ‌چوو؛ کاڵەوەبوو ☰ ١. رنگ‌پریده ٢. رنگباخته

ڕەنگ‌چوو / řengçû/: ☜ **ڕەنگ‌پەڕیو-٢**

ڕەنگدار / řengdar/: ☜ **ڕەنگار**

ڕەنگدانە / řengdane/: ناو. ماکی هۆی ڕەنگی بوونی هەر شتێک (وەک: کولورۆفیل لە گیا و هیموگلۆبین لە خوێندا) ☰ رنگدانه

ڕەنگڕژە / řengř(i)je/: ☜ **ڕەنگڕێژە**

ڕەنگڕەز / řengřez/: ناو. ڕەنگڕێز؛ ڕەنگڕێژ؛ خمگەر؛ ئەوەی جلک و هەودا ڕەنگ دەکا ☰ رنگرز

ڕەنگڕەزی / řengřezî/: ناو. خومگەری ☰ رنگرزی

ڕەنگڕەژە / řengřeje/: ☜ **ڕەنگ‌ڕێژە**

ڕەنگڕێز / řengřêz/: ☜ **ڕەنگڕەز**

ڕەنگڕێژ / řengřêj/: ☜ **ڕەنگڕەز**

ڕەنگ‌ڕێژە / řengřêje/: ناو. ڕەنگاڵە؛ ڕەنگ‌ڕەژە؛ ڕەنگەڕێژە؛ کەندەسمە؛ مێش‌خۆرە؛ هەنگ‌چنە ☰ زنبورخوار

ڕەنگڕێژی / řengřêjî/: ناو. ١. خومگەری؛ ڕەنگڕێژی ٢. خومخانە؛ دووکانی خومگەری ٣. پیشەی ڕەنگڕێژی ☰ ١تا٣. رنگرزی

ڕەنگسازی / řengsazî/: ناو. ١. کار و ڕەوتی ڕەنگ دروست کردن ٢. شوێنی ڕەنگ چێ‌کرن ☰ ١و٢. رنگسازی

ڕەنگسڕ / řengsiř/: ☜ **ڕەنگبەر**

ڕەنگڤەکری / řengvek(i)rî/: ئاوەڵناو. ڕەنگ‌ئاچوخ ☰ رنگ‌روشن

ڕەنگکار / řengkar/: ناو. ڕەنگ‌کەر؛ کەسێ کە کاری ڕەنگ کردنە ☰ رنگ‌کار

ڕەنگ‌کاری / řengkarî/: ناو. کاری داپۆشانی ڕووبەرێک بە ڕەنگ ▤ رنگ‌کاری؛ نقاشی

ڕەنگ‌کەر / řengker/: ☜ ڕەنگکار

ڕەنگ‌لابەر / řenglaber/: ☜ ڕەنگبەر

ڕەنگ‌لابەری / řenglaberî/: ☜ ڕەنگبەری

ڕەنگناسی / řengnasî/: ناو. بەشێک لە زانستی ناسینی ڕەنگ کە لە تۆخی و کاڵی ڕەنگەکان دەکۆڵێتەوە ▤ رنگ‌شناسی

ڕەنگ‌وڕوو / řeng û řû/: ناو. *[کینایە]* سیما؛ دیمەنی ڕوخسار ▤ سیما

ڕەنگ‌وڕووما / řeng û řûma/: ناو. ڕەنگ‌وڕوو؛ دیمەنی ڕوخسار ‹بۆ لچی وشک و بەبار و ڕەنگ‌وڕوومای زەردتان/ دوور لە خۆی، بێ شوێنە مەجنوون چۆڵە شاخ و هەردتان «قانع»› ▤ سیما

ڕەنگ‌وڕیس / řeng û řîs/: ناو. بەنی ڕەنگاوڕەنگی تەون ▤ نخ الوان بافندگی

ڕەنگە / řenge/: ئاوەلکار. شایەتا؛ وێدەچێ؛ دەشێ؛ ئەشێ ‹لە شیرینی ئەتۆ، ئەی خوسرەوی تەختی زەمین! ڕەنگە/ بگاتە ئاسمانی بێستوون فەرهادی هاوارم «نالی»› ▤ شاید؛ ممکن است

ڕەنگەرژیلە / řenger(i)jîle/: ناو. گوڵێکی ڕەنگاوڕەنگە ▤ گلی رنگارنگ

ڕەنگەڕێژە / řengeřêje/: ☜ ڕەنگڕێژە

ڕەنگ‌هەڵگەڕاو / řenghełgeřaw/: ئاوەلناو. ڕەنگ‌بزڕکاو ▤ رنگ‌باخته

ڕەنگی / řengî/: ئاوەلناو. ١. ڕەنگاوی؛ ڕەنگ وەخۆگرتوو ‹گنجەکەم ڕەنگی بوو› ٢. ڕەنگامە؛ ڕەنگین؛ بەلەک بردێن ‹سەرپۆشێکی ڕەنگامەی دابوو بە سەریدا› ٣. *[چاپ]* بە ڕەنگی‌تر، جگە یا زیاد لە ڕەش و سپی ‹وێنەی ڕەنگی› ▤ ١تا٣. رنگی

ڕەنگین / řengîn/: ئاوەلناو. ١. ڕەنگاوڕەنگ ٢. ڕەنین؛ خوشیک؛ سپەهی؛ جوان‌چاک ▤ ١. رنگین ٢. زیبا

ڕەنگین‌پێست / řengînpêst/: ئاوەلناو. ڕەگەزی بێجگە سپی پێست ▤ رنگین‌پوست

ڕەنۆ / řeno/: ☜ ڕندوو

ڕەنو / řenû/: ☜ ڕندوو

ڕەنونە / řenûne/: ناو. کەرکیت؛ هەپە؛ شانەی ئاسنی تەون کوتان ▤ شانەی پودکوبی در قالیبافی

ڕەنە / řene/: ☜ ڕەندە

ڕەنەک / řenek/: ناو. ڕنەک؛ بڕبەند؛ مەورە ‹چەنگ و نەی لێ مەدە موتریب کە لە بەر فیرقەتی ئەو/ ڕەنەکی ڕۆحە لە گوێم نەغمە و ئاوازی ڕەباب «شێخ ڕەزا»› ▤ سوهان

ڕەنی / řenî/: ☜ ڕندوو

ڕەنین / řenîn/: ئاوەلناو. جوان؛ خوشیک؛ سپەهی ▤ زیبا

ڕەنێو / řenêw/: ناو. کاری پەروەرین؛ سەرپەرشتی کردن و پێ‌گەیاندن ▤ تربیت

▣ **ڕەنێو هاتن:** پەروەردە بوون ▤ تربیت شدن

ڕەنێو هێنان: پەروەردە کردن؛ پێگەیاندن ‹ئەوی گەنمی ڕەنێو دێنا بە زەحمەت/ لە ماڵیدا نەبوو خۆی زمهەڕێک جۆ «هێمن»› ▤ پرورش دادن

ڕەنێوهاتوو / řenêwhatû/: ئاوەلناو. پەروەردەکراو؛ پێگەیەنراو ▤ تربیت‌شده

ڕەو[1] / řew/: ناو. ١. ڕەڤ؛ باز؛ کاری هەڵاتن ‹فیتنەیی غەمزە و نازی نیگەهـ و چاوە کە وا/ هات و هاوار و هەرا و گێچەڵ و تاڵان و ڕەوە «حاجی قادر»› ٢. حەپە؛ وەڕە (سەگ) ▤ ١. فرار ٢. پارس (سگ)

▣ **ڕەو کردن:** ١. ڕەڤین ٢. حەپە کردن ▤ ١. رمیدن ٢. پارس کردن

• **ڕەو**[2]: ☜ ـ ڕۆ[3]

ڕەوا / řewa/: ئاوەلناو. ١. قەبووڵ؛ پەسندکراو ‹کەی لە کن ئەحمەق دەبێ حاجەتی دانا ڕەوا؟!/ قەت دەکرێ چەرمەکەر یا بە عەبا یا کەوا؟!

«مەحوی»› ٢. شیاو؛ ڕجوا؛ گونجاو لەگەڵ قانوون و داب و نەریتدا ‹کاری ڕەوا› ٣. بەجێ؛ لەجێ؛ هەلێب ‹ڕەوا زانین› ☰ ١. پذیرفته ٢. شایسته ٣. روا

▣ **ڕەوا بوون:** باش بوون؛ شیاو بوون ‹ڕەوایە دایکت بڕەنجێنی؟› ☰ روا بودن

ڕەوا دیتن: ڕجوا دین؛ پەزێران ‹خۆشی بۆ خۆی ڕەوا دەبینێ، بۆ خەڵک نە!› ☰ روا شمردن

ڕەوا کردن: حەلاڵ کردن؛ ڕێگە پێدان بۆ جێبەجێ کردنی کارێک ‹ڕۆح و دڵ و دین هەر سێ دەکەم بەزل و نیساری/ کامی دڵی من گەر لە لەبی لەعلی ڕەوا کا «شێخ ڕەزا»› ☰ حلال کردن

(**بە**) **ڕەوا زانین:** ١. بە باش/ شیاو زانین ‹ئەم کارە بە ڕەوا نازانم› ٢. ڕەوا دیتن؛ دڵ پێ ڕازی بوون ‹هێندە لە خەمی خەڵکا بوو، حەسانەوەی بۆ خۆی بە ڕەوا نەدەزانی› ☰ ١. روا داشتن ٢. روا دیدن

ڕەواج / řewac/: ناو. ڕەمێن؛ برەو؛ پەرە ☰ رواج

ڕەوارتن / řewartin/: چاوگ. ١. بەتاڵ کردن ٢. تراشین؛ ڕەندە لێ دان ☰ ١. خالی کردن ٢. تراشیدن

ڕەوارە / řeware/: ☜ **ڕەقاڵە**

ڕەواز / řewaz/: ناو. ١. ڕاڕەو؛ ڕێباز؛ شوێنێ کە زۆرتر ڕێگەی هاتوچووی خەڵکە ٢. ڕێزەبەردی سەر ملەی کێو ☰ ١. رهگذر ٢. سنگلاخ قلەی کوه

ڕەواسە / řewase/: ☜ **ڕێوی ـ١**

ڕەواق / řewaq/: ناو. ڕەواقی؛ ڕەنگاڵ؛ ئەو شیرە تراوەی لە شانە هەنگوین هەڵدەچۆڕێ ☰ شهد

ڕەواقی / řewaqî/: ☜ **ڕەواق**

ڕەواڵ١ / řewał/: ☜ **ڕواڵ**

ڕەواڵ٢: ئاوەڵناو. ١. هەژار؛ نەدار ٢. ☜ **ڕواڵ** ☰ ١. بینوا ٢. ☜ **ڕواڵ**

ڕەوان١ / řewan/: ☜ **ڕەڤان**

ڕەوان٢: ناو. ١. گیان؛ جان؛ گێون؛ گان؛ سەرجەمی هێزی هەستی و جمشتی گیاندار ٢. دەروون؛ ڕۆح؛ هەوێن و هێمای ژوورەسروشتی، هەتاهەتایی و غەیرەماکی مرۆ کە بەپێی بیر و بڕوای ئایینی، پاش مەرگ لە لەش جیا دەبێتەوە ‹ئەم مەی‌سیفەتی خوونخورە وا نازک و سوورە/ یاقووتی لەبە، یا گوڵە؟ یا قووتی ڕەوانە؟ «مەحوی»› ☰ ١. جان ٢. روح

ڕەوان٣: ئاوەڵناو. ١. لەگەڕ؛ وەگەڕ؛ بە بێ گت کردن و هەر لە ڕۆیشتندا ‹قاسیدیچ واچوون پەی سەفەر خاسەن/ ڕەوان بۆ تێژڕەو هەرس و هەناسەن «مەولەوی»› ٢. لەبەر؛ هۆژاندی؛ تەواو فێر ‹وانەکەم ڕەوانە› ٣. تووشیاری نەخۆشی زکچوون ☰ ١. جاری؛ روان ٢. از بر ٣. اسهالی

▣ **ڕەوان بوون:** ١. لە بەر بوون ٢. بەڕێ بوون ٣. تووشی زگچوون بوون ☰ ١. از بر بودن ٢. روانە شدن ٣. اسهال گرفتن

ڕەوان کردن: ١. باش فێر بوون ٢. ناردن؛ هەناردن ٣. خوڕ کردن ☰ ١. خوب یاد گرفتن ٢. فرستادن ٣. جاری کردن

ڕەوان٤: ئاوەڵکار. بێ گت و گرێ ‹کتێبەکەم ڕەوان خوێندەوە› ☰ روان

ڕەوانامە / řewaname/: ناو. ڤیزا؛ ئیزنی چوون بۆ وڵاتێ ☰ روادید؛ ویزا

ڕەوانبێژ / řewanbêj/: ئاوەڵناو. دەمپاراو؛ قسەڕەوان ☰ خوش‌سخن

ڕەوانبێژی / řewanbêjî/: ناو. ١. دەمپاراوی؛ قسەڕەوانی ٢. زانستی لێکۆڵینەوە و لێکدانەوەی دەقی ئەدەبێ، لە باری پاراوە بوون و ڕوون و جوان بوونەوە ☰ ١. شیرین‌سُخنی ٢. بلاغت

ڕەواندژ / řewandij/: ناو. تانک؛ مەترالێزە؛ مەترەلۆز؛ دەبابە ☰ تانک جنگی

ڕەواندن / řewandin/: ☜ **ڕەڤاندن**

ڕەواندنەوە / řewand(i)newe/: چاوگ. تێپەڕ.

//ڕەواندتەوە؛ دەڕەوێنیەوە؛ بڕەوێنــەوە// ڕەوانــەوە: ١. ترساندن و بلاو پێکردنی حەیوان و هــەلاتنی ٢. بەند لە پزوو دەرکێشان ٣. ڕامالٚ درانی هــەور بە هۆی با ٤. گوشاد کردنەوە ٥. لێک کردنەوەی شــتی تۆکمــە یــان چنــراو ‹بــە تــەور دارەکــەی ئەقلیشــاندەوە/ بــە پــواز لــە یــەکی ئەڕەوانــدەوە «پیرەمێرد»› ▤ ١. رماندن ٢. بند نیفه بـاز کـردن ٣. پراکندن ابر به وسیلەی باد ۴. گشاد کردن ۵. متـراکم را از باز کردن

■ ئاوەڵــناوی بــەرکاری: ـــــ/ چــاوگی نــەرێنی: نەڕواندنەوە

ڕەواندوو / řewandû/: ناو. چەسپی پارچەیی بۆ نێو یەخە و سەردەستی کراس ▤ آهار پارچەای

ڕەوانسـاز / řewansaz/: نـاو. ماکــێ کــە بــۆ کــەم کردنەوەی تێکگیرانی بەشە جوولەوەرەکانی نێو ماشین بە کار دێ (وەک: ڕۆن و گریس) ▤ روانساز

ڕەوانشـــاد / řewanşad/: ئاوەڵـــناو. مـــــەرحووم؛ ڕەحمەتی؛ خوا لێخۆشبوو ▤ روانشاد

ڕەوانکۆڵی / řewankołî/: ☜ **دەروونکۆڵی**

ڕەوانن / řewanin/: ☜ **ڕەڤاندن**

ڕەوانناس / řewannas/: ناو. دەروونناس؛ کەســێ کە خاوەن زانست و ئەزموونی دەروونناسییە ▤ روانشناس

ڕەوانناسـی / řewannasî/: نـاو. دەروونناســـیی؛ زانستیی لێکۆڵــینەوەی دیــاردە و کارکردەکـانی دەروونی (وەک: هــزر، بــیر، هەســت، تێگەیشـــتن، تێفکرین، ئاکار) و شێوەی ڕووبەڕوو بوونەوە لەگەڵ ئاڵۆز بوونیاندا ▤ روانشناسی

ڕەوانـنووس / řewannûs/: نـاو. چەشــنێ قەڵــەمی نووکساچمەیی کە جێ جەوهەرەکەی هــەر لــە کارخانەدا پڕ کــراوە و تــەڕ و ڕەوان دەنووســێ ▤ رواننویس

ڕەواننەوە / řewannewe/: ☜ **ڕەواندنەوە**

ڕەوانـە[1] / řewane/: نـاو. ڕوانــە؛ بەدرەقــە؛ کــاری بــەڕێ کــردنی کەســێ کــە دەڕوا، بــە نیشــانەی میهرەبانی و ئەدەب ▤ بدرقه

ڕەوانە[2]: ئاوەڵناو. ڕوانە؛ ڕوونیا؛ بەڕێ؛ وێکەوتوو؛ لــە چووندا؛ خەریکی چوون بۆ شوێنێک ▤ روانه

▣ **ڕەوانە بـوون**: بەڕێ بوون؛ کەوتنە ڕێ ‹هەر ڕۆژە ڕەوانەی شوێنێک دەبووم› ▤ روانه بودن

ڕەوانە کـران: بــەڕێ کــران؛ نێــردران ‹هــەر ڕۆژە ڕەوانەی شوێنێک دەکرام› ▤ روانه شدن

ڕەوانە کـردن: ١. بەڕێ کردن؛ ناردن؛ کیاســتەی ‹ئەمڕۆ سێ هەزار حاجییان ڕەوانە کرد› ٢. بەڕێ کردن؛ بەدرەقە کردن ‹میوانەکانم ڕەوانــە کــرد› ٣. دەگەڵ کەسێ چوون بۆ بەرگری کردن لــە مەترسی، وەکوو هێرشــی ســەگ و ... ‹دا لــەو سەگانەم ڕەوانــە کــە!› ▤ ١. فرســتادن ٢. بدرقــە کردن ٣. همراهی کردن برای جلوگیری از خطر

ڕەوانــەکـراو / řewanek(i)raw/: نــاو. شـــــاندی؛ ناردراو؛ هەناردوو ▤ فرستاده شده

ڕەوانـەوە / řewanewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕەوایــەوە؛ دەڕەوێیەوە؛ بڕەوێوە// ڕەمایۆ: ١. کرانەوەی بەندی پزوو ٢. نەمانی تــەم و هــەور بــە هــۆی بــاوە ‹بــا هەڵیکرد و هەورەکانی ڕەواندەوە› ▤ ١. باز شدن بند نیفه ٢. پرکنده شدن ابرها و صاف و آفتابی شدن هوا

■ ئاوەڵــناوی بــەرکاری: ڕەواوەوە/ چــاوگی نــەرێنی: نەڕەوانەوە

ڕەوانــی[1] / řewanî/: نـاو. ١. دۆخـــی زگچـــوون ٢. عورووســـی؛ پەنجــەرەی کــە هەڵــدەدرێتەوە ٣. دیرەکی مــیچ ٤. شــل و تــراوی ▤ ١. اســهال ٢. پنجرەی اُرُسی ٣. بالار ۴. روانی

ڕەوانی[2]: ئاوەڵـناو. ١. تووشیاری نەخۆشی ڕەوان ٢. پێوەندیدار بە ڕەوانەوە ▤ ١و٢. روانی

ڕەوایی / řewayî/: ناو. بافت؛ شیاوی ▤ شایستگی

ڕەوت / řewt/: نـاو. ڕەوتانــە؛ گەڕانــە: ١. زنجــیرە

چالاکی، کردەوە یان گۆڕانکاری بۆ گەیشتن بە ئامانجێکی دیاریکراو ‹ڕەوتی بەرهەم هێنانی بەنزین› ٢. شێوەی بە ڕێدا چوون ٣. کێشی شیعر ٤. ڕەفتار؛ ئاکار؛ مەش؛ هەڵس‌وکەوت ٥. لەنجە؛ لەنجەولار؛ ڕۆیشتنی بە ناز ‹عەسا و قامەتم تیر و کەوانە/ کەچی دڵ تالیبی ڕەوتی کەوانە «حاجی قادر»› ٦. ڕەفت؛ جۆرێ ڕێ چوونی چوارپێی سواری بەتایبەت ئەسپ کە هێورترە ‹قانعا ئەم ئەسپە چاکە بێنە مەیدانی گرەو/ گاهێ ڕەوت و گاهێ وێرغە گاهێ نەرمە، گاهێ غار «قانع»› ٧. بزاڤ؛ جەرەیان ‹ڕەوتی سەلەفیزم؛ ڕەوتی سەدر› ☰ ١. فرایند ٢. شیوەی راه رفتن ٣. وزن شعر ۴. رفتار ۵. خرام ۶ رفت؛ نوعی راه رفتن مرکب ٧. جريان

◘ **ڕەوت کردن**: بە لەنجە و لار ڕێ کردن ‹هەروا دەڕوا دەکا ڕەوتێ/ وەکوو کۆتری بەرمزگەوتێ/ سووتام برژام کۆسم کەوتێ «فولکلۆر»› ☰ خرامیدن

ڕەوتاندن / řewtandin/: چاوگ. تۆقاندن؛ زۆر ترساندن ☰ هراساندن

ڕەوتانە / řewtane/: ☜ ڕەوت

ڕەوتن / řewtin/: چاوگ. وەرینی خونچە یان گەڵای دار ☰ ریختن غنچه یا برگ درخت

ڕەوتوو / řewtû/: ئاوەڵناو. تاراو؛ هەراسان ‹یەکێ دوور و یەک نزیک، یەکێ نزم و یەک بڵندە/ هەموو کەوتوو، ڕەوتوو، سەرسام، وەکوو لەشکری شکەستە «ئاوات»› ☰ هراسيده

ڕەوتەنی / řewtenî/: ☜ ڕەفتەنی

ڕەوتین / řewtîn/: چاوگ. گوڵ و گەڵاڕێزان کردن؛ داوەرینی گوڵ و گەڵا ☰ برگ و گُل ریختن

ڕەودەک / řewdek/: ناو. کەچکەقولە؛ گەرای بۆق ☰ تخم قورباغه

ڕەو ـ ڕەو / řew řew/: دەنگەناو. حەپەحەپ (گەماڵ) ☰ حپ ـ حپ (سگ)

ڕەوڕەوک / řewřewik/: ناو. تراویلکە؛ بەردەترۆق؛ بەردەتراویلکە؛ دیاردەیەکی کەشی بە هۆی تیشکدانەوەی نوور لە سەر توێژێکی هەوای گەرمدا، کە دیمەنێکی وەک ئاو بەدی‌دێنێ ☰ سراب

ڕەوڕەوە / řewřewe/: ناو. ١. ئامرازێکی پێچکدار کە مناڵ پێی فێرە ڕۆیشتن دەبێ ٢. ڕاوڕاوێلکە؛ ڕەوڕەویلکە؛ تۆرەمە باڵندەیەکن لە تەنکاوان دەژین، دندووکیان تیژە، توند دەفڕن، پیڕۆن، کاتی چینە سەر و کلکیان لە سەر یەک دەجووڵێنن، زۆربەیان کۆچەرن و بە پۆل دەفڕن، لە سەر زەوی ڕووتەن هێلانە دەکەن، دانەوێڵە و گیانەوەری ورد دەخۆن، پتر لە ١٦ جۆریان ناسراوە بۆ وێنە: بەردگێڕە؛ دەیدومەک؛ زێڕە؛ زیقاوە و... ☰ ١. روروک ٢. سلیم؛ مُرغ باران

ڕەوڕەویلکە / řewřewîlke/: ☜ ڕەوڕەوە ـ٢

ڕەوزە / řewze/: ناو. *[شیعە]* ١. بەسەرهاتی پیاوانی ئایینی و ئیمامان کە جاروبار بە هۆنراوە و لاواندنەوەوە دەگوترێ و بیسەرانی پێ دەگرین ٢. کۆڕی خوێندنەوەی ئاوا بەسەرهاتێک ‹وەک ڕووژ عاشوورا سینە و ڕەوزەمە/ لە دووری باڵات سەوزە ـ سەوزەمە «فولکلۆر»› ☰ ١و٢. روضه

ڕەوس / řews/: ناو. کڵۆشی بەر پێ لە خۆیاندا ☰ ساقەی در حال کوبیدن در خرمن

ڕەوسە[١] / řewse/: ناو. خۆیانی گێرەکراوی هێشتا کۆوەنەکراو ☰ خرمن کوبیدەی تودە نشده

ڕەوسە[٢]: ئاوەڵناو. سوورباو؛ ڕەنگ‌سوور ☰ سُرخ‌رنگ

ڕەوش / řewş/: ناو. ١. جوانی و گەشایی کولمە ٢. خشڵ و زەنبەر ٣. پەسن و تاریف ☰ ١. زیبایی گونە ٢. زیور ٣. ستایش

ڕەوش / řewiş/: ناو. ئەخلاق؛ خولق و خۆ ☰ مشی

ڕەوشاندن / řewşandin/: چاوگ. ڕووناکی دان ▤ روشنایی بخشیدن

ڕەوشباش / řewişbaş/: ئاوەڵناو. قامخۆش؛ ئاکارپەسند ▤ بااخلاق

ڕەوشت / řewişt/: ناو. ڕەڤشت؛ ئاکار ▤ منش

ڕەوشتجوان / řewiştc(i)wan/: ئاوەڵناو. بەئاکار ▤ خوش‌اخلاق

ڕەوشتخراپ / řewiştx(i)rap/: ئاوەڵناو. نخای؛ بەدڕست ▤ بی‌ادب

ڕەوشەن / řewşen/: ئاوەڵناو. ڕۆشن؛ ڕووناک ▤ روشن

ڕەوق / řewiq/: ناو. ڕەوەق؛ بارست؛ ئەستوورایی؛ کۆتەرە ▤ ضخامت؛ ستبری

ڕەوک[١] / řewk/: ☜ **ڕەوکە**

ڕەوک[٢]: ئاوەڵناو. سڵ؛ سرک؛ ڕەڤۆک ▤ رموک

ڕەوکە / řewke/: ناو. ڕەوگ؛ ڕەوک؛ ڕەوگە؛ ڕەوە؛ ڕەووو؛ کۆمەڵە ئەسپ و ماینی بەرەڵداکراو بۆ لەوەڕ ▤ رمەی اسب یله در چراگاه

ڕەوکەوان / řewkewan/: ناو. ڕۆکەوان؛ ڕەوگەوان؛ ڕەوەوان؛ ئاگاداری ڕەوکە. هەروەها: **ڕەوکەوانی** ▤ نگهبان رمەی اسب

ڕەوگ / řewig/: ☜ **ڕەوکە**

ڕەوگە / řewge/: ناو. ١. شوێنێ کە ئاوارەی وڵات خۆی لێ دەگرنەوە ٢. ☜ **ڕەوکە** ▤ ١. تبعیدگاه ٢. ☜ **ڕەوکە**

ڕەوگەوان / řewgewan/: ☜ **ڕەوکەوان**

ڕەونج / řewinc/: ناو. ڕەقیتە؛ ڕەوتی لەش ڕەق بوون لە سەرما ▤ حالت سفت شدن بدن از شدت سرما

⊡ **ڕەونج کردن:** ڕەق بوونی لەش لە سەرما ‹یەکجار سەرمامە، وەختە ڕەونج بکەم› ▤ سفت شدن بدن از شدت سرما

ڕەوندە / řewinde/: ناو. ئەوی بە ڕێدا دەڕوا ▤ روندە؛ رهرو

ڕەونەق / řewneq/: ناو. باو؛ برەو ▤ رونق

ڕەووو / řewû/: ☜ **ڕەوکە**

ڕەوە[١] / řewe/: ناو. ١. ☜ **ڕەوکە** ٢. داری چەند لق کە گەزۆی پێ دەوەرێنن ▤ ١. ☜ **ڕەوکە** ٢. چوبِ گزانگبین تکاندن

ڕەوە[٢]: دەنگەناو. وەڕە؛ حەپە (سەگ) ▤ عوعو (سگ)

ڕەوەبەراز / řeweberaz/: ناو. لۆدە؛ ڕانەبەراز ▤ رمەی خوک.

ڕەوەت / řewet/: ناو. ١. ☜ **ڕەبەت** ٢. خۆشی و شادی ٣. ڕم؛ داری درێژی گوێز تەکاندن ▤ ١. ☜ **ڕەبەت** ٢. شادی ٣. چوب بلند گردو تکاندن

ڕەوەدە / řewede/: ناو. وڕەو؛ گەلەی بەراز و گورگ ▤ گلەی گُرگ و گُراز

ڕەوەز / řewez/: ناو. چین‌چینەی بەردی ناو قەد و سەری کێو ▤ چینەهای سنگی کوه

ڕەوەق / řeweq/: ☜ **ڕەوق**

ڕەوەک / řewek/: ئاوەڵناو. ڕەمۆک: ١. ڕەوک؛ سرک؛ تۆڕ؛ قوشقی ‹نازەنینی شۆخ و شەنگی چاوبەلەک/ ئاسکی دڵناسکی سرک و ڕەوەک «هێمن»› ٢. تایبەتمەندی ئاژەڵێ کە بێ شوان دەلەوەڕێ ▤ ١. رموک ٢. ویژگی حیوانی کە بی چوپان در چراگاه می‌چرد

ڕەوەکی[١] / řewekî/: ناو. ١. ☜ **ڕەمەکی**[١] ٢. ئاژەڵی بێ شوان ▤ ١. ☜ **ڕەمەکی**[١] ٢. حیوان بی چوپان

ڕەوەکی[٢]: ☜ **ڕەمەکی**[٢]

ڕەوەکیەتی / řewek(i)yetî/: ناو. سڵی؛ سلی ▤ رمیدگی

ڕەوەن / řewen/: ناو. ١. ☜ **ڕەوەند** ٢. ڕەوەندە؛ ڕێبوار ▤ ١. ☜ **ڕەوەند** ٢. رهرو

ڕەوەنج / řewenc/: ناو. سماقە؛ ڕەقیتە؛ نەخۆشی

لەش ڕەق بوونی ئاژەڵ لە سەرماوە ☰ سرمازدگی دام

ڕەوەند / řewend/: ناو. ڕەوەن؛ کۆچەر؛ ئەوانەی گەرمێن و کوێستان دەکەن ‹لەگەڵ هاتنی وەرزی گەرما، خێڵ و کۆچی ڕەوەند بەرەو هەوارەکان دەستی پێ‌کرد› ☰ کوچرَو؛ کوچ‌نشین

ڕەوەندە / řewende/: ☜ ڕەوەن ـ٢

ڕەوەندی / řewendî/: ئاوەڵناو. خێڵەکی؛ عێلاتی؛ عەشایری ☰ عشایری

ڕەوەوان / řewewan/: ☜ ڕەوکەوان

ڕەویان / řewyan/: ☜ ڕەوین

ڕەویانەوە / řewyanewe/: ☜ ڕەوینەوە

ڕەویتانگ / řewîtanig/: ناو. ١. هێلانەی تازە ٢. /کینایە/ خانووی تازە دروستکراو ☰ ١. لانەی تازە ٢. خانەی نوساز

ڕەویتن / řewîtin/: چاوگ. تاشین؛ داتاشین ☰ تراشیدن

ڕەویتی / řewîtî/: ئاوەڵناو. تاشراو؛ تاشیاگ ☰ تراشیده شده

ڕەویرتن / řewîrtin/: چاوگ. تاشین (بەرد) ☰ تراشیدن (سنگ)

ڕەوین / řewîn/: چاوگ. ڕەویان: ١. هەڵاتن لە ترسان ٢. ڕەین؛ حەپە کردن ٣. خەو زڕان؛ نەمانی خەو ٤. ڕەوینەوە؛ لاچوون ‹تەم لە سەران نەدەڕەوی و باران هەڵی نەدەبرینگاند «هێمن»› ☰ ١. رمیدن ٢. پارس کردن ٣. خواب از سر پریدن ۴. زایل شدن

ڕەوینەوە / řewînewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕەویتەوە؛ دەڕەویەوە؛ بڕەوێوە// ڕەویانەوە: ١. هەڵاتن؛ ڕەوین ٢. کرانەوە و لێک بوونەوە (وەک: پزووی شواڵ و...) ٣. ڕاست بوونەوەی گەو ‹سەری گۆچانەکەم ڕەویوەتەوە› ٤. بڵاوە کردن (وەک: لێکبرانی هەوران) ٥. نەچوونەوە سەر دەقی پێشوو (وەک: بۆ کێش) ٦. هەڵمسان و ئەستوور بوونی لەڕادەبەدەر ☰ ١. رمیدن؛ دررفتن ٢. از هم باز شدن ٣. راست شدن کجی و حلقه ۴. پراکندن ۵. وارفتن ۶ آماسیدن از چاقی مُفرط

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕەویوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەڕەوینەوە

ڕەویو / řewîw/: ئاوەڵناو. هەتڵە؛ هەترە؛ هەڵوەدا ☰ رمیده

ڕەوێژە / řewêje/: ناو. ڕەوێژەک؛ تیخی کەوچک کۆڵین ☰ تیغ مخصوص تراشیدن قاشق

ڕەوێژەک / řewêjek/: ☜ ڕەوێژە

ڕەوێشتن / řewêştin/: چاوگ. لە بەرد هەڵکەندن ☰ از سنگ تراشیدن

ڕەوێڵە / řewêłe/: ناو. گەلە؛ ڕێچکە؛ جەلە؛ ڕیز؛ قەتارە (زۆرتر بۆ گیانەوەران) ☰ صف؛ ستون

• **ڕەوێن** / řewên-/: پاشەوشە. ـ سڕێن؛ ڤەسڕێن؛ لابەر ‹خەمڕەوێنێک لێرە من ناکەم بەدی/ چۆن پەنا بۆ مەی نەبەم ساقی نەدی؟! «هێمن»› ☰ رهاننده؛ زُداینده

ڕەوێنراو / řewênraw/: ئاوەڵناو. هەڵگیراو؛ هەڵگیریاگ ☰ ربوده شده

ڕەوێنەر / řewêner/: ئاوەڵناو. لابەر؛ دوورەوەکەر ☰ زُداینده

ڕەه^١ / řeh/: ناو. ١. ڕەگ ٢. ڕیشە ☰ ١. رگ ٢. ریشە

▩ **ڕەها سپی**: سپی‌ڕەگ؛ ڕەگی لەنفی کە تراوی لەنفی تێدا دەگەڕێ ☰ رگ لنفی

ڕەهێ خوێن: ڕەگی خوێنبەر ☰ شریان

⊡ **ڕەه گرتن**: ڕەگ داکوتان ☰ ریشه دوانیدن

ڕەه^٢: ئاوەڵکار. ڕێک؛ ڕاست و بێ لاری ☰ راست

ڕەها / řeha/: ئاوەڵناو. ١. دەرباز؛ خەلسیو ٢. بەرەڵدا؛ بەرەڵا؛ وێڵ؛ بێ چاودێر ☰ ١و ٢. رها

⊡ **ڕەها کردن**: ١. بەرەڵدا کردن ٢. کردنەوەی

گریّ ☰ ١. رها کردن ٢. باز کردن گره

ڕەهازەر / řehazer/: ناو. زەردەچێوە؛ زەردەچـوّ ☰ زردچوبه

ڕەهـال / řehal/: نـاو. ڕەهێـل؛ پێتـەک؛ بـاوانی؛ جیازی بووک بۆ ماڵی زاوا ☰ جهیزیه

ڕەهاندن / řehandin/: چاوگ. دەست یـان کلـک ڕاوەشاندن ☰ دست یا دُم را تکان دادن

ڕەهایی / řehayî/: ناو. ڕزگاری؛ نەجات ‹جـە دەس بێگانان یاوون ڕەهایی/ مەس بـوون وە شـنۆی مـەی ئاشنایی «مەولەوی»› ☰ رهایی

ڕەهبەر / řehber/: ☜ **ڕابەر**

ڕەهچک / řehçik/: نـاو. وردەڕەگـی نێـوان ڕەگـە خوێنبەر و خوێنهێنەکانی لەش کە هەموو لەش دەتەنێتەوە ☰ مویرگ

ڕەهستن / řehistin/: چـاوگ. ڕوان و شین بوون ☰ روییدن

ڕەهستی / řehistî/: ئاوەڵناو. ڕواو؛ شینبوو ☰ روییده

ڕەهن / řeh(i)n/: نـاو. ١. بیبیلـەی چـاو ٢. کـار و دۆخی بارمتە دانان بۆ قەرز یا کـریّ کـردن ☰ ١. مردُمک چشم ٢. رهن

ڕەهندە / řehinde/: ئاوەڵناو. ڕەهەندە؛ ڕەهەننە: ١. عـەودال؛ مـاڵبەکۆڵـەوە؛ ئـاوارەی چۆڵـگەڕ ٢. گوشاد؛ فرت ٣. /*پلار*/ پان و پۆڕ ‹کابرای ڕەهندەی ناقۆلا جێگای سێ کەسی گرتووە!› ☰ ١. خانەبدوش ٢. گُشاد ٣. گُندەبک

ڕەهنـک / řehnik/: نـاو. ڕەهـن؛ بیبیلـەی چـاو ☰ مردُمک چشم

ڕەهوال / řehwal/: ئاوەڵناو. ڕەهوان؛ خۆشڕۆ؛ ڕەوان ☰ رهوار

ڕەهوان / řehwan/: ☜ **ڕەهوال**

ڕەهۆڵ / řehoł/: ناو. زاخوڕ؛ قەڵش یان چاکـێ لـە شتێکدا کە تا ناوەوە درێژەی هەیە ☰ شکاف ژرف

ڕەهەسـتن / řehestin/: چـاوگ. شـەڕ فرۆشـتن ☰ ستیزەجویی کردن

ڕەهەل / řehel/: ناو. باوانی؛ پێتەک ☰ جهاز عروس

ڕەهەن / řehen/: ☜ **ڕەهەند ـ٢**

ڕەهەنـد / řehend/: نـاو. ١. خەرەنـد؛ خەنـدەک؛ کەنەک؛ خەنەق ٢. ڕەهەن؛ ئاوەڕۆی ئاوی پـیس ٣. نەغم؛ ڕێگە بە ژێر زەویدا ٤. لا؛ ئـالی؛ ڕەخ ☰ ١. خندق ٢. مجرای فاضلاب ٣. نقب؛ تونـل ۴. سـو؛ طرف

ڕەهەندە / řehende/: ☜ **ڕەهندە**

ڕەهەننە / řehenne/: ☜ **ڕەهندە**

ڕەهێش / řehêş/: ناو. سیاتیک: ١. دەماری هەست و جوولەی پـێ ٢. نەخۆشـییەکی گرانـە کـە بـە هۆی هەو کردن یان قرنجانی دەماری ڕەهێشەوە بەدی دێ و پتر لە پشتێنەوە بۆ پشت ڕان و ئەژنۆ چڵ دەوشـێنێ ☰ ١. عصـب سـیاتیک ٢. بیمـاری سیاتیک

ڕەهێشـتە / řehêşte/: نـاو. نـەجیبزادە؛ هـیلاد؛ خانەدان ☰ نجیبزاده

ڕەهێڤ / řehêv/: نـاو. ماڵە؛ پەڵـەی دەم و چـاوی ژنی زکپڕ ☰ ماله؛ لکەی صورت زن حامله

ڕەهێـل / řehêl/: نـاو. ڕەهـال؛ بـاوانی؛ پێتـەک؛ جیازی بووک ☰ جهیزیه

ڕەهێڵ[1] / řehêł/: ناو. ڕەهێڵە؛ ڕەژنە؛ ڕێژنـە؛ تـاوی باران ☰ رگبار باران

ڕەهێڵ[2]: ئاوەڵناو. تخێڵ؛ پانەوە بوو ☰ ولو

ڕەهێڵە / řehêłe/: نـاو. ڕەهـێڵ؛ تـاوی بـاران ‹ڕۆژ نەبوو چەند ڕەهێڵەی توند نەهێنێ و شەو نەبوو چەند ڕێژنەی بە خوڕەم نەبارێ «هێمن»› ☰ رگبار

ڕەی / řey/: نـاو. ١. مەی؛ پیت؛ پیتە؛ کـێش؛ دۆخ یان چۆناوچۆنی زۆر کردنی بارستایی شـتێک ٢. یەکەی کێشی خۆماڵی بەرامبەر بە ١٢ کیلۆگرەم ☰ ١و٢. ری

⊡ **ڕەی کردن**: پیت دانەوە؛ زیاد کردن ‹برینجێکـی

باشە، یەک و دوو ڕەی دەکا› ≡ ری کردن

ڕەیاکاروان / řeyakarwan/: ناو. کادز؛ کاکێشان؛ گەلەستێر ≡ کهکشان

ڕەیل / řeyl/: ناو. ۱. سەچە؛ پێکهاتەیەک لە ڕاهێلی پۆلایی بە شێوەی ⊥ کە لە هەر دوولای ڕێئاسندا، لە سەر تراوێرس دادەنرێن و چەرخی قەتار بە سەریاندا دەڕوا ۲. میلەیەکی پتر کانزایی و لێوارەدار کە ئامێرێک بە چەرخی گنجڕەوە بە سەریدا دەڕوا ۳. پێکهاتەیەکی گنجڕـگنجڕ کە ئامێرێکی تێدا یان بە سەردا دەخلیسکێ ≡ ۱تا۳. ریل

ڕەین / řeyn/: ☞ **ڕەوین‌ـ۲**

ڕەیین / řeyîn/: ☞ **وەرین۱**

ڕه / řih/: ناو. ۱. ڕدێن؛ ڕندێن؛ ئەڕدێن؛ ڕیش ۲. ڕەه ؛ ڕەگ؛ ڕیتگە؛ ڕەی ۳. ڕەه ؛ ڕیشە؛ ڕیشگ؛ پنج ≡ ۱. ریش ۲. رگ ۳. ریشه

ڕهتن / řihtin/: چاوگ. ڕژاندن ≡ ریختن

ڕهنک / řihnik/: ☞ **ڕووناکی**

ڕهە / ř(i)he/: ☞ **ڕیش ـ۱**

ڕی / ři/: ناو. ۱. چڕوچاو؛ دیم؛ ڕوخسار ۲. ☞ **ڕیش ـ۱** ≡ ۱. صورت؛ چهره ۲. ☞ **ڕیش ـ۱**

ڕیئالیسم / ři'alîsm/: ☞ **ڕاستیوازی**

ڕیا / ř(i)ya/: ناو. دووڕوویی؛ ڕووبینی ≡ ریا

ڕیاباز / ř(i)yabaz/: ئاوەڵناو. ڕیاکار؛ دووڕوو؛ ڕیاییکەر؛ ڕووبین ≡ ریاکار

ڕیابازی / ř(i)yabazî/: ناو. ڕیاکاری؛ دووڕووی؛ ڕووبینی ≡ ریاکاری

ڕیازی / ř(i)yazî/: ناو. بیرکاری؛ ڕیازیات ≡ ریاضی

ڕیازیات / ř(i)yazyat/: ☞ **ڕیازی**

ڕیازیدان / ř(i)yazîdan/: ناو. بیرکار؛ پسپۆڕ یان زانستمەندی ڕیازی ≡ ریاضیدان

ڕیاکار / ř(i)yakar/: ☞ **ڕیاباز**

ڕیاکاری / ř(i)yakarî/: ☞ **ڕیابازی**

ڕیاڵ / ř(i)yał/: ناو. ۱. قران؛ قەران؛ دوو پەنابات؛ بیست شایی؛ یەکەی پارەی وڵاتی ئێران ۲. یەکەی پووڵی سعوودی و چەند وڵاتیتر ۳. ☞ **ڕنگ۱** ≡ ۱و ۲. ریال ۳. ☞ **ڕنگ۱**

ڕیاڵیست / ř(i)yałîst/: ئاوەڵناو. لە سەر ڕێبازی ڕیئالیسم ≡ رآلیست

ڕیاڵیسم / ř(i)yałîsm/: ناو. ۱. ئۆگرەتی و ئاوڕدانەوە لە هەڵکەوتە و کار و باری گونجاو و بە دوور لە خەیاڵپەروەری ۲. ئامۆژەیەک کە جیهان بە هەڵکەوتەیێکی دەر لە زەینی مرۆ دەزانێ ۳. بڕوا بەوەی کە هەرچی بە هۆی بیر و هزرەوە دەناسرێت، خاوەنی هەبوونێکە لە جیهاندا ≡ ۱تا۳. رآلیسیم

ڕیان۱ / ř(i)yan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ڕیای؛ دەڕیی؛ بڕێ// ڕین؛ ڕیتن؛ گوو کردن ≡ ریدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕیاو/ چاوگی نەرێنی: نەڕیان

ڕیان۲: ناو. ۱. ڕان؛ مێگەلە مەڕ؛ کۆمەڵی مەڕ و بزن ۲. ڕێحانە؛ گیایەکی بۆنخۆشە ≡ ۱. گلەی گوسفند و بُز ۲. ریحان

ڕیای / ř(i)yay/: چاوگ. ڕزگار بوون ≡ رها شدن

ڕیایی / ř(i)yayî/: ناو. مەرایی؛ دووڕوویی ≡ تزویر

⊡ **ڕیایی کردن**: مەرایی کردن ≡ تملق کردن

ڕیاییکەر / ř(i)yayîker/: ☞ **ڕیاباز**

ڕیبا / řîba/: ناو. سەڵەف؛ سووی پارە ≡ ربا

ڕیپ / řîp/: ناو. ۱. تل؛ ڕەت ۲. تەڵەکە؛ گزی؛ فێڵ ≡ ۱. تلو ۲. حیله

⊡ **ڕیپ پێدان**: *[کینایە]* عەزیەت دان؛ تووشی زەحمەت کردن ≡ توی زحمت و دردسر انداختن

ڕیپ لێدان: ۱. گت کردن؛ تەکان دانی موتۆر ۲. *[مەجاز]* زمان هەڵە کردن و جوان قسە دەرنەهاتن ≡ ۱و۲. ریپ زدن

ڕیپاڵ۱ / řîpał/: ناو. ڕیپۆڵ؛ ڕیتاڵ؛ جلکی شڕ و دڕاو ≡ لباسِ ژنده

ڕیپاڵ²: ناوەڵناو. ١. جلکشڕ؛ شڕەپۆش ٢. شپرز؛ هەر شتێ لە شوێنێ ▤ ۱. ژندەپوش ۲. نامُرتب

ڕیپان / řîpan/: ناو. چاوەنۆڕی؛ چاوەڕوانی؛ چەمەڕایی ▤ انتظار

ڕیپۆ / řîpo/: ناوەڵناو. ڕیپۆکار؛ تەڵەکەباز ▤ کلاهبردار

ڕیپۆق / řîpoq/: ناو. گوژاو؛ ڕچقاوە؛ ژەک؛ کلمش؛ قلیچ؛ پێخ؛ شەلق؛ لەچ؛ ڕیخنە؛ ڕیق؛ کیلک؛ تراوی خەستی زەرد کە برێ جار بە هۆی چلک کردنی چاو لە سیلەی چاودا کۆ دەبێتەوە ▤ ژفک؛ قی چشم

ڕیپۆکار / řîpokar/: ☜ ڕیپۆ

ڕیپۆڵ¹ / řîpoł/: ☜ ڕیپاڵ¹

ڕیپۆڵ²: ناوەڵناو. *[پلار]* بێکار و لات ▤ ولگرد

ڕیت¹ / řît/: ناو. ١. بیچم و تەرح ٢. تەکان؛ بزووتنی لەپڕ ٣. پارچەی دڕاو ▤ ۱. ریخت ۲. تکان ۳. کهنەی پاره ـ پاره

ڕیت²: ☜ ڕووت

ڕیتاڵ¹ / řîtał/: ناو. ١. ☜ ڕیپاڵ¹ ٢. زەمینی کڕاڵ و بێ‌گیا ٣. پەرژین؛ چیل ٤. ڕیتاڵە؛ ڕەم؛ ڕیخ؛ شیاکە؛ گووگای تەڕ ▤ ۱. ☜ ڕیپاڵ¹ ۲. زمین بی‌گیاه ۳. پرچین ۴. سرگین تر

ڕیتاڵ²: ناوەڵناو. هەڵوەدا؛ لانەواز؛ پەڕتەوازە؛ ڕەبەنی عەودال ▤ ویلان

ڕیتاڵە¹ / řîtałe/: ☜ ڕیتاڵ¹ـ٤

ڕیتاڵە²: ناوەڵناو. ١. ڕووتەڵە ٢. دەربەدەر؛ بێ‌خانەولانە ▤ ۱. ژندەپوش ۲. آواره

ڕیتاڵی / řîtałî/: ناو. گەڕیدەیی؛ ئاوارەیی ▤ آوارگی

ڕیتڕیتۆک / řîtřîtok/: ناوەڵناو. زەحیری؛ تووشیاری زگەشۆرە ▤ اسهالی

ڕیتق / řîtiq/: ناو. جیقنە؛ ڕیقنە؛ گووی باڵدار ▤ پیخال؛ مدفوع پرنده

ڕیتک / řîtik/: ناو. ١. تەکانی توند ٢. پەڕۆی کۆن و دڕاو ٣. بەرگەدە؛ بەرسک ٤. ڕیتکە؛ ئامێژەن؛ هەوێنی پەنیر ٥. جۆرێ کولێرەی بە ڕۆن ▤ ۱. تکان؛ جنبش ۲. کهنەی پاره ـ پاره ۳. پایین شکم ۴. پنیرمایه ۵. نوعی نان روغنی

ڕیتکوپیتک / řîtik û pîtik/: ناو. ڕیتکەوپیتکە؛ ڕیتوپیت؛ خرتوپرتی ناوماڵ؛ وردەوپردە ▤ خرت‌وپرت

ڕیتکە / řîtke/: ناو. ١. هەوەڵ شیری تێکەڵ بە ژەک ٢. ڕیتک؛ هەوێنی پەنیر ٣. ئارد و ئاوی لێکدراو؛ هەویری زۆر شل و خۆنەگرتوو ▤ ۱. اولین شیر آمیخته با آغوز ۲. پنیرمایه ۳. خمیر بسیار آبکی

ڕیتکەوپیتکە / řîtkewpîtke/: ☜ ڕیتکوپیتک

ڕیتگە / řîtge/: ☜ ڕەگ ـ١

ڕیتم / řîtm/: ناو. ١. کێشی مووسیقا ٢. کرژی و خاوی دەنگ و ئاهەنگ ▤ ۱و۲. ریتم

ڕیتن / řîtin/: چاوگ. ١. ڕژتن؛ ڕشتن؛ ڕژاندن ٢. ڕیان؛ ڕیتن ▤ ۱. ریختن ۲. ریدن

ڕیتوپیت / řît û pît/: ☜ ڕیتکوپیتک

ڕیتە¹ / řîte/: ناو. قاڵبە گۆرەوی ▤ قالب جوراب

ڕیتە²: ناوەڵناو. داڕژاو؛ دە قاڵب ڕژاو ▤ در قالب ریخته شده

ڕیتەڵ / ritel/: ناوەڵناو. لەڕ و لاواز ▤ لاغر و نحیف

ڕیچ¹ / řîç/: ناو. ١. ددانی گڕ و بەرچاو ٢. ددان بە سەر یەکدا ساوین لە تووڕەیی ٣. پەیڕەو؛ بەرنامە ▤ ۱. دندان‌های درشت و نمایان ۲. دندان‌قروچه از خشم ۳. برنامه

◘ **ڕیچ بونەوە**: چیڕ بوونەوە؛ ددان لە سەر یەک دەرخستن بە هۆی ئێش، تووڕەیی و ... ▤ دندان برهم فشردن و چهره در هم بردن از درد، عصبانیت و ...

ڕیچ کردن: ددان بە سەر یەکدا نیشان‌دان لە

تووڕەیی ☰ دندان‌قروچه کردن لز خشم

ڕیچ[۲]: ئاوەڵناو. ۱. گرژ؛ ناوچاوتاڵ ۲. چیڕ؛ تایبەتمەندی کەسێ کە هەمیشە ددانی دیارە ☰ ۱. اخمو ۲. ویژگی کسی کە دندان‌هایش همیشە پیداست

ڕیچار / ř̂îçar/: ناو. ۱. قسەی لە بن لێوانەوە کە تێی‌نەگەن ۲. ڕەچەڵ؛ ڕیچاڵ؛ مەرەبا؛ میوەی کولێندراوی خەستەوەکراو ☰ ۱. سخن نامفهوم و زیرلبی ۲. مُربا

ڕیچاڵ / ř̂îçał/: ناو. ۱. شیرەمەنی؛ سپیاتی؛ هەرچی لە شیر پەیدا دەبێ ۲. ☜ **ڕیچار—۲** ☰ ۱. لبنیات ۲. ☜ **ڕیچار—۲**

ڕیچۆ / ř̂îço/: ناو. ددانەگڕی ☰ دندان‌قروچه

⊡ **ڕیچۆ کردن**: ددان لێ‌گڕ کردنەوە؛ دان نیشان دان بۆ گەف و هەڕەشە ☰ دندان‌قروچه کردن به تهدید

ڕیچە / ř̂îçe/: دەنگەناو. دەنگی بە سەر یەکا ساوینی ددان ☰ صدای برهم سایِدن دندان‌ها

ڕیچەپۆل / ř̂îçepol/: ناو. چلپاو؛ قوڕ و لیتە؛ قوڕاوی خەست ☰ لای و لجن

ڕیچەرمو / ř̂îçermû/: ☜ **ڕیش‌سپی**

ڕیحاڵ / ř̂îĥał/: ناو. زین؛ کەرستەی سەر پشتی ئەسپ بۆ لە سەر دانیشتن ☰ زین

ڕیحان / ř̂îĥan/: ☜ **ڕیحان**

ڕیحانی / ř̂îĥanî/: ناو. جۆرێ ترێ ☰ نوعی انگور

ڕیخ / ř̂îx/: ناو. ڕەم؛ شیاکە ☰ سرگین

⊡ **ڕیخ کرن**: تەپاڵە پێژان ☰ تاپاله ساختن

ڕیخاو / ř̂îxaw/: ناو. ئاوی تێکەڵ بە ڕیخ ☰ آب آمیخته به سرگین

ڕیخاوی / ř̂îxawî/: ئاوەڵناو. ۱. شیاکاوی؛ ڕیخ‌پێ‌هەڵپڕژاو ۲. */پلار/* خوێڕی و بێکارە ☰ ۱. سرگین‌آلود ۲. بیکاره

ڕیختمان / ř̂îxt(i)man/: ناو. بڕێژ؛ ڕیتە؛ داڕێژگە ☰ قالب ریخته‌گری

ڕیخک / ř̂îxik/: ناو. ڕیخکێ؛ جۆرێ هەنجیری خراپ ☰ نوعی انجیر نامرغوب

ڕیخکەر / ř̂îxker/: ناو. تەپاڵەپێژ ☰ کسی که تاپاله می‌سازد

ڕیخکێ / ř̂îxkê/: ☜ **ڕیخك**

ڕیخگلێنە / ř̂îxg(i)lêne/: ناو. خلێنکە؛ گووخلێنکە؛ کێزک ☰ سرگین‌غلتان

ڕیخلۆنی / ř̂îxlonî/: ناو. خیزەڵان ☰ ریگزار

ڕیخن / ř̂îxin/: ئاوەڵناو. ۱. */پلار/* لەڕ و لاواز ۲. زەحیر ☰ ۱. لاغر ۲. اسهال

ڕیخناخ / ř̂îxnax/: ناو. زیخەڵان؛ خیزەڵان؛ زەوی داپۆشراو لە زیخ ☰ ریگزار

ڕیخناک / ř̂îxnak/: ئاوەڵناو. */پلار/* شیاکاوی؛ سەنیراوی ‹لە پەشمی ڕیخناکی بەر سمێلت/ نەڕیسن سەرکەلە و دەسبەند و هەوسار «شێخ ڕەزا»› ☰ آلوده به سرگین

ڕیخنە[۱] / ř̂îxne/: ناو. ۱. جیقنە ۲. ڕیپۆق ☰ ۱. پیخال ۲. ژفک

ڕیخنە[۲]: ئاوەڵناو. */پلار/* ۱. بێکارە و بێ‌هونەر ۲. لاوازی پیس ☰ ۱. بی‌هنر و هرزه ۲. لاغر کثیف

ڕیخنەخۆرە / ř̂îxnexore/: ناو. شاوەڕیخنە ☰ گاوچرانک

ڕیخۆ / ř̂îxo/: ئاوەڵناو. ۱. ڕیخاوی؛ شیاکە پێوە تلاو ۲. */پلار/* خوێڕی؛ بێکارەی هیچ لێ نەهاتوو ☰ ۱. سرگین‌آلود ۲. بیکاره و بی‌هنر

ڕیخۆڵە / ř̂îxołe/: ناو. ۱. ڕوخلە؛ ڕۆڤی؛ ڕووڤی؛ ڕیڤی؛ ڕوویڤک؛ ڕیڤیک؛ ڕۆدی؛ ڕۆڵەخوای؛ ڕیخەڵۆ؛ ڕیخەڵۆک؛ ڕیخەڵۆکە؛ ڕیڵەخۆ؛ لەغروو؛ ئور؛ پزور؛ بەشێک لە کۆئەندامی هەرسەک لە بەر گەدەوە هەتا کۆم ۲. بزگوڕ؛ بەرگی دڕاو ☰ ۱. روده ۲. لباس پاره

▣ **ڕیخۆڵەی ئەستور**: ☜ **ڕیخۆڵەی گەورە**

ڕیخۆڵەی باریک ڕیخۆڵە باریک؛ ڕێخۆڵە بچووک؛ ڕۆڤی زراف؛ بەشێک لە ڕێخۆڵە بریتی لە دوانزەگرێ، ڕێخۆڵەی بەتاڵ و ئیلیۆم ■ رودەی کوچک

ڕیخۆڵەی گەورە ڕیخۆڵەی ئەستوور؛ زبلەک؛ سور؛ ڕیخۆڵە ئەستوورە؛ ڕۆڤی ڕەش؛ ڕۆڤی ستوور؛ لێخەروو گەورا؛ گورگانەخوەرد؛ بەشێ لە ڕێخۆڵە بریتی لە ڕیخۆڵەکوێرە، قوولون (کوولون) و ڕیخۆڵەی ڕاست ■ رودەی بزرگ

ڕیخۆڵەئەستوور / řîxołe'estûr/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ئازا و بەبڕشت ■ جسور و کاری

ڕیخۆڵەئەستوورە / řîxołe'estûre/: ☜ **ڕیخۆڵەی گەورە**

ڕیخۆڵەدرێژ / řîxołed(i)rêj/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* بە سەبر و خۆڕاگر ■ صبور

ڕیخۆڵەکوێرە / řîxołek(i)wêre/: ناو. ڕووخڵا کۆر؛ ڕووڤی‌کوور؛ سەرەتای ڕیخۆڵەی ئەستوور کە ئەپاندیس لە بنیدایە ■ رودەی کور

ڕیخۆڵەکێش / řîxołekêş/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* کۆڵنەدەر و ماندوویی‌نەناس ■ جسور و خستگی‌ناپذیر

ڕیخەتاڵە / řîxetałe/: ناو. شیاکەی شلی مالات کە بەهاران گیای شین دەخۆن و تەڕەکی دەگرێ ■ مدفوع شُل احشام

ڕیخەخۆرە / řîxexore/: ناو. کوڕکوڕە؛ باڵندەیەکە لە زڕەکەو دەکا ■ سنگخوارە

ڕیخەدارو / řîxedarû/: ناو. ئاوڕێژە؛ گیاکتک؛ سملەتیف؛ گیایەکە بۆ دەرمان دەبێ ■ سنبل‌الطیب؛ علف گربە

ڕیخەڕەشە / řîxeřeşe/: ناو. نەخۆشییەکی ڕەشەوڵاغە لە سەرماوە تووشی دێ ■ نوعی بیماری دام

ڕیخەژاڵە١ / řîxejałe/: ناو. ڕێخەژاڵە؛ گیایەکی تاڵە ■ گیاهی تلخ

ڕیخەژاڵە٢: دزعا. ڕێخەژاڵە؛ زەهرەمار؛ وشەی وەرامی تووڕەیی و لە ڕووی ناڕەزاییەوە ■ زهرِ مار

ڕیخەشلە / řîxeş(i)le/: ناو. نەخۆشی فیڕکەی ئاژەڵ ■ اسهال حیوانات

ڕیخەڵان / řîxełan/: ناو. ١. کۆشکەڵان ٢. کەوڵە؛ کەوەڵە ■ ١. شولە ٢. ریگزار

ڕیخەڵۆ / řîxeło/: ☜ **ڕیخۆڵە-١**

ڕیخەڵۆک / řîxełok/: ☜ **ڕیخۆڵە-١**

ڕیخەڵۆکە / řîxełoke/: ☜ **ڕیخۆڵە-١**

ڕیز١ / řîz/: ناو. ١. سەف؛ سەفە؛ ڕاف ‹لە ڕێگوزەری بووکا بەرامبەر/ دوو ڕیز، دوو-دوو سوار لێی ئەهاتە دەرا «گۆران»› ٢. ڕادە؛ هەند ‹لە ڕیزی زەبر و زەنگی وان کەسێکی‌تر نەبوو هەرگیز/ بە شیر و حیشمەتی کوردە کە ماوە دەوڵەتی ئێران «حاجی قادر»› ٣. قەدر؛ ڕێز ■ ١. صف ٢. حد؛ اندازە ٣. احترام

◘ **ڕیز بوون** ڕێز بەستن؛ قەتار بەستن؛ یەک لە شوێن یەکدا بوون ■ ریسە شدن

ڕیز بەستن ☜ **ڕێز بوون**

ڕیز کردن ڕێز کردن؛ لە تەنیشت یەکەوە دانان ■ بە صف کردن

ڕیز گرتن ١. ڕیز بوون؛ سەرە گرتن ‹ تەماشای هەر شتێ دەکەم، ڕەنگی پاییزی گرتووە/ جوانی خۆی لێ شاردوومەوە، دزێوی ڕیزی گرتووە «هێمن»› ٢. ☜ **ڕێز گرتن** ■ ١. بە صف شدن ٢. ☜ **ڕێز گرتن**

ڕیز لێگرتن ☜ **ڕێز لێنان**

ڕیز٢: ئاوەڵناو. وردیلە؛ بچکەلە ■ ریز؛ خُرد

ڕیزاڵ / řîzał/: ئاوەڵناو. ڕێزگاڵ؛ ڕیشاڵ؛ ڕێزۆڵە؛ ڕێزەڵانە؛ باریکەڵەی وەک دەزوو ■ باریک نخ مانند

ڕیزاڵ • ڕیزاڵ / řîzał řîzał/: ئاوەڵناو. ڕێزاڵ-ڕێزاڵ؛

ڕێزه ـ ڕێزه؛ پارچه ـ پارچەی باریکەڵەی وەک دەزوو ☰ رشته ـ رشتەی ریز ـ ریز

ڕیزان / ř̂izan/: ☜ **ڕسکێن١**

ڕیزبەندی / řîzbendî/: ناو. پۆلێن؛ کاری بە ڕیز کردنی شتان بە گوێرەی تایبەتمەندییە هاوبەشەکانیان ☰ ردەبندی

ڕیزپەڕ / řîzpeř/: ئاوەڵناو. دەگمەن؛ کەموێنە ☰ استثنایی

ڕیزکەر / řîzker/: ئاوەڵناو. جەلەبەست؛ جەلەبەند ☰ ردیف‌ساز احشام

ڕیزکێن / řîzkên/: ☜ **ڕسکێن١**

ڕیزلانه / řîzlane/: ☜ **ڕێزلانه**

ڕیزۆم / řîzom/: ناو. زەوینی جێ باغ ☰ زمین محل باغ

ڕیزه١ / řîze/: ناو. ڕزن؛ ڕز ☰ ردیف؛ صف

ڕیزه ـ٢: پێشوشە. وردە ـ ‹ڕیزەدار› ☰ ریزه ـ

ڕیزهەڤ / řîzhev/: ئاوەڵناو. ١. هاوڕیز؛ هاوڕزن؛ له یەک ڕیزدا ٢. تایبەتمەندی ئەو وشانەی بە ڕواڵەت یەک نین و بە مانا یەکن ☰ ١و٢. مُترادف

ڕیزین / řîzîn/: ☜ **ڕسکێن١**

ڕیژ / řîj/: ☜ **ڕێژه ـ٢**

ڕیژاڤ / řîjav/: ناو. تافگە؛ تاڤگە؛ تاف ☰ آبشار

ڕیس / řîs/: ☜ **ڕێس١**

▣ **ڕیس کردنەوە خوری**: *[کینایی]* ڕەنج دانەبا؛ ئاکام و ئەنجامی کارێک تێکدان و لە بەین بردن ‹دایەگەورە هەموو ڕیسمانی کردەوە خوری و نەقشەکەمانی بەتاڵ کردەوە› ☰ رشتەها را پنبە کردن

ڕیسپی / řîspî/: ☜ **ڕیش‌سپی**

ڕیست / řîst/: ئاوەڵناو. ڕێسراو ☰ ریسیده

ڕیسک / řîsk/: ناو. بەڤ؛ مەترسی؛ جەربەزەیی؛ دوبەختی؛ دووبەختەکی؛ دەبێ یان نابێ؛ دۆخی مل نان بە کارێکەوە کە ئاکامی نادیارە ☰ ریسک

ڕیسوا / řîswa/: ئاوەڵناو. ئابڕووتەماو؛ ناوزڕاو ☰ رسوا

ڕیسوایی / řîswayî/: ☜ **ڕسوایی**

ڕیس‌وخوری / řîs û xurî/: ☜ **ڕیس‌وگوریس**

ڕیس‌وگوریس / řîs û gurîs/: ناو. *[مەجاز]* ڕیس‌وخوری؛ کردار یان قسەی دوور و درێژ ‹ئەم ڕیس‌وگوریسەی بۆ چییە؟ بە کوردی و کورتی قسەی خۆت بکە!› ☰ عمل یا گفتار دور و دراز

ڕیسه / řîse/: ناو. ڕەسەت؛ باوانی؛ پێتەک؛ پێتک ☰ جهاز عروس

ڕیسی / řîsî/: ناو. گزرە؛ گیای گێرەکراو ☰ پرس؛ گیاه کوبیده برای علوفه

ڕیش / řîş/: ناو. ١. ڕە؛ ڕدێن؛ ڕندێن؛ ئەڕدێن؛ ڕێن؛ ڕین؛ ڕی؛ ڕیە؛ ڕێوی؛ هەردیسە؛ ڕهە؛ موویەک کە لە ڕوومەت و زۆرتر لە چەناکە و ژێر زنج و گوپی پیاودا دەڕوێ ٢. موویەکی درێژ کە لە چەنە و ژێر چەنەی برێک گیانەوەران (وەک: بزن) دەردێ ☰ ١و٢. ریش

▣ **ڕیش تاشین**: مووی دەم و چاو لابردن ☰ ریش تراشیدن

ڕیش دانان: ڕیش هێشتنەوە؛ ڕدێن دانان ☰ ریش گذاشتن

ڕیش هێشتنەوە: ☜ **ڕیش دانان**

بونە ڕیش کەسێکەوە: بوونە ڕیشەوە؛ بە سەر کەسێکدا سەپان ‹ئەم هەتیوانە بوونە ڕیشمەوە› ☰ وبال گردن شدن

بونە ڕیشەوە: ☜ **بونە ڕیش کەسێکەوە**

بە ڕیش کەسێکەوە کردن: کردنە ڕیشەوە؛ بە سەر کەسێکدا سەپاندن ‹ئەو ئاسنجاوەیان کردە ڕیشمەوە› ☰ بە ریش کسی بستن

چوون بۆ سمێڵ و ڕیش دانان: لە دووی شتێکی سووک چوون و شتێکی قورس دۆڕاندن ☰

پی سبیل رفتن و ریش گذاشتن

کردنە ڕیشەوە: ☜ **بە ڕیش کەسێکەوە کردن**

ڕیشا / řîşa/: ناو. دمەڵی پیس؛ کوانی حەستەم ▤ غُدەی بدخیم

ڕیشاژۆ / řîşajo/: ☜ **ڕەگاژۆ**

ڕیشالۆک / řîşalok/: ناو. تەرخون؛ ڕیشالوو؛ ڕیشاڵۆک؛ توونەگیواو؛ جۆرێک سەوزی خواردنە ▤ گیاه ترخون

ڕیشاڵ١ / řîşał/: ناو. ڕیشاڵە؛ تاڵی سروشتی یان دەستکردی ناسک و درێژ (وەک هی گیا، خورما و ...) ▤ لیف

ڕیشاڵ٢: ☜ **ڕیزاڵ**

ڕیشاڵکراوە / řîşałk(i)rawe/: ناوەڵناو. هەنجراو؛ شیەوەکراو ▤ ریش ـ ریش شده

ڕیشاڵۆک / řîşoałok/: ☜ **ڕیشالۆک**

ڕیشاڵو / řîşoałû/: ☜ **ڕیشالۆک**

ڕیشاڵە / řîşałe/: ☜ **ڕیشاڵ**

ڕیشان / řîşan/: ناو. فیبر؛ ڕیشاڵە؛ هەموو جۆرە هەودایەک کە لە پیشەسازی، بەتایبەت هەوداچنیدا بە کار دەچێ ▤ فیبر

ڕیشبابا / řîşbaba/: ناو. ڕیشباوا؛ سەرەقووڵە؛ هەنگوور کەڵەشێری؛ جۆرێ ترێی دەنک درێژ و درشتی ئاودار ▤ ریش‌بابا (انگور)

ڕیشباوا / řîşbawa/: ☜ **ڕیشبابا**

ڕیشپان / řîşpan/: ناوەڵناو. */پلار/* ڕدێن‌زل ▤ ریش‌پهن

ڕیشتاش / řîştaş/: ناو. خۆتراشی ڕیش؛ مەکینەی ڕیش تاشین ▤ ریش‌تراش

ڕیشتر / řîştir/: ناو. یەکەی پێوانی تەوژمی بوومەلەرزە کە بە ژمارەی ١ تا ٩ پیشان دەدرێت ▤ ریشتر

ڕیشچەرمو / řîşçermû/: ☜ **ڕیشسپی**

ڕیشخەن / řîşxen/: ناو. */کینایە/* ڕشخەن؛ ڕشقەن؛ تیتاڵی؛ گاڵتە؛ گەمە؛ گەپچار؛ جەفەنگ؛ تیز؛ قەژمەری؛ تەوزە؛ کاری گاڵتە کردن و پێکەنین بە کەسێ ▤ ریشخند

ڕیشدار / řîşdar/: ناوەڵناو. ڕدێندار؛ بەڕدێن؛ ڕیشوو؛ ڕیشن ▤ ریشو

ڕیشدرێژ / řîşd(i)rêj/: ناوەڵناو. خاوەن ڕدێنی درێژ ‹هەرکەسێکی گەر ئەویندار و برینداربێ دەڵێ:/ سۆفیانی ڕیشدرێژ، خوێنیان لە کاسەی کردووە «ئاوات»› ▤ درازریش

ڕیشدەرمان / řîşderman/: ناو. گیایەکە ▤ زرنباو

ڕیشسپی / řîşs(i)pî/: ناو. ڕیچەرموو؛ ڕیشچەرموو؛ ڕیسپی: ١. ئیختیار ٢. */کینایە/* پیاوماقووڵی گوند ▤ ١و٢. ریش سفید

ڕیشکۆ / řîşko/: ☜ **ڕیشو١**

ڕیشکە / řîşke/: ☜ **ڕیشو١**

ڕیشگ / řîşig/: ☜ **ڕیشو١**

ڕیشن / řîşin/: ☜ **ڕیشدار**

ڕیشوە / řîşwe/: ☜ **ڕیشو١**

ڕیشوەگر / řîşwegir/: ناوەڵناو. بەرتیلخۆر ▤ رشوەگیر

ڕیشۆک / řîşok/: ☜ **ڕیشو١**

ڕیشۆکە / řîşoke/: ناو. بنەچەکە؛ چووزەڕیشە؛ بەچکە ڕیشەی گیای تۆمدار کە پاشان دەبێتە ڕیشەی سەرەتایی ▤ ریشەچە

ڕیشۆڵ / řîşoł/: ناو. ١. ڕیشاڵ ٢. ☜ **ڕەشۆڵە** ▤ ١. لیف ٢. ☜ **ڕەشۆڵە**

ڕیشۆڵە / řîşołe/: ناو. ١. ☜ **ڕەشۆڵە** ٢. دیمەشۆرە؛ گڵێکی گزمووڵەکراوی سپی ڕەنگە ژنان خۆیان پێ دەشۆرد ٣. تاڵە ڕیشەی ناسک لە برێ ڕوەکدا کە بژیو لە زەوی هەڵدەمژێ ▤ ١. ☜ **ڕەشۆڵە** ٢. روشوره ٣. ریشک

ڕیشۆڵی / řîşołî/: ☜ **ڕەشۆڵە**

ڕیشۆڵێ / řîşołê/: ☜ **ڕەشۆڵە**

ڕیشوو¹ / řîşû/: ناو. ڕیشگ؛ ڕیشکۆ؛ ڕیشکە؛ ڕیشۆک؛ ڕیشی؛ ڕیشوە؛ ڕیشە؛ بەنی بادراوی هەڵوەشاوی کەنارەی پارچە ‹ئەو شۆخە کە چەفیەی لە سەر و گەردنی ئالان/ ڕیشەی دڵی عوششاقی بە ڕیشووی ڕەشی پچڕان «بێخود»› 🇮🇷 شنگله

ڕیشوو²: ئاوەڵناو. ڕیشدار 🇮🇷 ریشو

ڕیشە / řîşe/: ناو. ۱. ڕیشگ؛ ئاجار؛ پنجاڕ؛ پنج؛ پنجک؛ بنج؛ ڕپن؛ قورتیس؛ ڕەگ و بنی گیا؛ بەشی ڕووتەڵ و بنەهەردی گیای تۆمدار کە ئەندامی هەڵکێشان و نیاتە کردنی خۆراکە و دەبێتە هۆی پتەوی و خۆڕاگری گیا ‹ڕیشەی دار› ۲. بنەچەک؛ بنەڕەت؛ بنیات؛ بنەما و سەرچاوەی شتێک ‹دەبێ ڕیشەی نەخوێندەواری لە بن دەربێ› ۳. *[مەجاز]* ڕەگ و ڕیشە؛ ئاخێزگە یان مێژینەیەکی دیار و ڕوون ‹دژمنایەتییان لەگەڵ کوردان ڕیشەیەکی کۆنی هەیە› ٤. ☜ ڕیشوو¹ ٥. *[زمانناسی]* ئاخێزگەی سەرەتایی وشە ٦. *[زمانناسی]* ڕەگ؛ وشەیێ کە بە زێدەکردنی واژۆکە یان وشەیەکی‌تر، وشەیەکی نوێی لێ چێ ببێ (وەک: «ڕۆ» کە وشەگەلی: ڕۆیشتن، بڕۆ، پێشڕۆ و... لێ دروست دەبێ) 🇮🇷 ۱تا۳. ریشه ۴. ☜ **ڕیشوو**¹ ۵و۶ ریشه

▣ **ڕیشە دەرهاتن:** *[کینایی]* کردار دەرهاتن؛ لە ڕێزە کەوتن ‹ئەوەندەم خەرج کرد ڕیشەم دەرهات › 🇮🇷 جان به لب آمدن

ڕیشە کوتان: ۱. ڕەگ و ڕیشە داکوتان ۲. *[کینایی]* پەرە سەندن و سەقامگیر بوون 🇮🇷 ۱. ریشه دواندن ۲. استوار شدن

بە ڕیشەی کەسیکدا چوونە خوار: *[کینایی]* هیچ شتێ بۆ کەسێ نەهێشتەوە 🇮🇷 کسی را نیست و نابود کردن

لە ڕیشەی شتێکەوە چوونە خوار: *[کینایی]* هیچ (لێ) نەهێشتن؛ توخم بڕین؛ تەواو کردن 🇮🇷 ته چیزی را در آوردن

ڕیشەبڕ / řîşebiř/: ئاوەڵناو. شولگەنە؛ لەناوچوو 🇮🇷 ریشه‌کن

ڕیشەبزن / řîşeb(i)zin/: ناو. گیایەکە بنێکی وەک گێزەری هەیە، ڕەنگی سپییە و دەخورێ 🇮🇷 گیاهی است

ڕیشەدار / řîşedar/: ئاوەڵناو. بەڕیشە: ۱. خاوەن پنج و پنجک ‹گیای ڕیشەدار› ۲. *[کینایی]* خاوەن تۆرەمە و بنەچەکەیەکی ناسراو و پایەبەرز ‹مرۆی ڕیشەدار› 🇮🇷 ۱و۲. ریشه‌دار

ڕیشەکەن / řîşeken/: ناو. بنەبڕ: ۱. بنبڕاو لە ڕیشە ‹باسریشک، دارەکانی ڕیشەکەن کرد› ۲. *[کینایی]* نابووت؛ لەبەین‌چوو ‹نەخۆشی هاوڵە لە جیهاندا ڕیشەکەن کرا› 🇮🇷 ۱و۲. ریشه‌کن

ڕیشەڵۆک / riselok/: ☜ **ڕەگەز**

ڕیشەناسی / řîşenasî/: ناو. ۱. بەشێ لە زانستی زمان‌ناسی کە لە سەر گۆڕانکاری وشە تا سەرەتایی‌ترین شێوەی دەکۆڵێتەوە ۲. لێکۆڵینەوە لەمەڕ سەرچاوەی بەدیهاتنی شتێ، بەتایبەت ئاخێزگە و هۆی بەدیهاتنی نەخۆشی 🇮🇷 ۱و۲. ریشه‌شناسی

ڕیشەیی¹ / řîşeyî/: ئاوەڵناو. بنەڕەتی؛ بنەمایی ‹چارەسەری ڕیشەیی› 🇮🇷 ریشه‌ای

ڕیشەیی²: ئاوەڵکار. لە ڕیشەوە؛ لە بن و بێخەوە؛ بە شێوەی بنەڕەتی ‹بۆ لابردنی گەندەڵی دەبێ ڕیشەیی کار بکرێت› 🇮🇷 ریشه‌ای

ڕیشی / řîşî/: ☜ **ڕیشوو**¹

ڕیغ / řîğ/: ناو. خیز؛ زیخ 🇮🇷 رَمل

ڕیف / řîf/: ناو. قاش؛ پارچەیەک لە میوەی بێستان 🇮🇷 قاچ

ڕیفراندۆم / řîfrandom/: ناو. گشت‌پرسی؛ کۆپرسان 🇮🇷 همه‌پُرسی

ڕیڤ / řîv/: ناو. ڕووی؛ ڕووڤ؛ تووکەبەر ☰ موی زهار

ڕیڤاس / řîvas/: ☜ **ڕێواس**

ڕیڤان۱ / řîvan/: چاوگ. بزووتن؛ جوولانەوە ☰ حرکت کردن

ڕیڤان۲: ئاوەڵناو. ڕێزان؛ شارەزای ڕێگە ☰ راه بلد

ڕیڤن / řîvin/: ئاوەڵناو. پیس؛ چڵکن؛ گەمار ☰ کثیف

ڕیڤۆک / řîvok/: ناو. شەمەترێلکە؛ جۆرێ زەرگەتەی درێژۆکەیە هەنگوینی هەیە ☰ نوعی زنبور عسل وحشی

ڕیق۱ / řîq/: ☜ **ڕیپۆق**

ڕیق۲: ئاوەڵناو. نەرمی سیس‌هەڵاتوو ☰ پلاسیده

ڕیقن / řîqin/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ڕیقنە؛ ڕیق‌وفیق؛ ڕیقۆ؛ ڕیقۆڵە؛ ڕیقە؛ ڕینک؛ لەڕ و لاواز؛ تەواو بێ‌هێز ☰ ریقو؛ لاغرمردنی

ڕیقناسە / řîqnase/: ناو. قورگ؛ قوڕوو؛ قوڕی؛ ئەوک ☰ حلق

ڕیقنە۱ / řîqne/: ناو. جیقنە؛ ڕیتق؛ ڕێقنە؛ ڕیخنە ‹ڕیقنەکەی بۆ ئێمەیە و هێلکەکەی بۆ خەڵکی «مەسەل»› ☰ پیخال؛ فَضلەی پرنده

ڕیقنە۲: ☜ **ڕیقن**

ڕیقنەسپیکە / řîqnes(i)pîke/: ناو. جۆرێ نەخۆشی مەلی ماڵی ☰ از بیماری‌های پرندگان خانگی

ڕیقنەسپیلکە / řîqnes(i)pîlke/: ناو. جیقەسپیلکە؛ جۆرێ نەخۆشی کوشندەی مریشک و کەڵەباب و فڕندەیە ☰ نوعی بیماری پرندگان

ڕیق‌وفیق / řîq û fîq/: ☜ **ڕیقن**

ڕیقۆ / řîqo/: ☜ **ڕیقن**

ڕیقۆڵە / řîqoḷe/: ☜ **ڕیقن**

ڕیقە / řîqe/: ☜ **ڕیقن**

ڕیکلام / řîklam/: ☜ **ڕێکلام**

ڕیکنای / řîknay/: چاوگ. کۆڕاندنەوە ☰ چندباره گفتن

ڕیکورد / řîkurd/: ناو. بانترین ئەندازە (لە چەند و چۆنی) کە بە هۆی کارێکەوە دەست بکەوێ ☰ رکورد

ڕیکۆ / řîko/: ئاوەڵناو. ڕیش‌درێژ ☰ ریش‌بلند

ڕیکە / řîke/: دەنگەناو. ڕیگە: ۱. جیرە ۲. سیرەی ددان ☰ ۱. صدای نوک قلم ۲. صدای دندان به هم ساییدن

ڕیگ / řîg/: ناو. تۆزێکی بە بریقەیە بۆ مەرەکەف لە قاقەز مژین ☰ گرد خشک‌کن

ڕیگلاژ / řîglaj/: ناو. وردەکاری ڕێک کردنی کەرەسەیەک بۆ ئەوەی باش کار بکا ☰ رِگلاژ

ڕیگە / řîge/: ☜ **ڕیکە**

ڕیل / řîl/: ☜ **ڕەول**

ڕیلاس / řîlas/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ڕێلاس؛ گۆسارتمە؛ ڕووقایم؛ ڕووداماڵیاگ؛ بێ شەرم و حەیا ☰ پررو؛ گُستاخ

ڕیلی / řîlî/: ناو. گۆیژ؛ گڤیشک؛ بلچ ☰ زالزالک

ڕیمڵ / řîmiḷ/: ☜ **ڕیمیڵ**

ڕیمۆسک / řîmosk/: ☜ **ڕمووسك**

ڕیمۆڵە / řîmoḷe/: ناو. ڕێشکە و پێشکەی چاو ☰ حالت دودو زدن چشم

ڕیمیڵ / řîmîḷ/: ناو. ڕیمڵ؛ ماکێکی ڕەنگی چەور و ڕەش بۆ ڕشتنی برژانگ ☰ ریمل

ڕین۱ / řîn/: ☜ **ڕیان۱**

ڕین۲: ☜ **ڕیش ـ۱**

ڕینج / řînc/: ☜ **ڕەگ ـ۳**

ڕینجبەر / řîncber/: ☜ **ڕەنجبەر**

ڕینجۆ / řînco/: ئاوەڵناو. گۆج؛ ئیفلیج ☰ افلیج

ڕینک / řînk/: ☜ **ڕیقن**

ڕینگ۱ / řîng/: ناو. ۱. ☜ **ڕنگ۱** ۲. خوری کە

بە دەست لە پێستەی دەڕننەوە ٣. مەیدانی کێبەرکێی مستانێ کە دەوراندەوری بە تەناف گیراوە ٤. *[میکانیک]* بازنەیەکی چودەنی کە پیستون لە سەر سیلەندرەوە ڕادەگرێ و لە تێچوونی گاز بۆ ناو کارتێل یان ڕۆن بۆ ناو سیلەندر بەرگری دەکا ٥. ویل؛ بازنەی کانزایی چەرخی ماشین، کە تایەی پێوە دەنرێت ☰ ١. ☜ **ڕنگ**[1] ٢. پشمی کە با دست از پوست چینند ٣تا٥. رینگ

⊡ **ڕینگ بەردان:** ☜ **ڕینگ دانەوە**

ڕینگ دانەوە: ڕینگ بەردان؛ شیرە دانەوەی دۆشاو و دانەوێلەی چێشت ☰ شیرە پس دادن

ڕینگ[2]: ☜ **ڕنگ**[2]

ڕینگاڵ[1] / řîngał/: ☜ **ڕنگ**[1]

ڕینگاڵ[2]: ئاوەڵناو. شڕۆڵ؛ جلشڕ ☰ ژندەپوش

ڕینگاندنەوە / řîngand(i)newe/: ☜ **ڕنگانەوە**

ڕینگانەوە / řînganewe/: چاوگ. ١. شیرە دانەوەی دۆشاو و دانەوێلە ٢. ☜ **ڕنگانەوە** ☰ ١. شیرە پس دادن ٢. ☜ **ڕنگانەوە**

ڕینگاو / řîngaw/: ناو. تراوی خەست و خۆڵ وەک ئاوی خەستی سەر و پێ ☰ مایع غلیظشده

ڕینگنای / řîngnay/: چاوگ. ڕیوەڕیو کردن ☰ ژاژخاییدن

ڕینگۆڵ / řîngoł/: ناو. بزگوڕ؛ تیتۆل ☰ وصلەپارە

ڕینگە / řînge/: ناو. بۆلەبۆل؛ پرتەپرت ☰ غرولند

ڕینگەڕینگ / řîngeřîng/: ناو. ڕینگەی زۆر ☰ غرولند زیاد

ڕینگیای / řîngyay/: چاوگ. قسەی دوور لە ئاوەز گوتن ☰ گزافە گفتن

ڕیوار / řîwar/: ناو. ڕێگا؛ سەرڕێ ‹کەم کەم چیم لە دەر ماڵ مەشەی موورای/ یەی عفریتی دیم، وە ڕیوارت نای «شامی»› ☰ راه

ڕیواڵ[1] / řîwał/: ☜ **ڕنگ**[1]

ڕیواڵ[2]: ↓

⊡ **نانە ڕیواڵ کەسێکەوە:** نیانە ڕەت کەسێکەوە ‹تا هێزم تێدا بوو نامە ڕیواڵییەوە نەمگرت!› ☰ دنبال کسی دویدن

ڕیواڵە / řîwałe/: ناو. باریکە؛ تیزماڵک ☰ باریکە؛ نوار

ڕیوایەت / řîwayet/: ناو. وتە، هەواڵ یان باسی پیغەمبەر یان پیاوانی ئایینیتر ☰ روایت

ڕیوون / řîwun/: ☜ **ڕێحان**

ڕیوە[1] / řîwe/: ناو. فڕ و فێڵ ☰ مکر و فریب

ڕیوە[2]: ئاوەڵناو. بەڵەک؛ بازگ؛ دووڕەنگ، بەتایبەت ڕەش و سپی (مانگا) ☰ ابلق (گاو)

ڕیوەڕیو / řîweřîw/: ناو. ١. پرتەپرت؛ بۆڵەبۆل ٢. کاری گوتنەوەی قسەی بێتام ☰ ١. غرولند ٢. ژاژخایی

⊡ **ڕیوەڕیو کردن:** گوتنەوەی قسەی بێتام ☰ ژاژخاییدن

ڕیوەڕیوکەر / řîweřîwker/: ئاوەڵناو. مزەمزکەر؛ درێژدادڕ؛ هەرزەگۆ ☰ ژاژخا

ڕیوەڵ / řîweł/: ☜ **ڕیوەڵە**

ڕیوەڵە / řîwełe/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ڕیوەڵ؛ زەردەڵەی لاواز ☰ لاغر مُردنی

ڕیوەن / řîwen/: ناو. باسکلاو؛ کلاوبن؛ بنی ڕێواس ☰ راوند؛ ریشەی ریواس

ڕیوی / řîwî/: ☜ **ڕێوی-١**

ڕیەگە / ř(i)yege/: ☜ **ڕێگا**

ڕیەن / ř(i)yen/: ناو. ڕان؛ مێگەل؛ ڕێن ☰ گلەی گوسفند

ڕیه / řîh/: ناو. ڕدێن؛ ڕیش ☰ ریش

ڕیهتن / řîhtin/: چاوگ. ١. ڕژاندن؛ ڕژانن ٢. ڕژان؛ ڕژیان ☰ ١و ٢. ریختن

ڕیهەڤ / řîhev/: ئاوەڵناو. هەڤاڵ؛ هاودەم؛ خەمڕەوێن ☰ همدم

ڕێ[1] / r̄ê/: ناو. ١. ناوی پیتی دوازدەهەمی ئەلفوبێی زمانی کوردی ٢. ڕێگا؛ ڕێگە؛ بوارگەیەک بۆ هاتوچۆ و ڕاگواستنەوە لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکیتر (وەک: شەقام، جادە، هێڵی ئاسن و...) ٣. ڕێگەیێ کە لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکیتر پێوراوە ‹ڕێیەکی زۆرمان بڕی تا گەیشتینە ئەوێ› ٤. ڕێگا؛ ڕێباز ‹هەر کەسێک بە ڕێی خۆیدا دەڕۆیشت› ٥. ڕێگا؛ شێواز؛ ڕەوشی کار ‹ڕێی دەرس خوێندنت فێر ئەکەم› ٦. هۆی گەیشتن بە شتێ یان بە شوێنێک ‹خەریک بوو ڕێی بوونە وەزیری خۆش دەکرد› ٧. ڕێگا؛ مەودا؛ ڕاگە ‹تا ئەوێ ڕێیەکی زۆرمان لەبەرە› ٨. ئیزن؛ ئیجازە ‹منیش هەر وەکوو فەرەنجی لە بەر/ ڕێی ژوورم نییە و ئەوەستم لە دەر «موفتی پێنجوێنی»› ٩. خەت لە قوماشدا ≣ ١. رِ؛ نام حرف دوازدهم الفبای زبان کردی ٢تا٧. راه ٨ اجازه ٩. خطِ پارچه

▣ **له ڕێی کەس/ شتێک**: بۆ خاتری کەس/ شتێک؛ لە پێناوی کەس/ شتێک ‹هەموو عومرم لە ڕێی هاتونەهاتی/ بە سەر چوو ئەی ئەجەل هەر تۆ نەهاتی! «حاجی قادر»› ≣ در راه کسی/ چیزی

⊡ **ڕێ بردن**: ڕێ دۆزینەوە؛ ڕێ تێبردن؛ چوونە ناو جێگایەک ‹تەنیا سێ کەس ڕێ دەبەنە قۆناخی کۆتایی› ≣ راه بردن

ڕێ بڕین: پێوانی مەودایەک ‹هەنگەزەردە ئەبڕێ ڕێی دوور/ بۆ بینینی گوڵاڵەی سوور «گۆران»› ≣ راه رفتن؛ راه پیمودن

ڕێ بەر خستن: ڕێ بەر نان؛ سپاردنی کارێ بە کەسێ ≣ سپُردن کاری به کسی

ڕێ بەر نان: ١. ☜ **ڕێ بەر خستن** ٢. تەگبیر بۆ کردن ≣ ١. ☜ **ڕێ بەر خستن** ٢. راهنمایی کردن

ڕێ بەستران: بەر ڕێ گیران ≣ بسته شدن راه

ڕێ بەستن: بەر ڕێ گرتن ‹دوێشەو بەفر، ڕێی بەستبوو› ≣ راه بستن

ڕێ پێ دران: دەرفەت/ مەودا پێ دران ≣ آزاد (مُباح) شدن

ڕێ پێ گرتن: ١. ڕێ بڕین؛ چەتەیی کردن ٢. *[کنایه]* بوونە لەمپەر لە بەر کەسێ ‹ڕێ پێ گرتم و نەیهێشت بخوێنم› ≣ ١. راهزنی کردن ٢. مانع شدن

ڕێ پێ گیران: قەدەغە کران؛ بەر پێ گیران ≣ ممنوع شدن

ڕێ پێوان: ١. ڕێگە چوون ٢. خۆ پیشاندان ≣ ١. راه پیمودن ٢. تظاهرات کردن

ڕێ تێچوون: شیاوی پێکهاتن بوون ‹ڕێ تێ دەچێ تووشی زەحمەتێکی زۆر بین› ≣ امکان‌پذیر بودن

ڕێ تێکەوتن: بە هەڵکەوت چوونە شوێنێ ≣ اتفاقی به جایی رفتن

ڕێ خستن: خستنە ڕێ: ١. هەرکاندن؛ خستنە کار ‹دە میلەت مەجلیسێ ڕێ خەن! بەڵام ئەو مەجلیسە حوڕ بێ/ نەوەک مەجلیسێ بێقیمەت لە ژێر دەسکاری بێگانە «قانع»› ٢. بە ئەنجام گەیاندنی کار یان ویستی کەسێک ‹دەستی خۆش بێ؛ کارەکەی ڕێ خست› ٣. بە ڕێ کردن ‹نەدەچووم، ئەو منی ڕێ خست› ٤. بەڕێوە بردن کار و بارێک ‹کۆبوونەوەیەکیان لەم بارەوە ڕێ خست› ≣ ١. ایجاد کردن ٢. به انجام رساندن ٣. روانه کردن ۴. برگزار کردن

ڕێ داگرتن: وە ڕێ کەوتن؛ دەست بە ڕۆیشتن کردن ≣ راه افتادن

ڕێ دان: ڕێگا دان: ١. بوار دان؛ ڕێگا کردنەوە بۆ تێپەڕین ‹ڕێ بدەن با ئەم منداڵە بڕوا› ٢. بەرایی دان؛ ئیجازە دان ‹ڕێ نادەن قسەکەی بکا› ≣ ١. راه دادن ٢. اجازه دادن

ڕێ دەرکردن: ڕێگە دۆزینەوە ▤ راه را یافتن

ڕێ دەست بون/ هەبون: ☜ **ڕێ هەبون**

ڕێ شکاندن: ڕچە شکاندن؛ چوون بە ڕێگایەکدا کە کەس پێیدا نەچووبێ ‹یا توربەتێ، یا غوربەتێ با ڕێ بشکێنین/ هەر مونتەزیرە نالی ئەگەر مرد و ئەگەر ما «نالی»› ▤ راه نارفته را رفتن

ڕێ ڤەبرن: جێبەجی کردن ▤ انجام دادن

ڕێ ڤەکرن: ☜ **ڕێ کردنەوە ـ١**

ڕێ کردن: ١. چوونە ڕێدا ‹یەک ساعەت ڕێمان کرد تا گەیشتین› ٢. بە ڕێ کردن ‹گەر لە ژێر چەتری شەفاعەت ڕێمنەکەی چ بکەم ئەمن؟/ کوێ بچم کوێر و فەقیر، ناشارەزایی مەحشەرم «ئاوات»› ٣. ڕێ دان بۆ ڕۆیشتن ‹دڵ لە میحنەت کەیلە، ڕێم کەن با لە غەم دەرچم لە شار/ ئەمڕۆ ڕۆژێکە لە جەمعی مەردومان بگرم کەنار «سالم»› ▤ ١. راه پیمودن ٢. روانه کردن ٣. راه دادن

ڕێ کردنەوە: ١. ڕێ ڤەکرن؛ ڕێگا باز کردن ٢. جێ کردنەوە ▤ ١. راه را گشودن ٢. گُنجانیدن

ڕێ کەوتن: ١. کەوتنە ڕێ بۆ سەفەر یان شوێنێک ‹ئازاد دوێنێ ڕێ کەوت و جارێ نەگەیشتووە› ٢. ڕێک کەوتن؛ پێکهاتن ‹لەسەر قیمەتی ماڵەکە ڕێ کەوتین› ٣. پێکهاتنی پێشەکی پێویست بۆ کردنی کار ‹کارگەکەیان ڕێ کەوت› ٤. ڕاو نان؛ دوا کەوتن بە غار ٥. ڕێ تێکەوتن؛ بە هەڵکەوت چوونە شوێنێ ‹ڕۆژێ ڕێم کەوتە سەر بەندی شاخێ/ کێویکی دارسان بەرزەدەماخێ «قانع»› ٦. بۆ ڕەخسان ‹شازادەیی و من گەدا و هەژارم/ چۆن ڕێم دەکەوێ ببیتە یارم «هەژار، *مەم و زین*»› ▤ ١. حرکت کردن؛ راهی شدن ٢. توافق کردن ٣. راه افتادن ۴. با شتاب دنبال کردن ۵. دست دادن ۶. مُمکن شدن

ڕێ گرتن: جەردەیی کردن ‹نەگەییە دامەنی دەستی دوعا، سا دەبمە خاکی ڕێی/ تەریقەی گوشەگیری بەردەدەم، ئەمجارە ڕێ دەگرم «مەحوی»› ▤ راهزنی کردن

ڕێ گرتنە بەر: وە ڕێ کەوتن بە ڕێگایەکدا ‹ڕێم گرتۆتە بەر، زۆر بە چالاکی/ ئەڕۆم و ئەڕۆم بەرەو ڕووناکی «ئەخۆڵ»› ▤ راه افتادن

ڕێ گۆڕین: *[کنایە]* ڕێ لادان؛ واز هێنان لە بڕوا ▤ تغییر مرام دادن

ڕێ لادان: ☜ **ڕێ گۆڕین**

ڕێ لە بەر چون: بە خۆشی و ئاسوودەیی سەفەر کردن ‹هۆ خاڵەی ڕێبوار! ڕێم لە بەر ناچێ/ سەرەڕێم گرتووە بۆ تەنیا ماچێ «فولکلۆر»› ▤ آسوده سفر کردن

ڕێ لێتێکچون: ١. گوم کردنی ڕێگا و بە هەڵەدا ڕۆیشتن ‹ڕێم لێ تێکچوو، سەرم لە نەغەدەوە دەرهێنا!› ٢. *[کنایە]* سەر لێ شێوان ٣. *[کنایە]* لاڕێ بوون ▤ ١. راه گم کردن ٢. سرگردان شدن ٣. گمراه شدن

ڕێ لێگرتن: ڕێگە لە کەس یان شتێک بەستن ▤ راه چیزی را بستن

ڕێ نانە بەر کەسێک: ڕێ بۆ کەسێک دانان؛ کەسێک ڕێنوێنی کردن ▤ راه پیش پای کسی گذاشتن

ڕێ وساندن: تێراو کردن ▤ سیراب کردن

ڕێوە چون: بە ڕێدا ڕۆشتن ▤ راه رفتن

ڕێ هەبون: ڕێ دەست بوون/ هەبوون: ١. بۆ ڕەخسان ‹ئەگەر ڕێت هەیە، یارمەتییەکم بدە!› ٢. شێوازی شیاو هەبوون ‹هەر کارێ ڕێی خۆی هەیە› ٣. ئیجازە هەبوون ‹ڕێم هەیە جگەرەیەک بکێشم؟› ▤ ١و٢. راه داشتن ٣. اجازه داشتن

بردنە ڕێوە: ١. بە ڕێدا بردن ٢. گەڕاندن؛ هەڵسووڕاندن ■ ١. حرکت دادن ٢. چرخاندن؛ اداره کردن

خستنە ڕێ: دابین کردنی بارودۆخی وە ڕێ کەوتن ■ راه انداختن

کەوتنە ڕێ: ١. خەریک ڕۆیشتن بوون ‹دێر کەوتینە ڕێی› ٢. دەست پێ کردنی ڕەوتانەیەک ‹سەرەنجام دەزگاکان کەتنە ڕێ› ■ ١. حرکت کردن ٢. راه افتادن؛ شروع به کار کردن

هاتنە ڕێ: سازیان؛ ساچیان ■ راه آمدن

هاتنە ڕێدا/ ڕێوە: بە ڕێدا هاتن؛ نەوەستان ■ حرکت کردن

ڕێ[٢]: ئامراز. پێ؛ بە؛ لێ ■ بر

▣ **ڕێ خستن:** پێداماڵین؛ پیا ساوین ■ مالیدن بر

ڕێ خشاندن: کیڕاندن؛ کیڕانن؛ پێدا خشاندن ■ ساییدن بر چیزی

ڕێبار / ř̂ebar/: ☜ **ڕێبوار**

ڕێباز / řêbaz/: ناو. ڕێواز؛ ڕێبازگە: ١. ڕێگەی هاتوچووی زۆر ‹ڕێی ناکەوێ تۆی ببێ بە داخواز/ تووشم دێ هەزاری وا لە ڕێباز «هەژار، *مەموزین*»› ٢. کۆمەڵە ئامۆژەگەلێکی دینی کە پەسندی تاقمێک لە شوێنکەوتوانی ئەو دینەیە ‹ڕێبازی شافیعی› ٣. ئایین یان ئامۆژەیەکی تایبەت ‹ڕێبازی بودایییەکان› ٤. شێواز؛ شێوەی هونەری یان ئەدەبی ‹ڕێبازی کلاسیزم› ٥. دۆز؛ مەرام ‹ڕێبازی شۆڕش بەر نادەم/ مەودا بە داگیرکەر نادەم «هێمن»› ■ ١. مکان عبورومرور عمومی ٢. مذهب ٣و ۴. مکتب ۵. مسلک

ڕێبازگە / řêbazge/: ☜ **ڕێباز**

ڕێبڕ / řêbiř/: ☜ **ڕابڕ**

ڕێبگار / řêb(i)gar/: ☜ **ڕێبوار**

ڕێبوار / řêb(i)war/: ناو. ڕابگار؛ ڕابوار؛ ڕاویار؛ ڕێبار؛ ڕێوار؛ ڕێوگار؛ ڕێبگار؛ ڕێ‌وبوار؛ ڕێونگ؛ ڕێوینگ؛ ڕێڤنگ؛ ڕێڤنگی؛ ڕێڤی؛ ڕێڤینگ؛ کەسێ کە بە ڕێگایەکدا یان بەرەو ئامانجێک بە ڕێوەیە ‹ڕێبوار ئەڕوا و سەگ ئەوەڕێ «مەسەل»› ■ رهگذر

ڕێبواری / řêb(i)warî/: ناو. سەفەر؛ موسافەرەت ‹ڕێبوار و ڕێبوار، ڕێبواری ناکەم/ لە دوای بالاکەت دڵداری ناکەم «فولکلۆر»› ■ سفر

ڕێبەر / řêber/: ناو. ١. ڕابەر؛ ڕەهبەر؛ پێشەوا؛ پێشەنگ؛ ئەو کەسەی ڕێ پیشان ئەدا و خەڵک شوێنی دەکەون ‹ڕێبەر بە و ڕێبڕ مەبە «مەسەل»› ٢. سەرکردە؛ سەرۆک؛ یەمان؛ یەکمان؛ گەورەی گشت؛ کەسێ کە میللەت یان کۆمەڵێک ڕێبەری دەکا ‹خوسرەوپاشا بووە ڕێبەر و ڕێشاندەرمان و لە ئازارمان بوو بە دەرمان و ... «هەژار، *شەرەفنامە*»› ٣. باخچەی بەر دێ ٤. ☜ **ڕابڕ** ■ ١و٢. رهبر ٣. باخچەی پایین آبادی ۴. ☜ **ڕابڕ**

ڕێبەرایەتی / řêberayetî/: ☜ **ڕێبەری**

ڕێبەری / řêberî/: ناو. ڕابەری؛ ڕێبەرایەتی؛: ١. کاری ڕاپەڕاندن و بەڕێوە بردنی پۆل یان کۆمەڵێک بۆ گەیشتن بە ئارمانج و ئامانجگەلی دیاریکراو ٢. بەڕێبەرایەتی؛ بەڕێوەبەرایەتی؛ کۆڕ یان پێگەیێک کە ئەم کارانەی لە ئەستۆدایە ■ ١و٢. رهبری

ڕێبەست / řêbest/: ناو. بەربەست؛ بەربەس؛ ڕێبەند؛ لەمپەری سەر ڕێگە ■ راەبند

ڕێبەند / řêbend/: ناو. هەرکام لەو ئامێرانەی بەر بە هاتوچۆ لە سەر ڕێگایەک دەگرن (وەک زنجیر، لۆسە و ...) ■ راهبند

ڕێبەندان / řêbendan/: ناو. ١. مانگی یازدەهەمی ساڵی ئێرانی کە ٣٠ ڕۆژە ٢. ڕابەنان؛ دۆخی

بەسترانی ڕێ و وێستانی هاتوچۆ ‹لە شەقامی سالم بە هۆی پێکدادان، ڕێبەندانێ بوو هەر مەپرسە!› 🇮🇷 ١. بهمن ماه ٢. راهبندان

ڕێبیر / řêbîr/: ناو. دۆز؛ مەرام 🇮🇷 مرام؛ مسلک

ڕێبین / řêbîn/: ناوەڵناو. *[کینایە]* چازان؛ ڕێزان؛ خاوەن مشوور 🇮🇷 چارەگر

ڕێپان / řêpan/: ناو. چاوەڕوانیی؛ چاوەنواڕیی 🇮🇷 چشم‌انتظاری

ڕێپۆش / řêpoş/: ناو. پۆشەنی ڕووکاری کۆڵان و شەقام (وەک: ئیسفالت؛ سەنگکاری؛ مووزاییک و...) 🇮🇷 راهفرش

ڕێ پێلکە / řêpêlke/: ناو. پلیکان؛ پلەکان 🇮🇷 پلکان

ڕێپێو / řêpêw/: ناو. ڕێبوار؛ ئەوەی ڕێ دەپێوێ 🇮🇷 رهرو

ڕێتار / řêtar/: ناو. سەفەر بە شەودا 🇮🇷 شبروی

ڕێتەی / řêtey/: چاوگ. ڕژتن؛ ڕژاندن 🇮🇷 ریختن

ڕێجە / řêce/: ناو. دەریچە؛ دریچە؛ بۆتەی زێڕینگەران 🇮🇷 بوتەی زرگری

ڕێچ / řêç/: ☜ **ڕچە ـ١**

ڕێچار / řêçar/: ☜ **ڕێگەچارە**

ڕێچارە / řêçare/: ناو. ڕێچار؛ ڕێگەچارە؛ فورموول؛ شێوەی چارەسەری گرفت و پرسێک 🇮🇷 راه‌حل

ڕێچاڵ / řêçał/: ناو. چاڵایی نێوان ڕان و پشت؛ قووڵایی جوچکە سمت 🇮🇷 گودی لگن خاصره

ڕێچک / řêçik/: ☜ **ڕچە ـ١**

ڕێچکە / řêçke/: ناو. ١. ☜ **ڕچە ـ١** ٢. خێزەرە؛ دۆخی لە ڕیزێکدا ڕۆیشتن (زیاتر بۆ مێروو) 🇮🇷 ١. ☜ **ڕچە ـ١** ٢. صف (ویژەی حشرات)

▣ **ڕێچکە بەستن:** ڕێچکە کردن؛ خێزەرە کردن؛ بە ڕیز ڕۆیشتن ‹پێش ئەوەی حاجی سەلەمخۆر، هەژارێک هەڵنێ بە تەماڵ/ پێش ئەوەی ڕێچکە ببەستن، بۆ مزگەوتێ شان‌بەبەرماڵ «هێمن»› 🇮🇷 به صف رفتن

ڕێچکە کردن: ☜ **ڕێچکە بەستن**

ڕێچنای / řêçnay/: چاوگ. ڕژاندن 🇮🇷 ریختن

ڕێچیای / řêçyay/: چاوگ. ڕژان 🇮🇷 ریختن

ڕێحان / řêĥan/: ناو. ڕحان؛ ڕیحان؛ ڕێحانە؛ ڕیوون؛ گیایەکی ئالیکی یەکساڵەیە، بە گەڵای هێلکەیی بەرانبەر بە یەک و ددانەدارەوە کە بۆن و تامێکی خۆشی هەیە و بۆ سەوزی خواردن بەکار دێ 🇮🇷 ریحان

ڕێحانە / řêĥane/: ☜ **ڕێحان**

ڕێحانەکێویلە / řêĥanekêwîle/: ناو. گیایەکی بۆنخۆش و خۆڕسکە، گەڵاکەی وشک دەکەن و وەک چا دەم دەکرێ بۆ ژانە زک باشە 🇮🇷 گیاهی است

ڕێخ / řêx/: ناو. ١. بێخ؛ بنج؛ بنی گیا ٢. زیخ؛ خیز؛ چەو ‹ڕێخ بوڕگێ لە ڕۆخانە، هەر خوێش خاسترە لە بێگانە «مەسەل»› ٣. ڕەم؛ شیاکە 🇮🇷 ١. بیخ؛ بُن ٢. شن و ماسه ٣. سرگین

ڕێخان / řêxan/: ناو. قەمچان؛ بازەڵێن؛ بازەڵان 🇮🇷 یه‌قول‌دوقول

ڕێخت / řêxt/: ناو. بیچم؛ تەرح؛ سەر و سیما 🇮🇷 ریخت؛ سر و سیما

ڕێختمان / řêxt(i)man/: ناو. قالبی داڕژانی کانزا 🇮🇷 قالب ریخته‌گری

ڕێختە / řêxte/: ناوەڵناو. ڕەختە؛ قایم و پتەو 🇮🇷 مُحکم

ڕێخراو^{1} / řêx(i)raw/: ☜ **ڕێکخراوە**

ڕێخراو^{2}: ناوەڵناو. بەرهەڤ و دەست بە کار کراو ‹کارگەی ڕێخراو› 🇮🇷 راه‌اندازی شده

ڕێخراوە / řêx(i)rawe/: ☜ **ڕێکخراوە**

ڕێخشۆر / řêxşor/: ناو. ڕێخەوشۆر؛ بەردەشۆر 🇮🇷 شستشوی غله برای جدا کردن سنگریزه از آن

ڕێخناخ / řêxnax/: ناو. ڕێخەلان: ١. شوێنی ڕەلم؛ ڕەلماوی ٢. بەردەلان ≛ ١. ریگستان ٢. سنگلاخ

ڕێخە / řêxe/: ناو. کاری ڕێخستن؛ پیامالین ≛ مالش

ڕێخەدارو / řêxedarû/: ناو. گیاکتک؛ گیاپشیلە ≛ علف گُربە؛ سُنبل‌الطیب

ڕێخەر١ / řêxer/: ناو. ١. پیامال؛ پیاساو ٢. ئەو کەسەی ماشین، دەزگا، کارخانە یان دامەزراوەیەک بەرهەڤ دەکا و دەیخاتە ڕێ ≛ ١. ساینده ٢. راه‌انداز

ڕێخەر٢: ئاوەڵناو. بە تایبەتمەندی ڕێ خستنەوە ‹کار ڕێخەر› ≛ راه‌انداز

ڕێخەری / řêxerî/: ناو. کار و ڕەوتی ڕێخستن؛ بەرهەڤ‌کردن و خستنە ڕێی ماشین، دەزگا، کارخانە یان دامەزراوەیەک ≛ راه‌اندازی

ڕێخەژاڵە / řêxejałe/: ☜ **ڕیخەژاڵە**

ڕێخەلان / řêxelan/: ☜ **ڕێخناخ**

ڕێخەوشۆر / řêxewşor/: ناو. نیسکەشۆر؛ کار و ڕەوتی شۆردنی خەڵە و دانەوێڵە بۆ خاوێن کردنەوەی لە ڕێخ و خۆڵ ≛ عمل آبکشی حبوبات

ڕێدار / řêdar/: ناو. ١. ☜ **ڕێوان** ٢. باجگری سەر ڕێ ٣. ڕێبوار؛ ڕێبگار ≛ ١. ☜ **ڕێوان** ٢. باجگیر سر راه ٣. رهگذر

ڕێدەر / řêder/: ناو. بەرایی‌دەر ≛ رُخصت‌دهنده

ڕێرەڤان / řêrevan/: ☜ **ڕێوان**

ڕێرەوان / řêrewan/: ☜ **ڕێوان**

ڕێڕەو١ / řêřew/: ناو. ڕێبوار ≛ رهرو

ڕێڕەو٢: ئاوەڵکار. بە هەڵکەوت؛ هەڵکەتی؛ گزوگومەت ‹ڕێڕەو تووشی بووم› ≛ اتفاقی

ڕێ • ڕێ / řê řê/: ئاوەڵناو. ڕا ـ ڕا؛ خەت ـ خەت؛ میل ـ میل؛ بە نەخشی هێڵ ـ هێڵ لە پەنا یەک ‹کولەنجە ڕێ ـ ڕێ دەسماڵ کرێشە/ کاری ئەمن و تۆ کەوتوەتە کێشە «فولکلۆر»› ≛ راه ـ راه

ڕێز١ / řêz/: ناو. ١. قەدر؛ کەل؛ حورمەت؛ هورمەت؛ ئاکارێ کە نیشانەی وەرگرتنی بایەخ، گرنگی و پلەی بەرزی کەس یان شتێکە ٢. ڕیز؛ سەف ٣. خیز؛ چەو ٤. دێڕ؛ خەتێک لە نووسین ٥. پاژ؛ بەش ≛ ١. احترام ٢. صف؛ ردیف ٣. شن ۴. سطر ۵. جزء

⊡ **ڕێز پێوە گرتن**: یەک ـ یەک بە هەموان گەیاندن ≛ یکی ـ یکی به همه رساندن

ڕێز کردن: ☜ **ڕیز گرتن**

ڕێز گرتن: ڕێز کردن؛ ڕێز نان؛ ڕیز گرتن: ١. قەدر گرتن ٢. یادی خێر کردن ≛ ١. احترام گذاشتن ٢. گرامی داشتن

ڕێز لێگرتن: ☜ **ڕێز لێنان**

ڕێز لێنان: ڕیز/ ڕێز لێ‌گرتن؛ قەدر گرتن ≛ احترام گذاشتن

ڕێز نان: ☜ **ڕیز گرتن**

ڕێز٢: ئاوەڵناو. ڕیز؛ ورد؛ وردیلە ≛ ریز

• **ڕێز**٣: پاشەوشە. ـ ڕێژ؛ ـ وەر؛ ڕژێن ‹گولڕێز› ≛ ـ ریز

ڕێزاڵ / řêzał/: ناو. ڕیشاڵ؛ پارچەی باریک و وەک هەودا ≛ پارچەی باریک نخ مانند

ڕێزاڵ • ڕێزاڵ / řêzał řêzał/: ☜ **ڕیزاڵ ـ ڕیزاڵ**

ڕێزان١ / řêzan/: ئاوەڵناو. ١. شارەزا؛ ڕێگەزان؛ بەلەدی ڕێ ٢. */کینایە/* کارزان و پسپۆڕ ≛ ١. راه‌شناس ٢. دانشمند

• **ڕێزان**٢: پاشەوشە. لە حالی وەریندا ‹گەلاڕێزان› ≛ ـ ریزان

ڕێزانە / řêzane/: ناو. پاداش؛ بەخشش لە بەرانبەری کاری چاکدا ≛ پاداش

ڕێزاهەنگ / řêzaheng/: ناو. ڕێ و ڕەسم و ئاهەنگی ڕێز لێ نان لە کەس، ڕۆژ یان بابەتێکی

دەگمەن 🇮🇷 مراسم گرامیداشت

ڕێزای / řêzay/: چاوگ. وەرین؛ داوەریـن ‹پـەل ــ پەل خەزانان مەڕێزان نـە خـاک/ مەکـەران چـوون نێش پەسردەی دڵ چاک ـ چاک «بێسـارانی»› 🇮🇷 فروریختن

ڕێزتـەی / řêztey/: چـاوگ. وەریــــن؛ ڕزاێ 🇮🇷 ریختن

ڕێزدار / řêzdar/: ئاوەڵناو. خـاوەنڕێـز؛ بـەڕێز 🇮🇷 مُحترم

ڕێـزک / řêzik/: نـاو. ١. ڕێوشـوێن؛ قـانوون ٢. دێڕی ورد 🇮🇷 ١. قانون ٢. سطر ریز

ڕێزگاڵ / řêzgal/: ☞ **ڕیزاڵ**

ڕێزگر / řêzgir/: ئاوەڵناو. تایبەتمەندی کەسێ کە ڕێز دەگرێت 🇮🇷 احترام‌گیر؛ تکریم‌کننده

ڕێزلان / řêzlan/: ☞ **ڕێزلانە**

ڕێزلانە / řêzlane/: ئاوەڵـناو. ڕێـزلان؛ ڕێزلایننـە؛ ڕێزەلانە: ١. زۆر باریک ٢. زۆر ورد 🇮🇷 ١. باریـک نخ مانند ٢. بسیار ریز

ڕێزڵانە / řêzłane/: ئاوەڵـکار. ڕێزەڵانە؛ کەمووکـە ‹ڕێزلانەیەک دەنگت بەرزەو کەا› 🇮🇷 اندک

ڕێزڵایننە / řêzłaynne/: ☞ **ڕێزلانە**

ڕێزڵە / řêzłe/: ☞ **ڕەزڕەزۆك**

ڕێزمان / řêzman/: نـاو. دەستووری زمان؛ لقێـک لە زانستی زمانەوانی کە دەپەرژێتە سـەر وشـە، پێکهاتـە و ڕیزبەنـدی ڕسـتەکانی زمانێـک 🇮🇷 دستور زبان

ڕێزمانی / řêzmanî/: ئاوەڵـناو. سـەر بـە ڕێزمـان ‹هەڵەی ڕێزمانی› 🇮🇷 دستور زبانی

ڕێزناو / řêznaw/: نـاو. سەرناوێک بۆ ڕێـز لێنـان (وەکٚ خانم، کاکە و دادە و...) 🇮🇷 لقب (احترام‌آمیز)

ڕێزنـای / řêznay/: چـاوگ. وەرانــدن؛ ڕزانــدن ‹هەور نۆ جار کڵاوە و کڵاو/ مەگێڵۆ نەسرین مەڕێزنۆ وە تاو «مەولەوی»› 🇮🇷 ریختن

ڕێزۆک / řêzok/: ناو. ڕێژگە؛ جێگەی خـوێ دانی ماڵات و ئاژەڵ 🇮🇷 جای نمک پاشیدن برای دام

ڕێزۆڵە / řêzołe/: ☞ **ڕیزاڵ**

ڕێـزە[1] / řêze/: ئاوەڵـناو. ١. کەمووکـە؛ پیچـەک؛ هندکەک ٢. بەرانبـەر لـە پایـەدا 🇮🇷 ١. خُـرده ٢. همپایه

◘ **لـە ڕێـزەی کەسێکدا بـوون:** هـاو پلـە و پایـەی کەسێک بوون ‹کچم لە ڕێزەی کوڕی ئەودایـە› 🇮🇷 هم‌شأن کسی بودن

ڕێزە ـ[2]: پێشوشە. وردە ‹ڕێزەنان› 🇮🇷 خُردە ـ

ـ ڕێزە[3]: پاشەوشە. وردە ‹بارڕێزە› 🇮🇷 ـ ریزە

ڕێزەبەڕێـزە / řêzebeřêze/: ئاوەڵـکار. ورد ـ ورد و بە ڕێژە ‹باران دەبارێ ڕێزەبەڕێزە/ دایمە چاوێکم لە ڕێی کارێزە «فولکلۆر»› 🇮🇷 نرم‌نرمک

ڕێزە ـ ڕێزە / řêze řêze/: ☞ **ڕیزاڵ ـ ڕیزاڵ**

ڕێزەکاری/ řêzekarî/: ناو. وردەکاری 🇮🇷 ریزەکاری

ڕێزەڵانە / řêzełane/: ئاوەڵـناو. ١. ☞ **ڕیـزاڵ** ٢. ☞ **ڕێزلانە**

ڕێـزەڵـۆک / řêzełok/: ئاوەڵـناو. تـورتی وا کـە بـە توند گوشین ورد بێ (زیاتر بۆ بەرد) 🇮🇷 تُردی کـە با فشار دست بشکند (سنگ)

ڕێــزەڵــە / řêzełe/: نــاو. ١. ☞ **ڕەزڕەزۆك** ٢. ئێسـکێکی خـڕە لـە چـۆکی ماڵاتـدا 🇮🇷 ١. ☞ **ڕەزڕەزۆك** ٢. استخوانی گرد در زانوی احشام

ڕێزەڵەمارانە / řêzełemarane/: ☞ **ڕەزڕەزۆك**

ڕێزەڵەمارە / řêzełemare/: ☞ **ڕەزڕەزۆك**

ڕێزەنان / řêzenan/: ☞ **ڕێزەوڵ**

ڕێزەوپێــزە / řêzewpêze/: نــاو. خڕەوپـــــڕە؛ وردیمردی؛ لاچۆپاچۆ؛ چـەکپـووش؛ کۆمەڵـە شـتی جۆراوجـۆری شـپرز لـە شـوێنێ بـڵاو 🇮🇷 خرت‌وپرت

ڕێزەوڵ / řêzewił/: نـاو. ڕێزەنان: ١. نانەڕەقـە ٢. وردەنان؛ ورتکەنان بۆ تێوڵاندن 🇮🇷 ١. نان‌خشـکە

٢. خُرده نان برای تریت

ڕێزیانه / řêzyane/: ☜ **ڕازیانه**

ڕێزین / řêzîn/: ناو. *[کیمیا]* هەر یەکە لە تەنگەلی نەگۆڕ یان نیمچە نەگۆڕی بێبیچم و ئاگرگر بە ڕەنگی زەردی ئاماڵ قاوەیی کە لە دەلاندنی برێ گیاوە پێک دێ ▤ رزین

ڕێژ١ / řêj/: ناو. ڕێژە؛ نویرە؛ خوەرە؛ نەخۆشی گولی ▤ جُذام

- ڕێژ٢: پاشەوشە. ١. بڕێژ ‹خوێنڕێژ› ٢. ڕژان ‹لێوڕێژ› ▤ ١و٢. ـ ریز

ڕێژا / řêja/: ئاوەڵناو. بەپیت؛ بەرەکەتدار ▤ پُربرکت

ڕێژاخ / řêjax/: ناو. خۆڵەبان؛ گڵەبان ▤ خاک پشت‌بام

ڕێژاف / řêjaf/: ناو. نەخۆشی ئاژەڵ بە هۆی خواردنەوەی ئاوی زۆر لە گەرمادا ▤ استسقای احشام

ڕێژاڤ١ / řêjav/: ناو. ١. ☜ **ڕێژاو** ٢. تاڤگە؛ ئاوهەڵدێر ▤ ١. ☜ **ڕێژاو** ٢. آبشار

ڕێژاڤ٢: ئاوەڵناو. ١. شپرز و شێواو؛ پەرێشان و بڵاو ٢. تووشیاری ئاڤزەلێک، زکەماسێ؛ زگ پەنەماو لە بەر ئاو خواردنەوە ▤ ١. پخش و پریشان ٢. دچار استسقا

ڕێژان١ / řêjan/: چاوگ. تێپەڕ. //ڕێژات؛ دەڕێژێ؛ بڕێژە// ١. داباریین ‹چاوی من دەم دەم دەڕێژێ، ئاوی ساف و خوێنی گەش/ دا بلێن دەریای عومانە، دوڕڕ و مەرجانی هەیە «نالی»› ٢. ڕژان؛ ڕژیان ٣. ڕژانن؛ ڕژاندن ‹تا زۆر بڕۆم زیاتر ئارەق بڕێژم/ کورت‌تر دەبێ ڕێگای دوور و درێژم «هێمن»› ٤. کل دە چاو کردن ‹هات چاوی بڕێژێ، کوێری کرد! «مەسەل»› ▤ ١. باریدن ٢. ریختن ٣. فروریزاندن ۴. سُرمه در چشم کشیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕێژاو/ چاوگی نەرێنی: نەڕێژان

ڕێژان٢: ناو. بارە و داهاتی زەوی ▤ حاصل زمین

ڕێژاو١ / řêjaw/: ناو. ڕێژاڤ: ١. ڕەزاو؛ دواوان؛ ئاوڕێژگە ٢. جۆرێ هەنجیر ▤ ١. مصب ٢. نوعی انجیر

ڕێژاو٢: ئاوەڵناو. ١. ڕێژاڤ؛ پەرێشان و بڵاو ٢. ڕێژراو؛ کل تێ‌کێشراو ▤ ١. پریشان و پراکنده ٢. سُرمه کشیده

ڕێژبەر / řêjber/: ☜ **ڕەنجبەر**

ڕێژبێژ / řêjbêj/: ناو. ئاوی تایبەتی خواردنەوە و چێشت لێنان و جل شۆردن و ... لە ماڵ ▤ آب مصرفی خانه

ڕێژران / řêjran/: چاوگ. تێنەپەڕ. نادیار. //ڕێژرای؛ دەڕێژرێ؛ بڕێژرێ// ١. ڕژان؛ ڕژیان ٢. کل کێشرانە چاو ▤ ١. ریختە شدن ٢. سرمەکشی شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕێژراو/ چاوگی نەرێنی: نەڕێژران

ڕێژراو / řêjraw/: ئاوەڵناو. ڕێژیاگ؛ کل تێ‌کێشراو ▤ سُرمه کشیده

ڕێژگاو / řêjgaw/: ئاوەڵناو. ڕەنجبەخەسار ▤ رنج‌به‌باد

ڕێژگە١ / řêjge/: ناو. ١. ☜ **ڕێزۆك** ٢. ڕێژاو؛ ڕێژگە؛ دواوان؛ ئەو شوێنەی کە چۆم تێکەڵی ڕووباری گەورە دەبێ ▤ ١. ☜ **ڕێزۆك** ٢. مصب

- ڕێژگە٢: پاشەوشە. شوێنی ڕژان ‹ئاوڕێژگە› ▤ ـ ریزگاه

ڕێژڵەگەوەن / řêjłegewen/: ناو. سوورەگەون ▤ گَوَن سرخ

ڕێژن / řêjin/: ☜ **ڕیژنە**

ڕێژنگ / řêjing/: ☜ **ڕەشاش**

ڕێژنگە / řêjinge/: ناو. تافگە؛ تاڤگە؛ ئاوهەڵدێر ▤ آبشار

ڕێژنە / řêjne/: ناو. ڕێژن؛ ڕەژنە؛ ڕێژەو؛ تاوە بارانی توند ‹وەرە ئەی ڕێژنە بارانی بەهاری!/ وەرە شیعری تەڕی پڕ وردەکاری! «هێمن»› ≡ رگبار باران

ڕێ‌ژوان / řêjwan/: ناو. ڕێی ژوانگە؛ ڕێگایێ کە دوو دلدار پێک دەگەیێنێ ≡ راهِ میعادگاه

ڕێژوو / řêjû/: ☜ **ڕەژی**

ڕێژە / řêje/: ناو. ١. بۆتە؛ دەریچە؛ قالبی داڕشتن ٢. ڕیژ؛ خوەرە؛ پیسی؛ نەخۆشی گولی ٣. خاکی شیشە ٤. سان؛ ڕێ‌وڕەسمی مەشقی گرۆیەک لە بۆنەیەکی فەرمیدا (جێژن یان دیمانەی کەسایەتییەک) لە بەرانبەر کەس یان شتێکەوە ٥. ئەندازە بە پێی ئەندازەیەکی‌تر ‹ڕێژەی دەنگەکان دیاری کرا› ≡ ١. قالب ریختەگری ٢. جُذام ٣. سنگ شیشە ۴. رژە ۵. نسبت

ڕێژەک / řêjek/: ناو. بڕێژ؛ ڕیتە؛ ڕێجە؛ قالبی داڕشتن ≡ قالب ریختەگری

ڕێژەن / řêjen/: ناو. ١. ڕێژەو؛ بڕشتی خەلە ٢. ڕێبڕ؛ چەتە ≡ ١. بهرەی غلەی کاشتە ٢. راهزن

ڕێژەو / řêjew/: ناو. ١. ☜ **ڕێژەن ـ١** ٢. ☜ **ڕێژنە**

• **ڕێژی** / řêjî-/: پاشەوشە. ڕشتن ‹خوێنڕێژی› ≡ ـ ریزی

ڕێس^{1} / řês/: ناو. ڕیس؛ ڕێسە: ١. وەریس؛ ڕست؛ ڕستە؛ ڕشتە؛ ڕستک؛ ڕسک؛ هەڤدە؛ هەڤۆ؛ گشتەک؛ کشتەک؛ خوری و لۆکەی بە تەشی و خەڕەک با دراو ٢. ئەستوورایی ‹پام لە سەر ڕێسی ملی دانا› ≡ ١. رشتە ٢. ستبری

ـ **ڕێس**^{2}: پاشەوشە. ١. بڕێس ‹تەشی‌ڕێس› ٢. ڕێسراو ‹دەس‌ڕێس› ≡ ١. ـ ریس ٢. ـ بافتە

ڕێسا / řêsa/: ناو. ڕێ‌وشوێنی جێگرتوو ‹یاسا و ڕێسا› ≡ عُرف

ڕێسازی / řêsazî/: ناو. کار و ڕەوتی ڕێ کێشان؛ دروست کردنی ڕێگا بەتایبەت لە دەرەوەی شاران ≡ راەسازی

ڕێسان / řêsan/: ☜ **ڕستن**

ڕێسای / řêsay/: چاوگ. ڕستن ≡ ریسیدن

ڕێستن / řêstin/: ☜ **ڕستن**

ڕێستەی / řêstey/: چاوگ. ڕستن ≡ ریسیدن

ڕێسران / řêsran/: چاوگ. تێنەپەڕ. نادیار. //ڕێسرای؛ دەڕێسرێی؛ بڕێسرێ// تەنران؛ چندران؛ وە بەر ڕستن کەوتن ≡ ریسیده شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ڕێسراو/ چاوگی نەرێنی: نەڕێسران

ڕێسراو / řêsraw/: ئاوەڵناو. ڕێسیاگ؛ بادراو ≡ ریسیده

ڕێسمە / řêsme/: ناو. ١. گرێژەنە؛ پاژنەی هەڵچەرخان (وەک درگا) ٢. ئێسقانی قوتی جومگە کە لە ناو ئێسکێکی چاڵدا دەسووڕێت ≡ ١. پاشنەی چرخش (در) ٢. استخوان برجستەی سر مفصل

⊡ **درگای ماڵ لە ڕێسمە دەرهاوردن:** *[کینایە]* زۆر هاتن و پێداگری کردن ‹داواکار درگای ماڵیان لە ڕێسمە دەرهاوردگە› ≡ پاشنەی در را کندن

ڕێسە / řêse/: ناو. ١. ☜ **ڕێس**^{1} ٢. فرەوێژی؛ چەنەوەری ≡ ١. ☜ **ڕێس**^{1} ٢. پُرگویی

ڕێسەر / řêser/: ☜ **ڕێسیار**

ڕێسیار / řêsyar/: ناو. ڕێسەر؛ ئەوەی هەودا دەڕێسێ ≡ ریسندە

ڕێسیاگ / řêsyag/: ☜ **ڕێسراو**

ڕێسین / řêsîn/: ☜ **ڕستن**

ڕێش^{1} / řêş/: ناو. نژد؛ زەخمەڵ؛ زام؛ برین؛ گەزندی پێست ≡ زخم

ڕێش^{2}: ئاوەڵناو. برینـدار ‹دەروونم جە داخ چەنی نەبۆ ڕێش/ پەرێ چێش بەختم سەگ نەوارۆ لێش «ئەحمەدبەگی کۆماسی»› ≡ زخمی

ڕێشـــاندەر / ř**ê**şander/: نـــاو. ١. کەســــێ کـــە شارەزای ڕێگەیە ‹ڕێشاندەری باش بوو بۆ هەوالان/ بردینە دەرێ لە ناو خەیالان «هەژار، *مەموزین*»› ٢. نیشانەی ڕێگـە بـۆ شـارەزایی ☰ ١. رهنمـون ٢. علامت راهنما

ڕێشاندەری / řêşanderî/: نـاو. ڕێنمایی؛ ڕێنـوێنی ☰ رهنمونی

ڕێشگاوی / řêşgawî/: ناو. ١. خەیاڵ پلاو؛ خەیالی خاو؛ لێکدانەوەی دوور لـە ڕاسـتی و بـێبـەهرە ‹ئەم خەڵقە کە وا تێگـەییون گەیونـە مـەقسـوود/ ڕێشگاوییەکی مەحزە، بـە دەردی مـن و تـۆ چـوون «مەحوی »› ٢. نیشانەی ڕێگە بـۆ شـارەزایی ☰ ١. خیال خام ٢. علامت راهنما

ڕێشمە / řêşme/: ☜ **ڕەشمە**

ڕێڤار / řêvar/: ☜ **ڕووبار-١**

ڕێڤاس / řêvas/: ☜ **ڕێواس**

ڕێڤگە / řêvge/: ناو. سەرەتا؛ هەوەڵ ☰ ازل

ڕێڤنگ / řêving/: ☜ **ڕێبوار**

ڕێڤنگی / řêvingî/: ☜ **ڕێبوار**

ڕێڤەبەر / řêveber/: نـاو. بەڕێوەبـەر؛ کارگێـڕ ☰ مُدیر

ڕێڤـەبـەری / řêveberî/: نـــاو. بەڕێوەبەرایـــەتی؛ کارگێڕی ☰ مُدیریت

ڕێڤـی / řêvî/: نـاو. ١. ☜ **ڕێـوی^{١}ـــ١** ٢. ☜ **ڕێخۆڵە-١** ٣. ☜ **ڕێبوار**

ڕێڤیک / řêvîk/: ☜ **ڕێخۆڵە-١**

ڕێڤینگ / řêvîng/: ☜ **ڕێبوار**

ڕێقن / řêqin/: ☜ **ڕێقنە**

ڕێقنە / řêqne/: ناو. ڕێقن؛ ڕێقنە؛ گووی باڵدار ☰ پیخال؛ فَضلەی پرندە

ڕێک^{١} / řêk/: ناو. ڕێ؛ ڕا؛ ڕێگە ☰ راه

ڕێک^{٢}: ناوەڵناو. ١. ڕاست؛ بـێچـەفت و چەوێڵـی ‹خەتێ ڕێک› ٢. تەخت؛ بێ بەرز و نزمی ‹زەوی ڕێک› ٣. بەرامبەر؛ هاوسەنگ ‹ترازووی ڕێک› ٤. دروست؛ درووس؛ پێکهاتوو ‹بەرنامەی ڕێـک› ٥. لـەبار و تـەکووز ‹کـاری ڕێـک› ٦. سەرڕاسـت ‹ژمارەی ڕێک› ٧. تەواو؛ بێ ئـەملا و ئـەو لا ‹دە ساڵی ڕێکە وەک لێکم داوە/ گیانەکەم مـەیلمان بـە یـەکتر داوە «فولکلـۆر»› ٨. هاوتـەراز؛ هاوئاسـت ‹نانا هەورەڕەش! ئەتۆ نەوی بە! لەو بەرزانـەوە وەرە بەرەو خوار/ کەم ـکەمـە وەرە ڕێکـی زەوی بـە! لـە سەر پشتی خۆت ئەمن بکە سـوار «هـێمن»› ☰ ١. راست ٢. هموار ٣. برابر ۴. دُرُست ۵. مُـنظم؛ مُرتـب ۶. رُند؛ سرراست ٧. راست؛ بی‌کم‌وزیاد ٨. هم‌سطح

▣ **ڕێک بوون**: ١. بەرانبەر هاتنەوە ٢. ئاشنا بـوون ٣. جۆر بوون ‹ڕێوی کـە زانیـی نـێچیری ڕێـک بوو/ بۆ گرتن مریشک کەوتە هاتوچـوو «قـانع»› ☰ ١. هم‌اندازه شدن ٢. آشنا شدن ٣. جور شدن

ڕێک خستن: ١. دوو دژ لێـک ئاشـت کردنـەوە ‹شـەڕیان بـوو و ڕێکیـانم خسـت› ٢. تـەکووز کردن ‹خەمت نەبێ ناو ماڵەکەم ڕێـک خسـت!› ٣. هەماهەنگ کردنی پاژەکانی کۆمەڵێک بـۆ پێکەوە بـوون و کـار کـردن ‹سـەرۆک هـەموو ئەندامـەکانی بـۆ ئـەم کـارە ڕێـک خسـت› ٤. جێبـەجێ کـردن؛ پێـکهێنـانی پێشـەکی کارێک ‹تەدارەک ڕێک خستن› ☰ ١. دشـمنان را آشتی دادن ٢. مُنظم کـردن ٣. تنظـیم کـردن؛ هماهنگ کردن ۴. ترتیب دادن

ڕێک کردن: ١. تـەخت و سـاف کـردنی زەوی ‹فەرشەکە ڕێک کـە!› ٢. تـەکووز کـردن ‹بـۆ شپرزت داناون، ڕێکیان کە!› ☰ ١. هموار کـردن ٢. مُرتب کردن

ڕێک کەفتن: ☜ **ڕێك کەوتن**

ڕێک کەوتن: ڕێک کەفتن: ١. پێکهاتن ‹تا ڕێک نەکەون قەبیلی ئەکراد/ هەروا دەبنـە خەرابـەئاباد «حاجی قادر»› ٢. ساز بـوون ‹ ڕێـککـەون بـا

بچین› ▤ ١. توافق کردن ٢. آماده شدن

رێک هاتن: ١. گرژ بوون و ترنجان ‹ئەو قسەی بیست، ڕێک هات› ٢. جێبەجی بوون ‹سەرەنجام کارەکەی ڕێکی هات› ٣. ڕێک کەوتن؛ پێکهاتن ▤ ١. ابرو در هم کشیدن ٢. درست شدن کار ٣. توافق کردن

رێک هاوردن: پێکهێنانی کار؛ جێبەجێ کردن ▤ ترتیب دادن

رێک^{۳}: ئاوەڵکار. ١. بە ڕێکی و پێکی؛ بە دروستی ‹خۆت ڕێک کارەکانت بکە و گوێ بە کەس مەدە!› ٢. ڕاستەوخۆ ‹لە قوتابخانەوە ڕێک هات بۆ دوکان› ٣. بە تەواوەتی؛ بێ کەمایەسی ‹چیت پێ گوتبوو ڕێک گێڕایەوە› ٤. بە تەواوی؛ بە ڕاستی ‹داری گوڵ، سەرو و چنار و لالەزار و نارەوەن/ ڕێک لە خۆشی تۆ ئەوا کەوتوونە هەڵپەڕکێ و سەما «ئاوات»› ▤ ١. با نظم و ترتیب ٢. مستقیم ٣. تماماً؛ بە طور کامل ۴. دقیقاً؛ به درستی

رێک^{۴}: ئامراز. لە یەک؛ بە یەکدا ▤ به هم

⊡ **رێک خستن:** دوو شت بە یەکدا ساوین ▤ دو چیز به هم سایدن

رێک کوشین: بە تەوژم زۆر بۆ هەموو لای کەسێ یان شتێ هێنان ‹کە ڕێک دەکوشم پەنجەی نەرم/ لەشی سڕم دەبێ نەرم «هێمن»› ▤ درهم فشردن

رێکاتی / řêkatî/: ناو. کار و ڕەوتی ڕێک کەوتن ▤ توافق

رێکار / řêkar/: ناو. شێواز و ڕێی جێبەجێ کردنی کارێکی تایبەت ▤ راهکار

رێکایی / řêkayî/: ناو. ١. ئاشنایەتی؛ دۆستایەتی ٢. تەختایی زەوین ▤ ١. دوستی ٢. هموارى زمین

رێکبەرێک / řêkbeřêk/: ئاوەڵناو. تراز ▤ هم‌سطح

رێکخراو / řêkx(i)raw/: ☜ ڕێکخراوە

رێکخراوە / řêkx(i)rawe/: ناو. ڕێخراوە؛ ڕێکخراو؛ ڕێخراو: ١. ناوەندێک کە لە لایەن چەن تاقم یان دەوڵەتەوە بۆ گەیشتن بە ئامانجێک دانراوە ‹ڕێکخراوەی نەتەوە یەکگرتووەکان› ٢. یەکەی سەربەخۆی کارگێڕی کە بەڕێوەبەرەکەی زۆرتر لە لایەن سەرۆک کۆمار یان سەرۆک‌وەزیرەوە هەڵدەبژێردرێ و دەسەڵاتی لە هەموو وڵاتدا بەربڵاوە ‹ڕێکخراوەی پاراستنی ژینگە› ٣. کۆمەڵەیەکی ئامانجدار کە شوێنکەوتووی سیستەمێکە ‹کاری بە کۆمەڵ پێویستی بە ڕێکخراوەیە› ٤. پێکهاتە ‹پاش ڕاپەڕینی ئێران ڕێکخراوەی هێزە چەکدارەکان گۆڕدرا› ▤ ١تا۴. سازمان

رێکخەر / řêkxer/: ناو. پێکهێنەر؛ کەس یان ڕێکخراوەیێ کە دامەزراوە، بزاڤ یان چالاکییەک بەڕێوە دەبا ‹ڕێکخەری خۆپیشاندانەکە، ئەنجومەنی خوێندکاران بوو› ▤ سازمان‌دهنده

رێکلام / řêklam/: ناو. ڕیکلام؛ بالگاش؛ بالگاشە؛ بانگەشە ▤ تبلیغات

رێکلاش / řêkłaş/: ناو. شێواز ▤ سبک

رێکلاو / řêk(i)ław/: ناو. کڵاوبنە؛ لاسکی گەڵاڕێواس ▤ ساقەی برگ ریواس

رێکوپێک^{۱} / řêk û pêk/: ئاوەڵناو. ١. لەبار و تەکووز ‹بەرنامەی ڕێکوپێک› ٢. گونجاو ‹کوڕێکی زۆر ڕێکوپێکە› ▤ ١. مُرتب؛ مُنظم ٢. سنجیده

رێکوپێک^{۲}: ئاوەڵکار. ١. بە ڕێکوپێکی ‹ڕێکوپێک کارەکانی کرد و چوو› ٢. بە جوانی ‹ڕێکوپێک قسە دەکا› ▤ ١. با نظم و ترتیب ٢. به خوبی

رێکوپێککراو / řêk û pêkk(i)raw/: ئاوەڵناو. هەڵوەژێراو ▤ مُرتب شده

رێکوپێکی / řêk û pêkî/: ناو. ١. مرێسی؛

تەکووزی ٢. هاوڕێژی؛ هەڤگری ٣. دروستی؛ درووسی ▤ ١. نظم ٢. تناسب ٣. دُرُستی

رێ‌کورک / ře̊kurk/: ناو. کوچکە؛ بن‌بەست؛ ڕێگایەک (بەتایبەت کۆلان) کە سەرێکی دەرناچێ ▤ بُن‌بست

ڕێکوندا‌کری / řêkwindak(i)rî/: ئاوەڵناو. تەیا؛ ڕێ‌لێ‌شێواو؛ ڕێ‌گوم‌کردوو ▤ گُم‌کرده‌راه

ڕێکۆک / řêkok/: ناو. ڕێچکە؛ باریکەڕێ ▤ راه کم‌عرض

ڕێ‌کوورک^1 / řêkûrik/: ناو. ڕێگەیەک کە سەرێکی دەرناچێ ▤ بُن‌بست

ڕێ‌کوورک^2: ئاوەڵناو. بەبێ ڕێگایەک بۆ دەرچوون ▤ بُن‌بست

ڕێکەوت^1 / řêkewt/: ناو. ١. مێژوو؛ کاتی نووسراو لە نێو بەڵگەدا ٢. هەڵکەوت ‹خودا بیدا لە هێلێکی دەدا، سەیری هەیە ڕێکەوت/ وەنەوزم دا نیگارم هاتە خەو، ئەمشەو خەوم پێ کەوت «مەحوی»› ▤ ١. تاریخ؛ مؤرخه ٢. اتفاق

ڕێکەوت^2: ئاوەڵکار. ڕێکەوتوو؛ بە هەڵکەوت ‹دەنکە زیخێکی کوردستان/ لە کەیەوە؟ چۆن؟ نازانم؟/ پەڕیبووە لۆچی گیرفانی چاکەتێکم/ ئەمڕۆ ڕێکەوت دۆزیمەوە/ دەرم هێنا و ماچم کرد و کردم بە بەردی کەعبەی گشت شیعرەکانم! «شێرکۆ»› ▤ اتفاقی

ڕێکەوتوو^1 / řêkewtû/: ئاوەڵناو. ١. ڕوونیا؛ لە ڕۆیشتندا ٢. پێکهاتوو؛ دروس بووگ ٣. دەس بە کار کردوو ▤ ١. راهی ٢. درست‌شده ٣. شروع به کار کرده

ڕێکەوتوو^2: ☞ ڕێکەوت^2

ڕێکی / řêkî/: ناو. ١. بەرانبەری ٢. دۆستایەتی ٣. تەختایی ٤. ڕاستی؛ بێ‌چەفت و چەوێڵی ‹ڕاستی لە قسە و ڕێکی لە کردار› ▤ ١. برابری ٢. دوستی ٣. همواری ٤. سرراستی

ڕێکێشە / řêkêşe/: ☞ ڕکێشە

ڕێگا / řêga/: ناو. ڕێگە؛ ڕیەگە؛ ڕێ؛ ڕا؛ ڕێک: ١. بوارگەی هات‌وچۆ و گواستنەوە (وەک شەقام، جادە، هێڵی ئاسن و...) ‹ڕێگاکەم دوورە مەنزڵم کوێستانە/ شەو بە سەردا دێ یار لێم میوانە «فولکلۆر»› ٢. مەودای پێوان ‹ڕێگایەکی زۆر چووم تا گەیشتم› ٣. ڕێباز ‹هەرکە بە ڕێگای خۆی› ٤. *[مەجاز]* شێواز؛ ڕەوشتی کار ‹ڕێگای دەرس خوێندن ئەمە نییە!› ٥. بەرایی؛ بڕوایی ‹ڕێگایان نەئەدا بۆ ناو دێ، هەواڵی ماڵی کوێخای ئەپرسی «مەسەل»› ▤ ١تا٣. راه ٤. شیوه ٥. اجازه

▣ **ڕێگای سەرڕاس**: ڕێگەیەک کە قەمچ و پێچی زۆری نییە و بە سانایی لەو ڕێگاوە ڕێبوار بە ئامانج دەگا ▤ راه سرراست

ڕێگای شیری: کاکێشانی ڕێگای شیری ▤ کهکشان راه شیری

⊡ **ڕێگا دان**: ڕێگە دان؛ بەرایی هاتنە شوێنی دان ▤ راه دادن

ڕێگا کردن: ١. ڕێگا دان بۆ ڕۆیشتن ٢. ڕێ دروست کردن ٣. ڕێگە چوون ▤ ١. اجازەی عبور دادن ٢. راه ساختن ٣. راه رفتن

ڕێگایەک گرتن: هەڵبژاردنی ڕێگایەک، بێ ئاوڕ دانەوە پێوانی ‹لە دنیا لا ئەدەم ئەمجا، هەتا هەم ڕێی خوا ئەگرم/ ڕەوشتی سۆفی و دەروێش و تەکیە و خانەقا ئەگرم «موفتی پێنجوێنی»› ▤ راهی را در پیش گرفتن

ڕێگانە / řêgane/: ناو. بەرایی؛ ئیجازە ▤ رُخصت

ڕێگاوبان / řêgawban/: ☞ ڕێ‌وبان

ڕێگر / řêgir/: ناو. ڕاگر؛ ڕێگیر: ١. بەرگر؛ کۆسپ؛ لەمپەر ٢. ڕابڕ؛ چەتە ‹وتی: کەرە گیان! گوێ گرە/ ئەو دەنگە دەنگی ڕێگرە/ هەتا زووە با بارت کەم/ لە ڕێگران ڕزگارت کەم «پەشێو»› ▤ ١. مانع ٢. راهزن

ڕێگری / řêg(i)rî/: ناو. جەردەیی؛ چەتەیی ☰ راهزنی

ڕێگوزەر / řêguzer/: ☜ **ڕاڕەوـ١**

ڕێگومکێ / řêgumkê/: ☜ **ڕاگومکێ**

ڕێگە / řêge/: ناو. ☜ **ڕێگا**

⊡ **ڕێگە خستن:** خستنە سەر ڕێ؛ ڕەوانە کردن ☰ راهی کردن

ڕێگەچارە / řêgeçare/: ناو. ڕێچار؛ دەرەتان؛ ڕێی لابردنی گرفت و کێشە ☰ راه حل

ڕێگەدار / řêgedar/: ئاوەڵناو. خاوەن ڕێگە؛ ڕێی تایبەتمەندی ئەوەی ڕێگە و جێگەی هەیە ‹ڕێگە بە ڕێگەدار نییە!› ☰ صاحبجا

ڕێگەزان / řêgezan/: ☜ **ڕێزان**[1]**ـ١**

ڕێگەوان / řêgewan/: ☜ **ڕێوان**

ڕێگەوبان / řêgewban/: ☜ **ڕێوبان**

ڕێگیر / řêgîr/: ☜ **ڕێگر**

ڕێل / řêl/: ناو. ١. دارستان؛ لێڕ؛ لێڕەوار؛ جەنگەڵ ٢. ئاونگ؛ شەونم ☰ ١. جنگل ٢. شبنم

ڕێلاس / řêlas/: ☜ **ڕیلاس**

ڕێلاندن / řêlandin/: چاوگ. خستنە وەڕە؛ وە عەو ـ عەو خستن ☰ بە پارس واداشتن

ڕێلی / řêlî/: ناو. ١. میوە و بەری دارستان؛ بەری لێڕەوار ٢. گێوژ؛ گۆیژ ☰ ١. میوەی جنگلی ٢. زالزالک

ڕێلین / řêlîn/: چاوگ. وەڕین؛ وەڕەوەڕ کردن ☰ پارس کردن

ڕێڵەخۆ / řêłexo/: ☜ **ڕیخۆڵەـ١**

ڕێن / řên/: ناو. ١. ڕان؛ مێگەل؛ گاگەل ٢. ڕدێن؛ ئەڕدێن؛ ڕیش ☰ ١. رمە؛ گلە ٢. ریش

ڕێناس / řênas/: ئاوەڵناو. ڕێزان؛ شارەزای ڕێ ☰ راه بلد

ڕێناسی / řênasî/: ناو. شارەزایی؛ بەڵەدی ☰ راەشناسی

ڕێنامە / řêname/: ناو. ١. بەرنامە؛ پەیڕەو ٢. نووسراوەیەک کە ڕێگەی شاران، مەودای نێوانیان و ئاگاداریی پێویستی تێدا نووسراوە ☰ ١. برنامە ٢. نقشەی راەها

ڕێنج / řênc/: ناو. ١. شوێن؛ ئاسەوار ٢. ڕەنج؛ لارە ٣. کرمی گیابڕ، بەڵای گیانی پەز و بزن ☰ ١. اثر؛ رد ٢. آزار؛ رنج ٣. کرم آفت احشام

ڕێنجەبەر / řênceber/: ☜ **ڕەنجبەر**

ڕێنکە / řênke/: ناو. ڕێنەکە؛ کار و ڕەوتی لێک کۆوە بوون و نەڕۆیشتن ☰ عمل تجمع کردن و نرفتن

⊡ **ڕێنکە دان:** ١. لێک تۆپەڵ بوون و وێستان ٢. ڕێنەکە دان؛ زۆر ترسان و گرژ و مۆن بوون ☰ ١. تجمع کردن و نرفتن ٢. از ترس وا رفتن

ڕێنما / řên(i)ma/: ☜ **ڕێنوێن**

ڕێنمایی / řên(i)mayî/: ☜ **ڕێنوێنی**

ڕێنوێن / řên(i)wên/: ناو. ڕانما؛ ڕێنما؛ ڕێشاندەر ☰ راهنما

ڕێنوێنی / řên(i)wênî/: ناو. ڕێنمایی؛ ڕێشاندەری: ١. کاری ڕێ پیشان دان بە کەسێ بۆ گەیشتن بە شوێنی ویستراو ‹کوڕێک ئێمەی ڕێنمایی کرد بۆ ئێرە› ٢. کاری هەڵوەژارتن و بەڕێوە بردنی هاتوچۆی ئامێرگەلی ڕاگواستنەوە لە بوارگەکاندا ‹بەرپرسی ڕێنمایی› ٣. کار و ڕەوتی پیشاندانی شێوەی دروستی جێبەجێ کردنی کار یان کارگەلی تایبەت ‹بابم لە ژینیدا زۆری ڕێنمایی کردووم›. هەروەها: **ڕێنوێنی کردن** ☰ ١تا٣. راهنمایی

ڕێنوس / řênûs/: ناو. دەستووری نووسین ‹ڕێنووسی لاتینی زمانی کوردی› ☰ رسم‌الخط

ڕێنەدراو / řêned(i)raw/: ئاوەڵناو. قەدەغە؛ قاخە؛ قەدەخە؛ ناڕەوا ☰ ممنوع؛ قدغن

ڕێنەکە / řêneke/: ☜ **ڕێنکە**

ڕێو / řêw/: ناو. ١. ڕووی؛ تووکەبەر؛ مووی بەرگەدە ٢. تەڵەکە و فێڵ ⚑ ١. موی زهار ٢. نیرنگ

ڕێوار / řêwar/: ☜ **ڕێبوار**

ڕێواز / řêwaz/: ☜ **ڕێباز**

ڕێواس / řêwas/: ناو. ڕیڤاس؛ ڕێڤاس؛ ڕێواو؛ ڕێواوی؛ ڕبێز؛ ڕبێس؛ ڕمبێز؛ ڕاوەند؛ ڕێوج؛ ڕێوچ؛ ڕمێز؛ نێز؛ زەڕنیلە؛ نێرتکی باسکلاو؛ نیرتکە گیایەکی ترش و ئاوداری کەمتەمەن، تایبەتی ناوچەی شێدار، کە دەگەڵ بەفر چوونەوە دەردەکەوێ و بە کاڵی و کوڵاوی دەخورێ ⚑ ریواس

ڕێواسی / řêwasî/: ناو. مامڕێواس؛ گیایەکی بالابلندی ترشە دژی کرمی ناو زگە ⚑ گیاهی داروی ضد جانور شکم

ڕێواق / řêwaq/: ناو. سپیایی ناو خورما کە وەک شیلەی هەنگوین پێکەوە نووساوە ⚑ شهد خُرما

ڕێوان / řêwan/: ناو. ڕێدار؛ ڕەخدار؛ ڕێوان؛ ڕێرەڤان؛ ڕێگەوان؛ کەسێ کە چاودێریی ڕێگایەکی لە ئەستۆدایە ⚑ راهدار

ڕێوانی / řêwanî/: ناو. ڕێگەوانی؛ فەرمانگەیێ کە چاودێریی و پاراستنی ڕێگاکانی وە ئەستۆیە ⚑ راهداری

ڕێواو / řêwaw/: ☜ **ڕێواس**

ڕێواوی / řêwawî/: ☜ **ڕێواس**

ڕێویان / řêwban/: ناو. ڕاوبان؛ ڕێگاوبان؛ ڕێگەوبان ⚑ گذرگاه عمومی

▣ **مەزرینگەی ڕێویان**: فەرمانگەی چاودێریی ڕێگاوبان ⚑ ادارەی راه

ڕێوبوار / řêwb(i)war/: ☜ **ڕێبوار**

ڕێوج / řêwic/: ☜ **ڕێواس**

ڕێوچ / řêwiç/: ☜ **ڕێواس**

ڕێوڕا / řêwřa/: ئاوەڵکار. ڕێوڕاست: ١. دەسبەجێ؛ لە ڕێوە؛ گورج ٢. ڕاستەڕێ ⚑ ١. فوراً ٢. به خط مستقیم

ڕێوڕاست / řêwřast/: ☜ **ڕێوڕا**

ڕێوڕەسم / řêwřesm/: ☜ **ڕێوشوێن ـ١**

ڕێوڕەوش / řê w řewiş/: ناو. قام؛ کرگار؛ ئاکار ⚑ روش

ڕێوشوێن / řêwş(i)wên/: ناو. ١. ڕێوڕەسم؛ گەلەمپەری؛ هۆرتە؛ ئایین و ئاهەنگی باوی ناو کۆمەڵ ‹ڕێوشوێنی بنەماڵەکەمان ئیجازەی نەدەدا من لەگەڵ هاوتەمەنەکانم گاڵتە و گەپ بکەم «هێمن»› ٢. دەستووری کار ⚑ ١. راه و رسم ٢. طرح

⊡ **ڕێوشوێن گرتنە بەر**: خستنە ناو دەستووری کار ⚑ اجرایی کردن

ڕێوگار / řêwgar/: ☜ **ڕێبوار**

ڕێونای / řêwnay/: چاوگ. بزڕکاندن ⚑ بریدن لبنیات

ڕێونگ / řêwing/: ☜ **ڕێبوار**

ڕێوی[1] / řêwî/: ناو. ١. ڕێوی؛ ڕتۆپی؛ ڕواس؛ ڕواسە؛ ڕوا؛ ڕوڤی؛ ڕۆڤی؛ ڕووڤی؛ ڕەواسە؛ ڕێڤی؛ چتر؛ گیانداری گواندار لە بەرەی سەگ، بە پێی کورت، جەستەی درێژ، گوێی زل، قەپۆزی باریک، کلکی درێژی کولکن و بڕێکیان بە کەولی خەزەوە ٢. ڕدێن؛ ئەڕدێن؛ ڕیش ٣. ڕێبوار ⚑ ١. روباه ٢. ریش ٣. رهگذر

⊡ **ڕێوی کرن**: ڕژاندن ⚑ ریختن

ڕێوی[2]: ئاوەڵناو. بەڕێ؛ ڕاواز؛ ڕوونیا؛ لە ڕۆیشتندا ⚑ راهی

⊡ **ڕێوی کرن**: بەڕێ کردن ⚑ راهی کردن

ڕێویای / řêwyay/: چاوگ. بڕسکان؛ بزڕکان ⚑ بریدن لبنیات

ڕێوینگ / řêwîng/: ناو. ١. ڕان؛ مێگەل ٢. ☜ ڕێبوار ⚑ ١. گله؛ رمه ٢. ☜ **ڕێبوار**

ز

ز / z/: پــت. نیشـــانەی پـــیتی ســـێزدەهەمی ئەلفوبێی زمانی کوردی ☰ ز؛ نشانەی سیزدهمین حرف الفبای کُردی

ز۱ / zi/: ناو. ناوی پیتی سێزدەهەمی ئـەلفوبێـی زمانی کوردی ☰ ز؛ سیزدهمین حرف الفبای کُردی

ز۲: ئامراز. ١. لە؛ جە؛ ژ؛ ژێ ٢. بە؛ پیتی بادانــەوە/ پێوەند ☰ ۱. از ۲. حرف عطف/ ربط

زا۱ / za/: ناو. ١. زار؛ منـدال؛ بێچـوو ‹زای وارزای؛ ژن و زا› ٢. ڕەوتی زان ‹زگ و زا› ٣. بــــــەرە؛ بێچووی مەڕ و بزن ‹زا و مـاک تێکـەڵ کـراوە› ٤. زەواد؛ خۆراک؛ تۆشە ٥. نۆبە لە قوماردا ‹زا بـرن› ☰ ۱. زاد؛ فرزند ۲. زاد؛ زایش ۳. بچەی گوسفند و بُـز ۴. توشه ۵. نوبت در قمار

▣ **زای ئاسن:** مـــووروی ئاســـن؛ ســـولفاتی دوو بەرامبەرکراوەی ئاسـن و پوتاسـیوم، مـاکێکی نەگۆڕی وەنەوشە کە لە ئاودا دەتوێتەوە ☰ زاج آهن

زای باتی زای: نەوەی برای باوک؛ نەوەی مام ☰ نوەی عمو

زای برازای: نەوەی برا ☰ نوەی برادر

زای خالی زای: خاڵۆزازا؛ نەوەی بـرای دایـک ☰ نوەی دایی

زای عەم زای: نەوەی خوشـکی بـاوک ☰ نـوەی عمّه

زای وارزای: نەوەی خوشک؛ خوشکەزازا ☰ نوەی خواهر

زای یایک زای: نەوەی خوشکی دایـک ☰ نـوەی خاله

⊡ **زا برن:** بردنەوەی قومار ☰ بردن در قمار

زا دۆڕان: دانانی قومار ☰ باختن در قمار

زا۲: ئاوەڵناو. وشک؛ زوها؛ زوا ☰ خُشک

زا۳: ئاوەڵکار. سا؛ کەوایە؛ دەیسا ‹زا وەرە› ☰ پـس؛ بنابراین

زا٤: جێناو. زاد؛ چ؛ هیچ؛ هیچێک ‹تـام زای نـەکرد؛ زای نەهێشت، گشتی خوارد!› ☰ هیچ

• **زا**٥: پاشەوشە. ١. منداڵ ‹برازا؛ ئـامۆزا› ٢. زاد؛ زاو؛ لە دایک بـوو؛ سەرهەڵـداو ‹نـووزا› ٣. بـەدیهێن ‹زیندەزا› ٤. ـ زان؛ بـزان ‹شـارەزا› ☰ ۱و ۲. ـ زاد ۳. ـ زا ۴. ـ دان

زاب / zab/: ناو. ١. سەکۆ؛ دەکە؛ ڕووبەرێکی تەخت بۆ لە سەر دانیشتن ٢. نۆبـە؛ نـۆرە؛ سـەرە ٣. ☜ **شاپ ـ٥** ☰ ۱. سکو ۲. نوبت ۳. ☜ **شاپ ـ٥**

زابت / zabit/: ناو. زابوت؛ زافت؛ ئەفسەر ☰ افسر

زابلۆق / zabloq/: نـاو. ڕیخۆڵـەی ئەسـتوور ☰ رودەی بزرگ

زابوت / zabut/: ☜ **زابت**

زابوق / zabuq/: ناو. زقڵ؛ سەرانگوێلک؛ سەریوان؛ گووفک؛ پاکوت ☰ جای ریختن سرگین

زابۆق / zaboq/: ناو. ئاودڕ؛ دادڕاوی لافاو ☰ درّەی مسیل باران

زابەند / zabend/: ناو. دەفتەری ناو نووسینی تازەزاوان ☰ دفتر موالید

زاپ / zap/: ناو. ١. لکی چۆم؛ لق لە چەم ٢. سواپ؛ چەوی پان و لووس و ناسک کە منداڵ گەمەی پێ دەکەن ☰ ١. انشعاب نهر ٢. شن صاف

زاپاس / zapas/: ئاوەڵناو. سپێر؛ یەدەک؛ جێگر (بۆ ئامێر) ☰ زاپاس

زاپان / zapan/: ناو. زاپێن؛ سواپێن؛ گەمە بە زاپ ☰ بازی با «زاپ»

زاپێن / zapên/: ☜ **زاپان**

زات / zat/: ناو. ١. هەبوونی ‹هەتا کەنگێ دەدەی تۆ بەخت و هاتی/ دەزانی چەند دڕە، نەحلەت لە زاتی! «هێمن»› ٢. بوێری؛ ئازایی ‹مەلا مستەفا زۆر ڕقی لە کەسێک دەهات کە بڵێن ئارەق دەخواتەوە و کەس زاتی نەبوو لە شۆرشدا بخواتەوە «هەژار، چێشتی مجێور»› ٣. *[کرن]* کەسایەتی؛ شەخسی مەزن و هێژا ‹تەمی غەم تا قیامەت بۆچی دانەگرێ وڵاتی کورد/ کە زاتێکی وەفادار و نەجیب و خانەدان ڕۆیی «بێخود»› ☰ ١. وجود؛ ذات ٢. زَهره؛ جُرأت ٣. شخصیت؛ مقام

⊡ **زات بردن**: ترساندن؛ ترسانن ☰ ترساندن

زات بون/ نەبون: وێران؛ نەترسان ‹زاتت هەیە بیدوێنە› ☰ جرأت داشتن

زات چون: ترسان؛ ترسیان ☰ ترسیدن

زات شکان: وێران و ترس لە لا نەمان ☰ ترس ریختن

زات کردن: وێران؛ نەترسان ☰ جرأت کردن

زاتئاو / zat'aw/: ☜ **زاتاو**

زاتاو / zataw/: ناو. زاتئاو؛ ئاوی زراو ☰ صفرا

زاتبەر / zatber/: ئاوەڵناو. ترسهێنەر؛ سامناک؛ نەتڵ ☰ ترسناک

زاتدار / zatdar/: ئاوەڵناو. بەزات؛ ئازا؛ نەترس ☰ شُجاع

زاتۆرە / zatore/: ناو. زاتیل؛ تۆرەمە ☰ نوه و نبیره

زاتەن / zaten/: ئاوەڵکار. هۆرا؛ لە خۆیدا ☰ اساساً؛ ذاتاً

زاتەنە / zatene/: چاوگ. زەڕینی کەر ☰ عرعر کشیدن

زاتیک / zatîk/: ناو. جێژنێکی هەرمەنیانە ☰ از اعیاد ارمنیان

زاتیل / zatîl/: ☜ **زاتۆرە**

زاج / zac/: ناو. ١. کاکۆلی منداڵ ٢. ☜ **زاخ ـ٢** ☰ ١. کاکُل بچه ٢. ☜ **زاخ ـ٢**

زاجلانەی / zaclaney/: ☜ **زاجلانی**

زاجلانی / zaclanî/: ناو. زاجلانەی؛ هەوەڵ ژانی ژن لە سەر و بەندی زارۆ هێناندا ☰ اوّلین درد زایمان

زاج و پەرچەم / zac û perçem/: ناو. کاکۆڵ و مووی ناوچاوانی منداڵ ☰ کاکُل و موی پیشانی کودک

زاچ / zaç/: ناو. ژنی زەیستان ☰ زائو

زاخ / zax/: ناو. ١. ☜ **زاخە** ٢. زاج؛ زاگ؛ زای؛ شەب؛ ساچ؛ خوێی ئالومینیومداری ئەسید سوولفوریک، کە گەردێکی سپی، بێبۆن و تفتە، بۆ پاڵاوتنی ئاو و چەرمسازی بە کار دێ ٣. شاخ؛ گاشە؛ تاش ٤. دنە؛ هانە ٥. جەوهەری تیخی خەنجەر و شمشێر ٦. هێڵ؛ خەت ☰ ١. ☜ **زاخە** ٢. زاج ٣. صخره ۴. تشجیع ۵. پرند ۶. خط

زاخان / zaxan/: ناو. بەردەڵانی زۆر چەتوون ☰ سنگلاخ دشوارگُذر

زاخاو / zaxaw/: ناو. زاخجۆش؛ زاخی تواوە کە بۆ قایم کردنەوەی شتی لەق بە کار دێ ☰ زکاب

▣ **زاخاو بۆ کەسێ تاواندنەوە:** *[کینایە]* گێچەڵ بۆ کەسێ ساز کردن؛ مەینەت و ڕەنج دانی کەسێک ☰ کسی را نقرەداغ کردن

زاخاو دان: زاخاو دانەوە: ١. جۆش کردن بە زاخ ٢. جەلا دان؛ درەوشاوە کردن ٣. *[کینایە]* سەفا دان؛ پاک و پوختە کردن ‹بە هەستی کوردایەتی مێشکمی زاخاو دا› ٤. *[مەجاز]* خۆش ڕابواردن؛ تەخت کردنی کەیف ☰ ١. پیوند دادن با زکاب ٢. جلا دادن ٣. صفا دادن ۴. خوش گذشتن

زاخاو دانەوە: ١. ☜ **زاخاو دان** ٢. پاک کردنەوەی خشڵی زێڕ و زیو بە شێوەی تایبەت لە زێڕینگەریدا ٣. جەوهەر دانی تێخی شیر و خنجەر ☰ ١. ☜ **زاخاو دان** ٢. تمیز کردن جواهرات ٣. جوهر دادن تیغ

زاخاو دانی چاو: بە کەیفی دڵ تەماشای دیمەنێکی دڵڕفێن یان هەر شتێکی جوان کردن ☰ دیده را جلا دادن

زاخجۆش / zaxcoş/: ☜ **زاخاو**

▣ **زاخجۆش کردن:** کفاندن و جۆش کردن بە زاخ ☰ جوش زدن با زاج

زاخدار / zaxdar/: ناو. ١. تیخی جەوهەردار ٢. *[مەجاز]* هونەرمەند ☰ ١. تیغ جوهردار ٢. هنرمند

زاخدراو / zaxd(i)raw/: ئاوەڵناو. گاودراو بە زاخ؛ قایمکراو بە زاخ ☰ چسبانده شده با زاج

زاخر / zaxir/: ئاوەڵناو. ١. ☜ **زاخڕ** ٢. *[کینایە]* زۆر سارد ☰ ١. ☜ **زاخڕ** ٢. بسیار سرد

زاخرخانە / zaxirxane/: ناو. ١. ☜ **زاخە** ٢. *[کینایە]* ژووری زۆر سارد ☰ ١. ☜ **زاخە** ٢. اتاق بسیار سرد

زاخڕ / zaxiř/: ناو. زاخێڕ؛ زاخر: ١. زاغوڕ؛ لێژی ‹نەک چوون سەفای کەیف سیاوان/ سمکۆی سەر زاخڕ نە پای بەفراوان «مەولەوی»› ٢. زاخە ☰ ١. شیب سنگلاخی ٢. زاغە

زاخوڕ / zaxuř/: ☜ **ڕەهۆڵ**

زاخۆر / zaxor/: ناو. ١. بەردەلانی ڕژد و بلند ٢. ئەشکەوت لە کێودا ☰ ١. صخرە ٢. غار

زاخۆران١ / zaxoran/: ناو. تالان و بڕۆ ☰ غارت و چپاول

زاخۆران٢: ئاوەڵناو. تێرنەخۆر؛ فرەخوەر ☰ پُرخور

زاخۆرانباخۆران / zaxoranbaxoran/: ئاوەڵکار. کەس‌لەکەس؛ بێ خاوەن؛ زۆردار و بێ زۆر ☰ هرکی ـ هرکی

زاخۆری / zaxorî/: ناو. پارچەیەکی لە ئاوریشم ژنان دەیکەنە لەچک ☰ پارچەی ابریشمی

زاخۆن / zaxon/: ☜ **زاخە**

زاخوور / zaxûr/: ☜ **زاخە**

زاخە / zaxe/: ناو. زاخ؛ زاخڕ؛ زاخۆن؛ زاخێڕ؛ زاخۆر؛ زاخوور؛ زاخرخانە؛ کەوێڵ؛ کوول؛ کوێل؛ تەوخ؛ ڕەهۆڵ؛ سولتان؛ تەمووشە؛ گورە؛ ئەشکەوتی دەسکرد لە کێو، تەپۆلکە یان ڕەتیمدا، بۆ هەڵگرتنی شتێ یان تێدا مانەوە ☰ زاغە

زاخەبەرد / zaxeberd/: ناو. بەردی ئالوم؛ سولفاتی ئاوداری ئالومینیوم، بریتی لە پوتاس، ئالومین و جارجار هێندێک سودیوم کە لە بەردە گڕکانییەکاندا بەدی دەکرێ ☰ زاجسنگ؛ سنگ آلوم

زاخەکەن / zaxeken/: ناو. کەندەسمە ☰ زنبورخوار

زاخێ / zaxê/: ناو. قشقەڕە؛ قاژوو ☰ زاغی

زاخێڕ / zaxêř/: ☜ **زاخڕ**

زاخێز / zaxêz/: ناو. خیزەڵان؛ زیخەڵان ☰ شنزار

زاد١ / zad/: ناو. ١. توێشوو ‹تاقە خانێکە لە سەر ڕێی ئاخیرەت/ زادی ڕێ هەڵناگرێ لەم خانە بۆچ؟! «مەحوی»› ٢. نان و دەخڵ ‹ئیڤارێ تەعام و زاد ژ بۆ شێخ بەگێ ڤ ڕێ دکەن› ٣. ڕەوتی مناڵ پەیا

بوون ■ ۱. توشه ۲. نان و غله ۳. زایش

زاد۲: ☜ **زا**٤

زادپەیزاد / zadpeyzad/: ناو. پشتاوپشت؛ جەداوجەد ■ جداندرجد

زاددان / zaddan/: ناو. توێشوودان ■ توشەدان

زادووەڵەد / zad û wełed/: ناو. زادووەڵەند؛ زک و زا؛ زگ و زا؛ ڕەوتی بێچوو هێنان و تۆرەمە خستنەوە ■ زادوولد

زادووەڵەند / zad û wełend/: ☜ **زاد و وەڵەد**

- **زادە** / zade-/: پاشەوشە. ـ زایە؛ ـ زا؛ منداڵ ‹نەجیبزادە› ■ ـ زادە

زادەگا / zadega/: ناو. بانەگا؛ بەرگەدە ■ شرمگاه؛ زهار

زار۱ / zar/: ناو. ۱. مناڵ؛ منداڵ ‹زار و زێچ› ۲. دەم؛ دەڤ ‹چوار دانە ڕۆژ زەوادم نەچووە سەر زار. وام لێ هاتبوو لە ڕێ کردندا لینگم دەلەرزی! «هەژار، چێشتی مجێور»› ۳. ژار؛ ژەهر؛ سەم ٤. مۆرەی تەختەنەرد ٥. */مەجاز/* زمان ‹ئەو زڕکوڕەکانیشتانی نەکردۆتە کوڕی ئێوە و ئەمە هەر قسەی خۆتانە و هەر لە زاری خۆتانەوە داکەوتووە «هەژار، *قورئان*»› ٦. هەر یەکە لە جۆرەکانی زمانێ کە بە وشە، ڕێزمان و ڕاوێژ لە لقەکانیتری ئەو زمانە جیا دەبێتەوە و لەخۆگری چەند شێوەزارە ‹زاری کرمانجی› ۷. قسە؛ وتە؛ گوتە؛ گفت ‹بە تاقەیەک زاری شیرین/ شاخ پڕ ئەکا لە پێکەنین «گۆران»› ۸. گۆرانی؛ ستران ‹زار گوتن› ۹. تووکە بەر ۱۰. زارە؛ زراو؛ زات ‹زار چوون› ۱۱. گریان؛ شیوەن ■ ۱. کودک ۲. دهان ۳. سَم ۴. مُهرەی نَرد ۵. لهجه ۶. گویش ۷. سُخن ۸. ترانه ۹. موی زهار ۱۰. زَهره؛ جُرأت ۱۱. زاری

▣ **زار گۆتن**: ستران گوتن؛ گۆرانی گوتن ■ آواز خواندن

زار چوون: زارە چوون؛ تۆقان؛ زۆر ترسان ■ زهرەترک شدن

زار۲: ئاوەڵناو. ۱. کەمهێز؛ کز و لاواز ‹خەت و خاڵ و زولف و برژۆڵ لە نزیکی چاوی مەستە/ هەموو زار و جەستەخەستە، هەموو شێت و دەستبەستە «ئاوات»› ۲. پەرێشان و لێقەوماو ‹سەبا! یارانی مەجلیس گەر دەپرسن حاڵی زارم لێت/ بڵێ کێشایە مەیخانە دوو چاوی بێچوەعەییارێک «مستەفا بەگ»› ■ ۱. ضعیف ۲. پریشان

- **زار**۳: پاشگر. ـ جاڕ؛ شوێنی ڕوان یان هەبوونی شتێک بە فراوانی ‹گوڵزار› ■ ـ زار

زار٤: پێرو. ← **زەویوزار**

زارا / zara/: ناو. زارانج؛ زارانجە؛ زارانز؛ ژەرەژ؛ کەو ■ کبک

زاراخن / zaraxin/: ☜ **زارەوانە**

زاراڤ / zarav/: ☜ **زاراوە**

زاران / zaran/: ئاوەڵکار. گوایە؛ چما؛ چمان ■ گویا

زارانج / zaranc/: ☜ **زارا**

زارانجە / zarance/: ☜ **زارا**

زارانز / zaranz/: ☜ **زارا**

زاراو / zaraw/: ناو. ۱. ☜ **زاراوە ـ۱و۲** ۲. ژاراو؛ دەرمانی تراوی گیانلەبەرکوژ ۳. */کینایە/* میز؛ مێز؛ گمێز ■ ۱. ☜ **زاراوە ـ۱و۲** ۲. زهرابه ۳. شاش؛ ادرار

زاراوە / zarawe/: ناو. زاراڤ: ۱. زاراو؛ چۆنیەتی وتنی وشەی زمانێک بە شێوەی ئاخاوتنی زمانێکیتر ‹کوردی بە زاراوەی فارسی قسە دەکرد› ۲. زاراو؛ دەراو؛ شێوەی قسە کردنی تاقمێکی کاری یان کۆمەڵایەتی ‹زاراوەی وەک نەخوێندەواران وا بوو› ۳. دەستەواژە؛ لاهنا؛ لاناو؛ وشە یان ڕستەیەک کە لە ناو دەستەیەکی دیاریکراو یان لە زانست، هونەر، کار یان پیشەیەکدا، خاوەن واتایەکی تایبەتی و جیاکارە

🇮🇷 ١و٢. لهجه ٣. اصطلاح

زاربڵاو / zarb(i)ław/: ☜ **زمان‌شڕ**

زاربوغازە / zarbuğaze/: ناو. شەلەگەی دێراو؛ ئەو شوێنە ئاوی لێوە دەچێتە ناو کەردوو 🇮🇷 دریچەی ورودی جوی

زاربەزار / zarbezar/: ئاوەڵکار. دەڤبەدەڤ؛ دەماودەم 🇮🇷 دهن‌بەدهن

زاربەست / zarbest/: ناو. ١. دەمامک؛ دەمهەڵپێچ ٢. دەمبێن؛ سنۆک ٣. ☜ **زاربێتە** 🇮🇷 ١. دهان‌بند ٢. پوزەبند ٣. ☜ **زاربێتە**

زاربەستو / zarbestû/: ☜ **زاربەستە**

زاربەستە / zabeste/: ئاوەڵناو. زاربەستوو؛ بەستەزمان؛ دەمبەسراو 🇮🇷 دهان‌بستە

زاربێن / zarbên/: ☜ **زاربێتە**

زاربێنک / zarbênik/: ☜ **زاربێتە**

زاربێنە / zarbêne/: ناو. زاربەست؛ زاربێن؛ زاربێنک؛ زارکەبێنە؛ زارەمبێن؛ تۆپەوانە؛ شتێک لە دار یان پەڕۆ بۆ زارکی جەڕە و گۆزە ئاخنین 🇮🇷 دهانەبند

زارتر / zartir/: ناو. کەو 🇮🇷 کبک

زارجو / zarcû/: ناو. دەمەجاو؛ دەمێ جاچکە؛ ئەندازەیەک بنێشت بۆ جاوین 🇮🇷 اندازەای مناسب از آدامس برای جویدن

زارچکە / zarç(i)ke/: ناو. بنێشت؛ جاچکە؛ داچکە؛ جاجکە 🇮🇷 آدامس

زارچن / zarçin/: ناو. بژارچن؛ ئامێری بچووکی بژار کردن 🇮🇷 ابزار وجین

زارخوار / zarx(i)war/: ئاوەڵناو. دەڤخار؛ دەمچەوت 🇮🇷 کج‌دهن

زارخۆش[1] / zarxoş/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* گفت‌خۆش؛ لفت‌ڕەوان؛ دەموڕاوێژخۆش 🇮🇷 شیرین‌زبان

زارخۆش[2]: سارستە. دەمخۆش؛ ئافەرین بۆ قسەت 🇮🇷 گُل گُفتی

زارخەن / zarxen/: ناو. زارخەنە؛ زەهرخەنە؛ خەندەی تاڵ؛ کاری پێکەنین لە ناڕەحەتیان 🇮🇷 زهرخند

زارخەنە / zarxene/: ☜ **زارخەن**

زاردڕاو / zard(i)řaw/: ☜ **زمان‌شڕ**

زاردەشت / zardeşt/: ئاوەڵناو. ڕاستبێژ؛ ڕاس‌وێژ 🇮🇷 راستگو

زارزار / zarzar/: ئاوەڵناو. لاسار؛ پێ‌داگر؛ گوێ‌نەدەر 🇮🇷 لجوج

زارزارک / zarzarik/: ناو. دەمەلاسکە 🇮🇷 تقلید

زارزانک / zarzanik/: ناو. شانۆکار: ١. ئەکتەری شانۆ ٢. دەرهێنەری شانۆ 🇮🇷 ١. بازیگر تأتر ٢. کارگردان تأتر

زارزل / zarzil/: ئاوەڵناو. گووپ‌گوشاد؛ کیف‌دەم 🇮🇷 دهن‌گُشاد

زارزیچ / zarzîç/: ☜ **زاروزیچ**

زارشڕ / zarşiř/: ☜ **زمان‌شڕ**

زارڤە / zarve/: ناو. ١. دەمەلاسکە؛ لاسایی ٢. کاری زمان دەرێنان بۆ گاڵتە پێ‌کردن 🇮🇷 ١. تقلید ٢. عمل زبان به تمسخر درآوردن

زارک / zarik/: ناو. دەم؛ زار (بۆ هەمووشت جگە لە گیاندار) ‹زارکی مەشکە؛ زارکی ئەشکەوت› 🇮🇷 دهانە

زارکەبێنە / zarkebêne/: ☜ **زاربێتە**

زارگا / zarga/: ناو. زارەگا؛ بەرگەدە؛ جێگەی تووکەبەر لێ ڕوان 🇮🇷 زهار

زارنجە / zarince/: ☜ **زەرەج**

زارنەرم / zarnerm/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* زمان‌لووس؛ دەمتەڕ 🇮🇷 چرب‌زبان

زاروانە / zar(i)wane/: ئاوەڵناو. زارۆڵانە؛ مناڵانە 🇮🇷 بچەگانە

زاروزوار / zar û z(i)war/: ☜ **زاروزویر**

زاروزویر / zar û z(i)wîr/: ئاوەڵناو. زاروزوار؛ زاروزوێر؛ زاروزوێن؛ زارونزار؛ کز و کەنفت 🇮🇷 زار و

نزار

زاروزوێر / zar û z(i)wêr/: ☜ **زاروزوێر**

زاروزوێن / zar û z(i)wên/: ☜ **زاروزوێر**

زاروزیچ / zar û zîç/: ☜ **زاروزێچ**

زاروزێچ / zar û zêç/: ناو. زاروزیچ؛ زارزیچ؛ زاڤوزیچ؛ زاڤوزێچ؛ زاوزیچ؛ زایا؛ زێڕ و زیچ؛ زەو و زوو؛ زێ و زا؛ وەچ و بەرە؛ زازا؛ کوڕەزا و کچەزا و هەموو ئەوانەی کە لە کەسێکەوە بەدیهاتوون ‹ئەی زاروزێچی ئیسرائیل! بیر لەو چاکە بکەنەوە کە من دەربارەتانم کرد «هەژار، *قورئان*»› ■ زادورود

زاروزێن / zar û zên/: ☜ **زاروزوێر**

زارونزار / zar û n(i)zar/: ☜ **زاروزوێر**

زارۆ / zaro/: ناو. زارۆک؛ زارۆڵە؛ زاوڵە؛ زاورۆ؛ زاوەرە: ١. فرزەند ٢. منالی چکۆلە ■ ١. فرزند ٢. کودک

زارۆتی / zarotî/: ☜ **زارۆکی**

زارۆک / zarok/: ☜ **زارۆ**

زارۆکی / zarokî/: ناو. زارۆتی؛ ڕۆژگاری منداڵی ■ دوران کودکی

زارۆکێتی / zarokêtî/: ناو. گەدەیی؛ ڕۆژگاری منداڵی ■ دوران کودکی

زارۆڵانە / zarołane/: ☜ **زاروانە**

زارۆڵە / zarołe/: ☜ **زارۆ**

زارۆڵەیی / zarołeyî/: ناو. زاوڵەیی؛ منالی ■ بچگی

زاروو / zarû/: ناو. ١. زالۆ؛ زالوو؛ زالە؛ زالی؛ زاڵی؛ زاڵوو؛ زەروو؛ زەلوو؛ زیرۆ؛ زێروو؛ زێرق؛ زێڵوو؛ کرمی گچکەی ئاڵقەیی کە زۆرتر دە ئاوی شیریندا دەژی و بە یارمەتی ئەندامانی مژۆکییەوە دەزەلقێتە گیانەوەران و خوێنیان هەڵدەمژێ ٢. زارۆ؛ منال ■ ١. زالو ٢. کودک؛ بچە

زارە / zare/: ناو. ١. گەنمەکوتاو ٢. ☜ **زراو**^{1} ٣. زار؛ مووی بەرگەدە ■ ١. گندم نیمکوبیدە ٢. ☜ **زراو**^{1} ٣. موی زهار

▣ **زارە چوون**: زارەترەک بوون؛ زۆر ترسان ■ زهرەترک شدن

زارەترەک / zaret(i)rek/: ☜ **زاڵەترەك**

زارەچوو / zareçû/: ☜ **زاڵەترەك**

زارەزار / zarezar/: دەنگەناو. زۆڕەزۆڕ؛ دەنگی گریانی بێبڕانەوە ■ زار- زار

زارەکی / zarekî/: ئاوەڵناو. زوانی؛ زمانی؛ دەمی؛ بە گوتە ‹وێژەی زارەکی› ■ شفاهی

زارەگا / zarega/: ناو. ١. ☜ **زارگا** ٢. گیابالووکە؛ گوڵەئاوات؛ گوڵەئاخ؛ گوڵەشفا؛ مەخەلەسە؛ گیایەکی ڕازێنەری بە گوڵی سوور، ئاڵ یان سپییەوە ■ ١. ☜ **زارگا** ٢. گل میمون

زارەمبێن / zarembên/: ☜ **زاربێتە**

زارەوانە / zarewane/: ناو. زاراخن؛ دەمەڵبێن؛ تۆپەڵە پەڕۆ یان دار کە دە دەمی دەفری ڕادەکەن ■ دهانەبند ظرف از گلولەی وصله یا چوب

زارەودەر / zarewder/: ناو. ١. دەرگای ژوورێک کە بەرەو کۆڵان بکرێتەوە ٢. سەر تەندووری بەر ئاوەڵا ٣. جێگای گوللە یان برینی دیواودیو ■ ١. دری کە رو بە کوچە باز شود ٢. سر تنوری کە جلویش باز است ٣. جای گلولە یا زخم دوطرفە

زارهەژدیها / zarhejdîha/: ناو. گیای دەمەشێر ■ گیاهی است

زاری / zarî/: ناو. ١. گریان و شیوەن ٢. زارۆڵە؛ منال ■ ١. زاری ٢. کودک

زاریان / zaryan/: چاوگ. زارین؛ گریانی بە دەنگی بەرز؛ شین و شەپۆڕ کردن ■ زار زدن

زارین / zarîn/: ☜ **زاریان**

زارێک / zarêk/: ئاوەڵکار. دەمێ؛ دەمێک ■ دهنی

زاڕۆ / zařo/: ناو. فرزەند؛ ڕۆڵە؛ بێچوو ■ فرزند

زاز / zaz/: ناو. ١. ☜ **ساز**^{1}**ـ١** ٢. زا؛ نەوە ■ ١. ☜ **ساز**^{1}**ـ١** ٢. نوە

زازا / zaza/: ناو. ١. نـەوە و نەتـەوە ٢. لـە شـێوە زارەکانی زمـانی کـوردی ☰ ١. نـوە و نبیـرە ٢. از گویش‌های زبان کردی

زاغ / zağ/: ناو. کێڕ؛ خەتی درێـژی ئاسـۆیی یـان ئەستوونی بۆ نێوانی مەبەست ☰ خطوط افقـی یـا عمودی در خطکشی

زاغـور / zağur/: نـاو. خـەتکێش؛ خەتکـەش ☰ خطکش

زاغوڕ / zağuř/: ☜ **زاخڕـ١**

زاغـوور / zağûr/: ناو. هێلـینگ؛ ڕاستە؛ خـەتکێش؛ کرکەش؛ مەستەرە؛ ئامرازێکی تەخت و باریک لە چێو، لاستیک یان کانزا، بۆ کێشانی هێڵی ڕێک و پێوانی درێژایی هێلێک ☰ خطکش

زاف / zaf/: ئاوەڵـناو. زاڤ؛ زەهف؛ زەحف؛ پـڕ؛ زۆر؛ زیاد؛ زێدە ☰ بسیار

▣ **زاف راتـایی**: زاف راتـانی؛ ڕەوتی زۆر کــەم بوونەوە ☰ فرایند بسیار کم شدن

⊡ **زاف بیایش**: زاف بوون ☰ زیاد شدن

زاف کەردش: زیاد کـردن؛ زێـدە کـردن ☰ زیـاد کردن؛ افزودن

زافت / zafit/: ☜ **زابت**

زافران / zaf(i)ran/: ☜ **زەعفەران**

زافرانی / zaf(i)ranî/: ☜ **زەعفەرانی**

زافنەمەند / zafnemend/: ئاوەڵناو. کەمکـردوو ☰ کاستە

زافەران / zaferan/: ☜ **زەعفەران**

زافەرانی / zaferanî/: ☜ **زەعفەرانی**

زافەوەر / zafewer/: ناو. زەیسان ☰ زائو

زافەی / zafey/: ☜ **زافی**

زافی / zafî/: نـاو. زافـەی؛ زاڤـەی؛ زاڤـی؛ زۆری؛ فرەیی؛ زیادی؛ زێدەیی ☰ فراوانی

زاڤ^{1} / zav/: نـاو. ١. زاوە؛ سـاوە؛ نزیکتـرین ئەسـتێرۆک بـە هـەتاوەوە ٢. ڕێوڕەسم ☰ ١. عطارد ٢. راه‌ورسم

زاڤ^{2}: ☜ **زاف**

▣ **زاڤ راتانی**: ☜ **زاف راتایی**

زاڤا / zava/: ☜ **زاوا**

زاڤابەندی / zavabendî/: ☜ **زاوابەندی**

زاڤانی / zavanî/: ناو. پەردە؛ شـەوی چـوونی زاوا بۆ لای بووک ☰ زفاف

زاڤدان / zavdan/: ناو. منداڵدان ☰ زهدان؛ رحم

زاڤر / zavir/: ☜ **زراو^{1}ـ٢**

زاڤزاڤ / zavzav/: ئاوەڵناو. زۆر زیاد؛ فرە ـ فـرە ☰ بسیار زیاد

زاڤوزیچ / zav û zîç/: ☜ **زاروزێچ**

زاڤوزێچ / zav û zêç/: ☜ **زاروزێچ**

زاڤەی / zavey/: ☜ **زافی**

زاڤی / zavî/: ☜ **زافی**

زاڤێر / zavêr/: ☜ **زاوێر**

زاق^{1} / zaq/: ناو. ١. قەلەڕەشە ٢. شـینی کـاڵ ٣. چۆنیەتی تۆقین لە ترسان ٤. مـاق؛ واق؛ دۆخـی چاو بڕینـە شـتێ بـۆ ماوەیـەک ☰ ١. زاغ ٢. آبـی روشن ٣. زهرەترک ۴. زُل

⊡ **زاق بوونـەوە**: زاق ـ زاق ڕوانین؛ زل ـ زل ڕوانین؛ چاو تێبڕین؛ بە پێداگری و سەرنجەوە ڕوانین و چاو هەڵنەگرتن ☰ زُل زدن

زاق • زاق ڕوانین: ☜ **زاق بوونەوە**

زاق^{2}: ئاوەڵناو. *[پلار]* ١. قیت؛ زەق؛ زۆپ؛ دەرپـەڕیو ‹چاوی زاقە!› ٢. کەوە؛ بـە ڕەنگـی شـینی کـاڵ ‹ڕەنگی زاقە، جوان نییە› ☰ ١. برآمـدە ٢. بـە رنـگ آبی روشن

• **زاق^{3}**: پاشەوشە. دەرپەڕیو ‹چاوزاق› ☰ برآمده

زاق^{4}: دەنـگ. ١. دەنگی قەلەڕەشە ٢. قیـژە؛ زیقـە ☰ ١. صدای زاغ ٢. جیغ

زاق • زاق / zaq zaq/: ناو. زەق؛ دۆخی چاو بڕینـە شتێ بۆ ماوەیەک ☰ زُل

زاق و زرووق / zaq û z(i)rûq/: ☜ **زاق و زووق**

زاق و زووق / zaq û zûq/: ناو. زاق و زرووق؛ زاق و زیق؛ زاک و زووک؛ زاک و زیک؛ چەقە و هەرای منالان ☰ جار و جنجال کودکان

زاق و زیق / zaq û zîq/: ☜ **زاق و زووق**

زاقە / zaqe/: دەنگەناو. ۱. دەنگی تیژی منال ۲. دەنگی گریانی منال ۳. زەقە؛ ڕۆخی باز بوون و گەڕانی چاو. هەروەها: **زاقەی چاو هاتن** ☰ ۱. جیغ بچە ۲. صدای گریەی بچە ۳. چشم باز و واگشودە

زاک^{1} / zak/: ناو. ۱. لەتکەی دەنکە قەیسی کە منال کایەی پێ دەکەن ۲. ژەک؛ هەوەڵ دۆشراو لە زاو ☰ ۱. نیم هستەی زردآلو کە بازیچەی بچەها است ۲. آغوز

زاک^{2}: دەنگەناو. قیژەی منال ☰ جیغ بچە

زاک و زووک / zak û zûk/: ☜ **زاق و زووق**

زاک و زیک / zak û zîk/: ☜ **زاق و زووق**

زاکوماک / zak û mak/: ناو. زاوماک؛ بەرخ و مەڕ ☰ برە و میش

زاکۆن / zakon/: ☜ **زاکوون**

▣ **بەزاکۆن:** ☜ **بەزاکوون**

زاکوون / zakûn/: ناو. زاکۆن؛ ڕێکوپێکی و قانووناری ☰ نظم و قانونمندی

▣ **بەزاکوون:** بەزاکۆن؛ ڕێکوپێک و قانووندار ‹پیاوێکی بەزاکوونە، کەس ناوێرێ لە قسەی لادا› ☰ مُنظم و قانونمند

زاکە / zake/: دەنگەناو. جیوەجیوی بەچکەمەل ☰ جیک ـ جیک جوجە

زاگ^{1} / zag/: ناو. ۱. زاو ۲. ژەک؛ فرچک ۳. ☜ زاخ-۲ ☰ ۱. زادە ۲. آغوز ۳. ☜ **زاخ-۲**

• **زاگ**^{2}: ☜ ـ **زاو**

زاگاری / zagarî/: ناو. ۱. زگاری؛ پەشێوی ۲. غەمباری ☰ ۱. آشفتگی ۲. غمناکی

زاگۆر / zagor/: ناو. پەیاغ؛ توخماخ ☰ چُماق

زاگە / zage/: ناو. ۱. زاینگە؛ زێد؛ جێگەی لە دایک بوون ۲. منالدان؛ تۆلدان ۳. گەمەیەکی منالانە ☰ ۱. زادگاه ۲. زهدان ۳. از بازی‌ها

زالمکی / zalm(i)kî/: ☜ **زوڵم**

زالمەتی / zalmetî/: ☜ **زوڵم**

زالمەی / zalmey/: ☜ **زاڵم**

زالمێنی / zalmênî/: ☜ **زوڵم**

زالۆ / zalo/: ☜ **زارو-۱**

زالوو / zalû/: ☜ **زارو-۱**

زالە / zale/: ☜ **زارو-۱**

زالی / zalî/: ☜ **زارو-۱**

زاڵ^{1} / zał/: ناو. ژار؛ ژەهر ☰ زهر

زاڵ^{2}: ئاوەڵناو. ۱. سەرکەوتوو؛ چیر؛ چێر ‹هۆنەرێک بووم و لە شێعرا زاڵ بووم/ بە بێ تۆ مات و لە زمانم لاڵ بووم «ئاوات»› ۲. پیر؛ بەساڵاچوو ‹غەم مەخۆ بۆ نان و خوانت، خەڵکی هێشتا نوستووە/ زاڵەکەی دنیا تەنووری مەشریقی داخستووە «حاجی قادر»› ۳. کەژ؛ کەز؛ مووسپی ‹پێم مەڵێ کە ئاڵی زاڵی شەو، چاوی بێخەوی چڕە! «سوارە»› ☰ ۱. چیرە ۲. پیر ۳. زال

▣ **زاڵ بون:** ۱. سەرکەوتن بە سەر کاری سەختا ‹ئەوەندە هیوابڕاوم کە هاکا بڕوا بە چارەنووس بە سەرما زاڵ بێ «سوارە»› ۲. بەدەسەڵات بوون ‹ژنەکەی بە سەریدا زاڵە› ☰ ۱. چیرە شدن ۲. مسلّط بودن

زاڵ^{3}: پێڕۆ. ← **زبڵوزاڵ**

زاڵم / załim/: ئاوەڵناو. زالمەی؛ گووجکار؛ ستەمکار؛ ناحەقیکار؛ دەستدرێژکەر بۆ مافی خەڵک ☰ ظالم

زاڵمایەتی / załimayetî/: ☜ **زوڵم**

زاڵمی / zał(i)mî/: ناو. خوێنخواری ☰ ستمگری

زاڵنە / załne/: ناو. پێوەندی لە زنجیر ☰ زنجیر پای‌بند

زاڵو / załû/: ☜ **زارو-١**

زاڵە / załe/: ناو. ١. گلە و داد؛ داد و هاوار ٢. ☜ **زراو^{1}-١** ▤ ١. داد و شکایت ٢. ☜ **زراو^{1}-١**

⊡ **زاڵە هاتن:** *[مەجاز]* داد و هاوار کردن ‹خەڵکی پێ وایە لە خۆشییانە هەرا و گاڵەم دێ/ نا براکەم لە دەسی زاڵمەکان زاڵەم دێ «هەژار، بۆ *کوردستان*»› ▤ داد و بیداد کردن

زاڵەترەک / załet(i)rek/: ئاوەڵناو. *[کینایی]* زارەترەک؛ زارەچوو؛ زەرتەڵاق؛ زراوچوو؛ تووشی دڵەڕاوکێ و بیرئاڵۆزی. هەروەها: **زاڵەترەک بوون؛ زاڵەترەک کردن** ▤ زهرەترک

زاڵەتەقێن / załeteqên/: ئاوەڵناو. *[کینایی]* پڕمەترسی؛ زۆر بەسام ▤ ترسناک

زاڵەزاڵ / załezał/: ناو. گلە و گازندە؛ گلەیی و بناشت ▤ لابە و شکایت

زاڵەماسە / załemase/: ناو. پڕخۆری؛ ئاوردمڵ؛ نەخۆشینی ئاژەڵ کە زاوریان دەماسێ ▤ بیماری کیسەی صفرای حیوانات

زاڵی / załî/: ناو. ١. چیری؛ چێری؛ دەس بە سەرداگری ٢. ☜ **زارو-١** ▤ ١. چیرگی ٢. ☜ **زارو-١**

زام^{1} / zam/: ناو. زیەم؛ برین؛ ڕێش ‹تاقەت بی وە هوون جە سەختی زامان/ تک‌تک چەنی هەرس ڕێزا وە دامان «مەولەوی»› ▤ زخم

زام^{2}: ئاوەڵناو. زیەم؛ بریندار ‹دەستی زام› ▤ زخمی

زاما / zama/: ☜ **زاوا**

زامار^{1} / zamar/: ناو. ١. زامدار؛ بریندار ‹زامارەکانیان گەیاندە نەخۆشخانە› ٢. پزدان؛ منداڵدان ▤ ١. زخمی ٢. زهدان

⊡ **زامار کەفتن:** منداڵدان وەرگەڕان ▤ زهدان افتادن

زامار^{2}: ئاوەڵناو. زەخمار؛ زامدار؛ بریندار ‹تاو هەناوی نییە وا مات و پەشێو/ لەشی زاماری دەکێشێتە نشێو «سوارە»› ▤ زخمی

زامایی / zamayî/: ☜ **زاوایی**

زامبی / zambî/: ناو. مردووی جووڵەوەر؛ لاشەی مردوو کە ڕۆحی تێدا نییە، بەڵام دەجووڵێ ▤ زامبی

زامت / zamit/: ناو. زامەت؛ کێم؛ هەوا؛ چڵکی برین ▤ ریم؛ چرک زخم

زامدار / zamdar/: ☜ **زامار**

زامروت / zamrut/: ☜ **زمڕووت**

زامرووت / zamrût/: ☜ **زمڕووت**

زامڕووت / zamřût/: ☜ **زمڕووت**

زامڕووتی / zamřûtî/: ☜ **زمڕووتی**

زامڕووتین / zamřûtîn/: ☜ **زمڕووتی**

زامڕووس / zamřûs/: ناو. گیایەکی بۆنخۆشە و بۆ بۆنی دووکەڵەکەی دەیسووتێنن ▤ گیاه مُر

زامق / zamiq/: ناو. زانق؛ زانقی؛ چەسپ؛ کەرستەی ئاوەکی لکاندن ▤ چسب

زامقکەردە / zamiqkerde/: ئاوەڵناو. زانق کەردش؛ چەسپێنراو؛ لکێندراو ▤ چسبانده شده

زامقی / zam(i)qî/: ئاوەڵناو. لک؛ لکۆ؛ لکێن؛ نووسەک؛ پێوەنووسێن ▤ چسبناک

زامن / zamin/: ناو. ١. دەستەبەر؛ بەرعۆدە ‹هەر چووینەوە، هەمزە هەڵیپێچام کە ڕاکە و خۆت خەلاس کە! زۆری حەول دا؛ گوتم: چونکە تۆ بوویە زامنم، هەرگیز ڕاناکەم! «هەژار، چێشتی مجێور»› ٢. *[کۆن]* نیشتمان؛ زێد ‹دەیریی دیدەوان ڕەوێڵەی خوتەن/ بێزار جە زامن دوور کەوتەی وەتەن «بێسارانی»› ٣. *[کۆن]* نشینگە؛ جێگای مانەوە ‹زامن بەرد وە زید سایەی درەختان/ تا بە زانوو خاک چوون سیابەختان «مەلا تایر هەورامی»› ▤ ١. ضامن ٢. زادگاه ٣. اقامتگاه

زامەت^{1} / zamet/: ناو. ١. ☜ **زامت** ٢. زەحمەت؛ ئەرکی گران ٣. دەردی ئەوین ‹زامەت دووریت وە

دڵ کەردەن کار/ سیوا جە مەردەن کەس نەبـەردەن چـار «بێسـارانی»› ▤ ۱. ☜ **زامـت** ۲. زحمـت؛ مشقّت ۳. رنج عاشقی

زامەت۲: ئاوەڵناو. پیچ؛ کەم؛ هندک ▤ اندک

زامیـاد / zamyad/: نـاو. ۱. فریشـتەی بەرپرسـی زەوی لــە ئـایینی زەردەشـتیدا ۲. نـاوی ڕۆژی بیست و هەشتمی مانگ لـە سالـی هەتاویـدا ▤ ۱و۲. زامیاد

زان۱ / zan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //زای؛ دەزێی؛ بزێ// ۱. زایین؛ منال هێنان؛ بێچوو دیتن؛ زایمـان کـردن ‹پوورم لفەدوانە زاوە؟› ۲. لە دایک بوون؛ بـە دنیـا هاتن ‹واقیعەن وایە، وەک بەیانم کرد/ هەرکەسـێ زا بە ناعیلاجی مرد «حاجی قادر»› ۳. *[مەجازی، کـۆن]* زانەوە؛ هەڵقوڵان؛ هەڵقوڵـیان؛ جۆشـان؛ دەڵانی ئاو دە کانی و زناودا ▤ ۱. زاییـدن ۲. زادە شـدن ۳. باز جوشیدن (چشمه)

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: زاو/ چاوگی نەرێنی: نەزان

زان۲: نـاو. ۱. زەرەر ۲. زوان؛ زمـان ▤ ۱. زیـان ۲. زبان

• **زان**۳: پاشەوشـە. خاوەن زانست ‹فێڵەزان؛ زمـانزان› ▤ ـ دان

زانا / zana/: ئاوەڵـناو. ۱. شتزان؛ خاوەن زانسـت ‹لێرەدا ڕاستەقینەیەک لە بەرچاوی شاعیرە، کـە زانـا کـاری بـە سـەرییەوە نییـە «سـوارە»› ۲. ئاگـادار؛ خـاوەن ئاگـایی ‹زانـا لـە جیهـان کەسـێکە خـەم دانەگرێ/ دڵتەڕ بژی؛ وشکی لە دڵا ڕانەگرێ «هـەژار، *چوارینەکانی خەییام*»› ▤ ۱. دانا ۲. آگاه

زانـاڤ / zanav/: ئاوەڵـناو. هەڤـرات؛ هاوشـێوە؛ لـە یەک چوو ‹ئەم جووتە زاناڤی یەکن› ▤ شبیه

زاناندن / zanandin/: چاوگ. *[کـۆن]* ۱. زانین؛ فام کردن ۲. تێگەیانـدن؛ فامانـدن ▤ ۱. دانسـتن ۲. فهماندن

زاناهی / zanahî/: ☜ **زانایی**

زانای / zanay/: چاوگ. زانین ▤ دانستن

زانایش / zanayş/: چاوگ. زانـین؛ سـەردەرچوون ▤ دانستن

زانایۆخ / zanayox/: ناو/ ئاوەڵناو. هۆزان؛ فریـەزان؛ فرەزان؛ زۆرزان؛ ئەوی زانیاری زۆر و زەبەندی لـە هەموو بوارێکدا هەیە ▤ دانشمند؛ علامه

زانـایۆخی / zanayoxî/: نـاو. زانیـاری؛ هـۆزانی ▤ دانشمندی

زانایەنە / zanayene/: ☜ **زانایی**

زانـایی / zanayî/: زانـاهی؛ زانایەنـە؛ زۆرزانی ▤ دانایی

زانتەی / zantey/: چاوگ. زانین ▤ دانستن

زاند / zand/: ناو. کار و ڕەوتی منال هێنان؛ زایین ▤ زایش

زاندراو / zand(i)raw/: ئاوەڵـناو. مەعلووم؛ خویا ▤ معلوم؛ مشخص

زاندۆر / zandor/: ناو. سەهۆڵخانەی سروشتی لـە ئەشکەوت ▤ یخچال طبیعی

زانـدەگونایش / zandegunay(i)ş/: ئاوەڵـناو. تــور؛ لاڵەپەتە ▤ الکن

زانس / zanis/: ☜ **زانست**

زانست / zanist/: نـاو. زانس؛ زاناهی؛ زانیاری؛ تۆرە؛ هین؛ کۆمەڵە زانیاریگـەلی ڕێکخـراو و تـەکووز و شیاو بۆ لێکدانەوە ‹زانسـتی بژیشکی› ▤ دانش

▣ **زانستی ئەزموونی**: زانستێ کە بابەتەکانی بە پێی ئەزموون و تاقی کردنەوەیە ▤ علوم تجربی

زانسـتی بژیشـکی/ پزشـکی: زانسـت، شـێواز و بنەماکانی سەر بە ناسین، دەرمـان و بـەرگری لە نەخۆشی لەشی مرۆ ▤ علوم پزشکی

زانستی ڕامیاری: ☜ **زانستی سیاسی**

زانستی سیاسی: زانسـتی ڕامیـاری؛ سـەرجەمی بنـەما و زانیارییـەکانی سـەر بـە ڕژیمگـەلی سیاسی، ماف و پێوەندی نێـو گـەلان ▤ علـوم

سیاسی

زانستی کۆمەڵایەتی: زانستێ کە لە سەر بنکە و کردەوەگەلی کۆمەڵگایی مرۆڤ دەکۆڵێتەوە (وەک: زانستی ئابووری و خەڵکناسی) ☰ علوم اجتماعی

زانستی مرۆیی: ئەو زانستانە کە لە سەر خولقاوەکانی بیر و هزری مرۆ دەکۆڵنەوە (وەک: فەلسەفە، ئاکار یان زمان) ☰ علوم انسانی

زانستان / zanistan/: ناو. فێرگەی باڵا ☰ آموزشگاه عالی

زانستگا / zanistga/: ناو. زانستگە؛ دامەزراوەیەکی فێرکاری باڵا بریتی لە چەن زانکۆ بۆ ڕاهێنانی خوێندکار لە بواری جۆراوجۆردا ☰ دانشگاه

زانستگایی / zanistgayî/: ئاوەڵناو. ئاکادێمیک؛ پێوەندیدار یان سەر بە زانستگاوە ☰ دانشگاهی

زانستگە / zanistge/: ☚ **زانستگا**

زانستی / zanistî/: ئاوەڵناو. زانسی؛ پێوەندیدار یان سەر بە زانستەوە ☰ علمی

زانسی / zanisî/: ☚ **زانستی**

زانق / zaniq/: ☚ **زامق**

زانقکەردش / zaniqkerdiş/: ☚ **زامقکەردە**

زانقلە / zanq(i)le/: ناو. زانقۆلە؛ زەنگەتە؛ تیسک؛ تلیسک؛ پاژێک لە هێشوو ☰ تلسک

زانقۆلە / zanqole/: ☚ **زانقلە**

زانقی / zan(i)qî/: ☚ **زامق**

زانک / zanik/: ناو. ئەلنگە؛ زوانەچکۆلە ☰ زبان کوچک

زانکۆ / zanko/: ناو. ۱. زانینگە؛ کۆلێج؛ بەشێک لە دامەزراوەیەکی باڵای ڕاهێنان (بەتایبەت زانستگا) کە لقێ لە زانست، هونەر یان زانیاری (یەک یان چەن ڕشتە) تێدا دەخوێندرێ ۲. جێ کۆ بوونەوەی زانایان ☰ ۱. دانشکده ۲. مجمع علمی

زانگۆن / zangon/: ناو. ۱. قانوون؛ یاسا ۲. بڕیار؛ فەرمانی گشتی دەوڵەتی ☰ ۱. قانون ۲. مُقررات

زانگۆنی / zangonî/: ئاوەڵناو. قانوونی؛ یاسایی ☰ قانونی

زانگە / zange/: ☚ **زایینگە**

زانن / zanin/: چاوگ. زانین ☰ دانستن

زانۆ / zano/: ☚ **زرانی**

زانو / zanû/: ناو. ۱. ☚ **زرانی** ۲. بۆری چەماوە؛ لوولەیەکی بچووکی داشکاو بە سیلەی جۆراوجۆرەوە بۆ گۆڕانی باری لوولە یان لێوە بوونی لوولەیەکیتر و... ☰ ۱. ☚ **زرانی** ۲. لولەی زانویی

زانەخرۆ / zanex(i)ro/: ☚ **زیانەخورۆ**

زانەڤان / zanevan/: ئاوەڵناو. زانیار؛ خاوەن زانست ☰ دانشور

زانەوە / zanewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //زایەوە؛ دەزێیەوە؛ بزێوە// ۱. ئاو دەرچوون لە وشکانی ۲. ئاو لە کوێرە کانی هەڵقوڵینەوە ۳. دیسانەوە زان ☰ ۱. تراویدن؛ سر زدن آب از خشکی ۲. زهیدن؛ جوشیدن آب از چشمەی خشک ۳. باز زاییدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: زاوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەزانەوە

زانەوێر / zanewêr/: ناو. ئاڵوگۆڕ ☰ تعویض

زانەیش / zaney(i)ş/: چاوگ. زانیایش؛ پێزانین؛ ئاگەدار بوون ☰ آگاهی یافتن

زانی۱ / zanî/: ☚ **زرانی**

زانی۲: ئاوەڵناو. ئارام؛ هێمن ☰ آرام

زانیار۱ / zan(i)yar/: ناو. هۆزان؛ کەسێ کە لە بوارێکی زانستیدا بیر و ڕا و زانیاری بنەڕەتی هەبێ ‹گەر خۆت بکەیە بژیشک و زانیار/ چاوت دەکەوێ بە هەردوو دڵدار «هەژار، *مەم‌وزین*»› ☰ دانشمند

زانیار۲: ئاوەڵناو. دانا؛ زانا ☰ دانا

زانیاری / zan(i)yarî/: ناو. ۱. ئاگایی ‹گەردوون

وەکوو دێو بەراوەژوون ئاکاری/ هاواڵــی نەزانانــە، دژی زانیاری «هــەژار، مــەموزیــن»› ۲. ☜ **زانســت ۳.** ئەوەی زانراوە و دەرکەوتووە ⊑ ۱. دانـایی ۲. ☜ **زانست ۳.** معلومات

زانیایش / zan(i)yayiş/: ☜ **زانەیش**

زانـین / zanîn/: چـاوگ. تێــەڕ. //زانیـــت؛ دەزانی؛ بزانە// پەی بردن؛ بلیان؛ زۆنـای؛ زانـای؛ زانـایش؛ زانن؛ سەر بوونەوە؛ سەر دەرچوون؛ فەرکانـدن ⊑ فهمیدن؛ دانستن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەزانین

زانینگە / zanînge/: ☜ **زانکۆـ۱**

▪ **زاو** / -zaw/: پاشەوشە. ـ زاگ؛ ـ زاییگ؛ لە دایـک بوو ‹تازەزاو› ⊑ ـ زادە

زاوا / zawa/: نـاو. زاڤا؛ زاما؛ زومـا؛ زەمـا؛ زەموا: ۱. یەزەن؛ مێردی کچ یان خوشک ۲. چراخ؛ چـراغ؛ تازەمێرد ⊑ ۱و۲. داماد

زاوابەند / zawabend/: ☜ **زاوابەندی**

زاوابەندی / zawabendî/: نـاو. زاڤابەندی؛ زاوابەند؛ زاوارە؛ زاوارێوی؛ ئەو پیاوە لە ماڵی باوکی ژنەکەی دەژی ⊑ داماد سرخانە

زاوارە / zawaře/: ☜ **زاوابەندی**

زاوارێوی / zawařêwî/: ☜ **زاوابەندی**

زاوازێڕینە / zawazêřîne/: ناو. تازەزاوا ⊑ تازەداماد

زاوایەتی / zawayetî/: ☜ **زاوایی**

زاوایی / zawayî/: ناو. زامایی؛ زاوایەتی؛ دۆخ یـان چۆنیەتی زاوا بوون ⊑ دامادی

زاوت / zawit/: نـاو. ســورباش؛ کارگێــڕی ئاغـا ⊑ مُباشر

زاور / zawir/: ناو. ۱. ☜ **زراو** ۲. منال؛ بێچوو ⊑ ۱. ☜ **زراو** ۲. بچە

⊡ **زاور چوون:** ۱. زارە چوون ۲. بێچوو مردن ⊑ ۱. زهرەترک شدن ۲. بچە مردن

زاوران / zaw(i)ran/: ☜ **زەیسان**

زاورۆ / zawro/: ☜ **زارۆ**

زاوزاتــوول / zawzatûl/: نـاو. بەچکــە و مەچکــە؛ منداڵی ورد و زۆر ⊑ بچەهای قد و نیمقد

زاوزۆ / zawzo/: ☜ **زاوزوو**

زاوزوو / zawzû/: نـــاو. زاوزۆ؛ زاوزێ؛ زەو؛ زکـوزا؛ زگـوزا؛ زەوزوو؛ زەوەززە؛ زێوزا؛ زێوزوو؛ زەوەزە؛ زەو و زوو؛ ســـکـوزان؛ زادو وەڵـــەد؛ زاوەڵزای؛ زایەنە (بۆ ئاژەڵ)؛ ڕەوتی بێچوو هێنـان و تۆرەمـە خستنەوە ⊑ زادوولد

زاوزیچ / za w zîç/: ☜ **زاروزیچ**

زاوزێ / zawzê/: ☜ **زاوزوو**

زاوزێکەر / zawzêker/: ئاوەڵناو. خاوەن توانـایی و لێهاتوویی زایین ⊑ زایندە

زاوق / zawiq/: ناو. جیوە ⊑ جیوە

زاول / zawil/: ناو. ملۆزم؛ مێمل ⊑ مُزاحم

زاولانە / zawlane/: ☜ **زەولان ـ۲**

زاوڵ / zawił/: ناو. ملۆزم؛ مێمل ⊑ آفت؛ مزاحم

زاوڵە / zawłe/: ☜ **زارۆ**

زاوڵــەدار / zaw(i)łedar/: ئاوەڵــناو. منداڵـــــدار؛ مناڵدار ⊑ بچەدار

زاوڵەیی / zawłeyî/: ☜ **زارۆڵەیی**

زاوما / zawma/: ناو. زاومـاک؛ زاوەمـاک؛ سـاواما؛ مەڕ و بەرخ و بزن و کاریلـەی تێکـەڵاو ⊑ بـرّە و بُزغالە و مادرانشان

زاوماک / zawmak/: ☜ **زاوما**

زاوە / zawe/: ☜ **زاڤ**^{1}**ـ۱**

زاوەران / zaweran/: ☜ **زەیسان**

زاوەرە / zawere/: ناو. ۱. ☜ **زارۆ** ۲. ☜ **زراو**^{1}**ـ۱**

زاوەڵزای / zawełzay/: ☜ **زاوزوو**

زاوەمـاک / zawemak/: نـاو. زاومـاک؛ زاومـا ‹لـە لایەک زاوەماک دەڕوا، لە لایەکی دەکەن هـاوێر/ لـە لایـەک باســکی هەڵماڵــیوە بێــری، مــەڕ دراوە بێــر «هێمن»› ⊑ برّە و بُزغالە و مادرانشان

زاویته / zawîte/: ناو. بای ساردی ڕۆژهەڵات ≣ باد سرد شرقی

زاوێر / zawêr/: ئاوەڵناو. زاڤێر؛ ڕاحەت بوو؛ لە جووت بوون حەساوە (بۆ ژن) ≣ ارضا شده (زن)

زای^{١} / zay/: چاوگ. زان: ١. زایین؛ بێچوو هێنان ٢. زۆر کردن؛ زیاد بوون ≣ ١. زاییدن ٢. افزایش یافتن

زای^{٢}: ناو. ١. ☜ **زاخ ـ٢** ٢. مشت و ماڵ ≣ ١. ☜ **زاخ ـ٢** ٢. صیقل

زایا^{١} / zaya/: ☜ **زاروزێج**

زایا^{٢}: ئاوەڵناو. زایێ؛ بزۆک؛ زەڤۆک؛ بە زکوزا؛ لێهاتوو لە زاوزێدا ≣ زایا

زایاندن / zayandin/: چاوگ. تێپەڕ. //زایاندت؛ دەزایێنی؛ بزایێنە// یاری کردنی دایک لە زاندا ≣ زایاندن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەزایاندن

زایش / zayiş/: چاوگ. زان؛ بێچوو هێنان ≣ زاییدن

زایف / zayif/: ئاوەڵناو. لاواز؛ کەنەفت؛ کز؛ لەڕ ≣ ضعیف

زایفە / zayfe/: ناو. *[کینایە]* ئافرەت؛ ژن ≣ زن

زایڵە / zayłe/: ☜ **زایەڵەـ٢**

زاین / zay(i)n/: ☜ **زایین**

زایندە / zayinde/: ئاوەڵناو. بەدیهاتوو؛ لە دایک بوو ‹زایندەی هەورامانە› ≣ زادە؛ متولد

زاینگە / zayinge/: ناو. ١. ☜ **زاگە ـ١** ٢. ☜ **زایینگە**

زایە^{١} / zaye/: ناو. ١. پیزە؛ تۆڵ ٢. تۆرەمە ≣ ١. جنین ٢. نسل

زایە^{٢}: ئاوەڵناو. ١. لەکارکەوتوو ٢. خەسار؛ فەوتاو ٣. گوم؛ ون؛ وندا# هەروەها: **زایە بوون؛ زایە کردن** ٤. *[مەجاز]* مردوو ≣ ١. ضایع ٢. هدررفتە ٣. گُم؛ ناپیدا ۴. مُردە

. زایە^{٢}: پاشەوشە. ـ زادە؛ منداڵ ‹شازایە› ≣ ـ زادە

زایەڵە / zayełe/: ناو. ١. پێژن؛ گومنی؛ ڕەوتی دەنگ دانەوە ٢. زایلە؛ دەنگی شیوەن و گریان ‹یاونا وە کاو هەردەی کۆساری/ لوا چەنی دەنگ زایەلەی زاری «خانای قوبادی»› ≣ ١. انعکاس صدا ٢. صدای گریە و شیون

زایەند / zayend/: ناو. سێکس؛ کار و باری جینسی ≣ سکس

زایەندی / zayendî/: ئاوەڵناو. سێکسی؛ پێوەندیدار بە کار و باری جینسییەوە ≣ سکسی

زایەنە / zayene/: چاوگ. زاین؛ زان (ئاژەل) ≣ زاییدن (حیوان)

زایەنەر / zayener/: ناو. ژێنراتۆر؛ موەلید؛ مەکینەی بەرهەمهێنی وزەی کارەبا ≣ ژنراتور

ـ زایی / zayî-/: پاشەوشە. ـــ زێیی؛ ـ هێنی ‹گەرمازایی› ≣ ـ زایی

. زاییگ / zayîg/: ☜ **ـ زاو**

زایین / zayîn/: چاوگ. تێپەڕ. //زاییت؛ دەزێی؛ بزێ// زان؛ زاین: ١. بێچوو هێنان ٢. *[کینایە]* زۆر بوون ‹تەواو بوونی نییە، هەر لە بەرێکەوە دەزێ› ≣ ١. بچە آوردن ٢. فراوان شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: زاییو/ چاوگی نەرێنی: نەزایین

زایینگە / zayînge/: ناو. زانگە؛ زاینگە؛ نەخۆشخانە یان دەرمانگەی تایبەت بە زایینی ژنان ≣ زایشگاە

زایینی^{١} / zayînî/: ناو. ساڵپێوی مەسیحی کە سەرەتاکەی لە دایک بوونی حەزرەتی عیسا مەسیحە ≣ میلادی

زایینی^{٢}: ئاوەڵناو. بەپێی ساڵپێوی مەسیحی ‹ساڵی زایینی› ≣ میلادی

زایێ / zayê/: ☜ **زایا**^{٢}

زبارە / z(i)bare/: ناو. زەبارە؛ هەرەوەز؛ ئاریکاری

کۆمەڵ لە کاردا ≡ کار تعاونی

زبان / /z(i)ban/: ☜ زمان

زبانناس / /z(i)bannas/: ☜ زمانەوان

زبانناسی / /z(i)bannasî/: ☜ زمانەوانی

زبت / /zibt/: ئاوەڵناو. زرینگ؛ زرنگ؛ زیتەڵ ≡ زرنگ

زبر / /zib(i)r/: ئاوەڵناو. زرب؛ زرپ؛ زوور؛ زرو؛ زرۆ؛ زوفت؛ زوفر؛ زێر؛ سبر؛ گڕ؛ گرنال؛ گەرووز؛ گرس؛ گرژ؛ گزم؛ دشت؛ ڕووش؛ ڕووشە؛ قەرت؛ خێخ؛ گوژم؛ بە ڕووکارێکی ناساف و چاڵ و بەرزی ورد و ڕەقەوە ≡ خَشن؛ زبر

زبران / /zibran/: ناو. زربان؛ زروان؛ کێڵگەی بە کلۆ و بەردەلان ≡ زمین زبر و سنگلاخی

زبرە / /zibre/: ناو. زروە؛ زوورە: ١. قرتیل؛ درشتەی ساوار و گەنمەکوتاو ٢. کەپەک؛ درشتەی لە هێلەگدراو ≡ ١. دانەهای درشت بلغور و گندم کوبیده ٢. نُخالەی غلە

زبری / /zibrî/: ناو. زووری؛ زروی ≡ زبری

زبلدان / /z(i)bildan/: ☜ زبڵدان

زبلگە / /z(i)bilge/: ☜ زبڵدان

زبلەک / /ziblek/: ڕیخۆڵەی گەورە؛ ڕیخۆڵەی ئەستوور ≡ رودەی بزرگ

زبڵ / /z(i)bił/: ناو. ١. زبیل؛ زبێڵ؛ زوێڵ؛ زبڵ و زاڵ؛ زلگە؛ ڕماڵ؛ گلێش؛ شەخەڵ؛ گناڵ؛ گەناڵ؛ گەناڵخە؛ گناڵخە؛ گەنەڵخە؛ گوهوور؛ شتانی بێبایەخ بۆ فڕەدان (وەک: پاشماوەی پێخۆر، توێکڵی میوە، شڕەکاغەز و ئەوەی لە گەسک داندا کۆ دەبێتەوە) ٢. پەین و پاڵ ≡ ١. آشغال ٢. فضولات دامی

زبڵاخە / /zibłaxe/: ☜ زبڵدان

زبڵچی / /z(i)biłçî/: ☜ زبڵڕێژ

زبڵدان / /z(i)biłdan/: ناو. زبڵگە؛ زبڵاخە؛ زبڵکوان؛ زبلدان؛ جێگەی لێ ڕشتن یان تێ ڕشتنی زبڵ ≡ آشغالدانی

زبڵڕێژ / /z(i)biłřêj/: ناو. زبڵچی؛ کەسێ کە زبڵوزاڵی شوێنی ڕادەماڵێ و فڕێی دەدا ≡ رُفتگر

زبڵکوان / /z(i)biłk(i)wan/: ☜ زبڵدان

زبڵکێش / /z(i)biłkêş/: ناو. کەرەسە یان ماشینی زبڵ گواستنەوە ≡ زُبالەکش

زبڵماڵ / /zibiłmał/: ناو. سەبرگەچی؛ سپوور ≡ رُفتگر

زبڵوزاڵ / /z(i)bił û zał/: ناو. خڕوخاش؛ گەندوگەبار؛ شتی کۆکراوە بۆ فڕێدان ≡ آتوآشغال

زبیل / /z(i)bîl/: ☜ زبڵ-١

زبیلڕێژ / /z(i)bîlřêj/: ناو. سپوور؛ کۆڵانماڵ ≡ رُفتگر

زبێڵ / /z(i)bêł/: ☜ زبڵ-١

زپ / /zip/: ئاوەڵناو. تژە؛ پڕ؛ پڕاوپڕ ≡ مالامال

زپرک / /ziprik/: ☜ زیپکە-١

زپرکە / /zipirke/: ☜ زیپکە-١

زپک / /z(i)pik/: ☜ زیپکە-١

زپەڕ / /z(i)peř/: ناو. لە سەر پەڕ؛ لای پێش یان دوایی ڕیز ≡ اول یا آخر صف

زت¹ / /zit/: ناو. زوج؛ گەمەیەکە بە وردەبەرد ئەکرێ ≡ نوعی بازی با شن

زت²: ئاوەڵناو. ١. ڕاست؛ ڕەپ؛ بێ لاری و خواری ٢. باوخۆش؛ بالادەست؛ لە پێش لە کار و کایەدا ٣. زج؛ دژ ٤. پەتی؛ ڕووت و قووت ≡ ١. قَد ٢. بالادست ٣. ضد ۴. لُخت؛ عُریان

زتم / /zitm/: ناو. کاری بەستنی دەرگا و پەنجەرە و... ≡ عمل بستن در و پنجره و ...

زتمی / /zitmî/: ئاوەڵناو. داخراو؛ بەستراو ≡ بسته

زج / /zic/: ☜ زت²-٣

زجاو / /z(i)caw/: ناو. زەنج؛ زۆنگ؛ زەلکاو ≡ باتلاق

زچ /ziç/: نـاو. ١. سـج؛ سـچ؛ سـژ؛ قورنـوو؛ مێروویەکی سووره به ئاژەڵەوه دەنووسێ ٢. ☜ **زەچ**^{١} ▤ ١. حشره‌ای که بـه دام مـی‌چسبد ٢. ☜ **زەچ**^{١}

زچە /z(i)çe/: دەنگەناو. زچـەزچ؛ دەنگـی نم دانی ئاو ▤ صدای نَشت آب

⊡ **زچە هـاتن:** نم دان؛ ئـاو لێـوە دەڵان ▤ نشـت کردن

زچەزچ /z(i)çeziç/: ☜ **زچە**

زچین /z(i)çîn/: چاوگ. چاو ئێشان ▤ آزار داشتن چشم

زچـێن /z(i)çên/: نـاو. نـۆڕیزکێن؛ نـەهلک؛ گەمەیەکە بە چەو ئەکرێ ▤ نوعی بازی با شن

زخ^{١} /zix/: ☜ **زیخ**^{١}**ـ١**

زخ^{٢}: ئاوەڵناو. سەخت ▤ سخت

زخت /zixt/: ناو. نەقیزه ▤ سیخونک

زخدان /zixdan/: ناو. جێگەی قوومی فره ▤ شنزار

زخره /zixre/: ناو. تفاق؛ ئازووقەی ساڵ ▤ آذوقه

زخور /z(i)xur/: نـاو. زغرک؛ چەو؛ وردکەبـەرد ▤ سنگریزه

زدک /z(i)dik/: ناو. زیپکه؛ جۆش ▤ جوش

زدێ /z(i)dê/: ناو. هێز؛ توانا؛ تاقەت ▤ نا؛ توان

زر /zir/: ئاوەڵناو. وشک ▤ خُشک

زرا /z(i)ra/: ئاوەڵناو. زر؛ وشک؛ ویشک ▤ خُشک

زرار /z(i)rar/: ☜ **زیان**

زراری /z(i)rarî/: نـاو. قوپچـه؛ قوبـه؛ دوگمـه ▤ دگمه

زراسک /z(i)rask/: ناو. کۆرپه؛ منالی ساوا ▤ نوزاد

زراڤ /z(i)rav/: ئاوەڵـناو. زراو: ١. باریـک؛ تـەنک؛ بـە پانـایی کەمـەوه ٢. قـەدباریک؛ بالابـەرزی ناوقەدباریک ▤ ١. باریک ٢. باریک اندام

زراڤک /z(i)ravik/: ☜ **زراو**^{١}**ـ١**

زراڤی /z(i)ravî/: ناو. باریکی؛ ناسکی ▤ باریکی

زراڤیک /z(i)ravîk/: ئاوەڵناو. زۆر ناسـک ▤ بسـیار نازک

زراق /z(i)raq/: نـاو. گزینگـی هـەتاو؛ هـەوەڵ تیشکی خۆر کاتی بەیانی ▤ اوّلـین تـابش آفتـاب صُبحگاه

زرانۆ /z(i)rano/: ☜ **زرانی**

زرانو /z(i)ranû/: ☜ **زرانی**

زرانی /z(i)raî/: ناو. زانۆ؛ زانوو؛ زانی؛ زرانوو؛ زرانۆ؛ ئەژنۆ؛ وژنگ؛ ژوونی؛ چـۆک؛ جمگـەیێ لـە پـای مـرۆڤ و چوارپێیانـدا، لـە نێـوان ئێسـکی ڕان، کەشکەوژنگ (کلاوەژنۆ) و بەلەکدا، هـەروەها ئـەو بەشە لە پێ کە ئەژنۆش دەگرێتەوه ▤ زانو

زراو^{١} /z(i)raw/: نـاو. زاره؛ زاور؛ زاڤـر: ١. زاراو؛ زاڵه؛ زراڤک؛ زەراڤ؛ زەله؛ زەلک؛ زەهلک؛ زەهله؛ زەڵـگ؛ کیسـەی زەرداو ٢. وره؛ زار؛ زەلـه؛ زات؛ بوێری ▤ ١. زَهره ٢. جُرأت

⊡ **زراو بردن:** *[مەجاز]* ترساندن ▤ زهره‌ترک کردن

زراو تۆقین: *[کینایی]* زراو چوون؛ زراو نەمان؛ زۆر ترسان ▤ زهره‌ترک شدن

زراو چوون: ☜ **زراو تۆقین**

زراو ڕژان: *[کینایی]* تۆقین؛ زیـق کـردن ‹منـیش زراوم ڕژاوه/ دەترسـم لـە سـەرەمەرگا/ سـییەکانم بزریکێنن بۆ تۆسقاڵێ هەوای وڵات! «پەشێو»› ▤ زهره‌ترک شدن

زراو نەمان: ☜ **زراو تۆقین**

زراو^{٢}: ☜ **زراڤ**

زراوبردوو /z(i)rawbirdû/: ئاوەڵـناو. *[مەجاز]* تـەواو تۆقاو؛ زۆر ترساو ▤ زهره‌ترک شده

زراوچوو /z(i)rawçû/: ☜ **زاڵەترەك**

زرایەنە /z(i)rayene/: ☜ **زڕایش**

زرب /zirb/: ☜ **زبر**

زرپ /zirp/: ئاوەڵناو. ١. *[پلار]* قەبه؛ زەلام ٢. ☜ **زبر** ▤ ١. گُنده ٢. ☜ **زبر**

زرپان / zirpan/: چاوگ. زرەپیای؛ زەرپە خواردن ☰ ضربه خوردن

زرپوزیندو / zirp û zîndû/: ئاوەڵناو. زرپوزینی؛ ساغ و وریا ☰ سالم و سرحال

زرپوزینی / zirp û zînî/: ☜ **زرپوزیندو**

زرت^{۱} / zirt/: ناو. زرتە؛ تماشای بێ چاولێکدان ☰ نگاه خیره

زرت^{۲}: ئاوەڵناو. *[پلار]* زرتە؛ زرتەبۆز؛ زرتەزەلام؛ زرتەسوور؛ زڕەمێر؛ تەژەی گۆشتن ☰ لندهور

زرتخانە / zirtxane/: ناو. جێگەی کێبەرکێ و گاڵتە و قەشمەری ☰ جای مسابقه و سرگرمی

زرتە / zirte/: ☜ **زرت**

زرتەبۆز / zirteboz/: ئاوەڵناو. ۱. *[پلار]* پیری تەژەی خوێنتاڵ ۲. ☜ **زرت**^{۲} ☰ ۱. پیر گندەی بدقواره ۲. ☜ **زرت**^{۲}

زرتەزرت / zirtezirt/: ناو. *[پلار]* تماشای خێرا ـ خێرا و بێ چاو تروو‌کاندن ☰ نگاه خیره

زرتەزەلام / zirtezelam/: ☜ **زرت**^{۲}

زرتەسور / zirtesûr/: ☜ **زرت**^{۲}

زرجک / zircik/: ناو. گیایەکە ☰ گیاهی است

زرچ / zirç/: ناو. ۱. ڕیقنە؛ جیقنەی مەل ۲. چرۆ؛ چەکەرەی تازە دەرهاتوو ☰ ۱. چلغوز ۲. جوانەی تازه

زرچک / zirçik/: ناو. جووتە؛ لووشکە؛ لەقەی کەر و هێستر ☰ جُفتک

زرخ / zirx/: ☜ **زرێ ـ۱و۲**

زرز / zirz/: ئاوەڵناو. ۱. زیز؛ زوویر؛ تووڕە ۲. شەمبووز؛ نائارام ☰ ۱. عصبانی ۲. چموش

زرزی / zirzî/: ناو. تووڕەیی؛ زوویری ☰ عصبانیت

زرعات / zir'at/: ناو. زەراعەت؛ کشتوکاڵ ☰ کشت

زرفستەق / zirfisteq/: ناو. بادامزەوینی ☰ بادامزمینی

زرک^{۱} / zirk/: ناو. ۱. زەرک؛ تاسۆکە ۲. حەنجۆر؛ گندۆڕەی کاڵ؛ قەرەخرچە؛ گیایەکی بێستانییە بەری وەک گڕکە دەگرێ ۳. بەری ئەو گیا بە ڕەنگی شەمامە بەڵام گەورەتر ☰ ۱. طاس مسین ۲. گیاهی است ۳. محصولِ شبیه دستنبو آن گیاه

زرک^{۲}: ئاوەڵناو. چوست؛ چالاک ☰ چالاک

زرکتک / zirk(i)tik/: ☜ **زەرگەتە**

زرکوزینگ / zirk û zînig/: ئاوەڵناو. زرپوزینی؛ وریا و چالاک؛ چوست و مەزبووت ☰ چست و چالاک

زرکەتاڵە / zirketałe/: ☜ **زەرەند**

زرکەتی / zirketî/: دەنگەناو. دەنگی کەوتنی کانزا ☰ صدای افتادن فلز

زرگەزۆک / zirgezok/: ناو. دەسخوڕێن؛ گەزگەزک؛ گیایەکی ئالیکی بە گەڵا و لاسکی کورکنەوە، لە پێست کەوێ، دەیچووزێنێتەوە ☰ گزنه

زرم / zir(i)m/: ☜ **زرمە**

زرمتانە / zirm(i)tane/: ناو. تۆڵە ☰ انتقام

زرموکوت / zirm û kut/: دەنگەناو. زرمەی زۆر ☰ تلاپ و تلوپ

زرمە / zirme/: دەنگەناو. زرم؛ دەنگی کەوتنی شتی نەرم و گران ☰ تلاپ

◘ **زرمە لێ هەستان**: دەنگی زرمەزرم لە شتێکەوە هاتن ☰ صدای تلاپ تلوپ آمدن

زرمە هاتن: دەنگی ڕمان و کەوتنی شتێ هاتن ☰ صدای تالاپ تلوپ برخاستن

زرمەزرم / zirmezirm/: دەنگەناو. زرمەی لە پەستا ☰ صدای تالاپ تلوپ پیاپی

زرمەزلیتانێ / zirmez(i)lîtanê/: ☜ **زرمەزلێ**

زرمەزلیتە / zirmez(i)lîte/: ☜ **زرمەزلێ**

زرمەزلێ / zirmez(i)lê/: ناو. زرمەزلیتانێ؛ زرمەزلیتە؛ ڕمبازی؛ کاری هەڵبەزین و ملە دە بەر یەک نان بۆ گاڵتە ☰ کار گلاویز شدنِ دوستانه

زرنگ /z(i)ring/: ☜ **زرینگ**

زرنگان /z(i)ringan/: ☜ **زرینگان**

زرنگاندنەوە /z(i)ringand(i)newe/: چاوگ. تێپەڕ. //زرنگاندتەوە؛ دەزرنگێنیەوە؛ بزرنگێنوە// زرینگە لێ هەلساندن؛ دەنگ دەرهێنان لە کانزا بەتایبەت زێڕ و زیو و مس 🇮🇷 به صدا درآوردن فلزات

■ ئاوەلناوی بەرکاری: ـــ/ چاوگی نەرێنی: نەزرنگاندنەوە

زرنگانەوە /z(i)ringanewe/: ☜ **زرینگانەوە**

زرنگوزیت /z(i)ring û zît/: ئاوەلناو. مەزبووت و وریا؛ زرنگ و وشیار 🇮🇷 زِبر و زرنگ

زرنگوهۆڕ /z(i)ring û hoř/: دەنگەناو. زرنگەزرنگ؛ زرنگەی زۆر 🇮🇷 جرینگ ـ جرینگ

زرنگە /z(i)ringe/: ☜ **زرینگە**

زرنگەزرنگ /z(i)ringez(i)ring/: ☜ **زرنگوهۆڕ**

زرنگی /z(i)ringî/: ☜ **زرینگی**

زرنگیایەوە /z(i)ring(i)yayewe/: ☜ **زرینگانەوە**

زرنگین /z(i)ringîn/: ☜ **زرینگین**

زرو /zirw/: ☜ **زبر**

زروان /zirwan/: ناو. زروانی؛ شوێنی زبر و پڕ لە کەندوکلۆ 🇮🇷 زمین ناهموار سنگلاخ

زروانی /zirwanî/: ☜ **زروان**

زروە /zirwe/: ناو. ١. گولەهەنگوین؛ زەروە زەرد؛ گیایەکی چەن سالانەیە، لاسکەکەی ڕاست هەلدەچێ و بالای تا میترێک بەرز دەبێ، گەلاکانی بێ قنچک لە لاسکەوە جیا دەبنەوە و گولی زەرد دەکا و وەک دەرمانی خۆمالی برین‌پێچی و سارێژ کردن کەلکی لێ وەردەگرن ٢. سیمی دەفر شتن ٣. پارەی گرانبایی؛ ئەسکەناسی درشت ٤. ☜ **زبرە** 🇮🇷 ١. شاه‌اسپرم ٢. سیمِ ظرفشویی ٣. اسکناس درشت ۴. ☜ **زبرە**

زروی /zirwî/: ☜ **زروێ**

زرویای /zirw(i)yay/: چاوگ. هەلزلەپان 🇮🇷 جوش زدن

زروێ /zirwê/: ناو. زروی؛ زرۆیی؛ شۆرەک 🇮🇷 اُشنان

زرۆ /z(i)ro/: ئاوەلناو. زرب؛ زوور؛ بە ڕووکارێکی ناسافەوە 🇮🇷 زِبر

زرۆپ /z(i)rop/: ئاوەلناو. نوقستان؛ کۆلەندام؛ ڕینجۆ 🇮🇷 فلج

زرۆیی /z(i)royî/: ☜ **زروێ**

زروو /z(i)rû/: ناو. گیایەکی گەلاباریکە 🇮🇷 گیاهی است

زروویی /z(i)rûbî/: ناو. زلووبی؛ ناوساجی؛ نان‌ساجی؛ کولێرەی تەنکی لە ڕۆندا هەلقرچاو 🇮🇷 نوعی نان روغنی

زرووق١ /z(i)rûq/: ناو. ترس و لە لانە دەرپەڕینی نێچیر 🇮🇷 ترس و رمیدن شکار

زرووق٢: دەنگەناو. زرەق؛ تریقەی پێکەنینی ساوا 🇮🇷 صدای خندەی بچە

زرووقان /z(i)rûqan/: چاوگ. ١. بازرە بوون ٢. ☜ **زرووقانەوە** 🇮🇷 ١. رمیدن شکار ٢. ☜ **زرووقانەوە**

زرووقاندن /z(i)rûqandin/: ☜ **زرووقانەوە**

زرووقانەوە /z(i)rûqanewe/: چاوگ. تێپەڕ. //زرووقایەوە؛ دەزرووقێیەوە؛ بزرووقێوە// زرووقان؛ زرووقاندن؛ زرێقنای؛ زرێقیای؛ تریقانەوەی مندالی ساوا 🇮🇷 قهقه زدن نوزاد

■ ئاوەلناوی بەرکاری: زرووقاوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەزرووقانەوە

زرووقاو /z(i)rûqaw/: ئاوەلناو. زڕیاگ؛ بازرە؛ بازرەبوو 🇮🇷 متواری از ترس (شکار)

زرووقە /z(i)rûqe/: ناو. بریقە؛ شۆق 🇮🇷 درخشش

زرووکە /z(i)rûke/: دەنگەناو. ١. ☜ **زرووکەزرووک** ٢. جیکی مشک 🇮🇷 ١. ☜ **زرووکەزرووک** ٢. صدای موش

زرووکەزرووک / z(i)rûkez(i)rûk/: دەنگەناو. زرووکە؛ جرووکە؛ دەنگی مەلی پچووک ☰ جیک ـ جیک گنجشکان

زرە / z(i)re/: ☞ **زرێ ـ١و٢**

زرەپنای / z(i)repnay/: ☞ **زەرپانن**

زرەپەتنای / z(i)repetnay/: چاوگ. زرمە لێ هەڵساندن؛ بە زەرپ کوتاندن ☰ کوفتن؛ ضربە زدن

زرەپەتیای / z(i)repetyay/: چاوگ. زرمە لێ هەڵسان؛ بە زەرپ کوتران ☰ کوبیدە شدن

زرەپیای / z(i)repyay/: ☞ **زرپان**

زرەک / z(i)rek/: ناو. تانەی سەر چاوی یەکسم و ماڵات کە لە برووسکەوە تووشیان دێت ☰ لکەی چشم حیوانات بر اثر آذرخش

زرەگەنە / z(i)regene/: ناو. گیایەکی بۆنناخۆشە بە بەری خڕ و دڕکاوییەوە ☰ گیاهی بدبو

زرەنگ / z(i)reng/: ئاوەڵناو. پیتۆڵ؛ لێهاتوو ☰ زرنگ

زرەنگی / z(i)rengî/: ناو. دەمودوو؛ دەمودووت ☰ زرنگی

زرهۆک / zirhok/: ناو. گولاباتوون؛ شریتەی ڕەنگینی ملی عابا ☰ گلابتون

زریا / zirya/: ☞ **زەریا**

زریان / ziryan/: ناو. زلان؛ زەلان؛ زەران؛ بای ساردی پاییزان ‹جەرگمان بڕیان، دیدە بریانەن/ هەناسەمان سارد وێنەی زریانەن «خانای قوبادی»› ☰ باد سرد پاییزی

زریای / ziryay/: چاوگ. ١. جۆش هەڵدان ٢. ژاکان ☰ ١. جوش درآوردن ٢. پژمُردن

زریچ / z(i)rîç/: ناو. ژریژ؛ ژرێژ؛ ژێرێژ؛ مز؛ قەلایی؛ قالایی؛ قەلای؛ قەلا؛ کەلناس؛ توخمی کیمیاوی کانزایی، بە ژمارەی ئەتومی ٥٠ و کێشی ئەتومی ١١٨,٦٩، سپی مەیلەو شین، بریقەدار، نەرم و چەکوشخۆر، کە بۆ چێکرنی تەنەکە و ئالیاژی تر بە کار دێ ☰ قلع

زریچە / z(i)rîçe/: ناو. دەریاچە؛ زرێبار ☰ دریاچە

زریز / z(i)rîz/: ☞ **زریشك**

زریزان / z(i)rîzan/: ☞ **زوان ـ٢**

زریزانە / z(i)rîzane/: ناو. گیایەکە لە ناو گەنمدا دەڕوێ و بۆ گەنم زیانی هەیە ☰ گیاه آفت گندمزار

زریزە / z(i)rîze/: ناو. زنجیرۆکەی زۆر باریک ☰ زنجیر بسیار باریک

زریسک / z(i)rîsk/: ☞ **زریشك**

زریشک / z(i)rîşk/: ناو. زریسک؛ دڕکەزی؛ زێ؛ زی؛ زریز: ١. دەوەنێکی دڕکاوییە بە گوڵی زەردی هێشوویی و بەری خڕی سوورەوە ٢. بەری ئەو دەوەنە کە خڕ و ترش و خۆراکییە ☰ ١و ٢. زرشک

زریشکپڵاو / z(i)rîşkp(i)ław/: ناو. جۆرێ پڵاوە، کە گۆشت (زۆرتر گۆشتی مریشک)، زریشک و زافەرانی تێکەڵە ☰ زرشکپلو

زریشکی[1] / z(i)rîşkî/: ناو. ڕەنگی سووری ئاماڵ کەوە ☰ زرشکی

زریشکی[2]: ئاوەڵناو. بە ڕەنگی زریشک ☰ زرشکی

زریڤان / z(i)rîvan/: ناو. گەمیەوان؛ ئەوی لە سەر گەمی کار دەکات ☰ کشتیبان

زریقەوبریقە/ z(i)rîqewb(i)rîqe/: ☞ **زەرق‌وبەرق**

زریق‌وبریق / z(i)rîq û b(i)rîq/: ☞ **زەرق‌وبەرق**

زریک / z(i)rîk/: ☞ **زریکە**

زریکان / z(i)rîkan/: چاوگ. زریکاندن؛ زریکیای؛ قیژاندن ☰ جیغ کشیدن

زریکاندن / z(i)rîkandin/: چاوگ. تێنەپەڕ. //زریکاندت؛ دەزریکێنی؛ بزریکێنە// زیکاندن؛ زیکانن؛ زیکنای: ١. زیقاندن؛ زیق‌وهۆڕ کردن؛ قیژاندن؛ باسنەی؛ گریان بە قیژە و هەراوە (بەتایبەت منداڵ) ٢. چڵ وەشاندن؛ چریسکە پێدا

هاتنی ئەندام ▤ ١. زار زدن ٢. تیر کشیدن اندام

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـــ/ چاوگی نەرێنی: نەزریکاندن

زریکنای / z(i)rîknay/: ☜ **زریکاندن**

زریکە / z(i)rîke/: ناو. زریک؛ زیکە: ١. قیژە؛ هاواری تیژو باریک ٢. چڵ؛ چریسکە ▤ ١. جیغ ٢. حالت تیر کشیدن اندام

زریکیای / z(i)rîkyay/: ☜ **زریکان**

زریلە / z(i)rîle/: ناو. سریلە ▤ چکاوک شاخدار

زریمزروک / z(i)rîmz(i)ruk/: ناو. جۆرێ چۆلەکەی دەشت ▤ از انواع گنجشک

زرینچک / z(i)rînçik/: ☜ **زرینچکاو**

زرینچکاو / z(i)rînç(i)kaw/: ناو. زرینچک؛ زەرداوی برین ▤ زردابەی زخم

زرینگ¹ / z(i)rîng/: ناو. زرنگ؛ ڕۆنی زەنگ؛ ڕۆنی تاواوە ▤ روغن تفیده

زرینگ²: ئاوەڵناو. زرنگ؛ زیت؛ زیتەڵ؛ زبت؛ زرک؛ زیکل: ١. وریا؛ وشیار؛ شووت؛ هلدایی؛ هەوار؛ کۆنا؛ زیرەک؛ وتە؛ قوتە؛ بە هۆش؛ هایا؛ لوکوش؛ ئیار؛ یەمان ٢. مەزبووت؛ بەچنگ؛ گرژ؛ کرژ؛ تروسک؛ لۆبت؛ لۆتەر؛ گورد؛ بەکار؛ خەیرا؛ چابک؛ چالاک؛ چەنگ‌چیل؛ جەلد؛ تیژ و توار؛ تەوار؛ تیار؛ بزۆز؛ ئازا؛ قۆچاخ ٣. گورد؛ گورج؛ گوربز؛ چەلەنگ ▤ ١تا٣. زرنگ

زرینگ³: دەنگەناو. زرنگ؛ دەنگی مس و زێڕ و زیو لە کاتی لێک‌کەوتندا ▤ جرینگ

زرینگان / z(i)rîngan/: چاوگ. زرنگان: ١. دەنگ دانەوەی مس و زێڕ و زیو کاتی لێک‌کەوتن ٢. *[مەجاز]* ناو زڕان؛ بێ‌قەدر بوون ▤ ١. صدا دادن فلزات در افتادن ٢. تشت از بام افتادن

زرینگانەوە / z(i)rînganewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //زرینگایەوە؛ دزرینگێیەوە؛ بزرینگێوە// زرنگانەوە؛ زنگین؛ زرینگیایەوە؛ زنگایش: ١. درنگانەوە؛ دەنگ دانەوەی مس و زێڕ و زیو کاتی لێک‌کەوتن ٢. شەو درەنگ بوون ‹شەو زرینگایەوە، ڕاشکا/ شەیتان سامی لە خوا شکا «هێمن»› ٣. دەنگ لە گوێ هاتن ‹گوێم زرینگایەوە› ٤. پندر/ کزر بوونەوە ٥. دوو جار لە کلدا سوور بوونەوە ▤ ١. صدا دادن فلزات ٢. پاسی از شب گذشتن ٣. زنگ زدن گوش ۴. نیم خشک شدن تر ۵. دوباره در کوره سرخ شدن (سُفال)

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: زرینگاوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەزرینگانەوە

زرینگە / z(i)rînge/: دەنگەناو. زرنگە؛ دەنگی وێک‌کەوتنی کانزا ▤ جرینگ؛ صدای بهم خوردن فلزات

زرینگی / z(i)rîngî/: ناو. زرنگی؛ وریایی؛ مەزبووتی ▤ زرنگی

زرینگیایەوە / z(i)rîngyayewe/: ☜ **زرینگانەوە**

زرینگین / z(i)ringîn/: چاوگ. زرنگین؛ زرنگە لێ هاتن ▤ صدای جرینگ از چیزی برآمدن

زریوە¹ / z(i)rîwe/: ناو. ترووکەی ئەستێرە ▤ سوسوی ستارە

زریوە²: ئاوەڵناو. زرق‌وبرقی؛ درەوشاوە ‹کراسی زریوە› ▤ زرق‌وبرقی

زریوە³: دەنگەناو. جریوەی چۆلەکە ▤ جیک‌جیک گنجشکان

زریوەزریو / z(i)rîwez(i)rîw/: دەنگەناو. زریوەی یەک لە دوای یەک ▤ جیک ـ جیک پیاپی

زریە / zirye/: ☜ **زەریا**

زرێ / z(i)rê/: ناو. ١. زرە؛ زرخ؛ بەرگی شەڕ؛ بەرگێ لە ئاڵقەی پۆڵایی ناسک و باریک کە بۆ بەرگری لە گەزنی تیر و شیر لە شەڕدا دەبەر دەکرا ٢. زرە؛ زرخ؛ پەڕەی پۆڵا یا ئالیاژێکی قایم کە ماشین و کەشتی شەڕی پێ دادەپۆشن ٣. ☜ **زەریا** ▤ ١و٢. زرە ٣. ☜ **زەریا**

زرێبار / z(i)rêbar/: ناو. زرێوار: ۱. زرێچە؛ دەریاچە ۲. ڕەخی زریا ≣ ۱. دریاچە ۲. کرانەی دریا

زرێپۆش / z(i)rêpoş/: ناو. زرێدار: ۱. کەسێ کە زرێی دە بەردایە ۲. هەرچی گوللە نایبڕێ ≣ ۱و۲. زرەپوش

زرێچ / z(i)rêç/: ناو. چرێش؛ سرێش؛ ئەسرێلک ≣ سریشُم

زرێچە / z(i)rêçe/: ☜ **زرێبار-۱**

زرێدار / z(i)rêdar/: ☜ **زرێپۆش**

زرێزانە / z(i)rêzane/: ناو. ڕیشۆڵەی گوێز و داری لێڕەوار کە بەهاران دەریدەکەن و دوایە دەوەرێ ≣ الیاف مانند بهاری برخی درختان

زرێقنای / z(i)rêqnay/: ☜ **زرووقانەوە**

زرێقنایۆ / z(i)rêqnayo/: چاوگ. بریقاندنەوە ≣ درخشیدن

زرێقیای / z(i)rêqyay/: ☜ **زرووقانەوە**

زرێقیایۆ / z(i)rêqyayo/: چاوگ. بریقانەوە ≣ درخشیدن

زرێوار / z(i)rêwar/: ☜ **زرێبار**

زرێوان / z(i)rêwan/: ناو. کرێکاری لە سەر دەریا ≣ کارگر دریا

زڕ^{1} / ziř/: ناو. ۱. *[شوورەیی]* تڕ؛ بای دەنگداری قوون ۲. *[پلار]* کاری خۆهەڵکێشانی بە درۆ ‹ئەو قسانە هەموو زڕن! بڕوات پێ نەبێ!› ≣ ۱. گوز ۲. لاف و گزاف

⊡ **زڕی نامایش**: ۱. زەنا زەنا کردن ۲. *[پلار]* بێشەرم و شوورەیی بوون ≣ ۱. شلوغ کردن ۲. بی‌حیا بودن

زڕ^{2}: ئاوەڵناو. ۱. زل؛ گەپ ۲. گوشاد؛ هەراو ۳. بێ بەر (دار) ‹لاوەکەم! نووکی قەڵەم دڵ دوژمنی پێهەڵدڕە/ گەر قەڵەم شیوەن نەکا خەڵفە نەمامێکی زڕە «قانع»› ٤. وشک؛ برینگ ٥. لاسار؛ گوێنەبیس ≣ ۱. بزرگ؛ گندە ۲. گُشاد ۳. بی‌ثمر ۴. خشک ۵. لجوج

زڕ^{3}: دەنگەناو. سەڕ؛ دەنگی کەر ≣ عر-عر

⊡ **زڕی نامایش**: زەڕانـدن؛ سەڕاندن ≣ عر-عر کردن

زڕ^{4} **-**: پێشوشە. ۱. ناتەنی ‹زڕدایک؛ زڕبرا› ۲. ناڕەسەن ‹زڕپنگ؛ زڕگوێز› ۳. ناخۆ ‹زڕکچ؛ زڕکوڕ› ٤. ئیتر؛ هیتر ‹زڕتلی؛ زڕگێزەر› ≣ ۱. نا - ۲. بدل ۳. - خوانده ۴. غیره

- زڕ^{5}: پاشەوشە. ناتەواو؛ چووکە ‹کەوزڕ› ≣ بدل

زڕئاپ / ziř'ap/: ☜ **زڕمام**^{1}

زڕاتەکێویلە / z(i)řatekêwîle/: ناو. کارس؛ هەرزن ≣ ارزن

زڕازڕ / z(i)řaziř/: دەنگەناو. زەڕە؛ سەڕە؛ دەنگی کەر ≣ عر-عر

زڕان / z(i)řan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //زڕای؛ دەزڕێی؛ بزڕێ// زڕیان؛ زڕین؛ زڕیای: ۱. بە خراپ دەرچوون ‹مس ئەشکێ، نازڕێ «مەسەل»› ۲. بلاو بوونی نهێنی ۳. خەو پەڕین ٤. تازە لک دەرکردنی دار ‹دار زڕابوو سەرمایەکی تووش هات› ٥. ژووژانەوە؛ کرانەوە ‹ئەوی گەڕا، مێشکی زڕا «مەسەل»› ≣ ۱. شهرت بد یافتن ۲. فاش شدن ۳. پریدن خواب ۴. تازە جوانە دادن درخت ۵. شکوفا شدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: زڕاو/ چاوگی نەرێنی: نەزڕان

زڕاندن / z(i)řandin/: چاوگ. تێپەڕ. //زڕاندت؛ دەزڕێنی؛ بزڕێنە// ۱. درکاندنی نهێنی ۲. خەو پەڕاندن ≣ ۱. افشا کردن ۲. خواب پراندن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: -/ چاوگی نەرێنی: نەزڕاندن

زڕانەوە / z(i)řanewe/: چاوگ. تێنەپەڕ. //زڕایەوە؛ دەزڕێیەوە؛ بزڕێوە// زڕیانەوە؛ دەنگ دانەوەی وێککەوتنی کانزا ≣ جرنگیدن؛ بە هم خوردن فلزات

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: زڕاوەوە/ چاوگی نەرێنی: نەزڕانەوە

زڕاو / z(i)řaw/: ئاوەڵناو. زڕیاگ: ١. بە خراپ ڕۆیشتوو (ناو) ٢. خەوپەڕیو ‹لە دوای شەوێک، خەوی پچڕپچڕی زڕاو/ لوورەلووری شەمەندەفەر ... «شێرکۆ»› ٣. تازەلکدەرکردوو ☰ ١. بدنام شده ٢. خواب‌پریده ٣. تازه جوانه داده

زڕایش / z(i)řayş/: چاوگ. زرایەنە: ١. زەڕەزەڕ کردن ٢. *[پلار]* زەنا- زەنا و چەقە و گوڕە کردن ☰ ١. عر- عر کردن ٢. شلوغ کردن

زڕباب / ziřbab/: ناو. زڕباو؛ زڕباڤ؛ زڕباوک ☰ ناپدری

زڕباڤ / ziřbav/: ☜ **زڕباب**

زڕبان / ziřban/: ☜ **زبران**

زڕباو / ziřbaw/: ☜ **زڕباب**

زڕباوک / ziřbawk/: ☜ **زڕباب**

زڕبرا / zifb(i)ra/: ناو. برا هەر لە باوک یان هەر لە دایک ☰ برادر ناتنی

زڕپک / zifpik/: ☜ **زیپکە-١**

زڕپنگ / zifping/: ناو. زڕەپنگ؛ جۆرێ پنگە زۆر بڵند دەبێ و ناشخورێ ‹لەڕم دی زاهید، ئەم زستانە، زانیم/ کلک نادا بە زڕپنگی بەهارا «مەحوی»› ☰ گیاه بدل پونه

زڕت^{1} / ziřt/: ناو. ١. *[پلار]* کاری خۆ هەڵکێشانی بە درۆ ٢. شیڕ؛ تڕ بە دەم ٣. هەڕەشە؛ گەف ☰ ١. لاف ٢. شیشکی ٣. تهدید

⊡ **زڕت دان:** ١. *[پلار]* خۆ هەڵکێشان بە درۆ ٢. قسەی بێتام کردن ☰ ١. لاف زدن ٢. یاوه گفتن

زڕت کێشان: شیڕ بۆ داهێشتن ‹ڕۆژێک لە چاوشی شێخ، واتا کاربەدەستی بارەگام پرسی: ئایا ڕاستە گۆشت بکەوێتە بەر سێبەری مەرقەد ئاگر کاری لێ ناکا؟ زڕتێکی زۆر زەلامی بۆ کێشام! «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ شیشکی بستن

زڕت^{2}: ئاوەڵناو. زل؛ گەپ؛ زەلام ☰ گُنده

زڕت^{3}: ئاوەڵکار. فرت؛ لە پڕا ‹هەر کێشام زڕت قرتا!› ☰ زرتی

زڕت^{4}: دەنگەناو. دەنگی وەک دادڕانی پارچە ☰ زرتی

زڕتک^{1} / ziřtik/: ناو. *[شوورەیی]* کونی قوون ☰ پیزی

زڕتک^{2}: ئاوەڵناو. *[پلار]* ١. زلحۆل ٢. زڕتۆک؛ خۆهەڵکێش ☰ ١. لندهور ٢. لافزن

زڕتلی / zift(i)lî/: ناو. شەشە؛ ئەوی شەش قامکی لە دەستێکیدا هەیە ☰ شش انگشتی

زڕتۆ / zifto/: ئاوەڵناو. *[پلار]* تەژەی خوێنتاڵ ☰ لندهور

زڕتۆک / ziřtok/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زڕتک؛ خۆهەڵکێش ☰ لافزن

زڕتۆل / ziřtol/: ناو. زڤار؛ تیتۆڵ؛ بزگوڕ ☰ لته؛ کهنه

زڕتەزڕت / ziřteziřt/: ناو. وەرامی کەسێ کە قسەی بێتام دەکا ☰ جواب یاوه‌گو

زڕتەزەلام / ziřtezelam/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زەلامی بێقەبارە ‹کابرایەکی زڕتەزەلامی سوورهۆڵ، دەتگوت بەرازی دابەستراوە، دەرگەی کردەوە ... «هەژار، چێشتی مجێور»› ☰ لندهور

زڕتەک / ziřtek/: ئاوەڵناو. خۆهەڵکێشی بێتام ☰ لافزن

زڕتی / ziřtî/: ئاوەڵناو. *[پلار]* خوێڕی و بێکارە ☰ هرزه و بیکاره

زڕجان / ziřcan/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ١. بە درۆ خۆهەڵکێش ٢. جنێوفرۆش ☰ ١. لافزن ٢. فحاش

زڕچایش / ziřçayiş/: ☜ **زڕچایەنە**

زڕچایەنە / ziřçayene/: چاوگ. زڕچایش؛

نەڕاندن؛ گوڕڕە و هەرا کردن ■ داد زدن

زڕچۆنە / ziřçone/: ئاوەڵناو. *[پلار]* بێنرخ ■ بی‌ارزش

زڕخوشک / ziřxuşk/: ناو. زڕخوەه؛ زڕخۆینک؛ خوشکی هەر لە باب یان هەر لە دایک ■ خواهر ناتنی

زڕخوەه / ziřx(i)weh/: ☜ زڕخوشک

زڕخۆسسی / ziřxossî/: ☜ زڕخەسوو

زڕخۆینک / ziřxoynik/: ☜ زڕخوشک

زڕخەزوور / ziřxezûr/: ناو. زڕبابی هاوسەر ■ ناپدری همسر

زڕخەسوو / ziřxesû/: ناو. زڕخۆسسی؛ زڕدایکی هاوسەر ■ نامادری همسر

زڕخەو / ziřxew/: ئاوەڵناو. خەوزڕاو ‹تازە زڕخەو بووە، خەوی لێ ناکەویتەوە› ■ خواب‌آشفته

زڕداک / ziřdak/: ☜ زڕدایک

زڕدایک / ziřdayk/: ناو. زڕداک؛ زڕماک ■ نامادری

زڕدش / ziřdiş/: ☜ زڕدوش

زڕدوش / ziřduş/: ئاوەڵناو. زڕدش؛ زڕخوشکی شوو ■ ناخواهری شوهر

زڕدەلوێ / ziřdel(i)wê/: ☜ زڕدەلی

زڕدەلی / ziřdelî/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زڕدەلوێ؛ شێتۆکە و دەبەنگی مێوینە ■ دیوانه‌مزاج (زن)

زڕڕەک / ziřřek/: ئاوەڵناو. *[پلار]* نەزان؛ نەفام ■ نفهم

زڕ • زڕ / ziř ziř/: دەنگەناو. *[پلار]* دەنگی گریانی زبر و بەقەو ■ صدای بلند و خشن گریه

زڕزڕە¹ / ziřz(i)ře/: ناو. خڕخاشە؛ خشخشە ■ خشخشه (اسباب‌بازی)

زڕزڕە²: دەنگەناو. دەنگی لێککەوتنی ئاڵقەی زنجیر ‹زۆر دەمێکە چاوەڕوانی زرزڕەی زنجیر ئەکەم/ سەیری ئەم زنجیرە کەن وەک زێوەری شاهانەیە «قانع»› ■ صدای به هم خوردن حلقه‌های زنجیر

زڕزۆپ / ziřzop/: ئاوەڵناو. *[پلار]* بێئابڕوو؛ بێشەرم ■ بی‌حیا

زڕفستق / ziřfistiq/: ناو. بادامەزەمینە ■ بادام‌زمینی

زڕقتک / ziřqitik/: ☜ زڕقتی

زڕقتکی / ziřqitkî/: ☜ زڕقتی

زڕقتی / ziřq(i)tî/: ناو. زڕقتک؛ زڕقتکی؛ زڕکتک؛ زلقتی؛ زەردەواڵە؛ مێروویەکی چکۆلەی چزووداری پێوەدەدا ■ موسه؛ نوعی زنبور

زڕک / ziřk/: ناو. زڕکە؛ حەنجۆر؛ خرچە؛ قەرەخرچە؛ گندۆرەی کاڵ ■ خربزه‌ی نارسیده

زڕکتک / ziřk(i)t(i)k/: ناو. زڕکێتک: ١. زڕقتی؛ زەردەواڵە ٢. باڵدارێکی زەردی چکۆلەیە لە قەناری دەکا ■ ١. موسه؛ نوعی زنبور ٢. پرنده‌ای شبیه قناری

زڕکچ / ziřkiç/: ناو. زڕکەچ؛ کچی مێرد بۆ باوەژن یان کچی ژن بۆ باوەپیارە ■ نادختری

زڕکوڕ / ziřkuř/: ناو. کوڕی ژن بۆ زڕباب یان کوڕی پیاو بۆ زڕدایک ■ ناپسری

زڕکۆ / ziřko/: ناو. گزرە؛ گیای گیرەکراو ■ گیاه کوبیده

زڕکە / ziřke/: ☜ زڕک

زڕکەتاڵ / ziřketał/: ☜ زەرەند

زڕکەچ / ziřkeç/: ☜ زڕکچ

زڕکێتک / ziřkêtik/: ☜ زڕکتک

زڕگوێز / ziřg(i)wêz/: ناو. زەرگۆز؛ دارێکە لە گوێز دەکا و بەر ناهێنێ ■ درختی گردوسان بی‌ثمر

زڕگێزەر / ziřgêzer/: ناو. گیایەکی دەشتە بنەکەی لە گێزەر دەکا ■ گیاهی شبیه هویج

زڕگێژنۆک / ziřgêjnok/: ناو. شەوکەران؛ شۆکەران؛ دووڕەست؛ مارەکوشە؛ ڕووەکێکە لە تیرەی گێزەر، بە گوڵی چەتری، سپی و قەد سەوزی پنکەپنکە سوورەوە کە توێکڵەکەی بۆ

دەماخ کردن بە کار دێ ▤ شوکران

زڕماک / zirٖmak/: ☜ **زڕدایك**

زڕمام١ / zirٖmam/: ناو. زڕئاپ: ١. زڕ برای باوک ٢. برای باوەپیارە ▤ ١. عموی ناتنی ٢. برادر ناپدری

زڕمام٢: ناوەڵناو. شێت ▤ دیوانە

زڕمێشەسی / zirٖmêşesî/: ☜ **زڕەچرگ**

زڕنا / zirٖna/: ☜ **سڕنا**

زڕنازیق / zirٖnazîq/: ناو. جۆلانێ؛ دێلەکانێ ▤ تاب‌بازی

زڕناژەن / zirٖnajen/: ناو. زڕنا لێدەر؛ ژەنیاری زڕنا ‹زڕناژەن بێ، شایی کوڕی بێ «مەسەل»› ▤ سُرناچی

زڕنای / zirٖnay/: چاوگ. ١. زڕاندن؛ خەو شێواندن ٢. تاراندن؛ تەرە کردن ▤ ١. از خواب پراندن ٢. رَماندن

زڕندی / z(i)řindî/: ناو. لوولە؛ بۆری؛ بۆریە ▤ لولە

زڕنوچقاو / zirٖnûçqaw/: ☜ **زڕنوقاو**

زڕنووق / zirٖnûq/: ناو. چریسکایی ڕۆن لە سەر شۆرباو ▤ چربی کم روی سوپ

زڕنوقاو / zirٖnûqaw/: ناو. زڕنووچقاو؛ چەورایی کەم بە سەر چێشتی تراوەوە ▤ چربی کم روی غذای آبکی

زڕنە / zirٖne/: ناو. کاری زەنگ لێ دان ▤ عمل زنگ اخبار زدن

زڕنەڤان / zirٖnevan/: ☜ **سڕناژەن**

زڕنەقوتە / zirٖnequte/: ☜ **زەڕنەقووتە ـ٢**

زڕواڵێ / zirٖwałê/: ناو. زڕخوشک ▤ ناخواهری

زڕوان / zirٖwan/: ناو. بیابان؛ بیاوان ▤ بیابان

زڕوزبیل / zir û z(i)bîl/: ناو. زبڵوزاڵ ▤ آشغال

زڕوزەنگیانە / zir û zeng(i)yane/: ناو. مت‌وموورووو ▤ خرزە و منجوق

زڕە١ / z(i)ře/: دەنگەناو. ١. دەنگی ڕاتڵەکانی زنجیر و ... ‹زڕەی زنجیر› ٢. سەڕەی کەر ▤ ١. جرنگ ٢. عرـ عر الاغ

زڕە ـ٢: پێشوشە. *[پلار]* ١. زل؛ گەپ ‹زڕەمار› ٢. زڕ؛ ناجسن؛ پێچەوانەی ڕەسەن ‹زڕەسەیی› ٣. زڕ؛ بێ بەر (بۆ دار) ‹زڕەبادام› ▤ ١. بزرگ؛ گندە ٢. نااصل ٣. بی‌ثمر

زڕەباوێشک / z(i)řebawêşk/: ناو. *[پلار]* باوێشکی زل و زۆر ▤ خمیازەی شدید و متوالی

زڕەبلبل / z(i)řebilbil/: ☜ **زڕەبولبول**

زڕەبولبول / z(i)řebulbul/: ناو. زڕەبلبل؛ جۆرێک باڵندەیە لە خێزانی بولبولەکان سەر بە تۆرەمەی ڕەشیشە، نزیک ١٥ سانتی‌میترە، نێر و مێ یەکڕەنگ، بە لەشی باریک و لاقی درێژ، کلکی شێ ڕەنگ کە وەک چەتر هەڵیدەدا، سەری بەڵەک، پشتی قاوەیی ئاماڵ بۆر و بڕۆی ئاماڵ سپییە، لە هەڵنیشتندا باڵی کەمێک شۆڕ ڕادەگرێ و کلکی قیتی دەجووڵێنێ، لە باخ و ڕەزاندا دەژی و لە نێو پەرژین و سەر دارەگەز هێلانە دەکا، هاوینان زۆرە ▤ بلبل دُم‌چتری

زڕەبیزا / z(i)řebîza/: ناو. گیایەکی کوێستانی لاسقەک ڕەقە ▤ گیاهی است

زڕەپنگ / z(i)řeping/: ☜ **زڕپنگ**

زڕەپۆڕ / z(i)řepoř/: ناو. جۆرێک باڵندەیە لە تۆرەمەی قەرقاوڵ، نزیک ٢٩ سانتی‌میترە، نێر و مێی یەکڕەنگە، پشتی قاوەیی مەیلەو بۆری ڕێ ـ ڕێ و بەر زگی قاوەیی مەیلەو زەردی ڕێ ـ ڕێ و چەنە و گەرووی زەردی کاڵ و لاقی سوورە، کردەوەی لە پۆڕ دەچێ، لە سەر زەوی، لە ژێر پنچ و قۆپەن هێلانە ساز دەکا ▤ جیرفتی

زڕەتوو / z(i)řetû/: ناو. توێلک؛ جۆرێ دارەتوو ▤ از انواع درخت توت

زڕەچرگ / z(i)řeçirg/: ناو. زڕەچێرگ؛ زڕمێشەسی؛ زڕەمێشەسی؛ تۆدەرە؛ هۆورە؛

هۆوەرە؛ ڕاوارە؛ باڵندەیەکە لە تۆرەمەی چرگ، نزیکی ٦٢ سانتیمیتر دەبێ، لە بۆقلەی مێ دەکا، کلک و ملی خورمایی ڕەنگە، یاڵ و بژی بەڵەکە و بە هەر دوو لاملیدا هاتۆتە خوارێ، پشتی قاوەیی کاڵی پنۆک ـ پنۆک، بەر زگی سپی و ملی بۆر و شاباڵی ڕەشە، چاوی گەورەن، لە فڕیندا تەپە، لە بەیار و دەشتان دەبینرێ ▤ هوبره

زڕەچێرگ / /z(i)řeçêrig/: ☜ **زڕەچرگ**

زڕەخەو / /z(i)řexew/: ناو. خەوی کەم و سووک ▤ خواب اندک و سبُک

زڕەزڕ / /z(i)řezir̄/: دەنگەناو. دەنگی زڕەی زۆر ▤ زر- زر

زڕەق / /z(i)řeq/: ☜ **زرووق**^{2}

زڕەقیان / /z(i)řeqyan/: چاوگ. کەنینی ساوا بە دەنگ ▤ قهقه زدن کودک

زڕەک / /z(i)řek/: ئاوەڵناو. ١. *[پلار]* هەقمەق ٢. *[پلار]* شەڕفرۆش ٣. وشکاو؛ وشک ▤ ١. احمق ٢. ستیزەجو ٣. خُشک

▣ **زڕەک بون**: زڕە بوون؛ بە شەوارە کەوتن ▤ نور در چشم افتادن

زڕەکەش / /z(i)řekeş/: ناو. کەشاوی کزرەوە بوو و ئامادەی کێلان ▤ زمین آبداده و آمادەی کشت

زڕەکەو / /z(i)řekew/: ناو. زەڕەکەو؛ جرەکەو؛ کەواچوو؛ کەواچیر؛ کەوزڕ؛ سوورەباڵە؛ باڵندەیەکە لە تۆرەمەی قەرقاوڵ، نزیک ٣٠ سانتیمیتر دەبێ، باڵ و کلکی کورت و خورمایی ڕەنگە، بەر زکی نێرەکانی خاڵی قاوەیی لێیە، هی مێ کاڵترە، سەر پشتی ڕێ ـ ڕێیە، هەرکە هەستی بە مەترسی کرد خۆ بە عەرزەوە مەڵاس دەکا و ئامادەی فڕین دەبێ، لە شیناوەرد، بەیار، لەوەڕگە و ... دەبینرێ، هێلانەی لە شوێنی ئەستەم و حەشارگەی وەک پەرژین، ناو گەنمەجاڕ و گەنمەشامیدا ساز دەکا ▤ کبک چیل

زڕەلاو / /z(i)řelaw/: ناو. ١. *[پلار]* لاوی ترسەنۆک ٢. گیایەکە قالۆری هەیە و ڕەنگی سپییە، زۆر بەرز دەبێتەوە و لە نێو قۆپیدا شین دەبێ ▤ ١. جوان ترسو ٢. گیاهی است

زڕەمار / /z(i)řemar/: ناو. ماری زۆر زل ▤ مار بسیار بزرگ

زڕەمازوو / /z(i)řemazû/: ناو. وێول؛ دارێکی دارستانە لە دار مازوو دەکا ▤ درختی جنگلی شبیه مازوج

زڕەمەندی / /z(i)řemendî/: ناو. بەلبەلەشوانە؛ زیزڕەمەندێ؛ زڕەمەندێ؛ گیایەکە وەک مەندێ بەلام کورتەبالاتر و گەلاوردترە ▤ گیاهی است

زڕەمەندێ / /z(i)řemendê/: ☜ **زڕەمەندی**

زڕەمێر / /z(i)řemêr/: ☜ **زرت**^{2}

زڕەمێشەسی / /z(i)řemêşesî/: ☜ **زڕەچرگ**

زڕهگ / /zir̄hig/: ناو. چرگ؛ چێرگ؛ مێشەسی ▤ هوبره؛ میش‌مُرغ

زڕیاگ / /zir̄yag/: ئاوەڵناو. ١. ☜ **زڕاو** ٢. ☜ **زرووقاو** ٣. ڕاتلەکاوی دەنگ‌لێ‌هاتوو (زنجیر و ...) ▤ ١. ☜ **زڕاو** ٢. ☜ **زرووقاو** ٣. تکان داده شده و به صدا افتاده

زڕیان / /zir̄yan/: ☜ **زڕان**

زڕیانەوە / /zir̄yanewe/: ☜ **زڕانەوە**

زڕیای / /zir̄yay/: چاوگ. ١. ☜ **زڕان** ٢. وشک بوونەوە ▤ ١. ☜ **زڕان** ٢. خُشک شدن

زڕین / /z(i)r̄în/: ☜ **زڕان**

زسان / /z(i)san/: ☜ **زستان**

زستان / /zistan/: ناو. زسان؛ زڤستان؛ زمسان؛ زمستان؛ زمستون؛ زمستوو؛ زمسوو؛ زۆسان؛ زووسان؛ جسان؛ جستان: ١. یەکێ لە چوار وەرزی ساڵ لە ولاتانی مامناوندی، کە کەوتۆتە نێوان پاییز و بەهارەوە ٢. *[کینایە]* وەرز و چاخی سەرما و سۆڵە ‹لەم ناوچە هێشتا سەرماوەز

نەهاتووە، زستان دەست پێدەکا› ■ ۱و۲. زمستان

⊡ **زستانی ناوکی:** زستانی ئەتومی؛ بارودۆخێ کە ئەگەر شەڕی ناوکی بقەومێ، ڕوو دەدا و بە هۆی تۆز و دووکەڵی یەکجار زۆرەوە بەر تیشکی خۆر دەگیرێ، دنیا دەڕچێ و قاڵی ژیان دەبڕێتەوە ■ زمستان هستەای

زستانە / zistane/: ☜ **زستانی**

زستانەخەو / zistanexew/: ناو. خەوی زستانانی بڕێ لە گیانەوەران ■ خواب زمستانی

زستانەزێ / zistanezê/: ئاوەڵناو. ۱. لە زستاندا زاو ۲. لە زستاندا لە دایک بوو ■ ۱. زاییده در زمستان ۲. زاده شُده در زمستان

زستانەوار / zistanewar/: ناو. گەرمەسێر؛ جێ ژیانی کۆچەر لە زستاندا ■ قشلاق

زستانەیی / zistaneyî/: ☜ **زستانی**

زستانی / zistanî/: ئاوەڵناو. زستانە؛ زستانەیی؛ زمسانە؛ زمسانی؛ زمستانی؛ پێوەندیدار بە زستانەوە ‹پێڵاوی زستانی› ■ زمستانی

زشت / zişt/: ئاوەڵناو. کەسن؛ کرێت: ۱. ناپەسند ۲. ناحەز؛ ناشیرین ■ ۱و۲. زشت

زشتی / ziştî/: ناو. کرێتی؛ کەسنی؛ دۆخ یان چۆنیەتی ناشیرین و ناحەز بوون ■ زشتی

زغاڵ / z(i)ğał/: ☜ **خەڵوز**

زغاڵدان / z(i)ğałdan/: ☜ **خەڵوزان**

زغاڵدو / z(i)ğałdû/: ☜ **خەڵوزان**

زغرک / ziğrik/: ☜ **زخور**

زغرگ / ziğrig/: ☜ **زەگر**

زفت / zift/: ناو. زەفت؛ زەفتە؛ قیری سروشتی؛ ماکێکی هیدرۆکەربونی کە وەک هەویرێ لە کەلێنی بڕێ بەردەوە دەدەڵێت و بۆ دەرمان بە کار دێت ■ زَفت

⊡ **زفت لێدان:** زەفتە لێدان؛ ساوینی زفت بە سەر پارچە و لکاندنی بە سەر شوێنێک لە لەشدا بۆ دەرمان ■ زفت انداختن

زفتک / ziftik/: ناو. زیپکەی عازەوی کە لە ڕووی تازەلاوان پەیدا دەبێ ■ جوش غرور

زفتە / zifte/: ئاوەڵکار. زۆرتر ‹ئێمە کەم ئەچین بۆ مالیان، زفتە ئەوان تێن› ■ اکثراً؛ بیشتر

زفتی / ziftî/: ناو. *[کۆن]* فەرمانبەری دارۆغە ■ مأمور داروغه

زفر / zifr/: ناو. وردە و پردەی پەرژبووی ورکەنان و گرار ■ ریزه نان و غذای پسمانده در سُفره

زفقێل / zifqêl/: ناو. سەردەرانەی ماڵ ■ سردر خانه

زڤار / z(i)var/: ☜ **زڕتۆل**

زڤار ـ زڤار / z(i)var z(i)var/: ئاوەڵناو. شڕ و وڕ؛ لەتوپەت ■ لت‌وپار

زڤاڤ / z(i)vav/: ناو. جۆرێ گاسن ■ نوعی گاوآهن

زڤان / z(i)van/: ناو. ۱. جووچکەی مریشک؛ جووجەڵەی مامر ۲. زوان؛ زمان ■ ۱. جوجەی مُرغ ۲. زبان

زڤران / zivran/: ☜ **زڤڕین**

زڤراندن / zivrandin/: ☜ **زڤڕین**

زڤرک / zivrik/: ناو. ژەنگەسوورە؛ شەنگەسوورە؛ سوورەمۆزە؛ مێروویەکی سوور و زەردی چزووداری لە زەرگەتە زلترە ■ زنبور سرخ

زڤرین / zivrîn/: ☜ **زڤڕین**

زڤڕ / zivř/: ناو. ۱. خول؛ سووڕ ۲. کاری گەڕانەوە؛ بەرەو دوا هاتنەوە ■ ۱. چرخش ۲. برگشت

زڤڕان / zivřan/: ☜ **زڤڕین**

زڤڕۆک / zivřok/: ناو. گێژاو؛ ئاشی جندۆکان ■ گرداب

زڤڕین / zivřîn/: چاوگ. زڤڕان؛ زڤران؛ زڤرین؛ زڤراندن: ۱. خول خواردن ۲. گەڕانەوە؛ بەرەو دوا

هاتنەوە ▤ ۱. چرخیدن ۲. برگشتن

زڤرینـــەوە / zivřînewe/: چـــاوگ. ڤـــــەگەڕیان؛ گەڕانەوە ▤ بازگشتن

زڤستان / z(i)vistan/: ☜ **زستان**

زڤل / zivl/: ☜ **زابوق**

زڤنـگ / z(i)ving/: نـاو. ۱. ئەشــکەوت؛ هلــۆل و ڕەهۆلی سروشتی لە کێودا ۲. زسـتانە هـەوار ▤ ۱. غار ۲. قشلاق

زڤیر / zivîr/: ☜ **زویر**

زڤیـرک / zivîrik/: ناو. گێژەلووکە؛ گـەردەلوول ▤ گردباد

زق۱ / ziq/: ناو. ۱. هەلـمات؛ تەشـبەرە ۲. چـەلاو ‹بەویدا مەچۆ زقە ئەچەقی› ▤ ۱. تیله ۲. باتلاق

زق۲: ئاوەلـناو. ۱. ☜ **زەق** ۲. چەلاوی ‹ئەم زەوییە زقە، خەتەرە!› ▤ ۱. ☜ **زەق** ۲. باتلاقی

زقـاف / z(i)qaf/: نـاو. خێشــک؛ مالــە؛ ئامرازێکـە شێوەردی پێ لێـک و لـووس دەکـەن ▤ مالـەی صاف کردن زمین زراعی

زقاق / z(i)qaq/: ناو. کۆلان؛ تاخ؛ کووچە ▤ کوچه

زقان / z(i)qan/: ناو. خلماتان؛ هەلـماتان؛ ماتـان؛ مێشان؛ پلان ▤ تیله‌بازی

زقـاو / z(i)qaw/: نـاو. زەقاو؛ تەڕەزن؛ ئاوێ کە لـە قەراغ مێرگـەوە دەدەلـێ ▤ آبـی کـه از کنـارەی چمنزار به بیرون می‌تراود

زقل / ziql/: ناو. قسل؛ کلس ▤ آهک

زقلی / ziqlî/: ئاوەلناو. قسلی؛ ئاهەکی ▤ آهکی

زقوزوا / ziq û z(i)wa/: ئاوەلـناو. وشـکوبـرین؛ تەواو وشک؛ فرە زوها ▤ کاملاً خشک

زقوم / z(i)qum/: ☜ **زوقم ـ۱**

زقـوم / ziqûm/: ئاوەلـناو. *[کنایـە]* زۆر تـال، وەک ژەهری مار ▤ بسیار تلخ

⊡ **زقوم نایش:** به قوزەلقورت بـوون؛ بـە زەهـری مار بوون ▤ کوفت شدن

زک / zik/: ☜ **زگ**

▣ **زکی برسی:** زگی هیچ تێدا ▤ شکم گرسنه

زکی پێ: قوولایی ناوەندی بەری پا ▤ قوس پا

⊡ **زک بـوون:** *[کنایـە]* منـاڵ لـە سـکدا هـەبوون؛ دووگیان بوون ‹براژنم زکی هەیە› ▤ باردار بوون

زک بـەردان: *[مـەجاز]* زۆر خـواردن ▤ پُرخـوری کردن

زک پـڕ بوون: *[کنایە]* ئـاوس بـوون ‹دووجـار لـە مێردەکەی زکی پڕ بووە› ▤ حامله بودن/ شدن

زک پـێچ دان: *[مـەجاز]* برسـێتی کێشـان ▤ گرسنگی کشیدن

زک پێسوتان: ☜ **زگ پێسووتان**

زک پێشەوتین: ☜ **زگ پێسووتان**

زک تـاو دان: *[مەجاز]* بە هیوای شتێک، بەتایبەت خواردەمـەنی بـوون ‹زکـت تـاو مـەدە! جـارێ خەبەرێ لە نان نییـە!› ▤ شـکم خـود را صـابون زدن

زک چـوون: *[مەجاز]* زک ڕۆین؛ زک کار کردن؛ پـا کار کردن ▤ اسهال شدن

زک دان: زگ داین؛ سـک دان؛ گـوپ دان؛ لـەم دای؛ دەرپەڕینی بەشی ناوەڕاستی شـتێک بـە هۆی خراپ بوونـەوە ‹دیوارەکـە زکـی داوە› ▤ شکم دادن

زک دڕین: زگ دڕین: ۱. چەقۆ یان هـەر شـتی تیژ بە سـکدا کـردن ۲. *[کنایە]* زۆر لایـەنگری شتێ یان کەسێ بوون و لە سەر کردنەوە ▤ ۱. شکم پاره کردن ۲. شکم (برای کسی) دریدن

زک ڕۆین: ☜ **زك چوون**

زک سوتـان: *[مەجاز]* جەرگ سووتان؛ منال مردن ▤ فرزند مُردن

زک کار کردن: زگ کار کـردن؛ دڵ کـار کـردن؛ دەرکردنی پیسـایی لـە ڕیخۆلـە ▤ شـکم کـار کردن

زک کردن: *[مەجاز]* منال هێنان ▤ بچه آوردن

زک لەوەڕاندن: *[پلار]* چلێسی کردن؛ ماڵەوماڵ کردن بۆ خواردن ▤ سورچرانی کردن

زکئێشه / zik'êşe/: ناو. زکێشه؛ سکێشه؛ دەردی ناو زک ▤ شکم‌درد

زکبەڵ / zikbel/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زکزل؛ زگهۆڕ؛ ورگن؛ تەنگەئەستوور ▤ شکم‌گُنده

زکپڕ / zikpiř/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* دووگیان؛ زگپڕ ▤ حامله؛ باردار

زکتێر / ziktêr/: ئاوەڵناو. نەبرچی ▤ سیر

زکتێڕ / ziktêř/: ☜ **زگەڕۆ**

زکچک / zikçik/: ناو. والایی لە ناو دڵدا ▤ بطن قلب

زکدڕاو / zikd(i)řaw/: ☜ **زگەڕۆ**

زکدێلک / zikdêlik/: ناو. جۆرێ ماسی ▤ نوعی ماهی

زکر / zikr/: ناو. کار و ڕەوتی پڕچ هەڵسووڕان و هەڵپەڕ و داپەڕی دەروێشان ▤ سماع و پایکوبی درویشان

زکڕەش / zikřeş/: ئاوەڵناو. *[پلار]* دەبنەوەبڕ؛ ڕکوونی؛ ڕقلەزک ▤ کینەای

زکڕەقی / zikřeqî/: ناو. دەردەکۆپانە؛ کوزاز؛ نەخۆشینێکی چلکییە لە چەشنێ باکترییەوە سەرهەڵدەدا و دەبێتە هۆی ڕەگ گیران و کرژ بوونەوەی ماسوولکەی لەش ▤ کُزاز

زکزل / zikzil/: ☜ **زگزل**

زکسووتاو / ziksûtaw/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* زکشەوات؛ کۆسکەفتگ؛ منالمردوو ▤ فرزندمُرده

زکشەوات / zikşewat/: ☜ **زکسوتاو**

زکقوپاو / zikqupaw/: ئاوەڵناو. کەلەکەقوپاو؛ لەڕ و لاواز ▤ لاغر

زککوور / zikkûr/: ☜ **زگەڕۆ**

زککێشکی / zikkêşkî/: ناو. سکەخشێ؛ کار و ڕەوتی لە سەر زگ خزین ▤ بر شکم خزیدن

زکگرتی / zikgirtî/: ناو. قەبزی؛ پندری ▤ یبوست

زکگیری / zikgîrî/: ناو. دۆخی قەبز بوون؛ دژی ڕەوانی ▤ حالت یبوست داشتن

زکلەوەڕێن / zikleweřên/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زگلەوەڕێن؛ سکەڕۆ؛ چەورە؛ چلێس ▤ شکمباره

زکماک / zikmak/: ☜ **زگماك**

زکماگی / zikmagî/: ئاوەڵناو. سکماکی؛ ئێرسی ▤ مادرزادی

زکمانگ / zikmang/: ☜ **زگماك**

زکن / z(i)kin/: ☜ **زگەڕۆ**

زکنەکەر / zikneker/: ئاوەڵناو. نەزۆک؛ نەزا ▤ نازا

زکوزا / zik û za/: ☜ **زاوزو**

زکوزاکەر / zik û zaker/: ئاوەڵناو. تایبەتمەندی ژنێ کە لە زان ناوەستێ ▤ زایا

زکوێن / zikwên/: ناو. سکبەن؛ شاڵێکی پانی پارچەیی بە ئاڵقەزوونەوە بۆ بەرگری لە داچۆڕانی ماسوولکەکانی زک ▤ شکم‌بند

زکوون / z(i)kûn/: ☜ **زگەڕۆ**

زکوونی / z(i)kûnî/: ناو. *[پلار]* چەورەیی؛ چلێسی ▤ شکم‌پرستی

زکەدڕێ / z(i)ked(i)rê/: ناو. *[پلار]* لایەنگریی توند و تیژانە ▤ طرفداری شدید

زکەڕۆ / z(i)keřo/: ☜ **زگەڕۆ**

زکەسۆری / z(i)kesorî/: ☜ **زکەشۆرە**

زکەشۆرە / z(i)keşore/: ناو. زکەسۆری؛ سکەشۆڕە؛ زەحیر؛ بەلەفیڕە ▤ اسهال

زکەماسێ / z(i)kemasî/: ناو. ئیسقایی؛ نەخۆشی ئاوبەند ▤ بیماری استسقا

زکین / z(i)kîn/: ☜ **زگەڕۆ**

زکێشه / z(i)kêşe/: ☜ **زکئێشه**

زگ / zig/: ناو. زک؛ سک: ١. لم؛ تل؛ شوولەم؛

ورگ؛ ئاشک؛ بەشێ لە لەشی گیانداری مۆرغەدار لە نێوان سنگ و ناوقەددا ۲. *[مەجاز]* کۆندامی هەرسەک ‹زگم باش کار ناکا› ۳. بەشی پاشووی لەشی مێروان ٤. بەشی زۆپ و دەرپەڕیوی هەر شتێ (وەک گۆزە و ...) ٥. جاری زاوزێ ‹حەوت زگی بووە› ٦. ناوسک؛ ناوەوە و دەروونی شتێ 🇮🇷 ۱تا۶ شکم

▣ **زگ پڕ کردن:** ئاوس کردن 🇮🇷 باردار کردن

زگ پێسوتان: *[مەجاز]* زک پێسووتان؛ زک پێشەوتین؛ بەزە پێدا هاتن 🇮🇷 دل برای کسی سوختن

زگ دڕین: ☜ **زك دڕین**

زگ شێلان: *[مەجاز]* میوانی کەسێ بوون بۆ ماوەیەکی زۆر 🇮🇷 برای مدت زیادی مهمان کسی شدن

زگ کار کردن: ☜ **زك کار کردن**

زگ وەستانەوە: لە زکوزا کەوتن 🇮🇷 یائسه شدن

زگ هەستان: سک ماسین؛ با کردن ‹زگم وا هەستابوو خەریک بوو بتەقێم!› 🇮🇷 باد کردن شکم

چوونە زگ شتێکەوە: سەر بردنە ناو هەموو وردەکاری و نهێنی شتێکەوە 🇮🇷 دل و رودەی چیزی را کاویدن

لە زگ چوون: لە کاتی منداڵ بوون مردن 🇮🇷 سر زا رفتن

زگ‌ئێشە /zig'êşe/: ناو. سکێشە؛ ناڤئێش 🇮🇷 شکم درد

زگار^{1} /z(i)gar/: ناو. ۱. زبارە؛ هەرەوەز ۲. ورکەبەرد 🇮🇷 ۱. کار گروهی ۲. سنگریزه

زگار^{2}: ئاوەڵناو. کز و کەنەفت و دڵبەخەم ‹ئەو کەسەی هێندە نەبوو زویر و زگار/ وا نەکەوتە بەر چەپۆکی ڕۆژگار «هێمن»› 🇮🇷 زبون

زگاری /z(i)garî/: ناو. داماوی؛ زەبوونی ‹زاری و زگاری و زویری کەردم/ وە بارگەی پاکت پەنا ئاوەردم «مەولەوی»› 🇮🇷 زبونی

زگانە /z(i)gane/: ناو. ژینی بە نانەزگ 🇮🇷 زندگی بخور و نمیر

زگبەرەڵا /z(i)gbereła/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* زگەڕۆ؛ زۆرخۆر 🇮🇷 شکمو

زگپەرس /zigperis/: ئاوەڵناو. *[پلار]* چڵێس؛ نەوسن 🇮🇷 شکم‌پرست

زگچوو /zigçû/: ئاوەڵناو. ڤڕۆک؛ زگڕەوان 🇮🇷 اسهال

زگدار /zigdar/: ئاوەڵناو. سکدار؛ دووگیان 🇮🇷 آبستن

زگدڕاو /zigd(i)řaw/: ☜ **زگەڕۆ**

زگدەرپەڕیو /zigderpeřîw/: ئاوەڵناو. *[پلار]* کرشە؛ سکزل 🇮🇷 شکم‌گُنده

زگڕەوان /zigřewan/: ئاوەڵناو. ڤڕۆک؛ زگچوو 🇮🇷 اسهال

زگڕەوانی /zigřewanî/: ناو. سەرپایی؛ زگەشۆرە؛ بەلەفیڕە 🇮🇷 اسهال

زگزل /zigzil/: ئاوەڵناو. زکزل؛ سکزل؛ خاوەن زگی گەپ و قەبە و دەرپەڕیو 🇮🇷 شکم‌گنده

زگسوتاو /zigsûtaw/: ئاوەڵناو. جەرگسووتاو؛ کۆستکەوتوو ‹منی هەژاری زگسووتاو/ چۆن پاش تۆ بژیم؟ شۆڕەلاو! «هێمن»› 🇮🇷 فرزندمُرده

زگکەر /zigker/: ئاوەڵناو. بزۆک. دژی نەزۆک 🇮🇷 زاینده

زگلەوەڕێن /zigleweřên/: ☜ **زكلەوەڕێن**

زگلەوەڕێنی /zigleweřênî/: ناو. نفت؛ چلێسی 🇮🇷 شکم‌پرستی

زگماک^{1} /zigmak/: ئاوەڵناو. زکماک؛ زکمانگ؛ زگماکی؛ زگماهی؛ پێوەندیدار یا سەر بە کاتی لە دایک بوون ‹کوێری زگماک› 🇮🇷 مادرزاد

زگماک^{2}: ئاوەڵکار. زکماک؛ زکمانگ؛ زگماکی؛ زگماهی؛ بەو جۆرە لە دایک بووە ‹ئەتۆ هەر

زگماک وەها جوانی/ «تەوالێت» چییە؟ نـاوی نـازانی «هێمن»› ☰ مادرزاد

زگماکی / zigmakî/: ☜ **زگماك**

زگماهی / zigmahî/: ☜ **زگماك**

زگن / zigin/: ☜ **زگەڕۆ**

زگنی / zig(i)nî/: ☜ **زگەڕۆیی**

زگورد / z(i)gurd/: ئاوەڵناو. زووگوورت؛ زوگورد: ١. ڕەبەن؛ سەڵت؛ بێ‌هاوسەر ٢. داماو؛ بێچارە ☰ ١. مُجرد ٢. بیچارە

زگوردی / z(i)gurdî/: ئاوەڵـناو. زوگـورتی؛ سەڵـت؛ ڕەبەن؛ بێ‌ژن ☰ مُجرد

زگوزا / zig û za/: ☜ **زاوزو**

زگوێستاو / zigwêstaw/: ئاوەڵناو. قەبز؛ بەسراو ☰ یُبس

زگەخشکێ / z(i)gexişkê/: نـاو. کاری بە زکەوە خۆ خشاندن ☰ سینەخیز

زگەڕۆ / z(i)geřo/: ئاوەڵـناو. *[پلار]* سـکەڕۆ؛ زکـن؛ سـکن؛ زکـوون؛ زکـین؛ زگـن؛ تـرخن؛ زکـەڕۆ؛ زگـدڕاو؛ زکـدڕاو؛ زک‌تێـڕ؛ زک‌کـوور؛ زگهانـک؛ زگ‌هۆڕ؛ زۆرخۆر ☰ شکم‌پرست

زگەڕۆیی / z(i)geřoyî/: ناو. *[کینایە]* زگنی؛ سـکنی؛ زگێنی؛ زۆرخۆری ☰ شکم‌پرستی

زگەشۆرە / z(i)geşore/: نـاو. بەلەفیـڕە؛ تەقەفیـڕە؛ شوولین ☰ اسهال

زگهانک / zighanik/: ☜ **زگەڕۆ**

زگهۆڕ / zighoř/: ئاوەڵناو. ١. ☜ **زگـەڕۆ** ٢. ☜ **زكبەل**

زگێنی / z(i)gênî/: ☜ **زگەڕۆیی**

زل١ / zil/: نـاو. ١. پووشکەی باریکی لاسـکی گیـا ٢. ئەستێرەی ڕۆژێ ٣. بەلۆکە؛ میتکەی مێوینـە ٤. زەل؛ قـامیش؛ چیتـک ☰ ١. سـاقەی لخـت و نازک گیاه ٢. ستارەی سحری ٣. چوچوله ۴. نی

زل٢: ئاوەڵناو. ١. گەورە؛ بە بارسـتایی، پانـایی یـان چەندیـەتی زۆرەوە‹سـەری زل؛ ماشـینی زل› ٢. پایەبەرز؛ بەدەسەڵات ‹پیاوی زل› ☰ ١. بـزرگ ٢. بلندپایه

▣ **زل بـوون**: گـەورە بـوون: ١. لـە پچـووکی دەرچوون ٢. پایە بەرەو ژوور چوون ٣. گەشـە سەندن ☰ ١. بـزرگ شـدن ٢. بلندپایـه شـدن ٣. رشد کردن

▣ **خۆ بە زل زانین**: لووتبەرز بـوون؛ بەدەعیـە و دەمار بوون ☰ تکبُر داشتن

زل ـ٣: پێشوشـە. ١. ساغ؛ سـاق ‹زلکـوێر› ٢. مـەزن ‹زلـهێز› ☰ ١. سالم ٢. اَبر-

ـ زل٤: پاشەوشـە. گەورە؛ هەراو ‹سـەرزل؛ قـنزل› ☰ گُندە

زلاقونک / z(i)laqûnik/: ☜ **زەلەقون**

زلام / z(i)lam/: ☜ **زەلام**

زلان / z(i)lan/: ناو. ١. ☜ **زریان** ٢. گێژەڵـووکە ☰ ١. ☜ **زریان** ٢. گردباد

زلبـری / zilb(i)rî/: ئاوەڵـکار. زلپاتـە؛ پیچـەک؛ تۆزووڵکە؛ کەمووسکە؛ بڕووکە ☰ کمترین مقدار

زل‌بەقنگە / zilbeqinge/: ☜ **زەلەقون**

زلبەقونە / zilbeqûne/: ☜ **زەلەقون**

زل‌بێ‌هونـەر / zilbêhuner/: ئاوەڵـناو. *[پـلار]* زەبەلاحی هیچ لێ‌نەهاتوو ☰ گُندەی بی‌خاصیت

زلپاتە / zilpate/: ☜ **زلبری**

زلپک / zilpik/: ناو. زپک؛ زپرکە ☰ جوش صورت

زلحـورت / zilĥurt/: ئاوەڵـناو. *[پـلار]* دەگەنـەک؛ زەبەلاح ☰ لندهور

زلحۆ / zilĥo/: ☜ **زلحۆل**

زلحۆرت / zilĥort/: ☜ **زلحۆل**

زلحۆل / zilĥol/: ئاوەڵـناو. *[پلار]* زلحـۆ؛ زلحـۆرت؛ زەپزەپە؛ حەیتە؛ تەژەی گێل و حۆل ☰ لنـدهور خُل‌مزاج

زل‌حیـز / zilĥîz/: ئاوەڵـناو. *[پلار]* زل بـێ هونـەر؛

زەلامی بێزراو و بێغیرەت ■ گُندەی بی‌جُربُزە

زل • زل^{1} / zil zil/: ئاوەڵناو. /پلار/ گەورە ـ گەورە ‹تیکەی زل ـ زلی ئەگرت و ئەینیا دەمی!› ■ گُندە ـ گُندە

زل • زل^{2}: ئاوەڵکار. /پلار/ بێ شەرم و شوورەیی ‹کابرای دز، زل ـ زل دەهات و دەچوو!› ■ راست ـ راست

زلف / zil(i)f/: ☜ **زوڵف**

زلفو / zilfo/: ئاوەڵناو. بە سەر و پرچ و کاکۆڵ ■ موی سر و کاکل دراز

زلق / zilq/: ئاوەڵناو. بزۆز؛ هاروهاج ■ بازیگوش؛ ناآرام

زلقتی / zilq(i)tî/: ناو. ١. مۆزە زەرد ٢. ☜ **زرِقتی** ■ ١. از انواع مگس که نیش می‌زند ٢. ☜ **زرقتی**

زلک / zilk/: ئاوەڵناو. /پلار/ زڕ و زەلام ■ گُندەبَک

زلکوێر / zilk(i)wêr/: ناو. زلکوور؛ نابینایی کە چاوی بە دیمەن ساغە ■ کورِ بە ظاهر سالم

زلکور / zilkûr/: ☜ **زلکوێر**

زلکە / zilke/: ناو. ١. جۆرێ ترێ ٢. جۆرێ سڵق ■ ١. نوعی انگور ٢. گیاهی از تیرەی چغندر

زلکێنە / zilkêne/: ناو. زەرگەتە ■ زنبور

زللک / zillik/: ناو. ١. بەلۆکە؛ میتکە ٢. دەنکە شەمچە ■ ١. چوچولە ٢. چوب کبریت

زللە / zille/: ناو. ١. زلە؛ زیلە؛ زیللە؛ شەپلاخە؛ چەپلاخە ٢. گاڵتەجاڕ ■ ١. سیلی ٢. مسخره

زلمبۆ / z(i)limbo/: ناو. گەزۆ؛ شیلەی دار مازوو کە وەک شەونم دەبارێ ■ شیرەی درخت مازوج

زلمزۆ / zilm(i)zo/: ناو. گەزۆ؛ گەز ■ گز قنادی

زلواک / zilwak/: ناو. لاولاو؛ لافلافۆک ■ لبلاب؛ پیچک

زلون / z(i)lun/: ناو. گێژەڵووکە؛ گەردەلوول ■ گردباد

زلۆرە / z(i)lore/: ☜ **زلور**

زلۆق / z(i)loq/: ئاوەڵناو. زەق؛ ماق؛ واق؛ مۆڵەق ‹چاقی فێ زلۆق مان› ■ خیره

زلوبی / z(i)lûbî/: ☜ **زروبی**

زلوبیا / z(i)lûbya/: ناو. شیرینییەکی تورتە لە ماستی ئاوچن و نشاستە، کە لە ڕۆندا سووری دەکەنەوە و دە شەربەتی خەستی دەگەوزێنن ■ زولبیا

زلوت / z(i)lût/: ئاوەڵناو. /پلار/ ١. ڕووتەڵەی باریک و بێنموود ٢. تاس؛ سەربێموو ٣. ڕووت و قووت ■ ١. لاغر و حقیر ٢. تاس ٣. عُریان

زلور / z(i)lûr/: ناو. زلۆرە؛ پێشاخوڕ؛ قەسەڵی ناو ئاخوڕ؛ کای درشتی بەرماوی مالات ■ پسماندەی کاه در آخور

زلوڤیاگ / z(i)lûvyag/: ناو. هەرا ـ هەرا؛ زەنا ـ زەنا ■ سر و صدای زیاد

زلوک / z(i)lûk/: ناو. زلووکە: ١. چیلکەی کورتی باریک ٢. چوکلەشەمچە؛ دەنکە شەمچە ■ ١. خلال؛ چوب کوتاه باریک ٢. چوب کبریت

زلوکە / z(i)lûke/: ☜ **زلوک**

زلە^{1} / z(i)le/: ☜ **زللە ـ ١**

زلە^{2}: ئاوەڵناو. زل؛ تەزە ‹کابرایەکی زلە هاتە سەر ڕێم› ■ گُندە

زلەمو / z(i)lemû/: ناو. مووی ڕەپ و درشتی بن چناکەی پیرەژنان ■ موی چانەی پیرزنان

زلهمین / zilh(i)mîn/: چاوگ. زەرد هەڵگەڕان ■ زرد و ضعیف شدن

زلهێز^{1} / zilhêz/: ناو. چەند دەوڵەتی زۆر بەهێز، بەتایبەت ئەمریکا ■ ابرقدرت

زلهێز^{2}: ئاوەڵناو. ١. خاوەن هێز و دەسەڵاتی زۆر ٢. گەورە دەسەڵاتدار ■ ١. قدرتمند ٢. ابرقدرت

زلی / z(i)lî/: ناو. ١. زەلامی ٢. گەورەیی ٣. پایەبەرزی ■ ١. گُندگی ٢. بزرگی ٣. بلندپایگی

زلیتاو / z(i)lîtaw/: ناو. چلپاو و قوڕ و لیته ☰ گل و لای

زلیقۆ / z(i)lîqo/: ناو. دەمووکانە؛ جۆرێ چەسپە ☰ مویزک؛ نوعی چسب

زلینە / z(i)lîne/: ☜ زەمیلە

زلێن / z(i)lên/: ناو. زەناو؛ زەلکاو ☰ مُرداب

زلێندک / z(i)lêndik/: ناو. دوێرد ☰ قیچی

زڵ / ziɫ/: ناو. تاڵەکە؛ مێورەی باریکی ڕەز ☰ شاخەی باریک تاک

زڵچە / ziɫçe/: دەنگەناو. دەنگی شتی تەڕی نەرم کە پای لێ نێن یان بە دەست بیگوشن ‹کەوشەکەم هەر زلچەی دێ› ☰ صدای جسم تر نرم زیر فشار

زڵچەزڵچ / ziɫçeziɫç/: دەنگەناو. زلچەی لە دووی یەک ☰ صدای پیاپی جسم تر نرم زیر ضربه

زڵخاو / ziɫxaw/: ناو. کالان؛ کالان؛ کاڤلان ☰ غلاف؛ نیام

زڵزڵە / ziɫz(i)ɫe/: ناو. کێم و زووخی برین؛ چلکی زام ☰ ریم؛ چرک زخم

زڵف / ziɫf/: ☜ زوڵف

زڵفان / ziɫfan/: ☜ زووفا

زڵفنج¹ / ziɫfinc/: ناو. گیایەکی تاڵ و ژاراوی کە تۆزەکەی دەرمانی گیانداری کرمێیە ☰ گیاهی ضد انگل دام

زڵفنج²: سارستە. قوزەڵقورت؛ جوێنێکە وەک سندان ☰ کوفتِ کاری

⊡ **زڵفنج کردن**: کردنە قوزەڵقورت؛ بە زەهری مار کردن ☰ کوفت کردن

زڵفنچک / ziɫfinçik/: ناو. زلزلە؛ چڵک و کێمی برین ☰ ریم؛ چرک زخم

زڵق / ziɫq/: ناو. ١. سلق؛ گیایەکی گەڵاپانە، لە چۆنەر دەکا و گەڵاکەی بۆ چێشت دەبێ ٢. قوڕ و لیتەی خلیسک ☰ ١. سِلق؛ نوعی سبزی از تیرەی چغندر ٢. گل و لای لیز

زڵقاو / ziɫqaw/: ناو. ١. چێشتی سلق ٢. قوڕ و لیتە؛ حەڕیا تراو ☰ ١. آش سِلق ٢. مَنجلاب

زڵقەزڵق / ziɫqeziɫq/: دەنگەناو. جلقەجلق؛ قوڵتەی نێو قوڕی شل و قوڕاو ☰ صدای پا در گل و لای شُل

زڵگە / ziɫge/: ☜ زبڵ ـ١

زڵم / ziɫm/: ☜ زوڵم

زڵە / z(i)ɫe/: ناو. زلهە؛ زەڵە؛ چەقە و هەرا؛ چەقەچەق ☰ همهمه و جنجال

زڵەزڵ / z(i)ɫeziɫ/: ناو. زەڵەزەڵ؛ زلەی زۆر ☰ جنجال زیاد

زڵەقنای / z(i)ɫeqnay/: ☜ شڵەقاندن

زڵەقەتنای / z(i)ɫeqetnay/: ☜ شڵەقاندن

زڵەقیاگ / z(i)ɫeqyag/: ناوەڵناو. شڵەقیاگ؛ شلەقاو ☰ بەهمزده

زڵهە / ziɫhe/: ☜ زڵە

زم / zim/: ناو. ساردی ☰ سردی

زما / z(i)ma/: ناو. سەرما ☰ سرما

زماک / z(i)mak/: ناو. زماگ؛ نزار؛ نسار؛ شوێنێ لە چیا کە تاوی کەمتری وێ کەوێ ☰ سایەسار

زماکی / z(i)makî/: ناو. زمانی دایکی؛ زوانی ماری؛ زوانی مایێ ☰ زبان مادری

زماگ / z(i)mag/: ☜ زماك

زمان / z(i)man/: ناو. زبان؛ زوان؛ زوفان؛ زوبان؛ زڤان؛ هەزمان؛ ئەزمان؛ زۆ؛ زمـوون: ١. زان؛ زوخان؛ ئەندامی گۆشتنی بزۆز دە زاری زۆربەی بڕبڕەداراندا کە لە ناسینەوەی چێژەی جۆراوجۆر، قووت دانی خۆراک و قسە کردن لە مرۆدا، دەوری هەیە ٢. زمانی ولسات کە بە کولاوی دەیخۆن ‹بابۆڵەی زمانمان خوارد› ٣. *[مەجاز]* هێز یا توانای قسە کردن ‹مەگەر زمانت نییە بۆ قسە ناکەی؟› ٤. سیستەمێکی بڕیاری ڕێکوپێک لە

دەنگ یان نیشانەگەلی نووسین کە لە نێوان مرۆڤەکانی کۆمەڵگایەکدا بۆ دەربڕین و وەرگرتنی پەیام و هزر بە کار دێت ‹زمانی کوردی› ٥. کۆمەڵێک درۆشم و نیشانە کە لە بوار و بەستێنێکی تایبەت، دە نێوان گرۆیەکدا بە کار دەچێ ‹زمانی گیانەوەران؛ زمانی کەمپیوتەر› ٦. *[مەجاز]* زمانی بیانی؛ زمانی نامۆ ‹ئازاد زمان دەخوێنێ بچێ بۆ هەندەران› ٧. *[مەجاز]* زاراوە و شێوەی قسە کردن ‹زمانی خۆش؛ زمانی تاڵ› ٨. جۆرێ نان شیرینی وەکوو زمان ☰ ١تا٨ زبان

▣ **زمانی ئاماژە:** کاری ڕاگەیاندنی مەبەستی خۆ بە ئاماژە ☰ زبان اشاره

زمانی ئەدەبی: زمانی وێژەیی؛ وشە و زاراویەک کە لە نووسینی زمانێک بەتایبەت لە نووسراوەی ئەدەبیدا بە کار دەچێ ☰ زبان ادبی

زمانی بێزمانی: *[مەجاز]* کاری دەربڕین و تێگەیاندنی مەبەست بێ ئەوەی بە ڕاشکاوی قسەی لێوە بکرێ ☰ زبان بی‌زبانی

زمانی پێوەر: شێوە نووسین یان ئاخافتنێ کە پێوەری ڕادەی دروستی و نادروستی نووسین و قسە کردنی ئاخێوەرانی زمانێکە و لە کتێب و ڕۆژنامە و تەلەڤزیۆن و ڕادیۆدا بەکار دەچێ ☰ زبان معیار

زمانی تاڵ: *[مەجاز]* زمانی شەڕ؛ زمانی ڕەش؛ دەمی پیس؛ قسەی ڕەق؛ قسەی تفت و تاڵ؛ قسەی شڕ و دڕ ☰ زبان تندوتیز

زمانی تەڕ و پاراو: *[مەجاز]* دەربڕینی ڕەوان و ڕێکوپێک ☰ زبان شیوا

زمانی حاڵ: *[کینایە]* ئەو شتەی کە چلۆنایەتی و بارودۆخی کەسێ یان شتێک دەردەبڕێ ☰ زبان حال

زمانی خۆش: *[مەجاز]* قسەی خۆش؛ زمانی شیرین؛ لفت و گفتی خۆش وێڕای دلۆڤانی ‹بە زمانی خۆش مار لە کون دێتە دەر «مەسەل»› ☰ زبان خوش

زمانی ڕەش: ☜ **زمانی تاڵ**

زمانی دایکی: ☜ **زمانی زکماك**

زمانی زکماک: زمانی دایکی؛ زوانی مایێ؛ زمانێ کە مرۆڤ لە منداڵییەوە لە ڕێگای ئاخافتنی دایک و بابەوە فێری دەبێ و بەو زمانە لەگەڵ هاووڵاتیانیدا قسە دەکا ☰ زبان مادری

زمانی زێڕنگەران: چزی‌مزی؛ زێ ـ زێ؛ شێوە ئاخافتنێکی تایبەت کە لە گۆڕانی ڕاوێژ و جێبەجێ‌کرانی بڕگەگەلی زاراوە پێک‌دێ و پێشتر لە ناو ڕیزی زێڕینگەرانی تاراندا دروست بوو، بەم چەشنە کە نێوان هەر بڕگەیەک «ز»ییەک زیاد دەکەن ☰ زبان زرگری

زمانی فەرمی: زمانی ڕەسمی؛ زمانێ کە لە مەزرینگە و دام و دەزگا دەوڵەتییەکان و نووسراوەی سەر بە دەوڵەتی هەر وڵاتێکدا بە کار دەچێ ☰ زبان رسمی

زمانی نێوگەلانی: ☜ **زمانی نێونەتەوەیی**

زمانی نێونەتەوەیی: زمانی نێوگەلانی؛ زمانێ کە لە نێوان نەتەوەگەلی جۆراوجۆردا پەرەی سەندووە و بە زمانی یەکگرتووی جەهانی ناوبانگی دەرکردووە و بە کار دەچێ (وەک: فەرانسی لە ڕابردوودا و ئینگلیزی لە ئێستادا) ☰ زبان بین‌المللی

زمانی وێژەیی: ☜ **زمانی ئەدەبی**

⊡ **زمان بە چاو نەگەیشتن:** *[مەجاز]* زۆر تینوو بوون ‹هێندە تینوومە، زمان بە چاوم ناگا› ☰ عطش زیاد داشتن

زمان بەستن: ١. دەم لێک‌نان؛ تاقەت هێنان و قسە نەکردن ٢. کەوتنە گیانەلا ‹حاڵی زۆر خراپە، زمانی بەستووە› ☰ ١. زبان بە دهان گرفتن ٢. بە حال نزع افتادن

زمان بە لادا خستن: کەتمان کردن؛ ڕاستی قسە نەگوتن ≌ کتمان کردن

زمان بە مۆڵەق وێستان: ☜ **زمان شکان**

زمان شکان: زمان بە مۆڵەق وێستان؛ زمان لە گۆ چوون؛ زمان لە جووڵە کەوتن؛ قسە پێ نەکران لە نەخۆشی، سەرمان یان لە تینگی ≌ زبان از حرکت افتادن

زمان کێشان: *[مەجاز]* تینوو بوونی وا کە مرۆ نەتوانێ هەناسە بدات ≌ زبان افتادن از تشنگی

زمان گرتن: ۱. لاڵەپەتە بوون ۲. شووفاری کردن ۳. زمان کرانەوە؛ فێرە قسە بوونی مناڵ ≌ ۱. الکن شدن ۲. جاسوسی کردن ۳. زبان باز کردن بچە

زمان گەستن: *[کینایە]* پەژیوان بوونەوە ≌ پشیمان شدن

زمان گیران: *[کینایە]* قسە بۆ نەهاتن ≌ زبان بند آمدن

زمان لە گۆ چوون: ☜ **زمان شکان**

زمان لە زار/ دەمی کەسێکدا نەبون: *[کینایی]* ۱. بێدەم و زمان بوون؛ زۆر بەستەزمان و بەشخوراو بوون ‹ئەو فەقیرە زمان لە زاریدا نییە چۆن کاری وای لێ دێ؟› ۲. بێدەنگ بوون و قسە نەکردن لە کاتی پێویستدا ‹باشە، زمان لە زارتدا نەبوو جوابێکی بدەیتەوە؟› ≌ ۱. بسیار محجوب و مظلوم بودن ۲. زبان کسی را موش خوردن

زمان لێ دان: ۱. *[مەجاز]* فوو پێدا کردن؛ تاریف کردنی بە درۆ ۲. خاپاندن و هانە دان ≌ ۱. مدح دروغین کردن ۲. فریب دادن و تحریک کردن

زمانی کەسێک کول بون: *[مەجاز]* زمانی کەسێک موو دەرهێنان؛ بۆ ڕازی کردنی کەسێک زۆر قسە کردن ‹زمانم کول بوو تا ڕازیم کرد نەچێ› ≌ زبان کسی مو درآوردن

زمانی کەسێک مو دەرهێنان: ☜ **زمانی کەسێك کول بون**

بە هیچ زمانێ حاڵی نەبون: *[مەجاز]* مل نەدان بە قسەی ژیرانە و ڕەوا ≌ زبان آدم سر کسی نشدن

سەر(ی) زمان گرتن: *[مەجاز]* تور بوون؛ بە ڕەوانی قسە نەکردن ≌ زبان گرفتن

لە زمانی کەسێ حاڵی بون: *[کینایی]* تێگەیشتن لە کەسێک ≌ زبان کسی را فهمیدن

لە زمانی کەسێکەوە گوتن: *[کینایی]* وتەیەک لە لایەن کەسێکەوە دەربڕین ≌ از زبان کسی گفتن

هاتنە زمان: *[مەجاز]* هاتنە قسە ≌ سخن آغاز کردن

هێنانە زمان: *[مەجاز]* وە قسە هێنان؛ قسە لێ دەرهێنان ≌ بە حرف آوردن

زمانباز / z(i)manbaz/: ☜ **زمان‌تەڕ**

زمان‌بەد / z(i)manbed/: ☜ **زمان‌پیس**

زمان‌پاراو / z(i)manparaw/: ئاوەڵناو. *[کینایی]* زوان‌پاراو؛ دەماوەر؛ دەم‌پاراو؛ قسەزان. هەروەها: **زمان‌پاراوی** ≌ سُخندان

زمان‌پاک / z(i)manpak/: ئاوەڵناو. *[کینایی]* بەئەدەب ≌ مؤدب

زمان‌پسک / z(i)manpisk/: ئاوەڵناو. فسەزمان؛ فسە ≌ الکن

زمان‌پیس / z(i)manpîs/: ئاوەڵناو. *[کینایی]* زمان‌بەد؛ جنێوفرۆش ≌ بدزبان

زمانتاڵ / z(i)mantał/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەمتاڵ ≌ بددهن

زمان‌تەڕ / z(i)manteř/: ئاوەڵناو. *[کینایی]* زمانباز؛ زمان‌لووس؛ زوان‌لووس؛ زوان‌چەور؛ دەم‌تەڕ؛ دیلباز؛ دیلبان؛ لێهاتوو لە دەربڕینی قسەی جوان و دڵخواز بۆ بە دەست هێنانی دڵی دیتران بە

مەبەستی گەیشتن بە مرازی خۆ ☰ چرب‌زبان

زمان‌تەڕی / z(i)manteřî/: ناو. *[کینایە]* قەڵ‌ودەل؛ زمان‌لووسی ☰ چرب‌زبانی

زمان‌خۆش / z(i)manxoş/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* خۆش‌زوان؛ قسەخۆش؛ شیرین‌زمان ☰ شیرین‌زبان

زماندار / z(i)mandar/: ئاوەڵناو. *[کینایی]* ١. ☜ **زماندرێژ** ٢. ڕەوان‌بێژ؛ دەم‌ڕاست ☰ ١. ☜ **زماندرێژ** ٢. فصیح

زماندرێژ / z(i)mand(i)rêj/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زماندار؛ چەقەسرۆ؛ چەنەباز ☰ زبان‌دراز

زماندرێژی / z(i)mand(i)rêjî/: ناو. *[کینایە]* چەنەچەن؛ هەڵەوەڕی ☰ زبان‌درازی

زماندن / z(i)mandin/: چاوگ. بەرەڵا/ وێڵ کردن ☰ رها کردن

زمان‌ڕەش / z(i)manřeş/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* دەم‌پیس؛ جنێوفرۆش ☰ بددهن

زمان‌ڕەق / z(i)manřeq/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* قسەڕەق؛ قسەتاڵ ☰ رُک گو

زمان‌زان / z(i)manzan/: ناو. زوان‌زان؛ کەسێ کە یەک یان چەند زبانی بیانی دەزانێ ☰ زباندان

زمان‌سووتێن / z(i)mansûtên/: ئاوەڵناو. گەزندە؛ گەزننە؛ تیژ ☰ تُندمزه

زمان‌شڕ / z(i)manşiř/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زاردڕاو؛ زاربڵاو؛ زارشڕ؛ دەم‌دڕاو؛ زوان‌شڕ؛ دەم‌شڕ؛ تێدانەوەستاو ☰ دهن‌لق

زمان‌شیرن / z(i)manşîrin/: ☜ **زمان‌شیرین**

زمان‌شیرین / z(i)manşîrîn/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* زمان‌شیرن؛ قسەخۆش ☰ شیرین‌سخن

زمانگا / z(i)manga/: ناو. زوانەگا؛ زمانەگا؛ زوانی؛ گۆزروان؛ گاوزبان؛ گیایەکی ئالیکی یەک ساڵانە، بە گەڵای تاکی زبر و کوڵکن و گوڵی ئاوی و سپییەوە ☰ گل گاوزبان

زمانگر¹ / z(i)mangir/: ناو. *[مەجاز]* زمانگیر؛ زوانگر؛ زوانگیر؛ شووفار؛ جاسووس ☰ جاسوس

زمانگر²: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* زمانگیر؛ زوانگر؛ زوانگیر؛ زمان‌گران؛ تور؛ لاڵەپەتە ☰ الکن

زمان‌گران / z(i)mang(i)ran/: ☜ **زمانگر**²

زمانگەز / z(i)mangez/: ئاوەڵناو. توون؛ تیژ لە چێژەدا ☰ تُندمزه

زمانگیر / z(i)mangîr/: ☜ **زمانگر**

زمان‌لوس / z(i)manlûs/: ☜ **زمان‌تەڕ**

زمان‌لووسی / z(i)manlûsî/: ناو. *[پلار]* جامەلووسکێ؛ مەرایی ☰ چرب‌زبانی

زمان‌ناس / z(i)mannas/: ☜ **زمانەوان**

زمانۆک / z(i)manok/: ناو. ١. زمانەچکۆلە؛ ئەلەنگە ٢. زمانەی زەنگۆڵە ٣. نیتکەی بن چلەناسکەی گەڵا و سەر لاسکی گیا ☰ ١. زبان کوچک ٢. زبانەی زنگوله ٣. زبانک

زمانە / z(i)mane/: ناو. زوانە: ١. قیتکەی باریکی وەک زمان لە ناو شتێکدا ٢. گڕی ئاگر ☰ ١. زبانه ٢. زبانەی آتش

زمانەبەرخ / z(i)maneberx/: ناو. ڕکێشە؛ ڕەکێشە ☰ بارهنگ

زمانەچکۆلە / z(i)maneç(i)kole/: ناو. زمانۆک؛ ئەلەنگە ☰ زبان کوچک

زمانەچکۆڵە / z(i)maneç(i)kołe/: ناو. ئەلەنگە؛ زمانۆک ☰ لهات؛ زبان کوچک

زمانەچوێلەکە / z(i)maneç(i)wêleke/: ناو. گیایەکە بۆ ئاش و دۆخەوا باشە ☰ گیاهی خوراکی

زمانەخەسوو / z(i)manexesû/: ناو. زوانەخەسوو؛ گیایەکی گەڵاپان و دڕکاویی ناوچەی وشکە، لە گوڵداندا پەروەردە دەکرێ ☰ کاکتوس

زمانەگا / z(i)manega/: ☜ **زمانگا**

زمانەوان / z(i)manewan/: ناو. زمان‌ناس؛ زبان‌ناس؛ زوان‌ناس؛ کەسێ کە لە سەر بنەمای

زمـان و چییـەتی، پێکهاتـە و گۆڕانکارییـەکانی دەکۆڵێتەوە ≡ زبان‌شناس

زمانـەوانی / z(i)manewanî/: نـاو. زبـان‌ناسـی؛ زوان‌ناسی؛ زانستی لێکدانەوەی پەیڤی مرۆڤ، کە یەکەگـەل، چییـەتی، پێکهاتـە و گـۆڕانی زمـان دەگرێتەوە ≡ زبان‌شناسی

زمانی / z(i)manî/: ☜ **زارەکی**

زمانی / z(i)manî/: ئاوەڵناو. زوانی: ۱. پێوەندیـدار بە زبانەوە ۲. دەمـی؛ زارەکـی؛ بـە دەم وتـراو ۳. *[مەجاز]* سـەرزارەکی؛ سـەرزاری؛ بـەبێ هـاوڕێیی لەگەڵ کرداردا ‹دۆستی زمانی› ≡ ۱تا۳. زبانی

زمانیـار / z(i)manyar/: نـاو. فێرکـاری زمـان بـۆ ئەوانەی لە قسە کردندا کەم و کووڕییـان هەیـە. هەروەها: **زمانیاری** ≡ زبانیار

زمای / z(i)may/: چاوگ. ئەزمین ≡ آزمودن

زمایش / z(i)mayiş/: چاوگ. زاریان ≡ زاریدن

زمبـە / zimbe/: نـاو. زمـە؛ شیشـی تفـەنگ پـاک کردنەوە ≡ سُنبەی تفنگ

زمبەر / zimber/: ☜ **زەممە**

زمبێل / zimbêl/: ☜ **سمێڵ**

زمبێـــڵبۆق / zimbêlboq/: ئاوەڵـــناو. *[پـــلار]* سوێڵقەوی؛ سمێڵزل ≡ سبیل‌کلفت

زمبێڵقەیتـان / zimbêlqeytan/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* ۱. خـاوەن سمێڵـی ڕەش و بریقـەدار ۲. خـاوەن سمێڵی باریک ≡ ۱. دارای سـبیل سـیاه و بـراق ۲. دارای سبیل باریک

زمبێلن / zimbêlin/: ☜ **سمێڵی**

زمبێلی / zimbêlî/: ☜ **سمێڵی**

زمپارە / zimpare/: ناو. سمپارە؛ کاغەز پـەرداخ ≡ کاغذ سُنباده

زمپـەرە / zimpere/: نـاو. سماتـە؛ بەردەسماتـە ≡ سُنباده

زمرووت / zimrût/: ☜ **زمڕووت**

زمرووتی / zimrûtî/: ☜ **زمڕووتی**

زمڕاندن / zimřandin/: چاوگ. تاقی کردنـەوە ≡ امتحان کردن

زمڕاو / zimřaw/: ئاوەڵـناو. ئەزموون‌کراو ≡ امتحان پس‌داده

زمـڕق / zimřiq/: نـاو. چــزوو؛ چــز (دووپشــک و زەرگەتە و ...) ≡ نیش (عقرب و زنبور و...)

زمڕوت / zimřut/: ☜ **زمڕووت**

زمڕووت / zimřût/: نـاو. زمڕوت؛ زامروت؛ زامڕووت؛ زمـرووت؛ زامـرووت؛ زوبـەرد؛ جـۆرێ بـەردی بەنرخی کەسک بە برێ ئوکسید کرۆمەوە کە لـە گەوهەرسازیدا بەکار دەچێ ≡ زُمُرد

زمڕووتی / zimřûtî/: ئاوەڵناو. زامڕووتی؛ زامڕووتین؛ زمرووتی؛ چێکراو لە زمڕووت ≡ زُمُردین

زمسان / zimsan/: ☜ **زستان**

زمسانە / zimsane/: ☜ **زستانی**

زمسانی / zimsanî/: ☜ **زستانی**

زمستـان / zimistan/: ☜ **زستان**

زمستـانی / zimistanî/: ☜ **زستانی**

زمستـانین / zimistanîn/: ئاوەڵـناو. زستانی؛ شیاوی زستان ≡ زمستانی

زمستون / zimistun/: ☜ **زستان**

زمستو / zimistû/: ☜ **زستان**

زمسو / zimsû/: ☜ **زستان**

زملیق / zimlîq/: پێرۆ. ← **زەردوزملیق**

زمنـای / zimnay/: ☜ **زمین-۱**

زمۆنگـە / z(i)monge/: نـاو. تاقیگـــە؛ شـــوێنی ئەزموون ≡ آزمایشگاه

زمـوودە / z(i)mûde/: ئاوەڵناو. ئەزموو؛ تاقی‌کراوە ≡ آزموده شده

زموون / z(i)mûn/: ☜ **زمین-۱**

زمـە^{1} / z(i)me/: نـاو. ۱. شـیش و پـەتی خـاوێن کردنـەوەی لوولەتفـەنگ ۲. ئاسـنی بـاریکی بـە

پێچی نووکتیژەوە بۆ کون کردنی دار ☰ ۱. سُنبه ۲. متّه

ـ **زمه**^{2}: پاشەوشە. ئەزمێنەر ‹مێردەزمه› ☰ ـ آزما

زمەگولیلک / z(i)megulîlik/: ناو. زوقم؛ سیخوار؛ خویز ☰ سرماریزه؛ پژ

زمهارِ / zimhař/: ☜ **زمهەرِ**

زمهەریر / zimherîr/: ناو. *[کنایه]* زەمهەریر: ۱. سەرما و سۆڵە؛ سەرمای تووش ۲. زۆزان؛ جێگای زۆر سارد ☰ ۱و۲. زمهریر

زمهەرِ / zimheř/: ناو. زمهارِ؛ زمێر؛ ئاردی ئازووقەی زستان ‹ئەوی گەنمی رەنێو دێنا بە زەحمەت/ لە ماڵیدا نەبوو خۆی زمهەرِێک جۆ «هێمن»› ☰ آرد آذوقەی زمستان

زمی / z(i)mî/: لێل. ← **زمیوناڵە**

زمیلی / z(i)mîlî/: ☜ **سمێڵ**

زمین / z(i)mîn/: چاوگ. ۱. زمنای؛ زموون؛ تاقی کردنەوە ۲. گریان و ناڵاندن ☰ ۱. آزمودن ۲. زاریدن

زمیوناڵە / z(i)mî w nałe/: چاوگ. گریان و رۆرۆ ☰ گریه و زاری

زمیهتن / z(i)mîhtin/: چاوگ. ۱. گاڵە و ناڵە کردن ۲. دەنگ دانەوەی زۆر کەس پێکەوە ☰ ۱. زاریدن ۲. انعکاس صدای جمعیت

زمێ / z(i)mê/: ☜ **سمێڵ**

زمێر / z(i)mêr/: ☜ **زمهەرِ**

زمێل / z(i)mêl/: ☜ **سمێڵ**

زمێلی / z(i)mêlî/: ☜ **سمێلی**

ـ **زن** / zin-/: پاشگر. ۱. ـ دەلێن؛ دەردەر ‹تەرِەزن› ۲. ـ دەر ‹درۆزن› ☰ ۱. ـ ده؛ ـ زا؛ ـ خیز ۲. ـ زن

زنار / z(i)nar/: ناو. زنگار: ۱. بەردی زۆر گەورە ۲. شاخ؛ تیشە؛ بەردی رِژد و بڵند ☰ ۱. سنگ بزرگ ۲. صخره

زنا ـ زنا / z(i)na z(i)na/: ☜ **زەنا ـ زەنا**

زناک / z(i)nak/: ناو. ۱. تابلۆی هاتوچۆی سەر رِێ ۲. نیشانەکانی خاڵبەندی (وەک: . ؛ ؟ ، ! و …) ☰ ۱. تابلوی راهنمایی و رانندگی ۲. علائم نقطه‌گذاری

زنالۆ / z(i)nalo/: ☜ **خاڵۆزن**

زنانی / z(i)nanî/: ☜ **زینگانی**

زناو / z(i)naw/: ناو. زەمینێ کە هەمیشە تەرِ و شلە و ئاو دەداتەوە ☰ تکاب

زنتۆل / zintol/: ئاوەڵناو. زەلامی قەڵەو؛ تەژەی ئەستوور ☰ تنومند

زنتوت / zintût/: ناو. تیز؛ وشەی گاڵتە پێکردن ☰ کلمه‌ی مسخره کردن

زنج^{1} / zinc/: ناو. ۱. چارداغی لە قامیش ‹تۆ قەسری سێ قات بۆ بکەی بە ماڵ/ من نەمبێ زنجێ بۆ خۆم و مناڵ! «قانع»› ۲. حەوشی لە چەپەر و قامیش بۆ ماڵات تێکردن ۳. ☜ **زەنی** ٤. دوو پەرِەی جەغزئاسای زەردی پان و پەل کە ئامرازی مووسیقان و پێکیاندا دەدەن ٥. کوتەک ☰ ۱. آلاچیق ۲. حیاط مانندی از ترکه و نی برای نگهداری دام ۳. ☜ **زەنی** ۴. سِنج؛ از آلات موسیقی ۵. چُماق

زنج^{2}: ئاوەڵناو. تیژ؛ تێژ ☰ تیز

زنجار / zincar/: ناو. ژەنگار؛ ژەنگی مس، کە ماکێکی کەسکی شینباوە و زۆر ژاراوییە و زۆرتر بە هۆی هاوتەنشتی ئەسید یان دارِزانەوە بەدی دێ ☰ زنگار؛ زنگ مس

زنجاف / zincaf/: ناو. پەراوێزی عابا و کەوا ☰ سجاف

زنجک / zincik/: ناو. جووتە؛ لووشکە ☰ لگد

زنجەڵە / zinceɫe/: ناو. ئامرازێکی کەوانی بۆ ماڵوو کە دەگەڵ ماڵووکێش لێکبدرێ ☰ از وسایل کشاورزی برای صاف کردن کشتزار

زنجی / zincî/: ناو. ١. لووت؛ کەپۆ؛ کەپ ٢. پەل؛ پاژێک لە گۆشت ☰ ١. دماغ ٢. تکه گوشت

زنجیر / zincîr/: ناو. زنجیلە؛ زەنجیر: ١. ئاڵقەڕێز؛ زریزە؛ زرێ؛ گەڵوازەیەکی کانزایی پێکەوە لکاو بۆ بەستن، هەڵواسین و گوزانەوەی هێزی میکانیکی یان (بە جۆرێکی‌تر) بۆ خشڵ و زەمبەر بە کار دێ ٢. چەن ڕیسە ئاڵقەی ناسکی پێکەوە بەسراو کە بۆ تازیە لە خۆیانی دەدەن ☰ ١و٢. زنجیر

⊡ **زنجیر کردن:** *[کینایە]* گرتن؛ قۆڵبەست کـردن ☰ دستگیر کردن

زنجیرپسێن / zincîrp(i)sên/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* خاوەن توانست و لێهاتوویی زۆر و خۆڕاگر لە هەمبەر کۆسپ و گوشارەوە ‹منی زنجیرپسێن لێرە ئەسیری بسکی جوانێکم/ زەمانە گەرچی ئاڵۆز و پەشێوە، کەڵ بە موو بەندە «هێمن»› ☰ بسیار مقاوم و نستوه

زنجیردار / zincîrdar/: ئاوەڵناو. بەزنجیر ‹مەنجەڵی زنجیردار› ☰ دارای زنجیر

زنجیرلەمە / zincîrleme/: ئاوەڵکار. بەزنجیرە؛ یەک بە شوێن یەک ☰ زنجیروار؛ یکی بعد از دیگری

زنجیرە / zincîre/: ناو. ١. بە ڕێز و و یەک بە تەنیشت یەکەوە ‹زنجیرە کێو› ٢. زبری و لەلەی کەناری پارەی لە سکەدراو ‹ئەم لیرەیە سواوە زنجیرەی نەماوە› ٣. پەیوەستەیی؛ گەواڵە؛ گەڵوازە؛ ڕەوتی یەک لە دوای یەک بوون ☰ ١. رشته؛ سلسله ٢. دندانەی دور مسکوکات ٣. تسلسل

▣ **زنجیرەی بژێوی** پلیکانەی گیاندارانی دەڤەرێکی سروشتی کە هەر تیرەیەک (لە گیا و گیانەوەر) تیرەیەکی‌تر دەخوا و بەم شێوە، ژیانییان بەردەوام دەبێ ☰ زنجیرەی غذایی

⊡ **زنجیرە دان:** بە تەنیشت یەکەوە ڕێز بوون ☰ بە صف شدن

زنجیرەکێو / zincîrekêw/: ناو. ڕزد؛ گاز؛ ڕزدە ☰ رشتەکوه

زنجیرەیی / zincîreyî/: ئاوەڵناو. بە بیچم یان دۆخی زنجیرەوە، بەتایبەت بە یەک لە شۆن یەکی و بەردەوامی یان پێوەندییەوە ☰ زنجیرەای

زنجیلە / zincîle/: ☞ **زنجیر**

زنچک / zinçik/: ناو. زینچک: ١. تەڕایی کەم ٢. زیچک؛ کێم و زووخی برین ☰ ١. تراوش نم ٢. چرک زخم

زنچکاو / zinç(i)kaw/: ناو. زینچکاو؛ زیچکاو؛ زەرداوی برین ☰ زردابەی زخم

زنخ / zinx/: ئاوەڵناو. گەنیو؛ گەنی ☰ گندیده

زندان / zindan/: ☞ **زیندان**

زندق / zindiq/: ئاوەڵناو. ١. دووڕوو؛ ڕووبین ٢. خوانەناس ☰ ١. مُنافق ٢. خدا ناباور

زندۆڵ / zindol/: ☞ **ئاواندۆڵ**

زندوو^{١} / zindû/: ناو. *[مەجاز]* کێچ و سپێ ‹زندووم دە لەشدایە› ☰ کک و شپش

زندوو^{٢}: ☞ **زیندوو**^{٢}

زندەومردە / zindewmirde/: ناو. قوولکەی بە پووش و پەلاش داپۆشراو بۆ خۆ تێدا شاردنەوە ☰ چالەی سرپوشیدە با خس و خاشاک

زندی / zindî/: ئاوەڵناو. زیندی؛ زیندوو: ١. زینگ؛ خاوەن ژیان ٢. ڕاستەوخۆ ☰ ١. زندە ٢. مُستقیم

زندیق / zindîq/: ئاوەڵناو. مانەوی؛ شوێنکەوتووی یەکێ لە ئایینە ئێرانییەکان، بەتایبەت ئایینی مانی ☰ زندیق

زنژ / zinj/: ناو. لووت؛ کەپۆ ☰ بینی

زنگ / zing/: دەنگەناو. دەنگی زەنگۆڵە ☰ صدای زنگولە

زنگ / zinig/: ئاوەڵناو. زینگ؛ زیندوو ☰ زندە

زنگار / zingar/: ناو. ١. ژەنگ ٢. ☞ **زنار** ☰ ١. زنگار ٢. ☞ **زنار**

زنگازنگ / zingazing/: دەنگەناو. دەنگەدەنگی زەنگۆلە 🇮🇷 بانگ جرس

زنگایش / zingayiş/: ☜ **زرینگانەوە**

زنگرین / zing(i)rîn/: چاوگ. *[پلار]* تۆپین؛ کەوتین 🇮🇷 سقط شدن

زنگزاوا / zingzawa/: ناو. گاینە؛ ولیرە؛ گادانە؛ گاودانە 🇮🇷 گاودانە

زنگل / zingil/: ☜ **زەنگۆلە ـ١**

زنگلزاوا / zingilzawa/: ناو. کزن؛ جۆرە دەغڵێکە گای پێ قەڵەو دەبێ 🇮🇷 گاودانە

زنگلک / zing(i)lik/: ناو. زەنگۆڵەی پچووک 🇮🇷 زنگولەی کوچک

زنگلی / zing(i)lî/: ناو. جۆرێ کولووچە 🇮🇷 نوعی کلوچە

زنگەچاڵ / zingeçał/: ☜ **زیندەبەگۆڕ**

زنگەزنگ / zingezing/: دەنگەناو. دەنگی زەنگی زۆر بە دووی یەکدا 🇮🇷 صدای پیاپی زنگولە

زنگی / zingî/: دەنگەناو. ١. تەقەی دنان؛ دەنگی وێک‌کەوتنی ددان لە سەرمان یا ترس ٢. دەنگی وەکوو زەنگۆڵە کە بە دەم و زمان لاسایی دەکرێتەوە 🇮🇷 ١. صدای بە هم خوردن دندان‌ها ٢. صدای شبیە صدای زنگولە

زنگین^{1} / zingîn/: ☜ **زرینگانەوە**

زنگین^{2}: دەنگەناو. دەنگی زەنگۆڵە 🇮🇷 صدای جَرَس

زننو / zinnû/: ☜ **زیندوو**^{2}

زننە / zinne/: ☜ **زیندوو**^{2}

زنوێر / zinwêr/: ناو. زنێر؛ شاخی سەخت ‹سوێسن و بەیبوون و شللێر/ ڕواون لە جێگای زنوێر «هێمن»› 🇮🇷 کوە صخرەای

زنە^{1} / z(i)ne/: ناو. زەن: ١. زوهۆڕ؛ لەرزک؛ زناو؛ زەوینێ کە هەمیشە تەڕە و ئاو دەدەڵێنێ ٢. کانیلە؛ ئاودزە ‹دایکی زانایە کوڕی ئازا دەنێرێتە خەبات/ من گوتم تۆش تێبگە! ناگاتە دەریایە، زنە «هێمن»› 🇮🇷 ١. زمین آبزا ٢. چشمەی کوچک

زنە^{2}: ☜ **زیندوو**^{2}

زنەکێش / z(i)nekêş/: ناو. ١. گاسنێ کە قووڵ دەکێڵێ ٢. زۆنگ‌کێش؛ جۆگەڵەی دەسکردی نێو زۆنگ بۆ ئاو دەرکردنی 🇮🇷 ١. گاوآهنی کە عمیق شخم می‌زند ٢. جوی دست‌ساز در زمین آبزا

زنەکێشی / z(i)nekêşî/: ناو. کار و ڕەوتی هەڵکێشانی ئاو لە دەشتێکدا 🇮🇷 زهکشی

زنەگی / z(i)negî/: ☜ **زیندەگی**

زنەی / z(i)ney/: ناو. ژیان؛ ژین 🇮🇷 زندگی

زنەیی / z(i)neyî/: ☜ **زیندەگی**

زنی / z(i)nî/: ☜ **زیندوو**^{2}

زنینەوە / z(i)nînewe/: چاوگ. *[مەجاز]* ژیانەوە؛ هەستانەوەی دوای مردن 🇮🇷 زندە شدن پس از مرگ

زنیەی / zinyey/: چاوگ. ١. دەرهێنان ٢. دەرکردن ٣. دانە دەرەوە 🇮🇷 ١. بیرون آوردن ٢. بیرون کردن ٣. بیرون زدن

زنێر / z(i)nêr/: ناو. ١. ☜ **زەردەماسی** ٢. تووکە سەری لێک‌هاڵاوی چڵکن ٣. ☜ **زنوێر** 🇮🇷 ١. ☜ **زەردەماسی** ٢. موی ژولیدەی کثیف ٣. ☜ **زنوێر**

زوا / z(i)wa/: ئاوەڵناو. ١. وشک؛ ئیشک ٢. ڕەق؛ توند 🇮🇷 ١. خُشک ٢. سفت

زوار / z(i)war/: ئاوەڵناو. هەژار؛ بێچارە 🇮🇷 بینوا

زواڵە / z(i)wałe/: ناو. ١. زوێڵ؛ زۆڵ؛ زۆڵە؛ زۆلاک؛ زۆڵەک؛ پارچەیەکی بڕاو لە چەرم ٢. گزمووڵە قوڕ 🇮🇷 ١. برشی از چرم ٢. کلوخە

زوان / z(i)wan/: ناو. ١. ☜ **زمان** ٢. زریزان؛ زیوان؛ دەنکێ ڕەشە لە ناو گەنم پەیدا دەبێ 🇮🇷 ١. ☜ **زمان** ٢. دانەی سیاە بوجاری گندم

▣ **زوانی ماری**: ☜ **زماکی**

زوانی مایێ: ☜ **زماکی**

زوان‌به‌گیر / z(i)wanbegîr/: ئاوه‌ڵناو. تر؛ تور ☰ الکن

زوان‌پاراو / z(i)wanparaw/: ☜ **زمان‌پاراو**

زوان‌چه‌ور / z(i)wançewr/: ☜ **زمان‌ته‌ڕ**

زوان‌زان / z(i)wanzan/: ☜ **زمان‌زان**

زوان‌شڕ / z(i)wanşiř/: ☜ **زمان‌شڕ**

زوانگ / z(i)wang/: ☜ **زوهانگ**

زوانگر / z(i)wangir/: ☜ **زمانگر**

زوانگیر / z(i)wangîr/: ☜ **زمانگر**

زوان‌لووس / z(i)wanlûs/: ☜ **زمان‌ته‌ڕ**

زوان‌مه‌لیچک / z(i)wanmelîçik/: ناو. زوانه‌مه‌لیچک؛ زوانه‌مه‌لووچکه؛ داری بناو ☰ درخت زبان گنجشک

زوان‌ناس / z(i)wannas/: ☜ **زمانه‌وان**

زوان‌ناسی / z(i)wannasî/: ☜ **زمانه‌وانی**

زوانه / z(i)wane/: ☜ **زمانه**

زوانه‌بووکه / z(i)wanebûke/: ناو. گوڵه‌ئاڵووز؛ گیایه‌که له تیره‌ی هه‌ڵالان، به هێشووی پێچه‌ڵپێچی درێژ و بنه‌وش، سوور یان سپی ☰ زبان‌درقفا

زوانه‌خه‌سوو / z(i)wanexesû/: ☜ **زمانه‌خه‌سوو**

زوانه‌گا / z(i)wanega/: ☜ **زمانگا**

زوانه‌مه‌لووچکه / z(i)wanemelûçke/: ☜ **زوان‌مه‌لیچك**

زوانه‌مه‌لیچک / z(i)wanemelîçik/: ☜ **زوان‌مه‌لیچك**

زوانی / z(i)wanî/: ☜ **زمانگا**

زوبان / zuban/: ☜ **زمان**

زوبزوو / zubzû/: ئاوه‌ڵکار. یه‌ک‌به‌یه‌ک ☰ یک‌به‌یک

زوبون / zubun/: ناو. جۆرێ قوماشه ☰ نوعی پارچه

زوبه‌رد / zuberd/: ☜ **زمرووت**

زوتا / zuta/: ئامراز. ۱. له به‌ر ئه‌وه؛ بۆیه ۲. به بۆنه‌ی؛ به هۆی ☰ ۱. از آن جهت ۲. به خاطرِ

زوتک / zutik/: ☜ **زۆتك**

زوجاجیه / zucaciye/: ناو. تراوێکی ڕوون و لینجه زۆربه‌ی گۆی چاو له پشته‌وه‌ی گلێنه پڕ ده‌کاته‌وه ☰ زُجاجیه

زوچ / zuç/: ☜ **زت**^{1}

زوحاک / zuĥak/: ☜ **زوهاك**

زوخ / zux/: ناو. زوقم؛ ئاڵشک ☰ سرماریزه

⊡ **زوخ بردن:** سه‌رما بردن ☰ سرما زدن

زوخاڵ / zuxał/: ناو. ۱. ☜ **خه‌ڵووز** ۲. تیلا؛ دارده‌ستی ئه‌ستوور ☰ ۱. ☜ **خه‌ڵوز** ۲. چُماق

زوخاڵدان / zuxałdan/: ☜ **خه‌ڵوزدان**

زوخان / zuxan/: ☜ **زمان ـ۱**

زوخبرده / zuxbirde/: ئاوه‌ڵناو. سه‌رمابرده ☰ سرمازده

زوخرمه / zuxirme/: ☜ **زوقولمه**

زوخرۆک / zuxrok/: ☜ **زوخره**

زوخرۆنک / zuxronik/: ☜ **زوخرۆنه‌ك**

زوخرۆنه‌ک / zuxronek/: ناو. زۆخرۆنک؛ زیخه‌ڵان؛ خیزه‌ڵان ☰ شنزار

زوخره / zuxre/: ناو. زوخرۆک؛ زوخوڕ؛ وردکه‌به‌رد ☰ شن

زوخم / zux(i)m/: ناو. ۱. ☜ **زوقم ـ۱** ۲. ڕیشه‌ده‌رمان؛ بنی گیایه‌کی تاڵی بۆنخۆشه ☰ ۱. ☜ **زوقم ـ۱** ۲. زنجبیل بیابانی

زوخمه / zuxme/: ☜ **سوخمه ـ۱**

زوخوڕ / zuxuř/: ☜ **زوخره**

زورار / zurar/: ناو. براژن؛ ژنی برا ☰ زن‌برادر

زوربه / zurbe/: ☜ **زۆربه**

⊡ **زوربه ساندن/ سه‌ندن:** ۱. زۆر هێنان ۲. په‌ره‌سه‌ندن ☰ ۱. فشار آوردن ۲. فراگیر شدن

زوربه‌ت / zurbet/: ناو. کاری به زۆر ناچار کردن ☰ اجبار

زورده / zurde/: ناو. فەریکی دەخڵ و دانەوێڵـە ⚑ دلمل؛ نیمرس غله و حبوبات

زورقوتک / zurqutik/: نـاو. زولقوتـک؛ چـزووی هەنگ ⚑ نیش زنبور عسل

زورک / zurk/: نـاو. جـافری؛ جـۆرێ سـەوزی ⚑ جعفری؛ از سبزی‌ها

زورکان / zurkan/: ☜ **زوران ـ۱**

زورکاندن / zurkandin/: چاوگ. زووقاندن؛ دەنگ دەرهاتنی هێسر ⚑ درآمدن صدای قاطر

زورکە / zurke/: دەنگەناو. زووقە؛ دەنگی هێسـر ⚑ صدای قاطر

زورگە / zurge/: ☜ **زوران ـ۱**

زورم / zur(i)m/: ناو. گورم؛ گرمە؛ دەنگی هەور ⚑ تُندر؛ صدای رعد

زورن / zur(i)n/: ناو. زوورک؛ زەوی ڕەقی بەرداوی ⚑ زمین سخت و سنگلاخی

زورهان / zurhan/: ناوەڵناو. *[پلار]* زۆرهـان؛ پـیر؛ بەساڵاچوو ‹پـیری زورهانـی کەنـەفتی دەربـەدەر/ دیدەسووری دڵ مەکۆی دەرد و کەسەر «هـێمن»›.

هەروەها: **زورهانی** ⚑ سالخورده

زوڕات / zuřat/: نـاو. زوڕەت؛ زەڕات: ۱. زوڕاتـە کێویلە؛ هەرزنە گەورە ۲. گەنمەشامی ⚑ ۱. ارزن خوشەای ۲. بلال؛ ذرت

زوڕاتەکێویلە / zuřatekêwîle/: ☜ **زوڕات ـ۱**

زوڕزوڕ / zuřzuř/: نـاو. گوڕگوڕ؛ گریانی بە دەنگـی بەرز ⚑ شیون و زاری

زوڕنا / zuřna/: ☜ **سڕنا**

زوڕناتک / zuřnatik/: نـاو. سـڕناتک؛ سـوڕناتک؛ گیایەکە بۆ دەرمان دەشێ ⚑ گیاهی دارویی

زوڕناچی / zuřnaçî/: ☜ **سڕناژەن**

زوڕناژەن / zuřnajen/: ☜ **سڕناژەن**

زوڕناژەنـە / zuřnajene/: نـاو. شـێلاقە؛ شـەلاقە؛ مەلێکی کۆچەرە ⚑ آبچلیک

زوڕەت / zuřet/: ☜ **زوڕات**

زوشک / zuşk/: نـاو. دووپشـک؛ دومـارەکۆڵ ⚑ عقرب

زوغم / zuğm/: ☜ **زوقم ـ۱**

زوفان / zufan/: ☜ **زمان**

زوفت / zuft/: ناوەڵناو. ۱. پڕاوپڕ؛ دارماڵ ۲. *[کینایە]* چرووک؛ ڕەزیـل؛ ڕژد؛ چکـووس؛ دەس‌قووچـاو؛ پیسکە ۳. ☜ **زبـر** ⚑ ۱. مالامـال ۲. خسـیس ۳. ☜ **زبر**

زوڤر^{1} / zuvr/: ناو. بنچە؛ ڕەگەز ⚑ اصل و نسب

زوڤر^{2}: ☜ **زبر**

زوڤری / zuvrî/: ناو. زرووی؛ زبری ⚑ زبری

زوقرە / zuqre/: ناو. ↓

⊡ **زوقرە کردن**: دیق کردن؛ لـە داخـا مـردن ‹لـە سوێی قومە وەنەوزێکدا زوقرەیان کرد/ لـە تاسـەی ڕامووسینێکدا هەڵپڕووکان «قادر عەلیخا»› ⚑ دق کردن

زوقم / zuq(i)m/: نـاو. ۱. زوخم؛ زوغم؛ زق؛ زقوم؛ زۆقم؛ زەق؛ زمەگولیلک؛ سیخوار؛ خویز؛ ئاڵشـت؛ دۆخ یان ڕەوتی بەستنی شەونم لـە کـاتی سـارد بـوونی کەشـدا ۲. زەهـر؛ زار؛ ژەهـر ⚑ ۱. پـژ؛ سرماریزه ۲. سَم؛ زهره

⊡ **زوقم بـردن**: سەرما بـردن؛ هەڵـکرچان و خـراو بوون بە زوقم ⚑ تلف شدن بر اثر سرماریزه

زوقورتمە / zuqurt(i)me/: ☜ **زوقولمە**

زوقولمـە / zuqulme/: نـاو. زوقورتمـە؛ زوخرمـە؛ سوخرمە ⚑ سُقُلمه

زوک / zuk/: ☜ **زەق**^{2}

زوکـام / zukam/: ناو. ئارسم؛ ئاسرم؛ هەڵامـەت ⚑ زُکام

زوکولە / zukule/: ناو. بەلبەلەزوانە؛ زمانـە چکۆلـە ⚑ زبان کوچک

زوگورتی / zugurtî/: ☜ **زگوردی**

زوگورد / zugurd/: ☜ **زگورد**

زولاک / zulak/: ناو. باریکه؛ شەلیت؛ تیزمالک ▣ باریکه؛ نوار

زولف / zulf/: ☜ **زوڵف**

زولقوتک / zulqutik/: ☜ **زورقوتك**

زوڵاڵ / zułał/: ئاوەڵناو. زەلاڵ: ١. ڕەوان (دەنگ و ئاواز) ٢. ڕوون (تراو بەتایبەت ئاو) ▣ ١. صاف (صدا) ٢. زُلال

زوڵف / zuł(i)f/: ناو. زلف؛ زووف؛ زڵف؛ زولف؛ کەزی؛ ئەگریجە؛ بسک ‹ژنیان وتووە بە زولفەوە، گۆزەیان وتووە بە قولفەوە «مەسەل»› ▣ زلف

زوڵفشەمسە / zuł(i)fşemse/: ناو. شەش گولینگی شەدە کە لە پێشەوەی (سێ بەم لا و سێ بەو لادا) شۆڕ دەکەنەوە ▣ منگولەای کە زنان به دستار آویزان می‌کنند

زوڵم / zułim/: ناو. زالمەتی؛ زالمکی؛ زالمێنی؛ زاڵمایەتی؛ زڵم؛ ستەم؛ ناهەقی. هەروەها: **زوڵم کردن؛ زوڵم لێ چوون؛ زوڵم لێ کران؛ زوڵم لێ کردن** ▣ ظُلم

زوڵملێکراو / zułmlêk(i)raw/: ئاوەڵناو. ماف‌خوراو ▣ مظلوم

زوم / zum/: ناو. ١. ☜ **زۆم** ٢. چەوری؛ چەورایی ▣ ١. ☜ **زۆم** ٢. چربی

زوما / zuma/: ☜ **زاوا**

زومدار / zumdar/: ئاوەڵناو. چەور ▣ چرب

زومران / zumran/: چاوگ. تاقی کرانەوە ▣ امتحان شدن

زومراندن / zumrandin/: چاوگ. تاقی کردنەوە ▣ آزمودن

زونا / zuna/: ناو. ١. زۆنا؛ نەخۆشییەکی ڤایرووسییە، لقێکی دەمار تووش دەکا و دەبێتە هۆی دەرکەوتنی زیپکە و بلۆق لە سەر پێست و ئێش و خوروویەکی زۆر ٢. گیایەکی گوڵ شینە ▣ ١. زُنا ٢. گیاهی با گل کبود

زونکەن / zunken/: ناو. پەروەندان؛ ناوی بازرگانی کەرەستەیێک وەک بەرگێکی گەورە و ئەستوور کە بەڵگە و نووسراوەی تێ دەنێن و بۆ بەرگری لە بڵاوە بوونیان، لێوارەکانیان کون دەکەن و بە میلەیانەوە دەکەن و بە فەنەر دەیانبەستن ▣ زُنکن

زونگ / zung/: ناو. باسترمە؛ پاسترمە؛ گۆشتی قیمەکراوی دە ناو ڕیخۆڵە ئاخندراو ▣ سوسیس

زوە / z(i)we/: ناو. ١. زا؛ زادە ٢. ☜ **زیپکە-١** ▣ ١. اولاد ٢. ☜ **زیپکە-١**

زوها / zuha/: ئاوەڵناو. زوا: ١. وشک ٢. ڕەق؛ سەخت ▣ ١. خشک ٢. سخت و سفت

زوهاک / zuhak/: ئاوەڵناو. زوحاک؛ وریا و زرنگ ▣ زِبر و زرنگ

زوهانگ / zuhang/: ناو. زوانگ؛ مەرەکەفمژ ▣ کاغذ خشک‌کن

زوهم / zuhm/: ناو. ڕۆنی بەز؛ چەورایی بەز ▣ چربی پیه

زوهۆڕ / zuhoř/: ☜ **زنە¹-١**

زوهۆم / zuhom/: ناو. چەوری؛ چەورایی ▣ چربی

زوهووم / zuhûm/: ناو. ١. چەوری؛ چەورایی ٢. پێخۆر ▣ ١. چربی ٢. نانخورش

زویر / z(i)wîr/: ئاوەڵناو. زڤیر؛ زوویر: ١. زوور؛ ناقایل ٢. خەمین و مات ‹گەر پرسی لە من بۆچی وەها زار و زویری/ نایزانی چ دەردێکە کورم دەردی فەقیری «موفتی پێنجوێنی»› ٣. تووڕە ‹گەر نەچم لێم زویر دەبێ، وەقتێ دەچم مەنعم دەکا/ سەیری کە بێمرووەتە چیم لێ دەکا و چیم پێ دەکا «حاجی قادر»› ❋ هەروەها: **زویر بوون؛ زویر کردن** ▣ ١. ناراضی ٢. غمگین ٣. خشمگین

زویری / z(i)wîrî/: ناو. زوێری؛ زوویری؛ خەم و تووڕەیی ▣ عصبانیت

زوێر / z(i)wêr/: ئاوەڵناو. ١. زوور؛ ناقایل ٢. خوێن‌شیرین ٣. کز و خەمین ☰ ١. ناراضی ٢. سبک‌روح ٣. غمگین

زوێری / z(i)wêrî/: ☜ **زویری**

زوێل / z(i)wêl/: ☜ **زبل ـ١**

زوێڵ١ / z(i)wêł/: ☜ **زواڵه‌ـ١**

زوێڵ٢: ☜ **زۆل**٢

زوێڵەچەرم / z(i)wêłeçerm/: ناو. سەختیان ☰ بُرشی از چرم

زوێن / z(i)wên/: ئاوەڵناو. ١. کز و لاواز؛ لەجەر ٢. خەمبار و پەرێشان ☰ ١. لاغرمُردنی ٢. زار

زۆ / zo/: ناو. ١. گیایەکی بۆنخۆشە ٢. قووڵکەی چاو؛ زەقایی چاو ٣. یەک؛ ژمارەی سەرەتایی ☰ ١. گیاهی خوشبو ٢. کاسەی چشم ٣. یک

▣ **زۆ بون**: چاو زەق بوون؛ چاو دەرپەڕیو بوون ☰ برجسته بودن چشم

زۆبا / zoba/: ☜ **سۆپا**

زۆبالمە / zobalme/: ناو. وردە ساچمەی تفەنگی ڕاو ☰ ساچمەی ریز تفنگ شکاری

زۆپ١ / zop/: ناو. ١. داردەستی ئەستوور ٢. *[مەجاز]* ئەندامی زاوزێ نێر ٣. گاشەبەرد ☰ ١. چُماق ٢. آلت مرد ٣. خرسنگ

▣ **زۆپ ئەستون**: *[کینایە]* دەسەڵاتداری زاڵم ☰ فرمانروای ستمگر

زۆپ٢: ئاوەڵناو. ١. قیت؛ زەق؛ زاق؛ دەرپەڕیو ٢. ئەستوور و ڕەق ☰ ١. برجسته ٢. ستبر و سخت

زۆپا / zopa/: ناو. ١. داردەستی ئەستوور ٢. کوورەی ئاگر ☰ ١. چُماق ٢. بُخاری

زۆپایی / zopayî/: ☜ **زۆپی**

زۆپک / zopik/: ناو. پەیاغ؛ تێلا؛ داردەستی ئەستوور ☰ چُماق

زۆپۆ / zopo/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زل‌بێ‌هونەر؛ زەلامی تەنبەڵ و تەوەزەل ☰ گُندەی بیکارە

زۆپە١ / zope/: ناو. ١. زۆپا؛ سۆپا؛ کوورە ٢. کوتەکی سەر زل ٣. مزراح؛ مزرەق ☰ ١. بُخاری ٢. گُرز؛ چُماق ٣. گردنا

زۆپە٢: ئاوەڵکار. بە دەستی زۆر ☰ قهراً

زۆپی / zopî/: ناو. زۆپایی؛ قیتی؛ گتایی ☰ برجستگی

زۆپ.زۆپ / zop zop/: ناو. چاوشارەکێ؛ خۆشارکێ؛ قەراـ قەرا ☰ قایم‌موشک

زۆتا / zota/: ناو. گیایەکە لە ڕێحان دەکا و گوڵی شینە ☰ گیاهی شبیه ریحان با گل بنفش

زۆتک / zotik/: ناو. زوتک؛ لێواری کونی قنگ ☰ دیوارەی مقعد

زۆتی / zotî/: ناو. نفرە؛ تووک؛ دوعای نەباش ☰ نفرین

زۆخ١ / zox/: ناو. زووخ: ١. توانایی؛ هێز ٢. خوێن و کێمی تێکەڵ ☰ ١. یارا ٢. مخلوط چرک و خون

زۆخ٢: ئاوەڵناو. زووخ؛ توانا و بەکار ☰ توانا

زۆخاو / zoxaw/: ناو. زاخاو؛ کاری مشت و ماڵ دانی تیخ ☰ صیقل تیغ

زۆخی / zoxî/: ناو. وەستای شیرگەر؛ کەسێ تیخ زاخاو دەداتەوە ☰ صیقل‌گر

زۆر١ / zor/: ناو. زوور: ١. هێز؛ هازی؛ وزە؛ ستووری؛ ستین؛ زەبر؛ دەگەرە؛ گوژم؛ قەوەت؛ قەوە ‹کوردە زۆر جار بووە کەم زۆری وە سەر زۆر بکەوێ/ قەت مەڵێ دوژمنی مە زۆرە بەلام ئێمە کەمین «ئاوات»› ٢. ناحەقی؛ زوڵم ‹لەو ولاتەدا زولم و زۆر حاکمە› ٣. فشار؛ گوشار ‹زۆری بۆم هێنا› ٤. ڕوەکێکە لە ئاودا شین دەبێ و لە پیزڵ دەکا ☰ ١. زور ٢. ظلم ٣. فشار ۴. گیاهی است

▣ **زۆر بردن**: زۆر برن؛ زۆر پێ‌شکان/ شکان؛ دەرەقەت هاتن ☰ زور چربیدن

زۆر برن: ☜ **زۆر بردن**

زۆر بۆ هاتن: کەوتنە تەنگانەوە ☰ زیر فشار واقع

شدن

زۆر بۆ هێنان: گوشار خستنە سەر کەسێ/ شتێ ‹زۆر بێنن بۆ گەماڵ، وەک تانجی دەرئەچێ! «مەسەل»› ▤ فشار آوردن

زۆر پێ شکان/ شکیان: ☜ **زۆر بردن**

زۆر کردن: ☜ **زۆر لێ‌کردن**

زۆر لێ کردن: زۆرکردن؛ زۆر لێ کرن: ١. هێز دان ‹هەرچی زۆرم لێ کرد، درگاکە نەکراوە› ٢. تەقالا دان بۆ ڕازی کردن ‹زۆرم لێ کرد بگەڕێتەوە› ٣. ناچار کردن ‹کاکە زۆری لێ مەکە با بە کەیفی خۆی بێ› ▤ ١و٢. زور زدن ٣. واداشتن بە کاری

زۆر لێ کرن: ☜ **زۆر لێ کردن**

زۆر لێ هاتن: لە بەر گران بوون؛ پێ سەخت بوون ‹زۆرم لێ دەهات، دەست لەم و لەو ڕابکێشم› ▤ زور داشتن

زۆر هێنان: زۆر و زەحف بوونی شتێ ‹گەرما زۆری هێناوە؛ ئاو زۆری هێنا و پردەکەی شکاند› ▤ زیاد شدن شدت/ فشار چیزی

زۆر^{٢}: ئاوەڵناو. زوور؛ گەلێک؛ فریە؛ فرە؛ بۆش ‹کوردە زۆر جار بووە کەم زۆری وە سەر زۆر بکەوێ/ قەت مەڵێ دوژمنی مە زۆرە بەڵام ئێمە کەمین «ئاوات»› ▤ زیاد؛ بسیار

⊡ **زۆر بون:** فرە بوونەوە؛ زیاد کردن ▤ زیاد شدن

زۆر کردن: خستنە سەر؛ فرە کردن ▤ افزودن

زۆر^{٣}: ئاوەڵکار. زوور؛ فرە ‹زۆر جوانە؛ زۆر قسە دەکا› ▤ بسیار

زۆر^{٤}: پێشوشە. پڕـ ؛ فرە ‹زۆربلێ› ▤ پُر-

▪ **زۆر**^{٥}: پاشوشە. قەوەت ؛ هێز ‹کەمزۆر› ▤ ـ زور

زۆرئاخن / /zor'axin/: ئاوەڵناو. زۆرتەپێن؛ بە زۆر ئاخنراو لە شوێنێکدا ▤ زورچپان

زۆراتی^{١} / /zoratî/: ناو. زۆرینە؛ بەشی هەرەزۆر لە شتێ ▤ اکثریت

زۆراتی^{٢}: ئاوەڵکار. بەزۆری؛ بە زەبری هێز ▤ زورکی

زۆران / /zoran/: ناو. زۆرانی؛ زۆرەبان؛ زۆرەبانی؛ زۆرەبانێ؛ زۆرەوان؛ زۆرەوانی؛ زۆروو؛ وەرزشێکی دوو کەسییە، هەر کەس ئەوی‌تر بە زەویدا بدا دەیباتەوە ▤ کُشتی

زۆرانباز / /zoranbaz/: ناو. زۆرەبان‌باز؛ زۆران‌گر؛ زۆرانی‌گر؛ زۆرەوانی‌گر؛ کەسێ کە کاری زۆران گرتنە ▤ کُشتی‌گیر

زۆرانبازی / /zoranbazî/: ناو. زۆرەبان‌بازی؛ ململانێ؛ کاری زۆرەبانێ گرتن ▤ کُشتی

زۆرانگر / /zorangir/: ☜ **زۆرانباز**

زۆرانی / /zoranî/: ☜ **زۆران**

زۆرانیک / /zoranîk/: ناو. ١. سەهۆڵخانە؛ بەفرەچاڵ ٢. بەرپرسی بەفرەچاڵ ▤ ١. یخچال ٢. مسئول یخچال

زۆرانیگر / /zoranîgir/: ☜ **زۆرانباز**

زۆربگیر / /zorb(i)gîr/: ☜ **ڕەشبگیر**

زۆربڵە / /zorb(i)łe/: ☜ **زۆربڵێ**

زۆربڵێ / /zorb(i)łê/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زۆربڵە؛ زۆربێژ؛ زۆروەڕ؛ زۆروێژ؛ چەنەباز؛ فرەوێژ ▤ پُرحرف

زۆربڵێیی / /zorb(i)łêyî/: ناو. چەنەبازی؛ چەنەچەن ▤ وراجی

زۆربە^{١} / /zorbe/: ناو. زوربە: ١. زۆراتی ٢. زاڵی ▤ ١. اکثریت ٢. چیرگی

زۆربە^{٢}: ئاوەڵکار. زوربە: ١. زۆر؛ فرە ٢. زۆرینە ▤ ١. بسیار ٢. اکثریت

زۆربەی / /zorbey/: ئامراز. پڕایی؛ زۆرینەی ▤ اکثرِ

زۆربێژ / /zorbêj/: ☜ **زۆربڵێ**

زۆربێژی / /zorbêjî/: ناو. کەڵەگایی ▤ زورگویی

زۆرتەپێن / /zortepên/: ئاوەڵناو. زۆرەخن؛ بە زۆر ئاخنراو لە شوێنێکدا ▤ زورچپان

⊡ **زۆرتەپێن کردن:** بە زۆر ئاخنین ‹ئاوا کتێبەکان

زۆرتەپێن کراون، بەرگەکانیان خراپ دەبێ› ☰ زورچپان کردن

زۆرخاخ / zorxax/: ناو. ١. دۆڵی ئاشی ٢. جۆگەی ئاش گێڕان ☰ ١. درّەی جای آسیاب ٢. ناودانی آسیاب

زۆرخانە / zorxane/: ناو. ١. باشگای وەرزشی کۆنی ئێرانی، بریتی لە دالانێکی سەرگیراو و گۆڕەپانێکی جەغزۆکە و چاڵ کە وەرزشی کەونارای تێدا دەکرێ ٢. *[پلار]* دەساو؛ ئاودەست ☰ ١. زورخانە ٢. توالت

زۆرخایەن / zorxayen/: ☜ **زۆرخایێن**

زۆرخایێن / zorxayên/: ئاوەڵناو. زۆرخایەن؛ درێژخایەن ☰ زمانبَر

زۆرخواز / zorx(i)waz/: ناو. فرەویست؛ زێدەخواز ☰ زیادەخواه

زۆرخۆر / zorxor/: ئاوەڵناو. خۆرا؛ فرەخوەر. هەروەها: **زۆرخۆری** ☰ پُرخور

زۆردار / zordar/: ئاوەڵناو. ١. بە توانا؛ بەقەوەت ٢. دەسەڵاتداری زاڵم ‹کووپە و کەنووتان پڕ گەنم و جۆ بێ/ دەبا زۆردارتان هەر ڕەنجەڕۆ بێ «فولکلۆر»› ٣. لە گەشە؛ هەراش (گوڵ و گیا) ☰ ١. پُرزور ٢. ستمگر ٣. بانشاط و بالندە (گُل و گیاە)

زۆرداری / zordarî/: ناو. ناهەقی؛ زڵم؛ شێوەی بە کار هێنانی زۆر و تەوژم بۆ ترساندن یان ملکەچ کردنی خەڵک و گوێڕایەڵ کردنیان ‹منیش زۆرداری پرزەی لێ بڕیوم/ منیش بەدکاری بواری لێ تەنیوم «هێمن»› ☰ ستمکاری؛ زورمداری

زۆرزان / zorzan/: ئاوەڵناو. فرەزان: ١. دانا؛ زانا ٢. *[پلار]* سەگ؛ فێڵباز ☰ ١. دانا ٢. ناتو

زۆرفرۆش / zorf(i)roş/: ئاوەڵناو. بازاڕخۆش؛ سەوداخۆش ☰ خوش‌معاملە

زۆرک / zorik/: ناو. زۆرکان؛ ڕەپن؛ زەوینی سفت و ڕەق ☰ زمین سفت

زۆرکان / zorkan/: ☜ **زۆرك**

زۆرگر / zorgir/: ئاوەڵناو. زۆرتر پێ بڕاو ☰ دارای سهم بیشتر

زۆرلەوەڕ / zorleweř/: ئاوەڵناو. بەدەم؛ بەلەزخۆر ☰ تُندخور

زۆرلێکراو / zorlêk(i)raw/: ئاوەڵناو. ١. ناچارکراو ٢. زوڵملێ‌کراو؛ مافخوراو ☰ ١. مجبور شدە ٢. مظلوم

زۆرم / zorim/: ناو. زۆرمە؛ بەشی زۆر؛ زۆربە ☰ اکثر

زۆرملی / zorm(i)lî/: **زۆرەملێ**

زۆرمە / zorme/: ☜ **زۆرم**

زۆروزەبەند / zor û zebend/: ئاوەڵناو. زۆروزەوەند؛ زۆر؛ فرە؛ زیاد ‹ماڵی زۆروزەبەندت لە خوێنی خەڵکە› ☰ بسیار

زۆروزەوەند / zor û zewend/: ☜ **زۆروزەبەند**

زۆروەڕ / zorweř/: ☜ **زۆربلێ**

زۆروێژ / zorwêj/: ☜ **زۆربلێ**

زۆروێژی / zorwêjî/: ناو. درێژدادڕی؛ چەنەبازی ☰ پُرگویی؛ رودەدرازی

زۆرو / zorû/: ☜ **زۆران**

زۆرەبان / zoreban/: ☜ **زۆران**

زۆرەبانباز / zorebanbaz/: ☜ **زۆرانباز**

زۆرەبانبازی / zorebanbazî/: ☜ **زۆرانبازی**

زۆرەبانی / zorebanî/: ☜ **زۆران**

زۆرەبانێ / zorebanê/: ☜ **زۆران**

زۆرەخن / zorexin/: ئاوەڵناو. زۆرتەپێن؛ پاڵەپەستۆ ☰ زورچپان

زۆرەزمێ / zorez(i)mê/: ناو. کاری تاقی کردنەوەی هێز و توان ☰ زورآزمایی

زۆرەکی١ / zorekî/: ئاوەڵناو. زۆری؛ زۆراتی؛ بە خورتی؛ کەرەزەڕی ‹پێکەنینی زۆرەکی› ☰ زورکی

زۆرەکی٢: ئاوەڵکار. بە زۆر؛ زۆراتی؛ زۆرەملێ؛

نەوەدڵی؛ بە زەبری هێز ‹زۆرەکی لێم ساند› ■ زورکی

زۆرەملی / zorem(i)lî/: ☜ **زۆرەملێ**

زۆرەملێ^{۱} / zorem(i)lê/: ناو. زۆرملی؛ زۆرەملی؛ بە زەبری هێز ■ زورگویی

زۆرەملێ^{۲}: ئاوەڵکار. زۆرملی؛ زۆرەملی؛ زۆرەکی؛ بە خورتی؛ بە زەبری هێز ‹زۆرەملێ دایان بە شوو› ■ زورکی

زۆرەوان / zorewan/: ☜ **زۆران**

زۆرەوانی / zorewanî/: ☜ **زۆران**

زۆرەوانیگر / zorewanîgir/: ☜ **زۆرانباز**

زۆرهان / zorhan/: ☜ **زورهان**

زۆری^{۱} / zorî/: ناو. ۱. پڕایی؛ زۆربە ۲. فرەیی؛ فراوانی ‹زۆری کەشک، هی زۆری دۆیە «مەسەل»› ■ ۱. اکثریت ۲. فراوانی

زۆری^{۲}: ئاوەڵناو. زۆراتی؛ بە خورتی ‹زەماوەندی زۆری› ■ زورکی

زۆری^{۳}: ئاوەڵکار. بە خۆرتی؛ بە زۆر ‹زۆری بردی› ■ زورکی

زۆرینە / zorîne/: ناو. زۆربە ■ اکثریت

زۆرینەی / zorîney/: ☜ **زۆربەی**

زۆڕ ▪ زۆڕ / zoř zoř/: ☜ **زۆڕەزۆڕ**

زۆڕناتک / zořnatik/: ناو. ڕوەکێکی گەڵاوردی بەهارییە و بۆ دەرمان دەشێ ■ گیاهی است

زۆڕە / zoře/: دەنگەناو. دەنگی شین و گریان ■ صدای گریه

زۆڕەزۆڕ / zořezoř/: دەنگەناو. زۆڕ- زۆڕ؛ دەنگی لە سەر یەکی شین و شەپۆڕ و گریان ■ صدای متوالی گریه و شیون

زۆز / zoz/: ناو. ۱. چیای هەوارگە ۲. گیایەکە لە ئاودا دەڕوێ ■ ۱. کوه یِیلاقی ۲. گیاهی آبزی

زۆزان / zozan/: ناو. زەوزان: ۱. کێوان ۲. کوێستانی سارد و بەفرگر ۳. هەوارگەی کۆچەران ■ ۱. کوهستان ۲. کوهستان سرد و برفی ۳. یِیلاق

زۆزک / zozik/: ناو. کوێستانۆکە؛ هەوارگەی پچووک ■ یِیلاق کوچک

زۆسان / zosan/: ☜ **زستان**

زۆفا / zofa/: ☜ **زووفا**

زۆڤ / zov/: ☜ **زیور**

زۆق^{۱} / zoq/: ناو. بۆق؛ دەلەک؛ کاری پاڵ پێوەنان ■ هُل

زۆق^{۲}: ئاوەڵناو. ۱. زۆپ؛ لەجێ دەرپەڕیو ۲. وشک و زبر ۳. جووت؛ دژی تاق ■ ۱. برجسته؛ برآمده ۲. خشک و خشن ۳. جُفت

زۆقم / zoqm/: ☜ **زوقم-۱**

زۆل / zol/: ناو. زۆلانە؛ قەلادەی ملی سەگ و تاژی لە قایش ■ قلادەی چرمی

زۆلاک / zolak/: ☜ **زواڵە -۱**

زۆلانە / zolane/: ناو. ۱. ☜ **زۆل** ۲. ئاڵقەی زنجیر ■ ۱. ☜ **زۆل** ۲. حلقەی زنجیر

زۆلولاو / zolûlaw/: ناو. بەلوویی؛ ڕوەکێکی لامژە، ڕیشەی لە سەر داری بەڕوو دەڕوێ و میوەکەی بۆ ڕەوانی باشە ■ دارواش

زۆڵ^{۱} / zoł/: ☜ **زواڵە -۱**

زۆڵ^{۲}: ئاوەڵناو. ۱. *[ناشیرین]* زوێڵ؛ بیژوو؛ پیچ؛ پیژ ۲. *[پلار]* فێڵباز؛ گزیکار ■ ۱. حرامزادە ۲. حقەباز؛ مکار

زۆڵ^{۳}: پێڕۆ. ← **زەردوزۆڵ**

زۆڵاخ / zołax/: ناو. پەیاغ؛ تێلا ■ چُماق

زۆڵاک / zołak/: ☜ **زواڵە -۱**

زۆڵانە / zołane/: ☜ **زەولان -۲**

زۆڵک / zołik/: ئاوەڵناو. *[پلار]* خۆڕی و بێکارە و بێهونەر ■ بیکارە و بی‌هنر

زۆڵە / zołe/: ناو. ۱. ☜ **زۆڵەک -۱** ۲. ☜ **زواڵە-۱**

زۆڵەچەرم / zołeçerm/: ناو. سیرمە؛ ڕیشاڵی باریک بڕدراو لە چەرم ☰ بُرش باریک چرم

زۆڵەزا / zołeza/: ئاوەڵناو. *[ناشیرین]* زۆڵ؛ بیژوو ☰ حرامزاده

زۆڵەک / zołek/: ناو. ١. زۆڵک؛ زۆڵە؛ دانەوێڵەی نەکڵۆک ٢. دانەی نارەسەنی ناو دەغڵ ٣. پارچەی تەنک لە گۆشت ٤. میوەی کاڵ و نەگەیشتوو ٥. ☜ **زواڵە ـ١** ☰ ١. دانەی دیرپز ٢. نُخاله ٣. میوەی کال ۴. ورقەی نازک گوشت ۵. ☜ **زواڵە ـ١**

زۆڵی / zołî/: ناو. زۆڵیەتی؛ حەرامزایی؛ بیژوویی: ١. دۆخی زۆڵ بوون ٢. *[پلار]* فێڵبازی و بەدفەڕی ☰ ١. حرامزادگی ٢. شیطنت

زۆڵیەتی / zołyetî/: ☜ **زۆڵی**

زۆم / zom/: ناو. زوم؛ زۆمە؛ هۆبە؛ کۆمەڵە ڕەشماڵی لە دەوری یەکتر ☰ اوبە؛ ردیفی از سیاه چادرها

زۆمپ / zomp/: ناو. زۆنپ؛ کوتکی زلی ئاسنین بۆ بەرد شکاندن ☰ پُتک آهنی

زۆمە / zome/: ☜ **زۆم**

زۆن / zon/: ناو. چەوری؛ چەورایی ☰ چربی

زۆنا / zona/: ☜ **زونا ـ١**

زۆنای / zonay/: چاوگ. زانین ☰ دانستن

زۆنپ / zonp/: ☜ **زۆمپ**

زۆنج / zonc/: ☜ **زۆنگ ـ١**

زۆنگ / zong/: ناو. ١. زۆنج؛ زن؛ زنە؛ چیمەنی ئاودەڵێن ٢. باتلاغ؛ زەمینی هەمیشە قوڕ و شل ‹گوڵم! هەرێمی زۆنگ و زەل/ چلۆن دەبێتە جاڕەگوڵ؟! «سوارە»› ☰ ١. چمن آبزا ٢. باتلاق

زۆنگکێش / zongkêş/: ☜ **زنەکێش ـ٢**

زوو^{١} / zû/: ناو. کۆن؛ جاران؛ قەدیم؛ ئەوسا؛ پێش ئێستا ‹زەمانی زوو› ☰ قدیم؛ گذشته

▣ **بەم زوو**: ☜ **بەم زووانە**

بەم زووانە: بەم زوو؛ بەم نزیکانە؛ بەم زووییە ☰ بزودی

⊡ **زوو کردن**: ئازا کردن؛ پەلە کردن ☰ عجلە کردن

زوو^{٢}: ئاوەڵناو. ١. زی؛ بەر لە کاتی دیاریکراو ‹ئێستا زووە› ٢. لە سەرەتای کاتدا ‹بەیانی زوو› ٣. تاک؛ یەک ☰ ١و٢. زود ٣. تک

زوو^{٣}: ئاوەڵکار. زی؛ بەلەز؛ خێرا؛ گورج؛ کرژ؛ ئازا؛ ئازانە؛ بەرقی: ١. بێ وەستان؛ بەبێ مەحتەلی ‹زوو وەرەوە!› ٢. بەر لە کاتی تەرخانکراو ‹زوو گەیشتم› ٣. بە پەلە؛ بە توندی؛ بە هەشتاو ‹زوو وەرامی داوە› ☰ ١تا٣. زود

زوو ـ^{٤}: پێشوشە. گورج؛ دەسبەجێ ‹زووخێز؛ زووتۆر› ☰ زود ـ

زوو^{٥}: پیرۆ. ← **زاوزوو**

زووبر / zûbir/: ئاوەڵناو. تەخت؛ ڕاست ☰ هموار

زووبشکێ / zûbişkê/: ئاوەڵناو. قرچەک؛ قرچۆک؛ تایبەتمەندی دارێ کە زوو دەشکێ ☰ ویژگی چوبی کە زود بشکند

زووبەزوو / zûbezû/: ئاوەڵکار. ١. زوو وە زوو؛ هەر زوو ‹بڕۆ، زووبەزوو وەرەوە!› ٢. زوو ـ زوو؛ پەیتا ـ پەیتا؛ بە مەودای کەمەوە ‹زووبەزوو دێ سەرمان ئەدا› ☰ ١. زود ٢. زود بە زود

زووبین / zûbîn/: ☜ **زەرگ ـ٢**

زووبینا / zûbîna/: ئامراز. جگە لەو یەکە ☰ بجُز آن

زووپس / zûpis/: ئاوەڵناو. پسۆک؛ ناپتەو ☰ سُست

زووت / zût/: ئاوەڵناو. ڕووتوقووت؛ زەڵووت ☰ عُریان

زووتاو / zûtaw/: ئاوەڵناو. زووگوێر؛ زووهەرس ☰ زودهضم

زووتۆر / zûtor/: ئاوەڵناو. تۆرینۆک؛ کەمجیقەڵدان؛ دڵناسک؛ خۆڕانەگر لە هەمبەر ئاکار و کردەوەی ناحەزی خەڵکەوە ☰ زودرنج

زووتە / zûte/: ناو. ڕابردوو؛ ڕابردە ☰ گُذشتە

زوحەل / zûĥel/: ☜ **زوگوێر**

زووخ^{١} / zûx/: ناو. ١. ☜ **زۆخ**^{١} ٢. */مەجاز/* ئازار و ئەشکەنجە ☰ ١. ☜ **زۆخ** ٢. شکنجە

▣ **زووخ پێ دان:** ☜ **زووخاو پێ دان**

زووخ^{٢}: ☜ **زۆخ**^{٢}

زووخاڵ / zûxał/: ☜ **خەڵووز**

زووخاو / zûxaw/: ناو. ١. کێم و خوێنی تێکەڵاو ٢. */مەجاز/* ئازار؛ ئەستەم ☰ ١. چرک و خونابە ٢. زجر

▣ **زووخاو پێ دان:** زووخ پێ دان؛ ئازار دان؛ چەوساندنەوە ☰ زجر دادن

زووخاو نۆشین: ئێش و ئازار چەشتن ☰ درد و رنج کشیدن

زووخاو هەڵێنان/ هەڵهاوردنەوە: دەربڕینی هۆی خەمبار بوون و چۆنیەتی ڕەنج و ئازاری بە سەردا هاتوو ☰ درددِل کردن

زووخاوکوژ / zûxawkuj/: ئاوەڵناو. */مەجاز/* بە ئازاری زۆرەوە کوژراو ☰ زجرکُش

▣ **زووخاوکوژ بوون:** زووخ و ئازاری زۆر دیتن ☰ زجرکُش شدن

زووخاوکوژ کردن: زووخ و ئازاری زۆر پێ دان ☰ زجرکُش کردن

زووخاوەزگ / zûxawezig/: ☜ **زووخاوەسک**

زووخاوەسک / zûxawesik/: ناو. */مەجاز/* زووخاوەزگ؛ ئازار؛ ئەستەم ☰ آزار و اذیّت

▣ **زووخاوەسک کردن:** زووخ پێ دان؛ ئازار دان؛ چەوساندنەوە ☰ زجر دادن

زووخاوەسک بوون: ئێش و ئازار چەشتن ☰ درد و رنج کشیدن

زووخ پێدراو / zûxpêd(i)raw/: ئاوەڵناو. کونەجەرگ؛ جەرگدڕاو ☰ زجرکشیده

زووخۆر / zûxor/: ئاوەڵناو. بلەز لە خواردن؛ لە خواردنا پەلەکەر ☰ عجول در خوردن

زووخێز / zûxêz/: ئاوەڵناو. ١. سەحەرخێز ٢. گورج؛ گورجوگۆڵ؛ تایبەتمەندی کەسێ کە لە هەر کارێکدا خێرا دەجووڵێ ☰ ١. سحرخیز ٢. چابُک

زوور^{١} / zûr/: ناو. ١. ☜ **زۆر**^{١} ٢. ☜ **زووران -٢**

زوور^{٢}: ئاوەڵناو. ١. ☜ **زبر** ٢. ☜ **زۆر**^{٢} ٣. خەمبار و کز ٤. زویر؛ ناقایل؛ تۆراو ☰ ١. ☜ **زبر** ٢. ☜ **زۆر**^{٢} ٣. غمگین ۴. آزرده

▣ **زوور بوون:** ١. دڵ ئێشان؛ ڕەنجیان ٢. ڕوانین بە چاوی زەق ☰ ١. آزُردن ٢. خیره شدن

زووران / zûran/: ناو. ١. زورکان؛ زوورک؛ زوورکان؛ زورگە؛ زوورگە؛ زەوینی زبر و بەرداوی ٢. زوور؛ تەپۆڵکەی پچووکی ڕووتەن لە دەشتاییدا ☰ ١. زمین سنگلاخ ٢. تپەی کوچک در دشت

زوورانەوە / zûranewe/: چاوگ. خوورین و سووتانەوەی پێست ☰ خاریدن و سوزش داشتن پوست

زووربا‌ک / zûrbak/: ناو. ڕەشەبا؛ بای زۆر بەهێز ☰ تُندباد

زوورچک / zûrçik/: ناو. گردووڵەی ڕەملی پچووک ☰ تپەی ماسەای کوچک

زوورچە / zûrçe/: ناو. زووزە: ١. چێشتی پەنیری وشک کە لە ئاودا دەیکوڵێنن ٢. چێشتی کەشکاو ☰ ١. آش پنیر ٢. آش کشک

زوورک / zûrik/: ناو. ☜ **زووران -١**

زوورکان / zûrkan/: ☜ **زووران -١**

زوورگە / zûrge/: ☜ **زووران -١**

زوورو / zûrû/: ناو. خۆڵەمێشی خوری و موو ☰ خاکستر پشم و مو

زووروشک / zûrûşk/: ئاوەڵناو. */پلار/* نەفام؛ گەوج ☰ ابله

زوورە / zûre/: ناو. ١. بەردێکی زبرە چەقۆی پێ تیژ دەکەن ٢. لوورەی گورگ ٣. ☜ **زبرە** ☰ ١.

سنگ سوهان ۲. زوزه ۳. ☜ **زبره**

زوورەئاوی / zûre'awî/: ناو. زبرەی ئاوی؛ زبرەیەک کە بۆ تیژ کردنی تیخ تەڕی دەکەن ▤ نوعی سنگ سُنباده

زوورەبا / zûreba/: ناو. بای سوور؛ نەخۆشییەکی چلکی و گرانی پێست و شانەکانی ژێر پێستە ▤ بیماری باد سُرخ

زوورەک و دووبەلا / zûrek û dûbela/: ئاوەڵکار. بە حاستەم؛ وە حاڵێک؛ بە سەورێ؛ زۆر بە ئەسپایی ▤ آهسته؛ یواشکی

زووڕی / zûřî/: ناو. موومار؛ مۆلک؛ مارمارک؛ کرمەپانە؛ کرمێکی پان و زۆر درێژە، چوار قولاپی بە سەرەوە، ئەگەر گەراکەی بگاتە ناو ڕیخۆڵەی گیانەوەر، لەوێدا خۆی دەگرێ و گەورە دەبێ ▤ کرم کدو

زووڕین / zûřîn/: چاوگ. لووراندن ▤ زوزه کشیدن

زووڕاب / zûřab/: ئاوەڵناو. زووخێز؛ سەحەرخێز؛ هۆگر و خووگرتووی زوو لە خەو ڕابوون ▤ سحرخیز

زووڕنای / zûřnay/: چاوگ. ۱. زووڕەزووڕ کردن ۲. زیڕاندن ▤ ۱. زاریدن ۲. جیغ کشیدن

زووڕە / zûře/: ناو. حیلەی چوارپێ ▤ شیهەی ستور

زووڕەزووڕ / zûřezûř/: ناو. قووڕەقووڕ؛ گریان و شیوەن بە دەنگی بەرز ▤ بلند گریستن

زووڕەس / zûřes/: ئاوەڵناو. زووڕەسە؛ ڕەبت؛ ڕەبیت؛ جەدماد؛ ئەنروک؛ نادە؛ بە تایبەتمەندی زوو پێگەیین ‹گەر لە ئەوەڵ دەفعەوە ئەم فرسەتە نەفعی نەبێ/ میوە ئاخر خۆشە، مەیلی بەرسیلەی زووڕەس مەکە «قانع»› ▤ زودرس

زووڕەسە / zûřese/: ☜ **زووڕەس**

زووڕیای / zûřyay/: چاوگ. ۱. زاریان؛ شیوەن کردن ۲. قیژە و هەرا کردن ▤ ۱. زاریدن ۲. جیغ و داد کشیدن

زوو • **زوو** / zû zû/: ئاوەڵکار. ۱. زۆر بە پەلە؛ گەلەکی بلەز ۲. زۆر لە مێژینە؛ لە ڕابردووی دووردا ۳. پەیتا ـ پەیتا؛ بە مەودای کەمەوە ‹زوو ـ زوو چاومان بە یەک ئەکەوێ› ▤ ۱. فوراً ۲. پیشتر ۳. زود به زود

زووزە / zûze/: ☜ **زووڕچە**

زووسان / zûsan/: ☜ **زستان**

زووغور / zûğur/: ناو. گورچیلە؛ وڵک ▤ کلیه

زووف / zûf/: ☜ **زوڵف**

زووفا / zûfa/: ناو. گیازلفان؛ زلفان؛ زۆفا؛ گیایەکی پایا و بۆنخۆش کە دەرمانە ▤ زوفا

زووق / zûq/: دەنگەناو. زاق؛ دەنگی بەرز و تیژی منداڵ ▤ صدای زیر و بلند بچه

زووقاندن / zûqandin/: ☜ **زووڕکاندن**

زووقە / zûqe/: ☜ **زووڕکە**

زووکوڵ / zûkuł/: ئاوەڵناو. خۆش‌کوڵ؛ بەکڵۆک؛ بە تایبەتمەندی خێرا و خۆش کوڵانەوە ‹نیسکی زووکوڵ› ▤ زودجوش؛ زودپز

زووکوڵێن / zûkułên/: ئاوەڵناو. بە تایبەتمەندی زوو هێنانە کوڵەوە ‹سەماوەری زووکوڵێن› ▤ زودپز

زووکەزووک / zûkezûk/: ناو. ناڵەناڵ بە دەنگێکی کز و ناسکەوە ▤ صدای زیر ناله و زاری

زووگر / zûgir/: ☜ **زووگرس**

زووگرس / zûgirs/: ئاوەڵناو. زووگر؛ بە تایبەتمەندی زوو سفت بوونەوە و خۆ گرتنەوە ‹سمنتی زووگرس› ▤ زودگیر

زووگوێر / zûg(i)wêr/: ئاوەڵناو. زووحەڵ؛ زووهەرس؛ سووک؛ زووتاو؛ بە تایبەتمەندی زوو هەڵتوانەوە ▤ زودهضم

زووگوور / zûgûr/: ئاوەڵناو. پێدڤی؛ پێویست ▤ لازم

زووگوورت / zûgûrt/: ☜ **زگورد**

زووگین / zûgîn/: ئاوەڵناو. زوویین؛ زووینگ؛ پێشوونە ▤ دیرینه

زووم / zûm/: ناو. جۆرێ نیسکۆی دووربینی وێنەگری و فیلم هەڵگرتن بە مەودای ناوەندی بگۆڕەوە ■ زوم

⊡ **زووم کردن**: ١. کاری گۆڕینی مەودای ناوەندی نیسکۆی دووربین بۆ بەرامبەرکردنی لەگەڵ بابەتی ویستراوی وێنەگر یان فیلمگر و دەرخستنی لە ناو چوارچێوەدا ٢. *[مەجاز]* ماق بوون؛ زۆر سەرنج دان ■ ١. زوم کردن ٢. خیره شدن

زوونوس / zûnûs/: ئاوەڵناو. شەما؛ توندنووس ■ تندنویس

زووانە / zûwane/: ئاوەڵکار. زوویانە ■ زود

زووهەرس / zûhers/: ☜ **زوگوێر**

زووهەڵبەست / zûhełbest/: ئاوەڵناو. دەسبەجێ؛ بێ بیرکردنەوە ■ فی‌البداهه

زوویر / zuwîr/: ☜ **زویر**

زوویری / zuwîrî/: ☜ **زویری**

زوویەڵە / zûyełe/: ☜ **زیەڵی**

زوویی / zûyî/: ناو. دۆخ و چۆنیەتی زوو بوون ‹دێر و زوویی گرنگ نییە› ■ زودی

زوویيانە / zûyîyane/: ئاوەڵکار. زووانە (**تێبینی**: ئەم وشە بە تەنیا ناگوترێ و «بەم» یان «بەو» وەکوو پێشگر، ڕەگەڵی دەکەوێ) ■ زودی‌ها

زووین / zûyîn/: ☜ **زوگین**

زووینگ / zûyîng/: ☜ **زوگین**

زە / ze/: ناو. ١. ژن؛ ئافرەت ٢. زە؛ ژنێ؛ ڕیخۆڵەی بادراوی چوارپێ ■ ١. زن ٢. زه

زەب / zeb/: ئاوەڵناو. ١. ڕەپ؛ زۆپ ٢. ڕەق؛ سەخت ■ ١. برجسته ٢. سخت

زەباد / zebad/: ناو. ١. گیانەوەرێکی وەک پشیلەیە، بە پێستی خۆڵەمێشی ڕێ ـ ڕێوە، لە ژێر کلکیدا لکێکی هەیە و لەوێوە ماکێکی بۆنخۆش دەدەڵێنێ، لە عەترسازیدا بە کەڵک دێ ٢. ناوی ئەو ماکە بۆنخۆشە ■ ١و٢. زباد

زەبارە / zebare/: ☜ **زبارە**

زەباندن / zebandin/: چاوگ. ١. لەپاندن؛ هەڵفریواندن ٢. ئەنراندن؛ ئاراندن؛ ئازار دان ■ ١. فریفتن ٢. آزردن

زەبت / zebt/: ناو. زەفت: ١. داگیرکاری؛ ڕەوتی دەست بە سەردا گرتن ٢. دەزگای تۆمار کردن و خوێندنەوەی دەنگ ■ ١. غضب ٢. ضبط صوت

زەبر / zebr/: ناو. ١. کاری لێدان؛ لێخستن ‹بە یەک زەبر خستی› ٢. گوشار؛ کاری بە نهێم داگرتن ‹زەبری برسییەتی زۆر کار بە پیاو دەکا› ٣. توانایی؛ تاقەت ■ ١. ضربت ٢. فشار ٣. قوّت و توان

زەبربەدەست / zebrbedest/: ئاوەڵناو. ١. خورت؛ بەهێز و توان ٢. کارامە لە زانینی کاردا ■ ١. نیرومند ٢. ماهر

زەبردار / zebrdar/: ئاوەڵناو. ١. بەهەیبەت؛ سامناک؛ تایبەتمەندی ئەوەی خەڵک لێی بترسن ٢. زۆر بەهێز ■ ١. سهمگین ٢. نیرومند

زەبروزەنگ / zebr û zeng/: ناو. توندی؛ گوژم ‹بە زەبروزەنگی نە پەل ما نە مەل/ بە غوولی جەنگی کێ بێ بلێ لەل؟! «حەقیقی»› ■ شدّت

زەبرە / zebre/: ناو. فایدە و بەهرەی تەوژم دان ■ بهره و نتیجه‌ی فشار

زەبرەبەند / zebrebend/: سارستە. زەهرەمار؛ سندان ■ زهرمار؛ دُشنامی است

زەبرەقوون / zebreqûn/: ☜ **زەبرەقوونە**

زەبرەقوونە / zebreqûne/: ناو. *[کینایە]* زەبرەقوون؛ زەربەقوون؛ زەربەقوونە؛ هێلکە ■ تخم‌مرغ

زەبلک / zeblik/: ناو. بەلەک؛ لەتەر ■ ساق پا

زەبلۆق / zebloq/: ئاوەڵناو. زەبەلۆق؛ حولی؛ لووس و ساف لە دەستان ■ صاف

زەبلەک / zeblek/: ناو. ١. ماسوولەی گۆشت ٢. ڕیخۆڵەی ئەستوور ■ ١. عضُله ٢. روده‌ی بزرگ

زەبون / zebûn/: ئاوەڵناو. ١. کز و لاواز ٢. بێچارە و فەقیر ٣. زوێن؛ بەزیو و تەزیو لە درێژەدانی ملە ٤. پەست؛ خوار؛ کورە؛ کوورە؛ ئابڕووتکاو؛ ئابڕوونەماو ٥. داماو؛ دەسەوەستان؛ دەسەپاچە؛ بێدەسەلات ⏏ ۱. لاغر مردنی ۲. بیچارە ۳. زبون ۴. بی‌آبرو ۵. درماندە

زەبەر / zeber/: ناو. سەرە؛ نیشانەیەکی بزاوی لە شێوە نووسینی فارسی و عەرەبیدا کە بکەوێتە سەری هەر پیتێک، دەنگی «ە/ ـە»ی پێ دەدا ⏏ فتحە؛ زَبَر

زەبەرجەد / zeberced/: ناو. بەرزەڕێنە؛ بەردێکی زەردی ئاماڵ سەوزی بەقیمەتە و دەترووسکێ، دەیکەنە نقێم و قاش؛ ⏏ زَبَرجَد

زەبەردەست / zeberdest/: ئاوەڵناو. لێزان؛ کارامە ⏏ زَبَردست

زەبەردەستی / zeberdestî/: ناو. دەگەر؛ مەهارەت ⏏ مهارت

زەبەز / zebez/: ☜ **زەبەش**

زەبەژ / zebej/: ☜ **زەبەش**

زەبەش / zebeş/: ناو. زەبەژ؛ زەبەز؛ زەربەش؛ جەبەش؛ جەبەژ؛ ژەبەش؛ ژەبەژ؛ شووتی؛ شفتی؛ شامی؛ شتی؛ شووتوو؛ سمتوو؛ هەنی؛ هندی: ١. شەتڵە گیایێ لە تیرەی خەیار، بە گەڵای شەقار-شەقار، لاسکی خەوتوو، گوڵی زەرد و میوەی ئاوداری خۆراکییەوە ٢. میوەی خڕ و درشتی ئەو گیایە بە توێکڵێکی ئەستووری سەوز، گۆشتی سوور یان زەردی شیرین و ئاودارەوە کە دەنکەکانی تێیدا بڵاون ⏏ ۱و۲. هندوانە

زەبەلاح / zebelaĥ/: ئاوەڵناو. زەبەلاع؛ زەبەلۆح؛ زەبەلۆع: ١. [پلار] زلحۆرت؛ تەژەی ناقۆلا ٢. زۆر گەورە ‹باخێکی زەبەلاح› ⏏ ۱. دُرُشت بدقوارە ۲. بسیار بزرگ

زەبەلاحی / zebelaĥî/: ناو. گەورەیی؛ زلی ‹ماڵ بە زلی و زەبەلاحی نییە، بە بەر و بەرەکەتە› ⏏ بزرگی

زەبەلاع / zebela'/: ☜ **زەبەلاح**

زەبەلۆح / zebeloĥ/: ☜ **زەبەلاح**

زەبەلۆع / zebelo'/: ☜ **زەبەلاح**

زەبەلۆق / zebeloq/: ☜ **زەبلۆق**

زەبەن / zeben/: ☜ **زەبەند**

زەبەند^{١} / zebend/: ناو. زەبەن؛ زەبەندە؛ زەبەنگ؛ زەوەن؛ زەوەند ⏏ نیزار انبوە

زەبەند^{٢}: ئاوەڵناو. زەبەن؛ زەبەندە؛ زەبەنگ؛ زەوەن؛ زەوەند: ١. زۆر؛ فرە؛ بۆش ‹داراییەکی زۆر و زەبەندی کۆ کردەوە› ٢. چڕ؛ پڕ؛ تژی ‹دۆڵی کپ و چەمی خوڕت/ دارستانی زەبەند و چڕت «گۆران»› ⏏ ۱. زیاد ۲. انبوە

زەبەندە / zebende/: ☜ **زەبەند**

زەبەنگ / zebeng/: ☜ **زەبەند**

زەبی / zebî/: ناو. ڕەقی؛ سەختی؛ گرژی ⏏ سختی؛ سفتی

زەپ / zep/: ئاوەڵناو. ١. زۆپ؛ قوت ٢. تەژەی ئەستوور ⏏ ۱. برجستە ۲. لندهور

زەپرتی / zepirtî/: ئاوەڵناو. ١. بزۆز؛ ئۆقرەنەگر ٢. لەجەر؛ لاواز ⏏ ۱. عجول ۲. زِپِرتی

زەپزەپە / zepzepe/: ☜ **زلحۆل**

زەپەزەپ / zepezep/: ئاوەڵناو. دارماڵ؛ تژە؛ تەواو پڕ ⏏ مالامال

زەجر / zecr/: ناو. ئێش؛ ئازار ⏏ زجر

⊡ **زەجر دان**: زەجر کردن؛ ئەشکەنجە دان ‹موددەعی زەجرم دەکات و پێم دەڵێ: سەبرت بێ!/ کەر بە لەعنەت بێ کە کەی عاشق قەراری گرتووە! «نالی»› ⏏ شکنجە دادن

زەجر کردن: ☜ **زەجر دان**

زەجرەبە / zecrebe/: ناو. جەزرەبە؛ ئازار؛ ئەشکەنجە ⏏ شکنجە

زەچ^{١} / zeç/: ناو. زچ؛ جۆرێ گەمە بە ورتکەبەرد ⏏

نوعی بازی با شن

زەچ^{۲}: ئاوەڵناو. *[پلار]* خوێنتاڵی خۆ نزیکەوەکەر ■ گرانجانِ مُزاحم

زەچە / zeçe/: ئاوەڵکار. بۆچی؛ لە بەر چی ■ از چه؛ چرا

زەحف / zeĥf/: ئاوەڵناو. زۆر؛ فرە؛ بۆش ■ بسیار

زەحلە / zeĥle/: ناو. کیسەی زراو ■ کیسەی صفرا

زەحمەت^{۱} / zeĥmet/: ناو. ١. مەینەت؛ ئەمەک؛ زامەت ٢. ئازار ■ ١. زحمت ٢. اذیت

⊡ **زەحمەت دان**: ئەزیەت دان؛ ڕەنج پێ دان؛ کاری دژوار خستنە سەر شانی کەسێک ■ زحمت دادن

زەحمەت کێشان: ڕەنج دان؛ ئەرکی گران جێبەجێ کردن ■ زحمت کشیدن

زەحمەت^{۲}: ئاوەڵناو. دژوار؛ ئەستەم ‹لابردنی ئەم هەموو هەڵە زەحمەتە› ■ سخت؛ دشوار

زەحمەتکێش^{۱} / zeĥmetkêş/: ناو. کرێکار ‹ڕۆژی جیهانی زەحمەتکێشان› ■ کارگر

زەحمەتکێش^{۲}: ئاوەڵناو. ١. ڕەنجدەر؛ ڕەنجبەر؛ هەڵگری ڕەنج و سەختی لە کاردا ٢. خاوەن پیشەی سەخت و پڕئازار ■ ١و٢. زحمتکش

زەحیر / zeĥîr/: ☜ **زکەشۆرە**

زەحیری / zeĥîrî/: ناو. ڕیتڕیتۆک ■ اسهالی

زەخ / zex/: ئاوەڵناو. زل؛ زەلام؛ مەزن ■ گُنده

زەخت / zext/: ناو. زەختە؛ زیخت: ١. نەقیزە ٢. سوخورمە؛ مستەکۆڵە ٣. مامزە؛ دەرزیک؛ ئاسنۆکەی پاشپانییەی سوار بۆ تاودانی ئەسپ ٤. تەوژم؛ گوشار ‹زەختی خوێن› ■ ١. سُک؛ سیخونک ٢. سُقُلمه ٣. مهمیز ٤. فشار

زەختە / zexte/: ☜ **زەخت**

زەختی / zextî/: ناو. بارگرانایی؛ ئەرک و زەحمەتی زۆر ■ رنج بسیار

زەختین / zextîn/: ناو. گیای تازە ڕواو ■ گیاه تازه سر درآورده

زەخفە / zexfe/: ناو. گۆشتی ژێر پلاو ■ گوشت زیر پلو

زەخم^{۱} / zexm/: ناو. ١. چیای سەخت و دژوار ٢. زەخمەل؛ زەخمەڵ؛ زام؛ برین ■ ١. کوه دشوارگُذر ٢. زخم

زەخم^{۲}: ئاوەڵناو. *[پلار]* زەلام؛ گەپ؛ ملقەوی ■ گُنده

زەخمار / zexmar/: ئاوەڵناو. زامار؛ بریندار ■ زخمی

زەخمپێچی / zexmpêçî/: ☜ **برینپێچی**

زەخمک / zexmik/: ناو. چەرمێ کە ئاوزەنگی تێدایە؛ قایشی ئاوزەنگی ■ چرم رکاب‌بند

زەخمو / zexmû/: ئاوەڵناو. زامار؛ بریندار ■ زخمی

زەخمە / zexme/: ناو. ١. پێژەن؛ دەنووکە؛ لەتەیەکی پچووک و باریک بۆ ژەندنی سازی ژێدار ٢. ☜ **سوخمە ـ١** ■ ١. زخمە ٢. ☜ **سوخمەـ١**

زەخمەل / zexmel/: ☜ **زەخم**^{۱}**ـ٢**

زەخمەڵ / zexmeł/: ☜ **زەخم**^{۱}**ـ٢**

زەخەرە / zexere/: ناو. ئاسەڕ؛ بەرکەوا ■ آستر

زەخەڵ / zexeł/: ئاوەڵناو. ١. دەغەڵ ٢. قەڵب؛ زڕ ■ ١. ناروزن ٢. بدلی

زەخیرە / zexîre/: ناو. پاشەکەوت؛ پاشەکەفت: ١. پەسمەنە؛ ئەوەی کۆ بووبێتەوە ٢. پاشخراوە؛ ئەوی کۆ کرابێتەوە ■ ١. اندوخته ٢. پس‌انداز

زەدار / zedar/: ئاوەڵناو. هاوسەردار؛ خاوەن ژن یان شوو ■ مُتأهل

زەدە^{۱} / zede/: ناو. عەیب لە کووتاڵ و ماڵی کڕیاریدا ‹ئەو ئیسکانە لابە! زەدەی هەیە› ■ عیب؛ زده

زەدە^{۲}: ئاوەڵناو. ١. زیانلێکەوتوو؛ گەزەندیتوو ‹ئیسکانی زەدە› ٢. حاڵخراپ؛ پەریشان ‹ئێستە گیرۆدەی مەقامی پیریم/ زەدەی زەمانەی بەزم

زویریم «قانع»› ■ ١. آسیب‌دیده ٢. پریشان

زەدەدار / zededar/: ئاوەڵناو. عەیبدار ■ زده‌دار؛ معیوب

زەدەسیری / zedesîrî/: ☜ **زەردەسیری**

زەدەواڵە / zedewałe/: ناو. گونجەزەردە؛ زەرگەتە ■ زنبور زرد

زەر / zer/: ☜ **زەرد١**

▣ **زەرێ قیچ:** زەردی ئاچخ ■ زرد روشن

⊡ **زەر کرن:** ☜ **زەرد کردن**

زەراڤ / zerav/: ☜ **زراو١ـ١**

زەراڤە / zerave/: ناو. کونی دیوار؛ کون دە دیواردا ■ سوراخ دیوار

زەران / zeran/: ☜ **زریان**

زەرانیق / zeranîq/: ناو. حەلەق ـ مەلەق؛ ئەمسەرـئەوسەر؛ حیندرحۆ ■ الاکُلنگ

زەراهی / zerahî/: ناو. زەرایی؛ زەردی؛ زەردایی؛ ڕەنگ ئاڵتوونی ■ زردی

زەرایی / zerayî/: ☜ **زەراهی**

زەرب / zerb/: ناو. زەبر ■ ضربت

زەرباڤ / zerbav/: ناو. زەردۆڵە؛ زەردەجوڕە؛ زەردەزوڕە؛ زەردەزیڕە؛ زەردەوەرە؛ زەردەوەلی؛ زەردەیزڕە؛ زەردیوەرە؛ زەردیوەری؛ زەردیوەلی؛ زەردیلە؛ زەرویڵە؛ زەرۆیلە زەریلە؛ زەردەواڵە؛ مەلێکی پچووکە لە تۆرەمەی سوڕڕە، نزیکی ١٦ سانتی‌میترە، نێرکەی بەر زگی تەواو زەردە، سەری ڕەشە و تۆقی ملی زەردە، پشتی شێ ڕەنگە، کلکی تووکی سپی تێدا نییە، پاییزان سەری قاوەیی هەڵدەگەڕێ، مێیەکەی پشتی قاوەیی زەیتوونی ڕێ ـ ڕێیە و بەر زگی خەت و خاڵی نییە تووکی ژێر پاشەڵی زەردە، لە نێو پنچکان هێلانە ساز دەکا، هاوینان زۆر دەبینرێت ■ زردەپره سر سیاه

زەرباو / zerbaw/: ☜ **زەردباو**

زەربەت / zerbet/: ناو. دەرب؛ زەبر ■ ضربت

زەربەش١ / zerbeş/: ناو. ١. ☜ **زەبەش** ٢. ڕەنگی ئاماڵ‌زەرد ■ ١. ☜ **زەبەش** ٢. رنگ مایل به زرد

زەربەش٢: ☜ **زەردباو**

زەربەقوون / zerbeqûn/: ☜ **زەبرەقوونە**

زەربەقوونە / zerbeqûne/: ☜ **زەبرەقوونە**

زەربی / zerbî/: ☜ **زەردەبی**

زەرپ / zerp/: ناو. زەرپان: ١. زەبر؛ کاری لێدان ٢. چۆنیەتی کوتران ٣. تەوژم؛ هێز و گوشار ‹دەسم زەرپی نەماوە› ■ ١. ضربت ٢. کوفتگی ٣. قدرت

زەرپان / zerpan/: ☜ **زەرپ**

زەرپانن / zerpanin/: چاوگ. زرەپنای؛ لێدان؛ لێخستن؛ کوتان ■ زدن؛ کوفتن

زەرپچی / zerpiçî/: ئاوەڵناو. ڕەنگ‌زەرد و لاواز ■ زرد و ضعیف

زەرپە / zerpe/: ناو. لەتمە؛ زیان ■ لطمه؛ ضربه

زەرپیان / zerp(i)yan/: چاوگ. لێدران؛ کوتران ■ زده شدن؛ کوفته شدن

زەرپیز / zerpîz/: ناو. چەشنێ نەخۆشی پێستی چەتوون و میکرۆبی کە وەک بلۆقی چڵکی دەردەکەوێ ■ زردزخم

زەرتاڵ / zertał/: ناو. زەرداو؛ زەردکاو؛ زەرداوی ڕشانەوە ■ زردابەی قی

زەرتک / zertik/: ناو. ١. گیایەکە بەنی پێ زەرد دەکەن ٢. بن گەڵای تووتن ٣. زەردێنە؛ زەرایی ناو هێلکە ٤. زەرک؛ جۆرێ ترێ ٥. زەردی؛ زەردوویی ■ ١. گیاهی که نخ را با آن زرد کنند ٢. برگ زیرین توتون ٣. زردەی تخم‌مرغ ۴. نوعی انگور ۵. یرقان

زەرتکە / zert(i)ke/: ناو. جۆرێ گەنمی درشت و زەرد ■ نوعی گندم مرغوب

زەرتلاق / zert(i)łaq/: ناو. ترس؛ سام ■ ترس

زەرتەڵاق / zerteɫaq/: ☜ **زاڵەترەك**

زەرچی / zerçî/: ناو. هەوەڵین سەوزایی کە بەهاران دەردێت ☰ اولین سبزەی بهاری

زەرحات / zerĥat/: ناو. شیناوەرد؛ بێستان ☰ جالیز

زەرد^1 / zerd/: ناو. زەر: ١. یەکێ لە ڕەنگە سەرەکییەکان لە شێوەی ڕەنگی لیمۆی گەییو، گوڵی ڕۆجیارپەرست یان زەردەچێوە کە دەکەوێتە نێوان ڕەنگی کەسک و نارنجییەوە ٢. تیشە شاخی زۆر بڵند ‹هات لە ڕەوەز و زەردان/ قاسپەی کەوی سەر بەردان «هێمن»› ٣. برنج؛ چەشنێ ئالیاژی زەرد ☰ ١. زرد ٢. صخرەی بسیار بلند ٣. آلیاژ برنج

زەرد^2: ئاوەڵناو. ١. زەر؛ بە ڕەنگی ئاڵتوون ‹قژی زەرد› ٢. *[کینایە]* کز؛ نەخۆش ☰ ١و٢. زرد

▣ **زەرد بون:** *[کینایە]* ١. تازە پێگەیشتنی خەڵە ٢. لە سەر دەربوونی کوان ٣. ڕەنگ پەڕین ☰ ١. رسیدن غله ٢. شروع باز شدن دهانەی دُمل ٣. رنگ باختن

زەرد کردن: زەر کرن: ١. گیا لە ئاوی گەرمدا نیوەکوڵ کردن ٢. بە زەرد ڕەنگاندن ٣. ڕەنگ پەڕین بە هۆی ترسان ☰ ١. تفت دادن گیاه ٢. زرد رنگ کردن ٣. رنگ باختن از ترس

زەرد هەڵگەڕان: زەرد بوون؛ ڕەنگ پەڕین؛ لاواز بوون ‹بە سەرگەردت بم تەڵەکەی ڕاوی/ بە ڕۆژوو مەبە زەرد هەڵگەڕاوی «فولکلۆر»› ☰ رنگ باختن

زەردالگ / zerdalig/: ☜ **زەرگەتە ـ٢**

زەردالی / zerdalî/: ناو. زەردەڵوو: ١. زەردلی؛ زەردەلی؛ شێلانە؛ زەردالوو ٢. قەیسی؛ زەردەلی وشکەوەکراو ☰ ١. زردالو ٢. قیسی؛ برگەی زردآلو

زەرداڵو / zerdaɫû/: ناو. هەڵووچە پایزە؛ حەلۆکازەر؛ زەردالوو ☰ زردآلو

زەرداو / zerdaw/: ☜ **زەرتاڵ**

زەردایی / zerdayî/: ☜ **زەراهی**

زەردباو / zerdbaw/: ئاوەڵناو. زەرباو؛ ئاماڵزەرد؛ زەربەش ☰ متمایل به زرد

زەردپۆس / zerdpos/: ☜ **زەردپێست**

زەردپێست / zerdpêst/: ئاوەڵناو. زەردپۆس؛ پێوەندیدار یان سەر بە یەکێ لە چوار گرۆی گەورەی ڕەگەزی مرۆ، خەڵکی ڕۆژهەڵاتی دوور، بە پێستی زەرد، چاوی کێشراو و قژی ڕەش و سافەوە ☰ زردپوست

زەردکاو / zerdkaw/: ناو. ١. زەلکۆ؛ قۆپی؛ باتلاغ و قامیشەڵێن ٢. ☜ **زەرتاڵ** ☰ ١. نیزار باتلاقی ٢. ☜ **زەرتاڵ**

زەردکی / zerd(i)kî/: ☜ **زەردێتە**

زەردلی / zerdlî/: ☜ **زەردالی ـ١**

زەردماه / zerdmah/: ناو. وەرزاخ؛ شاخی زۆر سەخت و ئەستەم ☰ کوه سنگی بسیار سخت

زەردوزملیق / zerd û zimlîq/: ناو. زەرد و لووس ☰ زرد و صاف

زەردوزۆڵ / zerd û zoɫ/: ئاوەڵناو. زۆر جوان و ناسک ☰ زیبا و دلپسند

زەردوسور / zerd û sûr/: ناو. ١. *[مەجاز]* منداڵانی جوانکیلە ٢. کۆلکەزێڕینە؛ پەلکەڕەنگینە ☰ ١. بچەهای زیبا ٢. رنگین‌کمان

زەردوماه / zerd û mah/: ناو. شاخی بەرز و ئەستەم؛ ڕەوەزی ڕژد و بەرز ‹گەییشتمە سەر ترۆپکی ئارەزوو ڕۆژێ، کە چی ڕوانیم/ لە پێشمدایە زەردوماه و سەخت و ئەستەمێکی تر «هێمن»› ☰ صخرەی بلند و دشوارگُذر

زەردۆڵە^1 / zerdoɫe/: ☜ **زەرباف**

زەردۆڵە^2: ☜ **زەردوولە**

زەردووڵە / zerdûɫe/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* زەردۆڵە؛ زەردەڵە؛ ڕەنگ‌زەردی لاواز ☰ لاغرمُردنی

زەردوویی / zerdûyî/: ناو. ١. ☜ **زەردەیی** ٢. بەلایەکی برنجەجاڕ ٣. زەردەی؛ جۆرێ مووررووی

بەودمە نەخۆشی زەردوویی‌دار هەڵیدەگریٚ ▬ ١. ☜ **زەردەیی** ٢. نوعی آفت شالیزار ٣. نوعی مُهره برای دفع یرقان

زەردە / zerde/: ناو. ١. بزە؛ زەردەخەنە ٢. تیشکی تاو لە بەیان و ئێوارەدا ٣. جۆریٚ ماسی ٤. هەڵوای گێزەر ▬ ١. تبسُّم ٢. پرتو آفتاب بامداد و غروب ٣. نوعی ماهی ۴. حلوای هویج

▣ **زەردەی خۆراوا**: زەردەپەڕ ▬ آفتاب دم غروب

زەردەبرین / zerdeb(i)řîn/: ناو. ئاورە؛ زەردەزەخم ▬ نوعی زخم واگیردار

زەردەبی / zerdebî/: ناو. زەربی؛ زەرەبی؛ جۆریٚ داربی ▬ نوعی بید

زەردەبێ[1] / zerdebê/: ناو. بەهێی زەرد ▬ میوەی به رسیده

زەردەبێ[2]: ئاوەڵناو. *[کنایه]* زۆر زەرد ▬ زردِ زرد

زەردەپەڕ / zerdepeř/: ناو. ١. زەردەلپەڕ؛ تیشکی نزیکی خۆراوا ٢. جۆریٚ قەوزەی سەر ئاو ▬ ١. تابش آفتاب هنگام غروب ٢. نوعی خزەی روی آب

زەردەتا / zerdeta/: ناو. تای زەرد؛ نەخۆشییەکی گرانی ڤایرووسییە، تا و لەرز و دڵ هەڵشێوانی لەگەڵدایە، بە هۆی زیان دیتنی جەرگەوە پێست زەرد دەبیٚ ▬ تب زرد

زەردەجوڕە / zerdecuře/: ☜ **زەرباڤ**

زەردەچۆ / zerdeço/: ☜ **زەردەچێوە**

زەردەچوو / zerdeçû/: ☜ **زەردەچێوە**

زەردەچەوە / zerdeçewe/: ☜ **زەردەچێوە**

زەردەچێوە / zerdeçêwe/: ناو. زەردەچۆ؛ زەردەچوو؛ زەردەچەوە؛ وشکەوەکراوی گیای ڕەهازەر کە بۆ ڕەنگ‌جوانی و تام و بۆنخۆشی دەیکەنە نێو چێشتەوە ▬ زردچوبه

زەردەخۆ / zerdexo/: ☜ **زەردەخەنە**

زەردەخەنە / zerdexene/: ناو. زەردەخۆ؛ زەردەکەن؛ زەردەکەنە؛ زەردەکەنی؛ بزە ▬ تبسُّم

زەردەدڕک / zerded(i)řik/: ☜ **زەردەسیری**

زەردەزوڕە / zerdezuře/: ☜ **زەرباڤ**

زەردەزەخم / zerdezexm/: ☜ **زەردەبرین**

زەردەزەردە / zerdezerde/: ناو. گوڵەهەنگوین؛ گیای سەفرابەر کە بۆ لابردنی زەرداو بەکەڵکە ▬ شاهسپرم کوهی

زەردەزیڕە / zerdezîře/: ناو. ١. ☜ **زەرباڤ** ٢. زەردەواڵە؛ زەرگەتە ▬ ١. ☜ **زەرباڤ** ٢. موسە؛ زنبور زرد

زەردەزێڕە / zerdezêře/: ناو. پەڕیشارۆخ؛ مەلێکی وردیلانەی سینگ زەردی باڵ ڕەشە ▬ زردەپرەی مزرعە

زەردەسیری / zerdesîrî/: ناو. زەردەدڕک؛ دڕوەزەردە؛ زەدەسیری؛ گیایەکی دڕکاوی ڕەنگ زەردە، زۆرتر لە نێو جاڕ و دەیم و کێڵگەدا دەڕویٚ ▬ زردخار

زەردەسێپەڕی / zerdesêpeřî/: ناو. گۆچانە باخی؛ شەوەرە سوورە؛ جۆرێک شەوەری عەترییە ▬ یونجەی زرد

زەردەشابەنگ / zerdeşabeng/: ناو. بۆژانە؛ بۆماران ▬ بومادران

زەردەشامی / zerdeşamî/: ناو. گۆرەویلە؛ گۆرەوی‌چنە؛ باڵندەیەکە هێلانەکەی بە شێوەی گۆرەوی بە داراندا شۆڕ دەکاتەوە ▬ پرندەای است

زەردەشتی / zerdeştî/: ناو. زەڕتوشتی؛ زەڕدەشتی: ١. ئایینێکی دێرین کە بە ناوی زەردەشت داهێنەرەکەیەوە ناسراوە و کتێبی پیرۆزیان ئاوێستایە ٢. گاور؛ گەور؛ هەر یەکە لە پێڕەوانی ئەو دینە ▬ ١و٢. زرتشتی

زەردەقۆڕ / zerdeqoř/: ناو. قۆڕیانەزەردە؛ قۆڕقۆڕە ▬ آفتاب‌پرست

زەردەقۆڕە / zerdeqoře/: ناو. زەردەقۆڕی؛ قووڕییەزەردە؛ جۆریٚ مارمێلکەی ئەستوور و درێژ

▤ نوعی مارمولک

زەردەقۆڕی / zerdeqořî/: ☜ **زەردەقۆڕە**

زەردەکەما / zerdekema/: ناو. جۆرێ کەما ▤ نام گونەای کما

زەردەکەن / zerdeken/: ☜ **زەردەخەنە**

زەردەکەنە / zerdekene/: ☜ **زەردەخەنە**

زەردەکەنی / zerdekenî/: ☜ **زەردەخەنە**

زەردەگوێنی / zerdeg(i)wênî/: ناو. جۆرێک گەوەنە، ڕەنگی دڕک و لاسقەکەی مەیلەو زەردە ▤ نوعی گَوَن

زەردەلۆ / zerdelo/: ناو. لۆی زەردباو ▤ گیاهی است

زەردەلو / zerdelû/: ☜ **زەردالی**

زەردەلی / zerdelî/: ☜ **زەردالی-١**

زەردەڵ / zerdeł/: ئاوەڵناو. زەردهەڵگەڕاو؛ ڕەنگپەڕیوی لەڕ و لاواز ▤ زردنبو

زەردەڵپەڕ / zerdełpeř/: ☜ **زەردەپەڕ-١**

زەردەڵۆک / zerdełok/: ئاوەڵناو. ١. مەیلەو زەرد؛ زەردەواشە ٢. زەردەڵ؛ کز و لاواز ▤ ١. مایل بە زرد ٢. زردنبو

زەردەڵە١ / zerdełe/: ناو. میوەی لە بەر تاو وشکەوەکراو ▤ میوەی در آفتاب خشکیدە

زەردەڵە٢: ☜ **زەردوڵە**

زەردەمار / zerdemar/: ناو. جۆرە مارێکی ژەهردارە ▤ نوعی مار سمی

زەردەماسی / zerdemasî/: ناو. زنێر؛ سمبێلەک؛ ماسییەزەردە؛ جۆرێ ماسی زەردە لە ئاوی شیرینی چۆم و ڕووباران دەژی ▤ زرد ماهی

زەردەواشە / zerdewaşe/: ئاوەڵناو. زەردەڵۆک؛ مەیلەو زەرد ▤ مایل بە زرد

زەردەواڵە / zerdewałe/: ناو. ١. ☜ **زەرباف** ٢. ☜ **زەرگەتە**

زەردەواڵەخۆر / zerdewałexor/: ناو. ئەسپەشینە ▤ سبزقبا

زەردەوان / zerdewan/: ناو. شاخەوان؛ کەسێ کە بە شاخاندا هەڵدەچێ ▤ صخرەنورد

زەردەوەرە / zerdewere/: ☜ **زەرباف**

زەردەوەلی / zerdewelî/: ☜ **زەرباف**

زەردەی / zerdey/: ☜ **زەردوویی-٣**

زەردەیزڕە / zerdeyz(i)ře/: ☜ **زەرباف**

زەردەیی / zerdeyî/: ناو. زەردی؛ زەردوویی؛ زەردیکە؛ زەردیوی؛ زەرکی؛ زەرەک؛ زەرۆکی؛ نەخۆشییەکی گیرۆیە، پێست و کاژ و سپێنەی چاو بە هۆی زۆر بوونی زەرداو لە خوێندا، زەرد دادەگەڕێن ▤ یرقان

زەردهەڵگەڕاو / zerdhełgeřaw/: ئاوەڵناو. *[کینایە]* زەردەڵ؛ ڕەنگپەڕیوی لەڕ و لاواز ▤ لاغرمُردنی

زەردی / zerdî/: ناو. ١. ☜ **زەردەیی** ٢. دۆخی زەرد بوون ‹زەردی ئەو سەردی هەوای پایزەن/ زەردی من سەردی مەیل ئازیزەن «مەولەوی»› ٣. قاقلی؛ قاخلی؛ کاجیرە ▤ ١. ☜ **زەردەیی** ٢. زردرنگی ٣. کافشە

زەردیشامی / zerdîşamî/: ناو. هەنجیرخۆرە؛ مەلێکی تیژفڕە لە تیرەی چۆلەکە ▤ پری شاهرخ

زەردیکە / zerdîke/: ☜ **زەردەیی**

زەردینە / zerdîne/: ناو. ١. ☜ **زەردێنە** ٢. *[مەجاز]* زێڕ و خشڵی ژنان ▤ ١. ☜ **زەردێنە** ٢. طلا و جواهرات زینتی

زەردیوەرە / zerdîwere/: ☜ **زەرباف**

زەردیوەری / zerdîweřî/: ☜ **زەرباف**

زەردیوەلی / zerdîwelî/: ☜ **زەرباف**

زەردیوی / zerdîwî/: ☜ **زەردەیی**

زەردێلە / zerdêłe/: ☜ **زەرباف**

زەردێنک / zerdênik/: ☜ **زەردێنە**

زەردێنە / zerdêne/: ناو. زەردینە؛ زەردێنک؛ زەرک؛ زەرتک؛ زەردکی؛ ماکی ڕەنگ زەردی ناو

هێلکەی پەلەوەران ☰ زردەی تخم‌مرغ

زەرزانیق / zerzanîq/: ناو. هەلەق ـ مەلەق؛ جیندرحۆ ☰ الاکلنگ

زەرزایی / zerzayî/: ناو. هەڵوای ئاردەکونجی و دۆشاو ☰ نوعی حلوا

زەرزوور / zerzûr/: ناو. پەڕەسێلکە ☰ پرستو

زەرزەپالی / zerzepalî/: ئاوەڵناو. زەردهەڵگەڕاو لە بەر نەخۆشی ☰ زردرنگ از بیماری

زەرزەنگ / zerzeng/: ناو. ١. تاج ٢. تەزبی ☰ ١. تاج ٢. تسبیح

زەرزەوات / zerzewat/: ناو. سەوزی؛ سەوزیجات ☰ سبزیجات

زەرسک / zersik/: ناو. دارێکە تێخوڵەکەی بۆ دەرمان دەشێ ☰ درختی است

زەرف / zerf/: ناو. ١. دەفر ٢. پاکەت ٣. شیاوی؛ لێهاتوویی ‹زەرفی ئەم کارەی نییە› ☰ ١. ظرف ٢. پاکت ٣. ظرفیت

زەرفێن / zerfên/: ناو. گەمەیەکە بە چەند فینجان دەکرێ ☰ نوعی بازی با فنجان

زەرق / zerq/: ناو. دووڕوویی؛ مەرایی ☰ تزویر

زەرق‌وبەرق / zerq û berq/: ناو. زریق و بریق؛ زریقە و بریقە: ١. زەڕ و زەنگیانە؛ مت‌ومور؛ هەر چەشنە زێڕ و زێوی درۆیی و کەم‌بایەخ ٢. خشڵ؛ زێڕ و زەنبەر ☰ ١. زرق‌وبرق ٢. زخارف؛ زیورآلات

زەرقی / zerqî/: ناو. سەوز؛ سەبز؛ کەسک ☰ سبز

زەرک / zerk/: ناو. ١. زرک؛ تاسی مسی بچووک ٢. ☜ **زەرتك ـ٤** ٣. ☜ **زەردیتە** ☰ ١. طاس مسین ٢. ☜ **زەرتك ـ٤** ٣. ☜ **زەردیتە**

زەرکەتاڤ / zerketav/: ناو. تاوی زەردەپەڕ ☰ پرتو خورشید هنگام غروب

زەرکەزەوی / zerkezewî/: ناو. گیایەکە بە سەر زەویدا پان دەبێتەوە و سەلکی بنەکەی شیرینە ☰ گیاهی است

زەرکی / zerkî/: ☜ **زەردەیی**

زەرگ / zerg/: ناو. ١. شیشی دەروێشان ٢. خشت؛ دلام؛ ڕمب؛ کورتەنێزە؛ زووبین؛ ئامێری شەڕی کەونارا بە شێوەی ڕمی پچووکی نووک تیژ بە سەرێکی دووشاخەوە ☰ ١. سیخ دراویش ٢. زوبین

زەرگاڵ / zergał/: ناو. زەنگاڵ؛ ژەنگاڵ: ١. پێڵاوی لە موو چندراو ٢. گۆرەی تا بەر ئەژنۆ ٣. بەلەک‌پێچ ☰ ١. پاتابەی موین ٢. جوراب ساق بلند ٣. ساق‌پیچ

زەرگۆز / zergoz/: ☜ **زڕگوێز**

زەرگە / zerge/: ئاوەڵناو. *[پلار]* بڵندبالای باریک و قیت ☰ دراز و لاغراندام

زەرگەتە / zergete/: ناو. زەردەواڵە؛ زەنگەتە؛ زەرگیتە؛ زرکتک؛ زلکێنە: ١. مووز؛ ناوی گشتی خێزانی زەرگەتان لە ناسکباڵان، بە لەشی خڕ و لووس، دەمێ بۆ هەڵلووشین و چز و باڵەوە، زۆربەیان گیاخۆرن و ژیانی بە کۆمەڵیان هەیە ٢. شاندەلیک؛ ستانگ؛ ستەنگ؛ گونجەزەردە؛ هەنگەژاڵە؛ گونجە زەرد؛ زلقتی؛ زڕقتک؛ زەردالگ؛ زیندەوارێکی چکۆلەی چزدارە پێوەدەدا ☰ ١. زنبور ٢. زنبور زرد

زەرگیتە / zergîte/: ☜ **زەرگەتە**

زەرندە^1 / zerinde/: ☜ **زەرەند**

زەرندە^2: ئاوەڵناو. خەتەر و مەترسیدار ‹بەراز جانەوەرێکی زەرندەیە› ☰ موذی و خطرناک

زەرنوق / zernuq/: ناو. زەرنوقاو؛ چەورایی کەم لە سەر ئاوی چێشت ☰ چربی کم بر روی آش

زەرنوقاو / zernuqaw/: ☜ **زەرنوق**

زەرنوقایی / zernûqayî/: ناو. تەواش؛ چەوری ☰ چربی

زەروێڵە / zerwêłe/: ☜ **زەرباڤ**

زەرۆپ / zerop/: ئاوەڵناو. بەپا؛ خۆشڕەو ☰ تیزپا

زەرۆکی / zerokî/: ☜ **زەردەیی**

زەرۆلە / zerole/: ☜ **کەڵك ـ١**

زەروو / zerû/: ☜ **زارو-١**

زەروور / zerûr/: ئاوەڵناو. زەرووری: ١. پێویست؛ پێداویست ٢. ناعیلاج؛ ناچار ⚑ ١. لازم ٢. ناچار

زەرووری١ / zerûrî/: ناو. *[مەجاز]* ئاودەست؛ دەساو ⚑ مُستراح

زەرووری٢: ☜ **زەروور**

زەرە / zere/: ناو. ١. جۆرێ هەنجیر ٢. زەڕە؛ وردیلە؛ هەرە ورد ⚑ ١. نوعی انجیر ٢. ذرّە

زەرەبی / zerebî/: ☜ **زەردەبی**

زەرەج / zerec/: ناو. زەڕەج؛ زەرەچ؛ زارنجە؛ کەو ⚑ کبک

زەرەچ / zereç/: ☜ **زەرەج**

زەرەد / zered/: ☜ **زیان**

زەرەر / zerer/: ☜ **زیان**

زەرەردەر / zererder/: ☜ **زیاندەر**

زەرەقیانەوە / zereqyanewe/: چاوگ. لە خۆشیاندا چیر بوونەوە ⚑ از خوشحالی در پوست نگنجیدن

زەرەک / zerek/: ناو. ١. ملوانکەی لە کارەبا ٢. ☜ **زەردەیی** ⚑ ١. گردنبند کهرُبایی ٢. ☜ **زەردەیی**

زەرەکە / zereke/: ناو. وێنجە ⚑ یونجە

زەرەند / zerend/: ناو. زەرەنگ؛ زەریوەن؛ زەرندە؛ زەرەندە؛ زەنندە؛ زرکەتاڵە؛ زرکەتاڵ؛ کاڵەکەمارانە؛ شوویتەمارانە؛ گوژاڵک؛ کوژاڵک؛ گووژەڵ؛ خەیاردێمی؛ شفتیتاڵک؛ گیایەکی وەک شووتی کە تاڵ و ژاراوییە و بۆ دەرمان ئەشێ ⚑ هندوانەی ابوجهل

زەرەندە / zerende/: ☜ **زەرەند**

زەرەنگ / zereng/: ☜ **زەرەند**

زەرهەنجیر / zerhencîr/: ناو. جۆرێ هەنجیر ⚑ نوعی انجیر

زەری١ / zerî/: ☜ **زەریا**

زەری٢: ئاوەڵناو. ئەسمەر؛ سەوزە؛ سەوزەڵە؛ جوانی سپی پێستی هێندێک تاریک ⚑ زیبای سبزەرو

زەریا / zerya/: ناو. زریا؛ زریە؛ زرێ؛ زەری؛ زێ؛ زەلیا؛ دەلیا؛ دەریا؛ کۆمەئاوی سوێری زۆر گەورە کە رێ دەباتە سەر ئاوی‌تر و بە دەوریدا وشکانییە ⚑ دریا

زەریان / zeryan/: ناو. کەیبانووی ماڵ ⚑ کدبانو

زەریایی / zeryayî/: ئاوەڵناو. دەریایی: ١. پێوەندیدار یان سەر بە دەریاوە ٢. دەریاژی؛ خاوەن ژیان لە نێو دەریادا ⚑ ١. دریایی ٢. دریازی

زەریب / zerîb/: ناو. دووئاوان؛ جێگەی تێکەڵاو بوونی دوو چۆم ⚑ محل تلاقی دو رودخانه

زەریف / zerîf/: ئاوەڵناو. ١. دڵگر؛ دڵپەسند ٢. دەلال؛ جوان ‹ئەونە زەریفی لە حەد دەرچووگی/ ئاوێتەی گوڵەکان زەفەریە بووگی «فولکلۆر»› ⚑ ١. دلپسند ٢. زیبا

زەریق / zerîq/: ناو. تیرۆژی سەر لە بەیان ⚑ تابش بامدادی

زەریقین / zerîqîn/: چاوگ. درەوشینەوەی هەوەڵ تاوی بەیانی ⚑ درخشیدن آفتاب بامدادی

زەریک / zerîk/: ئاوەڵناو. زراڤ ⚑ باریک

زەریکە / zerîke/: ناو. گواتر؛ خەمبا ⚑ گواتر

زەریلە / zerîle/: ☜ **زەرباف**

زەریم / zerîm/: ناو. نێرگز ⚑ نرگس

زەریوەن / zerîwen/: ☜ **زەرەند**

زەرییم / zeryîm/: ناو. نێرگز؛ نەرگز ⚑ نرگس

زەڕ١ / zeř/: ناو. ١. ☜ **زێڕ** ٢. ☜ **زیان**

زەڕ٢: دەنگەناو. سەڕ؛ دەنگی بەرزی کەر ⚑ عرـعر الاغ

زەڕئەوشان / zeřewşan/: ناو. شاباش؛ شاواش؛ شاواز ⚑ شاباش

زەڕا^{۱} / zeřa/: ناو. چڕوچاو؛ ڕەزا؛ دیدار ▤ سیما

زەڕا^{۲}: ئاوەڵکار. زەڕە؛ تۆسکاڵ؛ کەمووسکە ▤ ذرّه

زەڕات / zeřat/: ☜ زوڕات

زەڕافە / zeřafe/: ناو. وشترگا؛ هێشترگا؛ وشترپڵنگ؛ وشتربەڵەک؛ گیانەوەرێکی گوانداری ملدرێژە کە بەرزییەکەی، لە سمیەوە هەتا نووکی شاخی شەش میتر دەبێ و گەڵای دار دەخوا ▤ زرافه

زەڕاندن / zeřandin/: چاوگ. تێنەپەڕ. //زەڕاندت؛ دەزەڕێنی؛ بزەڕێنە// زەڕانن؛ سەڕانن؛ دەنگ هەڵبڕینی کەر ▤ عر-عر کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەزەڕاندن

زەڕانن / zeřanin/: ☜ زەڕاندن

زەڕبەنی / zeřbenî/: ناو. کەسێ کە پارچەی زەڕی دە بەر دەکا ▤ زری‌پوش

زەڕبیق / zeřbîq/: ☜ زەڕنیخ

زەڕتاڵ / zeřtał/: ئاوەڵناو. گرانجان؛ خوێنتاڵ ▤ گرانجان

زەڕتوشتی / zeřtuştî/: ☜ زەردەشتی

زەڕخڕی / zeřx(i)řî/: ☜ زەڕخڕید

زەڕخڕید / zeřx(i)řîd/: ئاوەڵناو. زەڕخڕی؛ زێڕکڕ؛ کڕدراو ▤ زرخرید

زەڕداڵ / zeřdał/: ناو. سەندەل: ۱. درەختێکی هیندی بە ڕەگ و ڕیشەی تاڵ-تاڵ و گەڵای نووک‌تیژی بەرامبەر یەک و گوڵی بچووکی کۆمەڵ و هێشووی درێژ و دەنکی سەوزەوە کە بۆ دەرمانی نەخۆشی دڵ باشە ۲. چێوی ئەو دارە کە بۆنێکی توند و خۆشی هەیە و بەنرخە ▤ ۱و۲. صندل

زەڕدەشتی / zeřdeştî/: ☜ زەردەشتی

زەڕڕاقی / zeřřaqî/: ئاوەڵناو. زۆر بەکەیف و ساز (نێرەکەر) ▤ سرحال (نرّەخر)

زەڕڕە / zeřře/: ناو. تۆزکاڵ؛ تۆزقاڵ؛ گەردیلە؛ هەندێکی یەکجار کەم ▤ ذرّه

زەڕزوور / zeřzûr/: ناو. پەڕەسیلکە؛ پەڕەسێلکە ▤ پرستو

زەڕفاڕ / zeřfař/: ناو. کەسێ کە پیشەی گۆڕینەوەی پارەی جۆربەجۆرە ▤ صرّاف

زەڕق / zeřq/: ناو. ترووسکە؛ بریقە ▤ درخشش

زەڕقی / zeřqî/: ئاوەڵناو. بەترووسکە ▤ درخشان

زەڕقین / zeřqîn/: چاوگ. ۱. ترووسکە دان ۲. زۆپ بوون؛ هەڵماسین؛ هەڵتۆقین ▤ ۱. درخشیدن ۲. برجسته شدن؛ برآمدن

زەڕک / zeřk/: ناو. کەمکۆڵ؛ تێکوڵە گوێزی شین ▤ پوستەی سبز گردو

زەڕکفت / zeřkift/: ☜ زێڕکفت

زەڕکەش / zeřkeş/: ئاوەڵناو. زێڕباف؛ زێڕدۆز؛ زێڕکار؛ بە زێڕ چنراو ▤ زرکش

زەڕگۆز / zeřgoz/: ناو. پەڵک؛ جۆرێ ڕەشەچنار ▤ درخت ترنگوت

زەڕگووز / zeřgûz/: ناو. گوێزە زەردە ▤ گردوی زال

زەڕگەر / zeřger/: ناو. زێڕینگەر ‹چ شیرین زەڕگەر تۆف هەوای سەرد/ گۆشوارە نە گۆش نەونەمامان کەرد «مەولەوی»› ▤ زرگر

زەڕناس / zeřnas/: ناو. ۱. زێڕناس؛ کەسێ کە بە بەردی مەحەک زێڕ دەناسێتەوە ۲. *[کینایە]* مرۆڤی تێگەیشتوو ▤ ۱. زرشناس ۲. آدم فهیم

زەڕنەقوتە / zeřnequte/: ناو. ۱. باڵابەرزە؛ قامکی قوونێ؛ تلیا ناڤی ۲. زڕنەقووتە؛ سوورەساقە ۳. *[مەجاز]* منداڵی کۆرپە ▤ ۱. انگشت وسطی ۲. بچه گنجشک پر درنیاورده ۳. نوزاد

زەڕنیخ / zeřnîx/: ناو. زەڕنیق؛ زەڕبیق؛ ماکێکی کیمیایی زەردە بە ناوی سولفیدی ئارسنیک ▤ زرنیخ

زەڕنیق / zeřnîq/: ☜ زەڕنیخ

زەڕنیله / zeřnîle/: ناو. ڕێواس؛ ڕێواو ▤ ریواس

زەڕوزەنگیانە / zeř û zengyane/: ناو. مت‌وموورووو؛ هەر چەشنە زێڕ و زێو ئاسای مەراش و کەم‌بایەخ ▤ زلم‌زیمبو

زەڕوەرەق / zeřwereq/: ناو. کاغەزێکی پڕنەخش و نیگار یان ناسک و زیاتر ڕەنگین بۆ پێچانەوەی دیاری و پێشکەشی ▤ زروَرق

زەڕە^{1} / zeře/: ناو. ١. جوانی و لەباری؛ کۆی تایبەتمەندیگەلێ کە دەبێتە هۆی دڵپەسندی و دڵنشینی ٢. تۆزکاڵ؛ تۆزقاڵ؛ کەمترین ئەندازە ▤ ١. زیبایی ٢. ذرّە

زەڕە^{2}: دەنگەناو. سەڕە؛ دەنگی بەرزی کەر ▤ عر ـ عر؛ صدای الاغ

زەڕەبین / zeřebîn/: ناو. هوورکبین؛ ئامرازێک بۆ گەورە کردنەوە و باشتر دیتنی شتی زۆر ورد ▤ ذرّەبین

زەڕەتاڵ / zeřetał/: ئاوەڵناو. ڕەزاتاڵ؛ ڕەزاگران ▤ زشت

زەڕەج / zeřec/: ☜ **زەرەج**

زەڕەدار / zeředar/: ئاوەڵناو. لەبەردڵان؛ لەبار ▤ زیبا؛ خوشگل

زەڕەزەڕ / zeřezeř/: دەنگەناو. سەڕەسەڕ؛ زەڕەی لەپەستا ▤ عر ـ عر

زەڕەشیرین / zeřeşîrîn/: ئاوەڵناو. ڕەزاشیرین؛ جوان ▤ زیبا

زەڕەکەو / zeřekew/: ☜ **زڕەکەو**

زەڕەگران / zeřeg(i)ran/: ئاوەڵناو. خوێنتاڵ؛ ڕەزاگران؛ ئێسک‌قورس ▤ گرانجان

زەڕەوشان / zeřewşan/: ناو. زێڕەوشان؛ کاری پارە بە سەر بووکدا هەڵخستنەوە ▤ زرافشان

زەڕهەلی / zeřhelî/: ناو. هەڵووچەزەردە ▤ آلوچەی زرد

زەڕی / zeřî/: ناو. پارچەی ڕایەڵ‌زێڕ ▤ پارچەی زری

زەڕیان / zeřyan/: ☜ **زەڕین**^{1}

زەڕیقین / zeřîqîn/: چاوگ. درەوشان؛ دروشیان ▤ درخشیدن

زەڕین^{1} / zeřîn/: چاوگ. زەڕیان؛ سەڕین؛ سەڕەسەڕ کردن ‹کلکی بەرزۆ کرد، لووتی هەڵبڕی/ بە دڵێکی خۆش جار ـ جار ئەزەڕی «قانع»› ▤ عر ـ عر کردن

زەڕین^{2}: ☜ **زێڕین**

زەڕینگەر / zeřînger/: ☜ **زێڕینگەر**

زەعف / ze'f/: ئاوەڵناو. زاف؛ زۆر؛ فرە ▤ بسیار

زەعفەران / ze'feran/: ناو. زافران؛ زافەران: ١. گیایەکی ئاڵفی لە تیرەی زەمەقان بە شێوەی جۆراوجۆر، گۆشتن، بە گوڵی بنەوشی ئاڵ یان ئەرخەوانییەوە ٢. گەردەی ئەو گیایە بە بۆنی تیژ و تامی توندەوە کە بۆ جوان و بۆنخۆش کردنی خۆراک بە کار دێت ▤ ١و٢. زعفران

زەعفەرانی / ze'feranî/: ئاوەڵناو. زافرانی؛ زافەرانی: ١. بە ڕەنگی زافەران ٢. بە تامی زەعفەران ▤ ١و٢. زعفرانی

زەعیف / ze'îf/: ئاوەڵناو. زایف: ١. لاواز؛ کز؛ داڵگۆشت ٢. بێ‌تاقەت ▤ ١. لاغر ٢. ناتوان

زەعیفە / ze'îfe/: ناو. *[کینایە]* زایفە؛ ژن ▤ زن

زەغ / zeğ/: ناو. ↓

⊡ **زەغ چوون**: نەمان؛ لە بەین چوون ▤ از بین رفتن

زەغەل / zeğel/: ئاوەڵناو. بەدەڵ؛ نارەسەن ▤ نااصل؛ بدل

زەغەڵ / zeğeł/: ئاوەڵناو. زەقەڵ؛ زەقەل؛ زرنگی فێڵباز ▤ دَغل

زەغەڵی / zeğełî/: ناو. غەوش؛ خەوش؛ زەدە ▤ زدە؛ عیب

زەفت / zeft/: ناو. ١. ☜ **زفت** ٢. ☜ **زەبت**

زەفتە / zefte/: ☜ **زفت**

زەفتیە / zeft(i)ye/: ناو. پولیس؛ چەکداری فەرمی

ناوشار ف پُلیس

زەفەر / zefer/: ناو. زەفەر؛ زاڵی ‹ناڵی بە ئومێدی زەفەری تەوقی تەلیسمت/ ماری سڕی زوڵفت لە سەر و گەردنی ئاڵا «ناڵی»› ف ظفر

▣ **زەفەر پێ بردن:** دەرەقەت هاتن ف غلبه یافتن

زەڤلۆڤ / zevlov/: ناو. ڕیخۆڵەی ئەستوور ف رودەی بزرگ

زەڤلەک / zevlek/: ناو. ماسوولە؛ مایچە ف عضله؛ ماهیچه

زەڤۆک / zevok/: ئاوەڵناو. زەوک؛ تایبەتمەندی ژنێ کە زۆر دەزێ ف زایا؛ بسیار زا

زەڤەر^{۱} / zever/: ☜ **زەفەر**

زەڤەر^{۲}: ئاوەڵناو. چالاک؛ گورج و گۆڵ ف چابُک

زەڤەنگ / zeveng/: ناو. زەوەنگ؛ داخوازی ف درخواست

زەڤی / zevî/: ☜ **زەوی**

زەڤیانە / zevyane/: ناو. باجی زەوی ف مالیات زمین زراعتی

زەڤیپیڤ / zevîpîv/: ☜ **زەویپێو**

زەڤێر^{۱} / zevêr/: ناو. ئارەزووی نزیکی (سێکس) ف هوس جِماع

زەڤێر^{۲}: ئاوەڵناو. زوور؛ زووێر ف ناخشنود

زەق^{۱} / zeq/: ناو. زق: ۱. زوقم؛ سیخوار؛ خویز ۲. سەرما و بەستەڵەک ۳. کەڵلا؛ هەڵمات ف ۱. سرماریزه ۲. سرما و یخبندان ۳. تیله

زەق^{۲}: ئاوەڵناو. زق؛ زوک؛ زۆق؛ قوت ف برجسته؛ نمایان

زەقانن / zeqanin/: چاوگ. وە پێکەنین هێنانی مناڵ ف خنداندن بچه

زەقاو / zeqaw/: ☜ **زقاو**

زەقایی / zeqayî/: ☜ **زەقی**

زەقت / zeqt/: ناو. نەقیزە ف سیخونک

زەقتواشا / zeqt(i)waşa/: ئاوەڵناو. چاوزەق؛ چاودەرپەڕیو ف چشم برجسته

زەقزەقە / zeqzeqe/: ناو. ئەستێرە ف ستاره

زەقنە / zeqne/: ئاوەڵناو. ژەقنە؛ هەرەتاڵ؛ زۆرتاڵ ف بسیار تلخ

زەقنەبووت / zeqnebût/: ☜ **ژەقنەمووت**

زەقنەبیت / zeqnebît/: ☜ **ژەقنەمووت**

زەقنەپووت / zeqnepût/: ☜ **ژەقنەمووت**

زەقنەمووت / zeqnemût/: ☜ **ژەقنەمووت**

زەقە / zeqe/: ناو. زاقە؛ چاوی لێک نەندراو ‹هەر زەقەی چاوی دێ› ف چشم وا گشوده

زەقەزەق^{۱} / zeqezeq/: ناو. کاری چاو داپچڕین و چاو لێ دانەخستن ف عمل زُل زدن

زەقەزەق^{۲}: دەنگەناو. دەنگی قاڵ و قیژی بە خۆشییەوە ف هورا

▣ **زەقەزەق کردن:** خۆشی دەربڕین بە دەنگی بەرز و بە قاڵ و قیژ ف هورا کشیدن

زەقەل / zeqel/: ☜ **زەغەڵ**

زەقەڵ / zeqeł/: ☜ **زەغەڵ**

زەقەڵتە / zeqełte/: ناو. ژار؛ زەهر؛ ژەهر ف زهر

زەقی / zeqî/: ناو. زەقایی؛ قۆقزایی؛ پزۆپی؛ دەرپەڕیوی ف برآمدگی

زەقین / zeqîn/: چاوگ. تریقانەوەی منال ف قهقه زدن کودک

زەک / zek/: ئاوەڵناو. زەق؛ زۆپ ف برجسته؛ برآمده

زەکات / zekat/: ناو. *[شەرع]* هەندی دیاریکراو لە ماڵی موسڵمان (واتە: مانگا، پەز، وشتر، گەنم، جۆ، خورما و مێوژ، زێڕ یان زێو) کە دەبێ دەری‌کا و بیداتە ئەوانەی پێیان دەگا ف زکات

▣ **زەکات دەرکردن:** جیا کردنەوەی بەشێ لە دارایی بەپێی فەرمانی شەرع و بەخشینی بەوانەی پێیان دەگا، لە ڕای خودا ف زکات دادن

زەکەت / zeket/: ناو. وێنجە ف یونجه

زەگر / zegr/: ناو. زغرگ؛ وردەبەرد ف خُردەسنگ

زەگزەگە / zegzege/: ئاوەڵناو. *[پلار]* زەگوردە؛ زەگەردوگ؛ زەبەلاح؛ زلحۆ؛ زلحۆرت ▤ لندهور

زەگوردە / zegurde/: ☜ **زەگزەگە**

زەگەردوگ / zegerdug/: ☜ **زەگزەگە**

زەل^{1} / zel/: ناو. ١. قامیش؛ چیتغ؛ چیتک ٢. گیایەکی سێ سووچە لە باتلاغ دەڕوێ ٣. باتلاغ؛ هەردی تەڕی شل ٤. شوێنی خز و خلیسک ▤ ١. نی ٢. گیاهی باتلاقی ٣. باتلاق ۴. لیزگاه

⊡ **کردنە زەل:** *[کینایە]* تەفروتوونا خستن؛ لە ناو بردن ‹نایدەی بە توون، خوا ئەیکردە زەل›.

هەروەها: **بوونە زەل** ▤ بر باد فنا دادن

زەل^{2}: ئاوەڵناو. خز ▤ لیز

زەلام^{1} / zelam/: ناو. زلام؛ کەس؛ کێس؛ یەکەی بژاردنی مرۆ ‹دوو زەلام هاتبوون نەمناسین› ▤ شخص؛ کَس

زەلام^{2}: ئاوەڵناو. زلام: ١. گەپ؛ زل ٢. نۆکەر ٣. بێناو؛ بێناو و نیشان ▤ ١. گُنده ٢. نوکر ٣. بی‌نام و نشان

زەلامباش / zelambaş/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ١. سەرگەورە؛ کەڵلەزل؛ بە هێز و کارتێکەری کۆمەڵاتییەوە ٢. زەبەلاح؛ گەلحۆ زلحۆرت ▤ ١. کله‌گُنده ٢. لندهور

زەلامۆک / zelamok/: ناو. پیاویژگە؛ پیاوی خوێڕی ▤ بیکاره

زەلامەڕێ / zelameřê/: ناو. پیادەڕێ؛ ڕێگەیەک کە سوار نەتوانێ پێدا بڕوا ▤ پیاده‌رو

زەلامی / zelamî/: ناو. *[پلار]* زلی؛ گەورەیی ▤ گُندگی

زەلان^{1} / zelan/: چاوگ. ١. خلیسکان؛ خزیان ٢. *[کینایە]* لە ڕێگە کلا بوون ▤ ١. لیز خوردن ٢. از راه منحرف شدن

زەلان^{2}: ☜ **زریان**

زەلاندن / zelandin/: چاوگ. ١. خلیسکاندن؛ خزاندن ٢. *[کینایە]* لە ڕێ دەرکردن ٣. *[کینایە]* زگ لەوەڕاندن ▤ ١. لیز دادن ٢. از راه منحرف کردن ٣. شکم چراندن

زەلاندنەوە / zeland(i)newe/: چاوگ. میوان بۆ ماڵی خەڵک ناردن ▤ مهمان بر دیگران تحمیل کردن

زەلانەوە / zelanewe/: چاوگ. زەلینەوە؛ خۆ بە سەر خەڵکا سەپاندن بۆ خواردن و نووستن ▤ خورد و خواب خود را بر دیگران تحمیل کردن

زەلجاڕ / zelcař/: ناو. ژاژەلان؛ قامیشەڵان ▤ نیزار

زەلزەلۆک / zelzelok/: ناو. خلیسکێن؛ خزخزەکانێ ▤ سُرسُره‌بازی

زەلزەلە / zelzele/: ناو. بوولەرە؛ بوومەلەرزە ▤ زلزله

زەلق / zelq/: ناو. ڕەوتی لکان؛ چەسپین ▤ اتصال

زەلقاندن / zelqandin/: چاوگ. زەلیقاندن؛ لکاندن؛ لکانن؛ چەسپانن ▤ چسباندن

زەلقیان / zeliqyan/: چاوگ. نووسان؛ لکیان؛ لکان؛ چەسپان؛ چەسپیان ▤ چسبیدن

زەلک / zelk/: ناو. ١. ☜ **زراو**^{1}**-١** ٢. لاسکە گیای باریکی وشک ▤ ١. ☜ **زراو**^{1}**-١** ٢. ساقه‌ی باریک و خشک گیاه

زەلکاو / zelkaw/: ناو. زەلکە؛ زەلکۆ؛ چارچیق؛ زۆنگ؛ قۆپی؛ باتلاخ؛ باتلاغ ▤ باتلاق

زەلکۆ / zelko/: ناو. زەردکاو؛ قۆپی؛ باتلاغ و قامیشەڵێن ▤ نیزار باتلاقی

زەلکە / zelke/: ناو. ١. ☜ **زەلکاو** ٢. *[کینایە، پلار]* شۆربای ڕوون و بێ تام ▤ ١. ☜ **زەلکاو** ٢. آش زیپو

زەللە / zelle/: ناو. دۆخی جۆڕیان؛ زمان بە هەڵە گەڕان ▤ تُپُق

زەڵوتووڵ / zel û tûl/: ناو. هەلاش؛ زەلمە؛ چرپیوچاڵی بانەڕا ▤ انبیره؛ شاخ و برگی کە بر

سقف اندازند

زەل‌ومۆر /zel û mor/: ناو. مەڕ و مالآت ⚑ احشام

زەلوو /zelû/: ☜ زارو ـ۱

زەلووت /zelût/: ئاوەڵناو. ۱. تاس؛ بێ‌موو ۲. ڕووت و قووت ⚑ ۱. بی‌مو؛ تاس ۲. لُخت و عور

زەلووتی /zelûtî/: ناو. قووتی؛ ڕووتی؛ پەتییەتی ⚑ برهنگی

زەلە /zele/: ناو. ۱. ☜ زراو¹ـ۱ ۲. زللە؛ شەقام؛ شەق؛ شەقەزلە ۳. ژالە؛ لوورک ⚑ ۱. ☜ زراو¹ـ۱ ۲. سیلی ۳. خرزهره

زەلەرەتە /zelerete/: ئاوەڵناو. زەلەقات؛ زراوچوو ⚑ زَهره‌ترک

زەلەقات /zeleqat/: ☜ زەلەرەتە

زەلەقوون /zeleqûn/: ناو. زلاقوونک؛ زلبەقوونە؛ زل‌بەقنگە؛ زەلەقوونک؛ زەلەقوونگ؛ دومدیکە؛ پووش‌بەقوونە؛ چوکلەقنگە؛ زەلەقوونگ؛ چوکلەعنە؛ مێرووییەکی فڕندەیە بە لەشی پستەیی کاڵ، چاوی زل و زەق، دوو باڵی ناسکی جوان و ڕەنگامە و سکی باریک و درێژەوە، پێگەیشتووەکانیان ڕاوچی و تیژفڕن و لە سەر ئاو یان بە سەر گیای ئاوزییەوە گەرا دەکەن ⚑ سنجاقک

زەلەقوونک /zeleqûnik/: ☜ زەلەقوون

زەلەقوونگ /zeleqûnig/: ☜ زەلەقوون

زەلهان /zelhan/: چاوگ. خزین؛ خوشین ⚑ خزیدن

زەلیا /zelya/: ☜ زەریا

زەلیقاندن /zelîqandin/: ☜ زەلقاندن

زەلیل /zelîl/: ئاوەڵناو. ۱. زۆر نەخۆش؛ لەش‌بەبار ۲. بێچارە و لێ‌قەوماو ‹ناکەن هەوایی هیچ کەبابێ زەلیلی شەهر/ بوریانە بەس لە ناری غەما پارەیی جگەر «سالم»› ۳. سووک؛ پەست؛ بێ‌ڕێز و بایەخ ‹لە شارەکەت زەلیلە شێر، باوی ڕێوییە «سوارە»› ⚑ ۱. سخت بیمار ۲. بیچاره؛ بینوا ۳. خوار و ذلیل

زەلین /zelîn/: چاوگ. ۱. خلیسکان؛ خزیان ۲. خووسان؛ تلیسان ⚑ ۱. لغزیدن؛ لیز خوردن ۲. خیس شدن

زەلینەوە /zelînewe/: ☜ زەلانەوە

زەلیو /zelîw/: ناو. زەوینی زۆر خووساو بە باران کە لاقی تێ هەڵدەچەقێ ⚑ زمین گلی

زەلێن /zelên/: ناو. زەناو؛ زەوینی زۆنگ و مەکۆی شین بووی قامیش و زەل ⚑ زمین باتلاقی

زەڵاتە /zełate/: ناو. سلپاتە؛ ئاوێتەیەک لە سەوزی، تەماتە، خەیار و گۆشت یان هێلکەی ئەنجراو و دانەوێڵە و سماق و ... کە بە ساردی و وێڕای خواردەمەنی‌تر دەخورێ ⚑ نوعی سالاد

زەڵاڵ /zełał/: ☜ زوڵاڵ

زەڵزەڵە /zełzełe/: ناو. ۱. زنچکاو؛ ئاوی برین ۲. کڵۆی نەخووس لە نێو قوڕدا ⚑ ۱. آب روی زخم ۲. کلوخ خُشک در گل

زەڵگ /zełg/: ☜ زراو¹ـ۱

زەڵم /zełm/: ناو. ئاوی لێلی تویژ لە سەر ⚑ آب کدر لایه گرفته

زەڵمە /zełme/: ناو. ۱. گیایەکی لاسک درێژی بێ‌وچ و گەڵا، بە گوڵی زەردباوی ورد ــ وردەوە لە مێرگ و قەراخ چۆمان دەڕوێ ۲. ☜ زەڵوتوڵ ⚑ ۱. گیاهی است ۲. ☜ زەڵوتوڵ

زەڵە /zełe/: ☜ زڵە

زەڵەزەڵ /zełezeł/: ☜ زڵەزڵ

زەڵەویان /zełewyan/: چاوگ. شێوان؛ پەرێشان بوون ⚑ آشفتن

زەم /zem/: ناو. فڕ؛ کاری خراپە وتن ⚑ ذَم؛ هَجو

زەما /zema/: ناو. ۱. ☜ زاوا ۲. سەما؛ ڕەقس ⚑ ۱. ☜ زاوا ۲. پایکوبی

زەماخوا /zemax(i)wa/: ناو. شیرنی زاوایەتی ⚑ شیرینی دامادی

زەمان / zeman/: ناو. ١. وەختان؛ دەمان ٢. ڕۆزگار؛ زەمانە ⚑ ١. زمان ٢. زمانه

زەمانە / zemane/: ناو. ڕۆژگار ⚑ روزگار

زەماوند / zemawind/: ☜ زەماوەند

زەماوننە / zemawinne/: ☜ زەماوەند

زەماوەن / zemawen/: ☜ زەماوەند

زەماوەند / zemawend/: ناو. زەماوەن؛ زەماوەنگ؛ زەماوەنە؛ زەماوند؛ زەماوننە: ١. سوور؛ گۆڤەند؛ هەڤالا؛ شادیانە؛ داوەت؛ دۆوات؛ دەوەت؛ تۆی؛ شاهی؛ شایی؛ بەزم؛ ڕێوڕەسمێ کە بە بۆنەی یەک گرتنی ژن و پیاوێک بەڕێوە دەچێ و وێڕای بەزم و هەڵپەڕکێیە ٢. دۆخی جووت بوون ‹زەماوەند سەگ و گورگ شیوەن شوانە «مەسەل»› ⚑ ١. عروسی ٢. وضعیّت جُفت شدن

⊡ **زەماوند کردن:** هاوسەر گرتن؛ ژن هێنان یان شوو کردن ⚑ عروسی کردن

زەماوەند گرتن: داوەتی گرتن؛ شایی گرتن؛ شایی گێڕان؛ ئاهەنگ گرتن بە بۆنەی زەماوەندەوە ⚑ عروسی گرفتن

زەماوەنگ / zemaweng/: ☜ زەماوەند

زەماوەننە / zemawenne/: ☜ زەماوەند

زەماوەنە / zemawene/: ☜ زەماوەند

زەمبلە / zemb(i)le/: ☜ چلورە-١

زەمبوورە / zembûre/: ناو. زەمووروەک؛ زەنبوورە؛ کونی تەنگی بن دۆلاش ⚑ سوراخ تنگ ناو آسیا

زەمبول / zembûl/: ناو. زەنگاڵ؛ تلسک؛ تیسک؛ هێشووە چکۆلە لە هێشوو ⚑ تلسک

زەمبە / zembe/: ناو. ناوە؛ ئەستەمووڵی؛ ئەسەموولی؛ جۆرێ دەفری گەورەی دەم واڵا بۆ کاری بەنایی ⚑ زنبه؛ استانبولی

زەمبەر / zember/: ناو. ١. زەنبەر؛ خشڵ؛ ڕەوش ٢. چین؛ ڕادە (لێ دان) ‹دەبێ زەمبەرێک لێی دەم!› ⚑ ١. زیور ٢. فصل (کتک کاری)

زەمبەرەک / zemberek/: ناو. زەمبەلەک؛ زەنبەرەک؛ زەنبەلەک؛ فەنەری سەعات ⚑ زنبرک؛ فنر ساعت

زەمبەریش / zemberîş/: ناو. سەرین ⚑ بالش

زەمبەق / zembeq/: ☜ زەمەق

زەمبەلەک / zembelek/: ☜ زەمبەرەك

زەمبەلیک / zembelîk/: ناو. شوس یەخ؛ چلوورە ⚑ دنگالە

زەمبەلیلک / zembelîlik/: ☜ چلورە-١

زەمبیل / zembîl/: ☜ زەمیلە

زەمبیلۆکە / zembîloke/: ناو. قەرتاڵەی چکۆلە ⚑ سبد کوچک

زەمبیلە / zembîle/: ☜ زەمیلە

زەمتاندن / zemtandin/: چاوگ. ١. ڕووتاندنەوە؛ پەڕوپۆ لێ کردنەوە ٢. ڕاوەستاندن (خوێن و ...) ⚑ ١. پر کَندن ٢. بند آوردن (خونریزی و ...)

زەمتە / zemte/: ناوەڵناو. تێکسمڕاوی تەمەڵ ⚑ یُغور تنبل

زەمتین / zemtîn/: چاوگ. ١. ئاوەڕووت کردن ٢. وێستانەوە (خوێن و...) ⚑ ١. پَر کندن ٢. بند آمدن (خونریزی و ...)

زەمر / zemr/: ناوەڵناو. ١. ڕەشەمەس؛ زۆر مەست؛ مەستی شەشدانگ ٢. تەمەڵ؛ تەوەزەل ⚑ ١. پاتیل؛ سیاەمست ٢. تنبل

زەممە / zemme/: ناو. زەمە؛ زمبەر؛ ناوە؛ دەفری قوڕ پێ کێشان کە بە دوو کەس هەڵدەگیرێ ⚑ زنبه؛ ناوەی دو نفرەی گِل کشی

زەمۆمە / zemome/: ناو. تیغە؛ مابەین: ١. کاری نێوان کردنی شوێنێک بە قوڕ یان بە تەمان ٢. دیوارۆکەی تایبەت بۆ ئەو کارە ⚑ ١و٢. تیغه

زەموورەک / zemûrek/: ☜ زەمبورە

زەمە / zeme/: ☜ زەممە

زەمەر¹ / zemer/: ناو. ١. خێشک ٢. گەزن؛ زەرەر؛

زیان. هەروەها: زەمەر (لێ) دان 🇮🇷 ١. ماله‌ی شخم صاف‌کن ٢. ضرر

زەمەر^{٢}: ئاوەڵناو. وێران؛ تێکتەپاو؛ داڕووخاو 🇮🇷 ویران

زەمەق / zemeq/: ناو. زەمبەق؛ زیوا: ١. گیایەکی ڕازێنەیی، بە لاسکی قیت و گەڵای کەسکی تۆخی خەنجەرئاسا و گوڵی چەند جۆرەوە ٢. گوڵی ئەو گیایە کە گەورە و سپی، وەنەوش یان زەردی بۆنخۆشە و چەند جۆری هەیە 🇮🇷 ١و٢. زنبق

زەمەگلێرە / zemeg(i)lêre/: ☜ **زەنبەلوولە**

زەمەگولیلک / zemegulîlik/: ☜ **زوقم-١**

زەمەن / zemen/: ناو. ١. گەردەلوول؛ گێژەڵووکە ٢. زەمەند؛ بژوێن؛ دەشت و زەمینی پڕ گیا ٣. کات؛ وەخت 🇮🇷 ١. گردباد ٢. مرغزار ٣. زمان

زەمەند / zemend/: ☜ **زەمەن-٢**

زەمهەریر / zemherîr/: ☜ **زمهەریر**

زەمیل / zemîl/: ناو. خانک؛ زەنبیلە؛ سەلە 🇮🇷 زنبیل

زەمیلە / zemîle/: ناو. زلینە؛ زەمبیل؛ زەمبیلە؛ زەنبیل؛ زەنبیلە؛ دەسکلە؛ چنگڵە؛ خانک؛ گۆشەر؛ قەوشەر؛ قەوچەر؛ تلۆخ؛ بەرچینە؛ دەسەچینە؛ کەتلە؛ دەفرێکی نەرمی چنراو لە لاسکە گیا، نایلۆن یان سیم، بە دەستەی درێژەوە کە بۆ هەڵگرتن و جێبەجێ کردنی کەلپەل بەتایبەت لە کاتی کڕیندا بە کار دەچێ 🇮🇷 زنبیل

زەمین / zemîn/: ☜ **زەوی**

زەمینگیر / zemîngîr/: ئاوەڵناو. زەوینگیر؛ لێکەوتە؛ لێکەفتگ؛ ناکارا لە جمشت، بەتایبەت لە بەر نەخۆشی یان کزی ‹وەها زەمینگیر بوونە، فزەیان لێ نایە› 🇮🇷 زمینگیر

زەمینلەرزە / zemînlerze/: ناو. بوومەلەرزە؛ زەلزەلە 🇮🇷 زلزله

زەمینی / zemînî/: ☜ **زەوینی**

زەن^{١} / zen/: ☜ **زنە**^{١}

زەن^{٢}: ☜ **زیندوو**^{٢}

زەنا / zena/: ناو. هەرا؛ چەقە 🇮🇷 فریاد؛ غوغا

زەنا ـ زەنا / zena zena/: ناو. زنا ـ زنا؛ چەقە و گوڕەی زۆر 🇮🇷 همهمه؛ جنجال

زەناو / zenaw/: ☜ **زلێن**

زەنبوورە / zenbûre/: ☜ **زەمبوورە**

زەنبەر / zenber/: ☜ **زەمبەر-١**

زەنبەرەک / zenberek/: ☜ **زەمبەرەك**

زەنبەلوولە / zenbelûle/: ناو. زەنبەلوویلە؛ زەمەگلێرە؛ چلوورە 🇮🇷 دنگاله

زەنبەلوویلە / zenbelûyle/: ☜ **زەنبەلوولە**

زەنبەلەک / zenbelek/: ☜ **زەمبەرەك**

زەنبیل / zenbîl/: ☜ **زەمیلە**

زەنبیلە / zenbîle/: ☜ **زەمیلە**

زەنج / zenc/: ناو. ١. ☜ **زەنی** ٢. زنە؛ زۆنگ 🇮🇷 ١. ☜ **زەنی** ٢. باتلاق

زەنجەف / zencef/: ناو. متومووروو؛ زێڕ و زیو؛ خشڵ و خاو 🇮🇷 زر و زیور

زەنجەفیل / zencefîl/: ☜ **زەنجەفیڵ**

زەنجەفێڵ / zencefêł/: ناو. زەنجەفیل؛ هەلەزە؛ گیایێکی ئالفی کە بنەکەی وشک دەکەنەوە، گەرم و توندە و بۆ بەهارات دەبێ 🇮🇷 زنجبیل

زەنجیر / zencîr/: ☜ **زنجیر**

زەنخ / zenx/: ئاوەڵناو. گەنیو؛ گەنیگ 🇮🇷 گندیده

زەند^{١} / zend/: ناو. ١. نێوان جومگە و ئانیشک ٢. *[مەجاز]* بڕە دار؛ کوتە چێو 🇮🇷 ١. زند؛ ساعد ٢. قطعه هیزُم

زەند^{٢}: ئاوەڵناو. مەزن؛ گەورە 🇮🇷 بزرگ

زەندانە / zendane/: ناو. زرێی باسکپۆش 🇮🇷 زره بازوی جنگجو

زەندشۆڕ / zendşoř/: ناو. زەندەشۆڕ؛ جۆرە

سەگێکە چوارپەلی تا قولاپە و تا مەچەک لە سەر زەوی دادەنێ 🇮🇷 نوعی سگ

زەندک / zendik/: ناو. جومگەی دەست 🇮🇷 مُچ دست

زەندۆر / zendor/: ☜ **زەندۆڵ**

زەندۆڵ / zendoł/: ناو. زەندۆر: ١. ڕەهۆڵ؛ قەڵشی زل لە زەویدا ‹کوندی شوومی شەڕ لە زەندۆڵان خزی بە دزی و فزی/ کۆتری سولح و ئاشتی نیشتووە لە سەر دیواری کورد «هێمن»› ٢. شیوەڵەی تەنگ 🇮🇷 ١. شکاف بزرگ در زمین ٢. درّەی تنگ

زەندووک / zendûk/: ناو. قۆڵچاخ؛ مەچەکپێچ؛ پارچەی باسکپۆش، وەک سۆرانی، بۆ کار 🇮🇷 ساعدپوش هنگام کار

زەندەشۆڕ / zendeşoř/: ☜ **زەندشۆڕ**

زەندەق / zendeq/: ناو. زەندەک؛ زەنەق: ١. ورە؛ هێزی دڵ ٢. زراو 🇮🇷 ١. قوّت قلب ٢. زَهره

▣ **زەندەق چوون**: ورە بەردان؛ هەترەش چوون؛ زارەترەک بوون ‹بوومە گەپچار و دەکا گاڵتەی بە من/ ئەو ڕموزنەی زەندەقی چووبوو لە من «هێمن»› 🇮🇷 زَهرەترک شدن

زەندەقبەر / zendeqber/: ئاوەڵناو. ترسهێنەر؛ ترسێنەر؛ زاتبەر 🇮🇷 ترس‌آور؛ ترساننده

زەندەک / zendek/: ناو. ١. پارچەی باسکپۆش بۆ کار ٢. ☜ **زەندەق** 🇮🇷 ١. ساعدپوش هنگام کار ٢. ☜ **زەندەق**

زەنگ^{١} / zeng/: ناو. ١. زەنگۆڵە؛ زەنگڵ؛ زیل؛ ئامێرێ بۆ سەرنج ڕاکێشان یان وشیاری دان بە شێوەی: *الف)* کەرەستەیەکی کانزایی ناو هڵۆڵ کە گۆیەکی لە ناودایە و لە لەرانەوەدا دەنگێکی زایەڵەداری لێ دێ *ب)* پەڕەیەکی کانزایی هەڵواسراو کە بە هۆی کوتانی بە چەکوچەوە دەنگێکی زایەڵەداری لێوە دەردێ *ج)* دەزگایێ ئیلکترۆمیغناتیسی، بریتی لە پەڕەیەکی کانزایی و میغناتیسێکی نزیک بە یەک کە بە لێدانی دوگمەیەک، کارەبا لە ناوەندی میغناتیسەکەدا وەگەڕ دەکەوێ و ڕادانی لە پەستای پەڕەی کانزایی دەبێتە هۆی بەرز بوونەوەی دەنگێکی وشیارکەرەوەی زایەڵەدار *د)* دەزگایێکی ئیلکترونیکی کە بە لێدانی دوگمەیێ کارەبای تێدا وەگەڕ دەکەوێ و دەبێتە هۆی بڵاو بوونەوەی دەنگ یان ئاهەنگێکی تایبەت ٢. ڕۆنی داغ ٣. ڕکێف؛ ئاوزەنگی؛ وزەنگی؛ مەنەک ٤. قەڵش؛ درز ٥. ☜ **ژەنگ** ٦. ئیزنگ؛ داری سووتان ٧. کاری زیراندنەوەی زەنگی درگا و تەلەیفون ٨. کاتی دیاریکراو بۆ دەرس لە قوتابخانە 🇮🇷 ١. زنگ؛ جرس؛ درای ٢. روغن داغ ٣. رکاب ۴. درز؛ ترک ۵. ☜ **ژەنگ** ۶. هیزُم ۷و ۸. زَنگ

▣ **زەنگی وچان**: کاتی پشوودان؛ ماوەی کورتی دوای کەرتێکی وانە کە قوتابیان دەتوانن لە پۆل بچنە دەرەوە و پشوویەک بدەن 🇮🇷 زنگ تفریح

▣ **زەنگ بردن**: ١. درز بردن؛ قەڵشین ٢. *[مەجاز]* قەڵەشان؛ داخی زۆر چوونە دڵەوە 🇮🇷 ١. ترک بردن ٢. سخت حسرت خوردن

زەنگ دان: ☜ **زەنگ لێدان**

زەنگ زڕیان: ١. دەنگ لە زەنگۆڵە هاتن ٢. *[کینایی]* ئابڕوو چوون 🇮🇷 ١. صدا دادن زنگ ٢. رسوا شدن

زەنگ لێدان: زەنگ دان: ١. دەنگ لە زەنگەوە دەرهێنان ‹زەنگی دەرگاکەیان لێ دا› ٢. *[کینایە]* تەلەفوون کردن 🇮🇷 ١. زنگ را به صدا در آوردن ٢. تلفن کردن

زەنگ^{٢}: پێڕۆ. ← **زەبروزەنگ**

زەنگارۆ^{١} / zengaro/: ناو. ڕەنگی شین 🇮🇷 رنگ آبی

زەنگارۆ^{٢}: ئاوەڵناو. ژەنگاری 🇮🇷 زنگارزده

زەنگاڵ / zengał/: ناو. ١. ☜ **زەرگاڵ** ٢. ☜ **زەمبوول**

زەنگدار / zengdar/: ئاوەڵناو. ١. زەنگی؛ بە زەنگ ‹سەعاتی زەنگدار› ٢. زایەڵەدار؛ بە زرنگە؛ زرنگەدار ‹دەنگی زەنگدار› ☰ ١و٢. زنگدار

زەنگزڕیای / zengziřyay/: ئاوەڵناو. /کنایە/ ڕسوا؛ ناوزڕاو؛ ئابڕووتکاو ☰ رسوا

زەنگل / zengil/: ناو. ١. ☜ **زەنگۆڵە ـ١** ٢. ☜ **زەنگلۆك ـ٢**

زەنگلاندن / zeng(i)landin/: چاوگ. زەنگۆڵە لێ دان ☰ زنگوله نواختن

زەنگلۆر / zeng(i)lor/: ناو. تراشە؛ قلقانجک؛ ستۆکرک ☰ نای

زەنگلۆک / zeng(i)lok/: ناو. ١. باڵداریکی بچووکە لە چۆلەکە دەکا ٢. زەنگل؛ زەنگەلۆر؛ زەنگەلووک؛ زەنگەلۆک؛ لوولەیەکی ماسوولکەیی لە نێوان قوڕگ و گەدەدا ☰ ١. پرندەای از تیرەی گنجشک‌ها ٢. مری

زەنگلین / zeng(i)lîn/: چاوگ. زەنگۆڵە لێ دران ☰ زنگوله به صدا درآمدن

زەنگڵ / zengił/: ناو. ١. ☜ **زەنگۆڵە ـ١** ٢. ☜ **زەنگۆڵ¹ ـ٢**

زەنگڵە / zeng(i)łe/: ناو. ١. زەنگڵ؛ زەنگۆڵ ٢. گلیلە؛ گلیزە؛ چلوورە ‹سیلسیلەی پێچ ـ پێچ زوڵف نازاران/ زەنگڵە بەستەوەی جە دانەی واران «مەولەوی»› ☰ ١. زنگوله ٢. دنگاله

زەنگڵەزیوە / zeng(i)łezîwe/: ناو. باڵندەیەکی گچکەی بەرسینگ سوورە، لە بەرزایی دارانـدا هێلانە دەکا ☰ پرندەای کوچک

زەنگڵەمیرە / zeng(i)łemîre/: ☜ **زەنگوڵەمیرە**

زەنگن / zengin/: ناو. زەنگەن؛ کولینگ؛ قولنگ؛ ئامرازی زەوی کندن ☰ کُلنگ

زەنگوقوڕ / zeng û qoř/: دەنگەناو. دەنگی زۆری زەنگۆڵەی گەورە ‹هات خرینگەی زەنگوقوڕ/ لوشەمەلوشم و هۆڕەهوڕ «هێمن»› ☰ صدای پی‌درپی درای

زەنگول / zengul/: ☜ **زەنگۆڵە ـ١**

زەنگولنە / zengulne/: ناو. دیاری؛ پێشکێش ☰ پیشکشی؛ هدیه

زەنگوڵ / zenguł/: ناو. ١. تنۆک؛ دلۆپ ‹وێستاوە زەنگوڵ زەنگوڵ/ ئاونگ لە سەر پەلکی گوڵ «هێمن»› ٢. ترۆپکی کێو ٣. ☜ **زەنگۆڵە ـ١** ٤. کاڵەی لە موو ☰ ١. قطره ٢. قلەی کوه ٣. ☜ **زەنگۆڵە ـ١** ۴. چارق مویی

زەنگوڵۆک / zengułok/: ناو. بلقی سەر ئاو ☰ حباب روی آب

زەنگوڵە / zengułe/: ☜ **زەنگۆڵە ـ١**

زەنگوڵەمیرە / zengułemîre/: ناو. زەنگڵەمیرە؛ سەیرە؛ مەلێکە لە تۆرەمەی سەیرە، نزیک ١٢ سانتی‌میترە، نێر و مێ یەکڕەنگە، بە باڵی زەرد و ڕەش، کلکی ڕەش و سپی، دەم و چاوی سوور، پشتی قاوەیی بۆرەوە کە بۆ لای پاشەڵی سپی هەڵدەگەڕێ، پەڕ و باڵی پڕ لە خەت و خاڵی سوورگوێزییە، بە گەل لە باخ و زەوی و زاران دەژی، پاییز و زستانان لە بەیار و کەنار ڕێگایان دەبینرێ، هێلانە لە سەر چلووکی دار و پنچکان ساز دەکا ☰ سُهرەی معمولی

زەنگون / zengun/: ☜ **زەنگین**

زەنگۆ / zengo/: ناو. ئاوزەنگی ☰ رکاب

زەنگۆڵ¹ / zengoł/: ناو. ١. گوێزنگ؛ قاپی پێ ٢. زەنگڵ؛ دلۆپ ☰ ١. قوزک پا ٢. قطره

زەنگۆڵ²: ئاوەڵناو. تەمبەڵ؛ تەپلۆس ☰ تنبل

زەنگۆڵە / zengołe/: ناو. ١. زەنگولە؛ زەنگوولە؛ زەنگول؛ زەنگول؛ زنگل؛ زەنگل؛ زەنگڵ؛ زەنگڵە؛ چەنگ؛ گووشپارە؛ تەوڵ؛ دێوڵ؛ زەنگی گچکە کە پتر دەیکەنە ملی چوارپێیان ٢. ☜ **زەنگۆڵەگیا**

٣. شانەی زەردەواڵە ☰ ١. زنگولە ٢. ☜ **زەنگۆڵەگیا** ٣. شانەی زنبور

زەنگۆڵەبچک / zengołebiçik/: ناو. ناوی گولێکه ☰ گُلی است

زەنگۆڵەگیا / zengołeg(i)ya/: ناو. بەرزەلینگ؛ زەنگۆڵە؛ بنەگیایەکی خۆڕسکە بە لقی باریک، گەڵای وردی تێکئاڵاوی کولکن و گوڵی ورد و تۆپەڵی بۆنخۆش و هێندێک تاڵ و تفتەوە، پاڵاوتەی کولێنراوی گوڵ و گەڵاکەی دژی کرمی ڕیخۆڵەیه ☰ خَنج

زەنگۆڵەمیره / zengołemîre/: ناو. سەیره ☰ سُهره

زەنگوو / zengû/: ناو. ١. قاپ؛ گوێزنگ ٢. ڕکێف؛ ئاوزەنگی ☰ ١. قوزک پا ٢. رکاب

زەنگووله / zengûle/: ☜ **زەنگۆڵە ـ١**

زەنگه / zenge/: ناو. ١. نێوان جومگەی دەس و ئانیشک ٢. زەبلک؛ نێوان قولەقاپە و ئەژنۆی پا ٣. داری شکاوەی ئامادەکراو بۆ سووتان ☰ ١. ساعد ٢. ساق ٣. هیزم شکسته

زەنگەتڵیش / zenget(i)łîş/: ئاوەڵناو. کەڵ؛ کەڵەدار ☰ قطعەی هیزم

زەنگەته / zengete/: ناو. ١. ☜ **زەرگەته** ٢. تلیسک؛ تیسک ☰ ١. ☜ **زەرگەته** ٢. تلسک

زەنگەتەترێ / zengetet(i)rê/: ناو. شتووف؛ تلیسک؛ تیسک ☰ تلسک

زەنگەر ـ زەنگەر / zenger zenger/: ئاوەڵکار. لەرە ـ لەره؛ لەرزه ـ لەرزه ☰ لرزان ـ لرزان

زەنگەزمره / zengezimre/: ☜ **ژەنگەسووره**

زەنگەزێڕه / zengezêře/: ☜ **ژەنگەسووره**

زەنگەسووره / zengesûre/: ☜ **ژەنگەسووره**

زەنگەڤۆر / zengevor/: ناو. زنگڤۆر؛ قەرەباڵغی؛ ئاپۆره؛ پڕایی و تێکەڵ ـ پێکەڵی ☰ ازدحام

زەنگەقڵیشه / zengeq(i)łîşe/: ناو. قەڵاشکەری؛ داری بە بیور شکاو ☰ هیزم قطعه ـ قطعه شده

زەنگەلۆر / zengelor/: ناو. زەنگلۆک ☰ مری

زەنگەلۆرک / zengelorik/: ناو. کرکڕاکە؛ خڕایی ناوەڕاستی گەردن ☰ بخشی از گردن

زەنگەن / zengen/: ☜ **زەنگن**

زەنگی^{1} / zengî/: ناو. ١. ئاوزەنگی ٢. قاپ؛ گوێزنگ ☰ ١. رکاب ٢. قوزک پا

زەنگی^{2}: ئاوەڵناو. وەکزەنگۆڵە ☰ جرس‌آسا

زەنگیالێ / zeng(i)yalê/: ☜ **زەنگیانه**

زەنگیانه / zeng(i)yane/: ناو. زەنیانه؛ زەنگیالێ؛ مووررووی زۆر ورد ☰ منجوق

زەنگیانەفرۆش / zeng(i)yanef(i)roş/: ناو. عەلاقەبەند ☰ منجوق‌فروش

زەنگیانەهۆن / zeng(i)yanehon/: ناو. قەزاز؛ عەلاقەبەند ☰ منجوق‌کار

زەنگین / zengîn/: ئاوەڵناو. زەنگون؛ دەوڵەمەند ☰ ثروتمند

زەننده / zeninde/: ☜ **زەرەند**

زەنوێر / zenwêr/: ناو. جێگەی بڵندی هەواسازگار ‹ئاوی هەڵدێرێ، دەشتێ، زەنوێرێ/ دڵان ئاو دەدا گوڵان دەدێرێ «حەقیقی»› ☰ جای بلند خوش آب‌وهوا

زەنه / zene/: ناو. ئەنگێوی سەر پیتی ئەلفوبێ ☰ سکون حروف

زەنەق / zeneq/: ☜ **زەندەق**

زەنەقدار / zeneqdar/: ئاوەڵناو. بەجەرگ؛ ئازا ‹زەنەق زەنەقدار ئەتۆقێ «مەسەل»› ☰ شجاع؛ پُردل

زەنەک^{1} / zenek/: ناو. زنە؛ زن؛ باتڵاغ؛ زۆنگ؛ زەلکاو ☰ باتلاق

زەنەک^{2}: ئاوەڵناو. *[شووورەیی]* زۆر گانکەر ☰ بسیار اهل جماع

زەنی / zenî/: ناو. زنج؛ زەنج؛ زینج؛ زیقەنه؛ چەنه؛ چەناگه؛ چناکه؛ ئەرزینگ ☰ زنخ؛ چانه

زەنیانه / zenyane/: ☜ **زەنگیانه**

زەو / zew/: ☜ **زاوزوو**

زەوا / zewa/: ☜ **زاوا**

زەواد / zewad/: ناو. ١. تۆشە ٢. بژیو لە خەلـە ▤ ١. توشه ٢. مایحتاجِ غلّه

⊡ **زەواد بڕین**: *[کینایی]* ١. نـان خـواردن ‹دوو ڕۆژە زەوادم نەبڕیوە› ٢. بڕینی ڕزق و ڕۆزی ‹خودایـە ئەو تۆزە زەوادەشمان لێ‌نەبڕی!› ▤ ١. غذا خوردن ٢. روزی بُریدن

زەواد کردن: زەواد بـڕین؛ نـان خـواردن ▤ غـذا خوردن

زەوار / zewar/: نـاو. پـەرواز؛ تەختـەی بـاریکی تاشراو بۆ قەراخی سندووق ▤ زَوار

زەوارە / zeware/: ☜ **زێوار**

زەواڵـەکات / zewałekat/: نـاو. تۆزکـاڵ؛ تۆزقـاڵ؛ هەندێکی زۆر کەم ▤ ذرّه

زەوت^{1} / zewt/: ناو. زەبت؛ دابڕ؛ داگـیر ‹لـە ڕنوانـە بکەم ڕەوت/ دوژمن بۆی نـەکراون زەوت «هـێمن»› ▤ غصب

⊡**زەوت کردن**: داگیر/ دابڕ کردن. هەروەها: **زەوت بوون؛ زەوت کران** ▤ غصب کردن

زەوت^{2}: ئاوەڵناو. زەود؛ ئارام ▤ آرام

⊡ **زەوت بوون**: زەود بوون؛ هەدا دان؛ ئارام بوون ▤ آرام گرفتن

زەوتەک / zewtek/: ئاوەڵناو. فریودەر؛ خاپینۆک ▤ فریب‌دهنده

زەوتی / zewtî/: ئاوەڵناو. داگیرکراو ▤ غصبی

زەوجی / zewcî/: ئاوەڵـناو. خـاوەن‌ژن؛ بـە ژن ▤ مُتأهل

زەوجین / zewcîn/: چـاوگ. ژن هێنـان ▤ ازدواج کردن

زەود^{1} / zewd/: ناو. ١. بێگار؛ کاری بە زۆر ٢. قیژە و هەرا ٣. بژیو؛ زەواد ▤ ١. بیگاری ٢. جیغ و داد ٣. زاد؛ توشه

زەود^{2}: ☜ **زەوت**^{2}

⊡ **زەود بوون**: ☜ **زەوت بوون**

زەودە / zewde/: ناو. تێشووی ڕێگە ▤ توشەی راه

زەوزان / zewzan/: ☜ **زۆزان**

زەوزوو / zewzû/: ☜ **زاوزوو**

زەوق / zewq/: ناو. ١. خۆشی؛ کەیف ٢. سـەلیقە؛ پەسندی دڵ ▤ ١. لذت؛ خوشی ٢. سلیقه

زەوک / zewk/: ☜ **زەڤۆك**

زەولان / zewlan/: نـاو. ١. زۆل؛ کالان ٢. زاولانـە؛ زۆلانە؛ تۆقێکە لە ئەسـتۆی دیلـی دەکـەن ▤ ١. قلاده ٢. حلقه‌ی آهنی گردن اسیر

زەولەرزە / zewlerze/: نـاو. بوومەلەرزە؛ زەلزەلە ▤ زلزله

زەوڵە / zewłe/: ناو. مەچەک ▤ مُچ

زەوونج / zewunc/: ناو. زۆنـگ؛ زەوی ئـاوتێزاو ▤ زمین باتلاقی

زەوونگ / zewung/: نـاو. دۆلـمە گیپـە؛ دۆلـمەی ڕیخۆڵە و گەدەی ئاژەڵ کە پڕی دەکەن لە بـرنج و بڕوێش و سەوزی ▤ دُلمه درست شده از روده

زەوە / zewe/: ☜ **زیپکە-١**

زەوەڕ / zeweř/: ناو. زمهەڕ؛ زمهاڕ؛ ئاردی هـاڕدراو بۆ بژیوی زستانە ▤ آرد آذوقه‌ی زمستانی

زەوەززە / zewezze/: ☜ **زاوزوو**

زەوەزە / zeweze/: ☜ **زاوزوو**

زەوەن^{1} / zewen/: ناو. ١. سـوانە؛ گوێسـوانە؛ سـەر لێواری بان ٢. ☜ **زەبەند**^{1} ▤ ١. برآمدگی لب بـام ٢. ☜ **زەبەند**^{1}

زەوەن^{2}: ☜ **زەبەند**^{2}

زەوەند / zewend/: ☜ **زەبەند**

زەوەنگ / zeweng/: ☜ **زەڤەنگ**

زەوی / zewî/: ناو. زەڤـی؛ زەمـین؛ زەویـن؛ زەی؛ زەو: ١. وەل؛ هارزەو؛ هەرد؛ قاد؛ کاد؛ سەرزەوی؛ بەژ؛ عەرز؛ وشکی؛ وشکانی؛ ئەو بەشـە لـە گـۆی

زەوی کـە ئـاو دای‌نـەگرتووە ٢. گـۆی زەوی ٣. پارچەیەک وشکانی، گەورە یان بچووک، کـە بـۆ کشـتوکـاڵ یـان مـاڵ لـە سـەرکردنەوە بشـێ ‹ئەوساڵ زەوییەکەم کردۆتە گەنم؛ زەوی کڕیوە مـاڵ بکاتەوە› ٤. عەرز؛ هەرد؛ تـەختی دیـو یـان هـەر شـوێنێکی‌تـر ‹کەوتـە سـەر زەوی› ٥. گۆڕەپـان؛ مەیدان؛ دەرەتانێ کـە بـۆ چالاکییـەکی تایبـەت دروست کـراوە ‹زەوی فووتبـاڵ› ☰ ١. خشـکی ٢. کرەی زمین ٣تا ۵. زمین

⊡ **زەوی قـوت دان:** *[مـەجاز]* ١. مـردن و خـەلاس بوون ٢. لە خەجالـەتان بوونـە تکـێ ئـاو؛ زۆر شەرمەزار بوون ٣. بزر/ گوم بوون ☰ ١. مُردن و راحت شدن ٢. از خجالت آب شدن ٣. گُم شدن

زەوی و ئاسمان بە یەکا دان: *[مەجاز]* لە دار و بەرد دان؛ هـەوڵ و تـەقالای زۆر دان ☰ زمـین و آسمان/ زمان را به هم دوختن

چوونە زەویدا: ١. بە زەویدا ڕۆچـوون ٢. *[کینایە]* یەکجار شەرمەزار بوون ☰ ١. در زمین فـرورفتن ٢. از شذم آب شُدن

دانە زەویدا: بە زەویدا دان ☰ زمین زدن

کوتانە زەویدا: بە زەویدا کوتان ☰ زمین زدن

زەوی‌پێو / zewîpêw/: نـاو. زەڤی‌پیڤ؛ ئەنـدازیاری زەوی پێوان ☰ مهندس مسّاح

زەویژی / zewîjî/: ئاوەڵـناو. ١. بـە تایبەتمەنـدی و ڕاهاتن بە ژیان لە سەر زەوی ٢. بە تایبەتمەندی و ڕاهاتن بە ژیان لە سەر وشکانی ☰ ١. زمـین‌زی ٢. خشکی‌زی

زەویکێڵ / zewîkêł/: ناو. بکێڵ؛ کەسێ بە جـووت یان بە بێڵ زەوی وەردەگێڕێ ☰ شخم‌زن

زەویلـەرزە / zewîlerze/: نـاو. بوومەلـەرزە ☰ زمین‌لرزه

زەوین / zewîn/: ☜ **زەوی**

زەویناس / zewînas/: ناو. ئەرزناس ☰ زمین‌شناس

زەویناسی / zewînasî/: ناو. زانستی ناسینی زەوی، ماک و قۆناخـەکانی چـێ بـوونی، بەتایبـەت بـە لێکۆڵینەوە لە سەر خاک و بـەرد و پێکهاتـەکانی ☰ زمین‌شناسی

زەوینگیر / zewîngîr/: ☜ **زەمینگیر**

زەوینی / zewînî/: ئاوەڵناو. زەمـینی: ١. سـەر بـە زەوی ‹بەرهەمی زەوینی› ٢. سەر بە گـۆی زەوی ‹گیانداری زەویـنی› ٣. بـەژی؛ سـەر بـە وشـکی ‹هێزی زەوینی› ☰ ١تا٣. زمینی

زەوی و زار / zewîwzar/: ناو. مووچـە؛ کێڵـگە ☰ مزرعه

زەوییانە / zewîyane/: ناو. پیتـاکی زەوی ☰ بـاج زمین

زەهـا^{١} / zeha/: نـاو. ١. زا؛ کـاری زان ٢. ژەک؛ هـەوەڵشـیر ٣. *[شـوورەیی]* کـوز؛ قـوز؛ شـەرمی مێوینە ٤. هەژدیها ☰ ١. زایـش ٢. آغـوز ٣. کُـس؛ شرمگاه مادینه ۴. اژدها

زەها^{٢}: ئاوەڵناو. وشک؛ زوها ☰ خُشک

زەهاسە / zehase/: ناو. زەماوەند؛ هاوسەرگیری ☰ ازدواج

زەهاک / zehak/: ☜ **زەهەك**

زەهان / zehan/: ☜ **زهین**

زەهاو^{١} / zehaw/: ناو. زنە؛ زن؛ ئـاوێ کـە لـە ژێـر زەوییەوە هەڵدەقوڵێ و سەر زەوین دادەگـرێ ☰ زِهاب

زەهاو^{٢}: ئاوەڵناو. ١. زیندوو ٢. ئاوەدان ☰ ١. زنده ٢. آباد

زەهر / zehr/: نـاو. ١. ژەهر؛ ژار ٢. زار؛ دەڤ ☰ ١. سَم ٢. دهان

▣ **زەهری مار:** ☜ **زەهرەمار**

زەهری هەلایل: هەلایهەل: ١. ژاری گیانلەبەرانی نێو دێرۆکان کە گوایە زۆر بکوژ بووە ٢. *[کینایە]* شتی زۆر تاڵ و ناخۆش ٣. جوێنێکە ☰ ١. زهر

هلاهِل ۲. بسیار تلخ ۳. دشنامی است

بە زەهری مار کردن: ☜ **کردنە زەهری مار**

کردنە زەهری مار: *[کینایە]* بە زەهری مار کردن؛ کردنە ژەقنە/ ژەقنەمووت: ۱. ناقایل بوون بە بەشی کەمی خۆ ‹تف لەو بەشە! لەو ژیانە حافزا!/ ئەو نانە بکەی بە زەری ماری «مەلا غەفوور»› ۲. ناقایل بوون و پێ زۆر بوونی بەشی کەسێک ‹هەمووی برد؟ دەک بیکاتە زەهری ماری!› ۳. خواردن و تەواو کردن (بە سووکایەتی و ناسزا) ‹دە زوو بە! بیکە زەهری مارت!› ⚑ ۱و۲. زهر مار کردن ۳. کوفت کردن (خوردن)

زەهراو / zehraw/: ناو. ۱. ژەهری تراو ۲. *[کینایە]* میز؛ مێز؛ پێشاو ⚑ ۱. سَم آبکی ۲. ادرار

زەهراوی / zehrawî/: ئاوەڵناو. تێکەڵاو بە ژەهر ⚑ زهرآلود

زەهرچاو / zehrçaw/: ناو. تماشای بە ڕقەوە؛ چۆنیەتی مۆڕ بوونەوە ⚑ آغیل؛ نگاه خشم‌آلود

زەهرخەنە / zehrxene/: ☜ **زارخەن**

زەهردار / zehrdar/: ئاوەڵناو. ژەهراوی ⚑ سمی

زەهرەمار / zehremar/: سارستە. زەهرەممار؛ ژەهرەمار؛ ژاعرِیامار؛ زەهری هەلایل؛ قوزلقورت؛ ژەقنە؛ ژەقنەمووت؛ ژەقنەبووت: ۱. *[کینایە]* نوێنەی تاڵی و ناخۆشی ۲. سندان؛ سنان؛ دەردی‌کاری؛ دەری؛ گەڕانی؛ جۆرە جنێوێکە لە وەرامدانەوەی قسە یان پێکەنینی نابەجێی کەسێکدا ‹بەڵێ و زەهرەمار! دانارِزی؟› ⚑ ۱و۲. زهرمار

زەهرەممار / zehremmar/: ☜ **زەهرەمار**

زەهف / zehf/: ☜ **زاف**

زەهفان / zehfan/: ناو. کۆمەڵ؛ تاقم ⚑ گروه؛ دسته

زەهلک / zehlik/: ☜ **زراو^{۱}ـ۱**

زەهلە / zehle/: ناو. ۱. ☜ **زراو^{۱}ـ۱** ۲. *[کینایی]* وره؛ هێزی دل ⚑ ۱. ☜ **زراو^{۱}ـ۱** ۲. شُجاعت

⊡ **زەهلە بردن:** *[مەجاز]* ترساندن؛ زاڵە بردن ⚑ ترساندن

زەهلەبەر / zehleber/: ئاوەڵناو. *[مەجاز]* ترسێنەر ⚑ ترساننده

زەهمان / zehman/: ناو. قەبران؛ قەورستان ⚑ گورستان

زەهەک / zehek/: ناو. زەهاک؛ زەو ‹بزنەکان زەهەکیان تێکەوتووە› ⚑ زایش

زەهی / zehî/: ناو. زەرەر؛ خوسار ⚑ ضرر

زەهین / zehîn/: ☜ **زهین**

زەی / zey/: ☜ **زەوی**

زەیتون / zeytûn/: ناو. ۱. دارچکێک بە کۆتەرەی لێک‌ئالا و لق و پۆدار، گەڵای سەوزی بریقەدار و پشت زێوییەوە ۲. بەری ئەو دارچکە کە گۆشتن، چکۆلە، خۆراکی، زرو، ڕەش یان سەوزە، خواردنێکی بەناوبانگە و ڕۆنیشی لێ‌دەگرن ⚑ ۱و۲. زیتون

زەیتوونی^{۱} / zeytûnî/: ناو. کەسکەتاری؛ ڕەنگی سەوزی وەکوو ڕەنگی زەیتوون ⚑ زیتونی

زەیتوونی^{۲}: ئاوەڵناو. کەسکەتاری؛ بە ڕەنگی زەیتوون ⚑ زیتونی

زەیسان / zeysan/: ناو. زاوران؛ زاوەران؛ زەیستان؛ زیسان؛ زێسان؛ زەیسانە؛ ژنێ کە تازە زاوە یا دەزێ ⚑ زائو

زەیسانە / zeysane/: ☜ **زەیسان**

زەیستان / zeystan/: ☜ **زەیسان**

زەیف / zeyf/: ناو. گزە؛ فێڵ (لە یاری و مامەڵەدا) ⚑ نارو

⊡ **زەیف لێدان:** گزە لێ کردن ⚑ نارو زدن

زەیقەت / zeyqet/: ناو. ئازار و ناخۆشی ‹پێم ناوێرن دەرد و زەیقەت› ⚑ اذیت و آزار

زەین / zeyn/: ناو. ۱. بیر؛ هزر ۲. زەنبەر؛ خشڵ ۳. ڕەوش؛ خەمڵ ⚑ ۱. ذهن ۲. زیور ۳. آرایش؛

تزیین

زەین‌ڕوون / zeynřûn/: ئاوەڵناو. بەبیر؛ بەهۆش؛ زرنگ ☰ باهوش

زەین‌کوێر / zeynk(i)wêr/: ئاوەڵناو. بێ‌هۆش؛ نازرنگ ☰ کودن

زەینین / zeynîn/: چاوگ. زەیینین: ١. ڕازانەوە ٢. ڕوانین و هۆش دان ☰ ١. آراستە شدن ٢. دقت کردن

زەیە / zeye/: ئاوەڵناو. سفت‌تەنراو ☰ مُحکم تنیده

زەیی / zeyî/: ناو. خزم و کەسی زۆر نزیک ☰ اقوام نزدیک

زەیینین / zeyînîn/: ☜ **زەینین**

زهار / z(i)har/: ☜ **زهاك**

زهاک / z(i)hak/: ناو. زهار؛ حەزیا؛ هەژدیها ☰ اژدها

زهی / z(i)hî/: ناو. زی؛ کاری چوونەوە باوان؛ سەردانی بووک بۆ ماڵ باوک پاش حەفتەیەک ☰ دیدار عروس از منزل پدری پس از یک هفته از ازدواجش

زهین / z(i)hîn/: چاوگ. زاین؛ زان؛ زەهان؛ زەهین؛ مناڵ هاوردن ☰ زاییدن

زهێ / z(i)hê/: ناو. کاتی مناڵ هێنانی ژن ☰ هنگام زایمان

زی^{1} / zî/: ناو. ١. ڕەپی؛ دەرپەڕیوی ٢. ☜ **زریشك** ٣. دڕکەزی؛ دەوەنە؛ دڕکێکە ٤. گشتەکی پینەچی ٥. پێسیر؛ بەرۆک ٦. پێنج هەستی سەرەکی، بریتی لە هەستی تایبەتی دەست، چەژە، بۆن، بیستن و دیتن ٧. ☜ **زهی** ☰ ١. برآمدگی ٢. ☜ **زریشك** ٣. خاری است ۴. رشتەی پینەدوزی ۵. گریبان ۶. حس؛ حواس پنجگانە ٧. ☜ **زهی**

زی^{2}: ☜ **زوو**^{2}**ـ١**

زیا^{1} / z(i)ya/: ناو. هەژدیها؛ حەزیا ☰ اژدها

زیا^{2}: ☜ **زیاد**

زیابەشانە / z(i)yabeşane/: ناو. کاکەبەشانە؛ کاری خاترگرتنی کەسێک لە چاو باقی ☰ اضافە سهم

زیاد^{1} / z(i)yad/: ئاوەڵناو. زیا؛ زۆر؛ زەحف؛ زاف؛ پڕ؛ پوڕ ‹ئەمە بۆ من زیادە› ☰ زیاد

⊡ **خوا زیاد کردن**: *[نزا]* سارستەیەکە دوای خواردنی شتێک بۆ پیت و بەرەکەت تێ کەوتن، یان سپاسگوزاری، بە شێوەی «خودا زیادی کا» دەگوترێ ☰ خدا برکت دادن

زیاد^{2}: ئاوەڵکار. زیا؛ زۆر؛ فرە؛ گەلێک ‹زیاد لەم کارە دڵنیا نیم!›. هەروەها: **زیاد بوون؛ زیاد کردن** ☰ زیاد

زیادە^{1} / z(i)yade/: ناو. ١. زیاردە؛ سێزدە؛ یەک و دوازدە ٢. گرووز؛ لک؛ زەقی یا دەرپەڕیوی، بەتایبەت لە ئەندامەکاندا ☰ ١. سیزده ٢. زایده

زیادە^{2}: ئاوەڵناو. لەڕادەبەدەر ‹بەشی زیادە› ☰ بیش از حد

زیادە^{3}: ئاوەڵکار. لەڕادەبەدەر ‹زیادەم ناوێ› ☰ بیش از حد

زیادی^{1} / z(i)yadî/: ئاوەڵناو. زیایی: ١. زۆر ‹ڕەحمەتی زیادی› ٢. ناپێویست ‹قسەی زیادی› ☰ ١. اضافی ٢. غیرضروری

زیادی^{2}: ئاوەڵکار. زیایی؛ بە شێوەیەکی ناپێویست ‹زیادی قسەی کرد› ☰ اضافی

زیار / z(i)yar/: ناو. لەواشەی دەمی وڵاغ ☰ دهن‌بند ستور

زیاردە / z(i)yarde/: ☜ **زیادە**^{1}**ـ١**

زیارەت / z(i)yaret/: ناو. ١. چاک و پیر؛ شەخس ٢. کاری چوونە دیداری چاک و پیران ٣. *[مەجاز]* قەبر؛ گڵکۆ ☰ ١. مزار مقدس ٢. زیارت ٣. گور

⊡ **زیارەت کردن**: ١. ماچ کردنی دەستی مورشید یا شتی پیرۆز ٢. چوونە سەر گڵکۆی چاکان

یان شوێنی پیرۆز ☰ ١. بوسیدن دست مُرشد یا چیزهای متبرک ٢. سر خاک یا اماکن مقدس رفتن

زیارەتان / z(i)yaretan/: ناو. ١. چاک و پیر؛ شەخس ٢. /کینایە/ قەبران؛ قەورسان ☰ ١. مقبرەی بزرگان ٢. گورستان

زیارەتگا / z(i)yaretga/: ناو. جێگەی زیارەت ☰ مزار

زیارەتگە / z(i)yaretge/: ناو. زێوە؛ قسن؛ خزن ☰ زیارتگاه

زیاڕەوی / z(i)yařewî/: ناو. زێدەڕۆیی؛ تەلاس؛ چۆنیەتی زۆرتر لە پێویست لە کارێکدا چوونە پێش. هەروەها: **زیاڕەوی کردن** ☰ زیادەروی

زیان / z(i)yan/: ناو. زرار؛ زەرەر؛ زەرەد؛ زەڕ؛ خوسار ☰ زیان

⊡ **زیان (پێ)گەیاندن:** زەرەر لێ دان ☰ زیان زدن

زیان پێ گەیشتن: زیان دیتن؛ زەرەر لێ کەوتن ☰ خسارت دیدن

زیان دیتن: ☜ **زیان پێگەیشتن**

زیان کردن: ١. زەرەر کردن ٢. زەرەر لە خەڵک دان ٣. /کینایە/ منال لە بەر چوون ☰ ١. زیان دیدن ٢. زیان رساندن ٣. سقط شدن جنین

زیاندار / z(i)yandar/: ئاوەڵناو. زیانکار؛ دەس بەزەرەر ☰ زیان‌رسان

زیاندەر / z(i)yander/: ئاوەڵناو. زەرەردەر ☰ ضرررسان

زیانکار / z(i)yankar/: ☜ **زیاندار**

زیانۆک / z(i)yanok/: ئاوەڵناو. زیانیدەر: ١. زەرەردەر ٢. زیانەخورۆ؛ لێهاتوو یان خووگرتوو بە زەرەر گەیاندن ‹مشک جانەوەرێکی زیانۆکە› ☰ ١. زیان‌آور ٢. آسیب‌رسان

زیانەخرۆ / z(i)yanex(i)ro/: ☜ **زیانەخورۆ**

زیانەخورۆ / z(i)yanexuro/: ئاوەڵناو. زیانەخرۆ؛ زانەخرۆ؛ زیانی؛ زیانیخورۆ: ١. فێری مریشک خواردن بوو (سەگ) ٢. تایبەتمەندی ڕەشەوڵاخێ کە خۆ دەدزێتەوە و دەچێتە ناو مەزرای خەڵکەوە ‹گا و گوێرەکەی سەرەڕۆ/ ئاژاڵی زیانەخورۆ «گۆران»› ٣. زیاندەر؛ زیانۆک ☰ ١. مُرغ‌ربا (سگ) ٢. زیان‌رسان بە مزارع (دام) ٣. آسیب‌رسان؛ زیان‌رسان

زیانی١ / z(i)yanî/: ناو. شوێنێ کە ئاژەڵ و مێگەل بچنە ناوی، دەبێتە هۆی زیان ☰ جایی کە ورود احشام بدان موجب خسارت شود

⊡ **زیانی کردن:** ڕان و مێگەل چوونە/ بردنە ناو زیانی ☰ رفتن/ بردن احشام به جایی کە موجب خسارت شود

زیانی٢: ئاوەڵناو. ١. ☜ **زیانەخورۆ** ٢. تایبەتمەندی شوێنێ کە ئاژەڵ و مێگەل لەوەڕاندن لەوێ قەدەغەیە ☰ ١. ☜ **زیانەخورۆ** ٢. ویژگی جایی که چریدن احشام در آن ممنوع است

زیانیخورۆ / z(i)yanîxuro/: ☜ **زیانەخورۆ**

زیانیدەر / z(i)yanîder/: ☜ **زیانۆك**

زیای / z(i)yay/: چاوگ. ١. چوونە دەرەوە ٢. سەوز بوون ٣. ئەنگووتن؛ هەڵهاتن ٤. دەرهاتن ٥. دەرکەوتن ☰ ١. بیرون رفتن ٢. روییدن ٣. برآمدن ۴. درآمدن ۵. ظاهر شدن

زیایی / z(i)yayî/: ☜ **زیادی**

زیبا / zîba/: ئاوەڵناو. زێبا؛ جوان؛ خوشیک؛ خوشکۆک ☰ زیبا

زیبک / zîbik/: ☜ **زیپك ـ١**

زیپ / zîp/: ناو. ١. ڕۆژی تووش و شووم ٢. کاری بە تەوژم پەستاوتن ٣. ☜ **زیپە** ٤. هەرا و هوریا ٥. چورت؛ قیڕ؛ جۆرێ بەس (بۆ هەڵپێکانی جل‌وبەرگ، کیف و ...) بریتی لە دوو ڕزن ددانە و گیرەیێ کە بە کێشانی بەرەو لایێ دەبەسرێ و بەرەو لایەکیتر دەکرێتەوە ☰ ١. روز نحس ٢. فشار ٣. ☜ **زیپە** ۴. جار و جنجال ۵. زیپ

⊡ **زیپ بۆ هاوردن** ١. گوشار دان ٢. خستنە تەنگانەوە * هەروەها: **زیپ بۆ هاتن** ▤ ١. فشار دادن ٢. زیر منگنه گذاشتن

زیپک / zîpik/: ناو. ١. زیبک؛ بڕشت لە قانووندا ‹پشتی نەکرد لە میللەت/ وا دەبێ زیپک و هیممەت «هێمن»› ٢. زیپکە؛ بەردی زۆر چکۆڵە کە بە پیتکە دەهاوێژرێ ٣. ☞ **زیپە** ٤. هەوەڵ حەوتەی بەهار ٥. زیپکە؛ زپرکە ٦. *[مەجاز]* تانە دە پەردەدا ٧. تەرزە؛ تەزرە؛ تەیرۆک ٨. دڵۆپە؛ تکەی بان ٩. چەکەرە ▤ ١. قاطعیت در حکم ٢. شن بادامی ٣. ☞ **زیپە** ۴. اولین هفتەی بهار ۵. جوش صورت ۶ کنایه؛ متلک ٧. تگرگ ٨ چکەی بام ٩. جوانەی تازەی گیاه

▣ **بەزیپک و زاکون** بەزیپک و زاکۆن؛ بەبڕشت و قانووندار ‹ڕێبوارێکم ئازا و بەزیبک و زاکوون/ دەبڕم چۆڵ و چیا و پێدەشت و بێروون «هێمن»› ▤ قاطع و قانونمند

⊡ **زیپک تێگرتن** *[کنایە]* قسەی بە تێکول بە کەسێ وتن ▤ طعنه زدن

زیپکگۆیی / zîpikgoyî/: ناو. فرغە؛ ئیرادگری ▤ ایرادگیری

زیپکە / zîpke/: ناو. ١. زپرک؛ زپرکە؛ زپک؛ زڕپک؛ زوە؛ زەوە؛ زیتکە ٢. *[مەجاز]* زیپک؛ قسەی بە تێکوڵ ٣. ☞ **زیپك ـ٢** ▤ ١. جوش پوست ٢. کنایه؛ متلک ٣. ☞ **زیپك ـ٢**

زیپلک / zîplik/: ناو. ژیلە؛ ژیلەمۆ؛ زیلەمۆ؛ وردە پەنگری ناو خۆڵەکەوە ▤ اخگر زیر خاکستر

زیپۆ / zîpo/: ناو. چەقە و هەرا ▤ جنجال و سر و صدا

زیپە / zîpe/: زیپک؛ زیپ؛ سەرمای پیرێژن؛ سێ ڕۆژی دوایی مانگی ڕێبەندان و چوار ڕۆژی هەوەڵی ڕەشەمە ▤ بردالعجوز؛ سرمای پیرزن

زیپەڕ / zîpeř/: ناو. ماسوولە؛ مایچە ▤ عضله

زیت^{1} / zît/: ناو. گەف؛ هەڕەشە ▤ تهدید

زیت^{2}: ئاوەڵناو. ١. زرنگ؛ وریا؛ وشیار ٢. لە سەر هەست ٣. ساز؛ بەکەیف ▤ ١. زرنگ؛ هوشیار ٢. تیز (چشم و گوش) ٣. سرزنده؛ سرحال

⊡ **زیت بوونەوە** ١. ڕاپەڕین و ڕاکردنی گیانەوەر ٢. *[کنایە]* وشیار بوونەوە و فریو نەخواردن ▤ ١. رم کردن حیوان ٢. هُشیار شدن و فریب نخوردن

زیتەو بوون چاو تیژ کردن و ڕوانین ▤ تیز نگاه کردن

زیترک / zîtrik/: ناو. لووشکە؛ جووتە ▤ جُفتک

زیتک / zîtik/: ناو. ١. جووتە؛ لووشک؛ لەقە ٢. زمانەی ئاغزوونە ٣. بالان؛ تەڵەی گورگ ▤ ١. جفتک ٢. زبانەی سگک ٣. تلەی گرگ

زیتکە / zîtke/: ناو. ١. زمانەی تەڵەی ڕاو ٢. ☞ زیپکە ـ١ ▤ ١. زبانەی تله ٢. ☞ **زیپکە ـ١**

زیتکەزەلام / zîtkezelam/: ☞ **زیتکەسڵام**

زیتکەسڵام / zîtkes(i)łam/: ناو. زیتکەزەلام؛ باپشکێو؛ چینچکەسڵاو ▤ گُل‌مُژه

زیتە / zîte/: ناو. ١. پەلەپیتکەی چەک و تەقەمەنی ٢. داروکەیەکە دە ناو فاقەدا بۆ ڕاوی مەل ▤ ١. ماشەی اسلحه ٢. چوبکی در نوعی دام برای شکار پرنده

زیتەزیت / zîtezît/: ئاوەڵکار. *[پلار]* دۆخی بە چاوی زیتەوە سەیر کردن و شەرم نەکردن ▤ خیره ـ خیره؛ حالت خیره شدن و شرم نکردن

زیتەڵ / zîteł/: ئاوەڵناو. زرنگ ▤ زرنگ

زیتەڵە / zîtełe/: ئاوەڵناو. زرنگی پچکۆڵە ▤ کوچولوی زرنگ

زیچ^{1} / zîç/: ناو. ١. پێلەقەی مرۆ ٢. زیتک؛ جووتەی یەکسم ٣. دۆخی کاردانەوە؛ کارێ بە هۆی کارێکی‌ترەوە ٤. ورووژە؛ چۆنیەتی شڵەژان و شێوان ٥. وردە بەردێ کە منداڵ گەمەی پێ

دەکەن ◼ ۱. لگد آدمی ۲. جُفتک ستور ۳. واکنش ۴. هیجان ۵. سنگریزەی بازی کودکان

زیچ۲: ئاوەڵناو. زیت؛ چاوتیژ ◼ تیزچشم

زیچاو / zîçaw/: ناو. ئاوی شلوێ؛ لیّل ◼ آب کدر

زیچـک / zîçik/: نـاو. ۱. ☜ **زنچك‌ـ۲** ۲. گەمەیەکی مناڵانە بە داررووکە دەیکەن ◼ ۱. ☜ **زنچك‌ـ۲** ۲. از بازی‌های کودکان

زیچکاو / zîçkaw/: ☜ **زنچکاو**

زیچین / zîçîn/: ناو. قەمچان ◼ یەقُل دوقُل

زیچێن / zîçên/: نـاو. گەمەیـەکی مناڵانـە بـە وردەبەرد ئەیکەن ◼ از بازی‌های کودکان

زیخ۱ / zîx/: ناو. ۱. خیـز؛ زخ؛ ڕیـخ؛ وردەبـەردی دەم چەم ۲. شیش؛ سێخ ۳. دڕکـی ئەسـتووری دار ◼ ۱. شن؛ سنگریزە ۲. سیخ ۳. خار کُلُفت چوبی

زیخ۲: ئاوەڵناو. ۱. ئازا؛ بـوێر ۲. زیـت؛ زرنـگ ◼ ۱. پُردل؛ شجاع ۲. زرنگ

زیخان۱ / zîxan/: چاوگ. ۱. پاڵ پێوە نران ۲. هانە دران ◼ ۱. هُل دادە شدن ۲. تحریک شدن

زیخـان۲: نـاو. ۱. دنـە؛ هـان ۲. پـاڵ؛ بـۆق ◼ ۱. تحریک ۲. هُل؛ فشار

زیخاندن / zîxandin/: چاوگ. ۱. هانـە دان؛ دنـە دان ۲. *[کنایه]* پـاڵ پێوەنـان؛ دەڵـەک دان ◼ ۱. تحریک کردن ۲. هُل دادن

زیخت / zîxt/: ☜ **زەخت**

زیخگە / zîxge/: ☜ **زیخەڵان**

زیخماڵ / zîxmał/: ناو. خۆڵـماڵ؛ کـاری سـاوینی دەفر لە کاتی شۆردندا بە خۆڵ و زیخ ◼ شن‌سابی

زیخـەڵان / zîxełan/: نـاو. زیخگـە؛ زیخـەڵانی؛ خیزەڵان ◼ شنزار

زیخەڵانی / zîxełanî/: ☜ **زیخەڵان**

زید / zîd/: ئاوەڵناو. دژ؛ پێچەوانە ◼ مُقابل؛ ضد

زیر۱ / zîr/: ناو. زیرگ؛ چلک ◼ چرک

⊡ **زیر تێ دان**: چلک هەڵاوردن ◼ چرک گرفتن

زیر۲: ئاوەڵناو. زوور؛ زوویر ◼ قهرکردە؛ ناراضی

زیراڤ / zîrav/: ئاوەڵناو. ۱. هـاڕدراو؛ زۆر وردکـراو ۲. دوورەدەست ◼ ۱. خُرد شدە ۲. دور از دسترس

زیراکس / zîraks/: نـاو. ۱. شێوەیەک بۆ وێنەگرتن لە بەڵگە ۲. هەر شتێ کە بـەو جـۆرە گیرابـێ ◼ ۱و۲. زیراکس

زیران / zîran/: نـاو. شووفار؛ جاسووس؛ زوانگـر ◼ جاسوس

زیرانـی / zîranî/: نـاو. شـووفاری؛ جاسووسـی ◼ جاسوسی

زیرچ / zîrç/: ناو. جیقنەی مەل ◼ فضلەی پرندە

زیرزیقاوڵە / zîrzîqawłe/: ☜ **زیقاوە**

زیرفـون / zîrfûn/: نـاو. زیزفـوون؛ جـۆرێ گیـای ڕازێنەیی بە شێوەی دار، دەوەن، بنچک یان گژ و گیا بە گەڵای ناوە ـ ناوە، گوڵـی مـرێس و بـەری وشکەوە کە بۆ چەن مەبەستی جۆراوجۆر بە کـار دەچێ ◼ زیرفون

زیرقاولە / zîrqawle/: ☜ **زیقاوە**

زیرگ / zîrig/: نـاو. ۱. زوورک؛ زورکان ۲. چلـک؛ کرێژ؛ لێشک ◼ ۱. تپەماهور ۲. چرک

زیرگن / zîrgin/: ئاوەڵناو. چلکن؛ چەپـەڵ؛ گـەمار؛ پیس ◼ کثیف

زیرن / zîrin/: ☜ **زیرە**

زیـروە / zîrwe/: نـاو. ۱. زریـوە ۲. شـنە ◼ ۱. درخشش ۲. نسیم

زیرۆ / zîro/: ☜ **زارۆ‌ـ۱**

زیرە / zîre/: ناو. ژیرە؛ زیرن؛ کومین: ۱. گیایەکی ئالیکی پایا، بێ‌کولـک، بـە ڕیشـووی هەڵمسـاو، لاسکی ڕێک، گەڵای ناسک و باریک، گوڵی سپی و گۆپکەی چەترئاساوە ۲. بەری ئـەو گیایـە کـە دانێکی چووکی بۆنخۆشە و وەک بەهارات بـەکار دەچێ ◼ ۱و۲. زیرە

زیـرەڤـان / zîrevan/: نـاو. زێرەڤـان؛ زێڕەڤـان؛

زێرەوان: ١. جەزایرچی؛ ئێشکگر ٢. شـووفار ◙ ١. نگهبان؛ پاسبان ٢. جاسوس

زیرەک / zîrek/: ئاوەڵناو. ١. زرینگ؛ زرنگ؛ فرز؛ زرت؛ چالاک؛ چەلەنگ؛ بەدەستوبرد؛ تزوسک ٢. وریا؛ وشیار ‹قوتابی زیرەک› ٣. هایا؛ ژیر؛ بەهۆش ‹موبایلی زیرەک› ◙ ١. زیرک ٢. هوشیار ٣. هوشمند

زیرەکی / zîrekî/: ناو. زرینگی؛ زرنگی ◙ زرنگی

زیرەوا / zîrewa/: ناو. زیرەوان؛ شووفار ◙ جاسوس

زیرەوان / zîrewan/: ☜ **زیرەوا**

زیرین / zîrîn/: ئاوەڵناو. زیرگن؛ چڵکن ◙ کثیف

زیڕ / zîř/: ☜ **زیل٢ـ٢**

زیڕاندن / zîřandin/: چاوگ. تێپەڕ. //زیرانـدت؛ دەزیڕێنی؛ بزیڕێنە// زیڕانن؛ دەنگ لێ بڵند بوون لە ژان یان لە ترسان ◙ جیغ کشیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەزیڕاندن

زیڕانن / zîřanin/: ☜ **زیڕاندن**

زیڕزیڕە / zîřzîře/: ناو. سیسرک؛ شیرشیرە ◙ جیرجیرک

زیڕزیڕەک / zîřzîřek/: ☜ **زیڕزیڕەك**

زیڕژن / zîřjin/: ناو. هاواری لە ناکاو ◙ جیغ ناگهانی

زیڕوهۆڕ / zîř û hoř/: ناو. هەرا و قیژە ‹کە ئەوەی بینی کیژی شەنگ و شۆڕ/ لەوێ ڕانیشت و کردیە زیڕوهۆڕ «هێمن»› ◙ جیغ و داد

زیڕۆخ / zîřoĥ/: ناو. گیاندار؛ گیانلەبەر؛ گیانەوەر ◙ موجود زنده

زیڕە / zîře/: ناو. دەنگی بەرز لە ژانْ یان لە ترسان ◙ جیغ

⊡ **زیڕە کردن**: *[مەجاز]* ١. لە ترسان مردن ٢. زۆر ترسان ◙ ١. از ترس مُردن ٢. سخت ترسیدن

زیڕەزیڕ / zîřezîř/: دەنگەناو. زیڕەی زۆر ◙ جیغ و داد

زیڕەکەر / zîřeker/: ناو. هاوارکەر؛ خودانی بانگ و هاوار ◙ فریاد کننده

زیز / zîz/: ئاوەڵناو. زوور؛ زوویر؛ زویر؛ زیر؛ تۆراو ◙ قهر

⊡ **زیز بون**: تۆران ◙ قهر کردن

زیز کردن: تۆراندن ◙ رنجاندن

زیزان / zîzan/: ☜ **زیزانە**

زیزانە / zîzane/: ناو. زیزان؛ دەنکێکی تاڵە لە ناو گەنمدا ◙ دانه‌ای تلخ در گندمزار

زیزڕەمەندێ / zîzřemendê/: ☜ **زڕەمەندی**

زیزفوون / zîzfûn/: ☜ **زیرفوون**

زیزک / zîzik/: ناو. ١. ☜ **زیسك** ٢. مێشێکی کەسکە ◙ ١. ☜ **زیسك** ٢. مگس سبز

زیزەمەندێ / zîzemendê/: ناو. گیاسیریژ؛ بەلبەلەشوانێ ◙ گیاهی است

زیزی / zîzî/: ناو. زویری؛ تۆراوی ‹لە ئاسۆیەکی دوورەدەست، ئاوا بوو زەردەی پاییزی/ دەتگوت بووکێکی بێنازە، پەردە جێ دیڵێ بە زیزی «هێمن»› ◙ قهر و ناخشنودی

زیزیک / zîzîk/: ناو. مێشێکی کەسکە بەلای ڕەزە ◙ مگس سبز آفت تاک

زیسان / zîsan/: ☜ **زەیسان**

زیسانی / zîsanî/: ناو. وەختی زان ◙ هنگام زایمان

زیسک / zîsik/: ناو. زیزک؛ مووسڵی ◙ موسیر

زیڤ / zîv/: ☜ **زیوـ١**

زیڤار١ / zîvar/: ناو. زیڤاڵ؛ زوێڵ؛ پارچەی براو لە چەرم ◙ تسمه‌ی چرمی

زیڤار٢: ئاوەڵناو. ١. فەقیر و هەژار ٢. جێگەی بەزەیی ◙ ١. بینوا؛ فقیر ٢. شایان ترحُم

زیڤاری / zîvarî/: ناو. هەژاری؛ بێچارەیی ◙ بینوایی

زیڤاڵ / zîval/: ☜ **زیڤار١**

زیڤان / zîvan/: ناو. زیوان؛ دنێب؛ دەنکێکی ڕەش

و تاڵە لـە نـاو گەنمـدا 🇮🇷 دانـەای سـیاه و تلـخ در گندمزار

زیڤـرک / zîvrik ,zîvirk/: نـاو. ١. خرِکەبـــەرد؛ چەوی پڕی مشت ٢. جۆرێ کفتەی بێناوەڕۆک 🇮🇷 ١. قلوەسنگ ٢. نوعی کوفتەی سادە

زیڤزیڤ / zîvzîv/: ☜ **زیور**

زیڤزیڤە / zîvzîve/: ☜ **زیور**

زیڤنتار / zîvintar/: ☜ **زێڕەوشان**

زیڤە / zîve/: ☜ **زیور**

زیڤینگ / zîvîng/: ناو. ئەشکەوتێ کە خەڵکی تیـا ئەژی 🇮🇷 غار مسکونی

زیق^{1} / zîq/: ناو. ١. زیڕە بە دەنگی تیـژ ٢. هـەناو؛ ناو زگ ٣. هەوا و کێم؛ چڵکی برین و کوان 🇮🇷 ١. جیغ ٢. احشاء ٣. چرک زخم و دُمل

زیق^{2}: ناوەڵناو. ١. زبر؛ زوور ٢. زۆپ و زەق ٣. قیت و بەل ٤. ☜ **زیل**^{2}**-٢** 🇮🇷 ١. زِبر ٢. برآمدە ٣. قُد ۴. ☜ **زیل**^{2}**-٢**

⊡ **زیق دەرهاتن**: ١. بـە هـۆی گوشـارەوە نـاوزگ دەرهاتن ‹جووجەڵەکە زیقی دەرهات› ٢. *[کنایە]* لـە ژێـر گوشـاری زۆردا بـوون ‹لـە بەیانییـەوە خـەریکم، زیقـم دەرهـات›. هـەروەها: **زیـق دەرهێنان/ دەرهاوردن** 🇮🇷 ١. احشاء درآمدن ٢. زیر فشار بودن

زیق کردن: تۆقین؛ زاڵەترەک بوون 🇮🇷 زهرەتـرک شدن

زیـق^{3}: دەنگـەناو. زیقـە؛ دەنگـی گریـانی منـاڵ 🇮🇷 صدای گریەی بچە

زیقـانـدن / zîqandin/: چـاوگ. تێنەپـەڕ. //زیقانـدت؛ دەزیقێنی؛ بزیقێنە// زیقانن؛ زیڕاندن بە دەنگی تیژ 🇮🇷 جیغ کشیدن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: -/ چاوگی نەرێنی: نەزیقاندن

زیقانن / zîqanin/: ☜ **زیقاندن**

زیقاوله / zîqawle/: ☜ **زیقاوە**

زیقاولەشامی / zîqawleşamî/: ☜ **زیقاوە**

زیقاوڵ / zîqawił/: ☜ **زیقن**

زیقاوڵە^{1} / zîqawłe/: نـاو. ١. جانەوەرێکە لە ڕێوی پچووکتر، کەوڵـی بەنرخـە ٢. ☜ **زیقـاوە** 🇮🇷 ١. جانوری از تیـرەی روبـاه بـا پوسـت قیمتـی ٢. ☜ **زیقاوە**

زیقاوڵە^{2}: ☜ **زیقن**

زیقـاوە / zîqawe/: نـاو. زیرزیقاوڵـــە؛ زیرقاوڵـــە؛ زیقاولـە؛ زیقاولەشـامی؛ زیقاوڵـە؛ زیـقزیقـاوە؛ زیــقزیقــە؛ زیقولــە؛ جیقۆلــە؛ داڵداڵەکۆســـە؛ داوداوەکۆســـتە؛ داوداوەکۆســـە؛ داوەکۆســـتە؛ قیقیداوکە؛ کەڵەشێری مـەرزە؛ باڵـندەیەکە لـە تۆرەمەی ڕەوڕەوە، نزیـک ٣٠ سـانتیمیتـرە، بـە پشتی ڕەشی ئاماڵ شین، بەرزگی سـپی، پـەڕ و باڵی بریقەدار، کاکۆڵی قیـت و درێـژ، لاجانـگ و سەر کلکی بەڵـەکەوە، لـە فڕینـدا ڕاسـت نـاڕوا، هێلکـەی خـاڵ ـ خـاڵ و بـۆرە، ناوەکـەی لـە دەنگەکەی گیراوە، ئەگەر گیاندارێ لە هێلانـەی نزیک بێتەوە، زیقەزیق دەکا و شالاوی بۆ دێنێ و تا دووری نەخاتەوە، لێی نابێتەوە، لە نـاو زەوی و زار، قـەراخ ئـاو و تـەنکاوان دەبینـرێ 🇮🇷 خـروس کولی

زیقزیقاوە / zîqzîqawe/: ☜ **زیقاوە**

زیقزیقە / zîqzîqe/: ☜ **زیقاوە**

زیقن / zîqin/: ناوەڵناو. *[پلار]* زیقـاوڵ؛ زیقاوڵـە: ١. لاوازی پیس ٢. جیقن؛ گرینۆک؛ میزن؛ زر- زرۆ؛ گرینۆکی پەلپگر 🇮🇷 ١. لاغر کثیف ٢. زر- زرو

زیقنای / zîqnay/: چاوگ. زیقاندن 🇮🇷 جیغ کشیدن

زیقوزەر / zîquzer/: ناو. حەقلیمـەقۆ؛ حینـدرحۆ؛ هەلەق ـ مەلەق 🇮🇷 الاکلنگ

زیقوله / zîqule/: ☜ **زیقاوە**

زیـقوواق / zîq û waq/: نـاو. قیــژ و واژ؛ زاک و زووک 🇮🇷 زاغ و زوغ

زیق‌وهۆڕ / zîq û hoř/: ناو. زیڕەزیڕ ■ جیغ و داد

زیقە / zîqe/: دەنگەناو. زریکە ■ زِر

زیقەزیق / zîqezîq/: دەنگەناو. زیڕەزیڕ بە دەنگی تیژ ■ جیغ و داد

زیقەزیقکەر / zîqzîqker/: ئاوەڵناو. قاڕقاڕۆ ■ جیغ جیغو

زیقەنە / zîqene/: ☜ **زەنی**

زیک^{١} / zîk/: ناو. گشتەکی مۆم لێ دراو ■ رشتەی موم کشیده

زیک^{٢}: ئاوەڵناو. ١. گرژ (موو) ٢. باریک؛ ناسک (دەنگ) ٣. زۆر سارد ٤. زەق؛ زۆپ ٥. ☜ **زیل**^{٢}**ـ٢** ■ ١. سیخ (مو) ٢. نازک؛ زیر (صدا) ٣. بسیار سرد ۴. برآمده ۵. ☜ **زیل**^{٢}**ـ٢**

زیکاندن / zîkandin/: ☜ **زریکاندن**

زیکانن / zîkanin/: ☜ **زریکاندن**

زیکر / zîkr/: ناو. ١. ویرد؛ نزای لە بن لێوانەوە ٢. زکر؛ کۆڕی دەروێشان بۆ جەزم بوون. هەروەها: **زیکر کردن** ■ ١. ذکر ٢. اجتماع درویشان برای ذکر

زیکل / zîkil/: ئاوەڵناو. زرنگ؛ وشیار ■ زرنگ

زیکن / zîkin/: ئاوەڵناو. تایبەتمەندی منالێ کە زۆر ئەزیقنێ ■ جیغ ـ جیغو

زیکنای / zîknay/: چاوگ. زریکاندن ■ جیغ کشیدن

زیکە / zîke/: ناو. ١. ☜ **زریکە** ٢. دەنگی ناسک و باریک ■ ١. ☜ **زریکە** ٢. صدای نازک و زیر

زیکەزیک / zîkezîk/: دەنگەناو. ١. زریکەی زۆر ٢. دەنگی تیژ و باریک ■ ١. جیغ زیاد ٢. صدای زیر

زیگار / zîgar/: ناو. شەونشینی؛ شەویاری؛ شەڤبۆری؛ میوانی شەوانە ■ شب‌نشینی

زیگزاگ / zîgzag/: ناو. لابەلا؛ لاپلا؛ لارە؛ لاوەلا؛ خلێوخاو؛ گامێزڕێگە؛ میزەگایلە؛ قەمچ‌وپێچ؛ ڕێگە یان هێڵێکی نارێکی ددانەداری لە دووی یەک (لە بیچمی حەوت و هەشت) ■ زیگزاگ

زیگورات / zîgûrat/: ناو. جۆرێ خانووبەرەی کەونارای چەند نهۆمی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بە شێوەی هیرەمی چوارسووچ و پلەپلە ■ زیگورات

زیل^{١} / zîl/: ناو. ١. زرنە؛ زەنگ؛ زەنگۆڵەی خەبەردان ٢. چەکەرە؛ چرۆ؛ چووزە؛ لقی ناسکی دار و گیا کە تازە سەری هەڵدابێ ٣. زمانەچکۆلە ٤. قامیشی حەسیری بۆریا ٥. پیری بەهێز و تاقەت ٦. بەلووکە؛ میتکە؛ چووچەلە ٧. ☜ **ژیر**^{١}**ـ١و٢** ■ ١. زنگ اخبار ٢. جوانە؛ نیش گیاه ٣. زبان کوچک ۴. نی حصیری ۵. پیرمرد توانا ۶ چوچولە ٧. ☜ **ژیر**^{١}**ـ١و٢**

زیل^{٢}: ئاوەڵناو. ١. ڕیز؛ ڕێز؛ ورد؛ وردیلە ٢. زیڕ؛ زیق؛ زیک؛ زیلە؛ زیل؛ باریک و تیژ (بۆ دەنگ بە فریکانسی زۆرەوە) ‹ئەی گوێ! زەلیلی چاوم و بەر تۆ پەنا نەبەم/ دەنگێ لە یاری دوورەوە، چی بکەم لە زیل و بەم؟ «گۆران»› ■ ١. ریز ٢. زیر (برای صدا)

زیلان / zîlan/: ناو. گرێژنەی درگا ■ پاشنەی در

زیلک / zîlik/: ناو. ١. نێرگزە؛ میتکەی یەکسمی مێوینە ٢. چەکەرە ٣. ژیلەمۆ؛ وردەئاگری ناو خۆڵەمێش ٤. کیسەی زراو ■ ١. برجستگی فرج ستور ٢. سبزەی تازە سر برآوردە ٣. مُختصر آتش زیر خاکستر ۴. کیسەی صفرا

▣ **زیلک ڕژان**: زراو تۆقین؛ زراو چوون ■ زهرەترک شدن

زیللە / zîlle/: ☜ **زللە ـ١**

زیلۆ / zîlo/: ناو. ١. پەلاسی لە دەزووی لۆکە ٢. ژێرەخەر؛ ڕایەخ؛ هەر جۆرە ڕاخەرێ بۆ لە سەر دانیشتن ■ ١. زیلو؛ فرش نخی ٢. زیرانداز

زیلە^{١} / zîle/: ناو. ١. ☜ **زللە ـ١** ٢. زیندەوەری چکۆلە ٣. ژیلەمۆ؛ زیلەمۆ ٤. مێروو؛ جڕوجانەوەر ■ ١. ☜ **زللە ـ١** ٢. جاندار کوچک ٣. اخگر زیر خاکستر ۴. حشرە

زیلە^{٢}: ☜ زیل^{٢}ـ٢

زیلەمۆ / zîlemo/: ☜ ژیلەمۆ

زیڵ / zîł/: ☜ زیل^{٢}ـ٢

زیڵو / zîłû/: ☜ زیور

زین / zîn/: ناو. مارەکە: ١. کەرەستەیەکی چەرمی وەک پاڵشتێکی نێو چاڵ، بە تەنگە و مامزەوە، کە لە کاتی سواریدا دەیخەنە سەر پشتی ئەسپ و بە سەریەوە دادەنیشن ‹زین بۆ ئەسپە و کورتانیش بۆ کەر «مەسەل»› ٢. جێگەی دانیشتن لە سەر دووچەرخە یان موتور ▤ ١و٢. زین

زینا / zîna/: ناو. زیناح؛ سەرجێیی ناشەرعی ▤ زِنا

زینات^{١} / zînat/: ناو. زلم؛ زوڵم؛ ناهەقی ▤ ستم

زینات^{٢}: ئاوەڵناو. ئازاردەر؛ بەدفەڕ ▤ موذی؛ بدجنس

زیناتکار / zînatkar/: ئاوەڵناو. زاڵم؛ ناحەقیکار ▤ ستمکار

زیناح / zînaĥ/: ☜ زینا

زیناکار / zînakar/: ئاوەڵناو. سەرجێیی کەری ناشەرعی ▤ زناکار

زینان / zînan/: ☜ زیندان

زینانوان / zînanwan/: ☜ زیندانەوان

زینانەوان / zînanewan/: ☜ زیندانەوان

زینپۆش / zînpoş/: ناو. سەرجلی زین؛ پارچەیەک کە بە سەر زیندا دەگیرێ ▤ پارچەی روی زین

زینج / zînç/: ☜ زەنی

زینچک / zînçik/: ☜ زنچك

زینچکاو / zînç(i)kaw/: ☜ زنچکاو

زینچێکەر / zînçêker/: ☜ زینوەشکەر

زیندان / zîndan/: ناو. زندان؛ زینان: ١. بەندیخانە؛ گرتووخانە ‹من ئەو دیلەم لە زیندانی تاریکا/ هەتاوی بیر ڕووناک ئەکا بەرچاوم «گۆران»› ٢. شوێنێ کە کەسێ تێیدا گیر دەخوا و هاتنە دەرەوەی بۆ نییە ▤ ١و٢. زندان

زیندانوان / zîndanwan/: ☜ زیندانەوان

زیندانەوان / zîndanewan/: ناو. زینانەوان؛ زینانوان؛ زیندانوان؛ بەندیوان؛ چاوەدێر یا کارگێڕی بەندیخانە ▤ زندانبان

زیندانی / zîndanî/: ناو. بەندی؛ لە بەند کراو ▤ زندانی

⊡ **زیندانی بون**: ١. بەند کران ٢. لە شوێنێک گیر خواردن ▤ ١و ٢. زندانی شدن

زیندرو / zînd(i)rû/: ناو. زیندوور؛ کەسێ کە زین دروست دەکا ▤ سرّاج

زیندک / zîndik/: ☜ زیندو^{٢}

زیندگ / zîndig/: ☜ زیندو^{٢}

زیندو^{١} / zîndû/: ناو. زینی: ١. *[کینایە]* سپێ و کێچ لە لەشی بنیادەمدا ٢. بستوو؛ ملەی کێو ▤ ١. شپش و کک در لباس ٢. گردنەی کوه

زیندو^{٢}: ئاوەڵناو. زندوو؛ زننوو؛ زننە؛ زنە؛ زنی؛ زەن؛ زیندک؛ زیندگ؛ زیندی؛ زینگ؛ زینوو؛ زینە؛ زینی: ١. ژیاندار؛ زیندەوار؛ زیندەماڵ؛ زیندەوەر؛ بەهرەوەر لە ژیان ‹ماسی زیندوو› ٢. زیندەوار؛ زیندەماڵ؛ زیندەوەر؛ بە جموجووڵێ کە لە بوونی گیانەوەران تێیدا دەوەشێتەوە ‹شاری زیندوو› ٣. بە گوڕ و گەشە ‹هزری زیندوو› ▤ ١تا٣. زندە

⊡ **زیندو بونەوە**: ١. وشیار بوونەوە؛ وریا بوونەوە؛ بە دەست هێنانی دووبارەی ژیان ‹سێ سەعات دوای مردنی، بینیان کە زیندوو بۆتەوە و خەریکە هەناسە دەدا› ٢. ژووژانەوە؛ ژووژیانەوە؛ بووژانەوە؛ ئەوەژیوەی؛ ژیوایەوە؛ کەوتنە خۆ؛ بە دەست هێنانی دووبارەی سەلامەت، پاراوی یان چالاکی خۆ ‹دەشت بە

باران بەهاری زیندوو بووەوە› * هەروەها: **زیندوو کردنەوە** ☰ ١. دوباره زنده شدن ٢. جان گرفتن

زیندوور / zîndûr/: ☜ **زیندڕوو**

زیندوولە / zîndûle/: ناو. خوزره؛ میکرۆب ☰ میکرُب

زیندەبەتاڵ / zîndebetał/: ناوەڵناو. خوێڕی؛ بێکار و بەرەڵڵا ☰ لات و لاابالی

زیندەبەچاڵ / zîndebeçał/: ☜ **زیندەبەگۆڕ**

زیندەبەگۆڕ / zîndebegoř/: ناوەڵناو. زیندەبەچاڵ؛ زینگەچاڵ؛ زنگەچاڵ؛ بە زیندوویی نێژراو. هەروەها: **زیندەبەگۆڕ بوون/ کردن** ☰ زندەبگور

زیندەخەو / zîndexew/: ناو. بیرەخەو؛ کار و ڕەوتی لە فکر ڕاچوون بە جۆرێ کە هۆشی لە لا نەمێنێ ☰ عمل در فکر عمیق فرورفتن

زیندەزێ / zîndezê/: ناوەڵناو. تایبەتمەندی هەر گیانلەبەرێ کە لە جیاتی هێلکە کردن ـ پێچەوانەی تۆرەمەی خۆی ـ بەچکەی دەبێت ☰ زندەزا

زیندەگی / zîndegî/: ناو. زنەگی؛ زنەیی؛ زیوار؛ ڕەوتی ڕابواردنی تەمەن ☰ زندگی

زیندەماڵ / zîndemał/: ☜ **زیندەوار-١**

زیندەوار / zîndewar/: ناو. زیندەوەر: ١. زیندەماڵ؛ زینەماڵ؛ ئاژەڵ و ماڵات ٢. گیانەوەر ‹سکووتێکی بەسام سەرتاسەری ئەم دێیە دادەگرێ/ دەڵێی هەر زیندەوارێکی هەیە لەو دێیەدا دەمرێ «هێمن»› ☰ ١. احشام؛ دام ٢. جاندار

زیندەوەر / zîndewer/: **زیندەوار**

زیندەوەرناسی / zîndewernasî/: ناو. ژینناسی؛ زینەوەرناسی ☰ زیستشناسی

زیندی / zîndî/: ناوەڵناو. ١. ☜ **زیندوو**^٢ ٢. ☜ **زندی ـ٢**

زیندیخۆر / zîndîxor/: ناوەڵناو. ١. مرۆخۆر ٢. *[کینایە]* خوێنمژ و زاڵم ☰ ١. آدمخوار ٢. ستمکار

زیندیسەر / zîndîser/: ناوەڵناو. زیندوو؛ بە زیندوویی ☰ زنده

زینک / zînk/: ناو. پلەت؛ پەڕەی کانزایی، زۆرتر لە جنسی ڕۆح، کە لە چاپی ئۆفسێتدا بە کار دێت ☰ زینک

زینکۆ / zînko/: ناو. قەڵپووز؛ کەڵبەزین؛ بەرکۆ؛ لووتکەی پێشی زین ☰ قاچ زین

زینگ / zînig/: ☜ **زیندوو**^٢

زینگانی / zînganî/: ناو. زنانی؛ زینگی؛ ژیان ☰ زندگانی

زینگڵە / zîng(i)le/: ناو. تلیسک؛ تیسک؛ زەنگەتە ترێ ☰ تلسک

زینگەچاڵ / zîngeçał/: ☜ **زیندەبەگۆڕ**

زینگی / zingî/: ☜ **زینگانی**

زینگینامە / zingîname/: ناو. ژیاننامە؛ ژیننامە ☰ زندگینامه

زینوبەرگ / zîn û berg/: ناو. زین‌وتاقمزین؛ کەڵوپەلی زین ☰ زین‌وبرگ

زینوتاقمزین / zîn û taqimzîn/: ☜ **زینوبەرگ**

زینوەشکەر / zînweşker/: ناو. زینچێکەر ☰ سراج

زینوی / zînwî/: ناو. ژینگە؛ مەڵبەند ☰ زیستگاه

زینو^١ / zînû/: ناو. زینی؛ ملەی کێو؛ بستوو ☰ گردنەی کوه

زینو^٢: ☜ **زیندوو**^٢

زینە^١ / zîne/: ناو. ١. زییە؛ زێ؛ دڕکەدزی ٢. ژن؛ ئافرەت ☰ ١. نوعی خاربُن ٢. زن

زینە^٢: ☜ **زیندوو**^٢

زینەماڵ / zînemał/: ☜ **زیندەوار-١**

زینەوەرناسی / zînewernasî/: ☜ **زیندەوەرناسی**

زینی^١ / zînî/: ناو. ١. ☜ **زینو**^١ ٢. گوێزان؛

تیخی موو تاشین ☰ ۱. ☜ **زینو**^{١} ۲. استره؛ تیغ موتراش

زینی^{٢}: ☜ **زیندوو**^{٢}

زیو^{١} / zîw/: ناو. ۱. ☜ **زێو ـ۱** ۲. جیوه؛ زاوق؛ ژووڤه؛ توخمی کیمیایی کانزایی، به ژماره‌ی ئه‌تومی ۸۰ و کێشی ئه‌تومی ۲۰۰,۵۹، که له ده‌مای ئاساییدا تراوه و ڕه‌نگی له زێو ده‌کا ☰ ۱. ☜ **زێو ـ۱** ۲. جیوه

زیو^{٢}: ده‌نگ. زیوه؛ ده‌نگی به‌چکه‌مه‌لی بچکۆله ☰ صدای جوجه‌ی پرنده

زیوا / zîwa/: ☜ **زه‌مه‌ق**

زیوار / zîwar/: ☜ **زینده‌گی**

زیواره / zîware/: ناو. ئێواره ☰ هنگام عصر

زیواڵ / zîwał/: ناو. تیتۆڵ؛ تیتاڵ؛ بزگوڕ ☰ تراشه و پُرز لباس کهنه

زیواڵ ـ زیواڵ / zîwał zîwał/: ئاوه‌ڵناو. دڕاو و له به‌ر یه‌ک هه‌ڵوه‌شاو ☰ پاره ـ پوره

زیوان^{١} / zîwan/: چاوگ. بزوان ☰ تکان خوردن

زیوان^{٢}: ناو. ۱. ☜ **زیڤان** ۲. بزاو؛ جمشت ۳. کون له مه‌شکه‌دا ☰ ۱. ☜ **زیڤان** ۲. جُنبش؛ تکان ۳. سوارخ در مَشک

زیوانن / zîwanin/: چاوگ. بزواندن؛ ته‌کاندن ☰ جنبانیدن؛ تکاندن

زیور / zîwir/: ناو. زۆڤ؛ زیڤه؛ زیڤزیڤه؛ زیڤزیڤ؛ زێلوو؛ زێلوو؛ زێلۆ؛ زیلوو؛ هه‌زارپێ؛ هه‌زارپا ☰ هزارپا

زیوه / zîwe/: ناو. ۱. بزاو؛ بزاڤ؛ جووڵه ۲. ☜ زیو^{٢} ☰ ۱. حرکت ۲. ☜ **زیو**^{٢}

زیوه‌زیو / zîwezîw/: ده‌نگه‌ناو. جیکه ـ جیکی جووچکه‌مه‌لان پێکه‌وه ☰ جیک ـ جیک جوجه‌ها

زیویان / zîwyan/: چاوگ. جووڵان؛ بزوان ☰ تکان خوردن

زیوین / zîwîn/: ئاوه‌ڵناو. ۱. له زیو چێکراو ۲. زیوسان؛ له گوێنی زیو ☰ ۱و۲. نقره‌ای

زیه‌ر / z(i)yer/: ناو. ده‌م؛ دم؛ زار ☰ دهان

زیه‌له / z(i)yele/: ناو. زیلک؛ کیسه‌ی زراو ☰ کیسه‌ی صفرا

زیه‌ڵ / z(i)yeł/: ئاوه‌ڵناو. تاڵ؛ ته‌حل ☰ تلخ

زیه‌ڵگ / z(i)yełig/: ☜ **زیه‌ڵی**

زیه‌ڵه / z(i)yełe/: ☜ **زیه‌ڵی**

زیه‌ڵی / z(i)yełî/: ناو. ترس؛ زیه‌ڵه؛ زوویه‌ڵه؛ زیه‌ڵگ ☰ ترس

زیه‌م / z(i)yem/: ☜ **زام**

زییه / zîye/: ☜ **زینه**^{١}**ـ۱**

زێ^{١} / zê/: ناو. ۱. ڕه‌وشت؛ ئاکار ۲. پله و پایه ۳. ناوی پیتی سێزده‌هه‌می ئه‌لفوبێتکه‌ی کوردی ٤. ڕووبار؛ چۆمی گه‌وره ‹هه‌وه‌ڵ مه‌نزڵی زێیه، ئاواتی به‌رزی زرێیه «سواره»› ٥. ☜ **زه‌ریا** ٦. ☜ **زریشك** ۷. کوز؛ شه‌رمی مێوینه ۸. شریتێ که بۆ جوانی، ڕاگرتن یان پاراستنی شتێ، پێوه ده‌به‌ستن ☰ ۱. منش ۲. مقام؛ مرتبه ۳. نام حرف سیزدهم الفبای زبان کُردی ۴. زاب؛ رود بزرگ ۵. ☜ **زه‌ریا** ۶ ☜ **زریشك** ۷. کُس ۸ زه

ـ **زێ**^{٢}: پاشه‌وشه. به‌رهه‌می زان ‹زستانه‌زێ؛ هاوینه‌زێ› ☰ ـ زاد

زێبا / zêba/: ☜ **زیبا**

زێبار / zêbar/: ناو. کنارێن؛ به‌ستێن؛ زرێوار؛ سه‌ر لێواری ده‌ریا ☰ ساحل دریا

زێباز / zêbaz/: ناو. مه‌له‌وان ☰ ملوان

زێچ / zêç/: ناو. ۱. فرچک؛ هه‌وه‌ڵشیر ۲. گالۆن؛ پووتی ئه‌ستوور ☰ ۱. آغوز ۲. پیت کُلُفت

زێخه‌ڵان / zêxełan/: ناو. خێزه‌ڵان ☰ شنزار

زێد / zêd/: ناو. ۱. ☜ **زاگه ـ۱** ۲. نیشتمان؛ وه‌ته‌ن ‹دێم ببینم نیشتمان و زێده‌که‌م/ دێم ببینم خزم و کاک و دێده‌که‌م «هێمن»› ۳. گۆڕ؛ قه‌بر ☰ ۱. ☜ **زاگه‌ـ۱** ۲. میهن ۳. قبر

زێدان / zêdan/: ناو. بەچەدان؛ پرزانگ ▤ زهدان

زێدپەرست / zêdperist/: ناو. ولاتپاریز؛ ولاتپەرست ▤ وطن‌پرست

زێدە / zêde/: ئاوەڵناو. ۱. زۆر؛ زاف ۲. زیادە؛ یەکجار زۆر ‹بە کوردی، شایەریکی زێدە چاکم/ لە شاباشی سەخای خوت مەمکە بێبەش! «سەیفولقوزات»› ▤ ۱. بسیار ۲. بیش از حد

زێدەبار / zêdebar/: ناو. مزۆدک؛ نێوبار؛ سەربار ▤ اضافه‌بار

زێدەپارو / zêdeparû/: ناو. پارووە خۆراکی زیادی بۆ قەڵەو بوون ▤ لقمەی اضافه برای چاق شدن

زێدەڕۆیی / zêdeřoyî/: ☜ **زیادڕەوی**

زێدەگاوی / zêdegawî/: ناو. دەستدرێژی؛ دەسدرێژی ▤ تجاوز

زێدەوان / zêdewan/: ☜ **زێوان**

زێدەیی / zêdeyî/: ناو. زافی؛ زۆری؛ فرەیی ▤ فراوانی

زێر / zêr/: ☜ **زبر**

زێراب / zêrab/: ☜ **زێراو**

زێراو / zêraw/: ناو. زێراب؛ ڕەهەندی ئاوی پیس ▤ مجرای فاضلاب

زێرق / zêriq/: ☜ **زاروـ۱**

زێرگەوان / zêrgewan/: ☜ **زێوان**

زێرو / zêrû/: ☜ **زاروـ۱**

زێرەڤان / zêrevan/: ☜ **زیرەڤان**

زێرەڤانی / zêrevanî/: ناو. پاس؛ ئاگاداری ▤ پاس

زێرەوان / zêrewan/: ☜ **زیرەڤان**

زێڕ / zêř/: ناو. زەڕ؛ ئاڵتوون؛ تەڵا؛ تڵا؛ تەڵێ؛ ئاتی: ۱. توخمێکی کیمیایی کانزایی، بە ژمارەی ئەتومی ۷۹ و کێشی ئەتومی ۱۹٦,۹٦ بە ڕەنگی زەردی درەوشاوە، چەکوشخۆر و دژ بە ژەنگ بۆ سکە لێدان، جەواهێرسازی، دەواسازی و هەروەها لە ئامێرە ئەلەکتریکییەکاندا بە کار دێ ۲. هەر چەشنە بەرهەمێکی لە زێڕ دروستکراو ۳. *[مەجاز]* شتی زۆر بەنرخ ٤. *[کۆن]* دراوی زێڕ ▤ ۱و ۲. طلا ۳. هر شیئ باارزش ۴. سکەی زر

▣ **زێڕی ڕەش:** *[مەجاز]* نەوت؛ نەفت ▤ نفت

زێڕی سپی: ۱. پلاتین ۲. *[مەجاز]* لۆکە؛ پەمۆ ▤ ۱. پلاتین ۲. پنبه

زێڕباخن / zêřbaxin/: ☜ **زێڕکفت[2]ـ۱**

زێڕباف / zêřbaf/: ئاوەڵناو. زێڕبافت؛ زەڕی؛ چنراوەیەک کە تاڵی زێڕینی تێدا دەکار کرابێ ▤ زربافت

زێڕبافت / zêřbaft/: ☜ **زێڕباف**

زێڕدۆز / zêřdoz/: ☜ **زەڕکەش**

زێڕکار / zêřkar/: ☜ **زێڕینگەر**

زێڕکڕ / zêřkiř/: ☜ **زەڕخڕید**

زێڕکفت[1] / zêřkift/: ناو. زەڕکفت؛ ڕەنگی زەردی ئاڵتوونی ▤ رنگ طلایی

زێڕکفت[2]: ئاوەڵناو. زەڕکفت: ۱. زێڕباخن؛ زەڕکەش؛ تەڵاکفت؛ ئاوەزێڕ؛ ئاڵدوز؛ میتەڵا؛ متەڵا؛ بە ئاوەزێڕ سواخدراو ۲. زێڕکوت؛ زێڕنەخش؛ زێڕنووس؛ بە بەرگی نەخشاو، یان نووسراو بە ڕەنگی کانزایی بریقەدارەوە ▤ ۱و۲. زرکوب

زێڕکوت / zêřkut/: ☜ **زێڕکفت[2]ـ۲**

زێڕگۆن / zêřgon/: ناو. کاروانکوژە؛ کاروانکوژ ▤ ستارەی سحری

زێڕگەر / zêřger/: ☜ **زێڕینگەر**

زێڕن / zêřin/: ئاوەڵناو. ۱. ☜ **زێڕین ـ۱** ۲. لە گوێن زێڕ لە ڕەنگا ▤ ۱. ☜ **زێڕین ـ۱** ۲. طلایی رنگ

زێڕناس / zêřnas/: ☜ **زەڕناس ـ۱**

زێڕنگەر / zeřinger/: ☜ **زێڕینگەر**

زێڕنووس / zêřnûs/: ☜ **زێڕکفت**^{٢} **ـ٢**

زێڕنەخش / zêřnexş/: ☜ **زێڕکفت**^{٢}**ـ٢**

زێڕوزەمبەر / zêř û zember/: ناو. خشڵ و زەمبەر؛ ڕەوش؛ شتی ڕازێنەیی و مت‌وموورووی جۆراوجۆر کە بۆ زێدە کردنی جوانی و شکۆ کەلکی لێ وەردەگرن ☰ زیب‌وزیور

زێڕوەشان / zêřweşan/: ☜ **زێڕەوشان**

زێڕەڤان / zêřevan/: ☜ **زیرەڤان**

زێڕەوشان / zêřewşan/: ناو. زیڤن‌تار؛ زێڕووەشان؛ کاری پارە بە سەر بووکدا هەڵاویشتن ‹بکەن ئێستا سەراپا زێڕەوشانی/ خەلاتی گەورەیی دادەن بە شانی «هێمن»› ☰ زرافشانی

زێڕین / zêřîn/: ئاوەڵناو. زەڕین؛ تەلایی: ١. زێڕن؛ دروستکراو لە زێڕ ٢. بە ڕەنگی زەردی درەوشاوە ٣. *[مەجاز]* زۆر بەرکەتی و پڕبایەخ ‹هەلی زێڕین› ☰ ١تا٣. طلایی

زێڕینگەر / zêřînger/: ناو. زێڕکار؛ زێڕگەر؛ زەڕینگەر؛ زێڕنگەر؛ زەڕگەر؛ ئاڵتوونچی؛ پیشەسازێ کە بە زێڕ و بەردی بە نرخی‌تر خشڵ و کەرەسەی جوان و ڕازێنەر دروست دەکا ‹ئاوا دەبێ وەرگێڕانەوە و وەرگێڕ/ هەر زێڕینگەر دەبێ بگرێ قەدری زێڕ «حەقیقی»›.

هەروەها: **زێڕینگەری** ☰ زرگر

زێسان / zêsan/: ☜ **زەیسان**

زێقنای / zêqnay/: چاوگ. زیقاندن ☰ جیغ کشیدن

زێلاقە / zêlaqe/: ناو. لیتە؛ قوڕ و چڵپاو ☰ گل و لای

زێلک / zêlik/: ناو. کرانتی؛ زەرداو؛ زەرتاڵ ☰ صفرا

زێلو / zêlû/: ☜ **زیور**

زێڵ / zêł/: ناو. دڵ ☰ قلب

زێڵۆ / zêło/: ☜ **زیور**

زێڵو / zêłû/: ناو. ١. ☜ **زیور** ٢. ☜ **زاروـ١**

زێڵووڵک / zêł û wiłk/: ناو. گیان‌ودڵ؛ دڵ‌وگیان ☰ جان‌ودل

زێمار / zêmar/: ئاوەڵناو. زامدار؛ بریندار ☰ زخمی

زێو / zêw/: ناو. ١. زیڤ؛ زیو؛ تورمە؛ نوقرە؛ توخمی کیمیایی کانزایی بە ژمارەی ئەتومی ٤٧ و کێشی ئەتومی ١٠٧,٨٦، سپی و بریقەدار، چەماندنی و چەکوشخۆر، لە جەواهیرسازی، ددان‌بژیشکی، دەواسازی و وێنەگریدا کەڵکی زۆرە ٢. بانگێشتنی بە کۆمەڵ ☰ ١. نقره ٢. مهمانی همگانی

زێوار / zêwar/: ناو. زەوارە؛ چوارچێوە؛ زێوارە؛ شریتە یا هۆندراوێکی باریک کە بۆ ڕازاندنەوە یان پتەوکاری قەراخەکانی شتێکی پێ دەگرن ☰ زهوار

◘ **زێوار گرتن:** پەراوێز لێ نان ☰ حاشیه دوختن

زێوارە / zêware/: ☜ **زێوار**

زێوان / zêwan/: ناو. زێوەوان؛ زێدەوان؛ زێرگەوان؛ ئاگاداری گۆڕستان ☰ نگهبان گورستان

زێ‌وزا / zê w za/: ☜ **زاوزو**

زێ‌وزو / zê w zû/: ☜ **زاوزو**

زێوکفت / zêwkift/: ئاوەڵناو. ١. بە زێو سواغ‌دراو ٢. ڕەنگی وەک زێو لێ دراو ☰ ١. سیم‌اندود ٢. نقره‌ای؛ به رنگ نقره

زێوە / zêwe/: ناو. قسن؛ خزن؛ چاک؛ چاک و پیر؛ زیارەتگە؛ گۆڕی چاکان؛ شوێنێ کە کۆمەڵێک بە پیرۆزی دەزانن و دەچنە سەری ☰ زیارتگاه

زێوەر / zêwer/: ناو. خشڵ؛ خەمل؛ زەمبەر؛ ڕەوش ‹بە کاری چی دێ خشڵ و زێڕ و زێوەر/ کچێکی نەشتە نێو خەلک و جەماوەر «هێمن»› ☰ زیور

زێوەکەو / zêwekew/: ناو. پۆڕ ☰ دُرّاج

زێوەوان / zêwewan/: ☜ **زێوان**

زێوین / zêwîn/: ئاوەڵناو. نوقرەیی: ١. چێکراو لە زێو ٢. بە ڕەنگی زێو ☰ نقره‌ای: ١. از جنس نقره ٢. به رنگ نقره

زێیی / zêyî/: ☜ **زایی**

ژ

ژ / j/: پیت. نیشانەی چواردەهەمین پیتی ئەلفبای زمانی کوردی ☰ ژ؛ نشانەی حرف چهاردهم الفبای زبان کُردی

ژ^{١} / ji/: ناو. پیتی چواردەهەمینی ئەلفوبێی زمانی کوردی ☰ ژ؛ چهاردهمین حرف الفبای کردی

ژ^{٢}: ئامراز. ١. جە؛ دە؛ د؛ لە ‹جلکێ ژ خۆ کە!› ٢. بە؛ وە ‹مە ژ تەدا گوت› ☰ ١. از ٢. بە

ژا^{١} / ja/: ناو. کاوێژ؛ قاویش؛ کاری هێنانەوەی پەڵخور و جاوەینەوەی ☰ نشخوار

ژا^{٢}: ئاوەڵکار. ژای: ١. لەوێ؛ لەینە ٢. لەوێوە؛ لەینەوە ☰ ١. آنجا ٢. از آنجا

ژا^{٣}: ئامراز. یا؛ یان؛ ژای ☰ یا

ژابێژ / jabêj/: ناو. بۆژانە؛ بۆگلەوکەشی؛ بوومااران ☰ بومادران

ژاحرین / jaȟr(i)în/: ☜ **ژەحرین**

ژار^{١} / jar/: ناو. زەهر؛ ژەهر؛ ژیەر؛ ژەحر؛ ژەر؛ ژاڵ؛ ژاعر؛ ژیەهر؛ سام؛ تاتیلە؛ زەقەڵتە؛ ژقلتە؛ ژقەڵتە؛ جەحر؛ زل؛ مەرگە؛ هەرکام لەو ماکانەی کە لە برێ گیانەوەر و گیادا بەرهەم دێت و زۆرتر بە کاردانەوەیەکی کیمیایی لە لەشی گیاندارێکی‌تردا دەبێتە هۆی مەرگ یان ژاراوی بوونی ‹هەزار جامێ جە شەربەت ئەر بنۆشمێ/ جە ئاخر ژار و مەرگیمان قەتالا «سەیدی»› ☰ زهر

▣ **ژاری مار:** زەهرەمار؛ ژاری هەلایل؛ قوزەڵقورت: ١. نوێنەی تاڵی و ناخۆشی ‹دەرمانێکیان پێ داوم وەک ژاری مارا› ٢. دەردی بێ دەرمان؛ وەکوو جنێو یان تووکێک دەگوترێ ‹ئەو کەسەی بێکەس نییە و خانەخەراب/ دەک بە ژاری ماری بێ بادە و شەراب! «هێمن»›. هەروەها: **بە ژاری مار بوون؛ کردنە ژاری مار** ☰ ١و٢. زهر مار

ژاری هەلایل: ☜ **ژاری مار**

⊡ **ژار دان:** دەرمانداو/ دەرمانخوارد کردن ☰ مسموم کردن

ژار^{٢}: ئاوەڵناو. ١. زار؛ نزار؛ نەخۆش؛ لاواز ‹مەودای نەبوو دەردی دڵ ببێژێ/ باری دڵی ژاری هەڵبرێژێ «هەژار، *مەم‌وزین*»› ٢. نەدار؛ بێ‌ماڵ؛ دەستەنگ؛ هەژار ٣. هەڵقرچاو؛ تێک‌ترنجاو ☰ ١. زار؛ نزار ٢. بینوا ٣. چروکیده

ژار^{٣}: پێرۆ. ← **ژەنگ‌وژار**

ژارئالود / jar'alûd/: ئاوەڵناو. ژاراوی؛ ژاردار ‹زام ژارئالوود بێ‌دەوا نامێ/ مەزانۆ جەی زام مەوینۆ کامێ «بێسارانی»› ☰ زهرآلود

ژاراڤ^{١} / jarav/: ☜ **حەفتاو**

ژاراڤ^{٢}: ☜ **ژاراو**^{٢}

ژارانگەز / jarangez/: ☜ **ژاراوی ـ۲**

ژارانگەزی / jarangezî/: ناو. ژاراویەتی؛ دۆخی ژاراوی بوون ف مسمومیّت

ژاراو^{1} / jaraw/: ناو. ۱. ژەهراو؛ زاراو؛ توکسین؛ بەرهەمی ژەهراوی باکتری یا خانەی‌تر کە بە وەشاندنیان لە لەشی گیانداران، دژەژار دروست دەبێ ۲. ناراو؛ زاراو؛ ژەهراو؛ زەهراو؛ شەربەت یان هەر خواردنەوەیەک کە ژاری تێکەڵ کرابێ ‹میرێکی کوردیان بە جامێک ژاراو بێ‌گیان کردووە «سوارە»› ۳. پاشاو؛ پاشاراو؛ نەشاو؛ ئاوێ کە شتێکی پێ شۆرابێ ف ۱. زهرابه ۲. زهراب ۳. پساب

ژاراو^{2}: ئاوەڵناو. ژاراف؛ سڵپۆت ف نجس

ژاراودار / jarawdar/: ئاوەڵناو. خاوەن ژاراو ‹جەی خار دەندان ژاراودار مار/ خاتر نازار وێت مەدەر ئازار «مەولەوی»› ف زهراگین

ژاراوی / jarawî/: ئاوەڵناو. ژاردار؛ ژەهراوی؛ ژەهردار: ۱. تێکەڵ بە ژەهر ‹کارگی ژاراوی› ۲. ژارانگەز؛ بە ژار نەخۆش کەوتوو ۳. /مەجاز/ وە بەر شتێکی خراپ و ناخۆش کەوتوو ‹پێوەندی ژاراوی› ف ۱. زهرآلود ۲و۳. مسموم

⊡ **ژاراوی بوون:** ژەهراوی بوون؛ ژارانگەز بوون: ۱. تێکەڵ بە ژار بوون ‹ئاوەکە ژاراوی بوو› ۲. دەرمانخۆر بوون؛ دەرمانخوارد بوون؛ ژارخۆر بوون ‹سەگەکە ژاراوی بووە› ۳. /مەجاز/ شێوان؛ تێکدران؛ ناخۆش بوون ‹بە هۆی دزی و گەندەڵییەوە، پێوەندییەکانی نێو کۆمەڵگا، ژاراوی بووە› * هەروەها: **ژاراوی بوونەوە؛ ژاراوی کردن** ف ۱تا۳. مسموم شدن

ژاراویەتی / jarawyetî/: ناو. ژارانگەزی؛ مەسموومیەت؛ دۆخی ژاراوی بوونەوە ‹ژاراویەتی بە ئاوی پیس› ف مسمومیت

ژاربەر / jarber/: ناو. دەرمانی دژی ژەهر ف پادزهر

ژارخانە / jarxane/: ناو. جێگەی بەخێو کردنی بێ‌ماڵ و حاڵان ف نوانخانه

ژاردار / jardar/: ☜ **ژاراوی**

ژارقەندە / jarqende/: ناو. ژارقەنگە؛ ژارقەننە؛ خڵتەی جگەرە؛ ژەنگ سگار ف زنگار سیگار

ژارقەنگە / jarqenge/: ☜ **ژارقەندە**

ژارقەننە / jarqenne/: ☜ **ژارقەندە**

ژارک / jar(i)k/: ناو. ۱. ڕەگەکەنگر ۲. پنج و مۆر؛ هەرچی سالێ‌تر هەڵداتەوە ف ۱. ریشه‌ی کنگر ۲. ریشه‌ای که باز سبز می‌شود

ژارماسی / jarmasî/: ناو. ژەهرەماسی؛ گیایەکی گەڵا تووکنی مەیلەو زەردە، گوڵی زەرد دەردەکا و لاسکی قاوەییە، زۆر لە گۆگەم دەچێ، وشکی دەکەن و بە مەلۆ دەیبەن لە چۆمی دەکەن و بە دار دەیکوتن، تالاوەکەی ماسی دەکوژێ ف بذرالقمر

ژارناسی / jarnasî/: ناو. زانستێ کە لە سەر ژار و کاریگەری و بابەتی پێوەندیدار بە ژار (کیمیایی و پیشەیی و مافناسی) دەکۆڵێتەوە ف زهرشناسی

ژاروژەنگ^{1} / jar û jeng/: ناو. /کینایە/ ڕق؛ قین؛ تووڕەیی ‹ڕەشەبا لێمان بە ژاروژەنگە/ گەڵاڕێزانە گوڵ ئاڵتوون ڕەنگە «پیرەمێرد»›. هەروەها: بە **ژاروژەنگ بوون** ف کینه

ژاروژەنگ^{2}: ئاوەڵناو. ۱. /پلار/ دۆخی نەخۆشی لە مردن ‹مامی زۆر نەخۆشە و حالی لە ژاروژەنگە، پێم وا نییە بکەوێتە بەهار› ۲. /کینایە/ باروودۆخی پشێوی و ئاژاوەی ناوخۆ ف ۱. حالت بیمار مُردنی ۲. شرایط آشوب خانوادگی

ژاروەردە / jarwerde/: ئاوەڵناو. ژار خواردوو ‹خوجای پەیکانان ژاروەردەکەی تۆ/ تا بەر پەڕەی دل پەی کەردەکەی تۆ «مەولەوی»› ف زهرخورده

ژارۆ / jaro/: ئاوەڵناو. هەژار؛ بێ‌ماڵ‌وحاڵ ف بینوا

ژاری / jarî/: ناو. ۱. فەقیری و نەداری ۲. شیوەن و ڕۆڕۆ ≡ ۱. بینوایی ۲. شیون و زاری

ژارین / jarîn/: چاوگ. سکاڵا کردن؛ پاڕانەوە ≡ نیایش کردن

ژاژ¹ / jaj/: ناو. ۱. زەل؛ چیتک؛ قەمیش؛ قامیش ۲. چەڵاکی مازوو تەکاندن ۳. گیایەکی بۆنخۆشە دەگەڵ پەنیر و شیرێژی دەکەن ≡ ۱. نی ۲. چوب بلند مازوج تکاندن ۳. گیاهی خوشبو که با پنیر و شیراز آمیزند

ژاژ²: ئاوەڵناو. شلۆق؛ قەرەباڵغ؛ پڕحەشامەت ≡ شلوغ

ژاژک / jajik/: ناو. ۱. ☞ **جاچکە** ۲. خەوەنشکێ؛ بارێشک؛ باوێشک ≡ ۱. ☞ **جاچکە** ۲. خمیازه

ژاژکە / jajke/: ☞ **جاچکە**

ژاژوپەڕ / jaj û peř/: ناو. ژاژوفەڕ؛ شکۆ و پایەبەرزی ‹بولبولی گولزاری کولمی تۆ کە ڕووحی عاشقە/ کەی خەیالی ژاژوپەڕ یا سۆسەن و نەسرین ئەکا؟ «قانع»› ≡ جلال و شکوه

ژاژوفەڕ / jaj û feř/: ☞ **ژاژوپەڕ**

ژاژۆک / jajok/: ☞ **ژاژەڵان**

ژاژەڵان / jajełan/: ناو. ژاژۆک؛ چیتەلان؛ قامیشەڵێن ≡ نیزار

ژاژی / jajî/: ناو. سیراج؛ شیرێژ ≡ شیراز

ژاژیڕۆن / jajî řon/: ناو. ژاژیڕوون: ۱. شیرێژ و ڕۆن ۲. چێشتێکە دەگەڵ وردە ساوار لێدەنرێ ≡ ۱. کره و کشک ۲. آش شیراز و بلغور

ژاژی ڕوون / jajî řûn/: ☞ **ژاژی ڕۆن**

ژاژیل / jajîl/: ئاوەڵناو. زۆربڵێی خاوەخاو قسەکەر ≡ ژاژخا

ژاژیلۆک / jajîlok/: ناو. ڕوەکێکە لە تیرەی قامیش، ساقەتەکەی دەتاشن بۆ قەڵەم ≡ نوعی نی که از آن قلم نی سازند

ژاعر / ja'ir/: ☞ **ژار¹**

▣ **ژاعریا ماری**: ☞ **زەهرەمار**

◘ **ژاعر بیایش**: ۱. تاڵ وەک ژەهر لێ هاتن ۲. گەنین؛ گنخان (خواردەمەنی) ۳. /*کینایە*/ دژوار بوون ≡ ۱. تلخ شدن ۲. فاسد شدن (مواد خوراکی) ۳. دشوار شدن

ژاعر دایش: دەرمانخوارد کردن ≡ مسموم کردن

ژاعری / ja'(i)rî/: ناو. ژەهراوی زاری جانەوەر ≡ زهر دهان جانور

ژاعرین / ja'(i)rîn/: ئاوەڵناو. ژاعرێنی؛ تاڵ وەک ژەهر ≡ تلخ چون زهر

ژاعرێنی / ja'(i)rênî/: ☞ **ژاعرین**

ژاڤێن / javên/: ناو. ڕەوتی ژیانەوە؛ بووژانەوە ≡ احیا

ژاک / jak/: ☞ **ژەك ـ۱**

ژاکارد / jakard/: ناو. کەرستەیەک لە سەر ماشێنی جۆلایی بۆ نەخشدار کردنی پارچە ≡ ژاکارد

ژاکان / jakan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ژاکای؛ دەژاکێی؛ بژاکێ// ژاکیان؛ سیس بوون؛ چرچ بوون ‹باخی ژینم بە خەزان ژاکاوە/ کاتی مەرگە و ئەجەلیش ناکاوە «سوارە»› ≡ پژمُردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ژاکاو/ چاوگی نەرێنی: نەژاکان

ژاکاندن / jakandin/: چاوگ. تێپەڕ. //ژاکاندت؛ دەژاکێنی؛ بژاکێنە// ژاکانن؛ چرچاندن؛ سیس کردن ≡ پژمُردە کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەژاکاندن

ژاکانن / jakanin/: ☞ **ژاکاندن**

ژاکاو / jakaw/: ئاوەڵناو. ژاکیاگ؛ ژووڵیاگ؛ چرچاو؛ سیس‌هەڵگەڕاو ≡ پژمُردە

ژاکاوی / jakawî/: ناو. چرچی؛ ژەڵم؛ سیسی ≡ پژمُردگی

ژاکنای / jaknay/: چاوگ. ژاکاندن ≡ پژمُردە

کردن

ژاکیاگ / jakyag/: ☜ **ژاکاو**

ژاکیان / jakyan/: ☜ **ژاکان**

ژاکیای / jakyay/: چاوگ. ژاکان ▬ پژمُردن

ژاڵ[1] / jał/: ☜ **ژار**[1]

• **ژاڵ**[2]: پاشگر. کون؛ کولانــه؛ جــێ ‹هەنگــەژاڵ› ▬ جای؛ لانه

ژاڵ[3]: پێرۆ. ← **ژنوژاڵ**

ژاڵـک / jałik/: نـاو. ڕووڵ؛ قرژانــک؛ ڕوولــک ▬ خرزهره

ژاڵەمۆ / jałemo/: ☜ **ژیلەمۆ**

ژاڵە / jałe/: ناو. ١. لووڕک؛ لوولک؛ لویڕ؛ ڕوولـک ٢. شەونم؛ خوناو؛ ئاونگ ‹مەدرەوشـا ژاڵــەی ئــەبر بەهاری/ جە شاخەی گوڵان وێنەی مرواری «خانـای قوبادی»› ▬ ١. خرزهره ٢. شبنم

ژام / jam/: ناو. ژان؛ چام؛ زەنگی کلیسا ▬ ناقوس کلیسا

ژامبـۆن / jambon/: نـاو. گۆشـتی ڕان بەتایبـەت گۆشـتی ڕانی بـەراز، گـا یـان مریشـک کـە لـە کارخانەدا بەسـەبەندی دەکـرێ، وەک باسـترمە دەپێچرێتەوە بۆ خواردن ▬ ژامبون

ژامکوش / jamkuş/: نـاو. مجێوری زەنگـی کلیسـا ▬ ناقوس‌زن کلیسا

ژان / jan/: نـاو. ١. ئێش؛ ئـازار ٢. دەردی منـداڵ بوون ٣. نەخۆشی؛ ناساغی ٤. چۆنیـەتی ماسـت بوونە دۆ ٥. کاری مەشکە ژەندن ٦. ☜ **ژام** ▬ ١. درد ٢. درد زایمان ٣. بیماری ۴. فرایند دوغ شـدن ماست ۵. عمل به هم زدن مشک ۶ ☜ **ژام**

▣ **ژان ژۆر:** ☜ **ژان و ژۆر**

ژانا زراڤ: ☜ **ژانەزراڤ**

ژانـی ناسـۆر: دەردی کــاری؛ ژانی گــران ‹ژانی ناسـۆری جـودابیم چێشـتووە/ هـەرچی خۆشـم ویستووە جێم هێشتووە «هێمن»› ▬ درد جانکاه

⊡ **ژان بردنـە زگ/ دڵـی کەسێکەوە:** ئـێش و ئـازار (زۆرتر ڕۆحی) گەیاندنـە کەسـێ ▬ داغ بـە دل کسی گذاشتن

ژان سرەوتن: ئێش لاچوون؛ ئارام بوونەوە ‹بمرێ ئەو کەسەی کە شەڕی نەوێ/ ئـازارێ بگـرێ ژانی نەسرەوێ «قانع»› ▬ درد آرام گرفتن

ژان ڤەتیش: ☜ **ژان کەردش**

ژان کـردن: ١. ئێشـان (ئەنـدام) ٢. زگ ئێشـان ‹منالەکەم ژانی کردووە› ٣. *[کنایە]* زۆر مانـدوو بوون ‹هێندەم غار دا ژانم کرد› ▬ ١. درد گرفتن (اندام) ٢. درد کردن شکم ٣. بسیار خسته شدن

ژان کـەردش: ژان ڤـەتیش؛ تووشـی نەخۆشـی هاتن ▬ دچار بیماری شدن

ژان گرتن: دەست پێ‌کردنی ئێشی منال بـوون ▬ دچار درد زایمان شدن

هاتنە ژان: هاتنە ئێش ▬ به درد آمدن

ژانازراڤکـەتی / janaz(i)ravketî/: نـاو. وەرەمـدا؛ وەرەمی؛ سیار؛ دیقاوی ▬ مسلول

ژانباد / janbad/: نـاو. باداری؛ ژانژوو؛ ڕوماتیسـم ▬ رُماتیسم

ژاندار / jandar/: ئاوەڵـناو. ١. بە ئێش؛ ئێشـدار ٢. نەخۆش؛ ناساغ ٣. چەکدار؛ بەچەک ▬ ١. دردآلود ٢. بیمار ٣. مُسلَّح

ژانـدارم / jandarm/: نـاو. ژاندارمــە؛ جندرمــە ▬ ژاندارم

ژاندارمە / jadarme/: ☜ **ژاندارم**

ژانـدن / jandin/: چـاوگ. ژەنـدن؛ ژای؛ هێنـان و بردن بە پاڵ پێوەنان (مەشکە و ...) ▬ به هم زدن و تکان دادن (مَشک و ...)

ژانر / janr/: نـاو. چەشن و چەمکێکی تایبەت لـە کاری هونەری و ئەدەبیدا ▬ ژانر

ژانژوو / janjû/: ☜ **ژانباد**

ژانڤیـە / janviye/: ناو. ژانویە؛ کـانوونی دووهـەم؛

مانگی هەوەڵی ساڵی زایینی کە ٣١ ڕۆژە و لە ١١ی بەفرانبارەوە دەس پێدەکات ☰ ژانویە

ژانکردوو^1 / jankirdû/: ناو. کەسێ کە ژانی تووش بووبێ ☰ کسی کە دردش گرفتە

ژانکردوو^2: ئاوەڵناو. بزۆز؛ بێئارام؛ دانەسەکناو ☰ بی‌قرار

ژان و با / jan û ba/: ☜ **ژان و برك**

ژان و برک / jan û birk/: ناو. ژان و با؛ ژان لە خالیگە ☰ درد تهیگاه

ژان و ژوور / jan û jûr/: ناو. ژان ژوور؛ ژانی کەمێ بەر لە منداڵ بوون ☰ درد کمی قبل از زایمان

⊡ **کەوتنە ژان و ژوور**: نزیک لە زایین بوونەوە ☰ نزدیک شدن بە وضع حمل

ژانویە / janwiye/: ☜ **ژانڤیە**

ژانۆ / jano/: ناو. نەخۆش؛ لەش‌بەبار ☰ بیمار

ژانەدرۆزنە / janed(i)roz(i)ne/: ناو. ژانژوو؛ بەرەژان؛ ژان لێ هاتنی زگ‌پڕ بەر لە وەختی ژانی زان ☰ درد کاذب پیش از زایمان

ژانەزراڤ / janez(i)rav/: ناو. ژانازراڤ؛ سیل؛ دیق؛ دەردەباریکە ☰ بیماری سل

ژانەزک / janezik/: ناو. سکئێشەی ئەستەم ☰ شکم‌درد سخت

ژانەسەر / janeser/: ناو. سەرئێشەی ئەستەم ☰ سردرد سخت

ژانەسی / janesî/: ناو. دەردەسی؛ پزوو؛ فرک؛ نەکسۆ ☰ ذات‌الرّیە

ژانەهوورک / janehûrik/: ☜ **ژانەهویرك**

ژانەهویرک / janehûyrik/: ناو. ژانەهوورک؛ وردەژان؛ بەرەژان؛ ژانی پێش ژانی منداڵ بوون ☰ پیش‌دردهای قبل از درد زایمان

ژانین / janîn/: چاوگ. ١. ئێشان؛ ئازار پێ گەیشتن ٢. نەخۆش کەوتن ☰ ١. درد گرفتن ٢. بیمار شدن

ژاو^1 / jaw/: ناو. ١. ماستی بە دۆ کراو دە مەشکەدا ٢. ژا؛ کاوێژ ☰ ١. ماست دوغ شدە در مَشک ٢. نشخوار

ـ **ژاو**^{2}: پاشەوشە. جووراو؛ ژایسە؛ ژاییە؛ ژاویاو؛ جاویاگ ☰ جویدە

ژاوای / jaway/: چاوگ. جاوین؛ جووین ☰ جویدن

ژاوتەی / jawtey/: چاوگ. ژاوای؛ جاوین ☰ جویدن

ژاوە^1 / jawe/: ناو. ١. ئاوی ڕوون ٢. جمە؛ شلۆقی ☰ ١. آب صاف ٢. ازدحام

⊡ **ژاوە هاتن**: جمە هاتن؛ زۆر قەرەباڵغ بوون ‹شاری ویران وەک شاری تۆ و دێهاتی/ ژاوەی ئەهات لە نەخۆشی و لە قاتی «گۆران»› ☰ جای سوزن انداختن نبودن

ژاوە^2: دەنگەناو. ١. دەنگی بەق؛ قڕەی بۆق ٢. ژاوەژاو؛ دەنگی غەڵبەغەڵب و چەقە و گوڕە ☰ ١. آواز قورباغە ٢. صدای شلوغی و هیاهو

ژاوەرۆ / jawero/: ناو. چۆمی هەمیشە ڕوون ☰ رود همیشە صاف و گوارا

ژاوەژاو^1 / jawejaw/: ناو. لاژەلاژ؛ مزەمز: ١. قسەی لەسەرخۆ و هێواش ٢. قسەی قۆڕ؛ چەڵتە ٣. کاری چەندپاتە کردنەوەی قسەی بێتام ☰ ١. سخن کند و آرام ٢. ژاژ ٣. ژاژخایی

ژاوەژاو^2: ئاوەڵکار. لاژەلاژ؛ بە هێواشی و لە سەر خۆ (قسە کردن) ‹ژاوەژاو چ دەڵەی؟› ☰ آهستە (سخن گفتن)

ژاوەژاو^3: دەنگەناو. ١. دەنگی تێکەڵاوی بۆقان ‹ڕۆژ پڕە گوێمان لە بەر ئەنهار و جۆگە و هاژەهاژ/ شەو نییە خەومان لە بەر قرژاڵ و بۆق ژاوەژاو «نالی»› ٢. *[پلار]* جاوەجاو؛ زەنا ـ زەنا ‹یەک چرکە گوێی لێ بگرە! بەلام تەنها و دوور لە ژاوەژاو› ☰ ١. صدای درهم آمیختەی قورباغەها ٢. جنجال و همهمە

ژاوەی / jawey/: چاوگ. جاوین ☰ جویدن

ژاویا / jawya/: ئاوەڵناو. ژایسە؛ ژاییە؛ ژاویاو؛ جووراو؛ جاویاو؛ جاویاگ 🇮🇷 جویده

ژاویاو / jawyaw/: ☜ ژاویا

ژاویای / jawyay/: چاوگ. جوان؛ جاویان 🇮🇷 جویده شدن

ژاوین / jawîn/: چاوگ. ١. جاوین؛ جووتن؛ جوون ٢. کاوێژ کردن 🇮🇷 ١. جویدن ٢. نشخوار کردن

ژای[1] / jay/: ☜ ژاندن

ژای[2]: ☜ ژا[2]

ژایسە / jayse/: ☜ ژاویا

ژاییە / jayye/: ☜ ژاویا

ژبا / j(i)ba/: ئامراز. لای؛ لە کن؛ لنک؛ لجەم 🇮🇷 نزدِ؛ پیشِ

ژبر / j(i)bir/: ناو. کەف؛ تەخت؛ تەرک 🇮🇷 کف

ژبل / jibil/: ئامراز. جگە لە 🇮🇷 بجُز

ژبن / jibin/: ئاوەڵکار. بێشک؛ بێسۆ؛ بێئەولاولا 🇮🇷 قطعاً؛ حتماً

ژبنی / j(i)b(i)nî/: ئاوەڵکار. هەرگیز؛ قەت 🇮🇷 هرگز

ژبۆ / jibo/: ئامراز. بۆ خاتری؛ لە بەر 🇮🇷 از برای؛ برای

ژبۆنا / j(i)bona/: ئامراز. لە سۆنگەی؛ بە هۆی 🇮🇷 به اُمید

ژبەر[1] / j(i)ber/: ئاوەڵکار. لە بەر؛ لبەر 🇮🇷 ازبر؛ حفظ

ژبەر[2]: ئامراز. ١. لە بەر؛ بۆ خاتری؛ سەبارەت بە ٢. لە جێی 🇮🇷 ١. از برای؛ به خاطرِ ٢. به جای

ژبەرچی / j(i)berçî/: ئاوەڵکار. بۆچی؛ لە بەر چی 🇮🇷 چرا؛ به چه دلیل

ژبەرخۆ / j(i)berxo/: ئاوەڵکار. هەر لە خۆوە؛ لە خۆیەوە 🇮🇷 خود به خود

ژبەرڤاژیڤە[1] / j(i)bervajîve/: ئاوەڵناو. پێچەوانە 🇮🇷 وارونه

ژبەرڤاژیڤە[2]: ئاوەڵکار. بە لای ئاوەژوودا 🇮🇷 وارونه

ژبەرهەڤ / j(i)berhev/: ئاوەڵکار. ١. بەرانبەر بە یەک ٢. لە بەرانبەردا 🇮🇷 ١. برابر هم ٢. در مقابل

ژبەش / j(i)beş/: ناو. ژەبەژ؛ ژەبەش؛ جەبەژ؛ جەبەش؛ شفتی؛ شووتی؛ هەنی؛ شامی 🇮🇷 هندوانه

ژبیرکری / j(i)bîrk(i)rî/: ناو. فەرامۆشی؛ دۆخی شت لە بیر چوون 🇮🇷 فراموشی

ژبیرکەر / j(i)bîrker/: ئاوەڵناو. فەرامۆشکار؛ تایبەتمەندی مرۆیێ کە زوو شتی لە بیر دەچێ 🇮🇷 فراموشکار

ژپێلڤە / j(i)pêlve/: ئاوەڵکار. دەسبەجێ؛ بێ سێودوو 🇮🇷 بی‌درنگ

ژپێوە / j(i)pêwe/: ئاوەڵکار. بە پاوە؛ نە بە دانیشتن یان ڕۆیشتن 🇮🇷 ایستاده

ژچ / jiç/: ☜ ژچە

ژچە / j(i)çe/: ئاوەڵکار. ژچ؛ ژچی؛ بۆ؛ بۆچی 🇮🇷 چرا

ژچی / j(i)çî/: ☜ ژچە

ژخۆ[1] / j(i)xo/: ناو. شخۆ؛ نەتشت؛ هیچ 🇮🇷 هیچ

ژخۆ[2]: ئامراز. شخۆ؛ ئاها؛ کە وایە 🇮🇷 که اینطور

ژدل / j(i)dil/: ئاوەڵکار. بە ڕاستی؛ لە دڵەوە 🇮🇷 به راستی

ژدێل / j(i)dêl/: ناو. ١. قەرەبوو؛ کاری بژاردنەوە ٢. گۆڕینەوە 🇮🇷 ١. جُبران ٢. مُعاوضه

ژدێلا[1] / j(i)dêla/: ناو. دووسبەی؛ دووسوو؛ دووسبحەی؛ دوو ڕۆژی تر 🇮🇷 پس‌فردا

ژدێلا[2]: ئاوەڵکار. دووسبەی؛ دووسوو؛ لە دوو ڕۆژی تردا 🇮🇷 پس‌فردا

ژرەژ / j(i)rej/: ☜ ژەرەژ

ژریژ / j(i)rîj/: ناو. ژرێژ؛ ژێرێژ؛ زریچ؛ مز؛ قەلایی؛ قالایی؛ قەلای؛ قەلا؛ کەلناس؛ توخمی کیمیایی کانزایی، بە ژمارەی ئەتومی ٥٠ و کێشی ئەتومی ١١٨,٦٩، سپی مەیلەو شین، بریقەدار، نەرم و

چەکوشخۆر، کە بۆ سپی کردنەوەی مس و چێ کردنی تەنەکە و ئالیاژیتر بە کار دێ ☰ ارزیز؛ قلع

ژرێژ / j(i)rêj/: ☜ **ژریژ**

ژزوودە / jizûde/: ئامراز. هەر لە مێژەوە؛ لە زووڕا ☰ پیش از اینها

ژزیلک / jizîlik/: ☜ **چزلیك**

ژژوو / jijû/: ☜ **ژیشك**

ژست / jist/: ناو. ژیست؛ بیچم؛ بڕوبیچم؛ شیلەک؛ ملق: ١. دۆخ و دیامانی ئەندامان، بەتایبەت دەس، بالاتەنە و سەروچاو بۆ دەربڕینی مەبەستێک یان پێداگری لە سەر شتێک ‹ژستێکی باشی هەبوو› ٢. *[مەجاز]* بزوان یان هەڵس‌وکەوتێک کە نیشاندەری واتا یان بڕوایەکە ‹ژستی ڕامیاری› ☰ ١و٢. ژِست

▣ **ژست گرتن:** قیافە گرتن؛ خۆ بە جۆرێکی تایبەت شاندان ☰ ژِست گرفتن

ژڤر / jiv(i)r/: ناو. گەوەزن؛ گاکێوی ☰ گوزن

ژڤژی / jiv(i)jî/: ☜ **ژیشك**

ژڤێڤە / j(i)vêve/: ئامراز. ١. لەوە بەو لاوە؛ دوای ئەوە ٢. لەوێنا؛ لەوێڕا ☰ ١. بعد از آن ٢. از آنجا

ژقلتە / jiqilte/: ☜ **ژار**^{1}

ژقەڵتە / j(i)qełte/: ☜ **ژار**^{1}

ژقەنڤە / jiqenve/: ئاوەڵکار. بە لانی کەم؛ هیچ نەبێ ☰ دستکم

ژل / jil/: ناو. ژیل؛ ژێل؛ هەر ماکێکی تێکەلاوی کلۆئیدی گرساو (وەک: ژیلی دەرمان و قژ و...) ☰ ژِل

ژلاتین / j(i)latîn/: ناو. ژیلاتین؛ تێکەلاوێک لە پرۆتۆئینگەل بە شێوەی گەرد یان پەڕەی بێڕەنگ، بێبۆن و بێتام کە بۆ بەرهەم هێنانی چەسپی کاغەز، فیلمی وێنەهەڵگری، بەستەنی و ژلە بە کار دەڕوا ☰ ژلاتین

ژلۆق / j(i)loq/: ☜ **ژلوق**

ژلووق / j(i)lûq/: ئاوەڵناو. ژلۆق؛ شلۆق: ١. تێکەڵ‌پێکەڵ و بێسەروبەرە ٢. جەنجاڵ؛ قەرەباڵغ؛ پڕحەشامەت ٣. هاروهاج؛ دەستبزێو ☰ ١تا٣. شلوغ

ژلووقان / j(i)lûqan/: چاوگ. تێنەپەڕ. //ژلووقای؛ دەژلووقێی؛ بژلووقێ// ژلووقیان؛ ژلۆق بوون؛ شپرز و بلاو بوون ☰ شلوغ شدن؛ آشفتن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ژلووقاو/ چاوگی نەرێنی: نەژلووقان

ژلووقاندن / j(i)lûqandin/: چاوگ. تێپەڕ. //ژلووقاندت؛ دەژلووقێنی؛ بژلووقێنە// ژلووقانن؛ تێکەڵ و پێکەڵ کردن ☰ شلوغ و آشفته کردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـــ/ چاوگی نەرێنی: نەژلووقاندن

ژلووقانن / j(i)lûqanin/: ☜ **ژلووقاندن**

ژلووقاو / j(i)lûqaw/: ئاوەڵناو. ژلووقیاگ؛ بە سەر یەکا شێواو ☰ شلوغ و آشفته شده

ژلووقیاگ / j(i)lûqyag/: ☜ **ژلووقاو**

ژلووقیان / j(i)lûqyan/: ☜ **ژلووقان**

ژلە / j(i)le/: ناو. ژیلە؛ جۆرێ خواردەمەنی کە بە ئاومیوە و گەردی ژلاتین و شەکر چێ دەکرێ ☰ ژِله

ژلیقان / j(i)lîqan/: چاوگ. پلیخان؛ تلێقیان؛ تلێقیانەوە ☰ له شدن

ژلیقانن / j(i)lîqanin/: چاوگ. پلیخاندنەوە؛ تلێقاندنەوە ☰ له کردن

ژڵ / jił/: ناو. تاڵەمێو؛ لقی باریکی ڕەز ☰ شاخەی باریک تاک

ژڵەژان / j(i)łejan/: ☜ **شڵەژان**

ژڵیوان / j(i)łîwan/: چاوگ. ژڵیویان؛ شێوان؛ تێکەڵ‌پێکەڵ بوون ☰ آشفتن

ژڵیوانن / j(i)łîwanin/: ☜ **شڵەژاندن**

ژڵێوە /j(i)łîwe/: ناو. ئاژاوە؛ پشێوی؛ تێکەڵ-پێکەڵی ☰ درهم‌برهمی

ژڵێویان /j(i)łîwyan/: ☜ ژلیوان

ژڵێژنای /j(i)łêjnay/: ☜ شڵەژاندن

ژڵێژیای /j(i)łêjyay/: ☜ شڵەژان

ژڵێونای /j(i)łêwnay/: چاوگ. تەکان دان؛ بزواندن ☰ تکان دادن

ژڵێویای /j(i)łêwyay/: چاوگ. تەکان دران؛ بزوان ☰ تکان خوردن

ژمار^{1} /j(i)mar/: ناو. هەژمار؛ هژمار؛ ئەژمار؛ شمار: ١. حیساب؛ ئەناز ‹هاتنە ژمار› ٢. شۆ؛ ئەندازە؛ ڕادە؛ گۆرەبا ‹بێ حیساب و بێ ژمار› ٣. هەژمارە؛ ئەژمارە؛ ژمارە؛ شمارە ‹ژماری دوژمن› ☰ ١تا٣. شُمار

▣ **هاتنە ژمار**: هاتنە ئەژمار؛ هاتنە حیساب ‹ترسم هەیە بۆم بێتە ژمار ڕۆژی ژمار/ ئەو ژینە کە بێ یار و شەرابم ڕابرد «هەژار، *چوارینەکانی خەییام*»› ☰ به شُمار آمدن

- ژمار^{2}: پاشەوشە. ـ ژمێر؛ ـ شمێر ‹ڕۆژژمار› ☰ ـ شُمار

ژمارای /j(i)maray/: چاوگ. ژماردن ☰ شمُردن

ژمارتن /j(i)martin/: ☜ **ژماردن**

ژمارتەی /j(i)martey/: چاوگ. ژماردن ☰ شمُردن

ژماردن /j(i)mardin/: چاوگ. تیەڕ. //ژماردت؛ دەژمێری؛ بژمێرە// ژمارتن؛ بژاردن؛ ئەژمارتن ☰ شمُردن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەژماردن

ژماردە /j(i)marde/: ناوەڵناو. ١. بژێردراو؛ حەسێب کراو ٢. هەڵبژاردە و هەرەچاک ☰ ١. شُمُردە ٢. برگُزیدە

ژمارە /j(i)mare/: ناو. ژمێرە؛ شمارە؛ ئەژمار؛ هەژمار؛ ئەژمارە؛ ئەژماه؛ بژار؛ بژارە: ١. ڕەقەمێک کە نیشانەی ناسیاوی یان جێگەی کەسێ یان شتێک لە کۆمەڵێکدایە ‹ژمارەی سەندەڵی؛ ژمارەی پێناسە› ٢. پەڕە یان کاغەزێ کە تەرتیبێکی لە سەر دیاری کراوە ‹بۆ لای ئەم دوکتورە دەبێ پێشتر ژمارە بگرین› ٣. ئەندازە؛ ئەنازە؛ شۆ؛ گۆرەبا؛ ڕەقەمێک کە پیشاندەری قەبارەی شتێکە ‹ژمارەی پاتان چەندە؟› ☰ ١تا٣. شُمارە

▣ **ژمارە داخستن**: ١. پیشاندانی چەنیەتییەکی بگۆڕ بە شێوەیەکی خۆمەش ‹ئەگەر ئاو بڕوا، کونتور ژمارە دادەخا› ٢. نیشاندانی ژمارە تەلەفوون ☰ ١و٢. شمارە انداختن

ژمارە کردن: ژمارە/ ڕەقەم دانان بە سەر شتێکدا ‹ماشینەکەم ژمارە کرد› ☰ شُمارە کردن

ژمارە گرتن: ژمارە وەرگرتن: ١. ژمارە بە دەست هێنان ‹لە مونشی دوکتور ژمارەم گرت و دانیشتمە نۆرە› ٢. خولدان یان گوشار دانی ژمارەگەلی دیاریکراو لە سەر دەزگای تەلەفوون، بۆ پێوەندی گرتن ☰ ١و٢. شُمارە گرفتن

ژمارە لێدان: نووسین یان لکاندنی ژمارە بە سەر شتێکەوە ‹وەرەقەکان ژمارە لێدە!› ☰ شُمارە زدن

ژمارە هەڵگرتن: ژمارە/ ڕەقەم نووسین؛ نووسینی ژمارەی شتێک ‹ڕانەندە پاش پێکدادانەکە دەرچوو بەڵام شایەتەکان ژمارەی ماشینەکەیان هەڵگرت› ☰ شُمارە برداشتن

هەناسە کەوتنە ژمارە: ☜ **هەناسە**

ژمارەکراو /j(i)marek(i)raw/: ناوەڵناو. بژارتوو؛ ژماردە ☰ شمارش‌شدە

ژمارەکوت /j(i)marekut/: ناو. شمارەکوت؛ دەزگایێ کە بە گوشاردانی لۆسەیەک، ژمارەی دڵخواز یان ژمارەی لە شوێن یەک بە سەر شتێکدا چاپ دەکا ☰ شُمارەگیر

ژماره‌گر / j(i)maregir/: ناو. ژماره‌گیر؛ بەشێک لە دەزگای تەلەفوون و ... بە ژمارەگەلی ۰ تا ۹وە بۆ وەرگرتنی ژمارەی ڕەچاوکراو و دامەزرانی پێوەندی ☰ شُماره‌گیر

ژماره‌گەر / j(i)mareger/: ناو. ١. کەسێ کە شتێ دەژمێرێ و حیسابی دەکا ٢. کەسێ کە دەڕوانێتە ئەستێران و دەیانناسێتەوە ☰ ١. مُحاسب ٢. ستاره‌شناس

ژماره‌گیر / j(i)maregîr/: ☜ **ژماره‌گر**

. ژماری / j(i)marî-/: ☜ **ـ ژمێری**

ژماریار / j(i)maryar/: ناو. ژمێریار؛ بژمێر؛ حیسابدار؛ حیسابگەر؛ دەخلدار؛ خێڤزان؛ هساویەر؛ کەسێ کە کاری تۆمارکردن و پاراستنی حیسابی مەزرینگە یان بەشێکی دامودەزگایەکە ☰ حسابدار

ژمژیە / jimj(i)ye/: ناو. جووڵە و بزاو ‹نازانێ/ چ ناڵە و چ ژان و ژمژیە و گرمەیەک/ وان لە ناو ئەو هەوری دەروونە قووڵەدا «شێرکۆ»› ☰ جُنبش و تکان

ژموور / j(i)mûr/: ناو. جمـوور؛ حیسابی ڕۆژ و مانگ لە هەورامانی کۆندا ☰ نوعی تقویم در اورامان قدیم

ـ ژمێر / j(i)mêr-/: پاشەوشە. هەژمێر؛ ـ ژمار؛ ژمارەکەر ‹کاتژمێر؛ ساڵژمێر› ☰ ـ شُمار

ژمێراو / j(i)mêraw/: ☜ **ژمێردراو**

ژمێردران / j(i)mêrd(i)ran/: چاوگ. تێنەپەڕ. نادیار. //ژمێردرای؛ دەژمێردرێی؛ بژمێردرێ// هاتنە ژمارتن؛ ژمێرران؛ حسێب کران ☰ شُمُرده شدن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: ژمێردراو/ چاوگی نەرێنی: نەژمێردران

ژمێردراو / j(i)mêrd(i)raw/: ناوەڵناو. ژمێراو؛ هەژمێراو ☰ شُمردەشُده

ژمێرران / j(i)mêrran/: ☜ **ژمێردران**

ژمێره / j(i)mêre/: ☜ **ژماره**

ـ ژمێری / j(i)mêrî-/: پاشەوشە. ـــ بشمێری؛ ـ ژماری؛ ـ ببژێری ☰ ـ شُماری

ژمێریار / j(i)mêryar/: ☜ **ژماریار**

ژمێریاری / j(i)mêryarî/: ناو. سرژمێری ☰ آمار

ژمێژڤه / j(i)mêjve/: ناوەڵکار. لەمێژەوە؛ لە زووەوە ☰ از قدیم

ژن^{1} / jin/: ناو. زە؛ زینە؛ پیرەک؛ پنکۆ؛ پتۆ: ١. ئافرەت؛ عافرەت؛ مرۆی مێوینەی پێگەیشتوو ‹قەدیمییان وتوویانە ژن و ژیان› ٢. هاوسەری پیاو؛ ئاوجووت؛ هامجووت ‹ژنی دراوسێکەمان نەخۆشە› ٣. مرۆی مێوینە کە مێردی کردووە ‹دوو ژن و کچێک لێی کار دەکەن› ☰ ١تا٣. زن

◙ **ژنی بەمێرد**: ژنێ کە مێردی هەیە ‹ژنی بەمێرد، وەک باغی بەپەرژینە «مەسەل»› ☰ زن متأهل؛ زن شوهردار

▣ **ژن خواستن**: ☜ **ژن هێنان**

ژن دان: ژن پێ دان؛ ژنێ کردنە هاوسەری پیاوێک ‹ئەوان ژن نادەنە بێگانە› ☰ زن دادن

ژن هانین/ هاوردن: ☜ **ژن هێنان**

ژن هێنان: ژنانین؛ ژن خواستن؛ ژن هانین/ هاوردن؛ ژەن ئاردەی؛ هاوسەر پەیدا کردنی پیاو ☰ زن گرفتن

ـ ژن^{2}: پاشەوشە. ١. ـ ژەن؛ داخەر؛ پێوەدەر ‹شەوەژن› ٢. هاوسەری مێوینە ‹براژن› ٣. ڕاتلەکێن؛ ژەنێ ٤. بیسەر ☰ ١. ـ بست ٢. ـ زن ٣. به هم زن ۴. ـ شنو

ژنئاپ / jin'ap/: ☜ **ماموژن**

ژنئاغه / jin'ağe/: ☜ **ژناخه**

ژناخه / j(i)naxe/: ناوەڵناو. *[پلار]* ژنئاغە؛ ئاڵی؛ دەستگۆ؛ ژنوەزۆر؛ ژنوەزوور؛ شاکەڵ؛ شەکلە؛ چەکلێ؛ ژێردەست و گوێلەمستی ژن (هاوسەر) ‹دراوسێکەمان یەکجار ژناخەیە› ☰ زن‌ذلیل

ژناسای / j(i)nasay/: چاوگ. ناسین ▤ شناختن

ژناسیای / j(i)nasyay/: چاوگ. ناسران ▤ شناخته شدن

ژنانەدوور / j(i)nanedûr/: ئاوەڵناو. دوورەوەی جل‌وبەرگ و پێڵاوی ژنانە ▤ زنانەدوز

ژنانە / j(i)nane/: ئاوەڵناو. سەر بە ژنان یان تایبەتی ژن ‹کراسی ژنانە› ▤ زنانە

ژنانی / j(i)nanî/: ☜ **ژنانیلە**

ژنانیلە / j(i)nanîle/: ئاوەڵناو. *[پلار]* ژنیلانە؛ ژنانی؛ ژن‌باو؛ ژن‌ڕەنگ؛ ژنەڕەنگ؛ ژنەڕەنگە؛ بلەکناچێ؛ قالەژنە؛ ئاریلە؛ لووسکەی ژن‌ئاسا ▤ زن‌نما

ژنانین / j(i)nanîn/: ☜ **ژن هێنان**

ژناوژن / j(i)nawjin/: ☜ **ژن‌بەژن**

ژنایەتی / j(i)nayetî/: ناو. ژنەتی: ۱. کەیوانوویی؛ دۆخی دەس‌نەخشین و لێهاتوو بوونی ژن ۲. دۆخ یان چۆنیەتی هەبوونی تایبەتمەندیگەلی ژنانە ▤ ۱. کدبانویی ۲. زنانگی

ژن‌باب / jinbab/: ناو. ژن‌باڤ؛ باوەژن ▤ نامادری

ژنباز / jinbaz/: ئاوەڵناو. *[شوورەیی]* تۆلاز؛ خانمباز؛ گەڕا؛ ئۆگری ئەویننداری و هاوئامێزی‌کردن لەگەڵ ژنان ▤ زنباز

ژنبازی / jinbazî/: ناو. *[شوورەیی]* تۆلازی؛ خانمبازی؛ کاری ئەویینداری کردن و هاوئامێزی کردن لەگەڵ ژنان ▤ زنبازی

ژن‌باڤ / jinbav/: ☜ **ژن‌باب**

ژن‌باو / jinbaw/: ☜ **ژنانیلە**

ژن‌برا / jinb(i)ra/: ناو. ژن‌ورا؛ ژن‌وراگ؛ برای هاوسەری پیاو ▤ برادرزن

ژن‌بەژن / jinbejin/: ناو. *[دابی کۆن]* ژناوژن؛ ژن‌بەژنە؛ ژن‌واژن؛ کارەساتی پێک‌گۆڕینەوەی خوشک یان کچ، بۆ هاوسەری ▤ معاوضەی محارم برای همسری

ژن‌بەژنە / jinbej(i)ne/: ☜ **ژن‌بەژن**

ژن‌بەمز / jinbem(i)z/: ناو. *[شوورەیی]* بێ‌ناموس؛ دەویت ▤ قُرُمساق

ژن‌بی / jinbî/: ناو. ژنەبی؛ بێوەژن؛ ژنی بێ‌شوو ▤ بیوەزن

ژن‌تی / jintî/: ناو. براژن؛ ژنی برا ▤ زن‌برادر؛ زن‌داداش

ژن‌حیز / jinĥîz/: ئاوەڵناو. *[شوورەیی]* بێ‌نامووس؛ تایبەتمەندی کەسێ کە ژنەکەی حیز بێ ▤ بی‌ناموس

ژن‌خاڵ / jinxal/: ناو. خاڵۆژن؛ ژن لاڵۆ ▤ زن‌دایی

ژن‌خواز / jinx(i)waz/: ئاوەڵناو. خوازیاری هاوسەر(ژن)گیری ‹ئەرێ هۆ ڕاوکەرا ڕاو ها لەم هەردە/ ئەگەر ژن‌خوازی، دەست لە ماڵ بەردە! «فولکلۆر»› ▤ زن‌خواه

ژن‌خوشک / jinxuşk/: ناو. ژەن‌وا؛ ژن‌خوویشک؛ خوشکی هاوسەری پیاو ▤ خواهرزن

ژن‌خوویشک / jinxûyş(i)k/: ☜ **ژن‌خوشك**

ژندار / jindar/: ئاوەڵناو. هاوسەردار (بۆ پیاو) ▤ مُتأهل (مرد)

ژنڕاڵ / jinřał/: ☜ **ژێنڕاڵ**

ژن‌ڕەنگ / jinřeng/: ☜ **ژنانیلە**

ژن‌سالاری / jinsalarî/: ☜ **ژنسەری**

ژنسەری / jinserî/: ناو. ژن‌سالاری؛ نیزامێکی کۆمەڵایەتی کە تێیدا دەسەڵات بە دەست ژنانەوەیە ▤ زن‌سالاری

ژن‌ڤیان / jinv(i)yan /: ناو. خوازبێن؛ داواکار؛ خوازمەن ▤ خواستگار

ژنک / j(i)nik/: ناو. هاوسەر؛ ژنی پیاو ▤ همسرِ مرد

▣ **ژنکا پشت لە نەردێ:** *[کینایە]* ژنی مارەکراو ▤ زن عقدکردە

ژنکۆک / jinkok/: ناو. ۱. ژنی ناتەواو لە ئاوەزا ۲. ژنی بێ ناو و نیشان ▤ ۱. زن ناقص عقل ۲. زن

بی اصل و نسب

ژنگار / jingar/: ناو. جۆرێ هەنجیر ■ نوعی انجیر

ژنمام / jinmam/: ☜ **مامۆژن**

ژنمردگ / jinmirdig/: ناوەڵناو. ژنمردوو ■ زن‌مُرده

ژنمردو / jinmirdû/: ☜ **ژنمردگ**

ژنمێر / jinmêr/: ناو. کەڵەژن؛ شێرەژن ■ شیرزن

ژنواژن / jinwajin/: ☜ **ژنبەژن**

ژنورا / jinw(i)ra/: ☜ **ژنبرا**

ژنوراگ / jinw(i)rag/: ☜ **ژنبرا**

ژنوژاڵ / jin û jał/: ناو. /پلار/ دەستەی مێوینە، لە ژن و کچ ‹ئەو هەموو ژنوژاڵە لێرە چی ئەکەن؟› ■ جماعت أناث

ژن و ژنخوازی / jin û jinx(i)wazî/: ناو. خزمایەتی نێوان دوو هۆز یان دوو بنەماڵە ■ قرابت سببی میان دو طایفه یا دو خانواده

ژن و شوویی / jin û şûyî/: ☜ **ژن و مێردایەتی**

ژن و مناڵ / jin û m(i)nał/: ☜ **ژن و منداڵ**

ژن و منداڵ / jin û mindał/: ناو. ژن و مناڵ؛ خێزان ■ زن و بچه؛ خانواده

ژن و مێردایەتی / jin û mêrdayetî/: ناو. ژن و شوویی؛ ژن و مێردی؛ پەیوەندی نێوان ژن و شوو ■ رابطەی زناشویی

ژن و مێردی / jin û mêrdî/: ☜ **ژن و مێردایەتی**

ژنوەزۆر / jinwezor/: ☜ **ژناخە**

ژنوەزوور / jinwezûr/: ☜ **ژناخە**

ژنۆ / jino/: ☜ **ئەژنۆ**

ژنۆکە / j(i)noke/: ☜ **جن**

ژنو / j(i)nû/: ناوەڵکار. دیسان؛ دیسانەکە ■ ازنو

ژنەبی / j(i)nebî/: ☜ **ژن‌بی**

ژنەتی / j(i)netî/: ☜ **ژنایەتی**

ژنەتیو / j(i)netîw/: ناو. /پلار/ کچەتیو؛ ژنی ئامازەپێ کراو ‹ژنەتیوە خەریک بوو منداڵەکەم لێ بفڕێنێ› ■ زنیکه

ژنەرەنگ / j(i)neřeng/: ☜ **ژنانیلە**

ژنەرەنگە / j(i)neřenge/: ☜ **ژنانیلە**

ژنەفتن / j(i)neftin/: ☜ **ژنەوتن**

ژنەوا / j(i)newa/: ناوەڵناو. شنەوا؛ خاوەن توانایی بیستن ■ شنوا

ژنەوایی / j(i)newayî/: ناو. هەستی وەرگرتنی دەنگ و لێ تێگەیشتن ■ شنوایی

ژنەوتن / j(i)newtin/: چاوگ. ژنەفتن؛ ژنەوین؛ شنەفتن؛ شنەوتن؛ ئەژنەوتن؛ بیسن؛ بیستن ■ شنیدن

ژنەوتو / j(i)newtû/: ناوەڵناو. بیستراو ■ شنیده شده

ژنەوتەی / j(i)newtey/: چاوگ. ژنەوتن ■ شنیدن

ژنەویای / j(i)newyay/: چاوگ. بیستران ■ شنیده شدن

ژنەوین / j(i)newîn/: ☜ **ژنەوتن**

ژنیاگ / jinyag/: ناوەڵناو. ١. لێکدراو؛ شلەقیاگ ‹مەشکەی ژنیاگ› ٢. داخراو؛ بەسراو؛ بەسیاگ ‹دریای ژنیاگ› ■ ١. به هم زده ٢. بسته شده

ژنیان / jinyan/: چاوگ. ١. ☜ **ژەنران** ٢. پێوەدرانی دەرگا و پەنجەرە ■ ١. ☜ **ژەنران** ٢. بسته شدن در و پنجره

ژنیای¹ / jinyay/: ☜ **ژەنران**

ژنیای²: ناوەڵناو. ١. ژندار؛ خاوەن ژن ٢. داخراو ■ ١. مُتأهل (مرد) ٢. بسته‌شده

ژنیلانە / j(i)nîlane/: ☜ **ژنانیلە**

ژنین / j(i)nîn/: چاوگ. پەستاوتن؛ ئاخنین ■ آکندن

ژنیەی / jinyey/: چاوگ. ١. بیستن ٢. بەستران ٣. ژەنران؛ لێدران ٤. ژاندران ■ ١. شنیدن ٢. بسته شدن ٣. نواخته شدن ۴. به هم زده شدن

ژنێو / j(i)nêw/: ☜ **جنێو**

ژوار / j(i)war/: ناو. ئـازاری زۆر؛ ژانی سـەخت ■ درد زیاد

ژوان / j(i)wan/: ناو. ١. وادە؛ بڕیار لە سەر یـەکتر دیـتن لـە جێگەیـەکی دیـاریکراو ‹وەکـوو نەرمەهەنگاوی لاوی بەرەو ژوان «سوارە»› ٢. ونەوز؛ چۆنیەتی چاو بە حاستەم چوونە خەو ■ ١. قـرار؛ میعاد ٢. چُرت

ژوانـا / j(i)wana/: ئاوەڵـناو. زەریـف؛ خوشـیک؛ سپەهی ■ زیباروی

ژوانگـە / j(i)wange/: نـاو. جێگـەی بـە یـەکتر گەیشتن ‹خۆزگە پیری کەلەلای نەدەکردم/ خۆزگە لە یەکەم ژوانگەدا دەمردم «هێمن»› ■ میعادگاه

ژورژێت / jurjêt/: نـاو. جۆرێـک پارچـەی ناسـکی وردچن، کە ڕووەکەی نەختێ زروە ■ ژُرژت

ژوژالک / jujalik/: ☜ **ژوژالك**

ژوژو / jujû/: ☜ **ژیشك**

ژوژی / jujî/: ☜ **ژیشك**

ژوڤان / juvan/: ☜ **پەژیوان**

ژوقم / juq(i)m/: ئاوەڵناو. تاڵ؛ تەحل ■ تلخ

ژولسە / julse/: ئاوەڵناو. ١. ژاکاو؛ سیس‌هەڵـگەڕاو ٢. پەشێو؛ پەرێشان ■ ١. پژمُردە ٢. آشُفتەحال

ژوڵیـان / jułyan/: چـاوگ. سـیس هەڵـگەڕان؛ سیس هەڵاتن؛ هەڵچرچان ■ پژمُردە شدن

ژوم / jum/: ☜ **ژەم**

ژونـرۆ / junro/: نـاو. ڕۆماتیسـم؛ نەخۆشـی ژانی ئێسک و جومگەی لەش ■ روماتیسم

ژوی / j(i)wî/: نـاو. جەوی؛ جیـوەی دار و گیـا ■ انگُم

ژۆ / jo/: ئامراز. بۆیە؛ بەو بۆنەوە؛ لـە بـەر ئـەوە ■ زیرا

ژۆر / jor/: ناو. لای سەروو؛ بەرەژوور ■ طرف بالا

ژۆرین / jorîn/: ناو. ١. لای سەرووی مەجلیس ٢. ناو ئۆدە ■ ١. صدر مجلس ٢. داخل اُتاق

ژۆڤار / jovar/: ناو. شۆفار؛ قسەبەر ■ سخن‌چین

ژوو / jû/: ناو. ژانی منال بوون ■ درد زایمان

ژوور^{1} / jûr/: ناو. ١. لای سەروو ‹ئەو جار هەسـتەوە بـڕۆ بـەرەو ژوور/ مەوێسـتە هـەتا تەشـکی ئاسمـان «هێمن»› ٢. ئۆدە؛ چاوەخانوو ‹ژوورێکم لە ماڵێکی نیزیک دوکان، لە ژنێکی کۆنەئەرمەنی تازەموسـڵـمان بە کرێ گرت «هەژار، چێشتی مجێور»› ٣. نـاوەوە؛ ناوماڵ ٤. بەرسیلە؛ قۆرە ■ ١. بالا ٢. اُتـاق ٣. تـو؛ داخل ۴. غورە

⊡ **وە ژوور کەوتن:** چوونـە نـاوەوە ‹هـەتا لێیـان وە ژوور کەوتن یەساوڵ/ لە خەودا سـواری سـینگیان بوون نە خافڵ «هێمن»› ■ وارد محـیط سربسـتە شدن

ژوور^{2}: ☜ **ژووری**

ژوور^{3}**ـ**: پێشوشە. سەر ‹ژوورسەر› ■ زِبَر

ژوور^{4}: پێرۆ. ← **ژان‌وژوور**

ژووراسیک / jûrasîk/: نـاو. دووهـەمین دەورە لـە دەورانی دووهـەمی زەویـن‌ناسـی کـە بـە سەرهەڵـدانی دایناسـۆران و گوهانـداران و پەلەوەرانی سەرەتایی دەناسرێتەوە ■ ژوراسیک

ژووران / jûran/: ناو. *[کینایە]* کاتی سـەرما هـاتن و ژووری ماڵ گرتن ■ موسم سرما

ژوورگ^{1} / jûrig/: ئاوەڵـناو. ژوورگـین؛ بـانگین؛ ژوورنگ؛ سەروو؛ ئەڤراز؛ لە لای ژووروو ‹گەڕەکی ژوورگ› ■ بالایی

ژوورگ^{2}: جێناو. ژوورگین؛ ژوورنگ؛ سەروو؛ ئەڤـراز؛ ئەوی لـە ژووری ئـەوانی تـرە ‹گـەڕەکی ژوورگ› ‹ژوورگ باشترە› ■ بالایی

ژوورگین / jûrgîn/: ☜ **ژوورگ**

ژوورناڵ / jûrnał/: ناو. گۆڤاریَ تایبەتی و زانسـتی کە لە هەر لقێکی زانستدا دەردەکریَ ■ ژورنال

ژوورناڵیسـت / jûrnałîst/: نـاو. ڕۆژنامـەنووس؛ ڕۆژنامەوان؛ کەسیَ کە بۆ ڕۆژنامە هەواڵ دەنێریَ

▬ ژورنالیست

ژورنالیستی / jûrnałîstî/: ئاوەلناو. ڕۆژنامەوانی؛ ڕۆژنامەیی ‹چالاکیی ژوورنالیستی› ▬ ژورنالیستی

ژورنگ / jûring/: ☜ **ژورگ**

ژوررو / jûrû/: ئاوەلناو. سەروو؛ ژوورین ‹مالی ژووروو› ▬ بالا

ژورەوەی / jûrewey/: ئامراز. ناوی؛ لە ناو ▬ درونِ

ژوری / jûrî/: ئامراز. ژوور؛ لای سەرووی؛ بان سەر؛ لە سەرووی ‹دووکەڵ، ژووری ئاگر ئەکەوێ «مەسەل»› ▬ بالای

ژورین / jûrîn/: ئاوەلناو. ژووروو؛ سەروو ▬ بالایی

ژوژ / jûj/: ئاوەلناو. بەگوڕ؛ گەش؛ بەنەشەوگەشە ▬ سرحال؛ سرزنده

ژوژالک / jûjalik/: ناو. ژوژالک؛ کالەکەمارانە؛ گوژالک ▬ هندوانەی ابوجهل

ژوژان / jûjan/: ☜ **ژوژیانەوە**

ژوژاندن / jûjandin/: ☜ **ژوژاندنەوە**

ژوژاندنەوە / jûjand(i)newe/: چاوگ. تێپەڕ. //ژووژاندتەوە؛ دەژووژێنیەوە؛ بژووژێنەوە// ژووژانن؛ ژووژاندن؛ هێنانەوە گوڕ ▬ سرحال آوردن

■ ناوەلناوی بەرکاری: ـــ/ چاوگی نەرێنی: نەژووژاندنەوە

ژوژانن / jûjanin/: ☜ **ژوژاندنەوە**

ژوژانەوە / jûjanewe/: ☜ **ژوژیانەوە**

ژوژک / jûjik/: ☜ **ژیشك**

ژوژنایەوە / jûjnayewe/: چاوگ. ژووژاندنەوە ▬ سرحال آوردن

ژوژو / jûjû/: ☜ **ژیشك**

ژوژی / jûjî/: ☜ **ژیشك**

ژوژیاگ / jûjyag/: ئاوەلناو. بووژاوە؛ وەگوڕهاتوو ▬ سرحال آمده

ژوژیان / jûjyan/: ☜ **ژوژیانەوە**

ژوژیانەوە / jûjyanewe/: چاوگ. ژووژانەوە؛ ژووژیان؛ بووژان؛ بووژانەوە؛ ژووژان: ١. وەگوڕ کەتنەوە؛ هێز تێ کەوتنەوە ٢. گەشە کردن؛ گەورە بوون ▬ ١. سرِ حال آمدن ٢. رشد کردن

ژوژیایەوە / jûjyayewe/: چاوگ. ژووژیانەوە ▬ سر حال آمدن

ژوشک / jûşik/: ☜ **ژیشك**

ژوڤە / jûve/: ناو. جیوە ▬ جیوه

ژول / jûl/: ناو. پێوانەی کار و هێز لە کۆئەندامی میتردا ▬ ژول

ژولژال / jûljal/: ناو. بزاڤ؛ بزاو ▬ تکان

ژوڵ / jûł/: ناو. جووڵە؛ بزاو ▬ حرکت

ژوڵان / jûłan/: چاوگ. ژووڵین؛ جووڵان ▬ جنبیدن

ژوڵنای / jûłnay/: ☜ **جوڵاندن**

ژوڵە / jûłe/: ☜ **جوڵە**

ژوڵیاگ / jûłyag/: ☜ **ژاکاو**

ژوڵیان / jûłyan/: چاوگ. ژاکان؛ پەژمران ▬ پژمُردن

ژوڵیای / jûłyay/: ☜ **جوڵان**

ژوڵین / jûłîn/: ☜ **ژوڵان**

ژون / jûn/: ☜ **جنێو**

ژونی / jûnî/: ☜ **زرانی**

ژوییە / jûyye/: ناو. جوولای؛ تەمووز؛ مانگی حەوتەمی سالی زایینی، ٣١ ڕۆژە و لە ١٠ی پووشپەڕەوە دەسپێدەکات و لە ٩ی گەلاوێژدا تەواو دەبێ ▬ جولای؛ ژوئیه

ژە / je/: ناو. ١. جە؛ جێگە؛ شوێن ٢. ڕۆخلەی بادراو بۆ کەوان ▬ ١. جا ٢. زهِ کمان

ژەبەژ / jebej/: ☜ **ژبەش**

ژەبەش / jebeş/: ☜ **ژبەش**

ژەحر / jeĥr/: ☜ **ژار**^{١}

ژەحرین / jeĥrîn/: ئاوەلناو. ژاحرین؛ تال؛ تەحل ▬ تلخ

ژەر / jer/: ☜ **ژار**[1]

ژەرژی / jerjî/: ☜ **ژەرەژ**

ژەرەژ / jerej/: ناو. ژەرەژی؛ ژرەژ؛ ژەررژی؛ کەو؛ مەلێکی دندووک سوور و ڕەنگینە لە کۆتر زلتر، بۆ گۆشتی و ڕاگرتن، ڕاوی دەکەن ‹ژەرەژ نەوانۆ جە سەر نساران/ شەماڵ نەشانۆ شەونم وە داران «بێسارانی»› ☰ کبک

ژەرەژی / jerejî/: ناو. ۱. ☜ **ژەرەژ** ۲. جووچک ☰ ۱. ☜ **ژەرەژ** ۲. جوجه

ژەرەک / jerek/: ناو. زیپکە؛ زپرکە ☰ جوش پوستی

ژەژ / jej/: ئاوەڵناو. پیس؛ گڵاو؛ چەپەڵ ☰ چرکین

ژەڤ / jev/: ئامراز. ژهەڤ؛ لێک؛ لە یەکتر ☰ از یکدیگر؛ از هم

⊡ **ژەڤ قەتیان**: لێک بڕان ‹ئەڤ دوو پەڤ دچوون، ژەڤ قەتیان› ☰ از هم جدا شدن

ژەڤ کەتن: تەواو کۆن بوون و ڕزان ☰ کُهنه شدن و فرسودن

ژەڤەک / jevek/: ناو. نێوان؛ مابەین ☰ بین

ژەقنە / jeqne/: ☜ **ژەقنەموت**

ژەقنەبوت / jeqnebût/: ☜ **ژەقنەموت**

ژەقنەپوت / jeqnepût/: ☜ **ژەقنەموت**

ژەقنەموت / jeqnemût/: سارستە. ژەقنە؛ ژەقنەبووت؛ ژەقنەپووت؛ زەقنەبووت؛ زەقنەبیت؛ زەقنەپووت؛ زەقنەمووت؛ ژقلتە؛ تووکێک وەک زەهری مار ☰ کوفت؛ زغنبود

⊡ **ژەقنەموت کردن**: *[پلار]* خواردن؛ کردنە زەهرەمار ☰ کوفت کردن

ژەک / jek/: ناو. ۱. ژاک؛ فرچک؛ فرێشک؛ هەوەڵ شیر ۲. ڕیپۆقی چاو ۳. نیوەگەیشتوو؛ فەریکی گەنمەشامی ☰ ۱. آغوز ۲. ژفک؛ قی چشم ۳. بلال کال

ژەکلێرە / jeklêre/: ناو. چلوورە؛ زەمبلە؛ زەمبەلیلک؛ قەندیل ☰ دنگاله

ژەلمسە / jelm(i)se/: ئاوەڵناو. ۱. ژولسە؛ ژاکاو ۲. شپرز؛ شێواو ☰ ۱. پژمُرده ۲. آشفته

ژەلە / jele/: ناو. ژەڵە؛ ڕوول؛ قرژانک؛ قەرجلگ؛ کەرکوژە؛ ژاڵە ☰ خرزهره

ژەڵم / jełm/: ناو. ۱. سیسی؛ ژاکاوی ۲. ئاوی بە توێژ و لێڵ ☰ ۱. پژمُردگی ۲. آب کدر

ژەڵمژا / jełmja/: ئاوەڵناو. باش نەجاوراو ☰ نیم‌جویده

ژەڵمو / jełmû/: ئاوەڵناو. تەمەڵ؛ تەوەزەل؛ سست ☰ تنبل؛ لش

ژەڵە / jełe/: ☜ **ژەلە**

ژەم / jem/: ناو. ژوم؛ ژەمەن؛ جەم؛ وادەی خواردنی چێشت ‹تۆ لەبەر خاتر ژەمێکی خواردن/ گیانداریٚ وەک خۆت ئەخەیتە مردن؟! «قانع»› ☰ وعده‌ی خوراک

ژەمبوردو / jemburdû/: ئاوەڵناو. ژەمبوردە؛ ژەمەنبردە؛ ژەمەنبگردگ؛ ژەمی خواردن لە دەست چوو ☰ در وعده‌ی خود (غذا و...) نخورده

ژەمبوردە / jemburde/: ☜ **ژەمبوردو**

ژەم ـ ژەم / jem jem/: ئاوەڵکار. هەمیشەی نا بەڵکوو هات و نەهات ☰ گاهگاهی

ژەمک / jem(i)k/: ☜ **جەمك**

ژەممردو / jemmirdû/: ☜ **جەممردو**

ژەمەخوێڕی / jemex(i)wêřî/: ناو. جەمەخوێڕیلە؛ ژەمی نێوان سیٚ ژەمی سەرەکی ☰ میان وعده

ژەمەن / jemen/: ناو. ۱. ☜ **ژەم** ۲. بژیو؛ مایەی ژیان ۳. بەرەمەشکە؛ کەرەی بەرهەمی مەشکەیەک ☰ ۱. ☜ **ژەم** ۲. قوت؛ مایه‌ی زندگی ۳. کره‌ی حاصل از یک بار مشک زدن

ژەمەناهەقە / jemenaheqe/: ناو. عەسرۆژە؛ ژەمی نێوان فراوین و شێو ☰ عصرانه

ژەمەنبردە / jemenbirde/: ☜ **ژەمبوردو**

ژەمەنبگردگ / jemenb(i)girdig/: ☜ **ژەمبوردو**

ژەمەنە / jemene/: ☜ **جەمك**

ژەن^{1} / jen/: ناو. کاری شی کردنـەوەی هـەلاج ☰ پنبەزنی حلاج

ـ ژەن^{2}: پاشەوشـە. ١. لێـدەر؛ ژەنیـار ‹دەفژەن؛ شمشـاڵژەن› ٢. ڕاتلـەکێن ‹مەشـکەژەن› ٣. پێـوەدەر؛ داخـەر ‹درگـاژەن› ٤. شـی کـەرەوە ‹پەمۆژەن› ☰ ١. ـ نواز ٢. به هم زننـده ٣. ـ بنـد ۴. ـ زن

ژەناندن / jenandin/: ☜ **ژەندن**

ژەنای / jenay/: چاوگ. لێدان؛ ژەندن ‹مەژەنۆ بە سۆز مەگرەوۆ بە زار/ بە وێنەی عاشق دەروون پڕ جە خار «بێسارانی»› ☰ نواختن

ژەنتەی / jentey/: ☜ **ژەندن**

ژەندران / jend(i)ran/: ☜ **ژەنران**

ژەندن / jendin/: چاوگ. تێپەڕ. //ژەنـدت؛ دەژەنی؛ بژەنـە// ژەنن؛ ژەنین؛ ژەناندن؛ ڤەژەنین؛ ژەنـای؛ ژەنتەی: ١. دەنگ دەرهێنان لە ئامێری مۆسـیقا ٢. ژانـدن (مەشـکە) ٣. حینچکـە دان؛ فنچـک لێـدان ٤. داخسـتن و پێـوەدان (درگـا و ...) ٥. تێخستن؛ بردنە ناو ٦. هەڵکردن؛ پێ کردنی ئاگر ☰ ١. نواختن ٢. به هم زدن ٣. کله زدن در جمـاع ۴. بسـتن و بـرهم آوردن (در و ...) ۵. داخـل کـردن ۶. افروختن

■ ناوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەژەندن

ژەنران / jenran/: چاوگ. تێنەپەڕ. نادیار. //ژەنـرای؛ دەژەنرێـی؛ بژەنـرێ// ژەنیـان؛ ژنیـان؛ ژەنـدران؛ ژەنیای؛ ژنیای: ١. دەنگ دەرهـاتن لـە ئـامێری مۆسـیقا ٢. ژانـدران (مەشـکە) ٣. داخـران و پێوەدرانی وەک درگا و ... ٤. تێخران؛ چوونە ناو ٥. پێ بوونی ئـاگر ☰ ١. نواختـه شـدن ٢. بـه هـم خوردن ٣. بسته شدن و برهم آمدن ۴. داخل شدن ۵. افروخته شدن

■ ناوەڵـناوی بـەرکاری: ژەنـراو/ چـاوگی نـەرێنی: نەژەنران

ژەنراو / jenraw/: ☜ **ژەنیاگ**

ژەنگ^{1} / jeng/: نـاو. زەنـگ: ١. ژەنگـار؛ مـاکێکی سوورتۆخی ناسک کە لە سـەر کـانزا، بەتایبـەتی ئاسنەوە، بە هۆی تەڕایی و نم و هەوای شۆدارەوە دەنیشـێ ‹ژەنـگ ئاسـن ئـەخوا، خەفـەت دڵ «مەسـەل»› ٢. بەلایـەکی گەنمـە کـە مـاکێکی ڕەشی ئاماڵسووری لێ دەنیشـێ ٣. بـار؛ بەڵـخ؛ خڵت؛ خڵتە ‹گولان خەوالوو لە خەو هەڵساون/ بـۆ ژەنگی دلان وەک نەرمەسـاون «پیرەمێـرد»› ☰ ١. زنگ؛ زنگار ٢. زنگ گندم ٣. جِرم

▣ **ژەنگ گرتن:** ☜ **ژەنگ هێنان**

ژەنگ لێدان: ☜ **ژەنگ هێنان**

ژەنگ هاوردن: ☜ **ژەنگ هێنان**

ژەنگ هەڵێنان: ☜ **ژەنگ هێنان**

ژەنگ هێنـان: ژەنگ گرتن؛ ژەنگ لێدان؛ ژەنـگ هەڵێنان/ هاوردن؛ ژەنگ لێ نیشـتن ☰ زنـگ زدن

ژەنگ^{2}: پێڕۆ. ← **ژاروژەنگ**

ژەنگار / jengar/: ناو. ١. ☜ **ژەنگ**^{1}**ـ١** ٢. ڕەنگی کەسکی تاریک ‹ئاخۆ چ مانیێکە کە سەحرا و شـاخ و داخ/ ژەنگار و زەرد و سوور و سپی و سەوز و شـین ئەکا «بێخود»› ٣. مژ؛ هەوری نزمی سـەر کێـوان ☰ ١. ☜ **ژەنگ**^{1}**ـ١** ٢. رنگ زنگاری ٣. مه

ژەنگـاری^{1} / jengarî/: ناو. ژەنگالی؛ جۆرێ هەنجیر ☰ نوعی انجیر

ژەنگاری^{2}: ئاوەڵـناو. ١. ژەنگالی؛ بە ڕەنگـی ژەنگـار ٢. سەر بە ناوچەی ژەنگار ☰ ١. به رنگ زنگـار ٢. ژنکاری

ژەنگاسن / jengasin/: نـاو. ژەنگی ئاسـن ☰ زنـگ آهن

ژەنگـاڵ / jengał/: نـاو. ١. ☜ **زەرگـاڵ** ٢. مووررووی شین؛ مووررووەشینە؛ کانزایەکە لـە زاخ

دەکا، ڕەنگی شینی تاریکە و بۆ دەرمـان دەشـێ ☰ ١. ☞ **زەرگاڵ** ٢. کات کبود

ژەنگاڵی^{1} / jengałî/: ☞ **ژەنگاری**

ژەنگـاڵی^{2}: ئاوەڵناو. بە ڕەنگی مووروووەشـینە ☰ بـە رنگ زنگار

ژەنگـاوی / jengawî/: ئاوەڵـناو. ژەنگـن؛ ژەنگـی؛ ژەنگ‌لێدراو ‹مشت و ماڵی دەوێ ئاوێنەیی ژەنگاوی خەیاڵ/ مەست و گێژم کە هەتا گاڵە بە جـامی جـەم کەم «هێمن»› ☰ زنگ‌زده

ژەنگ‌لێدراو / jenglêd(i)raw/: ☞ **ژەنگاوی**

ژەنگن / jengin/: ☞ **ژەنگاوی**

ژەنگوژار / jeng û jar/: ناو. ١. ڕق و قین ‹ئـەزانم لە ڕێگا/ مەترسی گـەلێ ژەنـگ‌وژارن «سـوارە»› ٢. ژەنگ ☰ ١. کینەتوزی ٢. زنگ

ژەنگەسـوورە / jengesûre/: نــاو. زەنگـــەزمرە؛ زەنگەزێـڕە؛ زەنگەسـوورە؛ سـوورەمۆزە ☰ زنبـور درشت سرخ

ژەنگی / jengî/: ☞ **ژەنگاوی**

ژەنگیت / jengît/: ناو. برۆ ☰ ابرو

ژەنن / jenin/: ☞ **ژەندن**

ژەنوا / jenwa/: ☞ **ژن‌خوشك**

ژەنوو / jenû/: ☞ **ئەژنۆ**

ژەنی / jenî/: ناو. ژن؛ جووتی پیاو ☰ زن؛ همسر

ژەنیار / jenyar/: نـاو. سازڤان؛ سازبەند؛ سـازژەن؛ سـازنە؛ ئـەوەی بـە ئـامێرێکی مووسـیقاوە، ئاهەنگێک بەر گوێ دەخا ☰ نوازنده

ژەنیاگ / jenyag/: ئاوەڵناو. ١. ژەنـراو؛ تێکەڵـکراو ٢. ژنیاگ؛ بەسراو ☰ ١. هم زده شده ٢. بسته شده

ژەنیان / jenyan/: ☞ **ژەنران**

ژەنیای / jenyay/: ☞ **ژەنران**

ژەنیک / jenîk/: ئاوەڵـکار. تۆزکاڵـێ؛ ڕەیزەیـەک؛ کەمێکی زۆر کەم ☰ ذرّەای

ژەنین / jenîn/: ☞ **ژەندن**

ژەه^{1} / jeh/: ناو. زە؛ ژە ☰ زە کمان

ژەه^{2}: ئاوەڵناو. *[ناشیرین]* سۆزانی؛ قەحبە ☰ فاحشه

ژەهر / jehr/: ☞ **ژار**^{1}

▣ **ژەهر کەنگر**: جەوی وشکەوەبووی بنی کـەنگر کە بۆ ڕەوانی بەکەڵکە ☰ انگُم کنگر

ژەهراو / jehraw/: ☞ **ژاراو**^{1}**ـ١**

ژەهراوی / jehrawî/: ☞ **ژاراوی**

ژەهرخـواردوو / jehrx(i)wardû/: ئاوەڵـناو. دەرمانخوارد؛ دەرمانخوار ☰ زهرخور

ژەهردار / jehrdar/: ☞ **ژاراوی**

ژەهرەبا / jehreba/: نـاو. گڕەبا؛ بـای سـەموون ☰ باد سام

ژەهرەمار / jehremar/: ☞ **زەهرەمار**

ژەهرەماسی / jehremasî/: ☞ **ژارماسی**

ژەهری / jehrî/: ئاوەڵناو. وەک ژەهر ☰ زهرآسا

ژەهرین / jehrîn/: ئاوەڵناو. ژەهردار ☰ سمّی

ژهەڤ / jihev/: ☞ **ژەڤ**

ژهی / j(i)hî/: ☞ **ژهیکا**

ژهیکا / j(i)hîka/: ناو. ژهی؛ ژنی خراپـەکار ☰ زن بدکاره

ژهێزکەتی / jihêzketî/: ئاوەڵـناو. لەکارکەوتـە؛ لـە توانا و تاقەت‌کەوتوو ☰ ازکارافتاده

ژی^{1} / jî/: ناو. زینگی؛ زینگانی ☰ زندگی

ژی ـ^{2}: پێش‌وشە. ژین؛ ژیان ‹ژیوار› ☰ ـ زیست

ـ ژی^{3}: پاشەوشە. ژین ‹ئاوژی؛ دەریاژی› ☰ ـ زیست

ـ ژی^{4}: پاشگر. ـ یش؛ ـ یچ ‹ئەزژی هاتم› ☰ هم؛ نیز

ژیـار / j(i)yar/: نـاو. ١. ژیـوار؛ بەهرەمەنـدی لـە دەسکەوتەکانی زانست و پیشەسازی پێشکەوتوو لـە کۆمەڵـگادا ٢. ژیـوار؛ جـۆری فەرهـەنگ، کارامەیی و شێوەی ژیان کە مرۆ لـە کۆمەڵـگادا فێری دەبێ ٣. هەلاج ☰ ١و٢. تمدن ٣. حلاج

ژیارە / j(i)yare/: ناو. گوزەران ☰ معیشت

ژیـاری / j(i)yarî/: نـاو. ژیـوەر؛ شارسـتانییەتی ☰

شهرنشینی؛ تمدن

ژیان^{١} /j(i)yan/: چاوگ. تێپەڕ. //ژیـای؛ دەژیـی؛ بـژێ// ژین: ١. هەبوونی چالاکیگەلی پێوەندیدار بـە گیانـەوەرەوە (وەک: سـووت و سـاز، گەشـە و گووران، زا و زێ و...) ٢. ژین بە سەر بردن؛ دانـە سەر؛ ماوەیـێ لـە تەمـەن لـە شـوێنێ یـان لـە بارودۆخێکـدا تێپـەڕ کـردن ‹دوور لـە تـۆ ئیـدی مەپرسە، قوربان/ حالّی نـالی کـە نـە مـرد و نـە ژیـا «نالی»› ٣. بەنرخ بوون ‹ئەم کراسە چەند دەژی؟› 🇮🇷 ١و٢. زیستن؛ زندگی کردن ٣. ارزیدن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ژیاو/ چاوگی نەرێنی: نەژیان

ژیان^{٢}: ناو. ژین؛ ژی؛ زنەگی؛ زنەیی؛ زنەی؛ جیـو؛ زینگی؛ زینگانی؛ زیندەگی؛ زنانی؛ زیوار؛ نسـک: ١. تایبەتمەندی گیانداران کـە لـە بوونـەوەرانی بێ‌گیان جیاوازیان دەکاتەوە و بریتییە لە: سووت و ساز، گەشە و گـووران، زا و زێ و پەرچدانـەوە ‹بە دائیم دڵ‌پەشێواوی پەشـێوی میللـەتی کـوردم/ وەکوو بولبول سەحەرخوانیم ژیانـی میللـەتی کـوردە «بێکەس»› ٢. گوزەران؛ لایەنێ لە چـالاکی یـان ڕابواردنی کەسێ ‹ئەو ژیانە کەی ژیانە وەک کەوی بەنـدی قەفـەس/ ژێـر چەپۆکـەی ڕافـزی بی و ژێردەسـەی پیـاوی تـەرەس؟ «قـانع»› ٣. بژێـوی؛ پێداویستی ژیان ‹بەم پارە ژیانـم بەڕێوە ناچێ› ٤. *[سەرزارەکی]* شتومەک؛ کەل‌وپەلی نـاو مـاڵ ٥. بەسەرهات؛ ژیاننامە ‹کتێبێکم لەمەڕ ژیانـی پاستۆر خوێندەوە›. هەروەها: **ژیان بردنە/ دانە سەر** 🇮🇷 ١تا٥. زندگی

▣ **ژیانی کوڵەمەرگی:** ژیـانی تـاڵ و سەرانسـەر کوێرەوەری 🇮🇷 زندگی سگ‌مرگی

ژیاندار /j(i)yandar/: ئاوەڵناو. زیندوو 🇮🇷 زنده

ژیاندن /j(i)yandin/: چـاوگ. تێپـەڕ. //ژیانـدت؛ دەژیێنی؛ بژیێنە// ژیانن؛ بەخێو کردن؛ بژێـو پـێ دان 🇮🇷 پروردن

■ ئاوەڵناوی بەرکاری: ـ/ چاوگی نەرێنی: نەژیاندن

ژیاندنەوە /j(i)yand(i)newe/: چـاوگ. زینـدوو کردنەوە 🇮🇷 زنده کردن

ژیاندەر /j(i)yander/: ئاوەڵناو. بژێن؛ ژیان‌بەخش 🇮🇷 زندگی‌بخش

ژیانن /j(i)yanin/: ☜ **ژیاندن**

ژیان‌ناسی /j(i)yannasî/: ☜ **ژین‌ناسی**

ژیان‌نامە /j(i)yanname/: ناو. ژینامە؛ نووسـراوی لەمەڕ ژیان و بەسەرهاتی کەس یان کەسانێکەوە 🇮🇷 زندگی‌نامه

ژیانەوە /j(i)yanewe/: چاوگ. تێپەڕ. //ژیایـەوە؛ دەژییـەوە؛ بژیـوە// ١. زینـدوو بوونـەوە ‹ژیـاوە گیانلەبەر دیسان، لە کون هاتە دەرێ مێروو/ لە سـەر گوێسـوانە دەخـوێنن بـە پـۆل، پاسـاری و سـێروو «هێمن»› ٢. بووژانەوە ‹بۆی ژیاوە مەمۆ بـە گفـتی زینـێ/ بووژایـەوە بـەش‌بـڕاو لـە ژینـێ «هـەژار، *مەم‌وزین*»› 🇮🇷 ١. دوباره زنده شـدن؛ احیـا شـدن ٢. سرحال آمدن

■ ئاوەڵـناوی بـەرکاری: ژیـاوەوە/ چـاوگی نـەرێنی: نەژیانەوە

ژیتۆن /jîton/: ناو. پسوولەی ئاسـنی، پلاسـتیکی یان کاغەزی بۆ دان‌وستانی ناوخۆیی لە شوێنێک (وەک زانکۆ، چێشتخانە و...) 🇮🇷 ژتون

ژیدرێژ /jîd(i)rêj/: ئاوەڵناو. بەساڵاچوو 🇮🇷 مُسن

ژیر^{١} /jîr/: ئاوەڵناو. ١. عاقڵ؛ بەئاوەز؛ خـاوەن فـام ‹کێ ژیر و بەبیر و هەسـتیارە/ بـەختی ڕەشـە، تاڵـە ڕۆژگـاری «مـەلا غـەفوور»› ٢. بەئـەدەب؛ بەهەڵس‌وکەوت ‹ڕۆڵە تاوێ دانیشە! ژیـر بـە!› 🇮🇷 ١. عاقل ٢. باادب

⊡ **ژیر بوون:** ئەقڵ گرتن؛ عاقڵ بوون ‹هێندێک بە خەیاڵ لە دین و ئایین ژیرن/ لایەک بە گومان لـە بێ‌گومانی گیرن «هەژار، چوارینەکانی *خـەییام*»› 🇮🇷 عاقل شدن

ژیر بونەوە: گریان بەس کردن ‹ژیر بەوە ڕۆڵەی ژیر و جوانم/ لە داخی لانک دەگری، دەزانم «هەژار، *بۆ کوردستان*»› ☰ از گریه باز ایستادن

ژیر کردن: فێری ڕەوش و کردەوەی باش کردن ☰ تربیت کردن

ژیر کردنەوە: ژیرەو کردن؛ دەس پێ لە گریان هەڵگرتن ‹تفلی دلم گرۆی شەکەری لێوی گرتووە/ بەو دوو هەنارە ژیری کەوە بیخە باغەڵێ! «سەیفولقوزات»› ☰ از گریه بازداشتن

ژیرەو کردن: ☜ **ژیر کردنەوە**

ژیر۲: ئاوەڵکار. ژێر؛ چێر؛ لە بن یان خوارەوەی شتێکدا ‹لە ڕووژی ترسم ئەجەل بیەی زەنگ/.../ پنهان بووم لە ژیر خشت و خاک و سەنگ «شامی»› ☰ زیر

ژیرانە۱ / jîrane/: ئاوەڵناو. عاقڵانە ‹لە هەر گیر و بەندێکدا بیری ژیرانە دەسگیرە› ☰ عاقلانه

ژیرانە۲: ئاوەڵکار. عاقڵانە ‹ئەو پیاوە بەجەرگ و نەبەزە، خەباتی گەلانی ئێرانی ژیرانە ڕێبەری کرد و توند بە گژ ئیمپریالیزمدا چوو! «هێمن»› ☰ عاقلانه

ژیرپیاڵە / jîrp(i)yałe/: ناو. ناڵبەکی؛ ژێرئیستیکان ☰ نعلبکی

ژیرکە / jîrke/: ناو. ۱. منالی عاقڵ ۲. ☜ **ژیشك** ☰ ۱. کودک عاقل ۲. ☜ **ژیشك**

ژیرکەلە / jîrkele/: ☜ **ژیکەڵە**

ژیرکەڵە / jîrkełe/: ☜ **ژیکەڵە**

ژیرمرکی / jîrmirkî/: ناو. پارتی؛ واسیە؛ واستە؛ داژدار؛ پشتگر ☰ پارتی

ژیروژۆڵ / jîr û joł/: ☜ **ژیروژوڵ**

ژیروژوڵ / jîr û jûł/: ئاوەڵناو. ژیروژۆڵ؛ بە ئاوەز و زیرەک ☰ زرنگ و باهوش

ژیرە / jîre/: ☜ **زیرە**

ژیری / jîrî/: ناو. ۱. عاقڵی؛ زانایی ‹کار بە ژیری ئەکرێ› ۲. زرینگی؛ زیرەکی ☰ ۱. خردمندی ۲. زیرکی

ژیزان / jîzan/: ☜ **ژین‌ناس**

ژیزانی / jîzanî/: ☜ **ژین‌ناسی**

ژیژۆ / jîjo/: ☜ **ژیشك**

ژیژو / jîjû/: ☜ **ژیشك**

ژیژەڵە / jîjełe/: ناو. سوورەگەوەن؛ جۆرێ گوێنی مەیلەوسوورە ☰ گَوَن سُرخ

ژیژی / jîjî/: ☜ **ژیشك**

ژیست / jîst/: ☜ **ژست**

ژیشک / jîş(i)k/: ناو. ژژوو؛ ژووژوو؛ ژوژی؛ ژوژوو؛ ژووژک؛ ژووژی؛ ژووشک؛ ژڤژی؛ ژیرکە؛ ژیژۆ؛ ژیژوو؛ ژیژی؛ جانەوەرێکی گوهاندار بە پێستێکی دڕکاوییەوە ☰ جوجه‌تیغی

ژیڤان / jîvan/: ☜ **پەژیوان**

ژیڤانۆ / jîvano/: ناو. ژیان؛ زینگی ☰ زندگی

ژیڤانی / jîvanî/: ناو. پەژیوانی ☰ پشیمانی

ژیڤای / jîvay/: چاوگ. ژیان؛ گوزەران کردن ‹نەژیڤانۆ، مەژیڤۆ بێتە ساتێ/ حەیاتە منی، حەیاتە منی، حەیاتم «سەیدی»› ☰ زیستن؛ زندگی کردن

ژیکەڵە / jîkełe/: ئاوەڵناو. ژیرکەڵە؛ ژیرکەڵە؛ خونچیلانە؛ خونچیلە ☰ کوچولوی دوست‌داشتنی

ژیگە / jîge/: ناو. ژێگە؛ شوێنی تێدا ژیان ☰ زیستگاه

ژیل۱ / jîl/: ناو. ۱. ☜ **ژیلەمۆ** ۲. بزاو و جوولە ۳. ☜ **ژل** ٤. ژێر؛ پێچەوانەی بان ☰ ۱. ☜ **ژیلەمۆ** ۲. جُنبش ۳. ☜ **ژل** ۴. زیر

ژیل۲: ئاوەڵناو. ژیلە؛ ورد؛ ڕیز ☰ خُرد؛ ریز

ژیلا / jîla/: ناو. تەرزە؛ تگر؛ تەگرەژیلە ☰ تگرگ

ژیلاتین / jîlatîn/: ☜ **ژلاتین**

ژیلافە / jîlafe/: ئاوەڵناو. کارا؛ کارزان ☰ ماهر

ژیلاوک / jîlaw(i)k /: ناو. ژیلک؛ هەوێنی پەنیر؛ شیلاوک؛ ئامیانی پەنیر؛ ئامێژەن پەنێر ☰ پنیرمایه

ژیلک / jîlik/: ☜ **ژیلاوك**

ژیلە^{١} / jîle/: ناو. ١. ☜ **ژیلەمۆ** ٢. تەرزەی ورد ٣. ☜ **ژلە** ≡ ١. ☜ **ژیلەمۆ** ٢. تگرگ ریز ٣. ☜ **ژلە**

ژیلە^{٢}: ☜ **ژیل**^{٢}

ژیلەمڕ / jîlemiř/: ☜ **ژیلەمۆ**

ژیلەمۆ / jîlemo/: ناو. ژاڵەمۆ؛ ژیل؛ ژیلە؛ ژیلەمڕ؛ ژیڵ؛ زیلەمۆ؛ وردەئاگری ناو خۆڵەمێش ‹پێش ئەوەی شەمی سەر چاکی، ئاخرفرمێسکی هەڵوەرێ/ پێش ئەوەی گژەبای تووڕە، ژیلەمۆی پەپوولە بەرێ «هێمن»› ≡ اخگر زیر خاکستر

ژیڵ / jîł/: ناو. بزاڤ؛ ژێر ≡ زیر

ژیمناست / jîmnast/: ناو. کەسێ کە شارەزای ژیمانستیکە ≡ ژیمناست

ژیمناستیک / jîmnastîk/: ناو. جمناسیک: ١. وەرزشێکی نمایشی لە جووڵەکانی پێویستی بەهێز، نەرمی، فرزی، هاوسەنگی و هەماهەنگی ئەندامەکانی لەش هەیە ٢. کار و چالاکییەکی وەرزشی بریەتی لە لوول خواردنەوە، تەقڵە لێدان و وەرچەرخان بە سەر کەرستەگەلێکی تایبەتدا ≡ ١و٢. ژیمناستیک

ژین^{١} / jîn/: ☜ **ژیان**

ژین^{٢} ـ: پێشوشە. ژی ـ؛ ژین ‹ژین‌ناس› ≡ زیست ـ

ـ **ژین**^{٣}: پاشەوشە. ـ ژی؛ ژین ‹هاوژین› ≡ ـ زیست

ژیناس / jînas/: ☜ **ژین‌ناس**

ژیناسی / jînasî/: ☜ **ژین‌ناسی**

ژینامە / jîname/: ☜ **ژیان‌نامە**

ژینگە / jînge/: ناو. مەڵبەند؛ مەڵبەن؛ مەڵوەن؛ هێڤر؛ زینوی؛ ژینەوار؛ جێگەی ژیان، بەتایبەت ئاقاری سروشتی لە دایک بوون و سانەوەی گیانەوەران ‹کێوی شاهۆ ژینگەی ئاسکی خاڵدارە› ≡ زیستگاه؛ محیط زیست

ژینگەپارێز / jîngeparêz/: ناو. چاودێری ژینگە؛ ئەو کەسەی ڕاگرتن و پاراستنی ژینگەی لە ئەستۆدایە ≡ محیطبان

ژینگەپارێزی / jîngeparêzî/: ناو. ١. کار و ڕەوتی پاراستنی ژینگە ٢. کاری ژینگەپارێز ٣. دامەزراوەیەک بۆ ئاگاداری و پاراستنی ژینگە ≡ ١تا ٣. محیطبانی

ژین‌ناس / jînnas/: ناو. ژیناس؛ ژیزان؛ ئەو کەسەی لە سەر توێژینەوەی زانستی سەبارەت بە گیانەوەران و کار و ڕەوتی ژیانیان دەکۆڵێتەوە ≡ زیست‌شناس

ژین‌ناسی / jînnasî/: ناو. ژیناسی؛ ژیزانی؛ زینەوەرناسی؛ ژیان‌ناسی؛ زانستی ناسین، ڕیزبەندی و لێکۆڵینەوەی ژیانی گیانەوەران ≡ زیست‌شناسی

ژین‌نامە / jînname/: ناو. ژینامە؛ ژیان‌نامە ≡ زندگینامە

ژین‌وژار / jîn û jar/: ناو. ژیانی ناخۆش ≡ زندگی تلخ

ژینەوار / jînewar/: ☜ **ژینگە**

ژینەوەر / jînewer/: ناو. بوونەوەرێ کە بۆ کاری جۆراوجۆر ئەندامی تایبەتی هەیە و ئەم ئەندامانە پێکەوە کار دەکەن ≡ زیستمند

ژیو / jîw/: ئاوەڵناو. زیندوو؛ زنی؛ زینوو؛ زینگ ≡ زندە

ژیوار / jîwar/: ناو. ١. کار و ڕەوتی ڕابواردنی تەمەن ٢. باری ژیان؛ چۆنیەتی ژین ٣. بژیو؛ مایەی ژیان ≡ ١. زندگانی ٢. کیفیت زندگی ٣. قوت زندگی

ژیوان^{١} / jîwan/: ناو. بژیو؛ مایەی ژیان ≡ قوت زندگی

ژیوان^{٢}: ئاوەڵناو. پەژیوان ≡ پشیمان

ژیوای / jîway/: چاوگ. ژیان ≡ زیستن

ژیوایوە / jîwaywe/: چاوگ. زیندوو بوونەوە؛

ژووژانەوە 🇮🇷 جان گرفتن

ژیونای / jîwnay/: چاوگ. ژیاندن 🇮🇷 پروردن

ژیوەر / jîwer/: ☜ **ژیاری**

ژیوەرۆ / jîwero/: ناو. دۆخی هەڵەسوونی لەوەڕ پاش باران لە جێی کوێستان 🇮🇷 وضعیت سر برآوردن علف بعد از باران در ییلاق

ژیوەلە / jîwele/: ئاوەڵناو. ژیوەڵ؛ خەپەتۆڵە ‹کە لە نەخۆشی هەستامەوە...، بۆ ئەوەی کەمێک ژیوەلە ببمەوە و گورد بگرمەوە، بە دزی چوومەوە ماڵی خۆمان «هێمن»› 🇮🇷 تُپُلی

ژیوەڵ¹ / jîweɫ/: ناو. ڕەوتی ژیانەوە 🇮🇷 فرایند دوبارە زندە شدن

ژیوەڵ²: ئاوەڵناو. خەپەتۆڵە؛ خڕکەلانەی نەرم و نۆڵ 🇮🇷 تُپُلی

ژیوەی / jîwey/: ناو. ژیان؛ ژین؛ ژی 🇮🇷 زندگی

ژیویان / jîwyan/: چاوگ. جووڵان 🇮🇷 حرکت کردن

ژیەر / j(i)yer/: ☜ **ژار**¹

ژیەهر / j(i)yehr/: ☜ **ژار**¹

ژیهاتوویی / jîhatûyî/: ناو. گێروفەن؛ شیاوی 🇮🇷 لیاقت

ژێ¹ / jê/: ناو. ۱. ژە؛ زە؛ ژەه ۲. ناوی پیتی چواردەهەمی ئەلفوبێی زمانی کوردی ۳. *[کینایە]* ئەوەی بە شێوەی کرمانجی داخێوێ 🇮🇷 ۱. زه؛ سیم (کمان) ۲. ژِ؛ چهاردهمین حرف الفبای کُردی ۳. گویشور کرمانجی

▣ **ژێ بابۆ**: ئەوەی بە کرمانجی قسە دەکا 🇮🇷 کُرد (کرمانجی)

ژێ کەوان: ڕیخۆڵەی بادراو کە کەوانی پێ دروست دەکەن 🇮🇷 زه کمان

ژێ²: ئامراز. لێ؛ پیتی جیا کردنەوە 🇮🇷 از؛ زِ

◘ **ژێ بون**: لێ جیا بوونەوە 🇮🇷 جُدا شدن

ژێ ستاندن: لێ ئەستاندن 🇮🇷 ستاندن

ژێ کرن: ۱. بڕین بە تیخ ۲. جیا کردنەوە 🇮🇷 ۱. بُریدن با تیغ ۲. جُدا کردن

ژێ گرتن: ۱. لاسا کردنەوە؛ لاسایی کردن ۲. دزینی بەرهەمی هونەری لە هونەرمەندان 🇮🇷 ۱. تقلید کردن ۲. کپی برداشتن از کار هنرمندان

ژێ هاتن: لێ هاتن؛ لێ وەشانەوە 🇮🇷 توانایی داشتن

ژێبەردایی / jêberdayî/: ئاوەڵناو. تەڵاقدراو 🇮🇷 مُطلّقه

ژێدار / jêdar/: ئاوەڵناو. خاوەن ژێ ‹ئامێری ژێدار› 🇮🇷 زهی

ژێدەر¹ / jêder/: ناو. ۱. بنەما؛ بنەڕەت؛ بنچینە؛ بناغە ۲. ڕەگەزی وشە ۳. سەرچاوە؛ کەس یان نووسراوەیێ کە بۆ وەرگرتنی زانیارییەکی تایبەت سەری لێ دەدەن ٤. سەرچاوە؛ کتێب یان نوسراوەیێ کە هەموو جۆرە زانیاری تێدا کۆ کراوەتەوە و هەر کەس بە پێی نیازی خۆی چاوی لێ دەکا (وەک: پێڕستی کتێبان، ساڵنامە، وشەدان، فەرهەنگی بەرفراوان و ...) 🇮🇷 ۱. اساس؛ شالودە ۲. ریشەی لغت ۳و۴. مرجع

ژێدەر²: ئامراز. بێجگە؛ بەجگە؛ جگە 🇮🇷 بجز

ژێر¹ / jêr/: ناو. ۱. ژێل؛ زیل؛ ژیل؛ چێر؛ جیر؛ بن ‹ئەو ژێرە خاوێن کەرەوە!› ۲. ژێل؛ ژیل؛ زیل؛ چێر؛ جێر؛ لایێ کە بەرەو خوار یان بەرەو زەوییە ‹ژێری مێز› ۳. ژێرە؛ نیشانەیەکی ئاوایی کە دەکەوێتە ژێر پیتەوە و مەکسووری دەکا 🇮🇷 ۱و۲. زیر ۳. کسره

◘ **ژێر پێی (کەسێ) چەکەرە دان**: *[کینایە]* چاوەڕوان بوونی زۆر و بێکەڵک 🇮🇷 زیر پا علف سبز شدن

ژێر خستن: ۱. دانە بنەوە ۲. *[کینایە]* زیان لێ دان و نابووت کردن 🇮🇷 ۱. زیر گذاشتن ۲. ورشکست کردن

ژێر کەفتن: ☜ **ژێر کەوتن**

ژێر کەوتن: *[کینایە]* ژێر کەفتن: ١. لە گەمەدا دۆڕاندن ٢. سەرنەکەوتن لە کارێکدا ٣. تێشکان؛ نابووت بوون ☰ ١. باختن در بازی ٢. موفق نشدن در کار ٣. ورشکست شدن در کار و معامله

ژێرەو کردن: ١. شاردنەوە؛ وەشارتن ٢. دە ژێر خستن ٣. بە سواری (چوارپێ/ ماشین) بە سەر شتێکدا چوون ☰ ١. پنهان کردن ٢. زیر افکندن ٣. زیر گرفتن

بوونە ژێرەو: ١. داشاریان؛ کەوتنە ژێر شتێک ٢. بوونە ژێر شتێکەوە ☰ ١. زیر قرار چرفتن ٢. زیر شدن

ژێر^{٣}: ئاوەڵکار. لە خوارەوی شتێکدا ‹نان و مافی تۆ هەر لە کارایە/ سەری بێ ڕۆژی لە ژێر خاکایە «بێکەس»› ☰ زیر

⊡ **خستنە ژێرەوە:** ١. نیانە ژێر؛ لە ژێرەوە دانان ٢. *[کینایە]* بوونە هۆی بوونە ژێرەوەی کەس یان شتێ * هەروەها: **خرانە ژێرەوە** ☰ ١. در زیر گذاشتن ٢. زیر گرفتن؛ زیر انداختن

دانە ژێر شتێکدا: *[مەجاز]* ١. نکوولی کردن ‹دایە ژێر قسەکەی خۆیا و وتی من شتی وام نەوتووە› ٢. لە ناکاو دەست پێ کردنی کارێک ‹دایە ژێر قاقای پێکەنینیدا› ٣. پاشگەز بوون لە بەڵێن ‹پیاو نابێ بداتە ژێر قەولیدا!› ☰ ١تا٣. زیر چیزی زدن

شتێک لە ژێر کڵاودا بوون: *[کینایە]* گەڕ و گێچەڵێک لە کاردا بوون؛ لە پشتەوەی ڕووداوێکەوە نهێنییەک بوون ‹دەرکەوت ئەم هاتوچۆیانە هەر وا نییە و شتێکی لە ژێر کڵاودایە› ☰ زیر کاسە نیم‌کاسەای بودن

کردنە ژێر لچەوە: *[کینایە]* قسە خواردنەوە و دەرنەبڕینی ☰ حرف خود را خوردن

کردنە ژێرەوە: ١. داپۆشین ٢. بە سەر کەسێ/ شتێکدا ڕەت بوون * هەروەها: **کرانە ژێرەوە** ☰ ١. پوشاندن ٢. زیر گرفتن

لە ژێر سەردا بوون: *[کینایە]* نانەوە؛ شک بردن؛ زووتر ئامادە بوون ‹چەن داواکاری دەوڵەمەندی لە ژێر سەردا بوو› ☰ زیر سر داشتن

لە ژێر کارێک/ شتێک دەرچوون: *[مەجاز]* نەچوونە ژێر شتێک؛ نەویستنی شتێک و نکووڵی لێ کردنی ☰ از زیر کاری/ چیزی دررفتن

ژێر ـ^{٢}: پێشوشە. ١. وردتر؛ ڕیزتر ‹ژێرماڵە› ٢. لە بن کەوتوو ‹ژێرکار› ٣. لە پشت کەوتوو ‹ژێرپێست› ٤. پەنا ‹ژێربال› ٥. بۆ کەڵک وەرگرتن لە شتێ ‹ژێرئاگرە› ٦. تێڕۆچوو ‹ژێراو› ☰ ١تا٦ ـ زیر

ـ ژێر^{٤}: پاشوشە. ژێرکەوتە ‹ڕاژێر› ☰ زیرـ

ژێرئاگرە /jêr'ag(i)re/: ناو. دەستەچیلە ☰ افروزنە

ژێرئاوی /jêr'awî/: ☜ **ژێراوی**

ژێرئیستیکان /jêr'îstîkan/: ☜ **ژێرپیاڵە**

ژێراڤ /jêrav/: ☜ **ژێراو**

ژێراڤک /jêrav(i)k/: ناو. مەلەی بینە؛ مەلە دە ژێر ئاودا ☰ زیرآبی

ژێراو^{١} /jêraw/: ناو. ژێراو؛ ڕەهەندی ئاوی پیس ☰ مجرای فاضلاب

ژێراو^{٢}: ئاوەڵناو. ژێراڤ؛ بناو؛ قورستر لە ئاو، کە بن ئاو دەکەوێ ☰ سنگین‌تر از آب، کە در آب فرو رود

ژێراوی^{١} /jêrawî/: ناو. ژێرئاوی؛ مەلەی ژێر ئاو ☰ شنای زیر آب

⊡ **ژێراوی چوون:** ١. لە ژێر ئاوەوە مەلە کردن ٢. *[کینایە]* پەنامەکی کارێ کردن ☰ ١. زیر آب شنا کردن ٢. زیرآبی رفتن

ژێراوی^{٢}: ئاوەڵناو. ژێرئاوی؛ تایبەت بە ژێر ئاو ☰ زیرآبی

ژێربال /jêrbał/: ناو. ١. بن هەنگڵ ٢. *[کینایە]* پەنابردە ☰ ١. زیربغل ٢. پناهندە

ژێربان / jêrban/: ناو. میچ؛ سرمیچ 🇮🇷 سقف

ژێربوار / jêrb(i)war/: ناو. نەغمە؛ بوارێک خوارتر لە ئاستی زەوی یان لە ژێر بوارێکی دیکەوە 🇮🇷 زیرگذر

ژێربەران / jêrberan/: ☞ **ژێردەرانە-١**

ژێربەرەژوور / jêrberejûr/: ☞ **ژێربەرەوژوور**

ژێربەرەوژوور / jêrberewjûr/: ئاوەڵکار. ژێربەرەژوور؛ لە خوارەوە بۆ باڵا 🇮🇷 از پایین به بالا

ژێربەنا / jêrbena/: ناو. ١. سفنک؛ بنێشە؛ ئەنازەی پانتایی ماڵ ‹ژێربەنای ئەم ماڵە ١٠٠ میترە› ٢. زەوینێ کە خانووی لە سەر کراوەتەوە ‹نیوەی زەوییەکە بۆتە ژێربەنا› 🇮🇷 ١و٢. زیربنا

ژێرپاتۆڵ / jêrpatoł/: ☞ **ژێرشواڵی**

ژێرپشتێن / jêrpiştên/: ناو. پەڕۆیەکی چەند لۆیە، پێکەوەی دەدوورن، ژنان لە ژێر پشتێنییەوە دەبەستن، بۆ ئەوەی جوان ڕاوەستێ 🇮🇷 پارچەی چند لایەای کە زنان زیر شال می‌بندند

ژێرپۆش / jêrpoş/: ناو. بەرگێ کە لە ژێر جل‌وبەرگی دیکەوە دەکرێتە بەر (بەتایبەت هی ژنان) 🇮🇷 زیرپوش

ژێرپیاڵە / jêrp(i)yałe/: ناو. ناڵبەکی؛ ژێرئیستیکان؛ دەفری پەلی بن ئیستیکانی چای 🇮🇷 نعلبکی

ژێرتاق / jêrtaq/: ناو. گوێسوانە؛ گوێسەبانە 🇮🇷 گوشوار

ژێرجغارە / jêrc(i)ğare/: ☞ **ژێرجگەرە**

ژێرجگەرە / jêrc(i)gere/: ناو. ژێرجغارە؛ ژێرسگار؛ ژێرسیگار؛ ئادیدانک؛ خولیدانک؛ خولیدان؛ تەپلەک؛ دەفرێکی بچووک بۆ سووتکەی سیگار 🇮🇷 زیرسیگاری.

ژێرجلەکی / jêrc(i)lekî/: ئاوەڵکار. */کینایە/* بە نهێنی؛ بێ ئەوەی کەس بزانێ 🇮🇷 یواشکی

ژێرچناکە / jêrç(i)nake/: ☞ **ژێرچەنە**

ژێرچەپۆکە / jêrçepoke/: ئاوەڵناو. */کینایە/* ١. دیل و کۆیلە؛ دەسبەسەر؛ چەپۆکەسەر ‹ئەو کوردی ئازا و بەکار/ ژێرچەپۆکەی شا و بەیار «هەژار، بۆ *کوردستان*»› ٢. چەوساوە ‹ئەو ژیانە کەی ژیانە، وەک کەوی بەندی قەفەس/ ژێرچەپۆکەی ڕافیزی بی و ژێردەسەی پیاوی تەرەس؟ «قانع»› 🇮🇷 ١. تحت سلطه ٢. رنج کشیده

ژێرچەپۆکەیی / jêrçepokeyî/: ناو. */کینایە/* چەپۆکەسەری؛ دەسبەسەری 🇮🇷 حالت یا وضعیت تحت سُلطه بودن

ژێرچەپۆکی / jêrçepokî/: ناو. دیلی؛ بەندیەتی؛ گیراوی 🇮🇷 اسارت

ژێرچەم / jêrçem/: ئاوەڵناو. ١. بەرچاو؛ بەرچاوێری ٢. دواکەوتە؛ پەیڕەو 🇮🇷 ١. زیرنظر؛ تحت مُراقبت ٢. پیرو

ژێرچەناگە / jêrçenage/: ☞ **ژێرچەنە**

ژێرچەنە / jêrçene/: ناو. ژێرچەناگە؛ ژێرچناکە: ١. بەرخەبەبە؛ بەرچێلە ٢. خشڵ و زەنبەرێ کە بە بەر چەناگەدا دێت ٣. پەڕۆی مل‌پێچ 🇮🇷 ١. غبغب ٢. زیوری کە زیر چانە را می‌گیرد ٣. شال‌گردن

ژێرخاکی / jêrxakî/: ناو. گەوری؛ نیاتە؛ لە ژێر خاک دەرهاتوو (وەک: کەل‌وپەلی کەونارا) 🇮🇷 زیرخاکی

ژێرخان / jêrxan/: ناو. ئۆدەی بنەوەی خانوو 🇮🇷 زیرزمین

ژێردار^1 / jêrdar/: ناو. داری خوارەوەی چوارچێوەی تەون 🇮🇷 چوب پایینی دستگاه قالیبافی

ژێردار^2: ئاوەڵناو. ژێرەدار؛ بەژێرە 🇮🇷 مکسور

ژێرداوێن / jêrdawên/: ناو. ژێردامەن؛ بن‌کۆش 🇮🇷 زیردامان

ژێردەر / jêrder/: ☞ **ژێردەرانە**

ژێردەرانە / jêrderane/: ناو. ژێردەر: ١. ژێربەران؛ داری لای خوارووی چوارچێوەی دەرگا ٢.

ژێردەرگا؛ پاژنەی دەرگا ▤ ١. چوب پایین چارچوب در ٢. پاشنەی در

ژێردەرگا / jêrderga/: ☜ **ژێردەرانە-٢**

ژێردەریا / jêrderya/: ☜ **ژێردەریایی**

ژێردەریایی / jêrderyayî/: ناو. ژێردەریا؛ ژێرزریە؛ ژێرزرێ؛ ژێرزێ؛ نقۆک؛ جۆرێ کەشتی کە دەتوانێ بە ژێرئاودا بڕوا ▤ زیردریایی

ژێردەس / jêrdes/: ☜ **ژێردەستە**

ژێردەست / jêrdest/: ☜ **ژێردەستە**

ژێردەستان / jêrdestan/: ناو. ١. *[کینایە]* نۆکەران؛ خزمەتکاران ٢. *[مەجاز]* کەلوپەلی بەر دەست لە ماڵدا ▤ ١. زیردستان ٢. ظروف و اثاثیەی دمدستی منزل

ژێردەستە / jêrdeste/: ناوەڵناو. *[کینایە]* ژێردەس؛ ژێردەست؛ ژێردەسە؛ بەردەستە؛ گوێبەفەرمان ▤ زیردست؛ فرمانبردار

ژێردەستی / jêrdestî/: ناو. ژێردەسی: ١. پێشدەسی؛ دەوری ٢. پەڕەیەک لە چێو، فیبر یان لاستیک بۆ دانانی کاغەز لە سەری، کاتی نووسین یان نەخشە کێشان ٣. *[کینایە]* بچووکی؛ بارودۆخی ژێردەستە بوون ▤ ١تا٣. زیردستی

ژێردەسە / jêrdese/: ☜ **ژێردەستە**

ژێردەسی / jêrdesî/: ☜ **ژێردەستی**

ژێرڕاخەر / jêrřaxer/: ناو. ژێرەخەر؛ ژێڕاخەر؛ ڕایەخ ▤ زیرانداز

ژێرڕزن / jêrřizn/: ناو. ژێرڕیز؛ بەشێکی جیاواز لە ڕیزێ کە پێوەندیان پێکەوە هەیە ▤ زیررده

ژێرڕیز / jêrřîz/: ☜ **ژێرڕزن**

ژێرڕێسمە / jêrřêsme/: ناو. بەرد یان کانزای ناو چاڵ کە پاژنەی درگای لە سەر دەسووڕێت ▤ زیر پاشنەی در

ژێرزریە / jêrzirye/: ☜ **ژێردەریایی**

ژێرزرێ / jêrz(i)rê/: ناو. ١. ☜ **ژێردەریایی** ٢. خەفتان؛ جلی ئاوریشم کە لە بن زرێوە دەپۆشرا ▤ ١. ☜ **ژێردەریایی** ٢. خفتان

ژێرزوان / jêrz(i)wan/: ناو. ١. بن زمان ٢. *[مەجاز]* بەرتیل؛ ڕشفەت ▤ ١. زیر زبان ٢. رُشوه

⊡ **ژێرزوان چەشتن** *[کینایە]* لە ژێر زوان کێشانەوە؛ قسە لێ دەرهێنان ▤ حرف کشیدن

لە ژێر زوان کێشانەوە ☜ **ژێر زوان چەشتن**

ژێرزەمین / jêrzemîn/: ناو. ژێرزەوی؛ ژێرزەوین: ١. توێژی ناوەوەی هەرد ٢. ژێرخان ▤ ١. لایەی داخلی زمین ٢. زیرزمین

ژێرزەوی / jêrzewî/: ☜ **ژێرزەمین**

ژێرزەوین / jêrzewîn/: ☜ **ژێرزەمین**

ژێرزین / jêrzîn/: ناو. نەرمەزین ▤ نمد زین

ژێرزێ / jêrzê/: ☜ **ژێردەریایی**

ژێرسازی / jêrsazî/: ناو. کار و ڕەوتی دامەزراندن و ڕێکوپێک کردنی بنەمای کار ‹ژێرسازی خانووبەرە› ▤ زیرسازی

ژێرسگار / jêrs(i)gar/: ☜ **ژێرجگەرە**

ژێرسەر / jêrser/: ناو. ١. باڵگە؛ سەنیر؛ سەنیا؛ سەرنگا ‹ئەکەر برسیتە، پێخوەرت بۆچەس؟/ ئەگەر خەوت تێ، ژێرسەرت بۆچەس؟ «مەسەل»› ٢. *[کینایە]* کەینوبەین؛ کاکەوبرالە ▤ ١. بالش ٢. توطئه

⊡ **لە ژێرسەر کەسێکدا بوون** *[مەجاز]* ١. کارێ بە دەستەوە بوون ‹من بزانم، کارێکی لە ژێر سەردایە!› ٢. کاری کەسێک بوون ‹ببێ و نەبێ، ئەم کارە لە ژێر سەری ئەودایە!› ▤ ١و٢. زیر سر کسی بودن

ژێرسەری / jêrserî/: ناو. چواردار؛ تیکە یان ماکێکی ساختمانی لە درێژایی سەر دیواردا کە هێز و قورسایی تیر و میچ دەکەوێتە سەری ▤ زیرسری بِنا

ژێرسیگار / jêrsîgar/: ☜ **ژێرجگەرە**

ژێرشواڵ / jêrş(i)wał/: ☜ **ژێرشواڵی**

ژێرشواڵی / jêrş(i)wałî/: ناو. ژێرشواڵ؛ ژێرپاتۆل؛ ئەوەی لە ژێر پاتۆل و شوالەوە لە پێی دەکەن ⚑ زیرشلواری

ژێرشەوی / jêrşewî/: ناو. فانیلە؛ ژێرکراس ⚑ زیرپیراهن

ژێرفەرمان / jêrferman/: ئاوەڵناو. ملکەچ؛ گەردنکەچ ⚑ فرمانبردار

ژێرقلیان / jêrqilyan/: ناو. بەرقلیان؛ ناشتایی؛ نانی سەر لە بەیان ⚑ صُبحانه

ژێرکار^{1} / jêrkar/: ناو. ڕز، بنەما یا پایەی ژێرینی کار ⚑ زیرکار؛ اساس کار

ژێرکار^{2}: ئاوەڵناو. ناوکار؛ دلێ کار؛ دیوی ناوەوە ‹لوولەکێشی ژێرکار› ⚑ توکار

ژێرکراس / jêrk(i)ras/: ناو. ژێرکراسی؛ فانیلە؛ بەرگێ کە لە ژێر کراسەوە دەکرێ ⚑ زیرپیراهن

ژێرکراسی / jêrk(i)rasî/: ☜ **ژێرکراس**

ژێرکەن / jêrken/: ناو. بنکۆڵ؛ کار و ڕەوتی کۆڵینی بنەوەی شتێک ‹کاری ژێرکەنی ئەم ماڵە تەواو نەبوو؟› ⚑ عمل کندن از زیر

ژێرکێرە / jêrkêre/: ناو. *[کینایە]* بەردەست؛ خزمەتکار ⚑ خدمتکار

ژێرگ / jêrig/: ناو. خواروو؛ لای خواروو ⚑ پایین

ژێرگین / jêrgîn/: ئاوەڵناو. ژێرنگ؛ خوارین ⚑ زیرین

ژێرلچەکی / jêrl(i)çekî/: ئاوەڵکار. پرتەپرت ‹ژێرلچەکی شتێکی گوت› ⚑ زیرلبی

ژێرلق / jêrliq/: ناو. ژێرلەق؛ بەشێکی جیاواز لە لەقێک کە پێکەوە پێوەندیان هەبێ ⚑ زیرشاخه

ژێرلەق / jêrleq/: ☜ **ژێرلق**

ژێرماڵە / jêrmałe/: ناو. پاشماڵە ⚑ سرایدار

ژێرمانیۆم / jêrmanyum/: ناو. توخمی کیمیایی کانزاسا بە ژمارەی ئەتومی ٣٢ و کێشی ئەتومی ٧٢,٥٩وە، ڕەق و سپی ئامال خۆڵەمێشی، تێکەڵ بە ئاو نابێ و ئالیاژ پتەو دەکاتەوە و دەبێتە هۆی داشکاندنەوەی تیشک لە شیشەدا ⚑ ژرمانیُم

ژێرمرکی / jêrmirkî/: ناو. گۆشەگیرە؛ نازبالنج؛ گوشگیرە ⚑ نازبالش

ژێرمەن^{1} / jêrmen/: ناو. ڕەگەزی خەڵکی ئالمان و زۆربەی ئوتریش و بەشێک لە خەڵکی سوویس ⚑ ژرمن

ژێرمەن^{2}: ئاوەڵناو. ئالمانی؛ سەر بە خەڵکی وڵاتی ئالمان ⚑ ژرمن

ژێرنگ^{1} / jêr(i)ng/: ☜ **ژێرگین**

ژێرنگ^{2}: جێناو. ئەوەی دە ژێردایە ‹ژێرنگەکەیان هەڵگرە!› ⚑ زیری

ژێرنوس / jêrnûs/: ناو. ١. پەراوێز؛ یادداشتێک لە لای خوارەوەی لاپەڕە یان ئاخری نووسراوەیەکدا، بۆ ڕوون کردنەوە یان تەواو کردنی مەبەست ٢. ژێرنڤیس؛ نووسراوەی ژێر فیلم بۆ وەرگێڕانی قسەکانی ناو فیلمەکە. هەروەها: **ژێرنووس کردن؛ ژێرنووس بۆ دانان** ⚑ ١و٢. زیرنویس

ژێرنێر / jêrnêr/: ناو. بالینە ⚑ بالشتک گردن گاو شخم

ژێرورو / jêr û řû/: ئاوەڵناو. سەروبن ⚑ زیرورو

ژێروڕووکراو / jêr û řûk(i)raw/: ئاوەڵناو. هەڵگەڕاوە؛ هەڵاوەگێڕ ⚑ زیرورو

ژێروژوور / jêr û jûr/: ئاوەڵناو. ژێرەوژوور: ١. سەرەونخوون؛ قلپ ٢. *[کینایە]* کاول؛ وێران ⚑ ١. واژگون ٢. ویران

ژێرڕوو^{1} / jêřû/: ناو. باشوور؛ بەرانبەری باکوور ⚑ جنوب

ژێرڕوو^{2}: ئاوەڵناو. ژێری؛ ژێرین؛ خوارین؛ خوارگین؛

لای خواروو ‹ماڵی ژێروو› ■ پایین؛ پایینی

ژێروو۲: جێناو. ژێری؛ ژێرین؛ خوارین؛ خوارگین؛ ئەوی لە ژێر باقییەوەیە ‹ژێروو هی منە› ■ پایین؛ پایینی

ژێرە۱ / jêre/: ناو. ۱. چێرە؛ بەشێک لە کەوش بریتی لە پاژنە و تەختەکی بنی ۲. کەسرە؛ نیشانەیەکی ئاوایی کە دەکەوێتە ژێر پیتەوە و مەکسووری دەکا ■ ۱. زیره (کفش) ۲. کسره

ژێرە۲: جێناو. شتی ژێرەوە؛ ئەوە وا لە ژێرەوە ■ زیرین

ژێرەخەر / jêrexer/: ☜ **ژێرڕاخەر**

ژێرەدار / jêredar/: ☜ **ژێردار**۲

ژێرەوژوور / jêre w jûr/: ☜ **ژێروژوور**

ژێرهاڕ / jêrhař/: ناو. بەردی بنەوەی ئاسیاو ■ سنگ زیرین آسیا

ژێری۱ / jêrî/: ☜ **ژێروو**۲

ژێری۲: ئامراز. لە ژێری ‹ژێری چاو› ■ زیرِ

ژێرین / jêrîn/: ☜ **ژێروو**۲

ژێرێژ / jêrêj/: ☜ **ژریژ**

ژێڕاخەر / jêřaxer/: ☜ **ژێرڕاخەر**

ژێکری / jêk(i)rî/: ئاوەڵناو. بڕاو؛ بڕدراو؛ بڕیاگ ■ قطع شده

ژێگر / jêgir/: ناو. ژێگیر؛ ئەنگووسیلەی سەرپەنجە کە ژێکەوانی پێ دەگیرێ ■ زهگیر؛ انگشتانەی تیرانداز

ژێگە / jêge/: ☜ **ژیگە**

ژێگیر / jêgîr/: ☜ **ژێگر**

ژێل / jêl/: ☜ **ژل**

ژێلی / jêlî/: ناو. لەرز؛ لەرزە ■ لرزه

▣ **ژێلی عەرد:** بوومەلەرزە ■ زلزله

ژێڵ / jêł/: ناو. ۱. ☜ **ژیلەمۆ** ۲. گوڵی دار مێو ۳. کارامەیی ■ ۱. ☜ **ژیلەمۆ** ۲. شکوفەی تاک ۳. مهارت

ژێڵلا / jêłła/: ئاوەڵکار. ژێرڕا؛ لە خوارەوە ■ از پایین

ژێڵە / jêłe/: ناو. ژێڵێ: ۱. قۆرە؛ بەرسیلە ۲. دەنکیلەی وردی پێکهێنەری دەنکێ توووەفەرەنگی ■ ۱. غوره ۲. دانەهای ریز دانەی توت

ژێڵێ / jêłê/: ☜ **ژێڵە**

ژێمایی / jêmayî/: ناو. میرات؛ لێ بەجێماو ■ ماترک

ژێن۱ / jên/: ناو. *[ژینناسی]* جێن؛ هۆکاری ڕاگواستنی دانستەگەلی ڕەگەزی لە کروموزۆمدا ■ ژن

• ژێن۲: پاشەوشە. تەکاندەر ‹مەشکەژێن› ■ ـ جُنبان

ژێنراتۆر / jên(i)rator/: ناو. جێنەڕاتۆڕ؛ دینەمۆ؛ زایەنەر؛ مووەلید؛ مەکینەی بەرهەمهێنی وزەی کارەبا ■ ژنراتور

ژێنڕاڵ / jênřał/: ناو. جنڕاڵ؛ ژنڕاڵ: ۱. سەرلەشکەر ۲. تیمسار؛ ئەمیر ■ ۱و۲. ژنرال

ژێنێتیک / jênêtîk/: ناو. *[ژینناسی]* جێنەتیک؛ زانستێ کە لە سەر دیاردەکانی میراتی ڕەگەزی دەکۆڵێتەوە ■ ژنتیک

ژێنێتیکی / jênêtîkî/: ئاوەڵناو. *[ژینناسی]* ئێرسی؛ میراتی؛ زگماکی؛ تایبەتمەندی هەر شتێ کە بە شێوەی سروشتی لە دایک و بابەوە، دەگاتە مناڵ ■ ژنتیکی

ژێهاتوویی / jêhatûyî/: ناو. سەوچ؛ هەژیاتی؛ شیاوی ■ لیاقت

ژێهاتی / jêhatî/: ئاوەڵناو. ۱. شیاو؛ لایق ۲. هەڵکەوتە؛ بلیمەت ■ ۱. شایسته ۲. نابغه

ژێیی / jêyî/: ئاوەڵناو. ۱. تایبەتمەندی کەسێ کە بە زاری کرمانجی داخێوێ ۲. ژێدار ■ ۱. دارای گویش کرمانجی (از گویش‌های اصلی زبان کردی) ۲. زهدار؛ زهی